

JOANNIS DO
ARCHIEPISCOPI LU
ETATIS SUE

MINICI MANSI
GENSIS EFFIGIES
LXXVII

SACRORUM
CONCILIORUM

NOVA,

ET AMPLISSIMA COLLECTIO.

TOMUS PRIMUS.

SACRORUM CONCILIORUM

NOVA, ET AMPLISSIMA COLLECTIO,
IN QUÆ PRÆTER EA QUÆ
PHIL. LABBEUS, ET GABR. COSSARTIUS S. J.

Et novissime NICOLAUS COLBTI in lucem edidit

EA OMNIA INSUPER SUIS IN LOCIS OPTIME DISPOSITA EXHIBENTUR, QUÆ
JOANNES DOMINICUS MANSI
LUCENSIS, CONGREGATIONIS MATRIS DEI EVULGAVIT.

EDITIO NOVISSIMA

AB EODEM PATRE MANSI.

POTISSIMUM FAVOREM ETIAM ET OPEM PRÆSTANTE

EM.^{MO} CARDINALI DOMINICO PASSIONEO

SANCTÆ SEDIS APOSTOLICÆ BIBLIOTHECARIO,
ALIISQUE ITEM ERUDITISSIMIS VIRIS MANUS AUXILIATRICES FERENTIBUS, CURATA.

Novorum Conciliorum, novorumque Documentorum Additionibus locupletata
Ad MSS Codices Vaticanos, Lucenses, aliosque recensita, & perfecta.

ACCEDUNT ETIAM NOTE, ET DISSERTATIONES QUAMPLURIMÆ, QUÆ IN CETERIS EDITIONIBUS DESIDERANTUR.

TOMUS PRIMUS.

Ab initiis Æræ Christianæ ad Annum CCCIV.

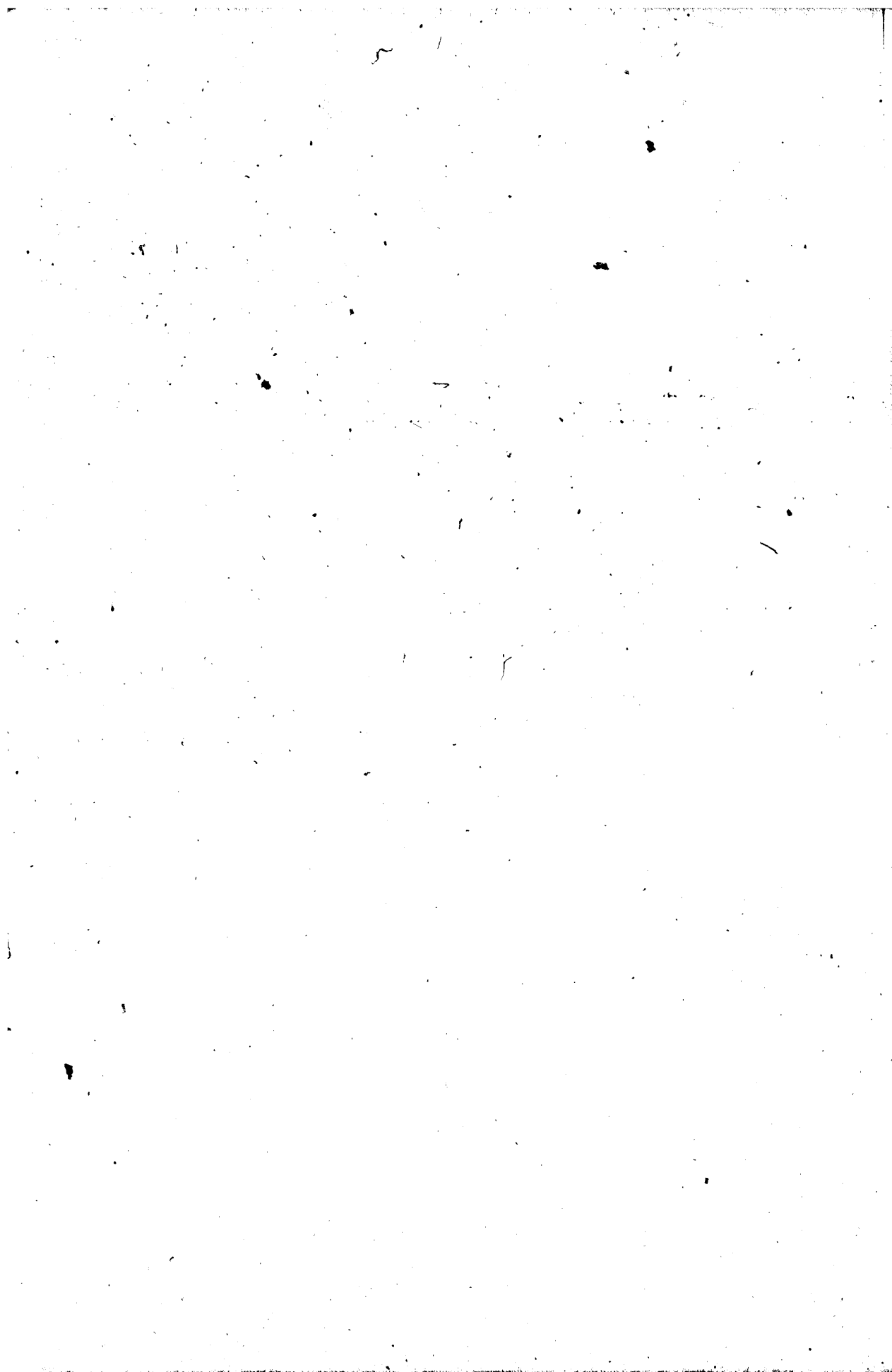

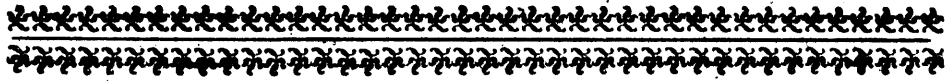
FLORENTIÆ

MDCCLIX.

EXPENSIS ANTONII ZATTA VENETI.

(Editio iterata ad Editionis principis exemplum ab Huberto Welter. Bibliopola, Via di S. Bernard Pulzay 4, Parisius M.D.CCCCL.)

SYLLABUS

EORUM QUÆ TOMO I. CONCILIORUM CONTINENTUR.

Quæ hoc indice notata sunt, huic nostræ editioni noviter accessere.

ANNO CHRISTI		ANNO CHRISTI
	P RÆFATIO prior Dionysii Exigui in suam canonum collectionem. col.1.	annotatig. 157.
	Ejusdem Præfatio altera in suam canonum collectionem. 3.	Ejusdem Clementis decreta. 158.
	Ejusdem Præfatio in suam collectionem decretorum. 4.	Præcepta S. Petri ab eodem Clemente descripta. 157.
	Præfatio Isidori Mercatoris. 5.	Veterum testimonia de Clemente & ejus scriptis. 160.
	Ordo celebrandi Concilii ex Concilio Toletano IV. 10.	Monitum P. Constant in Clementis epistolam ad Corinthios. 166.
	Exhortatio ad principem, sive via regia. 15.	Clementis ad Corinthios epistola I. Gr. Lat. 171.
	Præfatio decaistica conciliorum. 19.	Admonitio P. Constant in Clementis epistolam II. ad Corinthios. 215.
33.&52	<i>Synodus Apostolorum quadruplex. 21. & seq.</i>	Clementis I. Epistola II. ad Corinthios. Gr. Lat. 222.
	<i>Eorum tertia Gr. & Lat. ex libello Synodico. 25.</i>	Fragmenta superiorum epistolarum; seu aliorum operum apud veteres relicta. 230.
	<i>Canones Apostolorum Gr. Lat. LXXXIV. Gentiano Herveto interprete. 29.</i>	Patritii Junii in priorem ad Corinthios epistolam notæ. 235.
	<i>Canones Apostolorum I. Latine, interprete Dionysio Exiguo. 49.</i>	De Clementis & ejus epistolarum tempore, Godef. Vendelini divinatio. 250.
56.	<i>Synodus Antiochena Apostolorum. 67.</i>	In Constitutiones Apostolicas adnotatio critica & chronologica. 254.
	V I T A S A N C T I P E T R I . 69.	Constitutionum Apostolorum, auctore Clemente Romano Pontifice, libri VIII. Gr.Lat. 258.
	Ejusdem S. Petri decretum. 71.	Index capitum Constitutionum Apostolorum Gr. Lat. ibid.
	Tractatus de primatu Romanæ Ecclesiæ. ibid.	V I T A S A N C T I A N A C L E T I P A P Æ . 597.
67.	V I T A S A N C T I L I N I P A P Æ . 79.	Ejusdem Pontificis epistolæ III 598. & seq.
78.	V I T A S A N C T I C L E T I P A P Æ . 81.	Ejusdem decreta duo. 622.
91.	V I T A S A N C T I C L E M E N T I S P A P Æ I . 83.	V I T A S A N C T I E V A R I S T I P A P Æ . ibid.
	In epistolas decretales Roman. Pontificum Præfatio. 84. & seq.	Ejusdem duæ epistolæ. 623. & seq.
	Clementis I. epistola I. ad Jacobum fratrem Domini. 91.	Ejusdem decreta duo. 631.
	Eadem Gr. & Lat. ex recensione P. Constant. 111.	V I T A S A N C T I A L E X A N D R I P A P Æ I . 633.
	Ejusdem Clementis epistolæ II. III. IV. & V. 125. & seq.	Ejusdem epistolæ III. 634. & seq.
	Ejusdem Clementis epistolæ VI. & VII. novissime a Wetstennio vulgatæ. 144. & 151.	Ejus-
	P. Mansi in superiores epistolas <i>Concil. General. Tom. I.</i>	

S Y L L A B U S

ANNO CHRISTI		ANNO CHRISTI	
	Ejusdem decretum unum. 647.		Hierapolitanum Gr. Lat. ibid.
	Concilium Siculum. ibid.		Achillanum Gr. Lat. 724.
125.	VITA SANCTI SIXTI PAPÆ		Galicum Gr. Lat. 725.
130.	I. 649.		Hierosolymitanum Gr. Lat. 726.
	Ejusdem epistolæ duæ. 650. & seq.		Mesopotamicum Gr. Lat. 727.
	Ejusdem decretum unum. 656.		Romanum alterum Gr. Lat. 728.
140.	VITA SANCTI TELESPHORI	201.	Romanum III. Gr. Lat. ibid.
	PAPÆ. ibid.		VITA SANCTI ZEPHYRINI
	Ejusdem epistola una. 657.		PAPÆ I. ibid.
	Synodus Romana Gr. Lat. ex Synodi-	217.	Ejusdem epistolæ duæ. 730. & seq.
	co. 662.		Concilium Africanum de rebaptizandis
152.	VITA SANCTI HYGIIII PA-		improbatur. 734.
	PAPÆ. 663.		Concilium Carthaginense II. sub Agrip-
	Ejusdem epistolæ duæ. 664. & seq.		pino. 735.
152.	Ejusdem decreta quinque. 668.	219.	VITA SANCTI CALLISTI PA-
156.	Concilium Pergamenite. 669.		PAPÆ I. ibid.
	VITA SANCTI PII PAPÆ I. 670.		Ejusdem Epistolæ duæ. 737. & seq.
	Ejusdem epistolæ quatuor. 672.		Ejusdem decretum unum. 746.
	Ejusdem decreta decem. 679.	224.	VITA SANCTI URBANI PA-
160.	Concilium Orientale. 681.		PAPÆ I. 747.
165.	VITA SANCTI ANICETI PA-		Ejusdem Epistola una. 748.
	PAPÆ. 682.	230.	Concilium Alexandrinum. 754.
	Ejusdem epistola una. 683.	231.	VITA SANCTI PONTIANI
	Synodus Romana Gr. Lat. ex Syno-		PAPÆ. 755.
	dico. 686.		Ejusdem epistolæ duæ. 756. & seq.
173.	VITA SANCTI SOTERIS PA-	235.	Concilium Alexandrinum. 762.
	PAPÆ. 687.	235.	VITA SANCTI ANTERI PA-
	Ejusdem epistolæ duæ. 688. & seq.		PAPÆ. ibid.
	Ejusdem decreta quatuor. 691.		Ejusdem epistola unica. 763.
173.	Concilium Hierapolitanum. ibid.	236.	VITA SANCTI FABIANI PA-
177.	VITA SANCTI ELEUTHERII		PAPÆ. 769.
	PAPÆ. 694.		Ejusdem epistolæ tres. 771. & seq.
	Ejusdem epistola I. 695.		Ejusdem decreta decem. 785.
	Ejusdem epistola altera, seu re-	237.	Concilium Romanum. 787.
	scriptum ad Lucium Britannia-	240.	Lambetanum. ibid.
	regem. 698.	247.	Arabicum. ibid.
192.	VITA SANCTI VICTORIS	linea 243.	Bostrenum, & Arabicum Gr. Lat. ex
	PAPÆ. 699.		Synodico. ibid.
	Ejusdem epistolæ quatuor. 700.	245.	Concilium Asiaticum. 789.
	Synodus incerti loci in Grecia. 706.	250.	Concilium Achaie. ibid.
	& seq.	250.	Interregnum Pontificum unius anni.
	Assemani censura in epistolam Syn-		ibid.
	nodicam ejusdem Concilii. 708.		Sancti Cypriani epistola ad cle-
197.	Concilium Romanum. 709.		rum Romanum. 793.
	Idem Gr. Lat. 725.		Epistola cleri Romani ad clerum
	Palatinum sive Casariense. 709.		Carthaginensem. 794.
	Idem Gr. Lat. 726.		Epistolæ tres S. Cypriani ad cle-
	Idem ex Baluzii Collectione. 711.		rum Romanum. 795. & seq.
	Ponticum sive Asiaticum. 715.		Epistolæ duæ cleri Romani ad S.
	Idem Gr. Lat. 727.		Cyprianum. 799. & seq.
	Galicum sive Lugdunense. 715.	250.	Romanum Concilium, vacante sede.
	Idem Gr. Lat. 726.		805.
	Idem ex Baluzii Collectione. 715.	251.	VITA SANCTI CORNELII
	Ostroenum. 719.		PAPÆ. 806.
	Idem Gr. Lat. 727.		Ejusdem epistolæ sex. 811. & seq.
	Asiaticum sive Epheesium reprobatum.		Tertia Gr. Lat. cum notis P.
	719.		Constant. 818.
	Idem Gr. Lat. 725.		Ejusdem epistola VII. ex Balu-
	Idem ex Baluzii Collectione. 719.		zio. 822.
	Lugdunense aliud Gr. Lat. 723.		S. Cypriani epistolæ IX. 833.

De-

T O M I P R I M I.

ANNO CHRISTI		
	Decretum Cornelii Papæ.	864.
252. <i>fu</i>	<i>Concilium Carthagenſe I.</i>	ibid.
251.	<i>Romanum I.</i>	865.
253. <i>no</i>	<i>Romanum II.</i>	ibid.
251.	<i>Italicum.</i>	867.
	<i>Carthagenſe II.</i>	ibid.
252.	Synodica ad Cornelium Papam.	868.
	<i>Synodi eres ex libello Synodico Gr. Lat.</i>	871.
	<i>I. Romana, Cornelii</i>	
	<i>II. Carthagenſis, Cypriani.</i>	
	<i>III. Antiochena Demetrii.</i>	
	<i>Eadem ex Baluzii Collectione.</i>	ibid.
253.	VITA SANCTI LUCII PAPÆ.	874.
	Epistola S. Lucii Papæ.	875.
	S. Cypriani ad eundem epistola.	881.
	Decreta tria Lucii Papæ.	882.
	Decretum alterum Lucii Papæ.	884.
255.	VITA SANCTI STEPHANI PA- PÆ I.	ibid.
	Ejusdem epistolæ duæ.	885.
	S. Cypriani ad Stephanum Papam	
	<i>I. epistolæ duæ.</i>	895.
	<i>Concilium Africanum I. sub Stephano.</i>	899.
255. <i>no</i>	Epistola S. Cypriani.	900.
253. <i>li</i>	Altera ejusdem.	902.
	Tertia ejusdem.	904.
	<i>Concilium Africanum II. sub Stephano.</i>	905.
256. <i>li</i>	Epistola S. Cypriani.	906.
255.	<i>Concilium Iconſenſe.</i>	910.
	Epistola Firmiliani ad S. Cypria- num.	911.
	<i>Concilium Synadenſe.</i>	921.
	<i>Carthagenſe I. sub Stephano.</i>	ibid.
	Epistola Synodica Sancti Cypriani.	923.
	<i>Carthagenſe II. sub Stephano.</i>	925.
	Epistola S. Cypriani ad Stephanum Papam.	926.
	Ejusdem ad Pompejum.	928.
	<i>Synodus Romana Gr. Lat.</i>	931.
	<i>Eadem ex Baluzii Collectione.</i>	ibid.
	Tractatus Ursini monachi Afri ad- versus baptismum hæreticorum.	ibid.
	In eundem notæ Nicolai Rigaltii.	949.
	<i>Carthagenſe III. sub Stephano repro- batum.</i>	951.
	<i>Idem Gr. Lat. cum notis Zonara, præ- missa epistola S. Cypriani.</i>	967.
	<i>Concilium Africanum.</i>	991.
257.	VITA SANCTI SIXTI PAPÆ	
257.	II.	993.

ANNO CHRISTI		
	Ejusdem epistolæ duæ.	995. & seq.
	Ejusdem decreta duo.	1000. & seq.
258.	<i>Concilium Narbonenſe.</i>	1001.
	<i>Concilium Romanum.</i>	ibid.
258.	VITA SANCTI DIONYSII PA- PÆ.	1003.
	Ejusdem epistolæ duæ.	1004.
	Epistolarum, seu scriptorum, quæ ad Dionysium Papam attinent, notitiæ, & fragmenta.	1009.
263.	<i>Concilium Romanum.</i>	1015.
	<i>Alexandrina Synodi duæ, Gr. Lat.</i>	1018.
	Epistola canonica S. Dionysii Ale- xandrini, Gr. Lat.	ibid.
	Epistola canonica S. Gregorii Thau- maturgi, Gr. Lat.	1023.
	Expositio fidei ejusdem S. Grego- rii, Gr. Lat.	1030.
	Eadem fides S. Gregorii majoris ex veteri interpretatione.	1031.
264.	<i>Concilium Antiochenum I.</i>	ibid.
	Synodica ad Paulum Samosatenum, Gr. Lat.	1033.
	Epistola Sancti Dionysii Alexandri- ni adversus Paulum Samosate- num, Gr. Lat.	1039.
	Pauli Samosateni decem quæstio- nes cum responsionibus Sancti Dionysii Alexandrini Gr. Lat.	1047.
270. <i>no</i>	<i>Concilium Antiochenum II.</i>	1089.
269. <i>li</i>	Observatio P. Antonii Pagii.	ibid.
	Synodica ad Dionysium Papam.	1092.
	Eadem Gr. Lat.	1095.
	<i>Synodus eadem Antiochena Gr. Lat. ex Synodo.</i>	1099.
	<i>Eadem ex annalibus Eutychii patriar- che Alexandrini.</i>	1101.
	Additio ad Concilium Antioche- num II. ex Baluzio.	ibid.
270.	VITA SANCTI FELICIS PA- PÆ I.	1103.
	Ejusdem epistolæ tres.	1105. & seq.
	Fragmentum epistolæ IV. Gr. Lat.	1114.
275.	VITA SANCTI EUTYCHIANI PAPÆ.	1115.
	Ejusdem Epistolæ duæ.	1117. & seq.
	Ejusdem decreta decem.	1125.
	<i>Mesopotamica Synodus ex libello Syno- dico Gr. Lat.</i>	1128.
277.	Acta disputationis Archelai cum Manete, cum Notis Laurentii Alexandri Zagagni.	1129. & 1141.
	Fragmentum ejusdem disputationis Gr. Lat.	1126.
283.	VITA SANCTI CAII PAPÆ.	1229.

SYLLABUS TOMI PRIMI.

ANNO CHRISTI		ANNO CHRISTI	
296.	Epistola Cui Papæ decretalis uni- ca. 1231.	303. Nr.	<i>Sirveffanum.</i> 1250.
	VITA SANCTI MARCELLINI PAPÆ. 1237.	305.	VITA SANCTI MARCELLI PA- PÆ I. 1259.
	Ejusdem epistolæ duæ. 1239. & seq.	304.	Ejusdem epistolæ duæ. 1262. & seq.
	<i>Synodus incerti loci.</i> 1245.		Ejusdem decretum. 1270.
	Assemani Censura in epistolam ejusdem Synodi. ibid.		<i>Concilium Alutinense.</i> ibid.
	<i>Concilium Cirsense in Numidia.</i> 1247.		<i>Canones XV. Petri Alexandrini de po- nissentia Gr. Lat.</i> ibid.

xi

JOANNES DOMINICUS MANSI

IN HANC EDITIONEM.

P R A E F A T I O .

PLENA ; absolutaque Conciliorum omnium quotquot in catholica Ecclesia habita sunt collectio quantae sit utilitatis , quantique ad omnem ecclesiasticam eruditionem comparandam momenti , verbis exponere neque possum , neque si potuerim , praefens institutum meum in hoc argumento ut diutius immorarer permitteret ; cum praesertim provinciam istam jam occuparint ante me viri plures doctissimi in luculentis illis praefationibus , quas collectionibus a se adornatis praemisérunt , easque praefationes legendas Lectoribus offeram in apparatu novissimae hujus nostrae editionis mox promeudo . In his etiam praeterquam quod utilitas instituti hujus verbis amplissimis exaggeratur , diligens etiam singularum , quae huc usque paruerunt Conciliarium complexionum catalogus instituitur , ut novum hic dare indicem , nec juvet , nec res ipsa postulet . Unum est quod ex me harum rerum studiosi lectores expostulant , ut novae hujus editionis consilium , oeconomiam , rationemque totam exponerem , quod statim praestandum aggredior .

Inter eas , quae huc usque lucem aspexerunt nulla amplior , uberiorque Conciliorum collectio prodiit supra novam illam Labbei editionem Venetiis a Viro erudito Nicolao Coleti , typographi fratre , curatam , in qua praeter ea omnia , quae Labbeus dederat , caetera etiam inserta sunt , sive quae Harduinus adjecerat , sive quae Baluzius , de la Lande , Martene , Dacherius , Mabillonius , Bessin , alique adjecerunt . Hanc igitur editionem , quam annorum usu sibi familiarem Viri eruditi effecerunt , nec sibi e manibus excuti faciles permitterent , repraesentandam mihi assumpsi , cum iterum typis subiiciendam suadebat ejus raritas tanta , ut vix in officinis librariis sese offerat , neque cum offertur nisi caro pretio ematur . Ordinem , chronologiam , notas , caeteraque omnia Labbei , editorisque Veneti retineo . Erant qui vellent Binii notas expungi , quod fusiores sint , minusque utiles , cum nihil ferant , nisi proletarium , & ex Baronio expressum . Verum retinuit me timor , ne criminationes plurium incurrerem , accusantium non satis fideliter me reddidisse Labbeum ; quod & Harduino olim crimini datum est in sua collectione ea refecanti , quae sibi supervacanea videbantur . Opportunius utique reputassem notas illas Binianas ad calcem singulorum voluminum rejicere ; sed continuit me timor , ne forte erratum aliquod incideret , cum ego absens a loco ubi editio praestanda erat , vitam agere cogerer .

Quam-

Quamquam autem Labbeum & collectorem Venetum ducem fequor, multa sunt tamen, & pene dixerim infinita, quae editionis hujusce novae pretium supra caeteras huc usque productas relevant. Typorum in primis & chartae nitor longe praestantior, quam sit etiam Harduiniana Parisiensis, propiusque ad Regiam Lupaream accedens; scitis emblematis aeneis formis expressis hinc inde, cum res maxime poscebat, pagellarum suprema fronte, nec dissimilibus ornamentis vacuis interstitiis decoratis.

Externa tamen haec sunt nonnisi recreandis oculis, non vero menti illustrandae ordinata, quamvis Operibus id generis insignioribus, ac celebrioribus maxime congrua. In eo vero potissima cura impensa est, ut Eruditis serviretur, totumque me illis juvandis impenderem. Eorum igitur gratia cura omnis adhibita est, ut Graecus, Latinusque textus quam emendatissimus prodiret, qua de re correctores non proletarios, sed doctos, selectosque diligentissimus typographus Antonius Zatta, nec sumptibus, nec officiis parcens, meo suasu adhibuit; ac spero factum, ut ejus sedulitati eventus plene responderit. Crassiora saltem sphalmata correctae esse constat, quod unico hoc exemplo planum efficio. Graeca Concilia cum Latina interpretatione dedit Binius, eisque titulos praefixit; tum & titulo & reliquis suas notas aptavit. Eadem & Labbeus inseruit in sua collectione, sed titulo plane diverso & versione paululum immutata. Labbeanam editionem servavit Venetus Collector, apud quem pariter & notae Binii comparent. Fit inde ut notae textui interdum non congruentes lectoris mentem confundant; nos ubi non cohaerent, brevi apposita nota legentium tenebras disjicimus. Accipe & aliud. In Concilio Aquisgranensi anni 816. laudantur saepe testimonia petita ex authore libri de Vita Contemplativa, qui PROSPER in Editis appellatur; nos ex auctoritate codicis Vaticani restituimus POMERIUS, cum re ipsa Julianus Pomerius, non Prosper librum hunc scripserit. Ex hoc duplici exemplo lectores intelligent nos nihil pepercisse, ut defoecatum textum quam fieri maxime posset daremus.

Non infima etiam fuit cura adjungendi varias lectiones, quas alicujus fore momenti arbitrabar, easque non ex editis tantummodo libris, sed etiam ex MSS. codicibus undique conquisitis repetivi. Qua in re feliciter successit, ut unicum illum Cassinensem codicem, in quo additamenta ad Concilium Ephesinum continentur, consultum haberem, de quo inferius sermo recurret. Ita quoad viriliter potui, emaculato textu verti me ad immensam illam segetem Conciliorum, quam ego in sex integris voluminibus Additamentorum ad Concilia Veneto-Labbeanae Collectionis Lucae an. 1748. collegi, eaque omnia suis apte locis disposita in commune hoc, vere dixerim, horreum inveni.

Nec his contentus, additamenta etiam sedulo conquisivi: & labor mihi cessit non infeliciter. Habebunt enim Lectores hic primo vulgatas epitomes ex vetustissimo libro MS. petitas plurimum

Conciliorum Nicaeni , Sardicenis , Toletanorum , Agathensium , aliorumque . Occurrent additamenta nova , & nondum vulgata ad Concilium Ephesinum , Chalcedonense , Altinense , Aquisgranense anni 816 ; Ravennatense , ad epistolas canonicas Rhabani , ad epistolas canonicas Romanorum Pontificum Urbani II. Innocentii II. aliorumque , ut recentiora Concilia praeteream , Avenionense an. 1327. Constantiense generale , Pisanum , Basileense , Senense , Florentinum , Tridentinum &c.

Praeter haec , nova etiam Concilia adjunxi , cui augendo numero dioecesana etiam vetustiora ante Concilium Tridentinum celebrata omnino negligenda minime duxi . Id sibi quidem Labbeus proposuerat , ut dioecesana Concilia omnia post saeculum XIII. habita praeteriret . Ejus consilium ita temperandum in hac editione visum est , ut ea Concilia , siquidem aliunde facile comparari possent , uti sunt omnia jam edita in voluminibus , quae ad manus suppetunt , ommitterem ; quae vero difficile in promptu essent , ut ea quae nondum lucem publicam aspexerunt , utpote in codicibus MSS. servata , sive quae typis quidem prodierunt , sed rariora modo , sive casus , sive alia quaelibet causa effecit , ea reducenda maxime quae insignium essent ecclesiarum , in familiam judicavi . Hinc nata Concilium Perusinum anni 1320. Concilium Patavinum sub nomine Constitutionum Hildebrandinarum celebre anni 1339. circiter sub Hildebrandino episcopo , Aretinum sub Bosone episcopo saeculi XIV. Lucense , a vulgatis in meo supplemento diversum anni 1350. Firmanum sub Cardinali Dominico de Dominicis , Tridentina , Polonica varia , & alia sexcenta .

Sed nec desunt Provincialia Concilia , & Constitutiones seu novae , seu quae nondum insertae sunt in Collectionibus , ut Cardinalis Latini Constitutiones pro Etruria , Capitula tempore Azonis Vercellensis episcopi saec. X. collecta , Constitutiones Siculae saeculi XIV. Salsburgensia Concilia tria , atque alia plane multa . Adjungentur his alia ; quae Literati viri se submissuros polliciti sunt , fidemque liberaturos suam , qua sunt humanitate , minime despero .

Supereff ut codicum MSS. quibus maxime usus sum in eruendis ad vetera Concilia additamentis , & variantibus notitiam eruditae lectionibus exhibeam . Horum principem locum praebent MS. codici in Lucensis Capituli Cathedralis Bibliotheca servato , ante annos fere mille descripto ; quod ego non ex conjectura aliqua incerta , sed ex apposita hac nota vetustissimis characteribus signata deduxi . *A Resurrectione D. N. J. C. usque ad praesentem annum Caroli regis in Longobardiam in mense Septembrio quando sol eclypsim patuit indict. X. anni sunt DCCLII. M. V.* Haec omnia cum anno Christi 787. quadrant ; nec abhorrent ab ea aetate opuscula illa varia , quae simul collecta in eodem volumine occurrunt . Nactus ibi sum Pontificale illud , sive Pontificum Romanorum historiam sub Anastasii Bibliothecarii nomine celebrem , quamvis ibi simplici hoc titulo , & melius quidem , praenotatur : *Incipit Episcopale . Contu-*

li hoc opusculum cum Anastasio Labbeano, & variantes plane multas, ac insignes in imo paginarum hujus editionis descripsi. Praeter hanc voluminem illud offert veterem Latinam collectionem, quae cum Justelliana in multis concurrat; quamvis & aliquid habet de Quenelliana. Descripsi illam diligenter in commentario de *Libro Caroli Magni aetate scripto*, qui inter opuscula Calogeriana to. XLV. lucem aspexit. Multa pariter ex ea dedi in meo Supplemento Conciliorum; & ex utroque, Commentario scilicet, & Supplemento, proficientes Ballerini fratres in Dissertatione praemissa tertio volumini Operum S. Leonis Magni Venetae editionis a se adornatae, illam docte expendunt, animadvertentes persimilem alteram contineri in codice Colbertino num. 784. a P. Coustant descripto. Quam in seriem Concilia digesta sint inter se, quousque pertingant in eo Commentario distinximus. Variantes nec paucas nec contemnendas ex his deductas, partim ex eodem supplemento, partim vero nunc primum ex codice acceptas in hanc editionem transtuli. Subjungitur huic integrae collectioni alia Canonum breviatio per singula Concilia praemisso titulo distincta, de qua pariter Ballerini in eadem Dissertatione agunt, & ego satis differui in Praefatione ad meum Conciliorum Supplementum in volumine apparatus ad hanc editionem iterum evulganda. Breviarium istud utpote vetustissimum per singula Concilia distributum hic datur. Codex iste signabatur olim num. 89. nunc vero est num. 490. & a me vel hac designatione numeri, vel nomine codicis vetustissimi Lucensis indicatur.

Codici huic omnium principi subdo alium ex eadem Bibliotheca signatum num. 123. saeculo XIII. scriptum in quo sunt decretales illae epistolae Romanorum Pontificum spuriae ab Isidoro Mercatore evulgatae. Plures ex eo variantes dare primum fuisset, sed manus continendam censui, ne variantium densam silvam lectores horrerent, cum praesertim majoris momenti Harduinus jam dederit, quae & in hac editione comparent, neque tanti sint hae lucubrations ut singula earum verba expendi mereantur. Nonnullas tamen selegi meo iudicio non negligendas, cum additamenta ad eas epistolas huc usque nondum in lucem producta exhibeant. Adde quod ex hoc codice suspicandi iusta ratio suppetit Isidorum hanc efformasse ex pluribus fragmentis forte in Collectionibus priorum canonum aetate sua vulgatis a se simul junctis, & in unam epistolae seriem redactis; bis enim in eodem codice lego: *item Cletus in eadem epistola ait*: tum subdit ea quae in praecedentibus verbis absque interjectione ulla continuantur.

Tertius est codex item ejusdem Bibliothecae signatus num. 125. saeculi, ut arbitror, XI. Initium praestat breviatio canonum Cresconiana absque praefatione, & nomine Auctoris sub uno hoc simplici titulo: *Concordia Canonum*, continuoque succedit Indiculus Conciliorum quorum in eo codice dantur canones, & Romanorum Pontificum quorum ibi pariter insertae sunt epistolae. Desinit indiculus iste cum GREGORIO JUNIORI, i. e. secundo, cum
sub.

subjectis nonnullis canonibus poenitentialibus a me in Supplemento editis. Secundum hæc apparet Dionysiana Collectio cum additionibus hoc indice præmissis cum titulo: *Ordo hujus Canonum: Post titulos Canonum Apostolorum; tituli Nicaeni Concilii, Ancyrani, Neocaesariensis, Gangrensis, Antiocheni, apud Laodiciam Phrygiae, apud Constantinopolim, Chalcedonensis, Sardicensis, apud Carthaginem. Tituli canonum diversorum Conciliorum Africanorum provinciae num. CV. Decretorum Papae Siricii, decret. Innocentii, Zosimi, Bonifacii, Caelestini, Leonis, Hilarii, Simplicii, Felicis, Gelasii, Anastasii Symmachi ejusdem Concilii (sic) Hormisdæ, Gregorii Junioris. Hoc ultimum noster non habet; Eundem pariter indicem in fine post collectionem exscriptor hujus codicis repetit, additque utrinque: Sunt vero in nostro quae in literis non habentur Silvestri, Liberii, Sixti, apocrypha scilicet. Ab hac Collectione distincta sequuntur additamenta in indiculo designata nempe Silvestri Papae, Liberii, & Sixti apocrypha; tum Chalcedonenses Canones XXVII. ex antiqua versione a Quesnello, & Justello vulgata, epistola illa Canonica, quam ego in meo Supplemento dedi, & hic recusa est, Canones LIX. Laodicensis ex versione, quae dicitur Isidori, Canones quidam Africani qui & in codice Canonum Africanorum extant, totum volumen claudit Romanum Concilium sub Zacharia Papa, quo plura in editis luxata egregie sanantur.*

Quartus ex eo penu prolatus est integer Burchardi codex saeculo XII. scriptus, signatus num. 124. & in libros XX. distinctus, quot revera Burchardus dedit. Rara quaedam mihi codex iste suffecit, quae hujus codicis scriptor in fine librorum aliunde petita adjecit, sed & appendicem adjunxit, quam a Burchardiana lucubratione interjecto paginarum quarumdam vacuarum interstitio diligenter sejunxit. Additio ista continet Caesarienses Canones ex interpretatione non quidem Dionysii, nec Prisca Latina quae & Isidori appellatur, sed ex utraque mixta. Succedunt Canones Arelatensis I. sub Sancto Sylvestro cum additamentis nonnullis, quae in hac nostra editione comparent. Sequuntur Arausici Canones XXX. Quae sit ibi lectio Canonis II. ex hac editione petatur; Regenses Canones VIII. Agathenses Canones XLVII. quibus & jungitur tanquam Canon XLVIII. idem qui in editis est Canon LXXI. caeteri intermedii desunt. Subscriptiones etiam hujus Synodi variant in nonnullis, ut ex hac editione eruditi Lectores intelligent. Carthaginenses Synodi illius, quae in pluribus Codicibus est anni 419. in aliis vero inscribitur *Statuta Orientalium*, qua de re videnti Ballerini Fratres in Diss. de vetustis Canonum Collectionibus pag. LXXXVIII. Valentini sub Damaso Canones IV. Tarraconenses sub consulatu Petri Canones XIII. Gerundenses sub Agapeto consule Canones X. Toletani sub Amalarico rege Canones V. ubi subscriptiones multo plures sunt, quam in editis, & in hanc editionem transferentur. Succedit Synodus Constantinopolitana generalis praecedente Symbolo cum Canonibus jam ubique vulgatis. Secundum hæc sub-

duntur Canones Toletani sub S. Isidoro Hispalensi numero LXXV. Tum & alii Toletani anni 638. qui editis cohaerent. Post haec fit transitus ad Synodum Romanam sub Eugenio II. qua exacta intruditur epistola apocrypha Damasi ad Africanos, ac demum clauditur liber cum Concilio Placentino an. 1095. ab Urbano Papa II. habito cum iis additamentis, quae ego primus in meo Supplemento Synodorum evulgavi. Alia nonnulla aliena manu, sed vetustissima, addita tum in fronte, cum in calce libri reperi, quae olim in meo Supplemento vulgavi, & hic iterum repetuntur.

Hos Codices familiares habui: nunc aliqua de externis a me consultis liceat mihi praefari; atque in primis de Cassinensi Codice, quem sibi negatum cum maxime expetiisset Baluzius, alte conqueritur. Inofficiosos clamitat Benedictinos Cassinenses, qui nec auctoritatem celebris Cardinalis Casanatae veriti sunt, cui postulanti morem gerere negarunt. Sed excusare juvat viros religiosos, utpote quod ea tunc erant tempora, quibus, si codicum pretiosorum usus concessus fuisset, discrimen praesentissimum incurrebatur, ne casu aliquo tam pretioso thesauro carere cogerentur. Denique si tunc aliquid fuit inofficiositatis, praesenti urbanitate emendatur. Mihi enim Cassino pertranseunti non monstrarunt tantummodo codicem, sed conferendi cum editis duros se copiam professi sunt, hospitio etiam oblato, siquidem per tempus mihi licuisset. Post biennium vero accidit me Romam pergere consilio adeundi Cassinense monasterium, ibique codicem conferendi; sed Emin. Card. Fortunatus Tamburinus hac me molestia levavit, narrans se antehac codicem sedulo recensuisse, atque variantes totamque ejus descriptionem in adversaria sua redegisse; nec rogari se morosius permisit, quin scripta illa omnia mihi commodaret. Tanta diligentia a Viro scientia, dignitate, & humanitate summo, ea collatio facta est, ut nec pagellarum MS. codicis numerum negligeret, quod & Lupus quidem sed paulo incuriosius praestiterat. Ejus labore me profecisse gratus agnosco. Quanti vero sint pretii Cassinensia additamenta ad Concilium Ephesinum generale Eruditi omnes sciunt, & intelligunt; ex illis unice enim epistolae, & monumenta CCXXV. ad idem Concilium pertinentia innotuerunt. Latinae sunt interpretationis vetustissimae, ex codicibus Monasterii Acoemensium, unde tam multa vetera documenta prodierunt, ab Authore ignoto accreta. P. Christianus Lupus Augustinianus, vir celebris, primus ea produxit in lucem, ex quo Baluzius in suum Conciliorum Supplementum transtulit; questusque de Lupi supinitate, qui nec titulum in codice quaesierit, ex sua conjectura inscripsit: *Synodicon adversus tragoediam Irenaei*. Verum culpa omni Lupus vacat, cum nullus in codice titulus legatur, nisi hic unicus & quidem non additamentis, sed toti veteri actorum Ephesini Concilii translationi, quae ibi extat, praefixus: *In nomine Domini nostri Jesu Christi. Incipit translatio primi Ephesini Concilii contra prava dogmata Nestorii: almae con. . . . li. Lege feliciter; statimque incipit ab epistola, seu ut est in excusis, a tractatu primo Beati Cyrilli:*

rilli: *Cyrillus presbyteris* &c. ut est in editione versionis Latinae antiquae, quae ex Baluzio hic editur. Variat tamen ibi ordo, & multa occurrit varietas lectionum, quas & Card. Tamburinus diligenter notavit, & ego ex eo in hac editione. Tandem post epistolam Cyrilli ad Maximianum, quae in Baluzio est cap. LXXXI. sequitur, non quidem illa adnotatio, quae in Baluzio habetur, sed haec altera: *Emendavi, & Distinxi interpretationem S. Synodi. Deo gratias.* Exinde dantur epistolae a Lupo editae, factae ab ea exordio, quae in Lupo est cap. II. et incipit: *Obtinuit pietas:* quae enim in Lupo signatur cap. I. incipiens: *Salvatore nostro* &c. in codice inter praecedentes epistolas num. VIII. legitur. Reliquae dein succedunt, ut apud Lupum, & Baluzium, quamvis capita in eo non signantur, quae suo Marte ab eodem Lupo adiecta Baluzius retinuit. Nomen Irenei varie scribitur, *Irineus, Hyrineus, Hiereneus.* Variantes sedulo adnotavit Emin. Card. Tamburinus, & ego ex illo suis in locis. Fateri tamen oportet, Lupum satis fideliter codicem expressisse, ut raro cespitaverit; aliqua sunt tamen addenda ab eo omissa, quae a me hic dabuntur.

Unum erat, quod dolerem, neglectas scilicet ab Emin. Tamburino epistolas S. Isidori Pelusiota ex vetustissima interpretatione, quas praecedentibus ad Consilium Ephesinum pertinentibus in eo codice interiectas a Lupo omissas Baluzius tantopere conquestus est. Accidit tamen bono meo fato, ut & has reperirem in Codice Vaticano 1313. Docuerant me Ballerini Fratres in dissertatione, de qua saepius, in eo Vaticano codice ea contineri, quae Lupus ex Cassinensi vulgaverat; qua spe ego illectus Vaticanum illud volumen consului, ac sedulo evolvens reperi nonnulla quidem quae sunt in Lupo, & Baluzio, maiorem tamen partem abesse; quin & ordine plane a Cassinensi diverso ibi referri, quamvis & ibi Irenei nomen in subjectis adnotationibus legitur. Mancum esse codicem indicium praebere posset, quod statim transit ad Acta Concilii Chalcedonensis, consueto illo *Explicit* nequaquam appposito, nulloque vacuae pagellae signo relicto. Seculi XI. scripturam praefert. Caeterum emendatorem lectionem supra Cassinensem exhibet, quod ex variantibus eximiis a me suo loco signatis Lectores intelligent. Plurima me laetitia affecerunt epistolae illae Isidori Peleusiota in Cod. Cassinensi a Lupo repertae, sed ab eo neglectae, quae in hoc Vaticano numero sunt XLIX. nempe duae supra eas quas fert Codex Cassinensis, quarum XLVII. Em. Tamburinus adnotavit. Statim mihi illas descripsi, non quidem omnes, cum plures ad res Conciliares non spectent, sed illas tantummodo, quae ad Concilium utcumque referebantur. Igitur & has daturus sum suo loco, cum praesertim & nonnullae neque Graece, neque Latine hucusque lucem viderint. His praestitis non erit posthaec qui de Codice Cassinensi consulendo vehementi sollicitudine tangatur, mihi que grates habituri sunt Lectores, quod primus ego rarum hunc Codicem integre in lucem produxerim. Illud etiam animadversione dignum iudico, quod ex variantibus Vaticanis intelligimus lectionem Cassinensem mendosissimam esse, & in multis mancam, quo nomine defectus Vaticani Codicis maxime lugendus est.

Ex his, quae fusius deduxi, intelligent Lectores, me Vaticanos Codices non incuriose excurrisse, e quibus multos, antiquioresque consului, excerpsti, & in succum meum transtuli. Insigne est additamentum ad Conoilium

Francfordiense, in quo integra, & plena Canonorum in commune viventium regula inserta est ex Vaticano Codice sec. XI. repetitum; quanquam non dubito, quin sit interpolamentum usui Canonorum Leodiensium, quorum nomen ibi legitur, destinatum. Nec invisas praeterivi celebres alias Romanas Bibliothecas, at praesertim Barberinam, ex qua nonnulla in rem meam habui.

Consulvi etiam in rem praesentem Bibliothecam Accademiae Taurinensis, MSS codicibus divitem, nec consilio huic meo parum profuit; nam acta Concilii Pisani, illius a quo tres Pontifices Romani parti sunt, auctiora ex ea prodeunt. Amicorum etiam ope Bibliothecas alias celebres Italiae excussi, nec sine fructu, ut ex hac editione apparet.

Qui tam sedulo manuscripta conquisivi, excusos libros profecto inexploratos non volui. Quo in loco commemorandum est cum laude insigne Opus Fratrum Ballerinorum, Veronensium, qui opera S. Leonis a se recensita, & animadversionibus plane eruditis illustrata, Venetiis anno 1757. evulgarunt. Tertium hujus operis volumen thesaurus rerum Conciliarium habendum est, nec ullum unquam mihi occurrit opus tanto eruditionis apparatu ornatum, tam multa rerum novarum copia dives, tanta manuscriptorum recensione abundans. Ex illo Carthaginensium Conciliorum labyrinthus extricatur; ex illo Codices Quaesnellianus, & Justelli perficiuntur; quare temperandum mihi non censui, quin integram editionem priscam a Justello vulgatam, et ab illis recognitam, ac ultimae perfectioni redditam, in appendice tertii voluminis hujus editionis exhiberem. Gratiae sunt etiam ex me habendae P. Cacciaro Carmelitae, qui & ipse hanc Spartan operum S. Leonis adornavit, ediditque opus suum Romae anno 1752. Illi monumenta quaedam Conciliaria nondum in lucem producta gratus refero. P. Froelich S. J. presbyter Germanus, cujus nunc recens est jactura dolenda, diplomata Syriae evulgavit, ex quibus profeci. Praetereo reliquos, neque enim hic vacat omnes exscribere.

Hac comparata strue moles ista crevit, ea dispositione, quam modo Lectorum oculis subjicio. Principio quidem me tenere fateor Labbeanum ordinem, eandem cum illo Chronologiam ita sequutus, ut cum aliquod occurrebat in alios annos transferendum, ordinem tamen Labbeanum retinerem, adjecta brevi admonitione docente Concilium illud alterius anni esse, adductis ea de re argumentis. Epistolas etiam SS. Pontificum eam digessi in seriem, quam & Labbeus, cujus textum sequi malui, indicatis tamen majoris momenti variantibus recentium editionum. Postremi hujus consilii mei has causas reddo, quod scilicet Labbeum recudenti ineptum videretur Labbeum sus deque invertere, quae etiam inversio molesta accidisset Lectoribus; Labbeo enim assueti, Labbeum tunc in Labbeo quaererent. Adde me longe agere ab urbe, in qua editio haec praestanda erat; quare jure meritoque metuebam ne in tanta librorum permutandorum varietate erroris aliquid irreperet. Epistolas tamen novas in praecedentibus editionibus minime reperiendas invexi; quod etiam tunc praestiti cum nova aliqua ex Graeco translatior accuratio facta est. Ita servatum in versione Graecarum epistolarum S. Clementis Papae, rejectae enim Labbeanae P. Constantii interpretationem substitui.

Concilia, seu additamenta, quae de novo in editione nostra suo singula loco inserta sunt, exceptis iis, quae ex meo supplemento accesserunt,

hoc signo apposito *S* distinguenda judicavi, ut intelligant eruditi quid novi ex ea quaerant.

Variantium cum multae sint & variae, ratio habenda erat ut distinguerentur. Ex his plures dederat Labbeus; alias ex Harduino aliisque Venetus editor subjunxit; ego etiam meas apposui. Labbeanae in margine excusae sunt; Veneti editoris in textu literis elementaribus minimis signantur, quae etiam literae e regione lineae in qua jacent, in margine reproducentur majoris lucis gratia. Lectiones vero illae dantur in calce ejusdem pagellae. Nostrae demum eisdem elementaribus literis sed inter geminas anfulas sic (a) notantur, & in fine pariter pagellae apponuntur. Haec sedulo animadvertentes Lectores, facile intelligent, cui singula debeant.

Cum in fronte Operis indicatum sit plures viros doctos operi huic perficiendo insudasse, res ipsa poscebat, ut praefationem hanc non ante clauderem, quam nomina eorum gratae posteritati commendarem.

Horum prior occurrit Eminentiss. S. R. E. Card. Dominicus Passioneus Apost. Sedis Bibliothecarius meritissimus; saeculi nostri decus, ac literatorum hominum praesidium. Vix enim intellexit me, quem in amore semper habuit, ac favore singulari prosequutus est, huic Operi dirigendo destinatum esse, datis statim ad me literis Romam accivit, Bibliothecae Vaticanae pluteos aperuit, atque omnium insignium codicum excubendi copiam fecit, commendatumque me voluit Vaticanis Custodibus, ut se mihi sedulo praestarent. Alias etiam ejusdem urbis Bibliothecas, ut libere adirem, & quae mihi opus erant describerem, ea qua praestat, auctoritate utilem operam dedit. Neque haec satis, nam & insignem Bibliothecam, suam rarissimis voluminibus tum editis cum Manuscriptis ad miraculum refertissimam mihi expandit, ex qua plura hucusque ignota didici, obtinui, & in rem meam transtuli. Vivat ad Nestoreos annos Cardinalis literatissimus, vivatque ad aeterna saecula, qui tam egregio operi opem tam grandem tulit. Eadem pariter gratiae habendae sunt Em. Cardinali Tamburino, cujus hac de re merita ex his, quae supra dicta sunt, Lectores agnoscent. Ex privatis, qui mihi opem tulerunt, praecipuum est praesidium *P. Antonius Sammartini* Venetus, Ordinis Min. Conventualium Definitor perpetuus, & Sac. Theologiae Magister, non dumtaxat sacris eruditionibus refertus, sed omni humaniorum literarum genere imbutus, qui ultraquam quod multa, & varia huic Editioni inferenda suppeditat, scitu digna, & maximopere necessaria; quae addidi, omnia suo loco disposita solerti cura, ne a Compositoribus hinc inde inscianter sint transposita, acu tangit, ut ita dicam, sollicitate; & accurate quidquid ad praela, & typos interest, quibus praest. Eiusdem Ordinis *P. Franciscus Maria Leoni*, etiam Sac. Theol. Magister, publicus Universitatis Paduae in eadem disciplina Professor ad hanc editionem exornandam non infimum locum tenet; dignus plane vir, cujus meritis nulla laus respondere potest.

Accedit etiam ex nobili, & pervetusta Familia Cassinensium *P. D. Benedictus Andreas Ganessoni*, S. Georgii Majoris Venetiarum, qui labore, amore, & industria, rimulas quasque perquirat, ut Studiosis omnibus abunde consulat, quae didicit sine invidia communicat, nec satis; nam ex Bibliotheca insignis sui Monasterii, multis Voluminibus, Codicibus rarioribus & MSS. apprime locupletata, quamplurima eruit insignia Monumenta ad hanc Sacrorum Conciliorum Collectionem spectantia.

Concurrit non parvo adjumento *P. Franciscus Antonius Zaccaria* Societatis Jesu, Serenissimi Ducis Mutinæ Bibliothecarius, cujus Nomen eruditatis jam notum, juvandis literis natus; qui quum in ferendis suppetiis, lubenti animo, ut Reipublicæ literariæ profuit, licet luculenter, multa, quæ in tenebris latebant in lucem proferens, ecclesiasticis literis faceret satis, sibi metipsum tamen nunquam satis facere videtur.

Panormo manum subsidiariam admovet Clarissimus Vir, Rev. adu. & J. U. D. *Dominicus Schiavo*, Siculus, communium literarum, et politioris Humanitatis non expertus, omnibus plane bonis artibus instructus, variis suis elucubrationibus Juri publico datis, Literatis omnibus notus, non dumtaxat Panormitanæ Accademiæ decus, et fulcimentum, sed de Florentina, et Perusina optime meritis, quas doctis, et eruditis Dissertationibus illustravit, ipse, inquam, per epistolas, tenerioris amoris indices, multa Documenta transmisit, & labori indefessus non parcens, alia spondet.

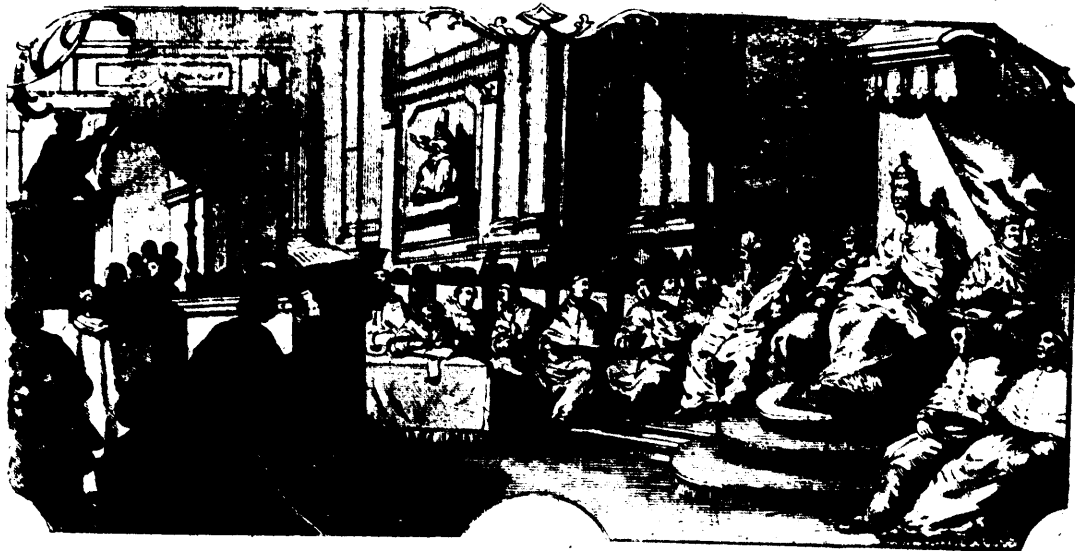
P. Benedictus Bonelli, Ordinis Minorum Strictioris Observantiæ, Tridentina multa conquisivit, quo nomine de Literatis omnibus promeruit et ut optimus Philologus, literariæ Reipubl. Sacrarum, variarumque Eruditionum Amantibus studens, nequid huic novæ Editioni deesse possit, sollicitè inquirat.

Comes *Henricus Zapata de Cisneros* Literatissimus, cui accepta refero Concilia Sarmatica, & alia plura nobis Italis exhibuit, plane ignota.

Ad semper magis decorandam antiquis documentis, scitu dignissimam hanc Conciliorum uberrimam Collectionem, ut undique Viri eruditi convolant suis auspiciis, ut de Republica literaria bene mereantur, inter alios eruditissimus accessit Illustris admodum, & maxime Reverendus Vir D. Bartholomæus Prosper Camellini Reginus, qui ineditam Bullam Joannis PP. XIII. de Synodo Ravennatensi sub anno Domini 968. vel 967. regnante Mathilda perhumaniter misit.

Græca curavit diligentissime R. D. *Spiridion Milia* Corcyrensis, natione Græcus, ex Joannina urbe Epiri oriundus, ordinis Concionator, & Ecclesiæ Sancti Georgii Græcorum a Publico Vicarius destinatus. Reliqua prætereo, ne longius excurrere cogar, modestiamque illorum religiosam offendam; quippe qui malint aliorum potius utilitati, quam suæ gloriæ adlaborare; licet tamen tot celebrium & illustrium Virorum magna sit cura, & impigra sollicitudo, ut supra dictum est, fortasse aliquid latere potest, nam ut dicitur: *Non omnes omnia*. De quo quemque virtute præditum exoro, ut si quid habeat reconditum, manifestare non dedignetur. Quod si etiam varii protulissent Tomi, nam longum est opus, in quibus confectis aut in conficiendis, extra ordinem mitti non potest, Supplementum me facturum promitto, nil Typographo impensis indulgente, in quo Literatorum nomina, magnum operæ pretium ducens grati animi ergo ad æternam memoriam inscribam. Demum rogandus est Deus O. M. ut tot Virorum doctorum labores, sicut optime inceperunt, ita feliciter optatum in exitum redigantur.

Advertendam censet Typographus, bocce Voluminem Specimen exhibere minoris molis, quæ forte in toto Opere contingeret; siquidem cætera majora, ad summum perparca equalia in lucem prodibunt.

CONCILIORUM OMNIUM, AMPLISSIMA COLLECTIO,

PRÆFATIO DIONYSII EXIGUI (a)

IN SUAM PRIMAM CANONUM COLLECTIONEM.

EDITORUM HUIUS COLLECTIONIS IN SUBSEQUENTEM EPISTOLAM

ADMONTIO.

P. Philippus Labbeus diligentissimam collectionem suam a vulgata Dionysii Exigui præfatione exorsus est. Optime ille quidem; sed cum Dionysius in colligendis canonibus his laboraverit, semel quidem in unum conferens canones Conciliorum; iterum vero Decretales summorum pontificum epistolas selectas congregans, quam primo dedit amplioris collectionis suæ partem brevi præfatione ad Petronium episcopum directa instruxit. Cum vero integram collectionem suam absolveret, priorum quidem præfationem toti operi præmisit, sed auctiorem, & passim immutatam ac alteri inscriptam. Id quidem non certo sed ex conjectura deducimus ex cod. 557. Vat. Palat. in qua prior tantum pars ejusdem collectionis Dionysianæ exhibetur cum breviori illa præfatione ad Petronium episcopum. Hanc primi omnium repræsentarunt Ballerini fratres in editione a se adornata operum S. Leonis P. tomo III. pag. CI XXXII. ex quibus huc transferendam opportune censuimus.

DOMINO VENERANDO MIHI PATRI PETRONIO EPISCOPO

DIONYSIUS EXIGUUS IN DOMINO SALUTEM.

Uamvis carissimus frater nos-
ter Laurentius assidua &
familiari cohortatione par-
vitatem nostram regulas ec-
clesiasticas de græco trans-
ferre pepulerit, imperitia credo
prisæ translationis offensus,
nihilominus tamen ingestum
laborem tuæ beatitudinis consideratione suscepti,
cui Christus omnipotens Deus solita populis
pietate prospiciens lumini Sacerdotii contulit di-
gnitatem. Ut inter plurima virtutis ornamenta,
quibus Ecclesiam Domini morum sanctitate
condecoras, etiam sacratissima jura pontificali-
bus per Dei gratiam digesta conventibus inte-

Concil. General. Tom. I.

merata conservans perfecto regimine clerum,
plebemque modereris: nullatenus nostri sæculi
more contentus quo pronius desideramus recta
more quam facere; sed divino junctus auxilio
quæ fieri præcipis ante perficias, ut efficacissimo
fidelibus protis exemplo. Magna est siquidem
jubentis auctoritas eadem primitus jussa com-
pletis, quatenus inconvulsa Ecclesiastici ordinis
disciplina servata ad capessendam perennem be-
titudinem, & prævis cuncti illustrentur officis,
& spiritualibus populi locupletentur augmentis.
Incolorem beatitudinem vestram, & orantem
pro vobis gratia divina custodiat.

Explicit Prologus.

A

Do-

¹ Dionysius, cognomento Exiguus, gente Scythæ, Monachus & Abbas monasterii curiam Romanæ, sæculo sexto floruit, & rogante Stephano Episcopo Salonitano, Canones Ecclesiasticos & Græcæ exemplaribus venit. Hæc autem Dionysii collectio, sive Codex Canonum Ecclesiasticorum, 50. priores Apostolicos Canones, tum 8. Concilii Nicæni, 24. Antiocheni, 14. Neocalcedonensis, 20. Gangrensis, 21. Antiocheni, 39. Laodiceni, 3. Constantinopolitanæ, 27. Chalcedonensis, 21. Sardicenis, 138. Carthagenensis, & diversorum Conciliorum Africanæ Provincie complectitur, quos omnes Labbeus exhibet suo loco.

(a) Hæc Epistolæ collectionis Ludovicianæ collatas esse nunc primo cum MS Cod. Luc. Sec. XI. nocte lectore juvat, ex quo pauculas varietates majoris momenti hic dare videtur, neglectis reliquis quæ minus necessariæ vel ab aliis jam animadvertæ videbantur.

4 Solonio- no. Gerge. Salonitano ex Cassiod. 23. d. vinarum Le dionum.

Domino venerando mihi Patri Stephano † Episcopo: DIONYSIUS EXIGUUS in domino salutem.

PREFATIO ALTERA

DIONYSII EXIGUI

In suam collectionem Decretorum Romanorum Pontificum.

Domino venerabili mihi Juliano presbytero † tituli Sanctæ Anattatiæ, Dionysius Exiguus.

Sanctitatis vestræ piis exercitiis studiis, quibus nihil proctus eorum, quæ ad ecclesiasticam disciplinam pertinent, omittit inquirere, prætorum sedis apostolicæ præsulum constituta, qua valui cura diligentiaque collegi; & in quendam redigens ordinem, typulis distinxit compolitis: ita dumtaxat, ut singulorum pontificum quotquot a me præcepta reperta sunt, sub una numerorum serie terminarem, omnique titulos huic præfationi subnecterem, eo modo quo dudum de Græco sermone patrum transferens canones ordinaram. Quod vobis nimium placuisse cognoveram. Quia vero sincerissimo affectu Deum diligitis, & ideo famulos ejus laudanda sollicitudine continetis: quis enim peregrinantium serviens Christo, vestro non sovetur hospitio? iustum credidi vobis in hac parte familiaris: quatenus indignitiam vestram, quare celestibus impenditis regulis, & præsens imitetur ætas, & posteritas admiretur. Nam præ virtutis amore cuncta que sunt iustitia desideratis agnoscere, licet omnem venerandi iuris observantiam moribus impleatis. Quantique sit apud Deum meriti beatus papa Gelasius, & nos qui cum præsentia corporali non vidimus, per vos alumnos eius facilius estimamus: ejus eruditione formati gradum presbyteri sancta conversatione decoratis; ut in vestrorum morum perspicuo munere ejus quodammodo videatur actio præluere. Quem, sicuti vestra relatione comperimus, tantum bonæ voluntatis existisse gratulamur, ut annuente Domino principatum in ecclesia pro multorum salute suscipiens, eum serviendo potius quam dominando sustolleret, vitæque castimoniam doctrinæ meritis amplaret. Denique omne opus ejus aut oratio fuisse memoratur, aut lectio. Interdum quoque scribendi curam sumebat, prout causa vel ratio poposcisset, terrorumque Dei maxime consortio atque societate gaudebat: quorum spirituali collatione tanto divini amoris studio, tanta verbi Dei meditatione fruebatur, ut huic etiam quod psalmista cecinit, antaretur: *Beatus homo quem tu cruciaveris, domine. & de lege tua docueris eum, ut mitiges eum a diebus malis.* Hujus enim sæculi malos dies ita Domino mitigante atque gubernante transegit, ut univærsas tentationes mira prudentia & longanimitate sustineret, delicias jejuniis mereretur.

Quamvis carissimus frater noster Laurentius A assidua & familiari cohortatione parvitatem nostram regulas ecclesiasticas de Græco transferre perpulerit, confusione credo præcæ translationis oblectus; nihilominus tamen ingentium laborem tuæ beatitudinis consideratione, suscepti, cui Christus omnipotens Deus, solita populo pietate prospiciens, summi sacerdoti contulit dignitatem, ut inter plurima virtutis ornamenta, quibus Ecclesiam Domini morum sanctitate condecoras, etiam sacratissima iura pontificalibus per Dei gratiam digesta conventibus intemerata conservans, perfecto regimine ceterum plebemque modereris: nullatenus nostri sæculi more contentus, quo promus ætheramus recta nosse, quam tacere: sed divino adiutus auxilio, quæ fieri præcipis, ante pericias, ut efficacissimo fidelibus prois exemplo. Magna est siquidem tubenus auctoritas, eadem primitus iustitia complentis: quatenus ecclesiastici ordinis disciplina inviolabilis permansens, ad capendum peregrine præmium Christianis omnibus præstet accessum, per quem & sancti præules paternis munitur regulis: & obedientes populi spiritalibus umbuantur exemplis.

In principio itaque canones, qui dicuntur Apostolorum, de Græco translulimus: quibus quia plurimi contentum non præbuere facilem; hoc ipsum ignorare vestram nolimus sanctitatem: quamvis postea quædam constituta pontificum ex ipsis canonibus assumpta esse videantur. Deinde regulas Nicæni Concilii, & deinceps omnium conciliorum, siue que antea, seu que postea facta sunt usque ad synodum centum quinquaginta pontificum, qui apud Constantinopolim convenerunt, sub ordine numerorum, id est, a primo capitulo usque ad centesimum sexagesimum quintum, sicut habentur in Græca auctoritate, digestimus. Tum sancti Chalcedonenis concilii decreta subdentes, in his Græcorum canonum finem esse declaramus.

Ne quid præterea notitiæ vestræ videamur velle subtrahere, statuta quoque Sardicenis concilii, atque Africani, quæ Latine sunt edita, tuis a nobis numeris cernuntur esse distincta. Unværsarum vero definitionum titulos post hanc præfationem strictius ordinantes, ea que in singulis passim sunt promulgata conciliis, sub uno aspectu locavimus, ut ad inquisitionem cuiusque rei compendium aliquod attulitæ videamur.

Explicit.

Ab hac Dionysii Exigui Romani præfatione epistolæ coll. præfatione contra quædam de periculis excommunicationis, quæ in libro de periculis excommunicationis est, hinc notatur de antiquitate ecclesiæ. Hinc V. G. Severinus Bononiensis. Non enim & anteam canonem Dionysii subarguentis contra quædam ex codice præfatione R. P. Jacobi Serrini. S. I. præfatione canonum conciliorum in lucem dicitur antequam perissimam, Franciscus Florentis, & Constantinus Lattinius.

1. Hanc alteram præfationem quam verius cum Harduino Gelasii Papæ laudationem dixeris, præfatio Dionysii in collectione Decretorum Pontificum Romanorum, quam a Sixto ad Anastasium II. concinnavit, inscripsitque Juliano presbytero Romano tit. S. Anattatiæ qui synodus Romæ an. 488 & 499. habita subseripsit. In hac autem collectione habentur Decret. 15. 8. c. 57. Innocentius 4. Zozimus 4. Bonifacius 22. Celestini, 49. Leonis 13. 28. Gelasii & Anastasii primi; & hæc præteritus loca singula adnectit Labovius.

a Titulus iste deest in veteri codice MS. b sedulus provocatus officio. c med. d celesti oper. e commutetur. f v. legis. g presbyter. h perluere i opera. k & alio. l omnis 2. m flame. n sovebat. o v. pe. p. q. r. s. t. u. v. w. x. y. z.

superbiam humilitate calcaret, tanta misericordia animi claritate claresceret, ut omnes fere pauperes satians inops ipse moveretur. Proletto beatus hac inopia, per quam divinis laudibus semper inhærebat: sicut propheta dicit ad Dominum: Pauper & inops laudabant nomen tuum. Fuit enim vir ingenio luculentus, vita præcipuus, auctoritate reverendus; & ideo tot virtutum ornatus insignibus, ad tam celsum officium non accessit indignus; honorem summæ dignitatis grave nimis onus existimans, parvamque negligentiam pontificis ingens animarum discrimen esse contestans. Idcirco nullo se desidioso otio tradidit, neq; luxurioso convivio effusoque servivit: ex quibus rebus & animarum morbi nascuntur & corporum. Hic itaque pastor summi atque boni pastoris imitator existens, egregius præsul sedis apostolicæ fuit, qui divina præcepta fecit & docuit. Unde cum magnum inter sanctos esse confidimus, juxta promissionem Christi domini dicentis: Qui fecerit & docuerit, maximus vocabitur in regno caelorum.

Explicit.

PRÆFATIO ISIDORI MERCATORIS

In suam collectionem Canonum.

Isidorus peccator, servus Christi, & confervo tuo & parenti fidei, in Domino salutem.

Compellor a multis tam episcopis, quam reliquis servis Christi, canonum sententias colligere, & in unum volumen redigere, & de multis unum facere. Sed hoc me oppido conturbat, quod diversæ interpretationes varias sententias faciunt, & licet unus sit sensus, diversæ tamen sunt sententiæ, & aliæ longiores, aliæ breviores. Ea vero concilia, quæ Græco sunt edita stylo, amplius quam tripliciter aut quadrupliciter interpretata atque conscripta reperimus. Quod si veritas est querenda est pluribus, Græcorum sequamur stylium, eorumque imitemur editiones atque exemplaria. Sin minus, ipsi dicant atque exponant, quibus tot sunt exemplaria, quot codices. Nobis tamen videtur, cum in nostro discreparent sermone, ut unitas & veritas ab ipsis querenda sit, quorum lingua edita esse noleunt. Quod & nos fecimus, & sicut a veris eorum reperimus magistris, in volumine, cui hæc præponitur præfatiuncula, inserere curavimus.

Canon autem Græce, Latine regula nuncupatur; regula autem dicta, quod recte dicit, nec aliquando aliorum trahit. Alii dicunt regulam dictam, vel quod regat, vel quod normam recte vivendi præbeat, sive quod distor-

tem pravumque quid corrigat. Synocum autem dicunt ex Græco interpretari comitatum, vel cætum. Concilii vero nomen tractum ex more Romano. Tempore enim quo cauta agebatur, conveniebant omnes in unum, communique intentione tractabant. Unde & concilium a communi intentione dictum, quasi consilium, & consilium quasi considium, D in L. Iterum transeunte. Vel concilium dictum ex communi intentione, eo quod in unum omnes diripant mentis obtutum: cilia enim oculorum sunt. Unde & qui sibimet dissentiant, non agunt concilium, quia non sentiunt unum. Cætus vero, conventus est vel congregatio, a coeundo, id est, conveniendo in unum. Unde & conventus est nuncupatus, quod omnes conveniant: & sicut conventus & cætus, sic concilium dicitur a societate multorum in unum.

In principio vero voluminis huius, qualiter concilium apud nos celebretur, potuimus: ut qui nostrum ordinem sequi voluerint, sentiant qualiter hoc agere debeant. Qui autem hoc agere melius elegerint, faciant quod iusto canonicoque atque sapientissimo consilio iudicaverint. Denique propter eorum auctoritatem ceteris conciliis præposuimus canones, qui dicuntur apostolorum (licet a quibusdam apocryphi dicantur) quoniam plures eos recipiunt, & sancti patres eorum sententias synodali auctoritate corroboraverunt, & inter canonicas potuerunt constitutiones. Deinde quarundam epistolarum decreta virorum apostolicorum interierimus, id est, Clementis, Anacleti, Evaristi & ceterorum apostolicorum, quas potuimus hætenus reperire epistolas usque ad Silvestrum papam. Postmodum vero Nicenam synodum constitutum, propter auctoritatem eiusdem magni concilii. Deinceps diversa concilia Græcorum & Latinorum, sive quæ antea, seu quæ postmodum facta sunt, sub ordine numerorum ac temporum capitalis suis distincta sub huius voluminis aspectu locavimus, subicientes etiam reliqua decreta præsulum Romanorum usque ad sanctum Gregorium, & quaedam epistolas ipsius, in quibus pro culmine sedis apostolicæ non impar conciliorum extat auctoritas; quatenus ecclesiastici ordinis disciplina in unum a nobis constituta atque digesta, & sancti præules paternis instituantur regulis, & obediens ecclesiæ ministri vel populi spiritualibus imbuantur exemplis, & non malorum hominum pravitate decipiantur. Multi enim pravitate & cupiditate deprethi, accusantes sacerdotes oppreslerunt. Ideo sancti patres leges constituerunt, quas sanctos canones appellaverunt. Multi ergo idcirco alios accusant, ut se per illos exculent, aut eorum bonis ditentur. Plerique vero boni Christiani propterea tacent, & portant aliorum peccata quæ noverunt, quia documentis deferuntur, quibus ea quæ ipsi sentiunt iudicibus

Constantius 4. dist. xvi.

g. Isidorus inferit MS. V. C. Iustellii de quo plura dicemus in notis nostris. Deo.

n. d. i. tiones.

o. Romano.

u. rescripserunt.

Evangelium apud Græcos.

Her abbat.

g. Hispanum.

corpo us.

Concilii Generali. Tom. I.

1. Quam tenuit Auctor Collectionis Canonum, quæ Isidori Mercatoris, seu Mercatoris nomine postea demum scripta est, non eadem est Hispanorum sententia, & licet nonnulli Card. de Aguirre in Apparatu ad Concilia Hispania, & in præfationibus conetur S. Hispani Isidoro adscribere, verum, ut satis agnos emittuntur, nam expostulat, sed quibus potest, ut in collectione Decretalium par. 1. (Clemente nuncupat usque ad Sixtum) supposita videntur. Quod quidem tamen illa sententia, præter ipsam, & Epistolam Pontificis a Clemente ad Papatam Deus dedit, quæ sedem Romanam tenuit ab anno 308 usque ad 313, ordinem celebrandi Concilii, Apostolicorum Canonum versionem, & plurimum synodorum, tam in Asia, quam in Italia, quæ in cetera continet, in omnibus fere Conciliis editionibus, ac Libræna nostra locum obtinet, nec tamen eorum præfatio Harduini, cui nonnulli per Hispaniam antiquas editiones collectas, nulla sententia, aut hæc dicitur. Hanc præfationem cum v. c. Iustellio Cod. 490. contulit Card. de Aguirre, & cum MS. Collegii Paris. Soc. IESU H. 1000, a quibus demum hæc præfatio lectio, ac notula subserimus. 2. In Cod. Vatic. 490. incipit: Præfatio S. Isidori Episcopi. 3. In eodem Cod. Mercator, verum manu, ut apparet, recentiori Idem in Cod. Parisiensis, & apud Iacobum. 4. Vatic. præfatio in Domino Nihil scilicet. 5. Vatic. non volumine. 6. Vatic. faciant. 7. Vatic. desuperant. 8. In Vat. fuit præfatio Isidori, & hæc circiter hæc præfatiuncula hæc. 9. Abest vox ista verbum a Cod. Vatic. recte præfatio.

ecclesiasticis probare non possunt : quoniam licet vera sint quedam, non tamen iudicibus credenda sunt, nisi quæ certis iudiciis demonstrantur, nisi quæ manifesto iudicio convincuntur, nisi quæ iudicario ordine publicantur. Nullus enim qui ius est rebus spoliatus, aut a sede propria vi aut terrore pulsus, antequam omnia sibi ablata ei legibus restituantur, & ipse pacifice diu suis fruatur honoribus, sedique propriæ regulariter restitutus, eius multo tempore libere potitur honore. juxta canonicam accusari, vocari, iudicari, aut damnari institutionem potest Unde & ecclesiastica historia ab Eusebio Cæsariensi episcopo confecta, de muliere quadam, quæ pro castitate a marito accusabatur, ait: *Præceptum est interdictum est ab imperatore lege lata, ut primo permetteretur ei rem familiarem libere diutius ordinare, tum deinde respondere objectionibus.* Hæc omnes leges tam ecclesiasticæ quam & vulgares publicæque præcipiunt. Horum vero concinnantur, si omnia ponentur, ante deficeret dies, quam horum singula explicarem, & nimis prolixa fieret epistola. Ex pluribus tamen aliqua hic ad provocationem aliorum inferere iudicavimus. Ait namque sanctus Leo Romanæ ecclesiæ antistes in epistola Chalcedonenſi concilio missa, cuius initium est: Leo episcopus synodo Chalcedonenſi: *Optavimus quidem, dilectissimi, & reliqua: in qua inter cetera sic testatur, dicens: Quia vero non ignoramus per prævas amulationes multarum ecclesiarum statum fuisse turbatum, plurimosque fratres injuste sedibus suis pulsos, & in exilia deportatos, atque in locum superstitum alios substitutos, his primitus vulnibus adhibeat medicina iustitiae: nec quisquam ita careat propriis, ut alter utatur alienis. Quem ita evolvere omnes relinquat, ut nemini quidem perire honor debeat, sed prioribus episcopis cum omni privilegio suo jus proprium reformetur.* Eadem & antiqui apostolici, qui fuerunt ante synodum Nicenam, sanxerunt. Eadem synodus, quæ habita est Larissa sub Valeriano, loquitur. Eadem plurimæ Romanæ synodi testantur. Eadem papa Symmachus & ceteri sancti patres sanxerunt: quorum statuta, prolixitatem vitantes, hic inferere distulimus. Si quis autem hæc plenius scire & legere voluerit, suis in auctoribus invenire & legere pleniter poterit. Nobis vero hæc in præfatione ista sufficiant. Et sicut militi ex multis armis illa sufficiunt, quæ ferre congruenter super se poterit, sic nobis de multis sententis una aut duæ, vel quantum tunc temporis necesse fuerit, sufficiunt: quoniam sicut cum uno telo aut duobus inimicum vincimus, sic cum una aut duabus sententis auctoritate plenus æmulum superamus. Si enim de mulieribus & secularibus hominibus hæc constituta sunt, multo magis ecclesiasticis viris & sacerdotibus sunt concessa. Hæc eadem vero & ecclesiastica jura iubent, & sæculi leges præcipiunt. Similiter accusatores & accusationes, quas sæculi leges prohibent, canonica funditus repellit auctoritas. Synodorum vero congregandarum auctoritas, apostolicæ sedi privata commissa est

potestate; nec ullam Synodum ratam esse legimus, quæ ejus non fuerit auctoritate congregata vel sulsa. Hæc canonica testatur auctoritas, hæc historia ecclesiastica roborat, hæc sancti patres confirmant. Scire autem vos octoginta episcopos, qui hoc opus me incipere & perficere coegistis, & cunctos reliquos domini sacerdotes oportet, quod plura quam illa viginti capitula, quæ apud nos habentur, Nicenæ synodi reperimus, & in decretis Julii papæ septuaginta capitula ejusdem synodi esse debere legimus. Quam epistolam in suo ordine inter cetera decreta apostolicorum posuimus; hæc scrutantibus, & cunctis nosse volentibus rimanda. Nam quod plura quam viginti capitula sint Nicenæ concilii, in multis invenitur locis. Legitur enim in Constantino-politano concilio ita: *Manifestum est quod illa quæ sunt per unamquamque provinciam ipsius provincie synodus dispenset, sicut Nicæno constat decretum esse concilio.* Legitur & in epistola Innocentii papæ, Vitrício Rothomagensi episcopo directa, ita: *Si qua causa vel contentiones inter clericos & laicos, vel inter clericos tam majoris ordinis, quam etiam inferioris fuerint exorta, placuit ut secundum synodum Nicenam, congregatis omnibus ejusdem provincie episcopis, iudicium terminetur; & reliqua.* Sanctæ etiam memoriæ Theophilus Alexandrinus episcopus, suis in epistolis meminit, in concilio Nicæno statutum esse, ut ab VIII. Idus Martii, usque in diem Nonarum Aprilis, diebus scilicet 28. qualicumque Luna nata fuerit, in quolibet medio spatio perhibet facere initium primimensis, XIV. vero a XII. Kalendas Aprilis usque in XVI. Kalendas Maii, solerter inquiri & si etiam die sabbatorum incidere, consequenti die dominico, id est luna 15. pascha celebrare conscripsit: & si die dominico luna 13. ejusdem mensis, id est primi mensis, evenerit, ipsa hebdomada transmissa, in alterum diem dominicum pascha sine dubio celebrare conscripsit. His & aliis quamplurimis exemplis patet, plura esse quam viginti Nicæni concilii capitula, & veram esse prædictam Julii papæ epistolam. Nobis autem quidam è consortio fratrum nostrorum orientales, testati sunt se vidisse concilium Nicænum, habens potiorem quatuor evangeliorum magnitudinem, continens in se sediones episcoporum, & introductiones, iudiciaque querimoniarum atque definitiones, & constitutiones, nec non & subscriptiones eorum; ad cuius similitudinem magnum Chalcedonenſe concilium conscriptum esse confirmaverunt, & demum alia Constantinopoli condita: unum videlicet sub Justiniano imperatore contra Dei impugnatores, Originem, Didymum, & Evagrium, & aliud temporibus Agathonis papæ, & Constantini imperatoris, contra Macarium episcopum, & Stephanum ejus discipulum, ac reliquos episcopos, qui pro frumento zizania in ecclesia seminaverunt, vinum miscuerunt aquæ, & proximo potum dederunt evertione turbida, & tamquam lupi agni simulabant mendacium, & veritas ut mendacium refutabatur. Nosse etiam oportet licet cetera non infir-

Judicio

indictum

a concilia
partia
b similia

Epist.

l'emp'aco
Cod. Valenti-
niano.

a rimandam.

ita & MS
Justelli codex.

ad xiv.

14. ex c.
Justelli aliis
que ad

edita,

b Hinc quoque arguas ab
Hispaniensi
Isidoro diversum esse hunc
Mercatorem l

c evertionem
turbidam.

a Vatic. appellata. b Vatic. non. In Vatic. deest vox explicarem. c Vatic. nullis. d atque in locum superstitum alios substitutos. Cod. Vat. e Vatic. laissa eadem significatione. f deest in Vat. g in Vat. LXXX. h Vatic. prohibet. i Vatic. Maii. j Hæc verba esse die etc. sunt ad marginem Cod. Vatic. 630.

* Hic omnia nonnulla sunt, necio quo concilio, quae in exemplaribus MSS. in omnibus editio nibus, Meritum, Scribit, curant, que aliis, reperiantur. Hic ergo restitucendo fuit. Lab. de in append. tom. 1

firmantur) quatuor esse principalia concilia, A ex quibus plenissimam fidei doctrinam tenent ecclesie, tam de Patris, & Filii, & Spiritus sancti divinitate, quam de predicti Filii & salvatoris nostri Incarnatione. Prior harum Nicæna synodus est trecentorum decem & octo episcoporum, sub Constantino Augusto peracta, in qua Ariani perfidia blasphemia condemnata, qua inæqualitatem sanctæ Trinitatis idem Arius asserbat: consubstantialem Deo Patri Deum Filium eadem sancta synodus per symbolum definivit. Secunda synodus est centum quinquaginta patrum sub Theodosio seniore, Constantinopoli congregata, qua Macedonium, sanctum Spiritum Dominum esse negantem, condemnans, consubstantialem Patri & Filio eundem Paracletum demonstravit; dans latius symboli formam, quam tota Græcia & Latinitas in ecclesiis prædicant. Tertia synodus est Ephesina prima, ducentorum episcoporum, sub minore Theodosio Augusto edita, qua Nestorium duas personas in Christo asserentem justo anathemate condemnavit, ostendens manere in duabus naturis unam Domini nostri Jesu Christi personam. Quarta est synodus Chalcedonensis, sexcentorum triginta sacerdotum, sub Martino principe habita, in qua Eutychem Constantinopolitanum abbatem, Verbi Dei & carnis unam naturam pronunciantem, & ejus defensorum Dioscorum quondam Alexandrinum episcopum, & ipsi rursus Nestorium, cum reliquis hæreticis, una patrum sententia prædamnavit: prædicans eadem synodus Christum Dominum sic natum de Virgine, ut in eo unam personam & Divinæ & humanæ confiteatur naturæ. Hæc sunt, ut prædiximus, quatuor principales & venerabiles synodi, fidem catholicam complectentes: Sed & si qua sint concilia, quæ sancti patres spiritu Dei pleni sanxerunt, post istorum quatuor auctoritatem, omni manent stabilita vigore, quorum etiam gesta in hoc opere condita continentur.

In hoc errasse Binium & R. C. editione Suriana deceptos constat.

Grat. l. c. incertus

Sequitur in MS. Aurelio Carth. ep. afferta epistola cum recepto Damiani papæ.

ORDO CELEBRANDI CONCILII,

Desumptus ab Isidoro Mercatore ex quarto concilio Toletano cap. 4. & Gorgia Loaisa Hispaniorum conciliorum editoris diligentia emendatus. Quare sciat lector non esse generalem hunc ordinem, sed tantum forte servatum in Toletanis, vel aliis in Hispania celebratis conciliis.

a ex cod. Vigilano, ve Alverden, qui asseruntur in Bibl. Scorialensi sancti Laurentii

ORDO DE CELEBRANDO CONCILIO.

HOræ itaque diei prima, ante solis ortum, ejiciantur omnes ab ecclesia; obseratisque foribus, cuncti ad unam januam; per quam sacerdotes ingredi oportet, ostiarii stent. Et convenientes omnes episcopi pariter introeant, & secundum ordinationis sui tempus resideant. Post ingressum omnium episcoporum, atque confesum, vocentur deinde presbyteri, quos causa probaverit introire. Nullus inter eos audeat ingredi diaconorum. Post hos ingrediantur diacones probabiles quos ordo poposcerit interesse: & corona facta de sedibus episcoporum, presbyteri a tergo eorum resideant; diacones in conspectu episcoporum stent; deinde ingrediantur & laici, qui electione concilii interesse meruerint. Ingrediantur quoque & notarii, quos Cad recitandum vel excipiendum ordo requirit: & obserentur januæ. Sedentesque in diuturno silentio, dicat archidiaconus: Orate: Statimque omnes in terra prostrabuntur, & orantibus diutius tacite cum stetitibus atque gemitibus, unus ex episcopis senioribus iurgens, orationem palam fundet ad Dominum, cunctis adhuc in terra jacentibus, dicens.

Y b se ingrat

c concilio

d atque cor totam habentes ad Dominum sacerdos

Adsumus, domine sancte Spiritus, adsumus; peccati quidem humanitate detenti, sed in nomine tuo specialiter aggregati. Veni ad nos, adesto nobis, & dignare illabi cordibus nostris: doce nos quid agamus, quo gradiamur ostende, quid efficiamus operare. Esto solus & suggestor & effector iudiciorum nostrorum, qui solus cum Deo Patre & Filio nomen possides gloriosum. Non nos patiaris perturbatores esse iustitiam, qui summe diligis æquitatem. Ut in sinistram nos non ignorantia trahat, non favor inflectat, non acceptio muneris vel personæ corumpat, sed iunge nos tibi efficaciter, solius tuæ gratiæ dono: ut simus in te unum, & in

e immanteste

f esto nobiscum,

g efficere debeamus ut te auxiliante tibi in omnibus placere valeamus.

h summam

1 Ita MSS. Isidori. Gratianus in quibusdam MSS. Dei Filium
2 Eundem MSS. omnes, Latini, nec sine causa quævis Græce Eudoxie.
3 Vatic. intermissum. 4 Hunc ordinem edidit Harduinus ex MS. Parisiensis Soc. Jesu alicubi immutatam; nobis intacta Vigilani, sive Alerdensis codicis lectione satis est variantem Parisiensis indicare, nonnullisque notas e pluribus, ac faustoribus Card. de Aguirre excerptas asserre. In Parisi deest itaque. 5 Inducatur hæc verba mos illorum temporum, quo Christiani etiam sæculares frequenter adibat Ecclesiam, aut circa mediam noctem, qua matutina hora in choro cantabantur, aut paulo post usque ad diluculum, sive auroram. Ea sane conuocato Christianorum pernoctantium, & orantium in templo a primis sæculis viguit in Ecclesia. Ecclesia vero Toletana a primis sæculis usque modo retinet morem canendi matutinam media nocte Card. Aguirre. 6 Id servatum fuit apud Hispaniam semper, ut Episcopi juxta tempus ordinationis uniuscujusque residerent, proindeque & loquerentur, sive sententiam proferrent, ac tandem subsciberent Card. Aguirre. 7 Patres Ecclesie Hispanice in hoc ordine non quilibet Presbyteros sive simplices Sacerdotes sinunt ad Concilium celebrandum accedere, sed selectos tantum, sive probatissimæ vitz, & doctrinæ. Et ita videmus factum in Concilio Elberitano, ubi præter andregintis Episcopos, referunt Presbyteri triginta sex. In sequentibus autem Hispaniæ Conciliis non ita facile in extiter Presbyteros iugressos fuisse, nisi forte ubi gerebant vices Episcopi absentis. Idque æquidem observatum legitur in Concilio Occumenico, ubi nullus eis locus fuit. Card. Aguirre. 8 Non veretur omnino ingressus Diaconorum hoc loco, sed solum prohiberi, ut simul cum Presbyteris ingrediantur: nam statim subditur: Post alios ingrediantur Diacones probabiles, quos ordo poposcerit interesse: nimirum, quos Episcopi iudicaverint dignos interveniendi sacro eidem congressu. Unde & ad Concilium Elberitanum ingressi sunt Diaconi aliquot. Quamvis vero de cetero Diaconi non fuerint admitti in sequentibus Hispaniæ Conciliis, ut nuper de Presbyteris monuimus; admittentur tamen instar eorum, ubi gerebant Episcoporum absentium vices. Card. Aguirre. 9 In Parisi. restitucendo, quos tamen seorsum Metropolitanus elegerit. qui atque & cum eo iudicare aliquid, & diffinire possunt. 10 Parisi. Obseratisque januis, & sedentibus in diuturno silentio sacerdotibus, atque cor totam habentibus ad Dominum, dixerit ep. Archidiaconus. 11 Parisi. proferentur tam Episcopi, quam presbyteri. 12 Parisi. & ceteri sim.

ORDO CELEBRANDI CONCILII.

in nullo deviemus à vero: qualiter in nomine tuo collecti, sic in cunctis teneamus cum moderatione pietatis iustitiam, ut hic à te in nullo dissentiat sententia nostra, & in futuro pro bene gestis consequamur præmia sempiterna. Amen.

Te condonante, qui cum Patre & Filio unus permanes Deus per infinita sæcula sæculorum.

In qua oratione, nec oratio paterna, nec benedictio, sed ipsa solummodo oratio confirmetur. Quando autem plurimi metropolitani fuerint, tunc ab altero hæc oratio dicitur.

Alia.

Domine, qui nos iustitiam loqui, & quæ re-cta sunt præcipis iudicare, tribue nobis, ut nec iniquitas in ore, nec pravitas inveniatur in mente; ut puro corde purior sermo consentiat, procedat in operibus iustitia, nec appareat dolus in lingua.

A tertio vero metropolitano, loco tertio hæc oratio pronuntiatur.

Jesu Domine, qui sacro verbi tui oraculo promisisti, ut ubi duo vel tres in nomine tuo fuerint aggregati, medius dignareris adesse, adesto cætui nostro propitius, & cor nostrum perlustra misericors, ut ita rectum iustitiæ tran-quitatem teneamus, ne a bono misericordiz ali-quatenus aberremus.

Alia.

Dissolve, Domine, nostrarum mentium li-gaturam, & obligationis impiæ confringe ca-tenam, ut tibi laudem pro liberatione red-damus, cujus ultionem pro transgressione pa-velscimus.

Alia.

Deus, qui veritatem loqui filios hominum cupis, & eorum casto iudicio delectaris, men-tem nos dignare habere rectam; ut possimus labiis veram depromere iustitiam.

Finita autem oratione, & responso ab omni-bus, Amen, rursus dicit Archidiaconus: Erigite vos. Et confestim omnes surgant, & cum om-ni timore Dei, & disciplina, tam episcopi, quam presbyteri sedent. Sicque omnibus in suis lo-cis in silentio confidentibus, diaconus alba in-dutus, codicem canonum in medio proferens, capitula de conciliis agenda pronuntiat, id est, ex concilio Chalcedonensi, æra xviii. item ex capitulis orientalium patrum, quæ Marti-num episcopus de Græco in Latinum vertit, æra xviii. de synodo facienda; item ex concilio Toletano IV. æra lxx. Item ex concilio Aga-theni, æra xvi. sive ex sermone sancti Ambro-sii de pace, vel aliud de canonibus, quod me-tropolitano aptius visum fuerit ut legatur. Fi-nititque titulis, metropolitano episcopo con-cilium alloquitur, dicens:

Exhortatio.

Ecce sanctissimi sacerdotes, præmissis Deo præ-cibus, fraternitatem vestram cum pia exhorta-tione convenio, & per divinum nomen obtestor, ut ea, quæ a nobis de Deo, de sacris ordini-bus, vel vestris moribus vobis fuerint dicta, cum omni pietate suscipiatis, & cum summa reverentia perficere intendatis. Quod si forsan

aliquis vestrum aliter quam dicta fuerint sente-rit, sine aliquo scrupulo commotionis, in no-strorum omnium collatione, ea ipsa, de quibus dubitaverit, conferenda reducat: qualiter, Deo mediante, aut doceri possit, aut doceat. Deinde simili vos obtestatione conjuro, ut nullus vestrum in iudicando, aut personam excipiat, aut quolibet favore vel munere pulsatus a veritate discedat; sed cum tanta pietate quid- quid cætui nostro se iudicandum intulerit iudicet, ut nec discordans contentio ad subversio-nem iustitiæ inter nos locum inveniatur; nec item in perquirenda æquitate vigor nostri ordinis vel sollicitudo tepescat.

(a) Post allocutionem concilii, qua metro-politanus solet synodum alloqui universalem, statim rex cum suis optimatibus ingreditur in concilium: & in primis, corona sacerdotum post se dimissa, ad altare conversus, ibi orationem dicit: sed ipsa oratione supra acta, ad concilium conversus dicit: Et homo prostratus, atque inde se erigens, & seipsum precibus sacerdotum commendat, & alloquendo concilium, ut iustiti- fiam agant, religiosa exhortatione insinuat. Post- quam autem expleverit exhortationem suam, a diacono dicitur: Oremus.

Tunc rege converso ad orientem, omnes sacerdotes in terra pariter prosternantur, ut- rit & prius: sicque dicatur hæc oratio domi- nica.

Rex Deus, a quo regum regitur regnum; quo gubernante sublime, quo deservente fit fragile, famulo tuo N. moderator assiste. Da, ci domi- ne fidei rectitudinem firmam, & legis tuæ cu- stodiam indefessam: ita morum honestate præ- polleat, ut tuæ majestati complacere: ita nunc præsit populis, ut coronetur post transitum cum electis. Pater noster.

Benedictio.

Benedicat tibi, serenissime princeps, virtutum dominus, & omnipotens Deus. Amen.

Intpiret tibi facere misericordiam, & tempera- re iustitiam. Amen.

Qui tibi tribuit regnum, ipse cor tuum con- servet illæsum à nocibilitate omnium populorum. Amen.

Et qui conventum nostrum pro Domino vene- raris, cum tuis omnibus post longa sæcula coroneris. Amen.

Per dominum nostrum Jesum Christum, qui cum Deo Patre, & sancto Spiritu, unus Deus gloriatur in sæcula sæculorum.

Qua benedictione suscepta, dicitur illi à dia- cono:

In nomine domini nostri Jesu Christi, ite cum pace.

Sicque cunctis respondendum est: Deo gra- tias.

Statimque idem princeps secedit a conven- tu concilii.

Post egressum igitur regis, & exhortationem metropolitani, quæ prius dicta est, introibunt omnes quique fuerint presbyteri, diacones, vel religiosi ad audiendam doctrinam. Sicque archidiaconus lecturus est canonem Toletani concilii

a modera- tione
b dicatur
c defuit in V. C. Ju- stitia.

a contentio
b copula- tione
c auxiliante
d a iusto iudicio scienter avertatur
e aut
f tota
g retractate.

h hanc ex- hortationem.

i quæ dicuntur de rege de- sunt in C. Just. k Scribendum omnino ut habet Lothius, hu- mo, licet Bi- nius & R. C. habeant ho- mo

d Lothius & alii Hispani credunt hæc vel Hæc. Inc. hinc scri- bunt æra, & qd videntur

xxxv

exhortatio- ne illa

g sanctis

l universi. m hinc arguet non esse au- torem huiusce ordinis Ildo- tum Hispani- lensem.

a In Paris deest. Antea. Te condonante utique in: qua oratione.
b Fuit in Codex Canonum erat, qui a tempore S. Leonis Papæ ubique receptus fuerat. & cujus MSS. duo extant nunc in Monasterio Ruspelli. Catalonia. Car. Aguirre. c Paris. de Concilio Toletano tertio.
d Paris Chalcedonensi æra xviii. item ex Concilio Agathensi æra xxv. vel xxvi vel aliud de Canonibus etc.
e Paris. de concilio. C. scripto, ut etc. (a) Luc. Cod. addit. Post hæc exhortationem introibant omnes qui unquam fuerint Pres- byteri, Diacones, vel Religiosi unquam ad audiendam doctrinam. Sicque Archidiaconus etc. ut est pag. II.
f In Paris. Post hæc exhortationem, qua etc.

cilii XI. era 1. Ne tumultu concilium agitetur. A Quo canone perlecto, statim concilium Ephesium ex ordine perlegetur: deinde collatio pariter & instructio de mysterio sanctæ Trinitatis habebitur, simulque & ordinibus officiorum, si in omnium sedibus ejusdem celebritatis unitas teneatur. Pro his quoque causis, prout spatium diei permiserit, & epistolæ Papæ Leonis ad Flavianum episcopum de erroribus Eutyche- tis, & mysterio sanctæ Trinitatis legendæ sunt: canones quoque de unitate officiorum.

Nec ad aliud aliquid ante transibitur, quam ista omnia explicentur; ita tamen, ut in totis tribus diebus litaniarum nihil aliud agatur, nec retractetur, nisi sola collatio de mysterio sanctæ Trinitatis & de ordinibus sacris, vel officiorum institutis, ita ut hæc tota peragantur per istos tres dies; nihil aliud, sicut jam dictum est, nisi sola questio, de his quæ prædicta sunt, habeatur; ita ut lectio semper congruens causam ordinis, quæ querenda est, antecedit.

Item oratio in secundo die in inchoatione Concilii dicenda.

Nostrorum tibi, Domine, curvantes genua quæsumus, ut bonum quod nobis a te requiritur, exequamur, scilicet ut prompta tibi sollicitudine gradientes, discretionis arduæ subtile iudicium faciamus, ac misericordiam diligentes clareamus fluidis tibi placitæ actionis.

Item oratio, die tertio, quæ in inchoatione concilii dicitur.

A te, Domine, interni clamoris vocibus unanimiter postulamus, ut respectu tuæ gratiæ solidati, præcones veritatis efficiamur intrepidi, tumque valeamus verbum cum omni fiducia loqui.

Post hæc in quarto die reliquæ causæ per ordinem admittendæ sunt. Sicque omnes qui de religiosi in retroactis diebus pro spirituali intrusione interfuerunt concilio, foras egredientur: residentibus aliquibus presbyteris in concilio, quos metropolitanus ordinaverit honorandos. Per singulos tamen illos tres dies litaniarum, episcopi, vel presbyteri cum admonitore primum orationibus prostrabuntur. Sicque collecta a metropolitanis oratione, & dicente diacono: Erigite vos, conlurgent, & de divinis tantum, ut dictum est, rebus collationem habebunt. In reliquis tamen diebus, cunctis adstantibus, oratio colligenda est. Et sic confidentes causarum negotia iudicabunt. Nullus tamen tumultus, aut inter confidentes, aut inter adstantes habebitur. Eodem autem modo, eodemque ordine ad concilium omnes per singulos dies ingrediantur, quo superius jam præmissum est. Nam etsi presbyteri, & reliqui, aut diaconus, clericus, sive laicus de his qui foris steterint, concilium pro qualibet re crediderit appellandum, ecclesiæ metropolitanæ archidiacono causam suam intimet, & ille concilio denunciaret: tunc illis & introcundi & proponendi licentia concedatur. Nullus autem episcoporum a cætu communi secedat, antequam hora generali secessionis adveniat. Concilium quoque nullus solvere audeat, nisi fuerint cuncta determinata, ita ut quæcumque deliberatione communi finiuntur, epi-

scoporum singulorum manibus subscribantur. Ita tamen ut ante duos vel tres dies, quam solvatur concilium, omnes constitutiones à se editas diligenti consideratione retractent. Item in die, qua concilium absolvendum est, canones qui in sancta synodo constituti sunt, coram Ecclesia in publico relegantur. Quibus explicitis, respondetur Amen.

Deinde ad locum redeuntes, ubi in concilio residebant, canones ipsos subscripturi sunt. Admonendi quoque a metropolitano sunt, de pascha ventura, quo tempore veniet. Admonendi sunt etiam quo tempore, superveniente anno, ad concilium faciendum veniant, & eligendi etiam de episcopis, qui cum metropolitano die festo nativitatæ domini, & sanctum pascha debeant celebrare. Post hæc dicente archidiacono, Oremus, omnes simul in terram pariter prostrabuntur, ubi diutissime orantibus, hanc unus ex majoribus orationem dicturus erit:

Oratio.

Nulla est, Domine, humanæ conscientiæ virtus, quæ inoffense possit tuæ voluntatis iudicia expedire. Et ideo, quia imperfectum nostrum viderunt oculi tui, perfectioni deputa, quæsumus, quod perlecto æquitatis sine concludere præoptamus: te in nostris principiis occursum poposcimus; te quoque in hoc sine iudiciorum nostrorum indultorem nostris excessibus speramus: scilicet ut ignorantie parcas, ut errori indulgeas, ut perfectis votis perfectam efficaciam largiaris. Et qui conscientia remordente tabescimus, ne aut ignorantia nos traxerit in errorem, aut præcepta forsitan voluntas impulerit iustitiam declinare, ob hoc te poscimus, te rogamus, ut si quid offensionis in hac concilii celebritate attraximus, te condonante, remissibile habeamus: ut in eo quod soluturi sumus aggregatum concilium, à cunctis primum absolvamus nostrorum nexibus delictorum: qualiter & transgressores venia, & confitentis tibi subsequatur remuneratio sempiterna. Per Dominum, &c.

Benedictio.

Patris Dei Filius, qui est initium & finis, complementum vobis tribuat charitatis. Et qui vos ad expletionem huius fecit pervenire concilii, absolutos vos efficiat ab omni contagione delicti. Amen.

Ut ab omni reatu liberiores effecti, absoluti etiam per donum Spiritus sancti, felici reditu vestrarum sedium cubilia reperatis illæsi. Amen.

Præcedente lumine divinitatis Domini nostri qui omnia regit in sæcula sæculorum.

Quibus explicitis, dum dictum fuerit ab archidiacono. Erigite vos, omnes illico pariter surgentes, residente metropolitano, ab ipso primum incipientes, osculum sibi invicem omnes pariter dabunt. Sicque post datam sibi invicem pacem, dicit diaconus.

In nomine Domini nostri Jesu Christi eamus cum pace. Deo gratias.

Et sic conventus totus absolvitur.

a transca-

b partian-

c ordini & causæ.

Hæc in C. Justitii cum sequenti alio loco reperitur adscrip- ta, & in editione Surii d. tecum.

e procla-

f Hic de- finit editio Surii.

g probave-

a se profer-

i iuste & religiose cogitent, vel colligant.

k regula-

a meta ast. quo officiant

b in chore

c ventura quo veniat die.

d natali.

e orate.

f occursum.

g adesse peccamur.

h operis.

i condonante ac remissibile facere digneris.

k Huius orationi oratio pacerna ad- iungatur, & cunctis adhuc presentibus hæc benedictio explicetur.

l quod ipse prestare dignetur, &c

m explicitis.

a Paris. totos illos tres dies. b Paris. oratione confurgant. & de divinis &c. c Paris. habentur. d Paris. diaconi, clerici, sive laici crediderint intiment. e Paris. sedant. f Paris. residerant. g Paris. subscribant. h Paris. se proferant. i Paris. Christus Dei filius. j In Paris. inverse. scilicet in nomine Domini nostri Jesu Christi eamus cum pace, omnes illico &c. k sequæ data sibi invicem pace conventus concilii absolvatur.

(4) EXHORTATIO AD PRINCIPEM.

*Alias via regia, ex eodem Garfa
Loaisa adjecta:*

Ex codice
Alveldensi,
bibliothecæ
regiæ sancti
Laurentii in
Hispania.

Ungaban-
tur Hispaniæ
reges.

Jerem. 4.

Prov. 16.

Isa. 30.

Deut. 17.

DEUS omnipotens, o clarissime rex, quando voluit, & ubi voluit de regali nobilique genere te nobiliter procreavit, & misericorditer ad lavacrum regenerationis perduxit, caput tuum sacri chrismatis oleo linivit, & dignanter in filium adoptavit; constituit te regem populi terre, & proprii filii sui in cælo fieri iussit hæredem; his etenim sacris ditatus muneribus, rite portas diademata regis; primum, quia de femore regis, regalique descendis protapia, decenter tibi convenit & bene multa regere regna. Secundo, quia te regem esse & sacri chrismatis unctio, & fidei confessio operisque confirmat & actio. Tertio, quia ut æternum cum Christo perciperes regnum, misericorditer adhuc te parvulum rex regum adoptavit in filium. Hæc te perpicua claraque indicia ab infantia regem clamitant, regemque confirmant. Superest, ut hæc ipsa regalia, quæ percepisti, bona a Domino munera sollicite salva custodias, & operibus pariter moribusque defendas: exiguo etenim tempore in hac, qua vivimus, morabimur vita: quia viam univerſæ carnis pergitur, & celeri cursu ad promissam quotidie patriam festinamus. Restat ergo, ut de illa tantum sollicite interrogemus via, quæ nos a latronibus tutos, vitiiſque defæcatis desideratam feliciter ducat ad patriam: hortatur etenim nos de hac re propheta, cum dicit: *State super vias, & videte & interrogate de semitis antiquis; & videte quæ sit via bona, & ambulante in ea, & invenietis requiem animabus vestris.* Sollicite ergo hæc a nobis discreteque querenda est via, quæ nos salvos ad requiem perducat æternam: & cum, Domino nobis monstrante, fuerit inventa, caute discreteque ambulandum est per eam, ne ad dexteram inclinantibus, aut ad sinistram, occurrat illa, de qua propheticus sermo denunciatus clamitat: *Est via, quæ videtur hominibus recta, cujus novissima demergunt ad inferna.* Sed ne aliquis nostrum per ignorantiam in hoc oberrans incidat devium, pie nos propheta admonet Isaias, & ad rectam sanctamque viam dulciter revocans clamat: *Et erunt oculi tui videntes præceptorem tuum, & aures tuæ audient verbum post tergum monentis: Hæc est via, ambulate in ea, neque ad dexteram, neque ad sinistram.* Nam & Israeliticus populus cum per aliena transiens regna, ad repromissionis tenderet patriam, nuncios misit ad Sehon regem Amorrhæorum, dicens: *Obsecro ut transire mihi liceat per terram tuam: non declinabimus ad dexteram, neque ad sinistram; sed per viam regiam gradiemur, donec pertranſeam fines tuos.* Et tibi ergo, nobilissime rex, si vis ad supernam feliciter promissionis tendere patriam, diligenter regia querenda est via: quia, cum sis rex in terra, ad cælorum properans regna, per regiam debet currere viam: trita etenim via est, & antiquitus sanctorum regum vestigiis contricata. Per illam Josue firmissimo properans gradu, multorum re-

Agum colla comminuit, & nefandorum phalanges stravit, Jerichuntinos muros evertit, & Israelitico populo terram repromissionis distento fune divisit: per illam David indeclinabiliter gradiens, persecutori Sauli pepercit, lapideo istu Goliath extinxit, & ab improprio allophylorum Dei populum liberavit, & sibi regnum perpetuum solidavit: per illam firmiter ambulantem Ezechiam misericorditer Dominus visitavit, a mortis termino revocavit, & quinquies ternos ad vitam addidit annos: per illam adhuc ambulans Salomon, quasi fluvius aqua, impletus est sapientia; & ab illa recedens, inexpiabilem gloriæ suæ intulit maculam: per illam intrepidus Josias rex justus ambulans, excelsa comminuit regna, abominaciones diversas a populo Dei abstulit, & justificationes a Domino multiplices accepit. Ecce conspicias perspicue, rex nobilissime, qualiter per regiam ad Dominum reges ambulantes viam, & ad cælorum regna cum ceteris sanctis reges quoque feliciter volant. Via etenim regia est, quæ per prophetam vocatur sancta: *Per quam non transibit pollutus, ait idem propheta, nec invenietur ibi leo, diabolus scilicet, qui rugiens circuit quærens quem devoret; nec mala bestia, dæmon videlicet, ascendet per eam; sed est directa via, & ambulabunt, qui redempti a Domino, & liberati fuerint, per eam, per quam & te quotidie, auxiliante Domino, ire cognoscimus & gratulamur, & ad æternam gloriam te esse venturum fideliter credentes non dubitamus. Tantum est, ut quod cepisti bonum perficias, & usque ad perseverantiæ finem perducas: quia non qui inchoaverit, sed qui perseveraverit, salvus erit.*

De observandis mandatis Dei.

Attende ergo, o clementissime ac mitissime rex, quantum nos diligit dominus noster Jesus Christus, qui cum promissione suam a nobis exigit dilectionem, & Spiritum sanctum dicit nobiscum esse in æternum mansurum, si post dilectionem suam mandata ejus servaverimus: ab ipso enim, ut jam superius diximus, nobis omnia bona conceduntur; & velle bonum, & operari, ab illo prius nobis largitur: Diligimur enim ut diligamus, amamus, ut amemus, cognoscimur ut cognoscamus, adjuvamus ut operemur, & operando virtutibus ditemur. Ergo si te dilectio Dei proximique demulcet, consequens est ut facias quod ille præcepit. quia intantum diligis inquantum facis: neque enim potest sincere Deum diligere qui mandata ejus fideliter non custodit. Ipso te Domino docente, intellige: ait enim: *Si quis diligit me, sermonem meum servabit, & Pater meus diligit eum: & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus: & Qui non diligit me, sermones meos non servat.* Joannes quoque apostolus dilectione Dei repletus in epistola sua ait: *In hoc scimus quoniam cognovimus eum, si mandata ejus observamus. Qui dicit se nosse eum, & mandata ejus non custodit, mendax est, & in eo veritas non est: qui servat verbum ejus, vere in hoc caritas Dei perfecta est.* Liber quoque Job ore Domini sacratus, de hoc ipso testis est, maxime de regibus dicens; *Non auferet a justo*

1/a. 35.

Joan. 14.

ibidem.

1. Joan. 1.

Job 36.

ocm-

(a) Hæc in Cod. Luc. hæc exhortatio, sed loco ejus ponuntur duæ orationes quæ hic leguntur. *Nostrum tibi Domine &c.* & alia. *Ad te Domine &c.* Tum additur alia manu, sed antiqua: *Hic debent fieri Canones Apostolorum num. L.*

1. Privati alicujus scriptoris, non synodi, quæ saltem nota sit, opella moralis; ideoque ab Harduino in sua collectione prætermissa.

2. Hæc omnia videntur desumpta ex Concilio Arausino II. quod celebratum fuit an. 709 vel ex capitulis sedis Apostolicæ adversus Pelagianos, atque ipsorum reliquias. *Card. Aguirre.*

oculos, & reges in solio collocat in perpetuum, & illuc eriguntur: revelat quoque aurem eorum, ut corripiat; & loquitur, ut revertantur ab iniquitate. Si audierint & observaverint, complebant dies suos in bono, & annos suos in gloria: si vero non audierint, transibunt per gladium, & stultitia consumuntur. De se quoque ipse Job bonum rectumque dans testimonium, ait: Vestigia Dei secutus est pes meus: viam ejus custodi, & non declinavi ex ea: a mandatis labiorum ejus non recessi, & in sinu meo abscondi verba oris ejus. Tale ergo de te, o bone rex, volumus semper audire testimonium; tale videre frequenter & opus. Ipse quoque Dominus de dilectione sua, atque mandatorum suorum observantia populum Israeliticum admonens, dicit: *Et nunc, Israel, audi praecepta & judicia quae ego doco te, ut facias ea vivas in eis. Observa & cave ne quando obliviscaris domini Dei tui, & negligas mandata ejus, atque judicia & ceremonias quas ego praecipio tibi hodie, ne postquam comederis & satias fueris, domus pulchras adificaveris, & habitaveris in eis, habuerisque armenta & ovium greges, argentum & aurum, cumflarumque rerum copiam, elevetur cor tuum, & non reminiscaris domini Dei tui. Et nunc, Israel, quid dominus Deus tuus petit a te, nisi ut timeas dominum Deum tuum, & ambules in viis ejus, & diligas eum, ac servias ei in toto corde tuo, & in tota anima tua, custodiaque mandata & ceremonias ejus, quas ego praecipio tibi hodie, ut bene sit tibi? Si autem audieris, ut facias omnia mandata ejus, satiet te Dominus excelsorem cunctis gentibus, quae versantur in terra: benedictus eris in civitate, & benedictus in agro benedictus fructus ventris tui, & fructus terra tua: mittet Dominus super cellaria tua, & super omnia opera manuum tuarum benedictionem: dabit Dominus inimicos tuos, qui consurgunt adversum te, corruentes in conspectu tuo. Addit quoque Dominus adhuc ad Israel, dicens: Si in praeceptis meis ambulaveritis, & mandata mea custodieritis, & feceritis ea, dabo vobis pacem in finibus vestris, & terra gignet germen suum, & pomis arbores replebuntur. Apprehendet messium trituram vindemiam, & vindemia occupabit sementem: & comedetis panem vestrum in saturitate, & absque pavore habitabitis in terra vestra. Dabo pacem in finibus vestris: dormietis, & non erit qui exterreat: auferam malas bestias, & gladius non transibit terminos vestros: persequemini inimicos vestros, & corruent coram vobis: persequentur quinque de vestris centum alienas, & centum ex vobis decem millia: cadent inimici vestri gladio in conspectu vestro. Quod si non audieritis me, nec feceritis omnia mandata mea: si spreveritis leges meas, & judicia mea contempseritis, ut non faciatis ea quae a me constituta sunt, ut ad irritum perducatis pactum meum, ego haec faciam vobis: visitabo vos velociter in egestate & ardore: corruetis coram hostibus vestris, & subjiciemini his qui oderunt vos, fugietisque nemine persequente. Per Isaiam quoque Dominus ad Israel clamat, & dicit: Utinam attendisses mandata mea: facta fuisset sicut flumen pax tua: & justitia tua sicut gurgites maris: & fuisset sicut arena semen tuum; & stirpes uteri tui, ut lapilli ejus: non interisisset, & non fuisset attritum nomen ejus. Bonum ergo tibi est, o rex, ut diligas dominum Deum tuum, & ob dilectionem ejus nimiam sollicite & diligenter custodias illius praecepta: sancta sunt enim mandata ejus & justa: observantibus vero salutaria:*

Concil. General. Tom. I.

propterea Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, ad te venient, & in perpetuum laetam mansionem facient; & beatus eris in perpetuum, tali hospite visitatus: propterea complebuntur in benedictionibus dies tui, & in gloria anni tui.

- De judicio.

In judicando esto pupillis misericors ut pater, & pro viro, matri illorum: & eris tu velut filius altissimi obediens, & miserebitur tui magis quam mater. Job quoque ait: Oculus sui caeco, & pes claudens; pater eram pauperum, & causam quam nesciebam diligentissime investigabam. Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius aufereram praedam: sedam quondam super eum qui afflictus erat, & compatiebar pauperi. Nam & hanc regiam esse virtutem rex Salomon approbat dicens: Rex

qui judicat in veritate pauperes, thronus ejus in aeternum firmabitur. Si vis ergo, o rex, ut thronus tuus a Domino in aeternum firmetur, non cesses justificare pauperem & pupillum, non cesses subvenire viduae & oppresso, non cesses defendere advenam & desolatam: subveni mihero, eleva jacentem, solida confracta, consorta & robora lassum: divitiis non cesses fulcire mendicum, de manu peccatoris non cesses liberare oppressum. Audi quid regibus, regumque iudicibus dominus per David clamitat, dicens: Judicaste egenum & pupillum; humilem & pauperem justificaste: erigite pauperem & egenum, de manu peccatoris liberabis eum. Huic sententiae concordans

liber Ecclesiasticus ait: Libera eum qui injuriam patitur de manu superbi. Isaias nihilominus praedicans ait: Querite iudicium, subvenite oppresso, judicate pupillo, defendite viduam, & venite, & arguite me; dicit dominus. Si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabitur; & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana munda erunt. Si volueritis & audieritis me, bona terra comedetis. Vide ergo & diligenter attende, rex, quid defensoribus evenit pauperum: se illis esse debitorem, seque redditorem pronunciat Deus; nivis candorem peccatoribus promittit, & albae lanæ munditiam pollicetur: postremo bona terrae comedere tribuit, terrae scilicet illius de qua scriptum est: Sancti in terra

sua duplicia possidebant; & de qua psalmista ait: Credo videre bona domini in terra viventium. Vides quia bona terrae aeternae illis regibus conceduntur, qui hic pauperum defensores exiunt, illis in eorum fructus aeternae conceditur terrae, qui hic pauperes sciunt defendere pie; fructus optimos, scilicet angelorum, fructus aeternos, fructus perpetuos, fructus dulcissimos & amantissimos, plenos saturitate & pinguedine, plenos laetitia & gaudio, plenos felicitate & gloria. O quam beata est vita regum iustorum, quae & hic temporalibus rebus fulva nitescit, & in aeternum cum angelis immortaliter requiescit! hic terrenis nutritur deliciis; illic gloria vestitur decorus: hic populorum constipatur catervis, illic chorus comitatur angelicis: hic hominum multitudine delectatur; illic cum angelorum choro laetatur: hic illi militia imperatoris obtemperat; illic in militia redemptoris exultat: hic stola vestitus regali nitescit; illic gloria immortalitatis indutus refulget: hic regis diademata portat; illic gaudio exultationis refultat: hic terreni regis filius vociatur; illic caelestis regis filius confirmatur: hic terreni regni decenter magnam capit hereditatem; illic caelestis regni felicem accipit portionem. Haec ut tibi eveniant, clarissime rex,

B

totis

totis viribus laborare non cesses : nullus te se-
licitus erit, si tibi hæc, auxiliante Deo, eve-
nerint: nullus te transcendet in gloria, si hæc
tibi a domino feliciter fuerint collata. Amen.

INCIPIT PRÆFATIO CONCILIORUM
ex cod. MS. V. C. Claudii Hardy.

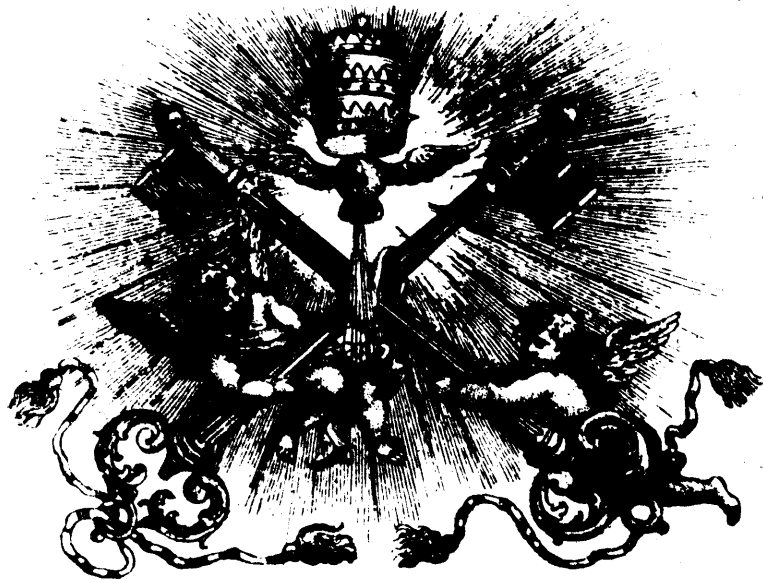
CONCILIIUM sacrum venerandi culmina juris
Condidit, & nobis congrua freno dedit.

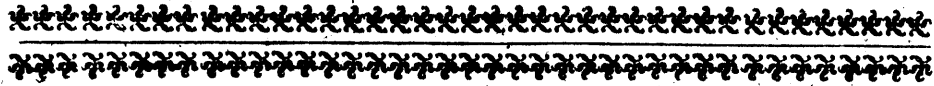
Ut bene fundatus, iusto moderamine possit
Intemerata (a) regens, clivicus ordo regi.
Pontifices summi veterum præcepta sequentes
Planius hæc monitis exposuere suis.

Hinc fidei nostræ se pandit semita, & omnes
Errorum damnans dogmata sancta vias.
Quisque Dei famulus fuerit Christi quo sacer-
dos,

Hoc sale conditus, dulcia mella suet.

^a Carmen hoc descriptum Concilii Niceni potius præfatio est, illique præpositum est ab Haddano ex MS. Pithemano. Idem pariter Canonibus Nicenis prægitur in vetustissima & ampliori Collectione Canonum Codicis 490. Lucensis de quo in Præfatione notia. (a) Luc. genus.

D E

Q U A D R U P L I C I

S Y N O D O

A P O S T O L O R U M ,

J U X T A G L O S S A M O R D I N A R I A M .

In Actis Apostolicis per Sanctum Lucam Evangelistam
diversis in Capitibus studiose descripta.

ANNO CHRISTI 34. seu postius 33.

ANNO CHRISTI 34. seu postius 33.

Glossa ordinaria colligit tantum has 4. alii alias 4. plures.

Hæc Crabbus quem secuti sunt Surinus, Nicollinus, Binias, & R. C. abfunt vero ab utraque Merlini editione.

EX Actis apostolicis colliguntur a scriptoribus ecclesiasticis, ac potissimum Glossa ordinaria, conventiones five concilia aliquot apostolorum primitivæ quoque ecclesie: in quibus exempla, formæ, imagines ac ceremonie certæ conciliorum, tam generalium quam provincialium, traduntur; postea per sanctos patres & ecclesie catholice posteros observandæ.

NOTA SEVERINI BINII.

Sunt qui, posthabito Glossæ ordinariæ iudicio, harum Synodorum apostolicarum quasdam omittunt: alias vero, quas scilicet S. Lucas Actuum 4. & 11. descripsit, addunt. Nos ordinariam Glossam, cuius major est auctoritas quam cui tam leviter a curiosis quibusvis novatoribus sit contradicendum, imitantes, neque ordinem nutamus, neque numerum augemus.

JOANNIS DOMINICI MANSI

ADMONTIO

In Veneta novissima Conciliorum editione inseritur hic nota admonens Lectores de methodo in ea servata pro variantibus ad laterales oras & in fine pagellarum adscriptis; nos de illis satis in præfatione egimus, ideoque ut supervacaneam omisimus.

I. SYNODUS APOSTOLORUM.

AA. 1. de electione Matthias.

DE prima apostolorum discipulorumque Christi conventionione, legimus Actuum primo capitulo, quod statim post ascensionem domini in cælum, reversi sunt Hierosolymam a monte Oliveti, manentes in cœnaculo Petrus, Joannes, Jacobus, &c. perseverantes unanimiter in oratione cum mulieribus & Maria matre Jesu & Fratribus ejus. In diebus illis exurgens Petrus, velut principalis & caput, in medio Fratrum, dixit: (Erat autem turba hominum simul fere cxx.) Viri fratres, oportet impleri scripturam, quam prædixit Spiritus sanctus per os David de Juda, qui fuit dux eorum qui comprehenderunt Jesum, &c. Oportet ergo ex his viris qui nobiscum sunt congregati in omni tempore, quo intravit & exiit inter nos dominus Jesus, &c. testem resurre-

Concil. General. Tom. I.

ctionis ejus nobiscum fieri unum ex istis: Et statuerunt duos, &c. & orantes, dixerunt: Tu Domine, qui corda nosti omnium, ostende quem elegeris ex his duobus, &c. Et dederunt sortes eis. b Et cecidit fors super Matthiam, & annumeratus est cum undecim apostolis.

Exemplum ordinis Concilii

NOTE SEVERINI BINII.

a I. Synodus Apostolorum.) Hoc 1. concilium apostolorum habitum est Hierosolymis anno Christi 34. in domo Mariæ matris Joannis, qui cognominatus est Marcus, apostolis & discipulis domial præsentibus. Causa habiti concilii est, ut in locum Judæ traditoris alius subrogaretur, alitque episcopatum ejus acciperet. Duobus igitur discipulis domini, Josepho & Matthia, constitutis, per sortem Matthias electus est. Baronius anno Christi 34. num. 236.

Anno potius 33. ex nostra supputatione.

b Et cecidit fors.) De sorte, quæ cecidit super Matthiam, hæc Dionysius de ecclesiast. hierarch. part. 3. cap. 5. De illa sorte, inquit, dixima qua Matthias divinitus obtigit, alii quidam alia sensere, meo quidem iudicio non recte. Apertam autem & ipsæ quid sentiam. Videtur mihi scripturam sortem appellasse, divini quiddam, & præcipuum muneris, per quod illi obno immutaretur, qui esset divina electione declaratus. Unde liber prænotatus hoc titulo, Sortes apostolorum, qui olim circumferebatur, recte censura Gelasii, canon. Sancta. dist. 15. inter apocrypha rejectus est.

Extrat quoque nunc MS. in archid. nostris.

II. SYNODUS APOSTOLORUM.

DE secunda in Hierusalem apostolorum & discipulorum Christi synodo, legimus Act. 6. In diebus illis crescente numero discipulorum, factum est murmur Græcorum adversus Hebræos, eo quod despicerentur in ministerio quotidiano viduæ eorum. Convocantes autem duodecim multitudinem discipulorum, ac ceterorum credentium, quæ jam ad multa millia excreverat, dixerunt: Non est æquum, nos derelinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Considerate ergo, fratres, ex vobis viros boni testimonii septem, plenos, &c. Et placuit sermo coram omni multitudine. Et elegerunt Stephanum, virum plenum fide & Spiritu sancto, &c. Hos d. (a multitudine electos) statuerunt ante conspectum apostolorum, qui erant episcopi fidelium: & ipsi apostoli orantes, imposuerunt eis manus, per orationem & manus impositionem ipsos diaconos ordinando. Sequitur effectus hujus ordinationis: Et verbum domini crescebat, & multiplicabatur numerus discipulorum in Jerusalem valde. Ex quo liquet, etiam hoc concilium esse Hierosolymis celebratum.

AA. 6. de diaconorum septem electione.

1. Synodus ob 7 diaconos instituta.

Effectus istius ordinationis.

B 2

ANNO CHRISTI 51. aut 52.

ANNO CHRISTI 51. aut 52.

...um. Stephanus autem plenus gratia & fortitudi-
dine, faciebat signa magna & prodigia in populo.
Surrexerunt autem, &c. & non poterant resistere
sapientia & Spiritui sancto qui loquebatur. Acto-
rum quoque 8. profecit Lucas de pre-
dicatione Philippi diaconi, &c.

...tilitate convertos: quia nisi circumcidamini secu-
dum morem, &c. statuerunt, scilicet fideles, ut
ascenderent, &c. ad apostolos & presbyteros (ve-
lutii primarios ecclesie prelatos) in Jerusalem
super hac questione, &c. Cum autem venissent,
&c. Surrexerunt autem quidam de Pharisaeorum
secta, qui crederunt, &c. Conveneruntque apo-
stoli & seniores videre de verbo hoc. Cum autem
magna conquisitio fieret, surgens Petrus, (tam-
quam apostolorum supremus & caput) dixit ad
eos: Viri fratres, vos scitis quoniam ab antiquis,
&c. Nunc ergo quid tentatis? &c. sed per gratiam
domini Jesu Christi credimus salvari, quemadmo-
dum & illi & Tacuit autem omnis multitudo, con-
sentiens Petro, & deinde audiebant Barnabam
& Paulum; narrantes quanta Deus fecisset signa
& prodigia in gentibus per eos. Et postquam ta-
cuerunt, (scilicet Barnabas & Paulus) respon-
dit Jacobus, dicens: Viri fratres, audite me: Si-
mon narravit, &c. Propter quod ego iudico, non
inquiari eos qui ex gentibus convertuntur ad
Deum, sed scribere ad eos, ut abstineant se a con-
taminationibus simulacrorum, & fornicatione, &
suffocatis, & sanguine, &c. Sequitur determina-
tio negotii. Tunc placuit apostolis & senioribus
cum omni ecclesia, eligere viros ex eis, & mitte-
re Antiochiam cum Paulo & Barnaba, Judam &
Silam viros primos in fratribus, scribentes per
manus eorum. Apostoli & seniores fratres, his qui
sunt Antiochia & Syria & Cilicia, fratribus ex
Gentibus, salutem. Quoniam audivimus quod qui-
dam ex vobis, &c. Visum est enim Spiritui sancto
& nobis, nihil ultra imponere vobis oneris,
quam hac necessaria: ut abstineatis vos ab im-
molatis simulacrorum, & sanguine, & suffocato,
& fornicatione: a quibus vos custodientes, bene
agetis. Valet.

Locus & tempus hoc dubium. Causa.

NOTE SEVERINI BINII.

a II. Synodus apostolorum.) Hoc concilium apostolo-
rum habitum est Hierosolymis, anno Christi 34. ante
martyrium S. Stephani, qui post Christi in celos a-
scensionem, mense septimo, & biennio ante Pauli con-
versionem lapidatus est. Causa habiti concilii hac est:
discipuli domini, qui ex Judaei in Graecia habitantibus
conversi erant, Christianas viduas suis nationis, minist-
terio mensarum praepositas, a Judaeis in Palaestina habi-
tantibus contemni querebantur. Placuit igitur, ut ex
gratia & concessione duntaxat, non ex iure, creden-
tium multitudo ex 70. discipulis domini, teste Epipha-
nio, lib. 1. cap. 21. septem viros boni testimonii eligeret,
seu potius postularet. Cum facta esset electio, Step-
hani, Philippi, Prochori, Nicanoria, Timonis, Parmeni
& Nicolai: apostoli electis, qui non tantum communi-
bus, sed etiam sacris mensis & functionibus praestandi
essent, pravia communi oratione, manus imposuerunt,
isque quotidianum utriusque mentis ministerium, evan-
gelii predicationem, & sacramentorum quorundam dis-
tributionem & administrationem, commiserunt: adeo
ut non immerito 16. can. 6. Synodi velut illegitimae
natae illegitimus & spurcius filius censendus sit, quod per
illum septem diaconos ab apostolis electos sacris minist-
eris non ministrasse decernatur. Quod autem diaconi ordi-
nati, dicantur mensibus communibus praefati, non sic
accipiendum est, ut, quod est ministrorum mensarum,
ceteris accumbentibus, quas ad cibum potumque pertine-
bant, illuc inferrent: sed quod ea quibus cuique opus
esset, eleemosynas dividendo, curarent. Baron. anno di-
cto 34. num. 243. & 287. & anno 35. num. 1.

b Murem: Graecorum aduersus Hebraeos.) Iudeorum
scilicet in Graecia habitantium, aduersus Judaeos in Pa-
lestina habitantes: nondum enim gentibus evangelium
Christi praedicatum fuerat: itaque quod habitassent cum
Graecis, Graeci appellabantur: qui vero Judaei in Pala-
estina commorabantur, Hebraei nominabantur. Baronius
praedicto loco.

c In ministerio quotidiano.) Sic Christus in ultima
caena, ita ecclesia primitiva mensam communem & sacra-
mentum quotidie communit, ut patet 1. Cor. 11. Utriusque
autem ministerio & seruitio fideles viduae praeposita erant.
Et quia utraque mensa, secta & communis, quotidie
parabatur, (ut patet Actuum 2. cap.) hoc minist-
erium quotidianum appellatum est.

d A multitudinosa ecclesia.) Ex gratia & concessione Pe-
tri, non ex iure, ut supra dixi. Vide Baron. praedicto
loco. Bellarm. lib. 1. de clerico.

In Trullo habitus.

In provin-
cia Asiae
ubi tantum
lingua Graeca.

Petrus pri-
mo loquitur.

Secundo Bar-
nabas & Pau-
lus.

Tertio Ja-
cobus, cum in-
tra diaconos

Determina-
tio negotii.

Synodic.
epistola

III. SYNODUS APOSTOLORUM.

Actus de
circumcisione
Gentibus
non imponen-
da.

De tertia conventionem apostolorum, quae fuit
plenaria conciliorum forma, postmodum a
nummis pontificibus & sanctis patribus observata
& observanda, legimus Act. 15. Hac fuit ce-
lebrata b anno 14. post mortem & resurrectio-
nem Christi in Jerusalem, & 14. anno con-
versionis apostoli Pauli, e anno 4. Claudii Caesa-
ris, secundum Bedam, Dionysium & alios, quos
vide de his latius. Unde de hac Synodo apo-
stolorum loquitur apostolus Paulus ad Galat. 2.
Deinde post annos 14. ascendi Hierosolimam cum
Barnaba, assumpto etiam Tito, & contui com
eis evangelium quod praedico in gentibus, &c. Se-
quitur: Et cum cognovissent gratiam qua data est
mibi, Jacobus & Cephas & Joannes, qui vide-
bantur columba esse, dexteris dederunt mibi &
Barnaba societatis, ut nos inter gentes, ipsi au-
tem in circumcisionem: tantum ut pauperum me-
mores essemus: &c.

1 Synodus
de circumci-
sionem Genti-
bus non im-
ponendam.

De hac ergo tertia apostolorum conventionem
legimus Act. 15. sic: Et d quidam descendentes de
Judaea, docebant fratres, fideles scilicet ex gen-

illi autem dimissi, descenderunt Antiochiam: &
congregata multitudo, tradiderunt epistolam;
quam cum legissent, &c.

NOTE SEVERINI BINII.

a III. Synodus apostolorum.) Hoc concilium apostolo-
rum, quod Hierosolymitanum appellari solet, habitum
est Hierosolymis, anno Christi 51. & 9. Claudii, quo
cum Judaeis & Christianis Petrus Roma expulsum est:
quique est 15. post conversionem Pauli. Causam hujus
concilii celebrandi praebat haec controversia: An Chri-
stiani ad circumcisionis aliasque ceremoniales leges Ju-
daicorum observandas obligentur? Praeter legem evan-
gelii, ceremoniales leges Mosaicam observandam esse,
Cerinthus haereticus primus propugnavit, & pertinaciter
defendit. Hujus controversiae definienda iudicio, cum
presbyteris & plebe, Apostoli per orbem terrae longe la-
tegre dispersi, Dei instinctu & revelatione ante admoni-
ti (quod de se Paulus ad Galat. cap. 2. facitur) in-
terfuerunt: apostoli tanquam hujus controversiae iudi-
ces, ad decidendum & definiendum: presbyteri, velut
inquirentes-veritatis, ad disputandum & consultandum:
plebs autem non vocata interfuit, non quidem ad exa-
minandum, sed ad audiendam apostolorum sententiam,
cui obtemperare deberet. Post multam causae hujus di-
lectionem, non ex scriptura, sed iussu apostolo-
rum, & iudicio Petri principis apostolorum, definitum
est: Neminem Christianorum lege circumcisionis, vel ul-
la alia ceremoniali Judaica, obligari. Quod ut fidelibus
omnibus innotesceret, ad Antiochenos legatio decerni-
tur, & Synodica epistola hic extans, transmittitur. Hoc
eodem concilio, Paulo Gentium, Petro eorum qui ex
circumcisione ad fidem venissent, cura, sollicitudo, &
patrocinium commissa fuerunt: non quidem quod Petro
Gentibus evangelium Christi annuntiare non liceret,
adeoque ille universae ecclesiae pastor esse deberet: sed ut
circumcisionis ministerio, velut honestissimo quodam fi-
tulo, ac singulari prerogativa, soli Christo, Christi-
que successori Petro debita, solus Petrus Christi suc-
cessor nobilitaretur. Baron. anno dicto 51. num. 26. &
seq.

Locus.

Tempus.
imo potius

Causa.

Cerinthus
haereticus.
Qui inter-
fuerunt.

Acta Con-
cilii.

b An-

1. Alii hoc concilium celebratum voluit anno Tiberii octavo, ac proinde Christi 48.

ANNO CHRISTI 49.

Verius 17. Si enim anno 14. con-

Αγιος. επωνυμος Ιωαννης. Μιτι τος Χρυση Ουαλοτινος, Σακωδος, Μαρτων, Βασιλειδης, Σατρινος, Καρποκρατης, Αιθων, Ερμωζος, Αλεξανδρος ο Καλαβος, η οι εν αυτοις,

ANNO CHRISTI 49.

Ex nostra ac veriore supputacione cum 49.

Verius anno 9. Claudii, qui (ut ex Annalibus illustrissimi Cardinalis Baronii constat) cum 37. anno Christi incidit.

Quidam defendentes de Judaeis. Cerinthus haresiarcha hujus erroris summus auctor & acerrimus propugnator fuit, adeo ut & ipse, adversus Paulum & Barnabam legem hanc propugnaturus, Hierosolyman petierit, teste Epiphonio, haeresi 28.

Tantum autem omnia multitudine. Hinc constat, plebem interfuisse concilio, non ut definitivam sententiam concilii examinaret, sed potius attente & humiliter audiret.

Abstinenti vel abstinenti. Apostoli tempore legis evangelicae harum rerum abstinentiam nova & positiva ecclesiastica lege hujusmodi, quae continentiam, fidelium, etiam extra periculum scandali obligaret, praescriperunt; non propter observantiam legis Moisaicae, sed quo facilius Christianorum, Judaeorum, & Gentium simul habitantium animi conglutinati, in unum populum coalescerent, sublatis rebus hisce quae vehementius eos dissiolare atque alienare possent. Judaei, propter antiquam consuetudinem, etiam sanguinis & suffocatorum increduliter aversebantur, & exhorredebant, etiam eorum, quae simulacris immolatae erant, magnum illis scandalum afferbant, suspicantibus, id esse argumentum Gentium ad idololatriam redeuntium. Postea vero, cum ecclesia crevisset, & Judaei & gentes in unum coaluissent, illique duo parietes, unus ex circumfusione, alter ex praeparati venientes, in angulari lapide, Christo, compaginati essent, cassante causa, cessat etiam effectus. Quae jam hoc Christianis observari, (inquit S. Augustinus lib. 2. cap. 13. contra Faustum) non videtur, uti minus tunc auctoritas non attingat, nisi quarum sanguis effusus est? aut leporem non odas, si manus a convicia percussus, nullo cruento vulnere occisus est? Manifesta est omnibus veritas Christianae doctrinae, non coluquinare hominem, quod per os intrat, Luc. cap. 7. nihilque rejiciendum, quod cum gratiarum actione sumitur, 1. Tim. cap. 4. Quare cum haec rationes, & pericula scandali, apud omnes Christianos cessent, ipsa quoque lex, totius occidentalis ecclesiae consensu laudabiliter est antiquata. Fornicatio prohibetur, quia plerique Gentium existimabant, simplicem fornicationem non esse per se malam, neque illicitam. August. praedicto loco. Bellarm. de conc. lib. 2. & 3.

SYNODUS divina & sancta, Hierosolyms a divinitus edocis sanctisque apostolis, & mysteriorum praefectis presbyteris, aliisque, qui cum ipsis erant, fratribus celebrata, contra eos, qui fidem susceperant, Phariseos, qui & circumcisionem, in carne quae fiebat, retinere, & legales consuetudines, post receptam quoque a fidelibus eam, quae in spiritu & veritate fit, adorationem & cultum, observare atque ita gratiae & legi, tamquam duobus dominis servire conabantur. Quod quidem is ipse, qui maxima illa supra mentis nostrae captum nobis confert munera, & a legis maledicto nos redemit, Christus Deus noster prohibuit.

Post Apostolorum autem synodum, Simon magus exurrexit & Cerinthus, quos Apostolorum resurantur principes: Simonem quidem Petrus, Cerinthus vero is, qui Theologus cognominatur, Joannes. Post istos Valentinus exurrexit, Secundus, Marcion, Basilides, Saturninus, Carpocrates, Aebion, Hermogenes, Alexander Aetarius, eorumque complices.

IV. SYNODUS APOSTOLORUM.

DE quarta primitivae ecclesiae congregatione seu synodo, scribitur Act. 21. in qua declaratum fuit, teste Beda, Dionytio Cartutiano, & aliis, licitum esse convertis Judaeis uti cum fide & sacramentis novi testamenti, etiam circumfusione & aliis ceremoniis & sacrificiis veteris testamenti, quamdiu templum & sacrificia legis in Jerusalem stabant: non quasi lex evangelica non sufficeret, sed ut mater synagoga paulatim cum honore sepeliretur, & non ita velut impia, & mortifera, instar idolorum culturae, damnetur, cum fuerit a Deo fundata, & tempore suo in remedium & salutem genti Judaeorum data. Cum ergo Paulus ab annulis suis, velut destructor & damnator legis, esset vehementer & falso apud Hierosolyman infamatus, communi concilio, Jacobus, & Paulus, & ceteros statuerunt, ex Judaismo convertos legis ceremonias pro tempore illo non damnare, sed licite observare posse, dummodo spem salutis suae in illis non collocarent. Hinc scribitur Act. 21. Et cum venissemus Hierosolyman, libenter exceperunt nos fratres. Sequenti autem die introibat Paulus nobiscum, &c.

Hic autem secundum doctores catholicos diligenter notandum venit, quaedam in lege Moysi usque hodie universos Christianos obligare, videlicet praecipua moralia, & omnia quae ad bonos mores & virtutes directe & immediate pertinent. Nam haec in evangelio ipse dominus replicavit, & perfectius observari mandavit. Enimvero principalis divinae legis intentio est, homines bene instituire ad amorem Dei. Quod cum recte fieri nequeat, nisi addatur & modus, qualiter sese julle habere debeant tam erga seipios, quam

EADEM SYNODUS EX CAP. I. libelli Synodici G. L. a Pappo & Justello editi.

HIEROSOLYMITANA, APOSTOLORUM.

ΣΥΝΟΔΟΣ θεια και ιερα, συναθροισθησα εν Ιεροσολυμοις, υπο τω θρονοδωκτων αγιων Αποστολων, η μυσαγωγων πρεσβυτερων, η τω σω αιτις αδελφων. και τω επιχειρησαντων πισων φαρισαιων, κρατωμεν τω εν σαρκι κεισμενω, η τηρειν τω νομημα εδη μν το εισδιξαθα: κα θαπαξ τς πισος, τω εν πνευματι η αληθεια προσκλιπειν η λατρεϊαν. η χαρειν η νομω δουλειαν, ετοιμω απει κεισταις. οπει απειται ο τω υπερ τον αγαθων παροχος, η της χαριτας τω νομω εξαγορασάμενος ημας Χειρος ο Θεος ημων.

Μιτι γων τω τω Αποστολων συνοδου, εξανεση Σιμων ο μαγος, η Κηενθος, η απεικηρυξαν οι κορυφατοι των Αποστολων, τον Σιμονα, Πιτρος, τον δε Κηενθον, ο της θεολο-

Hunc libellum Synodicum, qui notitiam Conciliorum in Ecclesia habitorum usque ad Photii tempora complectitur, edidit primus Joannes Pappus Argentoratis an 1601. & ac deinde in sua Bibl. Canon. retulit eundem curavit Justellus. Labbeus item hunc suae collectioni inseruit, sed membrum, singulis capitulis ad sua tempora relatis, quod non placuit Herdano, qui totum simul dedidit in Concil. tom. 1. Ejus Auctor ignoratur, & licet suspicetur Pappus Nicephori Patriarchae CP. opus esse, quia tamen nequit adscribi, cum Nicephorus ille obiit an Ch. 1191 & Synodici Auctor commemoraretur an hoc gestis Ab Alciato de Concil. auctor Synodici vocatur καλεσθαι, quisquis ille fuerit, & ipsum Synodicon dicitur accuratissime confectum temporibus Theod.

ANNO CHRISTI 58 aut potius 56. Præcepta moralia. Ceremonia. Judicialia.

quam erga suos proximos: hinc data sunt præcepta moralia, quæ mentibus hominum & rectæ rationis dictamini sunt inscripta, quod Deum super omnia quisque diligere debeat, & proximum sicut seipsum. Modus autem colendi Deum per externos ritus & ceremonias legis, quia hæc fuerunt figura & umbra Christi tunc venturi, & mysteriorum ejus; ideo adveniente veritate evangelica, evanuerunt, & illicita jam facta sunt. Nihil enim per dupliciter simulatorem egit divinus apostolus, sed pro scandalo fratrum amovendo, sequæ a falsâ intamia purgando, fecit, quod tunc (ut dictum est) convertis Judæis ad tempus licuit: sed modo destructo templo, sepulta Synagoga, & ubique divulgato evangelio, nequaquam liceret. Præcepta autem judicialia legis, qualiter iustitia servari debeat erga proximum, jam non obligant, nisi a iudice potestatem habente in sua ditione suaque auctoritate demum statuerentur.

re symetrunt gentes? &c. Es nunc Domine respice in minas eorum, & da servis tuis cum omni fiducia loquens verbum tuum, in eo quod manum tuam extendendas ad sanitates & signa & prodigia fieri per nomen sancti filii tui Jesu. Et cum orassent, motus est locus in quo erant congregati in signum exauditionis supplicationum eorum. Es repleti sunt omnes Spiritu sancto, ampliori scilicet gratia & caritate confortati. Unde sequitur effectus huius: Et loquebantur verbum Dei cum fiducia. Multitudinis autem credentium erat cor unum, & anima una: nec quisquam, eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illi omnia communia. Nota, ex hoc decreto apostolicam fundatam esse vitam, & conversationem omnium religiosorum, vitam beatorum in patria, ubi omnia sunt communia, imitantium. Sequitur: Et virtute magna reddebant apostoli testimonium resurrectionis Jesu Christi domini nostri, & gratia magna erat in omnibus illis: neque enim quisquam egens eras inter illos.

ANNO CHRISTI 58 aut potius 56.

Effectus doctorum Spiritus sancti

Apostolorum decretum

NOTA SEVERINI BINII.

Quarta Hierosolymitana synodus, habita est Hierosolymis, anno Christi 48. circa festum pentecostes. S. Paulus, cum senioribus, eadem interfuit. Judæi seniores qui receperant evangelium, quorum erat numerus multorum milium, & omnes legis amulsi, pene infensy an mo fuerunt in Paulum, quod accipissent, ipsum a Moysæ discessionem prædicasse. Quare ut temporis interveniendo, omnes lucrificeret, factus Judæus Judæis, ad solemne festum pentecostes, Hierosolymam testinat accedere, ut de iaret, se patrias leges non ad id accitari. Huc cum venisset, seniorumque conventio facta est, rogatum est, ne credentes Judæi legalibus, quæ de Gentibus ad idem convertis, superiore synodo statuta fuerunt, Judæis vero credentibus, vitis legatum permitterent. Paulus, qui hæc ob causam Antiochie Petri in tacem testiterat, qui sapius antehac scriptis epistolis de legalibus abrogandis, contenterat, hinc seniorum conventum tantum derulit, ut se illorum voluntati, ad eversionem eorum scandalum subiecerit, & ut probaret se legis Moysæ observantissimum esse, una cum Nazareis votum extolventibus, in templo, adhibitis tribus Num. 6. cap. requisitis, postquam non tam ex lege, quam pia & confecta abstinentia, 30. diebus a vino abstinentia fuisset, capillos sibi ab aliis consuevisti consuetudinem Nazaraorum, in sacristia, maximo pro se oblatio, cremari permisit. Baron. anno Christi 48. num. 118. & seq. Nonnulli, ut supra dixi, quartam hanc apostolorum synodum omittunt, facientes ordine præsentem, nonnulli mutato, ex deimouinto Actor. can. quartam, ex sexto tertiam, ex quarto secundam, idque hoc modo.

NOTA SEVERINI BINII.

Præter hæc quatuor apostolorum concilia ex Actibus apostolorum tetamta, duosque alios eorum conventus in istdem Actibus cap. 4. & 11. descriptos, & apostolorum conciliis ex quorumdam sententia, ut patet supra, adnumeratos, alia tria apud SS. Patrum & veterum doctorum scripta inveniuntur. Quorum primum illi in Judæa ipso divisionis ac separationis suæ tempore collegerunt, anno Christi 44. Baron. anno 44. num. 14. & 15. in quo synobulum, quod tam ob causam apostolorum punciatur, composuerunt. Clem. ep. 1. ante medium. Cyr. in exposit. symb. prope initium. Ambros. serm. de ieiunio Elizæ, & epist. 81. ad Simplicium. Epiph. hæresi 72. ante medium. Rufin. in præf. exposit. symb. Aug. serm. 115. & 181. de tempore. I. eo papa epist. 13. ad Pulcheriam Aug. & serm. 11. de passione. Venant. Fortunat. in præf. exposit. symb. & alii multi. Idque non scripto, sed traditione communicantur. Colligitur ex Irenæo lib. 1. cap. 2. & lib. 3. c. 4. Hier. epist. 61. ad Pammach. adversus errores Joan. Hierosol. post medium. Aug. lib. 1. de fide & operib. c. 6. Ambros. epist. 13. Rufin. loco citato. S. Maximo Taurin. in exposit. symb. initio. Et ex sententia Genebr. aliorumque quorundam, & canones qui apostolorum passio vocantur, & a Clemente Romano conscripti habentur, statuerunt: licet Onuphrius initio Catalogi quem Platina præfixit, eos referat ad celebre concilium Hierosol. de quo supra. Credibile etiam est de eodem concilio verba facere Franciscum Turrianum, cum scribit ecclesiasticos SS. apostolorum canones non in concilio Antiocheno, sed in Hierosolymitano fuisse constitutos. Loquitur enim de eo concilio in quo demum data est abstinentia a sanguine & suffocato. Turr. lib. 1. pro canonibus cap. 25. Constitutiones item apostolicas octo libris Clement. Rom. conclusas sanxerunt. Sacrosanctam liturgiam seu missam in octavo earumdem constitutionum libro cap. 12. alias 16. descriptam disposuerunt. Vide Genebrard. in Petro.

47. aut fu- periori 41. Alia tria concilia, nisi conventus fuisse malis. Acta concilii apostolorum quæ?

Hæc dubis

47 4.

DE secunda conventionione apostolorum, & discipulorum Christi notabili, legimus Actor. 4. quod ubi post adventum Spiritus sancti per prædicationes apostolorum multi credidissent in Christum, factus est numerus eorum quinque millia. De qua re dolentes sacerdotes principes, & magistratus templi, posuerunt Petrum & Joannem in custodiam. Et postquam examinaissent eos, videntes Petri constantiam atque Joannis, comminati sunt eis, & denunciaverunt ne omnino loquerentur nec docerent de cetero in nomine Jesu. Petrus vero & Joannes respondentes, dixerunt ad eos: Si iustum est in conspectu Dei vos potius audire quam Deum, iudicate. Sequitur conventio apostolorum, & discipulorum Christi. Dimissi autem, venerunt ad suos, & annuntiaverunt eis, quanta ad eos principes sacerdotum & seniores dixissent. Quamvis autem unanimitè simul omnes congregati levaverunt vocem ad Deum per inspirationem Spiritus sancti, & dixerunt: Domine, tu es qui fecisti caelum, & terram, mare, & omnia quæ in eis sunt, qui Spiritu sancto per os patris nostri David pueri tui dixisti: Qua-

Aliud eo tempore ab apostolis coactum est, quod beatiss. Virgo Maria diem extremum obiit, nemo ut triumphali eius in caelos assumptioni interesset. Cupus rei testes sunt Dionys. Areopagita lib. de divin. nominib. cap. 3. post medium. Juvenalis episcop. Hierosolym. in oratione, quam hæc de re ipse habuit coram Marian. August. & quidem a Niceph. transcriptam lib. 13. hist. cap. 14. S. Gregor. Turon. lib. 1. de gloria martyrum. cap. 4. S. Joannes Damascen. orat. 2. de dormit. Sanctæ Deiparæ prope finem. And. Cretens. serm. de dormit. Deip. Epiph. presbyter serm. de Deip. Niceph. lib. 2. cap. 22. Genebr. in Petro, aliique per multi, quamvis de anno non constet. Baron. anno 48. num. 4. & seqq. præsertim 24. Quando quidem Euseb. in chron. anno 48. Virg. Deiparæ obitum anno Christi nati B. Quo anno Virgo apostoli congregati fuerunt. Quo anno B. Virgo mortua fuit.

In morte B. Maræ Virg. apostoli congregati fuerunt.

Quo anno B. Virgo mortua fuit.

Hic corpus non iust conatum, sed oratum est pro gratia incrementi.

ται είναι επίσκοπος, ή πρεσβύτερος, ή διάκονος, ή ὅλως τῷ καταλόγῳ τῷ ἱερατικῷ.

scu. scenicam, non potest esse presbyter, vel episcopus, vel diaconus, vel omnino ex numero sacerdotali.

Οἱ δύο ἀδελφός ἀγαγόμενος, ἢ ἀδελφιδῶ, ἢ θυγατρὶς εἶναι κληρικός.

XVIII. Qui duas sorores duxit, vel consobrinam, non potest esse clericus.

Κληρικός ἐγγύας διδῶς, καθαιρέσθω.

XIX. Clericus fidejubens deponatur.

Εὐνόχος εἰ μὴ ἔξ ἐπιρείας ἀνθρώπων ἐχρηστέτισ, ἢ ἐν διωγμῷ ἀφαιρέσθαι τῶ ἀνδρῶν, ἢ ὅπως ἔφυ, ἢ εἶναι ἀξίος, γινέσθω.

XX. Eunuchus si ex hominum quidem injuria factus sit, vel in persecutione viribus privatus sit, vel si natus est, & dignus est, fiat.

Οἱ ἀκρωτηριάτας αὐτῶν, μὴ γινέσθω κληρικός. ἀυτοφονδότης γάρ ἐστιν αὐτῶ, καὶ τῆς τῶ θεῷ δημιουργίας ἐχθρός.

XXI. Qui seipsum mutilavit, ne sit clericus: est sui homicida, & Dei opificij hostis.

Εἴ τις κληρικός ὢν, αὐτὸν ἀκρωτηριάσει, καθαιρέσθω, φονδότης γάρ ἐστιν αὐτῶ.

XXII. Si quis cum sit clericus, seipsum mutilaverit, deponatur: est enim sui homicida.

Λαϊκός αὐτὸν ἀκρωτηριάσει, ἀφοριζέσθω ἐτη τρία. ἐπιβυλος γάρ ἐστι τῆς αὐτοῦ ζωῆς.

XXIII. Laicus qui seipsum mutilavit, tribus annis segregetur: est enim suę ipsius vitę insidiator.

Επίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἐπι πορνείᾳ, ἢ ἐπιουρίᾳ, ἢ κλοπῇ ἀλλῶς, καθαιρέσθω, καὶ μὴ ἀφοριζέσθω. λέγει γάρ ἡ γραφή, ἀκ ἐδικήσεις δις ἐπὶ τὸ αὐτό. ὁμοίως δὲ οἱ λοιποὶ κληρικοὶ τῇ αὐτῇ αἰρέσει ὑποκείσασαν.

XXIV. Episcopus, vel presbyter, vel diaconus, fornicationis, vel perjurii, vel furti convictus, deponatur, & non segregetur. Dicit enim scriptura, Non vindicabis bis in idipsum. Similiter reliqui quoque clerici.

Τῶν εἰς κλῆρον ἀποσελθόντων ἀγάμων, κελδοῦσα βελομοῦς γαμεῖν, ἀναγκῶσας, καὶ ψαλμῶς μόνος.

XXV. Ex iis, qui non ducta uxore ad clerum promoti sunt, jubemur, si velint uxorem ducere lectores & cantores solos.

Επίσκοπον, ἢ πρεσβύτερον, ἢ διάκονον τῶ ποντι πειδὲς ἀμαρτωλοῦς, ἢ ἀπίστους ὀδικήσαντας, τῷ διὰ τοιοῦτων φοβεῖν ὀδύνην, καθαιρέσθαι ἀποσάττομῳ. ὀδύνη γάρ ὀ κίρῳ τούτῳ ἡμᾶς ἐδίδαξε. Τουλάχιστον δὲ αὐτῆς τυπῆμῳ, οὐκ ἀπέτυπτε. λειδοροῦμῳ, οὐκ ἀντιλοιδόρει. πᾶχων, οὐκ ἠπέλει.

XXVI. Episcopum, vel presbyterum, vel diaconum, qui verberat eos qui peccant, vel infideles qui injuriam fecerunt, & per hęc vult perterrefacere, deponi jubemus. Dominus enim nos nequaquam hoc docuit; contra autem ipse verberatus, non percussit: maledictis appetitus, maledicta non retulit: patiens, non minatus est.

Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, καθαιρέσει δίκαιως ἐπὶ ἐγκλημασι φανερῶς, πολήσεν ἄψαδαι τῆς ποτε ἐχρηστέισις αὐτῆς λειτουργίας, ὅπως παντάσιν ἐκκοπέσθω τῆς ἐκκλησίας.

XXVII. Si quis episcopus, vel presbyter, vel diaconus, juste ob manifesta crimina deponitus, sibi aliquando creditum ministerium attingere audeat, ab ecclesia omnino abscindatur.

Εἴ τις ἐπίσκοπος διὰ χρημάτων τῆς ἀξίας τῆς ἐγκρατῆς γένεται, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, καθαιρέσθω ἢ αὐτῆς, ἢ ὁ χειροτονήσας, ἢ ἐκκοπέσθω τῆς κοινωνίας παντάσιν, ὡς Σίμων ὁ μάγος ἀπὸ ἐμῶ Πέτρο.

XXVIII. Si quis episcopus per pecunias hanc sit dignitatem affecutus, vel presbyter, vel diaconus, deponatur & ipse, & qui eum ordinavit, & a communione omnino exscindatur, ut Simon magus a me Petro.

Εἴ τις ἐπίσκοπος σακλαρισ ἀρχουσι χρῆσάμῳ, εἰ αὐτῶ ἐγκρατῆς γένεται ἐκκλησίας, καθαιρέσθω, ἢ ἀφοριζέσθω, ἢ οἱ κοινωνοῦντες αὐτῶ πάντες.

XXIX. Si quis episcopus saecularibus principibus usus, per eos ecclesiam adeptus sit, deponatur, & segregetur, & omnes qui illi communicant.

Concil. General. Tom. I.

C XXX.

1 ἢ ὅπως ἔφυ, ἢ εἶναι ἀξίος ἐκκλησίας, γινέσθω. 2 αυτοφόνους γὰρ ἐστὶν, ἢ τῆς. 3 φονδότης. 4 ὀδύνην. 5 ἐπὶ τὸ αὐτό. 6 ἀποσάττομῳ. 7 ὀδύνη γάρ ὀ κίρῳ τούτῳ ἡμᾶς ἐδίδαξε. 8 ἐπιουρίᾳ. 9 ὡς ἐμῶ, vel ὡς τὸ Πέτρο, ut Dionysius Beignus.

XXX.

Si quis presbyter, contempto proprio episcopo, seorsum congregationem fecerit, & alterum altare sixerit, episcopo suo in religione ac justitia nulla in re a se condemnato, deponatur, ut imperium obtinendi cupidus: est enim tyrannus. Similiter & reliqui clerici, & quotquot ei accesserunt. Laici autem segregentur, eaque post unam alteramque ac tertiam admonitionem fiant

XXXI.

Si quis presbyter vel diaconus ab episcopo sic segregatus, non liceat alii eum suscipere, quam qui ipsum segregavit: nisi forte sit mortuus episcopus qui ipsum segregavit.

XXXII.

Nullus externorum episcoporum, vel presbyterorum, vel diaconorum sine commendatitiis recipiatur: iisque afferentibus examinantur. Sin minus, iis quae sunt necessaria, aliis exhibitis, ad communionem ne admittantur; multa enim per surreptionem fiunt.

XXXIII.

Episcopus unuscujusque gentis nosse oportet eum qui in eis est primus, & existimare ut caput: & nihil facere, quod sit arduum aut magni momenti, praeter illius sententiam: illa autem facere unumquemque, quae ad suam parochiam pertinent, & pagos qui ei subsunt. Sed nec ille absque omnium sententia aliquid agat. Sic enim erit concordia, & glorificabitur Deus per Dominum Jesum Christum.

XXXIV.

Episcopus ne audeat extra suos fines facere ordinationes in urbibus & pagis non ei subjectis. Sin autem hoc fecisse convictus fuerit, praeter eorum sententiam, qui tenent pagos illos vel civitatem, deponatur & ipse, & ii quos ordinavit.

XXXV.

Si quis ordinatus episcopus non suscipiat ministerium & curam sibi commissam, sit segregatus, donec eam susceperit: similiter & presbyter, & diaconus. Sin autem recesserit, nec susceptus fuerit, non sua quidem voluntate, sed propter populi improbitatem, ipse quidem maneat episcopus, clerus autem civitatis segregetur, quod ejusmodi rebellis & insolentis populi institutores non fuerint.

XXXVI.

Bis in anno fiat episcoporum Synodus, & inter se examinent decreta religionis, & incidentes ecclesiasticas controversias componant: semel quidem quarta heb-

A

Εἴ τις ἀρεσβύτερος καταφρονήσας τὸ ἰδίῳ ἐπισκόπου, χωρὶς συναγωγῶν, καὶ θυσιάστη-
μον ἠψηξί, μηδὲ κατεργασίως τοῦ ἐπισκό-
που ἐν διαβεία, καὶ δικαιοσύνη, καθαιρέ-
θω ὡς φιλαρχος· τίραννος γὰρ ἐστίν· ὡσαύτως
δὲ καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοὶ, καὶ ὅσοι ἐν αὐτῷ
προσθῶνται· οἱ δὲ λαϊκοὶ ἀφορίζεσθαι. τῶ-
τα δὲ μετὰ μίαν καὶ δευτέραν, καὶ τρίτην πα-
ράκλησιν τῷ ἐπισκόπῳ γινέσθω.

λβ.

Εἴ τις ἀρεσβύτερος, ἢ διάκονος ἀπὸ ἐπι-
σκόπου χωρήσει ἀφορισμῶς, τῶτον μὴ ἐξεί-
ναι παρέπιρ· δέχεσθαι, ἀλλ' ἢ παρὰ τὸ ἀφο-
ριστῆντος αὐτῶν, εἰ μὴ ἂν κατὰ συγκυρίαν τῆς
τήρησιν ὁ ἀφοριστῆς αὐτῶν ἐπίσκοπος.

λβ.

Μηδένα ἴθι ξέσων ἐπισκόπων, ἢ ἀρεσβυτέ-
ρων, ἢ διακόνων ἀπὸ συστατικῶν προσδέχε-
σθαι· καὶ ἐπιφορομένων αὐτῶν, ἀνακρινέσθω-
σαν· καὶ εἰ μὴ ὡς κήρυκες τῆς διαβείας,
προσδέχεσθωσαν· εἰ δὲ μήτε, τὴν χρεία
αὐτοῖς ἐπιχορηγήσαντες, ἐς κοινωνίαν αὐτῶν
μὴ προσδέξωθε· πολλὰ γὰρ κατὰ συναρπα-
γῶν γίνεται.

λγ.

Τοῖς ἐπισκόποις ἕκαστον ἔθνος εἰδέναι χρὴ
τὸν ἐν αὐτοῖς ἀρχόντην, καὶ ἠγεῖσθαι αὐτὸν ὡς
κεφαλὴν, καὶ μηδὲ τι πράττειν περὶ τὸν ἀνδ-
ρῆς ἐκείνου γνώμης· ἐκεῖνα δὲ μόνον· πράττειν
ἕκαστον, ὅσα τῇ αὐτῷ παροικίᾳ ἐπιβάλλει, καὶ
ταῖς ὑπ' αὐτῶν χώραις. Ἀλλὰ μηδὲ ἐκεῖν' ἀ-
νδρῆς πάντων γνώμης ποιέτω τί· οὕτως γὰρ
ὁμοίον ἐστί, καὶ δὴ καθεστήσεται· ὁ θεὸς δὲ δια-
κρῆναι ἐν ἀγίῳ πνεύματι.

λδ.

Ἐπίσκοπον μὴ πωλεῖν ἔξω ἴθι αὐτῷ ὄρον
χειροτονίαν ποιέσθαι ἐς τὸς μὴ ὑποκειμένους
αὐτῷ πόλεις καὶ χώρας· εἰ δὲ ἐλεγχθῆναι τὸ
το πεποιθὸς παρὰ τῶν ἴθι κατεχόντων τὸς πό-
λεως ἐκείνας, ἢ τὸς χώρας γνώμῳ, καθαιρέ-
θω καὶ αὐτὸς, καὶ ἐς ἐχειροτόνησιν.

λε.

Εἴ τις χειροτονηθεὶς ἐπίσκοπος μὴ κατεδί-
χατο τὴν λειτουργίαν καὶ τὴν φροντίδα τῷ λαῷ
τῶν ἐρχομένων αὐτῷ, τῶν ἀφορισμῶν
τυγχάνειν, ἕως ἂν κατεδέξηται· ὡσαύτως καὶ
πρεσβύτερος καὶ διάκονος. Εἰ καὶ μὴ δεχθῆναι,
οὐ παρὰ τῶν αὐτοῦ γνώμῳ, ἀλλὰ παρὰ
τῶν τοῦ λαοῦ μοχθηρίαν, αὐτὸς μόνον ἐ-
πίσκοπος, ὁ δὲ κληρὸς τῆς πόλεως ἀφορίζε-
σθω, ὅτι τῶν τοῦ λαοῦ ἀνομοσιότητος παιδῶν καὶ
ἐγένοντο.

λς.

Δεύτερον τοῦ ἔτους σαυδοὺς γινέσθω ἴθι ἐπι-
σκόπων, καὶ ἀνακρινέσθωσαν ἀλλήλους τὰ δόγμα-
τα τῆς διαβείας, καὶ τὰς ἐμπιπτόσας ἐκ-
κλησιαστικὰς ἀντιλογίας διαλύεσθω· ἀπαξ
μόν.

a Athanasius
epist ad or-
thodoxos.

b Amioch
con.

c Conc
phenicum

d Nic can

1. συναγωγή. 2. ἠψηξί. 3. κατεργασία. 4. αὐτῶν συστατικῶν γραμμάτων προσδέχεται. 5. αὐτῶν ὁμοίων πράττειν.
6. ἐν χώρῳ & ἐν πόλει. 7. ἢ χώρας. 8. ἀνομοσιότητος & ἰτα Dionysius

μὴν τῆ τετάρτῃ ἑβδομάδι τῆς πεντηκοστῆς, δὲ ἄ-
τερων δὲ ὑπερβερταῖς δωδεκάτῃ

Adomada pentecostes, iterum autem *Hy-
perberetzi duodecimo

XXXVII.

Πάντων Ἰῶ ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ὁ ἐ-
πίσκοπος ἔχει τὴν φροντίδα, καὶ διοικεῖται αὐ-
τὰ, ὡς τοῦ θεοῦ ἐφορῆτος. Μὴ ἔξῃναι δὲ αὐτῷ
σφραγισθῆναι τι ἐξ αὐτῶν, ἢ συγγενῶν ἰ-
δίας τὰ τῷ θεῷ χαλεχθῆναι. εἰ δὲ πίντες
αἶον, ἐπιχορηγεῖται ὡς πίνεσιν, ἀλλὰ μὴ προ-
φάσει τοῦτων τὰ τῆς ἐκκλησίας ἀπεμπολεῖται.

* Omnium rerum ecclesiasticarum epi-
scopus curam gerat, & eas administret
tamquam Deo intuente Ne liceat au-
tem ex eis aliquid sibi vendicare, vel
propriis cognatis, quæ Dei sunt, largiri.
Sin autem sunt pauperes, ut pauperibus
suppeditet: sed non eorum prætextu ven-
dat quæ sunt ecclesiæ.

XXXVIII.

Οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι ἀνεὶ γνώ-
μης τοῦ ἐπισκόπου μηδὲ ἐπιτελέσωσαν. αὐτὸς ἔ-
στιν ὁ πεπιστευμένος τῶν λαῶν τὰ κυρίου, καὶ
τὴν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν αὐτῶν λόγον ἀπατηθῆσο-
μένος.

Presbyteri & diaconi sine sententia e-
piscopi nihil perficiant: ipse enim est,
cujus fidei populus est creditus, & a quo
pro animabus ratio exigitur

XXXIX.

Ἐστὼ φανερά τὰ ἴδια τῷ ἐπισκόπῳ πράγμα-
τα (εἴγε καὶ ἴδια ἔχει) καὶ φανερά τὰ κυριακά,
ἵνα ἕξουσίαν ἔχει Ἰῶ ἰδίων τελεῶν ὁ ἐπί-
σκοπος, οἷς βέλεται, καὶ ὡς βέλεται, κα-
ταλείπει. καὶ μὴ προφάσει Ἰῶ ἐκκλησιαστικῶν
πραγμάτων διαπίπτειν τὰ τοῦ ἐπισκόπου, ἑδ' ὅτε
γυναικῶν καὶ παίδων κεκτημένους, ἢ συγγενῶν,
ἢ οἰκίας. Δίκαιον γὰρ τοῦτο παρὰ τοῦ θεοῦ καὶ ἀν-
θρώπων, τὸ μὴτε τῶν ἐκκλησιῶν ζημίαν τινὰ
ὀκνηρῶς ἀνοίγει Ἰῶ τοῦ ἐπισκόπου πραγμά-
των, μήτε τῶν ἐπισκόπων ἢ τῶν αὐτῶ συγγε-
νῶν προφάσει τῆς ἐκκλησίας * πημαίνεσθαι,
ἢ καὶ ἐκ πραγμάτων ἐπιπίπτειν τῶν αὐτῶ ὄφα-
φίροντας, καὶ τὸν αὐτῶ θάνατον * δυσφημίαις
περιβάλλεσθαι.

y Manifestæ sint episcopi res propriæ, si
quidem res habet proprias, & manifestæ
res Dominicæ: ut sit in potestate morientis
episcopi, propria quibus vult & ut vult re-
linquere, & non rerum ecclesiasticarum
prætextu res episcopi intercidant, qui
nonnunquam uxorem habet & liberos, vel
cognatos, vel famulos. * Est enim justum
apud Deum & homines, ut nec ecclesia
dammum aliquod accipiat propter rerum
episcopi ignorancem: nec episcopus vel
ejus cognati ecclesiæ prætextu profertban-
tur, vel in negotia litesque incidant, qui
ad eum attinent, & ejus mortem maledi-
ctis infuistisque verbis prosequantur.

XL.

Προσάτιμῳ ἐπίσκοπον ἕξουσίαν ἔχειν τῶν
τῆς ἐκκλησίας πραγμάτων. εἰ γὰρ τὰς τιμίας
Ἰῶ ἀνθρώπων ψυχὰς αὐτῷ πιστευόν, * πολ-
λὸν ἂν μάλλον δεῖ ἐπὶ τῶν χρημάτων ἐπι-
λεῖσθαι, ὥστε κατὰ τὴν αὐτῶ ἕξουσίαν πάντα διοι-
κεῖσθαι, καὶ τοῖς δεομένοις διὰ τῶν πρεσβυτέρων
καὶ διακόνων ἐπιχορηγεῖσθαι μετὰ φόβου τοῦ
θεοῦ καὶ πάσης εὐλαβείας. μεταλαμβάνειν δὲ
καὶ αὐτῶ τῶν δεόντων (εἴγε δίοιστο) εἰς τὰς
ἀναγκαίαις * αὐτῶ χρείαις, καὶ τῶν ἐπιχρημέ-
των ἀδελφῶν, ὡς κατὰ μηδὲνα ἔσπον * αὐ-
τῶ ὑπερεῖδαι. ὁ γὰρ νόμος τῷ θεῷ διατάξα-
το τὸς τῶ θυσιασθεῖν * ὑπηρετῶντας ἐκ τῶ θυ-
σιασθεῖν ἔφεσθαι. ἐπειπερ ἑδὲ * στρατιῶται
ποτε ἰδίαις ὄψωνοῖς ὄπλα κατὰ πολέμῳ *
ἐπιφέρονται.

Jubemus episcopum rerum ecclesiæ
potestatem habere b. Si enim preciosæ
hominum animæ sunt ei credendæ,
multo magis ei sunt committendæ pe-
cuniæ, ut in ejus sit facultate omnia
administrare, & iis qui egent per pres-
byteros & diaconos subministrare cum
Dei timore & omni religione, & etiam,
si sit opus in necessarium suum usum ac-
cipere, & fratrum qui hospitio exci-
piuntur, vita ut ipse nullo modo egeat.
Lex enim Dei hoc habet, ut qui altari
assident, ex altari alantur: quandoqui-
dem nec miles unquam suo viatico ad-
versus hostes progreditur.

XLI.

Ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος κῶ-
βοις χολαζῶν, καὶ μεθαις, ἢ παυσάδῳ, ἢ
καθαίρετῳ.

Episcopus, vel presbyter, vel diaco-
nus aleis & ebrietatibus vacans, vel ces-
set, vel deponatur.

XLII.

Ἰποδιάκονος, ἢ ψάλτης, ἢ ἀκρονοῦστος τὰ
ὁμοία ποιῶν, ἢ παυσάδῳ, ἢ ἀφοριζέσθῳ, ὡ-
σαύτως ἢ οἱ λαϊκοί.

Hypodiaconus, vel lector, vel cantor
similia faciens, vel cesset, vel segetetur.
Itidem & laicus.

XLIII.

Ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος,
Concil. General. Tom. I.

Episcopus, vel presbyter, vel diaconus,
C 2

ἰεροσολ. 20
ἰεροσολ. 21
ἰεροσολ. 22
ἰεροσολ. 23
ἰεροσολ. 24
ἰεροσολ. 25
ἰεροσολ. 26
ἰεροσολ. 27
ἰεροσολ. 28
ἰεροσολ. 29
ἰεροσολ. 30
ἰεροσολ. 31
ἰεροσολ. 32
ἰεροσολ. 33
ἰεροσολ. 34
ἰεροσολ. 35
ἰεροσολ. 36
ἰεροσολ. 37
ἰεροσολ. 38
ἰεροσολ. 39
ἰεροσολ. 40
ἰεροσολ. 41
ἰεροσολ. 42
ἰεροσολ. 43
ἰεροσολ. 44
ἰεροσολ. 45
ἰεροσολ. 46
ἰεροσολ. 47
ἰεροσολ. 48
ἰεροσολ. 49
ἰεροσολ. 50
ἰεροσολ. 51
ἰεροσολ. 52
ἰεροσολ. 53
ἰεροσολ. 54
ἰεροσολ. 55
ἰεροσολ. 56
ἰεροσολ. 57
ἰεροσολ. 58
ἰεροσολ. 59
ἰεροσολ. 60
ἰεροσολ. 61
ἰεροσολ. 62
ἰεροσολ. 63
ἰεροσολ. 64
ἰεροσολ. 65
ἰεροσολ. 66
ἰεροσολ. 67
ἰεροσολ. 68
ἰεροσολ. 69
ἰεροσολ. 70
ἰεροσολ. 71
ἰεροσολ. 72
ἰεροσολ. 73
ἰεροσολ. 74
ἰεροσολ. 75
ἰεροσολ. 76
ἰεροσολ. 77
ἰεροσολ. 78
ἰεροσολ. 79
ἰεροσολ. 80
ἰεροσολ. 81
ἰεροσολ. 82
ἰεροσολ. 83
ἰεροσολ. 84
ἰεροσολ. 85
ἰεροσολ. 86
ἰεροσολ. 87
ἰεροσολ. 88
ἰεροσολ. 89
ἰεροσολ. 90
ἰεροσολ. 91
ἰεροσολ. 92
ἰεροσολ. 93
ἰεροσολ. 94
ἰεροσολ. 95
ἰεροσολ. 96
ἰεροσολ. 97
ἰεροσολ. 98
ἰεροσολ. 99
ἰεροσολ. 100

id est O-
dubris.
Quæ xv. c.
Sine manife-
stis.
a Antioch
can. 24
Quæ xii. c.
Precepimus
b Antioch
can. 25
Deut. 18.
c Cor. ix. 13
episcopus
tas, sic enim
habebat Gen-
tiani exem-
plar
Dist. 15 c
Episcopus aut
presbyter
Dist. 47 B
episcopus aut
presbyter

1 ἰεροσολ. 2 ἰεροσολ. 3 Βέλγικ. 4 πολλοὶ ἂν λέγ. 5 ἐπιφάνειαν.
6 αὐτῶ 7 ἢ λαϊκοί, & sic Dionysius

pecunias mutuo datas cum fenore exi- A gens, vel cesset, vel deponatur.

XLIV.

Episcopus, vel presbyter, vel diaconus, qui cum haereticis vel solum com- precatus est, segregetur. Sin autem eis tamquam clericis aliquid operari permi- serit, deponatur.

XLV.

Episcopum vel presbyterum, qui haereticorum baptismum vel sacrificium admiserit, deponi jubemus. Qua est enim conventio Christi cum Belial? vel qua pars est fidei cum infideli?

XLVI.

Episcopus, vel presbyter eum qui ve- re habet baptismum, si de integro bapti- zaverit, vel si eum qui ab impiis pollutus est, non baptizaverit, deponatur, ut qui irrideat mortem & crucem Domini, & non discernat sacerdotes a falsis sacerdotibus.

XLVII.

Si quis laicus sua ejecta uxore aliam ac- ceperit, vel ab alio solutam, segregetur.

XLVIII.

Si quis episcopus vel presbyter ex Do- mini ordinatione non baptizaverit in no- mine Patris & Filii & Spiritus sancti, sed in trium principii expertium, vel trium filio- rum, vel trium paracletorum, deponatur.

XLIX.

Si quis Episcopus vel presbyter, c non tria unius mysterii baptismata pertece- rit, sed unum baptismum, qui datur in mortem Domini, deponatur. Non enim dixit Dominus: In mortem meam baptizate: sed, Ambulantes docete omnes gen- tes, baptizantes ipsos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.

L.

Si quis Episcopus, presbyter, vel diaconus, vel omnino ex sacerdotali numero, a d nuptiis, carnibus & vino, non propter exercitacionem, sed propter abominatio- nem abstinet, oblitus quod omnia valde bona, & quod masculinum & femininum fecit Deus hominem: sed blasphemans calum- niatur opificium, vel corrigatur, vel depona- tur, & ex ecclesia ejiciatur. Similiter & laicus.

LI.

Si quis episcopus, presbyter vel diaconus eum, qui a peccatis convertitur, non recipit, sed eicit, deponatur, quoniam Christum molestia aliecit, qui dixit, Gaudium est in caelo propter unum peccatorem penitentiam agentem.

LII.

Si quis episcopus, vel presbyter, vel diaconus in festis diebus carnem & vinum non sumit, abhorrens, & non propter exer- citationem, deponatur, ut qui habeat inju-

ταύς ἀπειπὼν τὸς δανειζομένους, ἢ παυσάδω, ἢ καθαιρεῖδω.

μδ.

Ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, αἰ- ρητικοῖς συνδξαίμενος * μόνον, ἀφορξέδω. Ἐἰ δὲ καὶ ἐπέβησεν αὐτοῖς ὡς κληρικοῖς ἐνερ- γῆσαι τι, καθαιρεῖδω.

με.

Ἐπίσκοπον, ἢ πρεσβύτερον * αἰρητικῶν * δε- ξάμενον βάπτισμα, ἢ θυσίαν, καθαιρεῖδαι ἀποσάσουμεν. Τίς γὰρ συμφώνησις * τῷ Χε- ρεῖ * ἀπὸς τῶν βελιάλ; ἢ τίς μεῖς * πιστοῦ Βμῆ ἀπίστου;

μς.

Ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος τὸν κατ' ἀλήθειαν ἔχοντα βάπτισμα, εἰάν ἀνωθεν βαπτίσῃ, ἢ τὸν μεμολυμμένον παρὰ ἡμῶν ἀσπίθων εἰάν μὴ βαπτίσῃ, καθαιρεῖδω, ὡς γελῶν τὸν σαυρὸν καὶ τὸν τῷ κυεῖν θάνατον, καὶ μὴ ὄγκων ἰε- ρείας ἡμῶν ψαυδερῶν.

μζ.

Ἐἰ τις λαϊκὸς τὴν εἰαυτοῦ γυναῖκα ἐξβάλ- λων, ἔτεραν λάβῃ, ἢ παρ' ἄλλου ἀπολελυμένην, ἀφορξέδω.

μη.

Ἐἰ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, κατὰ τὴν τοῦ κυεῖν διάταξιν μὴ βαπτίσῃ εἰς πατέρα, καὶ υἱὸν, καὶ ἅγιον πνεῦμα, ἀλλ' εἰς ἑῖς ἀνάρ- χους, ἢ ἑῖς υἱὸς, ἢ ἑῖς παρακλήτος, κα- θαιρεῖδω.

μθ.

Ἐἰ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, μὴ εἰς βάπτισμα μισὸ μνήσεως ἐπιπέσει, ἀλλ' εἰς βάπτισμα * εἰς τὸν θάνατον τῷ κυεῖν διδόμε- νον, καθαιρεῖδω. ὃ γὰρ εἶπον ὁ κυεῖν. Εἰς τὸν θάνατον μὴ βαπτίσατε, ἀλλὰ, προσθέτες μεθρησάτε πάντα ἢ ἔδνη, βαπτίζοντες αὐ- τὸς εἰς τὸ ὄνομα τῷ πατρός, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματος.

ν.

Ἐἰ τις ἐπίσκοπος, καὶ πρεσβύτερος, ἢ διά- κονος, ἢ ὅσως τὸ καταλογὸν τῷ ἱερατικῷ, γά- μων, καὶ κρέων, καὶ οἴνου, ἢ δι' ἀσκησιν, ἀλλὰ διὰ βδελυεῖν ἀπέχεται, ἐπιλαθόμενος ὅτι πάν- τι κατὰ λίαν, καὶ ὅτι ἀρσεν καὶ θηλυ ἐποίη- σεν ὁ θεός, τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ βλασφημῶν ἐξαβάλλει τὴν δημιουργίαν, ἢ διορθέδω, ἢ κα- θαιρεῖδω, καὶ τῆς ἐκκλησίας ἀποβαλλέδω, ὡσαύτως καὶ λαϊκός.

να.

Ἐἰ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος τὸν ἐπι- σρέφοντα ἀπὸ ἀμαρτίας ἢ προσδέχεται, ἀλλ' ἀποβάλλεται, καθαιρεῖδω, ὅτι λυπεῖ Χριστὸν τὸν εἰπόντα. χαρὰ γίνεται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπὶ ἐνὶ ἀμαρτωλῷ μετανοῦντι.

νβ.

Ἐἰ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διά- κονος ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν ἐστέον ἢ μεταλαμ- βάνει κρέων * καὶ οἴνου, * βδελυσόμενος, καὶ οὐ δι' ἀσκησιν, καθαιρεῖδω, ὡς κεκαυτη- ρισ-

De Conf. Distinct. Si quis presby- ter

Matt. 23. 19

Luc. 15. 7

1. si, addunt, ἢ ἱμαμῶν. 2. Belial. 3. ἢ οἴνου. 4. alii libri omittunt haec verba. Bk. 2. ἢ 2. ἄνα.

ριασμοῦ τῶν ἰδίων συνειδήσεων, καὶ αὐτὸς σκανδαλὸν πολλοῖς γινόμενος.

Astam conscientiam propriam, & sit multis offensionis causa.

Tim. 4. 1.

Εἴ τις κληρικός ἐν κατηλίῳ φαραδέσῃ ἰδιῶν, ἀφορίζεσθω, παρά παρ' ἐξ τῶ ἐν παντί δοχίῳ. Ἐν οὐδ' ἀναγκίῳ κατελύσεται.

LIII. Si quis clericus in caupona comedens deprehensus fuerit, segregetur, praterquam si in publico diverforio in via propter necessitatem diverterit.

Εἴ τις κληρικός ἰβελεῖ τὸν ἐπίσκοπον, καθαίρεισθω. ἀρχόντι γὰρ τοῦ λαοῦ οὐ αἰεὶ εἶρεὶς κακίως.

LIV. Si quis clericus episcopum contumelia affecerit, deponatur. Principi enim populi sui non maledices.

Εἴ τις κληρικός ἰβελεῖ κερσεβύτερον, ἢ διάκονον, ἀφορίζεσθω.

LV. Si quis clericus presbyterum vel diaconum injuria affecerit, segregetur.

Εἴ τις χωλὸν, ἢ κωφόν, ἢ τυφλόν, ἢ τὰς βασίτεας πεπληγμένον χλωάζει, ἀφορίζεσθω. ὠσαύτως καὶ λαϊκός.

LVI. Si quis clericus claudum, vel furdum, vel eum, cui vitiosus est incessus, irriterit, separetur. Similiter & laicus.

Επίσκοπος, ἢ κερσεβύτερος ἀμελῶν τὰ κληρικῶν, ἢ τὰ λαοῦ, καὶ μὴ παιδεύων αὐτοὺς τῶν δεσπεύων, ἀφορίζεσθω, ἐπιμύκων δὲ τῆ ἰαθυμίας, καθαίρεισθω.

LVII. Episcopus vel presbyter, qui cleri vel populi curam non gerit, & eos pietatem non docet, segregetur: & si in socordia perseveret, deponatur.

Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ κερσεβύτερος, τινὸς ἱδ κληρικῶν ἐνθεοῦ ὄντος, μὴ ἐπιχορηγῆ τὰ δέοντα, ἀφορίζεσθω. ἐπιμύκων δὲ, καθαίρεισθω, ὡς φονεὺς τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν.

LVIII. Si quis episcopus vel presbyter, cum sit aliquis ex clericis egenus, ea quae sunt necessaria ei non suppeditat, segregetur: si autem perseveret, deponatur, ut qui fratrem suum interfecerit.

Εἴ τις τὰ ψευδεπίγραφα ἱδ ἀσεβῶν βιβλία, ὡς ἅγια, ἐπι τῆς ἐκκλησίας δημοσίῳ ἐπι τῶ λαοῦ καὶ τῶ κλήρῳ, καθαίρεισθω.

LIX. Si quis falso inscriptos impiorum libros, tamquam sanctos, in ecclesia publicat ad populi & cleri perniciem, deponatur.

Εἴ τις κατηγορία γίνηται κατὰ πιστοῦ πορνείας, ἢ μοιχείας, ἢ ἄλλης τινος ἀπηγορευμένης πράξεως, καὶ ἰλεγχθῆται, εἰς κλήρον μὴ ἀγέσθω.

LX. Si adversus fidelem aliqua accusatio intendatur, ut fornicationis, vel adulterii, vel alicujus alius prohibita actionis, & convictus fuerit, ad clerum ne provehatur.

Εἴ τις κληρικός διὰ φόβον ἀνθρώπων Ἰουδαίων, ἢ Ἑλλήνων, ἢ αἰρετικῶν, ἀρνήσῃται. Εἴ τις μὴ ὄνομα Χριστοῦ, ἀποβαλλέσθω. Εἴ δὲ καὶ τὸ ὄνομα τῶ κληρικοῦ, καθαίρεισθω. Μετανοήσας δὲ, ὡς λαϊκός δεχθήτω.

LXI. Si quis clericus propter metum humanum, vel Judaei, vel Graeci, vel Haeretici, negaverit; si quidem nomen Christi, ejiciatur: si autem nomen clerici, deponatur. Penitentiam autem agens, ut laicus recipiatur.

Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ κερσεβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὅλων τῶ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ, φάγη κρέα ἐν αἵματι ψυχῆς αὐτῆς, ἢ θηριάλων, ἢ θνησιμαίων, καθαίρεισθω. Ταῦτο γὰρ ὀνόματος ἀπέπικον. Εἴ δὲ λαϊκός ἐστίν, ἀφορίζεσθω.

LXII. Si quis episcopus vel presbyter, vel diaconus, vel omnino ex sacerdotali catalogo comederit carnes in sanguine animarum, vel quid a feris captum, vel morticinum, deponatur; hoc enim lex prohibuit: si autem sit laicus, segregetur.

Εἴ τις κληρικός, ἢ λαϊκός εἰσέλθῃ εἰς συναγωγὴν Ἰουδαίων, ἢ αἰρετικῶν, συνδιξάσθω, καθαίρεισθω, καὶ ἀφορίζεσθω.

LXIII. Si quis clericus vel laicus in Judaeorum vel haeticorum synagogam ingressus sit ad orandum, deponatur & segregetur.

Εἴ τις κληρικός ἐν μάχῃ τινὰ κρέσας, καὶ ἀπὸ τοῦ σπὸς κρέσματος ἀποκτενεῖται, καθαίρεισθω διὰ τῶν προπέταιν αὐτοῦ. Ἐἰ δὲ λαϊκός ἐστίν, ἀφορίζεσθω.

LXIV. Si quis clericus in pugna pulsatum aliquem uno ictu occiderit, deponatur propter suam proclivitatem & temeritatem.

Abel a Gracia codicibus e-mendationibus.

LXV.

ε φαρμακ. α δι εἰς ἀνάγκην κατελύσεται, β α. addunt, δ δίκως γ α. add. ἐπιτ. δ κρείας. ε κρέματα ἀσεβείας.

habentes quos odio prosequitur, nec loquen-
tes cum iis quibuscum non loquitur; ut qui-
libet dum contendit universonum amicitiam
habere; reconciliatus ei, salvus fiat, eius
obediens sermone. Quod si quis amicus sit
his quos ipse odit, & loquatur eam his cum
quibus ipse sermonem non habet, unus et-
iam ipse eorum est, qui ecclesiam exterminare
cupiunt: corpore enim vobiscum manens,
sententia vobiscum non existens, contra vos
est; multo pejor iis, qui extra inimici appa-
rent; quippe qui cum apparen-
te amicitia eos qui intra sunt dispergat.

Ordinatio S.
Clementis
Romani.

19. Atque his dictis, in medio coram
omnibus manus mihi imponens, in sua ca-
thedra sedere me erubescens compulit. Cumque
sedissem, hoc statim mihi dixit: Rogo te
coram omnibus adstantibus fratribus
meis, ut postquam ex hac, quemad-
modum mihi necesse est, vita migravero,
Iacobo fratri Domini usque ad cogitationes
pueritiae tuae, & quo modo ab initio us-
que nunc me comitatus es, sermonibus a
me per civitates praedicatis & actibus meis
intendens. Deinde in fine, mortis quoque
meae occasionem, sicut dixi, declarare te
non pigebit. Neque enim ea res valde ip-
sum contristabit, ubi noverit me per id per-
soluisse, quod omnino perpetui necesse erat.
Maxima vero afficietur consolatione, cum
dicent quod post me non ineruditus vir,
ac vivificorum ignarus sermonum, Eccle-
siaeque regulam nesciens, docentis acceperit
cathedram. Imperitii enim ac seductoris
sermo, audientis vulgi animas interimit.

20. Unde ego, domine mi Iacobe, post-
quam haec dixisset, atque obstrinxissem si-
dem, non tardavi, sicut iussus sum, ma-
gnam partem sermonum per civitates ha-
bitorum, qui jam tibi descripti sunt, ac
per ipsum mihi, in libris summam com-
prehendere, quasi indicandi gratia, sicque
ad te destinare, cum hac inscriptione: Cle-
mentis epitome praedicationum Petri in pe-
reginationibus. Ceterum exponere, ut ius-
sus sum, incipiam.

Αγιμος ἐπεσθε αὐτῷ τῷ βαδῆματι, ἐχθροὶ γινόμε-
νοι οἷς ἐχθραίνει, καὶ μὴ ομιλῶντες οἷς μὴ ομιλεῖ-
ῖνα ἴκασος, ἐπιδικαζόμενος τοῦ πάντος φίλος ἐχθρῶν,
αὐτὸν ὁμαλλῶντων σὺν ἑαυτῷ, τῆσ' αὐτοῦ ἐπακροῦ ὁμι-
λίας. εἰ δέ τις φίλος, μὴ ἢ οἷς αὐτὸς ἐχθραίνει,
καὶ λαλεῖ οἷς αὐτὸς ἐχθραίνει, εἰς ἐστὶν καὶ αὐτὸς
Ἰῆς ὁλοθροῦθεν θιλοῦντων τῷ ἐκκλησίαν. τὸ γὰρ
σώματι σιωπῶν ὑμῶν, τῇ γνώμῃ μὴ ὦν μεθ' ὑμῶν,
καθ' ὑμῶν ἐστίν, πολλῶν χειρῶν Ἰῆς ἔξωθεν φαινομέ-
νων ἐχθρῶν, μὴ δοκῆσης φιλίας σκεπτίζων τοὺς
ἔσω.

19. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἐν μέσῳ ἐπὶ πάντων
μοι τῶν χειρῶν ἐπίθετος, εἰς τὴν αὐτοῦ καθέδραν
καθίσθηναι αἰ ἐδυσώπησεν. καθίσθοντι δὲ πρὸ
μοὶ ἄδως ἔφη. ἀξῶ σε ἐπὶ πάντων μου Ἰῆς συμ-
παρόντων ἀδελφῶν, ὅπως ὁποῖαν τὴν ἐπιτομήν,
ὡς ἐμοὶ ὁφείλεται, ἀπαλλαξῶ βίου, σὲ Ἰακώβου
τῷ ἀδελφῷ τοῦ κυρίου ὁμαλλῶντα ἐν ἐπιτομῇ, ἀ-
ναγραφῆς μὲχρι καὶ Ἰῆς ἐκ παιδῶν σου λογισ-
μῶν, καὶ ὡς ἀπ' ἀρχῆς μὲχρι τοῦ νῦν συνώδυσάς
με, ἐπακροῦ Ἰῆς κατὰ πόλιν ὑπ' ἐμοῦ κηρυχθέν-
των λόγων τε καὶ πράξεων. ἐπειτα πρὸς τὰ τελευτὰ καὶ
τὴν τοῦ θανάτου μου ποροχρῆν, ὡς ποροχρῆν, δη-
λῶσαι μὴ ὀκνήσεις. ὅτι γὰρ λίαν αὐτὴν λυπήσει
τοῦτο, εἰδὸς ὅτι ὁ πάως εἰδόμε σαθεῖν, ἀσε-
βῆς ἀπιδουμῶν. μερίσης δὲ παρὰ μούθιας τῆς ἐπι-
τομῆς ὅτι μετ' ἐμὲ οὐκ ἀμαθὴς ἀνὴρ, καὶ ζω-
ποιοῦς λόγους ἀγνοῶν, καὶ ἐκκλησίας κακοῦ οὐκ
εἰδῶς, τὴν τοῦ διδάσκοντος ἐπιστάθη καθέδραν.
* πλάνος γὰρ ὁμιλία, Ἰῆς ἀκούοντων ὄχλων ἀναί-
ρει τὰς ψυχὰς.

20. Ὅθεν ἐγὼ, κίε μὲν Ἰακώβου, αὐτοῦ
ταῦτα εἰπόντες, ὑποχρῆσθαι, οὐκ ὀκνήσα, ὡς
ἐκείνου ὄθεν, πρὸ πολλῶν κατὰ πόλιν λόγων,
τῶν ἤδη σοι ποροχρῆσθαι, καὶ ὑπ' αὐτοῦ ὁμα-
λλῶντων ἐν βιβλοῖς ἐστὶ κεφαλαίων ποιῆσαι,
ἵνα σμειῖον ἔσται, καὶ εὖτος ὁμαλλῶντα σοι,
ἐπιγράφαντι, Κλήμεντος τῶν Πέτρου ἐπίδομων κη-
ρυγματῶν ἐπιτομή. πλὴν τοῦ ἐκτιθεῖν ὡς ἐκείνου
ὄθεν ἀξῆμαι.

Notae Coriellius in uno codice graece haberi in quibusdam. Plura refert expendere qua ratione libri Recognitionum, qui sub Clementis ad Iacobum fratrem Domini scribentis nomine confecti sunt, inciderunt. Incipiunt nempe ab his verbis: Ego Clementis in urbe Romana natus, cum prima aetate praedicatione studium gessissem, dum me animi ingenio vellet vinculis quibusdam sollicitudinis. Quae tunc inter meo sermone. Interat enim meae cogitatione, inactum sane unde initium fuisse sermo enim ad integritatem meam conditionem mortalius adducit. De Unde non absurde colligas, pseudo Clementem libris illis id praestare, quod modo praecipitur, cum ab ipis pueritiae suae cogitationibus Iacobo pendendis exordium sumat. Quocirca minime alienandum videtur Rufino qui epistola hanc libris Recognitionum tempore praestantem censet.

EPISTOLA II. CLEMENTIS

PAPAE I.

AD JACOBUM FRATREM DOMINI

De sacris vestibus & vas

Clemens Romane Ecclesie Presul. Jacobo Hierosolymorum Episcopo

QUONIAM, sicut a Beato Petro Apostolo accepimus, omnium Apostolorum patre...

Anuerit ministeria, & postea cum grandi humilitate matri reconcilietur Ecclesie...

Præceptum sancti Clementis Papae ad fratrem Domini... De consecratione... De consecratione...

g luo par... h ablu... De consecratione... De consecratione...

In altero e MSS nostris, qui sunt ex antiquioribus... MS. habet... MS. admonet... MS. in mensa...

ror fuerit. Et hoc cum magna sollicitudine fiat. Non ignoramus malitias satanae. Univerſa hæc cum manuſtudine Eccleſiaſtica complenda ſunt miniſteria. Negotium enim Dei non decet negligenter expleri. Iterum atque iterum de fragmentis dominici corporis demandamus. Calicem vero ad perferendum ſanguinem Domini, præparatum cum tota munditia, miniſterii, miniſter præparet, ne, non bene lotus calix, diacono peccatum fiat offerenti. Ita cum omni honeſtate, cuncta quæ ſupra expoſuimus, oportet impleri. Tales ad miniſterium elegantur clerici, qui digne poſſint dominicæ ſacramenta tractare. Melius eſt enim Domini ſacerdoti paucos habere miniſtros, qui poſſint digne opus Dei exercere, quam multos inutiles, qui omnis B grave ordinatori adducant. A principio epiſtolæ uique ad hunc locum, de ſacramentis delegavi bene ^a intuendis: ubi non murium ſtercora inter fragmenta dominicæ portionis appareant, neque ^b putrida per negligentiam remaneant clericorum, & convenientes, qui accipere ſibi medicinam deſiderant, putrida cum viderint, magis cum ridiculo & ſtultitia videantur accipere, & in peccatum magis decidant per negligentiam clericorum. Quapropter nemo clericorum ultra hæc diſſimulet, aut negligere ullatenus audeat, ſed libenter, quæ juſta ſunt, expleat, & ſacramenta divina nequaquam negligenter contrectet. Ideoque tam juvenes quam ſenes de his, & de omni converſatione ſua, & converſione, & pœnitentia valde eſſe ſollicitos oportet, ſatilique agere, ut hæc condigne agant, & de reliquo ornamentis clericorum quam ſæculares, animas ſuas ornamentis digniſſimis, dogmatibus ſcilicet veritatis, decore pudicitie, ſplendore juſtitie, candore pietatis, aliſque omnibus, quibus ^c compoſitam decet eſſe rationabilem mentem. Tum præterea declinare a confortiis inhoneſtis & infidelibus, & ſocietates habere fidelium, atque illos frequentare conventus, in quibus de pudicitia, de juſtitia, de pietate tractatur. Orare ſemper Deum ex toto corde, & ab ipſo petere quæ decet, ipſi gratias agere, veram pœnitentiam gerere præteriſſorum geſtorum, aliquantulum etiam (ſi poſſibile eſt) per miſericordias pauperum juvare pœnitentiam. Per hæc enim facilius venia dabitur, & indulgenti citius indulgebatur. Quod ſi provectioris ætatis ſit is, qui ad pœnitentiam venit, eo magis gratias agere debet Deo, quod poſtquam ^d finis eſt omnis impetus concupiſcentiæ carnalis, ſcientia veritatis accepta, nulla ei imminet pugna certaminis, per quam, inſurgentes adverſus animam, reprimat corporis ^e voluptates. Superest ergo ei in agnitione veritatis, & miſericordiæ operibus exerceri, ut afferat fructus dignos pœnitentiæ. Nec putet, quia in temporis longitudine documentum converſionis oſtenditur, & non in devotionis ac propoſiti firmitate. Deo enim manifeſte ſunt mentes, quia non temporum rationem colligit, ſed E animorum. Ipſe enim probat, ſi quis, agnita veritatis prædicatione, non diſtulit, neque tempus negligendo ^f conſumpſit, ſed ſtatim & (ſi dici poteſt) eodem momento præterita perhorreſcens, tuturorum deſiderium cepit, & in amorem regni cœleſtis exarſit. Propter quod nemo veſtrum ultra diſſimulet, nec retro reſpiciat, ſed ad Evangelium regni Dei libenter accedat. Non dicat pauper, Quia, cum dives factus fuero, tunc

converterar. Non requirit a te Deus pecuniam, ſed animum miſericordem & piam mentem. Neque dives converſionem ſuam diſſerat pro ſollicitudine ſæculari, dum cogitat, quomodo diſpenſet abundantiam frugum. Neque dicat intra ſemetipſum. Quid faciam? ubi recondam fructus meos? Neque dicat animæ ſuæ; *Habes multa bona reposita in annis multis, epulare & letare.* Nam dicitur ei: *Stulte, hac nocte auferetur abs te anima tua, & que parasti cujus erunt?* Itaque ſeſtinet ad pœnitentiam omnis ætas, omnis ſexus, omniſque conditio, ut vitam conſequatur æternam. Juvenes quidem in eo grati ſunt, quod in ipſo impetu deſideriorum, certices ſuas jugo ſubjiciunt diſciplinæ. Senes & ipſi laudabiles, quia multi temporis conſuetudinem, in qua male præventi ſunt, pro Dei amore commutant. Nemo ergo diſſerat, nemo cunctetur. Quæ enim cauſa cunctandi eſt ad bene agendum? Animus ſibi male conſcius, dum videtur ſibi nullam pœnam pati, credit quia non judicet, Dominus; cum abuti patientia Dei, & non intelligere parentis benignitatem, jam ſit magna damnatio. Unde ſcriptum eſt: *Maledictus omnis qui opus Domini negligenter agit.* Quapropter paſtoralis ordinis eſt, inſatigabiliter rovocare, quidquid ad correccionem populorum, imo magis filiorum ſpiritualium, quantum (eſt ſas intelligere) cognoverit pertinere, & non (quod abſit) cum ſuo periculo alienæ ſpei, per ſolam negligentiam facere detrimentum, ſed quod ad generalis ſalutis ſpectat compendium, ſalubri neceſſe eſt providere tractatu. Homini religioſo parum eſſe debet inimicitias aliorum non exercere, vel non augere male loquendo, niſi eas etiam extingueret bene loquendo ſtuderit. Ecce oris noſtri buccina ad aures hominum perſonamus, neque ſe deinceps excuſabit non montium, qui, quod ſequi debeat, tam verbis quam literis edocetur. Qualis autem condemnatio, & qualis imminet maledictio his qui in patres peccant, divina nos docet ſcriptura. Si enim Cham filius Noe, cum vidiffet nudum ſuum patrem, quoniam non cooperuit patris corporalis nuditatem, ſed egreſſus; nunciavit Deam fratribus, & illi veſtimento cum cooperuerunt: ipſe quidem Cham, & illi qui ex eo nati ſunt, ſub maledicto facti ſunt: qui autem cooperuerunt, magnam benedictionem meruerunt: multo magis iſti majore & ampliore condemnatione digni ſunt qui patribus obviare, aut contra eos inſurgere nituntur, aut injuriam vel contumeliam eis inferre moliantur: quoniam qui eis reſiſtit, Deo reſiſtit: & qui eis injuriam vel contumeliam facit, Deo, cujus legatione funguntur, facit. *Expavit cælum ſuper hoc, & borſuit amplius vehementer, dicit Dominus.* O intolerabilem malignitatem: o linguam loquentem iniquitatem contra Deum, & mentem in altitudinem cornu extollentem. Et iterum: *Impones homo tue lingue oſtium & ſeram.* Ceſſa ^c altitudinem extollens, & loquens adverſus Deum iniquitatem & proximum tuum. Quoiſque inſultas patienti Chriſto & fratribus? Hæc nos familiariter docebat, & hæc nobis ^d publicitus prædictus magiſter, & inſtructor atque ordinator noſter, Princeps Apoſtolorum Petrus, in Eccleſia prædicabat, exemplum dans, ut & nos ſimiliter faciamus; *Humiliamini, in conſpectu Domini, & exaltabit vos.* Nolite detrabere alte-

Distinſt. 11. Tales ad.

intuendis.

S Greg la ſacram cap de ord ſubdico ni.

Optimz in ſtutitione.

compoſitam ita MS.

gradus.

voluptates.

contempti.

Luc. 11

timore

Aug. in Pf. 9. apud Proſperum ſent. 178.

Jerem. 48.

Proſper. ſent. 178. Ca. lxx. ep. 1.

1. quæſt. 7. Sacerdotes, & reliqui.

Juſtina. de 3. capitula.

Genſ. 9. b corporaliam

7tem.

Eccl. 10. c cornu.

d publice

1 Pet. 1 & Jac. ad quem ſancti hæc ſcribi dicuntur epiſtola.

rum, quoniam qui detrahit fratri, aut qui judicat fratrem suum, detrahit legi, & judicat legem. Qui autem judicat legem, non est factus legem, sed iudex. Unus est enim legislator & iudex, qui potest perdere & liberare. Tu autem quis es, qui judicas proximum? Non oportet. Non precipit nos judicare invicem, sed magis auxilium ferre. ^{Alex. ep. 1.} Vae erit, inquit, his qui fratres tribulant, & eis qui eos persequuntur. Vos autem quanto magis tribulamini, tanto purgatiore atque beatiore efficiemini, si tamen ipsa tribulatio patienter fuerit supportata: Quod etiam ipse nos Dominus docuit: *Beati qui persecutionem patientur propter justitiam. Et item, Beati eritis, cum vos oderint homines, & persecuti vos fuerint, & ejecerint nomen vestrum tanquam malum. Gaudete in illa die & exultate, quoniam merces vestra multa est in celo.* Unde & ipse ait: ^{Matth. 5.} *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex totis viribus tuis, & proximum tuum sicut teipsum.* Non enim (inquit) recte diligit Deum, qui fratrem insequitur: nec diligit proximum qui ei detrahit, vel qui illum accusat: quia quod sibi quis fieri non vult, hoc alteri nullatenus facere debet. Discite (inquit) filii mei sapientiam, & tenetote fidem rectam, & amplectimini caritatem, ut non excidatis. ^{Matth. 23.} *Data est enim a Domino potestas, & virtus ab altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur vestras.* Qui autem custodierint justitiam, iuste judicabuntur: & qui didicerint iusta, iuste inveniunt quid respondeant. ^{1. Cor. 13.} Semper cavetote. Praecipit enim, ne aliquando peccato consentiamus: & praetermittamus praecipia Dei nostri. Ecclesias per congrua & utilia facite loca, quae divinis precibus sacrare oportet, & in singulis sacerdotes, divinis orationibus Deo dicatos, poni. Quos ab omnibus venerari oportet, & non quoquam gravari. Semper veritate mala, & pro animabus vestri ne confundamini dicere verum. Mendacia fugite, & veritatem corde proferte, quoniam multos jam supplantavit suspicio. Caritatem semper diligite, & fratres adjuvate. Erunt enim quasi non sint, & peribunt viri qui contradicunt vobis. ^{Luc. 10.} Unde & Dominus ait: *Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit: & qui spernit me, spernit eum me qui misi.* Et item: *Qui enim non est adversum vos, pro vobis est. Quisquis enim potum dederit vobis calicem aquae in nomine meo, quia Christi estis, amen dico vobis, non perdet mercedem suam. Et qui scandalizaverit unum ex his pusillis credentibus in me, bonum est ei magis, si circumdaretur mola asinaria collo ejus, & in mare mitteretur. Et si scandalizaverit te manus tua, abscinde illam. Bonum est tibi, debilem introire in vitam, quam duas manus habentem, bibe in gebennam, in ignem inextinguibilem, ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. Et si pes tuus scandalizat te, amputa illum. Bonum est tibi, claudum introire in vitam aeternam, quam duos pedes habentem, mitti in gebennam ignis inextinguibilis, ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. Quod foculus tuus scandalizat te, ejice eum. Bonum est tibi luscum introire in regnum Dei, quam duos oculos habentem, mitti in gebennam ignis, ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. Omnis enim homo igne salietur, & omnis victima Concil. General. Tom. I.*

^A salietur. Bonum est sal. quod si sal insulsum fuerit, in quod illud salietur? Habete sal in vobis, & pacem habete inter vos: quia quisquis vestrum recte docuerit, & iuste vixerit, habebit gloriam. Qui autem secus egerit, indubitanter poenam sustinebit. Ideo bona agere vos semper oportet, ut bravium aeternae vitae percipiatis. His ergo bene parete sententis. Ne quis haec praecipia minime credat implenda, & iudicio Dei aeterni ignis tormenta sustineat, qui ecclesiastici operis sacra neglexerit. Haec igitur, frater Jacobe, de ore sancti Petri jubentis audivi: Si quis praecipia haec non integra custodierit, sit anathema usque ad adventum domini nostri Jesu Christi. Haec praecipia a sancto Petro apostolo accepti: & tibi, frater carissime, insinuare curavi, ut servari omnia praecipias sine macula. Si quis vero audierit te, utilis erit minister Jesu Christi. Qui autem non audierit te, imo loquentem dominum per te; ipse sibi damnationem accipiet. Omnipotens Deus, carissime, sua te protectione custodiat, atque ad caelestis remunerationem patriae, multiplici animarum fructu perducatur. Deus te iterum iterumque incolumem custodiat, reverentissime frater. Amen.

EPISTOLA III.
CLEMENTIS
PAPAE

Rufino Torano Aquilejensi interprete.

De officio sacerdotis & clericorum.

Clemens urbis Romae episcopus omnibus coepiscopis, presbyteris, diaconis, ac reliquis clericis, & cunctis principibus majoribus, minoribusque, omnibusque generaliter fidelibus, benedictio, claritas & gloria in gratia Dei, qua data est nobis in Christo Jesu domino nostro.

URget nos, fratres, multus amor vester, & religiosa invitat devotio, quia debitores sumus, ut quaedam vobis scribamus. Vos ergo, qui sacerdotio domini fruimini, & in specula estis positi, plus scire oportet, ut subditos vobis populos pleniter docere possitis, eisque ad regna caelorum ducatur praebere; Deo annuente, valeatis. Unde & ipsa per se veritas ait: *Vobis datum est, nosse mysterium regni Dei, ceteris autem in parabolis, &c.* Propter quod consilium do unicuique vestrum, constanter docere verba divina: & discipulis, libenter accommodare aurem verbo Dei. Vestrum enim, quia legatione domini fungimini, est docere populos: eorum vero, est vobis obedire ut Deo. Si autem vobis episcopis non obedierint omnes presbyteri, diaconi, ac subdiaconi, & reliqui clerici, omnesque principes, tam majoris ordinis quam inferioris, atque reliqui populi, tribus, & linguae non obtemperaverint, non solum infames, sed & ex-tortores a regno Dei & consortio fidelium, ac a liminibus sanctae Dei ecclesiae alieni erunt. Nam vestrum est, eos instruere: eorum est, vobis obedire ut Deo, cujus legatione fungimini, dicente domino: *Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit. Et qui vos recipit, me recipit, & qui me recipit, recipit eum qui me misit.*

Alex. ep. 1.
Matth. 5.
Matth. 23.
1. Cor. 13.
Ecclesias.
Ecclesias.
Luc. 10.
Matth. 9.

caelestibus
S. Greg. ep. 17. lib. VII.
S. Greg. ep. 17. lib. VII.
No. adeo certum nisi de Recognitionum locis
b In c. Iust dicitur episcopa generalis
11. q. 2. Si autem vobis c. Com. Tri bur. c. 8
Luc. 10. Matth. 10.

In MS. nostro titulus est: Item incipit Epistola generalis Clementis Papa, omnibus tam majoribus, quam inferiori ordinis clericis, & cunctis fidelibus scripta. Harduinus

si. Nihil enim iniustius vel inhonestius est, quam filios patribus rebelles, aut clericos vel laicos doctoribus, seu discipulis magistris inobedientes vel protervos existerere. Novimus enim, primum hominem per inobedientiam cecidisse: idcirco omnes hoc vitium summopere cavere monemus. Et quia dominus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam, dominus noster mittens vos vice sua in loco apostolorum ad predicandum, praecepit vobis docere omnes, omnesque vobis fideliter obedientes, ut ipsi, existerere: quoniam nec aliter terra pariet fructus suos, nisi culta receperit semen, & irrigata germinaverit, & pariat quae est paritura. Sic & omnis homo, qui libenter non receperit verbum Dei, illudque in corde suo germinare non siverit, ac minime crediderit doctoribus & episcopis suis, non benevolus, sed rebellis atque inobediens extiterit, fructum non germinabit nec pariet, sed similis est arbori illi, de qua dominus ait: *Omnis arbor quae non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Primus enim pontifex Aaron, chrismate compositionis perunctus, princeps populi fuit: & tamquam rex, primitias & tributum per capita accepit a populo: & iudicandi populum forte suscepta, de mundis immundisque iudicabat. Sed & si alius ex ipso unguento perunctus est, virtute inde concepta, etiam ipse rex aut propheta aut pontifex fiebat. Quod si temporalis gratia ab hominibus composita, tantum potuit, intelligite jam quantum sit illud unguentum, quod a Deo de virgulto vitae prolatum est, cum hoc quod ab hominibus factum est, tam eximias inter homines conferat dignitates. Quid enim in praesenti saeculo propheta gloriosius, pontifice clarius, rege sublimius? Omnis enim pontifex sacro chrismate perunctus, & in civitate constitutus, scripturis sacris conditus, carus & pretiosus hominibus oppido esse debet. Quem, quasi Christi locum tenentem, honorare omnes debent, eique servare, & obedientes ad salutem suam fideliter existerere, scientes quod sive honor sive injuria, quae ei defertur, in Christum redundat, & a Christo in Deum. Audire ergo eum attentius oportet, & ab ipso suscipere doctrinam fidei, monita autem vitae a presbyteris inquirere, a diaconis vero ordinem disciplinae. Propter quod deprecor vos conservos & adjuutores meos, ut discatis attentius animarum curam gerere, & pro omnibus stare, maxime tamen pro his qui in cultu divino laborant. Ecclesiarum omnium curam habetote, servisque earum adiutorium praebete, viduarum religiosam curam gerite, pupillos enixius liberate, pauperibus misericordiam facite, juvenes pudicitiam docete. Et (ut breviter totum dicam) alterutrum vos, in quibus res poposcerit, sustentate. Deum colite, qui creavit caelum & terram, & Christo credite, invicem vos diligite, & misericordes estote in omnes, non verbo solo, sed opere & rebus implere caritatem. Agite pro viribus, conservi dilectissimi, quia bonum est ut unusquisque vestrum, secundum quod potest, proficit accedentibus ad fidem religionis nostrae. Et ideo non vos pigeat, secundum sapientiam, quae vobis per Dei providentiam collata est, instruere ignaros & docere. Desiderium ergo habere omnes erga doctorem veritatis, eumque ut oculos suos amare oportet; quia & ipsum populum sibi commissum, ceu proprios filios, amare & docere concedet: hoc enim ei a Patre caelesti do-

anatum est. Sed & salus in eo est, voluntatem ejus cupis amorem & desiderium, Deo largiente, conceperint, faciant. Si quis ergo fidelis voluerit existerere, & desiderat baptizari, exutus prioribus malis, de reliquo pro bonis actibus haeres bonorum caelestium ex gestis propriis fiet. Accedat autem qui vult, ad sacerdotem suum, & ipsi det nomen suum, atque ab eo audiat mysteria regni caelorum, jejunii frequentibus operam impendat, ac semetipsum in omnibus probet, ut tribus mensibus jam consummatis, in die festo possit baptizari. Baptizetur autem unusquisque in aquis perennibus, nomine trinae beatitudinis invocato super se, perunctus primo oleo per orationem sanctificato, ut ita edemur, per haec consecratus, possit percipere locum cum sanctis. Nullus enim propter opprobrium senectutis aut juventutis, vel nobilitatem generis, a parvulis & minus eruditus, si quid forte est utilitatis aut salutis, inquirere negligat. Qui enim rebelliter vivit, & discere atque agere bona recusat, magis diaboli quam Christi membrum esse ostenditur, & potius infidelis quam fidelis monstratur. Quomodo ergo non omnibus hoc amabile est, cunctisque exoptatum, ut quae ignorat, discat, & quae didicerit, doceat? Certissimum namque est, quod neque amicitia, neque propinquitas generis, neque regni sublimitas, homini debet esse pretiosior veritate, quia nihil est pretiosius anima. Dominus autem creator omnium, ex initio ad imaginem suam hominem fecit, eique dominationem terrae, marisque & aeris ipsius dedit, veritatemque inquirere praecipit, sicut & verus nobis propheta enarravit, & ipsa rerum ratio docet. Solus enim homo rationalis est; & consequens est, ut ratio in rationalibus dominetur. Hic enim ab initio, cum adhuc iustus esset, cunctis vitiis & omni fragilitate superior erat: ubi autem peccavit, & factus est servus peccati, simul & fragilitati efficitur debitor & obnoxius. Quod idcirco scriptum est, ut sciant homines, quia sicut ex impietate passibiles facti sunt, ita per pietatem possunt esse impassibiles: & non solum impassibiles, verum & parva in Deum fideliorum passiones curantes. Ita enim verus ipse propheta promisit, dicens: *Amen dico vobis, si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic, Transi hinc, & transibit.* Hujus vocis etiam vos ipsi documenta cepistis, & jam facta quaedam per magistros nostros, ipsos videlicet apostolos, non ignoratis; quia, adstantibus nobis, eorum meritis daemones cum passionibus, quas hominibus invexerant, transierunt & fugati sunt. Quia ergo alii quidem homines patiuntur, alii patientes sanant, causa sine dubio vel patiendi vel curandi noscenda est: quae non alia esse, quam patientibus quidem, infidelitatis, curantibus vero, fidei, demonstratur. Infidelitas enim, dum non credit futurum Dei iudicium, peccandi licentiam praebet: peccatum vero, hominem passionibus obnoxium facit. Fides autem, futurum Dei iudicium esse credens, continet homines a peccato. Non peccantes vero, non solum liberi sunt a daemonebus & passionibus, verum & aliorum daemones & passiones fugare possunt. Ex his ergo omnibus colligitur, quod origo totius mali ab ignorantia descendat, & ipsa sit omnium malorum mater; quae incuria & ignavia gignitur, negligentia vero alitur & augetur, atque in sensibus, hominum radicatur, dum amatur: quam si quis forte doceat effugant.

Jan. 4. & Tit. 1.

Mat. 7. Recognit. 1.

eruditus. Recognit. 1. c. 66.

Dist. 5. Audite episcopum.

JUVIIO

a repleti caritate. Recognit. 1. c. 37.

Recognit. 4. c. 1.

Recognit. 1. c. 67.

Dist. 3. Nullus episcopus. Recognit. 1. c. 67.

Anf. Luc. lib. 1 in VViberrum.

Recognit. 1. c. 1.

a rationalibus irrationalibus.

b impassibiles.

Matth. 17.

Recognit. 1. c. 1.

Recognit. 1. c. 4.

gadam velut antiquis & hæreditariis sedibus, moleste & indignanter avellitur. Et ideo paululum laborandum nobis est, ut indignantes, ignorantiam præsumptionem scientiæ ratione refecimus; in his præcipue, qui in aliquibus minus rectis opinionibus præventi sunt, per quas, quasi sub specie alicujus scientiæ, ignorantia in his vehementius radicata est. Nihil enim est gravius, quam si id quod ignorat quis, scire se credat, & defendat verum esse, quod falsum est: quod tale est, quale si quis ebrius sobrium se putet, & agat quidem cuncta ut ebrius, sobrium se tamen & ipse putet, & dici a ceteris velit. Ita sunt ergo & hi, qui ignorantes quod verum est, speciem tamen alicujus scientiæ tenent, & mala quasi bona gerunt, atque ad perniciem quasi ad salutem festinant. Propter quod ante omnia properandum est ad agnitionem veritatis, ut possimus, quasi lumine nobis inde accenso, errorum tenebras depellere. Grande enim malum est (ut diximus) ignorantia: sed quia substantiam non habet, facile ab his, qui studiosi sunt, effugatur. Non enim aliud est ignorantia, nisi non cognovisse quod expedit. Ubi autem cognoveris, perit ignorantia. Quæri ergo magnopere debet veritatis agnitio, quam utmo alius assignare potest, nisi verus propheta. Hæc enim ^a via est, vitam volentibus ingredi, & ^c summum iter bonorum operum pergentibus ad civitatem salutis. Si quis sane audiens sermonem veri prophete velit aut nolit recipere & amplecti onus ejus, id est, mandata vite, habet in sua potestate: liberi enim sumus arbitrii. Nam si hoc esset, ut videntes ea, jam non haberent in potestate aliud facere, quam audierant; vis erat quedam nature, per quam liberum non esset ad aliam migrare sententiam. Aut si rursus ex audientibus nullus omnino reciperet, & hoc nature vis erat, quæ unum aliquid fieri cogeret; & alteri parti non daret locum. Nunc autem, quia liberum est animo, in quam velit partem declinare judicium suum, & quam probaverit, eligere viam; constat evidenter, inesse hominibus arbitrii libertatem. Igitur priusquam audiat quis, quod ei expedit, certum est quia ignoret: & ignorans vult & desiderat, quod non expedit agere, propter quod pro hoc non judicatur. Cum vero audierit causas erroris sui, & rationem veritatis acceperit, tunc si permanserit in his erroribus, quibus dudum fuerat præventus, recte jam vocabitur ad judicium, daturus pœnas, quia vite hujus spatium, quod ad bene vivendum accepit, in ludibriis consumpserit errorum. Qui vero audiens hæc, libenter accipit, & gratulatur bonorum sibi doctrinam fuisse delatam; requirit intentius, & discere non desinat, usquequo cognoscat, si est vere aliud sæculum, in quo bonis præmia præparata sint. Et cum certus de hoc fuerit, gratias agat Deo, quod sibi veritatis lumen ostenderit, ac de cetero dirigat actus suos in omnibus operibus bonis, quorum sibi in futuro mercedem certus est præparatam, demirans per omnia & stupens ceterorum hominum errores, & quod ante oculos positam veritatem nemo videat. Ipse tamen gaudens super divitiis sapientiæ, quas invenit, satiabiliter his persuat, & exercitio bonorum operum delectetur, festinans ad sæculum futurum mundo corde & pura conscientia pervenire, ubi etiam videre Deum regem omnium possit. His autem omnibus ca-

Arere nos & fraudari, sola facit ignorantia. Dum enim ignorant homines, quantum boni habeat scientia, ignorantiam malum de se non patiuntur excludi: nesciunt enim, quanta sit in horum permutatione diversitas. Propter quod, consilium do unicuique discenti, libenter præbere aures verbo Dei, & cum amore veritatis audire quæ dicimus, ut mens optimo semine suscepto, per bonos actus letos afferat fructus. Nam si, me docente ea quæ ad salutem pertinent, recipere quis abnuat, & animo pravis opinionibus occupato obfistere nititur; non ex nobis, sed ex semetipso habebit pereundi causam. Debet enim iusto iudicio examinare quæ dicimus, & intelligere, quia verba loquimur veritatis; ut cognitis his quæ sunt, ut sunt, in bonis actibus dirigens viam suam: regni cælorum possit particeps inveniri, subjiciens sibi carnis desideria, & dominus eorum factus, ut ita demum etiam ipse fiat dominatoris omnium jucunda possessio. Nam qui permanet in malo, & servus est mali, non potest effici portio boni, donec permanet in malo: quia ab initio (ut ante jam diximus) duo Regna statuit Deus; & potestatem dedit unicuique hominum, ut illius regni fiat portio, cui se ad obediendum ipse subjecerit. Et quia definitum est apud Deum, non posse unum hominem utriusque regni esse servum; omni studio date operam, in boni regis aulam ac jura concurrere. Propter hoc denique verus propheta, cum esset præsens nobiscum, & quosdam ex divitiis negligentes erga Dei cultum videret, hujus rei ita aperuit veritatem: *Nemo potest, inquit, duobus dominis servire: &, Non potestis Deo servire, & mammona*: Mammona, patria eorum voce, divitiis vocans. Hic ergo verus propheta, qui in Judæa nobis apparuit, ut auditis: qui, stans publice, sola jussione faciebat cæcos videre, surdos audire, fugabat demones, ægris sanitatem reddebat, & mortuis vitam: cumque nihil esset ei impossibile, etiam cogitationes hominum pervidebat, quod nulli est possibile, nisi soli Deo. Hic annunciabat regnum Dei: cui nos de omnibus quæ dicebat, tamquam vero prophete, credimus; firmitatem fidei nostræ non solum ex verbis ejus, sed & operibus assumentes: quia dicta legis, quæ ante multas generationes de præsentia ejus exposuerant, in ipso designantur, & imagines gestorum Moïsi, & ante ipsum patriarchæ Jacob, ipsius per omnia typum ferebant. Tempus quoque adventus ejus, hoc est ipsum in quo venerat, prædictum ab his constat: & super omnia, quod esset a gentibus expectandus, sacris literis comprehensum est, quæ in eo pariter universa completa sunt. Quod autem Judæorum propheta prædixit eum a gentibus expectandum, supra modum in eo fidem veram firmat. Si enim dixisset a Judæis expectandum, non aliquid eximium prophetasse videretur, quod a contribuli populo, & a propria gente speraretur is, cujus adventus ad salutem mundi fuerat repromissus. Videtur enim magis consequens ratio esse, ut hoc fieret, quam quod prædicebat magnificentia prophetalis. Nunc autem cum prophete dicant, omnem illam spem, quæ de salute mundi repromittitur, & novitatem regni, quæ instruenda per Christum est, atque omnia quæ de eo indicantur, ad gentes esse transferenda, jam non secundum consequentiam rerum, sed incredibili quodam vaticinationis eventu, magnificentia prophetica con-

Recogn.
ibid. c. 5.

a successio.

Ignorantia
quid.

b poena.

c semita.
Recogn.
c. 4.

Recogn.
ibid. c. 7. to-
tidem ver-
bis.

Iniatiabi-
liter.

Recogn.
ibid. c. 8.

Recogn
ibid. c. 9.

4 sedum

Matth. 6.

Recogn. 1.
c. 10.

423
Recogn.
ibid. c. 11.
Genes. 49. 10.

135

firmatur. Judæi namque ex initio, affore ali-
quando hunc virum, per quem cuncta reparen-
tūr, verissima traditione susceperunt: & quoti-
die meditantēs ac prospicientes, quando ejus fie-
ret adventus; ubi adesse eum viderunt, & si-
gna ac prodigia (sicut de eo scriptum fuerat) adimplentem; invidia excæcati, agnoscere ne-
quiverunt præsentem, in cujus spe lætabantur
absentis. Intellexerunt tantum sancti apostoli,
qui a Deo electi sunt, & nos, qui post ab eis
electi sumus. Hoc autem providentia Dei factum
est, ut agnitio boni hujus etiam gentibus trade-
retur: & hi qui nunquam de eo audierant, nec
a prophetis didicerant, agnoscerent eum; illi ve-
ro, qui quotidianis meditationibus evanuerant,
ignorarent. Ecce enim nunc per vos, qui præ-
sentes estis, & desideratis audire doctrinam fi-
dentis ejus, & agnoscere, quis & quomodo & qua-
lis sit ejus adventus, prophetica veritas adimple-
tur. Hoc enim a prophetæ prædixerant, quia a
vobis querendus esset, qui de eo nunquam au-
distis. Et ideo videntes in vobis ipsis propheti-
ca dicta compleri, huic uni recte creditis, ut non
recte expeditis, de hoc recte inquiritis, ut non
solum expeditis eum, sed & hæreditatem regni
ejus credentes consequamini, secundum quod ip-
se dixit, quia unusquisque illius sit servus, cui
se ipse subjecerit. Propterea ergo vigilate, &
dominum Deumque nostrum vobis conscribite
dominium, qui & cæli ac terræ dominus est.
Et ad ipsius vos imaginem ac similitudinem re-
formate, sicut ipse verus propheta docet, di-
cens: *Estote boni, & misericordes sicut & pater
vester cælestis misericors est, qui oris facit solem
suum super bonos & malos, & pluit super justos
& injustos.* Hunc ergo imitami, & hunc time-
te: & sicut mandatum datur hominibus, *Dom-
num Deum suum timebis, & illi soli servies.* In-
fidelibus quidem dormit dominus, & absens
habetur his a quibus esse non creditur, & man-
datis ejus non obediunt: atque ob id illis vide-
tur quasi dormire dominus, quia pro peccatis
suis non exaudiuntur. Quapropter cunctis fide-
libus, & summo opere omnibus presbyteris & dia-
conis & reliquis clericis attendendum est, ut
nihil absque episcopi proprii licentia agant. Non
utique missas sine ejus jussu quisquam presbye-
rorum in sua parochia agat, non baptizet, nec
quidquam absque ejus permisso faciat. Similiter
& reliqui populi, majores scilicet ac minores,
per ejus licentiam, quidquid agendum est, a-
gant: nec sine ejus permisso a parochia abse-
dant, vel in ea adventantes morari præsumant.
Animæ vero eorum ei creditæ sunt. Ideo om-
nia ejus consilio agere debent, & eo inconsulto
nihil. Quicumque enim obediunt episcopis
suis, videntur quidem aliquid gratiæ conferre
Deo. Qui autem eis non obediunt, indubitan-
ter rei & reprobi existunt. Porro ipsi a Deo
donum summi muneris consequuntur, qui per
justitiæ & præceptorum ejus veritas incedentes,
doctoribus suis (qui recte episcopi intelliguntur)
libenter obediunt. De quibus & beatus Petrus,
instructor & ordinator noster, & princeps apo-
stolorum, manifeste cunctos audientes instruebat,
dicens: *Videntur mihi, qui loquuntur verba
veritatis, & qui illuminant animas hominum,
sicut esse radiis solis: qui ut processerint &
apparuerint mundo, celari ultra aut occultari
nullatenus possunt, dum non tam videntur ab
omnibus, quam videre omnibus præstant. Unde
& bene ipsa per se veritas ad veritatis præcones*

ait: *Vos estis lux mundi. & Non potest civitas Machi
abscondi supra montem posita, neque accedunt lucer-
nam & ponunt eam sub modio, sed supra candelabrum,
ut luceat omnibus qui in domo sunt.* Si quis
ergo his obedierit, Deo (ut dictum est) ma-
gnum munus offert. Qui autem his resistit,
aut inobediens extiterit, non his, sed Domino
salvatori nostro, cujus legatione funguntur, re-
sistit. Propter quod primum est omnium, ju-
stitiam Dei, regnumque ejus inquirere, & suis
jussionibus obtemperare: justitiam quidem, ut re-
cte agere doceamur: regnum vero, ut, quæ sit
merces posita laboris & patientiæ, noverimus:
in quo est bonis quidem æternorum bonorum
remuneratio, his autem qui contra voluntatem
ejus egerint, pro uniuscujusque gestis poenarum
digna restitutio. Hic ergo; hoc est; in præsen-
ti vita positus, oportet nos agnoscere volunta-
tem Dei, ubi & agendi, & sacrificandi est lo-
cus: quoniam in aliis locis sacrificare & mis-
sas celebrare non licet, nisi in his, in quibus
episcopus proprius jusserit, aut ab episcopo re-
gulariter ordinato, tenente videlicet civitatem,
consecratus fuerit. Aliter enim non sunt hæc
agenda, nec rite celebranda: docente nos novo
& veteri testamento. Hæc apostoli a domino
acceperunt, & nobis tradiderunt: hæc nos doce-
mus, vobisque & omnibus, absque reprehensio-
ne; tenere & docere, quibus agendum est,
mandamus. Unaquæque etenim res tempus
suum habet & locum. Operum hic locus est,
tempus vero meritum est sæculum futurum. Ne
ergo impediamur, ordinem locorum ac tempo-
rum permutantes, primo, quæ sit Dei justitia,
requiramus, & tamquam iter acturi, abundantius
viatico bonis operibus repleamur, quo possimus
ad regnum Dei, tamquam ad urbem maximam,
pervenire. Deus enim his qui recte sentiunt per
ipsa opera mundi, quæ fecit, manifestus est; ip-
sius creaturæ suæ utens testimonio: & adeo cum
de Deo dubitatio esse non debeat, de sola nunc
ejus justitia requiramus & regno. Idcirco per-
suadeo primum, justitiam ejus esse requirendam,
ut per hanc iter agentes, & in via veritatis po-
siti, verum prophetam invenire possimus, non
velocitate pedum, sed bonorum operum veloci-
tate currentes; ut ipso duce usi, nullum viæ
hujus patiamur errorem. Si enim ipsum sequen-
tes, ingredi meruerimus illam, quo perveniro
cupimus, civitatem; omnia jam de quibus que-
runtur, oculis videbimus, tamquam hæredes om-
nium facti. Intelligite itaque viam esse hunc vi-
tæ nostræ cursum: viatores, eos qui nos in-
struunt, vel bona opera gerunt: portam vero,
prophetam de quo dicimus: urbem, regnum esse,
in quo residet omnipotens Pater, quem soli
videre possunt hi qui mundo sunt corde. Non
ergo nobis difficilis videatur hujus itineris la-
bor, quia in fine ejus requies erit. Nam & ipse
verus propheta, ab initio mundi per sæculum
currens, festinat ad requiem. Adest enim nobis
omnibus diebus: & si quando necesse est, ap-
paret, & corrigit nos, ut obtemperantes sibi,
ad vitam perducatur æternam. De his autem qui
negligunt viam suæ salutis, & adhuc non bene
fideles, & præceptis ejus tuorumque pontifi-
cum jussionibus inobedientes, vel contumaces
eis existunt, Dominus noster Jesus Christus,
mittens discipulos suos, præcepit nobis, dicens,
*Ut in quamcumque civitatem aut domum introjeri-
mus, dicamus. Pax huic domui. Et si quidem (in-
quit) fuerit ibi filius pacis, veniet super eum pax
vestra.*

Recogn. ibid. c. 22.

a est quod Marc. 6.

Recogn. ibid. c. 13.

Luc. 6. Matth. 6.

Deuter. 6.

Recogn. 8.

16. qu. 1. Cunctis fide- libus. Conc. Tr. bul. 17. lvo p. 1. c. 123.

b Seniores ac juniores.

Recogn. 7.

Hæc beati Petri apostoli verba habent in libro recognitionum c. 4.

Recogn. 7. c. 20.

De consec. dist. 1. Hic ergo, id est.

Folia IV. ep. 1.

Recogn. 1. & supra in epist. 1.

Rom.

ob hoc.

Recogn. 4.

Matth. 20. & Luc. 10.

vestra. Si vero non fueris, pax vestra ad vos re-
vertetur. Euntes autem de domo vel civitate illa,
etiam pulverem qui adhaerit pedibus vestris, excu-
tiatis super eos. Tolerabilius erit terra Sodomorum
& Gomorrhœorum in die iudicii, quam illi civitati
vel domui. Quod utique ita demum fieri præce-
pit, si prius in civitate vel domo veritatis ser-
mo prædicetur: ex quo vel recipientes veritatis
fidem, filii pacis & filii Dei fiant: vel non re-
cipientes arguantur, quasi inimici pacis & Dei.
Ita ergo & nos, magistri instituta sectantes,
primo pacem proponimus auditoribus, ut absque
ulla perturbatione possit via salutis agnosci.
Quod si quis pacis verba non suscipit, neque
acquiescit veritati, scimus adversus eum pugnam
verbi movere, & arguere acrius, contutando
ignorantiam, & redarguendos peccata. Necessa-
rio igitur pacem proponimus, ut si quis est fi-
lius pacis, pax nostra veniat super eum. ab eo
autem qui se alienum paci effecerit, regredie-
tur ad nos pax nostra. Et si iterum in man-
datis habemus, ut venientes ad civitatem, dis-
camus prius, quis in ea dignus sit, ut apud
eum cibum sumamus: quanto magis convenit
noscere, quis, qualisve sit is, cui immortalitatis
verba credenda sunt? Solliciti enim, & valde
solliciti esse debemus, ne margaritas noctas mit-
tamus ante porcos. Sed & alias ob causas, uti-
le est viri hujus habere me notitiam. Si enim
sciam, quia in his, de quibus non potest du-
bitari quod bona sint, emendatus est & incul-
pabilis: hoc est, si sobrius, si misericors, si ju-
stus, si mitis & humanus est, quæ utique bona
esse nullus ambigit: tunc consequens videbitur,
ut ei qui obtinet bona virtutum, etiam, quod
deest fidei & scientiæ, conferatur: & in quibus
maculati videtur ejus vita, quæ est in reliquis
probabilis, emendetur. Si vero in his quæ pa-
lam sunt peccatis involutus permanet inquina-
tus, non me oportet aliquid de secretioribus &
remotis divini scientiæ proloqui, sed magis pro-
testari & convenire eum, ut peccare desinat, &
actus suos a vitiis emendet. Quod si ingesserit
se, & provocaverit nos dicere, quæ eum, minus
recte agentem, non oporteat audire; prudenter
enim debemus eludere: nam nihil omnino res-
pondere, auditorum causa, utile non videtur;
ne forte existiment, nos responsonis penuria de-
clinare certamen, & fides eorum lædatur, non
intelligentia propositi nostri. Magna contume-
lia, & grave nobis erit peccatum, si ita desipia-
mus, ut cum videamus eum qui idola colit
esse sobrium, nos qui Deum colimus, sobrii
esse recusemus. Non hoc sit inter nos, sed ma-
gnum habeamus studium, ut si illi qui errant
homicidium non faciunt, nos ne irascamur qui-
dem. Et si illi adulterium non committunt,
nec concupiscamus quidem alienam mulierem.
Si illi amant proximos suos, nos etiam diliga-
mus inimicos nostros. Si illi mutuo dant his qui
habent unde reddant, nos etiam his demus, a
quibus recipere non speramus. Et per omnia
nos, qui aeterni sæculi hereditatem speramus,
debemus præcedere eos, qui præsens tantum
sæculum noverunt: scientes, quia si opera illo-
rum nostris operibus collata, in die iudicii simi-
lia inveniantur ac paria, confusio nobis erit,
quod æquales inveniamur in operibus, his qui
propter ignorantiam condemnantur, & nullam
spem futuri sæculi habuerunt. Et vere digna
confusio est, ubi nihil amplius gessimus ab his

quibus amplius intelleximus: Quod si confusio
nobis erit, æquales his inveniri in operibus bo-
nis; quid erit nobis, si inferiores nos ac deterio-
res, examinatio futura reperiat? Audite ergo,
quomodo de his nos ipse verus Propheta docue-
rit. Ad eos autem qui negligunt audire verba
sapientiæ, ita ait: *Regina Austri surget in iudicio*
cum generatione hac, & condemnabit eam quia
venit a finibus terre audire sapientiam Salomonis.
& ecce plusquam Salomon hic, & non audiunt.
Ad eos vero, qui de malis actibus gerere detro-
debant penitentiam, ita ait: *Viri Ninivite sur-*
gent in iudicio cum generatione hac, & condemna-
bunt eam, quia penitentiam egerunt in prædica-
one Jonæ, & ecce plusquam Jonas hic. Videtis er-
go, quomodo eos, qui erudiebantur ex lege,
adducis ad exemplum illis qui ex gentili igno-
rantia veniebant, & ostendens eos nec æquales
illis esse qui in errore positi videbantur, ex ipsa
tantum comparatione condemnat. Ex quibus om-
nibus sermo, quem proposuimus, approbatur, ut
castimonia, quæ aliquatenus etiam ab his in er-
rore sunt positi custoditur; multo prius & atten-
tius, & per singulas quasque (sicut supra osten-
dimus) species a nobis, qui veritatem sequimur,
teneatur; eo magis, quod apud nos observantiæ
ejus præmia æterna sunt posita. Aliter enim ne-
mo salvus esse poterit, nisi his observationibus
pro viribus operam dederit. Deus vos in sua
voluntate, unumquemque in suo ordine semper
custodiat, fratres, sibi placere in omnibus con-
cedat. Amen.

EPISTOLA IV.
CLEMENTIS
PAPÆ I.

Scripta discipulis suis Julio & Juliano, qui malorum ho-
minum persuasionibus aliquatenus a recta via
desinaverant, & gentibus, inter quas
habitant, directa.

Clemens Romanæ urbis Episcopus, carissimis fra-
tribus Julio & Juliano, ac reliquis consodalibus
nostris, gentibusque quæ circa vos sunt.

OPORTET fratres, omnes doctores, qui ad
salutem animarum instituti sunt, & ad lu-
crandas animas Episcopi sunt consecrati, pro
cunctis sollicitudinem gerere, & errantes ad viam
veritatis & ad portum salutis reducere. Et licet
propter gentes, quæ circa vos sunt, in modico
vos errasse contigerit; melius est tamen redire ad
veritatis viam, quam diutius in ipso errore per-
severare. Quoscumque enim de his, qui vos er-
rare fecerunt, vel de his, qui adhuc verbum præ-
dicationis non audierunt, potestis, vobiscum af-
sumite, & ad viam veritatis adducite, ne intru-
sivos, sed fructuosos Domino inveniamini. Et
quoniam quidem, sicut a cultore neglecta terra,
spinæ & tribulus necessario producit, ita sentus
vester longi temporis incuria multas & noxias
opinionis rerum & intelligentias falsæ scientiæ
germinavit: opus est nunc multa diligentia ad
excolendum rus mentis vestræ, ut hoc sermo
veritatis (qui est verus & diligens cordis colo-
mus) assiduis excolat disciplinis. Vestrum ergo
est præbere obedientiam, & occupationes ac so-
licitudines superfluas amputare, ne bonum ver-
bi semen enecat noxium germen. Potest enim
se-

urgere
Recogn. 5
c. 3 & 4
Matth. 10
Matth. 7
d erudire.
c causæ.
d non intel-
lecta diligen-
tia.
Recogn. 6
23.
e quia.
f præcellere.
Recogn. 1. 6
c. 14

Matth. 23 &
Luc. 11
Matth. 23 &
Luc. 11
* huius atque
perdurare.
Recogn. 6
c. 23

1 Recognicionum: non intelligitur propositum nostrum Harduini.

fieri, ut multi temporis negligentiam brevis & assidua repararet diligentia. Incertum namque est uniuersumque tempus vitæ: Et ideo festinandum est ad salutem, ne forte cunctantem mors repentina præueniat. Et ob hoc acrius adnitendum est, ut (dum est temporis spatium) collecta male consuetudinis vitia relecentur. Quod non aliter facere poteritis, nisi ut irascamini quodammodo aduersum vosmetipsos pro his quæ inutiliter gessistis ac turpiter. Hæc enim est utilis vita, & iusta & necessaria iracundia, ut unusquisque, in quibus errauit, & perperam gessit, indignetur, & semetipsum accuset. Ex qua indignatione accenditur in nobis ignis quidam, qui velut agro sterili immixtus, consumptis & excorticis radicibus pessimæ voluntatis, bono semini verbo Dei fecundiorum cordis præparet glebam. Puto autem, quod satis dignas habeatis causas iracundiæ, ex quibus iustissimus ignis iste coalescat, si consideretis, in quantos vos errores deduxerit ignorantia malum, quantosque lapsus & quantas præcipitia ad peccandum dederit: a quantis vos bonis abstraxerit, & in quæ præcipitarit mala, & (quod est super omnia grauius) quod vos in futuro sæculo æternis pœnis obnoxios fecit. Nonne pro his omnibus, ubi vobis veritatis lumen effulsit, ignis iustissimæ indignationis accenditur, & iracundiæ Deo placitæ intra vos confurgit incendium, quo consumatur & radicitus intereat omne germen, si quod forte intra vos malæ conscientia pullulauit? Unde & ipse qui misit nos, cum venisset, & omnem mundum vidisset ad malitiam declinasse, non continuo ei pacem, in erroribus posito, dedit, ne eum confirmaret in malis, sed ignorantia eius ruinis scientiam veritatis opposuit: ut, si qui forte respicerent, lumen veritatis adspicerent, deceptos se, & in præcipitia erroris abstractos merito dolerent, & iracundiæ salutaris ignem aduersus decepticem suam conciperent ignorantiam. Ob hoc itaque dicebat: *Ignem veni mittere in terram, quem volo, ut accendatur.* Est ergo pugna quædam, quæ gerenda nobis est in hac vita. Sermo enim veritatis & scientia necessario separet homines ab errore & ignorantia; sicut sæpe videmus, putrefactas & emortuas carnes corporis a connexione viuientium membrorum, ferro secante, separari. Tale ergo aliquid est, quod agit veritatis agnitio. Necessè enim, ut salutis causa filius (verbi gratia) qui sermonem receperit veritatis, a parentibus separetur incredulis, aut rursus pater separetur a filio, aut filia a matre. Et hoc modo inter propinquos atque consanguineos, credentes atque incredulos, scientia atque ignorantia, veritatisque & erroris pugna consistit. Et ob hoc iterum dicebat, qui nos misit: *Non veni pacem mittere in terram, sed gladium.* Quod si dicat aliquis: Et quomodo iustum videri, separari filios a parentibus? Audi quomodo: Quia cum ipsi si in errore permaneant, neque illis proderunt; & ipsi cum illis pariter interibunt. Iustum igitur & valde iustum est, separari eum qui saluari vult, ab eo qui non vult. Sed & illud adverte, quia non ex illis qui rectius intelligunt venit ista separatio. Illi enim volunt interesse pariter, & prodesse his, & docere meliora. Sed & illud proprium est ignorantia vitium, ut confutantem se veritatis lucem non terat habere de proximo. Et ideo ex illis ista nascitur sepa-

ratio. Nam qui scientiam veritatis accipiunt, (quia bonitatis plena est) tanquam a bono Deo datam, cupiunt eam (si fieri potest) cum omnibus habere communem, etiam cum his qui oderunt eos & persequuntur. Sciunt enim quia peccatum, ipsorum causa ignorantia est. Propterea denique ipse magister, cum ab his qui ignorabant eum, duceretur ad crucem, orabat Patrem pro interfectoribus suis, & dicebat: *Pater dimitte eis peccatum, quia nesciunt quid faciunt.* Imitantes quoque discipuli magistrum, etiam ipsi, cum paterentur, similiter pro interfectoribus suis orabant. Quod si disciplina nobis est, orare etiam pro interfectoribus & persecutoribus nostris, quomodo non etiam parentum & propinquorum persecuciones ferre, & pro conversione eorum orare, credimus? Tum deinde etiam diligentius consideremus, quæ sit nobis causa parentes diligendi. Pro eo, inquam, quia vitæ nostræ videntur auctores. Auctores quidem vitæ nostræ parentes non sunt, sed ministri. Non enim vitam præbent, sed ingrediendi nobis ad hanc vitam exhibent ministerium: auctor autem vitæ unus & solus est Deus. Si autem auctorem vitæ diligere volumus, illum nobis esse diligendum sciamus. Sed illum (inquunt) cognoscere non potuimus, istos autem & novimus, & in affectu habemus. Est, non potuistis cognoscere, quis sit Deus: quid tamen non sit Deus, per facile scire potuistis. Nam quomodo latere potuit hominem, quod lignum, aut lapis, aut æs, vel alia huiusmodi materia, Deus non sit? Quod si in his quæ facile deprehendere potuistis, animum ad discutiendum nolulistis intendere; certum est, quia in agnitione Dei impediti estis, non impossibilitatis, sed ignavia vitio: nam si voluissetis, ex his ipsis inutilibus simulacris profecto accepissetis intelligentia viam. Certum est, quia per ferrum facta sunt simulacra: ferrum vero per ignem confectum est, qui ignis aqua extinguitur: aqua autem per spiritum movetur, spiritus autem a Deo initium habet. Sic enim dixit Moses Propheta: *In principio fecit Deus cælum & terram. Terra autem erat invisibilis & incomposita, & tenebræ erant super faciem abyssi, & spiritus Dei erat super aquas.* Qui spiritus Dei iussu, quasi ipsa manus conditoris, lucem separavit a tenebris, & post illud invisibile cælum istud visibile produxit, ut superiora quidem habitaculum faceret Angelis, inferiora vero hominibus. Propter vos ergo iussu Dei, aqua, quæ erat super faciem terræ, recessit, ut terra vobis produceret fructus. Cui etiam humorum venas latenter interit, ut vobis ex ea profluerent fontes & flumina. Propter vos producere iusta est animantia, & omnia quæ vestro usui voluntatiue seruiunt. An non propter vos venti spirant, ut ex ipsis concipiens fructus vobis terra parturiat? Nonne propter vos imbres profluunt, & tempora vicissitudines mutant? Num propter vos sol oritur, & occidit, mutationes luna perpetitur? Propter vos mare exhibet famulatum suum, ut vobis ingratis cuncta subjaceant. Nonne pro his omnibus iusta erit ultionis pœna, quia horum omnium largitorem, quem ante omnia & agnoscere & venerari debuistis, solum præ ceteris ignoratis? Sed & nunc per idem vos adhuc in intelligentiam ejus duco. Videtis etenim, quod omnia gignuntur ex aquis, aqua vero per unigenitum ex initio

Recogn. ibid. c. 3. a. sanitandum.

b. hæc vox videtur superflua.

voluptatis.

d. conculescat.

Recogn. 6. c. 4.

Luc. 12.

seccantibus.

congruit.

Matth. 10.

Recogn. 6. c. 5.

Luc. 23.

illud

Recogn. 6. c. 6.

Recogn. 6. c. 6.

Gen. 1.

Recogn. 6. c. 8.

1. Forte vitæ. In Recognitionibus. Hæc vitæ est iusta, vocibus aliis omittis. Hæc iustus. 2. Recognitionum. concupiscentia. Harduinus. 3. Recognitionum. zeta. Harduinus. 4. Recognitionum rectius. peccati ipsorum causa ignorantia est. Harduinus. 5. Recognit. debemus. Harduinus.

tio facta est, unigeniti vero Omnipotens Deus A
caput est, per quem tali ordine (ut supra dixi-
mus) pervenitur ad Patrem. Cum autem per-
veneritis, agnoscite hanc esse voluntatem ejus,
ut per aquas, quæ primæ a creaturæ sunt, de-
nuo renascamini. Qui enim regeneratus fuerit per
aquam, bonis operibus repletus, hæres efficitur
ejus a quo in incorruptione regeneratus est. Pro-
pter quod, paratis animis accedite, quasi filii ad
patrem, ut peccata vestra diluantur, & causa eor-
um sola ignorantia fuisse probetur apud Deum.
Nam si post agnitionem horum permanetis in
incredulitate, vobis jam perditionis vestræ cau-
sa, & non ignorantia, reputabitur. Nec pute-
tis, quod etiam si omnem pietatem colatis, om-
nemque justitiam, baptismum vero non accipia-
tis, spem possitis habere apud Deum: imo ma-
jore pœna digni eritis, qui bona opera non bene
operati estis. Conferunt enim meritum homini
ex bonis gestis; sed si ita gerantur, sicut Deus
jubet. Deus autem iussit, omnem colentem se
baptismo consignari. Quod si vos renueritis, ut
vestræ voluntati magis, quam Dei, obtempe-
ritis; contrarii sine dubio & inimici estis volun-
tati ejus. Sed dicitis fortasse. Quod confert aquæ
baptismus ad Dei cultum? Primo quidem, quia
quod Deo placuit, impletur. Secundo, quia re-
generato ex aquis, & Deo renato, fragilitas prio-
ris nativitatis, quæ vobis per hominem facta est,
amputatur, & ita demum pervenire poteritis ad
salutem: aliter impossibile est. Sic enim nobis
cum sacramento verus Propheta testatus est, di-
cens: Amen amen dico vobis, nisi quis denuo rena-
tus fuerit ex aqua & vino, non introibit in regnum
celorum. Et ideo accelerate: est enim in aquis
istis misericordia ejus quedam, quæ ex initio fe-
tebatur super eas: & agnoscit eos qui baptizan-
tur sub appellatione triplicis sacramenti, & eri-
pit eos de supplicis futuris, quasi donum quod-
dam offerens Deo animas per baptismum conse-
cratas. Confugite ergo ad aquas istas: solæ sunt
enim, quæ possint vim futuri ignis extinguere:
ad quas qui moratur accedere, constat in eo ad-
huc infidelitatis idolum permanere, & ab ipso
prohiberi ad aquas properare quæ salutem conse-
runt. Sive enim justus, sive sit injustus, bap-
tismus ei per omnia necessarius est. Justo quidem,
ut adimpleatur in eo perfectio, & regeneretur
Deo; injusto vero, ut peccatorum quæ jessit, re-
missio concedatur. Omnibus ergo testinandum
est, sine mora renasci Deo, & demum consi-
gnari ab Episcopo, id est, b septiformem gratiam
Spiritus sancti percipere, quia incertus est unius-
cujusque exitus vitæ. Cum autem regeneratus
fuerit per aquam, & postmodum septiformi spi-
ritus gratia ab Episcopo (ut memoratum est) con-
firmatus, quia aliter perfectus esse Christianus ne-
quaquam poterit, nec sedem habeat inter perite-
ctos, si non necessitate, sed incuria aut volunta-
te remanserit, (ut a Beato Petro accepimus, &
ceteri Sancti Apostoli, præcipiente Domino, do-
cuerunt) & demum ex operibus bonis ostendat
in se similitudinem ejus, qui eum genuit, Pa-
tris. Post hæc vero agnoscat Deum honorare.
Honor autem ejus est, ut ita vivat, sicut ipse
vult: vult enim unumquemque ita vivere, ut
homicidium & adulterium nesciat, odium & ava-
ritiam fugiat, iram, superbiam, jactantiam res-
puat & excreetur, invidiam quoque, & cetera his
similia, penitus a se ducat aliena. Est sane propria
quædam nothæ religionis observantia, quæ non

tam imponitur hominibus, quam proprie ab uno-
quoque Deum colente, causa puritatis expetitur:
de castimonie dico cautela, cujus species multæ
sunt. Sed primo, ut observet unumquique, ne
menstruatæ mulieri misceatur: hoc enim execra-
bile dicitur lex Dei. Quod si lex de his non admo-
nisset nos, ut (*) catulliliberter volveremur in
stercore. Debemus aliquid amplius habere ani-
malibus, utpote rationales homines, & cœle-
stium sensuum capaces, quibus summum studium
esse debet, ab omni inquinamento cordis conscien-
tiam custodire. Bonum est autem, & puritati
conveniens, etiam corpus aqua diluere. Bonum
vero dico, non quasi principale illud, in quo
mens purificatur, sed quod sequela sit illius bo-
ni hoc, in quo caro diluitur. Sic enim & magi-
ster noster quosdam Phariseorum, & Scribarum,
qui videbantur esse ceteris meliores, & a vulgo
separati, increpabat, dicens eos hypocritas: quia
ea solummodo quæ hominibus videbantur, puri-
ficabant; corda vero, quæ solus Deus aspicit,
inquinata relinquebant & sordida. Ad quosdam
ergo ex ipsis, non ad omnes, dicebat: *Va vobis
scribis & pharisæis hypocritæ, quia mandatis quod de-
foris est calcatis & paropis, intus autem plena sunt
sordibus. Pharisæe cæce, munda prius quod intus est:
& quod deforis est, erit mundum.* Vere enim, si
mens mundetur luce scientiæ, cum ipsa fuerit
munda ac splendida, tunc etiam ejus, qui defo-
ris est, hominis ipsa necessario curam gerit, id
est, carnis suæ, ut & ipsa purificetur. Ubi au-
tem ista, quæ deforis est, purificatio carnis ne-
gligitur certum est, neque de puritate mentis ac
munditia cordis curam geri. Ita ergo fit, ut is
qui intrinsecus mundus est, mundetur sine dubio
& extrinsecus. Non temper autem is, qui munda-
datur extrinsecus, etiam intrinsecus mundus est,
videlicet cum agit hæc, ut hominibus placeat. Sed
& illa species castimonie observanda est, uti ne
passim & libidinis solius causa, cum feminis coeat
quis, sed posteritatis reparande gratia: quæ ob-
servantia cum etiam in nonnullis pecudibus in-
venitur, pudoris est, si non ab hominibus ratio-
nalibus & Deum colentibus observetur. Ergo
omnes peccaverunt & egent auxilio Dei. Pro-
pter quod, carissimi, sectamini, temper caritatem,
& æmulamini meliora & spiritualia, & adjuvate
vos invicem, ut Deo semper in omnibus place-
re valeatis. Amen.

NOTA SEVERINI BINI.

(*) Ergo omnes peccaverunt, &c.) Hæc conclusio calu-
miose reprehenditur ab hæreticis: ita enim Sanctus Cle-
mens argumentatur: Si ratio naturalis & lex colendi
Deum non sufficit ad observandam hanc speciem casti-
tatis, quam pecudes, sine ratione & lege solo nature in-
stinctu servant, & ita mutabiles sunt homines, sequi-
tur omnes esse peccatores, & auxilio Dei egere, ad be-
ne vivendum. Quo nihil verius, nihil fabricius, nec ad
tem accommodatus dici potuit.

creatur
Recogno 6. c. 9.
De confir-
matione loqui-
tur.
Sicut ep-
initio.
Recogno
c. 10.

Leviti 18.
cantabiles
imo cantabiles
ut bene Tur-
rianus ex Gra-
co codice lib.
3. cap. 24.
Deest hæc
comparatio in
c. Iust.
Recogno. 6
c. 11.
Matth. 23.
Hæc He-
reotobaptismus
Ebrionis in-
teris 94. vi-
dentur.
Recogno. 6.
c. 12.
1. Cor. 14.
aut qui sub
ejus persona
desiderat.

(*) Luc. legit carbari.

EPISTOLA V. CLEMENTIS P A P A E I.

De communi vita & reliquis causis, suis discipulis scripta, Hierosolymitanisque directa.

Dilectissimis fratribus & condiscipulis, Hierosolymis cum carissimo fratre Jacobo coepiscopo habitantibus, Clemens Episcopus.

12 q. 1. d. lectid. irati. bus. Faustina nus hanc dicit lib. 10. Recogn. p. 218 que referuntur in Epistola Clementis. b Platonem intelligit. c In MS. at que estis. Merito & Urbis pauca referuntur, de quibus in h. o. s. Ex h. o. s. & post eum alii retulerunt. cum tamen eantur. Recogn. 7/14. 14. Actus.

COMMUNIS vita, fratres, omnibus necessaria est, & maxime his qui Deo irreprehensibiliter militare cupiunt, & vitam Apostolorum, eorumque discipulorum imitari volunt. Communis enim usus omnium, quae sunt in hoc mundo, omnibus esse hominibus debuit: sed per iniquitatem alius hoc suum esse dixit, & alius illud, & sic inter mortales facta divisio est. Denique Graecorum quidam sapientissimus hanc ita sciens esse, ait: Communis debere esse amicorum omnia. Et sicut non potest (inquit) dendi aer, neque splendor solis, ita nec reliqua quae communiter in hoc mundo omnibus usata sunt ad habendum, dividi debere, sed habenda esse communia. Unde & Dominus per Prophetam loquitur, dicens: Ecce quam bonum & quam jucundum habitare fratres in unum. Illius enim consuetudinis more retentis, etiam Apostoli, eorumque discipuli, ut praedictum est, una nobiscum & vobiscum communem vitam duxere. Unde (ut bene nostis) erat multitudinis eorum cor unum & anima una: nec quisquam eorum aut nostrum, de his quae possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed omnia illi & nobis erant communia, nec quisquam egens erat inter nos. Omnes autem, qui domos vel agros possidebant, vendebant eas, & pretia eorum, & reliquas res quas habebant, afferbant, ponentes ante pedes Apostolorum, sicut nobiscum quidam vestrum cognoverunt & viderunt: & dividebant singulis, prout cuique opus erat. Ananias autem vir auferus, & Sapphira uxor ejus, qui mentiti sunt Apostolis de pretio agrorum suorum, quos vendiderant, nobis praesentibus; in conspectu omnium circumstantium, a conspectu Apostolorum, propter peccatum eorum & mendacium quod fecerunt, motui delati sunt ambo. Ceteraque quae de talibus cognovimus & vidimus, nec recordatione, nec demonstratione digna sunt. Quapropter haec vobis cavenda mandamus, & doctrinis & exemplis Apostolorum obedire praecipimus: quia hi qui mandata eorum postponunt, non solum rei, sed & omnibus praedicanda sunt. Relatum est etiam nobis, quod quidam in vestris partibus commorantes, advertantur sanis doctrinis, & (prout eis videtur) non secundum traditionem Patris, sed juxta sententiam suam docere videntur. Multas enim quidam (ut audivimus) vestrarum partium, secundum ingenium hominum, ex his quae legunt, verisimilitudines capiunt: & ideo diligenter observandum est, ut lex Dei, cum legitur, non secundum propriam ingenii intelligentiam legatur vel doceatur. Sunt enim multa verba in scripturis divinis, quae possunt trahi ad eum sensum, quem sibi unusquisque sponte praesumpsit, sed fieri non oportet. Non enim sententiam extrinsecus adul-

teretis, alienum & extraneum debetis querere, aut quomodo ipsum scripturarum auctoritate confirmetis; sed ex ipsis scripturis sensum capere veritatis. Et ideo oportet ab eo intelligentiam discere scripturarum, qui eam a majoribus, secundum veritatem sibi traditam servavit ut & ipse possit ea, quae recte suscepit, competenter asserere. Cum enim ex divinis scripturis integram quis & firmam regulam veritatis susceperit, absurdum non erit, si aliquid etiam ex eruditione communi ac liberalibus studiis, quae forte in pueritia attigit, ad assertionem veri dogmatis conferat; ita tamen, ut ubi vera didicit, falsa & simulata declinet. Incertum est enim etiam juvenibus vitae tempus, senibus autem jam nec incertum est: non enim dubitatur, quin quantumcumque est quod putatur superesse, breve sit. Et ideo tam juvenes quam senes oportet de conversione & poenitentia valde esse sollicitos, & satagere, ut de reliquo ornent animam suam ornamentis dignissimis, id est, dogmatibus veritatis, pudore castitatis, splendore justitiae, candore pietatis, aliisque omnibus, quibus comptam decet esse rationabilem mentem. Unde, consilium dantes, vestram prudentiam hortamur, ut ab Apostolicis regulis non recedatis, sed communem vitam ducentes, & scripturas sacras recte intelligentes, quae Domino vovistis, adimplere satagatis. Et cum oratione assidua Dei gratiam obtinere merueritis, tunc, sine suspitione mali interitus, vota possint celebrari festiva. Deus autem pacis sit cum omnibus vobis. Amen.

NOTA SEVERINI BINII.

De Clementis epistola sub Romanae Ecclesiae persona, ad Corinthios Ecclesiam, quae non extat, ineminit Euseb. libro 3. Eccles. hist. cap. 32. quam omnium consensu approbatam dicit, & epistola Beati Pauli ad Hebraeos simillimam. Item D. Hieron. in catalogo, & in commentariis li. cap. 52. ubi pauca quaedam ex illa citat. Epiphanius haec li. 30. citat quaedam encyclicam de virginitate, in Ecclesia isto tempore receptam & extantem. Vide quae diximus in vita Clementis verbo, epistole canonice.

Sequuntur duae aliae Clementis Epistolae, quas nuper vulgavit VVesseningus in Tomo II. Novi Testamenti Graeci ex Cod. MS. Syriaco, de quarum veritate iudicium doctis relinquimus. Nobis sat est eas huc translulisse eodem consilio & cetera Clementis apocrypha scripta hic collecta sunt.

EPISTOLA VI. B. CLEMENTIS DISCIPULI PETRI, APOSTOLI.

I. Omnibus amantibus, & diligentibus salutem suam in Christo, per Deum Patrem, & obedientibus veritati Dei in spe vitae aeternae, diligentibus fratres suos, & diligentibus proximos suos in amore Dei, virginibus (Fratribus) beatis, qui constituerunt servare virginitatem propter regnum caelorum, & virginibus (sororibus) sanctis in Deo salutem. II. Unicuique virginum (fratrum) & virginum (sororum) qui in veritate constituerunt servare virginitatem propter regnum caelorum, necesse est, ut sit aptus ad regnum caelorum in omnibus. Non enim verbo, aut nomine,

Non est... Dist... Traditiones Patrum... Recognitio...

ut quoque modo... b Recognitio... c satagere... d inter vos... aut

aut forma, aut genere, aut pulchritudine, aut vi, aut tempore multo apprehenditur regnum cœlorum; sed apprehenditur virtute fidei, cum homo ostendit opera fidei. Qui enim iustus est vere, opera eius testantur de fide eius, ipsum vere fidelem esse fide magna, fide perfecta, fide in Deum, fide lucente per opera bona, ut glorificetur pater omnium per Christum.

Qui autem vere sunt virgines (*fratres*) & virgines (*sorores*) propter Deum audiunt eum qui dixit: *iustitias, & fides non deficiunt te. Liga illas in cœlis tuo, & invenses misericordiam anima tua, & cogitabis bonitatem coram Deo, & coram hominibus, via ergo iusti ut lux lucant, & ibit lux carum donec ordinetur dies.* Splendores enim luminis eorum illustrant omnem creaturam etiam nunc per opera bona, tanquam qui vere sunt lux mundi, quæ lucet *sedentibus in tenebris*, ut surgant, & transeant ex tenebris per lucem operum bonorum timoris Dei, ut videant opera bona, & glorificent Patrem suum cœlestem. Homini enim Dei necesse est, & in omnibus verbis, & factis suis sit perfectus & ornatus in conversationibus suis in omni schemate honesto, & ordinato, & ut in iustitia faciat omnia opera sua, ut homo Dei.

III. Virgines enim (*fratres*) & Virgines (*sorores*) pulchra sunt exempla *credentibus*, & credituris. Nomen enim solum sine operibus non introducit in regnum cœlorum. Qui enim vere fidelis fuerit poterit servari: qui autem fidelis vocatur nomine solum, & in operibus non est fidelis, servari non potest. *Ne quis igitur seducat vos verbis inanimibus deceptionis.* Qui enim vocatur virgo (*frater*) vel virgo (*soror*) & opera abundantia pulchra, & convenientia virginitati non habet, servari nequit. Dominus enim virginitatem talem *stultam* vocat, sicut ait in evangelio; quæ cum nec oleum, nec lumen haberet, mansit extra regnum cœlorum, & privavit se gaudio sponsi, & cum inimicis sponsi reputata est: apud tales enim est *forma timoris Dei solum, virtutem autem negant; putant enim in animo suo se esse aliquid, dum non sunt, & errant.* Quilibet autem exploret opera, & cognoscat seipsum, quia cultum vanum colit omnis homo, qui gloriatur in *vanitate*, & sanctitate, & virtutem eius abnegat. Virginitas enim talis est immunda, & reprobata ab omnibus operibus bonis. *Omnis enim arbor ex fructibus suis cognoscitur. Considera quæ dixi; det tibi Deus intellectum.* Quicumque enim proficitur coram Domino se servaturum castitatem, debet cingi omni virtute sancta Dei, & si vere in timore crucifixus corpus suum propter pietatem deprecatur verbum dicens: *cresecite, & multiplicamini*, & totam mentem, & cogitationem, & concupiscentiam mundi huius, & delicias, & ebrietatem, & omnem amorem eius, & otium eius; & exinanitus est ab omni conversatione mundi huius, & ex laqueis, & retibus, & impedimentis eius. Et ambulans super terram dilige, ut sit cultus tuus, & ministerium tuum in cœlo.

IV. Qui enim hæc sibi desiderat, magna, & excellentia, propterea exinanitur, & se separat a toto mundo, ut habeat, & vivat vitam divinam, & cœlestem, sicut angelus sancti in cultu puro, & sancto, & in sanctitate spiritus Dei, & ut serviat Deo omnipotenti per Jesum Christum propter regnum cœlorum. Propterea separat se ab omnibus concupiscentiis corporis,

Concil. General. Tom. I.

& non solum deprecatur illud: *fructificate, & multiplicate*, sed desiderat spem promissam, & preparatam & positam in cœlis Deo, qui promittit ore, & non mentitur; qui major est filiis, & filiabus, & dabit virginibus (*fratribus*) & virginibus (*sororibus*) locum celebrem in Domo Dei, excellentiorem filiis, & filiabus, & excellentiorem illis, qui celebres fuerunt in sanctitate, & non polluti sunt & concubitu suo. Dabit enim Deus illis virginibus (*fratribus*) & virginibus (*sororibus*) regnum cœlorum, ut angelis sanctis per confessionem hanc magnam, & ingentem.

V. Vis ne ergo virgo esse frater? Scis ne quantum laboris, & molestiæ sit in virginitate vera? *Hæc perseveranter stat coram Deo semper, & non recedit; & sollicita est quomodo placeat Domino in corpore sancto, & in spiritu.* Nostri ne quanta sit virginittatis gloria, & propterea facis hoc? An scis, & intelligis quid facere desideres? An scis opus sanctum virginittatis? An ut vir sciens legitime ostendere agonem luctaris in virtute spiritus sancti, eligens tibi hoc, ut geras coronam lucis? Et discernis naturam tuam in *Jerusalem superna*? Si igitur hæc omnia desideras, vince corpus, vince affectus carnis, vince mundum in spiritu Dei, vince vanitates temporis transeuntes, & veterascetes, corruptas, & deficientes. Vince draconem, vince leonem, vince serpentem, vince satanam per Jesum Christum, qui corroborat te per audium verborum suorum, & eucharistiam divinam. *Tolle crucem tuam, & abi retro illum, qui mundavit te, Jesum Christum Dominum tuum.* Luctare cursum recte, & certo, non in timore, sed in fiducia, sperans in expectatione Domini tui, ut apprehendas coronam *iustitia* vocationis tuæ *superna per Jesum Christum.* Omnis enim qui eruditus tuent in fide, & non timuerit, revera accipit coronam virginittatis, cuius labor multus est, & merces multa. An intelligis, & nosti quantam gloriam petat tantus? An intelligis quanta, & quam gloriosa, & excellens sit laus virginittatis?

VI. Uterus virginittatis sanctæ gestavit Dominum nostrum *Jesum Christum* filium Dei, & corpus, quod gestavit Dominus noster, & in eo agonem in hoc mundo fecit, ex virgine sancta induit. Hinc ergo intellige maiestatem, & gloriam virginittatis. Christianus vis esse? Imitare Christum in omnibus. *Joannes Angelus* fuit, ut veniret ante Dominum nostrum, quo non fuit major inter natos mulierum, angelus sanctus Domini, virgo fuit. Imitare igitur lepatum Domini, & dilige Deum in omnibus. Rursus *Joannes, qui cecidit super pedes Domini*, qui dilexit eum valde; etiam sanctus fuit, non enim frustra dilexit eum Dominus. Porro *Paulus, & Barnabas, & Timotheus, cum ceteris quorum nomina scripta sunt in libro isto.* Hi enim omnes sanctitatem amant, & dilexerunt, & in certamine cucurrerunt, & cursum suum absolverunt sine macula, sicut imitatores Christi, & filii Dei viventis. Certe etiam *Ella, & Eliza* & multorum aliorum sanctorum repetimus conversationem fuisse sanctam, & sine macula. Si igitur hoc cupis imitari, imitate eos fortiter. Dixit enim: *seniores vestros honorate, & quando vidatis conversationes eorum, & mores eorum imitamini eorum fidem; & iterum dicit: estote imitatores mei, fratres, sicut ego Christi.*

K

VII.

VII. Qui igitur Christo similes sunt, omnino illi sunt similes. Qui enim Christum vere induerunt similitudinem eius efformarunt in mente sua, in omni vita sua, & in omni conversatione sua, & in verbis, & in factis, in patientia, in virtute, in cognitione, in castitate, in longanimitate, in corde puro, in fide, in spe, in amore perfecto, & pleno erga Deum. Omnis ergo virgo (frater) & virgo (soror) nisi fuerit omnino ut Christus, & ut illi, qui sunt eius servari non possunt. Omnis enim virgo (frater) & virgo (soror) in Domino sancta est in corpore, & spiritu suo, & perseverans in cultu Domini sui, & aliorum non secedit ab eo, sed ministrat semper in castitate, & sanctitate in spiritu Dei, ut placeat Domino suo pure, & sine macula, & sollicita est, ut placeat coram eo in omnibus. Talis non migrat a Domino, sed spiritu cum Domino suo est, sicut scriptum est: *estote sancti sicut ego sanctus sum dicit Dominus.*

VIII. Abili enim, si quis nomine tantum vocetur sanctus, ut sit sanctus, sed omnino sanctus sit in corpore, & spiritu, & laetetur semper virgo (frater) aut virgo (soror) Deo, & Christo eius similis fieri, & tales imitari. In talibus enim cogitatio carnis non est: qui vere fideles sunt, & spiritus Christi habitat in ipsis, in illis non potest esse cogitatio carnis, quæ est fornicatio, impudicitia, impuritas; idololatia, veneficium, inimicitia, invidia, contentio, ira, rixa, divisio, zelus, ebrietas, comessatio, scurrilitas, sermones stulti, contumelia, tumultus, obretractio, mullitatio, amarulentia, excandescencia, vociferatio, blasphemia, impudentia, malitia, inventio mala, mendacium, multiloquium, vaniloquentia, indignatio, stridor dentium, accusatio, contritio, consivium, supplantatio, declinatio, negligentia, susurratio, arrogantia, superbia, inflatio, genus, forma, locus, divitiæ, brachium carnis, altutia, stultitia, amor victoris, odium, inimicitia, emulatio, invidia, retributio malorum, ingluviæ, calumnia quæ est idololatia, avaritia, quæ est radix omnium malorum, amor ornatus, vana gloria, amor primatus, audacia, superbia, quæ vocatur inors, contra quam Deus bellum gerit. Tales omnes, illique similes sunt homines carnis; qui enim nati sunt ex carne, caro est. Et qui de terra est, de terra loquitur, & de terra cogitat; & desiderium carnis inimicum est Deo, non enim subditum est regi Dei; nec potest quia in carne est, in qua non habitat bonum, quia spiritus Dei non est in eo. Propterea recte dicit generationi tali: non habitat spiritus meus in homine in facinoroso, quia caro sunt. Omnis igitur, in quo spiritus Christi non est, non est eius, sicut scriptum est: recessit spiritus Dei a Saul, & vexavit eum spiritus malus immixtus ei Deo.

IX. In quocunque est spiritus Dei, is voluntatem spiritus Dei perficit; & quia consentit spiritus Dei, opera carnis mortificat, & vult Deo, subiciens & in servitatem redigens corpus suum, & afficiens illud, ut aliis predicans, sit signum & forma pulchra credentibus. Et dictum est de servis talibus, dignos esse spiritu sancto, tanquam qui non reprobantur, sed erunt electi coram Deo, & coram hominibus, in homine enim Dei ex desideriis carnis nihil est, præcipue in virginibus (fratribus) & virginibus (sororibus); sed omnes fructus eorum sunt spiritus, & vitæ, & vere sunt civitas Dei; & domus, & templum,

in quo hospitatur, & habitat Deus, & ambulat inter eos in civitate sancta cælesti. In his enim apparetis mundo ut luminaria, verbo vite attendentes, & ita eritis vere laus, & gloria, & corona oblectationis, & gaudium servorum bonorum in Domino Jesu Christo. Omnes enim vos videntes agnoscent, vos esse semel cui benedixit Dominus, vere semen gloriosum & sanctum, & regnum sacerdotale, populum sanctum, populum hereditatis, hæredes promissionum Dei, quæ non corrumpuntur, nec pereunt. Quod oculus non vidit, & auris non audivit, & in cor hominis non ascendit, quod præparavit Deus diligentibus ipsam, & custodientibus præcepta eius.

X. Confidimus autem de vobis, fratres, vos cogituros ea, quæ necessaria sunt salutis vestræ, sed ita loquimur de iis, quæ loquimur, propter famam & rumorem malum de hominibus impudentibus, qui habitant cum virginibus prætextu pietatis, & conijciunt animam suam in periculum, & eunt cum illis in semita, & in deserto soli viam plenam periculis, & plenam offendiculis, & laqueis, & foveis. Prorsus non decet Christianos, & timentes Deum ita converitari. Alii autem edunt, & bibunt cum virginibus, & sanctis in accubitu, in remissionibus, & in turpitudinibus multis; id quod non decet fideles, illos præcipue, qui elegerunt sanctitatem. Alii autem congregantur ad verba vana, & otiosa, & ad ritum, & ut loquantur mala alter de altero, & venentur verba alter contra alterum, & sunt otiosi: cum quibus non panem quidem edere suademus. Alii autem circumcunctes per domos virginum fratrum, & fororum, prætextu visitandi eos, aut legendi scripturas, aut exorcizandi eos, aut docendi eos, qui sunt otiosi, & non laborant quicquam investigantes ea quæ non sunt necessaria, & per verba delicata mundinantes nomine Christi; quos averatur Apostolus divinus propter multitudinem nequitie eorum, sicut scriptum est, *spina germinant in manibus otiosorum: & via otiosorum plena spinis.*

XI. Quilibet enim otiosus est, sine opere est, & sine utilitate, Tales sunt vitæ omnium, qui non laborant, sed venantur verba, & sibi imaginantur, hanc esse utilitatem, & iustitiam. Talium enim labores similes sunt viduis otiosis, & garrulis, quæ circumvagantur, & aberrant inter domos in garrulitate sua, & venantur verba otiosa, & dederunt e domo in domum in extensione multa, sine timore Dei, & cum his omnibus in impudentia sua prætextu doctrine loquuntur verba varia. Utinam autem doctores essent doctrine veræ, & beati essent! sed sunt molesti, non intelligentes quid velint, & affirmantes quæ non sunt, quia volunt esse doctores, & videntur sibi scire ea, quæ loquuntur, quia mercantur iniquitatem in nomine Christi. Hæc contingunt multis, quod non decet servos Dei; & non audiunt dicentem: Non multi doctores sint in vobis, fratres, & ne sitis omnes propheta. Qui enim in verbo non transgreditur, hic homo perfectus est, potens domare, & in servitatem redigere totum corpus suum. Et si quis loquitur, loquatur in verbo Dei, & si est in te intelligentia, da verbum fratri tuo: & si non, pone manum tuam super os tuum; in tempore enim tacendum, & in tempore loquendum. Et iterum dicit: sint sermones vestri conditi in gratia. Opus est enim homini ut scias, quomodo detur

debet verbum omni homini in loco suo. Qui enim loquitur quicquid venit in hunc mundum, semper dispensationem facit, & qui loquitur verba abundantia aures dolentem, & precepta in labiis suis cadit in male, nam per petulantiam lingue adducit iram, & integer castodis linguam suam, & diligit animam suam ad vitam. Hi enim qui per benedictionem, & verba blanda decipiunt corda simplicium, dentes ipsi beatitudinem, decipiunt eos. Cavo ergo penam sanctitatem de doctoribus, iudicium enim abundantius accipiunt doctores qui docent & non faciunt, qui portant nomen Christi in falsitate, & dicunt, se vere doctores esse, & circumcumeunt & evagantur temere, & exaltantur, & gloriantur in cogitatione carnis. Hi autem sunt ut cecus, qui cecum ducit, & ambo cadunt in fossam, & portant iudicium, quia in garrulitate & in doctrina sua vana docent sapientiam animalem, & errorem vanum verborum persuasivam sapientiam humanam, juxta voluntatem principum, & potestatum aeris, & spiritus, qui efficax est in filiis inobedientia, secundum mundanitatem hujus seculi, & non secundum doctrinam Christi. Ex complemento enim sermonis homo noscitur. Verumtamen si accepisti verbum scientiae, aut occasionem doctrinae, aut prophetiae, aut ministerii, benedic Deo, qui juvat omnem hominem, nec invidet, Deo inquam, qui omni homini dat, & non exprobrat. In domo igitur, quod accepisti a Domino, infervi fratribus spiritualibus, prophetis, qui sciunt verba Domini; & enarra dona, quae accepisti in Ecclesia ad edificationem fratrum in Christo, ut sint bona, & abundantia, quae adjuvant homines Dei, si vere apud te sunt.

XII. Porro autem hoc pulchrum, & utile est, ut quis visitet orphanos & viduas, praecipue pauperes, habentes liberos multos: ante omnia autem domesticos fidei, qui sine dubio opus habent, & pulchri sunt, & speciosi servus Dei, sive vere sunt homines veritatis. Porro autem etiam hoc elegans est, & justum & pulchrum fratribus in Christo, ut visitent exagitatam a spiritibus malis, & orent, & exorcizent super eos prudenter orationem acceptam coram Deo; non in verbis ornatis, & multis dispositis & preparatis, ut videantur hominibus eloquentia & felicitas memoriae, similes tibiae, quae dat sonum, aut cymbalo sonanti garrulitates eorum, & nihil juvant illos, super quos exorcizant, sed in verbis terribilibus loquuntur, & terrent homines verbis suis, & non faciunt in fide recta, secundum doctrinam Domini, qui dixit: Hoc genus non exit nisi in jejuniis, & oratione perseverante semper, & in mente attentae; sancte rogent & petant a Deo, in gaudio, & omni vigilantia, & castitate, sine odio & malitia. Sic appropinquemus ad fratrem, aut sororem aegrotantes, & visitemus eos: ut equum est, sine fraude, & sine amore pecuniae; sine tumultu, & sine garrulitate, & non in schemate peregrino pietatis; & sine superbia, sed in spiritu demisso, & humili Christi. In jejuniis igitur, & precibus exorcizent, non in verbis ornatis, & dispositis, & ordinatis doctrinae, sed sicut viri, qui acceperunt donum sanationis a Deo, gratis accepistis; gratis date, fidenter ad laudem Dei in jejuniis, & precibus, & vigilia vestra perseverante semper, cum factis aliis pulchris, mortificate opera, carnis in virtute spiritus sancti. Talis est templum spiritus sancti Dei. Hic eicit demonia, & Deus

Concilii Generalis, Tom. I.

illam adjuvat. Pulchrum enim est, ut quis adjuret aegrotantes. Dixit Dominus: demonia eicite cum sanationibus aliis multis, & gratis accepistis, gratis date. Talium est merces bona a Deo, qui serviunt fratribus suis donis a Domino datis. Hoc est pulchrum & utile servis Domini, ut faciant juxta praeceptum Domini, qui dixit: aegrotus fui, & visitastis me, & similia; & hoc pulchrum & equum rectumque est, ut visitemus vicinos propter Deum in omni schemate pulchro, & in conversatione veracunda, sicut dixit Apostolus: quis aegrotat, & ego non aegrotat? & quis offenditur, & ego non impingo? Et haec omnia propter amorem, quo quis amat proximum suum, dicta sunt; & in his sumus sine offendiculo, & non faciamus quicquam in acceptione peritorum, aut tanquam ad pudorem aliorum, sed diligamus pauperes ut servos Dei, & praeviamus eos visitantes. Hoc enim pulchrum coram Deo, & coram hominibus, ut sumus memores pauperum, & diligamus fratres, & peregrinos propter Deum, & propter eos qui credunt in Deum, sicut didicimus ex lege, & Prophetis, & Domino Jesu Christo de amore fraterno, & hospitalitate; quia hoc suave, & acceptum est vobis; propterea quod omnes vos estis doctores Dei. Nostis enim verba dicta de amore fratrum, & de amore hospitum, valide enim dicta sunt verba omnibus facientibus ea.

XIII. O fratres dilecti! quilibet edificet, & confirmet fratres in fide, quod unus sit Deus: hoc manifestum, & notum est: Rursus & hoc pulchrum, ne quis derideat proximum suum. Iterum autem decorum, & pulchrum est, ut, qui in timore Dei colunt cultum Domini, omnes Deum colentes colant; itaque oportet ut recordentur messis esse multam & operarios paucos; & hoc notum, & manifestum est, propterea petat a Domino messis, ut extrudat operarios in messem suam, tales operarios qui secant & proferunt acule sermonem veritatis, operarios non erubescerent, operarios fideles, operarios qui sunt lux mundi, operarios qui operantur non hunc cibum qui perit, sed cibum manentem in vitam aeternam, operarios qui sunt sicut Apostoli, operarios imitantes patrem & filium, & spiritum sanctum, qui solliciti sunt de salute hominum: non operarios mercenarios, non operarios, qui reputant timorem Dei, & justitiam ut negotiationem, non operarios, qui per benedictionem, & verba dulcia decipiunt corda simplicium, non operarios, qui similes sunt filiis lucis, cum non sint lux sed tenebrae, quorum finis est perditio, non operarios operantes iniquitatem, & nequitiam & fraudem, non operarios dolosos, non operarios ebriosos & infideles, non operarios, qui negotiantur in Christo, non deceptores nec avaros, nec inimicos. Propterea spectemus, & imitemur fideles illos, ut nos geramus decenter in Domino, sicut pulchrum, & equum est vocationis nostrae, & professioni nostrae. Sic serviemus, & placebitur coram Deo in rectitudine, & justitia sine macula, cogitantes bona, & pulchra coram Deo, etiam coram hominibus. Hoc enim pulchrum est, ut Deus glorificetur in nobis in omnibus Amen.

Explicit Epistola prima Clementis.

EJUSDEM
C L E M E N T I S
E P I S T O L A VII.

I. Volo autem scitis, fratres, ut, quomodo fuerunt conversationes nostrae in Christo cum omnibus fratribus nostris in locis, ad quas venimus, si haec vobis placent in timore Dei, etiam vos conversamini in Domino. Nos autem, Deo nos adjuvante, ita conversamur. Cum virginibus non habitamus, & inter illas nihil habemus negotii; & cum virginibus nec edimus nec bibimus, & ubi dormit virgo, non dormimus, nec lavant mulieres pedes nostros, nec unguunt nos, & prorsus ubi dormit virgo, quae viri non est, aut filia nubilus, non dormimus: etiam si sit in alio loco sola, non pernoctamus ibi.

Si autem accidit, ut opprimat nos tempus in loco, sive in agro, sive in arce, sive in villa, in quo loco nobis occurrunt, & reperiuntur fratres, intramus ad eum qui frater est, & eo convocamus omnes fratres, & loquimur cum illis verba exhortationis & honestatis, & qui inter nos sciunt loqui, loquuntur vigilantes, & cincti, & verba gravia, & reverenda, & sobria in timore Dei, & ut placeant Deo in omnibus, & ut excellent, & praeviant illos in operibus bonis, & sint in omnibus sine furo: sicut pulchrum, & iustum est populo Dei.

II. Sin autem contingat, nos longe abesse a domibus, & propinquis, & inclinent se dies, & obruat nos tempus vespere, & cogant nos fratres per *orandum* & *orandum*, ut maneamus apud ipsos, ita ut vigilemus cum ipsis, & ut audiant verba sancta Dei, & faciant, & alantur in verbis Domini, ut eorum sint memores: & offerant nobis panem & aquam, & quod preparavit Deus: & voluerimus, & submittamus nos pernoctare cum illis, si est ibi vir sanctus, ad ipsum ingredimur, & manemus, & ipse frater parabit, & ordinabit quicquid nobis est necessarium, & ipse ministrabit nobis, & ipse lavabit nobis pedes, & unget nos oleo, & ipse sternet nobis lectum, in fiducia Dei: & dormiemus. Haec enim omnia frater ille sanctus, qui est in loco illo, in quo manemus, faciet per semet ipsum, & ministrabit fratribus, & singuli fratrum, qui sunt in illo loco, ministrabunt cum illo omnem rem fratribus necessariam. Nobis autem mulier, quae est puella, aut quae habet maritum illo tempore, ne sit ibi, sive dives, sive filia nubilus, sive ancilla christiana vel ethnica; sed soli viri cum viris sint. Et si videamus, opus esse ut stemus & oremus propter mulieres, & loquamur verba exhortationis, & aedificationis, vocamus fratres & omnes sorores sanctas & virgines, & omnes mulieres, quae ibi sunt, in omni modestia & in figura decente, ut veniant ad oblectationem veram, & qui inter nos sciunt loqui, loquimur & exortamur illos sermonibus, quos Deus nobis dedit. Et tunc oramus & salutamus viri viros: uxores autem & virgines involvant manus in vestibus suis, nos etiam in vigilia, & in omni verecundia tollentes oculos sursum verecunde, & in omni figura decente involvemus manum nostram dextram vestro vestra, & tunc veniant & salutent

A dextram nostram involutam vestibus: tunc imus quo dabit nobis Dominus.

III. Porro si incurramus in locum, ubi non est frater sanctus, sed omnes sunt socii, & accipiunt illum fratrem qui venit ad eos; omnes, qui sunt ibi, ministrant ei & curent eum in omnibus solliciti, voluntate bona: ille autem frater, ut par est, & dicat iste frater sociis, qui sunt in illo loco: Nos sancti cum mulieribus nec edimus, nec bibimus, nec ministrant nobis mulieres, vel virgines, & mulieres non lavant nobis pedes, nec unguunt nos, & non conveniunt nobis mulieres, neque dormimus ubi dormiunt mulieres; ut sumus sine reprehensione in omnibus, ne quis in nobis offendatur aut impingat, & ministrantes haec omnia sumus sine offendiculo omni homini: sicut homines igitur scientes timorem Domini, persuadentur hominibus, Deo autem manifesti sumus.

IV. Si autem contingat, ut nos recipiamus in locum, ubi vir non est; sed omnes sunt mulieres, & virgines fideles, cogantque nos pernoctare in illo loco, vocamus omnes illas in unum locum ad latus dextrum, & rogamus eas, quomodo agant, tanquam aliquid ab illis discere velimus, & videntes mentem earum, loquimur cum illis, sicut decet, ut homines timentes Deum; & quando congregatae veniunt omnes, & videmus, quomodo in pace sunt, loquimur cum illis verba castitatis in timore Dei, legimus illis scripturam in verecundia, & in verbis adstrictis, & gravibus timoris Dei in omni gravitate, & mente stricta, tanquam ad aedificationem, & confirmationem earum facientes omnia, & cum illis, quae sociis, prout iustum est; loquimur in Domino. Si autem inclinet se dies, & tempus vespere ingruat, ut pernoctemus ibi, eligimus mulierem vestulam & modestam praeter aliis omnibus, & dicimus ei; ut det nobis locum privatim, quo nec mulier veniat, nec virgo; & illa mulier vetula afferat nobis lucernam, & quicquid nobis est necessarium afferat nobis, utpote quae ex dilectione fratrum adducit quicquid est necessarium ad ministerium fratrum hospitem. Vetula autem illa est, quae in cogitationibus multis tempore multo perspecta est, si educavit liberos, si excepit hospites, si lavit pedes sanctorum. Et haec, cum venerit tempus somni, recedat, eatque domum in pace.

V. Si autem recipiamus nos in locum, & inveniamus ibi unicam mulierem fidelem solam, nec quisquam alius ibi sit, nisi illa sola, non stamus ibi, neque oramus ibi, neque legimus ibi scripturas, sed fugimus sicut coram facie serpentis, & tanquam coram laqueo peccati. Nequaquam autem mulierem fidelem spernimus, absit ut tale cogitemus de fratribus in Christo: sed quia sola est: timemus, ne quis imponat nobis *verbum* in verbis mendacii, corda enim hominum in malo posita sunt, & obfirmata, & ne demus occasionem illis, qui volunt, ut teneant occasionem post nos, & loquantur de nobis mali, ut nemini sumus offendiculo. Propterea appetamus occasionem eorum, qui querunt ut apprehendant post nos occasionem. Propterea cavemus, ut nemini sumus offensione, non Iudeo; non ethnico, nec ecclesiae Dei; nec petimus quicquam nobis solis utilitatis, sed id quod utile est multis ut serventur: neque enim nobis prodest, ut quis offendatur propter nos. Caveamus ergo solliciti omni tempore, ne impingamus in fratres,

trus, & diducimus eos mentis turbata per hoc, A
ut sumus illis offendiculo. Si enim propter ci-
bum tristitia afficitur frater, aut fronditur, aut
infirmitur, aut scandalizatur, non ambulamus
in amore Dei. Propter cibum tuum perdis eum;
propter quem mortuus est Christus. Sic enim pec-
cantes in fratres vestros, & colaphos impingentes
conscientia eorum infirma, in Christum peccatis.
Si enim propter cibum scandalizatur frater, di-
camus nos fideles in aeternum carnem nos efuros,
ne fratrem nostrum scandalizemus. Hæc autem
omnia facit quicumque vere diligit Deum, qui
vere portat crucem suam, & induit Christum,
& diligit proximum suum, qui custodit ani-
mam suam, ut nemo ipsi sit offendiculo, ne-
que quisquam offendatur propter eum, & mo-
riatur, propterea quod frequenter virgines, &
habitat apud eas, quod non decet, in destru-
tionem eorum qui vident, & audiunt malas con-
versationes tales offensionis & periculi, & propi-
aquis morti, quod non decet Christianum.
Beatus autem homo, qui cavet, & metuit omnia
propter castitatem.

VI. Si autem contingat, ut eamus in locum,
ubi non est Christianus, & cogant nos ibi pau-
cops dies, sumus sapientes, & simplices ut colum-
bæ, & ne sumus sicut stulti, sed sicut sapientes,
in omni eruditione timoris Dei, ut laudetur
Deus in omnibus per Dominum Jesum Chri-
stum, per conversationes vestras castas, & san-
ctas; si enim edimus, & si bibimus, & si quid
aliud facimus, ut ad gloriam Dei facimus, ut
omnes videntes nos agnoscant, nos esse semen
benedictum, & sanctum, filios Dei viventis,
in omnibus, in omnibus verbis, in reverentia,
in verecundia, in reſtitutione, ut in nulla re
gentes imitemur, neque fideles hominibus si-
mus similes, sed in omnibus alieni sumus a
malis, & ne projiciamus sanctum canibus, &
margaritas porcis; sed in omni disciplina, & in
omni scientia, & in omni timore Dei, & in
omni instantia mentis glorificemus Deum. Non
enim servimus ut ebræ gentes blasphemantes
in deliciis suis, in verbis deceptionis propter
impetatum suam. Propterea non psallimus gen-
tibus, neque legimus illis scripturas, ne sumus
similes psallentibus, aut pulsantibus citharas,
aut canentibus voce, aut ariolis, ut multi, qui
in his versantur, & hæc faciunt, ut *satiatur
buccella panis stultitia, & propter mixturam vi-
ni pauci, cantes & psallentes psalmos Domini in
terra peregrina gentium, & facientes quod non
debet. Nolite ita facere, fratres, ora-
mus vos, fratres, non ministrentur hæc inter
vos, sed impedit eos, qui sic elegerunt sibi,
& conversantur in fatuitate, & stultitia. Non
necesse est, fratres, ut hæc sint. Rogamus au-
tem vos, fratres, justitiæ nostræ, ut hæc ita
sint apud nos in exemplum fidelium, qui cre-
dituri sunt. Simus ex ovibus Christi, in om-
ni justitia, & in omnibus conversationibus san-
ctis, & rectis, conversantes in reſtitutione, &
in sanctitate, ut decet fideles, & observantes
honestos, & verecundos, & sanctos, glorifican-
tes, & magnificantes, & sitis adornantes om-
nes cooperantes. Vos enim estis gaudium no-
strum, & corona nostra, & spes nostra & vita
nostra, si statis in Domino, fidelesque, & recti
vere sitis in omnibus in Domino. Amen.*

VII. Consideremus igitur, fratres, & videamus,
quomodo conversati fuerint omnes Pa-
tres justii toto tempore habitationis vitæ suæ:

A
inquiramus & scrutemur a Lege ad Novum
Testamentum. Et pulchrum enim hoc, & uti-
le est, ut sciamus, quot homines, & qui pe-
rierint per feminas, & quamnam, & quot femi-
nas perierint per viros propter frequentationem,
qua se invicem frequentarunt: porro etiam in-
de ostendo quot & qui viri cum viris habita-
verint omni tempore vitæ suæ, & usque ad fi-
nem perſisterint erga se invicem in cultu casti-
tatis sine macula!

VIII. Et hoc manifestum, & notum est, ta-
lem fuisse *Josephum* fidelem, & prudentem, &
sapientem, & justum, & pium in omnibus. Non-
ne pulchritudinem hujus casti, & recti concupi-
vit mulier? ut in concupiscentia, cum non se
subiiceret, & inclinaret, & faceret libidinem,
& voluntatem ejus, in omnem afflictionem, &
in omnem cruciatum conſiceret virum justum,
usque ad mortem in testimonio falso: Deus au-
tem liberavit illum ex omnibus malis, quæ ve-
nerant super eum per uxorem vilem. Videte,
fratres, assiduitatem aspectus corporis *Ægyptiæ*
illius, quomodo urserit virum justum: propte-
rea ne sumus frequenter apud mulieres, & vir-
gines; non enim hoc prodest illis, qui volunt
videre lumbos suos in veritate. Oportet enim
diligere sorores in omni sanctitate, & castitate,
& omni contentione mentis, in timore Dei,
non frequenter cum illis conversantes, nec af-
fuescat pes noster esse apud eas omni hora.

IX. Non audivisti de *Sampſone* Naziræo, cum
quo fuit spiritus Dei, viro forti? is vir Nafi-
ræus fuit, & sanctus Dei, & fuit in fortitudi-
ne, & robore; mulier illum perdidit per cor-
pus vile, & per concupiscentiam malam. Non
est sic ille; noris te, & noris mensuram
tuam: uxor autem viri animas pretiosas venat;
ideo non suademus omnino viro, ut se-
deat apud uxorem viri, nedum ut quis habi-
tet cum filia nubili, aut ut dormiat ubi dor-
mit, aut ut sit frequens cum ea. Hoc enim
detestabile: & reprobatum est timori Dei.

X. Nonne docet te illud *Davidis*, quem in-
venit, Deus virum secundum cor suum, ho-
minem fidelem, perfectum, sanctum, verum?
Hic pulchritudinem mulieris vidit, dico autem
Bathsabæ, videns purificantem, & lavantem se
nudam. Hanc vidit vir sanctus, & vere captus
est desiderio aspectus ejus. Videte igitur, quan-
ta mala commiserit propter mulierem, & pec-
cavit Vir ille justus, & præcepit occidi mari-
tum ejus, idque in præliis. Videtis, quot do-
los malos struxerit: & fecerit, & occidit propter
concupiscentiam mulieris cæde, *David* qui
Christus Domini vocatus est. Disce, o homo,
si enim viri tales per mulieres perierunt, quan-
nam tua justitia, aut quis tu inter sanctos, ut
cum mulieribus, & virginibus converseris nocte
dieque in dementia multa sine timore Dei?
Non, fratres, non sic conversemur secundum
ruinam eorum, sed sumus memores verbi dicen-
tis de muliere: *manus ejus tendunt laqueos, &
cor ejus parat retia, justus autem eripit se ab
illa, & impius cadit in manus ejus.* Ideo caveamus,
ne habitemus cum filia nubili nos sancti;
non enim pulchræ, neque justæ sunt tales
conversations servus Dei.

XI. Nonne legisti de *Amnone* & *Thamare*
liberis *Davidis*? Ille *Amnon* sororum suam con-
cupivit, & humiliavit, & non pepercit illi, quia
concupiverat illam concupiscentia abominanda,
& fuit malus, & impius propter conſuetudinem
cum

illa, quæ non erat in timore Dei, & fecit rem *abominabilem in Israele*. Propterea non oportet, & non decet, ut conversemur in risu, & relaxatione cum fororibus, sed cum omni castitate, & sanctitate, & in timore Domini.

XII. Non legisti de familia *Salomonis*, filii Davidis, cui dedit Deus sapientiam, & scientiam, & magnitudinem cordis, & divitias, & Gloriam multam præ omnibus hominibus? & hic per mulieres perit, & recessit a Domino.

XIII. Non legisti, & scis de *Præbitoris illis in diebus Susannæ*, qui, quoniam frequenter fuerunt cum mulieribus, & contemplati fuerunt pulchritudinem alienam, ceciderunt in profundum concupiscentiæ, & non invenorunt ut contingerent se in scientia castitatis, sed venditi sunt a mente mala, & surrexerunt contra Susannam beatam, ut corrumpere eam? Illa autem non perfecit desiderium eorum turpe, sed manifestavit Deo, & liberavit eam Deus e manibus senum impiorum. Nonne igitur oportet nos horrere, & timere ab illis, quia illi senes, Judices, & presbyteri populi Dei, deciderunt ab honore suo propter feminam? Non enim recordati sunt dicti illius: *Noli contemplari pulchritudinem alienam, & pulchritudines mulierum multos perdididerunt. Et cum uxore viri ne fideas. Et iterum ejus qui dicit: num quis ponit ignem in sinum suum, & vestimenta non comburit? aut ambulat vir super ignem, & pedes ejus non adurunt? Scilicet quicumque intrat ad uxorem viri, non purus est a malo, neque evadat quisquis accedit ad eam. Et iterum dicit: Ne desideras pulchritudinem mulieris, ne captivum te ducat palpebris suis: neque contemplare virginem, ne peras in desiderio ejus, & cum muliere canente pulchre ne sis frequens. Et qui putat se stare, videat ne cadat.*

XIV. Videte quæ dixerunt etiam de Prophetis viri sancti, & de Apostolis Domini nostri. Videbitis nullum ex sanctis frequenter fuisse cum virginibus, aut cum uxoris virorum juvenulis, aut cum viduis quas *regit divinus Apostolus*. Intelligamus in timore Dei conversationem virorum sanctorum. Ecce reperimus quod scriptum est de *Mose & Aarone*, conversationes, & habitationes eorum fuisse cum viris, qui ad ipsos se converterunt. Ita enim *Jesus filius Num*; & mulier non fuit cum illis, sed ipsi soli sancte ministrarunt coram Deo, viri cum viris. Non hoc solum, sed docuerunt populum, ut quoties proficisceretur exercitus, omnis tribus seorsim proficisceretur, & mulieres cum mulieribus seorsim sequerentur post exercitum; viri autem seorsim in tribu sua. Et juxta mandatum Domini sic profecti sunt, tanquam populus sapiens, ne esset conturbatio ulla propter mulieres: quando proficisceretur exercitus eorum in schemate pulchro & ordinato, profecti sunt sine offendiculo. Sic enim *Scripturæ sacræ* testantur ad verbum: *Cum transirent filii Israelis mare Supb, laudarunt Moses & filii Israelis laude Domini, dicentes. Laudemus Dominum, quia laudandus est valde. Et posteaquam Moses cessavit a laude, tum Mariam soror Moysi, & Aaronis accepit cymbalum in manus suas, & exiverunt omnes mulieres post eam, & laudaverunt cum ea, mulieres cum mulieribus seorsim, & viri cum viris seorsim. Porro etiam *Elsam & Gebas & filios Propbetarum* pariter reperimus habitasse in timore Dei, & hospita non fuit eis. *Micheam & Prophetas omnes pariter sic reperimus habitasse in timore Domini.**

XV. Et ne nimis longum faciamus sermonem nostrum, quid dictum est de Domino *Jesu Christo*? Ipse Dominus cum duodecim discipulis suis assiduus fuit quando venit in mundum. Nec hoc solum, verum etiam, cum eos mitteret, *binos binos* misit pariter, viros cum vtris: mulieres autem non missæ sunt cum illis; & neque in via, neque domi habitaverunt cum mulieribus, aut cum virginibus. Et sic placuerunt Deo in omnibus. Etiam ipse Dominus *Jesus Christus*, cum loqueretur cum illa muliere *Samaritide ad puteum seorsim, & discipuli venientes reperirent eam loquentem cum ea, mirati sunt, quod cum muliere staret, & loqueretur, Jesus. Nonne hic times est non dimovendus, & scopus, & exemplar omnibus familiaris hominum? Nec hoc solum, sed etiam postquam surrexit Dominus a mortuis, & veniret *Maria* ad sepulchrum currens, & cadens ad pedes Domini, & adorans eum, & quærens eum apprehendere, ipse dixit ei: *noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum*; Nonne igitur mirabile est de Domino, quod non permisit *Mariæ* mulieri beatæ, ut tangeret pedes ejus; tu autem habitas cum illis, & tibi ministrant mulieres, & virgines, & dormis, ubi illæ dormiunt, & lavant tibi pedes, & unguunt te mulieres? Væ tali menti, quæ non iusta est! Væ tali menti, quæ est sine timore! Væ huic audaciæ, & stultitiæ, quæ est sine timore Dei! Nonne condemnas te? Non exploras te? non nosti te, & mensuram tuam? Hæc sunt fidelis, hæc recta, & iusta. Hi sunt limites non distovendi illis, qui sincere conversantur in Domino. Mulieres autem multæ sanctæ ministrarunt sanctis e possessionibus suis sicut ministravit *Sulamitis Elisa*, sed cum eo non habitavit, & ipse propheta in domo seorsim habitavit; & cum mortuus esset filius ejus voluit se proicere ad pedes Prophetæ, & non permisit minister ejus, sed vetuit eam, & dixit *Elisa* puero: *dimitte illam, quia anima ejus amara est*. Ex his igitur oportet ut intelligamus habitationem eorum; Domino *Jesu Christo* ministrarunt mulieres e possessionibus suis, sed cum illo non habitaverunt; etiam *Apostolis*, etiam *Paulo*, reperimus ministrasse mulieres sed cum illis non habitaverunt: sed verecunde, & sancto, & sine macula conversati sunt coram Domino, & absolverunt cursum suum, & acceperunt coronam suam a Domino Deo *Omnipotente*.*

XVI. Ideo rogamus vos, fratres in Domino, ut hæc servemus inter nos; & hæc cogitemus, ut nos in vobis unum simus, & vos sitis unum in nobis, & in omnibus omnes nos simus una anima, & cor unum in Domino. Quicumque novit Dominum, audit nos, & qui non est ex Deo, non audit nos. Qui vult servare sanctitatem in veritate, audit nos; & virgo, quæ in veritate vult servare virginitatem, audit nos, & quæ non servat virginitatem suam in veritate, non audit nos.

Deinceps valete in Domino, & gaudere in Domino omnes sancti. Pax & gaudium sit vobiscum a Deo Patre per *Jesum Christum* Dominum nostrum. Amen.

Explicit Epistola secunda Clementis discipuli Petri.

JOANNIS DOMINICI MANSI

I N

SUPERIORES EPISTOLAS

ANNOTATIO.

Pro gualis hinc Clementis, discipuli Apostolorum, nomina inscriptis litteris pugnat VVestlenius, & quidem non contemnendis argumentis. Principio offert testimonium S. Hieronymi contra Jovinianum Lib. I. cujus hæc sunt verba: *Hi sunt annuisti, quos castro non recipiunt, sed voluntas propter regnum Cælorum. Ad hoc & Clementis successor Apostoli Petri, cujus Paulus Apostolus meminit, scribit epistolam, omnemque peno sermone suum de virginitate puritate continet &c.* Ad id aliud argumentum ex S. Epiphano Har. XXX. quæ est Ebionitarum num. XV. ubi ait: hæreticos illos argui a Clemente epistolis encyclicis, quas legi ait in sanctis ecclesiis; in quibus epistolis doceri affirmat virginitatem, quam Ebioniti non recipiant: laudibus esse illam, Davidem, & Sampsonem, a quibus Ebioniti abhorrent. Utraque hæc sicut nupiam leguntur in decibus vulgaris epistolæ Clementis ad Corinthios; ita vicissim peripice in utraque hæc apparent. Demum in utraque hæc epistola nihil occurrit oppositum moribus ecclesiæ Christianæ prioris sæculi, quæ Clementis floruit.

Verum arduum mihi est admittere, & pro sinceris agnoscere epistolas tota plane antiquitate, & ad hoc usque sæculum ignotas. Neque enim facile concesserim Hieronymum sermonem de illis habere in fragmento a VVestlenio producto, quod hoc argumento evinco. Hieronymus non negligit, laudatque ejus epistolam primam ad Corinthios; meminit & secundam, quam tamen non ab omnibus admitti affirmat. Profecto non fuisset & geminas alias si nosset. Quo ergo spectavit in testimonio illo, ex libro contra Jovinianum producto? Arbitror præ oculis habuisse epistolam ad Corinthios secundam, in qua forte de virginitate prolizior sermo habebatur; quamquam enim in modo non legitur, non est cur quisquam miretur, neque enim integra ad nos pervenit, ut eruditus omnibus exploratum est. Nihil moror S. Epiphanius testimonium, quæ tunc *legebantur in ecclesiis*. Profecto ex testimonio S. Hieronymi discimus nullas alias Clementis epistolas præter illa in ecclesiis legi consuevisse, nisi ad Corinthios geminas.

Quod vero ait VVestlenius, nihil in utraque hæc littera occurrere a moribus ætatis illius abhorrens, usque adeo ætatem non iudico, ex earum enim lætione deprehendisse mihi visus sum nescio quæ vestigia Monachatus, nempe cæcus hominum, qui morum sanctimoniam singularem elegerint, quod permaxime elucet illis verbis:

Ad quod non docet fideliter, illis præcipio, qui elegerunt sanctitatem. Monachorum autem a consortio fidelium secessus, recentior est, quam ut cum ætate Clementis componi possit.

CLEMENS PAPA

EX DECRETO GRATIANI.

Quando celebratur Missa, presbyterum laicum ingredi non præsumat.

Sacerdotum, aliorumque Clericorum Ecclesiæ ferventium honores, a laicorum loco discrete apparere convenit. Quamobrem nulli laicorum liceat in eo loco, ubi sacerdotes & reliqui Clerici consistunt, (quod presbyterium nuncupatur) quando Missa celebratur consistere, ut libere ac honorifice possint sacra officia exercere.

De consecratione Sacerdotum aliorumque.

celebrari.

DECRETA ALIA S. CLEMENTIS

Ex vetustissimo Codice Lucensi annorum circiter mille ex Epistola B. Clementis ad Jacobum.

I. Episcopus irreprehensibilis sit, non fideiussor, nec advocatus litium, nec aliis curis negotiorum mundanorum perplexus. Presbyter pudicus, carceres visitet, & peregrinos suscipiat, stateras æquales habeat.

II. Diaconi tamquam oculi, & aures Episcopi sint. Cathecumini instruantur.

De Perceptione, cujus supra.

III. Sacramentum cum omni timore Dei servetur a Presbyteris, Diaconibus, & Ministris.

IV. Communio in crastinum non servetur, sed cum timore Dei sumatur; ac Clericus nec celeriter cibos accipiat.

V. Vasa sacrarii, vel vela vetusta utantur, & in sacro fonte pulvis obruatur.

VI. De palla nullus mortuus obruatur, nec Diaconus imponat, vella, & pallas Subdiaconus in Sacrario lavet.

ADMONITIO EDITORUM.

Quæ hic subjicimus, statuta S. Petri crura sunt ex appendice ad opera S. Leonis, quam Ballerini fratres editioni a se adornata operum S. Leonis tomo III. pag. 674. ex ms. Cod. capituli Veronensis cruerunt. Quamquam vero nihil novi continent, cum fere omnia sint in epist. II. S. Clementis ad Jacobum; ne quid tamen desit in hac collectione præterita non duximus.

Præcepta S. Petri de SACRAMENTIS conservandis.

CLEMENS JACOBO CARISSIMO.

Quoniam, sicut a beato Petro apostolo accepimus, omnium apostolorum patre, qui claves regni cælestis accepit, qualiter tenere debemus de Sacramentis, quæ geruntur in Sanctis, te ex ordine nos docet instruere. Tribus enim gradibus commissa sunt Sacramenta divinarum secretorum, id est presbytero, diacono, & ministro, qui cum timore & tremore clericorum reliquias Sacramentorum corporis Domini custodire debent, ne qua putredo in sacratio inveniat; ne cum negligenter agitur, portio

corporis Domini gravis inferatur injuria. Communio enim corporis Domini nostri Jesu Christi, si negligenter erogetur, & presbyter minora non curet admonere officia, gravi anathemate, & digna humiliationis plaga feriat. Certe tamen in altario holocausta offerantur, quanta populo sufficere debeant. Quod si remanserint, in crastina non referentur, sed cum timore & tremore clericorum diligentia consummantur. Qui autem residua corporis Domini, quæ in sacrario relicta sunt consumunt, non statim ad communes accipiendos cibos conveniant, ne putiant sanctæ portioni commisceri cibum, qui per aqualicos digestus in secessum funditur. Si ergo mane dominica portio editur, usque ad sextam jejurent ministri, qui eam consumperunt; & si

tertia

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ... Αδελφός, ο οποίος λέει...

Adel, qui Lianum & Clemens dicitur fuisse sub Petro...

Ex chronico MS. Guillelmi de Nangis Monachi Sancti Dionysii.

Hicse a Patricio Junio collectis veterum testimoniis plura possumus adicere...

Ex bibliotheca regis Anglie.

Quartus ecclesie Romanae presul Clementis natione Romanus...

Irenaeus lib. 3. adversus haer. cap. 3.

Sub hoc igitur Clemente dissonant non modica inter eos...

Ex chronico Alberti Stadensis.

Paulo post. Huius patrum Dominus noster Iesu Christi ab ecclesia annuntiat...

Damascenus in parallelis.

Τὸ ὄνομα Κλήμεντος ἐστὶν ἐπὶ Κορινθίων Β.

Ὁ δὲ πατριάρχης ἀδελφότητος ἐπιπέσει ἡμῶν ἐν ταύταις...

EDITOR LECTORI.

P. Labbeus sequentes Clementis epistolae ex editione Patricii Junii protulerat...

P. PETRI COUSTANT

Benedictini e Congregatione S. Mauri in sequentem epistolam.

MONITUM.

I. Elapso saeculo Cyrillus Lucaris primum Alexandrinus, ac deinde Constantinopolitanus patriarcha...

Unde edita...

Quam celebris apud veteres fuerit...

Anonnullis vocatur Romanorum epistola.

II. Epistolam illam publice olim plurimis in ecclesiis lectam fuisse Eusebius hist. eccl. lib. 3. c. 16. tradit...

Publice in ecclesiis lecta...

Inter sacras scripturas ab aliquibus recepta.

Clementis epistolam habebat. Eo pacto quamdam pugna speciem, qua in Eusebii historia occurrit, dum Clementis epistolam loco mox laudato ab aliis repudiatam, & lib. 3. cap. 16. & 38. ab omnibus uno consensu receptam scribit, componi posse Coelesterius obferoat. Quamvis enim ab omnibus inter ecclesiasticas, non item ab omnibus inter sacras Scripturas est recepta, sed a plerisque e divinorum librorum canone rejecta fuit.

Nihil esse cur
opus conser-
tum addeat
tum suspec-
tum.

III. Non desunt, qui cum Clementis nostri sententias apud Clementem Alex. lib. 4. pag. 516. paucioribus perstrictas, & contra pag. 517. pluribus explicatas offendant, epistolam hanc non sinceram, sed aliis locis truncatam & aliis interpolatam ad nos pervenisse suspiciunt. Sed Clementis Romani Alexandrini interpolatorem esse non ambiget, qui verba addita ad infinitum ipsius Alexandrini, quo de Gnostici tractare sibi proposuerat, accommodata esse compererit. Qui autem Clementis nostri sententias nonnullis in locis interpolare sibi licere exstimaverit, in aliis eadem licentia ad eas contrahendas uti potuisse non dubitatur. Præterea Joban. Clericus artis critica par. 3. sect. 2. c. 5. n. 12. observat; ex duorum lacorum capitis 46. epistola nostra cum verbis Clementis Alexandrini cognatione nonnullos moveri, ut hæc duo loca ex Alexandrino adscita opinentur. Ipsius Alexandrini verba ad prædictum caput 46. referemus & expendemus.

Plures ejus
editiones.
Quam sequi-
mur interpre-
tationem.

IV. Præclaram hanc epistolam primus Patricius Junius latine conversam ac notis illustratam Oxonii anno 1633. edidit. Eandem cum insigni præfatione anno 1654. Helmestadii recudi curavit Joachimus Johannes Maderus. Misto & quam Bartonius anno 1647. ac subinde Godefredus Vendelinus & Johannes Fell Oxoniensis antistes aliique subinde in eam navarunt operam. Postmodum & Johannes-Baptista Coelesterius anno 1672. illam nova interpretatione novisque notis adornatam Parisiis in lucem emisit. Eam demum recensuit ac notarum spicilegium collegit Paulus Colomesius, cujus novissima editio Londini anno 1694. prodit. Coelesterii interpretationem, ut littera tenaciorem, verbis nonnullis identidem mutatis, retinendam duxi.

De tempore
quo scripta
est, opinio
diverſa.

V. De tempore quo scripta est, nondum inter eruditos convenit. Ac licet prima illius verba de persecutione dicta esse plerique omnes consentiant, ea tamen alii de Neronis, alii de Domitiani persecutione interpretantur. Et hæc quidem alii ferventem, alii desinentem intelligunt. Hinc circa tempus, quo epistola ista scripta est, triplex maxime existit opinio: prima Johannis Ernesti Græbii, qui epistola par. 10. p. 254. & 255. eam Neronis persecutione desinente, proxime post apostolorum Petri & Pauli martyrium, hoc est anno Christi 68. vel etiam 65. exeunte scriptam esse contendit; altera Godefridi Vendelini eadem anno Christi 95. fervente Domitiani persecutione illigantis; postrema Coelesterii atque Tillemontii, qui illam desinente ejusdem imperatoris persecutione circa annum Christi 97. scriptam arbitrantur. Quartam vir clarissimus Claudius Fleury to. 1. hist. eccl. pag. 248. excogitavit, quæ ad Græbii sententiam propius accedat. Nampe ad id tempus, quod Neronis interitum excepit, & Jerusalem anteceffit excidium, referri posse opinatur, & casus adversos, in epistola principio memoratos, de bello civili, quod Neronis mors excitavit, interpretatur.

Circa annum
Christi 97.
scripta proba-
biliter dicitur.

VI. Obscurum non est, Clementem ibi de arumnis, quibus oppressa erat Romana ecclesia cum Corinthiorum epistolam accepit, sed a quibus respirabat cum hanc rescripsit, habere sermonem, adeoque Vendelini de persecutione fervente sententiam minime probandam esse. Neque minus certo ex eodem exordio conficitur, arumnas illas de Neronis persecutione interpretari non licere. Nihil enim erat, cur in litterarum tarditate Corinthiis excusanda hoc taceretur, Petrum videlicet, cuius erat ipsorum satisfacere questionibus, iis acceptis detentum, casum & e vivis fuisse sublatum. Deinde in toto epistolæ contextu illud innuitur, cum ipsum qui nunc rescribit, prius Corinthiorum scripta accepisse. Quocirca ad litteram intelligendi sunt tum Ireneus lib. 3. adv. hæres. c. 3. & apud Eusebium hist. eccl. lib. 5. cap. 6. tum Hegefippus apud eundem Eusebium lib. 4. c. 22. cum diffusionem, quam sedare nunc conatur Clemens, non sub Petro, sed sub Clemente ortam esse testantur. Præterea cum idem Ireneus; apostolicorum temporum tam vicinus, Clementem tertio loco ab Apostolis post Linum & Cletum, seu ut vocat Anacleum, Roma episcopatum sortitum esse scribat, reliquum est ut cum pluribus post Neronem annis Romana ecclesia administrationem suscepisse crediderit. Hanc autem ea in re falsum esse quis sibi persuadeat? Eidem suffragantur & plerique patres, qui Romanorum pontificum seriem texunt, atque ipsi veteres catalogi, in quibus Petro Linus, Lino Cletus, huic Clemens successisse legitur. Ipsa quoque Clementis verba num. 44. qui expenderit, ubi laudata Apostolorum providentia subdit, Qui igitur ab illis, aut DEINCEPS AB ALIIS viris eximii constituti sunt.... ac LONGO TEMPORE præclarum ab omnibus testimonium reportarunt, hos censeamus officio injuste dejici: hæc, inquam, qui expenderit, is persuasum habebit epistolam istam tunc temporis conscriptam esse, cum ab officio suo remoti fuissent presbyteri, qui non solum ab Apostolis, sed etiam ab aliis deinceps, hoc est ab eorum successoribus ordinati, munus suum longo tempore obierant. Standum igitur est sententia Eusebii, in cujus Chronico

nos cap. 15. pontificatus Clementis initia ad postremos Domitiani imperatoris annos referuntur. Unde nihil rationi magis consentaneum occurrit, quam ut Corinthiorum epistolam sortem Domitiani persecutione Romanam pervenisse, atque illis eadem persecutione defunctis a Clemente circa annum Christi 97. rescriptum esse credamus.

VII. Neque his adversatur illud num. 41. Non ubique, fratres, offeruntur sacrificia jugia, vel votiva, vel pro peccato & delicto, sed Jerosolymis tantum, licet Grabi-
Jerosolymitanum templum fuisse et in minime possit.

bis hinc certo constare sibi dicat, templum Jerosolymitanum tum fuisse, atque excidium illius, quod in annum 70. incidit, necdum contigisse; alioqui non offeruntur in presenti, sed olim offerebantur fuisse dicendum. Verum non satis attendis vir eruditus sermonis usum, quo res praeteritas veluti praesentes ob oculos ponere & per praesens tempus enuntiare narrandi licet. Quid enim in hac epistola sibi vult, Sacrificia non in omni loco; sed Jerosolymis tantum offeruntur, nisi illud, *En praescripto Legis sacrificia Jerosolymis tantum offeruntur?* Quod quidem praescriptum cum etiamnum in Lege maneat, ipsa Clementis verba etiam nobis offerre non inopie nunc liceret. Nempe Clemens comparatione ac more Judaeorum, quibus sacrificiorum leges a Moysse praescribuntur, Christianis auctor est, ut & ipsi statutum ab Apostolis oblationum & officiorum ordinem reverenter accipiant ac servent. Hoc autem, ut ipse v. c. Claud. Fleuri fatetur, in exponendis comparationibus usurvenit, ut res praeterita perinde, ac si praesentes adefsent, ob oculos ponantur.

VIII. Frustra etiam Clementem proxime post Petri ac Pauli martyrium scripsisse ex eo colligitur, quod num. 4. Abelis Jacob, Moysis ac Davidis, qui per amulationem & invidiam multa passi sunt, praemissis exemplis; num. 5. initio subicit, Sed missis veteribus exemplis, veniamus ad proximos athletas, & aetatis nostrae generosa exempla summamus, ac deinde Petri & Pauli martyrium enarrat. Nemo enim non videt quam recte Clemens circa annum Christi 97. Petri ac Pauli martyrium, cum temporibus Davidis, Moysis, Jacob & Abelis comparatum, proximum ac vicinum aetatis nostrae dixerit. Immo neque proximam ab eo dicitur diebus quibus scribit, sed aetati, (γενῆ) quam agit, seu in qua degit. Demum num. 47. ubi ad evangelica tempora animum refert, eaque cum illo confert quo scribit, Corinthiorum ecclesiam antiquam vocare, & primum eorum diffidum, de quo Paulus 1. Cor. 1. loquitur, ut in principio Evangelii ortum memorare, ipsamque Apostoli hujus epistolam, tametsi quatuordecim tantum annis excidium Jerosolym. praeserit, in principio Evangelii scriptata dicere non dubitat. Quod sane evidenti argumento est eum, cum ita scriberet, longius ab eodem principio recessisse; nec ab hinc recessisse longius videretur, si ut vult Grabi-
Nec sequitur etiam, ut Petri & Pauli martyrium praesens exco- perat.

us, praedicta Pauli epistola hac Clementis novem duntaxat vel ad summum duodecim annis posterior foret.

IX. Ex venerando illo sacra antiquitatis monumento, quod summam primorum Christianorum simplicitatem sapit, duo in primis maximi momenti documenta fideles percipiunt. Primum enim ubi in primaria ecclesia, tot Spiritus-sancti donis ornata, ac maximis Apostolorum sudoribus exculta, spinas dissonorum exortas videns, minus jam mirantur, si inter Christianas societates, qua recte composita audiunt, hujusmodi scandala oboriri contigerit. Numquam nimirum quiescit antiquus zizaniorum seminator, & agrum Domini infau-
Duo circa dissonationes documenta.

stibus sudare non cessat. Sed quamvis antiquum sit hoc malum, non ideo tamen minus legendum: sed nullum esse, cui remedium citius adhibendum sit, item ex hoc scripto, ut ex Pauli epistola, docemur. Nempe tenui discordiarum flamma, nisi quam primum extingatur, brevi ingens incendium concitari appime callebant.

CIRC. ANN. CHR. 97.

la constituta, res domesticas honeste ad-

1. Tim. 3. 5.

2. Omnes autem humili animo eratis, nullatenus superbiētes, magis subiecti quam subdientes, dantes potius quam accipientes, Dei viatico contenti, & sermonibus illius diligentē attendentes, dilatati eratis in visceribus, & passiones ejus prae oculis vestris erant. Sic pax alta & præclara dabatur omnibus, & insatiabile beneficiendi desiderium, ac plena Spiritus-sancti effusio super omnes erat. Referturque sanctæ voluntatis, bono atque alacri animo cum pia fiducia extendebatis manus vestras ad omnipotentem Deum; supplicantes illi ut propitiuss esset, si quid inviti peccassetis. Vobis per diem ac noctem sollicitudo erat pro universa fraternitate, ut cum misericordia & conscientia servaretur numerus electorum Dei. Sinceri & simplices eratis, atque injuriarum invicem acceptarum immemores. Omnis dissensio & omnis scissura vobis abominatiō erat. De proximorum delictis lugebatis; eorum defectus vestras judicabatis, omnis bona operationis non penitebat vos, sed parati eratis ad omne opus bonum. Veneranda & virtutum omnium referta conversatione ornatī, cuncta in timore ejus peragebatis. Domini mandata in cordis vestri tabulis scripta erant.

1. Machab. 7. 37. Hebr. 4. 11.

Deut. 32. 15. Corinthiorum trillia statum oborta seditione. Esai. 3. 7.

3. Omnis gloria & distensio data est vobis, & impletum est illud Scripturæ: *Edis & bibit, & dilatatus est & incrassatus, & recalcitravit dilectus.* Hinc emulatio, discordia & seditio, persecutio & tumultus, bellum & captivitas. Ita insurrexerunt inhonorati contra honoratos, inglorii contra gloriosos, insipientes contra sapientes, juvenes adversus seniores. Idcirco procul absunt justitia & pax, dum unusquisque timorem Dei deserit, & in fide illius cæcutit, nec ambulat in institutis præceptorum ejus, neque vitam secundum id quod Christo dignum est moderatur; sed unusquisque secundum pravās suas cupiditates incedit, invidiam iniquam & impiam refumendo, per quam & mors intravit in mundum.

Isai. 2. 24.

Invidia pravi effectus. Gen. 4. 3. 6.

4. Ita enim scriptum est: *Et factum est post dies, obtulit Cain de fructibus terræ sacrificium Deo: Abel quoque obtulit & ipse de primogenitis ovium & de adipibus earum. Et respexit Deus super Abel & super munera ejus: super Cain autem & super sacrificia ejus non advertit. Et contristatus est Cain valde, & concidit vultu suo. Et dixit Deus ad Cain, Quare tristis factus es & quare concidit vultus tuus? Nonne si recte offeras, non autem recte divides, peccasti? Quiesce: ad te converso ejus, & tu dominaberis ipsius. Et dixit Cain ad Abel fratrem suum. Transeamus in campum. Et factum est, dum essent in campo, surrexit Cain super Abel fratrem suum, & occidit eum. Videtis fratres quod emulatio & invidia fratricidium effecit Propter emula-*

1. Id. v. 7.

Gen. 17. 41. Gen. 37.

Αγαθὸς καὶ ἀποκρίτως τοῖς ἀνδράσι ἐαυτῶν ὡς τε τῆς κληρονομίας ἐπιμενοῦς, τὰ κατὰ τὸν οἶκον σπουδῆς οἰκουργεῖν ἐδιδάσκετε, πάντων σωφρονέσας.

Πάντες τε ἐπιταπεινωθέντες, μηδὲ ἀλαζονεῖς, ὑποτασσόμενοι μάλλον ἢ ὑπερτασσόμενοι, μάλλον δίδοντες ἢ λαμβάνοντες. τῆς ἐφοδίας τῷ Θεῷ ἀραιώμενοι, & ἀποστήγοντες τοὺς λόγους αὐτοῦ ἐπιμελῶς ἐρευνησάμενοι ἥτις τῆς σπλαγγος, καὶ τὰ καθήματα αὐτοῦ ἡμῶν ἀπὸ ὀφθαλμῶν ὑμῶν. Οὕτως ἐφιλίωθη βαθεῖα & λεπταρὰ εἰδὸς αἴσιν, & ἀκόρητος πόθος εἰς ἀγαθοποιίαν, καὶ πλήρης πνεύματος ἁγίου ἐκχυσὶς ἐπὶ πάντας ἐγίνετο. Μεταίτε ὅσας βουλὰς ἐν ἀγαθῇ ἀποθυμίᾳ μετ' ἑσῶν πεποιθήσεως ἐξετέλετε τὰς χεῖρας ὑμῶν πρὸς τὸν παντοκράτορα Θεὸν, ἰκετεύοντες αὐτῷ ἵλεως ᾄδειναι, ἐπεὶ ἀκούετε ἡμᾶρτε. Ἀγῶν ἡμῶν ὑμῖν ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς ὑπὲρ πάντος τῆς ἀδελφότητος, εἰς τὸ σωθῆναι μετ' ἡμεῶν καὶ σωτηρίας τῶν ἀειθρῶν τῶν ἐλεεινῶν αὐτῶν. εἰλικρινεῖς καὶ ἀκέραιοι ἦτε, καὶ ἀναμνηστικοὶ εἰς ἀλλήλους. Πᾶσα εἰσὶς, καὶ πᾶν χρίσμα βδελυκτὸν ὑμῖν ἐπὶ τοῖς παραπτώμασι τῆς πλησίον ἐπισημαίνετε. τὰ ὑπερήματα αὐτῶν ἴδω ἐκείναι ἀμεταμέλητοι ἥτις ἐπὶ πάσῃ ἀγαθοποιίᾳ, ἐπιμοῖται εἰς πᾶν ἔργον τε ἀγαθόν. Τῇ παρατηρῶ καὶ σεβασμίᾳ πολιτείας ἀποσημαίνεσθε, πάντα ἐν τῷ φόβῳ αὐτῶ ἐπιτελεῖτε. Τὰ ἀποσώματα τῶ κενῶ ἐπὶ τῇ πλατῆ τῆς καρδίας ὑμῶν ἐγγράψατο.

Πᾶσα δόξα & πλατυσμός ἐδόθη ὑμῖν. καὶ ἐπιπελάσθη τὸ γεγραμμένον. Ἐφάρων καὶ ἐπιαν, καὶ ἐπλατυθῆ, καὶ ἐπα χυῖθη, καὶ ἀπεγαλάκτισεν ὁ ἡγαπημένος. Ἐκ τῆς ζῆλος, καὶ εἰς, καὶ εἰσὶς, διαγωγὸς καὶ ἀκαταστασία, πόλεμος καὶ ἀίχμαλωσία. Οὕτως ἐπηρῆθησαν οἱ ἄτιμοι ἐπὶ τὸς εἰτίμους, οἱ ἀδόξοι ἐπὶ τὸς εὐδόξους, οἱ ἀφρονεῖς ἐπὶ τὸς φρονίμους, οἱ νοῖοι ἐπὶ τὸς ἀφροσύνας. Ὅσα τῶ πῶρῳ ἀπεινῶν ἢ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη, ὡς τῶ ἀπολείπειν ἕκαστον τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, καὶ ὡς τῆ πίστεως αὐτῶ ἀμβλωπῆσαι, μηδὲ ὡς τῶ νομίμοις τῶν ἀποσώματων αὐτῶ ἀποβῆθαι, μηδὲ πολιτεῖαν κατὰ τὸ καθήκον τῷ Χριστῷ, ἀλλὰ ἕκαστον βαδίζων κατὰ τὸς ἐπιθυμίας αὐτῶ τὰς πομπὰς, ζῆλον ἀδικῶν καὶ ἀσεβῶν ἀνεκλήροτος, δι' ἣ καὶ θάνατος εἰσῆλθε εἰς τὸν κόσμον.

Γέγραπται γάρ ὅτι: Καὶ ἐζήτητο μετ' ἡμερῶν, ἡμερῶν καὶ Κάν ἀπὸ τῶν καρπῶν τῆς γῆς θυσίαν τῷ Θεῷ. καὶ Ἀβὲλ ἡμερῶν καὶ αὐτῶ ἀπὸ τῶν πρωτογενῶν τῶν προβάτων, καὶ ἀπὸ τῶν εἰσῶν αὐτῶν. Καὶ ἐπέδωκε ὁ Θεὸς ἐπὶ Ἀβὲλ, καὶ ἐπὶ τῶς δώροις αὐτῶ. ἐπὶ δὲ Κάν καὶ ἐπὶ τῶς θυσίαις αὐτῶ ἀποστήγον. Καὶ ἐλυπήθη Κάν ἄγαν, καὶ σιωπῶσεν τῷ ἀποσώματι αὐτῶ. Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς Κάν. ἵνα τί πείρασθ' ἐζήτησ; καὶ ἵνα τί συνέπισον τὸ ἀποσώματός σου; ἢ ἕν ὅτι ὁρθῶς ἀποσείνησ, ὁρθῶς δὲ μὴ διέλθῃς, ἡμαρτε; ἠτύχασον. Πρὸς σε ἡ ἀφοροσφῆ αὐτῶ, καὶ σὺ ἀρῆεις αὐτῶ, Καὶ εἶπεν Κάν πρὸς Ἀβὲλ τὸν ἀδελφόν αὐτῶ, διελθῶμεν εἰς τὸ πεδίον. Καὶ ἐζήτητο ἐν τῷ εἶναι αὐτῶς ἐν τῷ πεδίῳ, ἀνέστη Κάν ἐπὶ Ἀβὲλ τὸν ἀδελ-

1. Cajus scilicet viatico contentos eos proxime dixit. Ita, ut observavit Cotelerius, passiones Christi Clemens passiones Dei nuncupare non dubitat: quod Photium fugit; alioquin cod. 110. minime notasset id forte sonantibus in hac epistola reprehenturos esse, quod Clemens Christum appellans nequaquam sublimiores & convenientes Deo voces adhibuerit. Tatum obicitur sul. Iam ei excidisse, quæ divina illius naturæ advertuntur. Ex hoc autem loco sperat præteritur ac periturum hæretis Nestorian.

φόν αὐτῶ, κ' ἀπέκτεον αὐτῶν. Ὁρᾶτε ἀδελφοί, Ζήλος κ' φθόνος ἀδελφοκτονίαν κατεργάσατο. Διὰ Ζήλον ὁ πατήρ ἡμῶν Γαλιθαί ἀτίδρα ἐπὶ προσώπῳ Ἡσαΐα τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. Ζήλος ἐποίησεν Ἰωσήφ μίχελθῶσά τε διωχθῆναι, κ' μίχελ θυλείας εἰσελθεῖν. Ζήλος φόνον ἐποίησεν Μαυσίῳ ἐπὶ προσώπῳ Φαραὼ βασιλέως Αἰγύπτου, ὅτι τὸ ἀνευσεῖν αὐτῶν ἐπὶ τῷ ὀφθαλμῷ τὶς σὺ κατέστρεψεν κελτόν, ἢ διαστέλει ἐφ' ἡμῶν; μὴ ἀνελεῖν με σὺ Ζήλης, ὅτι ἔβλεπον ἀνείλες ἐχθρὸς τῷ Αἰγύπτου; Διὰ Ζήλον Ἀαρὼν κ' Μαριαμ ἔξω τῆς παρεμβολῆς ἠελίοθησαν. Ζήλος Δαβὶδ κ' Ἀβεραμ ζώστας κατήγαγεν εἰς ἄδην, ὅτι τὸ σασιῶσαι αὐτοὺς ἀπὸ τῶν θυράκωντα τῷ Θεῷ Μαυσίῳ. Διὰ Ζήλον Δαβὶδ φθόνον ἔχεσθαι, ἢ μόνον ὑπὸ τῆς ἀλλοφύλων, ἀλλὰ κ' ὑπὸ Σαουλ βασιλέως Ἰσραὴλ ἐδιώχθη.

Ἀλλ' ἵνα ἴδῃ ἀρχαίων ἐσπερήματων παυσώματα, ἔλθωμεν ἐπὶ τὰς ἔργα ἡρώδους ἀδελφῶν. ἑξωμεν τῆς ἡμέρας ἡμῶν τὴν ἡμαίαν ἐσπερήματα. Διὰ Ζήλον κ' φθόνον, (ἐκλήσις π) σὺ δὲ διωχόμεναι σὺ (λοι ἐδιώ) χθῆσαν κ' εἰς θάνατον (ὁ δὲ π.) Λαβωμεν ἀπὸ ὀφθαλμῶν (ὁ ἡμῶν) τὸς ἀγαθὸς ἀποστόλῳ (σ. Πέτ.) ὅτι Ζήλον ἀδίκον ἔχε (ὁ αὐτὸς) δὲ δίο, ἀλλὰ πλείονας ὑπ' (ἐμῶν) πόνους, κ' ἔγω μαρτυροῦμαι ἐπὶ ἑστέον εἰς τὸν ἐφελκόμενον) τὸν τῶν δόξης. Διὰ Ζήλον (ὁ) Πικύλος ἐσπομῶν βραβείον (ἀπεχ) ἐν, ἐπίτιμῳ δεσμά φέρεισας, (φασ) δ' ἀφ' ἑστέον, λιθαροῦσιν, κ' ἠρῶν (ἡ) ὁμοῦσιν ἐπὶ τῆ ἀνατολῇ κ' ἐν (τῇ) δύσει, τὸ ἡμῶν τῆς πίστεως αὐτῷ κλειῶσ ἔλαβεν, διωχόμενον διδάξας ὅλον τὸν κόσμον, κ' (αὐτὸ ἐπὶ) τὸ πῆμα τῆς δόξης ἐλθόν, κ' μαρτυρήσας ἐπὶ ἴσθ' ἡρώδους, ἐπὶ ἀπῆλλάγη τὸ κόσμος, κ' εἰς τὸν ἀγίου τοπον ἐπορεύθη, ἐσπομῶν ἡρώδους μίχελσας ὑπογραμμῶσιν.

Ταῦτα τῶν ἀνδράων θείων πολιταρχαῖοις συνηθροίσθη πολὺ πλῆθος ἐκλεχθῶν, οἵτινες * πολλὰς αἰκίας κ' βασάνους ἔδρα Ζήλον παθόντες, ὑποδέχοντα καλλίστων ἐχθρῶν ἐν ἡμῖν. Διὰ Ζήλον διωχθεῖσαι γυναῖκες Δαναΐδες κ' Δίρκη, αἰκίσματα δὲνα κ' ἀνόσια παθεσσαι, ἐπὶ τὸν τῆς πίστεως βέβηχτον δρόμον κατίπτεισθαι (αν) κ' ἔλαβον γέρας ἡμαίωναι ἀσθενεῖσιν τῶ σώματι. Ζήλος ἀπῆλλοτεῖσεν γαμπίσας ἀνδρῶν, κ' ἠλλοῖωσεν τὸ πῆμα τῶ πατρὸς ἡμῶν Ἀδάμ. τῷ (τω) νῦ ὅσον ἐκ τῆ ὁσέων μα, κ' σαρξ ἐκ τῆς ἀρκῶσ μα. Ζήλος κ' εἰς πόλεις μεγάλας κατέστρεψεν, κ' ἔδρη μεγάλα ἐξέρισωσεν. Ταῦτα, ἀγαπῶνται, ἢ μόνον ἡμᾶς νοσητούμεν ἐπισέλλομεν, ἀλλὰ κ' εἰ αὐτοὺς ἐσπομῶσθαι (τες.) ἐν γὰρ τῶ αὐτῷ σκάμμα (ατι) κ' ὁ αὐτὸς ἡμῖν

* f. πολλὰς αἰκίας κ' βασάνους.

A tionem pater noster Jacob aufugit a facie Esau fratris sui. Emulatio fecit, ut Joseph persecutionem usque ad mortem sustineret, & in servitutum addiceretur. Emulatio Moysen coegit fugere a facie Pharaonis regis, quando a gentili suo audivit, Quis se constituit arbitrum vel judicem super nos? Numquid tu vis me occidere, quemadmodum occidisti heri Egyptium? Propter emulacionem Aaron & Maria extra castra segregati habitaverunt. Emulatio Dathan & Abiron vivos in infernum demisit, quod tumultuati essent adversus Moysen famulum Dei. Ob emulacionem David non solum invidiam ab alienigenis, sed & persecutionem a Saule rege Israel passus est.

CIRC. ANN. CHR. 27. *Quis* Emod. 2. 24. *Propter* e-Num. 11. *extra* Num. 16. 11. *demisit* 1. Reg. 18. 6. c.

5. Sed missis veteribus exemplis, veniamus ad proximis athletas, & statim nostræ generosa exempla sumamus. Propter emulacionem atque invidiam, qui Ecclesiæ erant fideles & iustissimæ columnæ, persecutionem etiam usque ad mortem passi sunt. Accipiamus præ oculis nostris bonos Apostolos. Petrus ob iniquam emulacionem non unum aut alterum, sed multos sustinuit labores, atque ita martyris effectus effectus abiit ad debitum gloriæ locum. Paulus patientiæ præmium obtinuit, cum catenas septies portasset, virgis cæsus, ac lapidatus esset. Præco factus in Oriente & Occidente, eximium fidei suæ decus accepit. Cum totum mundum docuisset iustitiam, & ad Occidentis terminum venisset, ac sub principibus martyrium passus esset, ita e mundo migravit, & in locum sanctum abiit, summum patientiæ exemplar effectus.

Petri & Pauli martyrium. Paulus septies catenas portavit.

6. His viris, qui divinam vitam duxerunt, ingens aggregata est multitudo electorum, qui multas contumelias multaque tormenta propter emulacionem passi, pulcherrimo apud nos exemplo existiterunt. Propter emulacionem vexatae mulieres & Danaides & Dircæ, cum gravia & nefanda supplicia sustinissent, ad constantem fidei cursum pervenerunt, & corpore debiles nobile præmium acceperunt. Emulatio uxores a maritis alienavit, & mutavit hoc patris nostri Adami dictum: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. Emulatio & contentio urbes magnas everrit, & gentes magnas eradicavit.

Plures alii martyres. Danaides & Dircæ.

7. Hæc, dilecti, scribimus, non tantum ut admoneamus vos, sed & ut nos ipsi comonefaciamus. In eodem enim stadio versamur,

Gen. 2. 21.

1. Hac loquendi ratione indicatur videtur Clementem se ex Jacob filio potius oriundum, quam ex profapia Cesarum; adeoque Iudeum, non Romanum esse. Secus tamen Eucherius in epistola ad Valerianum tenet. Forte etiam Clementem Jacob eo sentu patrem nostrum vocat, quo Paulus Rom. 9. promissionis filium in semine Abraham & Israel computari docet, eoque ex ipso Israel Dei. Gal. 6. 16. nancipat. 2. Ut solum Mariam perfusam lepra, ita & unam extra castra exclusam Scriptura memorat. 3. Sen coram principibus testimonium dixisset, sanguinem pro consensione veritatis fundere non dubitans. Etiam autem hereticorum fuerit conjecetur. Dircæ Danaides etiam Dircæ legendum esse conjecetur. At Johann. Clericus Argis crit. p. 3. fess. 2. c. 6. n. 15. pro verbis Danaides ubi dicitur, restituendum esse conjecetur. Emod. a. i. ubi dicitur, sine reverentia & jure, hoc est, ut reverentiam habito senu infirmare, & contra jus & fat. Sed conjecetur ejus neminem facile subscribiturum puto, cum orationis series postulet, ut quemadmodum proxime exposuit virorum, ita nunc mulierum proponat specialia atque singularia exemplum. Longe minus cuiquam placebit, quod vocem grecam zelos latine exherisiam interpretatur. Non enim aliud hic sonat, quam superius ubi Paulus. Petrus. David, &c. iam zelos vexatis memorantur. Neque magis audiendus videtur, cum id de hoc loco statuit, ut nihil mendum in eum interpretetur. dubium esse nequeat, quin semipagana librario debeat, qui tabulam filiarum Danai cum veris historiam conjunxit. Quasi vero heri non potuerit, ut circa illud tempus, quo Petrus & Paulus propter emulacionem genitum passi sunt, eandem ob causam vexatae fuerint duæ mulieres Danaides & Dircæ appellatae, quæ aliunde nobis ignotæ sint. Certe orationis series, uti mox dicebamur, postulat, ut insignium mulierum singularia exempla subiciantur: nec quidquam magis in erroris inducit, quam ex cognatione nominum id uni tribuere, quod de altero novimus. Quapropter nec probanda videtur opinio eorum, qui eo quod Clementi Alex. lib. 4. Strom. inter feminas ethnicas quæ sibi laudem virtutibus suis pepererunt, prædicitas Danai filias recitent, eaque inconcom, cui titulus Danaide, a quodam poeta celebrata commemorat, ex hoc Alexandrini loco solum a librario quodam tenere coniunctum fuisse arguant.

CIRC. ANN. CHR. 97.

habitatores ejus. Quando igitur contigerit vos eam capere, servate me & domum patris mei. Et dixerunt ei; Sic erit quemadmodum locuta es nobis. Cura igitur nos adesse cognoveris, congregabis omnes tuos sub tecto tuo, & servabuntur: quotquot enim inveniuntur extra domum peribunt. Et addiderunt, ut signum daret, nempe funiculum coccineum, appenderet de domo sua: manifestum facientes, quod per sanguinem Domini futura esset redemptio universis credentibus & sperantibus in Deum. Videte dilecti: non solum fides, sed & prophetia in muliere exstitit.

Rahab meretrix jam propheta.

Humilitas commendatur

1 Jo. 9. 23. 4. 1. Cor. 1. 31. 2. Cor. 10. 17.

Luc. 6. 36.

1 Jo. 66. 3.

Seliguis ostendit delectand.

1 Jo. 16. 9.

1 Jo. 2. 21. sic. 1xx.

1 Jo. 16. 31. Et.

His habitandum qui pacem colunt non qui fingunt.

1 Jo. 29. 31.

1 Jo. 61. 5.

1 Jo. 77. 36.

13. Humiles itaque simus, fratres, deponeutes omnem arrogantiam & fastum & amentiam & iras, atque faciamus quod scriptum est: dicit enim Spiritus-sanctus, Non gloriatur sapiens in sapientia sua, neque fortis in fortitudine sua, neque dives in divitiis suis: sed qui gloriatur, in Domino gloriatur; querendo illum, & faciendo judicium ac justitiam: praecepit memores sermonum Domini Jesu quos locutus est docens mansuetudinem & longanimitatem; sic enim dixit; Estote misericordes, ut misericordiam consequamini; dimittite, ut dimittatur vobis; sicut facitis, ita fiet vobis; sicut datis, ita dabitur vobis; sicut judicatis, ita judicabimini; sicut indulgetis, ita indulgetur vobis; qua mensura metimini, ea mensurabitur vobis. Hoc praecepto & his mandatis stabiliamus nos, ut in obedientia sanctorum eloquiorum ejus ambulemus, humiliter de nobis sentientes; ait enim sanctus sermo: Super quem respiciam, nisi super mansuetum & quietum, & trementem sermones meos?

14. Justum ergo ac pium est, viri fratres, Deo potius obedientes nos esse, quam sequi eos qui in superbia & seditione duces fuerunt abominandae emulationis. Detrimentum enim non leve, immo vero grande periculum sustinebimus, si praecipitanter nos tradiderimus voluntatibus hominum, qui ad contentionem & seditiones collimant, ut nos ab eo quod recte habet abalienent. Benigni invicem simus, secundum misericordiam & dulcedinem illius qui fecit nos. Scriptum est enim: Benigni erunt habitatores terrae, & innocentes relinquuntur in ea: iniqui vero exterminebuntur ab illa. Et rursum dicit. Vultu impium superexaltatum & elevatum sicut cedros Libani: & transivit, & ecce non erat; & quaevis locum ejus, & non inveni. Custodi innocentiam, & vide equitatem; quoniam sunt reliquiae homini pacifico.

15. Adhaereamus ergo iis qui cum pietate pacem colunt, & non iis qui cum simulatione pacem volunt. Dicit enim alicubi: Populus hic labiis me honorat: cor autem eorum longe abest a me. Et iterum: Ore suo benedicebant, corde vero maledicebant. Rursumque ait: Dillexerunt eum ore suo, & lingua sua mentiti sunt ei. Cur autem ipsorum non erat restum cum eo, nec fideles habitati Concil. General. Tom. I.

Αὐτῶν τῶν ἰσχυρῶν, ὁ γὰρ φόβος καὶ (ἔθ)μος ὑμῶν ἐπέπισεν τοῖς καὶ (τω) κῆσιν αὐτῶν. Ὡς εἰάν ἐν γέ(νητι) λαβῆν αὐτῶν ὑμᾶς, ὁμοιωσάτε με, καὶ τὸν οἶκον τῆ πατρὸς μου. Καὶ εἰπὼν αὐτῇ· Ἔσαι ἕως, ὡς ἐλάλησας ἡμῖν. Ὡς εἰάν ἐν γένος παραγινόμενος ἡμᾶς, σιωπᾷται πάντας τὸς σὸς ὑπὸ τὸς ἐγγὺς σου, καὶ ὁμοιωθήσονται· ὅσων γὰρ εἰάν εἰρεθῶσιν ἐξω τῆς οἰκίας, ἀπολῶνται. Καὶ προσέθεντο αὐτῇ δὴνα σημεῖον, ὅπως κρεμάσῃ ἐκ τῆ οἰκίας αὐτῆς κόκκινον· ἀποδήλον ποιῶντες, ὅτι διὰ τῆ αἵματος τῆ κρείμ λυθῶσιν ἔσαι πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν καὶ ἐλπίζουσιν ἐπὶ τὸν Θεόν. Ὁρατε ἀγαπητοί, ὃ μόνον πίστις, ἀλλὰ ἀποφροσύνη ἐν τῇ ζωαίκα γίνεται.

Ταπεινοφρονησῶμεν ἀνδραῖφοί, ἀποφροσύνη πασαι ἀλαζονείαν, καὶ τυφον, & ἀφροσύνην, καὶ ὀργᾶς, καὶ ποιήσωμεν τὸ γεγραμμένον· λέγει γὰρ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. Μὴ καυχᾶσθω ὁ σοφὸς ἐν τῇ σοφίᾳ αὐτῆ, μηδὲ ὁ ἰσχυρὸς ἐν τῇ ἰσχύι αὐτῆ, μηδὲ ὁ πλούσιος ἐν τῷ πλούτῳ αὐτῆ: ἀλλ' ὁ καυχόμενος, ἐν κρείμ καυχᾶσθω, καὶ ἐκζητεῖν αὐτῆ, καὶ ποιῆν κρείμ καὶ δικαιοσύνην. (Ὡς) μάλιστα μεμνημένοι ἵδμε λογιῶν τῆ κρείμ Ἰησοῦ, ὡς ἐλάλησε διδάξ(ων) ἐπιεικῶν καὶ μακροθυμίαν. (Ὁς) τις γὰρ εἶπεν· Ἐλεύετε ἵνα ἐλεῆ(θῆ)τε, ἀφίετέ ἵνα ἀφεθῆ(ν) ἡμῖν. (ὡς) ποιῆτε ἐτω ποιηθήσεται ὑ(μῖν), ὡς διδοτε ἐτω δοθήσεται ὑ(μῖν), ὡς κρείμτε ἐτω κρείμθησεται (ὑμῖν), ὡς χρῆσθε ἐτω χρῆσθησεται ὑμῖν. Ὡς μὲθ(ω) με (ἔειπε), ἐν αὐτῷ μεμνηθήσεται ὑμῖν. (Ταύτη) ἡ ἐντελή καὶ τοῖς παραγγέλ(μασι) σημεῖωμεν ἑαυ(τοῖς) τὸ πορεύεσθαι ὑπερήκους (ἀν) τοῖς ἀγιοσφραπέσι λόγοις αὐ(τῶ) ταπεινοφροσύντες. (φησὶ) γὰρ ὁ ἅγιος λόγος· Ἐπὶ τίνα (ἐπὶ) βλέψω ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν πρᾶον καὶ (ἡσῶ) χιον καὶ ἔμενοιτῆ με τῆ λόγια;

(Δι) κχιον ἐν καὶ ὄσιοι, ἀνδρες ἀδελφοί, ὑπερήκους ἡμᾶς μάλλον χρεῖσθαι τὰ Θεῷ, ἢ τοῖς ἐν ἀλαζονείᾳ καὶ ἕκτασασσι μωσῶς ζῆλος ἀρχηγῶς ἕκτασθῶν. Βλαβῶν γὰρ ὃ τυχῶσαν, μάλλον δὲ κινδυνον ὑπόισωμεν μερῶν, ἢ ἐν ἑσφοκιδίως ἐπιδῶμεν ἑαυτὸς τοῖς ἐκλήμασι τῶ ἀνθρώπων, οἱ τινες ἕκτασθῶν ἐπὶ ἐσθῆν καὶ σάσῆς, ἐπὶ τὸ ἀπαλλοθῆσθαι ἡμᾶς τὰ καλῶς ἔχοντες. Χρῆσθῶμεθα αὐτῶ κατὰ τὴν ἐσπλαγγίαν καὶ γλυκύτητι τῶ ποιήσαντος ἡμᾶς. Γεγραπται γὰρ. Χρῆσθῶ ἐσοῦν οἰκητορες γῆς, ἀκχῶν δὲ ἐκτασθῶσονται ἐπ' αὐτῆς· οἱ δὲ παρσομῶντες ἐκτασθῶσονται ἀπ' αὐτῆς. Καὶ πάλιν λέγει· Ἐβδον ἀσεβῆ ὑπερβύμενον, & αἰρόμενον ὡς τῆς κείρης τῶ ληξῶν, καὶ παρῆλθον, & ἰδὲ ἐκλή. καὶ ἕκτασθῶσιν τὸν τόπον αὐτῶ, καὶ ἐκ εἶρον. Φύλασσε ἀκχῶν, καὶ ἰδὲ ἐκτασθῶσιν, ὅτι ἐσιν ἐκτασθῶσιν ἀσφραπέ εἰρωτικῶ.

Τοῖνω κοληθῶμεν τοῖς μετ' ἀσεβείας εἰρωτικῶσιν, καὶ μετ' ἡμῶν ὑποκείσῶσιν βλασφημῶσιν εἰρωτικῶ. λέγει γὰρ π. Ὁπως ὁ λαὸς τῆς χεῖλεσι με τιμᾶ, Ἐὶ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέσιν ἀπ' ἐμοῦ. Καὶ πάλιν. Τῶ σῶματι αὐτῶν εὐλόγῶν, τῆ δὲ καρδία κληθῶντο. Καὶ πάλιν λέγει· Ἡγάπησαν αὐτὸν τῶ σῶματι αὐτῶν, καὶ τῆ γλώσση αὐτῶν ἐψέσασθον αὐτῶν, ἠδὲ καρδία αὐτῶν ἐκ εἰδέα μετ' αὐτῶ, ἠδὲ ἐπισῶσθον.

M 2

1 Cotelerius Justinum in dial. pag. 188. Irenaeum lib 4 c. 17. Origenem homil 3. & 6. in Iesum Nave 4. alioque plures recenset, qui eadem interpretatione sustentent. 2 Sic & Origenes, ut rursus Cotelerius annotavit, homil. 3. in Iesum Nave ad haec Rahab verba: Scio quia Dominus Deus vester tradidit vobis terram hanc, iudic. 1. Vides quomodo illa, quae aliquando erat meretrix & impia & immunda, nunc iam Spiritu sancto respicitur? & de praesentibus quidem conspicitur, de praesentibus vero creditur prophetarum autem & praesentibus de futuris. 3 Cotelerius monet in Niconis monachi Pandecte, quam bibliotheca regia cod. 1418. 2423. & 2424. asservat, haec ita curari, ut cum his simul nonnulla numeri sequentis & 46. necnon epistolae 11. a. 3. connectantur. Clemens Alexandr. legit βασιλικῶν hoc est regnum.

CIRC ANN. CIR. 97.

Gen. 18. 27. Job. 1. 1.

Job. 14. 9. Gen. 12. 12.

Moyſ. Nam 12. 7. Hebr. 3. 2.

Eccl. 9. 11.

Eccl. 4. 10.

David.

Psal. 10. 1. 6.

amicus appellatus est. Hic autem intente respiciens ad gloriam Dei, humiliter ait, Ego autem sum terra & cinis. Adhuc autem & de Job ita scriptum est: Job erat veſtus & inculpatus, verax, colens Deum, abſtinens se ab omni malo. Sed ille se ipſe accuſans dicit, Nemo mundus a ſorde, nec ſi quis diſi ſit vita ejus. Moyſes fidelis in tota domo ejus appellatus eſt, & Deo viſum eſt Iſraelitas a flagellis & contumeliis ſuis per ejus miniſterium liberare. Sed & ille magna gloria decoratus, grandia non eſt locutus, verum cum e rubo datum illi eſſet oraculum, dixit: Quis ſum ego, quod me mittis? Ego vero ſum gracili voce & tarda lingua. Et iterum dicit: Ego ſum vapor ex B

18. Quid vero dicemus de David, qui & illuſtre teſtimonium reportavit ad quem dixit Deus: Inveni virum ſecundum cor meum David filium Jeſſe, oleo ſempiterno unxi eum? Atqui ille etiam dicit ad Deum: Miſerere mei Deus ſecundum magnam miſericordiam tuam, & ſecundum multitudinem miſerationum tuarum dele iniquitatem meam. Amplius laus me ab iniquitate mea, & a peccato meo munda me: quoniam iniquitatem meam ego cognoſco, & peccatum meum coram me eſt ſemper. Tibi ſoli peccavi, & malum coram te feci: ut juſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas cum judicaris. Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea. Ecce enim veritatem dilexiſti, incerta & occulta ſcientia tua maniſeſtaſti: mibi Ad ſperges me hyſſopo, & mundabor: lavabis me, & ſuper niveum dealbabor. Auſlire me facies exultationem & letitiam: exultabunt oſſa humiliata. Averte faciem tuam a peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele. Cor mundum crea in me Deus, & ſpiritum reſtium innova in viſceribus meis. Ne proſicias me a facie tua, & ſpiritum ſanctum tuum ne auſferas a me. Reade mihi letitiam ſalutaris tui, & ſpiritu principali confirma me. Docebo iniquas vias tuas, & impii ad te convertentur. Libera me de ſanguinibus Deus, Deus ſalutis mee: exultabit lingua mea juſtitiam tuam. Domine os meum aperies, & labia mea annuntiant laudem tuam: quoniam ſi voluſſet ſacrificium, dediſſem utique, holocauſtis non delectaberis. Sacrificium Deo ſpiritus contritulus: cor contritum & humiliatum Deus non deſpicit.

19. Talium igitur ac tantorum adoque preclaris teſtimoniis celeberrima humilitas ac domiſſio per obedientiam non tantum nos, ſed & ciuitates quæ nos præceſſerunt meliores fecit, eos nempe qui in timore & veritate eloquia ejus ſuſceperunt. Multorum igitur & magnorum & illuſtrium geſtorum participes facti, recurremus ad pacis ſcopum nobis ab initio traditum, & ſigamus oculos in patrem & creatorem totius mundi, atque illius magnificis & exſuperantibus donis pacis ac beneficiis hæreamus. Cogitatione contemplerur eum, & animi oculos intendamus in patientiſſimam illius voluntatem: confidere-

Deus pacis & concordia a mans creatis rebus concordatur.

Αλιγει, ἀπειζων εἰς τὴν δόξαν τῆ Θεοῦ ταπεινοφρονῶν. Εγὼ δὲ εἰμι γῆ καὶ σπῆρα. Ἐτι δὲ καὶ περὶ Ἰωβ εἶναι γεγραπται· Ἰωβ βλῶδίκαιος καὶ ἀμιμπος, ἀληθινός, θεοσεβής, ἀπεχόμενος ἀπὸ παντός κακῶ· ἀλλ' αὐτός ταῦτα κατηγ(ορῶν λέγει), ἰδέτε καὶ θάρρος ἀπὸ τοῦ (πεῖ ὑδὲ εἰ) μᾶς ἡμέρας ἠζῶν αὐτο (ῶ.)· Μωϋσῆς πιστὸς εἰς ὅλην (τὴν οἰκῶν) αὐτῷ ἐκλήθη καὶ ἔφατ' τῆ (σ' ἀποσα) σίας αὐτῷ ἐκρινε ὁ Θεός (ἐρῶσαι τὸν Ἰσραὴλ) ἀπὸ τῶν μασιγῶν καὶ τῶν (αἰε) σμάτων αὐτῶν· ἀλλὰ καὶ (εἰνος) δοξαζομένης μεγαλῶς, ἡ ἐμὲ (γα) λορρημῶσεν, ἀλλ' εἶπεν, ἐ (κ τῆς) βατῆ χρηματισμῶ αὐτῷ δίδο(μι)ν· Τίς εἰμι ἐγὼ, ὅτι μὲ πῆμα (εἰς;) ἐγὼ δὲ εἰμι ἰσχυρόφωνος καὶ β(ραδύ)φωνος. Καὶ ταῦτα λέγει· Εγὼ δὲ εἰμι ἀτμὴ ἀπὸ χυφῶς.

Τὸ δὲ λέγομεν ἐπὶ τῷ μαρτυρημένῳ Δαβὶδ, ἄφροδ ὃν εἶπεν ὁ Θεός· Εἶπον ἀνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου, Δαβὶδ τὸν τῆ Ἰεσσαί, ἐν ἡλαίῳ αἰσῆν χριστὸν αὐτῶν; ἀλλὰ καὶ αὐτὸς λέγει πρὸς τὸν Θεόν· Ἐλίητος μὲ ὁ Θεός κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου, καὶ κατὰ τὸ πλεονέκτημα τῆς ἰκτιρῶν σου, ἔχλασον τὴν αἰομητῆ μου. Ἐπὶ πλεον πλῆθὸν με ἀπὸ ἁαομίας μου, καὶ ἀπὸ ἁμαρτίας μου καθάριστόν με. Ὅτι τὴν αἰομῆ μου ἐγὼ γινώσκω, καὶ ἁμαρτία μου ἐνώπιόν μου ἐστὶν ὅρα παντός. Σαί μου ἁμαρτῶν, καὶ τὸ ποτηρὸν ἐνώπιόν σου ἐποίησα· ὅπως ἀν' ἐμὲ ἡσῶς εἰς τὴν λογίαν σου, καὶ νικήσης εἰς τὴν κενεδαί σου. Ἴδὲ γὰρ εἰς ἀνομίας συνελάθην, καὶ εἰς ἁμαρτίας ἐκίστησέν με ἡ μήτηρ μου. Ἴδὲ γὰρ ἀληθεῖαν ἠγάπησας· τὴν ἀδελφῆ καὶ τὴν κρυφία τῆ φοφίας σου ἐδήλωσάς μοι. Παντίης με ἰσώσω, καὶ καθαρῶσώμαι· πλυθήσεται, καὶ ὑπὲρ χιτῶνα λεκαθήσεται. Αὐχετίης με ἀγαλλιάσεται, καὶ ἐπαινεθήσεται· ἀγαλλιάσονται ὡς ἅ πεπαιωμῆσα. Ἀπόρρησον τὸ πρόσωπ (ὄν) σου ἀπὸ ἁμαρτιῶν μου, καὶ πάσας πῆς ἀνομίας μου ἐχλασον (ον.) Καρδίαν καθάραν κτίσον εἰς ἐμ (οἰ) ὁ Θεός, καὶ πνεῦμα ἠθῶ ἐγκρίνον εἰς τοῖς ἰσχατίς μου. Μὴ ἀπορρησον με ἀπὸ προσώπου σου, (καὶ τὸ πνεῦ)μα τὸ ἄγιόν σου μὴ ἀντανί(λησ) ἀπ' ἐ)μῶ. Ἀπόδος μοι τὴν ἀγαλ(λίαν) σου ὡσπερ σῶ, καὶ πνεύματι (ἠγεμο) νικῶ σὴρήσον με. Διδά(ξω) ἀνὸ) μου πῆς ἐδῶς σου, καὶ ἀ(σθεῖς) ἐπιστρέψω ἐπὶ σὶ. (Ρῦσαι) με ἐκαίματων ὁ Θεός, εἰ Θεός ἦ (σω) πῆς μου, (ἀγαλ) ἄσεται ἠγλώσασα μου τὴν (δικ) αἰσούω σου. Κετὶ τὸ σῶμα μου (ἀν) οἴξης, καὶ τὴν χετῆ μου ἀσῶ (γι) λῆ τῶν αἰνισίν σου. Ὅτι εἰ ἦ (Θ) ἔλθας θυσίαν, ἴδωκα ἄν, ὀλοκαυτῆματι ἐκ αἰδοῦσῆς. Θυσία τῷ Θεῷ πνεῦμα συνεξίμωτον· καρδίαν συνεξίμωτην καὶ πεπαιωμῆσῶν ὁ Θεός ἐκ ἐχθροῦσῆς.

Τῶν ποσῶν ὄντων καὶ ποιῶν οὕτως μαρτυρημένων τὸ ταπεινοφρονῶν, καὶ τὸ ὑποδῆς ὅρα τῆς ὑπακοῆς, εἰ μόνον ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀπὸ ἡμῶν ἡμῶν, βελτίους ἐποίησεν, τὰς τε καταδιδεξαμένους τὰ λόγια αὐτοῦ ἐν φόβῳ καὶ ἀληθείᾳ. Πολλῶν ἂν καὶ μεγάλων καὶ εὐδοξῶν μεταληφότες ἀσῶσῶν, ἐπαναδραμῶν ἐπὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς παραδεδωμένον ἡμῶν τῆς εἰρήμης σκοπόν, καὶ ἀποκρίσῶν εἰς τὴν πατέρα ἑκτίς ἡ τὸ σῶμα παντός κόσμου, καὶ τῶν μεγαλοσπερετικῶν καὶ ὑπερβαλῶσας αὐτῶ δωρεῶν τῆς εἰρήμης. Διργασίαις τε κολλῶσῶν. ἴδωσῶν αὐτῶν κατὰ διάνοιαν, καὶ ἐμβλέψῶσῶν τῶν ὁμῶσῶν τῆς ψυχῆς εἰς τὸ μακροθύμον αὐτῶ

2 Loco vocis a'mis, Clementis Alexand legi a'p hoc est faalto.

αὐτὸ βέλημα ἠοσιώμεν ὡς ἀόρητες, ὑπάρχει ἄνθρωπος πᾶσαν τὴν κτίσιν αὐτοῦ.

Οἱ οὐρανοὶ τῆ δουλῆσαι αὐτοῦ σαλδόμοιο ἐν εἰρήνῃ ὑποπίσονται αὐτῷ. Ἡμέρα τε καὶ νύξ, τὸν πεταγὸν (μῆσον) ὑπ' αὐτοῦ δρόμον διανύ (θ) ὡσιν, μηδὲν ἀλλοίως ἐμποδὶ (ζ) ὄντα. Ἡ ἡλὸς τε καὶ σελήνη, ἀστέρων τε χοροί, κατὰ τὴν δὲ διατάξιν αὐτῷ ἐν ἡμονοιᾷ δίχα πασῶν (πα) ρεκβασίως, ἐξελίσσονται (το) ὡς ἐπιπετυγμένως αὐτῷ ἐσεσμέν. Ἐν κιοφορῶσα, κατὰ τὸ βέλημα αὐτῷ τοῖς ἰδίους καιροῖς τὴν παραπλήθειαν ἀνθρώπων τε καὶ θηρῶν, καὶ πᾶσι τοῖς ὄντι ἐν αὐτῷ ζωῆς ἀναπέλει ἑσφύλι, μὴ διχως ἀνάστα μὲν ἀλοῖσα τε ἢ διδογματισμῶν ὑπ' αὐτῷ. Ἀβύσσον τε ἀεὶ ἐχίχισα, καὶ νεφῶν ἀνεκδήγηται κέλιμα τοῖς αὐτῷ συνίχεται ὡς ἄγασιν. Τοῖς τε ἰσπερὶ θαλάσσης κατὰ τὴν δουλῆσαι αὐτῷ συσάθευς ἐς τὰς σικυραγῶνας, ἢ παρεμβαίνει τὴν περὶ θεμῶσα αὐτῷ κληῖθρα, ἀλλὰ καθὼς διέταξεν αὐτῇ, ὅπως ποιῆ. Εἶπον γὰρ. Ἐως ὅδε ἦξες. καὶ τὴν κτίσιν ἐν σοι σικυβήθηται. Ὡς αὖ ἀνθρώποις ἀπείρατος, καὶ εἰ μετ' αὐτῶν κέσμει τὰς αὐτῷ τυχὰς τῆ δουλῆσαι διδουμῶται. Καιροὶ ἑσπεροὶ, καὶ θεινοὶ, καὶ μετκαίροιο, καὶ χειμερῶιο ἐν εἰρήνῃ μεταπαρὰ δουλῆσαι ἀλλήλοις. Ἀνεμῶν σαθμοὶ κατὰ τὸν ἴδιον καιρὸν τὴν δουλῆσαι αὐτῷ ἀποσκοπῶς ἐπιπέλοισιν. Ἀἴνοι τε πηγαί ὡς ἀπολαύσι καὶ ἰγίαια δουλῆσαι δουλῆσαι, δίχα ἐλλείθως παρῶνται τοῖς ὡς ζῶν ἀνθρώπων καὶ ζῶντων. Πᾶσι τὰ ἐλάχεια ἢ ζῶντων σικυβήθησαι αὐτῷ ἐν ὁμοιοκαίρῳ ποιῶνται. Ταῦτα πάντα ὁ μέγας δουλῆσαι καὶ δεσπότης ἢ ἀπατῶν ἐν εἰρήνῃ καὶ ὁμοιοκαίρῳ ποιῶνται, διέταξεν τὰ πάντα, ἐπεξεκείσθω δὲ τὰς ὡς περὶ θεμῶσαι τοῖς οἰκτιρῶν αὐτῷ διὰ τὸ κρεῖν τῶν ἰσθῶν, ἢ ἡ δουλῆσαι καὶ μεγαλοσύνη ἐς τὸς αὐτῷ αἰῶνων. Ἀμῆν.

Ὁρᾶτε ἀγαπῆται, μὴ αἱ δουλῆσαι τὰς αἰπολάκι γονῶνται ἐς κέλιμα πᾶσαν τὴν κτίσιν, ἐὰν μὴ ἀξίως αὐτῷ πολιτῶμοιο, τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ διαποιῶν αὐτῷ αὐτοῦ μετ' ὁμοιοκαίρῳ. Ἀγαπῆται. Πνεῦμα κρεῖν λόγος ἐστὶν ἐν τῷ πνεύματι ἢ γὰρ. Ἰδὼμεν πᾶσι γινώσκουσιν, καὶ ὅτι δουλῆσαι ἢ αὐτῷ ἢ ἐν οἰκτιρῶν, ἢ ἐν ἢ ἐξλογισμῶν αὐτῷ πνεύματι. Διέταξεν δὲ ἢ μὴ δουλῆσαι ἢ ἀποτῆ δουλῆσαι αὐτῷ. Μᾶλλον ἀνθρώποις ἀφροσι καὶ ὄντις καὶ ἐπιπετυγμένως καὶ ἐχίχισα ἐν ἀλαζονείᾳ τῶν λό-

mus quomodo erga omnem conditionem suam lenis sit & ira exers.

CIRC. ANN. CHR. 97.

20. Cæli dispositione ejus commoti, in pace ei subjiuntur. Dies & nox cursum ab illo ordinatum perficiunt, neque sibi mutuo impedimento sunt. Sol & luna & fide-rum chori, secundum ejus mandatum, in concordia sine ulla transgressione statutos sibi terminos evolvunt. Terra gravis, secundum voluntatem ejus, suis temporibus, quam plurimam hominibus ac feris omnibusque quæ in ea sunt animantibus escam profert, nihil repugnans, neque quidquam mutans eorum quæ ab illo decreta sunt. Abyssorum, quæ investigari non possunt, & inferorum quæ enarrari nequeunt judicia eisdem mandatis continentur. Immensi maris profunda moles per ordinationem ejus in cumulos coag-sumentata, circumposita sibi claustra non trans-greditur, sed prout ei præcepit, ita facit. Dixit enim, Huc usque venies, & hæc sunt termini tui in te conterentur. Oceanus hominibus imper-meabilis, & qui trans ipsum sunt mundi, eisdem Domini dispositionibus gubernantur. Tempestates vernæ, æstivæ, autumnales & hiemales aliæ aliis in pace succedunt, ven-torum libramina proprio tempore munus suum sine offenculo obeunt. Fontes etiam perennes ad usum & sanitatem creati, ube-ra ad hominum vitam indefinenter præbent. Animalia autem minima cæteris suis in pace & concordia faciunt. Hæc omnia magnus opifex & Dominus omnium in pace & con-cordia fieri jussit, beneficiens omnibus, su-perabundanter autem nobis, qui ad misera-tiones ejus confugimus per Dominum no-strum Jesum Christum, cui gloria & majes-tas in sæcula sæculorum. Amen.

21. Videte dilecti, ne beneficia ejus, quæ multa sunt, nobis in condemnationem ce-dant, nisi digne illis viventibus bona & bene-placita in conspectu ejus cum concordia fe-cerimus. Dicit enim alicubi: Spiritus Domini lucerna scrutans secreta ventris. Consi-deremus quam prope sit, & quod ipsi nihil latet tum cogitationum, tum ratiocinatio-num quas facimus. Equum igitur est ut ab ejus voluntate non simus transfugæ. Ho-mines stultos, insipientes, elatos & glorian-tes

Christiano-rum erga u-numquemque officio. Tiro 10. 27. Clem Alex. Strom 4. p. 117

Obedientiam creaturæ creatori in Origene Chrysostomi homilia 3. in Genesim, aliique patres commendant. Quos secutus Eu-cherius epist. ad Valentianum imperatorem. Ceterum ut etiam ante dicitur, et contra hoc ornamentum cæli, Dei quibus mandatumque creaturæ obedientiam exhibentibus conferunt, per gratiamque ejus in salutem vitam lege famulatum. Verum in his rebus creatis, quæ proprio arbitrio vivere vel mutare quodquam potest, Deus ipse legibus a se semel positus constanter parere dignitatur, hinc-que nos docet, quam constantes vel in quibusdam temerariis, inque excitationis locum non esse, qui mandata ejus transgre-diantur. Vide & alicujus epistolam ad Dionysium apud Iulianum pag. 458. Sententia hæc cum de Origene in uno capite 1. lib. 2. Petraræ scribit atque iterum referatur, duplici ratione a Rufino ejus interpretate latine reddita est, 1. eadem sic, etiam in latinis et hominibus, et hi qui trans ipsum sunt mundi tubide vero, etiam in latinis et hominibus, et hi mundi qui per ipsum sunt. Hæc postquam interpretationem tum Clementis Alexan-dri, qui hunc locum latine interpretatus, tum Coelestius secutus, prætulit per ipsum. Atque autem trans ipsum retinuerunt, eodem modo & Hieronymus in Ephet. 2. eadem Clementis verba latine converterit. Photius vero cod. 126 Clementis sententiam magis quam verba exprimens pro se substituit ego, extra cui favore Henzenus lib. 2. c. 47. si tamen, ut opinatur Coelestius, ad hunc locum respicit, ubi ait, Quid autem polius exponere de Oceani accessu et recessu. Quidam de hisque ultra tem sunt enumerare? necnon Hilarius in psalm. 117. Mare, quod profunda in hincque suo obice mentem humanam opinantur excudat, ut neque quid extra sit, neque quid intra sit, semper persequente carissimus. Quamquam ægre quis assentiat Hilario ubi ad Clemen-tis postea verba respicit. Porro hæc sententia, et munus qui trans ipsum sunt, eorum Origene loco citato existimavit significari, quos Greci ἀντιθέτων, et secundum eum Latini, præ Petrus hinc not. lib. 6. c. 22. & Meia, lib. 1. c. 9. antipodibus, alii antipodas appellaverunt. Eadem ratione etiam intellexit Photius cod. 126 ubi hæc notat, ut, Reprehendens vero qui primum, quod extra Oceanum mundos quædam existerent possit. Non enim obscure Photius his veris significat, se una cum Lactantio lib. 4. c. 24. Augustino lib. 16. de civ. Dei c. 8. & Zacharia Papa in epistola ad Bonifacium anno 48. data antipodas minime credere, eosque qui cre-dunt repulsionem obnoxios existimare. Quæ de se inter vulgus & literatos in unam olem pugnam fuisse Petrus lib. 2. c. 67. dicit. Quæ tamen remota æ prius incognita mundi partes, puta Britannicas insulas, Cætas, Virgilio aliisque a Coelestio relata est. Quæ tamen remota esse, ambigere licet num Clementis de remota mundi partibus ultra Oceanum, non tamen relata nobis parte hinc locutus. Videtur etiam quique, num substituendum putet Origene lib. 2. Petraræ c. 3. atque Hieronymus in Ephet. 2. 1. per partes mundos a Clemente hic asserti abstantur. Minus vero longe probabilius videtur, cogni-tas mundi partes, qui prius fuerant, extra Oceanum mundos ab eo appellari, eamque locutionem antiquis usitatam fuisse Cætas, Virgilio, Seneca, aliorumque loc. a Coelestio relata probat.

CIRC. ANN. CHR. 97.

Clem. Alex. lib.

Clem. Alex. lib.

17. 11. 11. 11.

Non ambigendum quomodo voluntas Dei percipienda sit.

17. 11. 11. 11.

Mal. 3. 1.

Resurrectionis veritatem nobis Deus continuo ostendit.

Vide Testamentum lib. de Resurrectione. 1. Cor. 15. 20.

tes in iactantia sermonis sui potius offendamus, quam Deum. Dominum Jesum Christum, cuius sanguis pro nobis datus est, veneremur. Præpositos nostros revereamur, seniores nostros honoremus, juvenes doceamus disciplinam timoris Dei. Uxores nostras ad id quod bonum est inducamus; amabiles castitatis mores ostendant, simplicem ac sinceram mansuetudinis suæ voluntatem demonstrant, moderationem linguæ suæ silentio manifestam faciant; caritatem suam non secundum animi propensiones, sed omnibus Deum sancto timentibus æqualem præbeant. Liberi nostri disciplinæ Christi participes sint, discant quid humilitas apud Deum valeat, quid casta caritas apud Deum possit, quomodo timor eius bonus est ac magnus & servans omnes qui in ipso versantur in pura mente. Est enim cogitationum & consiliorum mentis scrutator, cuius spiritus est in nobis, & cum voluerit, eum auferet.

22. Hæc autem omnia fides quæ est in Christo confirmat. Ipse etenim per Spiritum sanctum ita nos compellat: *Venite filii, audite me, timorem Domini docebo vos. Quis est homo qui vult vitam, diligit dies videre bonos? Contine linguam tuam a malo, & labia tua ne inquantur dolum: declina a malo & fac bonum: inquire pacem, & persequere eam. Oculi Domini super iustos, & aures ejus ad preces eorum. Vultus autem Domini super facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum. Clamavit iustus, & Dominus exaudivit eum, & ex omnibus tribulationibus liberavit eum. Multa flagelia peccatoris: sperantes autem in Domino misericordia circumdabit.*

23. Misericors in omnibus & beneficus Pater viscera erga timentes eum habet; & gratias suas simplici mente ad ipsum accedentibus benigne suaviterque largitur. Quare ne dubiti animo simus, neque hæsitet anima nostra super eximiis & splendidis muneribus eius. Longe a nobis sit Scriptura illa ubi dicit: *Miseri sunt qui animo sunt duplices & incerti, qui dicunt, Hæc audimus etiam a patribus nostris, & ecce sensimus, & nihil horum nobis quærit. O amentes comparate vos arbori, vitem sumite: primum quidem foliis defluit: inde fit germen, tum solum, exinde flos, postea ut a acerba & immatura, denique post perfecta & matura. Videtis quod in exiguo tempore ad maturitatem pervenit fructus arboris. In veritate, brevi ac de repente perficitur voluntas eius, Scriptura etiam testimonium perhibente, quod *propterea vocat Dominus ad templum suum & sanctus quem vos exprobat.**

24. Consideremus, dilecti, quemadmodum Dominus continuo nobis ostendat resurrectionem quæ futura est: cuius primitias fecit Dominum Jesum Christum, suscitans eum a mortuis. Hætuamur, dilecti, resurrectionem quæ omni tempore fit. Dies & nox resurrectionem nobis declarant: cubat nox, exurgit dies; dies abit, nox advenit. Respicimus fruges: sementis quomodo fiat, omnibus obvium est. Exiit seminator, & ie-

Αγαπήν, προσκόλλησθε; ἢ τῷ Θεῷ. Τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ὃ τὸ αἷμα ὑπὲρ ἡμῶν ἰδοῦν ἐσφραγίσθη. Τὸς προσηγμένους ἡμῶν αἰδεσθῶμεν, τοὺς ἀρεσβυτέρους ἡμῶν τιμηθῶμεν, τοὺς νέους παιδαστωθῶμεν πτωχολογίαν τὸ φοβεῖν τὸ Θεῷ. Τὰς γυναῖκας ἡμῶν ἐπι τὸ ἀγαθὸν διορθωσώμεθα, τὸ ἀξιογραφητὸν τῆς ἀγκυρίας ἡθῶς ἐσδεξάμεθα, τὸ ἀίρειον ἢ πρῶτης αὐτῶν βέλγημα ἀποδείξασθαι, τὸ ἐπιτακτικῆς γλώσσης αὐτῶν ὄψα τῆς φωνῆς φαστρον κοπιῶσθαι, τὴν ἀγαπήν αὐτῶν μὴ κατὰ προσκλίσεις, ἀλλὰ κατὰ τῆς φοβητικῆς τῷ Θεῷ οὐσίας, ἰσῶν παρεχέσθαι, τὰ τέκνα ἡμῶν τῶς ἐν Χρῆ κατείας μεταλαμβάνεσθαι, μαθήσασθαι τὴν πεπερασμένην παρὰ Θεοῦ ἰσχύν, ὅτι ἀγαπῆ ἀγνή παρὰ τῷ Θεῷ δούλωται, πῶς ὁ φόβος αὐτῶ καλὸς καὶ μέγας καὶ σωτὴρ πάντας τῶς ἐν αὐτῷ οὐσίας ἀναστροφικῶς ἐν καθαρῶ ὁμοιοῖα. Ἐρδμητικῆς γὰρ ἐστὶν οὐνοῦ καὶ ἐσθυσμένης, ἢ ἡ πνοὴ αὐτοῦ ἐν ἡμῖν ἐστίν, καὶ ὅταν θελήσῃ ἀνέλοι αὐτῶν.

Ταῦτα δὲ πάντα βίβαιοι ἢ ἐν Χρῆ πιστεῖτε. Καὶ γὰρ αὐτὸς ὁ Θεὸς τῶ πνεύματος τῶ ἀρεσβυτέρους προσκαλεῖται ἡμᾶς. Δεῦτε τέκνα, ἀκούσατέ με, φοβοῦμαι κυριὸν δεῦξω ὑμᾶς. Τίς ἐστὶν ἀνθρώπος ὁ θέλων ζωὴν, ἀγαπῶν ἡμέρας ἰδοῦν ἀγαθὰς; πᾶσον τὴν γλῶσσάν σου ἀπὸ κακοῦ, καὶ χειλὸς τῆς σου μὴ λαλῆσαι δόλον: ἐκκλίνοι ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποιήσοι ἀγαθόν. Ἐπιτοῦσθε ἐπιήλυ, καὶ διαξοῦν αὐτῶ. Ὁ Θεὸς αὐτῶν κυριὸς ἐπὶ δικαίους, καὶ ὅτι αὐτῶ πρὸς δέησιν αὐτῶν ὡς ὁσῶπον δὲ) κίεῖς ἐπὶ ποιότητι κακῶ, (τὸ ὄψο) θρῆσαι ἐκ τῆς τὸ μνημ (ὁσῶπο) οὐτῶν. Ἐκίραρον ὁ δ ἰσχυρός, καὶ ὁ κίερος ἐστὶν αὐτῶ, καὶ ἐκ πάσῃ ἰσθ θλίψιν (ἐρρῶ)σασθαι αὐτῶ. Πολλὰ αἰμα (εἰς) τὸ ἀμαρτυρῆς, τῶς δὲ ἐ (ἀτί) τῶς ἐπὶ κύριον ἔλεος κυκλωτ (εἰ.)

Ὁ οἰκτίρμων κατὰ πάτη καὶ (αἰ) θρῆ) γρηκὸς πατὴρ ἔχει σπλαγχνῶ ἐ (πὶ) φροσικῶς αὐτῶ, ἡφίως (τῆ) καὶ φροσικῶς τῆς χρεῖς αὐτῶ (α) ἀποδοῖσι, τῆς φροσικῶς (εἰς) αὐτῶ ἀπὸ τῆ ὁμοιοῖα. Διὸ μὴ διεμχάμεθ, μηδὲ ἐδιδάξωμεν ψυχὴν ἡμῶν τὴν ταῖς ἐπιβουλαῖς καὶ σιδοῖς δωρεῖς αὐτῶ. Περὶ γὰρ γὰρ ἡμῶν ἢ γραφὴ αὐτῆ, ὅτι λέγει· Ταλαίπωροι εἰσιν οἱ διόρυχοι, εἰ δὲ αὐτῶ τῆς τῶ ψυχῶν, οἱ διόρυχοι. Ταῦτα ἡμεῖς αὐτῶ καὶ ἀπὸ τῶ πατρῶν ἡμῶν, καὶ ἰδὲ γρηγορακῶν, καὶ ἰδὲ ἡμῶν τῶν συμβιβῶν. Ὡ ἀποπτε, συμβαδῆτε ἑαυτῶς ἐξ ὧ λαβῆτε αὐτῶ. ὡσῶπον μὲν φησὶ ὁ Θεός, εἰτι βλασφῶς γίνεται, εἰτι φησὶ ὁ Θεός, καὶ ἐπὶ πῦτα ὁμοῖα, εἰτι σαφελῆ παρεστικῶ. Ὁρᾶτε ὅτι ἐν καιρῷ ὀλίγῳ ἐς ἀπείρον καταντᾷ ὁ καρπὸς τῶ ξύλου ἐπ' ἀληθείας παχὴ καὶ ὄψα τῆς πελωθήσεται τὸ βέλγημα αὐτοῦ, συνεπιμαρτυρῶν καὶ ἡ γραφῆς, ὅτι τυχὸν ἔξει ὁ κίερος εἰς τὸ γαῖον αὐτοῦ, καὶ ὁ ἀγιος ὁ ἡμῶς φροσδοκᾷ.

Κατὰ ὁσῶπον, ἀγαπῆ, πᾶς ὁ δειστικός ἐπιδεικνύται ἐλλεικῶς ἡμῶν πτωχολογῶν ἀνάσσει ἐστῆσαι, ἢς τῶ ἀπαρχῶ ἐποιήσασθαι τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ἐκ τῆς (αὐ) ἀνάσσει. Ἰδωμῖν, ἀγαπῆ τῶ κατὰ κα (τῶν) γρηγορικῶ ἀνάσσειν. Ἡμῶν (α κα) ἡ ἀνάσσει ἡμῶν δηλῶς (εἰ) κατὰ τῶ ἢ νῆς, ἀνάσσει ἡ (μέρα), ἢ ἡμέρα ἀπέσσει, ἢ ἡ (εἰ) περιχρῆται. Ἰδωμῖν τῶς καρπῶς ὁ σπόρος (τῶς) δὲ ὀψων τῶς ἔσπον γίνεται. Ἐξῆλ (θεοσ) ἔσπον καὶ ἔβη-

Ita etiam interpretandum in Cl. Alex.

Cl. Alex. 17. 11.

Cl. Alex. 17. 11.

Cl. Alex. 17. 11.

Hinc concluditur Cl. Alex.

Apud Clementem Alex. timor Domini, ὁ αἰσῆς ἡγεῖται & mox in puro corde. ἐν καθαρῶ καρδίᾳ. Apocrypha nimirum, si non tallitur Cotelerius, ex qua & eadem verba in epistola sequenti sum. et. velut ex propheticis sermone iustus laudatur.

γράφου τὸ γραφεῖον· Πῶς ἀφῆκεν, καὶ πῶς κρυβήσεται ἀπὸ τοῦ προσώπου σου; εἰς ἀνάβω εἰς ἕρανός, ἐν αἷ ἐκεί· εἰς ἀπέλθω εἰς τὰ ἔσχατα τῆς γῆς, ἐκεῖ ἢ δεξιά σου· εἰς καταστρώσω εἰς τὰς ἀβύσσους, ἐκεῖ τὸ πνεῦμά σου. Πῶς οὖν τις ἀπέλθῃ, ἢ πῶς ἀποδράσῃ ἀπὸ τοῦ τὰ πάντα ἐμπριέχοντος;

Προσέλαθωμεν ὅν αὐτὸς ἐν ὁσίοιτι ψυχῆς, ἀγνάς καὶ ἀμείαντος χεῖρας αἵροντες ἀπὸ αὐτῶν, ἀγαπῶντες τὸν ἐπιεικῆ καὶ εὐσπλαγγχον πατέρα ἡμῶν, ὃς ἐκλογῆς μέρος ἐποίησεν ἑαυτῶν. Οὕτω γὰρ γέγραπται, Ὅτι διημέρισεν οὐρανὸν ἐθνη, ὡς δὲ ἱσπερὶν υἱὸς Ἀδάμ, ἔσπεσε θεῖα ἐθῶν κατὰ ἀεὶδμόν ἐγγύλων· ἐγκύθη μεις κερὶ λαὸς αὐτοῦ Ἰακώβ. ἄνοιγμα κληρονομίας αὐτῷ Ἰσραὴλ. Καὶ ἐκ ἑτέρῳ τῶν πλεῖστων· Ἰδὲ κλεῖος λαμβάνει ἑαυτῶν ἐθνος ἐν μισθῷ ἐθῶν, ὡς περ λαμβάνει ἀνθρώπος τὴν ἀπαρχὴν αὐτῶ τῆς ἀλω, καὶ ἔχει δόξατα· ἐκ τῶ ἐθνος ἐκείνῃ, ἄγια ἀγίων.

Ἀγία ὅν μεις ὑπάρχοντες, ποιήσωμεν τὰ τὰ ἀγίασμῷ πάντα, φθίνοντες καταλαλιάς, μιανὰς καὶ ἀγίους συμπλοκάς, μέθας τε καὶ νεωτερισμούς, καὶ βδελυγὰς ἐπιθυμίας, μυστράν μοιχεύειαν, βδελυκτὴν ὑπερηφανίαν. Θεὸς γὰρ, φησὶν, ὑπερηφάνους ἀντιπαισεται, τυπενοῖς δὲ δίδωσι χάριν. Κολληθώμεν ὅν ἐκείνοις, ὃς ἡ χάρις ἀπὸ τοῦ Θεοῦ δίδεται. Ἐνδυσώμεθα τὴν ὁμόνοιαν, τυπενοφοροῦντες, ἐγκρατεῖς ὄντες, ἀπὸ παντὸς ψευδισμῷ καταλαλιάς πόρῳ ἑαυτῶν παρωῦτες, ἔργους δικαιοῦντες, καὶ μὴ λόγους. Λέγει γὰρ, Ὅ τὰ πολλὰ λέγων, καὶ ἀντακῶσται· ἢ ὁ εὐλαλὸς οἰεῖται εἶναι δικαίος; ἄλογημένος ἄνητος γυναικὸς ὀλιγόβιος. Μὴ πολὺς ἐν ῥήμασιν γίνου. Ὁ ἐπαινος ἡμῶν ἔσω ἐν Θεῷ, καὶ μὴ ἐξ αὐτῶν αὐτεπαινετῶν γὰρ μισεῖ ὁ Θεός. Ἡ μαρτυρία τῶ ἀγαθῆς ἀρετῆς ἡμῶν δίδόσθω ὡς ἀλῶν, καὶ ὡς ἰδοῦν τῶς πατρῶν ἡμῶν τῶς δικαίους. Ὁρασος καὶ αὐθάρδεια καὶ τῆμα τῶς καταπραμνοῖς ἐπὶ τοῦ Θεοῦ, ἐπιείκεια καὶ τυπενοφοροῦν καὶ ἀρκυτῆς, παρὰ τῶς ἐλογημοῖς ἔσω τοῦ Θεοῦ.

Κολληθώμεν ὅν τῆ εὐλογίᾳ αὐτοῦ, καὶ ἰδωμεν τῶν αἰ ὁδοὶ τῆς εὐλογίας. Ἀνατυλιξώμεν τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἡμῶν. Τίνος χάριν εὐλογηθῆ ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἀβραάμ; ἢ ἐκ δικαιοσύνης καὶ ἀληθείας ὃς πίστεως ποιήσας; Ἰσαὰκ μὲν πεποιθὸς (ὡς γινώσκων τὸ μέλλον, ἢ ὡς ἔφη) τὸ θυσιάζειν. Ἰακώβ μὲν τυπενοφρ (συνωπῆς) ἐξελθῶν ἐκ τῆς γῆς αὐτοῦ ἐγγύλων ἀδελφῶν, καὶ ἐπορεύθη ἀπὸς (Λαβάν,) καὶ ἐδύλασεν· καὶ ἰδοῦν (ἐν αὐτῶ) τὸ δωδεκάσκηπτον τῶ (Ἰσραὴλ.) (Εἰ) τις κατ' ἐν ἑκάστω εἰλικει (ὡς) κατινοήσῃ, ἐπικρύσσεται (τὰ) μετὰ γαλέια ἢ ὑπ' αὐτοῦ δόξω (ἐν) δωρεῶν. Ἐξ αὐτοῦ γὰρ ἰερεῖς (ε) καὶ λαοῖται πάντες οἱ λειτουργοῦντες τῶ θυσιάζειν τῶ Θεῷ· ἐξ αὐτοῦ ὁ κύριος Ἰησοῦς τὸ κατὰ σάρκα· ἐξ αὐτοῦ βασιλεῖς, καὶ ἄρχοντες, καὶ ἡγούμενοι, κατι τὸν Ἰσραὴλ· τὰ δὲ λαοῖα σκῆπτα αὐτοῦ οὐκ ἐν μικρᾷ δόξῃ ὑπάρχουσιν, ὡς ἐκαγγελαμῶν τοῦ Θεοῦ, ὅτι εἰσὶ τὸ σπέρμα σου· ὡς οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ.

Πάντες οὖν ἰδοῦσθεσαν καὶ ἐμυχαλιώθησαν ἢ δι' αὐτῶν, ἢ ἢ ἔργων αὐτῶν, ἢ τῶ δικαιοπραγίας ἢς κατεργάσαντο, ἀλλὰ ὃς τῶ θελήματος αὐτοῦ. Καὶ ἡμεῖς ὅν ὃς θελήματος αὐτοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ κλη-

Concil. General. Tom. I.

namque Scriptura alicubi: Quo ibo & quo ab-secundar a facie tua? Si ascendero in caelum, tu illic es; si abiero ad extrema terra, illic est dextra tua; si divertero in abyssos, illic est spiritus tuus. Quo igitur abibit quis, vel quo aufugiet ab eo qui omnia complectitur?

29. Accedamus ergo ad eum in sanctitate animæ, castas & impollutas manus elevantes ad illum, diligentes benignum & misericordem patrem nostrum, qui nos electionis partem sibi fecit. Sic enim scriptum est: Quando divisit Altissimus gentes, quando disseminavit filios Adæ, constituit terminos gentium secundum numerum Angelorum. Factus est pater Domini populus ejus Jacob, funiculus hereditatis ejus Israel. Et alio in loco ait: Ecce Dominus accipit sibi gentem e medio gentium, sicut homo accipit primitias area sua, & ex gente illa egredientur sancta sanctorum.

30. Cum igitur sancti pars sumus, omnia quæ ad sanctitatem pertinent faciamus, vitantes obsecrationes, impuros & impudicos complexus, ebrietates ac novarum rerum studia, abominandas cupiditates, detestandum adulterium, execrabilem superbiam. Deus enim, inquit, superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Agglutinemur ergo eis, quibus gratia a Deo concessa est. Induamus concordiam, humiles, continentis, ab omni susurro & obsecratione procul recedentes, operibus & non verbis justifietur. Dicit enim: Qui multa loquitur, & vicissim audies; aut loquax videtur esse justus? Benedictus natus mulieris brevis vita, ne sis multus in verbis. Laus nostra in Deo sit, & non ex nobis ipsis: odit enim Deus eos, qui semetipsos prædicant. Testimonium boni operis nostri ab aliis tribuatur nobis, sicut datum est patribus nostris viris justis. Temeritas & arrogantia & audacia apud eos qui maledicti sunt a Deo; moderatio autem & humilitas & mansuetudo apud illos qui a Deo benedicti sunt.

31. Ejus igitur benedictioni firmiter adheremus, & videamus quænam sint benedictionis viæ. Animo repetamus quæ ab initio sunt facta. Cujus gratia pater noster Abraham benedictus fuit? Nonne quia justitiam & veritatem per fidem operatus est? Isaac enim confidentia cognoscens quod futurum erat, libenter hostia factus est. Jacob cum humilitate fecisset e terra sua fratrem fugiens, & profectus est ad Laban, & servivit, & data sunt ei duodecim sceptræ Israel. Donorum, quæ per eum concessa sunt, magnificentiam si quis animo sincero singillatim consideraverit, agnoscat. Ab illo enim orti sunt omnes sacerdotes & levitæ qui altari Dei ministrant, ab illo & reges principes & duces secundum Judam, ac reliquæ ejus tribus non in parvo honore sunt, utpote cum promississet Deus, Erit semen tuum sicut stella cali.

32. Ii ergo omnes gloriam & amplitudinem adepti sunt non per se ipsos aut opera sua aut justas adiones quas fecerunt, sed per voluntatem ejus. Et nos igitur per volun-

N lun-

CHR. ANN. CHR. 97. 7. 1. 1. 1. 1.

Deus nos peccatioribus abiecit.

Deus. 30. 8. 6.

Deus. 4. 10.

Ut pars se fore Dei, quam ipsum decantet sedemur

Jos. 4. 6. 1. 1. 1. 1.

Jos. 11. 11.

Benedictionem Dei quæ ratione confecti sunt facta.

Jos. 24. 21. 6. Gen. 22. Gen. 28. Gen. 29. 1. Reg. 11. 1. 1. 1.

Alia cap. 30.

Gen. 27. 17. 1. 1. 1. 1.

Justi efficiuntur per fidem

Venerit Cotelar. propter Judam, alii vero interpretet, ex familia & sanguine Juda. Declarat Clemens reges, principes ac duces originem habuisse ex Jacob secundum tribum Iuda.

κράτει ^{οὐ} ἀγίασμά, καὶ τούτου ὑπέσπετο πάντα ὑπὸ ^{τῆς} αἰσθητικῆς διανοῆς ἡμῶν. Τίνα ἄν ἄρα εἰσὶν τὰ ἐπιμακροῦς ἡμῶν τὰς ὑπομίμωσι; ὁ δημιουργὸς καὶ πατὴρ τῆς αἰῶνος, ὁ πανουργός, αὐτὸς γινώσκει τὴν ποσότητα καὶ τὴν καλλοπὴν αὐτῶν. Ἡμεῖς ἄν ἀγωνισώμεθα εὐρεθίμως ὡς τῆ ἀρεθμῆ τῆς ὑπομολούτων αὐτῶν, ὅπως μεταλάβωμεν τῶν ἐπιτηρηθῆσαν δωρεῶν. Πῶς δὲ εἶσαι τούτου, ἀγαπητοί; ἰὰν ἐσχημάτην ἡ διανοία ἡμῶν πείσως ἄπορ τῶν Θεῶν, ἰὰν ἐκζητήσωμεν τὰ εὐάρεστα καὶ εὐπροσδεκτὰ αὐτῶν, ἰὰν ἐπιτελέσωμεν τὰ ἐνηκοντὰ τῆς ἀμώμου βελήσεως αὐτῶν, καὶ ἀκαλυψώσωμεν τῆ ὁδῶ τῶν ἀληθινῶν ἀπορρίψαντες ἀφ' ἑαυτῶν πᾶσαν ἀδικίαν καὶ αἰνομίαν, πλεονεξίαν, ἔρεος, κακῶν θείας τε καὶ δόλους, ψευδοπισμῶν τε καὶ κατυλαλιῶν, θεοσυγίαν, ὑπερηφάνειαν τε καὶ ἀλαζονείαν, κερδοξίαν τε καὶ φιλοξενίαν. Ταῦτα γὰρ οἱ ὑπερσώφροντες, συζητοῦν τῶν Θεῶν ἐπαρξύνον. Ἐμῶν δὲ οἱ ὑπερσώφροντες αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ οἱ συνδεδεμένοι αὐτῶν. Λέγει γὰρ ἡ γραφή. Τῶ δὲ ἀμαρτωλῶν εἶπεν ὁ Θεός· ἵνα τί σὺ διηγῆ τὰ δικαιοσύματά μου, καὶ ἀναλαμβάνεις τὴν δόξαν ἡμῶν ἐπὶ σώματος σου; σὺ δὲ ἐμίσησας παιδείαν, καὶ ἐξέβαλες τὰς λόγους μου εἰς τὸ ὄπισθον. Εἰ ἐθεώρησας κλέπτειν, σιωπήσεις, καὶ μὴ μοιχῶν τὴν μερίδα σου ἐπίθεος. Τὸ σῶμα σου ἐπλεονάσσει κακίαν, καὶ ἡ γλῶσσά σου περιέπλεκεν δολιότητος. Καθήμενος κατὰ τὴν ἀδελφίαν σου κατελάλεες, καὶ κατὰ τὴν υἱὸν τῆς μητρός σου ἐπίθεος σκάνδαλον. Ταῦτα ἐποίησας, καὶ ἐσὶ γινώσκων, ὑπέλαβες ἀνομίαν, ὅτι ἕσομαι σοὶ ὅμοιος. Ἐλέγξω σε καὶ παραστήσω σε κατὰ ὑπερσώφρον σου. Σιωπεὶ δὴ τούτου οἱ ἐπιληθῶν Θεῶν τῶ Θεοῦ, μήποτε ἀρπάσῃ ὡς λέων, καὶ μὴ ἡ ῥύμιμος. Οὐσία αἰετέως δοξάσει με, καὶ ἐκεῖ ὁδὸς ἡ δεξιὴ αὐτῶ τῶ σωτηρίου τοῦ Θεοῦ.

Αὐτῆ ὁδὸς, ἀγαπητοί, ὡς ἔβρομεν τὸ σωτήριο ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν ἀρχιερέα τῆς προσφορῶν ἡμῶν, τὸν προστάτην καὶ βοηθὸν τῆς ἀσθενείας ἡμῶν. Διὰ τούτου ἀτρώσωμεν εἰς τὰ ὑψηλὰ τῶν οὐρανῶν, ὡς τούτου εὐοχθισώμεθα τὴν ἀμώμον καὶ ὑπερτάτην ὄψιν αὐτοῦ. ὡς τούτου ἡ ἐνώχθησαν ἡμῶν οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς καρδίας· διὰ τούτου ἡ ἀσωτίτος καὶ ἐσχοτισμένη διανοία ἡμῶν ἀναθάλλει εἰς τὸ θαυμαστόν αὐτοῦ φῶς. Διὰ τούτου ἡ θλίψιν οὐδεσπότης τῆς ἀδυνατίας γινώσκων ἡμῶν γινώσκων· ὡς ὡν ἀπαύλασμα τῆς μεγαλοσυμῆς αὐτοῦ, τὸ σῶμα μείζων ἐστὶν ἀγγέλων, ὅσω διαφορώτερον ὄνομα κεκληρονομήκεν. Γέγραπται γὰρ ἡπίως· Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματι, καὶ τῶν λειτηρῶν αὐτοῦ πυρὸς φλόγα· ἐπὶ δὲ τῶν υἱῶν αὐτοῦ ὄψιν εἶπεν ὁ δεσπότης. Γίνομαι εἰ σὺ, ἐγὼ σήμερον γεγῆνηκα σε· αἴτησαι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι ἐδῆ τὴν κληρονομίαν σου, καὶ τὴν κατὰ τὸν χεῖρον πέρατα τῆς γῆς. Καὶ πάλιν λέγει ἄπορ αἰών (τόν. Καθὼ) ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν (ὡς τοὺς) ἐχθροὺς σου ἐπιπόδιο (ἢ τῆς πο) δῶν σε. Τίνοι οἱ (ἐχθροὶ αὐτοῦ); οἱ φαῦλοι καὶ ἀντιπῆτες (ὡς οἱ τῶ Θεοῦ) τῶ θελήματι τῶ θελήματι (ἴδιον).

Σὺ γὰρ ἀδελφοί μου, ἂν (ὡς ἀδελφὸν) φοί, καὶ πατρὸς ἐκ τεινῆ (ὡς ἐν τοῖς) ἀμώμοις ἄπορ ἀγαπῶν (αὐτοῦ). Κατανοήσωμεν τὸς στρατῶν (ὡς) μένους τοῖς ὑπομύμοις ἡ (μῶν), πῶς εὐτακτοῦ, πῶς εὐεχῆ (ὡς), πῶς ὑποτέταγμένους ἐπιτελῶν (ὡς) τὰ διατασσόμενα. Οὐ πάντ (ὡς) εἰσὶν ἐπαρχοί, ὡδὲ χιλιάρχοι, ὡδὲ ἑκατονταρχοί, ὡδὲ πεντηκόνταρχοί, ὡδὲ τὸ καθεστῆς· ἀλλ'.

in confidentia, continentia in sanctitate; & quænam igitur sunt quæ expectantibus præparantur? Sanctissimus conditor ac pater seculorum, ipse eorum quantitatem & pulcritudinem novit. Nos igitur summo studio contendamus in numero expectantium eum reperiri, ut repromissorum donorum participes fiamus. Quomodo autem eveniet istud, dilecti? Si fide in Deum stabilita fuerit mens nostra, si quæ illi placita sunt & accepta exquisiverimus; si quæ inculpatæ ejus voluntati conveniunt perfecerimus, & secuti fuerimus viam veritatis, abjicientes a nobis omnem injustitiam & iniquitatem, avaritiam, contentiones, malignitates & fraudes, fururos & obtreddationes, odium Dei, superbiam & jactantiam, inanem gloriam atque amorem vanitatis. Qui enim hæc faciunt, Deo odiosi sunt: neque solum qui faciunt, sed & qui consentiunt eis. Dicit enim Scriptura, Peccatori autem dixit Deus, Quare tu enarras justitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Tu vero odisti disciplinam, & projecisti sermones meos retrorsum. Si videbas furem, currebas cum eo; & cum adulteris portionem tuam ponebas. Os tuum abundavit malitia, & lingua tua concinnabat dolor. Sedens adversus fratrem tuum loquebaris, & adversus filium matris tuæ ponebas scandalum. Hæc fecisti, & taci: suspicatus es iniquitatem quod ero tui similis. Arguam te & statuam te contra faciem tuam. Intelligite hæc qui obliviscimini Deum, ne quando rapiat sicut leo, & non sit qui eripiat. Sacrificium laudis honorificabit me: & illic iter quo ostendam illi salutare Dei.

36. Hæc est via, carissimi, in qua invenimus salutare nostrum Jesum Christum, pontificem oblationum nostrarum, patronum & auxiliatorem infirmitatis nostræ. Per hunc in altitudines cælorum oculos defigemus. Per hunc speculabimur expertem labis ac supremum illius vultum. Per hunc aperti sunt oculi cordis nostri. Per hunc insipiens & obscurata mens nostra in admirabilem ejus lucem affurgit. Per hunc voluit Dominus ut immortalem scientiam gustaremus: qui cum sit splendor majestatis ejus, tanto major est Angelis, quanto differentius nomen hereditavit. Ita quippe scriptum est: Qui facit Angelos suos spiritus, & ministros suos flammam ignis. De filio autem tuo sic dixit Dominus: Filius meus es tu, ego hodie genui te: postula a me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam & possessionem tuam quando rapiat terram. Et iterum dicit ad eum: Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Quinam sunt inimici ejus; Qui pravi sunt, quique divinæ voluntati suam E voluntatem opponunt.

37. Militemus igitur, viri fratres, cum omni studio in irreprehensis ejus præceptis. Consideremus eos qui sub ducibus nostris merent, quam ordinate, quam strenue quam submissè imperata exsequantur. Non omnes sunt præfecti, neque tribuni, neque centuriones, neque quinquagenarii, neque in iis constituti

f. add. 24.

f. foliis 24. v. 1. v. 2.

CIRC. ANN. CHR. 97.

77. 19. 16. 07.

77. 1. 2.

Christus quid præstet nobis. 240. 1. 1. 1. 1.

Circ. Clem. 4. 1. 1. 1. 1.

77. 1. 26.

77. 1. 2. 4.

77. 1. 7.

77. 1. 10. 2.

f. 1. 1. 1. 1.

Qui in militia aliis subiacentur.

CIRC. ANN. CHR. 97.

Membrorum nostri corporis membra necessitudo. 1. Cor. 22.

Quomodo in ecclesia alii alii subiecti debeant, eo conis Dei uti.

Clem. Alex. lib. 4.

Hom. ni non esse unde extollatur.

Job 4. 1. 11. 13.

Job 4. 19.

Job 4. 20.

Clem. Alex. lib. 4. c. 10. d. 10. c. 10. d. 10.

gradibus qui consequuntur: sed unusquisque in suo ordine quæ ab imperatore vel duci- bus iubentur peragit. Magni sine parvis ex- sistere nequeunt; neque parvi sine magnis. Mutua quædam in omnibus necessitudo est, & in his usus. Sumamus corpus nostrum: caput sine pedibus nihil est, vicissimque pe- des sine capite: minima autem corporis nostri membra necessaria & utilia sunt toti corpori: univèrsa vero conspirant, & ad conservatio- nem totius una subiectione utuntur.

38. Servetur itaque totum corpus in Chri- sto Jesu, & unusquisque proximo suo subij- ciatur secundum donum quod per gratiam il- lius obtinuit. Fortis ne contumelia afficiat imbecillum: imbecillis vero fortem reveren- tur. Dives pauperi largiatur: pauper vero gratias agat Deo, quod ei dederit per quem inopia ipsius suppleretur. Sapiens ostendat sapientiam suam, non in verbis, sed in ope- ribus bonis: humilis non sibi ipse testimo- nium ferat, sed ab alio sibi ferri sinat. Qui carne castus est, ne infoleicat, sciens alium esse qui continentiam ei donat. Reputemus ergo, fratres, ex qua materia tacti si- mus, qui & quales ingressi sumus in mun- dum. Tamquam e sepulcro & tenebris au- ditor & conditor nocter introduxit nos in mundum suum, præparatis antequam nasce- remur beneficiis suis. Hæc igitur omnia ab eo habentes, in omnibus ipsi gratias agere de- bebemus, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

39. Stulti & insipientes & fatui & imperiti derident nos ac subdant, dum sese cogi- tationibus suis extollere cupiunt. Quid enim potest mortalis, aut quale robur terrena? Scriptum est enim: Non erat figura ante oculos meos, sed aurum & vocem audiebam. Quid enim? nunquid homo coram Domino mendax erit, vel de operibus suis inculpatus erit? Si in foribus suis non credit, & adversus angelos suos præcium quid adhibet, calum au- tem non est mandam coram eo: boni vero qui habitant domos iustas, ex quibus & ipsi de eodem luto sumunt. Perceperit illos tamquam tineas, & a mane usque ad vesperam non au- riorum sunt. Eo quod non poterant sibi subvenire, perierant. Infestavit eis, & interierunt, quia non habebant sapientiam. Invoca autem si quis tibi respondeat, vel si quem sanctiorum Ange- lorum adspiciat: etenim stultum perimit, ira, evanescens autem occidit zelus. Ego autem vidi istos radices mittentes: sed statim absumta est illorum habitatio. Longe fiant filii eorum a sancte, conterantur super januas minorum, & non erit qui eripiat. Quæ enim illis pa- rata sunt, iusti comedent; ipsi vero de malis non liberabuntur.

40. Cum ergo hæc nobis manilla sint, etiam in divinæ cognitionis profunda intro- spicientes, cuncta ordine debemus facere, quæ nos Dominus iussit peragere. Statutis temporibus oblationes & officia perfici, ne- que temere vel inordinate fieri præcepit, sed præinitis temporibus & horis, ubi etiam & a quibus celebrari vult; ipse excel- sissima sua voluntate definit: ut religiose

εἰκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι τὰ ἐπιτασσόμενα ἐκ τοῦ βασιλείως ἢ ἡγεμόνων ἐπιτελεῖ. Οἱ μεγάλοι δι- χὰ ἢ μικρῶν ἢ διώκοντες εἶναι, ὡς οἱ μικροὶ διχὰ ἢ μεγάλων. σύγκρασις τίς ἐστι ἐν πᾶσι, καὶ ἐν τό- τοις χρόνοις. Λαβόμεν τὸ σῶμα ἡμῶν· ἢ κεφαλὴ δι- χὰ ἢ ποδῶν ἰδὲν εἶναι, ὡς ὡς ποδὸς διχὰ τῆς κε- φαλῆς· τὰ δὲ ἐλάχισα μέλη τῆς σώματος ἡμῶν ἀναγ- காῖα καὶ εὐχρησά εἰσι τὸ ὅλον τῷ σώματι. ἀλλὰ πάντε συμπτει, καὶ ὑπο τῷ γῆ μιᾷ χρῆται εἰς τὸ σωθῆναι ὅλον.

Σαξέτω ἂν ἡμῶν ὅλον τὸ σῶμα ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, καὶ ἑκάστου τῷ πλησίον αὐτοῦ, καὶ ὡς) καὶ ἐπιθετὸν ἐν τῷ χρισμῶν αὐτοῦ. Οἱ ἰσχυροὶ μὴ τμημελεῖν τὸν ἀδελφόν, ὁ δὲ ἀδελφὸς ἐν χριστῷ τὸν ἰσχυρόν.

ὁ πλούσιος ἐπιχορηγεῖ τῷ πτωχῷ, ὁ δὲ πτω- χὸς δὲ χρασεῖ τῷ πτωχῷ, ὅτι εἰδωκεν αὐτῷ δι' ἀνα- πληρωθῆναι αὐτὸ τὸ ὑστέρημα· ὁ σοφὸς ὡς δεικνύει τὸ πτωχοῦ αὐτῷ, μὴ ἐν λόγοις, ἀλλ' ἐν ἔργοις ἀγα- θοῖς· ὁ ταπεινοφρονῶν μὴ ἐαυτῷ μαρτυρεῖ (ω,) ἀλλ' ἐκ τῶν ὑπ' ἐτέρῳ αὐτῷ μὴ τυρεῖται· ὁ ἀργός ἐν τῇ σαρξὶ καὶ μὴ ἀλαστοδιδῶν, γινώσκων ὅτι ἐτε- ροὶ εἰσι οἱ ἐπιχορηγῶν (αὐτῷ) πτωχοκρατεῖν. Ἀνα- γὰρ (σῶμα) ἢ ἀδελφοί, ἐκ ποίας (ἑλπίς) ἐξήμη- θημεν, ποίαι καὶ τί (νε εἰ) σήλθωμεν εἰς τὸν κόσμον, (ὡς ἐκ τ) ὁ παρὰ καὶ σκότος καὶ δη- μιργήσας, (ἐσθ) ἀχθὴ εἰς τὸν κόσμον αὐτῷ, (σποι-) ποιμάσας τὴν ἀδελφίαν (αὐτῶν), ἀφ' ἧν ἡμᾶς ἡμε- ροῦται. (Ταῦτ) αὖ ἐν πάσι τὰ ἐξ αὐτῶν ἔχοντες, οὐρε- λωμεν κατὰ πάντα δὲ χρασεῖν (αὐ) τῷ, ὡς ἡ δόξα ἐκ τῆς αἰῶνας ἢ αἰῶνων. Ἀμήν.

Ἀφρονεὶ καὶ ἀτιμῶντι ἐμοροὶ καὶ ἀπαιδῶντι χιλιά- ζοντες ἡμᾶς καὶ μικτηρίζοντες, ἐαυτοὺς βαλοβῆσοι ἐπαί- ρεσθαι τῆς ἡμετέρας αὐτῶν. Τὴν γὰρ διώκονται ἡμεῖς, ἢ τίς ἰσχυρὸς γινώσκων; γέγραπται γὰρ· Οὐκ ἔω μορφή πο οφθαλμῶν μου. ἀλλ' ἢ αὐρα καὶ φωνὴ ἡκούον. Τὴν γὰρ μὴ καθάρα εἰσαίβροτος ἐναντι κυρίας; ἢ ἀπό ἡς ἔργων αὐτῶ ἀμιμπτὸς ἀνήρ; εἰ κατὰ παιδῶν αὐτῶ ἢ πισθεῖν, κατὰ δὲ ἀγγέλων αὐτῶ σκολιόν τι ἐπινοή- σαι. Ἐὰν εἰς δὲ ἐκ καθάρως ἐνώπιον αὐτῶ· εἰ δὲ, εἰ κατοικῶντες οἰκίας πηλίας, ἔξω καὶ αὐτῶ ἐκ τῷ αὐ- τῷ πηλῆ ἐσμεν; ἐπαισιν αὐτῶ σπῆς ἔσπον, καὶ ἀπο πωρεθῶν ἐως ἐσπίρας ἀκ ἐτί εἰσιν. παρὰ τὸ μὴ διώκα- σθαι αὐτοὺς ἑαυτοῖς βοηθῆσαι, ἀπαλογο. οὐ μόνον αὐτοῖς, καὶ ἐπελῆθησαν, παρὰ τὸ μὴ ἔχον αὐτοὺς σο- φίαν. Ἐπικαλέσαι δὲ εἰ τίς σοὶ ὕψακῶσται, ἢ ἐτί- να ἀγίω ἀγγέλων ὄψαι· καὶ γὰρ ἀφρονα ἀνερεῖ ὄρ- γη· πεπλατῆμενοι δὲ θανατοῖ ἔρδος. Ἐγὼ δὲ ἑώρα- κα ἀφρονας ριζας βαλλόντες, ἀλλὰ ἐὼθεως ἐβρωθῆ αὐτῶ ἢ δίαται. Πορρω γῆροιντο οἱ υἱοὶ αὐτῶ ἀπό σω- τρηίας· κολαβεῖ θείων ἐπὶ θύραις ἡσανῶν, καὶ εἰ ἔσαι ὁ ἔξαιρῆμενος. Ἀ γὰρ ἐκείνοισ ἡτοίμασαι, δι- κησὶ ἔδοσαν· αὐτοὶ δὲ ἐκ κακῶν ἢ ἐξαιρέτοι ἐσονται.

Προδῆλων ἂν ἡμῶν ὄντων τούτων, καὶ ἐγκυκλιότες εἰς τὴν βαθεῖαν τῆς θείας γνώσεως, καὶ τὴν τιμὴν ποιῶν ὀφεί- λομεν, ὅσα ὁ δεσπότης ἐπιτελεῖν ἐκέλευσεν. Κατὰ χριστὸς πετυγμῶν τὴν τε ἀποσοφοῦ καὶ λειτργίας ἐπιτελεῖσθαι, καὶ ἐκ ἐκῆ ἢ ἀπίκῆς (ἐκέλευσεν) γί- νεσθαι, ἀλλ' ὡς ἰσομοῖς κηροῖς καὶ ὕδατος· ὡς τε καὶ δικαίων ἐπιτελεῖσθαι θέλει, αὐτοὺς ὡς ἔστι τῇ ὑπερ- τῆτι

qui tenent profane milites & oblatores, qui mille, quæ nos tributus appellamus ab eo quod præfate scribit: sic in Iffartitia veterum quinquecentis vel abantibus, qui in capite erant quinquecenta milibus. Ceterum accipere dicimus, qui decem præfate hominibus. Apud Clementem Alex. c. 10. ubi loquitur de his. Magis placet (satis), quam ex te Superius in 30. iam legimus. Testimo- nium huius operis nostri ab aliis tributus vocat.

τάτη αὐτοῦ βελήσει· ἵνα ἵσως παντὶ ὑπόμνημα ὡς δὲ
 δεχίσει, ἡ προσδεκτὰ εἶη τῆς θελήματι αὐτῆ. Οἱ ἄν
 τὸς ἀποστρεφόμενοι κερὰς σοῦντες τὸς ἀποστροφῆς
 αὐτῆ, εὐπροσδεκτὸί τε καὶ μακάριοι· τοῖς γὰρ νομί-
 μοις τῷ δεσπότῃ ἀκολουθῶντες ἕδρα μαρτάνουσιν. Τῷ
 γὰρ ἀρχιερεὶ ἰδίαις λειτουργίαις δεδομέναι εἰσὶ, καὶ
 τοῖς ἱερεῦσιν ἰδίος ὁ τόπος ἀποστέταται, καὶ λαϊκοῖς
 ἰδίαις ἑσθλοῖαι ἐπιτίκται, ὁ λαϊκὸς ἀνθρώπος τοῖς
 λαϊκοῖς ἀποσφραγιστὶ δέδεται.

Ἐκάστος ὑμῶν, ἀδελφοί, σὺ τῷ ἰδίῳ τῷ ματι εὐ-
 χαριεῖται Θεῷ, σὺ ἀγαθῆ συνειδήσει ὑπαρχῶν, μὴ
 παρεβαίνων τὸν ὅρισμόν τῆς λειτουργίας αὐτῆ κα-
 νόνα, σὺ σεμνότητι. Οὐ πανταχοῦ, ἀδελφοί, ἀποσ-
 φέρονται θυσιᾶι σὺδὲλεχισμῶ, ἢ εὐχῶν, ἢ περὶ ἀ-
 μαρτίας, καὶ * πλημμελίας, ἀλλ' ἐν Ἱερουσαλήμ μόν-
 ῃ καὶ ἐν δὲ ἐκ σὺ παντὶ τόπῳ ἀποσφείρεται, ἀλλ' ἐμ-
 προσφείρεται τῷ γὰρ ἀπὸς τὸ θυσιαστήριον, μωμοσκοπη-
 θέν τῷ ἀποσφείρομενον ὄψα τῷ ἀρχιερεὶ καὶ τῷ ἀποσ-
 φείρομενῳ λειτουργῶν. Οἱ ἄν παρὰ τὸ καθήκον τῆς βυ-
 λησίας αὐτὸ ποιοῦντες τι, θάνατον τῷ ἀποσφείρομενῳ ἔχου-
 σιν. Ὁρᾶτε, ἀδελφοί, ὅσω πλείονος κατηξιώθημεν
 γνώσεως, ποσῶν μάλλον ὑποκειμεθα κινδύνῳ.

Οἱ ἀπόστολοι ἡμῶν ἀγγελίῳ θησαν ἀπὸ τῶ κυρίου
 Ἰησοῦ Χριστοῦ, Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. Ἐξ-
 πέμφθη ὁ Χριστὸς ἐκ τοῦ Θεοῦ, καὶ οἱ ἀπόστολοι
 ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ· ἐγγίνοντο ἐν ἀμοτέρῃ εὐτακτῆς ἐκ
 θελήματι Θεοῦ. Παράγγελίας ἐν λαβόντες, καὶ
 πληροφορηθέντες ὄψα τῷ ἀκατάστατος τοῦ κυρίου ἡμῶν
 Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ πισθόντες τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ, μὴ
 ἀληθοφειας πνεύματος ἀγίου, ἐξήλθον ἐπαγγέλι-
 ζόμενοι τῷ βασιλείῳ τοῦ Θεοῦ μέλλειν ἐρχεσθαι.
 Κατὰ χώρας ἐν καὶ πόλεσι κηρύσσοντες καθίστανον τὸς
 ἀσφαρχὰς αὐτῶν, δοκιμάσαντες τῷ πνεύματι, εἰς ἐπι-
 σκόπους καὶ διακόνους ἵδ' ἐμμένων πειθεῖν. καὶ τὸ πρὸς
 κηρῶν· ἐκ γὰρ δὴ πολλῶν χρόνων ἐγγίγατο περὶ
 ἐπισκόπων καὶ διακόνων, ὅπως γὰρ πρὸς λίγη ἢ γρη-
 φή· Κατὰ ἡσὼ τὸς ἐπίσκοπος αὐτῶν ἐν διγίσει· καὶ
 τὸς διακόνους αὐτῶν ἐν πίσει.

Καὶ τὶ θαυμάσιον, εἰ οἱ σὺ Χριστῷ * πισθόντες
 παρὰ Θεοῦ ἔργον ποιῶντες, κατέστησαν τὸς ἀποσφραγι-
 στας; ὅσοι καὶ ὁ μακάριος πρὸς θεράπων σὺ ἐλῶ τῷ
 οἴκῳ Μωϋσῆ, * τὶ διατεταγμένα αὐτῷ πάντα ἐση-
 μεκώσατο ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις, ὡς ἐπικολοῦθη-
 σαν οἱ λοιποὶ ἀποφῆται, συνειμαρτυροῦντες τοῖς
 ὑπ' αὐτοῦ νενομοθετημένοις. Ἐκεῖνος γὰρ ζῆλος ἐμ-
 πεσόντος περὶ τῆς ἱερωσύνης, καὶ στασιασῶν ἵδ' φυ-
 λῶν, ὅπως αὐτῶν εἶη τῷ ἐνδοξῷ ὀνόματι κεκοσμη-
 μένη, ἐκέλευσεν τοῖς δώδεκα φυλάρχους ἀποσφραγι-
 σῆν αὐτῷ βαβδύς, ἐπιγεγραμμένας ἐκάστης φυλῆς
 κατ' ὄνομα· Ἐ λαβῶν αὐτῆς ἔδωκεν, καὶ ἐσφραγισεν

omnia secundum beneplacitum facta, accepta
 essent voluntati ejus. Qui ergo assignatis
 temporibus oblationes suas faciunt, accepti
 & beati sunt: nam qui legitima Dei se-
 quantur, non peccant. Summo quippe sa-
 cerdoti sua munia tributa sunt: & sacerdo-
 tibus locus proprius praestitutus est: Levitis
 quoque sua ministeria incumbunt: homo
 laicus praecipis laicis cogitur.

41. Unusquisque vestrum, fratres, in pro-
 prio ordine ac statu gratias agat Deo, in
 bona conscientia degens, non transgrediens
 praescriptam muneris sui regulam, in hone-
 state. Non ubique, fratres, offeruntur: sa-
 crificia iurgia, vel votiva, vel pro peccato &
 delicto, sed Ierosolymis tantum; atque il-
 lic non in omni loco fit oblatio, sed ante
 templum ad altare, postquam a summo sa-
 cerdote & praedictis ministris, quorum est
 explorare an omnis maculae expertus sit, in-
 specta ac probata esset. Qui ergo aliquid
 praeter, id, quod voluntati illius consen-
 taneum est, agunt, morte multantur. Vide-
 te fratres: quo majori cognitione donati
 sumus, eo graviore periculo sumus obnoxii.

42. Apostoli nobis evangelizaverunt a Do-
 mino Jesu Christo, Jesus Christus a Deo.
 Missus est igitur Christus a Deo, & Apo-
 stoli a Christo: factumque est utrumque
 ordinatum ex voluntate Dei. Itaque acceptis
 mandatis & certo persuasi per resurrectionem
 Domini nostri Jesu Christi, & in fide con-
 firmati per verbum Dei cum Spiritus-sancti
 plenitudine & securitate, egressi sunt annun-
 tiantes adventurum esse regnum Dei. Prae-
 dicantes igitur per regiones ac urbes, primi-
 tias earum, spiritu cum probassent, in epi-
 scopos & diaconos eorum qui credituri erant
 constituerunt. Neque hoc nove a multis
 enim temporibus de episcopis & diaconis
 scripturam fuerat. Sic enim alicubi dicit
 Scriptura: Constituum episcopos eorum in justi-
 tia, & diaconos eorum in fide.

43. Et quid mirum, si quibus in Christo
 commissum est a Deo hujusmodi munus,
 praedictos constituerint? quando quidem, &
 beatus Moyses, fidelis famulus in tota do-
 mo, omnia quae ipsi mandata erant in fa-
 cris libris annotavit: quae & secuti sunt
 reliqui Prophetae, iis quae ab ipso sancita
 erant testimonium pariter perhibentes. Ille
 namque, cum amulatio pro sacerdotio in-
 cidisset, ac tribus digladiarentur inter se,
 quoniam illarum glorioso hoc nomine ornata
 esset; iussit ut duodecim principes tribuum
 afferrent sibi virgas quibus uniuscujusque
 tribus nomen esset superscriptum: haecque
 cum

* ἡ ἀποσφραγισ-
 τὴν.

* ἡ ἀποσφραγισ-
 τὴν.

* ἡ ἀποσφραγισ-
 τὴν.

1 Supple secundam veterem legem. Quam immemore autem epistolam istam ante templi Ierosolymitani excidium scriptam esse
 nunc nonnulli colligunt, in praevio monito patecet.
 2 Sancta caelestis, inquit Philo Iudaeus in libro de victimis, amantur in hoc negotio, ut probatissimi sacerdotum praestitumque
 ab exterioribus eorum non separantur, sed quae suo ordine serventur, ac diligenter praesententur, ne vel levis macula fugiat. Idem
 Philo libro de agricultura obtinet & apud Gentiles tunc delectos qui hoc munere fungerentur, huiusmodi a nonnullis amos-
 nuncupatos.
 3 Pluribus revivunt Corelianus nonnullos, qui hinc conficere se posse putant, duos tantum in clero ordines, episcopos scilicet
 & diaconos a Clemente agnosci. Superius quippe num. 40. praeter sacerdotes & levitas, summum sacerdotem praedictat, & inter-
 tus num. 40. cum Corinthiis expostulat, quod deest ab eis sint presbyteri, quos Apostoli aliter eximii viri ordinaverunt. For-
 te etiam episcopos tantum, & diaconos hic recitat, propter Esaiam locum mox ab eo citatum, in quo episcopi & diaconi nomi-
 natim memorantur.
 4 Similis est Chrysostomi lib. quod Christus sit Deus tom. 5. c. 7. p. 137. huiusmodi observatio: Et neque ipsam sacerdotum no-
 men, episcoporum nomen duo, obtinuit (vetus lex) constitutum enim principes tuos in pace dicit, & episcopos tuos in iustitia. Nu-
 merum Graece apud Esaiam legerat, numerum quoque tuos apud nos in eo scriptum, quos, qui tas ἐπίσκοπος οὐ καὶ διακόνων. Pro ver-
 bo numerum, existat apud Septuaginta xxi domo: quos secutus Irenaeus lib. 4. c. 44. scribit: Tales presbyteros nunc Esaias, de
 quibus & Propheta ait, Et dabo principes tuos in pace, & episcopos tuos in iustitia. Quo in loco Irenaeus presbyteri episcoporumque
 vocabula promittit accipit, ac synonyma habet.

CIRC. ANN
 CHR. 97

Praestitum in
 oblationum
 titu

Clon. Alex.
 187.

Episcopi &
 diaconi apud A-
 postolos ordi-
 nati.

Esa. 55. 14.
 112. & diaconos eorum in fide.

Num. 11. 17.
 Heb. 5. 1.

Qui Moyses
 contentionem
 de sacerdotali
 dignitate ordi-
 nam sedavit.
 Num. 17. 1.
 67.

LXV.

Si quis clericus inventus fuerit die dominico jejunare, vel sabbato, praterquam uno solo, deponatur: sin autem laicus, segregetur.

LXVI.

Si quis virginem non desponsatam vi allata habet, segregetur: ei autem aliam accipere non liceat, sed illam retinere quam elegit, etiam si pauper sit.

LXVII.

Si quis episcopus, vel presbyter, vel diaconus secundam ordinationem ab alio susceperit; deponatur & ipse, & qui ordinavit, nisi utique constiterit, quod ab hæreticis ordinationem habeat. Qui enim ab eis baptizati & ordinati sunt, ut fideles vel clerici sint, fieri non potest.

Intelligitur de Catechizantibus, ut cap. 19. Concil. Nic. & 91. in Synodi.

LXVIII.

Si quis episcopus, vel presbyter, vel diaconus, vel lector, vel cantor & sanctam pasche quadragesimam non jejunat, vel quartum diem, vel parasceven, praterquam si propter imbecillitatem corporalem impediatur, deponatur: si sit autem laicus, segregetur.

vel hypodiaconus, vel lector

LXIX.

Si quis episcopus, vel presbyter, vel diaconus, vel omnino ex clericorum catalogo, jejunat cum Judæis, vel cum ipsis festos dies agit, vel ab ipsis xenia accipit; ut, verbigratia, azyma, vel quid tale, deponatur. Si vero sit laicus, segregetur.

LXX.

Si quis Christianus oleum deferat in templum gentium, vel in synagogam Judæorum in eorum festis, ut lucernam accendat, segregetur.

LXXI.

Si quis clericus, vel laicus a sancta ecclesia ceram vel oleum auferat, segregetur.

LXXII.

Vas aureum, vel argenteum, vel velum sanctificatum nemo amplius in suum usum convertat; hoc fit enim prater jus & contra leges. Si quis autem deprehensus fuerit, mulctetur.

LXXIII.

Episcopum a viris fide dignis ob aliquid accusatum, ipsum ab episcopis vocari necesse est: & si se quidem stiterit, & confessus vel convictus sit, statuatur pœna. Si autem vocatus non paruerit, secundo etiam vocetur, missis ad ipsum episcopis duobus. Si etiam sic non obedierit, vocetur & tertio, duobus ad eum rursus missis episcopis. Si autem vel sic aspernans & contumax se non stitefit, Synodus ea quæ videntur, adversus eum pronunciet, ne lucrifacere videatur, dum judicium subterfugit.

Εἰ τις κληρικὸς ἑρέθῃ τῶν κυριακῶν ἡμερῶν νηστῶν, ἢ τὸ σάββατον, κτλ. τοῦ ἐνός μόνου, καθαιρεῖσθω. εἰ δὲ λαϊκός, ἀφοριεῖσθω.

ΞϞ.

Εἰ τις παρθένον ἀμνήσθων βρασαύμνος, ἔχει, ἀφοριεῖσθω. Μὴ ἔχειναι δὲ αὐτῷ ἑτέραν λαμβάνειν, ἀλλ' ἐκείνην, ὡς ἡρετίσται, κτλ. ποικιλῶς τυχῶν.

ΞΖ.

Εἰ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος ἄλλοθεν χειροτονίαν δέχεται πρὸς τινος, καθαιρεῖσθω καὶ αὐτός, καὶ ὁ χειροτονήσας. Εἰ μὴτε ἀρα συζητῆται, ὅτι κατὰ αἰρετικῶν ἔχει τῶν χειροτονίαν. Ταῦς γὰρ παρὰ τοῦ τοιοῦτου βαπτισθέντας, ἢ χειροτονηθέντας, ὅτε πιστοὶ, ὅτε κληρικὸς εἶναι δυνατὸν.

ΞΗ.

Εἰ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ἀναγνώστης, ἢ ψαλτὴς, τῶν ἀγίων πατερῶν κτλ. τῶν παλαιῶν, ἢ τῶν παρὰ τὸν ἑσπέρου, καθαιρεῖσθω, ἔκτος εἰ μὴ δὲ σὺν δυνάμει σωματικῶν ἐμποδίζοιτο. Εἰ δὲ λαϊκός, εἴη, ἀφοριεῖσθω.

καὶ αὐτὸς

καὶ αὐτὸς

Εἰ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὅλος τὸ κατὰ λόγον τοῦ κληρικῶν, ἢ νηστῶν μὴ τοῦ Ἰουδαίων, ἢ σωματικῶν μετ' αὐτῶν, ἢ δέχοιτο παρ' αὐτῶν τὰ τῆς ἑορτῆς ξένια, εἶον ἀζύμα, ἢ τι τῶν, καθαιρεῖσθω. Εἰ δὲ λαϊκός, ἀφοριεῖσθω.

ΞΘ.

Εἰ τις χριστιανὸς ἔλαιον ἀπειρήκη εἰς ἑτέρον ἱδῶν, ἢ εἰς σωματικῶν Ἰουδαίων, ὅτε ταῖς ἑορταῖς αὐτῶν, ἢ λύχνους ἀπτεῖ, ἀφοριεῖσθω.

ΟΑ.

Εἰ τις κληρικὸς ἢ λαϊκός ἀπὸ τῆς ἀγίας ἐκκλησίας ἀφίληται κηρον, ἢ ἔλαιον, ἀφοριεῖσθω.

ΟΒ.

Σπῆδος χρυσοῦ καὶ ἀργυρῶν ἀγισθῶν, ἢ ὀδόντων, μηδεὶς ἐπι εἰς οἰκίαν χρῆσιν σφετεριεῖσθω παράνομον γὰρ εἰ δὲ τις φαρασῆται, ἐπιτιμάσθω ἀφορισμῶ.

ΟΓ.

Επίσκοπον κατηγορηθέντα ἐπὶ τινὶ παρὰ ἀξιοπίστων ἀνθρώπων, καλεῖσθαι αὐτὸν ἀναγκαῖον ὑπο τοῦ ἐπίσκοπων. Καὶ μὲν ἀπατήσῃ καὶ ὁμολογήσῃ, ἢ ἐλεγχθῆται, ὁρίζεσθαι τὸ ἐπιτίμιον. Εἰ δὲ καλοῦ μῆτος κακοῖσι, καλεῖσθω καὶ ἄλλοθεν, ἀποστελλομένων ἐπ' αὐτὸν δύο ἐπίσκοπων. εἰ δὲ καὶ οὕτως καταφρονησῆται μὴ ἀπατήσῃ, ἢ σιωπῶν ἀποφανεῖσθω καὶ αὐτοῦ τῆ δοκοῦντα, ὅπως μὴ δόξῃ κερδαίνειν φιροδικῶν.

καὶ αὐτὸς

καὶ αὐτὸς

καὶ αὐτὸς

καὶ αὐτὸς

ΟΔ.

1 ἔχει αὐτὸν 2 ἔχει αὐτὸν 3 ἢ μὴ δέχοιτο, κατὰ ἀριστοῦ αὐτὸν ἔχειν. 4 quidam codices omittunt τὸ παρὰ, 5 ἢ αὐτὸν 6 δέχοιτο αὐτὸν 7 ἢ ὅσοι τῆς ἑορτῆς αὐτῶν λούχου. 8 ἢ ἄλλοθεν

Εἰς μαρτυρεῖν τῶν κατ' ἐπισκόπου αἰρετικῶν
 μὴ ἀποδέχεσθαι, ἀλλὰ μὴδὲ * πῶν σὺν
 μόνῳ, ἐπὶ σώματος γὰρ δύο ἢ τριῶν μαρτύ-
 ρων σάδῃσται πᾶν ῥῆμα.

Οὔτι * οὐ χρὴ ἐπίσκοπον τῷ ἀδελφῷ * ἢ
 υἱῷ, ἢ ἐτέρῳ συγγενεῖ χαλεχθεῖσαι παθεῖν ἀν-
 θρωπίνῳ. οὐ γὰρ τῶν τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαν
 ὑπό * κληρονομοὺς ὀφείλει τιθεῖσαι. εἰ δέ τις
 τῷτο ποιῆσει, ἀκυρὸς * μερίτω ἢ χειροτονία.
 αὐτὸς δὲ ἐπιτίμιασθω ἀφορσμηθῶ.

Εἴ τις ἀνάπηρος * ἢ τῶν ὀφθαλμῶν, ἢ τὸ
 σκέλος πεπληγμένος, ἀξίος δὲ * ἐστίν, ἐπί-
 σκοπος γινέσθω. ἢ γὰρ λῶβη σώματος αὐτῶν
 μαίνει, ἀλλὰ ψυχῆς σωσθήσεται.

Κωφὸς δὲ ὢν ἢ τυφλὸς, μὴ γινέσθω ἐπί-
 σκοπος. ἢ ὡς * βεβλαμμένος, ἀλλ' ἵνα μὴ τῷ
 ἐκκλησιαστικῷ παρεμποδίζοιτο.

Εἰάν τις δαίμονα ἔχη, κλημὸς μὴ γινέ-
 σθω, ἀλλὰ μὴδὲ τοῖς πιστοῖς συνδραχέσθω. κα-
 θαροῦσθε δὲ ἀποδέχεσθω. καὶ εἰάν ἢ ἀξίος,
 γινέσθω.

Τὸν * ἢ ἐθνικῶ βίβι ἀποσελθόντα ἢ βα-
 πτιθεῖσθαι, ἢ ἐκ φαύλης ἠσυχωγῆς, ἢ διωχθέν
 ἐστὶ παρατυκῶ * ἀποχρηχθεῖσαι ἐπίσκοπον. ἀ-
 δικὸν γὰρ τὸν * μὴδὲ ἀποκτερεῖν ἐπίδειξάμενον,
 ἐτέρων εἶναι διδασκαλῶν. εἰ μὴτε κατὰ θεῖαν
 χάριν τῷτο * γίνηται.

Εἴπομεν, ὅτι * ἢ χρὴ ἐπίσκοπον, ἢ πρε-
 βύτερον καθιεῖσθαι ἑαυτὸν εἰς δημοσίας διοική-
 σεσ, ἀλλὰ ἀποσδραχεῖν ταῖς ἐκκλησιαστι-
 καῖς χρεῖαις. ἢ περὶ τῶν ὄν τῶτο μὴ ποιεῖν,
 ἢ καθαιρεῖσθω. οἰδεὶς γὰρ διώεται δυοὶ κυ-
 ρίοις δουλεύειν, κατὰ τῶν κυριακῶν παρακί-
 λασιν.

Οἰκέτις εἰς κληρὸν ἀποχρηχθεῖσαι ἀπὸ τῆς
 τῆς δεσποτῶν γνώμης, * ἀνατροπῶν τὸ τοιοῦ-
 το ἐργάζεται, εἰ δὴ ποτε ἢ ἀξίος φανεῖται ὁ οἰ-
 κέτις ἀπὸς χειροτονίαν βαδισῶ, οἷος ἢ ἢ ἡμέ-
 τερος Ονησίμου * ἐφάση, ἢ συγχωρησῶσιν οἱ
 δεσπότες, ἢ ἐλευθέρωσσι, ἢ τὸ οἶκὸν ἑαυ-
 τῶν ἑξαποσελῶσσι, γινέσθω.

Επίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος στρα-
 τία γολαζῶν, καὶ βολόμενος ἀμφοτέρω κατέ-
 χεσθω, Ῥωμαϊκῶ ἀρχικῶ, ἢ ἱερατικῶ διοική-
 σιν, καθαιρεῖσθω. τὰ γὰρ τὸ Καίσαρος, Καί-
 σεαι. ἢ τὰ τὸ Θεοῦ, τῷ Θεῷ.

Οἷς ὑβρίζει βασιλεῖα ἢ ἀρχοντα, * τιμω-

α πῶν ἐκ μόνου. φασὶ γὰρ ἢ τῶμας ἐπὶ σώματι. β ἢ τῶμας ἀποκτερεῖ. γ ἀξίος.

LXXIV.
 In testimonium adversus episcopum
 hereticus ne admittatur: sed nec unus
 solus fidelis. In ore enim duorum vel trium
 testium stabit omne verbum.

a Vide Synod. CP sub Nestorio in causa Agabii. Deut. 19. 15.

LXXV.
 Quod non oportet episcopum fratri, vel filio, vel alii cognato gratificantem, humana affectione ad episcopatus dignitatem, quem vult, eligere. Episcopatus enim heredes facere justum non est, ea quae Dei sunt largientem. Si quis autem hoc fecerit, irrita quidem electio maneat, ipse autem segregatione mulctetur.

LXXVI.
 Si quis vel oculo orbatus, vel femore oblatrus, episcopatu autem dignus sit, fiat. Non enim corporis damnatum cum polluit, sed animae inquinatio.

b Antioch. c. 21.

LXXVII.
 Qui autem est surdus & caecus, ne sit episcopus: non ut pollutus, sed ne ecclesiastica impediatur.

LXXVIII.
 Si quis daemone habeat, ne fiat clericus, sed neque cum fidelibus preceatur. Purgatus autem recipiatur; & si sit dignus, fiat.

LXXIX.
 Eum qui ex vita gentili accesserit & baptizatus fuerit, vel ex improba vivendi ratione, non est æquum protinus episcopum fieri. Iniquum est enim, ut qui sui nondum experientiam ostenderit, sit aliorum magister, nisi forte hoc divina gratia fiat.

LXXX.
 Diximus non oportere episcopum vel presbyterum seipsum ad publicas administrationes demittere, sed in ecclesiasticis negotiis versari. Vel ergo ita non facere persuadeatur, vel deponatur.

LXXXI.
 Servos in clerum provehi sine voluntate dominorum, non permitimus, ad eorum qui possident molestiam. Domorum enim everisionem talia efficiunt. Si quando autem etiam dignus servus visus sit, qui ad gradum eligatur, qualis noster quoque Onesimus visus est, & domini concesserint ac liberaverint, & ædibus emiserint, fiat.

LXXXII.
 Episcopus, vel presbyter, vel diaconus exercitui vacans, & utraque obtinere volens, Romanum scilicet magistratum & sacerdotalem administrationem, deponatur. Quae sunt enim Caesaris, Caesaris: & quae sunt Dei, Dei.

Matth. 22. 21.

LXXXIII.
 Quisquis regem vel principem praeter jus

α πῶν ἐκ μόνου. φασὶ γὰρ ἢ τῶμας ἐπὶ σώματι. β ἢ τῶμας ἀποκτερεῖ. γ ἀξίος.

ius contumelia affecerit, pœnas luat: & Αρην τιμῶν κ' εἰ μὴ κληρικὸς, κἀδαιρείτω·
 si sit quidem clericus, deponatur: si ve-
 ro laicus, segregetur.

LXXXIV.

Sint vobis omnibus clericis & laicis li-
 bri venerandi & sancti, veteris quidem tes-
 tamenti, Moïsi quinque, Genesis, Exo-
 dus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium.
 Jesu Nave unus. Judicum unus. Ruth unus.
 Regnorum IV. Paralipomenon, id est de-
 relictorum libri duos, duo. Esdræ duo.
 Hester unus. Machabæorum tres. Job
 unus. Psalterium unus. Salomonis tres,
 Proverbia, Ecclesiastes, Cantica Canti-
 corum. Prophetarum XII. unus. Esaiæ
 unus, Jeremie unus, Ezechiel unus, Daniel
 unus. Extrinsecus autem a vobis intelli-
 gatur, debere vestros adolescentes discere
 Sapientiam eruditissimi Sirach.

Nostra autem, id est, novitestiamenti,
 Evāgelia quatuor, Matthæi, Marci,
 Lucæ, Joannis, Pauli epistolæ quatuor-
 decim, Petri epistolæ duæ, Joannis tres,
 Jacobi una. * Clementis epistolæ duæ,
 & ordinationes vobis episcopis per me
 Clementem in octo libris editæ, quæ non
 sunt omnibus divulgandæ, propter ea
 quæ sunt in eis mylica: & actus nostri
 apostolorum.

Haec vobis Gentiani versio.

Hæc vero * de regulis constituta vobis
 sint per nos, o episcopi. Vos autem ob-
 temperantes, salvabimini, & pacem habe-
 bitis. At si non parueritis, puniemini, &
 bellum mutuo perpetuum habebitis, pœ-
 nam inobedientiæ congruam daturi. Deus
 porro, qui solus est æternus ac universorum
 creator, vos omnes pacè in Spiritu sancto
 confortabit, & aptos reddet ad omne opus
 bonum, immutabiles, irreprehensibiles,
 sine crimine, dignisque faciet æterna vita
 nobiscum, per * intercessionem dilecti filii
 sui Jesu Christi, Dei & salvatoris nostri;
 cum quo gloria sit ipis supra omnia Deo
 Patri cum sancto Spiritu consolatore, nunc
 & semper & in sæcula sæculorum.

πδ.
 Ἐσὼ * πᾶσιν ὑμῖν κληρικῶς καὶ λαϊκοῖς
 βιβλία σιβάσματα καὶ ἅγια, τῆς μὲν παλαιᾶς
 διαθήκης, Μωσίου πέντε, Γένεσις, Ἐξο-
 δος, Λευιτικὸν, Ἀριθμοὶ, Δευτερονόμιον.
 Ἰησοῦ υἱοῦ * Ναυῆ ἓν, Ῥουθ ἓν, Βασι-
 λεῶν τέσσαρα, παραλειπομένων τοῦ βιβλίου
 ἡμερῶν, * δύο, Ἐσθὴρ ἓν, * Μαχαβαιο-
 κῶν * τρία, Ἰβὺς ἓν, * Ψαλτήριον ἓν Σο-
 λωμῶντος τρία, Παροιμίαι, Ἐκκλησιαστής,
 ἄσμα ἁγμάτων. Προφητῶν δεκάδύο, ἓν. Ἡ-
 σαίου ἓν, Ἰερμίου ἓν, Ἰεζεκίηλ ἓν, Δανιὴλ
 ἓν. Ἐξωθεν δὲ προσιστορεῖσθαι ὑμῖν, μαθητα-
 κῶ ὑμῶν τοὺς νέους τῶν σοφῶν τοῦ πολυμα-
 θοῦ Σεραχ.

Ἡμέτερα δὲ, τοῦτ' ἐστὶ, τῆς κρητῆς διαθή-
 κης, Εὐαγγέλια τέσσαρα, Ματθαίου, Μάρ-
 κου, Λουκᾶ, Ἰωάννου. Παύλου ἐπιστολαὶ δε-
 κατέσσαρες, Πιπρῶ ἐπιστολαὶ δύο, Ἰωάννου
 τρεῖς, Ἰακώβου μία, Ἰούδα μία. Κλήμεντος
 ἐπιστολαὶ δύο, καὶ αἱ διαπραγαὶ ὑμῖν τῆς ἐπι-
 σκοπίας δι' ἐμῆ Κλήμεντος ὡς ὅτι βιβλίους
 ἀποστοφωρημένους (ὡς οὐ * δεῖ δημοσιεῖν ἐπὶ
 πάντων, διὰ τὰ ὅσα αὐταῖς μυστικά) καὶ αἱ ἀπο-
 κρίσεις ἡμῶν ἡσ ἀποστολων.

Τίλος ἡσ ἀποστολικῶν Κανόνων.

Ταῦτα δὲ περὶ κανόνων διατεταχθῶ ὑμῖν
 παρ' ἡμῶν, ὧ ἐπίσκοποι, ὑμεῖς δὲ ἐμμελῶντες
 αὐτοῖς, σωθήσεσθε, καὶ εἰρήνῃ ἔχετε· ἀπει-
 θουῦντες δὲ κολασθήσεσθε, καὶ πόλεμον μετ'
 ἀλλήλων αἰδίον ἔχετε, δίκῃ τῆς ἀνηκούσας τῆς
 ἀποσηκουσαν τινῶντες. Ὁ Θεὸς δὲ ὁ μόνος
 αἰδῶς καὶ ἡσ ὅλων ποιητῆς, ἀπαντας ὑμᾶς διὰ
 τῆς εἰρήνης ὡ πνεύματι ἁγίῳ σθενώσει, καὶ
 κατηρτίσει εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν, ἀξίους,
 ἀμώπτους, ἀνεγκλήτους. καὶ καταξιώσει τῆς
 αἰωνίου ζωῆς σὺν ἡμῖν, διὰ τῆς μεσιτείας τοῦ
 ἡγαπημένου παιδὸς αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ
 Θεοῦ καὶ σωτήρος ἡμῶν· μεθ' οὗ ἡ δόξα αὐτῷ
 τῷ ἐπὶ πάντων Θεῷ πατρὶ, σὺν ἁγίῳ πνεύμα-
 τι τῷ παρακλητῶ, νῦν, καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς
 αἰῶνας ἡσ αἰῶνων.

CA-

1. Ioh. Antioch. tit. 10. ubi hunc canonem recitat, sicut de Machabæis al. hic addit, τῶνδ' ἑ.
 2. φωνῆς τῶνδ' ἐκδοτικῆς.

C A N O N E S APOSTOLORUM SANCTORUM ET OMNI VENERATIONE PROSEQUENDORUM,

Ex interpretatione Dionysii Exigui.

TITULI CANONUM.

- I. De ordinatione episcopi.
II De ordinatione presbyterorum, diaconorum & ceterorum.
III. Nihil aliud in sacrificio, prater quod dominus statuit, offerendum.
IV. Quae species ad altare, non ad sacrificium, sed ab benedictionem simplicem debeant exhiberi.
V. Quod ea quae in ecclesiis offerri non possunt, ad domos sacerdotum a fidelibus deferantur.
VI. Ut episcopus aut presbyter uxorem suam, quam debet casta regere, non relinquat.
VII. Ut sacerdotes & ministri altaris, secularibus curis abstineant.
VIII. Quo tempore pascha celebretur.
IX. Quod ministri altaris oblatione celebrata, communicare debeant.
X. Quod fideles laici ingredientibus ecclesiam, communicare debeant.
XI. Quod cum excommunicatis non sit orandum.
XII. Quod cum damnatis clericis non sit orandum.
XIII. Ut nullus fidelium prater commendatitias suscipiatur epistolae.
XIV. Ut ab episcopis aliena parochia minime pervadatur.
XV. Ut clerici proprias ecclesias non relinquunt.
XVI. Ut episcopus, qui clericos alterius suscepit, communione privetur.
XVII. Quod bigami non admittantur ad clerum.
XVIII. Quod is qui viduam vel epistolam aut meretricem acceperit, non admittatur ad clerum.
XIX. Qui duas sorores habuerit, non admittatur ad clerum.
XX. Clericum fidei iuramentum esse non posse.
XXI. Quod hi qui non sponte eunuchizati sunt, suscipiantur ad clerum.
XXII. Ut is qui se eunuchizavit, clericus non fiat.
XXIII. Ut clericus qui se eunuchizavit, abiciatur a clero.
XXIV. Ut laicus qui se eunuchizavit, tribus annis communione privetur.
XXV. Quod episcopus, aut presbyter, aut diaconus, si pro criminibus damnatus fuerint, minime communione priventur.
XXVI. Similiter & reliqui ministri ecclesiae.
- AXXVII. Qui clerici debeant conjugibus copulari,
XXVIII. Quod episcopus, presbyter, & diaconus, fideles peccantes verberare non debeant.
XXIX. Quod officium pristinum damnatis pro criminibus usurpare non debeant.
XXX. Quod non debeant officia ecclesiastica pecuniis obtineri.
XXXI. Ut ecclesia seculari potentia minime pervadatur.
XXXII. De presbytero, qui contempto episcopo, seorsum convensus congregare tentaverit.
XXXIII. Quod clerici damnati non debeant ab aliis recipi.
XXXIV. Ut nullus episcopus, presbyter, aut diaconus, sine commendatitiis suscipiatur epistolae.
BXXXV. De primatu episcoporum.
XXXVI. Quod non liceat episcopum in aliena provincia clericos ordinare.
XXXVII. De ordinatis episcopis, nec receptis.
XXXVIII. Ut bis in anno concilia celebrentur.
XXXIX. Ut tantum curam rerum ecclesiasticarum episcopus habeat.
XL. De dignitate pontificis, & quod rerum suarum habeat potestatem.
XLI. Quod episcopus rerum ecclesiasticarum pro dispensatione pauperum habeat potestatem.
XLII. Quod Episcopus, presbyter, & diaconus, aleator & ebriosus esse non debeat.
XLIII. Similiter clerici & laici, si permanserint in alea, communione priventur.
XLIV. Quod episcopus, presbyter, & diaconus, non debeat usuras accipere.
CXLV. Quod non debeat episcopus, presbyter, aut diaconus, cum haereticis orare.
XLVI. Quod non debeant haereticorum baptismata comprobari.
XLVII. Quod ecclesia baptismate baptizatus, de novo baptizari non debeat: & non ita baptizatus, debeat baptizari.
XLVIII. Laicum pellem suam conjugem, communione privandum.
XLIX. Quod in nomine Trinitatis debeat baptizari.
L. Quod non debeat una merse in baptismate, quasi in morte Domini, provenire.

(a) C A N O N E S

I. **E**PISCOPUS a duobus aut tribus episcopis ordinetur.

II. Presbyter ab uno episcopo ordinetur, & diaconus, & reliqui clerici.

Concil. General. Tom. I.

III. Si quis episcopus, aut presbyter, prater ordinationem domini alia quaedam in sacrificio offerat super altare, id est, aut mel, aut lac, aut pro vino siceram, aut confecta quaedam, aut volatilia, aut ani-

Sacrificium
milla a do-
mine ordina-
tum.

A. Incipit Canonum Apostolorum per Clementem Papam prolatus. A. Incipit Regula Ecclesiastica Sanctorum Apostolorum, prolata per Clementem Ecclesia Romana Pontificem. In Reg. MS. 1203. Apostolorum Canonum, qui per Clementem Romanum Pontificem de Graeco in Latinum, sicut quidem affirmat, dicitur esse translatis, sunt quinquaginta. At in pervetusto Codice Bibliothecae Paris. Sec. Iesu haec collectio Dionysiana Canonum Apostolorum habet hunc titulum: Incipit Ecclesiastica regala sanctorum Apostolorum, prolata per Clementem Ecclesia Romana Pontificem, qua ex Graeco exemplaribus in ordinem primo ponuntur: quibus quampariter quidem consensum non praeiure faciliem, & tamen postea quaedam constantia Pontificum ex ipsi Canonibus adsumpta esse videtur. Quae ipsa verba sunt Dionysii Exigui in praefatione superioris positae. Harduinus. Lucerna hunc titulum praebet: Regula Ecclesiastica Sanctorum Apostolorum per Clementem prolata. (a) Dantur etiam variantes ex Cod. 194. Luciano saeculo VIII. scripto, in quo tamen canonum sunt 49. quibus duo canonum conjuguntur in unum.

malia aliqua, aut legumina, contra con-
stitutionem domini faciens, congruo tem-
pore deponatur.

IV.

Offerre non liceat aliquid ad altare
præter novas spicas & uvas & oleum ad
luminaria, & thymiana, id est incensum,
tempore quo * sancta celebratur oblatio.

V.

Reliqua poma omnia ad domum pri-
mitivæ episcopo & presbyteris dirigantur,
non offerantur in altari. Certum est
autem, quod episcopus & presbyteri * di-
vidant & diaconi & reliquis clericis.

VI.

Episcopus, aut presbyter, uxorem pro-
prium nequaquam sub obtentu religio-
nis abiciat: si vero rejecerit, excom-
municetur: sed si perseveraverit, (a.)
dejiciatur.

VII.

Episcopus, aut presbyter, aut diaconus
nequaquam sæculares curas assumat:
sine aliter, (b.) dejiciatur.

VIII.

Si quis episcopus, aut presbyter, aut
diaconus, sanctum paschæ diem ante
vernale æquinoctium cum Judæis cele-
braverit, (c.) abiciatur.

IX.

Si quis episcopus, aut presbyter, aut
diaconus, vel quilibet ex sacerdotali
catalogo, facta * oblatione, non commu-
nicaverit, aut causam dicat, * ut si ratio-
nabilis fuerit, veniam consequatur: aut si
non dixerit, communionem privetur, tam-
quam qui populo causa læsionis extiterit,
(d.) dans suspensionem de eo qui sacrificavit,
quod recte non obtulerit.

X.

Omnes fideles qui ingrediuntur eccle-
siam & scripturas audiunt, non autem
perseverant in oratione, nec sanctam
communionem percipiunt, velut inquietudines
ecclesiæ commoventes, convenit
(e.) communionem privari.

XI.

Si quis cum excommunicato saltem
in * domo simul oraverit; iste commu-
nionem privetur.

XII.

Si quis cum damnato clerico, veluti cum
clerico, simul oraverit iste damnetur.

XIII.

Si quis clericus aut laicus a communio-
ne suspensus, seu communicans, ad aliam
properet civitatem, & suscipiatur præter
commendatitias literas; & qui susceptu-
runt, & qui susceptus est, communionem
priventur. Excommunicato vero protele-
tur ipsa correptio, tamquam qui menti-
tus * sit, & ecclesiam Dei seduxerit.

XIV.

Episcopo non licere alienam paro-
chiam, propria relicta, pervadere, licet
cogatur a plurimis. Nisi forte quis * cum
rationabili causa * compellatur, tamquam
qui possit ibidem constitutus plus lucri
conferre, & in causa religionis aliquid *
proficere. Et hoc non a se-
metipso (f.) pertinet, sed multorum
episcoporum judicio & maxima suppli-
catione * perficiat.

XV.

Si quis presbyter, aut diaconus, aut
quilibet de numero clericorum; relin-
quens propriam parochiam, pergat ad
alienam, & omnino demigrans præter
episcopi sui conscientiam, in aliena
parochia commoretur, hunc ulterius mi-
nistrare non patimur, præcipue si voca-
tus ab episcopo, redire contempserit; in
sua inquietudine perseverans. Verumta-
men tanquam laicus ibi communicet.

XVI.

Episcopus vero, apud quem moratus
esse constiterit, si contra eos decretam
cessationem pro nihilo reputans tamquam
clericos forte susceperit, velut magister
inquietudinis, communionem privetur.

XVII.

Si quis post baptismum secundis fuerit
nuptiis copulatus, aut concubinam ha-
buerit, non potest esse episcopus, non
presbyter aut diaconus, aut prorsus ex
numero eorum, qui ministerio sacro de-
serviunt.

XVIII.

Si quis viduam * aut ejectam acceperit,
aut meretricem, aut ancillam, vel ali-
quam de iis quæ publicis spectaculis manci-
pantur, non potest esse episcopus, aut
presbyter, aut diaconus, aut ex * eorum
numero qui ministerio sacro deserviunt.

XIX.

Qui duas in conjugium sorores acceperit,
vel filiam * fratris, clericus esse non poterit.

XX.

Clericus fidejussionibus inserviens, ab-
jiciatur.

XXI.

locus.

dividunt

Dist. 28 c.
14. Si quis
docuerit &
dist. 31 c.
Quicumque
declinando c.
Et in deci-
mo lib. 3.
Concil. An-
tioch. c. 1.
Dist. 33 c.
Episcopus
aut sacerdos

Concil. An-
tioch. c. 1.
Citurus E-
piscopus
Anacleto n. 2.

De Con-
stit. c. 1.
Omnes fide-
les
Concil. An-
tioch. c. 2.

Concil. An-
tioch. c. 2.
* domo
locutus
fuerit, vel
s. Jo. 1.
cap.

Concil. An-
tioch. c. 6.
In decret.
Ivo. lib. 3.

* Et, Ec-
clesiam.
Luc. fuerit.

Nic. Con-
cil. can. 11.
Antioch.
Conc. c. 22.
* cum
* compellat,
* profusus

Nic. Con-
cil. can. 14.
Antioch.
c. 10. canon.

Concil. An-
tioch. c. 2.

Dist. 34.
c. Si quis post

Dist. 34.
c. Si quis vid.

(a) Luc. deponatur. (b) Luc. deponatur. (c) Luc. deponatur. Sequentes notæ ex Harduino, & Card. de Aguirre delumptæ sunt. Theodoras Cant. legit gratia. a leg. C. ex Amalano, Regnone, & Burchardo. (d) Luc. suppli-
cationem faciam. (e) in Luc. deest communionem. a 17 pp. Vatic. n. 630. (f) Luc. profusus. 4 Supplicatio non
profusus. Vatic. 5 ut in aliena. Vatic. 6 & Vatic. 7 Ex eo numero. Vatic. 8 filiam patris. Vatic.

XXI.

Distin. 11. c. Eunuchus si per. Conc. Nic. c. 1. Eunuchus si per insidias hominum factus est, vel si in persecutione ejus sunt amputata virilia, vel si ita natus est, & est dignus, efficiatur episcopus.

XXII.

Distin. 11. c. Si quis absciderit. Conc. Nic. c. 1. Si quis abscidit semetipsum, id est, si quis amputavit sibi virilia, non fiat clericus, quia suus homicida est, & Dei conditionis inimicus.

XXIII.

Nic. conc. can. 2. Si quis cum clericus fuerit, absciderit semetipsum, omnino damnetur, quia suus est homicida.

XXIV.

Laius semetipsum abscidens, annis tribus communione privetur, quia suae vitae insidiator extitit.

XXV.

Distin. 81. c. presbyter aut diaconus. Natum 1. c. secundum aliam litteram. Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, qui in fornicatione, aut perjurio, aut furto captus est, deponatur: non tamen communione privetur. Dicit enim scriptura: *Non vindicabit dominus bis in idipsum.*

XXVI.

Similiter & reliqui clerici huic conditioni subjaceant.

XXVII.

In decret. Ivo lib. 3. (a) In nuptiis autem qui ad clerum provecti sunt, praecipimus, ut si voluerint, uxores accipiant: sed lectores canonicosque tantummodo.

XXVIII.

Distin. 47. c. episcopus aut presbyterum. Mal. 13. 2. Petr. 2. 21. Episcopum, aut presbyterum, aut diaconum percipientem fideles delinquentes, aut infideles inique agentes, & per hujusmodi valentem timeri, dejici ab officio suo praecipimus, quia nusquam nos hoc dominus docuit. E contrario vero ipse cum percuteretur, non repercutiebatur: cum malediceretur, non remaledicebat: cum pateretur, non comminabatur.

XXIX.

Antioch. concil. can. 4. Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, depositus juste super certis criminibus, ausus fuerit attrectare ministerium dudum sibi commissum, hic ab ecclesia penitus abscindatur.

XXX.

Chalc. conc. c. 8. Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus per pecunias hanc obtinuerit dignitatem: dejiciatur & ipse, & ordinator ejus, & a communione modis omnibus abscindatur, sicut Simon magus a Petro.

XXXI.

16 quaest. 1. c. Si quis episcopus. Si quis episcopus secularibus potestatis.

Concil. General. Tom. I.

Atibus usus ecclesiam per ipsos obtineat, deponatur, & segregentur omnes qui illi communicant.

XXXII.

Antioch. concil. c. 5. Si quis presbyter contemnens episcopum suum, seorsum collegerit, & altare aliud erexerit, nihil habens quo reprehendat episcopum in causa pietatis & justitiae, deponatur, quasi principatus amator existens; est enim tyrannus: & ceteri clerici quicumque tali consentiunt, deponantur, laici vero segregentur. Haec autem post unam & secundam & tertiam episcopi obsecrationem fieri (b) conveniat.

XXXIII.

Nic. conc. can. 1. Antioch. c. 6. Item episcopus Alex. quod extat apud Theodorum lib. 1. cap. Si quis presbyter, aut diaconus ab episcopo suo segregetur, hunc non licere ab alio recipi, sed ab ipso qui eum sequestraverat, nisi forsitan obierit episcopus ipse qui eum segregasse cognoscitur.

XXXIV.

Antioch. concil. can. Nullus episcoporum peregrinorum, aut presbyterorum, aut diaconorum, sine commendatitiis suscipiatur epistolis. Et cum scripta detulerint, discutiantur attentius, & ita suscipiantur, si praedicatores pietatis extiterint: sin minus, nec quae sunt necessaria, subministrentur eis, & ad communionem nullatenus admittantur, quia per subreptionem multa proveniunt.

XXXV.

Antioch. concil. can. 1. Ann. ep. 3. Episcopos Gentium singularum scire convenit, quis inter eos primus habeatur, quem velut caput existiment, & nihil amplius praeter ejus conscientiam gerant, quam illa sola singuli, quae parochiae propriae & villis, quae sub ea sunt, competunt. Sed nec ille praeter omnium conscientiam faciat aliquid: sic enim unanimitas erit, & glorificabitur Deus per Christum in Spiritu sancto.

XXXVI.

Antioch. concil. can. 13. Episcopum non audere extra terminos proprios ordinationes facere in civitatibus & villis quae illi nullo jure subjectae sunt. Si vero convictus fuerit hoc fecisse, praeter eorum conscientiam qui civitates & villas detinent; & ipse deponatur, & qui ab illo sunt ordinati.

XXXVII.

Antioch. concil. can. 17. & 18. Si quis episcopus non susceperit officium, & curam populi sibi commissam, hic communione privetur, quoadusque consentiat, obedientiam com-

D 2 mo

1 sibi deest in Vatic. (a) Luc. inuipit. 2 Alia valent. 3 Canon hic vicefimus nonus appellatur a Zacharia Papa an. 747. 4 abscidatur. Vatic. 5 abscidatur Vatic. 6 quod Vatic. 7 deponatur deest in Vatic. (b) Luc. inuipit. 8 extiterint, minus ut quae sunt necessaria subministrum. Vatic. 9 fecisse deest in Vatic. 10 civitates ipsas Vatic.

modans similiter autem * Presbyter, & diaconus. Si vero perrexerit, nec receptus fuerit, non pro sua sententia, sed pro malitia populi, ipse quidem maneat episcopus, clerici vero civitatis communionem priventur, eo quod eruditores inobedientis populi non fuerunt.

XXXVIII.

Nov. conc. Antioch. conc. c. 20.

Bis in anno episcoporum concilia celebrantur, ut inter se invicem dogmata pietatis explorent, & emergentes ecclesiasticas contentiones (*) amoveant: semel quidem quarta septimana pentecostes, secundo vero duodecima die mensis. * Hyperberetzi.

XXXIX.

ad est. Octobris.

Omnium negotiorum ecclesiasticorum curam episcopus habeat, & ea velut Deo contemplante dispense, nec ei liceat ex his aliquid omnino contingere, aut parentibus propriis, quæ Dei sunt, condonare. Quod si pauperes sunt, tamquam pauperibus subministret, * nec eorum occasione ecclesiæ negotia deprædetur.

XL.

Presbyteri & diaconi præter episcopum nihil agere pertinent. Nam domini populus ipsi commissus est, & pro animabus eorum hic redditurus est rationem.

Antioch. c. 24.

Sint autem manifestæ res propriæ episcopi, (si tamen habet proprias) & manifestæ dominicæ, ut potestatem habeat de propriis moriens episcopus, sicut voluerit, & quibus voluerit, derelinquere: * nec sub occasione ecclesiasticarum rerum, quæ episcopi esse probantur, intercidant: fortassis enim aut uxorem habet, aut filios, aut propinquos, aut servos. Et justum est hoc apud Deum & homines, ut nec ecclesiæ detrimentum patiatur ignoratione rerum pontificis, nec episcopus vel ejus propinqui obtentu ecclesiæ proferbantur, & in causas incidant qui ad eum pertinent, morsque ejus injuriis. * malæ famæ * subiciatur.

XLI.

subiaceat.

Præcipimus, ut in potestate sua episcopus ecclesiæ res habeat. Si enim animæ hominum pretiosæ illi sunt creditæ, multo magis oportet eum curam pecuniarum gerere, ita ut potestate ejus indigentibus omnia dispense per pre-

12 quest. c. Præcipimus, ut Conc. Antioch. c. 24.

byteros & diaconos, & cum timore omnique (b) sollicitudine ministrentur. Ex iis autem, quibus indiget, si tamen indiget, ad suas necessitates & ad peregrinorum fratrum usus * ipse percipiat, ut nihil eis possit omnino deesse. Lex enim Dei præcipit, ut qui altari deserviant, de altari pascantur: quia nec miles stipendiis propriis contra hostes arma (c) sustulit.

12 quest. c. Ex iis autem Levit. in pluribus capit. Et Deut. 16. 1. Cor. 9. 12.

XLII.

Episcopus aut presbyter aut diaconus, alex atque ebrietati deserviens, aut desinat, aut certe * damnetur.

Distin. 35. c. Episcopus aut presbyter deponatur a communionem privetur.

XLIII.

Subdiaconus aut lector aut cantor familia faciens, aut desinat, aut communionem privetur. Similiter etiam laicus.

XLIV.

Episcopus, aut presbyter, aut diaconus usuras a debitoribus exigens; aut desinat, aut certe damnetur.

Distin. 47. c. Episcopus aut presbyter. Et in decret. Ivo. lib. 2. ubi additur, damnetur, & a communionem privetur.

XLV.

Episcopus, presbyter & diaconus, qui cum hæreticis oraverit, tantummodo communionem privetur: si vero tanquam clericos hortatus eos fuerit agere vel orare, damnetur.

XLVI.

Episcopum aut presbyterum hæreticorum suscipientem baptismum, damnari præcipimus. *Quæ enim conventio Christi ad Belial? aut qua pars fidelis cum infidelis?*

Corin. 6.

XLVII.

Episcopus aut presbyter, si eum qui secundum veritatem habuerit baptismum denuo baptizaverit, aut solutum ab impiis non baptizaverit; deponatur, tanquam deridens crucem & mortem domini, nec sacerdotes a falsis sacerdotibus jure discernens.

Distin. 32. c. præter. Et in sententia.

XLVIII.

Si quis laicus uxorem propriam pelens, alteram vel ab alio dimissam duxerit; communionem privetur.

XLIX.

Si quis episcopus aut presbyter juxta præceptum domini non baptizaverit in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, sed in tribus sine initio principii, aut in tribus filiis, aut in tribus paracletis; abiciatur.

L.

Si quis episcopus aut presbyter, non trinam mentionem unius mysterii cele-

De consecr. distin. 4. c. Si quis presbyter. Et in decret. Ivo. lib. 2.

1. Et presbyter. Vatic. 2. eo districta. Vatic. (a) Luc. abjovant. 3. deprehendunt. Vatic. 4. delinquere; ut. Vatic. 5. sub obtentu. Vatic. 6. Alias & male. (b) Luc. reverentia. 7. En his autem, que indiget ad suas necessitates. Vatic. 8. Et ipse. Vatic. 9. præceptis. Vatic. 10. scilicet. Vatic. (c) Luc. assamit. 11. aut si pellunt. Vatic. 12. Al. non trinam mentionem unius mysterii baptismum celebrat. Paris. non in trinam. Vatic.

celebret, sed semel mergat in baptisma-
te, quod dari videtur in domini morte,
deponatur. Non enim dixit nobis Domi-
nus, In morte mea baptizate: sed, *Eni-
mes docete omnes gentes, baptizantes eos in no-
mine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*.

Matth. 28.

NOTA SEVERINI BINII.

Origo cano-
num.

Numerus, &
auctoritas cano-
num Apo-
stolicorum.

Duplex
obiectio tribu-
itur.
Hæc suppo-
sita videtur
vix eruditi,
ut moveamus
suo loco.

Junioris
seu Rhinoc-
eris.
Trullus

Canon 1.
Ad consecra-
tionem Epif-
copi ordinari
requiruntur
ut minimum
tres alii Epif-
copi, ex Pon-
tificis dispen-
satione, duo
abbates inta-
lari duobus
Episcopis sub-
stituuntur.
Hæc quoque
supposita iis-
dem videtur.

(*Canonis Apostolorum.*) Canones hos auctoritate A-
postolorum conditos, eorumque traditione nobis tradi-
tos, Clemens Romanus S. Petri discipulus Græce con-
scripsit: Dionysius autem Romanus abbas, cognomen
Exiguus, Græcarum litterarum peritissimus, tempore Ju-
stini Imperatoris scripserit teleberissimus, eisdem Latine,
quam potuit accuratissime & fidelissime, transtulit.

Horum 50. priores tantum, quorum ultimus est de
finitio in baptisate merione, præter Apostolicam & or-
thodoxam doctrinam, ab antiquis Pontificibus, concil-
iis & Patribus approbatam, nihil continentes, velut au-
thentici recipiuntur, cap. 3. dist. 24. & juxta vulgatum
SS. Patrum regulam, quoniam auctor eorum alius igno-
ratur, Apostolica traditione ad nos dimanasse, recte cre-
duntur. Reliqui posteriores a Gelasio Pontifice canon-
Sancta. dist. 15. inter apocrypha recensentur; tum quod
eorum auctor ignoratur, tum etiam, quod ex illis quos-
dam a Græcis dolose suppositos & superadditos, quos-
dam ab hæreticis corruptos esse, ex canon. 65. & ulti-
mo evidenter constat. Quia tamen ex his posterioribus
fere omnes, præter prædictos duos, vel Romanorum
Pontificum auctoritate, vel aliorum conciliorum Decretis,
vel quorundam Patrum sententiis confirmati & ap-
probati inveniuntur, ut ex nostris annotationibus hæc
& marginalibus manifestum est, adeo ut non leviter nec
temere dubitent, sintne illi hinc a Pontificibus, Con-
ciliis, ac Patribus accepti, an potius ex ipsorum sen-
tentia huc translati, jura meritoque hi omnes, præter
prædictos duos, inter authenticos haberi possint, ac de-
berent.

Qui numerum quinquagesimum authenticorum cano-
num impugnant, eo quod S. Zephyrinus Pontifex pri-
ma sua epistola, cujus fragmentum canon. 2. dist. 16.
extrahit, 60. vel (ut alia quædam lectio habet) 70. sen-
tentias ab Apostolis præceptas esse scribat, quodque 2.
canone sexta Synodi universalis, 84. canones Apo-
stolorum recepisse & approbati sint; Hoc scire oportet,
prædictas 60. vel 70. sententias, quas Zephyrinus ab
Apostolis præscriptas esse refert, omnes 50. canonibus
sive capitulis Apostolorum contineri; sic, ut uno cano-
ne plures sententia comprehendantur. Vide Turr. lib. 1.
cap. 20. Sexta universalis synodus de numero horum
canonum nihil definit; allegatus sub nomine sextæ sy-
nodi canon. 2. est illegitimi conciliabuli potius quam
concilii. Nam vera sexta synodus, ut patet actio. 4.
& 5. concilii Nicæni II. nullos canones edidit. Centum
autem & duo illi qui sub hujus nomine editi sunt, sexta
jam absoluta, ab Episcopis post annos aliquot tempore
quod dicitur Trullum, constituti sunt, & a Sergio
Pontifice, qui tunc sedebat, reprobandi. Baron. anno
Christi 102. num. 16. & seqq. Bellarm. lib. 2. de concil.
cap. 7. Anton. Possevinus in apparatu sacro.

(*Episcopus*) Idem statuitur canon. 21. concilii Are-
lat. I. & canone 4. concilii Nicæni, canone 5. concilii
Arelat. II. canone 12. Carthag. II. Refert Epiphanius
lib. 9. cap. 16. Theod. lib. 5. cap. 9. Grat. dist. 64. &
seqq. Hoc idem est, quod S. Paulus 1. ad Timoth. cap.
4. scribit his verbis: *Noli negligere gratiam qua est in-
ta per impositionem manuum presbyterii.* Nam per pres-
byterium SS. Patres, Chrysostrum, Theophylactum,
Oecumenium, &c. intelligit trium, aut plurium episco-
porum cœtum: in quo unus, metropolitanus nimirum
ordinat: reliqui duo, aut plures ordinandi assistunt, si-
mulque cum eo super caput ordinandi manus imponunt.
Quod in S. Jacobi Apostoli, & Hierosolymitani episco-
pi ordinatione, per Petrum, Paulum, & Joannem per-
fecta, observatum esse, & deinceps in quorumvis alio-
rum episcoporum consecratione observari debere, S. Ana-
cletus epistola 2. recenset. Idem præcipitur concilio Ni-
cano I. canone 4. & concilii Carthag. IV. canone 3.
Quod cœtus episcoporum presbyterium nominetur, ne
mireris. Olim enim commune erat presbyterii nomen,
tam sacerdotibus, quam episcopis, ut patet ex epistola
Irenæi ad Viæorem, qua extat apud Eusebium, lib. 5.
hist. cap. 35. Vide Baron. anno Christi 58. num. 3.
& seqq. Et quamquam ordinariæ tres ut minimum episcopi
ad novi episcopi ordinationem & consecrationem requi-
rantur, tamen ob raritatem episcoporum, aliæque ju-
stas causas, per summi Pontificis dispensationem sic,

ut cum uno episcopo ordinante, adfint duo, aut plures
abbates insulati, qui vicem episcoporum gerant. Bel-
larm. de decet. lib. 4. cap. 8.

(*De quibus episcopus.*) Die dominico fiebant oblatio-
nes in Ecclesia, quarum alie in altari consecrabantur, Communica-
tione in sustentationem ministrorum Ecclesia in gazophy-
lacio conservabantur. Panis & vinum a communicantibus,
sive dominicum sumptibus, in Ecclesia offerrebat: sed
priusquam per diaconum, cui id ex officio incumberebat
ad altare consecrationis gratia deferrentur, in gazophy-
lacio recondebantur, donec inquiritis facta fuisset, sine
hujusmodi oblationes, qua domino digne offerri pos-
sent: quia non nisi catholicorum, & bonæ vitæ fide-
lium oblationes recipiebantur. Huc facit, quod inquit
S. Augustinus, serm. 215. de Tempore: *Oblationes, quæ
in altari consecrantur, offerre, Episcopo debet homo ido-
neus, si de aliena oblatione communicaverit.* Item illud
Cypriani, lib. de Operibus, & de Elemosyna ubi ait,
*Leuplus & diaconus, & dominicum celebrare te fecerit,
qua carbonem (gazophylactum, alias secretarium) equi
dicitur locum in quem oblationes, antequam ad altare
portarentur, sunt illata. Possidonius in vita Augustini
cap. 24. omnia non respicit? qua in dominicum sine
sacerdote venit? qua pariem de sacerdotibus, quod pauper
oblationes sumit?*

Reliquorum oblatorum, unde Ecclesia ministri aleban-
tur, dispensator erat Episcopus, qui eas cuique Ec-
clesiæ ministro, prout opus esse videbatur, erogabat.
Sunebat quisque mensuram forculam: unde etiam illi,
qui hæc vicibus stipendia capiebant, Clerici sportulantes
dicebantur. Cyprian. epistola 34. & 66. Baron. anno
Christi 57. a. 72. & 145. item anno Christi 58. a. 70.
Hinc illam antiquissimam consuetudinem offerendi ali-
quid in Missa (de qua Pius I. in suis Decretis: & Fab.
epistola 3. concil. huius cap. 7. & 8. Et Aurelian. 1.
canon. 16. August. Cyprian prædictis locis. Hieron.
epistola 3. ad Heliod. Tertull. in apolog.) originem
sumpsisse est verisimile.

(*Uxoriam suam ne ejicias.*) Hoc canone non præci-
pitur, ut conjugatus clericus uxori suæ maritali com-
mercio cohæret, liberisque procreandis & generandis
incumbat; sed potius ut si qui habent uxorem, iuxta
præceptum Pauli, 1. Timoth. cap. 5. & exemplum S.
Petri, 1. Corinth. 9. illarum curam habeant, ipsique
de omnibus, que ad vitam honeste degendam requirun-
tur, provideant. Hujus expositionis veritas elucet
primum ex titulo, quem huic canonis Dionysius abbas
præfixit. Secundo, ex epist. Clem. 2. qua Clementi a
Petro præcipitur, ut tales ministri altaris ordinentur,
qui ante sui ordinationem uxores suas reliquerunt; id
est, ipsi continentibus, a carnali copula abstinerunt.
Itra in vetusto exemplari Vaticanæ Bibliothecæ legi, scri-
bit Turrian. lib. 1. cap. 1. pro canon. Apost. Tertio,
S. Gregorius lib. 1. Ind. epist. 43. constituit non mo-
do, ut non Episcopi, sed ne quidem Subdiaconi, ad sa-
cros Ordines recipientes, nisi qui cum uxoribus ante ha-
bitis continentibus detrahere vixerint. Cum itaque eodem
libro, epist. 38. Apostolica lege & constitutione hæc ci-
tata, Episcopis præcipiat, ne uxores suas relinquunt;
non aliter hunc canonem intelligi voluit, quam ut illi,
qui ob susceptos sacros Ordines usu conjugii abstinent,
uxorum suarum curam habere non desinant. Quarto,
communis omnium fere patrum consensu ac testimonio,
constat, quod si quis legitime conjugatus, uxore con-
sentiente, episcopatum & ordines susceperit, is tam in
orientali quam occidentali Ecclesiâ, vel muneris Episcopa-
lis exercitio, vel uxoris suæ conjugali consuetudine
abstinere debuerit. Vide Epiphani. in compend. Hier.
contra Vigilantium, & epist. 50. ad Phamaechium, Ba-
sil. epist. 17. Leonem epist. 82. cap. 4. ubi ne quidem
Subdiaconi permittit uxoribus uti. Quinto, Apostolica
constitutione bigamis, etiam si calibus & continentibus sint,
suscepto sacrorum ordinum majorum interdicitur, ut
patet infra, canon. 17. & seqq. Quomodo igitur ordi-
natis auctoritate Apostolica præcipitur, ut uxoribus,
quas habent legitimas, conjugali consuetudine & com-
mercio cohærent, ipsique debitum penitentibus licite
reddant? Sexto, patres concilii Nicæni 1. omnes omni-
no mulieres, præterquam matres, sorores, avias, aut
amicas a contubernio clericorum prohibentes, quid aliud
volunt, quam ut sacris Ordinibus Initiati, ab omni con-
jugali commercio se continent? Patres concilii Carthag.
II. Canone 2. ingenue protestantur id sanctos Apostolos
docuisse, & in Ecclesiâ antiquitus ab omnibus observa-
tum esse. Dico: canone 15. sexta Synodi statutum est,
ut conjugati ad sacros Ordines allesti, uxores, quas ha-
bebant, retinerent, nisi que certis tantum diebus exceptis,
admixerentur. Respondet. Jam supra dixi, testimonio
SS. Patrum eorum qui interfuere Concilio Nicæno II.
quod habetur actio. 4. & 5. istius Concilii, constare,
sextam Synodum universalem nullis canones edidisse,
evulgatos autem 102. sub hujus nomine canones, omnes
spu-

Canon 1.4.
Communica-
turi panem &
vinum in Ec-
clesiâ offerre-
bant.

Oblationes
Episcopis dis-
pensat

Canon 1.

Clerici or-
dinati suæ u-
xores alie
non autem co-
gnoscere de-
bent.

Retellere
quendam ob-
iectio

Nota, quod quinquagesimus iste Canon respondet Græco quadragesimo nono, quia canonem Græcum tertium in duos Dio-
nysius dispersit, quemadmodum & vicinum quartum; sed in unum contrahit Canones Græcos XXXVIII & XXXIX

copula intercessit: de qua in precedenti canone: altera interpretata, quando non varet, sed virtualiter, & ex interpretatione tantum, duplex matrimonium intercessit: nimirum: si vel duo matrimonia illicita quis simul contraxerit, vel unum licitum, alterum illicitum, aut si viduum, aut ab aliquo alio corruptam duxerit: de qua hoc canone, & seqq. Tertia est similitudinaria, qua, solemniter voto castitatem professus, irregularis fit, si uxorem etiam virginem ducere tentaverit, eamque cognoverit: de qua canone *Quoties*. 27. quast. 1.

Canon 21

Qui duas uxores.) Hoc casu alterum matrimonium nullum est, siue fiat vivente coniuge, siue non: & nihilominus ob bigamiam irregularis esse decernitur. Multo magis igitur in bigamus erit & irregularis, qui prima uxore adhuc vivente, scienter secundas nuptias, quantumvis invalidas, contraxerit, & consummaverit.

Canon 19. An & quomodo clericus fidei iussor esse possit

Clericus fidei iussor.) Clericus fidei iussor inferrens, id est, valde serviens, adeoque frequens in fidei iussione, pro laicis praesertim, puniri debet, ita Gloss. cap. 1. de fidei iuss. Si tamen ex pietate & rationabili causa pro illis fidei iussor, tantum abest ut peccet, ut potius id meritorie agere possit. Panor. in d. cap. 1. Semper autem valet fidei iussio in foro fori, siue pro clerico, siue pro laico fidei iussor, ut ex cap. 2. & seq. eod. lib. colligit Panor. ibidem. Anton. Gom. 2. tom. varior. resolut. cap. 13. num. 11. &c. In foro autem conscientiae propter hunc canonem aliud decidendum est.

Canon 20. Cautur a I. conc. Nic.

Exempla & poene eunuchorum.

Eunuchus.) Quod involuntaria virilium membrorum praesidio nullam irregularitatem inducat, hoc canone statuitur: quod autem spontanea sui ipsius procurata castratione ipsum castratum irregulare efficiat, etiam si bono zelo pietatis agerit, seqq. canonibus decernitur. Idem Deuter. can. 23. cautum erat, ne scilicet eunuchus in Ecclesiam Dei intraret. Ob hanc causam Origenes spontaneam virilium excisionem permissam, & post per Alexandrum Hierosolymorum episcopum sacerdotio initiatus, & deperam suscepta ordinatione accusatur, & tandem a Demetrio Alexandrino episcopo damnatur. Eusebius lib. 6. hist. cap. 7. & 17. Baron. anno Christi 308. num. 1. & 2. item anno Christi 330. num. 1. & 2. De Leontio olim presbytero, postea episcopo Antiocheno Arianae factionis, hac Athanasius episcopa ad solit. Inter eos Leontius ille castratus, quem nec sublati quidem spe ad communionem admitti oportuit, eo quod seipsum abscedit, ut libere cum Eusebio dormiret, revera quidem muliere, quam ipse virginem predicaret. Socrates lib. 2. cap. 2. de eodem, habet ipsum eadem causa presbyterio privatum, & postea Arianum factum esse. *I. cum presbyter esset, dignitate, inquit, privatus est.* Plura exempla eunuchorum depositorum vide apud Baron. anno 330. n. 5.

Canon 24. Poena incontinentium clericorum qu.

Fornicatorius etc.) Omnis episcopus, presbyter & diaconus continentis esse debet, ut patet supra. Itaque ordinaria poena est incontinentium clericorum, ut ab ordinibus deponantur quidem, non autem excommunicentur, ne videlicet unum peccatum pluribus poenis puniatur: quamquam ad privationem ministerii quandoque pro gravitate criminis, vel etiam si peccatum non emendetur, excommunicatio addatur, ut patet canone 28. 29. 32. &c. Huc facit illud Leonis, epist. 92. ad Rusticum Narbonensem episcopum, ubi dicit: *In apostolica traditione descendit, quod scilicet per solam manus impositionem ad penitentiam recipiantur, aliter quam excommunicati.* Pulchre hoc idem Basilus in suis canonibus Apostolorum can. 25. hunc secutus, inquit, can. 2. *Diaconus qui postquam in eum gradum ascendit, fornicatus fuerit, gradu suo moveatur, in ordinem sament laicorum revertens, Ecclesia non prohibeatur.* Deinde subiungit. *Est enim vetus canon, hunc proculdubio intelligens, ut qui de gradu suo decessi fuerint, eo solo supplicio multentur: cuius canones scriptores illud fecatos credo, quod scriptum est Nahum cap. 1. Non vindicabit in iudicium.* Hoc idem inquit canone 31. fornicarium vel potius incestuosum Corinthium, qui uxorem patris sui habebat, a Paulo Apostolo 1. ad Corinth. 5. excommunicatum esse, eademque censura omnes alios fornicatores ex praescepto Apostoli plebendos ac puniendos esse, verum esse de laicis, non de clericis. Corinthius enim praedictus laicus fuit non clericus. Vide Turr. lib. 1. cap. 6. pro canonibus.

Ca 31. 24.

Episcopi uniuscuiusque gentis.) Nicena synodus can. 6. & Ephesina illis actis quae post 7. can. adita sunt, hos Apostolorum canones sequuntur, statuantes ut singuli Episcopi suam primam & metropolitanam agnoscant, atque extra suam diocesam non agant: sed potius Episcopus Alexandriae, secundum canones (intelligit Apostolorum hosce 35. & 36.) Ecclesiam Aegypti, Episcopus Orientis orientales Ecclesias gubernet: ita Nicenum concilium. Ephesina enim synodus praedicta loco ait, praeter canones Apostolorum esse, quos Episcopus Antiochia Cyprum in provinciis ordinationes faceret: ideoque ad instantiam Zenonis, Eusebii, & plurium aliorum Episcoporum Cyprorum SS. Synodus decrevit, ut secundum canones sanctorum Patrum (quos

A Paulo ante, apostolicos nominat) & secundum antiquam consuetudinem Episcopi Ecclesiarum Cyprum pro seipso ordinationes Episcoporum facerent. Fuisse autem tempore Apostolorum singulorum Episcoporum iurisdictionem terris limitibus circumscriptam, patet ad Tit. cap. 1. ubi Paulus praecipit Tito ut constituat Episcopos pro singulis civitatibus, ut sic singuli Episcopi singulas sibi commissas civitates regant & gubernent: ita Chryl. & Theophyl. in hunc locum. Unde quamquam ordinationes Episcoporum auctoritate Apostolica ab omnibus Episcopis, qui in eadem provincia fuerint, celebranda sunt, tamen sacerdotes reliqui a proprio Episcopo tantum ex praescepto Apostolorum ordinari debebant. Patet ex Epistola secunda Anacleti, ex concilio Antioch. can. 22. Gyrpian. &c. Vide Turr. lib. 1. cap. 9. & 13. pro canonibus Apostolorum.

Iurisdic-
Episcoporum
praeterquam
Romanensis
& Antiochianis
circum-
scripta est.

Ubi in anti. fas Episcoporum Synodus.) Huc facit illud Anacleti in epistola prima, cum ait, *non fuerit summorum* (intelligit Episcoporum) *congregatio congregatio, qua pro singulis annis fieri solet ac debet*, iudicans non tantum recepta consuetudinis, sed etiam salutaris praecipit esse, ut Episcopi de rebus fidei & moribus Ecclesiae aliqui constituerent singulis annis conveniant. Hac de re Antiochena Synodus can. 20. *Recte habes quod in singulis provinciis bis quolibet anno concilia habeantur.* Item Nicenum 1. *Visum est bene habere, ut per unamquamque provinciam singulis annis concilia celebrantur.* Quibus verbis patres huius Synodi aperte significant, se nihil novi hac de re constituisse: dicunt enim, *Regle habet, visum est bene habere*; sed potius quod iam prius auctoritate Apostolica statutum, & consuetudine communi, eaque utilissima receptum erat confirmare. Tertullianus Nicena & Antiochena Synodo antiquior, in eod. lib. de jejuniis contra Psephicos: *Aguntur, inquit, praecipua per Graecias illas certis in locis concilia, quae vocantur Episcoporum, per quae & aliora quoque in communis tractantur, & ipsa representatio nominis Christiani magnam venerationem celebratur.* Haec sane non aliunde quam ex consuetudine & traditione Apostolica didicisse probabile est. Vide Turr. lib. 1. cap. 10.

Canon 28. Concilia bis in anno celebranda.

Omnium rerum ecclesiasticarum curam.) Quod hic Apostolis auctoribus pie ac utiliter est constitutum, id Antiochenum concilium can. 24. bene ac recte antiquo Apostolorum canone constitutum esse confirmat. *Bene habet, ait, oportere bona Ecclesia eidem Ecclesia servari.* Unde Paschalis secundus citans hunc canonem, sic inter sua decreta ait: *Canone Apostolorum statutum est, ut omnium rerum ecclesiasticarum curam habeat Episcopus, & eas velut Deo contemplantis dispensat.* Haec pertinet etiam id, quod sanctum est can. 7. concilii Gangr. *Citatus est hic, canone 12. Niceni II. Turr. c. 14. lib. 1. pro canon. Apostolorum.*

Canon 29. Episcopos bonorum ecclesiarum dispensato.

Manifesta sint.) Hoc antiquis canonibus vetitum esse, testantur Patres concilii Chalced. canone 22. Itaque cum nullus alius quam Apostolicus canon id statuisse invenitur, pro antiquos canones unum ex his intellegendis conicere licet. Turr. lib. 1. cap. 14. pro canon.

Canon 40

Haereticorum baptisma.) Haereticorum baptisma, non eadem forma qua conferuntur ab Ecclesia collatum, nullum est, adeoque rejiciendum. Hoc modo baptizantur illi qui Apostolorum tempore can. 47. & 50. in tribus personis, seu in nomine trium principum expertum, aut trium filiorum, vel trium paraclitorum, vel in morte domini baptizabant, quique, ut gloriosissima Trinitatis confessionem destruerent, catholici baptismi formam aliquid vel addebant, vel subtrahabant. Ita baptizantur Gnostici teste Ireneo lib. 1. c. 18. In nomine Ignatii patris omnium, & in Veritate matris omnium, & in nomine descendens Jesu ad unionem, & redemptionem, & communionem virtutum. Hoc modo & forma baptismi corrupta, Paschalis baptizantur, ideoque ab his baptizati, venientes ad Ecclesiam catholicam iterum baptizati praecipiantur can. 19. concilii Niceni. Niceph. lib. 20. hist. cap. 35. refert, quemdam Episcopum Arianum nomine Deutrum, baptizasse in nomine Patris, per Filium, in Spiritu sancto, & addit miraculose accidisse, ut aqua qua ad baptismum parata erat, repente in defflationem Arianae haeresis, quam illa praedictis verbis profiteri intendebat, disperderit. Tempore Apostolorum, forma baptismi mutasse & corrumpisse Cerinthum ex eo colligit Baron. anno Christi 167. num. 2. quod Christi divinitatem negaverit, atque ut docet Irenaeus lib. 1. cap. 25. Christum a seculo seculum. Ita intelligendum est, quod in vita praescripta in Romano pontifici. *Hic constituitur baptismum venientem ex Judaeorum excepti iussu & baptizati.* Suarez tom. 3. lib. 21. c. 83. p. 200.

Canon 41. Formam baptismi instituta essentiales mutantes, nullum baptismum continent.

Quo vero habet baptismum.) Evidenti ad haereticos ministerium fit, modo in forma illius cum Ecclesia confitentur, valet baptismus, idque nequam reiterandum est. Haec sententiam Stephanus 2. contra Gyrpianum, multosque alios Africanos, sola Apostolica hac (ut inquit Eusebius) traditione fretus de sententia suo vero iura formam ab Ecclesia praeteritam per experientiam S. Trinitatis invocationem non tantum baptizati, si ad Ecclesiam veniant, baptismus catholicus baptizandi sunt.

Canon 46. Baptismus ab haeretico collatus valet, adeoque iterandum non est, modo legitime forma servata fuerit.

63

suat. Marcon hærarcha, non tantum anabaptismum hic damnatur introduxit, sed etiam tertium ad peccata diluenda concessit. Epiphani hær. 42. Baron. anno Christi 146. num. 12.

Canon 48. Quas forma baptismi confertur.

Præcipitur ut baptizantes sub forma a Christo præscripta, per expressam videlicet, S. Trinitatis invocationem, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti baptizant. Unde Clemens Papa lib. 3. constit. cap. 16. *Nominans, inquit, invocationem Patris & Filii & Spiritus sancti, baptizabit eos in aqua; & lib. 7. cap. 23. Baptizans debet quemadmodum dominus præcipit, in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti.* Pelagius in cap. Si revera, de consecrat. dist. 4. dicit baptismum datum in nomine Domini esse nullum, & in cap. Multi sunt, eadem distind. Idem dicit de baptismo dato in nomine Christi. Zacharias Papa cap. In synodo distind. eodem, expresse docet, baptismum non perfici, nisi in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, ita ut qui vel unam de Trinitate personam in baptismo non invocaret, verum baptismum conficere non posset. Quo sensu igitur Apostoli in actibus dicantur baptizasse in nomine Christi, & quomodo illud Nicolai Papa, cap. A quodam Judeo de consecr. dist. 4. ubi ait baptismum in nomine Christi, vel Trinitatis collatum validum esse, intelligendum sit, vide Suarez tom. 3. disp. 21. sect. 3.

Canon 49.

Non ulla unius mysteriorum baptismata. In hoc canone directe damnatur error eorum qui baptizabant in nomine Christi mortui pro nobis, & ad hunc ritum magis introducendum utebantur una merione tantum. Contra hos ergo docetur, invocandam esse Trinitatem, & additur ter esse mergendum tum propter consuetudinem illius temporis, tum in detestationem illius erroris. Quod autem hæc sit intentio hujus canonis, patet ex ratione quam subdit, dicens: Non enim dixit Dominus in morte sua baptizate, sed in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti. Et quamquam fortasse hinc & ex cap. Multi sunt, de consecr. dist. 4. trina merio necessitate sacramenti ad baptismum requiri videatur, ideoque sancti Patres, (Dionysius cap. 2. de eccl. hierarch. Basiliius lib. de Spiritu sancto cap. 27. Athanasius quest. 135. ad Antioch. Hieronymus dial. contra Lucif. August. serm. 91. & 201. de temp. Ambros. lib. 2. de sac. cap. 7. &c.) hanc trinam merionem ex apostolica traditione ortam scribant, & quod maximum est in concilio Constant. primo can. 7. error Eunomii docentis, ut testatur Theod. lib. 4. hæret. fabular. non oportere baptizandum ter immergere, damnatus sit; tamen ex communi theologorum consensu certum est ad essentiam hujus sacramenti constituendam sufficere quamlibet abluentionem aqua factam, sive per asperersionem, sive per immersionem unam aut tres fiat. Ex concil. Tolet. 4. cap. 3. constat unam merionem sufficere, trinam merionem vero necessariam non esse: ubi etiam refertur responsio Gregorii Papa ad Leandrum, qui hæc de re, quoniam in Hispania quidam triplicem merionem, alii una tantum baptizabant, respondit utramque retinere posse, sive trina merio adhibeatur ad significationem Trinitatis personarum, sive una tantum ad commendandam divinitatis unitatem. Addit autem consultus fuisse tunc posteriorem baptizandi modum retinere, ad vitandum Arianorum errorem, qui saturarum divisionem, & Trinitatem in trina merione protestabantur. Asperersionem sufficere, Cyprianus lib. 4. epist. 7. paragonat, & testatur, & baptismum Apostolorum Act. 2. uno die tribus millibus hominum collato, sicut etiam ex consuetudine Ecclesie, & testis sancti Laurentii colligitur. Modus autem baptizandi is usurpandus est unicuique, qui ex consuetudine Ecclesie sui præscriptus & receptus est. Ex auctoribus supra commemoratis nihil aliud trinam merionem consuetudine vulgari receptus fuerit, dam esse do. Eunomius per concilium Constantinop. damnatus fuit, quoniam hæretico spiritui, & ad introducendos falsos errores, illam ceremoniam auferbat. Vide D. Thom. 3. parte, quest. 66. & ibidem comment.

Quamvis abluentionem ad essentiam baptismi sufficit.

Eunomius trinam merionem consuetudine vulgari receptus fuerit, dam esse do. Eunomius per concilium Constantinop. damnatus fuit, quoniam hæretico spiritui, & ad introducendos falsos errores, illam ceremoniam auferbat. Vide D. Thom. 3. parte, quest. 66. & ibidem comment.

Canon 50. A quibus hæreticis cum est carnus prohibita, & cur?

Impius Saturninus, & ejusque gregales primi a matrimonio, & a propagatione, & ac manducatione carnis animalium, cuius auctoritas Apostolorum temporibus docuerunt: ut patet ex Ignatio, epist. 6. & 13. Irenæo, lib. 2. cap. 12. Idem post illum tempore Ignatii, Ebiobius, Encratius, Tatianus, Marcionites, & Manichæi, docuerunt. Hos teste Hieronymo, lib. 1. contra Jovinianum, Ambrosio, Chrysolom. alisque in cap. 4. epist. ad Timoth. Spiritus sanctus venturos designavit, eorumque doctrinam per Apostolum Paulum 1. ad Timoth. cap. 4. condemnavit: atque ideo optimo jure, censura ecclesiastica subijciuntur, quicunque a nuptiis & carnibus, quasi per se mala & prohibita sint, abstinere. Vide Baron. anno Christi 57. num. 184. & seqq.

Canon 51. Hæretici Novatianum qui fuerit, & unde ortus?

Hic canon ab Origene lib. 3. contra Celsum citatus, Stoicorum philosophorum errorem, quem Montranus & Novatianus in Ecclesiam a se invehitum pertinaciter defenderunt, nimirum

lapses ad penitentiam recipiendos non esse, damnat. Hæc ex Cypriano, epist. 55. Baron. anno Christi 154. num. 104. & seqq.

Canon 57.

Canon 57. citatur a Justiniano, constitutione 6. ad Epiphanium Archiepiscopum Constantinopolitanum de recte ordinandis Episcopis, &c. Vide Turr. cap. 21.

Canon 59. Libri hæreticorum prohibiti.

Hujus nominis Apostolicarum, cap. 7. ubi dicit, Apostolos prohibuisse incho fidelibus libros gentium & falsorum prophetarum. Hoc facit illud Act. 19. ubi dicitur multos ab Apostolis conversos, libros curiosos & vanos contulisse, & coram omnibus combustisse. Vi. de Bellarm. lib. 3. de clericis, cap. 20.

Canon 60.

Quia irregularis est. Vi. de qua dixi supra in notis ad canon. 16. verbo, Con- cubinam.

Canon 61.

Vide que diximus in notis ad concil. III. Hierosolymitanum supra.

Canon 65.

*Hunc canonem supposititium esse, Baron. anno Christi 102. num. 15. probat hæc rationibus. Primo, quod a nullo sanctorum Patrum, & nequidem ab Epiphatio, in comp. doctrine, ubi solum dominicos dies a jejunio quadragesimæ excipit, citatus esse reperitur, cum tamen hæc canones Apostolicos citare soleant. Secundo, quia Romana Ecclesia jejunium sabbati, a Petro & Paulo sibi traditum, vel ad commemorandam Christi sepulturam, vel ad imitandum exemplum biduo mortis Christi jejunantium & merentium, suscepit, ut patet ex Augustino epist. 85. Innocent. epist. 11. cap. 4. concil. Eliberit. canone 21. conc. Agath. canone 13. Quod sane Ecclesiam Romanam contra Apostolicam prohibitionem fecisse, Clementem, qui canones Apostolorum a se conscriptos noverat, permisit, Petrum & Paulum observari mandasse, nequaquam cogitari, aut dici posset, si hic canon sabbati, præterquam Paschalis, jejunium veteris, Apostolis auctoribus conditus esset. Verum cum S. Ignatius, epist. 8. ad Philippenses, hæc scribat: *Si quis dominicum diem, aut sabbatum (uno excepto) jejunavit, sic Christi interfector est: de quo corrupto hoc loco Ignatii per Græcos suspicio esse non possit; quia hujus jejunii sabbati, non tantum apud Ignatium prædicto loco, & canone 55. Trullana synodi, sed etiam apud Clement. lib. 7. constit. cap. 24. Gregorium Nyssanum, orat. contra eos qui agros ferunt reprehensiones, &c. item apud Anastasium Nicænum, lib. quest. questione 77. mentio fit hæc repugnantiam, si qua esse videtur, ita conciliari posse existimo. De jejunio sabbati non fuisse canonem Apostolicum, ut recte Baron. & Bellarm. sentiunt, sed diversas tamen & contrarias fuisse consuetudines orientalis & occidentalis Ecclesie. Orientalis ex pia consuetudine sabbato, uno paschali excepto, non jejunabat, idque in odium & detestationem hæreticorum, Simonis magi, Menandri, Saturnini, Basilidis, Cerinthi, Caricæ, eorumque sectariorum, &c. item cum omnibus a se creatis rebus, malam esse, atque ideo a carnis estu, & propagatione per matrimonium abstinere, die sabbato jejunandum esse, ac Creator Mundi, qui die septima requievit, honorari videtur, docebant & observabant, ut constat apud Irenæum l. 1. c. 20. & seqq. 41. & seqq. Orientalis præinde Ecclesia, ut dictum Deo illam contumeliam vindicaret, ac honorem Dei creatoris universi, contra favos Dei & Ecclesie hostes defenderet ac propugnaret, communi consensu illum magna cum hilaritate jejunaret, sed potius die dominica celebraret. Hoc sensu Ignatius dicit prædicto loco: Si quis sabbatum jejunavit, Christi interfector est, quia nimirum Deo debitum honorem & gloriam adimere conatur. Occidentalis Ecclesia, hæreticis prædictis jam extinctis & propulsatis, non licite tantum, sed etiam pie sabbato jejunat, ut longissime quam potest, a Judæis sabbato epulanti- bus recedat: memoriam humilitatis domini, qui die sabbati mortuus, & sepulchro inclusus fuit, veneretur: Apostolos, aliosque discipulos Domini, qui spūso suo ablato, feria sexta & sabbato in lætu & merore fuerunt, imitetur & ad dominicam diei celebritatem præparetur. Vide Baron. prædicto loco. Item anno Christi 57. n. 202. & seqq. Bellarm. lib. 2. de Rom. Pontific. cap. 27. & lib. 2. de bonis operibus in particulari, cap. 18.**

Hic canon supposititius est.

Ex diversa consuetudine & causa sabbato occidentales jejunant, orientales autem a jejunio abstinere.

Orientalis cur sabbato non jejunaverunt?

Occidentalis Ecclesia cur sabbato jejunat?

Cur universalis Ecclesia die dominico non jejunet?

Secundum traditionem Apostolorum, toto anni tempore nobis congruo jejunat.

*Quadragesimale jejunium, quod ante Pascha 40. vel fere 40. diebus semper huc usque celebratum est, ab Apostolis Dominum institutum est; atque universis Ecclesie, sub pena excommunicationis, aut depositionis, observari mandatum est. Hieronymus in epist. ad Marcellam, adversus Montanum: *Non unam quadragesimam, secundum traditionem Apostolorum, toto anni tempore nobis congruo je-**

*Canon 68. Jejunium, quod ante Pascha 40. vel fere 40. diebus semper huc usque celebratum est, ab Apostolis Dominum institutum est; atque universis Ecclesie, sub pena excommunicationis, aut depositionis, observari mandatum est. Hieronymus in epist. ad Marcellam, adversus Montanum: *Non unam quadragesimam, secundum traditionem Apostolorum, toto anni tempore nobis congruo je-**

Canon 68. Jejunium, quod ante Pascha 40. vel fere 40. diebus semper huc usque celebratum est, ab Apostolis Dominum institutum est; atque universis Ecclesie, sub pena excommunicationis, aut depositionis, observari mandatum est. Hieronymus in epist. ad Marcellam, adversus Montanum: *Non unam quadragesimam, secundum traditionem Apostolorum, toto anni tempore nobis congruo je-*

jejunium. 3. Leo sermon de Quadragesima: *Quod oratio, dicitur, in omni tempore commemoramus consueti facere Christianum, et tunc solentius et devotius est observandum, ut Apostolica institutio 40. dierum jejunium implatur.* Vide Bellarm. de bonis operibus in particulari, cap. 54. Baron. anno Christi 57. num. 191. & seq.

Modus observandi hoc quadragesimalis jejunium non omnium unum & idem erat: alii enim uno die, alii tribus, alii sex diebus ab omni cibo abstinere, ut patet ex testimonio Irenaei, quod est apud Eusebium lib. 5. historiar. cap. 24. Philonis in libro de vita theoriae suppl. Epiphani in compendiaris doct. Hieron. in epistola ad Marcellinum, August. epistola 112. cap. 4. S. Prioribus saeculis aliques jejunatum fuit, quatuor dominicis exceptis, per dies 36. Quibus, ut completeretur numerus quadragesimae, quatuor dies Ecclesia addidit, & ubique recepti. Cons. Institutum jejunii quadragesimalis uno est, ut Christum qui est caput nostrum quadragesima diebus jejunantem, nostri carnis patientem, nos etiam quantum possumus quadragesima diebus jejunando, corpus nostrum assidue, imitemur. Ignatius epistola ad Philipp. Basil. orat. 1. de jejunio, Gregor. Nazianz. orat. in finitum lavacrum, Hieronym. in cap. 58. Isaiae, &c. Altera est ut Christiani omnes pro negligentis toto anno commissis, quasi communem & publicam penitentiam agant. Ita Leo sermon 4. de quadrages. Tertia est ut ad sacram communionem ab omnibus in Parochia sumendam, preparantur. Chrysostr. homil. 1. in Genes. Hieronym. in cap. 3. Joaz. Plura haec de re apud Bellar. & Baron. praedictis locis.

¶ *Vel quantum dicitur vel persequitur.* Sub eodem consuetu, quo jejunium quadragesimale, praecipitur observari jejunium feris quarta & sexta, idque ad commemorandum Christum Dominum feria quarta venditum, & sexta feria crucifixum. Apostolicae autem auctoritate hoc nobis tradita ac demandata esse inde probatur, quod S. Ignatius epist. 2. ad Philipp. Tertull. lib. de jejunio, Clemens Alexand. lib. 7. Strom. ultra medium, Origenes homil. 10. in Levit. Epiphani. in compend. doct. Hieronym. in cap. 4. ad Galatas, August. in epistola 86. ad Casulanus, &c. hujus jejunii vel antiquitas Institutum meminerunt. Cum igitur secundum regulam S. August. in epist. 112. ad Januar. & lib. 4. de baptismo cap. 24. illa omnia sine dubio ex Apostolica traditione descendat, qua in universa Ecclesia observantur, & in nullo Ecclesiae concilio instituta inveniuntur; certum est, jejunia quadragesimae, quarta & sexta feria ab Apostolis instituta esse. nam horum sit mentio apud auctores qui omnia concilia, exceptis Apostolicis, praesertunt.

Jejunium feris quarta & sexta, cur, & a quibus institutum sit?

Extra quadragesimam feris sexta & quarta, nunc sabbato (jejunium enim feris quarta in laetis Ecclesia nunc translata est in sabbatum) jejunantes, ex lege & praecipio a carnibus, ex arbitrio & beneplacito a prandio abstinere. Vide Baron. anno Christi 57. n. 199. & seqq. Bellarm. de bonis operibus in princ. lib. 2. cap. 17.

Canon 71 & 72.

Canon 73 & 74.

Episcopi ac presbyteri & facularium judicium potestatem exempli.

que existat apud Rufinum lib. 2. cap. 2. dicit. Deus vni constituit sacerdotes, & potestatem dedit de nobis quae iudicando, & adeo nos a vobis recte iudicamus: vos autem non potestis ab hominibus iudicari: propter quod Dei solius inter vos expectatio iudicium, & vestra sumptio, quaeque sunt, ad illud divinum examen referentur. Veri autem nobis a Deo datus estis Deus, & cooperator non est ut homo iudicet Deum: sed ille solus, de quo scriptum est: Deus fuit in medio Danum, in medio autem Deos discernit. Theodoretus lib. 2. cap. 11. ad dicit Constantinum iurjurando adiecto dicit, se non verbum quidem inscriptum perlegisse: Nam sacerdotem, inquit, vna non sine populo oportenda, ne ille inde causa offendenti correpta licenter peccare aggredietur. Quia etiam cum hoc quoque ad iure memorant: si fuit vobis Episcopum aliam vni supra infero forte videtur, factus illud nefandum suo paludamento se obtulerunt, ne factum esset, nos qui id ipsum commovet, vna ex parte laborat. Baron. anno Christi 315. num. 42. & vide quae scribit anno Christi 312. num. 30.

¶ *Non oportet Episcopum.* Citatur a Concilio Antiocheno can. 25. Sicut enim hic vetatur Episcopo successorem eligere, ita eidem ibi praecipitur, ut non constituitur Episcopus, nisi post mortem praedecessoris, idque in conventu Episcoporum, secundum legem Ecclesiasticam consuetudinis. Turr. lib. 1. pro canon. cap. 14.

¶ *Si qui: damonem habent.* Hae Apostolica constitutio posterioribus temporibus, crescente numero fidelium, qui sine his incommodis possent ad hoc munus assumi, amplius restricta est. Arrepti enim qui a demone vexantur nunc per canonem Maritum, distincti 33. ad suscipiendos ordines perpetuo irregulares sunt. Quamquam ex voce, *receptor*, aperte colligatur, etiam haec sine intervenitu dispensationis purgatum a demone ad suscipiendos ordines non fuisse admittum. Vide Suarez tom. 5. disp. 51. sect. 2. n. 7.

¶ *Quod hic canon, idem Nicaenum Concil. canone 2. statuit.* Citatur etiam ab Origene libro tertio contra Gellum: Apostolicum igitur esse dubitari non potest. Per Episcopum intelligit etiam Presbyterum: quod ex ratione subiecta colligitur, quam subiungit. Docere enim non tantum ad Episcopos, sed etiam ad presbyteros pertinet. Turr. lib. 1. cap. 13.

¶ *His vobis.* Hic canon apocryphus est & surreptitius: tum quod scripturarum canonis, contra omnium Apocryphus Conciliorum & Patrum communem sententiam, quoddam est canon iste. libros apocryphos, nimirum, constitutiones & epistolas Clementis addat: tum quod sacram S. Joannis Apocalypsin, a Graecis rejectam, ab universa autem Ecclesia, a multis & antiquissimis Conciliis ac Patribus receptam, eidem sacrae scripturae canonis fraudulenter alimat. Quis eam unquam antiquorum Latinorum atque Graecorum Apocalypsin S. Joannis inter canonicos libros adnumerasse scriptam sub re praesumpisset, quam seiret in Apostolorum canone finem fecit velut apocrypham esse rejectam? Accedit quod hoc canon non libri sacri veteris testamenti, hi: Eisdem, Judith, Christiana, ac Tobia, Sapientia & Ecclesiasticus continentur, qui tamen multa alia, ab antiquissimis Patribus, Dionysio, Irenaeo &c. inter sacros libros citantur ac numerantur. Vide Baronium anno Christi 202. num. 15. & 16. Bellarm. libro primo de verbo Dei, cap. 10. Si vergetur canonem secundum sextam synodum, quo 59. canones recepti esse dicuntur: Respondeo sicut supra dixi, canonem obiectum sicutiam esse & illegitimum ut qui editus sit a concilio Trul-objec-

Canon 75.

Canon 78.

An arrepti tunc irregulares.

Canon 79.

Canon 80.

Nota eam.

Refellitur.

ANTIOCHENA SYNODUS APOSTOLORUM.

CANON VIII.

NE decipiantur salvati a ob idola: sed pingant ex opposito divinam humanamque manufactam, impermixtam effigiem Dei veri ac Salvatoris nostri Jesu Christi, ipsiusque servorum, contra idola & Judæos. Neque errent in idolis, neque similes fiant Judæis.

NOTE SEVERINI BINII.

a Antiochena synodus Apostolorum. Antiochia ab Apostolis ad sedandas controversias illis exortas, habitam esse synodum, atque in ea editos fuisse canones, auctoritate Pamphili martyris, eos in bibliotheca Origenis repositos esse testantis, Turrianus, cujus fragmenta etiam recitat, confirmat lib. 1. cap. 25. adversus Magdeburg. De eadem hac synodo Innocentius episc. 18. agens de Antiochena Ecclesia: *Ubi inquit, & nomen accepit religio Christiana, & qua consensus Apostolorum apud se celeberrimum meruit.* Firmissimum testimonium huic concilio Apostolorum Antiochiâ celebrato, præbet concilium Nicænum II. sessione 1. his verbis: *In Antiochena synodo sanctorum apostolorum dicitur esse, salvator non debere &c. de quibus infra.*

Q. o. cau. nes Antioche. na synodi.

Canones in hoc Concilio editos & in compendium redactos novem enumerat. Quorum primus est, ut credentes in Dominum Jesum, quos illius temporis homines (ut habent Acta Apostolorum cap. 11.) appellabant discipulos, Christiani dicerentur. Secundus, ne baptizatus Judæo more circumcideretur. Tertius, ut omni nationi ad Ecclesiam aditus pateret, nec quisquam a Christiana religione excluderetur. Quartus, de vitanda avaritia, & questibus iniquis. Quintus, de vitio gulae coercendo; curiositateque ludorum, qui in theatris

A exhiberi solerent, vitanda, & de abstinendo a juramento. Sextus, de vitanda scurrilitate & mæstibus genitium. Septimus, abstinendam sanguinali, & suffocati in synodo Hierosolymitana præceptam confirmat. Octavus, de imaginibus sacris, supra citatus. Nonus & ultimus, de non admittendo Judæorum desectu ciborum. Horum octavus, cum in Nicæno Concilio II. actio. 1. a Gregorio Pessinantia Episcopo citetur in hac verba: *In Antiochena synodo sanctorum Apostolorum dicitur esse: Salvator non debere amplius ob idola aberrare, sed curandum esse ante iconum Dei hominisque Jesu Christi Dominus nostri, velat authenticum in textu, posuimus.* Hic idem cum reliquis, quod in canonibus Apostolorum desiderari videantur, septimo ordine recitatur in constitutionibus Clementis cap. 25. lib. 7. Vide Baron. anno Christi 102. num. 19. & 20. Turr. lib. 1. cap. 25. adversus Magdeb.

b Ob idola. Idolum & imago dixerunt, nam in concilio Nicæno II. Act. 5. & 7. anathema dicitur iis qui imagines Christi vocant idola: imago enim est vera rei similitudo, ut cum pingimus hominem, equum &c. idolum autem est falsa similitudo, representans id quod re vera non est, ut cum gentiles proponebant statuas Veneris, Minervæ, &c. illa signa idola erant, quia representabant deos generis feminei, quales dii nec sunt, nec esse possunt. Vide Keilerm. tom. 1. de reliquiis sanctorum lib. 2. cap. 3.

Curiosus o. avus canos. la textu pos. tus.

Idolum & imago quomodo differant.

c Sed pingant ex opposito. Hoc non mirabitur, qui noverit ipso etiam Christo vivente, ejus imaginem Pænæde a Syrophenissa muliere ære fusam constari jussam, cuius emulsiensque integram ad trecentos & amplius annos, nisi mirum ad Juliani apostata tempora perdurasse, quantumlibet immensis ac prope innumeris cladibus Palestina deformata fuerit. Patet ex Sozom. lib. 5. cap. 10. ex Nicephoro lib. 10. cap. 30. Nisi enim ple, sancte, religioseque ab ipsis Apostolorum temporibus sacra imagines in Ecclesia fuissent usitate, nunquam fideles permisissent, per tot annorum spatia illam solam sic intactam & illibatam servari. Vide Baron. anno Christi 57. num. 111. & seqq. aliquot; item que dicuntur infra in Concilio Elib. canone 36.

Ufus imaginum in ecclesia antiquissimi.

LIBER

In qua Canones novem editi referuntur a Baronio ad an. Christi 102. n. 3. sed quos spurios esse cenet P. Pagi ad an. 102. Canonem vero octavam nominatim supposititiam vocat P. Petavius lib. 13. de sacrar. cap. 14. n. 5. & 6. *Hardianus.*

ANNO CHRISTI 41. seu pontificatus 41.
 a Romam venit an. xix Christi 41. Claudij a. exente Pafus est an. ch. 67. Neronis 13. cum S. Paulo die Iunij 69.
 b ex Crabbo, Surtius, & Nicolaus, & alique.

ANNO CHRISTI 41. seu pontificatus 41.

LIBER PONTIFICUM JAM INDE A PETRO PAPA USQUE AD NICOLAUM PAPAM EJUS NOMINIS PRIMUM;

In quo eorum gesta describuntur; primorum, per Damasum Papam, reliquorum autem, per alios veteres ac fide dignos auctores.

NOTA SEVERINI BINII.

Damasus Hujus libri pontificalis Damasus auctor non est, sed potius e duobus diversis auctoribus confarctatus esse, inde probatur, quod in uno quoque sera Pontifice, pugnantia inter se contineat, adeoque discordum, ac scriptorum inter se dissidentium nulla ratio haberi poterit. Baron. anno Christi 69. num. 35. anno 384. num. 16. & 17. Antonius Possevinus in apparatu sacro, verbo Damasus.

Acceptiones segregabat. Et dum diutius altercantur, Simon divino nutu interemptus est.

Hic Petrus beatum Clementem episcopum consecravit, d cui & cathedram vel ecclesiam omnem disponendam commisit, dicens: Sicut mihi gubernandi tradita est a domino meo Jesu CHRISTO potestas, ligandi, solvendique, ita & ego tibi committo, ut ordines dissipatores diversarum causarum, per quos actus non ecclesiastici profligantur, & tu minime curis seculi deditus reperiaris; sed solummodo orationi, & predicationi ad populum vacare stude. Post hanc dispositionem & martyrio cum Paulo coronatur, & post passionem a Domini anno XXXVIII. Qui sepultus est via Aurelia in templo Apollinis juxta locum ubi crucifixus est, juxta palatium Neronianum in Vaticano, juxta territorium triumphale, tertio Kalendas Julii. Hic fecit ordinationes per mensem Decembrem presbyteros decem, diaconos septem, & episcopos per diversa loca numero tres.

a defuit in c. H

BEATUS Petrus c Apostolus & princeps Apostolorum, filius Joannis provincie Galilee, ex vico Bethsaida, frater Andreas, a primo sedit in cathedra episcopatus Antiochie annis septem. b Hinc beatus Petrus ingressus est in urbem Romam, (a) sub Claudio Cæsare: ibique sedit in cathedra episcopatus e annis vigintiquinque, mensibus duobus, diebus tribus. Fuit autem temporibus Tiberii Cæsaris, & Caii, & Claudii, & Neronis. Hic scripsit duas epistolas, quas catholica ac canonice nominantur, & evangelium Marci, quia Marcus auditor ejus fuit, & filius a baptismo. Post omnem quatuor evangeliorum fontem, que ad interrogationem & testimonium ejus (hoc est Petri) firmata sunt, dum alius Græce, alius Hebraice, alius Latine d scribentes consonant, omnia ejus testimonio sunt firmata. c Hic ordinavit duos episcopos, Linum & Cletum, qui præfentialiter omne ministerium sacerdotale in urbe Roma populo, vel ad convenientibus exhiberent. Beatus autem Petrus orationi, predicatione populum erudiens, vacabat. Hic cum Simone mago multas disputationes habuit, tam coram Nerone imperatore, quam coram populo. Et quos beatus Petrus ad fidem Christi aggregabat, ille per magias & de-

Sub Petro celebratum est concilium primum Hierosolymis, cujus exemplar habes in actis apostolorum cap. 15. Nicephorus Callistus historia: suæ lib. 2. cap. 37. testimonio Tertulliani & Caii historici, probat, eodem anno eodemque die Petrum cruci affixum, & Paulum capite truncatum Romæ.

b Hæc a Surtio, Binio, & R. C. addita

NOTA SEVERINI BINII.

a Primo sedit in cathedra episcopatus Antiochie. Sic Petrus anno Christi 35. ad eos qui in Samaria verbum Dei receperant confirmandos mittitur, ita etiam Antiochenam omnium Apostolorum sententia (ut equum est credere) iustitiam, & scilicet est, ut idem Apostolorum Princeps, ad Principum totius Syria civitatem atque metropolim, cui Petrus episcopatum tenuit.

d abest a c. Hæc a Surtio, Binio, & R. C. addita

(a) Luc. Neroni Cæsare.

Antiochia & Hierosolyma subiectet; Antiochia anno Christi 39. obnoxior. Iste ergo cum venisset, anno praedicto, Ecclesiam Antiochenam induxit, obnoxior septem annis, non tamen completis, administravit. Vide Baron. anno Christi 37. num. 3. & seqq. Bellarm. lib. 2. de Rom. Pont. cap. 6.

Quando Romanam Ecclesiam fundavit

42. aut praedicavit

An Evodius in Antiochia episcopus Petro successerit & quando.

43. An Romanus non Antiochenus Episcopus in Pontificatu Petro successerit.

44.

Quando Petrus Romanam fecerit.

6. Hinc S. Petrus ingressus est in urbem Romanam. Quod dicitur Petrum Antiochia in urbem Romanam profectum, non sic intelligendum est, quasi nunquam ex Antiochia toto illo tempore exiret, immo vero eodem tempore peragravit vicinias provinciarum Pontum, Asiam, Galatiam, Cappadociam, Bithyniam. inde autem anno septimo Episcopus Antiochenus, qui erat anno Christi 44. in Jerusalem rediit, ibique comprehensus ab Herode in vincula coniecit, a quibus per Annelum liberatus, Aeth. 12. cap. in diversis provinciis a se pergratus iuxta Metaphrasen ad dicit 29. Hinc nil Episcopus constituit in Antiochia rediit. Hinc vero designato, nonnullum autem in iure successore Evodio, Romanus profectus, in orbem venit anno secundo Claudio. Idque 18. Januarii anno Christi 45. & a Petro Claudio adhuc durante Romanam Ecclesiam erigens, una cum persona suam in summi Pontificis in eam transfudit, ac firmavit stabilivit; eo ipso quod hanc cathedram usque ad martyrium in eam transfudit tenuerit. Christus enim in Petro & Petri successoribus, propter Ecclesiam usque ad finem Mundi duraturam, Matth. cap. ult. instituit pontificatum aequali tempore duraturum, Joan. 21. nam oves Ecclesiae perpetuis Pastorem perpetuum requirunt. Cum ergo Romanus Episcopus ad dicitur Petro successerit, eundem in ordinariis officium universam Ecclesiam cum summa potestate gubernandi, quod est pontificatum, successisse certum est. Quod diximus Petrum in hac cathedra Romanam usque ad mortem sedisse, intelligendum est de auctoritate, potestate, ac potestate gubernandi Ecclesiam universam, non de situ locali. Constat enim cum hanc cathedram septem annis administrasset, anno Christi 51. ex 9. Claudio, cuius edicto omnes Iudaei ac Christiani Roma expellebantur, Petrum etiam expulsum Hierosolymam rediisse, & Hierosolymitano concilio tertio interfuisse; mortuo tamen Claudio Romanam rediit, & ibidem vitam finivit. Vide Baron. anno Christi 39. num. 25. & anno 44. num. 10. 11. & anno 45. num. 1. & seqq. 12. & 13. & anno 51. num. 1. 2. 3. & 4. Bellarm. lib. 2. de Rom. Pont. cap. 6. & 12.

Annis 24. mensibus 5. & diebus 11. sedisse, verus esse probat Baron. Nam cum durante adhuc anno secundo Claudio, Christi vero 45. die 18. Januarii Roma sedere cepisset, aequo anno 69. die 29. Junii martyrio diem suum obierit, ut infra dicemus, obsequio dubio praescripto annorum, mensium, ac dierum

A numero scilicet reperitur Baron. anno Christi 69. num. 33.

1. Cum cathedram vel Ecclesiam curavit. Petrus passionem suam imminente B. Clementi sedem episcopalem quidem reliquit, sed Clementi S. Petro mortuo in sedem apostolica sedem movit, donec vixissent Linus & Cletus, qui in Episcopali sede Petri conditores fuerunt. Ita Epiph. haer. 27. Vide quoque dicemus infra in Lino & Clemente.

Quomodo Clementi a Petro successerit

64.

2. Martyrio Petrus & Paulus anno Christi 68. Neronis 13. in carcerem coniecit; ibi quod Simonem magum per aerem volantem invocatione divinat hominis deiecit; hic quod passum Neronis ad Christianam religionem convertisset, & ex impudica casti reddidisset; anno sequente ambo virgibus caesi, post crucem, ubi immortuo datum occiderunt; Petrus cruci capite inversum demisso affigitur, Paulus autem gladio gloriose occubuit. Baron. praedicti loco post passionem anno domini ad 18. verus 16.

3. Cum Paulo. Quamquam Evidentius perisse hunc. 1. Aug. de sanct. serm. 28. affirmat, uno quidem die, non autem eodem anno Petrum & Paulum occisos esse, verior tamen & magis proborum assertio, qui ambo ante die eisdem anni palmam martyrii adeptos esse dicunt. Ita cum universo ecclesia sentiant Cajus, Zephyrinus, & Dionysius Corinthiorum episcopus apud Metaphrasen die 29. Junii. Item Euseb. in chron. Epiph. haer. 27. Hier. de script. eccles. Maximus dicto serm. de S. Petro. Cassiodorus in chron. Priorum sententiam Prudenti ab haereticis vulgatum fuisse, concilium Romanum sub Damaso post canonem de libris apocryphorum testatur, his verbis. Adhuc est vitam sanctissimus Paulus Apostolus usque triduo: qui non diutius (hinc falso haeretici garrunt) sed uno eodemque die gloriose morte cum Petro in urbe Roma sub Caesare Nerone agonizans, coronatus est, & pariter supradictam S. Romanam ecclesiam Christo domino consecravit. Baron. anno Christi 69. num. 3. & 4.

Petrus & Paulus uno & eodem die occisi mortui sunt. Verus Theologus apud Eusebium

65.

4. Post passionem Domini anno 38. Verus 35. post passionem Domini, Neronis 13. qui est Christi nati 69. Nam cum omnium consensu receptum sit, Apostolos hosce duos, Petrum & Paulum, sub Nerone 29. Junii martyrium subisse, ipsum vero Nerone, ut ex Suetonio & Dione constat, decimo Junii occisum esse, adeoque ad 29. Junii decimoquarti anni imperii sui non pervenisse, necessario statuendum est hoc gloriosum duorum Apostolorum martyrium non decimoquarto, sed decimo tertio anno Neronis, qui est Christi nati 69. passum vero 35. contigisse. Hanc sententiam Cajus antiquus Theologus, Zephyrinus Pontifex, & Dionysius Corinthiorum Episcopus apud Metaph. praedicti loco citati approbant. Baron. anno Christi 69. num. 1. & 2.

67.

EDITORUM ADMONITIO

In S. Petri decretum.

Quod hic exhibemus decretum falso S. Petri nomen praeserere ultro agnoscimus; ne quid tamen omittatur coram; quae Romanis Pontificibus utraque tribuuntur, omittendum non duximus. Erutum vero est ex S. Theodori Studita Refutatione Impiorum Poematum, acceptumque est ex Actis S. Pancratii Tarentini in Sicilia primi Episcopi, qui S. Petri Apostoli Discipulus fuisse creditur

Vox Petri Principis Apostolorum.

Φωνὴ Πέτρου τῷ κορυφαίῳ Ἀποστόλῳ.

Profer imaginem Domini nostri Jesu Christi, & illam in turricula exprime, ut cernant populi qualem formam assumpserit Filius Dei.

Ἐξέλεγε τὴν εἰκόνα τῷ κρείττῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐπιτίθει αὐτῇ ἐν τῷ πύργῳ σου. ἵνα ἰδῶσιν οἱ λαοὶ ποίαν μορφήν ἀνέλαβεν ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

(4) TRACTATUS DE PRIMATU ROMANAE ECCLESIAE.

MS. C. MS. editus in Moguntiae an. 1555. non codex verum quilibet libellus in Romanis. 1509.

SI difficile & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem & sanguinem, & causam & causam, & iudicium intra portas tuas videris verba variari: surge & ascende ad locum quem elegerit dominus Deus tuus: veniesque ad

sacerdotes Levitici generis, & ad iudicem qui fuerit illo tempore: queresque ab eis, qui indicabunt tibi iudicii veritatem. & facies quodcumque dixerint tibi praesunt loco quem elegeris dominus, & docuerint te juxta legem eius: sequerisque sententiam

Deutr. 17.

De hoc fragmento, vel si malueris, tractatu prout hic ea dare que VV. CII. Ballerini tractus in Appendice ad Opera S. Leonis in Dissert. de Antiq. Collect. Par. IV. Cap. XVIII. num. III. addunt his verbis, MS. exemplum Vn. 172. Inveni MS. vel XII. post nonnulla integra, vel in partes facta documenta ex Pseudoisidoro excerpta collectionem proferi in duo libros distinctam, quorum primus continet capitula, sive titulos 100. secundus vero fere totidem, qui tamen non sequuntur numero nisi usque ad titulum 24. Primum caput libri primi inscribitur De Primatu Romanae Ecclesiae, & incipit, Si difficile, & ambiguum est, quod caput ex hac collectione fortassis excerptum, cum separatim inventum fuerit a Joanne VVendelino, uti nos quoque illud separatim nudi fames in MS. Vat. 4977. & in alio apud Eminentissimum Palatinum, ab eodem editum fuit cum Hadriano collectione Moguntiae anno 1555. & exinde insertum legitur tom. 1. Conciliorum editi Ven. col. 69.

Sacerdotis
summi imperio
obediendum ex lege
divina.

riam totum, nec declinabis ad dexteram neque ad
sinistram. Qui autem superbiore, volens obsequi
sacerdotis imperio, qui eo tempore ministras do-
mino Deo tuo, ex decreto iudicis morietur homo
ille, & auferet malum de Israel, cunctisque po-
pulus audietis timoribus, ut nullus deinceps intum-
scat superbia,

Anacletus servus servorum Dei, omnibus Episco-
pis & reliquis Christi sacerdotibus salutem.

Dist. 23. cap.
Sacrosancta.
Idem Dist. 21.
cap. In 2000.
Matth. 26.

SACROSANCTA Romana & Apostolica Eccle-
sia non ab Apostolis, sed ab ipso domino
salvatore nostro primatum obtinuit, sicut ipse
Petro Beato Apostolo dixit: Tu es Petrus, &
reliqua. Ergo hæc Apostolica Sedes, cardo &
caput omnium Ecclesiarum, a Domino, & non
ab alio, est constituta: & sicut cardine ostium
regitur, sic hujus sanctæ Sedis auctoritate om-
nes Ecclesie, Domino disponente, reguntur.
Igitur si quæ cause difficiliore inter vos ortæ
fuerint, ad hujus sanctæ Sedis apicem eas qua-
si ad caput referre, ut Apostolico terminentur
iudicio.

Zephyrinus Romana urbis Archiepiscopus, omni-
bus Episcopis salutem.

2. q. 6. cap.
ad Romanam.

AD Romanam Ecclesiam ab omnibus, ma-
xime tamen ab oppressis, appellandum
est, & concurrendum quasi ad matrem, ut ejus
uberibus nutriantur, auctoritate defendantur, &
a suis oppressionibus releventur: quia non po-
test nec debet oblivisci mater filium suum. Ju-
dicia enim Episcoporum, majoresque Ecclesiæ
cause, a Sede Apostolica, & non ab alia, sunt
terminandæ: quia licet in alios transferantur
Episcopos, beato tamen Apostolo Petro dictum
est: Quicumque ligaveris super terram, erunt li-
gata & in caelis: & quicumque solveris super
terram, erunt soluta & in caelis.

Matth. 16.

Callistus Archiepiscopus Ecclesiæ Catholica urbis
Roma, omnibus Episcopis salutem.

Dist. 23. cap.
Non decet.

NON decet a capite membra dissidere, sed
juxta sacræ scripturæ testimonium, omnia
membra caput sequantur. Nulli vero dubium
est, quod Apostolica Ecclesiæ mater sit omnium
Ecclesiarum, a cujus vos regulis nullatenus con-
venit deviare: & sicut Dei filius venit facere
voluntatem Patris sui, sic & vos voluntatem
vestræ implete matris, quæ est Ecclesiæ. Quid-
quid ergo sine discretionem justitiæ contra hujus
disciplinam actum fuerit, ratum habere ratio
nulla permittit.

Fabianus Episcopus Roma, omnibus
Episcopis salutem.

SI in rebus secularibus suum cuique jus & E
proprius ordo servandus est, quanto magis
in ecclesiasticis dispositionibus nulla debet indi-
ci confusio? quod hac observatione servabitur,
si nihil potestati, sed totum æquitati tribuitur.
Idem. Si quis iudicem sibi adversum miserit,
vocem appellationis adhibeat. Appellantiem au-
tem non debet afflictio ulla aut detentionis in-
juriare custodia, sed liceat appellatori vitiatam
causam appellationis remedio sublevare. Liceat
etiam in causis criminalibus appellare, nec vox
appellationis denegetur ei, quem in supplicium

2. q. 6. cap.
Licet cap. 109.

Assententia destinavit. Pulsator ante suum iudicem
causam dicat, & ante non suum iudicem, pul-
satus, si voluerit, taceat: & ut pulsatis, quo-
ties appellaverint, induciantur, nec quem-
quam a suo non iudice dicta sententia con-
stringat.

Sixtus universalis Apostolica Ecclesiæ Episcopus,
omnibus sanctæ Dei Ecclesiæ rectoribus salutem.

SI quis vestrum pulsatus fuerit in aliqua ad-
versitate, licenter hanc sanctam & aposto-
licam appellet Sedem, & ad eam, quasi ad ca-
put, suffugium habeat, ne innocens damnetur,
aut Ecclesiæ suæ detrimentum patiatur. Si au-
tem ipse ei evenerit, eamque minime appellare
voluerit, & vocatus tamen ab hac sancta sede fue-
rit; non renuat venire: sed concessim, ut ed-
nunciatum fuerit, venire festinet: & causas,
pro quibus vocatus est, prudenter disponat, at-
que si fuerit necesse aliquid corrigere, cum his
quos primos hic invenerit, corrigat. Ad Eccle-
siam tamen suam non prius revertatur, quam
hinc literis apostolicis vel formatis pleniter in-
structus, atque purgatus sit, fuerit unde: ut post-
quam domum reversus fuerit, cognoscant vici-
ni sui, qualiter hic suam aliorumque causam
finierit, quatenus ea absque aliquo ambigui-
tate nunciare & prædicare possit omnibus. Si
quis autem aliter agere præsumperit, sciatur cen-
suram hujus sedis cum omnibus membris suis
sibi non deesse venturam, & sicut egerit, ita
recipiet: si bene, bene: si grave, grave; si pes-
sime, pessime: quoniam dignus est operarius
mercede sua.

Idem c. 20
quæ vestram.

Sylvester Papa generali residens synodo, dicit.

NEMO iudicabit primam sedem, justitiam
temperare desiderantem: neque enim ab
Augusto, neque ab omni clero, neque a regi-
bus, neque a populo iudex iudicabitur.

2. q. 2. No.
no iud.

Julius Apostolica Sedis Episcopus, omnibus Epi-
scopis salutem.

HABET sacrosancta Romana Ecclesiæ pote-
statem, singulari sibi privilegio concessam,
aperire & claudere januas regni caelestis, qui-
bus voluerit.

Gelasius Episcopus omnibus Episcopis.

CUNCTA per mundum novit Ecclesiæ, quod
sacrosancta Romana Ecclesiæ fas habeat ju-
dicandi: neque cuiquam de ejus liceat iudicare
iudicio, siquidem ad illam de qualibet mun-
di parte appellandum est: ab illa autem nemo
est appellare permissus. Sed nec illa præte-
rimus, quod Apostolica Sedes sine ulla syno-
do præcedente exolvendi quos synodus iniqua
damnaverat, & damnandi, nulla existente sy-
nodo, quos oportuit, habeat facultatem, &
hæc nimirum pro suo principatu, B. Petrus Apo-
stolus Domini voce & tenuit semper, & reti-
nebit.

Idem c.
Causa per
mandam

Symmachus Papa universis Episcopis.

Idem c. Aliorum.

ALiorum hominum causas Deus voluit per homines terminare, sacro vero sanctæ Sedis Romane præfulem suo sine questione reservavit arbitrio: voluit B. Petri successores celo tantum debere innocentiam, & subtilissimi discussores indagari inviolatam exhibere conscientiam.

a. Eutherio sive Eleuthero.

*Vigilius Papa dilectissimo fratri Euthero *corpiscopo.*

quæst. 6. Qui se scit a. Jus.

NULLI vel tenuiter scienti, vel pleniter sapienti dubium est, quod Ecclesia Romana fundamentum & forma sit Ecclesiarum, a quo omnes Ecclesias principium sumpsisse nemo recte credentium ignoret: quoniam licet omnium Apostolorum par esset electio, Beato Petro tamen concessum est, ut ceteris præmineret: unde & Cephas vocatur, quia caput & primus est omnium Apostolorum: & quod in capite præcessit, in membris sequi necessum est. Quamobrem sancta Romana Ecclesia, ejus merito Domini voce consecrata primatum tenet omnium Ecclesiarum: ad quam tam sancta Episcoporum negotia atque querelæ atque judicia, quam & majores Ecclesiarum questiones quasi ad caput semper referendæ sunt. Nam & qui se scit aliis esse præpositum, non moleste ferat aliquem sibi esse prælatum. Ipsa namque Ecclesia quæ prima est, ita reliquis Ecclesiis vices suas credidit largiendas, ut in partem vocatæ sint solitudinis, non in plenitudinem potestatis. Unde omnium appellantium Sedem Apostolicam, Episcoporum judicia, & cunctarum majorum negotia causarum, eidem sanctæ Sedi reservata esse liquet, præsertim cum his omnibus ejus semper sit expectandum consilium: cujus tramiti si quis obviare tentaverit sacerdotum, causas se non sine honoris sui periculo apud eandem sanctam Sedem noverit redditurum.

Gregorius servus servorum Dei, omnibus Episcopis per diversas provincias constitutis.

DIVINIS præceptis & Apostolicis saluberrimis incitatur monitis, ut pro omnium statu impigro vigilemus affectu: & quia cunctarum dispositione divina Ecclesiarum curam gerimus, omnibus nostra poscentibus suffragia Apostolica auctoritate subvenire optamus: quoniam divinæ virtutis & infirmitatis humanæ sanctio est, ut omnium Ecclesiarum negotia ad nostræ reparationis tendant effectum. Quapropter has ad vos litteras destinamus, in quibus decreto nostro vestram rogantes caritatem, mandamus, ut nihil prius de eo quod ad sinum sanctæ Romane contugit Ecclesie, ejusque implorat auxilium, discernatur, quam ab ejusdem Ecclesie fuerit præceptum auctoritate: quæ vices suas ita aliis impartivit Ecclesiis, ut in partem sint vocatæ solitudinis, non in plenitudinem potestatis. Si autem, quod non arbitramur, a quoquam secus præsumptum fuerit; ab officio cleri submotus, Apostolicæ auctoritatis reus ab omnibus judicetur: ne lupi, qui sub specie ovium subintrarunt, bestiali savitia quoque audeant dilacerare: & quod sibi fieri nolunt, aliis inferre præsumant.

Distin. 22. Præceptis.

Asunt, salatiferæ impleantur, si ejusdem sanctæ Ecclesie, quæ est caput vestrum, communionem habere desideratis. Non novum aliquid præsentis iustione præcipimus, sed illa quæ olim indulta videntur firmamus: cum nulli dubium sit, quod non solum pontificalis accusatio, sed omnis sanctæ religionis relatio, ad Sedem Apostolicam, quasi ad caput Ecclesiarum, debeat referri, & inde normam sumere, unde sumpsit exordium, ne caput institutionis videatur omittere cujus auctoritatis sanctionem omnes teneant sacerdotes, qui nolint ab Apostolica, super quam Christus universalem fundavit Ecclesiam, soliditate divelli. Si quis hæc Apostolicæ Sedis præcepta non observaverit, percepti honoris hostis esse non dubitetur.

Idem eisdem. Nulli fas est, vel velle vel posse transgredi Apostolicæ Sedis præcepta, nec ejus dispositionis ministerium, quod omnium sequi oportet caritatem. Sit ergo ruinæ suæ dolore prostratus, quisquis Apostolicis voluerit contraire decretis: nec locum deinceps inter sacerdotes habeat; sed extorris a sancto ministerio fiat; nec de ejus judicio quisquam postea curam habeat: quoniam jam damnatus a sancta & Apostolica Ecclesia ejusque auctoritate, pro sua inobedientia atque præsumptione, a quoquam esse non dubitatur, quia majoris excommunicationis dejectione est exigendus, cui sanctæ Ecclesie commissa fuerit disciplina: qui non solum præfatæ sanctæ Ecclesie iustionibus parere debuit, sed etiam aliis, ne præterirent, insinuare. Sit ergo alienus a divinis & Pontificalibus officiis, qui noluit præceptis obedire Apostolicis.

Distin. 19. Nulli fas.

Si quis super his nos arguere voluerit, aut extra auctoritatem facere contenderit, veniet ad Sedem Apostolicam, quo omnia Ecclesiastica negotia, de quibus quæstio habetur, confluere iusta sunt: ut ibi ante confessionem Sancti Petri mecum iusto deceret, quatenus inibi unus ex nobis sententiam suscipiat.

Nicolaus Papa omnibus Episcopis.

NEMINI licitum est de Sedis Apostolicæ judicio judicare, aut illius sententiam retrahere permissum; videlicet propter Romane Ecclesie primatum, Christi munere in Petro apostolico divinitus tollatum.

quæst. 4. Nemini.

Cecilius Cyprianus in epistola sua dicit ita.

LOQUITUR Dominus ad Petrum: Ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram edificabo Ecclesiam meam. Super unum edificat Ecclesiam, & quamvis Apostolis omnibus post resurrectionem suam parem potestatem tribuat, & dicat: Sicut misit me Pater, & ego mitto vos, accipite Spiritum sanctum: tamen ut unitatem manifestaret, unitatis ejusdem originem, ab uno incipientem, sua auctoritate disposuit. Hoc erant utique ceteri apostoli, quod fuit Petrus; pari consortio præditi & honoris & potestatis; sed exordium ab unitate proficiscitur, ut Ecclesiam etiam in cantico canticorum Spiritus sanctus ex persona Domini designat, & dicit: Una est columba mea, perfecta mea, una est matri suæ, plebs generici suæ. Hanc Ecclesie unitatem & Beatus Apostolus Paulus docet, & sacramentum unitatis ostendit, dicens: Unum Episcopatum, & unum spiritum, una fides, unum baptismum, unus Deus. Quam unitatem tenere firmiter &

Cyprianus in tract. de simpl. prætorum. 24. q. 1. c. Loquitur Dominus. Math. 16. Joan. 20.

Cantic. 6.

Unum Episcopatum.

& vindicare debemus maxime nos Episcopi, qui in Ecclesia præsidemus, ut Episcopatum quoque ipsum unum atque indivisum probemus. Nemo fraternitatem fallat, nemo fidei virtutem perfida prævaricatione corrumpat.

Idem. Episcopatus unus est cujus a singulis in solidum pars tenetur: Ecclesia una est, quæ in multitudinem latius incremento fecunditatis extenditur, quomodo solis multi radii sunt, sed lumen unum: & rami arboris multi sunt, sed robur unum tenaci fundatum radice: & quomodo de fronte uno rivi plurimi defluunt, numerositas licet diffusa videatur exundantis copie largitate, unitas tamen servatur in origine. Avelle radium solis a corpore, divisionem lucis unitas non capit; ab arbore frange ramos, fractus germinare non poterit: a fronte præcidere rivo, præcisus arefcit: sic & Ecclesia domini luce perfusa, per orbem totum radios suos porrigit: unum tamen est, quod ubique diffunditur, nec unitas corporis separatur. Ramos suos in universam terram copia ubertatis extendit, profuentes largiter rivos latius pandit: unum tamen caput est, & origo una & una mater fecunditatis successibus copiosa. Adulterari non potest sponsa Christi, incorrupta est & pudica, unam domum novit unius cubiculi sanctitatem casto pudore custodit.

Idem. Alienus est, prophanus est, hostis est, habere non potest Deum Patrem, qui universalis Ecclesiæ non tenuerit unitatem.

Hærenus ex codice antiquo

INH. M.
Cyp.

Idem.

Quæ sequuntur à Iohanne Vrendestino, Petro Crabbo, Laurentio Surio, Dominico Nicolino, & Severino Biondo addita sunt, nec omnia sunt à R. C. quem hæc sequuntur.
Nicolinus ista, vocabula sic digessit, sicut duobus duntaxat Biondo Perronium, Grestorium, Sirmundum, Allatum, & huiusmodi abque numero possessus adjuvante.

Matth. 16.

Luc. 22.

Joan. 21.

Matth. 20.

Marci. 3.

Luc. 6.

Sufficiens quidem ista apud eos Christianos qui parent, & simpliciter credunt quidquid tradit ac tenet sancta mater Ecclesia. Cum autem nostra ætate sedis Apostolica auctoritas a plurimis Belia & inobediens filii, non solum revocetur in dubium, sed etiam editis libellis impugnetur; pluribus profecto & scripturarum testimonio, & sanctorum patrum ad stipulationibus debet primatus Petri & successorum eius affirmari. Id quod efficaciter præstiterunt, superiori ætate D. Thomas opusculo contra errores Græcorum, D. Anton. 3. par. summa, Card. S. Recremata lib. 2. summa, Thomas Wald. lib. 2. doctrina fidei & patrum, ac nostra ætate Cardinales Cajetanus, Rossensis, Contarenus, Polus, Osius, & alii variorum ordinum: Catharinus, Ezechius, Pighius, Joannes Faber, Jacobus Latomus, Cochleus, Campegius, Joannes Antonius Delphinus, Petrus a Soto, Alphonsus de Castro, Alanus Copus, Melchior Canus, Joannes a Lovanio, Franciscus Turrianus, Remundus Ruffus, Nicolaus Sanderus eruditissimi octo libris de visibili monarchia Ecclesiæ, novissime autem illustrissimus Cardinalis Baronius, Bellarminus, & alii theologi quam plurimi. Copiosissime enim simul & solidissime ostenderunt ex scriptis literis, ex antiquis Conciliis, ex Apostolicis decretis, ex antiquissimis patribus, ex probatissimis Ecclesiæ doctoribus, ex legibus denique publicis & approbatis historiis rem hanc ita clare deduxerunt, ut de ea nemo amplius dubitare queat, nisi qui per hæresim & rebellionem penitus est subversus, ac iudicio proprio, ut ait Apostolus, condemnatus. Cum autem istorum libri non omnibus passim sint ad manum, opera pretium fuerit hic aliquot testimonio propositum confirmare, ne lector dubio aut suspensio animo tot ac tam præclara ac pia veterum Romanorum Pontificum decreta, quæ nunc eduntur, læget: cui profecto omnem dubitationis scrupulum, si non obstat rebellionis aut odii affectus, sequentes poterunt auctoritates eximere. Ipse enim dominus & Salvator noster Jesus Christus in singularem prærogativam sic loquitur in Evangelio ad Petrum: *Beatus et Simon Bar-Jona, quia caro, & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus & cetera. Item, Tu es Petrus, & super hæc, petram edificabo Ecclesiam meam. Tertio, Tibi dabo claves regni Cælorum, & quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in Cælis. Quarto, Ego rogavi pro te, ut non deficeret fides tua: & in aliquando conversus, confirma fratres tuos. Quinto, Simon Joannes, diligis me plus his? Respondeo: *Paste agnos meos, Paste oves meas.* Hæc profecto singulariter Petro, primo Romano Ecclesiæ Pontifici, nulli aliorum Apostolorum, dixit dominus. Sunt & alia plura Evangelii loca, ex quibus Petri primatum haud obscure observare licet. Ubique enim in Apostolorum*

catalogo primo loco ponitur Petrus, licet vocations primatus non fuerit, & non raro nominatus per alios commemoratur. Atque pro solvenda didrachma ait dominus illi specialiter: *Vade ad mare & mitte manum: & cum piscum qui primus ascenderit, tolle: & aperto ore ejus, invenes statum illum sumens, de sic pro me & cetera. Neque sine mysterio dixit ei, Tu me sequere, ut scilicet simili moreis genere cum sequeretur, & jus in Ecclesia vices præ ceteris administraturus erat. Nec parvi momenti est, quod a se petra Christus Simonem, mutato nomine, Petrum vocavit: Tu vocaberis, inquit, Petrus, quod interpretatur Petrus, quia super hæc petram edificabo Ecclesiam meam. Nos caret mysterio, quod cum dominus post resurrectionem suam se discipulis suis manifestaret iterum ad mare Tiberiadis, solus Petrus, cum audisset quia dominus esset, junctis se succentis, erat enim nudus, & misit se in mare; alii autem discipuli navigio venerunt. Hoc quippe signum fuit, ut ait S. Bernardus, singularis Pontificii Petri, per quod non navem unam, ut ceteri, quique suam, sed incolum ipsum suscepit gubernandum. Mare enim sæculum est; Navis, Ecclesia. Inde est, quod altera vice Matthæi 14. & Marci 6. instar domini gradens super aquas, unicum se Christi Vicarium designavit, qui non uni populo, sed cunctis præesse deberet. Siquidem aquæ multæ, populi multi. Solus ergo supra mare justus est venire ad Christum, ut daretur intelligi, quod totus orbis, qui per mare est designatus, sui ditioni parere deberet. Neque frustra dictum Petro putat sanctus Ambrosius, Duc in altum, hoc est, in profundum disputationum. Quid enim tam altum, quam altitudinem divinarum sapientiarum & scientiarum Dei videre, scire filium Dei, & professionem divini generationis assumere? Non turbatur itaque navis quæ Petrum habet, turbatur illa quæ Judam habet. Per navem enim Petri, quam Christus ascendit, Ecclesia significatur. Sed & alia loca Evangelii animadvertunt facili interpretes circa Petrum ad universalis Ecclesiæ curam pertinentia, velut Matthæi 18. *Accedens Petrus ad Jesum, dixit: domine, quævis peccabis in me frater meus, & dimittam eum?* Ubi sane, tamquam præfæ Ecclesiæ, fraternæ correctionis modum diligenter præ aliis quaesivit Apostolis. Et sequenti capite, *Eccc, inquit, nos reliquimus omnia, & secuti sumus te, quid ergo eris nobis?* Ubi Chrysostomus ait: Interrogat Petrus, ut tu inops dicas, quoniam in nullo hinc diminutus es. Qui enim claves regni Cælorum acceperat, pro his quæ ibi sunt, confidit, & pro orbe terrarum interrogat. Instante item tempore passionis, soli Petro nominatim dixit dominus: *Simon dormis? Ubi voluit ostendere Christus, Petrum præ ceteris ex commisso sibi officio debere vigilare. Sed & abscisso auricula, a beatis Ambrosio & Gregorio in mysterium pastorale trahitur. Quare tollit, inquit, autem Petrus? Quia ipse est, qui accepit claves regni Cælorum. Illa enim condemnat, qui & absolvit, quoniam ligandi atque solvendi idem adeptus est potestatem. Tollit autem aurem male audientis, tollit autem gladio spiritali aurem interiori mente intelligentis. Hæc & id genus plura Evangeliorum loca, symbolice ad Petri primatum referuntur a sacrarum literarum interpretibus, etiam antiquissimis, non modo Latinis, sed & Græcis, quos recensere longum foret. Sunt & alia scripturæ loca, tum in Epistolis, tum in actibus Apostolorum, quæ principem Apostolorum, fuisse Petrum aperte declarant, uti Rossensis Episcopus eleganter deducit: sed hic commode referri pro prolixitate non possunt. Satis itaque fuerit pro ampliori hujus rei declaratione, tres ex antiquis Ecclesiæ doctoribus in testimonium accersere. Hæc autem sunt verba R. Dionysii, quem Areopagitam vocant, capite textu de divinis nominibus ad Timotheum. *Namque & apud ipsos divino spiritu plenus Pontifici noster, cum & nos transtire maluerim, convenimus: (quod autem & frater dominus Jacobus, & Petrus supremum decur, & antiquissimum Theodorici columnam) ubi post consultum placuit, ut infinite potentem divina inspirante bonitate pontifici laudarent omnes, quisque pro capite suo. Hæc ibi. Et alibi vocat Petrum non raro summum & verticalem Apostolum, quemadmodum postea eandem vocavit B. Chrysostomus, os & principem Apostolorum, verticem totius consistorii, pastoremque ac caput Ecclesiæ. Sed & Cyrillus Quinquagesimæ & Theophilus, id genus epitheta illi attribuisse leguntur. Sic deinde antiquissimus Astorum scribit in libro de præscriptioibus adversus hæreticos Tertullianus: *Si Italia, inquit, adjacet iuber Romanam, unde nobis quoque auctoritas præstata est. Felix Eusebius, cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine suo profunderunt: ubi Petrus passioni dominica adhaeretur, ubi Paulus Joannis ortu coronatur, ubi Apostolus Joannes, postquam in oleum ignem demersus nihil passus est, in insulam relegatur. Videamus quid didiceris, quid docueris, &c. Hæc ille. An vero non est hoc grande testimonium, ab eo præsertim qui Romanis clericis inimicus fuisse legitur?****

Matth. 19.

Joan. 21.

Joan. 1.

Matth. 16.

Joan. 21.

Matth. 16.

Joan. 21.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

Matth. 16.

scripti
Græce
Irenæi lib. 3.
cap. 3.

Sic antiquissima item " Latineorum ante mille trecentos
quingenta annos scriptis Irenæus Episcopus Lugdunensis
lib. 3. contra hæreticos: Maxima, inquit, & antiquissima
& veneranda cunctis, a gloriofimo dicitur
Apostolo Petro & Paulo Roma fundata & constituta Ec-
clesia, eam quam habet ab Apostolo traditionem, & an-
nuntiationem bonitatis fidem, per successionem Episcoporum
perpetuam usque ad nos indicantem, confundimus omni-
bus, qui quocumque modo, vel per sui placitum malam, vel
vanam gloriam, vel per taciturnam & malam sententiam,
præterquam oportet, colligunt. Ad hanc enim Ecclesiam,
proprie potestatem principalitatem, necesse est omnem con-
sentire Ecclesiam, hoc est, eos qui sunt undique fideles:
in qua semper, ab his qui sunt undique, conservata est
ea qua est ab Apostolo tradita. Hic itaque, & id ge-
nus alia rationibus & auctoritatibus constat, Romanam
Ecclesiam semper habuisse primatum inter omnes totius
orbis Ecclesias, a temporibus Apostolorum in hanc us-
que horam. Unde allegatur a Patre Constantienſi Græ-
cus auctor (a) Hugo * Eucherianus, qui tempore Emma-
nuelis Imperatoris, in Latinorum sententiam tres libros
de processione Spiritus sancti scripsit, ubi inter cetera
his utitur verbis: *Quibus in rebus liquido claret, quod
Petrum, cuiusque successorem, principem Christi & caput
non modo Latinorum, Græcorum, occidentis & septem-
trionis universi, verum etiam Armeniorum, Arabum, &
totius orbis ac meridiant climati in perpetuum consti-
tuit. Ob quam rem occidit solis limites, universi, Petri
successorem ex tunc sibi dominum recognoscunt, & sub il-
lo presule distinguuntur, quod omnes sacre opportunitas est.*
Hæc Græcus ille auctor. Hinc certe sunt amplissima il-
la sedis Apostolica privilegia, quæ Julius Papa & An-
thanasius Patriarcha ad longum commemorant in Episto-
lis suis ex Concilio Nicæno: quæ tamen & antea huic
sedi fuisse attributa, ex Historia Ecclesiastica, veterum-
que Pontificum decretis, haud obscure cognoscitur. Ita
enim ante Nicenam synodum scripsit Marcellus Papa
& Martyr Maxentio Imperatori: *Syrodum Episcoporum*

* Eucherianus.

Privilegia
Rom. Eccl.
lib.

Diæ 17. c. 2.
Synodum.

ANNO
CHRISTI
1907

DE SANCTO LINO PAPA ET MARTYRE.

Ex libro Pontificali Damasc. Pope.

Liquis natione Italus de regione Tusciæ,
patre Herculano, b sedit annos undeci-
m, menses 3. dies 12. Fuit autem tempo-
ribus Neronis, c a consulatu Saturnini & Scipio-
nis, usque ad Capitonem & Rulium consu-
les. Martyrio coronatur. Hic ex præcepto B.
Petri d constituit, ut mulier velato capite in
Ecclesiam introiret. * Hic fecit ordinationes
duas, & Episcopos 15. Presbyteros 18. qui se-
pultus est juxta corpus B. Petri in Vaticano,
sub die 9. Kalend. Octobris.

a oblatum a
C. H.

NOTE SEVERINI BINII.

a Linus.) Linum Petro successisse, patrum & histo-
ricorum antiquissimorum testimonia probant, rationes vero
evidentissime contra multorum calumniam convincunt.
Ignatius in Epistola ad Mariam Calcolobitan: *Cui (de
Cletio loquitur) nunc successit beatissimus Clemens.* Li-
num igitur Clemente in Pontificali sede anteriorem non
fuisse S. Ignatius sine dubio negaverit. S. Irenæus lib.
3. cap. 3. Petro Apostolo Linum in regimine universa-
lis Ecclesie successisse, aperte testatur his verbis: *Eun-
dantes igitur & instrumentis B. Apostoli Ecclesiam, Lino
Episcopatum administranda Ecclesia tradiderunt.* Tertul-
lianus lib. 3. carminum, qui scripsit in Marcionem, non
modo Linum Petro, verum etiam Cletum Lino, & Cle-
mentem Cletio successorem fuisse testatur his verbis:
*Ex quibus scilicet magnum plerique probatur
Hæc cathedra, Petrus, qui sederat ipse, locatum
Maximo Roma Linum, primum considere iussit.
Post quem Cletus & ipse preem suscepit, cuius
Hujus Anacleto successor sacro locatus.
Quem sequitur Clemens &c.*
An Clemens Anacleto postponendus sit, infra dice-
mus in Clemente. Epiphanius hæret. 17. *Episcoporum*,
inquit, *in Roma successio hæc consequentiam habuit, Pe-
trus & Paulus, Linus, Cletus, Clemens.* Optatus Mi-
levisianus lib. 2. catalogum Romanorum Pontificum us-
que ad sua tempora extensus, sic exorditur: *Cathedra vni-
ca, quæ est prima de sanctis, sedit prior Petrus, cui suc-
cessit Linus, Lino successit &c.* Eodem ordine S. August.

Linum Petro
succedisse
probat te-
stimonio
Ignatii.

Tertullianus.

Epiphanius.

Optatus.

Augustinus.

Ab his hujus sedis Romane auctoritate (quævis quæ-
dam episcopi postea congregati) non potest regulariter
facere, neque ullum Episcopum, qui hanc appellavit
Apostolicam sedem damnare, antequam hinc distinctio
sententia procedat. Nemo igitur sine peccato aut in ius-
ta epus contemnit, aut epus præcepta transgreditur.
Unde ait Damasus Papa: *Omnia decretalia, & consilio-
rum prædecessorum nostrorum consilia, quæ de Ecclesia
sunt ordinibus & canonum sunt promulgata discipulis,
ita ab omnibus Episcopis ac Sacerdotibus generaliter cus-
todi debent mandamus, ut si quid in illa commiserint,
viam sibi bonarum deturpi non minus denegari.* Quod si
facile istis Pontificibus, velut in propria causa, minus
credendum esse dixerint adversari credent saltem B. Cy-
priano superius allegato, cuius & hæc sunt ad S. Cor-
nellium Romanum Pontificem verba: *Quales putas esse
epus qui sacerdotum hostes, & contra Ecclesiam Catholicam
rebelles, nec præmoniti domini comminatione, nec sum-
mi iudicii ultione terrentur? Neque enim aliunde hæreses
oborta sunt, aut nata schismata, quam inde, quod S. Sa-
cerdos Dei non obtemperavit, nec unus in Ecclesia ad
tempus sacerdos, & ad tempus iudex deus obtemperavit
fraternitas universa, nemo adversum Sacerdotem collectam
quidquam moveret: nemo post divinum iudicium, post po-
puli suffragium, post consensum consensum, iudicium
se, non jam episcopi, sed Dei faceret*

NOTA SEVERINI BINII.

(a) Hugo.) Hanc Hagenem Trithemius Tuscum falsè
asserit, atque ita Latinum, id quod probabilis est:
quævis non modo Latine, sed & Græce doctissimus
fuerit: ut ipsemet in præfatione operis sui, de proces-
sione Spiritus sancti, contra Græcos, quam ad Alexan-
dram tertium misit, testetur se Constantiopolim ad Im-
peratorem Emmanuele consultum de rationibus Latino-
rum pro eorum sententia.

17. q. 2. cap.

Omnia.

Cypr. in ep.

lib. 2. ep.

Imo post
Nicolini,
quem exteri
pnt Blaus

Vide que
diximus tomo
2. de scripte
Ecclie

Bepistola 161. Optatum secutus, Pontificiam selem col-
locat. S. Hieronymus Romanus Ecclesie alumnus, corri-
gens sententiam quam dixerat cap. 52. Ista in fine, hæc
ait libro de scripte. Ecclesie in Clemente cap. 15. *Clemens
de quo Apostolus Paulus ad Philippenses, &c. quartus post
Petrum Romanus Episcopus: siquidem secundus fuit Li-
nus, tertius Cletus, tametsi plerique Latinorum secundum
post Petrum Apostolum putant fuisse Clementem.* Hanc
primorum Pontificum successionem, qua Linus Petro sub-
iungitur, Cletus Clementi anteponitur, præter Roma-
na Ecclesie martyrologium, Canon Missæ sacratissi-
mus, ea parte qua post Linum Cleti ac Clementis com-
memoratio habetur, non sane leviter confirmat; ita
ut ad hanc sententiam corroborandam fere neque Euse-
bius in chron. & 3. hist. cap. 23. neque Niceph. lib. 2.
cap. 20. testimonio opus esse videatur. Libri pontifi-
cals, quem Damasio falso adscribi supra diximus, aucto-
ritate contraria nihil movemur: maxime propterea, quod
sicut multis aliis in locis, ita etiam in horum Pontifi-
cum successione contenda, sibi ipsi contraria scripserit.
Fatur Clementem in eius vita, tertio anno Traiani
Imperatoris, qui cum anno Christi nati 102. concur-
rit, martyrium subisse: statetur novem annos cathedram
Pontificalem gubernasse: adeoque cum communi senten-
tia initium illius ad annum Christi nati 93. & Do-
mittiani Imperatoris decimum referendum esse. Quomo-
do ergo vera sunt quæ supra & infra insinuat, Cle-
mentem Petro anno Christi 69. Neronis 13. in Pon-
tificatu subrogatum esse? Linum & Cletum non aliter
quam coadjutores, Petro vivente in Pontificatu coope-
ratos esse? Hoc igitur gladio in proprium jugulum con-
verso, iateri debet quod Linus ac Cletus, spatio viginti
trium circiter annorum, inter martyrium Petri & ini-
tium Clementis interjacent, ordinarii, non delegata po-
testate & auctoritate, alter post alterum universa Ec-
clesia præcederint. Urgebis, quod Damasus, sive liber
Pontificalis in vita Petri ac Clementis, scribit, Clemen-
tem a Petro successorem cathedra Pontificalis designa-
tum esse, eundemque ab eodem adhuc vivente per ma-
nuum impositionem ordinatum esse: Anacleto & Alex-
ander Epistola prima, Joannes tertius in Epistola ad
Episcopos Germanis, Tertullianus de præscriptionibus
cap. 32. Epiphanius hæret. 17. Rufinus in præfatione
recognitionum confirmant. Respondeo. Utrumque ve-
rum est: Clementis per Petrum designatio vere quidem
contigit, sed oblatum sibi Pontificum post obitum Pe-
tri.

Hieronymus

Rescriptus ob-
jectio quædam,
& simul prædi-
ta sententia
ratione confir-
matur

99

92. aut 17

67

Clemens ob-
latum sibi
Pontificatum
ad tempus re-
cavit.

iri non acceptavit. Testatur id prædictis hæresi 27. Epiphanius, ubi ait Clementem hæc verba dixisse: *Sæculo, ab eo, erigatur Ecclesia Dei*; hisque ad obitum utriusque, Lini nimirum & Cleti, Episcopatum recusasse. Nulla igitur inter prædictos auctores contrarietas est. Sicut enim ille, qui Linum Petro successisse asunt, Clementi Pontificatum oblatum esse non negant, ita etiam illi, qui Clementem Petri, dum adhuc viveret, successorem ordinatum vel designatum esse scribunt, non inficiantur Clementem oblatam Pontificalis officii sedem humillime recusasse. Baron. anno Christi 69. n. 38. & seqq. Bellarminus lib. 2. de Rom. Pontif. c. 3.

Tempus Lini.

71.
72.
73.

b Sedit annos undecim, menses 3. dies 12.) Varius annis 12. mensibus quibus diebus 23. Iussu enim Saturnini consularis 25. Septembris, ut patet ex martyrologio Romano, potius sub Vespasiano quam Tito martyrio coronatum esse, ex Titi humanitate, de qua Svet. cap. 9. coniectari licet. Cum igitur initium Titi in mensem Junium anni Christi nati 81. incidat, necessario martyrium Lini 25. Septembris Vespasiano adhuc regnante peractum, ad annum Christi 80. referri debet. Unde si ad posterum diem obitus Petri recedas & retro numeres, (quot diebus enim sedes post Petrum defunctum vacaverit, non constat) prædictam summam annorum, mensium & dierum, quibus Linus Pontificatum tenuit, invenies. Vide Baron. anno Christi 80. n. 1.

a A consulari Saturnini & Scipiani, usque ad Capitolium & Rufum.) Consularis priorum in annum Christi nati 58. Petri 14. Neronis secundum: posteriorum in Christi 69. Petri ultimum Neronis 13. incidit: ut patet ex Baron. annis prædictis. Unde sequitur auctorem huius libri pontificalis, quisquis fuerit, præterquam quod sibi non constat, graviter errare. Non constat sibi, quia quem alibi non aliter quam coepiscopum Petri sedisse affirmat, hic propterea confessione convictus post obitum Petri usque ad 25. Septembris Pontificiam sedem cum ordinaria auctoritate ac potestate administrasse approbat. Error illius ex prædictis manifeste apparet. Ut es, qui de huius libri auctoritate supra semel atque iterum dixi, vera esse cognoscantur, hæc addo; ipsa infra dicturus in Cletio & Clemente.

De libro pontificali iudicium. 16. 69.

b Constituit ut mulier velato capite.) Quod ab Apostolo Paulo Epistola 1. ad Corinth. cap. 11. pie, sancte & religiose constitutum est, ut senium non nisi operante S. Ambrosii sunt Sacerdotes, reverentiam templum ingrediatur, hoc idem a Lino Pontifice decreto firmatum esse, vel impie, vel ignoranter Magdeburgenses reprehendunt. Bellarminus lib. 4. de Rom. Pontifice cap. 8. Vide Baron. anno Christi 57. n. 84. & seqq. ubi pulchre de velandis mulieribus scribit.

11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

ANNO CHRISTI 81.

DE SANCTO CLETO PAPA

ET MARTYRE.

Ex libro pontificali Damasi Papa.

a Emiliano

b Martyrio coronatur.

Cletus natione Romanus, de regione vico Patricii, patre Emiliano, b sedit annis 12. mense uno, diebus 11. Fuit autem temporibus Vespasiani & Titi, c a consulari Vespasiani septimo, & Domitiani quinto, usque ad Domitianum nono, & Rufum consules. Hic ex præcepto B. Petri, 25. Presbyteros ordinavit in urbe Roma. Qui etiam sepultus est iuxta corpus B. Petri in Vaticano, 6. Kalend. Majas. Et cessavit Episcopatus dies 20.

NOTÆ SEVERINI BINII.

Cletus successit secundo loco post Petrum.

Cur Optatus & Augustinus Cletum omittant.

An Cletus & Anacleus unus & idem sint.

a Cletus.) S. Ignatii, Irenæi, Tertulliani, Epiphani, Hieronymi, martyrologii Romani, & sacratissimi Canonis Missalis auctoritate, & ratione eadem Cletum Lino in Pontificatu successisse probamus, qui supra Linum S. Petro Apostolorum principi subrogatum esse ostendimus. Spatium enim annorum plus minus viginti, quod inter martyrium Petri & initium Clementis intercedit, nemo scriptorum Ecclesiasticorum integram hærens vel Lino vel etiam Cleto attribuisse legitur. Communior igitur & verior est illa in Ecclesia recepta sententia, qua illorum undecim cum aliquot mensibus ac diebus Lino, reliqui Cleto Pontifici adnumerantur. Optatus lib. 2. & S. Aug. Epistola 161. catalogum Pontificum recitantes, hunc Cletum, utpote quem cum Anacleto unum aundemque esse existimant, prætereunt & omittunt. Verba Optati hæc sunt. *Cathedra antica, qua est prima de sedibus, sedis prior Petrus, cui successit Linus, Lino successit Clemente, Clemente Anacleus.* Quod S. Irenæus loco supra allegato, Ignatius & Eusebius hunc Pontificem Anacleum nominant, Baron. anno Christi 93. num. 1. a solis Græcis scriptorum & librorum vitio ac errore factum esse putat, nempe quod pro Cleto Anacleum scripserint. Nam Græci, ut apparet, nominum similitudine decepti, sicut Marcellum & Mar-

cellinum; Novatum Carthaginensem & Novatianum, patria Romanum; ita etiam Cletum & Anacleum unum eundemque putantes confuderunt. Bellarmin. vero lib. 2. de Rom. Pontif. cap. 5. ait, duos fuisse Anacleos; alterum Clementis antecessorem, alterum ejusdem successorem; illum binominem fuisse, Cleti & Anacleti nominibus appellatum, ideoque eundem tertium Pontificem Clementis antecessorem, a Græcis Ignatio, Irenæo, Eusebio Anacleum; a Latinis vero, nempe Tertulliano, Hieronymo, Damaso, &c. Cletum nominatum esse.

Tempus Cleti.

b Sedit annos 12. mensem 1. dies 12.) Numerando annos Cleti a postero die obitus Lini, verius annis 12. mensibus 7. diebus 2. sedisse ponitur. Nam 26. Aprilis anno Christi 93. & Domitiani Imperatoris 10. martyrio coronatum esse martyrologium Romanum attestatur, & ex tempore sedis Clementis colligitur. Baron. anno Christi 93. num. 1.

c A consulari Vespasiani septimo, & Domitiani quinto, usque ad Domitianum nono & Rufum.) Id est, ab anno Christi 78. usque ad annum Christi 85. Prædicti enim consularis cum his annis Christi coincidunt. Errorem igitur erroris addis, quisquis huius pontificalis auctor es. Si Cletus prædictis cons. anno Christi 78. sedere cepit, quomodo Lino, anno Christi 69. Capitone & Rufo cons. ut supra dixi, defuncto immediate successit? Quomodo novennale sedis Pontificis interregnum tua solius auctoritate sibi repugnante constitutum exequaris? Quomodo Cletum duodecim annis sedisse sis, cujus sedem Pontificiam duobus consularibus, septem annorum intervallo dumtaxat a se distans, circumscribis? Quomodo, quod intolerabile & absurdum est, Clementem a consulari Trachali & Italici usque ad tertium annum Trajani, id est, ab anno Christi 70 usque ad annum ejusdem Christi 101. a seque triginta tribus annis Pontificiam sedem administrasse sis, quem ibidem in ejusdem vita, annis dumtaxat novem sedisse asseris? Hinc igitur videas, lector, in quos scopulos impingeret, quisquis huius libri scripta sine ulla inquisitione suscipienda esse sentiet.

16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Epist. Decretalium defensori Franciscus Turrianus. Quibus argumentis a novatoribus impugnetur.

refus sui temporis redarguendum utilissime scriptas, reverendus Pater Franciscus Turrianus, societatis Jesu Theologus libere solidissime defendit a calumnia Magdeburgensium, qui eandem propter crassum, ut ajunt, orationis habitum, propter suspiciosum argumentorum similitudinem, propter Scripturas violenter ipsorum judicio citatas, atque indocte, perperam, & contrario explicatas, propter formulas citationum sibi non coherentes, propter temporum repugnantiam, propter historicarum falsitatem, propter alienos ritus, propter corruptum dogmatum, atque injusmodi commenta & prædicia a nobis infra suis locis insinuata & refutata, tamquam commenticias, adulterinas & spurias redarguant, rejiciant, omniique auctoritate extirpare & spoliare conentur.

Primum argumentum a styli & materiarum similitudine sumptum refellitur.

Ideoque sane nonnulla urgente de causa. Primum enim si styli, argumenti & materiarum similitudo ipsi sibi ajunt, harum epistolarum falsitatem arguere possit, sequeretur primo sacras canonicas epistolas Pauli, Petri, ac Jacobi falsitatem notam incurere. Nam sicut illarum Pontificiarum plurimæ scriptæ sunt de primatu Petri, de regno Ecclesie Romanæ, de ordinatione Episcoporum, de sacerdotibus non laicis, accusandis, ac deponendis de appellacionibus ad sedem Apostolicam interponendis; ita Apostolicæ prædictæ sacre & canonicæ epistole, multa de mansuetudine ac castitate, de moderacione sermonis, de caritate erga omnes, de honesta conversatione, de vitanda humana sapientia jactantia, de penitentia ad salutem necessaria, de proximi temerario judicio sagiendo, de tentacione toleranda, de magistratum debita obedientia, simplici stylo ac charactere scripserunt.

abjudicatum.

Secundo sequeretur omnes hujus ac superiorum sæculorum Pontificum epistolas, & diplomata, quæ in publicis archivis per styli, materiam & argumentum ex lege & consuetudine sibi simillima asservantur, non esse eorum, quibus in titulo inscribantur. Quod sane non minus absurdum foret, quam si quis scriptum Sulpitii ad imitationem Ciceronis evulgatum, Sulpitio ad judicatum, Ciceroni tribueret, vel commentitium esse negaret.

Secundum argumentum a genere sermonis sumptum refellitur.

Addo integras suprà sententias istidem plane verbis de primatu Romanæ Ecclesie, de appellacionibus ad sedem Apostolicam interponendis, &c. posteriorum temporum Pontificum suis epistolis decretalibus inseruisse, quas priorum temporum prædecessores Pontifices jam ante a se scriptas posteris tradiderunt. Quæ prolesio priorum sæculorum scriptis epistolis pontificiis fidem non tantum non adimunt aut minuunt, sed potius eorundem auctoritatem mirifice illustrant & confirmant.

Plura quoque adversus easdem epistolas Blondelles minister Calvinianus integro volumine.

Genus sermonis inelegantis, & (ut ipsi ajunt) parum Latini reprehendunt, quod Pliniana, aut Suetoniana, Sallustiana, Taciti, Justiniani, aliorumque istius temporis elegantissimorum scriptorum puritate caret, multisque barbarismis & solacismis scateat. In specie hæc phrasæ notant: in epist. 1. Clem. Ut præbitum est: in epist. 1. Marcelli, Ut præbitum est: in epist. Clem. 2. De sacramentis bene intuendis usque delegavi: in epist. 1. Evaristi, Stephani & Telesphori, Episcopi sunt obedienti, non detrahendi: in 2. & 3. epist. Alex. Boni a malis persequuntur: Cavete vos, fratres, ne officinarii participes malis eorum. In 2. epist. Sixti I. Ab hac sede a sanctis Apostolis tueri Episcopi jussi sunt; in epist. Victoris ad Afros, Perlatum est ad sedem Apostolicam aliquos vestros nocere fratres velle. In epist. Eleuth. Pulfatus super criminibus. In epist. 1. Zephyrini: Judicium ordinabiliter habitum: Callisti 2. Anathematizatorum vox nullum nocere potest, & plura alia, quæ post Magdeburgenses prolixè congestit Robertus Corus, Anglicanus Ecclesie prædicans minister in sua censura, quæ catholicos scriptores, veros a falsis & supposititis, discernere præstat.

Verum si propter solacismos aut barbarismos, sermonem simplicem, rudem, ac vulgarem, epistolas Pontificum negari vel rejici deberent, omnes veteris ac novi testamenti scriptores sacri & canonici rejiciendi forent. Sanctus Paulus 1. Corinth. 2. de seipso ait: Et sermo meus, & prædicatio mea, non in persuasibilibus humana sapientia verbis, sed in ostensione spiritus & virtutis consistit. In Scripturis sacris innumeras phrasas & locutiones inveniri regulis grammaticis contrarias, Consilium erat, Deo auctore, Apostolis eorundemque posteris inspiratum, ut in rebus ad salutem omnium pertinentibus, sermone ac verbis imperito vulgo accommodatissimè uterentur. Hinc Origenes lib. 6. & 7. contra Celsum multa adversus eos philosophos disputat, qui vi verborum Scripturam sanctam exprobrabant. Idemque tomo 4. in Joannem solacismos Pauli excusans ait: Qui vocis distinguunt, & significatio, & res, non offendunt solacismos. Hæc de causa æterna memoria dignum esse judicatum est, quod sanctus Spyridion Tremithensis Cypri Episcopus insignis sacre h- del confessor, & sacrarum Scripturarum propagator, Tryphillum virum eloquentissimum, a se per miracula ad fidem Christi jam ante conversum, in Nicæna Synodo. Generali, Tom. I.

Ado perorantem, & loco verborum Christi, Tolle grabatam tuam, dicentem, Tolle lectum tuum humiliter, non immerito, ut refert Socrus lib. 2. c. 11. oburgavit, quod verbis Christi, uti designaretur, & eloquentia conferretur.

Hinc S. Hieronymus alioquin disertissimus & elegantissimus scriptor & doctor Ecclesie, ut in literis ad Damasum scriptis fatetur, phrasas Scripturæ, quas regulis grammaticorum repugnantem esse non ignorabat, retinere quam mutare maluit.

Hinc B. Gregorius in epistola ad Leandrum in commentarios libri Job sic stylium suum incultum & inelegantem excusat. Unde & ipsam, inquit, artem loquendi, quam magisteria disciplina exterioris insinuat, servare desepi. Nam sicut hujus quoque epistola tenor enunciat, non metacismi collisionem effugio, non barbarismi confusionem devito. Quia indignum vobis existimo, ut verba ecclesie oraculi restringam sub regulas Donati: nec enim hæc ab ulla interpretibus in Scriptura sancta auctoritate servata sunt. Sicut igitur omnes scriptores veteris ac novi testamenti, omnesque posteriorum sæculorum scriptores sacri, in rebus ad fidem & mores pertinentibus, singulari Dei nutu ac voluntate, vulgari sermone uti soleant, ideoque nequidem ab ullo hæretico, uti redargui, non tamen negari potuerunt; ita Magdeburgenses, eorumque posteris censorum ac criticorum scriptores, horum Apostolicorum virorum scriptas epistolas propter sermonem simplicem barbarismis ac solacismis scateantem, a regulis Donati aliorumque grammaticorum descendentem, non rejicisse, negasse & desepisse; sed potius, tamquam Apostolicorum virorum scriptas, reverenter acceptasse, suscipisse & exaltasse oportebat.

Vulgata editio novi testamenti, ex qua potissime loca Scripturæ desumpta sunt, ab Hieronymo non edita sed emendata sunt: ideoque argumentum contra auctoritatem harum epistolarum a citatis Scripturis, quas sanctus Hieronymus translatit, mutatum, nullius est ponderis. Africanus Ecclesie, Nicæni & Sardicenis conciliorum canones per Donatistarum gratias, ut infra in notis concilii Sardicenis verbo Approbatum dicemus, eo tempore necdum innotuerant; quid mirum omnes hæc epistolas in archivis & scriniis Romanæ Ecclesie delitescerent non fuisse agitas?

Argumentum a consulari chronologia desumptum, Apostolicorum virorum epistolas nullam fidem, nullamque auctoritatem adimere potest: siquidem notam consularum epistolarum Pontificiis, non ipsi Pontifices, sed alii quidam exscriptores eorundem non satis fideles sub & obrepitis addiderunt, ut infra suis locis est ostensum.

Argumentum a consulari nota desumptum. Argumentum a consulari nota desumptum. Argumentum a consulari nota desumptum.

Commune exordium prima a S. Zephyrino, & tertia a S. Fabiano, aliarumque ab illis trium priorum sæculorum Pontificibus scripturarum epistolarum, auctoritatem eorundem si minuat, minuat etiam auctoritatem earum que a Leone Magno, Hilario, Pelagio, aliisque posteriorum sæculorum Pontificibus posteris relicta non improbantur, sed velut authenticas ac omnibus recipiuntur. Tertia Leonis primi cum secunda Pelagii collata, ejusdem incultesse reperitur. Hilarii tertia, prima Zephyrini, & tertia Fabiani, unum idemque commune habent principium. Omnes posteriorum sæculorum bulle Pontificie ex stylo Romano eadem concluduntur istidem prope verbis hæc: Nulli ergo omnino hominum liceat hæc paginam nostræ declarationis, statuti, ordinationis, &c. infringere, vel ei ausu temerario contraire, &c. Sicut igitur hæc de causa propter communem remanendi modum nemo prudens horum sæculorum decretales epistolas Pontificias rejicere potest, ita propter idem multarum exordium, easdemque multis insertas sententias ac clausulas antiquorum & primorum Pontificum, epistolas decretales a Magdeburgensibus eorumque sequacibus novatoribus prædenter rejici & extirpari nequeunt.

Reliqua objecta nullius sunt momenti; & si que ponderis aliquid habere videantur, isthæc infra suis locis movebuntur & refellentur.

OBSERVATIO PHIL. LABBE S. J.

Mirum est viris doctissimis Turriano, Bino, & quibusdam aliis in tanta eruditionis ecclesiasticæ luce probari potuisse decretales illas epistolas, a quocumque, seu Mercatore, seu Peccatore fabricatas, & antiquis Romanæ urbis Pontificibus circiter annum christianæ epochæ octingentesimum suppositas: adeo enim perspicacibus viris detormes videntur hoc saltem tempore, ut nulla arte, nulla cerussa, aut purpuris fucari possint. Eas omnes, saltem plerisque earum repudiavit eruditissimi quique traditores catholici, Beroaldus, Bellarminus, Perronius, Conius, Antonius Augustinus, Lezinius, Strmondus, Ducius, Petavus, Manta, Esquius, ut alio modo, sive antiquiores, sive recentiores silentio obvolvam. De singulis, ut se dabit occasio, deinceps, verum obiter tantum præcipue, dicari sumus.

res. Neque enim vacat pluribus hoc loco tradere
 eandem causam novell. *de heretico*, qui mala avi, ex
 zelo quidem, sed minus prudenti & considerato, certe
 non secundum scientiam, eisdem ab omnibus eruditione
 praestantibus abjectis ac penitus repudiatis defendere
 aggressus est.

*Non tali auxilio, nec defensoribus istis
 indiget, aut unquam indigni Romana Ecclesia in ve-
 ritatis Apostolicae petra solidata. Rode enim sapienter
 qui admodum Baronius ad annum Christi 1166. numero
 60. Praeci abbi ab ecclesiastico tractato omni surps
 suspicio scilicet & imbecillia, qui pura luce tantummodo
 gaudet veritate, & praesens enim ingenio ignorantiam
 fatere magis, quam in MENDACIIS EMENDICA-
 TAM SCIENTIAM effere. At enim, amabo, cur
 Severinus Vniuersi Imperatoris sui septuaginta passibus no-
 luit vobiscum vobiscum, Antelii scilicet Carthaginensis E-
 piscopi ad Damianum Papam, & Damasi ad Aurelium
 epistolae commentitias, eodem, hoc est, soloce crassissi-
 moque hinc contextas. Subvertitur est, opinor, ne quis Car-
 dinale Baronii iustissimam reprehensionem occideret. At
 quid quod fuit MENDACIIS EXORNARE VESTI-
 BULUM ampla demas, ut in non leuiter suspitionem
 adducat cetera, (h) qua vera intus habentur. Neque
 vero grauior adscribere eiusdem viri eminentissimi acule-
 tata verba ad annum 1166. num. 5. Eius praeci a fide-
 lium casu, qui in ECCLESIAM non habentem macu-
 lam neque rugam ejusmodi curantur inferre. QUISQUI-
 LIAS, longaque longius a CATHOLICO ORBE, qui,
 qua corruptio videtur, MENDACIIS suffulcire, autan-
 tur: nam super solidum fundamentum firmamque petram
 strata est, semper manens, nunquam casura, sacra FLI-
 DES. Hinc porro praeiunctis atque securus ad se-
 quentium pistularum lesionem atque electionem se ac-
 cingit. Ne vero leuiter tantum ac dicta causa videatur
 meminisse Illustrissimi ac Reverendissimi Parisiensis Ar-
 chiepiscopi omnium juris Pontifici consulum erudi-
 tissimi, placet hic in observationis nostrae subsidium &
 veritatis canonicae aduersus proletrarios quosdam scrip-
 tos firmanentum intexere integrum caput. 5. libri ter-
 tii ad mandandi profus operis de concordia sacerdotum &
 imperii.*

I. Antiquo juri universalis Ecclesiae assensu
 roborato, successit *Iustum Novum*, quod ab an-
 no 836. publicari cepit; & adnente Nicolao I.
 & ceteris Romanis Pontificibus paulatim usu in-
 valuit per Occidentis Provincias. Jus illud com-
 prehensum est collectione Isidori, quae ex Cle-
 mentis, Anacliti, Evaristi, & antiquorum Pon-
 tificum epistolis, qui tempora Siricii praecesserunt;
 & e canonibus tam antiquis, quam Gal-
 licanis, & Hispanis compacta est. Epistolae il-
 lae apud eruditos viros gravi suspitione laborant,
 tum ob verborum sordes a secundi saeculi, quo
 datae dicuntur, elegantia & nitore alienas; tum
 ob styli similitudinem, & eundem scribendi
 charaderem, qui in omnibus epistolis occurrit;
 ita ut ab uno auctore, non a divertis Pontifi-
 cibus conscriptae esse videantur. Accedit usus
 frequentissimus vulgatae scripturarum versionis;
 unde fit ut post Hieronymi aetatem effetas esse
 necesse sit. Deinde & Hieronymo, qui Scripto-
 rum Ecclesiasticorum catalogum texuit, & Inno-
 centio, Leoni, ceterisque Pontificibus, quo-
 rum germanae epistolae ad nos pervenerunt, om-
 nino fuerunt incognitae. Turrianus his simili-
 butique argumentis a Magdeburgensibus prolatis
 satisfacere conatur, edito in eam rem volumi-
 ne. Sed fortasse cessisset Dionysii Exigui testi-
 monio, qui cum veterum Pontificum epistolas,
 jam a centum & mille annis cum summa dili-
 gentia colligeret, a Siricio initium suae compi-
 lationis facit. Haec sunt ejus verba in epistola
 ad Julianum Ecclesiae Romanae presbyterum:
*Prætorum Apostolicae Sedis praesulum constituta,
 qua valui cura & diligentia collega, & in quem-
 dam religens ordinem titulis distinctis compositis:
 ita dimissat ut singulorum Pontificum, quotquot
 a me præcepta reperta sunt, sub uno numerorum
 serie terminarem. Fortius vero urget Antonii
 Augustini Archiepiscopi Tarracensis obliu-*

Dionysius Exiguus

Ant Augustini in notis ad capitula Isidori

atio, qui primus adnotavit ipsa legum impera-
 toriarum verba, & quae sub Aniani nomine ex-
 tant ad codicem Theodosianum scholia, in il-
 lis epistolis usurpata fuisse: quamvis Pontifices,
 quibus epistolae tribuuntur, duobus & tribus
 saeculis codicis Theodosiani editionem praecesserint.
 His argumentis victus Illust. Bellarminus
 has epistolas, *Indubitatas*, inquit, esse affirmare
 non audeam. Sed apertioribus verbis Ill. Baro-
 nius eas ab iis auctoribus, quibus tribui solent,
 data opera abdicavit: *Ex multis tamen reddi sus-
 pectas epistolas, quae dicta sunt secundo annalium to-
 mo, dum de singulis mentio facta est, satis est de-
 monstratum, simulque ostensum, illis non indigere
 Romanam Ecclesiam, ut si falsitatis arguantur,
 suis ipsa destituatur juribus & privilegiis, cum
 etsi illis careat, ex legitimis germanisque aliorum
 Pontificum epistolis decretalibus, satis superque
 corroborata consistat. Ceterum quod excerpta ex il-
 lis capita a Benedicto Levita primum, ut canoni-
 bus conscientia, probata essent, ut ipse testatur,
 auctoritate Romanorum Pontificum, quod & a pe-
 sterioribus factum est collectoribus, eadem usque
 firmis recipi contigerunt, quam constanti ipsorum
 firmitate. Bellarmini & Baronii auctoritate sui-
 tis, liberum erit venerandos Pontificum vete-
 rum titulos, epistolis illis detrahere. Praesertim
 cum eruditissimi viri industria, ab aliquot an-
 nis eo processerit, ut sententiae & verba ipsa,
 ex quibus epistolae contextae sint, a quibus au-
 thoribus petita sint, accuratissime demonstraverit.
 Cui tamen in eo suffragari non possum, quod
 atrocioribus verbis epistolas dilacerat: quas
 e sententiis, & verbis legum, canonum antiquo-
 rum, & sanctorum Patrum qui quarto & quin-
 to saeculo floruerunt, si pauca demas, concin-
 natas esse constat.*

II. Hanc vero epistolarum & canonum colle-
 ctionem, Riculfus Episcopo Moguntino debe-
 mus, qui eam ex Hispania allatam penes se ha-
 buit, & Gallis communicavit, teste Hincmaro:
*De libro collectarum epistolarum ab Isidoro, quem
 de Hispania allatum Riculfus Episcopus Moguntinus
 in hujusmodi, sicut & in capitulis Regis studiu-
 sus, obtinuit, & istas regiones ex illo repleri se-
 cit. Quisquis auctor hujus collectionis fuerit, il-
 lustris nomine Isidori Hispanensis eam commen-
 dare voluit; eo enim nomine insigniebatur tem-
 poribus Hincmari, id est anno 870. Quare non
 assentimur viris doctis, qui manuscriptos codi-
 ces secuti, Isidorum Mercatorem collectionis
 auctorem faciunt. Etenim etsi fateamur in qui-
 busdam codicibus eam lesionem extare; in ple-
 risque tamen & melioris notae libris, Compila-
 tor iste, Isidorus Peccator dicitur; unde manavit
 vitio amanuensium Mercatoris dictio. Peccato-
 ris autem appellatio inde fluxit, quod Episcopi
 quibusdam solenne fuerit, in Conciliis peccato-
 res seipos inscribere, quemadmodum videre est
 in Concilio Turonensi primo, in Parisiensi ter-
 tio, in Turonensi secundo, & in Maticonensi
 primo; qua ratione & apud Graecos Episcopi
 ἀμαρτωλοὶ vocari amabant. Certum quidem est &
 omnino indubitatum ex sententia Illustrissimi Car-
 dinalis Baronii sordes verborum, quae aliquoties
 in illa collectione occurrunt, in Isidorum Hispa-
 lensem laudatissimum, & eruditissimum virum
 non esse rejiciendas: qui etsi in originum libris ali-
 quando lapsus fuerit, variae tamen & reconditae
 lectionis specimen praebet, unde antiquiorum
 studia maxime juvantur. Inde autem colligitur Isi-
 doro Hispanensi non esse tribuendam istam col-
 lectio-*

Bellarmino de Rom Pont. l. 2. c. 14. Baro. ad an. 663. u. 8

Vide Pfeu- do Isidorum edium anno 1668.

Hincmarus in Opus. c. 44.

Hincmarus ep. 7 c. 13. Isidorus, Hispanensis, & po- scopus collegit cum epistolis Romanae Sedis. Pfeu. ad B. Grego- rium.

Concil. Tu- ron. 1. Paris 3. Turon. 2. Maticon. 1.

Baron ad
annum 665.

Chronicon
Juliani Tol.

Concl. A
quingran parte
cap. 8.

Capitul. I.
3. c. 170. 183.
187. 230. 243.
L. c. 57.
1. 7. c. 33 &
passim libris
tribus. Addi-
tio 111. c. 2 &
6. ad 17. c. 26.
14. 17. & 18.

Hincmarus
op. 8. & ep. ad
Lador. In
Trad. de Di-
vortio Lotha-
rit in Opusc.
c. 27.

lectionem, quia & Concilii Toletani undecimi habiti anno 675. & Concilii sexti coacti anno 681. meminit; quadraginta & amplius annis post obitum Isidori, qui accidit anno 636. ut docet Redemptus diaconus in ejus vita. Imo vero & Gregori II. & III. & Zacharie Summorum Pontificum, qui post annum septingentesimum vixerunt, epistolas auctor ille collectioni suæ inseruit. Si fides habenda esset chronico Juliani Toletani a Viro Clariss. Laurentio Ramireño Parisiis edito, non laborandum esset de collectionis auctore; Etenim juxta chronici illius fidem, Isidorus Mercator Episcopus Setubensis, ope Monachi cujusdam compilationi operam dedisse dicitur, & obiisse anno 805. Verum quia chronicum illud apud eruditos viros suspitione non caret, satius est Hincmari testimonio habere, qui non Mercatori Setubensi Episcopo, sed Isidoro Hispanensi, ætate sua collectionem tributam fuisse testatur.

III. Riculfus quidem, a quo publicatam fuisse docet Hincmarus, Ecclesiam Moguntiacam tenuit ab anno 787. usque ad annum 814. & Sedem apostolicam devote coluit; ut testis est auctor præfationis ad Benedicti Levitæ collectionem. Quod fortasse illi epistolarum interpolandarum desiderium iniecit, ut labantem Romanæ Ecclesiæ auctoritatem in Galliis restauraret. Sane post tempora Riculfi, sententiæ aliquot selectæ ex supposititiis epistolis, a Gallicanis Episcopis in canones suos transcriptæ sunt. In Concilio Aquigranensi habito anno 836. quæ de unctione olei infirmorum, seu chrismate ab Episcopis quotannis consecrando in cæna Domini, decernuntur, iuxta statuta decretalium; & secunda epistola Fabiani hausta sunt, etsi tacito Fabiani nomine. Cæterum frequentissime ab Episcopis laudata fuisse verba epistolarum illarum decretalium, & earum auctoritatem usurpatam, probant tres ultimi capitularium libri: quos e scriniis Ecclesiæ Moguntiacensis, in unum corpus compegit Benedictus Levita, jussu Autgarii ejus Ecclesiæ Episcopi; eosque Lothario, Ludovico, & Carolo nobilissimis regibus filiis Ludovici Pii inscripsit, circa annum 850. In iis libris passim e Clementis, Anacleti, Pii, Evaristi, Fabiani, & ceterorum Pontificum apocryphis epistolis quamvis suppresso auctorum nomine, auctoritas petitur: quod usurpatum etiam ab auctoribus additionum, quæ libris capitularium adjunctæ sunt. Quin & Hincmarus ipse Anacleti, Evaristi, Fabiani, Stephani, Lucii, Alexandri, Pii, Callisti, Julii, Melchiadis testimoniis aperte usus est, in epistolis suis, & aliis opusculis.

IV. Non solum autem Isidori collectio Riculfi tempestate emerfit; sed alia etiam collectio, quæ sub nomine capitularium Hadriani Papæ, per Gallias ab Ingilramno Metensi Episcopo anno 785. divulgata est. Ex his capitulis quedam in epistolas Pontificum, qui eas interpolavit, ipsis verbis transcripsit; imo & ipsæ capitularium additiones, capitulis Hadriani aliquoties utuntur.

Attamen observandum est, etsi Gallicanæ synodi veterum Pontificum nominibus perstrictæ, selectis sententiis epistolarum ejusmodi uterentur: Collectionem Ingilramni, aut Isidori non recepisse in canonum censum, ut testatur Hincmarus Remensis in opusculo, quo Hincmarum Laudunensem refellit; qui ex illis epistolis collectionem privatam ad usum Ecclesiæ suæ confecerat. De capitulis enim Hadriani ita censet:

De sententiis, quæ dicuntur ex Græcis, & Latinis canonibus, & synodis Romanis, atque decretis Præfulum, ac Ducum Romanorum collecta ab Hadriano Papa, & ab Engelramno Metensem Episcopo data, quando pro sui negotii causa agebatur; quam dissona inter se habeantur, qui legitis intelligit: Et quam diversa a sacris canonibus, & quam discrepantes in quibusdam ab Ecclesiasticis iudiciis habeantur.

V. Quid autem de veterum Pontificum epistolis sentiret, apertissime ostendit eodem loco. Docet enim ex Innocentii, Leonis, & Gelasii receptis decretis, accurate servanda, quæ canones conciliorum præscribunt; a quibus tamen discederetur, si varia capita controversis epistolis comprehensa servarentur, quæ adversa sunt canonibus: qui posteriores cum sint iis epistolis, illis utpote prioribus derogare censendi sunt. Unde tandem orationem suam hac definitione concludit: Honorem quidem iis epistolis deberi ob dignitatem auctorum, quorum nomina præferunt; sed concilia servanda, quorum decreta universalis Ecclesia & Sedes Apostolica custodit: Tu hac discretionem, inquit, ut præmissi ex verbis Gelasii, suscipe ad instructionem illas epistolas, quas Beatissimi Papa diversis temporibus ab urbe Roma pro diversorum patrum consolatione dederunt legendas, venerabiliter; & serva sacra Concilia, quæ Sedes Apostolica, & omnis sequitur Ecclesia, inviolabiliter. Uberius quæstionem istam exequitur, cum Laudunensis Hincmari verba refellit, qui prolatis Anacleti, Victoris, Callisti, & Eleutheri testimoniis, his verbis usus erat ad Hincmarum Remensem: Ecce pater qui canones recipiendi, venerandi ac observandi habentur. Excipit Hincmarus noster: Si isti sunt canones recipiendi, venerandi ac observandi quos commemorasti, qui sunt illi quos & Apostolica Sedes, & omnes Episcopi per universum orbem, à prima Sedis Apostolica Pontifice, usque ad illum qui modo novissime etiam post te est ordinatus Episcopus, immo & omni Catholica Ecclesia canones appellant. Quibus a Nicæno Concilio, quod primum in nostris codicibus quos ab Apostolica Sede majoris nostri acceperunt, sequendos per ordinem, usque ad Africanum Concilium, pro canonibus recipiendis, venerandis & observandis, retinent; & Innocentius, Zosimus, & ceteri quique observandos canones nominant. Inter quos, & istas epistolas Apostolica Sedis Pontificum, quas canones appellat, Gelasius ut supra posui differentiam facit, & illa Concilii canonum observanda decrevit, has autem epistolas pro consolatione quorundam directas, venerabiliter suscipiendas dicit. Quod iterum confirmat in epistola quam retulit Flodoardus auctor historiæ Remensis. Ex isto Hincmari loco discimus, apud Episcopos Ecclesiæ Gallicanæ, solum codicem canonum ex collectione Dionysii Exigui, quem superioribus verbis descripsit, circa annum 870. auctoritatem obtinuisse; epistolas vero contentas in collectione Isidori, non repudiatas quidem ab Episcopis, quia de falsitate illarum nondum constabat; sed in auctoritatem canonum non fuisse receptas. Quæ in re præjudicio Leonis IV. utebantur, qui has epistolas decretales in canone non recensébat, ut monui capite superiori num. 5.

VI. Contenderat tamen Nicolaus literis ad universos Galliæ Episcopos datis anno 865. ut decreta illa reciperentur, & magno conatu Gallicanorum Episcoporum argumenta repulerat. Excipiebant enim illi decretales epistolas præscorum

Hincm. in
Opusc. c. 24

Hincm. in
Opusc. c. 25.

Hincm. in
Opusc. c. 29.

Flodoard. l.
3. Hist. Rem.
c. 22.

Nicolaus
ep. 40.

Ortiano
cap. 51 Romae
notum. D. 312.

rum Pontificum ideo non admittendas, quia in
codicem canonum non essent relata. Reponit
Nicolaus, ex hoc sequi nec ipsas scripturas sa-
cras veteris & novi testamenti suscipiendas, quia
codici Ecclesiasticorum canonum non sunt in-
serta. Si autem Galli respondeant, Innocentii
decreto, quod in codicem canonum relatum est,
statui ut testamentum vetus & novum recipia-
tur: Eadem ratione dici posse, decretalia illas
epistolas esse recipiendas, quia decreto Leonis
Papa cavetur, omnia decretalia constituta de-
cessorum suorum custodienda esse. Itaque nihil
interesse, utrum sint omnia decretalia Sedis Apo-
stolica constituta inter canones Conciliorum immix-
ta, cum omnia in uno corpore compaginari non
possint. Quod Nicolaus confirmat Gelasii Papa
denuntiatione, cuius haec sunt verba: *Decretales epi-
stolas, quas Beatissimi Papa diversis temporibus
de urbe Romae, pro diversorum Patrum consulta-
tione dederunt, venerabiliter suscipiendas decerni-
mus.* Hic Gelasii locus a Nicolao, & Hincma-
ro trahitur in partes. Sane si commentitiaz non
essent epistolae veterum Pontificum, Gelasius Ni-
colai causam juvaret, potius quam Hincmari.
Sed alius Hincmari argumentum invidium re-
manet, nempe canonibus posterioribus, derogatum
fuisse praevis illis decretalibus, etsi veraz so-
rent; quarum ratio habenda non sit in iis ca-
pitibus, quae codici canonum adversantur. In
ceteris enim articulis Galliae Episcopi testimo-
niis harum epistolarum utebantur, ut arte di-
xi; quod illis Nicolaus objiciebat: *Cum ipsi,*
inquit, suae intentioni haec suffragari conspiciunt,
illis indifferenter nuntiant.

aimensa caritate, quam erga omnes homines
gererat, palam cum omni fiducia (adversante
etiam tyranno totius mundi) bonum predicare
non desistit, & regem omnium saeculorum per
orbem terrae, & usque ad ipsius Romae urbis
hujus notitiam, ut etiam ipsa salvaretur, in-
vexit: hic, inquam, pro pietate pati volens
praesentem vitam finivit. ^d In ipsis autem die-
bus, quibus vitae finem sibi imminere praesen-
sit, in conventu fratrum positus, apprehensa
manu mea, repente consurgens, in auribus to-
tius Ecclesiae haec protulit verba: Audite me fra-
tres & conservi mei: Quoniam, ut edoctus sum
ab eo qui misit me, Domino & magistro meo
Jesu Christo, dies mortis meae instat, Clemen-
tem hunc Episcopum vobis ordino, cui soli meae
praedicationis & doctrinae cathedram * trado: ^e
Qui mihi ab initio usque in finem comes in
omnibus fuit, & per hoc veritatem totius meae
praedicationis agnovit: Qui in omnibus tenta-
tionibus meis socius extitit, fideliter perseve-
rans: Quem praeter ceteris expertus sum Deum
colentem, homines diligentem, castum, discen-
di studiis deditum, sobrium, benignum, justum,
patientem, & scientem ferro nonnullorum (etiam
ex his qui in verbo Dei instituantur) injurias.
* Propter quod ipsi trado a Domino mihi tra-
ditam potestatem ligandi & solvendi; ut de om-
nibus quibuscumque decreverit in terris, hoc de-
cretum sit & in caelis. Ligabit enim quod oportet
ligari, & solvet quod expedit solvi, tamquam
qui ad liquidum Ecclesiae regulam noverit. Ip-
sum ergo audite, scientes quia quicumque con-
tristaverit doctorem veritatis, peccat in Christum
& Patrem omnium exacerbat Deum, propter
quod & vita carebit. Ipsum autem qui praestitit
ceteris, oportet medici vicem agere, & non se-
rae bestiae furore commoveri. Haec eo dicente,
ego procidens ad pedes eius, rogabam, excu-
sans me, & declinans honorem cathedrae, vel
potestatem. At ille respondens: Pro hoc, in-
quit, ne me rogaveris. Hoc enim fieri statutum
est mihi, & eo magis, quod excusas: quia haec
cathedra eum qui cupit eam, & audacter expe-
dit, non requirit, sed ornatum moribus & in
verbis eruditum. Quod si esset alius melior, si
quis mihi alius adjutor tam sedulus adstisset,
si quis tam plene doctrinae meae rationem copis-
set, sed & Ecclesiasticas dispositiones a me tam
plene didicisset, habens alium talem, non te
cogerem opus bonum suscipere nolentem. Su-
peritium est ergo alium quaerere, cum primitias
eorum qui ex gentibus per me salvantur, & praeci-
pue hujus urbis, te primum obtulerim Deo.
Sed & illud intueri, quia si periculum peccati
timens, suscipere refugis Ecclesiae gubernacula;
certus esto, quia amplius peccas, qui populum
Dei velut in fluctibus positum & periclitantem,
cum juvare possis, subterfugis; tui tantummo-
do habens considerationem, & non quod in com-
mune omnibus expedit, providens. Sed certus
esto, quod necesse est te suscipere omne pericu-
lum, quia nec ego pro salute omnium ab obse-
crando cessabo. Quanto ergo mihi citius acquie-
veris, tanto me citius laboris & tristitiae meae
merore relevabis. Novi etiam hoc, o Clemens,
quod tibi taedia & molestias, pericula etiam &
opprobria meruditi vulgi indocilisque concilem;
quae tu tamen scio quod constanter & fortiter
te-

d Cesta sine
epitome cit. p.
212. edit. Co-
lombanis ann.
1569. que not.

e Const. VII.
46.

In Decret.
lvo. lib. 5.

11. quest. 3.
Quicumque
contrist. Et in-
fra in Epist. 7.
Alexandri Pa-
pa 1.

Videtur pol-
liceri intercas-
tionem post
mortem.

• EPISTOLAE • CLEMENTIS PAPAE I.

A EPISTOLA I. AD JACOBUM

F R A T R E M D O M I N I .

c Rufino b Torano Aquilejensi interprete.

a Haec & se-
quentes qua-
tuor epistolae
Bar Bellas.
Petr. Pet. aliis-
que eruditio-
Catholica re-
des multis
nominibus su-
spicitur (am-
b Vide praef.
in rogo. ad
Gaudentium
ubi ait hanc a
se olim inter-
pretatum at-
que editam.

Narrat Clemens quomodo S. Petrus se invitum successorem suum elegit, & omnia praecipua ab eodem sibi tradita explicat.

Clemens Jacobo fratri Domini, & Episcopo Episcoporum, regenti Hebraeorum sanctam Ecclesiam Hierosolymis, sed & omnes Ecclesias, quae ubique Dei providentia fundatae sunt, cum Presbyteris & Diaconibus, & ceteris omnibus fratribus, Pax tibi sit semper.

c Vide epi-
stomen histo-
riae Clementis
an. sive li-
brum de ceteris
sancti Petri
anno 1155. o-
pera Hadriani
Turnebi Grae-
ce editum, &
Latine reddi-
tum a Joachi-
mo Periozino
O.B.

NOTUM tibi facio, Domine, quia Simon
& Petrus, qui verae fidei merito, & inte-
grae praedicationis obtentu, fundamentum esse
Ecclesiae definitus est, qua de causa etiam Do-
mini ore divino cognominatus est Petrus, qui
fuit primitiae electionis Domini, Apostolorum
primus, cui & primo Deus Pater Filium reve-
lavit, cui & Christus competentem beatitudinem
contulit, qui & vocatus est & electus, & con-
viva Domini & comes effectus tamquam bo-
nus & probatissimus discipulus, qui obcurio-
rem mundi plagam Occidentis (velut omnium
potentior) illuminare praecipuus est, quique &
integre potuit implere praecipuum. Sed quous-
que sermonem protraho, refugiens indicare quod
triste est, quod quidem necesse est, licet tar-
de, proferre? Hic denique ipse Petrus, qui pro

a Sequentes variantes lectiones, notataeque suppleverunt Harduinus, qui non haec Clementis Epistolae tantum, sed etiam reli-
quas Indorianae Collectionis consultavit cum Mt. Bibliothecae collegit Paris. Soc. Jesu. in quo hujus epistolae haec titulus habetur
Incipit Epistola Clementis ad Jacobum Fratrem Domini. Decit autem Petrus, etc. a lvo in Decretal. lib. 5. can. 47.

feres, respiciens ad illam spem, quæ tibi apud Deum patientis præparat coronam. Sed & illud cupio, te mecum iusta ratione perspicere, quando maxime opera tua indiget Christus, nunc cum inimicus adversus sponsam ejus commovet bellum, an futuro in tempore, quando jam Christus post victoriam triumphabit, nec ultra ullius opera indigebit? Quis non etiam parvi sensus intelligat, quod istud est tempus, in quo operam tuam Christus requirit? Tota igitur mente in præfati necessitate præbe operam tuam, & auxilium in præliis exhibe regi optimo, remunerationis magnificas post victoriam redditu-
 ro. Libenter ergo suscipe Episcopatus officium, eo maxime, quod Ecclesiasticas dispositiones a me probabiliter didicisti, ut salus eorum, qui per nos confugerunt ad Deum, nequaquam vacillet. Verumtamen & breviter te de ipsius dispensationis ordine coram omnibus commone-
 re necessarium duco.

a receptu-
 rus. in c. Jul.

b duxi.
 11. q. 1. Te
 quidem.

c deest hæc
 vocula a c.
 Jul.

11. q. 1. Si
 enim

d & his qui-
 bus debes va-
 cantem idem
 odet

e deponatis

Idem in epi-
 stola Evaristi
 Pape. In Dec-
 ret. lvo lib. 5.
 Matth. 16

f Coeff. IV. 10.

g Nic. I. ep. 49

labes, occasione accepta, tamquam venenum pes-
 simum serpat in vobis, cavere & antevincere ne-
 cessarium est, ne quod in vobis adulterii occul-
 tum h coalescat
 11. quæst. 7.
 Quid in omni-
 bus.
 Et in Decr
 lvo. lib. 7.
 adornate
 tum h coalescat
 incendium. Et quid in omnibus
 peccatis adulterio gravius? Secundum namque in
 penis obtinet locum, quoniam quidem primum
 illi habent, qui aberrant a Deo, etiam si sob-
 brie vixerint. Propter quod vos o Presbyteri,
 Ecclesiam excolite, & ordinate sponsam Chri-
 sti ad pudicitiam. Sponsam autem dico, omnem
 Ecclesie congregationem: quæ si pudica inventa
 fuerit a sponso suo, ingentibus ab eo donis &
 muneribus honorabitur: & vos, velut ministri
 sponsæ, & amici sponsi, ingenti gaudio & læti-
 titia persruemini. Si vero sponsa hæc reperta fue-
 rit commaculata peccatis, ipsa quidem, tamquam
 indigna, non tradetur regalibus thoris. Vos
 autem penas dabit, si forte per vestram negli-
 gentiam vel desidiam obreperit contagio læva
 peccati. Idcirco ante omnia sobrietatis & pudic-
 itie sollicitudinem gerite. Valde enim apud Deum
 grave crimen ducitur fornicatio, cujus species
 sunt quidem plures, sicut vobis & ipse Clemens
 diligenter exponet. Verumtamen prima species
 adulterii est, virum propria uxore solummodo
 non esse contentum, & mulierem non proprio
 tantum servare se viro. Si ergo castus fuerit quis,
 potest & humanus & misericors fieri, per quod
 & ipse æternam a Deo misericordiam consequa-
 tur. Sane sicut adulterii venenum cunctis malis
 perniciosus est, ita amor fraternus & caritas toti-
 us boni fastigium tenet. Et ideo diligite om-
 nes fratres vestros, & cum religione ac miseri-
 cordia respicite ad omnes. h Orphanis exhibete
 vosmetipsos parentes. Viduis virorum curam im-
 pendite, cum omni castitate, quæ necessaria sunt,
 præbentes. Juniores tamen viduas nuptiis copu-
 late. His qui ignorant artificia, exquirite hone-
 stas aliquas occasiones, quibus viduum necessa-
 rium querant: artificibus vero operam provide-
 te, debitis misericordiam facite. Scio autem
 hæc omnia facturos vos, si caritatem præ cete-
 ris & ante omnia in vestro corde figatis. Cuius
 caritatis, & recipiendæ, & habendæ, maxi-
 mum erit fomentum; si frequenter inter vosmet-
 ipsos communem cibum vestrum mensamque faci-
 atis, & in quantum unusquisque prævalet, cre-
 brius panes ac sales suos cum fratribus suis tu-
 mat. Per hæc enim præcipue caritas compara-
 tur, & causa totius boni in hujusmodi commu-
 nione consistit. Ubi autem pax & bonitas, ibi
 & salus. Propter quod communes facite cibos ve-
 stros cum his qui secundum Deum fratres sunt,
 quia per hæc temporalia officia, pacis & cari-
 tatis fructibus gaudia æterna merebimini. Mul-
 to autem sollicitius esurientes reficite, & sitienti-
 bus potum date, nudis vestimentum; ægros vi-
 sitate, & eos qui in carcere sunt, prout possi-
 bile est, juvate: peregrinos satis prompte in do-
 mibus vestris suscipite. Et ne omnia nunc sin-
 gulatim dicam, omne bonum ipsa per se (si in
 vobis fuerit) caritas vos facere docebit, sicut &
 e contrario eos qui a salute alieni sunt, omne
 malum facere odium docet.

h coalescat
 11. quæst. 7.
 Quid in omni-
 bus.
 Et in Decr
 lvo. lib. 7.
 adornate

i extrade-
 tur a regali-
 bus

Primo spe-
 cies adulteri-
 i

k Coeff. IV. 10.

Matth. 25
 Item in ep-
 st. S. Evaristi
 Pape

11. quæst. 1
 Si qui est

Si qui ex fratribus negotia habent inter se,
 apud cognitores sæculi non judicentur: sed apud
 Presbyteros Ecclesie, quidquid illud est, diri-
 matur: & omni modo obediant statutis eorum.
 Super omnia autem avaritiam fugite; quæ homi-
 nes occasione præsentis lucri ab æternis separat
 bonis. Pondera, mensuras, stateras, pro locis
 quibusque æquissima custodite: deposita fideliter
 re-

restitite. Quæ omnia, & si qua sunt familia his, ita demum sollicite & diligenter implebitis, si futurum Dei iudicium sine intermissione in vestro corde volvatis. Quis enim peccare poterit, si semper ante oculos suos Dei iudicium ponat? Quod in fine mundi certum est agendum, ut tandem qui bene in hac vita egerunt, consequantur bona reposita; peccatores autem ut consequantur præparatas & reconditas penas, de quibus ita futurum dubitare omnino non possumus. Si quidem hæc omnia ita esse ventura verus nobis propheta prædixit. Unde & vos, qui estis veri prophetae discipuli, abjicite a cordibus vestris ante omnia discordias & animorum dissensionem, ex quibus omne malum opus procedit, & benignitatem ac simplicitatem tota mente servate. Quod si forte alicujus cor vel livor, vel infidelitas, vel aliquod malum ex his quæ superius memoravimus, latenter irreperit; non erubescat, qui animæ suæ curam gerit, confiteri hæc huic qui præest, ut ab ipso per verbum Dei & consilium salubre curetur, quo possit integra fide & operibus bonis pœnas æterni ignis effugere, & ad perpetuæ vitæ præmia pervenire.

Nota de confessione sacramentali.

Distin. 92. Diaconi Ecclesie. Const. II. 44.

In cultu vitiorum, &c. Deum amiserunt, spiritus ac.

Dist. 92. Diaconi Ecclesie.

Verumtamen illud est quod præ ceteris ab omnibus vobis cupio in commune servari, ut concordiam teneatis, per quod solum potestis portum quietis intrare, & civitatem summi regis (quæ pax nominatus habitat. Similis namque est status omnis Ecclesie magnæ navi, quæ per undosum pelagus diversis e locis & regionibus viros portat, ad unam potentis regni urbem properare cupientes. Sit ergo navis hujus Dominus, ipse Omnipotens Deus, gubernator vero sit Christus. Tum deinde proreæ officium Episcopus impleat, Presbyteri nautarum, Diaconi dispensatorum locum teneant: hi qui catechizant, nautologis conferantur: epibatis autem, totius fraternitatis multitudo similis sit: ipsum quoque mare hic mundus habeatur: ventorum vero varietates & turbinum, diversis tentationibus conferantur: persecutiones, tribulationes, & pericula, fluctibus exæquentur. Terreni vero spiritus, qui vel de torrentibus, vel de convallibus spirant, pseudoprophetarum & seductorum, seu prævæ doctrinæ verba ductantur: promontoria vero & loca confragosa, hi qui in potestatibus sæculi sunt iudices, & pericula minantur & mortes. Dithalassa vero loca, quæ duplicibus undæ fallacis æstibus verberantur, dubis mente, & de repromissionum veritate nutantibus conferantur, atque his qui irrationabili sedem non ram ratione discutunt. Hypocritæ autem & dolosi, piratis similes habeantur. Jam vero rapidus vortex, & tartarea charybdis, & taxis illi naufragia, ac mortiferæ submersiones, quid aliquid aliud æstimanda sunt, quam peccata? Restat igitur, ut hæc navis cursu prospero tuta possit portum desideratæ urbis intrare, ita Deo precem fundere navigantes, ut mereantur audiri. Audiri autem a Deo ita demum merebitur quis, si orationes ipsæ bonis moribus & bonis operibus adjuventur. Sed ante omnia cum quiete & silentio, epibatæ (id est, laici) in suis unusquisque resideant locis, ne forte per inquietudinem, & inconditos inutilisque discursus, si passim vagari cœperint, vel ab officio suo nautas impediunt, vel in alterum latus per inquietudinem eorum navis pressa demergatur. Nautologi de mercedibus commoneant: & nihil omnino quod ad diligentiam vel ad disciplinam pertinet, diaconi negligant. Presbyteri, velut nautæ aptent singula ad instructionem navis diligenter, & instruant quæ in suo tempore requirenda sunt. Episcopus tamquam proreæ, vigilanter & sollicite gubernatoris verba custodiat Christi. Salvator Dominus gubernator Ecclesie suæ, diligatur ab omnibus, & ipsius solius præceptis ac jussis credat & obediat omnis Ecclesia. Deo quoque indefuenter supplicetur a cunctis de prosperitate ventorum, ut navigantes omnem tribulationem & omne periculum superent, tamquam mare profundum mundi istius & vitæ humanæ pelagus navigantes, in quo esuriendum sit & sitiendum, nuditatem quoque ferendam, morbos etiam corporis & ægritudines tolerandas, Insuper & hominum insidias ac dolo sæpe laborandum, quippe qui dispergendos se nonnunquam noverint, sed aliquando etiam congregandos, vomitus quoque & fustigationes ferendas, cum ex confusione peccatorum & rejectione criminum, velut male congregati in visceribus fellis, jactura facienda est, & abjicienda pror-

cquam soluz.

Ecclesia magnæque navis lapida collectio.

d. Anaclet. epist. i. Const. II. 61.

vocatur.

ipius.

mercedibus.

1 MS. Negligentes, & ita tenet. 2 MS. qui, & ex recentiori manu que. 3 MS. que unquam sermonibus suis. 4 MS. vita æternitate, doctrina etc. 5 MS. a cultu. 6 MS. diaconi. 7 ex MS. dele plebs. 8 MS. cura sit. 9 in MS. abest vox precipue. 10 Redundat vox balizare, nec legitur in MS. 11 Ivo in Decret. part. i. c. 1. 12 MS. Bithalassa.

profus e corde omnis intrinsecus que latet amaritudo peccati, si qua forte ex desideris iniquis, velut ex cibis noxiis, congregata est. Quam utique cum evomerit quis & abjecerit, ingentis agritudinis liberabitur morbo, si tamen post vomitum, quæ ad sanitatem pertinent, sumat. Verum tamen scitote cuncti, quod supra omnes vos laboret Episcopus: quia unusquisque vestrum suum proprium fert laborem, ille vero & suum & singulorum. Propter quod, o Clemens, tamquam qui omnibus præesse te noveris, singulos (prout potueris) juva, & singulos releva, qui & singulorum onus & sollicitudinem portas. Unde & ego nunc hanc tibi injungens dispensationem, scio quia accipio gratiam magis; quam præsto. Sed esto confidens & fortiter ferens; certus quia laboris tui meritum recipies, cum ad portum quietis incolumem hanc provexeris navem. Ibi mercedes & præmia pro omnium salute suscipies, si hic pro omnium incolumitate vigilaveris. Itaque si te multi e fratribus propter rigorem justitiæ odio habuerint, ex hoc quidem non læderis, sed ex hujuscemodi odiis amor tibi conciliabitur Dei. Et ideo satage magis & refuge, ne lauderis ab iniquis, & ne a pessime agentibus diligaris; sed potius propter justam dispensationem, & æquissimam regulam disciplinæ, a Christo collaudari merearis. Hæc cum dixisset, & his similia quam plurima, rursum respiciens ad populum, dixit: Sed & vos carissimi fratres & confervi mei, huic qui præsidet vobis ad veritatem docendam, in omnibus obedite; scientes quod si quis hunc contristaverit, Christum, qui ei docendi credidit cathedram, non recipit. Et qui Christum non susceperit, nec Deum Patrem suscepisse iudicabitur, & ideo nec ipse suscipietur in regno celorum. Propter quod satagite ad omnem collectam & congregationem semper convenire, ut non velut negligentes & desides a iudice Christo condemnemini. Convenientes vero semper ad Clementem, date omnes operam pro ipso sentire, & summo studio favorem vestrum erga ipsum ostendere; scientes quia propter singulos vestrum, ipsi magis sollicitus est inimicus, & in ipsum majora suscitatur bella.

Oportet ergo vos summo studio nitri, ut omni erga illum vinculo amoris innexi, plenissimo erga eum inhæreatis affectu. Sed & vos quoque ipsi unanimes in omni concordia perdurate, quo facilius etiam illi obedire omnes pari & consensu & unanimitate possitis. Propter quod & vos salutem consequi, & ille possit, obtemperantibus sibi vobis, promptius impositi oneris pondus evehere. Quædam etiam ex vobis ipsis intelligere debetis, si qua sunt, quæ ipse propter insidias hominum malorum non potest evidentiùs & manifestius proloqui. Verbi gratia: Si inimicus est alicui pro actibus suis, vos nolite expectare, ut ipse vobis dicat: Cum illo nolite amici esse; sed prudenter observare debetis, & voluntati ejus absque commotione obsecundare, & avertere vos ab eo cui ipsum sentitis adversum: sed nec loqui his, quibus ipse non loquitur, ut unusquisque qui in culpa est, dum cupit omnium vestrum amicitias reparare, festinet citius reconciliari ei, qui omnibus præest, & per hoc redeat ad salutem, cum obedire cæperit monitis præsentis. Si vero quis amicus

Concil. General. Tom. I.

A fuerit his quibus ipse amicus non est, & locutus fuerit his quibus ipse non loquitur; unus est & ipse ex illis qui exterminare volunt. Ecclesiam Dei: & cum corpore vobiscum esse videatur, mente & animo contra vos est. Et est multo nequior hostis hic, quam illi qui foris sunt, & evidenter inimici sunt. Hic enim per amicitiarum speciem, quæ inimici sunt, gerit, & Ecclesiam dispergit ac vastat. Et cum hæc dixisset, in medio coram omnibus manus mihi imposuit, & in cathedra sua, ingenti verecundia fatigatum, sedere me compulit. Cumque sedissem, hæc ad me rursum loquutus est: Deprecor te, o Clemens, coram omnibus qui presentes sunt, ut posteaquam (sicut nature debuit) vitæ præsentis finem fecero, Jacobo fratri Domini, descripta breviter, vel quæ ad initium fidei tuæ spectant, vel etiam quos ante fidem animos gesseris, sed & qualiter mihi ab initio usque ad finem comes itineris & aditum fueris, quæque per singulas civitates (me disputante) sollicitus auditor exceperis, quique in prædicationibus meis vel verborum fuerit ordo vel actum; sed qui me finis in hac urbe repererit, sicut dixi, omnia, quam potes, breviter comprehensa, ad ipsum te destinare non pigeat. Nec verearis, ne forte multum de meo exitu contristandus sit, cum id me pro pietate sustinere non ambigat. Erit autem ei grande solatium, si didicerit, quod post me non imperitus vir aliquis, aut indoctus, atque ignorans divini verbi mysterium, & Ecclesiastici ordinis disciplinam, vel doctrinæ regulam nesciens, suscepit cathedram meam: scit enim, quia si indoctus & inscius officium doctoris accipiat, sine dubio discipuli & auditores ignorantie tenebris obvoluti, in interitum demergentur. Unde & ego, mi domine Jacobe, cum hæc ab eo præcepta susceperim, necesse habui implere quod iusserat, indicans tibi & de his ipsis, simul & de illis breviter comprehendens, quæ per singulas quasque urbes digrediens, aut in prædicationis sermone protulerit; aut in gestorum virtute perfecit; quamvis tibi de his plurima jam & plenius ante descripta, ipso iubente, transmisserim, sub eo ipso titulo, quem ipse præcepit affigi; id est, Clementis itinerarium, non prædicationis Petri.

Sed & nunc exponere jam quæ præcepit, domino opem ferente, incipiam: *Panitentiam*, inquit, & *veram agite penitentiam*. Omnes ergo homines, qui christiano censentur vocabulo Patrem & Filium & Spiritum sanctum, unum Deum & dominum veraciter credere & confiteri, eumque tota mente & toto corde & tota virtute diligere, & proximos suos tamquam semetipsum, docibilemque esse usque ad perfectam doctrinam ad hæc pernicienda, summopere oportet. Fides enim & dilectio, totius bonitatis est fundamentum. Sine fide autem placere Deo nemo poterit. Christo itaque resurgente, & ascendente in celum, misso sancto Spiritu, collata Apostolis scientia linguarum, adhuc in uno positi, symbolum, quod fidelis nunc tenet Ecclesia, unusquisque quod sensit dicendo, condiderunt, ut discedentes ab invicem, hanc regulam per omnes gentes prædicarent. Summam ergo totius fidei catholicæ recensentes, in qua & integritas credulitatis ostenditur, & unius Dei

G Dei

Evangel. ap. 1.

Gen. 5. Petri p. 413.

dependere.

Conc. V. sententia II. c. 4. an. 443. Distinct. 93. Et in epist. decr. 3. Anacle. Papa cujus initium est: Benedicte Deus: Et similiter Fabiani Papa quæ incipit: Divinus præceptis.

Conc. Me. sententia ann. 888. c. f.

amicæ. G. Gell. Pe. 111 p. 413.

h. Nerone anno 8. c. 1. terna Christi 63. catu. ch. Petrus vero. Nerone ejusdem 11. c. x. x. x. Christi 67.

missio. ita & c. Just.

id est hæc negatio MS. h. Hæc den. nit epistola in quibusdam codicibus. Cetera sunt vice appendicis, addita circa annum 800. ut videtur.

De titulo autem illo dicemus in notis. Marc. 1. Compendio. tum nomen Christianæ.

Vesanti. exp. in symbolum. c. f. ut que ad, dilige. re ergo Deum ac.

1 MS. justitæ dispensationem. 2 infestat inimicus. 3 MS. aversum. 4 MS. naturæ. 5 MS. inegitii. 6 Reliqua sententia non extat in MS. nostro addita ab aliquo interpolatore.

Germaniam & Italiam, atque ad reliquas gentes dirigere cupimus. Ubi autem ferociiores & rebelliores gentes esse cognoverimus, illuc dirigere sapientiores & austeriores necesse habebimus, qui quotidie non cessent divina feminare semina, & multos Christo lucrari, & ad rectam fidem & viam veritatis perducere, ut plures manipulos domino valeant presentare.

Distin. 80.
In illis civitatibus; & Leo
xx. ep. 1.
* primi sacerdotes famines.
* primi famines.
Vide An.
Aug. in Hadr.
coll. datam
Inglit. c. 23.
Jul. ep. 1.

In illis vero civitatibus, in quibus olim apud ethnicos archifamines eorum, atque primi legis doctores erant, Episcoporum primates ponunt, vel Patriarchas, qui reliquorum Episcoporum judicia & maiora (quoties necesse foret) negotia in fide agitent, & secundum Dei voluntatem, sicut constituerunt sancti Apostoli, ita ut ne quis injuste periclitaretur, desinere. In illis autem civitatibus, in quibus dudum apud predictos erant archifamines, quos tamen minores tenebant quam memoratos primates, Archiepiscopos institui precepit, qui non tamen primatum, sed Archiepiscoporum fruere nomina. Episcoporum quoque judicia, (ut superius memoratum est) & maiora Ecclesiarum negotia, si ipsi reclamaverint, aut aliquem timorem, aut istos vel alios suspectos habuerint, ad iam dictos primates vel Patriarchas, ne aliquis nocenter periret, transferri perdocuit. In singulis vero reliquis civitatibus singulos, & non binos vel ternos aut plures Episcopos, constitui precepit, qui non primatum, aut Archiepiscoporum, aut metropolitanorum nomine, quia matres civitatum non tenent, sed Episcoporum tantum vocabulo potirentur: quoniam nec inter ipsos Apostolos par institutio fuit, sed unus omnibus presuit. Hoc tamen providendum instituit, ne in Villis, aut Castellis vel modicis Civitatibus, instituerentur Episcopi, ne vile eorum nomen fieret. Episcopos ergo vicem Apostolorum gerere, Dominum docuisse dicebat, & reliquorum discipulorum vicem tenere Presbyteros debere insinuat. Et si quis aliquem ex his scandalizaret, gravissimam illi penam inferri debere predicabat. Cunctos se invicem diligere & adjuvare debere, & neminem ab adiutorio fratris se subtrahere instruebat. Homicidas vero & adulteros, ac cunctos criminalibus nexibus alligatos, & qui eis coequalis non erant, ab eorum vexatione & accusatione (docente Domino) prohibebat, & non nisi a coequalibus aliquid eis inferri debere docebat; quia discipulum supra magistrum esse, aut ullam ei injuriam inferre, nullatenus debere oportet. Infames etiam omnes, & quos primates & leges seculi non suscipiunt, sed & laicos ab eorum accusatione & vexatione semper repelli debere, rogabat, & cunctos illis subditos esse precipiebat. Cunctorum Sacerdotum vitam, superiorem sanctorumque ac discretam a secularibus & laicis hominibus esse, & spirituales quosque atque Sacerdotes super carnales ac laicos semper constituendos docebat; quoniam pro minimo nobis esse debet, ut a talibus arguamur & iudicemur, vel ab humano die. Majores vero, a minoribus nec accusari nec iudicari ullatenus posse dicebat; quoniam non solum hoc divinas, sed & leges seculi inhibere docebat.

* quos innocentes.

In Decr.
Ivo lib. 1.

q. 1. Beatus Petrus
Hadr. c. 63
collationum.

q. 9. Laici
in accusatione.
Feb. ep. 1.

Jul. ep. II.
c. 16.

Omnes ergo legum divinarum libenter violatores, & sacrarum institutionum voluntarie perturbatores, Ecclesiastica indignos regula & san-

Concil. General. Tom. I.

Et a communione iudicabat. Operatores vero carundem, eisque obediens, utramque acceptorum bonorum dignos esse dicebat. Unde & Prophetas in testimonium sumebat: *Audite cœli, & auribus percipite terra, quoniam Dominus locutus est: Filios enutrivit & exaltavit, ipsi autem spreverunt me. Cognovit bos possessorem suum, & asinus praesepe Domini sui, Israel autem non cognovit me, & populus meus non intellexit. Vae genti peccatrici, populo gravi iniquitate, semini nequam, filii sceleratis. Dereliquerunt Dominum, blasphemaverunt sanctum Israel, avastinati sunt retrorsum. Super quo percussam vos ultra, ad dentes prevaricationem? Omne caput languidum, & omne cor mœven: a planta pedis usque ad verticem non est in eo sanitas: vulnus & livor, & plaga tumens non est circumcisa, nec curata medicamine, neque sota oleo. Terra vestra deserta, civitates vestrae igne succensae: regionem vestram coram vobis alieni devorant, & desolabitur sicut in vastitate hostili, & derelinquetur. Vae, inquit, qui dicitis bonum malum, & malum bonum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras, ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum. Propterea captivus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam, & nobiles eius interierunt fame, & multitudo eius sit exaruit. Propterea dilatavit infernus animam suam, & operuit os suum absque ullo termino. Et descendent sortes ejus, & populus ejus, & sublimes gloriae ejus ad eum. Et incurvabitur homo, & humiliabitur vir, & oculi sublimium deprimentur. Et exaltabitur Dominus exercituum in iudicio, & Deus sanctus sanctificabitur in iustitia. Carnales spiritualibus resistere prohibebat. Et de his qui cerceces suas contra magistros & seniores suos erigebant, hæc in exemplum adducebat: *Detrahitur est ad inferos superbia tua, & concidit cadaver tuum: subter te sternetur tineas, & operimentum tuum erunt vermes. Quomodo cecidisti de caelo Lucifer, qui mane oriebaris? corruisti in terram, qui vulnerabas gentes, qui dicebas in corde tuo: In caelum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum, sededo in monte testamenti, in lateribus aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. Verumtamen ad infernum detraheris in profundum lacu. Qui te viderint, ad te inclinabuntur, teque prospicient: Numquid iste est vir, qui (a) turbavit terram, qui concussit regna, qui posuit orbem desertum, & urbes ejus destruxit, & civitates ejus non apperuit carcerem? Ebrietatem oppido prohibebat, & ebriosos, corpore & animo mortuos esse predicabat: de quibus & in exemplum agebat: *Vae qui concisuritis mane ad ebrietatem seclandam, & potandum usque ad vesperam, ut vino astuetis: cithara & lyra & tympanum & tibia & vinum in conviviis vestris: & opus Domini non respicitis, nec opera manuum ejus consideratis. Et iterum: Vae qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri sortis ad miscendam ebrietatem: qui iustificatis impium pro muneribus, & iustitiam iusti auferitis ab eo. Propter hoc, sicut devorat stipulam lingua ignis, & calor flamma exurit, sic radix eorum quasi savilla erit, & germen eorum ut pulvis ascendet. Abjecerunt enim legem Domini exercituum, & eloquium sancti Israel blasphemaverunt. Ideo iratus est furor Domini in populo suo, & extendit manum suam super eum, & percussit eum. Et conturbati sunt montes, & facta sunt***

a dicebat.
Ivo 14.
b cecidit.

Uai.
videm.

(a) Luc. conturbavit.

a Can. A. post 40. volebat.

b Can. A. post 10.

c contentam abire oportere.

Zach. 8.

Mat. 13.

Zach. 2.

1. Cor. 3.

1. Cor. 6.

in omni bus his non est aversus furor eius, sed adhuc manus eius extenta. Nullum etiam presbyterum in alicujus Episcopi parochia aliquid agere debere, absque ejus permisso, docebat: sed & cunctos presbyteros propriis Episcopis in omnibus absque mora obediens (instigante Domino) esse debere docebat. Nullum item aliena concupiscere aut presumere, quæ eorum erant, sed unumquemque suis sibi que commissis contentos esse docebat. Neminem etiam alicui aliquid facere, nisi quod sibi fieri vellet, instruebatur. Sanctam quoque Ecclesiam immaculatam omnes servare debere evangelizabat, cuius claves Episcopos esse dicebat. Ipsi enim habent potestatem claudere Cælum, & aperire portas ejus, quia claves Cæli facti sunt. Admonere autem eos neminem debere docebat, quia oculi Domini sunt, & qui eos tangit, tangit pupillam oculi eius. Et quanta pena dignus sit qui eos scandalizat, ipsum Dominum docuisse dicebat, ubi ait: Qui scandalizaverit unum de pusillis istis qui in me credunt, expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris. Vae mundo ab scandalis. Necessè est enim ut veniant scandala: verumtamen vae homini illi, per quem scandalum venit: Si autem manus tua scandalizat te, abscinde eam, & projice abs te. Bonum est tibi ad vitam ingredi debiliem, quam duas manus habentem, mitti in gehennam ignis. Et si pes tuus scandalizat te, abscinde eum, & projice abs te. Bonum est tibi, introire ad vitam claudam, quam duos pedes habentem, mitti in ignem æternum. Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & projice abs te. Bonum est tibi, unum oculum habentem, in vitam introire, quam duos oculos habentem, mitti in gehennam ignis. Videte, ne contemnatis unum ex his pusillis. Amen dico vobis. Quaecumque alligaveritis super terram, erunt alligata & in Cælo: & quaecumque solveritis super terram, erunt soluta & in Cælo. Iterum dico vobis, quia si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quamcumque petierint, fiet illis a Patre meo, qui in Cælo est. Ubi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Et iterum per Prophetam loquitur, dicens: Expavit (inquit) Cælum super hoc, & horruit amplius vehementer, dicit Dominus. Intolerabilem malignitatem, & linguam iniquitatem loquentem contra Deum, & mentem in altitudinem cornu extollentem. Et iterum: Impone homo tue lingue ostium & seram. Cessa, cornu in altitudinem extollens, & loquens adversus Deum iniquitatem & proximum tuum. Quousque insultas patienti Christo & fratribus? Sic autem peccantes intrantes, & percutientes eorum infirmam conscientiam, in Christum graviter peccatis, & rei iudicio effecti, infames efficiuntur, & iuste repelluntur. Et iterum per Prophetam loquitur, dicens: Vos autem sacerdotes Domini vocabimini: Meritis Dei nostri, dicitur vobis: Fortitudinem gentium comedetis, & in gloria eorum superbetis. Per consulationem vestra dupli & labore, laudabantur vestra eorum. Propter hoc in terra sua dupli passus est, & letitia sempiterna erit eis: quia ego demeris diligens iudicium, & odio habens rapinam in iudicium: & dabo opus eorum in veritate, & pax perpetuam terram eis. Et scietur in gentibus semen eorum, & vermen eorum inue-

die popularum. Omnes qui viderint eos, cognoscant eos, quia isti sunt semen omni benedixit Dominus. Gaudens gaudebo in Domino, & exultabit anima mea in Deo meo; quia induit me vestimento salutis, & indumento iustitie circumdedit me, quasi sponsam decoratum corona, & quasi sponsam ornatum monilibus suis. Sicut enim terra profert germin suum, & sicut hortus semen suum germinat, sic Dominus Deus germinabit iustitiam & laudem eorum universis gentibus. Eos autem a solo Domino aut iudicandos, aut removendos, & non ab aliis esse dicebat, quia sui sunt; & non alterius. Et quis est, qui alterius iudicet servum? Nam si non patiuntur homines, nec Deus Deorum & Dominus dominantium hæc ullatenus patitur. Unde & Prophetas sibi testes esse dicebat, per quos Dominus loquitur dicens: Ecce excoxi te, sed non quasi argentum elegi te in camino paupertatis. Propter me faciam, ut non blasphemem, & gloriam meam alteri non dabo. Audi me Jacob & Israel, quem ego voco. Ego ipse, ego primus, & ego novissimus. Manus quoque mea fundavit terram, & dextera mea mensa est cælos. Ego vocabo eos, & stabunt simul. Me insula expectabunt, & brachium meum sustinebunt. Salus autem mea in sempiternum erit, & iustitia mea non deficiet. Audite me, qui scitis iustum, populus meus, lex mea in corde eorum. Nolite timere opprobrium hominum, & blasphemias eorum ne metuas. Sicut enim vestimentum, si comedit eos vermis, & sicut lanam sic decorabit eos timea. Salus autem mea in sempiternum erit, & iustitia mea in generationes generationum. Et iterum: Abscondita est via mea a Domino, & a Deo meo iudicium meum transibit. Numquid nescis, aut non audisti? Deus, sempiternus Dominus, qui creavit quærens terra, non deficiet, nec laborabit, nec est investigatio sapientie ejus. Qui dat lassitudinem, & his qui non sunt, fortitudinem & robur multiplicat. Deficient pueri & laborabunt, & juvenes in infirmitate cadent. Qui autem sperant in Domino, mutabunt fortitudinem: assumunt pennas sicut aquila: current, & non laborabunt: ambulabunt, & non deficiet. Taceant ad me insula, & gentes mutant fortitudinem. Accedant, & tunc loquantur, simul ad iudicium propinquemus. Hos autem qui deos ventant, aut amovere vel damnare nituntur, Dominus per Prophetam damnat, & usque ad satisfactionem eorum & Ecclesie damnatos esse docebat, ubi ait: Talis elegerunt in visis suis, & abominationibus suis anima eorum delectata est. Unde & ego eligam illusiones eorum, & damnationem adducam eis: quia locutus sum eis, & non audierunt: feceruntque malum in oculis meis, & qua nolui, elegerunt. Audite verbum Domini, qui tremistis ad verbum ejus: dixerunt fratres vestri, audientes vos, & absentes propter nomen meum. Glorificetur Dominus, & videbimus in letitia vestra, ipsi autem confundentur. Non enim laborabunt frustra in conturbatione præfules mei, quia semen benedictorum Domini est. Antequam clamem, ego exaudiam: adhuc illis loquentibus, ego audiam. Ad glorificandum se, & divina mandata seminanda & evangelizanda, eos Dominus elegit, & non ut prohibeantur, aut perturbentur, suggererat: quoniam qui eos lædit, eum lædit, cuius legatione funguntur. Prædicare eos assidue, & mandata Domini sine intermissione annuntiare rogabat. Opera eorum bona coram hominibus monstrare, & conscientiam bonam coram Deo habere insinuat. Omnes principes ter-

Ivo in dicit. 2. c. 111. A. uel. ep. 7. Alex. ep. 2. Telesph. Fab. Melc. Julius, Dam. &c.

I. Sai. 48.

I. Sai. 51.

I. Sai. 40.

I. Sai. 40.

I. Sai. 41.

c dominum

damnat

I. Sai. 65.

d Greg. XII.

re, & cunctos homines eis obedire, & capita sua A
 submittere, eorumque adjutores existere præci-
 piebat, ut omnes pariter fideles & cooperatores
 legis Dei monstrarentur, ne de eis dicitur: Con-
 fundentur & erubescunt omnes qui pugnant adversum
 te, & erunt quasi non sint, & peribunt viri qui
 contradicunt tibi. Quæres eos, & non invenies vi-
 ros rebelles tuos. Erunt quasi non sint, & veluti
 consumptio hominis bellantis adversum te.

Isai. 41.

11. q. 2. Si autem vobis

De penit. Distin. 1. Homicidiorum tit.

Omnes ergo qui eis contraveniunt, ita damna-
 tos, & infames usque ad satisfactionem monstra-
 bat, & nisi converterentur, a liminibus Ecclesie
 alienos esse dicebat. Homicidiorum verotria
 genera esse dicebat, & pœnam eorum parilem
 fore docebat. Sicut enim homicidas interfecto-
 res fratrum, ita & detractores eorum, eosque
 odientes, homicidas esse manifestabat: quia &
 qui occidit fratrem suum, & qui odit, & qui
 detrahit ei, pariter homicidas esse monstrantur.
 Omnes etiam a carnalibus desideriis, quæ mili-
 tant adversus animam, abstinere, & bonam eor-
 um conversationem ac innocentem omnibus mon-
 strare rogabat. Ex corde enim cunctos attentius
 invicem diligere insinuabat, & veram fraterni-
 tatem inter se habere docebat. Quotidiana enim
 illius prædicatio, inter cetera divina mandata,
 hæc erat, quam in ejus exemplum etiam tibi,
 frater charissime, significare curavi. Bonorum,
 inquit, operum inter cetera semina ac negotia
 sunt, quantum unusquisque sapit & potest; totis
 intimi cordis (ut prælibatum est) visceribus C
 Deum diligere, & proximum velut seipsum. ab-
 negare seipsum sibi, ut Jesum Christum Domi-
 num nostrum sequatur: & nihil ejus amoris præ-
 ponere, veritatem corde & ore proferre debere,
 & totam spem Deo semper committere. Instrug-
 bat adus suæ vitæ omni hora custodire, & in
 omni loco Deum respicere: fimiter scire, co-
 gitationes malas cordi suo advenientes, mox ad
 Christum allidere, & sacerdotibus Domini ma-
 nifestare. Os suum a multo vel pravo collo-
 quio custodire, & verba vana, aut mendacia non
 loqui: quia os quod mentitur, occidit animam. Ver-
 ba divina libenter audire, & sacerdotibus suis li-
 benter obtemperare, atque obedientes esse doce-
 bat. Prædicationi & orationi ac lectioni frequen-
 ter incumbere, & eleemosynas veras perficere.
 Desideria carnis non perficere, sed propriam fran-
 gere voluntatem: boni aliquid in se cum viderit
 Deo applicare, non sibi: & malum a se
 factum cognoscat, & sibi imputet. Malum lo-
 qui non amare, sed custodire labia sua, ne dol-
 um, aut malum loquantur. Diem judicii time-
 re, gehennam expavescere, vitam æternam omni
 concupiscentia desiderare: non occidere, non ad-
 dulerari, non furtum facere, non rem proximi
 concupiscere, non falsum testimonium dicere,
 sed omnes homines honorare, corpus custodire,
 vanas & caducas non amplecti delicias jejunium
 & vigiliis sanctas amare, pauperes recreare, nu-
 dos vestire, infirmos visitare, sitientes potare,
 mortuos sepelire, & diligenter eorum exequiis
 peragere, pro eisque orare & eleemosynas dare:
 dolentes consolari, & suis bonis refovere, & a
 malis actibus se alienum facere. Non esse super-
 bum, non violentum, nec multum edacem, non
 somnolentum, non pigrum, non murmurato-
 rem, nec detractorem: quia qui detrahit, non
 se, sed & multos alios occidit. Iram non per-
 ficere, nec iracundiæ tempus reservare. Dolum
 in corde non tenere, nec pacem falsam dare.
 Caritatem non derelinquere, nec jurare, ne for-

11. q. 2. Si autem vobis De penit. Distin. 1. Homicidiorum tit.

Nota de confessione peccatorum centrali. b. malo. Sep. 1.

attributione applicet.

Dicit. 1.

De exequiis

ser. se solum. MS. hult.

pretendere.

te perjurium (quod absit) fiat. Malum pro ma-
 lo non reddere, nec injuriam facere, sed factam
 patienter sufferre. Inimicos diligere, maledicen-
 tos se non maledicere, sed magis benedicere, &
 persecutionem pro justitia sustinere. Caritatem
 amare, & nullum odio habere: quia qui odit
 fratrem suum homicida est. Elationem fugere,
 zelum malum non habere, invidiam non exer-
 cere, nec contentionem amare. Cum discordan-
 tiis ante solis occasum in pacem redire, & de
 Dei misericordia nunquam desperare. Seniores
 venerari, & juniores diligere. Episcopos, sacer-
 dotes suos, ac cunctos reliquos Ecclesie mini-
 stros, atque omnem plebem sibi commissam,
 verbo divino & mandato instruere ac dirigere,
 hosque omnes & eorum Episcopos tota animi
 virtute diligere ut oculos suos, quia oculi sunt
 illorum. Eorum præceptis in omnibus obedire,
 etiam si ipsi aliter (quod absit) agant, memo-
 res scilicet illius Domini præcepti: Quæ dicunt,
 facite: quæ autem faciunt, facere nolite. Ipsi autem
 Episcopi, si exorbitaverint ab illis non sunt
 reprehendendi vel arguendi, sed supportandi,
 nisi in fide erraverint.

Contra-rem. ita MS. c. 1. 7. 2. 3.

11. q. 2. Sa-ccidotes &

11. q. 2. Sa-ccidotes &

Conc. Rom. V. sub Sym-acha.

postandi.

Illi ergo super istos sunt, non autem isti su-
 per illos: quoniam major a minore nec argui,
 nec judicari potest. Nullus se extollat erga do-
 ctiores magistros suos, quia discipulus super ma-
 gistrum esse non debet, nec potest. Nullus ve-
 lit dici sanctus, antequam sit: sed prius sit, ut
 verius dicatur. Præcepta Domini, doctorumque
 ac magistrorum, factis quotidie adimplere, &
 in Christi nomine pro inimicis orare oportet.

11. q. 2. Sa-ccidotes &

11. q. 2. Sa-ccidotes &

11. q. 2. Sa-ccidotes &

Obedientia enim & humiliatio quæ magistris
 agitur, Domino exhibetur. Timor Domini dele-
 tabit cor, & dabit lætitiæ & gaudium in longi-
 tudinem dierum. Timenti Deum bene erit in extre-
 mis, & in die defunctionis sue benedicetur. Va dis-
 soluti corde, qui non credunt Deo, & resistunt
 mandatis ejus, & inobedientes ac contumaces
 sunt his qui ejus legatione funguntur: & ideo
 non protegentur ab eo. Va his, qui perdidit su-
 stinentiam, qui dereliquerunt vias rectas, & dixer-
 unt in vias pravas. Et quid facient, cum inspi-
 cere ceperit Dominus? Qui timent Dominum, non
 derunt incredibiles verbo illius: & qui diligunt illum,
 conservabunt viam illius. Qui timent Dominum,
 inquirent quæ beneplacita sunt illi: & qui diligunt
 eum, replebuntur lege ipsius. Qui timent Dominum,
 præparabunt corda sua, & in conspectu illius san-
 ctificabunt animas suas. Qui timent Dominum, cus-
 todiant mandata illius, & patientiam habebunt us-
 que ad inspectionem illius, dicentes: Si peniten-
 tiam non egerimus, incidemus in manus Dei, & non
 in manus hominum: secundum enim magnitudinem
 illius, sic & misericordia ipsius cum ipso est. Ven-
 te (inquit) filii, audite me, timorem Domini do-
 cebo vos. Currite dum lumen vitæ habetis, ne te-
 nebra mortis vos comprehendant. Omnis, qui vult
 vitam, & cupit videre deus bonos, prohibeat lin-
 guam suam a malo, & labia ejus ne loquantur do-
 lum. Divertat a malo, & faciat bonum: inquiret
 pacem, & persequatur eam: quia oculi Domini su-
 per justos, & aures ejus ad preces eorum. Vultus
 autem Domini super facientes mala, ut perdat de
 terra memoriam eorum. Propterea nolite fieri sicut
 equus & mulus, in quibus non est intellectus. Sed
 latamini in Domino, & exultate justis, & gloriamini
 omnes recti corde. Quia multi venient ab oriente &
 occidente, Domino dicente, & a septentrione at-
 que meridie, & recumbent cum Abraham & Isaac
 & Jacob. Propter quod, deprecor te, frater ca-

11. q. 2. Sa-ccidotes &

11. q. 2. Sa-ccidotes &

11. q. 2. Sa-ccidotes &

11. q. 2. Sa-ccidotes &

11. q. 2. Sa-ccidotes &

11. q. 2. Sa-ccidotes &

11. q. 2. Sa-ccidotes &

11. q. 2. Sa-ccidotes &

11. q. 2. Sa-ccidotes &

11. q. 2. Sa-ccidotes &

11. q. 2. Sa-ccidotes &

11. q. 2. Sa-ccidotes &

11. q. 2. Sa-ccidotes &

11. q. 2. Sa-ccidotes &

11. q. 2. Sa-ccidotes &

11. q. 2. Sa-ccidotes &

11. q. 2. Sa-ccidotes &

11. q. 2. Sa-ccidotes &

11. q. 2. Sa-ccidotes &

11. q. 2. Sa-ccidotes &

11. q. 2. Sa-ccidotes &

11. q. 2. Sa-ccidotes &

11. q. 2. Sa-ccidotes &

11. q. 2. Sa-ccidotes &

11. q. 2. Sa-ccidotes &

11. q. 2. Sa-ccidotes &

a Recogn. libid. c. 1.

Luc. 6.

Matth. 17.

b Recognit. a. c. 22.

c Recogn. libid. c. 22.

d Clem. ep. 3. & Recogn. libid. c. 22.

e Prefat. S. Benedicti.

f Clem. ep. 2.

riffime, ut doceas attentius hunc prædicationis ordinem & abolitionum dies, ut salventur animæ hominum, quæ occulta Dei virtute, quem debeant diligere, priusquam doceantur, agnoscunt. Operum vero ratio potestati & arbitrio uniuscujusque permittitur, & hoc ipsorum est proprium. Desiderium vero habere erga doctorem veritatis, hoc a Patre cælesti donatum est. Sed salus in eo est, ut voluntatem ejus, cujus amorem & desiderium (Deo largiente) conceperis, facias; nedicatur sermo ejus ad nos, quem idem dixit: *Quid autem me docitis, Domine, Domine, & non facitis quæ dico?* Est ergo proprii muneris, ut unusquisque ut, prout Dominus noster dedit, perfectus in Ecclesia, mittentique semina divina, ut de nobis non prædictus sermo, sed ille dicatur, quem alibi Dominus noster dixit: *Ideo, inquit, omnis scriba doctus in regno Cælorum, similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo nova & vetera.* Nullus ergo, inquit; impediatur ordinem, aut locum occupet irrationabiliter, vel temporum permutet vices: sed primo, quæ sit justitia ejus, quæ voluntas, requiramus, ut bonis operibus ac Dei gratia repleamur. Deus enim his qui recte sentiunt, & bona agunt, præsto est; quoniam his manifestat seipsum. Nam si quis velit (antequam adus suos emendet) de his requirere, quæ non potest invenire, stulta & inefficax erit hujusmodi inquisitio. Tempus enim breve est, & in judicio Dei gestorum causa agitur, non questionum. Ideoque ante omnia hoc queramus, quid nos aut qualiter agere oporteat, ut æternam vitam consequi mereamur. Nam si exiguum hoc tempus vitæ per inanes occupamus & inutiles questiones, inanes siquæ dubio & vacui ab operibus bonis pergemus ad Deum, ubi judicium operum nostrorum fiet. Unaquæque etenim res tuum tempus habet & locum. Operum hic locus, hoc tempus est: meritum, sæculum futurum. Curratur igitur per viam mandatorum Dei, & a beatorum præceptorum Domini institutis, & a Spiritu sancti doctrina non recedatur. Quapropter præparanda sunt corda nostra ac corpora, sapientiarum mandatorum ejus suorumque Episcoporum ac prædicatorum obedientiæ militatura; ut suæ gratiæ jubeat nobis auxilium ministrari, & tuentes gehennæ pœnam, ad vitam valeamus omnes pervenire æternam.

Hæc itaque, frater carissime Jacobe, ab ore Sancti Petri jubentis accepi, tibi que (ut optabas)

insinuare studui, ut servari omnia immaculatè præcipias, quia Ecclesiastica non oportet negligenter, sed diligenter expleri negotia. Hæc ergo præcepta nemo credat absque sui periculo negligere vel dissimulare, quia in judicio Dei ignis æterni tormenta sustinebit, qui Ecclesiastica decreta neglexerit. Qui vero te audierit, & (ut jussit minister Christi Jesu) gloriam accipiet. Qui autem te non audierit, imo loquentem Dominum per te, ipse sibi damnationem accipiet.

Curandum ergo & attendendum est nobis omnibus, quod in perpetuum expedit, ut Christi passionibus per patientiam participemus, atque regni ejus mereamur esse consortes. Amen.

NOTÆ SEVERINI BINII.

a Epistola Clementis. Harum epistolarum quinque Encyclica est; sic dicta, quod omnibus Ecclesiis communis esset, & per manus singulis tradita, universum Christianum orbem circumiret. Diversa tamen est ab illa encyclica, in qua virginitas, teste Epiphano hæresi 30. deprecata fuit, quæque suo tempore quo integra extabat in sanctis Ecclesiis, ut ait, legebatur: sicut & illa quæ ad Corinthios scripta fuit: de qua supra in Clementis vita, verbo epistolæ in nostris annotationibus: cujus autem fidei ac firmitatis sint hæc quinque titulo Clementis notatæ, vide Turrianum lib. 2. adversus Magdeburgenses.

b Epistola prima ad Jacobum fratrem Domini. Cum hæc epistola scripta sit, ut in fronte & carite illius apparet, post obitum S. Petri, adeoque post 13 annum Neronis; ad Jacobum fratrem Domini scripta esse nequit: Jam scripta? utpote qui, teste Hieron. de viris illustribus, septimo anno Neronis Hierosolymis occisus est: unde pater, quod hæc epistola vel non sit Clementis, vel potius ad Simonem, qui etiam frater Domini fuit, scripta sit, & in titulo epistolæ mendose vox, Jacobum, irreperit. Ita Possévinus in apparatu sacro, in verbo Clementis Romanus.

c Rufino interprete. Quod hæc prima & tertia sequens a Rufino Aquilejensi translata dicuntur, valde Baron. anno Christi 102. num. 6. dubitat. Nam Gennadius de viris illustribus cap. 17. de Rufino agens, in cunctis a se & Græco editis versionibus præstationem præponere consuevit testatur, adeo ut quæ sine prologo reperiuntur esse translata, non Rufini, sed alterius esse opus asserat.

utilis erit m. l. c. a

h currendum.

Encyclica epistolæ quæ?

An hæc epistola ad Jacobum? An Clementis illius auctor.

An prima & tertia sequens epistolæ? Ipse docet a se fuisse interpretatam primam

MONITUM EDITORIS

In sequentem Epistolam.

Quam hic profero, epistola eadem est, ac præcedens, nisi quod prior illa multis interpolationibus ab Isidoro Mercatore, seu potius ab alio quodam multo quam Isidorus antiquiore accreta est. Hanc vero posterorem exhibeo ex editione P. Cousiani, qui eam offert in Appendice Tomi I. Epistolarum Romanorum Pontificum pag. 2.

P. COUSTANT
MONITUM
IN EPISTOLAM SEQUEM.

I.

Taur. 2. fac. 10. 2. pag. 133. Cur hic editur sine Rufini interpretatione.

Johannes-Baptista Cotelerius inter ea, quæ Clementina inscripsit, epistolam sequentem Græcè & Latinè edidit. Eiusdem interpretationem jam habebamus à Rufino acceptam, quam Isidorus Mercator adoptans in fronte collectionis suæ cum non modica accessione præposuit. Cum autem banc Isidori collectionem suo loco exhibituri simus, nonnullis fortè supervacantem videbitur, epistolam ei insertam aut hic representare, aut illic recudere. Sed neque banc sine Græco, quo primùm scripta est, edere, neque in mera Isidori collectione Græcum, quo caruis, adicere convenit. Eo autem propensius primigenium textum Græcum unà cum Cotelerii interpretatione hic præmittimus, quod Rufini à Græco in Latinum co-

versiones quam libera sint et indiligentes, nemo non novit. Qui autem illius desiderat interpretationem, Mercatoris collectionem, in qua competentem sibi locum obtinebit, adeat.

II.

Rufinus profas. in vulgatos Recognitionum Clementis libras epistolam istam bis-libris posteriori opinatur. Photius verd cod. 112. & 113. dedicationem esse existimat operis, quod actus Petri & disputationes cum Simone necnon recognitionem Clementis ejusque patris ac fratrum complectebatur; atque hujus sententia subscribit Coselerius: maxime cum ad eandem epistola fingatur Clemens jussu Petri ad Jacobum mittere opus cum hac inscriptione, Clementis Epitome predicationum Petri in peregrinationibus, sive ut Rufino magis placuit, Itinerarium Petri. Quo dicto, statim subdit pseudo Clementis, atque epistolam claudis his verbis, Ceterum exponere ut jussus sum incipiam; quibus sane aliquod opus proxime subsequendum promittitur. Præterea cum epistola hujus sine, ut postrema nota indicabimus, tam apud Coharet Recognitionum Clementis exordium, ut opus istud hic promitti nihil propè dubitemus.

Est velut
præfatio in
Recognitione
Clemen-
tis.

III.

Unde confici arbitramur, ut epistola hujus ac mox dicti Itinerarii unus et idem sit patrens. Cum autem Itinerarium illud Ecclesia respuat ut nugis ac fabulis referentem, ideoque Gelasii ejusque concilii judicio inter apocrypha rejectum sit, eodem judicio & de hac epistola quid censendum sit edocemur. Idem quoque judicium firmat manifesta illius cum Clementinis humiliter consensio, quam Coselerii marginalibus notis adjuncta exploratam habuimus. Neque verd inficias ibi quisquam, qui citata loca cum epistola nostra consuleris, utrumque opus ex officina una prodiisse.

Apocrypha
est. Gelas.
epist. 11. n. 7.

IV.

Sensit etiam Rufinus id epistola hujus veritati adversari, quod Clemens proxime Petro successisse in ea pradicatur, ac sibi obicit non dissimulat, quomodo cum Linus & Cletus in urbe Roma ante Clementem hunc fuerint episcopi, ipse Clemens ad Jacobum scribens, sibi dicat à Petro docendi cathedram traditam. Ille quidem respondet: Cujus rei hanc accepimus esse rationem, quod Linus & Cletus fuerunt quidem ante Clementem episcopi in urbe Roma, sed superstiti Petro, videlicet ut illi episcopatus curam gererent, ipse verd apostolatus impleverit officium, indeque factum, ut & illi ante Clementem numerentur episcopi, & Clemens tamen post obitum Petri docendi suscepit sedem. Sed hanc rationem nullam esse jam demonstravimus cum aliis monumentis, tum Romanorum pontificum catalogis, quos texerunt antiqui patres. In his quippe Linus & Cletus ante Clementem, non solum ut Romani episcopi, sed etiam ut proximi Petri successores recensentur.

Rufin. profas.
in lib. Re-
cog.

Qua ratio-
ne Rufinus
Clementem
intelligat Pe-
tri successo-
rem.

V.

Sed & inde certa & explorata est epistola hujus falsitas, quod eam Clemens post passionem Petri ad Jacobum scribere fingitur, quem ante Petrum obiisse indubitatis monumentis notum habetur. Nam Jacobum anno Christi 62. à Judæis occisum esse convenit: Petrum autem aliqui anno 65. plures anno 66. alii aut 67. aut 68. nulli sane ante 65. passum existimant. Hac difficultate motus Herigerus Leobienfis Abbas, qui seculo XI. florebat, apud nostrum Edm. Martene Thesaur. Anecdor. tom. 1. pag. 117. de epistolis decretalibus Jacobi & Clementis ad alterutrum missis, in quibus ita Clemens ait de Petro, sicut jam passo, quaris quomodo istud componi possit. Igitur, inquit, Petro vivente manifestum est eum non scripsisse & Jacobum (tamen) octo annis manifestum est ante passionem Petri decessisse. Post passionem verd Petri Linus XII. annis, & Anacletus (hoc est Cletus) totidem, cooperatores Clementis, qui Petro verd successerant, existere. Multò minùs igitur istorum tempore potuit Jacobo rescribere. Post decessum verd ipsorum cum Clemens solus novem annis Romanæ præsideret ecclesie, multò adhuc minùs credendum est potuisse rescribere completo à passione Jacobi XXXI. annorum tempore. Quibus in verbis illud obiter notandum, quod is scriptor tertium quoddam circa successionem beati Petri systema explicat. Nam Clementem Petro verd successisse pro certo habet, ac nibilo minùs post Petri mortem & Linum duodecim annis & Cletum totidem Romanam ecclesiam administrasse non dubitat, non quidem veluti successores Petri, sed tamquam cooperatores Clementis; adeo ut Clemens tantùm XXIV. annis post mortem Petri solus Romanam ecclesiam regere coepit. Nempe post Rufinum duplex ea de re nata erat ac vulgè obtinebat, opinio, quam Photius cod. 113. memorat his verbis: Clementem secundum à Petro urbis Romæ episcopum

Epistola sequentis manifestè falsitas.

pum

III pum fuisse quidam autumant, alii verò quartum; Linum enim & Anacleturn inter utrumque pontifices intercessisse. Hinc nonnulli scriptores dum modò unam, modò alteram inconsiderate sequuntur opinionem, in manifestam verborum pugnam incidere, uti videre est in libro pontificali, cujus auctor in Petro & Clemente ipsum Clementem proximum Petri successorem facit; in Lino autem & Cleto, quos Linus post Petrum, & quos deinde Cletus annos sedetis, recenset. Ita & martyrologii apud Bedam vulgati scriptor ad 14. Kal. Decembr. de S. Clemente hac habet: Hic ex præcepto B. Petri Ecclesie suscepit pontificatum. Linus & Cletus ideo ante eum scribuntur, quia ab ipso principe Apostolorum ad ministerium sacerdotale episcopi sunt ordinati. Proximè tamen antea de eodem præmittit: Hic quartus post Petrum Romæ episcopus ordinatus est, nec meminit quod ad VI. Kal. Maii Anacletus quartus post B. Petrum Ecclesiam rexisset ab ipso dictus fuerat: aut quod ad VI. Kal. Decembris predicasset de S. Lino, Primus post apostolum Petrum Romanam ecclesiam tenuit annos XII. menses III. dies XII. Ab hac verborum pugna purgatur martyrologium item Beda adscriptum, quod Bollandus initio tomi 2. mensis Martii vulgavit.

VI.

Ab antiqua collectionibus, nominatimque Codicis à Pasch. Quenello vulgati quibusdam exemplaribus inserta est. Unde minimè mirum est eam anno 442. à concilio Vasensi I. can. 16. ac subinde à Nicolao I. Johanne VIII. aliisque Clementis nomine fuisse laudatam.

E P I S T O L A I.

Enarras Clemens, qua ratione Petrus brevi moriturus, congregatis fratribus, & concione præmissa, qua ipsius Clementis meritum effert, & multa ei tradit regenda Ecclesie præcepta, ipsum sibi successorem ordinat, ac jubetur Clemens post mortem Petri epitomen prædicationum ipsius ad Jacobum mittere.

CLEMENS JACOBO domino, & episcopo AKλήμης Γακάβου * κλεῖω, καὶ ἐπισκόπων ἐπισκό-^{al. ὁ ἀρχιεπίσκοπος} πῶ, διεποῦντι δὲ τῶν Ἱερουσαλήμ ἀγίων. Εἰρηαίων ἐκκλησίαν, καὶ τῶν παντῆν Θεῶ ἀπονοία ἰδρυθείσας καλῶς, σωπτε πρεσβυτέροις, καὶ δῆκονοις, καὶ τοῖς λοιποῖς ἀπασιν ἀδελφοῖς, εἰρήμην * εἰη πάντοτε. ^{al. αἰ.}

Petri e logium. Ita lib. C. 17. c. 19.

I. NOTUM tibi sit, domine mi, quod Simon, qui propter veram fidem & firmam doctrinæ suæ basim, * Ecclesie fundamentum esse definitus est, atque ob id ab ipsius Jesu ore non fallaci transnominatus est Petrus, primitivè Domini nostri, Apostolorum primus, cui primo Pater Filium revelavit, quem Christus merito beatum prædicavit, vocatus & electus, & convictor, & comes, bonus ac probatus discipulus; qui Occidentis tenebrosiorem mundi plagam, ut omnium magis idoneus, illuminare jussus est, nec non instaurare potuit, (sed quo usque sermonem protrahere, nolens significare quod triste est; quod necessario, licet tardè, omnino dicere me oportet?) his ipse, ob immensam erga homines caritatem, clarè palam, repugnante licet Malo, futurum bonum totius mundo indicans Regem, huc usque Romam veniens, & Deo placita doctrina salvans homines, ipse præsentem vitam per vim cum morte commutavit.

I. ΓΝΩΣΜΟΝ ἔστωσι κλεῖ μου, ὅτι Σίμων, ὁ δὲ τῶν ἀληθῶν πίσιν, καὶ τῶν ἀσφαλίσαι τῶν αὐτῶ τῆς διδασκαλίας ὑπόδειξιν, τῆς Ἐκκλησίας θεμελίος εἶναι οὐρανοῖς, καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο ὑπ' αὐτῶ τῶ Ἰησοῦ ἀφ' αὐτῶν σωματι μετονομασθεὶς Πέτρος, ὁ ἀπαρχὴ τῶ κλεῖο ἡμῶν, ὁ ἄριστος ἀποστόλων ἀρχιεπίσκοπος, ὁ πρῶτος ὁ πατὴρ τῶν υἱῶν ἀπειράλυτων, ὃν ὁ Χεῖρος ἀλόγως ἰμακαίεσεν, ὁ κλητὸς καὶ ἐκλεκτός, καὶ συνείσιος, καὶ συνοδοιπόρος, ὁ καλὸς καὶ δοκιμὸς μαθητὴς, ὁ τῆς διτῆς τῶ σκοτενοτέρου τῶ κόσμου μέρος, ὡς πάντων ἰκανώτερος, φωτῖσαι κελαιθεῖς, & καταρθῶσαι διαιθεῖς, (καὶ δὲ μέχρι τῶ μνημῶν τῶν λόγων, μὴ βυλόμηνος σημειῶσαι τὸ λυπῶν, ὁ δὲ ἀνάγκης, καὶ ἂν βραδύ, πάντως εἰπεῖν με δεῖ;) ὁ πτε αὐτῶ, διὰ τῶν ἀμεθῶν ἀπὸς ἀνθρώπου σαργῶν, σαφῶς δημοσίᾳ, ἐπὶ τῶ σκεπῶν ποιητῶ, τῶν ἐσόμενων ἀγαθῶν ὅλων τῶ κόσμῳ μινύσιος βασιλεία, μέχρι ὀντωῦθα τῆ Πρωμῆ ἡρόμηνος, σταθελήτω διδασκαλίᾳ σωζῶν ἀνθρώπου. αὐτῶ τῶ νῦν βίᾳ βίαιως C τὸ ζῆν μετῆλαξεν.

Petrus morturum Clementem episcopum ordinat.

2. In ipsis autem diebus, quibus brevi moriturus erat, congregatis fratribus, subito apprehensa manu mea confurgens, coram ecclesia dixit, Audite me fratres & conservi: Quoniam, sicut edoctus sum ab eo, qui misit me, Domino & Magistro Jesu Christo, dies mortis meæ appropinquat, Clementem hunc episcopum vobis ordino; cui meam

2. Πρὸς αὐτῶ δὲ τῶν ἡμῶν, αἰς ἡμεῶν τελευτῶν, συνοδοιπορῶν καὶ ἀδελφῶν, αἰφιδίως λαβόμενος τῆς χειρὸς, ἔγερθεῖς, ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας ἐφη· ἀκούσατέ με ἀδελφοὶ καὶ συνδουλοὶ· ἐπεὶ, ὡς ἰδιδάξθην ἀπὸ τῶ με ἀποσείλατος κλεῖο καὶ διδασκαλῶ Ἰησοῦ Χριστοῦ, αἰ τῶ θανάτου μου ἡγγικασιν ἡμέραι, Κλήμηντι τῶτον ἐπίσκοπον ὑμῖν χειροτονῶ.

καθ' ἣν τὴν ἐμὴν τῆς λόγων κathedram, καὶ ἀπαρχῆς μου μέχρι τῆς τέλος συνωδάσω, καὶ οὐτως πασὼν μου ἐπιπέδων ἐπακούσασθαι· συνελθὼν ἰσῶ, ὅς ἐν πάσι πεφασμένους μου καταστήσας, τῆ πίστει προσκατηρῶν ἐπίθῃ· ὃν πλείων πάντων πεφασμένοι Διοσκρίτου, φιλήνθρωπον, ἀγνόν, πολυμαθῆ, σώφροντα, ἀγαθόν, δίκαιον, μακρόθυμον, καὶ ἡμιναίως εὐδοκίαν φέρων τὰς εἰρήν τῶν κατηχημένων ἀγαθίας. διὸ αὐτῷ μεταδίδωμι τὴν ἐκκλησίαν τῆς δεσμῶν καὶ λύσας, ἵνα πᾶσι πάντες ἢ ἀν χειροτονήσῃ ἐπὶ γῆς, ἔσται διδωμάτων ἐν ἑρανοῖς. δῆσει γὰρ ὁ δεῖ διδύμωι· καὶ λύσει ὁ δεῖ λυθῆναι, ὡς τὸν τῆς Ἐκκλησίας εἶδος κανόνα· αὐτῷ οὐδ' ἀκούσατε, ὡς γινώσκοντες ὅτι τὸν ἀληθείας προκατεζόμενος λυθῶν, εἰς Χριστὸν ἀμαρτάνει, καὶ τὸν πατέρα τῶν ὄλων παραργίσει· ἢ εὐκλεῖσθαι ἢ ζῆται· καὶ αὐτὸν ὃν δεῖ τὸν προκατεζόμενον, ἰατρῶ τῶν ἐπιπέδων, ἢ θηρῶ ἀλόγῳ θυμῶν ἔχειν.

1. Letmonum cathedram committo, qui a mihi ab initio usque ad finem comēs exstitit, sicque omnes sermones meos audivit, breviter dicam, qui in omnibus tentationibus meis particeps, in fide perseverans inventus est: quem plus ceteris expertus sum religiosum, humanam, castum, eruditum, temperantem, bonum, justum, patientem, & scientem fortiter ferre nonnullorum catechumenorum ingratum animum. Quapropter ipsi trado ligandi atque solvendi potestatem; ut quodcumque in terris ordinaverit, sit decretum in caelis. Ligabit enim quod ligari oportet, & solvet quod oportet solvi, tamquam qui Ecclesiam regulam noverit. Ipsum ergo audite, ut scientes quod qui contristaverit veritatis presidem, peccat in Christum, & universorum Patrem irritat: quapropter non vivet. Ceterum ipsum presidem oportet medici locum tenere, non autem feræ bestiae furorem habere.

3. Αὐτῷ τούτῳ λέγοντες, ἐγὼ προαισῶν ἐπεδόμενον αὐτῷ, παραποιέμενος τὴν τῆς καθέδρας τιμὴν καὶ ἐκκλησίαν· ὁ δ' ἀπέκρινετο· περὶ τούτου μή με πείθει· τούτο γὰρ ἠθέλω δίδωμαι μοι, καὶ ταύτη μάλλον εἰ παρατήρῃ· ὅτι ἡ ποιότης καθέδρα οὐ φιλοκαθηρουμένης τιμῆς χρείαν ἔχει, ἀλλ' ἁπλαῶς τὸν ἔσπον καὶ πολυμαθοῦς τὸν λόγον· ὁ δὲ τὸν κρείττονα, ὅς ἐμοὶ σου πλείων συνωδάσω, καὶ τῶν λόγων ἐπίκουσον, καὶ τὴν διοίκησιν τῆς ἐκκλησίας ἐκμεμάθησεν, καὶ ἢ ἀναγκάσω σε, καλῶς ποιεῖν αἱ θέλοντα· ἀλλ' οὐδ' ἀνώθεσι νῦν τὸν σου κρείττονα παραργίσει· σὺ γὰρ δι' ἐμοῦ τῶν σωζομένων ἰσῶν εἰ κρείττων ἀπαρχῆ· πλὴν καὶ τὸ ἐπερο λόγισαι, ὅτι τὸν κινδύνον τῆς ἀμαρτίας φοβούμενον, οὐκ ἀναδέχῃ τῆς ἐκκλησίας τὴν διοίκησιν, σὺ ἴσθι εἶδος, ὅτι πλείων ἀμαρτάνεις, ὅστις τοῖς Θεοσεβέσι ὡσπερ πλείων καὶ κινδυνώσῃ βοηθῆν διωκόμενος, οὐ θέλει, διασκοπῶν μόνον τὸ ἰδίον, καὶ οὐ τὸ κοινῶ πᾶσι συμφέρον· ὅτι δὲ τὸν κινδύνον πάντως ἀναδέξασθαι σε δεῖ, ἐμῷ τούτῳ ἀξιοῦ μὴ κινδυνώσῃ εἰς τὴν πάντων βοήθειαν, ὅρθως ἐπίσταμαι· ὅσῳ οὐ μοι ταχύτερον συνωδοκῆσαι, πσοῦτον με τῆς ἀθυμίας κουφίσεις.

3. Hæc illo dicente, ego procidens rogabam eum, cathedræ honorem & potestatem deprecans. At ille respondit: Hac de re noli me orare; hoc enim fieri statutum mihi est, eoque magis quod excusas: quia hæc cathedra non opus habet homine temerario, qui in ea sedendi cupidus sit, sed viro moribus sanctis & erudito sermone. Porro b da mihi præstantiorem, qui plus te mecum peregrinatus fuerit, & sermones meos audierit, ac Ecclesiam administrationem didicerit; & non cogam te, nolentem bene agere. Sed non poteris nunc meliorem, quam tu es, exhibere. Tu namque inter eos, qui per me ex Gentibus servati sunt, locum optimarum primitiarum obtines. Sed & aliud reputa; quod si peccati periculum metuens, Ecclesiam gubernationem non suscipis; certus esto te amplius peccare, qui Dei cultoribus velut navigantibus & periclitantibus succurrere cum possis, non vis, unum id considerans quod tuum est, & non quod in commune omnibus expedit. Quod autem periculum omnino suscipere te oporteat, me id rogare non cessante in cunctorum subsidium, optime novi. Quanto igitur citius mihi assensus fueris, tanto me tristitia levabis.

4. Οὐδὰ δὲ καὶ αὐτῆς, ὁ Κλήμης, λύσας, καὶ ἀθυμίας, καὶ κινδύνους, καὶ φόβους, τοῖς ἐξ ἀπαιδῶν ὄχλων σοι δωροῦμαι, ὡς διωκῆσθαι ἡγναιώς φέρειν, ἐσθρῶν τῆς ἐκπαίδεως τῶν ἐκ Θεοῦ σοι μέγαν ἀποδιδόμενον μισθόν· ἀλλὰ καὶ δικαίως συνενθυμηθῆτι μοι, ποτε σου τῆς ζυμμάχιας χρείαν ἔχει ὁ Χριστός; νῦν δὲ ὁ ποιηρὸς κατὰ τῆς αὐτοῦ νόμφης πόλεμον ἔρατο, ἢ εἰς τὸν ἐπιόντα χρόνον, ὅτε νικήσας βασιλεύσει, μηδεμίαν τῶν λοιπῶν χρείαν ἔχων βοηθείας; οὐχὶ καὶ τῷ βραχίοντι τοῦ ἐχόντι δῆλον, ὅτι νῦν; πάση οὖν προαίρεσει ἐν τῷ τῆς παρουσίας ἀνάγκης χρόνῳ τῶν ζυμμάχιας βασιλεὶ ἀγαθῷ, μισθούς μεγάλους μὲν νικῶν ἀποδιδόναι πεφικότε. χαίρων ὃν ἐπιστάθησιν, ἀκαίρως ταύτη μάλλον ὡς διοίκησιν Ἐκκλησίας παρ' ἐμῷ με-

4. Novi autem etiam ipse, o Clemens, quod molestias & merores & pericula & probra ab inerudita plebe importanda tibi concilium; quæ poteris fortiter ferre, respiciens ad patientiam magnam mercedem tibi a Deo reddendam. Sed & illud juste mecum attende; quandonam tuo auxilio opus habet Christus; nunc cum Malus adversus ipsius sponsam bellum suscipit, an in frequenti tempore, quando parva victoria regnabit, nullo amplius subsidio indigens. Nonnō etiam exigui ingenii viro manifestum est, quod in præsentis tempore? Toto igitur animi affectu, in hoc præsentis necessitatis tempore festina commilitare bono regi, magnas remunerationes post victoriam reddere solito. Læto igitur animo episcopatum suscipe, opportune eo magis, quod Ecclesiam

Concil. General. Tom. I. H

Qui modestis ac verecundis leges non ignorat, indigne profecto feret virum, qui Clementem inducere non erubuit, subne-
 2. In Clementina homilia 3. c. 61. rursus Petrus Zachzum sic alloqui fingitur: *Sin vero non vis bonus Ecclesie conficiat cathedra,*
 alium pro se indicat qui se sic debet & facit. sed non dabit. Ex utroque autem loco dicimus, a prioribus Ecclesie saculis
 hanc in ea obtinuisse regulam, quæ digniores ac præstantiores ecclesiasticis ministris præfici jubet.
 3. Scripser nosse Clementem ex Hebræis natum non sentiebat.

Episcopatum Clementem recusantem confirmat.

Clemens homo 2. 61.

Non Clemens molestiarum metu animum despondeat.

dispositionem a me didicisti, ad fratrum A...

μαθητῶν ἐκ τῶν Ἰησοῦ κτλ...

Ne Clementis secularibus negotiis implicetur...

5. Verumtamen & breviter coram omnibus & propter omnes, quae ad eam dispositionem pertinent volo commemorare...

5. Πάλιν κτλ Βραχέως ἐπὶ πάντων δια πάντων, τὰ τῆς διοικήσεως...

Subditio Dei doctina imbuta...

6. Nam si secularibus curis occupatus fueris, & te ipsum & auditores decipies...

6. Ἐπεὶ εἶμι βιωτικαῖς μεμίμαις ἀχοληθῆς, καὶ σε αὐτὸν κτλ...

Ligebantur & solvenda solvat...

7. Quae vero ad presbyteros spectant, ista sunt. Ante omnia, juvenes nuptiis cito jungant...

7. Τὰ δὲ κατὰ τοὺς πρεσβυτέρους ἐσὼ ταῦτα. πρὸ πάντων τοῖς νέοις πρὸς γάμον...

Presbyteri & juniores & uterque senes nuptiis jungant...

Adulterio secundum in penis debetur locus...

Christi sponsam castitas decet...

Observat Cotelierus istud in epistola Nicomachi cap. 3. tom. 3. Biblioth. patrum ita citari: Magnus quoque Tertius ad Clementem...

παρά τὴν ὑμέτερον ἀμέλειαν γίνωσκον ἢ ἀμαρ-
τίας.

8. Διὸ πρό πάντων περὶ σωφροσύνης φροντίζε-
ται. γὰρ παρὰ τῆς θεῆς χαλεπὴ ὄρεται ἡ πορνεία.
πορνείας δὲ εἶδη πολλὰ, ὡς καὶ αὐτὸς Κλήμης
ὑμῖν συγγέγραται. πλὴν πρώτη μοιχεία ἐστίν, τῶν
ἀνδρῶν μὴ ἰδίᾳ μόνῃ χρῆσασθαι γυναίκεσσι, καὶ γυ-
ναῖκα μὴ ἰδίᾳ μόνῃ χρῆσασθαι ἀνδρὶ. εἰάν σοφ-
ρων ἦ τις, καὶ φιλάνθρωπος ἤμωσθαι δύναται, οὐ
εἰμικὸν ἐλεῖν αἰὼνί τιζέται. ὡς δὲ ἡ μοιχεία μέ-
γα κακόν, ὅπως ἡ φιλάνθρωπία μέγιστον ἀγα-
θόν. διὸ ἀγαπάτε πάντας ὑμῶν τοὺς ἀδελφοὺς,
σεμινοὺς καὶ ἐλεημοσιν ὀφθαλμοῖς, τοῖς μὲν ὀφθα-
λοῖς ποιῶντες τὰ γονίω, τοῖς δὲ χερσὶν τὰ ἀνδρῶν,
παρέχοντες μὲν πάσης ἐλεημοσύνης τὰς ἱσθμῶν. τοῖς
ἀκμαίοις τὴν γαίαν, καὶ τοῖς ἀπὸν ἀπέχουσι,
δὲ τῶν ἐπιτηδεύματων συνομήμοι τὰς προφάσεις
τῆς ἀναγκαίας ἱσθμῶν. τεχνίτη ἔργον, ἀδρανῶν
ἐλεῖν.

9. Οἶδα δὲ ταῦτα ποιήσαν ὑμᾶς, εἰάν ἀγαπῶ
εἰς τὴν ὑμέτερον ἰδρύσητε νόον. πρὸς δὲ τὴν αὐτῆς
εἰσόδον, μία τις ἐστὶν ἰκανὴ πρόφασις, κοινὴ τῶν
ἄλλων μετέληψις. διὸ σπουδαζέτε πυκνότερον συνί-
εσθαι ἀλλήλων γίνεσθαι, ὡς δύνασθε, ὅπως αὐτῶν
μὴ ἀπειπολήσητε. αἰτία γάρ ἐστιν τῆς ἐκείνης, ἡ
δὲ εὐκατὰ τῆς σωτηρίας. κοινοὺς ὅν πάντες πάντων
πίς κατὰ Θεὸν ἀδελφοὺς τοῖς ἐμῶν παρέχετε βίαν,
εἰδοτες ὅτι προσκαίρα δωροῦμενοι, αἰώνια λήψετε.
πολλῶ μᾶλλον πεινώντες εἶφατε, καὶ διψῶντι παρί-
χετε ποτὴν, γυμνοῖς ἐδύμα, τοῖς γοηνοῦντες ἐπι-
σκέπτεσθε, τοῖς ἐν φυλακαῖς ἐπιφανομένοι, ὡς
δύνασθε, βοηθεῖτε, τοῖς ἔσθους μὲν πάσης προ-
θυμίας εἰς τοῖς ἑαυτῶν οἴκου λαμβάνετε. πλὴν
ἵνα μὴ τὸ κατ' εἶδος λέγω, πᾶν καλὸν ἢ φιλάνθρω-
πία ὑμᾶς ποιῶν διδάξει, ὅσπερ ἡ μισανθρωπία τοῖς
μὴ βολομένοισι σώζεσθαι, τὴν κακοπραξίαν ἐπι-
δέουσι.

10. Οἱ πράγματα ἔχοντες ἀδελφοί, ἐπὶ τῶν
ἐκείνων μὴ κρινέσθωσαν, ἀλλ' ἐπὶ τῶν τῆς ἐκκλησίας
πρεσβυτέρων συμβιβάζεσθωσαν παντὶ ἕσπερ, ἐπι-
μῶς αὐτοῖς περὶδομένοι. πλὴν καὶ τὴν πλεονεξίαν
ὡς φάγετε, ὡς προφάσει προσκαίρου κέρδους,
ἀπὸ τοῦ αἰώνιου ἀγαθῶν ζημιῶν διωραμβέτω. ζύρα,
μέτρα, εἰσάματα τὰ τοῦ τοῦ, δίνετε ἐπιμελῶς φυ-
λάσσετε. πρὸς τὰς παρακαταθήκας ἀγνοοῦντες.
πλὴν ταῦτα καὶ τὰ τοῖς παραλήστω, μέχει τε-
λευς ποιῶν ὑπομνήστε, εἰάν ἀχρῶσον μνημεῖον περὶ
τῆς ἐκ θεοῦ γνομῆς κεισῶς ἐν ταῖς καρδίαις ἔχητε.
τίς γὰρ ἂν ἀμαρτήση, πεπληροφορημένος ὅτι ἐκ θεοῦ
δικαίου, τὰ μὴ μόνον μακροθύμη κ' ἀγαθῶ, ἐπὶ τῆ
τῶ βίου σωτηρία ἡμεῶν ὡς ὡς κείσῶς; ἵνα οἱ ἀγα-
θοὶ τῶ λοιπῶ τοῦ ἀπορήτων ἀγαθῶν αἰδίως ἀπο-
λαύσωσιν, οἱ δὲ ἀμαρτωλοὶ ἀρεθῶντες, ὡς κακοὶ,
ἀπορήτω κολάσεως τιζῶνται τὸν αἰῶνα κ' ταῦτα μὲν
ὅπως ἔχον, εἰ μὴ ὁ τῆς ἀληθείας ἀπορήτης ἐνορκῶς
ἰσθμῶν ἐστὶν, τὰ ἂν εὐλογῶν ἢ ἀμφιβαλλέν.

Concil. General. Tom. I.

nas dabit, ne forte per vestram negligenti-
am commissum fuerit peccatum.

8. Quapropter ante omnia de pudicitia sol-
liciti estote. Quippe apud Deum admodum
grave quid censetur fornicatio. Ceterum for-
nicationis species multae sunt, ut & ipse Cle-
mens vobis enarrabit. Attamen primum adul-
terium est, virum non sola sua uti uxore,
& uxorem non solo suo uti viro. Si quis cas-
tus exstiterit, humanus etiam fieri potest,
propter quod aeternam consequetur misericor-
diam. Quemadmodum adulterium magnum
malum est, sic humanitas maximum bonum.
Idcirco diligite omnes fratres vestros, sanctis
& misericordibus oculis; orphanis quidem ea
exhibentes officia quae parentes, viduis autem
quae viri exhibere solent, praebentes alimo-
niam cum omni liberalitate; providentes a-
tate vigentibus conjugium, atque inter illos
iis qui artem nesciunt, aliquam per occupa-
tiones occasionem parandi victus necessarii,
artifici operam, debili misericordiam.

9. Scio autem vos haec facturos, modo
capitatem vestra in mente statueritis. ad
quam introducendam unus quidam est mo-
dus accomodatus, mensa & salis in com-
mune perceptio. Quare studete, inter vos
frequentius convivia agitare, quantum po-
testis, ne caritatem amittatis: causa enim
est beneficentiae, beneficentia vero salutis.
Cum igitur cunctis in Deo fratribus com-
munem vestrum praebete victum, scientes
quod temporalia donando, aeterna conse-
quimini. Multo magis nutritis esurientes,
& sitientibus potum date, nudis indumentum;
& aegrotos visitate; a eos invisentes qui
in carcere sunt, illis pro viribus succurrite;
peregrinos omni cum alacritate in vestris
ipsorum domibus suscipite. Verum ne sin-
gulatim dicam, omne bonum ut faciatis do-
cebit vos caritas erga homines; quemadmo-
dum iis, qui salvi esse nolunt, odium erga
homines male agere suggerit.

10. Fratres, qui lites habent, apud Po-
testates non judicentur sed ab Ecclesiae
presbyteris in concordiam reducantur omni-
modo, quibus prompte obediant. Ad haec,
avaritiam ita fugite, ut quae occasione tem-
poralis lucri aeternis bonis privare possit.
Stateras, mensuras, pondera & pro locorum
ratione iusta sedulo custodite; in depositis
bene vos gerite ac fideliter. Atque haec &
similia usque ad finem facere sustinebitis, si
de futuro per Deum iudicio memoriam per-
petuam corde retineatis. Equis enim pec-
cet, qui certo persuasus fuerit, quod a Deo
iusto, qui nunc solus patiens & bonus est,
in consummatione saeculi iudicium fore de-
finitum est; ut boni deinceps ineffabilibus
bonis perpetuo fruantur; qui vero peccato-
res inventi fuerint, tamquam mali, inenar-
rabili supplicio afficiantur in sempiternum.
Et ista quidem ita se habere, nisi veritatis
Propheta futurum iurejurando affirmasset,
forte par erat dubitare.

H 2

11. Quo.

Fornicationis
species multa.

Adulterium.

Humanitas
magnum bo-
num

Caritatis &
beneficentiae
opera exei-
cenda.

Clement. vi
hom. 1. 69.

Apud quos
iudicanda si
delum lites
Avaritia fu-
genda.
Iustitia in sta-
teris, mensu-
ris, &c. ser-
vanda.

Recordationis
iudicii futuri
utilitas

a Graece primam ediderat Coelestinus (Clementis), non Cypriani. sed archetypo propius inspecto, in eo scriptum esse de-
prehendi ἐπιμῶν. Nec dubitavi quin cum m. Reg. preferendum sit ἐπιμῶν: maxime cum eadem sententia Clementis
homil. 11, cap. 4. repetatur his verbis τὸ ἐπιμῶν ὅτι ἐπιμῶν μόνον, βουδὲν ἢ ἀπορήτων, & homil. 12 in fine cap. 11.
τὸ ἐπιμῶν ἢ ἐπιμῶν ἐπιμῶν μόνον βουδὲν.
b Hoc ipsum Clement. homil. 1, n. 67, ita explicatur: τὸ ἐπιμῶν ἐστὶν ἐπιμῶν ἐστὶν ἐπιμῶν, ἐπιμῶν ἐστὶν ἐπιμῶν, ἀπὸ
πρεσβυτέρων συνίεσθαι; & presbyteri consilium ad presbyterum referant.
c Coelestinus, qui postea, loco istius, praetulerat, monet non modo a Rufino lectam esse vocem, sed & eandem vocem in ar-
chetypo suo, antequam interpolaretur: exhibuisse, & in altero codice etiamnum exhibere.

119

Debitatio & consolatoriarum, quomodo curanda.

Diaconorum diversa munera.

Clementem iudeum esse qui alios instruat.

Comparatio Ecclesie cum nave.

Preces dignae quae exaudiuntur.

11. Quocirca cum sitis veri Prophetae discipuli, deposita humilitatione animi, ex qua mala opera oriuntur, alacriter bene agere suscipite. Quod si circa ea, quae futura esse diximus, ambigit aliquis vestrum, non erubescat confiteri, si quidem curam habet animae suae, & a praeposito satisfiet ipsi: sin vero recte credidit, confidens vivat, quasi qui magnum condemnationis ignem effugerit, & in perpetuum bonumque Dei regnum sit ingressurus.

12. Porro Ecclesiae diaconi episcopo sint, scite a oberrando, oculi; singulorum Ecclesiae hominum opera perscrutantes, quis peccato proximus sit, ut admonitione praeventus a praeside, peccatum forte non perficiat. Ecclesia desertores corrigant, ut non desistant congregati audire sermones; quo animi molestias, quae passim cordi ex mundanis calibus & pravis colloquiis incidunt, eloquia veritatis possint purgare; si etenim multo tempore inculti maneant, ignis materia fiunt. Quin etiam diaconi corpore aegros perquirant, & ignorantibus plebi indicent, ut appareant atque visitentur, & necessaria ex praesidis sententia praebent. Hoc vero tamen clam eo fecerint, non peccabunt. Ita quidem, & quae sunt istis similia, diaconis curae sint.

13. Qui alios in religione instituunt, ipsi prius instructi alios instruant: quia de hominum anima agitur. Oportet quippe ad multas discentium sententias & voluntates aptari, eum, qui verbum Dei subministrat & docet. Sit ergo necesse est catechista valde doctus, irreprehensibilis, maturus & perspicuus; sicut ipsi probabitis fore Clementem, post me catechistae officio fundaturum: Longum enim est nunc me singula recensere. Verum si concordiam tenueritis, poteritis portum quietis attingere, ubi Regis summi exultat urbs pacifica.

14. Similis namque est totus Ecclesiae status navi magnae, quae per validam tempestatem fert viros diversorum locorum, unam quamdam boni regni civitatem incolendi cupiditas. Sit ergo vobis dominus navis Deus, & assimilentur, gubernator quidem Christo, proreta episcopo, nautae presbyteris, praefecti laterum diaconis, naufragi catechistis, vectoribus universa fratrum multitudo, mari mundus, venti adversi tentationibus, persecutiones vero & pericula & omnigenae afflictiones decumanis fluctibus, terrenis autem torrentium spiritibus & flatibus sermones seductorum ac pseudoprophetarum; at promontoria & loca contra-gosa iudicibus dignitate eminentibus & crudelia minantibus, loca autem binaria & fera iis hominibus qui ratione carent ac de promissionibus veritatis dubitant. Hypocritae piratis similes habeantur. Sed & validum vorticem & tartaream Charybdim, & cruenta fragmina, & mortiferas subversiones, sola esse peccata exultimate. Ut igitur secundo vento navigantes, in portum speratae urbis absque gravi periculo deferamini, orate precibus quae exaudiri dignae sint. Praecepta autem tales fiunt bonis operibus.

11. Διὸ ἀποφύγετε ἀληθῶς ὄντες μαθηταί, ἀποθέμενοι τὴν διχνομίαν, ἧς γίνεται ἡ κακοπραξία, ἀποθέμενος τὸ διακρινεῖν ἀντιθέσεις. εἰ δὲ ποιεῖτε τῶν ἐπισημῶν ἕσσοθαι, ἀμφιβαλλέμενοι ὑμῶν, μὴ αἰδέσθετε ὁμολογῆναι, εἴπερ τῆς αὐτῆς φροντίσει ψυχῆς, ἢ ὑπὸ τῷ ἀπειρώτῳ πληροφωρηθήσεται. εἰ δ' ὀρθῶς πεπίστευκε, θαρρῶν πολιτευσάτω, ὡς μέγα κατανόησιν πῦρ φθγῶν, ἢ εἰς ἀδίαν ἀγαθῶν θεοῦ βασιλείαν εἰσερχομένους.

12. Οἱ μὲν ἐν τῆς ἐκκλησίας διακονοῦν, τὸ ἐπισκόπου σωτηρῶς ῥεμβοβήμενοι ὀφθαλμοί. ἕκαστος τῆς ἐκκλησίας πολυπραγμονῶντες τὰς πράξεις, τίς μίλλαι ἀμαρτάνειν, ἵνα νοθεύσῃ κατελιφθεῖς ἐσθ' τοῦ ἀποκαθεζομένου, τάχα οὐ μὴ τελήσῃ τὸ ἀμαρτήματα τοῖς λειποτακτοῖς ἐπισβεφύσασιν, τὸ μὴ ἐπιλείπειν τοὺς σωερχομένους τῆς λόγων ἐπακοῦν, ὅπως τὰς ἑκάστοτε τῆ καρδίᾳ ἀποσπινύσας ἀθυρίας, ἐκ τῆ βιωτικῶν συμπτώσεων, καὶ ὁμιλιῶν κακῶν, λόγια ἀληθείας καθαιρέσθαι διώκονται. ἐπεὶ γὰρ ἐν χρόνῳ πολλῶν χερσῶσιν, σωρὸς ἔργων γίνονται. τοὺς δὲ ἢ κατὰ σάρκα νοσῶντας μανθανέτωσαν, ἢ τῆ ἀγνοῦντι πλῆθει ἀποσπινύσασιν, ἵνα ἐπιφανῶνται, ἢ τὰ δέοντα ἐπὶ τῆ τῶ ἀποκαθεζομένου γλώσσῃ παρεχέτωσαν. τούτω δὲ καὶ λάθρα ἀπ' αὐτῶν ποιῶσιν, ἢ ἀμαρτάνωσιν. ταῦτα μὲν ἢ τὰ τοῖς ὁμοίῳ οἱ διακονοῦσιν ἀποφύγετε.

13. Οἱ κατηχημαῖτες, ἀπὸ κατηχηθόντες κατηχησῶσιν. ὅτι περὶ ψυχῆς ἀνθρώπων τὸ ἔργον. σωρὸς γὰρ τῆς πολλῆς τῆς μανθανόντων γνώμας συνναρμολογῆσαι δεῖ τῶν τῆς λόγων ὑψηλῶν. πολυμαθῆναι ἐν, καὶ ἀνεπίληπτον, πεπερόντε καὶ δῆλον τῶ κατηχηθῆναι εἶναι δεῖ, ὡς αὐτοὶ ἕσσοθαι Κλήμεντα μετ' ἐμὲ κατηχεῖν μέλλουσι. πολὺ γὰρ εἶναι ἐμὲ καὶ τὸ κατ' εἶδος λέγειν. πλὴν εἰν ὁμοιοσητε, διωθήσασθε εἰς τὸν τῆς ἀνεπαύσεως συνέχθηναί λιμενα, εἴθε μεγάλης βασιλείας εἶναι ἐφύληπτη πόλις.

14. Ἐοικεν γὰρ ὅλον τὸ πρᾶγμα τῆς ἐκκλησίας ἡνὲ μεγάλη, δεῖ σφοδρῶς χειμῶνος ἄδρας φερούση δὲ πολλῶν τοπων ὅστις, καὶ μίαν τινὰ ἀγαθῆς βασιλείας. πόλιν οἰκεῖν θέλοντας. ἐσθ' μὲν ἐν ὑμῖν ὁ ταύτης δισπότης Θεός, καὶ παρεκασθῶ, ἢ μὲν κυβερνήτης χειρῶν, ὁ πρῶτος ἐπισκόπος, οἱ ναυτοὶ πρεσβυτέρους, οἱ τοιχαρχοὶ ὁδοκόμοι, οἱ ναυτολόγοι τοῖς κατηχηθῶσιν, τοῖς ἐπιβάταις τὸ τῆς ἀδελφῶν πλῆθος, τῆ βουθῶ ὁ κόσμος, αἱ ἀντιπνοαὶ τοῖς περασμοῖς, οἱ δὲ διωγμοὶ ἢ οἱ κίνδυνοι ἢ παντοδαπαὶ θλίψεις ταῖς τεχνυμῆταις, τὰ δὲ ἀπόγεια τῆς χειμαρῶν καὶ τὰ φυσήματα αἱ τῆς πλῶν καὶ ψάδοπροσηπῶν ὁμιλῆται, τὰ δὲ ἀκρωτήρια καὶ τὰ ἑσχεῖα τῆς τῶν τοῖς ἐν ὑπεροχαῖς δεσπῆ ἀπειλῆσαι δικασαῖς, διθάλασσοι δὲ καὶ θηεωδῆς τοποὶ τοῖς ἀλογιστοῖς καὶ ἐξιδιοαῖσι περὶ τῶν τῆς ἀληθείας ἐπαγγελμάτων. οἱ ὑποκείται τοῖς περαταῖς παρεκασμοῖς νοσῶσασιν. πλὴν ἰχυρᾶν ἰλιγγα, ἢ τυρτυρέαν χάρυβδιν, ἢ φόνια προσηγματοῦ, ἢ θανατωδῆς δεσπῆσεις μόνως τὰς ἀμαρτίας εἶναι νομίζετε. ἵνα ἐν δεσπῆ πλέοντες, εἰς τὸν λιμενα τῆς ἐλπίσμοχῆς σωθῶσιν ἀκνητε, εἰς τὸν λιμενα τῆς ἐλπίσμοχῆς σωθῶσιν ἀκνητε, εἰς τὸν λιμενα τῆς ἐλπίσμοχῆς σωθῶσιν ἀκνητε. διχαὶ δὲ ἐσχεῖται γίνονται ταῖς ἀπραγμῆταις.

R. 11. 119

Deest Ioh. 119

15. Ita-

Hac de re Clement. homil. 3. n. 67. istud constituitur: Diaconi circumambulantes considerent fratrum corpora & animas, atque episcopo denuntient. Quodlibet lib. 4. Constitut. apostol. cap. 44. legitur: Sit diaconi episcopi auris & oculis & si, ut pariter & animas & si episcopus in pluribus quam par est ac minoribus negotiis non occupetur.

15. Εὐσαθέτως αὐτῶν οἱ ἐπιβάται Ἰσραὴλ ἐπι-
 τῶν ἰδίων καθέσθηναι ἵκων, ἵνα μὴ τῆ ἀταξί-
 σειςμοὶ ἢ ἐπιβατικῶν παρέχωνται. οἱ ναυτολόγοι
 τοῖς μισθῶν ἐπιμετρήσονται. οἱ δὲ διάκονοι μηδὲν
 ἐμμελῶσαν ὄν ἐπιβῆσαν. οἱ πρεσβύτεροι ὡ-
 περ ναυτῶν κατηρτιζέτωσαν ἐπιμελῶς τὰ χρῆζοντα
 ἰσάτω. ὁ ἐπίσκοπος ὡς πρῶτος ἐργηγῶν τὸ κυ-
 βερνήτου μόνου τῶν λόγων ἀντιβάλει. ὁ χειρὸς
 ὁ σωτῆρ, κυβερνήτης φιλέσθω, καὶ μόνος περὶ
 ὧν λέγει περὶ εἰσθῶ. οἱ δὲ πάντες τῶ θεῷ περὶ
 τῶ ὅρα πλῆξιν προσάχουσιν. οἱ πλείοντες,
 πᾶσαν θλίψιν προσδεκάτωσαν, ὡς μέγα καὶ τυρα-
 χωδῆ βουθὸν παραπλόντες, τὸν κόσμον ὅτι μὲν ἀ-
 θυμῶντες, διωκόμενοι σκορπιζόμενοι, πενῶντες, δι-
 ψψῶντες, γυμνητῶντες, ἐσσοχόμενοι καὶ πάλιν,
 ὅτι μὲν σὺ μὲν, συκαυλιζόμενοι, ἡσυχάζοντες. ἀλ-
 λά καὶ ναυτιῶντες, ἰλιγγιῶντες, ἀπερανῶτες, τυτῆται
 ἐξομολογούμενοι τὰ παραπτώματα, ὡς περ νοσοποιῶς
 χαλῆς, τὸς ἐκ πικρίας ἀμαρτίας λέγω, ἔ τὰ ἐξ
 ἐπιθυμιῶν ἀτάκτων σωφροσύνη κακὰ, ἀπὸ τῶ
 ὁμολογήσονται ὡς περ ἀπείρασάντες, κομφίσεθε τῆς
 κήσου, * προστιμῶναι τῶν ἐκ τῆς ἐπιμελείας σωτή-
 ρων ὑμῶν.

16. Πλὴν γινώσκετε πάντες, πάντων ὑμῶν πλείον
 καίμονται τὸν ἐπίσκοπον. ὅτι ἕκαστος ὑμῶν τῶν αὐ-
 τῶ θλίψιν πάχει, αὐτὸς δὲ τῶν αὐτῶ, ἔ τῶν
 ἕκαστος. διὸ ὁ Κλήμης ἕκαστῶ κατὰ τὸ δυνατὸν προ-
 καθεσθῆναι βοηθός, τὸς πάντων φορτισθεὶς φροντι-
 δας. ὅθεν τίσε εἰκονομεῖν ἀναδέξασθαι, χαρῆν εἶ-
 δα εὐλογῶν, ἢ δεδωκῶς. ἀλλὰ θάρρει, καὶ ἡγιασῶς
 φέρε, ὡς εἶδος ὅτι ἀποδώσει οἱ θεός, εἰς τὸν λι-
 μένα τῆς ἀναπαύσεως καταστήσαντι, τὸ μέγιστον τῶν
 ἀγαθῶν, ἀναφαίρετον μισθόν, καὶ ὅτι ὑπὲρ τῆς
 πᾶντων σωτηρίας τὸν μέγιστον ἀνιδεῶν καμάτων.
 ὡς εἰάν σε πολλοὶ τῶν ἀδελφῶν διὰ τῶν * ἐπικρον
 διημοσιῶν μισήσων, τὸ αὐτῶν μὲν μίσος οὐδὲν
 σε βλάψει, ἢ δὲ τὰ δικαῖα θεῷ φίλια πολὺσε ὠνή-
 σει. ὡς περὶ τῶν ἐξ ἀδικίας γινόμενων ἱπανοῦ ἀ-
 ποστῆσαι, διὰ δὲ δικαίαν διοίκησιν, τὸν ἐκ χειρὸς
 ἐκφελεῖ θηρλεῖν ἱπανοῦ.

17. Ταῦτα εἰπὼν καὶ τὰ τούτων πλείονα, πάλ-
 λην τῶ πλῆθει προστιμῶναι, εἶπεν. καὶ ὑμεῖς
 δὲ, ἀγαπήτε με ἀδελφοὶ ἔ σιωδῶλοι, τῶ προκα-
 θεσμοῦ ἀληθείας κατὰ πάντα ὑπέχετε, τῶ εἰ-
 δότες, ὅτι ὁ τῶν λυπήσας, Χριστὸν, ἢ τῶν κα-
 θεδρῶν πεπισθῆναι, ἐκ εἰδέατο, καὶ ὡς Χριστὸν μὴ
 δεξάμενος, ὡς ἀθετήσας τὸν πατέρα λογισθῆσεται,
 διὸ τῆς ἀγαθῆς βασιλείας ἀποβληθῆσεται. ἢ εἰνε-
 κων περᾶσθε, * καὶ πάσας σιωδῶδους ἐρχασθαι,
 ἵνα μὴ ὡς λιποπικται, ὑπὸ τῆς τῶν τιχηάρχου
 ἀθυμίας, ἀμαρτίας ἐγγύημα λάβητε. διὸ πρὸ
 πάντων οἱ πάντων οἱ πάντες τὰ ὑπὲρ αὐτῶ φρονεῖτε,
 τῶ εἰδότες ὅτι δι' ἕκαστον ὑμῶν ὁ πονηρὸς αὐτῶ μόν-
 ον τὸ πλείον ἐχθραίνων ἀποσπολεμῶ, ὑμεῖς ἔν πε-
 ρᾶσθε, τῶ πρὸς αὐτὸν σοργῆ καὶ τῶ πρὸς ἀλλήλους
 ἀγάπη ἡσπελεῖν, καὶ αὐτῶ ἐπαχέειν, ἵνα καὶ αὐτὸς
 κομφίσηται, καὶ ὑμεῖς σωθῆτε διωρηθῆτε.

18. Ἐνια δὲ καὶ ἀφ' αὐτῶν γοεῖν οὐδέτε, ὅθεν
 αὐτῶ μὴ δυνάσθαι, ἐν φανερῶ λέγειν, ὅθεν τῶ ἐπι-
 βουλάς. ὅθεν εἰάν ἐχθραίνῃ τινί, μὴ ἀναμῶντε αὐ-
 τῶ εἰπῶν, τῶ δὲ μὴ ἀποσαμιλλᾶσθε, ἀλλὰ φρο-

15. Itaque in quiete firmi maneant epi-
 scopi, in propriis sedentes locis; ne per-
 turbato ordine concussum & ad alterum
 latus inclinationem excitent. Naufragi de
 mercede, commoneant. Diaconi nihil eor-
 um, quae ipsis credita sunt, negligant.
 Presbyteri velut nautae diligenter praeparent
 unicuique necessaria. Episcopus tamquam
 proreta vigilanter solius gubernatoris doctri-
 nam secum reputet. Christus salvator, gu-
 bernator, diligatur, solusque in iis quae di-
 citur creditur. Cuncti vero Deum de pro-
 ptera navigatione orent. Navigantes omnem
 angustiam expectent, ut qui magnum ac
 turbidum pelagus transfretent, mundum sci-
 licet: interdum quidem afflicti, persecutio-
 nem patientes, dissipati, esurientes, siti-
 entes, nudi, coangustati; rursus autem inter-
 dum adunati, congregati, quieti; sed &
 nauseantes, vertigine affecti, vomentes,
 hoc est confitentis delicta, tamquam mor-
 bidam bilem, peccata dico ex amaritudine
 profecta, & mala ex inordinatis affecti-
 bus eumulata; quae per confessionem ve-
 luti evomentes, a morbo allevamini, re-
 cipientes salutarem ex sedulitate sanita-
 tem.

16. Cuncti tamen scipote, plus vobis omni-
 bus episcopum laborare: quoniam unusquis-
 que vestrum suam patitur molestiam, ille ve-
 ro suam, & singulorum. Quapropter o Cle-
 mens ita praeside, ut unicuique, quantum po-
 tuit, sis adjutor; qui omnium sollicitudinibus
 onustus es. Unde quod haec dispensationem
 suscipis, scio me gratiam accipere, non dare.
 Sed confide, & fortem te praesta, tamquam
 qui scias quod tibi Deus, in requietis portum
 appellenti, retribuet summum bonorum, sta-
 bilem mercedem; quando quidem pro uni-
 versorum salute majorem suscepisti laborem.
 Quocirca si multi ex fratribus te ob supre-
 mam justitiam odio habuerint; eorum qui-
 dem odium nulla ratione te laedet, iusti au-
 tem Dei amicitia multum tibi conducet.
 Itaque nitere laudem injulitia partam depel-
 dere, per justam vero administrationem scetari
 utilem laudem ex Christo provenientem.

17. Haec & alia plura cum protulisset,
 rursus multitudinem intuens, dixit: Et vero
 vos, dilecti mei fratres & conservi, praesidi
 veritatis in omnibus obsecundate; illud scien-
 tes, quod qui hunc contristaverit, Chri-
 stum, cujus cathedram tenet, non receperit;
 & cum Christum non receperit, quasi
 qui Patrem rejecerit reputabitur, ideoque a
 bono regno ejicietur. Qua de causa ad om-
 nes conventus venire satagite; ne velut de-
 fectores, per Imperatoris anxietatem pecca-
 ti probrum accipiatis. Idcirco ante omnia
 cuncti quae pro ipso faciunt sentite; id co-
 gnoscetes, quod propter unumquemque ve-
 strum diabolus ipsi soli bellum majus in-
 fert. Vos ergo contendite, in amore erga
 ipsum & in mutua benevolentia persevera-
 re, eique obedire; ut & ipse sublevetur,
 & vos possitis salutem consequi.

18. Quin etiam nonnulla ex vobis ipsis
 debetis intelligere; quod ipse manifesto dico-
 re propter insidias non possit. Verbi gratia,
 si alicui sit insensus, ne expectetis dum ipse
 dicat, cum illo autem ne contendatis; sed
 prudenter ejus voluntatem sequimini, odio
 ha-

Qua ratione
 clerici & tota
 sese in Socie-
 ta gerere de-
 beant

Confessionis
 peccatorum u-
 titas.

Episcopo
 major omni-
 bus labor.

Ne pra labora-
 re Clemens a-
 nimam de-
 spondat.

Clementis ob-
 scurandum
 esse.

Clemens. bo-
 mil. 3. cap. 66.

bid. s. 69.
 Conventus ec-
 clesiae fra-
 quentandi.

Concordia
 cum Clemens
 servanda.

* f. i. v. m.

* f. i. v. m.

* f. m.

203.

CIRC. ANN. CHR. 99.

cum accepisset, ligavit, & annulis eorum... dem principum obsignavit, atque in tabernaculo testimonii deposuit super mensam Dei, & clauso tabernaculo, claves juxta & virgas signavit, dixitque illis: Viri fratres, cujus tribus virga germinaverit, hanc elegit Deus ut sacerdotio fungatur, & ministret ei. Mane autem facto, convocavit universum Israel sexcenta millia virorum, & sigilla principibus tribuum ostendit, aperuitque tabernaculum testimonii, & protulit virgas: & inventa est virga Aaron non tantum germinalisse, sed & fructum habere. Quid vobis videtur, dilecti? An non id futurum prædicavit Moyses? Maxime noverat. Verum, ne sedatio inter Israelitas fieret, ita se gessit, ut glorificaretur nomen veri & solius Dei, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

αὐτῶν δακτυλίοις τῶν φυλάρχων, καὶ ἀπέθετο αὐτοῖς ἐπὶ τῶν σκευῶν τῶν μαρτυρίων, ἐπὶ τῶν θησαυρῶν τοῦ Θεοῦ καὶ κλεῖδας τῶν σκευῶν, ἐσφραγίσεν τὰς κλεῖδας, ὡσαύτως καὶ τὰς ράβδους καὶ εἶπεν αὐτοῖς. Ἄνδρες ἀδελφοί, ἥς ἂν φυλῆς ἡ ράβδος βλάστησῃ, ταύτην ἐκλελεγκται ὁ Θεὸς εἰς τὸ ἱερατικόν καὶ λειτουργεῖν αὐτῷ. Πρωίας δὲ ἡμεροῦς, συνεκάλεσεν πάντα τὸν Ἰσραὴλ, τὰς ἑκατοσίας χιλιάδας Ἰσραηλῶν, (καὶ εἶπε) δεῖξάτε τοῖς φυλάρχοις (τῶν σφραγίδων) καὶ ὡσείη τῶν σκευῶν τῶν μαρτυρίων, καὶ ἄρα (ὡσείη) ράβδος. καὶ εἶρεθῆ ἡ ράβδος Ἀαρὼν οὐ μόνον βλάστησεν, ἀλλὰ καὶ καρπὸν ἔχουσα. Τί δοκεῖτε, ἀγαπητοί; οὐ προέβλεπον Μωϋσῆς τοῦτο μέλλεν εἰσσεῖσθαι; ἢ μάστιγα ἦδει· ἀλλ' ἵνα μὴ ἀκαταστάσια γίνηται ἐν τῷ Ἰσραὴλ, * αὐτῶ ἐπέκει ἡσεν εἰς τὸ δοξασθῆναι (τὸ ὄνομα τοῦ ἀληθινοῦ καὶ μόνου Θεοῦ,) ὃ ἡ δόξα εἶς τοὺς αἰῶνας Ἰσραηλίων. Ἀμήν.

Apostolorum regula de crenandis episcopis.

44. Apostoli quoque nostri per Dominum nostrum Jesum Christum cognoverunt futuram esse de nomine episcopatus contentionem. Eam igitur ob causam, perfectam recognitionem adepti, predictos constituerunt, ac deinceps futuræ successionis hanc tradiderunt regulam, ut cum illi deceffissent, ministerium eorum ac munus alii probati viri exciperent. Qui igitur ab illis, aut deinceps ab aliis viris eximis, consentiente, ecclesia universa, constituti sunt, & ovili Christi humiliter, quiete liberaliterque ministrarunt, ac longo tempore præclarum ab omnibus reportarunt testimonium; hos centenus officio injuste deieci. Non enim leve erit peccatum, si eos, qui citra querelam & sanste offerunt dona, ab episcopatu removerimus. Beati presbyteri, qui viam prius ementi, fructuosam ac perfectam consecuti sunt dissolutionem. Non enim verentur ne quis de constituto ipsis loco eos transferat. Neque videmus nonnullos de ministerio, quo honestati fuerant, & in quo se inculpate gesserant, a vobis dimotos esse.

Καὶ οἱ ἀπόστολοι ἡμῶν ἐγνώσαν ὅσα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι ἐρισεῖται ἐπὶ τῷ ὀνόματι τῶ ἐπισκοπῆς· διὰ ταῦτα οὖν τῶν αἰτίων πρόνοιαν εἰληφότες πελαίαν, κατέστησαν τοὺς προεφημένους, καὶ μετὰ τὴν ἐπιμονὴν διδάκασιν ὅπως εἰάν κοιμηθῶσιν, διαδεχῶνται ἑπὶ τοῖς δεδοκιμασμένοι ἀνδράσι, τῶν λειτουργῶν αὐτῶν. Τοὺς οὖν καταστάσαντας ὑπὸ κένων, ἢ μετὰ τὴν ἐπίβραυον ἐλλογιμῶν ἀνδρῶν, συνδόκησας τῆς ἐκκλησίας πάσης, καὶ λειτουργήσαντας ἀμέμπτως τῶ ποιμνίῳ τοῦ Χριστοῦ μετὰ ταπεινοφροσύνης, ἡσείχως καὶ ἀβλαβῶς μεμαρτυρημένους τε πολλοὺς χρόνοις ὑπὸ πάντων, τοὺς οὐ δικαίως νομιζομένους ἀποβαλεῖσθαι τῆς λειτουργίας. Ἀμαρτία γὰρ οὐ μὴ κρᾶ ἡμῖν εἶναι, εἰάν τοῖς ἀμέμπτως καὶ ὁσίως προστενεχέμεν τὴν δόξα τῆς ἐπισκοπῆς ἀποβάλλωμεν. Μακαριοὶ οἱ προσδοκῶντες τὰς πρεσβυτερίας, οἱ τινες ἔχοντες καὶ τελείαν ἔχον τῶ ἀναλυτικῷ· οὐ γὰρ εὐλαβοῦνται μή τις αὐτοὺς μετῆσθῃ ἀπὸ τοῦ ἰδρυμένου αὐτοῖς τοῦ. Ὁρῶμεν γὰρ ὅτι ἐνίς ὑμεῖς μετῆσθε καλῶς πολιδομένους, ἐκ τῆς ἀμέμπτως αὐτοῖς πετιμημένους λειτουργίας.

Legitime electos ac recte viventes. in. jubr. ex. xi.

Non legatur justis a justis, sed ab iniquis tenentur.

45. Contentiosi estis fratres, & in rebus quæ ad salutem non pertinent amatores. Diligenter inspicite Scripturas, Spiritus sancti vera oracula attendite: nihil in illis injustum neque perverium scriptum est. Non enim invenietis justos ab hominibus sanctis depulso. Persecutionem passi sunt iusti, sed ab iniquis; in custodiis coniecti sunt, sed ab impiis; lapidati sunt a nefariis; occisi sunt a sceleratis & injusto zelo abreptis. Hæc passi bono animo tulerunt. Quid enim dicemus, fratres; Daniel in specum leonum ab hominibus Deum timentibus coniectus est; Ananias, Azarias & Misael ab eis qui magnificentum & nobilem Altissimi cultum observabant, conclusi sunt in fornacem ignis? Absit proflus. Quinam igitur hæc patrarunt? Homines odio atque execratione digni & omni malitia pleni eo furoris eruperunt, ut viros in sancto & inculpato proposito ser-

Φίλων (ἐμοὶ) εἶσε, ἀδελφοί, καὶ ζηλωταὶ περὶ (μὴ) ἀνηκούστων εἰς σωτηρίαν. Ἐγχεπέτε εἰς τὴν γραφάδα, τὰς ἀληθείας (ῥησεις) πνεύματος τοῦ ἁγίου ἐπιστάθε· (ὁ) δὲν ἀδικὸν εἰδὲ παραπέ(ποι) μένον γίγχαπτει ἐν αὐτοῖς. (Ὁ) γὰρ εἰ ὑρῆσθε δικαίως ἀποβε(βλημ)εῖν ἀπὸ ὁσίων ἀνδρῶν. (Ἐ) δι' ὠχθησαν δικαιοί, ἀλλ' ὑπὸ ἀνο(μῶν)· ἐφιλάθησαν, ἀλλ' ὑπὸ (αἰ)σίων· ἐλιθάσθησαν ὑπὸ πα(ρα)νομῶν· ἀπεχτηνθησαν (ὑπ)ὸ Ἰσραηλιτῶν, καὶ ἀδικῶν ζῆλων (παρ) ἐληφόντων. Ταῦτα πάχοντες, (ὁ) κλεῖς ἠνεχκαν. (Τί) γὰρ ἐπώμεν, ἀδελφοί; Δανιὴλ ὑπὸ Ἰσραηλιτῶν φοβηθῆσαν τὸν Θεόν (ἐ) βλήθη εἰς λακκοὺς λέοντων; Ἀνανίας καὶ Ἀζαρίας καὶ Μισαὴλ ὑπὸ Ἰσραηλιτῶν ἐρησθέντων τῶν μεγαλοφροσύνῃ καὶ εὐδοσίαν ἐρησθέντων τῶ ὑψίστου κατέρχθησαν εἰς καμινὸν πυρός; μηδαμῶς τῶτο γέλοιο. Τινες δὲ οἱ ταῦτα δράσαντες; οἱ συνητοὶ καὶ πάσης κακίας πλήρεις, εἰς τὸ ὄνομα * ἔζησαν θυμῶ ὡς τὸς πνεύματι.

Deo. 6. 11.

Nid. 1. 11.

1 Remi enarrat, Clemens cum eis adiunctis, quæ cum aliunde quam ex factis literis didicisse oportuit. 2 Vox græca βαρβαροι proprie de in aribus dicitur, quæ camini seu ignis subditio opera conficiunt, atque inde ad quaslibet mechanicas artes translata est. Unde Hieronymus lib. 1. cont. Pelagium ait, omnes memorans, nominatimque grammaticam, mathematicam, philosophiam atque liberales recitans, permittit: Ne sciamus de his quas Græci βαρβαροι vocant, nisi ad opera mechanicarum pertinetur possunt dicitur. Veteribus autem huiusmodi artifices ab honoribus secludere solenne erat. At ministerium hic commendatur, quod non est huiusmodi liberale. Qui vero singula huius loci adjuncta de presbyteris qui a Corinthiis ejecti sunt, expendunt, facile assentent, nullum inde permitti locum sententia, quæ hæc epistolam proxime post Petri & Pauli obitum anno 68. aut etiam 69. exantem scriptam esse vult. Dum autem paulo interius permittit Clemens, si eos ab episcopatu removerimus, ac de inde proxime subicit, Beati presbyteri &c. sibi non secus atque Irenæo presbyteri atque episcopi nomina synonyma esse, eaque ad eandem rem enarrandam promucue hoc loco usurpare se indicat.

Εν οτις κ' αμαρτωποι αποδίδει δαλδωντας τω Θεω **Α** ας αίσια περιβαλιν· μη ειδotes οτι ο υλος ιαριμαχος κ' υπερασπιστης εν τω εν καθαρω συνεδραιο λαβδων τω σπαρετω ονοματι αυτω· η δεξα εις τος αιωνας τω αιωνω· Α μενω· Οι δε σαρμενωτες εδ' επιοθησει, δεξαν κ' τιμω εκληρονομησαν· επιρθησαν τε κ' επαφροι ενδωντο απο τω Θεω εδ' τω μνημοσυνη αυτων, εις τος αιωνας τω αιωνω· Α μενω·

Τοιουτοις αν σφραγγεμασι κολληθωμαι κ' ημας δοι, αδελφοι· Γεγραπται γαρ· Κολληθω εις τος αγιοις, οτε οι κολληθωμενοι αυτοις αγιασθησονται· Και πάλιν εν ιερω τοπω λεγει· Μετα ανδρωσ εδωου εση, κη μεν σφραβλου δεσρεφειος· Κολληθωμεν ουν τοις εδωουσι κ' δικαιοις· εστιν δε ετσι εκλεκτοι του Θεου· Γ'να) τι ερες, κ' θυμοι, κ' δεχοσ ασιαι, κ' χρισματα, πολεμωσ τε εδ' υμιν; η ουχι εσα Θεου εχρωμεν, κ' εσα Χριστον; κ' εδ' πνευμα της χαριτος της εκχωθεσ εφ' ημας, κ' μια κλησις εδ' Χριστω; κ' η τι διελκομεν κ' δεσπομεν τα μελη του Χριστου, εσ σαπασομεν απροσ το σωμα το ιδιον, κ' εις τωσ αυτω αυτοισαν ερχομεθα, ωσε εσπλαθεσθαι ημασ οτι μελη εσμεσ αλληλων; Μηθωπε των λογων Ιησοσ τω κηρις ημων· Επτε γαρ· Ουαι τω ανθρωπω εκεινοδ· καλον εω αυτω ειβα ενωνηθη, η εσα τω εκλεκτω μου σκαδαλισαι· κρητιτω λω αυτω περιθωλιναι μιλων, κ' κατιποτιθωλιναι εις τω θάλασαν, η εσα τω μικρων μου σκαδαλισαι· Το χρισμα υμων πολλοσ διεσρεφεν, πολλοσ εις εδωμιασ εβαλεσ, πολλοσ εις διασχυμων, τοις πατιωσ ημασ εις λυθωλ κη επιμονοσ υμων εστι η σαπις·

Αναλαβετε τω εσπολωτω μακαρισ Παυλιωσ απωσδω· Τε απωτων υμιν εδ' αρχη του διαγγελιοσ εγραφεσ; εν αληθειασ ανθρωματικωσ εσπειδειν υμιν, περι αυτω τε, κη Κηφα κη Απολλω, εδ' τω κη τωσ απωσκλησεισ ημασ πεποικωσαι· αλλ' η απωσκλησις εκεινη ητην αμαρτιαν υμων απωσλευχων·

vientes Deo contumeliis ac tormentis affecerint; nescientes Altissimum esse propugnatores & protectores eorum, qui in pura conscientia potentissimo nomini ejus inserviant; cui gloria in saecula saeculorum. Amen. Illi vero in fiducia sustinentes, gloriae & honoris heredes facti sunt, & a Deo in memoria ipsorum exaltati beatique effecti sunt in saecula saeculorum. Amen.

46. Talibus igitur exemplis & nos adherere oportet, fratres. Scriptum est enim: *Sanctis vos adiungite: quia qui illis adherens sanctificabuntur.* Et rursum in alio loco dicit: *Cum viro innocente innocens eris, & cum perverso perverteris.* Quare innocentibus, & iustis jungamus nos: si quippe sunt electi Dei. Ut quid inter vos sunt contentiones, irae, dissensiones, schismata & bellum? Nonne nobis unus est Deus, & unus Christus, & unus gratiae Spiritus qui effusus est super nos, & una vocatio in Christo; Cur didicimus & distrahimus membra Christi, & contra proprium corpus seditionem movemus, eoque vanitas venimus, ut nos invicem aliorum membra esse obliviscamur? Recordamini verborum Jesu Domini nostri. Dixit enim: *Va homini illi, qui natus erat ei si natus non fuisset, quam ut unum ex electis meis scandalizaret. Melius erat ut ei mola circumponeretur, & demergeretur in mare, quam ut unum de puillis meis scandalizaret.* Schisma vestrum multos pervertit, multos in animi dejectionem, multos in vacillationem, omnes nos in tristitiam coniecit: & adhuc persistit vestra dissensio.

47. Sumite epistolam beati Pauli apostoli. Quid primum vobis in principio Evangelii scripsit? Profecto in Spiritu ad vos litteras dedit de se ipso & Cepha & Apollo, quia etiam tum diversa in studia scissi eratis. Sed varia illa inclinatio minus peccatum vobis intulit. Propendebatis enim in Apo-

f. ελεως οει σκαρπι.

f. υμιν.

Corinthiorum dissensio quam pertraxit.

Επιστολ. 1. 2. 12.

Rom 11 5.

Matth. 26 14. & 28. 0.

Luc. 17. 2.

Quam ipse ignominiosa.

cm 1. 12.

Apo-

1. Monei Coelesterius se nusquam in Scripturis hunc locum invenisse, eumque ex pluribus textibus constat esse compositum: puta ex his Ecclesiasticae 6. 31. τὸ σκαρπι, ἡμεῖς ἀποσκλησθήσεται, & ex 1. Cor. 7. 14. ubi vir infidelis per mulierem infidelis, & mulier infidelis per virum fidelem sanctificari dicitur. Facilius hoc darem, si tantum legere efferet, scriptum est enim, quia qui illis adherens sanctificabuntur, nec subiungeretur alter diversus Scripturae textus. Iohann. Clericus Actis ecc. p. 1. c. 1. n. 12. observat similem esse locum Clementis Alexandrini Strom. lib. 5. pag. 472. ita eundem locum: *καὶ ἡμεῖς ἀποσκλησθήσεται ἡμεῖς ἀπὸ τῶν ἁγίων, ὅτι οἱ κολληθώμενοι αὐτοῖς ἀγιασθήσονται.* Scriptum est autem, *Cum viro innocente innocens eris, & cum electis meis eris, & cum perverso perverteris.* Adhaerere, ergo, par est sanctis, quia qui adherens eis sanctificabuntur. Argue is est primus locus, ex quo notat vir eruditus Clementis nostri epistolam nonnullis videri interpolatam, ut pote in quam huc Clementis Alexandrini verba mutato eorum ordine translata judicent. Sed cur non potius hunc ibi Clementem nostrum imitari coelesterius? maxime cum alibi eius verba exhibet interdum, & ea aut paucioribus perstringendo, aut pluribus interpolando imitari conatur. Nobis quidem, qui ignoramus ubi scriptum sit, *Sanctis vos adiungite* ac verborum Clementis Alexandrini ordo videtur concinnior. Sed forte hunc ea ipse ratio, quia unde summa esset illa sententia nesciebat, adduxit, ut totius loci ordinem interveteret, neque Clementis nostri nomine laudaret.

2. An duos Evangelii ejusdem locos Clementi hic in unum constasse censendus sit, merito quaeratur, ut quod Christus Matth. 23 de scandalorum auctore, & quod ibid. 20. de Juda proditore dixit, simul conjungeret. Nempe & ab aliis, quos Coelesterius citat, simul utrumque coniunctum reperimus. Habes namque apud Tertullianum lib. 4. adv. Marcion. c. 35. *Va domini auctori scandalorum, expulsi est si natus non fuisset, aut si molis saepe ad colium designato praecipitatus esset in profundam mare, quam unum ex illis molis, ut ipse discipulis eius scandalizasset.* Apud Origenem vero homil. 21. in Numeros, *Sicut & Dominus designat, cum dicit, quia molis furas homini illi non auferet, aut moliam astringam alligare circa collum ejus, & praecipitatus in profundam mare, quam ut scandalizet unum de puillis istis.* Hic concinit auctor dialogi 1. contra Marcionem, *Melius erat illi si natus non fuisset, vel pulcrum natus esset, ut mola ei astringa suspenderetur, & in profundam mare demergeretur.* Denique Hilarius in psal. 118. lit. 21. n. 6. docet, quia secundum Evangelium, melius sit in vitam non venisse, quam scandalum unum commisisse. Ex quo Hilari loco, sicut ex superiore dialogi 1. contra Marcionem, & alius apparet, olim sermone Christi de proditore Iudae nonnulla etiam de scandalis scandalizantiumque pernis fuisse adjecta. Lectionis hujus quaedam restant vestigia in veteri exemplari graeco collect. Gonvill. & Cant. Cant. edito inter variantes lectiones edit. Oxon. Neupe. Matth. 26. 14. ubi alii codices praeseferunt, *καὶ ἡμεῖς ἀποσκλησθήσεται ἡμεῖς ἀπὸ τῶν ἁγίων, ὅτι οἱ κολληθώμενοι αὐτοῖς ἀγιασθήσονται,* praedictum exemplar habet, *καὶ ἡμεῖς ἀποσκλησθήσεται ἡμεῖς ἀπὸ τῶν ἁγίων, ὅτι οἱ κολληθώμενοι αὐτοῖς ἀγιασθήσονται.* Tum sequitur ut in aliis codicibus, *καὶ ἡμεῖς ἀποσκλησθήσεται ἡμεῖς ἀπὸ τῶν ἁγίων, ὅτι οἱ κολληθώμενοι αὐτοῖς ἀγιασθήσονται.* Quocirca nihil est cur Attis criticus auctor eadem Christi verba eodem modo apud Clementem Strom. lib. 5. pag. 472. relata ostendens, istud in loco imperitus citato pronuncietur: *Neminem esse posse, qui a se interpolavit, ut credat utrumque (Clementem) casu suo loca haec coniecit & eodem modo imitasse, aut Clementem Alexandrinum transisse Evangelia in Clementis Romano. Sed nihil videtur nos censere hominem, qui Alexandri Clementis verba alibi videtur cum verbis Scripturae, ex eo remaneat haec sensisse. Quod cum allerit, primum pro certo ponit hic aliquid verborum evangelicis ab altero Clemente de suo fuisse adjectum. At ex hoc citatis partibus apparet, quaedam olim vulgata fuisse Evangeliorum exemplaria, in quibus coniecta erant duo ista loca, quae Clementi Alexandrino Romanoque conjungunt. Non igitur casu, sed ex hujusmodi exemplarium fide ea ab utroque conjuncta iure credamus. Deinde nec illud certum, quod vir eruditus, unico motus loco quem proxime expendimus, pro confecto haberi vult, huc Clementis Romani epistolam quidem, quod ex verbis Clementis Alexandrini sumtum esset, fuisse admissum. Contra indubitanum est Clementem Alexandrinum & Clementis Romani epistolam multa fuisse mutatum. Quare si alterutrum ex alio hunc locum exscriptum latendum est, ea haec epistola potius in Stromate, quam in Stromatibus in haec epistolam transitum esse ratio facit.*

CIRC-ANN. CHR. 97

Apostolos celeberrimos, & in virum ab illis probatum. Nunc vero quinam vos perverterint, & nominatissimi vestri fraterni amoris decus imminuerint, animadvertite. Turpia sunt, dilecti, & valde turpia, & Christiana conversatione indigna, audiri firmissimam & antiquam Corinthiorum ecclesiam propter unum aut alterum hominem contra presbyteros seditionem movere. Atque is rumor non tantum ad nos pervenit, sed & ad eos qui a nobis animo ac sententia alieni sunt; adeo ut propter vestram infipientiam etiam nomini Domini blasphemiam inferantur, vobis autem periculum creetur.

Rom. 9. 24. 1. Tim. 6. 1.

Ut ad fraternal amoris studium cito redeant. Clem. Alex. Strom. 4. pag. 518.

Psal. 117. 19. 89.

Clem. Alex. Strom. 1. c. 2. pag. 288. c. 646.

Idem Strom. 6. pag. 647.

Idem Strom. 4. p. 518.

1. Petr. 4. 8.

1. Cor. 13.

Jobann. 1. 16. 1. Johann. 4. 9. c. 10.

Quam expectanda sit caritas.

1. Tim. 2. 22. Clemens Alex. Strom. 4. pag. 519.

48. Hoc igitur auferamus celeriter, & Domino accidamus, & plangamus orantes oim, ut propitius factus reconcilietur nobis, atque in decorem & castem fraterni amoris viam nos reducat ac restituat; hæc est enim porta justitiæ ad vitam aperta, hæc scriptum est: *Aperite mihi portas justitiæ, ingressus in eas confitebor Domino. Hæc portas Domini, justis intrabunt in eam.* Cum ergo portæ multæ apertæ sint, quæ in justitia, ea & in Christo est: in quam beati sunt omnes qui intrarint, & iter suum in sanctitate & justitia direxerint, imperturbate omnia peragentes. Sit aliquis fidelis, sit potens in enarranta cognitione, sit sapiens in sermonum justa didicatione, sit in operibus purus: quanto major videtur esse, tanto humilior esse debet, & querere communem omnium utilitatem, non autem privatam.

49. Qui caritatem in Christo habet, fervet Christi mandata. vinculum caritatis Dei quis potest enarrare? Magnificentiam bonitatis eius quis ut oportet eloqui sufficit? Altitudo, ad quam evehit caritas, inenarrabilis est. Caritas nos Deo Agglutinat. Caritas operit multitudinem peccatorum. Caritas omnia sustinet, omnia æquo animo fert. In caritate nihil fordidum, nihil superbum. Caritas schisma non habet, caritas seditionem non movet, caritas omnia in concordia facit. In caritate perfecti evaserunt omnes electi Dei. Sine caritate non assumit Dominus: propter caritatem, quam erga nos habuit, Christus Dominus noster ex voluntate Dei, sanguinem suum pro nobis tradidit, & carnem pro carne nostra, & animam pro animabus nostris.

50. Videtis carissimi quam magna & admiranda res sit caritas, & quod perfectio ejus nequeat explicari. Quis idoneus qui in ea inveniat, præter eos quos Deus dignos esse voluerit. Oremus igitur & petamus digni haberi, ut in caritate inculpate citra humanam promotionem vivamus. Generationes omnes ab Adam usque in hodiernum diem præterierunt;

προσεκλήθη γὰρ ἀποστόλοις μεμαρτυρημένοις, καὶ ἐπὶ δόξαιμασιν κατ' αὐτοῖς. Νῦν δὲ καὶ ἀνοήσατε τίνες ὑμᾶς διέστρεψαν, καὶ τὸ σίμνον τῆς περιβολῆς φιλαδελφίας ὑμῶν ἐμείωσαν. Αἰσχρὰ, ἀγαπητοὶ, καὶ λίαν αἰσχρὰ, καὶ ἀνάξια τῆς ἐσθλῆς Χριστοῦ ἀγωγῆς, ἀκοιῶσαι, τὴν βεβαιότητα καὶ ἀρχαίαν Κορινθίων ἐκκλησίαν, διὰ τῆς ἑνὸς ἀποστόλου, σασιαζέειν ἄλλοις πρεσβυτέροις. Καὶ αὕτη ἡ ἀκοή οὐ μόνον εἰς ἡμᾶς ἐχώρησεν, ἀλλὰ καὶ ἐξ τούτων ἐπεραλίνας ὑμᾶς ἀφ' ἡμῶν ὡς ἐβλασφημίας ἐπιφύεσθαι τῷ ὀνόματι κυρίου, ὅσα τὴν ὑμῶν ἐκκλησίαν, ἑαυτοῖς δὲ κίνδυνον ἐπιτετραχίλει.

Ἐξαρῶμεν οὖν τούτο ἐσθλῶς, καὶ ἀποπέσωμεν τῷ θεσπότη, καὶ κλάσωμεν ἰκετεύοντες αὐτὸν, ὅπως ἴλασθαι ἡμῶν ἐπικαταλάβῃ ἡμῖν, καὶ ἐπὶ τὴν σέμιον τῆς φιλαδελφίας ἀγαθῶν ἀποκαταστήσῃ ἡμᾶς. Πύλη γὰρ δικαιοσύνης ἀνεῳγμένη εἰς ζωὴν αὕτη, καθὼς γέγραπται: Ἄνοιχτε μοι πύλας δικαιοσύνης, εἰσελεύσεται αὐτοῖς ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ τοῦ κυρίου. Αὕτη ἡ πύλη τοῦ κυρίου, δικαιοὶ εἰσελεύσονται ἐν αὐτῇ. Πολλῶν οὖν πυλῶν ἀνεῳγμένων, ἢ ἐν δικαιοσύνῃ, αὕτη εἰς ἡν καὶ ἐν Χριστῷ, ἐν ἡ μακαρίων πάντες οἱ εἰσελεύσονται, καὶ κατὰ θεὸν τὴν πόρταν αὐτῶν ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ, ἀπαράχως πάντα ἐπιτελούντες. Ἡ τὴν τὴν πίστις, ἢ ἡ διωκτικὴ γνώσις

ἔχει πρὸς τὴν δικαίαν κείνην λόγον, ἢ τὴν ἀγνοίαν ἐν ἔργοις τούτων μάλλον τιμεινοφρονην ὀφείλει, ὅσα δοκεῖ μάλλον μέζον εἶναι. καὶ ἡ τὴν τὴν τοῦ κοινωφελὲς πᾶσιν, καὶ μὴ τὸ ἑαυτοῦ.

Ὁ ἔχων ἀγάπην ἐν Χριστῷ, τρησάτω τὴν τὴν Χριστοῦ παραγγέλιατα. Τὸν δεσμόν τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ τίς δύναται ἐξηγήσασθαι; τὸ μεγαλεῖόν τῆς καλλωῆς αὐτοῦ τίς ἀρκεῖ, ὡς εἶδει, εἰπέειν; τὸ ὕψος, εἰς ὃ ἀνάγει ἡ ἀγάπη, ἀνεκδιήγητόν ἐστιν. Ἀγάπη κολλᾷ ἡμᾶς τῷ Θεῷ, ἀγάπη καλύπτει πλῆθος ἀμάρτιων. ἡ ἀγάπη πάντα ἀνέχεται, πάντα μακροθυμεῖ: οὐδὲν βλάπτει ἐν ἀγάπῃ, οὐδὲν ὑπερήφανον. ἀγάπη χίσμα οὐκ ἔχει, ἀγάπη οὐ σασιαζει, ἀγάπη πάντα ποιεῖ ἐν ὁμιλίᾳ. ἐν ἀγάπῃ ἐπιτελεῖσθαι πάντες οἱ ἐκλεκτοὶ τοῦ Θεοῦ. διὰ τῆς ἀγάπης οὐδὲν εὐαρεθόν ἐστιν τῷ Θεῷ. ἐν ἀγάπῃ προσελαβέντο ἡμᾶς ὁ δεσπότης, διὰ τὴν ἀγάπην, ἣν ἔχουσ ἀπὸς ἡμᾶς, τὸ αἷμα αὐτοῦ ἔδωκεν ὑπὲρ ἡμῶν ὁ Χριστός ὁ κύριος ἡμῶν, ἐν θελήματι Θεοῦ, καὶ τὴν σάρκα ὑπὲρ τῆς σαρκὸς ἡμῶν, καὶ τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Ὅρατε ἀγαπητοὶ, πὼς μέγα καὶ θαυμαστὸν ἐστὶν ἡ ἀγάπη, καὶ τῆς τελειότητος αὐτῆς οὐκ ἐστὶν ἐξηγήσις. Τὴν ἰκανὸς ἐν αὐτῇ ἄρ (εὐδωκία), εἰ μὴ οἷος ἐν καταξίωσιν ὁ Θεός; εὐχόμεθα ὅσα οὖν καὶ αἰτιώμεθα (εὐεὐχόμεθα) αὐτοῦ, ἵνα ἐν ἀγάπῃ (ζῶμεν), διὰ τῆς ἀποσκλίσεως ἀνθ' (ρωπίνης), ἀμωμοί. Αἱ ἡμεῖς πᾶσαι ἀπὸ Ἀδάμ ἕως τῆς ἡμέρας παρῆ (λαθόν), ἀλλ'

f. infer. 1. Cl. Alex.

Cl. Al. Strom. 1. Cl. Alex. utrobique. Confer cum Antoni Melissæ parte 2. Strom. 99. & Maximo locorum communium Sermonum.

1. Aperte hic docet Clemens Cephæ, cuius Paulus 1. Cor. 1. 10. meminit, non unum septuaginta discipulis Christi, sed apostolum celeberrimum existisse. Ubi enim his Pauli verbis, Ego quidem sum Paulus, ego vero Cepha, apostolos celeberrimos & virum ab illis probatum significari prædicat, peripetuum est eum & Paulum & Cepham duos apostolos celeberrimos, & Apollo virum ab utroque probatum intelligere. Sic porro locum illum interpretatur, licet in eo Cephas non præberrimos, & Apollo virum ab utroque probatum intelligere. Sic porro locum illum interpretatur, licet in eo Cephas non præberrimos, & Apollo virum ab utroque probatum intelligere. Sic porro locum illum interpretatur, licet in eo Cephas non præberrimos, & Apollo virum ab utroque probatum intelligere.

* Cl. Al. 67. **αλλ' οἱ ἐν ἀγάπῃ τελειωθέντες,** (κατὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ χάριν, ἔχουσιν) χάριαν ἀγαθῶν· οἱ φανεροὶ ἐν τῇ ἐπισκοπῇ τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ. **Γίνονται γὰρ·** Εἰσελθόντες εἰς τὰ ταμεία μακρῶν (ἐσοῦσόν) ἕως ἂν παρῆλθῃ ἡ ὀργὴ καὶ θυμὸς μου. **Καὶ μνησθῆσομαι ἡμέρας ἀγαθῆς·** καὶ ἀναστήσω ἑαυτὸν ἐκ τῶν σπῶν ἡμῶν· **Μακάριοι ἴσμεν,** ἀγαπῆται, οἱ (ἀφ' ὧν) τὸ γένηται τοῦ Θεοῦ ἐποιήσαμεν (ἐν ὁμοίᾳ ἀγάπῃ, εἰς τὸ ἀρεθῆναι) ἡμῖν δι' ἀγάπης τὸς ἀμαρτίας (ἡμῶν). **Γίνονται γὰρ·** Μακάριοι (ὡν ἀρεθῆσαν αἱ ἀνομίαι, καὶ ὡν ἐπεκαταλείψθησαν αἱ ἀμαρτίαι). **Μακάριος ἄνθρωπος** ὃς μὴ λογισθήτω κέρδιον ἀμαρτίαν, ἀλλ' ἐστὶν ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ δόλος. **Ὅπως ὁ μακαρισμὸς ἐγένετο ἐπὶ τοῖς ἐκλειλεγμένοις ὑπο τοῦ Θεοῦ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τῷ κερμαίῳ ἡμῶν, καὶ ὁ δόλος ἐν τοῖς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.**

Ὅσα (αὐτῶν) παρῆλθον διὰ τίνος τῶν (τῶ) ἀντιχρισμῶν, ἀξιώσωμεν (σὺν γυναικί) καὶ ἐκείνοι δὲ αἰτίαι ἀρχαῖοι τῆς σάσεως καὶ διχόστασις ἐβλήθησαν, ὁφείλουσιν τὸ κατὸν τῆς ἐλπίδος σκοπεῖν. **Οἱ γὰρ μὲν** ὄφθαλμοὶ καὶ ἰσχυρῆς (καὶ) τὸ ὄραμα, ἑαυτοῦς ἐβλάστησαν μᾶλλον οὐκ αἰκίας περιπίπτουσιν, (ἢ τοῖς) πλοῦσι· **μᾶλλον δὲ ἑαυτῶν καταγινώσκουσιν φέρουσι,** ἢ τῆς παραδεδομένης ἡμῖν καλῆς καὶ δικαίας ὁμοφωνίας. **Καλὸν γὰρ ἀνθρώπων ἐξομολογεῖσθαι πρὸς πάντας παρπτωμάτων, ἢ σκληραῖαι τῷ καρδίαν αὐτοῦ, καὶ ὡς ἐσκληραῖωθῃ ἡ καρδία τῆς σασιαζόντων πρὸς τὸ θραπέοντα τῷ Θεῷ Μωϋσῶν, ὡν τὸ κέρμα φρονηλὸν ἐβλήθη, κατέβησαν γὰρ εἰς αἴμα ζῶντος, καὶ θάλασσα κατέπεν αὐτοῖς Φαραὼ καὶ ἡ στρατία αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἠγῶμενοι (οἱ Αἰγύπτιοι, τὰς ἀρμάτας καὶ οἱ ἵπποι) αὐτῶν, οἱ δὲ ἄλλω τῶν (αἰτίων) ἐβουθήθησαν εἰς θάλασσαν (ἐβουθήθησαν) καὶ ἀπώλωτο, ἀλλὰ διὰ (τὸ σκληρομυθῆσαι αὐτῶν πρὸς αὐτὸν) καρδίας μὲν τὸ ἠμῶσαι (ταλικά) πρὸς τὸν ἐν γῆ Αἰγύπτου, διὰ θραπέοντος τοῦ Θεοῦ Μωϋσίου.**

Ἀπρωδέις, ἀδελφοί, (ὁ) δεσπότης ὑπάρχει τῶν ἀπάντων, (ὡς) δὲ αὐτοῦ χρῆζει, εἰ μὴ τὸ ἐξομολογεῖσθαι αὐτῷ. Φησὶ γὰρ ὁ ἐκλεκτὸς Δαβὶδ· **Ἐξομολογήσομαι τῷ κυρίῳ, καὶ ἀρέσει αὐτῷ ὑπὲρ μέλλον νῆον κέρατα ἐκφέροντα καὶ ὄπλας. Ἰδέτωσαν πτωχοὶ καὶ ἠσραπθῆσαν. Καὶ κἀπὶ λέγει·** **Θύσον τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως, καὶ ἀποδος τῷ ὑψίστῳ τὸς δόλους σου. Καὶ ἐπικάλεισά με ἐν ἡμέραι θλίψεώς σου, καὶ ἔλεῦμαί με, καὶ ἰδοὺ ἔσται ἡ βοήθειά σου.** **Θυσία γὰρ τῷ Θεῷ πνεῦμα συνεκκεκμημένων.**

Ἐπίσασθε γὰρ, καὶ καλῶς ἐπίσασθε τῆς ἱερᾶς γραφᾶς, ἀγαπῆται, (καὶ) ἐγκρατεῖτε εἰς τὰ λόγια τῶν Θεῶν· εἰς ἀνάμνησιν οὖν ταῦτα λαβετε.) **Μωϋσίου γὰρ ἀναβαί(ντος) εἰς τὸ ὄρος, καὶ ποιήσας (τὸς) πεσάρ(α)κοντα ἡμέρας, καὶ παρ(α)κόντα νύκτας, ἐν νηστείᾳ (καὶ) ταπεινώσει, εἶπε πρὸς αὐτὸν (Θεὸς· Ἀναστῆθι Μωϋσῆ, κατέβηθι (τὸ) τῶρος) ἐπιβῆθι, ὅτι ἐβλάστησεν (ὁ λαὸς σου), ὡς ἐβλήθη ἐκ γῆς Αἰγύπτου, παρέβησαν ταχὺ ἐκ (τῆς) οδοῦ ἧς ἐρετεύλω αὐτοῖς, (ἐποίησαν) ἑαυτοῖς χωνδύματα. (Καὶ ἐπέπεσε) πρὸς αὐτὸν· **λελάληκα πρὸς σε ἀπαξ καὶ δις λέγων· (ἐώρακα) τὸν λαὸν τοῦτον, καὶ ἰδοὺ****

at qui in caritate per gratiam Christi consummati sunt, locum habent piorum, qui in visitatione regni Christi sicut manifesti. Scriptum est enim: *Ingrederere in cubacula tua paululum quantumcumque, donec pertransedi ira & furor meus. Et recordabor dies boni, & suscitabo vos e loculis vestris.* Beati sumus, dilecti, si praecepta Dei in caritatis concordia fecerimus: ut per caritatem remittantur nobis peccata nostra. Scriptum quippe est: *Beati quorum remissa sunt iniquitates, & quorum testia sunt peccata.* Beatus vir cui non imputabit Dominus peccatum, nec est in ore eius dolus. Haec beatitudo contigit electis a Deo per Jesum Christum Dominum nostrum; cui gloria in saecula saeculorum. Amen.

51. Quotquot igitur per quemdam adversarii illapsum deliquimus, veniam postulamus: qui vero seditionis ac dissensionis duces & principes fuerunt, debent communem spem considerare. Qui enim cum timore & caritate vivunt, se ipsos in contumeliis incidere malunt, quam proximos, seque ipsi potius condemnant, quam pulcrum & justam, quae nobis tradita est, contentionem. Nam melius est homini confiteri de lapsibus & peccatis, quam indurare cor suum, sicut induratum est cor eorum, qui contra famulum Dei Moysen seditionem fecerunt: quorum condemnatio manifesta fuit, descenderunt enim vivi in infernum, & mors absorpsit eos. Pharaon & exercitus ejus & omnes praefecti Aegypti, currus etiam & equites eorum non aliam ob causam maris rubri profundo immeriti sunt, & perierunt, quam quod stulta eorum corda indurata fuerint, postquam per famulum Dei Moysen tot tantaque portenta facta fuerant in terra Aegypti.

52. Nullius rei, fratres, indigus est Dominus omnium, nec quidquam desiderat, praeter quam ut ei fiat confessio. Ait enim delectus David: *Confitebor Domino, & placebit ei super vitulum novellam cornua producentem & ungulas. Videant pauperes, & latentur.* Et iterum dicit: *Immola Deo sacrificium laudis, & redde Altissimo vota tua. Et invoca me in die tribulationis tuae, & eruam te, & honorificabis me.* Namque *sacrificium Deo Spiritus contribulatus*

53. Nostis enim, & probe nostis sacris scripturas, dilecti, & penitius in eloquia Dei introspeixistis: illa igitur in memoriam revocate. Cum Moyses ascendisset in montem, & quadraginta dies noctesque quadraginta in jejunio & humilitate transegit, dixit ad eum Deus: *Surge Moyses, descende velociter hinc; quia iniquitatem fecit populus tuus, quos eduxisti de terra Aegypti: transgressi sunt cito de via quam mandasti eis, & fecerunt sibi fusilia.* Et dixit Dominus ad eum, *Locutus sum ad te semel & iterum dicens: Vidi populum hunc; & ecce populus dura cervice est: sine me exterminare*

1 Simile quidem est illud 4. Editio 2. 16. Et resuscitabo mortuos de locis suis, & de monumentis edocum illos: ac tum ex hoc loco, tum ex aliis Editio 26. 19. & 63. 11. necnon Hebr. 13. 20. hunc conlertatum Cotelerio opinanti agere affectum.
2 Vocabulum τοῦτοι hic revocandum ducimus ex Clemente Alex. apud quem integrior est hic locus in hunc modum: τῶν δὲ ἑσθῶν παρῆλθον διὰ τίνος καὶ τῶ ἀντιχρισμῶν παρῆλθον

CIRC ANN. CHR. 97.
1 Jo. 16. 20.
2 Jo. 31. 1.
Clem. Alex. ibid.
Fizet de lapsibus confiteri, quam indurare cor
Num. 16.
Eud. 14.
Confessionem desiderat Deus
1 Jo. 61. 21.
1 Jo. 49. 14.
1 Jo. 10. 29.
Eud. 11. 1.
Deut. 9. 12.
Eud. 31. 2.
ibid. 11. 11.
eos,

211

CIRC. ANN. 905, & delebo nomen eorum de sub calo. & faciam te in gentem magnam & mirabilem & multam magis quam hanc. Dicit autem Moses, Nequando Domine; remitte peccatum huic populo, vel etiam nos dele de libro viventium. O magnam caritatem! o insuperabilem perfectionem! libere ad Dominum loquitur famulus; remitti plebi rogat, quod deliquit, vel se ipsum una cum illis deleri petit

(λαός) ἡλιχρότερος ἄρχλος, ἵασόν με (ἐξολοθρεύσαι αὐτοῦς, κ' ἐξελείπω τὸ ἄνομα αὐτῶν ὑποκαταστῆναι τοῦ οὐρανοῦ, κ' ποιήσω (σε εἰς ἐ)θνος μέγα κ' θαυμαστόν (κ' πολὺ μάλλον ἢ τούτου. (Εἶπε δὲ Μ)ωσῆς. Μήδαμὸς κλέμ, (ἀφες τῶν) ἀμαρτιῶν τῶ λαοῦ τούτου, ἢ καὶ με ἐκλείψων ἐκ βιβλίου ζώντων. Ὁ μέγας ἀγάπης, ὡς τελειότητος ἀνυπερβλήτης! Παρρησιαζέται θράσων πρὸς κύριον, αἰτέται θάσιν τῶ πληθὺς, ἢ ἐαυτῶν ἡμετέρω θύσει μετ' αὐτῶν ἀεὶ.

54. Quis ergo inter vos generosus, quis misericors, quis caritatis plenus? Dicit: Si propter me seditio & contentio & schismata, discedo, ab eo quocumque volueritis, & quæ multitudo iusserit facio: tantum ovile Christi in pace degat cum constitutis presbyteris. Qui hoc fecerit, magnum sibi decus in Domino comparabit, & omnis locus cum excipiet. Domini enim est terra, & plenitudo ejus. Hæc qui divinam, cuius numquam penitet, vitam vivunt, fecerunt ac facient.

Τίς οὖν ἐν ὑμῖν γενναῖος; τίς ἀσπλαγγητός; τίς πεπληροφορημένος ἀγάπης; εἰσάτω. Εἰ δὲ ἐμὲ ἐδ- σις, κ' ἐρις, κ' χίσματα, ἐκχωρῶ, ἀπέμειναι ἐάν βύληθε, κ' ποιῶ τὰ πρὸς αἰσώμενα ὑπο τοῦ πληθὺς. Ἐμὸνον τὸ ποιμνιον τοῦ Χριστοῦ ἐβουλεύω, μὴ ἢ κα- θ' ἑαμαρτίαν ἀποστρέψω. Τούτο ὁ ποιήσας, ἐαυτῷ μέγα κλέος ἐν κυρίῳ περιποιήσεται, κ' πᾶς τόπος δέξεται αὐτὸν. Τῷ γὰρ κύριος ἡ γῆ κ' τὸ πλεονῆμα αὐτοῦ. Ταῦτα, οἱ πολιτὲς ὁμοῦ τῶν ἀμαρτανέλων πολε- τῶν τοῦ Θεοῦ, ἐποίησαν, κ' ποιήσουσιν.

55. Ut autem etiam gentium exempla proferamus, multi reges & principes, per- sidero tempore ferviente, cum oraculo ad- moniti essent, se ipsos morti tradiderunt, ut cives suo sanguine liberarent. Multi a suis civitatibus, ne seditio amplius duraret, secesserunt. Multos cognovimus e nostris, qui se ipsos in vincula coniecerunt, ut alios redimerent. Multi in servitatem se ipsi de- derunt, & accepto pretio sui, alios ciba- runt. Mulieres multæ per gratiam Dei cor- roboratæ virilia multa gesserunt. Beata Ju- dith, cum urbs obsideretur, rogavit senio- res, ut sibi liceret in alienigenarum castra transire: ac se ipsam periculo tradens, pro- pter caritatem patriæ populique obfessi egres- sa est, & Dominus Olophernem tradidit in manu femine. Nec minus perfecta secundum fidem Esther periculo se objecit, ut duode- cim tribus Israel jam perituras liberaret. Nam in jejunio & humilitate, precata est omnium effeclorem Dominum, Deum sæculorum: qui animi ejus humilitatem cernens, popu- lum liberavit, & cujus gratia periculis sese il- la obtulerat.

Ἦνα δὲ ἐν ὑποδείγματι ἰθὺν ἐ ἐγκωμῶν, πολ- λοὶ βασιλεῖς κ' ἡγεμόναι, λοιμοὶ κ' τινος ἐνεάντος κηροῦ, χρυσοδοτηθέντες, παρεδωκαν ἑαυτοὺς ἐθ- θανατον, ἵνα ῥύσονται ὅς τοῦ ἐαυτῶν αἵματος τῶ πολιτῶν. Πολλοὶ ἐξέχωρησαν ἰδίῳ πόλεων, ἵνα μὴ ἀσπάζωνται ἐπὶ πλεόν. Ἐπισάμεθα πολλοὺς ἐν ἡμῖν παρεδωκότας ἑαυτοὺς εἰς δεσμὰ ὅπως ἑτέρους λυθῶσονται. Πολλοὶ ἑαυτοὺς παρέδωκαν εἰς δαλέαν, κ' λαβόντες τὰς τιμὰς αὐτῶν, ἑτέρος ἐψέψισαν. Πολλὰ γυναῖκες ἐδυνάμωθησαν διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, ἐπετέλεσαν πολλὰ ἀνδρεία. Ἰδὲ δὲ ἡμα- κάρια, ἐν συγχλωσμῶ ὕσῃ τῆς πόλεως. ἠτήσατο παρά τῆς ἀποστρέψω ἐαυτῶν αὐτῶν ἡμετέρω εἰς τῶ παρεμβολῶ τῆς ἀλλοφύλων. παραδούσα οὖν ἑαυτῶν τῶ κινδύνῳ, ἐξῆλθεν δὲ ἀγάπῃ τῆς πα- τῆδος κ' τοῦ λαοῦ τοῦ ὄντος ἐν συγχλωσμῶ κ' παρ- ὄντων κηροῦ. Ὁλοφέρνης ἐθ' ἑαυτῶν ἐθελῶν. Οὐχ ἤττον αὐτῆς ἡ τελεία κατὰ πρῶτον ἔθρη, κινδύνῳ ἑαυ- τῶν παρεβαλεν, ἵνα τὸ δωδεκάφυλον τῶ Ἰσραὴλ μιλ- λων ἀπολύθαι, ῥύσῃται. Δια γὰρ τῆς νηστείας, κ' τῆς ταπεινώσεως αὐτῆς, ἤξιωσεν τῶν κατωπονητῶν δε- σποτῶν, Θεοῦ τῆς αἰῶνος. ὅς ἰδὼν τῶ ταπεινῶν ψυ- χῆς αὐτῆς, ἔρρησεν τῶ λαῶν, ὡς χάριν ἐκδύνθου.

56. Et nos igitur oremus pro eis, qui in aliquod peccatum lapsi sunt, ut detur illis moderatio & humilitas, quo non nobis, sed Dei voluntati cedant, sic enim ipsis erit fructuosa & perfecta quæ est apud Deum & sanctos cum misericordia recordatio. Assu- mamus disciplinam, juxta quam nemo debet indignari, dilecti. Admonitio, quam invicem facimus, bona est & perquam utilis, si qui- dem nos voluntati Dei agglutinat. Sic enim ait sacer sermo: Castigans castigavit me Dominus, & morti non tradidit me. Quem enim diligit Dominus, corrigit; flagellat autem

Καὶ ἡμεῖς οὖν ἐκτύχομεν πρὸς πάντων ἐν τῇ παρα- πτωματι ὑπαρχόντων, ὅπως δοθῆ αὐτοῖς ἐπιείκεια κ' ταπεινοφροσύνη, εἰς τὸ εἶναι αὐτοῖς μὴ ἡμῖν, ἀλ- λά τῶ θελήματι τοῦ Θεοῦ. ὡτως γὰρ ἐσσι αὐτοῖς ἡγάπητος κ' τελεία ἢ πρὸς τῶν Θεῶν κ' τοῖς ἀγίοις μετ' οἰκτιρῶν μνηία. Ἀναλαβωμῶν παιδείαν ἐφ' ἡ οὐδὲς * ἐφίλει ἀνανακτεῖν ἀγαπητοί. Ἦ νυδέτη- σις ἡμῶν ποιούμεθα εἰς ἀλλήλους, καλῆ ἔστιν, κ' ὑπε- ραγὼν ὠφέλιμος. πολλὰ γὰρ ἡμῶν τῶ θελήματι τῶ Θεοῦ. Ὁτως γὰρ φησὶ ὁ ἀγιος λόγος. Παιδείαν ἐκπαίδευσεν με ὁ κύριος, κ' τῶ θανάτῳ οὐ παρέδωκεν με.

Epiphanius hanc 27 n. a. nonnullis hunc locum ita interpretatos esse memorat, ut quod alii consilii Clementis, ipsam praestitisse sententiam. Neque Epiphanius illorum sententiam proferat, sed ipsam solummodo. Hanc tamen videri vult epiphanius potius quam affe- re. Et vero nulla ratione soluitur. Se enim omnino incertum facitur, a Petrono an a Cleto Clementis episcopus sit constitutus. Neque etiam si a Petrono constitutus fuisse, ullum vel excogitari valet schisma, quo locum istum abdicare & Lino cedere compulsus fuerit. Origenes hunc locum sic commemorat. Relatum autem ac testatum est apud gentes, et, multos, cum peccatis meritis casti- ficentur, se ipsos in ultimas pro patria tradidisse. Atque hoc ita esse admittit, non sine causa historici, sed Clementis ipse. Nihil porro notius esse observat Coelestius in qua de Menaceo, Codro, Macaria, Pro- dula, cui testimonium tribuitur a Paulis. Nihil porro notius esse observat Coelestius in qua de Menaceo, Codro, Macaria, Pro- dula, cui testimonium tribuitur a Paulis. Decus atque qui se ultio morti pro communis civium salute ob- tulisse dicuntur. Sed hæc factura Clementis tantum generatio memoraße contentus, max ad censoria fidelium exempla animos evocant. Ita tamen, ut & illud eorum pariter referatur ad populum, quod nomen cum collectivum sit, hæc patitur constructionem. Quocirca minus placet hic verito Coelestii propter pericula qua illa abierat.

* ἐφίλει

CIRC. ANN. 905, CHR. 97. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500.

μη. Ον γαρ αγαπη κηριου παιδεις, μαςχοι δε Α
 παντα υιον ον παραδεχεται. Παιδιδει με γαρ, φη-
 σιν, δις ος εδιδει, η ελεγει με. ελαου δε α-
 μαρτων μη λιπαρω τω κεφαλιω μου. Και πα-
 λι λεγει. Μιαφρο ανθρωπου ο ηλεγει ο κη-
 ριου, το δε τιμα δε πανταφρο μη απαναινου.
 Αυτος γαρ αλγειν ποιει, η παλι αποκαθιστην.
 επαισιν, η αι χειρες αυτω εασατο. Εξαις δε α-
 ναρχων ελεγειται σε, οδ δε τω εβδωμο ουχ αψα-
 ται σε κακον. Εν λιμω ροσεται σε εκ θανατου. εν
 πολειμω δε εκ χειρος ειδωρα λυσει σε. η απο μασ-
 χος γλωσσης σε κρυψει. η ο μη φοβηθηση κακων
 επερχημων. αδικων η ανωμα καταγλαση. απο
 δε θημων αγριων ου μη φοβηθης. Θηρες γαρ α-
 γριοι εβρωλωσασιν σε. ετσι γωσθη οτι εβρωλωσει
 σε ο οικος. η δε δαιτα της σαλιως σε ου μη αμαρτη.
 Γωσθη δε οτι πολυ (το σπειμα σε,) τα δε τικα σε
 ωσπερ (το παμβε)τανον το αγρου. ελωση (δε οδ
 τα φω) ωσπερ σιτος ωριμος, κατακαιρον θριζομε-
 νος, η ωσπερ θιμωνια αλωος καθ' ωραν συ(γχο-
 μι)θωσα. Βλεπετε, αγαπη(τοι, οτι) υπρασπισ-
 μος εστιν τ(ο)ς παιδ(ο)μοινοις υπο το δεσπο(τυ. η)ι
 γαρ) αγαθος ων παιδ(ο)ταις, θελει νεθ(η)νηται
 ημας, δια της οσιας (παι)δειας αυτω.

Τμεις ουν οι τω καταβολω (της) γασης ποιη-
 σαιτες, εσ(ο)τε τωσ(ο)σπερ αυτοις, η (αι-
 δι)ω(ο)τε εις μετνοιαν. καμψ(αι)τες) τα γονατα της
 καρδιας υμων, μαθετε υποτασσεισθαι, αποθεμνω
 τω αλαζονα η υπερηφανον της γλωσσης υμων αυ-
 θα(δειαν) αμεινον γαρ εστι υμιν (εν τω) ποιμω
 του Χριστου μικροδ η εδωρημωσ αιρεθωμαι, η παδ'
 υπεροχλω δοκωντας εκπρωμαι εκ της ελπιδος αυτω.
 Οδπως γαρ λεγει η πανατος σοφια. Ιδου απροσησο-
 μαι (υμιν) εμης) πνοης ρησιν, διδαξ(ω) δε υμας) τον
 εμων λογον. (Ε)περθη εκαλων,) η οχ υπηκουσα(τε,
 η εχεται)νον λογος, η ου (προσ)εχ(ε)τε) αλλ' ανυ-
 ρως εποιειτε εμωσ) βυλας, ταις δε εμο(ις) ελεγχοις
 ηπειθησατε. Τογα(ρουν) καγω) τη υμειρω απο-
 λει(α) επυγελασο)μαι) καταχαρο)μαι (δε) λιπα(αν)
 ερρηται υμιν) ολεθρο(ς, η)ι ωσ αν(α)φικηται υμιν α-
 φρω θ(ε)ρμωσ, η δε) κατασροφη) ομοια (κατα)γ(ι)δε
 παρ(η), η οταν ερρηται υμ(ι)ν θλιψ(ι)ς) η πολιορ-
 κια. Εσαι γαρ) οταν επικαλειση)δε με, εγω) δε
 (ε)κ εια) κοισομαι υμων) ζητη(σασι) με καχοι,
 η ουχ ευρη(σασιν). Εμισησαν γαρ) σοφιαν, (τον) δε
 φο)βον τω κυρω) ο προσ(ε)λα(ντο, εδε) ηθελον) εμα(ις
 προσ)εχ(ειν) βυλα(ις) εμκ(η)ριζον) δε εμου(ς) ελεγχ-
 χου(ς). Τογαρ(ων) εδονται) τη(ς) εαυτω)ν) οδ) της) καρ-
 πω, κα(ι) της) εαυτω)ν) α(σ)βεβαι(α)σ) αληθ(η)σ(ον)ται.) ***
 * * * * *

omnem filium quem suscipit. Corripet enim
 iniquit, me iustus in misericordia, & arguet
 me: oleum autem peccatorum non impinguet
 caput meum. Et iterum dicit: Beatus homo
 quem arguit Dominus, monitionem vero omni-
 potentis ne rennas. Ipse enim dolere facit,
 & rursus restituit: percussit, & manus ejus
 sanaverunt. Sexies de necessitatibus eruet te,
 & in septimo non tanget te malum. In samo
 liberabis te a morte: in pralio vero de manu
 terra solvet te, & a flagello lingue abscon-
 det te. & non timebis a malis ingruenti-
 bus; injustos & iniquos deridebis. & fero-
 ces bestias non timebis. Bestia enim fera
 pacata erunt tibi. Deinde scies quod in pace
 erit domus tua: habitatio autem tabernaculi
 tui non peccabis. Scies autem quod multum
 fermen tuum & filii tui quasi omnis herba
 campi. Et venies in sepulcrum quasi frumen-
 tum maturum quod in tempore messuerunt, vel
 tamquam aceruus arca in tempore comporta-
 tus. Videtis, dilecti, protegi eos qui cor-
 ripiuntur a Domino: cum enim bonus sit
 correptor, vult nos sancta sua correptione
 admoneri.

CIRC. ANN.
 CHR. 97.
 7 Jul 190
 Job 1: 27

57. Vos ergo qui ieditionis fundamenta
 jecistis, subditi estote presbyteris, & corrip-
 tionem suscipite in penitentiam: flectentes
 genua cordis vestri, discite subijci, depon-
 entes arrogantem ac superbiam linguae
 vestrae jactantiam. Melius enim vobis est in
 ovili Christi parvos & probatos inveniri,
 quam altum sapientes e spe illius deijci. Ita
 siquidem dicit: omnem virtutem comple-
 dens Sapientia: Ecce proferam vobis spiritus
 mei dictionem: docebo autem vos meum ser-
 monem. Quoniam vocabam, & non obedistis,
 & extendebam verba, & non attendistis: sed
 irrita fecistis, mea consilia; & increpationibu-
 meis rebelles fuistis. Itaque & ego vestra pe-
 ditionem ridebo; gaudebo autem cum venerit vo-
 bis interitus; & cum vobis subito advenerit
 perturbatio, atque everso similis procella ad-
 fuerit, vel cum venerit vobis tribulatio &
 oppressio. Erit enim cum invocabitis me, ego
 autem non exaudiam vos: quarent me mali,
 & non invenient. Oderunt enim sapientiam,
 timorem autem Domini non assumerunt, ne-
 que volebant meis attendere consiliis; sublan-
 tabant autem meas redargutiones. Ergo come-
 dent via sua fructus: & sua ipsorum impietate
 saturabuntur.

U. Corinth
 presbyteris
 subijciuntur
 1. Petr. 5: 2

1. 1.
 2.

Desiderantur hic paginae circiter tres.

πτον. Ο παντεκοπτης Θεος, (η)ι δεσποτης των
 πν(ο)ματων η κυρι(ο)ς) (πα)της) σαρκος, ο ελεξαμ-
 νος) (τι)ν) κυριον) Γησων) Χριστον, η ημας) δι αυτω) (ει)ς
 λαον) περιουσιον, δωη) παση) (ψ)υχω) επικεκλημωτη
 το μεγαλο(π)ρεπις) η αγιον) ονομα) αυτω)ν, (π)ιγι)ν,
 φο)βον, εβρωλω, υπομονω, μακροθυμιαν, εγ-
 Concil. General. Tom. I.

58. Inspector omnium Deus, spirituum
 Dominus, & herus universae carnis, qui elegit
 Dominum Jesum Christum, & per eum
 nos in populum peculiarem, det omni ani-
 ma, quae magnificum & sanctum nomen ejus
 invocaverit, fidem, timorem, pacem, pa-
 tientiam, equanimitatem, continentiam, pu-
 rita-

Precaio
 Deuter. 6 7

1 In oratione Manassis legitur: Et non flecto genua coram me.
 2 Græce uno verbo περιουσιον. Et observat quidem Eusebius lib. 4. c. 23. Proverbia Salomonis ab Hegesippo, Irenæo & om-
 nibus antiquis scriptoribus vocari: quod elogium non solum Proverbia, sed & Sapientia Salomonis, ac libro Ecclesiastica
 ab antiquis patribus promiscue attribui, Corelianus in hunc locum pluribus exemplis ostendit

CIRC. ANN. CHR. 97. Paphia 100. 116.

titatem & temperantiam, ut nomini eius grata sit, per summum sacerdotem & patronum nostrum Jesum Christum, per quem illi gloria, majestas, potentia, honor & nunc & in omnia secula seculorum. Amen.

Missos circ. remittant

59. Missos autem a nobis Claudium, E- phebum & Valerium, Vitonem cum Fortu- nato, in pace cum gaudio ad nos brevi remit- tite: ut citius optabilem nobisque desideratis- simam pacem & concordiam anhuenti, quo & nos de vestra tranquillitate ocyus gau- deamus. Gratia Domini nostri Jesu Chri- sti sit vobiscum & cum omnibus ubique vocatis a Deo & per ipsum: per quem ei gloria, honor potentia, majestas, solum æternum a seculis in seculis seculorum. Amen.

κράτειαν, ἀγνείαν κ' σωφροσύνην, εἰς εὐερέτην τῆς οὐματι αὐτοῦ, διὰ τοῦ ἀρχιερέως, καὶ πρεσβυτέρου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. δι' ὃ αὐτῷ δόξα κ' μαγαλοσύνη, κράτος, τιμὴ, κ' μὴν κ' εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας τῆς αἰῶνων. Ἀμήν.

Τὸς δὲ ἀπεσταλμένους ἀφ' ἡμῶν Κλαυδίον, Εὐφροβόν, κ' Οὐαλίριον, Βίτωναν σὺν Φορτυνάτῳ σὺν εἰρήνῃ καὶ χαρᾷ ἐν ταχείᾳ ἀνακίματι πρὸς ἡμᾶς, ὅπως θάττον τῶν ἀρχαίων καὶ ἐπιποθητῶν ἡμῶν ἐπιβύλων κ' ὁμόνοιαν ἀπαγγέλωσιν. εἰς τὸ πύχιον καὶ ἡμᾶς χαρίσασθαι καὶ τὴν ἀγαθῆν εὐνοίαν. Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετ' ὑμῶν, καὶ μετὰ πάντων πανταχῆ τῆς κεκλημένων ἐκείνου τοῦ Θεοῦ, Ἐδὲ αὐτοῦ. δι' ὃ αὐτῷ δόξα, τιμὴ, κράτος, καὶ μαγαλοσύνη, θρόνος αἰῶνος, ἀπο τῆς αἰῶνων, εἰς τοὺς αἰῶνας τῆς αἰῶνων. Ἀμήν.

ADMONITIO

IN EPISTOLAM SUBSEQUENTEM.

Eusebii sen- tentia de hac epistola.

I. Ex eodem codice Alexandrino, ex quo superior, prodiit subsequens epistola. De hac Eusebius lib. 3. hist. eccl. c. 38. Ἰστέον δ' ὡς καὶ ἀλλοτέραις εἶναι λέγεται τῷ Κλήμει ἐπιπολή ἢ μὲν εἶθ' ὁμοίως τῇ ἀποτίμῃ καὶ ταύτῃ γνώ- ρειμον ἐπιστομῆα, ὅτι μὲν δὲ τὸς ἀρχαίους αὐτῇ κέχρημένους εἶσμεν. Sciendum autem est quod & secunda quædam Clementis epistola esse dicatur: eam autem non simili- ter ac priorem notam esse comperimus; quoniam nec veteres ea usos esse novimus. Observat Corelerius hæc Eusebii verba indiligenter a Rufino sic reddita, Dicitur tamen esse & alia Clementis epistola, cujus nos notitiam non accepimus; neque magis accurate ab Hieronymo lib. de vir. illustr. (si tamen ibi ad Eusebii verba respicit) expressa fuisse in hunc modum, Fer- tur & secunda esse ex ejus nomine epistola, quæ a veteribus reprobatur; Pborium denique cod. 113. Hieronymi sententiam sequi, ubi ait, Quæ se- cunda ad eisdem (Corinthios) dicitur, ut notha rejicitur; certe banc se- cundam epistolam minime ab Eusebio dici notam & adulterinam, aut a ve- teribus reprobata, sed prima minus notam atque in citationibus a ve- teribus prætermittam. Ab Eusebii mente nonnihil etiam recessit Nicephorus Callisti lib. 3. c. 18. ubi de eadem sic loquitur, καὶ ἀλλῃ δὲ αὐτῷ φέρεται ἐπιπολή τῆς ἀποτίμης κατὰ πολλὴ ἀποδείξασθαι. καὶ ἢ ὁ αὐτὸς φησὶν Εὐσεβίος, μὴ ἐν ἐπιστήμῃ ταύτης τὸς ἀρ- χαίους εἶναι. Fertur & alia ejus epistola multo inferior prima, de qua dicit idem Eusebius, veteres ejus notitiam non habere. Ait quippe Eusebius eam veteribus minus notam prima, sed non eis prorsus ignotam scribit.

Eusebii verba Rufinus alii que non satis accurate inter- pretantur

II. Hic notandum, ex omnibus scriptoribus mox citatis, nullum esse, qui duabus litteris plures Clementi Romano attribuat aut attributas agnoscat. Ex quo colligere est, Epiphanium cum hæres. 27. n. 6. Clementem in una epistolarum suarum citat, aut cum hæres. 30. n. 15. laudat Epistolas cir- culares quas (idem pontifex) scripsit, quæque in sanctis ecclesiis legun- tur, & in quibus virginitatem docet, non alias vel a præmissa vel a se- quente memorare. Et hoc quidem eo est probabilius, quod cum Hieronymus lib. de script. eccl. tantum duas Clementi epistolas recenset, eas ipsas, quas Epiphanius proxime laudavit, lib. 1. adversus Jovinianum commendare non dubitatur bis verbis: Ad hos (eunuchos) & Clemens successor apostoli Petri, cujus Paulus apostolus meminit, scribit epistolas, omnemque ser- monem suum de virginitatis puritate contexuit. Et vero quis credat Hierony.

Vel hæc, vel superiorum epistolam ab Epiphanio hæres. 27. & ab Hieronymo contra Helvidium laudat.

ronymum anno 392. in libro de script. eccl. in quo data opera virorum insignium scripta recenset, tantum duarum epistolarum Clementis mentionem fuisse facturum, si ab anno 384. contra Helvidium scribens alias ab his duabus jam nosset. Quod si nullas alias novit, ubi Clementem dicit omnem sermonem suum de virginitatis puritate contextuisse, hyperbolico quidem, sed tamen familiari more intelligendus est loqui. Ubi enim aliqua de re quis identidem locutus est, is omnem de ea orationem contextuisse satis familiariter dicitur. Clemens vero cum epist. I. n. 21. 29. 30. 38. 45. 48. 58. in epist. II. n. 8. 9. ac 12. ut taceam quae forte in foliis avulsis ea de re differebatur, puritatem, continentiam, castitatemque commendat. Hinc & illud consequens, ut si Epiphanius atque Hieronymus non in epistola, sed in epistolis Clementis puritatem virginitatis doceri praedicantes, utramque indicare voluerint, parem simul ambabus, ut ejusdem parentis, tribuerint auctoritatem. Ipse etiam locus, quem in codice Alexandrino obtinet, in quo cum sacris utriusque foederis libris nullum aliud opus praeter banc & superiorem Clementis epistolam continetur, utramque nonnullis in ecclesiis inter sacras Scripturas admissam fuisse indicio est: idque confirmat 84. seu ultimus Apostolorum canon, qui quidem in catalogo librorum novi Testamenti duas Clementis epistolas ponit.

III. In omnibus quidem editionibus, una Patricii Junii excepta, ἀκριβῶς ἡ ἀποστολὴ τῆς Κορινθίων ἐπιτολῆς ἐπιγραφῆται ἰνσκριβῆται: sed haec inscriptio ad Corinthios num gemina aut Alexandrini codicis auctoritate falsa sit, nonnulli dubitant; maxime cum in Juniana editione, in qua primum graece prodiit, hunc unum praeseferat titulum, Fragmentum epistolae secundae ex eodem ms. nec Eusebius, Rufinus, Hieronymus ac Nicephorus Callisti de altera loquentes Clementis epistola, ad quos scripta sit indicent. Verum hic scrupulus, ex indigentia ejus injectus qui primae Clementis epistolae a Junio editae alteram banc omisso ejus titulo subnexuit, facile eximitur. Nam cum Alexandrinus codex omnium scriptorum, quae in eo continentur, generalem praeseferat indicem eadem manu, qua totus codex scriptus est, exaratum; haec altera epistola non solum in hoc indice, sed etiam in ipsius fronte ἰσχυρῶς ἀκριβῶς ἡ ἀποστολὴ τῆς Κορινθίων ἐπιτολῆς praenotatur. Neque codici huic refragantur Eusebius, Rufinus, Hieronymus aut Nicephorus. Dum enim memorata Clementis ad Corinthios epistola prima, proxime subjiciunt: Fertur & altera, nec ad alios hanc alteram scriptam esse designant, & hanc ad eandem scriptam censentur intelligere. Aut certe, si ad alios scriptam nosset, haec illorum reticentia merito negligentiae culparetur. Sed & Photius, qui aliquod saltem epistolae hujus exemplar penes se habuit, & Damascenus, qui unum & alterum nobis fragmentum illius transmisit, dum eam ad Corinthios scriptam disertis verbis tradunt, id quod per se innunt Eusebii, Rufini &c. verba, confirmant.

IV. Eam nibilo minus nonnulli suppositionis suspectam habent idque nominatim Joban. Ern. Grabius Spicil. par. 10. 1. pag. 265. confici putat ex verbis Dionysii Corinthiorum episcopi apud Eusebium lib. 4. c. 23. ad Romanam Ecclesiam sic rescribentis. Hodie sacrum diem Dominicum transegitimus, in quo epistolam vestram legimus; quam quidem perpetuo deinceps legentes, perinde atque priorem illam nobis a Clemente scriptam, optimis praecipis ac documentis abundabimus. Quomodo tamen ex his verbis id quod vult conficiatur, non est exploratum. Hoc unum ex iis conficitur, primam videlicet Clementis epistolam, non item hanc alteram, Corinthi publice legi consuevisse: at ut haec altera falsa sit; inde non est consequens. An id moris tunc erat, ut omnes non Apostolorum tantum, sed & apostolicorum virorum epistolae in publicis ecclesiarum conventibus legerentur; ideoque falsi arguenda sit altera Clementis epistola, quod in illis conventibus minime lecta fuerit? Certe si valeret hujusmodi argumentum, vix ambigen-

Et hanc epistolam ad Corinthios scriptam esse.

Argumenta eorum qui non tam culpantur.

Unde mirum
est: an
quam
prima?

dum videtur, quin eo Eusebius, Hieronymus ac Photius ad epistolam istam
rejecendam usi essent. Certius autem ex hac disparitate, qua primam in ec-
clesiis lectam, alteram non lectam docemur, percipitur ratio cur prima no-
tior ac celebrior altera evaserit.

Eius cum pri-
ma confusio

V. Addit Grabijs suppositionis sibi suspicionem augeri ex loco cujusdam
libri apocryphi, qui cum epist. 1. n. 23. sit laudatus, in hac epistola n. 11.
iterum citatur; quasi repetita ejusdem sententia citatio idonea sit falsi sus-
picandi causa. Sed unum eundemque locum, ubi sese offert occasio, ab eo-
dem scriptore in eodem opere, quanto magis in diversis, iterato citari quid
mirum? Quo etiam singularior est sententia iterum prolata, eo aptior est
ad persuadendum, epistolas in quibus pariter laudatur, ab uno auctore profi-
cisci. Aut si hæc sententia, quia ex libro aliquo apocrypho excerpta est,
suspectam reddit secundam; cur non reddat & primam?

Hanc confu-
sionem Photius
cod. 226 cen-
sura firmat.

VI. Idem dicendum & de censura Photii, qui quidem ubi præmisit, Le-
ctus est libellus, in quo Clementis epistolæ duæ ad Corinthios contine-
bantur, ac de prima quid sentiret ubi exposuit, subjicit de altera; Secun-
da vero & ipsa admonitionem melioris vitæ inducit, atque in principio
Christum Deum prædicat. Verum dicta quædam peregrina velut e læra
Scriptura subinducit, quibus ne prima quidem epistola omnino vacat. Et
interpretationes quorundam locorum alieniores profert. Ac deum de
utraque concludit: Alioquin ipsa, quæ in his epistolis insunt senta, non-
nihil abjecta sunt, nec continentem seriem ac consequentiam servant. Nam
nihil in hac secunda reprehendit, quod non primæ cum ea commune esse fatea-
tur; eoque pacto singularem notat utriusque consensionem, unde ad utramque
suscipiendam jure inducamur.

Justinus vulgari
locum immen-
sitate objicit.

VII. Neque efficacius veritatem epistolæ nostræ impugnat illud pseudo-
Justinii respons. ad quest. 74. Si præsentis rerum status finis est impiorum per-
ignem judicium, prout testantur Prophetarum & Apostolorum scripta, at-
que insuper Sybillæ vaticinia, quemadmodum ait B. Clemens in sua ad
Corinthios epistola. Primo enim in hoc libro ipsa tacentur Clementis ver-
ba, quæ prius essent expendenda, ut sanum de illis judicium ferri posset. De-
inde primæ an secunda Clementis epistola ibi laudetur, non constat. Uffe-
rius quidem dissert. de scriptis Ignatii cap. 10. pseudo-Justinii verbis secun-
dam epistolam memorari putat: sed Blondellus lib. 1. de Sybillis c. 20. sic
eadem gallice vertit, quasi primam in eis citatam legisset. Tertio nec deest
conjectura, locum illum, quem pseudo-Justinus perstringit, ad eum perti-
nere, quem Irenæus lib. 3. adv. hæ. c. 3. velut ex prima epistola citat, ubi
Clementem de igne, quem Deus diabolo & angelis ejus præparavit, sermo-
nem habuisse testatur. Quod si ita est, nihil officit epistolæ secundæ verita-
ti. Denique argumentum ex Sybillæ mentione petitum, valde iusfirmum esse
Corelerius erudite ostendit.

Nihil obdare
quominus ve-
centur.

VIII. Idem vir clarissimus nihil obdare censet, quominus & hæc secunda
epistola pro genuino Clementis ferri habeatur. Illam primæ subnexam & Cle-
mentis nomine insignitam exhibet per-vetus codex Alexandrinus, in quo nul-
la Clemente posteriora scripta continentur. Eidem suffragantur non modo Pho-
tius, qui similem penes se habuit, sed & ultimus Apostolorum canon, qui
secundam illam epistolam non secus ac primam proxime post sacros libros re-
censet. Utriusque etiam cognationem probant peculiare quidam loci ex apo-
cryphis, ut videtur, expressi. Alios mitto scriptores, qui eam Clementis no-
mine laudarunt. Tantum observo, apud Dorothæum abbatem, qui inter il-
los merito propter testimonium ex ea prolatum ac Doctrina 23. insertum ap-
pellandus erat, in bibliorb. Patrum Climaci loco Clementis nomen per osci-
tantiam librorum irrepisse. Ad nos quod attinet, epistolam tanto tempo-
rum

tum tractu cum prima conjunctam separare, aut nomen quod ex omni hominum memoria prae se fert, ei abjudicare religioni nobis est. Illam piam, utilem & Clemente non indignam esse neque ipsi, qui eam suppositionis suspicantur, negant. Desiderandum esset, ut integrior ad nos pervenisset.

IX. Nec morari nos debet opinio eorum, quibus Grabius incunctanter subscribit, qui, propter exordium, in quo salutatio cum prece conjuncta contra Apostolorum atque ipsius Clementis morem deest, id quod etiamnum habemus, homilia potius quam epistolae partem judicant. Non enim tanta est illa ratio, ut veterum, qui epistolam nuncupant, summo consensui non dicam anteferri, sed vel conferri ullo modo valeat. Neque etiam in inquisitione temporis, quo scripta est, nos opus est diutius distineri. Ut enim illud certo dignoscatur non admodum interest, cum nullum in ea factum explicetur. Observant tamen eruditi eam redolere tempus, quo ecclesiae pace fruebantur. Primum anno 1633. graece tantum ad calcem epistolae 1. a Patricio Junio editae adjecta Oxonii prodit. Eam postea latinitate donarunt Johann. Bapt. Cotelierius & Gottsfredus Vendelinus, exindeque graece & Latine saepius recusa est. Cotelierii interpretationi, ea qua in prima nisi sumus libertate, adberemus.

Nihil esse cur homiliae partem judicetur.

De tempore, quo scripta est, nihil certum.

Ubi primum edita.

TOT ΑΓΙΟΤ ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ Α SANCTI CLEMENTIS

TOT ΡΟΜΑΙΩΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΤ, ROMANI EPISCOPI,

Επιστολή προς Κορινθίους δεύτερα.

EPISTOLA II. AD CORINTHIOS.

De praesentia vocationis Christiana, de mundi contemptu, poenitentiae locum non esse post hanc vitam, de resurrectione carnis, de bonis promissis praesentium voluptatum abdicacione promerendis.

Α Διφροι, ἕως δεῖ ἡμᾶς φρονεῖν περὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς περὶ Θεοῦ, ὡς περὶ κελτῶ ζώοντων καὶ νεκρῶν. καὶ ὡς δεῖ ἡμᾶς μικρὰ φρονεῖν περὶ τῆς σωτηρίας ἡμῶν. Ὡς τὸ γὰρ φρονεῖν ἡμᾶς μικρὰ περὶ αὐτῶ, μικρὰ καὶ ἐπιζόμεν λαθεῖν. καὶ οἱ ἀκούοντες ὡσπερ μικρῶν, ἀμαρτανόμεν, οὐκ εἰδοτες ποθεν ἐκλήθημεν, καὶ ὑπότιμος, καὶ εἰς ὄν τοπον, καὶ ὅσα ὑπεμμεν Ἰησοῦς Χριστός παθεῖν ὀνεκα ἡμῶν. Τίνα ἂν ἡμεῖς αὐτῶ δώσομεν ἀντιμισθίαν, ἢ τίνα καρπὸν ἄξιον οὐ ἡμῖν αὐτῶ ἰδωμεν; ποσὰ δὲ αὐτῶ ὀφείλομεν δοῦναι: τοσῶς γὰρ ἡμῖν ἐχάρισται, ὡς πατὴρ υἱὸς ἡμᾶς προσήγορεύσων, ἀπολυμνῆς ἡμᾶς ἰσώσων. Ποῦν αἰνον αὐτῶ δώσομεν, ἢ μισθὸν ἀντιμισθίας ὀνέλαβωμεν; ἄνοι οὐτες τῆ διανοία, προσκυνάτες λίθους καὶ ξύλα, καὶ χρυσὸν καὶ ἀργυρον καὶ χαλκον, ἔργα ἀνθρώπων, καὶ ὁ βίος ἡμῶν ὄλος ἄλλο οὐδὲν ἢ εἰ μὴ θανάτου. Αμαύρωσιν ὀν περιετέμενοι, καὶ πικρατῆς ἀχλυὸς γέμοντες ὀν τῆ ὀράσει, ἀνεβλέψαμεν, ἀποδείωνοι ἐκίνο ὀ περιετέμεθα, νέφος τῆ αὐτῶ θείλησει. Ἡλεησων γὰρ ἡμᾶς καὶ πλάσχωμεν ἰσώσων. Διασαμῆος ὀ ἡμῖν ποδάλιου πλάσχω καὶ ἀπώλεσαν, καὶ μηδεμίαν ἰατρίδα ἔχοντες σωτηρίας, εἰ μὴ τῶ σαρ αὐτοῦ. Ἐκαλεσων γὰρ ἡμᾶς οὐκ ὄντας, καὶ ἠθέλησων ἐκ μὴ ὄντες εἶναι ἡμᾶς.

FRatres, ita sentire nos oportet de Jesu Christo, tamquam de Deo, tamquam de iudice vivorum & mortuorum, nec decet nos humilia sentire de salute nostra. Dum enim humiliter de illo sentimus, parva etiam nos accepturos speramus; & dum tanquam exigua audimus, peccamus, nescientes, unde vocati sumus, & a quo, & in quem locum, & quanta sustulit Jesus Christus pati pro nobis. Quam igitur ipsi rependemus remunerationem? aut quem ei fructum reddemus dignum eis quae dedit nobis? Quanta vero ei debemus? pia? Nam lucem nobis largitus est; tanquam patef nos filios appellavit; pereuntes nos servavit. Quam ipsi laudem tribuimus, aut mercedem qua compensemus quae accepimus, qui mente eramus capti, & adorabamus lapides, ligna, aurum, argentum atque aes, hominum opera; & tota vita nostra nihil aliud erat quam mors. Obscuritate itaque circumdati, & tali caligine plenum habentes visum, respeximus, eam nebulam, qua cingebamur, illius voluntate deponentes. Nam miseratus est nos, & visceribus commotus salvos fecit, cum vidisset in nobis multum errorem atque interitum nec ullam nos habere salutis spem, praeter eam quae ab ipso est. Vocavit enim nos cum non essemus, & ex eo quod non erat nos esse voluit.

Christus Deus.

Quanta ei debemus.

Pro misericordiam Dei salvi facti sumus.

2. Le.

Seu spiritualia supple muneris. Non enim de luce spirituali loquitur, ut subverti docent Quercus Vendelinus Clementis mentem minime videtur alienatus hac veritate. Quamvis vero et debemus sanctimoniam. Cotelierius, mercedem compensationis eorum quae accipiunt, dum litera tenax esse vult, Clementis sententiam non reddidit. Vendelinus, vel retributionis mercedem ab eo qua accipiunt, dum littera tenax esse vult, Clementis sententiam non reddidit. Vendelinus praeterquam a se. Hic aperte tradit Clementis, quod Augustinus postea frequens docuit, vocatos nos a Deo, cum nulla in nobis virtus, immo & multa demerita conspexisset.

Bechola prima
Serrila mia
Serradanos.
Efo 10. 1.

Matt. 9. 17.

Matt. 10. 11.

Quis Chri-
stus adu-
lteratus.

Esa. 46. 11.

Matt. 7. 11.

Matt. 7. 23.
Luc. 13. 27.

De mundo
caute ac-
temus.

Matt. 10. 16.
Luc. 10. 2.

Matt. 10. 26.
Luc. 12. 4. 5.

2. Latere sterilis qua non parit, erumpit & A
clama magis quam ejus qua habet virum. Quod
dixit, Latere sterilis qua non parit, nos dixit
; sterilis quippe erat Ecclesia nostra ante
quam ei dati essent liberi. Quod vero dixit,
Clama qua non parit, hoc dicit: preces
nostras simpliciter ad Deum perferre non,
ut parturientes, definamus. Quod autem di-
xit, Quia multi filii deserta magis quam ejus
qua habet virum: quando quidem populus
noster a Deo desertus esse videbatur, nunc
autem cum credidimus, plures facti sumus iis
qui Deum habere confitebantur. Alia quoque
Scriptura dicit, Quia non veni vocare justos,
sed peccatores: hoc est, quia debeat percun-
tes servare. Illud siquidem magnum & ad-
mirabile est, non quæ stant, sed quæ cadunt
fulcire.

3. Ita Christus percuntes voluit servare,
& servavit multos dum venit, dumque nos
jam percuntes vocavit. Cum igitur tantam erga
nos misericordiam fecerit, primo quidem
quod nos, qui vivimus, diis mortuis non
sacrificamus, nec adoramus eos, sed per ip-
sum agnovimus veritatis patrem. Quamnam
hæc agnitio: ad ipsum, nisi eum, per quem
ipsum cognovimus, non negare? Ipse vero
etiam ait, Qui me confessus fuerit coram homi-
nibus, confitebor & ego eum coram Patre meo.
Hæc igitur merces nostra, si quidem confiteamur
eum per quem servati sumus.

4. Quamnam autem re illum confitebimur?
Faciendo quæ dicit, & mandata illius non
ipernendo, eumque non labiis tantum, sed
ex toto corde & ex tota mente honorando. Dicit
quippe in Esaia: Populus hic labiis me hono-
rat, cor autem eorum longe absit a me. Ne
igitur ipsum Dominum dumtaxat vocemus:
id enim non salvabit nos; siquidem ait, Non
omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, salva-
bitur, sed qui facit justitiam. Itaque, fratres,
operibus ipsum confiteamur, alii alios dili-
gendo, non adulterando, neque obtredando
in vicem, neque æmulando: sed vivendo in
continentia, misericordia & bonitate. Et mu-
tua commiseratione moveri debemus, & non
pecuniz cupiditate duci. Bonis operibus con-
fiteamur Deum, non autem contrariis. Nec
timendi sunt homines, sed potius Deus.
Idecirco hæc nobis facientibus, dixit Domi-
nus: Si fueritis mecum congregati in sinu meo,
& non feceritis mandata mea, abiciam vos, &
dicam vobis, Discedite a me, nescio vos unde sitis,
operarii iniquitatis.

5. Unde, fratres, derelicto mundi hujus
incolatu, faciamus voluntatem ejus qui vo-
cavit nos, ac de hoc mundo exire non timeam-
us. Ait enim Dominus: Eritis sicut agni
in medio luporum. Respondens autem Petrus
ei dicit: Si ergo lupi agnos discerpserint? Di-
xit Jesus Petro: Ne lupos agni timeant post

Εὐφράσθητι γείρα ἢ ὑπέκτασα, ῥῆξοι κ' βοήσον
ἢ ἐκ ὀδύσεσσι, ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου, μάλ-
λον ἢ τῆς ἐχέως τῶ ἀνδρα. Ὁ εἶπεν· Εὐφράσθητι
γείρα ἢ ὑπέκτασα, ἡμᾶς εἶπεν· γείρα γὰρ ἡ ἐκκλη-
σία ἡμῶν, ἀπὸ τοῦ δοθῆναι αὐτῇ τέκνα. Ὁ δὲ εἶ-
πεν· βοήσον ἢ οὐκ ὀδύσεσσι, τὸ το λέγει, τὰς προ-
σευχὰς ἡμῶν ἀπλῶς ἀναφέρειν ἀπὸς τὸν Θεόν, μὴ,
ὡς αἱ ὀδύσεσσι, ἐγκακῶμεν. Ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι πολ-
λὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου, μάλλον ἢ τῆς ἐχέως τῶ ἀν-
δρα; ἐπεὶ ἐρήμος ἰδοὺ εἶναι ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ὁ λαὸς
ἡμῶν, κινῆ δὲ πιστεύσαντες, πλείονες ἰσχυρόμεθα
τῆς δοκιμῶν ἔχειν Θεόν. Καὶ ἑτέρα δὲ γραφὴ λέ-
γει· ὅτι ἐκ ἡλθὼν καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἀμαρ-
τανῶν. Τὸ το λέγει, ὅτι δεῖ τὰς ἀπολλυμένους σώ-
ζειν. Ἐκείνο γὰρ εἶναι μέγα κτ' ἑπιμασθῶν, ἢ τὰ
ἰσῶτα σπείρειν, ἀλλὰ τὰ πιστῶντα.

Οὗτος ὁ ὁ Χριστὸς ἠθέλησεν σώσαι τὰ ἀπολλυ-
μένα, κ' εἰσῶσεν πολλὰς ἑλθὼν, ἔ καλέσας ἡμᾶς
ἡδὴ ἀπολλυμένους. Τοσούτων οὖν ἔλαος ποιήσαντο
αὐτὸ εἰς ἡμᾶς, ἀπῶτον μὲν ὅτι ἡμῶς οἱ ζῶντες τοῖς
νεκροῖς Θεοῖς ἢ θύωμεν, κ' ὑποσκυνοῦμεν αὐτοῖς,
ἀλλὰ ἰσχυροῦμεν δι' αὐτὸ τὸν πατέρα τῆς ἀληθείας· τίς
ἡ γνώσις ἢ ἀπὸς αὐτῶν, ἢ τὸ μὴ ἀρνεῖσθαι δι' ἕγ-
γυμῶν αὐτῶν; Λέγει δὲ κ' αὐτοῖς· Τὸν ὁμολογή-
σαντά με ἐνώπιον τῶ ἀνθρώπων, ὁμολογήσω αὐτῶν
ἐνώπιον τοῦ πατρὸς μου. Οὗτο οὖν εἶναι ὁ μῦθος ἢ
ἐμῶν, εἰαὼ οὖν ὁμολογήσωμεν δι' αὐτὸ ἰσχυροῦμεν.

Εἰν τίνι δὲ αὐτὸν ὁμολογῶμεν, ἐν τῆ ποιῶν ἀλέ-
γει, κ' μὴ παρακίειν αὐτὸ τῶ ἐπιτολῶν, κ' μὴ μόνον
χειλεσιν αὐτῶν τιμᾶν, ἀλλ' ἔξ ὅλης καρδίας, κ' ἔξ
ὅλης τῆς διανοίας. Λέγει δὲ κ' ἐν τῶ Ἡσαία· Ὁ
λαὸς οὗτος τοῖς χειλεσιν με τιμᾶ, ἢ δὲ καρδία αὐ-
τῶν πόρρω ἀπῆσιν ἀπ' ἐμοῦ. Μὴ μόνον ἔν αὐτῶν κα-
λέσω κίερον· ὅ γὰρ τὸ το σώσει ἡμᾶς. λέγει γὰρ·
Ὁσ πᾶς ὁ λέγων μοι, κίερα, κίερα, σωθήσεται, ἀλ-
λά ὁ ποιῶν τῶ δικαιοσύνην. Ἄσπ εἰν, ἀδελφοί, ἐν
τοῖς ἔργοις αὐτῶν ὁμολογῶμεν, ἐν τῶ ἀγαπᾶν αὐτοῖς,
ἐν τῶ μὴ μαχεῖσθαι, μὴδὲ καταλαλεῖν ἀλλήλων,
μὴδὲ ζῆλῶν, ἀλλ' ἰσχυρατεῖς εἶναι, ἐλεήμονας, ἀγα-
θῶν κ' συμπάσχειν ἀλλήλοις ὀφειλομένοι, κ' μὴ φι-
λαργυρεῖν· ἐν τῶ ἀγαθῶς τοῖς ἔργοις ὁμολογῶμεν
τὸν Θεόν, κ' μὴ ἐν τοῖς σκάντιοις· κ' ἔδει ἡμᾶς φο-
βεῖσθαι τοῖς ἀνθρώποις μάλλον, ἀλλὰ τὸν Θεόν. Δια-
τὸ το ταῦτα ἡμῶν ἀφασάντων ἐπιπέσθαι ὁ κίερα· Ἐάν ὅτε
μετ' ἐμοῦ σιωπήσωμεν ἐν τῶ κέλευμα, κ' μὴ ποιήτε
τοῖς ἐπιτολῶν μου, ἀποβαλῶ ἡμᾶς, κ' ἐρωῦ ὑμῶν· ὑπάγετε
ἀπ' ἐμοῦ, ἢ οὐδα ὑμᾶς ποῦθεν εἶτε, ἔργαται ἀνομίας.

Ὁ Θεὸς, ἀδελφοί, καταλείψαντες τῶν παρακίαν τῶ
κόσμου ταῦτα, ποιήσωμεν τὸ θέλημα τοῦ καλέσαντος
ἡμᾶς, ἔ μὴ φοβηθῶμεν ἐκ τῶ κόσμου ταῦτα.
Λέγει γὰρ ὁ κίερα· Ἐσώθε ὡς ἀρνία ἐν μέσῳ λύ-
κων. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος αὐτῶ λέγει· Ἐάν
ἐν ὄντας παραξῶσιν οἱ λύκοι τὰ ἄρνια; Εἰ ποῦ ὁ Θεὸς
τῶ Πέτρο· Μὴ φοβείσῶσαν τὰ ἄρνια τοῖς λύκοις μὴ
τὸ ἀπο-

1. Verrit Cotelestius, hoc dicit, preces nostras ad Deum omnino, ut parturientes solent, non desinamus referre, observatque ad
mag. libi videri graece legendum ἐκκακῶμεν, pro ἰσχυροῦμεν, sicut Clementem hic respicere ad illud Luc. 13. 1. ἰάν τῶν
ἀπολλυμένων, κ' μὴ ἐκκακῶμεν. Legere est Ephes. 3. 11. ἵνα ἐκκακῶμεν ἐν τοῖς δίκαιοις, & Gal. 6. 9. ἢ δὲ ὕλοισιν οὐδὲν μὴ
ἐκκακῶμεν. At Paulum Colometium ἡ ἀδύνας, nihil hic videt clariss. Cotelestius, ac locum hunc restituit translatio Vendelinus in
hunc modum: hoc dicit, ut orationes nostras offeramus Deo, non ut clamemus, parturientes inflat, vomitemus. Dupliciter tamen
peccare mihi videtur hæc translatio, primo quidem quod clamare nobis vetat, cum Clemens locum Esaiæ interpretatur, in quo
clamare precipitur: deinde quod antitheatrum seu oppositionem instituit, quam diversa constructio verborum ἀπολλυμένων & ἐκκα-
κῶμεν seu ἰσχυροῦμεν non patitur.

2. Ita loquens se Gentilem inducit, non Iudæum. 3. Vendelinus, quoniam erit nostra erga ipsum agnitio. Hic locus est his
fortitan est, quos sibi non satis coherere Phottus in monito Iupenioris relatus censuit. Si post ad ipsum, supplicat perducatur aut
percuntes, integra erit sententia: ac recte consequetur, ut postquam cognovimus Patrem, non negemus Filium; quia nullus pater
est sine filio. 4. Secundum apocryphum aliquod Evangelium.

τι αποθανει αυτα· κ̄ υμεις μη φοβεισθε τις αποκει-
 νωτος υμεις, κ̄ μηδεν υμιν δυναμεις ποιειν, αλλα
 φοβεισθε τον μ̄ν̄ τον αποθανοντα υμεις, ἔχοντα ἰσχυραν
 ψυχης κ̄ σώματος τὴ βαλεῖν εἰς γέενναν πυρος. Καὶ
 γνωσκατε, ἀδελφοί, ὅτι ἡ ἐπιδημία ἐστὶν ἡμῶν τῶ-
 ν τὸ σαρκὸς ταύτης μαρὰ ἐστὶν ἡ ὀλιγοχρόνιος, ἡ δὲ
 ἐπαγγελία τῆ Χερσὺ μεγάλη κ̄ θαυμαστὴ ἐστὶν, κ̄ ἀ-
 νάπαυτος ἡ μέλλουσα βασιλεία κ̄ ζωῆς αἰωνίου. Τί οὖν
 ἐστὶν ποιησάτω ἐπιτυχεῖν αὐτῶν; εἰ μὴ τὸ θεῶς κ̄
 δικαίως ἀπερφεοῦμαι. Ἐ τὰ κοσμικὰ ταῦτα ὡς ἀλλό-
 ξια ἠγείσθαι, κ̄ μὴ ἐπιθυμῆν αὐτῶν· ὅ γὰρ τῶ
 ἐπιθυμῶν ἡμᾶς κτεσσαῖται ταῦτα, ἀποκίπτομεν
 τὸ ὁδοῦ τὸ δικαίας.

A mortem suam: Et vos nolite timere eos qui oc-
cidunt vos, et (post) nihil possunt vobis face-
re: sed timeate eum, qui postquam mortuus fue-
ritis, habet potestatem animæ & corporis, ut
mittat in gehennam ignis. Et scitote fratres,
quod peregrinatio carnis hujus in hoc mun-
do brevis est & modici temporis: promissio
autem Christi magna & admirabilis est, at-
que requies futuri regni ac vitæ æternæ. Quid
igitur faciendo ea consequi poterimus? nisi
divine & juste vivendo, & mundana hæc tam-
quam aliena ducendo, nec illa concupiscendo.
Dum enim ipsa possidere concupiscimus, ex-
cidimus a via justa.

Λίγει δὲ ὁ κύριος· Οὐδεὶς οὐκίτης δυνάται διὰ Β
 χειρὸς διαλθεῖν. Εἰ ἂν ἡμεῖς διλωμεν κ̄ θεῶν διαλθεῖν
 κ̄ Μαρμαρινῶν, ἀσύνφορον ἡμῖν ἐστὶν. Τί γὰρ τὸ ὄφε-
 λος, εἰ ἂν τις τὸν ὅλον κόσμον κερδήσῃ, πλὴν δὲ ψυχῆν
 ζημιώσῃ; * Ἐστὶν δὲ ὅτι οὐκ αἰών, κ̄ ὁ μέλλων διὸ
 ἔχθροι. Οὗτος λέγει μαχηεῖν, κ̄ φθορὰν, κ̄ φι-
 λαργυρίαν, κ̄ ἀπάτην· ἐκείνος δὲ τέτοις ἀποκασί-
 ται. Οὐ δυναμειδὰ ἂν ἦδὲ δύο φίλοι εἶναι· δεῖ δὲ
 ἡμᾶς τούτῳ ἀποταξαμένως ἐκείνῳ χρῆσθαι. * Οὐκ
 ἔστιν ἵνα βέλτερον ἐστὶν τὰ ἐσθλάδε μισῆσαι, ὅτι μι-
 κροὶ κ̄ ὀλιγοχρόνια κ̄ φθορὰ· ἐκεῖνα δὲ ἀγαπή-
 σαι, πικράδα κ̄ ἀφθαρτα. Ποιοῦντες γὰρ τὸ δι-
 λημα τῆ Χριστοῦ, ἀρησόμεν ἀνάπαυσιν· εἰ δὲ μὴ
 γε, ὡς ὁ ἡμᾶς ῥύσεται ἐκ τῆς αἰωνίου κολάσεως, εἰ ἂν
 παρακωσώμεν ἦδὲ ἐσθλῶν αὐτῶ. Λίγει δὲ κ̄ ἡ γρα-
 φὴ ἐστὶν τὸ ἱερατικῶν· ὅτι εἰ ἂν ἀνίστη Νῶε κ̄ Γεθ κ̄ Δα-
 νιὴλ, ὁ ῥύσονται τὰ τέκνα αὐτῶν ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας.
 Εἰ δὲ ἔσται τοῦτο δίνῃ οὐκ ἀδύναται ταῖς αὐτῶν δι-
 κησώμεν ῥύσασθαι τὰ τέκνα αὐτῶν, ἡμεῖς εἰ ἂν μὴ τη-
 ρησώμεν τὸ βαπτισμα ἀγνόν κ̄ ἀμείνων, ποία πε-
 πηδῆσθαι εἰσελθόμεθα εἰς τὸ βασίλειον τῆ Θεοῦ;
 ἢ τίς ἡμῶν παράλητος ἐσται, εἰ ἂν μὴ ἀρεθώμεν ἔρ-
 γῳ ἔχοντες ὅσα κ̄ δίνῃα.

6. Dicit autem Dominus: Nullus servus
 potest duobus dominis servire. Si nos vblum
 & Deo servire & mammonæ, inutile
 nobis est. Nam quæ utilitas, si quis univer-
 sum mundum lucreret, atque animæ dam-
 num faciat? Hoc porro sæculum & futurum
 duo sunt inimici. Illud prædicat adulterium,
 corruptelam, avaritiam & fraudem: hoc ve-
 ro illis nuntium remittit. Non ergo possu-
 mus amborum amici esse: oportet autem ut
 illi valedicentes, hoc utamur. Putemus me-
 lius esse quæ hic sunt odisse, quia parva &
 exigui temporis & corruptioni obnoxia sunt;
 illa autem diligere, quæ bona sunt & incor-
 rupta. Facientes enim Christi voluntatem,
 inveniemus requiem; sin minus, nihil nos
 ab æterno supplicio eripiet, si mandata illius
 contemnamus. Dicit autem & Scriptura in
 Ezechiele: Si Noe & Job & Daniel resur-
 gant, non liberabunt filios suos in captivitate.
 Quod si viri adeo justi non possunt justiti-
 is suis liberare filios suos; nos nisi baptisina
 purum & immaculatum servaverimus, qua fi-
 ducia intrabimus in regiam Dei? aut quis
 erit advocatus noster, si operibus piis & justis
 carere inveniamur?

Ὡςτε οὖν, ἀδελφοί μου, ἀγωνισώμεθα, εἰδότες
 ὅτι ἐσχηρτίν ὁ * αἰών· κ̄ ὅτι εἰς τοὺς φθορῶν ἀ-
 γῶνας καταπέσει πολλοί, ἀλλ' οὐ πάντες σεφάν-
 ται, εἰ μὴ οἱ πολλὰ κοπίσσαντες, κ̄ καλῶς ἀγῶ-
 σάμενοι. Ἡμεῖς ἂν ἀγωνισώμεθα, ἵνα πάντες σε-
 φαθώμεν. Ὡςτε * θῶμεν πλὴν ὁδοῦ πλὴν ἀθείαν,
 ἀγῶνα τῶν ἀφθαρτῶν, κ̄ πολλοὶ εἰς * ἑαυτῶν κατα-
 πλῆσωμεν, Ἐ ἀγωνισώμεθα, ἵνα κ̄ σεφάσωμεν
 κ̄ εἰ μὴ δυναμειδὰ ἀπαντες σεφάσωμεν, κ̄
 ἔγγυς τῶ σεφῶν ἡγῶμεθα. Εἰδεῖται ἡμᾶς δεῖ ὅτι
 ὁ τῶν φθορῶν ἀγῶνα ἀγωνισώμεν, εἰ ἂν ἀρεθῶ φθε-
 ρῶν, μαστρωθεὶς αἰρεταί, Ἐ ἔχω βαδλεται τὸ σαδῖν.
 Τί δεκτε; ὁ τῶν ἀφθαρτίας ἀγῶνα φθείρας, τί
 παδέτε; Ἐ γὰρ μὴ τηρῶσάντων, φησὶν, πλὴν σφραγι-
 Concil. General. Tom. I.

7. Quocirca, fratres mei, certemus, scien-
 tes quod præ manibus est certamen, quod-
 que ad corruptibilia certamina appellunt mul-
 ti, sed non omnes coronantur, nisi qui plu-
 rum laboraverint & præclare certaverint.
 Nos igitur certemus, ut omnes coronemur.
 Ergo curramus viam rectam, certamen con-
 feramus incorruptum, & multi ad ipsum ap-
 pellamus, atque certemus, ut & coronemur;
 & si non possumus omnes coronari, fal-
 tem proximi coronæ accedamus. Scire nos
 oportet, eum qui certamen corruptibile cer-
 tat, si corrumpere ac peccare inveniat, fla-
 gellatum auferri & extra stadium projici. Quid
 eum putatis passurum, qui incorruptionis cer-
 tamen corruerit? De iis enim, qui sigillum
 non servaverint, ait: Vermis eorum non mo-
 riatur.

1 Corneilius Coelestinus legendum avaris, quod latina foret *avaris*, *avarus*, *insurgens*. Certe Ezechielis verba de resurre-
 ctione a mortuis minime intelligenda esse notat, cum Daniel, quando hæc ab Ezechiele scriberentur, superstes ac necdum vix
 sanctus esset.
 2 Vandelinus, de captivitate. Observat Coeler. & in captivitate, quod græcus textus postulat, dicere Ezechielis licuisse, ut
 pote qui in captivitate scriberet, quæ cum illis Israel detinebatur. Recte igitur subaudiatur *qui sunt ante se in captivitate*.
 3 Si non est mensura in græco, verendum est cum Vandelino, *sanctum*. Quamquam is etiam avaris pro *avaris* hæc irreptisse
 suspicatur.
 4 Dorotheus abbas in Doctrina 23. locum hunc sic laudat, ut Clementis sententiam potius quam verba referat in hunc mo-
 dum: ὅτι λέγει ὁ κύριος ὁ κλημῆς· κ̄ ἂν μὴ τερπόμεναι τις, ἀλλὰ σπουδῆν μὴ μισθῶν κερδήσῃ τῶν ἐπιθυμιῶν. Hinc conrigendæ
 vultu incorruptio latina, quæ in bibliotheca Petrum etiam novissima Lugdunensi obtinet, prædicta Dorothei verba sic mendose
 atque indiligenter reddens, *Et cum ait Clementis, quisquis coram opus confectus, sanctus atque operam dei ut si apud coronari-
 os, cum reddendis sic fuisse: Ait & sanctus Clementis, etiam si quis non coronetur, sanctum fuerit non proinde coronatus invenitur.*
 Et autem graviter est Clementis, loco Clementis, mensura, quæ Johannis Clementis Dorotheo paulo junior fuerit. Locum hunc
 Clementis egrègè illustrat alter Ephremus a Coelestinus in notis secundam Petrum Fabrum Agostini lib. 3. c. 10. relatus: *Postquam*
quis in ægrem certaverit, ut cum perfectis ac sanctis coronetur, si vero, vel cum multis plurimum laudem præconi merentur. Hæc
vero, ut indicat si etiam cum multis collaudari. Hæc accedit quod Tertullianus lib. 1. ad uxorem cap. 3. scribit: Ad primum
locum certamen omne contradi, secundum solatium habet, victoriam non habet. Hæc itaque Clementis ad æthiolicos negotios respiciens
ita minus iniquam coronam, saltem laudem a Domino consequi ut mereatur nos hortatur.

227

victur, & ignis coram non exstinguetur, & erunt Ἀδα, ὁ σκιάζων αὐτὸν ἐπιβλήσει, & τὸ πῦρ αὐτὸν ἐσβιάσεται, καὶ ἴσονται εἰς ὄρασην κατὰ σαρκί.

Poenitentia locus non est nisi in hac vita.

8. Quam diu ergo versamur in terra, poenitentiam agamus. Lutum quippe fumus in manu artificis. Quemadmodum enim figulus, si fecerit vas, quod in manibus suis distortum aut contritum fuerit, illud refingit; sin vero antequam occupans, in fornacem ignis illud miserit, non amplius poterit suppetias ipsi ferre: ita & nos, quam diu sumus in hoc mundo, malorum quæ in carne gestimus ex toto corde poeniteat, ut a Domino salvemur, dum poenitentia tempus suppetit. Postquam enim e mundo migravimus, non amplius possumus ibi exomologari, aut poenitentiam adhuc agere. Quare, fratres, voluntatem Patris facientes, carnemque servantes castam, & mandata Domini custodientes, vitam consequemur æternam. Ait quippe Dominus in Evangelio: Si parvum non servastis, quis magni vobis dabit? Dico enim vobis, qui fidelis est in minimo, & in majori fidelis est. Hoc ergo dicit: Servate carnem castam, & sigillum incontaminatum, ut vitam æternam recipiatis.

Mat 23. 12

Refusio carnis.

9. Et nemo vestrum dicat, quod hæc caro non judicatur neque resurgit. Agnoscite, in quo servati estis, in quo visum recepistis, nisi dum in hac carne estis constituti? Nos ergo oportet carnem tamquam templum Dei custodire. Quemadmodum enim in carne vocati estis, ita in carne venietis. Jesus Christus Dominus, qui nos servavit cum primum esset spiritus, caro factus est, & sic nos vocavit; ita etiam nos in hac carne mercedem, accipiemus. Diligamus igitur nos invicem, ut veniamus omnes in regnum Dei. Donec tempus habemus in quo sanemur, dedamus nos medico Deo, remunerationem ipsi tribuentes. Quam? Poenitentiam ex sincero corde. Namque præcius omnium est, & quæ in corde nostro versantur novit. Demus itaque illi laudem, non ex ore solum, sed etiam ex corde: ut nos tamquam Dei filios suscipiat. Etenim Dominus dixit: Fratres mei sunt illi, qui faciunt voluntatem Patris mei.

Mat 23. 10

Vitio relicto virtutem persequamur.

10. Itaque, fratres mei, faciamus voluntatem Patris, qui vocavit nos, ut vivamus: & persequamur potius virtutem, vitium autem derelinquamus veluti præcursores suppliciorum nostrorum, & fugiamus impietatem, ne nos mala comprehendant. Nam si bene agere studuerimus, contestabitur nos pax. Eam siquidem ob causam non est reperire hominem. Quilibet enim humanis ducuntur timoribus, præponentes voluptatem præsentem promissioni futuræ. Ignorant enim quantum tormentum habeat præsentium usus, & quantitas habeat delicias futura promissio. Et quidem si illi ista facerent soli, tolerabile esset:

Bonæ promissionis voluptas posthabenda.

Ὡς αὖν ἴσμεν, ἐπιγῆς, μεταποιήσουμεν. Παλὸς γὰρ ἴσμεν εἰς τὴν χεῖρα τοῦ πηκτοῦ. Ὁν ἔσονται γὰρ ὁ περιπέτης, εἰς τὴν σκιάζον, καὶ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ ὁ καταραστὴρ, ἡ σκιάζον, καὶ αὐτὸ ἀναπλάσσει. εἰς δὲ ἀποφάση εἰς τὴν καμινὸν τὴν πυρὸς αὐτὸ βαλεῖν, οὐκ ἐτι βοήθει αὐτῷ. ὅπως ἡ ἡμεῖς εἰς ἑσόμεν ἐν ταύτῃ τῷ κόσμῳ, ἐν τῇ σαρκὶ ἢ ἐπιβλήσειν ποτὴρ, μεταποιήσουμεν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας. ἵνα σωθῶμεν ὑπὸ τοῦ κυρίου, ἕως ἔρχου κηρὸν μετανοίας. Μετὰ γὰρ τὸ ἐξελθεῖν ἡμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, οὐκ ἐτι δυναίμεθα ἐκεῖ ἐξομολογησάσθαι ἢ μετανοεῖν ἐτι. Ὡς, ἀδελφοί, ποιήσαντες τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς, καὶ τὴν σάρκα ἀγνῶν τήσαντες, καὶ τὰς ἐπιτολαῖς τοῦ κυρίου φυλάξαντες, ἀληθόμεθα ζωὴν αἰώνιον. Λίγη γὰρ κίερος ἐν τῷ καταγλιῷ: εἰ τὸ κηρὸν ἐκ ἐτήρησται, τὸ μέγα τίς ὑμῖν δώσει; λίγη γὰρ ὑμῖν, ὅτι ὁ πικρὸς ἐν ἐλαχίστῳ, & ἐν πολλῷ πικρὸς ἐστίν. Ἀρα ἐν τῷ λίγῳ τήσανται τὴν σάρκα ἀγνῶν καὶ τὴν σφραγίδα ἀσπίλον, ἵνα τὴν αἰώνιον ζωὴν ἀπολάβωμεν.

Καὶ μὴ λεγέτω τις ὑμῶν, ὅτι αὐτὴ ἡ σὰρξ ἐκλείνεται, οὐδὲ ἀνίσταται. Γνωπέ, ἐν τίνι ἐσώθητε, ἐν τίνι ἀνβλήσαστε, εἰ μὴ ἐν τῇ σαρκὶ τὴν ὄντες. Δὲ οὖν ἡμᾶς ὡς ναὸν Θεοῦ φυλάσσειν τὴν σάρκα. Ὁν ἔσονται γὰρ ἐν τῇ σαρκὶ ἐκλήθητε, καὶ ἐν τῇ σαρκὶ ἐλάσασθε. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ κύριος, ὁ σώσας ἡμᾶς, ὦν μὴ τὸ πρῶτον πνεῦμα, ἐγένετο σὰρξ, καὶ οὕτως ἡμᾶς ἐκάλεσε. ὅπως καὶ ἡμεῖς ἐν ταύτῃ τῇ σαρκὶ ἀποληθόμεθα τὸν μῦθον. Ἀγαπήσουμεν οὖν ἀλλήλους, ὅπως ἐλθῶμεν ἅπαντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. ἕως ἔρχου κηρὸν τοῦ ἰαθῆναι, ἐτιδῶμεν αὐτοὺς τὸ θρακῶντι Θεῷ, ἀντιμωδιῶν αὐτῷ διδόντες. Ποῖαν; τὴν μεταποιῆσαι ἐξ εὐληθείας καρδίας. Προηώσται γὰρ εἶναι ἵδῃ πάντων, καὶ εἰδὸς ἡμῶν τὴν καρδίαν. Δώμεν οὖν αὐτῷ αἰώνιον, μὴ ἀπὸ σώματος μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ καρδίας, ἵνα ἡμᾶς ἀποστέλλῃ ὡς Θεοῦ υἱοῖς. Καὶ γὰρ εἶπε ὁ κύριος: ἀδελφοί μου οὗτοι εἰσιν, οἱ ποιῶντες τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς μου.

Ὡς, ἀδελφοί μου, ποιήσωμεν τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς, τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς, ἵνα ζήσωμεν, καὶ διώξωμεν μάλλον τὴν ἀρετὴν, τὴν δὲ κακίαν καταλείψωμεν, ὡς ἀποδοκιμῶν, ἵδῃ αἰμαρτιῶν ἡμῶν, καὶ φύγωμεν τὴν ἀσπίθειαν, μὴ ἡμᾶς καταλάβῃ τὰ κακά. Ἐὰν γὰρ σπυδάσωμεν ἀγαθοποιῶν, διώξεται ἡμᾶς εὐπία. Διὰ τοῦτῳ γὰρ τὴν αἰτίαν οὐκ ἐσθ ἀρετὴν ἀνθρώπων. Οἱ τινες γὰρ ἀγνοοῦσιν εὐπίας ἀνθρώπων, ἀπορημῶν μάλλον τὴν ἐσθ ἀρετῶν, ἢ τὴν μίλλυσα ἐπαγγελίαν. Ἀγνοοῦσιν γὰρ ἡλίλιω ἔχει βασιαν ἢ ἐσθ ἀρετῶν, καὶ οἱ αὐτῷ ἐπὶ ἔχει ἢ μίλλυσα ἐπαγγελία. Καὶ εἰ μὴ αὐτῷ μόνον

1. Hinc prævertitur Origenis error, quo, ut loquitur Iustinianus tom. 5. concil. Lab. p. 666. a, animum impiorum hominum, & præterea demonum gratiam suam habiturum esse, resuscitantque uti tam impios homines tam demones in pristinum ordinem suum revertunt. Hæc enim si sine poenitentia admitti nequeant: Rursumque dum numero sequenti docerunt, nullum post hæc vitam superesse tempus, in quo sanari valeant, illa in pristinum ordinem suum revertendi, ipsa amplius profus avertant. Neque minus Origenis de resurrectione placito advertantur, quo de eadem mox subiciuntur.

2. Ita Ignatius in epistola ad Philadelphios n. 7. carnem, inquit, vestram ut Dei templum esse debet.

3. Hoc est, cum esset Deus. Spiritus enim vocabulum sæpe apud antiquos divinam naturam sonare præfatione generali in novissimam operum S. Hilarii Pictav. editionem n. 62 & 63. pluribus exemplis demonstratum est: unde illud Augustini epist. 140. n. 21. ad Clementis mentem magis accommodandam exhibebimus: Verbum caro factum est & habitavit in nobis reddite vitam, & officium spiritus & habitare in illo: Quasi diceret, Verbum cum esset spiritus seu Deus, caro factum est naturam suscipiendo humanam; reddite vitam, & qui caro essis, efficiam quodam modo spiritus se Deus naturam induendo divinam; & habitare in Deo.

μῆτις ταῦτα ἱερῶν, ἀδικῶν ἰσθῶν. Ναὺ δὲ ἐπιμαρτυροῦν καταδεδουλωμένους τὰς ἀντιθέσεις ψυχῶν, ἀειδίτους ὅτι δασυὶ ἐξέσω τὴν πέσον, αὐτοὶ τε, καὶ οἱ ἀκούοντες αὐτῶν.

Ἡμεῖς οὖν ἐν καθαρῇ καρδίᾳ δουλοῦμεν τῷ Θεῷ, καὶ ἐσόμεθα δικαιοὶ· ἵαν δὲ μὴ δουλοῦμεν, ὅθεν τὸ μαρτυρεῖν ἡμῶν τῇ ἐπαγγελίᾳ τοῦ Θεοῦ, περὶ ταπεινότητάς τε. Λίγη γὰρ ὁ ἀποστατικός λόγος· Ταπεινοὶ εἰσὶν οἱ δὲ ψυχῶν, οἱ δὲ ἀκούοντες τῆν καρδίαν, οἱ δὲ λέγοντες, ταῦτα πάντα ποιῶμεν καὶ ἐπι τῷ πατρὶν ἡμῶν, ἡμῶν δὲ ἡμέρας ἐξ ἡμερῶν ἀποδοχομένους, οὐδὲν ταῦτων ἱερῶν. Ἀνοήτοι, συμβάλετε ἑαυτοὺς ζύλη· λάβετε ἀμπελῶν ἀφ' ὧν μὴ φιλῶσθε, εἴτε βλαστὸς γίνεται, μὴ ταῦτα ὄμφορξ, εἴτε σαρκῆ παρενεύει· οὕτως καὶ ὁ λαὸς μου ἀκαταστάτος καὶ θλίβεται ἐξ ἑσέ, ἵνα ἐπι ἀπολήσεται τὸ ἄγαθόν. Ἔστι, ἀδελφοί μου, μὴ δολοχόμενοι, ἀλλὰ λατρεύοντες ἑαυτοῦς, ἵνα καὶ τὸ μὴ δὲν κομώμεθα. Πιστὸς γὰρ ἐστὶν, ὁ ἐπαγγελίαν ποιῶν τῶν ἀντιμωδίας ἀποδιδόναι ἡμῶν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ. Ἐάν οὖν ποιῶμεν τὴν διαφθορῶν ἐσθῆτιν τοῦ Θεοῦ, εἰσέλθοντες ἐκ τῆν βασιλείαν αὐτοῦ, καὶ λατρεύοντες τῶν ἀγαθῶν, ὡς οὐκ ἔστιν ἡμῶν, αὐτοὶ ὀφθαλμοὶ ἴδον, ἵδι ἐπι καρδίαν ἀνθρώπων ἀνίσθη.

Ἐκδοχόμεθα οὖν καθ' ὅσον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, ἐν ἀγάπῃ καὶ δικαιοσύνῃ· ἐπειδὴ οὐκ οἴδαμεν ἡμῶν ἡμέραν τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Θεοῦ. Ἐπισημασθε γὰρ αὐτοὺς ὁ κερὶ ἐπὶ τῶν, πότε ἔξει αὐτοῦ ἡ βασιλεία, εἴπτε· Ὅταν ἔσται τὸ δύο ἐν, καὶ τὸ ἕν ὡς τὸ ἓν, καὶ τὸ ἄρσεν μὴ τῆς θηλείας οὕτε ἄρσεν ἐπὶ θῆλυ. Τὰ δύο δὲ εἰσὶν, ὅταν λαλῶμεν αὐτοὺς ἀλλήλους, καὶ ἐν δὲ δὴ σὺν σώματι ἐπινοητικῶν ἐν μία ψυχῇ. Καὶ τὸ ἕν ὡς τὸ ἓν ταῦτο λέγει· τὴν ψυχῇ λέγει τὸ ἓν, τὸ δὲ ἕν τὸ σῶμα λέγει. Ὅν ἔσται οὖν σὺ τὸ σῶμα φαίνεται, αὐτοὺς καὶ ἡ ψυχῆ σου δὴλ· ἐν ἐν ἐν τῶν καλῶν ἔργοις. Καὶ τὸ ἄρσεν μὴ τῆς θηλείας οὕτε θῆλυ, ταῦτο

iam vero perseverant insubstantes animas pravīs doctrinis imbuerē; nescientes quod duplicem habent condemnationem, & ipsi. & qui audiunt eos.

11. Nos ergo in corde mundo serviamus Deo; & erimus iusti: si autem non servierimus, quia fidem non habemus promissioni Dei, erimus miseri. Dicit enim sermo propheticus: *Miseri sunt qui animo duplices & corde incerti sunt; quique dicunt: Haec omnia audivimus etiam a patribus nostris; nos vero diem ex die expectantes, nihil bonum vidimus.* Amantes comparate vos arbori, vitem sumite: *primo quidem foliis defuit, inde fit germē, postea vna acerba oritur, deinde vna matura* Ita & populus meus agitationes & pressuras tulit. dehinc excipiet bona. Itaque, fratres mei, animo ne vacillemus; sed sperantes sustineamus, ut & mercedem reportemus. Fidelis enim est qui promittit se redditurum unicuique secundum opera eius. Si ergo fecerimus iustitiam coram Deo, ingrediemur in regnum eius, & accipiemus promissiones, quas nec auris audivit, nec oculus vidit, quaeque in cor hominis non ascenderunt.

12. Igitur in horas regnum Dei expectemus in caritate & iustitia, quando quidem adventus Dei diem nescimus. Interrogatus enim ipse Dominus a quodam, quando venturum esset regnum eius, dixit: *Cum duo erunt unus, & quod foris ut quod intus, & masculum cum femina neque mas neque femina.* Duo autem sunt unum, quando alter ad alterum loquimur veritatem, & in duobus corporibus sincere ac sine simulatione fuerit anima una. *Et quod foris ut quod intus* hoc dicit: animam vocat quod intus, & corpus quod foris. Quomodo igitur corpus tuum conspicuum est, ita & anima tua manifesta sit in operibus bonis. *Et masculum cum femina neque mas neque femina, hoc*

Reliqua defunt.

FRAGMENTA SUPERIORUM EPISTOLARUM, Quae in his non exstant, seu aliorum operum, apud veteres relicta.

I.

Ex Irenaei libro 3. adversus haereticos cap. 3.

Sub hoc igitur Clemente dissensionē non modicam, & reparans fidem eorum, & annuntians quam recens ab Apostolis acceperat traditionem, annuntiantem unum Deum omnipotentem factorem caeli & terrae, plasmatorum

A Salome videlicet in Evangelio secundum Aegyptios, uti auctore Casiano tradit Clemens Alexandr. Strom. lib. 1. cap. 495. Sic enim habet: *ἡ Κοινωνία οὐκ ἐστὶν ἡμεῖς, ἀλλὰ ὁ Θεός, ὅτι ὁ Θεὸς ἐστὶν ὁ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ καταβὰς, καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ ἔσται, καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ ἔσται, καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ ἔσται, καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ ἔσται.* Cum praesentem Salome quando expositorem ea de quibus interrogabat, dicit Dominus, *Quando potest indumentum concubaverit, & quando duo facti fuerint unus, & masculum cum femina neque mas neque femina.* Ad id quod subdit Clemens: *Primo quidem in quatuor Evangelis nobis traditis non habemus hoc dictum, sed in eo quod est secundum Aegyptios.* Quo Clemente Alexandrini testimonio relato, Cotelerius ac post eum Colomaeus observant, hinc Clemente nostro locum patuisse de castitate ac virginitate fuisse differendi, quod cum in hac epistola praesentibus & Hieronymus lib. 1. adversus Iovinianum c. 7. & Epiphanius haer. 30. n. 15. tradiderunt. Hinc quoque colligere licet, hanc epistolam Clemente Alexandrino ignotam fuisse. Alioqui non videtur cur Evangelii secundum Aegyptios locum ex Casiano, & non ex Clemente vel ex utroque se didicisse dixerit. Quin hoc fragmentum ad 1. epistolam pertineat. Irenaei praefatio dubitare non sinit. In eo Clementis sententiarum potius summa refertur, quam ipsa verba. Idcirco graecum Irenaei textum referre superfluum.

rem hominis ; qui induraverit cataclysmum, & Advocaverit Abraham ; qui eduxerit populum de terra Egypti, qui collocatus sit Moyses, qui legem disposuerit, & Prophetas miserit, qui ignem preparaverit diabolo & angelis eius.

I I.

Ex S. Johanne Damasceno Eclog. lib. 1. tit. 49. pag. 752.

S. Clementis Episcopi Romani.

B Τῷ ἁγίῳ Κλήμειτος ἐπισκόπῳ Ρώμης.

Ad salutem sufficit hominis erga Deum amor. Grati si quidem animi est, dilectionem erga eum conservare, qui nobis ut sumus est auctor: qua fit etiam, ut ad alterum ac senii expers seculum salvi evadamus.

Ejusdem. Tentavit Deus Abraham, non quia ignorabat quis esset, sed ut posterioribus seculis notum faceret, nec latere pateretur tantum virum: quin potius alios ad fidem & patientiam illius excitaret, suaderetque filiorum amorem præ divini præcepti executione negligendum esse. Quamobrem prospexit ac fecit, ut historia ejus litteris commendaretur.

Αὐτοῦτος εἰς σωτηρίαν ἢ εἰς Θεῶν ἀνδραπέυα γὰρ ἐστὶ τὸ ἀπὸς τὸν τὸ εἶναι ἡμᾶς αἰτίον ἀποσώζειν σοφῶν, ὡς ἦς καὶ εἰς δόξῃν, καὶ ἀγῆρω αἰδῶνα διασωζόμεθα.

Τὸ αὐτὸ. Ἐπέρασεν ὁ Θεὸς τὸν Ἀβραάμ, ἐκ ἀγῶνός τῆς ψυχῆς, ἀλλ' ἵνα τοῖς μετὰ ταῦτα δείξῃ, καὶ μὴ κριθῆναι τὸν τοιοῦτον, καὶ διαγέσθῃ εἰς μίσησιν τῆς ἐκείνου πείρας. καὶ ὑπομῶντις, καὶ πέσει καὶ τῶν σοφῶν ἀμελείῃ ἀπὸς ἐκπλήρωσιν Θεῶν ἀποσώματις. ὅθεν ἰσχυρῶν περὶ αὐτοῦ ἰστοῦν γινώσκονται ὡκονόμησιν.

I I I.

Ex S. Johanne Damasceno lib. 1. Eclog. tit. 23. pag. 783.

S. Clementis Episcopi Romani e secunda ad Corinthios epistola.

C Τῷ ἁγίῳ Κλήμειτος ἐπισκόπῳ Ρώμης ἐκ τῆς β. ἀπὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς.

Non turbet cor vestrum, quod iniquos defecentes videamus, & Dei servos angustis afflicto. Nemo quippe justorum continuo fructum retulit, sed illum expectat. Si enim justorum mercedem Deus statim redderet, mercaturæ, non pietati operam daremus. Justi siquidem esse non religionis, sed questus gratia videremur.

Μὴ παραστήτω τὴν καρδίαν ὑμῶν, ὅτι βλέπομεν τοῖς ἀδικῶν πλουτοῦντις, καὶ εὐνοχοῦμεθα τοῖς τῷ Θεῷ δούλοις. οὐδέκ γὰρ ἴσθ' δικαίων τυχῶν καρπὸν ἔλαβεν, ἀλλ' ἐκδέχεται αὐτοῖν. εἰ γὰρ τὸν μισθὸν ἴσθ' δικαίων ὁ Θεὸς ἀδίκῶν ἀπέδιδυ, ἐμπορεύομεθα ἡμεῖς, καὶ οὐκ ἐπιβουλεύομεν, οὐδ' ἄρα τὸ ἐπιβουλεύομεν, ἀλλὰ τὸ κερδαίνειν διώκοντες.

I V

Ex vetusto codice in bibliotheca PP. soc. Jesu.

Sancti Clementis ex epistola secunda ad Corinthios.

D Τῷ ἁγίῳ Κλήμειτος ἐκ τῆς ἀπὸς Κορινθίους β.

Qui presentia sentit, intelligit etiam ea, que nonnulli jucunda reputant, aliena & procul dista non esse ab iis que odio habentur. Quin etiam divitiæ sæpe numero magis quam paupertas læserunt, & sanitas plus morbo afflixit. In summa, gratiarum atque optatarum rerum affluentia, omnium tristitiam ac fugiendarum causa & materia evadit.

Ὅ ἴσθ' παρόντων αἰσθητικὸς, συνίησιν εἰς οὐτὴ ἀλογίζονται τινες εἶναι περὶ τὰ, ζῆλον καὶ μακαρίων εἶσι ἴσθ' ἀπεχθῶν. Ἀλλὰ καὶ πλοῦτος πολλὰς μάλλον πένιας ἐθάρσα, καὶ ὑγεία πλείον ἰατρῶν νοσοῦ. καὶ καθόλου ἴσθ' λυπηρῶν καὶ φθαρτῶν πάντων ἐπιβουλεύοις καὶ ὕλη, ἢ ἴσθ' ἀσπασῶν καὶ κατὰ δὲ χεῖρ κερδαλὴ γίνεται.

En

1 Forte nihil aliud, quam quod hic Irenæus indicat, commemorare voluit apud Justinum auctor responsionum ad quæst. 74. ubi ait: Se presentis rerum status finis est impiorum per ignem judicium, prout dicitur Prophetarum & Apostolorum scriptura, insuperque Sibylla prophetas, quemadmodum ait beatus Clemens in epistola ad Corinthios. Quod si ita est, Clementis epistolam primam citat ille scriptor, non secundam: adeoque ruit Usserii adversus hanc argumentum, quod in ea Sibyllini libri, quos Clemente posteriores esse vult, laudati fuerint. Sed neque in alio loco pseudo-Justinus Sibyllinos libros a Clemente citatos esse affirmat: commode enim illius verba intelligere ita licet, ut presentis status finem fore impiorum per ignem judicium Prophetarum, Apostolorum, ac Sibyllarum, necnon Clementis dixerint; maxime si valeat Cotelieri conjectura, in græco sic uti (non tantis) quæritur & μακαρίων Κλήμειτος, legendum esse opinantis.

2 His allatis Irenæus Clementis epistolam commendat his verbis. Hunc patrem Domini nostri Jesu Christi ad ecclesiam annuntians, ex ipsa Scriptura qui voluit discere posuit, & apostolicam Ecclesie traditionem intelligens, cum se referret epistola huius qui nunc scribo docens. Ubi dicimus duplicem Christianæ scientiæ fontem, Scripturam nimirum & traditionem.

3 In quo scilicet continetur Ecloga sacra S. Damasceni. Excerptum fuerat hoc fragmentum Cotelieri opera ex cap. 10. ubi ait: ἀποσώζειν ἢ τὸν αἰώνιον ἀγαθόν, καὶ ὅτι χρὴ τὸν πατέρα καὶ μητέρα κτλ. quod respondet capiti 20. libri 3. Parallelorum apud Damascenum olim editorum, ubi tamen delectabatur, quoad illud in novissima Damasceni editione tom. 2. pag. 777. eruditissimus vir Michael Lequien nobis exhibuit.

V.

Ex Sermone S. S. Maximi edit. Combess. pag. 556.

Κλήμης Ρώμης.

A

Clementis Romani.

Οὐ δίδωμι ἐστὶ, τῷ δαδόντι ἐγκαταλειφθεῖσθαι, τὸ δὲ δίδωμι παραμείβω τῷ ἀγνώστῳ.

Hand equum est, eo qui dedit derelicto, qui data sunt apud ingratos remanere.

VI.

Ex ms. collectione Sententiarum ex patribus aliisque auctoribus descriptarum in cod. 143. Barocc. bibliotheca Bodlejiana cap. πηξ σωμαθείας κη ἴδως fol. 136.

Κλήμης Ρώμης.

B

Clementis Romani.

Διαφέρει τυχάνει ἀληθείας κη σωμαθείας· ἢ μὴ γὰρ ἀληθεὶς γινώσκω ζήτησιν λέγεται, τὸ δὲ ἴδως ἐστὶν ἐν παραληφθῆ, ἐπὶ ἀληθείας, ἐπὶ ψαδῆς, ἀκρίτως ἢ ἐπιτοῦ κρατυάται· Ἐὰν γὰρ ἴκασθαι ἐκ παιδοῦν ἰδίξεται, ταιπὺς ἰμμαινεσθῆται· ὁ γὰρ μισθὸς τῆς δῆς τῶ ἐπιτοῦ τῆ ἡλικία σωμαστὶ, τῶν δῆς τῶν πολυχρότων ἢ παιδοῦν σωμαστὶ σωμαστὶ σωμαστὶ, δεοῦ σωμαστὶ τῶ ἀμαρτίαν σωμαστὶ.

Est differentia inter veritatem & consuetudinem: veritas enim sincere quaesita invenitur, consuetudo autem qualiscumque etiam assumatur, sive recta, sive vana, indiscriminatim a semetipsa firmatur. Quibus enim quisque a puero assuescit, illis inherere amat. Quod enim quis odit pro ea prudentia quam aetas innoxia, id ob diuturnam malorum consuetudinem facere cogitur, peccatum nactus gravem contubernalem.

VII.

Ex Basilio lib. de Spiritu-sancto o. 29.

Ἀλλὰ κη Κλήμης ἀρχαιότερος, ζῆ, σπσπ, ὁ Θεός, κη κῆς Ἰησοῦς Χριστός, κη τὸ πᾶνμα ἅγιον.

Sed & antiquior Clemens, vivit, inquit, Deus, & Dominus Jesus Christus, & Spiritus-sanctus.

VIII.

Ex vetere codice bibliotheca regia.

Τῷ ἁγίῳ Κλήμει ἐπισκότῳ Ρώμης, μὴ τῷ ἀπίστῳ Πέτρῳ τοῦ ἀποστολικῷ ὄρει κη σωμαστὶ, ἐκ τῷ ἁγίῳ πνεῦμα.

Sancti Clementis Episcopi Romani, qui post Apostolum Petrum Sedi Apostolicas praesuit, de Spiritu-sancto.

Μακάριος ὁ κελευσμένος ὀφθαλμοῖς ἀνοίξας, κη διακομῆσθαι ἀδματι πνεῦμα δῆς τοῦ ἰγῆραι ἀμαλαθῶν. Τὸ χαμαὶ κῆσθαι τοῦτο ἢ κη τὸ ἐπὶ τοῦ δῶν μὴ ἐστῆναι, τὸ τῶ ἀληθεῖαν ἐκίχεν. Ἀνάσσει δὲ ἐστὶ πατρὸς ἢ ἐπίγνωσις, κη ἐπιφάνεια τῶν υἱῶν, ἢ τῶν αἰθέρων ἐφαπέρωσι. Μακάριος ἀνὴρ ὁ γινώσκων τῶν τῶ πατρὸς δῶσιν δὲ ἐκτορθεῖσθαι τῶ πεπεγῆν πνεύματος. Μακάριος ὁ γινώσκων κη λαβόν, ὅτι τὸ ἁγίον πνεῦμα ἐστὶν ἡ δῶσις αὐτοῦ. Καὶ τῶν σὲ τυτφῶν πεπεγῆσθαι κη τῶ γὰρ ζῶν ἀκαθάρτων ἐχει, κη ἀκαθάρτων ἐστὶν. Ἀκαθάρτος δὲ ὁ πατὴρ πνεῦμα ἰδῶσθαι ἀκαθάρτων, ἀόργητων, ἀπεκρῶτων, τῶ λειπῶν, ἀμείνων, ἀπὸ σπλαγχνῶν ἰδίαν ἀπορίμηνος, ἰνα μὴ δῶσθαι τῶν ἀκάθαρτων, κη τῶ ἀκαθάρτων δῶ τῶν ἐπίγνωσιν. ἴσθαι ἢ τῶν ἁγίων κη ἁδῆς, τὸ ἀπ' αὐτοῦ ἀφελθῶν, κη διωκόμενος αὐτοῦ, κη δῶσθαι αὐτοῦ, ἐκ πληρώματος δῶσθαι αὐτοῦ φανερωθῆσθαι. τῶν οἱ λαβόντες τυτφῶνται ἀληθείας τῶν, χάριτος τελείας.

Beatus vir qui clausos oculos aperuit, & expulsus status difficultate spiritum per resurrectionem accepit. Hoc erat humi jacere, & in pedes non stare, non habere veritatem. Resurrectio autem est Patris agnitio, & apparitio Filii, qua sensus patefecit. Beatus vir qui cognoscit Patris donum per processionem sanctissimi Spiritus. Beatus vir qui agnoscit & comprehendit Spiritum-sanctum esse donum illius, ab eo in figura columbae traditum. Hoc enim animal innocentiam habet, & caret felle. Pater autem ab omni malitia alienus Spiritum dedit a malitia alienum, expertem irae atque acerbitalis, perfectum, intaminatum e suis visceribus emittens, ut componeret saxula, & ejus, qui videri non potest, preberet cognitionem. Ille ergo Spiritus-sanctus est & rectus, qui ab ipso procedit, item virtus illius, & voluntas ejus, qui ad plenitudinem gloriae ejus apparuit. Hunc qui accipiunt, veritatis & gratiae perfectae typo signantur.

FRAG-

1 Fragmentum hoc debemus Johanni Ernesto Gratio, qui illud tomo 1. Spicilegii patrum pag. 289. in lucem emisit. Postquam illius patre, a verbis ὁ γὰρ μισθὸς τῆς ἀδῆς usque, a Maximo edit. Combess. Sermone 62. pag. 673. inserta jam habebatur.
2 Nemo non videt Dei nomine personam Patris intelligi. Id enim antiquis moris esse nullus ignorat, nisi qui in ipsorum scriptis peregrinus est, ut cum Deum simpliciter sine adjuncto in scripturis legunt vel ipsi evocant, Patrem hoc nomine exp. edum interpretentur atque ipsi expriment. Ex hoc autem fragmento nonnulli, speciem de Spiritu-sancto sermonem a Clemente habitum esse volunt idque subsequenti confirmant: sed rem non evincunt; cum etiam in epistolis de Spiritu-sancto hoc differere licuerit, ac certum sit mutilas esse epistolas superiores.
3 A Johanne Baptista Corelerio eratum est, & vulgatum inter notas ad libri 1. Recognitionum caput 29. pag. 247. Non auctorem afferere ex eodem opere excerptum, ex quo Basilias superius fragmentum exscripsit. Nempe cum Basilii consilio, non locus atque praecedens, opportunum accommodatumque esset, probabile est Basilium neque illud emissurum fuisse, si ibidem exstitisset.

aliquo violenti tumultu correptus a furentibus, sit-
timque (ut sit in delictis flagrantibus) plenas capite
saltem post occasum solis: quo momento Judaicum sab-
batum dieque kal. Aprilis desinebat, tuncque prima
sabbati, eademque Aprilis mensis illic numerabatur se-
cunda. Atque hoc est, quod Hieronymus in Ezechielem
cap. 49. traditum a maioribus non satis intellexit; dum
scribit *Immolatum Jacobum die secunda paschalis*; quod
constare haud posse Baronius quoque pervidit. Et certe
pascha Judaicum isto anno incidit in diem demum 4.
Aprilis ad vespertam. Non ergo die secunda paschalis
occisus est Jacobus, sed secunda mensis, inquam pascha
illo anno incidit.

Post occisum ergo, seu ipsi adhuc kalendis Apr. seu
postridie utane Jacobum: videns Herodes hoc placuisse
Judais, *appellati apprehendere & Petrum*: non quidem
eodem (crede) die, sed uero saltem alterove interposi-
to: quibus populi adplausum explorare ac perentitiera
potuit, & Petrus inveniri: qui proin raptus fuerit in
carcerem, ipso die *axymorum*, sanctissimo securitatis asy-
lo, & propter publicani lachrimam ad tam tristitia ino-
linabili. Sed Herodes nec sabbatum in Jacobo, nec
pascha in Petro remorata sunt, quo minus saltem com-
prehenderentur, dilato interim supplicio: quod Petro
meditabatur *post pascha* dieque axymorum omnes tran-
sictos. Is ergo custodiebatur in carcere: ex quo per An-
gelum liberatus est pridie destinari supplicii, nocte sci-
liet inter 12. & 13. Aprilis.

Liberatus tanto miraculo Petrus, relicta Judaea con-
tulit se in alia loca, peragratisque regionibus variis
Ecclesiasticis confirmatis, pervenit tandem Romam, ce-
perante anno Claudii secundo, ipso 11. & Iargo coffi-
qui fuit annus era nostra 43. Fixitque illic Sedem Pon-
tificiam: cujus cathedra natalis celebratur 18. Januarii.
A qua die ad eius mortem numerantur anni xv. men-
ses v. dies xii. si numeres a die xv. kal. Feb. ad 11.
kal. Julii anni nostri 67. quo crucifixus, animam Deo
reddidit.

Medio isto tempore, cum Claudius Imperator edicto
Judaeos Romae expulisset, ipse quoque Petrus cedere co-
actus est; reversusque in Judaeam concilium habuit illud
primum Apostolorum, anno nostro 50.

Claudio deim sublato ad diem 11. idus Octob. an-
no nostro 54. successit Nero; primo imperii sui quin-
quennio clementissimus Princeps. Sub quo Petrus rever-
sus Romam, non illic sedentariam vitam transegit; sed
gnaviter atque impigre, alias quoque orbis Romani pro-
vincias circumiit; ac denique in Britannias penetravit.
Dum vero abest, ne Roma sine capite interim ageret,
Linum illi constituit Episcopum consulari Neronis &
Veteris anno nostro 55. Is vero sedit annos xii. (in-
choatis interpretator) hoc est, xi. exactos cum men-
sibus xv. diebus xii. quotidiem menses ac dies habent
membrana Bucheriana. Desit ergo vivere anno nostro
66. omnino, vivente adhuc Petro: quod luculenter con-
firmat anonymus scriptor de certaminibus, peregrinatio-
nibus, vita & morte Petri & Pauli: quem Astrundelia
comitis Sacellanus e Graecia secum advevit in Angliam;
ex quo Patricius Junius illustrem hunc locum citat Grae-
ce quidem, sed quem ego sic Latine repraesento.

*Mortuus Petrus in Britannia dies aliquot, cum mul-
tis illuminaisset verbo gratia, Ecclesiaeque constituisset,
postquam Episcopus quoque & Presbyteri ac Diaconos
ordinasset impiegit manibus; duodecimo Neronis anno
(is fuit noster 66. iam indicatus) iterum Romam ve-
nit; ubi Linum jam mortuum inveniens Clementem le-
gatum illi ordinavit, suorum, dignitatemque istam recu-
santem. Quam idoneis rationibus persuasum, ac confide-
re admontum in cathedram dicendum eloquiarum (quam
sic obtinuerat) suavitatis. Protectionem Petri hac in
Britanniam aliunde vidit etiam Baronius: & est lucu-
lenter adstructa non ita pridem. Sed pergit post pau-
cas, idem anonymus.*

*Igitur confectis militis comprehensi omnibus qui Chri-
sto nomen dederant, in condemnatorum eos deduxerunt
locum. Et Clementem quidem usque ad cognationem Cae-
saris persequens: Herodionem vero & Olympam cum re-
liqua multitudine gladio percusserunt. Petrum autem ma-
gnam illum Dominum Apostolum sic inverso suspenderunt
in cruce; in qua vulnerum dolores inquit Christi ac Dei
nostri percipimus, puram suam atque incontaminatam ani-
mam in Dei manus obtulit. Clement vero discipulus ejus
& Episcopus pretiosum ejus corpus magnifice in loco il-
lustri tumulavit.*

Ecce, ut vivente adhuc Petro Linus sederit Episco-
pus; quem propterea chorepiscopum Marianus aliquo
scripserunt, inter quos Leo II. successor Agathonis: *Pe-
trus, inquit, adiutores sui accevit Linum & Cletum;*
*non tamen Pontificii potestatem eis tradidit, sed Cle-
mens.* Tam certum semper fuit una cum Petro Linum
praefuisse fidelibus Romanis; & ab eodem Petro tradi-
tum Pontificium Clementi. Sic ergo liquidior incipit
fluere haec chronologia in hunc modum.

Anno nostro 66. Linus postremum vixit, mortuus

die 23. Septembris, anno xii. Neronis, quo Petrus ex
Britannia reversus Romam Linum invenit jam mortuum.
Ipse mox cum Paulo conjectus est in carcerem Mamer-
tinum, in quo detenti fuerunt menses octo usque ad
finem Junii sequentis.

Anno nostro 67. Petrus in carcere constitutus persua-
sit Clementi ut Episcopatum vellet suscipere & Lino
succedere. Is ergo ex hujus anni circiter paschate sedit an-
nos 9. menses undecim dies 12. ut habet Indiculus; juxta
quam occisi Petri pretiosum corpus magnifice sepelivit
insigni in loco, ut vidimus.

Anno ergo 77. cum Roma inter fideles orta esset
(qualis postea Corinthi) magna discussio super honore
Pontificatus: ne quasi ex testamento Petri successisse vi-
deretur Clemens; ac ne postea haec principatus ambi-
tione perniciosi exempli haberetur: ultra se Pontificatu
abdicaavit, usus istis verbis, qui in altera epistola Co-
rinthiis proponit imitanda. *Se propter nos, seditis, con-
venite, & schismata orta sunt, emigrao, abbo, quo-
rumque voluntas.* Epiphanius in haeresi Carpocratiano-
rum, hanc Clementis abdicationem hoc epiphonemate in-
ruit conclusam: *secudo; Abeo; bene sabbatarum populus
Dei, addens se id in commentariis quibusdam sic inve-
nisse.* Abdicaavit ergo die 12. Februarii, quo tunc
fuit feria quarta cinerum: ita post 4. dies Cletus, &
re & nomine electus sedere cepit ex die 16. Februarii
dominica ipsa quadragesima, renatusque Pontificatus vi-
dominica ipsa quadragesima, renatusque Pontificatus vi-
vo Clemente annis sex, mensibus duobus, diebus decem:
quos Indiculus repraesentat exserte a consulari, inquit,
Vespasiani viii. & Domitiani v. qui est annus mihi iam
indicatus 77. planissime.

Anno igitur nostro 83. Domitiano 12. & Rufo con-
sulibus obierit Cletus die 26. Aprilis, ut est in heme-
rologio, intervallum illud a creatione illius, ad unguem
confirmante. Vacasse traditur sedes diebus 15. Ergo ex
die undecima Maii (quo tunc fuit pentecoste) rursum
electus Anacleus sedit annos 12. menses duos (non 10.)
die 3. usque ad annum nostrum 95. diemque heme-
rologio agnita 13. Julii, Domitiano xvii. & Flavio Cle-
mente consulibus: quos etiam agnoscit Indiculus, mira
in his constantia, & veri fide.

Erat hic annus Domitiani tyranni decimusquartus,
quo persecutionem suscitavit in Christianos, cuius causam
Clemens in epistola illa luculenta, (quam ex per-
sona, non sua sed Ecclesiae Romanae, scripsit ad Corin-
thios adversus suum Episcopum seditiosos,) refert in
diffidia ista Christianorum adversus se invicem confur-
gentium: quale quid etiam Romae factum innuit; suum
ipsum certamen ante annos 12. tacite innuens.

Interim autem, sive occiso jam Anacleto, sive con-
jecto in vincula; Evaristus successor designatus est: cui
membrana tribuunt an. dies 21. Coniectus in car-
cerem anno nostro 116. octavo sui Pontificatus: Elia-
no & Vetere consulibus, vivente adhuc Trajano ut ha-
bent acta: in quo carcere duos annos egit usque ad ter-
tium Martii nostri 100. die 23. Novembris: neque
mors eius ex Ponto Romam perierit potuit nisi post dies
saltem 30. hinc factum est, ut abinde numerato alio
velut initio Evaristus sedisse scribatur annos 7. menses
die 2. usque ad diem 26. Octobris anni 108. Utque
in Graecis legam; post octennium Evaristi Pontificis, suc-
cessisse Alexandrum anno xii. Trajani.

Alexander ergo sedere cepit ex anno 108. iam dicto:
sedique annos 20. menses 2. dies 21. Coniectus in car-
cerem anno nostro 126. octavo sui Pontificatus: Elia-
no & Vetere consulibus, vivente adhuc Trajano ut ha-
bent acta: in quo carcere duos annos egit usque ad ter-
tium Martii nostri 110. die 23. Novembris: neque
mors eius ex Ponto Romam perierit potuit nisi post dies
saltem 30. hinc factum est, ut abinde numerato alio
velut initio Evaristus sedisse scribatur annos 7. menses
die 2. usque ad diem 26. Octobris anni 108. Utque
in Graecis legam; post octennium Evaristi Pontificis, suc-
cessisse Alexandrum anno xii. Trajani.

Sic ergo specimini saltem praebito restituenda (quod
pollicebar) chronologia Pontificum, intellescoque tempore,
quo Episcopatum gessit Clemens, quoque post abdicatum
Pontificatum tandem occisus est. Videamus nunc & de
vero epistolatum illius tempore; istius maxime quan-
tum nunc damus. Nam illa praecleara, omnibusque antiquis
Patribus laudata, & in Ecclesiis instar apostolicarum re-
citari solita, qua data est sub persona non abdicati Cle-
mentis, sed potius Romanae Ecclesiae (post Anacleum
sine Episcopo degentis scilicet) ad Ecclesiam Corinthiam,
satis iam suam occasionei annumque indicavit nostrum
95. fervente persecutione Domitiani quam maxime per-
scripta: eodem admodum stilo, quod idem Romanus Cle-
mus ad Cyprianum utitur. At character nostrae hujus
homiliae similior quam epistola, & ab altero diversissi-
mus, privatim scriptorem arguit. Tempus quoque infi-
nuat pacatissimum, nullis in Ecclesia procellis turbi-
dum; tantoque magis ad caritatem mutuam fovendam
que pacem hortatorium. Ad quam obtinendam non o-
por-

poterat inveniri hominem, qui tam largitur, sed Deum scilicet. Quibus verbis vel ego fallor, vel inauditur Vespasianus Imperator: qui anno nostro 75. sexto suo consulari templum pacis aeternam omnium orbe toto pulcherrimum dedicavit: semet existimans illum principem pacis, patrem futuri saeculi, prae-nunciati apud Isaiam, cuius imperii non foret finis. Non hunc erga mortalium hominem, sed Deum inveniri debere monet Clemens, qui aeternam pacem suis largiturus sit. Tanto ergo epistola haec est prior illa, quae post xx. demum annos mis-

sa fuit Corinthum. Idque subindicat apud Eusebium lib. 4. cap. 23. Dionysius Corinthiorum Episcopus in epistola dicata Soteri Papa circa annum nostrum 167. in qua Romanos alloquitur his verbis: *Hodie dominicam scriptam die peregrinus, in qua legimus vestram epistolam, quam semper ad nostram instructionem legimus. Sicut & priorem nobis a Clemente scriptam.* De quibus verbis quod volui consilio: Clementis ipsius esse hanc epistolam; illam vero alteram, non tam decrepiti Clementis, quam etiam Romani Cleri.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE S. I.

Petrus Crabbe, doctissimus ex ordine minorum S. Francisci Theologus, in altera quam anno 1551. molitum est conciliorum omnium editione, cum Apostolicarum constitutionum S. Clementi Papa vulgo tributarum opus integrum nancisci non potuisset, brevissimam illarum epitomen ex libro octo in Greca insula reperitis exhibuit lectoribus pag. 27. inventore atque interprete Carolo Capellio Veneto. Laurentius Surius Lubecensis, Cartusianorum eximium decus, vestigia Crabbi secutus anno 1567. eisdem constitutiones integras ex interpretatione Caroli Bayli Ostunensis Episcopi, ne quidem omnia eisdem scholis ac notatiunculis representavit. Dominicus vero Nicolinus anno 1535. Venetam editionem parviorum, laculentiorum Boviana adhibuit R. P. Francisci Turriani Hispani & sociorum Jesu sacerdotis versionem, atque eruditissimas observationes apologeticas, una cum praefatione prolississima, quas ante decennium Cardinali Guillelmo Sirleto auctor plurima veteris scripturae cognitione praestans obtulerat. Severinus quoque Blaius Colonienfis Theologus Nicolini editionem anno 1608. in omnibus fere imitatus eisdem S. Clementi auctoris constitutiones, quae apud quidem expuncto lectoribus suis anno 1606. in Colonienfi Latina conciliorum omnium editione annueravit abscissis duntaxat praefatio & explanationibus, oppido longioribus. Verum idem ille Binus anno postea eiusdem saeculi nostri decimo octavo, cum Graeco-Latinam Conciliorum generalium Romae anno 1608. excursorum collectionem suam compilationi interferevit, & pro sex prioribus voluminibus decem emisit publicam in lucem maximo non solum catholicorum applausu, sed etiam fructu; constitutiones istas Apostolicas (de quarum auctore etiam non constat, atque adhuc sub iudice lis sit, nemo tamen sane mentis opus esse antiquissimum unquam negaverit) cum Turriano omni illo apparatu penitus rejecit, levi duntaxat ac nullius prope momenti apud eruditos lectores, tan insolentis facti allati excusatione. Nondum sane prodierat, quae eodem anno apparuit, editio Graeco-Latina earundem constitutionum, quam R. P. Fronto Duczus, Burdegalensis S. I. a se magno studio elaboratam Joannis Zonaræ commentariis & Constantinopolitano sub Menha Concilio, aliisque antiquitatis canonice monumentis subiecit. Hanc si nactus fuisset vir utili-

tatis publicae studiosus, verum in Graecis, ut multa decent parum exercitatus, non prae-termisisset, opinor, uberrimum illum universi fere apud Graecos canonici juris fontem & disciplinae Ecclesiasticae thesaurum in plebrique locupletissimum videri non potuisset, in quo docet sanctus Epiphanius, complectentem, licet in eo aevos quam plurimos reperiri & ab haereticis Graecisque multa perperam inculcata, nonnulla adulterata atque corrupta, nemo paulo eruditior sit qui non ultro lateatur cum Baronio, Bellarmino, Perronio, Sirmondo, Petavio, aliisque Catholicis traditoribus post Zonaram, Balsamonem, alioque etiam Graecos, qui docent vixisse antea quosdam videri in Graecis. Gabriel Albapineus ep. Aurelianensis lib. 1. observationum cap. 13. docet antiquissimas esse multaque in illis excellentissimas & magis ponderis contineri: nec dubitare se quin olim Graeca Ecclesiae pro legibus, manuali, pontificali seu rituali, ut vocant, codice fuerint; satisque constare, nihil quicquam in his reperiri, quod Ecclesiasticae quatuor primorum saeculorum disciplinae consentaneum non sit; nemini quoque dubium esse debere quin probus & antiquus liber sit; quique eas attentius legerit, eadem de illis, quae de canonibus Apostolicis, iudicaturum; additas videlicet decursu temporum primis novis, quemadmodum & novae leges ac constitutiones in regimine Ecclesiae novis occasionibus enatis factae sunt. Neque hic sollicitabo manes solertis, mihi dum videret, amici, regis seu Luparez ut vocant collectionis conciliorum editoris, quem Binianis erroribus tenacius saltem per initia adhaesisse sapius doluimus. Unum hic tantummodo subiungam, me libris illis octo a peregrino solo, cujus extremae margini jacent insiti plerisque incogniti, avulsos erutoque, in proprium nativumque locum transtulisse. tum mea sponte incitatum, tum clarissimorum virorum consilio atque auctoritate fretum, praefertim vero illustrissimi ac reverendissimi Petri de Marca Archiepiscopi Tolosani a christianissimo rege ad Archiepiscopatum Parisiensem die 26. Febr. hujusce anni 1662. nominati, & a Summo Pontifice die 3. Junii cum maxima meritorum ejus commendatione translatis: quem si haec praecipue studia foeculeris, eruditorum nostri saeculi principem appellasse nunquam pigebit. Sed heu dum ista typis parantur die 29. Junii ejusdem ad superos abiit bonis eruditisque omnibus inconfolabiliter lugentibus.

IN CONSTITUTIONES APOSTOLICAS

Anotatio critica & chronologica.

Constitutiones, quas vocant apostolicas, copus esse spurium, ab iis, quibus ascribuntur, apostolis, tum & ab ipsa apostolorum aetate penitus alienum, nemo Theologos modo ignorat vel dissiterit. Quibus vel silentibus vel dissimulantibus, res tamen ipsa per se loqueretur, cum operis illius auctor ineptus sit adeo interdum, ut ab apostolorum, quam affectat, gravitate se penitus degenerem ostendat. Celebris est similitudo, qua Deo Patri, Filio, & Spiritui Sancto Episcopum, Presbyterum: & Diaconum comparat lib. 2. cap. 26. Nec minus ineptit cum lib. 6. cap. 20. vetera sacrificia ante idololatriam populi praemissa tantummodo, & sponte offerenda, sed populo demum in crimen prolapsa, ut sacrificiis numen agnosceret lege in-junctum fuisse statuit. Privatam ultionem per se quidem justam agnoscit, quam ideo vetuit Deus, ait, eo quod tolerantiam ultione praestantiorum agnoverit lib. 6. cap. 23. Si scriptorem hunc audias Afrorum consuetudo de rebaptizandis haereticis, Romanorum disciplina, quae sacramen-

Etum illud a quocumque tandem collatum admittit, & suscipit, tantopraestantior est, quanto veritas errorem praecedat. Vide lib. 6. cap. 15. Aetatem etiam multo praestantiora recentiorum prodit consuetudo illa templorum ritu Christianis peculiari excitatorum, cujus meminit auctor lib. 2. cap. 57. Templum enim a Christianis saeculo demum secundo primum erigi coepisse mihi admodum probatur. Cum Episcopos ad varias orbis ecclesias destinatos recentet, eos commemorat, qui diu post Apostolos vixerunt. Vide lib. 7. cap. 47. Quin & scriptoris illius aetate ecclesia Christi totum per orbem diffusa, catholicae nomen sibi merito vindicabat, quo illam elogio idem auctor non semel laudat. Id vero quam immerito de ecclesia, qualis erat Apostolorum aetate, affirmaretur, nemo non intelligit. Ex his omnibus probatum arbitror lucubrationem hanc Apostolorum aetatem nec sapere, nec praeferre.

At cujus demum aetatis opus illud iudicavimus? Alii aliter sapiunt. Ego vero cum in lib. 1. cap.

cap. 23. &c. adeo multis commendatam legerim A
episcopis erga resipiscentes Fideles benignitatem,
& clementiam; cum omnes cujuscumque tan-
dem criminis reos, idololatria quidem excepta,
ad pœnitentiam, & pacem, siquidem veniam po-
pulerint, admitti: Scriptor ille mandat; id ego
quidem contra Montanistas dictum suspicor, quo-
rum æreus sæculo labente secundo emerfit. Ex
quo confici posse cenfeo lucubrationem hanc sæ-
culo tertio proculi facile potuisse. Sed & me-
dio circiter sæculo illo tertio evoluto S. Diony-
sius Alexandrinus a Basilide episcopo consultus
quota noctis hora jejunium solvi liceret sabba-
to antepaschali, respondit, se definire nihil au-
surum, cum Romani ad galli cantum illud pro-
rogare consueverint, alii citius solverint. Id B
profecto demonstrat ignoratas ab illo fuisse apo-
stolicas constitutiones, cum in illis lib. 5. cap. 18.
ad gallicinium prorogandum sabbati hujus jeju-
nium edicatur. Cum tamen, ut supra monui,
ætate illa vixerit auctor, qua ecclesia totum
late per orbem tandem promulgata, & dilatata
erat; idque demum ætate Constantini obtinuerit:

A ideo Constantini ætate antiquiorem non existi-
maverim. Rursum autem sæculo quarto incunte,
anno, quantum arbitror, 309. concilium Eli-
beritanum celebratum est, cujus primus canon
admitti vetat ad communionem illos, qui a fi-
de ad idololatriam apostatauerint, quantumcum-
que de crimine dein pœnituerint, idque demum
repugnare videtur apostolicæ illi constitutioni,
cujus supra mentio facta est: ex qua conjectura
docemur constitutionem illam nondum anno il-
lo innotuisse. Vicissim vero auctor de Filio Dei
ita passim, & frequenter loquitur, quemadmo-
dum Antenicæni Patres scribere consueverunt,
& voce *omouſion*, quamquam sæpe res & occa-
sio postulaverit, numquam utitur, quo argu-
mento probari posse arbitror Nicæni concilii ce-
lebrationem opus idem præcessisse. Quæ si con-
jecturæ admittantur, intra spatium illud, quod
anno 309. & 325. concluditur, vulgarum con-
stitutionum sedes figenda est.

Utrumque res habeat se se, utile est opus ad
multa, & dogmatum nostrorum vetustati ad-
struendæ apprime necessarium.

ΔΙΑΤΑΓΑΙ
ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

ΔΙΑ ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΤΟΥ ΡΩΜΑΙΩΝ

ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΤΕ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΟΥ

Καθολική Διδασκαλία.

CONSTITUTIONES

SANCTORUM APOSTOLORUM

AUCTORE CLEMENTE EPISCOPO

ET CIVE ROMANO

Catholica Doctrina

FRANCISCO TURRIANO Societatis Jesu theologo interprete.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΤΩΝ ΔΙΑΤΑΓΩΝ

INDEX CAPITUM

ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ

CONSTITUTIONUM SANCTORUM

ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ.

APOSTOLORUM.

Κεφάλαια τοῦ πρώτου βιβλίου.

CAPITA LIBRI PRIMI.

Περί αλεονεξίας. α.
 Περί τοῦ μὴ ἀνδιβεῖν ἢ ἀμυῖσθαι τῶν ἀδικούντων. β.
 Περί καλωπισμῶ καὶ τῆς ἐκείθεν ἀμαρτίας. γ.
 Ὅτι οἱ δεῖ πεμεργάζεσθαι τοὺς κακῶς ζῶντας, ἀλλὰ τῷ οἰκείῳ ἔργῳ χολάζειν. δ.
 Ποῖα τῆς γραφῆς βιβλία δεῖ ἀγινώσκειν. ε.
 Περί τῷ ἀπέχεσθαι πάντων τῶν ἐξωθεν βιβλίων. ς.
 Περί γυναικὸς φαύλης. ζ.
 Περί ὑποταγῆς γυναικὸς πρὸς ἄνδρα καὶ φιλάνδρου καὶ σώφρονος. η.
 Περί τοῦ μὴ συλλάσθαι γυναῖκα ἀνδράσιν. θ.
 Περί μαχιμῆς καὶ γλωσσῶδος γυναικός. ι.
 Κεφάλαια τῶν δευτέρου βιβλίου.
 Ὅτι χρὴ τὴν ἐπίσκοπον εἶναι πεπαιδευμένον καὶ ἐμπειρὸν τοῦ λόγου. α.
 Ὅτι οὐκ εἶναι χρὴ τὴν ἐπίσκοπον καὶ τὸς λοιποὺς κληρικούς. β.
 Τίνα χρὴ δοκιμάζεσθαι τὸν ἐπίσκοπον προχορευζόμενον. γ.

I. DE avaritia.
 II. De non referenda contumelia, nec ulciscendo in amico, qui injuriam fecit.
 III. De ornatu, & peccato inde proficiscunt.
 IV. Quod non oporteat esse curiosum observatorem eorum, qui non recte vivunt, sed opus suum attendere.
 V. Qui libri scripture legendi.
 VI. Quod oporteat abstinere a lectione omnium librorum Gentilium.
 VII. De muliere prava.
 VIII. De uxore viro subjecta, & virum diligente, ac casta.
 IX. Ne mulier cum viro laxet.
 X. De muliere pugnace, & loquace.
CAPITA LIBRI SECUNDI
 I. Quod oporteat episcopum esse eruditum, & in sermone exercitatum.
 II. Qualem esse oporteat episcopum, & reliquos clericos.
 III. Quae sint inquirenda in eligendo episcopo

a Saas et Clementia Romani factum non esse, ita etiam erudito scriptori, qui tertio saltem saeculo floruerit, vindicandum, omnibus hodie persuasum esse video. inquit illud de Marca concordia lib. III. p. pag. 293 cum in illo commentario ANTIQUAE DISCIPLINAE satis expressa vestigia supersint. An vero eadem sint cum illis quae sunt Epiphanius meminit adversus haereticum Audianum ubertius alias disputatur. Intra legem Petavium in notis ad Epiphanius. & tom. II. dogm. theologorum, Bellarminum de script. eccl. Clementis, Gabrielem Albaricium ep. Aurel. lib. I. Observatio- num cap. 19. §. Certo si S. Clementis abjudicant

iv. Quod non sit tribuendum unicuique viduae, & aliquando auisponenda sit non vidua viduae; & quod viduae voraci, temulenta, otiose non sit largiendum.

v. Quomodo oportet episcopum non esse acceptatorem personarum, & quod esse debeat moderatus, & sobrius.

vi. Quod debeat episcopus non esse turpilucro deditus, neque spondere pro alio, neque aduocatus esse.

vii. Qualem oporteat esse eum, qui baptizatus est.

viii. De eo cui calumnia adhibetur.

ix. Quod oporteat, ut sit episcopus incorruptus.

x. Quod episcopus, qui temere ei qui deliquit, parit, reus efficitur.

xi. Quomodo oporteat episcopum iudicare eos qui deliquerunt.

xii. Quomodo oporteat tractare poenitentes.

xiii. Quod oporteat cavere, ne experiamur peccata.

xiv. De iis qui dicunt, non debere recipi poenitentem, & quod iustus licet cum injusto versetur, & vivat, non tamen cum eo perire.

xv. Quod oportet episcopum nunquam negligere peccata; neque promptum esse ad puniendum.

xvi. De poenitentiam, & quis modus ejus, & quomodo perficitur.

xvii. Quod oportet episcopum carere reprobatione tanquam formam eorum quibus praest.

xviii. Quod oportet episcopum curare, ut non peccet populus, quia in se est speculator.

xix. Quod pastor, qui se negligenter gerit, cum ovibus, pascas, solent, & ovis, quae non parit pastor, punitur.

xx. Quomodo oporteat subditos obedire episcopis suis, & episcopos diligenti, & caris uti providentia erga laicos.

xxi. Quod periculum sit, iudicium pronuntiare altera parte tantum audita, & supplicium decernere contra eum, qui nondum convictus est.

xxii. Quod mirram poenitentiae exemplum propositum est in David, in Ninivitis, in Ezechia, & in filio eius Manasse.

xxiii. In eos, qui peccant per contemptum exemplo Amon.

xxiv. Quod Christus Jesus dominus venit ad salvandos peccatores per poenitentiam.

xxv. De decimis, & primitiis & oblationibus, & quomodo debeat episcopus vel ipse accipere ex eis, vel alius distribuere.

xxvi. In cuius imagine, & dignitate quisque in clero a Deo positus, & collocatus sit.

xxvii. Quod horrendum sit intrudere se dignitati sacrae, ut Corne, ut Saul, ut Ozias fecerant.

xxviii. De concilio, & quomodo oporteat unumquemque honorare.

xxix. Quanta sit dignitas episcopi & diaconi.

xxx. Quomodo oporteat laicos obedire deo.

xxxi. Quod non oporteat quicquam facere diaconum sine episcopo.

xxxii. Quod non oporteat diaconum praeter voluntatem episcopi dare alii; hoc enim facere, ad criminationem episcopi pertinere.

xxxiii. Quomodo oporteat honorare sacerdotem, & veneratione dignos habere, ut qui sint patres spirituales.

xxxiv. Quod sint sacerdotes praestantiores regionis, & magistratibus.

Ὅτι ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ μεταδίδεται, ἀλλ' ἔσθ' ὅτε καὶ τὴν ὑπερήφανον ἀποκρίνεται, ὅτι καταφαγῶς μεθύσῃ, ἀργῶ δὲ μεταδίδεται χάρις. δ.

Ὅτι χάρις ἀποσωποληπτον εἶναι τὸ ἐπίσκοπον ἐν τῷ κελύκει, ὅτι ἡθὸς μὲν εἶναι, ὅτι δίκαιον συνελθόντων. ε.

Περὶ τοῦ μὴ εἶναι τὸν ἐπίσκοπον ἀίχροκερδῆ, μήτε ἐγγυᾶσαι ἢ συμπορεύειν. ε.

Ὅτι ἡ χάρις εἶναι τὸν μεμνημένον. ζ.

Περὶ σικοφαντικῶν ἢ τοῦ ἐλιγχομένου. η.

Ὅτι ἀδοξοδοκίτων εἶναι χάρις τὸν ἐπίσκοπον. θ.

Ὅτι ὁ ἐπίσκοπος ἀκρίτως φειδόμενος τὸ ἡμαρτηκότος ὑπὲρ τὸς γίνεσθαι. ι.

Ὅπως χάρις τὸν ἐπίσκοπον κελύκει τὸς ἁμαρτίνοντας. ια.

Διδασκαλία, ὅπως χάρις ἀποσφραδίζονται τὸς μετηγούσι, ιβ.

Ὅτι φέρεται χάρις τῶν ἁμαρτημάτων τῶν πειραν. ιγ.

Περὶ τῶν λεγόντων μὴ δεχεσθαι μετηνοῦνται, ὅτι δέχεται καὶ σωθεῖσιν ἁμαρτωλῶν, ὅτι σωταπόληται αὐτῶν. ιδ.

Ὅτι ἡ χάρις τὸν ἱερέα μήποτε παροῦν τὸν ἁμαρτηματι, μήτε ἀποκρίνεται εἶναι τὸν τιμωροῦσθαι. ιε.

Περὶ μετηνοίας, καὶ τίς αὐτῆς ὁ ἕστος, καὶ ὅπως καταρδύεται. ις.

Ὅτι ἀνεπίληπτον εἶναι χάρις τὸν ἐπίσκοπον, ὡς τυκὸν τῶν ἀρχιερέων. ιζ.

Ὅτι χάρις τὸν ἐπίσκοπον φροντίζειν, ὅπως ὁ λαὸς μὴ πλημμελή, ὅσα τὸ εἶναι αὐτὸν σκοπὸν. ιη.

Ὅτι καὶ ὁ ποιμὴν ἀμειλῶς φειδόμενος περὶ τὸ ἀφοβατῶν, δίκαιον τίνυσθαι, καὶ τὸ ἀφοβατῶν μὴ περὶ τῶν χαρῶν τῶν ποιμῶν, κολλῶσθαι. ιθ.

Ὅπως χάρις τοὺς ἀρχιερέους περὶ τῶν ἀρχιερέων ἐπίσκοποις. * * * * *

Ὅτι κινδύμως μονομερῆ κρίσιν ποιῶσθαι, καὶ τιμωρεῖσθαι ὁμοίως κατὰ τὸ μέγεθος ἐλιγχομένου. κα.

Ὅτι μίση παραδεγμῶν μετηνοίας ἀποκρίεται Δαβὶδ, ὅτι Νινὴται, Ἐζεκίας τε καὶ ὁ ταῦτα υἱὸς Μανασῆ. κβ.

Πρὸς τοὺς ἐκ καταφροσύνης ἁμαρτίνοντας, ἔσω παραδεγμῶν Ἀμὼν. κγ.

Ὅτι Χριστὸς Ἰησοῦς κύριος παρεγένετο ἁμαρτωλῶν σωτῆρας ὅσα μετηνοίας. κδ.

Περὶ ἀπαρχῶν καὶ δεκατῶν, καὶ ὅπως ὀφείλει ὁ ἐπίσκοπος, ἢ αὐτὸς μετελαμβάνειν ἢ αὐτῶν, ἢ ἑτέροις δῶναι. κε.

Εἰς τὸν ὅσον καὶ ἀξίαν ἕκαστος τῶν ἐν τῷ κλήρῳ περικταται παρὰ Θεοῦ. κς.

Ὅτε φεικόμενος ἀνθρώπων σωτῶν ἐπιρρίπτειν ἀξιώματι τῶν ἱερατικῶν, ὡς οἱ Κορέται, ὡς Σαὺλ, ὡς Ὀζίας. κζ.

Περὶ ἀξίης καὶ ὅπως χάρις ἕκαστον τῶν ἐν τῷ κλήρῳ ἐσθ' ἢ ἀποσκαλεμῶν τιμᾶσθαι. κη.

Τίς ἡ ἀξία τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ διακόνου. κθ.

Ὅπως χάρις τὸς λαϊκὸς περὶ τῶν διακόνων. λ.

Ὅτι μὴ χάρις τὸν διακόνον ἀπὸ τοῦ ἐπισκόπου τὸ σφραττεῖν. λα.

Ὅτι μὴ χάρις τὸν διακόνον παρὰ γνώμῳ τῶ ἐπίσκοπῳ δίδοναι τίτι. ἐπὶ διαβολῇ γὰρ τοῦ ἐπισκόπου τὸ σφραττεῖν. λβ.

Ὅπως χάρις τιμᾶσθαι τοὺς ἱερεῖς, ὅτι σεπτοὺς ἢ γέσθαι πνευματικῶς ὄντες γοῖεις. λγ.

Ὅτι τῶν ἀρχόντων ὁ βασιλεὺς εἰσὶ κρείττους οἱ ἱερεῖς. λδ.

Ὅτι

Ὅτι παρακλίνονται οἱ νόμοι κερποφορεῖν, ὡ-
σπεύως καὶ τὸ διαγγεῖλον. λε.

Τὸ μόνος τῶν δικῶν τοῦ Θεοῦ λογίων, καὶ ὅπως
ὡπὶ ἐσταῦθα ὁσγορῶσι. λς.

Περὶ κατηγορῶν καὶ συκοφαντῶν, καὶ ὅπως χρὴ μὴ
προχείρωσιν πισθεῖν ἢ ἀπιστεῖν τοῖσι τῶν κριτῶν,
ἀλλὰ μὴ ἀκριβοῦς ἐξετάσεως. λζ.

Ὅτι χρὴ τοὺς ἀμαρτανόντας ἰδούσοντας ἐξελέγ-
χεν, καὶ τοὺς μετανοήσαντας προσδέχεσθαι κατὰ τὴν
τῶν κυριῶν διαταγῆν. λη.

Παραδείγματα περὶ μετανοίας. λθ.
Ὅτι ἔχρη ἐχθροῦς ὁρακεῖσθαι περὶ τῶν ἀπαξ
ἢ δὲ πρὸν ἀμαρτανόντων. μ.

Ὅπως δεῖ προστεῖσθαι τὸν μετανοήσαντα, καὶ ὅπως
διαγινώσθαι ἀπὸς ἀμαρτανόντας, καὶ ποτε ἐκώστεν
τῆς ἐκκλησίας. μα.

Ὅτι χρὴ ἀπροσωπώληπτον εἶναι τὸν κριτῶν. μβ.

Ὅπως χρὴ τοὺς συκοφαντῶν τιμωρεῖσθαι. μγ.

Ὅτι χρὴ τὴν διακονίαν ἐπικυφίσειν τὸ βάρος τῆς ἐ-
πισκόπων, καὶ δὲ δουλέν τὴν κωφότερη. μδ.

Ὅτι μὴ ἀποστήκω Χριστιανοῖς ἀντιλογίαι καὶ δια-
πληκτισμοί. με.

Ὅτι οὐ χρὴ τοὺς πιστοὺς ἐπὶ τῆς ἀπίστων δικάζει-
σθαι, ὅτι μὴ ἐξ αὐθιγῆ καλεῖν εἰς μαρτυρίαν
Χριστιανῶν. μς.

Ὅτι χρὴ ἐν δὲ πρὸν σαββάτων ποιῆσθαι τὴν
δικῶν. μζ.

Ὅτι μὴ χρὴ τῶν ἐπάγειν τιμωρίαν ἐπὶ πα-
σης πλημμελίας, ἀλλὰ διαφορῶν, ἀπὸς τὴν διαφο-
ρῶν τοῦ ἀμαρτανόντος. μη.

Ὅποιος εἶναι χρὴ τὸς κατηγοροῦν καὶ μαρτυροῦν. μθ.

Ὅτι ἐγχορεῖ τινὰ καὶ ἐκ ἀποτέρων κακῶν μὴ ἀπιστεῖ-
σθαι τὴν δὲ πρὸν. ι.

Ὅτι ἔχρη μονομερεῖς τὴν κρίσεισιν ποιῆσθαι. να.

Παράδειγμα τῶν δικῶν κριματός ἢ τῆς ἐξωθεν δι-
κῶν περὶ τῆς ἀποφάσεως ἀσφαλεία. νβ.

Ὅτι μὴ χρὴ κατ' ἀλλήλων ἔχειν τὴν κρίσιν. νγ.

Ὅτι χρὴ τὸς ἐπισκόπους τὴν περὶ ἐρίων ὁρα τῶν
ἡγεμόνων ὑπομιμνήσκω τῶν λαῶν. νδ.

Ἀπαειδίμητος ὁσφορῶν ἀνομοίας, καὶ ὅπως ἐξ
ἀρχῆς κατ' ἐκείνην ἡμερῶν ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς εἰς με-
τάνοιαν πάντας. νε.

Ὅτι θελημα Θεοῦ, ὁμόφρονος εἶναι τὸς ἀνθρώ-
πους περὶ τῶν ἡσυχίας, παραπλησίως τῶν ἐν ἑρα-
νῶ δυνάμεσι. νς.

Διατιπώσης ἐκκλησίας καὶ κληρῶν, καὶ τὴν ἐκαστος
ἐπιτελεῖν ὁφείλει τῆς σωμαθροικομῶν κληρικῶν ἢ
λαϊκῶν ἐν τῇ συναξῆ. νζ.

Περὶ συστατικῶν ἢ τοῦ ἑσίων, λαϊκῶν, κληρικῶν,
ἐπισκόπων, καὶ ὡς ἔχρη ὁσφορεῖν. νη.

Ὅτι χρὴ ἐκαστον ἐρῶν καὶ ἑσπέρας σπυδαῖον εἶναι
περὶ τῆς συναξῆς. υθ.

Παράδειγμα ἀπὸς ζῆλον ἐνάγον ἢ Ἑλλήνων, καὶ
Ἰουδαίων ματαῖος συνδρομῆ ἐπὶ τῶν νεῶν καὶ τῶν συ-
ναγωγῶν. υδ.

Ὅτι ἔχρη ὅσον ἀποκτενεῖν τὰ βιωτικά τῆς θείων. ζα.

Ὅτι πάντι τῶν Ἑλλήνων ἀσθεῖσθαι ἀποσρέφωσθαι
χρῆ. ζβ.

Ὅτι ἀργῶν ἔχρη ἐδίδωσιν τινὰ τῆς πιστῶν, ὡς οἱ
περὶ Πέτρον ἀλιεῖς καὶ οἱ λογοὶ ἀπόστολοι, οἱ δὲ
περὶ Παῦλον καὶ Ἀκύλαν σκλωποιοὶ, οἱ δὲ περὶ Ἰού-
δαν Γαλιθαῖο γῆς ἐργάται. ζγ.

XXXV. De personibus fructuum ad aiendum
ministros ecclesie, & egentes secundum legem, &
evangelium.

XXXVI. Commemoratio decalogi, & quomodo
hic jubet.

XXXVII. De accusatoribus, & calumniatori-
bus, & quod oporteat judicem non facile cre-
dere, aut non facile non credere, sed accurata in-
quisitione adhibita.

XXXVIII. Quod oporteat delinquentes priva-
tim arguere, & penitentes recipere secundum
constitutionem domini.

XXXIX. Exempla penitentia.

XL. Quod non oporteat male animatum esse
in eum qui semel & iterum deliquit.

XLI. Quomodo oporteat recipere penitentem,
& qualem se exhibere delinquentibus, & quan-
do ab ecclesia abscindere.

XLII. Quod oporteat judicem non esse acce-
ptatorem personarum.

XLIII. Quomodo oporteat punire calumniatores.

XLIV. Quod debeat diaconus sublevare onus
episcopi, & ea quae leviora sunt, corrigere.

XLV. Quod non conveniant Christianis contro-
versiae, & concertationes.

XLVI. Quod non oporteat fideles apud infideles
litigare, nec aliquem ex eis vocare ad dicendum
testimonium in Christianos.

XLVII. Quod oporteat secunda feria causas
judicare.

XLVIII. Quod non sit eadem poena irrogan-
dis in omni delicto, sed varia pro varietate pec-
cantis.

XLIX. Quales esse oporteat accusatores, &
testes.

L. Quod contingat, ut ex prioribus peccatis,
quae quis commisit, credatur commisisse secun-
dis.

LI. Quod non oporteat pronuntiare iudicia,
altera tantum parte audita.

LII. Exemplum iusti iudicii, & cautio Gen-
tilium in pronuntiandis sententiis.

LIII. Quod non oporteat, ut fideles habeant
adversum se aliquid.

LIV. Quod oporteat, ut episcopi populum de
pace per diaconum admoneant.

LV. Recensetur varia providentia Dei, &
quemadmodum singulae generationes a principio
ad penitentiam vocavit.

LVI. Quod voluntas Dei sit, ut omnes homi-
nes religione pia consentiant ad imitationem an-
gelorum.

LVII. Descriptio ecclesiae, & cleri, & quid
unusquisque facere debeat clericis congregatis,
vel laicis in synaxe.

LVIII. De commendatitiis litteris peregrin-
orum, laicorum, clericorum, episcoporum, &
de recipiendis sine differentia acceptionis perso-
narum.

LIX. Quod debeat unusquisque adhibere stu-
dium, ut mane, & vespere ad Ecclesiam eat.

LX. Exemplum ad emulationem inducens,
vanus Gentilium, & Judaeorum ad sana & sy-
nagogas concursus.

LXI. Quod non sit fas anteponeere divinis se-
cularibus.

LXII. Quod oporteat omnes impietates Gen-
tilium vitare.

LXIII. Quod otiosus non debeat comedere ex
bonis fidelium, ut Petrus fuit piscator, & reliqui
apostoli; Paulus autem, & Aquila artifices ta-
bernaculorum, Judas vero Jacobi, agricola.

CAPITA LIBRI TERTII.

- I. Quae aetate eligenda sint viduae.
- II. Quod cavendum sit, ne adolescentiores viduae eligantur.
- III. Quales esse oporteat viduas, & quomodo eis ab episcopo subveniendum.
- IV. Quod oportet unicuique indigenti bene facere.
- V. Quod studendum sit viduae, ut sit moralis.
- VI. Quod non oportet mulieres docere; indecorum enim esse: & quales mulieres Dominum sequebantur.
- VII. Quales sint falsae viduae.
- VIII. Quod non oportet, ut vidua ab indignis accipiat, aut episcopus, aut alius fidelis.
- IX. Quod non oportet mulieres baptizare, esse enim impium, & a doctrina Christi alienum.
- X. Quod non oportet, ut laicus ullum cum sacramento faciat, ut baptismum, aut sacramentum, aut manus impositionem, aut benedictionem.
- XI. Quod nulli ex clericis praeferantur episcopo, aut presbytero permittitur facere, quae sunt sacerdotum: ordinare vero episcopo tantum convenit, & nulli alii.
- XII. De libertate ab invicem.
- XIII. Quomodo oportet viduas orare pro eis, qui eis praebeant, quae opus sunt.
- XIV. Quod non oportet gloriarum, neque in jactantia nomine suum, quae elemosinam facit.
- XV. Quod non deceat conviciari proximo, alienum enim esse a Christiano, maledicere: & de diabolis.
- XVI. De divina celebratione missae sancti baptismati.
- XVII. Quam causam habeat baptismus in Christianum: & quare singula in eo, & dicantur, & fiant.
- XVIII. Qualis esse debeat baptizatus.
- XIX. Quomodo esse debeat sacerdos.
- XX. Quod a duobus, vel tribus ordinandus sit episcopus, & non ab uno: quippe unum est initium.

CAPITA LIBRI QUARTI.

- I. De papillis recipiendis in locum sanctorum ex interdictis ab his qui liberi carent.
- II. Quibus sit faciendum secundum constitutionem domini.
- III. De avaritia.
- IV. Quasi timore oportet participare ea quae conferuntur in elemosinas domini.
- V. A quibus accipiendae oblationes, a quibus non accipiendae.
- VI. Quod oblationes eorum qui non sunt digni, ut offerant, non solum non placeant Deo, sed potius iram eius provocant.
- VII. Quod melius est ex proprio labore prebere viduis, quam ex parte, & pauca sint, quam ex illis quae ab impiis dantur, licet multa. & magna sint: praestat enim petere fame, quam ab impiis accipere, quae conferunt.
- VIII. Quod oportet, ut sacerdos populum hortetur ad largiendum pauperibus, ut sapienter Salomon.
- IX. Quod si aliquis impius nummos sacerdotibus proecerit, in ligna & carbonibus insumendum, & non in cibis.
- X. De parentibus, & filijs.
- XI. De famulis, & domibus.

Κεφάλαια τῆ τρίτης βιβλίου.

- Ὅτι παραίτητον καθήσαν νεώτερας χήρας διαποιεῖν.
 - Ὅποιαι εἶναι χῆραι τὰς χήρας, καὶ ὅπως ἐπιμελεῖσθαι παρὰ τῷ ἐπίσκοπῳ.
 - Ὅτι πάνθ' ὅτινα ἂν εὐδαιμονοῦν χῆρην.
 - Ὅτι καὶ τῷ ἁγίῳ ἐπιμελεῖσθαι τῶν χήρων.
 - Ὅτι ἡ χῆρὶς γυναικῶν διδάσκει ἀσπρέτις γὰρ καὶ ποταὶ γυναικῶν εἴποντο τῷ κριῶ.
 - Ὅτι εἰσὶν αἱ ψευδοχῆραι.
 - Ὅτι ἡ χῆρὶς παρὰ ἀναξίων λαμβάνει τὴν χῆρην, ἢ τῷ ἐπίσκοπῳ, ἢ ἄλλοι πεισῶν.
 - Ὅτι ἡ χῆρὶς γυναικῶν βαπτίζουσι ἀσπρέτις γὰρ τῆς Χριστοῦ διδασκαλίας ἀλλοτρίων.
 - Ὅτι ἡ χῆρὶς λαϊκῶν ποιεῖν ἱερατικὸν ἔργον, βαπτισμα, ἢ θυσίαν, ἢ χειροθεσίαν, ἢ ἀλογίαν.
 - Ὅτι πλὴν ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου ἄλλοι τῶν λοιπῶν κληρικῶν ἐπιτίθασθαι τὴν ἱερῶν στερηθέν, τὸ δὲ χειροτονεῖν μόνῳ ἐπίσκοπῳ προσήκει, ἵνα δὲ εὐδαιμονοῦν.
 - Ἀποδοῦναι βασκανίας.
 - Ὅπως δὲ προσήκει εἶναι τὰς χήρας ὑπὲρ τῶν δεδόντων τὰ ἀπὸ τῆς χήρας.
 - Ὅτι ἡ χῆρὶς κομμάτις καὶ πειρασθῆναι τὸ αὐτῆς ὄνομα τῶν καρποφοροῦσαν κατὰ τὴν τῶν κριῶ διακρίσει.
 - Ὅτι ἀσπρέτις τὸ λαιδερῶν τῶν πλεῖστον, ἀλλοτρίων γὰρ Χριστοῦ τὴν καταρῆσαι.
 - Προμηθεύειν τὰς ἀρχὴς βαπτισματος.
 - Ποίαν αἰτίαν ἔχει τὸ εἶναι τῶν Χριστοῦ βαπτισμα, καὶ ὅτι τῶν ἐν αὐτῷ ἕκαστον λέγεται, καὶ ἀνατίθεται.
 - Ὅτι οὐκ ὀφείλει εἶναι ὁ μεμπόμενος.
 - Ὅτι οὐκ ὀφείλει εἶναι ὁ διακονεῖς.
 - Ὅτι τῶν τριῶν ἢ οἱ ἐπισκοπῶν ὀφείλει χειροτονεῖσθαι ὁ ἐπίσκοπος, ἀλλ' οὐκ ἕως οὗτος ἀβεβαιοῦν γὰρ.
- Κεφάλαια τῆ τέταρτης βιβλίου.
- Ὅπως χῆρῶν ἐπίσκοπον ἀπονομεῖν τῶν ὀφεισάντων.
 - Τίνες ὀφείλουσιν ἐπιμελεῖσθαι κατὰ τὴν κλειστικὴν διακρίσει.
 - Περὶ φιλαργυρίας.
 - Μετὰ ποῖς φόβῳ χῆρῶν τῶν κλειστικῶν μετέχειν στερησομένων.
 - Τίνων αἱ καρποφορεῖαι δικταί, καὶ τίνων ἀδικταί.
 - Ὅτι αἱ τῶν ἀναξίων καρποφορεῖαι, ἕως ἀνδρῶν πλεῖστον, εἰ μόνον ἐκ ἡλιθιότητος Θεοῦ, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐκείνων κινῶσιν αὐτῶν ἀπὸ ἀναγκῆς.
 - Ὅτι βελτίον ἐκ κοπῆς τοῦ παρεχέμεν τὰς χήρας, καὶ ἡ ἐπιπλῆ καὶ εὐλογία, ἢ τὰ παρὰ τῶν ἀσπρέτων, καὶ πολλὰ καὶ μεγάλα τυγχάνει βελτίον γὰρ λιμὸς ὄψοφθαλμοῦ ἢ παρὰ ἀσπρέτων εὐνοίας ἀσπρέτων δεξασθαι.
 - Ὅτι χῆρῶν προσήκει εἶναι τὸν λαόν ὑπὸ τῷ ἱερωῶς ποιεῖν τὰς ποικίλας, ὡς καὶ ὁ Σολομὼν ὁ σοφός.
 - Διατάξαι τὸ εἶναι τῶν ἀσπρέτων βίβλα προσήκει τῶν χρημάτων τῶν ἱερωῶν, εἰς ἔϋλα καὶ ἀνδραχίαν ἀναλωσασθαι ταῦτα, ἀλλὰ μὴ εἰς ὄψοφθαλμοῦ.
 - Περὶ γονέων καὶ παιδῶν.
 - Περὶ οἰκείων καὶ δεσποτῶν.

Εὐτίστον ἐπιπλάσσειν χρῆ τῷ κοσμοῦ ἀρ-
χῶν.

Περὶ παρθένων.

Κεφάλαια τῶ πέμπτῃ βιβλίου.

Ὅτι τοῖς ὁσὶν Χριστὸν ἐπιβομῶσι παρὰ ἀπίστων
δικαίον τῷ πιστοῖς τὸ δέοντι παρέχειν κατὰ τὴν
τῷ κυρίῳ διατάξιν.

Ὅτι φιλίῳ τῆς πρὸς τὴν ἑαδελφῆς συ-
νισίας, ὅταν ἐπιμῶσι τῇ φιλότητι.

Ὅτι τοῖς ὁσὶν Χριστὸν περὶ θυμῶσι χρῆ χεῖρα
ὀρίξαι, καὶ κίνδυνον παρ'.

Ὅτι φεικῶν κ' ἐλεῖθαι τὸ ἀρεῖσθαι Χριστὸν,
καὶ ὅτι μὴ πῶν Χριστὸν ἐν τῷ πάθει καὶ ζήλω-
τον τῷ αὐτῷ ὑπομῶν.

Ὅτι χρῆ τῷ πιστῷ μὴ ἐρῶνδων εἶναι δι
ἀσφάλειαν, ὡς περὶ δι' ἀναδρίαν, ἀλλὰ καὶ
φείγειν δι' ἐλεῖθαι, καὶ ἐπιπῶντι ἀγωνίζεσθαι
διὰ τὸ ἀποκρίθαι σέβαν.

Περὶ ἀναστασεως ἀποδείξει διαφορῶν, περὶ Σαβου-
λῆς, καὶ τοῖς ἑσπῶν περὶ τῷ Φοίνικος τῷ ὀρεῖ.

Περὶ Γαλαθῶν τῶ ἀδελφῶ τῷ κυρίῳ καὶ Σπῆ-
ρα τῷ ὑπομῶν.

Περὶ ἑβδωμάτων.

Ἡθικὰ παραίνεσις, ὅτι δεῖ φεύγειν ματαιολο-
γίας, ἀιχρολογίας, εὐφραδίας, μέθῳ, λαγ-
νικῶν θρησκῶν.

Παραίνεσις παιδείῳσῃ φείγειν τῆς εὐδωλο-
φείας τῷ μῶσῳ.

Ὅτι μὴ καθίκει ἀδελφῶ ἑθελῶν, ἢ πορνικῶ
ἀδελφῶ, ὅτι ἐκείνῳσῃ εὐδωλοῖ. ἀσέβης γὰρ τῶ
καὶ τῆς τῷ Θεῷ γνάσιως ἔχθρον.

Καταλογὸς τῶ κυρίῳ ἑσπῶν, ὡς δεῖ φυλάσσειν,
καὶ ποτε τῶν ἐκάστη ὀφείλει ἐπιτελεῖσθαι.

Περὶ τῷ πάθει τῷ κυρίῳ, καὶ τῷ ἐν ἐκάστη ἡμέ-
ρῃ ἐπαχθῆναι τῷ ἐν τῷ πάθει, καὶ περὶ τῷ Ἰουδα,
καὶ ὅτι ἔσῃ συμπαρῶν Ἰουδαῶν ἐν τῷ τῶν κύριον τῶν
μαθητῶν παραδίδομαι τῷ μῶσῳ.

Περὶ τῆς μεγάλης ἑβδωμάδος, καὶ διὰ τί τε-
τῶσθαι καὶ παρακινῶν ἐπιτέπειν νηστειῶν.

Ἀπὸ τῶν ὀφείλει ἀποφθικῶν ἀπορρήσιων τῶν Χρι-
στοῦ κληρῶν, ὡν Ἰουδαῖοι τῷ ἐκβάσῃ θῆσασθαι
ἐκ κακοποιίας ἠπίστησαν αὐτῶν εἶναι τῶν Χριστῶν τῷ Θεῷ,
καὶ σαυρῶ κατεκεραν τῶν τῆς δόξης κύριον.

Ὅπως ὀφείλει γίνεσθαι τὸ πάθος.

Διατάξις περὶ τῆς μεγάλης τῷ πάθος ἑβδωμά-
δος.

Περὶ τῆς παννυχίδος τῷ μεγάλης σαββάτου καὶ
περὶ τῆς ἀναστασιμῆς ἡμέρας.

Πραφῶν ἀποφθικῶν περὶ Χριστῶ τῷ Ἰησοῦ.

Κεφάλαια τῶ ἕκτῃ βιβλίου.

Τίνες χρισμῶτα τοῦσιν τῶ μῶσῳσῃ ἔσῃ διέφθον
τῶν τιμῶν.

Ὅτι ἔσῃ βασιλεία, ὅτι ἑρῶσῃσι θῆμῶν ἀπα-
νισῶσθαι.

Περὶ τῆς Μωσῶσῃ ἀρετῆς καὶ ἀπιστίας τῶ Ἰουδαῶν
ἑσπῶν, καὶ ὡν ὁ Θεὸς ἐθαυματοργῆσῃ δι' αὐτῶν.

Ὅτι ἀποχίσει ἢ ὁ τῶ ἀσεβῶν χωρῶσθαι,
ἀλλ' ὁ τῶ ἑσπῶν ἀρετῶσθαι.

Τίνος χεῖρ ἀπεβλήθη ὁ ἑβδωμάσῃ Ἰσραὴλ
ἀποδείξει ἐκ ἀποφθικῶν ἀπορρήσιων.

Ὅτι ἔσῃ παρὰ Ἰουδαῶν σῶσῃ θῆμῶσῃ διδασ-
καλίῳ διαφορῶν ἀρετῶν.

XII. In quibus oporteat subiectos esse pote-
statibus secularibus.

XIII. De virginibus.

CAPITA LIBRI QUINTI.

1. Quod iis qui propter Christum ab infidelibus
affliguntur, iustum est, ut fideles probeant,
quæ opus sunt secundarum constitutionem do-
mini.

II. Quod fugienda sit falsorum fratrum con-
suetudo, dum in nequitia perseverant.

III. Quod afflictis propter Christum oportet
opem ferre, quamvis adhi periculum.

IV. Quod horrendum, & mortiferum sit,
negare Christum, & quod imitandum sit Chri-
stus patiendum, & imitando patientiam ejus.

V. Quod oportet ut fidelis non se projiciat in
pericula propter infirmitatem suam, neque sit
meticulosus propter molliem, sed fugiat propter
metum Dei, & cum incidit in ea, deceret
propter coronam reservatam.

VI. De resurrectione varia demonstra-
tiones, & de Sibylla, & quid Stoici de Phœnice
ave.

VII. De Jacobo fratre domini & Stephano
protomartyre.

VIII. De pag. martyribus.

IX. Moralit. admonitio, quod oporteat fugere
vanos & timidos sermones, factias, ebrietatem,
lasciviam, molliem.

X. Admonitio de fugiendo scelere execrabili ido-
lolatria.

XI. Quod non liceat cantilenam æstivam, aut
meretriciam canere, aut per idolum jurare; im-
pium enim esse hoc, & cognitioni Dei inimicum.

XII. Catalogus dierum domini festorum quos
observare oportet, & quando sint celebrandi,
& de quadragesima.

XIII. De passione domini, & quid in singulis
diebus actum est in passione, & de Juda, &
quod non interjuit, cum dominus dedit discipulis
mysteria.

XIV. De magna hebdomada, & quare quarta
& sexta feria jubent jejunare.

XV. Enumeratio predictionum prophetarum
de Christo, quas cum Judæi ad exitum alio
qui perducas vidissent tamen propter malum
animum non crediderunt esse Christum Dei,
atque ita dominum gloria ad crucem damna-
runt.

XVI. Quomodo oporteat pascha celebrare.

XVII. Constitutio de magna hebdomada pas-
che.

XVIII. De pervigilatione magni sabbati, &
de die resurrectionis.

XIX. Predictiones prophetice de Christo
Jeſu.

CAPITA LIBRI SEXTI.

1. Quam scilicet cum fecissent, supplicium
non egerunt.

II. Quod neque contra regnum, neque contra
sacerdotium fas sit insurgere.

III. De virtute Moysi, & de incredulitate
gentis Judæorum, & quæ miracula propter eos
Deus fecerit.

IV. Quod scilicet facit, non qui separat se ab
impis, sed qui separat, se a piis.

V. Quare rejectus est falso nomine vocatus
Israël, demonstratio ex prophetis predictionibus.

VI. Quod variarum seclorum doctrina Deo
obscura existit apud Iudeos.

- vii. Unde orta sunt secta, & quis fuit dux impietatis eorum.
- viii. Quinam fuerunt successores impietatis Simonis, & quas hereses, tradere ceperunt.
- ix. Quomodo Simon quibusdam prestigiis cum volare voluisset, precibus Petri ex alto deorsum precipitatus, fregit extremos digitos pedum.
- x. Quomodo hereses & a se, & a veritati dissentiant.
- xi. Expositio apostolica predicationis.
- xii. Contra confidentes, volentes aliqui iudaizare, & de decreto apostolorum.
- xiii. Quomodo oporteat separari ab hereticis.
- xiv. Qui predicaverunt catholicam doctrinam, & que ejus precepta.
- xv. Quod non oporteat rebaptizare, neque ab impio baptismum recipere.
- xvi. De libris falso inscriptis.
- xvii. Conjugalia precepta de clericis.
- xviii. Admonitio de fugienda hereticorum communiione.
- xix. Contra vituperantes legem.
- xx. Quae sit lex naturalis, & quae inducta, & quare fuit inducta.
- xxi. Quod sumus sub gratia, & non sub servitute legis inducti, qui in Christum credimus.
- xxii. Quod lex de sacrificiis erat lex inducta, quam Christus sustulit.
- xxiii. Quomodo implevit legem Christus, & quae ex lege abrogavit, aut mutavit, vel transtulit in alia rursus.
- xxiv. Quod voluit dominus, ut per Romanos quoque lex iustitiae declararetur, & quod Deus propter impietatem in Christum iudeos fecit captivos esse, & tributum pendere.
- xxv. Quod oporteat fugere ab hereticis ut animarum interfectionibus.
- xxvi. De observationibus Judaicis, & ethnicis.
- xxvii. De iunone puerorum, adulterio, fornicatione.
- xxviii. Quomodo oporteat uxores subiectas esse maritis suis, & maritos diligere uxores suas.
- xxix. Quod iudeis & gentilibus consuetudo sit observare naturales purgationes, & mortuum reliquias averfari.

CAPITA LIBRI SEPTIMI.

- I. Quod dua sint viae, una vita, quae natura humana est, altera mortis, quae est via aeterna, & inducta: & quod illa est ex Deo, haec ex pravitate secundum infidias inimici.
- II. Morales admonitiones preceptorum domini consentientes cum veteri preceptione legum divinarum.
- III. Vetatio homicidii, adulterii, masculinae continetiae, fornicationis, perjurii.
- IV. Vetatio magiae, interfectionis, perjurii, falsi testimonii.
- V. Vetatio maledictentiae, irae, verberationis, mortis dolosi, otiosi sermonis, mendacii, circumventionis, simulationis.
- VI. Vetatio perversitatis, acceptionis personarum, irae, odii, invidiae.
- VII. De disciplina augurali, incantatione, divinatione, concupiscentiis malis, & reliquis prohibitis.

- Ὅτι οὗτοι ἀνέφρασαν αἱ αἰρέσεις, καὶ ὅτι αὐτῶν ἀρχηγὸς τῆς ἀσέβειας γέγονεν.
- Τίνες τῆς Σίμωνος ἀσέβειας διαδοχοὶ ἐσὶν αἰρέσεων κατήρξαν.
- Ὅπως ὁ Σίμων γοητείας τισὶ πτόλαι θελήσας, ἐχθαίς Πέτρου κατεναχθεὶς ἐξ ὕψους κάτω, συνεβίβη τὸς πόδας, ἐπὶ τῷ χεὶρὶ τὸς ταρσῶς.
- Ὅπως αἱ αἰρέσεις καὶ ἀπὸς ἑαυτῶν καὶ ἀπὸς ἀληθείαν διαφρονῶσιν.
- Ἐξήγησις ἀποστολικῶν κηρύγματος.
- Πρὸς τοὺς ὁμολογῶντας, Ἰουδαίῳ δὲ θείων τῶν.
- Ὅπως χρὴ χωρίζεσθαι τῶν αἰρετικῶν.
- Τίνες οἱ κηρύξαντες τὴν καθολικὴν διδασκαλίαν, καὶ τίνα τὴν δι' αὐτῶν παραγγέλλεται.
- Ὅτι ὅτε ἀναβαπτίζεν χρῆ, ὅτε μὴ παραδέχεται τὸ παρά τῶν ἀσέβων βαπτισμὰ δοθῶν, ὃ ἐκ ἐστὶ βαπτισμὰ, ἀλλὰ μολυσμὰ.
- Περὶ τῶν ψευδοτεγράφων βιβλίων.
- Περὶ κληρικῶν γαμικῶν παραγγέλλεται.
- Παραίνεσις κελαιῶσα φεῖναι (τῶν τῶν ἀσέβων αἰρετικῶν κοινωνίαν).
- Πρὸς φαυλιζόντας τὸν νόμον.
- Τίς ὁ φυσικὸς νόμος καὶ τίς ὁ ἐπίστακτος, καὶ δι' ἡμῶν αἰτίαν ἐπέσηχθη.
- Ὅτι ὑπὸ χάριτος ἐσμέν, ἀλλὰ ἔχ' ὑπὸ δουλείᾳ τῆς ἐπίστακτο νόμου οἱ εἰς Χριστὸν πιστεύοντες.
- Ὅτι ἐπίστακτος ὁ εἰς θεῶν νόμος, ὃν περιελάβε Χριστὸς παραγομένως.
- Πῶς πληρωτὴς τῶν νόμων γέγονεν ὁ Χριστὸς καὶ τίνα τῶν ἐπέστων, ἢ ἐπέσθησεν, ἢ μετέθεκεν.
- Ὅτι καὶ διὰ Ῥωμαίων ἐδόχθη ὁ κριεὶς τῶν τῆς δικαιοσύνης νόμων ἐπιδείκνυσθαι, καὶ ὡς Θεὸς Ἰουδαίους διὰ τῶν Χριστῶν ἀσέβειαι αἰχμαλωτῶς κατασάρκως ὑπὸ φόρον κατέστησεν.
- Ὅτι χρὴ φεῖναι τοὺς αἰρετικούς, ὡς ψυχῶν φθορίας.
- Περὶ παρατηρημάτων Ἰουδαϊκῶν καὶ Ἑλληνικῶν.
- Περὶ παιδερασίας, μοιχείας καὶ πορνείας.
- Ὅπως χρὴ τῶν γαμικῶν ὑποπιστεῖσθαι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσι, καὶ τὸς ἀνδρας εἶναι τῶν ἑαυτῶν γαμητῶν.
- Ὅτι ἔθος Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλησι συμπαρατηρεῖσθαι τῶν φυσικῶν καθάρσεων, καὶ τῶν πνευματικῶν τῶν λείψανα βδελύσσασθαι, Χριστιανῶν δὲ ἀλλότριον.
- Κεφάλαια τῶν ἑβδομῶν βιβλίων.
- Ὅτι δύο ὁδοὶ εἰσι, μία τῆς ζωῆς ἢ φυσικῆς, καὶ μία τῆς θανάτου ἢ ἐπίστακτος, καὶ ὅτι ἡ μὲν ἐκ Θεοῦ, ἡ δὲ ἐκ ἄσποδος κατ' ἐπιβουλὴν τοῦ ἀλλοθίου.
- Ἡ δὲ ἰσχυρὰ παραίνεσις κληρικῶν διατάξαι συμπάσαι τῇ παλαιᾷ παρακλίσει τῶν θείων νόμων.
- Ἀπαγορεύσις θυμῶ, φθόνου, διαφθορᾶς, μοιχείας, καὶ πάσης ἀπυγορθέμης ἀπειθείας.
- Ἀπαγορεύσις γοητείας, περικοχτίας, ψευδομαρτυρίας.
- Ἀπαγορεύσις κακολογίας, μνηστικῆς καὶ ἠθέου ἐπέου, ἀργολογίας, ψευδῶν, πλεονεξίας, ὑποκρισίας.
- Ἀπαγορεύσις κακοθείας, ἀποσποληφίας, ὀργῆς, μισαθροπίας, βασκαρίας.
- Περὶ αἰσχρολογικῆς ἐπασιδῆς.

Ἄπα-

Απαγορεύεις γογγυσμῶν, καὶ αὐθαδέας, καὶ ἰπερηφανίας, καὶ θρασυτήτος. η.
 Περὶ μακροθυμίας, ἀκακίας, ὑποτακτικῆς, ὑπομονῆς. θ.
 Ὅτι χρὴ τὸς κατὰ Χεῖρῶν διδασκάλους γυνόντων πλεονησῆσαι. οἱ μὲν γὰρ τὸ εἶναι, οἱ δὲ τὸ εἶναι μόνον ἀποφύγουσιν. ι.
 Ὅτι χρὴ μὴ ἀποχρῆσαι τῶν ἁγίων, ἀλλ' εἰρηνοδοῦν μαχομένους, κεροῦν τε ἀκακίαν, καὶ μὴ ἀποσωτεῖσθαι. ια.
 Περὶ διψύχου ἦτοι, ὀλιγοψύχου. ιβ.
 Περὶ ἀποκρίσεως. ιγ.
 Ὅπως δεῖ προσφέρειν τοῖς οἰκέταις τὸς κούρους, καὶ ὅπως χρὴ ὑποτάσσεται τὸς οἰκέτας. ιδ.
 Περὶ ὑποκριτικῆς καὶ ἀποστοχῆς νόμων καὶ ἑομολογησέων. ιε.
 Περὶ τῆς πρὸς γυνείας θρασύτητας. ις.
 Περὶ τῆς πρὸς βασιλείαν καὶ ἀρχόντους ἰσοτακτικῆς. ιζ.
 Περὶ ἐκδοῦν σκευὴν τῆς ἀποστοχῆς. ιη.
 Ὅτι ἡ ἐξ ἐπιβουλῆς τῶν ἀλλοτρῶν ἐπεισχυθεῖσα οὐδὲ ἀσεβείας καὶ παρανομίας πεπλήρωται. ιθ.
 Ὅτι μὴ χρὴ τῆς ἀσεβείας ἐκκλίβειν διζῆσθαι ἢ δῶνυμα παραεῖν ὁ νομοθέτης. κ.
 Ὅτι μὴ χρὴ φαυλιζέειν τὴν ἀποστοχῶν βρωμάτων, ἀλλ' ἀχαρίτως μεταλαμβάνειν καὶ πτωχικῶς. κα.
 Ὅτι χρὴ φάγειν τὴν εἰδωλοθύτων βρωμάτων. κβ.
 Διατίθεις κλεισθῆ, ὅπως χρὴ βαπτίζεσθαι, καὶ εἰς τὸν τίνος θάνατον. κγ.
 Πόσας ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος ἡμέρας, ἢ τίνας ἡμέρας, καὶ ἡμέρας. κδ.
 Οἷος εἶναι χρὴ τὸς ἀποστοχῶν τὴν ὑπό τῶν κούρων δοθεῖσαν ἀποστοχὴν. κε.
 Εὐχαριστία μουσική. κς.
 Εὐχαριστία ἐπὶ τῇ θεῷ μεταλήψεται. κζ.
 Εὐχαριστία περὶ τῶν μουσικῶν μέρων. κη.
 Ὅτι ἡ χρὴ ἀδελφοφιλίαν περὶ τῶν κοινῶν. κθ.
 Περὶ καρποφιλίας, διατίθεις. λ.
 Ὅπως χρὴ τὴν ἀνάστασιν τῶν σωτηρίων ἡμῶν ἡμέραν σωμαθροικουμένην εὐφρανέσθαι. λα.
 Οἷος εἶναι χρὴ τὸς χειροποιήτους. λβ.
 Πρόβλεψις περὶ τῶν μελλόντων. λγ.
 Προσδοχὴ ἐξαγγελτικῆς ἀποστοχῆς ἀποστοχῆς. λδ.
 Προσδοχὴ ἐξαγγελτικῆς ἀποστοχῆς ἀποστοχῆς. λε.
 Προσδοχὴ μὲν εὐχαριστίας ἐξαγγελτικῆς τοῦ Θεοῦ τὴν περὶ τῶν ὄντων κηδεμονίαν. λς.
 Προσδοχὴ ὑπομνηστικῆς τὴν γυνόντων Χεῖρῶν ἐκδοῦν ἀποστοχῶν, καὶ τὴν εἰς τὸς ἁγίους διαφορῶν ἀποστοχῶν. λζ.
 Προσδοχὴ περιέχουσα μνημῶν ἀποστοχῶν καὶ ἀπαρτίθουσα ἐκδοῦν ἀποστοχῶν τῶν ἀποστοχῶν Θεοῦ διὰ Χεῖρῶν παραχρῆσθαι τοῖς ἁγίοις. λη.
 Προσδοχὴ ἀντιλήψεως δικαίων. λθ.
 Ὅπως χρὴ τὸς κατηχημένους εὐφρανέσθαι. μ.
 Διατίθεις ὅπως χρὴ τὸς κατηχημένους ὑπὸ τῶν ἐκδοῦν ἐν τῇ μυστικῇ εὐφρανέσθαι, καὶ τινὰ διδάσκειν αὐτοὺς. μα.
 Ἀποταγή πρὸς τὸν ἐκδοῦν καὶ σωτηρίαν πρὸς τὸν Χεῖρῶν τῶν Θεῶν. μβ.
 Περὶ χρίσματος τῶν μουσικῶν ἐλαίων εὐχαριστία. μγ.
 Περὶ τῶν μουσικῶν ὕδατος εὐχαριστία. μδ.
 Περὶ τῶν μουσικῶν μέρων εὐχαριστία. με.

viii. Vetatio obsecrationis, contumacia, superbia, & audacia.
 ix. De longanimitate, innocentia, mansuetudine, tolerantia.
 x. Quod oporteat eos qui sunt magistri doctrinae Christi, pluris esse quam parentes: illi enim praesunt, ut bene fit, bisolum hoc, ut sumus.
 xi. Quod non oporteat discessionem facere a Christianis, sed potius pacificare dissidentes, & iudicare iuste, & non accipere personas.
 xii. De eo qui est duplex animo, id est, pusilla fide.
 xiii. De beneficentia.
 xiv. Quales se oporteat praeberere dominis famulis, & quomodo oporteat famulos subiectos esse dominis.
 xv. De hypocrisis, & studio legum divinarum, & de confessionibus.
 xvi. De cultu parentum.
 xvii. Quod oporteat subditos esse regi, & magistratibus.
 xviii. De mundi conscientia precantium.
 xix. Quod via, quae ex insidiis diaboli ascita est, impietate, & legum violatione plena est.
 xx. Quod non oporteat a pietate deflectere siue ad dexteram, siue ad sinistram.
 xxi. Quod non oporteat illum genus cibi commodi vituperare, sed potius cum gratiarum actione, & ordinate sumere.
 xxii. Quod non sit vescendum idololatris.
 xxiii. Constitutio domini, quomodo sit baptizandum, & in cuius mortem.
 xxiv. Quibus diebus hebdomadae ieiunandum sit, & quibus non, & quare.
 xxv. Quales esse oporteat orantes orationem dominicam.
 xxvi. Gratiarum actio pro sancta eucharistia.
 xxvii. Gratiarum actio post sumptionem sanctae eucharistiae.
 xxviii. Gratiarum actio pro unguenti christi mysterio, siue sacramento.
 xxix. Quod non oporteat omnes sine discrimine ad communionem admittere.
 xxx. Constitutio de oblationibus primitiarum & decimarum.
 xxxi. Quomodo oporteat congregatos diem dominicum celebrare.
 xxxii. Quales esse oporteat qui eliguntur ad ministerium ecclesiae.
 xxxiii. Praedictio futurorum.
 xxxiv. Oratio variam Dei providentiam predicans.
 xxxv. Oratio variam creationem predicans.
 xxxvi. Oratio predicans cum gratiarum actione divinam procuracionem rerum.
 xxxvii. Oratio commemorans incarnationem Christi, & variam providentiam de sanctis.
 xxxviii. Oratio continens memoriam providentiae, & enumerationem beneficiorum quae Dei providentia per Christum sanctis collata sunt.
 xxxix. Oratio gratiarum actionis pro auxilio sanctis allato.
 xl. Quomodo oporteat catechizare catechizandos.
 xli. Constitutio, quomodo debent catechumeni in ipso tempore baptismi benedici, & quae sint docendi.
 xlii. De renunciatione in diabolum, & de adscriptione ad Christum.
 xliiii. De unctione olei mystici gratiarum actio.
 xliv. De mystica aqua gratiarum actio.
 xlv. De mystico christi gratiarum actio.
 xlvii.

ε δὲ ἄλλο ἐπισημασθε.

XLVII. Oratio recenter baptizatorum.
 XLVIII. Quosdam apostoli ordinaverunt.
 XLIX. Oratio matutina.
 L. Oratio vespertina.
 L. Oratio ad sumendum cibum.
CAPITA LIBRI OCTAVI.
 I. Quare, & propter quosnam fiant miracula.
 II. De episcopis, & presbyteris indignis.
 III. Quod potissimum sit, disponi, & ordinari ea, quae in ecclesiis fiunt.
 IV. De ordinationibus.
 V. Imploratio in ordinatione episcoporum, & missae celebratio.
 VI. Denunciatio observationis pro catechumenis in celebratione divina missae.
 VII. Obsecratio pro energumenis.
 VIII. Obsecratio pro baptizantem poenitentibus.
 IX. Pro his qui sunt in poenitentia, peccato, & manus impositio.
 X. Denunciatio observationis pro fidelibus.
 XI. Obsecratio adhibita pro fidelibus.
 XII. Constitutio Jacobi fratris Joannis.
 XIII. Denunciatio observationis pro fidelibus post oblationem hostiae.
 XIV. Denunciatio observationis, & gratiarum actionis post communionem.
 XV. Imploratio post communionem.
 XVI. De ordinatione presbyterorum constitutio Iacobi a domino dilecti.
 XVII. De ordinatione diaconorum constitutio Philippi.
 XVIII. Imploratio in ordinatione diaconi.
 XIX. De diaconissa constitutio Bartholomaei.
 XX. Imploratio in ordinatione diaconissa.
 XXI. De inordinatione constitutio Thomae.
 XXII. De lektoribus constitutio Matthaei.
 XXIII. De confessoribus constitutio Jacobi Alphi.
 XXIV. Eiusdem constitutio de virginibus.
 XXV. Lebbea cognomento Thaddaei constitutio de viduis.
 XXVI. Idem de exorcista.
 XXVII. A quos ordinari debeat episcopus, constitutio Simonis Cananai.
 XXVIII. Eiusdem canones de episcopis, presbyteris, diaconis, & reliquis clericis.
 XXIX. De benedictione aquae, & olei, constitutio Matthaei.
 XXX. Eiusdem de primitiis, & decimis.
 XXXI. Eiusdem de reliquiis eucharistiae.
 XXXII. Varii sermones Pauli ad istos, qui accedunt ad baptismum, qui sint admittendi, & qui repellendi.
 XXXIII. Quibus diebus feriandum sit famularum.
 XXXIV. Quibus horis, & quomodo in eis precandum est.
 XXXV. Jacobi fratris Joannis constitutio de vespertina oratione.
 XXXVI. Denunciatio observationis poenitentiae in incensa luminaria.
 XXXVII. Nocturna gratiarum actio post incensa luminaria.
 XXXVIII. Gratiarum actio matutina.
 XXXIX. Impositio manus matutina.
 XL. Oratio actionis gratiarum pro primitiis oblati.
 XLI. Denunciatio observationis pro mortuis.
 XLII. Quomodo, & quando oporteat fidelium mortuorum memoriam fieri, & quid ex eorum bonis impartendum sit pauperibus.

Προσδχή τῆς νεοτελων. μ 5.
 Τίνας πεμπούτες ἐχειροτόνησεν οἱ ἅγιοι ἀποστολοι. μ ζ.
 Προσδχή ἐωθινή. μ η.
 Ἐσπερινος. μ θ.
 Εὐχή ἐκ ἁρίων. ν.
 Κεφαλαια τῶ ὁρθοῦ βιβλίου.
 Τίνων χάριτες ἐπιπέδονται αἱ τῆς σωματικῶν δυνάμεως. α.
 Περὶ τῆς ἐπισκοπῶν καὶ πρεσβυτέρων ἀναξίων. β.
 Ὅτι τὸ διατάσσεται τὰ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἐπιπέδωσεν κορυφαίου ἐστίν. γ.
 Περὶ χειροτονῶν. δ.
 Ἐπίκλησις ἐπὶ χειροτονίας ἐπισκοπῶν. ε.
 Ἡθελῶν λειτουργία, ἐν ἣ ὑποσφωνήσις ὑπερκαταχρησῶν. ς.
 Ἰπερ τῆς ἐνεργουμένων. ζ.
 Ἰπερ τῆς βαπτισομένων. η.
 Χειροθεσίᾳ καὶ δόχῃ ὑπερ τῆς ἐν μετανοίᾳ. θ.
 Προσφωνήσις ὑπερ τῆς πεισῶν. ι.
 Ἐπίκλησις τῆς πεισῶν. ια.
 Διατάξις Γακαῖος τῶ ἀδελφῶ Γωάννῃ τῶ Ζεβεδαίος. ιβ.
 Προσφωνήσις ἐπὶ τῶ πεισῶν μὴ τῶ θεῶν ἀποφράν. ιγ.
 Προσφωνήσις μὴ τῶν μετὰ τῶν. ιδ.
 Ἐπίκλησις μὴ τῶν μετὰ τῶν. ιε.
 Περὶ χειροτονίας πρεσβυτέρων διατάξις Γωάννῃ τῶ φιλεμόνῃ ὑπὸ κυρίου. ις.
 Περὶ χειροτονίας διακονῶν τῶ Φιλίππῃ διατάξις. ιζ.
 Ἐπίκλησις χειροτονίας διακόνων. ιη.
 Περὶ διακονίας Βαρθολομαίου διατάξις. ιθ.
 Ἐπιπέδωσις ἐπὶ χειροτονίας διακονίας. ια.
 Περὶ ὑποδιακονῶν διατάξις τῶ Θωμά. ιβ.
 Περὶ ἀναγνωστῶν τῶ Ματθαίου διατάξις. ιγ.
 Γακαῖος τῶ Ἀλφειῶ περὶ ὁμολογητῆ διατάξις. ιδ.
 Το αὐτῶ περὶ παρθένων. ιε.
 Λεββαίος τῶ ἐπίκλησις Θεοδωραίου περὶ χηρῶν διατάξις. ις.
 Ὁ αὐτῶ περὶ ἐποικισῶν. ιζ.
 Σίμων ὁ Κανανίτης περὶ τῶ ὑπο πεισῶν ὁφείλει χειροτονηθῆναι ὁ ἐπίσκοπος. ιη.
 Τῶ αὐτῶ κανόνες περὶ ἐπισκοπῶν, πρεσβυτέρων, διακόνων καὶ λοιπῶν κληρικῶν. ιθ.
 Περὶ κληρονομίας ὕδατος καὶ ἐλαίου τῶ Ματθαίου διατάξις. ια.
 Τῶ αὐτῶ περὶ ἀπαρχῶν καὶ δεκατῆς. ιβ.
 Τῶ αὐτῶ περὶ κληρονομιάτων. ιγ.
 Κανόνες διαφόροι Παύλου ἀποστολῶν, περὶ τῶ ὑποσφωνήσις τῶ βαπτισματι, τίνας δεῖ ὑποσφωνήσασθαι, καὶ τίνας ἀποφραῖναι. ιδ.
 Οἷας ἡμέρας δεῖ ἀργεῖν τὰς οἰκίας. ιε.
 Ποίας ὥρας καὶ διατί ἐν ταῖς δεῖ ὑποσφωνήσασθαι. ις.
 Γακαῖος τῶ ἀδελφῶ Χρῶ διατάξις περὶ ἐσπερινῶν. ιζ.
 Προσφωνήσις ἐπιδαχίος. ιη.
 Εὐχαριστία ἐπιδαχίος. ιθ.
 Εὐχαριστία ὁρθρινῶν. ια.
 Χειροθεσίᾳ ὁρθρινῶν. ιβ.
 Ἐπίκλησις ἐπὶ ἀπαρχῶν. ιγ.
 Προσφωνήσις ὑπερ τῆς κηκοιμημένων. ιδ.
 Πῶς δεῖ, καὶ πότε γινώσθαι τὰς τῆς κοιμηθέντων πεισῶν μνήσας, καὶ ὅτι ἐκ τῶ ὑπαρχόντων αἰτεῖς δεῖ παρέχεσθαι ποιεῖν. ιε.
 Ὅτι

275

trabant. Idcirco subiungit; *numquid habitabitis soli in terra? Audita sunt haec in aures domini Sabaoth: & alias, maledictus, inquit, qui transfudit terminos proximi sui. Et dicit omnis populus, fiat. Unde & Moyses ait: Non transfundebis fines proximi tui, quos patres tui posuerunt. Ob hanc igitur causam huiusmodi homines terroribus, caedibus, iudiciis, damnationibus Deus insequitur; iis vero, qui Deo obediunt, una lex Dei simplex, vera & viva insita est; haec scilicet, quod ab alio oderis fieri tibi, alteri ne feceris. Non vis, ut alius uxorem tuam ad stuprum impudice aspiciat, neque ipse in uxorem proximi tui oculum improbe intendas. Non vis pallium tibi furto tolli, neque tu proximo attuleris. Non vis puliari, non conviciis & contumeliis affici; neque ipse alium similiter afficias.*

Deut. 19

De non referenda contumelia, nec nisi iudicando inimico, qui injuriam fecit.

CAPUT II.

Quin potius si quis tibi maledicit, tu eundem benedic: quoniam scriptum est in libro Numerorum, *quis benedixerit tibi, erit & ipse benedictus: & qui maledixerit, erit & ipse maledictus.* Similiter in evangelio scriptum est, *benedicite maledicentibus vobis: illatas vobis injurias ne ulciscamini, sed potius patienter tolerate: aut enim scriptura, Ne dicas, sanam pennis de inimico meo propter injuriam, qua mea affect: quinimmo patere, ut vicem tuam ulciscatur dominus, in eumque animadvertat, qui tibi injuriam facit.* Rursum enim in evangelio ait, *Diligite inimico vestros: benedicite eis, qui oderunt vos, orate pro persequentibus, & amantibus vos, & eritis filii patris vestri, qui in caelis est; quoniam solem suum occidit super justos & misit: & punit super bonos, & malos.* Attendamus itaque carissimi haec praecipia, ut ea facientes, reperiamur filii lucis: quare ferre vos mutuo, qui servi Dei, eisque filii estis. Ac maritus quidem ne in uxorem superbus, arrogantive sit; sed potius benignus, ac facile ei tribuens, qui suae tantum uxori placere velit, & ei honeste blandiri, studens esse illi suavis.

Num. 4

Luc. 6

Matth. 5

De ornata, & peccato inde proficiente.

CAPUT III.

Neque te omnes, ut alia quazpiam amore tui illaqueetur: si enim ab ea coactus, in eam pecces, morte sempiterna. & gravi sentus cruciatus iniqueberis: si non committas scelus, immo eam a te repellas, nequeque ei, vel in eo solum peccasti, quam vis eam non patres, quod mulierem ornata tuo sic irretisti, ut te appeteret; fecisti enim, ut tuo cultu capta, adulterium appetu committeret: tamen eo est culpa tua levior, quod ad eam, qua irretita est, non irretisti; neque enim illam appetisti, ei vero te si non dedas, misericordiam a Deo consequeris, qui dixit, Non invehaberis, & non concupisces. Quod si illa, cum te vidit, aut tibi intempere occurrit, vulnerata est, & ad te misit, tu vero, ut pius erga Deum, negalli ei, & abstinuisi, neque in eam pec-

Αδι ὁ λέγει, μὴ οἰκίητε μόνοι ἐπὶ τῆς γῆς; ἠκούθη γὰρ εἰς τὸ ὕψος κυρίου σαβαὼθ ταῦτα· ἢ ἀλλὰ, ἐπικαταρατός ὁ μετατιθεὶς ὄρα τῶ πλησίον αὐτοῦ, ἢ ἐρεὶ πᾶς ὄρατος, γένοιτο· διὸ φησὶ, ὁ Μωϋσῆς, ἢ μετατινήσεις ὄρα τῶ πλησίον, ἀίθου τοὶ πατέρες σου· διὰ τὸ ἂν φοβοί, θάνατοι, δικαστήρια, κατὰ ἰσὺν, παρὰ τῶ Θεῷ τοῖς τοῖτοις ἐπακολληθῶσι· τῶς δὲ ὑπερήκοις Θεῷ ἀνθρώποις εἰς νόμος Θεῷ ἀπλῶς, ἀληθῆς, ζῶν, ὑπὲς ἐνυπαρχει. ὁ σὺ μισεῖς ὑφ' ἑτέρου σοι γυνεῶσαι, σὺ ἄλλω ἢ παισῆς· ἢ βῦλοι τῶ γυναικί σου τινὰ ἐμβλέσαι κακῶς εἰς ὄρα φθορὰν αὐτῆς, μηδὲ σὺ τῆ τῶ πλησίον σου γυναικί κακῶς ἀπεινήσης. ἢ βῦλοι σου τῶ ἱματίον ἀρθῶσαι, μηδὲ σὺ τῶ τῶ ἑτέρου ἀρῆς. ἢ θελεῖς πληγῶσαι, λοιδορηθῶσαι, ὑβρισθῶσαι, μηδὲ σὺ ἄλλω ταῦτα διαθῆς.

Πεὶ τῶ μὴ ἀνθυβεχῆσθαι, ἢ ἀμύκασθαι τῶν ἀδικῶντα.

Κ Ε Φ Α Λ. β.

Αλλὰ καταράται σε τις, σὺ ἀλογησον αὐτῶ· ὅτι γέγραπται ἐν τῆ βίβλῳ ἡσ ἀειθῶν. ὁ ἀλογῶν σε ἀλογηταί· ἢ ὁ καταρωμῶνος σε, κεκατηραταί· ὁμοίως ἢ ἐν τῶ θαγγελίῳ γέγραπται· εὐλογεῖτε τῶς καταρωμῶνῆς ὑμᾶς· ἀδικῶμῶνοι μὴ ἀντιδικήητε, ἀλλ' ὑπομείνατε· ὅτι λέγει ἡ γραφή, μὴ εἶπῆς, τίσομαι τῶν ἐχθρῶν, ἢ με ἠδικῶσιν, ἀλλ' ὑπομείνον, ἵνα σε ἐδικήσῃ ὁ κύριος, ἢ ἐδικίαι ἐπαγάγη τῶ ἀδικῶντί σε· ἢ γὰρ πάλιν ἐν τῶ θαγγελίῳ λέγει· ἀγαπάτε τῶς ἐχθρῶς ὑμῶν· καλῶς ποιῆτε τοῖς μισῶσιν ὑμᾶς, & προσείχεσθε ὑπὲρ ἡσ ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς & διωκότων· ἢ ἐσθε υἱοὶ τῶ πατρὸς ὑμῶν τῶ ἐν τοῖς ἄνωτοις. ὅτι τῶν ἡλίον αὐτῶ ἀνατελλεῖ ἐπὶ σωνηρῶς ἢ ἀγαθῶς, & βρέχει ἐπὶ δικαιοῦς, ἢ ἀδικῶς. προσείχεσθε ἢ ἀγαπῆτε τοῖς ἐπιτολαῖς ταῦτοις, ἵνα τέκνα φωτός εὐεθῶμῶν προσσονται αὐτοῖς. βασιλεῦτο ἢ οἱ ὄρατοι & υἱοὶ τῶ Θεῷ ἀληθῆς· ὁ μὲν ἀνὴρ πρὸς πῶ ἑαυτῶ γυναικί εἰς μὴ ὑπερήφανος, μηδὲ ἀλαζῶν. ἀλλὰ εὐσπλαχνος, εὐμετῶτος, τῆ ἰδέα γυναικί μόνον βαλομῶνος κρεσκεν, ἢ ταῦτῶ κολακίῶν ἐπιτιμῶς, σπαδαζῶν καταθύμιος εἶναι αὐτῆ.

Πεὶ καλλωπισμῶ, ἢ τῆς ἐκείθεν ἀμαρτίας.

Κ Ε Φ Α Λ. γ.

Μὴ καλλωπισμῶς εἰς τὸ ἀγρῶθῶσαι τῶ ἀμαρτίας ἐπὶ σοι. εἴτε γὰρ ἀναγκαδῆς ὑπ' αὐτῆς, ἀμαρτίας εἰς αὐτῶ. θάνατος πορα Θεῷ ἐπέλθειται σοι αἰώνιος ἐν αἰθήρη πικρῶς κολαζομῶν. εἴτε μὴ ποιῆσῃ τὸ μῶσος, ἀλλ' ἀποσεισάμῶνος αὐτῶ, ἀρνησῶσαι, & τῶ ἡμαρτες, εἰ μὴ ποιῆσῃς, μόνον δὲ τὸ διὰ καλλωπισμῶσιν παγιδεῖσαι γυναικί εἰς τὸ ἐπιθυμῆσαι σε· ἐποίησας γὰρ πῶ τῶ παθῶσαν διὰ τῆς ὀρέξεως μοιχῶθῶσαι ἐπὶ σοι· ἀλλ' ἄχθῶς αἴτιος ὑπαρχεις διὰ τὸ μὴ προσσῶσαι εἰλαί σε τῶ ἐπὶ σὲ πῶ παγιδεῖσαι· ἢ γὰρ σὺ ἐπιθυμῶσας αὐτῆς, μὴ σικεπιδίος δὲ αὐτῆ ἑαυτοῦ, ἐλεθῶσῃ ἐπὶ κίεμ τῶ Θεῷ τῶ εἰπόντος· ἢ μοιχῶσεις, ἢ ἢ ἐπιθυμῶσεις. εἰ γὰρ ἐκῶθ θεασαμῶσῃ ἢ ἀκαίριος σικωατήσῃσῃ ἐπληγῆ πῶ δίδουσαν, ἢ προσεπεμψῆ σοι, σὺ δὲ ὡς θεοσεβῆς ἠρησῶ αὐτῶ, ἐκῶθ μῶσῃ πῶ καρδία.

δίων ἑραυματίῳ, ἀμάρτυς κενὸν ὑπάρχοντός σου ἀκαλλωπιστῆν, ὡς ἐραυμάτω σε, εὐχος δέσπονη σὺ τὸ ἐκείνης παραπτώματος, ὡς αἴτιος αὐτῆς σκανδά-
 λυ γυροῦντος καὶ τῶν κληρονομῶν· διὸ δεήθητι κυ-
 εῖν τῷ Θεῷ, ὅπως μὴ δῶς σοὶ ἴσα τέτα κακῶν ἐπιχ-
 θῆ· ἢ γὰρ ἀνθρώπος σε χρὴ ἀρεσκῆν εἰς ἀμαρτίαν.
 ἀλλὰ Θεὸς ἐς ὁσιότητα ζωῆς τε καὶ ἀναπαύσεως τῆς αἰ-
 νίης ἀπὸ τῆς ἀκαθαρσίας σου διδομένην ἐκ Θεοῦ
 κάλλος μὴ ἀποσκοπεῖς ἀλλώπιζε, ἀλλὰ ταπεινοφρόνως
 μετῴρασον αὐτὸ πρὸς ἀνθρώπους, ὥσπερ τὴν τέχνην σου
 κόμης μὴ παραβῆθαι, μᾶλλον δὲ συγκόπτειν καὶ κα-
 θάραι αὐτὴν· ἵνα μὴ κατακτατοῦς ὀφθαλμοῦ σου καὶ ἀσκιλ-
 τον τῆρῶντος τὴν κεφαλὴν ἢ καταμμενεσθῆς σου, ἐπα-
 γαγῆς σεαυτὴν τὰς ἑπὶ ἀγρονομίας ἢ ἀγρονομίας γυ-
 κίαις, μὴδὲ ἐπιτεθῆς ἄμην σὺ τῇ ἐδῶντι χριστιανῶν
 ἀσάτω. μὴδὲ ἀναξυρίδας, ἢ κρηπίδας σε τοῖς ποτὶ
 κακαίχρους ὑποβάσεις. ἀλλὰ τὸ τῆς σιμνότητος καὶ τῆς
 χρείας μόνον, μὴδὲ χρυσήλατον σφραδίστην τοῖς δακ-
 τύλοις σου περὶ τῆς, ὅτι ταῦτα πάντα ἐταξισμῶν τεκ-
 μήσια ὑπάρχουσι, ἀπὸρ παρα τὸ προσήκον ἐπιτηδίων
 ἢ ποιήσεις δικαίως. τίς γὰρ σοὶ οὐκ ἢ ἀνθρώπων τῷ
 Θεῷ ἀξίως σοὶ ἔφερον τὰς τέχνας τῆς κεφαλῆς, καὶ
 παρὰ εἰς σὺ, ὅς ἐστι σπατάλιος, ἢ ἀπόχρυμα, ἢ με-
 μερημένον τῆρῆν· ἢ δὲ μὴ ὀγκοποιεῖν, ἢ δὲ ἀξαι-
 νοπότης καὶ πλάσσειν ἄλλου ὄφρατιδεῖν, ἢ ξανθοποιεῖν
 αὐτῶν· ἐπεὶ καὶ ὁ νόμος ἀπαγορεύει φάσκων ἐν τῷ
 Δευτερονόμιῳ, ἢ ποιήσετε ὑμῖν σείσθων, ἢ ἀναξυ-
 ρίδας. " χρὴ δὲ ἢ δὲ γενεῖν τρίχα δὲ ἀφθεῖραν, καὶ
 τὴν μορφὴν τῷ ἀνθρώπῳ παρὰ φύσιν ἐκάλασεν· ἢ
 ἀπομαδαρῶτε γὰρ φησὶν ὁ νόμος, τὸς παύλους ὑ-
 μῶν. τὴν γὰρ γυναικῶν ἀσχημῶν ὁ κτίσας ἐποίησε
 Θεός· ἀνδράσι δὲ ἀνάμωσον ἰδικαίωσεν· σὺ δὲ τῶν
 ποιῶν διὰ ἀρέσκειαν ἐναντιώμενος τῷ νόμῳ, βδελυκτὸς
 γυροῦντος παρὰ Θεῷ τῷ κτίσαντι σε κατ' εἰκόνα αὐτοῦ,
 εἰς ἢν θέλων Θεὸς ἀρέσκῆν, ἀπόχρυμα κέτων ἢν μισεῖ
 αὐτός· καὶ μὴδὲ σπράσσει ἴσ' αὐτῶν ἀπαρισκόντων.

S. Epiphanius haz So adversus Hæresibus n. 7.

Ὅτι ἢ δὲ περιεργάζεσθαι τὰς κακὰς ζῶντας, ἀλλὰ τῶν οἰκίῳ ἔργῳ χολάζειν

Κ Ε Φ Α Λ Δ.

Ὅτι ἢ εἶν ὡς ἀπειθήνους καὶ ἐμμελετῆς καὶ ἀλώ-
 μένους ἐν ταῖς βουαῖς ἀκαθαρτοῦ τῆς κακῶς
 ζῶντων, ἀλλὰ τῇ τέχνῃ σου, καὶ τῷ ἔργῳ σου ἀρεσκῶν
 τῶν τῷ Θεῷ φίλων ἀναζητεῖ παεῖν, καὶ τῶν τῷ Χε-
 σὺ λόγια ἀναμνηστικῶν δεικνῶς μελετεῖ. λέ-
 γει γὰρ ἢ γραφῆσαι, ὅτι ἐν τῷ νόμῳ αὐτὸ μελε-
 τῶσε ἡμέρας καὶ νυκτὸς περὶ τῶν ἐν ἀγρῶ, καὶ ἐν
 οἰκίῳ καὶ ἀγρονομίας, καὶ ἀγρονομίας, ἢ ἀγρο-
 νομίας ἐν πᾶσι. ἀλλ' εἰ καὶ ἄλλοις ὑπάρχεις,
 χρεῖαν τέχνης πρὸς τὸ ἔφεσθαι ἐκ ἔχων, μὴ βου-
 βός γίνῃ, μὴδὲ ἀκαθαρτοῦ ἀκαθάρτος· ἀλλ' εἴτε ἀρε-
 στήρη τοῖς πιστοῖς τε καὶ ὁμοδοχοῖς, συμβαλλῶν τῷ
 ζωτικῷ ἀποσομῶν ἡμῶν.

Πῶς τῆς γραφῆς βιβλία δὲ ἀνεγνώσκων.

Κ Ε Φ Α Λ Ε.

Ἐν δὲ μὴ, καθεζόμενος ἐδῶν ἀναγίνωσκε τῶν
 νόμων, τὰς βασιλείας, τὰς προφητείας· ψαλλε
 τὸς ὕμνος Δαβὶδ· διέρχου ἐπιμελῶς τὸ εὐαγγέλιον
 τὸ τέλει συμπλήρωμα.

Concil. General. Tom. I.

casti, illa vero pulchritudine, adolescentia,
 & cultu tuo ita fauciata est, ut amore tui
 capta sit, tu peccati illius reus es, tanquam
 auctor, scandali ejus, & hæres supplicii. Qua-
 re precare Deum, ut, nihil tibi mali pro-
 pter hoc peccatum infligat: neque enim vo-
 luntati hominum obsequi, & inservire te
 oportet, ut pecces; sed Deo. potius adhære-
 re, ut sanctitatem vitæ colas, & requie po-
 tiaris sempiterna. Pulchritudinem a Deo tri-
 butam ne insuper ornes, quin potius tem-
 pera eam inodeste apud homines, non capil-
 lum nutriens, immo conscindens, ac concert-
 pens, ne pexus, & comatus, aut unguentis
 delibutus eas mulieres ad te pellicias, quæ
 sic capi, aut capere solent, neque vestitu
 studiose exquisito, ad decipiendum utaris,
 aut anaxyridas, vel crepidas pedibus nequi-
 ter inducas; sed quod solum honestas, &
 necessitas postulant; neque aureum annulum
 digitis tuis induas, quod sint omnia meretrici-
 cæ consuetudinis indicia, quibus quidem si
 præter honesti rationem studueris, non recte
 ages. Tibi enim, qui fidelis, & homo Dei
 es, non licet nutrire comam, & in unum
 colligere: hæc enim luxuria est, & mollicies,
 neque effusam gestare, neque discriminatam,
 neque facere, ut tumescat: neque eam car-
 pendo, & formando cripare; nequem flavam
 reddere, quod etiam lex Deuteronomii vet-
 tet tibi facere, aut anaxyridas. Oportet
 præterea non barbam radere, neque formam
 hominis contra naturam mutare; ait enim lex,
 non radetis barbas vestras, mulieres namque
 ut deceret non esse barbata, fecit earum
 auctor Deus, viros contra ut non deceret,
 idem juste statuit Tu vero si hæc facias, ut
 alicui placeas, id quod est contra legem, ex-
 crabilis apud Deum eris, qui te ad imaginem
 suam effecit. Si ergo placere Deo volueris,
 abstine iis omnibus, quæ idem odit, nihil-
 que efficias, quod ei displiceat.

Quod non oporteat esse curiosum observatorem eorum, qui non recte vivunt, sed opus suum attendere.

CAPUT IV.

NE sis quasi volitans, & inambulans, ac
 errans in vicis, intempestivus spædator
 eorum, qui turpiter vivunt, immo artem tuam,
 tuumque opus attende, & stude, ut facias,
 quæ Deo probentur. Scripturas sanctas assidua
 memoria meditare; scriptum est enim, In le-
 ge ejus meditaberis die, ac nocte, deambu-
 lans in agro, & domi sedens, cubans, & ex-
 perrectus, ut in omnibus sis intelligens. Quod
 si divitiis affluas, ita ut non opus sit tibi arte
 ad parandum vitium, ne circumeundo vage-
 ris, neque intempestive inambules, sed po-
 tius si adis ad Christianos, & tuæ fidei homi-
 nes, colloquere cum eis, sermones salutares
 conferendo.

Qui libri scripture legendi.

CAPUT V.

SIn vero hoc facis, intus sedens lege legem,
 libros de regibus, prophetas, cane psal-
 mos David, percurrere diligenter evangelium,
 in quo sunt hæc consummata.

Quod oporteat abstinere a lectione omnium librorum Gentilium.

CAPUT VI.

Abstine ab omnibus libris gentilium: quid enim tibi cum alienis sermonibus, aut legibus, aut falsis prophetis, quæ quidem homines leves a fide recta detorqueant; nam quid in lege Dei desideras, ut ad illa gentilium scripta animum velis appellere? sive enim historias legere cupis, habes libros de regibus: sive sophistica, id est, quæ argute ad sapientiam referuntur, & poetica, habes prophetas, Job, proverbialia, in quibus plus acuminis, quam in omni poetâ, & sapientia sophistarum reperies, quod is qui solus sapiens est, illa effatus est: sive cantilenas expetis, habes psalmos; sive vetustas rerum origines, habes geneisim, sive leges, & præcepta, habes, legem domini celebrem. Ab omnibus itaque alienis, & a diabolo excogitatis fortiter abstinere. Quin potius cum legem legis, abstinere ab his, quæ in ea sunt ficta, tamen non ab omnibus; sed a quibusdam quæ ad deuteriosin, id est ad secundam legislationem spectant: quæ tantummodo cauta narrationis lege ad agnoscendum, & laudandum Deum, qui nos talibus tantisque vinculis liberavit: Sit tibi ante oculos propositum, ut cognoscas, quid sit lex naturalis, & quid illa ficta, quæ ad deuteriosin pertinent, quæque in eremo iis, qui vitulum fecerunt, data sunt. Lex enim ea continet, quæ dominus locutus est, antequam populus idola coleret, & Apim illum Ægyptium in vitulos veneraretur. Continet, inquam, decalogum. Quæ vero illis vincula, postquam peccarunt, immeda sunt, cave, ne ea tibi accersas: quippe cum salvator non alia de causa in mundum venerit, nisi ut reos ab ira reservata liberaret, & ut legem ac prophetas impletet, & illa ficta vincula ad deuteriosin pertinentia vel cessare faceret, vel in alia transferret: idcirco cum nos exhortaretur aiebat, Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Tu igitur postquam legem cum evangelio, & prophetis concordantem legeris, lege etiam historiam de regnis, ut scire possis, quot reges justi fuerunt, totidem audi a Deo fuerunt, & apud Deum æternæ vitæ promissio eos mansit: rursus vero, quot reges a Deo defecerunt, in defecatione tua justo Dei iudicio brevi interierunt, & vita ejus privati sunt, immortale supplicium pro requie sortiti. His itaque legendis multum fide auditus magis ac magis in Christo, cujus corpus, & membrum es, extruere. Cum in foro deambulas, & lavare vis, utere balneo virorum, ne quia corpus nudum turpiter mulieribus ostenderis, aut quod non deceat virum, spectaveris, vel illaqueeris, vel illaquees feminas, quæ ita facile capiuntur. Cave igitur, ne animæ tuæ laqueos incidas:

De muliere pravæ.

CAPUT VII.

Audiamus enim, quid in sapientia præcipiat sanctus sermo: Filii serena sermones meos, mea vero præcepta reconde apud te. Dic,

* Maxime si levitatis libri sit consuetus: ista præceptum respicere videtur.

Περὶ τῶ ἀπέχεσθαι πάντων τῶν ἑξωθεν βιβλίων.

Κ Ε Φ Α Λ. ε.

Τῶν ἑθνικῶν βιβλίων πάντων ἀπέχε· τί γάρ σοι καὶ ἀλλοτρίους λόγους ἢ νόμους, ἢ ψευδοπροφήτας, ἃ δὴ καὶ παραβέβηκε τῆς πίστεως τὸς ἑλαφροῦς· τί γάρ σοι καὶ λείπει ἐν τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ; ἵνα ἐπ' ἐκείνα τὰ ἑθνομύθια ὁρμήσῃς; εἴπε γὰρ ἰσοεκέα θελεὶς διέρχεσθαι, ἔχεις τὴν βασιλείαν, εἴπε σοφιστικά καὶ ποιητικά, ἔχεις τὸς προφήτας, τὸν Ἰωβ, τὸν παροιμασιώ. ἐν οἷς κατὰς ποιητικῶν καὶ σοφιστικῶν κλίσινα ἀρχαίων ἄρσεις· ὅτι κυρίως τῷ μόνῳ σοφῷ Θεῷ φθγγαί εἰσι· εἴτε ἀσματικῶν ὀρέγη, ἔχεις τὸς ψαλμοὺς. εἴτε ἀρχαιολογίας, ἔχεις πλὴν γένεσιν. εἴτε νομίμων καὶ παραγγελιῶν, τὸν εὐδοξον κυρίως τῷ Θεῷ νόμον· πάντων αὐτῶν τῶν ἀλλοτρίων καὶ ὑβριστικῶν ἰχυρῶς ἀπέχε· πλὴν καὶ τὸν νόμον ἀναγινώσκων, τῶν ἐν αὐτῷ ἐπιστάτων ἀπέχε· εἰ καὶ μὴ πάντων, ἀλλὰ τῶν τῆς δόξης ὀρέγη· μόνον δὲ πρὸς ἰστορίαν ἀναγιώσκῃ εἰς τὸ γινώσκῃ σε καὶ δοξάζῃ τὸν Θεόν, ὅτι ἀπὸ τῶντων ἐβρύσατο σε δεσμῶν· ἐγὼ δέ σοι πρὸ ὀφθαλμῶν γινώσκῃ, τὸν νόμον φυσικῶν· καὶ τί τὰ τῆς δόξης ὀρέγη; ἐν τῷ ἐρήμῳ τοῖς μοχοποιήσασιν δοθέντα ἐπέστακτα. νόμος γὰρ εἶσι, τίνα ἑλάλησε κίερος ὁ Θεὸς πρὸ τῶ τὸν λαόν· εἰδωλολαβῆσαι καὶ μοχοποιήσαι τὸν παρ' Αἰγυπτίων Ἄπιν· τυτίην ἢ δεκάλογος· ἃ δὲ ἀμαρτήσασιν αὐτοῖς ἐπέστη δεσμῶν, σὺ σκαυτῶ μὴ ἐπισπῶσθ· ὁ γὰρ σωτήρ ἡμῶν ἔδ' ἕτερον τι ἤλθοεν, ἢ ἵνα λύσῃται τὰς ὑποδέκας τῆς ἀποκεμῆσις ὀρέγη, καὶ πληρῶσῃ τὸν νόμον καὶ τὸς προφήτας· καὶ τὰ δεσμῶν τῆς δόξης ὀρέγη τῶν ἐπιστάτων ἢ καύση ἢ μεταστῆ. διὰ γὰρ τῶντο προσκαλύμμενος ἡμᾶς ἔλεγε· δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι· κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. σὺ ἂν ἀναγνῶς τὸν νόμον συμφωνῶν ὄντα τῷ διαγγελίῳ, καὶ τοῖς προφήταις ἀναγιώσκῃ βασιλείαν, ὅπως εἰδῶσαι ἔχεις, ὅπως δίκαιοι ἔγχεσθῃ βασιλεῖς· καὶ ἠξήσῃσαι ὑπὸ Θεοῦ, καὶ ἡ ἐπαγγελία τῆς αἰωνίου ζωῆς αὐτοῖς διέμενε παρ' αὐτῶν· ὅσοι δὲ βασιλεῖς ἐξέπερνήσαν ἀπὸ Θεοῦ. ἐν ἀποστασίᾳ αὐτῶν συνωμῶς ἀπαίοντο τῷ Θεῷ διμοχοκροσία· καὶ τῆς αὐτῶ ζωῆς ἐσπρήσαν, ἀντὶ ἀναπαύσεως αἰωνίαν κόλασιν κληρωσάμενοι· ταῦτα ἂν ἀναγιώσκων πολὺ τῷ πίσει αἰξήθεῖς προσοικοδομηθῆσαι Χρῆσθ, ἢ σῶμα καὶ μέλος τυγχανεῖς· πειπατῆρ δὲ ἐν τῷ ἀγορᾷ καὶ λίσσασθαι βολύμνος, χρῆση βαλατιῶ ἀνδρείῳ, ἵνα μὴ διὰ τὸ ἐπιδεικνύσαι σῶμα ἐν ἀρχῆμ ἀποκαλύψῃ γυναίξιν, ἢ θιάσασθαι θείαν ἐχ' ἀρμύξασαν ἀνδράσιν, ἢ σὺ παρὶδδῆς ἐπὶ σωτῆρ τῆς ἑπὶς θαλάσσης γυωαῖκας· φυλάσθαι ἂν τὰ τοιαῦτα· ἵνα μὴ λάβῃς βροχῆς τῆ ἑαυτῶ ψυχῆ.

Περὶ γυναικῶν φαίδης.

Κ Ε Φ Α Λ. ζ.

Μ' ἄθωμν γάρ, ἐν τῷ σοφίᾳ τί λέγει ὁ ἄγιος λόγος· υἱὲ φύλασσε ἑμὸς λόγους, τὰς δὲ ἐμὰς ἐπιτολάς κρυψόν, παρὰ σεαυτῶ· εἶπον πλὴν σοφίαν σου ἀδελ-

ἀδελφωμένοι, τὴν δὲ φρόνησιν γινώσκοντες κρητοίησαι. Ἄσπαστο δὲ ἵνα σε τήρησιν ἀπὸ γυναικὸς ἀλλοτρίας καὶ πορνῆς· ἵνα σε λόγοις τοῖς ἀπὸς χάριν ἐμβάλῃται. ἀπὸ γὰρ θυμὸς οὐκ αὐτῆς εἰς τὴν πλατείαν παρακωλύεται, ὃν ἂν ἰδῇ τὴν ἀφρόνην τέκνον νεανίαν ἐσθλὴν φροσὸν παραπορόμενον ἐν ἀγορᾷ, ἐπιδοδοῖς οἰκὸν αὐτῆς, καὶ λαλοῦντα ἐν σκότει ἐσπερινῷ, λιμένα ἂν ἢ ἡσυχία νυκτερινῇ καὶ γνοφώδης, ἢ δὲ γυνή σιωπῆ αὐτῆς εἶδος ἔχουσα πορνικόν· ἢ ποιεῖ νέον ἔκπιπυδα καρδίας, ἀνεκπερωμένη δὲ εἰς τὴν καὶ ἄσπαστο, ἐν οἴκῳ δὲ ἔχ ἡσυχάζουσι οἱ πόδες αὐτῆς· χρόνον γάρ τινα ἔξω ῥέμβεται· χρόνον δὲ ἐν πλατείᾳ παρακάσσω γυνίαν ἀειδρῶσαι· εἴτα ἐπιλαβομένη ἐφίλησεν ἑμὴν· ἀναυδεῖ δὲ ἀποσώπων ἀποσείσασα αὐτὴν θυσιᾷ ἐφελικῇ μοι ἐστὶ σήμερον, ἀποδίδωμι τὴν χάριν σου· οὐκ ἔτι τῶν ἐξ ἡλθον εἰς συνάντησίν σου ποθῶσα τὸ σὸν ἀπόσωπον εὐρηκά σε· κερμαῖς τέπικα τὴν κλίβω μου· ἀμφιτάπητι δὲ ἔβρωσα τῆς ἀπ' Αἰγύπτου· διέρραγμα τὴν κοίτῳ μου πρόσω· τὸν βῆ οἶκον μου πινυαίωμω· ἐλθε καὶ ἀπολαύσομαι φιλίας ὄρθρου, δεῦρο καὶ ἐγκλινομένη ἔρωτι· καὶ τὰ ἐξῆς, οἱ ἐπιφέρει· ἀπεπλανῶσαι δὲ αὐτὸν πολλὴ ὁμιλία· βροχῶσι τὴν ἀπὸ χειλῶν ἐξώκειλον αὐτῶν· ὃ δὲ ἐσποκλήθησεν αὐτὴ κεφαλαῖος· καὶ πάλιν λέγει· μὴ ἀποσχεθῆτε φαῦλη γυναικί· μέλι γὰρ ἀποσχεθῆται ἀπὸ χειλῶν γυναικὸς πορνῆς· ἢ ἀπὸς ἡμῶν λιπαίνουσι σὸν φάρυγγα· ὄψρον μῦτε πεκρότερον χολῆς ἀφῆσαι, καὶ ποτηρίων μάλλον μαχαιρας διδοῦν· καὶ πάλιν ἀλλὰ ἀποπηδῶσαι, καὶ μὴ ἐγχεροῖσθαι, μῆτε ἐπισήσθαι σὸν ὄμμα ἀπὸς αὐτῶν· πολλὰς γὰρ ἔβρωσα κατωβέβληκε, καὶ ἀναειθμηταί εἰσιν, οὐς πεφόνθικον· εἰ δὲ μὴ, φησὶ, μετμεληθῆσθαι ἐπ' ἐχάτων σου, λιμένα ἂν κατωβέβωσι σάρκες σώματος σου, καὶ ἑρῆς, πῶς ἐμίσσηται παιδείαν, καὶ ἐλεγχῶσαι δικαίων ἐξέλιον καὶ καρδία μου· ἔχ ἡκούσας φωνῆς παιδων τῶν καὶ διδάσχοις με, ἢ παρέβαλλον τὸ ἔς με, παρ' ὀλίγον ἐγχομῶν ἐν παντὶ κακῷ· ἵνα δὲ ὄψα πλεόνων ἀρεκτεσῶν τῶν μαρτυρίας, καὶ εἴτινα παρήκαμω, οἱ σοφοὶ ἑαυτοῖς τὰ κατὰ ἐπιλέγοντες, ἐκ τῶν ἱερῶν γραφῶν ἐπισκευάσθη, παραιτήμενοι πάντα τὰ φαῦλα εἰς τὸ ὅστις ἀρεθῶσαι ὑμᾶς ἐν ζωῇ αἰωνίῳ παρὰ Θεῷ.

Παῖς ἑσπαστῆς γυναικὸς ἀπὸς ἀνδρα, καὶ φιλιανδρα καὶ σώφρονος.

Κ Ε Φ Α Λ Η

Η Δὲ γυνὴ ὑποτασσέτω τῷ ἑαυτῆς ἀνδρὶ· ὅτι κεφαλή τῆς γυναικὸς ὡς ἀνὴρ ὑπάρχει, τὸ δὲ ἀνδρὸς τὸ πορτομῶν ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης, κεφαλή εἰς τὸν ὅ Χριστός· τὸ Χριστὸς δὲ κεφαλὴ ὁ Θεὸς ἐκ πατρὸς αὐτοῦ· μὴ ἂν τὸν παντοκράτορα Θεοῦ· ἡμῶν καὶ πατέρα τῶν αἰώνων καὶ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος κύριον πάσης τῆς πνοῆς καὶ δυναμῆος δημιουργόν, καὶ τὸν ἡγαπήμενον ἀδελφῶν τῶν υἱῶν τῶν υἱῶν ἡμῶν ἡσῶν τὸν Χριστόν, ἢ ἡ δόξα τῷ Θεῷ, φροβηθῆτε σὺ τὸν ἀνδρα ὡς γυναικί· καὶ ἐξέστηθε αὐτῷ ὑπακούσα ὡς Χριστῷ ἐν τοῖς ὄψεσιν αὐτοῦ, ἵνα καὶ ἐπὶ σοὶ μακαριώδη ὁ ἀνὴρ διὰ τῆς σοφίας τῆς λογισῆς διὰ Σολομῶντος τὰ δε· γυναικα ἀνδρῶν τῶν ἀρεθῶσαι· τιμωτέρα δὲ εἰς λίθων πολυτελῶν ἢ τὴν αὐτὴν· ἀρεθῶσαι ἐπ' αὐτῇ καρδίᾳ τῷ ἀνδρὸς αὐτῆς· ἢ τὸν αὐτὴν σκυλῶν ἐκ ἀπορήσαι· ἐνεργεῖ γὰρ τῷ ἀνδρὶ ἀγαθα

A sapientiam sororem tuam esse, prudentiam vero familiarem tibi effice, ut te ab aliena, & improba muliere seruet; si te verbis ad gratiam compositis aggressa fuerit: ex fenestra enim domus sue in plateam prospiciens quemcumque videris ex filiis imprudentibus adolescentem mentis indigentem, pratercuntem per forum, per transitus adium suarum, & loquentem in tenebris vespertinis, cum est nocturnum silentium, & caliginosa nox, huic occurrit specie meretricia, que adolescentem e corde evolare facit, est vero ipsa pennata, & luxuriosa: pedesque ejus nunquam domi quieti, nunc vagatur foris, nunc in plateis ad omnem angulum insidiatur, deinde prebensum adolescentem desculata est; & impudenti vultu se allocuta: Victimam pacifica mihi est, hodie vota mea reddo, ob hanc causam exivi obviam tibi, cum tui videndi desiderio tenerer, reperi te, funibus leblum meum tetendi, Aegyptiis tapetis stravi, cubile meum croco sparxi, & domum meam cinnamomo, veni fruamur amicitia usque ad aurotam, veni, & revolvamur in amore: & quae sequuntur, quibus subiungit. Illum autem multa confabulatione decepit, & laqueis labiorum abripuit, ille vero secutus est illam insar. Ceppi delusus. Et rursus ait: Ne attendas mulierem nequam, mel enim stillat ex labiis meretricis, qua ad tempus fauces tuas suavitate afficit, sed postea felle amarum, & acutius gladio duplicem aciem habente reperies. Et iterum: Sed aufuge, ne moram trahas, neque oculum tuum in eam intendas, multos enim inflicto vulnere prostravis, & innumera biles occidit; quod si non fugeris, ad extremum, inquit, panitebit te, cum carnes tuae detrita erunt, & dices, quomodo disciplinam odi, & reprehensiones iustorum declinavit cor meum? non audivi vocem castigantis me, & cum me doceret, aures non addidmi, parum absuit, quin in omni malo essem; Sed me testimonia longius producamus, ac si quae sunt, quae prae-termisimus, qui sapientes estis, ea, quae commoda erunt vobis, colligendo, confirmate vos de scripturis sanctis, prava omnia declinantes. Ut sancti in vita sempiterna apud Deum reperiamini.

De uxore viro subjecta, & virum diligente, ac casta.

CAPUT VIII

Mulier vero subjecta sit viro suo, quoniam vir caput est mulieris; viri autem in via justitiae incendens caput Christus, Christi vero caput Deus, idemque pater ejus. Ergo post omnipotentem Deum nostrum, eundemque patrem praesentis, & futuri saeculi dominum, omnium animae, atque angelorum auctorem, & post dominum nostrum Jesum Christum filium ejus dilectissimum, cujus gloria Deo, time virum tuum mulier, & reverere eum, ita ut ei soli placere velis, & ubi ei ministrandum est, voluntati ejus satisfacias, ut maritum tuum de te sapientia laudet, cum per Salomonem ait, Mulierem fortem quis inveniet? hujusmodi mulier pretiosior est lapidibus magni pretii; Conditur ei cor viri sui, quae talis est spoliatorum non indigebit, operatur enim viro suo utilia per universam vitam, quae nendo fecit manibus suis ex lana

• Ceppus avis, cujus meminerunt Nicander, Aratus, & Callimachus, magis alii, & parvo corpore: ferunt ex spuma marina vivere: hanc cum piscatores capere volunt, projiciunt procul: spumam, quam postea tenent attrahunt: prolixum, donec Cephus paulatim cupiditate spuma trahatur, & illectus, in manus incidat. Abiit in proverbium, in fatuos & inconsideratos.

lana & lino, qua essent commoda ad utendam: A
 facta est instar navis negotiantis congregando ei
 e longinquo facultates, & surgit de nocte, &
 alimenta impertit familia, & opera distribuit
 ancillis. Contemplata est agrum, & eruit il-
 lura, & ex fructibus manuum suarum possessio-
 nem seruit, succinctis lumbis, brachia sua fir-
 navit, & gustu didicit, bonum esse operari:
 non extinguatur lucerna ejus tota nocte, cubitos
 suos ad utilia extendit, & manus suas susti-
 net; & fructum porrexit inopi; non habet
 curam domesticorum vir ejus; omnes enim qui
 apud eam sunt, vestiti sunt duplici amictu, &
 fecit viro suo stragula, & ex bysso, ac purpu-
 ra indumenta: illustris vero est in portis ma-
 ritus eius, cum sedet in concilio cum seniori-
 bus incolis: Andones sedet, & vendidit Phoeni-
 bus, & cingula Cebanensis: splendide & decore
 vestit, & letitiam cepit in extremis diebus;
 os suum aperuit sapienter, & accommodate, &
 ordinem adhibuit lingua sua: anguste semita
 domus ejus, cibum non sumpsit otiosa; os suum
 aperit sapienter, & legitime, leges de elec-
 tiosyns in lingua ejus: surrexerunt filii ejus,
 & ditati laudaverunt eam: multa filiae acqui-
 fuerunt operi, & multa comparaverunt poten-
 tiam, in vero antecellit, & superalli omne.
 Ne fit in te falsa species placendi, neque vana
 pulchritudo mulieris, mulier enim pia benedi-
 ctionem fert: ipsa vero timorem domini lau-
 det: Date ei de fructibus laborum ejus, &
 vir ejus in portis laudetur. Et iterum: mu-
 lier fortis corona viro suo. Ac tertius: multe
 mulieres edificaverunt domum. Intellexistis quas
 laudes mulier pudica, & mariti sui amans a do-
 mino Deo ferat. Quare si vis fidelis esse domo,
 eidemque placere, ne comas te, ut alienis vi-
 ris placeas, neque meretricula capillum calami-
 stratum, aut vestitum, aut calceos adgestan-
 dum imiteris, ut eos qui istis irretiuntur, ad
 te pellicias: haec enim tamen non facias ad
 peccandum, sed tantummodo ad cultum, tam-
 en ne hac quidem ratione & via futuras pe-
 nas effugias, quae alium coegisti, ut ad te
 appetendum alliceretur, neque cavisti, ut ne-
 que ipsa peccato succumberes, neque aliis
 scandalo; quod si etiam pecces temptam de-
 dendo, ipsa deliqueris, & animae alterius rea
 fueris. Deinde cum in uno quasi semel de-
 spicenter peccatum commiseris, ad alios rur-
 sus deslestes sine sensu doloris, sicut ait scri-
 ptura: Cum venerit impius in profundum pec-
 catorum, contemnit: insequitur vero eum de-
 decus, & probrum. Hujusmodi enim mulier
 deinceps crudeliter sauciata animas insipientium
 illaqueat. Audiamus igitur quomodo
 divina scriptura eas, quae tales sunt, notat
 cum ait: odi pejus morte mulierem, quae est
 venatio, & sagena cordis, laquet vero manus
 ejus; & alias, quale est monile aeneum in na-
 ribus suis, talis est pulchritudo mulieris mali-
 tiosa; & iterum, sicut in ligno vermis, sic
 mulier malefica viro perdit: & rursus, pra-
 stat habitare sub dio in angulo, quam cum mu-
 liero loquace. & pugnace. Ne igitur vos, quae
 Christianae estis, tales imitemini. Si autem
 vis fidelis esse viro tuo, stude, ut eiantem
 placeas, in plateis vero caput tuum obnube:
 obtegendo enim caput, aspectum curiosioribus
 ocludes. Ne pingas faciem tuam, quam tibi
 Deus finxit: nihil enim in te est, quod

κατὰ πάντα τὸν βίον, μνησαμένη ἑσέν κ' ἄλιν ἐποίη-
 σεν ἢ χρῆσται ταῖς χερσὶν αὐτῆς· ἐγχεσθῆ, ὡς καὶ ἐμ-
 ποροδομήν, μακροδεν στυγῶσα αὐτὸν τὸν βίον· καὶ
 ἀνίσταται ἐκ νυκτὸς, καὶ ἰδωκὸς βρωματι τῶ δίκῳ, καὶ
 ἔργα ταῖς θεραπεύαις· θεωρήσασα γυμῶνον ἐπαρ-
 τὸ ἀπὸ δὲ καρπῶν ἰδὼ χερῶν αὐτῆς ἐφύλαξε κτήμα,
 ἀναζωσαμένη τὴν ὀσφύα αὐτῆς ἤρεισε τὸς ἑαυτῆς βρα-
 χίονας, καὶ ἐγχεσθῆ, ἔτι καλὸν τὸ ἐργάζεσθαι, &
 ἢ ἀποσβένουσι ὁ λύχνος αὐτῆς ὄλιον τῶν νυκτῶν. τὸς
 πηγῆς αὐτῆς ἐκτεταίεις τὸ χρῆσθαι, τὸς χεῖρας αὐ-
 τῆς ἐπέδει ἐκ ἀσχητῶν χεῖρας δὲ αὐτῆς διείλωξε πί-
 νθητὶ καρπῶν δὲ κέριτεν πτωχῶ· ἢ φορητῆς ἰδὼ ἐν οἴ-
 κῳ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς· πάντες γὰρ οἱ παρ' αὐτῆς εἰσιν ἐσθεδυ-
 μένοι διπλοῦς στολῆς, καὶ χλαίνας ἐποίησε τῶ ἀνδρὶ αὐ-
 τῆς ἐκ βύσσου καὶ πορφύρας ἐσθιδίματι· περιβλεπτός δὲ
 γίνεται ἐν πύλαις ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, ὡς ἀνκαθῆται ἐν
 συνεδρίῳ μὲν ἰδὼ ἀρεσβυτέρων ἰδὼ κατεκίχηται· σιδο-
 νας ἐποίησε, καὶ ἀπέδοτο τοῖς φοινίξιν περιζώματι δὲ
 τοῖς Χαναταῖοις· δόξαν καὶ ἀσπίειαν ἐσθιδίστατο· καὶ
 ἀφραῖθη ἐν ἡμέραις ἰσχυατίας· σῶμα αὐτῆς διείλωξε
 σοφῶς καὶ ἀροσπικόντως καὶ τίξιν ἐσείλατο τὴν γλώσσην αὐ-
 τῆς· ἐγγυαὶ δὲ δὴλατεῖσθαι οἰκῶν αὐτῆς· σίπι δὲ ὀκνη-
 ρα ἐκίφαγε· τὸ σῶμα αὐτῆς ἀνοίξει σοφῶς καὶ ἐνομίως·
 θεσμοὶ δὲ ἐλεημοσύνῃς ἐπὶ τῆς γλώσσης αὐτῆς· ἀνέ-
 σθησαν τὰ τέκνα αὐτῆς & πλεθυσαντα ὡς ἐσαν αὐτῶν, καὶ
 ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ἐπῆνεσεν αὐτῶν· πολλοὶ θυγατέρες ἐκ-
 τῆσαντο πλεθόν, πολλοὶ ἐποίησαν δὴναμιν· σὺ δὲ
 ἐπέκρησαι & ἐπέκρησαι πάσας· ψαλλοῦς ἀρεσκειαι καὶ
 ματινοῦ· κάλλος γυναικὸς μὴ ἐσθῆ· γυνὴ γὰρ ἀρε-
 σθῆ εὐλογεῖται, φόβον δὲ κυρῆς αὐτῆς αἰνεῖται· δὲ αὐ-
 τῆ ἀπὸ καρπῶν χειλέων αὐτῆς, καὶ ἀνείδω ἐν πύλαις
 ὁ ἀνὴρ αὐτῆς· καὶ πάλιν, γυνὴ ἀνδρείας εἰσέφανος τῶ ἀν-
 δρὶ αὐτῆς, καὶ πάλιν· πολλοὶ γυναικὸς ὡκοδόμησαν
 οἶκον· μεμαθήκατε, ἐποῖα ἰσχυαμία γυνὴ σῶφρων καὶ
 φιλανδρος λαμβάνει ἀπὸ κυρῆς τῶ Θεοῦ· εἰ πιστὴ & ἀ-
 ρεσθῆ καὶ ἐφ' βλάβει εἶναι ὡ γυναικί, μὴ καλλωπίξῃ ἐπὶ τῶ
 ἀρεσκειν σε ἀλλοφίλοισ ἀνδράσι, μὴ δὲ τὴ τῆς ἐπιειχῆ-
 ρῆς ἐμαλέγματι, ἢ ἐσθιδίματι, ἢ δῆσεις μὴ φο-
 ρεῖν ἐπὶ τὸ ὑπαγεσθαι σε τὸς εἰς τὰ τοιαῦτα παρῆδο-
 μένους· καὶ γὰρ εἰ σὺ ἐπὶ τὸ ἀμυρτάνειν τυπτε ποιῆς
 τὴ μύση, ἐπὶ δὲ τὸ μοῖον καλλωπίξῃσθαι, ἢ ὄνως
 ἐκφουξὴ τῆ δίκῳ εἰς τὴ μὲν τυπτα, ἀναγκάσασα
 ἐποικηθῆναι σοὶ τινὰ, εἰς τὸ ἐπιθυμησῆσαι σοι, καὶ
 μὴ ἑαυτῶν φυλάξασα ἐπὶ τὸ μῆτι σε ὑποπισθῆναι ἀμαρ-
 τία, μὴτε μὴ ἐτέρως σκανδάλῳ εἰ δὲ ἀμαρτήσεις
 εἰδῶσα ἑαυτῶν, καὶ σὺ ἐπλημμύλησας, κἀκείνους ἐνο-
 χος τῆς ψυχῆς ἑγχεσθῆ. εἴτα ἀμαρτήσασα ἐφ' οὐδὲ,
 ὡσπερ ἀπορήσασα ἐκ ἀπάξ, ἐφ' ἐτέρως ἐκβασθῆ πᾶ-
 λιν ἀπληγκυῖα· καὶ ἀφρονὶ ὁ Θεὸς λόγος· ὅταν
 ἔλθῃ ἀσέβης εἰς βάθος κακῶν, καταφρονεῖ· ἐπίρ-
 χεται δὲ αὐτῶ ἀτιμία καὶ οὐκείδος· ἢ γὰρ τοιαῦτη λοι-
 πὸν ἀφειδῶς πῆρωμῆ παρῆδειε ψυχῆς ἀφρονῶν
 μαθωμένων καὶ τὸς τοιαύτους πῶς δελαμβουεῖ ὁ Θεὸς
 λόγος φασκῶν· ἐμίσησα ὑπὲρ τὸν θάνατον τὴν γυ-
 ναῖκα· ἢ τις εἰσι θῆρμα καὶ σαργῆ καρδίας· δισ-
 μοὶ δὲ χεῖρες αὐτῆς· καὶ ἐν ἀλλοῖς, ὡσπερ ἐσθῆτον
 χρυσῶν ἐν μὴ ἰδός, ὡς γυναικὶ κακῶφρονι κάλλος·
 καὶ πάλιν· ὡσπερ ἐν ἔϋλῳ σκώληξ, ὡς ἀπόλυτον
 ἀνδρας γυνὴ κακοποιός· καὶ πάλιν, κρείσσον εἶπεν
 ἐπὶ γυναικὶ ὑπὲρ θρα, ἢ, μὲν γυναικὸς γλασκῶδος,
 & μαχίμης· μὴ ἂν μμείθετε τὰς τοικῶτας γυναικῶν
 ὑμεῖς αἱ Χριστιανῶν ὑπαρχοῦσαι· πιστὴ δὲ θεῶσασα εἶ-
 ναι

Prov. 31.

Prov. 31.

E

και τῶ σὺ αἰδεῖ, ἀποστρεῖ εἰς τὸ ἀρίσκειν αὐτῷ μόνῳ· ἐν δὲ ταῖς πλατείαις στίπασα τὴν κεφαλάν σου· διὰ γὰρ τῆς ἐπικαλύψεως ἐπακλήσεως τῆν θραν τοῖς περιερχομένοις· μὴ καταζωγραφῆσαι τὸ ὑπὸ Θεοῦ πεποιημένον πρόσωπον· ἰδοὺ γὰρ ἐν σοὶ, ὁ κοσμήσεως δέεται· ἐκείτηρ πάντα ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεός, καλὰ λίαν· ἀσιλγῆς δ' ἐν καλῷ ἐπικοσμήσει, τεχνίτη χάριν ἐσυβείζει· καὶ τὴν βλέπουσα τὴν ὀδοποιεῖσιν σε ποῖα, περικαλύπτουσα ἑαυτῆν, καθὼς ἀρεπεί γυναιξίν.

Ornatu indigeat, quandoquidem universa, quae Deus fabricatus est, pulchra nimis; impudicus vero ornatus pulchrae formae additus artificis gratiam contumeliose dedecorat: Incede ergo deieclis oculis deorsum, atque obtusa, ut mulieres decet.

Ne mulier cum viris laeet.

CAPUT IX.

Περὶ τῆ μὴ συνάλλεσθαι γυναῖκα ἀνδράσιν.

ΚΕΦΑΛΑ Θ.

Προεισαοῦ τὴν ἐν βαλανείῳ μὲν ἀνδρῶν ἀπικτον γυναικίῳ λῦσον· πολλὰ γὰρ τὰ δίκτυα τῆ ποτηρῆ· ἀνδρογυνον γυνὴ πιστὴ μὴ λυέσθω· εἴ γὰρ περκαλύπτου τὸ πρόσωπον τῆν ἀπ' ἀλλοτῆρων ἀνδρῶν ὄψιν μὲν αἰδὸς κρύπτουσα, πῶς γυμνὴ μὲν ἀνδρῶν ἢ ποικυτῆ εἰς λαίβρον εἰσιλάσεται; γυναῖκα δὲ ὄντος βαλανείῳ εὐπίπτος μὲν αἰδὸς μιμητημένως λυέσθω· μὴ περισσοτέρην δὲ λῦσον ποιεῖσθω, μηδὲ ἐν μίση τῆ ἡμέρα, ἀλλ' εἰ δυνατὴν, μηδὲ καθημίραν· ὥρα δὲ σὺ εἶσω ταχτὴ ἢ τῆς ἡσφαλοσύνης δεκάτη· δεῖ γὰρ σε πιστῶ ἔσσαν ἐκ πάντων ἡ πάντοτε τὴν πολυφθάλμον περιεργίαν φέρειν.

Cave etiam in balneo indecoram cum viris lavationem; multa enim sunt damonis retia. Christiana femina ne cum viris laeet: etenim si se tegit, ut oculos alienorum virorum cum pudore vitet, quomodo hujusmodi mulier cum viris in balneas ingreditur? Si vero fuerit balneum muliebrē, laeet modeste, verecunde, & moderate, non autem supervacue neque nimis, neque tepius, neque meridie: immo si fieri, potest, neque quotidie. Sit vero institutum tempus tempestivae lavationis hora decima; oportet enim te, quae fidelis es, omnibus modis, ac semper multorum oculorum curiositatem vitare.

De muliere pugnax, & loquax.

CAPUT X.

Περὶ μαχίμου ἔγλωσσώδους γυναίκος.

ΚΕΦΑΛΑ Ι.

Τὸ δὲ μαχίμον σου πρὸς πάντας, μάστιγα δὲ ἡ πρὸς τὴν ἀνδρασσα περίκοφοι πιστὴ ὑπερχουσα· ἴνασα ὁ ἀνὴρ ἴαν ἢ ἀπίστος, ἢ ἄδικος, μὴ διὰ σε σκανδαλίσει βλασφημίᾳ Θεοῦ, καὶ σὺ τὸ εἶναι κληρονομος εὐεθρῆς παρὰ Θεοῦ· οὐ γὰρ φησι δι' ἡ τὸ ὄνομά μου βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσιν· εἰ δὲ πιστὸς ὑπάρχεισθ ὁ ἀνὴρ, ἀναγκασθήσεται, ὡς εἰδὼς τὰς γραφάς εἰπεῖν τὸ ῥῆμα τὸ γεγραμμένον ἐν τῇ σοφίᾳ, κρέσσον οἰκεῖν ἐν ἱρήμῳ, ἢ μὲν γυναῖκος ἔγλωσσώδους ἢ μαχίμου· αἱ ἂν γυναῖκες ὄψα τῆς αἰδὸς καὶ σωροτῆτος τὴν θρησικύβειαν ὡδὲ ἐκκινῶν εἰς ἐπιστροφῶν καὶ προσηλιῶν πιστῶν· καὶ ταῖς ἐκτός πάντων, εἴτε γυναιξίν, εἴτε ἀνδράσιν, καὶ εἰ δι' ὀλίγων νοθεύσαντες ἐπαιδεύσασθ ὡμῶς ἀδελφαὶ καὶ θυγατέρες καὶ μέλη ἡμῶν, ὡς σοφαὶ καὶ αὐταὶ ἀλοδοροῦνται τὴν βίβιν δαμασκίαν· ἐκζητεῖτε μαθημάτων γινώσκων, δι' ὧν δυναθῆσθε τῶ τῶ κυρίῳ ἡμῶν ἐγγίσειν βασιλείᾳ ἐσθραφῶς, Ἐναπαύσεσθαι εἰς τῆς αἰῶνας ἡσθ αἰῶνων, Ἀμην.

Noli autem, quae fidelis es, pugnax esse, contra ullum, praesertim contra virum tuum, ne vir tuus si infidelis sit vel Gentilis scandalum passus tua causa, in Deum sit blasphemus, & tu apud Deum illud vix sortita reperiaris: *Vae enim, inquit, ei, per quem nomen meum blasphematur in gentibus.* Si autem maritus tuus fidelis est, cogetur, ut qui scripturas sciat, dicere verbum, quod in sapientia domini scriptum est, melius est habitare in solitudine, quam cum loquace, & pugnax muliere. Vos igitur mulieres pudore, & lenitate religionem Dei, & in cum pietatem declarate itis etiam omnibus; qui foris sunt, tum viris, tum foeminis, ut sic eos ad finem traducatis, & excitetis. Quod si vos forores, & filiae ac membra nostra brevi admonitione haecenus erudimus, ipsae etiam ut sapientes perleverate sine probro vitae, & studete disciplinas nosse, quibus ad regnum Domini nostri eidem placendo appropinquare, & in eo requiescere possitis.

BIBLION ΔΕΥΤΕΡΟΝ

LIBER SECUNDUS.

Περὶ ἐπισκόπων, πρεσβυτέρων, καὶ διακόνων.

De episcopis, presbyteris, & diaconis.

Ὅτι χρὴ τῶ ἐπίσκοπον εἶναι περικαλλόμενον καὶ ἐμπειρον τῶ λόγῳ.

Quod oporteat episcopum esse eruditum, & in sermone exercitatum.

ΚΕΦΑΛΑ Α.

CAPUT I.

Περὶ δὲ ἡσθ ἐπισκόπων ἡσθασμῶ παρὰ τῶ κυρίῳ ἡμῶν, τὸν ποιμένα τῶν καθ' ἡμῶν ἐπισκόπων εἰς τῆς ἐκκλησίας ἐν πάσῃ παροικίᾳ, δεῖ ὑπάρχειν ἀνεγκλήτων, ἀνεπιλήτων, ἀνεπαφῶν πάσθς ἀδικίας ἀνθρώπων, καὶ ἑλαττον ἐῆσθ πονηχοντα· ὅτι ἡσθ πῶ τινὶ τῆς γεωμετρίας ἀτιξίας, καὶ

DE episcopis vero ex domino nostro audivimus, oportere eum, qui pastor est, & episcopus in ecclesiis totius parocia constitutus, alienum esse a crimine, & reprehensione, quem nulla humanae injustitiae macula attigerit, non minorem natu quam annorum quinquaginta: quod ea aetas quodammodo jam juve.

Ex con
peditaria no
ta A. factum
esse, arbi
trior Levi mu
litoris.

juveniles petulantias, & eorum, qui foris sunt, obprobriationes effugerit contra quorundam falsorum fratrum vituperationes, quas multis inferunt, dum ignorant, quod dominus in evangelio dixit, qui loquitur verbum otiosum, reddet de eo rationem domino in die iudicii: & rursus ex verbis tuis iustificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis. Sit igitur eruditus, usu sermonis exercitatus, etate inclinante. Sin vero in parva quapiam parentia etate provectus non reperiatur. & sit aliquis, cum quo qui versati sunt, testimonium dederint; dignum esse qui fiat episcopus, qui in adolescentia, mansuete, & composita vivendo, senilem etatem plane ostendat, si talium testimonio probatur, quod in pace fiat, esto episcopus. Etenim Salomon annos natus XIII. rex Israel fuit: Item Josias iuste regnavit, cum esset VIII. annorum: & Ioab septimum annum agens populum rexit. Quare etsi juvenis est, sit tamen mitis, timens, ac tranquillus, ait enim dominus per Elaiam, Domine Deus, in quem aspiciam, nisi in humilem, & quietum, & metuentem sermones meos? ad eundem modum in evangelio, Beati, inquit, mites, quoniam ipsi possidebunt terram. Sit praeterea etiam misericors quia rursus dictum est, Beati misericordes; quoniam ipsi misericordia consequuntur. Ad haec, sit quoque pacis conciliator, quia rursus ait, Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur. Sit illi recta conscientia: sit omnis vitii, improbitatis, & iniustitiae purus, quoniam rursus dictum est, Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.

Matth. 5.
Matth. 5.
Ibid.
Ibid.
Ibid.

Qualem esse oporteat episcopum, & reliquos clericos.

CAPUT II.

1. Tim. 3.

Sit igitur sobrius, pudicus, modestus, constantis, sedatus, non vinolentus, non percussor, sed equus, non pugnax, non avarus, non neophytus, ne superbia elatus in iudicium, & laqueum diaboli incidat: quia omnis, qui se exaltat, humiliabitur. Talem vero esse oportet episcopum, qui unam uxorem duxerit, quae univertum nuptu: qui domui suae recte praefuerit. Sic enim probandus est, cum in gradu episcopi per ordinationem collocatur, an sit pudicus, fidelis, & modestus: an uxorem habeat pudicam, & fidelem, aut habuerit: an liberos pie educando, & monitis domini erudiendo, provexerit: an eum metuant: & reverentur, eidemque obediant domestici omnes. Etenim si ii quos habet secundum carnem suos, secum habet dissentientes, & repugnantes, quemadmodum quos habet extra domum familiares suos, se ei subicient, & obedientes praebent?

Quae sint inquirenda in eligendo episcopo.

CAPUT III.

Excutiatur igitur, an in iis, quae ad usum hominum, etque vitam pertinent, omni vitio vacet; scriptum est enim, Inspicite, an sit macula, & vitium corporis in eo, qui eligitur ad sacerdotium. Ergo sit etiam non iracundus: ait, enim sapientia, iracundia etiam prudentes perdit. Sit deinde misericors:

ταῖς ἐξωθεν ὀρθολογίας ἐκπεφυγώς ὑπάρχεις πρὸς τὰς τῶν ψευδοδιδασκῶν εἰς πολλὰς ἐπιφερομένης βλασφημίας, ἢ γνωσκόντων ῥῆμα Θεοῦ τὸ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, ὅς ἐν λαλήσει ῥῆμα ἄργον ἀποδώσει περὶ αὐτοῦ λόγον τῷ κυρίῳ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. καὶ πάλιν, ἐκ τῆς λέγων σου καταδικασθῆσθαι ἐσὼ οὖν πεπαιδευμένος καὶ ἔμπειρος τοῦ λόγου καθῆκον τῆ ἡλικίας· εἰ δὲ καὶ ἐν παροικίᾳ μικρῆ ὑπαρχῶσθαι προβιβηκώς τῷ χρόνῳ μὴ εἰρίστηται μάρτυρημένος ὑπὸ τῆς συνόντων αὐτῷ ὡς ἀξιῶς ἐπισκοπῆς, διὰ τῆς νεότητος ἐν ἀφρότητι καὶ εὐπειθίᾳ γῆρας ἐπιδικασθῆσθαι δοκιμασθεὶς, εἰ ὑπὸ τῆς τοιούτων μαρτυρεῖται, καθίστασθαι ἐν εἰρήνῃ· καὶ γὰρ Σολομῶν δωδεκαετῆς τοῦ Ἰσραὴλ ἐβασίλευσε, καὶ Ἰωσίας ἐν δικαιοσυνῇ ὀκτὼ ἐτῶν ἐβασίλευσε· ὁμοίως δὲ καὶ Ἰωῆς ἐπτα ἐτῶν ἤρξε τοῦ λαοῦ, ὡς εἰ καὶ νέος, ἀλλὰ ἀσπὸς ὑπαρχῆτω, δειλὸς τε καὶ ἡσύχιος, ὅτι λέγει διὰ τοῦ Ἠσαΐου κύριος ὁ Θεός, ἐπὶ τίνα ἐπιβλέψω, ἀλλ' ἢ ἐπὶ πῶν ταπεινῶν καὶ ἡσύχιων καὶ ἔμμεντῶν τοῖς λόγοις διακρίτους· ὁμοίως καὶ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ οὕτω μακάριοι οἱ ἄσπαστοι, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν· ἐσὼ δὲ καὶ ἐλεήμων, ὅτι πάλιν εἰρηται· μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται· γινώσκω δὲ καὶ εὐσυνείδητος· ἰσότης κακίας καὶ πονηρίας, καὶ ἀδικίας κεκαθαρσμένος, ὅτι πάλιν εἰρηται, μακάριοι οἱ καθαροὶ τῆ καρδίας, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται.

Οἶον εἶναι χρὴ τὸν ἐπίσκοπον καὶ τὸς λοιποὺς κληρικούς.

ΚΕΦΑΛΑ Β΄.

Ἐστὼ ὢν καὶ ὑψηλός, σώφρων, κόσμιος, εὐσταθής, ἀταραχὸς, μὴ παροινος, μὴ πλῆκτης, ἀλλ' ἐπιεικής, ἀμαχος, ἀφιλάργυρος, μὴ νεφελος, ἵνα μὴ τυφωθεῖς, εἰς κελίμα ἐμπύση, καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου, ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται. τοιούτων δὲ δεῖ εἶναι τὸν ἐπίσκοπον, μίαν ἀνδρᾶ γυναικῶν γυναικὸς μονογάμου, καλῶς τῷ ἰδίου οἴκῳ προσώπῳ· ὅπου γὰρ δοκιμαζέσθω, ὅπου αὐτῷ χειροτονίαν λαμβάνων καθίσταται ἐν τῷ τόπῳ τῆς ἐπισκοπῆς, εἰ ἐστὶ σεμνὸς, πιστὸς, καὶ κόσμιος, εἰ γυναικᾶ σεμνῶν καὶ πιστῶν ἔχει, ἢ ἰσχυρῶν· εἰ τίνα δύστροπῶς ἀνατρέψας καὶ ἐκνεύσας κυρίῳ παιδείας ἀφῆργατος· εἰ οἱ κατ' οἶκον αὐτοῦ εὐλαβούμενοι καὶ ἐσπόμενοι αὐτῷ ὑπήκοοι πάντες εἰσὶν αὐτῷ· εἰ γὰρ οἱ κατὰ σάρκα ἴδιοι αὐτοῦ, πρὸς αὐτὸν στασιάζουσι καὶ ἀπειθεῖσι, πῶς οἱ ἐξω τῆς οἰκίας αὐτοῦ ἴδιοι χεῖρῶν αὐτοῦ ὑποταγήσονται.

Τίνα χρὴ δοκιμαζεσθαι τὸν ἐπίσκοπον ἀποχειρίζομενοι.

ΚΕΦΑΛΑ Γ΄.

Ἐδοκιμαζέσθω ὢν, εἰ ἀμωμός ἐστι περὶ τὰς βιωτικὰς χρείας· γίνεσθαι γὰρ μωμοσκοπεῖσθαι τὸν μέλλοντα εἰς ἰσχυρίων ἀποχειρίζεσθαι ὑπαρχῆτω ὢν καὶ ἀόργητος, ὅτι λέγει ἡ σοφία· ὄργη καὶ φρονημάτων ἀπολλύσιν· ἐσὼ δὲ ἀσπλαγχνος, ἀβλαβῆς,

σος, ἀγαπητικός. ὅτι λέγει κέρας, ἐν πύθω ἄ-
γνώστου πύθης, ὅτι ἰμὶ μαθηταὶ εἶσι, ἰὰν ἀ-
γαπᾷτε ἀλλήλους· ἔγω κη ἀμπίδοτος, φιλόχο-
ρος, φιλόσοφος, ὑπερητικός, ἀδιάκονος, ἀσκη-
τικός, ἀντιπύθουτος, εἰδὼς τῶν μάλλον ὅτι εἶσι
ὡπλήσιμος.

Ὅτι εἴχ' ἐκάστη χίρα δὲ μεταδίδουαι, ἀλλ' εἰδ' ὅτι
τῶν ὑποκόρων ἀρκεῖται, & ὅτι καταπαρᾷ,
μείδουσι, ἀργῶ ἢ μεταδίδουαι χρῆ.

Κ Ε Φ Α Λ Δ.

Εἰ γὰρ χίρα τις ὑπάρχουσι ἡ διωμύμῃ ἰσάφ-
κῆν ἐν τῷ βίῳ τῷ χρησθῆμα, ἰσάφ' εἰ χίρα,
ἀλλ' εἰδὼς ὑπάρχει ὄψ' ἰσάφ' ἡ τεκοφῶσιον, ἡ δὲ
ἀδελφῶν χερσῶν, ἐπὶ τῷ τῶν μάλλον ἰσάφ' ἰσάφ' τῶν
χίρα· εἰ δὲ τις ὡς καταπαρᾷ, ἡ μείδουσι, ἡ ἀρ-
γῶς, ἐν πύθ' βρωτικῶς ὀλιβεται, ἢ ἐστὶν ἀξίος ἰσάφ'
κῆρας, ὑπὲρ μὲν ἰσάφ' ἰσάφ' ὁυ· λέγει γὰρ ἡ γρα-
φὴ πῶν τῶν φάσκουσι, ὅτι κῆρας ὀυπῶς τῶν
χίρα αὐτῶ ὡπ' τῶν κῆρων, ἡ διωμύμῃ ἀπῶσθ-
κῆν αὐτῶ εἰς τὸ σῶμα αὐτῶ κη πάλιν ὁ ἀργῶς
περὶ λαβῶν τῶν χίρας αὐτῶ, κη ἰσάφ' τῶν σῶμας
αὐτῶ πᾶς γὰρ μείδουσι, κη πορνεύουσι, πῶν κῆ-
σει, κη εἰδύσθῃ διερῶν ἰσάφ' κη βακῶν πᾶς ὑπῶ-
δης, κη ἐν ἄλλοις· ἰὰν δὲ εἰς τῶν φιάλας κη τῶ
πῆρα δῶς τῶν ὀφθαλμῶν σου, ὑπερῶν περὶ κῆρας
γυμνοτέρως ὑπῆρ, ὡς ἀληθῶς γὰρ μήτηρ ἐστὶν ἡ ἀρ-
γῶ τῶ λιμῶ.

Ὅτι χρῆ ἀποσωπῶληται εἶναι τῶν ἐπίσκοπων ἐν
τῷ κρῆσι, κη τὸ ἦθος μίτησι, κη τῶ
δαίτησι σωμῶλησι.

Κ Ε Φ Α Λ Ε.

Εστὼ δὲ ὁ ἐπίσκοπος ἀποσωπῶλητος, μήτε
πῶσιον ἐν ἰσάφ' ἡ κολακῶν παρὰ τὸ
ἀποσῶν, μήτε πῶσιον παρῶν, ἡ καταδύσθῶν
ἢ λήψῃ γὰρ, φῶσιον ὁ Θεὸς τῶ Μωσῆ, ἀποσῶσι
πῶσιον, κη πῶσιον ἢ ἰσάφ' ἐν κρῆσι, ὅτι τῶ
κρῆσι ἡ κρῆσι· κη πάλιν, δικαίως δῶσι τὸ εἰσῶν
φῶσιον κη πῶσιον λῶσι πῶσιον, αὐτῶ κη ὑπῶσι
πῶσιον, ἵνα διωμῶ ἡ νῶσιον ἀπῶς τὸ πῶσιον τῶ ἀπῶ-
δῶσι· ἔγω δὲ μὴ δῶσι, μὴ ἰσάφ' ἡ, μὴ πῶ-
βῶσι, μὴ χρησῶσι· ἔγω δὲ ἀνῆξῶσι· μακρῶ-
δῶσι ἐν τῶν πῶσιον· καλυδῶσι, μῶσι·
κη πῶσιον ἐν τῶν πῶσιον βῶσι· πῶσιον ἐν
ἀνῶσι· ἵνα τῶν γραφῶν ἡ πῶσιον ἰσάφ'
ὁμοσῶσι τῶν ἀποσῶσι κη τῶν νόμων τὸ εἰσῶσι
πῶσιον ἰσάφ' ὁμοίως τῶν ἀποσῶσι πῶσιον
σαί εἰ νόμων κη ἀποσῶσι ἰσάφ'· λέγει γὰρ
ὁ κῆρας ἰσάφ'· ἰσάφ' τῶν γραφῶν· ὅτι αὐτῶ
εἰσι εἰ μαρτυρῶσι περὶ εἰμῶ, κη πάλιν· περὶ γὰρ
εἰμῶ Μωσῆς ἰσάφ'· ἀπῶ πῶσιον δὲ ὄψ' ἰσάφ' ἀ-
γαθῶς γῶσι, νόμων κη ἀπῶσι πῶσιον κη δεκ-
κῶσι εἰ νόμων πῶσιον, κη τῶ δῶσι· ἵνα μῶ-
τις ὑπῶσι τῶν δῶσι· ἰσάφ' ὡπ' τῶν λόγων ἰσάφ'
σῶσι, ἵνα ἡ δῶσι πῶσιον πῶσιον πῶσιον ἰσάφ'
πῶσιον, κη ἐν πῶσιον δῶσι πῶσιον φῶσι κη φῶσι
τῶ πῶσιον τῶ φῶσι τῶν νόμων· φῶσι γὰρ φῶ-
σι ὁ Θεὸς ἰσάφ' φῶσι γῶσι, ὡς εἰτι πῶσι.

non sumptuosus in parva: sit caritatis studio-
sus, ait enim dominus: In hoc consoletur omnia
quod mei estis discipuli, si diligatis invicem. Sit
promptus ad impertiendum, benevolus, vi-
duis, hospitalis, promptus ad ministrandum,
facilis ad subeundas vexationes: nihil ha-
beat, in quo erubescat, non ignoret; qui-
nam dignior sit sublevatione.

Quod non sit tribuendum unicuique vidua, &
aliquando anteponenda sit non vidua, &
quod vidua voraci, temulenta, otiosa,
non sit largiendum.

CAPUT IV.

Etenim quis vidua est, qui facere possit,
ut quantum satis est, ad usus vitæ sibi
suppetat, alia vero non vidua, sed tamen e-
gens, aut propter ægritudinem, aut quia sint
ei alendi filii, aut quis non potest infirmis
manibus parare victum, huic potius manum
porrigat. Si quis vero in iis, quæ ad victum
pertinent, inopia premitur, quia edax, ebrio-
sus, aut otio deditus sit, hic non est sub-
sidio dignus, immo neque dignus ecclesia Dei,
de hoc enim ait scriptura: Piger, qui ma-
num suam in suam abdidit, non poterit tam
inde ad os referre; & rursus: Otiosus manus suas
complexus est, & carnes suas devoravit:
omnis enim ebriofus, & leno inopia labora-
bit, & lacero vestitu utetur, qui se nimium
dederit somno; & alia: Si in phialas, & po-
cula oculos tuos dederis, audior pistillo ambula-
bis postea: vere enim ex otio nascitur fames.

Quod oportet episcopum non esse acceptatorem
personarum & quod esse debeat modera-
tus, & sobrius.

CAPUT V.

Ne sit autem episcopus acceptator perso-
narum, neque plusquam par est, divi-
tiam reveretur, aut ei blandiatur, neve pau-
perem despiciat, aut opprimat: Non enim
quoniam domini est, iudicium; & iterum
quod iustum est, iuste persequeris. Sit conten-
tus, cibo, & potu, qui sufficiat, ut possit
sobrius esse ad monendum imperitos. Ne sit
multus in infumendo, ne voluptuarius, ne
delicatus, ne deditus ecclesiæ suavis. Sit ma-
lorum tolerans, magna patientia in monen-
do, multa didicerit, meditetur de libris do-
mini, & studeat eis, Sit multus in lectione,
ut scripturas accuratè interpretetur, evange-
lium, ut prophetis & legi consonet: legem,
& prophetas, ut evangelio; ait enim domi-
nus, Scrutaminini scripturas, quia ipsa sunt
quæ testimonium perhibent de me: & iterum;
de me enim scripsit Moyses. Ante omnia sit
episcopus bonus divisor, qui legem, & deu-
terofim distinguat, & demostret quid sit lex
fidelium, & quid vincula infidelium, ne
quis sub vinculis ruat. Habeat, igitur
curam verbi episcopo, ut possit omnia secun-
dum verbum interpretari, ac multa doctrina
populum tuum copiose nutrias, & illustratio-
ne legis illumines: accendite enim vobis, ait
dominus, lumen cognitionis, dum tempus est.

Quod debeat episcopus non esse turpi luero deditus, neque spondere pro alio, neque advocatus esse.

Ἀ Περὶ τῷ μὴ εἶναι τὸν ἐπίσκοπον αἰχρακερδῆ, μή τι δὲ ἰγγυῶσαι ἢ σιωποῦν.

Κ Ε Φ Α Λ. 5.

CAPUT VI.

NE sit vero episcopus turpiter questuosus, & praertim in conspectu Gentilium, malitque ipse incom modo affici, quam alterum afficere; ne sit circumventor, ne raptor, ne defraudator, & maledicus, ne falsus testis, ne iracundus, ne contendendi cupidus, ne se negotiis vitae implicet, ne pro aliis spondeat, ne causas nummarias defendat, ne sit cupidus praesidendi, ne duplici animo, neve duplici lingua sit, ne delationem, aut maledicentiam auribus libenter excipiat, ne sit simulatōr, ne in agitando dies festos Gentilium aliquid conferat, ne vanis fallaciis, & praestigiis utatur, ne sit appetitionibus deditus, neque avarus, quod sint haec omnia inimica Deo, & amica demonibus. Haec eadem omnia episcopus exemplo suo confirmans, laicis praecipiat, inducens eos ad imitandum mores suos; facite enim, ait, reverentes filios Israel. Sit praeterea sapiens, modeste de se sentiens, studiosus monendi de disciplina, & praecipis domini sit norma virtutis, sit ab omnibus studius, & institutis pravis vitae hujus, & ab universis Gentilium cupiditatibus alienus: sit attentus, perspicax ad cognoscendum improbos, & ab eis cavendum, omnium vero amicus, justus, omnia dijudicans. Denique quaecunque in hominibus pulchra sunt, haec in se episcopus habeat. Cum enim extra omnem reprehensionem pastor erit, exemplo vitae discipulos ad facta sua, & actiones imitandas impellet, &, ut in quodam loco ait Propheta, erit sicut sacerdos, sic & populus. Dominus enim idemque magister noster Jesus Christus Dei filius primum cepit facere, deinde docere, ut in quodam loco Lucas dicit, unde ait: Qui autem fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in regno caelorum. Vos enim episcopus oportet speculatores populi esse, quod vos quoque speculatorem habeatis Christum; & vos igitur estote boni speculatores populi Dei: ait enim dominus unicuique nostrum per Ezechielem: Fili hominis, speculatorem dedi te domui Israel, & audies ex ore meo sermonem, & custodies, & cum ex me nuntiabis, ac cum duxero peccatorem, morte morietur, si non locutus fueris, ut abducas peccatorem a peccato suo, peccator ille in peccato suo morietur, & sanguinem ejus ex manibus tuis requiram; Tu vero si explicaveris peccatori de via ejus, ut convertatur, & ipse non fuerit adversus, in peccato suo peribit, & in animam tuam liberasti. Similiter & gladius belli si veniat, & statuas populus speculatorem ad praecavendum, & videns gladium venientem, non pronunciet, & ceperis animam, anima quidem peccato suo capta est, sanguis vero ex manu speculatoris requiretur, quia non significavit tuba. Sem autem significet buccina, & qui audierit non caveas, & venerit gladius, & tollis eam, sanguis ejus super ipsum erit, quia non coavis audita buccina, qui autem coavis, animam suam liberavit, & speculator, quia significavit, vita vivet. Gladius quidem est iudicium, tuba vero sacrum evan-

Ἐστὺ δὲ ὁ ἐπίσκοπος μὴ αἰχρακερδῆς, καὶ μάλα ἐπὶ τῶ ἐθνῶν· βλαπτῶμος μάλλον ἢ βλαπτῶν· μὴ κλονέκτης, μὴ ἄρπαξ, μὴ ἐποσφρῆτης, μὴ φιλοπλότος, μὴ μισόπτωχος, μὴ κατάλαλος, μὴ ψαδωμάρτυς, μὴ θυμῶδης, μὴ φιλόμαχος, μὴ ταῖς τῷ βίῳ ἀπραγματείαις συμπλεγματός, μὴ ἰγγυῶμος τινα, ἢ σιωποῦν διὰ τῆς χρηματικαῖς, μὴ φίλαρχος, μὴ δίζημος, μὴ δίζηλωτος, μὴ ἀπὸς ὄψοθλῶν, ἢ καταλαλιῶν φιλόκοος, μὴ ἀπὸς τῶν ταῖς ἰορταῖς τῶ ἐθνῶν ἐποσφρῶμος· ἀπάτας πονηρῆς μὴ χροῖμος, μηδὲ ἐπιθυμητικός, μηδὲ φιλαργυρός, ὅτι πάντα τὰ τοιαῦτα ἐχθρὰ τῷ Θεῷ ὑπάρχει, καὶ δαιμόνων φίλα· ταῦτα δὲ πάντα ὁ ἐπίσκοπος καὶ τοῖς λαϊκοῖς ὀφθαλμοῦ μὴ παραγγεῖλω, ἐναρῶν αὐτὸς μιμητὴς γίνεσθαι τῶ ἑαυτῷ ἔσθαι· εὐλαβεῖς γὰρ φησι, ποιήσατε τὸς υἱὸς Ἰσραὴλ· ἐγὼ δὲ σοφός, ταπεινοφρον· νοσητικὸς ἐν ταῖς κριματικαῖς παιδείαις, καλονοῦμαι, ἀποπειρωμένος πᾶσι τοῖς ἐν τῷ βίῳ τοῦ ἡρώδης ἐπιτηδευμασί, καὶ πᾶσι ἐθνικαῖς ἐπιθυμίαις· ἐγὼ εὐσφρακτος, ὅξυς ἀπὸς τὸ γινῶναι τὸς φαῦλους, καὶ φυλάσσειν αὐτῶν· φίλος δὲ ὢν πάντων, δίκαιος, κερτικὸς, καὶ ὅσα καλὰ ἐν ἀνθρώποις εἰσίν, ἢ ὑπάρχει, ταῦτα ὁ ἐπίσκοπος ἐν ἑαυτῷ κερτῶ· ὅτι ἀνεπίληπτος ἀδικίας ὢν ποιῶν τὸς ἰδίους αὐτῷ μαθητὴς ἀναγκασεῖ καὶ διὰ τῆς ἀναστροφῆς αὐτῶ ἀποξίνασαι τῶ ἰδίῳ αὐτῷ ποιημάτων μιμητὴς ἀξίως γροηθῶναι, ὡς λέγει περὶ ὁ ἀποστόλης, καὶ ἔσθαι καθὼς ὁ ἱερεὺς, ἔσθω καὶ ὁ λαός· καὶ γὰρ ὁ κριεὸς ἡμῶν καὶ διδάσκαλος Ἰησοῦς Χρῆστος ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἤρξατο ἑαυτὸν ποιεῖν, καὶ τῶ διδάσκειν, ὡς καὶ λέγει ὁ Λουκᾶς, ὢν ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς ποιεῖν καὶ διδάσκειν, διὸ φησιν, ὅς δ' ἂν ποιῆσθαι ἐδιδάξῃ, ὅπως μεγαλὴ κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ· σκοπὸς γὰρ εἶναι δεῖ ἡμᾶς τὸ λαὸν τὸς ἐπίσκοπος, ὅτι καὶ ἡμεῖς σκοποὶ ἔσθωμεν τῶ λαῷ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡμεῖς ἂν γινώσκωμεν ἀγαθοὶ τῶ λαῷ τοῦ Θεοῦ, ὅτι λέγει κριεὸς ὁ Θεὸς τῷ Ἰεζεκίηλ ἀπὸς ἑαυτὸν ἡμῶν φασκον, υἱὸ ἀνθρώπου, σκοποὶ δέδοκα σὲ τῶ οἴκῳ Ἰσραὴλ, καὶ ἀκρόση ἐκ στόματός μου λόγον, καὶ ὄψοφύλαξ καὶ ὄψοφύλαξ αὐτῶν παρ' ἐμῶν, ἐν τῷ λέγειν μοι τὸ ἀνομιῶν, θανάτῳ ἀποθανῶν, καὶ ἐκ ἐλάλησας τὸ δὲ εἶναι ἀνομιῶν ἐκ τῆς ἀνομίας αὐτῶ, ὁ ἀνομιῶν ἐκείνος ἐν τῇ ἀνομίᾳ αὐτῶ ἀποθανεῖται, καὶ τὸ αἷμα αὐτῶ ἐκ τῆς χειρὸς σου ἐκλήθησθω· σὺ δὲ εἰὼν διασείλη τὸ ἀνομιῶν ἀποτῆς οὐδὲ αὐτῶ ἀποσφραῖσαι ἐπ' αὐτῆς μὴ ἀποσφραῖσαι, αὐτὸς ἐν τῇ ἀνομίᾳ αὐτῶ ἀποθανεῖται καὶ σὺ τῶν ψυχῶν σου ἐφίσσω. ὡσαύτως δὲ μάχαιρα πολέμου, εἰὼν ἢ ἐρχομένη ἐστὶν ὁ λαὸς σκοποὶ ἐπ' ἀποφύλαξιν, καὶ ἰδὼν αὐτῶν ἐρχομένην, μὴ ἀποφύλαξιν, καὶ λάβη ψυχῶν· ἢ μὴ ψυχῶν τῆ ἀμαρτίας αὐτῆς ἐλάθη· σὺ δὲ αἷμα ἐκ χειρὸς τῶ σκοποῦ ἐκλήθησται, ὅτι ἐκ ἐσθμῆ τῆ σάλπιγγος· εἰὼν δὲ σημάτω, καὶ μὴ φυλάξῃται ὁ ἀνομιῶν, καὶ ἐλάθη ἢ μάχαιρα, καὶ λάβη αὐτὸν, τὸ αἷμα αὐτῶ ἐκ αὐτῶ ἔσθαι ἐκ ἐφύλαξαι αὐτῶ τῆς κερτικῆς· ὁ δὲ φυλάξῃται, τῶ ψυχῶν αὐτῶ ἐφίσσω· καὶ ὁ σκοπὸς ἐπὶ ἰσημασί, ζῶν ζῶνται· μάχαιρα μὴ ἐστὶν ἡ κρίσις· σάλπιγξ δὲ, τῶ ἰσφῶν ἀπαγγεῖλιον· σκοπὸς δὲ, ὁ καταδῶν τῆ ἀκλήσεως ἰσφῶ.

Ex. 1.

ἐπίσκοπος· ἂν δὲ παύσονται ἁμαρτάνεσθαι καὶ ἁμαρτάνουσι πάλιν τὴν κείνην ἐάν μὴ ἐλογχῶνται· καὶ ἁμαρτάνουσι τῆ λαοῦ, εἰς ὑμᾶς ἡ ἁμαρτία τῆ ἀγνότητος ἀποδείχεται· διὸ τὴν ἀνατροφομίαν ἐν ἀπειθείᾳ, ἠδὲ πείρῃ· καὶ ἐλογχῆται μὲν παρῆσι, τὴ ἀγνοήτως διδάσκου· τὴν ἰστορίαν εὐαγγεῖον· τὴν πειρασμίαν ἐπιπέσει· τὰ αὐτὰ πάλιν ἡ αὐτῆς ἡγέτης, ἀδελφοὶ ἁμαρτάνουσα· ἐκ γὰρ τῶ πολλοῦς αἰσῶν εἰς τὴν δυνάμειν αὐτῶν καὶ ἀσπῆτι τῆ καλῶν ποιῶσαι καὶ τῆ ποιῶσαι παρατηρηθῆσαι· λίγαι γὰρ ἔσονται οὗ Θεοῦ, ἁμαρτάνουσι αὐτοῖς πῦτα· ἴσως ἀποδείχεται τῆς φωνῆς· καὶ πάλιν· ἐάν ἀρα αἰσῶσαι· καὶ ὁ Μωϋσῆς φωνῆ τῆ λαοῦ, ἐάν ἀκούσῃ κλέμ τῶ Θεοῦ· καὶ ποιῶσαι τὸ ἀγαθόν καὶ τὸ εὖ εἰς ἐσθλαμῶν αὐτῶν· καὶ πάλιν· ἀκουσῶν Ἰσραὴλ, κλέμ οὗ Θεοῦ σου, κλέμ εἰς ἔσθ· καὶ ὁ κλέμ εἰς τῶ διαγγεῖον πολλοῦς μνησῶν λέγει· λίγαι· ὁ ἔχω αὐτὰ αἰσῶσαι, ἀκούτω· καὶ ὁ σοφὸς Σολομῶν φησὶ· ἀκουσῶν υἱὸν πατρὸς πατρός σου, καὶ μὴ ἀκούσῃ θεοῦ μηδὲ σου· καὶ μέλει σήμερον οὐκ ἔκουσῶν· καὶ δοκίμους γὰρ ἀποδείχεται παρηκουσῶν καταλείψαντες τὸν Θεόν καὶ μόνον ἀληθινὸν Θεόν, καὶ εἰς τὴν ὀλιθῶν, καὶ δυνάεις αἰρέσεις κατασκευασῶν, καὶ ἂν αὐτῶν ἰσῶν.

Ὅσον χρὴ εἶναι τὸν μεμνημένον.

Κ Ε Φ Α Α ζ.

ΓΝΩΣΤΕΝ ΔΕ ἴσω ὑμῖν ἀγαπητοὶ, ὅτι οἱ βαπτισθέντες εἰς τὸν ὄνατον τῶ κυρίου Ἰησοῦ, αἰετι ἐπέλωσθ ἁμαρτάνειν οἱ τοῦτοι· ὡς γὰρ οἱ ἀποθανόντες ἀπολύθητι πρὸς ἁμαρτίαν ἰπαρχυσιν, ὡς καὶ οἱ σωμασποδῶντες τῶ Χριστῷ ἀσφακτω πρὸς ἀμωρτίαν· ἢ πειρασμῶν ἂν ἀδελφοὶ λυσάμενοι τὴν τῶ ζωῆς λυθῶν, ἐτι ἀσφακτω τῶ τῆ ἀνομιῶν ἀσολυθηματι· ὁ δὲ ἁμαρτάνουσας μὲν τὸ βάπτισμα ὕδωρ ἐάν μὴ μετανοῶν, καὶ ποιῶνται τῶ πλημμελεῖν, εἰς γέσθων κατακελεύθεται.

Πεὶ συκοφαντιμῶν ἦτι ἐλογχόμεν.

Κ Ε Φ Α Α η.

ΕΙ ΔΕ ΤΙΣ ὑπὸ ἀπίστων συκοφαντηθῆ ἔσθ τὸ μηκέτι αὐτοῖς σωμασολυθῶν, γινωσκίτω, ὅτι μακάριος ὁ τοῦτος ἰπαρχεὶ Θεῷ, καθὼς καὶ ὁ κλέμ εἰς τῶ διαγγεῖον λίγαι· μακάριοι εἰσι, ὅταν ἐκδιδίσωσιν ὑμᾶς, ἢ διώξωσιν, ἢ εἰπωσι κατ' ὑμῶν πᾶν πονηρὸν ῥῆμα ψεῦδοῦς εἰπεῶ ἡμῶν· χαιρέτε, καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μωδὸς ὑμῶν πολὺς εἰς τὴν ἡρανοῖς· εἰ ἂν τις βλασφημηθῆ ἐπὶ ψεῦσματι, μακάριος ὁ τοῦτος· λίγαι γὰρ ἡ γραφῆ, ἀνὴρ ἀδίκωμος, ἀπέφασος παρὰ Θεῷ· εἰ δὲ τις ἐλογχῶσθ ἀσφῆσαι, τι ἀνομιον, ὁ τοῦτος ἢ μόνον ἑαυτῶν ἐβλαψῶν, ἀλλὰ καὶ βλασφημίαν ἀσφῆσαι τῶ κοινῶ τῆς ἐκκλησίας σώματι, καὶ διδασκαλίᾳ, ὡς μὴ ποσῶν ἑαυτῶν, ἢ λέγομεν εἶναι καλὰ, καὶ θεοδότημέμα καὶ ἡμεῖς ὑπὸ τῶ κυρίῳ, ἐτι λίγαι, καὶ ἢ ποιῶσιν, ἔδω τῶ τοῦτος ἐλογχῶσθας ἀληθῶς ἀποκεῖσθαι μὲν παρῆσι ὁ ἐπίσκοπος, εἰ μὴ μετιβαλῶσθαι τῶ ἔσθων.

Agelium: speculator autem episcopus, qui praestit judicio, & ecclesiae, quem oportet praedicando testari, & affirmare de judicio. Si enim non denunciatum, & testatum populo erit, peccatum ignorantium adscribetur vobis. Quocirca eos, qui extra disciplinam versantur, monete, & audacter ac libere arguite, ignaros docete, scientes roborate, aberrantes in viam reducite. Neque si eadem de eisdem dicta inculemus, ac repetamus, error fuerit, credible est enim aliquos sperandi audiendo pudore permotos, vel semel tandem aliquid boni facturos, & aliquid mali declinatos. Ait enim per prophetam Deus: *testificare illis hoc, fortassis vocem tuam audient.* *Jerem. 20.* & rursus; *si forte audiant, si forte credant, & Moyses ad populum, si auditis audieris domini nomen Deum; & feceris bonum, & restum in oculis ejus; & iterum: audi Israel, dominus Deus tuus dominus unus est; & dominus in evangelio saepe narratur dixisse, qui habet aures audiendi, audiat. & sapiens Salomon: Audi (inquit) filie disciplinam patris tui, & ne abicias leges matris tuae: & usque in hodiernum diem non audierunt, qui enim audisse videntur, audita neglexerunt, quippe qui unum, & solum verum Deum reliquerunt, & in mortiferas, atque horrendas hereses praecipitati sunt, de quibus postea dicemus.*

Qualem oportet esse eum, qui baptizatus est.

CAPUT VII.

SCITOTE vero carissimi, quod qui in nomine domini Jesu Christi baptizati sunt, non debent amplius peccare: ut enim mortui peccatum operari desierunt, sic Christo commortui non dant operam peccato. Itaque non credimus fratres, eum, qui lavacro vitae lotus est, aliquid eorum facere, quae homines sine lege flagitiose facere solent. Qui vero post baptismum peccarit, nisi eum peccati poeniteat, & peccare desinat, ad gehennam damnabitur.

De eo, cui calumnia adhibetur.

CAPUT VIII.

QUOD si quis ab infidelibus per calumniam delatus sit, quod non jam impure, ut ipsi, vivat, sciat se beatum esse apud Deum, ut dominus noster in evangelio ait; *Beati estis cum exprobraverint vobis, & vos persecuti fuerint, & dicant aduersum vos omne malum verbum, mentientes propter me, gaudete, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in caelis.* Si cui igitur convicium propter mendacium fiat, beatus erit: ait enim scriptura; *Viv reprobus non tentatur a Deo.* Si quis vero alicujus maleficii convictus sit, is quidem non sibi tantum nocuit, sed contumeliam universo corpori ecclesiae, & doctrinae intulit, quod non faciamus, quae pulchra & honesta esse praedicamus, quibus quidem exprobrabit dominus illud evangelii, *dicunt, & non faciunt.* Quocirca tales, postquam vere convicti fuerint, libere, ac fidenter repellat episcopus nisi mores mutarint.

Quod oporteat, ut. si episcopus incorruptus.

CAPUT IX.

DEbet enim episcopus non solum innocens esse, offensionemque vitare; sed etiam non esse, personarum acceptator, eos qui delinquant leni animo castigans. Qui si non bene conscius sibi sit, facile is quidem in gratiam personae turpi quopiam quaestus, & munere corruptus, parcat ei; qui scelus commisit, finens eum manere in ecclesia contra domini sententiam, qui ait; iuste persequeris jus, non accipies personam in iudicio, non iustificabis impium, non accipies munera in animal: munera enim oculos sapientium excacant, & verba iustorum depravant: & alias, auferre malum ex vobis ipsis: & Salomon in proverbio, Ejice, inquit, ex concilio pessilentem, & egredietur cum eo cententio.

Deuter. 16.

Deuter. 16. Proverb. 22.

Quod episcopus, qui temere ei, qui deliquit, parcat, reus efficitur.

CAPUT X.

QUI vero haec non attenderit, poenas debenti temere ignoscet, ut Sauli evenit in Agag rege, & Eli in filiis, qui dominum non cognoverunt: hujusmodi autem episcopus tum dignitatem suam, tum ecclesiam Dei, ecclesiam dico suae parociae violavit. est itaque hic iniquus Deo, & sanctis hominibus utpote auctor scandali multis novis Christianis, ac catechumenis, insuper adolescentibus, tum maribus, tum feminis, quem manet illud vx, & illa mola asinaria de collo pendens, & profundum illud, in quo est, qui poenas debet. Cum enim eum, qui eis praestit, talem esse sentient, propter iniquitatem iudicii neglecti, eveniet, ut secum ambigant, & eodem usi morbo cogantur cum eo perire, ut cum Hieroboam populus, & cum Core socii, & adjuutores. Sin vero is, qui peccavit, episcopum, & diaconos ejus videat crimine liberos, tum etiam ovile mundum; primum quidem non audebit ingredi per contemptum in ecclesiam, conscientia sua stimulat: quod si ea spreta, ingrediatur, aut continuo arguetur, & poenas dabit, ut Ozan, cum arcam tetigit, ut eam firmaret, & Achar, cum furatus est, quod erat factum anathema, & Giezi, cum nummos a Naaman accepit; aut a pastore monitus, ad poenitentiam adducetur. Cum enim singulos circumspexerit, & in nemine maculam reperit, nec apud episcopum, nec apud populum, cui ille praestit, tunc pudore affectus ac multis cum lacrymis pacifice egredietur dolore punctus, manebuntque oves a contagione liberatae, flebitque ille delicta sua, & peccasse poenitebit, atque ita spem salutis habebit. Omnes vero oves cum illius lacrymas viderint, admonitae erunt, poenitendo fieri, ne pereat peccator.

1. Reg. 14. 2. Reg. 4.

Ὅτι ἀδωροδοκίον εἶναι χρὴ τῶν ἐπίσκοπων.

Κ Ε Φ Α Λ Δ Σ.

Ὅτ' γὰρ μόνον ἀδωροδοκίον εἶναι χρὴ τῶν ἐπίσκοπων, ἀλλὰ καὶ ἀπροσωπολήπτην, ἐν χρῆσιν ὅτῃτι συμφρονίζοντι τοὺς ἀμαρτανόντας· εἰ δὲ ἐ αὐτῶν ἢ ἀσωρευήτος ὑπάρχων, ἀπροσωπολήπτης ἡμενός διατίθει ἀίχρονερὸν δωροληψίαν φέρεται τοῦ ἀνόμου ἀμαρτανόντος, ἕσσης ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μόλις αὐτῶν, παρακώσας τῆς θείας καὶ κυριακῆς φωνῆς λογίους· δικαίως δὲ ὡς τὸ δέησον· ἢ ῥύψη ἀπρωσωπῶν ἐν κρίσει· ἢ διηρώσεις τὸν ἀσέβη. ἢ λήψη δῶρα ἐπὶ ψυχῇ· τὰ δῶρα ἐκτυφλοὶ ὀφθαλμοὺς σοφῶν, καὶ λυμαινέται ῥήματα δικαίων. καὶ ἐν ἄλλοις φησὶν, Ἐπαρεῖτε τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν· καὶ ὁ Σολομὼν λέγει ἐν παροιμίαις· ἐμβαλε λοιμὸν συνέριον, καὶ συνέξειλάσεται αὐτὸν νεῖκος.

Ὅτι ὁ ἐπίσκοπος ἀκρίτως φερόμενος τῷ ἡμαρτηκῶτος ὑπαίτιος γίνεται.

Κ Ε Φ Α Λ Ι.

Ὅτ' ἂν μὴ ἀπρόσεχον τέτιος ἀκρίτως φέρεται ἐπὶ τῷ ὀφείλοντι τιμωρίαν, ὡς ὁ Σαὺλ ἐπὶ τῷ Ἀγαγ· καὶ ὁ Ηλὶ ἐπὶ τοῖς υἱοῖς ἢ εἰδοῖσι τὸν κύριον, ὅτι ἄτος ἐβεβήλωσε καὶ πλὴν εὐκαίαν ἄξιαν καὶ πλὴν τῷ θεῷ ἐκκλησίαν τὴν κατὰ τὴν παροιμίαν αὐτῶν· ἀδικος ἢ ἄτος καὶ θεῷ, καὶ ὁσίοις ἀνθρώποις, ὡς αἴτιος σκανδαλῶν πολλοῖς νεοφώτοις, καὶ κατηχομιθῶσας ἡσώμενος· ἐτι δὲ νέος καὶ νέαις τῇ ἡλικίᾳ, ὄν τὸ καὶ περιεβῆκε, καὶ οὐκ ἔστι μύλος ἐκ τῷ ἔραχην λῶ, καὶ ὁ βυθός, ἐν ᾧ ὑπόδικος ὑπάρχει. διὰ γὰρ πλὴν τῆς ἀμελείας ἀνομίαν βλέποντες τῶ τοῦτον αὐτῶν ἀρχοῦντα, ἐν ἑαυτοῖς διακεδήσονται, καὶ χρησαίμενοι τῇ αὐτῇ νόσῳ, συναπαλείδαι αὐτῶ ἀναγκαζήσονται, ὡς τῷ Ἰεροβοαμ ὁ λαὸς καὶ τῷ Κορέ οἱ συναράμενοι αὐτῶ· εἰ δὲ βλέποι ὁ ἀμαρτανόν ἐπίσκοπον καὶ τὸς διακόνους ἀδῶως ἐγκλημάτος, καὶ τὸ ποιμνιον καθαρὸν ὑπάρχον, ἀπὸ τῶ ἴδῶ, ἢ τολμήσει καταφρονήσας εἰς ἐκκλησίαν θεῷ εἰσελθεῖν πλησθόμενος τῇ συνειδήσει αὐτῶ· εἰ δὲ παρ' αὐτῶ ἡρησάμενος εἰσελθοῖ, ἢ παραχρήμα ἐλεγχθήσεται, ὡς Ὁζὰ ἐπὶ τῆς κιβωτῆς ἀφάμενος, ὡς εἰδρασαι, καὶ ὡς Ἀχαρ ἐπὶ τῇ κλοπῇ τῶ ἀναδέματος, καὶ ὡς Γιεζὶ ἐπὶ τοῖς τοῦ Νεμαν χρήμασιν, καὶ παραυτίκα τιμωρηθήσεται, ἢ νεθετέμενος ὑπὸ τοῦ ποιμνῶος εἰς μετάνοιαν ὑπαχθήσεται· περβελεψάμενος γὰρ τὸς καθάρια, καὶ ἐν ἄδῶ μῶμον εὐρίσκων, ὡς παρὰ ἐπίσκοπον, ὡς μὴ παρὰ τῷ ὑπ' αὐτῶν πεταγμένῳ λαῷ, ἀίχμηθῆς, μὴ αἰδοῦς καὶ πολλῶν δακρύων ἐξελεύσεται εἰρηνικῶς κατηκλυγίμενος, καὶ μῆτι κεκαθαρισμένον τὸ ποιμνιον προσκλαύσει τε τῷ θεῷ, καὶ μετανόησει ἐφ' οἷς ἡμαρτων, καὶ ἔξει ἐλπίδα, καὶ τὸ ποιμνιον ὅλον διασκέμενον εἶναι τὰ δακρυα, νεθεσίαν ἔξει, ἐτι ἀμαρταν· διὰ μετάνοιαν ἢ ἀπόδηται.

Ὅτω

Ὅπως χρὴ τὸν ἐπίσκοπον κερῆν τὰς ἀμαρτανοντας.

Quomodo oporteat episcopum judicare epi, qui deliquerunt.

Κ Ε Φ Α Λ. ια.

CAPUT XI.

Δὶα τὸτο ὃν ἐπίσκοπε σπύδαζε καθαρὸς εἶναι τοῖς ἔργοις, γνωσκῶν τὸν ἔσπον σου κ. τὴν ἄξιαν, ὡς θεὸς τύπον ἔχων ἐν ἀνθρώποις τὴ πάντων ἀρχὴν ἀνθρώπων, ἱερέων, βασιλείων, ἀρχόντων, πατέρων, υἱῶν, διδασκάλων κ. πατρῶν ὁμῶν τῆ ὑπῆκου, κ. ὡς ἐν ἐκκλησίᾳ καθ' ἑξῆς τὴν λόγον ποιῆσθαι, ὡς θεοῦ ἔχειν κερῆν τὸς ἡμαρτηκότας, ὅτι ὑμῖν τοῖς ἐπισκόποις ἐρήται, ὃ εἶναι δεῖσθαι ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσαι διδωμένον ἐν τῆ ἡρα τῆ κ. ὃ εἶναι λύσπαι ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσαι λελυμένον ἐν τῆ ἡρα τῆ.

Quocirca stude episcopo, ut mundus puraque sis, locum tuum, dignitatemque tuam actionibus declara, utpote qui exemplar Dei apud homines representas praesidendo omnibus hominibus, sacerdotibus, regibus, magistratibus, parentibus, filiis, & pariter cunctis subiectis. Ac sic quidem in ecclesia sede sermonem faciens, ut qui potestatem habeas judicandi eos, qui peccarunt: quoniam vobis episcopis dictum est, Quodcumque ligaveritis super terram, erit ligatum & in caelo; & quodcumque solveritis super terram, erit solutum & in caelo.

Διδασκαλία, ὅπως χρὴ προσφέρειν τὰς μετανοῶσι.

Quomodo oporteat tractare poenitentes.

Κ Ε Φ Α Λ. ιβ.

CAPUT XII.

Κρίνε ὃν ἐπίσκοπε μὲν θεοῦ, ὡς ὁ θεὸς, ἀλλὰ τὸς μετανοῶντας προσλαμβάνει. ὃ γὰρ θεὸς, θεὸς ἐστὶν ἰλίου. ἐπίπλησε τοῖς ἀμαρτανουσι, καθεῖται τὸς μὴ ἐπιστρέφοντας, παρακαλεῖ τὸς ἐσώτας ἐμμένον τοῖς καλοῖς, τὸς μετανοῶντας προσδίδει, ὅτι κερῆς ὁ θεὸς μὲν ὅρα ἐπηγγείλατο ἀφῆσθαι παραχεῖν τοῖς μετανοῶσιν, ἐφ' οἷς ἡμαρταν. λέγει γὰρ διὰ τῆ Ἰεζεκιήλ. εἶπον πρὸς αὐτὸς, ζῶ ἐγὼ, λέγει Ἄδωναι κερῆς, εἰ θελήσω τὸν θάνατον τὸ ἀμαρτανῶν, ἀλλ' ἢ ἐν τῷ ἀποσρέψαι τὸν ἀσεβῆ ἐκ τῆς οἰκῆς αὐτῆς τῆς πορνείας, κ. ζῶν. ἐπιστρέφει ὃ ἀπο τῆ οἰκῆς αὐτῆς τῆς πορνείας, κ. ἵνα τὴ ἀποθνήσκειται οἶκος Ἰσραήλ. εἰ ταῦθα ὁ λόγος κελπίδας ἐποίησε τὸς ἡμαρτηκότας, ὅτι εἰναι μετανοῶσιν, ἐλπὶδα σωτηρίας ἔχουσι. μήποτε ὡς ἀπηλθῆκατες αὐτὸς ἐσθῆσι πῶς παρανομίαις. ἀλλ' ἔχοντες ἐλπὶδα σωτηρίας ἐπιστρέφουσι προσκλαύσασθαι θεὸν περὶ τῆ ἀμαρτανῶν αὐτῆς. καὶ λήθονται παρ' αὐτοῦ τὴν ἀμνησίαν, ὡς παρὰ πατρὸς ἀγαθῆ.

Judica igitur episcopo potestate fretus, tanquam Deus, sed poenitentes recipe, Deus enim misericordiae est: oburga delinquentes, mone non redeuntes ad Deum, stantes hortare, ut in studio virtutis perseverent, poenitentes admitte; quoniam dominus Deus jurando promisit dare veniam erratis poenitentium. Ait enim apud Ezechielem: Dixit eis, Vivo ego, dicit dominus Adonai, Si voluero mortem peccatoris, ac non potius ut redeat impius a via sua prava, & vivat. Revertito igitur ex itineribus vestris malis, & cur peris domus Israel? hoc loco sermo Dei bonam spem habere fecit eos, qui deliquerunt, habere inquam spem salutis, si eos peccasse poenituerit, ne aliquando tanquam desperantes, nequitiae se dedant, sed potius concepta spe salutis ad Deum reversi, ei peccata desinant, & ex animo poenitentes eundem placatum, & benevolum reddant, & in oblivionem peccatorum tanquam bonum patrem venire faciant.

Ὅτι φάσκει χρὴ τῆ ἀμαρτανῶν τὴν πείραν.

Quod oporteat cavere, ne experiamur peccata.

Κ Ε Φ Α Λ. ιγ.

CAPUT XIII.

Τοῖς μόντοι ἀναμαρτητοῖς τοῖς τοῖς μόντοι χρὴ, κ. μὴ χρειαῖν ἔχειν τῆς πέρας τῆ ἀμαρτανῶν, ὅπως μὴ δέωνται οἰμῆς, λύπης, κ. κλαυθμῶν ἀβεστίας. τί γὰρ οἶδας ἀνθρώπε ἀμαρτησας, εἰ ἡμέρας ζῆσεις ἐν τῷ βίῳ, ἵνα κ. μετανοήσης, ὅτι ἀδελος ἢ ἔξοδος σου ἐκ τῆ βίᾳ ὑπαρχει, κ. ἐν ἀμαρτανῶν τελευτήσαντι μετάνοια εἰ ἔσαι ὡς λέγει διὰ τῆ Δαβὶδ, ἐν δὲ τῷ ἀδελτῆς ἐχομολογησεται σοι; δεῖ ὃν εἶναι μὲν εἶναι ἐν ἀγαθοῖς. ἵνα ἀνὰ λύπης τὴν οἰκῆν ἐπιπλησθῆσθαι. διὸ κ. παρανεῖ ὁ θεὸς λόγος διὰ Σολομῶντος τὸ σοφὸν λέγων σοι. ἐπιμάζε εἰς τὴν ἔξοδον τὰ ἔργα σου. κ. παρασκέαζε εἰς τὸν ἀγρόν, ἵνα μὴ ἐπιλήψῃ ἡμῖντι τῆ καλῶν ὡσπερ κ. τοῖς ποταμοῖς ἐν τῷ διαγγεῖν παρ' οἷς διὰ μωρίαν ἐπέλειπε τὸ τῆς ζωῆς ἔλαιον, κ. ἀποσβέσασθαι τὸς λαμπάδας τῆς ζωῆς ἀπὸ τῆς ἀπῆλθῆσαν τὸν νυμφῶνος. διὰ τὸτο ἀκύνδωτος μελέει πᾶς ὁ φειδόμενος τῆς ἐκτῆ ζωῆς, κ. μελέει ἀναμαρτητος. ὅπως καὶ τὰς ἀποζητησίας.

AT vero eos, qui a peccatis abhorrent, oportet in eo statu perseverare, & non habere usum: & experientiam peccatorum, ne dolore, tristitia, & metu ad petendam veniam opus sit eis. Quid enim scis homo, qui deliquisti, an diem in hac vita acturus sis, ut sit poenitendi potestas? Incertum enim est vite hujus extremum: & ei, qui in delicto mortuus est, non erit poenitendi facultas. Ait enim David, in inferno autem quis tibi confitebitur tibi? ita que opus est, praesto esse ad virtutes, ut non dolenter iter illud ingrediamur. Quocirca monet te scriptura divina per sapientem Salomonem, cum ait: Praeparatum est tibi in exitum tuum opera tua, & para te in agrum, ne quid bonae actionis nobis deficiat, sicut oleum beneficentiae quinque evangelii virginibus propter fatuitatem deficit, quae propter extinctas lucernas cognitionis Dei ab ipso ejectae sunt. Quare extra periculum est,

est, quicumque vitæ suæ parcat, quique alienus a peccatis manet, ut superiora recte facta sibi conservet. Tu ergo episcopo sic iudica ut Deus. Domini enim est iudicium. Itaque primum potestate fretus, reum condemnata, deinde cum misericordia, ac commiseratione, & susceptione allice, promissa ei salute, si mores mutet, & peccatorum poeniteat, poenitentem vero castigando recipere, memor domini cum dixit, gaudium esse in caelo super uno peccatore poenitentiam agente.

Luc. 15.

De iis, qui dicunt, non debere recipi poenitentem, & quod iustus, licet cum iniusto versetur & vivat, non tamen cum eo perit.

Ὁπ' αὐτῷ δικαιοσύνας αὐτῷ σωτηρίῃσιν· σὺ δὲ ἐπικρίνε, ὡς Θεὸς δικάζων· τὸ γὰρ κυρίως φησὶν ὁ Χριστός. ἀπῶτον δὲ ἀπ' ἑξουσίας τῶν ἑσθίων καταδικάζει· ἔπειτα μὲν ἑλίου καὶ οὐκίτηρμῶ καὶ ἀποσλήψως σικκῆ ὑποχρησμένος αὐτῷ σωτηρίας, εἰ μετὰ τοῦτο τὸ ἔσθην, καὶ ἀπὸς μετῴσαν χωρήσει, μετμελεσμένοι δὲ εὐφραν ἀποσδέχου μεμνημένος τοῦ κυρίου εἰπόντος, ὅτι χάρα γίνεται ἐν ἡρώ. ἐπὶ οὐ αἰματωλῶ μετανοῶντι.

Περὶ τῶν λεγόντων μὴ δεχεσθαι μετῴντα, καὶ ὅτι δικηγός καὶ συνάσειν αἰματωλῶ, ὁ συνάπολλυται αὐτῷ.

B

Κ Ε Φ Α Λ. 18.

CAPUT XIV.

Sin vero poenitentem non receperis, obicis eum infidiatoribus, oblitus quod David ait: Ne tradas bestius animam confidentem tibi. Hinc Hieremias, ut ad poenitentiam incitaret, An, inquit, qui cadit, non resurgit? aut qui deflebit, non revertitur? quid? quod deflexit populus meus impudenti deflexione, & in electione sua obfirmati sunt? revertite filii, qui defecistis, & ego comminationes vestras sanabo. Recipere ergo poenitentem nihil addubitans, neque obstitit tibi, aut ab hoc officio tetardent, qui inhumane ajunt, non oportet tantum convictu contaminari, neque communem cum eis habere sermonem: huiusmodi enim consilia hominum sunt, & Deum, & Dei providentiam ignorantium, quin potius iudicium ratione carentium, & bestiarum immanium: non enim intellegunt; non esso vitandam communitatem sermonis cum delinquentibus, sed adionis: iustitia enim iusti super eum erit: & iterum, terra si peccaverit mihi, ut injuriam faciat, extendam manum meam, & conteram super eam firmamentum panis, & mittam in eam famem, & delebo ex ea hominem, & jumentum, & si fuerint tres viri in medio ejus, Noe, Job, & Daniel, ipsi in iustitia sua conservabunt animas suas, ut Adonai dominus. Manifestissime declaravit scriptura: iustum convictu iniusti utentem non perire cum eo, in hoc autem saeculo iusti cum iniustis communitate vitæ, non sanctitatis, congregantur: in qua re illi quidem non delinquent, immo patrem suum, qui in caelis est, imitantur, qui solem suum oriri facit super iustos & iniustos, & pluviam suam pluit super bonos & malos: neque inde iustus periculum ullum incurrit; in stadio enim victores sunt, & victi, in Corona vero illi tantum, qui fortiter depugnarunt, nemo autem coronatur, nisi legitime certaverit. Unusquisque enim de scripto confitebitur, neque iustum cum iniusto Deus perdet, siquidem apud eum, quod culpa vacat, non vindicatur. Neque enim Noem demerlit, neque Lot incendit, neque Rhaab cum Hierichuntinis interfecit. Et si vultis cognoscere, quæ nostro tempore contigerunt, nobilem erat Judas, cum sortem ministerii accepit, quam & nos accepimus: item Simon magus sigillum in domino accepit. Verum uterque eorum pravus exstitit, & illo quidem laqueo se suspendit, hic vero cum præter naturam volaret, gravi casu fractus est. Præterea in arca fuerunt Noe, & filii ejus, sed solus Cham

Tal. 11.

Hier. 8.

Mat. 3.

Ex. 16.

E An de tñ μετῴντα μὴ ἀποσδέξη, ἐπιβόλοις αὐτῶν ἐκδοτῶν παρέχεις, ἐπιλαθόμενος τῷ Δαβὶδ λέγοντος, μὴ παραδῶς τοῖς θῆραις ψυχὴν ἑξομολογησάμεν σοι· διὸ παρορμῶν εἰς μετῴσαν ὁ πίπτων ἐκ ἀνίσταται; ἢ ὁ ἀποσρέφων ἐκ ἐπιστρέφει; τί ὅτι ἀπέσρεψον ὁ λαός μου ἀποσρέφω ἀναίδῃ, καὶ κατακρατήθησαν ἐν τῇ ἀποαιρέσει αὐτῶν· ἐπιστάθητε υἱοὶ ἀφεισκότες, καὶ ἐγὼ εἰσομαι τὰ συνήματα ὑμῶν· δεῖται ἐν τῶν μετῴντα, μὴ διεσῶν ἔλως, μηδὲ παρεμποδίζόμενος ὑπὸ τῶν ἀνηλώως λεγόντων, μὴ δὲν πεισῶσι σθηματωλῶσθαι, μητε λόγου κοινωνεῖν· αὐταὶ γὰρ αἱ συμβεβηκυῖαι ἀγνωστῶν εἰσὶ θεῶν καὶ τῶν αὐτῶ ἀφρόντων· ἀλόγων δὲ κελῶν καὶ θῆριων ἀμειλίχων· ὁ γὰρ γνώσκων, ὅτι χρὴ φυλάσσειν· οὐδὲ τῶν ἐν λόγῳ κοινωνῶν ἀπὸς τὸς αἰματωλῶντας, ἀλλὰ τῶν ἐν ἔργῳ· δικαιοσύνη γὰρ δικαίη ἐπ' αὐτῶν εἶται, καὶ ἀνομία ἐπ' αὐτῶν εἶται. καὶ πάλιν· γῆ ἐάν αἰμαρτη μὲν τὸ ἀδικῆσαι ἀδικημα, καὶ ἐκτῶν τῶν χεῖρα μὲν ἐπ' αὐτῶ, καὶ συνέβησεν ἐπ' αὐτῆς σπέρμα ἄρτου, καὶ ἔκαποσέλω εἰς αὐτῶν λιμὸν, καὶ ἔξολοθῶσσω αὐτῆς ἀνθρώπων καὶ κτῆλιος, καὶ ὡσπ οἱ ἔξεις ἄνδρες ἐν μέσῳ αὐτῆς· Νωε, καὶ Ἰωβ, καὶ Δανιὴλ· ὅτι ἐν τῇ δικαιοσύνῃ αὐτῶ σώσασσι τοῖς ψυχῶν αὐτῶν, λέγει Ἀδωναι κλειος· σαφῆσιν αὐτῶ δὲ διδῶσσω ἡ γραφῆ, ὅτι συνῶν δικηγός ἀδικῶ ὁ συναπόλλυται μετ' αὐτῶ· ἐν γὰρ τῷ κόσμῳ τῶν καὶ δικηγός καὶ ἀδικοὶ ἀλλήλοις συναγαλάσσονται κοινωνία βία, ὁ μὲν καὶ ὀσιότητος, καὶ τῶν ἐκ ἀμαρτῶντων οἱ θεοφιλεῖς· μὴ μὲν γὰρ εἰσὶ τῶ παῖδος αὐτῶ τῶ ἐν τοῖς ἡρώσιν τῶ τὸν ἡλίον αὐτῶ ἀνατέλλοντος ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους, καὶ βρέχοτες αὐτῶ τὸν ἰετῶν ἐπὶ ποιητῶν, καὶ ἀγαθῶν, καὶ ἔδω κινδυνεύσει ὁ δικηγός ἐκ τῶν· ἐν γὰρ τῷ σαδῶ καὶ νικητῶ, καὶ νικῶμεν οἱ εἰσιν· ἐν δὲ τῶ σάφῶ μόνον οἱ ἡρώσιν ἀγωνισάμενοι· ἴδεῖς δὲ σάφῶντων, ἐάν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ· ἕκαστος γὰρ περιεῖ αὐτῶ ἑξομολογήσεται, καὶ ὁ μὴ συναπόλλεσθ ὁ Θεὸς τῶν δικαίων μὲν τῶ ἀδίκῶ. ἐπέπερ παρ' αὐτῶ τῶ ἀναμαρτητῶν ἀτιμωρητῶν· ἔπε γὰρ τῶ Νωε κατέκλυσεν, ἔπε τῶ Λωτ κατέφλεξεν, ἔπε τῶν Ρααβ συναπόλλεσε· καὶ δὲ βεβηδε γνώσιν καὶ τὰ ἐφ' ἡμῶν ἡρώμους, Ἰδῶσιν σὺ ἡμῶν ὦν, ἔλαβεν τὸν κληρον τῆς διακονίας, ἐν καὶ ἡμῶν, καὶ Σίμων ὁ μαγῶς τῶν ἐν κυρίῳ σφραγίδα· ἀλλ' ἕκαστος αὐτῶ ἀναδεδέσθ φαῦλος, ὁ μὲν ἀπηγάτο, ὁ δὲ παρὰ φύσιν ἐπταμέρος συνετριβῆ. Καὶ ἐν τῇ κιβωτῶ Νωε, καὶ οἱ υἱοὶ αὐτῶ ὑπῆρχον· ἀλλὰ ποιητῶς ὁ Χαμ εὐρεθεῖς μόνος, εἰς τὸν υἱὸν ἰδεῖσιν τιμωρίαν· εἰ δὲ καὶ πατῆρ ὑπῆρ καί-

παίδων ἢ τιμωρῆται, ἢτε υἱοὶ ὑπὲρ πατέρων, ἢ ἄλλοι ὡς ἐπὶ γυναικίαις ὑπὲρ ἀνδρῶν, ἢτε οἰκίται ὑπὲρ δεσποτῶν, ἢτε συγγενεῖς ὑπὲρ συγγενῶν, ἢτε φίλοι ὑπὲρ φίλων, ἢτε δικαιοὶ ὑπὲρ ἀδίκων, ἀλλ' ἕκαστος ὑπὲρ τῆς οἰκίας ἔργα τῶν λόγων ἀπατηθήσεται. ἢτε γὰρ Νῶε ὑπὲρ τοῦ κόσμου δίκην εἰσαπαχθήσεται, ὡςτε Λὼτ ὑπὲρ Σοδόμων ἐπυρολήσεται, ὡςτε Ρααβ ὑπὲρ Γεργουθενῶν εἰσαπαχθήσεται, ἢτε ὁ Ἰσραὴλ ὑπὲρ Αἰγυπτίων. ἢ γὰρ ἡ συμφοικησις κατακείνεται τοῖς δικαίοις σὺν τοῖς ἀδικοῖς, ἀλλ' ἡ τῆς γνώμης ἐμείνουσα. ἢ χρὴ ἐν τοῖς ἐπιποθανάτοις, καὶ μισανθρώποις, καὶ φιλεγκλήμοις, καὶ μὴ ἀποφασίως θανατοποιοῖς ἀποσέχειν. ἕτερος γὰρ ὑπὲρ ἑτέρου ἐκ ἀποθανεῖται. ἀλλὰ σεραῖς Ἰησοῦ ταῦτ' ἀμαρτιῶν ἕκαστος σφίγγεται, καὶ ἰδὲ ἀνθρώπος, καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ. δεῖ δὲ ὑμᾶς βοηθεῖν τοῖς σιωπῶσι, καὶ κινδυνεύουσι, καὶ σφαλλομένοις, καὶ ὅσον εἶοντε τῇ παραμένει τὸ λόγῳ ἰσχυρεῖν αὐτοὺς, καὶ ῥυθίσειν ἐκ θανάτου. ἢ χρεῖαν γὰρ ἔχουσιν οἱ ἰσχυότες ἰατρῶν, ἀλλ' οἱ κενῶς ἔχοντες. ἐπειδὴν ἐκ ἐστὶν ὁ ἄλλος ἐμωροῦσθαι τὸ παρῆος, ἵνα ἀποληται εἰς τὸ μικρῶν. ἢ γὰρ τὴν Ἰησοῦ σκληροκαρδίῶν ἀνδρῶν βολήσιν ἰσχυρῶν, ἀλλὰ τὴν τῶν Θεῶν καὶ παρῆος Ἰησοῦ ὅλων τὴν ὁδὸν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὰ κενῶν ἡμῶν, ὅ ἡ δόξα εἰς τὸς αἰῶνας, ἀμήν. εἰ δὲ γὰρ δικαίον κεφαλῶν ὄντα σε, ὡ ἐπίσκοπε, ἔρα ἀποσέχειν, ταῦτε λαϊκῶν εὐαγγελιστῶν ἀνθρώπων εἰς ἐπίσημ' ἀπολεῖται, ἀλλὰ Θεῶν μὴ ἄρχεν γὰρ σε χρὴ Ἰησοῦ ὑπακούων, ἢ μὲν καὶ ὑπ' αὐτῶν ἀρχεῖν. ἢτε γὰρ υἱὸς ἀρχεῖ πατρός κατὰ τὴν τῆς ἡμετέρας λόγον, ἢτε ἕτερος τὸ κενῶν αὐτοῦ, κατὰ τὴν τῆς ἡμετέρας, ἢτε μαθητὴς διδασκαλῆς, ἢτε στρατιώτης βασιλέως, ἢτε μὲν λαϊκὸς ἐπίσκοπος. περὶ γὰρ τὸ μὴ δοκεῖν τὸς πηλισταῖς. τὰς ἀδίκους, τῇ τῶν λόγων διδασκῆ συμμολεῖσθαι ἢ κενῶν τὴν τῆς ἀμαρτίας ὁ Ἰσραὴλ ἐκκόπτων τὴν Ἰησοῦ κακοήθων ἐπισημῶν λέγει. τί ὑμεῖς λέγετε αὐτοῖς τὴν παραβολῶν ταῦτ' εἶπαι γῆς Ἰσραὴλ, οἱ πατέρες ἔφαγον ὄμματα, καὶ οἱ ὀδόντες Ἰησοῦ τικῶν ἡμῶν ἔφασαν. ἢ ἡ ἐγὼ λέγει Ἀδωνάι κενῶν, εἰ ἔτι εἶσαι ἐν ἡμῶν λεγομένη ἢ παραβολῆ αὐτῆ ἐν τῷ Ἰσραὴλ. ὅτι πᾶσαι αἱ ψυχῆ ἐμὰ εἰσιν. ὅν ἔσπου ἢ ψυχῆ τῶ παρῆος, ἢ ἢ ἢ ψυχῆ τῶ ἡμῶν ἐμῶν ἢ ἢ ψυχῆ ἢ ἀμαρτίας αὐτῆ ἀποθανεῖται. ὁ δὲ ἀνθρώπος, ὅς εἶσαι δικαίον ποῶν κενῶν καὶ δικαιοσύνην, καὶ ἔξῃς ἐπιλέγων τὸς λοιπὰς ἀρετῆς, ἐπισφραγίζεται λέγων, ὁ τοῖσδε δικαίος ὑπαρχει. ἢ ἢ ἢ ζήσεται λέγει Ἀδωνάι κενῶν, καὶ ἐπὶ ἡμετέρας υἱὸν λαμῶν ἐκχέουσι αἷμα, ἐν τῇ ὁδῷ τῶ παρῆος αὐτοῦ τὸ δικαίον ἐκ ἐπορεύθη, καὶ ἐπορεύθη τὸ ἔξῃς, ἐπάγει τοῖς πηλισταῖς. ἢ ἢ ἢ ζήσεται. πᾶσαι τὸς ἀνομίας ταῦτες ἐποίησε. θανάτω ἀποθανεῖται. τὸ αἷμα αὐτῶ ἐκ αὐτῶν εἶσαι, καὶ ἐρεῖται. ὅτι ἐκ ἐλαβὼν ὁ υἱὸς τὴν ἀδικίαν τῶ παρῆος, ἢ τὴν δικαιοσύνην αὐτῶ, δικαιοσύνην ἢ ἢ ἢ πηλισταῖς. καὶ ἐρεῖται αὐτοῖς. ἢ ἢ ἢ ψυχῆ ἢ ἀμαρτίας αὐτῆ ἀποθανεῖται. υἱὸς ἢ ἢ ἢ ἀδικίαν παρῆος. καὶ πατὴρ ἢ ἢ ἢ ἀδικίαν υἱὸς. δικαιοσύνην δικαίον ἐπ' αὐτῶν εἶσαι, καὶ ἀνομία ἀνομία ἐπ' αὐτῶν εἶσαι, καὶ μετ' ὀλίγα φησὶν. ἐν τῷ ἀποσέχειν δικαίον ἐκ τῆς δικαιοσύνης αὐτῶ, καὶ ποῖσει ἀδικίαν; πᾶσαι αἱ δικαιοσύναι αὐτῶ, κατὰ πάσας τὸς ἀνομίας αὐτῶ, ὡς ἐποίησε, ἢ μὴ μνησθῶσιν, ἐν τῇ ἀδικίᾳ αὐτῶ, ἢ

quod si neque patres pro filiis penas solvunt, neque filii pro patribus, liquet neque famulos pro dominis, neque propinquos, cognatosque pro propinquis, & cognatis, neque amicos pro amicis, neque justos pro injustis solvere, quin potius ab unoquoque rationem actionis suae repetendam esse. Neque enim Noe penas pro mundo dependit, neque Lot pro Sodomitis incendio conflagravit: neque Rhaab pro Hierichuanis jugu lata est, neque Israel pro Aegyptiis, neque habitare justos una cum iniquis crimen est, sed idem sentire. Non igitur attendendum est quod isti dicunt homines B ad eadem prompti, inhumani, criminales, & per speciem sic excusandi interfectores, alter enim pro altero non morietur, immo suorum quique delictorum catenis constringitur: *Ecce homo, & opus ejus ante faciem ejus.* Oportet autem vos his opitulari, qui sunt in aegritudine, in periculo, & in errore, & quoad fieri possit, monitis eos sanare, & a morte liberare: non enim medico opus habent, qui bene habent, sed qui male; quādoquidem non est voluntas coram patre, ut pereat unus, ex pusillis: non enim perpendere oportet, quae sit durorum hominum voluntas, sed quae Dei patris auctoris omnium per Christum dominum nostrum, cui gloria in saecula, amen. Nec enim æquum est, episcopo, cum sis caput, ut caudam attendas, laicum dico toditiosum, idque in alterius perniciem, sed Deum tantum: Siquidem te oportet his praesse, qui tibi subiecti sunt, non autem ipsos tibi. Nam neque filius domini patris est secundum rationem ortus, neque servus domini secundum rationem potestatis, neque discipulus magistri, neque miles regis, neque utique laicus episcopi: De eo enim, quod non ceilent, oportere accedendo ad iniquos, simul cum doctrina verbi Dei conquinari, eorumque peccata participare, propheta Ezechiel praedicans hanc improborum suspensionem, *Quid, inquit, vos dicitis ipse parabolam hanc in terra Israel, patres comederunt immatiam unquam, & dentes filiorum stuporem contraxerunt? Uero ego dico Adonai dominus, si adhuc erit in vobis parabola ista, quae hactenus erit in Israel, quia omnes anime meae sunt, sicut anima patris, sic & anima filii mei est: Anima, quae peccaverit, ipsa morietur: Homo vero, qui erit justus faciens judicium & justitiam, ac deinceps recensens reliquas virtutes, obsequat sententiam dicens, hic talis justus est, vita erit, dicit Adonai Dominus: & si genuerit filium pestilentem, effluentem sanguinem, & via patris sui justus non interfuit; deinde subiungens quae sequuntur, ad Extremum subiecit, vita non erit, haec omnia peccata commisit, morte morietur, sanguis eius super eum erit; & dicitur, quod non cepit filius injustitiam patris sui, aut justitiam eius, justitiam & misericordiam operatus: & dices eis, anima quae peccaverit, ipsa morietur, filius non capiet injustitiam patris, & pater non capiet injustitiam filii. Justus justus super ipsum erit, & iniquitas iniqui super ipsum erit. Et paulo post, si advertat se justus a justitia sua, & faciat injustitiam, omnes justitia ejus secundum iniquitates, quas fecit, tra-*

ante faciem ejus. Oportet autem vos his opitulari, qui sunt in aegritudine, in periculo, & in errore, & quoad fieri possit, monitis eos sanare, & a morte liberare: non enim medico opus habent, qui bene habent, sed qui male; quādoquidem non est voluntas coram patre, ut pereat unus, ex pusillis: non enim perpendere oportet, quae sit durorum hominum voluntas, sed quae Dei patris auctoris omnium per Christum dominum nostrum, cui gloria in saecula, amen. Nec enim æquum est, episcopo, cum sis caput, ut caudam attendas, laicum dico toditiosum, idque in alterius perniciem, sed Deum tantum: Siquidem te oportet his praesse, qui tibi subiecti sunt, non autem ipsos tibi. Nam neque filius domini patris est secundum rationem ortus, neque servus domini secundum rationem potestatis, neque discipulus magistri, neque miles regis, neque utique laicus episcopi: De eo enim, quod non ceilent, oportere accedendo ad iniquos, simul cum doctrina verbi Dei conquinari, eorumque peccata participare, propheta Ezechiel praedicans hanc improborum suspensionem, *Quid, inquit, vos dicitis ipse parabolam hanc in terra Israel, patres comederunt immatiam unquam, & dentes filiorum stuporem contraxerunt? Uero ego dico Adonai dominus, si adhuc erit in vobis parabola ista, quae hactenus erit in Israel, quia omnes anime meae sunt, sicut anima patris, sic & anima filii mei est: Anima, quae peccaverit, ipsa morietur: Homo vero, qui erit justus faciens judicium & justitiam, ac deinceps recensens reliquas virtutes, obsequat sententiam dicens, hic talis justus est, vita erit, dicit Adonai Dominus: & si genuerit filium pestilentem, effluentem sanguinem, & via patris sui justus non interfuit; deinde subiungens quae sequuntur, ad Extremum subiecit, vita non erit, haec omnia peccata commisit, morte morietur, sanguis eius super eum erit; & dicitur, quod non cepit filius injustitiam patris sui, aut justitiam eius, justitiam & misericordiam operatus: & dices eis, anima quae peccaverit, ipsa morietur, filius non capiet injustitiam patris, & pater non capiet injustitiam filii. Justus justus super ipsum erit, & iniquitas iniqui super ipsum erit. Et paulo post, si advertat se justus a justitia sua, & faciat injustitiam, omnes justitia ejus secundum iniquitates, quas fecit, tra-*

erudentur oblationi; in iniustitia sua, quam fecerunt, & in peccato suo, quod peccaverit, morietur. Et paulo post subiungit. Severius fuerit iustus a deo suo, quod fecit, & fecerit iudicium & iustitiam, hoc animam suam servavit, & si averterit se ab omnibus impietatibus suis, quas patravit, vita vivet, & non morietur. Et deinceps, unumquemque, inquit, vestram secundum vias vestras, iudicabo, dicit Dominus Israel, dicit Adorai dominus.

Quod oportet episcopum nunquam negligere peccata, neque promptum esse ad puniendum.

CAPUT XV.

Videte filii nobis carissimi quemadmodum misericors cum iustitia dominus Deus noster, bonus, & singulari in homines caritate, reo criminis, ac malefico non dat impunitatem, redeuntem in viam rectam recipit, etque vitam tribuit, non relinquens suspitionis locum iis, qui dure, & inclementer iudicare volunt, & peccantes penitus repellere, & nolunt communicare cum ipsis sermones exhortatorios, qui possint ad penitentiam revocare: contra quorum sententiam dominus per Edaiam episcopo ait, *hortamini populum meam, loquimini ad cor Hierusalem, Oportet igitur vos qui haec auditis, eos qui deliquerunt, hortari, & ad penitentiam impellere, ac bona spe esse tacere, neque suspicari debetis, quasi participes eorum, qui ipsi commiserunt, efficiamini, quod eos diligatis, & iudicate cum misericordia, ac miseratione peccantes. Etenim si ingredientem iuxta fluvium, & iam prolapsurum contis quibuldam impellendo, in amnem protruleris, cum potius manum porrigere debuisses, fratrem tuum profecto occideris, cui magis dextram dare labanti oportuisset, ne omnino periret. Sic inquam, ut dixi, recipite, ut & populus moneatur, & is, qui peccavit, non profusus intereat. Oportet autem, episcopo, non negligere populi debita, neque, quos peccasse penitet, avertere, ne tanquam rudis, & inexercitatus gregem ovium Christi perdas, & mactes, & nomen ejus novum, quod populo ejus impositum est, dedecores, quod tibi postea exprobandum sit, ut illis olim pastoribus, de quibus aiebat dominus apud Hieremiam: *Multis pastore, vineam meam exaraverunt: pascunt hereditatem meam & alias; Ira mea concitata est in pastore, & agnis irascor & alias: Vos sacerdotes, qui in iustitiam insertis nomini meo.**

De penitentia, & quis modus ejus, & quomodo perficitur.

CAPUT XVI.

Cum vero deliquisse videris, jube eici foras, acerbe ferens, de quo ejecto dolent item diaconi, qui cum oblivertent, & extra ecclesiam contineant, iidemque in ecclesiam postea ingressi, pro eo te rogent: etenim Salvator noster pro iis, qui peccaverunt, patrem precabatur, ut est in evangelio scriptum: *Pater, inquit, ignosce illis, non enim sciunt*

ἡμαρτοῦ ἢ ἠδικήσου, καὶ ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ αὐτῶν, ἐν αὐτῇ ἀποθνήσκουσι· καὶ μετ' ὀλίγα ἐπαύει, ἐν τῇ ἐπιπέσει ἀνομιῶν αὐτῶν: ἀνομίας αὐτῶν ἡσένησε, καὶ ποιήσει κέλημα καὶ δικαιοσύνην, ἕως τῆν ψυχῆν αὐτῶν ἐφύλαξε, καὶ ἀπέσεισεν αὐτοὺς ἀπὸ πάσης ἰβ' ἀσεβειῶν αὐτῶν ὡς ἐποίησε, ζῶν ζῶσεται, καὶ ἐκ ἀποθνήσκουσι· καὶ ἔξῃς, ἕκαστον κατὰ τὰς ὁδοὺς ἑωὴν κερῶν ἡμῶν, οἶκος Ἰσραὴλ, λέγει Ἀδωναὶ κύριος.

Ὅτι χρὴ τὴν ἱερέα μήποτε παρορᾶν τὰ ἀμαρτήματα, μητε προχωρῶν εἶναι ἐν τῷ τιμωρεῖσθαι.

Κ Ε Φ Α Λ. ιι.

Ορατε τέτρα ἡμῶν ἰγαπημέσα, πῶς ἐσπλαγχνος μὲν δικαιοσύνης κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἀγαθὸς καὶ φιλόδρωπος, καὶ ἀδῶν ἐκ ἀδῶσει τὸν σὺλον, καὶ τὸν ἐπιστρέφοντα ἀποστρέφοντα καὶ ζῶσποιῶν, μὴ καταλιπὼν τὸν ὕπνοιας τοῖς ἀπὸ πῶς βυλομῶσις κέρων, καὶ πλεον ἀποστρέφουσαι τὸς ἀμαρτιῶντος, καὶ μὴ κοινῶν ἐναγωγῶν παρακλητικῶν πρὸς μετάνοιαν ἐναγωγῶν δυναμῶν, οἷς ἐκ ἰβ' ἐναντιῶν ὁ Θεὸς ὁβ' Ἡσῶσις λέγει πρὸς τοὺς ἐπισκόπους: παρακαλέετε τὴν λαὸν μὲ ἱερέις, λαλήσατε εἰς τὴν καρδίαν Γερσαλάμ· χρὴ ἂν ἡμῶν αὐτῷ ἀκόνοντας παρακαλέειν τὸς ἡμαρτιῶντος, καὶ πρὸς μετάνοιαν παρορῶν, καὶ δι' ἡλπίδας κείνῃ καὶ μὴ ὑπονοεῖν, οἷς κοινῶνς γινομῶσις ἰβ' κλημμεληθῶσι αὐτῶν σέσκων τῆς εἰς αὐτοὺς ἀγάπης· ἀσμεῶς δὲ τὸς μετάνοιῶντος ἀποστρέφουσαι χείροντες ἐπ' αὐτοῖς, μὲ ἰλέος καὶ οἰκτιρῶν κερῶντες τὸς ἀμαρτιῶντος· ἰαν γὰρ τὸν παρὰ ποτιμῶν βαδίζοντα καὶ μέλλοντα οἰοθῶναι κερῶσις ὡσας εἰς τὸ ποτιμῶν ἰμβάλῃς αὐτῇ τῷ χεῖρα μᾶλλον ὀρίζαι, ἐφῶνδῶσις σῶ τῶν ἀδελφῶν, δέον μᾶλλον τῷ οἰοθῶντα ἰπιδῶναι δεξιάν, ἵνα μὴ τελῶς ἀπόληται, ὅπως καὶ ὁ λαὸς ἰσθῆτηται, καὶ ὁ ἀμαρτιῶντος μὴ κατὰ πᾶν ἀπόληται· δεῖ δὲ σε ὡ ἐπίσκοπε μήτε παρορᾶν τὰ ἀμαρτήματα τῷ λαῷ, μητε τὸς μετάνοιῶντος ἀποστρέφουσαι, ὅπως μὴ ὁσφθῆρης, οἷς ἀπερος τὸ ποιμνιον κύριος καὶ σφωλίστης αὐτῷ τὸ ὄνομα τὸ καινὸν τὸ εἰς τὸν λαὸν αὐτῷ ἐπιπέσει, καὶ ὀνειδιῶση, δαδῶπῆρ καὶ οἱ παλαιοὶ ποιμῶσις, πρὲ ἂν ἔλεγον ὁ Θεὸς τῷ ἱερέα· ποιμῶσις πολλοὶ διέφθῆραν τὸν ἀμπελῶνᾶ μὲ, ἐμῶνται τὴν κληρονομίαν μὲ, καὶ ἐν ἄλλοις· ἐπὶ τὸς ποιμῶσις παρακλιῶθη ὁ θυμὸς μὲ, καὶ ἐπὶ τὸς ἀμῶσις ὀργισθῆσμαι, καὶ ἐν ἑτέροις, ὕμεις οἱ ἱερέις οἱ φρωλίζοντες τὸ ὄνομα μὲ.

Πρὲ μετάνοιᾶς, καὶ τὴν αὐτῆς ὁ τρόπος, καὶ ὅπως κατὰρῶται.

Κ Ε Φ Α Λ. ις.

Ιδὼν δὲ σὺ τὸν ἡμαρτιῶντος πικρανθεῖς κέλευσεν αὐτῶν ἔξω βληθῆναι, καὶ ἐξελθόντα αὐτῷ πικρῶν ἰδῶσαν οἱ διακονοὶ, καὶ ἐπιστῆντες κατεχέτωσαν αὐτοὺς ἔξω τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἐσελθόντες ὑπὲρ αὐτῶν σε ἐρωτήσαν· καὶ γὰρ ὑπὲρ ἰβ' ἡμαρτιῶντος ὁ σατήρ τὸν πατέρα ἤξῃς, ὡς γέγραπται ἐν τῷ διαγγιλιῶ· πατερ ἀφες αὐτοῖς· ἡ γὰρ οἰδᾶσιν ὁ ποῖσις·

307

castigare, jejuniis fringere, ut aliis metum & reverentiam injiciat. Scriptum namque est: *Facite filios Israel reverentes*. Debet quippe episcopus monendo prohibere peccata, fieri scopus justitiam, p[re]co bonorum celestium que sunt preparata, & ira in judicio futurum denunciator, ne contempta ecclesia, que salu tu Dei orta est, audiat propter incuriam & negligentiam, quod apud Oseam dictum est, *Cur impietatem silentio dissimulastis, & sim- Elinm ejus collegistis?*

Evangel. 13.

Oseam 10.

Quod oportet episcopum curare, ut non peccet populus: quia ipse est speculator.

CAPUT XVIII.

Omnia ergo episcopus curam habeat, & eorum qui non peccaverunt, ut non peccent, & eorum qui in peccatis sunt, ut peccasse peniteat, ait enim dominus: *Videte ne contemnatis unum ex pusillis istis*. Item penitentibus condonare oportet peccata: statim enim ut aliquis ex iis qui deliquerunt dixit ex animo, *Peccavi domino*, respondet Spiritus sanctus: *Et dominus remisit tibi peccatum, confide, non morieris*. Agnosce igitur, episcope, dignitatem tuam, quod sicut potestas ligandi tibi obtigit, ita quoque potestatem solvendi habes. Noce te ipsum, & sic te in vita gere, ut tuo loco dignum est, quippe qui scias majorem a te reposcendam esse rationem, cui enim plus commendaverunt, plus ab eo exigent. Siquidem nemo hominum a peccato vacuus est, prater eum qui propter nos factus est homo, cum scriptum sit: *Nihilus purus a sorde, sancti unius diei sit vita ejus*. Idcirco que vita veterum justorum, & Patriarcharum, & qui eorum actus, proditum litteris est, non quidem ut eum ea legimus exprobremus; sed ut nos potius peccatorum nostrorum peniteat, bonoque animo & specusimus, adepturos nos veniam, illorum enim macula, & labe, nostra tutela & monitio sunt. Quippe nobis etiam commissa peccata condonabuntur, si nos eorum peniterit, si quidem scriptum est: *Quis gloriabitur mandum se habere cor? aut quis libero, & audacter affirmabit, purum se esse a peccato? nemo igitur est peccati expertus*. Tu ergo enitere pro viribus, ut nihil in te sit quod reprehendatur, & fac sis de omnibus sollicitus, ne cui eorum sis scandalo & offensionis, unde peccat: laicus enim de se tantum sollicitus est, tu vero de omnibus, ut gravius onus sustinens Scriptum namque est: *Et dixit dominus Moysi, Tu & Aaron suscipietis peccata sacerdotum: quocirca curam omnium suscipe, tanquam rationem de pluribus redditurus, ac sanos quidem conserva, lapsos vero mone, & qui in jejuniis premis, leva in remissione, & cum qui luxit recipere, cuncta ecclesia pro eo deprecante, & manu imposta, sue cum in ecclesia esse. Somnulosos & remissos converte, robora, hortare, adhibe curationem, gnarus quanta sit tibi, si hac feceris, merces proposita: contra vero quantum periculi, si neglexeris. Ait enim Ezechiel pastoribus qui populum negligunt: *Vae pastoribus Israel, qui pascebant seipfos: pastores non oves pascunt, sed seipfos; lac devoratis, & lana vestimini; quod validum est, maculatis; oves non pascitis; quod in eis erat**

Matth. 18. Luc. 17.

2. Reg. 11.

Luc. 11.

Job. 11.

Num. 11.

Ezech. 34.

λαίκοις γάρ φησι ποιήσαι τις υίος Γεραλ χρή γάρ τῶ ἐπίσκοπον ἢ τῶ ἀμαρτωλῶν καλῶν ἔχει τῆς πωδίας γινώσκει, καὶ τῆς διατροφῆς σκαπὸν, καὶ τῆς ἡπιμασίῃσιν ὡς Θεὸς ἐργάζων κίρια, καὶ τῆς μολύβδου ἐργῆς ἐν τῇ πέτρῃ διεργαζόμενος. ἔπος μὴ καταφανήσῃ τῆς τῶ Θεοῦ σωτηρίας ἀποκάλυψις ἀμείνων τῶ ἐν τῷ Ὄσπῳ εἰρημῶν, ἵνα τί παρανομήσῃ ἀσίστου, καὶ τῶ καρπὸν αὐτῆς ἐπρυλάσῃ;

Ὅτι χρὴ τῶ ἐπίσκοπον φροντίζειν, ἔπος: ὁ λαὸς μὴ πλημμυλῆ. διὰ τὸ εἶναι αὐτῷ σκοπῶν.

Κ Ε Φ Α Λ. ικ.

Πᾶσι αὖ φροντίζειν ὁ ἐπίσκοπος καὶ τῶ μὴ ἡμαρτωλῶν, ἵνα μὴ ὡσιν ἀναμάρτητοι, καὶ τῶ ἀμαρτωλῶν, ἵνα μετανοήσῃ. λέγει γάρ ὁ κύριος ἡμῶν: ὁρατε μὴ καταφανήσῃτε ὄφθῳ τῶ μικρῶν τέτων. καὶ τοῖς μετανοήσῃ ἀφῆσιν δέδωκεν χρὴ: ἅμα γάρ τῶ εἰπεῖν τῶ τῶ πλημμυλῶσάντων γνησία διαδίδει ἡμαρτήματα τῶ κυρίου, ἀποκρύβεται τὸ ἄγιον πνεῦμα, καὶ κύριος ἀφῆσιν σοὶ τῶ ἀμαρτίαν, θάρσει: ἢ μὴ ἀποθάνῃς. γινώσκει ἢ ὁ ἐπίσκοπος τὸ ἔξιμα ἐσθ. ὅτι ὡς τῶ δεσμεῖν ἐλευθέρωσιν τῶ ἐλευσίαν, καὶ τῶ λείπει. ἐλευσίαν ὡ ἐχων τῶ λόγον γινώσκει σωτηρίαν καὶ ἀφῆσῃ τῶ πᾶσι ἐν τῶ δὲ τῶ βίῳ ἀναγείρει. εἶδος ὅτι πλεῖστα αὐτῶ ἀκαταθήσῃ τῶν λόγων. ἢ γάρ φησι, κατὰ Θεοῦ αὐτοῦ, πλεῖστον ἀκατήσῃ παρ' αὐτῶ: ἀναμάρτητος μὴ γάρ ἀνθρώπων ὕδατος, κατὰ τῶ ἡνωμῆσιν δὲ ἡμῶν ἀνθρώπων, εἶπε γίνεσθαι: ἵδετε καθαροὺς ἀπόρῃπτο, ἢ ἂν μὴ ἡμέρα ἢ ἡσπῆ αὐτῶ: διατίτῳ καὶ τῶ ἀποκαθάρσεων δικαιοσύνη καὶ κατεργαζῶν οἱ βίῳ καὶ ἀναμάρτων ἀπογραφῶσιν. ἔχῃ ἵνα ἐκείνους ἐπεδύξωμεν ὡσόντες, ἀλλ' ἵνα ἡμεῖς μετανοήσωμεν, καὶ ἐλευθέρωσῃσιν, ἵνα ἡμεῖς μετανοήσωμεν, καὶ ἐλευθέρωσῃσιν ὡσόντες τῶ ἐξομῶν. τὰ γάρ ἐκείνων μὴ, ἡμετέρα ἀσφάλεια καὶ παραίνεσις, ὅτι καὶ ἡμεῖς ἀμαρτήσαντες, ἵνα μετανοήσωμεν, συνημῶν ἐξομῶν. εἶπε γίνεσθαι, τίς καυχῆσθαι ἀγνώσκει τῶ καρδίαν; ἢ τίς παρηγορησῆται καθαρὸς εἶναι ἀπὸ ἀμαρτίας; ἵδετε ἢ ἀναμάρτητος. ἐν ἡμῶν κατὰ διδάσκει, στυβαρίζει ἀπὸ κληρονομίας ἀπολῆται. ὁ γάρ λαῖκος περὶ αὐτῶ μόνον μαμασῶσιν: ἐν δὲ περὶ πάντων, ὡς πλεῖστον ἔχων βάρος, καὶ μετὰ βαρῶσιν φορτίον. γίνεσθαι γάρ, καὶ εἶπε κύριος ἡμῶν Μωσῶν: ἐν καὶ Ἀαρὼν λήλασθε ἀμαρτίας τῆς ἱερατείας: ὡς περὶ πλεῖστον ἢ ἀπολογισμῶν περὶ πάντων φροντίζει, καὶ τῶ μὴ ὕδατος, σωτηρία: τὸς δὲ ἡμαρτωλῶν, πωδίζει, ἢ ἐργάζων ἐν τῶ νησεί, ἐν τῶ ἀφῆσῃ ἐλευθέρωσιν, καὶ ἀποκαθάρσεων εἰσδέχῃ πᾶσι τῆς ἐκκλησίας ὑπὲρ αὐτῶ δεομῆσιν, καὶ χειροθετήσῃ αὐτῶ, ἵνα λατῶν εἶναι ἐν τῶ κοινῶν τῶ δὲ ὑπὸδεσ καὶ παρεμῶν ἐπίσραφῃ: ἔπος ἤρξε, παρακαλεῖ, θράσῃ, ἔπος ἀμῶν ἡλικῶν μῶσιν ἔχει τῶ ἐπιπέλων, ὡσπερ ἢ καὶ εἰδῶν ἵνα ἀμείνων τῶν λέγει γάρ ἡμῶν: λέγει γάρ ἡμῶν: ἵνα τῶ κομῆσιν τῶ λαῶ ἐπίσκοπος Γεραλ, ἵνα τῶ κομῆσιν τῶ ἱσραὴλ, ὅτι ἐπιμασῶν ἵνα τῶ ἀφῆσῃ τῶ κομῆσιν οἱ κομῆσιν, ἀλλ' ἵνα τῶ γὰρ κατὰ εἶπε, καὶ ἵνα περιβαλλῶσιν: τί γὰρ οὐ σφῆσῃ, τῶ ἀφῆσῃ ἢ κομῆσιν, τὸ ἐπιμασῶν ἢ κομῆσιν.

*nobis debita vestra, sicut & nos dimittimus de-
bitoribus vestris. Si igitur iis, qui peccave-
runt, non ignoscitis, quomodo vestrorum pec-
catorum veniam impetrabitis? an non con-
tra potius vos ipsos ligatis, qui dicitis remi-
sisse, cum non remisistis? an non vestro
ori repugnabitis, si dicatis, remisisse, quae
non remisistis? Scitote enim quod qui cum,
qui injuriam non fecit, eiecit, aut eum, qui se
convertit, non recipit, fratrem suum occidit, &
sanguinem ejus fundit, sicut Cain sanguinem
fratris sui fudit, cujus sanguis, qui ad Deum
clamat, requiretur: justus enim a quopiam
injuste occisus, apud Deum erit in requie
sempiterna: similiter eveniet ei, qui ab epi-
scopo sine causa fuerit excommunicatus. Qui
tanquam pestiferum eiecit eum, qui est extra
culpam; is quidem scilicet interfecit, quod
neque in Dei misericordiam intuetur,
neque bonitatis Dei erga penitentes memor
est, neque in eos aspicit tanquam in scopum,
qui multorum peccatorum veniam penitendo
impetrarunt: idcirco violentior est ipso homi-
cida, qui corpus perimit, is, qui innocentem ex
ecclesia eiecit. Similiter qui non recipit peni-
tentes, oves Christi dissipat factus advertarius
eius: ut enim justus est Deus in judicandis
peccatoribus, sic est misericors in recipiendis
convertis: *Misericordiam enim & judicium ce-
cinit ei David ille Deo carus.**

Tal. 100.

*Quod magnum penitentia exemplum propositum
est in David, in Ninivitis, in Ezechia,
& in filio ejus Manasse.*

CAPUT XXII.

Oportet autem, episcopo, habere ante oculos praeterita, & eis perite uti ad eos monendos, quos vel stringere vel consolari opus sit, atque etiam aequum est, ut judicando voluntatem divinam aequaris, & ut Deus delinquentes, aut se convertentes judicat, simili ratione ipse judices. Cum dominus per Nathan peccatum exprobrasset, ac David penitere se diceret, an non statim a morte liberat, *an non statim a morte liberat? Jonathan, quia Ninivitis praedicare noluerat, cum mare, & cetus jussu Dei absorbuissent, deprecantem in ventre ceti a morte eripuit: Ezechiam paulisper elatum veniam cum lacrymis orantem a crimine absolvit. Adverte, episcopi, exemplum ad haec accommodatum: scriptum est in quarto de regibus libro, & in secundo Paralipomenon sic: *Mortuus est Ezechias, & filius ejus Manasses duodecimum annum natus, regnavitque Hierosolymis annis quinquagintaquinque, cujus mater vocabatur Haphsiba: fecit malum coram domino, & non revertit se ab execrationibus gentium, quas deleverit dominus a facie Israel: & convertit se edificavit excelsa, quae Ezechias pater ejus demolitus fuerat, & posuit columnas Baal; & erexit altare Baal, & fecit lucos, sicut fecerat Achab rex Israel: & fecit altaria in domo domini, in quo dixit dominus ad David, & ad Salomonem filium ejus, dicens, quia in ipso posuimus nomen meum: & erexit Manasses altaria, & in eis servivit Baal, & dixit, erit nomen meum in saeculum: & edificavit altaria in duobus atriis domus domini militiae caeli, & ipse traduxit filios suos per ignem in valle Ben-**

Reg. 12.

*Αληθεως τω αφωτη τω αμαρτων υμων. ουχι
ουμωστων εαυτως δεσμευει λιγαντες αφουσαι,
και αι τω εαυτω εταμι εσκατωθισαδε λιγαν-
τες αφουσαι, και μη αφουσαι; γινωσκετε γαρ ο-
τι ο τον μη αδικησωντα εβαλων, η τον επα-
γριφοντα μη προσδεχόμενος, φονει: τω αδελφου
αυτου εστι, και αιμα εχχει, ως καιν Αβαλ
τω αδελφου. και το αιμα αυτου βουον προς
Θεον ελχτηθισται: δικηος γαρ αδικως φονειθεις
υπο τως παρα Θεω εν ανακαισει εσαι εις τον
αιωνα. εσαυτως, και ο ματιως αφουσθεσ υπο
τω επισκοπου. ο μω εβαλων, ως λαμδον τον
αναιτιον, πικροτερος φονειω ο τωουτος ουκ αφου-
ρων εις το τω Θεω ελεος. ο δε μνημωνων αυ-
του τω ετι τως μετανοσην εγαθωσωμω. ου-
δε λαμβανων σκοποις τω τωουτων εις εαλη-
θους παρατηματων εν μετανοια ειληφωτας αφου-
ση. εσα τωου ιταμωτερος σωματικω φονειω ο
τον αναιτιων απορριπτων. εσαυτως και ο μη
προσδεχόμενος τως μετανοωιτας σκορπιζει τα
τω χειρου κατ αυτω γινόμενος. ως γαρ δι-
καιος εστιν ο Θεω εν τω κενεν τως αμαρτωλοσ.
αυτω ελεημων εν τω προσδεχεται τως επισρε-
φοντας. ελεον γαρ η καιση ηδεν αυτω ο Θεω
φιλης Δαβιδ.*

C *Οτι μεγα παραδειγμα μετανοιασ προκεται Δαβιδ
και Νινβιται, Εζεκιασ τε, η ο τω-
του υιοσ Μανασσησ.*

Κ Ε Φ Α Λ. κ β.

Xρη δε επισκοπε απο οφθαλμων εχειν και τα
προωδολογια, η εμπειρωσ αυτωσ κερηθαι
αποσ νυθισασην τωσ συπτικων η παρακλητικων διαμωσων
λογων. ετι η εν τω κενεν σε διημον τω τω Θεω ελα-
καλυθειν θεληματι, η η Θεωσ δικαζει τως αμαρτι-
νοντωσ, η επισρεφοντωσ, παραπλωσιωσ η σε κενεν.
η γαρ ουχι η τον Δαβιδ ολιθωσωντα ονοθισασ εσα τω
Ναθαν, η ειποντα μετανοειν εδωσ η τω θανατω λυ-
θεται λεγων, θαρσει, εμη αφουθανεισ; Ιωναν μη
θελησωντα Νινβιτωσ κηριζει, υπο θαλασσωσ η κη-
τωσ κατυποθωμω ποιησα, ελαμωσεν εν κολια ανη-
γαγεν εκ φθορασ τωσ ζωωω αυτω, Εζεχιαν αποσ ο-
λιγων τυφωθεσται ελαμωσεν μη δακρων, αφηκε τω
εγκληματος. απωσται δε ο επισκοποισ αποσ τα τωαυτω
αφελιμον υπεθεστωσ. γιγρακται γαρ εν τω πεπτηρ
τω βασιλεων, η εν τω δευτερω τω παραλεπομωσων
τω τωσ ημερων επωσ. η απεθανωσ Εζεκιασ η βασι-
λωσεν ο υιοσ αυτω Μανασσησ ετωσ δωδεκα εν τω βα-
σιλεωσ αυτω, η κονηκοντα η ποσπει ετη εβασιλεω-
σεν εν Ιερουσαλημ. κ ονομα τω μητει αυτω Εψιβα,
η εποησε τω ποιηρον ενωπιον κωεισ, ια απεχετο απο
τωσ βδελυγματων τωσ εθωνων ελωλοθρησε κηριωσ απο
ποσσωτωσ υιων Ισραηλ: η επισραβε Μανασσησ, η
φωδομωσπει τα υψηλα, α καποσπασεν Εζεκιασ ο πατηρ
αυτω. η εσησε εηλασ τω Βααλ, ε ανεισκει θυσιασ η-
λεον τω Βααλ, κ εποηισεν αλησ. καθωσ εποηισεν
Αγααβ βασιλεωσ Ισραηλ. η εποηισε θυσιασ ηελα
εν οικω κωεισ εν ω επει κηριωσ αποσ Δαβιδ η αποσ Σο-
λωμωντα τον υιον αυτω, λεγων οτι εν αυτω θησω τω
ονομα μου, η εσησε Μανασσησ θυσιασ ηελα, η εν
αυτωσ

gnus intueri, & aspicere in altitudinem caeli A
 pra multitudine iniquitatum meorum, incurva-
 tus multis vinculis ferris, quoniam irritavi
 iram tuam, & feci malum coram te peccatis
 abominandis idolis, & multiplicatis offensionibus,
 & nunc fleo genu cordis deprecans benignita-
 tem tuam, peccavi domino, peccavi, & iniqui-
 tates meas ego cognosco: Sed peccato deprecans te,
 remitte mihi, domine, remitte mihi, & ne per-
 das me cum meis iniquitatibus, neque in saecu-
 lum iratus, serves mala mihi, neque condem-
 nes me in profundissimis terra, quoniam tu es
 Deus, Deus poenitentium: & in me ostendes bo-
 nitatem tuam: quia me indignum servabis se-
 cundum misericordiam tuam, & laudabo te sem-
 per cunctis diebus vita mea, quoniam te lau-
 dat omnis virtus caelorum, & tua est gloria in
 saecula saeculorum, Amen. Et exsudit do-
 minus vocem ejus, & misertus est ejus, & existi-
 tit flamma ignis circum eum, & liquefacta
 sunt omnia vincula ferrea circum eum, & sa-
 navit dominus Manasse ex afflictione ejus, &
 reduxit eum Hierusalem ad regnum ejus, &
 cognovit Manasse, quod dominus Deus ipse est
 solus: & servavit soli domino toto corde suo,
 & tota anima sua omnibus diebus vita sua,
 & reputatus est iustus, & abstulit deos alienos,
 & sculptilia ex domo domini, & omnia altaria,
 qua edificaverat in domo domini, & omnia al-
 taria, qua in Hierusalem, & ejecit extra civi-
 tatem, & instauravit altare; & fecerunt in eo
 sacrificium salutis & laudis: & iussit Manas-
 ses Jude, ut serviret domino Deo Israel, & mor-
 tuus est in pace cum patribus suis: & regnavit
 Amon filius ejus pro eo, & fecit malum coram
 domino secundum omnia, qua fecit pater ejus in
 principio, & irritavit dominum Deum suum.
 Audistis, filii carissimi, quemadmodum do-
 minus Deus eum, qui ad cultum idolorum se
 dederat, multosque innocentes interfecerat,
 postquam exiguo supplicio affecit, jam poeni-
 tentem recepit, & data venia illius delictis,
 in regnum restituit: non solum enim condo-
 nat poenitentibus peccata, sed in priorem digni-
 tatem revocat.

ὅτι σὺ ὁ Θεὸς κατὰ τὴν χρηστέτην τῆς ἀγαθωσύνης
 σου ἐπηγάδω μετανοίας ἀφ᾽ ὅτι τοῖς ἀμαρτηκόσι· καὶ
 τῶ πληθει τῶ ὀπιτημῶν σου ὡσεὶ μετανοίας ἀμαρτη-
 λοῖς εἰς σωτηρίαν· σὺ ὡν κύριε ὁ Θεὸς τῶ δικαίων ἐκ ἰθὺ
 μετανοίας δικαίοις τῶ Ἀβραάμ, καὶ Ἰσαακ, καὶ Ἰακώβ,
 τοῖς ὅχ ἡμαρτηκόσι σοι, ἀλλ' ἰθὺ μετανοίας ἐπ' ἡμοῖ τῶ
 ἀμαρτηλώ, διότι ἡμαρτων ὑπὲρ αἰεθμῶν ψάμμυ θα-
 λκίας, ἐπλήθωσαι αἰ ἀνομίαι μου κύριε, ἐπλήθωσαι
 αἰ ἀνομίαι μου, καὶ ἕτι εἰμὶ ἄξιος ἀτρώσαι καὶ ἰδεῖν τὸ
 ὄψος τῶ ἑρανοῦ ἀπὸ πληθῶς τῶ ἀδικίων μου κατακαμπό-
 μμος πολλῶ δεσμῶ σιδήρου· διότι παρῶργισα τὸν θυμὸν
 μου, καὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιον σου ἐποίησα ἑνώλας βδελύγμα-
 τα, καὶ πληθῶσαι προσοχθίσματα, καὶ κινῶ κλίνο γόνυ
 καρδίας μου δέο μῶμος τῆς παρὰ σου χρηστότητος, ἡμαρτη-
 κα κύριε, ἡμαρτηκα, καὶ τίς ἀνομίας μου ἐγὼ γινώσκω,
 ἀλλ' αἰτῆμαι δέο μῶμος σου ἄγιε μου κύριε, ἄγιε μου, καὶ
 μὴ σιωπολήσης με τῆς ἀνομίας μου, μηδὲ εἰς τὸν αἰῶ-
 να μιλίφας τηρήσης τὰ κακά μου· μηδὲ καταδικάσης με
 ἐν τοῖς κατωτάτοις τῆς γῆς· ὅτι σὺ Θεὸς, Θεὸς τῶ με-
 τανοῦντων, καὶ ἐπ' ἡμοῖ δεῖξες τὴν ἀγαθωσύνην σου, ὅτι
 ἀνάξιον ὄντα σώσεις κατὰ τὸ πολὺ ἔλεος σου, καὶ αἰνίσω σε
 διαπαντός ἐν πάσαις ταῖς ἡμέραις τῆς ζωῆς μου, ὅτι σε
 ὑμνεῖ πάντα ἡ δικαιοσύνη τῶ ἑρανοῦ, καὶ σὺ εἶσιν ἡ δόξα εἰς
 τὸς αἰῶνας, ἀμὲν· καὶ ἐπύκνωσε τῆς φωνῆς αὐτῶ κύριε, καὶ
 ψ χτερίσθη αὐτῶν, καὶ ἐχέμετο περὶ αὐτῶν φλέξ πυρός· καὶ
 ἐπέκθησαν παντὶ τῶ περὶ αὐτῶν σιδήρου, καὶ ἴασατο κύριος
 τῶ Μανασσῶ ἐκ τῆς θλίψεως αὐτῶ, καὶ ἐπίστρεψεν αὐ-
 τῶν εἰς Ἱερουσαλήμ ἐπὶ τὴν βασιλείαν αὐτῶ, καὶ ἐγὼ
 Μανασσῆς, ὅτι κύριος αὐτῶς εἶσιν Θεὸς μόνος, καὶ ἐλάτρω-
 σεν μόνω κύριω τῶ Θεῷ ἐν ὅλη καρδίᾳ αὐτῶ· καὶ ἐλογί-
 σθη δικαίος, καὶ περιέλε τὸς Θεὸς τῶς ἀλλοτέλους, καὶ τὸ
 γλυπτὸν ἐξ οἴκου κυρίου, καὶ πάντα τὰ θυσιαστήρια, ἀ ψ-
 κοδόμησεν ἐν οἴκῳ κυρίου, καὶ πάντα τὰ θυσιαστήρια τὰ ἐν
 Ἱερουσαλήμ, καὶ ἐξέβαλεν ἔξω τῆς πόλεως, καὶ κατέβρω-
 σε τὸ θυσιαστήριον, καὶ ἐθυσίασεν ἐπ' αὐτὸ θυσίαν σωτη-
 ρείας, καὶ αἰνέσας· καὶ εἶπε Μανασσῆς τῶ Ἰῶδα τῶ δουλεύειν
 κύριω τῶ Θεῷ Ἰσραὴλ· καὶ ἐκομῆθη ἐν ἐρήμῳ μετὰ τῶ
 πατέρων αὐτῶ, καὶ ἐβασίλευσεν Ἀμὼν ὁ υἱὸς αὐτῶ αὐτῶ
 αὐτῶ, καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον κυρίου κατὰ πάντα ὅ-
 σα ἐποίησε Μανασσῆς ὁ πατὴρ αὐτῶ ἐν ἑρώτοις, καὶ πα-
 ρώξεναι κύριον τὸν Θεὸν αὐτῶ· ἠύσασα τέκνα ποθητὰ ἡμῶν,
 ὅπως κύριος ὁ Θεὸς εἰδώλοις προσαναχώντα, καὶ πολλὰς
 ἀθῶως φονδίσαντα βραχίως τιμωρησάμενος, μεταγύνο-
 τα προσελάβετο, καὶ ἀφ᾽ ἑαυτῶ τὰ πλημμελήματά, ἐπέ-
 στρεψεν αὐτὸν περὶ τῆ βασιλείαν· ὑμῶν γὰρ ἀφίησι τῶς
 μετανοῶσιν ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ προτέρων ἀξίαν αὐτῶς ἐπαναγεί-
 νει

In eos qui peccant per contemptum, exemplo
 Amon.

Πρὸς τὸς ἐκ καταφρονησεως ἀμαρτινοντας ἔσω
 παράδειγμα Ἀμων.

CAPUT XXIII.

Κ Ε Φ Α Λ. κγ.

Nullum majus peccatum, quam idolorum
 cultus; est enim impietas in Deum: E
 tamen per veram poenitentiam remissum est.
 Si quis vero ex acie delinquat, tentans
 Deum, quasi non insequatur poenis impro-
 bos, is quidem veniam non impetrabit,
 quanvis illud secum dicat, bene mihi vertat
 Deus, quoniam ambulabo in conversatione
 cordis mei pravi. Talis existit Amon filius
 Manassis, de quo ait scriptura: *decepit se Amon
 mala cogitatione transgressionis, & dixit; pater
 meus multa peccata ab adolescentia commisit,
 & cum senex esset, commisit se poenituit.* & nunc

Μεῖζων εἰδωλολατρίας ἢ εἶσιν ἀμαρτία· εἰς
 Θεὸν γὰρ εἶσιν διατίβεια· ἀλλ' ὁ μὸς καὶ αὐτὴ
 διὰ γνησίας μετανοίας συγκεχώρηται, ἐὰν δὲ τις ἐκ
 παρατύξεως ἀμαρτηνῆς περὶ αὐτῶ τὸν Θεὸν, ὡς μὴ ἐπι-
 ξιόντα τοῖς πονηροῖς, ὁ τοῖστος ἀφ᾽ ἑαυτῶ ἕξει· καὶ λέ-
 γη παρ' ἑαυτῶ, ὅσα μοι ἤμωτο, ὅτι πορβόσομαι ἐν
 τῆ ἀναστροφῇ τῆς καρδίας μου τῶς πονηρῶς· τοῖστος γὰρ
 τίς ἐχέμετο καὶ Ἀμὼν ὁ τῶ Μανασσῆ υἱός· φησὶ γὰρ ἡ
 γραφή, καὶ παρελογίσασα Ἀμὼν λογιζόμενος παραβα-
 σίως κακόν, καὶ εἶπεν· ὁ πατὴρ μου ἐκ νεότητος πολλὰ κα-
 τῶ ἠλώουσε, καὶ ἐν γῆρας μεταγύνο· καὶ κινῶ πορβόσομαι,
 καὶ δὲ

4. Reg. 11.
 1. Par. 13.

De decimis, & primitiis, & oblationibus, & quomodo debeat episcopus vel ipse accipere ex eis, vel aliis distribuere.

Περὶ ἀπαρχῶν καὶ δεκατῶν, καὶ ὅπως οὐσίαι οἱ ἐπίσκοποι ἢ αὐτοὶ μεταλαμβάνουσιν αὐτῶν, ἢ ἑτέροις διανέμειν.

CAPUT XXV.

Κ Ε Φ Α Λ. κς.

Quæ secundum Dei mandatum tribuuntur, decimas dico, & primitias, insumat episcopus, ut homo Dei; quæ causa pauperum sponte offeruntur, distribuatur decemter in pupillos, in viduas, in affligtos, & calamitosos, & in hospites egentes, tanquam qui Deum habeat harum rerum rationem, quarum procuracionem ei commiserit. Impartite igitur, episcopi, cum iustitia omnibus egentibus; & vos utimini ex parte bonis domini, sed non abutimini; edite ex eis, sed ne soli ea devorare; imo communicate cum egentibus, & vitate offensionem Dei; etenim si hæc soli insumpseritis, illud vobis tanquam infatiabilibus, & qui soli ea comedatis, exprobrabit dominus, Lac devorabitis, & lanis operiebamini: & alias, an soli in terra habitabitis? quocirca iustum est vobis in lege, Dilige proximum tuum sicut teipsum. Atque hæc quidem dicimus, non ut laboribus vestris non fruamini: scriptum est enim, Non obligabis os domini trituranti, sed ut moderate cum iustitia. Ut igitur cum bos in area operatur ore non obligato, inde pastum capessit, non tamen totum, quod in area est, ab eo depascitur, sic etiam vos cum in area, id est, in ecclesia Dei operam exercetis, edite ex ecclesie bonis, ut Levitæ quoque faciebant, qui in tabernaculo testimonii ministrabant, quod ex omni parte figura ecclesie erat: præterea etiam ipso jam nomine testimonium ecclesie tabernaculum illud præmonstrabat. Hic igitur Levitæ, qui in tabernaculo assidui erant, ex iis, quæ Deo ab universo populo nomine oblationis donabantur, & ex portionibus, atque ex primitiis, & decimis, & ex hostiis, & oblationibus libere accipiebant ipsi, & eorum uxores, ac filii, & filie. Quia vero eorum munus erat ministrare in tabernaculo, idcirco non sunt inter filios Israel datæ eis possessiones, quoniam populi oblationes possessio Levi erant, & hæreditas Leviticæ tribus. Vos ergo, episcopi, estis hodie populo vestro sacerdotes Levitæ, qui ministratis in sacro tabernaculo sanctæ & catholice ecclesie, & ad aram domini Dei nostri assistitis, eidemque hostias rationales, & incruentas per Christum pontificem magnum offertis. Vos etiam vestris laicis prophetæ, principes, duces, reges, mediatores Dei, & fidelium eius: receptacula verbi Dei, & præcones eius: cognitores scripturarum & Dei soni, ac testificatores voluntatis eius: qui delicta omnium portatis & de omnibus rationem reddituri estis; quibus ut audistis, graviter scriptura minatur, si clavem scientiæ hominibus celaveritis; quibus periculum impendet mortiferum, si voluntatem Dei populis, quibus præestis, non denunciaveritis: quibus iustus si bene, & ut decet, tabernaculo sanctorum ministraveritis, certa merces, & gloria maior, quam ut dici possit, proposita est; ut enim vestrum est onus, ita quoque alimenta, & alia ad usus vite necessaria tanquam fructus percipitis;

ΤΑ διδομένα κατ' ἐπιτολίῳ Θεοῦ ἡμῶν δεκατῶν καὶ ἡμῶν ἀπαρχῶν ὡς Θεῷ ἀνθρώπων ἀναλισκίτω τὰ εἰσφερόμενα ἐπὶ ἀποφόσει πονητῶν ἕκαστα, καλῶς οἰκονομῶμεν, ὄφρα τοῖς καὶ χήραις, καὶ θλιβομένοις, καὶ ἑσθίαις ἀπορρομῶν, ὡς ἔχον Θεοῦ λογισθῆναι τῶν. τῶν ἐγγχεῶσται αὐτῶν ταύτων τῶν οἰκονομῶν. καὶ δὲ τοῖς δεσμοῖς μὴ διηροσώμεν ἐπιμελῶντες, καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ χρωσθῶμεν ἐκ τῶν κλειῶν, ἀλλὰ μὴ καταδόντες αὐτὰ μόνοι, κοινωνῶντες δὲ τοῖς χρῆσταιν, ἀποσκοποῦ Θεῷ γίνεσθε. εἰ γὰρ μόνοι αὐτὰ ἀναλώσῃτε, οὐκ ἐπιδοσῶτε παρὰ Θεοῦ λέγοντες ὡς ἀπὸς ἀπληθεῖς μονοφάγους, τὸ γὰρ καταδίετε καὶ τὴν πρῶτην πειθαρχίαν. καὶ ὡς ἄλλοις μὴ οἰκιστεῖ μόνοι ἐπὶ τῆς γῆς, διὸ καὶ ὡς τὸ νόμον ἀποστέταται ἡμῖν. ἀγαπήσεις τὸ πλησίον σου ὡς σεαυτὸν, καὶ ταῦτα λέγομεν, ὅχι ἵνα μὴ μεταλαμβάνητε ἡμῶν τῶν πόνων, γὰρ γὰρ ἡμεῖς οὐ φιμώμεν βινάλοῦντα, ἀλλ' ἵνα μεμῆρημεν ὡς μὴ διηροσώμεν. ὡς ἔσπον ὅν ὁ βίος ἐργασίῳ ὁμοῦς ὡς τῆ αὐτῶν ἀκηνῶν, ἐδίετε μὲν, ἀλλ' ἵνα τὸ πᾶν καταδίετε, ὅτι καὶ ἡμεῖς ἐργασίῳ ὁμοῦς εἰς τὴν αὐτῶν, τῶν ἐστὶν ἐκ τῆς ἐκκλησίας τῶ Θεοῦ, ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἐδίετε. ὡς ἔσπον καὶ οἱ Ἀδελφῶν αἰ λειτεργῶντες τῆ σκηνῇ τῶ μαρτυρίας, ἥτις ἐστὶν τῆς ἐκκλησίας κατὰ πάντα ἀποστέτε δὲ καὶ ἐκ τῶ ὀνοματῶ μαρτυρίῳ τῆς ἐκκλησίας ἢ σκηνῇ προωχῆτε. ὡς αὐτὰ γὰρ καὶ Ἀδελφῶν τῆ σκηνῇ ἀποστέτε δὲ καὶ ἐκ τῶ ἀποσφορῶν τῶ Θεοῦ διδομένων ἐπὶ πάντες τὸ λαὸν δῶρον καὶ ἀφαιρημάτων καὶ ἀπαρχῶν, καὶ δεκατῶν, καὶ θυσιῶν, καὶ ἀποσφορῶν μετέχον ἀκωλύτως αὐτοὶ καὶ γυναῖκες αὐτῶν καὶ υἱοὶ καὶ θυγατέρες αὐτῶν. ἐπειδὴ δὲ τὸ ἐργον αὐτῶν ἐστὶν ἐκ τῆς σκηνῆς, ὡς αὐτοὶ κληροδοσίαν γῆς ἐκ ἑλαβον ὡς τῶν υἱοῖς Ἰσραὴλ. ὅτι αἱ εἰσφοραὶ τῶ λαοῦ, κληροδοσία τῶ Ἀδελφῶν κληρονομία τῆς φυλῆς αὐτῶν. ἡμεῖς ἂν σήμερον ὡς ἐπίσκοποι ἐσὶ τῶ λαοῦ ἡμῶν ἱερεῖς Ἀδελφῶν οἱ λειτεργῶντες τῆ ἱερᾷ σκηνῇ τῆ ἀγία καθολικῆ ἐκκλησίας, καὶ παρεσῶτες τῶ συστακῶν κλειῶν τῶ Θεοῦ ἡμῶν, καὶ ἀποσῶντες αὐτῶ τὰς λογικὰς καὶ ἀναίμακτους θυσίας ὅσα Ἰησοῦ τῶ μεγάλῳ ἀρχιερέως. ἡμεῖς τοῖς ὡς ἡμῶν λαϊκοῖς ἐσὶ ἀποσῶντες, ἀρχόντες, καὶ ἡγεμῶν, καὶ βασιλεῖς, οἱ μάλιστα Θεοῦ καὶ τῶ πτωχῶν αὐτῶ. οἱ δοχεῖς τῶ λόγου καὶ ἀγγελητῆρες. οἱ γινώσκαι τῶ γραφῶν καὶ φθογγῶν τῶ Θεοῦ. καὶ μαρτυρες τῶ θελήματος αὐτῶ. οἱ πάντων τὰς ἀμαρτίας βασάζοντες, καὶ περὶ πάντων ἀπολογῶμενοι. οἱς, ὡς ἠκούσατε, ἐμβροθῶς ὁ λόγος ἀπειλεῖ, εἰ κρύψῃτε ἐκ ἀνθρώπων τὴν τῆς γνώσεως κλειδα. οἱς κίνδυνος ὀλέθρου, εἰ μὴ διαγυγῆτε τὸ θελήμα αὐτῶ τῶ ὡς ἡμῶν λαοῦ. οἱς παρὰ Θεοῦ μισθὸς ἀβύσσος καὶ κλειῶς ἀνεκδιήγητον ἐκ δόξης καλῶς λειτεργῆσαι τῆ σκηνῇ τῆ ἀγία. ὡς γὰρ τὸ βαρὸς ἡμέτερον, ὡς καὶ τῶς ἀσχορίας τῶν ἔσπον καὶ τῶς ἄλλας χρεῖας ἡμεῖς καρπῶδε. μνηστῆ γὰρ ἐσὶ κλειῶ τῶ κλειῶ, καὶ ὡσαύτως πάντων ἡμῶν τὰς ἀμαρτίας ἀνηνγκῶν ἐπὶ τὸ ξίλον σαρωθῆναι ὁ ἄμωμος ὡς ἐπὶ τῶ κολλασίως ἀξίῳ. ἔτω καὶ ἡμῶς τῶ λαοῦ τὰς ἀμαρτίας ἐκδιδοσῆναι χρῆ. εἰρηται γὰρ περὶ τῶ σωτήρος ἐκ ἡσάει,

... 34
... 34
... 34

σεία, ὅτι ὡς τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν φέρε, καὶ πε-
 ραιῶν ἁμαρτιῶν· καὶ πάλιν, αὐτὸς ἀμαρτίας
 πολλῶν ἀνέβηκε· Ἐδὲ τὰς ἀνομίας αὐτῶ πα-
 ρεδόθη. ὡς περὶ ὑμεῖς σκοποὶ εἰσι, ὡς καὶ σκο-
 πὸν ἔχη τὸν Χριστόν. ὡς ἂν αὐτὸς πρῶτον ἡμῶν,
 ὡς καὶ ὑμεῖς ἦσθε ὑπὸ ὑμᾶς λαϊκῶν. μὴ γὰρ νόμιζε,
 εἶτι δ' ἄχρηστος ἢ ἐλαφρὸν φορτίον εἶναι τὴν ἐπισκοπὴν·
 χρὴ ἂν ὡς τὸ βαρὺ φέρεται, ὡς καὶ ἦσθε καρπῶν
 πρῶτος μεταλαμβάνουσα, καὶ τοῖς δομῆσι μεταδι-
 δόναι, ὡς λόγοι ὑψίζοντες τὴν ἀπαρολογίαν ὑμᾶς
 μέλλοντι λογισθεῖν· δεῖ γὰρ τὴν τῆ ἐκκλησίᾳ
 προσεσφαιρόμενος, ἐκ τῆς ἐκκλησίας δεῖ εἰσελθεῖν,
 αἵ ἱεροὶς, Λεβίταις, ἀρχιδιάκονοις, λειτουργοῖς Θεοῦ,
 καθὼς ἐν βίβλῳ ἦσθε ἀειδῶν γέγρακται περὶ
 ἦσθε ἱερῶν. καὶ εἶπε κύριος πρὸς Ααρὼν· σὺ καὶ
 οἱ υἱοὶ σου καὶ ὁ οἶκος πατριᾶς σου λήψου τὰς ἀ-
 μαρτίας ἦσθε ἁγίων τῆς ἱερατείας ὑμῶν· ἰδοὺ δέ-
 δωκα ὑμῖν τὴν δακτύλιον ἦσθε ἀπαρχῶν ἀπὸ πάν-
 των ἦσθε ἡγιασμένων μοι παρὰ ἦσθε υἱῶν Ἰσραὴλ·
 σοὶ δέδωκα αὐτὰ εἰς γέρας καὶ τοῖς σου μετ' ἐνό-
 μιμον αἰώνιον, καὶ τὸτο εἶσαι ὑμῖν ἀπὸ ἦσθε ἡγιασ-
 μένων ἐκ ἦσθε καρπωμάτων, καὶ ἀπὸ ἦσθε δώρων, καὶ
 ἀπὸ πάντων ἦσθε θυσίων, καὶ ἀπὸ πάσης πλημι-
 λείας καὶ περὶ ἀμαρτιῶν· καὶ ὅσα ἀποδοῦσά μοι ἀ-
 πὸ πάντων ἦσθε ἁγίων, σοὶ εἶσαι καὶ τοῖς υἱοῖς σου·
 ἐν τῷ ἁγίῳ φαγεῖτε αὐτὰ καὶ μετ' ὀλίγα· πᾶσα
 ἀπαρχὴ ἐλαίου καὶ οἴνου, καὶ σίτου· ὅσα ἂν δῶσι κυ-
 ερω, σοὶ δέδωκα αὐτὰ, καὶ τὰ πρωτογενήματα πάν-
 τῶν σου δέδωκα· καὶ σιωπῆσαι πάν ἀνάθεμα· πᾶν
 πρωτότερον ἀνθρώπου καὶ κτήνους καθαροῦ Ἐ ἀκα-
 θάρτου καὶ θυσίας, καὶ σπυρίδιου καὶ βραχίων· δε-
 δεῖται τοῖς ἱεροῖς προσεσφαιρεῖ. καὶ τοῖς λοιποῖς τοῖς
 παραμῆνοι αὐτοῖς Λεβίταις· ἀνάθεμα πῦρτι καὶ ὑ-
 μῖς οἱ λαϊκοὶ· ἡ ἐκλεκτὴ ἐκκλησία τῷ Θεῷ· καὶ
 γὰρ ὁ λαὸς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ λαὸς καὶ ἱερὸς ἁγίος
 ἀνμαζεύει· καὶ ὑμεῖς ἂν εἶτε ἁγία τῷ Θεῷ ἐκκλη-
 σία ἀπογεγραμμένη ἐν ὄρατι, βασιλείου ἱερα-
 τείας, ἱερὸς ἁγίος· λαὸς ἐκ κεκοιμημένων· νύμφη
 κεκαλλωπισμένη κερὶ τῷ Θεῷ· ἐκκλησία με-
 γαλὴ· ἐκκλησία πιστῆ· ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἱεροῦ, καὶ
 σωτηρίας· ἀφαιρέματα καὶ δεκάται, ἀπαρχαὶ τῶν ἀρ-
 χιερέων Χριστοῦ καὶ τοῖς λειτουργοῖς αὐτῶ· δεκάται
 σωτηρίας, ἀρχὴ ὀνόματος Ἰησοῦ. ἀνεῖ ἱερά καθο-
 λικὴ ἐκκλησία ἡ τῶν δεκαπληθῶν ἐκπεφασγῆ·
 καὶ τῶν δεκάλογον εἰληφῆ καὶ τὸν νόμον μεμα-
 θηκῆ· καὶ ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν πεπισθαιῖα, καὶ τὸ
 ὄνομα αὐτοῦ ἐπονομαζομένη, Ἐ ἐπὶ τῷ τελείωσει
 τῆς δόξης αὐτοῦ ἐσημεγῆθη, Ἐ λάμψουσα· αἱ τότε
 θυσίας, καὶ ἄχρηστος, καὶ δεήσεις, καὶ ἀχρηστίαι·
 αἱ τότε ἀπαρχαὶ, καὶ δεκάται, καὶ ἀφαιρέματα, καὶ
 δῶρα, καὶ προσφοραὶ, αἱ δεῖα ἦσθε ὅστιον ἐπισκο-
 πῶν προσφερόμεναι κερὶ τῷ Θεῷ δεῖα Ἰησοῦ Χρι-
 στοῦ τῷ ὑπὲρ αὐτῶ ἀποθανόντος· ὅτι γὰρ εἶσθε ὑ-
 μῶν οἱ ἀρχιερεῖς. οἱ δὲ ἱερεῖς ὑμῶν, οἱ προσφαι-
 ροὶ καὶ οἱ Λεβίται ὑμῶν, οἱ καὶ διάκονοι, καὶ
 οἱ ἀναγνώσκοντες ὑμῶν, καὶ οἱ ὡδοὶ, καὶ οἱ πολυ-
 φοῖ, αἱ διάκονοι ὑμῶν, καὶ αἱ χῆραι, καὶ αἱ παρ-
 θέναι, καὶ οἱ ὄρφανοι ὑμῶν· ὁ δὲ τῶν πάντων
 ἀνώτερος ὁ ἀρχιερεὺς εἶσι.

imitatores enim estis Christi domini: ut si-
 cut ille nostra omnium peccata in ligno cru-
 cis tulit crucifixus absque ulla culpa, & ma-
 cula, pro iis, qui supplicio digni erant: sic
 etiam vos populi delicta vobis attribuere, &
 vestra ducere debeatis: dictum est enim de Sal-
 vatore nostro apud Esaiam; *Hic peccata nostra* *Isai 53*
portas, & pro nobis dolet. Et rursum; *Ipse pecca-*
ta multorum tulit, & propter iniquitates multo-
rum traditus est. Ut igitur vos scopus estis, sic
 Christus scopus vester est. Quare ut ille omnium
 vestrum est, sic vos eorum omnium laicorum,
 qui sub vestra potestate sunt: ne enim existi-
 metis facile, & leve onus esse episcopatum. Er-
 go oportet, ut pondus fertis, sic quoque fru-
 ctum in primis percipiat, eumque cum egen-
 tibus communicetis, tanquam rationes cum
 illo putaturi, qui in vestris rationibus sub-
 ducendis decipi non poterit. Oportet nam-
 que, ut qui in ecclesia assidui sunt, eos eccle-
 sia alat, utpote sacerdotes, Levitas, prae-
 positos, ministros Dei, sicut in libro Nu-
 merorum scriptum est de sacerdotibus; *Et*
dixit dominus ad Aaron: Tu & filii tui, & *Num 18*
domus patris tui accipietis peccata sanctuaris
sacerdotii vestri, ecce dedi vobis custodiam
primitiarum ex omnibus sanctificatis mihi a filiis
Israel, dedi tibi eas in honorem, & primum,
& filiis tuis post te legitimum sempiternum: &
hoc erit vobis ex sanctificatis de fructibus, &
ex donis, atque ex omnibus sacrificiis; & ex
omni delicto, & de peccatis: & quacumque
tibi reddunt ex omnibus sanctis, tibi erunt, &
filiis tuis: in sanctuario comedetis ea. Et pau-
 lo post: *omnes primitiae olei & vini, & fru-*
menti, quacumque domino dederint, tibi dedica-
& omnes primitias frugum tibi dedi, & omne
quod consecratum est, tibi consuebat; omne primo-
genitum hominis, & iumentis, mundi & im-
mundi; consecratum victimae, pectusculi, &
brachii dextri, ad sacerdotes pertinent, & ad Le-
uitas, qui apud eos manent. Audite haec, o
laici, & ecclesia Dei electa: prius enim po-
pulus, & gens sancta vocabatur
& vos igitur estis sancta & sacra ecclesia de-
scripta in caelis, regale sacerdotium, gens
sancta, populus acquisitionis, sponsa ornata
domino Deo, ecclesia magna, ecclesia fide-
lis: quae prius dicta sunt, audi ea nunc at-
tente. Portiones, decimae, primitiae Christo
pontifici, & ministris ejus: decimae salutaris,
principium nominis Jesu. Audi sacra, Ca-
tholica ecclesia, quae decem plagas illas evasi-
sti, decalogum accepisti, legem didicisti, fi-
dem tenuisti, in dominum Jesum credidisti,
& nomine ejus appellata es, quae in consum-
matione gloriae ejus firmata es, & splendes:
quae antea sacrificia, nunc preces, & ob-
secrationes, & Eucharistiae; quae tunc primi-
tiae, & decimae, & portiones, ac dona, nunc
oblationes, quae per sanctos episcopos offerun-
tur domino Deo per Christum, qui pro omni-
bus mortuus est. Hi namque sunt vestri ponti-
fices, sacerdotes vero vestri sunt presbyteri: Le-
uitae autem vestri, qui nunc sunt diaconi, &
qui ledores vestri, & cantores & janitores,
diaconissae item vestrae, viduae, & virgines, &
orphani: supra hos vero omnes pontifex est

* καὶ τῶν ἱε-
 ρῶν ἀρχιερέων
 καὶ ἱεροῦ
 ἀρχιερέων.

ἡνι καὶ ἐκείνη, ἢ μόνον τῶν ἱερῶν ἔργων; Ἄ
 ἢ ὅτι οἱ Κορίνθιοι καὶ τῶν ἄλλων οὐλοῦντες πο-
 θῆσαν ἰσχυρὰ ἐπιμαρτυρία Μωϋσῆος καὶ Ἀαρῶν,
 Ἐπεὶ τῶν μὴ καθήκοντων αὐτοῖς ἐμυλάμενοι,
 καὶ Δαθὰν, καὶ Ἀβιρον ζήτες καθίσταναι ἐς αὐ-
 τῶν ῥέθρας βλασφημίας ἰσχυρὰ πολλὰ τῶν ἔργων,
 καὶ τὸ ὑπὸ Θεοῦ χειροτονηθῆναι ἀρχιερεῖς ἀδελφεῖς
 ἀποστόλοις ἢ ἡμῶν ἀδελφοῖς τῶν Ἰουδαίων ὁμοῦν
 ἦτοι ἀποσφραγίσαντες τὴν ἐπισκοπὴν ἀποσφραγίσαντες ὡς ἀρ-
 χιερεῖς ἢ δὲ ἱερεῖς, ἢ ὄχι τῶν ὀφεισάντων. ἢ μὲν
 οὐκ, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀπαρχῶν, καὶ τῶν δεκάτων, καὶ τῶν
 ἐκλογῶν αὐτῶν ἀποσφραγίσαντες αὐτοῖς γὰρ γινώσκοντες τὴν
 θλιβομένην, καὶ ἑκάστῳ δίδουσι ἄφες τὸ ἀμείζον,
 ὅπως μὴ δὲ ἢ πλεονεξίᾳ τῆ αὐτῆς ἡμέρας, ἢ τῆ
 αὐτῆς ἑβδομάδος λαμβάνῃ, ἔπρος δὲ ἑδὲ ἑκάστῳ δι-
 κῶν γὰρ ἵνα μάλλον τῶν θλιβομένων κατ' ἀνά-
 δεκτὸν ἑπιταχθῶν, ἢ τοῖς τομιζομένοις θλιβεθῶν.

Περὶ ἑκάστου ἑκάστου χρεῖς ἑκάστου τὸ κλη-
 ρῶν ὑπὸ τῶν ἀποστολικῶν
 τιμηθῶν.

Κ Ε Φ Α Λ. κη.

Τοῖς εἰς ἀγάπην, ἢ τῶν δοχῶν ὡς ὁ κύριος ἀνο-
 μοῖστος, ἀποαιρουμένων καλεῖν ἀποσφραγίσαντες, ἢ
 ἐπιστάτου οἱ διακονοῦντες θλιβομένων, αὐτῆ πλεονεξίας
 κινεῖσθαι ἀποσφραγίσαντες ἐν τῇ δοχῇ τὸ τῶν ποι-
 μῶν ἐπίσκοπον, λίγων δὲ τῶν ἀπαρχῶν, ὡς ἱερεῖς,
 καὶ μὴ παρὰ τῇ δοχῇ, ἐν τιμῇ Θεοῦ τῶ τῶν ἱερα-
 τῶν αὐτῶν ἰσχυρῶν ἀποσφραγίσαντες. ὅσον δὲ ἑκάστῳ ἀποσ-
 φραγίσαντες δίδουσι, διὰ τὴν διδασκαλίαν τοῖς ὀφεισάντων εἰς
 γέρας Χριστοῦ. τοῖς δὲ ἀποσφραγίσαντες ὡς ἀν καίνουσι
 περὶ τῶν διδασκαλίας λόγων, διὰ τὴν ἡμῶν αὐτοῖς
 ἀποσφραγίσαντες ἢ μοῖρα εἰς χάριτος τῶ τῶν κληρῶν ἀποσφ-
 ραγίσαντες. ὡς καὶ τὸν τιμὴν φυλάσσουσιν, ὡς συμβαλεῖν τῶ
 ἐπισκοπῆ καὶ τῆς ἐκκλησίας ἐφέσομενοι. οἷον γὰρ συ-
 νιδεόντων καὶ βουλῆ τῆς ἐκκλησίας. εἰ δὲ καὶ ἀσυνεχῶς
 εἴη, λαμβανόμενοι καὶ αὐτοῖς μοῖρας μίαν εἰς τιμῇ τῶ
 ἀποσφραγίσαντες ὡς αὐτοῖς ἑψαλτοῦδος, καὶ πυλωροῖς ἐκ-
 τῶν ἑξουσιῶν οἱ λαϊκοὶ τῶν ἀποσφραγίσαντες τιμῇ νε-
 μέουσιν ἐν τοῖς δόμοις καὶ τῇ κατὰ τὸν βίον ὀφει-
 σάντων. μὴ ῥαδίως δὲ ἐνοχλεῖσθαι τῶ ἀρχόντι. ἀλλὰ
 ὄχι τῶ ὑπηρετῶν, ἢ βουλῶνται, σημαίνουσιν, τα-
 πτεῖ, ὄχι τῶ ὀφεισάντων. ἄφες ὡς πλείον κατήρησι (ἐ-
 ὄσων. ὡς γὰρ τῶ πανταρχῶν Θεοῦ ἀποσφραγίσαντες
 ἐστίν, ἵνα μὴ ὄχι τῶ Χριστοῦ. ὅπως ἂν καὶ οἱ λαϊκοὶ παρ-
 τα, ὅσα βουλῶνται, ὄχι τῶ ὀφεισάντων φανερά τῶ ἐπισ-
 κοπῆ ποιήσων. καὶ ὅπως κατὰ τὸ δακνύειν ἐκείνῳ ἐπιταχ-
 θῶν. ὡς γὰρ ἀποσφραγίσαντες ἐν τῶ ἱερῶ ἀγιῶσμάτι ἀπο-
 σφραγίσαντες, ἢ ἐγίνετο ἀνὰ τὸ ἱερεῖος. χεῖρ γὰρ ἱε-
 ρεῖος φυλάσσεται γινώσκοντες, καὶ νόμον ἐκλήθησαν ἐκ τῶ
 σώματος αὐτῶ, φησὶ περὶ ὁ ἀποσφραγίσαντες. ὅτι ἀγγελ-
 κῶν πανταρχῶν ἐστίν. εἰ γὰρ καὶ οἱ τῶ δαιμόνων
 στρατῶν ἐν τοῖς μισθοῖς καὶ βλαβητοῖς, καὶ ἀνα-
 τῶν ἀποσφραγίσαντες αὐτῶ ὄχι τῶ δαίμον τῶ
 ἀγία μμῶνται, ἢ μακρῶν μμῶν ἐπὶ συνηρῶν τῶ
 βδολύγημα πνευμάτων τῶ ἀγίων, πλείον ἐν τοῖς ἐμ-
 παιγμοῖσιν αὐτῶ, ἀνὰ τῶ μμῶνται ἔδω ἀποσφραγί-
 σιν, ὡς ἐπιταχθῶν, ἀλλὰ ὅπως τομιζομένοις τῶ λίδων
 τὴν μερῶν, πνευμάτων τῶ ἀποσφραγίσαντες ποιῶν αὐτοῖς,
 καὶ πάντα ἀν ἀποσφραγίσαντες αὐτοῖς, ἐκείνα ἐπιταχθῶν, καὶ
 ἀνὰ αὐτῶ ποιῶν, ἔδω, καὶ τιμῶν αὐτῶ τὴν μερῶν

a praestantiore, aut illa facere, quam solis sa-
 cerdotibus licet? Nondum Corintus cum alio-
 qui Leviticis tribus essent, arserunt tamen,
 quia scilicet in Moysem, & Aarom extulerunt,
 & de iis quae ad se non pertinebant, cum eis
 exterrant? & Dathan, atque Abiron vivi,
 terra deficiente, in infernum descenderunt?
 & virga illa quae floruit, multorum insolentiam
 repressit, & pontificem a Deo electum
 declaravit? Oportet igitur, ut & vos, fratres,
 sacrificia vestra, id est, oblationes episcopo
 utpote pontifici, aut per vos ipsi, aut per
 diaconos offeratis: imo primitias quoque, &
 decimas, & quae sponte offeruntur: is enim
 probe novit afflictos, & cuique tribuit; ut con-
 gruit, ne quis eodem die, aut eadem hebdomada
 bis, aut saepius accipiat, alius vero nihil peni-
 tus: equius enim est iis suppeditare, qui revera
 magis inopia premuntur, quam iis, qui pre-
 mi existimantur.

De convivio, & quomodo oporteat unumquemque
 cleri ordinem ab iis, qui invitaverunt,
 honorari.

CAPUT XXVIII.

AD convivium, quod agape dicitur, &
 Evangelista δοχῆ appellavit, qui a-
 nus invitare voluerint, ei quam diaconi as-
 sistam esse sciant, mittant serpe, seponant
 vero in convivio pastori, quod consuetum est,
 primitias dico illius epuli tanquam sacerdoti,
 quamvis non addit in convivio, idque in ho-
 norem Dei, qui ei sacerdotium mandavit.
 Quantum vero cuique vetule impertitur, al-
 tero tanto plus diaconis impertiat, ut sit
 minus Christo. Presbyteris autem, si assidue
 in studio docendi verbum Dei laborave-
 rint, seponatur dupla etiam portio in gratiam
 apostolorum Christi, quorum locum tenent,
 tanquam consilarii episcopi, & ecclesiae coro-
 nae: sunt enim consilium & senatus ecclesiae:
 si autem & lector est, is partem unam in ho-
 norem prophetarum accipiat, item cantor,
 & januae custos: unicuique igitur dignitati ho-
 norem laici habeant, qui in iis, quae dan-
 tur, deceat, & qui reverentiae erga vitam il-
 lius, cui datur, adhibenda conveniat. Cae-
 veant vero ne facile obstrepant ei, qui praestit,
 quin potius quae volent, per ministros, id est,
 per diaconos significant, cum quibus audacius
 se fidentius agant. Neque enim ad omnipo-
 tentem Deum accedere licet, nisi per Chri-
 stum. Ad hunc ergo modum, quaecumque
 volunt laici per diaconum episcopo indicent,
 atque ita ut ei videbitur, agant; neque enim
 prius aliquid sacrum in templo offerrebat,
 aut fiebat sine sacerdote, *labia namque sacer-*
dotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex
ore eius: in quodam loco ait propheta *quia*
omnipotens est dominus. Etenim si cul-
 tores daemonum in illis suis sceleratis, & de-
 testabilibus, atque impuris sacris offensione
 Dei plenae usque in hunc diem sancta imitan-
 tur, tametsi quae sunt execrabilia, ab iis,
 quae sancta, & religiosa sunt, comparatione
 quidem longissime distent, tamen in suis il-
 lis ludibriis sine execrabili sacerdote offerunt
 nihil, neque efficiunt: imo illum os lapidam
 putant, exedantantes quid eis facere jubeat,
 idque faciunt. & abique eo faciunt nihil,
 hono-

Lucam in-
 tellige cap. 1.
 ubi de S. Mat-
 theo loqui-
 tur.

Malch. 1.

331

honoremque illi habent, & ejus nomen venerationem habere existimant, idque in honorem statuarum anima carentium, & incultum malorum spirituum; si illi, inquam, vanam ac constantem opinionem habentes, ac nulla spe firma subnixi, quam sanctitatem & religionem habent, imitari student, quanto est justius vos, quorum fides clarissima est, & spes vera, qui promissum præclarum, sempiternum, & quod fallere non potest, expectatis, per eos, qui vobis præsunt, honorem Deo deferre, ita ut episcopos os domini esse arbitremini?

Quomodo sit dignitas episcopi.

CAPUT XXIX.

NAm si Aaron postquam Pharaoni nunciavit verba Moysis, propheta didus est, Moyses vero Deus Pharaonis, ut rex simul & pontifex, sicut ait illi Deus, posui te Deum Pharaoni; & Aaron frater tuus erit tuus proxima: cur vos internuncios sermonis vestri non habetis in prophetis? & episcopos tanquam Deos colitis?

2. cor. 7.

Quomodo oporteat laicos obedire diaconi.

CAPUT XXX.

Nunc enim vester Aaron est diaconus, episcopus vero vester Moyses, & Deus. Si igitur Moyses a domino appellatus est Deus, episcopum in honore ut Deum habete, & diaconum, ut prophetam ejus. Ut enim Christus sine patre nihil agit, sic neque diaconus sine episcopo. Item ut filius est debitor patri, sic omnis diaconus episcopo; atque ut filius est angelus, & propheta patris, sic diaconus angelus & propheta episcopi: quare quæcumque diaconus cuiquam facit, indicentur episcopo, & per eum perficiantur.

Quod non oporteat quicumque facere diaconum sine episcopo.

CAPUT XXXI.

Nihil vero prorsus sine episcopo faciat, neque ulli quippiam nisi illo conscio & auctore tribuat; etenim si clam episcopo, dederit egenti, & calamitoso, erit probro episcopo, cumque de injuria afflictorum infumulat: qui autem episcopum sermone quopiam, aut factu vituperat, Deum offendit. An non audisti quod ait, diis tuis non maledices? neque enim de lapideis, aut ligneis idolis, quæ, quia falso dicuntur dii, execrabilia sunt, legem ferebat; sed de sacerdotibus, & iudicibus, quibus dixit, dii estis, & filii altissimi omnium.

2. cor. 22.

1. cor. 11. 6

Quod non oporteat diaconum præter voluntatem episcopi dare ulli; hoc enim facere, ad criminationem episcopi pertinere.

CAPUT XXXII.

SI quem ergo, diaconie, scis inopia premi, admonito prius episcopo, suppedita ei,

Αρία κη σιτων αυτω ηγαθη τι ονομα εις τι μωυ ης εβραϊων ζουαν, και εις λαβιου ης τωαρω πυραμω· ει αυ ευουε ματια και διαβουλημια δεξαστες, και εν αυτω βαβαιω εχουσι· τω αυτω ελπιδα επιτηδουσι μιμησαι τα αγα, τωσ δικωσ υμωσ τωσ φουσι· τω τισιν και εβραη ελπιδα εχουσ, και εβραη και αιωνω και αδιαπτωσ επιγγυλιαν επιδωμωμωσ, τωσ εβρα ης απουστωσ κωμωσ τω θιω, ηγαμωσ σομα θεω ειναι τωσ επισηκωσ.

Tis ætia τῷ ἐπισκόπῳ ἢ τῷ δακόντι.

Κ Ε Φ Α Λ. κϚ.

ΕΓγάρ Α'ρων ἐπειδὴ ἤγγειλε τὸ φαρῶν παρὰ Μωϋσῆσ τὸσ λόγωσ, ἀποφήτῃσ εἶρηται, Μωϋσῆσ δὲ θεὸσ τῷ Φαρωῶ, ὡσ βασιλευσ κη αρχιερεσ, ὡσ φησιν ὁ θεὸσ ἀπὸσ αὐτῶ, θεὸν τιθῆκασ τῷ Φαρωῶ, κη Α'ρων ὁ ἀδελφὸσ σου εἶσαισ ἀποφήτῃσ, διατὶ μὴ κη υμῶσ τὸσ μεσῖ τωσ υμῶν τῷ λόγῳ ἀποφήτῃσ εἶναι τομῖσθη, κη ὡσ θεὸσ σεβασθῆστωσ;

Ὅτωσ κη τὸσ λαικῶσ περιδραχῆν τὸσ διακόνωσ

Κ Ε Φ Α Λ. λ.

Νῦν γάρ υμῖν μὲν ὁ Α'ρων εἶναι ὁ διάκων, Μωϋσῆσ δὲ ὁ ἐπίσκοπος· εἰ δὲν ἐπέδῃ Μωϋσῆσ ὑπὸ κρημῷ θεὸσ, ἔυμῖν ὁ ἐπίσκοπος ἐκ θεοῖν τιμηθῆσ κη ὁ διάκων, ὡσ ἀποφήτῃσ αὐτῷ· ὡσ γάρ ὁ Χεσὸσ ἀνδρῶ τῷ πατρὸσ ὡσὼ ποιεῖ, ὡτωσ ἰδὲ ὁ διάκων ἀνδρῶ τῷ ἐπισκόπῳ· κη ὡσπερ υἱὸσ ἀνδρῶ τῷ πατρὸσ κη εἶσιν, ὡτωσ ἰδὲ διάκων ἀνδρῶ τῷ ἐπισκόπῳ, κη ὡσπερ ὑπὸ κρημῷ υἱὸσ πατρὸσ, ὡτωσ κη πῶσ διάκων ἐπισκόπῳ· ἔωσπερ ὁ υἱὸσ ἀγγελοσ εἶσιν κη ἀποφήτῃσ τῷ πατρὸσ, ὡτωσ κη ὁ διάκων ἀγγελοσ κη ἀποφήτῃσ ἐστὶ τῷ ἐπισκόπῳ· διὸ κη πάντα τὰ ἐπιτελέωμωσ ὑπ' αὐτῷ ἐκ τῆσ, ἐμφανῆ τῷ ἐπισκόπῳ γινώσκωσ κη δι' αὐτῷ τελέωμωσ.

Ὅτι μὴ κη τὸσ διακόνωσ ἄσδ τῷ ἐπισκόπῳ τι ἀπάττωσ.

Κ Ε Φ Α Λ. λβ.

Μηδὲ δὲ ποσῶσ τι σὺμῶλον ἀνδρῶ τῷ ἐπισκόπῳ, μὴδὲ τινι δίδωσ τι ἀνδρῶ τῆσ ἐκείνῳ γνώμῃσ· εἰν γάρ ὡσ εὐλιβωμωσ τινὸσ λαθρα τῷ ἐπισκόπῳ δίδωσ τιν, εἰσ λοιδορῶσ τῷ ἐπισκόπῳ δάστω· κη διαβαλλῶσ αὐτῶ ὡσ ἀμείλῶντῳ τῷ εὐλιβωμωσ· ὁ δὲ ἐπίσκοπον ἢ λόγῳ ἢ ἔργῳ κακολογῶν, θεῶσ ἀποσπταίεσ, ἢ ἀκωσασ αὐτῷ εἶκοτῃσ, θεῶσ ἢ κακολογῶσ· ἢ γάρ κη λῖδων ἢ ἔυλιδων ἀποσχοδισματων εἶκομῶσ τῆσ, βδελυκῆσ ἢ ἄστωσ δια τῶσ ψάδωνμῶσιν, ἀλλὰ κη τῷ ἐπίσῳ κη τῷ κη τῷ· οἷσ κη εἶτωσ, ὅτι θεοὶ εἶσ κη υἱοὶ υἱῶσ.

Ὅτι μὴ κη τὸσ διακόνωσ παρὰ γνώμῳ τῷ ἐπισκόπῳ δίδωσ τινι, ἐπὶ διαβολῆσ γάρ τῷ ἐπισκόπῳ τῶσ ἀπάττωσ.

Κ Ε Φ Α Λ. λβ.

ΕΓ' αν γνώσκεισ ὁ διάκων εὐλιβωμῶν τινεσ, ἔστω δίδωσ· ἀλλὰ μὴ

μη λαθραως ες λαοαυτων αυτω τε επιβλει· **Ινα** Α μη καταγογγυσμων εγερει κατ αυτω· ε γαρ κατ αυτω ο γογγυσμος ηρησεται, αλλα κατ κρημν τω Θεω· ε ανιστοι ε δικαιοσ κ· οι λαοι, ως Ααρων κ· Μαρς καταλαλίσωσιν Μωσιν· κ· οσ παρ ες ισραηλντε καταλαλίσωσιν κατ Μωσιν τω θεράποντι αυω· κ· πάλιν αυτός Μωσής εσσι τωσ επισωαρχ· δώσιν αυτω· ε γαρ κατ ημωσ ο γογγυσμος ημωσ εσιν, αλλα κατ κρημν τω Θεω ημωσ· ει γαρ ο λαϊκωσ ερωσ η μαρωσ, κ· εσ ατιμωρτωσ, ως ιβεκτωσ τω τω Χεστωσ ονομα, τι εσσι κατ επισκοπωσ εσσι; δι ε τω αγιωσ πτωμασ ο κρημωσ εσ ημωσ ιδωσιν εσ τη χειροθεσια· δι ε αγιασ δόγματα μιμασθηκατε, κ· Θεωσ ηνωκατε κ· ες Χεστωσ πιστωκατε· δι ε ηνωκατε εσσι Θεωσ· δι ε ισραηλντεσ ιλασιν αγαλλίαστωσ κ· μαρωσ σιωστωσ· δι ε υιοσ φωτωσ απεδείχθησ· δι ε κρημωσ εσ τω φωτισμω ημωσ τη τω επισκοπωσ χειροθεσια μαρτυρωσ ιφ· ελασιν ημωσ τλω ιερωσ εξεστωσ φωλω λήγωσ· υιοσ μω εσ σβ ηγωσ σμωρωσ γογγυσωσιν· δια τω επισκοπωσ σου ο Θεωσ υιοσποιεσται εσ ανθρωπωσ· γινωσκει υιω τλω δέξωσ, τλω μητέρα σου· εσργε τωσ μη· Θεωσ ηνωμωσιν εσ πατέρα, κ· σίβω τωσιν.

et ne occulte quicquam, quod sit ei futurum probro, facias, ne in eum admurmurationem suscites, neque enim admurmuratio in eum fiet, sed in Deum, & audiet dissonus, ac reliqui, quod Aaron, & Maria audierunt, cum Moyli detraxerunt: *Quomodo*, inquit, non veriti estis detrabere Moyli famulo meo? & rursus Moyses iis, qui adversus eum conerant, non est, inquit, in nos facta admurmuratio vestra, sed in dominum Deum nostrum. Si enim qui laico dixerit *vocba*, aut *fatuo*, non erit impunitus, utpote qui in nomen Christi contumeliosus, quanto minus erit, si quis episcopo maledixerit? per quem dedit vobis dominus Spiritum sanctum in impositione manus baptizantis, per quem sancti dogmata didicistis, Deum cognovistis, & in Christum credidistis; per quem exultatis a Deo, per quem signati estis oleo exultationis, & unzione intelligentis, per quem declarati estis filii lucis, per quem domibus in baptismo vestro, prebens testimonium impositioni manus, in unumquemque vestrum sacram illam vocem emisit dicens, *filii meus es tu*, ego hodie genui te: per episcoporum tuum deus adoptat: cognosce filii dexteram, quae est mater tua, ama eum qui secundum Deum factus est tuus pater, & cole hunc.

Οπως χρη τιμασθαι τωσ ιερωσ κ· σκετωσ ηγεσθαι ανθρωπωσ οντωσ γονεσ.

Quomodo oporteat honorare sacerdotes, & veneratione dignos habere, ut qui sint patres spirituales.

Κ Ε Φ Α Λ. λγ'

C A P U T XXXIII.

ΕΓ γαρ κει τωσ κατ σαρκωσ γονεωσ φησιν τω θεωσ λήγων, τιμα τον πατέρα σου κ· τλω μητέρα σου, **Ινα** εσ σοι ηρησται, κ· ο κακολογωσ πατέρα η μητέρα θανατωσ τελωστω, ποσω μαλλωσ κει τωσ ανθρωπωσ γονεωσ ημωσ ο λογωσ παρασσει τιμασ αυτωσ, κ· εσργεσ ωσ δεργτωσ κ· απρεσβωτωσ απρωσ Θεωσ τωσ δι υδατωσ ημωσ αναγεννηστωσ· τωσ τω αγιωσ πτωματι πληρωστωσ· τωσ τω λογωσ γαλακτωσ εσφωστωσ· τωσ εσ τη διδασκαλιωσ αναθρησκωμωσ τωσ εσ τωσ νοστωσ εσφωστωσ· τωσ τω σωτηρωσ σωματοσ, κ· τω τιμωσ αιματοσ αξιωστωσ ημωσ· τωσ τωσ αιμαρτωλωσ λωστωσ· κ· τωσ σγλωσ κ· ιερωσ διαχεστωσ μετωσ ποστωσ, κ· τωσ εσπαγγελιασ τω Θεω κοστωσ κ· συγαληρωστωσ θυμωσ ημωσ· τωστωσ διαβωμωσ νομωσ τιματε παντωσ τωσ· εστω γαρ παρ Θεω ζωησ κ· θανατωσ εστωσ ειληφασιν εσ τωσ δεικωσ τωσ ημαρτωλωσ, κ· καταδικωσιν εσ θανατωσ απρωσ αιωνωσ· ε λωσιν αιμαρτωλωσ τωσ επιστρωστωσ· κ· ζωωστωσιν αυτωσ.

NAm si de parentibus secundum carnem ait divina scriptura, *honora patrem tuum, & matrem*, ut bene sit tibi, & qui maledixit patri, aut matri, morte moriatur: quanto magis de patribus spiritualibus verbis Dei monemini, honore & caritate eos prosequi ut beneficos, & ad Deum legatos, qui vos per aquam Deo regenerarunt, Spiritu sancto impleverunt, laque verbi Dei aluerunt, & doctrinae alimento nutriverunt, monitis stabilierunt, corpore salutare, & pretioso sanguine vos dignati sunt, vobisque peccata remiserunt, & sanctae ac sacrae Eucharistiae participes fecerunt, ac promissionis Dei confortes, & Christi coheredes constituerunt? His igitur reverentiam adhibentes omni eos genere honoris afficite: siquidem hi potestatem vitae & mortis a Deo acceperunt in iudicandis iis, qui deliquerunt, & in damnandis ad mortem ignis sempiterni, & iis, qui se ad recte vivendum convertunt, absolvendis, & vivificandis.

Οτι τωσ αρχωτων κ· βασιλειωσ εσσι κρηστωσ εσ ιερωσ.

Quod sint sacerdotes praestantiores regibus, & magistratibus.

Κ Ε Φ Α Λ. λδ'

E C A P U T XXXIV.

Τοιτωσ αρχωτωσ ημωσ κ· βασιλειωσ ηγεσθαι νομιζετω, κ· δασμωσ ως βασιλειωσ απρεσφωρετω· εσ ημωσ γαρ αυτωσ τε κ· τωσ σιωωικωσ αυτωσ εσφωστωσ χρη· ως Σαμουηλ διατακτωσ απρωσ τον λαωσ κει τωσ βασιλειωσ, εσ τησ απρωτησ τωσ βασιλειωσ, κ· Μωσησ κει τωσ ιερωσ εσ τωσ Λευιτωσ, εστω κ· ημωσ ημωσ κει τωσ επισκοπωσ διαταστωστωσ· ει γαρ εκει πληρωσ τηλικωτωσ βασιλειωσ αναλωσ τωσ υπηρεστωσ εδιδωσ, ποσω μαλλον εσχι κ· ημωσ ο επισκοπωσ λαμβανωσ οφειλει παρ ημωσ

HOs existimate vestros praesides, hos putate reges, his quasi regibus vestigalia offerte, eos enim eorumque domesticos bonis vestris alere debetis. Ut enim Samuel in primo de regibus libro, de rege alendo sanxit populo, & Moyses de sacerdotibus in Levitico, sic nos vobis de episcopis sancimus. Nam si illic populus tanti regis proportionem facultatis ea quae dicuntur servitia praestabat, an non multo magis debet nunc episcopos accipere

335

pere a vobis quae sunt ei a Deo constituta ad alendum eum, & clericos ejus? immo siquid amplius dicendum est; plus hic accipiat, quam ille olim accipiebat. Siquidem ille militaris tantum administrabat bello, & pace ad custodiam corporis susceptis, hic vero sacerdotium ad Dei honorem administrat, ut pericula ab anima, & corpore propulset. Quanto ergo anima corpore praestantius est, tanto est sacerdotium regno excellentius, ligat enim aut solvit supplicio, vel remissione dignos. Quocirca episcopum oportet ut patrem diligere, ut regem metuere, ut dominum honorare, offerendo ei in benedictionem vestram fructus vestros, & opera manuum vestrarum, & decimas vestras, primitias vestras, & decimas vestras, primitias frumenti, vini, olei, pomorum, lanæ, & quicquid dominus Deus vobis suppeditat, & erit oblatio tua accepta in odorem suavitatis domino Deo tuo, & benedicet dominus operibus manuum tuarum, & multiplicabit bona terræ tuæ, quia benedictio super caput impartiens.

De pensionibus fructuum ad alendum ministros ecclesie & egentes secundum legem & evangelium.

CAPUT XXXV.

Matth. 9.

Isa. 55. Prov. 10. 15. Tobit. 4. Luc. 11. Prov. 8.

Atque etiam hoc vos scire oportet, quod tametsi vos Deus a servitute ascitorum vinculorum liberarit, indeque eduxit, ut recrearet, qui non permisit amplius brutas pecudes pro peccatis immolare, liberarit, inquam, ab emundationibus, a victimis emissariis, a lavationibus assiduis, ab aspersione, nondum tamen a pensionibus liberavit, quas sacerdotibus debetis, & quas egentibus benigne largiri oportet: Aut enim dominus in evangelio, nisi abundaverit justitia vestra plusquam scribarum, & pharisaeorum, non intrabitis in regnum caelorum. Sic igitur abundabit justitia vestra, si majorem procuracionem sacerdotum vestrorum habueritis, viduarumque pupillorum & viduarum, egentiumque omnium, sicut scriptum est, Dispersit, dedit pauperibus, justitia ejus manet in saeculum saeculi: & rutilius, elemosinis, & fide emundantur peccata: & iterum: benedicta omnis anima simplex. Sic ergo facies tu, ut dominus ianxit, dabisque sacerdoti quae ei debentur primitias aerae, & torcularis, & oblata pro peccatis ut mediatori Dei, & pro emundatione, & depulsione mali: tibi enim convenit, ut largiaris, illi vero tanquam oeconomus, & administratori rerum ecclesiasticarum, ut dispenset. Cave tamen ne episcopum ad rationes voces, neque dispensacionem illius observes, quomodo eam gerat, aut quando, aut quibus, aut ubi, utrum bene, an secus. Habet enim ipse ratiocinatorem Deum, qui hanc illi procuracionem in manus tradidit, qui ei sacerdotium tantae dignitatis mandare voluit.

τα ἐκ τῆ Θεοῦ αὐτῷ ἀποδοτέα ἀπὸς ἡγεμονῶν αὐτῷ πρὸς τὸν αὐτῷ κληρῶν; εἰ δὲ δεῖ καὶ τι ἀποδοτέον τῷ λόγῳ. πλείον ἔτος λαμβανέτω, ἢ ἐκεῖνος τὸ παλαιόν. ὁ μὲν γὰρ στρατιωτικὰ μόνον διέτετι, πόλεμον καὶ εἰρήνην ἀναδοδεύμενος εἰς φυλακῶν σωματίων, ὁ δὲ, πλεὶς εἰς Θεὸν ἱερῶν αἰμάτων, σφραγῆς καὶ ψυχῆς ἀποδοτέμενος κτηνῶν ὅσων τῶν αὐτῷ ψυχῆς σωματικῶν κρείττων, τοσούτω ἱερῶν βασιλείας· δεσπομένη γὰρ αὐτῆ, καὶ λείπει τὴν τιμῆς ἢ ἀφείσως ἀξίως· διὸ τῶν ἐπίσκοπον εἰργάζεσθαι ὡς πατέρα, φοβεῖσθαι ὡς βασιλέα· τιμῆς ὡς κύριον, τὴν καρπὸς ὑμῶν καὶ τὰ ἔργα τῆς χειρῶν ὑμῶν εἰς ἀλογία ὑμῶν ἀποσφαιρόντες αὐτῷ τὰς ἀπαρχὰς ὑμῶν, καὶ τὰς δεκάτας ὑμῶν, καὶ τὰ ἀφαιρέματα ὑμῶν καὶ τὰ δῶρα ὑμῶν δίδόντες αὐτῷ ὡς ἱερεὶ Θεοῦ, ἀπαρχῶν σίτου, οἴνου, ἐλαίου, ὀπώρας, ἐρέας, καὶ πάντων ὧν κύριος, ὁ Θεὸς ἐπιχορηγεῖ ὑμῖν. καὶ ἐστὶν οἱ ἡ ἀποσφαιρόσθε δεκτὴ εἰς ὁσμὴν δωδίας κύριον τῷ Θεῷ σου· καὶ ἀλογησθε κύριος τὰ ἔργα τῆς χειρῶν σου· καὶ ἀληθεύετε τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς σου· ἐπεὶ περ ἀλογία εἰς κεφαλῶν τῶ μετὰ δίδοις.

Ὅτι παρακλῆδονται οἱ νόμοι καρποφορεῖν ὡσαύτως καὶ τὸ λογγίλιον.

ΚΕΦ Α Δ. ΛΕ.

Χρὴ δὲ ὑμᾶς γινώσκειν, ὅτι εἰ καὶ ἔρρισατο ὑμᾶς κύριος τῆς δουλείας τῆς ἐπισκοπῶν δεσπομῶν, καὶ ἐξηγάγετο ὑμᾶς εἰς ἀνάμνησιν, μηκέτι εἴσας ὑμᾶς εἶναι ἀλογία ζωῆς περὶ ἀμαρτιῶν καὶ καθαρισμῶν καὶ ἀποκομμάτων καὶ λυθῶν σινηγῶν καὶ πειραντιῶν, ἢ δὴ πρὸς καὶ τῆς εἰσφορῶν ὑμᾶς εἰς τὸν Θεῶν σου, ὧν οφείλετε τῶν ἱερῶν σου, καὶ τῆς εἰς τὴν δεομῶν ἀποιῶν. λέγει γὰρ ὁ κύριος ὑμῶν ἐν τῷ βιβλίῳ· εἰάν μὴ ἀποσφαιρόσθε ὑμῶν ἢ διηγορήθη ἀλλεῖον τῆς γραμματικῶν καὶ φαειστικῶν, ἢ μὴ εἰσελθῆτε εἰς τὴν βασιλείαν τῆς ἡρανῶν· ὅπως ἂν πλεονάσσει ἡ διηγοστικῶν ὑμῶν, ἐν τῷ πλείον ὑμᾶς ἀπονοῖαν ποιέσθαι τῆς ἱερῶν καὶ τῆς ὀρφανῶν καὶ τῆς χηρῶν· ὡς γέγραπται· ἐσκόπισον· ἔδωκε τῶν πένησιν· ἡ διηγοστικῶν αὐτῶ μὲν εἰς τὴν αἰῶνας· καὶ πάλιν· ἐλεημοσύναις καὶ ἀφίεσιν ἀποκαθαίρονται ἀμαρτίαι· καὶ πάλιν ψυχῆ ἀλογημῶν πᾶσα ἀπλή· ὅπως ἂν ποιήσεις σὺ, ὡς ὁ κύριος διετάξατο· καὶ δώσεις τῷ ἱερεὶ τὰ ὀφειλόμην αὐτῷ, ἀπαρχῶν ἀλωνος καὶ λειῶν καὶ περὶ ἀμαρτιῶν ὡς μερίτη Θεοῦ καὶ τῆς δεομῶν καθαίρεως, καὶ ἀποκαθάρσεως· σὶ μὲν γὰρ δίδόναι ἀποσφαιροῖς, οἰκονομεῖν δὲ ἐκεῖνον ἀτε οἰκονομῶν, καὶ διοικητικῶν τῆς ἐκκλησιαστικῶν ἀραγματικῶν· ἢ μὲν τῶν λογιστικῶν σὺ τὸν ἐπίσκοπον· οὐ δὲ παρατηρήσεις τῶν οἰκονομῶν αὐτοῦ, πῶς ἐπιτελεῖ· ἢ ποτε· ἢ τίσιν· ἢ πῶς· ἢ εἰκαλῶς· ἢ φαύλως· ἢ δειόντως· ἔχει γὰρ λογιστικῶν κύριον τὸν Θεὸν τὸν ἐγχειρόσαντα εἰς τὴν χεῖρας αὐτῶν, τῶν οἰκονομῶν ταύτων· καὶ καταξιώσαντα αὐτῶν τῆς ἱερῶν τῶ τῆ δικαίως τῶν.

Τρίτητος τῶν δέκα τῷ Θεῷ λογίων, ἢ ὅπως, αὐτὰ ἐσταύθε ὑπεροβῶσι.

Commemoratio decem Dei mandatorum, & quomodo ea hic jubent.

Κ Ε Φ Α Λ. λς.

CAPUT XXXVI.

Πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχε τὸν τῷ Θεῷ φόβον, πάντῃ μιμηθῆναι τὴν δέκα τῷ Θεῷ λογίων· ἀγαπᾶν κίερον τὸν Θεὸν τὸν κύριον καὶ μέγαν ἕξ ὅλης τῆς ἰσχύος· μὴ προσκίεον εἰδώλους, ἢ τισὶν ἑτέροις· ὡς θεοῖς ἀψύχοις· ἢ ἀλόγοις· ἢ δαίμοσιν· γίνεσθε δημιουργοὶ Θεοῦ ἀλάφρον, ἀρχὴν λαβῶσαν ὄσα Χριστοῦ· καὶ σαββατισθε ὄσα τὸν πτωσάμβρον μὴ τὸ ποιεῖν, ἢ πτωσάμβρον δὲ τὸ ἀρονοεῖν, σαββατισμὸν μελλήτης νόμου, ἢ χειρῶν ἔργον· πᾶσαν ἰανομον ἐπιθυμίαν ἀποσαι· πᾶσαν ἀρχὴν τὴν ἐστὶ ὄσα φθορᾶς ἀνθρώπων· πᾶσαν ἀρχὴν γυνεῖς τίμα ὡς αἰτίως ἡμέτερος· ἄγαπα τὸν πλησιον σου ὡς σεαυτὸν· κοινῶν βίβι τοῖς δεομβῶις· ἐπιτοκίαν καὶ πολιτοκίαν μάτιων φείγε, ὃ γὰρ ἀδωδωθή· μὴ ὀφθῆς παρὰ τοῖς ἱερεύσι κρείος· καὶ τὰ ἐκείσῃ σου ἐνδελήχων ἀποσφερε, Ἐ τῆς Χριστοῦ ἐκκλησίας μὴ ἀπαλίπυ, ὀρθεξων εἰς αὐτὴν ἀπὸ παντός ἔργου· ἢ πάλιν ἐσπέρας εἰς αὐτὴν ἀπάντα, ὄσα ἐκτῶν Θεῷ ὑπὲρ ὄντοι πλὴν ζωῆ καχάεισαι· ἐργονοεῖ· ἐνδελήχθε· κοπία· ἀποσφερε κίερον τὰ ἐκείσῃ σου· τίμα γὰρ, φησι, τὸν κίερον ἀπὸ σὺν δικαίων ἀνονον· εἰ εἰς τὸν κορβανῶν ἢ δώσασαι βαίλ- λειον, καὶ κοινῶν τοῖς ζέροις ἐδ, ἢ δίο, ἢ κρε- τι λεπτό· ὄσα αὐτῷ τὸν ἕρανγον πλῆτον ὄν ὄτε σῆς, ὄτε κλέπται λυμανῶνται· καὶ πτωῶν ἔπω, μὴ κίερον τὸν ἐπίσκοπον σου ἢ τὸν συλλαϊκόν· εἰδὼ γὰρ κίερον τὸν ἀδελφόν, κίερον ἐξῆν μηδέ- νος εἰ ἀροχελισαμβῶν· τοῖς γὰρ ἱερεύσι ἐπέβα- πη κίερον μόνος· ὄτε εἰρηται αὐτοῖς, κίερον δι- κηρον κίερον· καὶ πάλιν, γίνεσθε ἑπαίξειται δό- κημοι· ὄμιν γὰρ ἐκ ἐπιπέκασται· τὸν ὄντιον γὰρ εἰρηται τοῖς ἐξω τῷ ἀξίωματος τοῦ δικαστικοῦ, ἢ διδασκαλικῷ ὑπάρχουσι, μὴ κίερον, ἢ καὶ μὴ κί- ὄθησθε.

Prone tibi ante oculos metum Dei, memor semper decem mandatorum, Dominum Deum tuum unum, & solum totis viribus dilige, an attendas idola, aut aliquos alios utpote deos inanimos, aut ratione carentes, aut demones. Nosce creationem variam, quæ per Christum cepit, & sabbatismum agitabis propter eum, qui creare quidem desuit, sed non desuit providere, agitabis, inquam, meditationes legis, non vacatione manuum: ejice omnem pravam cupiditatem, omnem læsionem ad homicidium pertinentem, omnem iram. Cole parentes, ut ortus tui auctores: Cole proximos tuos ut teipsum: communica cum egen- tibus quæ ad ulum vitæ pertinent. Cave ne pejeres, neve frequenter jures, non enim habebis infons: Ne compareas apud sacerdo- tes vacuus, & voluntarias tuas oblationes assidue offer domino, & ab ecclesia Christi ne abdis, surgens ad eam mane, antequam ullum opus aggrediaris, & rursus adi ad eam vespere, ut gratias Deo agas de iis, propter quæ vitam tibi largitus est: operare, esto assiduus, labora, & offer Deo quæ voluntatis tuæ sunt, honorem enim, inquit, adhibe Deo ex tuis justis laboribus: si conferre non potes in corbonam, saltem impartire peregrinis unum, aut duo, aut quinque minuta, congrega tibi ca- lesces opes, quas neque tineas, neque fures demolian- tur: Quæ cum facies, cave, ne episcopum tuum judices, aut popularem tuum, nam fra- trem tuum si judicas, factus es judex, cum a nemine sis electus. Atqui solis sacerdotibus ju- dicandi potestas commendata est, quia dictum est eis, justum judicium judicato: & rursus, estote vobis trapezita: vobis namque non est concredita hujusmodi potestas, immo contra, iis qui extra dignitatem, & gradum judicis, aut magistri sunt, dictum est, nolite judicare, & non judicabimini.

Mark. 7.

End. 10.

Mark. 1.

Timoth. 3.

Mark. 6.

Luc. 12.

Joan. 7.

Zachar. 7.

Dionys.

Alex. apud Eusebium.

VII. 3. vocat

quædam avoro-

lato, Cle-

ment Alex.

1. Strom. Bu-

seb. Basil.

Dam. 4. de

vide ac. ex

1. ad Theof.

quædam Joan. 1.

Orige-

nes tamen cum

Eler Cassiano

& qq. alii Jesu

mandatam es-

se docet.

Deut. 1.

Zachar. 7.

Joan. 7.

Den. 13.

Genf. 19.

Περὶ κατηγοριῶν καὶ συκοφαντιῶν. καὶ ὅπως χρῆ μὴ ἀροχέφως πισθεῖν ἢ ἀπιστεῖν τότοις τὸν κίερον. ἀλλὰ μὴ ἀκρίβως ἐξέτιστος.

De accusatoribus, & calumniatoribus, & quod oporteat judicem non facile credere, aut non facile non credere, sed accurata inquisitione adhibita.

Κ Ε Φ Α Λ. λζ.

CAPUT XXXVII.

Τὸν μὲν τὸν ἐπίσκοπον δεῖ κίερον ὀρθῶς, καθὼς γίγραται, πλὴν δικαίως κίερον κίερον· καὶ ἀλ- λαχῶ, τί δὲ καὶ ἀφ' αὐτῶν ἢ κίερον τὸ δίχον; γίνεσθε ὡν ὡς ἀργυρονομοὶ ἐπίσημοι· καθάπερ γὰρ ὄντοι τὰ φαῦλα τῶν νομισμάτων ἀποκρίνωσι, τὰ δὲ δοκίμα οἰ- κησουλται, τὸν αὐτὸν δεξέσθων καὶ τὸν ἐπίσκοπον χρῆ, τὰ μὴ ἀμωμα κατέχειν· τὰ δὲ ἐπιμωμα ἢ θεραπείαν, ἢ ἀνικίως νοσῶντα ἀποκρίπτειν· καὶ μὴ ταχίως κόπ- τεον, μηδὲ ὡς δὴ ποτε πισθεῖν· ἐγγωρεῖ γὰρ τινὰς καὶ διὰ ζῆλον ἢ φθόνον κατὰ τῆς ἀδελφῆς ἐκείσῃσθαι ψάδῃ κατηγορίαν· ὡς οἱ δύο ἀροσθῆτροι ἐπὶ τῆς Σω- σάνης ἐν Βαβυλωνί, καὶ ἡ Αἰγυπτία ἐπὶ τῆς Γωσήφ- σὺ ἢ ὡς Θεῷ ἀνθρώπος τὰ τοιαῦτα μὴ ἀροχέφως πα- ραδίχου, ἵνα μὴ ἀνίλης τὸν ἀδῶν καὶ ἀποκτεῖνης τὸν δίχον· ὁ γὰρ τοιαῦτα παραδέχεσθαι δίχων, ὀρθῆς κατὰ εἰς μάλλον ἢ εἰρήμης· ὄτε δὲ ὄργη, ἐκεῖ ὁ μὴ

Episcopum tamen oportet recte judicare sicut scriptum est, justum judicium judicate; & alias: Quid vero ex vobisiphs quod justum est non judicatis? estote igitur tanquam argentiarii periti: ut enim hi nummos adul- terinos segregant, probos autem sibi adjun- gunt, sic oportet episcopum, quæ vitis quidem carent, retinere, vitiosa vero vel cura- re, vel si est ægrotudo insanabilis, expellere, & non celeriter amputare, neque quibusvis credere. Usu enim venire solet, ut quidam propter æmulationem aut invidiam contra fratrem aliquem falsam insituant accusatio- nem, ut duo illi senes Babylone advertus Su- fannam, & illa Egyptia contra Joseph. Tu igitur ut homo Dei, ne hujusmodi accusatio- nes facile admittas, ne innocentem perimas, & occidas justum: qui enim talia vult ad-

339. mittere, magis ille quidem pater iræ, quam pacis est: ubi vero ira, ibi non est dominus; siquidem ira amica Satanz, ira, inquam, suscitata a falsis fratribus contra equitatem, nunquam concordiam in ecclesia gigni sinit. Quocirca cum tales homines vobis novi erunt, imprudentes, pugnaces, qui alieno bono anguntur, qui aliorum malis delectantur, ne fidem eis habeatis: quin potius observate eos, cum quid ab ipsis contra fratres auditis, quia necem pro nihilo habent; & ubi nemo suspicatur, prosternunt hominem. Tu igitur considera eum, qui accusatus est, sapienter aninadvertens, quæ ejus vita sit, & qualis, & si repereris accusatorem dicere verum, fac ut dominus faciendum esse docuit, conveni accusatum scorfum, & argue eum nemine præsentente, ut eum pœniteat: sin autem non pœnerit, adhibito uno aut altero, indica ei erratum, monens eum adhibitis mansuetudine, & disciplina, quoniam in corde bono requiescet sapientia, in corde autem insipientium non dignoscitur.

Αλλος οὐκ ἐστίν· ἡ γὰρ ὄργη τοῦ Σατανᾶ ὑπάρχει σα φίλη, λέγω δὲ ἢ παρὰ τὸ δίκαιον καταμύηθη δὲ τῶν ψαδᾶδελφῶν, οὐδέποτε ἀφήσεται ἡμετέραν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ· ἔδωκεν ἐπιγινώσκοντες τοὺς τοιοῦτους ἀφρονες, ἑβραῖς, ζηλωτῆς, χαριεπικαυῶς, μὴ πιστεύετε αὐτοῖς· ἀλλὰ καὶ παρατηρεῖτε τοὺς τοιοῦτους, ἀκούοντες τι παραυτῶν κατὰ ἀδελφοῦ· ὅτι οὐδεὶς ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτῶν φόνος· καὶ οἷς οὐχ ἰσωνοῖ, καταβαλλῶσιν ἄνδρα· σὺ οὖν προσέχε τῷ κατηγορηθέντι, ἐν σοφίᾳ παρατηρῶν πλεῖν ἀναστροφῶν αὐτοῦ, τίς ἢ ὅποια τυγχάνει· καὶ εἰ εἶρος αὐτῷ ἀληθῆλοντα, κατὰ πλεῖον τοῦ κυρίου διδάσχει ποιῶσα· καὶ μόνον παραλαβῶν τὸν κατηγορηθέντα, ἐλεῆσον αὐτὸν, ὅπως μεταγῶ, μηδὲ σὺ συμπαροῦς· εἰ δὲ ἢ πειθεῖται, ἡσυχίᾳ δόξῃ, ἢ εἶρος, αὐτῶν αὐτῷ ἐπαδείξον τὸ πλημμελημα νοουμένησας αὐτὸν ἐν πραότητι καὶ παιδείᾳ· ὅτι ἐν καρδίᾳ ἀγαθῇ ἀναπαύσεται σοφία· ἐν δὲ καρδίᾳ ἀφρόνων ἢ διαγινώσκειται.

Quod oporteat delinquentes privatim arguere, & pœnitentes recipere secundum constitutionem domini.

Ὅτι χρὴ τοὺς ἀμαρτανῶντας ἰδιόχοντος ἐλεῆγειν· Ἐ τοὺς μετανῶντας προσδέχεσθαι κατὰ πλεῖον τῷ κυρίῳ διατάξιν.

CAPUT XXXVIII.

Κ Ε Φ Α Λ. λη.

SI igitur vobis tribus crediderit, bene habet, sin aliquis durus, obstinatusque erit, dic ecclesia: hanc si contempserit, neque audire poterit, sit tibi ut ethnicus, & publicanus, & ne eum ad ecclesiam tanquam Christianum admittas, immo tanquam publicanum devita: Si autem vult agere pœnitentiam, assume eum: neque enim ethnicum aut publicanum ad communionem ecclesia admittit, priusquam eos eorum, quæ prius impie commiserunt, pœniteat: pœnitentia enim ductis dominus noster Iesus Christus Dei, locum pœnitentiæ constituit.

Εἰ ἂν ἐπιπέσῃ ἐπὶ σώματος τῶν τετῶν ἡμῶν, εἰ ἂν ἐπιπέσῃ ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας παρακῆση, ἰσωνοῖ ὡς ὁ ἔθνικος καὶ ὁ τελῶνης· καὶ μηκέτι αὐτῶν ὡς Χριστιανὸν παραδέχῃ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' ὡς ἔθνικὸν παραυτοῦ· εἰ δὲ βούλοιο μετανῶσιν, προσλαμβάνετω· οὐδὲ γὰρ τὸν ἔθνικόν, ἢ τὸν τελῶνα εἰς κοινωνίαν παραδέχεται ἡ ἐκκλησία· ἀφὴν μεταγῶ ἕκαστος αὐτῶν ἐκ τῶν προτέρων ἀτεβημάτων· τοῖς γὰρ μεταμελομένοις τῶν μετανῶσας ὡς ἐσθὲν ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς τῷ Θεῷ.

Exempla pœnitentia.

Παραδείγματα ἐπὶ μετανῶσας.

CAPUT XXXIX.

Κ Ε Φ Α Λ. λθ.

Matth. 9. Co. 5. Luc. 19. Luc. 5. EGO enim Matthæus unus sum ex numero autodecim, qui vobis in hac doctrina loquuntur, idemque fui prius quidem publicanus, nunc vero per fidem misericordiam adeptus, & ad pœnitentiam ante actæ vitæ adductus, dignique habitus, ut apostolus, & præco verbi Dei sum: & Zachæus, quem dominus in pœnitentia deprecantem recepit: ipse item fuit publicanus: jam vero milites, & turba publicanorum, cum accesserunt ad audiendum verbum domini de pœnitentia, illud a jomane propheta post baptismum audierunt: Nihil præter constitutum facite. Ad eundem modum neque ethnicorum talis desperata est, si modo incredulitatem pœnitendo abiciant. Habe ergo loco publicani & ethnici eum, qui convicius est in maleficio, neque eum tamen pœnitet: quem si postea errati sui pœnituerit, in ecclesiam admittimus ad audiendum verbum, sicut ethnicos, cum pœnitentiam agere, & converti volunt, licet communionem cum his, quoad baptizentur, non habeamus: sic horum similibus, donec fructus pœnitentiæ proferant ingredi in eccle-

Καὶ γὰρ ἐγὼ Ματθαῖος εἶς τῶν δώδεκα τῶν ἐν τῇ δετῇ διδασκαλίᾳ λαλοῦντων ἡμῖν εἰμὶ ἀπόστολος, Ἐ αὐτὸς ὡν τελῶνης μὲν πρότερον, νῦν δὲ διὰ τὸ πισθεῖν ἠληθῆς, μεταγῶ καὶ τῶν προτέρων πράξεων· Ἐ ἡξιωμῶς ἀπόστολος εἶναι καὶ κύριος τοῦ λόγου· καὶ Ζαχαρίας, ὃν ὁ κύριος προσελαβετο ἐκ μετανῶσας δειθῶσας αὐτοῦ, ὁμοίως Ἐ αὐτὸς τελῶνης τὸ πρότερον ἠπῆρχεν· ἢ ὅτι καὶ ἐφρατῶσιν καὶ τελῶν ὄχλος προσεληθόντες τῷ κυριακῷ περὶ μετανῶσας λόγῳ, ἀκούσιν παρὰ τοῦ προφήτου Ἰωάννου μὲν τὸ βαπτισμα, μηδὲ πλεον παρὰ τὸ διατεταγμένον ἡμῖν ὡσεὶ τε· ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς ἔθνικοῖς ἐκ ἀπεργασίας ἢ ζωῆ, εἰ ἂν μετανῶσας, πλεῖν ἀπιστίαν ἀποβάλλωσιν· ὡς τελῶντι οὐδὲ ἔθνικόν ἔχε τὸν ἐπὶ κακῶν ἔργων ἐλεγχθέντα, καὶ μὴ μεταγῶσκοντα· εἰ ἂν δὲ ὑστερον μετανῶσιν καὶ ἐπιστρέψῃ ἐκ τῆς πλάνης, ὡς Ἐ τοῖς ἔθνικοῖς ὁποῦν θέλωσιν μετανῶσας, εἰς ἐκκλησίαν προσδεχόμεθα, ὅπως τοῦ λόγου ἀκούσιν, ἢ μὲν κοινωνοῦ μὲν αὐτοῖς, μέγεις ἢ πλεῖν σφραγίδα λαβόντες τελῶσας, ὅπως καὶ τοῖς ἔθνικοῖς, μέγεις ἢ μετανῶσας καρπὸν ἐπιδείξωσιν ἐπιτέρομῳ εἰσέρχεσθαι, ὅπως τῷ λόγῳ ἀκούσιν.

ακούοντες, μη τολίως ἀπόλωνται ἀπολωνται μη κοινω-
 νήσωσιν δι' ἐν τῇ προσευχῇ, ἀλλ' ἐκέρχιδωσιν
 μὲν τὴν ἀνάγνωσιν τῶ νόμου καὶ τῶν προφητῶν καὶ τοῦ
 εὐαγγελίου· ὅπως διὰ τοῦ ἐκέρχιδωσιν βελτιωθῶσι
 τὴν ἀνατροφὴν τοῦ βίου, σπουδάζοντες περὶ τῶν συ-
 ναχῶν ἀποστῆναι ὁσημέραι, καὶ τῇ δεήσει χολάζειν,
 ὅπως καὶ αὐτοὶ διωθῶσιν εἰς δεξιῶν· καὶ οἱ θεώ-
 μῳνοι αἰτίως κατακλιθῶσι, καὶ ασφαλέστεροι ᾄδωνται
 ἀλαβοῦνται τοῖς ὁμοίοις περικεσῆν.

Ὅτι οὐ χρὴ ἐχθρῶδως διακινῶσαι περὶ τὸν ἀπαξ
 ἢ δευτέρου ἁμαρτίνοντα

Κ Ε Φ Α Λ μ.

ΟΤ' ἴθι πῶς βδελύξῃ τὸν περικεσόντα οὐκ ἔ-
 δεικτερόν σφάλματι ὡς ἐπίσκοπε· αἰδὲ κωλί-
 σεως αὐτὸν τοῦ κυριακοῦ λόγου· οὐδὲ κοινῆς διαίτης
 αὐτὸν ἐξώσεις· ἐπεὶ περὶ οὐκ ἔστις κοινῆς διαίτης μὲν τῶν
 τιμωρῶν ἐπίσκοποι καὶ τῶν ἁμαρτωλῶν· καὶ ὑπὸ φαρισσαίων
 ἐγκαλούμενος περὶ τῶν ἐλεῖν. οἱ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ
 ἔχοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες· τοῖς οὐκ ἔστι
 ἁμαρτίας ἀφοροῦσαι παρ' ὁμῶν, Ἐσυνασσερέφει
 καὶ συναυλιζέσθαι ἐπιμελέμενοι· παρακαλῶντες· ὑπο-
 σπρίζοντες λέγοντες αὐτοῖς, ἐρχέσθε χεῖρας ἀνεμῶσαι,
 καὶ γονατὴ παραλειψήσθε· παρακαλεῖν γὰρ χρὴ τὸς
 περικεσόντας· καὶ τοῖς ὀλιγοψυχοῦσι προθυμίαν δι-
 δόντι· ὅπως μὴ τῇ ἀμελείᾳ τῆς λύπης εἰς ἀφροσύνην
 χωρήσωσιν· ἐπεὶ ὀλιγοψυχος ἰσχυρῶς ἄφρων.

Ὅπως δὲ προσέειπαι τὸν μετανοῶντα, καὶ ὅπως
 διακινῶσαι ἀπὸς ἁμαρτίνοντος, καὶ πότε
 ἐκκόπτει τῆς ἐκκλησίας.

Κ Ε Φ Α Λ μα.

ΕΙ δέ τις ἐπιστομῆς μετανοίας καρπὸν ἐπιδείξει,
 τότε καὶ εἰς προσευχὴν εἰσδέξασθε αὐτὸν ὡς τὸν
 υἱὸν τὸν ἀπολωλῶτα, τὸν ἀσωτῶν, τὸν μὲν πορνῶν
 μειώσασθαι τὴν πατρὸς οὐσίαν· τὸν χοίρειος βόσκοντα,
 καὶ κερατῶν ἐμπληρωθῆναι ἐπιθυμῶντα καὶ μὴ τυγχάνον-
 τα· μετανοῶντα καὶ καλινδρομήσασθαι πρὸς τὸν πατέρα
 ἔειποντα, ἥμαρτον εἰς τὸν ἕρανόν καὶ ὀνόμιον σου, καὶ
 ἄκετι εἰμι ἄγιος καλεῖσθαι υἱὸς σου, μὲν μουσικῶν ο
 φιλοτέκνος πατήρ προσελάβετο καὶ τὴν ἀρχαίαν σολίαν,
 καὶ τὸν δακτύλιον, καὶ τὰ ἑσθημῶτα ἀποδῶς, σφάξας
 τε τὸν σιδήρον μόρον κύφραϊνετο μὲν τῶν φίλων· ὅ-
 πως οὐκ ἐσύ ποιεῖ ὡς ἐπίσκοπε, ἀλλ' ὡς περὶ τὸν ἐθνη-
 κὸν λαῶνας εἰς δεξιῶν μὲν τὴν διδασκαλίαν, ὡς καὶ τοῦ-
 τῶν χειροθετήσας ὡς ἂν μετανοῶντα κεκαθάρισμένων,
 πάντων ὑπὲρ αὐτῶν προσευχόμενων, ἀποκαταστήσεις
 αὐτὸν εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ νομίαν· καὶ ἔσται αὐτῷ ἀν-
 τὶ τοῦ λαοῦ ματῶν ἡ χειροθεσία· καὶ γὰρ δια τῆς ἐπι-
 θέσεως τῶν ἡμετέρων χειρῶν ἐδίδοτο πνεῦμα ἅγιον τοῖς
 πιστεύουσιν· καὶ τῶν μὴ σεσαλευμένων ἀδελφῶν αὐ-
 τοῦ ἐπεχαιρέσεις, ὅτι δὴ κατηλλάχης αὐτῷ, εἶπε
 ἀπὸς αὐτὸν· σὺ πάντοτε μετ' ἐμοῦ εἶ, καὶ τὰ ἐμὰ πάντα
 σὰ εἰσιν· Ἐφρανθῆναι δὲ εἶδει καὶ χαρῆσαι, ὅτι ὁ ἀ-
 δελφός σου οὗτος, νεκρός ἦν καὶ ἀνέζησε· καὶ ἀπολωλῶς,
 καὶ ἀπείρη· ὅτι γὰρ οὐ μόνον προσδέχεται ὁ Θεὸς τοὺς
 μετανοοῦντας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἀποστῆναι ἀποκα-
 θίστησιν, ἰκανὸς μάρτυς ὁ ἅγιος Δαβὶδ, ὅς μὲν τὴν
 εἰς τὸν Οὐρίαν ἁμαρτίαν, ἠύχετο τῷ Θεῷ λέγων· ἀ-
 πόδος μοι τὴν ἀγαλλίαν σου τῶ σωτηρίας σου, καὶ πινῶ-
 σαι.

Concil. General. Tom. I.

Asiam permittimus, ne plane funditus pereant :
 sed ne communionem in oratione habeant,
 quin potius exeant post lectionem legis, &
 prophetarum, & evangelii, ut exeundo vi-
 tam emendent, ac meliores fiant, dum stu-
 dent ire quotidie ad conventus ecclesiasticos,
 & precationi incumbere, ut & ipsi possint ad-
 mitti, & qui eos viderint, sint compuncti, ac
 cautiore fiant, dum metuunt, ne in similia
 incidant.

Quod non oportet male animatum esse in eum,
 qui semel & iterum deliquit.

CAPUT XL.

CEterum, episcopo, ne eum, qui semel &
 iterum lapsus sit, averferis, neque au-
 dire verbum domini vetes, neque communita-
 te vitæ prives; neque enim dominus recula-
 bat quin cum publicanis, & peccatoribus
 compranderet; cum a Phariseis de hoc ar-
 gueretur, aiebat, non opus habent medicos, qui
 bene habent, sed qui male. Cum iis igitur,
 quos propter peccatum excommunicatis, ha-
 bete & congressus, & convictum; curantes,
 consolantes, fulciantes, illudque dicentes, In-
 valescite remitte manus, & soluta genus; con-
 solari enim oportet lugentes, & eis qui parvi
 animi sunt, alacritatem animi addere, ne im-
 moderato dolore ad amentiam tendant: nam
 qui est, inquit, angustii animi, valde amentis est.

Quomodo oporteat recipere penitentem, &
 qualem se exhibere delinquentibus, &
 quando ab ecclesia abscindere.

CAPUT XLI.

Quod si quis conversus penitentiae fru-
 ctus ediderit, tunc ad orationem ad-
 mittite, ut illum filium, qui perierat,
 qui luxuriosus fuerat, qui cum meretricibus
 patrimonium dilapidaverat, qui oves pasce-
 bat, & cum filiquis expleri cuperet, non po-
 tiebatur optato, quem peccasse pœnituit, &
 ad patrem rediit, peccavi inquiens in caelum,
 & coram te, neque sum dignus vocari amplius
 filius tuus, quem pater filiorum amans, cum
 cantu excepit, & ei antiquo amictu, annulo,
 & calceis reddiis, pingui etiam vitulo mastato
 lætabatur cum amicis. Sic igitur faciendum tibi
 est, episcopo: ut que ut ethnicum baptisimo lotum
 post doctrinam admittis, sic hunc per manus
 impositionem, utpote factum mundum pœni-
 tendo cunctis pro eo deprecantibus in anti-
 qua pasqua restitue, eritque ei loco lavacri
 manuum impositio, siquidem per impositio-
 nem manuum nostrarum dabatur Spiritus
 sanctus credentibus. Quod si quis ex ejustra-
 tribus, qui non fuit tentatione quatefactus,
 te reprehenderit, quod ei sis reconciliatus,
 illud ei respondebis tu semper mecum es, mea
 omnia tua sunt, letari te oportebat, & gau-
 dere, quoniam hic frater tuus mortuus fuerat,
 & revivis, perierat, & invenitur est. Quod
 enim Deus non solum recipit penitentes,
 sed & in priorem gradum dignitatis restituit,
 testis est sanctus David, qui post peccatum
 in Uriam admissum precabatur Deum, di-
 cens: Redde mihi latitiam salutaris tui, & spi-
 ritu.

Y 2

343

ritu principali confirma me: & rursus, averte a faciem tuam a peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele: cor mundum crea in me Deus, & spiritum tuum sanctum ne auferas a me; ergo & tu, ut medicus condolens, adhibe curationem iis, qui deliquerunt, utens salutaribus ad opitulandum modis, non solum secans, aut urens, aut sicca medicamenta adhibens, sed etiam vulnus alligans, & linimentum in illud injiciens, lenaque medicamentum, quod vim habeat obducendi cicatricem, imponens, ac verbis consolatoris recreans. Si vulnus cavum fuerit, appone suave emplastrum ad accretionem carnis; ut carne repletum vulnus aequale efficiatur parti sanae. Si autem vulnus tordefcit, tunc repurgat novacula, id est, sermone increpatorio: si turgescit, complana, & deprime acri collyrio, id est, minis iudicii: si terpit cancer, ure, & extrahe sanicem comprimens jejuniis. Quod si haec feceris, ac demum intellexers, quod a pedibus usque ad caput non est malagma imponere, neque oleum, neque alligationem, immo magis serpi cancer, & omnem curationem anticipat, universas partes corporis tanquam gangraena tabefaciens, hic tu multa consideratione, aliis item medicis peritis, & exercitatis in consilium adhibitis, seca membrum tabidum, ne universum corpus ecclesiae intereat. Ne igitur facilis sis, & praeproperus ad secandum, neque celeriter ad ferram dentatam proficias, qui potius utere prius scalpello ad secandum apostema, ut cautia morbi, quae intus residet, educta, corpus servetur a dolore incolume. At veto quem a venientia alenum videris, & obduruisse, hunc tu cum mactore ut insanabilem euece ex ecclesia: tolleis, inquit, improbos ex ecclesia, & facietis reverentes filios tybi. Et rursus: non accipies personam in iudicio, & pauperis non misereberis in iudicio, quoniam dominus est iudicium.

Quod oportet iudicem non esse acceptatorem personarum.

CAPUT XLII.

Quod si delatio falsa est, & vos pastores cum diaconis mendacium tanquam veritatem amplexi fueritis, aut quia personam accipitis, aut quia iustitiam muneribus commutatis, volentes gratificari calumniatori, atque ita accusatum quidem, sed a crimine alienum ex ecclesia expuleritis, rationem reddetis in die domini: quoniam scriptum est, *innocentem & iustum non occides, non accipies munera, ut animam prosteris: munera enim aequitate afficiunt oculos sapientium, & corrumpunt cor iustorum: & iterum, etc, inquit, qui iustificatus impium propter munera, & iustitiam iusto auertis. Cavete igitur, ne si personas accipiat, haec vox domini in vos cadat: cavete ne ullos iniuste condemnetis, & improbos defendatis. *Ne enim, inquit, dicenti malum homin, & bonum malum; amicum dulci, & tenebras iumen. Nam si alios iniuste damnat, contra vos ipsi sententiam pronunciat, si quidem ait dominus, quod iudicatus iudicabitur, & quo condemnatus, condemnabitur. Ergo si abique personarum accep-**

mati η γήμονικῶς σφείζον με· κ̄ πάλιν· ἀποστρέψων τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν μου· κ̄ πάσας τὰς ἀνομίας μου ἔκαλεσθων· καρδίαν καθαράν κτίσον ἐν ἐμοί ὁ Θεός κ̄ πνεῦμα ἁγίον ἐγκαίνισσον ἐν τῷ ἐγκέντρῳ μου· μὴ ἀπορίψῃς με ἀπὸ τῶν προσώπων σου, κ̄ τὴν πνεῦμα σου τὸ ἅγιον μὴ ἀντανέλης ἀπ' ἐμοῦ· κ̄ σὺ ὡς συμπαθὴς ἰατρός, τὸς ἡμάρτηκούς πάντας διατάξαι, χρωμένους σωτηρίῳ σὺς βοήθησον ἀγωγῆς· μὴ μόνον τέμνων, ἢ καίω, ἢ ξηρὰς σποσφῆρων, ἀλλὰ κ̄ ἐπίδυσμων, κ̄ μορῶ, κ̄ ἑνικὸς γλυκὴ φάρμακα ἐπιλωτικὰ· κ̄ καταβρέχων λογοῖς παρακλητικῶς· εἰάν δὲ κοίλον ἢ τὸ βραῦμα, θρήψον αὐτὸ ἢ δὲ ἐμπλάσθῃ, ἢ αὐγαμίδου ἴσοι τῶ ἀρτίῳ ἀποπελῶθῃ· εἰάν δὲ ῥυπανθῇ, τότε καθαροῦ ξηρῶ, ταπεινῶ λόγῳ ἐπιτιμητικῶ· εἰάν δὲ ὑπέρογκο· ἤμῃται, δεμῆε κολλυριῶ ἑσθαισιον αὐτὸ, ἀπειλῆ κρείστος· κ̄ αὐτὸ κρηνηνται, κωτηρίασον αὐτὸ, κ̄ τὴν σπηδῶν ἐκκοφῶν ἐξῶσας ἡσείας· εἰάν δὲ τὴν τοῖ ποιήσης, κ̄ γνῶς, ὅτι ἀπὸ ποδῶν ἕως κεφαλῆς ἐκ ἔστι μαλαγγμα ἐπιθῆναι, ὅτε ἔλαιον, ὅτε καπιδίσμος, ἀλλ' ἐπικτηίνεται ἡ νομῆ, ἔσθραλαμβάνει πᾶσαν ἱασιν ὡς ἡ γὰρ γραῖνα πᾶν μέλος σπῆσσα, τότε μὲν πολλῆς σκίψως κ̄ συμβολίας κ̄ ἐπὶ τῶν ἰαθῶν ἐμπερῶν ἀτοκοφοῖ το δρασπῶ μέλες, ἵνα μὴ τὸ πᾶν δρασπῶ σῶμα τῆς ἐκκλησίας· μὴ ἰσθῶς ἐν ἰσθῶ ποροκρος εἰς τὸ ἀποκόπτε· μὴδὲ ταχίως ἐπὶ τοῖ μελεδοῦται σπῶν ἰα θρῶμα, ἀλλὰ σπῶτα χρῶ σμῆλη, τὰ ἀποσηματα δξζιρῶν, ὅσως τὸ εἶδος ἐγκίρῶν αἰ τιον τὸ τόν πορο· ποῖν ἐκχεῖθαι, ἀκαλγῆς τὸ σῶμα τρηση· εἰάν δὲ τῶν αἰμῆτοιπος ἔχοντι βλίπης κ̄ ἀπεσκληκοπῆ, τότε μὲν λῦσως κ̄ πρῶσως αἰαπῶς ἔχοντι, τῆς ἐκκλησίας ἀποκοπῆ· ἔσθραπῆ γὰρ τὸν ποροκρὸν ἔξ ἡμῶν αὐτῶ· κ̄ ἀλαβεῖς ποιήσετε τὸς ἡσῆ Ἰσραηλ· ἔσθραπῆ· ἔσθραπῆ σπῶσων· πλειστίου ἐν χρίσει, κ̄ πρῶτη ἐκ ἐλῆσῆς ἐν χρίσει, ὅτι τὸ κρηῖς ἢ χρίσις.

Ὅτι χρὴ ἀποσωπολήπται εἶναι τὸν κρητῶ.

D

ΚΕΦΑΛΑ. μβ.

Εὰν δὲ ψαδῆς ἢ ἡ κατηγορία τῆς δξβολῆς, κ̄ ἡμῆς οἱ ποιμῆες σὺν τῶ δξκόνῳ τὸ ψεῦδος ὡς ἀληθεῖαν παραδέξῃθε, ἢ δια σπῶσποληψίαν, ἢ δια δῶρων ἑκαλλυτῶ, βλοῦμῶν το ἀίεσον τῶ διαβῶλο ποιῶν, τὸν κατηγορέμῶν μῆν, ἰπάχοντι δὲ τὸ ἐγκλήματος ἀλλόθεν ἀποσπῶδε τῆς ἐκκλησίας, λογον ἰφέξετε ἐν τῇ ἡμέρᾳ κυρίῳ· ὅτι γήγραπται, ἀθῶο· κ̄ δικῶν ἐκ ἀποκτενῆς ἔσθραπῆ δῶρα πατάξαι ψυχῶ. τί γὰρ δῶρα ἐκτεφλοῖ ὀφθαλμῶς σοφῶν· κ̄ λυμῶνεται ῥήματα δίκαια· κ̄ πάλιν· οἱ δικαῖῶν το· ἀσιβῆ σῆκεν δῶρων· κ̄ τὸ δικαῖον τὸ δικαῖον αἰροῖτες σπῶπέχετε ἐν μήπως σπῶσποληπται ἡσῶμῶν ἐσπῶπέσῃτε τῇ φωνῇ τοῦ κυρίῳ ταῦτη· φυλασσεῖτε ἐν τὸ κατακρήνῃ τῆς ἀδικίας, κ̄ σωτηροῖν τοῖς ποηρῶ· καὶ γὰρ τῶ λῆγοντι τὸ σπῶκρὸν καλῆ, κ̄ τὸ καλὸν ποηρῶν· τὸ πικρὸν γλυκῆ, κ̄ τὸ γλυκὸ πικρῶν· τὸ τιθεῖται τὸ φῶς σκοτῆς, κ̄ τὸ σκοτῆς φῶς· εἰάν γὰρ ἐπῆρς ἀδικῶς κατακρήνῃτε, καθ' ἑαυτῶ ἀποφαινεῖτε· ὅτι λέγει κλειος, ὡ κρηματῆ κρηνῆτε, κρηθῆσῶδε· κ̄ ὡ καταδικάζετε, καταδικαθῆσῶδε· εἰ ἐν ἀποσωπολήπταις

τως κέρει, ἐπιγνώσεθε τὸν κατηγοροῦντα κατὰ τὴν πλησίον αὐτῷ μαρτυρήσαντα ψεῦδη· καὶ ἐπιδείξετε αὐτὸν συκοφάντην· βάσκων· φονεῖα· ταρασσόντα ὡς κακὸν ἀντιλογίας· ἀγατὸν ἐν τοῖς λόγοις· ἑαυτῷ ὄνταντιον ἐφ' οἷς φθίγγεται· καὶ ἀλισκόμηνον ῥήμασιν ἰδίῳ σώματι· παγίς γὰρ αὐτῷ ἰχυρὰ ἐφίσκηται ἰδέσθαι χεῖρα· ὃν μὲν τὸς ἐλέγχους τῆς ψευδολογίας κερεῖς ἀποτίμως· καὶ τῇ μαχαίρᾳ τῆς πύριπάρωσσε· ἢ ποιήσεις αὐτῷ, ὃν ἔσπον ἐπονηρῶσατο ποιῆσαι τῷ πλησίον· ὅσον γὰρ ἐλαλήσῃ ἐπ' αὐτῷ, ἐφύλασσε τὸν ἀδελφὸν ἀπολαβὼν τὰ ὄντα τῷ κείνῳ· γίγγραται δὲ, ἥτις ὁ ἐκχέων αἷμα ἀνθρώπου, ἀντὶ τοῦ αἵματος αὐτοῦ ἐκχυθήσεται· καὶ ἔκαρεῖς τὸ αἷμα τὸ ἀναιτίον ἀπὸ τοῦ ἐκχυθῆναι ματῶν.

A tione judicaveritis, cognoscetis eum qui proximum suum per calumniam mendacis testimonii accusavit, & ostendetis eum esse calumniam, invidum, interfectorem, suis repugnantiis perturbantem, ut malitiosum, sermone inconstantem, didis suis contrarium, & oris sui verbis captum; fuerunt enim ei laqueus fortis labia sua, quem tu, postquam fallitas testimonii ejus convicta fuerit, judica rigide, & gladio ignis trade, facque ei quod ipse proximo tuo scelerate machinatus est, quantum enim in eo fuit, fratrem occidit, aures judicis occupando: scriptum enim est, qui sanguinem hominis effuderit, effundetur sanguis illius, & auferes a te sanguinem innocentem effusum sine causa.

Ὅπως χρὴ τὸς συκοφάντας τιμωρεῖσθαι.

Quomodo oporteat punire calumniatores.

Κ Ε Φ Α Λ. μ γ'.

C A P U T XLIII.

Ποιήσεις οὖν αὐτὸν ἀποσιωγῶν ὡς φονεῖα ἀδελφῶν· ἐπειτὴ χρόνον ὄψαντος ἐὰν λέγῃ μετανοεῖν, εὐβάσατε αὐτὸν νηστείας· καὶ μὴ πύριτα χειροδότησαντες αὐτὸν, προσδέξαθε, ἀσφαλίσαντες μὴ τι αὐτὸν· μή τινα ταραξῆ πάλιν· εἰ δὲ πάλιν ἐισέλθῃ ὁμοίως σαταῖζει ἢ παυόμενος τὸ ταρασσόν, καὶ κατακροτοῦν τὸν ἀδελφόν, ἐκ φιλονικίας μώμης ἰσθητῶν, ἐκβαλεῖτε αὐτὸν ὡς λοιμόν· ἵνα μὴ τὴν ἐκκλησίαν λυμαινῆται τὸ Θεῷ· ὁ τοῖσπε γὰρ πειραχῆς σιωπῆσθαι πόλεον· ἔσπε γὰρ καὶ ἰσθῆ μὴ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας, πειρασὸς καὶ ματαίος ταραχῆς, σπιδῶν, ὅσον τὸ ἐπ' αὐτῷ, τὸ σώμα τῷ Χριστῷ· εἰ γὰρ τινες ἴδῃ ἀνθρώπων μωμώμωνοι καὶ πειρασὶ τῆς σαρκῶν μέλη προσσητηθήματα ἔχοντες, ὅσον δακτύλος, ἢ ὑπερσάρκωματα, πειροκροτοῦσιν ἐφ' ἑαυτῶν ταῦτα διὰ τὴν ἀσπίδα, καὶ ἕδμεῖα προσκίνηται ἀσπίδα ἀπολαβόντος τὸ ἀνθρώπου ὄψα τὸ περνῆτε τὴν φυσικὴν ἀκοσμίαν, πῶσω μάλλον ὑμεῖς οἱ ποιῆτες, τῆς ἐκκλησίας ὑπαρχούσης σώματος ἀρτίου καὶ μελῶν ἰσθητῶν ἐπὶ Θεῷ πισθόντων ἐν φόβῳ κυρίου, καὶ ἀγαπῆ, ὅτιν ἀρεθῆ ἐν μέλος περισθόν, πονηρὰ φρονεῖ καὶ τῷ λοιπῷ σώματι ἀσπίδα ἐμποιοῦ καὶ χεμαζοῦ αὐτὸ ἑαυτῶν καὶ μαχῆ καὶ καταλαλιᾶ, παρῆον αὐτῷ φόβος· σπαραγματα· μώμης· καταλαλιᾶς· ἐγκληματα· ἀκαταστασίας· καὶ τὰ τοιαῦτα τῷ θεῷ βολῆς ἐμπερῆσθαι ἐκτελῶν, ὡσαν χεχειροστημῶς ὑπὸ τῷ θεῷ βολῆς σκυβαλιζέον τὴν ἐκκλησίαν ὄψα βλασφημιῶν καὶ πολλῆς ἀκαταστασίας καὶ ἰεῖδος καὶ διχοστασίας· ἔσπε ὃν δὲ πρὸν ἔξω τῆς ἐκκλησίας βληθεῖς ἀξίως ἀπετηθήθη τῆς τῷ κυρίῳ σιωπῆσθαι· καὶ μάλλον κεν κηκόσμηται ἢ τὸ κυρίῳ ἐκκλησία ἢ τὸ σώματι, ὅπε τὸ περισθόν ἐκείνη καὶ ἐαυτῆ ἀίκετον μέλος· διὸ ἀπὸ τοῦ κεν ἀβλασφημηθεῖς ἐστὶ καὶ ἀσκηβέλιος πονηρῶν ἀπαλλαγῆσα· δολίων· λοιδορῶν· ἀνημέρων· ἀποδοῖν· μισοκαλῶν· φιληθῶν· κροδοξῶν· ἀκατηλῶν· δοξοδόφων· ἔργον θεμῶν ὄψα σπείρειν, μάλλον δὲ ἀσασκοπιζέον τὴν τῷ κυρίῳ ἀρτία· ὅδ ὃν ὡ ἐπίσκοπε σπεδαζε αἷμα τῷ ὑπὸ σε κληρῶ ὄψα τῶν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, ὅτι λέγει κυρίως· ἐὰν πλάγιοι πορθεῖτε ἑσπε με, κατῶ ἑσπε ὑμᾶς πλάγιως πορθεῖσθε· καὶ ἀλλὰ χροῦ· μετὰ ὅσπε ὄψα τῶν καὶ μετὰ ἀθῶου ἀθῶος ἔσπε καὶ μετὰ σπεβλοῦ ὄψα τῶν ὄσπε

Itaque eicite eum ex ecclesia tanquam fratris interfectorem: deinde intervallo temporis interjecto, si dixerit penitere se, premitte eum jejuniis, ac postea per manus impositionem accipite, caventes tamen illi, ne quem iterum turbet. Quod si rursus ingressus, similiter seditionem & discordiam concitarit, neque desinat turbare, & convicia facere fratri, vituperationibus ex contentione nequiter studens, eicite eum tanquam pestilentem, ne ecclesiam Dei vitiet, & fœdet: qui enim hujusmodi est, turbas constat civitatibus, idemque tamen intra ecclesiam est, tamen quia ecclesiam dedecorat, supervacuum & inanis est, qui quidem quantum in se est, corpus Christi sordidat. Nam si nonnulli homines ita nati, ut quasdam partes corporis supervacaneas adherentes habeant, ut digitos, aut quasdam in carne eminentia, quæ dicuntur hyperfarcinata, hæc sibi propter turpitudinem amputant, neque est indicorum, opera artificis naturalem pulchritudinem recuperare; quanto magis decet hoc facere vos, pastores ecclesie, quæ est integrum corpus, constans ex membris sanis, quæ in Deum, in metu domini, & caritate credunt, cum aliquis instar membri supervacanei repertus fuerit, qui prava cogitet, & reliquum corpus deformet, tempestatesque in eo excitet, seditione & pugna, ac detractione exhibens ei metus, molestias, vituperationes, obtræctiones, criminationes, turbulentias, aut alia hujusmodi opera diaboli efficiens, tanquam a diabolo electus, ut ecclesiam maledicatis, & infamia, & multa seditione, contentione, discordia, vilem faciat & sordidam. Hic igitur ex ecclesia iterum eiecus, merito est abicillus a cœtu domini: atque ecclesia Dei magis nunc ornata fuerit, quam antea, cum erat in ea aliquod membrum supervacaneum, & ab ea alienum. Quocirca jam deinceps extra maledicta, & contemptum est liberata fraudulentis, conviciatoribus, inhumanis, proditoribus, a virtute averfis, voluptuariis, inanis gloriæ cupidis, impostoribus, & iis qui sapientes videri volunt, quorum officium est dissipere, quin potius dissipare agnos Christi. Stude igitur, episcope, una cum clericis tuis, ut verbum veritatis recte tractes, quia dominus ait, si oblique in me inceditis, & ego item in vos obliquus incedam, & alias,

2 Tim. 2. 17. 1 Cor. 12. cum

cum sancto sanctus eris, & cum innocentibus innocens eris, & cum perverso perverseris. Sancte igitur ambulate, ut laudem potius a domino reportetis, quam, si secus feceritis, vituperationem.

Quod debeat diaconus sublevare onus episcopi, & ea qua leviora sunt, corrigere.

CAPUT XLIV.

FA&igitur unius animi, & unius inter vos sententia, o episcopi, pacem inter vos mutuam habete, condolentes, & benevoli fratribus. Pascite populum diligenter, eodem sensu & mente docentes eos, qui sub vestra potestate sunt, ut concordent. & idipsum de re omni sentiant, ne sint in vobis schismata, sicut autem unum corpus, & unus spiritus; perfecti eadem mente, & eadem sententia secundum sanctionem domini. Ac diaconus quidem de re omni ad episcopum referat, ut Christus ad patrem. Verum quocumque potest, facta ab episcopo potestate, moderetur per se, sicut Christus potestatem creandi, & providendi a patre accepit: quae vero majora sunt, episcopus iudicet. Ceterum sit diaconus episcopi auris; & oculus, & item os, cor, & anima, ne episcopus sollicitudine multarum rerum, sed graviorum tantum urgeatur, sicut Iothor Moysen instruxit, & Moyses consilium ejus amplexus est.

Quod non conveniant Christianis controversae, & concertationes.

CAPUT XLV.

PULchra quidem Christiani hominis laus est, cum nemine litigare: sin autem aliquis opera, aut tentatione quapiam factum fuerit, ut incidat ei lis, det operam ut dirimatur, quamvis opus sit aliquid damni facere; & ne adeat ad iudicium Gentilium, immo ne patiamini, ut saeculares magistratus de causis vestris iudicent. Per eos enim diabolus studet, ut famulus Dei probum etiam excitet, quasi non habeatis vos quempiam sapientem, qui possit inter vos jus dicere, aut controversias dirimere.

Quod non oporteat fideles apud infideles litigare, nec aliquem ex eis vocare ad dicendum testimonium in Christianos.

CAPUT XLVI.

NE igitur disceptationes vestras Gentiles cognoscant, neque ad dicendum contra vos testimonium adhibeantur, neque ab eis iudicemini, neque quicquam eis debeatis, quod ad tributum & timorem pertineat. Quin potius reddite qua sunt Caesaris Caesaris, qua sunt Dei Deo, ut vestigal, aut censum, aut diaconum: sicut dominus nosse soluto statere, a molestia liberatus est. Elige igitur potius incommodum rerum tuarum, & studium pacis non solum cum fratribus, sed cum infidelibus: facta enim aliqua iactura bonorum externorum nullum damnum facies in his qua ad pietatem erga Deum pertinent, utpote pius Dei cultor, & secundum mandatum Christi vivens. Si vero fratres habuerint

Matth. 23. Rom. 13. Matth. 17.

Αὐτὸν πορεύεσθε, ἵνα μάλλον ἐπαίνου κατοικήσωσιν ὑμῖν τῶν κριτῶν, ἢ μισήσωσιν ἐκ τοῦ σώματος ὑμῶν.

Ὅτι χρὴ τὸν διάκονον ἐπισημαίνειν τὸ βάρος τῆς ἐπισκοπῆς, καὶ διδύμεν τὰ κωλύοντα.

ΚΕΦ Α Λ. μδ.

ΟΜόφρονες ἂν ὄντες ἀλλήλους ὡς ἐπίσκοποι, ἐπιμισητέ μετ' ἀλλήλων. συμπαθεῖς, φιλάδελφοι, μὴ ἀκεχεῖας ποιμαίνετε τὸν λαόν. ὁμοφρόνως διδάσκοντες τοὺς ὑφ' ὑμῶν ὁμογνωμονοῦν. καὶ τὸ αὐτὸ περὶ τῆς αὐτῆς δοξάζον, ὅπως μὴ ἢ ἐν ὑμῖν σχίσματα. ἢτε δὲ σῶμα καὶ ὁ πνεῦμα καθήκοντες ἕνα τὸ αὐτὸ νοεῖ, καὶ τῆ αὐτῆ γνώμῃ κατὰ τὴν κυριακὴν θέσιν. καὶ πάντα μὴ ὁ διάκονος τῷ ἐπισκόπῳ ἀναφέρειτο ὡς ὁ Χεῖρος τῷ πατρὶ. ἀλλ' ὅσα δὲ δύναται, ἀθωοῦτο δι' ἑαυτὸ λαθὼν παρὰ τῷ ἐπισκόπῳ τὸ ἔχοντα ὡς ὁ κέρας παρὰ τῷ πατρὶ τὸ δεικνύον, καὶ τὸ ἀπονοεῖν. τὰ δ' ὑπεροχὰ ὁ ἐπίσκοπος κείνῳ. πλὴν ἔσω ὁ διάκονος τῷ ἐπισκόπῳ ἀκοῆ καὶ ὀφθαλμῶν. καὶ σῶμα. καρδιά τε καὶ ψυχὴ. ἵνα μὴ ἢ τὰ πολλὰ μεμενῶν ὁ ἐπίσκοπος. ἀλλὰ μόνον τὰ κωλύοντα. ὡς περὶ καὶ ὁ Ἰωθὼρ τῷ Μωϋσῆϊ διετάξατο, καὶ ἀπέδιδθη αὐτῷ ἡ συμβουλίαι.

Ὅτι μὴ προσήκον Χριστιανοῖς ἀντιλογίας, καὶ διασπληκτισμοί.

ΚΕΦ Α Λ. με.

ΚΑλὸν μὴ εἶναι τῷ Χριστιανῷ ἐγκώμιον ἀπὸς μηδὲν ἔχειν πράγματα. εἰ δὲ ἐκ τῶν ἑσπερῶν γέρας ἢ πειρασμὸς ἐπισυμβῆ τινι πράγματι, σπουδαζέτω διαλύειν αὐτὸ, καὶ μὴ βλαβῆναι τι. καὶ μὴ ἐρχέσθω ἐπὶ κερτήριον ἔθνικόν. ἀλλὰ μὴ δὲ ἀπέχεσθαι κοσμικῶν ἀρχόντων κατὰ τῆς ὑμετέρας δικάζον. διὰ γὰρ αὐτῆς ὁ διάβολος ἐπιτιθεῖται τοῖς δούλοις τοῦ Θεοῦ, καὶ οἰκείως ἐπεχειρεῖ ὡς μὴ ἐχόντων ὑμῶν οὐκ ἔστι σοφὸν τὸν δυνάμεων μεταξὺ βραβεῦσαι τὸ δίκαιον. ἢ τὸς ἀντιλογίας διαλύσαι.

Ὅτι ἔ χρὴ τὸς πιστοὺς ἐπὶ τῆς ἀπίστων δικάζουσαι ἢ μὴ μὴ ἔξ αὐτῆς τινὰ καλεῖν εἰς μαρτυρίαν τῷ κατὰ Χριστιανῶν.

ΚΕΦ Α Λ. μς.

ΜΗ ἂν γινώσκέτωσαν τὴ ἔθνη τὰς ἀπὸς ἀλλήλους ὑμῶν διαφορὰς. μήτε κατ' ἑαυτῆς εἰς ἐμαρτυρίαν παραδέχεσθε τὸς ἀπίστους. μήτε κείνεσθε ἐπ' αὐτῆς. μήτε ὀφείλετε τι τῶν ἀπὸς σωτηρίαν ἢ φόβον. ἀλλὰ ἀποδοτε τῷ Καίσαρος Καίσαρι. καὶ τῷ Θεῷ τὸ Θεῷ. οἷον φόρον. ἢ κλίτον. ἢ δειράγμα. ὡς καὶ ὁ κέρας ἡμῶν δὲς τῶν σατῆρα, ἀπὸ πλάσθη πρᾶγματι. αἶψά ἂν μάλλον βλάπτεσθαι καὶ τὰ ἀπὸς ἐπιβίωσιν σπουδαζέτω. ἢ μόνον ἀπὸς τοῖς ἀδελφοῖς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸς τὸς ἀπίστους. βλαβεῖς γὰρ τῆς βιωτικῆς τε, καὶ ἀπὸς Θεοῦ ἢ ζῆμιωθῆσθαι, ἀπὸ Θεοῦ βῆς ἰσχυρῶν, καὶ κατὰ τὸ πλὴν Χεῖρ ἰδὼν. εἰ δὲ ἀδελφοὶ εἰς ἀλλήλους ἔχουσιν, ὁ μὴ ἴσχυιτο, αὐτοῦ τὸν νοεῖν ὀφείλετε οἱ ἀποσπῆσθαι, ὅτι οἱ πάντες ἔχ

αἱ ἀδελφὸν ἐν κυρίῳ ἔργον ἐπιπέσειν, ἀλλὰ μάλιν ἐχθρὸν καλέσειν· καὶ εἰς μὲν αὐτῷ ἐπιπέσειν ἡμεῖς, ἡμεῖς δὲ ἀντιμεροῦς, αὐτῷ δὲ πλεονέκτης· ὁ ἄνθρωπος ἀποστόμῳ ἐπιπέσειν· ἀποπέσειν· διὰ τὴν τῆς μετὰ ἀλλήλους τινῶν· εἴτα μετὰ ἀλλήλους ἀποπέσειν· καὶ ὅτι συμφρονίζομεθα ἐπιπέσειν ἡμῶν τὸ κριτικόν· χρὴ δὲ καὶ συγκαρῶν τὰ εἰς ἀλλήλους ἀδικήματα· οἱ τὸς κριτικῶν, ἀλλὰ τὸς ἔχοντες εἰς ἑαυτοὺς καὶ οὐκ ὁ κύριος ἀποπέσειν ἐμοῦ ἐρωτήσαντος αὐτῶν· ποσῶν ἀμαρτησῶν εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου, καὶ ἀποπέσειν αὐτῷ, ἕως ἐπιπέσειν· καὶ εἰπόντες, ἢ λέγωσιν, ἕως ἐπιπέσειν, ἀλλ' ἕως ἐβδομηκονταίκα ἐπιπέσειν· αὐτὸς γὰρ εἶπεν ὁ κύριος ἀληθῶς εἶναι αὐτοῦ μαθητὴς, καὶ μὴδὲ ἔχεν κατὰ μὴδενὸς πώποτε· οἷον ὀργῶν ἀμεῖζον· ἢ θυμὸν ἀνήμερον· ἢ ἐπιθυμίαν ἀδικῶν· ἢ μέσος ἀποπέσειν· τὸς ἄνθρωποις ἐπιπέσειν συμβιβάζετε εἰς φιλίαν· τὸς ἐχθροῖς εἰς ὁμόνοιαν· ὅτι λέγει κύριος· μακαριοὶ οἱ εἰρλωποιοὶ, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται.

Ὅτι χρὴ ἐν δευτέρῃ σαββάτῳ ποιῆσθαι τὰς δίκας.

Κ Ε Φ Α Λ. μ ζ.

Τὰ δικάσματα ἡμῶν γινέσθω δευτέρῃ σαββάτῳ, ὅπως εἰν ἀντιλογία τῇ ἀποφάσει ἡμῶν γίνονται, ἕως σαββάτου ἔχοντες ἀδειαν διυψηθῆτε ἐξ ἑαυτῶν ἀντιλογίαν, ἕως ἐπιπέσειν εἰς τὴν κυριακὴν τῶν διαφορῶν ἀπὸς ἀλλήλους· συμπάρευσαν δὲ τῶν δικαστηρίων καὶ οἱ διακονοὶ καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἀποπέσειν ἡμῶν κριτικῶν ὡς Θεὸς ἀνθρώποι μὴ δικαστῶν· παροργισμῶν ἔν ἑκατέρων τῶν ἀποπέσειν, καὶ οὐκ ὁ νόμος λέγει, γίνονται ἑκάτεροι ἐν μέσῳ τῶν κριτικῶν εἰν ἡ ἀντιλογία· καὶ ἀκούσαντες αὐτῶν, ὅπως ἀκούσαντες τὰς ψήφους, σπῆδαζοντες αὐτῶν φίλους ἀμφοτέρως ποιῆσαι ἀπὸ ἀποφάσεως τῆς τῆς ἐπισκόπου· ὁ πῶς μὴ ἐξέλθοι ἐπὶ γῆς χριστὸς κατὰ τὰ ἀμαρτησάντων· καὶ ὅτι καὶ ἐν τῶν δικαστηρίων σύμφωνον ἔχει καὶ συνίσταται τῆς δίκης τῶν χειρῶν τῶ Θεοῦ· εἶδε τινες ἐν βλασφημίαις τὰ μὴ καλῶς εἰπεῖν ἐν κυρίῳ ἐλέγχοντο ὑποτίκοντες, ὁμοίως ἀκούσαντες ἑκατέρων τῶν ἀποπέσειν τὰ τε κατηγορηθέντος, καὶ τὰ κατηγορηθέντος, ἀλλὰ μὴ ἀπολήψει, μὴ δὲ μονομεροῦς, ἀλλὰ μὴ δικαστῶν ὡς ὑπὲρ ζωῆς αἰωνίου, ἢ θανάτου δίδόντες ἀποφασίαν· δικασίως γὰρ, φησὶν ὁ Θεός, διώξει τὸ δίκαιον· ὁ γὰρ δικαίως τιμωρηθεὶς καὶ ἀφορεθεὶς παρ' ἡμῶν, αἰωνίου ζωῆς καὶ δόξης ἀπόβλητος γίνονται· καὶ παρ' ἀνθρώπων ὁμοίως ἀτιμῶν, καὶ παρὰ Θεοῦ καταδικῶν.

Ὅτι μὴ χρὴ ταυτὴν ἐπάγειν τιμωρίαν ἐπὶ πάντων πλημμελείας, ἀλλὰ διαφορῶν ἀπὸς τὸ διαφορῶν τὸ ἀμαρτησάντων.

Κ Ε Φ Α Λ. μ η.

Μὴ πάντες δὲ ἀμαρτίας τῶν αὐτῶν ποιῶσθε ἀποφασίαν· ἀλλ' ἕκαστος ἰδία μὴ πολλὰς φρονήσας κρίνοντες ἕκαστα τῶν πλημμελειῶν· ταῦτα συμπεραῖ καὶ τὰ μεγάλα· καὶ ἄλλως ἔργα, καὶ λόγους παλιν ἐπίπρωσιν καὶ ἀποπέσειν· ἢ λοιδορίας· ἢ ὑπολήψεις διαφορῶν· καὶ τὸς μὴ ὑποβληθεὶς μόναις ἀπειλαῖς· τὸς δὲ πε-

aliquid, alius adversus alium, quod Deus avertat, indidem intelligere debetis, qui propositi estis, quod qui hujusmodi sunt, non faciant opus fratrum in domino, sed potius hostiliter dissidentium. Atque alter quidem eorum reperietur lenis, equus ac filius lucis; alter vero immitis, contumax, oppressor. Qui igitur convictus fuerit, objurgetur, ejiciatur, & pœnas odii fraterni luat; deinde si eum peccati penituerit, recipiatur: atque ita castigati tribunal vestrum allevabunt. Oportet autem mutuo injurias condonare, non quidem iudices, sed eos ipsos qui inter se querelas habent, sicut dominus edixit, cum ego Petrus sic eum percontarer. *Quoties in Math. 18 me peccabit frater, & remittam ei, usque septies? & respondit, non dico tibi, usque septies, sed usque septuagies septies.* Sic enim vult dominus esse veros discipulos suos, nihilque eis esse alteri in alterum: non iram immoderatam, aut furorem implacabilem, aut cupiditatem iniquam, aut odium irreconciliabile. Eos itaque, qui iram habent, reconciliate in gratiam, eos qui inter se dissident, reducite in concordiam: ait enim dominus, *Beati Mat. 5. si pacifici quoniam filii Dei vocabuntur.*

Quod oporteat secunda feria causas judicare.

C A P U T XLVII.

Flant judicia vestra secunda feria, ut si fuerit discessum a sententia, possitis libere usque ad sabbatum sedare controversiam, & pacificare disceptantes in diem Dominicum. Assistant autem iudicio diaconi & presbyteri, qui citra acceptionem personarum tanquam homines Dei iuste iudicent. Cum igitur utraque persona sicut lex iubet, in iudicium venerit, stabit uterque disceptantium in medio iudicio, quibus auditis, ferre sancte & incorrupte suffragia, & date operam, ut antequam episcopus pronunciet, fiant amici, ne exeat episcopi sententia super terram contra eum qui deliquit: quia habet secum in tribunali Christum Dei filium iudicii comprobatores & cognitores. Si vero a quopiam de infamia non recte ambulandi in domino, arguantur, auditis similiter utriusque, & non ex opinione præjudicata, neque altero tantum audito, sed potius iuste tanquam de vita & morte sempiterna ferenda est sententia: *Iuste enim, inquit Deus, quod iustum est exequeris.* Qui enim iuste a vobis punitus est, & excommunicatus, idem a vita immortalis & gloria rejectus est, & apud iustos & pios homines inhonoratus, & inglorius, & apud eundem Deum damnatus.

Quod non sit eadem pœna irroganda in omni delicto, sed varia pro varietate peccantis.

C A P U T XLVIII.

NE de omni peccato idem iudicium pronuncietis, sed de unoquoque suum; singulis delictis, tum parvis, tum magnis multa prudentia iudicatis; aliter, inquam, facto sermone, item aliter proposito alio modo convicio, alio suspicione: atque etiam alios quidem solis minis, & terroribus subijcietis, alios

351

alios mulctationi largiendi pauperibus. rursus alios jejuniis comprimes: item alios ex ecclesia ejicies pro magnitudine & gravitate criminis, siquidem lex non omne delictum eodem supplicio puniebat, quinimmo alio atque alio commissa in Deum, in sacerdotem, in templum, in hostiam, aliter in regem, in ducem, in militem, in subditum, in equalem, aut in famulum, aut in possessionem, aut in jumentum, sive in pecus: rursus secus peccata in parentes, & propinquos: aliter peccata ex consulto, aliter non voluntaria; atque alios quidem morte puniebat vel cruci affigendo, vel lapidando, alios vero multa pecuniarum, vel verberibus, vel ratione. Ergo vos quoque diversa delicta diversis penis plectite, nequa injuria accidat, quae iram Dei provocet. Cujus enim injuriam iudicii eritis intermedii, ejus mercedem feretis; nam quo judicio judicatis. eo judicabimini.

Matth. 23.

Quales esse oporteat accusatores, & testes.

CAPUT XLIX.

Cum igitur in tribunali fedebitis, presentibus utrique personis, non enim appellabimus fratres, quoad pace facta se in gratiam recipiant, exquirite diligenter de istis: quis in judicio contendunt, ac primum de accusatore, an hunc primum accusaverit, an alium quempiam criminatus sit, aut non ex querela eorum inter se & inimicitia subiecta sit contentio, & crimen, & quae illius vita, ac quamvis talis existat, cui recta conscientia sit, non est tamen ei soli fides adhibenda, hoc enim iniquum est, & a lege alienum: immo habeat oportet alios testes, qui sint ei moribus similes, sicut ait lex, in ore duorum vel trium stabit omnium verbum. Sed cur diximus, inquirendum est & indagandum, quibus moribus esset accusator? nempe quia saepenumero evenire solet, ut duo, aut plures testimonium dicant in malo; & uno consensu mendacium defendant. Ut duo illis fenes Babylonii contra Susannam. Item duo illi filii sceleratorum in Samaria contra Nabuthem, & turba Judaeorum contra dominum Hierosolymis, & contra protomartyrem ejus Stephanum. Sint igitur testes manuetti, non iracundi, aequi, benevoli, temperati, continentis, non malitiosi, fideles, pii in Deum: horum enim testimonium, tum propter eorum mores firmum, & grave est, tum propter eorum vitam verum. Testimonium vero eorum, qui non fuerint tales, ne approbate, quamvis in testimonio contra quempiam dicto convenire videantur; Sic enim lex jubet, non eris cum multis in malitia, non vanam auditionem accipies, non consenties cum multitudine ad pervertendum jus. De reo etiam cognoscere oportet, quae vitae ejus consuetudo, quae ejus conversatio, an extra crimen, an justitiae, & pietatis studiosus, an benignus in viduas, & in pauperes, an hospitalis, & in fratres benevolus, an non lucri cupidus, non helluo, non dilapidator, & decoctor rerum, an temperans, & non luxuria diffuens, vel ebrius, & otio victitans, an commoveatur misericordia, sitque facilis ad tribuendum.

Deuter. 19.

Deut. 19.

1. Reg. 21. Matth. 26. Act. 6.

Exod. 23.

Αἰτίων χωρηταίς· ἄλλως δὲ νετέρας εἰσβώσεις, καὶ ἑτέρας ἀποδείξεις πρὸς τὸ μίγαδος τῷ ἐγκλήματι αὐτῷ. καὶ γὰρ καὶ ὁ νόμος ἢ παρὰς ἀμαρτηματος τῶν αὐτῶν ἐπιτίθει τιμωρίας· ἀλλὰ ἄλλως μὲν τὰ εἰς Θεὸν καὶ εἰς ἱερεῖα καὶ εἰς ἱερὸν καὶ εἰς ἱερεῖον· ἑτέρας τὰ εἰς βασιλείαν καὶ ἄρχοντα καὶ στρατιώτην καὶ ὑπῆκοον ὁμοτίμων· ἢ οἰκίτην· ἢ εἰς κτήμα· ἢ εἰς ἄλογον· καὶ πάλιν παρὰλληλα μὲν τὰ εἰς γονεῖς καὶ θυγατέρας· ἄλλως τὰ εἰς ἐξ ἑσόδου· καὶ τὰ ἀκυσίως ἑτέρας· καὶ τὴν θάνατον ἢ ὄψα σαυρας, ἢ τὸν διὰ λίθου, τὴν δὲ ζήμιαν, ἢ μάστιγας, ἢ τὸ ἐπὶ ὄμοια παθεῖν οἷς ἑδρασε· ἢ ἂν καὶ ἡμεῖς τῶν διαφόρων ἀμαρτημάτων διαφόρους ποιεῖ-

Β. Δε καὶ τὴν τιμωρίαν, ἵνα μή τις ἀδικία περιμεισῶσα κτήσει τὸν Θεὸν πρὸς ἀναγκάστην· ἢ γὰρ ἂν ἀδικῶν κρείσσων μισθῶται ἡμίονο, ταύτης καὶ τὴν ἀπὸ Θεοῦ λήψομε μισθόν· ὃ γὰρ κρίματι κρίνετε, κειθήσομε.

Οποῖος εἶναι χρὴ τὸν κατηγοροῦν, καὶ μάρτυρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΘ΄.

ΚΑθίστατες οὖν ἐπὶ τὸ κειθῆσον παρόντων ἐκατέρων τῶν ἀνθρώπων, ἢ γὰρ ἐρούμενοι ἀδελφῶν μέχρως ἢ ἑαυτῶν ἐν εἰρήνῃ ἀπολαύσασιν, ἐρωταῖτε ἀκριβῶς περὶ τῶν ἐνεχομένων καὶ ἀφῶτων περὶ τῶν κατηγορουμένων, εἰ ἄρα τὸν κατηγοροῦν· ἢ καὶ ἑτέροις τισὶν ἐγκλήματα κατῴνοχοι· καὶ εἰ μὴ ἐκ μίμψως αὐτῶν ἢ φιλονεικία καὶ τὸ ἐγκλημα ὑπόκειται· καὶ ὁποῖα τις ἢ ἀναστροφή αὐτῷ ὑπάρχει· καὶ τῶντος δὲ ὧν βιωμενίδης, μὴ πιστεύω μόνος· παράνομον γὰρ τὸ ταῦτον· ἀλλ' ἐχέτω καὶ ἑτέρος μάρτυρας ὁμοίως αὐτῷ τὸν ἕσπον· καθὼς ὁ νόμος λέγει· ἐπὶ σέματος δύο καὶ τῆσιν μαρτύρων σταθήσεται πᾶν ῥῆμα· διατί δὲ εἰπομεν τὸν ἕσπον αὐτῶν ἐπιζητεῖσθαι ὁποῖος τυγχάνει; ἐπειδὴ πολλὰκις ἐγγράφει καὶ τὸν δύο καὶ τὸν πλείονας ἐπὶ κακῶ μαρτυρῆσαι· καὶ συμφώνως ἀποσπῆσαι τὸ ψῆδον· ὡς τὸν δύο ἀπεσβυτέρως κατὰ Σωσάννης ἐν Βαβυλωνί· καὶ τὸν υἱὸς τῶν παρανόμων κατὰ τὸ Ναβυδαῖ ἐν Σαμαρείᾳ· καὶ τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων κατὰ τοῦ κυρίου ἐν Ἱερουσαλήμ· καὶ κατὰ Στεφάνου τὸν μαρτυροῦν αὐτῷ· ἔσωσαν ἂν οἱ μάρτυρες ἁγαίς· ἀόργητοι· ἐπιεικεῖς· ἀγαπητικοί· σώφρονες· ἐγκρατεῖς· ἀπόνηροι· πιστοί· θεοσεβεῖς· ἢ γὰρ τῶν τῶν μαρτυρία, καὶ διὰ τὸ ἕσπον αὐτῶν βεβαία καὶ διὰ τῆς ἀναστροφῆς αὐτῶν ἀληθῆς ὑπάρχει· τῶν δὲ μὴ ταῦτων μὴ παραδέχεσθε τῶν μαρτυρίαν, καὶ συμφωνεῖν δοκῶσιν ἐπὶ τῇ καταμαρτυρία· ἀφροσέταχτοι γὰρ ἐν τῷ νόμῳ, ἢ ἐσσημῶν πολλῶν ἐπὶ κακίᾳ· ἢ παραδέξῃ ἀκού ματαίαν· ἢ συγκαταθήσῃ μὲν πλῆθος ἐκκλίνει τὸ δίκαιον· ἐν μέρει δὲ καὶ τὸν κενόμῃον εἰδέναι ὀφείλετε, ὁποῖός τις τῆ τῶ βίᾳ σωτηρία καὶ ἀναστροφή· εἰς μαρτυρημῆτος τῶν βίων· εἰ ἀνεγκλήτος· εἰ ὁσότητι ἐγκλητικός· εἰ φιλόχρητος· καὶ φιλόξενος· καὶ φιλόπτωχος· καὶ φιλάδελφος· εἰ μὴ αἰχροκαρδής· καὶ μὴ βρώτης· καὶ χρηματολαίλαψ· εἰσώφρων· καὶ μὴ ἀσώτος· ἢ μέθυσος· ἢ ἀργυροφάγος· εἰ ἐσπλαγγχτος καὶ ἀμετῆδωτος.

Οτι

Ὅτι ἀρχαίτερα ἢ ἐκ ἀπορίων κακῶν μὴ ἐπι-
ποιεῖσθε τὰ δεύτερα.

*Quod contingat, ut ex prioribus peccatis, que
quis commisit, credatur commisisse secunda.*

Κ Ε Φ Α Λ. γ.

CAPUT L

Εἴ γὰρ αὐτῷ ἀποῦται ἔργα φαῦλα ἢ ἡ ἐκ
μέρους, ἀληθεῖς ἀνέκον κῆν ἐπιφερόμεναι αὐ-
τῷ κατηγορεῖται, εἰ μὴ ἀναυτῷ τὸ δίκαιον ἔχει σινα-
γωνιζόμενον· ἔρχεται γὰρ αὐτῷ ἡμαρτηθεῖσαι μὴ
ποπ, τότε δὲ τὸ ἐγκλήματος ἀδῶν ὑπάρχον· διὸ
ἀνεβῆς πρὸς τὴν πτωχὴν νήφοντες, ἀσφαλεῖς ἢ βε-
βαιῶς ποιεῖσθε τὰς ἀποφάσεις κατὰ τὸ ἐλεγχθεῖ-
σθε· ἢ ἐάν μὴ τὸν ἀπορῆμον συζητήσωμεν αὐτῷ,
ἢ ἀπορίαν τῆς ἐπισκοπῆς, ἢ ἡμαρτηθεῖσαι ὁμο-
λογῆ, ἀποδείξασθε αὐτῷ· μήτι δὲ τὸν συκοφάντην
ἀτιμώρητον ἔασθε, ἵνα μὴ ἢ ἐπερόντινα καλῶς
βιάντη βλασφημήσῃ· ἢ ἐπερόντινα ἀποβῆσθε τὰ
ὁμοία αὐτῷ δράσαι· μήτι μὲν τὸν ἐλεγχθεῖσθε ἀ-
νέβησον· ὅπως μὴ ἔτερος τῶν αὐτῶν ἐρχεῖσθε· ἔτε
γὰρ μάρτυς κακῶν ἀτιμώρητος ἔσαι· ἔθ' ὁ πλῆμ-
μιλῶν δίκης ἐκτός.

SI enim jam ex parte maleficia ejus ante-
cesserint, videbuntur vera crimina, que
nunc obijciuntur, nisi jus ei suffragetur: si-
quidem contingere potest, ut is aliquando de-
liquit, sit autem alienus ab hoc crimine.
Quocirca accurate, & vigilanter certa de his.
& gravia contra reum convictum pronunciat.
Quod si reus postquam ex ecclesia ejectus fuerit,
veniam petierit, seque supplex ad pedes epi-
scopi proieceroit, & peccasse fateatur, recipite
eum. Neque vero calumniatorem impunitum
dimittis, ne quempiam recte viventem insa-
met; aut alium exemplo suo ad eisdem cal-
umniam inferendam invitet, & commoveat:
neque rursus reum convictum sine animad-
versione contumeliosa relinquatis: ne alius
eisdem delictis implicetur: *Neque enim, in-
quit, testis malus impunitus abit, neque qui
deliquit, erit inultus.*

Ὅτι οὐ χρὴ μονομερεῖς τὰς κρίσεις
ποιεῖσθαι.

*Quod non oporteat pronunciare judicia, altera
tantum parte audita.*

Κ Ε Φ Α Λ. ν.α.

CAPUT LI

Εἴ πομπῶν δὲ ὅτι τὰς κρίσεις ἢ δίκαιον μονομε-
ρεῖς ποιεῖσθαι· εἰ γὰρ τὸ εὖδὸς ἀπορῆμον ἀ-
κροῖσθε μὴ παρόντος τῆ ἐτέρου μηδὲ ἀπολογησαμένου
ἀπὸς τὸ ἐπιφερόμενον ἐγκλημα, ἀπορῆμον ἔχοντα
ἢ ἡφον κατικεῖσθαι, εὐχοί τῆς ἀναίρεσθαι ἢ
συμμετρηταί τῆ συκοφάντη παρὰ Θεῷ ἀρεθῶσε-
θε τῷ δικαίῳ κριτῇ· ὡς γὰρ ὁ κρατῆρ κέρου
κινῶς, ἔτις ὁ ἀπορῆμον ἀλλοτῆρας κρίσεις. εἰ δὲ
μμηται ἡμῶς ἔθ' ἐν Βαβυλωνί ἀπορῆμον, ἢ
οἱ τινες κατικεῖσθαι τῆς Σωσάννης ἀδίκως κα-
τεδίκασαν αὐτῷ εἰς θάνατον, εὐχοί τῆς ἐκείνων κρί-
σεις ἢ κατεδίκασε ἡμῶς ὅτι τῷ μὴ Σωσάννην ὁ
κίερος ὄξ' τῷ Δανιῆλ ἔρρησάτο ἐκ χειρὸς παρανο-
μῶν, τῆς δὲ εὐχοίς τῶ ἀίματος αὐτῶ ἀπορῆμον
ἐν κρι κατεδίκασαν· ἡμῶς δὲ δὲ αὐτῷ ἀνείδησε
λέγων, ἔτις μωροὶ οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ· ἐκ ἀνακρίνα-
τες, ἔθ' τὸ σαφῆς ἐπιγινώσκοντες κατεκρίνατε θυγατέρα
Ἰσραὴλ· ἀνασπῆσατε ἔν ἐἰς τὸ κριτῆριον· ψαδῆ
γὰρ οὐ κατικεῖσθαι αὐτῆς.

Diximus vero non esse æquum, altera
tantum parte audita, judicare; etenim
si alterum audiatis, cum alter abest, & cum
nihil ad illatum crimen responderit, senten-
tiam de damnatione ejus temerarie tuleritis,
rei de cæde illius, & eadem cum illo calum-
niate mensura commensuri esse, apud Deum
judicem justum reperiemini: ut enim qui tenet
caudam canis, sic qui præest alieno iudicio.
Si vero senes illos, qui Babylone dictis con-
tra Susannam testimoniis eam ad mortem da-
mnarunt, imitemini, iudicium, quod de eis
factum est, & eorum condemnationem sub-
bitis. Quoniam quidem Susannam dominus
per Daniele e manibus sceleratorum eru-
puit: Senes autem sanguinis Susannæ reos
ad ignem damnavit, ac vobis etiam per Da-
nielis personam exprobravit, dicens, sic fatui
filii Israel, qui neque habita quæstione, neque
cognita veritate filiam Israel condemnastis? Re-
vertimini ad iudicium, falsum enim testi-
monium contra eam dicentis.

Παράδειγμα τῶ δικαίῳ κρίματος ἢ ἔθ' ἐξῶθεν δι-
κασθῶν περὶ τῶ ἀπορῆμον ἀσφάλεια.

*Exemplum justii iudicii, & cautio Gentilium in
pronunciandis sententiis.*

Κ Ε Φ Α Λ. ν.β.

CAPUT LI.

Εἴσαδε δὲ ἢ τὴ κοσμικῶ δίκαιη· ἔν τῇ
ἐξῆς οὐδὲν ἀπορῆμον ἀπορῆμον· μορῶς
φαρμακῶν· τυμβωρῶν· ληστῶν, ἢ τὰς ἀνακρίσει
αὐτῶ λαβόντες οἱ ἡγῶνται ὑπὸ τῶ ἀπορῆμον,
λέγων τῷ κακῶν, εἰ τῷ τῷ ἔτις ἔχει· κακῶν
συγκαταθεμένων, ἐκ ἀδῶν ἐπὶ τῷ κόλασιν αὐτῶ
ἐκπέπασον, ἀλλὰ πλείον ἡμῶς ποιοῦσθε αὐ-
τῷ τῷ ἐξῆσιν μὴ συμβαλεῖς πολλῶ, ἢ παρα-
πέπασμας μέσ· τελευτῶν ὅρον ἢ ἡφον θά-
νατον ὁ μέλλων ἐκφέρειν κατ' αὐτῷ, ἀπὸς τῶ ἡλιον
ἐκπῆρας τὰς χεῖρας, ὄξ' ἡμαρτηθεῖται· ἀδῶς ὑπάρ-
Concil. General. Tom. I

Einde contemplamini judicia secularia,
quorum potestate videmus trahi parricidas,
adulteros, veneficos, sepulcrorum vio-
latores latrones. Hi enim statim, ut ab iis,
qui reos in iudicio sistunt, quæstiones de eis
habitas acceperunt, quærun ex malefico ip-
so, an ita se res habeat; ille vero si ait,
non statim mittitur ad supplicium, immo
pluribus diebus cum multa deliberatione ac
consultatione, & interjecto velo, inquiritur
in eum. Postremo, qui suffragium de capite
contra eum laturus est, sublatiis manibus so-
lem testatur. innocentem se esse, ac mundum
Z a fat-

a sanguine hominis illius. Itaque isti quam-
vis Gentiles, qui neque Deum noverunt, ne-
que seimur vindicari a Deo eos, qui innocen-
ter condemnati sunt; tamen cavent.

ἄχεν τῷ αἵματι τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ τοὶ ὅτι ἐθνή-
ται, καὶ ἡ γνώσκοντες θεότητα, ἢ τὴν εἰς αὐτοὺς
ἀπὸ Θεοῦ ἀμύμων ὑπὲρ ἧβ' ἀναγιγνώσκοντες κατακελευσ-
των, ἀποφύγουσιν.

Quod non oporteat, ut fideles habeant ad-
versum se aliquid.

Ὅτι μὴ χρεὶ κατ' ἀλλήλων ἔχεν τοὺς
πίστεις.

CAPUT LIII.

Κ Ε Φ Α Λ. νγ'.

VOS vero qui scitis, quis noster Deus
sit, & qualia ejus judicia, quomodo
poteritis iudicium vestrum per violentiam,
& impetum pronuntiare, cum illico illud pa-
teat Deo? quod quidem si iustum sit, iuste
& nunc, & in futuro remunerandi finis: sin
vero iniustum, rursus parem mercedem re-
portaturi: ergo consilium vobis fratres datus,
ut studeatis meritam laudem potius a Deo
ferre, quam vituperationem: laus namque
Dei est hominibus vita immortalis, ut con-
tra vituperatio, sempiterna mors. Quocirca
estote aequi iudices, pacifici, ira vacui. Qui
enim temere fratri suo irascitur, reus erit iu-
dicii. Quod si alicujus opera in aliquem iraci-
tiam contingat, ne occidat sol super iracundiam
vestram: irascimini enim, inquit David, &
nolite peccare: sicut cito reconciliatio pacis;
ne ira residens efficiatur injuriæ recordatio,
& peccatum pariat. Anima enim, inquit Sa-
lomon, memores injuriarum in mortem. Ait
præterea dominus Jesus Christus in evangelio,
si offeris munus tuum ad altare, & ibi recor-
datus fueris quod frater tuus habet aliquid ad-
versum te, relinque ibi munus tuum ante al-
tare, & vade prius reconciliari fratri tuo, &
tunc venies offer manus tuam. Munus vero
Deo cuiusque precatio, & gratiarum actio.
Si igitur habes aliquid adversum fratrem tuum,
aut ipse habet aliquid adversum te, neque
precationes quidem tuæ, neque gratiarum
actiones, quia subest ira, exaudientur. Opor-
et autem, fratres, assidue precari, sed quin-
quam eos, qui cum fratribus inimicitias, &
simultates irate, & iniuste exercent, Deus
non exaudit, quamvis ter in hora preces ad-
habeant; ideo tollenda est omnis inimici-
tia & exiguas animi, ut possimus puro &
mundo corde precari. Atqui vel inimicos
præcipit nobis dominus diligere, non autem
amicos odio habere; & legislator ait: Ne
odieris omnem hominem, ne habeas odio fra-
trem tuum in corde tuo: arguendo argues fra-
trem tuum, & ne suscipias peccatum propter
ipsum. Non habebis odio Ægyptium, quia adve-
na fuisti apud eum. Non habebis odio Idu-
mæum, quoniam frater tuus est: & David
ait, si reddidi retribuendis tibi malis. Quar-
te si Christianus esse vis, sequere legem do-
mini, dissolve omne vinculum iniquitatis, in
te enim potuit dominus potestatem remit-
tendi peccata in te commissa usque septua-
gelines septem; hoc est, quadringenta nona-
ginta. Quoties ergo fratri tuo delicta remi-
sisti, ut nolis etiam nunc eidem remitte-
re? Cum tamen Zachariam audias, qui ait,
unusquisque malum proximi sui non reperiet in
cordibus vestris. At tu injuriæ negor es, &
inimicitiam retines, in iudicium venis, &
iracundiam observas, & precibus tuis obli-
vis. Quod si fratri tuo repercisti remissis
quadringentis nonaginta peccatis, fac pro-

Matth. 5.
Ephes. 4.
Psalm. 4.
Matth. 5.
Levit. 19.
Deut. 23.
Psalm. 7.
Isa. 58.
Zach. 8.

ΥΜΕΙΣ δὲ γνώσκοντες τίς ὁ Θεὸς ἡμῶν καὶ ὅποια
τὰ κρίματα αὐτοῦ, πῶς ἂν κατ' ἐπιφάνειαν διω-
σθεθε τοὶ ἀποφασίσαντες ὅτι τῆς κρίσεως ὑμῶν παρα-
χρημα γνώσκοντες Θεοῦ; καὶ εἰ μὴ δικαίως
ἐκρίνατε, δικαίως ἀμοιβῶν καταξιώθησεθε καὶ νῦν
καὶ εἰς αὐτοὺς· εἰ δὲ ἀδικῶς, πάλιν ἡβ' ὁμοίων τὸ-
ξεθε· ἡμεῖς μὲν αὐτῶ ἀδελφοὶ συμβουλεύομεν ὑμῶν
μᾶλλον ἐπινοῶν ἀξιοῦναι παρὰ Θεοῦ ἢ ψόγων·
ὅτι Θεὸς ἰκανὸς ζωῆς αἰώνιος ἀνθρώποις, ὡσπερ καὶ
ὁ ψόγος θανάτου αἰδίου· διὸ γίνεθε δίκαιοι κρι-
ταὶ· εἰρηνιστοὶ· ἀόργητοι· ὁ ὀργίζομενος γὰρ
τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκὴ εὐχόσιν εἶναι τῇ κρίσει· εἰ
δὲ ἡ συμβῆθ' ἐπιφάνειας τινος ὀργισθῆναι ὑμᾶς κα-
τὰ τινος, ἢ ἡλίος μὴ ἐπιδύεται ἐπὶ τῇ ὀργῇ ὑμῶν· ὀρ-
γίζεθε γὰρ φησὶν ὁ Δαβὶδ, καὶ μὴ ἀμαρτανεῖτε· τα-
πει, ταπεινῶς ὀφθαλμοῦσθε, ὅπως ἢ μὴ ἐπιμόνος ὀρ-
γῆ μνηστικαὶ ἀρχήσῃ, καὶ ἀμαρτανία ἀπεργασθῆται·
ψυχὰι γὰρ μνηστικῶν εἰς θάνατον, φησὶν ὁ Σολο-
μῶν· λέγει δὲ ὁ κύριος ὑμῶν καὶ σωτὴρ Ἰησοῦς ὁ Χρι-
στὸς ἐν ματθαίουσιν· εἰν ἀποσφάρις τὸ δῶρον σου ἐπὶ
τῷ θυσιᾶσθελον, καὶ ἐκεῖ μνησθῆς ὅτι ὁ ἀδελφός σου
ἔχει τι κατὰ σὺ, ἀφες εἰκὴ τὸ δῶρόν σου ἐμπροσθε τῷ
θυσιᾶσθελον· καὶ ἔκογε ἀφῶτον διαλλαγήθῃ τῷ ἀδελφῷ
σου· καὶ τότε ἐλθὼν ἀποσφάρις τὸ δῶρόν σου· δῶρόν δὲ εἶναι
Θεοῦ ἢ χάρις ἀποσφάρις καὶ ἀχαριστία· εἰν ἂν ἔχῃς τι
κατὰ τὸ ἀδελφόν σου, ἢ αὐτὸς ἔχῃ τι κατὰ σὺ, ἕτεροι ἀποσ-
φάρις σου εἰσακωθήσονται, ὅτε αἱ ἀχαρισταὶ ἀποσ-
φάρις ἔσονται, δια τὴν ὑποκειμενὴν ὀργὴν· χρηθεὶ συ-
νεχῶς ἀποσφάρις ὑμᾶς ἀδελφοὶ· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡβ' ἡ
ὀργαὶς ἀδικῶς ἐχθρανοῦσιν ἀδελφοὺς ὁ Θεὸς ἕτεροι ἀποσ-
φάρις, καὶ εἰν τρις τῆς ὥρας ἀποσφάρις, χρηθὲ διαλλέον
πᾶσαν ἐχθραν καὶ μικροψυχίαν, ἵνα διωκόμεθα ἀποσ-
φάρις κατὰ τὴν καρδίαν καὶ ἀρῶν· καὶ τὸ γὰρ καὶ
ἐχθρὸς ὁ κύριος ἀρχαῖν ἀποσφάρις τῆς ἐχθρῆς τῶν φί-
λων μισθῶν· καὶ ὁ νομοθέτης φησὶν· ἡ μισθῶσις ἀν-
θρώπων· ἡ μισθῶσις τῶν ἀδελφῶν σου τῇ διανοίᾳ σου·
ἐλεγμὸν ἐλεγξῆς τὸν ἀδελφόν σου· καὶ ἡ λήψῃ δὲ αὐτῶν
ἀμαρτανία· ἡ μισθῶσις Αἰγύπτιοι, ὅτι ἀπαροῖκος τῶν
παρ' αὐτῶν· ἡ μισθῶσις Ἰδουμαῖον, ὅτι ἀδελφός σου εἶναι,
καὶ ὁ Δαβὶδ λέγει· εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς ἀντιποδιδόσιν
μοι κακά· ὅθεν εἰ Χριστιανὸς θελῶν εἶναι, ἔσκαλοῦ-
θει τὸ κύριον νόμον· ἵνα πάντῃ στυδισμὸν ἀδικίας·
ἐπὶ σοὶ γὰρ ὁ κύριος ἐξῆσταν ἐθροαφισαὶ ἀμαρτανίας
τῷ ἀδελφῷ τῶν εἰς σὺ ὀργισίας, εἰς ἐβδωμητοντικῶν
ἐπὶ· ταπει, πῆρασις ἀποσφάρις ἀποσφάρις
ἐπὶ τῷ ἀφῆκας τῷ ἀδελφῷ σου, ἵνα μὴ θελήσῃς αὐ-
τῷ ἀφῆκας καὶ νῦν; καὶ τοὶ ἀδικῶς τὸ ἱερῆμα λέγον-
τος· ὅτι ἕτεροι τῶν κακῶν τῶν πλησίων αὐτοῦ μὴ λο-
γίζεθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν· σὺ δὲ μνηστικαὶς,
καὶ πτωτρεῖς ἐχθραν καὶ ἐπὶ κρίσιν ἐρχῆ καὶ μιλῶν
ἐφορᾷ, καὶ ἡ ἀποσφάρις σου ἐμποδίζεσται· ἀλλ' εἰ καὶ
τὰ πῆρασις ἀποσφάρις ἀφῆκας τῷ ἀδελφῷ σου,
πλειόσασιν τῶν ἀόργησταν ἐπὶ πλείον εἰς ἀγα-
θῶν-

Ἐπισημαίνω δὲ ἰαυτῶν· ἡρὶ ἐκείνος μὴ πωρῆ, ἀλλὰ πρὸς τὸν Θεὸν σπουδαζέτω ἀφικέσθαι τῶν πηλοσίων, ὅπως γρή υἱὸς τοῦ πατρὸς σου τοῦ ἐν ἡρανοῖς, καὶ προσελχόμενος ὑπεκαθῆ ὡς φίλος Θεοῦ.

Propter teipsum, ut magis adhuc audita ira vacuitas affluat in benignitatem: & si ille non facit, at stude tu propter Deum, ut fratri ignoscas, ut sis filius patris tui, qui in caelis est, & ut audiaris tanquam amicus Dei, cum facis precationem.

Ὅτι χρὴ τοὺς ἐπισκόπους τὴν περὶ εἰρήνης διὰ τὸ διακονοῦν ἐπιμνησθῆσθαι τῷ λαῷ.

Quod oporteat, ut episcopi populum de pace per diaconum admoneant.

Κ Ε Φ Α Λ. νδ.

C A P U T L I V.

Διὰ τὴν τῶν ἐπισκόπων μελλόντων ἰμῶν εἰς προσελχόμενους ἀπαντᾶν μετὰ τῶν ἀναγνοσῶν καὶ τῶν ψαλμῶν, καὶ τῶν ἐπι τῶν γραφαῖς διδασκαλίαν, ὁ διάκονος εἰσὺς πηλοσίων ἡμῶν μὴ ὑψηλῆς φωνῆς λαλέτω, μή τις κατὰ τινος· μή τις ἐν ἐπισημαίνῃ· ἵνα ἰδὼν ἡρεθῆ τὴν ἀντιλογία, συνειδήσει κραιώσῃ, δεηθῶσι τὸν Θεόν, καὶ διαλλαγῶσι τοῖς ἀδελφοῖς. εἰ γὰρ τὸς ἐν οἰκίᾳ τινος εἰσερχόμενος πρὸ πάντων δεῖ λέγειν, εἰρήνη τῷ οἴκῳ τῷ, ὡς υἱὸς εἰρήνης εἰρηλίῳ χαρισμοῦ τοῖς ἀξίως καθὼς γέγραπται τοῖς ἰγγύς καὶ τοῖς μακρὰν, ὡς ἰγνοκίεως ὅπως αὐτῶ, πολὺ μᾶλλον τὸς ἐν ἐκκλησίᾳ Θεοῦ εἰσερχόμενος χρὴ πρὸ πάντων ἐπιφθεῖται τῷ τῷ Θεῷ εἰρηλίῳ· εἰ δὲ ἄλλοις ταύτῳ ἐπιφθεῖται, πολὺ μᾶλλον αὐτῆς ἐπιφθεῖται ὡς περὶ φωτὸς· ὁ γὰρ μὴ ἔχων αὐτῷ ἐν ἰαυτῷ, ἐκ ἐστίν, ἀξιοπιστός, ἀλλοις αὐτῷ χαριζέσθαι· διὸ πρὸ πάντων χρὴ εἰς ἰαυτῶν εἰρηλίῳ αὐτῶν· ὁ γὰρ μὴ πρὸς ἰαυτῶν εἰρηλίῳ, ἢ δ' ἂν πρὸς ἄλλον διαμαχεσθῆσθαι· ἀλλ' εἰς αἰ εἰρηλίῳ· φιλικός· συναγῶν τὰ τὰ κρείσσον· καὶ σωεργός αὐτῶ γεννώμενος πρὸς τὸ πλεονάσαι αὐτῶ τὸς σωζομένους ἐν ὁμοιοῖα. οἱ γὰρ ἐπισκοπῶντες, ἔχθρας καὶ μάχας ἀντιλογίας καὶ κρίσεις, πονηροὶ καὶ τῷ Θεῷ ἀλλοτρεῖα τυγχάνουσιν.

Idcirco, episcopi, cum eundum vobis erit ad orationem, post lectionem, & cantum psalmorum, ac post doctrinam de scripturis, dicat diaconus ex loco vobis vicino voce magna, nemo contra aliquem, nemo cum simulatione: ut si in nonnullis controversia reperitur, conscientia percussis precentur dominum, ut fratri reconcilientur. Etenim si qui ingrediuntur cujuspiam domum, primum dicere debent, Pax huic domui, tanquam filii pacis pacem dignis tribuentes, sicut scriptum est, iis, qui prope, & iis, qui longe, quos novit dominos suos esse, multo magis qui in ecclesiam Dei ingrediuntur, in primis pacem Dei precari debent; qui vero hanc aliis precatur, multo magis curare debet, ut idem intra eam tanquam filius lucis habitet. Qui enim in se non habet pacem, non est fidei & auctoritatis dignus ad tribuendum eam aliis. Quocirca primum oportet ipsum esse secum in pace. Qui enim secum non dissidet, neque cum alio pugnabit; quin potius erit studiosus pacis, benevolus, colligens ea quae domini sunt, adiutorque ejus ad augendum numerum eorum, qui idem sentiendo salvi fiunt. Qui enim inimicitias, pugnas, controversias, & lites excogitant, improbi sunt, & a Deo alieni.

Ἀκαταξίαν διαφόρα προνοίας· καὶ ὅπως ἐξ ἀρχῆς καθ' ἐκάστῳ γενεᾷ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς εἰς μετάνοιαν πάντας.

Reconsetur variis providentia Dei, & quemadmodum singulae generationes a principio ad penitentiam vocavit.

Κ Ε Φ Α Λ. νε.

D C A P U T L V.

Ὁ γὰρ Θεὸς, Θεὸς ὠφέλιμος, ἀπ' ἀρχῆς ἐκάλεσε ἡμεῶν ἐπὶ μετάνοιαν καλεῖ διὰ τῶν δικαίων καὶ τῶν ἀποσπῆδων· καὶ τὸς μετὰ τὸ κατακλυδισμόν, διὰ τὸ Ἀβελ καὶ Σηθ, καὶ Σηθ, ἐπὶ δὲ Ἐνώχ, καὶ τὸς μετὰ τὸς Ἐνώχ ἐσωφρονίζε. τὸς δὲ ἐν τῷ κατακλυσμῷ, διὰ τὸ Νῶε· τὸς ἐν Σοδόμοις, διὰ τὸ φιλοξένου Λώτ· τὸς μὲν τὸν κατακλυσμόν, διὰ Μελχισεδέκ· καὶ τῶν πατριαρχῶν· καὶ τὸ θεοφίλου Γάβ· τὸς ἐν Αἰγύπτῳ, διὰ Μωσέως· τὸς Ἰσραηλίτας δι' αὐτῶν καὶ Ἰησοῦ καὶ Χαλίβ καὶ Φινέε καὶ τῶν λοιπῶν· τὸς μὲν νόμον, δι' ἀγγέλων καὶ ἀποσπῆδων· τὸς αὐτῶν, διὰ τῆς ἰδίας ἐπισημαίνσεως τῆς ἐκ παρθένου ἡσυχίας· τὸς πρὸ μικρῶ τῆς ἀναδείξεως αὐτῶ τῆς σωματικῆς, διὰ Ἰωάννη τὸν προδρομῶν· τὸς δ' αὐτῶν, διὰ τὸ αὐτῶ καὶ μὴ τῶν γένεσιν αὐτῶ λέγων· μετάνοιαν· ἵνα γινῆ γὰρ ἡ βασιλεία τοῦ ἡρανοῦ· τὸς μὲν τὸ παθῶν αὐτῶ δι' ἡμῶν τῶν δώδεκα καὶ τὸ τῆς ἐκλογῆς σκῆδος Παύλου· ἡμεῖς οὐκ οἱ καταξιώθησθαι εἶναι μάρτυρες τῆς παρουσίας αὐτοῦ σὺν Ἰακώβῳ τῷ τῶ κρείσσον ἀδελφῷ, καὶ ἑτέροις ἑβδομήκοντι· δι' ὁ μαθηταῖς, καὶ τῆς ἐπὶ διακονίας αὐτοῦ ἐκ σωματῶ τῶ κρείσσον ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡλέσασθαι, Concil. General. Tom. I.

Deus enim, misericordia Deus, a principio singulas generationes ad penitentiam per justos, & prophetas vocat, & alios quidem ante diluvium corrigebat per Abel, Sem, Seth, item per Enos, & Enoch translatum, alios vero rursus in ipso diluvio per Noe: Sodomitae per hospitalem illum Lot: post diluvium per Melchisedech, & Patriarchas, & per Job, quem habuit Deus carissimum: eos qui in Aegypto erant, per Moysen: Israelitas per ipsum Moysen, & per Jesum, ac Caleph, & Phineem, & reliquos: Post legem per angelos, & prophetas, & eisdem per adventum suum in carne ex virgine sumpta; alios paulo antequam esset oculus, per Joannem praecursorem: eisdem vero etiam per eundem, & post ortum suum, cum aiebat, agite penitentiam, appropinquavit enim regnum caelorum: post passionem suam vocat per nos duodecim, & per Paulum vas electionis. Nos igitur, quos voluit testes esse adventus sui una cum Jacobo fratre domini, & aliis septuaginta duobus discipulis, ac septem diaconis suis, audivimus ex ore domini nostri Jesu Christi, & optime

359

Rom. 12.

me edocti, dicimus quanam sit voluntas Dei...

Quod voluntas Dei sit, ut omnes homines in religione pia consentiant...

CAPUT LVI

Matth. 6

Rom. 12.

Matth. 23

Rom. 11

Matth. 23

HOc enim est quod dominus docuit, ut cum precationem facimus, patri eius dicamus, fiat voluntas tua, sicut in celo & in terra...

Descriptio ecclesie & eius, quid unusquisque in eam debeat curare...

CAPUT LVII

TU vero, episcopo, sistantus, omni nota carens, non percussor, non iracundus, non fastuosus...

καὶ ἀκευβώς εἰδοῦς λόγον, τί ἐστὶ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ...

Ὅτι θέλημα Θεοῦ ὁμόφρονος εἶναι τὸς ἀνθρώπους...

Κ Ε Φ Α Λ. 15

ΤΟῦτο γὰρ ἐστὶν ὃ εἰδίδασκεν ἡμᾶς ὁ κύριος... ἡμεῖς δὲ οἱ λαϊκοὶ ἐπιμελούμεθα...

Διακρίτως ἐκκλησίας καὶ κλήρου καὶ τί ἕκαστος ἐπιτελεῖν ὀφείλει...

E

Κ Ε Φ Α Λ. 16

ΣΤὸ ἐπίσκοπος ἐσοῦσθε ἅγιος ἄμωμος, μὴ πλεθής, μὴ ὀργίλος, μὴ ἀπληθής...

οἱ τῶν ἀδελφῶν, καθάπερ ἐπιβάται μὲν πλοῖα ἐπιμελείας ἔσμεν ὁ οἶκος ἕως ἐπιμελείας, κατ' ἀνατολὰς τετραμήσιος· ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν τὴν παροφθαλμίαν ἀνατολῶν, ὅτις ἐστὶν ἐπιμελῶν δὲ μέσος ὁ τῶν ἐπισκόπων θρόνος, παρ' ἑκάτερα δὲ αὐτῶν κατεξέσθαι τὸ πρεσβυτεῖον, καὶ οἱ διάκονοι παρεξέσθαι τὴν ἀσθεῖαν τῆς πλείονος ἐσθῆτος, εἰ καὶ καθ' ἑαυτοὺς καὶ ταχέως πρόνοια δὲ τῶν εἰς τὸ ἕτερον μέρος οἱ λαῖκοι κατεξέσθαι μὲν πάσης ἡσυχίας καὶ ἀταξίας· καὶ αἱ γυναῖκες κενώσασθαι, ὡς αὐταὶ καθεξέσθαι ἐξ ἑσθῆτος σιωπῆς ἀγνοίας· μέσος δ' ὁ ἀναγνώστης ἐφ' ὑψηλῶν ἐσθῆτος· ἀναγνώσκει τὴν Μωσέως Ἐπιτομὴν τῆς Νουμῆ· τὴν τῆς κλειψῆς καὶ τῆς βασιλευδῶν τῆς παραλειπομένης καὶ τῆς ἐκπνοῆς· ἄλλοι τῶν τῶν Ἰωβ καὶ τῶν Σολομῶνος· καὶ τῶν ἑκαὶ δεκά προφητῶν· ἀνα δύο δὲ ἡχομένον ἀναγνώσκει τὸν ἑαυτοῦ Δαβὶδ ψαλλέτω ὕμνος· καὶ ὁ λαὸς τὸ ἀκροῖ ἰχία ἐσοψαλλέτω· μετὰ τὸ αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἀντιμετρίας ἀναγνώσκει ἑσθῆτος· καὶ ἐπιστολαὶ Παύλου τῶν σιμερῶν ἡμῶν ὡς ἐπέσειλε ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς καθ' ἐφημερίαν τῶν ἁγίων πνεύματος· Ἐμὲ πρῶτον τὸν διάκονοι τὸ πρεσβυτεῖον ἀναγνώσκει τὴν ἀσθῆτος· Ἐμὲ πρῶτον τὸν ἀρχιεπίσκοπος, καὶ Ἰωάννης παρεδώκαμεν ὑμῖν· Ἐμὲ οἱ σιμερῶν Παύλου παρεληφότες κατέλειψαν ὑμῖν Λεκάς καὶ Μάρκος· καὶ ὅτι ἀναγνώσκει τὸν ἀσθῆτος, πάντες οἱ πρεσβύτεροι, καὶ οἱ διάκονοι, καὶ πᾶς ὁ λαὸς συνετίσαντο μὲν πολλῆς ἡσυχίας· γυμναστικῶν γὰρ, σιωπῆς, καὶ ἀκροῖ ἰχία· καὶ πάλιν· σὺ δὲ αὐτῶν σὺ δὲ ἀκροῖ· καὶ ἐξῆς παρακαλέσωσαν οἱ πρεσβύτεροι τὸν λαὸν ὁ καθ' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀπάντης· καὶ πλεονεξίας· τῶν οἱ ἐπίσκοπος, ὅς ἐστιν κενώσασθαι· συνετίσαντο δὲ οἱ μὲν πλεονεξίας εἰς τὴν ἐσθῆτος τῶν ἀδελφῶν, φιλανθρώπως αὐτοῖς, * οἱ δὲ διάκονοι εἰς τὴν τῶν γυναικῶν δίκην καυτολογῶν· καὶ γὰρ καὶ ἐν τῇ σκηνῇ τῶν μαρτυρῶν ὁ αὐτῶν παρκολλῶναι λόγος καὶ τύπος, καὶ ἐν τῇ σκηνῇ τῶν Θεῶν· εἰ δὲ τις ἀρετῆ παραπέπον κατεξέσθαι, ἐπιπλησθεῖσθε τῶν ὁσίων ὡς ἀποφύγετε, καὶ εἰς τὸν καθ' ἑαυτοῦ αὐτῶν τῶν μεταξὺ ὁσίων· ὡς γὰρ οἱ ποιμένες ἕκαστον τῶν ἀδελφῶν, αἰγῶν φημι ἔσθαι ὡς ἀποφύγετε κατὰ σιγήσασθαι καὶ ἡλικίας ἕσθαι· καὶ ἕκαστον αὐτῶν τῶν ὁμοίων τῶν ὁμοίῳ θυμῷ ἔχει, ὅτι καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ· οἱ μὲν νεώτεροι ἰδία κατεξέσθαι, εἰ δὲ ἡλικίας· εἰ δὲ μὴ, συνετίσαντο ὁδοί· οἱ δὲ τῆς ἡλικίας ἡδὴ πρεσβυτεῖον κατεξέσθαι ἐν τῆς· τὰ δὲ παῖδια ἐσθῆτος προσλαμβάναντες αὐτῶν οἱ πατέρες, καὶ μητέρες· αἱ δὲ νεώτεροι πάλιν ἰδία, εἰ δὲ ἡλικίας· εἰ δὲ μητέρες, ὅτι αὐτῶν τῶν γυναικῶν ἕσθαι· αἱ δὲ ἡδὴ γυναικῶν κίβητες καὶ ἀρχιεπίσκοποι ἰδία ἕσθαι· αἱ παρθενοὶ δὲ καὶ χήραι καὶ πρεσβυτεῖον ὡς ἀποφύγετε συνετίσαντο, ἡ κατεξέσθαι· ἐσθῆτος τῶν τῶν πρεσβυτεῖον ὁ διάκονος· ἡ ἕκαστος τῶν ἐπισκόπων εἰς τὸν ἴδιον πῶν ὁδοῦ, καὶ μὴ παρὰ τὸν ἴδιον κατεξέσθαι ὁμοίως ὁ διάκονος ἐπίσκοπος τῶν λαῶν, ὅπως μηδὲν ψευδῆσθαι ἡ νῆσας ἡ γαλατῆς ἡ νῆσας ἡ γὰρ ἐν ἐκκλησίᾳ ἐπίσκοπος καὶ ἡ ἀσθεῖαν, καὶ ὁ γρηγοροῦτος ἐσθῆτος ἐκτετακτικῶν ἔργων τῶν ἀδελφῶν τῶν τῶν κενῶν λόγων· Ἐμὲ τὸ πῶν συμφωνῶν ἀπάντης ὁσίων αἰσῆτος, καὶ ἐπ' ἀνατολὰς κατενοήσαντες μὲν τῶν τῶν κατηχητῶν καὶ τῶν τῶν μετανοήσαντων ἕσθαι ἀσθεῖαν τῶν Θεῶν τῶν ἐπιβηκότων ἐπὶ τῶν ὁσίων τῶν ἀσθῆτος κατὰ ἀνατολὰς, ἑσθῆτος μνησκόμοι καὶ τῆς ἀρχαίας νομῆς τῶν κατὰ ἀνατολὰς παραδέσθαι· ὅτι οἱ πρῶτος ἀνθρώπος ἀσθεῖαν

A loca fratribus tanquam navigantibus valde accurate, & honeste disponant. Ac primum quidem sit aedes oblonga Orientem versus navium similis, utrinque paltophoria in Orientem. Sit solum episcopi in medio positum, & ex utroque ejus latere sedcant presbyteri, & assistent diaconi succincti, & expediti sine multa veste; sunt enim illi similes nautis, hi illis, qui per foros navis-cursitant: Sit autem horum cura, ut laici in altera parte, ordine & decore, & quiete sedcant, item, ut sedcant mulieres separatim, ac cum silentio; in medio autem lector ex loco editus legat libros Moysis, & Jesu Nave, Jhericum & Regum, item Paralipomena, & Estiram de reditu populi, praeterea Job, & Salomonem: ad haec sexdecim prophetas: peractis vero his lectionibus de binis libris, alius quispiam psalmos David canat, populus vero imita verbum suum, quae dicuntur acrostichia, succinat. Deinde acta nostra legantur, item epistola Pauli adjutoris nostri, quas ecclesiam misit Spiritus sancti instinctu dictatas. Postea diaconus aut presbyter evangelia legat, quae ego Matthaeus & Joannes tradidimus vobis, & quae adjutores Pauli, Lucas, & Marcus acceperunt, ac vobis reliquerunt, & cum legeretur evangelium, presbyteri & diaconi, universusque populus magno silentio stent: scriptum est enim, *tace, & audi Israel*. Et *crucius, tu autem sta ibi, & audies*. Deinde hortentur populum presbyteri, non omnes simul, sed singulatum, & postremus omnium episcopus, qui similis est gubernatori navis. Janitores stent ad introitus virorum custodiendi causa, diaconis vero ad mulierum, utrique intus eorum, qui in navi recentent vectores: in tabernaculo enim testimonii, & in templo Dei eadem ratio & forma observabatur. Si quis autem reperitus fuerit, qui sedeat loco non decenti, increpetur a diacono, tanquam a propheta: traducaturque in locum qui eum deceat. Est enim ecclesia non solum similis navi, sed gregi. Nam ut pastores singulas pecudes, capras dico, & oves pro gregibus, & aetatis ratione locant, & quodque eorum simile cum simili congregantur; sic in ecclesia adolescentes quidem seorsum sedeant, si locus sit, sin autem non sit, stent: aetate vero provecti ordine sedcant, pueros autem stantes, patres & matres eorum suscipiant; rursus adolescentulae seorsum, si fuerit locus. Si vero non fuerit, post mulieres locentur. Nuptae jam & matres familias item seorsum. Virgines autem, & viduae, & anus primae omnium stent, aut sedcant. Locis vero occupandis praestat diaconus, ut quisque eorum, qui ingrediuntur, in locum suum se conferat, & nemo praeter decorum sedeat. Similiter diaconus populum spectuletur, nequis murmure obstrepat, dormitet, aut rideat, aut nutus faciat. Oportet enim stare in ecclesia sapienter, sobrie, & vigilanter, auribus ad verbum domini intentis. Deinde cuncti pariter confluentes in Orientem spectantes, egressis catechizantibus, & penitentibus, precantur Deum, *qui ascendit super caelum caeli, sique ad Orientem*. Unde primus homo neglecto Dei mandato consilio serpentis ejectus est. Diaconi autem post precationem alii oblationi Eucharistiae operam dent, ministrantes corpori domini cum

si legen-
dum si
cetera est
verbo.

Verba Ba-
tholomaei
de ecclesia
quae dicitur
in libro
apostolorum
actuum
capitulum
II
versus 42
et 43
et 44
et 45
et 46
et 47
et 48
et 49
et 50
et 51
et 52
et 53
et 54
et 55
et 56
et 57
et 58
et 59
et 60
et 61
et 62
et 63
et 64
et 65
et 66
et 67
et 68
et 69
et 70
et 71
et 72
et 73
et 74
et 75
et 76
et 77
et 78
et 79
et 80
et 81
et 82
et 83
et 84
et 85
et 86
et 87
et 88
et 89
et 90
et 91
et 92
et 93
et 94
et 95
et 96
et 97
et 98
et 99
et 100

* Mattheus
anno Christi
Evangelium
scripsit
Joannes
vero cum so-
lus et apostolus
in superstitio
tunc in Chi-
ri ut erat a
Baronio veteri
docent
Deuter. 17.
Epist. 1.
Clem. lupia
p. 8. C

* Basil. cap. 17
libri de Spiritu
sancto alii
quae vide
intra VII
capitulum
Gen. 1. 2

μετ' ὄργης, ἐκείνον καθίστατω· δέξιον δὲ τοῦτο
 καὶ ἀφ' ἐαυτοῦ τὸν φιλαδέλφον ποιῆσαι· ἴαν δὲ
 ἀναδύη, ἔχειρας αὐτὸν ἀναγκασῶς, ὀπίσω παν-
 τῶν σῆσον, ἵνα παιδιδωῶσι καὶ οἱ λοιποὶ ἀντι-
 παραχωρεῖν τοῖς ἐπιτιμητοῖς· εἰ δὲ πτωχός· ἢ
 ἀρχὴς, ἢ ξένος· ἐπέλθοι, σφεσβύτης, ἢ νῆος
 τῆ ἡλικία, καὶ τὸ οὐχ ὑπάρχει, καὶ τού-
 ταις τέτοιον ποιεῖται ἕξ ὅλης τῆς καρδίας αὐτοῦ
 ὁ διάκονος· ἵνα μὴ σφός ἀδραστον αὐτοῦ γέ-
 νηται ἢ προσωπολητής, ἀλλὰ σφός Θεοῦ ἢ δια-
 κονία δαίσιος· τὸ δ' αὐτὸ ποιεῖτω καὶ ἢ διακο-
 νῶν τῆς ἐπιτροπῆς, γυναιξὶ πτωχῆς, ἢ τοῖς
 πλυσταῖς.

num recipiant: si non est locus, diaconus
 juniorem loco moveat, prudenter tamen, &
 non irate, & illum lectum recipiat: zelum
 enim est, ut qui est in fratres benevolus,
 sponte sua hoc faciat: quod si recusaverit,
 move eum cogendo, & in extremum locum
 rejice, ut discant ceteri, celere loco hono-
 ratoribus. Si autem pauper, aut ignobilis,
 aut peregrinus quispiam, senex, vel adole-
 scens advenit: neque sit locus vacuus, his
 quoque diaconus ex toto animo locum fa-
 ciat, ut non fiat advertus hominem accep-
 tio pertonz, sed fiat ministerium Deo accep-
 tum. Cum mulieres sive pauperes, sive di-
 vites advenierint, utrumque horum faciat dia-
 conissa.

Ὅτι χρὴ ἕκαστον ὄρθρου καὶ ἑσπέρας σπουδαῖον
 εἶναι περὶ τῆς συναγωγῆς.

Quod debeat unusquisque adhibere studium, ut
 mane, & vespere ad ecclesiam eat.

Κ Ε Φ Α Λ. νθ.

CAPUT LIX.

Διδάσκων δὲ ὡς ἐπίσκοπε, κέλευε ἔ παραίει τῶ
 λαῶ, εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐνδεδιχθῆσαν ὄρθρου
 καὶ ἑσπέρας ἑκάστης ἡμέρας, καὶ μὴ ἀπολείπεσθαι τὸ σί-
 γολον, ἀλλὰ σιωπεῖσθαι διεικνῶς, καὶ μὴ τε τὴν
 ἐκκλησίαν κολοβῶν ἑαυτὸν ἱφαίρειναι, καὶ παρὰ μί-
 λος ποιεῖν τὸ σῶμα τῷ Χριστῷ· ὃ γὰρ μόνον περιεί-
 ρων ἔρρεθῃ, ἀλλὰ καὶ ἕκαστος τῶν λαϊκῶν περιείρω-
 τὸ ἀκείτω λογίζομενος, ὅτι εἰρηται ἑσπὶ τὸ κυ-
 εῖς· ὁ μὴ ἂν μετ' ἐμῶ, κατ' ἐμῶ εἶσι, καὶ ὁ μὴ συ-
 ναγῶν μετ' ἐμῶ, σκορπίζει· μὴ ἐν ἑαυτοῖς μέλη
 ὄντας τῷ Χριστῷ σκορπίζετε· μὴ σιωπεροῖσθε, ἀλλὰ
 κεφαλῶν ἔχοντες κατὰ τὴν ἐπιτροπὴν αὐτοῦ
 αὐτῶ σιωπεῖτε καὶ κοινωνοῦτε ἡμῶν· μὴ ἀμελεῖ-
 τε αὐτῶν· μηδὲ ἀποστερεῖτε τὸν σωτήρα τῶν οἰ-
 κείων μελῶν· μηδὲ διαίρετε τὸ σῶμα αὐτοῦ· μη-
 δὲ σκορπίζετε τὰ μέλη αὐτοῦ· μηδὲ σφραγεῖτε τὸ
 θεῖον λόγον τῆς βιωτικῆς χάριτος· ἀλλ' ἕκαστος ἡμέ-
 ρας σιωπεροῖτε ὄρθρου καὶ ἑσπέρας, ψαλ-
 λοντες καὶ ψωμοδχοῦμενοι ἐν τοῖς κυριακοῖς· ὄρ-
 θρου μὲν λέγοντες ψαλμὸν τῶν Ξβ. ἑσπέρας δὲ
 τὸ ρμ· μάλιστα δὲ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου
 καὶ ἐν τῇ τοῦ κυρίου ἀναστάσιμῳ τῇ κυριακῇ σπου-
 δαστεως ἀπαντήτε, αἰὼν ἀτακίμοις τῷ Θεῷ
 τῶ ποιεῖσθε τὰ ὅλα διὰ Ἰησοῦ· καὶ αὐτῶ εἰς
 ἡμῶς ἔξαποσεύαντι καὶ συγχωρησάντι παθεῖν,
 καὶ ἐκ νεκρῶν ἀναστήσαντι· ἐπεὶ τί ἀπολογησε-
 ται τῷ Θεῷ ὁ μὴ σιωπεροῦμενος ἐν τῆδε τῇ ἡ-
 μέρᾳ ἀκείτω τῶ σωτήρος περὶ τῆς ἀναστάσεως λό-
 γου, ἐν ᾗ καὶ τῆς δόξης ἐσῶτες ἐπιτελούμεθα
 μηνίης χάριτος τοῦ δια τῶν ἀναστάντος ἡμε-
 ρῶν· ἐν ᾗ ἀποφθῶν ἀχρῶσις καὶ ἀχρηστία
 κηρυκία, καὶ θυσιῆς ἀναφορά, καὶ ἔσφρας ἱερῶς
 δωρεῆς.

CUM autem doces, episcopo, iube & mo-
 ne populum frequentare quotidie eccle-
 siam mane, & vespere, ut omnino abesse
 nolit, immo assidue conveniat, neque ullus
 subducendo se, ecclesiam mutilam faciat, &
 a corpore Christi unum membrum decerpat.
 Neque enim de solis sacerdotibus dictum est,
 sed potius quisque laicus de te quoque di-
 ctum cogitet. Qui non est mecum, neque me
 cum colligit, spargit. Ne igitur qui estis alio-
 qui membra Christi, vos dispergatis non
 congregando vos, qui Christum habetis cap-
 put: qui, ut idem promisit, vobiscum est,
 & vobis sui communionem impertit. Ne si-
 tis vestri negligentes, neve salvatorem suis
 membris privetis, neque corpus eius dividat-
 is, neque membra eius dissecetis, ne-
 que verbo Dei ea, quæ ad ulus vitæ per-
 tinent, anteponatis. Quinimmo convenite
 in ecclesiam singulis diebus mane, & ves-
 pere ad canendum psalmos, & precatio-
 nes in templo domini faciendas: mane qui-
 dem psalmum sexagesimum secundum, ves-
 pere vero centesimum quadragesimum: positi-
 mum autem die sabbati, & die dominico,
 qui est dies resurrectionis, studiosius tem-
 plum domini adite, ut Deum laudibus ce-
 lebretis, qui fecit omnia per Christum, quem
 ad nos misit, & pro nobis mori permisit,
 & a mortuis excitavit. Quid enim apud
 Deum excusare poterit, qui eo die ad audien-
 dum verbum Dei salutare de resurrectione
 non convenit? quo quidem die precationes
 tres stantes facimus, memores eius, qui
 post triduum resurrexit: in quo item adhi-
 bentur lectio prophetarum, evangelii præ-
 dicatio, oblatio sacrificii, & facti cibi do-
 num.

Παραδειγμα ἀπὸς ζήλων εἰσάγον ἢ Ἑλλήνων καὶ Ἰου-
 δαίων ματαῖον σιωπῆσθαι ἐπὶ τῆς
 γεῶς καὶ τῆς συναγωγῆς.

Exemplum ad emulationem invidens, vanus
 Gentium, & Judæorum ad sanā, &
 Synagoga concurrens.

Κ Ε Φ Α Λ. ξ.

CAPUT LX.

Πως δὲ ὁ πολέμιος Θεῷ εἰ περὶ τὴν ἀποσχίρα μὲν
 νύκτι καὶ μεθ' ἡμέραν σπουδαῖον, τῶν δὲ αἰώνιων
 ἀμειλῶν; καὶ λυθῶν μὲν καὶ ψωμοκαίρω ἔσφρας ἕκαστης
 μετῴπιμῶν, τῶν δὲ αἰεὶ παραμῶν ἢ ἐπιτερο-

Quomodo vero non est hostis Dei, qui
 nocte, & die operam & studium in flu-
 xis quidem, & caducis rebus collocat, quæ
 vero æterna sunt, negligit? qui quotidie in
 balnea, & cibum caducam incumbit, ea ve-
 ro,

367

κεκ. 16.

επιρ. 16

κεκ. 16.

κεκ. 16

κεκ. 16

ro, quæ semper permanent, & durant, non A
 curat? Quomodo isti non est etiam nunc di-
 cturus dominus, *justificatae sunt super vos gen-
 tes*, sicuti cum exprobrabat. *Hierusalem*, in-
 quions, *justificata est Sodoma ex se*! Etenim
 si gentes quotidie cum e somno surrexerint,
 ad idola properant colenda, & ante opus,
 actionemque omniem eis primum preces ad-
 hibent, & in eorum agendis festis, ac ce-
 lebritatibus non interponunt moram, sed eis
 student, & intersunt, non solum qui sunt eius
 loci, sed etiam qui procul habitant, & in ipsis
 theatri omnes tanquam in synagoga quadam
 conveniunt: similiter qui nunc vano nomine
Judæi appellantur, sex diebus operantur, die
 septimo in synagoga sua conveniunt, num-
 quam neque suam illam sabbati vacationem
 neque synagogam suam pratermittentes, aut
 negligentes, alioqui vacui incredulitate sua a
 virtute verbi Dei, & nominis, quo scripto-
 cant: *Judas enim confessionem declarat*:
 hi autem, qui Christum morte contra le-
 gem affecerunt, non confitentur Deo, ut
 per poenitentiam salvi fiant) si, inquam, per-
 ditæ gentes ea, quæ nihil eis profunt, frequen-
 tant, quid tu domino Deo excusabis, qui ab
 ecclesia eius abiens es? qui ne gentes qui-
 dem imitaris, immo quia abes, ideo de-
 sidia te dedis, aut apostasias, aut malefic-
 cio. Quibus dominus per eum, qui dicitur
 est, dicit, *Justificationes meas non custoditis*,
 immo neque secundum justificationes gen-
 tium ambulastis, & eas prope superastis: &
 rursum, *Justificavit animam suam Israel pro
 anima incompotiti Judæi*: & quæ sequuntur, si
 mutabunt gentes Deos suos, & in non sunt Dei,
 quia transiite in invidias & videte, & mittite
 ad Cedar, & confiteantur diligenter, an sint fa-
 cta tanta: quia in quorum non mutant, quæ
 legis sue sunt, populus vero meus inquit, in-
 ventum gloriam suam, quæ ei non procedit. Quo-
 modo igitur te defendet, qui ecclesiam Dei
 parum cavet, aut te de ea subduxerit?

Quod non sit factu antequam dicitur factum.

CAPUT LXI.

Si quis vero parum curat eam, excusando
 te causa operis tui, excusando, inquam
 rationes in peccatis, coenoscet, qui sic est,
 artes quidem Christianorum esse quasi quod-
 dam adminiculum operis, religionem vero esse
 te opus. Artificia ergo vestra tanquam aliud
 agentes ad victum parandum exerceite: reli-
 gionem vero colite hoc agentes, sicut domi-
 nus creabat, operantem non cibum, qui perit,
 sed manentem in vitam æternam: & iterum,
 hoc est opus Dei, ut credatis in eum, quem
 misit illi. Itaque studete, ne ecclesiam Dei
 unquam detestari. Sin vero aliquis eam deli-
 pserit, & in sanum profanum Gentilium
 intraverit, vel in synagogam Judæorum, vel
 hæreticorum, quid ille in die judicii apud
 Deum excusabit: qui dereliquit verba Dei
 viventis, quæ vivunt & vivificant, quæque
 ab æterno supplicio liberare possunt, & se
 contrivit ad aliquam ædem demoniorum, aut
 ad synagogam eorum, qui Christum occide-
 runt, aut ad ecclesiam malignantium, neque
 audiunt eum, qui dixit, *audite ecclesiam ma-
 lignantium, & cum inique agentibus non in-*

μῶν; τὸς δ' ἔχει καὶ νῦν εἶπε τὸ πρῶτον ὁ κῆρυξ
 ἐδικησάντων τὰ ἔθνη ὑπὲρ ἡμῶν, ὡς περ καὶ τῶν Γε-
 σαλιτῶν οὐκ εἰδόντων, ἐλεῖν· ἐδικησάντων Σοδομᾶ ἐκ
 οὐ· εἰ γὰρ τὰ ἔθνη ἐξ ὕπνου αὐτῶν κατ' ἡμέραν ἀ-
 νασάντων ἔρχεται ἐπὶ τὰ ἰδωλὰ τὰ λατρεύοντα αὐτοῖς,
 καὶ πρὸ πάντων ἔργα καὶ πάσης ἀφάρτου ἀφάρτου αὐ-
 τῶν ἀποστέλλονται, καὶ ἐν ταῖς ἐορταῖς, καὶ ἐν ταῖς
 πανηγύρεσσι αὐτῶν ἐκ ἀφουρῶσιν, ἀλλὰ χαλαροῦ-
 σιν, ἔχουσι τοιαυτὰ μῶρον, ἀλλὰ καὶ οἱ πόρρωθεν
 οἰκόντες, καὶ ἐν ταῖς θυσίαις αὐτῶν ὡς ἐν συνα-
 γῶν πάντες συναίρουσιν, ὁμοίως καὶ οἱ μάλιστα
 λεγομένοι Ἰουδαῖοι κατ' ἐξ ἡμέρας ἀργῶντες, τῆ
 ἑβδομῆς ἡμέρας πινάκην ἐκ τῶν συναγωγῶν αὐτῶν
 δέποτε παρακίοντες ἢ παραμεινόντες, ὡς τῆς ἐφ-
 ρίας αὐτῶν ὡς τῆς συναγωγῆς αὐτῶν οἱ τῆς δια-
 μίας τῆς λέγουσιν ἐν τῇ ἀκρίσει αὐτῶν κενώσονται,
 ποσότητι δὲ καὶ ἡ οὐνοματῶν αὐτῶν κληθῶν Ἰουδαῖ-
 ῶν γὰρ ἑξομολογησὶς ἐπιμεινέται, ἐπεὶ δι' αὐ-
 τοῦ ἐξομολογησὶς Θεῷ τὸ πάθημα τῆς Χειρῶν
 παρανομίας πεποιθότες· ἵνα καὶ μετακίοντες σωθῶ-
 σιν· εἰ δὲ οἱ μὴ σωθῶσιν, ἐν οἷς ἐκ ἀφελάντων,
 πεκαθήσονται· οὐ τίς αὐτοῖς ἀπολογησὶ κλεῖον τῶν Θεῶν ὁ
 τῆς ἐκκλησίας αὐτῶν ἀπολητόμῶν, καὶ μὴδὲ τῶ
 ἔθνη μιμητῶν, ἀλλὰ διὰ τὸ ἀποληπείσθαι ραθυ-
 μῶν, ἢ ἀποστέλλει, ἢ κακοποιῶν; οἷς λέγει ὁ κύριος
 διὰ τοῦ Ἰερემίου, τὰ δικησώματα μὲν ἐκ ἐφελάντων,
 ἀλλ' ἔθε κατὰ τὰ δικησώματα ἔθνη ἐθῶν ἐπορεύθητε,
 παρ' ὀλίγων καὶ ἐπερβαλέτε αὐτοῖς· καὶ πάλιν· ἐδι-
 κάσωσι τὴν ψυχὴν αὐτῶν Ἰσραὴλ ἀπὸ τῆς ἀσυνθε-
 τῆς Ἰουδαῖ· καὶ ἔθνη, εἰ ἀλλάξονται ἔθνη Θεῶν αὐτῶν,
 καὶ ἐπεὶ ἐκ τῆς Θεῶν, διὰ τὸ ἀφελάντων ἐκ
 τῆς Θεῶν καὶ εἰς Κηδάρ ἀποστέλλετε, καὶ νοση-
 τε σφοδρᾶ, εἰ γὰρ οἱ τοιαυτῶν ὅτι ἐκίνα μὴ οἱ
 αἰνεῖσθαι τὰ αὐτῶν νόμιμα· ὁ δὲ λαὸς μὲν φασὶν,
 ἠλλάξατο τὴν δόξαν αὐτῶν, ἐξ ἧς ἐκ ἀφελάντων
 τῶν Θεῶν ἀπολογησέτωις τῶν ὀλιγοφροῦν ἢ ἐκείας
 τῆς ἐκκλησίας τῶν Θεῶν.

D Oti ex istis procreantur ta βρωτικά τῶν Θεῶν.

ΚΕΦΑΛΑ. ξα.

Εἰ δὲ τις πτωχὸς ἔσται τῶν ἰδίων προφασιν ἐπιφύων
 ὀλιγοφροῦν, προφασισόμενος προφασίς ἐν ἀ-
 μαρτίας, γινώσκων ὅτι οὐκ ἔστι, ὡς αἱ τεχνῶν τῶν πι-
 στῶν ἐπεργασίαν. ἔργον δὲ ἡ θεοσεβεία· τὰς ἀντε-
 νῶν ὁμῶν ὡς ἐν παρεργῶν ποιῶντες εἰς διαβολῶν ὁμῶν ἔρ-
 γω δὲ τῶν θεοσεβείαν ἀσκεῖτε· ὡς καὶ ὁ κύριος ἐλεῖν·
 ἐργάζεσθε μὴ τῶν βρωσῶν τῶν ἀπολλυμένων, ἀλλὰ
 τῶν μὴ βρωσῶν εἰς ζωὴν αἰώνων· καὶ πάλιν· τίτῳ δὲ ἐστὶ
 τὸ ἔργον τῶν Θεῶν, ἵνα πιστεύσῃ εἰς ὁ ἀπέσειθεν ἐκεί-
 νος· σπυδαῖς αὐτῶν μὴδὲ ποτε τῶν ἐκκλησίαν τῶν Θεῶν
 καταλίπει· ἢ δὲ τις τῶν τῶν ὑπερδοῖ, εἰς μικρῶν
 δὲ ἔθνων εἰσελθεῖ· ἢ εἰς συναγωγῶν Ἰουδαίων, ἢ
 χιρτικῶν, ὅτι οὐκ ἔστι ἀπολογησέτωις τῶν Θεῶν ἐν ἡ-
 μέρα κρίσεως, λόγια Θεῶν ζωῆς καταλίπων, ζωῆς
 καὶ ζωοποιῶν καὶ διασώζοντων ῥύσασθαι κολατωσ αἰ-
 ῶνι· καὶ πόρρωθεν εἰς εἶπον δαιμόνων· ἢ εἰς συνα-
 γῶν κληρονομησῶν· ἢ ἐκκλησίαν ποτηροκόμων· ἐκ
 ἀκρίτων τῶν εἰπόντες, ἐμίσσησ ἐκκλησίαν ποτηρο-
 κόμων, καὶ μὴ παρανομικῶν ἢ μὴ εἰσελθῶν· ἐκ ε-
 καθίστα μὴ συνδέει μαρτυροῦντες, καὶ μὴ ἀσέβων
 ἢ μὴ καθίσω· καὶ πάλιν· μακαριοὶς ἀνὴρ, ὅς ἀεπο-
 πόθη

369

ρῶθη ἐν βελῆ ἀσεβῶν· καὶ ἐν ὁδοῖς ἀμαρτανῶν· ἢ ἐπὶ καθέδρῳ λοιμῶν ἢ ἐκείδου· ἢ ἐπὶ τῷ νόμῳ κυβερῶν τὸ θελημα αὐτῶ, ἢ ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶ μελετήσῃς ἡμέρας καὶ νυκτός· σὺ δὲ καταλιπὼν τῶν πιστῶν τὸ συναθροίσμα, τῷ Θεῷ τῷ ἐκκλησίῳ, καὶ τοῖς ἐκείνους νόμοις, ἐπιβλήσῃς ἐπὶ τὰ σπῆλαια τῶν λησῶν, ἀγρία διγυμῶν, ἢ ἐκείνος βίβηλα ἀπεκάλυξε· καὶ κοινωσιῶν, ἢ ἐκείνῳ ἀπεχόμεν· καὶ ἢ τῶτο μόνον, ἀλλ' ἤδη καὶ πομπαῖς Ἑλλήνων συνήχεαι· καὶ ἐπὶ τὰ θεῶνα ἐπέργη, ἐπιθυμήσας εἰς τὴν εἰσπορευομένην ἐκείνῳ λογιῶν, καὶ μεταχέειν ἀκροαμάτων ἀσφραγῶν, ἵνα μὴ λέγωμεν μυστῶν· μὴ ἀκούσας τῶν Ἱερειῶν λόγωντος· κίε οὐκ ἐκείδου ἐν συνεδρίῳ αὐτῶν παύσων, ἀλλ' ἀλαβέμεν ἀπὸ προσώπου χειρὸς σου· καὶ τῷ Ἰωβ φάσκοντος τὰ ὁμοία· εἰ δὲ καὶ μὴ γέλοιος ἴσως ὁρθῶ ποτε ἰσχυρῶ γὰρ ἐν ζυγῷ δικαίῳ· τί δὲ βέλῃ μεταχέειν τῶν Ἑλλήνων λογίων ὄντων νεκρῶν ἀνθρώπων ἢ ἐπινοίας διαβολοῦ ἀποφανθῶτων νεκροῖα· καὶ πίστει ἀναβητικά· καὶ ἀπὸς πολεμίας ἀπέχοντι τοῖς ἀποστατήχοντι αἰτίῃ· ὑμεῖς οὐκ χολάζοντες τοῖς τοῦ Θεοῦ νόμοις, καὶ τῶν βιωτικῶν χρεῶν τοῖς τοῦ ἡγεῖσθαι τιμωτέροις· καὶ πλείονα τιμῶν νέμοντις αὐτοῖς, συνήχεαι εἰς τῷ ἐκκλησίῳ τοῦ κυρίου· ἢ περιποιήσασθαι τῷ ἄματι τοῦ Χριστοῦ τοῦ ἡγαπημένου τοῦ ἀποστόλου πάσης κτίσεως· αὐτὴ γὰρ θυγάτηρ ἐστὶ τοῦ ὕψους ἢ ὠδήσασα ὑμᾶς διὰ τοῦ λόγου τῆς χάριτος καὶ μορφώσασα ἐν ἡμῖν τὸν Χριστόν· οὐ μέτρησι ἡρώδης, ἵνα μὲν ἐστὶ καὶ ἐκλεκτὰ, μὴ ἐχόντα σπῆλον· ἢ ῥυτίδα· ἢ τί τῶν τῶν οὐρανῶν· ἀλλ' ὡς ἄγιοι καὶ ἄμωμοι ἐν πίστει τετελειωμένοι ἐστὲ ἐν αὐτῷ, κατ' εἰκόνα τῶν κτίσαντος ὑμᾶς Θεοῦ.

Ὅτι πάντα τὰ Ἑλλήνων ἀσεβήματα ἀποσφραγῶνται·

Κ Ε Φ Α' Λ. Ξ Β.

Φυλάσσειν ἡν τὸ μὴ συχολάζειν τοῖς ἀπολλυμένοις, ὅ ἐστι συναγωγή ἐθνῶν εἰς ἀπάτην ἢ ἀπόλειαν· οὐδέμια γὰρ κοινωσία Θεῷ ἀπὸς διάβολον· ὁ γὰρ συναθροισμὸς μὴ τῶν τῶν διαβόλων φρονοῦντων, εἰς ἃ αὐτῶν λογισθῆται· καὶ τὸ εἶναι κληρονομήσει· φάγετε δὲ καὶ τὰ ἀσφραγῆτων θεμάτων· τὰ θεῶνα φημι, καὶ τὸς Ἑλληνικὰς πομπὰς· ἐπαυδίας· κληδόνας· μαντείας· καθαρισμῶν· οἰωνισμῶν· ἐρνειοσκοπίας· νεκρομαντείας· ἐπιφωνήσεις· ὅτι γέγραπται, ἢ γὰρ ἐστὶν οἰωνισμὸς ἐν Ἰακώβ, ὅδε μαντεία ἐν Ἰσραὴλ· καὶ πάλιν οἰωνισμὸς ἀμαρτία ἐστὶ· ἢ ἀλλὰ ἢ, ἢ οἰωνισθῆτε, καὶ κληδοῦσι καὶ μαντείας, καὶ ἐγγαστριμύθοις ἢ ἐπακολούθησθε· φαρμακίῃς ἢ περιποιήσθε· διὸ παραινέει καὶ Ἰερεμίας λέγων· κατὰ τὰς ὁδοὺς τῶν ἐθνῶν μὴ πορεύεσθε· καὶ ἀπὸ τῶν σημείων τῶν ὕψους μὴ φασθῆτε· διὸ περὶ χρῆ τῶν πιστῶν φάγειν τοῖς συνόδοις τῶν ἀσεβῶν Ἑλλήνων καὶ Ἰουδαίων καὶ τῶν λοιπῶν αἰρετικῶν· ἵνα μὴ τῶν συχολάζων αὐτοῖς, παγίδας λαβωμῶν ταῖς ἐσωτῶν ψυχῶν· ὅπως μὴ συνασπασθῶμεν ταῖς ἰσχυραῖς αὐτῶν, αἵτινες ἐπὶ τιμῆ τῶν δαιμόνων ἐπιτελοῦνται· κοινωσιμῶν αὐτοῖς καὶ τῆς σφραγῆς· φάγετε αὐτῶν καὶ

Concil. General. Tom. I.

troibo: non sedi cum concilio vanitatis, & cum impiis non sededo: & rursus: Beatus vir, qui tps. non abit in consilio impiorum, & in via peccatorum non stetit, & in cathedra pestilentium non sedis, sed in lege domini voluntas ejus, & in lege ejus meditabitur die ac nocte. Tu vero relicto fidelium cœtu, ecclesia Dei, ejusque legibus, aspicias in speluncam latronum, sancta existimans, quæ ille profana, & execrabilia vocavit, & communia tecum faciens, quæ ille disseparavit: neque id solum, immo jam ad pompas etiam Gentilium concurris, & ad theatra properas, cupisque inter eos, qui illuc ingrediuntur numerari, & obscenos, ne dicam execrabiles cantus audire. Neque Hieremiam audisti, cum ait, non sedi in concilio eorum ludentium, sed timebam a facio manus tuæ: neque Job, cum similia loquitur, si cum scarris ambulavi unquam, appendebam enim in lance justa. Quid vero vis communicari tecum libros Gentilium, qui sunt hominum mortuorum, qui diaboli instinctu ea ediderunt, quæ ad interficiendum, & evertendam fidem valent, quæque eos, qui studium in ipsis collocant, ad ponendam multitudinem deorum deferunt? Vos igitur legibus Dei studete, eaque in majore pretio, quam ea, quæ ad usum, & vitæ necessitatem pertinent, habete, atque ita majorem eis honorem habentes, concurrite ad ecclesiam Dei, quam ipse acquisivit sanguine col. 1. Christi dilecti, primogeniti omnis creatura. Hæc est filia altissimi, quæ nos per verbum gratiæ parturivit, & Christum in nobis formavit, cujus facti participes, sacra membra estis electa, non habentia maculam, aut rugam, aut aliquid hujusmodi, sed potius tanquam sancti & in fide immaculati, consummati estis in ipso secundum imaginem ejus, qui vos creavit.

Quod oporteat omnes impietates Gentilium vitare.

CAPUT XLII

CAVETE igitur ne ferias cum perditis hominibus, id est, cum synagoga Gentilium in errorem & iteritum vestrum agatis, nulla namque Deo cum diabolo communio: qui enim tunc cum illis congregatur, qui ea sapiunt quæ diaboli sunt, unus ex iis ipsis numerabitur, & vix erit hæreditas ejus; fugite demum turpia spectacula, theatra dico, & Gentilium pompas, incantationes, divinationes, vaticinia, expiationes, auguria, auspicia, necromantias, omina: quia scriptum est, Non est auguratio in Jacob, neque vaticinatio in Israhel, & rursus, augurium peccatum est: & iterum alias: Ne auguremini, & divinationes, ac vaticinia, & ventriloquas ne sceleremini, & veneficos ne asciscatis. Unde Hieremias sic nos monet: Vias, inquit, gentium ne ambuletis, & a signis cæli ne vobis metuantis. Quamobrem oportet fidelem devitare conventus Gentilium, & Judæorum reliquorumque hæreticorum: ne ferias cum eis communes habendo, animas nostras laqueis irretiamus: & ne, si diebus eorum festis, quos ipsi in honorem dæmonum agitant, cum ipsis versemur, impietatis eorum focii, & participes simus. Fugiendæ vero sunt nundinæ Gentilium,

A a

ἐν νότῃ γῆρας γαμήθῃ, ἀσπίκων ἐμπούσῃ. Ἄ τῃ δόξῃ τῷ χρεμῷ, καὶ λόγῳ ἰσῆσαι τῷ Θεῷ· ἵχ ὅτι δόξῃ γάμῳ σωθήσῃ, ἀλλ' ὅτι τὴν ἑαυτῆς ἐπαγγελίαν καὶ ἐφύλαξε κατατριμμάσασα τῷ Χερ- σῷ· διότι μὴ πίστεως ἔφαθε Θεῷ καὶ ἠλθε φυλάξαι τὴν ἐπαγγελίαν· διό γρη μὴ ἀσπίκῃ ποιῆσαι τὴν ἐπαγγελίαν, ἀλλὰ μὴ ἀσφάλειας· χρεῖστον γὰρ αὐτῷ εἶσι μὴ εὐχαῖσαι, ἢ ἀξιαῖσαι, καὶ μὴ ἀποδοῦναι· εἰ δέ τις πατέρα ὀλίγον χρόνον αὐτῷ τῷ ἀνδρὶ ποιῆσα- σα, καὶ ἀποβαλεῖσα αὐτὸν διατελευτήσῃ, ἢ δὲ ἀφορμῆς πρὸς ἑτέρας, καὶ μὴ ἐφ' ἑαυτῆς δῶρον ἔχουσα χηρείας, μακαρία ἐριθησεται ὁμοιωθεῖσα τῷ ἐν Σαρεπθῶνι Σιδωνίᾳ χηρῇ· ἄρα ὡς ἔγωγε τῷ Θεῷ ἀποφή- τῃς Ἡλίας ἐξῆκωθῃ· ἢ τοιαύτη ἐχομοιωθήσεται Ἄ τῃ τῇ θυγατρὶ Φανηλῇ τῇ ἐκ φυλῆς Ἀσσηρ· ἢ ἡ ἀφίστατο τῷ ἱερῷ νότῳ καὶ μεθ' ἡμέραν ἀποσμί- νουσα ταῖς δεήσεσι, καὶ ταῖς ἀποδοχαῖς, ἕσα μὴ εἶπῃ ὀρθόδοκοντα πατέρα, ζῆσασα δὲ μὴ ἀνδρὶ ἐκ τῆς παρθενίας αὐτῆς ἐτη ἐτά· καὶ τὴν τῷ Χερῷ δοξάσασα παρυσίαν ἀνθωμολογεῖτο τῷ κυ- ρεῷ, καὶ ἐλάλει περὶ αὐτῷ πᾶσι τοῖς ἀποδοκῶσι λαβῶσιν ἐν Ἰσραὴλ· ἢ τοιαύτη μαρτυρεῖται λαβῶ- σα τιμηθήσεται, καὶ ἔχουσα καὶ παρὰ ἀνδρῶ- πος ἐπὶ γῆς, καὶ παρὰ Θεοῦ ἐν ἀραοῖς τῶν αἰῶ- νων ἕκαστα.

di itorum. Si vero adolescentiorem in gradu viduali constitueritis, & viduitatem in ado- lescentia non ferens nupserit, gloriam gradu vidualis dedecorabit, rationemque Deo reddet, non quidem quia iterum nupsit; sed quia promissionem suam non servavit, quæ quasi habenas quasdam Christi dirupit, quia non venit cum fide, & metu Dei ad servan- dum promissionem. Quocirca oportet non tem- mere, neque inconsiderate promissionem facere, sed caute: *Melius enim est ei non fecisse volunt, quam fecisse, & non reddere.* Sin vero aliqua adolescentior viro suo, cum quo exiguo vixit tempore, aut morte, aut alio casu orbata, cum dono super se viduitatis maneat, beata erit similis facta illius Sidoniæ viduæ Sareptis, ad quam sanctus Dei propheta Elias hospes diverit. Huiusmodi vidua similis erit Annæ filius Phanuelis ex tribu Asser, *quæ nunquam a templo recedebat, per- severans nocte, & die in obsecrationibus, & precibus: quæ annos quidem nata erat octoginta, vixerat vero cum viro a virginitate sua annis septem, & adventum Christi laudibus celebrans confitebatur domino, & loquebatur de eo illi, qui expectabant redemptionem in Israel.* Quæ talis erit, testimonio approbata honorabitur, gloriam habens apud homines in terra, & apud Deum in cælis laudem sempiternam.

Ὅτι παρατηρεῖν καθεστῶν νεώτερος χήρας ὄξῃ τὸ ὑποπτον.

Quod cavendum sit, ne adolescentiores viduæ eligantur.

Κ Ε Φ Α Λ Β.

CAPUT II.

Ἄ Γ δὲ νεώτεροι χῆραι οὐ χρεμῶν μὲν μὴ ἐπι- τασσάσασαν· μήποτε ἀποφασί τῷ μὴ δὲ- ναδαὶ κρατεῖν τῆς ἀκμῆς, ἐπὶ δόξῃ γαμήθῃ ἔλ- θῆσαι ἐν ἀραγματι γέσονται· ἐπικυρεῖσασαν δὲ, καὶ βοηθεῖσασαν, ἵνα μὴ ἀποφασί τῷ λει- πεδαὶ ἐπὶ δόξῃ γαμήθῃ ἔλθῆσαι, ἐν ἀρα- γματι ἀσπίκῃ ἐχομῶσιν· καὶ τῷ τῷ γὰρ εἰδῶσι οφείλετε, ὅτι μονογαμία μὲν κατὰ νόμον γνο- μῆ, δικαία, ὡς ἀν κατὰ γνώμην Θεοῦ ἰσῆρ- χουσα· διγαμία δὲ μὴ ἐπαγγελίαν, παρανομία· ἢ ὄξῃ τὴν συνάφειαν, ἀλλὰ ὄξῃ τὸ λῆθος· τετραγαμία δὲ ἀρασίας σημεῖον· τὸ δ' ὑπὲρ τῆς τετραγαμίας, ἀρασίας πορνεία· καὶ ἀσίλγητα ἀ- ναμφίβολον· ὃ γὰρ Θεὸς μίαν γυναῖκα ἐβί- δεῖ δέδωκεν ἐν τῇ δημιουργίᾳ· εἰσονται γὰρ οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν· νεώτεροι δὲ μὴ τὴν τῷ πρῶτῳ τελευτῶν συγχευθήσονται καὶ ὁ δόξῃ τῷ ἵνα μὴ εἰς χεῖμα τῷ διαβόλου ἐμπέσῃ. καὶ παγιδας πολλὰς, καὶ ἐπιθυμίας ἀνοήτους, καὶ ἐπι- ζήμης ψυχῆς· αἵτινες κολασιν ἀποφασί μάλ- λον ἢ ἀνείν.

Et iterum adolescentiores viduæ in gradum vidualem ne cooptentur, ne excusando non posse continere fervorem adolescentiæ, aliquando iterum nubentes, in negotio sint: subveniendum vero & opitulandum est illis, ne excusando se derelinqui, iterum nubentes, negotio turpi implicentur: nam & illud sci- re oportet, monogamiam quidem, id est, simplex matrimonium, si legitimum sit, ius- tum esse, utpote Deo probatum: digamiam vero, id est, iterum nubere post promissionem, sceleratum esse, non quidem propter conjugium ipsum, sed propter mendacium: tertium conjugium, intemperantiæ indicium ostendere, quartum vero conjugium, & indeinceps, plane libidinem esse, & manifestam impudicitiam: Deus enim unam uxorem dedi- dit viro, cum eum creavit. *Erant, inquit, duo in carne una.* Adolescentioribus vero mortuo primo marito secundum connubium concedatur: ne in iudicium diaboli incidant, & in laqueos multos, ac desideria stulta, & animis incommoda, quæ supplicium potius afferunt, quam laxamentum.

Ὅποιος εἶναι χρῆ τις χήρας καὶ ὅπως ἐπικυρεῖσασαν παρὰ τῷ ἐπίσκοπῳ.

Quales esse oporteat viduas, & quomodo eis ab episcopo subveniendum.

Κ Ε Φ Α Λ Γ.

CAPUT III.

Ἄ Γ δὲ ἀληθινὰί χῆραι εἰσιν, αἱ μόνον οὐκ ἔχουσαι· μαρτυρεῖσασαν ὑπὸ πλείονων ἐν ἔργῳ ἀγαθοῖς, χῆραι τῷ ὄντι· σώφρονες· ἀγαθαὶ· πισταὶ· ἀσπίκῃς· παραβοηθεῖσασαν καλῶς, καὶ ἐξουδοχῆσασαν ἀμύμητος· ὡς καὶ ἀντιλαμβάνεσασαν χρῆ ὡς Θεῷ ἀνα- κειμήτων· ἀλλὰ μὲν καὶ τῷ πρῶτῳ ὡς ἐπίσκοπῳ μνη- Concil. General. Tom. I.

Verum autem viduæ sunt, quæ uni nupserunt, quibus plures honestarum actionum testimo- nium præbens, revera viduæ temperantes, pudica, fideles, religiosæ, quæ liberos honeste educa- runt, quæ hospites exciperunt laudabiliter, qui- bus opitulari oportet tanquam Deo dedicatis. Quin potius pauperum quoque memineris, epis- cope

375

cope, manum porrigens adjutricem, atque eorum curam habens, tanquam Dei dispensator, distribuendo cuique in tempore, quæ commoda sunt, viduis, pupillis, derelictis, ac destitutis, & calamitosis.

Quod oporteat unicuique indigenti benigne facere.

CAPUT IV.

Quod enim, si quæ sunt non vidua, aut si qui non vidui, egent tamen ope propter paupertatem, aut valetudinem infirmam, aut egent ad alendos filios: oportet te propicere omnibus, omnique curare. Qui enim dona afferunt, non ea ex tempore dant viduis, sed potius omnino conferunt, quæ voluntaria nominant: ut tu, episcope, qui calamitosos nominas, tanquam bonus dispensator dona illa optime dispensas, ac distribuas. Sic enim Deus noscitur eum, qui dedit, quamvis tu, eo absente, egentibus divides. Atque ille quidem habet beneficentiae mercedem, tu vero dispensationis recta conscientia administrata laudem. Dicite, quibuscumque dona disperseritis, quis illa dederit, ut nominatum pro eo presentetur; oportet enim omnibus hominibus benigne facere sine studio scrutandi hunc vel illum, quicumque sit: Dominus enim ait, omni petenti a te da, scilicet omni vere indigenti; siue amicus sit, siue inimicus, siue cognatus, siue alienus, siue uxorem non duxerit, siue duxerit. In universa enim scriptura hortatur dominus, ut pauperibus suppeditemus. Per Esaiam quidem, frango, inquit, esurientem panem tuum, & inopes introdo in domum tuam: si videris nudum, vests, & propinquos, cognatosque tuos ne despicias. Per Daniele potentem dicit: Rex consilium meum placeat tibi, si peccata tua elemosynis redime, & iniuste facta misericordia pauperum: & per Salomonem ait, elemosynis, & fide purgantur peccata. Rursum per prophetam David omnibus dicit: Beatus qui intelligit super egenum & pauperem, in die mala liberabit eum dominus: & iterum, dispersit, inquit, & dedit pauperibus, iustitia eius manebit in seculum saeculorum. Et Salomon, qui miseretur inopis, domino saneratur, secundum datum ejus retribuetur ei: & in eandem sententiam: Qui obdurat, inquit, aurem, ne audiat pauperem, & ipse implorabit, & non erit qui exaudiet eum.

Quod studendum sit viduae, ut sit bene morata.

CAPUT V.

SIT vero omnis vidua mitis, quieta, moderata, non malitiosa, non iracunda, non loquax, non clamosa, non occupans proloqui, non maledica, non captatrix verborum, qui, non duplicis sermonis, non curiosa, & si quid turpe viderit, aut factum audierit, sit perinde, ac si nihil viderit, vel audierit, nihilque aliud curet, quam ut Deo preces pro iis, qui dant, & pro cuncta ecclesia adhibeat. Si quis aliquid interroget, ne facile respondeat, præterquam de fide in dominum, & de iustitia, ac spe in Deum, eos qui in dogmatibus religionis Christianæ erudiri voluerint, ad præpositos ecclesie remittat, tantum respondeat, quæ ad eversionem falsæ opinio-

Α μόναι κ' αυτοίς χήρα ὄρεγων ἐπιμελείας, κ' ἀφορτίαν αὐτῆς ποιήσῃ, ὡς Θεὸς οἰκονόμος· ἀκαίρων ἰκασφ διακέμων τὰ ἀποσφορα. χήραις κ' ὀρφανοῖς ὑψαπέ- εἰσάτους κ' τοῖς ἐν θλίψει ζήταζομενοι.

Ὅτι πάνθ' ὀπιναὶν εὐδοκᾶ ἀποιῖν χήρ.

ΚΕΦΑΛ. δ.

ΤΙ γὰρ εἰτινες μάλιστα χήραι ἢ χήρῃ, βοηθείας δὲ χρῆσαι διὰ πᾶσαν· ἢ διὰ νόσον· ἢ διὰ τεκνοφροσίαν πάντας σε δεῖ εφορᾶν κ' πάντων ἐπιμελεῖσθαι· αἱ γὰρ τὰ δόματα δίδοντες, ἐκ αὐτοχρηδίας αὐτὰ δίδουσι ταῖς χήραις, ἀλλὰ συνεισφέρουσαι ἀπλῶς, ἐκείσια αὐτὰ ὀνομάζουσαι· ὅπως οὐ ὀϊκισάμενοι τῶν θλιβομένων· ἀκέρβως ὡς ἀγαθὸς οἰκονόμος μείλῃσιν αὐτοῖς ἐκ τῶν δόματων· ὁ γὰρ Θεὸς γινώσκει τὴν δεικωσίαν, κ' ἀποτίνας αὐτῶν, ὑπό τῶν τοῖς διομομοῖς μείλῃται· κ' ὡς μὲν ἔχει τὸν τῆς ἀποιῖας μισθόν, οὐ δὲ τὴν τῆς ἀσυνειδήτης οἰκονομίας μακαρισμόν· λέγετε δὲ αὐτοῖς, κ' τίς ὁ δεικωκός, ἵνα ὑψ' ἐξ ὀνοματός ὑπὲρ αὐτῶν ἀποσφάχωται. χήρ γὰρ εὐ ποιῖν πάντας ἀνθρώπους, μὴ φιλοχρηναίωτος τῆτον, ὅς τις ἦ, ἢ ἐκείνον· ὁ γὰρ κύριός φησι, παντὶ τῷ αἰτωματῖ σε δίδω· δηλον δὲ ὡς τῷ χρῆσῃ κατὰ ἀληθείαν· κ' ἀν φίλος ἦ· κ' ἀν ἐχθρός· κ' ἀν συγγήνης· κ' ἀν ἀλλοτέος· κ' ἀν ἀγαθός· κ' ἀν γυγαμικῶς ὑπάρχη· ἐν πάσῃ γὰρ γραφῇ ὁ κύριος περὶ τῶν πτωχῶν παραινῖ λέγων, διὰ μὲν Ἡσαΐου, διαδρυπτε κενῶντι τὸν ἄρτευσ. κ' πτωχὸς ἀεὶ γυγῆς εἰσαγγε εἰς τὸν οἶκόν σου· ἐάν δὲ ἴδης γυγῶν, περιβαλε· κ' ἀπὸ τῶν οἰκείων τοῦ σπέρματος σου ἐκ ὑπεροψῆ· κ' διὰ τῷ Δανιὴλ λέγει τῷ δυναστῇ· διὸ βασιλεῦ ἢ βαλῆμαι ἀρεσάτω σοι, κ' τὰς ἀμαρτίας σου ἐν ἐλεημοσυμαῖς λύθωσαι· κ' τὰς ἀδικίας σου ἐν οἰκτιρμοῖς πτωχῶν· κ' διὰ Σολομῶνος φησι, ἐλεημοσυμαῖς κ' πίστειν ἀποκαθαίρονται ἀμαρτίας· κ' διὰ τῷ Δαβὶδ πάλιν λέγει· μακαριὸς ὁ συνιῶν ἐπὶ πτωχῶν, κ' πτωχῶν, ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾶ μιστεῖται αὐτῶν ὁ κύριος· κ' πάλιν· ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾶ μιστεῖται αὐτῶν ὁ κύριος· ἢ δημοσιωμῶν ἰσχυρότισον· ἰδοὺ τοῖς πτωχῶν· ἢ δημοσιωμῶν αὐτῶν μὲν εἰς πᾶν αἰῶνα· κ' ὁ Σολομῶν φησι· ὁ ἐλιῶν πτωχῶν, κερῶ δακρυζεῖ· κατὰ δὲ τὸ δόμα αὐτῶ ἀνταποδοθῆσεται αὐτῷ· κ' ἐξῆς· ὅς φράσει τὰ ὤτι αὐτῶ μὴ εἰσακῆσαι τὸ δεικωκός, & αὐτὸς ἐπιχαλίσεται, κ' ἐκ εἶσαι εἰσακῆων αὐτῶ.

Ὅτι κ' τῶ εἶδος ἐπιμελητέον τῷ χήρᾳ.

ΚΕΦΑΛ. ε.

ΥΠάρχητω δὲ πᾶσα χήρα ἀραεῖα· ἡσυχὸς· ἐπιεικής· ἀκακὸς· ἀοργητός· μὴ πολυλάλος· μὴ κραυγαστός· μὴ πρὸς γλωσσός· μὴ κατυλάλος· μὴ λεξίθροπος· μὴ διασολόγος· μὴ φιλοπρῶγμων βλεπασάτι σχολιὸν ἢ κ' ἀκῆσσα γινώμῃων, ἐτω ὡς μὴ βλέπῃσα, κ' ὡς μὴ ἀκῆσσα ὑπαρχέτω· κ' μὴ δὲ ἐτερον τῇ χήρᾳ μελέτω· εἰ μὴ τὸ προσφίχῃσθαι ὑπὲρ τῶν διδόντων κ' ὑπὲρ ὅλης τῆς ἐκκλησίας· ἐπιρωταμοσῆ δέ τι ὑπότινος· μὴ βραδίως ἀποκρινέσθω, πλιούσα ἀπειπίσεως· κ' δημοσιωμῆς· κ' τῆς εἰς Θεὸν ἐπιβδος· ἀποσέλλουσα ταῖς ἰγμῆμοῖς τῶν θέλωντας κατηχέσθαι τὴν τῆς ἀσθεβείας δόγματα· μόνᾳ δὲ ἀποκρινέσθω τὰ περὶ ἀναξοπῆς πολυθεις πλῆτης, ἀποδεικνύσα

στα τὸν πρὸς μοναρχίας Θεῷ λόγον· κεί δὲ ἦν ἰσχύς ἀποπεύσσει μὴ ἀποκρινέσθω· ὅπως μὴ τι ἀμαθὺς φθιγγαζῶν βλασφημίαν ἀποσφίγη τῷ λόγῳ· κακῶ γὰρ σιναπῶς τοικεῖται τὸν λόγον ὁ κύριος ἐδογματίσει· τῷ δ' ἐστὶ δίκτυον· ὃ ἐάν τις ἀπειρὸς χρησθῆται, πικρὸν αὐτὸ φέρει· χρῆ γὰρ ἐν τοῖς μουσικοῖς μὴ ἀποδοῦναι εἶναι, ἀλλ' ἀσφαλῆ· παραινέει γὰρ ὑμῖν ὁ κύριος λέγων· μὴ βάλλετε τὰς μαργαρίτας ὑμῶν ἐμπροσθέν ἡμῶν, μήποτε καταποτήσωσιν αὐτὰς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν, καὶ σφραγίστης ῥήσων ὑμῶν· ἀκίσσαντες γὰρ οἱ ἀπίστοι τὸν πρὸς Χριστῷ λόγον ἢ διόντως, ἀλλ' ὀπίσθως, καὶ μάστιγα τὸν πρὸς ἐνωματισμοῦ, ἢ τὸ παθεῖν αὐτῶν, μυκτηρῆσαντες χλευάσονται μάλλον ὡς ψαδῆν, ἢ δοξάσονται· καὶ ὄνοχος ἐστὶ τῆς ποικίτης ἢ ἀποσφίγης καὶ τῆς βλασφημίας, καὶ τὸ και ἀληθομύνη· αἱ δὲ φησι, δι' ἃ τὸ ὄνομα μου βλασφημῆται ἐν τοῖς ἔθνεσιν.

Anis de multitudine deorum pertinent, demonstrans rationem de uno Deo ac domino; de iis vero, quæ deinceps sequuntur, nihil temere respondeat, ne si quid inscienter dixerit, infamiam inferat verbo Dei. Dominus enim docuit, simile esse verbum grano synapsi; hoc autem est igneum, quo si quis sine studio & experientia utatur, reperiet eum amatum. Oportet enim in inyiticis non esse proditorum, sed firmum; monet enim nos dominus his verbis: Ne projiciatis margaritas vestras ante porcos, ne conculcent illas pedibus suis, & conversi dirumpant vos. Cum enim infideles audierint verbum de Christo, non quantum opus sit, sed minus, præsertim de incarnatione, vel de passione ejus, magis iridebunt tanquam fallā, quam laudabunt, eritque anus illa rea petulantiae, ac blasphemie venietque ei: Ne hereditas, etc, inquit, per quem nomen meum blasphematur.

Ὅτι ἡ χρῆ γυναικῶν διδάσκειν, ἀσφελὲς γάρ· καὶ ποταὶ γυναικῶν εἰπόντο τῷ κυρίῳ.

Quod non oportet mulieres docere, indecorum enim esse: & quales mulieres dormiunt sequantur.

Κ Ε Φ Α Λ Δ Σ

C A P U T V I

Ὅτι ἐπιτέροιθον αὐτὸ γυναικῶν διδάσκειν ἐν ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ μόνον ἀποσφίγεται· καὶ ἦν διδασκαλῶν ἐπακρῶν· καὶ γὰρ αὐτὸς ὁ διδασκαλῶν ἡμῶν καὶ κύριος Ἰησοῦς ἡμῶν τὰς δώδεκα πέμψας μαθητεῖσαι τὸν λαόν καὶ τὰ ἔθνη, γυναικῶν ὑδαμὺ ἐκαπέσειλθον εἰς τὸ κήρυγμα, καὶ τοὶ ἐκ ἀπορῶν σιωπῶν γὰρ ἡμῖν ἥτε μητὴρ τῶ κυρίου καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ· ἐστὶ δὲ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία ἡ Ἰακώβου καὶ Μάρθα καὶ Μαρία αἱ ἀδελφαὶ Λαζάρου· Σαλώμη· Ἐτεრაὶ τινες· εἰ γὰρ ἴδι ἀναγκασίον γυναικῶν διδάσκειν, αὐτὸς ἀν' ἐκείλῃσιν πρῶτος καὶ ταῦταις σιωπῶν ἡμῖν κατηγγὲν τὸν λαόν· εἰ γὰρ κεφαλὴ γυναικῶς ὁ ἀνὴρ, ἐκ ἐστὶ δίκαιον τὸ λοιπὸν σῶμα τῆς κεφαλῆς ἐξέρχεται· γυναικῶν ἂν ἡ χῆρα, ὅτι θυσιᾶς ἡμεῖς τῷ Θεῷ καὶ καθιδῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτῆς· μὴ μετὰ τινος ἀποφάσεως ἐν ταῖς ἡμετέροις οἰκίαις ἐπὶ τῷ λαυβάνειν εἰσπορευομένη· εἰ δὲ γὰρ ποτε τὸ θυσιᾶς ἡμεῖς τῷ Θεῷ περιέχει· ἀλλ' ἐν αὐτῇ τῷ ἴδριτι· ὑπαρχέτω αὐτῇ καὶ ἡ παρθεῖος καὶ ἡ χῆρα μὴ περιέχειται, ἢ ῥεμβομένη κατὰ τὰς ἡμετέρας οἰκίας· ὅτι ῥεμβοὶ καὶ ἀναιδέες καὶ αἰ τοιαῦται ἔχουσιν αἰσῶν τοὺς ποδας ἐν αἰ τοῖσιν δια τὸ μὴ χῆρας, ἀλλὰ πῆρας αὐτὰς ὑπαρχεῖν ἐπιμῶν εἰς τὸ λαμβάνειν· φλυαρῶν· καταλάλῶν· μαχρῶν· συμβεβηλῶν· ἀναιδέων· ἀναιχμῶν· αἱ τινες τοιαῦται ὑπαρχοῦσαι, ἐκ ἀξίει τῶ καλέσαντος τυχάνουσιν· ἢ γὰρ ἐπὶ τὸ κοινὸν τῆς συναγωγῆς ἀνάπαυμα ἐν τῇ κυριακῇ καταπέσειν ὡς οἱ ἐργηγοροῦντες· ἀλλ' ἢ νυάζεσθαι· ἢ φλυαρῶσαι· ἢ μαρονηθῆσαι· ἢ αἰτῶσαι· ἢ ἐτέρως ἀχμαλωτίζεσθαι ἀποσαζόντες τῷ ποτηρῷ· ἐκ ἐόντες αὐτῶν νηρεῖν ἐν κυρίῳ, ἀλλὰ παρασχελάζοντες τοῖσιν αὐτοῖς ἔσθαι, οἳ καὶ εἰσίστησι διακροῖ διὰ τὸ μὴ ἀκρῶν ἡμῶν διδασκόντων ἢ ἡμῶν ἀναγινώσκοντων τὸν τῷ κυρίῳ λόγον· περὶ γὰρ ἡμῶν τοῖσιν καὶ Ἠσαΐας ὁ προφήτης λέγει, ἀκούετε, καὶ ἢ μὴ συνήτε· καὶ βλέποντες βλάψετε, καὶ ἢ μὴ ἴδῃτε· ἐπαχίωθη γὰρ ἡ καρδία τῶ λαοῦ τούτου.

igitur mulieribus, ut in ecclesia docerent non concedimus, sed tantum, ut precatōnes faciant, & audiant doctores: noster enim magister ac dominus Jesus Christus cum nos duodecim ad docendum populum, & gentes misit, nusquam mulieres ad prædicandum misit, tamen non deerant: erat enim nobiscum mater domini, & sorores ejus, præterea Maria Magdalena, & Maria Jacobi, ac Martha, & Maria sorores Lazari, & Salome, & alie quædam: tunc quidem si necesse fuisset, ut mulieres docerent, ipse primus iis quoque mulieribus, quæ nobiscum erant, populum erudire præcepisset. Si enim viri caput mulieris est, non est æquum, reliquum corpus capiti præesse. Sciat igitur vidua esse altare Dei, & domi suæ sedare, neque prætextu ullo in domos fidelium ad accipiendum ingrediatur, nam neque altare Dei unquam circumit, quin potius in loco uncollocatum est: ergo & virgo, & vidua ne circumcursent, aut vagentur per alienas domos, quia vage, & impudentes, & similes in uno loco non conquiescunt, quoniam non quiete sunt, id est, non viduæ, sed viduilli, hoc est, cistæ, ad accipiendum promptæ, vaniloquæ, maledicæ, consilii oppugnatrices, impudentes, inverecundæ; quæ cum tales sunt, non se præstant dignas eo, a quo vocatæ sunt. Non enim ad ecclesiam, quæ est communis omnium requies, dominico die ad eunt, ut faciunt qui vigilantes sunt, immo vel dormitant, vel nugas effutunt, vel lenocinantur, vel petunt, vel alios ducunt captivos, adjungendo eos diabolo, neque sinentes sobrios ac vigilantes esse in domino, sed potius sic eos præparant, ut tales exeant, quales ingrediuntur, vacui scilicet, idque quia non audiunt istæ vel eos, qui docent, vel eos, qui verbum Dei legunt. Hujusmodi sunt de quibus ait propheta, auditu audietis, non & intelligetis, & videntes videbitis, & non scietis, incrassatum est enim cor populi hujus.

Qua-

383
feminis sacerdotes feminas eligere : ac non
est hoc a Christo constitutum . Quod si a
mulieribus baptizari oporteret , profecto Chri-
stus a matre sua baptizatus esset , & non
a Joanne : aut cum nos ad baptizandum
misit , misisset quidem mulieres uobiscum
ad hoc : nunc vero nusquam neque iussit
hoc , neque per scripturam tradidit , ut-
pote qui naturæ convenientiam , & rei de-
corum nosset , tanquam naturæ auctor , & le-
gislator .

Notib. p.
C. 28.

Quod non oporteat , ut laici ullam opus sacer-
dotale faciant , ut baptismum , aut sacrificium
aut manus impositionem , aut benedictionem .

CAPUT X.

Immo neque laico permittimus facere a-
liquod opus sacerdotale , ut sacrificium ,
aut baptismum , aut impositionem manus ,
aut benedictionem , siue parvam , siue magnam ;
nemo enim sibi sumit honorem sed qui uocatur
a domino : huiusmodi namque gratia per im-
positionem manuum episcopi datur : qui
vero non est ad eam electus , sed potius
tibi eam rapuit , hic supplicio Oziæ affi-
cietur .

Quod nulli ex clericis praterquam episcopo , aut
presbytero permissum est facere , quæ sunt
sacerdotium : ordinare uero episcopo
tantum conuenit , & nulli alii .

CAPUT XI.

Immo neque reliquis clericis potestatem
baptizandi facimus : ut lectoribus , canto-
ribus , janitoribus , aut ministris , tantum
episcopis , & presbyteris ministrantibus dia-
conis . Qui uero hoc ausulerint , penas Co-
nitarum pendunt : quædam enim sunt , quæ
in Cainum intulit : quædam enim sunt , quæ
se quidem uiduas dicunt , præcepta uero &
instituta uiduitatis digna non exercent , sicut
neque Cain iura fraterna : ignorant enim ,
quod nomen uiduitatis non introducet eas in
regnum cælorum , sed potius uera fides &
opera sancta : si ergo quæpiam nomen uiduæ
habeat , studia uero aduersarii exercent , hu-
jus uiduitas non reputabitur : quinimmo a re-
gno Dei repulsa , æterno supplicio tradetur .
Audimus enim quædam uiduas esse zeloty-
pas , inuidas , obtredatrices , quæ aliarum sub-
sidus , & allevamentis invident . Quæ uero sic
sunt , non sunt Christi discipulæ , neque do-

Deportatio ab inuidia .

CAPUT XII.

DE inuidia uero , & inulatione , maledicen-
tia , rixa , contentione iam dictum est a
nobis , aliena esse hæc a Christiano , præfer-
tim in uidiis . Postquam uero diabolus mul-
tis uariisque modis ad fallendum instruitus ,
in eas , quæ non sunt ueræ uiduæ , speciem
quædam & pompam infert , ut olim etiam
in Cainum intulit : quædam enim sunt , quæ
se quidem uiduas dicunt , præcepta uero &
instituta uiduitatis digna non exercent , sicut
neque Cain iura fraterna : ignorant enim ,
quod nomen uiduitatis non introducet eas in
regnum cælorum , sed potius uera fides &
opera sancta : si ergo quæpiam nomen uiduæ
habeat , studia uero aduersarii exercent , hu-
jus uiduitas non reputabitur : quinimmo a re-
gno Dei repulsa , æterno supplicio tradetur .
Audimus enim quædam uiduas esse zeloty-
pas , inuidas , obtredatrices , quæ aliarum sub-
sidus , & allevamentis invident . Quæ uero sic
sunt , non sunt Christi discipulæ , neque do-

ιδειν τῶν γυναικῶν βαπτίζεσθαι , πάντως οὐκ ἔστι
κελεύσας τῶν ἰδίας μητρὸς ἐβαπτίζεσθαι . καὶ ἐχ-
ὸν Ἰωάννου . ἢ καὶ ἡμεῖς ἀποστόλων ἐπὶ τὸ βαπ-
τιζέσθαι , συνταπεινώσασθαι ἡμῖν , καὶ γυναικῶν ἐ-
πι ταύτῃ . νῦν δὲ ἕδωκεν , ἵνα ἀποστείλῃ ἡμεῖς οὐτε
ἰσχυρῶς περιδεῖσθαι , εἰδὼς καὶ τὴν ἀκαλοῦσαν
τῆς πίστεως . καὶ τὴν ἀσπίτην τὸ σφραγισμένην ,
ὡς καὶ τῆς πίστεως δημιουργός , καὶ τῆς ὁδοῦ τῆς
νομοθετίας .

Ὅτι ἡ χρὴ λαϊκῶν ποιεῖν ἱερατικὸν ἔργον . βαπ-
τισμῶν ἢ θυσιαῶν ἢ χειροθεσιῶν
ἢ ἀλογίαν .

Κ Ε Φ Α Λ . ι .

Ἀλλ' ὅτε λαϊκοῖς ἐπιθέπουσιν ποιεῖν τι ἱερα-
τικῶν ἔργων . οἷον θυσιαῶν ἢ βαπτισμῶν ἢ
χειροθεσιῶν ἢ ἀλογίαν μικρὰν ἢ μεγάλην , ἐχ-
ειωτῶ γάρ τι λαμβάνει τὴν τιμὴν , ἀλλὰ ὁ καλῶ-
μένος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ . διὰ γὰρ τῆς ἐπίθεσεως ἡ χει-
ροθεσίᾳ ἐπισκοπῆ διδοῦναι ἢ τομῆτι ἀξία : ὁ δὲ μὴ
ἐχθροῦ δὲς τῆς τιμῆς , ἀλλ' ἀρπασσας αὐτῆς ἑαυτῷ ,
τὴν τιμωρίαν τῆ Ὀζιᾶ ἑωσθήσεται .

Ὅτι πλὴν ἐπισκοπῆ ἢ πρεσβυτερίου ἕδωκεν ἡμεῖς
πλὴν κληρικῶν ἐπιθεσθαι ταῖς ἱερατικῶν ἐπι-
θεσιῶν , τὸ δὲ χειροθετεῖν μόνον ἐπισκοπῆ
προσηκόν . ἑτέρω δὲ ἕδωκεν .

Κ Ε Φ Α Λ . ι α .

Ἀλλ' ὅτε τοῖς λοιποῖς κληρικοῖς ἐπιθέπουσιν
βαπτίζεσθαι , οἷον ἀναγνώσταις ἢ ψαλταῖς ἢ
πυλωροῖς , ἢ ὑπηρέταις ἢ μοναχοῖς ἐπισκοποῖς , ἢ πρεσ-
βυτεροῖς , ἢ κληρικῶν αὐτοῖς ἡμεῖς ὁδοῦ τῆς
δουλοῦντος τῶν τῶν Κοινοῦ ὑποτάσσονται τῶν δικαίων .
καὶ ἐπιθέπουσιν δὲ πρεσβυτεροῖς χειροθετεῖν διακονίας .
ἢ διακονίας ἢ ἀναγνώσταις ἢ ὑπηρέταις ἢ ὡδῶν
ἢ πυλωροῖς : ἀλλὰ μόνον τῶν ἐπισκοποῖς . αὐτῆ γὰρ
δὲ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἁρμονίας .

Ἀποθέπη βασιλείας .

Κ Ε Φ Α Λ . ι β .

Περί δὲ φθόνου ἢ ζήλει , ἢ καχυπαθείας , ἢ
φείδος , ἢ φιλονικίας , ἀποκρίθηται ἡμῖν ,
ὅτι ταῦτα Χριστιανῶ ἀλλότεια καὶ μάλα ἐπὶ
χρηρῶν . ἐπειδὴ δὲ ὁ σαρκῶν διάβολος πολυέ-
πος καὶ ποικίλος ὑπάρχων εἰς τὰς μὴ γῆρας ἐμ-
πομπῆς . ὡς καὶ ποτε εἰς τὸν Καῖν . οἷαι γὰρ
λέγουσιν εἶναι χήραι , τὰ δὲ τῆς χηρείας ἕξια
παράγγελλαι ἢ ποιεῖσιν , ὡς ὁ Καῖν τὰ ἀ-
δελφικά δικαιώματα ἀγνοοῦσι γὰρ ὡς ἂν τὸ ὄνο-
μα τῆς χηρείας εἰς βασιλείαν αὐτῶν εἰσάξῃ . ἀλλ'
ἡ ἀληθῆς πίστις καὶ τὰ ὅσα ἔργα . εἰ δὲ τις τὸ
μὴ ὄνομα τῆς χηρείας κέρηται , τὰ δὲ τοῦ ἀν-
τικειμένου ἐπιπέσει ἐπιτηδεύματα , ἢ μὴ χηρεία
αὐτῆς ἢ λογιθῆσεται . ἕξωδῆσα δὲ τῆς βασι-
λείας , αἰωνία κολάσεται παρεδοθήσεται . ἀκού-
σθαι γάρ τινος χηρῆς ζήλοῦτος . φθονεῖας . δι-
βολῆς . βασιλευσας ταῖς ἑτέρων ἀνεστῆσιν . αἱ
δὲ τοιαῦται οὐκ εἰσι τῶ Χριστοῦ . οὐδὲ τῆς ἐ-
κείνου

κείνου διδασκαλίας μαθητείας· διον γάρ αὐτῆς ἀδελφείας αὐτῆς συγχήρας ὑπότινος, ἢ λαβί- σης ἀργύρια, ἢ φορέω, ἢ φόμα, ἢ ὑπόδησι, διακομίας τῶ ἀδελφῶ αὐτῆς ἀναψύχασαι εἰπῆν.

Astrina illius institutæ: dicere enim potius debebant, si quam tororem vel fratrem viderent recreasse alteram viduam, eiusque aut vestitum, aut pecuniam, aut alimentum, aut potum, aut calceos præbuisse, dicere, inquam, debebant.

Ὅπως δεῖ προσδεδεῖται τὸς χήρας ὑπὲρ τῶ δίδοντων τὰ πρὸς τὰς χήρας.

Quomodo oporteat viduas orare pro iis, qui præbent quæ opus sunt.

Κ Ε Φ Α Λ. 17.

CAPUT XIII.

ΕΓλογητῆς εἶ ὁ Θεὸς ὁ ἀναψύχας τῶ συγχήραν· ἀλόγησον κίερα, ἢ δόξαν τῶ διακομησάντων αὐτῆ καὶ τὸ ἔργον αὐτῆ ἀναβλύσαι ἐν ἀληθείᾳ πρὸς σε καὶ μνημόση αὐτῆ εἰς ἀγαθόν ἐν ἡμέρᾳ ἐπισκοπῆς αὐτῆ· καὶ τῶ ἐπισκοπῶν μὴ τὸν καλῶς σοὶ λειτουργήσαντων καὶ διδάξαντων εὐκαίρον ἐλεημοσύνην γυμνῆ ἔση τῆ συγχήρωμα ἡμεῶν, ἀποδοῦναι αὐτῶ δόξαν· καὶ δόξης αὐτῶ εἰφανοὶ καυχήσεως ἐν ἡμέρᾳ ἀποκαλύψεως ἐπισκοπῆς σου· ὁμοίως καὶ ἡ λαβύσσα χήρα τὸ εἶδος, συμποσδεδεῖται τῶ δίδοντι αὐτῆ τῶ διακομίας.

Benedictus Deus, qui conviviam recreasti, benedic, domine, & glorifica cum, qui illi præbuit, & opus ejus ascendant vere ad visitationis ejus. Episcopum quoque meum glorifica, qui bene tibi ministravit, & opportunitam elemosynam mee convetula, quæ erat nuda, fieri docuit, addas ei gloriam, & des ei coronam gloriationis in die revelationis visitationis tuæ: similiter vidua, cui tributa est misericordia, comprecetur pro eo, qui tribuit.

Ὅτι ὁ χήρα κομᾶται ἐκ πειρασμῶν τῶ αὐτῆς ὄνομα τῶ καρποφοροῦσαν κατὰ τῶ τῶ κίερα διαταξῆν.

Quod non oportet gloriari, neque ut jactet nomen suum, quæ elemosynam facit.

Κ Ε Φ Α Λ. 18.

CAPUT XIV.

ἩΜεῖν τοι εὐποιῶσα, ἀπακρυφαίτω τὸ οἰκίον ὄνομα ὡς σοφῆ· μὴ σαλπίζουσα ἐμποροῦσιν αὐτῆς· ἵνα γινώσκῃ ἡ ἐλεημοσύνη πρὸς τὸν Θεόν ἐν κρυπτῶ, καθὼς φησὶν ὁ κίριος· ὅτι σὺ δὲ ποιῶντος ἐλεημοσύνην, μὴ γινώτω ἡ ἀριστερά σου, τί ποιεῖ ἡ δεξιὰ σου ὅπως ἢ σου ἡ ἐλεημοσύνη ἐν τῶ κρυπτῶ· καὶ ἡ χήρα προσδεδεῖται ὑπὲρ τῶ δεικνύοντος ὅς τις ποιεῖ αὐτῆ, ἀγίου Δουσιασίου Χριστοῦ ὑπάρχουσα· καὶ ὁ πατὴρ ὁ βλέπων ἐν τῶ κρυπτῶ, ἀποδοῦναι τῶ εὐποιῶντι ἐν τῶ φανερω· ἀλλ' αἱ μὴ κατ' ἐντολίω Θεοῦ ζῆλω θείλῃσαι χήραι φροντίζουσι πολυπλοῦσιν, τίς ἢ διακομησάμενη· καὶ τίνες αἱ λαβύσαι· καὶ μαθῶσα, ἐπιμέμεται τῆ διακομησάμενη, λέγουσα, ἡ ἴδης ὅτι ἔγω σοι μάλλον παρ' ἐκείνῳ θλιβομένη; ὅτι ἐν ἀπορετίμῃσας ἐκείνῳ ἐμῶ; τῶτα δὲ λέγει ἀφ' ὧν ὑπάρχουσα, ἡ νοῦσα ὅτι ἐκ ἀνθρώπων τῶτα θέλημα γίνουσα, ἀλλὰ Θεοῦ προσάγμα· εἰ γάρ μαρτυρεῖ αὐτῆ ὅτι ἐγγυτέρω ὑπῆρχε, καὶ ἐν πλείονι ἐνδεῆ ἐζητήσῃ, καὶ μάλλον αὐτῆ γυμνῆ ἢ ἐκείνη, ὁ φείδει νοῦν τῶ διατιξάμενον, καὶ ἀποσιγήσασα, καὶ μὴ μεμψάμενη τῶ διακομησάσαν, εἰσελθούσα εἰς οἶκον αὐτῆς· καὶ ἐπὶ προσώπων αὐτῶν βαλῶσα ἰκετεύει τῶ Θεοῦ ἀφεθῆναι αὐτῆ τὸ πλημμέλημα· ὁ γὰρ Θεὸς ἐνετείλατο τῆ εὐποιῶσῃ μὴ ἔαυθδῆν τὴν ἀποίαν· ἡ δὲ ἐμίμεται ὅτι μὴ ἐκείνη αὐτῆς τὸ ὄνομα· ἵνα καὶ αὐτῆ μαθῶσα δράμῃ εἰς τὸ λαβεῖν· ἐν ὁμοίον ἐμίμεται, ἀλλὰ γὰρ, καὶ κατηράτω αὐτῆ ἐπιλαθομένη τῶ ἐπίοτος· ὁ ἀλόγησε ἀλόγηται, καὶ ὁ κατηράτωσας κεκατήραται· λέγει δὲ ὁ κύριος, ὅταν εἰσερχῆ εἰς οἶκον, λέγετε, εἰρήνη τῶ οἴκῳ τῶ· καὶ εἰ ἡ ἐκεῖ υἴος εἰρήνης ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπακαταύσεται ἐπ' αὐτῶν, ἐάν δὲ μὴ ἦ ἀξίος, ἡ εἰρήνη ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐπιστρέψει.

Tamen quæ benignæ faciet, nomen suum celet, ut sapiens non canens tuba ante se, ut fiat elemosyna coram Deo in occulto, sicut dominus ait, cum facis elemosynam, ne sciat sinistra tua, quid facit dextra tua. ut sit elemosyna tua in abscondito, & vidua precetur pro eo, qui dedit, quicumque ille sit, cum sit ipsa sanctum quoddam altare Dei, & pater, qui videt in occulto, reddet in aperto ei, qui benigne facit: verum viduæ, quæ secundum Dei mandatum vivere nolunt, curam habent sciscitandi curiose, quæ illa, quæ dedit, quæ item illæ quæ acceperunt: quod cum cognovit, queritur de illa, quæ dedit, an, inquit, ne sciebas, me esse viciniorum, & calamitosiorem illa? cur igitur mihi illam prætulisti? hæc vero dicit deliciens, non intelligens, non fuisse hanc voluntatem hominis, sed Dei mandatum: etenim si ipsa testatur, quod erat Deo propinquior, quod majore inopia premebatur, & quod magis nuda, quam illa, debet cogitare eum, qui legem sanxit, & tacita, ac de ea, quæ præbuit, non conquesta, ingressa in domum suam humi in faciem prostrata supplicare Deo, ut peccatum sibi remittat: Dominus enim præcepit iis, qui beneficium dant, ne beneficium datum jactent atque ostentent: hæc vero querebatur de illa, quod nomen non dixisset, ut ipsa quoque ad accipiendum curreret: neque querebatur oblita quod dominus dixit, qui benedicit tibi, benedictus est, & qui maledicit, maledictus est. Ait præterea dominus, cum dominum intravit, dicite, pax huic domui, & si fuerit illic filius pacis, pax vestra requiescet super eum: sin vero non fuerit dignus, pax vestra revertetur ad vos.

Παρε μίσητος θείας τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι.

De divina celebratione mysterii sancti baptismatis.

Κ Ε Φ Α Λ. ιδ'.

CAPUT XVI.

ΣΤὺν ὃ ἐπίσκοπος ἐπισηύει τῶν χειρῶν τιμω- φαλίῳ τῷ βαπτίζομενον εἰς ἀνδρῶν εἰρηαι- κῶν τῶν ἁγίων ἑλαίων εἰς τῶν τῷ πνευματικῷ βαπτί- σματος ἕνεκα ἢ εἰς τὸ ἐπίσκοπος, ἢ ὁ υἱὸς αἰρεσι- πρῶ τῶν ἰσραὴλ ἐπ' αὐτοῖς εἰπὼν Ἐπινομήσας ἐπι- κλησθὶ πατρὸς καὶ υἱῶ καὶ ἁγίου πνεύματος, βαπτίσει αὐτοὺς ἐν τῷ ὕδατι· καὶ τῷ μὲν ἀνδρῶν ὑποδείξω ὁ δία- κονος· τῷ δὲ γυναικῶν ὁ διάκονος· ὅπως σιμωνομαρετῶς ἢ μεταδόσης τῆς ἀδραίου σφραγίδος ἤσκηται· καὶ μετὰ τῷ τῷ ἐπίσκοπος χειρῶν τὸ βαπτίζομενος τῶν μύρων.

TU igitur, episcopo, ad exemplum illud un- ges oleo sancto caput eorum, qui bap- tizantur, sive viri sint, sive mulieres, in ty- ram spiritualis baptismi. Deinde aut tu, epi- scope, aut presbyter tuus, qui sub potestate tua est, facta super eos nominatim sacra in- vocatione Patris, & Filii, & Spiritus sancti, baptizabis. Ac virum quidem suscipiat diaconus, mulierem vero diaconissa, ut honesto, & a quibus docet, fiat signum infractum. Postea episcopus baptizatos chrismate un- gat.

Ποῖον αἰτίαν ἔχει τὴν τῶν χειρῶν βαπτίσματι καὶ διακί- τῶν ἐν αὐτῷ ἕκαστον λέγεται, ἔσφραγίσει.

Quam causam habeat baptismus in Christum, & quare singula in eo dicantur, & fiant.

Κ Ε Φ Α Λ. ιε'.

CAPUT XVII.

Ἐστὶ τὸν τῶν μύρων βαπτίσμα εἰς τὸν θάνατον τῷ ἱεροῦ διδόμενον· τὸ δὲ ὕδωρ ἀντὶ τῆς ζωῆς· καὶ τὸ ἑλαίον ἀντὶ πνεύματος ἁγίου· ἡ σφραγίς ἀντὶ τῶν σω- τῶν· τὸ μύρον βεβαιώσις τῆς ὁμολογίας· τῷ πατρὸς ἢ μητρὶ ὡς αἰτία καὶ ἀποστολῆς· τῷ πνεύματος ἢ συμ- παραλήψης ὡς μαρτυρῶν· ἢ κατὰ δύσιν, τὸ συνα- ποθέσθαι· ἢ ἀνάδυσιν, τὸ συνασπασθῆναι· πατὴρ ὁ ἐπι- κλησθὶ θεός· Χριστὸς ὁ μονογενὴς θεός· ὁ ἀγαπητός υἱός· ὁ τῆς δόξης κλέων· ἀνεύμα ἁγίου ὁ παρακλη- τὸς τὸ ὑπὸ χειρῶν τιμωόμενον, ἔκ τῆς ἐκείνου διδασ- κόμενον, καὶ ἐκείνου κηρύττων.

Baptismus igitur datur in mortem filii Dei, aqua adhibetur pro sepultura: oleum pro Spiritu sancto, sigillum crucis pro cruce: chrisma confirmatio confessionis est: sit patris commemoratio tanquam cause, & emissoris: spiritus coassumptio, ut testis: mergi commori est; emergere confu- scitari: Pater Deus est super omnia, Chris- tus unigenitus Deus, idemque dilectus fili- us, & glorie dominus; Spiritus sanctus pa- racterus est, qui a Christo mittitur, & de quo Christus docet, & qui ipsum Christum predicat.

* Vox ista da- rior merito ju- dicatur non so- cutatque alia que paulo post eisdem modis notatur.

Οἱ ὁφείλει εἶναι ὁ μαμμυμῶν.

Qualis esse debeat baptizatus.

Κ Ε Φ Α Λ. ις'.

CAPUT XVIII.

Ὁ δὲ βαπτίζομενος ὑπερχέτω ἀλλότρωτος ἀσ- βείας πάσης· ἀνεκλήρητος ἀπὸς ἁμαρτίαν· φί- λος θεοῦ· ἐχθρὸς διαβόλου· κληρονόμος θεοῦ τα- ξῆος· συγκαληρονόμος δὲ τῷ υἱῷ αὐτοῦ· ἀποπετυρω- μένος τῷ σατανᾷ· καὶ τοῖς δαίμοσι καὶ ταῖς ἀτάταις αὐ- τῷ· ἀγνός· καθαρὸς· ὅσιος· ἀσφραγίς· υἱὸς τοῦ θεοῦ· ἀποδοχόμενος, ὡς υἱὸς πατρὸς, καὶ λέγων ὡς ἀπὸ κοῦ τῷ ἱεροῦ πνεύματι συναδροῖσματος ἕως· πατὴρ ἡμῶν ὅτι τῶν ἁγίων, ἀγαπῶμεν τὸ ὄνομα σου· ἑλ- θῆτω ἡ βασιλεία σου· ἡμῶν τῶν θείων· ὡς ἐν ἁγίοις καὶ ἐν τῇ γῆ· τῶν ἁγίων ἡμῶν τῶν ἐπίσκοπων δὲ ἡμῶν· καὶ ἡμεῖς ἀφίμενοι τοῖς ὁφειλέταις ἡμῶν· καὶ μὴ εἰσοσώμενοι ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ρύσαι ἡμᾶς ἀπὸ τῶν πηρῶν· ὅτι σὺ εἶσθαι ἡ βασιλεία καὶ ἡ δυνά- μεις, καὶ ὁ δόξα εἰς τὸς αἰῶνας, ἀμήν.

QUI baptizatur, sit alienus ab omni im- pietate, expers omnis operationis ad peccandum, amicus Dei, inimicus diaboli, hæres quidem Dei patris, coheres vero fi- llii ejus: qui renunciarit satanæ, & demoni- bus, ac fallaciis ejus, castus, purus, san- ctus, Deo carus, Dei filius, qui tanquam filius his verbis patrem precetur velut nomi- ne communis cœtus fidelium: Pater noster, qui es in caelis, sanctificetur nomen tuum: adveniat regnum tuum; Fiat voluntas tua, sicut in caelo & in terra. Panem nostrum quoti- dianam da nobis hodie: & dimitto nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus no- stris, & ne nos inducas in tentationem, sed li- bera nos a malo. Quoniam tuum est regnum, & potestas, & gloria Patris, & Filii, & Spi- ritus sancti, nunc & semper, & in secula sæ- culorum. Amen.

Οἷος ὁφείλει εἶναι ὁ διάκονος.

Qualis esse debeat diaconus.

Κ Ε Φ Α Λ. ιζ'.

CAPUT XIX.

Ἐστὺν δὲ καὶ οἱ διάκονοι ὡς πᾶσι ἁμαρτω- λῶν καὶ ἐπίσκοπος, μόνον δὲ ἀσκαλιότερος· ἀνά- λογοι ἀπὸς τὸ πλῆθος τῆς ἐκκλησίας· ἕνα καὶ τοῖς ἀδυνατοῖς ὑπερτερεῖσθαι δύνανται ὡς ἐργατῶν ἀπαι- γησῶν· καὶ ἡ μὲν γυνὴ τοῖς γυναικῶν ἐπιδοξάζουσα στρατεύουσα· ἀμφοτέρω δὲ τῶν ἀπὸς ἀγγαλίαν· ἐκ- δημῶν· ὑπερτίαν· δουλῶν· ὡς καὶ τῶν κρημνῶν Ἡσυχίας ἕλεγε φάσκων, δικαιοῦσι δίκασον αἱ δο- Council. General. Tom. I.

Sint vero diaconi ab omni macula & labo alieni, non aliter quam ipse episcopus, tantummodo faciliores, quam ille, ad vexa- tiones in ministerio suo subeundas. Nume- rus vero eorum ad proportionem multitudi- nis ecclesie, ut possint ministrare imbecillis tanquam operarii, in quibus nihil sit puden- dum. Ac mulier quidem mulieres curet. Utri- que obeant munus nunciandi, peregrinandi, Bb 2 mini-

391

Ysaie 17.

Matth. 20.

Ysaie 11.

Matth. 20.

Ysaie 12.

Philip. 12.

ministrandi, serviendi, sicut de domino agitur in libro Ysaie, *justificavit justum bene servientem multis.* Unusquisque igitur partes suas agnoscat, & eas studiose agat, & concordii animo, ac cum caritate, ut qui mercedem ministerii non ignoretis. Ne vero pudeat Iesus Christus non venis, ut ei ministraretur, sed ut etiam ipse ministraret, & daret animam suam redemptionem pro multis. Sic igitur faciendum est ipsis, ut quamvis pro fratribus vitam amittere opus sit, ne dubitent, neque enim Deus noster, & dominus Iesus Christus dubitavit animam suam ponere pro amicis suis, ut ipse dixit. Si igitur dominus cæli, & terræ omnia propter nos sustinuit, quomodo vos egerentibus ministrare dubitabitis, quos imitatores esse oportet eius, qui servitutem, egestatem, verbera, & crucem propter nos pertulit? Oportet itaque vos servire fratribus exemplo Christi: *Qui vult, inquit, inter vos esse magnus, sit vester minister: Et qui vult esse inter vos primus, sit servus vester.* Sic ipse implevit illud bene servire multis, & id quidem non verbis, sed re. Cum enim, inquit, accepisset hinc, præcinxit se, deinde fudit aquam in pedibus, & nobis mensæ accubantibus, accessit ad nos, & nostros omnium pedes lavit, & linteo terxit. Cum hoc faceret, demonstrabat nobis amicitie fraternæ caritatem, ut nos quoque inter nos idem faceremus. Si ergo dominus noster idemque magister sic se ipse humiliter abiecit, quomodo pudebit vos hoc facere fratribus infirmis, & imbecillis? Vos dico, qui veritatis operarii estis, & religionis propugnatores. *Ministrate igitur benevole, sine mutinatione, sine seditione; non enim propter hominem, sed propter Deum hoc facitis, a quo mercedem ministerii vestri in die visitationis vestra reportabit.* Oportet igitur, ut vos diaconi omnes visitetis, quibus visitatione opus est, & de calamitosis, & afflictis nunciate episcopo vestro: debetis enim esse ei anima, & sensus, faciles & parati ad subeundas molestias, ac per omnia obedientes tanquam episcopo vestro, immo patri, & magistro.

Quod a duobus, vel tribus ordinandus sit episcopus, & non ab uno.

C A P U T XX.

Jubemus autem ut a tribus episcopis episcopus ordinetur, & ut minimum, a duobus, ita ut ab uno constitui non possit: testimonium enim duorum, & trium firmitus est, & certum: item jubemus, ut presbyter, & diaconus, ac reliqui clerici ab uno episcopo ordinentur, & neque presbyter, neque diaconus reliquos clericos ex laicis ordinent; sed tantummodo presbyter quidem doceat, offerat, baptizet, benedicat populo, diaconus vero ministret episcopo, & presbyteris, id est, agat diaconum, reliqua vero ne faciat.

Αλλοιου αποδοις. ικατος εν τω ιδιω γνωριζω τον σου. η εκπαιδευω αυτω σταδαιος. ομορφους. ομοιως, γαρικοντες τον της διακονιας μηδον. εγωσαι δε η αποποιουμαι εκ του υπηρετουμαι τω δεσποτι. ως ηη ο κερως ημων Ιησους ο Χριστος εκ ηλθη διακονηθηναι, αλλα διακονησαι η δδωναι τω ψυχω αυτω λυθον αντι πολλων. οτις εν ε αυτος δεη τουιν. ηη δεη ψυχω υπηρ αδελφω αποδιδουαι, μη διασωσω. εδι γαρ ο κερως ηη σωτηρ ημων Ιησους ο Χριστος ιδιωσε τω ψυχω αυτω θνητα, ως αυτος ερη, υπηρ ηη φθλων αυτω. ει αν ο κερως τω ερανη η της γης παντα βη κερωσει δε ημας, πως αν υμεις διακονησαι τω δεσποτι σου. εδοικασπι; μμηται οφελοντες αυτω ειναι τω η δαλειαν, η οδουαν η πληρας, η εαυρον δε ημας υπηρετουαντες; ηρη αν ηη ημας δουλευειν τω αδελφω ως Χριστω μμηται. ο θηλων γαρ φησι εν υμιν ειναι μεγας εγω υμων διακονος. η ο θηλων εν υμιν ειναι σφωτος εγω υμων δδλος. οτω γαρ η αυτος εργω πεπληρωαι, το εω δαλειαν πολλοις, η ε λογη. λαβων γαρ λοβτιον διασωστω. ετα βδδλει εδωρ εις τον νεπηρα. ηη ημων ανακειμενων εκπληρωη, παντων υμων εηη τωσδε. ηη τω λοβτιω εζημασε. τω δε σφωτω εσφωτικω ημιν το της φιλαδελφιας αγαπητικον. ινα η ημας εις αλληλους αυτω παιωμην. ει αν ο κερως ημων, η ο διδασκαλος οπως εταπεινωσω εαυτην, πως αν υμεις εταπεινωθηστωδε τω παιωσαι τωσ αδωιαταις η εδωσει ηη αδελφω, εργατω οντεσ αληθιαις. ηη της εσφωτικωσ σφωταται; εζημωρετεπι αν αγαπητικωσ. μη επηγορηζοντες. μηδε διασφωζοντες. ε γαρ δια ανθρωπων ποιετε, αλλα εηη τον Θεον. ηη τω μηδον της διακονιας παρ εκεινησ απωλυμωδε εν ημωρα επισκοπησ υμων. ηρη αν ημας τωσ διακονωσ επισκοπησαι παντασ τωσ δεσποτισ επισκοπωσ. ηη παρ ηη θηλυβωμωτων αναγγηλιση ηη επισκοπω υμων. ψυχη γαρ αυτω, ηη αιωθωσι ειναι οφελει. εσωλυται, ηη ελποκει εις παντα οντεσ αυτωσ ως επισκοπω υμων, ηη παρ ηη δεσποτω.

Οτι υπό τριών η δύο επισκόπων οφείλει χειροτονείσθαι ο επίσκοπος. αλλ' ουχ' υπο ενός. αβιβαιοι γαρ.

K E Φ Α Λ. κ.

Επισκοπον δε σφωτατωμω χειροτονεισθαι υπο τριων επισκοπων. η το γων ελαττω, υπο δυο. μη εζηναι δε υπο εδωσ υμιν παδισαωδαι. η γαρ ηη δυο η τριων μαρτωρια βεβαιωτερα η ασφαλησ. σφωβωτερον δε η διακονον υπο εδωσ επισκοπω η ηη λωπων κληρικων. μητε δε η σφωβωτερον, μητε διακονον χειροτονειν εκ λαϊκων κληρικωσ. αλλα μωνων τω μω σφωβωτερον διδασκειν. αναφωρον. βαπτιζεν. ελογηεν τον λαον. τω δε διακονον εζημωρετωδαι ηη επισκοπω, ε τωσ σφωβωτερωσ. τωττωσ, διακονων. ε μω ηη τω λατω διασφωζω.

BIBAIION TETARTON^A

LIBER QUARTUS,

Περὶ Ὀρφανῶν.

De Orphanis.

Ὅσους χρὴ τῶν ἰπποκρίτων ὀρφανῶν.

De pupillis recipiendis in locum filiorum ex misericordia ab iis, qui liberis carent.

Κ Ε Φ Α Λ Α . α .

CAPUT I

Ὀρφανῶν δέ τις ἡμομίμῃ Χριστιανῶν, ἢ τῶν πατρῶν ἢ παρθένων, καλον μὲν, ἵνα τις τῶν ἀδελφῶν ἢ ἔχων τέκνον, ἀπολαβόμενος τούτου, ἔχη εἰς παῖδες τέκνον· τῶν δὲ παρθένων, ὃ ἔχων υἱὸν διωκόμενον αὐτῷ ταῖς τῶ γάμου ὥραις συγχρησῆσαι, συζύξῃ· τῶν γὰρ οἱ ποσῶντες ἔργον μέγα ἐπιτελεῖσθαι ὀρφανῶν πατέρες ὑπάρχοντες· καὶ παρὰ κλεῖν τῷ Θεῷ ληψονται τὸ μισθὸν τῆς ἐξουσίας ταύτης· εἰ δέ τις κατὰ ἀνθρώπων ἀρεσκίαν περιπατῆσθαι ἐπιχειρῶντο πλῆθος ὧν τὸ τῆς ὀρφανίας μέλλει, τῷ μὲν ὀρφανῷ ἀπονοίας ποιήσεται ὁ πατήρ τῶν ὀρφανῶν· καὶ κερτὸς τῶν χηρῶν· αὐτῷ δὲ ἐμμεσῶνται ταῦτες, ὅς τις αὐτῷ δακρυῖται πλὴν φερόσιν· καὶ ἡγήσεται ἐπ' αὐτῷ τὸ εὐφραίνεσθαι, ἃ ἔξ ὀρφανῶν ἀγαθῶν, ταῦτα φέρονται Ἀσισίῃ, καὶ Δωδὺ καὶ Ἡσσαιῶν λίγαι· τῶν χωρῶν ὑμῶν ἐνοπίων ὑμῶν ἀλλοτέρι κατεδίδοσιν αὐτῶν.

SI quis Christianus pupillus, puer scilicet, aut puella virgo fuerit, pulchre, ac praeclare fiat, si quis ex fratribus, qui liberis careat, pupillum suscipiat, & loco filii habeat: & virginem pupillam, si filium habeat, qui possit eodem cum illa tempore maturus esse ad nuptias, filio collocet: Qui enim hoc faciunt, praeclarum opus efficiunt facti parentes pupillorum, cujus quidem ministerii mercedem a Deo accipient. Si quem vero ad voluntatem, & gratiam hominum in vita versantem, & divitem, pupilli pudet, pupillo quidem prospiciet pater orphanorum, & iudex viduarum: ipse vero dives incidet in eum, qui bona quibus ille pepercit, & quibus abstulit, consumat, evenietque ei, quod dictum est, qua non comederunt sancti, comedent Assyrii, sicut ait Esaias: Regionem vestram in conspectu vestro alieni devorant.

Τίνας ὀφείδουσιν ἐπιμελεῖσθαι κατὰ τὴν κλεῖν τῶν ὀρφανῶν.

Quibus sit subconsendum secundum constitutionem domini.

Κ Ε Φ Α Λ Α . β .

CAPUT II

Υμῖς δὲ ὡς ἐπίσκοποι μεμνησάτε τὰ περὶ τῆς ἀναξιοφῆς αὐτῶν μισθῶν ἰλλείποντες αὐτοῖς· τοῖς μὲν ὀρφανῶν παρέχοντες τὰ γονίων· ταῖς δὲ χήραις τὰ ἀνδρῶν· τοῖς ἀκαμαίοις τὸς γάμους· τεχνίτη ἔργον· ἀδραεὶ ἔλεος· ξένοις εἰσῆχος· ἀπονοίας ψαμμῶν· δηλώσει ποτὶν· γυμνοῖς σβόδιμα· ποσῶσι δέαν· κυλακίταις βοήθειαν· ἀπὸς τούτοις πλεῖον ὑμῖν ἐσωφροντίς περὶ τῶν ὀρφανῶν, ὅπως αὐτοῖς μισθῶν ἐσθδῆ· τῇ μὲν παρθένῳ, μέχρις ὅτι ἔλθῃ εἰς ὥραν γάμου· καὶ ἐκδοῖτε αὐτῷ ἀδελφῶν· τῷ δὲ παιδί χηρηγίαν ἀπὸς τῆς τέχνης ἐκμαθεῖν· καὶ ὁμοειδέσθαι ἐκ τῆς ἐπιχορηγίας· ἐν ὅταν δέξῃ τῶν τέχνων κατὰ τὴν ἰδίαν, τὸ πλεοναῖτα διώσθαι καὶ τὰ τῆς τέχνης ἐργαλεῖα ἑαυτῷ ἀφίστασαι, ὅπως μηκέτι βαρμυῖν· τὸν δὲ ἀδελφῶν ἀνυπόκειτον εἰς αὐτὸν ἀγαπῶν, ἀλλ' ἑαυτῷ ἐπιχορηγῆ· καὶ γὰρ ἀληθῶς μακάριος ἐστίν, ὅς ἐν διωκόμενος βοηθεῖν ἑαυτῷ, μηδ' ὀλίγον πλεον ὀρφανῶν, ἔχου τε καὶ χήρας· ἐπειδὴ ὁ κλεῖνος μακάριος ἐστὶν εἶναι τὸν δίδόντα ἢ τὸν λαμβάνοντα· καὶ γὰρ εἴρηται πάλιν ὑπ' αὐτῷ· καὶ τοῖς ἔχουσιν καὶ ἐν ἐπιχορηγίᾳ λαμβάνουσιν, ἢ δυναμῶντος βοηθεῖν ἑαυτοῖς, καὶ λαμβάνουσιν παρ' ἑτέρων βαλαμῶντος· ἐκάρως γὰρ ἀποδώσει λόγον κλεῖν τῷ Θεῷ ἐν ἡμέρᾳ κερτῶν· ὁ μὲν γὰρ δὲ ἡλικίαν ὀρφανίας, ἢ χήρας ἀνοίας, ἢ γὰρ ἀποσπῶσθαι, ἢ τέκνον πολυσοφίαν λαμβάνων, ὃ ταῖς ὅτις ἢ μόνον ἢ μεμνησθῆσθαι, ἀλλὰ καὶ ἐπιμελεῖσθαι· θυσιάζουσιν γὰρ τῷ Θεῷ λογιολογίᾳ ἐπὶ τῷ Θεῷ τιμηθῆσθαι, ἀκόως ὑπὲρ τῶν δίδόντων αὐτῷ δόλωσως ἀποσφραγίμους· καὶ ἀργῶς λαμβάνων, ἀλλὰ τῆς δόσως αὐτῷ, ὅση δυναμῶν τὸν μισθὸν δίδουσιν διὰ τῆς ἀποσφραγίμους ὃ ταῖς ὅτις ἐν τῷ αἰώνῳ

VOS igitur, episcopi, estote solliciti de alienis pupillis, ut nulla in parte illis deesse videamini, ac pupillis quidem praebete, quae decent parentes, viduis vero, quae maritos, maturis conjugio date conjuges, artificii opus, imbecillo misericordiam, hospitibus tectum, esurienti cibam, sitienti potum, nudis indumentum, aegrotis visitationem, inclusis in custodia auxilium. Sit autem praeter ceteris major cura de orbis, ut nihil eis desit: de virgine quidem pupilla, quoad veniat ad aetatem maturam viro, eamque fratri in matrimonium collocetis. Pueri pupillo suppeditate victum, & quo artem quampiam discat; ut cum artem probe exerceat, possit tunc emere sibi instrumenta artis, ne sit amplius gravis cuiquam ex fratribus, qui erga eum caritatem veram ostenderit; quin potius sibi ipse suppeditet, est enim plane beatus, si cum iam sibi potest opitulari, locum pupillo, hospiti, & viduae non coarctet. Siquidem dominus beatus dixit esse dare, quam accipere; ab eo enim rursus dictum est, va eis, qui habent, Matth. 23. 12. & hypocriti accipiunt, aut qui possunt opem ferre, & malunt ab aliis accipere: uterque enim reddet rationem domino Deo in die iudicii. Nam qui accipit, aut propter aetatem, qua est pupillus, aut propter imbecillitatem senectutis, aut quia incidit in aegritudinem, vel quia habet multos filios alienos, non solum hic non reprehenditur, sed potius laudabitur: habitus enim a Deo instar altaris afficietur honore ab eo, si impigre pro eis, qui ei dant, assidue deprecatur. Sic enim fit, ne otiose accipiat, immo precando, mercedem dati muneri, quantum in se est, tribuit: hic igitur in aeterna vita fiet a Deo beatus.

395

beatus. Qui vero habet, & facta simulatione accipit, aut nihil agens, cum deberet potius opere faciendo alios etiam juvare, hic penas Deo solvet, quod panem pauperum rapuit.

Αζωή υπό Θεῦ μακαριότητι· ὁ δὲ ἔχων, καὶ ἐπιμαρτυροῦν λαμβάνων, ἢ δι' ἀργίας αὐτὶ τῷ ἐργαζομένῳ βοηθεῖν καὶ ἑτέρους, δίκαιον ὀφείλει τῷ Θεῷ, ὅτι κτηνῶν ἤρπασε ψαμίον.

Περί φιλαργυρίας.

Κ Ε Φ Α Λ. γ'.

De avaritia.

CAPUT III.

QUI enim habet pecunias, & cum aliis non communicat, immo neque utitur, locum serpentis sortitus est, quem ajunt in thesauris cubare; competitque in eum vere quod ait scriptura, congregavit opes, & ex eis nihil gustabit, & nihil ei profunt intereunti a supplicio: non enim, inquit, proderunt opes in die irae; nam qui sic est, non credidit Deo, sed auro suo, quod pro Deo habuit, & cui confusus est, simulator veritatis, acceptor personarum infidelis, sui derogator, timidus, imbellis, levis, facilis captus, querulus; in dolendo assiduus, inimicus sibi, amicus nemini: Hujus dona peribunt, & peregrinus homo comedet ea; aut quia eo vivente, surripiet, aut quia jam mortuo, eis fruetur. Divitia enim injuste conservata evomentur.

Quali timore oporteat participare ea, qua conferuntur in elemosynas domini.

Ὁ γὰρ ἔχων ἀργίαν, καὶ μὴ μεταδίδος ἑτέροις, μὴτε μὲν αὐτὸς χρωόμενος, τοῦτον ὄφρα κελήρωσεν ἐν φασί, ἐν τοῖς θησαυροῖς καθέδωκεν· καὶ ἐστὶ καὶ ἐπ' αὐτῷ ἀληθῆς ἡ γραφή ἡ φάσις αὐα, συνήγαγε πλοῦτον, καὶ ἔβη ἐν γαστρίᾳ· καὶ ὠδὸν αὐτῷ ὁ φίλος ἀπολλύεται παρά τῆς δίκης· ἀκωφεύσκει γὰρ φασί ὑπάρχοντα ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς· ὁ γὰρ τοῦτος ἐπὶ τῷ Θεῷ πεπίστευκεν, ἀλλὰ τῷ αὐτῷ χρυσίῳ, Θεὸν τὸτο ἠγάπησεν, καὶ ἐπ' αὐτῷ πεποιθὸς· ὑποκλιτῆς ἀληθείας ὁ τοῦτος· προσπολύπητος· ἀπίστος· εἰρων· δειλός· ἀνάνδρος· κήφος· ἀχερής, μεμψιμοίρος· ἐπάθλιος· ἑαυτοῦ ἐχθρὸς καὶ ὠδύνης φίλος· τὰτα τὰ χρημάτων ὀφείλει· καὶ ἀνήξετο· ἴδεται αὐτῷ, ἢ ζῶντος ὑπελόμβως, ἢ θανόντος καρπωσάμενος· πλοῦτος γὰρ ἀδικῶς συναγόμενος ἐξεμεθίσεται.

Μετὰ ποῖα φόβῳ χρῆτῃ κτεμακῶν μετέχει συνεισφορῶν.

Κ Ε Φ Α Λ. δ'.

CAPUT IV.

MONemus autem viduas, & pupillos ut cum omni metu, ac reverentia accipiant, quae eis suppeditantur, & ut gratias agant Deo, qui dat escam esurientibus, inquit, edis, aut bibis sine ipso? & qui implet omne animal bona voluntate, tribuens frumentum juvenibus, vinum virginibus, oleum ad laticitiam & hilaritatem viventium, sanum jumentis, herbam servituti hominum, carnem belluis, semina avibus, & omnibus commodum alimentum: idcirco ait dominus, contemplantini volucres caeli, non serunt, neque metunt, neque congregant in borrea, & pater vester alit ea, nonne vos praestantiores illis estis? Ne igitur solliciti sitis, dicentes, quid comedemus, aut bibemus? scit enim pater vester, quod his omnibus indigetis. Dum igitur tanta illius providentia, bonisque illius fruamini, debetis omnipotentem Deum laudibus celebrare, qui pupillum, & viduam creat per dilectum filium suum Jesum Christum dominum nostrum, cum quo ipsi patri gloria in spiritu, & veritate in saecula, Amen.

A quibus accipiende oblationes, & a quibus non accipiende.

Παρανομοῦ ἐν ταῖς χεῖραῖς αὐτοῖς ὄφρανοῖς μὴ παύσῃ φόβῳ καὶ πάσης ἀλαθείας μεταλαμβάνειν τῆς αὐτοῖς χορηγημάτων· καὶ ἀχαιεῖν Θεῷ τῶν δίδοντι τοῖς πεινώσι τροφῆν καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ὀφθαλμοῖς ἐκτείνων, τίς γὰρ, φασί, ὑμῶν φαγεῖται, ἢ τίς πίεται παρὲς αὐτῶν· αὐτὸς γὰρ ἀνοίγει τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ ἐμπλήσει πάντων ζῶων ἀδοκίαν· σίτον νεανίσκοις· καὶ οἶνον παρθένοις· καὶ ἔλαιον εἰς ἀροσμίαν τῆς ζῶπων· χορτόν τοῖς κτηνώσι· καὶ χλόαν τῆς δουλείας τῶν ἀνθρώπων· χρέα τοῖς θηείοις· σπέρματα τοῖς ὄφρανοῖς καὶ πάσι τὴν ἀροσφορὸν τροφῆν· διό φασί καὶ ὁ κύριος· κατιμάθετε τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπειροῦσιν· ἠδὲ θερίζουσιν· ἠδὲ συναγρῶσιν εἰς ἀποθήκας· καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἔσφραξε αὐτῶν, ἀλλ' ὑμεῖς μάλλον διαφέρετε αὐτῶν; μὴ ἂν μεμψιμοῖτε λέγοντες· τί φαγομεν ἢ τί πίνομεν; αἰεὶ γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὅτι χρῆζετε τῶν ἀπάτων· τοσαύτης ἂν τῆς παρ' αὐτῷ ἀπονοίας ἀπολαύοντες, καὶ τῆς παρ' αὐτῷ μεταλαμβάνοντες ἀγαθῶν, αἰὼν ἀναπέμπευ ὀφείλετε τῷ ὄφρανοῦ καὶ χήρῳ ἀναλαμβάνοντι παντοκράτορι Θεῷ διὰ τῶν ἡγαπημένων υἱῶν αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν· δι' ἃ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ ἐν πνεύματι, & ἀληθείᾳ εἰς τὸς αἰῶνας, ἀμήν.

Τίνων αἱ καρποφοραὶ δεκταὶ· καὶ τίνων ἀδεκταί.

Κ Ε Φ Α Λ. ε'.

CAPUT V.

PORTet vero, ut sciat episcopus a quibus oblationes accipere debeat, & a quibus non debeat: cavere enim debet, ne caupones dent. Non enim justificabitur campo a peccato; de ipsis enim in quodam loco Esaias, cum hos Israeli exprobraret, aiebat: caupones tui miscent vinum aqua. Fugiendi praeterea scortatores, non offeres, inquit, Deo mercedem prostibulis. Item fugiendi praedatores, & direptores, at-

Χρῆ δὲ τῶν ἐπίσκοπων εἶδέναι τίνων ὀφείλει δεχθῆναι καρποφορίας, καὶ τίνων ἄν ὀφείλει φυλάττειν γὰρ αὐτῶ ἀπὸς δόσον κάπηλοι· ὁ δὲ δικαιοδοῖται γὰρ κάπηλος περὶ ἀμαρτίας· περὶ αὐτῶ γὰρ περὶ καὶ Ἡσαΐας ἐνεδίδων τὸν Ἰσραὴλ ἔλεγε· οἱ κάπηλοι σὺ μίσγῃσι τὸν οἶνον ὕδατι· φιλκτιῶν δ' αὐτῶ καὶ πόρνοι· ἀποσοῖσεις γὰρ τῶν κυρίων μισθῶμα πόρνης.

Mat. 6. Tit. 10.

Eccl. 4. Psal. 145. Zach. 9.

Psal. 144. Eccl. 10.

Matth. 6.

Eccl. 26.

Psal. 1.

Deut. 23.

της κ' ἄρπαγας κ' ἴδ' ἀλλοτρῶν ἐπιθυμηταί κ' μαρ-
 γοί· βδελυκταί γὰρ αἱ τῶν θυσιῶν παρὰ Θεοῦ·
 ἀλλὰ καὶ οἱ ἐκθλιβόντες χήρας, κ' ὄρφαν· κα-
 ταδυωκτες δούλους, καὶ τὸς φυλακίας πληρῆντες ἀνα-
 τίων, ἢ κ' τῆς ἰαυτῆς οἰκίταις ποτηρὸς χρωμέ-
 νοι, πλῆγαις ὄφθιμοι καὶ λιμῆ καὶ κακοδουλία, ἢ κ'
 πωλοῦς ὄλας [συμμετόμοι φιλτατοὶ εἰσοσάν σοι
 ὁ ἐπίσκοπος· καὶ αἱ τῶν προσφορῶν μισαταί·
 παρατήρησι δὲ καὶ ραδιουργαί· καὶ ῥήτορας ἀδι-
 κία συμμαχικοὶ ὄμοιοι· καὶ εἰδωλοποιῶν· κ' κλέπ-
 τῶν· καὶ πλῆντες ἀδικῶν· κ' ζυγοκράτας· κ' δο-
 λομέτρῶν· κ' φρατρίων συκοφαντῶν, μὴ ἀρχιμέ-
 τον τοῖς ὀφθαλμοῖς· ἀλλὰ τὸς κόντην ὄφθαλμοῦ
 φοῖατε κ' δήμεν, κ' δικαστῶν παρανομοῦν· παρα-
 φάτων ἀναθεῖα· ἀνθρώπων ἐπιβυλοῦν· μιανῶν
 ἐργατῶν· μίσουσι· βλάσφημον· κίναιδον· τοκο-
 γλύφον· κ' πάντα ὄντινῶν ποτηρῶν· κ' τῆ γυναι-
 κῶ Θεοῦ ὄφθαλμοῦ· ὅτι λέγει ἡ γραφή βδε-
 λυκτῶς εἶναι παρὰ Θεοῦ πάντας τὸς τῶν· οἱ
 γὰρ παρὰ ἴδ' τῶν δειχόμενοι, καὶ ἔφροντες
 χήρας κ' ὄρφαν, ὑπεδιδῶναι τὸ κερτῆν τῶ Θεοῦ
 γῆνθουσι· ὡς περ κ' Ἀδωνίας ὁ ἐν τοῖς βασι-
 λείαις ἀποφῆτης παρακράτας Θεοῦ, κ' φαρῶν ἄρτην
 καὶ πῶν ὄδωρ ἐν τῶ τῶν, ὡ ἀπέπειν αὐτῶ ὁ
 κίρι· ὄφθαλμῶ τῶν Ἱεροβοάμ, ἀσέβειαν, ὡς
 λείοντες ἀναιρεθεῖς· ὁ γὰρ ἐκ κόπου ὄφθαλμοῦ
 μῶν ἄρτῶ χήρας, διαφῶ μαλῶν, καὶ
 ἢ βραχῶς κ' ὄλιγῶν, ἢ ἔξ ἀδικίας καὶ συκο-
 φαντίας, καὶ ἢ πωλοῦς κ' ἔξ ὄφθαλμοῦ· λέγει
 γὰρ ἡ γραφή κρείσσον ὄλιγον τῶ δικαίω, ὑπὲρ
 πλεον ἁμαρτωλῶν πολλῶν· εἰ δὲ κ' ἔξ ἀσέβων
 φαρῶν χήρα, καὶ ἐμπληθεῖσα ἀποσῆξεται
 ὡς αὐτῆς, οὐκ εἰσακροῦθησεται· ὅτι ὁ καρ-
 διογνώστης Θεός μετὰ κελσεως ἀπεφῆνατο περὶ
 ἴδ' ἀσέβων λέγων· ἐὰν σῆ Μωσῆς, κ' Σα-
 μουὴλ ἀπὸ προσώπου μου ὑπὲρ αὐτῆς, ἐκ ἐ-
 σακροῦμαι αὐτῆς· κ' σὺ μὴ ἀποσῆξαι ὑπὲρ τῶ
 λαοῦ τούτου, καὶ μὴ ἀξίου εἰληθῆναι αὐτῶς·
 κ' μὴ ἀποσῆξαι μοι περὶ αὐτῆς, ὅτι ἐκ εἰσα-
 κροῦμαι σὺ.

que alienarum rerum appetitores, & adulte-
 ri; odiosa enim & execrabilia Deo sunt ho-
 rum sacrificia: immo etiam qui viduam af-
 fligunt, & pupillum opprimunt, & qui car-
 ceres implent innocentibus, aut famulos suos
 dure accipiunt, & trahunt, id est, qui ver-
 beribus, aut fame afficiunt, aut crudeli fer-
 vilitate premunt: aut qui civitates totas popu-
 lantur: sint tibi, episcope, execrabiles horum
 oblationes. Vitabis etiam falsarios, & rheto-
 res, qui injuriæ patrocinium suscipiunt, ^{injuria.}
 tunc eos, qui idola faciunt: fures, & publi-
 canos injustos, & qui fraudulenter laudes de-
 primunt: & qui in mensuris alios fraudant;
 item militem sycophantam non contentum
 suis stipendiis, sed potius vexantem, & con-
 cutientem pauperes: deinde homicidam, car-
 nificem, præterea judicem iniquum, rerum
 dilapidatorem, insidiatorem hominum, dō-
 rarium nefandorum, ebrium, blasphemum,
 cinædum, feneratorum, quemlibet denique
 sceleratum, & cum Dei sententiâ ac volun-
 tate pugnantem: ait enim scriptura, hujus-
 modi omnes esse apud Deum execrabiles,
 a quibus qui oblationes accipiunt, & inde
 viduas, & pupillos alunt, rei fient in judicio
 Dei. Sicut ille in libris regum propheta A-
 donias, qui quia Deo non obedivit, cum
 panem comedit, & aquam bibit, ubi domi-
 nus propter impietatem Hieroboam edere;
 & bibere vetuerat, a leone discerptus est.
 Panis enim, qui ex labore viduis ac pupil-
 lis suppeditatur, melior est, quamvis modi-
 cus sit, & parvus, quam qui ex iniquitate,
 & fraudulentia, quamvis copiosus, & elabo-
 ratus: ait enim scriptura, melius est modicum ^{psal. 56.}
 iusto, quam multa divitia peccatorum. Quod
 si vidua victu ab impiis accepto, &atura
 pro eis deprecabitur, non exaudietur,
 quoniam Deus, cui corda patent, cum ju-
 dicio de impiis pronunciauit, si steterint Moy-
 ses, & Samuel ante faciem meam pro ipsis, non
 exaudiam eos: & tu ne ores pro populo hoc, &
 ne roges, ut misericordiam eis tribuam, & ne
 accedas ad me ad precandum pro eis, quia non
 exaudiam te.

Ὅτι ἴδ' ἀναξίον καρποφοῦμαι, ἕως αὐ ὡσι τοῦ τοῦ,
 ἢ μόνον ἐκ ἔλεονται Θεοῦ, ἀλλ' ἐκ ἴδ' ὄφθαλ-
 μῶν κινῶσιν ἀπὸς ἀγανάκτησιν.

Quod oblationes eorum, qui non sunt digni, ut
 offerant, non solum non placent Deum,
 sed potius iram ejus provocant.

Κ Ε Φ Α Λ. 5. CAPUT VI

Ὅτ' μὴ δὲ, ἀλλὰ κ' οἱ ἐν ἁμαρτίαις ἤυ-
 μῶνοι, κ' μὴ μετανοήσαντες, ἢ μόνον ἐκ ἐ-
 σακροῦσονται ἀποσῆξομενοι, ἀλλὰ κ' τὸν Θεοῦ
 παροξυνῶσιν ὑπομνησκόντες αὐτὸν τῆς ἰαυτῆς μο-
 χθῆρας· περιεσαθε ἔν τῶς πικαῖτας ὄφθαλμοῦ·
 ὡς ἀλλαγμα κινῶς· καὶ μὴ ὄφθαλμο· ἐκ
 τερα γὰρ τῶς νόμοις ἀπηγορεύεται· ὅπε γὰρ Ε-
 λιασαί· τὰ παρὰ τῶ Ἀζαὴλ κομοδοῦσι εἰ-
 ζατο, ὅπε Ἀχίας τὰ παρὰ τῶ Ἱεροβοάμ· εἰ δὲ
 οἱ τῶ Θεοῦ ἀποφῆται τὰ παρὰ ἴδ' ἀσέβων ὁ ἀπο-
 σῆκαστο ἔξοια, δικαίον μῆτε ὑμᾶς ὁ ἐπίσκοπος·
 ἀλλὰ κ' Σίμων ὁ μαγῶ· ἐμοὶ Πέτρω κ' Ἰωάννη
 χρημάτων ἀποσῆκῶν ἐπειράτο ἰπτῶν τῶν ἀτίμη-
 τον χάριν λήψομαι· ἀπὸ μὴ ἀποσῆκῶμενοι, ἀ-
 ραις αἰωνίαις αὐτῶν εἰδοσάμεθα· ὅτι τῶν δωρεῶν
 τῶ Θεοῦ ἐκ ἁλοῖα τῆ ἀπὸς Θεοῦ, ἀλλὰ χρημά-
 τῶν.

Quin potius qui deliquerunt, & eos non
 penitet delictorum suorum, non solum
 non exaudientur, cum precationem faciant,
 sed magis Deum irritabunt dantes ei recod-
 nationem improbitatis suæ. Prohibete igitur
 hujusmodi ministeria oblationum, quæ sunt
 tanquam ^{Deum. 13.}
 commutatio canis, & merces prostituti-
 bus, utrumque enim legibus vetitum est:
 nec enim Elizæus dona ab Azale allata ac-
 cepit, nec Achias a Hieroboam. Quod si pro-
 phetæ Dei, dona impiorum non acceperunt,
 æquum est, ut neque vos, episcopi, accipiatis:
 immo Simon magus oblata pecunia mihi Pe-
 tro & Joanni conabatur mercari gratiam,
 quæ pretio æstimari non potest, qua quidem
 pecunia non accepta, sempiterna illum male-
 dictione constringimus, quoniam donum Dei
 non benevolentia in Deum, sed pecuniæ
 permutatione comparare cogitavit. Cavete
 ergo

κινδαι κελδων· ἢ γὰρ τῆ φυσικῆ φάυλα τὰ προσφε-
 ρομῆμα, ἀλλὰ τῆ γνώμη τῆ προσκομιζόντων αὐτὰ·
 τῆτο δὲ προσάσιν ἐπὶ τὸ μὴ ἀποσρέφειν τὴς πλη-
 σάζοντος ἡμῖν· εἰδοτες κὲ τῶ σωτηρίαν πολλοῖς
 ἐπιφελῶ τῶς ἀσβεστο γρηγοῦναι τῶ προσ τῶς δε-
 βεῖς· ἐπιβλαστῶ δὲ μόλις τῶ κατὰ τῶ θρησκείαν
 κοινωνίαν· ταῦτα μὲν ἐν ἐπιποσῶτον ἀγαπητοί εἰρηδῶ
 ἡμῖν προσ ἀσφαλείαν ἡμῶν.

Περὶ γονέων καὶ παίδων.

Κ Ε Φ Α Λ. ι.

Οἱ μὲντοι πατέρες παιδεύετε τὰ τέκνα ἡμῶν ἐν
 κυρίῳ, ἐκτρέφοντες αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νοθε-
 σία κυρίου· καὶ διδάσκετε αὐτοὺς ἐπιτηδεῖς καὶ ἁρμο-
 ζουσας τῷ λόγῳ τέχνας· ἵνα μὴ διατῆς δουλείας
 ἐρρωσάνται καὶ ἀνεπιτήμητοι ᾖσιν τῆς γονέων με-
 νατα, ὅπως ὥρας ἀνεσῶς τυχόντι, ἀφωλιάσωσι τῶ
 καλῷ· διὸ μὴ ἀλαβείθε αὐτοῖς ἐπιτηδῆσεν σωφρο-
 νίζοντες αὐτοὺς μὲν ἐμβελθεας· ἢ γὰρ ἀποκτενεῖτε
 αὐτοὺς παιδεύοντες· μάλλον δὲ σώσετε αὐτοὺς· καθὼς
 ἔσθι καὶ ὁ Σολομὼν ἐν τῆ σοφίᾳ φησὶ· παιδεύ-
 οὖσιν καὶ ἀναπαύσεισιν, ἔτι γὰρ ἔσαι σοὶ εὐελπίς·
 σὺ μὲν γὰρ ῥάβδῳ πατάξεις αὐτὸν, τῶ δὲ ψυχῶ
 αὐτοῦ ῥοσὴ ἐκ θανάτου· καὶ πάλιν λέγει ὁ αὐτοῦ ἔπος·
 ὅς φερέται τῆς ἑαυτοῦ βακτηρίας, μισεῖ τὸν ἑαυτοῦ
 υἱὸν· καὶ ἐξῆς· κλάσον τὰς πλάρας αὐτοῦ, ὡς ἐστὶ
 ἄνθρωπος, μηποτε σκληρομυθῆς ἀπειθήσῃσιν· ὅς φε-
 ρεταὶ ἐν παραινέει καὶ σωφρονίζεν τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν, μι-
 σεῖ τὸν ἴδιον παῖδα· ἐκδιδάσκετε ἐν ἡμῶν τὰ τέκνα τὸν
 λόγον κυρίου· σύφετε δὲ αὐτοῖς· καὶ δαίνοῖς· καὶ ποιῶ-
 τε ὑποτακτικά, ἀπὸ βρέφους διδάσκοντες αὐτοὺς ἱερά
 γράμματα, ἡμέτερα τε καὶ θεῖα· καὶ πᾶσαν γρα-
 φῶν θεῖαν παραδίδοντες, μὴ δίδοντες ἀνεσιν αὐ-
 τοῖς, κατεξουσίαν ἡμῶν παρὰ τῶ ἡμετέραν γνώ-
 μῶν· μὲν ὁμολίαν εἰς συμπόσιν μὴ ἑδόντες αὐ-
 τοῖς συμβαλλεν. ἔτι γὰρ εἰς ἀπεισίαν ἐκτραπῶν-
 ται· καὶ εἰς πορνείαν πειπεσόνται· καὶ εἰάν παρὰ
 τῶ τῆς γονέων ἀμελείαν τῶτο πάθωσιν, εὐχοῖ
 τῆς ψυχῶν αὐτῶν οἱ ἡγησάντες ὑπάρξουσιν· εἰ γὰρ
 τῆ τῆς γενναίων ἡδυμῆς σιωπῆσιν ἀκολάσῃς,
 οἱ παῖδες ἀμαρτήσαντες ἐκ αὐτοῦ μόνοι κολαζή-
 σονται· ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ αὐτῶν οἱ γονεῖς αὐτῶν κει-
 θήσονται· ὅσα τῶτο σπουδαζετε ὥρα γάμου ζα-
 γηγῶναι καὶ σωμαλλάσεν αὐτοὺς, ἵνα μὴ τῆς ἡλι-
 κίας ἐν τῆ ἀκμῆ ζῆσῃς, εἴθι πορνόκοπα ἀποβῆ·
 καὶ ἡμῖς ἀσπαιτηθεσθε τὸν λόγον ἐν τῆ ἡμέρᾳ
 τῆς κρίσεως ὑπὸ κυρίου τῶ Θεοῦ.

Περὶ οἰκεῖσθ καὶ δεσποτῶν.

Κ Ε Φ Α Λ. ια.

Περὶ δὲ οἰκεῖσθ τί ἀν ἐποιεῖν πλεον, ἢ ὅτι καὶ
 ὁ δῆλος εὐνοίαν εἰσφέρειτω προσ τὸν δεσπότην
 μὲν φόβῳ Θεοῦ, καὶ ἀσεβῆς, καὶ τοιητῶς ὑπάρχει·
 ἀκετι μὲν τοι καὶ ὁμόνοίαν κατὰ τῶ θρησκείαν· καὶ ὁ δε-
 σπότης ἀγαπάτω τὸν οἰκέτην· καὶ διαφορὸς ἦ, τὸ
 ἴσον κενεῖτω, ἢ καθὼ ἀνθρώπος ὑπάρχει· ὁ δὲ πιστὸν
 ἔχων δεσπότην σωζομένης αὐτοῦ τῆς κείας ἀγαπάτω.
 Ἐὼς δεσπότην· καὶ ὡς ἡμόμοισον· καὶ ὡς πατέρα· μὴ
 ὡς ὀφθαλμοδουλῶν· ἀλλ' ὡς φιλοδέσποτος· εἰδὼς
 ὅτι ὁ Θεὸς αὐτῶ τῶ μισθαποδοσίαν ἀποτίσει τῆς

Concil. General. Tom. I.

Abet consumi: non enim ista, quæ offerun-
 tur, natura, sed propter animum eorum, qui
 dant, vitiosa sunt. Hoc vero præcipimus, ut
 eos, qui ad nos accedunt, non avertamus,
 cum sciamus sæpenumero profuisse impiis con-
 gressum cum piis, nocere autem piis solam
 communionem religionis cum illis: atque hæc
 quidem hæcenus, carissimi, ad cautionem ve-
 stram dicta sunt

De parentibus & filiis.

CAPUT X.

AC etiam vos, patres, erudite filios vestros
 in domino, educantes eos in disciplina,
 & monitis domini, eosque artes idoneas, &
 verbo domini congruentes docete; ne copia
 & opportunitate temporis fradis habentis, &
 a parentibus non objurgati, ab nonestitate &
 virtute deflectant, ante tempus idoneum re-
 laxati. Quamobrem ne vereamini increpare
 eos, & asperere castigare, non enim interfici-
 cietis eos castigando, immo servabitis, sicut
 Salomon ait in Sapientia: Castiga filium tuum,
 & dabit tibi requiem: Sic enim faciet tibi bo-
 nam sui expectationem: nam tu eum quidem
 virga cades, animam vero ejus a morte eri-
 pies: & rursus idem, qui parcat bacillo suo,
 filium suum odit: & in eandem sententiam,
 tunde latera ejus, dum puer est, nequando ob-
 durefcens non obediat tibi. Qui ergo filium
 suum monere, & castigare desinit, idem fi-
 lium suum odit. Docete itaque filios vestros
 verbum domini, & verberibus, ac fustibus
 comprimate, & facite, ut sint subiecti. Do-
 cete eos a pueritia literas sacras, & vestras,
 & divinas, omnemque divinam scripturam eis
 tradite, neque eis remissio ac relaxatio a vo-
 bis fiat, ne contingat, ut præter voluntatem
 vestram, potestatem, & licentiam in vos su-
 mant. Ne permittatis eis conferre nummos
 in convivium cum æqualibus, sic enim ad
 immoderationem deflectent, & in scortatio-
 nem decident: quæ quidem si incuria paren-
 tum evenerint, iidem erunt de animis filio-
 rum suorum rei. Etenim si filii pigritia pa-
 rentum cum intemperantibus consuetudinem
 habent, cum deliquerint, non ipsi solum
 punientur, sed parentes quoque propter eos
 judicabuntur; idcirco date operam, ut tem-
 pore ad conjugium maturo eos matrimonio
 jungatis, ne in ipso flore, ætate fervescente,
 us moribus evadant, ut se dedant meretrici-
 bus, & a vobis ratio in die iudicii a domino
 Deo reposcatur.

De famulis, & dominis.

CAPUT XI.

DE famulis vero quid amplius dicamus,
 quam quod servus habeat benevolen-
 tiam erga dominum cum timore Dei, quan-
 vis sit impius, quamvis sit improbus, non
 tamen cum eo de religione contentiat. Item
 dominus servos diligat, & quamvis præstet
 eis, iudicet tamen esse æqualitatem, vel qua-
 tenus homo est. Qui autem habet dominum
 Christianum, salvo dominatu, diligat eum,
 tum ut dominum, tum ut fidei confortem,
 & ut patrem, non sicut servus ad oculum
 serviens, sed sicut dominum amans, ut qui

sciat

Quid si
 exemplari
 Terti
 Quod si
 exemplari

403

sciat mercedem famulatus sui a Deo sibi solvendam esse. Similiter dominus, qui Christianum famulum habet, salvo famulatu, diligat eum tanquam filium, & tanquam fratrem propter fidei communionem.

In quibus oporteat subiectos esse potestatibus secularibus.

CAPUT XII.

Estote subiecti omni regi, & potestati, in iis quae Deo placent, tanquam ministris Dei, & impiorum vindicibus, & ultoribus, exhibete eis omnem metum debitum, omne vectigal, omne tributum, omnem honorem, dationem, censum: haec enim est Dei lex, nemini quicquam debere praeter amicitiae foedus, quod Deus per Christum sanxit.

De virginibus.

CAPUT VIII.

De virginitate vero mandatum non accepimus, quare hanc rem potestati cuiusque voluntatis permittimus, ut vovimus. Illud modicum monemus, ne quid facile & leviter promittatur, siquidem Salomon ait, non esse votum, quod factum non reddere. Sit igitur haec virgo sancta corpore, & anima, ut templum Dei, ut domus Christi, ut Spiritus sancti domicilium. Debet enim quae virginitatis votum fecit, exercendo quae voto digna sunt, demonstrare veram esse promissionem suam studio pietatis factam, & non ad vituperandum coniugium. Esto praeterea non vaga, non intempestive deambulans, non duplici animo, sed honesta, composita, temperata, pudica, & tunc congruus multorum & eorum maxime, qui sunt inhonesti.

LIBER QUINTUS,

De Martyribus.

Quod nos, qui propter Christum ab infidelibus afflicti sumus, sciamus est, ut fideles praebent, quae eius sunt secundum constitutionem domini.

CAPUT I.

Si quis Christianus propter nomen Christi, & fidem in eum, ac caritatem, ad ludum, aut ad bestias, aut ad metalla, ab impiis damnatur, ne eum despiciatis, quin potius mitite et ex labore ac sudore vestro ad vitam, & ad solvendum mercedem militibus, ut ab eis allevetur, & curetur, ut quantum in vobis sit, beatus frater vester non pressetur. Qui enim propter nomen domini Dei vult damnatus esse, hic est sanctus martyr, mater domini, filius altissimi, receptaculum Spiritus sancti, per quem illuminationem gloriae evangelii singuli fideles accipiunt, eum digni habiti sunt immortalitatis, & testimonio passionum eius, ac societate sanguinis ipsius, ut conformarentur morti Christi in adoptionem. Ob hanc igitur

Αἰσθησίας ὡσαύτως καὶ ὁ κλεισθὸς ὁ πιστὸν ἔχων οἰκέτῳ σωζομένης αὐτῆς θεραπείας, ἀγαπᾷ τὸ ὡς υἱὸν, ἢ ὡς ἀδελφόν, ὅσα τῶν τῆς πίστεως κοινωνίαν.

Ἐν τίσιν ὑποτάσσεται χρὴ πῖς κοσμικοῖς ἀρχασι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β.

Πᾶση βασιλείᾳ καὶ ἀρχῇ ὑποτάγητε ἐν οἷς ἀρέσκει Θεῷ, ὡς ἑταίροις καὶ ἱερῶν ἀποβάν τιμαρτοῖς. πάντι φόβον τὸν οφειλομένην αὐτοῖς ἀποπληρώσατε. πᾶσαν εἰς φόβον. πᾶν πῖλος. πᾶσαν τιμὴν. δόσιν. κλύσον. Θεῷ γὰρ τὸ το διαπύγμα μηδὲν τι χρεώσεται ἐν μὴ τῷ τῆς φιλίας σύμβολον, ὁ ὁ Θεοῦ διετίχεται δια Χριστοῦ.

Περί παρθένων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ.

Περί δὲ παρθένιας ἐπιπλήξαι ἐλθροβῶν τῆ δι' ἱερῶν βολομένων ἕξτια τὸ ἐπιβεπομένης ἀγνεί. ἐκεῖο μὲν οὐκ αὐτοῖς παραποιούτις, μὴ ποσχεύωσται ἐπαγγελιαδοται, ἐπίστηρ ὁ Σολομών εἶπεν. ἀγαθοὶ τὸ μὴ εἶχθαι, ἢ τὸ εἶχθαι καὶ μὴ ἀποδοταί. ἢ παρθένος ἐν αὐτῇ ἔσω ἀγία σώματι καὶ ψυχῇ ὡς οἶκος Θεοῦ. ὡς οἶκος Χριστοῦ. ὡς πνεύματος ἀγίου κατοικησίον. διὰ γὰρ τῶν ἐπαγγελιαδομένων, ἀγία τῆς ἐπαγγελίας ἔργα διασώσασθαι, δεκτικὴν, τὸ ἐπαγγέλιμα αὐτῆς, ὅτι ἐστὶν ἀληθῆς, καὶ διὰ τοῦτο ἀσβεβῆτος, ἢ κατὰ διαβολὴν γὰρ ἡρωμένη. ἔσω δὲ μὴ ῥιμβᾷς. μηδὲ ἀκηροποιεπάτητος. μὴ δειγνῶμος. ἀλλὰ σιμῆ. ἔγκριτος. σωφρων. ἀγνή. φθόγσσα τῶν ἱερῶν πολλῶν σωτηρίας, καὶ μαλιστα ἱερῶν ἀσέμιων.

D BIBLIION ΠΕΜΠΤΟΝ

Περί Μαρτύρων.

Ὅτι πῖς διὰ Χριστὸν ἐλιβομβῶσι παρὰ ἀπίστων δίσημον πῖς πιστοῖς τὴ δέοντι παρέχεν κατὰ τῶν τῶ κλεισθὸν διάταξιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ.

Εἰ τις Χριστιανὸς διὰ τὸ ὄνομα τῶ Χριστοῦ καὶ τῶν εἰς τὸν Θεὸν ἀγάπῳ καὶ πίστιν κατεκείθη ὑπὸ ἀσθεῶν ἢ ἰδῶν, ἢ σπείρα, ἢ μέταλλον, μὴ παύσεται αὐτὸν, ἀλλ' ἐκ τῶ κόπων καὶ ἐκ τῶ ἰδράτος ἑμῶν πειρασάτω αὐτὸ εἰς διαφόρῳ αὐτῶ εἰς μισθαποδοταί. ἢ ἑρατιῶν. ἢ εἰς ἐλαφρομένη καὶ ἐπιμειλίαις καὶ ἢ ἴστον τὸ ἐφ' ἑαυτῶ, μὴ ἐλιθῆται ὁ μακαρίου ἀδελφῶς ἑμῶν. ὁ γὰρ διὰ τὸ ὄνομα κλεισθὸν τῶ Θεοῦ κατεκείθη, ὅσοι μαρτυροῦσιν ἀδελφοῦ τῶ κλεισθὸν τῶ ψυχῶς. δοχεῖο τῶ ἀγίου πνεύματος. διὰ τὸ καὶ τὸν φάτισμα τῶ δέξῃ τὸ ἀγίου ἀγγελίᾳ ἔλαβον. ἕκαστος ἱερῶν πιστῶν ἐν τῶ κατεκείθη τῶ ἀσθεῶν σφάρα, καὶ τῶ μαρτυρίας ἱερῶν παθημάτων αὐτῶ καὶ τῶ κοινωνίας τῶ αἵματι, αὐτῶ, συμμορφωθῆσαι τῶ θανάτῳ τῶ Χριστοῦ υἱοσίου.

Θεσίαν· τότε ὅν σέβω πάντες οἱ πιστοὶ διὰ τὸ ἐπισκοπεῖν ὑμῶν ἐκ τῆς ὑπαρχούτων ὑμῶν καὶ ἐκ τῆς κοίτης διακομισατέ τοῖς ἀγίοις· εἰ δὲ ἔχεται, ἡσθεσθε τὴν ἡμέραν, ὅτι μερῶς τὸ ἐκπέτατο τοῖς ἀγίοις· εἰ δὲ τις ἐν περιστάσει ὑπαρχῆι καὶ πλείοντι κατὰ ἀναλογίαν τῆς διουμῶς αὐτῆ διακομισατέ αὐτοῖς· εἰ δὲ καὶ οἱ ὅστε ἐστὶν ἀπαρτὶ τῶν βίων αὐτῶν ἀποδομῶν, ῥῖσα δὲ αὐτῶν ἐκ τῆς δεσποτικῆς μακάρως ἐστὶν καὶ φίλος τῶ Χριστοῦ· εἰ γὰρ οὐκ ὑπαρχόντων πτωχοῖς, δὸς, τέλος μὲν τὴν πειρῆσθαι θεῶν γινώσκει, πολλῶ μᾶλλον ὁ ὑπὲρ μαρτυρῶν· ὁ γὰρ τοῖς τοῖς, ἀξίος Θεοῦ ὑπαρχῶς πληρώσει τὸ θέλημα αὐτῆ χορηγῆσας ἐκείνοις, οἱ τῶν αὐτῶν ὁμολογησάντων ἐν τῶν ἐθνῶν καὶ βασιλείων, ὡς ἡμεῖς Ἰσραὴλ, πρὸς ὧν ὁ κείνος ἀπέφηνετο λέγων, ὅς ἀνὸς ὁμολογησθῆναι ἐν αὐτῶν ἐμπροσθεν πᾶσι ἀνθρώπων, ὁμολογησῶ καὶ ἐν αὐτῶν ἐμπροσθεν τῶ πατρὸς μου· καὶ εἰ πιστοὶ ἐστέ ὡς καὶ ἐπὶ Χριστοῦ ἐπὶ τῶ πατρὸς αὐτῶν μαρτυρεῖσθε, ἡμεῖς ἔχουμεν ὀφείλετε ἐπαίχουσθαι ἀποδομῶν αὐτῶν ἐν τῶν φυλακῆς· τῶ γὰρ ποισαμένων ὑμῶν, μαρτυρεῖσθε ὑμῶν λογιζῆσθε, ὅτι ἐκείνοις μὲν πρὸς τὸ μαρτυρεῖσθαι ὑμῶν ἐπὶ τῶν ἀποθυμῶν, καὶ κοινῶς τῆς ἀδελφῶν αὐτῶν· λέγει γὰρ πρὸς κύριος ὁσὸς τῶν τῶν φασκῶν, δεῦτε οἱ Διογνησίου τῶ πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡπίσημα μῆνιν ὑμῶν βασιλείαν ἀπὸ κατὰ βολῆς κόσμου· ἐπεισασα γὰρ, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα, καὶ ἐποτίσατέ με· ἔξωός ἤμην, καὶ συνήγαγετέ με· γυμνός, καὶ περιβαλετέ με· ἀδελφῶν ἤμην, καὶ ἐπισκεψαστέ με· ἐν φυλακῆ ἤμην, καὶ ἦλθετέ πρὸς με· τότε ἀποκρίθησονται αὐτῶν οἱ δικαιοὶ λέγοντες, κύριε πότε σε ἰδομεν πενῶντα, καὶ ἐδίψησάν, καὶ ἐδίψησάν, καὶ ἐποτίσαμέν, ὅπότε δε σε ἰδομεν γυμνόν, καὶ περιβαλόμεν; ὁ ἀδελφῶν, καὶ ἐπισκεψαστέ με; πότε δε σε ἰδομεν ἔξωόν, καὶ συνήγαγετέ με; ἐν φυλακῆ, καὶ ἦλθετέ πρὸς σε; καὶ ἀποκρίθεις ἐρεῖ αὐτοῖς· ἐφ' ὅσον ἐποίησατε ἐπὶ τῶν ἡδ' ἀδελφῶν μου ἡδ' ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποίησατε καὶ ἀπελθόντων ὅτι εἰς ζωὴν αἰώνιον· τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς ἔξωόντων· πορθεῖτε ἀπ' ἐμῶν οἱ κατὰ βολῆς εἰς τὸ πῦρ τῶ αἰώνιον τὸ ἡπίσημα μῆνιν πᾶσι διαβολῶν καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτῶν· ἐπεισασα γὰρ, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα, καὶ ἐποτίσατέ με· ἔξωός ἤμην, καὶ ἐσυνήγαγετέ με· γυμνός, καὶ ἐ περιβαλετέ με· ἀδελφῶν ἤμην, καὶ ἐπισκεψαστέ με· τότε ἀποκρίθησονται καὶ αὐτοὶ λέγοντες, κύριε πότε σε ἰδομεν πενῶντα ἢ ἐδίψησάν ἢ ἔξωόν ἢ ἐν φυλακῆ; καὶ ὁ δικονομάς σοι, τότε ἀποκρίθησεται καὶ αὐτοῖς λέγων, ἀμὴν λέγω ὑμῖν· ἐφ' ὅσον ἔχεται ἐπὶ τῶν ἡδ' ἐλαχίστων, ὁ δὲ ἐμοὶ ἐποίησατε, καὶ ἀπελθόντων ὅτι εἰς κόλασιν αἰώνιον.

Acautam omnes ndeles ex iis bonis, quae habetis, aut ex labore ministrare sanctis per episcopum vestrum. Sin vero aliquis non habet, jejnet, & cibum ejus diei partitus destinet sanctis. Qui autem opulentus, & copiosus fuerit, plus etiam proportione facultatum suarum eisdem suppeditet. Si vero potest, rebus suis omnibus divenditis, ex custodia eripere, beatus & amicus Christi erit. Etenim si is, qui bona sua indigentibus largitur, perfectus est post cognitionem de divinis, erit profecto multo perfectior, qui pro redimendis martyribus hoc fecerit: hujusmodi enim frater, qui se praebeat Deo dignum, satisfaciens voluntati ejus suppeditando eis, qui illum confessi sunt coram Gentibus, & regibus, & filius Israel, de quibus dominus pronuntiavit dicens: Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo, qui in caelis est. Quod si tales sunt, ut eis Christus testimonium coram pater tribuat, non debet pudere vos ire ad eorum carceres: hoc enim si feceritis, vobis vice martyrii habebitur, quod illi quidem re ipsa martyrium subierunt experiendo; vos vero aliter, nempe voluntate prompta, tanquam facti socii certaminis illorum. Talibus enim ait dominus, Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi: Esurivi, & dedistis mihi manducare: sitivi, & dedistis mihi potum: hospes eram, & collegistis me: nudus, & operuistis me, infirmus eram, & visitastis me: in carcere eram, & venistis ad me. Tunc respondebunt illi dicentes, Domine, quando te vidimus esurientem, & pavimus, aut sitientem, & potavimus, aut nudum & operuimus, & in carcere, & venimus ad te? Tunc respondebit eis dicens, amen dico vobis, quatenus fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis, & ibunt bi in vitam aeternam: tunc dicet & iis qui sunt ad sinistram, recedite a me in ignem aeternum, qui paratus est diabolo, & angelis ejus: Esurivi enim, & non dedistis mihi manducare: sitivi & non dedistis mihi bibere: hospes eram, & non collegistis me: nudus eram, & non operuistis me: infirmus eram, & non visitastis me. Tunc respondebunt & ipsi dicentes, Domine, quando te vidimus esurientem, aut sitientem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, & non ministravimus tibi? Tunc respondebit & ipse dicens, amen dico vobis, quatenus non fecistis uni ex his minimis, neque mihi fecistis, & ibunt bi in supplicium aeternum.

Ὅτι φάσκοντες πρὸς τῆς ψαδ' ἀδελφῶν συνειστικῶς ὅταν ἐκμετῶσιν τῆ φαυλοτητι.

Quod fugienda sit falsorum fratrum consuetudo, dum in nequitia perseverant.

Κ Ε Φ Α Λ . β . Ε C A P U T II.

Εἰδὲ τις ἀδελφὸν λέγων αὐτὸν εἶναι, ἀπατηθεὶς ὑπὸ τῶ πορθεῖ κακοποιῶν, καὶ ἐλεχθεὶς κατὰ κριθῆ θανάτω ὡς μοιχός, ἢ φονδῆς, χωρὶς δὲ ἀπ' αὐτῶ, ἵνα ἦτε ἀσυλοὶ· καὶ μή τις ὑμῶν ὡς κοινῶς τὸ μύσος ὑποπτεθῆ καὶ κατὰ κριθῆ βλασφημίαν, ὡς πάλιν Χριστιανῶν χειρῶν ἐπὶ τῶν παρῶν μοιχοῖς· διὸ μακρὰν ἀπ' αὐτῶ χωρεῖτε· τοῖς μὲν τοῖς διὰ Χριστοῦ κατ' ἐπίσημα πρὸς ἀπ' ἀσεβῶν συσχλησμένους εἰς φυλακῆν ἢ πρὸς θάνατον ἐκδιδόμενοις, ἢ

SI quis vero, qui se alioqui fratrem esse dicit, a diabolo deceptus malecium committat, ac convictus capite damnetur ut adulter, aut homicida, vitate eum, ut involati servemini, & ne quis vestrum suspectus sit de communionem, ac societate flagiti & infamiam aspergat, quasi omnes Christiani sceleribus & flagitiis delecentur: quamobrem procul ab eis recedite. Iis tamen, qui per calumniam, propter Christum in carcerem

407

inclusi sunt. aut morti additi, aut vinculis...

Matth. 5.

Quod afflictiis propter Christum oportet opem...

CAPUT III.

Atque etiam eos, quos impii propter Christum insequuntur...

Matth.

Joan. 11.

Matth. 10.

Joan. 16. Matth. 10.

Quod horrendum, & mortiferum sit, negare Christum...

CAPUT IV.

Qui vero se Christi esse negaverit, ut non sit hominibus odio...

Matth. 11.

Matth. 10. 16.

απος δεσμα, κ ελευαν, πασησ παδη βοηθευτε...

Οτι τως δια Χρισου πορθωμενους χρη χειρα οφ...

B

Κ Ε Φ Α Λ. γ.

Και τως διωκομενους δε δια την πισιν, κ πολιν...

Οτι φοβητιν κ ολιθερον το αρνησθαι Χριστον...

D

Κ Ε Φ Α Λ. δ.

Ο δε αρνησμενος εαυτων Χριστου ειναι δια το μη...

E

τίς· τί γάρ ὠφελεῖται ἀνθρώπος, ἐὰν τὸ κόσμον ἔλθῃ ἁποκαταστήσῃ; τίς δὲ ψυχὴ αὐτοῦ ζημιωθή; ἢ τί δόξα ἀνθρώπου; ἀπὸ πλάγματος τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, καὶ ὅτι· μή φοβηθῆτε ἀπὸ τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ σώματος, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένην ἀποκτεῖναι· φοβηθήτε δὲ μάλλον τὸν διωκόμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀποδίδου ἐν γένεσι.

Ὅτι χρὴ τὸν πιστὸν μήτε ἰσχυρὸν εἶναι δι' ἀσφάλειαν· μήτε πτωχὸν δι' ἀνάγκην· ἀλλὰ καὶ φόβου δι' ἐλάττωσιν, καὶ ἐμπροσθέντα ἀγωνίζεσθαι ὅτι τὸ ἀποκείμενον εἶσθαι.

Κ Ε Φ Α Λ ι.

Π Ἄς ἂν μαθητὴν τῆς γλώσσας βλεῖται τὸν διδάσκοντα αὐτὸν ὅτι τῆς ἐπιτηδεύσεως καὶ ἐμπειρίας ἀπειροπύχου τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ἰσχυρὸς ὁμοίως αὐτῆς ποιησάμενος τὸ ἐργασίον· ἐὰν μὴ ἐκρήσῃ, ἕκ ἐστὶ πεπλεγμένως ἐν τῷ ἔργῳ· καὶ ἡμεῖς ἂν ἔχοντες διδάσκαλον τὴν πύξιν ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστὸν ὅτι ἐπιτηδεύει αὐτοῦ διδάσκων· ὅτι ἐκείνος μὲν ἀπειροπύχου αἰσέτι· ἔφυθ'· δόξα· πλάττω· τὸ φῶς διδάσκει ἀμύθητα· μήτε καὶ ἀδελφοί· ἡδὴ δὲ καὶ τῆς ἀποκαταστάσεως διὰ τὴν πατέρα ἐσβίβειν, καὶ τὴν εἰς ἡμᾶς φιλοφροσύνην, ὑπομένειν ἢ μόνον διωκόμενον καὶ μάστιγας, ἀπειροπύχου καὶ ἐμπροσθέντων, ἀλλ' ἡδὴ καὶ τὴν ἀπὸ τῶν ἑλλείψεων ἀποσταθῆναι, ὅπως Ἰουδαίους καὶ Ἑθελίους μετανοήσαντας σώσῃ· εἰ ἂν αὐτὸς δι' ἡμᾶς ἀπειροπύχου ἀνακαίσει, μὴ ἐπαυχόμενος εαυτὸν, μὴ ἀδοξήσας τὸν θάνατον, τίνας εὐχόμενος ἡμεῖς ἢ μιμησάμεθα αὐτὸ τὸ πάθος, καὶ ἀποκτενομένη ἀπὸ αὐτοῦ καὶ αὐτῆς τῆς ζωῆς ἡμῶν, διδόντες αὐτῷ ἡμῖν τὴν ὑπομονήν; ἰκεῖν· μὴ γὰρ δι' ἡμᾶς, ἡμεῖς δὲ δι' ἑαυτῶν· ἢ γὰρ χρῆζει ἡμῶν αὐτὸς, ἡμεῖς δὲ τῷ ἐλλείψῃ αὐτοῦ· μόνον δὲ τὸ τῆς πίστεως ἡμῶν γινώσκοντες ἐπιζητεῖ καὶ ἀνδραγαθίαν, ὡς φησὶν ἡ γραφή· εἰ δὴ δικαιοσύνη, τί δώσεται αὐτῷ; ἢ τί ἐκ χειρὸς σου λήψεται; ἀνδρὶ τῷ ὁμοίωσιν ἢ ἀσβεία σου· καὶ ὡς ἀνδρῶν ἢ δικαιοσύνη σου· ἀποκτενομένη αὐτὸ καὶ γονεῖσι· καὶ συγγενεῖσι· καὶ φίλοις· καὶ γυναικί· καὶ τέκνοις· καὶ κτήμασι· καὶ σὺν πατρὶ τῷ βίῳ, ὅταν ἢ τι τῶν κἀλλήμα· ἀπὸ ἐσβίβειν· δεῖ γὰρ ἀποσταθῆναι μὲν ἡμᾶς, ἵνα μὴ εἰσελθώμεν εἰς πειρασμόν· ἐὰν δὲ ἀληθῶς εἰς μαρτυρίαν, μὴ ἐκείσεως ὁμολογῆναι τὸ τίμημα ὄνομα· καὶ ἐὰν τότε χάριν κἀλλήμα, χαίρομεν ὡς ἐπὶ ἀθανάσιον σταθόντες· δικαιοσύνη μὴ ἐπιζητῶμεθα· μὴ ἀγαπήσωμεν τὸν κατὰ αἰῶνα· μηδὲ τὸς παρὰ ἀνθρώπων ἐκείσεως, μηδὲ τὴν ἰσχυρῶν δόξαν καὶ τιμῶν· καὶ ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων, θαυμάζοντες τὸ πρὸς τῆς ἐπιτηδεύσεως, ἕκ ἐπίσταν εἰς αὐτὸν φόβον τὸ ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων, καὶ τῶν λογίων τῶν ἀρχόντων· ἠγάπησαν γὰρ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μάλλον ἢ τὴν δόξαν τῷ Θεῷ ὁμολογήσαντες δὲ τὴν καλλίαν ὁμολογίαν ἢ μόνον ἑαυτῶν σωζόμενοι, ἀλλὰ καὶ τὸς προφωτισμένους βεβαίωμεν καὶ τὸς κατηχημένους πιστοποιήσαμεθα· εἰ δὲ καὶ ἀποκτενομένη τῆς ὁμολογίας ἐκρησάμενοι τὴν ἐσβίβειν ὅτι γινώσκοντες χαλεπότητα καὶ φόβον βραχυτάτης τιμωρίας, ἢ μόνον ἑαυτοῦ ἀποκτενομένη τῆς αἰωνίου δόξης, ἀλλ' ἡδὴ καὶ ἑτέροις αἰτίαι ἀποκτενομένη, καὶ διπλοῦσα ὑπομονήν τῶν τῶν, ὡς ὑπομένειν δύναντες ὅτι τῆς ἀρνήσεως, πλάτης διδάσκων εἶναι τὴν ποσὴν ἐφ' ἡμῶν δολοφονίαν ἀληθείαν· διὸ μήτε ἀπὸ χειρὸς ὁμοίω καὶ ἢ

mentum peritatur? aut quam dabis bono equumationem pro anima sua? & in eadem sententiam, no timetis eos, qui occidunt corpus, animam vero occidere non possunt, timete vero potius eum, qui potest & animam, & corpus perdere in gehennam.

Quod oportet, ut fidelis non se proiciat in periculo propter infirmitatem suam, neque sit mollior propter molliorem: sed fugiat propter motum Dei, & cum incidetis in ea, de certet propter coronam resurrectionis.

C A P U T V.

Q Uicumque igitur artem quamquam discit, cum videt magistrum suum opere & experientia artificium suum perficientem, idem quoque studet opus injunctum simile efficere; quod quidem si assequi non queat, non est in eo perfectus: & nos ergo cum magistrum habeamus dominum nostrum Jesum Christum, cur doctrinam ejus non imitamus? quoniam ille a se repudiavit relaxationem, voluptatem, gloriam, divitias, superbiam, copias auxiliares, matrem & fratres, imo etiam vitam suam, idque tum propter pietatem erga Deum patrem, tum propter caritatem erga homines perpeffus non solum persecutionem & verbera, probra, & ludibria, sed etiam cruci affigi, ut Judaeos, & Gentiles ad poenitentiam adductos servaret. Si igitur ipse propter nos requiem respuit, neque in subeunda cruce erubuit, neque morti ingloriorum existimavit, quare nos passiones ejus non imitamur, & ejus causa ipsam etiam vitam nostram, ipso nobis tolerantiam praebente, non deserimus? ille enim propter nos, nos vero propter nos ipsos: neque enim ille nobis indiget, sed nos misericordia ipsius indigemus. Tantummodo fidem nostram requirit sinceram, & voluntariam, ut ait scriptura; si iustus es, quid dabis ei? aut quid ex manu tua accipiet? Viro tui similis impietatis tuae, & filio hominis iustitia tua. Relinquamus ergo parentes, cognatos, amicos, uxorem, liberos, possessiones, & res omnes vitae hujus, si quid horum nobis ad pietatem obstabit: deprecandum enim nobis est, ut non ingrediamur in tentationem. Sin vero ad martyrium accersiti fuerimus, precandum, ut fortiter, & constanter honoratum nomen confiteamur: & si hac de causa puniamur, & cruciemur, laetemur tanquam ad immortalitatem properantes. Neque novum, & inauditum nobis videatur, cum nos insequuntur: neve hujus saeculi amore capiamur, neque laudibus hominum, neque magistratuum gloria & honore, ut quibusdam Judaeis evenit, qui cum opera domini admirarentur, non tamen in eum crediderunt metu principum, sacerdotum, ac reliquorum magistratuum, dilexerunt enim magis gloriam hominum, quam gloriam Dei. Cum vero bonam confessionem confitemur, non solum nobis servamus, sed etiam recentes Christianos confirmamus, & catechumeni ut credant, facimus. Sin vero aliquid de confessione remiserimus, negata religione Dei ob animi molliorem, & metu brevissimi supplicii, non solum nos aeterna gloria privamus, sed aliorum quoque interfectores erimus, & poenas duplas solvemus, quod nega-

Job 31. 6. 16. ex manu tua accipiet? Viro tui similis impietatis tuae, & filio hominis iustitia tua. Relinquamus ergo parentes, cognatos, amicos, uxorem, liberos, possessiones, & res omnes vitae hujus, si quid horum nobis ad pietatem obstabit: deprecandum enim nobis est, ut non ingrediamur in tentationem. Sin vero ad martyrium accersiti fuerimus, precandum, ut fortiter, & constanter honoratum nomen confiteamur: & si hac de causa puniamur, & cruciemur, laetemur tanquam ad immortalitatem properantes. Neque novum, & inauditum nobis videatur, cum nos insequuntur: neve hujus saeculi amore capiamur, neque laudibus hominum, neque magistratuum gloria & honore, ut quibusdam Judaeis evenit, qui cum opera domini admirarentur, non tamen in eum crediderunt metu principum, sacerdotum, ac reliquorum magistratuum, dilexerunt enim magis gloriam hominum, quam gloriam Dei. Cum vero bonam confessionem confitemur, non solum nobis servamus, sed etiam recentes Christianos confirmamus, & catechumeni ut credant, facimus. Sin vero aliquid de confessione remiserimus, negata religione Dei ob animi molliorem, & metu brevissimi supplicii, non solum nos aeterna gloria privamus, sed aliorum quoque interfectores erimus, & poenas duplas solvemus, quod nega-

Relinquamus ergo parentes, cognatos, amicos, uxorem, liberos, possessiones, & res omnes vitae hujus, si quid horum nobis ad pietatem obstabit: deprecandum enim nobis est, ut non ingrediamur in tentationem. Sin vero ad martyrium accersiti fuerimus, precandum, ut fortiter, & constanter honoratum nomen confiteamur: & si hac de causa puniamur, & cruciemur, laetemur tanquam ad immortalitatem properantes. Neque novum, & inauditum nobis videatur, cum nos insequuntur: neve hujus saeculi amore capiamur, neque laudibus hominum, neque magistratuum gloria & honore, ut quibusdam Judaeis evenit, qui cum opera domini admirarentur, non tamen in eum crediderunt metu principum, sacerdotum, ac reliquorum magistratuum, dilexerunt enim magis gloriam hominum, quam gloriam Dei. Cum vero bonam confessionem confitemur, non solum nobis servamus, sed etiam recentes Christianos confirmamus, & catechumeni ut credant, facimus. Sin vero aliquid de confessione remiserimus, negata religione Dei ob animi molliorem, & metu brevissimi supplicii, non solum nos aeterna gloria privamus, sed aliorum quoque interfectores erimus, & poenas duplas solvemus, quod nega-

410

Matth. 24.

Matth. 23. 23. 24. 25. Luc. 12.

Luc. 6.

Joan. 13.

Luc. 22.

Matth. 23.

negatione nostra suspicionem dederimus, esse doctrinam erroris veritatem, quas a nobis aliquando gloriose predicata fuerit. Quocirca neque prompti sumus ad obijciendum nos periculis. Dominus enim dixit, *orate, ne intretis in tentationem, Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma*. Neque rursus si inciderimus, metu confessionem maculemus, ac dedecoremus: si enim qui spem suam negavit, quae est Jesus filius Dei, a brevi morte liberetur, cras vero in lecto in morbum celerrimum incidat ventris, aut stomachi, aut capitis, vel in aliquam aegritudinem infanabilem, ut tabi, vel cancri, vel apostematis, vel intestini, vel aquae intercutis, vel coli, & celeriter extremum aeternum peragat, & ex vita migret, nonne hujus vitae bona amisit, & ex illis caelestibus deciderit? Immo vero aeternum supplicium subierit profectus ad tenebras exteriores, ubi gemitus, & stridor dentium. At vero qui martyrio habitus est dignus, is laetitiam in domino percipiat, quod tantam coronam adeptus sit, & quod propter confessionem ex hac vita exeat; & si catechumenus sit, recedat ad Deum laetus; cruciatus enim, quo est propter Deum affectus, erit ei verior baptismus, quod is quidem experientia ipsa mortis commoritur Christo, reliqui vero mystica representatione: laetetur ergo, quod magistrum imitatur, siquidem iustum est, *ut sit unusquisque professor, sicut magister suus*: at magister propter nos verberatus est, blasphemias, & probra magna tolerantia pertulit, sputis aspersus est, colaphis & alapis & post verbera cruci affixus, aceto & felle potatus, & consummatis omnibus quae scripta erant, dixit Deo, & patri, *in manus tuas commendo spiritum meum*. Quamobrem qui optat esse illius discipulus, emuletur illius certamina, imitetur illius patientiam, ut qui sciat, erit igne ab hominibus torreatur, nihil se tamen incommodi passurum, sicut illi tres pueri, aut si quid patiatur, mercedem, & immortalam requiem a Deo accepturum, cui credit uni, & soli vero Deo, & patri per Christum inagnum Pontificem, & redemptorem animarum, & certaminum remuneratorem, cui gloria in saecula, Amen.

Αφαιδύνασι· λίγει γὰρ ὁ κλέος, ἀποδεδειγμένον μὴ ἐμπιστεῖν εἰς περὶ σμῆνι· τὸ μὴ πνεῦμα ἀποδύμενον· ἡ δὲ σὰρξ ἀδύνατος· μηδὲ μὴ ἐμπιστεύοντες δουλία καταγχευόμενοι τῷ ἰμολογίῳ· εἰ γὰρ ἀποστρέψομεν τὴν ἐλπίδα, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς ὁ τοῦ Θεοῦ υἱός, ἀπολυθῆ τῷ ἀποστασίου θανάτου, αὐτὸν δ' εἰσὶ κλίτης νόσου περικύβητος ἐξουσία, καλίας, ἡ γομφίω, ἡ κεφαλῆς, ἡ τῆς σάκτου τῆς ἀνάτω, σπληνός, ἡ γομφίω, ἡ ἀποστασίου, ἡ ἰλεῦ, ἡ ἰδίου, ἡ ἀποστασίου, ταχέως περικύβητος τὴν καταστροφὴν καὶ τοῦ ζῆν ὑπεξέλθου, ὡχί καὶ τῆς ἐν ταῦτα ἐστὴν θῆ, καὶ τῆς αἰωνίου ἐκπίπτου· μᾶλλον δὲ τῆς αἰδίου κολάσεως ἐστὶς κατὶς τὰς ἐκτὸς εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, αὐτὸ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῆς ὀδύνης; ὁ δὲ ἀξιώσεως μαρτυρίου χαίρου τῶ ἐν κλέω γὰρ ὡς τῆς ἀποστασίου ἐπιπύχου ἐστὸν καὶ δι' ἰμολογίας ποικίλμενος τῆν ἐξουσίαν τοῦ βίου, καὶ καταγχευόμενος ἡ, αὐτὸς ἀπίου· τὸ γὰρ πᾶθος τὸ ὑπὲρ Χριστοῦ εἶναι αὐτῆς γνησιώτερον βάπτισμα· ὅτι αὐτὸς μὴ πέφα συναποθνήσκει τῷ κλέω, οἱ δὲ λοιποὶ, τύφ· χαίρου αὐτὸ μμῆμενος τὴν διδασκαλον· ἐπειδὴ καὶ ἀποστρέφεται, κατηρητισμὸς ἐστὶ πᾶς, ὡς ὁ διδασκαλος αὐτοῦ· ὁ δὲ διδασκαλος αὐτοῦ καὶ ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ κύριος δι' ἡμᾶς ἐσπύγη, βλασφημίας ὑπέμενει καὶ ὀνειδισμῶς μακροθύμως, στυγνῶς, ἐκλασπιδῶς, ἐργαζόμενος, σαυρὸς μὲν τὸ μαστιχθῆναι ἀποστασίου, ὄξος καὶ χολῆν ἐποτίθη, τελειώσας πάντα τὰ γομφίω, εἴτε τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ, εἰς χείρας σου παρατίθημι τὸ πνεῦμα μου· διὸ καὶ ὁ ἀχόμενος ἐκένου μαθητῆς εἶναι, ζήλοισι τοῦ αὐτοῦ ἀγῶνας· μμῆμενος τὴν ὑπομονὴν, γνησιώτων ὅτι καὶ ἐν κλέω ὑπὸ ἀνθρώπων κατὸ, αὐτὸς περικύβητος, ὡς οἱ ἔξῃς παῖδες· ἡ εἰ καὶ πᾶσι τῶ μισθὸν παρὰ κλέου λάβουσι, πισθῶν τῷ καὶ ἡ μόνω ἀληθινῷ Θεῷ καὶ πατρὶ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως καὶ λυθῶν τῆς ψυχῶν, καὶ μισθωθῶν τῆς ἀθλων· ἡ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν.

De resurrectione varia demonstrationes, & de Sibylla, & quid Stoici de Phœnice ave.

Περὶ ἀνάστασις ἀποδείξεις διάφοροι· περὶ Σιβύλλης, & τί οἱ Στωικοὶ περὶ τῶ φοίνικος τῶ ὀρνέυ.

CAPUT VI.

Κ Ε Φ Α Λ Ε

Luc. 21.

Matth.

IPSE enim nos excitabit a mortuis Deus omnipotens per Dominum nostrum Jesum Christum filium suum secundum promissionem suam certissimam: excitabit, inquam, nos cum ceteris omnibus, quicumque a primordio saeculi mortui sunt, tales quales modo sumus, & in hac ipsa forma, qua nunc consistimus, ita ut nihil mutilum aut mancum habeamus, aut corruptum, siquidem incorrupti, & integri resurgemus. Sive enim in mari interierimus, sive per terram dispersi ac disiecti, sive a bestiis, vel avibus discepti fuerimus, excitabit nos sua potentia, quia univrsam manu Dei continetur, *capillus, inquit, de capite vestro non peribit*. Quare his verbis nos admonet, *in patientia vestra possidebitis animas vestras*: De resurre-

ΑΤὸς γὰρ ἡμᾶς ἐγερῆ ὁ παντοκράτωρ Θεός διὰ τῷ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν αὐτοῦ τὴν ἀψάδῃ· καὶ ἀνάσσει ἡμᾶς σὺ πάσι πᾶσι ἀπ' αἰῶνος κοιμηθῆσι πιστοῖς, ὅποιοι ὑπάρχουμεν ἐν τῷ νῦν μορφῇ, μηδὲ ἐλλοπειῖς ἔχοντες, ἢ τὴν φθορὰν· ἐπειθερ ἀφθαρτοὶ ἀναστήσομεθα· καὶ τε γὰρ ἐν πλάσει τῆς ἀποστασίου, καὶ ἐν τῷ ὄξος σπασμῶν, καὶ ὑπὸ θηρίων ἢ ὀρνέων διασπαυόμενοι, ἀνάσσει ἡμᾶς τῆ ἐαυτοῦ δυνάμει· ὅτι ὁ πᾶς κοσμος τῆ τοῦ Θεοῦ σμῆχεται χεῖρι· θρῖξ δὲ φησὶν ἐκ τῆς κεφαλῆς ἡμῶν ἢ μὴ ἀπέλθου· διὸ παραινέει λέγων· ἐν τῇ ὑπομονῇ ἡμῶν κτήσαθε τοὺς ψυχῶν ἡμῶν· περὶ δὲ τῆς τῆς νεκρῶν ἀνάστασις καὶ τῆς τῆς μαρτυρῶν μισθωθῶσις λίγει Γαβριὴλ τῷ Δακίηλ, καὶ πολλοὶ τῆς κειομηθῶν ἐκ τῆς ζωῆς ἡμῶν.

414 Ionica, & Danielem ex ore leonis, & non indigebit viribus ad suscitandum nos. Quod si hoc Gentilibus ludibrio est, qui scripturis nostris non credunt, faciat eis fidem eorum prophetissa Sibylla, quae cum illis loquitur his ipsis verbis:

At postquam in cinerem fuerint mortalia versa, Exindeque Deo fuerit, quem incendit, i- gnis, Osa hominum, cinerumque Deus reparabit, & orbem; Constituetque homines iterum, velut ante fuerunt; unum iudicium, quo cernat omnia futurum est. Terra teget quoscunque malis damnaverit er- tor; Qui bene vixerunt, hi vivent rursus in orbe; Spiritus his, & vita Deo donabitur. una & Gratia: & aspiciens sese, cernentque vicis- sim.

Itaque haec vates resurrectionem confiretur, & renasci non negat, discernit autem pios ab impiis, temere igitur non credunt nostra. Atqui ajunt, specialem etiam resurrectionem se demonstrare, qui alioqui suae narrationi non credunt. Narrant enim avem quandam esse unigenam, quae resurrectionem affatim demonstrat; hanc dicunt non maritari, & unice, atque solitarie gigni; Phoenicem vo- cant: qui etiam narrant, quingentesimo quo- cunque anno in Aegyptum ad aram solis, quam vocant, cum multo cinnamomo, & casia, ac xylobalfamo volare, & statem ad orien- tem solem, ut ajunt, precari, & sponte in- cendi, atque in cinerem redigi: ex cinere autem vermem renasci, atque ex eo tepesfa- to formari novum phoenicem: & cum facta est volucris, ferri in Arabiam, quae est ultra tractum Aegypti. Si ergo, ut ipsi ajunt, in ave rationis experte resurrectio apparet, quid nostra inaniter calumniantur, cum confitemur, qui potuit, quod non erat, efficere ut esset, posse eundem post dissolutionem suscitare? Quia enim compertum & exploratum hoc habemus, idcirco & verbera, & mortes, & persecutio- nes sustinemus: siquidem frustra ista suffer- remus, nisi haec nobis constarent, quorum praecones esse profitemur. Ut igitur Moysi credimus, cum ait, in principio creavit Deus caelum & terram, ac scimus quidem non fuisse illi opus materia; sed sola voluntate effecisse, quae Christus iussus est facere, cae- lum dico, terram, mare, lumen, noctem, diem, stellas, astra, volucres, pisces, quadru- pedes, serpentes, arbores, herbas; ad eundem quoque modum cunctos sola voluntate susci- abit nullo adjutore indigens: ad eandem enim potestatem pertinet mundi effectio, & mor- tuorum suscitatio. Ac tunc quidem homi- nem, cum non esset, effecit ex diversis, cui animam ex nihilo factam indidit: nunc vero dissoluta corpora iis ipsis animis reddet; ex- citatio enim eorum est, quae ceciderunt, & jacent, non autem eorum, quae non sunt. Itaque qui prima corpora ex nihilo effecit, & ex ipsis corporibus varia fabricatus est, idem mortuos reviviscere faciet eos excitan- do. Qui enim ex modico semine genitili hominem in utero format, & animam quae

Deo 1 6 19 11

* aliter ista narrat Cle- mens in epi- stola ad Co- rinthios supra pag. 119. C. atque ex eo, S. Cyrillus ep. Hierosolymi- tanus cate- ches. 28. alit- que sine facti sive profani scriptores.

omf. 1

δασ ἐκ καμίνῳ Βαβυλωνίας, καὶ τῷ Δανιὴλ ἐκ σό- ματος λέοντων, ἐκ ἀσπορήσι δυνάμεις, ἔκ μᾶς ἀ- νηγείρει· εἰ δὲ χλαζοῦσιν Ἑλλήνων ἀπιστῶντες ταῖς ἡμετέραις γραφαῖς, πιστώσω αὐτοὺς, καὶ ἡ αὐτῶν προ- φητίς * Ἀλλὰ ὅπως αὐτοὺς λέγεται κατὰ λέξιν. * Σφύλλο

Ἀλλ' ὅπου ἤδη πάντα ἴσρα σποδαία γίνονται, Καὶ πῦρ κοίμησι Θεὸς ἀφ' οὗ ὅσπερ ἀνήψω Ὅσια καὶ σποδὴν αὐτὸς Θεὸς ἱμπαλιν αὐτοῖς Ἀπὸ ἀρα μορφῶν, γέση δὲ βροτὸς πάλιν ὡς πάρος ἦσαν, Καὶ τίτι δὴ κείσῃς ἴσαι, ἐφ' ἣ διασεί Θεὸς αὐτοὺς Κρίνων ἱμπαλι κόσμων· ὅσαι δ' ὑπὸ δυσσυστη- σιν Ἡμερῶν θνητοῖ, τὸς δ' αὖ πάλιν γαῖα καλύψει. Ὅσαι δ' ἀσπίδωσι, πάλιν ζήσονται εἰς κόσμῳ, Πνεῦμα Θεοῦ δόντος, ζῶνθ' αἶμα καὶ χάριν αὐ- τοῖς Εἰσιβίσι· πάντες τε τίτ' εἰσὶ φανταῖ ἑαυτοῖς.

Εἰ τινὴν καὶ αὐτὴ τὴν ἀνάστασιν ὁμολογεῖ, καὶ τὴν καλοῦσθαι ἐκ ἀρκείται, διακρίνει δὲ τὸς δε- βούς ἐκ τῶν ἀσπίδων, μάτην ἀρα τοῖς ἡμετέροις ἀπι- σῶσι· καὶ τοῖσιν καὶ εἰδὴν δεσπύειν τὴν ἀνάστασιν μὴ πισδόντες οἷς αὐτοὶ διηγῶνται· φασὶ γάρ ὄρνέον τι μονογενῆς ὑπάρχειν πλάσιαν τῆς ἀναστάσεως παρί- χον τὴν ὁπόμενῃ, ὃ λέγεται ἀζίζιον ὑπάρχειν, καὶ μόνον ἐν δημιουργίᾳ· φοίνικα δὲ τῶτο παρασχεροῦ- σιν· οἱ καὶ ἰσχυροὶ κατὰ πρῶτακόσμησιν ἐπὶ ἔρχονται εἰς Αἰγύπτῳ ἐπὶ τῷ λεγόμενῳ ἡλίε βασιλῶν φερόντι πλῆ- θος κυναμῶν καστίας τε καὶ ζυλοβαλοσάμῳ· καὶ εὐν πρὸς ἀνατολὰς, ὡς αὐτοὶ φασὶ. τὴν ἡλίε προσδέξαμενον, αὐτοματως φλεχθῆναι καὶ ἡμεῶν καὶ κίνῃ· ἐὰ δὲ τῆς σποδαίας σπύλλοι ἀνασπύνηται, καὶ τῶτον θερμῶσιν μορφῶσθαι εἰς ἀρτίγῃ φοίνικα καὶ πῦρον ἡρό- μῳ ἐκ Ἀραβίαν σείλασαι· ἥπερ ἐστὶ περαιτέρω τῷ Αἰγυπτιακῷ νομῷ· εἰ τίνων, ὡς καὶ αὐτοὶ φασὶ, διὰ τὸ ἀλογῶν ὄρνει διουται ἡ ἀνάστασις, τί μάτην πῶ ἡμεῖρα διαβαλλῶσιν δταν ὁμολογῶμεν, ὅτι ὁ δυναμει τὸ μὴ ὄν εἰς τὸ εἶναι παρασχεροῦν, ὅπως ἰχθὺς τῶτο καὶ μὴ τὴν διάλυσιν εἰς ἀνίγερσιν παρασῆσαν; διὰ γάρ ταυτη τὴν πληροφορίαν, καὶ μάστιγας, ἔκ διωγμῶν, καὶ θανάτου υπομεινόμεν· ἐπεὶ μάτην τὰ ταυτὰ κατε- δεξάμεθα μὴ τῶτων ἰχθῶντες τὴν πληροφορίαν ἀνη- ρυκῶς επαγγελλόμεθα εἶναι· ὅσπερ οὖν ἐπέειθημεν Μωσῆ εἰπόντι, ὅτι ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν, καὶ γενῶσκομεν ὅτι οὐχ ὕλης ἦν οὐδὲς· ἀλλὰ βυλλῆσει μόνῃ, ἀ ἀποσπῆσθῃ * Χελ- σός, ταῦτα καὶ παρήγαγε· λέγομεν δὲ οὐρανὸν, γῆν, θαλάσσαν, φῶς, νύκτα, ἡμέραν, φασῆρας, ἀστρα, πετενά, νύκτα, πῆ ἀποδα, ἐρπετὰ, φυτὰ, βοτῶ- νας τῶν αὐτῶν ζῴων, καὶ πάντας ἀνάσῃσι θελήματι σινεργίας μὴ δεομῶν, τῆς γὰρ αὐτῆς δυνάμει εἰσιν ἔργον τὸ δημιουργῆσαι κόσμον, καὶ τὸ νεκροὺς ἀνάσῃσαι· καὶ τότε μὲν μὴ ὄντα τῶν ἀνθρώπων ἐκ- διαφόρων ἐποίησεν ἀνθρώπων, δὸς αὐτοῖς τὴν ψυ- χὴν ἐκ τῶ μὴ ὄντος· νῦν δὲ ταῖς αἰσῃσι ψυχῆς τῶ διαλυθῶσιν σώματι ἀποτίσει· κειμένων γὰρ εἰσιν ἡ ἀνάστασις, οὐχὶ δὲ μὴ ὑπαρχόντων· ὁ οὖν τὰ σπῶτα σώματα ἐκ μὴ ὄντων ποιήσας, ἔκ ἐξ αὐτῶν διαφορᾶ δημιουργήσας, αὐτοὺς καὶ τοὺς θανόντας ζωοποιήσας ἀνάσῃσι· ὁ γὰρ ἐν τῇ κοιλίᾳ τῶν ἀνθρώπων ἐκ μ- κρού

* βλάσφημον, Inquit, scrip- tor referente Tertiano γυναικὸς γὰρ σπῶτος οὐ σπῶτος ἴσθῃ Θεὸς

κρὸ στίγματις μαρῶν, κὶ ψυχῶν αὐτῶν ἡ ἴσταν Ἐν-
 δημιουργῶν, κὶ ὡς αὐτὸς πύφθη τῆς Γερεμίας, ἀπὸ τῆ
 μι πλασῶσαι ἐν κοιλίᾳ, ἐπίσμαισε· κὶ ἀλλαχῶ,
 ἐγὼ κίε· γερῶν ἰστανῶν, κὶ θυμῶν γλῶ, κὶ
 πλάσων πνεῦμα ἀνθρώπου ἐν αὐτῶ, αὐτὸς κὶ πάντας
 ἀνθρώπους ἀναστήσει αὐτῶ ὄντας ποτήματα· καθὼς κὶ
 ἡ θεία γραφὴ μαρτυρεῖ λέγοντα τῷ Θεῶν τῷ μονο-
 γῆσι Χεσῶ, ποτήσῶν ἀνθρώπου κατ' εἰκόνα κὶ
 κατ' ὁμοίωσιν ἡμῶν· κὶ ἐποίησε ὁ Θεὸς τὸν ἀν-
 θρώπου, κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτῶ, ἀρσεν
 κὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτῶ· κὶ ὁ θεὸς τὸς κὶ καρτε-
 ραὸς Γῶβ, περὶ ἴφθησιν ἡ γραφὴ, ὅτι γέγραπται
 αὐτῶν ἀνεστήσῶμαι μετ' ὧν ὁ κίεως ἀνίστησιν, ὅτις
 φησὶ ἀπὸς τὸν Θεῶν· ἡ ἐχ ὄσπερ γὰρ λαμὴ ἡμελ-
 ζας, ἐπέζας δὲ με ἴσα τυρῶ; δῆρμα κὶ κρέας με
 σῶιδύσας· ὅστις δὲ κὶ γλῶ νῶρος με ἐσείρας, ζωῶ
 δὲ κὶ ἔσαν ἴθι παρ' ἐμοῖ· ἡ δὲ ἐπισκοπήσιν ἐφύ-
 λαξί με τὸ πνεῦμα· ταῦτα ἔχων Ἐν ἑμαυτῶ εἶδα,
 ὅτι πάντα διώσῶ· ἀδωάται δὲ σοι ἔδω διόφθη-
 σιν Ἐ ὁ ἡμῆρος σωτήρ κὶ διδάσκαλος Ἰησοῦς ὁ
 Χεσῶς, ὅτι τὸ παρά ἀνθρώπου ἀδωάτων, διωά-
 τῶν παρὰ τῆς Θεῶν· λέγει δὲ κὶ ὁ Θεοφιλὴς Δαβὶδ·
 αἱ χεῖρες σου ἐποίησαν με κὶ ἐκλάσαν με· κὶ πάλιν, σὺ
 ἔργος τῆς πλάσῶσαι ἡμῶν· κὶ ἔζησ· σὺ ἐπλάσῶσαι με, κὶ
 ἔθῆκας ἐπ' ἐμὲ τῶν χεῖρά σου· ἰθαυμασῶθῃ ἡ γυνώσις
 σου ἐξ ἐμῶ· ἐκρατιώθῃ· ἢ μὴ διώσῶμαι ἀπὸς αὐ-
 τῶν, τὸ ἀκατήργασόν μου εἶδον οἱ ὀφθαλμοί σου, κὶ
 ἐπὶ τὸ βιβλίον σου πάντες γραφῶσονται· ἀλλὰ κὶ ὁ Ἡ-
 σαίας λέγει ἀπὸς ἀρχαίους αὐτῶ· ὅτι ἡμεῖς ὁ πλῆθὺς
 κὶ σὺ ὁ πλάσῶσαι ἡμῶν· εἰ τῶν αὐτῶ δημιουργῶσαι ὁ
 ἀνθρώπος διὰ Χεσῶ ἡμῶν, πάντως ὅτι κὶ θανῶν
 δι' αὐτῶ ἀναστήσῶται· ἐπὶ τῆς ἡσθαλίῶν ἐπὶ τῶς κα-
 πορθῶμασιν, ἡ κολεθῶναι τῶς πηλημελήμασιν·
 εἰ δὲ διηροσῶναι κερὶ ὡς νομοθέτης, ὡσπερ καλῶσαι
 τῶς ἀσθεῖς, ὡς ἀργεῖθῶ σωξεί τῶς πισῶς, κὶ τῶς
 ἐπὶ αὐτῶ ὑπ' ἀνθρώπου σφαγῆται ἀγίως· τῶς μὲν ὡς
 ἀργεῖ φαειρῶν, τῶς δὲ ὡς φωθῆρας λαμῶν·
 καθὼς ὁ Γαβριὴλ τῶ Δανιὴλ ἔλεγε· μαθητῶν Ἐν Χρι-
 σῶ πάντες ὑπάρχοντες οἱ πιστοί, πισθῶν αὐτῶ τῶς
 ἐπαγγελίας· ἀπὸ δὲ γὰρ ὁ ἐπαγγελία ἡμῶν· λέγει
 δὲ ὁ μακάριος ἀποστόλος Δαβὶδ· ὅτι πιστὸς κίεως Ἐν
 πᾶσι τῶς λόγους αὐτῶ κὶ ὅσος Ἐν πᾶσι τῶς ἔργους αὐ-
 τῶ· ὁ γὰρ ἐκ παρ' Ἐν ἑαυτῶ κατασθῶσαι σῶμα, ὡς
 κὶ ἴθι ἄλλων ἀνθρώπων δημιουργός ἐστι· ὁ κὶ ἑαυτῶ ἀνα-
 στήσας ἐκ ἴθι νεκρῶν, αὐτὸς κὶ πάντας τῶς κερμῶν
 ἀναστήσει· ὁ τῶν πῶρον ἐξ Ἐν σῶς κοκκῶ πολὺχῶν ἐκ
 γῆς ἀνίσθῶν, ὁ τὸ ἐκκοπῆν δὲ δῶρον εἰς ράδαμον ἀ-
 νεσθῶλλον, ὁ τῶν Ἀρῶν ράβδον ἐξήρασαν ἐκρύσας
 εἰς βλασθῶν, αὐτὸς κὶ ἡμᾶς ἐγαρεῖ Ἐν δῶν· ὁ τῶν πα-
 ραλυτικῶν σῶν ἀνεγείρας, κὶ τῶν ἐξήρασαν ἔχοντα
 τῶν χεῖρας ἀσῶμῶς κὶ τὸ λείπον μέρος Ἐν τῶ ἐκ γι-
 νετῆς πῶρ ἐκ γῆς κὶ σῶν ἀποδῶς, ὁ αὐτὸς κὶ ἡμᾶς
 ἀνεγείρει· ὁ ἐκ πῶρ ἀρῶν κὶ δῶ ἰχθῶν πῶρταυχι-
 λῶς κορέσας, κὶ πῶρταυχῶς δῶδεκα κοφίνῶ, καὶ
 ἐξ ἔδατος οἶνον μεταποιήσας, κὶ ἐκ σῶματῶ ἰχ-
 θῶς σατῆρα δι' ἐμῶ Πῶρ τῶς ἀπαιτῶ πῶρταυχῶ ἀ-
 ποσῶσαι, ἔτῶ κὶ τῶς νεκρῶ ἀνεγείρει· ταῦτα γὰρ
 ἀπᾶτα ἡμεῖς κερὶ αὐτῶ μαρτυρῶμεν· τῶ δ' ἄλλα οἱ
 ἀποστόλοι· ἡμεῖς οἱ συμπαρόντες αὐτῶ κὶ συμπίπ-
 τῶς, κὶ θεαταὶ ἡμῶν ἴθι αὐτῶ πῶρταυχῶ κὶ τῶς ζωῆς
 κὶ τῶς πολιτείας κὶ ἴθι λόγους κὶ ἴθι παθημάτων κὶ

ante non erat, in eo creat, sicut ipse ait
 Hieremias, antequam te formarem in utero, *Jer. 1.*
novi te: & alias, ego dominus formans caelum, Zach. 12.
& fundans terram, & surgens spiritum homi-
nis in ipso, idem universos homines a mor-
tuis excitabit. quippe qui sint effecta ejus,
sicut divina scriptura testatur, cum ait Deus
filio suo, faciamus hominem ad imaginem, & simi-
litudinem nostram, & fecit Deus hominem,
ad imaginem Dei fecit eum, masculum & fe-
minam fecit eos: & divinus ille atque insigni
tolerantia Job, de quo ait scriptura, scriptum
esse, ipsum rursus suscitandum esse cum iis,
cum quibus dominus resurgit, sic Deo lo-
quitur: An non sicut lac me multasti, & coegisti
tanquam caseum? pellem, & carnem induxi-
sti mihi, ossibus & nervis compegisti me, vi-
sceram & misericordiam posuisti apud me. Visita-
tio autem tua custodivit spiritum meum. Cum
haec in me habeam, scio te omnia posse,
nihilque esse, quod a te fieri non possit.
Quocirca noster quoque Salvator, & magister
Jesus Christus ait, quod impossibile est apud mat. 19.
homines, possibile est apud Deum. David vero
inquit, manus tua fecerunt me, & plasma-
verunt me, tu cognovisti formationem nostram:
& deinceps: Tu formasti me, & posuisti
per me manum tuam, admirabilis facta est
scientia tua ex me, confortata est, & non
potero ad eam: & rursus, imperfectum meum
viderunt oculi tui, & in libro tuo omnes scri-
bentur. Immo Esaias quoque ait deprecans
eum, nos lutum, & tu formator noster. Si
igitur homo est a Deo per Christum effe-
ctus, profecto post mortem quoque per eum
resurget, aut pro recte factis coronandus, aut
pro delictis puniendus. Si enim justitia ju-
dicat ut legislator, sicut Deus impios pec-
nis afficit, sic rursus fideles benigne ser-
vat, sanctosque, qui propter eum caeli sunt
& jugulati, partim quidem tanquam astra
claros, partim vero tanquam luminaria splen-
didos efficiet, ut Gabriel Danieli aiebat: Ita-
que fideles, qui sumus omnes discipuli
Christi, promissis ejusdem fidem habemus, non
enim, inquit, mentitur qui promissit, ait nam-
que propheta, fidelis Deus in omnibus verbis suis,
& sanctus in omnibus operibus suis. Qui
enim corpus sibi fabricavit ex virgine, idem
est & ceterorum hominum auctor, & qui
se a mortuis suscitavit, idem mortuos omnes
suscitabit. Qui facit ut frumentum ex uno
grano copiose e terra fufum, & arbor exci-
ta renascatur in furculum, & fecit ut virga
Aaron jam sicca reviresceret, hic nos suscita-
bit in gloria. Qui paralytico salutem & in-
columitatem restituit, & eum, cujus manus
exciccata erat, sanavit, & qui nato caeco o-
culos ex terra, ac saliva reddidit, idem nobis
quoque vitam restituet. Qui panibus quin-
que, & duobus piscibus quinque millia
laviavit; & fecit ut duodecim cophini supe-
rant, & qui aquam in vinum vertit, &
ex ore piscis staterem per me Petrum misit
iis qui centum exigebant, hic idem mortuos
quoque excitabit. Haec enim nos de eo te-
stificamur, Prophetae vero alia, nos, inquam,
qui cum eo comedimus, & bibimus, & spe-
ctatores fuimus mirabilium ejus, & vitæ, &
conversations, & sermonum, & passionum,
& mortis, ac resurrectionis ex mortuis, &

419 qui cum eo quadraginta diebus post redi-

Ab. 1. Marib. 28.

Mar. 16. Act. 1.

τῷ θανάτῳ καὶ τῆς ἐκ νεκρῶν αὐτοῦ ἀναστάσεως καὶ συνανα-...

* Hæc vox Macedoni- cum pri re- dolet. Eum- dem san-ctum Spiritum alii- bi quoque te- stem nuncu-

De Jacobo fratre domini, & Stephano...

B Περὶ Ἰακώβου τῷ ἀδελφῷ τῷ κυρίῳ καὶ Στεφάνῳ...

Κ Ε Φ Α Λ Η Ζ.

C A P U T V I I.

Ab. 11. 67.

* hæc tamen lute flet ad- huc obstru- tur libri seq. cap. 14.

Psal. 115.

Psal. 116.

Psal. 117.

DE martyribus vero præcipimus vobis, ut in omni honore sint apud vos...

Περὶ δὲ τῶν μαρτύρων λόγῳ ἡμῖν, ὅπως ἐν πάσῃ τιμῇ ὡς παρ' ἡμῖν ὡς καὶ παρ' ἡμῖν...

De falsis martyribus.

Περὶ ψευδομαρτύρων.

C A P U T V I I I.

Κ Ε Φ Α Λ Η Η.

Psal. 10. Psal. 14.

Atque hæc quidem dicta sunt de veris Christi martyribus, non autem de falsis ac fictis...

Ταῦτα δὲ περὶ τῶν κατὰ ἀλήθειαν ὑπὲρ Χριστοῦ μαρτυρησάντων, εἴρηται, ἀλλ' ἔπειτα περὶ τῶν ψευδομαρτύρων...

Moralis admonitio, quod oporteat fugere vanos & turpes sermones, facetias, ebrietatem, lasciviam, molliem.

Ἡ δὲ παραίνεσις, ὅτι δεῖ φθῆναι ματαιολογίας, αἰχρολογίας, εὐλαπίας, μέδω, λαχνείω, θρήψιν.

C A P U T I X.

Κ Ε Φ Α Λ Η Θ.

Psal. 5.

Monemus autem vos, fratres & conservi, ut fugiatis sermonum vanitatem, & turpitudinem, facetias, ebrietates, lascivias, fractos & effaminatos motus...

Παρανῶμιον δὲ ἡμῖν ἀδελφοὶ καὶ σὺδουλοὶ φθῆναι τὴν ματαιολογίαν καὶ τὴν αἰχρολογίαν καὶ τὴν εὐλαπίαν...

Παράνευες παιδίσσα φέρειν τῆς εἰδωλοκα-
θείας τὸ μῦθος.

Admonitio de fugiendo scelere execrabili
idololatria.

Κ Ε Φ Α Λ. Ι.

C A P U T X.

ΑΠέρηται δὲ καὶ τὸ ὀμνῆσαι αὐτοῖς, ἢ τὸ διακό-
ματος αὐτῶν ἀποφέρειν τὰ βδελυκτὰ ὀνόματα· ἢ
προσκυνεῖν αὐτοῖς· ἢ φερέσθαι αὐτοὺς ὡς Θεοὺς· ὁ γὰρ
εἰσι Θεοὶ, ἀλλ' ἢ ποῖοι δαίμονες ἢ μεμωκημένα ἔργα·
λίγει γὰρ περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Ἰσραηλιτικῆς, ἐγκατελι-
πόν με καὶ ὀμνῶν ἐν τοῖς ἔκθεσι Θεοῖς· καὶ Ἰησοῦς· Ἐξαρώ
τὰ ὀνόματα τῶν εἰδωλῶν ἐκ τοῦ σώματος αὐτῶν· καὶ ἀλ-
λαχθεὶς αὐτοῖς παρεζύλωσάν με ἐπ' ἐμοῦ Θεοῖς, παρωργι-
σάν με ἐν τοῖς εἰδωλοῖς αὐτῶν· καὶ ἐν πάσαις δὲ ταῖς
γραφαῖς ἀπηγόρευται ταῦτα ὑπὸ κυρίου τοῦ Θεοῦ.

Interdictum vero est jurare per ea, & eo-
rum execrabilia nomina ore proferre, aut
ea venerari, aut quasi deos metuere; neque
enim sunt dii, sed vel demones, vel opera
per ludibrium facta. Ait enim Deus per Je-
remiam de Israelitis: Dereliquerunt me, & juraverunt
per eos qui non erant dii: & in eandem sententiam:
Auferam nomina idolorum ex ore eorum; & alias, ipsi me provocaverunt
in non diis; & irritaverunt in idolis eorum: sunt autem hæc
in omnibus scripturis a domino Deo vetita.

Ὅτι μὴ καθήκει ὡδὴν ἔθνηκιν ἢ κορινθίω ἄδειν·
ἢ τ' ἐπομνυοῦσαι εἰδῶλον· ἀσεβὲς γὰρ τὸ το
καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως ἐχθρὸν.

Quod non liceat cantilenam ethnicam, aut meretriciam canere, aut per idolum jurare, impium
chim esse hoc, & cognitionis Dei inimicum.

Κ Ε Φ Α Λ. Ια.

C A P U T XI.

ΟΥ μόνον δὲ περὶ εἰδωλῶν ἀπαγορεύεται,
ἀλλὰ καὶ περὶ φωστῆρων νομοθετικῶς πα-
ράνευσι, μὴτε ὀμνῆσαι ταῦτα· μὴτε μὴν λαθεῖναι
αὐτοῖς· φασὶ γὰρ μὴ ἰδῶν τὸν ἥλιον καὶ τὴν σε-
λήνην καὶ τὰς ἀστέρας πλατῆδεις προσκυνοῦσθαι αὐ-
τοῖς· καὶ ἀλλαχῆ· κατὰ τοὺς ὁδοὺς τῶν ἐθνῶν μὴ
μωθῶναι· καὶ ἀπὸ τῶν σημείων τῶν ἑραῶν μὴ φο-
βεῖσθαι· τὰ γὰρ ἀστέρα καὶ οἱ φωστῆρες εἰς φάσμα
ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐκ εἰς προσκυνοῦσθαι ὁδοῦσαν,
εἰ καὶ οἱ Ἰσραηλιταὶ μοχθηρὰ ἔργα προσκυνοῦν
ἀντὶ τοῦ χτισθῆναι τὴν χτίσιν· τὴν καὶ μὴδημοργόν κα-
θυβεύσαντες· τὴν δὲ χτίσιν πλείον ἠδὲ θαυμα-
σάντες· καὶ ὅτε μὴ μοχλοποιῶντες ὡς ἐν ἐρήμῳ·
ποτε δὲ τὸν Βελφειγῶρ προσκυνῶντες· ἄλλοτε δὲ
τὸν Βααλ· καὶ τὸν Θαμμὺς· καὶ τὴν Σιδωνίαν Ἀ-
σάρτιω· καὶ πάλιν τὸν Μολοχ, καὶ Χαμῶς· καὶ
ἄλλοτε τὸν ἥλιον, ὡς παρὰ τὸν Ἰεζεκιὴλ γέγραπ-
ται· ἦδη δὲ καὶ ἀλογαζῶσα, ὡς παρ' Αἰγυπτίοις τὸν
Ἄπιν, καὶ τοῦ Μενδῆσιον ἔραον· καὶ Θεὸς ἀργυ-
ρὸς καὶ χρυσεὺς ὡς ἐν Ἰουδαίᾳ· εἰ ἄπερ ἀπαντε
ἀπειλῶν αὐτοῖς ἔλεγε διὰ τὸ ἀποφήτα· μὴ με-
κρὸν τῶν οἰκῶν Ἰουδα· τὸ πνεῦν τῶν βδελύγματα
ταῦτα, ἃ ἐποίησαν, ἄτε ἐπλησαν τὴν γῆν ἀνο-
μίας τὸ παρωργίσαί με; καὶ ἰδοὺ αὐτοὶ εἰσὶν ὡς μυχ-
τηρίζοντες· καὶ ἐγὼ ποιῶ μὲν θυμῶν· ὀφείσεται
ὁ σφθαλιμος μὲν· ἢ δ' ἐμὴ ἐλευθῶ· καὶ κειράζον-
ται ἐν τοῖς ὠσίν μου φωνὴ μεγάλη καὶ ἐκ εἰσακού-
σονται αὐτῶν· ὁρατε ἀγαπητοί, ὅσα κατὰ τῶν εἰ-
δωλοκαθῶν καὶ τῶν σιβολυμῶν ἥλιον καὶ σελήνην
ἀποφαίνεται· ὁ κύριος· διὸ χρητὸν τοῦ Θεοῦ ἀν-
θρώπων ὡς Χεϊσιανὸν μὴτε ἥλιον ὀμνῆσαι, μὴτε
σελήνην· μὴτε ἀστέρα, μὴτε μὴν τὸν ἑρανον, ἢ
γῆν, ἢ τὴν οὐρανὸν μικρὸν ἢ μέγα· εἰ γὰρ
ὁ διδάσκαλος περὶ τῶν ὄντων Θεῶν παρηγγεῖλε
ἡμῶν μὴ ὀμνῆσαι, ὅπως ὁ λόγος ἡμῶν πιστότερος
ἢ τῶν ὄντων, μὴτε μὴν τὸν ἑρανον αὐτῶν· Ἐλλω-
κὸν γὰρ τὸ διασέβημα· μὴτε μὴν Ἰερουσαλήμ,
ἢ τὰ τοῦ Θεοῦ ἅγια, ἢ τὸ θυσιαστήριον ἢ τὸ δῶ-
ρον, ἢ τὴν τῶν ναῶν χρύσωσιν, ἢ τὴν οἰκίαν κε-
ραλίαν· Ἰουδαϊκῆς γὰρ παραφθορᾶς ἢ συνήθειαι,
Concil. General. Tom. .

NEquè vero de idolis tantum interdictum
est, sed etiam de luminaribus statuen-
tes, moment, ne quis per ea juret, nec ea
colat; ait enim, ne si vidisti solem, & lunam,
& stellas, venerationem eis per errorem ad-
beas, & alio loco, secundum vias gentium ne
discatis, & a signis cæli ne metuas. Altra
enim & luminaria facta sunt, ut luceant ho-
minibus, non autem ut colantur; tanetti
Israelitæ pravitate morum pro creatore crea-
turam coluerunt, in quo auctorem rerum
contumelia affecterunt, res vero ipsas plu-
quam debebant, admirati sunt, nunc facien-
tes vitulum, ut in eremo; nunc colentes
Beelphegor, nunc Baal, & Thamimus, &
Astarten Sidoniam, & rufus Molech, &
Chamos, aliquando Solem, ut apud Eze-
chielem scriptum est, tum animantes ratione
carentes, ut apud Egyptios Apim, & hu-
cum Mendesium, & deos argenteos, atque
aureos, ut in Judæa. Propter hæc omnia
minabatur dominus, cum per prophetam aje-
bat: Numquid parum est hoc domus Juda, fa-
cere execrabilia hæc, qua fecerunt, quia imple-
verunt terram scelere, ut me irritarent? Ecce
ipsi sunt tanquam subsannantes: & ego faciam
cum furore, non parces oculus meus, neque ego
misererbor, cum clamaverint in auribus meis
voce magna, & non exaudiam eos. Videte, cha-
ri fratres, quam multa dicat dominus adver-
sus idolorum, & solis, & lunæ cultores. Quo-
circa oportet, ut homo Doitamquam Christia-
nus neque per solem juret, neque per lunam, ne-
que per altra, neque per cælum, neque per ter-
ram, neque per ullum clementium, sive ma-
gnum, sive parvum. Etenim si magister nos-
ter præcepit, ut neque per verum Deum
jurarem, ut sermo noster firmior credibili-
orque ipso iurejurando haberetur, neque
per cælum ipsum, quia id genus jurandi ad im-
pietatem Gentilium pertineat, neque per Hieru-
salem, aut sancta Dei, aut altare, aut donum,
aut templi inaurationem, aut per suum caput,
quod sit hæc Judæorum corrupta consuetudo,
& idcirco interdicta: præcipit autem fidelibus,
ut dicant, est est, non non, ut quod amplius
Dd 2 bis

423

his est, a malo esse dicat, quanto magis A...

Rom. 1.

Catalogus dierum dominifesterorum, quos observa...

CAPUT XII.

DIES festos agitate, fratres, ac primum B...

a. decimi

h. audeamus, hoc est Janua...

De passione domini, & quid in singulis diebus...

CAPUT XIII.

Coeperunt enim consultare contra domi...

Joan. 11

Matth. 26. Joan. 11

c. Joannem hic intelligit.

Matth. 26. Joan. 11. Matth. 26. Mar. 14.

δὲ καὶ ἀπηγορεύεται· εἶναι δὲ τὸ ναί, ναί, καὶ τὸ...

Κατάλογος ἡσδ' τὸ κλεισθῆσθε, ἅς δεῖ φυλάσσειν...

Κ Ε Φ Α Λ. β.

ΤΑς ἡμέρας ἡσδ' ἐορτῆσθε φυλάσσειτε ἀδελφοί, καὶ...

Περὶ τῆς πάσης τῆς κυρίας καὶ τῆς ἐν ἑκάστῃ ἡμέρᾳ...

Κ Ε Φ Α Λ. γ.

Ἦσαντο γὰρ τῶ κατὰ τὸ κυρίου βεβλήτω ποιήσθαι...

ραδόντων· οἱ δὲ ἔσπεσαν αὐτῶν τεμάχοντα ἀργύρια· ἢ ἐπληρώθη ἡ γραφή ἢ λέγεται· ἢ ἔλαβον τὰ τεμάχοντα ἀργύρια πλὴν τιμῆν τῆν τετρακισμίων, ὅν ἐτιμήσατο ἀπὸ υἱῶν Ἰσραὴλ, ἢ ἔδωκεν αὐτὰ εἰς τὸν οἶκον τῶν κεραμίων· καὶ τῆν τιμὴν φαγόντες παρ' αὐτῶν τὸ πάχος· βαβυλωνίου ἑκάστου πλὴν χεῖρα εἰς τὸ βυβλίον· καὶ τὸ ψωμίον λαβόντες, ἢ ἐξελθόντες νυκτὸς, ἡμῖν εἶπεν ὁ κύριος· ἐλθούτων ἢ ὦρα ἵνα σκοποῦσθε, ἢ ἐμὲ μόνον ἀφῆτε· ἢ ἐκάστου διήκουσθαι μὴ ἐγκατελέθει αὐτῶν, ἐμὲ Πέτρον ἐπαγγελοῦμαι καὶ συναποθανεῖν, εἶπεν, ἀμύλω λέγῃσαι, ἐπὶν ἀλέκτρας φωνῆσαι· ἢ εἰς ἀπαρήσθη μὴ εἰδέναι με· παραδὲς δὲ ἡμῖν τὰ ἀντίτυπα μυστήρια τοῦ τιμίου σώματος αὐτοῦ καὶ αἵματος, ἴδωτε μὴ συμπαρόντος ἡμῖν, ἐξελθούτων εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν πλησίον τοῦ χεμαάρου τῶν κιδρών, ὅπου ἡ κηπος σιωπῆμῶν δὲ καὶ ἡμεῖς καὶ ἰμνησάμεθα κατὰ τὸ ἔθος, ἢ χρωσθεὶς ἡμῶν πολὺ προσπίπτω τῷ πατρὶ λέγων· πάτερ παρῆνερχε ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον· πλὴν μὴ τὸ ἐμὸν θέλημα χρεῖσθαι, ἀλλὰ τὸ σὸν· καὶ τῶτο ποιήσας ἔειπεν, ἡμῶν ἀπὸ τῆς ἀθυμίας εἰς ὕπνον καταπεσόντων, ἐλθὼν λέγει· ἤγγικεν ἡ ὦρα· ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἀμαρτωλῶν· καὶ ἰδοὺ Ἰούδας, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος· ἀσιθῶν· καὶ σημείον ἀποδοσίας αὐτοῖς δείκνυσθαι, δόλιον φίλημα· οἱ δὲ δεξάμενοι τὸ σῶμα, ἐκράτησαν τὸν κύριον· καὶ δέσμον πομπάμενοι, ἤγαγον εἰς πλὴν οἰκίαν Καϊάφα τοῦ ἀρχιερέως· ἐν ἡ πόλις συγκεκρότετο ὁ λαὸς, ἀλλ' ὄχλος, ὅδε προσβύτηρον ἱερὸν, ἀλλὰ σινείδειον παρανόμων καὶ βυβλότερον ἀσιθῶν· οἱ καὶ πολλὰ πομπάμενοι κατ' αὐτὸ πᾶν εἶδος ἕβρεως ἢ παρῆλιπον ἐμπύοντες· κερτοῦντες· τύπτοντες· φατίζοντες· λοιδοροῦντες· περᾶζοντες· μαντίας ἐπιζητιῶντες ἀπὸ ἀποφροσύνης· ἐρωᾶ· βλάσφημον· Μωσίου παρὰβάντη· ἱερὸν καθαρῆτην· θυσιῶν ἀναίρητην· Ρωμαίων πολέμου· Καίσαρος· ἐναντίον ἀποκαλῶντες· καὶ ταῦτα μέχρις ὄρθρου βαθεῖ· ἐμπαρονήσαντες αὐτὸν οἱ πύργοι καὶ οἱ κωμῆ ἀπάγουσιν αὐτὸν ὡς Ἄνω, ὅς ἡ πύργος τοῦ Καϊάφα· καὶ τὴν ὁμοίαν δράσαντες παρασκῆδης ὕψους τῶν ἀρχόντων τῶν Ρωμαίων παρέδωκαν αὐτὸν Πιλάτῳ κατηγοροῦντες αὐτὸν πολλὰ καὶ βαρῆα, ὧν ἔδωκεν ἰσχυρὸν ἀπελιγχεῖν· ἐφ' οὗς ὁ ἀρχὼν δυσαναχετήσας ἔλεγε· ὁμοίαν αἰτίαν κατ' αὐτὸν ἔδρασκω· οἱ δὲ μαρτυρᾶς δύο ψευδεῖς ἀγαγόντες ἐβάλλοντο συκοφαντεῖν τὸν κύριον· ἀσυμφωνῶν δὲ αὐτῶν ἔμεθεσαν εἰς καθοσίωσιν ἀνθρώπου τὸ πᾶσιμα λέγοντες· ὅτις ἱαυτῶν λέγει βασιλεῖα εἶναι, καὶ φόρος Καίσαρι δίδοται κωλύει· καὶ γίνονται αὐτοὶ κατηγοροὶ καὶ μαρτυροὶς καὶ κριταί, καὶ τῆς ἀσφαλείας ἐκστῆσαι, λέγοντες· σαίρωσον, σαίρωσον αὐτὸν· ἵνα πληρωθῆ ὁ, τι γέγραπται περὶ αὐτοῦ· ἐκ πῆς ἀποφροσύνης· συνήχθησαν ἐπ' ἐμὲ μαρτυρῆς ἀδικιοὶ, καὶ ἐψεύσατο ἡ ἀδικία ἐμῆ· καὶ πάλιν· περικυκλωσάμενοι κωμῆ πολλοὶ· συναγορῆ ποιήσονται· περὶ ἡμεῶν· καὶ ἐπ' ἡμῶν· ἔλατο ἡ κληρονομία μου ἐμοὶ ὡς λέων ἐν δρυμῶν, ἔδωκεν ἐπ' ἐμὲ πλὴν φωνῆ αὐτοῦ· ὁ οὖν Πιλάτος ἀναγόμενος κατὰ κωμῆς πλὴν ἀρχαί, αὐτοῖς ἱαυτῶν ἔλεγε· κακίας,

ἢ ἔσπεσαν αὐτῶν τεμάχοντα ἀργύρια· ἢ ἐπληρώθη ἡ γραφή ἢ λέγεται· ἢ ἔλαβον τὰ τεμάχοντα ἀργύρια πλὴν τιμῆν τῆν τετρακισμίων, ὅν ἐτιμήσατο ἀπὸ υἱῶν Ἰσραὴλ, ἢ ἔδωκεν αὐτὰ εἰς τὸν οἶκον τῶν κεραμίων· καὶ τῆν τιμὴν φαγόντες παρ' αὐτῶν τὸ πάχος· βαβυλωνίου ἑκάστου πλὴν χεῖρα εἰς τὸ βυβλίον· καὶ τὸ ψωμίον λαβόντες, ἢ ἐξελθόντες νυκτὸς, ἡμῖν εἶπεν ὁ κύριος· ἐλθούτων ἢ ὦρα ἵνα σκοποῦσθε, ἢ ἐμὲ μόνον ἀφῆτε· ἢ ἐκάστου διήκουσθαι μὴ ἐγκατελέθει αὐτῶν, ἐμὲ Πέτρον ἐπαγγελοῦμαι καὶ συναποθανεῖν, εἶπεν, ἀμύλω λέγῃσαι, ἐπὶν ἀλέκτρας φωνῆσαι· ἢ εἰς ἀπαρήσθη μὴ εἰδέναι με· παραδὲς δὲ ἡμῖν τὰ ἀντίτυπα μυστήρια τοῦ τιμίου σώματος αὐτοῦ καὶ αἵματος, ἴδωτε μὴ συμπαρόντος ἡμῖν, ἐξελθούτων εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν πλησίον τοῦ χεμαάρου τῶν κιδρών, ὅπου ἡ κηπος σιωπῆμῶν δὲ καὶ ἡμεῖς καὶ ἰμνησάμεθα κατὰ τὸ ἔθος, ἢ χρωσθεὶς ἡμῶν πολὺ προσπίπτω τῷ πατρὶ λέγων· πάτερ παρῆνερχε ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον· πλὴν μὴ τὸ ἐμὸν θέλημα χρεῖσθαι, ἀλλὰ τὸ σὸν· καὶ τῶτο ποιήσας ἔειπεν, ἡμῶν ἀπὸ τῆς ἀθυμίας εἰς ὕπνον καταπεσόντων, ἐλθὼν λέγει· ἤγγικεν ἡ ὦρα· ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἀμαρτωλῶν· καὶ ἰδοὺ Ἰούδας, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος· ἀσιθῶν· καὶ σημείον ἀποδοσίας αὐτοῖς δείκνυσθαι, δόλιον φίλημα· οἱ δὲ δεξάμενοι τὸ σῶμα, ἐκράτησαν τὸν κύριον· καὶ δέσμον πομπάμενοι, ἤγαγον εἰς πλὴν οἰκίαν Καϊάφα τοῦ ἀρχιερέως· ἐν ἡ πόλις συγκεκρότετο ὁ λαὸς, ἀλλ' ὄχλος, ὅδε προσβύτηρον ἱερὸν, ἀλλὰ σινείδειον παρανόμων καὶ βυβλότερον ἀσιθῶν· οἱ καὶ πολλὰ πομπάμενοι κατ' αὐτὸ πᾶν εἶδος ἕβρεως ἢ παρῆλιπον ἐμπύοντες· κερτοῦντες· τύπτοντες· φατίζοντες· λοιδοροῦντες· περᾶζοντες· μαντίας ἐπιζητιῶντες ἀπὸ ἀποφροσύνης· ἐρωᾶ· βλάσφημον· Μωσίου παρὰβάντη· ἱερὸν καθαρῆτην· θυσιῶν ἀναίρητην· Ρωμαίων πολέμου· Καίσαρος· ἐναντίον ἀποκαλῶντες· καὶ ταῦτα μέχρις ὄρθρου βαθεῖ· ἐμπαρονήσαντες αὐτὸν οἱ πύργοι καὶ οἱ κωμῆ ἀπάγουσιν αὐτὸν ὡς Ἄνω, ὅς ἡ πύργος τοῦ Καϊάφα· καὶ τὴν ὁμοίαν δράσαντες παρασκῆδης ὕψους τῶν ἀρχόντων τῶν Ρωμαίων παρέδωκαν αὐτὸν Πιλάτῳ κατηγοροῦντες αὐτὸν πολλὰ καὶ βαρῆα, ὧν ἔδωκεν ἰσχυρὸν ἀπελιγχεῖν· ἐφ' οὗς ὁ ἀρχὼν δυσαναχετήσας ἔλεγε· ὁμοίαν αἰτίαν κατ' αὐτὸν ἔδρασκω· οἱ δὲ μαρτυρᾶς δύο ψευδεῖς ἀγαγόντες ἐβάλλοντο συκοφαντεῖν τὸν κύριον· ἀσυμφωνῶν δὲ αὐτῶν ἔμεθεσαν εἰς καθοσίωσιν ἀνθρώπου τὸ πᾶσιμα λέγοντες· ὅτις ἱαυτῶν λέγει βασιλεῖα εἶναι, καὶ φόρος Καίσαρι δίδοται κωλύει· καὶ γίνονται αὐτοὶ κατηγοροὶ καὶ μαρτυροὶς καὶ κριταί, καὶ τῆς ἀσφαλείας ἐκστῆσαι, λέγοντες· σαίρωσον, σαίρωσον αὐτὸν· ἵνα πληρωθῆ ὁ, τι γέγραπται περὶ αὐτοῦ· ἐκ πῆς ἀποφροσύνης· συνήχθησαν ἐπ' ἐμὲ μαρτυρῆς ἀδικιοὶ, καὶ ἐψεύσατο ἡ ἀδικία ἐμῆ· καὶ πάλιν· περικυκλωσάμενοι κωμῆ πολλοὶ· συναγορῆ ποιήσονται· περὶ ἡμεῶν· καὶ ἐπ' ἡμῶν· ἔλατο ἡ κληρονομία μου ἐμοὶ ὡς λέων ἐν δρυμῶν, ἔδωκεν ἐπ' ἐμὲ πλὴν φωνῆ αὐτοῦ· ὁ οὖν Πιλάτος ἀναγόμενος κατὰ κωμῆς πλὴν ἀρχαί, αὐτοῖς ἱαυτῶν ἔλεγε· κακίας,

Ac quinta feria cum comedissemus apud eum in pascha, & ille manum intinxisset in catino, & panem accepisset, egressusque esset nocte, dixit nobis dominus: Venit hora, ut dispergamini, & me solum relinquantis: & cum unusquisque eorum alleveraret, se non esse eum relinquentem, cumque ego Petrus cum eo etiam me esse morituum promitterem, dixit, Amen dico tibi priusquam gallus cantet, ter negabis nosse me. Cum autem tradidisset nobis antitypa mysteria pretiosi corporis, & sanguinis sui, absente Juda, egressus est in montem Oliveti prope torrentem Cedron, ubi erat hortus: eramus autem nos cum eo, & diximus hymnum, ut erat consuetudo, ille vero a nobis remotus prolixè precabatur his verbum: Pater transfer a me calicem, verumtamen non mea voluntas fiat, sed tua: & hoc cum fecisset tertio, noique præ tristitia in somnum decidissemus, venit ad nos, & ait: Appropinquavit hora, & filium hominis traditur in manus peccatorum, & ecce Judas, ac cum ipso turba multa impiorum, datque eis signum proditoris deosculacionem fraudulentam. Illi vero accepto signo comprehenderunt dominum, & duxerunt vinclum ad aedes Caiphæ summi sacerdotis, ubi non quidem populus coierat, sed turba: ubi non erat sacrum concilium, sed cæterus sceleratorum, & senatus impiorum. Ita vero multis contumeliis eum affecerunt, ut nullum genus contumeliaz prætermitterent, non sputa, non dicta amarulenta, non verbera, non pugnos, non convicia, tentabant, divinationes loco prophetiaz requirebant, appellabant simulatorem, blasphemum, Moyfis prævaricatorem, eversorem templi, sacrificiorum abrogatorem, hostem Romanorum, adversarium Cæsaris: & cum ad hunc modum usque ad posteri diei primum diluculum in eum debacchati essent, tauri illi & canes ducunt eum ad Annam Caiphæ socerum: ibi cum eisdem modis illum accepissent, essetque sexta feria, tradiderunt præfidi Romanorum Pilato, multis & gravibus criminibus illatus, ex quibus nullum demonstrare poterant. Quæ cum Pilatus moleste ferret, dixit, se nullam in eo culpam reperire. Duobus vero talis testibus inducis, voluerunt calumniari dominum, sed cum discrepant inter se, causam referunt ad crimen majestatis imminutæ; ajebant enim dixisse se regem esse, & prohibuisse pendere tributa Cæsari, erantque iidem accusatores & iudices, & licentiaz ferendi sententiam usurpatores, agentes, Crucifige, crucifige eum, ut impleteretur, quod scriptum erat in prophetis, congregati sunt super me testes, & mentita est iniquitas sibi: & rursus, circumdederunt me canes multi, & synagoga malignantium circumdedit me: & alias, facta est hereditas mea mihi, tanquam leo in hircis, dedit super me vocem suam. Igitur Pilatus cum potestatem suam timideitate dedecorasset, se ipse redarguit, & de malitia convicit, qui maluit blandiri vulgo, quam jus servare, & cum illi testimonium innocentiaz præbuisset, tanquam nocentem tamen,

Referunt quidam absentem Judam ad egressum in montem Oliveti, non vero ad perceptionem Eucharistia, ut ab aliis patribus hic quoque auditor non dissentiat.

Joan. 18
Matth. 26
Matth. 26

427

tamen, & capitis reum supplicio crucis ad-
 dixit, tametsi leges Romanorum, ne quis
 nisi convictus necaretur, vetabant. Carnifices
 vero cumprehendissent dominum gloriæ, li-
 gno crucis hora quidem sexta affixerunt, ho-
 ra vero tertia sententiam contra eum pro-
 nuntiatam acceperunt. Dederunt deinde ac-
 tum cum felle ad bibendum, tum vestium
 facta sortitio, postea duos maleficos cum eo
 utrinque in crucem affixerunt, ut impletur
 quod scriptum est, *dederunt in escam meam
 fel, & in siti mea potaverunt me aceto: &
 rursus diviserunt sibi vestimenta mea, &
 super vestimentum meum miserunt sortes:*
 & alias, *cum iniquis deputatus sum.* Pos-
 tea fuerunt tenebræ a sexta usque ad nonam,
 & rursus lux vespere, sicut scriptum
 est, *non dies, & non nox, & ad vespere-
 ram erit lux.* Quæ omnia cum spectasset
 scelesti illi, qui cum eo erant in crucem
 acti, alter quidem eorum conviciabatur, qua-
 si propter infirmitatem non posset sibi subsi-
 dio esse, alter vero illius ignorantiam repre-
 hendebat, & ad dominum conversus, utpo-
 te ab eo illuminatus, & cognito, quis esset
 qui pateretur, orabat, ut sui postea in re-
 gno meminisset: Dominus autem donata sta-
 tim oblivione præcæritorum, introduxit eum
 in paradysum, ubi ei mysticis bonis fru-
 dum esset. Qui circa horam nonam enisso
 clamore, dixit patri, *Deus meus, Deus
 meus, ut quid me dereliquisti?* & paulo post:
*Cum clamasset magna voce, pater remitte il-
 lis, non enim sciunt quid faciunt; & cum
 subjunxisset, in manus tuas, domine, commen-
 do spiritum meum, emisit spiritum,* & sepul-
 tus est ante occidit iohannis in sepulcro
 novo: illucescente vero una sabbatorum ex-
 citatus a mortuis perduxit ad effectum, quæ
 ante mortem suam nobis prædixerat, cum
 aiebat, *oportere filium hominis esse tribus die-
 bus, & tertiis diebus in corde terra:* ac
 postquam fuscitatus fuisset a mortuis, pri-
 mum quidem apparuit Mariæ Magdalenz,
 & Mariæ Jacobi, deinde Cleopæ in via, &
 postea nobis discipulis suis fugientibus qui-
 dem propter motum Judæorum, clam vero
 curiole de eo indagantibus: hæc autem in
 evangelio scripta sunt.

Psal. 68.
 Psal. 22.
 A/sa. 52.
 Marc. 15.
 Luc. 23.
 Job. 14.

Luc. 23.

Marc. 15.
 Luc. 23.

Marc. 16.

Marc. 16.
 Luc. 24.

De magna hebdomada, & quare quarta, & sexta
 feria jubent jejunare.
 C A P U T X V I .

* Vide epulo-
 lam Dionysii
 ap Alexantri-
 am ad Basil-
 idem.

* Vide etiam
 cum Petri A-
 lex can. 15
 infra lib. 7
 cap. 24.

Psal. 71.

Itaque præcepit nobis jejunare * his sex
 diebus, propter impietatem & scelus Ju-
 dæorum, hortatus ad defendendum & lamen-
 tandum interitum eorum, siquidem & ipse
 illacrymatus est illis, quod ignorasset tem-
 pus visitationis. Quarta vero feria, * & sex-
 ta iussit nobis jejunare, illa quidem propter
 prodicionem, hæc vero propter passionem
 jejunium vero solvere præcepit septima die
 post galli cantum, ipso autem sabbato jeju-
 nare, non quidem quod jejunandum sit sab-
 bato, quod est requies domini a mundi opi-
 ficio, sed quia illo tantum jejunandum est,
 quo ipse auctor mundi adhuc erat sub ter-
 ra; in ipso enim die suo festo Dominum
 comprehenderunt, ut perduceretur ad exitum,
 quod scriptum est, *Posuerunt sua si-*

σφοδρῶ δίκαια τὰ πλήρη διακρίσεως, ἢ μαρτυρῶν
 μὲν αὐτῶς ὡς ἀκατιγῶς αἰτίου δι' ἐκλάσει τῶτον παρα-
 δίδος σαυρῶν, καίτοι Ρωμαίων νόμος τιθεμένων, μη-
 δεὶ ἀνέξιλεγοτον ἴθυσεν· ἴθιμοι δὲ παραλαβόντες
 τὸν τῆς δόξης κίον, ζήλω ἀποσπῶσαν, ἔκτη μὲν
 ὥρα σαυρωσάντες αὐτῶν, τείτη δὲ ὥρα πλὴν ἀπόφασιν
 διέξαιμνοι τὴν πρὸ αὐτῶ· ἔπειτα ἔδοξαν αὐτῶ ὄξο-
 πικρὴν μὲν χολῆς· ἴτι τὰ ἱμάτια αὐτῶ κλήρω δι-
 μερίσαντο· ἔπειτα δύο κακῆργος ἐσαύρωσαν σὺν αὐ-
 τῶ ἕκαστος μέρος, ἵνα πληρωθῆ τὸ γεγραμμένον·
 ἔδοξαν εἰς τὸ βροδμά μὲν χολῆν, καὶ εἰς τὴν διψῶν
 μὲν ἐπότισάν με ὄξος· καὶ πάλιν, διμερίσαντο τὰ
 ἱμάτια μὲν ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὴν ἱματιόμον μὲν ἔβαλον
 κλήρον· καὶ ἐν ἄλλοις, καὶ μὲν ἀνόμων ἀλογισθῶν·
 ἔπειτα ἔζητο ἕξ ὥρας σκοπὸς ἀπὸ ἑκτῆς ἕως ἑν-
 νατῆς· καὶ πάλιν φῶς ὡς ὄξος· καὶ ὡς γέγρα-
 πται, καὶ ἕξ ἡμέρας· Ἐ ἡ νύξ· καὶ ὡς ἰσπείραι ἔ-
 σαι φῶς· ἀπὲρ ἅπαντα διασάμνοι οἱ συσαυρωσά-
 ρες αὐτῶ κακῆργοι· ὁ μὲν αὐτῶν ἔβλασφήμη ὡσανεὶ
 δι' ἀδελφείαν μὴ διναίμην ἑαυτῶ ἐκαμμῆν· ὁ δὲ
 τῶ μὲν ἄρηναν ἐπέτιμα· ἔρος δὲ τὸν κίον στρα-
 φεῖς ὡς ἂν φωτιδῆς ὑπ' αὐτῶ, καὶ γῆς, ὅς τις ὁ πά-
 χων, καὶ ἐν μνήμῳ αὐτῶ ζῆνδαι ἐν τῇ βασιλείᾳ
 εἰς τὰ μὲν πῦρα· ὁ δὲ διδὸς ἀμνησίαν αὐτῶ ἴδ' ἀπο-
 γενομένην χαλεπῶς, εἰς παραδείσον εἰσῆγαγε
 ἀπολαύσαντι ἴδ' μυστικῶν ἀγαθῶν· ὅς καὶ πρὸ τῶ ἐν-
 νατῶ ὥρα ἀναβοήσας εἶπε τῶ πατρὶ, Θεὸς μου, Θεὸς μου,
 ἵνα τί με ἐγκατελίπεις; καὶ μετ' ὀλίγον κράζας φωνῆ με-
 γάλῃ, πατερ ἄφες αὐτοῖς, ὁ ζαρὸ ἰδοασί τί ποιῶσι· καὶ
 ἐπαγγών, εἰς χεῖρας σου παρατίθιμι τὸ πνεῦμα μὲν,
 ἀπέπιδωκο· καὶ θάκτεται ἀπὸ ἡλίου δύσεως ἐν μνη-
 μῶν κερῶν· ἐπιφωσκῆς δὲ τῆς μίας σαββατῶν ἀ-
 νασίας ἐκ νεκρῶν ἐκλήρωσεν ἑκείνα· Ἐ ἔως τῶ πά-
 ρος ἡμῶν ἀπολέγει φασκῶν· ὅτι δὲ τὸν υἱὸν τῶ ἀν-
 θρώπου παῖσαι ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς ἕξ ἡμέρας καὶ
 ἕξ ἡμέρας· καὶ ἀνας ἐκ νεκρῶν, ἀποκη μὲν φανε-
 ρῆται Μαρία τῇ Μαγδαλινῇ καὶ Μαρία τῇ τῆ Γαλι-
 λαῖ· ἴτι Κλεόπα ἐν ὁδῶ· καὶ μὲν τῶ πρὸ ἡμῶν
 τῆς μαθητῶν αὐτῶ, φλογισί μὲν ὄξος τὸν φόβον ἴδ'
 Γαλιλαίων, λαθραῖος δὲ πικερραζομῆνους τὰ κατ' αὐ-
 τῶν· ταῦτα δὲ καὶ ἐν τῶ διαγγελίῳ ἐγράφη.

Πρὸς τῆς μεγάλης ἑβδομάδος, καὶ διὰ τί περὶ ἡδὰ
 καὶ παρασκῆλῳ ἐπιτίπτουσι νησθεῖν.

Κ Ε Φ Α Λ ἰ δ .

Παρηγγεῖλον ἔν ἡμῶν αὐτοῖς νησθεῖν τὸς ἕξ ἡμέ-
 ρας ταύτας διὰ τῆς Γαλιλαίων διασείσεως καὶ πα-
 ρανομίαν, περὶ αὐτοῖς καὶ ὀδυρεῖσαι παρακλῆσαιμι-
 νος ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ αὐτῶν· καὶ γὰρ αὐτοῖς αὐτοῖς ἐπέδα-
 κρυσεν ἀγνοήσασιν τὸν κερῶν τῆς ἐπισκοπῆς αὐτῶν· πε-
 ρὶ ἡδὰ * δὲ καὶ παρασκῆλῳ προσέτιξε ἡμῶν νησθεῖν·
 τὴν μὲν διὰ τὴν κερδοσίαν, τὴν δὲ διὰ τὸ πάθος ἀ-
 πωνεῖσαι δὲ προσέτιξε τῇ ἑβδόμῃ ἡμέρᾳ ἀλέκτρος
 φωνήσαντες· αὐτῶ δὲ νησθεῖσαι τὸ σαββατον, ἕχ ὅτι
 δὲ τὸ σαββατον νησθεῖν κατὰ καιρὸν δημιουργίας ὑ-
 πάρχον, ἀλλ' ὅτι ἐκείνο μόνον χρῆν νησθεῖν τὸ δημιου-
 ρῶ ἐν αὐτῶ· ἵτι ὑπὸ γῆν ὄντος· ἐν αὐτῇ γὰρ αὐτῶ τῇ
 εὐροτῇ κατέχον τὴν κίον, ὅπως πληρωθῆ ἑκείνο τὸ
 φάσκον λόγιον· ἔδοστο τὰ σημεῖα αὐτῶ ἐν μέσῳ τῆς
 εὐροτῆς αὐτῶ, Ἐ ἔα ἐργῶσαν· ὅτι ἐν περὶ αὐτῶν ὑπὲρ
 αὐτῶν,

* S Brip-
 nius her. xi.
 adversus Ae-
 tium.

αὐτῶν, ὅτι ἰδόντες τὸ κρῖν ἐκ ἐπίθετον αὐτῶν ἄγνων, ἀλλ' ἀποτίσαντο πλὴν διδασκαλίαν αὐτῶν ἀναξίους κενώσαντες αὐτοὺς σωτηρίας· ἡμεῖς ὅν μακαρεῖν οἱ ποτὶ αὐτὸν λαός, καὶ δὲ ἴθνος ἄγιον ἑσθ' ἀπὸ πλάτης εἰδῶσαν· ἀπὸ ἀγνοίας· ἀπὸ δυσπιστίας· οἱ οὐκ ἠλπίσαν, καὶ δὲ ἐληθεύσαντες ὄψα· πλὴν ὑπακούω τῆς καρδίας ὑμῶν· ὑμῖν γὰρ λυώσῃ ἢ πύλῃ τῆς ζωῆς τοῖς ἔξ ἴθων, οἱ τινὲς ποτε οὐκ ἠραπήσαν· καὶ δὲ πεφιλημένοι· λαός εἰς περιποίησιν Θεοῦ πεταγμένος τῷ τῶς ἀρετῆς αὐτοῦ ἔκρηξι· περὶ ὧν εἶπον ὁ σωτήρ, Ἐφείδω τοῖς ἐμὲ μὴ ζητῶσι· ἐμφανῆς ἐξήνοιμην τοῖς ἐμὲ μὴ ἐπερωτῶσι· εἶπα, ἰδοὺ εἶμι, τῷ ἴθνη, οἱ ἐκ ἐκάλισαν τὸ ὄνομα μου· μὴ ζητήσαντες γὰρ αὐτῶν, τότε ἐπεζητήθητε παρ' αὐτοῦ· καὶ ἡμεῖς πισθῶσαντες εἰς αὐτὸν ἐπικύσταν τῇ κλήσει αὐτῷ κατελήθησαν πλὴν πολυθεῶν μανίαν, καὶ τῇ ἀληθείᾳ μονοθεῖα προσεγγίνοντες τῷ παντοκράτει Θεῷ ὄψα Ἰησοῦ Χριστοῦ· πληρωμα τῷ αἰεθμοῦ τῶν σωζομένων ἡνωμένοι, μίλιαι μίλιαι καὶ χίλια χιλιάδες, ὡς ἐν τῷ Δαβὶδ γέγραπται· προσέτιται ἐν τῷ κλίτους χιλιάς, καὶ μυριάς ἐκ δεξιῶν σου· καὶ πάλιν τὸ ἄρμα τοῦ Θεοῦ μυριάς πλάσιον χιλιάδες ἐδωκότων· ἑπὶ δὲ τῶν Ἰσραὴλ τῶν ἀπιστῶν λέγει· ὅλιον πλὴν ἡμέραν τοῖς χεῖράς μου ἐξέπιπυσα ἑπὶ λαὸν ἀπειθῶντα, καὶ ἀντιλέγοντα, τοῖς πορρομοῖς ἐν ὁδῷ ἢ καλῇ, ἀλλ' ὁπίσω τῶν ἀμαρτιῶν αὐτῶν, λαὸν ἀποροζώνοντα με ἐνώπιόν μου.

Ἀπαρίθμησις ποροφτικῶν πορορήσεων τὸν Χριστὸν κηρυττουσῶν· ὧν Ἰουδαῖοι πλὴν ἐκβασιν θεασάμενοι ἐκ κακονοίας ἠπίσταν αὐτὸν εἶναι τὸν Χριστὸν τῷ Θεῷ καὶ σαυρῷ κατεκρεων τῶν τῆς δόξης κρείον.

Κ Ε Φ Α Λ ιί.

Βλέπετε πῶς παρωξύνον ὁ λαός τὸν κρείον μὴ πισθῶσαν αὐτῷ· διὸ λέγει παρωξύνων τὸ πνεῦμα τὸ ἄγιον, καὶ ἐσράφη αὐτοῖς εἰς ἐχθραν· ἀβλεψία γὰρ αὐτοῖς κατεχύθη ὄψα πλὴν κακονοίαν αὐτῶν, ὅτι βλέποντες τὸν Ἰησοῦν ἐκ ἐπίθετον αὐτὸν εἶναι τὸν Χριστὸν τῷ Θεῷ τὸν πορὸ πάντων αἰῶνων ἔξ αὐτῷ ἡνωθῶσαν, υἱὸν μονογενῆ λόγον Θεοῦ· ὃν ἐκ ἐπέγνωσαν δι' ἀπιστίαν, ἔτε ὄψα τῶν ἐσραφῶν αὐτῶν, ἔτε μιλύδια τῶν περὶ αὐτῷ γεγραμμένων ποροφτικῶν· ὅτι γὰρ ἐκ καρδίας ἡμῶν εἰσεται ἀνεπίσταν τὸ, ἰδοὺ ἡ παρθεῖος ἐν γαστρὶ λήψεται, καὶ τέξεται υἱὸν, καὶ καλέσεται τὸ ὄνομα αὐτῷ Ἐμμανὴλ· ὅτι παιδίον ἐγγενῆ ἡμῖν; υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν, ἢ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τῷ ὄμω αὐτῷ, καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτῷ μεγάλῃς βολῆς ἀγγελος, θαυμασὸς σύμβολος, Θεὸς ἰσχυρὸς, ἔξουσιος, ἀρχὸν εἰρήνης, πατὴρ τῶν μελλόντων αἰῶν· ὅτι δὲ ὄψα κακίαν ὑπερβάλλουσαν ἀπειθήσαν αὐτῷ, λέγει κρείον, τίς ἐπίσταν τῇ ἀκοῇ ἡμῶν, καὶ ὁ βραχίον κρείον τίς ἀπικαλύφθη; καὶ ἐξῆς· ἀκοῇ ἀκούετε, καὶ ἢ μὴ σωθῆτε· καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ ἢ μὴ ἰδῆτε· ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τῶν λαῶν τῶν τῶν· διὸ ἠρῶν ἀπ' αὐτῶν ἡ γνώσις ὅτι ἰδόντες παρθεῖον, καὶ ἀκυσάτως ἐκ ἠκυσαν· ὑμῖν δὲ τοῖς ἔξ ἴθων ἐδόθη ἡ βασιλεία, ὅτι μὴ γινώσκοντες Θεοῦ, ὄψα τῷ κη-

rent. Oportet igitur nos lugere eos, quod cum venisset dominus, non crediderunt ei, sed potius doctrinam ejus rejecerunt, seque indignos salute, & conservatione judicarunt. Vos igitur beati, qui aliquando non populus, nunc autem gens sancta liberata ab errore idolorum, ignorantia, & impietate, qui non consecuti misericordiam, nunc autem consecuti propter obedientiam cordis vestri: vobis enim, qui estis ex gentibus, aperta est janua vite, qui aliquando non amati, nunc autem dilecti, populus in acquisitionem Dei positis, ut enarretis virtutes ejus, de quibus dominus dixit, Inventus sum ab iis, qui me non quaerebant, apertus sum ab iis, qui me non interrogabant, dixi, Ecce adsum, genti qua nomen meum non appellavit. Cum enim non quaesissetis eum, tunc ab eo inquisiti estis, & credentes in eum obedistis vocationi ejus, insanum multorum deorum cultum relinquentes, & ad unum verum principem, Deum praepotentem per Christum confugientes, facti plenitudo numeri eorum qui salvi fiunt, Millia millium, & decies millia centena millium, ut scriptum est in David, cadent a latere tuo millia, & decem millia a dextris tuis: Et rursus, Currus Dei decem millibus multiplex millia latantium. Israel vero infideli dicit; tota die extendi manus meas populo non obedienti, & contra dicenti, ambulanti in via non bona, immo populo sectanti peccata, & me coram irritanti.

Enumeratio praedictionum prophetarum de Christo, quas cum Judaei ad exitum alioqui perditas vidissent, tamen propter malum animum non crediderunt esse Christum Dei, atque ita dominum gloriae ad crucem damnarunt.

C A P U T XV.

Videte quemadmodum populus irritavit dominum non credendo ei: idcirco ait, irritaverunt Spiritum sanctum, & conversus est eis in inimicitiam: caecitate enim affecti sunt propter malum animum suum, qui cum Jesum viderent, non crediderunt esse eum Christum Dei ex ipso natum ante omnia saecula, unigenitum filium, verbum Deum, quem propter infidelitatem neque ex factis eius, neque ex prophetiis de eo scriptis agnoverunt. Quod enim ex virgine generandus esset, legebant illud; Ecce virgo in utero accipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel. Quoniam puer natus est nobis, & filius datus est nobis, cujus principatus super humerum ejus, & vocabitur nomen ejus magni consilii angelus, admirabilis consiliarius, Deus fortis, habens potestatem, princeps pacis, pater futuri saeculi. Quod vero futurum erat, ut propter nimiam malitiam non parerent ei, ait, Domine, quis crederet auditum nostro? & brachium domini cui revelatum est? & in eandem sententiam: Auditum audietis, & non intelligetis, videntes videbitis, & non scietis: incrassatum est cor populi hujus, quamobrem privati sunt cognitione, quia cum aspexissent, despexerant, & cum audissent, non obedierunt. Vobis vero

431

ex Gentibus oriendis datum est regnum, quoniam cum non cognosceretis Deum, per fidem predicationis cognovistis: immo vero cogniti estis ab eo per Jesum salvatorem, & redemptorem eorum qui in eo spem suam collocant: Traducti enim a vana consuetudine vitæ superioris, & spretis idolis inanibus, ipsisque demonibus, qui in tenebris sunt, abjectis, postquam accurristis ad verum lumen, & per eum, unum & solum verum Deum, & patrem agnovistis, facti estis hæredes regni ejus. Baptizati enim in morte domini, & in resurrectionem ejus, tanquam infantes modo geniti debetis nulli peccato operam dare: non enim vestri estis, sed ejus qui vos sanguine suo emit. De illo enim quondam Israele, quia credere volebat, sēbat dominus, *aufertur ei regnum, & dabitur genti facienti fructus ejus, vobis, scilicet, qui creditis, qui eratis aliquando longe ab eo alieni ac remoti, dedit regnum, & expectat grati animi fructus; Vos enim estis, qui aliquando missi estis ad vineam, & non obtemperastis, illi vero obtemperarunt: sed vos postquam penituit repugnasse, in ea nunc laboratis: illi vero passionem suam moleste ferentes non solum vineam incultam reliquerunt, sed etiam procuratores domini vineæ interfecerunt, alium quidem lapidibus, alium vero gladio, item alium secuerunt, alium in loco sacro inter templum & altare occiderunt: postremo hæredem ipsum ex vinea eiecerunt necarunt, a quibus quidem tanquam lapis inutilis projectus est, a vobis vero tanquam angularis susceptus: idcirco de vobis dicit, populus, quem non cognovi, servavit michi, in auditu auris obedivisti michi.*

Matth. 21.

Matth. 23.

Psal. 117.

Quomodo oporteat pascha celebrare.

CAPUT XVI.

Oportet ergo, fratres, ut qui pretioso Christi sanguine redempti estis, dies festos paschæ accurate, & omni diligentia post æquinoctium celebretis, ut neque unius passionis bis per annum memoriam renovetis, sed potius semel quotannis, memoriam mortui item semel celebretis: neque amplius cum Judæis celebrandi paschæ observetis, nulla enim nobis nunc cum eis communitas est. falluntur namque in ipso etiam calculo, & ratiocinatione, quam exultant se absolvere, ut ex omni parte a veritate abstracti sint: Vos vero observate diligenter conversionem verni æquinoctii, quæ incidit in vigesimum secundum diem mensis duodecimi, qui appellatur Dystron, & notate usque ad vigesimam primam lunam, ne in aliam hebdomadam incidat luna quartadecima, & per errorem bis unoque anno pascha agitemus: aut diem resurrectionis Domini nostri Jesu Christi alio die, præter quam dominico tantum celebremus.

* Vide Peractum in nomine ad S. Epiphanius hæreticum quæ est Auct. a notum. Neque tamen de merito aliquas prius diversas esse ab his nostris Constitutiones apostolicas Epiphanius notat. Sed de his plura alias.

Αρχηγματος τις δεικναις ἰγνωσι αὐτόν· μάλλον δὲ ἰγνωσθητι ὑπ' αὐτῷ ὅσα Ἰησοῦ τῷ σωτήρι, καὶ λυτῷ τῷ ἑλεγκόντων ἐπ' αὐτόν· μεταβαίντες γὰρ ἀπὸ τῆς ἀσέβειας ματαιότητι συνηθείας, καὶ τῶν ἀλόγων εἰδώλων ὑπερδόντες, καὶ τῶν ἐν σκότειαι δαιμόνων καταφρονήσαντες, προσδραμόντες τῷ φωτὶ τῆς ἀληθείας, καὶ ἰσχυρόντες δι' αὐτὸ τὸν Θεὸν καὶ μόνον ἀληθινὸν Θεὸν καὶ πατέρα, κληρονομήσατε τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἀσέβηται· βαπτισθέντες γὰρ εἰς τὸν τῷ κυρίῳ θάνατον καὶ εἰς τὴν αὐτοῦ ἀνάστασιν αὐτῷ ὡς ἀρτηροῦ βίβησι ἀνομιήματα πρὸς τὰς ἀμαρτίας ὀφείλετε εἶναι· ἡ γὰρ εἰς ἑαυτῶν, ἀλλὰ οὐ ἀγαράστωτες ὑμᾶς τῷ ἑαυτῷ αἵματι. περὶ γὰρ τῷ ποτε Ἰσραὴλ, ἔπειτα ὁ κύριος διὰ τῶν ἀπειθῶν αὐτῶν, ὅτι ἀρθεσθεῖται ἀπ' αὐτῶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, καὶ δοθήσεται ἰδοὺ ποιῶντι τὰς καρτείας αὐτῆς· δηλαδὴ, ὅτι ὑμῶν ποτε ποτε ὄντι ἀπεχθονισμοῦ αὐτῷ μακαροῦ, διὰ τῶν βασιλείων ἐδέχθητι τὰς τῆς ἀνομιήσεως καρτείας· ὑμεῖς γὰρ εἰς οἵ ποτε ἀποσταλέστε εἰς τὸν ἀμπελώνα, καὶ μὴ ὑπακούσατες· ἐκείνοι δὲ οἱ ὑπακούσαντες· ἀλλὰ ὑμεῖς μὲν μεταμελήσατε ἐπὶ τῇ ἀπειθείᾳ, ἰργάζεσθε ἐν αὐτῷ κῆρῳ· οἱ δὲ δουχεραίνοντες ἐπὶ ταῖς ἑαυτῶν συνουσίαις, ἡ μόνον ἀσέβηται κατέλειψαν τὸν ἀμπελώνα, ἀλλὰ καὶ τὸς ἐκείνους τῷ κυρίῳ τῷ ἀμπελώνῳ ἀπέκτειναν· ὃν μὲν λίθος, ὃν δὲ ξίφος· καὶ τὸν μὲν ἔσπισαν· τὸν δὲ ἔσθον ἐν τῷ ἔρῳ ἀνέβηλον μετὰ τῆς ναῦ καὶ τῷ θυσιαστηρίῳ· ὑπερον δὲ καὶ αὐτὸν τὸν κληρονομὸν ἔξω τοῦ ἀμπελώνῳ ἐκβαλόντες ἀπέκτειναν, καὶ παρὰ ταῖς ὡς λίθος ἀχρεῖος ἀπεβλήθη· παρ' ὑμῶν δὲ ὡς ἀποχρηναῖος ἐδέχθη· διὰ λέγει περὶ ὑμῶν, λαός, ὃν ἔγωγε ἰδύλασται μοι, εἰς ἀκὴν ὡς ὑπῆκουσέ μοι.

Ὅπως ὀφείλει γίνεσθαι τὸ πάσχα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤΟΝ.

ΔΕΙ οὖν ὑμᾶς ἀδελφοί τὸς τῷ τῷ Χριστοῦ τιμῷ ἐξηγορασμένους αἵματι, τὰς ἡμέρας τὸ πάσχα ἀκριβῶς ποιῆσαι μὴ πάσης ἐπιμελείας μὴ ἑσπῶν ἰσημεριῶν· ὅπως μὴ διὰ τὸ εἰσαυτῷ σώος παθήματος μνείαν ποιῆσθε, ἀλλὰ ἀπαξ τὸ εἶναι τὸ ἀπαξ ἀποθανόντος· μηκέτι δὲ παρατηρήματα μὴ Ἰουδαίων ἰορτίζεσθε· ἕδειμα γὰρ κοινωνία ἡμῶν καὶ πρὸς αὐτοῦ· πεπλατυμένω γὰρ καὶ αὐτῷ τῷ ψῆφον, καὶ νομιζέσθαι ἐπιτελεῖν· ὅπως πανταχοῦ ὄντι πεπλατυμένοι, καὶ τῆς ἀληθείας ἀπεχθονισμοῦ· ὑμεῖς δὲ φυλάσσετε ἀκριβῶς τῶν ἰσημεριῶν ἑσπῶν τῆς ἰατρικῆς ὥρας· ἥτις γίνονται ὀκτώημι καὶ εἰκάδι τὸ δωδεκάτη μὲν ὡς, ὡς εἰς Δίσερ· ἐπιτηρώντες ἕως εἰκάδος πρώτης σελήνης· ὅπως μὴ ἐν ἑπτά ἡβδομαδί ἐμπόσει ἢ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ τῆς σελήνης· καὶ πλάνης ἡμετέρας, ἀγνοία διὰ τὸ εἰσαυτῷ ἐπιτελεσώμεν τὸ πάσχα· ἢ ἐν ἄλλῃ ἡμέρᾳ ἰορτισώμεν τῷ τῷ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ ἀναστάσιμον ἡμέρῳ· ἀλλ' ἐν κυριακῇ μόνῃ.

Διὰ τῆς πλεῖστῆς μεγάλης τῆς πενθῆ εβδομάδος.

Κ Ε Φ Α Λ. ιζ.

ΕΝ τῶν ἡμερῶν αὐτῶν τῆς πενθῆς εβδομάδος, ἀρχομένη ἀπὸ δευτέρας μέχρι τῆς παρασκευῆς καὶ σαββάτου ἕξ ἡμέρας, μὴν χρῆσθαι ἄρτου καὶ ἀλὲν καὶ λαχάνης καὶ ἄλλῃ ὄσπρῳ: οἷον δὲ καὶ κρέον ἀπέχεσθαι ἐν ταῖς ἡμέραις γὰρ εἶσι πένθος, ἀλλ' ὅχι ἐορτῆς· τίω μὲν τὴν παρασκευὴν καὶ τὸν σαββάτον ἐλευθέρως τρώσασθαι, ὡς δὲ καὶ ἀπὸ τῆς προσηγορίας, μηδὲν ὀφείδωμεν μέχρις ἀλεκτροφωνίας κατὰ: εἰ δὲ τις ἀδυνατεῖ τῆς δύο συνάψεως ἡμῶν, φυλακισθῶ καὶ τὸν σαββάτον· λέγει γὰρ καὶ ὁ κύριος περὶ ἑαυτοῦ φασιαν, ὅταν ἀπερθεῖ ἀπ' αὐτοῦ ὁ κύριος, τῆς δευτέρας ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις· ἐν ταῖς ἐν ἡμέραις ἀφ' ἡμῶν καὶ τῆς ἑβδομάδος Ἰουδαίων, καὶ σαυρῆ ἀποστασίῃ, καὶ μὴ ἀνόμων ἐλογισθῆ.

Περὶ τῆς πενθῆς καὶ τῆς μεγάλης σαββάτου, καὶ τῆς ἀναστάσιμῃ ἡμέρας.

Κ Ε Φ Α Λ. ιη.

Διο παρανῆμιον καὶ ὅμιν τῆς δευτέρας ταῖς, ὡς καὶ ἡμεῖς ὁμοῦ ἐν τῇ ἀναληθῆ αὐτῶν ἀφ' ἡμῶν μέχρι ἑσπέρας. ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς ταῖς ἀπὸ τῆς παρασκευῆς, ἐναίτω ὄραν ἢ ἑσπέρας ἕκαστος ἐδίειτω. ἢ ὅπως αὐτῆς διαίτη· τῷ δὲ σαββάτῳ μέχρις ἀλεκτροφωνίας παρεθέσθαι, ἀπονησίζεσθαι ἐπιφωσκῶς μίαν σαββάτον, ἥτις ἐστὶ κυριακή· ἀπὸ ἑσπέρας ἕως ἀλεκτροφωνίας ἀγρυπνῶντες, καὶ ἐπὶ τῷ αὐτῷ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ συναθροαζόμενοι γρηγορεῖτε ἀποστολῶν καὶ δεόμενοι τῷ Θεῷ, ὅτι τῷ ὄραν ἀπερθεῖ ἡμῶν ἀναγνώσκοντες τὸν νόμον· τὸς ἀποφῆταις τὸς ψαλμοὺς μέχρις ἀλεξυόνων κραυγῆς· καὶ βαπτίζοντες ἡμῶν τὸς κατηχημένους, καὶ ἀναγνώσκοντες τὸ εὐαγγέλιον ἐν φόβῳ καὶ ἔσση, καὶ ἀποσταλάσαντες τὸ λαὸν τὸ ἀπὸ σωτηρίας, καὶ σῶσασθε τὸ πένθος ἡμῶν καὶ διδάτε τῷ Θεῷ ἐπιστραφῆναι τὴν Ἰσραὴλ καὶ λαβεῖν αὐτῶν τὸν μισθόν, καὶ τῆς ἀσεβείας ἀφίστη· ὅτι ὁ μὲν ἀλλοφυλὸς κειτῆς νεφάρμωτος τῆς χεῖρας εἶπε· ἀδὸς εἰμι ἀπὸ τῆς αἵματος τῆς δικαίου τῶν ἡμῶν ὄρασε· ὁ δὲ Ἰσραὴλ ἐπέθηκε· τὸ αἷμα αὐτῶν ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν· ὁ Πιλάτος εἰπόντος, τὴν βασιλείαν ἡμῶν σαυρῶσω; αὐτοὶ ἐπέβαν ὡς ἐχόμενον βασιλείαν εἰ μὴ Καίσαρα· σαυρῶσον, σαυρῶσον αὐτῶν· πᾶς γὰρ ὁ ποιῶν ἑαυτὸν βασιλείαν, ἀντιλέγει τῷ Καίσαρι, καὶ ἐάν τῶν ἀπολύσης, ὡς εἰδὼς τὸ Καίσαρος· καὶ Πιλάτος ὁ ἡγεμὼν καὶ Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς ἐπέλασαν αὐτῶν σαυρῶθῆναι· καὶ πληροῦται τὸ φάσκον λόγιον· ἵνα τί ἐφραζαν ἔθνη, καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά; παρέστησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ ἄρχοντες συνήθησαν ἐπὶ τῷ αὐτῷ κατὰ τὸ κενὸν καὶ κατὰ τὸ Χεῖρ αὐτῶν· καὶ ἀπέμψαν τὸν ἀγαπητὸν ὡς νεκρὸν ἐβδελυγμένον· ὁ αὐτὸς σαυρῶσθη τῆ παρασκευῆς, καὶ ἀνάσταντος ἐπιφωσκῶς κυριακῆς, ἐπληρώθη ἡ γραφὴ ἢ λέγουσα, ἀνάστα ὁ Θεός· κενὸν κενὸν γὰρ ἐπὶ σὺ κατωκληρονομήσεις ἐν ἅσιν τῶν ἐθνῶν· ὁ πάλιν, ἀνάσθησθε λέγει κύριος, ἐθροισαί ἐν σωτηρίᾳ, παρήρπασθαι ἐν αὐτῷ· καὶ σὺ δὲ κύριε ἐλήθησόν με, καὶ ἀνάσθησόν με, καὶ ἀντιποδώσω αὐτοῖς ὄρα.

Concil. General. Tom. I

Constitutio de magna hebdomada pascha.

CAPUT XVII.

Jejunate igitur diebus pascha, incipientes a secunda feria usque ad sextam, & sabbatum sex diebus pane tantum, sale, & aqua mentis adhibitis: abstinete his diebus vino, & carne: dies quippe lucus, & non festi sunt: sexta tamen feria, & sabbato ex toto manete jejuni, qui ita firmis viribus estis, ut ferre possitis, nihil prorsus gustantes usque ad nocturnum galli cantum. Si quis vero propter imbecillitatem utrumque diem conjungere non potuerit, saltem sabbatum seruet: ait enim dominus de se, quando ablatas fuerit eis spiritus, tunc jejunabunt in diebus illis. His itaque diebus ablatas fuit nobis Dominus a Judaeis, quos sic falso vocant, & in crucem actus, & cum maleficis deputatus.

De pervigilatione magni sabbati, & de die resurrectionis.

CAPUT XVIII.

Quamobrem monemus vos, ut his diebus jejuni maneatis usque ad vespere, sicut & nos jejuni mansimus, cum ablatas fuit nobis: reliquis vero diebus ante sextam feriam, edite hora nona, vespere, aut pro ratione virium, ut quis potest: sabbato autem usque ad galli cantum jejunium producite, & illucescente una sabbatorum qui est dies dominicus, definite, pervigilantes a vespere usque ad galli cantum, & in ecclesia in unum congregati preces & supplicationes Deo in peroratione vestra adhibentes: Item legem, prophetas, & psalmos usque ad galli cantum legentes, & catechumenos baptizantes, ac lecto evangelio in timore & tremore, & habito ad populum sermone de iis quae ad salutem pertinent, deponite luctum, & deprecamini Deum, ut deconvertatur Israel, & locum poenitentiae accipiat, & veniam impietatis. Quoniam iudex quidem alienigena cum manus lavasset innocens, inquit, ego sum a sanguine iusti butus, vos videritis. Israel vero inclamavit, inquit, sanguis eius super nos, & super filios nostros: ac etiam cum dixisset Pilatus, regem vestrum crucifigam? ipsi clamaverunt non habere se regem nisi Caesarem; & rursus clamore edito, crucifige, inquit, crucifige eum, omnis enim qui se facit regem, contradicit Caesari, & si hunc dimiseris, non es amicus Caesaris: & Pilatus praeses, ac Herodes rex iusserunt in crucem tolli, perdundumque est ad exitum, quod scriptum erat: Quare esuraverunt gentes, & populi meditati sunt inania? Astiterunt reges terrae, & principes convenerunt in unum adversus dominum, & adversus Christum eius, & proiecerunt dilectum in crucem actum, & lucescente dominico die a mortuis excitato, completa est scriptura, quae agebat: Resurge Deus, & iudica terram, quoniam tu eris haeres in omnibus gentibus: & rursus, nunc exurgam, dicit Dominus, ponam esuram in salutem, cum fiducia agam in eo, & in salutem.

Ec Do.

435
Domine miserere mei, & suscita me. & re-
tribuat eis: idcirco igitur & vos excitato
Domino a mortuis, facite sacrificium ve-
strum, de quo vobis per nos constituit, in-
quiens, Hoc facite in meam commemorationem.
 Ac postea deponite jejunium letantes, &
 a mortuis Jesus Christus pignus nostrae re-
 surrectionis: & sit hoc vobis legitimum sem-
 pitemum usque ad consummationem saeculi,
 donec veniat dominus. Dominus enim ad-
 huc mortuus est Judeis, Christianis vero
 suscitatus: illis quidem mortuus propter infi-
 delitatem, his vero suscitatus, quia certum
 exploratumque habent, quod spes in cum
 collocata vita est immortalis, & sempiter-
 na. Post dies vero octo celebrate rursus ho-
 nore octavum diem, in quo me Thomam
 fecit nihil habere dubitationis, ostensis mi-
 hi vestigis clavorum, & vulnere lateris ex
 culpide lanceae. Atque etiam rursus nume-
 ratis quadraginta diebus a primo dominico
 die, celebrate diem festum assumptionis Do-
 mini, quo die absoluta omni dispensatione,
 ac constitutione, ascendit ad Deum, eun-
 demque patrem suum, a quo missus fuerat,
 ad cujus dexteram virtutis sedet expedans,
 quoad inimici ejus sub pedibus ejus positi
 sunt. Quique in consummatione saeculi ven-
 iet cum potestate, & gloria multa ad ju-
 dicandum vivos & mortuos, & ad retribuend-
 um omnibus pro cuiusque eorum factis, &
 tunc videbunt dilectum Dei filium, quem pu-
 pegerunt, & agnoscentes eum plangens super
 seipso, tribus ad tribum, & mulieres eorum
 scorum.

Luc. 11.

Joan. 10.

Marci 16.

1. Cor. 15.

Zach. 12.

Predicationes propheticae de Christo Jesu.

CAPUT XIX.

* Hunc sum-
tum de tuo
addidit Tur-
rianus 4

Ba. 4. b. 3.

Mat. 2.

Gen. 19. 12. 18.

Siquidem & nunc decimo die mensis * no-
 ni, quem Gorpaxum vocant, Judxi in
 unum locum congregati lamentationes He-
 remia legunt, in quibus scriptum est, Spi-
 ritus ante faciem nostram Christus Dominus. D
 comprehensus est in corruptionibus eorum. Item
 Baruch, in quo scriptum est: Hic Deus no-
 ster, non reputabitur alius ad eum, invenit
 omnem vitam scientiae, & dedit eam Jacob
 puero suo, & Israel dilecto sibi. Post hoc, in
 terris ejus est, & cum hominibus conversa-
 tus est. At cum legunt, lamentantur cum
 plangore, opinione quidem suam devastatio-
 nem a Nabuchodonosor factam, veritate tam-
 en exordium faciunt nolentes ludus &
 fletus futuri. Post decimum vero diem ab
 ascensione, qui est pentecoste, id est, a pri-
 ma dominica quinquagesimus, sit vobis ma-
 xime festus: tunc enim hora tertia misit
 nobis dominus donum Spiritus sancti, & re-
 pleti sumus ejus operatione, & novis linguis
 locuti sumus, ut ille nobis aspirabat, & pra-
 dicavimus Judaeis, ac Gentibus illum esse
 Christum Dei, decretum ab eo iudicem vi-
 vorum, ac mortuorum. Hoc Moses testa-
 batur, cum aiebat, *accepti Dominus a Do-*
mino ignem, & sulphur, & puit. Hunc vi-
 dit Jacob tanquam hominem, cum dixit,
vidi Dominum facie ad faciem, & salva facta
est anima mea. Hunc Abraham hospitio ex-

πύλο αὐτὸ καὶ ἡμεῖς ἀναστάντες τῷ κυρίῳ προσε-
 νύκατε τὴν δύσιν ὑμῶν περὶ ἧς ὑμῖν διηγή-
 το δι' ἡμῶν λόγων, αὐτὸ ποιεῖτε εἰς τὴν ἡμέ-
 ἀνάμνησιν· καὶ λαλοῦν ἀπονήσεται ὑποτακτικῶς
 καὶ ἰορτάζοντες, ὅτι ἀρραβὼν τῆς ἀναστάσεως ὁ
 μὲν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν· καὶ
 τὸ αὐτὸ ὑμῖν ἐσὼ νόμιμον αἰῶνα ἕως τῆς σωμα-
 τείας τοῦ αἰῶνος, μέχρις ἂν ἔλθῃ ὁ κύριος·
 Ἰουδαίοις γὰρ ὁ κύριος ἐστὶ τὸ πνεῦμα. Χριστι-
 νοῖς δὲ ἐγήγερται· τοῖς μὲν δι' ἀπίστιαν, τοῖς
 δὲ διὰ πληροφάνην, ὅτι ἡ εἰς αὐτῶν ἐλπίς ἀ-
 θανάτου (ὡς καὶ αἰῶνος)· μὴ δὲ οὕτω ἡμέ-
 ρας ἐσὼ ὑμῖν πάλιν ἰορτὴ τιμια αὐτῆ ἡ ἡ-
 γόνη, ἐν ᾗ δυσπισοῦνται ἐμὲ Θεομαί ἐπὶ τῇ ἀ-
 ναστάσει, ἐπληροφῆσθε δεύσας μοι τὰς τύπας τῆς
 ἡλῶν, καὶ τῆς λόγχης ἐν τῇ πλάτῃ τῆς ἑδ-
 οῦ· Ἐ πάλιν, ἀπὸ τῆς πρώτης κυριακῆς ἀεθ-
 μήσαντες πεσάρωντα ἡμέρας ἀπὸ κυριακῆς μέ-
 χρι πέμπτης, ἰορτάσατε τὴν ἰορτὴν τῆς ἀνα-
 λήψεως τοῦ κυρίου· καθ' ἡμέραν πληρώσας πᾶσαν
 οἰκονομίαν καὶ διάταξιν, ἀλλὰ δε σπὸς τὴν ἀπο-
 στέλλαντα αὐτὸν Θεὸν καὶ πατέρα, καθίστας ἐκδε-
 ξίω τῆς δυναμῆος καὶ πνευμάτων ἕως ἀντιπα-
 στω οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ὑπὸ τῶν πόδας αὐτοῦ· ὅς
 καὶ ἔλθεται ἐπὶ σωματεία τοῦ αἰῶνος μὴ δυ-
 ναμῆος καὶ δόξης πολλῆς κενεῖν ζῶντας καὶ νεκροὺς,
 καὶ ἀποδῶναι ἕκαστον κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· καὶ πτε
 ὄψονται τὸν ἀγαπητὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ὃν ἔβλεπον
 ἡσαν· καὶ ἐπικρῶντες αὐτὸν κόψονται ἐφ' ἑαυτοῖς
 φυλὴ κατὰ φυλὴν, καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν κατ'
 ἰδίαν.

Πρόρρητος προφητείας περὶ Χριστοῦ τῷ Ἰησοῦ.

Κ Ε Φ Α Λ Η θ.

ΚΑὶ γὰρ καὶ νῦν δεκάτῃ τῷ μῆνι Γορπιαίς συ-
 ναθροισόμενοι, τὸς θρόνους Ἱερμίας ἀναγι-
 νώσκουσιν, ἐν οἷς εἴρηται· πνεῦμα σφ' προσώπου
 ἡμῶν Χριστὸς κύριος σωματεία ἐν ταῖς διαφθο-
 ραῖς αὐτῶν· καὶ τὸν Βαρούχ, ἐν ᾧ γέγραπται· ἕως
 ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐλογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτὸν, ἕξει-
 ορε πᾶσαν ὁδὸν ἐπιστήμης, καὶ εἰδείξω αὐτῷ Ἰακωβ
 τὴν παιδί αὐτοῦ, καὶ Ἰσραὴλ τὸν ἀγαπητὸν υἱὸν αὐτοῦ·
 μὴ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ὠφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις σωματε-
 σραφή· καὶ ὅταν ἀναγνώσῃ, κόπτονται καὶ θρόνους
 ὡς μὲν αὐτοὶ νομίζουσι, τὴν ἐρημίαν τὴν ὑπὸ Να-
 buchodonosor γημοβύλιον· ὡς δὲ ἡ ἀλήθεια ἔχει
 σφοδρία ποιηταὶ ἀκόντες τὸ μέλλον· αὐτὸς κα-
 ταλαμβάνει πᾶσας· μὴ δὲ δεκά ἡμέρας τῆς ἀνα-
 λήψεως, ἥτις ἀπὸ τῆς πρώτης κυριακῆς πεντηκο-
 σῆ γίνεται, ἰορτὴ μεγάλη ὑμῖν ἐσὼ· ἐν αὐτῇ γὰρ
 ὡρα τέττα ἀπέστειλεν εἰς ἡμᾶς ὁ κύριος Ἰησοῦς τὴν
 δωρεάν τοῦ ἁγίου πνεύματος· καὶ ἐπληρώθη αὐτὸ
 τῆς ἐνεργείας, καὶ γλώσσαις κηναῖς ἐλαλήσαμεν,
 καθὼς ἐκέλευ ὑπήγει ἐν ἡμῖν καὶ ἐκπρήξαμεν Ἰου-
 δαίοις τε καὶ ἔθνεσιν αὐτὸν εἶναι τὸν Χριστὸν τὸ Θεοῦ
 τῶν ἁρισμῶν ὑπ' αὐτοῦ κριτὴν ζῶντων καὶ νεκρῶν·
 τῶν Μωσῆος μαρτυρῶν ἐλεγε· ἔλαβε κύριος πῦρ
 παρὰ κυρίου, καὶ ἐβρέξε· τὸν εἶδον Ἰακωβ ὡς ἀνθρώ-
 που καὶ εἶπεν· εἶδον Θεοῦ σπῶσπον πρὸς σπῶσπον,
 καὶ ἐσώθημεν ἡ ψυχὴ· τὸν Ἀβραάμ ξενοδοχῆ-
 στας

σας κριτῶν ὁμολογεῖ κ' αὐτῶ κίριον· τῶν Μω-
 σῆς ἐπὶ τῆς βίβου πειθιστικῶν· περὶ τῶν ἐν Δε-
 προνομίῳ ἔλεγε· ἀποφήτιν ἱμῶν ἀναστήσει κί-
 ριος ὁ Θεὸς ἐκ τῆς ἀδελφῶν ἡμῶν ὡς ἐγὼ, αὐ-
 τῷ ἀκούσατε κατὰ πάντα ὅσα ἀν' ἀλλήλων ἀπὸς
 ἡμᾶς· ἔσαι δὲ, πᾶσα ψυχὴ ἧς ἀν' ἀκούσῃ
 τῷ ἀποφήτῃ ἐκείνῳ, ἔσονται ὡς ἐγὼ· καὶ τὸ λαὸν
 αὐτῆς· τῶν εἰδῶν Ἰησοῦς ὁ τῷ Ναυῆ στρατάρ-
 χου τῆς διωκτικῆς κ' καθ' ἁπασάντων σίμμα-
 χου ἐκ Γερριμῶ· ὃ καὶ πρὸς τὸν ἀποστολικὸν ὡς
 δούλος δεσποτικῶν· τῶν Σαμουὴλ εἰδῶς Χριστὸν
 Θεοῦ, κ' ἐπὶ τῆς βασιλείας Χριστοῦ ὡνόμαζε·
 τῶν εἰδῶς Δαβὶδ ἐπέθηκε τὴν ὑπὲρ αὐτῶ ὄδον λέ-
 γων, ὡδὴ ὑπὲρ τῶ ἀγαπητῶ· κ' ἐπιφέρειν εἰς ἀπο-
 σῶπον αὐτῶ, ἑφασκε· περὶ τῶν ῥωμαίων
 σὺ ἐπὶ τὸν μόνον σου διωκτῆ, τῷ ὠραιότητι σου, κ'
 τῷ κάλλει σου, κ' σῶτερον, κ' καθ' ὁδοῦ, κ' βασι-
 λεία σου ἐκ τῆς ἀδελφείας κ' ἀγαπῆς καὶ δικαιοσύ-
 νης· κ' ὁδηγήσει σε θυματώδης ἡ δειξία σου· τὴν βί-
 λησιν ἠκουσῆσαι διωκτῆ, λαοὶ ἐσκαπῶν σου περὶ ὠ-
 ντι σου ἐκ καρδίας τῆς ἐχθρῶν τῷ βασιλείῳ· διὰ τῶ-
 το ἐχρηστέσει ὁ Θεός, ὁ Θεός σου, ἔλαιον ἀγαλ-
 λίας σου παρὰ τῆς μετῆς σου· περὶ αὐτῶ καὶ ὁ
 Σολομών ἔλεγε ὡς ἐκ προσώπου αὐτῶ· κίριος ἐκ-
 τισί με ἀρχὴν ὄδων αὐτῶ εἰς ἔργα αὐτῶ· ἀπὸ
 τῶ αἰῶνος ἰδευμένωσιν με ἐν ἀρχῇ ἀπὸ τῶ τῶ
 γῆν ποιῆσαι· ἀπὸ τῶ ἐλθεῖν τῆς πηγῆς τῆς ὕ-
 δατων, ἀπὸ τῶ ὄρη ἐδραδίωσαι· ἀπὸ δὲ πάντων
 βουῶν ἡμῶν καὶ πάλιν ἡ σοφία ἐκδομή-
 σεν αὐτῆ οἶκον περὶ αὐτῶ κ' Ἡσαΐα ἔλεγε
 ἔξελθῶσιν ῥίζα· ἐκ τῆς ρίζης Ἰακώβ, κ' ἀν-
 ῥος ἐκ τῆς ρίζης ἀναβήσεται· κ' ἔσαι ἡ ρίζα τοῦ
 Ἰακώβ, ὃ ὁ ἀντιμέτωπος ἀρχὴν ἐθνῶν· ἐκ αὐτῶ
 ἔθνη ἔλπιωσι· Ζαχαρίας δὲ, ἰδὲ ὁ βασιλεὺς σου
 ἔρχεται δίκην· κ' σὺ ὡς αὐτῶ, ἀπὸς· κ' ἐπι-
 βεβηκώς ἐπὶ ὄνον κ' πολλὸν υἱὸν ὑποζυγίων· τῶν
 Δαβὶδ υἱὸν ἀνθρώπου λέγει εἶναι ἐρχόμενον ἀπὸς
 τὸν πατέρα καὶ πᾶσαν τὴν χριστιανικὴν καὶ τὴν τιμὴν
 παρέκεναι ὑποδεχόμενον, καὶ λῆθον ἀπὸ ὄρους ἁ-
 γῆς· κ' πληρώσαντα πᾶσαν τὴν γῆν· συνβίβου-
 τι πολυαρχίαν τοπαρχίαν κ' πολυθεῖαν Θεῶν·
 κ' ἀναστῶντα δὲ τὸν ἐκ Θεοῦ καὶ χειροτονητῆ τῷ
 Ῥωμαίων μοναρχίαν· περὶ τῶν κ' Γερεμίας ἀπο-
 φητικῶν ἔλεγε, πνεῦμα ἀπὸ προσώπου ἡμῶν χρι-
 στός κίριος· συνελήφθη ἐν ταῖς διαφθοραῖς αὐ-
 τῶν· ὃ εἶπομεν, ἐν τῇ σκιά αὐτῶ ζητούμεθα ἐν
 τοῖς ἔθνεσι· κ' Γερεμίας δὲ κ' οἱ καθ' ἑαυτοῦ ἀπο-
 φητικῶν πάντων τῶν εἶναι Χριστὸν κίριον· βα-
 σιλεία· κριτῶν· νομοθέτην· ἀγγελὸν τῶ πατρὸς· βα-
 μονογενῆ Θεόν· τῶτον ἂν κ' ἡμεῖς κηρύσσομεν ὑ-
 μῖν, κ' λαγγαλιζόμεθα Θεῶν λόγον, ὃ ὑπερε-
 τέμνον τῷ Θεῷ αὐτῶ κ' πατρὶ εἰς τὴν ἡμέραν ὅλων
 δημιουργίαν· τῶν πειθιστικῶν ζήσεθε, ἀπιστῶντες
 δὲ κ' κολαδιώσεθε· ὃ γὰρ ἀπειθῶν τῶ υἱῷ καὶ
 ὀφείτῃ τῷ πατρὶ· ἀλλ' ἡ ὄργη τῶ Θεοῦ μένει ἐπὶ
 αὐτῶ· μὴ οὖν τὸ ἐορτῆσαι ἡμᾶς τῷ ἑορταστικῶν,
 ἐορτῆσατε μίαν ἑβδομάδα· κ' μετ' ἐκείνου νηστει-
 σατε μίαν· δέχον γὰρ κ' ἀφραδίωσαι ἐπὶ τῇ ἐκ
 Θεοῦ δωρεᾷ· κ' νηστειῶσαι μὴ τῶ ἀνεστῶν· κ' γὰρ
 ὁ Μωσῆς κ' Ἡλίας ἐνήδεσαν περὶ ἀνακοινῆ ἡμε-

Acceptum judicem, ac Dominum suum con-
 fiebatur. Hunc in rubo vidit Moyses, de
 hoc agebat in Deuteronomio, *Propbetam su-*
scitabit vobis Dominus Deus ex fratribus ve-
stris tanquam me, ipsum audietis in omnibus,
quacumque vobis loquatur, & erit: omnis a-
nima, qua non audierit propbetam illum, de-
lebitur de populo suo. Hunc vidit Jesus fi-
 lius Nave ducem exercitus Domini arma-
 tum, subsidio venientem in bellum Hieri-
 chuntinum, quem humi stratus, ut servus
 Dominum veneratus est. Hunc cum vidisset
 Samuel Christum Dei, sacerdotes, & reges
 Christos appellavit. Hunc vidit David, cum
 canticum de .o cecinit, quod inscripsit,
 Canticum pro dilecto, in quo ad ejus perso-
 nam refert, quod ait: *Accinge gladium tuum*
super femur tuum potentissime, specie tua, &
pubescentia tua, & intende & prospere procede.
& regna, propter veritatem, & mansuetudinem
& justitiam, & deducet te mirabiliter dextera
tua: Sagitta tua acuta potentissime, & po-
puli sub te cadent in corde inimicorum regis:
propterea unxit te Deus oleo exultationis pra-
participibus tuis. De eo etiam agebat Salo-
 mon tanquam ex persona ipsius Christi, *Do-*
minus creavit me principium viarum suarum
in opera sua: ante saeculum fundavit me
in principio, antequam terram faceret, ante-
quam prodirent fontes aquarum, antequam
montes firmarentur, ante omnes colles genuer-
at me. & rursus, sapientia, inquit, edi-
ficavit sibi domum. De eo agebat Elaias,
egredietur virga ex radice Jesse, & flos ex ra-
dice ascendet, & erit radix Jesse, & qui re-
surget, ut sit princeps Gentium, in eo Gen-
tes sperabunt. Item Zacharias, *ecce rex tuus*
venit justus, salvans, ipse mitis, & sedens
super asinam, & pullum filiam subjugalis.
 Hunc item Daniel dicit, esse filium homi-
 nis, venientem ad patrem, & omnem judi-
 cii potestatem, & omnem honorem ab eo
 accipientem, item lapidem ex monte sine
 manibus excisum, & factum ingentem mon-
 tem, qui cunctam terram replevit, domina-
 tum multorum regum, & multitudinem deo-
 rum confringentem, unum Deum praedican-
 tem, & Romanorum monarchiam eligen-
 tem. De hoc quoque Hieremias cum vati-
 cinaretur, agebat: *Spiritus ante faciem no-*
stram Christus Dominus comprehensus est in cor-
ruptionibus eorum, in cujus umbra, diximus,
vivemus in gentibus. Et Ezechiel, ac reliqui
 deinceps prophetae ubique hunc esse Christum
 Dominum, regem, judicem, legislatorem,
 nuncium patris, unigenitum Deum. Hunc
 igitur & nos praedicamus, & evangelizamus
 Deum verbum ministrantem Deo suo, ei-
 demque patri in rerum omnium creatione: si
 hoc credideritis, vivetis; sin vero non credi-
 deritis, poenas dabit: *qui enim non credit Deo,*
non videbit vitam, & ira Dei manebit super
eum. Itaque post celebratam pentecosten ce-
 lebrate hebdomadam unam, & post illam
 jejunate item unam: aequum enim est tum
 laetitiam de dono Dei capere, tum post re-
 laxationem corporis rursus jejunare, siquidem
 & Moyses, & Elias quadraginta diebus je-
 junarunt, & Daniel tribus hebdomadis die-
 rum panem desideriorum non cohaedit, &
 caro ac vinum non ingressa sunt in os ejus:
 & bea-

ὁ δὲ κριτῶν
 ὁμολογεῖ τὸν
 Θεὸν κίριον
 τῶν ἡμερῶν
 αὐτῶν· τῶν
 εἰδῶν Ἰησοῦς
 ὁ τῷ Ναυῆ
 στρατάρχου
 τῆς διωκτικῆς
 κ' καθ' ἁπασάντων
 σίμμαχου ἐκ
 Γερριμῶ· ὃ καὶ
 πρὸς τὸν ἀποστολικὸν
 ὡς δούλος δεσπο-
 τικῶν· τῶν
 Σαμουὴλ εἰδῶς
 Χριστὸν Θεοῦ,
 κ' ἐπὶ τῆς βασιλείας
 Χριστοῦ ὡνόμαζε·
 τῶν εἰδῶς Δαβὶδ
 ἐπέθηκε τὴν ὑπὲρ
 αὐτῶ ὄδον λέγων,
 ὡδὴ ὑπὲρ τῶ ἀγα-
 πητῶ· κ' ἐπιφέρειν
 εἰς ἀποσῶπον αὐ-
 τῶ, ἑφασκε· περὶ
 τῶν ῥωμαίων σὺ
 ἐπὶ τὸν μόνον σου
 διωκτῆ, τῷ ὠραι-
 οτήτι σου, κ' τῷ
 κάλλει σου, κ' σῶ-
 τερον, κ' καθ' ὁδοῦ,
 κ' βασιλεία σου ἐκ
 τῆς ἀδελφείας κ'
 ἀγαπῆς καὶ δικαιο-
 σύνης· κ' ὁδηγήσει
 σε θυματώδης ἡ
 δειξία σου· τὴν
 βίλησιν ἠκουσῆσαι
 διωκτῆ, λαοὶ ἐσκα-
 πῶν σου περὶ ὠν-
 τι σου ἐκ καρδίας
 τῆς ἐχθρῶν τῷ
 βασιλείῳ· διὰ τῶ-
 το ἐχρηστέσει ὁ
 Θεός, ὁ Θεός σου,
 ἔλαιον ἀγαλλίας
 σου παρὰ τῆς με-
 τῆς σου· περὶ αὐ-
 τῶ καὶ ὁ Σολομών
 ἔλεγε ὡς ἐκ προ-
 σώπου αὐτῶ· κί-
 ριος ἐκτισί με ἀρ-
 χὴν ὄδων αὐτῶ
 εἰς ἔργα αὐτῶ· ἀ-
 πὸ τῶ αἰῶνος ἰδε-
 υμένωσιν με ἐν ἀρ-
 χῇ ἀπὸ τῶ τῶ γῆν
 ποιῆσαι· ἀπὸ τῶ
 ἐλθεῖν τῆς πηγῆς
 τῆς ὕδατων, ἀπὸ
 τῶ ὄρη ἐδραδίω-
 σαι· ἀπὸ δὲ πάντων
 βουῶν ἡμῶν καὶ
 πάλιν ἡ σοφία ἐκ-
 δομήσεν αὐτῆ οἶ-
 κον περὶ αὐτῶ κ'
 Ἡσαΐα ἔλεγε ἔξελ-
 θῶσιν ῥίζα· ἐκ τῆς
 ρίζης Ἰακώβ, κ' ἀν-
 ῥος ἐκ τῆς ρίζης
 ἀναβήσεται· κ' ἔ-
 σαι ἡ ρίζα τοῦ Ἰα-
 κώβ, ὃ ὁ ἀντιμέτω-
 πος ἀρχὴν ἐθνῶν·
 ἐκ αὐτῶ ἔθνη ἔλ-
 πιωσι· Ζαχαρίας
 δὲ, ἰδὲ ὁ βασιλεὺς
 σου ἔρχεται δίκην·
 κ' σὺ ὡς αὐτῶ,
 ἀπὸς· κ' ἐπιβεβη-
 κώς ἐπὶ ὄνον κ'
 πολλὸν υἱὸν ὑποζυ-
 γίων· τῶν Δαβὶδ
 υἱὸν ἀνθρώπου
 λέγει εἶναι ἐρχο-
 μένον ἀπὸς τὸν
 πατέρα καὶ πᾶσαν
 τὴν χριστιανικὴν
 καὶ τὴν τιμὴν πα-
 ρέκεναι ὑποδεχο-
 μένον, καὶ λῆθον
 ἀπὸ ὄρους ἁγῆς·
 κ' πληρώσαντα
 πᾶσαν τὴν γῆν·
 συνβίβουτι πολυ-
 αρχίαν τοπαρχίαν
 κ' πολυθεῖαν Θεῶν·
 κ' ἀναστῶντα δὲ
 τὸν ἐκ Θεοῦ καὶ
 χειροτονητῆ τῷ
 Ῥωμαίων μοναρχί-
 αν· περὶ τῶν κ'
 Γερεμίας ἀποφή-
 τικῶν ἔλεγε, πνεῦ-
 μα ἀπὸ προσώπου
 ἡμῶν χριστός κί-
 ριος· συνελήφθη
 ἐν ταῖς διαφθοραῖς
 αὐτῶν· ὃ εἶπομεν,
 ἐν τῇ σκιά αὐτῶ
 ζητούμεθα ἐν τοῖς
 ἔθνεσι· κ' Γερεμίας
 δὲ κ' οἱ καθ' ἑαυ-
 τοῦ ἀποφήτικῶν
 πάντων τῶν εἶναι
 Χριστὸν κίριον·
 βασιλεία· κριτῶν·
 νομοθέτην· ἀγγε-
 λὸν τῶ πατρὸς· βα-
 μονογενῆ Θεόν·
 τῶτον ἂν κ' ἡμεῖς
 κηρύσσομεν ὑμῖν,
 κ' λαγγαλιζόμεθα
 Θεῶν λόγον, ὃ ὑπε-
 τέμνον τῷ Θεῷ
 αὐτῶ κ' πατρὶ εἰς
 τὴν ἡμέραν ὅλων
 δημιουργίαν· τῶν
 πειθιστικῶν ζήσε-
 θε, ἀπιστῶντες δὲ
 κ' κολαδιώσεθε· ὃ
 γὰρ ἀπειθῶν τῷ
 υἱῷ καὶ ὀφείτῃ τῷ
 πατρὶ· ἀλλ' ἡ ὄργη
 τῶ Θεοῦ μένει ἐπὶ
 αὐτῶ· μὴ οὖν τὸ
 ἐορτῆσαι ἡμᾶς τῷ
 ἑορταστικῶν, ἐορ-
 τῆσατε μίαν ἑβδο-
 μάδα· κ' μετ' ἐκεῖ-
 νου νηστειῶσαι
 μίαν· δέχον γὰρ
 κ' ἀφραδίωσαι ἐπὶ
 τῇ ἐκ Θεοῦ δωρεᾷ·
 κ' νηστειῶσαι μὴ
 τῶ ἀνεστῶν· κ' γὰρ
 ὁ Μωσῆς κ' Ἡλίας
 ἐνήδεσαν περὶ ἀνα-
 κοινῆ ἡμε-

439

1. Reg. 1.
2. Reg. 1.
Esdras 8.
Judith 9.
1. Sol. 108.

& beata Anna cum a Deo peteret Samuelem, vinum, inquit, & semetum non bibi, & effundam animam meam coram Domino. Item Ninivitarum factio jejunio trium dierum, & totidem noctium impendens divinae irae periculum effugerunt. Item Esther, & Mardocheus, & Judith jejunio factio malum, quod impii Holofernes, & Aman Judaeis moliebantur, declinarunt: & David ait: *Genua mea infirmata sunt a jejunio, & caro mea immutata est propter oleum.* Igitur & vos quae a Deo petitis, jejunando petite. Post totam vero istam jejunii hebdomadam praecipimus vobis quartis, & sextis feriis jejunare, & quae ex jejunio vobis redundant egentibus largiri: omni autem sabbato praeter unum, & cunctis dominicis diebus conventus ecclesiasticos celebrantes, laetitia fruimini: reus enim peccati erit, qui dominico die jejunaverit, cum sit dies resurrectionis, aut qui pentecosten, aut denique ullum diem domini festum in maerore egerit; laetari enim his diebus oportet, non autem lugere.

Αρας· η Δανιηλ ηεις εβδομαδας ημερων αρτων επιδυμων ηι εφαγε· η κρεας η οινος ηι εισηλθε εις το σωμα αυτου· η η μακαρια Ανω αιτιμηθη των Σαμουηλ λεγει· οινον η μη θυσμα η πεπωκα· η εχιδ τω ψυχω σωπιον κυρω· η Νοθιται ηνσ δεσαντες ηεις ημερας η ηεις νικτας, της οργης τω περαν απεφυγον, η Εσθη η Μαρδοχαιος η Ισθη τω ηρω αισιων εισπασαν ηνσ δεσαντες απεφυγον Ολοφερου η Αμαν· Ε Δαβιδ λεγει· τα γονατα μου ηδωσαν απο ηνσ ειας· η η σαρχ μου ηλλοιωθη δι ελαιον η υμεις αν ηνσ δεσαντες, αιτειδε παρα το Θεω τα αιτηματα υμων· μη δε τω εβδομαδα της ηνσ ειας πασαν· η βαδα η παρασκευη προς αστομω υμιν ηνσ δεω, η τω περαστων υμων της ηνσ ειας περαστων επιχορηγει· παν μη τα σαββατων ανη το σος Ε πασαν κυριαλω, επιτελυντες σωβδος, εφραινετε· εσοχος γαρ αμαρτιας εσαι ο τω κυριακω ηνσ δεω ημεραν αναστασεω εσαν, η τω αστηκοςλω, η ολω ημεραν εορτης κυρω κατηφω· ευφραν θηται γαρ δει εν αυταις, καλλ ε ασθησαι.

S. Epiphanius her. vi ad. Actium

LIBER SEXTUS,

De schismatibus, & haeresibus.

Quinam schisma cum fecissent, supplicium non effugerunt.

CAPUT I.

Num. 16.

Num. 11.

1. Paral. 16.

PRimum omnium cavete, episcopi, haereses, quae horrendae, & difficiles, & a Deo maxime averse sunt, easque fugite ut ignem, qui appropinquantem urit. Deinde fugite etiam schismata, nec enim fas est, declinare mentem ad sceleratas haereses, neque ab iis qui unum atque idem sentiunt, ambitionis causa se jungi atque distrahi. Haec enim schismata cum quidam olim tentare ausi essent, non tulerunt impune: nam Dathan, & Abiron, quia se Moysi opposuerunt, demersi sunt: Core autem & quinquaginta cum eo, quia seditionem in Aaron concitarunt, igne arserunt. Maria, quia intulit Moysi probrum, eiecta fuit ex castris diebus septem, aiebat enim duxisse Moysen uxorem Aethiopsam: imo & Ozias, qui Azarias quoque dictus est, rex Juda, qui ausus est in sacerdotium, voluitque incendere thymama, quod eum minime decebat, cum ab Azaria sacerdote, & ab aliis octoginta sacerdotibus arceretur, neque tamen patere, facta est ei frons leprosa, egressusque est praepropere, quod eum dominus detexisset.

Quod neque contra regnum, neque contra sacerdotium fas sit insurgere.

CAPUT II.

CONsideremus igitur, chari fratres, quae eorum gloria qui schisma fecerunt, & quae in eos domini sententia. Etenim si is qui contra reges seditionem facit, & plucio dignus est, hec filius, licet amicus sit, quanto magis erit, qui adversus sacerdotes facit: Quanto enim sacerdotium regno pra-

BIBLION EKTON,

Περί χρισμάτων.

Τινες χρισματα ποιειν τολμησαντες ε διεφυγον τω τιμωρω.

ΚΕΦ Α Λ α.

PRo πάντων φυλάσσετε ο επισκοποι τις δενας η χαλεπας η αδιωτατος αιρισεις, φεζοντες αυτος ωσπερ πυρ φλεζον τωσ αυτωσ αληθαζοντασ· φεζετε δε η τα χρισματα· επε γαρ προς ανοσιουσ αιρισεις θεμιτων εκκλινα τον νεν, επε ηρω ομογνωμων χωλεζομαι θεμιτων δε φα φιλαρχιαν· ταυτα γαρ η το παλαιον τινεσ τολμησαντεσ επιχορησαι, ε διεφυγον τω τιμωρω· Δαδαι γαρ ησ Α βειρων αντιπροσωτοι ηρωμωμοι Μωσει, καπηθησαν εις ηλω· Κορε δε η οι μετ αυτωσ δεζακοσι πενηκοντα ησ Αρων δεζασιασαντεσ, πυροσ παραναλωμα γυγονασι· Μαρια δε ονειδισασα Μωσει εζω της παρεμβολησ απεβληθη επτα ημερασ· ελεγε γαρ οτι ηνωαικα Μωυσησ Αιδιοπισαν ελαβω· ε μιν δε αλλα η Α ζαειασ, ο η Ο ζιασ, υτωσ αν βασιλησ τω Ιεδα, κατατομησασ της ιερωσυησ ησ θυμιασαι βεληθεισ το θυμιαμα, ο ε προσηκον αυτωσ, καλωμομβωσ εσω Α ζαειω τω αρχιερωσ ησ ηρω εγδοκοντα ιερωσ η μη υπαυασασ ελκεντελε λερωσ εν τω μετωω, η εσπαωσω εκελθειν, οτι ηλεγεσεν αυτον ο κυρωσ·

Οτι επε βασιλεια, επε ιερωσυη θεμιτων επανισαδαι.

ΚΕΦ Α Λ β.

PRοσχωμω αν αγαπητοι, τι το κλειωσ ηρωσ ειασασαντων, η ποτιπη η απεφασισ αυτωσ· ε γαρ ο βασιλευσιν εωγερομβωσ κολαστωσ α ζιωσ, καν υιοσ η, καν φιλοσ, ποσω μαλλων ο ιερωσιν επανισαμβωσ; οσω γαρ ιερωσυη βασιλειασ αμωων πωη ψυχησ εχουσα του αγωνα,

πρωτόν κ' βαρυτέρα έχει τὴν τιμωρίαν, ὁ τῶν Α' στα-
 τη τιμωρίας ἀντιμαρτύρων, ἢ περὶ ὅτι βασιλεὺς
 καὶ τοῦτο αὐτῷ ἐστὶν ἀτιμωρητός· οὕτως γὰρ Ἀβσα-
 λὼν καὶ Ἀβεδάδον ἴμασαν ἀτιμωρητοῦ· αὐτὸν
 Κορέ καὶ Δαθάν· οἱ μὲν γὰρ τῷ Δαβὶδ περὶ
 βασιλείας, οἱ δὲ τῷ Μωϋσεί περὶ ἀποστάσεως ἐ-
 παρτίσεως ἀμυνόμενοι· καὶ ἐκαλοῦσθαι, ὁ
 μὲν Ἀβσαλὼν Δαβὶδ τὸν πατέρα ὡς ἀδικὸν κρι-
 τῶν λόγων ἐλάσθαι, οἱ λόγοι σου καλοὶ καὶ οἱ
 ἐστὶν ὁ ἀκούσιμος σου καὶ δικαιοσύνας σε· τίς με
 ποιήσει ἀρχόντα; ὁ δὲ Ἀβεδάδον· οὐκ ἐστὶ
 μοι, φησὶ, μέρος ἐν Δαβὶδ, αὐτὸν κληρονο-
 μιάσθαι υἱὸν Ἰεσσαί· ἄλλοι ὡς ἀναξιοπαθῶν ἀρ-
 χεῖται ἐπὶ Δαβὶδ, περὶ οὗ ἐλάσθαι ὁ Θεός,
 ὅτι εὐρον Δαβὶδ τὸν τῶν Ἰεσσαί ἀνδρα κατὰ
 τὴν καρδίαν μου, ὃς ποιήσει πάντα τὰ θελή-
 ματά μου· ὁ δὲ Δαθάν καὶ Ἀβειρών καὶ οἱ
 Κορέται λιγότες Μωϋσεί, μὴ μικρὸν ὅτι ἀ-
 νήγαγες ἡμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ἐκ γῆς
 ῥεώσους μέλι καὶ γάλα; καὶ τί ὅτι ἐξέκοιλας
 τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν; καὶ σὺ ἀρχεῖς ἡμῶν;
 καὶ ἐπισπείσεις ἐπ' αὐτὸν ἐκλήσιαν μεγάλην·
 καὶ οἱ Κορέται, μὴ Μωϋσεί λαλάσκει μόνος ὁ
 Θεός; τί ὅτι τῷ Ἀαρὼν δίδωκε τὴν ἀρχιερω-
 στείαν μόνος; καὶ ἔχει πάντα τὴν συναγωγὴν κυρίου ἁ-
 γία; καὶ τί ὅτι Ἀαρὼν ἐπατάλει μένος; καὶ ἀπὸ
 τῶν ἄλλων τίς ἔλαχε· τίς σε κατήσχε ἀρχόντα
 καὶ δακτύλῳ ἐφ' ἡμῶν;

an binomi-
 nis Seba fi-
 lius Bochrī
 de quo ista
 referuntur
 2. Reg. 20.

stat, utpote pro anima certans, tanto gravio-
 res poenas debet, qui audet vel nutu oculo-
 rum adversari; atqui nullus, qui regi resi-
 stat, inultus evadit. Non enim Absalon, &
 Abedadan, qui & Seba dictus est, impuniti re-
 manserunt, neque Core, & Dathan: ex qui-
 bus illi quidem adversus David seditionem
 de regno moverunt, hi vero certantes ad-
 versus Moysen, de primis partibus contende-
 runt: utriusque vero maledicta jaciebant, Ab-
 salon quidem patrem ut iniquum judicem
 infirmulabat, singulis dictitans, sermonebus tui-
 boni sunt, & non est qui te audiat, neque
 qui tibi jus reddat. Quis me faciet praesae?
 & Abedadan, Non est, inquit, mihi pars
 in David, neque hereditas in filio Jesse. Sci-
 licet moleste ferebat imperium & domina-
 tum David, de quo dixerat Deus, Inveni tui
 David filium Jesse virum secundum cor meum
 qui faciat omnes voluntates meas. Dathan
 vero, & Abironis haec erant maledicta,
 & probra: An parum est, inquit, quod nos
 eduuxisti e terra Aegypti lacte & melle
 manante? cur oculos nobis eruisti? & tu praesae
 nobis? & coegerunt magnum coetum adver-
 sus eum: ac Corithae; Numquid Moysi san-
 tum locutus est Deus? cur soli Aaron dedit
 pontificatum? an non omnis cunctus Dominus
 sanctus est? cur solus Aaron fungitur sacer-
 dotio? & ante hos alius quidam dixerat:
 Quis te constituit principem, & judicem su-
 per nos?

De virtute Moysi, & de incredulitate gentis
 Judaeorum, & qua miracula propter
 eos Deus fecerit

Περὶ τῆς Μωϋσείας ἀρετῆς καὶ ἀπιστίας τῆς Ἰουδαίων
 ἔθνους· καὶ ὧν ὁ Θεὸς ἐθαυμα-
 τύρησε δι' αὐτῶν

CAPUT III.

Κ Ε Φ Α Λ γ.

ΚΑὶ ἐναντίον Μωϋσῆ τῷ τῷ Θεῷ θεράποντι
 τῷ παρὰ πάντας ἀποστόλων καὶ πιστῶν καὶ ἡτί-
 μοσαν τὸν τηλικῶτον ἀνδρα οἱ ἀχαριστοῦσι· τὸν
 νομοθέτην· τὸν φύλακα· τὸν ἀρχιερέα καὶ βασι-
 λέα· τὸν μιστῶν τῶν θεῶν· τὸν ὡς δημιουργὸν
 τῶν τῷ δημιουργῷ ἐπιδείξασθαι ἐργετίας· τὸν
 ἀποστόλων· τὸν ἀποφωτιστῶν· τὸν καρτερούν· τὸν
 φιλαδελφεύον· τὸν πολλῶν κινδύνων αὐτῶν ἐ-
 παλεῖσθαι, καὶ διαφόρων θανάτων αὐτῶν μισά-
 μῃον τῷ παρ' αὐτῶν ἐσθίοντι· τὸν ποσαῦτα παρὰ
 Θεῷ σημεῖα καὶ τέρατα τῷ λαῷ πεποιημένα· τὸν
 τὰ εὐδοκία καὶ θαυμασὰ ἔργα εἰς Ἀργυρίαν αὐ-
 τῶν πεπλοκῶν· τὸν ἐπ' Αἰγύπτου δεκάπληθον
 ἀνελθόντων· τὸν τῶν ἐρυθρῶν θαλάσσαν διη-
 ρηκῶν· καὶ ὡς τέρας τὰ ὕδατα εὐδου καὶ εὐ-
 δου ὄφασθαι· καὶ ὡς δι' ἐρήμους ξηρᾶς τὸν λαὸν
 ἀγνοῶν· καὶ βυθίσαντι Φαραῶ καὶ τοὺς Αἰγυ-
 πτίους καὶ πάντας τοὺς παρ' αὐτῶν μετ' αὐτῶν· τὸν
 χυλικανὰ πηλῶν αὐτῶν ὄψα εὐλῆν· καὶ ἐκ πέ-
 ρας ἀκροτομῆ αὐτῶν ἀποσπῶντα ὕδωρ διδώσει·
 τὸν ἔξ ὀρανῶ μαινοδοτήσαντι αὐτοῖς, καὶ ἔξ αἰ-
 ρος κ' ἀρωλογήσαντα· τὸν εὐλῶν πύρος ἐν νυκτὶ
 εἰς φωτισμὸν καὶ ὄδον καὶ παραχορῶν αὐτοῖς καὶ
 εὐλῶν νεφέλης εἰς σκίασμὸν ἡμέρας διὰ τὸν ἔξ
 ἡλίου φλογμὸν· τὸν νόμον Θεῷ ἐκ στόματος· καὶ
 χερσὶ καὶ γραφῆς Θεῷ ἐν πλατῆ λίθιναις κεκο-
 λυμῶν παραχορῶν αὐτοῖς, πλεῶν ἀειμῶν

ET desciverunt a Moyse Dei ministro
 omnium lenissimo, ac fidei & tantum
 virum ingratisimi homines inhonora-
 runt, illum dico legislatorem, custodem
 pontificem, regem, illum divinorum my-
 steriorum magistrum, illum, qui quasi qui-
 dam conditor conditoris opera ediderat, il-
 lum mitissimum, modestissimum, summe
 tolerantem, illum summa erga hominis
 caritate praeditum, qui multis periculis eum
 liberarat, & ex multiplici genere mortis
 sua sanctitate eripuerat; qui tot signa di-
 vina, & prodigia populo designarat, qui
 praecleara & mirabilia opera beneficii dan-
 di causa patrarat, qui Aegyptiis decem
 illas plagas fecerat, qui mare rubrum di-
 viderat, & ex utraque parte undas instar
 muri diremerat, populum tanquam per sic-
 cum, & desertum locum trajecerat, &
 Pharaonem, atque Aegyptios, ceterosque
 omnes, quos secum ducebat, cum eis in
 altum demerserat: qui fontem injecto li-
 gno dulcem illi populo effecerat, & ex du-
 ra rupe aquam sitientibus elicuerat; qui
 manna e caelo eis dederat, & ex aere
 carnem collegerat, qui de nocte columnam
 igneam ad illuminandum, & demonstan-
 dum viam, item columnam/nubis de die
 umbraculi causa propter ardorem solis tri-
 buerat, qui Dei legem ex ore, manu
 & seripione Dei in tabulas lapideas inci-
 sam numero perfecto decalogi contentam
 pra-

alias ap-
 pellationes

Exod 1 &
 9, &
 Exod 14

Exod 13 &
 16

Exod 13

Exod 31 &
 Num 22

Deut 16

Num 16

præbuerat, cum quo Deus coram, ut amicus cum amico solet, loquebatur; de quo dixerat Deus, non surrexit propheta ut Moses, ab hoc, inquam, desciverunt Coritæ, & Rubenitæ, & lapides in eum jaculati sunt his verbis precantem, ne attendas sacrificium eorum, & gloria Dei quæ apparuit, alios quidem in terram dejecit, alios combulit: atque ita principes quidem illius erroris schismatis, qui dixerant, eligamus nobis principem ac ducem, terra dehiscens, tum eos, tum eorum tabernacula, ac suppellectilem devoravit, descenderuntque in infernum viventes, Coritas vero ignis consumpsit.

Quod schisma facit, non qui separat se ab impiis, sed qui separat se a piis.

CAPUT IV.

SI ergo Deus iis, qui cupiditate principatus defecerunt, continuo supplicium infligit, quanto gravius impiarum hæretum principibus, & auctoribus inferet? an non vehementius puniet eos, qui in ipsius Dei providentiam, vel creationem mundi blasphemii sunt? verum vos, fratres, de exemplis scripturæ sanctæ eruditi, cavete, ne non idem sentiat, neve unionem vestram discindatis, quoniam qui opinionis nefariæ auctores sunt, hi populos ad interitum dirigunt: ac similiter vos laici ne accedatis ad eos, qui tradunt contraria Dei, neque impietatis eorum participes sitis: ait enim, recedite de medio horum virorum, ne una cum eis pereatis: & iterum, exite e medio eorum, & separamini, ait Dominus, & immundum ne tetigeritis, & ego recipiam vos.

1 Cor 6

Num 14

Mat 12

Quare vocatus est falso nomine vocatus Israel, demonstratio ex prophetis prædicationibus.

CAPUT V.

VERE enim fugiendi sunt, qui sunt blasphemii in Deum, siquidem maxima impiorum pars Deum ignorat: at hi male meus morbo laborant tanquam Dei oppugnatores, ex malitia enim hæreticorum profluit labes in universam terram, ut ait Hieremias propheta: quia enim Deus improbam synagogam repudiavit, & domum abiecit, ut in quodam loco ait, dereliqui domum meam, dimisi vineam meam: & turtus Etaias, deseram vineam meam & non potabitur, & non sodiectur, & asindet in eam tanquam in solum incultum & inaratum spina, mandaes nubibus, ne pluant in eam pluviam, quia populum, inquam, dereliquit instar tabernaculi in vinea, aut turgis in cucumerario, & instar civitatis obesse, & Spiritum sanctum, atque propheticum imbrem eis ademit, & ecclesiam suam spiritali gratia ad instar fluvii Egypti in diebus novorum inundantis replevit, & in excelso collocavit tanquam domum in monte edificatam, aut tanquam montem excelsum, tanquam montem arguatum, mo-

Hier 11

Ysa 5

Ysa 1

Ecol 14

Ysa 2

Ysa 61

A δεκαλογον· ὁ ὁ Θεὸς ὁ ὠπίος ὁ ἠγάπη ὁμίλει ὡς ἰστίς λαλοῦσαι ὡς εἰαυτὸ φίλον· περὶ βέβρον· κ' ἀ ἀίση ὡροφτης ὡς Μωσῆς· τῶτω ἐπανεήσαν οἱ Κορείται κ' οἱ Ρυβλῶντι κηλίθως ἔβαλλοι κατὰ τὸ Μωσείως ὡροσθ' ὡρομῶ κ' λέγοντες, μὴ ὡροχης εἰς τὴν θυσιαν αὐτῶ· κ' ὡροθεῖσα ἠδοξα τὸ Θεῶ, τες μὲν εἰς γλῶ κατῶρχη· τες δὲ πνευ κατέφραξε· κ' ὡτο τες ἀρχητος τῆς πλάνης τὸ χρισματος λέγοντες, ὡρομῶ ἀρχητῶν αὐτοῖς, ἠσοῖσαν ἠ γῆ τὸ σῶμα αὐτῆς, κ' κατεπεσαν αὐτῶ· κ' τῆς σκηνῆς αὐτῶ· κ' τὴν ἀποσκαλίαν αὐτῶ· κ' κατῆλθον εἰς ἀδυσζῶντες· τες δὲ Κορείτας ἀπῶλισε ὡροσθ' πυρός.

B Ὅτι ἀποχίζει ἔχ ὁ ἱσθ' ἀσείβων χειζοῖμος, ἀλλ' ὁ ἱσθ' ἀσείβων ἀρισάμμος.

ΚΕΦΑΛ. δ.

Εἰ ἔν τῆς δ'α' φιλαρχίαν ἀποχίσαον παρτυτικά Θεὸς ἐπηγάγε τὴν τιμῶσαν, τοσῶ μῆλλο, τῆς αἰρέσεων ἀσείβων καθηρησαμμοῖς· ὡ σφοδρότερον ἔπαθε τὴν τῶτον βλασφημῶσιν αὐτῶ τὴν ὡροσιαν ἠ τὴν ὡρομῶσιαν; ἀλλ' ἐμεις ἀδελφοὶ ἐκ τῆς γραφῆς παιδῶρομμοῖς, ὡρομῶσιν μὴ ποιεῖν τὰ χρισματα τῆς γνώμης, μῆτε μῆτε τῆς ὡρομῶσιν ὡρομῶσιν· ὡτι σκεποὶ ἀπῶλεας εἰ δῶσης ἀδελφίτες ἀρχητες καθῶσανται τῶς λαοῖς· ὡμοῖως κη οἱ λαικοὶ τῶς τῆ γνώμῆ τῶ Θεῶ ὡρομῶσιν ἀδοματίσασιν· μὴ πησπαζετε· μῆτε κοίνονοι τῆς ἀσείβειας αὐτῶ γινεθε· λέγει γὰρ ὁ Θεὸς, ἀποχίσαοντες ἐκ μῶσιν ἱσθ' ἀνῶρον τῶτον, ἵνα μὴ σὺναπῶλοθε αὐτοῖς· κ' πάλιν· ἔξῆλθετε ἐκ μῶσιν αὐτῶ· ἀφοεῖδητε, λέγει κύριος, κ' ἀκαθάρτη μὴ ὡρομῶσιν, κἀγῶ εἰσδοξομαι ὡρομῶσιν.

Τινος χάριν ἀπεβλήθη ὁ ψαδῶνυμος Ἰσραήλ, ἀπόδειξις ἐκ ὡρομῶσιν ὡρομῶσιν.

ΚΕΦΑΛ. ε.

Φευκτοῖοι γὰρ εἰσιν ὡς ἀληθῶς οἱ βλασφημῶσιν τῶ Θεῶ· οἱ μὲν γὰρ πλείοσι ἱσθ' ἀσείβων ἀγνοίαν ἔχουσι Θεῶ· ὡπι δὲ κακῶσιαν ὡς θεομάχοι ὡρομῶσιν· ἐκ γὰρ τῆς κακίας ἱσθ' αἰρέσιω ἱσθ' ἔξῆλθε μολυσμα ἐπὶ πᾶσαν τὴν γλῶ, ὡσπερ τὴν ἱερῆας ὁ ὡροφτης· ἀποβλήθεισης γὰρ τῆς σὺνασῶρομῶσιν τῆς πονηρῆς ὡπο κησῶ τῶ Θεῶ κ' τῶ οἴκῳ ἀπορῶρομῶσιν ὡπ' αὐτῶ καθῶσιν ὡρομῶσιν, ἐγκητιλιλοῖπα τῶν οἴκων μῶ· ἀφῆκα τὴν κληρονομίαν μῶ· κ' πάλιν ἠσῶσις, ἀνήσω τὸ ἀμπελῶνά μῶ, κη ὡ μὴ τρηθῆ, ὡ δὲ ὡμῶ σκαφῆ, κ' ἀναβῆσεται εἰς αὐτὸν ὡς εἰς χερσον ἀκαθῶ, κ' τῶς κησῶσις σὺνασῶρομῶσιν τῶ μῶ βρέξῃ εἰς αὐτὸν ὡρομῶσιν· ἐγκητιλιπῶσιν ὡ τῶν λαῶν ὡς σκηπῶσιν ὡ κησῶσιν ὡ ὡσ ὡρομῶσιν λαοῖν ὡ σὺ κησῶσιν τῶ ὡσ τῶλοσιν πολιορκημῶσιν, πημελῶσιν δὲ ἀπ' αὐτῶ κ' τὸ πνεῦμα τῶ ἁγίον κ' τὸν ὡρομῶσιν ὡρομῶσιν, ἐπληρῶσιν τῶν αὐτῶ ἐκκλησίαν σὺνασῶρομῶσιν χάριτος ὡσ ποτιμῶσιν Αἰγυπτῶσιν ὡ κησῶσιν νεῶν· κ' ὡρομῶσιν αὐτῶ ὡσ οἴκον ἐπ' ὡρομῶσιν· ἠ ὡσ ὡρομῶσιν ὡρομῶσιν, ὡ ὡρομῶσιν περῶμῶσιν κ' ὡρομῶσιν ποίον· ὡ ὡ ὡρομῶσιν ὡρομῶσιν κατῶσιν ὡσ ὡρομῶσιν ὡρομῶσιν ὡρομῶσιν κ' γὰρ ὁ κύριος κατῶσιν κησῶσιν

ΕΠΙΛΟΓΗ

καί εἰς τέλος· καὶ ἐν τῷ Ἱερουσαλήμ λέγει· Ὁ θρόνος
 δόξης ἰσχυρῶς ἀγίασμα ἡμῶν· καὶ ἐν Ησαΐα
 λέγει, καὶ ἔσται ἐν ταῖς ἑξήταις ἡμέραις ἐμφα-
 νίς τὸ ὄρος κίβωτος, καὶ ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ ἐπ' ἀκρῶν
 τῆς ὄρειας, καὶ ὑψωθήσεται ὑπεράνω τῆς βουβῶν·
 ἐπεὶ ἔτι καὶ τὸν λαὸν ἐγκατέλιπε, καὶ τὸν ναὸν ἀ-
 φῆκεν ἔρημον χάρις τὸ καταπέτισμα τῆς ναοῦ,
 καὶ λαβὼν ἀπ' αὐτῆς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἰδοὺ
 γάρ φησιν, ἀφίεται ἡμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος,
 καὶ ὁ δὸς ἐφ' ὑμᾶς τὸς ἔξ ἑθῶν τῶν πνευματικῶν
 λαῶν, ὡς λέγει ὁ Θεὸς Ἰσὴλ, καὶ ἔσται μὲν ταῦτα
 λέγει ὁ Θεὸς καὶ ἐκ τῶν ἀπο τῶν πνευματικῶν μου
 ἐπὶ πάντων σάρκα, καὶ ἀποφθεύσονται οἱ υἱοὶ ὑ-
 μῶν, καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν ὀφθαλμοὶ ὄψονται· καὶ
 οἱ ἀποφθεύονται ὑμῶν εὐπνία ἐν πνία θήσονται·
 πάντας γὰρ δύναμις λόγου καὶ ἐνέργειας καὶ τῶν
 τοιῶνδε ἐπισκοπῶν ἀπάρας ὁ Θεὸς ἐκ τοῦ λαοῦ
 εἰς ὑμᾶς τὸς ἔξ ἑθῶν ἔδειξε· ὅτι γὰρ τοῦτο
 ζήλωσας καὶ ὁ διάβολος τῶν ἁγίων τῶ Θεοῦ ἐκ-
 κλησίαν, μετῆν εἰς ὑμᾶς ἐπιχειρᾶς ὑμῖν θλι-
 ψεις διωγμῶν ἀκαταστάσις βλασφημίας· χρισ-
 ματι αἰρέσεις ἐκείνου γὰρ τὸν λαὸν ὅτι τῆς
 χριστοκρατίας εἰς αὐτὸν ὑπαγάγετο· ὑμᾶς δὲ ἀ-
 ποσαντας αὐτῶ τῆς ματαιότητος, ἄλλοτε ἄλλως
 περᾶζει, ὡς καὶ τὸν μακάριον Ἰωβ· καὶ γὰρ τὸ
 μεγαλὸν ἀρχιερεὶ Ἰησοῦ τῆς τῶ Ἰουδαίᾳ βραχὺ ἀν-
 τεκεῖτο· καὶ ἡμᾶς πολλὰκις ἐξητήσατο· Ἰουδαί-
 ῶναι, ὅπως ἐκλίπῃ ἡ πίσις ἡμῶν· ἀλλ' ὁ ἡμέ-
 τερος κύριος καὶ διδάσκαλος ἐν δικῇ καταστάσει
 αὐτῶν ἐλεῆθη αὐτῶ· ἐπιτιμῆσαι κύριος ἐν σοὶ διὰ
 βολῆ· καὶ ἐπιτιμῆσαι κύριος ἐν σοὶ ὁ ἐλεῆξιμος
 τῶ Ἱερουσαλήμ· ἔτι ἰδοὺ τὸ ἐξέσπασμα ὡς
 δαλός; καὶ ὁ εἰπὼν τότε τοῖς παρεῶσι τῶ ἀρχι-
 ρεὶ περιεβλεπε τὰ ἱμάτια τῶ ῥοπαρᾶ ἀπ' αὐτῶ, καὶ
 ἐπεποιή, ἰδοὺ σφῆρα τῶς ἀνομίας σὺ ἀπό σὺ, ὅ-
 τος ἐρεῖ καὶ νῦν, ὡς καὶ παλαιὸν σμυθηροισμῶν ἡ-
 μῶν, ἐλεῆθη περὶ ἡμῶν, ὅτι ἰδεῖθω, ἵνα μὴ
 ἐκλίπῃ ἡ πίσις ὑμῶν.

tem pinguem, in quo benedictum est Deo
 habitare in eo; stenim Dominus habitabit
 in finem: & in Hieremia ait: Thronus
 gloriae in Iubium pectus sanctuarium no-
 strum: & Esaias: Erit in novissimis die-
 bus manifestus mons domini, & domus Dei
 super verticem montium, & extolletur super
 colles, quia populum dico, deseruit, &
 templum dimisit vastum, & solum, velo
 templi discisso, & Spiritu iando ablato.
 Ecce enim inquit, relinquitur domus vestra
 deserta, & vobis, qui estis ex Gentibus,
 gratiam spiritualem tribuit, sicut ait apud
 Joielem prophetam: Et erit post hac, di-
 cat Deus, & effundam de spiritu meo su-
 per omnem carnem, & prophetabunt filii
 vestri, & filia vestra visiones videbunt, &
 seniores vestri somnia somnabunt: omnem
 enim vim verbi, & energiam, & huiusmo-
 di visitationem eripuit illi populo Deus, &
 ad vos qui ex Gentibus estis, traduxit.
 Quia haec, inquam, facta sunt, idcirco dia-
 bolus, cum ecclesiae Dei invideret, ad vos
 se transfudit, suscitando afflictiones, perie-
 cutiones, motus seditiosos, blasphemias,
 schismata, haereses: illum enim popu-
 lum, occidendo Christum; sibi concilia-
 vit, vos vero, qui ab eius vanitate de-
 fecistis, diversis modis, diversis temporibus
 tentat, ut beatum illum Job: siquidem Je-
 su filio Josedec magno sacerdoti exiguus tem-
 pore adverbatur, & nos saepenumero ex-
 petivit, ut instar aquae dilaberemur, quo
 hdes nostra deficeret: Verum dominus no-
 ster, idemque magister, qui illum in iu-
 dicio sistens aiebat, increpet in se dominus
 diabole, & increpet dominus in te, qui elegit
 Hierusalem, nonne ecce hic crepus, ut torris
 & qui dixit tunc iis, qui summo illi sacer-
 dotei assistebant, destrabite illi vestes sordidas,
 & subjunxit, En delvsi peccata tua; hic di-
 cet & nunc, sicut & antea nobis in unum
 congregatis de nobis aiebat, Rogavi ne defi-
 ciat fides vestra.

in f. 40
 epistolam p
 in in mortali
 contindi qua
 de re in bott

Job
 2:6

Job
 2:6

Job
 2:6

Ὅτι καὶ παρὰ Ἰουδαίους σωιση θιομοσις διδασ- D Quod variatum sectarum doctrina Deo odiosa
 καλία ὁμοφῶν αἰρέσεων. existit apud Iudaeos.

Κ Ε Φ Α Λ . 5

C A P U T V I.

Εἶχε μὲν ἔτι καὶ ὁ Ἰουδαϊκὸς ὄχλος αἰρέσεις
 κακίας· καὶ γὰρ καὶ Σαδδουκαῖοι ἔξ αὐτῶν,
 οἱ μὴ ὁμολογῶντες νεκρῶν ἀνάστασιν· καὶ φαρισαῖοι,
 οἱ τυχῶν εἰμαρμένη ἐπιγραφοντες τῶν τῆς ἀμαρ-
 τανῶντων ἰσχυρίων· καὶ * Βασιμῶδιοι, οἱ ἀποροῖον
 ἀνθρώπων, ἔξ αὐτομάτῃ δὲ φορᾶς λεγοντες τὰ
 ὄντα συμβεῖναι· καὶ ψυχῆς τὴν ἀθανάσιον περι-
 κόπτοντες· καὶ ἡμεροβαπεσαι, οἱ τινες κατ' ἐκείνῃ
 ἡμέραν, εἰάν μὴ βαπτίσονται, ἔτι ἐδίδισιν· ἀλλὰ
 καὶ τὰς κλίνας καὶ τὰς σίνας ἠτοὶ κρατήρας καὶ πο-
 τῆμα καὶ καθίσματα εἰάν μὴ καθάρσιν ἔδωκεν, ὅδε-
 νι χροῦνται· καὶ οἱ ἐφ' ἡμῶν νῦν φαρισαῖοι, οἱ
 τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ ψελοῦν ἀνθρώπον εἶναι βελοῦναι
 ἔξ ἡθονῆς ἀνδρὸς καὶ συμπλοκῆς Ἰωσήφ, καὶ Μα-
 ρίας αὐτῶν ἡμῶντες· οἱ δὲ τῶν πρῶτων αὐτῶν
 χριστοκρατίας καὶ τὰ πάρετα φυλάσσοντες εἰσιν Ἰουδαῖοι·
 ταῦτα μὲν ἔτι ἐν τῷ ἀποστόλῳ λαῶν· καὶ νῦν ὁ ποιητὴς
 σοφῶν ὡν τῶ κατεσκευασίαι, καὶ τὸ καλὸν ὅτι ποιεῖται

HAbebat igitur illud vulgus Judaicum
 haereses malas: inde enim sunt Sad-
 ducei, qui non confitentur mortuorum re-
 surrectionem: Pharisei, qui errata homi-
 num fortunae ac fato assignant, * Masbo-
 thaei, qui tollentes providentiam, tra-
 dunt constare omnia ex fortuito fluxu,
 & animae amputant immortalitatem: He-
 merobaptistae, qui nisi quotidie lavent,
 non comedunt, immo & lectos, & pa-
 tinas vel crateras, & pocula, ac sediti-
 lia nisi aqua lavent, non utuntur eis: &
 qui nunc nostro tempore exorti sunt * He-
 bionaei, qui filium Dei divinitate nudum
 faciunt ex voluptate viri, & ex conun-
 ctione Ioseph, ac Mariae natum. Ab his
 omnibus segregarunt se Essaei, qui patrios
 ritus servant. Atque haec quidem in prio-
 re populo. Nunc vero diabolus, callidus
 nocendi artifex, & omnis boni, quod
 cumque est, ignarus, quosdam e nostris
 extru-

Martha
 2:27
 legille
 videntur alii

a B(methel
 ex C)

b S. Epipha-
 nus her. te-
 tradit exortit
 eos post He-
 rodotum
 nam cladem
 que in ar-
 Chi 70 con-
 sentit plecti
 que iam apo-
 stolis sup-
 nos translati

extruſit, & in eis hærefes, & ſchiſmata ope-

Αὐτοὺν ἐξ ἡμετέρας ἐκβαλὼν, σὴν ἤσεν ἐν αὐ-

Unde orta ſunt ſecta, & quis fuit dux impietatis earum.

Ὅπουθεν ἀνέφυσαι αἱ αἱρέσεις, καὶ ὅς τις αὐτῶν ἀρχηγός τῆς ἀσεβείας γένηται.

CAPUT VII.

Κ Ε Φ Α Λ Ζ.

INitium vero novarum hærefum hoc extitit: Fuit quidam Simon, cognomine Githeus a pagō sic dicto, Samaritanus, qui artem magiæ profitebatur, hoc se diabolus induit, & ministrum suæ perversæ voluntatis fecit. Quando vero Philippus coepostolus noster Dei munere, & Spiritus sancti operatione miracula sanitatum in Samaria faciebat, ita ut Samaritani admiratione commoti ad fidem Dei, & filii ejus venirent, ejusque nomine baptizarentur, quo tempore Simon ipse signa illa, & prodigia sine ullis magicis præstigiis fieri vidit, & demiratus fuit, ac credidit, fuitque baptizatus, & in jejunio, & precatione perseverabat, tunc nos, qui gratiam Dei Samaritanis per Philippi ministerium tributam audieramus, profecti sumus ad eos, & sermonem doctrinæ non mediocriter promoventes, imponentesque manus omnibus baptizatis, gratiam Spiritus sancti precando largiebamur. Cum autem videret Simon, quod per impositionem manuum nostrarum dabatur credentibus Spiritus sanctus, oblata nobis pecunia, date, inquit, & mihi hanc potestatem, ut cui ego quoque manus imponero, Spiritus sanctum accipiat. Scilicet consilium, & voluntas diaboli erat, ut ipsum Adam post deglutitum cibum interdictum, promissa immortalitate privaverat: sic nos pecunia delinitos & captos, dono Dei privaret, si hæc permutatione facta donum Spiritus sancti, quod ætialitatem superat, nummis ipsi addiceremus. Cum vero hoc nos omnes commovisset, ego Petrus intuens in maleficum serpentem, qui in eo erat, dixi Simoni, Argentum tuum sit tecum in perditionem, quoniam existimasti donum Dei pecunia possideri: non est tibi pars in sermone hoc, neque fors in fide hæc: cor enim tuum non est rectum coram Deo. Penitentiam itaque age de hac nequitia tua, & ora Deum si forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui: in felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te esse. Atqui Simon quidem tunc timore perterritus, oro, inquit, vos, precamini pro me dominum, ut nihil mihi eveniat eorum, quæ dixistis.

Deceptus est hic author si de Philipo uno ex 11 apostolis ista intellexit, aut certe vocem apostoli latius accepit pro discipulo Christi: sedem annunciant.

ab 1

ab 1

Quinam fuerunt successores impietatis Simonis, & quas hærefes tradere ceperunt.

CAPUT VIII.

Κ Ε Φ Α Λ Η.

Cum vero prodivimus in mundum ad prædicandum Gentibus verbum vitæ, tunc diabolus hoc in populo operatus est, ut pseudoapostolos ad contaminandum verbum post nos mitteret: ac præmiserunt Cleobium quendam, quem Simoni adjunxerunt: fuerunt autem hi discipuli cujusdam Dosithei, quem improbarunt, & ex princi-

Ἡ δὲ καταρχὴ τῶν νέων αἱρέσεων γέγονεν ὁσως Σίμωνά τινα, ἀπὸ Γιτθῶν, ἢ καλεωμένους κωμῆς, Σαμαρεία, τῷ πύχτῳ μάγον, ἐνδυσάμενος ὁ διάβολος, ὑπερέβη αὐτῷ τῆς μοχθηρᾶς γνώμης ἰποιήσατο. Ἰωάννα δὲ Φίλιππος ὁ σωματικός ἡμῶν τῷ τῷ κυρῷ δέσει, ἔ τῇ τῷ πνεύματος αὐτοῦ ἐργεῖα δυνάμεις ἰαμάτων ἐπέτελλεν ἐν Σαμαρεία, ὡς καταπληγῆτος τῆς Σαμαρείας εἰς πίστιν εἰλθεῖν τῷ τῷ ἔλῳ Θεοῦ καὶ τῷ κυρῷ Ἰησοῦ καὶ βαπτισαοῦσαι εἰς τὸ ὄνομα αὐτῶ, ἥδη δὲ καὶ αὐτῷ τῷ Σίμωνος σημεῖα καὶ τέρατα θεασάμενος ἀνὰ μαγικῆς τῆς γρηγορικῆς ἐπιπελομένης, καὶ εἰς θάυμα καταπιστοντος καὶ πισθῶντος καὶ βαπτισθῆντος ἔ προσκαρτερῶντος τῇ πνεύματι καὶ τῷ προσδύῃ, ἀκούσας ἡμεῖς τῶν χειρῶν τῶ Θεοῦ τῶν ὑπάρχουσιν Σαμαραῖσι διὰ Φιλίππου, παρεξουμῆσα πρὸς αὐτῶ: καὶ πολὺ συμβαλλόμενοι τῷ λόγῳ τῆς διδασκαλίας, καὶ τοῖς βεβατισμοῖς ἐπιτιθέμενος τῶν χειρῶν ἑκατέρω τῶν πνεύματος μεταστῆσαν ἐδώριμεθα: ἰδὼν δὲ Σίμων ὅτι ἔδε τῆς ἐπιτίσεως τῶν χειρῶν ἡμῶν δίδεται τὸ πνεῦμα τοῖς πισθῶσι, λαβὼν χρήματα προσέειπεν ἡμῶν λέγων, δότε καὶ μοι τῶν χειρῶν ταύτων: ἵνα καὶ γὰρ ἂν ἐπιθῶ τῶν χειρῶν λαμβάνῃ πνεῦμα ἄγιον βελομένη ὡς τῷ Ἀδὰμ τῷ γέσει τῷ ζυλοῦ τῆς κατ' ἐπαγγελίαν ἀθανασίας ἐστέρησεν, ἢ καὶ ἡμᾶς τῇ λήσει τῶν χρημάτων θέλῃς τῆς δωρεῆς τῶ Θεοῦ περιγράψαι, ὅπως ἀντικαταλλάξαμενοι ἀποδώμεθα αὐτῷ χρημάτων τῶν ἀτίμητων τῶ πνεύματος δωρεῶν: κατῶν δὲ ἡμῶν ἐπι τῶν παραχθῶσων ἀπνίσσας ἐγὼ Πέτρος εἰς τῶν ἐν αὐτῷ κατοργονοῦσιν εἶπον τῷ Σίμωνι: τὸ ἀργιέρον σου σιωσοῖς εἶν ὡς ἀπόλεσαν, ὅτι τῶν δωρεῶν τῶ Θεοῦ ἐσθῆσας ἔδε χρημάτων κτῶσαι, ὡς ἐστῶσι μερῶς ἐν τῷ λόγῳ τῶν ὁδῶ κληρῶν ἐν τῇ πίστει ταύτη: γὰρ καρδία σου ὡς ἐστῶν ἑθῆα ἐνώπιον τῶ Θεοῦ μετανόησον ἐν ἀπὸ τῆς κακίας σου ταύτης, καὶ δεήθητι τῷ κυρῷ, εἰ ἄρα ἀφεθήσεται σοι ἡ ἐπινοία τῆς καρδίας σου: εἰς γὰρ χολῶν πικρίας, καὶ σὺν δέσμον ἀδικίας θεωρῶσε ὄντα: ἀλλὰ τίτε μὲν ὁ Σίμων ἔμπαρος χυμῶνός φησι, παρακαλῶ, δεήθητι ἡμεῖς ὑπὲρ ἡμῶν πρὸς τὸν κύριον: ὅπως μὴ δὲ ἐπέλθῃ ἐπ' ἐμέ, ὡς εἶρηκατο.

Τίνες τῆς Σίμωνος ἀσεβείας διάδοχοι, καὶ οἷων αἱρέσεων κατήρξαν.

Ἡ Νίκα δὲ ἐκλήθη ἐν τῶν ἔθνεσι κηρῶσων τὸν λόγον τῆς ζωῆς, τότε ἐσηρῆσεν ὁ διάβολος εἰς τὸν λαὸν ἀποσεῖλαι ὅπισθον ἡμῶν ψευδοαποστόλους εἰς βιβηλωσιν τῶ λόγῳ: καὶ ποσὲ βαλόντο Κλειοβίον τινα, καὶ παρέδωκεν τῷ Σίμωνι: ἐπὶ δὲ μαθητῶσι Δοσιθέω τινί: ὃν καὶ παρδουμήσαντες ἐξώσαντο τῆς ἀρχῆς: εἶτα καὶ ἐπ-

ρα

ροι ἔπειτα καθῆσαν ἐκτίτων δόγματων, Κλεωνδρος ἡ
 καὶ Μαριος ἡ καὶ Μικσάνδρος ἡ καὶ Βασίλει-
 δης ἡ καὶ Σατομιλλος ἡ τῶν οἱ μὲν πολλοὺς
 Θεὸς οἱ δὲ, ἕως ἐσωτίους, ἀνάρχους, καὶ
 συνωντας ἑαυτοῖς ἡ οἱ δὲ ἀπειρος καὶ ἀγνώστος
 δοξάζουσι ἡ οἱ μὲν τῶ γάμον ἀδειῶσιν καὶ ἔ-
 ναι τῷ Θεῷ ἔργον δοξάζοντες ἡ ἄλλοι δὲ τίνα τῶ
 βρωμάτων βδελύσσονται ἡ οἱ δὲ ἀναίδλιον ἐκπο-
 νώσιν, αἷσι οἱ κῶ ψαδώνμοι Νικολαίτου ἡ
 οἱ μὲν Σίμων ἰμαὶ Πέτρῳ ἀφῆτον ἐν Καισα-
 ρεα τῷ Σφάτων, ἡ οἱ Κορνήλιος ὁ πικρός
 ἐπίσκοπος ὃν ἔδικας ἐπὶ τῶ κώρον Ἰησοῦν δὲ
 ἔμοδ, συντυχῶν μοι ἐπειράτο ἄσφραξεν τῶ λό-
 γον τῷ Θεῷ συμπάρουτω μοι τῶ ἔργον τέκων
 Ζακχαίου τῶ ποτε πέλων ἡ Βαρνάβα ἡ Νικήτη
 ἡ Αἰὺλα ἀδελφῶν Κλημάτης τῷ Ρωμαίων ἐ-
 πισκόπου τε ἡ πολίτη, μαθητῶν δὲ ἡ Παύ-
 λῳ τῶ συναποστόλῳ ἡμῶν ἡ συνεργῶν ἐν τῷ
 εὐαγγελίῳ ἡ τῶν ἐπ' αὐτῶν ἄσφραξεν αὐ-
 τῶ εἰς τῶν περὶ ἀφῆτον λόγον, ἡ περὶ Θεοῦ
 μοναρχίας, ἡ τῶν αὐτῶν διωκίμεν κυρίῳ, ἡ εἰς
 ἀφανίαν καταβαλῶν, φυγάδα κατέστρεψεν εἰς τῶν
 Ἰταλίαν.

Ὅπως ὁ Σίμων γοντείαις τισὶ κλίματι θελήσας,
 Ἐχαις Πέτρῳ κατεσχεθεὶς ἔξ ὑψους κα-
 τῶ, συνέξισθη τὸς πόδας ἡ τῶ
 χεῖρε τὸς τυροῦς.

K E Φ Α Λ Θ

Γενόμενος δὲ ἐν Ρώμῃ πολὺ τῶν ἐκκλησιῶν
 ἐσκέλετο πολλὰς ἀναθέτων, ἡ ἑαυτῷ περ-
 ποιούμενος, τὰ δὲ ἔδνη ἔξισθῶν μαγικῆ ἔμπε-
 ρία ἡ ὡς καὶ ποτὲ μέσης ἡμέρας ἀποελθὼν εἰς
 τὸ θέατρον αὐτῶν, κελύσας τοῖς δημοῖς ἀπα-
 γλῶσαι καὶ ἐν τῷ θέατρῳ, ἐπηγγέλλετο πη-
 ναι δὲ αἶρος πάντων δὲ ἐπὶ τῶν μετώπων τῶ
 χαυνοῦτων, ἐγὼ ἀποσχεχόμενος κατ' ἑμαυτῶν καὶ
 δὴ μετωπώδεις ἐπὶ δαιμόνων ἔπαστο μετροστος
 εἰς αἶρα λίγων εἰς ἕρανδ ἀνέβαι, κελύσων αὐ-
 τοῖς τὰ ἀγαθὰ ἐπιχορηγήσειν ἡ δὲ δημοῖν ἐ-
 πιδρωμιῶν ὡς Θεῶν, ἐκτένας ἐγὼ τῶν χεῖρας
 εἰς ἕρανδ σὺν αὐτῷ ἄσφραξεν, ἐκίεθων τῶ Θεῶν
 ἄσφραξεν Ἰησοῦ τῶ κυρίῳ ρῆσαι τῶν λυμεῶνα, ἡ τῶν
 ἔργον τῶ δαιμόνων πεμύσθαι ἐπ' ἀπάτη ἡ ἀπο-
 λεία ἀνθρώπων κερμηθῶν αὐτῶν ἡ ρῆσαντι δὲ
 μὴ θανατώσαι, ἀλλὰ συντρέψαι ἡ καὶ ἑπιλα-
 βῶν, ἀποτίσας εἶπον τῷ Σίμωνι, εἰ Θεῶ ἀν-
 θρωπος ἐγὼ, ἀποσολος δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀλη-
 θῆς, καὶ διδάσκαλος δαιμονίας, ἀλλ' ὃ πλανῆς,
 οἷος σὺ Σίμων, ἀποσάσω τῶν ποτηραῖς δυνα-
 μοσι τῶ τῆς δαιμονίας ἀποσάτου, ἐφ' αἷς ὀχεῖ-
 ται Σίμων ὁ μαγ, ἀφῆται τῆς κρατήσεως,
 ὅπως ἔξ ὑψους κατεσχεθῆ εἰς γέλωτα τῶ ἀ-
 πατηθῶν ὑπ' αὐτοῦ ἡ εἰπόντος μου ταῦτα,
 περικοπέτ τῶ δυνάμιον ὁ Σίμων κατωχέθη
 μὲν μεγάλη ἤχου ἡ καὶ ῥαγεία πνίμα ἔξαστον,
 συντρέβεται τὸ ἔργον ἡ τῶ ποδῶν τὸς περσοῖς,
 καὶ φωνὴ τῶ ὄχλων λίγουσα, εἰς ὃ Θεὸς ὃν
 Πέτρος διακίως καταγγέλει τῶ ἀληθείας μόνος,
 καὶ πολλοὶ ὀπίσθησαν ὑπ' αὐτοῦ ἡ τινες δὲ ἄξιοι

Council. General. tom. I.

natu magisterii deiecerunt. Deinde alii a-
 liorum dogmatum absurdorum auctores ex-
 ititerunt, Cerinthus, Marcus, Menandei,
 Basilides, & Satomillus, ex quibus alii
 quidem plures Deos ponunt, alii vero tres
 adventos, principio carentes qui semper u-
 na sint: alii quinitos, & ignotos: item
 alii nuptias improbant, quod opinentur non
 esse eas opus Dei: alii quaedam genera ci-
 borum tanquam execrabilia ejiciunt; alii
 omni verecundia, & pudore sublato scortan-
 tantur, ut ii, qui nunc falso nomine Ni-
 colaitae vocantur. At Simon cum me pri-
 mum convenisset in Caesarea Stratonis, ubi
 Cornelius gentilis meo ministerio in Domi-
 num Jesum credidit, dabat operam, ut ver-
 bum Dei pervorteret, cum erant mecum tan-
 ti filii Zachaeus, qui fuerat antea publica-
 nus, & Barnabas, deinde Nicetas, & Aquila
 fratres Clementis Romani episcopi, & ci-
 vis, ac discipuli Pauli coepostoli, & adjuto-
 ris nostri in evangelio: & cum ter coram eis
 cum eo disseruissem de propheta, & de uno
 Deo, ac domino, viculimque cum virtute
 Domini, & ut nihil respondere, aut loqui
 posset, effecissem, coegi, ut in Italiam pro-
 fugeret.

Quomodo Simon quibusdam prestigit cum volare
 voluisset, precibus Petri ex alto deorsum
 precipitatus, pedes fregit, & extre-
 mos digitos & manuum.

CAPUT IX.

CUM vero Romam venisset, Ecclesiam
 magnopere vexabat multis tubvertendo,
 & sibi conciliando, Gentilibus autem
 magicæ artis ulu, & exercitatione, admi-
 rationem movendo, ita ut aliquando cum
 in theatrum meridie prodisset, iussissetque
 populo, ut me quoque in theatrum rape-
 rent, promittebat se per aerem volaturum.
 Cum vero cuncti promissi hujus expectatio-
 ne suspensi essent, ego apud me precabar:
 namque a demonibus in altum sublatus, vo-
 labat sublimis per aerem, dicens se in cel-
 lum ascendere, ut inde bona ipsis suppeditaret.
 Cunctis vero illum tanquam Deum
 concelebrantibus, ego manus in cælum pa-
 riter cum mente tendens, Deo supplicabam,
 ut illam pestem per filium tuum Dominum
 nostrum rumpere, & vires demonum, qui-
 bus illi ad fallendum, & perdendum homi-
 nes utebantur, amputaret, ita tamen illum
 rumpere, ut non occideret, sed confringeret.
 Itaque respondens ad illud, quod de a-
 scenlu in cælum pollicebatur, & intuens in
 eum dixi: Si ego homo Dei sum, & verus apo-
 stolus Jesu Christi, ac doctor pietatis in Deum,
 & non seductor, ut tu Simon, juho malis pote-
 statibus diaboli apostata, qua Simonem magnum
 vocant, ut eum dimittant, ut ex alto precepi-
 feratur cum visu eorum, quos decepit. Hæc
 cum dixissem, Simon magus a potestatibus
 dimissus cum magno fragore & fonitu decidit,
 & vehementer elisus coxam, & extremos
 digitos pedum frangit, & multitudo vulgi,
 unus tantum verus Deus, inquit, quem Petrus
 jussu prædicat: ac multi quidem deiecerunt
 ab eo: nonnulli vero illius interitu digni.

Et in

ut infra B.

Satumillus
 quibusdam
 iustis. An
 vorobi omnia
 ante peccat. I.
 Petri emeritum
 quæti
 meris potest
 Certe alia om-
 nia veteres
 fustem Irenæus
 mens, but
 Epiph. ac
 467. 10.
 Lom. 11
 h col. fustes
 potest aut
 Romæ episcopi
 pus neque e
 nisi scilicet
 dram scilicet
 attendi alii
 pluribus post
 Petri peccat
 ante autem
 se sola hic de
 signatio acci-
 prendam
 e pedum.

in doctrina ejus nefaria perseverarunt : atque ita est confata Romæ prima hæretis impiissima Simonianorum . Atque etiam per reliquos pseudoapostolos diabolus operabatur .

Quomodo hæreses & a se & a veritate dissentiant .

CAPUT X.

ERat autem his omnibus unum atque idem propositum impietatis , Deum omnipotentem blasphemis afficere , sentire ignotum esse , & non esse patrem Christi , neque mundi effectorem , immo neque esse effabilem , neque pronunciablem , neque nominabilem , esseque e se natum ; & neque lege , neque prophetis utendum esse ; item providentiam tollere , resurrectionem non credere , judicium ac remunerationem negare ; non esse animam immortalem , sola voluptate lætandum esse . & ad omnem religionem sine ullo discrimine deflectere licere : alii enim ex eis plures Deos faciunt , alii tres sine initio , alii duos ingentos , alii infinita sæcula : item partim eorum docent non esse nubendum , esseque a carne abstinendum , & vino , execrabilia enim esse nubere , & procreare liberos , & cibos capere , ut tanquam venerandi quidam sententiam suam perversam quasi auctoritate dignam approbari faciant : partim vero eorum legem tanciant de abstinendo a carne animalium non tanquam ratione carentium , sed tanquam rationem habentium , ita ut qui eas mactare audeat , ab eo cædis pœna exigenda sit : partim ajebant , abstinendum esse suilla , puris autem secundum legem cibis vescendum : item circumcidendum ex lege Moysis , credendumque esse in Jesum tanquam in virum sanctum , & prophetam : alii docebant sine ullo pudore scortandum , & carne abutendum , & omne flagitium suscipiendum , quod hac solum ratione anima effugeret principes mundi hujus : Hi vero omnes diaboli sunt instrumenta , & filii iræ .

Expositio apostolicæ prædicationis .

CAPUT XI.

NOS autem filii Dei , ac filii pacis , qui que sacram atque rectam doctrinam religionis Dei prædicamus , unum tantum Deum profiteamur legis , & prophetarum dominum , effectorem universitatis rerum , Christi patrem , non auctorem sui , neque a se editum , ut illi opinantur , sed sempiternum , & origine carentem , lumen inaccessibilem habitantem : non secundum , non tertium , non multiplicem , sed solum æternæ , non ignotum , aut non effabilem , sed a lege . & prophetis prædicatum , omnipotentem , omnium potestatem habentem , Deum & patrem unigeniti ejusdemque primogeniti omnis creature : unum Deum , unius filii patrem , ac non plurimum , unius paracleti per Christum , aliorum ordinum effectorem , unum mundi architectum , diversarum creaturarum opificem per Christum , eundemque procura-

της ἀπολείας αὐτοῦ ὄντες παρέμειναν αὐτοῦ τῆ μοχθηρῆ διδασκαλίᾳ· καὶ οὕτως ἀπὸ τῆ ἐπαγγελίᾳ τῆς Σιμωνιακῶν ἀθεωτικῆς αἵρεσις ἐν Ρώμῃ· καὶ διὰ τῆς λοιπῶν ψευδαποστόλων ἐπιγρηῖ οὐ διαβάλλος .

Ὅπως αἱ αἵρεσις καὶ πρὸς ἑαυτοὺς καὶ πρὸς ἀλλήθην διέφωτον .

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι.

TΟῦτοις δὲ πᾶσιν ἐπίσης σκοπὸς ἦν εἶς καὶ ὁ αὐτὸς ἀθεωτικὸς τῶν μὲν παντοκράτορα Θεοῦ βλασφημεῖν , ἀγνοῶσαν δαξάξεν , καὶ μὴ εἶναι πατέρα τῷ Χριστῷ· μηδὲ τὸ κόσμῳ δημιουργόν· ἀλλ' ἀλεκτον· ἀρητῶν· ἀκατανόητον· αὐτοχρησθλον· νόμῳ καὶ ἀποφθεῖται μὴ χρᾶσθαι· ὡροῖσαν μὴ εἶναι· ἀνάσασιν μὴ πισθεῖν· κελῶν μὴ εἶναι ἐ ἀνταπόδοσιν· ψυχῶν ἀθάνατον μὴ ὑπάρχειν· βῆδοσιν χαίρειν μόνῃ· καὶ πρὸς πᾶσαν θρησκείαν ἀβῆσφῶρος ἐκκλίειν· οἱ μὲν γὰρ , πλείους εἶναι Θεοὺς λέγουσιν , οἱ δὲ , εἶς ἀνάρχους· οἱ δὲ , δύο ἀγγηήτους· οἱ δὲ , αἰῶνας ἀπείρους· καὶ οἱ μὲν αὐτῆς ἀγαμίαν διδάσκουσι· καὶ κριῶν ἀποχρῶν καὶ οἴνου , βδελυκτὰ λέγοντες εἶναι καὶ γάμον καὶ παίδων ἡῆσιν· καὶ βρωμῶν μετλήψιν· ἐν ᾧ σέμνοι τινες τῶν σωνθρῶν αὐτῆς γνώμῳ ὡς ἀξιοπίστον παραδεχθῶναι ποιήσωσι· τινες δὲ εἰς αὐτῆς νομοθετοῦσι κριῶν ἀπέχεσθαι , οὐχ ὡς ἀλόγων ζώων , ἀλλ' ὡς λογικῶν ἔχοντων ψυχῶν , καὶ φόνου δίκῳ εἰσπαράσσεσθαι μελλόντων τῆς ταύτης κατατολμῶντων σφάξεν· ἕτεροι δὲ εἰς αὐτῆς ἔλεγον μόνον δεῖν φάσκοντες χοιρείου ἀπέχεσθαι· τὴ δὲ κατὰ νόμον καθαρὰ ἐσθίειν· καὶ καὶ περιτεμεῖσθαι νομίμως· πισθεῖν δὲ εἰς Ἰησοῦν ὡς ὅστιον ἀνδρα καὶ ἀποφθεῖται· ἀλλοὶ δὲ ἀναίδῳ ἐκπορθεῖν , & παραχρᾶσαι τῇ σαρκὶ εἰδιδάσκον , καὶ εἰς πᾶσης ἀνοσιμῆρας ἰσθῆσι , ὡς ἔπει καὶ μόνως ἐκφᾶξσεσθαι τῶν ψυχῶν τῆς κοσμικοῦ ἀρχοντας· οὗτοι δὲ πάντες τὰς εἰς βόλῃς ὄργανα τυγχάνουσι καὶ οἱ ὄργῆς .

Ἐξήγησις ἀποστολικῆς κηρύγματος .

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ.

HΜᾶς δὲ πᾶσιν Θεῷ & οἱ εἰρήνης , τῶν ἱερῶν καὶ εὐαγγελίου λόγων κηρύττοντες τῆς ἀσθεβείας , εἰς ἄνθρωπον μόνον Θεοῦ καταγγελλομῶν νόμου καὶ ἀποφθεῖται κύριον· τῆς ὄντων δημιουργόν· τῷ Χριστῷ πατέρα· ἐκ αὐταίτιον· καὶ αὐτοχρησθλον , ὡς ἐκείνοι οἴονται· ἀλλ' ἄλλῳ· ἄντι ἀνάρχον , καὶ πῶς οἰκοῦνται ἀποροῖστον· ὁ δὲ ἄλλῳ ὄντι , ἢ τρίτον· ἢ πολυλοσῶν· ἀλλὰ μόνον οἰδῶς , ἐκ ἀγνοῶσαν· ἢ ἀλεκτον· ἀλλὰ εἰς νόμου καὶ ἀποφθεῖται κηρύττοντες· παντοκράτορα· πατέρα κριῶν· παντῆσιν· Θεοῦ καὶ πατέρα τοῦ μονοθῆους καὶ ἀποφθεῖται πᾶσης δημιουργίας· εἰς Θεοῦ εὐαγγελίου καὶ πατέρα· ὁ ἀλλοῦ κριῶν· εὐαγγελίου παρακλήτου διὰ Χριστῷ· τῆς ἀλλῳ πημάτων ποιητήν· εἰς δημιουργόν· διχοφῶν κριῶν διὰ Χριστῷ ποιητήν· τὸν αὐτῳ ἀποροῖστον· νομοθετήν

453
 θεῶν δι' αὐτῶν· ἀνάστασις αἰτίων, καὶ κεί-
 σιαι καὶ ἀτυποδοτικῶς δι' αὐτῶν γινόμενων· τῶ-
 ντων αὐτῶν καὶ ἀνθρώπων ἀδικήσαντα ἡμεῶν,
 καὶ πολιτοδοσάμενον ἀνδρῶν ἀμαρτίας καὶ παθόν-
 τα καὶ ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν καὶ ἀνιήσαντα πρὸς
 τὴν ἀποστείλαντά· καὶ πᾶν χτίσμα Θεοῦ κα-
 λὸν φανερῶν, καὶ οὐδὲν βδελυκτὸν, πᾶν τὸ πρὸς
 σὺς αἰσιν· δικαίως μεταλαμβάνομενον, αἰετον·
 πάντα γὰρ κατὰ τὴν γραφὴν καλὰ λίαν· γέ-
 μον νομιμον, καὶ παίδων ἡλικίαν, τίμιον καὶ
 ἀμολυτων εἶκει πιστομενον· ἐπ' αὐξήσει γὰρ
 τῷ ἡμεῶν Ἰησοῦ ἀνθρώπων διαφορὰ χημάτων δι-
 πλασθῆν ἐν τῷ Ἀδάμ καὶ τῇ Ἐύα· ψυχῶν
 ἀσώματων ἐν ἡμῖν καὶ ἀθάνατον ὁμολογοῦμεν·
 ἀλλ' οὐ φθαρτῶν ὡς τὰ σώματι, ἀλλ' ἀθά-
 νατον ὡς λογικῶν καὶ αὐτηξοῦσιν· πᾶσαν μί-
 ξην παρανομοῦν καὶ τῶν παρὰ φύσιν γινόμενων
 ὑπὸ τῶν βδελυστάμεθα ὡς ἀθέμιτων καὶ ἀνο-
 σίαν· ἀνάστασιν γίνεσθαι ὁμολογοῦμεν δικαίων τε
 καὶ ἀδίκων καὶ μοδοποδοσίαν· τῶν Χριστῶν οὐ
 ψιλὸν ἀνθρώπων ὁμολογοῦμεν, ἀλλὰ Θεὸν λόγον
 καὶ ἀνθρώπων· μιστίῳ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων·
 ἀρχιμερῆ τῷ πατρὶ· οὐτε μὴ μὲν Ἰουδαίων πι-
 εριμνησάμεθα, εἰδοῦτες, ὅτι ἐλήλυθεν, ὃ ἀπί-
 κητο· καὶ δι' ὃν ἐφιλιάσθη τῷ Ἰησοῦ· ἢ προσδο-
 κία Ἰησοῦ ἐθῶν Ἰησοῦ ὁ Χριστὸς ὁ ἐξ Ἰούδα ἀνα-
 τεύλας· ὁ ἐκ βλαστῶν υἱός· τὸ ἐξ Ἰουδαίων ἀνδρός·
 ὃ ἢ ἀρχὴ ἐπὶ τῶ ὄμμε.

atorem, & legislatorem per ipsum, tum re-
 surrectionis, & iudicii, ac remunerationis,
 quæ per ipsum sunt, auctorem. Hunc ipsum
 quoque filium prædicamus voluisse fieri ho-
 minem, & sine peccato in vita veritatum,
 passum, & mortuum, & a mortuis suscita-
 tum, & ascendisse in cælum ad eum, a quo
 missus fuerat. Atque omnem creaturam Dei
 bonam esse dicimus, & nihil esse ejicien-
 dum ut malum: immo id omne quod ad
 sustentandum corpus iuste sumitur, optimum
 esse, cuncta enim, ait scriptura, erant val-
 de bona: legitimum conjugium, & gene-
 rationem filiorum honorata & munda esse
 credimus, ad augendum enim genus homi-
 num formata est in Adam, & Eva figuræ
 diversitas. Animam in nobis consistemus ex-
 pertem corporis, & immortalitate prædi-
 tam, neque interitu deleri, ut corpora, sed
 immortalem esse, utpote rationis participem,
 & sui compotem. Omnem conjunctionem
 corporum contra naturam, & eam qua non-
 nulli contra naturam utuntur, tanquam neci-
 tariam, & sceleratam detestamur. Justos
 & iniustos a mortuis excitandos, & merce-
 dem eis solvendam consistemus. Christum fa-
 temur non esse nudum hominem, sed Deum
 verbum, & hominem Dei, & hominum
 mediatorem, pontificem patris. Neque ve-
 ro jam cum Judæis circumcidimur, qui scia-
 mus advenisse eum cui repositum erat, &
 propter quem servabantur generationes, qui
 erat expectatio gentium Jesus Christus, qui
 ortum duxit ex Juda, filius ex germine
 Ios ex Jesse, cuius principatus super bntme-
 ta.

Πρὸς τοὺς ὁμολογουμένους, Ἰουδαίους δὲ
 θελοῦντας.

Contra confitentes, volentes alioquin
 judaizare.

Κ Ε Φ Α Λ . β .

C A P U T X I I

Ἀλλ' ἐπεὶ περὶ αὐτῆς ἡ αἵρεσις ἰσχυροτέρα πρὸς
 πλείονα ἰδοῦσα ἐστὶν καὶ τῆς ἐκκλησίας ὅλης
 κενδρωθείσης, ἡμεῖς οἱ δώδεκα συνελθόντες εἰς Ἱερου-
 σαλὴμ, ἀντὶ γὰρ τῶν προσδοκῶν Ματθαίου σὺν ἡμῖν
 καταβησάμεθα ἀποστόλων εἶναι, λαβὼν τὸν κληρὸν
 Ἰούδα, ὡς εἴρηται, τῶν ἐπισκοπῶν αὐτῶν λαβὼν ἐπι-
 σκόπων, ἐπισκεπτόμεθα ἅμα Ἰακώβω τῷ τῷ κυρίῳ ἀ-
 δελφῷ τῆς ἐκκλησίας· καὶ ἰδοῦσα αὐτῶν τε καὶ τῶν πρεσ-
 βυτέρων, λόγους διδασκαλίας προσλαλῆσαι τῷ
 λαῷ· καὶ γὰρ καὶ τινες κατελθόντες ἀπὸ τῆς Ἰου-
 δαίας εἰς Ἀντιόχειαν εἰδιδασκῶν τὰς ἐκεῖ ἀδελφούς
 λέγοντες· ὅτι ἐὰν μὴ περιτμηθῆτε τῷ Ἰησοῦ Μωϋ-
 σείως ὡς τοῖς ἄλλοις ἔθεσι οἷς διατίθειτο περιπατῆ-
 τε, ὃ δὲ καθεστὸς σωθῆναι· ἡμεῖς οὖν ἡμεῖς καὶ
 ζήτησεν ἕκαστος, οἱ ἐν Ἀντιοχείᾳ ἀδελφοί
 γινόντες ὅτι συνελθόντες πάντες περὶ τούτου ζη-
 τήσαντες, ἐξαπέστειλαν πρὸς ὑμᾶς ἀνδρας πιστῶν καὶ
 Ἰησοῦ γραφῶν εἰδήμονας μαθεῖν περὶ τῶν ζητημάτων
 τούτων· οἱ δὲ, παραρημόμενοι εἰς Ἱερουσαλὴμ, ἀνηγ-
 γειλαν ἡμῖν τὰ ζητηθέντα καὶ ἐν τῇ Ἀντιοχείᾳ ἐκ-
 λεκτικῶν, ὡς ὅτι τινες ἔλεγον, ὅτι δεῖ περιτέμνε-
 σθαι, καὶ τὰς ἄλλας ἀργείας παραφυλάττειν· ἄλλων
 δὲ ἄλλοτε λεγόντων, ἰγὼ Πέτρος ἀνάστα εἰπὸν πρὸς
 αὐτούς· ἀνδρες ἀδελφοί· ὑμεῖς ἐπίστατε, ὅτι ἀπὸ
 ἡμερῶν ἀρχαίων ἐν ἡμῖν ἐκελεύετο ὁ Θεὸς δια-
 τῆσαι τὸ
 Concil. General. Tom. I.

Ed quia tunc hæc hæresis vîta est ad de-
 sciendum validior, & cuncta ecclesia in
 discrimen adducebatur, nos duodecim Hie-
 rosolymis congregati, (loco enim Judæ
 proditoris Mathias electus est, ut esset no-
 bificum apostolus locum Judæ sortitus, si-
 cut scriptum est, Episcopatum ejus acci-
 piat aliter) consultabamus de ea re cum
 Jacobo fratre domini, visumque est illi,
 ac senioribus, ut haberetur sermo doctri-
 næ ad populum: Quidam enim qui a Ju-
 dæa descenderant Antiochiam, docebant
 fratres, qui ibi aderant, quod nisi ritu
 Moylis circumciderentur, & alia quæ ab
 illo descripta, ac sancita erant, servarent,
 salvi esse non possent. Cum igitur dissen-
 sio esset, & non parva quæstio habere-
 tur, Antiochenes fratres ubi cognove-
 runt nos ad hujus quæstionis disquisitio-
 nem convenisse, miserunt ad nos viros fi-
 deles, & scripturæ sanctæ peritos, ut de
 hac quæstione intelligerent, qui cum Hie-
 rosolymam pervenissent, nunciaverunt no-
 bis ea de quibus quærebatur etiam in An-
 tiocheni ecclesia, quod nonnulli ajebant,
 oportere circumcidi, & omnes alias puri-
 ficationes servare: de quo cum alii aliud
 dicerent, surrexi ego Petrus, & dixi:
 Viri fratres, vos scitis, quia ab antiquis
 die-

AB. 10.

17/18.

AB. 15.

A. 10.

diebus Deus in vobis elegit per os meum au-
 dire gentes verbum evangelii, & credere, &
 qui novit corda Deus, testimonium perhibuit
 ipse: Cornelio enim antea Romani exercit-
 us centurioni apparuit angelus, & dixit ei,
 ut me accertere, & ex me verbum vite au-
 diret: ille vero accersivit me ex Ioppe in Ces-
 saream Stratonis: cum vero egressus eram,
 volui cibum capere, & dum parabatur,
 cum tacerem in coniaculo precationem, ec-
 ce video coelum apertum, & vas quoddam
 quatuor initus alligatum, velut linteum
 splendidum & dimissum in terram, in quo
 erant omnes quadrupedes, & serpentes ter-
 rae, & volucres caeli: & edita est vox e cae-
 lo qua aiebat, Surge, Petre, manduca. Et man-
 ducas: Respondi ego nequamquam, domine,
 quia nunquam manducavi omne commine, &
 immundum: ac rursus edita est vox e cae-
 lo: quae aiebat, quae Deus manducavit, tu
 ne communia dixeris. Hoc autem factum
 est ter, & receptum est vas in caelum.
 Dum autem dubitarem quid hoc vitium
 esset, dixit mihi spiritus: ecce viri quatuor
 te, sed surge proficiscere cum eis, nihil he-
 sitans, quia ego mis eos: orant autem ii,
 quos centurio miserat. Atque ita mecum,
 quod acciderat, revolvens, intellexi ve-
 bum domini, quod scriptum erat, omnis
 qui invocaverit nomen domini, salvus erit,
 & rursus: recordabuntur, & convertentur
 ad dominum omnes fines terrae, & adora-
 bunt coram eo omnes familiae Gentium, &c.
 Ac cum ubique de vocatione Gentium scri-
 ptum esse considerassem, surrexi, & ivi
 cum eis, & ingressus sum domum vi-
 ri illius, & cum adhuc sermonem expo-
 nerem, cecidit Spiritus sanctus in eum,
 & in omnes qui cum eo erant, sicut &
 in nos in principio, nihilque distinxit in-
 ter nos, & illos, fide purificante corda
 illorum: Atque ita comperi, quod non est
 acceptor personarum Deus, sed in omni
 gente, qui times Deum, & operatur iusti-
 tiam, acceptus est ei. Hoc autem demirati
 sunt etiam ii, qui ex Judaeis crederant.
 Nunc igitur quid tentatis Deum imponere
 jugum super cervicem discipulorum, quod ne-
 que nos, neque patres nostri portare potui-
 mus, sed per gratiam domini Jesu Christi
 credimus salvari sicut & illi: Solvit enim
 nos dominus vinculis, & onus nostrum
 leve effecit, ac jugum grave lenitate a
 nobis excussit. Cum vero haec dixissem,
 conticuit omnis multitudo. Respondit au-
 tem Jacobus frater Domini: Viri fratres,
 audite me: Simon narravit, quem idolum
 primum Deus visitavit tametsi ex gentibus
 populum nomini suo: & his concordant
 verba prophetarum, sicut scriptum est: post
 haec revertar, & reaedificabo tabernaculum
 David, quod decidit, & diruta eorum
 edificabo, & erigam illud, ut reuniant se
 iuxta dominum dominum, & omnes gentes
 super quas invocatum est nomen meum su-
 per eos, dicit Dominus, faciens haec, non
 sunt a saeculo Deo omnia opera sua. Propter
 quod ego iudico, non inquietare eos qui ex
 gentibus convertuntur ad Deum, sed abster-
 here ad eos, ut abstineant se a contamina-
 tionibus gentium, idolotryis, & sanguine: &

Ασώματος με αιδῶσαι τὰ ἔθνη τὸν λόγον τῆς διαγγελίης
 καὶ πιστεῦσαι· καὶ ὁ καρδιογνωστὴς Θεὸς ἐμαρτύρησεν αὐ-
 τῷ· Κορινθίω γὰρ ποτὲ ἑκατοντάρχη Ρωμαϊκῆς ἀρ-
 χῆς ὄψθη ἀγγελὸς κυρίου καὶ περὶ ἐμὸν ἔπειν αὐτὸν, ὅπως
 ὑποστήλοι με καὶ ἀνάσῃ ῥῆμα ζωῆς ἐκ τῆς σωματικῆς·
 ὁ δὲ, μετὰ τιμωρῆσάν με ἀπὸ Ἰόππης εἰς Καισαρείαν τὴν
 Στρατωνῶν· ὅποτε δὲ ἐμῆλον ἄσπρος αὐτὸν ἐκπορεύεσθαι,
 ἐβλήθη δὲν ἕρως μεταλαβείν καὶ παρασκευάσθαι, ἡ-
 μῶν ἐν τῷ ὑπερώῳ προσδοχὸς ἄσπρος· καὶ θεωρῶ τὸν ἄσπρον
 ἀνεγρόπην καὶ τεσσάρων ἀρχαῖς διδεδυμένον σκευὸς τὸ ὄψον
 ὄψον λαμάρων, καὶ καθεύδον ἐπὶ τῆς γῆς· ἐν ᾧ ὑ-
 πῆρχε πάντα τὰ τέτραποδα καὶ ἐρπετὰ τῆς γῆς, καὶ τὰ πε-
 τενα τῶν ἄσπρων καὶ ἐρχέτο φωνὴ ἐκ τῶν ἄσπρων πρὸς με λέ-
 γουσα· ἀνάσας Πέτρε, ὄψον, καὶ φαγε· καὶ ἡμεῖς ἔειπον,
 μηδὲ τι κίεμε, ὅτι ὄψον ἐφαγον παγκοσίου καὶ ἀνα-
 θάρτου· καὶ ἐρχέτο φωνὴ ἐκ ὄψερος λέγουσα· ἂ ὁ Θεὸς
 ἐκαθάρασε, συ μὴ κρίνῃ· τὸ δὲ ἐρχέτο ἐπὶ τοῖς· καὶ
 ἀέληφθη τὸ σκευὸς εἰς τὸν ἄσπρον· ὡς δὲ διηπόρην τὴν ἄν-
 εἴη τὸ ὄψον, εἶπε μοι τὸ πνεῦμα· ἰδοὺ ἄνδρες ζητήσιστε,
 ἀλλὰ ἀνάσας πρὸς βηθι-σαι αὐτοῖς, μηδὲν διακρινόμε-
 νος, διότι ἐγὼ ἀπέστειλα αὐτοῖς· ἔτσι δὲ ἦσαν οἱ παρὰ τῷ
 ἑκατοντάρχη· καὶ ὅπως ἀναλογισάμενος ἐγὼ τὸ ῥῆμα
 κίεμε τὸ γεγραμμένον, ὅτι πᾶς ὃς ἀν' ἐπικαλέσθαι τὸ
 ὄνομα κυρίου, σωθήσεται· καὶ πάλιν· μνησθήσεται καὶ ἐπε-
 γραφήσεται πρὸς κύριον πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς, καὶ
 προσκυνήσασιν· ὡς πρὸς αὐτὸ πᾶσαι αἱ πατρίαι Ἰσ-
 ραὴλ, ὅτι τὸ κυρίον ἡ βασιλεία καὶ αὐτὸς δισπορεῖ Ἰσ-
 ραὴλ· καὶ ὡς πάντα καὶ περὶ τῆς κλήσεως Ἰσραὴλ ἔθνη ἐροῦ-
 νται, ὡς πρὸς ἀνάσας ἐκπορεύου αὐτοῖς· καὶ εἰ-
 σπλάθον εἰς τὸν οἶκον τῶν ἀνδρῶν· ἔτσι με διαγγέλλον-
 τος τὸν λόγον, ἔπεισε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτὸν καὶ ἐ-
 πί τῆς παρόντος σὺν αὐτῷ, καθὼς καὶ ἐφ' ἡμᾶς ἐν ἀρχῇ,
 καὶ ὅσον διεκέρμε μετὰ τῶν ἡμῶν τε καὶ αὐτῶν, τῆ πείσε κα-
 θαρίσεως τῆς καρδίας αὐτῶν· καὶ ἐγὼ ἐγὼ ὅτι ἐκ ἐστὶ προ-
 σωποληπτός ὁ Θεός, ἀλλ' ἐν παντί ἐθνεὶ ὁ φοβερώμενος
 αὐτὸν καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην, δεκτός αὐτῶν ἔστι·
 ἔπεισαν δὲ ἐπὶ τῶν καὶ οἱ ἐκ πειρομένης πειρομένην ἔτι
 τεράζετε τὸν Θεὸν ἐπειθεῖναι ζυγὸν βαρὺν ἐπὶ τὸν ἑσ-
 χηλον Ἰσραὴλ καὶ Ἰσραὴλ, ὅτι ἔτσι ἡμεῖς, ἔτσι οἱ πατέρες ἡμῶν
 ἐχούσαμεν βαρῶν· ἀλλὰ διὰ τῆς χάριτος τῆς κυρίου
 πισθόμενοι σωθῆναι καθ' ὃν ἔσπον καθεῖνοι· ἔτσι γὰρ
 ἡμᾶς ὁ κυρίος ἐκ Ἰσραὴλ δεσμῶν καὶ ἠλάφρωσε τὸ φορτίον ἡ-
 μῶν· καὶ τὸν ζυγὸν τῶν βαρῶν πραότητι ἐλύσεν ἀφ' ἡμῶν·
 τῶν δὲ με εἰπόντος ἐσίγησαν ἅπαν τὸ πλῆθος· ἀπε-
 κέθη δὲ Ἰάκωβος ὁ τῶν κυρίων ἀδελφὸς λέγων, ἴδου ἀ-
 δελφοὶ ἀνάσαστέ με· Συμμετῶν ἐξηγήσατο, καθὼς πρὸς
 τὸν ὁ Θεὸς ἐπεσκέψατο λαβεῖν ἔξ Ἰσραὴλ λαὸν τῶν ὀνό-
 ματι αὐτῶν· καὶ τῶν συμφωνῶν οἱ λόγοι Ἰσραὴλ προσήψθη,
 καθὼς γεγραπται· μὴ τῶν ἀνάσας φωνῆς αἰσικεδομη-
 σω τὴν σκηνὴν Δαβὶδ τὴν πεπρωκυῖαν· καὶ τὰ κατεσ-
 χαμῆθαι αὐτῆς ἀνοικοδομῶν· καὶ ἀνοικοδομῶν αὐτῆς· ὅ-
 πως ἀν' ἐκλήθησιν οἱ κατάλοιποι Ἰσραὴλ, ὄψον τὸν
 κύριον· καὶ ταῦτα τῶν Ἰσραὴλ ὡς ἐπικαλέσθαι τὸ ὄνομα
 κυρίου, λέγει κύριος ὁ ποιῶν ταῦτα· γὰρ ὡς ἀπ' αὐτῶν
 ἐστὶ τὰ ὄψον παρὰ τῶν ἔργα αὐτῶν, διὸ ἐγὼ λέγω καὶ μα-
 καρωσχεῖν τοῖς ἀπὸ Ἰσραὴλ ἐπιστρέψασιν ἐπὶ τὸν
 Θεόν· ἀλλ' ἐπιστρέψαι αὐτοῖς τὸ ἀπὸ χεῖρας ἀπὸ Ἰσραὴλ
 ἀνοικοδομῶν Ἰσραὴλ, ἐκδοῦντα, καὶ αἱματός, καὶ
 πικρῆς, καὶ πικρῆς· ἀπὸ καὶ τοῖς πάλαι νομοθετητο
 τοῖς πρὸ τῶν ὀμφορῆσται· Ἐνώ· Ἐνώ· Νῶ·
 Μελχισεδέκ· Γαβ· καὶ ἔτσι τοῖς ἐργῶν ἐστὶ ἐδο-
 ξον

ζου ἡμῖν τοῖς ἀποστόλοις καὶ τῷ ἐπισκόπῳ Γαλι-
 βῶ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις σὺν ὅλῃ τῇ ἐκκλησίᾳ
 ἐκλεξαμένους ἀνδρας ἐξ ἡμῶν αὐτῶν πέμψαι σὺν
 τοῖς πρεβ. Βαρνάβαν καὶ Παῦλον τὸν τῷ ἱερῷ
 ἀπόστολον, τὸν Ταρσία, καὶ Γαῖον τὸν καλο-
 μένον Βαρσαββαν, καὶ Σίλαν, ἀνδρας ἠγου-
 μένους ἐν τοῖς ἀδελφοῖς, γραψάντες ἐξ αὐ-
 τῶν αὐτῶν τῆς εἰς ἀποστολὴν καὶ οἱ πρεσβυτέ-
 ροι καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῖς κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν
 καὶ Σιρίαν καὶ Κιλικίαν ἀδελφοῖς τοῖς ἐξ ἱε-
 ρῶν χαιρέτω· ἐπειδὴ ἠκούσαμεν ὅτι τινες ἐξ ὑ-
 μῶν ἐταράξαν ὑμᾶς λόγοις, ἀνατρεχόντες τοῖς
 ψυχῆς ὑμῶν, οἷς ἡ διασελαχμεθα· ἰδοὺ ἐν ἡμῶν
 γενομένων ὁμοθυμαδὸν ἐκλεξαμένους ἀνδρας ἐπέμ-
 ψαι πρὸς ὑμᾶς σὺν τοῖς ἀρχαιτέροις ἡμῶν Βαρ-
 ναββα καὶ Παῦλῳ, ἀνθρώποις παραδεδοκόσι τὴν
 ψυχῆς αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
 στοῦ, οἱ ὧν ἐπέστειλατε· ἀπεσταλμένοι δὲ μετ'
 αὐτῶν Γούδαν καὶ Σίλῳ, καὶ αὐτοὶ ἐξ αὐ-
 τῶν ὁπαρχηλοῦνται τῷ κυρίῳ· ἰδοὺ γὰρ τῷ α-
 γίῳ πνεύματι καὶ ἡμῖν μῆδὲς πλέον ἐπιτίθε-
 σθαι ὑμῖν βάρος πλεονέτων ἢ τῶν ἀναγκαῖς,
 ἀπεχεσθαι ἐιδωλοθύτων καὶ αἵματος καὶ πικτῆ, καὶ
 πορνείας· ἅ ἐν διατηροῦντες ἑαυτῶν, εὖ σφραξέτε,
 ἵνα μὴ ἐν ἡμεῖς ἡμεῖς ἐν ἱεροσολυμοῖς ἐπι-
 μείνα μὴ ἅμα συκτανῶτες πρὸς τὸ κοινωφελές εἰς
 διορθωσιν.

Suffocato & *fornicatione*, quæ quidem etiam
 antiquis sancita fuerant, qui ante legem
 secundum naturam vivebant, ut Enos,
 Enoch, Melchisedec, Job, & siquis alius
 ejusmodi fuit. Tunc visum est nobis
 apostolis, & Jacobo episcopo, & senio-
 ribus cum tota ecclesia, mittere viros ex
 nobis electos cum Barnaba, & Paulo
 Tarseni Gentium apostolo, & Juda co-
 gnomento Barsaba, & Sila viris præcipuis
 in tractibus, & scribere per manus eo-
 rum: *Apostoli, & seniores, & fratres mei,*
*qui sunt Antiochia, & in Syria, ac Cili-
 cia fratribus ex Gentibus salutem. Quoniam*
audivimus, quod quidam ex vobis turba-
verunt vos verbis, evertentes animas ve-
stras, quibus non mandavimus, placuit no-
bis collectis in unum eligere viros, & mit-
tere ad vos cum carissimis nostris Barnaba,
& Paulo hominibus, qui tradiderunt ani-
mas suas pro nomine Domini nostri Jesu Chri-
sti super eis, de quibus scripsisti: Misimus
cum ipsis Judam & Silam, qui & ipse
verbo reverterent eadem. Visum est enim Spi-
ritui sancto, & nobis, nihil ultra impo-
nere vobis oneris, quam hæc necessaria, ut
abstineatis vos ab idololatriis, & sanguine,
& suffocato, ac fornicatione, a quibus cus-
toscentes vos bene agatis. Valet. His igitur
litteris nullis remanemus nos pluribus
diebus Hierosolymis conquiritentes una, quæ
in communem utilitatem ad correctionem
foecitabant.

a Hoc con-
stitutum anno
Christi 49.
peractum est
Claudii imp.

ad 15.

C

Ὅπως χρὴ χωρίζεσθαι τῶν αἰρετικῶν.

Quomodo oportet separari ab hereticis.

Κ Ε Φ Α Λ. ιγ.

C A P U T XIII.

Μετὰ δὲ χρόνον ἰκανὸν ἐπισκεψάμενοι τῶς ἀ-
 δελφοῖς ἐ στερεῶντες αὐτοὺς τῷ λόγῳ τῆς
 ἀσθεῖας, καὶ παρεγγυησάμενοι φέρειν αὐτοὺς τὴν
 ἐπ' ὀνόματι Χριστοῦ καὶ Μωϋσέως, πολεμοῦσι Χρι-
 στοῦ καὶ Μωϋσέως, καὶ ἐν ὁρᾷ προβατῶν τὸν λίθον
 κατακρούσασιν· ὅτι γὰρ εἰσι ψευδοχριστοὶ καὶ ψευ-
 δοπροφῆται, καὶ ψευδοπόστολοι· πλάσιοι καὶ φθο-
 ρεῖς, ἀλατῶν μερίδες καὶ χαμηλιῶν ἀμπελώ-
 νων ἀφανταί· δι' ἧς ψυχθῆσεται ἡ γῆ πολλῶν
 ἀγαθῶν. ὁ δὲ ἕσπερος εἰς τέλος ἀδιάστροφος,
 ὅπως σωθήσεται· περὶ ὧν ἀσφαλιστοῦμενος ἡμᾶς ὁ
 κύριος παρηγγέλλει, ἰλάσονται λίγων πρὸς ὑ-
 μᾶς ἀνθρώποι ἐν δειδίμασι προβατῶν· ἰσώθων
 δέ εἰσι λίθοι ἀρπαγῆς, ἀπὸ τῆς καρπῶν αὐτῶν ἐ-
 πιγνώσει αὐτοὺς· προσέχετε ἀπ' αὐτῶν, ἀνασπ-
 σοῦται γὰρ ψευδοχριστοὶ καὶ ψευδοπροφῆται, καὶ
 πλῆθησονται πολλοὺς.

Post vero multos dies visitavimus fratres,
 & confirmavimus eos verbo veritatis
 obtestantes, ut ab eis fugerent, qui no-
 mine Christi & Moyſis, Christum & Moy-
 ſem oppugnarent, & pelle ovium lupum te-
 gerent. Hi enim sunt pseudochristi, pleu-
 doapostoli, & pseudoprophetae, leducores
 & corruptores, partes vulpium, & vinea-
 rum, quæ vites depressas, & in terram
 sparias habent, devastatores, quorum ope-
 ra & studio multorum caritas refrigeret. *Qui Matth. 24.*
vero ulque ad exitum sustinuerit, non defle-
ctens de via recta, hic salvus erit: de his
præmuniendi causa sic nos dominus admo-
nebat: venient, inquit, ad vos homines Matth. 7.
in indumentis ovium, intus vero sunt lu-
pi rapaces, a fructibus enim eorum cogno-
scetis eos, cavete ab eis, surgent enim pseu-
dochristi, & pseudoprophetae, & decipient mul-
tos.

Τίτες οἱ κηρύττοντες τὴν καθολικὴν διδασκαλίαν,
 καὶ τίνα τὰ δι' αὐτῶν παραγγέλματα.

Qui predicaverunt catholicam doctrinam, &
quæ ejus præcepta.

Κ Ε Φ Α Λ. ιδ.

C A P U T XIV.

Δι' ἧς καὶ ἡμῖς ἔν ἐπι το αὐτὸ γένομενοι Πέ-
 τρος καὶ Ἀνδρέας, * Γαβριὴλ καὶ Γεωργίου
 Ζαβδαίου· Φίλιππος ἑ Βαρθολομαίου· Θωμᾶς,
 καὶ Ματθαῖος· Γαβριὴλ Ἀλφαίου, καὶ Λεββαίου ὁ
 ἐκκλησθεὶς Θαδδαῖος· καὶ Σίμων ὁ Κανανίτης· καὶ
 Ματθαῖος ὁ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καταφθῶντες ἡμῖν· Γα-

Propter quæ & ipsi nunc in unum con-
 gregati, Petrus, Andreas, Jacobus,
 & Joannes filii Zebedæi, Philippus, Bartho-
 lomæus, Thomas, & Matthæus, Jacobus
 Alphæi, & Lebbæus cognomento Thaddæus,
 Simon Chananzæus, & Matthias, qui loco
 Judæ in numerum nostrum electus est, &
 Jaco-

* Excludo
 hoc Jacobo
 hoc videtur
 esse Joannem
 filium Zebe-
 daei.

b Hic in
 Hierodotus
 est anno Ch-
 risti 49. Imp.
 Claudii im-
 perio, unde
 res dicitur
 factas in
 hoc libro.

a Hunc alii non distinguunt a Jacobo Alpha, vide superioris libri cap. 7. ubi mortuus iam perhibetur. Cetus est an. Neronis 8. Chr. 61.

Jacobus frater Domini, idemque Hierosolymitanus episcopus, item Paulus Doctor Gentium, ac vas electionis, omnes, inquam, in unum congregati scriptimus vobis catholicam hanc doctrinam ad fulcendum, ac confirmandum vos, quibus universalis episcopatus creditus est. In qua doctrina hęc vobis exponimus: Deum omnipotentem unum tantum esse, ac pręter hunc neminem alium esse, oportereque hunc solummodo colere ac venerari per Jesum Christum Dominum nostrum in sancto Spiritu: Item uti scripturis sacris, lege & prophetis, honorare parentes, omnem actionem pravam fugere, resurrectionem, & judicium credere, remunerationem expectare, omnibus creaturis in cibo uti cum gratiarum actione, utpote a Deo factis, & quibus in earum natura nihil vitii inest, uxorem ducere legitime, hujusmodi enim nuptiæ reprehensione carent, quoniam a Domino aptatur uxor viro, & Dominus ait, qui fecit a principio, masculum, & feminam fecit eos, & dixit: propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhaerebit uxori suę, & erunt duo in carnem unam. Itaque uxorem non ream post matrimonium eicere tas ne sit: custodiet, inquit, spiritus tuo: & inuorem adolescentię tuę ne derelinquat, quoniam ipsa particeps vite tuę, & reliquię spiritus tui, & ego feci, & non alius: ait enim Dominus, Quę Deus coniunxit, homo non separet: uxor enim confors vitę est ex duobus in unum corpus a Deo copulata: qui autem unum rursus in duo dirimit, inimicus est operis Dei, & providentię eius aduersarius: similiter qui retinet eam, quę legem nature violauit, legis violator est, sicut scriptum est, qui adulteram retinet, stultus, & impius. Abscinde eam, inquit, a carnibus tuis, qui non est auxiliatrix, sed infideliatrix, quę mentem ad alium declinauit: Neque carnem circumcidere, sed satis esse fidelibus circumcissionem cordis in spiritu, circumcidimini, inquit, Deo vestro, & circumcidite præputium cordis vestri.

Matth. 19. Gen. 1.

Mal. 2.

Matth. 19.

b corrupta est. nature legem violat. Eccl. 10.

Item 4.

Quod oportet non rebaptizare, neque ab impiis baptismum recipere.

CAPUT XV.

c De valore baptismi ab hæreticis collati contentur Africa ni episcopi cum quibusdam Anianis aduersus Stephanum, ut discussus in 2. Matth. 18.

o/ta 4.

Similiter docemus oportere contentos esse uno baptismo, qui in mortem Domini datus est, non illo baptismo, qui ab hæreticis infamibus, sed qui a probatis sacerdotibus tribuitur in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Itaque neque illorum impiorum baptismus vobis probetur, neque horum sanctorum baptismus per secundum irritas hat: ut enim unus Deus, unus Christus, unus item paracletus, una vero etiam mors Domini in corpore, sic item unum sit baptisma, quod in eam datur: Qui autem ab illis impiis accipiunt inquinamentum, erunt quoque participes animi eorum, non enim illi sacerdotes sunt, sicut Dominus de ipsis ait: Quoniam ecclesię cognitionem, & ego ducam te, ne fungaris tibi sacerdotis. Quare qui ab illis baptizati sunt, non bap-

tiſmum recipiunt. **A**κωβός τε ο τῶ κυεῖς ἀδελφός, ἡ Ἱεροσολιμίμων ἐπίσκοπος. ἡ Παῦλος ὁ ἱὸς ἐδῶν διδάσκαλος, τὸ σκίος τῆς ἐκλογῆς ἄμα πάντες ἐπὶ τὸ αὐτὸ γενόμενοι, ἐγραψάμεν ὑμῖν τῶ καθολικῶ τυτλιῶ διδασκαλίαν εἰς ἐπιστηγμόν ὑμῶν ἱὸς τῶ καθολικῶ ἐπισκοπικῶ πεπιστευμένων. ἐν ἡ δὴ δὴ δὴ δὴ ἡ θεῶν παντοκράτορα ὅσα μόνον ὑπάρχειν, παρ ὄν ἄλλος οὐκ ἐστὶ. ἡ αὐτὸ μόνον σέβειν ἡ προσκυνεῖν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τῶ κυεῖς ἡμῶν ἐν τῶ παναγίῳ πνεύματι. καὶ ταῖς ἱεραῖς γραφαῖς χρῆσθαι, νομῶ ἡ ἀποφῆται: ἡ γυναικὶς τιμῶν. ἀπάσαν ἐκθεσίον ἀρᾶξιν φθῆγειν. ἀνάσσειν αἰσθεῖν καὶ χεῖσιν. ἡ ἀντιπόδοσιν προσδοκᾶν. ἡ τῶς κτισμάτων αὐτοῦ πᾶσιν ἀχαιεῖας προστέρχεται ὡς θεοῦ ἔργοις ἡ μῆδῶ ἐν αὐτοῖς ἔχουσι φαῦλον. ἡ γὰρ μὲν νομιμῶν ἀμμεπτος γὰρ ὁ τῶς γάμος. ὅτι ἡ παρὰ κυεῖς ἀρῶσιν γυνὴ ἀνδρὶ. ἡ ὁ κῆρ. λέγει, ὁ ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς, ἀρῶν ἐν ἡνῶ ἱποίησεν αὐτὸς. ἡ ἐῖσα. ἐκκα τῶς κατελεθεῖ ἀνθρώπος τὸν πατέρα αὐτῶ ἡ τῶν μητέρα, ἡ προσκολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτῶ, ἡ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. μήτε μὲν μῆ γάμον ἐκβαλλεῖν ἀκατήγνωσον ἔξῆσῶν φυλάξῃ γὰρ, φησι, τῶ πνευματικῶ ἡ γυναικῶ νεότητος σὺ μὴ ἐγκαταλιπῆς, ὅτι αὐτῆ κοινῶς βίωσιν, ἡ ὑπολεμμε πνεύματος σὺ. ἐ ἐγὼ ἐποίησα ἡ ἄ ἄλλος. φασκε γὰρ ὁ κῆρ, ὅτι ἄ ὁ θεὸς ἐξῆδῆσεν, ἀνθρώπος μὲν χεῖσιν. ἡ γὰρ γυνὴ κοινῶς εἰς βίω σῶν μῆρ εἰς σὺ σῶμα ἐκ θεοῦ παρὰ θεοῦ. ὁ δὲ τὸ ἐ ἀναπαλιν διακρῶν εἰς δύο, ἡ ἔρῶς δημιουργίας θεοῦ ἡ ποιοῖας τῆς ἐκείνῶ ἀντίπαλος. ὡσαυτὸς ὁ κατέχων τῶν παραφθαρείσας, φῶσως θεῶς παρῶνομος, ἐπέπερ ὁ κατέχων μοιχευλῆδα, ἀφῶν ἐ ἀσῆβης. ἀπόπεμ γὰρ αὐτῶ φησιν ἀπὸ ἱὸ σαρκῶν σὺ. οὐ γὰρ εἰς βοῦδος, ἀλλ' ἐπιβῶλος πρὸς ἄλλον ἀποκλῖνασα τῆν διάνοιαν. μήτε δὲ περιτμῶσαι τῆν σάρκα. ἀρκείσθαι δὲ πῶσῶ τῶν τῆς καρδίας περιτομῶν ἐν πνεύματι. περιτμήθητε γὰρ φησι, τῶ θεῶ ὑμῶν, ἐ περιτμῶσαι τῶν ἀρεβουσίαν τῆς καρδίας ὑμῶν.

Ὅτι ὅτε ἀναβαπτίζεν χρῆ, ὅτε μὴ παραδέχεται τὸ παρὰ ἱὸ ἀρεβῶν βαπτισμα δοῦσα, ὁ ἄρεβῶ βαπτισμα, ἀλλὰ μολυσμα,

Κ Ε Φ Α Λ. ιι.

Ὅμοῖος ἡ βαπτισματὶ ἐπὶ ἀρκείσθαι μόνῳ τῶ εἰς τὸν τῶ κυεῖς θάνατον δεδομῶν, ὁ τῶ παρὰ ἱὸ δυσωνίμων ἀίρετικῶν, ἀλλὰ τῶ παρὰ ἱὸ ἀμμεπτων ἱερέων δεδομῶν εἰς τὸ ὅμοια τῶ παρὰ ἱὸ τῶ τῶ ἡ τῶ ἀγίῳ πνεύματι. μήτε δὲ τὸ παρὰ ἱὸ ἀρεβῶν δεκτῶ ὑμῖν ἐσῶ. μήτε τὸ παρὰ ἱὸ ὅτιων ἀκρῶσῶν διὰ δὴ δὴ. ὡς γὰρ εἰς ὁ θεὸς, εἰς ὁ Χριστὸς, ἡ εἰς ὁ παρακλητός, εἰς δὲ ἡ ὁ τῶ κυεῖς ἐν σῶματι θάνατος, ὅπως σὺ ἐσῶ ἡ τῶ εἰς αὐτῶν δεδομῶν βαπτισμα. εἰ δὲ παρὰ ἀρεβῶν δεχόμενοι μολυσμα κοῦσῶσι τῆς γνώμης αὐτῶν ἡμῶσιν. ἡ γὰρ εἰσιν ἐκείνοι ἱερεῖς. λέγει γὰρ πρὸς αὐτὸς ὁ θεός. ἐπεὶ ἡ σὺ ἀπίσῶ γινώσιν. ἀπίσῶμαὶ σεκάτω τῶ ἱερατῶν μοι. ὅτε μὲν οἱ βαπτισῶσῶσιν ὑπ' αὐτῶ μολυμῶται, ἀλλὰ μολυμῶσῶσιν ὑπάρχουσιν, ἡ

ἐκ ἀφεσιν ἁμαρτιῶν λαμβάνοντες, ἀλλὰ δεσμὸν ἀσεβείας· οὐ μὴν δὲ, ἀλλὰ καὶ τῆς σεμνημύνης ἐκ δευτέρου βαπτίζεσθαι περιώμην ἀνακαυρούσι τοὺς κλειῶν· ἀκαυρῶσιν αὐτῶν ἐκ δευτέρου· γίλωσι τὰ θεῖα· μυκτηρίζουσι τὰ ἅγια· ὑβρίζουσι τὸ πνεῦμα· τὸ αἷμα τὸ ἅγιον ὡς κοινὸν ἀτιμάζουσιν· ἀσιβόλῃσι εἰς τὸν ἀπόσειλαντι· εἰς τὴν παρθῶτι· εἰς τὴν μαρτυρήσαντι· ἀλλὰ καὶ ὁ ἐκ καταφρονήσεως μὴ βουλομένης βαπτισθῆναι, ὡς ἀπίστος κατακρινθήσεται, καὶ οὐκ ἐπιθήσεται, ὡς ἀχάριστος καὶ ἀγνώμων· λέγει γὰρ ὁ κυριεύς· ἴαν μὴ τις * βαπτισθῆ ἢ ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ μὴ εἰσελθῆ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ οὐρανοῦ· καὶ πάλιν, ὁ πισθῆσας καὶ βαπτισθῆσας, σωθήσεται· ὁ δὲ ἀπίσθης, κατακρινθήσεται· ὁ δὲ λέγων, ὅτι ἔστιν πελάγῳ, βαπτισθῆσθαι, ἵνα μὴ ἀμαρτήσω καὶ ῥοπαῶ τὸ βάπτισμα, ἔστος ἀγνοῶν ἔχει Θεοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ φύσεως ἐπιλησίων τυχεῖται· μὴ ἀνὰ βάλλῃ γὰρ ἐπιστῆσαι πρὸς κλειῶν· ἢ γὰρ οἶδας τί πέται ἢ ἐπίστα· βαπτίζετε δὲ ὑμῶν καὶ τὰ νήπια· καὶ ἐκτίθετε αὐτῶν ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Θεοῦ· ἀφῆτε γὰρ φησι, τὰ παιδία ἐρχοῦμαι πρὸς με, καὶ μὴ κωλύετε αὐτά.

* Ἐν τῷ ἐν εὐαγγελίῳ habetur, quod eodem recidit.

Amo initiati, sed inquinati sunt, qui non veniam peccatorum, sed vinculum iniquitatis accipiunt. Neque hoc solum, immo qui mysterio baptismi initiatos iterum baptizare aggrediuntur, iterum agunt in crucem Dominum, iterumque eum interficiunt, irident divini, ludibrio habent sancta, contumelia afficiunt Spiritum sanctum, & sanguinem illum sanctum ut communem parvipendunt, impii sunt in eum, qui misit, in eum, qui passus est, in eum, qui testimonium praeiit: Quin potius qui baptismum propter contemptum recusaverit, tanquam infidelis condemnabitur, & ei ut ingrato, & immemori exprobrabitur quod ait Dominus: Nisi quis baptizatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non ingredietur in regnum caelorum: & rursus: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit: qui autem non crediderit, condemnabitur. Qui vero ait, cum moriar, accipiam baptismum, ne peccem, & baptismum inquinem, hic quidem Deum ignorat, & naturae suae oblitus est: Ne differas, inquit, converti ad Dominum, non enim scis quid pariet posterus dies. Baptizate autem vestros pueros infantes, & educate eos in disciplina, & monitione Dei: Sinite enim ait Dominus, pueros venire ad me, & ne prohibete eos.

Περὶ τῶν ψευδοτετραγράφων βιβλίων.

De libris falso inscriptis.

Κ Ε Φ Α Λ. ις.

CAPUT XVI.

ΤΑῦτα πάντα ἐπεσέλαβη ὑμῶν, ἵνα εἰδῆσθε ἔχετε πλὴν ἡμετέραν γνώμην, οἷα τίς ἐστι καὶ τὰ ἐπ' ὀνόματι ἡμῶν παρά τῶν ἀσεβῶν κρατούσθαι βιβλία μὴ παραδέχεσθαι· ἢ γὰρ τοῖς ὀνόματι χρῆσθαι ἡμῶν προσέχων τῶν ἀσεβῶν, ἀλλὰ τῆ φύσει τῶν πραγμάτων, καὶ τῆ γνώμῃ τῆ ἀδελφῶν· οἰδαρῶν γὰρ ὅτι οἱ περὶ Σίμωνος (ὁ Κλεόβιον) ἰσθῆσι σιωπήσαντες βιβλία ἐπ' ὀνόματι Χεῖρ καὶ τῶν μαθητῶν αὐτῶν, περιφέρουσιν εἰς ἀπάτην ὑμῶν τῶν περὶ τῶν Χεῖρ καὶ ἡμῶν τὸς αὐτῶν δόλους· καὶ ἐν τοῖς παλαιοῖς δὲ τινεσὶ σιωπήσαντες βιβλία ἀποκριφὰ Μωσέως, καὶ Ἐνώχ, καὶ Ἀδάμ, Ἡσαΐα καὶ Δαβὶδ, καὶ Ἡλία, καὶ τῶν τετῶν πατριάρχων, φθοροποιῶν, καὶ τῆς ἀληθείας ἐχθρῶν. ταῦτα καὶ ἡμεῖς ἐποίησαν οἱ δυσάνουμοι διαβάλλοντες δημιουργίαν γάμον· ἀνόνοισαν τεχνολογίαν νόμου· ἀφορητῶν βαρβαράτινα ὀνόματι ἐγγράφοντες, καὶ ὡς αὐτοὶ φασι, ἀγγέλων· τὸ δ' ἀληθὲς ἡμεῖς δαιμονίων τῶν αὐτοῖς ὑπηχῶντων· ὡν ἀποφύγετε πλὴν διδασκαλίαν· ἵνα μὴ μετύχητε τῆς τιμωρίας τῶν αὐτῶν συγγραφευμένων ἐν ἀπάτῃ καὶ ἀπωλείᾳ τῶν πιστῶν καὶ ἀμειπτῶν τῶν κλειῶν Ἰησοῦ μαθητῶν.

HÆC omnia scripsimus vobis, ut scire possitis, qualis sit nostra scientia, & ne libros quos impij nostri inscriptione muniunt, approbetis, neque enim nomina apostolorum attendere debetis, sed naturam rerum, & sententiam nunquam a recto deflexam. Scimus enim Simonem, & Cleobium venenatos libros nomine Christi & discipulorum eius composuisse, quos ad decipiendum eos, qui Christum & nos terros eius dilexerunt, circumferunt. Atque etiam prius temporibus quidam libros apocryphos scripserunt Moysis, Enoch, Adam, Eliae, David, Elae, & trium patriarcharum, libros dico pestiferos, & veritatis inimicos: Tales nunc libros ediderunt infames hæretici, quibus calumniatur creationem mundi, nuptias, providentiam, procreationem liberorum, legem, prophetas: scribuntque in his ipsis nomina quaedam barbara, ut illi quidem ajunt angelorum, ut autem verum fateamur, demonum potius, quorum instinctu & afflatu ista scripserunt: fuge ergo horum doctrinam, ne supplicij eorum, qui ista ad fallendum fideles & probos Domini Jesu discipulos scripserunt, participes efficiamini.

Περὶ κληρικῶν γαμικῶν παραγγέλματι.

Conjugalia præcepta de clericis.

Κ Ε Φ Α Λ. ιζ.

CAPUT XVII.

Ἐπίσκοπον καὶ πρεσβύτερον καὶ διάκονον ἐπιμῶν μονογαμίας καθιστάσαι, καὶ ἕσθαι αὐτῶν αἱ γυναῖκες, καὶ τὸ τεθῆναι μὴ ἔχεται δὲ

Episcopum, & presbyterum, ac diaconum ordinari præcipimus, qui sint monogami, id est, unus uxoris viri, sive uxores eorum superflites sint, sive non: post ordinationem.

το Χείματος ὄργη κειν ἰσχυροῦ ἐπί σοι, εἰ μὴ ὅτι ἔ-
 ρεῖθι ἡ καρδιά σου τελεία πρὸς κείνον· ὅσα τῶτο ἐ-
 φείσασθαι πρὸς, πλὴν ὅτι δικαιοσύνη τῶ ἔργου σου καὶ
 συμπεριβεβῆσαι αἰ νῆς σου· φέγγετε δὲ τῆς κοινότητος
 αὐτοῦ καὶ τῆς ἀφ' αὐτοῦ εἰρήνης ἀλλοτρίοι τυγχάνει-
 τε· περὶ αὐτοῦ γὰρ ὁ ἀποστόλος ἀποφώνηται λέγων·
 ὅτι ἂν εἴη χαίρειν τοῖς ἀπίστοις, λῆγει κείνος· οὗτοι
 γὰρ εἰσιν οἱ κρύφιοι λίαν· οἱ ὄνομα κείνος· οἱ οὐ
 διωκόμενοι ὑλακτεῖν· οἱ νῦν μὲν εἰσιν ὀλίγοι, ἀπο-
 κούφοντες δὲ τῶ χρόνῳ, καὶ τῆς συμπελείας ἰσχυροῦ-
 σης, πλείονες καὶ χαλεπώτεροι ἔσονται· περὶ ὧν ὁ κεί-
 νος ἐλεγεῖν ὅτι ἀρα ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐλθὼν ἐ-
 ρῆσει τὴν πίσιν ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ διὰ τὸ πληθύνειν
 ναὶ τὴν ἀνομίαν ψυχροῦται ἡ ἀγάπη τοῦ πολλῶν·
 ἔλθουσι ψευδοχρῆστοι καὶ ψευδοπροφῆται· καὶ δό-
 σοσι σημεῖα καὶ ἔραυνά, ὥστε εἰ δισκάλῳ, καὶ τῶς ἐκ-
 λεκτῶς ἀπατήσαι· ὧν τῆς ἀπάτης ῥύεται ἡμᾶς ὁ
 Θεὸς διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆς ἐλπίδος ἡμῶν· καὶ γὰρ
 καὶ ἡμεῖς διηρχόμεθα τὰ ἔθνη καὶ ἐπιστηρίζοντες τοὺς ἐκ-
 κλησίας, τῶς μὲν ἐν πολλῇ ἰσχυροῦ καὶ λόγῳ ἐπι-
 κώ ἰσχυροῦ, ἐπαρηγόρησεν μὲλλοντας ὄσον αὐ-
 δίκῳ θῆσκον ἀπάτη· τῶς δὲ ἀνιάτους ἔχοντας ἰ-
 ξυβάλλομεν ἀπὸ τῆς ποιμνῆς, ἵνα μὴ ψωραλί-
 νόσου μεταδώσι καὶ τοῖς ἰσχυροῦσιν ἀρίστοις ἀλλὰ
 καθαρά καὶ ἀχραντι, ἰσχυροῦ καὶ ἀσπίδα διαμείνῃ
 κειν τῶ Θεῷ· καὶ τῶτο κατὰ πόλιν πανταχοῦ
 εἰς ὅλῳ τὴν οἰκουμένην τῶ κόσμῳ πεποιθημένῳ,
 κατελιπόντες ὑμῖν τοῖς ἐπισκόποις καὶ λοιποῖς ἱε-
 ρεῦσι τὴν δε τὴν καθολικὴν διδασκαλίαν ἀξίως καὶ
 δικαίως εἰς μνημόσυμον ἐπιστηροῦν τοῖς πεπισ-
 κότοι Θεῷ, διαπεμφόμενοι διὰ τῶ συλλειτουργοῦ
 ἡμῶν Κλήμεντος τῶ πρεσβυτέρῳ καὶ ὁμοψύχῳ τέκ-
 νῳ ἡμῶν ἐν κειν, ἄμα καὶ Βαρνάβη καὶ Τιμο-
 θεῷ τῶ ποθεινῶτο υἱῷ, καὶ Μάρκῳ τῶ γνησίῳ,
 σὺν οἷς καὶ Τίτῳ ὑμῖν γνωρίζομεν, καὶ Λυκάῳ,
 Γασσόνῳ, καὶ Λύκιῳ, καὶ Σωσίπατρον· δι' ὧν καὶ
 παρακαλοῦμεν ἡμᾶς ἐν κειν ἀπέχεσθαι παλαιῶς
 συνήθειας· δεσμῶν ματαίων· ἀφορισμῶν· παρα-
 τηρήσεων· βρωμάτων· διορισμῶν· βαπτισμάτων κα-
 θημεριῶν· τὶ ἀρχαῖα γὰρ παρῆλθεν· ἰδοὺ γί-
 γονε κατὰ τὶ πάντα.

concitata fuisset in te, nisi cor tuum inventum
 esset perfectum erga Dominum : idcirco reper-
 cit tibi Dominus, excepto, quod opera tua in-
 terrupta sunt, & confracta sunt tua. Fugite
 ergo communionem hæreticorum, & ne sit vo-
 bis cum eis : de ipsis enim pronuntiavit
 propheta, Non est salvere impiis, ait Domi-
 nus : Hi enim sunt lupi occulti, canes muti,
 non valentes latrare, qui nunc quidem pau-
 ci sunt, processu vero temporis, & cum
 prope erit extremum sæculi hujus plures dif-
 ficilioresque erunt. De quibus Dominus age-
 bat, Numquid cum venerit filius hominis, in-
 veniet fidem in terra? & quia multiplicabi-
 tur iniquitas, refrigescet caritas multorum :
 & venient pseudochristi, & pseudopropheta,
 & dabunt signa in celo, ut si fieri possit, etiam
 electi inducantur in errorem : a quorum
 fraude eripiet nos Dominus Deus per Je-
 sum Christum, qui est spes nostra. Ete-
 nim & nos cum pergeremus per gentes, &
 ecclesias confirmaremus; alios quidem multa
 admonitione, & sermonis medicina san-
 navimus, & jam prope fraude perituros,
 revocavimus; alios vero, quorum ægritu-
 do non poterat recipere curationem, ex-
 trusimus ex grege, ne eorum scabies cum
 teneris agnis sanis contagione communi-
 cetur, quin potius puri, mundi, sani, ac
 sine macula domino Deo servarentur. At-
 que hæc quidem ubique terrarum per civi-
 tates fecimus, vobisque episcopis, & reli-
 quis sacerdotibus hanc doctrinam catholicam
 merito & juste reliquimus, ut meminere-
 tis fulcire ac probare eos qui Deo credi-
 derunt. Quam quidem doctrinam nihilum
 vobis per commissarium nostrum Clemen-
 tem fidelissimum, ac carissimum filium no-
 strum una cum Barnaba, & Timotheo fi-
 lio optatissimo, & cum sincero Marco,
 cum quibus notos vobis esse volumus Lu-
 tum, Lucam, Jasonem, Lucium, Sosipa-
 trum: per quos hortamur vos, ut abstine-
 atis a veteri consuetudine, vanis vinculis, se-
 parationibus, observationibus, ciborum dif-
 ferentia, ac baptismatibus quotidianis : ve-
 tera enim transferunt, ecce facta sunt omnia.

Πρὸς φουλιζόντας τὸν νόμον.

Contra vituperantes legem.

Κ Ε Φ Α Λ Ι Σ.

CAPUT XIX.

ΓΝόντες γὰρ Θεὸν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν σύμ-
 पासαν αὐτῶ οικονομίαν ἀρχῆθεν γνωρίζομεν,
 ὅτι δέδωκεν ἡμῖν ἀπλῶν εἰς βοήθειαν τῶ φυσικῷ
 καθαρὸν σωτήριον· ἄγιον ἐν ᾧ καὶ τὸ ἴδιον ὄνομα
 ἐγκλιθεῖτο· τίλειον· ἀνεκλειπὸν· δεκάλογῶν πλη-
 ρῆ· ἁμωμον· ἐπιστρέφοντι ψυχᾶς· ὁσιν καὶ ἐπιλα-
 θομῶν Εβραίους ἐσπμμνήσκει διὰ Μαλαχίᾳ τοῦ
 ἀποστόλου λέγων· μνησθε νομῶ Μωσῆ ἀνθρώπου
 τοῦ Θεοῦ, ὅς ἐκεῖναιτο ὑμῖν σπασάγμα καὶ δι-
 κειώματι· ὅς ποσῶν ἐσιν ἀγιῶ καὶ δικαιοῶ, ὡς
 καὶ τὸν σωτήρα ποτὶ θρησκείαντα λιπορῶσα,
 καὶ πάλιν ἐνεία, εἰπὼν τῶ σπρωτῶ πορῶθε· δεῖ-
 ζον σταυτῶν τῶ ἀρχιερεῖ· καὶ ἀποσπῶν τὸ δῶρον
 ὁ σπρωτῶτε Μωσῆ εἰς μαρτυρεῖν αὐτοῖς· τοῖς
 θεῖ ἐνεία πάλιν· πορῶθεῖτε ἐπίδοξτε ἑαυτῶς
 τοῖς ἱερεῖσιν· ἡ γὰρ πε κατελύσε τὸν νόμον ὡς Σι-
 Concil. General. Tom. I.

Deum enim per Jesum Christum cogno-
 vimus, omnemque ejus dispensatio-
 nem a principio factam, quemadmodum le-
 gem dederit simplicem legis naturalis adju-
 tricem, puram, salutarem, sanctam, in
 qua proprium nomen ferebatur, perfectam,
 ex nulla parte deficientem, continentem de-
 calogum, plenam, omni macula caren-
 tem, animas convertentem. Cujus quidem
 oblitus Hebræos admonet Dominus per Ma-
 lachiam prophetam, cum ait: Memento te
 legis Moysi hominis Dei, qui præcepit vobis
 præcepta, & justificationes. Quæ utique adeo
 sancta & justa est, ut salvator nosset cum
 aliquando unum leprosum, & rursus no-
 vem curaret, primo dixerit, Abi, ostende
 summo sacerdoti, & offer munus, quod præ-
 cepit Moyses in testimonium illis: ac rursus
 illis

Gg

467

illis item novem, *Te*, inquit, *obstante vos* sacerdotibus. Non enim legem solvit, ut opinatur Simon, immo implevit, ait enim: *Jota unum, aut unus apex non prateribit a lege, donec omnia fiant: non enim, inquit, veni solvere legem, sed adimplere.* siquidem Moytes idem legislator simul, & princeps sacerdotum, & propheta, ac rex, item Elias ille prophetarum zelotees interfuerunt transfigurationi Domini in monte testes assumptæ humanitatis Christi & passionum ejus, tanquam amici Christi, & familiares, non autem inimici, & alieni. Quæ quidem satis demonstrant legem esse bonam & sanctam, & item prophetas.

Quæ sit lex naturalis, quæ inducta, & quare fuit inducta.

CAPUT XX.

LEX vero est decalogus, quemadmodum illis clara voce sanxit, antequam populus Apim illum Ægyptium facto vitulo coleret. Hæc autem lex justa est, unde nomos dicitur, quod natura fiant juste judicia, quam Simon vituperat, quod existimet, si ab ea non judicetur, ex poenis se evasurum. Hæc est lex bona & sancta, non coacta. *Si feceris*, inquit, *mibi aram*, ex terra facies: non dixit, *fac*, sed *si feceris*, non imposuit necessitatem, sed potestati utpote libertæ permittit: non enim eget Deus visitatis, qui natura nullius rei est indigens. Quin immo cum sciret jam antea Abelem illum Dei amantem, & studiosum, & Noe, atque Abraham, item alios deinceps non justos, sed lege naturæ excitatos ultro grato animo Deo sacrificasse, idem postea Hebrais quoque sacrificare permittit, non quidem sacrificare jubens, sed si liberet, concedens, sacrificia quoque approbans, si recto animo fierent. Idcirco ait, si sacrificare cupis, sacrificia mihi alioqui non indigent: *nulla enim re mihi opus est: meus est enim orbis terra, & plenitudo ejus.* Postquam vero obliquo horum populum cepit, & pro Deo vitulum appellavit Deum, eidemque causam egressionis ex Ægypto assignavit, *hi Dei tui Israel, qui te eunxerunt ex terra Ægypti*, & cultu Dei ad figuram vituli comidentis: *januum* impie tradudo Deum negavit, qui Hebræos ipsos, cum in Ægypto premerentur, per Moyssem visitaverat, qui signa in virga, & manu ediderat, qui Ægyptios plagis decem affecerat, qui mare rubrum in divisiones aquarum dividerat, qui in medio undæ eos, ut equum in campo trajecerat, qui inimicos, & insidiatores de merlerat, qui amarum fontem in Marra in dulcem verterat, qui ex duro saxo aquam usque ad satietatem elicerat, qui propter nimium ætatum columna ex nube facta umbram eis fecerat, eisdemque columna ignis illuminaverat, & nescientibus qua eundum esset, viam ostenderat, qui manna e cælo, & ex mari carnem dederat, qui ex monte legem eis tulerat, qui eos honore audiendi vocem suam dignatus fuerat, hunc negarunt, cum Aaroni dixerunt, *Fac nobis Deos qui præbunt nobis*: & fecerunt vitulum

μὴν δεξάζει, ἀλλ' ἐπλήρωσι· λέγει γὰρ, ἰστέτα ἐσθ, ἡ μία κεραία, ἢ μὴ περιέσθαι ἀπὸ τοῦ νόμου ἕως ἐν πάντα ἡγήται· ἢ γὰρ ἴδωθ, φησι, καταλύσαι τὸν νόμον, ἀλλὰ πληρῶσαι· καὶ γὰρ καὶ Μωσῆς νομοθέτης ἐμοῦ καὶ ἀρχιερέως καὶ ἀποστόλου, καὶ βασιλέως, καὶ Ἡλίας ὁ ζῆλωτής τῆς ἀποφῆς ἐν τῇ μεταμορφώσει τοῦ κυρίου ἐν τῷ ὄρει μαρτυρεῖ αὐτοῦ τῆς ἐνανθρωπήσεως, καὶ τῆς παθημάτων, ὡς φίλου Χριστοῦ καὶ οἰκτιροῦ· ἀλλ' ἔχ' ὡς ἐχθροὶ ἢ ἀλλότριοι· ἔξ ὧν δέσσονται ὅτι καὶ ὁ νόμος καλὸς καὶ ἅγιος, καὶ οἱ ἀποφῆται.

Τίς ὁ φυσικὸς νόμος καὶ τίς ὁ ἐπισημασμένος, καὶ δι' ἣν αἰτίαν ἐπισημασθή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ΄.

ΝΟμος δὲ ἐστὶν ἡ δεκάλογος, ἡ ἀπὸ τοῦ τῶν λαῶν μοχλοποιῆσαι τὸν παρ' Αἰγυπτίους Ἀπιν, Θεὸς αὐτοῖς ἐνομοθέτησεν ἀκαθῆ φωνῆ· ὅπως δὲ δίκαιος ἐστὶ, διὸ καὶ νόμος λέγεται, ὅσα τὸ φύσει δίκαιος τὰς κείμεναι παρῆσαι· ὅν οἱ περὶ Σίμωνα φαυλιζοσιν, οἰόμενοι μὴ κεισθεσται ὑπ' αὐτῷ, τῷ κολασθῆναι ἐκφάλασεν· αὐτὸς ὁ νόμος ἀγαθὸς, ὅστις· ἀκατανόητος· φησὶ γὰρ, ἰάν δὲ ποιήσης μοι θυσιαστήριον, ἐκ γῆς ποιήσεις μοι αὐτῷ· ἢ εἴπει, ποιήσον, ἀλλ' ἰάν ποιήσης· ἢ ἀναγλυμνὸν ποιήσῃ, ἀλλὰ τῇ ἔξοσῃ ἐπέθεστος ἀπὲ ἑλθῆρα· ἢ γὰρ θυσιῶν δέεται Θεὸς, ἀνεσθῆς ὑπάρχων τῇ φύσει· ἀλλὰ γινώσκων, καθάπερ καὶ ἦδη ἀπὸτερον τὸν φιλόθεον Ἀβελ καὶ Νῶε καὶ Ἀβραάμ καὶ τὸς καθεξῆς ἐκ αἰτησθῆται, φυσικῶ δὲ νόμῳ κινήσθῆται ἀφ' αὐτῆς, ἀποσσεύχεται θυσιῶν Θεῷ ἀπὸ γνώμης ἀγαθῆς, ἐπιθέπει καὶ κῶ Ἑβραίοις, ὡ ἀποσάσων, ἀλλ' εἰ βελθῶσι, συγχωρῶν, καὶ εἰ ἀπὸ ὀφθῆς ἀποσσεύσῃσι γνώμης, ἀδοκῶν ἐπὶ ταῖς θυσίαις αὐτῆς· ὅσα τῶτο, φησὶν, εἰ θέσῃ ἐπιθυμῆς, ἢ διομῶμοι θέε, ἰδῶσος γὰρ ἐν χρεῖα καθεσθῆκα· ἐμὴ γὰρ ἐστὶν ἡ οἰκωμῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς· ὅποτε δὲ οἱ τῷ λαῷ τῆτι ἀμνήμονες ὑπῆρξαν, καὶ μόχον ἀντὶ Θεῷ Θεὸν ἐπικαλέσῃσι, καὶ τῶτο τῶ αἰτίαν τῆς ἐξ Αἰγυπτῆ πορείας ἐπέγραψαν λέγοντες· ἔτοι οἱ Θεοὶ σῆ Ἰσραὴλ οἱ ἐξαγαγόντες ἐκ γῆς Αἰγυπτῆ· καὶ διασβῆσαντες εἰς ὁμοίωμα μόχου ἰδίουτος χόρτον, ἐσπρήσαντο Θεὸν τὸν ὅσα Μωσῆς ἐπισκεψάμενον αὐτὸς ἐν τῇ θλίψει αὐτῆς, τὸν τὰ σῆμα ἐπὶ χεῖρὸς καὶ ράβδῳ ποιησάμενον· καὶ τοῖς Αἰγυπτίους δεκαπλήγῳ πατίσαντι· τὸν τῶ ἐρωθρῶν διελόντα θάλασσαν εἰς διαίσεις ἰδάτων· τὸν διασχόντα αὐτὸς ἐν μέσῳ ὕδατος ὡς ἔπον ἐν πιδίῳ· τὸν τὸς ἐχθρὸς αὐτῆς καὶ ἐπιβόλους βυθίσαντα· τὸν εἰς Μερρῶν τῶ πικρῶν πηλῶ γλυκάναντα· τὸν ἐκ πέρας ἀκροτύμης καταγαγόντα ὕδωρ εἰς πλῆσμονλί· τὸν σὺλῳ νεφέλης καὶ σὺλῳ πῆρος σκιαζόντα αὐτοῖς διὰ θάλαπος ἀμῆσον, καὶ φωτίζόντα, καὶ ὀδηγόντα τὸς ἢ ἐδῶτος ὅπε πορῶσῃσι· τὸν ἐξ ἑρακῆς μακροδοτήσαντα αὐτοῖς καὶ ἐκ θαλάσσης κρεωδοτήσαντα ὀρτυγομήσαν·

ἦσαν τὸ ἐν τῷ ὄρει νομοθετησάτω αὐτοῖς· ἢ τῆς
 φωνῆς κηρύσσων, τῶν ἀποφασισάτω εἰπόντες τῷ
 Ἀφρὼν, τῶν ἡμῶν Θεὸς, εἰ ἀποφασισάτω ἡ-
 μῶν, καὶ ἰμοχλοτήσων χαλκῶν, καὶ ἰδύων τῷ εἰ-
 δώλῳ· τῶν ὀργισθεῖς ὁ Θεὸς ἐπὶ ἀχαριστηθεῖς ὑπὸ
 αὐτῶν, ἔδωκε αὐτοῖς δεσμῶν ἀλύτους, ἐβάσι φορ-
 τισμῶν· καὶ σκληροτάτη κλοιῶ· καὶ αὐτί, ἐὰν δὲ καὶ
 ἀλλὰ τῶν ὄντων θυσιάζοντες καὶ θία δέλωκος, ἰσι-
 λῶσιν γὰρ τυγχάνει καὶ ἀχαριστοῖ· οὐλακται ἂν
 σιωπῶν, ἢ ὑπεμνήσκει μὲν· ἐπειδὴ γὰρ τῷ ἔξυ-
 σιῶ κακῶς ἀπεχρήσω, ἀνάγκην ἐπιτίθει σοι λοι-
 πόν, καὶ βρομάτων ἀφισθ τῶνδε· καὶ ζῶν σοι ἁφ-
 φος καθαρόν καὶ ἀκαθάρτων ἁφισθ ἔλλομαι· καὶ τῶ
 πᾶντων ζῶν καλῶ τυγχάνουσι, ἀπὸ ὑπὸ ἐμῶ ἡμ-
 ῶν· καὶ ἀφορισμῶν τῶνδε σοι ἀποφασισάτω, καθα-
 ρισμῶν, σιωπῆ βαπτισμάτων· ῥαντισμῶν· ἀγνείας
 τῶνδε ἀργίας ἁφισθ· καὶ τῶν ἐφ' ἑκάστῳ
 ἐὰν παρακῆσθ, τιμωρεῖν ὀφείλω, ὡς εἶπε, τῷ
 ἀπειθεῖ· ὅπως πιζόμενος καὶ ὑπὸ τῷ κλοιῷ ἀγ-
 χόμενος, τῆς πελυθῆν πλανῆς ἐκείνῳ· καὶ παρῆς
 τῷ, ὅτι οἱ θεοὶ ἐν Ἰσραὴλ, ὑπεμνήσκει, τῷ, ἄ-
 καὶ Ἰσραὴλ κίερος ὁ Θεὸς σου, κίερος εἰς ἐστὶ· καὶ
 ἀκαθάρτων ἐπ' ἐκείνῳ τὸν νόμον τῶν ὑπὸ ἐμῶ τῷ φῶ-
 σι κατὰβληθεῖσα τῶν πᾶσιν ἀνθρώποις· ὅσα μόν-
 ον ὑπάρχειν Θεὸν ἐν ἡραν καὶ ἐπὶ γῆς· καὶ τῶν
 ἀγαθῶν ἔξ ὅλης τῆς καρδίας, καὶ ἔξ ὅλης τῆς
 ἰχίως, καὶ ἔξ ὅλης τῆς δυνάμεως· καὶ πλῆν αὐτοῦ
 μὴ φοβείσθαι ἄλλον· μήτε ὄνομα Θεῶν ἑτέρων ἐ-
 πι διανοίας λαμβάνειν, μήτε ἀποφῆσαι γλώσση δια
 σώματος· ἁφισθ πλῆν σκληροκαρδίαν αὐτῶν ἐπέδωκεν
 αὐτοῖς, ἵνα ἁφισθ τῷ θίω, ἁφισθ ἀργείν, καὶ ἀγνί-
 ζῆσαι, καὶ τὰ τῶνδε παρατηρεῖσθαι, εἰς ἐνοίαν
 ἔλθωσι τῷ Θεῷ τῷ πᾶντα ἁφισθ αὐτοῖς.

Ὅτι ὑπὸ χάριτος ἐσμῶν, ἀλλ' ἐχ' ὑπὸ δουλείου
 τῷ ἐπιστάτῳ νόμου οἱ εἰς Χριστὸν
 πισθῶντες.

Κ Ε Φ Α Α. κα.

ΥΜῶν δὲ τῶν πειρασάτων εἰς τὸν Θεὸν
 ἐκ ἀπὸ ἀνάγκης, ἀλλὰ ἀπὸ γνώμης ὑγιῶς
 ὑπακούσαντων τῷ καλῶσθαι, μακαριοὶ οἱ ὀφθαλ-
 μοὶ ὅτι βλέπουσι· καὶ τὰ ὅσα ὑμῶν ὅτι ἀκού-
 σθι· ἀνέστητε γὰρ τῶν δεσμῶν, καὶ ἠλευθέρω-
 σθι δουλείας· αὐτί γὰρ φησιν, λέγω ὑμῶν δού-
 λος, ἀλλὰ φίλος, ὅτι πάντα ἀήκουσα παρὰ τῷ
 πατρὶ μου, ἠγνώεσα ὑμῶν· ἐπεισὶ γὰρ μὴ θε-
 λήσασιν ἰδεῖν, μήτε ἀκούσαι, ἢ εἰρήσει μοῦνον,
 ἀλλὰ κακίας ὑπερβολῆς, ἰδῶκα ἀποφασισάτω οὐ
 καλὰ καὶ δικαιοσύματι, ἐν οἷς οὐ ζήσονται ἐν αὐ-
 τοῖς· οὐ καλὰ δὲ τῷ σκοπῷ αὐτῶν· ἐπειδὴ καὶ
 οἱ κλητῆρες καὶ τὸ ξίφος καὶ τὰ φάρμακα ἐχθρὰ
 τοῖς ἐχ' ὑγαινῶσθαι, ἀφύλακτα δὲ δια πλῆν αὐτῶν
 παρακῆσω· ὅθεν καὶ θῶαται αὐτοῖς ἐπάγει μὴ
 φιλασόμενα.

constabilem, & sacrificaverunt idolo. Tunc
 Deus iratus, quod ingrati, & immemores
 beneficiorum essent, constrinxit eos vincu-
 lis, quæ dissolvi non possent, & compres-
 sione oneris, & asperitate jugi constrinxit,
 neque amplius dixit, si feceris, sed fac a-
 ram, & sacrificia assidue, oblitivus enim es
 & ingratus. Fac igitur continenter sacrifi-
 cium holocausti, ut sis memor mei. Quia en-
 im libera potestate male abusus es, im-
 pono tibi deinceps necessitatem, interdico
 tibi hujusmodi qualitates, & genera cibo-
 rum, propono distinctiones animalium, quæ
 munda, quæ immunda, cum alioqui om-
 ne animal bonum sit, utpote a me effe-
 ctum. Item jubeo tibi tales quasdam sepa-
 rationes, purgationes, crebras lavationes,
 asperisiones, purificationes, vacationes va-
 rias: & in singulis horum, nisi parueris,
 supplicium tibi ut servo non obedienti de-
 cerno, ut pressus, & collo obtorto, a fal-
 sa religione deorum multorum recedas, &
 illud jam prætermittens, *Hi sunt Dii tui*
Israel, illud potius memineris, Audi I-
sræel, Dominus Deus tuus Dominus unus est,
 ad illamque legem recurras, quæ est a me
 cunctis hominibus natura infusa, scilicet de
 uno tantum Deo in cælo & in terra, de-
 que eo amando toto corde, totis viribus,
 cuncta mente, neque alio præter eum me-
 tuendo, de non cogitandis aliorum Deo-
 rum nominibus, neque ore & linguis pro-
 ferendis. Propter duritiam enim cordis al-
 ligavit eos Dominus, ut illi sacrificando,
 feriendo, purificando, & talia quædam
 observando, Dei veniret in mentem, a
 quo hæc ipsis descripta ac constituta es-
 sent.

Quod sumus sub gratia, & non sub servitute
 legis inducitur, qui in Chri-
 stum credimus.

CAPUT XXI.

VEstri vero, qui in unum Deum non
 necessitate credidistis, sed arbitrio sano
 vocanti parvultis, *beati oculi, quia vident,* & *Lu. 10*
beata aures, quia audiunt, soluti enim estis
 a vinculis, & liberati a servitute. *Nam jam*
dico vos servos, sed amicos, quoniam cuncta,
qua audisti ex patre meo, nota feci vobis: illis
 vero, qui noluerunt videre, neque audire,
 non quia privati essent facultate partium ani-
 mi, sed quia nimia erat eorum perversitas ac
 malitia, *illis, inquam, dedi præcepta non bo-*
na, & justificationes, in quibus non vivunt in
iphs, non bona dico, illorum scilicet propo-
 sitio (ferum enim ad urendum, & scalpel-
 lum, ac medicamenta inimica sunt non va-
 lentibus) non sunt autem servata propter eo-
 rum contemptum obediendi, ex quo fit, ut
 non servata mortem eis afferant.

Quod lex de sacrificiis erat lex iudicialis, quam Christus sustulit.

Ἄ Ὅτι ἐπιτάκτως ὁ ἐπὶ θυσιῶν νόμος, ἐν περὶ-
λε Χριστὸς παραβλήθη.

CAPUT XXII.

Κ Ε Φ Α Λ. κ β.

VOS igitur beati, qui maledicto soluti estis: Christus enim Dei filius cum venit, legem habuit ratam, & implevit, a-scita vero abrogavit, tamen non omnia, sed graviora, qui illam quidem confirmavit, hæc vero silere fecit rursusque arbitrii potestatem a necessitate liberam hominibus dimisit, non brevi morte multans, sed in altero sæculo rationem reposcens. Unde ait, si quis vult venire post me, veniat: & rursus, numquid & vos vultis abire? jam vero etiam ante adventum suum sacrificia ipsa populi læpe respuebat, quod in Deum peccare pergeret, eumque sacrificando, ac non potius poenitendo propitium fieri existimaret. Sic enim ait: Quid mihi tibi ex Saba fers, & cinnamonomum ex terra longinqua? Holocausta vestra non sunt accepta, & sacrificia vestra non fuerunt mihi jucunda: & deinceps, Holocausta vestra congregati cum sacrificiis vestris, & comedite carnes, quoniam non præcepi vobis de holocaustis, & sacrificiis, quando eduxi vos ex terra Egypti: & per Etiam ait: Quid mihi multitudine sacrificiorum vestrorum? ait Dominus, plenus sum, holocaustata arietum, & adipem arietum sanguinemque taurorum, atque bicornum nolo: neque si veniat, ut appareatis coram me, quis enim requirit bac de manibus vestris? Asrium meum terer: non addetis amplius. Si obtuleritis filiginem, vanum est, thymiana abominatio est mihi. Neomenias vestras, & sabbata, & diem magnum non feram: jejunium, & vacationem & festos dies odit anima mea. Facti estis mihi satiæ. Et per alium prophetam ait, Recede a me: sonitum canticorum tuorum, & psalmum organorum tuorum non audiam; & Samuel Sauli, qui se sacrificasse putabat, Bona, inquit, obedientia supra sacrificium, & auditio supra adipem arietum. Ecce enim non vult Dominus sacrificium, sicut vult, ut eum audiamus. Et per David ait, Non accipiam de domo tua vitulos, neque de gregibus tuis hircos. Si furiero non dicam tibi, meus est enim orbis terra, & plenitudo ejus. Numquid manducabo carnem taurorum, aut sanguinem bicornum potabo? Immola Deo sacrificium laudis, & redde altissimo vota tua. Ad hunc modum in omnibus scripturis sacrificia illorum renuit ac repudiat, quod in peccatis adversus eum perseverarent. Sacrificia enim impiorum execratio apud Dominum; etenim præter legem illa faciunt: & rursus, sacrificium eorum, ut panis luctus ipsis, omnes enim eis vescentes contaminabuntur. Si igitur & ante adventum suum cor mundum, & spiritum contritum magis quam sacrificia requirebat Deus, multo magis post adventum cessare ea fecit, sacrificia, inquam, cruenta: finem vero illis imposuit implendo illa prius. Nam & circumcitus est, & asperius, fecitque sacrificia & holocaustata, aliisque consuetudinibus legis usus est, ac factus ipse legislator plenitudo legis, non quidem lege naturali sublata, sed illis abrogatis, quæ per deute-

Matth. 16.
Joann. 6.

Hier. 6.

Isaia 6.

Amos 5.

1. Reg. 15.

1. Sam. 15.

1. Cor. 13.

1. Cor. 13.

1. Cor. 13.

ΥΜΕΙΣ οὐ μακάριοι οἱ λυθῆσθε τῆς κατὰ-
ρας· Χριστὸς γὰρ παραβλήθη ὁ τῷ Θεῷ
υἱὸς, τὸν νόμον κυρώσας ἐπλήρωσε· τὰ ἐπι-
τάκτα περὶ τῶν, εἰ καὶ μὴ πάντα, ἀλλὰ γὰρ τὰ
βαρύτερα, τὸν μὲν βεβαίωσε, τὰ δὲ κούσας· Ἐ-
τὸ αὐτεξέστην τῶν ἀνθρώπων κἀλὸν ἀπέκρινεν ἐλθ-
όντων, ἢ προσκαίρων θανάτῳ δικαίων, ἀλλ' ἐν
ἐπιπέδῳ κατατάσσει λογοθετῶν αὐτῷ· διὸ λέγει ἐ-
πί τῃς θείῃς ἐπιτάξεσιν ἐλθόντων, ἐρχόμενος· καὶ πα-
λιν· μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε ὑπάγειν; ἦδη δὲ καὶ
ἀπὸ τῆς παρουσίας αὐτοῦ παρητήθη τὰς τοῦ λαοῦ
θυσίας, πολλὰς εἰς αὐτὸν ἐξ ἀμαρτηρίας καὶ
οἰσμηθῆναι· θυσιῶν ἀλλ' οὐ διὰ μετανοίας αὐτῶν
ἐξελθούσας· λέγει γὰρ ἕως· ἵνα τί μοι λί-
βανον ἐκ Σαβᾶ φέρεις· καὶ κιννάμωμον ἐκ γῆς
μακρόθεν; τὰ ὀλοκαυτώματα ὑμῶν ἐκ ἐστὶ δικαίων,
καὶ αἱ θυσίαι ὑμῶν οὐκ ἠδυνάμην· καὶ ἐξῆς, τὰ
ὀλοκαυτώματα ὑμῶν σωματίζετε μὲν τῶν θυσιῶν
ὑμῶν, καὶ φάγετε κρέα· ὅτι ἐκ ἐκτετακτοῦ ὑ-
μῶν, λῦκα ἐξήγαγον ὑμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου,
καὶ ὀλοκαυτωμάτων καὶ θυσιῶν· καὶ διὰ Ησαΐαν
λέγει· τί μοι πλῆθος τῶν θυσιῶν ὑμῶν; λέγει κί-
ριλος· πλήρης εἰμι ὀλοκαυτωμάτων χειρῶν, καὶ εἶαρ
χειρῶν, καὶ αἷμα ταύρων, καὶ ἔσθλων ἢ βόλων, ἢ
ἀν' ἐρχομένῳ ἐφθῆναι μοι· τίς γὰρ ἐξέζησεν ταῦ-
τα ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν· πατέρι τῶν αὐτῶν οὐ
προσδοκῶν ἐπὶ ἐάν φέρηται μοι σιμιθάλων, μα-
ταίων θυμιάμα βδέλυγμα μοι ἐστὶ· τὸς νεομηνίας
ὑμῶν καὶ τὰ σαββάτα ὑμῶν καὶ ἡμέραν μεγάλῳ οὐκ
ἀνέχομαι· νηστειῶν ἔργων ἔτις ἑορτῆς ὑμῶν
μισοῖ ἢ ψυχῆς· ἐξηγήθη μοι εἰς πλημμυρίαν·
καὶ δι' ἐπιπέδου λέγει· ἀποστήσον ἀπ' ἐμοῦ ἤχον
ὀδῶν σου, καὶ ψαλμὸν ὀργάνων σου ἐκ ἀκούσασαι·
καὶ τῷ Σαῦλ ὁ Σαμουὴλ λέγει θυσιῶν ἰσομικῶ-
τε, ἀγαθὴ ἀκοή ὑπὲρ θυσιῶν· καὶ ἀροσάμα, ὑπὲρ
εἶαρ χειρῶν· ἰδοὺ γὰρ ὁ θεὸς θέλει κλέος θυσιῶν ὡς
τὸ εἰσακτεῖν αὐτῶν· καὶ διὰ τῷ Δαβὶδ λέγει· ἢ
δέξομαι ἐκ τῶ οἴκου σου μέγας· ἢ ἐκ τῶν ποι-
μνίων σου χιμᾶρας· ἐάν πενήσω, ἢ μή σοι εἶπω,
ἐμὴ γὰρ ἐστὶν ἡ οἰκὸς μου καὶ τὸ πλῆρωμα αὐτῆς·
μὴ φάγομαι κρέα ταύρων ἢ αἷμα ἔσθλων πίνομαι·
θυσιῶν τῷ Θεῷ θυσιῶν αἰνέσεως, καὶ ἀπόδος τῶν
ὑψίστων τῶν δόξων σου· καὶ ἐν πάσαις δὲ τῶν γρα-
φαῖς ὁμοίως αὐτῶν τῶν θυσιῶν ἀπαρνεῖται διὰ τὸ
ἐξαμαρτεῖν αὐτὸς εἰς αὐτὸν· θυσιῶν γὰρ ἀσβεβῶν
βδέλυγμα παρὰ κυρίου· καὶ γὰρ παρανομῶς προσ-
φέρουσιν αὐτῶν· καὶ κἀλὸν, αἱ θυσιῶν αὐτῶν ὡς ἄρ-
τος κούσας αὐτῶν, πάντες οἱ ἐδιδόντες αὐτῶν μο-
λυθῆσονται· εἰ ἢ καὶ ἀπὸ τῆς παρουσίας αὐτῶ ὑ-
πὲρ θυσιῶν καρδίας καθαράν ἐπιζητεῖ, καὶ πνεῦμα
σωπετεμμεθίων, πολλὰ μᾶλλον ἐλθῶν ἐπαυσε ταύ-
τους· φαμὸν τὸς δὲ αἱμάτων· ἐπαυσε δὲ αὐτῶν διὰ
τὸ ἀπὸ τῶν πληρῶσαι· καὶ γὰρ περὶ μετρηθῆ· καὶ
ἐρρατῆθη· θυσιῶν τε ἀποστύχθη καὶ ὀλοκαυτω-
σεῖς· καὶ τῶν ἄλλοις ἐθισμοῖς ἐχρησάτο· καὶ ἐγί-
νετο ὁ νομοθέτης αὐτῶν πλῆρωμα τῶ νόμου, οὐκ
ἀνε-

αἰσίων τῶ φυσικῶν νόμων. ἀλλὰ πάντες τὸ δὲ Ἀρσίν ἀσπίτα fuerant, tametsi non omnibus.

Quomodo implevit legem Christus, & qua ex lege abrogavit, aut mutavit, vel transulit in alia

Πῶς πληρωτὴ τῶ νόμου γίνωσκω ὁ Χριστὸς, καὶ τίνα τούτου ἴπαιωσεν ἢ ἐπιβάλλωσεν ἢ μετέθηκεν.

Quomodo implevit legem Christus, & qua ex lege abrogavit, aut mutavit, vel transulit in alia

Κ Ε Φ Α Λ. κγ.

C A P U T XXIII.

Τὸν γὰρ φυσικὸν νόμον ἐκείλων, ἀλλ' ἰσβαίωσεν ὁ γὰρ εἰρηκὸς ἐν τῷ νόμῳ, κῆρος ὁ Θεὸς σου, κῆρῳ ἐκείτω, ὁ αὐτὸς ἐν τῷ εὐαγγελίῳ λέγει· ἵνα γνωσθῶσιν σε τῶ μόνον ἀληθινῶν Θεῶν καὶ ὁ εἰρηκὸς, ἀγαπήσας τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτῶν, ἐν τῷ εὐαγγελίῳ λέγει ἀναβνείμῳ, ἐπὶ πολλῶν κερῶν δίδωμι ἑμῖν. ἵνα ἀγαπήτε ἀλλήλους· ὁ φωνὴ τότε ἀπαγορεύσας, κῆρῳ εἰκαίαν ὄργῳ· ὁ μορχειαν, κῆρῳ καὶ ἐπιθυμίῳ ἔκνοιον· ὁ λησείαν, κῆρῳ ἑμακάριτε μάλλον τῶν ἑξ οἰκείων πόνων ἐπιχορηγῶνται τίς διομβῶν· ὁ μῖσος, κῆρῳ καὶ ἀπὸς ἐχθρῶν ἀγάπῳ· ὁ ἀμῶσιον, κῆρῳ ἀνεξικαίαν. ἐκ ἀδικίῃ τῆς δικαίας ἀμῶσιον αἴσης, ἀλλὰ κρείττον· τῆς ἀνεξικαίας· ὅτε δὲ τὰ φυσικὰ πᾶσι ἐκχόπτεται ἐνομοθέτησεν, ἀλλὰ τῶν τῶν ἀμῶσιον· ὁ γονεῖς ἀποστάσας τιμῶν, αὐτὸς τῶν τῶν ὑπετίθη· ὁ σαββατίζειν δὲ ἀργίας νομοθέτησας διὰ τῶν ἱερῶν νόμων μελέτην, κῆρῳ καθήμερα ἐκέλευσεν ἡμᾶς ἀναλογίζομενους δημιουργίας, καὶ ἀπονοίας νόμον, Ἐχρηστέον Θεῶν· τῶν περὶ τῶν ἴπαιωσεν εἰς ἑαυτὸν πληρώσας· αὐτὸς γὰρ κῆρῳ ἀπέκειτο ἡ ἀποδοκίμα ἱερῶν ἔθῳ· ὁ Δορκεῖν νομοθέτησας καὶ τὸ ἐπιτορεῖν ἀπαγορεύσας, τὸ μὴ δ' ὀμνῶσαι παρηγγεῖλε· τὸ βαπτισμα· τῶν θυσίαν· τῶν ἱεροσωμῶν· τῶν τοπικῶν λαθείαν, ἐπὶ τῶν μετεποίησεν. ἀντὶ μὲν καθήμερῶν ἐπὶ μόνον δὲς βαπτισμα. τὸ εἰς τὸν αὐτῶ θάνατον· ἀντὶ δὲ μίας φυλῆς, ἀπ' ἐκάστῳ ἔθῳ ἀποστάσας τῶ ἀέκῳ εἰς ἱεροσωμῶν ἀποχρηστέον· καὶ ὁ τὰ σώματα μομοσκοπέον, ἀλλὰ θρησκείαν καὶ βίον· ἀντὶ θυσίας τῆς διαίματων, λογικῶν καὶ ἀναίμακτων καὶ τῶν μουσικῶν· ἥτις εἰς τὸν θάνατον τῶ κῆρῳ συμβόλων χάριν ἐπιπέονται, τῶ σώματος αὐτῶ καὶ τῶ αἵματος· ἀντὶ δὲ τοπικῶν λαθείαν, ἀπὸ ἀνατολῶν ἢ λῆν καὶ μέχρῳ δυσμῶν ἐν παντὶ τόπῳ τῆς δεσποτείας αὐτῶ ἀποστάσας δοξάζονται αὐτῶ· καὶ ἔδικαιωσεν ὁ νόμον ἔν περὶ τῶν ἀπ' ἡμῶν, ἀλλὰ δεσμά· περὶ γὰρ τῶ νόμου Μωσῆς λέγει· μελετήσας τὸ ρῆμα ὁ ἐγὼ σοὶ ἐπιτόλλομαι καθήμερος ἐν οἴκῳ καὶ ἀνιστάμενος καὶ περὶ τῶν ἐν ὁδῶ· καὶ ὁ Δαβὶδ λέγει, ἐν τῷ νόμῳ κῆρῳ τὸ θέλημα αὐτῶ· καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶ μελετήσας ἡμέρας καὶ νυκτῶ· πανταχῶ γὰρ ἐνομῶς ἡμᾶς εἶναι βόλεται, ἀλλ' ὄχι παρανόμῳ· μακάριοι γὰρ φησὶν, οἱ ἀμῶμοι ἐν ὁδῶ, οἱ πορφόμοιοι ἐν νόμῳ κῆρῳ· μακάριοι οἱ Ἐρεβλῶντες τῶ μαρτίεια αὐτῶ ἐν ὁ ἀληκάρδια, ἐκλήθησιν αὐτῶν καὶ πάλιν· μακάριοι ἐσμεν Ἰσραὴλ· οἱ τῶ ἀρετῶ τῶ Θεῶ ἡμῶν γνωσάσας· καὶ ὁ κῆρῳ φησὶν· εἰ ταῦτα οἴδατε· μακάριοι εἶτε, εἰάν ποιῆτε αὐτῶ.

Legem enim naturalem non sustulit, sed confirmavit: siquidem qui in lege dixerat, Dominus Deus tuus, Dominus unus est, idem in evangelio ait, ut cognoscant te solum verum Deum: & qui dixit, diliges proximum, idem in evangelio ait, renovandi gratia, Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem: & qui tunc iram interdixit, nunc etiam iram temere concitavit: Qui tunc adulterium, nunc pravam quoque cupiditatem: Qui tunc furtum, nunc potius beatum predicat eum, qui ex suis laboribus suppedit egentibus: Qui tunc odium vetuit, nunc etiam inimicos amare iussit: Qui tunc ultionem prohibuit, nunc tolerantiam sanxit, non quod injusta ultio, sed quod prestantior sit tolerantia. Neque vero legem sanxit de extirpandis perturbationibus naturalibus, sed de earum immoderatione. Item qui iussit honorare parentes, idem ipsis subiectus fuit: qui tunc iussit lege, ut quiete & vacatione sabbatum celebrarent ad meditando legem, nunc iussit ut quotidie legem creationis & providentiae considerando gratias Deo ageremus: circumcisionem sustulit, quam in se implevit, ipse enim erat, cui reservata erat expectatio gentium. Item qui tunc legem tulerat de sancte & religiose jurando, & peiorare veterat, idem praecepit nunc non jurare prorsus. Jam baptismum, sacrificium, sacerdotium, cultum loco circumscriptum aliter mutavit, pro baptismis enim quotidianis unum tantum dedit, qui fit in mortem ejus. Pro una tribu sacerdotali iussit ex unaquaque gente optimos quoque ad sacerdotium eligere, neque corporum vitia contemplari, sed religionem & vitam. Pro sacrificio cruento rationale & incruentum, ac illud mysticum sacrificium corporis & sanguinis Domini, quod in symbolum mortis ejus celebratur. Pro cultu circumcriptione loci definito, ab oriente usque ad occidentem, in omni loco dominationis ejus eundem laudibus celebrare praecepit, & justum esse statuit. Non igitur sustulit nobis legem, sed vincula. De lege vero Moyses quoque ait, Meditaberis verbum, quod ego praecipio tibi sedens domi, & surgens, & deambulans in via: & David, in lege Domini voluntas est ejus, & in lege ejus meditabitur die, ac nocte, in omnibus enim psalmis vult, ut simus servatores legis, & non violatores: Beati, inquit, immaculati in via, qui ambulabunt in lege Domini. Beati qui scrutantur testimonia ejus, in toto corde exquiscent eum: & rursus: Beati sumus Israel, quoniam placita sunt Deo, nota sunt nobis: & Dominus ait, si hac scitis, beati estis, si fecerit.

Quod

Quod voluit Dominus, ut per Romanos quoque lex iustitia declaratur, & quod Deus propter impietatem in Christum Judæos fecit captivos esse, & tributum pendere.

CAPUT XXIV.

o antequam ista scriberet hic auctor & consularis viri & plurimi ex nobilibus, adeoque & ipsi Imp. Philipp. Christi- nam fidem susceperant, etiam non omnes noc passim. Joan. 19. Joan. 11.

b Anno Christi 70. sub Tito tribus elapsis a nece Petri ac Pauli annis.

Deut. 27.

Deut. 10.

Neque vero vult, ut per nos tantum lex iustitia eniteat, sed voluit, ut per Romanos quoque luceret ac splenderet: nam & ipsi postquam in Dominum Jesum credere, a deorum multitudine, atque iniustitia desciverunt, bonosque probant, & praveos puniunt, Judæos vero cogunt conferre tributum, & eos legibus suis uti non sinunt, quippe qui servitute ultro sibi tunc attraxerunt, cum dixerunt, non habemus regem, nisi Casarem, & nisi interfecerimus, inquit, Christum, omnes in eum credent, & venient Romani, & tollent nostrum locum & gentem. Atque ita factum est, ut nolentes prophetaverint: Siquidem & gentes in eum crediderunt, & eos ipsos Romani, b potestate, & cultura legis Mosæ privaverunt, qui neque occidere possunt quos ipsi vellent, neque sacrificare quando vellet, ex quo fit, ut sint maledicti, ut qui ea, quæ descripta ac constituta sunt, facere non possint: Maledictus enim, inquit, omnis, qui non permanet in omnibus, quæ scripta sunt in libro legis, ut faciat ea. Nullo enim modo possunt, qui inter gentes dispersi sunt, omnia perficere, quæ lex jubet: Siquidem vetat eos Moyses aram extra Hierusalem collocare, & legem extra terminos Judææ legere. Christum igitur sequamur, ut benedictioni ejus hæredes scribamur. Cum lege & prophetis convenienter evangelio consentiamus. Vitemus eos, qui multitudinem deorum introducunt. Vitemus quoque interfectores Christi, & prophetarum, & infames, atque impios & sine Deo hæreticos. Pareamus Christo, ut regi, & ut potestatem habenti mutandi varias sanctiones, in quo fit ut in legislatore sapientia ad alia atque alia sancendum, & ordinandum: illis ubique fixe, & immutabiliter conservatis, quæ natura insita sunt.

Quod oporteat fugere ab hæreticis, ut animarum intersektoribus.

CAPUT XXV.

c hæc adversus Sabellium dicta quibus.

Caute igitur, episcopi, & laici, ab omnibus hæreticis, qui legem & prophetas improbant: hi enim Deo omnipotenti, cui sunt inimici, repugnant, & non contentur esse filium Dei Christum, negant enim generationem ejus secundum carnem, pudentque eos crucis, passum, & mortuum fuisse, ingloriam, & inhonoratum putant, excitatum esse a mortuis ignorant, tollunt genitum esse ante sæcula: Nonnulli eorum alio modo sunt impii, qui Christum hominem tantum esse cogitant ex corpore, & anima constantem: partim ex eis suspicantur eumdem esse Jesum Deum universi, eumdemque suipsum patrem, & eumdem filium ac paracletum, quo quid esse potest

Ἄστι καὶ ἡμεῖς Ῥωμαίων ἐδόξαμεν ὁ κύριος τῶν τῆς δημοσιῆς νόμων ἐπιδείκνυται· καὶ ὡς Θεὸς Ἰουδαίως, ἡμεῖς τὴν εἰς Χριστὸν ἀσίβητον αἰχμαλωτικὸν ποιησάμενος ὑπὸ φόρον κατέστησε.

Κ Ε Φ Α Λ. κδ.

Ὅτι μόνον δὲ τῶν τῆς δημοσιῆς νόμων ἐπιδείκνυται βίβληται, ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς Ῥωμαίων ἐδόξαμεν αὐτὸν φαίνεσθαι καὶ λαμπρῶν· καὶ γὰρ καὶ ἔτι πισθάναντες ἐπὶ τὸν κύριον, καὶ πολυθείας ἀπίστησαν ἔα ἀδικίας· καὶ τὰς ἀγαθὰς ἀποδέχονται· καὶ τὸς φαύλους χολάζουσιν· Ἰουδαίως δὲ ὑποφόρος ἔχουσι· καὶ τῶν ἰδίοις δημοσίωμασιν ἐκ ἰδῶν κεκρήθη· ἐπειδὴ καὶ ἐκείσιν ἐπιστάσαντο τὴν δολείαν, εἰπόντες, ἢ ἐχομεν βασιλεῖα εἰ μὴ Καίσαρα· καὶ εἰ μὴ ἀποκτείνωμεν, φησί, τὸν Χριστὸν, πάντες εἰς αὐτὸν πισθάνουσι· καὶ ἰδύσονται οἱ Ῥωμαῖοι ἔα ἀρῶν ἡμῶν καὶ τὸν τόπον καὶ τὸ ἔθνος· καὶ ἄκοιτες ἀποφύθησαν· καὶ γὰρ καὶ ἐπίσθασαν εἰς αὐτὸν τὰ ἔθνη· καὶ αὐτοὶ ὑπὸ Ῥωμαίων τῆς ἐξουσίας περιερέθησαν, καὶ τῆς ναμικῆς λαβείας· κεκλυμένοι δέ εἰσι, καὶ ἀναίρειν ἕως ἂν θείλωσι, καὶ θύειν ὅταν θείλωσι· διὸ δέ εἰσιν ἐπικατάρται, μὴ διωκόμενοι ποιεῖν τὰ δὲ ἀπειτηνόμενα· ἐπικατάρται· γὰρ φησὶν, ὅς ἐκ ἐμῶν ἐσὶν πᾶσι τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ τῶ νόμου τὸ ποιῆσαι αὐτὰ· ἀδύνατον δέ εἰσιν ἐν διασπορᾷ μεταξὺ ἔθνων ὄντας, πάντα τὰ τῶ νόμου ἐπιτελεῖν αὐτοῖς· ἀπαγορεύει γὰρ αὐτοῖς ὁ θεὸς Μωσῆς καὶ θυσιῶν τε καὶ ἔθω Ἰουδαίως ἀναγκάσκειν· ἐκόμενοι δὲ ἡμεῖς Χριστῶ, τῶς ἀλογίας κληρονομήσωμεν· νόμων καὶ ἀποφηταῖς διὰ τῶ ἀγγελίᾳ σαρκῶσμεν· φύγωμεν τῶς πολυθείας καὶ τῶς χειροκτικῶν καὶ τῶς ἀποφητοφόντων· καὶ τῶς δυσωνυμίας καὶ ἀθέως αἰρησιώτους· περὶ ἀρχῶσμεν ὡς βασιλεῖ· ὡς ἐξουσίαν ἔχοντι μετανιδεῖσαι ὁμοτιθεῖς ἡσφόρους· καὶ ἔχοντι ὡς νομοθέτη σοφίαν τὰ διατάσσεται διαφόρως, πανταχῶ ἡμεῖς φυσικῶν ἀμεταθέτων φυλαττομένων.

Ὅτι χρὴ φύγειν τῶς αἰρησιώτους ὡς ψυχῶν φθορίας.

Κ Ε Φ Α Λ. κς.

Ἄπειθε δὲ ἐν αἰρησιώτῃ πάντων ἂ ἐπίσκοποι καὶ λαϊκοὶ, ἡμεῖς φαυλιζόντων τὸν νόμον καὶ τῶς ἀποφητας· Θεὸς γὰρ παντοκράτωρ ἐχθραίνοντες, ἀπειθεῖσι· καὶ Χριστὸν ἔχ ὁμολογῶσιν υἱὸν Θεοῦ· ἀρνῶντες γὰρ καὶ τὴν κατὰ σάρκα αὐτῶ γέννησιν· ἐπὶ σαυρὸν ἐπαίχονται· τὸ πάθος καὶ τὸν θάνατον ἀδοξῶσι· τὴν ἀνάστασιν ἀγνοοῦσι· τὴν ἀπὸ αἰῶνων αὐτῶ γέννησιν περιεκόπτουσι· τινες δὲ ἐξ αὐτῶ ἐτέρως ἀσθεῖσαι, ψιλὸν ἄνθρωπον φανταζόμενοι τὸν κύριον ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος αὐτῶ εἶναι νομίζοντες· ἔτεροι δὲ ἐξ αὐτῶ, αὐτὸν εἶναι τὸν Ἰησοῦν τὸν ἐπὶ πάντων Θεὸν ὑποπτόμενοι, αὐτὸν αὐτῶ πατέρα δοξάζοντες· αὐτὸν υἱὸν ἔα πατέρα κλητῶν ὑποπτόμενοι· ὡν τί ἂν εἴη ἐναρτίστον· ἄλλοι

ἄλλοι δ' αὖ πάλιν ἐξ αὐτῶν βρώματινα φαυλί-
 ζουσι· ἢ γάμοι κακῶν σιῶ παιδοποιεῖ λέγουσι εἶ-
 ναι, διαβολὴ τε μηχανήματα· ἢ διὰ τῶν πονηρῶν αὐ-
 τῶν ἀσεβείας ὄντες, ὃ θελοῦσι ἐκ νεφρῶν ἀναστῆναι·
 διὸ ἢ τῶν ἀνάστων διαβαλλοῦσι φασκοντες· ὅτι σε-
 μνοὶ τινὲς ἐσθμῶ, ἐδίεν κ' πίνειν μὴ βολόμενοι,
 δαιμόνια δὲ ἀσάρκα φανταζόμενοι ἐκ νεφρῶν ἀναστῆ-
 σθῆναι· οἳ τινες καταδικαζοῦνται δι' αἰῶνος ἐν τῷ
 αἰωνίῳ πυρὶ· φέρετε ἄν ἐφ' αὐτῶν, ἵνα μὴ σωμα-
 πολεῖτε τοῖς αὐτῶν ἀσεβείαις.

excecrabilius? Alii rursus cibos quosdam ut
 malos abijciunt, & nuptias cum generatione
 filiorum item malas esse, & a diabolo exco-
 gitatas dicunt, ac sua malitia impii nolunt a
 mortuis suscitari, idcirco resurrectionem cri-
 minantur, ajentes veneratione nos dignos
 qui edere, & bibere nolumus, cogitatione
 vero fingunt se dæmones incorporeos a mor-
 tuis suscitandos, sed hi ad ignem sempiter-
 num damnabuntur. Cavete ergo ab eis,
 ne cum eorum impietatibus pariter inte-
 reatis,

*dam videtur:
 h. cum pro-
 cedantibus po-
 steriora esse
 conjugenda
 docent parti-
 cipia, quibus
 author usus
 est.*

Περὶ παρατηρημάτων Ἰουδαϊκῶν καὶ Ἑλληνικῶν.

De observationibus Judaicis, & Ethnicis.

Κ Ε Φ Α' Λ. κς'.

B

C A P U T XXVI.

ΕΙ δέ τινες παρατηρήματα φιλάσσωσι ἴδιμα
 Ἰουδαϊκά, γοναρίας, ονειρωξείας πλησιασμέ-
 τος κατὰ νόμον, λεγούσων ἡμῖν, εἰ ἐν αἷς ὤ-
 ραις ἢ ἡμέραις ἐστὶ τῶν ὑπομεινωσῶ, παρατη-
 ρῶντι προσέξασθαι, ἢ βιβλίῳ δίχειν· ἢ εἰν
 σιωπῶνται, ἄλλον ὡς τὸ ἅγιον πνεύματος κενοὶ
 τυγχάνουσι τὰ αἰεὶ παραμυθῶντες τοῖς πιστοῖς· πε-
 ρὶ γὰρ τῷ ὁσίῳ λέγει ὁ Σολομών, ἵν' ἕκαστος
 ἑαυτὸν ἐκτρέψῃ, ὅπως ὅτιν καθόδη, φυλάσῃ
 αὐτὸν, καὶ ὅτιν ἐγρήσῃται, συλλαλή αὐτῷ εἰ γὰρ
 νομίζεις ὡ γυναικί ἐπὶ ἡμέρας ἐν ἀφῆδρῳ ὕσα,
 τὸ ἅγιον πνεύματι κενὴ τυγχάνει, ἀρα πε-
 λλησασα ἑκαίφνης, κενὴ πνεύματος καὶ ἀπαρ-
 ρησίας τῆς ἀπὸς θεῶν ἐλπίδος ἀπὸλατῆ· ἢ
 μὲν τὸ πνεῦμα ἔχεις πάντως ἀχώρισον ὅτε μὴ ἐν
 τόπῳ ὄν, δεῖ δέ σοι προσέλθῃς καὶ τῆς τῷ ἁγίου
 πνεύματος ἐπιφοιτήσεως, ὡς ὁδὸς ἐν τῷ παρ-
 νομῶσα· ἔτε γὰρ νομῶμος μίξις· ἔτε λεγος· ἔτε
 αἵματος φέρη· ἢ ονειρωξείας μίαναι διωαται ἀν-
 θρώπῳ φῶσιν, ἢ τὸ ἅγιον πνεῦμα χωρεῖται, ἢ
 μὴν ἀσεβεία καὶ παράνομος πρᾶξις· τὸ γὰρ ἅγιον
 πνεῦμα, τοῖς κερτημῶσι αὐτὸ αἰεὶ παραμυθῶνται ἐσιν,
 εἰς ἄν ὡσιν ἀξιοὶ καὶ ἄν ἄν χωρεῖσθ, τῶν ἐρή-
 μος καθίστηται καὶ τῷ πονηρῷ πνεύματι ἐκδότος·
 πᾶς δὲ ἀνθρώπος, ὃ μὲν τῷ πνεύματι πεπληρω-
 ται τῷ ἁγίῳ, ὃ δὲ τῷ ἀκαθάρτῳ· ἢ ἔχ' αἰὼν τε
 φησὶ αὐτῶν ἑκάτερον, εἰ μὴ ἐναντιῶνται πάθω-
 σιν· ὅτε γὰρ παρακλητὴς μισεῖ τῶν ψευδῶν· ὅτε
 διαβολῶν πᾶσαν ἀλήθειαν· πᾶς δὲ βεβαπτισμέ-
 νος κατὰ ἀλήθειαν, τὸ μὲν διαβολικῷ πνεύματι
 κενός· ἢ ἀκαθάρτου μὲν παραμυθῶν τὸ πνεῦμα
 τὸ ἅγιον, πληροῦ αὐτὸ σοφίας καὶ σωσείας· ἢ
 τὸ πονηρὸν πνεῦμα ἐκ εἰς αὐτῷ πλησιασται, ἐπι-
 τηρῶν αὐτῷ τὰς ἐφῶδος· σὺ ἄν ὡ γυναικί καθὼς
 λέγεις, εἰ ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἀφῆδρῳ κενὴ τυ-
 γχάνεις τὸ ἅγιον πνεύματος, τὸ ἀκαθάρτου πεπλη-
 ρῶσαι μὴ προσέλθῃ γὰρ μὴδὲ ἀσχημῶσα-
 σα, ἀκοντα αὐτῶν προσκαλίση· φιλεῖ γὰρ ὅτε
 τὸς ἀχαιεῖς, εἰ καὶ τιν ἀλλῶ· τὸς βαδύμους·
 τὸς ἀμείλις· τὸς ὑπῶδες· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ἀχα-
 ρεία καλονοῖαν νοσησας ἐγυμνωθῆ παρά θεῷ τῆς
 ἀξίας, ἀντὶ ἀρχαγγέλιου διαβολῶν αἰρετησάμενος
 εἶναι· διὸ τῶν ματιῶν ἀπόχρη λόγων ὡ γυναικί·
 καὶ ἔσω μεμνηθῆναι πάντοτε θεῷ τὸ σὲ δημιουργῆ-
 σαι· καὶ προσέλθῃ τῷ· ἐστὶ γὰρ σὺ καὶ τῶν

SI qui vero sunt qui Judaicos ritus obser-
 vant, ut fluxus feminis, per somnium
 pollutiones, conjunctiones corporum secun-
 dum legem, respondeant nobis, an caveant
 diebus, & horis, quibus hæc eis accidunt,
 ne preces faciant, aut librum tangant:
 quod si assentiantur, liquet eos Spiritu san-
 cto, qui semper adest fidelibus, vacuos esse.
 De sanctis enim ait Salomon, *ut se tran. &*
quisque præparet, ut cum cubarit, custodiat
cum, cum excitatus fuerit a somno, colloqua-
tur cum eo. Etenim si te, mulier, existimas
 diebus septem menstruæ fluxionis te esse Spi-
 ritu sancto vacuam, ergo si repente e vi-
 ta excedas, excedes sine Spiritu sancto, nul-
 la in Deum spe confisa, cum habeas alio-
 qui Spiritum sanctum prorsus a te non sepa-
 ratum, quippe qui non est loco definitus:
 opus vero tibi est precatione, & adventu
 Spiritus sancti, cum nihil in hoc peccaveris.
 Neque enim legitimus concubitus, neque
 partus, neque sanguinis fluxio, neque geni-
 talis feminis per somnium excretio naturam
 hominis polluere possunt, aut Spiritum san-
 ctum separare, præterquam sola impietas,
 & actio a lege interdicta. Sanctus enim Spi-
 ritus semper apud eos permanet, qui eum
 receperunt, quamdiu se dignos eo præstant,
 & a quibus separatus est, hos suo præsidio
 privat, & malo spiritui addicit. Quisque
 enim aut Spiritu sancto plenus est, aut spi-
 ritu immundo, neque utrumque horum ca-
 veri potest, quin alterum eorum accidere
 necesse sit: Paracletus enim omne genus
 mendacii odit, contra vero diabolus omne ge-
 nus veritatis. Omnis vero secundum veritatem
 baptizatus, a spiritu quidem diabolico sepa-
 ratus est, intra sanctum vero Spiritum con-
 sistit, & in eo quidem, qui honestis actioni-
 bus studet, permanet Spiritus sanctus, eum-
 que sapientia, & intellectu implet, neque ma-
 lum spiritum finit prope accedere, cuius in-
 cursus, & aggressionis observat. Ergo tu, mu-
 lier, si, ut ais, vacua spiritu sancto es, con-
 sequens est, ut sis spiritu immundo plena,
 quippe quem vel nolentem accertis non pre-
 cando, neque legendo: diligit enim ille
 quidem, si quis alius, ingratus, ignavos,
 negligentes, somniculosos. quia & ipse pro-
 pter malevolentiam morbum ex ingrata me-
 moria profectum spoliatus est a Deo digni-
 tate, maluitque ex archangelo effici diabo-
 lus. Quocirca abstinere, mulier, a vanis inutili-
 busque sermonibus, memor sis semper au-
 doris

479

aioris tui, & eum deprecare, ipse enim est tuus, & universitatis Dominus. Meditate ejus leges, nihil observans, non munditiam naturalem, non conjunctionem corporum legitimam, non partum, aut abortionem, non vitium corporis: hujusmodi enim observationes inventa sunt fatuorum hominum vana, & sensu ac significatione carentia. Non enim funus, non ossa mortui, non sepulcrum, neque tale quoddam genus cibi, neque fluxus seminis per somnium, animam hominis inquinare possunt, præterquam sola in Deum impietas, & legis violatio, & injustitia adversus proximum, furtum, inquam, & violentia, aut siquid justitiæ Dei contrarium est, ut adulterium, aut scortatio. Ejicite ergo, ad Gentiles enim pertinent ista: neque enim cadaver abominationis habemus, ut illi: quippe qui illud reviviscere speramus: Neque legitimum coitum ut malum damnamus, ipsorum enim moris est hujusmodi genus impietatis: Dei enim voluntate fit illa conjunctio maris, & femine, quæ justa est. Siquidem qui fecit hominem a principio, materem, & feminam fecit eos, & dixit, Crescite, & multiplicate, & replete terram. Et enim si diversitas figuræ ad propagationem multitudinis effecta est, igitur voluntate ejus mas, & femina miscentur.

Matth. 19. Gen. 1.

De amore puerorum, adulterio, & fornicatione.

CAPUT XXVII.

AT vero non est voluntate Dei facta illa contra naturam nefaria conjunctio, aut illa contra legem, quæ inimica Deo est: contra naturam enim est illa Sodomitarum, & corpus cum bestis mixtum flagitiosa libido, contra legem vero adulterium, & scortatio, ex quibus libidini, in illis quidem impietas est, in his vero injustitia, & denique peccatum: neutrum vero genus evadit impunitum secundum propriam dispositionem. Primi enim interitum mundi machinantur, qui quod a natura est, contra naturam facere conantur: secundi vero injuriam aliis faciunt, cum aliena matrimonia violant, & quod a Deo factum est unum, in duo dividunt, ac liberos faciunt suspectos, & legitimum maritum insidiis exponunt: ac scortatio corruptio est proprii corporis, quæ non adhibetur ad generationem filiorum, sed tota ad voluptatem spectat, quod est indicium incontinentiæ, non autem virtutis signum. Hæc vero omnia legibus vetita sunt, sic enim ait scriptura: Non cubavit cum matre concubitu muliebri, maledictus est enim hujusmodi, & lapidibus obruite eum, quia abominationem fecerunt: omnem concubentem cum jumento occidite, scelus fecit in populo: Et si quis mulierem nuptam viro polluerit, interfecit utrumque, scelus commiserunt, rei sunt, moriantur. Et deinceps: Non erit, inquit, fornicator in filius Israel, & non erit fornicatrix ex filiabus Israel. Non offeres mercedem prostibulis Domino Deo tuo juxta altare, neque pretium canis, non enim

Levit. 18. 20.

Deut. 22.

Deut. 23.

ἀδῶν κρείος· ἢ μελέτη τὰς αὐτῶ νόμους μηδὲ παρατηροῦμεν· μὴ καθαρὸν φυσικῶ· μὴ μίξιν νόμιμον· μὴ τοκετὸν ἢ ἀποβολῆ· μὴ μωμόν σώματος· ἐπέπερ τὰ τοιαῦτα παρατηρήματα, μωρῶν ἀνθρώπων ἐφάρματα μάταια καὶ νομῶ οὐκ ἔχοντα· οὗτε δὲ κήδος ἀνθρώπου, οὗτε ὄσειον νεκροῦ, οὗτε μνήμα, οὗτε τιποδε βρωμα, οὗτε ὄνειργμός μιάναι δυνάται ἀνθρώπου ψυχῶ, ἀλλὰ μόνη ἀσίβεια ἢ εἰς Θεόν, καὶ παρανομία, καὶ εἰς τὸν πλησίον ἀδικία· λέγω δὲ ἀρπαγή, ἢ βία, ἢ εἰτε ὄνατιον τῆς αὐτοῦ δικαιοσύνης, μοιχεία, ἢ πορνεία· ὅσοι τὰ τοιαῦτα πειράσμενοι παρατηρήματα, φέγγετε ἀγαπητοί· Ἐλλωμικὰ γὰρ τυγχάνει· οὗτε γὰρ τῶ τεθνεῶτι βδελυσομεθα ὡς ἐκείνοι· ἐλπίζοντες αὐτῶ πάλιν ἀναβιδναί· οὗτε τῶ νόμιμον μίξιν κακίζομεν, ἔσο· γὰρ αὐτοῖς τὸ τοιαῦτο ἀσίβειν· Θεοῦ γὰρ γνώμη, ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς συνέλθεσι γίνεται, ἢ μὴ δικαιοσύνης· ὁ ποιήσας γὰρ ἀπ' ἀρχῆς, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησον αὐτοῦ· καὶ διλόγησεν αὐτοῦ· ἢ ἔπειν, αὐξάνειδε ἢ πληθύνειδε ἢ πληρώσατε τῶ γλῶ· εἰ τῶντω Θεῶ βελήσεται παραλλαγῆ χημάτων γέγονε σπὸς ἄλλην πλήθους, ἀρα κατὰ τῶ αὐτῶ γυνάμων, ἢ ἢ συνέλθεσι τῶ ἄρρενος σπὸς τῶ θῆλυ.

C

Περί παιδερασίας, μοιχείας τε καὶ πορνείας.

ΚΕΦΑΛΑ. χζ.

ΟΤί κέτι δὲ καὶ ἡ κατὰ φύσιν βδελυκτὴ μίξις, ἢ ἡ παράνομος σπῆξις, ἐχθρὰ γὰρ Θεῶ ὑπάρχουσα· ἢ γὰρ κατὰ φύσιν εἶν ἢ Σοδόμων ἀμαρτία· ἢ ἢ σπὸς ἄλογα· παράνομον δὲ, μοιχεία ἢ πορνεία· ὡν τὰ μὲν, ἀσιβήματα· τὰ δὲ, ἀδικία· ἢ τὸ πλῆλυτον, ἀμαρτημα· ἢ ἄλλοι δὲ αὐτῶ ἀτιμώρητον κατὰ τῶ οἰκείαν διάθεσιν· οἴτε γὰρ σπῶδοι, διάλυσιν κόσμου μηχανῶνται τὸ κατὰ φύσιν, κατὰ φύσιν ἐπιχειροῦντες ποιεῖν· οἱ δὲ ἄλλοι, οἱ μὲν ἀδικεῖν ἀλλοτρίως γάμος φθείροντες, ἢ τὸ ἔσο Θεῶ γυνώμων ὄσ, διαίρεσιν εἰς δύο, τὰς τε παῖδας ὑπόπτες, ἢ τὸν φυσικὸν ἀνδρα ἀπειβάλλον· ἢτε πορνεία, φθορὰ τῆς οἰκείας ἐστὶ σαρκὸς, καὶ ἐπὶ παιδοπία γινώμενη, ἀλλ' ἠδονῆ χαλεζομῆν τὸ πᾶν· ὅπερ εἶν ἀκρασίας σίμβολον, ἀλλ' οὐκ ἀρετῆς σημεῖον· ἀπηγορεύεται δὲ τοῖς νόμοις ἀπαντα πῶτι· φησὶ γὰρ τὸ λόγια ἔπος· ἢ κοιμηθήσῃ μὴ ἄρρενος κοίτην γυναικείαν· ἐπικατήρατος γὰρ ὁ τοῖστ· ἢ λίθοις λιθοβολήσατε αὐτῶ· βδελυγμα ἐποίησαν· παντὶ κοιμώμενον μὴ κτήνης, ἀποκτείνετε αὐτῶ, ἀνομίαν ἐποίησιν· ὅν τῶ λαῶ· καὶ εἰάν τις γυναικίκα ὑσωνδρον μιάνη, ἀποκτείνετε ἀμφοτέρω· ἀνομίαν ἐποίησαν, κλοχοί εἰσιν, ἀποθανέντων· ἢ ἔξῃς, ἐκ ἔσαι σπῶδων· ὅν τοῖς Ἰσραὴλ· ἢ εἰ εἰσαι πορνεία ἀπὸ θυγατέρων Ἰσραὴλ· ἢ σπῶσοισας μίθωμα πορνῆς κρεῖω τῶ Θεῶσ ἐπὶ τῶ θυσιαστήριον· ὅτε ἀλλοτρίω κειός· ἢ γὰρ ἀγναί, φησὶν, ἀλλ' ἐκ μωδωματος ἐπιήρας· τῶτα μὲν ἀπηγορεύσασιν οἱ νόμοι, τὸν δὲ γαμον

E

μον ἐστὶ μύλων, ἀλογημένοι αὐτῶν ἀποκαλίσασιν. Ἡ δὲ πρῶτη ἐπιπέδη ἢ ἀλογησὶς ὁ Θεὸς ὁ σιζήσας τὸ πᾶν πρὸς ἄρρην· λέγει δὲ περὶ τοῦ σοφοῦ Σολομῶν, παρὰ κυρίου ἀρμολέται γυνὴ ἀνδρὶ· ἢ ὁ Δαβὶδ λέγει, ἡ γυνὴ ὡς ἀμπέλος ἐθλωσάσα ἐν τοῖς κλητέσι τῆς οἰκίας σου· οἱ υἱοὶ σου ὡς νεόφυτα ἐλαίων κύκλω τῆς ἑαπίχης σου· ἰδοὺ οὕτως ἀλογηθήσεται ἄνθρωπος ὁ φοβούμενος τὸν κύριον· ἕκιν ὁ γάμος τίμιος ἢ σεμνός, ἢ ἡ τῆς παιδῶν γυνήσιν καθαρὰ· ἰδοὺ γὰρ κακῶν ἐν καλῶ ὑπάρχει· ἔπε ἂν ἡ φυσικὴ καθαρὰ βδελυκτὴ παρὰ Θεῷ, ὅς αὐτῶν ὠκονόμησε συμβαίνειν γυναιξίν ἐν τετακτοῦν ἡμερῶν συστάσει χάριν ἢ ἀρωγίας, ἀκινήτοισι ὑπαρχούσιν, ἅτε ἐν οἰκίᾳ καθημέναις τὸ πλεῖον· ἢ μὲν δὲ, ἀλλὰ ἢ ἐν τῷ διαγγεῖν ὁ κύριος τῆς αἰμορροῦσης ἀφαιμένης τὸ σωτηριᾶν κρᾶσιδος ὑγείας χάριν ἢ ἡχθῆσθαι ἐπ' αὐτῇ, ἔπε μὲν ὅπως ἠτιάσατο· πῶς ἀντίστοιχόν δὲ ἴασατο αὐτῶν φήσας, ἢ πῶς ἐσώσατο· ἢ φησὶ μὲν φαινομένων τῆς γυναιξίν, οἱ ἄνδρες μὴ συνεργάζωσαν ἀρωγίας ἑκάστη τῶν ἡμερῶν· ἀπέπε γὰρ ὁ νόμος· πρὸς γυναικα γὰρ φησὶν, ἐν ἀφῆρην εὐσαν ἢ προσεγγεῖ· μήτε μὲν ἐγκυμονούσιν ομιλεῖσιν αὐτῶν· ἢ ἐπὶ παιδῶν γὰρ ἡμεῖσαι τὰ ποιούσιν, ἀλλ' ἡδονῆς χάριν· ἢ οἱ δε φιλῆσαι τὸν φιλόθεον ὑπάρχον.

Acasta sunt preces ex mercede meretricia. Hæc quidem leges divinæ veterunt, nuptias vero honorarunt, cum eas benedictas appellaverunt: Benedixit namque eis Deus, qui foeminam cum mare copulavit. Ait autem Salomon, a Domino aptatur mulier viro: & David ait, uxor tua sicut vitis abundans in latetibus domus tuae, filii tui sicut novella olivarum in circuitu mensæ tuæ. Ecce sic benedicitur homo, qui timet Dominum. Nuptiæ igitur honoratæ & honestæ sunt, & generatio filiorum pura, nihil enim mali inest in bono. Ergo neque naturalis purgatio offensionem Deo movet, qui ut ea mulieribus intervallo triginta dierum causâ firmitatis, & bonæ valetudinis accideret, sapienter fecit, cum minus moveantur; quippe quæ plus domi sedent: immo etiam Dominus in evangelio, cum illa, quæ ex fluxione sanguinis laborabat, fimbriam ejus salutarem tetigisset, non duxit grave & molestum, neque eam accusavit, sed contra potius sanavit, illud addens, fides tua te salvam fecit. Cum naturalis purgatio cernitur in uxoribus, ne se cum eis commisceant mariti, ut proli consulatur, id enim lex prohibuit, cum ait, Ad eas, quæ patitur menstrua, non accedes: neque cum gravidis rem habeant: qui enim habent, non liberis, sed voluptati operam dant: qui autem studiosus Dei est, non debet esse studiosus voluptatis.

Ὅπως χρὴ τῆς γυναικας ὑποτάσασθαι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσι ἢ τῆς ἀνδρας εἶργειν τῆς ἑαυτῶν γαμητῆς.

Quomodo oporteat uxores subiectas esse maritis suis, & maritos diligere uxores suas.

ΚΕΦΑΛΑ. κη.

CAPUT XXVIII.

ΑΓ γυναικες ὑποτάσασθε τοῖς ἰδίοις ἀνδράσι· ἢ ὅσα τιμῆς αὐτοῖς ἔχετε ἢ φόβον ἢ ἀγάπην δουλῆτε αὐτοῖς ὡς ἡ ἀγία Σάρρα τὸν Ἀβραάμ ἐτίμα· ἰδοὺ ἔξ ὀνόματος αὐτῶν ὑποβύσασα καλεῖν, ἀλλὰ κύριον αὐτῶν ἀποσαγορεύσασα ἐν τῷ λέγειν, ὁ δὲ κύριός μου προσβότης· ὁμοίως οἱ ἄνδρες εἶργετε τῆς ἑαυτῶν γυναικας ὡς ἰδὲα μελῆ· ὡς κοινῶν βίου, ἢ συνεργῶς πρὸς γυνήσιν παιδῶν· συνωφραίνε γὰρ φησὶ, μὴ γυναικὸς τῆς ἐκ νεότητός σου ἔλαφος σῆς φιλίας, ἢ πῶλος σῶν χερῶν ὁμιλεῖτω σοι· ἢ δὲ ἰδία ἡγεῖσθαι, ἢ συνεῖσθαι ἐν παντί καιρῷ· ἐν γὰρ τῇ ταύτης φιλίᾳ συμπεριφερόμενος, πολλοσὸς ἴση· ἀγαπάτε ἐν αὐτῆς ὡς οἰκεία μελῆ· ὡς ἑμπερὰ σώματα· γεγραπται γὰρ ἔγω, κύριος διεμαρτίρατο ἀνὰ μέσον σου ἢ ἀνὰ μέσον γυναικὸς νεότητός σου· ἢ αὐτὴ κοινῶς σου, ἢ ἐκ ἄλλοις ἐποίησε· ἢ ἐπολέμημα πνεύματος σου, ἢ φυλάξασθε τὸ πνεῦμα ἑμῶν, ἢ γυναικα νεότητός σου μὴ ἐγκαταλίπης· ἢ τὸ ἐν γυνή νομίμῳ γάμῳ συνεργάζομαι ἢ ἀπὸ ἀλλοῦ ἐνεργάζομαι ἀπαρτηρητῶς ἀποσχεθῆσθαι· ἢ μὴ λυσαίμενοι καθαροὶ ἔσιν· ὅς δ' ἂν ἀλλοτεῖαν γυναικα ἑποφθεῖρας μίαν, ἢ συμμιανθῆ πόρνη, ἀνάσας ἀπ' αὐτῆς ἰδοὺ τὸ πέλλατος ὅλον ἢ τῆς ποταμῶν πᾶντος ἀπολούσῃται, καθαρὸς εἶναι δύνησεται.

QUÆ maritos habetis, estote eis subiectæ, colque honorate, ac cum timore, & caritate eis servite, ut Sara femina sancta honorem habebat Abraham, quem ne nomine quidem suo appellare audebat, sed dominum vocabat, cum agebat, Dominus autem meus senex est. Similiter qui uxores habetis, diligite eas tanquam membra vestra, ac tanquam socias vitæ, & ad liberos suscipiendos adjutrices. Latere, inquit, simulcum uxore ex adolescentia tua, cervus amicitia, & pullus gratiarum tuarum converteretur tecum, tua præcat tibi, & sit tecum omni tempore: si enim in amicitia ipsius circumferris, eris multus. Amate igitur conjuges ut membra vestra, ut corpora vestra: Scriptum est enim, Dominus testatus est inter te, & uxorem adolescentie tue, & ipsa consors tua, & non alius fecit, & reliquia spiritus tui, & custodite spiritu vestro, & uxorem adolescentie tue ne derelinquas. Viri igitur cum in matrimonio legitimo corpora commiscant, & mutuum conjunctionem corporum admittunt, precentur sine observatione, etiam enim non laverint, puri sunt. Qui vero alienam uxorem stupro violarit, ac polluerit, aut se cum meretrice commacularit, neque si se inde surgens toto mari & omnibus fluviiis abluerit, purus esse poterit.

Quod Judais & Gentilibus consuetudo sit obser-
uare naturales purgationes, & mortuorum
reliquias auersari, a Christianis
autem alienum.

CAPUT XXIX.

NE ergo observetis quae in lege observan-
tur, aut quae naturalia sunt, quali in-
quinent: neque requiratis Judaicas separa-
tiones, aut crebras lavationes, aut expia-
tiones de cadavere tacto. Sine ulla vero
humilimodi observatione convenite in cœ-
meteriis ad legendum sacros libros, & ca-
nendum psalmos pro mortuis martyribus,
& sanctis omnibus, qui sunt a saeculo de-
fundi, ac pro fratribus vestris, qui in do-
mino mortui sunt, & eucharistiam Deo ac-
ceptam antitypon, id est, sacramentum reg-
alis corporis Christi offerte in ecclesiis cum
vestris, & in cœmeteriis, atque etiam cum
excedunt e vita, prosequimini tantum psal-
morum, si fuerint fideles, pretiosa enim in
corpore Domini mors sanctorum eius: & tur-
sus: revertere anima mea in requiem tuam,
quoniam Dominus benefecit tibi; & alias, me-
moriam, inquit, sicut carni laudatione, & casto-
rum anima in manu Domini. Qui enim Deo
crediderunt, quamvis jaceant in sepulchro,
non sunt mortui, aut enim Dominus Saddu-
cais: De re accedente innotuorum non legitur
quod mortuum est, ego sum Deus Abraham, Deus
Isaac, & Deus Jacob non est igitur Deus mor-
tuorum, sed viventium Deus: omnes enim ei
vivant. Ergo eorum, qui apud Deum vivunt,
ne reliquiae quidem corporum sunt inhonoratae:
siquidem Eliazus propheta postquam de-
functus est, mortuum suscitavit a piratis Sy-
nar occisum, attigit enim corpus eius corpus
Eliaz, & excitatus revixit, quod quidem
nunquam accidisset, nisi corpus Eliaz sanctum
esset. Et castus Joseph Jacob patrem
tam defunctum in lecto jacentem amplectus
est: item Moytes, & Jesus filius Nave reli-
quias corporis Joseph terebant, neque te ta-
men cadavere contaminari putaverunt. Quo-
circa & vos, episcopi, ac reliqui ne existima-
tione polluti, si mortuos contingeret & tra-
ctate non caveatis: neque eorum reliquias
averteremini, cunctis humilimodi observati-
onibus stultis, ornateque vos sanctitate & pu-
dicitia, ut immortaliter, ac regni Dei
participes efficiamini, & promissum Dei
obteneatis requiescentes per Christum salva-
torem in sempiternum. Et ergo, qui po-
test aperire aures cordis vestri ad amplecten-
da verba Dei ministrata per evangelium, &
per doctrinam Jesu Christi Nazareni, qui sub
Pontio Pilato, & Herode in crucem
sublatu est, & mortuus, atque a mortuis
excitatus, & iterum in contuminatione sae-
culi adfuturus cum gloria, & potestate ma-
gna, qui mortuos quidem ad vitam revo-
cat, mundo vero finem attulit, & unicui-
que pro dignitate, ac meritis, retribuit,
qui seipsum pignus resurrectionis nobis de-
dit, & in caelum per potestatem Dei pa-
tris assumptus est ante oculos nostros: qui
cum eo comedimus, & bibimus diebus qua-
draginta, postquam a mortuis suscitatus est,

Mat 115
114
Psa 115
Cap 5
Mat 11
4 R's 11
60
Euse 11
117
111

Ἄ Ὅτι ἱδοὶ Ἰουδαίους τε καὶ Ἑλλήσι συμπαρατηρεῖσθαι
π. φυσικὰ καθάρσεις· καὶ Ἰσὶ πθινώπων τῶ
λείψανα βδελύεσθαι, Χριστιανῶν
δὲ ἀλλότερον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΧΘ.

ΜΗ παρατηρεῖσθε ἐν τῷ νόμῳ καὶ φυσικῶν,
νομίζοντες μελιώεσθαι δι' αὐτῶν· μηδὲ ἐπι-
ζητεῖτε Ἰουδαίικας ἀφοριτίας, ἢ συνειχὴ βαπτίσμα-
τι· ἢ καθαρισμῶς ἐπὶ θύξαι νεκρῶν· ἀπαρτηρητως
δὲ συναθροίζεσθε ἐν τοῖς κοιμητήροις, τὴν ἀνά-
γνωσιν Ἰσὶ ἱερῶν βιβλίων ποιῶμενοι καὶ ψαλλόντες
Β. Ἰσὶ Ἰσὶ κοιμηθῶν μακρτέρων καὶ πάντων Ἰσὶ ἀπ'
αἰδὸς ἀγίων· καὶ Ἰσὶ ἀδελφῶν ἡμῶν Ἰσὶ ἐν κλειῶν
κοιμηθῶν· καὶ τὴν ἀπύτυπον τὴν βασιλείαν σω-
ματός Χριστοῦ δεκτικῶν εὐχαριστιῶν προσφέρετε ἐπὶ
πᾶσι ἐκκλησιαστικῶν ἡμῶν καὶ ἐν τοῖς κοιμητήροις· καὶ
ἐν τοῖς ἑσδοῖς Ἰσὶ κοιμηθῶν ψαλλόντες προ-
πιετέτε αὐτῶν, ἐὰν ὅτι πιστοὶ ἐν κλειῶν· τίμιος γὰρ
ἐκείτων κλειῶν ὁ θάνατος Ἰσὶ ὅστις αὐτῶν· καὶ πάλ-
ιν· ἐπίσπεσον ἢ ψυχῆς εἰς τὴν ἀνάστασιν ἡμῶν,
ὅτι κλειῶν ἀφρητέστε· καὶ ἐν ἀλλοῖς· μνήμη δι-
καίων μετ' ἐγκωμίων· καὶ δικαίων ψυχῶν ἐν χειρὶ
Θεοῦ· οἱ γὰρ Θεὸς πεισιδύκωτες, ἐὰν καὶ κοιμηθῶ-
σιν, ἐκ ἐστίν νεκροὶ· λέγει γὰρ ὁ σωτὴρ τοῖς Σαδ-
δουκαίοις, πρὸς δὲ τῆς ἀσεστίας Ἰσὶ νεκρῶν ἐκ ἀνέ-
γνωσιν τῶν γραμμῶν, ὅτι ἐγὼ ὁ Θεὸς Ἀβραάμ,
καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαακ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰακώβ· ἐκ ἐστίν δὲ ὁ
Θεὸς, Θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων, πάντες γὰρ αὐ-
τῶν ζῶσιν· ἐκ ἐστίν Ἰσὶ τὰς Θεὸς ζώντων ἡδὲ τῶν λεί-
ψανα ἀτιμῶν· καὶ γὰρ καὶ Ἐλισαῖος ὁ σοφῆτης
μὴ τὴν κοιμηθῆναι αὐτῶν, νεκρῶν ἤγειρε προφουδύ-
του ἑσὸ περικαίῳ Σιμεὼν· ἐφύσε γὰρ τὸ σῶμα
αὐτῶν Ἰσὶ Ἐλισαῖος ὄσων, καὶ ἀσπασί· ἤσπεν ἐκ αὐ-
τῶν ἐγὼ ἡμεῖς τε, ἢ μὴ τὴν σῶμα Ἐλισαῖος ἀγίων·
καὶ Ἰασηρ ὁ σῶφρων περιπλέκτο τῶ Ἰακώβ μὴ
το ἀποθῆκεν ὅτι ἐπὶ τῆς κλειῶν· καὶ Μωσῆς καὶ
Ἰησοῦς ὁ τῶ Ναυῆ ἐπιφύροντο τὴν λείψανα Ἰασηρ
μολυσμοῦ ἐκ ἡγεμῶν τῶν ὄσων καὶ ἡμῶν ὡ ἐπί-
σκοποι καὶ οἱ λοιποὶ ἀπαρτηρητως ἀπὲ μῆνοι Ἰσὶ κε-
κοιμηθῶν ἢ νομίζοντε μαινεσθαι· μηδὲ βδελύσ-
σασθε τὰ τῶν λείψανα, περιεσθῶν τοῖς τοιαύτως
παρατηρησῶν μαρὰς ἡσας· καὶ κοσμεῖτε αὐτῶν ἐν ἀ-
ρχισμῶν, καὶ σωφροσῆν, ὅπως μέτοχοι τῆς ἀθα-
σιαίας καὶ κοίωοι τῆς βασιλείας τῶ Θεοῦ γρηθῶν·
καὶ τὴν ἐσχηρῶν τῶ Θεοῦ λάβετε ἀναπαυθῶν
ὄσων Ἰησοῦ Χριστοῦ τῶ σατῆρος αἰώνιος· τῶ ἐν δυναμῶν
καὶ κλειῶν τῶ αὐτῶ Ἰσὶ καρδιῶν ἡμῶν εἰς τὸ κατὰ δι-
καιοσύνην τὴν δικαιοσύνην τῶ Θεοῦ λόγια διαπὲ τῶ εὐα-
γγελίου καὶ ὄσων τῆς διδασκαλίας Ἰησοῦ Χριστοῦ τῶ Να-
ζαρενῶν τῶ σωρωθῆναι ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ Ἡ-
ρωδῶν, καὶ κοιμηθῶν καὶ ἀναστῶν ἐκ νεκρῶν, καὶ
πάλιν ἐρχομῶν ἐπὶ σωτηρίαν τῶ αἰῶνος μὴ δόξης
ἐν δυναμῶν πολλῆς, καὶ τῶν μετ' νεκρῶν ἀνγχιόντων,
τῶ κόσμῳ δὲ τέλος ἐπαχόντων, ἕκαστῶν δὲ τῶ σῶν
ἀξίον ἀπονομῶν, τῶ δοντι ἡμῶν ἀφραθῶ τῆς ἀ-
κασιαίας ἡσων καὶ εἰς ἕκαστῶ ἀναληθῶσθαι ὄσων τῆς
δυναμῶν τῶ Θεοῦ καὶ παθῶν αὐτῶ ἐπ' ὄφεισιν ἡμετέ-
ραις, τοῖς σιμαφῶσθαι αὐτῶ καὶ συμπιῶσθαι ἐπὶ ἡμῶν
μαρὰς πεσάσονται μὴ τὸ ἀσπῶσθαι αὐτῶν ἐκ νεκρῶν,
καὶ κα-

καθίσταται ἐκ δεξιῶν τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης ἅ τε παντακράτορες Θεοῦ ἐπὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῷ ἀκούσαντι, καθὼς ἐκ δεξιῶν μου. ἕως αὖθις τὸς ἐχθρὸς τοῦ ὑποπόδιον Ἰησοῦ ποδώσῃ, ἐν ἰδεασατο Στεφανὸς ὁ μακαριώτατος ἐσώπει ἐκ δεξιῶν τῆς διωγμῆος, καὶ ἀκροβόσας εἶπεν, ἰδὼ θεοῦ τῆς ἰσχύος ἀνεωγμένους, καὶ πονήσαν τοὺς ἀνθρώπους ἐκ δεξιῶν ἐσώπει τῷ Θεῷ ὡς ἀρχιερεῖα πάντων Ἰησοῦ λογικῶν τυχημάτων. δι' ἃ τὸ σίβας, καὶ ἡ μεγαλωσύνη, καὶ ἡ δόξα τοῦ παντακράτορι Θεῷ καὶ νῦν καὶ εἰς τὸς αἰῶνας. ἀμήν.

& qui sedet a dextris throni magnificentiæ omnipotentis Dei super Cherubin, qui audit, sede a dextris meis, donec ponam inimicos scabellum pedum tuorum, quem vidit beatissimus Stephanus stantem a dextris virtutis, & dixit cum clamore, ecce video caecis apertos, & filium hominis stantem a dextris Dei tanquam pontificem omnium ordinum ratione utentium; ei, inquam, & per eum veneratio & magnificentia, ac gloria omnipotentis Deo, & nunc, & in sæcula, Amen.

BIBΛΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ,

LIBER SEPTIMUS,

Περὶ πολιτείας καὶ χάριτος καὶ τῆς κατὰ Χριστὸν μυστικῆς.

De vita Christiana & gratiarum actione, & de catechesi ante baptismum.

Ὅτι δύο ὁδοὶ εἰσι, μία τῆς ζωῆς ἢ φυσικῆς, καὶ μία τῆς θανάτου ἢ ἐπίστακτος. καὶ ὅτι ἡ μία ἐκ Θεοῦ, ἡ δὲ ἐκ ἔρωτος κατ' ἐπιβιβλίω τῶ ἀλλοτρίοις.

Quod due sint viae, una vite, que naturalis via est, altera mortis, que est via ascita, & inducenda: & quod illa est de Deo, hæc ex pravitare secundum invidias inimicorum.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α.

CAPUT I.

Τοῦ νομοθέτου Μωσίου ἐρχόμενος τοῖς Ἰσραηλίταις, ἰδὼ δίδακα πρὸ προσώπου ὑμῶν τὴν ὁδὸν τῆς ζωῆς, καὶ τὴν ὁδὸν τῆς θανάτου. καὶ ἐπιφρονέως, ἐκλιθεὶς τὴν ζωὴν, ἵνα ζήσῃ; καὶ τὸ ἀποφθίον Ἠλία λίγοντος τῷ λαῷ, ἕως ποτε χωλαίετε ἐπ' ἀμφοτέραις ταῖς ἰσχυαῖς ὑμῶν. εἰ Θεὸς ἐστὶ κύριος, πορεύθε ὀπίσω αὐτοῦ, εἰκότως ἔλεγεν καὶ ὁ κύριος Ἰησοῦς. ἂν εἴς δύναμις δυοῖν κυρίοις δουλεύειν. ἢ γὰρ τὸν εἷνα μισήσῃ, & τὸν ἕτερον ἀγαπήσῃ. ἢ εἰς ἀντιθέσει, καὶ τὸ ἕτερον καταφρονήσει. ἀναγκαῖος καὶ ἡμῶν ἐπιβιβῶν τῷ διδασκαλῷ Χριστῷ, ὅς ἐστι σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων μάστιγα πεισῶν, φαρμάκον ὡς δύο ὁδοὶ εἰσι, μία τῆς ζωῆς, καὶ μία τῆς θανάτου. ἰσομετρίαν δὲ συγκρίσειν ἕχαστον πρὸς ἑαυτοῦ. πολὺ γὰρ τὸ διάφορον. μάλλον δὲ πάντη κενωρισμῶν τυχεύουσι. καὶ φυσικῆ μὲν εἰς τῆς ζωῆς ὁδὸς. ἐπίστακτος δὲ ἡ τῆς θανάτου, ἢ τὸ κατὰ γινώμην Θεοῦ ὑπαρξήσας, ἀλλὰ τὸ ἕξ ἐπιβουλήσ τῶ ἀλλοτρίοις.

CUM Moyles legislator dixisset Israelitis, Ecce dedi ante faciem vestram viam vite, & viam mortis, & deinde subiungeret, Elige vitam, ut vivas, & Elias propheta populo, Quousque tandem claudicabitis utroque poplite vestro? Si Deus est Dominus, sequimini eum: consentaneum fuit, ut etiam Dominus Jesus diceret, Ne manibus vestris servite duobus Dominis, aut enim unum odio habebit, & alterum diliget, aut uni adhaerebit, & alterum contemnet. Quocirca nos quoque Christum magistrum nostrum secuti, qui est salvator omnium, & maxime fidelium, omnino dicimus, duas esse vias, alteram vite, alteram mortis, quarum nulla sit convenientia propter magnam inter se discrepantiam, immo omnibus modis disjunctæ sunt, ac via quidem vite secundum naturam est, via vero mortis ascita, quod mors non ex voluntate Dei, sed ex insidiis alieni spiritus extitit.

Ἡθικαὶ παρακλήσεις κυριακῶν δ'απὸ τῶν συμφορῶν τῆ παλαιᾶ παρακλήσῃ Ἰησοῦ θεῶν νομοῦ.

Morales admonitiones præceptorum Domini consentientes cum veteri præceptione legis divinæ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β.

CAPUT II.

Πρῶτη ἐν τυχεύουσι ἡ ὁδὸς τῆς ζωῆς. καὶ ἡ ἑτέρα ἐστὶν αὐτῆ, ἢ καὶ ὁ νομὸς διαγορεύσας, ἀγαπᾶν κύριον τὸν Θεὸν ἕξ ὅλης τῆς ἐξουσίας, καὶ ἕξ ὅλης τῆς ψυχῆς, τὸν εἷνα καὶ μόνον, καὶ ὄν ἄλλος ἐκ ἐστὶ καὶ τὸν πλησίον ὡς ἑαυτοῦ. καὶ πᾶν ὁ μὴ θέλων ἠρεῖσθαι σοι, καὶ συ τὸτο ἄλλα εὐποιήσῃς. ἀλογεῖτε τὰς καταρτιστικὰς ὑμῶν προσφάσεις ἐπὶ Ἰησοῦ ἐπιβιβῶν ὑμᾶς. ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθρὸς ὑμῶν. ποῖα γὰρ ὑμῶν χάρις, εἰν φιλεῖτε τοὺς φιλοῦντες ὑμᾶς; καὶ γὰρ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι τὸτο ποιεῖσιν. ὑμεῖς δὲ φιλεῖτε τοὺς μισούντες ὑμᾶς, καὶ ἐχθρὸν ἐχέετε. ἢ μισήσῃτε γὰρ φησὶ Concilii Generalis. Tom. I.

PRIMA ergo est via vite, que illa quidem est, quam lex sancit iubendo, ut toto corde, & tota mente Dominum Deum diligamus, qui est unus, & solus, præter quem alius non est, & proximos, ut nos ipsos item diligamus: & ut quicquid non visis tibi fieri, alteri ne facias. Benedicite illis, qui vobis maledicunt, orate pro persequentibus, & calumniantibus vos: Diligite inimicos vestros, que enim vobis gratia, si diligitis eos, qui vos diligunt: hoc enim & Ethnici faciunt: vos autem diligite eos, qui vos oderunt. Neminem habebitis inimicum. Ne oderis, inquit, omnem hominem, non Augustinus.

optimum, non Idumaeum, omnes enim sunt Asi, πάντα ἀνθρώπων· ἐκ Ἀρχαίων· ἐκ Γδου-
a Deo effecti: fugite ergo non quidem natu- μαίων· ἀπαντες γάρ εἰσι τῷ Θεῷ ἔργα· φθίγγετε
ras: sed voluntates, & animos improborum: δὲ ἢ τῶν φύσεις· ἀλλὰ τῶν γνώμας Ἰσὺ κοινῶν·
Abstine a carnis, & mundi cupiditatibus. ἀπέχεσθαι Ἰσὺ σαρκικῶν ἢ κοσμικῶν ἐπιθυμιῶν· ἐάν
Si quis te percusserit in dexteram maxillam τίς σοι δὲ βλάβημα εἰς τὴν δεξιάν σιγαλῶνα, σπρί-
tuam, praebe illi alteram, non quidem quod ψον αὐτῷ ἢ τὴν ἀλλήν, ἢ φαύλης ὄσης τῆς ἀ-
malum sit factam injuriam a te propulsa- μύνης· ἀλλὰ τιμωτέρας τῆς ἀνιξικακίας· λέγει
re, sed quod praestet tolerare, & perpeti: γὰρ ὁ Δαβὶδ, εἰ ἀνταπέδωκε τοῖς ἀνταποδιδού-
ait enim David, si reddidi retribuētibus mi- σι μοι κακά· ἐάν ἀγγαροῦσθαι στίτις μίλιον εἰς,
hi mala. Si quis te angariaverit mille passus, ἔπαγε μετ' αὐτῷ δῖο, ἢ τῷ θείοντί σοι κριθῆ-
Eade cum illo & alia duo, & ei qui vult re- ναι ἢ τὴν χιρῆδάσθ λαβεῖν, ἀφες αὐτῷ καὶ τὸ
cum in judicio contendere. & tunicam tuam ἱμάτιον· ἢ ἀπο τῷ αἵροντι· τὴ σὰ μὴ ἀπαιτεῖ·
tollere, dimitte & pallium, & qui auferit qua- τῷ αἰτοῦντί σε δίδου· καὶ ἀπὸ τῷ θείοντος δα-
tua sunt, ne repetas. Petenti a te da ei, & νεύσασθαι παρὰ σου μὴ ἀποκλείσθαις τὴν χεῖρα·
volenti mutuari a te, ne aversus manum δίκαιος γὰρ ἀνὴρ οἰκτερεῖ καὶ κηρὰ· πᾶσι
claudat, justus enim vir miseretur, & com- γὰρ θέλει δίδουσαι ὁ πατήρ ὁ τὴν ἡλιον αὐτοῦ
modat, pater enim caelestis, qui solem suum ἀνατέλλον ἐπὶ κοινῆς ἢ ἀγαθῆς· ἢ τὴν ὕψην
otivi facit super bonos & malos, & qui αὐτῷ βρέχων ἐπὶ δικαίους ἢ ἀδικούς· πᾶσιν οὖν
pluit super justos & injustos, vult ut om- δίκαιον δίδουσαι ἕξ οἰκείων πόρων· τίμα γὰρ φη-
nibus tribuatur: aequum ergo est largiri σι, τὴν κύριον ἀπὸ σῶν δικαίων πόνων· ἀποτι-
omnibus ex propriis laboribus: ait enim μητιον δὲ τῶν ἀγίων.
scriptura, honora Dominum ex tuis justis la-
boribus: in primis vero largiendum est san-
ctis.

1. Pet. 1.
Matth. 5.

Psal. 7.

Matth. 5.

Titus 1.

Veratio homicidii, adulterii, masculae venenis,
scortationis, furti.

CAPUT III.

Encl. 10.

Matth. 5.

Matth. 5.

Matth. 5.

Matth. 5.

Matth. 5.

Matth. 5.

Matth. 5.

Matth. 5.

Matth. 5.

Matth. 5.

Matth. 5.

NON occides, id est, ne hominem, qui
 tui similis est, morte afficias, dissol-
 vis enim quae recte effecta sunt: non quidem
 quod omnis caedes improbanda sit, sed in-
 nocentis solummodo: quae autem iusta cae-
 des est, solis magistratibus reservata est.
 Non adulterabis, dividis enim unam carnem
 in duo; ait namque scriptura, erunt duo
 in carnem unam sunt enim maritus & uxor
 unum natura, conspiratione, unione, affe-
 ctione, vita, more; distincti vero sunt
 figura corporis, & numero. Neque pueros
 ostendas, praeter naturam enim est humifimo-
 di libido, nata ex Sodomorum civitate,
 quae igne a Deo missa consumpta & deleta
 est: maledictus enim quis huiusmodi est, &
 dicit omnis populus, fiat. Non scortaberis,
 non enim, inquit, erit scortator in filiis
 Israel. Non iuraberis; Achar enim propter
 furtum, quod in populo Israelitico in Hie-
 richo fecit, lapidatione interfectus est: Item
 Giezi post factum furtum, & dictum men-
 dacium, hereditatem lepra Naaman cepit,
 & Judas, qui pecuniam pauperum avertet-
 bat, Dominum gloriae Judaeis prodidit, ac
 penitentia cunctis laqueo se suspendit, cre-
 puitque medius, & effusa sunt omnia vi-
 scera eius: Ananias, & Sapphira uxor eius,
 quia suorum bonorum furtum fecerunt,
 & Spiritum Domini tentaverunt, statim sen-
 tentia Petri apostoli nostri interdicti sunt.

μάτιον· ἀπαντες γάρ εἰσι τῷ Θεῷ ἔργα· φθίγγετε
 δὲ ἢ τῶν φύσεις· ἀλλὰ τῶν γνώμας Ἰσὺ κοινῶν·
 ἀπέχεσθαι Ἰσὺ σαρκικῶν ἢ κοσμικῶν ἐπιθυμιῶν· ἐάν
 τίς σοι δὲ βλάβημα εἰς τὴν δεξιάν σιγαλῶνα, σπρί-
 ψον αὐτῷ ἢ τὴν ἀλλήν, ἢ φαύλης ὄσης τῆς ἀ-
 μύνης· ἀλλὰ τιμωτέρας τῆς ἀνιξικακίας· λέγει
 γὰρ ὁ Δαβὶδ, εἰ ἀνταπέδωκε τοῖς ἀνταποδιδού-
 σι μοι κακά· ἐάν ἀγγαροῦσθαι στίτις μίλιον εἰς,
 ἔπαγε μετ' αὐτῷ δῖο, ἢ τῷ θείοντί σοι κριθῆ-
 ναι ἢ τὴν χιρῆδάσθ λαβεῖν, ἀφες αὐτῷ καὶ τὸ
 ἱμάτιον· ἢ ἀπο τῷ αἵροντι· τὴ σὰ μὴ ἀπαιτεῖ·
 τῷ αἰτοῦντί σε δίδου· καὶ ἀπὸ τῷ θείοντος δα-
 νεύσασθαι παρὰ σου μὴ ἀποκλείσθαις τὴν χεῖρα·
 δίκαιος γὰρ ἀνὴρ οἰκτερεῖ καὶ κηρὰ· πᾶσι
 γὰρ θέλει δίδουσαι ὁ πατήρ ὁ τὴν ἡλιον αὐτοῦ
 ἀνατέλλον ἐπὶ κοινῆς ἢ ἀγαθῆς· ἢ τὴν ὕψην
 αὐτῷ βρέχων ἐπὶ δικαίους ἢ ἀδικούς· πᾶσιν οὖν
 δίκαιον δίδουσαι ἕξ οἰκείων πόρων· τίμα γὰρ φη-
 σι, τὴν κύριον ἀπὸ σῶν δικαίων πόνων· ἀποτι-
 μητιον δὲ τῶν ἀγίων.

Απαγορεύσεις θυμῷ· φθόνος· διαφθορᾶς· μοι-
χίας· ἢ πάσης ἀπηγορευμένης ἀραξίας.

ΚΕΦΑΛΑ Γ΄.

ΟΥ φονεύσεις· τοῦτ' ἐστιν, οὐ φθίρεις τὸν ὁ-
 μούνοισι ἀνθρώπων, ὁμοίους γὰρ τὰ καλῶς
 γινόμενα· ἔχ' ὡς· παρὸς φόνου φαίλων τυγχάνοντος,
 ἀλλὰ μόνον τῷ ἀθώῳ, τῷ εὐδίκῳ ἀρχῶσι μόνον
 ἀφορισμοῖς· ἢ μοιχῶδες· θίγεις γὰρ μίαν
 σάρκα εἰς δύο· ἔσονται γὰρ φθῆσιν, οἱ δύο εἰς
 σάρκα μίαν, εὖ γὰρ εἶπεν ἀνὴρ ἢ γυνὴ τῇ φύ-
 σει· τῇ συμπτῶσι· τῷ σῶσει· τῇ διαφθεσει·
 τῷ βίῳ· τῷ ἔσθαι· κηρωρισμοῖσι δέ εἰσι τῶν χη-
 ματι ἢ τῶ ἀριθμῶ· ἢ παιδοφθορίαις, παρὰ
 φύσιν γὰρ τὸ κακὸν ἐκ Σοδόμων φύσι· ἢ τις πυ-
 ρὸς θελάτῃ παραλάωμα γέγονε· ἐπικατερεῖ
 δὲ ὁ τοῦτος· ἔ εἶπε πᾶς ὁ λαὸς, γένοιτο· οὐ
 πορεύσεις, ἐκ ἔσαι γὰρ φησὶ πορεύων ἐν υἱοῖς
 Ἰσραὴλ· ὁ κλέψεις· Ἄχαρ γὰρ κλέψας ἐν τῷ
 Ἰσραὴλ ἐν Ἰεριχῶ λίθοις βληθεὶς τῷ ζῆν ὑπε-
 ξήλασε· ἢ Γυζεὶ κλέψας ἢ ψευδῆ μῆρος ἐκληρο-
 νομήσει τοῦ Νεεμᾶν τὴν λέσσαν· καὶ Ἰουδας
 κλέπτων τὰ Ἰσὺ πονήτων τὴν κύριον τῆς δόξης
 παρέδωκεν Ἰουδαίοις, καὶ μεταμειληθεὶς ἀπήγ-
 χαστο· καὶ ἔλακσε μέσος· καὶ ἔχευθη πάν-
 τα τὰ σπλαγγνα αὐτοῦ· καὶ Ἀνανίας ἢ Σαπ-
 φείρα ἢ τοῦτου γυνὴ κλέψαντες τὰ ἴδια, καὶ
 περάσαντες τὸ πνεῦμα κηρῶ, παρακρημα ἀπο-
 φάσει Πέτρο τοῦ σωμαποσολοῦ ἡμῶν ἐδωκεν ἡμῶν
 σαν.

De cantione augurali.

CAPUT VII.

1. Reg. 19.
Num. 23.
Deut. 18.
Levit. 19.

NE sis augur, auguratio enim ad cultum idolorum ducit: Augurium, inquit Samuel, peccatum est, & non erit auguratio in Jacob, neque vaticinatio in Israel. Non eris incantator, neque filium tuum iustrabis, neque divinabis, neque augurium ages, neque volatus avium observabis, neque dices pravas disciplinas: hæc enim lege etiam vetita sunt. Ne sis deditus concupiscendis malis, ad nimia enim peccata traheris. Non eris turpiloquus, neque B injector oculorum, neque vinolentus: hinc enim scortationes, & adulteria oriuntur. Ne sis avarus, ut non servias mamonz uti Deo. Ne sis avidus inanis gloriæ, neque elato animo, neque alta sapiens, ex his enim omnibus existunt arrogantiz. Memento ejus qui dixit, Domine, non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei, neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me, si non humiliter sentiebam.

7/ol. 130.

Vetatio obtrectationis, contumaciæ, superbiæ, & audaciæ.

CAPUT VIII.

Num. 16.

NE sis obtrectator, memor supplicii de iis sumpti qui Moyfi obtrectaverunt, ne contumax, ne malitiosus, ne duro & inflexibili corde, ne sis iracundia effervesceus, neque pravo animo, hæc enim omnia ducunt ad blasphemiam: sis mitis, ut David, quia mites possidebunt terram.

a Molent omittit. March. 5.

De longanimitate, innocentia, mansuetudine, tolerantia.

CAPUT IX.

Matth. 5.

Matth. 5.
Luc. 16.
Matth. 23.

Luc. 16.
Job 42.
Luc. 16.

SIS longanimis, quoniam qui talis est, multa prudentia præditus est: rursus vero, qui parvo, & angusto animo est, insigniter imprudens est. Sis misericors, beati enim misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequuntur. Sis innocens, quietus, bonus, & tremens ad sermones Dei. Non te extolles, ut Phariseus, quoniam omnis qui se exultat, humiliabitur, & quod altum est in hominibus, abominatio apud Deum: Non permittas animæ tuæ audaciam, quia vir audax incidet in mala. Non versaberis cum insipientibus, sed cum sapientibus & iustis; qui enim versatur cum insipientibus, cognoscetur. Quæ acciderint adversa, fer æquo animo, & calamitates fer indolenter. Sciens solvendam esse tibi mercedem a Deo, ut Job, & Lazaro.

A

Περὶ οὐροσκοπικῆς ἐπαυδῆς.

Κ Ε Φ Α Λ. Ζ.

ΜΗ γίνῃ οὐροσκοπός, ὅτι ὀδηγεῖ πρὸς εἰδωλολαξείαν, οὐάνισμα δὲ φησὶν ὁ Σαμὴλ ἀμαρτία ἐστίν. καὶ ἐκ ἐστῆς οὐάνισμος ἐν Ἰακώβ· ἕδε μαντεία ἐν Ἰσραὴλ· ἐκ ἐστῆς ἐπέδων ἢ περμαθαίρων τῶν υἱὸν σου· ἢ κληδονίης· ἕδε οὐάνισθη· ἕδε ὀροσκοπήσεις· ἕδε μεθήση μαθήματι ποτηρα· ταῦτα γὰρ ἀπαντα καὶ ὁ νόμος ἀπέειπε· μὴ γίνῃ ἐπιθυμητῆς κακῶν, ὀδηγηθήση γὰρ εἰς ἀμειβαν ἀμαρτημάτων· ἢ ἐστῆς αἰχρολόγος· ἕδε ῥυψόφθαλμος· ἕδε μέθυστος· ἐκ γὰρ τῶν ποτηρῶν καὶ μοιχεύει γίνονται· μὴ γίνῃ φιλάργυρος· ἵνα μὴ ἀντὶ Θεοῦ δολοῦσθαι τῷ μαμωνᾷ· μὴ γίνῃ κενόδοξος· μὴ μετέωρος· μὴ ὑψηλόφρων· ἐκ γὰρ τῶν ἀπάντων ἀλαξονίαι γίνονται· μνησθητι τοῦ εἰπόντος· κύριε ἕχ ὑψώθη ἡ καρδία μου· ἕδε ἐμπεπρωμένησαν οἱ ὀφθαλμοί μου· ἕδε ἐπορθεῖλον ἐν μεγάλοις, ἕδε ἐν θαυμασίοις ὑπὲρ ἐμέ· εἰ μὴ ἐτιμωροφρόνων.

Ἀπαγόρευσις γογγυσμῶ· καὶ αὐθαδείας· καὶ ὑπερηφανίας· καὶ θρασυτήτος.

C

Κ Ε Φ Α Λ. Η.

ΜΗ γίνῃ γογγυσός, μνησθεὶς τῆς τιμωρίας ἧς ἐπέπεσαν οἱ κατιγογγύσαντες Μωϋσῆ· μὴ ἐσο αὐθαδῆς· μὴ πονηροφρων· μὴ ἐκκληροκαρδίος· μὴ θυμώδης· μὴ μικροψυχός· πάντα γὰρ ταῦτα ὀδηγεῖ πρὸς βλασφημίαν· ἴδε δὲ πρῶτος ὡς Μωϋσῆς καὶ Δαβὶδ· ἐπεὶ οἱ ἀγαθὴς κληρονομήσει γῆν.

Περὶ μακροθυμίας· ἀκακίας· ἀρχότητος· ὑπομονῆς.

D

Κ Ε Φ Α Λ. Θ.

Γίνῃ μακρόθυμος· ὁ γὰρ ποιῶν πολλὰ ἐν φρονήσει· ἐπέπιρ ὀληθόψυχος· ἰσχυρὸς ἀφρων· γίνῃ ἐλεήμων· μακαριοὶ γὰρ οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται· ἐσο ἀκακός· ἡσυχός· ἀγαθός· ἔξιμων τὸς λόγους τοῦ Θεοῦ· ἕχ ὑψώσεις σεαυτὸν ὡς ὁ Φαρισαῖος· ὅτι πᾶς ὁ ὑψών ἑαυτὸν ταπεινώθησεται· καὶ τὸ ὑψηλὸν ἐν ἀνθρώποις βδέλυγμα παρὰ τῷ Θεῷ· ἢ δώσεις τῇ ψυχῇ σου θρασος· ὅτι θρασὺς ἀνὴρ ἐμπεσέεται εἰς κακὰ· ἢ συμποροδοσὴ μὲν ἀφρόνων, ἀλλὰ μὲν σοφῶν καὶ δικαίων· ὁ συμποροδομῶν γὰρ σοφοῖς σοφός ἐστίν· ὁ δὲ συμποροδομῶν ἀφροσι, γνωθήσεται· τὰ συμβαίοντά σοι πάθη ἀμωδῶς δέχου, καὶ τὴν περιστάσεις ἀλύπως, εἰδὼς ὅτι μισθός παρὰ Θεοῦ σοι δοθήσεται ὡς τῷ Γῶβ, καὶ τῷ Λαζάρω.

Ὅτι

Ὅτι χρὴ τὰς κατὰ Χριστὸν διδασκαλίας γονίως πλεῖον
ἠγαθῶν· οἱ μὲν γὰρ τὸ αὐτὸ εἶναι· οἱ δὲ
τὸ εἶναι μόνον παρέχουσιν.

*Quod oporteat eos, qui sunt magistri doctrinae
Christi, plaris esse quam parentes: illi enim
praestans, ut bene sit, hi solum hoc, ut sumus.*

Κ Ε Φ Α Λ. ι.

CAPUT X.

Τὸν λαλιῶτά σοι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ δοξάζεις·
μνησθήσῃ δὲ αὐτῷ ἡμέρας καὶ νυκτὸς τιμῆσαι
δὲ αὐτὸν ὡς ἠέμενος αἰτῶν, ἀλλ' ὡς τὸ αὐτὸ
εἶναι σοι ἀρχέοντι γινόμενον, ὅτι γὰρ ἡ ἐπι-
θεὸς διδασκαλία, ἐκεῖ ὁ Θεὸς παρέστι· ἐκζητή-
σεις καθημέραν τὸ πρόσωπον τοῦ ἁγίου· ἐν ἑπα-
νακαίῃ τῆς λόγους αὐτοῦ.

Honorabis eum qui sermonem Dei lo-
quitur tibi, memor eris ejus die &
nocte; honorem autem habebis non tan-
quam ortus tui auctori, sed tanquam effe-
cti tui boni status: ubi enim est doctrina de
Deo, ibi adest Deus; exquires quotidie
sanctorum faciem, ut eorum sermonibus ac-
quiescas.

Ὅτι χρὴ μὴ ἀποσχίζεσθαι τοῦ ἁγίου, ἀλλ' ἐρη-
νικῶς μαχομένως, κερθεῖν τε δικαίως,
καὶ μὴ προσωπο-
ληπτεῖν.

*Quod non oporteat discessionem facere a Chri-
stianis, sed potius pacificare dissidentes,
& judicare juste, & non acci-
pere personas.*

Κ Ε Φ Α Λ. ια.

CAPUT XI.

Ὅτ' ποιήσεις χρίσματι πρὸς τοὺς ἁγίους, μνησθεὶς
τοῦ Κορεῖου· εἰρωδύσεις μαχομένως, ὡς Μω-
σῆς, συναλλάσσων εἰς φιλίαν· κερθεῖς δικαίως· τὸ
γὰρ κερθεῖν ἢ κερθεῖν· ἢ λήψαι πρόσωπον ἐλέγχει
ἐπὶ παραπτώματι, ὡς Ἡλίας καὶ Μιχαῖας τῶν Ἀ-
χαιῶν· καὶ Ἀβδεμέλεχ ὁ Αἰθίοψ τὸν Σεδειάαν· καὶ
Νάθαν τὸν Δαβὶδ· καὶ Ἰωάννης τὸν Ἡρώδην.

NE facias schisma adversus sanctos, ^{Num. 16.}
memor Coritarum. Conciliabis pa- ^{Dios. 20.}
cem inter dissidentes, in gratiam eos
reconcilians exemplo Moysis: judicabis
juste, *Dei enim est judicium.* Non acci- ^{Dios. 11.}
pias personam, argue de delicto, ut Elias, ^{1. Reg. 18.}
& Michæas Achab, Abdemelech Æthiops ^{Mic. 10.}
Sedeciam, & Nathan David, & Joannes ^{1. Reg. 12.}
Herodem. ^{Marc. 6.}

Περὶ διπλοῦς ἦτοι ὀλιγοψύχου.

De eo, qui est duplex animo, id est, pusilla fide.

Κ Ε Φ Α Λ. ιβ.

CAPUT XII.

Μὴ γίνῃ διψυχος ἐν προσεσχῇ σοι, εἰ ἐ-
σαι, ἢ ὅ· λέγει γὰρ ὁ κύριος ἐμοὶ Πέ-
τρος ἐπὶ τῆς θαλάσσης· ὀλιγόπιστε εἰς τί ἐδίδα-
σάς; μὴ γίνῃ πρὸς μὲν τὸ λαβεῖν ἐκτείνων τὴν
χεῖρα, πρὸς δὲ τὸ δῶκεν συστέλλων.

NE sis in precatione tua duplici animo,
mihi enim Petro dixit Dominus in mari:
Modica fidei, quare dubitasti? ne ad accipien- ^{Matth. 19.}
dum facile manum porrigas, ad largiendum ^{Luc. 11.}
vero contrahas.

Περὶ εὐπορίας.

De beneficentia.

Κ Ε Φ Α Λ. ιγ.

CAPUT XIII.

Ἐὰν ἔχῃς ὄψα τοῦ ἁγίου χειρὸν σου δεξιά, ἵνα ἐργάσῃ
εἰς λύθωσιν ἁμαρτιῶν σου· ἐλεημοσύνας γὰρ
καὶ κρίσεις ἀποκαθαίρονται ἁμαρτίαι· ἢ κρίσεις
δῶκεν πτωχῶ· ἢ δὲ δίδως γογγύσεις· γνώση γὰρ
τίσις ἐστιν ὁ τῷ μισθῷ ἀνταποδοτῆς· ὁ ἐλεῶν γὰρ
φροῦ, πτωχόν, κερθεῖ δανείζει· κατὰ δὲ τὸ δόγμα
αὐτοῦ, ὅπως ἀνταποδοθῆσεται αὐτῷ· ἢ ἀποσραφή-
ση ἐνδοξίμων· ὅς φράσσει γὰρ φροῦ, τὸ ὅτι αὐ-
τῷ μὴ εἰσακούσαι τὸν δεινόν, καὶ αὐτὸς ἐπικαλέσθη-
ται· καὶ ἢ εἰσαι εἰσακούων αὐτῷ· κοινωθήσῃς εἰς πάν-
τα τῶν ἀδελφῶν σου· ἢ ἢ εἰσαι ἰδὲ εἶναι· κοινὴ γὰρ
ἡ μετέληψις παρὰ Θεοῦ πᾶσιν ἀνθρώποις παρισκιά-
σθη· ἢ ἢ εἰσαι τῶν χεῖρά σου ἀπὸ τοῦ υἱοῦ σου ἢ ἀπὸ τῆς
θυγατρὸς σου, ἀλλὰ ἀπὸ νεότητος διδάξῃς αὐτοὺς τὸν
φόβον τοῦ Θεοῦ· παιδάσει γὰρ φροῦ, τὸν υἱόν σου·
ὡς γὰρ εἰσαι σοὶ εὐέλπις.

SI habes, da tuis manibus, ut peccatis
tuis redimendis operam des: *Eleemosynis*
enim, inquit, & fide eluuntur peccata. Ne ^{1. Tim. 11.}
dubita largiri pauperi, neque largiendo mur-
mures, cognosces enim quis sit remunera-
tor. *Qui miseretur,* inquit, *pauperis,* ^{1. Tim. 19.}
scilicet daturus Deo: quantum autem fuerit ab eo
datum, tanta fiet ei remuneratio. Ne re-
pellas indigentem, *qui,* enim, inquit, *au-*
res obturas, ne audias opem rogantem, ipse ^{1. Tim. 21.}
implorabit auxilium, & non eris qui exau-
dias eum. Habe omnia cum fratre tuo com-
munia, & ne dixeris propria esse. Nam
omnibus fuit instruta a Deo communis par-
ticipatio. Ne removeas manum tuam a fi-
lio tuo, aut filia tua, sed potius doce eos
timere Deum a pueritia, *castiga,* inquit, ^{1. Tim. 3.}
lium tuum, sic enim eris tibi bona de eo spes.

Quæ

Quales se oporteat praebeere dominis famulis, & quomodo oporteat famulos subditos esse dominis.

Α Ὅπως δεῖ προσφέρεισθαι τοῖς οἰκέταις τὸς κλυεῖς· καὶ ὅπως χρῆ ὑποτάσσασθαι τοῖς οἰκέταις.

CAPUT XIV.

Κ Ε Φ Α Λ. ιδ.

NE amaro animo jubeas famulo tuo aut ancillae eidem Deo confidentibus; ne aliquando peinant advertius te, & irascatur tibi Deus: & vos servi dominis vestris tanquam Deum representantibus subditi estote cum sedulitate & metu, tanquam Domino, & non tanquam hominibus.

Ο Ὅτι ἐπιτάξεις δούλῳ σου ἢ παιδίῳ τῆς ἐπί τὸν αὐτὸν Θεὸν πιστεύουσιν ἐν πικρῇ ψυχῆς, μὴ ποτε ἐσαύξῃσθαι ἐπὶ σοὶ ἐῖσαι σοὶ ὄργη παρὰ Θεοῦ· καὶ ὑμεῖς οἱ δούλοι ὑποτάγητε τοῖς κυρίοις ὑμῶν ὡς τύποις Θεοῦ ἐν προσοχῇ καὶ φόβῳ, ὡς τῷ κυρίῳ, καὶ ἢ ἀνθρώποις.

Epist. 6.

De hypocrisis, & studio legum divinarum, & de confessionibus.

Περὶ ὑποκρίσεως καὶ προσοχῆς νόμων καὶ ἐξομολογήσεων.

CAPUT XV.

Κ Ε Φ Α Λ. ιε.

HAbebis odio omnem simulationem, & facies quicquid Domino placet: ne deteras mandata Domini, servabis autem quae ab eo accepisti, nihil ad ea addens, aut eis detrahens: non addes, inquit, sermonibus eius, ne coarguat te, & fias mendax. Confitere Domino Deo tuo peccata tua, neque pergas amplius peccare, ut bene sit tibi a Deo tuo, qui non vult mortem peccatoris, sed poenitentiam.

Μ Ἰσῆσεις πᾶσαν ὑπόκρισιν· καὶ πᾶν ὃ ἐάν ᾖ ἀρετῶν κυρίου, ποιήσεις· ἢ μὴ ἐγκαταλίπῃς ἐπιτολάς κυρίου· φυλάξεις δὲ ἅ παρήλαβες παρ' αὐτοῦ, μὴτε προστιθήεις ἐπ' αὐταῖς· μὴτε ἀφαιρῶν ἀπ' αὐτῶν· ἢ ἀποδῆσεις γὰρ τοῖς λόγοις αὐτοῦ, ἵνα μὴ ἐλέγξῃ σε καὶ ψάδῃς ἅψιν· ἐξομολογήσῃς κυρίῳ τῷ Θεῷ σου τὰ ἁμαρτηματί σου· καὶ ἢ ἐτι ἀποδῆσεις ἐπ' αὐτοῖς, ἵνα εὐσὶ σοὶ χάριτι παρὰ κυρίου τῷ Θεῷ σου· ὅς ἢ βιάσεται τὸν θάνατον τῶ ἁμαρτωλοῦ, ἀλλὰ τὴν μετάνοιαν.

Deut. 32. &c. 18.

Matth. 9.

De cultu parentum.

Περὶ τῆς ἀπὸς γονείας θρασκείας.

CAPUT XVI.

Κ Ε Φ Α Λ. ις.

COles patrem tuum, & matrem tuam, ut ortus tui auctores: ut fias longevus super terram, quam Dominus Deus tuus dedit tibi: fratres tuos, & cognatos tuos ne despicias: non despicias, inquit, eos, qui sunt seminis tui.

Τ Ὅν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα θρασκείας ὡς αἰτίους σοὶ ἡγίασεως, ἵνα γένη μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς, ἧς κύριος ὁ Θεός σου δίδωσὶ σοὶ· τοὺς ἀδελφούς σου καὶ τοὺς συγγενεῖς σου μὴ ὑπερίδῃς· τὸς γὰρ οἰκεῖς τῶ σπέρματός σου ἕχ ὑπεροφεί.

Deut. 10.

Quod oporteat subditos esse regi, & magistratibus.

Περὶ τῆς ἀπὸς βασιλεία καὶ ἀρχόντις ὑποταγῆς.

CAPUT XVII.

Κ Ε Φ Α Λ. ιζ.

TIMEbis regem, scis enim Domini esse electionem: magistratus ejus honorabis, ut Dei ministros: sunt enim vindices omnis injuriae: & solvite eis animo non ingrato vectigal, & tributum, omnemque pensionem.

Τ Ὅν βασιλεία φοβηθήσῃ· εἰδὼς ὅτι τῶ κυρίου ἐστὶν ἡ χειροτονία· τοὺς ἀρχόντις αὐτῶ τιμήσεις ὡς λειτουργούς Θεοῦ, ἐκδικοὶ γὰρ εἰσι πάσης ἀδικίας· οἷς ἀποτίσχετε τίλθον, φόρον, καὶ πᾶσαν εἰσφορὰν ἐγγνωμότως.

Rom. 13.

De munda conscientia precantium.

Περὶ καθαρῶ συνειδήτους τῶ ἀποσδελωμένων.

CAPUT XVIII.

Κ Ε Φ Α Λ. ιη.

NON accedas ad precationem in die malitiae tuae, priusquam amarum animum deponas: haec est via vitae. Utinam vos intra eam reperiamini per Jesum Christum dominum nostrum.

Ο Ὅτι ἀποσιδήσῃ ἐπὶ ἀποσδελίσει ἐν ἡμέρᾳ πονηρίας σου πρὶν ἀν λυσις τῶν πικρῶν σου· αὕτη ἐστὶν ἡ ὁδὸς τῆς ζωῆς· ἧς γένοιτο εἰς τοὺς ὑμᾶς ἀρεθῶσαι ὅτι Ἰησοῦ Χριστοῦ τῶ κυρίου ἡμῶν.

Ὅτι

Ὅτι ἡ ἕπιβλήτις τῷ ἀλλοτρίῳ ἐπισημασθέντα ὁδὸς ἀσεβείας καὶ παρανομίας πεπληρωται.

^A Quod via, qua in huius diaboli ascita est, impietas, & legum violatione plena est.

Κ Ε Φ Α Λ. ιθ.

CAPUT XIX.

Η Δὲ ὁδὸς τῷ θανάτῳ ἐστὶν ἐν ἀσεβείᾳ πομπῆς διαρρηξίῃ· ἐν αὐτῇ γὰρ ἀγνοία Θεοῦ καὶ πολλῶν κακῶν, καὶ θολῶν, καὶ παραχρῆν ἐπισημασθῆναι· δι' ὧν φόνος· μοιχείαι· πορνείαι· ἐπιπορευαί· ἐπιθυμίαι παρανομοί· κλοπαί· εἰδωλολαβῆται· μαγίαι· φαρμακείαι· ἀρπαγαί· ψευδομαρτυρίαι· ὑπεκρίσεις· διπλοκαρδία· δόλος· ὑπερηφανία· κακία· αὐθάδεια· πλεονεξία· ἀιχρολογία· ζηλοτυπία· θρασυτής· ὑψηλοφροσύνη· ἀλαζονεία· ἀφοβία· διωγμὸς ἀγαθῶν· ἀληθείας ἐχθρὰ· ψεύδους ἀγάπη· ἀγνῶνα διακροσύνη· οἱ γὰρ τῶν πενητῶν καὶ κολλῶντων ἀγαθῶν, οὐδὲ κείτοι δικαίαι· ἀγρυπνοῦσιν οὐκ εἰς τὸ ἀγαθόν· ἀλλ' εἰς τὸ ποτήριον· ὃν μακρὰν ἀσροτής καὶ ὑπερηφανία· μάταια ἀγαπῶντες· δίκαιον ἀνταπόδομα· ἢ εὐδυνίας πτωχῶν· οἱ ποιοῦντες ἐπὶ καταπονομήσῃ· οὐ γινώσκοντες τὸν ποιῆσαντα αὐτοῦ· φοβέται τῶν· φθορῆς πλάσματος Θεοῦ· ἀποπροφύτοι· ἐδδοσμένοι· καταπονοῦντες θλιβεμένον· πλουσίῳ παράλητον· πτωχῶν ὑπερόπτι· πανταμάρτητον· ρυθίητε πάντα ἀπὸ τούτων ἀπαντων.

Via vero mortis in pravis actionibus cernitur, in ipsa est enim ignorantia Dei, & introductio multorum malorum, & caliginum mentis, & turbarum, unde caedes, adulteria, fornicationes, perjuria, pravæ cupiditates, furta, idolorum cultus, magia, veneficia, rapinae, falsa testimonia, simulationes, corda duplicia, fraudulentia, superbia, malitia, contumacia, avaritia, verborum obscenitas, emulatio, audacia, elatio mentis, arrogantia, vacuitas metus, insectatio bonorum, inimicitia cum veritate, mendacii amor, ignorantia iustitiæ. Qui enim hæc faciunt, non adherescunt bono, neque iusto iudicio, vigilant non ut, quod honestum est, capessant, sed quod turpe, a quibus procul abest mansuetudo, & patientia: Delectantur inanibus, captant, & confectantur retributionem, non commoventur pauperum misericordia: non dolent vicem afflicti: non agnoscunt auctorem suum: filios occidunt: quod a Deo formatum est, perimunt, repellunt indigentem: premunt calamitosum: consolantur divites: contemnunt pauperes: in omne genus peccatorum se effundunt: utinam, filii, ab his omnibus liberemini.

* confer vulgatum sub nomine S. Barnabæ epistolam p. 162. edit. Voff. qua notat.

Ὅτι μὴ χρῆ τῆς ἀσεβείας ἐκκλίνειν δεξιά ἢ ἄνωμα παρανεῖ ὁ νομοθέτης.

Quod non oporteat a pietate desistere sive ad dextram, sive ad sinistram.

Κ Ε Φ Α Λ. ια.

CAPUT XX.

Ο Ἡ μῆτις σε πλανήσῃ ἀπὸ τῆς ἀσεβείας· ἢ ἐκκλίνῃ γὰρ φησὶν, ἀπ' αὐτῆς δεξιά ἢ ἄνωμα· ἵνα σωθῆς ἐν παντί οἷς εἶναι ἀσεβήσῃ· ἢ γὰρ εἴαν μὴ ἐκβαπῆς ἔξω τῆς ἀθείας ὁδοῦ, δουλεύσεις.

Cave, ne quis te a pietate in errorem abducat, ne, inquit, ab ea declines, dicitur: sive ad dextram, sive ad sinistram, ut in omnibus, quæcunque feceris, sis intelligens: non enim impius eris, nisi a via recta deflectus.

Ὅτι μὴ χρῆ φαυλίξεντι ἑστὶν ἀποσφῶρων βρωμάτων, ἀλλ' ἀχαρίτως μεταλαμβάνον καὶ πεπρωμένως.

Quod non oporteat nullam genus cibi commodi vituperare, sed potius cum gratiarum actione, & ordinate sumere.

Κ Ε Φ Α Λ. ια.

CAPUT XXI.

Π Ἐστὶ δὲ βρωμάτων λέγει σοὶ ὁ κύριος, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγετε· καὶ πᾶν κρέας ἐδδοτε ὡς λαχανὰ χλοῆς· τὸ δὲ αἷμα ἐκχεῖτε· ἢ γὰρ τὸ εἰσπυρῶμα εἰς τὸ σῶμα κοινὸν τὸν ἀνθρώπον, ἀλλὰ τὰ ἐκπορρωμένα· λίγῳ δὲ βλασφημίας· καταλαλαί· καὶ εἶτι τοῖστων· σὺ δὲ φάγε τὸν μελὸν τῆς γῆς μὲν διαφροσύνης· ἐστὶ εἶτε καλὸν αὐτῶ· καὶ εἶτε ἀγαθόν, αὐτῶ σίτες μαρτίσκεις, καὶ οἶνος ἄωδιαζων παρθένους· τίς γὰρ φάγεται· ἢ τίς πίεται παρὲς αὐτῶ; παρανεῖ δέ σοι καὶ ὁ σοφὸς Ἐσδρας λέγων· πορεύεθι καὶ φάγετε λιπασμάτων· καὶ πίετε γλυκασμάτων, καὶ μὴ λιπαρῶν.

DE cibis vero ait Dominus, Bona terra comedite, & omnem carnem edite, ut olera herba: sanguinem vero effundes, neque enim quæ in os intrant, inquinant hominem, sed quæ exeunt, illa inquinant hominem, blasphemia scilicet, & obrevellationes, & quæ sunt huiusmodi: Tu vero comedere medullam terræ cum iustitia, quoniam si quid pulchri, bonique est, omnia ipsius sunt, & ipsi gratias age: Frumentum adolescentibus, & odoratum vinum virginibus. Quis enim edit, aut bibit sine eo? hortatur autem Esdras, Ambulate, inquit, & comedite pinguedines, & bibite dulcedines, & ne sitis massi.

Quod non fit vescendum idolothytis.

CAPUT XXII.

CAvete vero ab idolothytis, hęc enim immolant, ut dęmones honorem, ut scilicet Deo contumeliam faciant: ca- vete, inquam, ne participes dęmonum efficiamini.

Constitutio Domini, quomodo fit baptizandum, & in cujus mortem.

CAPUT XXIII.

DE baptismo autem, episcopo, aut presbyter, jam ante constituimus, ac nunc rursus dicimus, sic baptizandum esse, ut dominus constituit, cum dixit, euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, docentes eos servare omnia quęcumque precepi vobis, in nomine, inquam, Patris, qui Filium misit, & Christi, qui venit, & Spiritus sancti, qui testimonium tribuit. Unges autem prius oleo sancto, deinde baptizabis aqua, postremo signabis unguento chrismatis, ut sit oleum unctiois participatio Spiritus, aqua symbolum mortis, unguentum chrismatis sigillum passionum. Sin autem non fuerit oleum, neque unguentum chrismatis, satis est aqua tum ad unctionem, tum ad sigillum, & ad confessionem morientis, sive commorientis. Jejunet autem ante baptismum is qui baptizatur, siquidem Dominus, a Joanne primum baptizatus, & postea in solitudine commoratus, quadraginta diebus, & totidem noctibus jejunavit, non quidem quod opus esset ei ulla sordes eluere, aut opus ullo jejunio, aut ulla purgatione, qui est natura mundus, & sanctus, sed ut tum Joanni veritatem attestaretur, tum nobis normam & regulam pręberet. Itaque Dominus non est baptizatus in passionem suam, aut in mortem, aut in resurrectionem, nondum enim quicquam horum factum fuerat, sed ad aliorum institutionem. Quo circa auctoritate sua tanquam dominus Joannis jejunat post baptismum. Qui vero in mortem eius baptizatur, debet prius jejunare, deinde baptizari: non enim æquum est, ut qui contepultus est, & confurrexit, in ipso tempore resurrectionis hugeat, mortuique sit: Non enim homo constitutionis Christi dominus est, siquidem ille est Dominus, hic vero Domino subiectus.

Quibus diebus hebdomade jejunandum sit, & quibus non: & quare.

CAPUT XXIV.

JEjunia vero vestra ne sint cum hypocritis communia, jejunant enim secunda hebdomadis feria, & quinta, at vos aut quinque diebus jejunate, aut quarta, & sexta feria: Quoniam quarta quidem iudicium in Dominum pronunciatum est,

b Tert de jejunio cap 14 Petrus Alex cap 11

Α Οτι χρη φεύγειν τλω τῆς εἰδωλοθύτων βρωσιν.

Κ Ε Φ Α Λ. κβ.

Α Πὸ δὲ τῆς εἰδωλοθύτων φεύγετε, ἐπὶ τῷ μὴ γὰρ δαιμόνων θύωσι πῶτι· ἐφ' ὕβρει δηλαδὴ τῷ μόνῳ Θεῷ, ὅπως μὴ γένηθε καινοὶ δαιμόνων.

Διατίθεις κλεικὴ ὄσως χρη βαπτίζεν· κ' εἰς τὸν τίνος θάνατον.

Κ Ε Φ Α Λ. κγ.

Β Βεὶ δὲ βαπτίσματι· ὃ ἐπίσκοπε ἢ πρεσβύτερε ἢ ἄλλο μὴ κ' ἄλλοτερον διατάξαμεθα· κ' καὶ δὲ φάρμ· ὅτι ἔγω βαπτίσεις, ὡς ἔ κ' κ' εἰς διέταξαι ἡμῖν λέγων· πορευθέντες μαθητεύσατε παντὶ τῷ ἔθνη· βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς κ' τοῦ υἱοῦ κ' τοῦ ἁγίου πνεύματος· διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα, ὅσα ἐπέταλάμην ὑμῖν· τοῦ ἀποστείλαντος πατρὸς· τοῦ ἐλθόντος Χριστοῦ· τοῦ μαρτυρήσαντος παραλήπτου· χρίσεις δὲ ὁρώτων ἔλαιω ἁγίω· ἔπειτα βαπτίσεις ὕδατι· κ' περὶ αὐτοῦ σφραγίσεις μύρω· ἵνα τὸ μὴ χεῖμα μετοχὴ ἢ τοῦ ἁγίου πνεύματος· τὸ δὲ ὕδωρ συμβολαὶ τοῦ θανάτου· τὸ δὲ μύρον σφραγίς τῆς σωτηρίας· εἰ δὲ μήτε ἔλαιον ἢ, μήτε μύρον, ἀρκεῖ ὕδωρ κ' ἄσως χεῖμα κ' ἄσως σφραγίδια κ' ἄσως ὁμολογίαν τοῦ ἀποθνήσκοντος, ἢ τῆς σωτηρίας κ' ἄσως· ἢ τῆς βαπτίσματος ἡσθεῖα ὁ βαπτισθῶν· κ' γὰρ ὁ κείνος ὁρώτων βαπτισθεὶς ὑπὸ Γεωργίου κ' εἰς τὴν ἔρημον αὐλοθῆς, μετῴπισται ἐνήσθε πεντηκοντα ἡμέρας, κ' πεντηκοντα νυκτὸς· ἐβαπτίσθη δὲ κ' ἐνήσθεσαν οὐκ αὐτὸς ἀπορρωπίσας, ἢ ἡσθεῖας χρεῖαν ἔχων· ἢ καθάρσεως· ὁ τῆ ὡσθε καθαρὸς κ' ἁγιος, ἀλλ' ἵνα κ' Γεωργίου ἀληθεῖαν ἀπομαρτυρήσῃ· κ' ἡμῖν ὑπογραμμὸν παράχῃται· οὐκοῦν ὁ μὴ κείνος οὐκ εἰς ἑαυτὸ πάθος ἐβαπτίσθη ἢ θάνατον, ἢ ἀνάστασιν, οὐδέπω γὰρ οὐδὲ τῶν ἐγεγονότων· ἀλλ' εἰς διατάξαι ἔπρα· διὸ κ' ἀπ' ἐξουσίας μὴ τὸ βαπτισμα ἡσθεῖ ὡς κείνος Γεωργίου· ὁ δὲ εἰς τὸν αὐτὸ θάνατον μὴ κείνος, ἄσως ὁρώτων ἡσθεῖσαι, κ' τότε βαπτισθῶν· οὐ γὰρ δίκαιον τὸν σωπιφροντα ἔσως ἀνάστασιν παρ' αὐτῷ τῷ ἀνάστασιν κατατρεῖν· ἢ γὰρ κείνος ὁ ἄνθρωπος τῆς ἡσθεῖας τῆς τῷ σωτηρίας· ἔπειτα ὁ μὴ ἡσθεῖσας, ὁ δὲ ὑπὸ κείνος.

Κ Ε Φ Α Λ. κδ.

Α Ι' δὲ ἡσθεῖαι ἡμῶν μὴ ἔσωςαν μὴ τῆς ὑποκλειψῆς· ἡσθεῖσαι γὰρ ἄσωςαν σαββάτων κ' πέμπτη· ἡμῖς δὲ ἢ τῆς πρῶτης ἡσθεῖσας ἡμέρας· ἢ τῆς ἑβδόμης κ' παρασκάλλω· ὅτι τῆ μὴ τῆς ἑβδόμης ἢ χρίσεις ἐξήλασαν ἢ κατὰ τὸ κλεισι, ἑβδὴ χρημασιν ἔπαγ·

* Sed ut qui... Petrus Alex cap 14

ἐπαγγελιαμῶν τῶν προδοσιῶν· τῶν δὲ παρα-
 σκεδῶν, ὅτι ἐπαθεῖν ὁ κύριος ἐν αὐτῇ σάβ-
 βατον μὲν τῆς καὶ τῶν κυριακῶν ἑορτίζετε, ὅτι
 τὸ μὲν δημιουργίας ἐστὶν ἵπομημα, ἡ δὲ ἀνα-
 στασιως· ἐν δὲ μέντοι σάββατον ὑμῖν φυλακτικόν
 ἐν ὅλῳ τῆς ἐνιαυτοῦ, τὸ τῆς τοῦ κυρίου πι-
 φθῆς, ὅπερ νηστεῖν προσήκει, ἀλλ' οὐχ ἑορτι-
 ζεῖν· ἐν ὅσῳ γὰρ ὁ δημιουργὸς ὑπὸ γλυῦ τυγ-
 χάνει, ἰχυρότερον τὸ περὶ αὐτοῦ πόθος τῆς κα-
 τὰ τῶν δημιουργιῶν χαρᾶς, ὅτι ὁ δημιουργὸς ἦν
 αὐτοῦ δημιουργημάτων φύσει καὶ ἀξία τιμώ-
 πτος.

Ὅπως εἶναι χρὴ τὸς προσδουλοῦσιν τῶν ἐπὶ τῷ κυρίῳ
 δοθῆσαν προσδουλώ.

Κ Ε Φ Α Λ. χε.

Ὅταν δὲ προσδουλοῦσθε, μὴ γίνεσθε ὡς οἱ
 ὑποκλιταί, ἀλλ' ὡς ὁ κύριος ἡμῖν ἐν
 τῇ λαγγαλίῳ διετίξατο, οὕτω προσδουλοῦσθε·
 πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ἀγιασθήτω τὸ
 ὄνομα σου· ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου· ἡγηθήτω
 τὸ θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς·
 τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δός ἡμῖν σήμερον·
 καὶ ἀφες ἡμῖν τὰ ὀφειλόμενα ἡμῶν ὡς καὶ ἡ-
 μεῖς ἀφιερωμένοι τῶν ὀφειλόμενων ἡμῶν, καὶ μὴ ἐ-
 σκενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῆσαι ἡ-
 μᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ· ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασι-
 λεία εἰς τοὺς αἰῶνας, αἰῶν· τοῖς τῆς ἡμέ-
 ρας ἔγω προσδουλοῦσθε, ἀποπροσκυλισσάμενοι ἑαυ-
 τῶν ἀξίους τῆς υἰοθεσίας τοῦ πατρὸς, ἵνα μὴ
 ἀνάξιος ὑμῶν αὐτὸν πατέρα καλοῦμεν, ὅντι
 διέδῃτε ὑπ' αὐτοῦ· ὡς καὶ ὁ Ἰσραὴλ ὅποτε
 ἠρωπτικῶς υἱὸς ἠκούσεν, ὅτι ἐὶ πατὴρ εἰμι
 ἐγώ, ποῦ ἐστὶν ἡ δόξα μου; καὶ εἶ κύριος εἰ-
 μι, ποῦ ἐστὶν ὁ φόβος μου; δόξα γὰρ πατέρων
 ὀπίσθιαι παιδῶν, καὶ τιμὴ δισποτῶν οἰκιστῶν φό-
 βος· ὡς περ ἐν τῷ ἐναντίον ἀδοξία καὶ ἀναρχία·
 δι' ἡμᾶς γὰρ φησὶ, τὸ ὄνομα μου βλασφημῆται
 ἐν τοῖς ἔθνεσι.

Εὐχαριστία μουσική.

Κ Ε Φ Α Λ. χς.

Γίνεσθαι δὲ πάντοτε εὐχαριστοὶ ὡς πιστοὶ καὶ
 ἀγνώμονες δούλοι, περὶ μὲν τῆς εὐχα-
 ριστίας, ἔγω λέγοντες· εὐχαριστοῦμεν σοὶ πατὴρ
 ἡμῶν ὑπὲρ ζωῆς ἧς ἐγκρίσας ἡμῖν ὁ Ἰησοῦς
 τοῦ παιδὸς σου· δι' οὗ καὶ τὸ πάντι ἐποίησας
 ἐν ἡμῖν ὅλων ἁπονοεῖς· ὃν καὶ ἀπέστειλας ἐπὶ σω-
 τηρίᾳ τῇ ἡμετέρᾳ ἡγήσασθαι ἄνθρωπον· ὃν καὶ συ-
 νεχώρησας παθεῖν καὶ ἀποθανεῖν· ὃν καὶ ἀνα-
 στασιῶν ἀνάστασας δόξασαι· καὶ ἐκάθισας ἐκ δε-
 ξιῶν σου· δι' οὗ καὶ ἐπηγγέλω ἡμῖν τῶν ἀνα-
 στασιῶν ἡμεῶν· σὺ δισποτοὶ παντοκράτωρ θεὸς
 αἰῶνι, ὡς περ ἐν τῷ τῶν δισσορητισμῶν καὶ συνα-
 χησῶν ἐγέμετο εἰς ἄρτος, ἔγω συναγαγέμεν τῶν
 ἐκκλησιῶν ἀπὸ ἡμῶν περὶ τῆς γῆς εἰς τῶν βα-
 σιλείαν· ἐπὶ εὐχαριστοῦμεν πατὴρ ἡμῶν ὑπὲρ τοῦ
 Concil. General. Tom. I.

postquam Judas proditionem pecunia pro-
 miserat: Sexta vero mortem in cruce sub
 Pontio Pilato passus est. Sabbatum ta-
 men; & dominicum festos dies agitate,
 quod ille quidem dies recordatio sit fa-
 bricationis mundi, hic vero resurrectionis.
 Unum vero tantummodo sabbatum nobis
 toto anno observandum est, sabbatum
 scilicet sepulture Christi: quo quidem je-
 junare deceat, non autem celebrare fe-
 stum, Dum enim auctor mundi sub ter-
 ra est, superat luctus mortis, lætitiā ef-
 fectionis universi, quod ipse effector præ-
 stantior sit natura, & dignitate rebus a se
 effectis.

Quales esse oporteat orantes orationem
 dominicam.

C A P U T XXV.

Cum autem precationem facitis, ne si-
 tis quales sunt hypocritæ, sed potius,
 ut Dominus in evangelio constituit, sic pre-
 ces adhibete: Pater noster qui es in cælis, ^{Matth 6.}
 sanctificetur nomen tuum. Adveniat regnum
 tuum. Fiat voluntas tua, sicut in cælo, &
 in terra. Panem nostrum quotidianum da no-
 bis hodie; & dimitte nobis debita nostra, sicut
 & nos dimittimus debitoribus nostris. Et ne
 nos inducas in tentationem, sed libera nos
 a malo. Quoniam tuum est regnum, in
 sæcula sæculorum. Amen. Ad hunc mo-
 dum precamini ter singulis diebus, ita
 ad precationem præparati, ut præstetis vos
 dignos adoptione paterna: ne si indigne
 eum appelletis patrem, exprobratur vobis,
 ut Israel (qui antea audierat, primo-
 genitus Israel) exprobratum est illud,
 quod si pater ego sum, ubi gloria mea? &
 si dominus sum, ubi est timor meus? Gloria
 enim patrum sanctitas filiorum, & metus
 ministrorum honor est dominorum: sicut
 e contrario, filiorum nequitia patrum in-
 famia est: & ministros non timere, est
 non habere imperium dominos: propter ^{Mat 11.}
 vos, inquit, blasphematur nomen meum in
 gentibus.

Gratiarum actio pro sancta Eucharistia.

C A P U T XXVI.

Estote vero præsto omni tempore ad
 agendas gratias tanquam fideles, &
 grati servi: ac pro eucharistia quidem in
 hunc modum: gratias agimus tibi, pater
 noster, pro vita, quam nobis per Jësum
 filium ostendisti: per quem universa fecisti,
 & omnium rerum procuracionem ha-
 bes, quem misisti, ut ad salutem, & con-
 servacionem nostram fieret homo: quem
 pati & mori permisisti, quem etiam a mor-
 tuis suscitasti, & suscitatum glorificare vo-
 luisti, & ad dexteram tuam sessum recepisti:
 per quem etiam resurrectionem mor-
 tuorum promisisti. Tu igitur, domine om-
 nipotens æterne Deus, ut erat hoc disper-
 sum, & postquam est congregatum, factus
 est unus panis, sic congrega ecclesiam tuam
 ex finibus terræ in regnum tuum. Adhuc
 Ii 2 agi-

503.

agimus tibi gratias, pater noster, pro sanguine pretioso Jesu Christi pro nobis effuso, ac pro pretioso corpore, cujus hæc antitypa celebramus, qui nobis constituit, ut mortem ejus denunciaromus: per ipsum enim tibi gloria in sæcula, Amen. Nemo igitur non baptizatus ex eis edat: sed si tantum, qui sunt in mortem Christi baptizati. Sin vero aliquis non baptizatus scriptum celaverit, & ea participet, judicium æternum manducabit; quod cum alienus a Christi fide esset, quæ fas non erat, ad supplicium participavit: Si quis autem per ignorantiam sumpsit, est ille quidem citò elementis Christianæ religionis instituentis, ac baptizandus, ne exeat contemptor.

Αἱματός Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἐκχυθέντος ὑπὲρ ἡμῶν· καὶ τοῦ τιμοῦ σώματος· οὗ καὶ ἀντίτυπα ταῦτα ἐπιπέλοιμεν αὐτῷ ἑστατάμενοι ἡμῖν καταγγέλλειν τὸν αὐτοῦ θάνατον· δι' αὐτοῦ γὰρ σοὶ καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας αἰῶν· μηδεὶς δὲ ἐδίωξεν ἐξ αὐτοῦ Ἰησοῦ ἀμνητων· ἀλλὰ μόνοι οἱ βεβαπτισμένοι εἰς τὸν τοῦ κυρίου θάνατον· εἰ δὲ τις ἀμνητων κρύψας ἑαυτὸν μεταλάβῃ, κείμενον αἰῶνον φάσκει· ὅτι μὴ ὦν τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, μεταλάβῃ ὦν οὐ θέμις, εἰς τιμωρίαν ἑαυτοῦ· εἰ δὲ τις κατὰ ἀγνοίαν μεταλάβῃ, τοῦτον ταχέον φοιτήσασατες μνησάτε· ὅπως μὴ καταφρονηθῆσθε.

Gratiarum actio post sumptionem sanctæ Eucharistiæ.

Εὐχαριστία ἐπὶ τῇ θείᾳ μετέληται.

CAPUT XXVII.

Κ Ε Φ Α Λ. κζ.

Post communionem sic est gratiarum actio adhibenda. Gratias agimus tibi Deus, & pater Jesu saluatoris nostri pro sancto corpore tuo, quod in nobis habitare fecisti, & pro cognitione, & fide, & caritate, & immortalitate, quæ dedisti nobis per Jesum filium tuum. Tu domine omnipotens, Deus universi, mundum, & quæ in eo continentur, per eum condidisti, & legem in animis nostris inseruisti, & quæ ad vitandum opus erant, hominibus præparasti. Deus patrum nostrorum sanctorum & reprehensione carentium, Abraham, Isaac, & Jacob, fervorum tuorum fidelium, Deus potens, fidelis, ac verax, & in promissis servandis constans, qui Jesum Christum tuum in terram misisti, ut cum hominibus conversaretur ut homo, idem Deus verbum, & homo, & ut errorem radicatus exelleret, & nunc ipse memento per eum huiusmodi sanctæ ecclesiæ tuæ, quam sanguine pretioso Christi tui acquisti: eamque ab omni malo eripe, ac eam in tua caritate, & tua veritate perfeece, coeque omnes in regnum tuum, quod præparasti, congrega, hoc maranatha: *Osanna filii David, Benedictus, qui venit in nomine domini, Deus dominus, qui apparuit nobis in carne.* Si quis sanctus est, accedat: Si quis non est, curet, ut fiat per penitentiam. Committite autem presbyteris vestris, ut Eucharistiam offerant.

Μετὰ δὲ τῆς μετέληψιν ἕως εὐχαριστήσατε· εὐχαριστήσατε οὖν ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ Ἰησοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ὑπὲρ τοῦ ἁγίου ὀνόματος σου, ὃ καταπέκλωσας ἐν ἡμῖν· καὶ ὑπὲρ τῆς γνώσεως καὶ πίστεως καὶ ἀγάπης, καὶ ἀθανασίας· ἧς ἴδωκας ἡμῖν· καὶ Ἰησοῦ τὸ παιδίον σου· σὺ δέσποτι παντοκράτωρ ὁ Θεὸς Ἰησοῦ ὅλων ἔχτισας τὸν κόσμον, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ δι' αὐτῶν· καὶ τὸ νόμον καταπέκλωσας ἐν τῆς ψυχῆς ἡμῶν· καὶ τὸ πρὸς μετέληψιν ἀποδοξίπιας ἀνθρώποις· ὁ Θεὸς Ἰησοῦ ἁγίων καὶ ἀμειπτων πατρων ἡμῶν Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ Ἰησοῦ πιστῶν δούλων σου, ὁ δυνάτης Θεός, ὁ πιστός καὶ ἀληθινός, καὶ ἀψάδης ἐν τῆς ἐπαγγελίας, ὁ ἀποσείλας ἐπὶ γῆς Ἰησοῦν τὸν Χριστὸν σου ἀνθρώποις σωσανταραφύλακα ὡς ἀνθρώπον, ὅιον ὅπου λογον καὶ ἀνθρώπον, ὃ τὸν πλάκω σου ἔβλεπον ἀνελόν, αὐτὸς καὶ νῦν δι' αὐτῶν μνησθητὶ τῆς ἁγίας σου ἐκκλησίας πάντης· τὸν πεμπόνησεν τὸ τιμῶν αἱματι τὸ Χριστοῦ σου· καὶ ἴσσαι αὐτῶν ἀπὸ παντὸς πονηροῦ· καὶ πλεωστον αὐτῶν ἐν τῆ ἀγάπῃ σου καὶ τῆ ἀληθείᾳ σου· καὶ σωσάσασθαι πάντας ἡμᾶς εἰς τὸν οὐρανὸν βασιλείαν, τὸν ἡπίμασας, αὐτῆ μαρτυραθῆ· Ὡσκινα τὸ υἱὸς Δαβὶδ, ἀλογημένος ὁ ἐργαζόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου· Θεὸς κυριος ὁ ἐπιπικαιος ἡμῶν ἐν σαρκί· εἰ τις ἀγος προσερχέσθω· εἰ δὲ τις εἰς ἐσθ, γινέσθω ὀφθαλμοῦ· ἐπιβίβετε δὲ καὶ τοὺς πρεσβυτεροὺς ἡμῶν εὐχαριστήσαν.

Gratiarum actio pro unguenti chrismatis mysterio, sive sacramento.

Εὐχαριστία πρὸς τὸ μυστικὸν μέρους.

CAPUT XXVIII.

Κ Ε Φ Α Λ. κη.

Pro unguento chrismatis sic gratias agite. Gratias agimus tibi Deus universi conditor pro suavitate unguenti chrismatis, & pro immortalis seculo, quod nobis per Jesum filium tuum patefecisti, quæ tua est gloria, & potestas in secula. Amen. Qui venit, & sic gratias agere, recipit illum ut Christi discipulum: Sin vero aliam doctrinam prædicaverit præter eam, quam vobis Christus per nos tradidit, hunc ne per-

Περὶ δὲ τοῦ μίσθου ἕως εὐχαριστήσατε· εὐχαριστήσατε οὖν ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ Ἰησοῦ ὅλων καὶ ἑστῆς τῆς δόξης τὸ μῆρος· καὶ ὑπὲρ τοῦ ἀθάνατου αἵματος· ὃ εὐχαρίστας ἡμῶν ὄφθαλμοῦ Ἰησοῦ τὸ παιδίον σου· ὅτι σὺ ἔστην ἡ δόξα καὶ ἡ δυνάμις εἰς τοὺς αἰῶνας αἰῶν· ὃς ἐκάλωσας ἕως εὐχαριστή, ἀποσείλασαι αὐτὸν ὡς Χριστὸν μαθητῶν· ἔσθ δὲ ἄλλω διδασκῶν κυριότη, παρ' ἡμῶν παρὶ δώκου.

δαικον ὁ Χεῖρος δι' ἡμῶν, τῷ πιστῷ μὴ συγχω-
ρεῖτε δι' χειρῶν· ἵβριζει γὰρ ὁ τοῦτος τῷ Θεῷ
ἠπὲρ δόξα(ει).

A mittas eucharistiam offerre : qui enim talis
est, is contumelia potius Deum afficit, quam
honora.

Ὅτι οὐ χρὴ ἀδύφορῆν περὶ τῶν
χοιωνίας.

Quod non oporteat omnes sine discrimine ad
communionem admittere.

Κ Ε Φ Α Λ. κδ.

C A P U T XXIX.

Π Ἀς δι' ὀρχόμενος πρὸς ὑμᾶς δοκιμαθεῖς, ἐπι-
δέξασθε· σιωπῶν γὰρ ἔχετε καὶ διὰ θεῶν γινώ-
ναι δεξίαν· ἢ αἰσέραν· καὶ ὀφθαλμοὺς ψαδδοδισκαλῶν
διδασκαλῶν· ἰλθόντι μὴ τι τῷ διδασκάλῳ ἐκ ψυ-
χῆς ἐπιχορηγήσατε τὰ δέοντα· τῷ δὲ ψαδδοδισ-
καλῷ δώσατε μὴ τὰ πρὸς χρεῖαν, ἢ παραδέξοθε δι'
αὐτῷ τῶν πλάνων ἐπεὶ μὲν συμποροσβλήθη· αὐτῷ
ἵνα μὴ συμμιαθῆτε αὐτῷ· πᾶς ποροσβλήθη· ἀληθι-
νός ἢ διδασκαλὸς ἰρχόμενος πρὸς ὑμᾶς ἀξίος ἐστὶ τῆς
ἐσφῆς, ὡς ἰργατῆς λόγῳ διαμοσιωῆς.

Quisquis ad vos venerit, ubi probatus
fuerit, admittite : intelligentes enim
estis, & potestis dextram vel sinistram co-
gnoscere, ac falsos doctores a doctoribus
discernere. Ac doctori ea, quæ sunt vitæ
necessaria, suppeditate ex animo. Falso au-
tem doctori præbete quæ opus sunt : eius ve-
ro errorem ne recipite, neque una cum eo
precationem facite, ut non cum eo inquina-
mini. Omnis Propheta verus, aut doctor qui
ad vos venit, dignus est alimentis : ut opera
sui sermonis iustitia.

Περὶ καρποφωρῶν δια-
τάξις.

Constitutio de oblationibus primitiarum,
& decimarum.

Κ Ε Φ Α Λ. λ.

C A P U T XXX.

Π Ἀσαν ἀπαρχῶν ἡμιματῶν λιθῶ· ἀλωος·
βοῶν τε καὶ ποροβατῶν· δώσατε τοῖς ἱερέ-
σιν, ἵνα εὐλογηθῶσιν αἱ ἀποθήκη καὶ τὰ τιμῶν
σου καὶ τὰ ἐκφορεῖα τῆς γῆς σου· καὶ ἐρεχθῆς
σὶν καὶ οἶον καὶ ἐλαίον· καὶ αὐξήθῃ τὰ βο-
κόλια ἱδρῶν σου· καὶ τὰ ποιμνία ἱδρῶν ποροβα-
των σου· πᾶσαν δεκάτην δώσατε τῷ ὀφθαλμῷ· ἔ-
τι χῆρα· τῷ πτωχῷ· ἔτι τῷ ποροσβλήτῳ· πᾶ-
σαν ἀπαρχῶν ἀρίων θυρωρῶν, κίραμοι οἴνου ἢ
ἐλαίου ἢ μελιτος, ἢ ἀεροδριῶν, σαφυλῆς, ἢ ἱδρῶν
ἄλλων τῶν ἀπαρχῶν δώσατε τοῖς ἱερέσιν· ἀργυ-
ρεῖ δὲ καὶ ἱματισμῶν καὶ παντὸς κτήματος τῷ ὀρ-
φωτῷ καὶ τῷ χῆρῳ.

Dabis sacerdotibus omnes primitias tor-
cularis, & areæ vindemiæ, & mel-
lis, boum, atque ovium : ut fructus
cellarum tuarum penuariarum, ut fructus
agri tui benedictione afficiantur, ut firmen-
tis in frumento, & vino atque oleo, au-
geanturque armenta boum tuorum, & tua-
rum ovium greges : Dabis omnem deci-
mam pupillo, & viduæ, pauperi, & pro-
phelyto : Dabis etiam sacerdotibus omnes
primitias panum recentium, vini ex tuo-
lio, olei, mellis, pomorum sive bacca-
rum, uvæ, aut aliorum fructuum : primi-
tias vero argenti, aut indumenti, ceterarum-
que rerum, quas possides, tribues pupillo,
& viduæ.

Ὅπως χρὴ τῶν ἀσάσιμον τῷ σωτήριος ἡμῶν ἡμέ-
ρω σιναδροισμοῦ ἰορταζέιν.

Quomodo oporteat congregatos diem domi-
nicum celebrare.

Κ Ε Φ Α Λ. λα.

C A P U T XXXI.

Τ Ἡν ἀσάσιμον τῷ κρείῳ ἡμερῶν, τῶν
κλεικίῳ φάβῳ, σιναδροῦ ἀδελφίπυς
ἀχαιροῦπις τῷ Θεῷ καὶ ἑομολογούμενοι ἐφ'
οἷς ἀρηγῆσεν ὑμᾶς ὁ Θεός· ὅσα Χεῖρῶν μί-
σάμῳ ἀγνοίας· πλάτης· ὀσμῶν· ὅπως ἀ-
μειπτος ἢ ἡ θυσία ἡμῶν καὶ ἀνάφορος Θεῷ·
τῷ ἔστιν περὶ τῆς οἰκομεικῆς αὐτῷ ἐκκλη-
σίας, ὅτι ἐν πατὶ τῶν μοι ποροσβλήθῃ-
σεται θυμίαμα καὶ θυσία καθαρά· ὅτι βα-
σιλῆς μέγας ἰγώ ἐμι, λέγει κρείῳ, παν-
τοκράτωρ, καὶ τῷ ὀνομαῖ μου θαυματόν ἐστι τῶν
ἰθυσῶν.

De resurrectionis domini, quem Domi-
nicum dicimus, cavete sine ulla con-
ventus intermissione ad agendum gratias Deo,
& profuturum beneficia, quibus nos Deus
per Christum affecit, cum liberavit nos
ignorantia, errore, vinculis : ut sic sacrifi-
cium vestrum reprehensione careat : sitque
Deo acceptum, & gratum, qui de eccle-
sia tua ecumenica dixit : In omni loco offerretur
mibi thymiana, & sacrificium man-
dum, quia ego sum Rex magnus, dominus
E omnipotens, & nomen meum admirabile in gen-
tibus.

Προσδχή Ἑσγγλιτικὴ προνοίας διαφῶ.

A

Oratio variam Dei providentiam predicans.

Κ Ε Φ Α Λ Λ Δ.

C A P U T XXXIV.

Α Γῶναι σῶτερ ἡμῶν ὁ βασιλεὺς Ἰησοῦς Θεῶν· ὁ ὢν μόνος παντοκράτωρ καὶ κλέος· ὁ Θεὸς πάντων Ἰησοῦς ὄντων, καὶ Θεὸς Ἰησοῦς ἁγίων καὶ ἀμίμπτων πατέρων ἡμῶν καὶ Ἰησοῦς ἀπὸ ἡμῶν· ὁ Θεὸς Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ· ὁ ἐλεημιῶν καὶ οἰκτιρμιῶν· ὁ μακρόθυμος καὶ πολυέλεος· ὅτι πάντα γυμνοφάνης βλέπεται καρδία· καὶ πᾶν κρυφίον ἐκδημιμα ἀποκαλύπτει· ἄπορσι βῶσι ψυχὰι δικαίων· ἐπὶ σοὶ πεποιθασιν ἐλπίδες ὁσίων· ὁ Ἰησοῦς ἀμίμπτων πατήρ, ὁ Ἰησοῦς μετ' ἀδούτητος ἐπιχαλυμῶν σε ἐπήκοος· ὁ καὶ σιωπηρίας ἐπισαμινας ἐστῆξας· χωρεῖ γὰρ μέχρι σπλάγγων ἀνθρώπων ἢ σὴ προνοία· καὶ διὰ συνειδήσεως ἐργασίας ἐκείνης πλεῖ γινώσκω· καὶ κατὰ πᾶν κλίμα τῆς οἰκουμένης τὸ διὰ προσδχῆς καὶ λόγων ἀναπέμπει σοὶ θυμίαμα· ὁ τὸν παρόντα αἰῶνα ἐσθλὸν δικαιοσύνης ἐστῆσαμῶ· πᾶσι δὲ ἀνοίξας πύλιν ἐλεημοσύνης, ἐσθλῆξας δὲ ἐκάστῳ Ἰησοῦς ἀνθρώπων διὰ τῆς ἐμφύτης γνώσεως, καὶ φυσικῆς κείσεως, καὶ ἐκ τῆς τῶ νόμου ὑποφωτισσεως, ὡς πλῆτε μὲν οἶα αἰδίου τὸ κτήμα· ἀσπερείας ἐκ ἀσῶσον τὸ κάλλος· διωάμιος ἀδιάλυτος ἢ ἰχθὺς· καὶ ἀτμός μὲν καὶ ματαιότης πὶ σιῶλα· μόνη δὲ συνειδήσεως πίσεως ἀνύπελος διαβαίνει· διὰ μέσον ἁγίων μετ' ἀληθείας ἀνερχομένη· τῆς μελλούσης ἐσθλῆς διξίαν ἀπολαμβάνει· ἅμα καὶ ἀπὸ τῶ παραλείπει ὑπόχρεση τῆς παληγγισίας, αὐτὴ ἢ ψυχὴ τῆ ἐλπίδι γαυρωμένη ἀφραίνεται· ἔξ ὑπαρχῆς γὰρ τῶ ἀποπατερος ἡμῶν Ἀβραάμ μετωκομῶν πλεῖ ὁδὸν τῆς ἀληθείας, ὁραματισμῶ ἀδηγήσας, διδάξας ὅτι ποτίεσιν ὁ αἰὼν ἄπῃ· καὶ τῆς μὲν πίσεως αὐτῶ ἀρωάδῶσον ἢ γνώσεως· τῆς δὲ γνώσεως ἀκόλουθος γέροισιν ἢ πίσεως· τῆς δὲ πίσεως λὺ ἐπακολουθῶν ἢ συνδῆχῃ· ἔπαρ γὰρ, ποιῶσω τὸ σπέρμα σε ὡς τῆς ἀσῆρας τῶ ἔρανῶ, καὶ ὡς πλεῖ ἄμμον πλεῖ παρα τὸ γέλλος τῆς θαλάσσης· ἀλλὰ μὲν καὶ τῶ Ἰσαὰκ αὐτῶ ἀρησαῦβλος καὶ ὁμοιον αὐτῶν ἐδῶς ἐκείν τῶ ἔσπῳ, καὶ αὐτῶ ἐπαληθῆς Θεὸς· εἰπῶν, ἔσομαι σε Θεός· καὶ τὸ σπέρματὸς σε μετίσει· ἔ τὸ παῖδος ἡμῶν Ἰακώβ ἐπὶ Μεσοποτιμίαν ἐσθλομῶν, δειξῆς τῶ Χειρὸν δι' αὐτῶ, ἐλάλησας εἰπῶν, ἔσθ ἐγώ εἰμι μετῶσε, καὶ ἀξάνῶ σε, καὶ πληθύνῶ σε σφοδρα· καὶ ἔπως εἶπας ἀπὸς Μωσῆν τῶν πτόν καὶ ἁγίων σε ἀφρατόντα ἐπὶ τῆς ὀπτισίας τῆς βατῆ, ἐγώ εἰμι ὁ ὢν· τῶτε μοὶ ὁνομάεσιν αἰώνιον· καὶ μνημοσύμιον ἡγιατῆς ἡγιῶν· ἐπιμαχε ἡγιατῆς Ἀβραάμ ἀλογητῆς εἰ εἰς τῶς αἰῶνας.

• π ἔσπῳ
• π ἔσπῳ

Æterne Salvator noster rex decorum, qui solus es omnipotens, & dominus omnium, idemque Deus sanctorum, & laudatorum patrum nostrorum, nostrorumque majorum, Deus Abraham, Isaac, & Jacob, qui es misericors, & commiserator, longanimis, & multa misericordias, cui omne cor patet, nudumque est, & omnis occulta cogitatio aperta: ad te clamant animæ justorum, in te sunt collocata spes sanctorum, qui es pater reprehensione carentium, & eorum, qui te recte invocant, auditor, qui tacitas etiam sermonumque percipis, siquidem in viscera ulque humana providentia tua pervadit, & per conscientiam voluntatem cujusque scrutaris. Tibi per omnes partes orbis habitabilis thymiamam precationis, & sermonum adhibetur, qui hoc presens sacculum, curriculum justitiæ instituisti, omnibusque januam misericordie aperuisti, ac singulos homines cognitione quadam nobis infusa, & naturali judicio, ac tacita quadam legis naturæ voce docuisti, opum quidem non esse perpetuam possessionem, vultus non esse pulchritudinem non esse perennem, firmitatem virium fragilem, esseque universa vaporem, & vanitatem; solam vero conscientiam fidei non fictæ per medios caelos pervadere cum veritate ascendentem, & dexteram futuri tibi recipere, simul etiam antequam promissum reviviscendi præstetur, ipsa anima spe exultans, lætitia perfunditur. Abraham enim progenitorem nostrum, viam veritatis ex ipsa naturæ facultate capessentem, cum ei appareres, tanquam dux deduxisti, eumque, quid tandem esset hoc sacculum, docuisti, ac fidem eius antegressa est cognitio, cognitionem vero consequens fuit fides, fidem autem infecuta padio: dixisti enim, *faciam semen tuum sicut stellæ cæli*, *ut sicut arenam, quæ est in litore maris*. Quin etiam docuisti filium eius Isaac, quem ei dedisti, quem cum vidisset moribus patri similem, appellatus es Deus eius, dicens, *Ego Deus tuus, & seminis tui post te*. *Ac* que etiam cum pater noster Jacob in Mesopotamiam profectus esset, ostendissetque Christum per eum, nem dixisti. *Eccce ego tecum sum, & augebo te, & multiplicabo te valde*. Sic nem dixisti Moyti famulo tuo fideli ac sancto in illo viso rubi: *Ego sum Deus qui sum, hoc tibi nomen æternum, & monumentum generationibus generationum: progenitor generis Abrahami benedictus es in sæcula*.

Προσδχή Ἑσγγλιτικὴ δημιουργίας διαφῶ.

Oratio variam creationem predicans.

Κ Ε Φ Α Λ Λ Δ.

C A P U T XXXV.

Εὐλογητῆς ἢ κλέος βασιλεὺς Ἰησοῦς αἰῶν· ὁ διὰ Χειρῶ ποιῶσας τὴ ὄλα· καὶ δι' αὐτῶ ἐν ἀρχῇ κοσμήσας τὴ ἀκατασκάσας· ὁ διαχωρίσας ὕδατι ἕδατον ἐριώματι, καὶ πνεῦμα ζῶτικὸν τοπίς ἐμβασ-

Benedictus es Domine rex seculorum, qui per Christum universa condidisti: qui per eum initio disposuisti, & ornasti incondita, qui aquas ab aquis melio firmamento separasti ac distulisti, vitalemque eis fructum

tum indidisti: qui terram stabilisti, & cælum tetendisti, & singula perfecta dispositione ornasti; tua enim potestate factum est, ut mundus luceret: cælum instar cameræ exedificatum ad dandum in tenebris solatium, astris splenderet, lumen & sol dies efficerent, & fructus gignerent: luna in mutationem temporum cresceret, & decresceret, & nox diceretur, & dies appelleretur: tum etiam, ut firmamentum in medio aquarum fieret, qui iussisti ut congregarentur aquæ, & apparuit arida. Mare vero ipsum quis sermone explicare queat, quemadmodum a pelago feratur furens, & ab arena iussu tuo coercente recipitur: dixisti enim, in ipso confringentur fluctus ejus: animalibus vero exiguis & magnis, ac naviliis pervium fecisti. Deinde terra herbescit omni genere florum, & varietate arborum multiplicium depicta: luminaria vero horum nutritici perpetua lege spatium conficiunt nihil mandatum tuum variantia, quin potius quacumque regione jubeas, ac oriuntur, & occidunt in signa temporum, & annorum, & ministeria hominum alterna vicissitudine commutant. Præterea, effeda sunt variarum animantium genera terrenarum, aquatiliū, volucrum, & eorum quæ in terra, & aqua vivunt, quæ dicuntur amphibia, tuæque providentiæ artificiosa sapientia providentiæ ad cuiusque earum naturam accommodat: ut enim non fuit infirma ad multiplices animantium species efficiendas, sic etiam non neglexit cuiusque earum variam ac diversam procurationem: ad hæc, finem fabricationis animantem rationis participem, mundi civem sapientiæ tuæ moderationem fecisti, cum dices, *faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram*, fecisti, inquam, ut esset homo *hominis* *hominis*, id est, ornati ornatus, cujus corpus ex quatuor elementis primis corporibus formasti, animam vero ex nihilo, ac sentus quinque ad certamen virtutis dedisti, & mentem ipsius animæ tanquam aurigam sensibus perfecisti. Jam ad hæc omnia dominator domine, quis pro dignitate explicabit nubium imbribus gravidarum fluxionem, fulguris splendorem, tonitruumque fragorem ad suppeditandum alimentum cuique generi animantium conveniens, tum etiam ad aptissimam aeris temperationem. Hominem vero, quia tibi non paruit, vita, quæ fuerat ei proposita merces, privasti, non quod ex toto eum delevisses, quin potius brevi morte affectum tanquam somno quodam captum, interpolito iurejurando, ad renascendum vocasti, & edictum mortis rescidisti, qui mortuis vitam tribuis per Christum spem nostram.

Αὐτῶν ὁ γὰρ ἰδρύσας, ἢ οὐρανὸν ἐκτείνας, καὶ τὴν ἑκάστην τῶν κτισμάτων ἀκριβῶς διαπέξην κοσμήσας· ἡ γὰρ * διώματι δίσποτα κόσμος πεφαίδρυται· οὐρανὸς δὲ ὡς κχιμάρα πεπηγμείος ἡγλαΐσαι ἀγροῖς εὐκεκτο παραμυθίας τῷ σκότους· φῶς δὲ καὶ ἥλιος εἰς ἡμέρας ἔ, καρπῶν γονὰς γαργυλιώπει· σελήνη δὲ εἰς καιρῶν ἔσθλιω αὐξυσα καὶ μεινυμένη· ἢ νύξ ἀνομαζέτο· καὶ ἡμέρα ἀποσηγορέετο· σείρωμα δὲ διὰ μέσον τῶν ἀβύσσων ἰδένυτο· καὶ ἕπας συναχθῆναι τὰ ἰδάτα καὶ ὀφθῆναι τὴν ξηρὰν· αὐτῶν δὲ τὴν θαλάσσαν πῶς ἀν τις ἐκφράσειεν; ἥτις ἔρχεται μὲν ἀπὸ πελάγους μανυμένη· παλιδρομεῖ δὲ ἀπὸ ψάμμῳ τῇ σῆ ἀποσηγορῇ καλυμμένη· εἰς τις γὰρ, ἐν αὐτῇ σιωπευόσασθαι αὐτῆς τὰ κύματα· ζῶις δὲ μικρῆς καὶ μεγάλης καὶ πλοῖοις πορδῆν αὐτῶν ἐποίησας· εἰτ' ἐχλοαίνετο γῆ παντοῖοις ἀνδρασι καταγραφόμενή· καὶ ποικιλίᾳ δούδρων διαφόρων· παμφαεῖς τε φῶς ἡεῖς τοῦτον τιθῆναι ἀπαραβάτων σῶζοντες τὸν δολιχόν· καὶ κατ' ἑδρὰ παραλλάσσοντες τῆς σῆς ἀποσηγορῆς· ἀλλ' ὅση ἀν κελύσσης, ταῦτα ἀνίχουσι καὶ δύνουσιν εἰς σημεῖα κηρῶν καὶ ἐκλαιῶν, ἀμειβομένοι τὴν τῆς ἀνθρώπων ὑπηρεσίαν· ἕπετα διαφόρων ζῶων κατεσκευάζετο γένη· χερσαίων· εὐδῶρων· ἀεροπόρων· ἀμφιβίων· καὶ τῆς σῆς ἀνομοίας ἢ εὐτεχνος σοφία τὴν κατελλήλον ἑκάστῳ ἀνομοίαν δωρεῖται· ὡσπερ γὰρ διάφορα γῆνη οὐκ ἠτήσσει παραγαγῆν, οὕτως αὐδὲ διάφορον ἀνομοίαν ἑκάστου ποιήσασθαι κατελλήρωτε· καὶ τέλος τῆς δημιουργίας τὸ λογικὸν ζῶον τὸν κοσμοπολίτην τῇ σῆ σοφίᾳ διαπεξάμβως κατεσκευάσας εἰπῶν, ποιήσω μὲν ἀνθρώπον κατ' εἰκόνα ἔ, καθ' ὁμοίωσιν ἡμετέραν, κόσμου κοσμον αὐτὸν ἀναδείξας, ἐκ μὲν τῶν τεσσάρων στοιχείων ἀνωτῶν σωμάτων διαπλάσας αὐτῷ σῶμα, κατεσκευάσας δ' αὐτῷ τὴν ψυχὴν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος, αἰθέρησιν δ' αὐτῷ πνεῦμαλλον χερσαίουμοσ καὶ νῶν τὸν τῆς ψυχῆς λῶισχον πῆς αἰσθησισιν ἐπισῆσας· καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις δίσποτι κίεμ τις ἐπαχίως δηγήσεται νεφῶν ὁμοβροτάων φορὰν· ἀεραπῆς ἐκλαμψιν· βροντῆς πάπυρον εἰς ἔσφοῆς κατελλήλου χορηγίαν· καὶ κράσιν αἰρῶν παναρμόνιον· παρακοισάνπει δὲ τὸν ἀνθρώπον ἐμμίσθου ζωῆς ἐσέρησας αἰε εἰς τὸ παντελὲς ἀφανίσας, ἀλλὰ χρόνῳ ἀπὸς ὀλίγον κοιμισσας· ἔρχω εἰς παλιγγενεσίαν ἐκάλισας· ὅρον θανάτου ἔλυσας ὁ ζωποῖος τῆς νεκρῶν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆς ἐλπίδος ἡμῶν.

• καθόμωρα

Gen. 1

*Oratio predicanti cum gratiarum actione
divinam procurationem
tenent.*

Προσδοχὴ μὲν ἀχαρείας ἕξασθῆναι
τὸ θεῶ τὴν περὶ τὸ ὄντι κρι-
δεμονίαν.

C A P U T XXXVI.

K E Φ Α Α. λς.

Magnus es Domine omnipotens, & magna virtus tua, sapientiæque tuæ non est numerus, creator, salvator, dives gratis, longanimis, & misericordie largi-

Mέγας εἶ κίεμ παντοκράτωρ, ἔ μεγάλη ἡ ἰχύς σου ἔ τῆς σωσιώσως σου ἔ ἐστὶν ἀείθμος· κτίσας, σωτήρ, πλῶσι εἰς χάρεσι· μικροδου-
με

με καὶ ἑλπίου χαρηγέ, ὁ μὴ ἀφιστῶν τῆς σὸν ἁ-
 κρισματῶν τῶν σωτηριῶν· φέσει γὰρ ἀγαθὸς
 ὑπάρχεις· φεῖδῃ δὲ ἀμαρτωσύνων, εἰς μετανοίαν
 προσκαλούμενος· οἰκτίρμων γὰρ σου ἡ τοῦτέτη-
 σις· πὸς γὰρ ἂν· ἐπέστημι ἐπιγεομῶν ἀ-
 πασιούμενοι κείνῃ, ὅσοτε μακροθυμοῦμενοι,
 μάλισ ἀνανδρομῶ τῆς ἀδικίας, σου τὸ κρά-
 τος ἐπὶ γαλιλαίαν οἱ οὐρανοί, καὶ γῆ κραδανο-
 μῶν, τῶν ἀσφαλείαν ἐπ' ἕδρας κρεμασμένη·
 θάλασσα κυμαινομένη καὶ μετὰ βόσκουσα ζώων
 ἀγέλω, πεπιδῆται ἄμμου, τῶν σὺν βάλισσιν
 πεφραυῖα· καὶ πάντας ἀναγκάζει βεῶν, ὡς ἐ-
 μεγαλιώθη πὶ ἔργου σου κείνῃ· πάντα ἐν σο-
 φία ἐποίησας· ἐπληρώθη ἡ γῆ τῆς κτισίας
 σου· καὶ στρατὸς ἀγγέλων φλεγόμενος· καὶ πνεύ-
 ματα νοερά λίγουσιν, εἰς ἁγίους τῶν φελμονεί·
 καὶ σιραφίμ ἁγία ἅμα τῆς χερυβίμ τῆς ἐξα-
 πτερίγους σοὶ τῶν ἐπὶ νύκτων ὠδῶν ψάλλοντα, ἀ-
 στήτοις φωναῖς βώσῃ, ἁγίος, ἁγίος, ἁγίος
 κείνος σαβαώθ πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς
 δόξης σου· καὶ πὶ ἑτέρα τῆς τμημάτων πληθῆ,
 ἄγγελοι· ἀρχάγγελοι· θρόνοι· κυριότητες· ἀρ-
 χαι· ἐξουσίαι· δυνάμεις· ἐπιβουῶντα λίγου-
 σιν, ἀλογημένη ἡ δόξα κείνου ἐκ τοῦ τόπου
 αὐτοῦ· Ἰσραὴλ δὲ ἡ ἐπίγειός σου ἐκκλησία ἡ
 ἐξ ἱδρῶν τῆς κατ' οὐρανὸν δυνάμεσιν ἀμει-
 λωμένη νυκτὶ καὶ ἡμέρῃ ἐν καρδίᾳ πλήρει καὶ
 ψυχῇ θελοῦσα ψάλλει, τὸ ἄρμα τοῦ Θεοῦ
 μυροπλάστον, χιλιάδες ἀθλουούτων, κείνος ἐν
 αὐτοῖς ἐν Σααὶν ἐν τῷ ἁγίῳ· οἶδον οὐρα-
 νὸς τῶν ἐπὶ μηδενὸς αὐτὸν καμαρώσαντι ὡς λι-
 θόκυβον· καὶ γλῶ καὶ ἕδωρ ἑαυτῆς σῶσαν-
 τι· καὶ αἶρα δολοχίαντι ζωοφόρον· καὶ πύ-
 λω συμπλέξαντα εἰς θάλασσαν, καὶ σκό-
 πους παραμυθίαν· ἐκπλήσει χορὸς αἰθρῶν τὸν
 αἰθερῶσαντι σημαίων, καὶ τὸν ὀνομάσαντα
 δεικνύων· ζῶα τὸν ψυχῶσαντι· δένδρα τὸν
 ἐκφύσαντι· ἅπαντα τῶ τῷ λόγῳ γε-
 νόμενα παρὲς τῆς σῆς δυνάμεως τὸ κράτος·
 διὸ καὶ ὀφείλει πᾶς ἄνθρωπος εἶναι αὐτῆς εὐ-
 νων σοὶ ὄνα· Χεῖρ τῆς ἐπὶ πάντων ἕμων ἀ-
 ναπέμπευ· διὰ σε τῆς ἀπάντων κρατῆς· σὺ γὰρ
 εἶ ὁ χρῆστος ἐν ἀεργεσίαις, καὶ φιλοδοξῶ
 ἐν οἰκτιρμοῖς· ὁ μόνος παντοκράτωρ· ἔτε γὰρ
 θέλεις, παρὲς σοὶ τὸ δυνάσαι· τὸ γὰρ σὸν
 αἰώνιον κράτος καὶ φλόγα κατεψύχει· καὶ λιόντας
 φημί· καὶ κήτη κατεσπράθει· Ἐ νοσῶντας ἐγείρει·
 καὶ δυνάμεις μεταξέπει· καὶ στρατὸν ἐξ ἑδρῶν, καὶ
 λαὸν ἀειθυμῶν ἐν τῷ ὑπερφανῶσαι κα-
 τισπῶνται· σὺ εἶ ὁ ἐν οὐρανῷ· ὁ ἐπὶ γῆς·
 ὁ ἐν θαλάσσῃ· ὁ ἐν περατεμῶν ἐπὶ μηδ-
 ενὸς περατούμενος· τῆς γὰρ μεγαλοσύνης σου οὐκ
 εἶσι πέρας· μὴ γὰρ ἡμετέρον εἶ τὸ δεσπάζει·
 τῷ θεράποντος εἶσι λογίων ἐσκόπευ· καὶ γινώ-
 σῃ τῆ καρδίᾳ σου, ὅτι κείνος ὁ Θεός σου, Θεός
 ἐν οὐρανῷ ἄνω καὶ ἐπὶ τῆς γῆς κάτω· καὶ
 οὐκ εἶσι ἐπὶ ἄλλῳ αὐτοῦ· οὐδὲ γὰρ εἶσι Θεός
 ἄλλῳ σου μόνου· ἁγίος ἐκ εἶσι πλῆθους σου κύ-
 ριος Θεός γνώσεω, Θεός ἁγίων· ἁγίος ὑπὲρ
 πάντας ἁγίους· οἱ γὰρ ἡγιασμένοι ὑπὸ τῆς
 χείρας σου εἶσιν· εἰδοξὸς καὶ ὑπερψύχων·

tor, qui ea, quae a te condita sunt, non
 destituit, sed conservas: natura enim bo-
 nus es, parcis vero peccantibus, eos ad pen-
 nitentiam provocans: ex tuis enim mise-
 rationibus existit admonitio. Quomodo nam-
 que sustineremus, si poenas celeriter a vo-
 bis expeteres? qui diu multumque a te to-
 leranter expediti, vix ex peccato emergi-
 mus, potentiam tuam enarrant caeli, &
 terra mota, firmitatem habens in nihilo
 pendentem: mare etiam quod fluctibus agi-
 tatum, innumerabilem animalium copia-
 pastu alit, atque arena tenetur constri-
 ctum metu voluntatis tuae, cogit omnes
 ut clament, quam magnificata sunt opera tua.
 Inus, domine, omnia in sapientia fecisti, ple-
 na est terra creatura tua; item exercitus an-
 gelorum ardens, & spiritus intelligentes di-
 cunt phelmoni, id est, certo cuiquam, unius
 sanctus. Sancti quoque seraphim una cum
 cherubinis, qui senis alis praediti sunt,
 canticum victoriae tibi canentes perpetuis vo-
 cibus clamant, dicentes, Sanctus, sanctus,
 sanctus dominus sabaoth, pleni sunt caeli &
 terra gloria tua: atque etiam permulti alii
 ordines archangelorum, thronorum, domi-
 nationum, principatum, potestatum, ac vir-
 tutum clamantes dicunt, benedicta domini
 gloria ex loco suo. Hierusalem vero tua in
 terris, ecclesia ex gentibus collecta, cum
 copiis caelitem, certans nocte & die, in
 corde pleno, & anima volente canit, cur-
 rans Dei decem millium millia latantium, do-
 minus in eis in Sina, in sancto. Novit coe-
 lum eum a quo factum est in modum came-
 rae, instar quadrati lapidis stabile, alioqui
 nihilo nitens, quique terram, & aquam
 inter se colligavit, & aetrem diffudit, ani-
 mantes alentem, cum quo etiam ignem ad
 teporem, & lucem commiscuit. Obstupe-
 facit admiratione chorus stellarum, qui il-
 lum significat, qui ipsas numerat, & illum
 qui ipsas nominat, ostendit, ut item ani-
 mantes eum, a quo animatae sunt, demon-
 strant, & arbores, a quo satrae, & editae.
 Quae quidem omnia verbo tuo effecta, vim
 potestatis tuae declarant. Quare debent omnes
 homines laudes tibi pro cunctis bonis per
 Christum toto pectore tribuere, qui, te au-
 store, facti sunt omnium domini. Tu enim es
 benignus in beneficentiis, & liberalis in com-
 miferationibus, qui solus es omnipotens, ad-
 est enim tibi cum volueris, posse; tuum nam-
 que robur aeternum, & flammam refrigerat,
 & leones cohibet, & cetos mitigat, & aggro-
 tantes erigit, & facultates naturae convertit
 in alias, exercitumque hostium, & populum
 superbe numeratum prostrernit: Tu es in cae-
 lo, & in terra, & in mari, in terminatis
 nullo termino circumscriptus: magnitudinis
 nostrum est hoc dictum, immo vero famu-
 li tui, qui ait, & cognosces corde tuo,
 dominus Deus tuus, Deus in caelo sur-
 sum, & in terra deorsum, & non est am-
 plius praeter eum, neque enim est Deus
 praeter te solum, sanctus non est praeter te,
 dominus Deus scientiarum, Deus sancto-
 rum, sanctus supra sanctos omnes, sancti-
 ficati enim sub manu tua sunt: gloriosus,
 supra omnia excelsus, natura insuperabilis,

• ἰσχυρῶ

* Ζῶα ἡ, ἡ
Ἱεροσολήμων

103.

Das. 8.

11a. 6.

Exod. 24.

7al. 67.

Job. 38.

140.

Deut. 4.

cujus judicia investigari non possunt. cuius vita nullius est indigens, duratio neque mutabilis, neque deficiens: operatio sine defatigatione: magnitudo infinita, perennis decor, inhabitatio sine ullius accessu, & appulsu, mansio sine migratione, cognitio sine ullo initio, veritas immutabilis, cuius opus sine intermedio, potentia nullis insidiis exposita, monarchia, id est, principatus unius, sine successore, regnum perpetuum, robur invictum, cuius exercitus valde copiosus. Tu enim es sapientiae pater, idemque institutionis per mediatorum factae auctor, ut causa, providentiae largitor, lator legum, indigentiae expletor, impiorum vindex, B plurimorum remunerator, Christi Deus, & pater, & eorum, qui in eum pii sunt, Dominus: cuius promissio minime fallax, iudicium incorruptum, sententia immutabilis, cui cultus sine intermissione, gratiarum actio perpetua, per quem tibi veneratio digna ab omni natura rationis particeps, ac laudanda debetur.

ἀόρατος τῆ φύσει· ἀνεξέχριστος κτιστῶν· ἢ ἀνενδεδής ἢ ζωῆ· ἀξέστιος ἢ ἀλλοιωτῆς ἢ ὁσμῶν· ἀκράματος ἢ ἐπιρροῆς· ἀπειρηκτῶς ἢ μεγαλειότης· ἀσέβας ἢ ἀσπίστως· ἀσπρόστας ἢ κατωκίτια· ἀμετακίνητος ἢ κατισχυμένος· ἀνερχῶς ἢ γνῶσις· ἀναλλοιώτως ἢ ἀπύθμε· ἀμυστήτεον τὸ ἔργον· ἀνεπιβλήτων τὸ κράτος· ἀδιαδοχῶς ἢ μοναρχία· ἀπλήρητος ἢ βασιλεία· ἀνανταγωνιστος ἢ ἰσχύς· πολυαριθμῶς ἢ ἐρατία· σὺ γὰρ εἶ ὁ σοφίας πατήρ· ὁ δημιουργίας τῆς οὐρα· μεσίτης κρίσεως, ὡς αἰτίῶν, ὁ ἀσπρόστας χροῆτος· ὁ νόμων δοτήρ· ὁ ἐσθλαίας πληρωτής· ὁ τῶν ἀσπίτων τιμωρῶν· ὁ τῶν δικαίων μισθωτοδότης· ὁ τῶν Χριστῶν Θεὸς καὶ πατήρ· καὶ τῶν εἰς αὐτὸν ἐσβεβυντων κυριος· ἢ ἀδιάφθοτος ἢ ἐκαγγελία· ἀδακροδότητος ἢ κρείστος· ἀμετάπιστος ἢ γνώμη· ἀπαισῶς ἢ ἀσπίστως· αἰδιῶς ἢ ἀχαιρία· δι' ἑσῶν καὶ ἢ ἐπέξιος προσκλήσεως οφείλεται παρὰ πάσης λογικῆς καὶ ἀγίας φύσεως.

Oratio commemorans incarnationem Christi, & variam providentiam de sanctis.

Προσδοχὴ ἱπομνηστικῶσα τῶν ἡμετέρων Χριστῶν ἐνανθρώπησι· Ἐ τῶν εἰς τὰς ἀγίας διαφόρων ἀπορροιαῶν.

C A P U T XXXVII.

C K E Φ Α Λ. xv.

Domine omnipotens, tu mundum per Christum fabricatus es, & sabbatum nujus fabricationis memorie dedicasti, quia in eo ab operibus faciendis requiescere fecisti, ad leges tuas meditandas: item festos dies ad capiendam animis nostris laetitiam constituisti, ut in mentem veniret sapientiae a te conditae, quemadmodum nostra causa, quod ortum est ex muliere, in te subsistere fecit: apparuitque in vita, declarans te in baptismo Deum & hominem: & propter nos permixtu tuo passus, & mortuus est, ac postestate tua a mortuis suscitatus. Quare diem festum resurrectionis dominico die celebrantes, in eo latamur, qui vixit quidem mortem, illuminavit vero vitam, & immortalitatem: per ipsum enim gentes tibi adiuncti, ut fierent populus acquisitionis verus Israel, Deo carus, Deumque videns. Tu enim domine etiam patres nostros ex terra Aegypti eduxisti, & fornace ferrea, atque ex luto, & fingendorum laterum labore eripisti; liberasti a manu Pharaonis, & populi eius, ac per mare tanquam itinere terrestri traiecisti, & mores eorum in solitudine omni genere bonorum sustinisti; legem decalogi voce tua pronuntiastis, & manu tua scriptam dedisti; diem sabbati festum agitare iussisti, non ut esset illis occasio otii & vacationis, sed adiumentum pietatis ad cognitionem potentiae tuae, ut prohiberentur mala, tanquam in circo quodam sacro docendi gratia cohibitis, & ut esset exultatio hebdomadis. Hinc una hebdomas, & septem hebdomades, nem mensis septimus, & annus septimus rursus jubileus, id est, annus quinquagesimus ad remissionem, qui ex septena conversione, & reditu anni septimi existit, ut nullam haberent homines occasionem falso exultan-

KΥεῖ παντοκράτωρ, κόσμον ἔκτισας οὐρα καὶ σάββατον ὠρεῖσας εἰς μνημῆν τούτου· ὅτι ἐν αὐτῷ κητέπασσας ἀπὸ τῶν ἔργων εἰς μελίτην τῶν ὁν νόμων· καὶ ἑορτῆς διετέλω εἰς ἀφορτικῶν τῶν ἡμετέρων ψυχῶν· ὅπως εἰς μνημῆν ἐρχόμεθα τῆς ὑπὸ σου κτισθείσης σοφίας· ὡς δι' ἡμᾶς γέγονεν ὑπέστη τῶν δια γυναικῶν· ἐπιφανῆ τῷ βίῳ ἀναθανῆς ἐαυτῶν ἐν τῷ βαπτίσματι· ὡς Θεὸς ἐστὶ καὶ ἀνθρώπος ὁ φανερός· ἔπαθε δι' ἡμᾶς σὺ συγχωρήσει· καὶ ἀπέθανε καὶ ἀνέστη σὺ κρατεῖ· διὸ καὶ τῶν ἀναστάσιμον ἑορτῶν πανηγυρίζοντες τῇ κυριακῇ, χαίρομεν ἐπὶ τῷ νικῆσαντι μὲν τὸν θάνατον, φητίσαντι δὲ ζῶντι καὶ ἀφθαρσίῳ· δι' αὐτοῦ γὰρ ἀποσημαζοῦν τὰ ἔθνη ἑαυτῶν εἰς λαὸν κηριούστον τῶν ἀληθινῶν Ἰσραὴλ τῶν θεοφιλῶν τῶν ὠρώντων Θεὸν· σὺ γὰρ κυρε καὶ τὸς πατέρας ἡμῶν ἐξήγαγες ἐκ γῆς Αἰγύπτου· καὶ ἐρῆσω ἐκ καμίνου σιδηρῆς καὶ ἐκ πλοῦ καὶ πλινθουργίας· ἐλυθῶσω ἐκ χειρὸς Φαραῶ καὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν· καὶ διὰ θαλάσσης ὡς διὰ ξηρᾶς αὐτοῖς παρηγάγεις· καὶ ἔροποφρήσας αὐτοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ παντοῖσι ἀγαθῶν· νόμον αὐτοῖς ἔδωκῶ ἢ δεκαλόγον σὺ φωνῇ φητιχθεῖσθα· καὶ χειρὶ κατυγραφεῖσθα· σαββατίζον ἐκτελεῶ οὐ ἀπορροια ἀγίας διδοῖς, ἀλλ' ἰσορρομῶν ἀσπείρας εἰς γνῶσιν τῆς σπῆς διωκεμῆς, εἰς κωλύσιν κακῶν ὡς ἐν ἑσθῇ καθεφέρας περὶβόλη διδασκαλίας χάριν, εἰς ἀγαλλήματα ἑβδομαδῶν· διὰ τούτου ἑβδομάς μία καὶ ἑβδομαδῆς ἑσθῆ· καὶ μὲν ἑβδομῶν· καὶ ἑνναυτῆς ἑβδομῶν· καὶ τούτου ἀντανικαλίλῆσις ἰορηλαίῶν, ὁ εἰσὶν ἑτος πενηκῶσα εἰς ἀφῆσιν, ὅπως μνηστικῶν ἔχουσι ἀπόρροια οἱ ἄνθρωποι ἀγνοῖαν

ἀγνοῦσι σιγήσαι· τίτου χεῖρ τῶν σάββα
 τῶν ἐπιβέλῳ ἀργεῖν· ὅπως μὴδὲ λέγοντι ἐν
 ὄργῃ ἐκ τοῦ σώματος αὐτοῦ ἀφοῦσαι θλίψιν ἐν
 τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου· σάββατον γάρ ἐστι κατὰ
 πνεῦσι δημιουργίας· πλεῖστοι κόσμου· νόμον
 ζητοῦσι· αἰτῶ ἐκ Θεοῦ χάριστος, ὅτι ἂν
 ἀνθρώποις ἰδωρίστω· ἐν ἀπάντων ἡ κυριακὴ
 ἀπαύχασε αὐτὸ τὸν μεσίτην, τὸν ἀποστο-
 λῶν, τὸν τομοδέτην, τὸν ἀναστάσιος αἰτίων,
 τὸν ἀποστόλων πύξιν κτίσιος, τὸν Θεὸν λό-
 γον, καὶ ἀνθρώπων, τὸν ἐκ Μαρίας ἡμνηθεῖ-
 τα μόνον διχα ἀνδρῶν, τὸν πολιτδοσέμων ὁ-
 σίσιος, τὸν γαυρωθεῖτα ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου,
 καὶ ἀποθανόντα, καὶ ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν ἑπο-
 δεακνουσα, ὡς κυριακὴ παρακελεύεται, σοὶ δι-
 σποτι τῶν ὑπὲρ πάντων ἄχρασιαν ἀποφεί-
 ρον· αὐτὴ γὰρ ἡ ὑπὸ σοῦ παραχρηθεῖσα χά-
 ρις· ἥτις ὄσα μὲγισθῶ πασαν διργασίαν ἐκά-
 λυψε.

Προσδοχὴ πειμῆσσα μνήμῳ ἀπονοίας καὶ ἀπελθ-
 μισπὴν διργασίαν ὁσφορῶν τοῦ ἀποστολῆ
 Θεοῦ ὄσα Χεῖρ παραχρηθεῖσάν
 τοῖς ἀγίοις.

Κ Ε Φ Α Λ λ ρ.

Οὗτὰς ἐπαγγελίας τὰς διὰ τοῦ ἀποστολῆ πλῆρω-
 σαι καὶ ἐλεήσας τῶν Σιών καὶ οὐκ εἰρησας τῶν
 Γερουσαλήμ τῶν τῶν θρόνον Δαβὶδ τὸ παιδὸς σου ἀνυψώ-
 σαι ἐν μίσῳ αὐτῆς τῇ ἡμέρᾳ τῆ Χεῖρ τὸ ἐκ σπέρμα-
 τος αὐτοῦ κατὰ σάρκα ἡμνηθεῖσας ἐκ μόνης παρθένου
 αὐτῆς καὶ μὴ δισποτα ὁ Θεός, ἀποσδέξαι τὰς ὄσα χει-
 λῶν διήσεις τὸ λαὸν σου τὸ ἐξ Ἰσραὴλ τοῦ ἐπικαλεσέμων
 σι ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ὁσ ἀποσδέξω τὰ δῶρα τοῦ δικαίου
 ἐν τοῖς ἡμεῖς αὐτοῦ· Ἀβελ ἐν σφώτοις τῶν θυσιῶν
 ἐπιπέσει καὶ ἀποσδέξω· Νῶε ὄσα ἰσθότος τῆς κιβωτοῦ·
 Ἀβραὰμ μὲν τὸ ἐξελθεῖν ἐκ γῆ· Χαλδαίων· Ἰσαὰκ
 ἐν τῷ ὄρει τῶ ὄρει Γαβαὼν ἐν Βηθλέεμ· Μω-
 σίσιος ἐν τῇ ἐρήμῳ· Ἀαρὼν ἀνὰ μεσον τοῦ ζώπυ καὶ
 τοῦ πεδίου· Ἰσοὺ τὸ Ναυῆ ἐν Γαλαγαλις· Γεδ-
 εὼν ἐπὶ τῆς πέτρας καὶ τοῦ ποταμοῦ ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας·
 Μανωὴ καὶ τῆς αὐτῆς γυναικὸς ἐν τῷ πεδίῳ· Σαμψὼν
 ἐν τῷ διψῆ ἀπὸ τῆς πλημμυρίας· Γεδεὼν ἐν τῷ πε-
 λῶ ἀπὸ τῆς ἀκεῖται ἐπαγγελίας· Βαρακ καὶ Δεβόρα
 ἐπὶ τῷ Σισάρᾳ· Σαμῶν ἐν Μαασηφᾶ· Δαβὶδ ἐν
 ἄλλῳ ὄρει τῆς Ἰερουσαλῆμ· Σολομῶν ἐν Ἰαβαὼν καὶ
 ἐν Ἰερουσαλήμ· Ἡλίας ἐν τῷ ὄρει τῷ Καρμελίῳ· Ἐ-
 λισαῖος ἐπὶ τῆς ἀπικνήσης πηγῆς· Ἰωσαφάτ ἐν πεδί-
 μῳ· Ἐζεκίας ἐν ἀρρωσίᾳ καὶ ἐπὶ τῷ Σεναχηρείμ· Μα-
 νασῆ, ἐν τῇ Χαλδαίων μὲν τῶν πλημμυρίων· Ἰω-
 σία ἐν τῷ Φατῶ· Ἐσδρά ἐν τῇ ἐπανόσῳ· Δανιὴλ ἐν
 τῷ λακκῷ τοῦ λέοντων· Ἰωνᾶ ἐν τῇ κοιλίᾳ τῶ κήτε·
 τοῦ τῶν παιδῶν ἐν τῇ καμίνῳ τῶ πυρός· Ἄννης ἐν τῇ
 σκληρῇ σφώπῳ τῆς κιβωτοῦ· Νεμίας ἐπὶ τῇ ἀνεγέρσει
 τοῦ τευχῶν ἐν τῷ Ζοροβαβελ· Ματθαῖος καὶ τῶν υἱῶν
 αὐτοῦ ἐν τῷ ἱεροσολύμοι· Ἰαβὴλ, ἐν ἀλογοκίσι καὶ μὴ ἐν
 ἀποσδέξαι τὰς τὰς λαὸν σου ἀποσδέχαις μὲν ἐπιγνώσιος
 ἐοὶ ὄσα Χεῖρ ἀποσφερομένης ἐν τῷ πνεύματι

Ad ignorantiam, hac de causa omni sabbato
 ferari iussit, ut scilicet nemo ne verbum
 quidem irate ex ore suo in die sabbati vel
 let emittere: sabbatum enim est requies a
 fabricatione mundi: perfectio universi, le-
 gum inquisitio, laus grati animi pro bene-
 factis in homines collatis Deo adhibita.
 Dominicus vero dies his omnibus praeftan-
 tior, ut qui representet ipsum mediatore-
 rem, providentem, legislatorem, aucto-
 rem resurrectionis, primogenitum omnis
 creaturae, Deum verbum, eundemque ho-
 miacem ex Maria natum solum, sine con-
 iunctione viri, sancte in vita versatum,
 cruci affixum sub Pontio Pilato, & mor-
 tuum: atque a mortuis suscitatum. Hic,
 inquam, dies dominicus tibi, domine, eucha-
 ristiā pro universis offerre hortatur, & ju-
 bet: Hac est enim gratia, quam tu prae-
 bisti, quae tua magnitudine omne beneficium
 operuit.

Oratio continens memoriam providentia, &
 enumerationem beneficiorum, qua
 Des providentia per Christum
 sanctis collata
 sunt.

CAPUT XXXVIII.

Qui promissa per prophetas facta pro-
 stitisti: & Sion miseratus es, Hie-
 rusalem miseratus extollendo in medio Eju-
 thronum David pueri tui, nato Christo
 ex semine David ex sola virgine: tu, in-
 quam, domine Deus nunc etiam accipe
 preces labiorum populi tui ex gentibus,
 quae te in veritate invocant, sicut accepisti
 munera iustorum eorum temporibus:
 in primis sacrificium Abel respexisti, &
 Noe sacrificium ex arca egressi probasti,
 item Abrahā post egressum ex terra Chal-
 dzorum, Isaac in puteo iuramenti, Ja-
 cob in Bethleem, Moysis in solitudine,
 Aaron inter viventes, & mortuos, Jesu
 Nave in Galgalis, Gedeonis in petra, &
 velleribus ante peccatum commissum, Ma-
 noes, & uxoris eius in agro, Samsonis
 in siti ante delictum, Jephthis in bello
 ante promissionem illam inconsultam, Ba-
 rac, & Deborah in Sifara, Samuelis in
 Maspha, David in area Ornae Jebutzi,
 Salomonis in Gabao, & Hierusalem,
 Eliaz in monte Carmelo, Elisai in fonte
 sterili, Josaphat in bello, Ezechiae in agri-
 tudine, & in Senacherim, Manassis in
 terra Chaldzorum post peccatum, Josiae
 in Sappha, Eisdrae in ritu, Danielis in
 lacu leonum, Jonae in ventre ceti, trium
 puerorum in fornace ignis, Annae in ta-
 bernaculo coram arca, Neemiae, & Zo-
 robabelis in aedificatione murorum, Matha-
 thiae, & filiorum eius in zelo tuo, Jael in
 benedictionibus: & nunc accipe preces popu-
 li tui tibi in spiritu per Christum nobis
 agnitionem adhibitas

Oratio gratiarum actionis pro auxilio sanctis allato.

Προσέχη ἀντιλήψεως δικαίων.

CAPUT XXXIX.

ΚΕΦΑΛΑ. λθ'.

AGimus tibi gratias, domine, omnipotens, quod nunquam misericordias tuas, tuasque miserationes adhibere nobis destitisti, immo per singulas aetates servas, eripis, auxilium fers, protegis. Auxilio enim fuisti temporibus Enos, & Enoch, temporibus Moylis, & Jesu, temporibus Judicum, temporibus Samuelis, & Eliae ac prophetarum, temporibus David, & regum, temporibus Esther, & Mardochei, temporibus Judith, temporibus Judae Machabaei, & fratrum ejus, atque etiam temporibus nostris opem nobis tulisti per magnum pontificem Jesum Christum filium tuum: ex gladio enim eripuit, & abscondo a fame servavit, ex morbo sanavit, a lingua mala defendit: Gratias tibi decem quoque distinctam, & pressam ad confessionem dedisti: linguam aptam plectri similem tanquam instrumentum subiecisti, fecisti nobis gustatum commodum, tactum accommodatum, visum ad spectandum, auditum ad percipiendum vocem, odoratum ad sentiendum alitatus, manus ad opus, pedes ad ambulandum. Atque haec omnia ex gutta exigua in utero formas, & postquam formata sunt, animam immortalem donas, & in lucem edis, animal rationis particeps, hominem dico, legibus instituis, officii justitiae illustrasti, & dissolutionem inducens ad breve tempus, retributionem promissisti. Quae igitur vita, aut quae saeculo, aut diuturnitas hominibus ad agendas gratias sufficerent. Equidem si pro dignitate non possumus, at pro viribus hoc agere sanctum est: Siquidem ab impietate multitudinem deorum colentium liberasti, a secta Judaeorum, qui Christum intersecerunt, eripuisti, ab errore ignorantiae expediti, Christum utpote hominem, Deum unigenitum, ad homines misisti: a te factum est, ut paracletus in nobis habitaret: Angelos nobis praefecisti, diabolum dedecore affecisti. Qui non eramus, ut effemus fecisti, factos conservas, vitam nobis committis: cibum suppeditas: penitentiam promissisti. Pro omnibus gloria tibi, & veneratione per Christum nunc, & semper, & in saecula, Amen. Haec, fratres, meditamini: & sit dominus vobiscum in terra, & in regno patris eius, qui cum milit, & nos per eundem ex servitute corruptionis in libertatem gloriae eripuit, ac vitam promisit his, qui in Deum universi per eum crediderunt. Quem eodem modo igitur vivendum sit his, qui Christum sunt, & quas gratiarum actiones Deo per Christum agere oportet, dictum est hactenus. Aquam vero est, ut nec eos, qui non sunt baptizati, praetermittamus, quoniam eos quoque adjuvemus.

EΥχαριστήσω σοι περὶ πάντων δέσποτα παντοκράτωρ, ὅτι ἐκ ἐγκατέλιπες τὴν ἐλπίσ σου καὶ τὸς οἰκτιρῆσαι σὺ ἀφ' ἡμῶν· ἀλλὰ καὶ ἐκάλεσω γυνεὴν καὶ γυνεὴν σώσεις· ῥῆμ' ἀντιλαμβάνη· σκεπάζεις· ἀντελάβου γὰρ ἐν ἡμέραις Ἐνώως, καὶ Ἐνώχ, ἐν ἡμέραις Μωσῆ, καὶ Ἰησοῦ· ἐν ἡμέραις Ἰσὺ κεῖ· ἐν ἡμέραις Σαμουὴλ, καὶ Ἡλίου, καὶ Ἰσὺ προφητῶν· ἐν ἡμέραις Δαβὶδ, καὶ Ἰσὺ βασιλέων· ἐν ἡμέραις Εὐδῆρ καὶ Μαρδοχαίου· ἐν ἡμέραις Ἰουδαίου· ἐν ἡμέραις Ἰουδαίου Μακκαβαίου καὶ Ἰσὺ ἀδελφῶν αὐτοῦ· καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν ἀντελάβου ἡμῶν ὁσὰ τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ παιδὸς σου· καὶ ἀπὸ μαχαίρας γὰρ ἔρρισατο, καὶ ἐκ λιμῆ ἔκλειτο ὁσὰ θρέψας· ἐκ νόσου ἴασατο· ἐκ γλώσσης πομπῆς ἐσκέπασε· περὶ πάντων σοὶ ὁσὰ Χριστῷ εὐχαριστήσω· ὁ καὶ φωνῆν σαρκῶν εἰς ἐξομολόγησιν δωρησάμενος· καὶ γλώσσαν ἐκρημῶν δικίω πληρῆς ὡς ὄργανον ἰσοθῆς· καὶ ζῆσιν πνεύματος· καὶ ἀφῆν κατὰ δόξαν· καὶ ὄρασιν θεῶν· καὶ ἀκούω φωνῆς· καὶ ὄσρησιν αἰμάτων· καὶ χεῖρας εἰς ἔργον· καὶ πόδας πρὸς ὁδοποιεῖν· καὶ πῶτα πάντα ἐκ μικρῆς σαργῆνος ὁσὰ πλάττεις ἐν μήτρᾳ· καὶ ψυχῶν ἀθάνατον μὴ τῶ μορφοῦν χεῖρῃ· καὶ ἀποσῆν εἰς φῶς· τὸ λογικὸν ζῶν τὸν ἀνθρώπου νόμος ἐκτελέσας· δικαιοματιν ἐφαιδρῶσας· πρὸς ὀλίγοι ἐπαγῶν διαλυοῦν, τῶ αἰάσασιν ἐπηγγελῶ· ποῖος τριγὰρ αὐτῆρ βίος; αἰῶνων δὲ μήκος πότον ὁσὰ κρείσει ἀνθρώποις πρὸς εὐχαριστίαν; ἢ τὸ μὴ πρὸς ἀξίω ἀδικῶν, τὸ δὲ κατὰ δικαιοσύνην δικαιοσύνην· ἔρρισα γὰρ ἀσεβείας πολυθῶν, καὶ χεῖροστέων αἰρέσεως ἔκλειτο· πῆπληκτικῆς ἀγνοίας ἠλθῆθῆσας· τὸν Χριστὸν ἀπέσειλας εἰς ἀνθρώπου ὡς ἀνθρώπου, Θεὸν ὄντι μοροσῆν· τὸν παρακλητὸν ἐπέσειλας ἡμῖν· ἀγγέλου ἐπέσειλας· τὸν διαβολὸν ἔκλειτο· οὐκ ὄντις ἐποίησας· ἡρωῆμης φυλάτεις· ζῶν ἐπιμῆθεις· χροσῆς ἐσφῆν· μετῆνοσαν ἐπηγγελῶ· ὑπερ ἀπαντῶν σοὶ ἢ ὁσὰ καὶ τὸ σέβας ὁσὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἵδν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τῆς αἰῶνας ἀμῆν· πῶτα μελιτῆτε ἀδελφοί· καὶ εἴη ὁ κύριος μεθ' ἡμῶν ἐπὶ γῆς καὶ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, τῶ καὶ αὐτὸν ἀποσείλατος, καὶ νῦν δὲ αὐτοῦ ἐλθῆθῆσαντος ἐκ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τῶ ἐλθῆθῆσαντος ἐκ τῆς δόξης· καὶ ζῶν ἐπαγγελῆσας τοῖς δι' αὐτοῦ πισθῆσαν εἰς τὸν Ἰσὺ ὄλον Θεόν· ὅπως μὲν οὖν ἐσφῆλουσι ζῶν οἱ κατὰ Χριστὸν μεμνημένοι, καὶ εἰς εὐχαριστίας ἀναπέμπειν τῶ Θεῷ ὁσὰ Χριστῷ ἐρητύει ὁσὰ Ἰσὺ προλαβόντων· δικαιοσύνη δὲ, μηδὲ τὸς ἀμῆντας κατὰ τῆν ἀποστολήν.

Ὅπως χρὴ τὴν κατηχημῆν εὐαγγελίζωμαι.

Quomodo oporteat catechizare catechizandos.

Κ Ε Φ Α Λ. μ.

C A P U T X L.

Ο Μίλλον τὴν κατηχημῆν τὸν λόγον τῆς δόξης, παιδιδέσθω ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος πρὶν περὶ τῆς ἀληθείας γινώσκον· πρὶν περὶ τοῦ μυστηρίου ἐπιγινώσκον· πρὶν περὶ τῆς ἀγίας πνεύματος πληροφροῦν· μανθανέτω δημιουργίας διαφορὰ τῆς κτίσεως· ἀνομιῶν· νόμων· θεσιῶν· διαφορὰ δικαιοσύνης· παιδιδέσθω διατί τὸ κόσμος γέγονε· καὶ δι' ὃ κοσμοπολίτης ὁ ἄνθρωπος κατέστη· ἐπιγινώσκέτω πρὶν εὐαγγελίζωσθαι, εἴα τις ὑπάρχει· παιδιδέσθω ὅπως ὁ Θεὸς τὸν πῶτος ἐκλάσθη ὕδατι καὶ περὶ τῆς ἀγίας ἐδόξεσε καθ' ἑκάστην ἡμέραν λέγειν διὰ τὸν Σηθ· τὸν Ἐνὸς· τὸν Ἐνώχ· τὸν Νὼε· τὸν Ἀβραάμ· καὶ τὸν Ἰσραὴλ· τὸν Μωϋσῆ· καὶ τὸν Μωϋσῆ· καὶ τὸν Καλεβ· καὶ τὸν Φινεὲς τὸν ἱερέα· καὶ τὸν καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὅστις ὅπως πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἐκείνην ἡμέραν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον ἔλεξε· ἀλλὰ ἀπὸ πλάνης καὶ ματαιότητος εἰς ἐπιγινώσκον ἀληθείας ἐκάλει κατὰ διαφορὰς καιρῶν, ἀπὸ τῆς ἀδικίας καὶ ἀσεβείας εἰς ἐλπίδα καὶ δόξαν ἐπαύλας· ἀπὸ ἀδικίας εἰς δικαιοσύνην· ἀπὸ θανάτου αἰωνίου εἰς ζωὴν αἰδίου· τυπικῶς τὰ τέτοις ἀκόλυθα μανθανέτω ἐν τῇ κατηχησῆν ὁ προσώπων· προσκυνεῖτω δὲ ὁ χειροθετῆς αὐτῶν τὸν Θεὸν τὸν ἱερόν· ἀπὸ τῆς διδασκαλίας, ἀπὸ τῆς ἀνομιῶν· ὅτι κατεπέμψεν τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ Χριστόν· ἵνα σώσῃ τὸν ἄνθρωπον ἐκ πάσης ἀνομίας· καὶ ἵνα ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν ἀσεβείαν καὶ τὴν ἀμαρτίαν· καὶ καθάρσιν ἀπὸ παντὸς μολυσματὸς σαρκὸς καὶ πνεύματος· ἀγίασθη δὲ τὸν ἄνθρωπον κατὰ διδασκαλίαν τῆς χρηστότητος αὐτοῦ· σωτηρίαν δὲ τὸ θελημα αὐτοῦ· καὶ φώτισιν τῆς οφθαλμοῦ τῆς καρδίας· αὐτὸς εἰς κατανόησιν ἱεροῦ θαυμασίων αὐτοῦ· γνωρίσθη αὐτῶν τὴν κριτικῆν τῆς δικαιοσύνης· ὅπως ἀνομιῶν πασῶν ὁδῶν ἀδικίας· πορεύσθαι δὲ πρὸς τὴν ἀληθείαν εἰς τὴν κατηχημῆν αὐτῶν· τὸ λαβὴν τῆς παλιγγενεσίας εἰς υἱοθεσίαν πρὶν ἐν Χριστῷ· ἵνα σύμφυτος ἡμεῶν τῆ ἁμαρτίας· τὴν θανάτου τῆς Χριστοῦ ἐν ἡμῶν ἐκ τῆς ἐλπίδος τῆς ἐνδοξοῦ κοίτης, νεκρωθῆναι τῇ ἀμαρτίᾳ, ζῆσθαι δὲ τῷ Θεῷ κατὰ τὴν ἐν λόγον καὶ ἀρχὴν· καὶ ἐν τῷ βιβλίῳ ἱεροῦ ζωῶν σωσθῆναι αὐτῶν· καὶ πρὶν τῶν ἀνομιῶν τεύχων παίδεσθαι αὐτῶν τὰ περὶ τῆς τῆς κυρίου θανάτου· πρὶν περὶ τῆς πάθους αὐτοῦ καὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως, καὶ ἀναλήψεως.

Igitur qui inuitis atque elementis Christianae religionis imbuendus est, doceatur ante baptismum, ut noscat Deum ingentium, agnoscat filium unigenitum, habeat certum plene de Spiritu sancto. Discat ordinem diversae creationis, discat seriem providentiae, diversae legis tribunalia: erudiatur cur mundus factus, quare civis mundi, qui est homo, constitutus est, agnoscat naturam suam qualis sit, doceatur quemadmodum aqua, & igne scelestos punierit, sanctos vero per singulas aetates honore & gloria affecerit, Seth dico, Enos, Enoch, Noe, Abraham, & posteros ejus, tum Melchisedec, Job, Moysem, Jesum, & Caleb, Phineem illum zelotem, ac sacerdotes, & uniuscujusque saeculi sanctos: deinde quemadmodum providentia Dei factum sit, ut genus hominum non repulerit, sed potius ab errore & vanitate ad agnoscendam veritatem diversis temporibus revocarit traducens a servitute, & impietate ad libertatem, & pietatem, ab injustitia ad justitiam, a morte ad vitam immortalem. Haec & alia consequentia discat in catechesi, qui accedit. Qui vero manus admovet catechumeno, adhibeat Deo venerationem, gratias agens omnium rerum domino pro creatura ejus, quod miserit filium suum unigenitum Christum, ut salvet hominem delectis iniquitatibus, & remittat impietates, ac peccata, & mundet ab omni inquinamento carnis, & spiritus, sanctificetque hominem secundum beneplacitum bonitatis suae, doceatque voluntatem suam, & illuminet oculos cordis ejus ad intelligenda admirabilia ejus, patefaciatque judicia justitiae, ut omnem viam iniquitatis odio habeat, ambulet vero viam veritatis, ut lavacro regenerationis in adoptionem, quae in Christo fit, dignus habeatur, ut complansatus similitudini mortis ejus in spe gloriae societatis, mortificetur quidem peccato, vivat autem Deo mente, sermone, & actione, & in libro viventium adnumeretur. Post hanc actionem gratiarum doceat catechumenum de incarnatione domini, de passione ejus, de resurrectione ex mortuis, & de assumptione.

Διατάξεις ὅπως χρὴ τὴν κατηχημῆν εὐαγγελίζωμαι ἐν τῇ μυστικῇ διδασκαλίᾳ, καὶ τὴν διδασκαλίαν αὐτῆς.

Constitutio, quomodo debent catechumens in ipso tempore baptismi benedici, & quae sint docendi.

Κ Ε Φ Α Λ. μ.

C A P U T X L I.

Κ Αὶ ὅταν ἡ ἀπὸ αὐτοῦ λατὸν τὸ βαπτισθῆναι ὁ κατηχημῆς, μανθανέτω πρὶν τῆς ἀποσταθῆναι τὸν δαβόλον· καὶ τὰ περὶ τῆς σωτηρίας τῆς Χριστοῦ· δεῖ γὰρ αὐτὸν πρὶν ἀποστῆναι τῆς ἐναντίας, καὶ τότε εἰς τὴν ἡμέραν τῆς μυστηρίων, ἀποκαθάρσασθαι αὐτὸν πρὸς τὴν καρδίαν πάσης κακοφροσύνης, σπιλῆος καὶ μετιδος· καὶ τότε τῷ ἁγίῳ μεταλαβῆναι ὡς γὰρ γεωργὸς ἀριστὸς ἐκκαθαίρει τὴν ἀρσεναν ὑπερῶν τῆς ὑπερφυσικῆς ἐν αὐτῇ ἀκαθάρτου, καὶ τότε σπείρει

CUM fuerit demum in ipso tempore baptismi & qui catechizatus est, discat quae de * renunciendo diabolo, & ascribendo se Christo. Oportet enim primum qui dem abstinere a contrariis, deinde vero ad mysteria ingredi: prius, inquam, cor suum repurgare ejecta omni malevolentia, macula, & ruga, & postea participem fieri sacramentorum: ut enim optimus agricola prius aruum repurgat, vultis spinis supra natis, & deinde

a Tertull. c. 1 de Cor. milit. 115. Basilio cap. 27. spiritu sancto

527

a Supra II. b. d. II. c. 27. a. Ter. 11.

est, erectus est, ipse igitur commortuus Christo, & confiscatus sua, precetur vero versus orientem, nam & hoc scriptum est in secundo libro Paralipomenon, quod templo domini a rege Salomone confecto ac consummato, in ipsa dedicatione sacerdotes, & Levitæ ac cantores steterunt ad orientem cum cymbalis, & psalteris laudantes, & confidentes ac dicentes: Laudate dominum, quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus.

Oratio recenter baptizatorum.

CAPUT XLVI.

Preceatur vero hæc post priorem precationem dicens: Deus omnipotens pater Christi tui, unigeniti filii tui, da mihi corpus non inquinatum, cor mundum, mentem vigilantem, cognitionem non errantem, adventum Spiritus sancti ad adipiscendam, & tenendam sine ulla dubitatione veritatem per Christum tuum, cum quo tibi gloria in Spiritu sancto in sæcula Amen.

Quosnam apostoli ordinauerunt.

CAPUT XLVII.

Atque hæc etiam de catechumenis constituit æquum esse existimavimus: De episcopi vero, qui a nobis, dum viximus, ordinati sunt, certiores vos facimus, hos esse Jacobum episcopum Hierosolymitanum fratrem domini, & huic post mortem secundum successisse Simeonem Cleophæ filium, & huic rursus tertium Judam Jacobi filium, deinde Zachæum qui antea fuerat publicanus, primum episcopum Cæsareæ Palæstinæ, huic successisse Cornelium & huic rursus tertium episcopum Theophilum, Evodium episcopum Antiochiæ a me Petro ordinatum, cui successit Ignatius a Paulo ordinatus, Annianum Alexandriæ episcopum, quem primum Marcus evangelista ordinavit, huic successisse Abilium a Luca evangelista ordinatum, Linum Claudiæ filium ecclesiæ Romanorum episcopum, primum a Paulo ordinatum; post mortem vero Lini Clementem quem ego Petrus secundum ordinavi: Timotheum Ephesi episcopum a Paulo ordinatum, cui successit Joannes a me Joanne ordinatus, Aristonem primum episcopum Smyrnæ; hujus post mortem successorem fuisse Strateam Loidis filium, cui successit tertius episcopus alter Ariston, Gaium Pergami episcopum, & Demetrium Philadelphiz, quem ego Paulus ordinavi, Lucium episcopum Cenchrentem, Titum Crete, Dionysium Athenientem, Marthonem episcopum Tripolitanum in Phœnicia, Archippum episcopum Laodicentem in Phrygia: Philemonem episcopum Colossensem, Onesimum qui fuit servus Philemonis, episcopum Berœnentem in Macedonia; Crescentem episcopum ecclesiarum Galatiæ; Aquilam, & Nicetam episcopos paræciarum Asiæ, Crispum ecclesiæ Æginensis. Hi sunt quos paræciis domini præfecimus, quorum

b. Hic demum ab Hadriano episcopo dicitur anno natus 110. multus post Joannem exteroque apostolos ipsumque adeo Clementem annis Quif. si ergo possit ut successiones istas a Petro anno Ch. 57 descendit commemorat.

c. Hæc non congruas in quæ de Lino ac Cleto post obitum S. Petri supersubstituitur passim dicuntur, ut cetera quæ hoc capite narrantur præteruntam de Timothei successore Joanne de Theophilio Cæsariensi ceterique.

Αἰχειροτόμων ὁρθῶν εἶναι· ἢ αὐτοὶ ἂν συναποθανῶν τῷ Χριστῷ καὶ συναγερθεὶς σηκίω· προσελθὲν δὲ κατὰ ἀνατολᾶς, καὶ γὰρ καὶ τῆτο γέγραπται ἐν τῷ δευτέρῳ βιβλίῳ παραλειπομένων, ὅτι μὲν τὸ σινοπελειώται τὸν ναὸν τῷ κυρίῳ ὑπὸ τῷ βασιλείῳ Σολομώντος, ἐν αὐτῷ τῷ ἐγκαινισμῷ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Ἀδελφοὶ, καὶ οἱ ψαλτῶδοι μὲν κυμβάλων καὶ ψαλτηρίων εἰσῆκισαν κατὰ ἀνατολᾶς αἰνῶντες καὶ ἑξομολογούμενοι καὶ λέγοντες· αἰνεῖτε τὸν κύριον ὅτι ἀγαθός, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Προσελθὲν τῷ ναοτῶν.

ΚΕΦ Α Λ. μς.

Προσελθὼν δὲ τούτῳ μὲν τὴν ἀποτίραν ἑλπίην λέγων· ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ ὁ πατὴρ τῷ Χριστῷ σου τῷ μονογενεῖ υἱῷ σου δός μοι σῶμα ἄσπιλον· καρδίαν καθάραν· νοῦν γρηγορον, γνώσιν ἀπλανῆ· πνεῦμα ἅγιον ἐπιφοίτησον πρὸς κτήσιν καὶ πληροφροσίαν τῆς ἀληθείας διὰ τῷ Χριστῷ σου· δι' ἃ σοὶ δοξα εἰς ἅγιον πνεῦμα εἰς τὸς αἰῶνας ἀμήν.

Τίνας πέμποντες ἐχειροτόνησαν οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι.

ΚΕΦ Α Λ. μς.

Τούτῳ καὶ περὶ τῶν κατηχημένων δικαίων ἡγήσαμεθα διατάξασθαι· περὶ δὲ τῶν ὑφ' ἡμῶν χειροτονηθέντων ἐπισκόπων ἐν τῇ ζωῇ τῇ ἡμετέρῃ γνωρίζομεν ὑμῖν, ὅτι εἰσὶν ἔτσι. Γεροσολιμῶν μὲν Γακωβῶς, ὁ τῷ κυρίῳ ἀδελφός· ἢ πλεονεκτήσαντ' ὁ δ' ἑστ' ὁ Συμεὼν ὁ τῷ Κλεόπα· μεθ' ὃν τρίτος Γεῶδας Γακωβῶς· Καισαρείας δὲ τῆς Παλαιστίνης ἀποτόρον μὲν Ζακχαῖος· ὁ ποτὶ πλεονήτης· μεθ' ὃν Κορνήλιος· καὶ τρίτος Θεόφιλος· Ἀγριοχίης δὲ Εὐόδιος μὲν ὑπ' ἐμῷ Πέτρῳ· Ἰγνατίος δὲ ἐπὶ Παύλῳ· τῆς δὲ Ἀλεξανδριῶν Ἀννιανὸς ἀρχὴ ἀπὸ Μάρκου τῷ ἀγγελιστῷ χειροτονήται· δευτέρος δὲ Ἀββίλλιος ὑπὸ Λινῆ καὶ αὐτοῦ ἀγγελιστῷ τῆς δὲ Ρωμαίων ἐκκλησίας Λίνος μὲν ὁ Κλαυδίας ἀρχὴ ἐπὶ Παύλῳ· Κλήμης δὲ μὲν τὸν Λίνου θάνατον ὑπ' ἐμῷ Πέτρῳ δευτέρος χειροτονήται· τῆς δὲ Ἐφέσου Τιμόθεος μὲν ὑπὸ Παύλῳ, Ἰωάννης δὲ ὑπ' ἐμῷ Ἰωάννῳ· Σμύρνης δὲ Ἀλέξων ἀρχὴ μεθ' ὃν Στραταίας ὁ Λαίδος, καὶ τρίτος Ἀλέξων· Περγᾶμος δὲ Γαῖος· καὶ Φιλαδελφείας Δημητρίος ὑπ' ἐμῷ· ὑπὸ δὲ Παύλῳ Λαίος Κερχρεῶν· καὶ τῆς Κρήτης Τίτος· Διονύσιος δὲ ἐν Ἀθῆναις· τῆς δὲ ἐν Φοινίκῃ Τετραπόλεως Μαρθωνῆς· τῆς δὲ ἐν Φρυγίᾳ Λαοδικείας Ἀρχιππος· Κολοσσαίων δὲ Φιλῆμων· Βερῶν δὲ τῆς κατὰ Μακεδονίαν Οἰνήτιμος ὁ Φιλήμωνος· Κρήσης δὲ τῶν κατὰ Γαλατίαν ἐκκλησιῶν, Ἀκύλας δὲ καὶ Νικήτης τῶν κατὰ Ἀσίαν παροικιῶν· Κεστός δὲ τῆς κατὰ Αἴγυπον ἐκκλησίας ἔτσι οἱ ὑφ' ἡμῶν ἐμπισθεύοντες τίς ἐν κυρίῳ παροικίας· ὧν τῆς διδασκαλίας μνημονεύοντες πάντοτε παραφυλάσσειτε τὸς ἡμετέρους λόγους, καὶ εἴη ὁ κύριος μεθ' ὑμῶν καὶ εἰς τὸς ἀπελευθέρους χρόνους, ὡς αὐτὸς ἐρήσῃ ἡμῖν μέλλων ἀναλαμβανέσθαι πρὸς τὸν αἰῶνα τῷ

Στρατία.

τῷ

τῷ Θεῷ καὶ πατέρι· ἰδοὺ γὰρ φησὶν, ἰγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσης τῆς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τῷ αἰῶνος, ἀμήν.

A doctrine semper memores servate sermones nostros, & sit dominus vobiscum nunc, & in infinita sæcula, ut ipse nobis dixit cum esset ad Deum suum, eundemque patrem ascensurus, Ecce ego vobiscum sum usque ad Mat. 28. consummationem sæculi, Amen.

Προσδοχὴ ἑωθινή.

Oratio matutina.

Κ Ε Φ Α Λ. μ η.

C A P U T XLVIII.

Δ Ὁξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ· καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις δόξα· αἰνῆμιθέσι· ὑμνῆμιθέσι· βλογῆμιθέσι· δοξολογῆμιθέσι· προσκυνημιθέσι· δόξα τῷ μεγάλῳ ἀρχιερέως σὲ τῶν ὄντων Θεῶν, ἀγγέλων· σὲ· ἀσπαστῶν μόνων· δόξα τῷ μεγάλῳ σὲ δέξαν· κλέμ βασιλεῦ ἰσραήλ· Θεὲ πατέρ παντακράτωρ· κλέμ ὁ Θεὸς ὁ πατὴρ τῷ Χριστῷ τῷ ἀμώμῳ ἀμωῦ· ὃς αἶρει τῷ ἁμαρτίαν τῷ κόσμῳ ἀποδέξαι τῷ δέσπον ἡμῶν· ὁ καθήμενος ἐπὶ τῆς Χερουβίμ· ὅτι σὺ μόνος ἅγιος· σὺ μόνος κλέμ Ἰησοῦ Χριστοῦ τῷ Θεῷ πατρὶ ἁπαστῶν γῆς φῶτος, τῷ βασιλείῳ ἡμῶν· δι' ἡ σὺ δόξα, τιμὴ, & εἰς βας.

Gloria in excelsis Deo, & in terra pax, Luc. 1. hominibus bona voluntas, laudamus te, hymnis celebramus te, benedicimus te, glorificamus te, adoramus te per magnū pontificem, te Deum ingenitum unum, inaccessum solum propter magnam gloriam tuam, Domine rex celestis, Deus pater omnipotens, domine Deus pater Christi agni immaculati, qui tollit peccatum mundi, suscipe deprecationem nostram, qui sedes super Cherubim, quoniam tu solus sanctus, tu solus dominus Jesus Christus Dei omnis naturæ creatæ, regis nostri, per quem tibi gloria, honor, & veneratio.

Ἐσπερινός.

Oratio vespertina.

Κ Ε Φ Α Λ. μ ς.

C A P U T XLIX.

Ἀ γνῆτε παῖδες κλέμ· αἰνεῖτε τὸ ὄνομα κλέμ· αἰνῆμιθέσι· ὑμνῆμιθέσι· βλογῆμιθέσι· δόξα τῷ μεγάλῳ σὲ δέξαν· κλέμ βασιλεῦ ὁ πατὴρ τῷ Χριστῷ τῷ ἀμώμῳ ἀμωῦ, ὃς αἶρει τῷ ἁμαρτίαν τῷ κόσμῳ· σοὶ ἀρέσκει αἶνος· σοὶ ἀρέσκει ὕμνος· σοὶ δόξα ἀρέσκει τῷ Θεῷ καὶ πατέρι δόξα τῷ υἱῷ ἐν πνεύματι τῷ παναγίῳ εἰς τὸς αἰῶνας Ἰησοῦ αἰῶνας, ἀμήν· καὶ ἀπολείς τῶν δέλων σὲ δέσποτα κατὰ τὸ ῥῆμά σου ἐν εἰρήνῃ· ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτηριεῖόν σου· ὃ ἠτοίμασας κατὰ ἀπόσωπον πάντων Ἰησοῦ λαῶν, φῶς εἰς ἀποκαλύψιν ἑθῶν, καὶ δόξαν λαῶσι Ἰσραὴλ.

Laudate pueri dominum, laudate nomen domini: laudamus te, celebramus te, benedicimus te propter magnam gloriam tuam: domine rex pater Christi agni immaculati, qui tollit peccatum mundi: Te decet laus, te decet hymnus, te decet gloria Deum Patrem per Filium in Spiritu sancto in sæcula sæculorum, Amen. Nunc dimittis servum tuum, Luc. 1. domine, secundum verbum tuum in pace, quia viderunt oculi mei salutare tuum, quod parasti ante faciem omnium populorum, lumen ad revelationem gentium, & gloriam populi tui Israël.

Εὐχὴ ἐπ' ἀείψῳ.

Oratio ad sumendum cibum.

Κ Ε Φ Α Λ. ν.

C A P U T L.

Εὐλογητός εἶ κλέμ ὁ εἶπων με ἐκ νεότητός μου· ὁ δίδως τροφὴν πάσῃ σαρκί· πληροσόν χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης τῆς καρδίας ἡμῶν· ἵνα πάντες πᾶσαν αὐτάρκειαν ἔχωμεν περισσεύωμεν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν· δι' ἡ σὺ δόξα, τιμὴ, καὶ κράτος, εἰς τὸς αἰῶνας, ἀμήν.

Benedictus es, domine, qui pascis me ab adolescentia mea, & das escam omni carni, imple gaudio, & lætitia corda nostra, ut semper omnem sufficientiam habentes abundemus in omne opus bonum in Christo Jesu domino nostro, per quem tibi gloria, honor, & imperium in sæcula sæculorum, Amen.

LIBER OCTAVUS,

A BIBΛION OΓΔOON.

De charismatibus, & ordinationibus, & canonibus Ecclesiasticis.

Περί χαρισμάτων, καὶ χειροτονιῶν, καὶ κανόνων ἐκκλησιαστικῶν.

Quare, & propter quosnam fiant miracula.

Τίνων χάριν ἐπιτελοῦνται αἱ ἱερῶν σημεῖων διωκόμενοι.

CAPUT I.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α.

CUM Deus, & salvator noster Jesus Christus magnum pietatis mysterium nobis tradat, & Judæos, ac Gentiles ad agnoscendum unum, & solum verum Deum patrem suum invitet, sicut ipse in quodam loco ait, cum agit gratias pro salute eorum, qui crederant, *Manifestavi nomen tuum hominibus, opus, quod dedisti mihi, perfeci*; item cum dicat patri de nobis, *Pater sancte, etsi mundus te non novit, ego tamen novi te, & hi novērunt te*, merito tanquam nobis consummatis, de charismatibus, quæ ipse per Spiritum sanctum tribuit, omnibus simul dicit, *Signa autem eos, qui crediderint, hæc sequentur: in nomine meo demonia ejicient, linguis loquentur novis, serpentes tolent, & si mortiferum quid biberint, non eis nocebit: Super agros manas imponent, & bene habebunt.* Hæc charismata prius nobis apostolis tributa sunt, a quibus evangelium omni creaturæ prædicandum erat, deinde cum iis etiam, qui per nos crediderunt, omnino communicantur, non quidem ad utilitatem eorum qui charismata illa operantur, sed ut qui non credunt, ad verbum adducantur, ut quibus non est verbum persuasum, eos ipsa vis signorum commoveat: signa enim non fidelibus sunt, sed infidelibus tum Judæis tum Gentilibus. Neque enim in expellendis dæmonibus utilitas nostra agitur, sed eorum qui Christi operatione ab eis eripiuntur, & purgantur, quod ipse dominus cum erudiret nos, his verbis demonstrabat: *Nolite gaudere, quod spiritus vobis subjiciantur, sed gaudete, quod nomina vestra scripta sunt in caelo*: illud enim potestate Dei, hoc efficitur nostra in Deum benevolentia, & studio, idque adjuvante nos Deo. Non ergo necesse est omnes fideles expellere dæmones, aut suscitare mortuos, aut linguis loqui, sed eos, qui causa quapiam utili, charismate dignati sunt ad salutem infidelium, quos saepenumero non rationum demonstratio, sed signorum effectio promovet, qui digni sunt salute: neque enim omnes impii miraculorum reverentia moventur. *Testatur hoc Deus, cum ait in lege, Quoniam aliis linguis loquar populo huic, & aliis labiis, & neque sic credent*; Neque enim Egyptii Deo crediderunt, tot signis, & prodigiis a Moyse factis: neque Judæorum multitudo Christo simili Moyse credidit, qui omnem morbum, & omnem infirmitatem curavit. Neque illos permovit virga in vivum anguem mutata, neque manus facta alba, aut Nilus in cruorem versus, neque hos visus cæcis restitutus, aut sanata claudicatio, aut suscitati mortui. Atque illi quidem Jannes, & Mambres resistebant: huic vero Annas, & Caiphas. Si non

Joan. 17

Matth. 24

Luc. 10

Evad. 7
1. Tim. 3

TΟῦ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸ μέγα τῆς δειξείας ἡμῶν παραδιδόντος μυστήριον, καὶ προσκαλεσθῆναι Ἰουδαίους τε καὶ Ἑλλήνους εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ εὐαγγελίου καὶ ἡμῶν ἀληθινῶν Θεῶν πατρὸς αὐτῶν, καθὼς αὐτὸς περὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ ἱερῶν πισθασάντων, ἐφανέρωσά σοι τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις, τὸ ἔργον δ' ἔδωκάς μοι, ἐπέλεωσα, καὶ περὶ ἡμῶν λέγοντες τὸ παρὲν, *κατερ ἄγιε, εἰ καὶ ὁ κόσμος σε ἐγνώσκει, ἀλλ' ἐγὼ σε ἐγνώκα καὶ ὑποτί σε ἐγνώσαν, εἰκότως ὡς ἀν πεπελειωμένων ἡμῶν φησὶ πᾶσιν ἅμα περὶ ἱερῶν ἐξ αὐτῶν ἱερῶν τῷ πνεύματι διδομένων χαρισμάτων, σημεῖα δὲ τοῖς πισθασάντων ταῦτα παρακαλοῦσθαι. Ἐν τῷ ὀνόματι μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσι, γλώσσαις καιναῖς λαλήσουσι: ὄφεις ἀρῶσι: κἂν θανάσιμον τι πίωσιν, ἢ μὴ αὐτοὺς βλάψῃ: ἐπὶ ἀρρώστους χεῖρας ἐπιθήσουσι, & καλῶς ἔξουσιν: τῶν ἱερῶν χαρισμάτων ἀπὸ τῶν μετὰ ἡμῶν δαδούτων τοῖς ἀποστόλοις μέλλουσι τὸ μαρτυρεῖν κατὰ τὴν πίστιν. Ἐπειτα δὲ τοῖς δι' ἡμῶν πισθασάντων ἀναγκάσιως χρηρημύσων ἕκαστος εἰς τὴν ἱερῶν ἐνεργείαν ὠφέλειαν, ἀλλ' εἰς τὴν ἱερῶν ἀπίστων συγκατάθεσιν, ἵνα ὡς ἐκ ἐμοῦ ὁ λόγος, τῶν ἱερῶν σημεῖων δυσωπήση διωκόμενοι: τὰ γὰρ σημεῖα ἢ τοῖς πιστοῖς ἡμῶν, ἀλλὰ τοῖς ἀπίστοις, Ἰουδαίων τε καὶ Ἑλλήνων. Ἐπεὶ γὰρ τὸ δαιμόνιον ἐκβαλλῆναι ἡμέτερον κέρδος, ἀλλὰ τῶν ἐνεργείων κερῶν καὶ θαιρομένων: καθὼς αὐτὸς περὶ παιδῶν ἡμῶν ὁ κύριος δεικνύσει λόγων. μὴ χαίρετε ὅτι τὰ πνεύματι ἡμῶν ὑπακούεται: ἀλλὰ χαίρετε ὅτι τὸ ὄνομα μου ἐγγραπτεῖ ἐν τῷ ἔργῳ. Ἐπειδὴ τὸ μετὰ αὐτῶν διωκόμενοι γίνεται, τὸ δὲ ἡμέτερον κέρδος καὶ σπουδῆ, δῆλον ὅτι βοηθημένοι ὑπὸ αὐτῶν ἐκ ἐπιπάναγλης ἐν πάντι πιστῶν δαιμόνων ἐκβαλλῆναι: ἢ νεκρῶν ἀπίστων ἢ γλώσσαις λαλεῖν, ἀλλὰ τὴν ἐξωδούτου χάρισματος ἐπί τινι αἰτίᾳ χρησίμη εἰς σωτηρίαν ἱερῶν ἀπίστων δυσωπημένων πολλοῖς οὐ τῇ ἱερῶν λόγων ἀποδείξει, ἀλλὰ τῇ ἱερῶν σημεῖων ἐνεργείᾳ ἀξίων ὄντων σωτηρίας. Ἐπεὶ γὰρ πάντες αἱ ἀσθενεῖς ὑπὸ ἱερῶν θαυμασίων ἐκτρέπονται: καὶ τῶν μαρτύρων αὐτῶν ὁ Θεὸς ὡς ὅταν λέγῃ ἐν τῷ νόμῳ, ὅτι ἐν ἐπερογλώσσαις λαλήσω τῷ λαῷ τῶν ἱερῶν, ἢ ἐν χεῖρασι ἐπέροις, καὶ ἢ μὴ πισθασάντων. Ἐπεὶ γὰρ οἱ Αἰγύπτιοι ἐπίσθασαν τῷ Θεῷ Μωϋσεῖ τὸς αὐτοῦ σημεῖα καὶ τῶν πεποιθηκότων. Ἐπεὶ τὰ πληθῆ ἱερῶν Ἰουδαίων τῶν ὡς Μωϋσεὶ Χριστῷ πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν αὐτοῖς θεραπεύσαντι: καὶ ἔπε ἐκεῖνος ἐδυσώπησε ῥάβδος ἐμψυχισμένη εἰς ὄφιν: καὶ χεῖρ λαβηρομένη καὶ Νεῖλος αἱματηνῆμος ἔπε τότε τυφλοὶ ἀναβλέποντες: καὶ χωλοὶ περιπατοῦντες: καὶ νεκροὶ ἀνίσταμενοι, καὶ τῶν μετὰ ἀνέδισαντο Ἰαννῆς καὶ Μαρβρῆς: τῶν δὲ Ἀνίας καὶ Καϊάφας: ὅπως ἢ πάντας δυσωπή τὰ σημεῖα, ἀλλὰ μόνους τοῖς διωκόμενοι.*

Αγγέλους· ὧν καὶ χάριν ἔδοξε ὁ Θεὸς ἐπιτε-
 λῆσθαι διωμάμεν ὡς σοφὸς εἰκονόμος, ἢ τῆ ἴσῃ
 ἀνθρώπων ἰσχύϊ· ἀλλὰ τῇ ἐαυτοῦ βουλῇ· ταῦτα
 δὲ φαινοῦ ἐπι τὸ μὴ ἐπαίρεισθαι τὸς λαβόντες
 χάρισματα τοιαῦτα κατὰ ἴσῃ μὴ λαβόντων· χα-
 ρίσματα δὲ λόγῳ, πρὸς ὅσα ἴσῃ σημεῖων· ἐπεὶ
 οὐκ ἔστιν ἀνθρώπος πιστός· ὅσα Χριστῷ εἰς τὸν
 Θεόν, ὅς ἐκ εἴληψε χάρισμα πνευματικόν· αὐτὸ
 πὲρ γὰρ τὸ ἀπαλλαγῆναι πολυδίῳ ἀσβεστῆς καὶ πι-
 σῶσαι Θεῷ πατρὶ ὅσα Χριστῷ χάρισμα ἔστι Θεῷ·
 τῆ τε ἀπορίψαι τὸ Ἰουδαϊκὸν κάλυμμα ἔπιστω-
 σαι ὅτι ἔδοξε Θεῷ ὁ ἀπὸ αἰῶνων μονογενὴς ὢν
 ὑπὲρ κρητῶν ἐκ πατρὸς γεννητὸς διὰ ὁμο-
 λίας ἀνδρὸς, καὶ ὅτι ἐσωτικεύσατο ὡς ἀνθρώπος
 ἀντὶ ἁμαρτίας πληρώσας πάσαν δικαιοσύνην τῶν
 νόμων· καὶ ὅτι συγχωρήσει Θεῷ ταυρὸν ὑπέμε-
 καν αἰχμητῆς κατατρονῆστας ὁ Θεὸς λόγος· καὶ ὅτι
 ἀπέθανεν καὶ ἐτάφη· καὶ ἀνέστη ὅσα τριῶν ἡμερῶν
 καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν πενταήμερον ἡμέρας παρα-
 μέμειν τοῖς ἀποστόλοις, καὶ πληρώσας πάσαν δια-
 ταξὴν ἀνελήθη ἐπὶ ὄψεσιν αὐτῶν ἀπὸς τὸν ἀπο-
 στείλαντα αὐτὸν Θεὸν καὶ πατέρα· ὁ ταῦτα πιστεύ-
 σας ἔχ ἀπλῶς, οὐδὲ ἀλέγως, ἀλλὰ κρίσει καὶ
 πληροφορίᾳ, χάρισμα εἴληψε ἐκ Θεοῦ· ὡσαύτως
 δὲ καὶ ὁ κατὰ ἀρίστως ἀπαλλαγείς· μὴ οὐκ ἴσῃ
 ἴσῃ ποιόντων σημεῖα καὶ τέρατα κρίνω τινὰ ἴσῃ
 πιστῶν μὴ ἀξιωθέντων συνεργεῖν· διάφορα γὰρ ἔστι
 τὰ τῶ Θεοῦ χάρισμα παρ' αὐτῷ διὰ Χριστῷ δι-
 δόμενα· καὶ σὶ μοὶ εἴληφες τὸτο· ἐκεῖν δὲ
 ἄλλο τι· ἢ γὰρ λόγος σοφίας· ἢ γνώσεως· ἢ
 διακρίσεως πνευμάτων· ἢ ἀποργασίῃ ἴσῃ μελλόν-
 των· ἢ λόγον διδασκαλικόν· ἢ ἀνεγκλιαν· ἢ ἐγ-
 κρατεῖται ὄνομα· καὶ γὰρ καὶ Μωϋσῆς ὁ τοῦ
 Θεοῦ ἀνθρώπος ἐν Αἴγυπτῳ ἐπιτελών τὰ σημεῖα
 ἢ κατεπήδη ἴσῃ ὁμοφύλων· καὶ Θεὸς κληθεὶς,
 ἐκ ἡλασσόνευστο κατὰ τὸ ἰδίον ἀποφήτου Αἰ-
 αρον· ἀλλ' ὅτι ὁ τῷ Ναυῆ Ἰησοῦς ἠγασάμενος μετ'
 αὐτὸν τοῦ λαοῦ καὶ τῷ ἀπὸς τὸς Ἰεθυσίους πολέ-
 μῳ σῆσας τὸν ἥλιον κατὰ Γαβαὼν, καὶ τὸν σε-
 λήλιον κατὰ φάραγγα Αἰλὼν διὰ τὸ μὴ αὐτῶν
 κεῖν ἀπὸς τὴν νύκτιν τὴν ἡμέραν, ἐπήδη κα-
 τὰ τὸ Φινείας, ἢ τὸ Χαλίβ· ἐπὶ Σαμμελ τοσαύ-
 τα παραδόξα ποιήσας παρὰ τὸ ἠγασατο τὸν Δα-
 υιδ· καὶ τοὶ ἀμφότεροι ἀποφήται· καὶ
 ὁ μοὶ, ἀρχιερεὺς, ὁ δὲ, βασιλεὺς· καὶ ἐπὶ
 χιλιάδων ὑπαρχουσῶν ἐν Ἰσραὴλ ἀγίων, ἴσῃ μὴ
 καμψάντων γόνυ τῷ Βαάλ, μοῖος Ἡλίας ἐν αὐ-
 τοῖς, καὶ ὁ ταύτου μαθητῆς Ἐλισαῖος θαυματο-
 ποιῶν γεννητῆται· ἀλλ' ὅτι Ἡλίας τὸν εἰκονόμον
 Ἀβδίου ἔξεμυκτήρισε φοβούμενον μοὶ τὸν Θεόν,
 οὐ ποιῶντα δὲ σημεῖα· ὅτι Ἐλισαῖος τὸν ἐαυ-
 τοῦ μαθητῆν φρίττοντα τοῖς πολεμίοις ὑπερέ-
 δευ· ἀλλὰ γὰρ οὔτε Δαυιδ ὁ σοφὸς μὲν δὲ
 δεύτρον ἐκ σώματος λέοντων, οὔτε οἱ ἕξαι-
 δις ἐκ χαμίμου πυρός, ἔχουσαν τὸς λοιποὺς
 ἴσῃ ὁμοφύλων· ἠπίσταντο γὰρ ὅτι οὐ τῆ εἰκείᾳ
 δυνάμει περιεσχόντο ἴσῃ δεινῶν, ἀλλὰ τῇ τοῦ
 Θεοῦ ἰσχύϊ· καὶ σημεῖα ἐπετέλου· καὶ ἴσῃ δυ-
 χειρῶν ἀπηλλάττοντο· ἐκοῦν μὲν δὲ ἡμῶν ἐπαί-
 ρω κατὰ τὸ ἀδελφῶ, καὶ ἀποφήτης ἢ, καὶ θαυ-
 ματοποιός· εἰ γὰρ δοθῆ ἡμῶν εἶναι που ἀπὸ
 Concil. General. Tom. I.

omnes signis moventur, sed ii tantum, qui
 grato sunt animo, quorum causa placet Deo,
 tanquam sapienti gubernatori, ut signa fiant,
 non quidem viribus hominum, sed ipsius
 Dei voluntate, ac nutu. Hæc autem a no-
 bis eo dicta sunt, ut qui huiusmodi charisma-
 ta a Deo acceperunt, in eos se ne efferant,
 qui non acceperunt. Loquimur vero de cha-
 rismatibus signorum. Quippe cum nemo sit,
 qui per Christum in Deum crediderit, quin
 spirituale charisma acceperit. Nam hoc ip-
 sum, ereptum fuisse ab impietate multos deos
 colendi, & credidisse Deo patri per Chri-
 stum, charisma Dei est, item velamen Ju-
 daicum abiecit, ac credidisse, voluntate
 Dei ejus ante sæcula unigenitum novissimo
 tempore ex virgine matre sine virili conjun-
 ctione natum esse; versatumque ut hominem
 in vita absque peccato peracta omni justi-
 tia legis, deinde permisso Dei Deum ver-
 bum ipse omni dedecore crucem sustinuit,
 & mortuum, atque sepultum esse, & post
 triduum excitatum, & postquam a mortuis
 suscitatus, & quadraginta diebus cum apo-
 stolis commoratus esset, omnemque consti-
 tutionem peregrisset, ascendisse in conspectu
 eorum ad Deum patrem, a quo missus fue-
 rat: Quæ qui credidit, & non utcumque,
 neque inconsiderate, sed cum judicio, ac ple-
 nitudine, charisma quidem accepit a Deo;
 idem judicandum est de eo, qui est omni
 hæresi liberatus. Nemo igitur eorum, qui
 signa & prodigia edunt, de ullo fidei, qui
 non sit dignatus a Deo huiusmodi vi ope-
 randi, judicium faciat: diversa enim sunt cha-
 rismata, quæ a Deo per Christum in homi-
 nes conferuntur. Tu quidem accepisti hoc, il-
 le vero aliud: aut enim charisma sapientie,
 aut cognitionis, aut discretionis spirituum,
 aut præcognitionem futurorum, aut charisma
 docendi, aut tolerantiam malorum, aut con-
 tinentiam legitimam. Quippe Moyses homo
 Dei cum signa in Ægypto facitaret, non se
 extulit in suæ gentis homines, neque appella-
 tus Deus, aliquid adversus prophetam suum
 Aaron sibi arrogavit: immo Jesus Nave,
 qui fuit populi dux post Moysen, cum in
 bello, quod cum Jebusæis gerebatur, solis
 cursum sisteret ad Gabaon, & lune ad val-
 lem Aelon, quia non erat satis diei ad victo-
 riam, non ideo inflatus est in Phineem, aut
 in Chaleb. Neque Samuel, qui tam multa
 admirabilia & inaudita fecit, David Deo ca-
 rum contempsit, cum uterque esset propheta,
 & alter quidem rex, alter vero summus sa-
 cerdos. (Atque etiam cum essent in Israel sep-
 tem milia sanctorum, qui non curvaverunt
 genua Baal, solus Elias ex eo numero, &
 discipulus ejus Elisæus fuerunt mirabilium ef-
 fectores: tamen neque Elias Abdiam dispen-
 satorum domus Achab irrisit; qui Deum qui-
 dem timebat, tamen signa non faciebat: ne-
 que Elisæus discipulum suum hostes pertime-
 scentem despexit. Immo neque sapiens ille
 Daniel bis ex ore leonum ereptus, neque
 tres illi pueri in fornace ignis reliquos sue
 nationis spreverunt: sciebant enim non se
 suis viribus acerba illa superare, sed potius
 virtute Dei se signa facere, & illis angustiis
 ac difficultatibus liberari. Nemo igitur ve-
 strum se in fratrem suum efferat, quamvis
 LI 2 sit

Reg 11
 18
 18
 4
 6

cas bene administraverit, & an vita ei per omnia honeste & laudate acta fuerit. Cum vero omnes simul non secundum opinionem præjudicatam, sed secundum veritatem testificati fuerint, talem esse eum, tanquam in conspectu iudicis Dei, & Christi, præsentem etiam Spiritu sancto, atque omnibus sanctis, & administratoris spiritibus, rursus tertio interrogent, utrum sit ministerio dignus: ut in ore duorum, vel trium stet omne verbum, & cum tertio annuerint, & dignum esse assensu fuerint, petatur ab omnibus, ut præbeant signum assensus, & libenter præbentes, audiantur, ac silentio facto, unus ex primis episcopis una cum duobus aliis stans prope altare, reliquis episcopis, & presbyteris tacite precepcionem facientibus, & diaconis aperta evangelia super caput ejus, qui ordinatur, tenentibus, in hunc modum precetur.

a huc Tarranuz referent can. 6. Nicæanum.

Imprecatio in ordinatione episcoporum, & Missæ celebratio.

CAPUT V.

Here, domine, Deus omnipotens, qui solus es ingenitus, & non subiectus ullius regis imperio: qui semper es, & ante sæcula existis: qui omnibus sufficis, qui nullam tui causam, neque ortum habere potes: qui solus es verus, & sapiens: qui solus altissimus: qui natura es inaspetabilis: cujus cognitio non habet ullam originem: qui solus es bonus, & cum nemine conferri potes: qui omnia nosti antequam fierent: cui sunt cognita occulta: ad quem accedi non potest: qui non potes habere dominum, Deus, & pater unigeniti filii tui Dei, & salvatoris nostri, effector omnium per ipsum, providens, & procurator, pater miseracionum, & Deus totius consolationis, qui in altis habitas, & humilia respicis: qui dedisti leges ecclesie per adventum Christi filii tui in carne, testante Paracleto per Apostolos tuos, & per nos, qui gratia tua adimus episcopi, qui a principio sacerdotes providisti, qui populo tuo præsentem, in primis Abel, Seth, Enos, & Enoch, Noe, Melchisedech, & Job: qui declarasti Abraham, & reliquos patriarchas cum fidelibus famulis Moyse, & Aaron, Eleazaro, & Phinee: qui ex ipsis creasti principes, & sacerdotes ad tabernaculum testimonii: qui elegisti Samulem, ut esset sacerdos, & propheta: qui sanctuarium tuum non reliquisti sine ministerio, cui beneplacitum est in iis, quos elegisti ad te glorificandum, ipse etiam nunc, mediatore Christo tuo per nos effunde virtutem tui spiritus doctoris, qui ministratur dilecto filio tuo Jesu Christo, quem donavit te volente idem Christus sanctis Apostolis tuis, qui es æternus Deus. Da in nomine tuo, cognitor cordis Deus, huic famulo tuo quem ad episcopatum elegisti, da, inquam, ut pascat sanctum gregem tuum, & ut pontificatu tibi fungatur sancte, & sine reprehensione ministrans die & nocte, & ut efficiendo propitium vultum tuum, congreget numerum eorum, qui salvi fiunt, & offerat

Αεί τῆ κατὰ τὸν οἶκον αὐτοῦ καλῶς ὑποκρίνεται· εἰ τὰ κατὰ τὸν βίον ἀνεπιλήπτος· καὶ πάντων ἁμαρτιῶν κατὰ ἀληθείαν ἀλλ' οὐ κατὰ ἀποληψίαν μαρτυροῦντων τοῦτον αὐτὸν εἶναι, ὡς ἐπὶ δικασίῃ Θεῷ καὶ Χριστῷ, παρόντων· δηλαδὴ καὶ τὸ ἀγίου πνεύματος & πάντων ἁγίων καὶ λειτουργικῶν πνευμάτων, ἐκ τριῶν πάλιν πυθόσασαν, εἰ ἀξίος ἐστὶν ἀληθῶς τῆς λειτουργίας· ἵνα ἐπιτόματος εἶσι ἢ τριῶν μαρτύρων εὐδοῦ πάν ῥήμα· καὶ σωθεμένων αὐτῶν ἐκ τριῶν ἀξίον εἶναι, ἀπειτόσασαν οἱ πάντες σωθῆμα· καὶ δόντες ἀποδοῦμα, ἀκούεσθαι· καὶ σωπῆς ἡμετέρας, εἰς τὸν ὄρατον ἐπισκοπῶν ἅμα & δυσὶν ἑτέροις πλησίον τῷ δυσιαστῆρι εἰσὼς, ἡδὲ λοιπῶν ἐπισκοπῶν καὶ πρεσβυτέρων σωπῆ προσερχομένων, ἡδὲ δὲ διακόνων τὰ θεῖα διαγγέλλει ἐπὶ τῆς τῶ χειροτονίας κεφαλῆς ἀνεπτυγμένα κατεχούτων, λέγειν πρὸς Θεόν.

Επίκλησις ἐπὶ χειροτονίας ἐπισκόπων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε.

Ο ὦν δέσποτι κίεε ὁ Θεός, ὁ παντοκράτωρ, ὁ μέγας ἀρχηγός, καὶ ἀβασίλευτος· ὁ ἀεὶ ὢν καὶ ἀπὸ ἡδὲ αἰῶνων ὑπάρχων, ὁ πατὴρ ἀνεπίδητος· ὁ πάσης αἰτίας καὶ ἡρώσεως κρείττων· ὁ ὁ μόνος ἀληθινός· ὁ μέγας σοφός· ὁ ἄν μόνος ὑψιστός· ὁ τῆ φύσει ἀόρατος· ὁ ἡ γνώσις ἀναρχός· ὁ μόνος ἀρχὸς καὶ ἀτύχρητος, ὁ τὸ πάντα εἰδὼς πῶν ἡρώσεως αὐτῶν· ὁ ἡδὲ κρυπτῶν γνώσις· ὁ ἀσπορίτης· ὁ ἀδέσποτος· ὁ Θεός καὶ πατὴρ τῶ μοροσῶν εἰς τὸ Θεῷ καὶ σωτῆρος ἡμῶν, ὁ δημιουργός ἡδὲ ὅλων δι' αὐτῶν· ὁ ἀπονοστής· ὁ κηδεμών· ὁ πατὴρ ἡδὲ οἰκτιμῶν καὶ Θεός πάσης παραλήσεως· ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν, καὶ τὸ τυπεῖα ἐφορῶν· σὺ ὁ δὲς ὄρατος ἐκκλησίας ὄρα τῆς ἐκκλησίας παρσῆας τῶ Χριστῷ σὺ ἐπὶ μάρτυρι τῶ παρακλήτω διὰ τῶν σῶν ἀποστόλων καὶ ἡμῶν τῶν χρεῖται σὴ παρεσῶν ἐπισκοπῶν· ὁ ἀποστολῆς ἡδὲ ἀρχῆς ἱερέως εἰς ἐπισκοπῆν λαῶν· Ἀβελ ἐν πρωτότοις, Σηθ, καὶ Ἐνώχ, καὶ Ἐνώχ, καὶ Νῶε, καὶ Μελχισεδέχ, καὶ Γαβ· ὁ ἀναδείξας Ἀβραάμ, καὶ τῶς λοιπῶν πατεράρχας σὺ πῶς πιστοῖς σου θεράπῃν Μωϋσῆ καὶ Ἀαρῶν, καὶ Ἐλεαζάρου καὶ Φινεῖς· ὁ ἡδὲ αὐτῶν προχειρισάμενος ἀρχόντις καὶ ἱερέως ἐν τῆ σκηνῇ τῶ μαρτυρῶν· ὁ τῶν Σαμουὴλ ἐκλεξάμενος εἰς ἱερέα καὶ ἀποφήτην· ὁ τῶ ἀγίασματι σου ἀλετῶρητον μὴ ἐγκαταλείπων· ὁ ἀδοκῆσας ἐν οἷς ἡρώσιω δοξαδίαι, αὐτῶν καὶ νῦν ἐμπεπῆτα τῶ Χριστῷ σὺ δι' ἡμῶν ἐπέχει τῶν δυνάμειν τῶ ἡγεμονικῶν σου πνεύματος ὅπερ διακοιῆται τῶ ἡγαπηθῆσας παιδί Ἰησοῦ Χριστῷ, ὅπερ ἔδωρῆσας γάμῃ σου τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις σου τῶ αἰώνῃ Θεῷ· δὸς ἐν τῶ ὀνόματι σου καρδιορῶσα Θεῷ ἐπὶ τὸν δόλον σου τῶδε, ὃν ἐξελέξω εἰς ἐπισκοπῶν, ποιμαίνει τῶ ἀγίαν σου ποιμῆν, καὶ ἀρχιρατῆσαι σὺ ἀμειπῆς λειτουργῆται νυκτὶς καὶ ἡμέρας· καὶ ἐκλεξομένον σου τῶ πρῶσῶπον, ἐπισυναγαγῆν τῶν ἀειδμῶν τῶν σωζομένων, καὶ προσφέρειν σοὶ τὰ δῶρα τῆς ἀγίας σου ἐκκλησίας· δὸς αὐτῶν

αὐτῷ δίδωμι πανταπάτωρ ὁμοῦ τῷ Χριστῷ σου τὴν ἁγίαν
 μετάνοιαν τῷ ἁγίῳ πνεύματι, ὡς ἔχον ἕξασιν
 ἀφεσὶν ἁμαρτίας κατὰ τὴν ἐπιτολίαν σου· δίδωμι
 κληρὸν κατὰ τὸ πρόσταγμα σου· λένει δὲ παντὶ σω-
 δεσμον κατὰ τὴν ἕξασιν, ὡς ἴδωκας τοῖς ἀπο-
 στόλοις· ἄφεσιν δὲ σοὶ ἐν ἀφρότητι καὶ καθαρᾷ
 καρδίᾳ, ἀβέπτως, ἀμίμπτως, ἀνεγκλήτως· προσ-
 φερόντά σοι καθάραν καὶ ἀναιμάκτον θυσίαν· ὡς
 ὁμοῦ Χριστῷ διεπίσω τὸ μυστήριον τῆς κηρῆς ὁμοῦ
 σου Χριστῷ τῷ Θεῷ καὶ σωτῆρος ἡμῶν, δι' ὃ σοὶ δοξα-
 τική καὶ σέβας ἐν ἁγίῳ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τὰς
 αἰῶνας ἰησῶν· καὶ πάντι ἐπιθεμασίῃ, οἱ λοιποὶ
 ἱερεῖς ἐπιλεγέτωσαν, ἀμιλλῶν καὶ σου αὐτοῖς ἅπας ὁ
 λαὸς, καὶ μὴ τὴν προσέχων, εἰς ἰησῶν ἐπισκόπων
 ἀναφερέτω τὴν θυσίαν ἐπὶ ἰησῶν χειρῶν τῶ χειροτο-
 νηθέντος· καὶ τῇ ἰατρῶν ἐπιθροονεῖδω εἰς τὸν αὐ-
 τῷ ὁμοῦ φέρουσι τὸν παρὰ ἰησῶν λοιπῶν ἐπισκόπων
 πάντων αὐτῶν φιλησάτων τῶ ἐν κερῶν φιληματι·
 καὶ μὴ τὴν ἀναγκαστῶν τῶ νόμου καὶ ἰησῶν ἀποφῆν
 ἰησῶν ἐπισκόπων ἡμῶν καὶ ἰησῶν ἀναξίτων καὶ ἰησῶν ἀνα-
 γελίαν ἀσπασάδω ὁ χειροτονηθείς τὴν ἐκκλη-
 σία λέγων· ἡ χάρις τῶ κερῶν ἡμῶν Ἰησῶν Χρι-
 στῷ, ἡ ἀγάπη τῶ Θεοῦ καὶ πατρὸς, καὶ ἡ κοινω-
 νία τῶ ἁγίῳ πνεύματι, μὴ πάντων ἡμῶν· καὶ
 πάντες ἀποκενέδωσαν· καὶ μὴ τῶ ἀνδραματῶν
 καὶ μὴ τὴν ἀποφῆν ἀποφῆν ἀποφῆν ἀποφῆν ἀποφῆν
 λόγους παρακλήσεως· καὶ πληρώσαντες αὐτοῦ τῶν
 τῆς διδασκαλίας λόγων· φημι ἐγὼ Ἀνδρέας ὁ
 ἀδελφὸς Πέτρου· ἀναστάντων ἀπάντων ὁ διάκονος
 ἐφ' ὠφελῆ τῶν ἀναλθῶν κηρυττεῖν· μήτις ἰησῶν ἀ-
 χροαζέων· μήτις ἰησῶν ἀπίσω· καὶ ἰησῶν ἰησῶν
 ἰησῶν λέγεται.

tibi dona ecclesiarum sanctarum. Da ipsi, domi-
 ne omnipotens, per Christum tuum partici-
 pationem Spiritus sancti, ut habeat potesta-
 tem remittendi peccata secundum mandatum
 tuum, item dandi clericos, ist est, fortes, ut
 tu iussisti, ac solvendi omne vinculum secun-
 dum potestatem, quam apostolis dedisti, pla-
 cendique tibi in mansuetudine, & corde munda-
 do, offerendo tibi sine culpa semper, & sine
 crimine sacrificium mundum, & incruentum,
 quod per Christum constituit, mysterium
 novi testamenti in odorem suavitatis
 per sanctum filium tuum Jesum Christum
 Deum, & salvatorem nostrum; per quem
 tibi gloria, honor & veneratio in sancto Spi-
 ritu nunc & semper & in secula seculorum.
 Postquam sic episcopus precatus est illi, res-
 pondeant reliqui sacerdotes, Amen, & omnis
 populus cum eis; & post preces unus ex
 episcopis offerat hostiam in manus ordinati,
 & mane in folio suo a reliquis episcopis col-
 locetur cunctis cum in domino ofculantibus,
 ac post lectionem legis, & prophetarum, &
 epistolarum nostrarum, & actorum, atque
 evangeliorum, salutem ecclesiam ordinatus,
 dicens, Gratia domini nostri Jesu Christi, &
 caritas Dei Patris, & communicatio Spiritus
 sancti cum omnibus vobis, & omnes respon-
 deant, Et cum spiritu tuo: & post salu-
 tationem alloquatur populum sermone hor-
 tatorio. Quo sermone habito ad docen-
 dum, statuo ego Andreas frater Petri,
 ut cunctis confurgentibus, edicat diaconus
 ex loco alto, ne quis adfit audientium,
 ne quis infidelium. Et silentio facto, dicat,
 Orate catechumeni. Et omnes fi-
 deles attente pro ipsis orent dicentes, Kyrie
 eleison. Ministret vero pro eis diaconus di-
 cens.

Ἡ δὲ ἀναξίτων, ἐν ἡ ἀποφῆν ἰησῶν
 ἰησῶν κατηχηθῶν.

Denunciatio obsecrationis pro catechumenis in
 celebratione divina Missæ.

Κ Ε Φ Α Λ.

CAPUT VI.

Ἐπειθε οἱ κατηχηθῶν· καὶ πάντες οἱ τῶ κατὰ
 διάκονον ἰησῶν ἀποφῆν λέγον-
 τες· κηρῶν ἐλέησον· διακονεῖτω δὲ ἰησῶν λέγων·
 ἰησῶν ἰησῶν κατηχηθῶν πάντες τῶ Θεοῦ παρακλήσεω-
 μῶν, ἵνα, ὁ ἀγαθὸς, φιλαθέριος δέμῶν εἰσα-
 κστη ἰησῶν διήσειν αὐτῶν καὶ ἰησῶν παρακλήσειν καὶ προσ-
 ὀξεία μῶν αὐτῶν τὴν ἕξασιν ἀντιλαβῆται αὐτῶν· καὶ
 ὁμοῦ αὐτοῖς τὴν αἰτήματι ἰησῶν κηρῶν αὐτῶν πρὸς τὸ
 συμφέρον· ἀποκαλύψῃ αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον τῶ
 Χριστῷ αὐτῶ· φωτισθῶν αὐτῶ καὶ σωτησίῃ παιδείᾳ
 αὐτῶ τὴν θεογνωσίαν· διδάξῃ αὐτῶ τὴν ἀποφῆν
 ματι αὐτῶ καὶ τὴν διηγήματι· ἐγκαταλείψῃ ἐν αὐ-
 τοῖς τὸν ἀγνοῦν αὐτῶ καὶ σωτηρίου φόβον, διανοίξῃ τὴν
 ἰσταν τῶν κηρῶν αὐτῶ πρὸς τὸ εἰς τὸ νόμον αὐτῶ
 καταγίνεσθαι ἡμέρας καὶ νύκτας· βεβαιώσῃ δὲ αὐτῶ
 ἐν τῇ ἀσθεσίᾳ· εὐαγγελίῃ καὶ ἐγκαταλείψῃ αὐτῶ τὴν
 ἀγῆν αὐτῶ ποικίλῃ· κατηχηθῶν αὐτῶ τὴν λαβῆται
 παλιγγενεσίας, τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἀφθαρσίας, τῆς
 ὁμοῦ ζωῆς· ἵσταν δὲ αὐτῶ ἀπὸ πάσης ἀσθεσίας·
 καὶ μὴ ὁμοῦ τῶν ἀλλοτῶν κατ' αὐτῶ· καθάσειν
 δὲ αὐτῶ ἀπὸ πάσης μολυσμῶ σαρκὸς καὶ πνεύματος·
 εὐαγγελίῃ τε ἐν αὐτῶ καὶ ἐπιτελεσθήσῃ διὰ τῶ Χρι-
 στῶ.

Omnes pro catechumenis Deum obse-
 cremus, ut bonus, & singulari in
 homines caritate Deus, benevole eorum
 preces & obsecrationes exaudiat: & eo-
 rum supplicatione suscepta, eis auxilium
 eisdemque postulata cordium com-
 modo eorum tribuat, ut patefaciat eis
 evangelium Christi sui, illuminet eos, &
 intelligentes faciat, erudiat eos Dei co-
 gnitione, & doceat mandata sua, & ju-
 stificationes, interatque eis suum castum,
 & salutarem timorem, ac aperiat aures cor-
 dis eorum, ut die, & nocte in lege ejus
 demorentur, confirmet eos in pietate, ad-
 iungat, & adnumeret eos suo sancto gregi
 donans eos regenerationis lavacio, & in-
 dumento immortalitatis veræ vitæ, liberet
 vero eos ab omni impietate, & ne det
 locum alieno spiritui contra eos, & repul-
 get, deterio omni inquinamento carnis, &
 spiritus: habitetque in eis, & deambulet
 per Christum suum, introitus, & exitus
 benedictione profequatur: atque exposita
 eis dirigat ad utilitatem. Adhuc intuentis
 menibus pro eis supplicemus, ut adepti
 per baptismum veniam peccatorum, ha-
 beant.

¶ Hæc admi-
 cum seq. ca-
 pita perti-
 nent.

beantur digni sanctis mysteriis eucharistiae, & cum sanctis commorari, ac permanere. Surgite catechumeni, petite pacem Dei per Christum eius, ac diem quietum, & a peccato vacuum, immo omne tempus vite vestrae: petite ut vitam christiane finialis, ut propitius & benevolus sit vobis Deus; & ut peccata remittat. Commendate vos soli ingenito Deo per Christum eius, inclinate, & accipite benedictionem. In singulis horum, quae diaconus dicit, ut ante diximus, respondeat populus, Kyrie eleison, & ante omnes respondeant pueri, & inclinantibus eis capita, benedicat episcopus ordinatus huiusmodi benedictione: Deus omnipotens, qui es B
 ingenuus, inaccessus, solus verus Deus, Deus & pater Christi tui, unigeniti filii tui, Deus paracliti, & universorum dominus, qui discipulos praefecisti magistros per Christum ad docendam pietatem in Deum, ipse etiam nunc aspice in servulos tuos catechumenos in evangelio Christi tui, & tribue eis cor novum, & spiritum rectum innova in visceribus eorum ad cognoscendam, & faciendam voluntatem tuam in corde pleno, & anima volente, dignare eos sancto baptismo, & conjunge eos cum sancta tua ecclesia, & fac participes sanctorum mysteriorum per Christum Jesum spem nostram, qui pro eis mortuus est, per quem tibi gloria, & veneratio in sancto Spiritu in saecula, Amen. Et postea dicat diaconus, Exite catechumeni in pace: & postquam exierint, dicat: Energumeni, quos spiritus immundi agunt, adhibete cuncti preces Deo, intente pro eis precemur, ut summa in homines charitate Deus increpet per Christum immundos, & malos spiritus, qui increpavit legionem daemonum, & diabolum principium peccati, increpet ipse & nunc apostatas pietatis in Deum, eripiatque quos ipse condidit, ab illius actu, & repurget eos, quos magna cum sapientia effecit. Deprecemur adhuc intente pro ipsis, libera, & suscita eos Deus tua potentia: inclinate energumeni, & accipite benedictionem: & episcopus precetur illis dicens:

Oratio pro energumenis.

CAPUT VII.

QUI formem ligasti, & omnia vasa eius diripisti, qui dedisti nobis potestatem calcandi super serpentes, & scorpiones, & supra omnem potestatem inimici, qui dedisti nobis homicidam serpentem vinculis contridum, sicut passerem pueris, quem omnia horrescunt, & contremiscunt a facie potentiae tuae, qui ipsum e caelo in terram intar fulguris erumpere fecisti, non eruptione ad locum pertinente, sed honoris in dedecus mutatione, idque propter voluntariam mentis malitiam: cuius aspectus excruciat abyssos, & minz liquefaciunt montes, & veritas manet in saeculum: quem laudant pueri infantes, & benedicunt lactentes: quem hymnis celebrant, & adorant Ange-

Αὐτὸ αὐτὸ· διλογησὴ τὸς εἰσοδὸς αὐτῶν κ' τὸς ἔξοδος· κ' καθέβη αὐτοῖς τὴν ἀποκαίματα εἰς τὸ συμφέρον· ἔτι ἔκτοσθε αὐτῶν ἰκτιθώμεθα· ἵνα ἀπίστως τυχόντες τῶν πλημμελημάτων διὰ τῆς μνήσεως ἀξιώσασιν τῶν ἁγίων μυστηρίων, κ' τῆς μὲν τῶν ἁγίων διαμονῆς· ἐγχείρει δὲ οἱ κατηχεύμενοι· πλὴν εἰρήνῃ τῷ Θεῷ διὰ τῷ Χριστῷ αὐτὸ αἰτήσασθε· εἰρήνῃ κ' πλὴν ἡμῶν κ' ἀναμαρτήτων κ' πάντα τὰ χρόνια τῆς ζωῆς ὑμῶν· χρεῖσιν αὐτῶν τὴν πλὴν· ἴλεων κ' ἐμμενῶν τῷ Θεῷ· ἀφ' οἷον πλημμελημάτων ἑαυτῶν τῶν μόνων ἁγνῶν Θεῷ διὰ τῷ Χριστῷ αὐτὸ παραθεθε, κλίνετε, κ' διλογηθε· ἐφ' ἑκάστῳ δὲ τῶν ὧν ὁ διάκονος ἀποσφονεῖ, ὡς ἀποκαίματα, λέγεται ὁ λαός· κύριε ἐλέησον· κ' ἀποδο πάντων τὰ παιδία, κλινόντων δὲ αὐτῶν τὰς κεφαλὰς διλογητω αὐτὸς ὁ χειροτονηθεὶς ἐπίσκοπος διλογητω τοιαυτῶν· ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ· ὁ ἀρχιηγὸς κ' ἀποστολῆς· ὁ μοῖος ἀληθινὸς Θεός, ὁ Θεὸς κ' πατὴρ τῷ Χριστῷ σου τῷ μονογενῆς υἱῷ σου· ὁ Θεὸς τῷ παρακλητῆ· κ' πλὴν ὄλων κύριος· ὁ διὰ Χριστῷ διδασκαλὸς τῶν μαθητῶν ἐπισήσας πρὸς μαθησιν τῆς διδασκαλίας, αὐτῶν ἐκινῶν ἐπὶ τὸς ὁδοὺς σου τῶν κατηχευμένων τὸ εὐαγγέλιον τῷ Χριστῷ σου· κ' δὸς αὐτοῖς καρδίαν ἡρώδ'· κ' πνεῦμα διδόν· ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκάτοις αὐτῶν πρὸς τὸ εἰδέναι ἑ ποιῶν τὸ θέλημα σου ἐν καρδίᾳ πληρῆ κ' ψυχῆ θελήσῃ· καπιζήσων αὐτὸς τῆς ἁγίας μνήσεως· κ' σῶσον αὐτὸς τὴν ἀγίαν σου ἐκκλησίαν· κ' μετὰ τὸ τοῖσιν τῶν θεῶν μυστηρίων διὰ Χριστῷ τῶν ἐκ τῶν ἡμῶν τῶν ἐπὶ αὐτῶν ἀποθανόντων· δι' ὁσοὶ δόξα κ' τὸ σέβας ἐν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τὸς αἰῶνας, αἰῶν· κ' μὲν τὸ ὁ διάκονος λέγεται· ἀποκαίματα ἐπὶ κατηχευμένων ἐν εἰρήνῃ· κ' μὲν τὸ ἔχειν αὐτοῦ· λέγεται· ἔξασθε οἱ ἐνεργούμενοι ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων· ἐκτοσθὸς σῶστε ὑπὲρ αὐτῶν δεηθώμεθα· ὅπως ὁ φιλιάνθρωπος Θεὸς διὰ Χριστῷ ἐπιτιμήσῃ τοῖς ἀκαθάρτοις κ' πονηροῖς πνεύματι· κ' ῥήσῃται τὸς αὐτῶν ἰκτίπυς ἀπὸ τῆς τῶν ἀλλοτρῶν κατιδωκείας· ὁ ἐπιτιμήσας τὸ λέγων ἡμῶν δαιμόνων κ' τῶν ἀρχαίων διαβολῶν, ἐπιτιμήσῃ αὐτοῖς κ' ἡμῶν τῶν ἀποστατῶν τῆς διδασκαλίας· κ' ῥήσῃται τὴν αὐτῶν πλάσματι ἀπὸ τῆς ἐνεργείας αὐτῶν· κ' κατὰ τὴν αὐτῶν ἀμὲν πολλῆς σοφίας ἐποίησεν· ἐπὶ ἐκτοσθὸς ὑπὲρ αὐτῶν δεηθώμεθα· σῶσον κ' ἀνάστησον αὐτὸς ὁ Θεὸς ἐν τῇ δυνάμει σου· κλίνετε οἱ ἐνεργούμενοι κ' διλογηθε· κ' ὁ ἐπίσκοπος ἐπὶ ἑκάστῳ λέγων.

Ἐπὶ τῶν ἐνεργουμένων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ.

Ὁ τὸν ἰσχυρὸν δέσας· κ' πάντα τὰ σκεῖθ' αὐτῷ διεκπαύσας· ὁ δὸς ἡμῶν ἕξασιν ἐπάνω ὄφρων κ' σκορπιῶν πατέων· κ' ἐπὶ πᾶσαν πλὴν διώσαν τὸν ἰσχυρῶν· ὁ τὸν ἀνθρωποκτονῶν ὄφιν δισμῶντι παραδοῖς ἡμῶν ὡς ἐρῶθιον παιδίους· ὃν πάντα φέρεται κ' ἕμεται ἀπὸ ἀποστόλων διωκόμενός σου· ὁ ῥήσας αὐτὸν ὡς ἀεραπλῶν ὡς ἐραθὸς εἰς γλῶσσην, ὁ τοπιῶν ῥήγματι, ἀλλὰ ἀπὸ τιμῆς εἰς ἀτιμίαν δι' ἐκείτων αὐτὸ κακόνειον· ὁ πεβλήματι ἐνεργῶν ἀβύσσος· κ' ἡ ἀπειλή τῆκε ὄρη· κ' ἡ ἀληθεῖα ἀβύσσος εἰς τὸν αἰῶνα· ὃν αἰνεῖ τὰ νῆπια· κ' κλοῦν τὰ θηλάζοντα· ὃν ἡμῶνσι ἑ ἀποσκιασῶν ὄγγυλοι· ὁ ἀπὸ βιβλίων ἐπὶ πλὴν γλῶσσην κ' ποιῶν αὐτῶν ἕμεται· ὁ ἀπτόμβος τῶν ὄφρων κ' καπιζήσωνται· ὁ ἀπειλῶν θάλασση κ' ἐνεργῶν αὐτῶν· κ' πλὴν

αὐτὸς τὰς ποταμὸς αὐτὸς ἐξηρημῶν· ὁ κεφάλαι Ali: Qui aspiciis in terram, & facis eam trivul. 109.
 κοινοῦ τῶν ποδῶν· ὁ περιπατῶν ἐπὶ θαλάσσης. Qui tangis montes, & fumant. Qui
 οἷς ἐπ' ἰδαίους· μονογενὴς Θεὸς μεγάλου κατὰ τοῦ οἰνοῦ. Cujus nubes pul-
 νιί, ἐπιτίθει τῶς ποταμοῦ πνεύματι· Ἐρύ- vis pedum. Qui ambulat super mare tan-
 σαι τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου ἐκ τῆς τοῦ ἀλλο- quam super pavimentum, Unigenite Deus
 τεῖου πνεύματος ἐνεργείας· ὅτι σοὶ δοξα, τιμὴ καὶ magni patris fili, increpa malos spiritus, &
 σέβας, καὶ δόξα σου τῆ σὺ πατρὶ ἐν ἁγίῳ πνεύ- & eripe opera manuum tuarum ex actu alieni
 ματι εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν· καὶ ὁ διάκονος λεγι- spiritus: Quoniam tibi gloria, & honor,
 τῶ· ἀπολείθετε οἱ φωτισθέντες· καὶ μετ' αὐτὸς & veneratio, & per te patri tuo in sancto
 ἀποφωτισθῶ· εἰσαδε οἱ φωτισθέντες· ἐκ τῶν οἱ Spiritu, Amen: & dicat diaconus, Exite
 πιστοὶ πάντες ὑπὲρ αὐτῶν παρακαλῶμεθα, ὅπως ὁ energumeni: ac post egressum eorum dicat:
 κύριος καταβῆσθαι αὐτὸς μετὰ τῶν Χριστῶ Ἰωάννου συνακαθῆναι αὐτῶν· καὶ μετὰ Χρισ-
 ἡμεῖς αὐτὸς βασιλείας αὐτοῦ· καὶ ποταμῶν τῶν μω- Christi, cum ipso resurgant, regniq; ejus
 στεῖον αὐτὸς ἐνώση καὶ συγκατελέξη αὐτὸς μὲτ' τῶν confortes, ac mysteriorum ejus participes
 σωζομένων ἐν τῇ ἁγίῳ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ· σώσει καὶ fiant; ut uniat, & connumeret eos cum
 ἀνάσσει αὐτοῦ ἐν τῇ σὺ χάριτι· κατασφραγι- iis, qui salvi fiunt in ecclesia ejus sancta.
 σάμενοι τῷ Θεῷ διὰ τῶ Χριστῶ αὐτοῦ κλιναντες Salvos fac, & resuscita eos in gratia tua:
 ἀλογησάμενοι παρὰ τῷ ἐπισκόπῳ τῆν θε τῆν εὐ- deinde postquam se signaverint in nomine
 λογίαν.

Obsecratio pro baptisum potentibus.
 CAPUT VIII.
 QUI per tuos sanctos prophetas illud
 praedixisti iis, qui mysterio baptismi
 initiantur, lavamini, & mundi estote, & uniat.
 sanxisti per Christum spiritualem regenera-
 tionem, & nunc ipse aspice in eos, qui ba-
 ptismum petunt, & benedico eis, & sancti-
 fica, ac prepara, ut spirituali dono tuo,
 & vera adoptione, mysteriorumque tuis spiri-
 tualibus digni fiant, & ut cum iis, qui sal-
 vi fiunt, congregentur per Christum salva-
 torem nostrum, per quem tibi honor &
 gloria, & cultus in sancto Spiritu in saecula,
 Amen. Et dicat diaconus, Exite qui illu-
 minamini. Et postea dicat, Precamini in-
 tente, qui in penitentia estis: Omnes pro
 fratribus, qui in penitentia sunt, proces ad-
 hibeamus, ut misericors Deus ostendat eis
 viam penitentiae; approbet eorum palinodiam,
 & confessionem, & conterat cito Sat-
 tanam sub pedibus eorum, ac liberet eos a
 laqueo diaboli, & a violenta aggressionem da-
 monum, eripiatque eos ex omni sermone il-
 licito, & ex omni absurda actione, ac pra-
 va cogitatione, remittatque eis omnia delicta
 eorum tum voluntaria, tum non volun-
 taria; & deleat chirographum adversus eos
 scriptum, & ascribat in libro vitae, mundet
 vero ab omni inquinamento carnis, & spi-
 ritus, atque uniat eos restituens in sanctorum
 ovile suum. Quoniam ipse cognoscit formatio-
 nem naturam nostram. Quis enim gloriabitur mun-
 dum se habere cor? aut quis audebit dicere
 se esse a peccato mundum? omnes enim penas
 debemus. Deprecemur adhuc intentius pro
 eis, quoniam gaudium est in caelo super uno
 peccatore penitentiam agente. Deprecemur,
 inquam, ut averti ab omni opere il-
 licito, applicent se ad omne opus bo-
 num; ut qui est summa in homines carita-
 te Deus, supplicationibus eorum quam celer-
 rime benigne exauditis, restituat letitiam sa-
 lutaris, & Spiritu principali eos confirmet,
 M m ne

Ἐπὶ τῶν βαπτισμένων.

Obsecratio pro baptisum potentibus.

Κ Ε Φ Α Λ Η.

CAPUT VIII.

Ὁ Προεπὼν διὰ τῶν ἁγίων σου ἀποφθῶν τοῖς
 μωμεθῶν· λίσσαδε, καθάρσει γίνεθε· καὶ διὰ
 τῶ Χριστῶ νομοθετήσας τὸν πνευματικὴν ἀναγεννη-
 σιν, αὐτὸς καὶ νῦν ἐπίδει ἐπὶ τῶν βαπτισμένων·
 καὶ εὐλόγησον αὐτοῦ· καὶ ἁγιάσον, καὶ παρασκεύασον
 αὐτοῦς ἡμεῖς αὐτὸς βασιλείας αὐτοῦ· καὶ ποταμῶν τῶν μω-
 στεῖον αὐτὸς ἐνώση καὶ συγκατελέξη αὐτὸς μὲτ' τῶν
 σωζομένων ἐν τῇ ἁγίῳ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ· σώσει καὶ
 ἀνάσσει αὐτοῦ ἐν τῇ σὺ χάριτι· κατασφραγι-
 σάμενοι τῷ Θεῷ διὰ τῶ Χριστῶ αὐτοῦ κλιναντες
 ἀλογησάμενοι παρὰ τῷ ἐπισκόπῳ τῆν θε τῆν εὐ-
 λογίαν.

QUI per tuos sanctos prophetas illud
 praedixisti iis, qui mysterio baptismi
 initiantur, lavamini, & mundi estote, & uniat.
 sanxisti per Christum spiritualem regenera-
 tionem, & nunc ipse aspice in eos, qui ba-
 ptismum petunt, & benedico eis, & sancti-
 fica, ac prepara, ut spirituali dono tuo,
 & vera adoptione, mysteriorumque tuis spiri-
 tualibus digni fiant, & ut cum iis, qui sal-
 vi fiunt, congregentur per Christum salva-
 torem nostrum, per quem tibi honor &
 gloria, & cultus in sancto Spiritu in saecula,
 Amen. Et dicat diaconus, Exite qui illu-
 minamini. Et postea dicat, Precamini in-
 tente, qui in penitentia estis: Omnes pro
 fratribus, qui in penitentia sunt, proces ad-
 hibeamus, ut misericors Deus ostendat eis
 viam penitentiae; approbet eorum palinodiam,
 & confessionem, & conterat cito Sat-
 tanam sub pedibus eorum, ac liberet eos a
 laqueo diaboli, & a violenta aggressionem da-
 monum, eripiatque eos ex omni sermone il-
 licito, & ex omni absurda actione, ac pra-
 va cogitatione, remittatque eis omnia delicta
 eorum tum voluntaria, tum non volun-
 taria; & deleat chirographum adversus eos
 scriptum, & ascribat in libro vitae, mundet
 vero ab omni inquinamento carnis, & spi-
 ritus, atque uniat eos restituens in sanctorum
 ovile suum. Quoniam ipse cognoscit formatio-
 nem naturam nostram. Quis enim gloriabitur mun-
 dum se habere cor? aut quis audebit dicere
 se esse a peccato mundum? omnes enim penas
 debemus. Deprecemur adhuc intentius pro
 eis, quoniam gaudium est in caelo super uno
 peccatore penitentiam agente. Deprecemur,
 inquam, ut averti ab omni opere il-
 licito, applicent se ad omne opus bo-
 num; ut qui est summa in homines carita-
 te Deus, supplicationibus eorum quam celer-
 rime benigne exauditis, restituat letitiam sa-
 lutaris, & Spiritu principali eos confirmet,
 M m ne

ne amplius fluctent, quin fiant socii, & confortes sanctorum eius, divinorumque mysteriorum participes; ut cum reperti fuerint digni adoptione filiorum, sempiternam vitam adipiscantur. Adhuc intente omnes pro ipsis dicamus, Kyrie eleison, Salva eos Deus, & misericordia tua suscita. Qui suscitati estis Deo per Christum eius, inclinate, & accipite benedictionem. Precetur igitur episcopus in hunc modum:

Pro iis, qui sunt in penitentia precatio, & manus impositio.

CAPUT IX.

Omnipotens Deus eterne, domine universi conditor, & moderator omnium: Qui hominem mundi ornamentum per Christum fecisti, & legem ei naturalem, & scriptam, ut tanquam animal rationis participes recte viveret, dedisti: item dedisti, ut post peccatum commissum bonitas tua penitentiam ei suggereret, respice eos, qui tibi cervicem animæ, & corporis inclinarunt; quia non vis mortem peccatoris, sed penitentiam, ut avertat a via sua prava, & vivat: Qui Ninivitarum penitentiam acceptam habuisti: Qui vis omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Qui illum filium qui patrimonium luxuriose abligurierat, paternis visceribus propter penitentiam amplexus es, & nunc ipse accipe tuorum supplicum penitentiam, quia non est, qui non peccet tibi; & si iniquitates observaveris, domine, domine quis sustinebit? quoniam apud te est propitiatio: & restitue illos ecclesie tue in priorum dignitatem, & honorem per Christum Deum, & salvatorem nostrum, per quem tibi gloria, & adoratio in sancto Spiritu in sacula, Amen. Et dicat diaconus, Exite, qui in penitentia estis, & adjiciat: nemo eorum, quibus non licet, exeat. Omnes fideles fleamus genu, oremus Deum per Christum eius, omnes intente obsecremus Deum per Christum eius,

Denunciatio obsecrationis pro fidelibus.

CAPUT X.

Oremus pro pace, & pro tranquillitate mundi, & sanctorum ecclesiarum, ut Deus universi pacem suam perpetuam, & que tolli non possit, nobis tribuat, ut conservet nos perseverantes in plenitudine virtutis ex pietate erga Deum. Oremus pro catholica, & apostolica cuncti orbis ecclesia, ut custodiat eam dominus, ac conservet a motibus, & turbulentis fluctibus liberam, fundatam usque ad consummationem sæculi super petram. Oremus etiam pro hac sancta paræcia, ut dominus universorum benigne nobis tribuat, ut spem ejus celestem non remisse insequamur, & perpetuum precationis debitum ei solvamus. Oremus etiam pro omni episcopatu totius orbis eorum, qui recte tractant verbum tue veritatis, & pro episcopo nostro Jacobo, & pro pa-

*John 4.
Ezek. 33.
1. Tim. 2.
Luce. 25.*

Mal. 110.

Απὸ μὲν τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας αὐτῆς, ἵνα μοι τι σὺ δώσῃ καὶ ἡμεῖς τῆς ἀγίας αὐτῆς ἱερῆς καὶ μυστηρίου τῆς θείας μυστηρίων. ἵνα εἴσῃ ἀποκαθάρσις τῆς υἰοθεσίας, τύχῃ τῆς αἰωνίου ζωῆς· ἵτι κατὰ πάντας ὑπὲρ αὐτῆς ἔπωμψον· κῆρ ἐλάσσω· σῶσω αὐτὴν ὁ Θεός, καὶ ἐκείνη τῆς ἐλάσσει, ἀναστάντες τῆς Θεῆ δὲ τῆς Χριστῆ αὐτῆ· κλίνετε καὶ λογιεῖσθε· ἐκδοξάτω δὲ ὁ ἐπίσκοπος ταύτης.

Χειροθεσία καὶ ἔχρη ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας.

Κ Ε Φ Α Λ Ο Σ.

Παντοκράτωρ Θεὸς αἰώνιου δέσποτα τῆς ὅλων κτίσεως καὶ ἀρχὸν τῆς πάντων· ὁ τῶν ἀνθρώπων κόσμου κόσμον ἀκατάχετος δὲ Χριστῆ, καὶ νόμον δὲ αὐτῆ ἐμφυτὸν καὶ γραπτὸν πρὸς τὸ ζῆν αὐτὸν ἐν θεομῶς ὡς λογικόν, καὶ ἀμαρτύνει ὑπερβύλιον δὲ πρὸς μετάνοιαν τῶν σωτῶν ἀγαθότητι, ἐπιδοῦν ἐπὶ τὸς κεκλιότας σοὶ αἰχρῶνα ψυχῆς καὶ σώματος, ὅτι ἐβόλει τὸν θάνατον τῷ ἀμαρτωλῷ, ἀλλὰ τῶν μετάνοιαν, ὥστε ἀποσρέψαι αὐτὸν ἀπὸ τῆς οδοῦ αὐτῆ τῆς πονηρίας καὶ ζῆν· ὁ Νινδιτῆς ἀποσδεξάμενος τῶν μετάνοιαν· ὁ δὲ ὅλων πάντως ἀνθρώπων σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν· ὁ τὸν υἱὸν ἀποσδεξάμενος τὸν καταπαρόντα τῶν βίων αὐτῶ ἀσώτως πατεμοῖς σπλάγχθους δὲ τῶν μετάνοιαν, αὐτὸς καὶ νῦν ἀποσδεξάει τῆς ἐκείνης τῶν μετάνοιαν, ὅτι καὶ ἐστὶν ὅς ἐχ ἀμαρτησεται σοὶ· ἐὰν γὰρ ἀνομίας παρατηρήσῃ καὶ κῆρ κῆρ τίς ἐσπῆσεται; ὅτι παρά σοὶ ὁ ἰλασμός ἐστὶ καὶ ἀποκαθάρσις πρὸς αὐτὸς τῆς ἀγίας ἐκκλησίας ἐν τῆ σωτηρίᾳ ἡμῶν· δι' ἧς σοὶ δοξα καὶ ἀποσκαύσις ἐν τῶ ἀγίῳ πνεύματι εἰς τὸς αἰῶνας ἀμῆν· καὶ ὁ διάκονος λεγέτω· ἀπολυθεῖτε οἱ ἐν μετάνοιᾳ· καὶ προσεῖθετω· μή τις τῆς μὴ διωκόμενων ἀποσδεξέτω· ὅσοι πιστοὶ, κλίνωμεν γόνα· δεηθῶμεν τῶ Θεῷ δὲ τῶ Χριστῆ αὐτῶ πάντες, σωθῶμεν τὸν Θεὸν διὰ τῶ χριστῆ αὐτῶ παρακαλίσωμεν.

Προσφώνησις ὑπὲρ τῶν πιστῶν.

Κ Ε Φ Α Λ Ο Σ.

Υπὲρ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀσφαλείας τῶ κόσμου καὶ τῶν ἀγίων ἐκκλησιῶν δεηθῶμεν· ὅπως ὁ τῶν ὅλων Θεὸς αἰδίων καὶ ἀναφαίρετον τῶν ἑαυτῶ εἰρήνῃ ἡμῶν παράσῃ, ἵνα ἐν πληροφειᾷ τῆς κατ' ἀσφάλειας ἀρετῆς δεηθῶμεν ἡμᾶς σωτηρησῆ· ὑπὲρ τῆς ἀγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας τῆς ἀπὸ περάτων ἕως περάτων δεηθῶμεν. ὅπως ὁ κύριος ἀσπῆσον αὐτῶν καὶ ἀκλυδώνισον δεσφύλαξῃ καὶ δεσπότησῃ μέχρι τῆς συμπλείας τῶ αἰῶνος τεθμελιωμένῳ ἐπὶ τῶ πέτρῶν· καὶ ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας ἀγίας παροικίας δεηθῶμεν, ὅπως κατεξίωση ἡμᾶς ὁ τῶν ὅλων κύριος ἀνεκδότως τὴν ἐπυράνιον αὐτῶ ἐλπίδα μεταδώκειν, καὶ ἀδιάλειπτον αὐτῶ δεσφῶς ἀποδοῦναι τὴν σφειλὴν· ὑπὲρ πάντος ἐπισκοπῆς τῆς ὑπὸ τῶν ὀρατῶν τῶν ὀρθοτομῶν τῶ λόγον τῆς σῆς ἀληθείας δεηθῶμεν· καὶ ὑπὲρ τῶ ἐπισκοπῆς ἡμῶν Ἰακώβου καὶ τῶν

τῶν παραιῶν αὐτῷ δεηθῶμεν, ὑπὲρ τῶ ἐπιστάτου ἡ-
 μῶν Κλαύδιου καὶ τῶν παραιῶν αὐτῷ δεηθῶμεν,
 ὑπὲρ τῶ ἐπιστάτου ἡμῶν Εὐδοίου καὶ τῶν παραιῶν αὐτῷ
 δεηθῶμεν, ὅπως ὁ αἰκτίρμων Θεὸς χαλεπήται αὐτῶς
 τῆς ἀγίας αὐτῷ ἐκκλησίας σῶσις. Ἐπιτίμιος μακρο-
 μηρόεντος. Ἐτίμιον αὐτοῖς τὴ γῆρας παράχρηται Ἐ-
 λευθερία καὶ δευροσωμῆ. καὶ ὑπὲρ τῶν πρεσβυτέρων ἡ-
 μῶν δεηθῶμεν. ὅπως ὁ κύριος λύσῃται αὐτοῖς ἀπὸ
 πῶτος ἀπίου καὶ πονηρῶ ἀργαματος, καὶ σῶσιν καὶ Ἐ-
 τιμίον τὸ πρεσβυτέρων αὐτοῖς παράχρη. ὑπὲρ πάν-
 τῆς ἐν Χριστῷ ἁγιότητος καὶ ὑπηρεσίας δεηθῶμεν,
 ὅπως ὁ κύριος ἀμειψῶν τῶν διακονίαν αὐτοῖς παρά-
 χρηται. ὑπὲρ ἀναγνωστῶν. ψαλλῶν. παρθεσίων. χη-
 ρῶν καὶ ὀρφανῶν δεηθῶμεν, ὑπὲρ τῶν ἐν συζυγίας
 καὶ τεκνογονίας δεηθῶμεν, ὅπως ὁ κύριος τῶς πάντας
 αὐτοῖς ἐλεήσει. ὑπὲρ δυνάων ὁσίου πορρωδύμων δε-
 θῶμεν. ὑπὲρ τῶν ἐν ἐγκρατεία, καὶ ἀλαβεία δε-
 θῶμεν, ὑπὲρ τῶν καρποφορούντων ἐν τῷ ἀγία ἐκκλη-
 σία καὶ σπανίων τοῖς πόντοις τῶς ἐλεημοσύνας δεηθῶ-
 μεν, καὶ ὑπὲρ τῶν τῶς θυσιῶν καὶ τῶς ἀπαρχῆς προσ-
 φερόντων κωλύ τῷ Θεῷ ἡμῶν δεηθῶμεν. ὅπως ὁ
 πανάγαθος Θεὸς ἀμελήσῃται αὐτοῖς τῶς ἐπουρανίας
 αὐτῶ δωρεῆς, καὶ ὅρ αὐτοῖς ἐν τῷ παρόντι ἰκανο-
 τυπασίονα καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ζῶν ἐώνιον, καὶ χα-
 λείσῃται αὐτοῖς ἀντὶ τῶν προσκαίρων τῶ αἰώνια. ἀν-
 τὶ τῶν ἐπιγῶν τῶ ἐπυράνια. ὑπὲρ τῶν νεοφωτίων ἀ-
 δελφῶν ἡμῶν δεηθῶμεν. ὅπως ὁ κύριος σπείξῃ αὐ-
 τῶς καὶ βεβαίωσῃ. ὑπὲρ τῶν ἐν ἀρίστια ἡρεταζομένων
 ἀδελφῶν ἡμῶν δεηθῶμεν. ὅπως ὁ κύριος λύσῃται αὐ-
 τῶς πᾶσης νόσου καὶ πᾶσης μαλακίας, καὶ σῶσις ἀποκα-
 τήσῃ τῷ ἀγία αὐτῷ ἐκκλησία. ὑπὲρ πλειότων καὶ
 ὀδοπορούντων δεηθῶμεν. ὑπὲρ τῶν ἐν μετώλοις καὶ ἐξο-
 ρίς, καὶ φυλακαῖς καὶ δεσμοῖς ὄντων διὰ τὸ ὄνομα τοῦ κυ-
 ρίου δεηθῶμεν. ὑπὲρ τῶν ἐν πικρῇ δολεία καταπονέμι-
 νων δεηθῶμεν. ὑπὲρ ἐχθρῶν καὶ μισῶντων ἡμᾶς δε-
 θῶμεν. ὑπὲρ τῶν διακόντων ἡμᾶς διὰ τὸ ὄνομα τοῦ
 κυρίου δεηθῶμεν. ὅπως ὁ κύριος σπείξῃ τῶν θυμῶν
 αὐτῶν, διασκέδασῃ τὴν καρδίαν ἡμῶν ὀργῆν. ὑπὲρ τῶν
 ἔξω ὄντων καὶ σπειλανημῶν δεηθῶμεν. ὅπως ὁ κύ-
 ριος αὐτοῖς ἐπιστρέψῃ. τῶν νηπίων τῆς ἐκκλησίας μνη-
 μονόσωμεν. ὅπως ὁ κύριος τελεώσῃ αὐτὰ ἐν τῷ
 φόβῳ αὐτοῦ εἰς μέτρον ἡλικίας ἀγάθῃ. ὑπὲρ ἀλλή-
 λων δεηθῶμεν. ὅπως ὁ κύριος τηρήσῃ ἡμᾶς ἐκ φυ-
 λαξῆ τῆ αὐτοῦ χάριτι εἰς τέλος καὶ λύσῃται ἡμᾶς τοῦ
 πονηρῶ καὶ πάντων τῶν σκανδάλων τῶν ἐργαζομένων
 τῶν ἀνομιᾶν, καὶ σῶσῃ εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τῶν
 ἐπυράνιον. ὑπὲρ πᾶσης ψυχῆς Χριστιανῆς δεηθῶ-
 μεν. Σῶσον καὶ ἀνάσῃσον ἡμᾶς ὁ Θεὸς τῷ ἐλεήσει.
 ἐγαυρώμεθα δεηθῶτες ἐκτενῶς ἑαυτοῖς καὶ ἀλλήλοις
 τῷ ζῶντι Θεῷ διὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ παραθώμεθα.
 ἐπὶ αὐτῷ δὲ ὁ ἀρχιερεὺς, καὶ λεγέτω.

patris eius; item pro episcopo nostro Cle-
 mente, & pro patribus eius; item pro
 episcopo nostro Evodio, & pro para-
 ciis eius: ut Deus miserationum concedat
 ecclesiis suis sanctis, ut salvi, honorati, &
 diuturna vita sint, tribuatque eis honora-
 tam senectutem in pietate, & iustitia. Ore-
 mus praeterea pro presbyteris nostris, ut do-
 minus liberet eos ab omni re foeda, & pra-
 va, detque eis honoratum presbyterii gradum.
 Oremus item pro omnibus diaconis, & mi-
 nistris, ut tribuat eis dominus ministerium
 sine querela ullius. Oremus quoque pro le-
 storibus, cantoribus, virginibus, viduis,
 & orphanis. Oremus etiam pro iis, qui sunt
 in conjugio, & liberorum procreationi ope-
 ram dant, ut tribuat eis dominus miseri-
 cordiam. Oremus pro eunuchis sancte am-
 bulantibus. Oremus pro iis, qui vivunt in
 continentia, & reverentia erga Deum.
 Oremus pro iis, qui in ecclesia oblationes
 faciunt, & pauperibus largiuntur eleemo-
 synas. Oremus pro iis, qui sacrificia, &
 primitias offerunt domino Deo nostro, ut
 qui est undique bonus dominus, suis caele-
 stibus donis eos remuneret, *de quo eis in*
hoc saeculo centuplum, & in futuro vitam
sempiternam, largiaturque eis pro caducis
 aeterna, & pro terrenis caelestia. Ore-
 mus pro fratribus nostris recens baptismi
 C. tis, ut firmet, stabiliatque eos dominus.
 Oremus pro fratribus nostris, qui morbis,
 conficiantur, ut dominus liberet eos ab
 onani morbo, & omni invaletudine, &
 restituat sanos ecclesiae suae sanctae. Oremus
 pro navigantibus, & iter facientibus. Ore-
 mus pro iis, qui sunt propter nomen do-
 mini in metallis, & exiliis, & custodiis, &
 vinculis. Oremus pro iis, qui dura servitu-
 te preminuntur. Oremus pro inimicis, &
 qui nos oderunt. Oremus pro iis, qui nos
 propter nomen domini persequuntur, ut mi-
 tigato eorum furore, eorum adversus nos
 iram dissipet. Oremus pro iis, qui foris sunt,
 & in erroribus versantur, ut dominus con-
 D. vertat eos. Recordemur etiam infantum
 ecclesiae, ut eos dominus perfectos in timore
 suo reddat, & ad mensuram aetatis per-
 ducat. Oremus pro nobis mutuo, ut nos
 dominus gratia sua usque ad finem custo-
 diat, ac nos ab omni malo, omnibusque
 scandalis operantium iniquitatem eripiat,
 & salvos in regnum suum caeleste ser-
 vet: Oremus pro omni anima Christiana:
 salva, & suscita nos Deus misericordia
 tua. Surgamus intente orantes, nosque
 ipsi, & alii alios Deo viventi per Chri-
 stum eius commendemus. Oret episcopus,
 & dicat:

Επίκλησις τῶν πιστῶν.

E Obsecratio adhibita pro fidelibus.

Κ Ε Φ Α Λ. ια.

C A P U T XI.

ΚΥριε παντοκράτωρ ὤψισε ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατο-
 κῶν. ἀγία ἐν ἀγίοις ἀναπαύομεν. ἀναρχε.
 μόναρχε. ὁ διὰ Χριστοῦ κήρυγμα γνώσεως δὲς ἡμῶν
 εἰς ἐπίγνωσιν τῆς σῆς δόξης καὶ τῶ ὀνόματί σου, οὗ
 ἐφατέρωσεν ἡμῶν εἰς κατάληψιν. αὐτοῖς καὶ νῦν ἐπίδει
 δὲ αὐτῷ ἐπὶ τῷ ποιμνίῳ σου τούτῳ. καὶ λυτῶσαι αὐτῶ
 Concil. General. Tom. I.

Domine omnipotens, celsissime, qui
 in excelsis habitas, sancte in sanctis re-
 quieticens, sine ortu & origine unice prin-
 cept, qui dedisti nobis per Christum pro-
 dicationem cognitionis in agnitionem glo-
 riae tuae, & nominis, quod manifestavit no-
 bis ad comprehendendum, & nunc ip-
 M m 2 se

se respice super hunc gregem tuum, & libera eum ab omni ignorantia, & prava actione, & fac, ut te timore timeat, & dilectione diligat, & mittatur a facie gloriæ tuæ. Sis eis benignus, propitius, & exauditor in precibus eorum, & serua eos immutabiles, a querela & crimine liberos, ut sint sancti corpore, & spiritu, non habentes maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed ut sint integri, & nullus sit inter eos muticus, aut imperfectus. Defensor, potens, personarum non acceptor, sis populo tuo adiutor, quem pretioso sanguine Christi tui redemisti: Præses, opitulator, quæstor, custos, munitissimus, sepimentum, securitas, quoniam nemo potest ex manu tua rapere; non enim est alius Deus, sicut tu, quia in te nostræ patientia consistit. *Jan-Hifica eos in veritate tua*, quia sermo tuus veritas est, qui neque gratia corrumpi, neque falli potest, libera eos ab omni morbo, & omni invaletudine, ab omni delicto, ab omni violentia, & fraude, a metu inimiçi, *a sagitta volante in die, a negotio perambulante in tenebris*, & dignare eos æternam vitam in Christo filio, & unigenito Deo, & salvatore nostro, per quem tibi gloria, & veneratio in Spiritu sancto nunc, & in sæcula sæculorum Amen. Ac postea dicat diaconus, Attendamus, & saluret episcopus ecclesiam: & dicat, Pax Dei cum omnibus vobis: & respondeat populus, Et cum spiritu tuo: & diaconus dicat omnibus, Osculamini vos mutuo osculo sancto, & clerici osculentur episcopum, & viri laici laicos, & feminae feminas. Pueri stent apud suggestum, & præsit eis alius diaconus, ne turbent ordinem. Alii item diaconi deambulent, & contemplantur viros & mulieres, ne quis fiat strepitus, ne quis nutus faciat, aut musset, aut dormitet. Diaconi autem stent ad januas, quibus viri in templum ingrediuntur, & hypodiaconi ad januas, quibus mulieres, ne quis egrediatur, neve aperiatur janua tempore oblationis, quamvis sit aliquis fidelis: unus autem hypodiaconus ministrat aquam sacerdotibus ad lavandum manus, quod est signum puritatis animarum, quæ Deo dicatæ sunt.

Jan. 91.

Psal. 17.

Constitutio Jacobi fratris Joannis Zebedæi.

CAPUT XII.

DICO ego Jacobus frater Joannis Zebedæi, ut statim edicat diaconus: Ne quis ex catechumenis: ne quis ex audientibus: ne quis ex infidelibus, ne quis ex hæreticis. Qui primam precationem feceritis, exite. Quæ matres estis, pueros assumite. Ne quis contra quempiam. Ne quis in hypocritis: stemus credi domino cum metu, & tremore ad offerendum. His peractis adhibeant diaconi dona ad altare episcopo, & presbyteri ad dextram, & levam ejus, ut discipuli magistro assistant: Duo vero diaconi ex utraque parte altaris teneant stabella ex tenuibus membranæ, aut ex pennis pavonis, aut ex linteo, ut parva

καίτοις ἀγνοίαις καὶ ποικίλῃ ἀπειθείᾳ· καὶ διὰ τοῦτο φοβηθῆναι σε καὶ ἀγάπῃ ἀγαπῆσαι σε, καὶ εὐλογεῖν ἀπὸ ἀποστόλων δόξης σου. Ἐμὲ δὲ αὐτοῖς ἡμεῖς καὶ ἰλακὴ καὶ ἐπιτοκία ἐν ταῖς ἀποστολαῖς αὐτῶν· καὶ λαλῶν αὐτοῖς ἀξίως, ἀμύμητος, ἀφραδέτης· ἵνα ὡσὺν ἀγαπῶ σὺν μοι καὶ ψυχῆ μου ἔχωντες σπῆλλον ἢ μητέρα ἢ πατέρα· ἀλλ' ἵνα ὡσὺν ἀρτοῖ· καὶ μηδὲς ἐν αὐτοῖς ἢ καλοὸς ἢ ἀπλῆς· ἀρετῆ· διωκτῆ· ἀπερρωπολητῆ· ἡμεῖς ἀντιλήπτω τῷ λαῷ σου τότε, ἐν ἑξαγορατικῇ τιμῇ τῷ Χριστῷ σου αἵματι· προσέτης· ἐπίκουρος· τιμίος· φιλάξ· τέχνης ἐρυμώτατος· φραγμός· ἀσφάλεια· ὅτι ἐκ τῆς σῆς χειρὸς ἔδωκε ἀρπάσαι διώκται· καὶ δὲ χάριτι Θεοῦ ὡσπερ σὺ ἕτερος· ὅτι ἐν σοὶ ἡ ὑπομονὴ ἡμῶν· ἀγάπῃσιν αὐτοῖς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου ὅτι ὁ λόγος ὁ σοῦ ἀληθείᾳ εἶναι ἀποσταλάξει· ἀπαρλογοῖσι· ἴσσοι αὐτοῖς καίτοις νόσου καὶ καίτοις μαλακίας, πάντες παραπτώματος· καίτοις ἐπιτρέχεις καὶ ἀπάτης· ἀπὸ φόβου ἐχθρῶν· ἀπὸ βίβλου πεπημῆνυ ἡμέρας· ἀπὸ ἀφραγμῶν ἐν σκοτεινῷ ἄσπερο δόμῳ· καὶ καταξίωσον αὐτοῖς τῆς αἰωνίου ζωῆς τῆς ἐν Χριστῷ τῆς ἰδέου τῆς μονογενεῖς, τῆς Θεοῦ καὶ σωτηρίας ἡμῶν· δι' ὅσους δόξα καὶ εἰς τὸν ἐν ἀγίῳ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τὰς αἰῶνας ἡμεῖς αἰῶνων, ἀμὲν· καὶ μὴ τὸ το λεγίτω ὁ διάκονος· ἀποστολῆ, καὶ ἀσπαζέτω ὁ ἐπίσκοπος τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ λεγίτω· ἢ εἰρήνη τῷ Θεῷ μὴ πάντων ὑμῶν· καὶ ὁ λαὸς ἀποκρινάτω· καὶ μὴ τῷ πνεύματι σου· καὶ ὁ διάκονος εἰπάτω πάντιν· ἀσπάζεσθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγίῳ· καὶ ἀσπαζέσθεσαν οἱ τῷ κλήρῳ τῶν ἐπίσκοπων· οἱ λαϊκοὶ ἄνδρες τῶν λαϊκῶν· οἱ γυναῖκες τῶν γυναικῶν· τὰ παιδιά δὲ σκεπέτωσαν ἀπὸς τῆς βήματι· καὶ διάκονος αὐτοῖς ἕτερος ἕως ἐφ' ἑσῶς, ὅπως μὴ ἀτυχεῖσι· καὶ ἄλλοι διάκονοι περιπατέτωσαν καὶ σκοπέτωσαν τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν ὅπως μὴ θάρυβοστις ᾄδῃται, καὶ μή τις γλῶσση· ἢ ψιθυρίση· ἢ νυγῆσῃ· οἱ δὲ διάκονοι ἰσαδῶσαν εἰς τοὺς ἡμεῖς ἀνδρῶν θυρας· καὶ οἱ ὑποδιακονοὶ εἰς τοὺς ἡμεῖς γυναικῶν· ὅπως μή τις ἐξέλθῃ· μᾶλλον ἀνοιχθῆ ἢ θυρα καὶ πεισῶστις ἢ κατὰ τὴν κερὸν τῆς ἀναφοράς· εἰς δὲ ὑποδιακονοὶ δίδωτω ἀποκρίσιν χειρῶν τοῖς ἱερεῦσι σύμβολον καθάρτητος ψυχῶν Θεῷ ἀνακεμήλων.

Διάταξις Ἰακώβου τῷ ἀδελφῷ Ἰωάννου τῷ Ζεβεδαίου.

Κ Ε Φ Α Λ ε β.

Φημι δὲ καὶ Ἰακώβος ὁ ἀδελφὸς Ἰωάννου τῷ Ζεβεδαίῳ, ἵν' ὁ Θεὸς ὁ διάκονος λέγη· ἢ μή τις ἡμεῖς κατηχημένων· μή τις ἡμεῖς ἀκρωμένων· ἢ μή τις ἡμεῖς ἀπίστων· μή τις ἡμεῖς ἐπεροδόξων· οἱ τῶν ἀποστόλων ἐχθρῶν ἀχολοῦμαι ἀποκρίσθε· τὰ παιδιά ἀποσταλαμβάνετε οἱ μητέρες· μή τις κατήτινος· μή τις ἐν ὑποκρίσει· ὅρθε ἀπὸς κερὸν μὴ φόβου καὶ φόβου ἰσώπῃσιν ὡμῶν ἀποσφίρει· ὡν ἡμεῖς ἡμεῖς οἱ διάκονοι ἀποσφίρει τὰ δῶρα τῶν ἐπισκόπων ἀπὸς τὸ θυσιαστήριον, καὶ οἱ ἀποσβύτῃροι ἐκ δεξιῶν αὐτῶν καὶ ἐκ ἀριστερῶν σκεπέτωσαν ὡς ἐν μαζῶνται παρῶσθῃσιν διδασκαλῶν· δύο διάκονοι ἐκ ἐκαστῆρας ἡμεῖς μερῶν τῶν θυσιαστικῶν κατεχέτωσαν ἐκ ὡμῶν

ἀποστάσει ἐπέλασας, καὶ τὸ μὲν Ἀβελ, ὡς ὁ Α-
 σιῦ, προσδέξαιμνος τὴν θυσίαν, τὸ δὲ ἀδελ-
 φατικῶν Κεὶν ἀποστρέφεις πρὸς ἄλλο ὡς ἐνεργῶς·
 καὶ ἀπὸς τούτους τὸν Σάθ, ἔτι τὸν Ἐνὸς ἀποσταλά-
 βου· καὶ τὸν Ἐνὸς ματαπίθεας· σὺ γὰρ εἶ ὁ δι-
 μιμνήσκεις τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς ζωῆς χάριτος, ἔτι
 τῆς ἐδωκυίας ἀληθείης· καὶ τῶν νόμων δότηρ καὶ τῶν
 φυλακτικῶν αὐτοῦ μετὰδοτῆς· καὶ τῶν παραβαι-
 νόντων αὐτὸς ἰδιώτης· ὁ τὸν μέγα κατεκλισμένον
 ἐπεταγῶν τῶν κόσμων ὄψα τὸ πλῆθος τῶν ἀσε-
 βησάντων· καὶ τὸν δίκην Νὼε ἰσοτάμνος ἐκ τοῦ
 κατεκλισμένου ἐν λάρνακι σωθὲν ὅλην ψυχῆς τὸλος
 μὲν τῶν παραχρησάντων· ἀρχὴν δὲ τῶν μελλόντων
 ἐπιγίνεσθαι· ὁ τὸ φοβερόν πυρ κατὰ τῆς Σοδομη-
 νῆς πρὸς τὴν πόλιν ἐξέλασας· καὶ γλῶσσοι καρποφόρον ἐκ
 ἀλμύρου θέρμερον ἀπὸ κακίας τῶν κατοικούντων ἐν
 αὐτῇ· καὶ τὴν ὅσον Λωτ ἐξαρπάσας τὴν ἰμωρη-
 μέν· σὺ εἶ ὁ τὸν Ἀβραάμ ἰσοτάμνος ἀπογονικῆς
 ἀσεβείας· καὶ κληρονομὸν τὸν κόσμον καταστήσας· καὶ
 ἰμωρησάντων αὐτῶν τὸν Χερσόνου· ὁ τὸν Μελχισε-
 δὲκ, ἀρχιερέα τῆς λαβείας ἀποχειρισάμενος· ὁ
 τὸν πολυτλαν θραύοντά σου Γωβ νουητῶν τὸ ἀρ-
 χιῶν δόξας ἀναδείξας· ὁ τὸν Γσαὰκ ἐπαγγε-
 λίας υἱὸν ποιητάμνος· ὁ τὸν Γαλιὰν πατέρα δώ-
 δεκα παιδῶν καὶ τὸς ἐξ αὐτῶ ἐκ πλῆθος χείας·
 καὶ εἰσαγαγῶν ἐκ Αἴγυπτου ἐν ἰσδομήκοντα ποίη-
 τῶν ψυχῶν· σὺ κίεμ Γωσήφ ἐκ ὑπερείδεις, ἀλλὰ με-
 δὸν τῆς ὄψα σὺ σὺ φροσύνης ἰδοκας αὐτῶ τὸν
 Αἴγυπτίων ἀρχεον· σὺ κίεμ Ἐβραῖους ὑπὸ Αἴ-
 γυπτίων καταπονημῶν ὁ περὶ τῶν ὄψα τὸς ἀπὸς
 τὸς πατέρας αὐτῶν ἐπαγγελίας· ἀλλ' ἔρρωσω κο-
 λάσας Αἴγυπτίους· παραφθειράτων δὲ τῶν ἀν-
 θρώπων τὸ φυσικὸν νόμον, καὶ τὴν κτίσει ποτὴ
 μὲν αὐτῶν νομισάντων, ποτὴ δὲ πλείον ἢ δεῖ
 τιμησάντων, καὶ σοὶ τῶ Θεῶ τῶν πάντων σωτα-
 τῶν, ἐκ εἰσας πλανᾶσαι· ἀλλὰ ἀναδείξας τὸν
 ἁγίον σου θραύοντα Μωυσῶν δὲ αὐτὸ ἀπὸς βοή-
 θειαν τὸ φυσικὸν τὸν γραπτῶν νόμον δέδωκας· καὶ
 τὴν κτίσει ἰδεῖσας σὸν ἔργον εἶναι· τὴν δὲ πο-
 λυθῶν πλάνην ἐξέλασας, τὸν Ἀαρὼν καὶ τὸς ἐξ
 αὐτῶ ἱερατικῆν τιμὴν ἰδοκας· Ἐβραῖους ἀμαρτι-
 τας ἐξολοκας· ἐπιστρέφοντας ἰδεῖσας τὸς Αἴγυπ-
 τίους δεκαπλήρη ἰμωρησῶ· θάλασσαν διελθὼν,
 Ἰσραηλῆτας διεβίβασας· Αἴγυπτίους ἐπιδιώξαντας
 ὑπεβρυχίους ἀπώλυσας· ξύλω πικρὸν ὕδωρ ἐγλύ-
 κανας, ἐκ πέτρας ἀκροτύμω ὕδωρ ἀνέχεας· ἐξ ὑ-
 ρανῶ τὸ μάννα ὕδα, ἔσφην ἐξ αἰέρος ὀρυζομη-
 θῶν· σὺλον πυρὸς τὴν νύκτα ἀπὸς φωτισμόν· καὶ
 σὺλον νεφέλης ἡμέραν ἀπὸς σκιάσμον θάλασσης·
 τὸν Ἰησοῦν στρατηγὸν ἀναδείξας, ἐπὶ τὴν Χανα-
 ναῖων δὲ αὐτῶ καθεῖλες· Γαδὰν δὲ διεβίβασας τὸς
 ποταμὸς Ἡθὰμ ἐξήρανας· τεχνη κατερίψας ἀνδ-
 μηχανημάτων ἔ χειρὸς ἀνθρώπων· ὑπὲρ πάντων
 σοὶ ἡ δόξα δεσποτι παντοκράτορ· σὺ ἀποσκυλῶ-
 σιν ἀνάειθμοι στρατιῶν ἀγγέλων· ἀρχαγγέλων·
 θρόνων· κυροτήτων· ἀρχῶν· ἐξουσιῶν· δυνάμεων·
 στρατιῶν αἰώνων· τὰ Χερσὶμ καὶ τὰ ἐξακτύρωγα
 Σαραφίμ, ταῖς μὲν δυοῖν κατακαλύπτου τὸς πό-
 दा, ταῖς δὲ δυοῖν τὸς κεφαλὰς, ταῖς δὲ δυοῖν πε-
 τὸνμα καὶ λέγοντα, ἅμα χιλιάς χιλιάσιν ἀρχαγγ-
 γέλων· καὶ μυρία μυριάσιν ἀρχαγγέλων ἀκατακτύρω-
 γων·

qui vero defecerunt, punivisti; & sancti A-
 bel sacrificium approbasti, & Caini fratri-
 cidæ munus, ut execrabilis, rejecisti. Ad
 hæc, Seth, & Enos suscepisti, & Enoch
 transfulisti. Tu enim es auctor hominum,
 & vitæ dator, & indigentia expletor, & le-
 gislator; & eam servantium remunerator,
 & ultor non servantium. Qui ingentem il-
 lam illuvionem propter multitudinem im-
 piorum mundo intulisti, & ex illa justum
 Noe cum octo animis in arca eripuisti; qui
 fuit finis quidem eorum qui præterierant,
 origo vero eorum, qui successuri
 erant. Qui igne illo peritimescendo Sodo-
 mitanam pentapolim incendiisti; & terram
 frugiferam in saluginem propter flagitia ha-
 bitatorum ejus loci vertisti: & sanctum
 Lot ex flamma ereptum extraxisti. Tu es,
 qui Abraham ex majorum suorum impietate
 liberasti, & hæredem mundi constituisti,
 atque ipsi Christum tuum ostendisti. Qui
 Melchisedec pontificem cultus tui ele-
 gisti. Qui famulum tuum patientissimum
 Job, serpentis, qui origo peccati fuit, vi-
 ctorem declarasti. Qui Isaac filium promif-
 sionis fecisti. Qui Jacob duodecim filiorum
 patrem, & eorum posteros in multitudinem
 propagasti, & in Ægyptum in septuaginta
 animis introduxisti. Tu, domine, non de-
 spexisti Joseph: immo pudicitiam, quam
 propter te servavit, præmium ei dedisti,
 ut esset Ægyptiorum princeps. Tu, domine,
 Hebræos oppressos propter promissa patri-
 bus eorum facta non neglexisti, sed potius
 supplicio de Ægyptiis sumpto, eripuisti:
 Ac cum homines legem naturalem cor-
 ruptissent, & quæ erant effecta, nunc qui-
 dem existimarent fortuita esse, & temere
 ferri, nunc vero plusquam opus erat, hono-
 rarent, & tibi universorum Deo æquarent,
 non es passus amplius in errore eos versari;
 immo famulum tuum sanctum Moysem
 lucem edidisti: per quem legem scriptam
 legis naturalis adjutricem dedisti: & mun-
 dum opus tuum esse declarasti. Relegato
 Dautem de multis diis errore, Aaron, &
 filios ejus honore sacerdotali illustrasti:
 Hebræos propter commissa peccata plexisti;
 revertentes suscepisti: in Ægyptios decem
 plagis illatis vindicasti; dirempto mari
 Israelitas trajecisti; insectos Ægyptios de-
 merfos delevisi: amarum aquam injecto li-
 gno dulcem effecisti: ex rupe dura aquam
 profundisti. Qui fecisti ut ex cælo plueret
 manna, & ex aere ad alimentum cotur-
 nix, item fecisti columnam ignis nocte ad
 illuminandum; & columnam nubis die
 ad umbraculum propter teporem; Jesum Na-
 ve ducem exercitus declarasti, septem gen-
 tes Chananzorum hoc duce extirpasti; Jor-
 danem divisisti; fluvijs Ethan exsiccasti;
 muros nullis machinis bellicis evertisti: pro
 omnibus tibi gloria, domine Deus. Te
 adorant innumerabiles angelorum copiar, ar-
 changelorum, thronorum, dominationum,
 principatum, potestatum, virtutum, & senis
 ternorum exercituum, cherubim, & senis
 alis præditi seraphim, binis quidem tege-
 lantes pedes, binis vero capita, binis item vo-
 lantes, & dicentes, una cum mille millibus
 archangelorum, & centum millibus angelo-
 rum

Gen. 7.
 Gen. 10.
 Gen. 14.
 Job 41.
 Gen. 41.
 Exod. 14.
 Exod. 16.
 Exod. 17.
 Exod. 24.
 Exod. 25.
 Exod. 26.
 Exod. 27.
 Exod. 28.
 Exod. 29.
 Exod. 30.
 Exod. 31.
 Exod. 32.
 Exod. 33.
 Exod. 34.
 Exod. 35.
 Exod. 36.
 Exod. 37.
 Exod. 38.
 Exod. 39.
 Exod. 40.
 Exod. 41.
 Exod. 42.
 Exod. 43.
 Exod. 44.
 Exod. 45.
 Exod. 46.
 Exod. 47.
 Exod. 48.
 Exod. 49.
 Exod. 50.
 Exod. 51.
 Exod. 52.
 Exod. 53.
 Exod. 54.
 Exod. 55.
 Exod. 56.
 Exod. 57.
 Exod. 58.
 Exod. 59.
 Exod. 60.
 Exod. 61.
 Exod. 62.
 Exod. 63.
 Exod. 64.
 Exod. 65.
 Exod. 66.
 Exod. 67.
 Exod. 68.
 Exod. 69.
 Exod. 70.
 Exod. 71.
 Exod. 72.
 Exod. 73.
 Exod. 74.
 Exod. 75.
 Exod. 76.
 Exod. 77.
 Exod. 78.
 Exod. 79.
 Exod. 80.
 Exod. 81.
 Exod. 82.
 Exod. 83.
 Exod. 84.
 Exod. 85.
 Exod. 86.
 Exod. 87.
 Exod. 88.
 Exod. 89.
 Exod. 90.
 Exod. 91.
 Exod. 92.
 Exod. 93.
 Exod. 94.
 Exod. 95.
 Exod. 96.
 Exod. 97.
 Exod. 98.
 Exod. 99.
 Exod. 100.

Διούτις εἰπὼν· τὸτο τὸ μυστήριον τῆς κηρῆς ὁμοῦθι· **A** λάβετε ἐξ αὐτῶ· φάγετε, τὸτο εἶσι τὸ σῶμα
 μου, τὸ πρὸς πολλῶν θρωπέμβου ἐἰς ἀφεσιν ἀμαρ-
 τῶν· ὡσαύτως κὶ τὸ ποτήριον κηράτας ἐξ αὐτῶ κὶ ὕ-
 δατος κὶ ἀγίας ἐπίδακσε αὐτοῖς λέγων· πῖετε ἐξ
 αὐτῶ πάσι· τὸτο εἶσι τὸ αἷμά μου τὸ πρὸς πολλῶ· ἐκ-
 χυνόμενον ἐἰς ἀφεσιν ἀμαρτιῶν· τὸτο ποιεῖτε ἐἰς τὴν
 ἐμὴν ἀνάμνησιν· ὡσαύτως γὰρ ἐὰν ἐδοῖκε τὸν ἄρτον
 τῆν, κὶ πῖνετε τὸ ποτήριον τὸτο, τὸν θάνατον τὸν
 ἐμὸν καταγγέλλετε ἀχειρῶν ἐλθῶ· μεμνημένοι τοῦ-
 νου τῶ παθῶς αὐτῶ κὶ τῶ θανάτου κὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀ-
 γασίας κὶ τῆς ἐἰς ἕραν ἐπαροῦς κὶ τῆς μελλούσης
 αὐτῶ ὀδύρας παρτίας, ἐν ἣ ἐρχεται μετ' ὁδοῦς κὶ
 δυνάμεως κηίαι ζῶντες κὶ νεκρῶς, κὶ ἀποδοῦναι ἕκαστῶ
 κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶ, προσφέρωμεν σοὶ τῶ βασιλεῖ κὶ
 Θεῶ κατὰ τὴν αὐτῶ διάταξιν τὸν ἄρτον τὸν κὶ τὸ πο-
 τήριον τὸτο ἀχειρῶν ἐν σοὶ δι' αὐτῶ, ἐφ' οἷς κατα-
 ξίωσας ἡμᾶς ἐσάται ἐνώπιόν σου κὶ ἐκχέων σοὶ· κὶ
 ἀξίωσῃς, ὡπως ὁμοῦθι ἐπιβλήσῃς ἐπὶ τὸ σῶμα
 κηράτας δῶρα πῶτι ἐνώπιόν σου ὁ ἀειδὲς Θεός·
 κὶ ὁδοῦθι ἐφ' αὐτοῖς ἐἰς τιμὴν τῶ Χριστοῦ· κὶ κα-
 ταπείψῃς τὸ ἄγιόν σου πνεῦμα ἐπὶ τῶ θυσίαν τῶ-
 τῆν τῶ μαρτυροῦ Ἰησὺ παθημάτων τῶ κηρῶ Ἰησοῦ, ὡπως
 ἀποφθῆ τὸν ἄρτον τῆν σῶμα τῶ Χριστοῦ, κὶ τὸ
 ποτήριον τὸτο αἷμα τῶ Χριστοῦ· ἵνα οἱ μετὰ βί-
 ος αὐτῶ, βασιλεύσῃς πρὸς δόξαν· ἀφείσας ἀ-
 μαρτημάτων τῶ ὡσι· τῶ διαβόλου κὶ τῆς πλάνης αὐτῶ
 μωδῶσι· τῶ μακίς ἀγίης πληρωθῶσιν· ἀξίοι τοῦ
 Χριστοῦ ἡλωθῆ· ζῶντες αἰώνιως τῶ ὡσι, ὡς κητῶ-
 λαχρῶς αὐτοῖς δέσποτι παντοκράτωρ· ἐτι δέομεθα
 σε κύριε κὶ ἐπὲρ τῆς ἀγίας σου ἐκκλησίας τῆς ἀπὸ πε-
 ράτων ἕως σφαιρῶν τῶν περποίησῶ τῶ τιμῶ αἵματι
 τῶ Χριστοῦ, ὡπως αὐτῶ διαφυλάξῃς ἀσπειροῦ καὶ
 ἀκλυδάνησον, ἀχει τῆς συντελείας τῶ αἰῶνος· Ἐ-
 ὕπερ πάσι ἐπιτοκῆς τῆς ὁδοτομάτης τῶ λόγον τῆς
 ἀληθείας· ἐτι παρακαλέω σε Ἐπὲρ τῆς ἐμῆς τῶ
 προσφύροτος σοὶ ἐδοῖας· κὶ ἐπὲρ πάντος τῶ σφει-
 βυτεῖς· ἐπὲρ Ἰησὺ διακόνων κὶ πάντος τῶ κληρῶ, ἵνα
 πάντως σοφίτας, πνεύματος ἀγίης πληρωθῶσιν· ἐτι
 παρακαλέω σε κύριε ἐπὲρ τῶ βασιλείας κὶ Ἰησοῦ ἐν ὕ-
 περοχῇ κὶ πάντος τῶ στρατοῦ, ἵνα εἰρωδῶνται τῶ
 πρὸς ἡμᾶς· ὡπως ἐν ἡσυχία κὶ ὁμοῦθι διαγοῦς,
 τὸν πάντα χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν· δόξα ζωῶσιν διὰ Ἰη-
 σοῦ Χριστοῦ τῆς ἐλπίδος ἡμῶν· ἐτι προσφύρομεν σοὶ κὶ
 ὑπὲρ πάντων Ἰησοῦ ἀπ' αἰῶνος ἀριστητῶν σοὶ ἀγίων·
 πατεράρων· ἀποστόλων· δικαίων· ἀποστόλων· μαρ-
 τῶν· ὁμολογητῶν· ἐπιτοκῶν· σφειβυτῶν· δια-
 κόνων· ὑποδιακόνων· ἀγνωστῶν· ψαλῶν· παρθε-
 Ͽων· χηρῶν· λαϊκῶν· κὶ πάντων ὧν αὐτός ἐπίστασι
 τῶ ὀνοματι· ἐτι προσφύρομεν σοὶ ἐπὲρ τῶ λαῶ τῶ-
 τῶ ἵνα ἀναδείξῃς αὐτοῖς ἐπαινοῦ τῶ Χριστοῦ ὡς βασι-
 λεον ἱερατῶμα· ἕθνος ἀγιόν· ἐπὲρ Ἰησοῦ ἐν παρθεῖα κὶ
 ἀγνεία· ἐπὲρ πῶν χηρῶν τῆς ἐκκλησίας· ἐπὲρ πῶν ἐν
 σιμνοῖς γάμοις κὶ πενητοῖς ἐπὲρ πῶν ἡπιῶν τῶ λαῶ
 σου, ὡπως μηδὲν ἡμῶν ἀπόβλητον ποιήσῃ· ἐτι ἀξί-
 ωμεν σε κὶ ἐπὲρ τῆς πόλεως τῆς κὶ τῶν ἐνοικῶν
 ὑπὲρ πῶν ἐν ἀρρώστιας· ὑπὲρ πῶν ἐν πικρῶ δαλεῖα· ὑ-
 πὲρ πῶν ἐν ἕρεσι· ὑπὲρ πῶν ἐν δημῶσι· ὑπὲρ πλεον-
 των κὶ ὀδοπορότων· ὡπως ἐπικρῶς γοῶν· πάντων
 βοηθῶς κὶ ἀντιλητῶρ· ἐτι παρακαλέω σε κὶ ἐπὲρ
 πῶν μισῶν ἡμᾶς κὶ διωκῶν ἡμᾶς διὰ τὸ ὄνομα
 Concil. General. Tom. I.

A menti: accipite ex eo, comedite. Hoc est cor-
 pus meum, quod pro multis frangitur in remissionem peccatorum. Similiter & calicem, postquam miscuit ex vino & aqua, & sanctificavit, dedit eisdem, dicens, Bibite ex eo omnes. Hic est sanguis meus, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum. Hoc facite in meam commemorationem; quotiescunque enim manducabitis panem hunc, & biberitis calicem hunc, mortem meam annuntiabitis, donec veniam. Quare memores passionis ejus, & mortis, ejusque resurrectionis a mortuis, & reditus in caelum, atque adventus ejus secundi, qui futurus est cum veniet cum gloria, & potestate ad iudicandos vivos, & mortuos, & reddendum unicuique secundum opera eius, offerimus tibi regi, & Deo, sicut ipse constituit, panem hunc, & calicem hunc, gratias agentes tibi per eum, quia a te dignati sumus stare in conspectu tuo, & tibi fungi sacerdotio. Ac te precamur, ut in hac munera coram proposita benevole aspicias tu Deus nullius indigens, & beneplacens in eis in honorem Christi tui. & mitas super hoc sacrificium sanctum tuum Spiritum tuum passionem domini Jesu: ut efficias panem hunc corpus Christi tui, & calicem hunc sanguinem Christi tui: ut qui cum participarint, ad pietatem firmentur; remissionem peccatorum consequantur; a fallaciis diaboli liberentur; Spiritu sancto impleantur; digni Christo tuo fiant, vitamque sempiternam adipiscantur, te illis reconciliato, domine omnipotens. Adhuc precamur te, domine, pro ecclesia tua tanta a finibus usque ad fines propagata, quam pretioso sanguine Christi tui acquisivisti, ut eam extra motus, & fluctus. ac tempestates usque ad consummationem saeculi conserves, & pro omnino episcopatu recte tractante verbum veritatis. Adhuc obsecramus te pro me, qui sum nihil, qui tibi oblationem facio, & pro universo presbyterio, pro diaconis, & toto clero ut omnes sapientiam doceas, & Spiritu sancto impleas: Adhuc obsecramus te, domine, pro rege, & omnibus qui in sublimitate sunt, & pro toto exercitu, ut pacem habeant nobiscum: ut totum vitam nostrae tempus in quiete & concordia traducetes, glorificemus te per Jesum Christum, qui est spes nostra. Adhuc offerimus tibi pro omnibus sanctis, qui a saeculo tibi placuerunt, patriarchis, prophetis, iustis, apostolis, martyribus, confessoribus, episcopis, presbyteris, diaconis, hypodiaconis, lectoribus, cantoribus, virginibus, viduis, laicis; & pro omnibus Equorum tu nostri nomina. Adhuc offerimus tibi pro populo hoc, ut in laudem Christi tui declares eum regale sacerdotium, gentem sanctam: pro virginibus, & castis, pro viduis ecclesiae, pro his qui sunt in conjugio honesto, & dant operam liberis; pro infantibus populi tui, ut nullum nostrum repudies. Adhuc rogamus te pro hac urbe, & incolis ejus; pro aegrotis, pro dura servitute pretis, pro exulibus, pro proscriptis; pro navigantibus, & iter facientibus, ut sis auxiliator, omnium adiutor, & susceptor. Adhuc obsecramus te etiam pro his qui ode-
 Nu runt.

tunt nos, & nos propter nomen tuum in A
 sectantur: pro iis qui sunt foris, & errant,
 ut convertas ad id quod bonum est, &
 eorum suorem mitiges. Adhuc obsecramus
 te pro catechumenis ecclesie, & pro iis qui
 vexantur ab alieno spiritu, & pro iis qui
 sunt in penitentia: ut catechumenos in fide
 perficias, energumenos expulsio aua mali
 demonis repurges: penitentes recipias, &
 delicta tum eis, tum nobis nostra remittas.
 Adhuc offerimus, tibi pro temperatione aeris
 & frugum ubertate, ut bonis tuis sine
 penuria fruentes, sine intermissione laudemus
 eum, qui dat partum omnibus ani-
 mantibus. Obsecramus te quoque pro iis
 qui sunt absentes, qui scilicet habent abten-
 tue sue causam probabilem: ut nos om-
 nes in pietate conserves & congreges in re-
 gno Christi tui, qui est omnis natura, que
 sub sentum cadit, & que sub intelligentiam,
 Deus & rex noster: congreges, inquam,
 immutabiles, extra querelam, & crimen:
 quoniam tibi omnis gloria, veneratio, &
 gratiarum actio, honor & adoratio Patri,
 & Filio, & Spiritui sancto, & nunc, &
 semper, & in infinita, & sempiterna secula
 seculorum. Et omnis populus respondeat,
 Amen. Et dicat episcopus, Pax Desit cum
 omnibus vobis. Et cunctus populus respon-
 deat. Et cum spiritu tuo. Ac tertius dicat
 diaconus.

*Democratia obsecrationis pro fidelibus post obla-
 tionem hostie.*

CAPUT XIII.

ETIAM atque etiam deprecemur Deum
 per Christum eius pro munere obla-
 tionis domino Deo: ut Deus qui bonus est,
 suscipiat illud per mediatorem Christum
 in coeleste suum altare in odorem suavitatis:
 item pro hac ecclesia, & populo:
 item pro omni episcopatu, pro cunctis pres-
 byteris, & pro omni ministerio cum Chri-
 sto, & pro tamulatu totius corpus ecclesie.
 ut universos conservet, ac custodiat domi-
 nus: pro regibus, & iis qui in sublimitate
 sunt, ut sit nobiscum pax: ut quietam
 & tranquillam vitam degentes, in omni
 pietate & honestate vivamus. Memore-
 mus martyres sanctos, ut mereamur certam-
 inis eorum participes fieri. Precemur quo-
 que pro iis qui fide requieverunt item pro
 eorum temperatione, & maturitate frugum.
 Precemur etiam pro recenter baptizatis, ut
 omnes in fide stabilantur, cuncti se in mutuo
 hortentur: suscipiat nos Deus in gratia tua,
 & iustitiam per Christum ipsum commende-
 mus nos Deo. Et dicat episcopus, Magne,
 ac magni nominis, cui es confitio magnus,
 & tacis totus, Deus, & pater sancti nri
 in Iesu Salvatoris nostri, respice nos, &
 ex hunc precem tuam, quem per ipsum ele-
 gisti ad gloriam nominis tui, & iustitiam
 corpus, & animam nostram, prece ut puti
 ab omni inquinamento carnis & spiritus,
 propolita bona adipiscamur, neminemque no-
 strum indignam iudices: immo sis adiutor no-
 ster, opitulator, defensor per Christum tuum
 cum quo tibi gloria, honor, laus, cele-

σε υπέρ τῶν ἱερῶν ὄντων καὶ πεπαιγημένων, ὅπως
 ἐπιτρέψῃς αὐτοὺς εἰς ἀγαθόν, καὶ τὸν θυμὸν αὐ-
 τῶν σωθῆναι· ἐπι παρακαλέησιν καὶ υπέρ τῶν κα-
 τηχημένων τῆς ἐκκλησίας· καὶ υπέρ τῶν χημερο-
 μένων ἐπὶ τῷ ἀλλοτεῖ· καὶ υπέρ τῶν ἐν μετανοίᾳ
 ἀδελφῶν τῶν ὄπως τοὺς μὲν τελειώσῃς ἐν τῇ
 πίστει· τοὺς δὲ καθάρσεις ἐκ τῆς σκηνουργίας τῆς
 πορνείας· τῶν δὲ πλὴν μετανοίας ἀποστροφή καὶ συγ-
 γρηήσεως καὶ αὐτοῖς καὶ ἡμῖν τὰ παραπτώματα ἡ-
 μῶν· ἐπι προσευχομένων καὶ υπέρ τῆς δικαιοσύνης
 τῆς αἰσῆς καὶ τῆς ἀσφαλείας τῶν καρπῶν, ὅπως ἀνε-
 λεύκως μεταλαμπανόντες τῶν πατρῶν ἀγαθῶν,
 αἰνεῖσθε ἀπαύτως τὸν δίδου τῶν ἰσχυρῶν πατρῶν
 καὶ ἐπι παρακαλέησιν καὶ υπέρ τῶν δι' ἄλο-
 γον αἰτίαν ἀπείρων· ὅπως ἀποστῆ ἡμᾶς ὁ βλα-
 πτήρας ἐν τῷ ἀσέβειαι, ἐπισιωροῦσθης ἐν τῇ
 βασιλείᾳ τοῦ Χριστοῦ σου τοῦ Θεοῦ πατρὸς αἰδή-
 τῆς καὶ ἰσχυρῆς, τοῦ βασιλέως ἡμῶν, ἀ-
 ψεύστε· ἀσεβήματα· ἀσεβήματα· ὅτι οὐκ ἔ-
 σονται δοῦναι, οὐδὲ καὶ ἀσεβήματα, τιμὴ καὶ προσ-
 κλισίη τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύ-
 ματι τοῦ καὶ αὐτοῦ καὶ ἐν τοῖς ἀδελφείοις καὶ ἀπε-
 λθότητι αἰωνίᾳ τῶν αἰώνων· καὶ πᾶς ὁ λαὸς λε-
 γόμενος· αὐλή· καὶ ὁ ἐπίσκοπος ἐπάτω· ἡ ἡμεῖς
 ἢ τοῦ Θεοῦ εἴη μὴ παύσῃ ἡμῶν· καὶ τὰς ὁ
 λαὸς λεγόμενος· καὶ μὴ τὰ σέβεισθε καὶ ὁ δὲ ἀ-
 κούσι κηροῦσθε πάλιν.

Προσφώνησις ἐπὶ τῶν πιστῶν μὲν πλὴν θείων
 ἀσφαρῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ΄.

ΕΤΙ καὶ ἐπι δευτέρῳ τῷ Θεῷ ὁμῶς τῷ Χριστῷ
 αὐτῷ, ὡς πρὸς δόξα τῷ προσκομιζόμενος κυ-
 εῖα τῷ Θεῷ δευτέρῳ· ὅπως ὁ ἀγαθὸς Θεὸς προσ-
 δεχθῆναι αὐτὸν δια τῆς μεσιτείας τοῦ Χριστοῦ αὐτῷ εἰς τὸ
 ἱερατεῖον αὐτῷ διαστῆσθαι εἰς ὄμιλῳ δωδίας·
 ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας ταύτης καὶ τῷ λαῷ δευτέρῳ·
 ὑπὲρ πάσης ἐπισκοπῆς, πάντες ἀσεβήσεις, πά-
 σης τῆς ἐν Χριστῷ διακονίας καὶ ὑπηρεσίας, πάν-
 τος τῷ πληρώματι τῆς ἐκκλησίας δευτέρῳ· ὅ-
 πως ὁ κρείσσον πάντας διατηρήσῃ καὶ διακρίσῃ· ὑ-
 πὲρ βασιλείᾳ καὶ τῶν ἐν ὑπεροχῇ δευτέρῳ· ἵνα
 ἀβυσσοῦσιν τῆς ἀρετῆς ἡμῶν· ὅπως ἡμεῖς καὶ ἡσυχ-
 αῖον βίον ἔχοιμεν δια τῶν ἐν πάσῃ ἀσέβειαι καὶ
 σωματικῇ τῶν ἁγίων μαρτυρῶν μαρτυροῦσθων,
 ὅπως κοινῶς ἡμεῖς τῆς ἀθλήσεως αὐτῶν κα-
 τήσθωμεν· ὑπὲρ τῶν ἐν πίστει ἀπαυσσάμενων
 δευτέρῳ· ὑπὲρ τῆς δικαιοσύνης τῶν ὁρίων καὶ τε-
 λετησίας τῶν καρπῶν δευτέρῳ· ὑπὲρ τῶν κη-
 ροῦσθων δευτέρῳ· ὅπως βίβαιοῦσθαι ἐν τῇ πί-
 στει· πάντες ἐν ἄλλων παρακαλέησθαι· ἀσκησῆναι
 ἡμᾶς ὁ Θεὸς, ἐν τῇ χεστήσει· ἀναστῆναι ἑαυτοῖς
 τὰ Θεῷ εἰς τὸ Χριστῷ αὐτῷ παραδοίμεθα· καὶ ὁ
 ἐπίσκοπος λεγόμενος· ὁ Θεὸς ὁ μέγας καὶ μεγαλω-
 τειμὸς· ὁ ὡς τῇ βολῇ, καὶ κρατεῖ τοὺς ἐρ-
 ροῦσθαι· ὁ Θεὸς καὶ ποτε τῷ ἁγίῳ παιδὸσθαι Ἰησοῦ
 τῷ σαρκῶσθαι ἡμῶν, ἐκτελέσθαι ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τῷ
 περὶ αὐτοῦσθαι τῷ· ὁ εἰσὶν ἡμῶν εἰς δόξαν
 τῷ ὁ σωματικῶσθαι καὶ ὁ ἁγία ἡμῶν τὸ σῶμα, καὶ πλὴν
 τῶν κατὰ τῶσθαι καθάρως ἡμεῖς ἀπο πάσης
 μίας.

μελοισμῶ σαρκός κ' πνεύματος τυχῆν τῶν προσκειμένων ἁγιάζον· Ἐμὴ δὲ ἡμῶν ἀνάξιοι χειρὸς, ἀλλὰ βοή-
 θος ἡμῶν ἦν· ἀντιλήπτω ὑπρασπιστῆς διὰ τὸ Χρι-
 τῶσ· μεθ' ὅσων δόξα· τιμὴ· αἶνος· δοξολογία·
 ἀγαλλία κ' τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τὸς αἰῶνας· κ' μὴ
 τὸ πάντως εἶπεν, ἀμὲν· ὁ δὲ δακνὸς λεγέτω· προσχω-
 μῶ· Ἐὶ ἐπίσκοπος προσφωνήσῃ τῷ λαῷ ἔτω· τὰ
 ἁγία τοῖς ἁγίοις· Ἐὶ ὁ λαὸς ὑπακείτω· εἰς ἁγίος, εἰς
 κλέος· εἰς Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ πατρὸς ἁλο-
 γητῆς εἰς τὸς αἰῶνας· ἀμὲν· δόξα Ἐὶ ὑψίστοις Θεῷ, κ'
 ἐπὶ γῆς εἰρήνη Ἐὶ ἀνθρώποις ἁδοίκα· Ὡσαννά τῷ υἱῷ
 Δαβὶδ· ἁλογημὸς ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου
 Θεοῦ, κλέος, κ' ἐπέφανεν ἡμῶν· Ὡσαννά Ἐὶ τοῖς ὑψί-
 στοις· κ' μὴ τῶ μεταλαμβάνει τὸ ἐπίσκοπος· ἐπειτα
 οἱ πρεσβύτεροι, κ' οἱ διάκονοι, κ' ὑποδιάκονοι, κ' οἱ
 ἀναγνώσαι, κ' οἱ ψάλται, κ' οἱ ἀσκηταὶ κ' ὡ ταῖς γυ-
 ναξὶν αἰ διακόνισσαι, κ' αἱ παρθέναι, κ' αἱ χήραι· ἐ-
 πα τὰ παιδία, κ' τῶ πᾶς ὁ λαὸς κατὰ τὴν μὴ αἰδῶς
 κ' ἀλαβείας ἀνθ' ἑαυτῶν· κ' ὁ μὲν ἐπίσκοπος, διδόντω
 τῷ προσφορᾷ λέγων· σῶμα Χριστοῦ· κ' ὁδεχόμενος
 λεγέτω· ἀμὲν· ὁ δὲ διάκονος κατερέτω τὸ ποτήριον, κ'
 ἐπιδίδως λεγέτω· αἷμα Χριστοῦ ποτήριον ζωῆς· κ' ὁ
 πίνων λεγέτω· ἀμὲν· ψαλμὸς δὲ λεγέτω· Ἐὶ ἕως ὅς
 τέρας Ἐὶ τῷ μεταλαμβάνει πάντως τὸς λογέσ· κ' ὅταν
 πάντως μεταλάβωσι κ' φῶσαι, λαβόντες οἱ διάκονοι τὰ
 σπερματῶσαντι ἐσφαιρίτωσαν εἰς τὸ πασόδεμα· κ' ὁ
 διάκονος· λεγέτω, πασσαμὸς τῷ ψαλλοντῷ·

bratio, gratiarum actio, & Spiritui sancto
 in saecula, Amen. Et postquam omnes res-
 ponderiunt, Amen; diaconus dicat, Atten-
 damus; & episcopus edicat populo in hunc
 modum, Sancta sanctis. Et populus subau-
 diat, Unus sanctus, unus Dominus, unus
 Christus in gloriam Dei patris benedictus in
 saecula; Amen. Gloria in altissimis Deo; &
 in terra pax: in hominibus bona voluntas: *Matth. 21.
 Osanna filio David. Benedictus qui venit in
 nomine Domini, Deus, dominus, & appa-
 ruit nobis: Osanna in altissimis.* Et postea
 sumat episcopus, deinde presbyteri, & dia-
 cono, & hypodiacono, & lectores, & can-
 tores, & ascetici, & ex feminis diaco-
 nissae, ac virgines, & viduae: postea pue-
 ri, & deinde cunctus populus ordine, cum
 pudore & reverentia, sine tumultu & stre-
 ptu. Atque episcopus quidem tribuat obla-
 tionem dicens, Corpus Christi: & qui acci-
 pit dicat, Amen. Diaconus vero retineat
 calicem; & tribuens aliis, dicat, Sanguis
 Christi calix vitae: & qui bibit, dicat,
 Amen. Recitetur vero psalmus trigessimus
 tertius, dum caeteri omnes communicant.
 Et post communionem omnium tum viro-
 rum, tum mulierum, fumant diaconi reli-
 quias, & inferant in tabernaculum, & dia-
 conus, postquam finem fecerit qui psallit,
 dicat:

*Denunciatio obsecrationis & gratiarum actionis
 post communionem.*

Προσφώνησις μὴ τῷ μεταλήψιν.

Κ Ε Φ Α Λ. εδ.

Μεταλαβόντες τὴ τιμὴν σώματος καὶ τὴ τιμὴν
 αἵματος τοῦ Χριστοῦ ἁγαλλήσασθε τῷ κατη-
 ξίωσασθε ἡμᾶς μεταλαβεῖν τῶν ἁγίων αὐτῶ μυστη-
 ρίων, καὶ παρακαλέσασθε, μὴ εἰς κέσμα, ἀλλ' εἰς
 σωτηρίαν ἡμῶν ἡμεῶν, εἰς ὠφελίαν ψυχῆς καὶ σώ-
 ματος, εἰς φυλακὴν ἀσθεσίας, εἰς ἀφεσὶν ἀμαρ-
 τῶν, εἰς ζωὴν τῷ μέλλοντι αἰῶνι· ἐργασώμεθα
 Ἐὶ χεῖρι Χριστοῦ, ἑαυτὸς τῷ Θεῷ τῷ μόνῳ ἀρχον-
 τῷ Θεῷ, κ' τῷ Χριστῷ αὐτῷ παραδώμεθα· κ'
 ὁ ἐπίσκοπος ἀγαλλήσεται.

Ἐπίκλησις μὴ τῷ μεταλήψιν.

Κ Ε Φ Α Λ. εε.

Δεσποτὶ ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ πατὴρ τοῦ
 Χριστοῦ τοῦ ἁλογητῆ παιδός, ὁ πῶν μετ' ἁ-
 θυπτῶν ἐπακαλεσάμενος ἐπὶ ἡμῶν, καὶ τῶν σιω-
 πῶντων ἐπιστάμενος πᾶσι ἐν δόξῃ, ἀγαλλήσασθε
 σοι, ὅτι κατηξίωσα ἡμᾶς μεταλαβεῖν τῶν ἁγίων
 σου μυστηρίων, ἃ παρέχῃ ἡμῶν εἰς πληροφάν τῶν
 καλῶν ἐργασμῶν· εἰς φυλακὴν τῆς ἀσθεσίας,
 εἰς ἀφεσὶν πλημμελειῶν· ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ
 σου ἐπικέκληται ἐφ' ἡμᾶς, Ἐὶ σοὶ προσεκησάμεθα·
 ὁ χεῖρας ἡμᾶς τῆς τῶν ἀρετῶν κοίτης, ὅπως
 ἡμᾶς μὴ τῶν κατωστασιῶν σοὶ ἐστῆσον ἡμᾶς Ἐὶ
 τῇ ἀληθείᾳ τῇ τῷ ἁγίῳ πνεύματι ἐπιφοιτήσῃ· τὴ
 ἀγνοήμεθα ἀποκαλιφῶν· τὴ λεπτοῦτα ἀποστασιπλή-
 ρωσον· τὰ ἐργασμῶνα κρατῶν· τῆς ἰσοῦς αἰμαῖας
 διαφύλαξον Ἐὶ τῇ λαβείας σου· τῆς βασιλείας διατη-
 ρησον Ἐὶ εἰρήνη· τῶ ἀρχόντι Ἐὶ δικαιοσύνη· τοῖς
 Concilii Generali. Tom. I.

C A P U T XIV.

QUI pretiosum corpus, & pretiosum
 sanguinem Christi participavimus, agamus
 gratias, quia dignatus est nos commu-
 nione sanctorum suorum mysteriorum; &
 obsecremus, ut non fiat nobis in iudicium,
 sed in salutem, in utilitatem animae, & cor-
 poris, in custodiam pietatis, in remissionem
 peccatorum, in vitam saeculi futuri. Surgamus
 in gratia Christi; & nos ipsi Deo soli,
 ingenito Deo, & Christo ejus commende-
 mus: & episcopus agit gratias.

Imploratio post communionem.

C A P U T XV.

Domine Deus omnipotens, pater Chri-
 sti tui, benedicti filii, qui exaudis
 eos qui te recto corde implorant, qui postu-
 lationes tacentium nostri, gratias agimus ti-
 bi, quod nos dignatus es participatione san-
 ctorum tuorum mysteriorum, quae nobis
 praebuisti, ut in eis, quae bene nobis co-
 gnita sunt, plenitudinem fidei habeamus; &
 ad custodiam pietatis, & ad veniam pecca-
 torum valeant: quoniam nomen Christi tui
 invocatum est super nos; & in familiaritatem
 tuam recepti sumus. Qui separasti nos a
 communione nuptiarum, conjunge nos cum
 eis, qui tibi consecrati sunt. Firma nos in
 virtute per Spiritus sancti adventum, patetiae
 nobis, quae ignoramus, & quae delectant,
 supple. Quae cognita habemus, fac firmam,
 conserva sacerdotes extra omne vitium & ma-
 culam in cultu tuo. Reges custodi in pace;
 N n 2 magi-

magistratus in iustitia: acrem in temperatione commoda: fructus in ubertate: mundum in providentia omnipotenti: Bellicosas nationes mansuetas: Aberrantes in viam reduce: Populum tuum sanctifica: virgines conserva: Matrimonio iunctos custodi in fide: castos robora: infantes fac crescere: novos Christianos firma: catechumenos erudi, & fac ut existant digni baptismo: Nosque omnes congrega in regno celorum, in Christo Jesu domino nostro. cum quo tibi gloria, honor, cultus, & sancto Spiritui in saecula, Amen. Et dicat diaconus: Deo per Christum ipse inclinatus, & Accipite benedictionem, & episcopus precetur dicens: Deus omnipotens, qui verax es, & cum quo nihil conferri potest, qui in omni loco ades & omnibus praesens es, qui in nulla re existis, tanquam res aliqua quae contineatur, qui non es circumscriptus locis, non senescens temporibus, non terminatus saeculis, qui verbis non seducens, non es ortui subiectus, neque custodia indiges, qui non potes capere interitum neque mutationem, qui es natura immutabilis, qui lucem habitas inaccessibilem, qui es natura insusceptibilis, qui cognosci potes ab omnibus naturis ratione utentibus, quae te benevole quaerunt; quem intelligent, qui in benevolentia inquirunt, Deus Israel vere videntis, populi, inquam, tui in Christum credentis sis clemens: & exaudi me per nomen tuum: & benedic iis qui tibi cervicem suas inclinaverunt: & da eis quae eorum corda petunt, quae eis conducant: & neminem eorum ex regno tuo eicias, sed potius sanctifica eos, custodi, protege, opitulare, eripe ab alieno spiritu, & ab omni inimico: domos eorum detende; eorum introitus, & exitus tuos serva: quoniam tibi gloria, laus, magnificentia, veneratio, adoratio, & filio tuo Christo domino nostro, & Deo, ac regi, ac sancto Spiritui, nunc, & semper, & in saecula saeculorum, Amen. Et diaconus dicat, *Ita in pace.* Haec de mystico cultu nos apostoli vobis episcopis, & presbyteris, ac diaconis constitutus:

De ordinatione presbyterorum constitutum. In Joannis.

CAPUT XVI.

DE ordinatione presbyterorum ego au-
 ledas a Domino constituto vobis episcopis: Cum presbyterum ordinas, episcopus impone ipse manum capiti presbyteri, astantibus tibi presbyteris & diaconis, & faciendo precationem, dic: domine omnipotens Deus noster, qui cuncta per Christum condidisti, & universa per ipsum providentia tua ut cuique naturae convenit, curas: qui enim potest varia efficere, hic etiam potest variis modis providere: nam immortalibus quidem sola conservacione prospicis, mortalibus vero succellione: animae cura & studio legum; corpori, explicatione indigentiae: ipse igitur & nunc respice ecclesiam tuam sanctam, & auge eam, & multiplica eos qui in ea praesunt: & da virtutem, ut verbo, & opere ad adifica-

A αίρας εν διακονία· τὰς καρπὰς ἐσθλῶς· τὴν κόσμον ἐν παρακλητικῶν· τὰ ἔθνη τὰ πολυμικὰ ἁρμονικῶν· τὰ πηλαγημένα ἐπίστροφον· τὴν λαὸν σου ἀγιάσον· τὰς ἐσθλὰς φωνὰς διατηρήσον· τὰς ἐσθλὰς γὰρ διαφύλαξον ἐν πίστει· τὰς ἐσθλὰς ἀγνεῖα σιδυαίμων· τὴν ἡσυχίαν ἀδριμον· τὴν νεότητι βεβαίωσον· τὰς ἐσθλὰς κατηχῆσαι παιδάσον· καὶ τῆς μυστικῆς ἀξίως ἀνάδειξον· καὶ πάντες ἡμᾶς ἐπισυνάγαγε εἰς τὴν τῶν ἁγίων βασιλείαν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν μεθ' ἡσυχίας, τιμῆ καὶ σέβας καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι ἐν τῶν αἰώνων, ἀμὲν· καὶ ὁ διακονὸς λέγει τῷ Θεῷ διὰ τὸ Χριστὸν αὐτὸ κληθεὶς ἐκ δολοφειδῆ· καὶ ἐπίσκοπος ἐπὶ χειρῶν λέγων· ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ βλάστησεν καὶ ἀσύγκριτος, ὁ παντοκρῆς ὡς καὶ τῆς πασι παρὼν, καὶ ἐσθλῶν ὡς ἐσθλῶν· ὁ τῶν μὴ περιγραφόμενος, ὁ χρόνιος μὴ παλαιόμενος, ὁ αἰῶσι μὴ φερατόμενος, ὁ λόγοις μὴ παρασόμενος, ὁ γενέσκει μὴ υποκείμενος, ὁ φυλακῆς μὴ διέμενος, ὁ φθορᾶς ἀνώτερος, ὁ φθορᾶς ἀπειδέκτος, ὁ φύσει ἀκαλλοίωτος, ὁ ὡς οὐκ ἄποστοιτος, ὁ τῆ φύσει ἀόρατος, ὁ γνώσος πάσαις ταῖς μετ' ἀνοίας ἐκζητήσαις ἐκ λογικῆς φύσεως, ὁ κατελαμβανόμενος ὑπὸ τῶν ἐσθλῶν ἐπιζητητῶν, ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ τῷ ἀληθινῶς ὀρώμενος τὸ εἶς Χριστὸν πισθίσαντος λαὸς, διέμενος γένεσι μὴ ἐπακροσόμενος διὰ τὸ ὄνομα σου, καὶ δολοφῶν τὸς σοὶ κεκληκότες τῆς ἐαυτῶν αἰχλῆς· καὶ ὁ Θεὸς αὐτῶν τὰ αἰτήματα τῶν καρδιῶν αὐτῶν τὰ ἐπισημαίνοντι· καὶ μὴδὲ αὐτῶν ἀπόβλητον ποιήσης ἐκ τῆς βασιλείας σου· ἀλλὰ ἀγιάσον αὐτούς· φέρησον· σκέπασον· ἀντιλαβὴ· ῥύσαι τὸ ἄλλοτερον· καὶ πάντες ἐχθροὶ, τὸς οἴκους αὐτῶν φυλάξον· τῶν ἐσθλῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἐξ ὁδοῦ φρονητῶν· ὅτι σοὶ δοξα· αἰ· Ὁ· μεγαλοσπείρει· σέβας· προσκλήσεις· καὶ τῷ ᾧ παιδί Ἰησοῦ τῷ Χριστῷ σου τῷ κυρίῳ ἡμῶν καὶ Θεῷ καὶ βασιλεῖ· ἐν τῷ ἁγίῳ πνεύματι νῦν καὶ αἰεὶ καὶ ἐς τὸς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμὲν· καὶ ὁ διακονὸς ἔρει· ἀπολύει ἐσθλῶν· τυπτα πειτῆ τῆς μυστικῆς λαβείας διαπιστωμένα ἡμεῖς οἱ ἀπόστολοι ὑμῶν τῶν ἐπισκόποις, καὶ τῶν πρεσβυτέρους, καὶ τῶν διακόνους.

Περὶ χειροτονίας πρεσβυτέρων διατίξει· Γράμμα τῷ εὐαγγελιστῆ ἑσθλῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ.

Περὶ δὲ χειροτονίας πρεσβυτέρων ἐγὼ ὁ φιλάμωρος ἐπὶ τῷ κυρίῳ ὁργανομαι ὑμῶν τῶν ἐπισκόποις· πρεσβυτέροι· χειροτονῶν ὁ ἐπίσκοπος· τῶν χειρῶν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐπιτίθει αὐτοὺς τῶν πρεσβυτέρους παρεσῶν σοι καὶ τῶν διακόνων· ἐκ δολοφῶν λέγει, κύριε παντοκράτωρ ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ διὰ χειρῶν τὰ πάντα δημιουργήσας, καὶ δι' αὐτῶν ἔργων προνοῶν κατελλήλως· ὁ γὰρ δύναμις διάφορα ποιῶσαι, τῶν δυνάμεις ἐκ διαφόρων ποσοῦσαι· διὰ γὰρ τῶν ὁ Θεὸς ποιοῦντες ἔργα μὴ ἀθανάτων φυλακῆς μόνῃ· ἔργα δὲ θνήσκον· τῆς ψυχῆς, φροτιδὶ νόμων· τῶ σώματος, ἀναπληρῶσαι τῆς εἰδέας· αὐτὸς ἐν καὶ νῦν ἐπιβλέψον ἐπὶ τῶν ἁγίων σου ἐκκλησίαν καὶ αἰξήσον σου τῶν καὶ πλεθύνων τῶν ἐν αὐτῇ πρεσβυτέρους· καὶ δὸς δυνάμιν πρὸς

αφ' ου τὸ κοπιᾶν αὐτὸς λόγῳ & ἔργῳ εἰς οἰκοδομίαν τῶ λαοῦ σου· αὐτὸς ἡ νύ ἐπίδει ἐπὶ τῶ δῶλον σου τῶ τῶν τῶν ψήφῳ ἡ κέρει τῶ κλήρου παντὸς εἰς πρεσβυτερίων ἐπιδοῦσα· ἡ ἐμπλήσον αὐτῶ πνεῦμα χάριτος ἡ συμβουλίας τῶ ἀντιλημβαίνουσαι ἡ κυβερνᾶν τῶ λαὸν σου ἐν καθαρῇ καρδίᾳ, ὅν ἔδοξεν ἐπίδει ἐπὶ λαὸν ἐκλογῆς σου ἡ ἀποδείξας Μωϋσείαι-ρεῖθαι πρεσβυτέρους ὡς ἔπλησας πνεύματος· ἡ νύ κῆρι παράου ἀνελλιπὲς τερῶν ἐν ἡμῖν τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος σου· ὅπως πληθεῖς ἐνεργημάτων ἰατικῶν ἡ λόγῳ διδακτικῶ ἐν φρασίτη καὶ δόξῃ τῶ λαόν· ἡ διδάξῃ σου εὐλακῶς ἐν καθαρῇ ἔργῳ ἡ ψυχῇ θελήσει· ἡ ἡ πῆς ὑπὲρ τῶ λαὸ ἰεργῆς ἀμώμῳ ἐκτελῆ δὲ τῶ Χριστῶ σου· μεθ' οὗ δόξα, τιμῆ ἡ σέβας ἡ τῶ ἀγίῳ πνεύματι εἰς τὰς αἰῶνας, ἀμὲν.

tionem populi tui laborent: ipse etiam nunc respice hunc famulum tuum suffragio & iudicio totius cleri ordini presbyterorum ascriptum, impleque cum spiritu gratiae, & consiliis ad opitulandum populo tuo, ad eum quo corde mundo gubernandum: sicut respexisti populum tuum electum, & sicut Moyse seniores eligere iustisti, quos spiritu implevisti. Et nunc, domine, presta servans in nobis spiritum gratiae tuae non deficientem, ut plenus operationibus ad sanandum artis, & sermone ad ducendum idoneo, populum tuum mansuete erudiat, & serviat tibi sincere, ac mente pura, & anima volente; ac pro populo tuo sacra rite sine vitio operetur per Christum tuum: cum quo tibi gloria, honor, cultus, & sancto Spiritui in saecula, Amen.

Περὶ χειροτονίας διακόνων τῶ Φιλίππου διατάξεις.

De ordinatione diaconorum constitutio Philippi.

Κ Ε Φ Α Λ. ιζ.

C A P U T XVII.

Περὶ δὲ χειροτονίας διακόνων ἐγὼ Φίλιππος διατάσσομαι· ἐπίσκοπον καταστήσεις ὡς ἐπίσκοπε ἐπιθεῖς αὐτῶ τὰς χεῖρας· παριστώσει παντὸς τῶ πρεσβυτερίου ἡ τῶ διακόνων, ἡ ἐπιθεξάμενος ἐρεῖς.

DE ordinatione vero diaconorum ego Philippus constituo, ut diaconum ordines, episcope, imponendo ei manus praesentibus omnibus presbyteris, & diaconis; & precando eis dices:

Ἐπιθέσεις χειροτονίας διακόνων.

C Imploratio in ordinatione diaconi.

Κ Ε Φ Α Λ. ιη.

C A P U T XVIII.

Ὁ Θεὸς, ὁ παντοκράτωρ, ὁ ἀληθινὸς ἡ ἀψευδής, ὁ πλουτῆς εἰς πάντας τὰς ἐπικαλυμμένους ἐν ἀληθείᾳ, ὁ φοβερός ἐν βουλαῖς, ὁ σοφὸς ἐν γνώσει, ὁ κρατερός ἡ μέγας, ἐσακῶσον προσευχῆς ἡμῶν κῆρι, ἡ ἐπιτίθει τῶ δῶλον σου τῶ δὲ τῶν ἀποχευόμενων σου εἰς διακονίαν· ἡ πλησον αὐτῶ πνεύματος ἀγίου ἡ δυνάμεως· ὡς ἔπλησας Στεφάνου τὸν μάρτυρα ἡ μιμητῶν τῶ παθημάτων τῶ Χριστῶ σου· ἡ καταξίωσον αὐτὸν ἁγίως λειτουργήσασθαι τῶ ἐργεῖν ἐπιθεῖς αὐτῶ διακονίαν ἀβέπτως, ἀμώμῳ, ἀνεγκλήτως, μεζόνος ἀξιώθῃσαι βαθμῶ δὲ τῆς μεσιτείας τῶ μονογενῆς σε υἱῶ· μεθ' οὗ δόξα τιμῆ ἡ σέβας ἡ τῶ ἀγίῳ πνεύματι εἰς τὰς αἰῶνας, ἀμὲν.

DEUS omnipotens, qui verax es, qui non mentiris, qui dives omnibus qui te invocant in veritate; qui pertimescendus in consiliis, qui sapiens cogitatione, qui validus & magnus: exaudi orationem nostram, & auribus percipe preces nostras, domine, & ostende faciem tuam super hunc servum tuum electum tibi ad ministerium; & imple eum spiritu sancto, & virtute; sicut implevisti Stephanum protomartyrem, & imitatore passionis Christi tui, & concede ei, ut ministerio sibi commisso, ad voluntatem tuam constanter, extra querelam, & crimen administrato, majore deinceps gradu dignus habeatur per mediatorem Christum tuum eundemque unigenitum filium, cum quo tibi gloria, honor, & veneratio, nunc, & semper, & in saecula saeculorum, Amen.

Περὶ διακονίας Βαρθολομαίου διατάξεις.

De diaconia constitutio Bartholomaei.

Κ Ε Φ Α Λ. ιθ.

C A P U T XIX.

Περὶ δὲ διακονίας Βαρθολομαίου διατάσσομαι· ἐπίσκοπε ἐπιθέσεις αὐτῶ τὰς χεῖρας, παριστώσει τῶ πρεσβυτερίου ἡ τῶ διακόνων ἡ τῶ διακονῶν, ἡ ἐρεῖς.

DE diaconia vero ego Bartholomaeus constituo, ut manus ei, episcope, imponas praesentibus presbyteris, & diaconis, ac diaconis. Et dices.

Implicatio in ordinatione diaconissa.

A Ἐπίκλησις ἐπὶ χειροτονίας διακονίας.

CAPUT XX.

ΚΕΦ Α' Λ. κ'.

DEUS aeternae, pater domini nostri Jesu Christi, qui viri, & mulieris auditor es, qui Mariam, Deboraham, Annam, & Oldam Spiritu sancto implevisti; qui non duxisti indignum, ut filius tuus unigenitus ex muliere nasceretur, qui in tabernaculo testimonij, & in templo custodes feminas januis tuis sanctis praefecisti: ipse etiam nunc respice hanc ancillam electam ad ministerium; & da ei Spiritum sanctum: & mundam effice ab omni iniquatione carnis, & spiritus, ut opus sibi impositum digne perficiat ad gloriam tuam, & laudem Christi tui. Cum quo tibi gloria, & adoratio, & sancto spiritui in saecula, Amen.

Ο Θεός ὁ αἰώνιος ὁ πατήρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν δημιουργός, ὁ πληρώσας πνεύματος Μαρίας, καὶ Δεβορᾶν, καὶ Ἄναν, καὶ Ὀλδάν, ὁ μὴ ἀπαξιώσας τὸν μονογενῆ σου υἱὸν ἁγιασθῆναι ἐκ γυναικός· ὁ καὶ ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου καὶ ἐν τῷ ναῷ ἀποχειροτομηθεὶς τὰς θύρας τοῦ ἁγίου σου πυλῶν, αὐτὸς καὶ νῦν ἐπιθεὶς ἐπὶ τὴν δούλωσόν σου τὴνδε τὴν ἀποχειροτομηθεὶς εἰς διακονίαν· καὶ δὸς αὐτῇ πνεῦμα ἅγιον· ἕκαστά σοι αὐτῆν ἀπὸ παντὸς μολυσμῶν σαρκὸς καὶ πνεύματος ἀπὸς τὸ ἐπαχθίως ἐπιπέσειν αὐτῇ τὸ ἐγγχειροθεῖν αὐτῇ ἔργον εἰς δόξαν σου καὶ ἑπαινον τοῦ Χριστοῦ σου· μεθ' ὧσιν δόξα καὶ ἀποσκίασις καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

De hypodiaconis constitutio Thoma.

Περὶ ὑποδιακόνων διατάξις τῷ Θωμᾷ.

CAPUT XXI.

ΚΕΦ Α' Λ. κα'.

DE hypodiaconis vero ego Thomas constituo episcopis, ut cum hypodiaconum ordinas, episcopo, imponas ei manus, & dicas: Domine Deus effector caeli & terrae & omnium, quae caelo terraque continentur, qui in tabernaculo testimonij editus fecisti sanctorum vasorum tuorum custodes, & ipse nunc respice hunc famulum tuum, qui ad ministerium hypodiaconi electus est: & tribue ei Spiritum sanctum; ut vasa ad ministrandum tibi facta digne attrahat, pareatque voluntati tuae semper per Christum, cum quo tibi gloria, honor, & cultus ac sancto Spiritui in saecula, Amen.

Περὶ δὲ ὑποδιακόνων ἐγὼ Θωμᾶς διατάσσομαι ὑμῖν τοῖς ἐπισκόποις· ὑποδιακόνων χειροτονῶν ὁ ἐπίσκοπος ἐπιθήσει ἐπ' αὐτῶν τὰς χεῖρας καὶ εἰπεί· δέσποτα Θεέ, ἕρασυ καὶ γῆς δημιουργὲ καὶ πάντων τοῦ ἐν αὐτοῖς, ὁ καὶ ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου τὰς νεκρότους ἀναδείξας τοῦ ἁγίου σου σκῆλων φύλακας, αὐτὸς καὶ νῦν ἐπιβληθεὶς ἐπὶ τὸν δούλόν σου τόνδε τὸν ἀποχειροτομηθέν ὑποδιάκονον· καὶ δὸς αὐτῷ πνεῦμα ἅγιον ἀπὸς τὸ ἐπαχθίως ἐφάπτεσθαι τοῦ λειτουργικῶν σου σκῆλων, ἕκαστῶν τὸ θεληματὸς διαπαντός διὰ τοῦ Χριστοῦ σου· μεθ' ὧσιν δόξα τιμὴ καὶ σέβας καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

De lectoribus constitutio Matthaei.

Περὶ ἀναγνώων τῷ Ματθαίῳ διατάξις.

CAPUT XXII.

ΚΕΦ Α' Λ. κβ'.

DE lectoribus vero ego Mattheus Levi, qui antea fui publicanus, constituo, ut lectorem eligas, cui manu imposta, & preces Deo adhibens dicas: Deus aeternae, multus in misericordia, & miserationibus, qui mundi fabricam per ea, quae fiunt, patefecisti, & qui numerum electorum tuorum conservas: & ipse nunc respice hunc famulum tuum, cui scripturae tuae sanctae ad legendum eas populo tuo committuntur; da ei Spiritum sanctum, spiritum propheticum. Qui Esdram famulum tuum sapientem fecisti ad recitandum leges tuas tuo populo, & nunc obsecratus a nobis trade servo tuo sapientiam: & da ei, ut opus sibi injunctum recte perficiendo, dignus appareat majore gradu per Christum: Cum quo tibi gloria, & veneratio, ac sancto Spiritui in saecula, Amen.

Περὶ δὲ ἀναγνώων ἐγὼ Ματθαίος ὁ καὶ Λεβὶς ὁ ποτὶ πέλωνος διατάσσομαι· ἀναγνώων ἀποχειροτομεῖν, ἐπιθεῖς αὐτῷ τὴν χεῖρα· ἕκαστῶν ἀπὸς τὸν Θεὸν λέγει· ὁ Θεὸς ὁ αἰώνιος ὁ πολὺς ἐν ἐλεῖν καὶ οἰκτιρμοῖς, ὁ τὴν τῷ κόσμῳ σύστασιν διὰ τοῦ ἐμπεργεμῶν φανεροποιήσας, καὶ τὸν ἀειθερῶν τοῦ ἐκλεκτοῦ σου διαφυλάττων, αὐτὸς καὶ νῦν ἐπιθεὶς ἐπὶ τὸν δούλόν σου τὸν ἐγγχειροτομηθέν τὴν ἀγίαν σου γραφὰν ἀναγνώσκων τῷ λαῷ σου· καὶ δὸς αὐτῷ πνεῦμα ἅγιον· πνεῦμα προφητικόν· ὁ σοφίσας Ἐσδραὶ τὸν Σεραποντί σου ἐπι τὸ ἀναγνώσκων τὰς νόμους σου τῷ λαῷ σου· καὶ νῦν παρακαλέσθων ὑφ' ἡμῶν, σοφίσων τὸν δούλόν σου· καὶ δὸς αὐτῷ ἔργον ἀκατάγνωστον διανύσαντα τὸ ἐγγχειροθεῖν αὐτῷ ἅγιον ἀναδεχθῆναι μέγιστος βαθμῶν διὰ Χριστοῦ· μεθ' ὧσιν ἡ δόξα καὶ τὸ σέβας· καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

Ἰακώβου τῷ Ἀλφαιῷ καὶ ὁμολογητῶν διατάξις.

De confessoribus constitutio Jacobi Alphai.

Κ Ε Φ Α' Λ. κγ'.

C A P U T XXIII.

Ἰακώβος δὲ ὁ Ἀλφαιῷ καὶ ὁμολογητῶν διατάξις· ὁμολογητῶν ἢ χειροτονεῖται· ἢ ἡρώδης γὰρ τῶν καὶ ὑπομονῆς· τιμῆς δὲ μεγάλης ἐκείνος ὡς ὁμολογησας τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ σωτήριον ἐδωκεν καὶ βασιλείαν· εἰ δὲ χρεῖα αὐτῷ ἢ εἰς ἐπίσκοπον, ἢ πρεσβύτερον, ἢ διάκονον, χειροτονεῖται· εἰ δὲ τῆς ὁμολογητικῆς μὴ χειροτονηδὲς ἀρκούντων ἰαυτῶν ἀξιώματι τῶν αὐτῶν ὡς ὁμολογητῶν, ἢ ἡρώδης καὶ βασιλείαν· καὶ ἀποβαλέτω· ἢ γὰρ εἰς ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον τῶν Χριστοῦ διατάξιν, ἢ εἰς ἄλλου χεῖρα.

DE confessoribus autem ego Jacobus Alphai constituo: Confessor non fit ordinatione; hoc enim voluntatis est, & tolerantie; magno autem honore dignus est, ut qui nomen Dei coram gentibus, & regibus confessus sit. Si autem opus eo fuerit, episcopus, aut presbyter, aut diaconus ordinatur. Si quis vero confessor non ordinatus, aliquam iniquitatis dignitatem sibi propter confessionem vendiderit, deponatur isto, & ejiciatur: non enim est confessor, qui constitutionem Christi negavit: estque infideli deterior.

Τῷ αὐτῷ καὶ παρθέτων.

Ejusdem constitutio de virginibus.

Κ Ε Φ Α' Λ. κδ'.

C A P U T XXIV.

Ὁ αὐτὸς καὶ παρθέτων διατάξις· παρθεῖν ἢ χειροτονεῖται· ἐπιταγὴ γὰρ κυρίου ἢ ἐξουσίας· ἢ ἡρώδης γὰρ εἰς τὸ ἱερόν, ἢ ἐπὶ ὁμολογητῶν τῶν γαμῶν, ἀλλ' ἐπὶ ἡρώδης τῆς ἁγίας.

IDem ipse Jacobus de virginibus statuo: Virgo non fit ordinatione: mandatum enim domini non habemus: certare enim pro premio virginitatis voluntatis est, non ad ordinationem conjugii, sed ad otium cultus Dei.

Λεββαίου τῷ ἐπικληθῆτος Θαδδαίου καὶ χηρῶν διατάξις.

Lebbai cognomento Thaddai constitutio de viduis.

Κ Ε Φ Α' Λ. κε'.

C A P U T XXV.

Καὶ ἡρώδης Λεββαίου· ὁ ἐπικληθῆτος Θαδδαίου· ταῦτα καὶ χηρῶν διατάξις· χηρὰ ἢ χειροτονεῖται· ἀλλ' εἰ μὴ εἰς πολλὰ ἀπέβαλε τὸν ἀνδρα καὶ σφρόδως καὶ ἀκαταγνώστως ἔζησε, καὶ ἡρώδης οὐκ ἔχει ἀρετὰ ἐπιμελήθη, ὡς Ἰουδίθ, καὶ Ἄννα αἱ σιμωνίτις, κατεπαυμένω εἰς τὸ χηρικόν· εἰ δὲ νεώτερον ἀπέβαλε τὸν ὀφθαλμὸν, μὴ πιστεύτω· ἀλλὰ χηρὰ νεώτερος κενώτω· τὰ γὰρ πάντα εἰδ' ἔτε ἢ συγγράμματα ἀνθρώπων, εἰ μὴ ὑπὸ κρείττωνος χαλκῶν εἰρηνοποιῶν.

ET ego Lebbæus cognomento Thaddæus hæc de viduis constituo: Vidua non ordinatur, sed si janidui virum amisit, & caste & laudate vixit, & domesticorum diligentem curam habuit, ut honestissimæ ille, ac gravissimæ femine Judith & Anna, cooptetur in gradum vidualem: Sin vero paulo ante maritum amisit, ne ei credatur, sed potius adolescentia tempore exploratur, aliquando enim passiones cum hominibus consenscunt, nisi fortiori freno cohibeantur.

Ὁ αὐτὸς καὶ ἐποριστῶν.

Idem de exorcista.

Κ Ε Φ Α' Λ. κς'.

C A P U T XXVI.

Ὁ αὐτὸς καὶ ἐποριστῶν διατάξις· ἐποριστῶν ἢ χειροτονεῖται· Ἄνοιος γὰρ ἐκείνος τὸ ἱερόν καὶ χηρῶν Θεοῦ διὰ Χριστοῦ ἐπιφανήσῃ τὸ ἅγιον πνεῦμα· ὁ γὰρ λαβὼν χάρισμα ἱαμάτων, δι' ἀποκαλήσεως ὑπὸ Θεοῦ ἀναδείκνυται, φανερὰς ὡς πᾶσι τῆς ἐν αὐτῷ χηρῶν· εἰ δὲ χρεῖα αὐτῷ ἢ εἰς ἐπίσκοπον, ἢ πρεσβύτερον, ἢ διάκονον χειροτονεῖται.

IDem de exorcista. Exorcista non fit ordinatione; certare enim pro premio exorcistæ, libertæ voluntatis est, ac Dei gratiæ per Christum, & adventum Spiritus sancti. Siquidem qui gratiam sanctorum accepit, per revelationem declaratur a Deo, cum gratia, quæ in eo est, omnibus est manifesta. Si vero necessitas postulet, ut fiat episcopus, aut presbyter, tunc ordinatur.

A quot ordinari debeat episcopus, constitutio Simonis Cananæi.

CAPUT XXVII.

EGO Simon Cananæus constituo a quot episcopis debeat ordinari episcopus, scilicet a duobus, aut tribus episcopis: Sin vero aliquis ab uno episcopo ordinatus fuerit, tum is qui ordinatus est, tum is qui eum ordinavit, deponatur. Quod si necessitas coegerit, ab uno ordinari, quod propter persecutionem, aut aliam causam plures adesse non possint, asseratur decretum commissionis plurium episcoporum.

Ejusdem canones de episcopis, presbyteris, diaconis, & reliquis clericis.

CAPUT XXVIII.

IDEM de canonibus: episcopus benedicit, & non benedicitur; manum imponit, ordinat, offert, benedictionem ab episcopis accipit: a presbytero autem non accipit. Deponit omnem clericum, qui dignus sit, ut deponatur, præter episcopum. Episcopus enim solus episcopum deponere non potest. Presbyter benedicit; benedicitur. Benedictionem accipit ab episcopo, aut compresbytero: item dat compresbytero; manum imponit, sed non ordinat, neque deponit, excommunicat autem eos, quos habet infra se, si hujusmodi pœna teneantur. Diaconus non benedicit, neque dat benedictionem; accipit vero ab episcopo, & presbytero. Non baptizat, non offert; oblatione vero ab episcopo, aut presbytero facta, ipse diaconus dat populo, non tanquam sacerdos, sed tanquam qui ministrat presbyteris. Nulli ex reliquis clericis licet facere opus diaconi. Diaconissa non benedicit, neque facit aliquid eorum quæ presbyteri aut diaconi faciunt, nisi quod januas custodit, & presbyteris ministrat, cum mulieres baptizantur; idque propter decorem, & honestatem. Diaconus excommunicat hypodiamonem, lectorem, & cantorem, & diaconissam, si hoc facere opus sit absente presbytero: hypodiamono non licet excommunicare lectorem, aut cantorem, aut diaconissam, aut clericum, aut laicum: ministri enim sunt diaconorum.

De benedictione aqua & olei constitutio Matthæi.

CAPUT XXIX.

DE aqua & oleo ego Matthæus constituo, ut benedicat episcopus aquam, aut oleum: Si vero non aderit, benedicat presbyter præsentente diacono. Cum vero episcopus aderit, assistant presbyter, & diaconus. Dicat autem in hunc modum: domine sabaoth, Deus virtutum, creator aquarum, & largitor olei, miserator, & amator hominum, qui dedisti aquam ad bibendum, & abluendum,

Simon o Kananites pte tū upō pōsw dfeilai xerotonēidai o episkopos.

ΚΕΦΑΛΑ. κζ.

Simon de o Kananites kagw diatitōmai upō pōsw dfeilai xerotonēidai o episkopos. episkopos upō triōn h duo episkōpōn xerotonēidw. ean de tis upō eōs xerotonēidw episkopou, kadairēidw hē autēs hē o xerotonēidas autōn. ean de anagkē kapilēibē upō eōs xerotonēidwōi dia tō mē dikaidai pleōias parhēidai diwgmōs ontos, h allēs tautēs aitiās, phōisma komzēidw tēs episkōpōs pleōōn episkōpōn.

Tē autē kanōnes pte episkōpōn, presbyterōn, diakōnōn, h loipōn klerikōn.

ΚΕΦΑΛΑ. κη.

O autēs diatitōmai pte kanōnōn. episkopos dlogēi h dlogēitai. xerōdētēi, xerotonēi prosphērei, dlogian para episkōpōn lambanēi. para dē presbyterōn idamōs. episkopos kadairēi panta klerikōn. aēion onti kadairēsias, plw episkōpou. mōs: gar ouh otōste presbyteros dlogēi, ouh dlogēitai. dlogias dē xētu para episkōpou hē sympresbyterou. ois autēs epididwsi sympresbyterō, xerōdētēi h xerotonēi. h kadairēi. afozēi dē tōs upobēbēktēs, ean wōn upōidwōi tē ptautē timōzēi. diakonos h dlogēi. h didwōsi dlogian. lambanēi dē para episkōpōi hē presbyterō. ou baptizēi. h prosphērei. tū dē episkopos prosseukōntos h tō presbyterō, autēs epididwsi tō laō, hē wōs ierēs, all wōs diakonōmōs ierēs. h dē allōn klerikōn tō tō diakonou ērgōn poīhsai idōi xēōn. diakōnōsa h dlogēi. all dē tē wōn poīhsōi oi presbyteroi, h oi diakonoi, epitēlei. all h tū fulāttein tēs dēras, hē xēuphrētēidai tōs presbyterois ēn tō baptizēdai tōs gynaikas dia tō dwareis. diakos afozēi: upodiakonon. anagmōslw. faltilw. diakōnōsan. ean hē tē tōitēn mē parōntos presbyterō. upodiakōnō hē ēzētin afozēsai, hē tē mē anagmōslw, hē faltilw, hē diakōnōsan, ou klerikōn, ou laikōn. uphrētēi xēreisi diakōnōn.

Pte dlogias udatos h elaiō tō Matthaiō diatitōzēis.

ΚΕΦΑΛΑ. κθ.

PEI dē udatos h elaiō ēgō Matthaiōs diatitōsōmai. dlogēitō o episkopos tō udōi h tō elaiōi. ean dē mē parhē, dlogēitō o presbyteros parēsōtōs tō diakōi. epān dē o episkopos parhē, parēsādō o presbyteros h o diakonos. logēitō dē ētōs. kōrē safkōd o theos hē dimōmōn, ktīsa hē udātōn h chorhē tō elaiōi, oiktīrēmōn h philānthrōpōi, o dōi tō udōi pros pōsw h kadairēsias,

Θεοῦ ἐστίν, ἢ δὲ ἀνάστασις· κὶ χρεῖα διδασκαλίας. Α τὴν τῆς ἀνάστασις· ἢ τίς ὁ συγχωρητής· ἢ κὶ ἀνάστασις· πλὴν ἀνάληψιν ἀργείψωσαν ὄψα τὸ πέρας τῆς κατὰ Χεῖσόν οἰκονομίας· πλὴν περὶ τοῦ ἀργείψωσαν ὄψα πλὴν παρῶσαν τὸ ἅγιον πνεύματος πλὴν δωρηθεῖσαν τοῖς πιστεύουσιν εἰς Χεῖσόν· πλὴν ἡμετέριον ἑορτῶν ἀργείψωσαν ὄψα τὸ ἐν αὐτῇ πλὴν ἀποσοδόκητον χάριτος· διδοῦσαι ἀνθρώποις ἡμετέριον τὸν τὸ Θεοῦ λόγον Ἰησοῦ Χεῖσόν ἐν Μαριᾶ τῆς παρθένου ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ κόσμου· πλὴν ἡμετέριον ἑορτῶν ἀργείψωσαν ὄψα τὸ ἐν αὐτῇ ἀναδείξω γεννηθεῖσαι τῆς τὸ Χεῖσόν θεοτότου μαρτυρησάντος αὐτῆς τὸ παῖδος ἐν τῷ βαπτισματι κὶ τὸ παρακλήτου ἐν εἰδεί πνευματικῆς ὑποδείξαντος τοῖς παρῶσαν τὸν μαρτυρηθέντα· τὴν ἡμέραν ἡμετέριον ἀποσοδῶν ἀργείψωσαν· διδασκαλοὶ γὰρ ὑμῶν εἰς Χεῖσόν κατέστησαν κὶ πνεύματος ὑμῶν ἡξίωσαν· πλὴν ἡμετέριον Στεφάνου τὸ πρωτομάρτυρος ἀργείψωσαν κὶ ἡμετέριον λοιπῶν ἁγίων μαρτύρων ἡμετέριον προσημασάντων Χεῖσόν τῆς ἐαυτῶν ζωῆς.

Ποίας ὄρας κὶ ὄρατι ἐν ταύταις δεῖ προσδεχέσθαι.

Κ Ε Φ Α Λ Δ.

ΕΥχὰς ἐπιπέτετε ὄρθρου κὶ τρίτῃ ὄρα, κὶ ἕκτη κὶ ἐνάτῃ· κὶ ἑσπέρας κὶ ἀλεκτροφωνία· ὄρθρου μὴ δὲ χρεῖσθε περὶ ὅτι ἐφωτίσθη ὑμῖν ὁ κλειος παραγωγῶν πλὴν ἰσχύος· ἑσπερας γὰρ πλὴν ἡμετέριον τρίτῃ δὲ, ὅτι ἀποφασίον ἐν αὐτῇ ἐπὶ Πιλάτου ἔλαβον ὁ κλειος· ἕκτη δὲ, ὅτι ἐν αὐτῇ ἐσαυρωθῆ· ἐνάτῃ δὲ, ὅτι πάντι κεινήτω τὸ δισποτος ἐσαυρωθῆς φεῖτοντα πλὴν πάλαν ἡμετέριον δουσιβῶν Ἰουδαίων, μὴ φέροντι τὸ κλειος πλὴν ἔβαν· ἑσπέρας δὲ, ἀλεχρῶντες ὅτι ὑμῖν ἀνάπαυσιν ἔδωκε ἡμετέριον κοπων πλὴν ἰσχύος· ἀλεκτροφώνων δὲ κραυγῆ, διὰ τὸ πλὴν ὄραν ἀγγελλίσει τὴν παρῶσαν τῆς ἡμέρας εἰς ἑσπερίαν ἡμετέριον τὸ φως ἔργων· εἰ μὴ διωατῶν ἐν ἐκκλησίᾳ ἁποστολικῇ διὰ τὸς ἀπίστος, κατ' οἶκον συναχθεῖς ὡς ἐπίσκοπε· ἵνα μὴ εἰσέρχηται δισειβῆς εἰς ἐκκλησίαν ἀσιβῶν· ἔχ ὁ τύπος γὰρ τὸν ἀνθρώπου ἀγιάζει, ἀλλ' ὁ ἀνθρώπος τὸν τοπον· ἐὰν δὲ ἀσιβῆς κατεχωπὶ τὸν τοπον, φθαρτικός σοι ἔσω διὰ τὸ βεβηλωθῆαι ὑπ' αὐτῆς· ὡς γὰρ οἱ ὅσοι ἱερεῖς ἀγιάζουσιν, ἕως οἱ ἐσπερῆς μὴ εἰσπν· εἰ μὴ ἐν οἴκῳ, μὴτε ἐν ἐκκλησίᾳ συναθροισθῆναι διωατῶν, ἡ χάριτος παρ' ἐαυτῶν φαλλεῖτω ἀσπινωατέτω· ἀποσοδέσθω· ἢ κὶ ἅμα δύο, ἢ τρεῖς· ὅπως γὰρ εἰσι δύο ἢ τρεῖς συναθροισθῶν ἐν τῷ ὀνοματι μου, ἐκεῖ, ἐμὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν· πισὸς μὴ κατηχομῆς μὴτε κατ' οἶκον ὀνομασθεῖσθω· ἢ γὰρ δίνου τὸν μεμνημένον μὴ τὸ ἀμνήτης συμμολυθεῖσθαι· δισειβῆς μὴ αἰρετικῶ, μὴτε κατ' οἶκον συμποσοδέσθω· τίς γὰρ κοινωία φωτι ἀπὸς σκότους· πισὸς ἢ πισὴ δὲλοι συναθροισθῆς, ἢ ἀφισαδῶσαν, ἢ ἀποβαλλεῖσθωσαν.

Γακῶβος τὸ ἀδελφὸς Χεῖσόν διάτιξίς περὶ ἑσπεριου.

Κ Ε Φ Α Λ Ε.

ΚΑὐτὸς Γακῶβος ἀδελφὸς μὴ κατὰ σάρκα τοῦ Χεῖσόν, δὲλος δὲ ὡς Θεοῦ μονογενῆς, ἐπίσκοπος δὲ ὑπ' αὐτῶ τῶ κλειος, κὶ ἡμετέριον ἀποσοδῶν Ἱεροσολύμων.

la passionis est, hac resurrectionis: & opus est docere, quis ille sit qui mortuus est, & qui resurrexit, quis item ille sit qui mori permittit, & suscitavit eum a mortuis. Die assumptionis vacent, quod tunc fuerit impositus finis œconomix Christi. In pentecoste vacent propter adventum Spiritus sancti, qui datus est iis qui in Christum crediderunt. In die festo natalis vacent, quod eo die præter omnem expectationem tributa sit hominibus tanta lætitia, & Deus verbum, Dei filius ex Maria virgine ad salutem mundi natus fuerit. In die autem festo epiphaniæ vacent, quod eo die declarata sit divinitas Christi testimonio patris in baptismo, & Spiritus sancti, qui in specie columbæ ostendit astantibus eum cui tributum erat testimonium. In diebus apostolorum vacent: magistri enim vestri fuerunt ad docendum vos de Christo, vobisque Spiritum sanctum dederunt. In die Stephani protomartyris item vacent, ac reliquis diebus sanctorum martyrum, qui Christum vitæ suæ anteposuerunt.

Quibus horis, & quare in eis precandum est.

C A P U T XXXIV.

PRecationes facite mane, tertia hora, ac sexta, & nona, & vespere, atque ad galli cantum. Mane gratias agentes, quod illuminavit nos nocte sublata, & reddito die: Tertia, quod ea hora Pilatus iudicium adversus dominum pronuntiavit: Sexta, quod ea hora in crucem actus est: Nona, quod tum omnia mota, & tremefacta sunt domino crucifixo: quia horrentur audaciam impiorum Judæorum, & contumeliam domini ferre non possent: Vespere quod noctem dederit ad requiescendum a diurnis laboribus: Ad galli cantum, quod ea hora nunciet adventum aiei ad facienda opera lucis. Quod si ad ecclesiam prodire non licuerit propter infideles, congregabis, episcopo, in domo aliqua, ne ingrediatur pius in ecclesiam impiorum: non enim illocus hominem sanctificat, sed homo locum. Si vero impii locum occuparint, vitandus est tibi, quod sit ab eis pollutus: ut enim sacerdotes sancti sanctificant, sic impuri sordant. Quod si neque in domo, neque in ecclesia congregari poterunt, psallat sibi unusquisque, canat, oret, saltem duo simul, aut tres: ubi enim fuerit; inquit domine meo, ibi sum in medio eorum. Fidelis ne in domo quidem precetur cum catechumeno: non enim æquum est, ut baptizatus cum non baptizato pariter inquinetur, pius cum hæretico; neque in domo quidem precationem faciat, quæ enim societas luci, cum tenebris? Fidelis vir, aut femina servi copulati, vel separentur, vel ejciantur.

Jacobi fratris domini constitutio de vespertina oratione.

C A P U T XXXV.

ET ego Jacobus frater quidem Christi secundum carnem, servus vero ejus ut Dei unigeniti, episcopus vero Hierosolymita-

a Ascensionis Christi in celum.
b Ineptiquis hac vocetor 30 dies includi debent.
c Eos certe intellige debet hic author, qui ante annum Christi fuerant christiani qui de omnibus hac verba putant accipienda.

Matth. 18.

Luc. 11. 17.

νοια, κ' τὴν ὀφελομὴν ποιῆσαι προσφώνησιν, ἵνα μὴ πάλιν λεγωμεν τὰ αὐτὰ, ἐπιτελείτω μὲν τὸ, σώσον αὐτὸς ὁ Θεός, καὶ ἀνάσθω ἐν τῇ χαρισίᾳ· αἰτησώμεθα παρὰ κυρίου τὰ εὐεργετήματα αὐτοῦ καὶ τὰς εὐχαριστίας· τὸν ὁρῶσαν τῶν κ' τῶν ἡμερῶν, εἰρηναίῳ καὶ ἀκαμαρτητῶν, καὶ πάντων τῶν χρόνων τῆς περιουσίας ἡμῶν· τὸν ἀγγέλον τὸν ἐπὶ τῆς εἰρήνης· χαριστὰ τὰ πᾶσι· ἰλεον καὶ κλεῖον τῷ Θεῷ· ἑαυτὸς καὶ ἄλλοις πρὸς ζῶντι Θεῷ διὰ τῶν μονογενῶν αὐτῶν παραδωμέθα· καὶ ὁ ἐπίσκοπος ἐπαγομὴν λέγειτω.

Εὐχαριστία ὁρθεῖν.

Κ Ε Φ Α' Λ. λη.

Ο Θεός ὁ τῆς πνεύματος καὶ πάσης σαρκός· ὁ ἀσυχκεῖ καὶ ἀκαμαρτῆς, ὁ δὲς τὸν ἥλιον εἰς ἑξουσίαν τῆς ἡμέρας, τὴν δὲ σελήνην εἰς τὰ ἄστρα εἰς ἑξουσίαν τῆς νυκτός, αὐτὸς καὶ νῦν ἐπιθεῖ ἐφ' ἡμᾶς ὀφθαλμοὺς· καὶ προσδίδει τὴν ἰσχύα ἡμῶν εὐχαριστίας· καὶ ἐλέησον ἡμᾶς· ὡς γὰρ διεκπεπασμεν πρὸς χεῖρας ἡμῶν πρὸς Θεὸν ἀλλοτριῶν· ὡς γὰρ εἴπω ἐν ἡμῖν Θεὸς προσερατῶν, ἀλλὰ σὺ ὁ αἰώνιος καὶ ἀπλήρητος· ὁ τὸ εἶναι ἡμῖν διὰ Χριστοῦ παραχόμηνος, καὶ τὸ εἶναι δι' αὐτῶν δουρατῶν, αὐτὸς ἡμᾶς δι' αὐτῶν καταξίωσον καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς· μεθ' ἧσιν δόξα καὶ τιμὴ καὶ σέβας, καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα εἰς τὸς αἰῶνας, ἀμήν· καὶ ὁ διάκονος λέγειτω· κλίνατε τῇ χειροθεσίᾳ· καὶ ὁ ἐπίσκοπος ἐπαγομὴν λέγων.

Χειροθεσία ὁρθεῖν.

Κ Ε Φ Α' Λ. λθ'.

Ο Θεός ὁ πιστὸς καὶ ἀληθινός· ὁ ποιῶν ἔλεος εἰς χιλιάδας καὶ ἐλεος εἰς ἀγαθάσι σοι· ὁ φίλος ταπεινῶν καὶ τετήνην ἀποστάτης, ὁ παύειν ἡμᾶς καθύπερθε, ὅτι τα σύμπαντα δόξα σοι, ἐπιθεῖ ἐπὶ τῶν λαοῦ σοι τῶν τε κελυφῶν σοι πρὸς αὐτῶν κεφαλῶν· καὶ ἀλογητοὺς αὐτῶν ἀλογίαν πνευματικῶν· φέλαξον αὐτῶν ὡς κορυφῶν ὀφθαλμῶν· διατηρήσον αὐτῶν ἐν ἀσθενείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ κατηξίωσον αὐτῶν τῆς αἰωνίου ζωῆς· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ ἡγαπητῶν σοι παιδί· μεθ' ἧσιν δόξα, τιμὴ καὶ σέβας καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα· νῦν καὶ αἰεὶ καὶ ἐν αἰῶνας ἰσχύων, ἀμήν· καὶ ὁ διάκονος λέγειτω· ἀναλθεῖτε ἐν εἰρήνῃ· ἐπὶ δὲ τῆς προσφορῶν ἀρχαῖς εὐχὴ εὐχαριστῆ ὁ ἐπίσκοπος.

Ἐπίκλησις ἐπὶ ἀναρχῶν.

Κ Ε Φ Α' Λ. μ.

Εὐχαριστοῦμεν σοι κύριε παντοκράτωρ δημιουργε τῆς ὅλων καὶ προσορτῆ διὰ τῶν μονογενῶν σοῦ παιδὸς Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸν κ' εἰς ἡμᾶς ἐπὶ τῆς προσφορῶν ἀρχαῖς σοι ἀναρχαῖς ἔχ' ὅσον ὀφελομὴν, ἀλλ' ὅσον διωχόμεθα· τίς γὰρ ἀνθρώπων ἐπαξίως εὐχαριστοῦναι σοι διώχεται ὑπὲρ ὧν ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς μετάνησιν· ὁ Θεός Ἀβραάμ, καὶ Ἰσαὰκ, καὶ Ἰακώβ, καὶ πάντων τῶν ἁγίων, ὁ πάντα πελεπορήσας διὰ τὸ λόγόν σου καὶ κληθῶν τῇ γῆ παντο-

Acere debet, ne eadem rursus repetamus, subiungat post illud. Salva eos Deus, & suscita in gratia, subiungat, inquam, hæc: Petamus a Deo misericordias & miserationes ejus, & ut hoc matutinum tempus, & hunc diem, immo univrsium tempus peregrinationis nostræ in pace, & extra peccatum transigamus. Petamus item Angelum pacis, finem Christianum, Deumque habeamus propitium ac benevolum: Nosque ipsi & alios mutuo Deo viventi per unigenitum filium ejus commendemus. Et episcopus orando dicat:

Gratiarum actio matutina.

C A P U T XXXVIII.

DEUS spirituum, & omnis carnis, cum quo nullus conferri potest, & qui nullius indiges, qui dedisti solem, ut præfset diei, & lunam, & stellas, ut præfset nocti; & nunc ipse aspice nos oculis benevolis, & suscipe nostras gratiarum actiones matutinas, & miserere nostri. Neque enim manus tetendimus ad Deum alienum: quia non est in nobis Deus recens, sed tu æternus, & immortalis, qui largitus es nobis per Christum, ut essemus, & nobis item per eundem, ut in bono statu essemus, tribuisti. Ipse ergo dignare nos per eum vita æterna: Cum quo tibi gloria, & honor, ac veneratio, & sancto Spiritui in sæcula, Amen. Deinde dicat diaconus. Inclinate ad benedictionem: & episcopus orando dicat:

Impositio manus matutina.

C A P U T XXXIX.

DEUS fidelis, & verax, qui facis misericordiam in millia, & in multa decem millia diligentibus te, amicus humilium, & pauperum propugnator, quo omnia indigent, quia omnia tibi sunt serva: Respice populum hunc; hos dico, qui tibi capita tua inclinarunt. & benedic eis benedictione spiritali, custodi eos, ut pupillam oculi; conserva eos in pietate, & justitia. Cum quo tibi gloria, honor, & veneratio, ac sancto Spiritui nunc, & semper, & in sæcula sæculorum, Amen. Et dicat diaconus, Abite in pace, pro primitiis vero collatis sic agit gratias episcopus.

Implicatio propter primitias.

C A P U T XL.

Gratias agimus tibi, domine omnipotens, omnium effector & gubernator per unigenitum filium tuum Christum dominum nostrum, pro oblatiis tibi primitiis, non quantas debemus, sed quantas possumus. Quis enim hominum potest meritis gratias agere pro iis quæ ipsi ad participandum dedisti, Deus Abraham, Isaac & Jacob, & omnium sanctorum, qui cuncta verbo tuo ad maturitatem perduxisti, & omnis generis fructus ad lætitiā & alimentum nostrum.

strum terræ iussisti e te fundere, qui dedisti mollioribus, & lactantibus succum lactis, herbivoris herbam, aliis carnem, aliis semina, nobis vero frumentum ad alendum idoneum & accommodatum præbisti; ac multa alia, partim ad usum, partim ad sanitatem, partim ad oblectationem; præter hæc igitur omnia, superas omnes laudes propter beneficium a te in nos collatum per Christum, per quem tibi gloria, honor, & veneratio, & sancto Spiritui in sæcula, Amen. Pro defunctis vero, qui in Christo requieverunt, postquam diaconus edixit orandum esse, ne eadem repetamus, adjungit etiam hæc:

Denunciatio obsecrationis pro mortuis.

CAPUT XLI.

O Remus pro fratribus nostris qui in Christo requieverunt, ut Deus unquam erga homines charitatis, qui animam defuncti suscepit, remittat ei omne peccatum voluntarium, & non voluntarium, & propitius ac benevolus ei factus collocet eam in regione piorum, qui laxati sunt, in sinu Abrahæ, Isaac, & Jacob, cum omnibus qui a sæculo condito Deo placuerunt, voluntatique ejus paruerunt, unde fugit dolor, meror, & gemitus. Surgamus, nolque vicissim sempiterno Deo per verbum, quod erat in principio, commendemus: & episcopus dicat: Qui natura & immortalis & sempiternus, a quo effectum est, quicquid immortale est, & interitui obnoxium: qui hominem animal ratione præditum, mundi civem, mortalem in sua fabricatione effecisti, ac etiam immortalitatem promissisti, qui Enoch, & Eliam mortem experiri non permisisti: qui es Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob, non tanquam Deus mortuorum sis, sed tanquam viventium: quia omnium animæ apud te vivunt, & spiritus iustorum in manu tua sunt, quos non tangit tormentum, cuncti enim sanctificati, sub manibus tuis sunt: & ipse nunc respice hunc servum tuum, quem in aliam sortem elegisti, & assumpsisti: & condona ei, si quid tum volens, tum nolens peccavit: & exhibe ei angelos benevolos, ac colloca eum in sinu patriarcharum, & prophetarum atque apostolorum, & omnium qui a sæculo tibi placuerunt, ubi non est tristitia, neque dolor, neque gemitus, sed potius chorus piorum laxatus, & terra rectorum simul laxata, & eorum qui ibi gloriam Christi tui vident, per quem tibi gloria, honor, & veneratio, gratiarum actio, & adoratio, ac sancto Spiritui in sæcula, Amen. Et dicat diaconus, Inclinate, & accipite benedictionem. Et episcopus agat pro eis gratias hæc dicens: Conserva, domine, populum tuum, & benedic hereditati tuæ, quam pretioso sanguine Christi tui acquisisti: Pæce eos sub dextra tua, & protege eos sub alis tuis, eisque concede, ut bonum certamen certent, cursum conantent, fidem servant sine mutatione, & extra querant, ac certamen per dominum nostrum Jesum Christum dilectum filium tuum, cum quo tibi gloria,

Αδατοι, ἐκφοσαι καρποις εἰς ἑσπεριῶν ἢ ἑσπεριῶν ἡμετέραν, ὁ δὸς τοῖς κωθετέροις ἢ βληχάδοις χεῖλον, χλοπαφῶος χεῖλον· καὶ τοῖς μὴ κρέα· τοῖς δὲ σπέρματι· ἡμῖν δὲ σίτον πρὸς ἑσπεριῶν προσφορον καὶ καταλληλον, καὶ ἔτρα διάφορα, τὰ μὲν πρὸς χρῆσιν, τὰ δὲ πρὸς ὑγίαν, τὰ δὲ πρὸς τέρψιν, ἐπὶ ταῖς αὐτῶν ἀπασιν ὑπερήμητος ὑπάρχει τῆς εἰς πάντες ἐργασίας διὰ Χριστοῦ· δι' οὗ σοὶ δόξα, τιμὴ καὶ σέβας ἐν ἀγίῳ πνεύματι εἰς τὰς αἰῶνας, ἀμήν· εἰ δὲ ἦν ἐν Χριστῷ ἀναπαυσάμεθων, μὴ τὸ φωνῆσαι τὰ τῆς προσδολχῆς, ἵνα μὴ πάλιν λήγωμεν, ὁ διάκοιός προσθήσει καὶ Β ταῖσι.

Προσφώνησις ὑπὲρ ἡδὲ κοιμημένων.

Κ Ε Φ Α Λ. μά.

Υ Πὲρ ἀναπαυσάμεθων ἐν Χριστῷ ἀδελφῶν ἡμῶν δευθώμεν· ὅπως ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς ὁ προσδιδάμενος αὐτὸ πλεῖστον, παρέδωκε αὐτῷ πᾶσι ἀμαρτήματα ἑκείσιν ἢ ἀλλοῖσιν· ἢ ἴλεως ἢ ἀμύμων ἡρώμεθον· καταπέδη εἰς χεῖραν εὐσεβῶν ἀνιμίμων εἰς κόλπον Ἀβραάμ ἢ Ἰσαάκ ἢ Ἰακώβ μὴ πάντων ἡδὲ ἀπ' αἰῶνος· εὐαρεστησάντων ἐ ποιησάντων τὸ θέλημα αὐτοῦ· εἶδα ἀτέτρα ἐδωκὴ καὶ λύση ἐ σοταγμός· ἐγερωμεθα εαυτοῖς ἢ ἀλλήλους τῷ αἰετῷ Θεῷ διὰ τὸ ἐν ἀρχῇ λόγος παραδόμεθα· ἢ ὁ ἐπίσκοπος· λογιέτω· ὁ τῆ φύσει ἀδαίτης ἢ ἀπλήρης, παρ' ἑ πᾶ ἀδικατων καὶ δικτῶν γερο ἐν, ὁ τε λογικὸν ζωῶν τὸν ἀνθρώπων τὸν κοσμοπολιτικῶν, δικτῶν ἐν κατισκόδῃ ποιήσας, ἢ ἀναστασίαν ἐπαγγελία μὲν, ὁ τὸν Εὐαγγ. καὶ τὸν Ἡλίαν δικτατῶ πῆραν μὴ εἰσας λαβεῖν, ὁ Θεὸς Ἀβραάμ, ὁ Θεὸς Ἰσαάκ, ἢ ὁ Θεὸς Ἰακώβ, ἐχ' ὡς νεκρῶν, ἀλλ' ὡς ζώντων Θεὸς εἶ· ὅτι πάντων αἱ ψυχὰι παρασοὶ ζῶσι, καὶ ἡδὲ δικαίων τὰ τιματῶν ἐν τῇ χεῖρσι εἰσιν, ὡς ἢ μὴ ἀψευδῶσασας, παρ' ἑ γὰρ ἡγιασμένοι ἐπὶ τῶν χεῖρας ἐν εἰσιν· αὐτῶν καὶ τῶν ἐπίδο· εἰ δὲ τὸν δαυλοσας τῶν ἐν ἡλεξῶ, ἢ προσδολχῆς εἰς ἔτρα λαξῆ, ἢ σιχαλῆσον αὐτῷ εἶτι ἐκῶν ἢ ὁ κων ἔλεματῶ· ἢ ἀγγελοὺς εὐαμῆς παρασῆσον αὐτῷ· ἢ κατισκόδῃ αὐτῶ· ἐν τῷ κόλπῳ ἡδὲ πατριαρχῶν, ἢ ἡδὲ προφητῶν, ἢ ἡδὲ ἀποστόλων, ἢ πάντων ἡδὲ ἀπ' αἰῶνος σοὶ εὐαρεστησάντων· ὁ σοὺ ἐκ οἱ λύπη ὀδωῆ καὶ σοταγμός· ἀλλὰ χῶρ· εὐσεβῶν ἀνιμίμων, καὶ γῆ εὐδελῶν σιναπημῶν, καὶ ἡδὲ ἐν αὐτῇ ἐράωντων πλεῖστον δόξαν τῷ Χριστῷ· δι' ὅσοι δόξα, τιμὴ καὶ σέβας, εὐχαριστία, προσκύνησις ἐν ἀγίῳ πνεύματι εἰς τὰς αἰῶνας, ἀμήν· ἢ ὁ διάκοιός λογιέτω· κληρατῶ, καὶ ἐλογεῖθε, καὶ ὁ ἐπίσκοπος· εὐχαριστεῖτω ὑπὲρ αὐτῶν λέγων παιδε· Σῶσον κύριε τὸ λαόν σου, καὶ ἐλόγησον πλεῖστον κληρονομία σου· τὴν περιποιήσω τῷ πτωχῷ αἰματι τῷ Χριστῷ· ποιμαίνου αὐτῶ ἐν τῷ δεξιῷ σου· καὶ σκεπασον αὐτῶ ἐν τῷ πτωχῷ σου· καὶ δε· αὐτῶς τῶ ἀγῶνα ἀγωνιστάσαι καλῶν· τῶν δρέμῶν πλεῖστον τῶν πτωχῶν τῆσιν ἀρετῶν, ἀμύμων, ἀσυχλῆτων, εἰς τὸ κρεῖον ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ τῷ ἀγαπητῷ σου παιδῶ· μὲθ' ὅσοι δόξα, τιμὴ

De recipiendis iis qui propter Christum exagitantur.

CAPUT XLV.

EOs qui propter fidem exagitantur, & ex alia in aliam civitatem fugiunt, quia meminerunt eorum quae dominus dixit, colligite, quia enim sciunt spiritum quidem promptum esse, carnem vero infirmam, fugiunt, & honorum suorum directionem negligunt, ut nomen domini non neget: suppeditate ergo eis necessaria, ut mandatum domini perficiatis.

Matth. 24.

Quod oportet, in quo quisque gradu ceteri locatas est, permanere, & ordinem servare, & non rapere ad se quae non sunt commissis.

CAPUT XLVI.

ILLud vero omnes communiter praecipimus, ut unusquisque in ordine sibi dato maneat, neque transeat regulas, non enim nostrae sunt, sed Dei: Qui enim vos audit, inquit dominus, me audit, & qui me audit, audit eum qui misit me: & qui vos spernit, me spernit; qui autem me spernit, spernit eum qui misit me. Etenim si quae electa sunt, & anima carent, ordinem servant, ut nox, dies, sol, luna, sidera, elementa, mutationes temporum, menses, hebdomadae, horae, eaque usui constituto servant, sicut dictum est, terminum solutis, quem non transgredientur: & rurfus de mari, ponti et terminos circumpositis claustris & ostiis, & dixi, buccinae venies, & non transibis: quanto magis debetis vos nihil audere dimovere eorum, quae nos vobis secundum Dei sententiam & auctoritatem constitutum. Ceterum quia hoc plerique negligenter curandum esse putaverunt, & ordines confundere, & ordinationem cuiusque movere audent, non collatas dignitates sibi rapiendo, ac per vim potestatem sibi sumendo ea dandi aliis, quae dare non possunt, ex quo fit ut Deum iritent, sicut Coenitae, & Ozias, qui praeter dignitatem, ac sine auctoritate Dei pontificatum invaserunt, ex quibus illi igne arserunt, hic lepra in fronte affectus est: iritent praeterea Christum Jesum, qui haec ordinavit ac constituit, constitutisque Spiritum sanctum, cuius testimonio derogant auctoritatem; idcirco necessitas postulat, ut de hoc moneamus, quia is qui talia committunt, periculum, ut par est, impendere praevidemus, negligi etiam sacrificia, & gratiarum actiones, quod ab illis adhibeantur, quibus non est fas, qui ludicium, & ioculare putant honorem pontificalem, qui imitationem habet magis pontificis Jesu Christi regis nostri. Jam enim nonnulli de rebus deflexi, vanitatem suam sequuntur. Ergo Moyses famulus Dei, cum quo Deus ore ad os loquebatur, ut si amicus cum amico loquatur, cui dixit, non te praeter omnes, cum quo loquebatur in conspectu eius.

Luc. 10.

Matth. 16. 2. Pet. 2.

Luc. 11. Num. 12.

Περί τῶ ὑποδύχου τοῦ διὰ Χριστὸν διωκομένου.

Κ Ε Φ Α Α. μί.

ΤΟὺς διωκομένους διὰ πίστιν, καὶ εἰς πόλιν ἐκ πόλεως φευγόντας διὰ τὸ μνησθῆναι Ἰησοῦ λόγων τοῦ κυρίου, προσλαμβάνετε: ἐπιστήμην γὰρ ὅτι τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον· ἡ δὲ σὰρξ ἀδύνατος, ἀποδιδράσκει· καὶ τὴν ἀρπαγὴν Ἰησοῦ ὑπαρχόντων προειπύκει· ἵνα ἀνεξάρτητον ἐν ἑαυτοῖς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ διατηρήσωσιν· ἐπικρούετε ἂν αὐτοῖς τὰ πρὸς χρεῖαν, καταπλῶ κυριακῶ πληροῦντες.

Ὅτι ἕκαστος ἐν ᾧ ἐπέχθη κλήρω ὀφείλει ἐμμένειν, καὶ φιλάττειν τὴν τάξιν, ἀλλὰ μὴ ἑαυτὸν ἀρπάζειν τὴν μὴ ἑχειροδότητα.

Κ Ε Φ Α Α. μς'.

ΕΚείνο δὲ κοινῇ πάντες παραγγέλλομεν, ἕκαστον ἐμμένειν τῆς τῆ δοθείσης αὐτῷ καὶ μὴ ὑπερβαίνειν τὸς ὅρους· ὅ γὰρ εἰσιν ἡμεῖροι, ἀλλὰ τὰ Θεοῦ· ὁ ὕμῶν γὰρ φησὶν ὁ κύριος, ἀκούετε, ἐμὲ ἀκούετε· καὶ ὁ ἐμὲ ἀκούων, ἀκούει τὸ ἀποστείλαντός με· καὶ ὁ ὑμᾶς ἀδειψῶν, ἐμὲ ἀδειψῶν· ὁ δὲ ἐμὲ ἀδειψῶν, ἀδειψῶ τὸν ἀποστείλαντά με· εἴ γὰρ τὴν ἀρχαίαν ἡρώδημα τὴν ἀταξίαν ἀποσώζει· οἷον νύξ, ἡμέρα, ἥλιος, σελήνη, ἀστρα, σοικηταί, ἑσπαι, μῆνες, ἐβδομάδες, ἡμεραι, ὥραι, καὶ διδάσκει τὴν ὁργανωθεῖσαν χρεῖαν κατὰ τὴν εἰρημύην. ὅθεν εἶδε, ὅ ἡ παρελθόνται, καὶ πάλιν περὶ τῆς θαλάσσης ἐθέλει αὐτῇ ὅρα, πειρώεις καὶ κλειθρα καὶ πίλας, ἅπαντα δὲ αὐτῇ μέγελος τῶν ἐλθόντων, καὶ ἀχὺ ὑπερβήσῃ, τὸσω μάλλον ὑμᾶς ἰδοὺ ὀφείλετε τῶν μᾶλλον παρακινῆναι Ἰησοῦ κατὰ γνώμην Θεοῦ παρ' ἡμῶν ὀρεθίζοντων, ἀλλ' ἐπειδὴ παρήγοροι οἱ πολλοὶ καὶ τὰτο ἠγῆσαντο εἶναι, συγχέουσι δὲ τῆς τιμῆς καὶ τὴν ἐφ' ἕκαστον χειροτονίαν παρακινῶν τελευτῶν, ὑπαρπάζοντες ἑαυτοῖς ἀξιώματα τὰ μὴ δεδομένα, καὶ ἐπιτίθειντες ἑαυτοῖς τυραννικὰς ἀ μὴ ἔχοντι ἕξουσίαν διδοῦσαι· καὶ ὅσα τὰτο παροργίζουσι μὲν Θεὸν ὡς περ οἱ Κορεῖται καὶ ὁ βασιλεὺς Οὐζίας παρὰ τὴν ἐπιδήμῳ ἀ.δ. Θεῷ τῆ ὁ χειροτονίᾳ, καὶ ἡρώδημοι οἱ μὲν περιφλεκτικῶν, ὁ δὲ κατὰ τὴν μετὰ τὴν λειψῶν παροξύνουσι δὲ Χριστὸν Ἰησοῦν τὴν ὁργανωθεῖσαν. λυψῶσι δὲ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀκυροῦντες αὐτῶ τὴν μαρτυρίαν, εἰκότως τὴν ἐπληρημύην κίνδυνον τῆς τῶ ταύτῃ ἀπάτῃ ἀποειδομένων καὶ τὴν εἰς τὰς θυσίας καὶ ἀχαιρίας ἀμείλιαν ἐκ τῶ ἐφ' ὧν μὴ χεῖρ ἀποστασίου ἀσέβως, παιδιὰν ἡρώδημων τὴν ἀρχιερατικὴν τιμὴν, ἥτις μίσησιν περιέχει τὸ μέγας ἀρχιερέως Ἰησοῦ Χριστοῦ τῶ βασιλείᾳ ἡμῶν, ἀτάκτῳ ἡρώδη καὶ τὸτο παραίεσαι· ἤδη γὰρ τῶν ἕξ ἡραπῶν ὀπίσω τῆς αὐτῶ ματιότητος· λόγῳ ὡς Μωσῆς ὁ τῶ Θεῷ θραπῶν ὡ ὁ Θεῷ ἐναπῶ ὡ ὡπῶ ὡ μίλει, ὡς εἶπες λαλοῦν ἀπὸς ἑαυτὸν φίλει, ὡ ἔπει, εἶδασ ἑαυτὸν ἀπῶν, ὡ κατὰ ἀσῶσῶν ἀμῶν καὶ ὁ δὲ ἀδῶν, ἡ ἐπῶν, ἡ ἀρῶν· ἡ ἀνῶν, ἔπει λῶν καὶ τὴν θεῶν νομοθεσίαν.

σίαν διπλάσιοι, διότι τινὰ μὴ γρη῏σιν ἐπὶ τῆς ἀρ-
 χιερωῦ ἐπιτελεῖσθαι, τινὰ δὲ ἐπὶ τῆς ἱερωῦ·
 τινὰ δὲ ὑπὸ τῆς Λαϊκῆς, ἰατρῶν τὴν οἰκίαν, καὶ
 ἀνάγκασαν τῇ λειτουργίᾳ θρησκείαν ἀποκείμας· καὶ
 ἄλλοι μὴ τοῖς ἀρχιερωσὶ προστετατο ἐπιτελεῖν,
 τῶν τῆς ἱερείας ἢ θμιτῶν ἢ προσκίμαι· ἄλλοι
 δὲ τοῖς ἱερωσὶν ὄριστο, τῶν τῆς Λαϊκῆς ἢ προ-
 σκίμαι· ἀλλ' ἕκαστοι ἄλλοι παρεληφθεῖσαν ὑπηρε-
 σίας περιγγραμμίας, ἐφύλαττον· εἰ δέ τις τί-
 ρα τῆς παραδοσεως προσκίμαι ἰβίλετο, θάνατος
 ἢ τὸ ἐπιτίμιον· τῶτο δὲ μάλα διεδόχε· καὶ ἡ
 κατὰ τὸν Σαὺλ κείρα· ὅς θύσαι νενομικῶς δίχα
 τῷ ἀποφύτῃ καὶ ἀρχιερωσὶ Σαμουὴλ, ἰσπασσεν εἰς
 ἑαυτὸν ἀμαρτίαν καὶ κατῆραν ἀναπέθλητον· καὶ
 ὡς τὸ κεχρῶσθαι ὑπ' αὐτῷ εἰς βασιλείαν εἰδυσώθη-
 σε τὸν ἀποφύτῃν· ὡς γὰρ ἐπὶ τῇ παρῆξει δι-
 δεχθῆν ὁ Θεὸς ἐν τοῖς κατὰ τὸν Οὐζίαν οὐκ ἐν
 * μελισμῶ τὰς ἐπὶ τῷ παρανομίᾳ ἐσπραξαμένους
 δίκας· καὶ ὁ τῆς ἀρχιερωσιως κατωμακείας, καὶ τῆς
 βασιλείας ἀλλότριος κατέη· τὰ δὲ ἐφ' ἡμῶν ἰσως
 ἐκ ἀγνοείης· ἴση γὰρ πάντως ἐπισκόπους παρ' ἡ-
 μῶν ὀνομαδοῦστας καὶ προσβυτέρους καὶ ὄρχονους·
 ἀλλ' ἡ καὶ χειρῶν ἐπιθέσει, τῇ διαφορᾷ τῆς ὀνο-
 ματων καὶ τῶν διαφορῶν τῆς πραγμάτων δεκ-
 νόντας· ἢ γὰρ ἐ βαλομῆ παρ' ἡμῶν ἐπλήρου
 τῶν γέγραπται ὡς περ ἐπὶ τῆς κηθῆλης τῆς δαυαλίαν
 ἐπὶ τῷ ἱεροδομῷ παρακειομένου ἱερωσιως, ἀλλ'
 ὁ καλεῖσθαι ὑπὸ τῷ Θεῷ· εἰ μὴ γὰρ μὴ θρο-
 μοσιως ἢ καὶ τῶν διαφορᾷ, ἢ καὶ ἐν δὲ τῶν
 ὀνόματος τῶ ὅλα τελεῖσθαι· ἀλλ' ὑπὸ τῷ κωκεῖ
 διδαχθῆστας ἀκολουθίαν πραγμάτων, τοῖς μὴ
 ἐπισκόποις τὰ τῆς ἀρχιερωσιως ἐκείμαμῃ· τοῖς
 δὲ προσβυτέροις τὰ τῆς ἱερωσιως· τοῖς δὲ δια-
 κωνοῖς τὰ τῆς πρὸς ἀμφοτέρους διακωνίας· ἐν ἡ
 καθαρῶς τὰ τῆς θρησκείας ἐπιτελεῖσθαι· ὅτε γὰρ
 διακωνῶ προσφέρων θυσίαν θμιτῶν, ἢ βαπτί-
 ζων, ἢ ἄλλοιαν μικρῶν, ἢ μεγάλων ποιῶσθαι·
 ὅτε προσβυτέρων χειροτονίας ἐπιτελεῖν· ἢ γὰρ ὁ-
 σπον, ἀνεσφραῖσθαι τῶν τῆς· ἢ γὰρ ἐπὶ ὁ Θεὸς
 ἀκατασάσις· ἵνα οἱ ἐσθιβεθῆστας τῆς κρετ-
 τῶν τυραννικῶς σφριερίζωνται, νομοθεσίαν καὶ
 μὴ ἀναπλάττοντες ἐπὶ κακῶ τῶ ἑαυτῶν, ἀγνοον-
 τες, ὅτι σκληρὸν αὐτοῖς τὸ πρὸς κωκεῖ λακτι-
 ζων· ἢ γὰρ ἡμᾶς ἢ τὰς ἐπισκόπους πολεμῶσιν οἱ
 τοῖσται, ἀλλὰ τῶ πάντων ἐπίσκοπον καὶ τῷ πατρὸς
 ἀρχιερωσὶ Χριστῶ Ἰησοῦ τῶ κωκεῖ ἡμῶν· ἐπὶ
 Μωσέως μὴ γὰρ τῷ θεοφιλεστάτῃ ἀρχιερωσὶ κα-
 τεσάθησαν, ἢ ἱερεῖς, καὶ Λαϊκῆς· ἐπὶ δὲ τῷ
 σωτῆρῶ ἡμῶν ἡμεῖς, οἱ δεκαῖς ἀποστολοῖ·
 ἐπὶ δὲ τῆς ἀποστολων ἐγὼ Ἰάκωβος καὶ ἐγὼ Κλή-
 μης καὶ σὺν ἡμῶν ἔτεροι· ἵνα μὴ πάντως πάλιν κα-
 ταλεζώμεθ· κοινῇ δὲ ἐπὶ πάντων ἡμῶν προσβυ-
 τέροι· ἢ διακωνοῖ καὶ ἐσθιβεθῆστας· καὶ ἀναγνώ-
 σαι· πρῶτος τῶν τῶ φῶσται ἀρχιερωσὶ ὁ μονο-
 γῆστος Χριστῶς ἐκ ἑαυτῶ τῶ τῶ ἀρκάσας,
 ἀλλὰ παρὰ τῷ πατρὸς κατασάθει· ὅς ἡμῶν
 ἀνθρώπος δὲ ἡμᾶς καὶ τῶ πνευματικῶν θυσίαν
 προσφέρων τῷ Θεῷ αὐτῷ καὶ πατρὶ πρὸ τῷ πᾶσος
 ἡμῶν διεταξάτο μόνος τῶ ποιῶν· καὶ τοῖ ὄντων
 σὺν ἡμῶν καὶ ἑτέρων τῶ εἰς αὐτὸν πεπισθῶτων,
 ἀλλ' ἢ πάντως ὁ πισθῶστας ἡδὴ καὶ ἱερωσὶ κατέη ἢ
 Concil. General. Tom. I.

A & non per obscura, vel per somnia, aut per
 angelos, aut ænigmata, hic, inquam, Moy-
 ses cum divinas leges descripsit atque con-
 stituit, distinxit quidem quædam a ponti-
 ficibus fieri oporteret, & quæ a sacerdoti-
 bus; quæ item a Levitis, assignans cuique
 religionem, quæ esset cuiusque ministerii
 propria, eumque decens: ita ut quæ ponti-
 ficibus facere iussisset, ad hæc sacerdotibus
 fas non esset accedere; & quæ sacerdotibus
 præscripta essent, hæc Levitæ non attinge-
 rent: sed potius singuli ministeria certa &
 definita, quæ susceperunt, custodirent; Si
 quis vero præter jus traditum accederet; Vo-
 lebat, morte multabatur. Hoc vero in eo
 B potissimum demonstratum est, quod Saul
 expertus est: qui cum existimaret sacrificasse
 sine propheta, & pontifice Samuele, inde
 peccatum, & maledictionem inexpiabilem sibi
 hausit; neque prophetam movit, quod
 regem unxisset: idem docuit Deus, & qui-
 dem clarius in Ozia, de cuius scelere sine
 ulla mora supplicium sumplit: qui enim in
 summum sacerdotium furore bacchatus est,
 idem regno etiam privatus est. Apud nos
 vero quæ sint acta, fortasse non ignoratis:
 Scitis enim plane, eos qui a nobis per ora-
 tionem, & manuum impositionem episcopi,
 presbyteri, & diaconi nominati sunt, diffe-
 rentia nominum differentiam rerum declara-
 re: neque enim quicumque volebat, apud
 nos manus implebat, ut in illo falso & a-
 dulterino sacerdotio vitularum, sub rege
 Hieroboam, sed qui vocabatur a Deo. Ete-
 nim si non esset aliqua lex posita, & ali-
 quod discrimen ordinum, satis erat uno no-
 mine affectos, omnia illa ministeria perfee-
 re; verum cum a Deo consequentiam rerum
 didicerimus; episcopis quidem assigna-
 vimus, & attribuimus, quæ ad principatum
 sacerdotii pertinent: presbyteris vero, quæ
 ad sacerdotium, deinde diaconis, quæ ad
 ministrandum utrisque: ut pie & caste fiant
 quæ ad religionem pertinent. Neque enim
 fas est diacono sacrificium offerre, aut bap-
 tizare, aut benedictionem sive parvam si-
 ve magnam facere: neque presbytero ordi-
 nationes clericorum facere. Siquidem non
 licet ordinem invertere, cum non sit Deus
 dissensionis: ut inferiores quæ sunt superio-
 ris, per vim sibi vindicent; novam le-
 gem in malum suum refingentes, ignorantes
 durum esse sibi contra stimulum calcitra-
 re. Neque isti nos aut episcopos solummodo
 oppugnant, sed omnium episcopum, &
 pontificem Christum Jesum Dominum no-
 strum. A Moyse namque, qui fuit Deo
 carissimus, constituti sunt pontifices, sa-
 cerdotes & levitæ, à Christo autem Salva-
 tore nostro nos tredecim apostoli: ab apo-
 stolis vero ego * Jacobus, & ego Clemens,
 & alii nobiscum, ne omnes iterum recen-
 seamus; communiter vero à nobis omni-
 bus presbyteris diaconi, hypodiaconi, &
 lectores. Primus igitur natura pontifex uni-
 genitus Christus non sibi honorem rapuit,
 sed a patre constitutus est: qui factus pro-
 pter nos homo, & hostiam spiritualem Deo
 suo, eidemque patri ante passionem offerens,
 constituit nobis solis, ut hoc faceremus:
 cum essent alioqui nobiscum alii etiam ex
 P p eorum

177

177

177

177

* Iterum Jac.
 frater domini
 distinguitur
 a Jacobo
 apostolo, quod
 passim docti
 repudiant.
 Hebr. 1.

corum numero qui in eum crederant: sed non protinus quicumque credidit, factus fuit sacerdos, aut gradum pontificalis dignitatis obtinuit. Nos vero post assumptionem eius offerentes, ut idem constituit, sacrificium mundum & incipientem: elegimus episcopos, presbyteros, & diaconos septem. Ex quibus est beatus martyr Stephanus: qui non minus quam nos Deum dilexit, qui adeo pietatem erga Deum fide declaravit, & caritatem in Christum Dominum nostrum, ut pro eo animam suam daret, a Judæis Christi intersectoribus lapidatione confectus: & tamen talis ac tantus vir, qui erat spiritu fervens, qui Christum ad dextram Dei vidit, & caelestes januas apertas, nusquam cernitur in ministerio eius non essent convenientia: non sacrificium obtulisse, aut manus ulli imposuisse; sed potius diaconi ordinem usque ad extremum custodisse: Sic enim martyrem Christi decebat compositionem ordinis servare. Quod vero nonnulli Philippum diaconum, & Ananiam fidelem fratrem accusant, quod ille quidem Eunuchum baptizavit, hic vero me Paulum, non intelligunt quod nos dicimus; dicimus enim neminem sibi dignitatem sacri ordinis sumere, sed vel a Deo accipere, ut Melchisedec, & Job; aut a pontifice, ut Aaron a Moyse. Itaque & Philippus & Ananias non seipfos elegerunt, sed a Christo pontifice, & Deo, cum quo nemo comparari potest, electi sunt.

ad Rom. 4. 7. b.

ad 1. 8. 6. 9.

ἀρχιερατικῆς ἀξίας ἔτιχε· μὴ δὲ τὴν ἀνάληψιν αὐτῶ ἡμεῖς προσσεύχοντες κατὰ τὴν διατάξιν αὐτοῦ θυσίαν καθάραν καὶ ἀναίμακτον, ἀπροχρησάμεθα ἐπισκόπος καὶ πρεσβύτερος καὶ διακόνους ἐκτὸν τῶν ἀειδόνων· ὡς εἰς τὸν Στεφάνον· ὁ μακάριος μάρτυς ἐκ ἀπολειπόντων ἡμῶν κατὰ τὴν πρὸς Θεὸν εὐνοίαν· ὅς τοσούτων τὴν θεοσέβειαν τῇ αἰσέσει ἐπεδείκνυτο καὶ τὴν ἐκ τῶν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀγάπην, ὡς ὑπὲρ αὐτῶ δοῦναι καὶ τὴν ψυχὴν, πρὸς τῶν κλειστοῦν Ἰουδαίων λίθοις βληθεῖς· ἀλλ' ὅμως ὁ τοιοῦτος καὶ τολικῶτος ἀνὴρ, ὁ τῷ πνεύματι ζῶν· ὁ τῷ Χριστῶν ὄρων ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἁγίας πύλας ἀνενομήτως, ἕδαμῶ φαίνεται τοῖς μὴ ἀνήκουσι τῇ διακονίᾳ χρησάμενος· ἢ θυσίαν ἀνενομήτων· ἢ χεῖρας ἐπιθεῖς τινι· ἀλλὰ τὸ τῆς διακονίας πύγμα φυλάξας μέχρι τέλους· ὅτι γὰρ ἔσπευσε τῷ τῷ Χριστῷ μάρτυρι τὴν διακονίαν ἀποσώζειν· εἰ δὲ Φίλιππον τὸν διάκονον ἡμῶν Ἐφραίμην τὸν πιστὸν ἀδελφὸν αἰτιῶντι τινεσ, ὅτι ὁ μὲν τὸν ἀνενομήτων ἐβάπτισεν, ὁ δὲ ἐμὲ Παῦλον, ἀνενομήτων αὐτῷ, ὁ λεγόμενος ἡμεῖς· ἐποιοῦν γὰρ ὅτι ἐκ ἑαυτῶν τῶν ἀρτὰς τὸ ἱερατικὸν ἀξίωμα, ἀλλ' ἢ παρὰ τοῦ Θεοῦ λαμβάνει· ὡς Μελχισεδέκ· καὶ Ἰωβ· ἢ παρὰ ἀρχιερέως ὡς Ἀαρὼν παρὰ Μωϋσέως· αἰκαῖ καὶ Φίλιππος καὶ Ἀνασίας οὐκ ἑαυτοῖς ἀποεῖλοντο, ἀλλ' ἐκ τοῦ Χριστοῦ προεχειρίσθησαν τῷ ἀρχιερέως τὸ ἀσυμφίτου Θεοῦ.

CANONES ECCLESIASTICI

KANONES EKKLHSEIASTIKOI

Sanctorum Apostolorum,

τῶν ἁγίων Ἀποστόλων.

Episcopus a duobus aut tribus episcopis ordinetur, &c. ut pagina 30. & sequentibus hujusce primi conciliorum voluminis.

Hæc nos vobis, Episcopi, constituimus. Vos vero in eis perseverantes, salvi eritis, & pacem habebitis: non obediens vero puniemini, & perpetuum bellum vobiscum geretis, pœnas abjectæ obedientiæ accommodatas solventes. Deus autem, qui solus est ingenitus, & universorum creator, vos omnes vinculo pacis in Spiritu sancto copulabit, consummabit in omne opus bonum, immutabiles, a querela, & crimine liberos, & vita æterna nobiscum dignabitur per mediatorem dilectum filium suum Jesum Christum Deum Salvatorem nostrum, cum quo gloria ipsi super omnia Deo, & Patri in Spiritu sancto pacteato nunc, & in sæcula sæculorum. Amen.

a prius
b copulabit
c aplos red-
det ad

c intercessio-
nem Jesu ac

Finit constitutionum sanctorum apostolorum per S. Clementem catholice doctrina.

Eπίσκοπος ἐκ τῶν ἐπισκόπων χειροτονιῶσθω δύο ἢ τριῶν καὶ τῶν ἑξῆς.

* Ταῦτα δὲ περὶ κανόνων διατεταχθῶ ἡμῖν παρ' ἡμῶν, ὡ ἐπίσκοποι· ἡμεῖς δὲ ἐμμένοντες αὐτοῖς, σωθῶμεθα, καὶ εἰρήνην ἔσμεν· ἀπειθῶντες δὲ καταδικασθῶμεν, καὶ πόλεμον μετ' ἀλλήλων ἀδελφῶν ἔσμεν, διὰ τὴν ἀπειθειᾶν τὴν ἀποσπασθῶν τινικῶτες· ὁ Θεὸς δὲ ὁ μόνος ἀρχηγὸς καὶ τῶν ὅλων ἀποστολῆς ἀπαντῶν ἡμᾶς διὰ τῆς εἰρήνης ἐν πνεύματι ἁγίῳ· σιώσει· κατηρτίσει εἰς πᾶν ἔργον ἁγίου καὶ ἀξίωτον, ἀξέπτωτος, ἀμέμπτως, ἀνεγκλήτως· κατιξιώσει τῆς αἰωνίου ζωῆς σὺν ἡμῖν διὰ τῆς μεστείας τοῦ ἡγαπημένου παιδὸς αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν, μετ' ἡμῶν ἡ δόξα αὐτῷ τῷ ἐπὶ πάντων Θεῷ καὶ πατρὶ, ἐν ἁγίῳ πνεύματι τῷ παρακλήτῳ, νῦν τε καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Τίλος διαταγῶν τῶν ἁγίων ἀποστόλων διὰ Κλήμεντος καθολικῆς διδασκαλίας.

ANNO CHRISTI 104. 103.

ANNO CHRISTI 104. 103.

VITA, EPISTOLÆ ET DECRETA ANACLETI PAPÆ.

Ex Libro Pontificali Damasi Papæ.

A Nacleus natione Græcus, ex patre Antiocho, sedit annos novem, menses tres, dies decem; fuit autem temporibus Domitiani, c a consulatu Domitiani decimo & Sabini, usque ad Domitianum decimo septimo & Clementem consules. d Hic memoriam beati Petri construxit & composuit, dum presbyter factus fuisset a beato Petro, seu alia loca, ubi episcopi b recordentur sepulture: ubi (b) autem & ipse sepultus est in pace, juxta corpus beati Petri, tertio Idus Julii. Hic fecit ordinationes * duas per mensem Decembrem, presbyteros quinque, diaconos tres, episcopos per diversa loca numero sex. Et cessavit episcopatus dies 13.

rum c. 24. trophas appellat. quippe qui victorias apostolorum de subactis hostibus representent. Verba illius apud Eusebium prædicto loco hæc sunt: Ego apostolorum trophæa perspicue possum ostendere: nam si lubet in Vaticanum profectus, aut in viam qua Ostiensis dicitur, se conferre, trophæa eorum qui istam ecclesiam suo sermone & virtute stabilierunt, inveniet. Hanc insignem claræque memoriam a turbis persecutionis non fuisse dejectam, sed majore potius in dies singularum gloria audam, omnem admirationem superat. Baroa. anno 106. n. 2. & 3. Magdeburg. qui hanc ob causam Anacleum reprehendunt; a Bellarm. lib. 4. de Roman. pontif. c. 5. de calumnia notantur.

Cur trophæum?

b recordentur.

Juxta Platanam, * anem.

EPISTOLA I.

ANACLETI PAPÆ.

De oppressione Christianorum & de accusatione episcopi, de ordinatione archiepiscoporum & ceterorum & de primatibus & patriarchis, eorumque ministerio.

a Hæc epistola non auct. est Bellarm. nus indubitas affirmat nec negat. riores trepidose Erudit. vero Catholici videntur supponit.

NOTA SEVERINI BINII.

Anacleus a Anacleus.) Post Interregnum quatuor mensum & quando factus decem dierum, anno Christi 103. Trajani imperatoris 4. tertia die mensis Aprilis, Anacleus multis rebus præclare gestis celeberrimus, Christianam religionis summum pontificatum adeptus, Clementi per martyrium sublato subrogatur. Quod liber pontificalis in vita Clementis episcopatum Romanæ Ecclesiæ viginti diebus & uno cessasse scribit, vix est credibile, cum tam brevi temporis spatio martyrium Clementis, Chersoneso trans Pontum sitis, Romam nunciari non potuerit. Baroa. anno 102. num. 21. & seq. anno num. 2. Unde acciderit quod Anacleus a Tertulliano Clementi anteposatur, ab Epiphonio autem hæresi 27. plane omitatur, supra diximus in annotationibus ad vitam Clementis, verbo Clemens.

Cur Anacleus Clementi a quibusdam præpositus.

Error libri pontificalis.

84.

93.

Ecclesiæ Petri ædificii structuram ab Anacleto, dum adhuc presbyter esset, in Vaticano extructam, quam olim antiquitas usitatus ecclesiæ nominare consuevit. Nam & August. de civit. Dei lib. 22. c. 10. Nos, inquit, martyrium nostris non templum, sicut dicit, sed memoria, sicut hominibus mortuis, quorum apud Deum vivunt spiritus, habebimus. Hæc merito Cajus antiquus theologus, qui tempore Zephyrii pontificis claruit, teste Eusebio lib. 3. historia.

Concil. Gener. Tom. I.

- I. De iis qui sacerdotes accusant. II. Ut episcopus Deo sacrificans, testes secum habeat. III. De peregrinis & provincialibus judiciis. IV. Ut oppressus iudicio secularium, appellet iudicium sacerdotum, & de majoribus causis ad sedem apostolicam referendis.

Anacleus servus Christi Jesu, in sede apostolica domino serviens, episcopis omnibus, & ceteris cunctis fidelibus, qui coequalem nobiscum sortiti sunt fidem, gratia vobis & pax atque consolatio multiplicentur a domino in secula.

Benedictus Deus & pater domini nostri Jesu Christi, qui secundum magnam misericordiam suam regeneravit nos in spem vivam, per resurrectionem Jesu Christi ex mortuis, in bareditatem incorruptibilem & incontaminatam, & immarcescibilem conservatam in caelis, in vobis qui in virtute Dei custodimini per fidem in salutem paratam revelari in tempore æquissimo: in quo exultabitis, medicum nunc si oportet contristari in variis tentationibus, ut probata vestre fidei multo pretiosior sit auro, quod per ignem probatur, si tamen in tribulationibus experti, probati inveniamini. Patientes estote, dilectissimi, quia patientia probationem operatur, probatio vero spem, spes autem non confundit. Ecce Jacob. agricola expectat pretiosum fructum terra, patienter ferens, donec accipiat temporaneum & festi-

P p 2

rosi-

a De oppressione & laceratione Christianorum & quod Ecclesiæ navis comparatur, atque de ceteris ibi insertis negotiis: omnibus episcopis scripta. Ita MS. collectionis Iudæi in Bibliotheca Collegii Parisiensis Soc. Jesu, e quo sunt hæc variæ editiones. (a) Luc. duos (b) Luc. tamen

rotinam. Si agricolæ hæc patienter ferunt pro A
temporalibus fructibus, quanto magis vos pro
æternis patientes esse debetis? *Estote ergo pa-*
tientes, & confirmate corda vestra, ut advenien-
te iudice Christo, læti & probati esse valeatis
Nolite ingemiscere in alterutrum, ut non iudice-
mini. Ecce iudex ante ianuam assistit. Exemplum
accipite, carissimi, laboris & patientiæ prophe-
tas, qui locuti in nomine domini sunt. Eæ bea-
tificamus eos qui sustinuerunt. Sufferentiam Job
audistis, & finem domini vidistis, quoniam mise-
ricors & miserator dominus est. b Tribulationes
vestras audivimus, fratres, tam per * nostros,
quam & per aliorum a apocritarios, super
quibus valde dolemus, vobisque compatimur,
& auxilium ferre (prout ipse largitus fuerit,
qui pro nobis non solum tribulatus, sed etiam
passus est) parati sumus. Nolite mirari, ca-
rissimi, qui persecutiones patimini, *quasi novi*
vobis aliquid contingat: sed communicantes Chri-
sti passionibus gaudete, ut & in revelatione glo-
riæ eius gaudetis exultantes. Si exprobramini in
nomine Christi, beati eritis: quoniam quod est
bonoris, gloriæ, & virtutis Dei, & qui est eius
spiritus, super vos requiescit. Nemo autem ve-
strum patitur quasi homicida, aut fur, aut ma-
ledicus, aut alienorum appetitor. Si autem ut
Christianus, non erubescat: glorificet autem Deum
in isto nomine: quoniam tempus est ut incipiat
iudicium in domo Dei. Si autem a nobis primum;
quis finis eorum qui non credunt Dei evangelio?
Et si vix iustus salvabitur, impius & peccator
ubi parerunt? Itaque & hi qui patiuntur secun-
dum voluntatem Dei, fidei creatori commendent
animas suas in beneficiis. Nam (ut ait beatus
Clemens antecessor noster) similis est omnis
ecclesiæ status navi magnæ, quæ per undiosum
pelagus diversis, e locis & regionibus viros por-
tat, b ad unam potentis regni urbem propæta-
re cupientes. Sit ergo navis auctor huius, do-
minus ipse omnipotens Deus: gubernator vero
sit Christus: tum deinde prætor officium epis-
copus impleat: presbyteri nautarum, diaconi
dispensatorum locum teneant: hi qui catechizant,
nautologis conferantur: epibatis autem, totius
fraternitatis multitudo sit similis. Ipsum quo-
que mare hic mundus habeatur. Ventorum ve-
rorum varietates & turbinum, diversis tentationi-
bus conferantur: persecutiones, tribulationes
sive pericula, fluctibus exæquentur. Terreni
vero spiritus, qui vel de torrentibus, vel de
convallibus spirant. pseudoprophetarum & se-
*ductorum, seu prævæ doctrinæ verba * docean-*
tur. Promontoria vero & loca confragosa, hi
qui in potestatibus sæculi sunt iudices, & qui
pericula minantur ac mortes. Dithalassa c ve-
ro loca, quæ duplicibus undæ fallacis æstibus
verberantur, dubiis mente, & de repromissio-
rum veritate nutantibus, confrantur, atque
his qui irrationabili fidem nostram ratione dis-
cutiunt. Hypocritæ vero & dolo, piratis si-
miles habeantur. Jam vero rapidus vortex, &
tartarea Charybdis, & taxis illius naufragia,
ac mortiferæ submersiones, quid aliud æsti-
manda sunt, quam peccata: Restat igitur, ut
hæc navis cursu prospero tuta possit portum
desideratæ urbis intrare, ita Deo precem fun-
dere navigantes, ut mereantur audiri.

I.

Audimus, fratres, quod quidam detrahunt,
& accusant sacerdotes Dei, cupientes eos da-
mnari, non intelligentes forsitan, quod injuria
sacerdotum ad Christum pertinet, cuius vice
funguntur. Nec hoc aspiciunt, quod B. Petrus
princeps apostolorum, instructor noster, ait:
Deponentes igitur omnem malitiam, & omnem
dolum, & simulationes, & invidias, & omnes
detractiones, sicut modo geniti infantes, a ratio-
nabile, sine dolo lac concupiscite, ut in eo cresca-
tis in salutem. Et dominus per prophetam in-
quit: Qui vult vitam diligere, & videre dies
bonos, coercet linguam suam a malo, & labia
eius ne loquantur dolum, &c. Qui autem ista
transgrediuntur, profecto transgressores legis
Dei & contemptores, atque inobedientes ejus
præceptis exiunt. Unde & B. Jacobus aposto-
lus ait: Si diligitis proximos sicut vos ipsos, be-
nefacitis. Si autem personas accipitis, peccatum
operamini. recedenti a lege, quasi transgressores,
&c. Et beatus prædecessor noster Clemens vir
apostolicus, & spiritu Dei plenus, una cum
reliquis sanctis collegis suis statuit, dicens: a
Accutandi vel testificandi licentia denegetur his
qui Christianæ religionis & nominis dignita-
tem, & suæ legis vel sui propositi normam,
aut regulariter prohibita neglexerint. Transgres-
sores enim sponte legis suæ, ejusque violatores
& recedentes, apostatæ nominantur. Omnis
enim apostata refutandus est ante reverentiam
tuam, non in accusatione recte agentium, aut
testimonio suscipiendus: quia vir duplex ani-
mo, inconstans est in omnibus viis suis. Qui- b
cumque autem, ut ait apostolus Jacobus, totam
legem servaverit, offenderit autem in uno, factus
est reus omnium. Qui enim dixit, Non mæchabe-
ris: dixit &, Non occides. Quod si non mæchabe-
ris, occidas autem, factus es transgressor legis.
Sic loquimini, & sic facite, sicut per legem li-
bertatis incipientes judicari. Judicium enim sine
miseriordia fiet illi, qui non fecit misericordiam.
Superexultat autem misericordia iudicium. Et
dominus ait: Nolo mortem peccatoris, sed ut
convertatur, & vivat. Et multa talia, horum-
que similia. Nemo enim, inquit apostolus, no-
strum sibi vivit, & nemo sibi moritur. Sive er-
go vivimus, sive morimur, dumini sumus. In
hoc enim Christus mortuus est, & revixit, ut
& vivorum & mortuorum dominetur. Tu au-
tem quid iudicas fratrem tuum? aut tu quare
spernis fratrem tuum? Omnes enim stabimus
ante tribunal Dei. Scriptum est enim: Vivo Ite. 61.
ego, dicit dominus, quoniam mihi flebatur
omne genu, & omnis lingua confitebitur Deo.
Itaque unusquisque nostrum pro se rationem red-
det Deo. Non ergo amplius invicem iudicemus,
sed hoc iudicate magis, ne ponatis offendiculum
fratri vel scandalum. Scimus enim, quia mul-
ta b derogatio prævalet, quando derogator
creditur fide dignus. Ideo, fratres, variis de-
tractionibus & c accusationibus non oportet c
betactari iudices & primates ecclesiæ, sed magis d
apostolorum & doctorum regulis informari ac
roborari. Unde iustum est, omnes in universo
Romanorum orbe doctores legis, ea quæ legis
sunt

Joan. 1.
Nolan.

* vestros,
a notanda
vox.

1. Tit. 4

la epistola
ad Jacobum.

b verba sunt
interpretis
Ruffini, qui
trecentis annis
post Anacle-

* dicantur
ducentur
vocantur.

c bithalassa

1. Tit. 2

1. Tit. 2

la epist. sua
ad Jacobum
sententia
a Vide supra p.
101. h
1. q. 4. sicutus
prædecessor.
h in decr.
lvo. lib. 4.
a Anianus lib.
xvi. const. a
tit. 7.

Qui-Jacob 3

Eccl. 18.

no-Rom. 14.

Tem au-Jacob 4.

Vivo Ite. 61.

b Tripartite
hist. 111. 8.
hæc verba le-
ges. Felix 11.
epist. eadem
uturpat.
c Damasus ep.
ad episcopus
Illyrici, apud
Theod. & Suz.
scripta ex Ro-
mano concil-
io, quam red-
demus suo lo-
co.

MS. rationabilis.

sunt recte sapere & operari, & non regulas nascentis ecclesie confundere, aut fidem, aut doctrinam apostolorum variis maculare doctrinis, nec fratres infestare (a). Si autem omnia in hoc saeculo vindicata essent, locum divinae iudiciae non haberent. Supervacuis enim ad beneficia laborat impendit, qui solem certat fabricis adjuvare. Ideo si aliquis putat, se Deo in hoc placere, quod servos suos accusat; & ut meliores fiant, dicit se hoc agere; in vanum laborat, & plus invidiae stimulis agitur, quam caritatis: quoniam gratiae plenitudo adjectione non indiget, nec ulla requiritur commendationis augmenta. Erigit ergo doctores conscientia sua, & si quando incertis temporum statibus opponuntur, sustinent mala, quae scilicet magis sunt adscribenda, quam meritis. Datam enim scimus satanae potestatem, ut servos Christi cribraret: ut quod de tritico inveniri posset, horreis ingereretur: & quod de paleis, ad ignium alimenta transfret. Ad vos specialiter dictum est: Nolite timere pusillus grex, quia complacuit patri vestro dari vobis regnum: Venit inter vos gladius perfidorum, ut membra ecclesiae membra refecaret, & ad caelestem gloriam lana perduceret. Quos habeat Christus milites, certamen ostendit: qui triumphum mereantur, per bella cognoscuntur. Scimus autem multos ob id infestare doctores, ut eos perdant, & propriae voluntatis placita adimpleant. Non propterea tamen doctores (in quantum vires suppetunt) a recta emulatione & bona intentione recedere debent, scientes, quia beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. Nihil autem illo est pastore mitius, qui luporum laudibus gloriatur. Quibus si placere voluerit, atque ab his amari delegerit, erit hinc ovibus magna pernicies. Nullus ergo pastorum, placere lupis & gregibus ovium potest. Perdit enim laboris memoriam mens terrenis obligata carceribus. Sicut artium in suo quoque opere invenitur mater instantia, ita noverca eruditionis est negligentia. Nullus ergo praedictum alteri faciat, neque quod sibi fieri non vult, exerceat. Nemo dictum de aliquo inveniat, quod in eius actibus non agnoscat. Ego autem labefactam non solum quietem meam, sed & salutem, inimicorum valetudine & rumorum procellis agnosco. Potens est divinitas immensa, tempestatis incerta bono serenitatis amovere. Et quid aliud, si Christus passus est pro nobis, nobis relinquens exemplum, & apostoli passi sunt, sequentes eius exemplum, & reliqui patres, nisi ut sequamur tam doctrinam eorum, quam exemplum, & patiamur adverbia pro Christo, & cum patribus atque cum fratribus crucem portemus, eorumque tribulationibus compatiamur, ut Christi veri discipuli inveniamur, qui dixit: Qui vult post me venire, abneget semetipsum, & solat crucem suam, & sequatur me, & reliqua. Praesumptio est, si dominorum beneficia famuli non sequantur. Obsequium ergo estimandum puto, quod pariturus impendo. Quid est enim, quod plus creditur filii vocabulum valere, quam obsequium, & non quaeritur, quid in amoris lance promoveas, sed quale ad praedictum estimanti nomen apponas, cum apud prudentes frustra sobolem dicimus, nisi exhibeat quod

avocatur? Ego vero nolo errore meo alienas culpas asserere, ut factum, quod dolco, admisisse convincar. Odisti, inquit dominus per prophetam, omnes operantes iniquitatem, perdes loquentes mendacium. Virum sanguinum & dolosum abominabitur dominus: ego autem in multitudine misericordiae tuae introibo in domum tuam, adoraboque in templo sancto tuo in timore tuo. Domine, deduc me in iustitia tua propter inimicos meos, dirige ante faciem meam viam tuam. Non est enim in ore eorum rectum, interiora eorum infidia. Sepulcrum patens guttur eorum, linguam suam lenificant. Condemna eos Deus, decidant consilia suis: juxta multitudinem scelerum eorum expelle eos, quoniam provocaverunt te. Et latentur omnes qui sperant in te, in aeternum laudabunt. Et protege eos, & latabuntur in te, qui diligunt nomen tuum, quoniam tu benedices iusto. Domine, ut basta placibilitatis coronabis eum. Deo enim sacrificantes perfecte, non debent vexari, sed portari, consolari, atque ab omnibus venerari.

II.

Ipsi autem, quando domino sacrificant, non solum hoc agere debent, sed testes secum adhibeant, ut domino perfecte in sacratis Deo sacrificare locis probentur. Aut namque auctoritas legis divinae: Vide ne offera holocausta tua in omni loco quem videris, sed in loco quem elegerit dominus Deus tuus. Episcopus Deo sacrificans, testes (ut praefixum est) secum habeat, & plures quam alius sacerdos. Sicut enim majoris honoris gradu fruitur, sic maioris testimonii incremento indiget. In solenniioribus quippe diebus, aut septem, aut quinque, aut tres diaconos, qui ejus oculi dicuntur, & subdiaconos atque reliquos ministros secum habeat, qui sacris induti vestimentis, in fronte & a tergo, & presbyteri e regione dextra laevaque, contrito corde & humiliato spiritu, ac prono stent vultu, custodientes eum a malevolis hominibus, & consensum ejus praebent sacrificio. Peracta autem consecratione, omnes communicent, qui noluerint ecclesiasticis carere liminibus. Sic enim & apostoli statuerunt, & sancta Romana tenet ecclesia. Servite, inquit dominus per prophetam David, in timore, & exultate ei cum tremore. Adorate pure, ne forte irascatur, & pereatis de via. Ille enim non perit de via, qui recte graditur, & praeccepta custodit majorum.

Doceri ergo omnes oportet, qui domini sacerdotio funguntur, ut & ceteros instruant, & sibi proficiant. Scriptum est autem: Qui docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stellae in perpetuas aeternitates. Et alibi: Populus autem sciens Deum suum, obtinebit, & faciet, & docti in populo docebunt plurimos. Ipsa enim veritas per se infert & dicit: Beatus est qui non fuerit scandalizatus in me. Ille procul dubio scandalizatur in Deum, qui recte non docet, & qui ejus scandalizat episcopum vel sacerdotem. Impie namque agentes, sunt impii, neque intelligunt omnes impii: porro docti intelligent. Omnes enim invidiam humilitatem insinuate, quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.

a q. 5. Si omnia in. b Ennodius 11. 22. & dist. 9. & Nicetium incipit Ennodianus canonos fraudit: atque impo- tura manifestissimi iudicia. b Brigant ergo doctores conscientiam suam. vel: Erig ergo doctores. c Enn. II. 14. Luc. 12. d cognoscitur. habet editio Ennodii a Simo- nio accu- sata, p. 18. Dist. 43. Sci- mus autem multos. M. 11. 1. Dist. 38. Ni- hil illo. Tob. 9. c Enn. dist. 8. f Idem & 11. g Enn. 17. 9. & 14. h immentis tempestatis ita MS. & Sir- monio editio p. 18. 196.

a ut quod fa- ctum dolo, ha- bet editio Sir- monio, p. 112. atque hac vel sola ex Enno- dio iusta im- posturam cui- vus cordato de regum. 7 sal. 1. b Ex verb. Hieronymi qui postior a Anacleto tre- centis annis. c scato. d Quam absunt hac a preceden- tibus En- nodianis!

(a) In Cod. inferit hic hunc titulum: Item de ea re Anacleti in prima epistola tra. 4. 1. 51. &c.

1. Joan. 4. *tiam. Nolite, inquit Joannes apostolus, omni Spiritu credere, sed probate spiritus, si ex Deo sunt, quoniam pseudopropheta exierunt in mandatum. Et idem ipse alibi ait: Vos quod audistis ab initio, in vobis permanet. Si in vobis permanerit quod ab initio audistis, & vos in Filio & Patre manebitis. Es hac est repromissio, quam ipse pollicitus est vobis vitam aeternam. Hac scripsit vobis de his qui seducunt vos. Es unctio quam accepistis ab eo, maneat in vobis. Et non necesse habetis, ut aliquis doceat vos: sed sicut unctio eius docet vos de omnibus, & verum est, & non est mendacium. Et sicut docuit vos, manete in eo. Et nunc, filioli, manete in eo, ut cum apparuerit, habeamus fiduciam, & non confundamur ab eo in adventu eius. Si scitis quoniam iustus est, scitote quoniam & omnis qui facit iustitiam, ex ipso natus est. Videte qualem caritatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur & simus. Propter hoc mundus non novit nos, quia non novit eum. Carissimi, nunc filii Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicut est. Et omnis qui habet spem hanc in eo, sanctificat se, sicut & ille sanctus est. Omnis qui facit peccatum, & iniquitatem facit, & peccatum est iniquitas. Et scitis quia ille apparuit, ut peccata tollerent, & peccatum in eo non est. Omnis qui in eo manet, non peccat: & omnis qui peccat, non vidit eum, nec cognovit eum. Filioli, nemo vos seducat. Qui facit iustitiam, iustus est, sicut & ille iustus est. Qui facit peccatum, ex diabolo est, quoniam ab initio diabolus peccat. In hoc apparuit filius Dei, ut dissolvat opera diaboli. Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit: quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est. In hoc manifesti sunt filii Dei, & filii diaboli. Omnis qui non est iustus, non est ex Deo, & qui non diligit fratrem suum: quoniam hac est annuntiatio, quam audistis ab initio, ut diligamus alterutrum. Non sicut Cain, qui ex maligno erat, & occidit fratrem suum. Et propter hoc occidit eum, quoniam opera eius maligna erant, fratris autem iusta. Nolite mirari, fratres, si odit vos mundus. Nos scimus quoniam transiati sumus de morte ad vitam, quia diligimus fratres. Qui non diligit, manet in morte: omnis qui odit fratrem suum, homicida est. Et scitis, quoniam omnis homicida non habet vitam aeternam in se manentem. In hoc cognovimus caritatem Dei, quoniam ille pro nobis animam suam posuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere. Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & claverit viscera sua ab eo: quomodo caritas Dei manet in eo? Filioli mei, non diligamus verbo neque lingua, sed opere & veritate. In hoc cognovimus quoniam ex veritate sumus, & in conspectu eius suademus cordi nostro. Quoniam si reprehenderit nos cor nostrum, maior est Deus corde nostro, & nocet omnia. Carissimi, si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum: & quidquid petierimus, accipiemus ab eo, quoniam mandata eius custodimus, & ea quae sunt placita coram eo, facimus. Et hoc est mandatum eius: Ut credamus in nomine filii eius Jesu Christi,*

*ut diligamus alterutrum, sicut dedit mandatum nobis. Et qui servat mandata eius, in illo manet, & ipse in eo. Et in hoc scimus, quoniam manet in nobis de spiritu quem dedit nobis. Et sicut Deus creator, qui hominem ad similitudinem suam creavit, est caritas, est bonus, iustus, patiens, atque mitis, & misericors, & cetera sanctarum virtutum insignia, quae de eo leguntur: ita homo creatus est, ut caritatem haberet, ut bonus esset & iustus, ut patiens atque mitis, mundus & misericors foret. Quas virtutes quanto plus quisque in se ipso habet, tanto propior est Deo, & major est, ac sui conditoris gerit similitudinem. Si vero (quod absit) aliquis per devia vitiorum, & divortia criminum, ab hac nobilissima sui conditoris similitudine degeneraberet, tunc fiet de eo quod scriptum est: *Es homo cum in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Qui major honor potuit homini esse, quam ut ad similitudinem sui factoris conderetur, & eisdem virtutum vestimentis ornaretur, quibus & conditor? De quo legitur: Dominus regnavit, decorem indutus est, id est omnium virtutum splendore, & totius bonitatis decore ornatus. Vel quod majus homini potest esse dedecus, aut infelicioer miseria, quam ut hac similitudinis gloria sui conditoris amissa, ad informem & irrationabilem brutorum jumentorumque similitudinem delabatur? Quapropter quisque diligentius attendat primae conditionis lux excellentiam, ut venerandam sanctae Trinitatis in se ipso imaginem agnoscat, honoremque similitudinis divinae, ad quam creatus est, nobilitatem morum, executionem virtutum, dignitatem meritorum habere contendat: ut quando apparuerit qualis sit, tunc similis ei appareat, qui se mirabiliter ad similitudinem suam in primo Adam condidit, mirabilisque in secundo reformavit.**

*Omnis ergo homo, qui ad imaginem Dei factus est, illum debet imitari, cujus ad imaginem conditus est: illius debet sequi vestigia, qui eum ad imaginem sui condidit. Consiliarium vero ac protectorem meliorem reperire non poterit, quam illum qui eum ad imaginem sui condidit, qui eum pretioso sanguine suo redemit, & propter eum homo fieri non est dedignatus. Quem procul dubio inveniet, si in eum totam spem suam, juxta Psalmistae vocem, projecit. Ait namque: *Proiecit super dominum caritatem tuam, & ipse te enutriet, nec dabis in aeternum fluctuationem iusto.* Omnis enim homo in sua causa deficiens, & in suis haesitans consiliis, quaerit sibi amicum fidelem, in cujus consiliis confidat, qui in suis diffidebat: & talem fiduciam habet in illo, ut omne secretum sui pectoris ei pandat & aperiat. Quid dulcius est, quam ut habeas illum, cum quo omnia possis loqui ut tecum? Si ista cum hominibus sunt, quanto magis cum Deo hoc est agendum, qui omnes vult salvos fieri, & neminem perire? Nam si veraciter Deum credimus, eumque diligimus ut debemus, & proximos sicut nosmetipsos, in eum quoque totam spem projecerimus nostram; ipse nos eripiet & consolabitur. Et sicut per*

1. Joan. 2. *1. nobis, vult aeterna.*

1. Joan. 3. *1. nobis, vult aeterna.*

1. Joan. 4. *1. nobis, vult aeterna.*

1. Ambr. 1. de dignitate hominis c. 3.

1. Ambr. 1. de dignitate hominis c. 3.

1. nobilitate in MS. Just. & in edit. Ambrosii.

1. Proj. 7. sal. 24. c. ex Hier.

1. Eangith abbatilla in ep. ad S. Bonifacium Archiep. Moguntinum qui obiit anno 774. Circa de amicis, Martinus Braccensis, & alii.

1. Dom. 14. an-

1. MS. quam debet illi.

NOTE SEVERINI BINII.

EPISTOLA II.

ANACLETI PAPÆ

De ordinatione archiepiscoporum & reliquorum episcoporum atque sacerdotum & de fide ceterisque causis.

- I. De ordinationibus episcoporum, & omnium clericorum.
II. De accusationibus episcoporum.
III. Quod minus quam a tribus episcopis episcopus non debeat ordinari.
IV. In quibus civitatibus primates, in quibus metropolitani esse debeant.

Anacletus episcopus universis episcopis in Italia constitutis.

Quoniam apostolicæ sedis debitam reverentiam erga me caritas vestra distribuit & quia plurimum venerationis, carissimi filii præbuitis; (nam licet ecclesiæ, in qua sanctus apostolus residens docuit, quodammodo nos gubernacula teneamus, tamen propter nos honore & sanctitate minores esse, & propterea omnino festinamus, ut ad gloriam eius beatitudinis pervenire possimus) igitur consultationibus vestris plenius respondissemus, si licuisset; sed infirmitatis ac reliquarum oppressionum onere pressi, breviter (prout dominus tribuit, & ut a beato Petro principe apostolorum sumus instructi, a quo & presbyter sum ordinatus) scribere vobis (sicut petistis) non denegavimus.

I. Ordinationes episcoporum, auctoritate apostolica, ab omnibus qui in eadem fuerint provincia episcopis sunt celebrandæ. Qui simul convenientes, scrutinium diligenter agant, jejuniumque cum omnibus celebrent precibus, & manus cum sanctis evangelis, quæ prædicaturi sunt, imponentes dominica die, hora tertio orantes, sacraque unctione, exemplo prophetarum & regum, capita eorum (more apostolorum & Moysi) ungentes, quia omnis sanctificatio constat in Spiritu sancto, cujus virtus invisibilis sancto chrismati est permixta, & hoc ritu solennem celebrent ordinationem. Quod si simul omnes convenire minime poterunt, assensum tamen suis precibus præbeant, ut ab ipsa ordinatione animo non desint. Porro & Hierosolymitarum primus archiepiscopus beatus Jacobus, qui iustus dicebatur, & secundum carnem, Domini nuncupatus est frater, a Petro, Jacobo & Joanne apostolis est ordinatus, successoribus videlicet dantibus formam eorum, ut non minus quam a tribus episcopis, reliquique omnibus assensum præbentibus, ullatenus episcopus ordinetur, & communi voto ordinatio celebretur. Reliqui vero sacerdotes proprio ordinentur episcopo, ita ut cives & alii sacerdotes assensum præbeant, & jejunantes ordinationem celebrent: similiter & diaconi ordinentur: Ceterorum autem graduum distributioni, trium veracium testimonium, cum episcopi scilicet approbatione, sufficere possunt.

II. Ac-

Epistola. Anacletum duas decretales epistolas, omni sapientia plenas conscripsisse, vetustum quoddam exemplar manuscriptum libri pontificalis testatur: quod ubi sit, & unde acceptum fuerit, vide Turrianum cap. 10. lib. 5. contra Magdeburgenses: a novatoribus magna cum injuria redargui, ideo quod Clementem antecessorem suum nominet, patet ex iis quæ de numero ac ordine pontificum sibi succedentium diximus supra in notis ad vitam Clementis.

Tribulationes vestras audivimus. Nota contra novatores quod Anacletus de rebus horum temporum, verbi gratia, de persecutionibus patienter exemplo Christi ferendis, scribit: adeoque hæc epistola decretales immerito reprehendantur ac rejiciantur, quæ in his nulla mentio fiat rerum hoc tempore gestarum.

Acquisitionibus non oportet labelari primas ecclesiarum. Vide quæ supra diximus in notis ad canon. apostol. 74.

Apostolorum regulis informari. Canonès apostolorum, 54. 73. & 74. intelligit.

Ipsi autem quando domino sacrosunt. Constat apostolica constitutio ista, quæ præcipitur, ut episcopi solennioribus diebus cum ministerio multorum aliarum assistantium & intervientium solenne sacrificium Deo offerant, ipsique ministri omnes post absolutum sacrificium communicent, nisi ex rationali & iusta causa excusentur. Vide quæ diximus in notis ad canones apostolorum 9. & 10.

Sic enim apostoli dixerunt. Canone 0. & 10. Persecuta judicia inmovemus. Christus dominus, qui fuit rex & sacerdos secundum ordinem Melchisedech, in ecclesia regale sacerdotium instituit, apostolis eorumque successoribus eorumque regendi & judicandi potestatem contulit: ideoque hæc epistola sua Anacletus pontifex, doctrinam S. Pauli 1. ad Corinth. cap. 6. secutus, recte dixerit, ne Christiani ethnici alicujus aut infidelis iudicii tribunal adeant, huiusque suorum discussionem, iudicium & definitionem petant. Quæ legè politicum imperium a Deo bene institutum non tollitur, sed ecclesiæ domino ac potestati subicitur. Vide Baron. anno 57. num. 24. & seqq. usque ad 42. Bellarm. de Rom. pont. lib. 5. c. 4. & seqq.

Quæ per singulos annos bis fieri solent. iuxta apostolorum legem ac consuetudinem: de qua vide canon. apostol. 38.

Majores causa ad sedem apostolicam referantur. Hoc Anacleti decretum bene & iuste latum esse ex eo patet, quod universale & legitimum Sardicense concilium canone 4. & 7. plane idem constituerit: quodque Gelasius in epistola ad Faustum & ad episcopos Dardaniæ scribat, secundum canones fieri, quod totius ecclesiæ appellationes ad Romanæ sedis examen delerantur, ab ipsa autem appellare nemini permittatur. Hanc appellandi consuetudinem antiquissimam esse S. I. eo epistola 49. testatur, & antiquissimorum ad sedem Romanam appellantium exempla confirmant. Marcion enim ab episcopo in Ponto excommunicatus, ut a Romano pontifice abolveretur, Romam venit. Epiphanius hæresin Romanæ sedem in Hispania depositi, ad Cornelium & Stephanum appellatum. Romanæ ecclesiæ pontifices appellavit. Cyprianus libro primo, epistola 3. & 4. Athanasius ab orientibus depositus, ad pontificem appellavit, & ab eo restitutus est. Soromenus lib. 3. cap. 7. Plura vide apud Bellarm. lib. 2. de Roman. Pontif. cap. 21.

Quantam apostoli hoc statuerunt. Hanc apostolorum constitutionem Clemens 1. 2. constit. c. 45. ex interpretatione Turriani, ex Bovii interpretatione autem c. 49. recenset his verbis. Præclara Christi facta est, cum nullo habere negotium. Quod si ex aliqua vexatione & tribulatione alicui visoratur, curat ut ea transgatur, etiam detrimentum pati debeat, nec ad ethnicum iudicium accedat, sed nec patiat mundanos magistratus de nobis jus dicere: nam per illos diabolus servos Dei vexat, & nobis notam inurit, quæ non habemus non unum sapientem, qui possit inter partes jus administrare & controversas componere.

Quædam apostoli hoc statuerunt. Hanc apostolorum constitutionem Clemens 1. 2. constit. c. 45. ex interpretatione Turriani, ex Bovii interpretatione autem c. 49. recenset his verbis. Præclara Christi facta est, cum nullo habere negotium. Quod si ex aliqua vexatione & tribulatione alicui visoratur, curat ut ea transgatur, etiam detrimentum pati debeat, nec ad ethnicum iudicium accedat, sed nec patiat mundanos magistratus de nobis jus dicere: nam per illos diabolus servos Dei vexat, & nobis notam inurit, quæ non habemus non unum sapientem, qui possit inter partes jus administrare & controversas componere.

Vide sup. pag. 285. B.

Quædam apostoli hoc statuerunt. Hanc apostolorum constitutionem Clemens 1. 2. constit. c. 45. ex interpretatione Turriani, ex Bovii interpretatione autem c. 49. recenset his verbis. Præclara Christi facta est, cum nullo habere negotium. Quod si ex aliqua vexatione & tribulatione alicui visoratur, curat ut ea transgatur, etiam detrimentum pati debeat, nec ad ethnicum iudicium accedat, sed nec patiat mundanos magistratus de nobis jus dicere: nam per illos diabolus servos Dei vexat, & nobis notam inurit, quæ non habemus non unum sapientem, qui possit inter partes jus administrare & controversas componere.

Vide sup. pag. 285. B.

Quædam apostoli hoc statuerunt. Hanc apostolorum constitutionem Clemens 1. 2. constit. c. 45. ex interpretatione Turriani, ex Bovii interpretatione autem c. 49. recenset his verbis. Præclara Christi facta est, cum nullo habere negotium. Quod si ex aliqua vexatione & tribulatione alicui visoratur, curat ut ea transgatur, etiam detrimentum pati debeat, nec ad ethnicum iudicium accedat, sed nec patiat mundanos magistratus de nobis jus dicere: nam per illos diabolus servos Dei vexat, & nobis notam inurit, quæ non habemus non unum sapientem, qui possit inter partes jus administrare & controversas componere.

Vide sup. pag. 285. B.

Quædam apostoli hoc statuerunt. Hanc apostolorum constitutionem Clemens 1. 2. constit. c. 45. ex interpretatione Turriani, ex Bovii interpretatione autem c. 49. recenset his verbis. Præclara Christi facta est, cum nullo habere negotium. Quod si ex aliqua vexatione & tribulatione alicui visoratur, curat ut ea transgatur, etiam detrimentum pati debeat, nec ad ethnicum iudicium accedat, sed nec patiat mundanos magistratus de nobis jus dicere: nam per illos diabolus servos Dei vexat, & nobis notam inurit, quæ non habemus non unum sapientem, qui possit inter partes jus administrare & controversas componere.

Vide sup. pag. 285. B.

Quædam apostoli hoc statuerunt. Hanc apostolorum constitutionem Clemens 1. 2. constit. c. 45. ex interpretatione Turriani, ex Bovii interpretatione autem c. 49. recenset his verbis. Præclara Christi facta est, cum nullo habere negotium. Quod si ex aliqua vexatione & tribulatione alicui visoratur, curat ut ea transgatur, etiam detrimentum pati debeat, nec ad ethnicum iudicium accedat, sed nec patiat mundanos magistratus de nobis jus dicere: nam per illos diabolus servos Dei vexat, & nobis notam inurit, quæ non habemus non unum sapientem, qui possit inter partes jus administrare & controversas componere.

Vide sup. pag. 285. B.

II.

s. quæst. 77. Accusatio quoque. Et in decr. Ivo. lib. 4. 2 Ep. Coa. Rancini M. ad Ablavium.

b. Ihd. Gen. 111. 39. c. hominibus.

Psal. 81. 1. dicitur. Ibidem.

Psal. 91. Rom. 14. Ibidem.

Zach. 5.

d. Not. vox.

Psal. 100. 1. interpret. 1. Nieronymus. e. proponere ante oculos. f. detrahentem g. fodalem. Proverb. 26.

* cordis.

Accusatio quoque eorum, super qua nos confulere voluistis, non nisi ab idoneis, & probatissimis viris, & qui suspicionibus & sceleribus careant, fieri debet: quia dominus sacri sui corporis tractatores, a vilibus & reprobis ac non idoneis perionis infamari noluit, nec calumniari permisit, sed in se proprio flagello peccantes sacerdotes a templo eiecit. Unde liquet, quod summi sacerdotes, id est episcopi, a Deo sunt iudicandi, non ab humanis aut pravæ vitæ hominibus lacerandi, sed potius ab omnibus fidelibus portandi, ipso domino exemplan dante, quando per seipsum, & non per alium, vendentes, & ementes eiecit de templo, & mentas nummulariorum & cathedras vendentium proprio evertit flagello, & eiecit de templo. Et sicut alibi ait, Deus stetit in synagoga deorum, in medio autem Deos decernit & alibi, Ego dixi: Dii estis, & filii excelsi omnes. Nullus enim (ut reor) invenitur inter nos, qui velit suum servum ab alio, quam a se, iudicari. Quod si præsumptum fuerit, aut multa ipse indignatione irascitur, aut potius ultionem querit super eum. Si vero hoc inter homines agitur, quid putatis faciet Deus Deorum, & dominus dominantium, qui ultionem suorum promittit non differre servorum? Unde & ipse per prophetam loquitur, dicens: Deus ultionum dominus, Deus ultionum libere erit: & reliqua. Et apostolus inquit: Tu quis es, qui iudas servum alienum? Sui enim domino stat aut cadit. Et ipse, Nolite iudicare invicem, sed hoc iudicate magis, ne ponatis offendiculum fratri vel scandalum. Et dominus per prophetam inquit: Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei. Nam si aliquis nunc in malum oculos alicuius principis incipit tractare, manifeste reus majestatis iudicatur, & infamis estetur: aut potius capituli venientie subjacet. Hæc, fratres, valde cavenda sunt, & quod homines nolunt sibi fieri, Deo deorum non debent interre, ne forte irascatur dominus, & faciat vindictam eorum, etiam in eos qui non peccaverunt, quia perit sæpissime iustus pro impio. Imitandus est etiam propheta, per quem dominus ait: Perambulabam in simplicitate cordis mei, in medio domus mea: Non ponam coram oculis meis verbum Belial. Loquentem in abscondito contra e proximum suum, hanc interficiam. Et hi cavendi sunt, de quibus Salomon ait: Sicut noxius est qui mittit lanceas, & sagittas in mortem, sic vir qui fraudulenter nocet amico suo, & cum fuerit deprehensus, dicit: Ludens feci. Sicut carbones ad prunas, & ligna ad ignem, sic homo iracundus suscitatur rixas. Verba susurrionis quasi simplicita, & ipsa proveniunt ad sutima ventris. Et si detractores quorumcumque graviter iudicantur, & in perditionis laqueum cadunt, multo magis laceratores & detractores atque accusatores memoratorum Dei famulorum atque persecutorum damnantur, & in barathrum, nisi se correxerint, & per eorum satisfactionem condignam egerint penitentiam, indubitanter vadunt, & vindictibus flammis exuruntur. Quapropter oportet omnes

A ab his cavere, & non solum non facere, sed nec facientibus contentire: quia non solum, qui faciunt, damnantur, sed qui contentiunt facientibus. De talibus & his similibus ista veritas ait: Vulpes foveas habent, & volucres cæli nidus: filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet, id est, in talibus non habitat dominus, nec ipsi manent in eo. Et Salomon loquitur, dicens: Qui fodit foveam, incidet in eam: & qui voluit lapidem, revertetur ad eum. Lingua jallax non amat veritatem, & os lubricum operatur ruinas. Grave est saxum, & onerosa arena: sed ira stulti, utroque gravior. Hominem qui calumniatur anima sanguinem, si usque ad vacuum sugerit, nemo sustinet. Qui se jactat & dilatat, jurgia concitat. Qui sperat in domino, salvabitur. Qui confidit in corde suo, stultus est: qui autem gradatur superbia ad eliciendum lac, exprimit butyrum: qui vehementer emungit, elicit sanguinem: & qui provocat iras, producit discordias. Hæc & alia periculosa considerantes apostoli, statuerunt, ne facile commoverentur, aut lacerarentur, vel accusarentur columnæ sanctæ Dei ecclesiæ, quæ apostoli & successores eorum non immerito dicuntur. Sed si quis adversus eos vel ecclesias eorum commotus fuerit, aut causas habuerit: prius ad eos recurrat caritatis studio, ut familiari colloquio commoniti ea sanent, quæ sananda sunt, & caritative emendent, quæ iuste emendanda agnoverint. Si autem aliqui eos, priusquam hoc egerint, lacerare, accusare, aut infestare præsumperint, excommunicentur, & minime absolvantur, antequam per satisfactionem (ut jam dictum est) condignam egerint penitentiam, quoniam injuria eorum ad Christum pertinet, & cuius legationem funguntur. Nec hoc mirum, quia si quique nostrum cuidam servorum legationem injungeret, & a quoquam invaderetur, aut ab aliquo subditorum tuorum depreciretur; mox indignatus irascetur, aut tanta (prout posset) vindicaret, & ad injuriam ac contumeliam suam hoc factum reputaret, & talionem (si in præsentem non posset) futuris temporibus redderet. Nam si in hominis causa hæc sunt, quid putatis Deus faciet de suis, qui nec capillum capitis eorum perire dixerit? Unde & dominus per Nahum prophetam loquitur, dicens: Deus amulator, & ulciscens dominus, & habens furorem, ulciscens dominus in hostes suos, & irascens ipse tumidis suis: ante faciem indignationis ejus quis stabit? & quis resistet in ira furoris ejus? Indignatio ejus offensa est sicut ignis, & petra dissoluta sunt ab eo. Bonus est dominus, & confortans in die tribulationis, & sciens sperantes in se: & reliqua. Quædam autem ex his, jam aliis fratribus scripturus, quæ toties sunt replicanda, quoties fuerint necessaria. Ejectionem quoque (ut supra memoratum est) summorum sacerdotum sibi dominus reservavit, licet electionem eorum bonis sacerdotibus & spiritualibus populi concessisset. Electionem enim illorum taliter apostolus fieri jubet: Si quis sine crimine est, unius uxoris virum, filios habentem fideles, non in accusatione luxuriæ, aut non subditos

Luci 16.

Proverb. 16.

Proverb. 27.

Proverb. 28.

Proverb. 30.

Auct. 11.

S. Greg. ep. 1. lib. 12.

fuorum

Lev. 24.

Nahum. 1.

Deum 29. Ejectionem vero.

Tu. 1.

1. Ex citato MS Collegii Soc. Jesu has varietates lectiones decerpit Harduinus. MS. coram oculis verbum oris Belial. 2. MS. Detrahentem in abscondito iudicium suum hunc suscipit hanc.

6 qua. 1. Si
sacerdo. huc

in illa elec-
tio-
no.

l. II. de coll.
c. 19.

Dir. 8. Po.
in Mo.

c. lnd. de ob.
11. 7.

Præbiter qu.
primus di.
civ.

ad ian. 22
11. 7.

11. 7.

11. 7.

Exod. 29.

si. dñi Inno.
vo. test.
Et in Decr.
Ivo. lib. 3.

Marib. 10.

† prætaxo.

& reliqua. Si enim sine crimine sacerdos eligi præcipitur, nullatenus ab hominibus, criminibus irretitis, accusari aut calumniari permittitur, nec ab aliis, quam ab his qui sine crimine sunt, & juxta electionem, si necessitas fuerit, aut ipsi volendo domino servire elegerint, sacerdotisque sine crimine fieri & ordinari possint, & tales per omnia fuerint, quales eligi sacerdotes jubentur. Porro & Moysi præcipitur, ut eligat presbyteros. Unde & in Proverbis dicitur: *Gloria senon canities.* Hæc vero canities sapientiam designat, de qua scriptum est: *Canities hominum prudentia est.* Cumque nongentos & amplius annos ab Adam usque ad Abraham visisse homines legimus, nullus alius prius appellatus est presbyter, id est senior, nisi Abraham, qui multo paucioribus visisse annis convincitur. Non ergo propter decrepitanam senectutem, sed propter sapientiam presbyteri nominantur. Initium enim sacerdotii Aaron fuit, licet Melchisedec prior obtulerit sacrificium, & post hunc Abraham, Isaac, & Jacob: sed hi spontanea voluntate, non sacerdotali auctoritate, illa fecerunt. Ceterum Aaron primus in lege sacerdotale nomen accepit, primusque pontificali stola indutus victimas obtulit, jubente domino ac loquente ad Moysen: *Accipe, inquit, Aaron & filios eius, & applicabis ad eorum tabernaculum unctioem. Cumque lavaveris partem eorum sicut aqua, indues Aaron vestimentis suis, id est, tunicam & tunicam, & superhumeras, & rationale, quod confringes basteo; & ponet tunicam in capite eius, & laminam sanctam super tunicam, & circum unctioem fundes super caput eius, atque hoc ritu consecrabitur. Filios quoque tuos applicabis, & indues tunicas lineas, & circum basteo Aaron & libero eius, & impones mitras eis, eruntque sacerdotes tibi religione perpetua.* Quo loco contemplari oportet, Aaron summum sacerdotem, id est, episcopum fuisse, porro filios eius presbyterorum demoralasse figuram. Hoc enim fuit inter Aaron summum sacerdotem, & filios eius qui sacerdotes erant, quod Aaron super tunicam accipiebat poderem, stollam sanctam, & coronam auream, mitram, & zonam auream, & superhumeralia, & reliqua quæ præfixa sunt: Filii autem Aaron, super tunicas lineas cincti tantummodo & tunicati, assistebant sacrificio domini. In novo autem testamento, post Christum dominum, a Petro sacerdotatus cepit ordo, quia ipsi primo pontificatus in ecclesia Christi datus est, dicente domino ad eum: *Tu es, inquit, Petrus & super hanc petram edificabo ecclesiam meam: & porta inferi non prævalent adversus eam, & tibi dabo claves regni caelorum.* Hic ergo ligandi atque solvendi potestatem primus accepit a domino, primitusque ad fidem populum virtute suæ prædicationis adduxit. Ceteri vero apostoli cum eodem pari consortio honorem & potestatem acceperunt, ipsi quoque principem eorum esse voluerunt. Qui etiam jubente domino, in toto orbe dispersi evangelium prædicaverunt: ipsi quoque decedentibus, in locum eorum successerunt episcopi, quorum ordinatio prætaxo fieri debet ordine & modo, quos qui recipit & verba eorum, Deum recipit: qui

autem eos spernit, eum a quo missi sunt, & culis fungitur legatione, spernit, & ipse indubitanter spernetur a domino. Videntes autem ipsi apostoli messem esse multam, & operarios paucos, rogaverunt dominum messem, ut mitteret operarios in messem suam. Inde electi sunt ab eis & septuaginta duo (a) discipuli, quorum typum gerunt presbyteri, atque in eorum locum sunt constituti in ecclesia, de quorum ordinatione & reliquorum munitio, dixisse supra sufficiat.

III

Porro quod episcopus non ab uno, sed a multis, contentu aut præsentia comprovincialium, est ordinandus, & nullatenus minus quam a tribus, ceteris consentientibus cunctis: ideoque, iustitiam domino fieri iubetur, ne aliquid contra fidem ecclesie unius tyrannica auctoritas moleretur, & regula vel fides confunderetur credentium.

IV.

Provinciæ autem multo ante Christi adventum tempore divite sunt maxima ex parte, & postea ab apostolis & beato Clemente prædecessore nostro ipsa divitio est renovata. Et in capite provinciarum, ubi dudum primates legis sæculi erant, ac prima iudicialia potestas, ad quos qui per reliquas civitates commorabantur, quando eis necesse erat, qui ad aulam imperatoris vel regum confugere non poterant, vel quibus permillum non erat, confugebant pro oppressionibus vel iniustitiis suis, ipsosque appellabant, quoties opus erat, sicut in lege eorum præceptum erat: ipsis quoque in civitatibus vel locis nostris, patriarchas vel primates, qui unam formam tenent, licet diversa sint nomina, leges divine & ecclesiasticæ poni & esse iusserunt, ad quos episcopi (si necesse fuerit) confugerent, eosque appellarent, & ipsi primatum nomine fruerentur, & non alii. Reliquæ vero metropolitanæ civitates, quæ minores iudices habebant, (licet maiores comitibus essent) haberent metropolitanos suos, qui prædictis iuste obedirent primatibus, sicut & in legibus sæculi olim ordinatum erat, qui non primatum, sed aut metropolitanorum aut archiepiscoporum nomine fruerentur. Et licet singulæ metropoles civitates suas provincias habeant, & suos metropolitanos iudices habere debeant episcopos, sicut prius metropolitanos iudices habebant sæculares, primates tamen (ut præfixum est) & tunc & nunc habere iussæ sunt, ad quos post sedem apostolicam summa negotia conveniant, ut ibidem, quibus necesse fuerit, releventur & iuste restituantur, & hi qui iniuste opprimuntur, iuste reformentur atque sulciantur, episcoporumque causæ, & summorum negotiorum iudicia (salva apostolicæ sedis auctoritate) iustissime terminentur. Hæc ab antiquis, hæc ab apostolis, hæc a sanctis patribus accepimus, vobisque (ut postulastis) rimanda, & futuris tenenda temporibus mittimus, & reliquis fratribus prædicanda, ac cunctis fidelibus tradenda.

Marib. 9. & Luc. 10.

Distin. 90. Provinciam multa. Et in decr. Ivo. lib. 4. c. 1. lib. 55. capitulum. c. 1. super primatu. Iacobus.

juris.

d. A maritimo S. Petri nom. dum eo. Au. gerant anni. cum huc scri. pisse hucur. Anacletus.

(a) Luc. Cod. constanti legi septuaginta.

a S Greg. Paf-
l. 1. quibus-
dam pro more
interpelatio-
ne patermissis.
Ista 10.
Ierom. 3.

1. Cor. 14.

Psalm. 58.

b S August. c
7 lib. de pe-
ccatoribus.

Dist. 47. Sa-
ne percussor
S. Hier.
Ibidem.
Pir. 2.

Rom. 9.

d Ithacius Cla-
rus quilibet
tandem fuerit
lib. adv. Vera-
rit. c. 42.

Hebr. 5.

Psalm. 9.

Ista 10.

Ista 12.

Va. 11.

e hinc abfuit
in MS. c. Ja-
steli.

da mandamus, ne pastorum imperitia, * qui sequuntur, deteriores fiant, dicente domino per prophetam: *Ipsi pastores ignoraverunt intelligentiam. Quos rursus dominus detestatur, dicens: Et tenentes legem, nesciunt me.* Nesciri ergo veritas se ab eis conqueritur, & nescire se principatum nescientium protestatur: quia profecto hi qui ea, que sunt domini, nesciunt, a domino nesciuntur. Paulo attestante, qui ait: *Si quis ignorat ignorabitur.* Hinc & psalmita, non optantis animo, sed prophetantis mysterio denunciat, dicens: *Obscurentur oculi eorum, ne videant, & dorsum eorum semper incurvus.* Obscuratis ergo oculis, dorsum flectitur. quoniam cum lumen scientie perdunt qui preceunt, sine dubio ad portanda peccatorum onera inclinantur sequentes. ^b Hic ergo inter manus latronum & dentes furentium luporum utrumque vestimur. Ideo & docere alios, & nos ipsos (prout dominus dederit) providere debemus. Sane percussor ille doctor dicitur, qui sermone inutili conscientiam percussit infirmorum. Ideo tenere vos & omnes fideles oportet eum, qui secundum doctrinam est, *id est sermonem; ut potens sit consolari in doctrina sana, & contradicentes redarguere, & recte viventes, atque rectam fidem tenentes consolidare.* Illis ergo qui dicunt, quod filius in eo minor est, quia propheta inquit: *Verbum faciet dominus breviter: uniuerso orbi: ita respondendum est divinis testimoniis: Verbum breviter quod dominus faciet super terram, non ininventionem deitatis in filio Dei significat, sed dispensationem susceptæ carnis annunciat; in quali dispensatione non solum patre hominis filium, sed etiam angelis legitimus minoratum, Paulo attestante apostolo: Eum autem, inquit, modice minus ab angelis minoratum vidimus Iesum, propter passionem mortis gloria & honore coronatum; & infra; Propter quam causam nos conjunditur fratres eos vocare, dicens: Annuntiabo nomen tuum fratribus meis, in medio ecclesie laudabo te. Et propheta inquit: Minorasti eum paulo minus ab angelis, gloria & honore coronasti eum. Et ut verbum Dei patris breviter in filio non esse doceamus. ^d Hanc ita prophetæ volumine approbamus sententiam. Numquid abbreviatus factus est sermo meus, aut ita parvus est, ut non possim redimere, aut non est in me virtus ad liberandum, dicit dominus omnipotens: Et iterum: Hæc dicit dominus omnipotens: Numquid abbreviata est manus mea, ut salutare non possit? Aut non potest vivificare cor humilium & spiritum contritorum? Et ut brachium patris, quæ manus est, filium esse doceret, intulit, dicens: *Paravit dominus brachium laetum suam in oculis omnium gentium, & videbunt omnes fines terre salutare ejus.* Nam & in novissimo tempore hic sensus non inaniter poterit coaptari; in quo tempore dominus ex celesti aula ac emptyreo domicilio petrii azmonis iam terre dignans tyrannidem, in creaturas suas crudelissime violentem, platiati condolens, ac luce immanitæ caritatis thesaurum reterare volens, in castissimæ virginis purissimum uterum, omnis tori virilis nescium, inenarrabili mysterio, pro redemptione nostra carnem ^a suscipiens, adventit, ut & illum qui habebat mortis imperium, sua morte destrueret, & eos, quos in tenebris & umbra mortis captivos tulerat, virtutis suæ potentia in ipso parvo & exiguo tempore discipulos instruebat, dum eos in lucem cum adhuc tempus haberent) incedere præmonebat: *Adhuc modicum, inquit, in vobis lumen est. Dum lucem habetis, ambulate in luce, ne vos tenebra comprehendant.* Et in ^a canonicis apostolorum legitur epistolis: *Filioli, novissima hora quia multi pseudopropheta exierunt in hunc mundum. Et Paulus apostolus: Tempus enim breve est.* Et iterum: *Præterit enim figura hujus mundi. Et iterum: Omnia hæc ad correctionem nostram facta sunt, in quos ^b sæculorum obvenere.* Nam dominus in ipsa oratione ^a dominica breviter nobis sermonem, dum nos a multiloquio prohibens, pauca loqui docuerit, quæ ^c pertinent ad salutem. *Comorati, inquit, noisite multum loqui.* Et infra: *Vos autem cum oratis, dicite: Pater noster, qui es in cælis, &c.* Non enim propheta filium Dei in hoc capitulo minoratum designavit in verbo, quoniam ipse in prophetis retro tempore loquebatur, qui etiam nunc per apostolos & apostolicos viros novissimo tempore loquitur: *Ego, inquit, qui loquebar in servos meos prophetas, ecce adsum.* Et alius propheta: *Sicut est ab initio usque in sæculum, neque adiectum est ei, neque minuetur illi, quoniam ipse est dominus creaturae sue.* Ecce quale verbum breviter fecit dominus in orbe terrarum. Non quæ (ut illi putant) interiori ^a patre intimaret hominibus filium, sed quia novissimum ejus annunciat adventum. ^b Si ergo (ut prædictum est) ^c Aaron filii, presbyterorum figuram gestabant, & Aaron summi sacerdotis, id est episcopi, Moses indubitanter Christi tenebat formam quoniam fuit similitudo mediatoris Dei, quæ est inter Deum & hominem Iesus Christus, qui est verus dux populorum, & verus princeps sacerdotum, & dominus pontificum, cui est honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.*

NOTÆ SEVERINI BINII.

^a Ordinationes Episcoporum.) De episcoporum ordinatione, vide quæ diximus supra in notis ad canon. apost. 1.
^b In locum eorum successerunt episcopi.) Hoc est quod psal. 44. propheta David prædixerat: *Pro patribus tuis misit filios suos.* Nam Augustino prædicti loci interpretare, patres apostoli sunt, filii pro patribus nati, apostolorum successores episcopi. Concilium Florentinum in instructione Armenorum & Concil. Tridentin. sess. 23. cap. 4. idem asserunt. Dicuntur autem episcopi apostolis succedere, non proprie eo modo quo episcopus episcopo, rex regi succedit, sed duplici alia ratione. Primo, ratione sacri episcopalis ordinis. Secundo, per quandam similitudinem & proportionem quæ nimirum sicut Christo in terris viventi, primi sub Christo erant apostoli duodecim, deinde septuaginta duo discipuli: ita nunc primi sub Romano pontifice sunt episcopi, post eos presbyteri, inde diaconi, &c. Non aliter autem episcopos apostolis succedere, inde patet, quod episcopi nullam veram apostolicam auctoritatis partem habeant: Apostoli enim, ut constat Marth. & Marc. cap. ultimo toto terrarum orbe prædicare, aliosque alias ecclesias fundare, canonicos libros scribere poterant, nihil horum episcopi poterunt. Præterea, donum lingue & miraculorum habuerunt apostoli, non autem omnes episcopi. Apostolis omnibus immediate a Christo universam ecclesiam gubernandi potestas ac jurisdictionis collata est, Joan. cap. 20. his verbis: *Stetit*

Joan. 10.

Verba ista-
cu in nota
qua supponit
non arguat
Mecatonem
1. Joan. 10.
1. Joan. 10.
1. Joan. 10.
1. Joan. 10.

Marth. 6
Ibidem.

Ista 12.
Apost. 41
Eccl. 10.

Ista II de
Ost. & luc
cedit Ithacius,
cuius scriptura
legit terrena
pura discipuli
in prælo
Indoluit.

An & quando
apostolis
episcopi suc-
cedant.

a MS. abbreviatus b MS. suscipiendo c MS. sine sanctorum obvenit. d In MS. abest ea vox. Dominica. e MS. perthant. f MS. patri. g In MS. hæc verba quinque non leguntur, Aaron filii &c.

misit me ut venis pater, & ego misit vos: (quamquam A
ordinaria jurisdictione, qui in posterum per successionem
transferebatur, sibi Petro, extraordinaria reliquis apostol-
is concessa sit) omnes autem episcopi a Petri successore
Romano pontifice, cui dictum est, *Pasce oves meas,*
pasce agnos meas, immediate suam jurisdictionem certis
limitibus definitam consequuntur. Denique, non succed-
itur propriis nisi precedant; ut simul cum apostolis
fuerunt in ecclesia Timotheus, Titus, Evodius, aliique
plures episcopi. Si igitur episcopi apostolis succedunt,
cui episcopo Titus? cui Timotheus succedit? Pater
igitur non aliter hæc Anacleti verba intelligi debere,
quam duplici illa ratione, de qua supra. Vide Bellarm.
lib. 4. de Rom. Pontif. c. 23. 24. & 25.

Quomodo 72. *Septuaginta duo discipuli, quorum typum gerunt*
discipulis do- *presbyteri.* Presbyteri septuaginta duobus discipulis
mini. presby- *domini non aliter quam per similitudinem quamdam suc-*
teri succedere *cedere dicuntur, sicut apostolis episcopi. Quod autem*
duntur. *non aliter succedant, hæc ratio evidenter probat: Sep-*
tuaginta duo discipuli non fuerunt presbyteri, nec ali-

Quomodo 72. *Septuaginta duo discipuli, quorum typum gerunt*
discipulis do- *presbyteri.* Presbyteri septuaginta duobus discipulis
mini. presby- *domini non aliter quam per similitudinem quamdam suc-*
teri succedere *cedere dicuntur, sicut apostolis episcopi. Quod autem*
duntur. *non aliter succedant, hæc ratio evidenter probat: Sep-*
tuaginta duo discipuli non fuerunt presbyteri, nec ali-

EPISTOLA III.
ANACLETI PAPÆ

De patriarchis & primatibus ac reliquis episcopis; &
quod Romana Ecclesia cardo sit & caput omnium ec-
clesiarum.

- I. De bipartito ordine sacerdotum.
- II. De constitutione seu ordinatione episcoporum ac presbyterorum.
- III. De discretionem Episcoporum & civita-
tum.
- IV. Ut diffidiosis causa ad sedem apostolicam re-
ferantur.
- V. Non admittendos ad accusationem sine ad testi-
monium, qui antea inimici fuerunt, &
de extraneo iudicio.

Anacletus servus Christi Jesu, in apostolica se-
de a domino constitutus, & a sancto Petro
apostolorum principe presbyter ordinatus, om-
nibus episcopis ac reliquis Christi sacerdotibus
salutem.

Benedictus Deus & Pater domini nostri Je-
su Christi, qui benedixit nos in omni bene-
dictione spirituali in cælestibus in Christo, sicut
elegit nos in ipso ante mundi constitutionem,
ut essemus sancti & immaculati in conspectu
ejus in caritate, prædestinans nos in adoptionem
filiorum per Jesum Christum in ipsum, secun-
dum propositum voluntatis suæ, in laudem glo-
riæ gratiæ suæ, in qua gratificavit nos in dile-
cto filio suo, in quo habemus redemptionem
per sanguinem ejus, remissionem peccatorum se-
cundum divitiis gratiæ ejus, que abundavit in
nobis in omni sapientia & prudentia, ut no-
tum nobis faceret sacramentum voluntatis suæ,
secundum beneplacitum ejus, quod proposuit in
eo, in dispensatione plenitudinis temporum, in-
staurare omnia in Christo, que in cælis & que
in terra sunt in ipso. In quo etiam sorte vocati
sumus, prædestinati secundum propositum ejus,
qui omnia operatur secundum consilium volunta-
tis suæ, ut simus nos in laudem gloriæ ejus,

qui ante speravimus in Christo. De primati-
bus, a carissimi, super quibus me quidam ve-
strum consuluerunt, & apostolicæ auctoritatis
(qua, licet indigni, domino dispensante, fun-
gimur) decretum postulaverunt, aut si esse
deberent, aut non, quantum hæcenus de his
a beato Petro apostolo, & a reliquis apostol-
is, ac beato Clemente nostro sancto præde-
cessore, & martyre, novimus statutum, de-
negare vobis minime possumus. Et quis est,
qui quærentibus fratribus denegare possit du-
bitationes vel necessitates eorum?

I.

Sacerdotum, fratres, ordo bipartitus est, &
sicut dominus illum constituit, a nullo debet
perturbari. Scitis autem a domino apostolos ef-
fic electos & constitutos, & postea per diversas
provincias ad prædicandum dispersos. Cum ve-
ro mellis cœpisset crescere, videns paucos esse
operarios, ad eorum adiumentum septuaginta
(a) duos eligi præcepit discipulos. Episcopi
vero, domini apostolorum; presbyteri quoque,
septuaginta duorum discipulorum locum tenent.

II.

Episcopi autem non in castellis aut modicis
civitatibus debent constitui, sed presbyteri per
castella & modicas civitates atque villas debent
ad episcopos ordinari & poni; singuli tamen
per singulos titulos suos. Et episcopus non ab
uno, sed a pluribus debet episcopis ordinari:
& (ut dictum est) non ad modicam civita-
tem, ne vilescat nomen episcopi, aut alicu-
bi, sed ad honorabilem urbem titulandus &
denominandus est. Presbyter vero ad quem-
cumque locum vel ecclesiam in eo constitutam;
est præficiendus, atque in ea diebus vitæ suæ
duraturus. Amplius quam isti duo ordines sa-
cerdotum, nec nobis a Deo collati sunt, nec
apostoli docuerunt.

III.

Episcoporum vero ordo unus est, licet sint
primates illi qui primas civitates tenent, qui &
in quibusdam locis patriarchæ a nonnullis vo-
cantur. Illi autem qui in metropoli a beato
Petro apostolo, ordinante domino, & a præde-
cessore nostro prædicto sancto Clemente, seu
a nobis constituti sunt, non omnes primates
vel patriarchæ esse possunt: sed illæ urbes, quæ
præfatis & præteritis temporibus primatum te-
nuere, patriarcharum aut primatum nomine
fruantur: reliquæ vero metropoles, archiepisco-
porum aut metropolitanorum, & non patriar-
charum aut primatum utantur nominibus; quia
hæc eadem & leges sæculi in suis continent
principibus: alix autem primæ civitates quas
vobis conscriptas in quodam tomo mittimus,
a sanctis apostolis, & a beato Clemente, sive
a nobis, primates prædicatores acceperunt. Hæc
vero sacrosancta Romana & apostolica ecclesia,
non ab apostolis, sed ab ipso domino salvato-
re nostro primatum obtinuit, & eminentiam
potestatis super universas ecclesias ac totum
Christi-

Illic. op. LV. quest. c. 15.

ep. Attici ad PP. Cælestini concilii.

Distin. 80. Episcopi non in.

Sardicenses can. 6. & Laod...

De ordine episcoporum.

Id. Eymol. vii. 12.

Hincmaro eius. cap. 24. de prædicatione p. 11. Tom. 1. & pag. 499. Tom. 1. cap. 11. op. Lr. 99. Dist. 21. Sacrosancta Rom. Et in decr. 170. 1. 4. Conc. Rom. sub Gelasio

(a) septuaginta & hæc semper. Luc. 1. Hæc quoque ex eodem MS ab Hariduno collecta sunt. MS. addit non sine ordinatis. a MS. primatum. Ha. d.

Christiani populi gregem assecuta est, sicut **A**mus, ut semper in omnibus & ab omnibus videntur elationes mentis & corporis. Et quanto major unufquique videtur esse, tanto fit humilior, sicut dominus salvator noster non venit ministrari, sed ministrare. Et, si frater aliquis preoccupatus fuerit in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, instruite eum in spiritu veritatis.

IV.

Si quæ vero causæ difficiliore^a inter vos ortæ fuerint, ad hujus sanctæ sedis apicem eas, quasi ad caput, referte, ut apostolico terminentur iudicio: quia sic dominum velle, ab eoque ita constitutum esse, antedictis testimoniis attestat. Hæc vero apostolica sedes cardo & caput (ut præactum est) omnium ecclesiarum, a domino, & non ab alio, est constituta. Et sicut cardine ostium regitur, sic hujus sanctæ sedis auctoritate omnes Ecclesiæ, domino disponente, reguntur.

V.

Accusatores autem & testes esse non possunt, qui ante hesternum diem aut nudius tertius iniuriam fuerunt, ne irati, nec lozeri, se ulcisci velint. Inoffensus igitur accusatorum & testium affectus querendus est, & non suspectus. Causam enim vestram alieno nolite committere iudicio: valde enim iniquum est, ut omnis suis, alii quilibet aliorum se causis immisceant; quoniam nullis in locis spiritualis cura deficit, sed se per omnia, quocumque nomen Dei prædicatur, extendit. Studendum est omnibus, ne (ut sunt) emulationes malæ, sed piæ sint inter vos dilectiones: quia in hoc vos omnes domini discipulos esse veros noveritis, si dilectionem habueritis adinvicem. Ex omni ergo genere plurimos Deus dignatur attrahere, quos erutos de potestate tenebrarum, transferat in regnum filii caritatis suæ, & de vasis iræ faciat vasa misericordiæ. Unde nobis summopere studendum est, ut cooperatores simus gratiæ Dei: quia ad hoc vocati sumus, ejusque familiari colloquio sociati, & sacerdotes sacri, ut fructuosos illi manipulos reportemus, cooperante gratia ejus. Necessè est enim, ut rediores a subditis timeantur, ab ipsifque cortigantur, ut humana formidine peccare metuant, qui divina iudicia non formidant. Deteriores quippe sunt, qui doctorum vitam inoresque corumpunt, his qui substantias aliorum prædicatione diripiunt. Ipsi enim ea quæ extranos, licet nostra sunt, auferunt: nostri autem detractores, & morum corruptores nostrorum, sive qui adversus nos armantur, proprie nos ipsos decerpunt. Et ideo justè infames sunt, & merito ab ecclesia extorres fiunt. Pro meritis ergo plebis, sæpe pastores depravantur ecclesiæ, ut proclivius corruant qui sequuntur. Capite videlicet languescente, facilius reliqua membra corporis inficiuntur, ut scriptum est: *Omne caput languidum, & omne cornu venens: A planta pedis usque ad verticem capitum, non est in eo sanitas.* Quapropter manifestum est, diabolum qui per se rugiens circum-

Mark. 16. *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & postea inferi non prævalent adversus eam: & tibi dabo claves regni caelorum. Et quaecumque ligaveris super terram, erunt ligata & in caelo: & quaecumque solveris super terram, erunt soluta & in caelo.*

Pastor B. Petrus & Pauli uno tempore ac die facti

a. Hadrianus papa Gelasio in conc. Romano

Rom. 1. *Tertius enim est mihi Deus, cui servio in spiritu meo in evangelio filii ejus, quod sine intermissione memoriam vestri facio semper in orationibus meis.*

Sedum trium principalium ordo sub Gelasio

c. abfunt a MS

d. Idem conc.

e. Anisot & post hanc Abilius idem conc.

f. Zachum potes Evodiam, post quem Ignatium.

Dist. 22. Sacrosancta Roma

f. Can. Ap. 21. ex veritate Dionysii Augustini dicitur

g. S. Leo ep. 84. c. 11. *patres essent.*

h. Sir. ep. 4. & Innoce ep. 2. quali qua ruc m. quaer.

Salmo 98. *Aaron in sacerdotibus ejus, id est, primi inter eos fuerunt.*

Rom. 45. *Unufquique placeat proximo suo in bonum ad edificationem.*

Mark. 23. *Qui major est vestrum, erit minister vester, & reliqua.*

(a) ab his vasis usque ad 30 unde autem delunt omnia in Lu. MS Romana Ecclesia. Hæc. MN factum, ut, factum, & ab eo abfunt due sequentes voces, omnium Ecclesiarum MS ne non amulas. MS. autem. MS quique.

quis querens quem possit devorare) cordibus plebium suadere, ut doctores atque pastores suos detractionibus. ^a acculent, ut (plebibus ^b languentibus; vel mala agentibus, non tenentibus pastoribus frena eorum) lasciviant, atque in *ima ruant*. ^c Multum vero distant damna morum a damnis rerum temporalium, cum ista extra nos sint, illa vero in nobis. Sententia quoque Cham filii Noe damnatur qui suorum doctorum vel praeceptorum culpam producit, ceu Cham, qui patris pudenda non operuit, sed magis deridenda monstravit. Doctor autem vel pastor ecclesiae, si a fide exorbitaverit, erit a fidelibus corrigendus: sed pro reprobis moribus magis est tolerandus, quam distringendus, quia ^d rectores ecclesiae a Deo iudicandi sunt, sicut ait propheta: *Deus stetit in synagoga deorum, in medio autem deos dirigit*. Unde oportet unumquemque fidelem, si viderit aut cognoverit plebes adversus pastorem suum tumescere, aut contra ceterum detractionibus vacare, hoc vitium pro viribus extirpare, prudenterque corrigere satagat. Nec eis in quibuscumque negotiis misceri, si incorrigibiles apparuerint, antequam suo reconciliantur doctori, praesumat: quoniam tam ^e sacerdotes, quam reliqui fideles omnes, summam curam habere debent de his qui pereunt, quatenus eorum redargutione aut corrigantur a peccatis, aut, si incorrigibiles apparuerint, ab ecclesia separentur.

^a Irrogent vel languentibus

^b Idem sub.

^c q. Sententia Cham Oves. p.

In dec. No. hb. 4.

^d Idem sub. Psal. 81.

^e q. Tam sacerdotes. In dec. III. 40.

Epist. ad Jacobum, ex interpretacione Rufini, & dist. 51. Si inimicus, & in decet Leonis Papae

f. In ep. D. Hieron ad Nepotianum, cuius verba imit. determinata mangonio no. II. Meita. tota.

eum cognoscat, sed omnium Christianorum dominos quali proprias amet. Nemo enim invito auditori libenter refert. Sitque uniuscuiusque studium, non solum oculos castos servare, sed & linguam. Vos autem, carissimi, qui estis sub domini disciplina constituti, sic vos exhibete, ut veri ministri & dispensatores inferiorum eius, ut non vituperetur ministerium vestrum, ne fiat in vobis, sicut scriptum est: *Et erit sicut populus, sic sacerdos*. Sic enim vos, vestrosque, & cunctos corripite, ut nemini nocentis, quatenus & ab hominibus bonam acquiratis laudem, & a Deo mercedis praemium in aeterna beatitudine percipere mereamini. Et si quid adversi de unitate ecclesiae acciderit, radicatus amputetur, ut Dei ecclesiae, fructusque servorum eius mandant inconcussa. Propter quod, *carissimi, expectantes satagite, immaculati et inveniri in pace, & domini nostri Jesu Christi longanimitatem salutem arbitramini*. Estote ergo prudentes, & vigilate in orationibus: ante omnia autem multam in vobismetipsis caritatem continuam habentes: quia civitas operis multitudinem peccatorum. *Hospitaliter invicem sine murmuratione. Unusquisque, sicut accepit gratiam, in altitrum sibi administrare, sicut boni dispensatores multiformis gratia Dei. Si quis loquitur, sicut sermones Dei: si quis ministrat, tamquam ex virtute, quam administrat Deus, ut in omnibus honorificetur Deus, per Jesum Christum, cui est gloria & imperium in saecula saeculorum. Amen*

1. Cor. 4.

Zach. cap. 3. pio more interpolata.

1. Cor. 4.

1. Pet. 2.

1. Pet. 4.

NOTE SEVERINI BINII.

^a Epistola sexta.) Haec epistola, quod trium patriarchalium sedium ordinem, ipsi quoque patriarchatum nomen a Judaeis & a gentibus usurpatum, & ab his cum multis aliis in ecclesiam feliciter translatum continet, novatoribus dupliciter. Vide Baron. anno 112. num. 2. Itra ecclesiae, Romanae, Alexandrinae, & Antiochena, eo quod a Petro apostolorum principe fundatae sint, sola ac semper patriarchales habitae sunt, ut patet etiam ex conc. Nicen. canon. 6. Chalced. act. 16. item ex epistola 53. Leonis ad Anatholium: ex epistola Gregorii ad Eulogium, quae est lib. 6. cap. 37. Hierosolymitana per annos fere quingentos, non re sed nomine, non potestate sed honore dumtaxat, quarta patriarchalis habitata est, ut patet ex Nicen. concil. canon. 7. ubi dicitur ut Hierosolymitanus, quartum quidem patriarchalis sessionis locum a honore habeat, non tamen propterea a subiectione Caesariensis, quae metropolitana erat, eximeretur. Unde beatus Hieronymus in epist. ad Panmachium, contra Joannem episcopum Hierosolymitanum, sic cum alloquitur: *Te, inquit, qui regulas quartae ecclesiae, & Niceni concilii canonicas vietas, responde mihi: ut sciam hoc tibi deest, ut Palaestina quae pertinet, ut sciam hoc tibi deest, ut Palaestina metropolitana Caesarea sit, & totius orientis Antiochia. Aut igitur ad Caesariensem archiepiscopum referre debeatur, cui spectat communione sua communicare non nocere, aut si praesul expectandum iudicium erat, Antiochianum potius usque dirigenda. Sed non cur Caesarem, seu Antiochiam noluisti mittere. Multum occupatis curibus molestiam facere, quam debemus metropolitanis tuo honorem reddere. Patriarchatus Constantinopolitani (quia tunc dicta fuit) hinc postea tempore Iustiniani, post annum Domini quingentesimum, opera imperatoris, & Romanorum pontificum permissione accessit. In concilio quidem Constantinopolitano primo, ac postea in Chalcedonensi, Constantinopolitanus non modo patriarchatus, verum etiam secundum locum obtinere conatus est. sed (pontifice reliquisque reclamantibus primatus) frustra. Cur tres tantum praedictae sedes patriarchales, isto ordine collocatae fuerint, solius Petri apostolorum principis prerogativa, dignitas & primatus, verum propria & immediata causa honoris & potestatis effectit, quamquam Petrum in his sedibus eligendis, aut quod*

Cur haec epistola novatoribus dupliciter.

Hierosolymitana sedes, an & quomodo patriarchalis

Constantinopolitanus patriarchatus.

Quare tres tantum haec, aut.

quod S. Leo in epistola 84. ad Anastasium docet, A quamdam rationem magnitudinis & nobilitatis urbium habuisse, negari non possit. Romana sedes primam dignitatem patriarchalem obtinet, quia Petrus apostolus in hac quam fundavit, ut inquit S. Gregorius lib. 6. epist. 37. ad Eulogium Alexand. quiescere & vitam finire dignatus est. Alexandrinam sede patriarchali decoravit (verba Gregorii sunt) in quam evangelistam Marcum discipulum misit. Tertio, sedem in qua ipse septem annis sedet, Antiochenam nimirum firmavit, & sedis patriarchalis honore condecoravit; ita Gregorius prædicta epistola, S. Leo epistola 53. ad Anatolium. Sicut ergo maior est Petrus apostolus Marco evangelista, & Marcus evangelista Evodio, qui neque apostolus neque evangelista fuit, ita quoque Romana ecclesia Alexandrinam, & Alexandrina Antiochenam auctoritate & dignitate superat. Vide Bellarm. de Rom. pontif. lib. 1. c. 14.

DUO DECRETA
ANACLETI PAPÆ

EX GRATIANO.

Quare laici in accusatione episcoporum non audiuntur.

Laici in accusatione episcoporum audiendi non sunt, quia oppido eis quidam infesti sunt. Et indignum est ut ab eis accusetur, qui eorum gravitatem nolunt imitari.

Singulis annis apostolorum limina visitent episcopi, qui ordinationibus apostolicis subjacent.

Juxta sanctorum patrum & canonum instituta, omnes episcopi, qui hujus apostolicæ sedis ordinationi subjacent, & qui propinqui sunt, annue circa Idus Maii sanctorum principum Petri & Pauli liminibus præsententur, omni occasione sepulta. Qui vero de longinquo sunt, juxta chirographum suum impleant. Qui autem hujusmodi constitutionis contemptor extiterit, præterquam si ægritudine fuerit detentus, sciat se canonicis subjacere sententiis.

quæ
Laici in
episcoporum
Eadem tere
verba habentur
in epistola
a Eusebio P.

92 distind
juxta traditio-
nem patrum.
Hi in deci
Zachariæ papæ

ANNO
CHRISTI
112. 110.

V I T A
EPISTOLÆ ET DECRETA
EVARISTI PAPÆ.

ANNO
CHRISTI
112. 110.

Ex libro pontificali Damasi Papæ.

Antiochenus. Evaristus natione Græcus, ex patre Judæo nomine Juda, de civitate Bethlehæm, b cedit annos novem, menses decem, dies duos. c Fuit autem temporibus Domitiani & Nervæ Trajani, a consulatu Valentis & Veteris, usque ad Gallum & Braduam consulatus. Martyrio coronatur. d Hic titulos in urbe Roma divisit presbyteris. Et e septem diaconos ordinavit, qui custodirent episcopum prædicantem, propter stylum veritatis. f Hic fecit ordinationes tres per mensem Decembrem, presbyteros sex, diaconos duos, episcopos per diversa loca quinque. Qui etiam sepultus est juxta corpus beati Petri in Vaticano, sexto Kalendas Novembres. Et cessavit episcopatus b (a) dies xviii.

est novem annorum, trium mensum, & tredecim dierum a quibus si interregni pontificii tredecim dies deduxeris, quibus idem auctor in vita Anacleti selem pontificiam post Anacleti martyrium vacasse scribit, impersunt anni 9. & menses 3. quibus Evaristus sedet. Eusebius in chronico annos novem tantum Evaristum tribuit, quod non consueverit ipse menses & dies, quibus Romani pontifices supervixissent, addere. Quod vero omnes annos eius sub Trajano recenset, inde accidit, quod Cletum una cum Anacleto constans, unum Romanum pontificem prætermiserit, in quo ipsi ipsaque sectatores omnes errasse certum est. Baron. anno 112. num. 1.

Errat Eusebius.

- 17.
- xviii.
- 18.
- xv.
- xlii.

Errat libro Pontificali " 110. " 119.

d. v. (a) Luc. xlii.

NOTÆ SEVERINI BINII.

a Evaristus. Hujus Evaristi pontificis, Irenæus lib. 2. cap. 9. Opat. contra Parm. lib. 2. Epiphani. hæresi 26. Augustinus epist. 165. meminerunt. b Sedis ante novem, menses decem, dies duos. Annos novem, menses tres habet alia lectio libri pontificali, quem Baron. anno Domi. 112. num. 4. & 121. num. 1. recte sequitur. Nam secundum tabulas ecclesiasticas, Anacleto, Evaristi prædecessor, 12. Julii Evaristus autem secundum easdem tabulas 26. Octobris martyrio coronati sunt. Itaque tempus intermedium

Inter regnum Augustini & consulum vicissim auctor pontificis erat. Nam 13. anno Trajani, qui est Christi 112. pontificatus ingressus, sedit usque ad annum Christi 121. & Hadriani imperatoris II. d Hic titulos in urbe Roma divisit presbyteris. Petros titulos intellige domos divino cultu mancipatas, in quibus Christiani synaxes agere consueverant. Exposito patet ex epistolis duabus plane aureis Pii pontificis ad Justum Viennensem, in quarum prima hæc de numero crecto titulo Antiquam Roma curias, & postea nostra Eusebia (hæc bene recordari) titulum domus sua pauperibus assignat, ubi nunc cum pauperibus nobilitate commemorant, missas agimus. Cuius igitur religio Christiana in dies majoribus incrementis augetur, pluresque domos sacras, sive titulos requireret, plures instituit, & inter presbyteros certos, certis titulis adscriptis, divisi sunt. Causa aurem ob quam domus Deo consecrata, Tituli appellentur, duplex a Baronio asseritur: una, quod sicut sicut impositione alienius tituli, puta velis, imaginis, aut nominis imperatoris, (de quibus l. si quando de bonis vacanti. lib. 11. Augustinus in

Errat libro Pontificali " 110. " 119. Ecclesiam dicantur uti.

In psalm. 27. exposit. 2. Ambrosius epistola ad Marcellinam: Gregor. lib. 5. epist. 24. rem aliquam sibi vendicare & principi consecrare solebat: ita episcopi domum aliquam divino cultui mancipantes, illam titulo & vexillo crucis insignirent, & consecrarent. Unde est quod Theodosius Imperator lege ultima de Paganis, cod. Theodos. præcepit, ut delubra gentilium Christiana religionis cultui manciparentur, & *liberata in eis*, ut ait, *veneranda Christiana religionis signa*. Altera causa est, quod qui illi presbyter adscriberetur, ab ea nomen titulumque acciperet: ut illius loci presbyter diceretur. Baron. anno domini 112. num. 4. 5. & 6.

Septem diaconos ordinavit, qui custodiant episcopum prædicantem. Constituit Evaristus, ut diaconi, qui sunt ecclesie sacri ministri, non tantum sacrificium (quod ab ipsa prima ipsorum institutione factum est) offerenti episcopo assistant, verum etiam instar septem angelorum in circuitu throni Deo assistentium, septem diaconi eumdem evangelium prædicantem ob muneris maiestatem, & functionis amplitudinem, quasi circumvallarent. De hac ecclesiastica cum celesti hierarchia conformatione, Ignatius epist. 5. ad Trallianos scribens, ait: *Quid vero diaconi, quam imitatores angelicorum scripturam, qui purum & inculpatum ministerium illis exhibent, ut S. Stephanus & Jacobus, Timotheus & Linus, Paulus, Anacletus & Clemens Petrus.* Hinc est, quod sicut apostolica institutione & auctoritate Timotheum Paulus monet, ne adversus presbyterum accusatorem absque testibus recipiat, ne videlicet detrahendi anque calumniandi aditus impius pateret, ita pariter S. Ignatius, ut quædam æstimationis & reverentia diaconi in ecclesia apud omnes esse debeant, innotescat, terribili contestatione, ne quis diaconos accuset, prædicta epistola extaret. *Cavendum itaque, inquit, non ferat aliquem quem ardentem fugiat, ne quis eos accuset.* Regionarii diaconi qui sunt, infra in vita Fabiani dicimus. Vide Baron. anno domini 112. n. 7. 8. 9. & 10.

Hic fecit ordinationes. Baronius antiquissimi codicis lectionem secutus, sic legendum scribit: *Hic fecit ordinationes quatuor per mensem Decembrem, & creavitque presbyteros decem & septem, diaconos duos, & episcopos per dies VII. in quindecim.*

astodiant episcopum prædicantem, ne aut ipse ab insidiatoribus quoquo modo infestetur, aut lædatur a suis, aut verba divina, detrahendo aut insidiando, polluantur vel despiciantur, sed veritas spiritali redoleat fervore, & pax prædicata labus, animi cum voluntate concordet.

II

Similiter custoditum & traditum habemus, ut uxor a legitime viro jungatur. *Aliter enim legitimum (ut a patribus accepimus, & a sanctis apostolis, eorumque successoribus traditum invenimus) non sit conjugium, nisi ab his qui super ipsam feminam dominationem videntur habere, & a quibus custoditur, uxor petatur, & a parentibus aut propinquiorebus sponsetur, & legibus dotetur, & suo tempore sacerdotialiter (ut mos est) cum precibus & oblationibus a sacerdote benedicatur, & a paronymphis (ut consuetudo docet) custodita & consociata a proximis, tempore congruo petita, legibus dotetur, & solenniter accipiat, & biduo vel triduo orationibus vacent, & castitatem custodiant, ut bonæ soboles generentur, & domino in adibus suis placeant. Taliter enim & domino placebunt, & filios non spurios, sed legitimos atque hæreditabiles generabunt. Quapropter, filii carissimi & merito illustres, fide catholica suffragante ita peracta legitima scitote esse connubia. Aliter vero præsumpta, non conjugia, sed aut adulteria, aut contubernia, aut supra, vel fornicationes, potiusquam legitima conjugia esse non dubitate, nisi voluntas propria suffragata fuerit, & vota succurrerint legitima. Nam fructus divinus est, præcepta divina custodire. Ea quoque deserere, præsumptionem fieri, nulli dubium est. Cur ergo indignum est, unitatem ecclesie custodire? Idemque omnes pariter & sentiamus, & pronunciemus. Si enim aliter præsumpta fuerint, perdunt profecto ipsi transgressores se ipsos, qui semetipsos decipiunt. Hæc cunctis recitanda per omnes ecclesias Africanas, scripta dirigite, & istis connectite quas adjunximus litteras præfectorum, ut de his quæ inique laudantur, (si quid tale probari poterit) iudicium fiat, & inhibita coercentur, & præterita mala & illicita conjugia, si doceantur admissa, digna severitate corripiantur. De cetero vero caveantur talia per omnes ecclesias, ne ecclesie sanctitas, per nostram fatigata negligentiam, perdat privilegia quæ est per viros venerabiles consecuta.*

De his vero, quibus ab insidiatoribus fatigamini, unde & nos consulere, & a nobis edoceri inter cetera voluistis, eo quod sint quidam qui arbitrantur de Patre solo dictum esse, *quæ ipse solus habet immortalitatem, & lucem habitat inaccessibilem*; ita eos apostolicis percutite ferulis, & divinis redarguite præceptis. Non enim solus Pater sine Filio lucem inaccessibleem habitat: quia ubi Pater est, ibi etiam Filius esse indubitabili fide credendum est. Nam si solus Pater sine Filio (quod dicere nefas est) lucem habitat inaccessibleem, necessarium est,

30. quæst. 1.
Aliter legitimum non est in decr. lvo. lib. 6.
Hincmar. de auctoritate Lotharii.
detur
detur
30. quæst. 5.
Taliter legit. 5. ita peracta.

EPISTOLA I.
EVARISTI PAPÆ
AD OMNES EPISCOPOS AFRICANOS

De ordine diaconorum & legitimo conjugio, neque de fide, (2) & non iniuriandis episcopis aut lacerandis.

- 1. Quot in civitate diaconi esse debeant.
- 11. De uxore ducenda.

Dilectissimis fratribus universis Africa regionis Episcopi Evaristus.

Consulentibus vobis, fratres carissimi, quid super his quæ in vestris continebantur scriptis visum nobis esset, vel quid docilis ratio persuaderet, aut quid a beatis apostolis nobis traditum aut custoditum remaneret, optantes (ut retulistis) nostris institui documentis, hæc vero rescribimus: siquidem dilectio vestra normam secuta prudentium, ad sedem apostolicam referre maluit, quasi ad caput, quid deberet de rebus dubiis custodire, potius quam usurpatione præsumere.

Diaconi (qui quasi oculi videntur esse episcopi) in unaquaque civitate, juxta apostolorum constituta, septem debent esse, qui cu-

a. Sui positione Cuncto a. l. que erudit. ca. holicis.

b. In ep. 22.
c. Institui.

31. distind. diaconi qui quatuordecim. d. Neoz. 14. ex. versione Dionisi.

Janoc. ep. 11. ad Aurelium Carthag. ep. sub finem: unde plagi merito arguit Meccatore: sume a quo delusus est. d. propheta. rum in 99. cc.

1. Tim. 4.
Ibac. ad. vest. Vvar. 66.

1. In plerisque libris Græcis, & Latinis est *Evaristus*, etiam optime *Herdinus*, cuius etiam sunt quæ sequuntur.
2. In MS. collectione Ildou Parisi. Soci. Iud. certum, quæ sequuntur: *et de non Gr.* 3. MS. *legimus*. 4. MS. *gerantur*.
3. MS. *legimus*. 4. MS. *destruuntur*. 5. 12. In omnes MSS. & editi, cum Gratiano, Magistro Sacram. & dist. 18. Irone in Decr. & Pannon. atque. Nec Comar. credunt ad additum Henrici II. pag. 14. & alibi, legi dicunt in suo MS. *etiam volunt*.
6. MS. *peraguntur*. 7. MS. *ante b.*

se est, ut sequestratam Pater a Filio habeat mentionem. Quod si ita est, quomodo modo idem Filius, ad dexteram Patris adsitans, a beato martyre Stephano dicitur conspici, si Pater secundum eos solus dicitur sedibus lucis contineri. Absit hoc a sensu fidelium, Christo in unitate fidei adherentium: quoniam sicut non obest Filio, cum solus dicitur Pater lucem inaccessibilem habitare, ita non obest Patri, cum sapientia, quæ est Filius, dicitur gymnasium cæli sola circuire. Pater itaque, cum sit invisibilis & ingenuus in se, in Filio visus apostoli testimonio comprobatur, & in Filio, a se inenarrabiliter genito, mansisse ac requiesisse monstratur, ipso Filio in propheta loquente: *Qui me genuit, requirit in tabernaculo meo.* Et in evangelio: *Pater in me manens, facit opera hæc.* Et, *Deum nemo vidit unquam, nisi unigenitus Filius, qui est in sinu Patris.* Si enim in sinu Patris erat Filius ab initio, & ex corde Patris verbum bonum cruciatum est, quomodo non in corde paterno consistens, lucem cum eodem inaccessibilem habitasse credendus est? Numquid Pater absque ulla luce in Filio potuit commanere, aut in tabernaculo Filii sine eadem potuit requiescere, cum idem Filius *candor sit æterna lucis, & speculum sine macula detratum*, Salomon superquam salutem suam dilexisset se dicit, in cuius specie semper delectari gessit? *Super salutem & speciem, inquit, dilexi illam, & pro luce propolus habere eam, quoniam inextinguibile est lumen eius.* Hanc ergo David propheta lucem desiderans, anxius proclamavit, dicens: *Emitte lucem tuam & veritatem tuam. Iterum: In lumine tuo videbimus lumen.* In huius igitur luminis claritate Filius seipsum in monte tiberitini, prostratque in faciem, sibi vitæ finem adesse senserunt. Hanc (inquam) lucem in se fuisse demonstrans Filius proclamabat, & ut in eadem incederent, discipulos præmonebat: *Cum lucem habetis, inquit, ambulante in luce.* Et iterum: *Ego sum lux huius mundi: qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ æternæ.* Et evangelista: *Erat lux vera, ait, que illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Si hæc lux, quæ credentibus promittitur, in Filio esse probatur, & cum æterno æterna esse dicitur, quomodo a vobis ab inaccessibili luce Patris Filius separatur? Si enim Filius, *Deus verus & vita æterna est*, sine dubio in hac luce simul cum Patre habitare credendus est, quam nullus modo nostrum, in hoc mortali corpore constitutus, potest aliquatenus contueri: sed dum apparuerit, tunc vere illum videbit sicuti est, qui ejus conspectibus fuerit dignus coaptari. Et non sicut Moïses, ceterique prophetæ per ænigmata & figuram, sed ipsam veraciter in Filio, secundum apostolum, contuebitur deitatis imaginem. Nam si hunc eundemque prophetæ sub testimonio, subsequente sereno mentis intuitu, investigare volueris, invenies Filium non posse ab hac luce Patris penitus separari: quoniam cum solum Filium dixerit in terra cum hominibus conversatum, Patrem ab illo, non est credendum, fieri alienum. *Si testimonium enim hominum Dei accipimus, testimonium Dei majus est. Quoniam hoc est testimonium Dei quod majus est, quia testificatus est de Filio suo. Qui credit in Filium Dei, habet testimonium Dei in se. Qui non credit in Filium, mendacem facit eum, quia non credit in testimonium, quod testificatus est Deus de Filio suo. Et hoc est testimonium, quoniam vitam æternam dedit nobis Deus, & hæc vita est in Filio eius. Qui habet Filium, habet vitam. Qui non habet Filium Dei, non habet vitam. Hæc scribo vobis, ut sciatis, quoniam vitam habetis æternam qui creditis in nomine Filii Dei. Et hæc est fiducia, quam habemus ad eum, quia quodcumque petierimus secundum voluntatem ejus, audit nos. Et scimus quia audit nos, quidquid petierimus: scimus quoniam habemus petitiones quas postulamus ab eo. Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, peccat, & dabitur ei vita peccanti non ad mortem. Et peccatum ad mortem: non pro illo dico, ut roget quis. Omnis iniquitas peccatum est, & est peccatum ad mortem. Scimus quia omnis qui natus est ex Deo, non peccat, sed generatio Dei conservat eum, & malignus non tangit eum. Scimus quoniam ex Deo sumus, & mundus in quo in maligno positus est. Et scimus quoniam Filius Dei venit & dedit nobis sensum, ut cognoscamus verum Deum, & sumus in vero Filio eius. Hic est verus Deus, & vita æterna. Hæc, fratres, prædicate, hæc omnibus nuntiæ. Vos vero invicem exhortamini, perterriti estote, temperque gaudete: pacem autem sectamini in omnibus, & Deus pacis & dilectionis erit vobiscum. Deo autem & Patri nostro gloria in sæcula sæculorum. Amen. Data IX. Kalendas Aprilis, Valente & Vetere viris clarissimis cons.*

Ad in Filium, mendacem facit eum, quia non credit in testimonium, quod testificatus est Deus de Filio suo. Et hoc est testimonium, quoniam vitam æternam dedit nobis Deus, & hæc vita est in Filio eius. Qui habet Filium, habet vitam. Qui non habet Filium Dei, non habet vitam. Hæc scribo vobis, ut sciatis, quoniam vitam habetis æternam qui creditis in nomine Filii Dei. Et hæc est fiducia, quam habemus ad eum, quia quodcumque petierimus secundum voluntatem ejus, audit nos. Et scimus quia audit nos, quidquid petierimus: scimus quoniam habemus petitiones quas postulamus ab eo. Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, peccat, & dabitur ei vita peccanti non ad mortem. Et peccatum ad mortem: non pro illo dico, ut roget quis. Omnis iniquitas peccatum est, & est peccatum ad mortem. Scimus quia omnis qui natus est ex Deo, non peccat, sed generatio Dei conservat eum, & malignus non tangit eum. Scimus quoniam ex Deo sumus, & mundus in quo in maligno positus est. Et scimus quoniam Filius Dei venit & dedit nobis sensum, ut cognoscamus verum Deum, & sumus in vero Filio eius. Hic est verus Deus, & vita æterna. Hæc, fratres, prædicate, hæc omnibus nuntiæ. Vos vero invicem exhortamini, perterriti estote, temperque gaudete: pacem autem sectamini in omnibus, & Deus pacis & dilectionis erit vobiscum. Deo autem & Patri nostro gloria in sæcula sæculorum. Amen. Data IX. Kalendas Aprilis, Valente & Vetere viris clarissimis cons.

Atque in hac
epistola hu-
jusmodi pro-
movere debet
et sic
et sic

1 Joh. 1.
2 Joh. 1.

Sapient. 7.

1 Joh. 1.

1 Joh. 1.
1 Joh. 1.
1 Joh. 1.

1 Joh. 1.
1 Joh. 1.

1 Joh. 1.

1 Joh. 1.

1 Joh. 1.

1 Joh. 1.
1 Joh. 1.
1 Joh. 1.

NOTÆ SEVERINI BINII.

1. *Dei.* Vide quæ diximus in notis ad verum Evangelium, verbo *Sapient. dicitur.*
2. *Aliter enim legitur non sit conjugium nisi in verbis, ad legitimum matrimonium requirit, ut ipse a parantibus ad ecclesiam delibetur, ut cum precibus & oblationibus a sacerdote benedicatur, & ut postea biduo aut triduo vacent orationi &c. eadem ratione consensus parentum ad legitimum & verum conjugium exigit, scilicet, quod in foro externo licitum ac validum esse non debeat presumi, sed potius pro adultero haberi, nisi cum prædictis conditionibus sit contractum. Cum igitur ipsæ hæreticæ tollantibus certum sit, in foro conscientiarum, ad veritatem & essentiam matrimonii duas prædictas conditiones non requiri, etiam certum esse sateri debent, quod consensus parentum ad verum matrimonium contrahendum non sit ita necessarius, quasi sine hoc, matrimonium inter duas personas habiles contractum, in foro conscientiarum nullum sit. Evangelista igitur hac decreto hujus epistolæ non voluit significare prædictas omnes conditiones esse necessarias; ita ut si una vel altera desit, irritum sit matrimonium, sed ita legitimum esse conjugium, si illa omnia adhibeantur: contra autem si nulla earum adhibita sit, & conjugium occulte sine testibus, & sine illa celebritate contrahatur, legitimum haberi non possit, non quidem in conscientia, sed in foro externo, & apud ecclesiam, quæ de occultis non judicat. Contra hæc itaque matrimonium, non ex necessitate sacramenti, sed tantum ex honestate & pietate, quæ per legem Dei parentibus obstringuntur, parentum suorum consensum requirant. Ita Bellarminus de sacramento matrimonii lib. 1. c. 10. & communiter omnes scholastici, hunc locum Evangelisti interpretantur.*

1 Joh. 1.
1 Joh. 1.
1 Joh. 1.

De hoc loco, dicitur in
1 Joh. 1.
1 Joh. 1.
1 Joh. 1.

3. *Quod pater quidam qui arbitranter de Patre solo dicitur esse.* Basilidæ, Saturninum, aliosque ejus sectatores intelligit: de quibus Baronius anno domini 120. num. 9. & sequentibus, ubi impura & sceleratissima eorum dogmata recenset.

EPISTOLA II.

EVARISTI PAPÆ.

De episcopis electis, & aliis loco eorum substituta, ut ut habet M.S. Just. Quod Christus sic caput & sponsus ecclesie, & sacerdotes qui eius vice legatione funguntur, similiter sint ecclesie suis: & qualiter sacerdotes suas ecclesias & eorum ecclesie eos debeant diligere.

Evaristus urbis Roma episcopus, omnibus per Ægyptum domino conglutinatis fratribus in domino salutem.

a. 9. Leo ep. 18.

b. S. Greg. 11. 12. c. S. Amb. de dignit. sacerdot. 4.

9. 9. 1. Sicut videtur.

1. Cor. 7.

Matth. 1. 9. 1. Sicut videtur. 2. Sicut videtur. 3. Sicut videtur. 4. Sicut videtur. 5. Sicut videtur. 6. Sicut videtur. 7. Sicut videtur. 8. Sicut videtur. 9. Sicut videtur. 10. Sicut videtur. 11. Sicut videtur. 12. Sicut videtur. 13. Sicut videtur. 14. Sicut videtur. 15. Sicut videtur. 16. Sicut videtur. 17. Sicut videtur. 18. Sicut videtur. 19. Sicut videtur. 20. Sicut videtur. 21. Sicut videtur. 22. Sicut videtur. 23. Sicut videtur. 24. Sicut videtur. 25. Sicut videtur. 26. Sicut videtur. 27. Sicut videtur. 28. Sicut videtur. 29. Sicut videtur. 30. Sicut videtur. 31. Sicut videtur. 32. Sicut videtur. 33. Sicut videtur. 34. Sicut videtur. 35. Sicut videtur. 36. Sicut videtur. 37. Sicut videtur. 38. Sicut videtur. 39. Sicut videtur. 40. Sicut videtur. 41. Sicut videtur. 42. Sicut videtur. 43. Sicut videtur. 44. Sicut videtur. 45. Sicut videtur. 46. Sicut videtur. 47. Sicut videtur. 48. Sicut videtur. 49. Sicut videtur. 50. Sicut videtur. 51. Sicut videtur. 52. Sicut videtur. 53. Sicut videtur. 54. Sicut videtur. 55. Sicut videtur. 56. Sicut videtur. 57. Sicut videtur. 58. Sicut videtur. 59. Sicut videtur. 60. Sicut videtur. 61. Sicut videtur. 62. Sicut videtur. 63. Sicut videtur. 64. Sicut videtur. 65. Sicut videtur. 66. Sicut videtur. 67. Sicut videtur. 68. Sicut videtur. 69. Sicut videtur. 70. Sicut videtur. 71. Sicut videtur. 72. Sicut videtur. 73. Sicut videtur. 74. Sicut videtur. 75. Sicut videtur. 76. Sicut videtur. 77. Sicut videtur. 78. Sicut videtur. 79. Sicut videtur. 80. Sicut videtur. 81. Sicut videtur. 82. Sicut videtur. 83. Sicut videtur. 84. Sicut videtur. 85. Sicut videtur. 86. Sicut videtur. 87. Sicut videtur. 88. Sicut videtur. 89. Sicut videtur. 90. Sicut videtur. 91. Sicut videtur. 92. Sicut videtur. 93. Sicut videtur. 94. Sicut videtur. 95. Sicut videtur. 96. Sicut videtur. 97. Sicut videtur. 98. Sicut videtur. 99. Sicut videtur. 100. Sicut videtur.

Matth. 16. 9. 18.

UNUM nos, fratres, sentire oportet & agere, ut (sicut legimus) in nobis unum cor & una anima esse probetur. Scimus namque, sicut & a patribus accepimus, Christum esse caput, cuius & membra sumus. Ipse enim est sponsus, & ecclesia sponsa, cuius filii nos sumus: & ideo unum Patrem habemus Deum in cælis. Sacerdotes vero vice Christi legatione funguntur in Ecclesia. Et sicut ei sua conjuncta est sponsa, id est, ecclesia (si) episcopis junguntur ecclesie, unicuique pro portione sua. Et sicut vir non debet negligere uxorem suam, sed diligere & castè custodire & amare atque prudenter regere: sic episcopus & multo magis custodire & amare atque prudenter regere debet ecclesiam. Et velut uxor, quæ sub manu est viri, obedire debet viro suo, eumque diligere & amare: ita potius etiam ecclesia episcopo suo in omnibus obedire, eumque diligere & amare ut animam suam debet, quia illud sit carnaliter, istud spiritualiter. Et sicut vir non debet adulterare uxorem suam, ita nec episcopus ecclesiam suam; id est, ut illam dimittat, ad quam sacratus est absque inevitabili necessitate, aut apostolica vel regulari mutatione, & alteri se ambitus causa conjungat. Et sicut uxori non licet dimittere virum suum, ut alteri se (vivente eo) matrimonio societ, aut eum adulteret, licet fornicatus sit vir ejus, sed juxta apostolum, aut viro suo reconciliari debet, aut manere innupta: ita ecclesie non licet dimittere episcopum suum, aut ab eo se segregare ut alterum (vivente eo) accipiat; sed aut ipsum habeat, aut innupta maneat, id est, alterum episcopum (suo vivente) non accipiat, ne fornicationis aut adulterii crimen incurrat. Nam si adulterata fuerit, id est, si se alteri episcopo junxerit, aut super se alterum episcopum adduxerit, aut esse fecerit, vel desideraverit; per acerrimam penitentiam aut suo reconcilietur episcopo, aut innupta permaneat. Unde & dominus loquitur in evangelio, dicens: Si quis viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mæchatus est eam in corde suo. Episcopum vero oportet opportune & importune atque sine intermissione ecclesiam suam docere, eamque prudenter regere & amare, ut a vitiiis se abstineat, & salutem consequi possit æternam. Et illa cum tanta reverentia ejus doctrinam debet suscipere, eumque amare & diligere, ut legatum Dei, & præconem veritatis: quia testante veritate, quæcumque ligaverit super terram, erunt ligata & in cælo: & quæcumque solverit super terram, erunt soluta & in cælo. Nimis timenda est, fratres, hæc sententia, & prævidendum vobis, ne offendatis eos qui tantam a domino habent potestatem. Et ideo potius obe-

Adiendi, diligendi, & summopere venerandi sunt, non detrahendi, vel lacerandi, aut ejiciendi; sed portandi & amandi, ipso dicente domino: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Ideo hæc vobis & omnibus fidelibus scribimus, fratres, ut ab his vos caveatis, & posteris vestris non malum, sed bonum exemplum relinquatis; quoniam injuria episcoporum ad Christum pertinet, cuius vice funguntur. Audivimus enim quosdam a vobis infamatos & dilaceratos episcopos, ac e civitatibus propriis pulsos, quia alibi episcopi constitui non possunt, nisi in civitatibus non minimis: & alios in eis, ipsis viventibus, constitutos. Ideo hæc vobis scribimus, ut sciatis hoc fieri non licere, sed proprios revocari, & integerrime restitui debere. Illos vero qui adulterina fœditate sponas suas, quas & uxores eorum (præxio tenore) esse intelligimus, tenent; ejici ut adulteros, atque infames fieri, eosque ab ecclesiasticis honoribus arceri jubemus. Si autem adversus eos aliquam querelam habueritis, his peractis, inquirendum erit, & auctoritate hujus sancte sedis terminandum. Et ne omnia nunc singulatim dicamus, omne bonum, si ipsa per se in vobis fuerit, caritas facere docebit, sicut & e contrario eos qui a salute alieni sunt, omne malum facere, odium docet. Unde & vos, qui veri Dei estis discipuli, abjicite a cordibus vestris ante omnia discordias & animorum dissensiones, ex quibus omne malum opus procedit, & benignitatem ac simplicitatem tota mente servate. Verumtamen scitote cuncti, quod supra omnes vos laboret episcopus: quia unusquisque vestrum suum proprium fert laborem, ille vero & suum, & singulorum. Et ideo sicut ille pro vobis omnibus, ita & vos omnes summopere laborare pro eo debetis, intantum, ut (si etiam necesse fuerit) animas vestras pro eo ponatis, sicut & ipse animam suam pro vobis (si necesse fuerit) ponere debet, ipso dicente salvatore: Bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis. Vos vero obedite eis, & vigilate pro eis, quia ipsi pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddaturi, ut cum gaudio hoc faciant, & non gementes. Non est itaque a plebe aut vulgaribus hominibus arguendus vel accusandus episcopus, licet sit inordinatus; quia pro meritis subditorum, disponitur a Deo vita rectorum, exemplo David peccantis, ac comparatione principum, qui ex merito plebis prævaricantur. Sacerdotes enim exquirere debent peccata populorum, & sagaci sollicitudine unumquemque probare, juxta testimonium domini ad Jeremiam loquentis: Probatores, inquit, dedi te populo meo robustum, & scies, & probabis viam eorum. Ideo ista dico, quia insidator bona sæpissime solet convertere in malum, & in electis ponit maculam. Unde si qui sunt vituperatores aut accusatores episcoporum, vel reliquorum sacerdotum, non oportet eos a iudicibus ecclesie audiri, antequam eorum discutiatu æstimationis suspicio vel opinio, qua intentione, qua fide, qua temeritate, qua vita, qua conscientia, quove merito, si pro Deo, aut pro vana gloria aut inimicitia, vel odio, aut cupiditate, ista præstulerint, necne.

Hæc omnia fideliter sunt perscrutanda, & diligenter pertractanda. Nam sunt nonnulli, qui præpositos suos perverse reprehendunt, si vel parum ipsis molesti extiterint. Idcirco recto

Luc. 10.

9. 1. Audivimus quosdam. Et in 1. Ep. Clementis ad Jacobum.

1. Clemens epist. 1. ex Rufini interpretatione qui post trecentos annos ab Evaristi electione vivit. Vide supra pag. 91. C. D.

Idem supra pag. 91. D.

1. Jan. 10. Hbr. 13.

1. 9. 9. Non est a. Et in decr. Ivo. lib. 4. b. Ibid. sentent. 39 & 40.

Jerem. 6.

1. quæst. 7. Si qui sunt. Et in decr. Ivo. lib. 4.

1. quæst. 7. Sunt nonnulli qui.

ocu-

oculo primates ecclesiarum utiliter praveant, ne quiquam eorum innocens vexetur aut scandalizetur, intendentes sententia domini, qua ait: *Si quis scandalizaverit unum de pusillis istis, melius est illi, ut suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris, &c.* Deus autem omnipotens, ut nos a precipitate sententia prolatione compesceret, (cum omnia nuda & aperta sint oculis eius) mala tamen Sodomae noluit audita & judicare, priusquam manifeste agnosceret quae dicebantur. Unde ipse ait: *Descendam, & videbo, utrum clamorem qui venit ad me, opere compieverint: an non est ita, ut sciam.* Deus omnipotens, cui nihil absconditum est, sed omnia ei manifesta sunt, etiam antequam fiant, non ob aliud haec & alia multa (quae hic, prolixitatem vitantes, non inferuimus) per se inquirere dignatus est, nisi ut nobis exemplum daret, ne precipites in discutiendis & iudicandis negotiis essemus, & ne mala quorundam prius praesumamus credere, quam probare. Cuius exemplo monemur, ^b ne ad proferendam sententiam unquam precipites simus, aut temere indiligenterque indiscussa quaeque quoquo modo iudicemus, dicente veritatis voce: *Nolite iudicare, ut non iudicemini.* In quo enim iudicio iudicaveritis, iudicabimini: & reliqua. Nam mala audita nullum moveant, nec passim dicta, absque certa probatione, quisquam unquam credat, sed ante audita diligenter inquirat, ne precipitando quidquam aliquis agat. Si enim dominus omnium Sodomorum mala, quorum clamor ad caelum usque pervenerat, omnia sciens, prius nec credere nec iudicare voluit, quam ipse eam cum fidelibus testibus diligenter investigans, quae audierat, opere veraciter cognosceret: multo magis nos humani & peccatores homines, quibus incognita sunt occulta iudicia Dei, haec praecavere, & nullum ante veram iustamque probationem iudicare aut damnare debemus, manifeste apostolo dicente Paulo, qui ait, *Tu quis es, qui iudicas servum alienum? Suo enim domino stat, aut cadit.* Unde & per prophetam David dominus loquitur, dicens: *Nolite extollere in excelsum cornu vestrum, loquentes in corvace veteri: quia neque ab oriente, neque occidente, neque a solitudine montium, sed Deus iudex hunc humiliabit, & hunc exaltabit, quia calix in manu domini est, vino meraco ad plenum mixtus, & propinabit ex eo. Verumtamen facies eius potabunt bibentes omnes impii terra. Ego autem annuntiabo in sempiternum, psallam Deo Jacob.* Et alibi idem ait propheta: *Ab increpatione tua, Deus Jacob, confopitus est & curvus & equus. Tu terribilis es, & quis stabit adversum te? Ex tunc ira tua. De caelo annuntiabis iudicium, terra timens tacebit, cum surrexeris ad iudicandum Deus, ut salvos facias omnes mites terra.* Et apostolus ait: *Mibi vindictam, ego retribuam.* Et alibi inquit idem apostolus: *Sufficit unicuique oburgatio, quae fit a pluribus, ita ut magis donetis, & consolemini, ne forte abundantiori tristitia absorbeat is qui in angustia est. Propter quod observo vos, ut confirmetis in illo caritatem.* Et dominus in evangelio ait: *Diligite dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & proximum tuum sicut teipsum. Dilectio enim proximi, malum non operatur. Propter quod, juxta apostolum, inexcusabilis es, o homo omnis,*

*A qui iudicas. In quo enim iudicas alterum, teipsum condemnas, eadem agens quae iudicas. Scimus enim, quoniam iudicium Dei est secundum veritatem in eos qui talia agunt. Existimas autem hoc, o homo omnis, qui iudicas eos qui talia agunt, & facis ea, quia tu effugies iudicium Dei? An dicitis bonitatis eius, & patientia, & longanimitatis contemnis? Ignoras, quoniam benignitas Dei ad patientiam te adducit? Secundum autem duritiam tuam & impetentem cor, thesauriza tibi iram in die irae & revelationis iusti iudicii Dei, qui reddet unicuique secundum opera eius: his quidem, qui secundam patientiam boni operis, gloriam & honorem & incorruptionem, quarentibus vitam aeternam: his autem qui ex contentione, & qui non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira & indignatio: tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malum, Iudei primum & Graeci: gloria autem & honor & pax omni operanti bonum. Et alibi idem ait apostolus: *Causati enim sumus, omnes sub peccato esse, sicut scriptum est: Quis non est iustus quisquam, non est intelligens, non est requirens Deum. Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. Sepulcrum patens est guttur eorum, linguis suis dolose agebant, venenum aspidum sub labiis eorum. Quorum es maledictione & amaritudine plenum est, veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem. Contritio & infelicitas in viis eorum, & viam pacis non cognoverunt, & non est timor Dei ante oculos eorum. Scimus autem, quoniam quaecumque lex loquitur, his qui in lege sunt loquitur, ut omne os observetur, & subditus fiat omnis mundus Deo: quoniam ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo. Per legem enim cognitio peccati. Nunc autem sine lege iustitia Dei manifestata est, testificata a lege & prophetis. Iustitia autem Dei per fidem Jesu Christi in omnes & super omnes qui credant. Non enim est distinctio. Omnes enim peccaverunt, & egent gloria Dei, iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quae est in Christo Jesu, quem proposuit Deus propitiorem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitia sua propter remissionem praecedentium delictorum, in sustentationem Dei, ad ostensionem iustitia eius in hoc tempore: ut sit ipse iustus, & iustificans eum, qui ex fide est Jesu Christi. Item idem: *Quis accusabit adversus electos Dei? Deus qui iustificat. Quis est qui condemnet? Christus Jesus qui mortuus est, imo qui & resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis. Quis ergo nos separabit a caritate Christi? Tribulatio? angustia? an persecutio? an fames? an nuditas? an periculum? an gladius? sicut scriptum est: *Quia propter te mortificamur tota die, estimati sumus sicut oves occisionis. Sed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos. Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare a caritate Dei, quae est in Christo Jesu domino nostro. Debemus autem nos, ut ait idem apostolus, firmiores, imbecillitates infirmorum sustinere, & nobis placere: Unusquisque vestrum proximo suo placeat in bonum ad edificationem. Etenim Christus non sibi placuit, sed sicut scriptum est, impropria improp-****

Matth. 18.
1. quoniam.
Deus omnipotens, ut.
Et in decr. lro. lib. 4.
S. Greg. 11. Moral. 14. concil. Aquiligr. 17. Greg. 18.
b. Gregor. ibidem.
Matth. 7.
10. quoniam. Nullum ante.
c. bonitatem.
d. utrum. e. complicitas.
10. quoniam. Nullum ante Rom. 14.
f. Psalm. 74. ex interpretatione S. Hieronymi post Evarium anno viii.
Psalm. 71. eodem interprete Hier.
Rom. 11. a. Cor. 2.
Matth. 22.
Rom. 13. Rom. 2.

Rom. 8.
Rom. 8.
Rom. 11.
a non nullum

tantium tibi, ceciderunt super me. *Benedictus Deus & Pater domini nostri Jesu Christi, Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra, ut possimus & ipsi consolari eos qui in omni pressura sunt, per exhortationem qua exhortamur & ipsi a Deo: quoniam sicut abundat passio Christi in nobis, ita & per Christum abundat consolatio nostra. Sive autem tribulamur pro vestra exhortatione & salute, sive exhortamur pro vestra exhortatione, qua operatur tolerantiam eorundem passionum, quas & nos patimur, & spes nostra firma est pro vobis, scientes quoniam sicut socii passionum estis, sic eritis, & consolationis. Fidelis autem Deus, qui non patietur vos tentari super id quod potestis, sed faciet cum tentatione etiam proventum, ut possitis sustinere.* ^a Propter quod, carissimi, sectamini caritatem, & auxiliamini meliora & spiritualia, & adjuvate vos invicem, ut Deo semper in omnibus placere valeatis. Deus autem pacis sit cum omnibus vobis. Amen. Data Kalend. Novemb. ^b Gallo & Bradua viris clarissimis coll.

¹ Cor. 11.
² Cor. 14.
³ Clem. ep.
⁴ supra pag. 147. D.
^a an Christi
103 adhuc
vivente A. A.
clem.

atione chrisimatis, sed etiam sacerdotali benedictione sacrari. Si vero altaria non fuerint lapidea, ad celebranda divina officia non consecrentur. Ubi etiam ecclesia est, de cuius ambitu consecratione, a vicinis presbyteris & parochianis fideliter requiratur. Hi ergo cum ceteris omnibus in synodali concilio ab episcopo pro suo sunt contestandi sacerdotio, si illorum temporibus vel antecessorum suorum, scient ecclesie illius dedicationem, die vel officio unquam fuisse celebrem. Quod si affirmando in hoc concordant, non fiat injuria ecclesie legitime vel suo defensori: sin autem, in arbitrio sit episcopi, claudere seu aperire eam.

NOTA SEVERINI BINII.

Usque ad verbum *consecrati* apud plerisque collectores citatur ex Evaristo. reliqua aliter habentur apud Grat. de consecr. dist. 1. cap. Omnes basilicæ. cap. Altaria. cap. Altaria placuit. ex diversis conciliis.

EX DECRETIS

EVARISTI PAPÆ,

Secundum eodidem, ^a librorum quinque, lib. 5. c. 8. Tamen secundum decretum Gratiani, est constitutio Hyginii papæ.

Ut sine missa ecclesia dedicari non debeat.

Omnes basilicæ cum missa semper debent consecrari, altaria vero placuit non solum un-

§ In Decretis Evaristi Cap. 5.

UT presbyteri de occultis peccatis iussione Episcopi penitentes reconcilient: & sicut supra scripsimus infirmantes absolvant, & communicent.

Ex nov. supp.
P. Mansi p. 6.

Ex veter. pontificali apud Casim. vet. lect. to. II. p. II. pag. 110 edit. Baluz.

¹ Verus collectio MS. librorum quinque cap. 8. tribuit præterea Evaristo decretum, quod consarcinatum est ex cap. 3. de consecrati. dist. 1. Omnes Basilicæ. Quod Hyginio Gratianus asseruit: ex cap. 32. Altaria placuit; ex Concl. Agathenæ anni 106. can. 14. & ex cap. 31. Altaria h. ex Concl. Epaunen. anni 517. cap. 16. & 27. Marduin.
² Dux sunt adhuc ineditæ collectiones canonum, quarum altera in quinque libros, & altera in sexdecim digesta sunt. Hos binos Codices MSS. passim citant, & ex illis Canones quosdam referunt Conciliorum Collectores. Verum sero tandem intellectum est hos Codices sexdecim, & quinque librorum nihil esse aliud, quam varios Codices Canonum & Barchardo editi MSS. Codices multos, prout in nonnullis Bibliothecis hodie patenter videntur. Mansi.

ANNO CHRISTI 121. 7. 119.

ANNO CHRISTI 121. 7. 119.

V I T A, EPISTOLÆ ET DECRETA ALEXANDRI PAPÆ I. Ex Libro Pontificali Damasi Papæ.

Alexander natione Romanus, ex patre Alexandro, b de regione Caput tauri, c sedit annos 10. menses 7. dies 2. d Fuit autem temporibus Trajani ulque ad Ælium & Veterem consules. e Hic passionem domini misit in a precatione sacerdotum b quando missæ celebrantur. f Martyrio coronatur, & cum eo Eventius presbyter & Theodulus diaconus. g Hic constituit aquam c asperisionis cum sale benedicti in habitaculis hominum. Hic fecit ordinationes tres per mensem Decembrem, presbyteros sex, diaconos duos, episcopos per diversa loca quinque. Qui (a) & sepultus est via Numentana, b ubi decollatus est, ab urbe Roma non longe, milliario 7. quinto Nonas Maias. Et cessavit episcopatus dies xxv.

gentilitia summi pontificis ac ceteri magistratus judicaverint, non esse ferendum Alexandrum, quod ut habent illius acta (complures senatores & præfatum urbis Hermetem una cum omni familia, alioque Romanos cives ad Christi religionem reduxisset. Baron prædicto anno 132. Hic constituit aquam asperisonis cum sale benedicti. Confecratio Exemplo Christi qui Matth. cap. 24. Luc. cap. 9. panem turba datus, antea illis benedixit, & juxta doctrinam Pauli 1. ad Timoth. cap. 4. (ubi tradit, omnem creaturam per verbum Dei & orationem laudificari) aqua, salis, aliarumque rerum consecrandarum ceremoniam ab apostolis institutam, & per traditionem ad posteros derivatam, deinceps in ecclesia frequentari Alexander pontifex sequente decretali epistola constituit ac præcepit, ac deinceps in ecclesia semper omnibus temporibus, ut ex diversorum seculorum diversis patribus & conciliis Bellarm. lib. 3. cap. 7. de cultu sanctorum probat, velut pia, sacra & ab apostolis instituta ceremonia, non superstitiosa, sed pie & salubriter usurpata, & varis miraculis frequenter confirmata est. Vide Baron. anno domini 132. num. 3. 4. & 5. & anno domini 57. num. 109. & sequentibus. Bellarm. prædicto loco. b Ubi decollatus est.) Cum Deus multa miracula per Alexander Alexandrum Roma edidisset, (ut ex actis illius constat) & Quirinum tribunum, apud quem Hermas præfectus custodiebatur in carcere, ejusque filium Balbinum virginicæ sanitati reddidit, catenarum, quibus vinculus erat, contactu ad Christi fidem adduxisset, multis dirisque cruciatibus affectus, creberrimis punctis confusus, tandem cum sociis Eventio & Theodulo decollatus est.

NOTA SEVERINI BINII.

Alexander Pontifex. a Alexander.) Anno domini 121. Alexandrum post martyrium Evaristi pontificiam sedem obtinuisse, index Romanorum pontificum ab Honorio papa tertio collectus, qui extat Roma in Vaticana bibliotheca, habet. Baron. prædicto anno. b De regione Caput tauri.) Cum nulla apud antiquos e quatuordecim regionibus eo nomine dicta habeatur, Baron. prædicto anno 132. num. 2. existimat locum illum circumscriptum esse juxta Palatium, quem Suetonius in Oclavio cap. 4. nominat, capta bubula, ubi Oclavium natum fuisse tradit. Baronius prædicto anno 132. Tempus sedis Alexandri. (Sedit annos 10. menses 7. dies 2.) Ultra decennium, menses quinque, & dies 20. non sedisse cum imperio, Evaristi & Alexandri dies natalis in ecclesia celebris simul ostendunt. Evaristus 16. Octobris anno 121. Alexander vero tertio Maii, anno domini 132. mortuus habetur, a quibus si odolecim dies, quibus sedes vacavit, subtrahas, relinquantur anni decem, menses 5. dies 20. Baron in chronologia imperatorum & consulum erratur. Sub Hadriano enim pontificatum ingressus, ejusdem imperatoris Hadriani anno 13. qui est Christi 132. una cum sociis Eventio ac Theodulo presbyteris post dura tormenta martyrio coronatus est tertio die Maii, ut patet ex actis Alexandri, quæ extant apud Surium tom. 3. die 3. Maii. Baron. anno 132. Hic passionem domini misit in precatione sacerdotum.) Hæc ab Alexandro potius scriptis mandata, ac a dominice precatione Christi, quod extat Luc. 22. apostolis eorumque successores demandatum fuit, ut quotiescumque facerent, in ejus memoriam id agerent. Nec aliud Paulus 1. ad Cor. 11. significasse voluit, cum dixit, Quotiescumque manducaveritis panem istum, & calicem bibitis, mortem domini annuntiatibus donec veniat. Baron. prædicto anno 132. num. 3. Martyrio coronatur.) Quamquam edicto Hadriani ad Fundanum rescripto, quod extat apud Baron. anno 128. num. 4. persecutio in Christianos aliqua ex parte facta videri possit, tamen Roma ab horum neca persecutorum non abstinuisse, vel ex eo accidit, quod edictum principis forte in Asia tantum, a Fundano proconsule, cui id rescriptum erat, non autem Roma promulgatum fuerit, vel etiam ex eo quod superstitionis

EPISTOLA I. ALEXANDRI PAPÆ I. AD OMNES ORTHODOXOS.

- De sacerdotibus non vexandis, &c. I. De iis qui sacerdotes accusant, vel persequuntur. II. De scriptura vel confessione per vim extorta. III. Si quis adversus episcopum, vel actores ecclesie querelam habuit. IV. Ut in oblatione sacramentorum commemoretur passio Christi, & ut panis tantum & vinum aqua mixtum offeratur. V. De benedictione salis & aqua, sive ceterorum elementorum. VI. De trinitate & unitate deitatis.

Alexander episcopus, omnibus orthodoxis per diversas provincias Christo domino famulantibus.

Opitantibus b nobis metum divini judicii, b fratres carissimi, & post vitam hanc unum-

Hæc & de sequente vitæ appretio Catholicis notari suspensum

Idem in titulum ep. 1. Struci papa, ut suo loco reddemus.

Titulus Integer. De sacerdotibus non vexandis, nec scriptis ab eis per metum, aut aliquam fraudem contrahendis & de passionem Domini in consecratione corporis ejus misceda, & de aqua cum sale populi benedicenda. & de fide sancta Trinitatis.

unumquemque, prout gesserit, recepturum, quid A
 veniat in querelam, tacere non licuit; sed no-
 bis, vobis loqui, necessitas imperavit, dicente
 propheta: *Exalta ut tuba vocem tuam.* Et cui
 omnium ecclesiarum commissa est cura, si dis-
 similem, audiam domino dicente: *Rejecistis
 mandatum Dei, ut statuatis traditiones vestras.*
 Quid enim aliud est rejicere mandatum Dei,
 quam privato consilio, iudicio humano, novis
 rebus constituendis liberius delectari? Unde &
 alibi scriptum est: *Ne transgrediaris terminos an-
 tiquos, quos posuerunt patres tui.* Terminos in-
 dubitanter transgreditur, qui statuta patrum
 postponit atque confundit. Pervenit namque
 ad conscientiam apostolicæ sedis, quod non-
 nulli sunt tam stolidi, qui dominica præcepta,
 & apostolorum, eorumque successorum sta-
 tuta minime observant, & eos de quibus do-
 minus ait: *Qui vos tangit, tangit pupillam ocu-
 li mei:* non solum tangere minime dubitant,
 sed etiam persequi non formidant. Et licet nos
 persequantur, quia nec nos sine illis, nec illos
 sine nobis persequi possunt, quoniam illius su-
 mmo discipuli, qui animas pro fratribus præ-
 cepit ponere; tamen eis pericula & perditiones
 eorum non sumus ausi celare, ne prophetica
 (quod absit) damnemur sententia; quæ ait: *Si
 annuntiaveris iniquo iniquitatem suam, animam
 tuam liberasti: si autem non annuntiaveris ei,
 sanguinem ejus de manu tua requiram.* Est ce-
 tiam & hoc ad hanc sanctam sedem perlatum,
 (quod pudet dicere, & non solum sacerdotali
 sed etiam omni Christiano nomini est inimi-
 cum) id est, quod nonnullos episcopos vel
 sacerdotes, aut metu compellunt, aut vi extor-
 quent, aut fraude decipiunt, aliquas confessio-
 nis suæ in alteram partem quam debeant, aut
 pro suarum non requisitione rerum, aut
 (quod deterius est) pro alieni erroris sæda
 scripturas facere, & propriis manibus roborare,
 & coram populis recitare atque confiteri. Ali-
 quos dicunt carceribus & ergastulis rocludi, ut
 saltem his terribi insidiis, deviant domini sa-
 cerdotes, & suis saveant voluntatibus. Relata
 tum insuper est ad hujus sanctæ & apostolicæ
 sedis apicem, cui summarum dispositiones cau-
 sarum, & omnium negotia ecclesiarum ab ipso
 domino tradita sunt, quasi ad caput, ipso di-
 cente principi apostolorum Petro: *Tu es Pe-
 trus, & super hanc petram ecclesiam meam adifi-
 cabo:* quod quidam æmuli Christi, ejusque
 sanctæ ecclesiæ insidiatores, sacerdotes Dei ad
 iudices publicos accusare præsumant, cum ma-
 gis apitulus Christianorum causas ad eccle-
 sias deferri, & ibidem terminari præcipiat.
 Taliter prævaricantes, prævaricati sunt in Deum
 suum, & non obediunt præceptis ejus. De
 quibus dominus per prophetam Osee loquitur,
 dicens: *Quasi vacca lascivientes declinaverunt,
 & dilexerunt asserre ignominiam protestoribus suis.*
 Et idem: *Va eis, quoniam recesserunt a me.*
*Vastabuntur, quia prævaricati sunt in me: & ego
 vedemi eos, & ipsi locuti sunt contra me mendacia.*
*Et non clamaverunt ad me in corde suo, sed ulula-
 bant in cubilibus suis. Super triticum & vinum ru-
 minabant, & recesserunt a me. Et ego erudivi,
 & conjuravi brachia eorum, & in me cogita-
 verunt malitiam. Reversi sunt, ut essent absque
 jugo facti sunt quasi arcus dolosus. Abjiciet eos
 dominus, ait idem propheta, quis non audierunt
 eum, & erunt vagi in nationibus.*

I.
 De his enim clericis & laicis, qui episcopos
 vel reliquos sacerdotes, tam ad primates eo-
 rum quam ad reliquos accusant iudices, prius
 quam auribus eorum, a quibus se lætos æsti-
 mant, inculcent, ut ab eis aut jus suum,
 aut justam recipiant apologiam, item per
 eundem ait dominus prophetam: *Audi do-
 mus Israel, & domus regis ausculta, & atten-
 dite sacerdotes, quia vobis iudicium est, quoniam
 laqueus facti estis speculationi, & rese expan-
 sum super Thabor, victimasque declinastis in pro-
 fundum: & ego eruditor omnium vestrum.* Et
 alibi: *Omnes calefacti estis quasi cibanus, quia
 devoratis iudices vestros, ipsi autem declinant vi-
 ctimas domini in profundum, qui eos devorant
 vel injuste lacerant qui oculi domini dicuntur.*
 Nam si modo quisquam principis secularis o-
 culos laceraret aut amoveret, esset reus crimi-
 nis majestatis, an non? Profecto aut morti
 traderetur, aut perpetua notaretur infamia. Si
 pro sæculi potestatibus talia ab hominibus fiunt,
 quid pro his fieri putatis, de quibus dominus
 ait: *Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei?*
 Procul dubio hi qui eos persequuntur, & amo-
 vere nituntur injulte contra apostolicam aucto-
 ritatem, etsi a morte prohibentur, dicente do-
 mino: *Nolo mortem peccatoris, sed ut converta-
 tur & vivat:* perpetua tamen notantur infamia,
 & exilio digni iudicantur finitimo. De
 quibus, a temporibus apostolorum, & infra,
 ista tenemus, atque decreta habemus, quibus
 eorum accusandi episcopos, vel testificandi in
 eos, vocem obstruimus, quos non humanis,
 sed divinis actibus mortuos esse scimus. De
 quibus dominus loquitur per eundem propheta:
*Calumniam patiens Ephraim, fractus est
 iudicio, quoniam cepit abire post sordem: Et
 ego quasi tineæ Ephraim, & quasi putredo do-
 nui Juda. Et vidit Ephraim languorem suum, &
 Judas vinculum suum. Et abiit Ephraim ad Assur,
 & misit ad regem ultorem: & ipse non poterit sanare
 vos, nec solvere poterit a vobis vinculum.* Qui enim
 sacrilega persequuntur persuasione & lacerare
 nituntur episcopos, vel eos qui domino recte
 sacrificant, indubitanter eum persequuntur &
 dilaniant, cujus vice funguntur. Unde ait do-
 minus per Joel prophetam: *Nunquid ultionem
 reddidistis mihi? Et si ultiscimini vos contra
 me, cito, velociter reddam vicissitudinem vobis
 super caput vestrum.* Et per Osee prophetam
 dominus inquit: *Quis sapiens, & intelliget ista?
 intelligens, & sciet ea? Quia recta via domini,
 & justi ambulabunt in eis, prævaricatores vero
 corrumpent in eis.* Et ipsa per se veritas ait: *Qui
 vos audit, me audit: & qui vos spernit, me
 spernit.* His & aliis fulti quamplurimis domi-
 nicis præceptis, vitantes hominum perditiones,
 cum omnibus hujus sanctæ sedis, quam domi-
 nus caput totius ecclesiæ constituit, membris,
 talia fieri prohibemus, ne confundatur popu-
 lus domini in æternum. Nam & a prædecesso-
 ribus nostris inhibuitur legimus, ut nemo con-
 tristet doctores, neque accusationem adversus
 eos suscipiat. Ipse namque apostolorum prin-
 ceptis in ordinatione beati Clementis populum
 instruens, ait: *Quicumque contristaverit docto-
 rem veritatis, peccat in Christum, & patrem
 omnium exacerbat Deum, propter quod & vi-*

1/a. 18.

Marc. 7.

Prov. 22.

Perlatum est.

Zach. 2.

1. Joan. 3.

Exib. 3.

1. quest. 6. quandoquidem a sacerdotibus.

nonnulli

causarum

voluptatibus.

1. quest. 1. Relatum est.

Matth. 16.

1. Corinth. 6. 6.

b. Concil. Carth. III. 9.

Osee 4.

Osee 7.

Osee 9.

I.

Osee 5.

Osee 7.

Osee 8.

Zach. 2. 1. quest. 4. Hi qui episcopos

Exib. 18.

Osee 1.

Joel. 1.

Osee 14.

Luc. 10.

In epistola Clementis ad Jacobum, circa initium. ex interp. Rufini: vide supra pag. 91. C.D.

ta carebit. Et Doctor gentium inquit: *Si praecipatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, sustentate illum in spiritu lenitatis, considerans seipsum, ne & tu tentaris. Alter alterius onera portato, & sic adimplebitis legem Christi.* Has considerantes pietates & pericula vitantes animarum, una cum omnibus domini sacerdotibus, qui nobiscum in hanc sacram convenerunt urbem, & cum omnibus hujus capituli membris, sicut a beatis apostolis, & a reliquis sanctis patribus, & a successoribus eorum accepimus, statuentes decernimus, omnes qui sanctos patres persequuntur, aut amovere vel dilacerare manifeste nituntur, infames esse & alienos a liminibus ecclesiae usque ad satisfactionem fieri: quia sic odit Deus eos qui adversus patres armantur, ut patrum invalores vel destructores. Qui ideo infames efficiuntur, quia patres persequuntur. Quod si nec loqui eis licet, quibus doctores summi (quos episcopos vocamus) propter eorum scelera adversantur: quanto magis eis qui eos infestant, nec contentendum est, nec loquendum, ne participes eorum inveniuntur sceleribus, quia non solum qui faciunt, sed & qui contentiuntur facientibus, rei sunt? Unde & beatus princeps apostolorum Petrus, qui in ordinatione sancti praedecessoris nostri Clementis, instruens clerum & populum, ait: Si inimicus fuerit Clemens alicui pro actibus suis, vos nolite expectare, ut ipse vobis dicat: Cum illo nolite amici esse: sed prudenter obtemperare debetis, & voluntati ejus abique commotione obsecundare, & avertere vos ab eo, cui ipsum sentitis adversum: sed nec loqui his quibus ipse non loquitur, ut unumquodque qui in culpa est, dum omnium vestrum cupit amicitias ferre, festinet citius reconciliari ei qui omnibus praestit, ut per hoc redeat ad salutem, cum obedire coeperit monitis praesidentis. Si vero quis amicus fuerit his quibus ipse amicus non est, & locutus fuerit his quibus ipse non loquitur, unus est & ipse ex illis qui exterminare ecclesiam Dei volunt: & cum corpore vobiscum esse videatur, mente & animo contra vos est. Et est multo nequior hostis hic, quam illi qui foris sunt, & evidenter inimici sunt. Hic enim per amicitiarum speciem, quae inimica sunt, gerit, & ecclesiam dispergit ac vastat.

II.

Similiter si hujusmodi personis quaedam scripturae quoquo modo per metum, aut fraudem, aut per vim extortae fuerint, vel ut se liberare possint, quocumque ab eis conscriptae vel roboratae fuerint ingenio, ad nullum eis praedictum aut nocumentum pervenire censemus, neque ullam eis infamiam vel calumniam, aut a suis sequestrationem bonis, unquam, auctore Deo, & sanctis apostolis eorumque successoribus, sustinere permittimus. Confessio vero in talibus non compulsata, sed spontanea fieri debet, ipso attestante qui ait: *Ex corda enim procedunt homicidia, adulteria, fornicationes, blasphemiae, & cetera quae sunt ad haec pertinentia.* Nec tantum attendenda sunt quae fiunt, quantum quo animo fiant, quorum e-

xempla si omnia scribere coeperimus, ante dies quam exempla deficient. Unde & illud est, quod dominus ad munera Abel respexit, & non ad Cain: quia magis intendit ad offerentis animum, quam ad ea quae offeruntur. Inde & dominus per prophetam inquit: *Dominus scrutatur cogitationes hominum.* Et per Osee ait: *In gutture tuo fit tuba, quasi aquila super domum domini, & reliqua.* Et dominus ait in evangelio: *Tu autem cum oraveris, intra cubiculum tuum: & clauso ostio, ora patrem tuum.* Omnis enim confessio, quae fit ex necessitate, fides non est. Et apostolus ait: *Corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Amplius autem respicit Deus ad cogitationes & spontaneas voluntates, quam ad actus, qui per simplicitatem, aut per necessitatem fiunt. Confessio ergo in talibus non extorqueri debet, sed potius sponte profiteri. Pessimum est enim de suspitione aut extorta confessione quemquam judicare, cum magis inspector cordis sit dominus, quam operis: & potius requirit dominus cogitationes puras & voluntates bonas, quam labia mendacia. Unde & dominus per prophetam loquens, ait: *Populus iste labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me.* Pejus malum fore non aestimo, quam Christianos suis invadere sacerdotibus. Novit enim dominus qui sunt ejus. Non potest autem humano condemnari examine, quem Deus suo reservavit iudicio. Si omnia namque in hoc saeculo vindicata essent, locum divina non haberent iudicia.

III.

Quod autem ad alios iudices prius non debeant, quam ad sacerdotes vel auditores ecclesiae accusari, ita a tempore apostolorum & infra, observatum & definitum invenimus. Si quis erga episcopum, aut auctores ecclesiae, quamlibet querelam vel actionem iuste se habere crediderit, ipse redemptoris sui (cujus auctio nostra est institutio) viarum non immemor, sed sectator egregius, qui cum malediceretur, non maledicebat, sed tamquam ovem coram tondeute se obmutuit, ac pro suis persecutoribus in cruce pendens, apud patrem intercessit, non prius primates aut alios iudices adeat, quam ipsos a quibus se laesum aestimat, conveniat familiariter, & non semel, sed sapissime, ut ab eis aut suam justitiam accipiat, aut justam excusationem. Boni nempe & vere Christiani hominis est, rem ipsam omnibus amicitiae ac pacis legibus prius tentare, quam in iudicio (ubi frequenter amarissimum animae rancor innascitur) suum jus pertinaciter experiri. Si quis enim cum Deo, qui pacis est auctor, habitare cupiat, ei necesse est, ut pacem inquirat. Si autem secus egerit, & ab ipsis & ab aliis communione privetur, tanquam apostolorum, patrumque aliorum contemptor. De quibus ait propheta: *Erunt quasi non sint, & peribunt viri qui contradicunt vobis.*

IV.

In sacramentorum quoque oblationibus, quae inter missarum solennia domino offeruntur, passio

a Proclt ep. ad Domai. num Anastoc. episc.

In a Clementis epistola, & in epist. Anastasi papae & similiter Fabiani papae.

b ex vers. Rufini ejusdem supra p. 91. C. D.

27. q. 6. Si quandoque a sa. Et in decr. Ivo. lib. 4. Hincmar. de divorcio Lotharii & Theuberger. provenire

Matth. 11.

27. q. 6. Osee 8.

Matth. 6.

Rom. 10.

1/a 29. Matth. 11.

a Const imp. ad patres Nicaenos. Vide coll. Hard. 41. b Enn. II ep. 19.

a doctores

c doctores. 2. q. 7. Si quis erga. Et in decr. episc. Sixti II. Et in decr. Julii papae. Et in decr. Ivoa lib. 4. s. 277. 2. 1/a 11. Luc. 20.

1/a 41.

De consec. dist. 2. in sacramento rum.

a MS. Paris. Collegii Sac. Jesu, a quo & sequentes varim lectiones, quam ad se sacerdotes, vel auctores ecclesiae accipere.

passio domini miscenda est, ut ejus, cujus cor-
 pus & sanguis conticitur, passio celebretur, ita
 ut, repulsis opinionibus superstitionum, panis
 tantum & vinum aqua permixtum in sacrificio
 offerantur. Non debet enim (ut a patribus
 accepimus, & ipsa ratio docet) in calice do-
 mini aut vinum solum, aut aqua sola offerri,
 sed e utrumque permixtum, quia utrumque ex
 latere ejus in passione sua profluxisse legitur. Ip-
 sa vero veritas nos instruit calicem & panem
 in sacramento offerre, quando ait: *Accipit Je-
 sus panem, & benedixit, deditque discipulis suis,
 dicens: Accipite & manducate, hoc est enim cor-
 pus meum, quod pro vobis tradetur. Similiter,
 postquam cenavit, accepit calicem, deditque disci-
 pulis suis, dicens: Accipite, & bibite ex eo om-
 nes, quia hic est calix sanguinis mei, qui pro vo-
 bis fundetur in remissionem peccatorum.* ^a Crimina
 enim atque peccata, oblati his domino sacri-
 ficiis delentur. Idcirco & passio ejus in his com-
 memoranda est, qua redempti sumus, & sæpius
 recitanda, atque hæc domino offerenda.
 Talibus hostiis delectabitur & placabitur domi-
 nus, & peccata ^a dimittet ingentia. Nihil enim
 in sacrificiis majus esse potest quam corpus &
 & sanguis Christi. Nec ulla oblatio hæc potior
 est, sed hæc omnes præcellit. Quæ pura con-
 scientia domino offerenda est, & pura mente
 sumenda, atque ab omnibus veneranda. Et si-
 cut potior est ceteris, ita potius excoli & ve-
 nerari debet.

V.

^d Aquam enim sale conspersam populis be-
 nedicimus, ut ea cuncti aspersi, sanctificentur
 ac purificentur; quod & omnibus sacerdotibus
 faciendum esse mandamus. Nam si cinis vitulæ
 aspersus sanguine populum sanctificabat atque
 mundabat: multo magis aqua sale aspersa, di-
 vinitusque precibus sacrata, populum sanctificat
 atque mundat. Et si sale asperso per Elitzum
 prophetam, sterilitas aque sanata est: quanto
 magis divinis precibus sacratus, ^b sterilitatem
 rerum auferit humanarum, & coquinatos san-
 ctificat, atque mundat, & expurgat, & cetera
 bona multiplicat, & invidias diaboli avertit, &
 a phantasmatis versutis homines defendit? Nam
 si tactu ^c fimbriæ vestimenti Salvatoris, salva-
 tos infirmos esse non dubitamus, quanto magis
 virtute sacrorum ejus verborum divinitus
 sacrantur elementa, quibus sanitatem corporis
 & animæ humana percipit fragilitas? His ergo
 & aliis instructi documentis, vota singulorum
 domini sacerdotes respicite, & in virtute Spiritus
 Sancti divinis precibus, per ministerium vo-
 bis divinitus collatum, perficere certate. Ele-
 menta quoque, tam ea quæ prædiximus, quam
 cetera divinis apta utibus, & humanis necessa-
 ria infirmitatibus, sacrate: infirmos curate, &
 cetera quæ ad vos pertinent, diligenter perficite.
 Ipse enim salvator, tribuendo nobis exemplum,
 discipulis suis ait: *In nomine meo demonia ejicite,
 infirmos curate, egros sanate, leprosos mundate,
 &c. Super infirmos etiam manus imponite, & be-
 ne habebunt.*

Matth. 26.

Concil. Bri-
car. III. c. 1.

De consecr.
dist. 8. Ni-
hil in sacri-
ficiis

De consecr.
dist. 8. A-
quam sale
conspersam
Matth. 9.

Reg. 1.

Sacramen-
tarium S.
Gregorius
aliqua in
reg. eccle-
siae libri.

in Ratione

Matth. 26.

Matth. 26.

VI.

e Pidem quoque sanctæ Trinitatis sic docen-
 dam a patribus accepimus, vobisque traden-
 dam subditis destinamus. Itaias namque pro-
 pheta ait: *Vidi dominum sabaoth sedentem su-
 per thronum excelsum, & seraphim stabant in
 circuitu ejus: sex ala uni, & sex ala alteri.
 Duabus velabant faciem ejus, & duabus vela-
 bant pedes ejus, duabus volabant, & clamabant
 ad alterutrum, dicentes: Sanctus, sanctus, san-
 ctus, dominus Deus sabaoth.* ^a Si Trinitas non
 est, quare tertio, *sanctus*, dixerunt? Aut si
 unitas non est, quare sub trina repetitione u-
 num Deum ac dominum intimaverunt? Si Trini-
 tas non est, cur in Geneseos libro dicitur:
Dixit Deus, fecit Deus, & benedixit Deus? Si
 unitas non est, quare tertio dixit, *Deus*, &
 Deos plurali numero non commendavit? Si
 Trinitas non est, quare in Exodo dictum est
 tertio, *domine, domine, domine, miserator &
 misericors?* Si unitas non est, quare dum ter-
 tio, *domine*, diceret, postea singulariter, *Mi-
 serator*, dixit, & non, Miseratores, ut plures
 ostenderet, intimavit? Si Trinitas non est, cur
 Abraham ad illicem Mambre sedens tribusque
 occurrens, ^a uni, *domine*, dixit, & non (ut
 viderat) tribus salutationis obsequium reddi-
 dit? Si unitas non est, cur cum Mose *Deus*
Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob ter-
 tio ^a doceret, unitatem ostendens, *Hoc mihi*
nomen est, dixit, & non, Hæc sunt nomina
 nostra, designavit? Si Trinitas non est, quare
 David tertio dixit, *Benedicat nos Deus, Deus*
oster, benedicat nos Deus? Si unitas non
 est, quare cum tertio Deum nominasset,
Benedicat, dixit, & non, Benedicant, ad-
 junxit? Si Trinitas non est, cur & Itaias de-
 nuo dixit, *dominus Deus sabaoth, Deus I-
 srael qui sedes super cherubim?* Si unitas non
 est cur, *Qui sedes*, dixit, & non, *Qui sedetis*,
 adstruxit? Si Trinitas non est, cur in libro
 Regnorum dicitur, *domine Deus omnipotens,*
Deus Israel, sermones tui fideles sunt? Si uni-
 tas non est, cur *Tui*, dicitur, & non, Vestri,
 potius intimatur? Si Trinitas non est, cur in
 psalmo ^a 58. cantatur, *domine Deus virtutum,*
Deus Israel, intende ad visitandas omnes gentes?
 Si unitas non est, cur, *Intende*, posuit, &
 non, Intendite, ut ^a prædicatus est, intimavit?
 Si Trinitas non est, cur in Apocalypsi tertio
 dixit: *Sanctus, sanctus, sanctus dominus Deus*
omnipotens, qui est, & qui erat, &c. Si unitas
 non est, quare, *Qui est, & non, Qui sunt*,
 pluraliter designatur? Si Trinitas non est, quare
 in Deuteronomio dictum est, *dominus, Deus*
tuus misericors est, & audiet vocem tuam? Si
 unitas non est, quare posuit, *Audiet*, & non,
 Audient, intimavit? Si Trinitas non est, quare
 in Jesu ^a Nave dicitur libro, *dominus Deus*
deorum est? Si unitas non est, quare *Est?*
 dixit, & non, *Sunt*, more locutionis induxit?
 Si Trinitas non est, quare Elias loquendo in
 oratione, *domine domine Deus Israel, ostendo*
quia tu es Deus meus, dixit? Si unitas non est,
 quare *Ostende*, posuit, & non, *Ostendite?* Si
 Tri-

Vide hæc o-
tiaz unicum
epistolam Be-
nedicti. hæc
idem con-
ficta est ab
eodem plagio-
ario.

Ithacius G-
re Idacius
Clarus
Bisp. ep-
adv. Vvati-
madum c. 1.
ipio hæc
operi inclo.
Vult autem
excunie ta-
talo Christi
quato, vel
potius quin-
to, aut ter-
to, si idem
cum Virgilio
Thapientep.
Exod. 14
Gen. 18

Exod. 3.

17/16 66.

Isaia 57.
ubi LXX do-
mine sabaoth.

1 Reg. 1. &
1 Reg. 8. per
locum.

Apoc. 4.

Deuter. 4.

17/16 ubi
LXX domi-
nus dominus
vestri Deus
in celo tu
pra, & in
terra doct-
tum.

1 Reg. 15. 16.
17/16 15.

1 in MS. deest enim. 2 MS. dimittit indulgentia. 3 MS. uno. 4 MS. dicere. 5 in MS. 19. 6 MS. precatus
7 in MS. deest Mose. 8 MS. enim.

Trinitas non est, cur Mardochæus orando, *domine domine Deus omnipotens, omnia in potestate tua sunt*, dixit? Si unitas non est, quare *In tua*, posuit, & non, *In vestra*, signavit? **Judth. 2.** Si Trinitas non est, cur etiam Iudith orando dixit, *domine domine Deus omnium virtutum, respice in orationem meam*? Si unitas non est, quare, *Respice*, & non, *Respicite*, designavit? **Jerem. 20.** Si Trinitas non est, quare in Jeremia dicitur *dominus Deus vester verax est*? Si unitas non est quare, *Verax est*, dixit, & non, *Veraces*, potius intimavit? Si Trinitas non est quare in **Apocal. 22. 6.** Apocalypsi scriptum est, *dominus Deus & spiritus propbetarum, misit angelum suum ostendere servis suis, que oportet fieri cito*? Si unitas non est, cur cum Patrem & Filium & Spiritum sanctum nominasset, *Misit*, dixit, & non, *Miserunt*, sub prætaxato trium personarum & nominum numero introduxit? Si Trinitas non est, quare in Deuteronomio dixit, *dominus Deus vester hic est Deus*? Si unitas non est, quare, *Hic est*, dixit, & non, *Hi sunt*, plurali numero designavit? Si Trinitas non est, quare in eodem dicitur libro, *dominus Deus tuus, Deus magnus & potens*? Si unitas non est, quare, *Magnus & potens*, pluraliter non nominatur? Si Trinitas non est, cur Tobias, cum filium suum in Rages civitatem cum Raphael archangelo mitteret, benedicens eos, ita dixisse docetur: *Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob, ipse impleat benedictionem suam in vobis*? Si unitas non est, quare, *Ipse impleat*, dixit, & non, *Ipsi impleant*, intimavit? Postremo, si Trinitas non est, quare dominus discipulos suos *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*, univertas gentes misit baptizare? Si unitas non est, quare, *In nomine*, dixit, & non, *In nominibus*, præcipiendo perdocuit? Si Trinitas non est, quare Paulus apostolus ait, *Ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia*? Si unitas non est, quare, *Ex ipso*, posuit, & non, *Ex ipsis*, adstruxit? Si enim certo certius volueritis unitatem Trinitatis agnoscere, a sæpe dicto doctore gentium apostolo potestis universa condicere, & sequi catholicam fidem, & horum respuere pravitatem. *Gratia domini nostri Jesu Christi, inquit, & caritas Dei, & communicatio sancti Spiritus, ipsa est Patris, & Filii, & Spiritus sancti gratia: & sic fidem sanctæ Trinitatis & intelligere, & docere, domino adjuvante, pleniter potestis.*

Idecirco igitur, carissimi, fidei regulas juxta hujus epistolæ finem posuimus, ut in ejus confessione fideliter perseveremus, & domino auxiliante, bonam fidem habere mereamur. *Quicumque voluerit esse amicus sæculi hujus, inimicus Dei constituitur. An dicitur, quis inaniter scriptura dicit: Ad invidiam concupiscit spiritus, qui habitat in vobis, majorem autem dat gratiam? Propter quod dicitur: Deus superbis resistit, humilibus autem lat gratiam. Subditi igitur estote Deo, resistite autem diabolo, & fugiet a vobis. Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis. Emundate manus, peccatores, & purificate corda, duplices animo. Miseri estote, & lugete, & plorate. Risus vester in luctum convertatur, & gaudium in marorem. Humiliamini.* **Cencil. General. Tom. I.**

*nis in conspectu domini, & exaltabit vos. Nolite detrabere alterutrum, fratres: quia qui detrahit fratri, aut qui judicat fratrem suum, detrahit legem, & judicat legem. Si autem judicas legem, non es factor legis, sed iudex: unus enim est legislator & iudex, qui potest perdere & liberare. Tu autem quis es, qui iudicas proximum? Agite nunc dicitur, plorate alantes in miseris vestris, que advenient vobis. Divitia vestra putrefacta sunt, & vestimenta vestra a tineis comesta sunt. Aurum & argentum vestrum arginavit, & virgo eorum in testimonium vobis erit, & manducabit carnes vestras sicut ignis. Thesaurizastis vobis iram in novissimis diebus. Ecce merces operariorum, qui messerunt regiones vestras, que fraudata est a vobis, clamat, vindictam posceri veteris laboris, & clamor eorum in aures domini sabaoth introivit. Epulati estis super terram, & in luxuriis enutristis corda vestra in die occisionis. Addixistis & occidistis iustum, & non resistit vobis. Vac fratres, his qui tribulant vos. Vos vero quanto amplius tribulamini, tanto purgatiore atque beatiore efficiemini, si tamen ipsa tribulatio patienter fuerit supportata. Unde ipsa veritas per se dixit: *Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam; Et alibi: Beati eritis cum vos oderint homines, & persecuti vos fuerint, & ejecerint nomen vestrum tamquam malum. Gaudete in illa die, & exultate, quoniam merces vestra multa est in celo.* Data 9. Kalend. Augusti, s. Trajano & Eliano viris clarissimis confu-*

NOTE SEVERINI BINII.

a Ad sacerdot. Turrianus cap. 22. lib. 1. adversus Magdeburgenses in verbo exemplari Vaticano, sic legitur. *Quod autem ad alios iudices potest non debent quam ad se, sacerdotes, vel alios ecclesie (id est episcopi) accusari, ita a tempore apostolorum, & infra, observatum & deservatum invenimus. Si quis ergo episcopum, vel alios ecclesie qualeslibet queriam vel alium in se habere crediderit, &c.* Dicuntur autem episcopi ecclesie adores, quia ipsi lege apostolica (de qua supra in canonibus apostolorum) rerum ecclesiasticarum cura ad differentiationem commissa est. Nam ut ex collatione Greci & Latini contextus sacri, Luca c. 12, & Pauli ad Galatas cap. 6. patet, qui Grecis dicitur *episcopos*; cum Latini interpretantur dispensatorem, & adorem. *Quanto tempore hæreticus parvulus est, habet Latina interpretatio, sub iustitibus, & aliorum est, Grace est *episcopos*.*

b Passio domini missenda est. Vide quæ diximus in notis ad vitam Alexandri.

c Utrumque permittitur. Hanc mysticam & sacramentum cum aqua miscendi ceremoniam a Christo domino in ultima cæna (ut ex liturgia S. Jacobi, Clemente lib. 2. constituit. cap. 12. alias 17. Irenæo lib. 4. cap. 57. Cyrillano lib. 2. epist. 3. alias 63. constat) mystice usurpata apostolica ecclesia exemplum Christi imitata, apostolica lege deinceps semper observari præcepit: Ideoque certissimum est Alexandrum pontificem non fuisse hujus præcepti auctorem, sed id potius ab apostolorum temporibus mansisse. Quod non modo ex liturgia S. Jacobi apostoli, conciliorum ac patrum testimoniis, verum etiam ex hac ipsa Alexandri epistola aperte colligitur. Dicit enim infra se tradere, quod a patribus acceptas: & alibi dicitur Romanam ecclesiam hoc ab Apostolis didicisse, ac perpetuo observasse. Restat igitur ut credamus hanc ceremoniam a Christo usurpata, ab apostolis observari præceptam, ab Alexandro pontifice scripto & promulgato decreto corroboratam esse. Appropinquante epistola hunc ritum appellat divinum mandatum, quia a Christi domini ipso est exemplum, tanquam a causa exemplari, & ab aqua quæ ex latere ejus manavit, tanquam a causa finali, originem duxit. Vide Baron. anno Christi 57. num. 143. & anno Christi 132. num. 7. Bellarm. de sacram. euchar. lib. 4. cap. 10. & 11. Suarez tom. 2. disp. 45. sessione secunda.

Si

a Ariatorum expavit nomen, ut melius falleret incautos.

b Cor. 13.

c Hic def. sunt libelli verba: per lo plura exhibet falsa Benedicti I. epistola.

d adjuvante Jacob. 4.

e aut

Clementis ep. 1. sup. pag. 100. A. & inde Felix I. ep. 1. que patet yodurum Marti 5. Lu. 6.

Julio Africanano b Helicino c mendosa (subscriptio)

Episcopi curatores appellantur.

Apostolica lege ad exemplum Christi in sacrificio vinum aqua misceri debet.

1 Ubi Vulgata: Dominus Deus spirituum Propbetarum. 2 MS. mundate vobis manus.

Ad Aquam salis confersa populo non dicitur. Vnde quæ dicitur in notis ad vitam Alexandri verbis his: *Ubi constituit aquam &c.*

Idem quoque (sanctæ Trinitatis.) Quod hoc loco tam distincte Trinitatis unitatem hæc epistola prædicet, quam in ecclesia hoc novum fuerit, a novatoribus nostris temporis iniquam calumniam patitur. Nam antiquitus in catholicis fidelibus mysterium gloriosissime Trinitatis, quantum homini hec, a catholicis infirmatum esse adeo certum est, ut idem scriptus Lactantius, scriptor gentilis in Philopatre, aperte confiteretur. Ut autem orthodoxi episcopi, a potissimum Romanus pontifex, summo conatu id præferant, divinitus Christi, ad hunc sæculi hæreticos impugnat, flagitabat. Unde S. Athanasius ad episcopos Africanos scribens, hæc ait: *Petrus episcopus abbas ante centum & triginta, qui tum Romæ, tum in nostra civitate ecclesiarum præfuit, ad- vertentem ad, qui fidem catholicam dicitur, aut qui negant, eum confitentibus Patris, &c.* Et quamquam hæc intelligi vult de duobus illis Dionysii Romano & Alexandrino episcopis, qui hoc istam episcopi præferebant, tamen non nisi in eorum ecclesiis, tractatione articulo doctrina, ea hæc operatos esse, rem non dubitate poterit. Baron. prædilectio anno 1110.

Præterea & Aliano viri sancti (S. S.) Sicut le- gunt, ipsi pontifices nullos confites in hæc ecclesiarum substantia, sed potius abunde subornat. Itaque si a chronologia imperatorum superiorum, vel etiam posse- riorum pontificum epistolis superadditas consulas dis- crepare deprehendas, ne tuleris.

Hæretici cur-
tam episto-
lam calum-
niantur.

Causam di-
mittit S. Tri-
nitatis hæc pre-
dicitur.

Constat ex
illis Pontif-
icis, ut
trinitatis
constat.

Abus arceatur: nec cum fidelibus communicet, qui eorum bona avertit. Vos ergo si dilectionem habueritis ad invicem, & unanimes fueritis, facile tales superare poteritis. Si vero (quod absit) discordes fueritis, & canino dente vos derodere coperitis, non solum eos non superabitis, sed & vobis ipsis nocebitis, atque ab eis superabimini, & innocenti forte peribitis. Qui autem ex vestro collegio fuerit, & ab auxilio vestro se subtraxerit, magis schismaticus quam tacerdos esse probabitur. Ecce, inquit propheta, *quam bonum & quam jucundum, habitare fratres in unum.* Illi vero in unum non habitant, qui fratrum solatio se subtrahunt, aut (quod deterius est) fratribus infidias præparant, aut laqueos ponunt. De his enim & eorum similibus dominus per Oseam prophetam loquitur, dicens: *Propter hoc iugum terra, & infirmabitur omnis qui habitat in ea, in bestia agri, & in ovine ex: sed & pisces maris congregabuntur. Verum tamen unusquisque non inducet, & non arguatur vir: populus enim tuus, sicut hi qui contrariant sacerdotes. Et corruet hodie, & corruet etiam propheta tuum. Nolle jeci tacere matrem tuam. Conturbat populus meus, eo quod non habuit scientiam. Quia tu scientiam sepulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi. Et obita es legis Dei tui, obviis carnis filiorum tuorum & ego. Secundum multitudinem eorum sic peccaverunt mihi. Gloriam eorum ad ignominiam commutabo. Peccata populi mei comedent, & ad iniquitatem eorum subieva- bunt annas eorum. Et erit, sicut populus, sic sacerdos. Et visitabo super eum vias ejus, & cogitationes ejus reddam ei. Et comedent, & non saturabuntur: fornicati sunt, & non cessaverunt, quoniam dominum dereliquerunt in non custodiendo. Hæc cavete, fratres, & bona temper agere festinate: Quia in hoc cognoscent omnes, dicit dominus, quoniam mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad invicem.*

quæst. 1
Nulli dubium

7/11. 112.

Offe 4
Ex S. Hiero-
nimo vetero-
ne.

EPISTOLA II.
ALEXANDRI PAPÆ I.

De causis & gravaminibus sacerdotum.

*Dilectissimi fratribus omnibus episcopis, per dices-
sas constitutis regionibus, Alexander
episcopus.*

1. quæst. 1.
N. U. di-
1. om-
1. omne non
1. om. lat.

1. 111. 112.

Offe 4
1. 1. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1. 1.

7/11. 112.

1. 111. 112.

D. 11. 112.
1. 1. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1. 1.

Nulli, fratres, dubium est, quia boni a malis semper perfectionem patiuntur & tribulantur. Propter quod humilemur subpotenti manu Dei, ut liberet nos in tempore tribulationis. Nam sicut leo rugiens circum, querens quem devoret, sic diabolus non cessat circumire, & querere quos ex fidelibus perdat, & maxime illos, quos ardentiores in servitio servatoris, eique familiares invenerit: familiares dico eos, quos sibi sacrari, & in ordine apostolatus constitui voluit. *Ipsi enim pro populo interpellant, & populi peccata comedunt, quia precibus suis & orationibus ea delent atque consumunt.* Qui quanto digniores fuerint, tanto facilius pro necessitatibus, pro quibus clamant, exaudiuntur. *Multum enim, ut ait beatus Jacobus apostolus, valet deprecatio justis assidua:* Qui enim vos persequitur, ipsum, cuius legatione fungimini, persequitur: quia sicut ipse Filius Dei mediator fuit Dei & hominum, ita & vos ejus vice in ecclesia estis constituti, ut inter Deum & homines legatione fungamini. Si quis autem legationem vestram impedit, non minus, sed multorum profectum avertit. Et sicut multis nocet, ita a multis arguendus est, & bonorum societate arcendus. Et quia Dei causam impedit, & statum conturbat ecclesie, ideoque ab eius liminibus arceatur. Ab omnibus quoque talis est cavendus, & non in communionem fidelium usque ad satisfactionem recipiendus. Est enim statum olim, ut qui statum conturbat ecclesie, ab ejus limini-

C *mei comedent, & ad iniquitatem eorum subieva- bunt annas eorum. Et erit, sicut populus, sic sacerdos. Et visitabo super eum vias ejus, & cogitationes ejus reddam ei. Et comedent, & non saturabuntur: fornicati sunt, & non cessaverunt, quoniam dominum dereliquerunt in non custodiendo. Hæc cavete, fratres, & bona temper agere festinate: Quia in hoc cognoscent omnes, dicit dominus, quoniam mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad invicem.* Bonum namque est procul dubio & omnibus timentibus Deum desiderabile, cohibere dissensiones & altercationes, fratribusque subvenire, & invicem non invidere, sed adjuvare. Nos ergo, qui discipuli domini & dei & esse cupimus, portare crucem Christi & compati fratribus debemus, & non quascumque eis infidias aut foveas præparare, quia talis opem meretur, quia fratribus foveam præparat. *Nolite errare, fratres, quia Deus non irridetur.* Hujus rei gratia dominus vobis commisit ecclesiam suam, ut pro omnibus laboretis, & cunctis oppressis opem ferre non negligatis. Unde & Dominus per prophetam loquitur, dicens: *Hæc dicit dominus: Judicate mane iudicium, & eruite vi oppressum de manu calumniantis, ne forte egrediatur quasi ignis indignatio mea, & succendatur, & non sit qui extinguat.* Vos ergo, qui in summa specula a domino constituti estis, attendere eos & opprimere oportet, qui in fratres seditiones & scandala excitant, ne simul cum eis pereatis. *Salutate omnes qui recte laborant in evangelio Christi, & iuste gubernant navem eius, ne cohabitantes in ea, demergantur aut suffocentur.* Salutate vos omnis apostolica ecclesia in domino. Amen. Data septimo Kalend. Novembris, Traiano & Heliano viris clarissimis consilibus.

Joan. 11.

1. Syr. Lat. sub S. Maximo consil.

Galat. 6.

7/11. 112.

XVII.
b. Traiano & Heliano.
1. Jul. Africanus.
c. Meudoia istidem sub- scriptio.

1. MS XVIII. necue est in talis sequens par. Contulium.

EX DECRETIS
ALEXANDRI PAPÆ I.

secundum Gratianum.

Ut nemo simul sit accusator & testis.

DECRETUM ALEXANDRI PAPÆ I.

ex codice quinque librorum, lib. 2 cap. C.

*Ut presbyter ab incestuosis xenium non accipiat,
ut eorum scelera reticeat.*

*Ut nullus presbyter xenium, vel quodcum-
que emolumentum temporale, imo detrimen-*

Atum spirituale, a quocumque publico vel incestuato accipiat, ut nobis vel ministris nostris peccatum illius reticeat: nec profecto cuiuscumque personæ, aut consanguinitatis, vel familiaritatis, alienis communicans peccatis, hoc nobis vel ministris nostris innotescere detrederet, nec a quoquam penitente gratiam, aut favorem, vel munus suscipere præsumat, ut minus digne penitentem ad reconciliationem adducat, & ei testimonium reconciliationis ferat, & quocumque livore alium quemlibet dignius penitentem a reconciliatione removeat: quia hoc Simoniacum, & Deo & bonis hominibus abominabile est.

B

ANNO
CHRISTI
1125

CONCILIIUM SICULUM

Habitum circa annum Christi CXXV.

ANNO
CHRISTI
1125

Ex nota col-
lezione Ba-
luzii.

CURA & negotium apostolicis viris semper contuit, inquit Hilarius in fragmentis, constanti & publica perfectæ fidei prædicatione conatus omnes ablatantis hæresis comprimere & expulsa evangeliorum veritate perverfitatem doctrinæ errantis extinguere, ne audientium mentes quadam labe contaminans contagium vitii adherentis inthigeret. Itaque prima semper veterum Conciliorum cura fuit adversus emergentes hæreses, ne quid sanctæ religio caperet detrimenti. Raro ob disciplinam constituendam conveniebant, nisi sancta tum erat omnium de Deo velle sententiam certa, nullius præter moribus locus. At frequentes erant controversiæ de fidei capitibus. Itaque frequentes oportuit esse Episcoporum conventus, in quibus & hæreticorum audacia reprimeretur, & que vera essent dogmata demonstrarentur. Cum ergo tempore Alexandri Romani Pontificis Heracleon quidam ex schola Valentini in Sicilia docere cœpisset præviam ac nefariam doctrinam de baptismo, convenientes Episcopi, inter quo fuerunt Eustachius Lilybaeorum & Panormeorum Theodorus, eum audire in synodo, ac deinde universas assertiones ejus miserunt ad eundem Alexandrum, rogantes ut ad eum confutandum aliquid ordinaret. Ita gestum esse vix docet veteris auctor de hæresibus a Simondo editus lib. 1. cap. XVI. Sextadecima hæresis Heracleonitarum, ab Heracleone inventa est; quæ ba-

ptizatum hominem, sive iustum, sive peccatorem, loco sancti computari docebat; nihilque obesse baptismatis peccata memorabat; dicens: Sicut non in se recipit natura ignis gelu, ita baptizatus non in se recipit peccatum. Sicut enim ignis resolvit aspectu suo nives, quantæcunque iuxta sint, sic semel baptizatus non recipit peccatorum reatum, etiam quantavis fuerint operibus ejus peccata permixta. Hic in partibus Siciliæ inchoavit docere. Contra hunc susceperunt Episcopi Siculorum, Eustachius Lilybaeorum, & Panormenorum Theodorus. Quique omnium qui per Siciliam erant, Episcoporum synodum exorantes, gestis eum audire decreverunt; & universas adfectiones ejus dirigentes ad sanctum Alexandrum Urbis Episcopum, rogaverunt ut ad eum confutandum aliquid ordinaret. Tunc sanctus Alexander ad singula quæque capita hydri singulos gladios Dei verbi de vagina divinæ legis ejiciens, librum contra Heracleonem ordinans, ferventissimum ingenio Sabinianum Presbyterum destinavit, qui & scriptis Episcopi & adfectione sua ita eum confutaret, ut nocte media navis præsidio fugeret, & ultra ubinam devenisset penitus nullus sciret.

VI.

ANNO CHRISTI 121. 120.

ANNO CHRISTI 121. 120.

V I T A, EPISTOLÆ ET DECRETA SIXTI PAPÆ I.

Ex libro pontificali Damasi Papæ.

Xrli, alias Xlii.

Sixtus natione Romanus, ex patre Pastore, a de regione Via lata, b fedit annos decem, menses tres, (a) dies 21. Fuit autem temporibus Hadriani, usque ad Verum (b) & b Anniculum: c martyrio coronatur. d Hic constituit, ut ministeria sacra non tangerentur, nisi a ministris c sacris. Hic constituit, ut quicumque episcopus (e) evocatus fuerit (a) ad sedem Romanam apostolicam, rediens ad parochiam suam, e non susciperetur, nisi cum (e) formatis salutationis ad plebem a sede apostolica. (Lt / constituit, ut missarum actionem sacerdote incipiente, populus hymnum decantaret, Sanctus, sanctus, sanctus, dominus Deus sabaoth, &c.) Hic fecit ordinationes tres per mensem Decembrem, presbyteros undecim, diaconos (f) tres, g episcopos per diversa loca quatuor. Qui etiam sepultus est iuxta corpus beati Petri in Vaticano, (g) 8. Idus Aprilis Et cessavit episcopatus * dies 2.

MS 114 120. Luc.

VI Nonas Aprilis a menses 2 & in Luc.

NOTÆ SEVERINI BINII.

Tempus sedis Sixti... a Sixtus anno Christi 132. Hadriani imperatoris 13. post Alexandrum ecclesie gubernacula suscepit. b Sedis annos decem, menses tres, dies 21. In annorum numero Eusebius, & qui eum sequuntur, consentiunt. Si vero tempora quibus sedere cepit & desit computentur, uno mense & viginti quibus diebus minus quam decem annis sedisse invenitur. c Martyrio coronatur. Anno Antonini Imperatoris 3. qui est Christi nati 142. Si autem ab Hadriano, vel alio imperatoribus obitum Sixti ponant, ut Eusebius etique sectatores, alluntur, vel quod Eusebius, Cleme ex Romanis pontificibus pretermittentem, vel quod hos adnotationes nec sibi constantes consules hic positos, sequuntur. d Hic constituit ut sacra sacra. Extat decretum hoc epistola Sixti secunda, quo decernitur, ne sacra quæ ad dispensationem sacramentorum & sacrificii instrumenti necessaria sunt, ac ceremoniali & episcopali consecratione, quæ per unctiorem christiani & specialem benedictionem fit, divino cultui dicata sunt, calix nimum & patina, (iuxta cap. unicum, de sacra unctiione s. ult.) a laicis attingantur. Idem habetur in cap. in sancta de consecrat. d. 1. & in cap. sanctus, & cap. non licet, cap. non oportet, dist. 13. Ideoque in cap. ult. de celebrat. missar. sacerdos deponitur, qui sine sacro calice consecraverit. Causa cur ab horum tactu cavere debeant, est ipsorum consecratio. Si enim tanta observantia sacris vasis Judæorum, quæ futurorum umbra erant, lege Dei debebatur, ut ea non nisi tecta filius Caath portare liceret, ut constat num. 4. cap. quomodo non religiosissimo cultu tractabatur ea, quibus sacrificium omnium præstantissimum exhibetur? Hoc præceptum diversis temporibus alibi imitatum, alibi ampliatum fuisse per multa capitula dist. 13. constat. Nam cap. sacras, semina, cap. non oportet etiam subdiaconi sacra vasa contingere prohibentur, contra vero cap. non oportet 2. item capit. non licet. 1. & 2. non modo subdiaconis, verum etiam acolythis con-

tas sacrorum conceditur. Secundum consuetudinem igitur decidimus, quod calix vacuum a subdiacono tangi & portari potest: quando autem continet corpus & sanguinem domini, id non liceat. De corporalibus, quæ in hoc calici æquiparantur, item statuendum est. Vide Suarez tom. 3. disp. 83. sect. 1. Non suscipiatur nisi cum formatis. Statuitur ut episcopi ad Romanam sedem vocati a suis non recedant, nisi formatas salutationis literas exhibuerint. Erant autem formatæ literæ, per quas unitas fidei, ac mutus amor inter caput & membra monstrabatur, ac fovebatur. Ideoque alias canonicæ, communicatoriæ, ecclesiasticæ, & pacificæ vocabantur. Harum literarum formula a Nicæno concilio præscripta extat canone 18. istius concilii. Optatus Milevitanus, qui Romanorum pontificum catalogum usque ad Siricum contexit, de his sic ait: Cum quo nobis totus orbi commercia formatarum in una communione societate concordat. Augustinus epistola 136. ad Eleuthum & socios, de his: Hic primo asserere, inquit, conatus est, ubi, se terrarum esse communionem suam. Quærebam utrum epistolæ communicatoriæ, quæ formatas dicimus, possent quo vellem dare. C. affirmabam, quod manifestum erat omnibus, hoc modo illam facillime terminari posse questionem. Vide Baron. anno Christi 142. num. 6. & 7. Constituit ut missarum actionem sacerdote incipiente, populus hymnum decantaret, Sanctus, &c. Temporibus apostolorum hoc in usu fuisse, non tantum testimonio Clementis, lib. 8. constit. cap. 16. sed etiam inde aperte demonstratur, quod in antiqua liturgia Jacobi apostoli eadem antiphona extat. Itaque quæ comuni usu recepta erant, ut sanctus ab unoquoque confodirentur, per Sixtum apostolica auctoritate literis confirmata sunt. Extat etiam in antiqua liturgia Basilii & Chryostomi, & in concilio Vaseni can. 4. alias can. 6. Baron. prædicto anno num. 12. Bellarminus de missa lib. 2. cap. 17. Episcopi per diversa loca quatuor. Ex his unus Petrus, & S. Petrus episcopus Antiodorensis creatus. In tabulis ecclesiasticis, & in Romano martyrologio die 16. Maii, hæc de eo scripta habentur. Antiodorensis S. Petrus episcopus, qui a S. Sixto papa in Gallias cum aliis clericis missus, evangelicæ prædicationi, munere impleto, capitali sententia damnatus, coronam meritis sempiternam.

Formatæ literæ quæ sunt eorum formula

A quo institutum, ut ante consecrationem in missa, Sanctus decantetur.

Petrus episcopus Antiodorensis a Sixto ordinatus

EPISTOLA I. SIXTI PAPÆ I. AD OMNES CHRISTI FIDELES.

De fide & accusatione episcopi.

Omnibus in Deo Patre & domino nostro Jesu Christo dilectis fratribus, in caritate domini nostri Jesu Christi, Sixtus Romana ecclesie archiepiscopus salutem.

Carissimi, fideliter agite in omnibus, ut fideles & non infideles, inveniamini. Nolite

Hæc & sequens

Contra hæreticos hujus temporis Christum Aluum Dei esse

(a) Luc. duos, dies 1. (b) Luc. Veronem. (c) Luc. episcoporum. (d) Luc. scilicet ad sedem Apostolicam. (e) Luc. literis sedis apostolicæ salutationis plebi, quod est formatum. (f) Luc. quatuor. (g) Luc. III. Non.

651

lite imitari malum, sed quod bonum est agite: quia qui ex Deo est, bene facit: qui autem male, non ex Deo, sed ex diabolo est. Fidem enim rectam vos tenere oportet, ut dissentientes ab apostolica non sitis doctrina. Unum enim verum Deum Patrem & Filium, a prophetis & apostolis ostendimus prædicatum, a quibus etiam Spiritum sanctum credimus non esse discretum, Itaiâ propheta dicente: Ego sum Deus, & non est alius præter me. Et per me ipsum iuro, quia exiit ex ore meo veritas, & sermo meus non revertetur, quia mihi inclinabitur omne genu, & omnis lingua iurabit per dominum, dicens: Iustitia & gloria ad eum veniet. Et ut in hoc testimonio Patrem & Filium simul fuisse cognoscatis, Paulum apostolum videte dicentem: Ut in nomine, inquit, Jesu omni genu stentati, cælestium & infernorum, & omnis lingua consteatur, quia dominus Jesus Christus, in gloria est Dei Patris omnipotentis. Quod si (secundum aliquos) filius est minor patre suo, ergo minorata est & gloria Patris in Filio. Et ubi est, quod in Salomone scriptura loquitur, dicens: Sicut enim in conspectu eorum (inquit) magnificatus es in nobis, ita in conspectu nostro magnificaberis in illis, ut cognoscant te, sicut & nos cognovimus: quoniam non est Deus præter te domine? Diligenter attende, & agnosce Filium esse, qui magnificabitur in iudicio, dum venerit vivos & mortuos iudicare. Item Itaiâs: Audite domus Jacob, & residui domus Israel, qui egredimini ex utero, & erudimini a puero usque ad senectutem. Ab initio ego sum, & quousque senescatis, ego sum: ego vos feci, & ego sustineo: ego remittam, ego suscipiam, dicit dominus. Et iterum: Ego sum dominus Deus, præter me non est alius Deus, annuncians novissima, priusquam fiant, & statim consummata sunt. Item alibi: Audi me Jacob & Israel, quoniam ego feci. Ego sum dominus Deus primus, & ego novissimus: & in ea qua superventura sunt in novissimis, ego sum. Item ubi: ego sum Deus, qui te creavi, qui te adjuvi, & communivi dextera mea. Et unitatem Patris & Filii assignans loquitur, dicens: Ego testis vester, dicit dominus Deus, & puer meus tu, quem ego elegi, ut sciatis & credatis quia ego sum, & ante me non fuit alius Deus, & post me non erit. Unum hi, qui non sane sapiunt, eligant ex duobus: Aut fateantur Patrem & Filium Deum unum, aut si solum Patrem Deum esse contendunt, ergo illis dominus noster Jesus Christus Dei Filius non erit Deus, quia scriptum est, Ante me non fuit alius Deus, & post me non erit. Si secundum tales ita est, cur apostolus talia prædicat, & eundem Filium, Deum super omnia benedictum insinuat? Quorum patres, inquit, ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula. Item Itaiâs ait: Dominus Deus Israel, qui liberavit eum de Ægypto. Ego sum primus, & ego post hæc, & præter me non est Deus sicut ego sum, qui stet, & vocet, & præparet mihi, ex quo hominem feci in sæculo. Item alibi: In te est Deus, & nesciebamus, & non est alius Deus præter te. Tu es enim Deus, & nesciebamus, Deus Israel salvator. Unus Deus non sunt Pater & Filius? Quis est hic Deus, in quo esse dicitur Deus, præter quem alium Deum non esse propheta sæpenumero protestatus: E: Baruch, *Hic Deus noster,*

ait, & non applicabitur alter ad eum, qui invenit omnem viam scientia, & dedit eam Jacob puero suo, & Israel dilecto suo. Post hæc in terris visus est, & inter homines conversatus est. Et in Salomone habetur: Misere nobis Deus omnium & ostende nobis lumen miserationis, & immitte timorem tuum super gentes, quæ non exquisierunt te, ut cognoscant quia non est alius Deus, nisi tu. Item alibi: Domine Deus Israel, non est tibi similis in cælo sursum, neque in terra deorsum. Et in psalmo 17. Quoniam quis Deus præter dominum, aut quis Deus præter Deum nostrum? Et in Genesi: Et pluit dominus a domo ignem & sulfur super Sodomam & Gomorrhham, & evertit civitates illas. Si solus Pater Deus est, quis pluit ignem & sulfur a domino supra præditas civitates, ut eas everteret? quæto, responde. Et in Deuteronomio: Dominus solus deducebat eos, & non fuit cum illis Deus alienus. Et Paulus apostolus: Unus Deus, qui iustificat circumcissionem ex fide, & præputium per fidem: Et ad Corinthios: Deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi. Et iterum: Non est Deus, nisi unus. Et ad Galatas: Mediator autem unius non est, Deus autem unus est: Et unitatem Patris & Filii & Spiritus sancti demonstrans, Ephesius scribens, ita confirmat: Sufferentes invicem in caritate, solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis. Unum corpus & unus spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestrae. Unus dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus. Si non sane sapientes unitatem fidei voluerint simplici corde recipere, ex hoc itaque testimonio, in uno Spiritu poterunt simul Patris & Filii unitatem condiscere. Patrem igitur (ut superius comprehensum est) in divinis literis, ingenitum, proprie positum, nec levere possunt penitus, nec probare. Sed quia idipsum fides exigit Christiana, absque ulla dubitatione ingenitus creditur, qui tamen secundum seriem scripturarum, in Filio a se genito visus esse monstratur. De cetero placuit, propter malorum hominum infestationes, ut in accusatione domini ministrorum, primo persona, fides, vita, & conversatio blasphemantium enucleatim pericruteretur. Nam fides actus hominis præcedere debet: quia dubius in fide, infidelis est. Nec eis omnino est credendum, qui veritatis fidem ignorant, nec redæ conversationis vitam ducunt: quoniam tales facile & indifferenter lacerant & criminantur recte & pie viventes. Idecirco suspicio eorum discutienda est primum, & corrigenda, neque accusatoribus suspectis, vel de inimicorum domo prodeuntibus, est credendum. Erant enim quidam, qui prius videbantur esse ex nobis, sed non erant ex nobis. Si vero fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum, & non conturbassent fratres. Exacerunt enim, ut ait propheta, linguas suas sicut serpentes, venenum aspiciendum sub labiis eorum. Quapropter hi respuendi sunt, si incorrigibiles apparuerint, & vitandi, ne domino famulantes decipiant. State ergo dilectissimi, super vias, aspicientes & interrogantes de semitis domini antiquis, & videte quæ est via domini bona & recta, & ambulate in ea, & invenietis requiem animabus vestris. Data 16. Kalend. Maii, sub Hadriano & Vero.

1. Ithacius contra Valim c. a. De quo obicit pauca supra pag. 140. B. Hat. 41.

Philipp. 2.

Eccl. 16.

1. It. 46.

1. It. 46.

1. It. 44. 41. intermixtum

1. It. 41.

1. It. 41.

1. Deut. 1. It. 43.

Rom. 2.

1. It. 43.

1. It. 41.

6. It. b. 1.

Eccl. 16 & Deut. 4.

Reg. 1.

Cap. 19.

Deut. 1.

Rom. 1.

1. Cor. 1.

1. Gal. 8.

Galat. 1.

Eph. 4.

Supra in Epist. Eransti Papa 11. dem Ipposita. v. pag. 622.

b Idem infra in epist. Iulii papa 2. cap. 11. a. Hadri. coll. 140. 4.

Ex enchiridio Xpi philostophi de sumpta sententia.

c est 156. ex versione Rufini qui 160. post Sixtum I. papam anati vixit.

1. Joan. 7. al. 119.

Jerem. 6.

d xviii. c. fallia confutatus nota

maximus, & rifices dicebantur, (ut Baron. multis exemplis in notis ad Rom. marty. dia 9. Aprilis declarat) Romanus pontifex, & orbis totius episcopus, Petrus in officio & privilegiis successor, discerneret, merito, propter prerogativas apostolorum principi a Christo concessas, pontifex maximus, episcopus episcoporum appellatus est. His titulis non omnibus in rebus uti consueverunt, sed tunc demum cum quid publice in universali ecclesia edicendum esset, ut accidit tempore Tertulliani in promulgando decreto de recipiendis in ecclesiam fornicariis penitentibus: Vide Baronium anno Christi 143. n. 4. & 116. num. 4. & seq. usque ad 12.

b *Ut sacra vasa.* Vide quæ supra in notis ad vitam Sixti verbis: *Hic constituit.*

c *Ad ecclesiam tamen suam, &c.* Vide quæ diximus supra in notis ad vitam Sixti, verbo: *Non suscipiatur nisi cum formata,* &c. Item quæ habet Bellarm. lib. 1. de Rom. pont. cap. 24. ubi inter prerogativas Petri recenset, quod in formata epistola, cuius formulam ibidem describit, habent, post Petrus, Filius & Spiritus sancti nomen Apostolorum principis Petri adhibebant.

In formata epistola post nominationem S. Trid. de Rom. pont. cap. 24. ubi inter prerogativas Petri recenset, quod in formata epistola, cuius formulam ibidem describit, habent, post Petrus, Filius & Spiritus sancti nomen Apostolorum principis Petri adhibebant.

DECRETUM SIXTI EX CODICE
16. librorum, lib. 4. cap. 5. dubium tamen, an primi, secundi, vel tertii.

De presbyteris, per quorum negligentiam sine baptisimo aliquis mortuus fuerit.

Perpendant presbyteri, quanti discriminis sit, animas innocentum per eorum negligentiam a regno Dei excludi. Si enim gaudium est in celo super uno peccatore penitentiam agente; quid putas, quanta ira & indignatio super illum erit, qui per suam negligentiam januam paradisi innocentibus claudit? Et ideo presbyteri summa diligentia caveant, ne animæ, pro quibus sanguis Christi effusus est, per suam incuriam a cœlesti beatitudine separentur: Sed si (quod absit) evenerit, gravi penitentia lustrui se submittat, per cujus neglectum evenerit.

Luc. 15.

ANNO CHRISTI 143. 146.

ANNO CHRISTI 143. 146.

V I T A
EPISTOLÆ ET DECRETA
TELESPHORI PAPÆ.

Ex libro Pontificali Damasi Papæ.

Telephorus, natione Græcus, ex anachoreta, b sedit annos 11. menses 3. dies 21. Fuit autem temporibus Antonini & Marci. c (Martyrio coronatur.) d Hic constituit, ut septem hebdomadas ante pascha jejuniu celebraretur. e (a) Hic fecit, ut in natali domini nostri Jesu Christi (b) noctu missa celebraretur, cum omni alio tempore ante horæ tertie cursum nullus præsumeret missas celebrare, quia ea hora dominus noster ascendit in crucem: & ut b ante sacrificium hymnus (c) diceretur angelicus, hoc est, Gloria in excelsis Deo. f (d) Hic fecit ordinationes quatuor per mentem Decembrem, presbyteros 12. diaconos 8. episcopos per diversa loca 13. Qui etiam sepultus est juxta corpus beati Petri in Vaticano (e) Nonis Januarii. Et cessavit episcopatus dies 7.

Anfalsi iudicia delectantur. Luc. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

nem & passionem negabat. Errores nefandos utriusque vide apud Baron. anno Christi 145. & 146. b Sedit annos 11. menses 3. dies 21. Baronius annos 11. menses 9. & dies 3. ab ejus creatione qua octava Aprilis contigit, ad obitum ejusdem sc. ad 5. Januarii, ut ex omnibus martyrologiis patet, enumerat. c Martyrio coronatur.) Telephorum martyrio coronatum fuisse auctor est Irenæus lib. 3. cap. 3. ubi ait, gloriosissime martyrium fecit. Idem Tertullianus confirmat in carmine contra Marcionem lib. 3. in fine, his verbis: *Post expleta sui qui lapsi tempora tradit Telephoro: excellens hic erat, martyrioque fidelis.* d Hic constituit ut jejuniu.) Quadragesimale jejuniu ab apostolis domini institutum atque universis ecclesiis traditum est, ut ex can. apostol. 68. constat; nam diu ante Telephorum hujus jejunii quadragesimalis Ignatius in epistola sua ad Philippenes meminit hisce verbis: *Quadragesimale jejuniu non spernari, continet enim exemplum conversationis dominice: ideoque verissimum est, quod Hieronymus in epistola ad Marcellian scribit. Nos unam quadragesimam seu unam traditionem apostolorum, toto anno, tempore nobis congruo jejunamus: & quod ait S. Leo serm. 6. de quadrag. ut apostolica institutio quadragesima dierum jejuniis impleatur.* Telephorus igitur jejuniu quadragesimæ non recens instituit, sed quod usu quodam & pia traditione in ecclesia servabatur, placuit edito decreto stabilire. Vel secundo dici posset, Telephorum, ut ex ejus sequenti epistola decretali constat, clericis duntaxat mandasse, ut septem hebdomadas a carnibus abstinerent, cum laici septem hebdomadas non integras abstinerent. Vide quæ diximus supra in notis ad can. apostol. 68. Bellarm. & Baron. locis ibidem allegatis. A Centuriatoribus ob hanc aliamque sequentes constitutiones Telephorum calumniose reprehendi. Bellarmus lib. 4. de Rom. pontif. cap. 8. declarat.

NOTÆ SEVERINI BINII.

a Telephorus natione Græcus.) Post interregnum duorum dierum, Telephorus Sixto succedit, anno Christi nati 143. qui est Antonini Pii imperatoris 3. imperii. Hic quantumvis natura mitissimus atque a sanguine & cadibus maxime alienus foret; cum tamen in dies Christianæ religionis frequentia cresceret, hominesque paulatim a deorum superstitione deficerent, invidia moti sacerdotes, egerunt, ut nonnihil in Christianos faveretur; id quod Sixti aliorumque mors non obcura indicat. Ecclesia igitur sub hoc imperatore, parte aliqua imperata, a variis hæresibus, Valentino & Marcione Cerdonis discipulo multum exagitata est. Uterque hæreticus, præter multa alia, Christi divinitatem negavit: ille carnem Christi non ex Virgine sumptam, sed e cœlo allatam esse docebat: hic totam Christi incarnationem exort.

Tempus sedis Telephori. 11. menses 9. & dies 3. ab ejus creatione qua octava Aprilis contigit, ad obitum ejusdem sc. ad 5. Januarii, ut ex omnibus martyrologiis patet, enumerat. Telephorum martyrio coronatum fuisse auctor est Irenæus lib. 3. cap. 3. ubi ait, gloriosissime martyrium fecit. Idem Tertullianus confirmat in carmine contra Marcionem lib. 3. in fine, his verbis: *Post expleta sui qui lapsi tempora tradit Telephoro: excellens hic erat, martyrioque fidelis.* Hic constituit ut jejuniu.) Quadragesimale jejuniu ab apostolis domini institutum atque universis ecclesiis traditum est, ut ex can. apostol. 68. constat; nam diu ante Telephorum hujus jejunii quadragesimalis Ignatius in epistola sua ad Philippenes meminit hisce verbis: *Quadragesimale jejuniu non spernari, continet enim exemplum conversationis dominice: ideoque verissimum est, quod Hieronymus in epistola ad Marcellian scribit. Nos unam quadragesimam seu unam traditionem apostolorum, toto anno, tempore nobis congruo jejunamus: & quod ait S. Leo serm. 6. de quadrag. ut apostolica institutio quadragesima dierum jejuniis impleatur.* Telephorus igitur jejuniu quadragesimæ non recens instituit, sed quod usu quodam & pia traditione in ecclesia servabatur, placuit edito decreto stabilire. Vel secundo dici posset, Telephorum, ut ex ejus sequenti epistola decretali constat, clericis duntaxat mandasse, ut septem hebdomadas a carnibus abstinerent, cum laici septem hebdomadas non integras abstinerent. Vide quæ diximus supra in notis ad can. apostol. 68. Bellarm. & Baron. locis ibidem allegatis. A Centuriatoribus ob hanc aliamque sequentes constitutiones Telephorum calumniose reprehendi. Bellarmus lib. 4. de Rom. pontif. cap. 8. declarat.

Explicatur constitutio Telephori

Cur in vita Rom. pontif. omnino fere reconsecratur or-

(a) Luc. & in natali. (b) Luc. per noctu missa celebraretur nam omni tempore. (c) Luc. celebraretur. (d) in Luc. additur martyrio coronatur. (e) Luc. IV. Non

diastatione... sent, sed etiam episcoporum, qui in diversas orbis pro-

A cum in eis solenniter decantent, quoniam & eadem nocte ab angelo pastoribus nunciatus est, sicut ipsa veritas testatur, dicens: Pastores erant in regione eadem vigilantes, & custodientes vigi-

EPISTOLA

TELESPHORI PAPAE

ad omnes universaliter Christi fideles.

De jejunio septem hebdomadarum ante pascha: de missarum celebratione in nocte natalis domini: quo tempore aliis diebus missae celebrentur, & de episcoporum defensione.

- I. Ut septem hebdomadas ante pascha clerici a carne jejument, nec admittant laicos in accusationibus suis.
II. De celebratione missarum, & hymno angelico recitando.
III. De episcopis honorandis, & non detrahendis.
IV. De accinatoribus non recipiendis.

Carissimis fratribus & dilectissimis episcopis, Telesphorus Romanae urbis archiepiscopus salutem in domino.

Redimus sanctam fidem vestram, in apostolorum eruditione fundatam, hanc tenere, & hanc populis universis exponere, quae videlicet a constitutis apostolorum, eorumque successorum, nulla ratione diluenter, per quos iustum est ceteros erudiri.

I.

Quapropter cognoscite, a nobis & a cunctis episcopis in hac sancta & apostolica sede congregatis, ita utum esse, ut septem hebdomadas plenas ante sanctum pascha, omnes clerici in sortem domini vocati, a carne jejument: quia sicut discreti esse debet vita clericorum a laicorum conversatione, ita & in jejunio debet fieri discretio. Et sicut laici & saeculares homines nolunt eos recipere in accusationibus & infamationibus suis, ita nec clerici debent eos recipere in impulsionibus suis; quoniam in omnibus discreta debet temper esse & segregata vita & conversatio clericorum, ac saecularium laicorum. Et sicut hi amplius sunt applicati divinis cultibus, & familiares domini dicuntur salvatoris, ita moribus & conversatione atque sanctitate debent esse distincti. Has ergo septem hebdomadas omnes clerici a carne & deliciis jejument, & hymnis & vigiliis atque orationibus domino inhaerere die nocteque student.

II.

Nocte vero sancta nativitatis domini salvatoris, missas celebrent, & hymnum angelici Concilii Generalis Tom. I.

III.

Ab episcopis autem idem angelicus hymnus pro tempore & loco missarum solenniter celebrandus est atque solenniter recitandus. Ipsi enim, qui proprio ore corpus domini conficiunt, ab omnibus sunt audiendi, obediendi, atque timendi, & non dilacerandi aut detrahendi: qui a quibus se domini populus benedici, salvari, & instrui cupit, nullatenus debet eos arguere, nec vulgus in eorum accusatione suscipi. Populus enim ab eis docendus est & corripiendus, non ipsi ab eo, quia non est discipulus super magistrum. Nullo modo igitur domini pontifices & reliqui sacerdotes, quibus domini commissa est plebs, rite populum possunt corrigere, si deprecationis se cognoverint laqueo intestari. Unde iustum est omnes in universo orbe doctores legis, ea quae legis sunt sapere, & non sacerdotes domini labiis suis aut quibuslibet machinationibus maculare. Dum enim ipsos disponunt aut cupiunt maculare, potius seipos maculant & vulnerant. Dei ergo accusat ordinationem, qui eos, qui ab eo constituantur, sacerdotes acculat, vel damnari cupit. A quibus se omnes fideles cavere debent, quia non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus, rei sunt. Christus enim Dei filius, dominus noster, humano generi salutem condonans plenam, de nobis ait: Qui vos recipit, me recipit: & qui vos spernit, me spernit. Si ergo dominus in eis recipitur & recitatur, procul dubio ipsius sunt, qui in eis recitatur vel suscipitur. Et tu quis es, qui iudicas servum alienum? Procul dubio transgressor es legis Dei & apostolorum atque prophetarum: & non solum harum, sed etiam legum humanarum. Omnes enim leges tam divinae quam & humanae, alienum servum dicere prohibent. Quid putas, erit de te, cum transgressores & conculcatores legis Dei damnabuntur? Profecto & tu damnaberis, quia postposuisti mandatum Dei, & iam adimplesti voluntatem. Quoniam sicut digni sunt vita, qui mandatum Dei adimplent atque custodiant, ita rei & perdigni sunt morte, qui ea postponunt, & in vanum ducunt. Est enim in apostolicis

T t scri

ad dicit VV. ciudens sul. pta

Ipissima verba epistolae Dam. ad ep. Illyricos ex versione Epiphani schol. Trip. v. 29. vide Theodoret & Sozomeni historiam. Distinct. 4. statimur ut sepem. Et in decr. Ivo. lib. 2.

Distinct. 4. statimur ut sepem. Et in decr. Ivo. lib. 2. De consecr. Dist. 1. No de sancta.

Luc. 1

in MS. Iust quem sequitur editio Merlini inseruntur mat. ex palmo 16. & 11. quae Crabbus & alii submoverunt.

De consecr. dist. 1. Nocte sanct. Et in decr. Ivo. lib. 2. ubi additur Breve no de nativ. 6. quod s. sacerdotes qui.

Luc. 6.

Damasus curata ep. ad Illyricos inserit verb. Romanorum. 6. quod 1. Sacerdotes qui & ex eo Hadr. coll. c. 1. Rom. 1.

Matth. 10. Luc. 10.

Rom. 14

MS. Irenzi lib. 3. c. 1. Telesphorus Hardouin, qui e saepe citato Cod. Colleg. Paris. Soc. Iesu dererpit sequentes varias lectiones. 1 MS. in forte. 2 MS. de sancta

1. Ihd. syno-
nymorum II.
2. Rom. 1.
3. Cor. 13.
4. Ps. 4.
5. Petr. 2.

scriptum instituit: *Alterius vitam nemo lace-
ret, & de malo alieno os suum non coinquinat.*
Accusatores vero & accusationes, quas leges
sæculi non admittunt, & nos submovemus.

IV.

1. quæst. 8.
2. Accusatores
&c. Et in
decr. Steph.
ni papæ 20
Julii.
3. quæst. 9.
4. Accusatores
omnino
5. Anianus
Const. 9. tit.
25. lib. 11.
6. cod. Theod.
7. incutiendi
8. ita in MS.
9. Just. & in
edit. Merit.
10. primus
11. Crabbus al-
teram lectio-
nem aut cor-
rectionem
substituunt.
12. totum illud
13. vultus
14. Jul. 16.
15. ex verb.
16. Hei.

Et accusatori omnino non credi decernimus,
qui abiente adversario, causam suggerit ante
utriusque partis iustam discussionem. *b* Nec hi,
qui non sunt idonei, suscipiantur ad accusatio-
nem, & omnes, qui adversus patres arma-
ntur, infames esse censemus. Patres enim omnes
venerandi sunt, non respuendi aut *c* insidian-
di. *d* Hi vero qui cum inimicis morantur, aut
qui suspecti habentur, minime recipiantur: quia
eorum æmulatio lacerat etiam innocentes. Hunc
murum *e* firmissimum statuerunt patres nostri,
& nos cum eis, contra persecutores *f* nostros,
ut hoc remedio eorum pellantur machinamen-
ta, & vos securiores & sanctiores famulari
mereamini vestro salvatori. Ceterum, *g* considerat
impium iustum, & querit ut occidat eum. *h* Domi-
nus non derelinquet eum in manus eius, & non
condemnavit eum, cum iudicabitur illi. *i* Expecta
dominum, & custodi viam eius: & exaltabit te,
ut possideas terram: cum interibunt impii, vide-
bis. *k* Vidi impium robustum & fortissimum, sicut
indigenam virentem. *l* Est transivi, & ecce non erat:
& quævis eum, & non est inventus. *m* Custodi sim-
plicitatem, & vide rectum, quia erit in extremum

17. Iniqui autem
18. vituperat
19. pariter, &
20. Tsal. 11. ex
eadem in
21. scriptis.

viro pax. *n* Prævaricatores autem interibunt pa-
riter, & novissimum impiorum peribit. *o* Salus au-
tem iustorum a domino, fortitudo eorum tempore
tribulationis. *p* Et auxiliabitur eis dominus, & li-
berabit eos ab impiis, & eripiet eos ab impiis, &
salvabit eos quia speraverunt in eo. *q* Et alibi:
Quid gloriaris in malitia potens? *r* Misericordia Dei
tota est die. *s* Insidias cogitavit lingua tua, quasi
noctacula tua acuta faciens dolium. *t* Dilexisti mali-
tiam magis quam bonum, mendacium magis quam
loqui iustitiam. *u* Dilexisti omnia verba ad devoran-
dum, lingua dolosa. *v* Sed Deus destruet te in sem-
piternum, terrebunt te, & vellet te de tabernaculo
suo, & eradicabit te de terra viventium. *w* Videbunt
iusti, & timebunt, & super eum ridebunt. *x* Ecce
vir qui non posuit fortitudinem suam Deum, sed
speravit in multitudine divitiarum suarum, con-
fortatus est in insidiis suis. *y* Ego autem sicut oliva
virens in domo Dei, speravi in misericordia Dei
in sæculum & in æternum. *z* Consistebor tibi in sæ-
culum, quoniam fecisti & expectabo nomen tuum,
quoniam bonum in conspectu sanctorum tuorum.
De talibus enim insidiatoribus & accusa-
toribus servorum suorum loquitur dominus per
prophetam dicens: *aa* Os tuum dimisisti ad mali-
tiam, & lingua tua concinnavit dolum. *bb* Sedens
adversus fratrem tuum loquebaris, & in filium
matris tue fabricabaris opprobrium. *cc* Hæc fecisti,
& tacui. *dd* Existimasti similem tui me futurum?
ee arguam te, & proponam te ante oculos tuos. *ff* In-
telligite hæc, qui obiviscimini Deum, ne forte
rapiat, & non sit qui liberet. *gg* Languentes au-
tem in isto conamine notandi sunt, & a tali-
bus repellendi. Tales enim membra sunt dia-
boli, qui *hh* rursum atque deorsum pervolans,
querit quos possit occidere, quos possit separa-
re, quos possit devorare. *ii* Propter quam rem

22. sempiternum.
23. Tsal. 49. co-
dem inter-
prete.

1. Flavianus
epist. ad S.
2. Leonem.

vigilandum est, & armis celestibus sumus mu-
niendi, ne in eius compedes incidamus, aut
eius foveis illaqueemur. *jj* Decet enim in tali-
bus causis hoc maxime provideri, ut sine stre-
pitu concertationum, & caritas custodiatur, &
veritas defendatur, atque innocentes & domini
ministri, illæsi liberentur. De bonis ergo & le-
gem domini custodiantibus, *kk* fratribusque
adjuvantibus, & non nocentibus, sed suppor-
tantibus, ait per prophetam dominus: *ll* Non se-
di cum viris vanitatis, cum superbis non ingre-
diar. *mm* Odrevi ecclesiam pessimorum, & cum impiis
non sedebo. *nn* Lavabo in innocentia manus meas, &
circuibit altare tuum domine, ut clara voce prædi-
cem laudem, & narrem omnia mirabilia tua. *oo* Do-
mine, dilexi habitaculum domus tue, & locum ta-
bernaculi gloria tua. *pp* Ne auferas cum peccatoribus
animam meam, & cum viris sanguinum vitam
meam. *qq* In quorum manibus scelus est, & dextra
eorum repleta est muneribus. *rr* Ego autem in sim-
plicitate mea gradiar, redime me, & misere-
re mei. *ss* Pes meus stetit in recto, in ecclesiis
benedicam dominum. *tt* Concordent igitur cum
omnibus Dei sacerdotibus hæc caritatis senten-
tiæ, in quibus vos fixos & firmos existere iu-
dicamus. *uu* Deus vos incolumes custodiat, filii
carissimi. *vv* Data decimoquinto Kalendas Mar-
tii, *ww* Antonino & Marco viris clarissimis
consulibus.

1. S. Leo ep. 2.
2. for. fra-
tresque.
3. Tsal. 15.
4. Hier. inter-
pret.
5. Ideo Da-
masus supra
citatus qui-
luidam
idemdem
mutatis
6. Falta sub-
scriptio.

NOTE SEVERINI BINII.

a Ut septem hebdomadæ plenæ ante sanctum pascha
omnes clerici in sortem domini. Quod supra in vita Te-
lesphori diximus, quadragesimale ævum, Clementi,
Ignatio & Dionysio tempore & ætate prioribus cog-
nitum esse, a Telesphoro autem non nisi scripto de-
creto firmatum a clericis per septem integras hebdomadas
observari exactum esse, hinc aperte constat. Non enim
ait statim, ut male Gratianus dist. 4. allegat, sed
quapropter cognoscitis, &c.
b Nocte vero sancta natiuitatis domini. Cum in sa-
crificio missæ offeratur Christus, qui est candor lucis
æterna, iuxta id quod de seipso dicit Joan. 9. cap. Me
oportet operari opera eius qui misit me, donec dies est, utique
hoc sacrificium legis præstat, in qua divina claritas illustris
communicatur; ordinatæ ab aurora usque ad meridiem
hoc sacrosanctum missæ sacrificium celebrare licet, an-
te auroram vero, vel post meridiem illud auspicari
omnium sane theologorum ac summistarum consensu ve-
lut illicitum improbatum. Ab hac lege tamen propter
decretum & constitutionem Telesphori, toto terrarum
orbe, nox sacratissima in qua dominus noster Jesus Chris-
tus in hunc mundum homo natus est, singulari & my-
stico privilegio decorata, merito excipitur, quippe quam
propter Christi fulgorem ac claritatem, dies potius quam
nox ab ecclesia reputata sit. Eodem privilegio noctem
Christi resurgentis olim donatam fuisse, præter Vvalfri-
dum Strabonem, de officiis eccles. cap. 23. cap. solent,
de consecr. dist. 1. & cap. quod a patribus dist. 73. re-
fle testantur. Hac enim nocte circa vespertinum cra-
pusculum prophetiæ legebantur, igitur & ceteris conse-
crabantur, ceteraque ceremoniæ solitiæ fiebant: demum
post medium noctis missa inchoabatur. Nunc autem il-
la consuetudo cessat, cum jam sabbato sancto illa missa
paulo ante meridiem celebretur. Quid de vespero cana
dominicæ, & de nocte singularum vigiliarum olim ce-
centum fuerit, videatur Vvaltridus prædicto loco, Ba-
eronius anno Christi 154. nu. 2. Bellarm. lib. 2. de mis-
sæ cap. 14.
c Missæ celebrans. Communi ac ordinario jure nul-
li sacerdoti sæpius quam semel in die sacrificare licet,
ut constat ex cap. sufficit de consecr. dist. 1. ubi dicit
Alex. papa II. Sufficit sacerdoti unam missam in die una
celebrare quia Christus semel passus est, & totum mundum
redemit. Non modica res est unam missam facere, &
valde felix est qui unam digne celebrare potest. Et infra:
Quæ vero pro peccatis, aut ad utilitatem faciunt, una
die

Telesphorus
ævum
quadragesi-
male ab apo-
stolis insti-
tutum, acle-
reticus per 7
integras heb-
domadas ob-
servari man-
dat.
Quare nodur-
no tempore
regulariter
sacrificium
offerre non
licet?
Qua hora li-
ceat sacrifici-
care?
Quare nocte
natiuitatis do-
mini sacrifici-
um offeren-
tur?
Missæ vigilia
paschalis,
olim media
noctis, nunc
sabbato san-
cto fit.
Legè ecclesi-
astica prohibi-
tum est,
extra diem
natiuitatis
dom. & ca-
sum necessi-
tatis, sæpius
quam semel
uno die sa-
crificare.

1. MS. misericordiam tuam. 2. Ita MS. pro fratresque. 3. In MS. dicitur & Martio: sed abique a falsis in Consulibus

die primum plures facere missas, non estimo ex opere de-
 mstrationem: Ex quibus verbis posterioribus patet, Ale-
 xandrum hoc non consuluisset duntaxat, sed etiam sub
 pena damnationis precepisse. Confirmata est lex ista
 ecclesiastica per Innocentium III. cap. consuluisti, &
 per Honorium III. cap. de referente, de celebratione
 missarum. Sicut igitur natali dominico ex privilegio sin-
 gulari competit, quod nocte ejus diei sacratissima ante
 auroram missam celebrare liceat, ita etiam eidem diei sin-
 gularis ista prerogativa Telesphori pontificis auctorita-
 te concessa est, quod liceat, non unam duntaxat, sed
 plures missas illo die offerre. Scribit enim in plurali nu-
 mero, *Missas celebrent*. Quare etiam de ternario nu-
 mero sacrarum in die natalis domini sacerdotum ex-
 presse nihil decretum esse reperitur, ab ipso tamen au-
 ctore legem hanc conditam esse, inde non male colligitur,
 quod S. Gregorius in homilia de natali domini
 consuetudinis vel legis hujus meminerit, nullasque
 alias auctor has tenus nominari potuerit. Qui ergo so-
 die natalis domini sacrificii iterationem hac epi-
 stola expresse non sine causa mystica precepit, ad cer-
 tum mysterium certo numero representandum, ternari-
 um deservisse, non possum non sentire ac credere.
 Myrlicas causas trium sacrificiorum hoc die offerendo-
 rum, alias S. Thomas 3. part. quest. 83. art. 3. ad 2.
 alias Glossa in cap. Nocte sancta, de consecrat. di-
 stinct. 1. recenset. Primum missa secundum Thomam si-
 gnificat aeternam illam ac divinam generationem, de
 qua psalmo 2. dixit ad me, *Filius meus es tu, ego be-
 die genui te*, & Joan. c. 1. quia Pater suam essentiam
 ac naturam intelligendo producit Verbum, quod est Fi-
 lius & perfectissima imago Patris. Secunda missa gene-
 rationem Christi illam representat, qua in utero B. Ma-
 riae V. virtus Spiritus sancti conceptus, carne humana in-
 ductus, in hunc mundum verus homo natus est; de qua
 Lucas c. 2. Joas. cap. 1. *Verbum caro factum est*, &c.
 Tertia missa significat spirituales illam Christi genera-
 tionem, qua velut Lucifer quidam in cordibus nostris
 oritur, de qua passim in scriptura. Glossa vero prae-
 dicto capite etiam non inconvenienter dicit, tres status
 hominum per tres missas representari, ac significari sta-
 tum naturam ante legem, sub lege, & post legem, vel
 sub lege gratiae. Vide Glossam ipsam praedicto loco.
 Suarez tom. 3. disp. 80. sect. 3.

An a Tele-
 sphoro con-
 stitutum sit,
 ut singuli sa-
 cerdotes die
 natalis do-
 mini ter sa-
 crificios

Cur die au-
 ctoris domi-
 nice tres sa-
 crificia celebra-
 tur?

Hymnus an-
 gelicus quis?

An hymnus
 angelicus a
 Telesphoro
 sit composi-
 tus?

Conciliatur
 auctoritas.

Cur hymnus
 angelicus
 quibusdam
 duntaxat so-
 lennitatibus
 cantatur?

rum, in diebus ieiuniorum, ac feriatum ordi-
 narie decantetur, D. Thom. 4. sentent. dist. 23. hanc
 rationem reddit: quod cum in hymno hoc commemo-
 retur caelestis gloria, in sollemnioribus non communibus
 feriis, ad ostendendam differentiam cultus divini, can-
 tetur, & dum propriam amicorum miseriam lugemus,
 merito intermittatur.

Reliquis autem temporibus, missarum celebratione an-
 te horam diei tertiam minime sunt celebranda. Totum
 hoc decretum extat c. nocte sancta, de consecrat. dist.
 2. Hac autem verba decreti vel exponenda sunt sic, ut
 de missis diei sollemnibus, sive conventualibus tantum
 intelligantur: vel si generatim intelligi velis, dicendum
 est, hoc decretum nunc, ut ex his quae supra hac epi-
 stola ad verbum, Nihil, annotavimus, aperte constat,
 per contrarium consuetudinem revocatum esse. Olim for-
 tasse missae tardius inchoabantur, quia minor erat sacer-
 dotum numerus, major fidelium devotio, ut etiam tar-
 dius inchoarentur, ipsi tamen postpositis privatis labo-
 ribus ad missam audiendam convenirent. Nunc autem
 & sacerdotum numerus major est, & alia circumstantia
 magna ex parte sunt immutata, adeoque nunc non sit,
 tempus dicendi missam anticipatam fuisse. Vide Suarez
 tom. 3. disp. 80. sect. 4.

Ab episcopi autem idem angelicus hymnus. Hoc
 loco non tantum episcopis, sed etiam sacerdotibus pra-
 cipitur ut solenne sacrum celebraturi, etiam extra diem
 natalis domini hymnum angelicum in sacrificio reci-
 tent. Solus autem episcopus hic nominatur, quia ad il-
 lum maxime spectat missas celebrare. Vide Suarez tom.
 3. disp. 83. sect. 1.

Ipsi enim qui proprio ore corpus domini. Nihil hic
 concludit ut calumniantur Magdeburgenses, sed rationem
 reddit cur sacerdotes & episcopi non sint temere a lai-
 cis accusandi: scilicet, quia tanto dignitatis sunt, ut
 corpus domini proprio ore consecrent & confirmet.

An sub aurore
 missam in-
 choare li-
 ceat?

An sacerdoti-
 bus, in sacri-
 ficio missae
 hymnus an-
 gelicus reci-
 tation sit?

SYNODUS ROMANA, TELESPHORI

ex synodico.

ΣΥΝΟΔΟΣ Θεία ἔτι τῆς παλαιῆς ἐν
 Ῥώμῃ, δωκαίδεκα ἐπισκόπων, ἐσὶν
 Τελεσφόρου ἱερομάρτυρος, τῆς τριτῆς παπᾶ, συ-
 ναγροῦ τοῦ κατὰ Θεοδοῦτον σκευῆος τῆς Βυ-
 ζαντίας, τῶν αὐτῶν μα. Θητῶν ὅς ἐστις ἀκρον
 σοφίας ἑλλητικῆς, καὶ ἐν τῷ διαγνώμῃ ἐπιθύ-
 σασ, ἔχειρησαμενος τῶν Χριστῶν, ἡχαριστος
 ἐσὶν ἡμῶν πιστῶν οὐκ ἐδικέμενος, καὶ μὴ σκερῶν
 τὴν αἰχμῆν, εἰπεὶν ἐπέλησεν ὁ ἀκόσιος.
 Εγὼ Θεὸν ἔα ἀρησαμῆν, ἀλλὰ ἀνθρώπου
 ψαλόν.

Synodus sancta & divina provincialis, Ro-
 mae, duodecim episcoporum, a Telesphoro
 sancto martyre, ejusdemque urbis papa,
 collega contra Theodotum coriariarum Byzantium,
 discipulum illorum: qui cum sapientia
 plurimum praestaret, sed in persecutione sacri-
 ficasset, Christumque negasset: atque id a fide-
 libus ipsi exprobraretur, neque ipse hoc pro-
 brum ferret, dicere ausus fuit impius ille: Ego
 Deum non negavi, sed nudum hominem.

Exat hic
 auctor.

b. Breviar.

Corrige-
 dum omnino
 est videtur.

Philipp. 2.
 1. Cor. 15.
 Jerem. 23.
 Mich. 7.
 Zach. 9.
 1. Tim. 2.
 Malach. 3.
 Luc. 9.
 Matth. 23.
 Luc. 19.
 Joan. 10.
 Joan. 1.
 Ephes. 4.
 Heb. 1.
 Coloss. 3.
 Joan. 16.
 Joan. 14.
 Joan. 15.
 Joan. 5.
 Joan. 17.
 Ibidem.
 Joan. 14.
 Ibidem.
 Joan. 1.
 1. Joan. 1.
 Hanc epistolam scriptam Parthia a B. Joanne, docetur in hoc loco.
 a in MS. Jul.

rit, apostolus attestatur, & dicit: *Jemetipsum excinavit, formam servi accipiens, & humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Et Ihuas: Non legatus, neque angelus, sed Deus ipse venit, & salvabit nos. Item alibi: Palam apparui non querentibus me. Et Jeremias: Dereliqui domum meam, dimisi hereditatem meam: Veni, & factus sum illis in opprobrium: Et in Michza: Ecce dominus veniet, & commovebuntur sub eo montes. Et in Zacharia: Gaude & exulta filia Sion, quia ecce ego venio, & commorabor in medio tui, dicit dominus. Et Apostolus ad Timotheum: Humanus sermo, & omni acceptione dignus, quoniam Jesus Christus venit in hunc mundum, peccatores salvos facere. Et Malachias: Ecce subito veniet in templo suo dominus, quem vos queritis, & angelus testamenti, quem vos vultis. In Evangelio: Non veni vocare iustos, sed peccatores in penitentiam. Item alibi: Quid nobis & quid tibi Jesu filii Dei? Venisti ante tempus perdere nos? Venit filius hominis salvare & querere quod perierat. Item alibi: Ego veni ut vitam habeant, & abundantius habeant. Item alibi: Nemo ascendit in caelum, nisi qui est in caelo. Numquid in his tantis ac talibus testimoniis, quibus se Filius Dei a semetipso venisse testatus est, poterit quis dicere, ab alio, & non a semetipso, venisse? dum manifestum est, quod qui carnem nostram dignanter assumpsit, voluntarie, & non ab alio missus, venerit. Nam C*

Renovamini, inquit, *spiritu mentis vestrae, & induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia & sanctitate veritatis. Et ad Hebraeos: In eo enim, in quo passus est ipse & tentatus est, potens est & eis, qui tentantur, auxiliari.* Unde, fratres sancti, vocationis semper caelestis participes, considerate apostolum & pontificem confessionis nostrae, Jesum, fideliem existentem ei qui vocavit eum. Et ad Colossenses: *Nunc autem deponite & vos universam iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, turpiaque verba ex ore vestro non procedant. Nolite mutui invicem, expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis, & induite novum, qui renovatur in agnitionem secundum imaginem eius qui creavit eum.* Numquid is qui universam creaturam, visibilia & invisibilia propriae potestatis virtute procreavit ac fecit, seipsum antea aut postmodum (quod dixeris nefas est) creavit, vel facere potuit? Et dominus in Evangelio ait: *Ego & Pater unum sumus.* Et iterum; *Qui me videt, videt & Patrem.* Et iterum: *Qui odit me, & Patrem meum odit.* Et iterum: *Ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem.* Et iterum: *Ut sint in nobis unum, sicut & nos unum sumus: tu in me, & ego in eis.* Et iterum: *Omnia mea, tua sunt.* Et iterum: *Ego in Patre, & Pater in me.* Et iterum: *Pater in me manens, facit opera haec.* Et Joannes evangelista ait: *In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum.* Et iterum apud Parthos. *Tres sunt, inquit, qui testi-*

monium perhibent in terra: aqua, sanguis & caro: & tres in nobis sunt, qui testimonium perhibent in caelo. Pater, Verbum & Spiritus: & hi tres unum sunt. Nos itaque in natura divinitatis, quia unum sunt Pater & Filius & Spiritus sanctus, nec Patrem aliquo tempore credimus praecessisse, ut major sit Filio: nec Filium postea natum esse, ut divinitate Patris minoretur

II.

Ceterum, fratres, salvo in omnibus Romanae ecclesiae privilegio, nullus metropolitanus absque ceterorum omnium comprovincialium Episcoporum instantia, aliquorum audiat causas eorum, quia irritae erunt, aliter adae quam in conspectu eorum omnium ventilatae: & ipse si fecerit, coerceatur a fratribus.

III.

Criminationes majorum natu per alios non fiant, nisi per ipsos qui crimina intendunt, si tamen ipsi digni & irreprehensibiles apparuerint, & adis publicis docuerint omni se suspitione carere & inimicitia, atque irreprehensibilem fidem habere, ac conversationem ducere.

IV.

Nec non & peregrina negotia & judicia prohibemus, quia indignum est, ut ab externis judicentur, qui provinciales & a se electos debent habere iudices. Nos quidem, ex omni parte carpendo, occasiones abscindimus. Nos, supernae memores disciplinae, quibuscumque cadentibus dexteram porrigimus, & a ruinae praecipitio, quos possumus, revelamus, & defensionis adminiculum totis viribus praebere cupimus. Certe si vel mens sit recti conscia, vindicta dignus est, qui aliis existit causa periculi. Qui vero innocentem, vel fratrem quocumque ingenio persequitur, ipse in se jugulum mortis impingit, ut ait divinus & beatus praeco. *Noli detrabere, ne eradiceris: noli accusare, ne accuseris: noli iudicare, ne judicaris: quia in quo iudicio judicaveris, iudicabitur de te.* Nemo creditur nos odisse, quorum relatione non laeditur. Dicit enim dominus: *Omnia regnum in se divisum, non stabit: omnis scientia aut regula adversum se divisa, non stabit.* Ideoque necesse est, ut concorditer salubres suscipiatis hortatus, nihil per contentionem agentes, sed ad omne studium devotionis unanimes, divinis & apostolicis constitutionibus pareatis. Data 17. Kalendas Octobris, Magno & Camerino consulibus.

deest Parthorum mentio & substituitur nec non, apostolus.

9. quest. 1. Salvo in omnibus. Hadr. coll. 14.

2. quest. 7. Criminas Et in decr. Lucii & Julii. Antianus const. 11. tit. 1. lib. 12.

3. quest. 6. Peregrina iudicia. Et in decr. Fel. I. & Julii. & Sixti III. comprovinciales. Hadr. coll. 17.

c. Nonnulla ex Ennodii praecipione de cellularium episcoporum delictis. Vide pag. 450. edit. Sixti. Luc. 6. Matth. 7. Rom. 2. Idem Ennodius apud Symmacho extremae verba p. 335. ubi non, legitur. Matth. 22. Luc. 11. S. Leo ep. 87. f. falsa constituta nota.

EPI.

a in MS. Jul. b MS. postea, & tres in nobis sunt, qui &c. ut habet Idem Clarius, seu Vigilant Tapteus lib. 1. contra Vvarimadum, seu Marivadum cap. 5. Harduinus.

EPISTOLA II.
HYGINII PAPÆ,
AD ATHENIENSES.

Adhortatur eos ne vitam cum infidelibus ducant.

Hyginus papa Atheniensibus salutem.

9. Co. 7.

Multa mihi fiducia est apud vos, fratres, & multa gloriatio pro vobis. Repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione vestra. Tribulor enim quando de vobis audio, quod non oportet: conolor vero, quoniam ea inter vos fieri cognovero, quæ bonos Christianos decet implere. Nolite, fratres, jugum ducere cum infidelibus. Unde doctor gentium loquitur, dicens: Quæ participatio iustitiæ cum iniquitate? Quis autem consensus templo Dei cum idolo? Foris enim est templum Dei vestri, sicut dicit dominus: Quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo, & ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi populus.

10. Petri 1. quibusdam interpolatus.

Si enim Deus angelis peccantibus non peperit, sed rudentibus inferni detractos, in tartarum tradidit, in iudicium cruciandos reservari, & originali mundo non peperit, sed octavum Noe iustitiæ præconem custodivit, diluvium mundo impiorum inducens, & civitates Sodomorum & Gomorrhæorum in cinerem redigens, everitione damnavit, exemplum eorum, qui impie acturi sunt, ponens: quid, putatis, iniquis & impiis perseverantibus in nequitia eorum erit? Iustum vero Lot oppressum, a nefandorum injuria & conversatione eruit: alpeſtu enim & auditu iustum erat, habitans apud eos, qui de die in diem animam iustam iniquis operibus cruciabant. Novit dominus pios de tentatione eripere, iniquos vero in diem iudicii cruciandos reservare: magis autem eos, qui post carnem in concupiscentia immunditiæ ambulant, dominationemque contemnunt, audaces, sibi placentes testas non metuunt facere, blasphemantes. Unde alieni erroris socium a sui propositi tramite recedentem, aut apostolicæ sedis iustionibus inobedientem, suscipere non possumus: nec impetere recte credentes, vel sanctorum patrum iustionibus obtemperantes permittimus, quia inter fideles & infideles magna debet esse discretio. Si Deus, fratres, iustus non peperit, quid de nobis peccatoribus fieri putatis?

11. Ieremias 23. de conversatione ne.

Cultodite vos ab omni inquinamento carnis & corporis, ut salvi sitis in die adventus domini. Unum autem hoc non lateat vos, ut ait apostolus, carissimi, omnia unus dies apud dominum, sicut mille anni, & mille anni, sicut unus dies. Non tardat dominus promissionem suam, sed patienter expectat propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad penitentiam reverti. Adveniet autem dies domini ut iur, in quo cæli magno impetu transierint; elementa vero calore solvantur. Cum hæc ergo omnia dissolvenda sint, quales oportet vos esse in sanctis conversationibus & pietatibus, expectantes & procerantes in adventum dies Dei, per quem

12. quærit 4. Alieni etc. Et in decretis Dionysii papa etc. & in decretis Iuliani.

13. foculationem festinantem, vel impedire ut A MS b eos utique pro levibus culis unum nient.

14. Co. 7. 15. Petri 3.

16. Thim. 2.

17. Petri 3.

18. Petri 3.

19. Petri 3.

20. Petri 3.

21. Petri 3.

Acæli ardentes solvantur, & elementa ignis calore tabescent? Nos vero cælos novos, & terram novam, & promissa ipsius expectamus, in quibus iustitia inhabitat. Deus autem omnis gratia, qui vocavit vos in æternam suam gloriam, in Christo Jesu medicum passos, ipse perficiet, confirmabit & solidabit. Ipsi gloria & imperium in sæcula sæculorum. Amen. Data x. Kalendas Martii, Magno & Camerino consulibus.

1. Petri 5.

b. falsis itidem temporis adnotatio.

EX DECRETIS
HYGINII PAPÆ.

secundum Gratianum.

Soboles ex secundis nuptiis genitæ, consanguineis prioris viri copulari non debet.

Si qua mulier transierit ad secundas nuptias, & ex eis prolem habuerit, ipsa proles non potest se copulare cognationi prioris viri usque ad quartam generationem.

1. q. 10. Si qua mulier.

EX EISDEM DECRETIS.

Ecclesiarum consecratio absque missa fieri non debet.

Omnes basilicæ cum missa debent semper consecrari, & ecclesiæ destructæ. Ubi autem plures sunt, quam necesse sit, aut majoris magnitudinis, quam ex rebus ad eas pertinentibus restaurari possunt, episcopi providentia modus inventiatur, qualiter consistere possint aut restaurari.

De consec. dist. 1. 1. Omnes basilicæ. Et in decretis Ivon. lib. 2.

EX EISDEM.

Quæ ecclesia est iterum consecranda, & salibus sanctum exorcizanda.

Si motum fuerit altare, denuo consecretur ecclesia. Si tantum parietes mutantur, & non altare, salibus tantum exorcizetur. Si homicidio vel adulterio ecclesia violata fuerit diligentissime expurgetur, & denuo consecretur.

De consec. dist. 1. 1. Si motum. Et in decretis Ivon. lib. 2.

EX EISDEM.

In usus laicorum non licet converti ligna ecclesiæ dedicata.

Ligna ecclesiæ dedicata, non debent ad aliud opus jungi, nisi ad aliam ecclesiam, vel igni sunt comburenda, vel ad profectum in monasterio fratribus. In laicorum vero usum non debent admitti.

De consec. dist. 1. Ligna ecclesiæ.

EX EISDEM.

Necessitate cogente, in catechismo & confirmatione idem compater esse potest.

In catechismo & in baptismo & in confirmatione unus patrinus fieri potest, si necessitas cogat. Non est tamen consuetudo Romana, sed per singulos singulis suscipiunt.

De consec. dist. 1. In catechismo. Et in decretis Ivon. libro 1.

CON-

1 MS Hyginus. Hanc 1 MS. (restitutionem, vel a. f. H. Hard.

C. ANNUM
CHRISTI
112.

CONCILIIUM PERGAMENSE

C. ANNUM
CHRISTI
112.*Habitu circa annum Christi CLII.*Ex nova Col.
lectione Be-
luzii.

Concilii istius notitiam debemus uni Primaso, **A** ser quisquis auctor fuit libri de haeresibus quem sub nomine Prædestinati Sirmondus edidit: qui loquens de Colorbasianis haereticis, ait illorum errorem a Theodoro Pergamensi Episcopo in Asia mediterranea, ut opinor, anathematizatum fuisse in synodo septem Episcoporum. Quod contigisse oportuit circa annum centesimum quinquagesimum secundum ab incarnatione Domini, quod eo tempore maxime vigeret illa haeresis, & Tertullianus Colorbasium ponat post Heraclonem, de quo supra actum est. Haec sunt verba illius auctoris: Quintadecima haeresis Colorbasiana, a Colorbasio adinventata, vitam omnem hominum in septem stellis esse positam adfirmabat, & has esse septem Ecclesias & septem candelabra aurea conabatur adfirmare. Hunc sanctus Theodorus de Pergamo Episcopus, habita synodo septem Episcoporum, anathematizavit docens septem Ecclesias in septiformi spiritu consecratas. Una forma est, inquit, cum in

forma quam primus homo amiserat revocatur. Secunda, cum immaculatus qui erat, peccator efficitur. Tertia, cum ex terra corpus mortuum suscitabitur. Quarta cum anima de inferni claustris eruitur. Quinta, quod anima paradisi habitatione lætatur, quousque corpus suum incorruptibile recipiat. Sexta, quod filios Deo facit qui erant filii Adæ. Septima, quod facit hominem regni colorum esse participem. Has esse sancti Spiritus formas in septem Ecclesiis, in septem oculis, & in septem candelabris aureis conlocatas. Hactenus vetus ille auctor. Ceterum quod iste haeresiarcha vocatur C. Bassus apud Phisistrum, error haud dubie fuit libraris: qui cum Colorbasius videret scriptum, sciretque vulgatissimum tam Bassorum nomen, putavit legendum esse C. Bassus. Quod praedixi fuit illustrissimo Cardinali Baronio. Nam & apud Tertullianum, in libro de praescriptionibus, non Colorbasius vocatur, sed Colorbasus. Quod propius accedit ad nomen Bassi.

A N N O
CHRISTI
116.

V I T A,

A N N O
CHRISTI
116.EPISTOLÆ ET DECRETA
PII PAPÆ I.*Ex libro pontificali Damasi Papæ.*

Pius natione Italus, ex patre Rufino, **b** C frater Pastoris, de civitate Aquileia, **c** sedit annos novemdecim, menses quator, dies tres. Fuit autem temporibus Antonini Pii, a consulatu Clari & Severi. Sub hujus episcopatu **d** (**a**) frater ipsius Hermes librum scripsit, **e** in quo mandatum continetur, quod ei præcepit angelus domini, cum veniret ad eum **f** in habitu pastoris, **g** (**b**) ut sanctum pascha die dominica celebraretur. **h** Hic constituit, hæreticum venientem ex Judæorum hæresi, suscipi & baptizari. **i** Et constitutum de ecclesia fecit. **k** Hic fecit ordinationes quinque per mensem Decembrem, presbyteros (**c**) duodecim, diaconos viginti unum, episcopos per diversa loca duodecim. Qui etiam sepultus est juxta **D** corpus B. Petri in Vaticano, quinto Idus Julii. Et cessavit episcopatus dies 14.

ab hunc CH.

NOTE SEVERINI BINII.

a Pius.) Hyginio non Pium, sed Anicetum in pontificatu successisse afferunt, Optatus Milevitanus lib. 2. contra Parmen. Augustinus eundem secutus epist. 165. ubi Romanorum pontificum catalogum contexunt. Quam sententiam S. Hieronymus de scriptor. ecclesiasticis in Hegesippo eo ipso confirmare videtur, quod post Petrum decimo loco Anicetum numeret, qui, si Pius prior sedem pontificiam tenuisset, undecimus ponendus erat. Verior tamen & magis recepta sententia est, Pium Aniceto pontifici anteponendum esse. Id enim præter Eusebium in chron. Epiph. hæresi 27. Nicenhorum Constantinopolitanum in chron. Nicephor. Callist. lib. 3. c. 25. omnesque Latinos ac Græcos recentiores, tres alii hoc tempore viventes, Hegesippus apud Euseb. lib. 4. c. 21. Irenæus lib. 3. cap. 2. & 4. Tertullianus lib. 3. contra Marcionem, ita aperte profitentur, ut prope stultus habeatur is, qui horum testimonio non acquiescit. Baron. anno Christi 158. num. 3.

Non Anice-
tum sed
Pium Hy-
ginio successe-
re probatur.

b Frater Pastoris.) Pastor hujus pontificis frater germanus, paulo infra Hermas, alibi Hermas nominatur, testimonio Origenis in epist. ad Romanos cap. 16. Eusebii lib. 3. cap. 3. Hieronymi de scriptoribus ecclesiasticis in Hermas. Idem est, de quo Paulus ad Romanos, Salutate, inquit, Afynectum, Philegontem, Hermam, Patrobam, Hermam. Pastor cognominatus est, vel quia fuerit de familia Junii Pastoris, qui anno tertio Aurelii

Cui Hermas
frater Pii co-
gnominatus
Pastor?

huiusmodi cum Papirio Eliano consulatum petiit, vel quia quod probabilius est, angelus quo die pascha celebrandum sit annuntiavit, in habitu pastoris apparuit. Hæc omnia Tertullianus lib. 3. carm. contra Marcionem in fine his verbis confirmat:

Papiriani dicitur Pius, Hermæ autem germinis frater, Angelicus Pastor, quia tradita verba locutus.

Hermes fuit presbyter Actor est a Romanis Præcedis.

Presbyterum fuisse constat ex epistola Pii ad Justum Viennensem.

Præter librum quem Hermæ Pastoris inscripsi, editum, de quo paulo infra agemus, in Hieronymi Novati anno Christi 163. titulum condidit, de quo infra in epistola postrema ad Justum Viennensem. Ad hæc Præcedis virginis ab hoc eodem Hermæ Pastore conscripta esse, titulus antiquissimum exemplarium ostendit. Baroni anno Christi 159. num. 4. & 8. item anno 162. num. 1.

Quando & quomodo Pius Pastor excedit. 163. 164. 165.

Ex tempore ingressus & egressus eius colligitur sedisse annos 6. menses 16. dies. Nam obiit 11. Julii anno Christi 163. M. Anselmi & Lucii Veri imperii 3. Ingressus est autem eodem pontificatum 13. Januarii, anno Christi nati 158. qui est Antonini 19. Ad hæc sententiam Rufinus in chronico accedit. Itaque in auctorem libri pontificalis hoc loco errorem inieperisse probabile est. Baroni anno Christi 162. num. 1.

Liber Pastoris quem Hermæ scripsit.

Liber quem Hermæ scripsit dicitur, inscriptus est Pastor, inter Græcos & Latinos quibusdam notissimus fuit. Eusebius lib. 3. c. 9. Origenes Periarthen lib. 4. c. 2. Clemens Alexandrinus lib. 1. & 6. Stromat. Athanasius de incarnatione Verbi. Tertullianus lib. 3. carm. & cap. 100. de pudicitia. Hieronymus de scriptis ecclesiasticis, huius libri meminerunt, & ex eo testimonia citant. Quæ ex scripturis apud Græcos fuerit, post Ecclesie prædicto loco Hieron. de scriptis ecclesiasticis declarat in verbis: adveni hunc (intellige Hermæ) auctorem esse libri qui appellatur Pastor, & apud quosdam Græcæ ecclesiæ etiam publice legitur. Reverti utilis liber, multique de

Liber Pastoris quem Hermæ scripsit.

extrinsecum veterum scripturarum testimonia, sed apud Latinos penè ignotus est. Latinos vero sic innotuit, ut cum inter apocrypha enumeraverint, idemque legi in ecclesiis non autem ad fidem catholicam adstruendam citari possent, restantur ad Tertull. prædicto loco. Athanasius in epistola ad Alton. Prosper adversus Collatorem. Gelasius cum sancti distinet. Hieronymus in Amos cap. 7.

An Liber Pastoris scripsit.

Hunc librum iam non amplius extaret hoc argumento prope hinc inde convincitur, quod in eo qui hinc adhuc prædicto titulo Hermæ Pastoris inscriptus extaret nulla præterea de celebrando pascate mentio habetur, immo longe ante hæc tempora scriptus esse videtur, præterea quod auctor se admonitum esse scribit, hunc librum Clementi præpare dandum esse, a quo in exteras civitates missentur. Itaque si velimus unum eandemque auctorem esse, ex sententia illustrissimi Cardinalis Baroni necessario dicendum est, diversos huius inter se esse commentarios, diversis temporibus scriptos, quorum prior, qui celebratio Græcis innotuit, huius posterior autem tam Latinis quam Græcis obfcurus, cuius nulla præterea mentio ab aliquo antiquorum facta invenitur. Baroni anno Christi 159. num. 4. & 6. 7.

An qui nunc extat una eundemque tempore scriptus sit.

In quo mandatum continetur. Hoc mandatum nuncquam apud librum Pastoris nunc extantem reperitur. Hermæ vero hoc mandatum accepisse Tertullianus huic tempore equalis lib. 3. carm. in Marcionem testatur, qui, quod angelus verba & mandata locutus fuerit, eum angelicum Pastorem nominat. Versum Tertulliani vide supra.

Mandatum angelici Pastoris.

Hanc ob causam Hermæstem cognominatum fuisse Pastorem, supra diximus, a familia Junii Pastoris consulis ita denominatum esse, non est valde probabile.

Ut tantum pascha die dominico celebraretur. Hoc decretum existit epistola decretali sequente prima. Vide quæ in notis ad illam epistolam diximus, verbo Pascha domini.

Cerimonia dogmæ.

Hic constituit hæreticum sententiam ex Judæorum hæresis suscipi & baptizari. Per Judæorum hæresim hoc loco intelligi Cerinthi sectam, ne distam, quod præterea Hebræicis ritibus observandis studebat. Nam Cerinthus, ut constat ex Epiphano hæresis ad adeo præter legem evangelii ceremoniales legem Moysis observandam esse propugnavit, ut huius rei gratia adversus Paulum & Barnabam, doctrinam suam defensus, se Hierosolimam ad tertium Apostolorum concilium, ibidem hanc ob causam habitum, contulerit. Vide quæ diximus in notis ad tertium apostolorum synodum, verbo synodus, & verbis: Quidam descenderunt de Judæa. Sæctarios huius sectæ, si ad ecclesiam redeant, non rebaptizandi, neque baptismum ab hæreticis in illicita legitime juxta formam & intentionem ecclesiæ collatum iteretur.)

Uel tantum baptizari pontifex decernit. Cum enim Cerinthus legem circumcissionis propugnaret, Christi divinitatem, atque adeo sacrosanctam Trinitatem negaret, ut constat ex Irenæo, persuasum facile est, prædictum hæreticam, aliam & longe diversam baptizandi formam usurpasse. Pium pontificem autem, huiusmodi ad ecclesiam venientes, quippe qui nunquam vere & legitime baptizati fuerint, baptizari, recte & convenienter decrevisse. Vide quæ notavimus ad can. apost. 46. & 47. Et tantum ad ecclesiam fuit. Nempè decretum illud, quod in epistola eius secunda expressum habetur, ne prædica divinis verbis tradita, humanis inferriant. Vide notis epistole secundæ Pii. Hic fecit ordinationes &c. In diaconorum numerum mendum inieperisse, Baroni hic anno Christi 167. num. 3. existimat.

Sæctarios Cerinthi baptizandi sunt si convertantur.

EPISTOLA I. P I I P A P Æ I. AD UNIVERSOS CHRISTI FIDELES.

Non majoris fidei apud eruditiss.

Ut die dominico Pascha celebretur: quod prædictum ecclesiæ subrahens ut sacrilegus iudicaret, & si quis ex ministris episcopo inobediens fuerit, aut contumeliam aut insidias aut calumniam paraverit, curiæ tradatur.

- I. Ut die dominico pascha celebretur.
- II. A quibus non oporteat episcopus accusari, & de his qui transgrediuntur iussu apostolica sedis.

Omnibus ecclesiis, in eadem qua sumus, fide & doctrina manentibus, Pius apostolicæ sedis archiepiscopus

Gratias agimus, fratres, Deo, quoniam creverit fides vestra. & abundat caritas universisque omnium vestrum in invicem, ita ut nos ipsi in vobis gloriamur in ecclesiis Dei. Videte, fratres, videte, ut nemo vos seducat, volens in humilitate & religione angelorum, quæ non vidit, ambulans frustra, inflatus sensu carnis sue, & non tenens caput, ex quo totum corpus, per nexum, & conjunctiones subministratum & constructum, crescit in augmentum Dei. Sed induite vos sicut electi Dei, sancti & dilecti, viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam, supponentes invicem, & donantes vobismetipsis, si quis adversus aliquem habet querelam. Et sicut Christus donavit vobis, ita & vos.

Thes. 1.

Coloss. 1.

Coloss. 1.

I.

Ceterum nosse vos volumus, quod e pascha domini die dominica annuis solennitatibus sit celebrandum, d. Istus ergo temporibus Hermetes doctor fidei & scripturarum effulsit inter nos. Et licet nos idem pascha prædicta die celebremus, quia tamen quidam inde dubitarunt, ad corroborandas animas eorum, eidem Hermæ angelus domini in habitu pastoris apparuit, & præcepit ei, ut pascha die dominico ab omnibus celebraretur. Unde & vos apostolica auctoritate instruimus, omnes eadem servare debere, quia & nos eadem servamus, nec debetis a capite quoquo modo diffidere. Cavete diligenter omnes ne quis vos decipiat per aliquam astrologiam vel philosophiam & vanam fallaciam, secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi, & non

De confert. dist. 1. Nescit vos volumus. Vide notam diff. de script. eccles. tom. 1.

Euseb. in Chron. ad an. 147.

Chf. 1. secundam Christum & traditionem rectam: In Christo enim habitas omnis plenitudo divinitatis corporaliter, ut sitis in illo repleti, qui est caput omnis principatus & potestatis, qui & hanc sanctam sedem apostolicam omnium ecclesiarum caput esse præcepit, ipso dicente principi apostolorum: Tu es Petrus, & super hanc petram aedificabo ecclesiam meam, & porta inferi non prevalentibus adversus eam: & tibi dabo claves regni caelorum: & quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in caelo: & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in caelo. Sine dubio qui contra mandata Dei agit, peccat, & qui consensum præstat erranti. Quid enim prodest illi, qui errore non polluit, qui consensum præstat erranti?

Atque malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati: omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. Caritas nunquam excidit. Semper rogo vos, ut deteriora rejiciatis, & meliora perficiatis: quia nos non spiritum mundi accepimus, sed spiritum qui ex Deo est, ut sciamus quæ a Deo donata sunt nobis, & ea sectamini indifferenter. Data sunt septimo Idus Aprilis: a Claro & Severo viris clarissimis consulis.

siq. tempore nota.

NOTE SEVERINI BINII.

a Nemo vos seducat in religione angelorum. Verba sunt apostoli Pauli ad Coloss. capite 2. scripta, non, quod sensit Hieronymus epistola 251. quæst. 10. adversus Judæos ocellicos, stellas cæli, angelos esse credentes, neque etiam adversus Simoniacos, ut sentit Belarminus; sed potius contra Cerinthi perniciosissimum dogma hoc, quo adeo humiliter de Christo sentiebat, ut omnem ab eo divinitatem auferret, nudum hominem fuisse doceret, angelos omnes qui mundi officia suscipiant super eum extolleret. Ita Cerinthum sensit non tantum ex Ireneo & Epiphanio, sed etiam Tertulliano de præscript. cap. 28. constat. Cum legitur Cerinthus Christum deprimere, & angelos exaltare, merito Paulus epistola ad Colossenses, & Pius pontifex omnes alias ecclesias hac epistola admonet dicentes: Nemo vos seducat in humilitate (Christi scilicet, cum ob scandalum crucis illum nimis humilians, hominem tantum fuisse predicaret) & religione angelorum. Natura enim ac mundi corporei officia eos fuisse iactantes, religiose nimis deprecabant. Theodoretus expositio hujus loci & censura canonis 33. concilii Laodicensis, præterquam quod periculosa sit, vera non est. Cerinthus enim angelos mundi officia non modo non docebat esse colendos & adorandos, sed potius, tanquam malorum auctores, odio habendos esse. Vide Baronium anno domini 60. nu. 15. & sequentibus usque ad 20. Item notas nostras in canon. 35. concil. Laod. Cur Pius pontifex omnes ecclesias hoc loco sicut Paulus Colossenses admonuerit, causa est, quod Cerinthus ejusque sectarii hoc tempore eadem perverbo docentes, multos a fide averterant, ut patet ex epistola Pii pontificis ad Justum Vienneensem scripta, quam nunc primum hic recto loco & ordine subjiciamus.

Locus Pauli ad Coloss. cap. 2. explicitus.

Quomodo Cerinthus angelos coluerit?

Theodoretus error.

II.

Oves enim pastorem suum non reprehendant, plebs vero episcopum non accuset, nec vulgus cum arguat, quoniam non est discipulus super magistrum, neque servus supra dominum. Episcopi autem a Deo sunt judicandi, qui eos sibi oculos elegit. Nam a subditis aut pravitate hominibus non sunt arguendi, vel acculandi, aut lacerandi, ipso domino exemplum dante, quando per seipsum, & non per alium, vendentes sacerdotes & ementes ejecit de templo, & menas nummulariorum proprio evertit flagello, & ejecit de templo. Et sicut alibi per prophetam loquitur, dicens: Deus stetit in synagoga deorum, in medio autem deos dispersit. Si quis vero a suo proposito retrorsum exorbitaverit, & justum apostolicæ sedis libenter transgressus fuerit, infamis efficitur. Reprobati ergo oportet eorum redargutiones, qui in recta fide suspecti sunt. Fides autem & conversatio primum scrutanda est, & denuo, qui irreprehensibiles apparuerint, sunt recipiendi, & non prius: quia bonus homo, testante veritatis voce, ex bono thesauro cordis sui profert bonum, & malus homo ex malo thesauro cordis sui profert malum. Ex abundantia enim cordis os loquitur. Ideo persona & opinio ac vita uniuscujusque in initio rimanda est, quia boni semper infestantur a malis. Boni enim cum malis, licet mixti sint in ecclesia, vix concordare inveniuntur, quoniam dissimilis est eorum cogitatio, voluntas, & actus. Nihil enim prodest homini jejunare & orare, & alia religionis bona agere, nisi mens ab iniquitate revocetur, & ab obsecrationibus lingua cohibeatur. Unde ait propheta: Cobibe linguam tuam a malo, & labia tua ne loquantur dolum. Diverse a malo, & fac bonum. Nemo enim bonum faciens, alteri verbo aut facto nocere vult; quanto minus in suspicionem debet venire fidelis homo, ut dicat aut faciat ea quæ pati non vult? Quia omnis suspicio potius repellenda est, quam approbanda vel recipienda. Caritas enim non querit quæ sua sunt, sed quæ aliorum: quia unius causa, multorum non est præferenda. Sectamini caritatem, amulamini spiritualis. Caritas enim patiens est, benigna est. Caritas non amulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non querit quæ sua sunt, non irritatur, non cogit.

b Quæ non vidit. Videntur Paulus & Pius alludere ad id quod de eodem Cerintho Theodoretus lib. 2. cap. 4. hæretic. scripsit, dicens: Cognovit autem etiam quosdam revelaciones, tanquam ipse earum esset contemplatus. Ad captandam enim audientium fidem, illis utebatur, multa se divinitus vidisse mentiens, quæ, ut inquirunt Paulus & Pius, non vidit. Baronius anno Christi 60. num. 18.

c Pascha dominæ die dominica annuæ solennitatis sit celebrandum. Ex verbis sequentibus. Et licet nos idem pascha prædicta die celebremus, quia tamen quidam inde ambulant, hæc satis aperte constat, constitutionis illius (quæ præcipitur, ut Christiani die dominico tantum, post vernale æquinoctium occurrerit, pascha celebrent, ne scilicet Christianorum & Judæorum paschalis festa unquam simul incidere possint) auctorem primum huic pontificem Pium non fuisse, sed potius ab apostolis, quod prolixè satis supra ad canonem apostolorum 2. notavimus, institutum esse: Pium vero pontificem hanc traditionem apostolicam Judæorum ecclesiarum consuetudine violatam, edito scripto, & renovato dumtaxat decreto firmasse & stabilivisse. Vide Baron. anno Christi 159. num. 1. & seq. Item ea quæ diximus supra ad canon. apostolorum 2.

d Hic ergo temporibus Hermes dicitur fides. Quis & qualis fuerit Hermes, patet ex iis quæ diximus supra, in notis ad vitam Pii.

e Capere diligenter, ne quis vos decipiat per aliquam obrogationem aut vanam philosophiam. Aquilam Ponticum credo, qui sub Hadriano imperatore vixit ex judicio astrologo Christianus, ex Christiano vicissim astrologus & apostata Judæus, ac demum sacra ecclesia hostis & inimicus est factus, notandum atque fugientium admonet: de quo Epiphanius libro de mens. & pond. hæc ait: Aquila egit in mente compunctus, intellige ob miracula quæ per Christianos fieri videbat) Christianismo credidit, & cum perisset progressu temporis penitentium in Christo, id ipsum affectus est. Cum autem a principio suo habitu non discederet, a credendo videlicet vane

1. Cor. 15.
1. Cor. 13.
1. Cor. 12.
1. Cor. 11.
1. Cor. 10.
1. Cor. 9.
1. Cor. 8.
1. Cor. 7.
1. Cor. 6.
1. Cor. 5.
1. Cor. 4.
1. Cor. 3.
1. Cor. 2.
1. Cor. 1.
1. Cor. 0.

1 In MS. 12. Kal. Aprilis. Har. a Consulibus hi notantur in fastis an. Christi 146. Haronius.

na aeternitas, quam ovatio edidit erat: sed quodam
 positionem raritatis sua spectaret, redargueret a docto-
 ribus & incognita: ea gratia, se non cognoverit, sed po-
 situs contentioso opponeret, & non confidentia confirma-
 ret, factum videlicet & narrationem de ipso; expulsum est
 rursus ab ecclesia, veluti inutilis ad salutem. Ex quo
 facile amantissimum, veluti ignominia afflicti, merito
 concepit, & ad amulationem elatus est; & abrogato Chri-
 stianismo, ipsiusque vita, profectus: sic, & circumci-
 ditur Judaei: atque tunc laborioso studio tradidit seip-
 sum ad discendum Hebraeorum linguam, & ipsorum ele-
 menta. Ut vero hanc summe didicisset, interpretatus
 est, non rella ratione usus, sed quo aliqua ex receptis li-
 bris peroraret, invenit in septuaginta duorum interpreta-
 tionem, ut testimonio de Christo in scripturis probata al-
 ter daret. Hac Epiphanius de Aquila praedicto loco.
 Baron. anno 137. num. 3. & 9.

Aquila Pon-
 ticus 12. e-
 ditionem do-
 loie inter-
 pretatur.

Amino domini nostri Jesu Christi, congregatis vobis
 & meo spiritu, in virtute domini nostri Jesu
 Christi, hujusmodi tradere satana in interitum
 carnis, ut spiritus salvus sit in die domini no-
 stri Jesu Christi. Non est bona gloriatio vestra.
 Nescitis, quia modicum fermentum totam mas-
 sam corrumpit? Expurgate, inquit apostolus,
 vetus fermentum, ut sitis nova conspersio, sicut
 estis azymi. Etenim pascha nostram immolatus
 est Christus. Itaque epulemur, non in fermento co-
 tari, neque in fermento malitiae & nequitiae, sed
 in azymis sinceritatis & veritatis. Scripsi vobis
 in epistola, ait idem ipse apostolus, ne commi-
 scamini fornicariis, non utique fornicariis hujus
 mundi, aut avaris, aut rapacibus, aut idolis
 servientibus; alioquin debueratis de hoc mundo
 exire. Nunc autem scripsi vobis, non commisce-
 ri. Si quis frater nominatus est fornicator, aut
 avarus, aut idolis serviens, aut maleficus, aut
 ebriosus, aut rapax, cum hujusmodi nec cibum
 sumere. Quid enim mihi de his, qui foris sunt,
 judicare? Nonne de his, qui intus sunt, vos ju-
 dicatis? Nam eos qui foris sunt, Deus judicabit.
 Auferite malum ex vobisipso. Audet aliquis ve-
 strum, habens negotium adversus alterum, judi-
 cari apud iniquos, & non apud sanctos? An ne-
 scitis quoniam sancti Dei de mundo judicabunt?
 Et si in vobis judicabitur mundus, indigni estis,
 qui de minimis judicetis? Nescitis quoniam an-
 gelos judicabimus? quanto magis secularia? Secula-
 ria igitur iudicia si habueritis, contemptibiles, qui
 sunt in ecclesia, illos constituto ad iudicandum.
 Ad verecundiam vestram dico. Sic non est inter vos
 sapiens quisquam, qui possit iudicare fratrem suum?
 sed frater cum fratre iudicio contendit, & hoc
 apud infideles? Jam quidem omnino delictum est
 in vobis, quod iudicia habetis inter vos. Quare
 non magis injuriam accipitis? Quare non ma-
 gis fraudem patimini? Sed vos injuriam facitis,
 & fraudatis, & hoc fratribus. An nescitis, qua
 iniqui regnum Dei non possidebunt? Nolite erra-
 re. Neque fornicarii, neque idolis servientes, ne-
 que adulteri, neque molles, neque masculorum
 concubitores, neque fures, neque avari, neque ebrio-
 si, neque malefici, neque rapaces regnum Dei possi-
 debunt. Et haec quidem scripsit, sed ablatis estis,
 sed sanctificati estis in nomine domini nostri Jesu
 Christi, & in Spiritu Dei nostri. De cetero
 (salva in omnibus apostolica auctoritate) que-
 cumque sunt ad religionis observantiam per-
 tinentia, locis suis, & a suae dioceseos synodus
 audiantur. Et si quis sacerdotum vel reliquo-
 rum clericorum, suo episcopo inobediens fuerit,
 aut insidias ei paraverit, aut contumeliam, aut
 calumniam, & convinci potuerit, mox curis
 tradatur. Qui autem facit injuriam, recipiat hoc
 quod inique gessit. Corruptum enim moris bonos
 colloquia mala. Evigilate iusti, & nolite peccare.
 Data kalibus Martii, b Claro & Severo viris
 clarissimis consulis.

11. d. m.
 12. m.

1. Cor. 6.

EPISTOLA . II.

P I I P A P Æ I.
 ITALICIS DIRECTA.

Quae divinis sunt assignata usibus, ad huma-
 nos usus sine sacrilegio non posse
 transferri.

Pius Romanae urbis archiepiscopus, Italicis fratri-
 bus salutem in domino.

a. Eadem pi-
 ter italp.
 da.

1. Cor. 1.

2. Cor. 1.

12. quest. 2.
 Praedia divi-
 na
 Attendat
 schismatici
 hostem
 b. Hincmar
 de statu ec-
 clesiae
 c. Cod. The-
 od. lib. xxi
 tit. a. const.
 40.

13. quest. 4.
 Sicut quoc-
 clesiam

1. Cor. 12.

Rom. 1.

d. Hincmar
 ibidem.

2. Cor. 1.

SCitis, fratres, quia Dei agricultura sumus:
 ideo eius adjuvatores esse debemus secundum
 gratiam, quam ipse dedit nobis. Si autem hoc
 esse neglexerimus, nulli dubium est, quod dam-
 nabimur. Si vero in eius servitio pro viribus
 laboraverimus, verique eius adjuvatores fuerimus,
 eoque voluntatem implere studuerimus, profe-
 cto ab illo ditabimur, quia uniuscuiusque opus,
 quale sit, ut ait apostolus, dies domini declara-
 bit, & ignis probabit.

Ad sedem autem apostolicam perlatum est,
 quod sint inter vos contentiones & imula-
 tiones: & praedia divinis usibus tradita, qui-
 dam humanis applicant usibus, & domino
 Deo (cui tradita sunt) ea subtrahunt, ut
 suis usibus inserviant. Quapropter ab omnibus
 illius usurpationis contumelia depellenda est,
 a ne praedia usibus secretorum caelestium di-
 cata, a quibusdam irruentibus venentur. Quod
 si quicumque praesumpserit, sacrilegus habeatur,
 & sicut sacrilegus iudicetur. Ipsos autem qui
 hoc agunt, clericos & domini sacerdotes perse-
 sequi, eosque infamare audivimus, ut malum
 super malum addant, & deteriores fiant, non
 intelligentes quod ecclesia domini in sacerdoti-
 dus consistit, & crescit in templum Dei. Et
 sicut qui ecclesiam Dei vastat, & eius praedia
 & donaria expoliat & invadit, sit sacrilegus:
 sic & ille qui ejus sacerdotes insequitur, sacrile-
 gegi reus existit, & sacrilegus iudicatur: A-
 mulamini, fratres, charismata meliora, & no-
 lite talia agere, nec eis commisseri aut consen-
 tire, qui talia agunt: quoniam non solum, qui
 talia agunt, sunt hujus criminis rei, sed qui
 facientibus consentiunt. Non ergo gravius pec-
 catum est fornicatio, quam sacrilegium: sed
 sicut majus est peccatum quod in Deum com-
 mittitur, quam quod in hominem, sic gravius
 est sacrilegium agere, quam fornicari. De tali-
 bus enim ait apostolus: Et vos instati estis,
 & non magis iustum habuistis, ut tollatur de
 medio vestrum, qui hoc opus fecit. Ego quidem
 absens corpore, praesens ut in spiritu, iam ju-
 dicavi ut praesens eum qui sic operatur est in no-

Et si in vobis judicabitur mundus, indigni estis,
 qui de minimis judicetis? Nescitis quoniam an-
 gelos judicabimus? quanto magis secularia? Secula-
 ria igitur iudicia si habueritis, contemptibiles, qui
 sunt in ecclesia, illos constituto ad iudicandum.
 Ad verecundiam vestram dico. Sic non est inter vos
 sapiens quisquam, qui possit iudicare fratrem suum?
 sed frater cum fratre iudicio contendit, & hoc
 apud infideles? Jam quidem omnino delictum est
 in vobis, quod iudicia habetis inter vos. Quare
 non magis injuriam accipitis? Quare non ma-
 gis fraudem patimini? Sed vos injuriam facitis,
 & fraudatis, & hoc fratribus. An nescitis, qua
 iniqui regnum Dei non possidebunt? Nolite erra-
 re. Neque fornicarii, neque idolis servientes, ne-
 que adulteri, neque molles, neque masculorum
 concubitores, neque fures, neque avari, neque ebrio-
 si, neque malefici, neque rapaces regnum Dei possi-
 debunt. Et haec quidem scripsit, sed ablatis estis,
 sed sanctificati estis in nomine domini nostri Jesu
 Christi, & in Spiritu Dei nostri. De cetero
 (salva in omnibus apostolica auctoritate) que-
 cumque sunt ad religionis observantiam per-
 tinentia, locis suis, & a suae dioceseos synodus
 audiantur. Et si quis sacerdotum vel reliquo-
 rum clericorum, suo episcopo inobediens fuerit,
 aut insidias ei paraverit, aut contumeliam, aut
 calumniam, & convinci potuerit, mox curis
 tradatur. Qui autem facit injuriam, recipiat hoc
 quod inique gessit. Corruptum enim moris bonos
 colloquia mala. Evigilate iusti, & nolite peccare.
 Data kalibus Martii, b Claro & Severo viris
 clarissimis consulis.

a. Cod. The-
 od. lib. xvi.
 tit. 2. c. 23
 & 29. 11.
 quest. 11.
 Si quis sa-
 cerdotum.

1. Cor. 12.
 b. falsa tem-
 poris confi-
 guatio.

NOTA SEVERINI BINI.

a. Ne praedia usibus fornicariorum caelestium data.) Hoc
 loco sacrilegia, quae sunt facta, aut rapina rerum eccle-
 siae acquirarum, prohibentur, & possessio bonorum tem-
 poralium eidem conceditur. Nam sicut olim Levitis,
 quousquam decima ditarentur, non erat omnino interdi-
 cta rerum possessio, quippe qui ex mandato Dei, Num.
 35. in singulis tribubus urbes sacerdotales habebant ad
 habitandum: ita etiam nec Christiana legis sacerdotibus
 eorumdem bonorum possessio interdicta probatur. Eccle-
 sia enim Christianorum, possessiones olim sub gentilibus

Sacrilegia
 prohibita,
 Ecclesia bo-
 norum tem-
 poralium
 possessio non
 interdicta
 est

Imperatoribus possidisse non tantum Pii papa & Urbani I. epistola ad omnes episcopos scripta declarant, sed ipsa etiam imperatorum edicta, quibus eas libe ablatas reddi mandaverunt, evidentem demonstrant. In edicto enim Constantini atque Licinii hoc scriptum legitur. *At quoniam ipsi Christiani non solum ea loca in qua conuenerunt sed etiam alia habuisse cognoscuntur, quae non priuatis ad singulos, sed ad ius totius Imperii communitatis, id est, Christianorum spectabant: singulis qui ea possident, mandamus ut, ut omnia per legem, quae supra posuimus, obsequia adhaerentia Christianis, id est, societati Imperii & ciuicitati reddant. Porro in omnibus locis, quae ad Christianos spectare dicuntur, ecclesiae fuisse, sequens eorundem edictum ad Amulianum conscriptum declarat, his verbis: Quare volumus ut si aut ac haec litteras a nobis acceperit, si qua ex his possessionibus, quae ad catholicam Christianorum ecclesiam in quibusque ciuitatibus aut aliis locis pertinent, etc. Vide Baron. anno Christi 37. n. 81.*

sub Antonino imperatore martyrium subisse dicantur. neminem mouere debet: nam Marcus Aurelius non tantum Antoninus, sed pluribus etiam aliis nominibus nominatus fuit, ut ostendit Baronius anno 163. n. 4. & 5. *et Cerinthus primarches satanae multos auersis a fide.* Cerinthus an vitus adhuc, vel potius in saeculari tantum haeresim ab eo acceptam propagantibus, multos a fide auerterit, incertum est. Hoc certum est, absurdum nihil dici, si Cerinthum, quem uiderunt apostoli, qui- que apostolorum tercia synodo interfuit, hoc tempore superstitem fuisse dicamus. Si enim Polycarpus discipulus Joannis attingit Anicetum pontificem, cujus anno tertio sub imperatore Aurelio martyrium subit, si Hermas discipulus Pauli cum hoc pontifice simul uixerit, impossibile uideri non debet, ut Cerinthus simul hoc & apostolorum tempore superstes adhuc fuerit, ac vitus suum longe lateque per orbem terrarum eueniret. Baron. ann. 166. num. 2.

Aurelius dicitur Anoninus. An hoc tempore Cerinthus uixerit. Polycarpi martyrium quando acciderit.

EPISTOLA III. PII PAPAE I.

DIRECTA b JUSTO EPISCOPO VIENNENSI.

At nequam Roma exiisses, soror nostra Euprepia, sicut bene recordaris, et titulum domus suae pauperibus assignauit, ubi nunc cum pauperibus nostris commorantes, missas agimus. De te autem, superbeate, postquam ad senatoriam urbem Viennensem perrexisti, quid factum sit, nosse cupimus, & ut sementem euangelii iam sparseris, audire multum desideramus. Presbyteri illi qui ab apostolis educati usque ad nos pervenerunt, cum quibus simul uerbum fidei partiti sumus, a domino uocati in cubilibus aeternis clausi tenentur. d Sanctus Timotheus & Marcus per bonum, certamen transierunt. Vide frater ut illos imiteris sequendo, neque uinculis mundi illigeris. Festina palmam perueverabilem cum sanctis apostolis tenere, quam per multas passiones Paulus suscepit & Petrus, cui crux caritatem Christi tollere non ponit. Salutant te Soter & Eleutherius digni presbyteri. Saluta fratres qui tecum uiuunt in domino. e Cerinthus primarches satanae multos auertit b a fide. Gratia Christi habitet in corde tuo.

NOTE SEVERINI BINII.

Dux alia epistola Pii pontificis ex ditae, ex tomo primo bibliothecae sanctorum patrum Parisiensis editionis, ubi extant, huc consulto transsumimus. Haec germana esse ac legitima, cum rerum argumentum, & admirabilis quaedam cum rebus gestis huius temporis convenientia, tum simplicissimus ille antiquitatis candor, cuius facile persuadent. Priorem harum duarum Pium anno pontificatus sui penultimo, qui est Christi 166. posteriozem autem anno ultimo scripsisse, ipsa epistola ostendunt. Baron. ann. 166. n. 1. & 4. *b Justo episcopo.* Justus Viennensis ecclesiae episcopus post longum exilium, sub persecutione Marci Aurelii martyrium subit. Ita Ado eiusdem Viennensis ecclesiae episcopus in chron. testatur. *c Titulum domus sua.* Domus diuino cultui dicatae appellantur tituli, duas ob causas, quas uide supra in notis ad vitam Anacleti, uerbo, *Hic titulus d Sancti Timothei & Marci.* Hanc Timotheum, cuius exitum nunciat Pius pontifex, Novati germanum, Pudencianum atque Praxedis fratrem, Pudencii uero atque Priscilla filium fuisse, (eundemque esse, cujus in antiquis tabulis ecclesiasticis de Martii natali descriptus habetur, his uerbis: *Roma natalis SS. martyrum Marci & Timothei, qui sub Antonino imperatore martyrio coronati sunt*) Baronius sentit anno Christi 166. num. 2. Quod uero sub Aurelio passus, in martyrologio Concil. General. Tom. I.

b praesentis temporis uerbum censens quidam, ego praeterit.

EPISTOLA IV. PII PAPAE I.

DIRECTA EIDEM JUSTO

Viennensi episcopo.

Attalus epistolas martyrum portans ad nos uenit, gaudium nobis ineximabile faciens de triumpho eorum: qui dixit nobis e sanctum Verum collegam nostrum uictorem de mundi principe triumphasse: tu uero apud senatoriam urbem Viennensem ejus loco a fratribus constitutus & colobio episcoporum uestitus, uide ut ministerium quod accepisti, in domino impleas: cura autem sanctorum martyrum corpora sicut membra Dei, quemadmodum curauerunt apostoli Stephanum. Carceres sanctorum uisita, ne aliquis tepescat in fide. Martyria sancta Spiritu sancto proba: ut perseuerent in fide, eis incitator insiste. Presbyteri & diaconi non ut maiorem, sed ut ministrum Christi te obseruent, plebs uniuersa sanctitate tua protegatur. Fratres nostri, quos per Attalum recognoscas, de tyranni saevitia iam liberati requiescunt in domino. Presbyter Pastor titulum a condidit, & digne in domino obiit. Revelatum mihi esse scias, collega beatissime, b citius ne finem huius uitae facturum. Unum flagitabo: in communionem sta, & mei ne obliuiscaris. Salutat te d senatus pauper Christi apud Romam constitutus, Saluta omne collegium fratrum, qui tecum sunt in domino.

NOTE SEVERINI BINII.

a Epistola. Hanc epistolam ultimo anno pontificatus Pii, paulo ante obitum ejus scriptam esse, ex ipsa epistola apparet. *b Attalus.* Attalus, cujus hic fit mentio, est genere Pergamenus, sed Romana ciuitate donatus, ac magistri nominis uir. De cujus agone littera Viennensis & Lugdunensis ecclesiae, apud Eusebium lib. 5. cap. 1. extantes, scribunt. *c Sanctum Verum.* Verus, de quo hic, fuit primus Viennensis ecclesiae episcopus, apostolorum discipulus, qui Traiani tempore episcopatum ejus ecclesiae accepit, & ad huc usque tempora illi pensuit. *d Senatus pauper.* Id est, sacrum collegium presbyterorum, ac ceterorum Romanae ecclesiae clericorum.

Attalus quis fuerit.

Verus quis? Dele hanc uocem, & uera narra uis Ado in chronico Senatus pauper quod dicitur.

EX DECRETIS
P I I P A P Æ I.

Ante viginti annos quinquaginta annos virgines non consecrantur.

22. quest. 1. Virgines non velentur ante viginti quinque annos ætatis, nisi forte necessitate periclitantis pudicitie virginalis. Et non sunt consecrandæ: nisi in epiphania, & in albis paschæ, & in apostolorum natalitiis, nisi causa mortis urgente. (a)

EX EISDEM.

De illis qui per caput Dei vel capillum jurant, vel blasphemias contra Deum utuntur.

22. quest. 1. Si quis per capillum Dei vel caput juraverit vel alio modo blasphemias contra Deum usus fuerit, si in ecclesiastico ordine est, deponatur: si laicus, anathematizetur. Et si quis per creaturas juraverit, acerrime castigetur, & juxta hoc, quod synodus judicaverit, pœniteat. Si quis autem talem hominem non manifestaverit, non est dubium, quin divina condemnatione similiter coerceatur. Et si episcopus ista emendare neglexerit, acerrime corripiatur. (b)

EX EISDEM.

De illis qui iuramentis dominis suis perjurium fecerint.

22. quest. 1. Qui compulsus a domino, sciens peierat, utrique sunt perjuri, & dominus & miles: dominus, quia præcepit: miles, quia plus dominum, quam animam suam dilexit. Si liber est, quadraginta dies in pane & aqua pœniteat, & septem sequentes annos: si servus est, utres quadragesimas & legitimas serias pœniteat.

Antelmus lib. 11. cap. 63. hoc citat ex pœnitentiis Theodori, ut Burchardus, & Ivo sequenti capite.

EX EISDEM.

22. quest. 1. Qui pejerat se in manu episcopi, aut in cruce consecrata, tres annos pœniteat: si vero in cruce non consecrata, annum unum pœniteat. Qui autem confessus fuerit, & ignorans, se pejeraverit, & post cognoscit, tres quadragesimas pœniteat. (c)

EX EISDEM.

De illis qui uxorem legitimam sine iudicio interfecerint.

22. quest. 1. Quicumque propriam uxorem absque lege vel sine causa & certa probatione interfecerit, aliamque duxerit uxorem, armis depositis, publicam agat pœnitentiam. Et si contumax fuerit, & episcopo suo inobediens extiterit, anathematizetur, quousque consentiat. Eadem lex erit illi qui suum seniore interfecerit. (d)

EX EISDEM.

Pœnitentia ejus, cujus negligentia de sanguine domini aliquid stillat.

Si per negligentiam aliquid de sanguine domini stillaverit in terram, lingua lambatur, tabula radatur. Si non fuerit tabula, ut non conculetur, locus corradatur, & igne consumatur, & cinis intra altare recondatur, & sacerdos quadraginta diebus pœniteat. Si super altare stillaverit calix, torbeat minister stillam, & tribus diebus pœniteat. Si super linteam altaris, & ad aliud stilla pervenerit, quatuor diebus pœniteat. Si usque ad tertium, novem diebus pœniteat. Si usque ad quartum, viginti diebus pœniteat, & linteamina, quæ tetigerint stilla, tribus vicibus minister abluat, calice subterposito, & aqua ablutionis sumatur, & juxta altare recondatur. (e)

EX EJUDEM DECRETIS.

Ut arrepti sacris altaribus non ministrant.

Communiter distinimus, ut nullus de his, qui aut in terra arrepti a demonibus eliduntur, aut quolibet modo vexationis incurribus efferuntur, vel sacris audeant ministrare altaribus, vel indiscusse se ingerant sacramentis divinis, exceptis illis, qui corporum incommoditati dediti, sine huiusmodi passionibus in terra probantur elisi, qui tamen & ipsi tandem erunt ab officii sui ordine & loco suspensi, quousque unius anni spatio, per discretionem episcopi, inveniuntur ad incursum demonum liberati. (f)

EJUDEM DECRETUM EX CODICE

5. librorum, libro 2. cap. 117.

De oblationibus popolorum.

Ut de oblationibus quæ offeruntur a populo, & consecrationibus quæ supersunt, vel de panibus quos deserunt fideles ad ecclesiam, vel certe de suis, presbyter convenienter partes incipere habeat in vase nitido & convenienti, ut post missarum solennia, qui communicare non fuerint parati, eulogias omni die dominico, & in diebus festis exinde accipiant, quæ cum benedictione prius faciat. (g)

EJUDEM DECRETUM EX CODICE

16. librorum, libro 3. cap. 19.

De consuetudine servanda, quæ non est contra fidem.

(b) Petistis per Hilarium chartularium nostrum, a beate memorie prædecessore nostro, ut omnes vobis retro temporum consuetudines servarentur, quæ a Petri apostolorum principis ordinationum initiis hætenus vetustas longa servavit. Et nos quidem, juxta seriem relationis vestre, consuetudinem laudamus, quæ tamen contra fidem catholicam nihil usurpare dignoscitur.

In ec-

(a) Hujus decreti prior pars est ex Carthag. III. can. 4. altera ex M'ev. II. can. 26. recte ex epist. XI. Celai cap. 22.
(b) Delumptum est ex Norella Justiniani. (c) Laudatur in collect. Anselmi tanquam ex Pœnitentiis Theodori.
(d) Capitular. lib. 1. c. 100. (e) Ex Pœnitentiis Theodori. cap. 11. (f) Ivo p. 2. c. 123. hoc tribuit Plø.
(g) Pro tribuitur ab Ivone. (h) Est ex epist. S. Greg. 1.1. ep. 75.

De consec. dist. 2. a. Si per negligentiam. Et in decr. Ivo. lib. 1.

22. dist. 2. Communiter distinimus, ut nullus, &c.

22. quest. 1. Qui compulsus.

22. quest. 1. Qui pejerat.

22. quest. 1. Quicumque propriam.

Dist. 22. Consuetudinem laudamus. Et in decr. Ivo. lib. 1.

In veteri libro Penitentiali, qui ex sermone S. Romanae Ecl. assumptus fertur, vulgato a C. nifo J. Ober. Lect. tom. II. par. II. pag. 130. edit. Basnag. in decretis Pii cap. X. hoc recitatur

Ex nov. Sup. P. Mand. pag. 6.

Poenitentes non debent communicare ante A veste abstinege debeant, & discordes ab eccle. consummationem penitentiae. Quod penitentes a conviviis, & ornamentis, atque alba

C. ANNUM CHRISTI 160.

C. ANNUM CHRISTI 160.

CONCILIVM ORIENTALE

Habitu circa annu Christi CLX.

Ex nova Col. lo. dione Ba. Justit.

Istud etiam Concilium debemus diligentia auctoris B cum synodo orientali damnasse, assertque loca ex scriptura sacra quibus usus est Apollonius ut eorum insaniam reselleret. Deinde addit: Hec autem & his similia, hac de causa condemnatis haereticis, rationabili sermone videbantur latissimare sacerdotes, sive ut a praecipitio revocarent, sive ut se ostenderent scdas damnare, non homines.

ANNO CHRISTI 167. 168.

ANNO CHRISTI 167. 168.

VITAE, EPISTOLAE ET DECRETA ANICETI PAPE I. Ex Libro Pontificali Damasi Pape.

Anicet. f. Em. la.

a. Severi tra. & Luc.

b. abscant. C. H.

(a) Anicetus natione Syrus, ex patre Joanne de vico (b) Humilia, b fedit annos undecim, menses quatuor, dies tres. Fuit autem temporibus a Veri & Marci, a consulatu Gallicani & Veteris, usque ad Praesentem & Rufinum. c Hic constituit, ut (e) clericus comam non nuturret, b secundum praecipitum apostoli. Hic fecit ordinationes quinque per mensem Decembrem, presbyteros (d) septemdecim, diaconos quatuor, episcopos per diversa loca (e) novem. Qui etiam obiit martyr, & sepultus est d in coemeterio Callisti, (f) via Appia, decimoquinto Kalend. Majas. Et cessavit episcopatus dies septemdecim.

NOTE SEVERINI BINII.

Quando Anicet. qui est Aurelii imperatoris annus 5. vigesima 5. die Just. factus sit. III. post interregnum pontificum 14. dierum, Anicetus Pio in pontificatu subrogatur. Qui cum Pio anteposendum esse senserunt, Hegesippi & Irenaei testimonio efficacissime refutantur. Vide qua diximus supra in notis ad vitam Pii, in principio. Hujus primo anno Gnosticeorum haeresis opera Marcellinus nefarius femine invaluit: Marcion, Cerdo & Valentianus haereticarum, catholici nominis appellationem affectantes, Romanave-

Marcion, Cerdo, & Valentianus

niunt, palliodia recitata recipiuntur: sed fraude eorum detecta, vicissim proscribuntur. Marcion, quem S. Polycarpus primogegitum diaboli nominaverat, Romanus, (ad agendum enim & communicandum de paschalis controversia cum Aniceto pontifice, ipse etiam Polycarpus hoc eodem anno huc opportune venerat) quinque millibus aureorum ecclesiam donatis, ut fraudem animi pecunia occultaret, recipi petiit, & sub ea conditione regressum ad ecclesiam impetrat, ut, si quos seduxerat, contraria docendo restitueret. Anno ejusdem Aniceti 7. Cataphrygerum haeresis, Montano, Priscilla & Maximilla auctoribus exorta est, que non plebem tantum in doctrinam, sed etiam ipsum Tertullianum virum doctissimum (proh dolor!) seduxit. Hanc pseudoprophetarum haeresim ab episcopis Asia, concilio de ea habitis, damnatam, constat ex epistola Serapionis ad Coricum & Ponticum, multorum aliorum episcoporum subscriptionibus illustrata, que extat apud Eusebium lib. 5. cap. 18. Verba epistola hac sunt: Di. vero istud intelligant, omnem in Christo sacramentum, qua per apostolum iterum ubi diffusa est, ab hoc anno & peregrina propheta, tam falsis prophetis insitata, ut ipse abhorreo, utrasque Claudii Apollonius haereticus, qui Hieronimi Aha tunc episcopi profusi, ad nos missi. De subscriptionibus vide apud Eusebium praedicto loco. Tatianus, qui ecclesiam antehac contra haereses propogaverat, superbia elatus, factus est haereticus, & Encratitarum, id est continentium, caput, anno hujus pontificatus octavo, qui est Christi 174. Vide Baronium praedictis locis.

Romanus ecclesiae consummationem affectans. Polycarpus cur Romanam venisset?

Cataphrygerum haeresis sub Aniceto exorta. Montani haeresis per concilia Asiae condamnata.

b. Sed etiam 11. menses, &c.) Si habeatur ratio ingressus & obitus, annos octo, menses novem sedisse dumtaxat reperietur. De ingressu eius constat ex in qua supra

(a) Luc. Anicetus (b) Luc. Humilia (c) Luc. clorus... non nutriet. (d) Luc. XVIII. (e) Luc. XII. (f) In Luc. deq. Via Appia, & pro XV. posit XII.

supra dicta sunt. Nono autem anno pontificatus sui Aniceti archiepiscopi consecrari possunt episcopis. Sed melius est, si ipse cum omnibus, eum qui dignus est, elegerit, & cuncti pariter sacraverint pontificem. Et licet istud, necessitate cogente, concessum sit: illud tamen, quod de archiepiscopi consecratione prædictum est atque præceptum, id est, ut omnes suffraganei eum ordinent, nullatenus immutari licet: quia qui illis præest, ab omnibus episcopis, quibus præest, debet constitui. Sin aliter præsumptum fuerit, viribus carere non dubium est, quia irrita erit eius secus acta ordinatio. Ipse autem archiepiscopus nihil de eorum causis, aut de aliis communibus, iuxta statuta apostolorum, absque cunctorum illorum agat consilio: nec illi, nisi quantum ad proprias parochias pertinet, sine suo quoniam tali gaudet concordia altissimus, & gloriatur in membris suis.

si archiepiscopi consecrari possunt episcopis. Sed melius est, si ipse cum omnibus, eum qui dignus est, elegerit, & cuncti pariter sacraverint pontificem. Et licet istud, necessitate cogente, concessum sit: illud tamen, quod de archiepiscopi consecratione prædictum est atque præceptum, id est, ut omnes suffraganei eum ordinent, nullatenus immutari licet: quia qui illis præest, ab omnibus episcopis, quibus præest, debet constitui. Sin aliter præsumptum fuerit, viribus carere non dubium est, quia irrita erit eius secus acta ordinatio. Ipse autem archiepiscopus nihil de eorum causis, aut de aliis communibus, iuxta statuta apostolorum, absque cunctorum illorum agat consilio: nec illi, nisi quantum ad proprias parochias pertinet, sine suo quoniam tali gaudet concordia altissimus, & gloriatur in membris suis.

a Suppositi-
tium credent
VV eruditi.
b Anicetus in
MS. dicitur

EPISTOLA
ANICETI PAPÆ
AD GALLIÆ EPISCOPOS.

De electione & ordinatione archiepiscopi & ceterorum episcoporum, & ut archiepiscopus absque consilio ceterorum nihil agere præsumat de causis eorum nisi tantum de sua speciali parochia.

- I. De ordinationibus episcoporum, & de causis eorum.
- II. De primatibus, & metropolitanis.
- III. Si metropolitanus sine consilio egerit, vel si episcopi eum suspectum habuerint.
- IV. De iurisdictione clericorum & habitu.

Anicetus universis ecclesiis per Gallia provincias constitutis, in domino salutem.

c S Leo ep
11

Bonorum operum & spiritualium studiorum Deum auctorem esse, non dubium est, qui bonorum hominum incitat mentes & adjuvat actiones. Quod nobis evidenter apparuit, cum inter longinqua spatia regionum, unum corda vestra ienserunt consilium, & quæ desideratis responsa, non unius, sed plurimorum epistolæ intimarunt.

I.

De ordinationibus vero episcoporum, super quibus nos consulere voluistis, olim in sancti prædecessoris nostri Anacleti ordinationibus quedam jam decreta reperimus. Scimus enim beatissimum Jacobum, qui dicebatur Iustus, qui etiam secundum carnem frater domini nuncupatus est, a Petro, Jacobo & Joanne apostolis, Hierosolymorum episcopum esse ordinatum. Si autem non minus quam a tribus apostolis tantus vir fuit ordinatus episcopus, patet profecto, eos formam, instituentem domino, tradidisse, non a minus quam a tribus episcopis, episcopum ordinari debere. Sed crescente numero episcoporum, nisi necessitas intervenerit, debent etiam plures augeri, id est, si archiepiscopus diem obierit, & alter ordinandus archiepiscopus electus fuerit, omnes eiusdem provincie episcopi ad sedem metropolitæ conveniant, ut ab omnibus ipse ordinetur. Oportet autem ut ipse, qui illis omnibus præesse debet, ab omnibus illis eligatur & ordinetur. Reliqui vero comprovinciales episcopi, si necesse fuerit, ceteris contententibus, a tribus, iu-

Supra in
Anacleti episto-
la

66. Dist Ar-
chiepiscopus
ab omnibus
d S Leo ep
49 cap 1
Conec III
Aurel c 2

II.

Nulli archiepiscopi primates vocentur, nisi illi qui primas tenent civitates, quarum episcopos apostoli & successores apostolorum regulariter patriarchas & primates esse constituerunt, nisi aliqua gens deinceps ad fidem converteretur, cui necesse sit, propter multitudinem eorum, primatem constitui. Reliqui vero, qui alias metropolitanas sedes adepti sunt, non primates, sed metropolitani nominentur.

99. Dist. Nat-
l archiepiscopi.
a Hadr. coll.
c 13

III.

Si autem aliquis metropolitanorum inflatus fuerit, & sine omnium comprovincialium præsentia vel consilio episcoporum, aut eorum, aut alias causas, nisi eas tantum quæ ad propriam suam parochiam pertinent, agere, aut eos gravare voluerit, ab omnibus districte corrigatur, ne talia deinceps præsumere audeat. Si vero incorrigibilis eiusque inobediens apparuerit, ad hanc apostolicam sedem (cui omnia episcoporum iudicia terminare præcepta sunt) ejus contumacia referatur, ut vindicta de eo fiat, & ceteri timorem habeant. Si autem propter nimiam longinquitatem, aut temporis incommoditatem, vel itineris asperitatem, grave ad hanc sedem ejus causam deferre fuerit, tunc ad ejus primatem causa deferatur, & penes ipsum hujus sanctæ sedis auctoritate judicetur. Similiter, si aliquis episcoporum proprium metropolitanum suspectum habuerit, apud primatem diocesanos, aut apud hanc apostolicam sedem audiat. Qui major est vestrum, secundum dominicam iussionem, sit vester minister: & quanto major es in omnibus, humilia te ipsum. Carissimi, nolite inter vos contendere, nec quarat aliquis major esse: sed juxta apostolum, diligite vos invicem, quia caritas ex Deo est: & omnis qui diligit fratrem, ex Deo natus est, & cognoscit Deum. Qui non diligit, non novit Deum, quoniam Deus caritas est. Pascite, inquit princeps apostolorum, qui in vobis est, gregem Dei, providentes non corde, sed spontanee secundum Deum, neque turpis lucris gratia, sed voluntarie: neque ut dominantes in clericis, sed forma sœculi pregræ ex animo. Et cum: apparuerit principi pastorum,

9. quæst. 3.
Si autem ali-
quis.

b Vigilus
ep. 1.

c Hadr. coll
11. 26.

Matth. 10

Matth. 10.

Eccl. 3.

1. Joan. 4.

1. Petri 5.

1 In MSS sepe Anicetus scribitur in quibusdam Anicetus, sic etiam eccle. Hieronymus. 2 In MS. nostro hic loco Anicetus & in titulo. Hieronymus. 3 MS. complete. Hadr.

Juda 2. percipietis immarcescibilem gloria coronam Et iuxta alium apostolum: Fratres, memores vobis verborum qua praedicta sunt ab apostolis domini nostri Jesu Christi, qui dicebant vobis, quomiam in novissimo tempore venient illusores, secundum desideria ambulantes impietatum. Hi sunt qui segregant semetipsos, animales, spiritum non habentes. Vos autem, carissimi, superedificantes vosmetipsos sanctissima vestra fides, in Spiritu sancto orantes, ipsos vos in dilectione Dei servate, expectantes misericordiam domini nostri Jesu Christi in vitam aeternam. Et vos quidem arguite iudicatos, illos vero servate, de igne rapientes. Aliis autem miseremini in timore, odientes & eam, qua carnalis est, maculatam tunicam.

IV.

Dist. 23. Prohibet fratres.

Prohibete, fratres, per universas regionum vestrarum ecclesias, ut clerici, qui laicis & simplicibus, virtutis, honestatis, pudicitiae, & gravitatis exemplar esse debent, ac seipso, tamquam signum purioris vitae, rudiorebus ad imitationem prudenter exhibere, a iuxta apostolum, comam non nutriant, sed b desuper caput e in modum sphaerae radant: quia sicut diceret debent esse in conversatione, ita & in tonsura & omni habitu discreti debent apparere. Hac vobis fratres, ut petitis, custodienda mittimus, & custodire praecipimus, ut in nomine Jesu omne genu stollatur, caelestium, terrestrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia dominus Jesus Christus in gloria est Dei patris, cui honor & imperium per aeterna saecula. Data octavo Kalendas Junii, a Gallicano & Rufino viris clarissimis consili-

a. Mendax consilium nota.

serint: Decete, inquit, ubi vobis mandatum sit radere capita sacerdotibus, cum e contrario tot sint exempla proposita, per non debere. Ex Hieronymo in c. 44. Froch. ubi dicit: Sacerdotes non debere comam alere, nec tamen radi, sed ita tondere, ut cutis testa maneat. Denique et Dionysio, Ipphatio, Athanasio, Palladio, Augustino, Isidoro, Basilio, Concilio Carthaginiensi IV. & Toletano IV. idem colligitur: cum apud omnes illos tonsura quidem, non aurem radura mentio fiat. Praedicta igitur verba Anketi pontificis modo illo quo supra, explicare, quam integram epistolam, (quod facit Bellarm. de monachis cap. 40.) propterea in dubium vocare, convenientius est ac tutius. Vide Valent. tom. 4. discurs. 9. quest. 3. puncto 3. de annexis sacramento ordinis.

In modum sphaerae. Id est, corone vel circuli, quia patres & concilia dum praedictis locis de tonsura clericorum aut monachorum loquuntur, eam communiter coronam nominant, propterea nimirum, quod tonsura corone figuram habeat. Causam & rationem hujus tonsurae clericalis gestatae, alii aliam assignant. Prima est Dionysii, ut illa nudatione capitis, significetur vita aperta & pura, cui ecclesiastici studere debent. Secunda est Beatae lib. 5. historiae Anglic. c. 22. ut spinae Christi corona, quam clerici maxime in memoria habere debent, representetur. Tertia est Isidori lib. de officio cleric. Rabani lib. 2. de instrum. clerici cap. 1. ut significetur regale esse Christi sacerdotium, cuius gubernatores tali corona redimitos esse oporteat, vel etiam ut significetur, ecclesiasticum animum, qui est in homine sicut vertex in capite, debere esse nudatum a vitis, spoliatum affectu superfluitatum, ac demum apertum & expeditum ad divinas inspirationes facile percipiendas. Valentia praedictis locis. Sed & alia ab his diversis de clericorum tonsura adducitur causa a Germano episcopo Constantinopolitano, his verbis: Duplex corona circumscripta capiti sacerdotis, capillorum significatio, imaginem refert venerandi capiti apostoli Petri: qui cum missus esset ad predicationem domini & magistri, et tonsa est ab eis, qui ejus sermoni non credebant, ut illudretur ab ipso, regis Christus magister benedixit: & insensum in bonorum, illudretum in gloriam convertit, & posuit super caput ejus coronam, &c. Unde constat, eam, qua principi apostolorum derisionis & ignominiae causa illata est nota insensum, totius ecclesiae honori cessisse. Vide Baron. Bellarm. Valent. &c. allegatis locis.

Causa tota in clericis plures esse tantum

Exemplo Petri coronam clericis circumscriptam

ROMANA SYN. ANICETI.

ex synodico libello.

ΣΥΝΟΔΟΣ ΘΕΙΑ ΚΑΙ ΙΕΡΑ ΤΟΠΙΚΗ ΕΝ ΡΩΜΗ ΣΥΜΜΑΡΤΥΡΕΙΣΑ ΑΠΟ ΤΟΥ ΜΑΧΑΡΤΟΥ ΤΑΤΣ ΑΝΙΚΗΤΟΥ, ΤΩ ΠΥΤΗΣ ΠΑΤΡΑ, ΚΑΙ ΠΟΛΥΚΑΡΤΟΥ ΙΕΡΟΜΑΡΤΥΡΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΣΜΥΡΝΗΣ, ΚΑΙ ΔΕΙΤΕΡΩΝ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ ΔΕΚΑ: ΚΑΤΑ ΤΩ ΙΟΥΔΑΙΚΩΣ ΤΗ ΔΕΚΑΤΗ ΠΕΠΤΗ ΤΗΣ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΑΣ ΙΟΥΡΤΩΣΙΩΝ ΤΩ ΘΕΙΩ ΠΑΤΡΑ, Ε ΙΠΕΡΙΣ ΙΘΕΣΙ Ε ΤΥΠΙΣ ΤΩ ΕΚΤΕΛΩΣΙΩΝ. ΘΕΙΣΑΣΑ ΤΩ ΜΕΝ ΟΡΙΑΤΩ ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΙΩΝ ΚΑΘΩ ΤΩ ΔΕΣΠΟΤΩ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΚΑΙ ΘΕΩ, ΤΗ ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΨΗ ΜΥΣΤΙΚΩΣ ΕΚΤΕΛΕΩΝ ΤΩ ΔΕ ΖΩΑΡΧΙΛΩ ΑΝΑΣΤΑΣΗ, ΑΥΤΗ ΤΗ ΠΕΡΙΔΟΞΩ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΚΥΡΙΑΚΗ ΕΚ ΠΑΝΤΟΣ ΤΡΟΠΟΥ ΑΓΕΩ.

SYNODUS divina & sancta provincialis, Romana congregata a beatissimo Aniceto, eisdem urbis papa, & Polycarpo sancto martyre Smyrnae episcopo, aliisque episcopis decem: contra eos, qui Judaico more Luna decima quarta divinum celebrabant pascha, aliisque ritibus & typis id ipsum perhibebant. Haec igitur synodus definit tremendam & tuleram domini nostri Jesu Christi & Dei passionem in sancta parasceve mystice celebrandam, resurrectionem autem vitae aeternae, ipsa celebrari & magna dominica omni modo esse peragendam.

Tonsura clericali ab apostolis instituta

a. Juxta apostolum comam non nutriant. Hoc decreto Anicetus pontifex confirmat id quod apostolica traditione ac constitutione in ecclesiam derivatum est, ut scilicet eorum capita in modum sphaerae tondentur de super, qui a communis hominum vita recedentes, exultis vitae genus sectantur: ita Isidorus de divin. offic. Hujus ritus mentio est apud Dionysium de ecclesiastica hierarchia, par. 2. cap. 3. In ecclesia a prima saecula usque huc praedictum ritum frequentatum esse constat non tantum ex Dionysio Areopagita supra allegato loco, ubi ait, *Monachos tondere solitos fuisse*: Sed etiam ex Epiphanio haeres. 80. Augustino lib. de operibus monachorum, cap. ultima. ubi reprehendunt quosdam monachos, qui aliorum more tondere nollent. Ex Hieronymo in epistola quadam ad Augustinum qua est inter epistolas Augustini 26. ubi sic ait, *Novitum ut non nomine salutes, peccat coronam suam*. Item ex Augustino epist. 147. ad Proculianum episcopum, quo loco haec scribit: *Per coronam vestram, nos adjuvant vestri: per coronam vestram, vos adjuvant nostri*. Ex concilio Carthaginiensi IV. canone 44. quod prohibet clericis comam & barbam alere. Ex concilio item Toletano IV. quod cap. 40. jubet, ut omnes clerici de tonsura superius capite toto, inferius solam circuli coronam relinquunt. Recte igitur hic Anicetus ait, secundum apostolos esse, comam non alere, sed caput demisse tondere. Nam qua per universam ecclesiam toto terrarum orbe recepta, ab apostolorum temporibus usque frequentata leguntur, ea secundum regulam S. Augustini epist. 114. ad Januarium, ab apostolis profecta & constituta esse, recte creduntur. Vide Baron. ann. 51. n. 122. & nullis aliis sequentibus, Bellarm. lib. 2. de monachis, cap. 40.

Clerici olim tondentur: non tondentur novacula.

b. Desuper caput radant. Id est, demisse tondent. Sic enim olim fiebat, forficibus scilicet, non autem novacula, ut colligimus ex Clemente Alexandri. lib. 3. paedagogum, cap. 11. qui sic dicit: *per tondentur junii, non novacula, sed tonsorem forficibus*. Item ex Optato Milevitano lib. 2. contra Parmenianum, ubi arguit Donatistas: quod Catholicis sacerdotibus per vim capita ra-

ANNO CHRISTI 375-376

ANNO CHRISTI 375-376

V I T A
EPISTOLÆ ET DECRETA
SOTERIS PAPÆ.

Ex libro Pontificali Damasi Papæ.

Soter natione Campanus, ex patre Concordio, de civitate Fundis, b sedit annos 9. menses 7. dies 21. Fuit autem temporibus (a) Veri & Marci, a consulatu Rustici & Aquilini, usque ad Cethegum & Clarum. c Hic constituit, ut a nulla monacha pallam saceratam contingeret, (b) nec incensum poneret in sancta ecclesia. Hic fecit ordinationes (c) 3. per mensem Decembrem, presbyteros 18. diaconos 9. episcopos per diversa loca 11. (d) Qui sepultus est b in cœmeterio Callistiva Appia, 10. Kalendas (e) Maias. Et cessavit episcopatus dies (f) 11.

ca, aliisque laicis, & quibusdam etiam clericis sacrorum vasorum & corporalis contactus est interdictus, ut patet ex illis quæ diximus superius in notis ad vitam & epistolam Sixti. Probabile est hujus constitutionis editam causam fuisse, quod ex Montani secta, ut docet Baronius anno 173. similes se sacris immiserent.

a. Ita & Luc.

c. H. m. l. us. mon. chus. Ita & Luc.

d. 1. vel & 21.

b. iuxta corpus B. Petri C. H.

EPISTOLA I.
SOTERIS PAPÆ
AD CAMPANIÆ EPISCOPOS.

Hic & sequens eju- dem cum aliis commu- nis apud cristi- licos.

De fide & incarnatione D.N.J.C.

NOTÆ SEVERINI BINI.

Soter apostolica sedis archiepiscopus, Campaniæ omnibus salutem in domino.

Quando Soter a Soter. Anno domini 175. qui est Aurelii imperatoris 13. die 14. Maii post interregnum 17. dierum. Soter assistarum ecclesiarum solatium, pauperum & egenarum, teste Dionysio Alexandrino, magnus remunerator, cathedram Petri administrandam & gubernandam suscepit. quam cum annis, ut infra dicemus, fere quatuor tenuisset, non tam ex voluntate & decreto Aurelii imperatoris, quam ex temerario populi impetu, de criminibus quibusdam, quæ Gnosticorum tantum propria erant, isse cum pluribus aliis, ut constat ex literis martyrum Lugdunensium, quæ extant apud Eusebium lib. 5. cap. 1. accusatus, martyrium subit. Imperator publico edicto ad senatum scripto, illum Christianum, ob hoc tantum quod Christianus esset, accusari prohibuit, propterea quod in Marcomanico bello totus exercitus, solis ac litis ardore gravissime afflictus, & ab hostibus interclusus, solius Christianæ legionis, quæ postea Fulminatrix appellata est, precibus, ad suam & totius exercitus Romanæ sitim extinguendam, & æstum solis temperandum, cœlitus imbrem, ad fugandos hostes, fulmina de cœlo ac tonitrua impetraisset: populus gentilia, ne Christianos, eo quod tales essent, persequendo, edictum imperatoris transgredatur, in Christianos mendacia coniecit, eos de incestis suppetis, de infanticidiis, & aliis, quæ Gnosticorum propria erant, accusat, & sub prætextu hoc mendace occidi imperat, ut ex literis prædictis constat. Baronius prædicto anno & sequentibus.

Quandiu se- denti? 175 177

Soter sedit annos 9. menses 7. Verius annis 4. minus duodecim diebus. Nam ex illis quæ superius dicta sunt, constat, eum anno 175. die 4. Maii pontificem factum esse: anno autem Christi 179. qui est Aurelii imperatoris 17. Soterem obiisse, litera Viennensis ac Lugdunensis ecclesiarum ad Eleutherium Soteris successorem scriptæ confirmant, & auctoritas Eusebii approbat, hoc ipso, quod lib. 5. cap. 1. scribat Eleutherium 17. anno M. Aurelii imperatoris Soteri successorem esse. Si ergo martyres Gallie in vinculis detenti hoc tempore persecutionis, quæ circa finem imperii M. Aurelii contigit, ad Eleutherium Romanum pontificem Soteris successorem scripserunt, necessum est, Soteri annos 9. sedis non concedere, vel, quod absurdius fuerit, M. Aurelii imperatoris annis annos plures adicere. Accedit, quod hic tres tantum ordinationes fecisse scribatur, adeoque probabile sit, non pluribus quam tribus completis annis duratam pontificatum tenuisse.

Hic constituit, ut nulla monacha pallam saceratam contingeret. Non tantum monachæ, sed etiam diaconis-

Gaudere vos oportet, fratres, quod, divina largiente gratia, familiares domini vocamini, cuiusque sacerdotii dignitate fungimini. Nunc autem rogo vos, ut circa plebes vobis commissas laborare dignemini, & fructuosos manipulos domino reportare nitamini. b Paulus enim apostolus de fide ita loquitur, dicens: Quod ante promiserat per prophetas suos in scripturis sanctis de Filio suo, qui factus est ei ex semine David secundum carnem. Item ipse ad Galatas: Postquam autem venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum, ex muliere factum, & factum sub lege. Et ad Philippenes: In similitudinem hominum factus, & habitum inventus ut homo, Et in psalmo 30. Infirmata est in paupertate virtus mea, & vasa mea conturbata sunt, & super inimicos meos factus sum opprobrium. Item ibi: Oblivioni datus sum, tamquam mortuus a corde. Factus sum tamquam vas perditum. Et in septuagesimo: Tanquam prodigium factus sum multis, & tu adjutor fortis. Et in 72. Ut jumentum factus sum apud te, & ego semper tecum. Et in 80. Maser Sion dicit homo, & homo factus est in ea, & ipse fundavit eam Altissimus. Et in 77. Factus sum sicut homo sine adjutorio inter mortuos liber. Et in 108. Es ego factus sum illis opprobrium, viderunt me, & moverunt capita sua. Et in 101. Vigilavi & factus sum sicut passer solitarius in tecto. Et in evangelio: Verbum caro factum est, & habitavit in nobis. Filius igitur secundum carnem dicitur. Nam secundum divinitatem, a Patre nusquam legitur factus, sed genitus. Deum enim Pater loquitur; Filius loquitur; & cum Filius loquitur, Patrem

b. Ithacine adv. Vari- madum capp. 9. & 10. Rom. 1.

Galat. 4.

Philipp. 2. 7. Gal. 30.

Joan. 1.

(a) Luc. Severi a consulatu &c. (b) Luc. ubi. (c) Luc. 1. (d) Luc. qui etiam. (e) Luc. Junius. (f) Luc. 21. 1. In MS. Soter, & in signendi cœtu Soteris. Hardulian.

trem in illo esse loquentem, documentis celestibus, comprobatur, Paulo apostolo attestante, qui ait: *Multifarie, multisque modis olim Deus locutus est patribus in prophetis, novissime autem locutus est nobis in Filio.* Et ut eundem Filium, excepto Patris præcepto, doceam fuisse locutum, ex Isaïæ prophetæ volumine proferimus documentum: *Hæc dicit dominus: In illa die sciet populus meus, quoniam ego sum ipse, qui loquebar in servis meis prophetis, evangelizans auditum pacis, & ecce adsum.* Item ibi: *Ego sum dominus, qui loquor iustitiam, & annuncio veritatem:* Item ibi: *Ego cogitavi & locutus sum, & creavi, & creavi, & feci.* Et apostolus: *An experimentum queritis ejus, qui in me loquitur Christus.* Et in psal. 118. *Loquebar in testimonio tuo in conspectu regum, & non confundebam.* Et ipse dominus in evangelio cæco a te illuminato dicit: *Et vidisti eum, & qui loquitur tecum, ipse est.* Et Samaritanæ mulieri ait: *Ego sum, qui loquor tecum.* Et ad discipulos: *Verba que ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt.* Et ad Patrem: *Ego ad te venio, & hæc loquor in mundo.* Et iterum Judæis dixit: *Loquor vobis, & non auditis. Si autem venerit alius, illum audietis.* Et iterum: *Hæc locutus est dominus in gazophylacio, docens in templo: & nemo apprehendit eum, quis nondum venerat hora ejus.* Ecce in his omnibus, quæ superius dicta sunt, non docetur Filius præcepto Patris fuisse locutus, sed magis proprium exercuisse in loquendo sermonem. Isaïas quoque propheta ait: *Hæc dicit dominus: Ego feci terram sensu meo, & hominem super eam: Ego solidavi cælum manu mea, ego omnibus sideribus mandavi, ut lucerent in cælo.* Item ibi: *Ego omne consilium meum statui, & omnia quæcumque cogitavi, ego feci.* Item ibi: *Sic dicit dominus: Qui constituit cælum & terram, & fecit eam, & fundavit eam.* Item ibi: *Ego primus, & ego in æternum: manus mea fundavit terram, dextera mea solidavit cælum.* Et in Jeremia: *Ego feci terram in fortitudine mea magna, & in brachio meo excelsio.* Item ibi: *Dominus fecit terram in virtute sua magna, & erexit orbem terræ in sapientia, & prudentia sua extendit cælum, & posuit solidum aquæ in cælo.* ^a *Defendite, carissimi, rogo vos, contra malevolos homines inconcussæ ecclesiæ statum, ut vos Christi dextera defendat in avum. Data Nonis Maii,*

rum statu, impigro vigilem affectu: at si quid usquam reprehensionum invenitur obnoxium, celeri solitudine ab ignorantie imperitia & præsumptionis usurpatione revocemus.

^a *Sacratas Deo feminas vel monachas, sacra vasa vel sacratas pallas penes vos contingere, & incensum circa altaria deferre, perlatum est ad apostolicam sedem: quæ omnia reprehensione & vituperatione plena esse, nulli recte sapientium dubium est. Quapropter hujus sanctæ sedis auctoritate, hæc omnia vobis resecare funditus, quanto citius poteritis, censuimus: & ne pestis hæc latius divulgetur per omnes provincias, abstergi citissime mandamus.* ^b *Ad eum apostolus: Depondi enim vos uni viro, virginem castam exhibere Christo.* ^c *Illa est enim virgo ecclesia, sponsa unius viri Christi, quæ nullo se patitur errore vel inhonesta reprehensione vitari, ut per totum mundum una sit nobis unius castæ communionis integritas.* ^d *Unde conturgite, carissimi, cum Deo, & assilite, induentes arma spiritus adversus malignantes contra fidem ejus, & probetur spiritus sapienter, id est, verba illorum, si ex Deo sunt.* ^e *Scriptum est enim in Jeremia: Probatores dedi te in populo meo robustum, & scies, & probabis viam illorum.* ^f *Multum namque nobis necessaria est vigilantia tanti sacramenti sapientie discretionis, quæ occulta tenebrarum revelat, ad requisitionem hujusmodi rei & scrutationem, quoniam latet quodammodo & absconditur, vixque comprehenditur dolosa exillens malitia, pro eo quod sibi pietatem callide blandiatur, ut valeat scrutantium mentem latere. Quod utique sciens beatus apostolus, ait: Nam hujusmodi pseudo apostolis, operari subdoli, transfigurant se in apostolos Christi. Sed non mirum, quando ipse satanas transfiguratur se in angelum lucis, si ministri ejus transfigurentur sicut ministri iustitiæ, quorum finis est secundari opera eorum.* ^g *Sed & dominus in hoc præmuniens nos, ait: Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt in pi rapaces. A fructibus eorum cognoscetis eos.* ^h *Ergo in idipsum ex toto corde vestro reteritis ante omnia super tali quaestione deprecationem, & dicetis cum David: Revela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. Lucerna pedibus meis verbum tuum, &umen semitis meis.* ⁱ *Quoniam, ut ait beatus Daniel propheta: Sapientia & fortitudo ejus sunt. Dat sapientiam sapientibus, & scientiam intelligentibus disciplinam. Ipse revelat profunda & abscondita, & novit in tenebris constituta, & lux cum eo est. Quia sapientiam & fortitudinem dedisti mihi, & ostendisti mihi que rogavi te, Data 10. Kalendas Junii, & Claro viris clarissimis consilibus.*

Hier. 1.
Ipsa 10.
Ipsa 45.
Ipsa 46.
1. Cor. 13.
Joan. 9.
Joan. 4.
Joan. 6.
Joan. 17.
Joan. 8.
Ipsa 41. & 48.
divulsi, ut finit.
Jerem. 17.
S. Leo ep. 21.
Hæc quæque delirat temporis nota an 162. congruent.

22. diffini
Sacratas Deo
feminas
1. Cor. 13.
Ipsa 45.
Ipsa 46.
1. Cor. 13.
S. Leo ep.
49.
S. Martinus
in syn. Lateranensi
constituit.
1. Cor. 13.
Matth. 7.
1. Tim. 118.
Dan. 1.
Abbas
quæque hic
consilium an
ep. ad 162.

EPISTOLA II.
SOTERIS PAPÆ
ADEPISCOPOS ITALIÆ:

NOTE SEVERINI BINII.

^c *Ut nullæ sanctimonialium sacra vasa sacratæ que linteamina consistere aut incensum circa altare deferre præsumant.* ^d *S. Leo ep. 4.*

^e *Ne feminæ sacra vasa vel sacras pallas contingant vel altaria incendant.*

Dilectissimi fratribus per Italiae provincias sanctis constitutis episcopis Soter papa.

Divinis præceptis ^d & apostolicis monitis informamur, ut vos omnium ecclesiæ Concil. General. Tom. I.

^a *Sacratas Deo feminas.* Vide quæ diximus supra in notis ad vitam Sixti & Soteria.

XX DE-

a In MS. Cuzgo & Chro. Harduanus.

DECRETA SOTERIS PAPAЕ

Secundum Gratianum, quæ non habentur in prioribus decretalibus epistolis.

Juramentum malum quod incaute promittitur non est servandum.

25. quest. 4.
Si aliquid.
Ita etiam ceteri collectores.
Sed eadem causa & questio citatur ex Bedæ homilia 44. in nativitate sancti Joannis.

Si aliquid forte incautius nos jurasse contigerit, quod observatum in peiorem vergat exitum, illud salubri consilio mutandum noverimus, & magis instante necessitate perjurandum nobis, quam pro facto juramento, in aliud crimen majus divertendum.

ALIUD EJUSDEM EX GRATIANO.

Quisque sacrificans sacerdotem habeat, qui cepta sacramenta expleat, si necessitas ingruerit.

Zach. 4.
De consecr. dist. 1.
Ut illud & 7. quest. 1.
Illud d. v. n. (1)

Ut illud divini oraculi momentis singuli præcaveant, quo scribitur: *Vae soli, quia cum ceciderit, non habet sublevantem*: summopere verendum est nobis atque cavendum, ne horis illis atque temporibus, quibus Deo psallitur vel sacrificatur, unicuique divinis singulariter officiis insistenti, perniciofa passio, vel quælibet corporis in valetudo occurrat, quæ aut corpus subito subruat faciat, aut mentem alienatione vel terrore confundat. Pro hujusmodi ergo casibus præcaveantes, necessarium duximus instituire, ut tibi temporis vel loci five cleri copia suffragatur, habeat (quisquis ille) canens Deo atque sacrificans, post se vicini solaminis adiutorem, ut si aliquo casu ille, qui officia impleturus accedit, turbatus fuerit, vel ad terram elidat, a tergo semper habeat, qui ejus vicem exequatur intrepidus, & officium inceptum adimpleat †. Censuimus ergo convenire, ut cum a sacerdotibus missarum tempore sacra mysteria consecrantur, si ægritudinis accidat quilibet eventus, quo ceptum nequeat expleri mysterium, sit liberum episcopo vel presbytero vel alii, ut consecrationem expleat officii cepti. Non enim aliud ad supplementum initiatis mysteriis competit, quam aut incipientis,

† Hæc deus tenent apud Gratianum.

Aut subiequentis explenda benedictio sacerdotis: quia nec perfecta videri possunt, nisi perfectionis ordine compleantur: cum enim unum sumus omnes in Christo, nihil contrarium diversitas format, ubi efficaciam prosperitatis unitas fidei representat. Quod etiam consultum, cuncti ordinis clerici indictum vel indultum esse sibi non ambigant, sed (ut præmissum est in præcedentibus) statim alii pro complemento succedant. Ne tamen quod naturæ languoris causa consulitur, in præsumptionis perniciem convertatur, nullus post cibum potumque, sive quodlibet minimum sumptum, Missas facere, nullusque absque patetis molestiæ proventu minister vel sacerdos, cum cœperit, imperfecta officia præsumat omnino relinquere. Si quis hæc temerarie præsumpserit, excommunicationis sententiam sustinebit.

EJUSDEM DECRETUM
Similiter ex Gratiano.

Ut presbyter missam non canet, nisi duobus præsentibus secum.

Hoc quoque statutum est, ut nullus presbyterorum missarum solemnia celebrare præsumat, nisi duobus præsentibus, sibi que respondentibus, & ipse tertius habeatur: quia cum pluraliter ab eo dicitur, Dominus vobiscum: & illud in secretis, Orate pro me: aptissime convenit, ut & ipsius respondeatur salutationi.

De consecr. dist. 1.
Hoc quoque. (2)

EJUSDEM ALIUD JUXTA
Gratianum.

Etiã in cœna domini sacram communionem debemus accipere.

In cœna domini a quibusdam perceptio eucharistiæ negligitur, quæ quoniam in eadem die ab omnibus fidelibus (exceptis iis, quibus pro gravibus criminibus inhibuitur) percipienda sit, ecclesiasticus usus demonstrat, cum etiam poenitentes eadem die ad percipiendam corporis & sanguinis dominici sacramenta reconciliantur.

De consecr. dist. 1.
In cœna domini. (3)

C. ANNUM
CHRISTI
173.

C. ANNUM
CHRISTI
173.

CONCILIIUM HIERAPOLITANUM

Habitu circa annum Christi CLXXIII.

Ex nova Collectione Basilicæ.

Auctor libelli synodici narrat sanctam synodum Hierapoli Asia civitate celebratam ab Apollinario urbis illius Episcopo aliisque viginti sex Episcopis ejusdem provincie, abdicasse & extirpasse Montanum & Maximillam pseudoprophetas, simulque cum illis damnasse Theodotum Coriariam. Meminit istius & aliarum synodorum, per ea tempora celebratarum in Asia idem Apollinarius in libro secundo adversus Cataphrygas apud

Eusebium lib. v. eccles. cap. xvi. Nam cum fideles qui in Asia erant, inquit, sæpius & in plurimis Asia locis ejus rei causa convenissent, novamque illam doctrinam examinassent, & prophanam atque impiam judicassent, damnata hæresi isti ab Ecclesia & fidelium communionem expulsi sunt. Deinde addit Montanum & Maximillam, ab insano, ut fama est, spiritu incitatos, laqueo sibi gulam fregisse, atque ita instar pro-

1 Quod verius est ex Concilio Toletano 11. cap. 14. *Mardianus*. 2 Quod est in Concilio Moguntino cap. 45. *Mardianus*.
3 Quod est in Concilio Cabillonensi secundo cap. 47. an. 813. *Mardianus*.
4 Hanc Synodum ex libello Synodico averti Labbeus cum aliis promittit ex eodem libello infra pag. 611.

proditoris Jude vitam fuisse. Scio virum doctis-
simum Henricum Valesium in annotationibus ad
Eusebium pag. 98. consendere Asterium Urbanum,
qui paulo post illic commemoratur, auctorem es-
se istorum trium adversus Cataphrygas librorum,
non autem Apollinarem, eoque nomine traducere
Kuffinum & Christophersonum, qui de Apollina-
re interpretati sunt. Verum hoc clarissimi viri sen-
tentia revincitur auctoritate ipsius Eusebii; qui
libro IV. cap. XXVII. recensens lucubrations ejus-
dem Apollinaris, inter eas numerat libros quos
scripsit contra Cataphrygarum heresim: idemque
infra lib. V. cap. XIX. refert fragmentum epistole
Serapionis Episcopi Antiocheni, in qua detestans no-
vam Montani propretiam, ait eam ab Apollinari
Hierapolitana urbis in Asia Episcopo fuisse da-
minatam, mittereque se ejusdem Apollinaris re-
vinctum, id est libros, non vero litteras, ut male hic
verterent interpretes. Revincitur etiam auctori-

Asse ejusdem libelli synodici, in quo que de mi-
serabili morte Montani & Maximilla scribuntur
apud Eusebium, ad Apollinarem referuntur. Qui
blaspheme, inquit auctor libelli, utpote a de-
mone obsessi, sicut idem pater (Apollinaris
Hierapolitanus) dicit, vitam commutarunt. Ob-
secrus porro, ut hoc quoque dicam, est locus il-
le. Quid enim est blasphemie mori? itaque vox
Asterii, qua usus est auctor, vertenda fuit pro-
brose, quia suspendum est probrosi & informis
leti genus. Denique sanctus Hieronymus in libro
de viris illustribus de hoc ipso Apollinari agens,
docet eum libros scripsisse ad verum Cataphry-
gas, qui tunc primum cum Priticilla & Maxi-
milla insaniebant. Quamquam Hieronymus alibi
libros istos tribuere videtur Apollonio cuidam viro
dilectissimo, qui floruit sub Commodo Severoque
Principibus.

ANNO
CHRISTI
179. 177.

ANNO
CHRISTI
179. 177.

V I T A EPISTOLÆ ET DECRETA ELEFTHERII PAPÆ. Ex libro pontificali Damasi Papæ.

Eleutherius natione Græcus, ex patre **A** abundio, de oppido Nicopoli, **b** se-
dit annos quindecim, menses tres, dies duos.
b & **ita** **Luc.** Fuit autem temporibus Antonini **b** Commodi,
usque ad Paternum & Braduam. **c** Hic accepit
epistolam a Lucio Britannico rege, ut Chris-
tianus efficeretur per ejus mandatum. Et
(a) **d** hic constituit, ut nulla **esca** (**b**) usualis,
c Paulloal- **c** que tamen rationalis & humana est, quam
ter in C.H. **Deus** creavit, a Christianis maxime fidelibus
repudiaretur. Hic fecit ordinationes tres per
mensem Decembrem, presbyteros duode-
cim, diaconos octo, episcopos per diversa
loca quindecim. Qui etiam **e** sepultus est juxta
corpus beati Petri (**c**), septimo Kalendas
d XVII. Junii. Et cessavit episcopatus dies **d** (**d**) quin-
decim.

NOTE SEVERINI BINII.

Eleutherius **a** Eleutherus.) Anno Christi nati 179. M. Aurelii
quando sit imperatoris 17. 3. Mali pontificatum auspiciatus, a mar-
factus pon- tyribus Lugdunenſibus litteras in vinculis de rebus apud
titex. eos gessit (quod idem fecerunt Viennenses, ut constat
Martyrum ge- ex Pii 4. epist. ad Justum Viennensem, de qua supra)
sta ad pon- scriptas, & per Irenæum Romam delatas, accepit. Mar-
tionem Re- tificem Re-
bi solita. clonem, ut est apud Tertullianum de prescript. c. 30.
cum Valencino adhuc a tempore Aniceti Roma agen-
tem, sapius conversum, sapius relapsum, & instar can-
dis ad vomitum, & suis ad volutabrum luti redeuntem,
plane ecclesia ejecit. Baron. anno Christi 179. & se-
quenti.

Tempus sedis **b** Sedit annos 15. menses 3. dies 2.) Qui anno Chri-
Eleutherii. sti 179. 5. Nonas Mali pontificatum accipiens, eum
177. tenit, usque ad 194. anni 7. Kalend. Junii (qui-
192. bus, hoc eodem auctore attestante, sepultus est) non
Concil. General. Tom. I.

nisi 15. annis & 23. diebus sedisse potuit. Ultimum
annum Eleutherii, & mortem Commodi imperatoris, co-
llectere cum anno Christi nati 194. hujus chronolo-
gia maxima laus est, utpote que cum Clementis Ale-
xandri computatione temporum accuratissima consen-
tiat. Hic enim 1. lib. Stromatum supputans tempora,
ab anno quo natus est dominus, usque ad mortem
Commodi, annos 194. numerat, eoque Baronii chrono-
logiam, quam sere per omnia sequimur, præclare admo-
dum confirmat.

c Hic accipit a Lucio Britannico rege epistolam.) An-
no domini 183. Lucius Britannorum rex, divino lumine
illustratus, legatos ad hunc pontificem misit, per
quos divini verbi ministros aliquos, ac sacerdotes, qui
populum in fide & moribus instruerent, exire petiverit,
& duos quasi apostolos a pontifice missos, Donatiani
nimirum & Fugatum, impetravit. Britanniam hoc
tempore a Romanis nondum totam subactam & in pro-
vinciam reductam fuisse, sed potius adhuc magnam par-
tem populi trans murum habitantis regem habuisse, Ba-
ron. ann. 183. num. 5. ostendit.

d Hic constituit, ut nulla esca.) De hoc decreto,
vide que dicemus in notis ad epistolam sequentem, in
qua exstat.

e Sepultus est.) Martyr an confessor, incertum est. Confessores
in martyrologio appellantur quidem martyres, sed id no-
men etiam frequenter tributum est confessoribus, ma-
xime illis qui fides causa cruciatum aliquem sustinuerunt,
ut probat Baronius in notis pluribus ad marty-
rologium.

191.

Hujus lo-
ci tacite est
apud Chro-
nol. explica-
tio.
Britannia an
& quando
& per quos
ad fidem
converte.

XX 2

EPI.

(a) Luc. hoc iterum firmavit ut (b) in Luc. deest usualis sed ita legitur, & si a christianis repudiaretur maxime fidelibus, quod
Deus creavit, qui tamen rationalis, & humana est. (c) Luc. in Vaticano IX. Kal. (d) Quindecim in Luc.

EPISTOLA I.

ELEUTHERII PAPÆ AD GALLIÆ PROVINCIAS.

De accusatione clericorum, ac defensione.

- I. De efcis irrationabiliter non vitandis.
II. De accusationibus episcoporum, & clericorum.
III. De accusationibus omnium comprovincialium.

Eleutherius episcopus universis ecclesiis, per Gallias provincias domino militantibus, in domino salutem.

Magno munere misericordie Dei, totius ecclesie catholice multiplicata sunt gaudia, cum multis populos ad domini servitium festinare cognovimus.

I.

Qua de re necessarium judicavimus vos instruere, ut efcas, quas vitare vos audivimus irrationabiliter, non respiciatis. Scitis, fratres, legislatorem docuisse, omnia que creavit Deus, erant valde bona. Et ipsa per se veritas ait: Non quod intrat in os, coinquinat hominem, sed quod exit de ore. Unde constat, non debere refulari efcas communes, quas Deus ad cibos tribuit fidelibus suis. Et in actibus apostolorum de mundis efcis legitur ita: Postera autem die iter illis facientibus domesticis, & appropinquantibus civitati, ascendit Petrus in superiora, ut oraret circa horam sextam. Et cum esuriret, voluit gustare. Parantibus autem illis, cecidit super eum mentis excessus, & vidit caelum apertum, & descendit vas quoddam, velut intemum magnum, quatuor initiis submitti de caelo in terram, in quo erant omnia quadrupedia, & serpentes terrae, & volatilia caeli. Et facta est vox ad eum: Surge, Petre, occide & manduca. At autem Petrus: Abstine, Domine, quia nunquam manducaxi omne commune & immundum. Et vox iterum secundo ad eum: Quod Deus purificavit, tu commune ne dixeris. Hoc autem factum est per ter. Et statim vas receptum est in caelum.

II.

De accusationibus ergo clericorum, super quibus consulti sumus, quia omnes eorum accusationes difficile est ad sedem apostolicam deferre, finitiva episcoporum tantum iudicia huc deferantur, ut hujus sanctae sedis auctoritate finiantur, sicut ab apostolis eorumque successoribus, multorum consensu episcoporum, jam definitum est. Nec in eorum ecclesiis alii aut praepoantur, aut ordinentur, antequam hic eorum iuste terminentur negotia. Quoniam quamvis liceat apud provinciales & metropolitanos atque primates eorum ventilare accusationes vel criminationes, non tamen licet diffinire secus quam praedictum

A est. Reliquorum vero clericorum causas apud provinciales & metropolitanos ac primates, & ventilare & iuste finire licet. d Judicantem tamen oportet cuncta rimari, & ordinem rerum plena inquisitione discutere, interrogandi ac proponendi, adiciendique praebita patientia ab eo, ut ibi actio ambarum partium limitata b sit pleniter. c Nec litigantibus d iudex prius sua velit sententia obviare, nisi quando ipsi jam, peractis omnia, nihil habeant in quaestione quod proponant. Et tandem actio ventiletur, quousque rei veritas inveniat. Frequenter interrogare oportet, ne aliquid praetermissum forte remaneat, quod annecti conveniat. Inducia enim non modice ad inquirendum danda sunt, e ne aliquid praepropere agi a quacumque parte videatur; quia per surpectionem multa proveniunt. Nihil tamen absque legitimo & idoneo accusatore fiat. Nam & dominus noster Iesus Christus Judam furem esse sciebat: sed quia non est accusatus, ideo non est eiecus. Et quidquid inter apostolos egit, pro dignitate ministerii ratum mansit. Nam si leges saeculi accusatores requirunt, quanto magis ecclesiasticae regulae? Docent enim terrena & humana, quae sunt ecclesiastica atque caelestia.

De accusationibus vero comprovincialibus ita legitur esse statutum: Si quis super quibuslibet criminibus quemlibet clericum pulsandum crediderit in provincia, in qua consistit ille qui pulsatur, suas exerceat actiones, & nec exstinet eum alibi aut longius ad iudicium protrahendum. Illi vero qui pulsatus fuerit, si iudicem suspectum habuerit, liceat appellare. Caveant etiam iudices ecclesiae, ne absente eo cuius causa ventilatur, sententiam proterant, quia irrita erit, imo etiam & causam in synodo pro facto dabunt. h Proditoris vero nec calumnia, nec vox audiat. Nemo enim debitorem amplius potest cognoscere, quam ille, qui iniuriam, ejusque sustinuit nequitiam. Oppressus namque ab omnibus in cunctis subveniat causis. Haec omnia summo opere sunt attendenda. Nec criminatio minorum, quanto magis episcoporum, facile est recipienda, dicente domino: Non sequeris turbas ad faciendum malum. Et alibi: Non suscipias vocem mendacii. Et in Paralipomenon legitur: Omnia corda scrutatur dominus, & omnem cogitationem novit. Homo vero videt in facie, Deus autem in corde. Et alibi scriptum est: Non potest humano condemnari examine, quem Deus suo reservavit iudicio. i Igitur omne pondus, & circumstantia adversariorum nocumenta, per patientiam, fratres, comprimere satagite; scientes quia subversus sunt hujusmodi, & delinquant proprio ore damnati. Quia qui fratres accusant vel infestant, non eos diligunt, sed magis negligunt, & peccant, dicente apostolo: Dilectio proximi, malum non operatur.

Et alibi: Qui non diligit fratrem suum, quem non videt; Deum, quem non videt, quomodo potest diligere? Nos h enim humiles corde, ad ea quae recta sunt, adiutores domino, sapienter vinculo caritatis vobiscum sumus constricti, & religionem catholicam in omnibus fortiter defendentes, improbis probe resistere non negli-

a. Conrio. Aug. Bar. alitque VV. oraditis adu. toribus.

b. S. Leo ep. 34.

Gen. 1.

Matth. 23.

Act. 10.

Gen. 22.

Exod. 23.

1. Paral. 28.

1. Reg. 16.

1. Cont. M. ad PP. Nic. canes in col. Hadr. c. 11. & 49 ex ed. Ant. Aug. Tit. 3.

c. Can. 4. conc. Sard. ornis.

3. quest. 6. Quamvis li. cest.

10. quest. 3. can. 30. Iudicantem oportet ubi plura aut. Constus.

a. Cod. Theod. lib. II tit. 18. const. 2.

b. Hadr. coll. 24.

c. Anianian. interpretatio ad sup. Const.

d. quest. 3. la. dicit non modice.

e. Felm. II. ep. 1. c. 10.

f. quest. 1. Nihil contra.

g. Ambrosia. lib. 11. c. 1.

h. quest. 6. Si quis clericus.

i. Hadr. coll. 8. Anianian. ad Novellam Valentinian. & Marcian. neminem exhibet, &c.

quest. 9. Caveat iudices.

h. Vide Cod. Theod. & Anianian. interpretaciones.

Exod. 23.

1. Paral. 28.

1. Reg. 16.

1. Cont. M. ad PP. Nic. canes in col. Hadr. c. 11. & 49 ex ed. Ant. Aug. Tit. 3.

1. Joan. 4.

Victor ep. Carthag. ad Theodorum Papam, Con. Later. sub S. Martino consili. anno 649.

A Sisto Papa ex Gratiano 3. q. 6. Si quis clericus, ex Ivone par. 6. c. 318 ab Eleuthero, & cap. 119. Felice. Harduin: Gratianus, in summo. Hard. 3. Gratianus, pertrahendum. Hard.

a Polix. III. ep. 1. perturbato

Præ. 10.

b Materno Anno 156. Eleuth. 9. Cof. Triarius Maternus & Aurelius Bradua.

Binnium in pluribus errasse Blondellus arguit.

An hæc epistola sit corrupta?

"Errat hic quoque Binnius, ut pluribus alii docent.

"Hanc prius a pontifice scriptam probare oportet.

An & quomodo linguis ecclesie universalis cura commissæ sit?

gligimus. Unde dictum est: "Negligere enim, cum possis, deturbare perverfos, nihil aliud est, quam fovere. Nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinorosi desinit obviare." Hujus rei gratia universalis vobis a Christo Jesu commissæ est ecclesia, ut pro omnibus laboretis, & cunctis opem ferre non negligatis. Frater autem fratrem adjuvans, emolabitur: & allidens, dissipabitur. Quapropter relevato semper oppressos, corripite inquietos, ut zizania dominicam messem non possit suffocare. Data 5. Idus Julii, Paterno & Bradua viris clarissimis consulibus.

NOTE SEVERINI BINII.

a Epistola.) Hæc epistola responsoria est ad epistolam Episcoporum ac martyrum Viennensis & Lugdunensis ecclesie in carcere conscriptam. Cuius argumentum hoc est: "Alciades cum prædictis martyribus numeratus, sicut ante, ita etiam in vinculis exemplo Montanistarum, tres quadragesimas & illegitimas xerophagias observantium, vitam duriter & iustere debebat, eoque multos alios fideles offendebat. Consultus igitur hæc de re Romanus pontifex, aliquæ aliarum ecclesiarum episcopi, Eleutherius respondit, ac xerophagias Montani velut illegitimas ac superstitiosas condemnat. utpote qui privatus homo, non Paracletus sit, potestatem habens obligandi, ut intendebat, universam ecclesiam ad nova jejunia, novas etiam jejuniorum leges observandas."

b Cum multis populos ad domini servitium seclinare cognovimus.) Vide quæ scribit Baron. ann. 183. nu. 1. & seqq.

c Ut scias, quas vitare vos avertimus irrationabiles, non suspicatis.) Sicut enim Marcionitas, Encratitas, & Manichæi, de quibus est intelligendus apostolus 1. ad Timotheum c. 4. ita etiam Priscillianistæ, Montani, sectatores, a quibusdam cibis, velut a malo principio conditis, abstinabant. Montanus vero, præterquam quod privata auctoritate tres quadragesimas instituerit, quibus non nisi aridis cibis vescendum esse docuerit, nova jejunia & novam jejunandi modum instituit. Pontifex Eleutherius hæc de re consultus, illorum tanquam superstitiosam & blasphemam tententiam, huius autem velut illegitimas & irrationabiles condemnat, ut patet ex verbo, Irrationabiliter, & verbis sequentibus, Erant valde bona.

d Judicantem tamen oportet cuncta rimari.) Horum verborum argumento post Constantium etiam Baronius, hanc epistolam existimavit esse corruptam & adulteram, quod ea, quæ de iudiciis in ipsa scribuntur, ex constitutione Constantini & interpretatione ad eam apponita, quæ in cod. Theod. lib. 2. de iudiciis existit, superaddita, exscripta, & hæc translata videantur. Sed cum eadem infra in epistola decretali Julii papæ ad orientales cap. 31. & in canonibus Hadriani can. 26. verbis prope ipsæ referantur, ideoque ipso cod. Theodosiano, qui post tempora Julii papæ compilatus est, antiquiora sint; manifesto constat, hæc de iudiciis constitutionem ab Eleuthero Juliano, a Julio Theodosio, adeoque a pontificibus imperatorem, non contra ab imperatore pontificem hæc aliatque similes constitutiones mutasse, & accepisse. Et consequenter hæc de causa non modo non velut spurium & illegitimum partem ecclesie respiciendum, sed potius tanquam matris germanæ sortum germanum pluribus posterorum pontificum scriptis quasi filiorum vultibus simillimum, ab injuriis inimicorum vindictam obvis amplexibus esse accipiendum & fovendum.

e Hujus rei gratia universalis vobis a Christo Jesu.) Id est, dum hæretici, quorum hoc tempore magnus numerus erat, universam ecclesiam oppugnant, non modo episcopis, sed unicuique Christiano ejus defendende cura & studium demandata sunt: omnibus enim nobis a Deo præceptum est Eccles. cap. 4. ut pro veritate ac justitia usque ad mortem certemus. Nec ob eam causam confunditur ordo hierarchicus a Christo in ecclesia institutus. Nam sicut quodlibet membrum corporis suo munere fungens, pro toto corpore laborare dicitur; adeo

ut hæc ex parte totius corporis, non partis tantum cura absque capitis injuria illi commissæ merito dici possit, eadem ratione dixit Eleutherius pontifex, omnibus & singulis membris jure meritoque universalis ecclesie curam commissam. Novantes ergo hunc locum male intelligentes, ante victricem triumphum canunt. Vide Turrianum cap. 6. lib. 2. pro epist. pontif.

EPISTOLA II.

ELEUTHERII PAPÆ

Rescriptum ad Lucium Britanniae Regem.

Quomodo gerere se debeat in Regno Britannia.

Petitissis a nobis leges Romanas, & Cæsaris vobis transmitti, quibus in Regno Britanniae uti voluistis. Leges Romanas, & Cæsaris semper reprobare possumus; legem Dei nequaquam. Suscepistis enim nuper misericordie Divinae in regno Britanniae legem, & fidem Christi. Habetis penes vos in regno utramque paginam: ex illis Dei gratia per consilium regni vestri sume legem, & per illam Dei patientia vestrum rege Britanniae regnum. Vicarius vero Dei estis in regno juxta prophetam regem: Domini est terra, & universa do ejus, orbis terrarum, & universi, qui habitant in eo; & rursum juxta prophetam Regem: Dixisti iustitiam, & odisti iniquitatem; propterea unxit te, Deus, Deus tuus, oleo letitiae præ consortibus tuis; & rursum juxta prophetam regem: Deus iudicium tuum. Non enim dixit iudicium, neque iustitiam Cæsaris.

Fili enim regis gentes Christianæ, & populi regni sunt, qui sub vestra protectione, & pace in regno degunt, & consilium juxta Evangelium: quemadmodum Gallina congregat pullos sub alis. Gentes vero Regni Britanniae & populi regni sunt; quos divites debetis in unum ad concordiam, & pacem, & ad fidem, & ad legem Christi, & ad Sanctam Ecclesiam congregare, revocare, fovere, manu tenere, protegere, tegere, & ab invidiosis & malitiosis & ab inimicis semper defendere.

Va regno, cuius rex puer est, & cuius principes mane comedunt. Non voco regem, propter parvam, & minimam ætatem, sed propter stultitiam & iniquitatem & insanitatem, juxta prophetam regem: Viri sanguinum. & dosi non dimidiabunt dies suos. Et per comestionem intelligimus gulam, per gulam luxuriam, per luxuriam omnia turpia & perverfa & mala. Juxta Salomonem Regem, in malevolism animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis.

Rex dicitur a regendo, non a regno. Rex eris, dum bene regis: quod nisi feceris, nomen regis non in te constabit, & nomen regis perdes: quod absit. Det vobis omnipotens Deus regnum Britanniae sic regere, ut possis cum eo regnare in æternum, cuius vicarius estis in regno prædicto.

Prodant Ut- tenus de Brit- tan. Eccles. primus cap. VI. sed ip- sium iudicium Constant. in appen. ad To. I. h. p. 4. Rom. Pont. p. 6. 22.

71. 24. do ejus, orbis terrarum, & universi, qui habitant in eo; & rursum juxta prophetam Regem: Dixisti iustitiam, & odisti iniquitatem; 71. 24. propterea unxit te, Deus, Deus tuus, oleo letitiae præ consortibus tuis; & rursum juxta prophetam regem: Deus iudicium tuum. Et. Non enim dixit iudicium, neque iustitiam Cæsaris.

Mat. 23. 37.

Eccl. 10. 16.

U. dosi 71. 24.

Sap. 1. 4.

ANNO CHRISTI 194. 195.

ANNO CHRISTI 194. 195.

V I T A, EPISTOLÆ ET DECRETA VICTORIS PAPÆ I.

Ex libro pontificali Damasi Papæ.

Victor natione Afer, ex patre Felice, b A sedit annos 10. menses 2. dies 10. Fuit autem temporibus (a) Aeli Pertinacis & Severi, a consulatu Commodi quinto & Glabrio- nis, usque ad Lateranum & Rufinum. Hic constituit, ut sanctum pascha die dominica celebraretur, sicut (b) Pius. Hic fecit sequentes clericos. Martyrio coronatur. Et constituit, ut necessitate faciente, ubicumque inventus fuisset (c) quicumque hominum ex gentibus veniens, sive in flumine, sive in mari, sive in fonte, sive in stagno, baptizaretur: tantum Christianæ credulitatis confessione declarata, integer esseretur Christianus. Et c fecit concilium. Et, collatione facta cum presbyteris & diaconibus, accessitque d Theophilo b Alexandriæ episcopo, e constituit, f ut a decima tertia luna primi mensis, usque ad 21. die dominica custodiatur sanctum pascha. Hic fecit ordinationes duas per mensem Decembrem, presbyteros quatuor, diaconos septem, episcopos per diversa loca numero duodecim. Qui sepultus est iuxta corpus beati Petri in Vaticano, quinto Kalendas Augusti. Et cessavit episcopatus dies 11. (d)

a secunda

b interrogatio facta est de pascha vel de die prima cum Theophilo. c abstant a C. H.

mi consensu decreverunt, ut non alio quam die dominico pascha celebraretur. Eusebius lib. 5. cap. 12. d Theophilo Alexandria episcopo. Hunc Theophilum a Victore ad Romanum concilium accessitum fuisse non Alexandrinum, sed metropolitanum episcopum Casares Palæstinæ, testatur Euseb. lib. 5. hist. cap. 22. Quisquis ergo pro Casariense Alexandrinum substituit, erravit. Nam Theophilus Alexandrinus vixit sub Arcadio imperatore.

Quis fuerit Theophilus?

e Constituit ut a decima tertia luna primi mensis usque ad 21. die dominica. f Constituit pascha celebrandum esse dominica proxima lune decimæ quartæ post æquinoctium vernali. Idem statutum est in concilio Nicæno, ut patet ex epistola Constantini ad omnes ecclesias, apud Euseb. lib. 3. de vita Constantini existante: ubi tribus rationibus decreti hujus æquitatem confirmat: quarum prima est, ne communicemus cum Judæis Christi interfectoribus. Secunda, quia par est, ut in tota ecclesia sit una ratio paschatis celebrandi, & pauci orientales Judæizantes, omnibus occidentalibus, plurimisque orientalibus populis & episcopis aliter sentientes, cedant. Tertia est, quia aliter facientes orientales, quandoque, quod factu absurdum est, uno anno bis, quandoque nunquam pascha celebrarent. Interdum enim accidebat, ut id uno anno post æquinoctium & sequente anno ante æquinoctium vernali celebrarent. Vide Bel-larminum lib. 3. de cultu sanet. cap. 12. & ex quæ diximus supra in notis ad canonem apostolorum octavum.

Cur pascha die dominico celebrari debeat

EPISTOLA I. VICTORIS PAPÆ I.

a Hec sequenti vitæ eruditius inspicenda.

AD THEOPHILUM b ALEXANDRIÆ EPISCOPUM. De pascha & baptismo: de accusatione & judicatione episcoporum atque de concordia unanimitatis.

b Casares qd corrigunt ea Bedæ.

- 1. De celebratione pascha & baptisimi. 11. Ne quis incerta judicet. 111. De causis episcoporum terminandis.

Victor Romana ac universalis ecclesia archiepiscopus, Theophilo episcopo & cunctis fratribus in Alexandria domino famulantibus in domino salutem.

Multa mihi gratulatio est, dilectissimi fratres, quod manifeste (sicut optamus) per gratiam Dei lumine evangelicæ claritatis, & ab ecclesia jam magna ex parte perniciosi erroris nocte depulsa, creditæ nobis dispensationis fructus crescit & augmentatur in domino.

S. Leo ep.

NOTE SEVERINI BINII.

194. Quando Victor pontifex in Aus. Theodotizans Patropasiani hæretici qui erat.

a Victor. Anno Christi 194. quæst ultimus Commodi imperatoris ipsius Kal. Junii, Victor natione Afer in locum Eleutherii deuncti subrogatur. Theodotum Byzantium, qui lapsum suum eo ipso defendebat, quod solum hominem Christum, quem Deum non fuisse dicebat, negasset, recte excommunicavit. Sub hujus pontificatu Patropasiani hæretici quorum auctor est Praxeas Montem discipulus, qui Patrem non filium patrum esse dicebant, exorti sunt. Die dominico post vernal æquinoctium pascha celebranda esse multis consensibus deluper habitis iuxta apostolorum traditionem, decrevit, & cæteris sentientes Abaticos episcopos anathematari subiecit, ita ut eum hanc ob causam Tertullianus tam in hæresim Montani, vel ex invidia, vel ambitione episcopatus Carthaginensis, lapsus, gentilem suam, in pace leonem, in prælio cervum persequentes impiorum tyrannorum subterfugientem calumniose appellaverit. Baronius anno Christi 194. & 190. 193 & 201.

Tempus sedis.

b Sedit annos decem, menses 2. dies 10. Annis postius novem, mense uno, ac diebus 22. Nam 22. die Julii, circa nonam Severi imperatoris martyrium substituit, partim ecclesiasticæ tabulæ, partim Eusebius lib. 5. hist. cap. 27. testatur.

Concilium sub Victore habita.

c Et fecit Concilium. Romanum scilicet, ad quod Theophilum Casarem Palæstinæ metropolitanum accessit. Præter hoc, in eadem hac paschatis celebrandi causa, Concilium Palæstinum a Theophilo, Ponticum a Palma, Gallicum ab Ireneo, Orosiense, Germanicum a Bacchyllo celebrata sunt, quæ omnia unan-

(a) Luc. Casaris Augusti & Commodi secundi & Grævione usque &c. (b) Luc. Eleutherus. (c) sequentia verba Luc. ita legitur, sive in flumine, sive in mari, sive in fontibus tantum Christiano confessione credulitatis clarificata quicumque hominum ex gentibus veniens, ut baptizaretur. Hic fecit ordinationes II per mensem decembri, presbyteros IV, diaconos VII. Episcopos per diversa loca XII. Hic fecit constitutum ad interrogationem sacerdotum de circulo paschæ, ut dominico paschæ cum presbyteris & facta collatione, & accessit Theophilo episcopo Alexandria facta congregatione ut a XIV. luna primi mensis usque ad XXI. diem dominicam custoditur sanctum pascha. Hic sepultus &c. (d) Luc. XII

I.

De consec. distict. 3. Celebratorem 3. pasche. a Pius & E. leutherius.

Celebritatem sancti pasche die dominica agi debere, & predecesores nostri jam statuerunt, & nos illud vobis eadem die celebrari solenniter mandamus, quia non decet, ut membra a capite discrepent, nec contraria gerant. A quartadecima vero luna primi mensis, usque ad vicissimumprimum ejusdem mensis diem, eadem celebretur festivitas. Eodem vero tempore baptismus celebrandus est catholicus: sed tamen, si necesse fuerit, aut mortis periculum ingruerit, gentiles ad fidem venientes quocumque loco vel momento, ubicumque e venerit, sive in humine, sive in mari, sive in fontibus, tantum Christiane confessione credulitatis clarificata, baptizentur. Ipsi quoque quod in baptismo polliciti sunt, summopere est attendendum, ne infideles, sed fideles inveniantur. Ipsi vero qui infidelitatis nota atperguntur, infames efficiuntur, atque inter fideles minime reputantur. Hæc vero statuta nulla debent improbitate convelli, nulla novitate mutari: quia alia ratio est causarum secularium, alia divinarum.

b 3. Leo op. 54.

II.

In decret. Ivo. lib. 4. Idior II. syn. 26. quibusdam leviter mutatis.

Audivimus namque, apud vos vestroque diversa judicia fieri, & incerta judicari. Incerta, carissimi, nullatenus judicemus, quoadutque veniat dominus, qui latentia producet in lucem, & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Quia quamvis vera sint, non tamen credenda sunt, nisi quæ manifestis indicibus comprobantur, nisi quæ manifesto judicio convincuntur, nisi quæ iudiciali ordine publicantur.

III.

3. quest. 6. Accusatus vel iud. Et in decr. Sixti II. Et in decr. Julii. Et in decr. Ivo. lib. 4. c. Conc. Sar. c. 4.

Similiter, ea vos judicare, ad apostolicam delatum est sedem, quæ præter nostram vobis definire non licet auctoritatem, id est, episcoporum causas. Unde ita constitutum liquet, ut tempore apostolorum, & deinceps placuit, ut accusatus vel iudicatus a comprovincialibus in aliqua causa episcopus, licenter appellet & a deat apostolicæ sedis pontificem, qui aut per se, aut per vicarios suos, ejus retractari negotium procuret. Et dum, iterato iudicio, pontifex causam suam agit, nullus alius in ejus loco ponatur aut ordinetur episcopus; quoniam quamquam a comprovincialibus episcopis accusati causam pontificis scrutari liceat, non tamen diffiniti, inconsulto Romano pontifice, permissum est, cum beato Petro apostolo, non ab alio quam ab ipso dictum sit domino: Quacumque ligaveris super terram, erunt ligata & in caelo, & quacumque solveris super terram, erunt soluta & in caelo. Et alibi in institutis legitur apostolicis: Si quis putaverit se a proprio metropolitano gravari, apud patriarcham vel primatem dioeceseos, aut penes universalis apostolicæ ecclesiæ iudicetur sedem. Nihil aliud est, fratres, talis præsumptio, nisi apostolorum suorumque successorum terminos transgredi, eorumque decreta violare. Culpan-

Matth. 16.

d statuta. e Can. 17. Chalced. concilii. In epist. Clementis 3. quest. 6. Si quis pot. Et in decr. Sixti II. infra; & similiter infra in decr. Julii: & in dec. Ivo. lib. 4.

Atur enim, ut scriptum est, fratres, quæ alteri circa episcopos judicare præsumunt, quam apostolicæ sedis papæ fieri placuerit. Et quis est qui iudicat eum, quem dominus sibi & huic sanctæ sedi reservari voluit iudicandum. Ait namque dominus per prophetam: Isaia: Dominus Deus auxiliator meus, ideo non sum confusus. Ideo posui faciem meam ut petram durissimam, & scio quia non confundar. Iuxta est, qui iustificat me: quis contradicit mihi? Sicutus simul: quis est adversarius meus? Accedat ad me, ecce dominus Deus meus, auxiliator meus. Quis est qui condemnet me? ecce omnes quasi vestimentum conterentur, tinea comedet eos. Quis ex vobis timens dominum, audiens vocem servi sui? Quis ambulavit in tenebris, & non est lumen? Speret in nomine domini, & innitatur super Deum suum. ecce vos omnes accendentes ignem, accinisti flammis, ambulatis in lumine ignis vestri, & flammis quas succendistis. De manu mea saltem est hoc vobis. In doloribus dormietis. Audite me, qui sequimini: quod iustum est, & queritis dominum: Accedite ad petram, unde exiisti estis, & ad cavernam laci, de qua præcisi estis. Attendite ad Abraham patrem vestrum, & ad Saram quæ peperit vos, quia unum vocavi eam, & benedixi ei, & multiplicavi eum. Consolabitur ergo dominus Sion, & consolabitur omnes cineres ejus: & ponet desertum ejus quasi deiciat, & solitudinem ejus quasi hortum domini. Gaudium & letitia invenietur in ea, gratiarum actio & vox laudis. Attendite ad me populus meus, & tribus mea me audite: Quia lex a me exiit, & iudicium meum in lucem populorum requiescit. Prope est iustus meus, egressus est iudicator meus, & brachium meum populos iudicabit. Ne iniqui expectabunt, & brachium meum subvertent. Levate in caelum oculos vestros, & videte terram deorsum, quia caeli sicut fumus auferentur, & terra sicut vestimentum atteretur, & habitatores ejus sicut hæc interibunt. Salus autem mea in sempiternum erit, & iustitia mea non deficiet. Audite me qui scitis iustum, populus: lex mea in corde eorum. Nolite timere opprobrium hominum, & blasphemias eorum ne metuat. Sicut enim vestimentum, sic comedet eos vermis: & sicut lanam, sic decorabit eos tinea. Salus autem mea in sempiternum erit, & iustitia mea in generatione generationum. Multus mundi huius illecebris, multis vanitatibus resistendum est, ut veræ caritatis & continentie obtineatur integritas. Dominus enim nullum vult perire, sed omnes salvos fieri. Certus autem sum, vos ad hæc emendanda vel defendenda, domino auxiliante, proficere. Data (a) XIII. Kalend. Augusti, Commodo & (b) Grævione viris clarissimis consulis.

11a. Hier. aut. 10. 11. 12.

11a. 11.

a. S. Leoep. 51. b. S. Leoep. 59.

c. Glabrione quoniam abo vivente ad huc Fleucherio consularum gellit.

NOTÆ SEVERINI BINII.

a Theophilum Alexandria episcopum. Hic sub Arcadio imperatore vixit. Itaque ad Theophilum metropolitanum Casareæ Palæstine hanc epistolam scriptam esse, patet ex Eusebio lib. 5. cap. 21: ut supra diximus. b Celebratorem sancti pasche. Apostolica constitutio, de qua supra frequenter confirmatur. c A quartadecima. Die festivæ dominicæ, ut patet ex pontificali libro in vita Victoris. Vide quæ ibi diximus.

EPI-

EPISTOLA II. VICTORIS PAPÆ I.

AD AFROS.

De causis superioribus.

Victor ecclesie Romanae & urbis archiepiscopus, universis episcopis per Africam constitutis, in domino salutem.

S. Leo ep. c. 1

In decreto di. Anati. 90. Perlatum est. l. Cor. 12.

1474. c. 1. v. 5. Hinc dicitur

b. interea. 7. regni.

Matth. 6.

Matth. 5.

Semper enim in æterno a consilio Dei mansit humani generis incommutabiliter præordinata reparatio, sed ordo rerum per dominum nostrum Jesum Christum temporaliter gerendum, dispositione verbi divini sumpsit exordium. Quapropter oportet vos, fratres, unanimes esse, & adminiculum vicissim ferre: in recta ergo fide, & in sacramentis divinis non discrepare, sed concordare esse: quia licet pauci sitis malorum comparatione, si tamen concordare fueritis, facile, auxiliante domino, vestros insidiatores superabitis. Si vero discordes (quod ablit) fueritis, non superabitis, sed superabimini. Perlatum est enim ad sedem apostolicam, aliquos vestrum, nocere fratres velles, & ut cadant, decertare. Similiter in sacramentis discrepare, & ob id contentiones & amulationes inter vos fieri, a quibus dissensionibus vos avertere, & in his omnibus concordare, & opem ferre vicissim, mandamus. Nam si hoc agere cito neglexeritis, & vicissim reconciliari non studueritis, ab apostolicæ sedis & totius ecclesiæ communionem vos pelli non dubitatis. Nec attenditis, carissimi, qualiter dominus per Isaiam prophetam talibus comminatus est, dicens: Dominus enim locutus est verbum hoc: Luxit & deflavit terra, & infirmata est: defluxit orbis, infirmata est altitudo populis terra. Et terra interfessa est ab habitatoribus suis, quia transgressi sunt leges, mutaveruntque, dissipaveruntque sabbatum sempiternum. Propter hoc maledictio vorabit terram, & peccabunt habitatores eius: faciemque insipientium cubores eius, & redimantur homines pauci. Luxit & deflavit, infirmata est vitis, ingemuerunt omnes qui letabantur corde. Cessavit gaudium tympanorum, quietus sonitus letantium, conticuit dulcedo citbara. Cum cantico non bibent vinum: amara erit portio bibentibus illam. Attrita est civitas vanitatis, causa est omnis domus, nullo introeunte. Ciamor erit super vino in plateis, deserta est omnis lætitia, translatum est gaudium terra, relicta est in urbe solitudo, & calamitas opprimit porta: quia hæc erant in medio terra, in medio populorum, quomodo si pauca olive, que remanierunt, excutiantur ex olea; & racemi, cum fuerit finita vindemia: hi levabunt vocem suam, atque laudabunt: cum glorificatus fuerit dominus, hincient de mari. Propter hoc in doctrinis glorificate dominum, in insulis maris nomen domini Dei Israel. Et dominus in oratione, quam discipulos suos docuit orare, ait: Pater noster, qui es in caelis, sanctificetur nomen tuum. In bonis & iustis hominibus sanctificatur nomen domini, & in malis blasphematur. Et ipsa per se veritas ait: Si offers munus tuum ad altare, & recordatus fueris, quia frater tuus habet ali-

quid adversum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & postea offeres munus tuum. Nulli vero liceat doctrinam evangelicam deserere, & sacerdotali honore gaudere. Data Kalendis Septembris, Laterano & Rufino viris clarissimis consulis.

EPISTOLA III. VICTORIS PAPÆ I.

VICTOR EPISCOPUS

Desidero Viennensi episcopo salutem.

c. Bar. 28. 198. num. 17. ex Bibl. Flor. riacensis additamentis. qq. suspecta est non secus acque altera quæ sequitur.

Sicut sancta fraternitas tua a presbyteris, qui apostolos in carne viderunt, erudita est, qui & ecclesiam usque ad tua tempora rexerunt, non decimaquarta luna cum Judæis, sed decimaquinta usque ad vigesimamprimam, pascha catholica ecclesia celebravit. Non enim iam umbram, sed veritatem quæ umbra legis celebratur, querit. Hanc doctrinam Petrus & Paulus instituerunt, ut in azymis sinceritatis, & veritatis pascha ageretur. Qui enim cum Judæis pascha agere volunt, quid nisi umbram diligunt, ut agni carnes non in veritate, sed in umbra figurante manducant? Nec audiunt Joannem Baptistam clamantem: Ecce agnus Dei, ecce qui auferit peccata mundi.

Seis, frater beatissime, opus totius pietatis sexta feria & decimaquinta luna perfectum, quando in cruce clamavit is, per quem factus est mundus, Consummatum est, & vincente luce, umbræ mortis superatæ aufugerunt, & in spem nostræ salutis Centurio confessus est, Filius Dei erat iste. Nusquam Petrus cum Judæis, postquam illis dixit penitentiam agite, quia sanguinem iusti sudistis, nos pascha celebrare docuit. Nusquam Paulus, qui ut Deum lucrifaceret observationes illas legis arbitratus est ut stercorea.

Collega beatissime, Christi ecclesiam non in umbra, sed veritate suora solidam petram fundatam doceamus, ut audiamus cum apostolo Petro, Beatus es, Simon filius Joannis, quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui in caelis est. Per tuam ergo fraternitatem presbyteris Galliarum literæ mittantur, ut observent pascha, non cum Judæis negatoribus Christi, sed cum sequacibus apostolorum prædicantibus veritatem Christi. Salutat te collegium fratrum. Saluta fratres qui tecum versantur in domino. Eubolus, qui epistolam fert Viennam, de collegio nostro, tecum vivere & mori paratus est; quem suscipe in domino Jesu Christo. Vale.

b. Presbyteri Galliarum instituentur.

EPI.

1. MS. Romana urbis Archiep. Herd.

EPISTOLA IV.

VICTORIS PAPÆ I.

Ex eadem
Bibliotheca
Joannis a Be-
lico.

Victor * episcopus, Fratri Paracoda episcopo,
salutem.

Collega noster Dionysius dormiens, te no-
bis socium in ecclesia Christi reliquit. Vi-
des, frater, Orientalem ecclesiam propter cele-
brationem paschæ ab Occidentali disjunctam ef-
se. Placuit ergo nobis apostolorum sectatori-

Abus, vestris unanimi scribere, ut (cum
secundum quod scriptum est, *Vetera transferunt*, . . . cu-
erit nova facta sunt omnia;) non tenebras sequa-
mur, sed lucem, ut advertamus prophetam,
Populus qui sedebat in tenebris, vidit lucem *ysai. 9.*
magnam. Propterea, frater collega in domino,
doce per ecclesias commissas a decimaquinta
luna pascha agendum, ut dicat nobis aposto-
lus; *Pascha nostrum immolatus est Christus*; & *1. Cor. 5.*
fuitis tenebra, nunc autem lux in domino. U- *Epist. 1.*
nanimitas fraterna te in domino salutatur, fratres
qui apud te Viennæ veriantur de nobis salu-
tatur. Vale.

SYNODUS

INCERTI LOCI IN GRÆCIA AD CONFERENDUM

Archiepiscopo Seleuciensi jus patriarchicum per totam Assyriam,
Mediam & Persidem.

Circa exitum sæculi a Christo nato secundi, ut fertur, celebrata.

Epistola Synodica Patriarcharum Occidentalium, quæ ad Orientales missa est.

Affmani Bi-
blioth. Orisp.
to. III. p. L
pag. 24.
Ex nov. sep.
P. Mand. ta. l.
pag. 7.

Fratribus & membris nostris Christianis, **F**ratribus & membris nostris Christianis, **V**entur. Quemadmodum vero olim Spiritus
qui in oriente sunt, fratres vestri in Chri-
sto, cætus pastorum, qui persecutionem pa-
tiuntur: in Jesu salvatore nostro pax iis mul-
tiplicetur. Nos etsi indigni, sumus tamen pa-
tres vestri, qui nostri filii estis, & patrum fra-
tres qui vobis præiunt. Volumus ergo solvere
debitum, quod tanquam patres vobis debemus:
bonas scilicet constitutiones vobis fratribus, fi-
liisque nostris in Christo sancire: hac præser-
tim tempestate, qua propter utriusque Imperii
discordiam persecutio in nos commota est. Nos
itaque pastores, persecutione quam patimur ad-
moniti, verbum scripturæ recolimus dicentis:
tribulationi nullum fore modum, præsertim no-
stræ, qui Christiani sumus: adeo ut uno tem-
pore duorum patrum sanguis innocenter effu-
sus fuit: quæ res universam terram commovit,
& communi eoque amaro luctu ecclesiam Dei
in occidente, atque in oriente implevit. Post-
quam vero illi duo patres, alter ex occidente,
& ex oriente alter perierunt (ambo enim ad
fores ecclesiæ Apostolorum urbis Antiochiæ
suspensi fuerunt) placuit fratribus nostris, atque
nobis, ne videlicet fratres nostri Christiani qui
orientem incolunt, orphani remaneant, ut quan-
documque magnus Metropolitæ, qui Seleuciæ
in urbe regni Arsacidarum in magna ecclesia
Cochensî totius orientis principatum tenet, dis-
cesserit, nullus Metropolitæ Antiochiæ ascen-
dat ad suscipiendum juxta præsum mores or-
Dinationem, ne ob regum inter se discordias
& odia innocens pontificum sanguis in poste-
rum effundatur, quemadmodum nostra hac æ-
tate contigit: vidimus enim spectaculum luctuo-
sum, atque terribile; duos nempe Patres e-
totidem crucibus nudos pendere, proptereaque
persecutionis tempestatem in oriente, juxta ac
in occidente fuisse excitatam. Idcirco decrevi-
mus facultatem concedere, per quam ab effu-
sione humani sanguinis deinceps immunes ser-
ventur. Quomodo vero olim Spiritus
suffragio, & Apostolorum sorte illi concessum
est, ut universæ ecclesiæ Dei, quæ illic est, ma-
gnus Metropolitæ foret, similiter illi tradita est
potestas, & auctoritas super omnes mundi Me-
tropolitæ. Quamobrem ejus thronus quatuor or-
bis Patriarchas subsequitur, tenentes quatuor
thronos juxta evangelistarum numerum, Mat-
thæi videlicet, Marci, Lucæ, & Joannis. Da-
taque itaque illi facultas, ut episcopos ipse in-
stituatur totius orientis, & ultra, Aisyriz nimi-
rum, Mediæ, atque Persidis, & gubernatio-
nem Christianorum obtineat: universus insuper
sacerdotum ordo ab impositione manus illius
procedat. Decedente autem hoc magno Me-
tropolitæ, ejus successor ab Antiocheno Patriar-
cha constituatur: quia Spiritus Paraclitus non
permittit ut filii patrem sibi per impositionem
suarum manuum generent: sed neque in sæcula-
ribus potestatibus majores a minoribus creantur.
Idque ab antiquis patribus nostris definitum fuit,
juxta illud: minorem a majori benedici oportere,
sicut Abraham gentium pater benedictionem acce-
pit a Rege Salem Melchisedeco, sacerdote verita-
tis, & rege justitiæ, cui Christus secundum huma-
nitatem suam assimilatus & comparatus fuit. Ea-
dem de causa nos quoque, quibus credita est magna
Dei Domus, quæ est Sancta Ecclesia, per jus-
sionem Dei Patris, & per gratiam Filii ejus
Jesu Christi, & per concessionem Spiritus Para-
cliti orando petimus, & per virtutem Sanctæ
Trinitatis, & per immortale Verbum concedi-
mus Patriarchalis dignitatis charissima sanctæ se-
di magni Metropolitæ, quæ est in magna ec-
clesia Cochensî Seleuciæ, regni Arsacidarum ci-
vitatibus in oriente. Hic posito consensus, & hoc
spirituale donum, nempe Patriarchica digni-
tas custodiatur apud rectores, qui deinceps in
illa sede collocabuntur, usque ad diem revela-
tionis Christi: nosque perpetua confessione eif-
dem assentiatur in omnibus, quæ ab ipsis in
Y y Pa.

Council. General. Tom. I.

Patriarchica gubernatione fient. Interim oramus, ut throni illius rectores, quorum sanguis vivi & vivifici sanguinis Christi Domini participes factus est, quique consortes fieri passionis & resurrectionis ejusdem desideraverunt, ab eodem Christo custodiantur, & liberentur ab omnibus, qui tribulant eos, eorumque judicium ad victoriam perducatur, & forti brachio sustententur, Sanctique Spiritus virtute muniantur, ne coram hostibus suis cadant. Ita quaesumus, Domine, custodi famulis tuis Patriarchis gratiam istam patriarchatus, eosque in ea tenere, nostramque cum illis in hoc negotio consensionem conserva, sicut fœdus fidele, quod cum Abraham, Isaac, & Jacob, & cum universa sancta Ecclesia tua pepigisti. Etiam, Amen. A te, Domine, perfectio, & complementum sit in sæcula. Hic itaque magnus Metropolitanus, qui Patriarchicam dignitatem super orientem accepit, potestatem simul habeat creandi Metropolitanis ubicumque ipsi libuerit, quotque noverit esse necessarios: eos vero ab illo institui oportebit secundum ecclesiasticum morem per suffragium, consensumque duorum episcoporum cum ipso presentium, ut numerus ternarius non minuatur: ponaturque evangeliorum codex super caput ejus, & lectio Petri recitetur, quando cœli, terræque potestatem accepit. Quumque ordinatus fuerit, manum suam Patriarcha super caput ejus imponat, & orationem recitet. Per hunc modum ab ipso ordinentur, & per manus ejus impositionem perficiantur omnes, qui Metropolitanæ dignitatis gratiam susceperunt. Patriarcha autem defuncto congregentur Metropolitanæ, & Episcopi, ut per tempus licuerit, & Patriarcha a nobis per manus ipsorum constituatur per virtutem Spiritus Paracliti, & per suffragium nostrum perficiatur ipse Patriarcha gratia, & dono Spiritus Sancti: sciantque ipsum exinde fore spirituales patrem datum in ecclesia per Spiritum Paraclitum. Hæc porro nostris literis significavimus, ut hoc modo hoc negotium peragatur. Omnes vero ecclesiasticæ dignitates infra ipsum sunt, quoniam ipse est omnium pater, & ab eo generantur. Episcopi autem, qui Metropolitanis suarum provinciarum instituantur, locum episcoporum tantummodo teneant, & orationem faciant in medio fratrum suorum, non tamen illis liceat accedere ad sacerdotum ordinationem, & ad episcopale opus, donec ad patrem potestatum, qui est Patriarcha, accedant, & ab eo perficiantur per concessionem, & epistolam ab ipso acceptam. Quomodo vero ipse pater potestatum Patriarcha jus habeat ad ordinationem Metropolitanorum, & Episcoporum, & ad perfectionem Episcoporum; similiter jus habeat sententias judiciales, & absolutiones, atque abrogationes, & reservationes: quandoquidem illi hæc credita sunt, & circa ea potestatem, auctoritatemque habet. Quicumque autem illo inferiores sunt, nullam in eo potestatem habent secundum divinum mandatum. Quod si aliquam adversus eum causam quispiam habeat, aut quidquam ab illo reperere oporteat, Patriarchæ judicium Patriarchis reservetur, & ab istis ejus causa, non ab ejus discipulis cognoscatur: quia neque ecclesiasticæ leges hæc permittunt, neque leges naturæ. Quod si contigerit aliquando Imperium (Persarum) nobiscum habere pacem, ipsum Imperium (id est ipse Persarum rex) judicium indicat, & de regis mandato Patriarchæ causa decidatur, discipuli autem ejus nullam in eo potestatem in verbo Dei habeant, neque membra, & partes sunt magistris coæquantur, neve dicere audeant se judices illius esse. Hæc statuta a nobis, & per manus nostras vobis, fratres, decreta sunt. Describite illa vobis in tabulis cordis vestri. Eorum memoria sine oblivione apud vos servetur. Univerſa quæ apud nos est ecclesia, vos in Domino salutatur.

Hæc autem epistola a Patriarchis occidentis missa fuit per Agapetum episcopum Beth-Lapeta, qua est sedes Elam. Quam ob causam ipse primus ordinatus, & electus fuit Metropolitanus in terra, & in ecclesia orientis, honoremque consequutus est, ut primus in electione Patriarchæ suffragium ferat. Postrema hæc verba addit Ebedielus Sobienſis episcopus, unde epistola hæc desumpta est.

C E N S U R A

ASSEMANI IN HANC EPISTOLAM.

Suppositionis vitio hanc epistolam laborare, vel id unum evincit, quod dicitur de Primatu Seleuciæ loc. cit. *Eius thronus quatuor orbis Patriarchas subsequitur, tenentes quatuor thronos: nam titulus Patriarchæ, & numerus quatuor Patriarcharum desumptus est ex canone Arabico Nicæno, ut & sequentia ejusdem epistolæ verba: Hic itaque magnus Metropolitanus, qui Patriarchicam dignitatem super universum orientem accepit, potestatem simul habeat creandi Metropolitanis ubicumque ipsi libuerit, quotque noverit esse necessarios: quæ nullo apice mutato in citato canone Arabico Nicæno leguntur.*

Hæc aliaque argumenta, quæ hic brevitatis causa missa facio, suadere mihi videntur, hanc epistolam, ex canonibus Nicænis, quos Arabicos vulgo appellamus, promanasse. Quum enim in illi de dignitate Primatusque Seleuciensis ecclesiæ quadam statuta reperiantur, ea statim Nestoriani arripuerunt, (ut rectè advertit Renaudotius tom. 1. Lit. Orient. pag. 367.) atque eo adminiculo antiquitatem catholicorum suorum ad Nicæna tempora (imo longe antea) promoverunt: qui conatus inuis plane futurus apud antiqua historia peritos viros fuisset, sed apud ignaros ecclesiasticarum originum, quales tunc erant orientales Christiani, successu non caruit. Hinc primo adificio ex fictis, & inconditis narrationibus fastigium impostum est, ut ecclesiæ Nestoriana, Seleuciensis Apostolica successioni conjungeretur; & ab Antiocheni throni jurisdictione exempta pari cum illo auctoritatis, dignitatique prerogativa, Patriarchali scilicet, cumlaretur.

Fateor, a primis ecclesiæ sæculis Seleuciensem Præfulem in oriente, hoc est, in Assyria, & Ba-

& Babyloniam Primatum, sub Antiocheno tamen Patriarcha, tenuisse, ut liquet ex adis synensis Martyrum orientalium, & ex Sozomeni historia ecclesiastica, in qua S. Simeon Archiepiscopus diserte appellatur. Id enim Archiepiscopi titulus per ea tempora significabat, quod postea Catholici & Patriarcha nomen a Seleuciensibus episcopis usurpatum. At neque Syrorum, neque Græcorum, Latinorumque scriptor ullus antiquus literis consignavit Patriarchalem dignitatem Seleuciensi episcopo a reliquis Patriarchis concessam, aut hunc a potestate Antiocheni Antistitis absolutum. Hoc purum putum est Nestorianorum commentum, qui quum ab Ecclesia catholica, & a Patriarchæ Antiocheni obedientia defecissent, privilegium illud excogitarunt, quo defectionem suam cohonestarent. A Nestorianis decepti Jacobitz eadem de eo privilegio tradunt. Hinc Barhebræus quum orientales dixisset ab Episcopo Antiocheno privilegium obtinuisse, ut quum eorum caput (idest Metropolita, Seleuciensis) obisset, ipsi manum eiusto imponerent, ne pergens amplius Antiochiam opus haberet, subiungit de Antiochenæ Diceceese episcopis loquens: *Et Syrticon quidem hac de re scripsere, utque magnus ille orientis Metropolitæ, Catholici, & Patriarchæ nomine decoraretur.* E re scilicet Jacobitarum erat, fabulam illam a Nestorianis confictam tamquam Delphicum oraculum amplecti, quod suos ipsi quoque Maphrianos haberent, quos veluti legitimos Seleuciensium episcoporum successores jactant: & Barhebræus ipse, eisi aliis in rebus diligens fabularum confutator esse soleat, in hac tamen narratione, a qua tota sua dignitas pendeat (fuit enim Maphrianus) scrupulum nullum movit.

Sed quis hanc epistolam excogitavit? si recte conjicio, Josephus fuit Nestorianorum Patriarcha, qui sub Chosroë, Persarum rege, anno Christi 552. electus, tribus post annis dignitate amotus, obiit anno 566. ut ex Anno, & Barhebræo dixi tom. 2. pag. 413. Hic enim, eodem Barhebræo teste, postquam depositus fuit, epistolas nonnullas temporibus Papæ, qui eandem depositionis sententiam ab episcopis acceperat, scriptas continxit, inter quas & illam fuisse, de qua hic sermonem institui, haud improbabilis est conjectura. *Extant epistole consistoria (inquit Barhebræus de damnatione Papæ tom. cit. pag. 398.) a S. Jacobo Nisibeno & a S. Ephrem ad hunc Papam conscriptæ ob dextera ejus impedimentum, quibus episcopos reprehendunt, quod in ipsum temerario ausu insurrexissent. Nonnulli vero existimant, Josephum Catholicum, quum ab episcopis damnatus esset, eas epistolas composuisse.*

ANNO
CHRISTI
198. aut cir-
citer.

CONCILIA ALIQUOT

De Paschatis observatione, sub Victore pontifice habita.

CONCILIIUM ROMANUM.

HOc concilium habitum est Romæ, anno A 14. lunam & vernalæ æquinoctium occurrente, domini 198. imperatoris Severi quarto prout ab apostolis traditum est, celebrandum Theophilus Cæsariensis episcopus per Victorem esse. Euseb. libro 5. eccl. hist. cap. 22. liber vocatus huic interfuit. Victor pontifex eidem præfuit. Decretum est, pascha, non 14. luna pontificalis in vita Victoris. Actorum in hoc concilio nihil extat.

CONCILIIUM PALÆSTINUM.

Tempus, locus & causa concilii.

Eodem anno Christi nati, & Severi imperatoris, auctoritate Victoris Romani pontificis, Cæsareæ in Palæstina, Theophilus Cæsariensis metropolitæ episcopus hoc concilium coegit, quo de tempore paschatis celebrandi idem constitutum est, quod præcedente & sequentibus quibusdam aliarum provinciarum conciliis, nimirum, nequaquam licere Christianis decimaquarta die primi mensis pascha celebrare. Euseb. prædicto loco. Huius fragmentum plane aureum extat apud Bedam de æquinoctio vernali: estque inde huc translatum. Verba concilii hæc sunt.

Fragmentum concilii Palæstini extans apud Bedam.

Papa Victor Romanæ urbis episcopus, direxit auctoritatem ad Theophilum Cæsariensis Palæstinæ antistitem, ut quo modo pascha recto jure a cunctis catholicis celebraretur ecclesis, inibi fieret ordinatio, ubi dominus & C. **S**alvator mundi fuerat in carne versatus. Percepta itaque auctoritate, prædictus episcopus, non solum de sua provincia, sed etiam de diversis regionibus omnes episcopos evocavit. Ubi cum illa multitudo sacerdotum convenit; tunc Theophilus episcopus protulit auctoritatem ad se missam Victoris papæ; & quid sibi operis fuisset injunctum, ostendit. Tunc pariter omnes episcopi dixerunt: Nisi prius, quomodo mundus fuerit a principio, investigetur, nihil potest de observantia paschæ salubriter ordinari. Dixerunt ergo episcopi: Quem credimus factum fuisse in mundo primum, nisi dominicum diem? Theophilus episcopus dixit: Probate quod dicitis. Responderunt episcopi secundum scripturæ auctoritatem: *Factum est vespere & mane dies primus: deinde secundus, tertius, quartus, quintus, sextus, septimus: in quo se-* pti-

ANNO
CHRISTI
198. aut cir-
citer.

ANNO
CHRISTI
100

anni

De tempore
& mandatis
sionac.

Gen. 1.

Gen. 1.

an. con-
cretam.

Gen. 1.

De die do-
minico.

primo requievit Deus ab omnibus operibus suis: quem diem sabbatum appellavit. Ergo cum novissimum diem signet sabbatum, quis potest esse primus, nisi dominicus dies?

Theophilus episcopus dixit: Ecce de die dominico, quia primus sit, probastis; de tempore autem quid dicitis? quatuor enim mundi tempora accipiuntur, ver, æstas, autumnus, & hyems. Quod ergo tempus primum factum in mundo? Episcopi responderunt: Verum. Theophilus episcopus dixit: Probate quod dicitis. Et illi responderunt: Scriptum est: *Germine terra sarni herbam secundum genus suum, & lignum fructiferum ferens fructum suum*: hoc autem temporibus veris accipitur. Theophilus dixit: In quo loco caput mundi esse creditis: in principio temporis, aut in medio tempore, aut in fine? Episcopi responderunt: In æquinoctio, octavo Kalendarum Aprilium. Theophilus episcopus dixit: Probate quod dicitis. Et illi responderunt: Scriptum est, *quia fecit Deus lucem, & vocavit Deus lucem diem: & fecit tenebras, & vocavit Deus tenebras noctem: & dixit inter lucem & tenebras æquas partes*. Dixit Theophilus: Ecce de die & tempore probastis: de luna quid vobis videtur: utrum crecentem, an jam plenam, an imminutam a Deo fuisse consecratam? Episcopi responderunt: Plenam. Et ille: Probate quod dicitis. Responderunt: *Et fecit Deus duo luminaria magna, & posuit ea in firmamento cæli, ut luceant super terram: luminare majus in inchoationem diei, luminare minus in inchoationem noctis*. Non poterat aliter, nisi esset plena. Nunc ergo investigavimus quomodo in principio factus fuerit mundus, id est die dominico: verno tempore, in æquinoctio, quod est, octavo Kalendarum Aprilium, luna plena: per ipsum tantummodo tempus & elementa resur-

Theophilus dixit: Nunc igitur agendum est de ordinatione, quomodo debeamus pascha tenere. Episcopi dixerunt: Numquid potest dominicus dies præteriri, ut in eo pascha mini-

me celebretur, qui tot & talibus benedictionibus sanctificatus est? Theophilus episcopus dixit: Dicite, ergo, quibus & qualibus benedictionibus eum esse sanctificatum asseritis, ut scribere possimus. Episcopi dixerunt: Prima illi benedictio est, quia in ipso tenebræ sunt remotæ, & lux apparuit. Secunda est illi benedictio, quod de terra Egypti velut de tenebris peccatorum, quasi per fontem baptismi, per mare rubrum populus fuisset liberatus. Tertia illi benedictio est, quia eodem die cælestis cibus, manna hominibus datum est. Quarta illi benedictio est, qua Moyses mandat ad populum: *Sit vobis observatus dies primus, & novissimus*. Quinta illi benedictio est, ut in psal. 117. dicit: *Circumdederunt me sicut apes, & exarserunt sicut ignis in spinis*, &c. De resurrectione enim domini dicit: *Hæc est dies, quam fecit dominus, exultemus & lætemur in ea*, usque ad cornu altaris. Sexta illi benedictio est, quod in iosa dominus resurrexit.

Vides ergo, quia dies resurrectionis dominicus singulariter in pascha teneri possit. Theophilus dixit: De tempore autem ad Moysen mandatum est a domino: *Hic mensis eris vobis initium mensum: Pascha facite in eo*. Omnes ergo triginta dies a domino consecrati sunt. Episcopi dixerunt: Jam superius dedimus responsum, Principium mundi esse æquinoctium, 8. Kalendarum Aprilium; & ab 8. Kalendarum Aprilium, usque ad 8. Kalendas Majas, legimus esse consecratos. Theophilus dixit: Ecce impium non est, ut passio dominica, tantum sacramenti mysterium, extra limitem excludatur? Passus namque dominus ab 11. Kalendarum Aprilium, qua nocte a Judæis traditus est, & ad 7. Kalendas resurrexit. Quomodo ergo tres dies extra terminum excluduntur? Omnes episcopi dixerunt: Nulla ratione fieri debet, ut tantum sacramentum extra limitem excludatur: sed hi tres dies intra terminum inducantur, & desuper retrahere constitutum est. *Huculque Beda.*

ANNO
CHRISTI
100Confirmatio
diætorum.

Euseb. 12.

IDEM CONCILIUM PALÆSTINUM,

seu potius Casariense ex nova Baluzii Collectione.

His temporibus gravi controversia exorta, ut Eusebius ait in libro quinto historia ecclesiastica. eo quod omnes per Asiam Ecclesia ve-
lita qualdam traditione nixa, quatuordecima luna sanctis Pasche festum diem celebrandum esse censuebant, eaque omnino luna, in quocumque demum diem septimana incidisset, finem jejuniis imponendum esse statuebant, cum tamen relique totius orbis Ecclesia alio more uterentur, ut scilicet non alio quam resurrectionis dominice die jejunia sol-
vi liceret, synodi ob id cæsusque Episcoporum con-
venire, atque omnes uno consensu ecclesiasticam
regulam universis fidelibus per epistolas tradide-
runt, ne videlicet nullo alio quam dominico die
mysterium resurrectionis Domini unquam celebra-
tur, utque eo duntaxat die paschali jejuni-
um terminum observemus. Congregata igitur ob
eam causam synodo Episcoporum Palæstina, cui
præsidebant Theophilus Casaræ Palæstina Episco-
pus & Necessus Hierosolymitanus, intererat au-
tem etiam cum illis Cassius Tyri & Clarus Ptolemai-
dis Episcopi & alii quidam, literas quaquaver-
sum scripserunt, quibus decretum suum de die
Paschatis universis Ecclesiis significaverunt. Exstat
apud Eusebium postrema pars earum literarum,
qua sic habet. Date operam ut epistolæ nostræ
exemplaria per omnes Ecclesias mittantur, ne
nobis crimen impudent qui animas suas a re-
cto veritatis tramite facile abducunt. Illud etiam
vobis significamus, eodem quo apud nos die, Pas-
cha Alexandriæ celebrari. A nobis cum ad illos
& vicissim ab illis ad nos literæ perferantur, ita
ut uno consensu & simul sacrosanctum peragamus
diem. Eiusdem epistolæ cum laude meminit Hierony-
mus in libro de viris illustribus. Theophilus, inquit,
& Casaræ Palæstina, quæ olim Turris Stratonis vo-
cabatur, Episcopus sub Severo principe adversus
eos, qui decimaquarta luna cum Judæis Pascha
faciebant, cum ceteris Episcopis synodicam &
valde utilem composuit epistolam. Epistolam illa

nunc

ANNO
CHRISTI
194.

quæ non extat, sed tantum vetus quedam Philippi¹, ut præfert editio Bucherii, narratio de gestis in hoc Concilio, quam multo diversam, ac, ut arbitror, sincerioris editionis inveni in vetustissimo codice MS. monasterii sancti Galii in Helvetia, & in vetustissimo item codice MS. bibliotheca Colbertina, & quam in veteri quoque codice Anglicano extare accepi a viro docto. Hanc narrationem Rhabanus Abbas Fuldenfis, qui ejus epitomen legerat apud Bedam in libro de vernali equinoctio, putavit esse ipsammet epistolam synodalem, quam Theophilus Casariensis una cum ceteris Palestina Episcopis scripsit adversus eos, qui quatuordecima luna cum Judæis Pascha celebrabant, ut patet ex capite LXIV. libri de computo. Sane acta illa synodi Casariensis, qua extant, ut dixi, apud Bedam nonnullis illegitima ac spuria visa sunt, ab aliis, & quidem viris eruditissimis, pro veris ac genuinis recepta. Utinam se res habeat, cum ea nondum edita sunt cujusmodi leguntur in antiquis libris, visum est heic edi debere. Sic ergo habent.

Cum omnes Apostoli ex hoc mundo transissent, per universum orbem divisa erant jejunia. Nam omnes Galli unum diem anniversarium VIII. Kal. April. Pascha celebrabant dicentes: Quid vobis est ad lunæ computum cum Judæis facere Pascha? Sed sicut Domini natalem, quocunque die venerit, VIII. Kalend. Januarii, ita & VIII. Kalend. Aprilis, quando resurrectio traditur Christi, debemus Pascha tenere. Oriëntales vero, sicut historia Eusebii Casariensis narrat, quocunque die mense Martio quartadecima luna evenisset, Pascha celebrabant. In Italia autem alii plenos quadraginta dies jejunabant, alii triginta. Alii dicebant septem diebus, in quibus mundus concluditur, sibi sufficere jejunare. Alii quia Dominus quadraginta diebus jejunasset, illi horas quadraginta deberent. Cum hæc ergo talis diversitas esset observatio, mæror erat sacerdotum, quod ubi erat una fides, dissonarent jejunia. Tunc Papa Victor Romanæ urbis Episcopus direxit ut daret auctoritatem ad Theophilum Casariensem Palestinæ provinciæ Episcopum, quia tunc non Hierosolyma metropolis videbatur, ut inde paschalis ordinatio proveniret, ubi Christus fuisset in corpore versatus. Accepta itaque auctoritate Theophilus Episcopus videns tantum sibi opus fuisse injunctum, quod in mundi observationem transmitteretur, non solum suæ patriæ, sed & de vicinis provinciis omnes Episcopos & sapientes viros ad Concilium evocavit. Cumque grandis illa multitudo sacerdotum vel sapientium virorum in omnibus scripturis spiritualibus erudita in unum fuisset collecta, tunc protulit Theophilus Episcopus auctoritatem ad se directam Papæ Victoris, & quid sibi operis esset injunctum patefecit. Tunc pariter omnes dixerunt: Primum nobis inquirendum est quomodo in principio mundus fuerit factus. Et cum hoc fuerit diligentius investigatum, tunc poterit ex eo paschalis ordinatio salubriter provenire. Dixerunt ergo Episcopi: Quem diem primum credimus creatum in mundo? Responderunt: Dominicum: Theophilus Episcopus dixit: Quomodo potest probari quod primus dominicus sit dies factus?

Responderunt Episcopi: Dicente scriptura: Et factum est vespere & factum est mane dies primus. Inde secundus, tertius, quartus, quintus, sextus, & septimus, in quo requievit ab omnibus operibus suis, quem diem sabbatum appellavit. Cum ergo novissimus sit sabbatum, quis potest esse primus nisi dominicus? Dixerunt: Sic est, & aliter non est. Theophilus episcopus dixit: Ecce de die dominico, quod primus sit, probastis. De tempore quid vobis videtur? Quatuor enim tempora in anno accipiuntur, ver, æstas, autumnus, & hyems. Quod ergo tempus credimus primum in mundo factum? Episcopi responderunt: Vernum. Theophilus Episcopus dixit: Probate quod dicitis. Et illi responderunt: Dicente scriptura: *Germinet terra herbam sani secundum genus suum, & lignum fructiferum faciens in se fructum.* Hæc enim verno tempore videmus fieri. Theophilus Episcopus dixit: Verum est. Et adjecit: Quoniam tribus mensibus vernum tempus accipitur, quo loco mundi caput esse credimus, in principio, an medio loco, an in fine? Episcopi dixerunt: In æquinoctio, id est, VIII. Kalend. Aprilis. Theophilus dixit: Probate quod dicitis. Et illi responderunt: Dicente scriptura. *Et fecit Deus lucem, & lucem vocavit diem, & fecit Deus tenebras, & tenebras vocavit noctem. Et divisi Deus inter lucem & tenebras aquas partes.* Theophilus dixit: Est verum. Ecce de die vel tempore probastis. De luna quid vobis videtur? Quomodo dicimus fuisse creatam a principio, plenam, an minuentem? Episcopi responderunt: Plenam. At ille dixit: Probate quod dicitis. Episcopi responderunt: Scriptura divina dicente: *Et fecit Deus duo luminaria magna & posuit ea in firmamento cæli, sic ut luceant super terram.* Luminare majus inchoationem diei, & luminare minus inchoationem noctis, quæ tota nocte luceat super terram, non potuit esse aliter nisi plena. Theophilus dixit: Sic est verum. Ergo quomodo fuisset creatus mundus inveniamus. Responderunt: Die dominico, verno tempore, æquinoctio, hoc est, VIII. Kal. Aprilis, & luna plena. Episcopi dixerunt: Sicut in principio mundus creatus est, per ipsum tempus etiam per resurrectionem dominicam redemptus est a peccato. Resurrexit itaque Dominus noster Jesus Christus die dominico, verno tempore, in æquinoctio, luna plena. Per ipsum tantummodo tempus elementa consurgunt. Theophilus dixit. Ecce investigavimus quomodo in principio factus est mundus, vel a peccato redemptus. Nunc de observatione Paschæ agendum est, quo die, aut quo tempore, vel luna, Pascha debeat ordinari. De die dominico quid vobis videtur? Episcopi dixerunt: Numquid potest dominicus dies præteriri ut in eo pascha minimè celebretur, qui tot ac talibus benedictionibus sanctificatus est. Theophilus Episcopus dixit: Quibus aut quantis benedictionibus apertius dicite, ut scire possimus quas sanctificationes in eo asseritis, ut scribere possimus. Episcopi dixerunt. Prima illa benedictio est, quod in ipso tenebræ remotæ sunt, & lux apparuit. Secunda, quod populus Israel ex Ægypto tenebrarum velut per baptismum fontis per

¹ Sive Theophili potius Alex., ut suspicatur Michael le Quien in panoplia adversus schismata Græcorum sub Altamara nominæ edita p. 22.

per mare rubrum de duro servitio fuerit liberatus. Tertia, quia mandat Moyses ad populum & dicit: Observatus sit vobis dies primus & novissimus, hoc est, dominicus & sabbatum. Quarta, quia centesimus decimus septimus psalmus totus de passione & resurrectione cantatur. De passione: *Circumdantes circumdederunt me, & in nomine Domini vindicabor in eis. Circumdederunt me sicut apes favum, & exarserunt sicut ignis in spinis. Et interjectis versibus: Lapidem quem reprobaverunt adificantes, hic factus est in caput anguli. Hæc de passione. De resurrectione autem dicit: Hoc dies quam fecit Dominus. Exultemus & letemur in eo. Et interjectis versibus: Constitui te diem solemnem in condensis frequentantibus in cornu altaris. Dixerunt sic esse verum ut die dominico Pascha celebraretur, quia & tantis benedictionibus sanctificatus est, ut in eo die Dominum nostrum Jesum Christum a mortuis manifestum sit resurrectisse. Theophilus dixit: Ecce constitutum est de die dominico. De tempore quid vobis videtur? Responderunt: Numquid aliter intelligi potest, nisi quod in divina scriptura prænitium est, dicente per Moysen: *Hic mensis erit vobis initium mensium. Pascha facitote in eo.* Non dixit in prima die mensis, aut decima, aut vicesima; sed totos triginta in Pascha sanctificavit. Theophilus dixit: Qui sunt hi triginta dies? At illi responderunt: Jam autem*

diximus principium mundi esse æquinodium. Ab octavo enim Kal. Aprilis usque ad octavum Kal. Maii, hi sunt triginta dies in Pascha sanctificati. Theophilus Episcopus dixit. Et impium non est ut illi tres dies passionis dominicæ foras terminum excludantur, id est, xi. Kal. Aprilis, quinta feria, quod cæna Domini vocatur, qua cum discipulis suis discubuit, quando & Judæ prædixit quod ab ipso esset tradendus? quod constat fuisse impletum. Paschus namque est Dominus ab undecimo Kalendas Aprilis, qua nocte a Judæ est traditus, & ad octavum Kalendas Aprilis resurrexit. Quomodo ergo hi tres dies extra terminum excludantur? Dixerunt omnes non esse verum ut foras limitem passio mittatur, sed introducantur hi tres dies in ordine paschali, & de novissimo reducantur. Et ita statutum est in illo Concilio, ut nec ante xi. Kal. Aprilis, neque post xi. Kal. Maii fieri debeat Pascha. Theophilus dixit: Ecce de die vel tempore statutum est. De luna quid vobis videtur? Responderunt. Similiter & de luna præceptum divinum servetur, dicente Moysen: *Et sit vobis observatio a quatuordecima usque primam & vicesimam lunam.* Has octo lunas in Pascha fuisse consecratur. Quando ergo intra illum terminum statutum dies dominicus & luna una ex his octo convenerit, Pascha nobis iustum est celebrare.

CONCILIUM PONTICUM.

Eodem tempore, & ob eandem causam in Ponto a Palma hoc concilium provinciali celebratum est, & de paschatis observatione, Idem quod præcedentia, definiuit. Eusebius prædicto loco, Acta non extant.

CONCILIUM GALLICUM.

Huic ob prædictam quæstionem & controversiam paschatis habito in Galliis concilio, Irenæus circa prædicta tempora præfedit: constituit autem in hac causa, quod superius descripta concilia decreverunt. Eusebius prædicto loco. Hujus, sicut & præcedentium, Acta interierunt.

CONCILIUM IDEM GALLICUM, SEU POTIUS LUGDUNENSE

EX NOVA BALUZII COLLECTIONE.

Pars huius synodi mentio extat in vulgatis editionibus Conciliorum, quod aut non inadvertenter editores extare apud Eusebium fragmenta epistolæ synodice ad Victorem Papam scriptæ, vel existimaverint epistolam Irenæi Episcopi Lugdunensis ad eundem Papam, cujus sunt hæc fragmenta, non esse scripturam publicam, sed privati domini. Verum nuper vir doctissimus Henricus Valesius in annotationibus ad librum quintum historię ecclesiasticæ Eusebii cap. xxiv. adnotavit fragmenta illa vere esse ex epistola synodica Episcoporum Gallia, argumento sumpto ex capite xxiiii. ejusdem libri, in quo Eusebius enume-

Drans epistolas synodicas tum scriptas occasione controversie de Paschate, ita scribit: Epistola quoque Ecclesiarum Gallia extat, quibus præerat Irenæus. Assensior enim eidem viro clarissimo, qui epistolam illam putat non esse diversam ab ea, quam Eusebius in capite sequenti tradit, ab Irenæo scriptam esse ad Victorem ex persona fratrum, id est, Episcoporum Gallia, existimans proinde referri illam debuisse inter Concilia Gallia; ut olim monui, inquit, Jacobum Sironidum virum doctissimum. Itaque visum est referri hoc loco debere hæc fragmenta epistolæ synodice, prout extant apud Eusebium.

INTERPR. RUFFINO.

Denique extant ipsorum litteræ, quibus asperius oburgant Victorem, veint inutiliter Ecclesiam commodis consulentem. Nam &

Φέρονται δὲ καὶ αἱ τῶν ποιηταῖ, πληκτικώτερον καὶ διαπορευόμενον τὸ βίαιον. Ἐν οἷς καὶ ὁ εἰρηναῖος ἐκ προσώπου ὧν

INTERPR. VALESIO.

Extant etiamnum eorum litteræ, quibus Victorem acerbius perstringunt. Ex quorum numero Irenæus in epistola quam scripsit

1. Hoc idem cum Asiatico Synodici, de quo infra p. 727.

Hoc idem et Lugdunense Synodici, de quo infra pag. 726.

C. ANNUM
CHRISTI
197

Irenaeus cum ceteris quibus praerat Galliarum Episcopi scribens, confirmat quidem ut in dominica die resurrectionis Domini mysterium celebratur, Vestrem tamen arguit quod non recte fecerit, abscindere a corporis unitate tot & tantas Ecclesias Dei, quae morem sibi antiquitus traditum custodirent. Sed & de multis aliis commonet per haec verba. Non solum, inquit, de die Paschae agitur controversia, sed & de ipsa specie jejuniorum. Quidam enim putant una tantum die observari debere jejunium, alii duobus, alii vero pluribus; nonnulli autem etiam quadraginta, ita ut horas diurnas nocturnasque computantes, diem statuunt. Quae varietas observantiae non nunc primum neque nostris temporibus cepit, sed multo ante nos, ex illis, ut opinor, qui non simpliciter quod ab initio traditum est tenentes, in alium morem vel per negligentiam vel per imperitiam postmodum decidere. Et tamen nihilominus omnes isti, etiam cum in observantia variarent, inter semetipsos & nobiscum pacifici fuerunt semper & sunt, nec dissonantia jejunii fidei consonantiam rupit. Post haec inserit etiam historiā quamdam, quae pro sui opportunitate nec a nobis debet omitti. Denique ait. Et illi omnes ante Soterem Presbyteri qui Ecclesiae, cui tu nunc praees, sacerdotium tenuerunt, Anicetum dico & Pium Hyginumque & Telephorum & Syxtum, neque ipsi ita tenuerunt, neque hi qui cum ipsis erant. Et tamen cum ipsi ita non observarent, pacem semper habuerunt cum illis Ecclesiis quae hunc observantiae morem tenebant, cum utique & ipsis contrarium videretur quod non cum ipsis etiam ceteri similiter observarent. Numquam tamen ob hoc repulsi sunt aliqui ab Ecclesiae societate, aut venientes ab illis partibus non sunt suscepti: immo potius & omnes Presbyteri qui fuerunt ante te, omnibus semper qui non ita observabant Presbyteris Ecclesiarum eucharistiam solemniter transmittabant. Beatus autem Polycarpus cum ad urbem Romam venisset sub Aniceto, cumque de aliis nonnullis parum quid habuissent inter se, statim tamen coissent in pace, de hac quaestione ita egerunt ut non unuquique sententiam suam

ἔρχετο κατὰ τὴν γαλλικὴν ἀδελφῶν ἐπιστάλας, παριστάται μὲν τὸ δεῖν ἐν μὲν τῇ ἡμερᾷ τῇ ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως ἐπιπέλειομαι μυστήριον· τῇ γὰρ μὲν βίβλατι ἀποστολικῆς οὐ μὴ ἀποκόπεται ὅλας ἐκκλησίας τοῦ ἀρχαίου ἰθὺς παραδοσθῆναι ἐπιτηρώσας, πλείστα ἐπιτηρώσας. καὶ αὐτοῖς δὲ ῥήματα τῆς ἐπιλήθων. ἡδὲ γὰρ μόνον αὐτῆς τῆς ἡμέρας ἐστὶν ἡ ἀμφισβήτησις, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τοῦ εἶδους αὐτῆς τῆς νηστείας, οἱ μὲν γὰρ αἰσθάνονται μὴ ἐν ἡμέραν δεῖν αὐτὸς νηστεῖν. οἱ δὲ δὴ, οἱ δὲ καὶ πλείονας: οἱ δὲ ποσάροντον ὥρας ἡμερῶν τε καὶ νυκτερινῶν συμμειψοῦσι τὴν ἡμέραν αὐτῶν. καὶ τιακτὴ μὲν ποικιλία τῶν ἐπιτηρώσων· οἱ γὰρ ἐφ' ἡμῶν γεγονῆα, ἀλλὰ καὶ πολλὸν ἀποστρέφον ἐπὶ τῷ ἀπὸ ἡμῶν. τὸ παρὰ τὸ ἀνεβίβει ὡς εἰκὸς κρατυῶν, τὴν κατ' ἀπλοτην καὶ ἰδιωτισμὸν ἐπιτηρώσων· εἰς τὸ μετρίως ἀπειρησῶν. καὶ ἔδωκεν ἑλάττωσαν πάντες αὐτοὶ ἐπιλήθων τε, καὶ ἐπιληθόμενον ἀλλήλους. καὶ ἡ διαφωνία τῆς νηστείας, τὴν ὁμοιοῖαν τῆς πίστεως ἐπιτηρώσων· τοῖσι καὶ ἰσοῦσαν ἀποστήσειν τὴν οἰκείως παραθήσομαι, τὴν ἔχουσαν τὴν ἔσπον. καὶ οἱ ἀπὸ σωτήρος ἀρεσβύτεροι οἱ ἀποσάντες τῆς ἐκκλησίας ἢς νῦν ἀφῆρη, ἀνίκητον λέγομεν καὶ πῶν, ἔχονον πλεονέχον καὶ ἔσαν, οὐτε αὐτοὶ ἐτήρησαν, οὐτε τῆς μετ' αὐτοῦ ἐπέβησαν· καὶ ἔδωκεν ἑλάττωσαν αὐτοὶ μὴ τηρούσας, ἐπιλήθων τῆς ἀπὸ τοῦ παρὸντων ἐν αἷς ἐτήρησαν ἐρχόμενοι ἀπὸ αὐτῶν. καὶ τὴν μάλιστα ἐναντίον τὴν τῆς νηστείας, τῆς μὴ τηρούσας. καὶ αὐτοῖς ποτε ὅσα τὸ εἶδος τῆς ἀπεβλήθησαν τῆς· ἀλλὰ αὐτοὶ μὴ τηρούσας οἱ ἀπὸ τοῦ ἀρεσβύτεροι, τῆς ἀπὸ τοῦ παρὸντων τηρούσας ἐπιτηρώσων ἀρεσβύτων. καὶ τοῦ μακαρίου πολυκαρπῆ ἐπισημαίνοντες τῇ ῥώμῃ ἐπὶ ἀνικητῶν· καὶ περὶ ἀλλῶν τῶν μὲν μὲν ἔχοντες ἀπὸ ἀλλήλων, ἀλλὰ εἰς ἐπιλήθων· περὶ τούτου τὸ κεφάλαιον μὴ φιλεῖσθε ἀπὸ ἑαυτῶν. οὐτε γὰρ ὁ ἀνίκητος τὴν ἀρεσβύτων πῶν εἶδωκεν μὴ

ipsi nomine fratrum quibus praerat in Gallia, illud quidem defendit, solo die dominico resurrectionis Domini mysterium esse celebrandum. Vestrem tamen decenter admonet ne integras Dei Ecclesias morem sibi a majoribus traditum custodientes a communione abscindat. Et post multa alia in eam sententiam dicta, his etiam utitur verbis. Neque enim de die solum controversia est, sed etiam de forma ipsa jejunii. Quidam enim existimant unico die sibi esse jejunandum, alii duobus, alii pluribus: nonnulli etiam quadraginta horis diurnis ac nocturnis computatis diem suum metiuntur. Atque haec in observando jejunio varietas non nostra primum aetate nata est, sed longe antea apud majores nostros cepit: qui negligentius, ut verisimile est, praesidentes, ex simplicitate & imperitia ortam consuetudinem posteris tradiderunt. Nihilominus tamen & omnes isti pacem inter se retinuerunt, & nos invicem retinemus. Ita jejuniorum diversitas confessionem fidei commendat. Narrationem deinde subiungit, quam hic opportune inferam. Est autem huiusmodi. Sed & Presbyteri illi qui ante Soterem Ecclesiam cui tu nunc praees, gubernarunt, Anicetum dico & Pium & Hyginum cum Telephoro & Xysto, neque ipsi unquam observarunt, neque his qui cum ipsis erant ut id observarent, permiserunt. Ipsi tamen cum hoc minime observarent, pacem nihilominus colebant cum iis qui ad se venissent ex Ecclesiis, in quibus id observabatur. Atqui observantia inter eos qui minime observabant, tanto magis contraria videbatur. Nec ulli unquam ob ejusmodi consuetudinem rejecti sunt. Verum illi ipsi qui te praecesserunt Presbyteri, quavis id minime observarent, Ecclesiarum Presbyteris qui id observabant, eucharistiam transmittierunt. Et cum beatissimus Polycarpus Aniceti temporibus Romam venisset, atque inter illos de quibusdam aliis rebus modica esset controversia, statim mutuo pacis osculo se complexi sunt, de hoc capite non magnopere inter se contententes. Neque enim Anicetus Polycarpo persuadere unquam poterat, ut observare desineret, quippe qui

C. ANNUM
CHRISTI
197

cum

obstinata contentione defende-
ret. Neque enim aut Anice-
tus Polycarpo suadere poterat
ut non observaret ea quæ no-
verat Joannem discipulum Do-
mini nostri vel ceteros Apo-
stolos, cum quibus semper
fuerat, observasse; neque rur-
sum Polycarpus Anicetum per-
suasit ea deserere quæ ille di-
cebat a se majorum more ser-
vari. Cumque hæc ita inter
se habuissent, communicarunt
sibi invicem, ita ut cederet
Anicetus Polycarpo etiam sa-
cerdotali ministerio, honoris
duntaxat contemplatione, per-
fungi. Et ita ab invicem ple-
na fide, pace integra, & fir-
ma caritate discedunt, ut om-
nes Ecclesiæ, sive quæ ita de
Pascha, sive quæ non ita ob-
servarent, inter se tamen con-
cordiam custodirent

τηρεῖν, ἀπὸ μετὰ ἰωάννου τοῦ
μαθητοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, καὶ
τῶν λοιπῶν ἀποστόλων εἰς σω-
τηρίας, ἀεὶ πετηκότες·
οὔτε μὲν ὁ πολυκαρπὸς τῶν
ἀνικητῶν ἐπέσει τερπῆν, λέγον-
τα τῷ σωτήρει τῷ ἀπὸ
αὐτοῦ ἀρεσβιτέρων ὀφείλειν κα-
τεχεῖν. καὶ τούτῳ οὕτως ἐχο-
των, ἐκοινωνήσαν ἑαυτοῖς· καὶ
ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ παρεχώρη-
σαν ὁ ἀνικητὸς τῷ ἐχου-
σίαν τῆς πολυκαρπῶ κατ' ἐ-
τροπήν δηλονότι, καὶ μετ' ἐί-
ρημῆς ἀπ' ἀλλήλων ἀπλλαγῆ-
σαν, πάσης τῆς ἐκκλησίας ἐί-
ρημῆς ἐχόντων καὶ τῶν τρωσι-
των καὶ τῶν μὴ τρωσιῶν.

cum Joanne Domini nostri
discipulo & cum reliquis Apo-
stolis, quibuscum familiariter
vixerat, cum morem perpe-
petuo observasset. Neque item
Polycarpus Aniceto persuade-
re conatus est ut observaret,
cum Anicetus eorum qui an-
te se fuerant Presbyterorum
morem sibi retinendum esse
diceret. Quæ cum ita se ha-
berent, communicarunt sibi
invicem, & Anicetus in Ec-
clesia consecrandi munus Po-
lycarpo honoris causa conce-
dit: tandemque cum pace a
se invicem discesserunt, tam
iis qui observabant, quam il-
lis qui minime observabant,
pacem communionemque to-
tius Ecclesiæ retinentibus.

Meminit istius epistola Hieronymus in libro de viris illustribus. Feruntur, inquit, ejus (id est, Irenæi) & alix ad Victorem Episcopum Romanum de questione Paschatis epistolæ, in quibus commonet eum non facile debere unitatem collegii scindere.

CONCILIUM OSROENUM, ET CORINTHIACUM.

aut 22. in
ed. Valat.

DE hoc & quodam alio concilio Achaico
tunc celebrato, ita Euseb. lib. 5. c. 22.
Aliud porro ecclesiarum (concilium intelligo)
quæ Osroenum & reliquis in eo loco civitates
incolebant: aliud separatim Baccyllis ecclesiæ Co-

rinthiorum episcopi, & alia denique aliorum pro-
pe infinitorum, qui uno consensu iudicioque uno,
eamdem de illius festi (paschatis nimirum) obser-
vatione tulere sententiam. Neque horum quid-
quam extat.

CONCILIUM ASIATICUM, REPROBATUM.

HOC concilium, ob causam paschatis, cir-
ca hæc tempora Asiani episcopi per Po-
lycratem Ephesinum episcopum celebrarunt, in
quo putantes se evangelio, & majorum tradi-
tionibus inhzere, a consuetudine celebrandi
pascha die 14. primi mensis, etiamsi in domi-
nicum non incideret, recedendum non esse
constituerunt, idque per Polycratem ad Vi-

ctorem Romanum pontificem rescripserunt.
Victor pontifex hoc responso accepto concilium
reprobavit, & quam diu minatus fuerat ex-
communicationis sententiam contra pertinaces
executus est. Hanc Victoris sententiam con-
tra orientales, postea patres Nicæni concilii
confirmarunt. Euseb. lib. 5. hist. cap. 23. & se-
quentibus.

IDEM CONCILIUM ASIATICUM, SEU VERIUS EPHESINUM

Habitum circa annum CXCVII.

EX NOVA BALUZII COLLECTIONE.

Concilii istius memoria extat in tomis Conci-
liorum, ex Eusebio & libello synodico. Sed
miror prætermisum fuisse infra fragmentum epi-
stola ad Victorem Papam & ad Ecclesiam Roma-

nam tum scripta a Polycrate Episcopo Ephesino,
quam Hieronymus in libro de viris illustribus do-
cet fuisse synodicam. Sic ergo habet fragmentum
illud apud Eusebium.

INTERP. RUFFINO.

Nos ergo intemeratum Pa-
schæ colimus diem, neque ad-
dentes neque auferentes ali-
quid. Etenim magna quædam
luminaria apud Asiam dor-
mierunt, summi & electi vi-

Ἡμεῖς οὐκ ἀραδιούργων
ἀγορεύω τῷ ἡμέραν· μή τι
ἄποσείντες, μή τι ἀφαιρέμε-
νοι. καὶ γὰρ κατὰ τῷ ἀσίαν
μεγάλα σολχία κεκοίμηται·

INTERP. VALESIO.

Nos igitur verum ac genui-
num agimus diem, nec adden-
tes quicquam, nec detrahen-
tes. Etenim in Asia magna
quædam lumina extincta sunt,
quæ illo adventus dominici
die

De his item Auctor Synodici infra pag. 727. Hoc idem cum Ephesino, de quo Auctor Synodici infra pag. 725.

ANNO CHRISTI 197.

ANNO CHRISTI 197.

ti, quos Dominus suscitabit in adventu suo, cum veniet de caelis in gloria, & requireret omnes sanctos suos, in quibus est Philippus Evangelista, qui dormivit apud Hierapolum, sed & duz filiz eius, quæ virgines senuerunt, & alia eius filia spiritu sancto repleta, quæ apud Ephesum dormivit; nec non & Joannes, qui supra pectus Domini recubuit, qui fuit summus sacerdos, & pontificale petalum gessit, martyr & doctor Ecclesiæ, qui & ipse apud Ephesum dormivit. Polycarpus quoque apud Smyrnam & Episcopus & martyr. Similiter & Thraseas Episcopus apud Eumeniam, sed apud Smyrnam martyrio consummatus. Quid autem dicam etiam Sagarim nihilominus sacerdotem & martyrem, qui apud Laodiciam quiescit in pace. Sed & Papirium, & Macarium, & Melitonem propter regnum Dei eunuchum & spiritu sancto repletum, qui jacet in civitate Sardenium, expectans adventum Domini de caelis ut resurgat a mortuis. Isti ergo omnes diem Paschæ in quartadecima die mensis observaverunt secundum evangelium, nihil omnino extrinsecus agentes, sed fidei regulam per omnia conservantes. Sed & ego omnium vestrum minimus Polycrates secundum traditionem parentum meorum observo, eorum duntaxat quos & ab initio secutus sum. Septem namque ex parentibus meis per ordinem fuerunt Episcopi, ego octavus; qui omnes ita observaverunt hunc diem, ut conveniret cum illo quo fermentum Judæorum populus auferret. Unde, fratres carissimi, sexaginta & quinque annos ætatis gerens in nomine Domini, multorum quoque orbis terræ Episcoporum notitiam plenissime habens, & sanctis scripturis intendens, non perturbabor ex his quæ ad terrorem proferantur; quia & majores mei dixerunt: Obtemperare oportet Deo magis quam hominibus. Et post hæc, de his qui secum aderant Episcopis ista subjungit: Poteram autem etiam presentium Episcoporum facere mentionem; quos ipsi petiistis ut evocarem, sicut & feci: quorum nomina si scribam, nimia multitudo est: qui omnes scientes parvitatem meam,

Concil. General. Tom. I.

ἀτὴν ἀνασθησεται τῇ παρουσίᾳ τοῦ κυρίου, ὃν ἔρχεται μετὰ δόξης ἐξ οὐρανῶν, καὶ ἀναζητήσει πάντας τοὺς ἁγίους· φίλιππον τὸν ἱεὺς δώδεκα ἀποστόλων, ἐς κοιμήσας ἐν ἱεραπόλει, καὶ δύο θυγατέρας αὐτοῦ γεγραμμένας παρθένοι· καὶ ἡ ἑτέρα αὐτοῦ θυγάτηρ ἐν ἀγίῳ πνεύματι πολιθωσαμένη· ἢ ὡς ἐφίσω ἀναπαύεται· ἐτι δὲ καὶ ἰωάννης ὁ ἐπὶ τῷ στήθεσσι τοῦ κυρίου ἀναπεσών, ὃς ἐξήχηθη ἑρθεὶς τὸ πέταλον περὶ τοῦ σώματος, καὶ μάρτυς καὶ διδάσκαλος· ὅτις ἐν ἐφίσω κοιμήσας· ἐτι δὲ καὶ πολυκάρπος ὁ ἐν σμύρῃ καὶ ἐπίσκοπος καὶ μάρτυς, καὶ θρασεῖας καὶ ἐπίσκοπος καὶ μάρτυς, ἀπὸ ἑμενίας, ὃς ἐν σμύρῃ κοιμήσας· τί δὲ δὲ λέγεται σαγάρην ἐπίσκοπον καὶ μάρτυρα, ὃς ἐν λαοδικίᾳ κοιμήσας; ἐτι δὲ καὶ πάπριον τὸν μακάριον, καὶ μελιτόνα τὸν ἐν ἀγίῳ πνεύματι πάντι πολιθωσαμένον; ὃς κέσεται ἐν σάρδεσι περιβητῶν τῶν ἀπὸ ἱεροῦ οὐρανῶν ἐπισκοπῶν, ὃν ἡ ἐκ νεφρῶν ἀσπίστις· ὅτι πάντες ἐτήρησαν τὴν ἡμέραν τῆς τεσσαρεσκαίδεκάτης τῆς πάσχα κατὰ τὸ διαγγέλιον· μηδὲ παρεβαίνοντες, ἀλλὰ κατὰ τὸ κανόνα τῆς πίστεως ἀκολουθοῦντες. ἐτι δὲ καὶ ἐγὼ ὁ μικρότερος πάντων ὑμῶν πολυκράτης κατὰ παράδοσιν ἱεροῦ συγγενῶν μου, οἷς καὶ παρεκολούθησα τισὶν αὐτῶν· ἐπὶ μὲν ἦσαν συγγενεῖς μου ἐπίσκοποι, ἐγὼ δὲ ὄγδοος· καὶ πάντοτε τῶν ἡμερῶν ἔγχετο, οἱ συγγενεῖς μου, ὅταν ὁ λαὸς ἦναι τῶν ἡμερῶν· ἐγὼ οὐ ἀδελφοὶ ἐξέκοντα πρὸς ἐτὴ ἔχων ἐν κυρίῳ· καὶ συμβεβληκῶς τοῖς ἀπὸ τῆς οἰκουμενικῆς ἀδελφοῖς· καὶ πάσαις ἁγίαις γραφαῖς διηληλυθῶς, οὐ στυρομαι ἐπὶ τοῖς κατακληρονομηνοῖς· οἱ γὰρ ἐμοῦ μέγιστοι εἰρήχαι, περὶ τὰς δὲ διαμάχαις ἢ ἀνθρώποις· ταῖς ἐπιφέρει περὶ πάντων γραφαῖς ἱεροῦ συμπαραόντων αὐτῶ καὶ ομοδοξοῦντων ἐπισκοπῶν, τῶντι φέρον· ἐδυνάμην δὲ ἱεροῦ ἐπισκοπῶν ἱεροῦ συμπαραόντων μνημονύσαι, οἷς ὑμεῖς ἠρώστατε μετακληθῆναι ὑπὸ ἐμοῦ, καὶ

die resurrexerunt sunt, cum Dominus e caelo veniet plenus majestate & gloria, sanctosque omnes suscitabit. Philippus scilicet unus e duodecim Apostolis, qui mortuus est Hierapoli, & duæ eius filiz quæ virgines contemnerunt, alia quoque ejusdem filia, quæ spiritu sancto afflata vixit, & Ephesi quiescit. Præterea Joannes, qui in sinu Domini recubuit, qui etiam sacerdos fuit, & laminam gessit, martyr denique & doctor existit. Hic, inquam, Joannes apud Ephesum extremum diem obiit. Polycarpus quoque, qui apud Smyrnam Episcopus & martyr fuit, itemque Thraseas Eumeniæ Episcopus & martyr, qui Smyræ quiescit. Quid Sagarim Episcopum enndemque martyrem attinet dicere, qui Laodiceæ est mortuus? Quid beatum Papirium, quid Melitonem eunuchum, qui spiritu sancto afflatus cuncta gessit; qui & Sardibus situs est, adventum Domini de caelis, in quo resurrexerunt est, expectans. Hi omnes diem Paschæ quartadecima luna juxta evangelium observarunt, nihil omnino variantes, sed regulam fidei constanter sequentes. Ego quoque omnium vestrum minimus Polycrates, ex traditione cognatorum meorum, quorum etiam nonnullos affectatus sum. Fuerunt enim septem omnino ex cognatis meis Episcopi, quibus ego octavus accessi. Qui quidem omnes semper Paschæ diem tunc celebrarunt, cum Judæorum populus fermentum abiceret. Ego, inquam, fratres, quinquaginta & sexaginta annos natus in Domino, qui cum fratribus toto orbe dispersis sermones sæpe contuli, qui scripturam sacræ omnem perlegi, nihil moveor iis quæ nobis ad formidinem intentantur. Et enim ab illis qui me longe majores erant didum scio: Obtemperare oportet Deo magis quam hominibus. Post hæc de Episcopis qui simul aderam cum hæc scriberet, & eadem cum ipso sentiebant, sic loquitur. Possent etiam Episcoporum qui mecum sunt facere mentionem; quos petiistis ut convocarem, sicut & feci: quorum nomina si adscripsero, ingens numerus videbitur. Hi cum me pusillum hominem invisissent, epistolam nostram assensu suo comprobant, gnari me ca-

consecra suo confirmant que scribimus, certi quod non in- niter canos attulimus, sed in disciplina Christi semper con- versati sumus.

CONCILIA SUB VICTORE P.

μεταλασάμην· ὃν τὰ ὀνόματι
ἐπιγράψω, πολλά πληθύνειν.
οἱ δὲ ἰδόντες τὸ μικρὸν μου
ἄνθρωπον, συναδελφίσαν τῇ
ἐπιστολῇ. εἰδότες ὅτι εἰς πολλὰς
ἐκ λυγρὰ, ἀλλὰ ἐν κλειῶ
ἰσθῶ πάντοτε περικλιθῆμαι.

nos istos non frustra gesta- re, sed vitam ex preceptis institutisque Jesu Christi sem- per egisse.

INTERPRETATIO HIERONYMI.

Nos igitur inviolabilem celebramus diem, neque addentes aliquid, neque dementes. Etenim in Asia luminaria maxima dormierunt, quæ resurgent in die Domini, quando venturus est de cælis in majestate sua, & suscitaturus omnes sanctos. Philippum loquor de duodecim Apostolis, qui dormivit Hierapoli, & duas filias ejus, quæ virgines senuerunt, & aliam ejus filiam quæ spiritu sancto plena in Epheso occubuit. Sed & Joannes, qui super pectus Domini recubuit, & Pontifex fuit, auream laminam in fronte portans, martyr & doctor in Epheso obdormivit. Et Polycarpus Episcopus & martyr Smyrnæ cubat. Thraseas quoque Episcopus & martyr de Eumenia in eadem Smyrna requiescit. Quid necesse est Sagaris Episcopi & martyris recordari, qui in Laodicea soporatur, & Papirii beati, & Melitonis in sancto spiritu eunuchi, qui semper Do- mino serviens, positus est in Sardis, & expectat in adventu ejus resurrectionem. Hi omnes ob- dinaverunt Paschatis diem decimaquarta luna, ab evangelica traditione in nullam partem decli- nantes, & ecclesiasticum sequentes canonem. Ego quoque minimus omnium vestrum Polycrates secundum doctrinam propinquorum meorum, quos & secutus sum, (septem siquidem fuerunt secum propinqui mei Episcopi, & ego octavus) semper Pascha celebravi quando populus Judæorum azy- propinqui mei faciebat. Itaque, fratres, sexaginta quinque annos ætatis meæ habens in Domino, a multis ex toto orbe fratribus eruditus, peragrata omni scriptura, non formidabo eos qui nobis minan- tur. Dixerunt enim maiores mei: *Obedire Deo magis oportet quam hominibus*

CONCILIA PLURA
AD HÆC TEMPORA SPECTANTIA.

Ex libello Synodico.

LUGDUNENSIS, IRENÆI

Σ Τυδος θεία καὶ ἱερά τοπική, δύο καὶ
δέκα ἐπισκόπων, συναθροισθέντα ἐν
Λυγδύων μητροπόλει τῆς Γαλλίας, παρὰ τὸν
Ροδανὸν ποταμὸν, ἐπὶ Εἰρηναίῳ ἱερομάρτυρος,
ἐπισκόπου τῆς αὐτῆς πόλεως, κατὰ τῆς ἀποστο-
λεῖται ἀποφασίσεως.

SYnodus divina & sancta provincialis, Hierapoli Asiæ celebrata ab Apollinario sanctissimo hujus episcopo, aliisque viginti sex episcopis: quæ abdicavit & extirpavit Montanum & Maximillam pseudopphetas: qui blaspheme, utpote a demone obsessi, sicut idem pater dicit, vitam commutarunt. Cum iidem vero & Theodotum & Coriarium (eadem Synodus) condemnavit.

a Vide supra pag. 662.

SYnodus divina & sancta provincialis, duodecim episcoporum, collecta Lugduni metropoli Gallie, ad Rhodanum flumen, ab Ireneo sancto martyre, ejusdemque urbis episcopo: contra prescriptos & hereticos.

HIERAPOLITANA, APOLLINARIJ.

Σ Τυδος θεία καὶ ἱερά τοπική, ἐν Ἱερα-
πόλει τῆς Ἀσίας, συναθροισθέντα ἐπὶ
Ἀπολλινάρη, τοῦ πρώτου ἐπισκόπου τῆς
ἐκείνου ἐκείνου ἐπισκοπῆς, ἀποκηρύξασά τε
καὶ ἐκκόψασα Μοντανὸν καὶ Μαξιμίλλαν, τοὺς
ψευδοπροφήτας οὗ τοῦ βλασφημίας, ἧτοι δαι-
μονιῶντες, καθὼς φησὶν ὁ αὐτὸς πατήρ, τὸν
βίον καταβέβησαν. σὺν αὐτῷ δὲ, καταπέμπε καὶ
Θεοδοτὸν τὸν σκιπταί,

ACHILLANA, SOTÆ.

Σ Τυδος θεία καὶ ἱερά μετρή, συνα-
θροισθέντα ἐπὶ τῷ ὀσρωτάτῳ ἐπισκό-
πῳ Ἀχιλλῶν, ὁ Σοτῆ, καὶ ἑτέρων δικαιοδίκων
ἐπισκόπων· ἧτις ἐπέλεξαν ἀπεκηρύξει τὸν σκι-
πταί Θεοδοτὸν, καὶ Μοντανὸν, σὺν Μαξιμίλλῃ,
ὀκτακοστίου καὶ ἰβδομήκοντα ἐκτὸς αἰῶνος δογ-
ματίζοντε, καὶ πνεῦμα ἄγιον ἰαυτῶν εἰσι ἐπι-
σημίζοντε.

b ὁ ἄγ. ἱερογ. δὶκταρ. Euseb. lib. 1. c. 19

c Anchiast.

SYnodus divina & sacra particularis, congregata a sanctissimo Achillarum episcopo Sota, aliisque duodecim episcopis: quæ refutatum Theodotum Coriarium abdicavit: Montanum item cum Maximilla, qui octingentos septuaginta octo Æonas docebat, seque ipsum pro Spiritu sancto venditabat.

GAL.

Hanc ad annum Christi circiter 177. tetrahendam admonimus supra ex Balazzo pag. 690.

GALLICANA, CONFESSORUM.

Σ Ἦνδος θεία κ' ἱερά τοιαύτη ἐν Γαλλίᾳ, συναθροισθεῖσα ἐπὶ τῆς ὁμολογητῆς, ἀποκατάστασις Μοντανῶν κ' Μαξιμιλλιαν, ἧς ὁ ὅρος ἀπὸς τῆς ἐν Ἀσίᾳ πίστεως διέβη.

De hac a-
dmissis in no-
tis

S Ynodus divina & sacra provincialis in Gallia, congregata a confessoribus: quæ Montanum & Maximillam abdicavit: cujus decretum ad eos, qui in Asia erant, fideles dimanavit.

EPHESINA, POLYCRATIS.

Σ Ἦνδος ἀφελῆς, ἀκρίβειος, μετῆ, ἐν Ἐφέσῳ μητροπόλει τῆς Ἀσίας, συναθροισθεῖσα ἐπὶ Πολυκράτους, τοῦ ἐπισκόπου αὐτῆς ἐπισκόπου, ἀξίως κ' ὀρθῶς ἀπαύτως, ὅτε ἐν τῇ δεκάτῃ πεντήκῃ τῆς σελῶν, Ἰουδαϊκοῦ ἔργου τὸ μυστικὸν πάχος, ὡς τὸ ἐν ἀνικαδῶν παραλαβῆσα, βεβαιώμενον παρὰ Τιμοθέου κ' Φιλίππου τῶν ἀποστόλων. Βίβλην αὖτ' ὅ τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἀγιωτάτης πάσης, ἀποκαταστάσει εἰδὼς Πολυκράτης πρῶτος ἀποδείξασθαι· οὐ μόνον δὲ τούτο, ἀλλὰ κ' συνδοκῶς τὴν ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἰερῆς διακρίσει· κ' ἐπὶ αὐτῇ ἐν πλείσταις ἐπαρχίαις κ' μερσὶ τῆς γῆς συνδοκῆ συγκροτῶνται, καὶ συμφώνως ὀρθῶς. τούτῳ δὲ Κομμόδου βασιλευστος, γέγονεν.

S Ynodus simplex, neque exquisita, particularis, Ephesi metropoli Asiae congregata a Polycrate sanctissimo ejusdem episcopo: quæ dignum censet & constituit, ut omnes luna decimaquarta Judæorum ritu mysticum pascha peragant: tamquam hoc ipsa jam inde a principio accepisset, a sanctis apostolis, Timotheo & Philippo confirmatum. Victor autem Romanorum ecclesie sanctissimus papa excommunicationem mittit Polycrati, qui huic præfuerat synodo: neque hoc solum, sed synodice etiam ea, quæ ad hoc festum pertinebant, persequitur: & cum ipso synodi in plurimis provinciis & partibus terræ congregatæ, idem unanimiter statuunt. Hæc vero Commodo imperante evenerunt.

b errat.

ROMANA, VICTORIS.

Σ Ἦνδος θεία καὶ ἱερά τοιαύτη ἐν Ῥώμῃ συναθροισθεῖσα ἐπὶ τοῦ μακαριωτάτου αὐτῆς πάπα Βικτόρος, κ' ἑπτῶν ἐπισκόπων δεκαπενταρῶν· ἀπαγορεύσα Ἰουδαϊκῶς τελεῖν τῇ δεκάτῃ πεντήκῃ τῆς σελῶν τὸ θεῖον κ' μυστικὸν πάχος· ἀλλ' ἐν μόνῃ τῇ μεγάλῃ κ' ζωδοτικῇ κυριακῇ,

S Ynodus divina & sacra provincialis Romæ collecta a beatissimo ejusdem episcopo Victore, & aliis episcopis quatuordecim: quæ vetat Judaice celebrari luna decimaquarta sancti Concilii Generalis Tom. I.

A Ætum & mysticum pascha, sed in sola magna & vitæ prælatrice dominica.

HIEROSOLYMITANA, NARCISSI.

Σ Ἦνδος θεία κ' ἱερά τοιαύτη, συναθροισθεῖσα ἐν Ἱεροσολύμοις ἐπὶ Ναρκίσσου, τοῦ πρῶτος ἱεροσολιμῶν ἀρχιεπισκόπου, κ' ἑπτῶν ἐπισκόπων δεκαπενταρῶν· ὑπὲρ τοῦ μυστικῆς πάχος, ὀρθῶς κατὰ τῆς ἀγιωτάτης Ἀνικητῆς κ' Βίβλητος.

S Ynodus divina & sacra provincialis, collecta Hierosolymis a ter beato illius archiepiscopo Narcisso, & aliis episcopis quatuordecim, super mystico pascha, secundum sanctissimum Anicetum & Victorem pronuncians.

CÆSARIENSIS PALÆSTINA, THEOPHILI.

Σ Ἦνδος θεία κ' ἱερά τοιαύτη, συναθροισθεῖσα ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης, Πυργουστράτωνος, ὑπὸ Θεοφίλου τῆς αὐτῆς ἀγιωτάτης ἐπισκόπου, κ' ἑπτῶν δεκαδίδεκα, ὑπὲρ τοῦ ἀγίου πάχος ὀρθῶς ὁσαύτως.

S Ynodus divina & sacra provincialis, collecta Cæsareæ Palæstinae, sive Pyrgostratonis, a Theophilo sanctissimo ejusdem episcopo, aliisque duodecim: quæ de sancto pascha idem constituit.

Turris Stratonis

LUGDUNENSIS, IRENÆI.

Σ Ἦνδος θεία καὶ ἱερά τοιαύτη, συναθροισθεῖσα ἐν Λαυδαίῳ τῆς Γαλλίας, ἐπὶ Εἰρημίου τοῦ πρῶτος ἀγιωτάτου ἐπισκόπου, καὶ ἑπτῶν δέκα κ' τεσσάρων ἐπισκόπων· ὀρθῶς ὑπὲρ τοῦ θεῖου καὶ μυστικῆς πάχος ὁμοίως.

S Ynodus divina & sacra provincialis, collecta Lugduni Gallie, ab Irenæo sanctissimo ibidem episcopo, aliisque tredecim episcopis: quæ similiter de divino mystico pascha constituit.

CORINTHIACA, BACCHYLIDIS.

Σ Ἦνδος θεία καὶ ἱερά τοιαύτη, συναθροισθεῖσα ἐν Κορινθῶν ὑπὸ Βακχυλίδου, τοῦ πρῶτος ἐπισκόπου ἀρχιεπισκόπου, κ' ἑπτῶν δέκα κ' ἑπτῶν ἐπισκόπων· ὀρθῶς κατὰ τῆς μακαριῆς πάχος ὁσαύτως.

S Ynodus divina & sacra provincialis, collecta Corinthi a Bacchylide ejusdem sanctissimo archiepiscopo, aliisque oðodecim episcopis: quæ idem de beato paschate constituit.

Bacchylide

1 De hac supra pag. 722. 2 De hac supra pag. 705. 3 De hac supra pag. 106d. 4 De hac supra pag. 715 5 De hac supra pag. 720.

ASIATICA, PLASM.E.

ΣΥΝΟΔΟΣ ΘΕΙΑ ΚΑΙ ΙΕΡΑ ΤΟΠΙΚΗ, ΣΥΝΑΘΡΟΙ- ΔΕΙΣΑ ΕΝ ΑΣΙΑ, ΥΠΟ ΠΛΑΣΜΥ ΤΩ ΟΣΙΩΤΑΤΩ, ΚΑΙ ΕΠΙΤΡΩ ΔΕΚΑΤΕΣΑΡΩΝ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ. ΠΕΡΙ ΤΩ ΑΓΙΩ ΠΑΧΑ ΟΡΘΟΞΑ ΟΜΟΙΩΣ.

Primus Synodus divina & sacra provincialis, collecta in Asia a Plasmia sanctissimo, aliusque quatuordecim episcopis: quae similiter de sancto patcha constituit.

OSROENA

ΣΥΝΟΔΟΣ ΘΕΙΑ ΚΑΙ ΙΕΡΑ ΤΟΠΙΚΗ, ΕΝ ΟΣΡΟΗΝ. ΕΠΙ ΛΩ ΚΑΙ Η ΕΔΑΤΑ ΚΑΙ ΤΗ ΑΔΙΑΒΗΝΩΝ ΓΗ ΣΥΝΑΘΡΟΙΔΕΙΣΑ ΥΠΟ ΔΙΚΑ ΚΑΙ ΟΚΤΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ, ΩΝ Ο ΠΡΟΚΑΘΗΜΕΝΟΣ Ε ΔΕΔΗΛΩΤΑΙ, ΠΕΡΙ ΤΩ ΘΕΩ ΠΑΧΑ ΟΡΘΟΞΑ ΟΜΟΙΩΣ, ΚΟΜΜΟΔΩ ΒΑΣΙΛΕΥΟΝΤΟΣ.

Secundus Synodus divina & sacra provincialis in Osroene, cui Edusa & Adiabonorum regio subiacet, collecta ab episcopis octodecim. quorum praesentia memoria proditus non est: de sancto patcha idem statuens, Commodio imperante.

MESOPOTAMICA.

ΣΥΝΟΔΟΣ ΘΕΙΑ ΚΑΙ ΙΕΡΑ ΤΟΠΙΚΗ, ΥΠΟ ΔΙΚΑ ΚΑΙ ΟΚΤΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ ΣΥΝΑΘΡΟΙΔΕΙΣΑ ΕΝ ΤΗ ΜΕΣΟΠΟΤΑΜΙΑ, ΕΠΙ ΚΟΜΜΟΔΩ ΤΩ ΒΑΣΙΛΕΥΟΝΤΙ, ΠΕΡΙ ΤΩ ΑΓΙΩ ΠΑΧΑ ΟΜΟΙΩΣ ΟΡΘΟΞΑ, ΗΣ ΤΟΝ ΠΡΟΚΑΘΗΜΕΝΟΝ, ΕΒΕΙΣ ΤΗ ΙΣΟΕΙΚΩΝ ΕΔΗΛΩΣΑ.

Synodus divina & sacra provincialis, ab octodecim episcopis collecta in Mesopota-

Amia, Commodio imperante: quae de sancto patcha similiter constituit, cuius praesidem historicorum nemo manifestavit.

ROMANA, VICTORIS.

ΣΥΝΟΔΟΣ ΘΕΙΑ ΚΑΙ ΙΕΡΑ ΤΟΠΙΚΗ, ΣΥΝΑΘΡΟΙΔΕΙΣΑ ΕΝ ΡΩΜΗ, ΕΠΙ ΒΙΚΤΩΡ ΤΟΥ ΑΓΙΩΤΑΤΩ ΠΑΠΑ, ΚΑΙ ΕΠΙΤΡΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ ΔΕΚΑΤΕΣΑΡΩΝ, ΑΠΟΚΡΕΥΣΑ ΘΕΟΔΩΤΗΝ, ΑΙΒΙΩΝΑ, ΚΑΙ ΑΡΤΕΜΟΝΑ, ΤΩ ΕΧ ΗΤΙΝ ΓΕΔΑΙΩΝ ΤΗ ΚΙΣΕΙ. ΟΤΙ ΓΑΡ ΑΡΧΗΓΟΙ ΓΥΓΝΑΣΙ ΠΑΥΛΩ ΤΩ ΣΑΜΟΣΑΤΩ ΚΑΙ ΝΕΣΤΩΡΗ.

Thirdus Synodus divina & sacra provincialis, collecta Romae sub Victore sanctissimo papa, aliusque quatuordecim episcopis: quae Theodotum, Ebionem, & Artemonem abdicavit, qui non minus, quam Iudaei, fide. Hi enim duces fuerunt Pauli Samosatani & Nestorii.

ROMANA ALIA, EJUSDEM.

ΣΥΝΟΔΟΣ ΘΕΙΑ ΚΑΙ ΙΕΡΑ ΤΟΠΙΚΗ, ΣΥΝΑΘΡΟΙΔΕΙΣΑ ΕΝ ΡΩΜΗ, ΥΠΟ ΤΩ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΩ ΠΑΠΑ ΒΙΚΤΩΡΗ, ΑΠΟΚΡΕΥΣΑ ΣΑΒΗΛΛΙΟΝ ΚΑΙ ΝΟΚΤΩΝ. ΤΩ ΕΠΙ ΤΗΣ ΞΙΣΤΩΣΑΤΩ ΔΕΣΤΗΤΩ, ΣΥΝΑΛΟΓΗΝ ΚΑΙ ΣΥΝΑΙΡΕΣΗΝ ΕΠΙΣΤΑΤΩΝ ΣΑΡΕΒΔΟΝΤΩΣ, ΚΑΙ ΟΥΔΑΛΟΝΤΙΝΩΝ, ΤΩΝ ΣΥΝ ΚΟΛΛΟΙΣ ΑΠΗΛΜΑΣΙ, ΚΑΙ ΑΡΧΙΩΝ ΤΩ ΣΩΜΑ ΤΩ ΧΕΙΣΘ ΔΟΓΜΑΤΙΖΟΝΤΑ.

Fourthus Synodus divina & sacra provincialis, collecta Romae a beatissimo papa Victore: quae Sabellium & Noctum abdicavit, qui de divinitate in tribus personis subsistente, contractionem & commixtionem personarum divulgabant. Valentinum item, qui praeter ceteras ineptias, corpus etiam Christi caeleste assererat.

ANNO CHRISTI 203. 201.

ANNO CHRISTI 203. 201.

V I T A, EPISTOLÆ ET DECRETA ZEPHYRINI PAPÆ.

Ex Libro Pontificali Damasi Papæ.

4 Habundantius. Zephyrinus natione Romanus, ex patre d Abundio, b fedit annos octo, menses septem, dies decem. Fuit autem temporibus Antonini & Severi, a consulatu Saturnini & Gallicani, usque ad Praesentem & Strigatum consules. Hic constituit, ut praesentibus clericis & laicis fidelibus, sive clericus, sive Levita, sive sacerdos ordinetur. Et fecit constitutum de ecclesia, c ut patenas vitreas (a) ministri ante sacerdotes portarent, dum episcopus missam celebraret, & ut sacerdotes omnes adstarent, dum sic missae celebrarentur. Hic fecit ordinationes quatuor per mensem Decembrem, presbyteros (b) 13, diaconos 7, episcopos per loca 13. Qui sepultus est in cœmeterio suo, (c) non longe a cœmeterio Callisti via Appia, (d) septimo Kalendas Septembris Et cessavit episcopatus dies sex.

nistri ante sacerdotes portarent, dum episcopus missam celebraret, & ut sacerdotes omnes adstarent, dum sic missae celebrarentur. Hic fecit ordinationes quatuor per mensem Decembrem, presbyteros (b) 13, diaconos 7, episcopos per loca 13. Qui sepultus est in cœmeterio suo, (c) non longe a cœmeterio Callisti via Appia, (d) septimo Kalendas Septembris Et cessavit episcopatus dies sex.

No-

1 De hac supra pag. 715. 2 Hæc vocat Eusebius IV. 23. 3 De hac supra pag. 720. 4 Hæc Synodus referenda est ad annum Christi circiter 218. & ad Pontificatum Sixti, ut observat Baluzius: illiusque ibi mentionem faciemus. (a) Reliqua quæ deinceps sequuntur, sic perturbate legi Lucensis: ante sacerdotes in ecclesia, & ministros celebrantes ante sacerdotes adstantes: sic missa celebrarentur, super quoque jus Episcopi, inter quos tantum clerici subsisterent omnes praesentes extant: 13. ordinationem de manu episcopi. Jam coronam consecratam accepit presbyteri tradendam populo. Hic fecit ordinationes 7. (b) Luc. XII (c) Luc. Junia (d) Luc. VIII

NOTE SEVERINI BINI.

EPISTOLA I.

ZEPHYRINI PAPA

AD EPISCOPOS OMNES SICILIENSES.

De iudiciis episcoporum, & majoribus ecclesie causis in sede Apostolica terminandis.

Romane urbis archiepiscopus Zephyrinus, omnibus per Siciliam constitutis episcopis in domino salutem.

a. Hec cum Aug. alique vicia eruditus suspensio habetur

Quando Zephyrinus pontifex fuit Christi redemptoris nostri... Anno Severi imperatoris nono, qui postquam sedes pontificia undecim diebus vacasset, Vislori Zephyrinus pontifex, natione Romanus succedit. Euseb. lib. 5. histor. eccles. cap. 27. Sub hoc quinquies Christianorum generalis persecutio edicto innoxioris decreta est: cuius favitiam catholici quidam subterfugentes, a Montano, epulique sectatore Tertulliano innumeris redarguuntur. Per hunc pontificem Cataphryga, disputationes publicas, cui Caius vir apprime disertus ac pius praeerat, convulsi, una cum Marcione, Praxea, Sabellio, Valentino, & ceteris anathemate damnati sunt. Hieronymus de scriptor. eccles. in Caro Euseb. lib. 6. hist. cap. 24. Optat. Milevit. Natalis confessor in Theodosi. Constantii haeresim largitione pecunia induxit, postquam ad respiciendum heuenter admonitus, & ab angelis graviter casus fuisse, tandem cilio indutus, meritis conspersus, magno cum dolore ac lacrymis ad pedes Zephyrini pontificis & ad genua clericorum ac laicorum devolutus, suppliciter in ecclesia & ad pontificem recipi petens, ab hoc eodem pontifice benigne acceptatur. Euseb. lib. 5. hist. cap. 27. Huius tempore, Agrippino Carthagenensi episcopo auctore, haereticorum rebaptizantium secta exorta, & concilio Africano reprobata, de quo infra, comprobata est, ut constat ex Cypr. Epist. 71. Edictum, quod adversus Montani haeresim, aliorumque pseudopontificum lapsus penitentiam denegantium, auctoritate pontificia edidit, (quo lapsos, etiam si omnes ac torculari fuissent, ad penitentiam invitari ac recipi) Tertullianus Christianus transfuga lib. 1. de iudiciis, recitat & impugnat. Verba edicti, quae ibidem extant, haec sunt. Pontifex...

Quando coniventia de haereticis rebaptizandis orta sit

Lapsi per edictum publicum pontificis ad penitentiam recipiuntur. Quando fecerit Zephyrinus.

Elagabalus religio.

Quibus calicibus usum sit ecclesie. Ut patenas vitreas. Sicut his temporibus vitreas patenas in usu fuisse hinc constat, ita etiam calicem vitreum, ligneum, atque etiam argenteum, hoc tempore usitatum fuisse, aliunde probatur. De calice vitreo scribit S. Greg. papa lib. 8. dial. c. 7. Sanctum Donatum Aretina ecclesia in Gallis episcopum ac martyrem vitreum, aliena pagani frustum orando instaurasse. Hieron. epist. a. ad Rusticum, Nihil, inquit, illo distat, qui caput domini castro vitreo, sanguinem portat in vitro. De eodem Cyprian. Gallus in vita Casarii episcopi Aretanensis, An non, inquit, in vitro habetur sanguis Christi. Epiphanius in Panar. haeresi 34. refert Marcum haereticum, apostolorum temporibus proximum, calice vitreo, quo in suis sacris peragendis utebatur, populum dementasse sic, ut colorem vini albi, qui fortis apparebat in vitro, populus arte magica & praestigia illusum rubrum iudicaret, atque ita vinum in sanguinem conversum esse craderet. Hinc etiam temporibus ante Christianos imperatores fuisse in ecclesia sacra vasa argentea, constat ex vita S. Urbani apud librum pontificalem infra: & ex epistola 165. Sancti Augustini, ubi ex actis proconsularibus refert, christianos temporibus Diocletiani habuisse calices aureos duos, argenteos sex, &c. Gregorius Turonensis de gloria Mart. cap. 38. scribit, sub eodem Diocletiano vasa sacra ministerialia argentea & cryptis, in quibus sancti martyres sacra peragentes delitescerant, effusa esse. Ligneum calicem usurpatum esse, expresse dicitur can. vasa, de consecrat. dist. 1. idemque aperte colligitur ex concilio Triburiensi cap. 18. ubi prohibentur sacerdotes, ne in lignis vasculis alio modo conficere presumant. Quis tamen propter fragilitatem vitri, usus vitrei calicis periculosus est, tandem circa tempora Caroli magni, in concilio Remensi statutum est, ut calix domini cum patena, si non ex auro, omnino ex argento fiat. Si quis autem pauper esset, additur, saltem vel stannum calicem habeat. Vide Baron. in notis ad martyrolog. Rom. die 7. August.

Calices argentei usurpati.

Calices lignei usum interdidi.

Calices vitrei usum interdidi.

De iudiciis episcoporum, & majoribus ecclesie causis in sede Apostolica terminandis. Ivinze circa nos gratiae memores esse debemus, quae nos per dignationis suae misericordiam, ob hoc ad fastidium sacerdotale provexit, ut mandatis ipsius inhaerentes, & in quadam sacerdotum eius speculatione constituti, prohibeamus illicita, & sequenda doceamus. Sicut stellae caeli non extinguitur, sic mentes fidelium, firmamento inhaerentes sanctae scripturae, non obsecurat mundana iniquitas. Idcirco meditari vos oportet, & scripturas, & praecipua divina, quae in scripturis continentur, diligenter attendere, ne transgressores legis Dei, sed impletores appareatis.

Patriarchae vero vel primates, accusatum deservientes episcopum, non ante sententiam profertant finitivam, quam apostolica auctoritate, aut reum seipsum confiteatur, aut per innocentes & regulariter examinatos convincant testes: qui minori non sint numero, quam illi discipuli fuerunt, quos dominus ad adiumentum apostolorum eligi praecipit, id est, septuaginta duo. Detractores quoque, qui divina auctoritate eradicandi sunt, & auctores inimicorum, ab episcopali submovemus accusatione vel testimonio: nec summorum quipiam minorum accusationibus impetatur aut dispereat. Neque in re dubia, certa iudicetur sententia: nec ullum iudicium, nisi ordinabiliter habitum teneatur. Abiens vero nemo iudicetur, quia & divinae & humanae hoc prohibent leges. Accusatores autem eorum, omni careant suspitione, quia columnas suas dominus firmiter stare voluit, non a quibuslibet agitari. Nullum namque eorum sententia, non suo iudice dicta, constringat, quia & leges saeculi idipsum fieri praecipunt. Duodecim enim iudices, quilibet episcopus accusatus, si necesse fuerit, eligat, a quibus eius causa iuste iudicetur. Nec prius audiatur, aut excommunicetur, vel iudicetur, quam ipsi per se eligantur, & regulariter vocato, ad suorum primo conventum episcoporum, per eos eius causa iuste audiatur, & rationabiliter discernatur. Finis vero eius causae ad sedem apostolicam deferatur, ut ibidem terminetur. Nec antea finiatur, sicut ab apostolis vel successoribus eorum olim statutum est, quam eius auctoritate fulciatur. Ad eam quoque ab omnibus, maxime tamen ab oppressis, appellandum est, & concurrentium quasi ad matrem, ut eius uberibus nutriantur, auctoritate defendantur, & a suis oppressionibus releventur, quia non potest nec debet mater oblivisci filium suum. Iudicia enim episcoporum, maioretque ecclesie cau-

Distat per sancti Leonis sententiam ap. 7.

Distat per sancti Leonis sententiam ap. 7.

q. 1. Primit. Anula. Et in Felici. Et in decr. Leon. lib. 4.

Anianus in const. 1. tit. 40. lib. 1. Cod. Theod.

Hadrian. coll. 68. c. 4. Detractores quoque

desperet. Greg. ep. 30. lib. 1. tit. 4. c. 21.

Abiens vero. Hadrian. coll. 11.

Cod. const. unica lib. 1. tit. 16. Quod. 4. Duodecim iudices. IV. Carth. 10. & III. 7.

q. 6. Ad Romanam ecclesiam.

Vol. 49.

MSS. plerique Zephyrini temper exhibent, & Augustinus, & Gratianus: etiam ita rede; nec male auctor libri Pontificali Zephyrini. Har. d.

EPISTOLA II. ZEPHYRINI PAPAЕ

AD AEGYPTI PROVINCLAE EPISCOPOS.

- 1. De episcopis rebus spoliatis, vel a sede pulsatis. 2. De ordinatione presbyterorum atque diaconorum.

Carissimis fratribus per Aegyptum domino militantibus Zephyrinus Romanae urbis archiepiscopus.

Tantum a domino, hujus sanctae sedis & apostolicae ecclesiae fundatore, & beato Petro principe apostolorum, accepimus fiduciam, ut pro universali Christi sanguine redempta ecclesia, impigro labore, & affectu, & omnibus domino famulantibus succurramus, & cunctis pie viventibus apostolica auctoritate opem feramus. Omnes qui in Christo volunt pie vivere, necesse est, ut ab impiis & dissimilibus patiantur opprobria, & despiciantur tamquam stulti & insani, ut meliores & purgatiores efficiantur qui bona temporalia perdunt, ut percipiant aeterna. Eorum vero despectio & irrisio in ipsos retorquetur qui eos affligunt & contumelias afficiunt, cum & abundantia eorum in egestatem, & superbia transierit in confusionem.

I.

Nunciatum est enim sedi apostolicae per apocryphos vestros, quosdam fratrum nostrorum, episcoporum videlicet, ab ecclesiis & sedibus propriis pelli, suaeque eis auferri suppellectilia, & sic nudos & expoliatos ad iudicia vocari: quod omni ratione caret, cum constituta apostolorum, eorumque successorum, & praecipua imperatorum ac constitutiones legum, idipsum prohibeant, & apostolicae sedis auctoritas idipsum fieri vetet. Praeceptum est ergo antiquis statutis, episcopos ejectos, atque suis rebus expoliatos, ecclesiis proprias recipere, & primo sua omnia eis reddi: & tum deum, si quis eos iuste accusare voluerit, aequo periculo facere, iudices esse decernentes, episcopos recta sapientes, & in ecclesia convenientes, ubi testes essent singulorum, qui oppressi videbantur: nec prius eos respondere debere, quam omnia sua eis & ecclesiis eorum legibus integerrime restituantur. Nec mirum, fratres, si vos persequuntur, cum caput vestrum Christum dominum nostrum usque ad mortem sint persecuti. Ipsae tamen persecutiones patienter portandae sunt, ut ejus discipuli esse cognoscimini, pro quo & patimini. Unde & ipse ait: Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam. His sulti suffragiis, non multum & debemus timere opprobrium hominum, neque eorum exprobrationibus vinci, quoniam hoc nobis dominus jubet per Isaiam prophetam, dicens: Audite me qui scitis iudicium, populus meus, in quorum cordibus lex mea est. Nolite timere opprobrium hominum, & blasphemias eorum ne timeatis, considerantes quod in psalmo scriptum est: Nonne Deus requirit ista? Ipse enim novis abscondita cordis, & cogitationes talium

causae, a sede apostolica, & non ab alia, sicut apostoli & sancti successores eorum statuerunt, cum aliis episcopis sunt terminandae: quia licet in alios transferantur episcopi, beato tamen apostolo Petro dictum est: Quicumque ligaveris super terram, erunt ligata & in caelis: & quicumque solaveris super terram, erunt soluta & in caelis. Et reliqua privilegia, quae soli huic sanctae sedi concessa sunt, & in constitutis apostolorum, eorumque successorum, aliisque quamplurimis cum eis concinentibus, habentur inserta. Septuaginta enim apostoli sententias praefixerunt, cum aliis quamplurimis episcopis, & servandas censuerunt. De occultis enim alieni cordis temere iudicare, peccatum est: & cum cuius non videntur opera nisi bona, iniquum est ex suspitione reprehendere, cum eorum, quae hominibus sunt incognita, solus Deus iudex sit. Ipse vero novit abscondita cordis, & non alius. Injusta enim iudicia ab omnibus cavenda sunt, maxime tamen a servis Dei. Servum autem Dei non oportet litigare, nec quemquam damnare. Episcopi namque a plebibus & clero, & domini a servis ferendi sunt, ut sub exercitatione tolerantiae, sustineantur temporalia, sperentur aeterna. Augere enim merita virtutis, quod propositum non violat religionis. Satagendum est vobis, ne aliquis fratrum vestrorum graviter laceretur vel pereat. Succurrere ergo vos oportet oppressis, & liberare eos de manu persequentium, ut cum beato Job dicatis: benedictio perituri super me veniebat, & cor viduae consolatus sum. Iustitia indutus sum, & vestivi me vestimento & diademate, iudicio meo. Oculi mei caeci, & pes claudus: Pater eram pauperum, & causam, quam nesciebam, diligentissime investigabam. Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferere praedam: & reliqua. Vos ergo, qui in specula a domino estis positi, comprimere & repellere eos summopere debetis, qui fratribus insidias praeparant, aut in eos scditiones & scandala excitant. Facile est enim verbo fallere hominem, non tamen Deum. Ideo hos repellere, & ab his vos cavere oportet, quatenus extincta funditus huiusmodi caligine, Lucifer eis resplendeat, & laetitia oriatur, sanctissimi fratres. Data duodecimo Kalend. Octobris, Saturnino & Gallicano & vicentis clarissimis consulibus.

NOTE SEVERINI BINII.

Cur pontificatus fastigium intelligit, cui simul oves & agni, (id est, episcopi, ut patres exponunt) cum reliquis clericis & tota plebe commixti sunt, Joan. cap. 21. Ideoque hic recte pontificatum suum sacerdotale fastigium nominat, cuius sacerdotium, dignitate & officio simul, supra omnium sacerdotum & episcoporum longe eminent. Et in constitutis apostolorum. 73. canonem apostolorum intelligit: quo constitutum est, ut episcopales causae non nisi ab episcopis superioribus, conciliis, aut Romano pontifice iudicentur. Vide quae diximus ibi in notis ad praedictum canonem 73. Septuaginta enim apostoli sententias praefixerunt. Alia quae iam lectio habet, sexaginta, alia quinquaginta: quovis modo legatur, verum est, quod per has sententias, canones apostolorum intelligat, quorum numerus, licet quinquagenarius tantum fuerit, (ut supra in notis nostris ibidem ostendimus) tamen, quia uno canone quandoque plures sententiae comprehenduntur, 60. aut 70. sententiarum apostolicarum numerus, quinquagenario apostolorum canonum numero, nihil obstat aut praerudicari. Vide quae diximus in notis ad canones apostolorum in principio, verbo Canonis.

1. vobis, episcopis ab eis a MS. Martini 10.

2. ad Coezagino, ut in MS. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

3. S. Leo ep. 24. off. 2.

4. S. Properi sent. 24. ex S. Aug. in ps. 118.

5. S. Leo ep. 24. off. 2.

6. S. Properi sent. 24. ex S. Aug. in ps. 118.

7. S. Leo ep. 24. off. 2.

8. S. Properi sent. 24. ex S. Aug. in ps. 118.

9. S. Leo ep. 24. off. 2.

10. S. Properi sent. 24. ex S. Aug. in ps. 118.

11. S. Leo ep. 24. off. 2.

12. S. Properi sent. 24. ex S. Aug. in ps. 118.

13. S. Leo ep. 24. off. 2.

14. S. Properi sent. 24. ex S. Aug. in ps. 118.

15. In decr. Ivonis l. 4.

16. Eihnicorum utique & ecclesiarum persecutorum.

17. quod est. Praeceptum est.

18. Hadr. coll. 13. ex Trip. VII. c. 11.

19. Hadr. coll. 13. ex Syn. III. Rom. sub Symmacho.

20. Martini 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

21. S. Leo ep. 24. off. 2.

22. S. Properi sent. 24. ex S. Aug. in ps. 118.

7/alm 92
7/alm 11.

lino hominum, quoniam vana sunt. Vana autem locuti sunt unusquisque ad proximum suum, labia dolosa in corde, & corde locuti sunt mala. Sed disperdet dominus universa labia dolosa, & linguam magniloquam. Qui discernat, labia nostra a nobis sunt: quis noster dominus est? Nam si hæc in memoria retinerent, minime ad tantam profiliarent iniquitatem. Non enim probabili & paterna doctrina hoc faciunt, sed ut suam exercent in servos Dei vindictam. Scriptum namque est: *Via stulti recta in oculis ejus. Et sunt via, qua videntur homini justa, novissima autem earum deducunt ad mortem.* Nos enim qui hæc patimur, judicio Dei hæc reservare debemus, qui reddet unicuique secundum opera ejus. Qui etiam per ministros suos intonuit, dicens, *Mihi vindictam, ego retribuam.* Vos enim in recta fide, & opere, ac bona voluntate succurrite vicissim, nec aliquis a supplemento fratris subtrahat manum, quoniam in hoc, ait dominus, *cognoscent omnes, quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis adinvicem.* Unde & ipse per prophetam loquitur, dicens: *Ecce quam bonum & quam jucundum, habitare fratres in unum.* Spirituali dico habitaculo & concordia, que in Deo est, & unitate fidei, hujus delectabilis secundum veritatem habitaculi, que videlicet in Aaron magis decorabatur, atque sacerdotibus induentibus dignitatem, sicut unguentum super caput, principalem intellectum irrigans, & usque ad ipsam extremam scientiam deducens. In hoc enim habitaculo benedictionem & æternam vitam promisit dominus. Hujus igitur prophetice vaticinationis meritum amplectentes, presentem fraternam syllabam exposuimus, nostra propter caritatem minime querentes, aut querituri. Non enim detrahentibus bonum est detrahere, aut palo (secundum vulgarem fabulam) excutere palum. Absit. Non sunt ista nostra. Hæc enim avertat divinitas. Justo ^c judicio Dei datur plerumque peccatoribus potestas, qua sanctos ipsius persequantur, ut qui spiritu Dei juvantur & aguntur, fiant per laborum exercitia clariore. Ipsi tamen,

a Idem Mar. 12/10.

7/verb. 11.

Matth. 16.

Rom. 12.

Joan. 13.

7/alm. 123

b Pauli ep. CP. epist. consil. 4. conc. Later. tub Marti. no 1. sacerdotialem ita & MS

c S. Prosper. 71 sent. 23. ex S. Aug. 12. pl. 118.

qui eos persequuntur, & exprobrant, atque detrahunt, erit procul dubio vix. Vix vix illis qui detrahunt servis Dei: quia detractio eorum ad eum pertinet, cuius ministerium agunt, & vice funguntur. Oramus autem, ostium circumstantiæ, qui neminem perire aut labiis suis polui volumus, eorum oribus imponi, & verbum minime nocivum concipere, aut ore proferre. Unde & dominus per prophetam loquitur, dicens: *Dixi, custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea.* Dominus omnipotens, & ejus unigenitus Filius, & salvator noster Jesus Christus, hoc vobis tribuat incitamentum, ut omnibus fratribus, quibuscumque tribulationum molestiis laborantibus, viribus quibus potestis succurratis, & eorum (ut dignum est) injurias vestras æstimetis: maximum adminiculum eis verbis & factis præbeat, ut ejus discipuli inveniamini veri, qui fratres, ut se, omnibus diligere præcepit.

Greg. ep. 21. lib. 211.

7/alm. 119.

Distin. 71. Ordinatione presbyterorum constituit, b. Gelasius ep. 9.

c Gallo.

II.

Ordinationes vero presbyterorum & Levitarum, tempore congruo, & multis coram constantibus, solemniter agite, & probabiles & doctos viros ad hoc opus provehite, ut de eorum societate & adjumento plurimum gaudeatis. Ponite indefinenter corda vestra in virtute Dei, & enarrate hæc & cetera divina verba in progenies alteras, quoniam hic est Deus. *Deus noster in æternum, & ipse reget nos in secula.* Data 7. Idus Novembris, Saturnino & Gallicano viris clarissimis consulibus

NOTA SEVERINI BINII.

a Apocripharum vestros. Apocripharum dicuntur legati episcoporum, & velut eorum locum tenentes, qui res ecclesie gubernant, negotia singulorum audiunt, & ad episcopos referunt. Dicuntur igitur apocripharii, id est, responsales, ab *apocriphum*, id est, respondeo. Horum fit mentio in capite significasti, de electi. & apud Justinianum Novell. quomodo oporteat episcopos, cap. 12. & de sanctissimis episcopis s. Reverendiss. Albericus per apocripharios nuncios papa intelligit.

CONCILIUM AFRICANUM

sub Zephyrino improbatum.

ANNO CHRISTI 217. 215.

ANNO CHRISTI 217. 215.

Hoc concilio auctore Agrippino hæreticorum baptisimus condemnatur.

Agrippinum Carthagenis ecclesie episcopus, indico concilio in Africa omnes Numidie & Africe episcopos convocasse, de iterando hæreticorum baptisimate, omnium sententias rogasse, ac demum ex communi episcoporum sententia id affirmantium, contra apostolicam ecclesie catholicæ traditionem, canonem & decretum statuisse, Cyprian. epist. 71. ad Quintum aperte testatur his verbis: *Quod quidem & Agrippinus bona memoria vir cum ceteris coepiscopis suis, qui illo tempore in provincia Africa & Numidia ecclesiam Dei gubernabant, statuit, & librato consilii communis examine firmavit: quorum sententiam, & religiosam & legitimum & salutarem, fidei & ecclesie catho-*

lica congruentem, nos etiam secuti sumus. Quia autem annus Christi 217. Christianis pacatus existit, illo eodem anno sane Carthagenensem synodum habitam esse, probabile est. Occasionem errandi, Tertullianus gentilitius tribuisse videtur. Hic enim quodam prætextu pietatis, dum ad huc catholicus esset, omnia hæreticorum ab ecclesia rejicienda ac depellenda esse sentiens, eo erroris ipse cum aliis quibusdam quos induxit, prolapsus est, ut nec baptismum communem cum hæreticis habendum esse putaret: ideoque etiam baptizatos a ministris hæreticis, in ecclesiam catholicam recipiendos non esse, nisi illud ipsum sanctum lavacrum per ministerium catholicorum iteratum denuo fu-

Tertullianus prædicti baptisimus auctor.

1 In MS. Sarosio, in factis Saturnio, & Gallo an. Christi 198. Mariani.
2 Sed potius Carthagenis l. sub Agrippino Episcopo, ab Africe Proconularis & Numidie Episcopis, de hæreticis rebaptizandis: ad cujus sententiam provocat Cyprianus non solum in epist. 71. ad Quintum, sed etiam 72. ad Libanum. Fuit item meminit Augustinus passim, & Vincentius Lirin. lib. 1. Commonit. cap. 9.

735
Controversia
de baptismo
quando oris
sit

CONCILIVM CARTHAGINENSE II.

736

sciperent. Hinc igitur certissimum esse liquido A rebaptizatione, inter doctores ecclesie agitatum, constat usum rebaptizandi sub Agrippino fre- sub Stephano pontifice exortam esse. Baronius quentari ceceptum esse: controversiam vero de anno Christi 217. num. 1. 2. 3. & anno 258. nu- valore baptismi ab hereticis collati, eorumque mer. 19. & 20.

ANNO
CHRISTI
circiter 217.

CONCILIVM CARTHAGINENSE II.

ANNO
CHRISTI
circiter 217.

Sub Agrippino.

Aliorum, anno circiter Christi 217. celebravit Agrippinus Carthaginiensis Episcopus Concilium, in quo sancitum canon: Ne Clericus ullam curam, tutelamve susciperet. Meminit Cyprianus in epist. 66. ad clerum & plebem Furnitanorum de Victore, qui Faustinum presbyterum su- B torem nominaverat, his verbis. Graviter commoti sumus ego & collegae mei, qui praesentes aderant, & compresbyteri nostri, qui nobis affidebant, fratres carissimi, cum cognovissetis, quod Geminus Victor, frater noster, de ticulo excedens, Geminium Faustinum presby-

terum tutorem testamento suo nominaverit, cum jampridem in Concilio Episcoporum statutum sit, ne quis de Clericis, & Dei ministris tutorem vel curatorem testamento suo constituat &c. Et infra: Quod episcopi antecessores nostri religiose considerantes, & salubriter providentes, censuerunt ne quis frater excedens ad tutelam vel curam clericum nominaret; ac si quis hoc fecisset, non offerretur pro eo, nec sacrificium pro dormitione ejus celebraretur.

ANNO
CHRISTI
221. 219.

ANNO
CHRISTI
221. 219.

V I T A EPISTOLÆ ET DECRETA CALLISTI PAPÆ I.

Ex libro Pontificali Damasi Papæ.

Callistus natione Romanus, ex patre Do- mitio, de regione urbis Ravennatum, b fedit annos (a) 5. mentes quos, dies 10. Fuit temporibus Macrini & (b) Heliogabali, a consulatu Antonini & Alexandri. c Hic martyrio coronatur. d Hic constituit jejunium quater in anno fieri frumenti, vini & olei secundum prophetiam quartis mensis septimi & decimi. b defuncti in C. H.

ut ecclesiastica tabula referunt, quinque quidem annis, sed uno dumtaxat mense, & diebus 12. sedisse invenitur.

c Hic martyrio coronatur. De martyrio Callisti Romanum martyrologium hæc continet: Roma, via Appia natalis beati Callisti papa & martyris, qui Alexandri imperatoris jussu detentus fuit in carcere cruciatus, & quodam sabbato casus, tandem a fenestra domus, in qua custodiatur, precipitatus, atque in puteum demersus, visio triumpum promeruit. Sed cum Alexander imperator, teste Lampridio in Alexandro, Christianam rem non solum non laeserit, sed potius plurimum promovisset, Christum inter Deos habuerit, eique matutinis horis in larario suo rem divinam fecerit, ac nisi oraculis deorum distuatus fuisset, templum eidem erigere decreverit, Christianorum moribus delectatus fuisset, eos provincialium rectoribus imitandos proposuisset, illosque denum, popinariis expulsus, ad conventus faciendos publicum locum, ex quo olim, regnante Augusto, Christo in Bethlehem nascente, oleum secutur, concesserit, ac ibidem per Callistum pontificem templum in honore partus virginis consecratum erigi permisit: hæc, inquam, voluntate optima cum erga Christianos affectus fuisset, Callistum pontificem non ipsius Alexandri imperatoris expresso jussu ac decreto, sed potius consilio ac decreto jurisconsultorum, & imprimis Ulpiani, quem Christianis, velut sacrilegis, infestissimum fuisse, ex Laurentio Firmiano lib. 5. cap. 11. & 12. constat, occidum fuisse verius esse putavimus. Hic enim, teste Lampridio ibidem, Alexandri imperatoris tutorem egit, principi primo loco affedit, praefecturam pratoriam, dignitatem amplissimam, imperatoris concessu administravit, ac seniorum magister exiit, adeo ut hujus arbitrio pene cuncta imperator faceret, dicereturque jussu Alexandri accidisse, quod mandato & consilio solius Ulpiani factum fuerat. De quibus vide Baron. anno 215. num. 1. 2. 3. 4. &c. item ann. 226. n. 4.

Martyrium
Callisti

Alexander imperator erga Christianos optime affectus.

NOTE SEVERINI BINII.

a Callistus. Post interregnum 6. dierum 2. die Septembris anno dominice incarnationis 221. qui est Antonini Caracalla secundus, pontificatum gubernandum accipit Callistus, patria Romanus, vigilantissimus ecclesie pastor, miraculis & sanctitate clarus, qui Privatim ulceribus plenum precibus sanavit. Vide Baron. anno 210.

Quoto anno pontifex factus sit. 219. Heliogabali. Miracula Callisti. Quandoquidem sedenti. 224.

b Sedit annos 5. menses duos, dies 10. Cum sub Alexandro imperatore, anno imperii illius tertio, qui est Christi 226. pridie Idus Octobris martyrio affectus sit.

Ulpianus jurisconsultus auctor necia Callisti. Ulpianus praefectus pratorum.

(a) Luc. VII. (b) Luc. Theodolioboli. (c) Luc. sic legit: hic constituit jejunium die sabbati ter in anno fieri frumenti vini & olei. Hic fecit basilicam Transiberim. Hic fecit ordinationes V. per mensem octobris presbyteros XII. diaconos IV. Episcopos per diversa loca numero VIII. qui etiam sepulti. Et in cimiterio Calepodii Via Aurelia milibus III. pridie Idus Octobris. Qui sunt alium cimiterium via Appia, ubi multi sacerdotum, & martyrum requiescunt, qui appellatur usque in hodiernum diem Comita san Callisti, & Callisti episcopatus die XII.

Hac castitate.) Hoc decretum extat epistola eius prima. Vido quomodo dicitur in notis ad illam epistolam. *In cimiterio.*) Cimiteriorum, quorum in vitis pontificum apud hunc auctorem diversis in locis mentio fit, quadraginta tria recensentur a Baronio anno Christi 126, num. 8. & 9. Nominantur autem cimiteria illa loca, in qua Christiani suorum defensorum corpora unguentis dallibus sepelienda deferebant: appellabant autem ea loca cimiteria, quod fides doceret, Christianos non mori, sed rursus excitandos, ineros in domino obdormisse. Tertullianus de corona militis, Hecalibi nominantur interdum arena, tumba, & castumba, & ex natura loci, crypta arenaria. His in locis Christianorum dumtaxat, non autem ethnicorum gentiliū defuncti sepeliebantur, Ideoque diebus dominicis a Christianis frequentari solebant: quod deinceps aliorum imperatorum edictis vetitum, aliorum vicissim Christianis concessum. Vide Baronium ann. 130, num. 2, ann. 226, num. 10. & 11, ann. 260, num. 17, 258, num. 7, item 267, num. 77. & 78.

Millianis tertio.) Ab urbe nimirum: lege enim tabularum, teste Cicer. de legibus lib. 2, vetitum fuerat, defunctum intra moenia sepelire. Hac igitur lege cogebantur etiam Christiani suos mortuos extra moenia sepelire, nisi forte quis clanculum (quod saepius accidit) cadaver matris sustulisset, ac in domo propria sepelisset. Sub Christianis imperatoribus sanctorum officia in ecclesiis translata sunt. Baronius anno 226, numero 7. & 11.

vi, dicit dominus exercituum. Et factum est verbum domini exercituum ad me, dicens: *Hac dicit dominus exercituum: Jejunium quarti, & jejunium quinti, & jejunium septimi, & jejunium decimi erit domui Juda in gaudium, & in letitiam, & in solennitates praclaras: veritatem tantum & pacem diligite, dicit dominus exercituum.* In hoc ergo omnes nos unanimes oportet esse, ut secundum apostolicam doctrinam, id ipsum dicamus omnes, & non sint in nobis schismata. Simus autem perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia, in cuius operis devotione gratulamur dilectionem tuam esse confortem. Non decet enim a capite membra dissociare, sed, juxta sacrae scripturae testimonium, *Bonnia membra caput sequantur.* d Nulli vero dubium est, quod apostolica ecclesia mater sit omnium ecclesiarum, a cuius vos regulis multatenus convenit deviare. Et sicut Dei filius venit facere voluntatem Patris, sic & vos voluntatem vestrae impleatis matris, quae est ecclesia, cujus caput (ut praedictum est) Romana existit ecclesia. Quidquid ergo sine discretionis iustitiae contra hujus disciplinam actum fuerit, ratum haberi ratio nulla permittit.

S. Leo ep. A 34
T. 1. 1.
D. 1. 1.
Non decet a capite
D. 1. 1.
Idem heretici in
Stephanus I. & Sixtus papa III.
Hadrian. 689. A 49

EPISTOLA I.
CALLISTI PAPAE I.
AD BENEDICTUM EPISCOPUM.

Ant. Aug. arch. Terr. dial. 4. lib. 1. de emendatione Gratiani testatur Callisti epistolae rejectae fuisse a selectis viris qui Romae operam navarunt in Gratiano corrigendo. Idem sententiae viri eruditissimi & res ipsa clamat.

De jejunii quatuor temporum, & ut criminationem adversus doctorem nemo suscipiat.

- I. De temporibus jejuniorum.
- II. De criminationibus doctorum.

Callistus archiepiscopus ecclesiae catholicae urbis Roma, Benedicto fratri & coepiscopo salutem in domino.

Fraternitatis amore constringimur, & apostolico moderamine cogimur, ut consulti fratrum (prout dominus dedit) respondeamus, eoque apostolicae sedis auctoritate intrinsecus.

I.

Jejunium, b quod ter in anno apud nos celebrare didicisti, convenientius nunc per quatuor tempora fieri decernimus, c ut sicut annus per quatuor volvitur tempora, sic & nos quaternum solenne agamus jejunium, per anni quatuor tempora. Et sicut replemur frumento, vino & oleo ad alenda corpora, sic repleamur jejunio ad alenda animas, juxta prophetam Zachariae vocem, qui ait: *Factum est verbum domini ad me, dicens: Hac dicit dominus exercituum: Sicut cogitavi, ut affligerem vos, cum ad iracundiam provocasset me patres vestri, & non sum misertus: sic conversus cogitavi in diebus istis, ut bene faciam Jerusalem & domui Juda. Nolite timere. Hac sunt verba qua facietis: loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo; veritatem & iudicium pacis iudicate in portis vestris, & unusquisque malum contra amicum suum ne cogitetis in cordibus vestris, & iuramentum mendacae ne diligatis. Omnia enim haec sunt quae edicuntur Concilii Generali. Tom. I.*

II.

Criminationes vero contra doctorem nemo suscipiat, quia non oportet filios reprehendere patres, nec servos dominos lacerare. Filii ergo sunt doctorum, omnes quos instruunt. Et sicut filii patres carnales, sic & hi patres debent diligere spirituales. Non enim bene vivit, qui non recte credit, aut patres reprehendit, vel detrahit suos. Doctores ergo, qui & patres vocantur, magis portandi quam reprehendendi sunt, nisi in recta fide erraverint. Nullus ergo doctorem per scripta accuset, nec nisi fideli & legitimo, qui etiam irreprehensibilem vitam ac conversationem ducat, accusatori respondeat: quia indignum est, ut doctus stulto & indocto, atque reprehensibiliter viventi, respondeat juxta stultitiam suam, dicente scriptura: *Non respondeas stulto juxta stultitiam suam.* Non bene vivit, qui non recte credit. Nihil mali vult, qui fidelis est. Si quis fidelis est, videat ne falsa loquatur, aut cuiquam insidias ponat. Fidelis homo semper fideliter agit, & infidelis callide insidiatur, atque fideles & pie ac iuste viventes perdere nititur, quia similis similem sibi querit. Infidelis homo mortuus est in corpore vivente. Et contra, sermones fidelis hominis vitam custodiunt auditorum. Doctorem enim catholicum, & praecipue domini sacerdotem, sicut nullo errore implicari, ita nulla oportet machinatione aut cupiditate violari. Dicente quippe scriptura sancta, *Post concupiscentias tuas non eas, & a voluntate tua abstinere:* multis huius mundi illecebris, multis vanitatibus resistendum est, ut verae continentiae obtineatur integritas. Cujus prima est labes superbia, initium transgressionis & origo peccati: quoniam mens sponse avida, nec abstinere novit, nec pietati adhibere consensus. Nullus bonorum inimicum habet, nisi malum, qui ideo esse permittitur, ut aut corrigatur, aut per ipsum bonus exerceatur. Quidquid ergo irreprehensibile est

Proverb. 10. C. Sicut, re. re. 107. 109. 109.
S. Leo ep. 11.
E. 1. 1.
C. Propter sent. Aug. in p. 14.
C. 1. 1. 1. 1. 1.

Dist. 76. Jejunium quod ter.

Zab. 8.

Callistus ep. 9.

In saepe citato MS. Paris. Soc. Iesu Callistus; alibi Callistus. Hard.

catholica defendit ecclesia. Nulli imperatori, A vel cuiquam pietatem custodienti, licet aliquid contra mandata divina præsumere. Injustum ergo iudicium & diffinitio injusta, regio metu aut iussu, aut cuiuscumque episcopi aut potentis, a iudicibus ordinata vel acta, non valeat. Homini religioso parum esse debet inimicitias aliorum non exercere, vel augere male loquendo, nisi etiam eas extinguere bene loquendo studuerit. Melior est in malis factis humilis confessio, quam in bonis superba gloriatio. Omnes vero qui amant vitam beatam, malunt eam tranquillitatis suæ & iustitiæ statum currere, quam nostrorum peccatorum pœnis ultricibus interpolari. Memor enim sum, me sub illius nomine ecclesiæ præsidere, cui a domino nostro Jesu Christo est glorificata confessio, & cuius fides omnes semper deridit errores. Et intelligo, aliter mihi non licere, quam ut omnes conatus meos ei caute, in qua universalis ecclesiæ salus infestatur, impendam. Spero autem adfuturam misericordiam Dei, quod cooperante ejus clementia, omnis pestifer morbus, ipso pellente, auferatur: & quicquid ipso inspirante atque auxiliante poterit salubriter fieri, cum tuæ fidei & devotionis laude peragatur. Quoniam res omnes aliter tutæ esse non possunt, nisi, quæ ad divini muneris famulatum pertinent, sacerdotibus defendat auctoritas. Data undecimo Kalendas Decembris, Antonino & Alexandro viris clarissimis consulibus.

a Conc. Rom. vi. sub Symmacho papa. c. 1. Injustum iudicium & diffinitio
b S. Prosper sent. 179. c. 5. Aug. 14. c. 9. e. eundem ex eodem in p. 91.
d S. Ambr. ep. 11.
e S. Leo ep. 22.
f S. Leo ep. 33. c. 1. ut præcedentium auditorum de castitatis custodiuntur interpolata.
g Ann. 116.

remus. Nam in iis quatuor temporibus, æris temperies maxime variatur, ac fructus omnes cum frugibus vel feruntur, vel nascuntur, vel maturantur, vel colliguntur. Hanc rationem adfert sanctus Leo sermone 5. & 8. de jejuniis decimi mensis. Tertia causa est, ut singulis mensibus certum aliquod fastivum ac solenne jejunium servetur, sicut singulis annis quadragesimale, singulis hebdomadibus feria sexta & quarta nisi, nec sabbata jejunantur, ac proinde quatuor anni temporibus tribus diebus unius hebdomadæ jejunamus, pro tribus mensibus: nimirum mense Martio jejunamus semel tribus diebus, pro primo, secundo ac tertio mense: mense Junio circa pentecosten jejunamus per dies tres, pro tribus sequentibus mensibus Junio videlicet, Julio, & Augusto: mense Septembri, pro septimo ac octavo & nono: Decembri pro decimo, undecimo ac duodecimo mensis anni, scilicet pro Decembri, Januario ac Februario. Idque majoris commoditatis gratia factum est. Hæc Leo serm. 9. de jejuniis septimi mensis: & serm. 2. de jejuniis decimi mensis, Amalarius de offic. eccles. lib. 2. c. 2. Quarta causa instituti jejunii quatuor temporum est ordinatio clericorum: quæ cum his temporibus ordinariæ per universam ecclesiam fiat, omnes & singuli Christi fideles exemplo primitivæ ecclesiæ, quam Ador. c. 13. tempore ordinationis jejunasse constat, merito cum jejunio orant, ut Christus dominus fideles operarios in vineam suam mittere dignetur. Et quanquam prius summi pontifices, ut perspicuum est ex libro pontificali, ac testimonio Amalarii lib. 2. de offic. eccles. cap. 7. mense Decembri tantum ordines sacros contulerint, tamen crescente ordinandorum numero, rite institutum est, ut aliis etiam tribus temporibus sacri ordines conferrentur: ita Gelasius epistola prima. Vide Bellarm. prædicto loco.
d Nulli vero dubium. Romanam ecclesiam matrem & caput esse omnium aliarum ecclesiarum, evidens testimonium notatu dignissimum hic traditur: plura testimonia vide apud Bellarm. de Rom. pont.
e Memor enim sum, me sub illius nomine ecclesiæ præsidere. Romanum pontificem successorem Petri esse, hic indicatur. Plura testimonia vide apud Bellarm. de Rom. pont. lib. 2. cap. 12. & multis aliis sequentibus.

Tertia causa.
Quarta causa.

NOTE SEVERINI BINII.

Jejunium quatuor temporum a quo institutum. a Jejunium. Jejunium quatuor temporum non a Callisto pontifice, sed ab apostolis institutum esse, præter expressum sancti Leonis testimonium, ipse quoque Callistus hac epistola indicat, verbis sequentibus que Callistus in anno apud nos celebrare distiggi; affirmans jam ante sua tempora trium temporum jejunia in ecclesia servari esse solita: a se vero, quarti dumtaxat temporis jejunium superaddidit esse, ne Judæi, secundum prophetiam Zachariæ capite octavo, quater in anno jejunantes, in virtutis temperantiæ exercitio promptiores & alacriores esse dicti possent. Jejunium mensis Decembris, quod est unum æque præcipuum ex quatuor, tempore apostolorum, a Christianis observatum esse, indicat Lucas Ador. c. 27. his verbis: Incipiebat enim perniciosa esse navigatio, quia jejunium jam præterierat, quasi diceret, ut exponunt Chrysostomus & Oecumenius, quia hibernum illud decimi mensis jejunium præterierat, incipiebat esse periculosa navigatio, propterea quod hiemæ ageretur, qua navigantibus gravissima pericula imminunt. Hoc igitur jejunium Callistus integrum non instituit: sed institutum ab apostolis scripto confirmavit, & ut Bellarminus concedit, quarto superaddito saltem ampliavit. Vide Bellarminum de bono oper. in part. lib. 2. cap. 19. Baron. ann. Christi 57. num. 6. & 7.
b Quod ter in anno. Baron. anno Christi 216. num. 6. putat legendum esse, quater, ex eo quod prophetiam Zachariæ citat, quæ quater in anno jejunandum esse admonet: aliter sentit Bellarm. loco prædicto, cuius expositio textui conformior esse videtur.
c Ut ficut annis per quatuor. His verbis Callisti pontificis tres causas jejuniis quatuor temporibus observandi indicantur. Prima, ne Christiani Judæis hac in parte remissiores viderentur. Constat enim ex verbis prophetiæ sequentibus Judæos quater in anno jejunasse solenni jejunio: æquum igitur fuit ut Christiani, qui periculosiores Judæis esse debebant, etiam sua quatuor tempora haberent; quibus solenni ac communi jejunio per totum orbem jejunarent. Hanc eandem rationem instituti jejuniis quatuor temporum, reddit etiam sanctus Leo sermone 7. de jejuniis septimi mensis. Item sermone 4. & 6. de jejuniis decimi mensis. Secunda est, ut his temporibus Deo supplicarem pro frugibus ac fructibus terræ, ac pro iisdem perceptis gratias age-

Prima causa
Secunda causa

EPISTOLA II
CALLISTI PAPÆ I.
AD OMNES GALLIARUM EPISCOPOS.

De conspirationibus & reliquis illicitis causis ne fiant, & de reparatione lapsi post penitentiam.

- I. De iis qui conspirant adversus episcopos, vel qui eis consentiunt.
- II. De iis qui excommunicatis communicant, vel infidelibus.
- III. Ut nullus episcopus de alterius parochia aliquid præsumat, & de mutationibus episcoporum.
- IV. De conjunctionibus consanguineorum; & de iis, qui ex eis nascuntur, & de accusationibus quas leges rejiciunt.
- V. Qui non debeant admitti ad accusationem, vel ad testimonium: nec nisi de iis qua in presentia acta sunt, testimonium dandum.
- VI. Si possit sacerdos post lapsum ministrare.

Dilectissimis fratribus per Gallias constitutis, universis episcopis Callistus.

Plurimorum relatu comperimus, dilectionem vestram fervore Spiritus sancti, ita ecclesiæ gubernacula firmiter contra impetus tenere & regere, ut naufragia aut naufragiorum detrimenta, Deo auctore, non sentiat. Talibus

bus igitur gloriantes iudiciis, rogamus, ne in illis partibus contra statuta apostolica quidquam fieri sinatis, sed nostra fulti auctoritate, nociva compescite, illicita prohibete.

I.

Conspirationum vero crimina vestris in partibus vigere audivimus, & plebes contra episcopos suos conspirare, nobis manifestatum est. Cujus criminis astutia non solum inter Christianos abominabilis est, sed etiam inter ethnicos, & ab exteris legibus prohibita. Et ideo hujus criminis reos non solum ecclesiasticos, sed etiam seculi damnant leges: & non solum conspirantes, sed etiam consentientes eis. Antecessores vero nostri cum plurima turba episcoporum, quicumque eorum in sacerdotali honore sunt positi, aut existunt clerici, honore quo utuntur, cadere praeceperunt: ceteros vero communiione privari, & ab ecclesia extorres fieri iusserunt: omnesque simul utriusque ordinis viros infames esse censuerunt: & non solum facientes, sed & eis consentientes. Justum est enim, ut qui divina contemnunt mandata, & inobedientes patrum existunt iussionibus, severioribus corrigantur vindictis, quatenus ceteri talia committere timeant, & omnes gaudeant fraterna concordia, & cuncti sumant severitatis atque bonitatis exemplum. Nam si (quod absit) ecclesiasticam sollicitudinem, vigoremque negligimus, perdit desidia disciplinam, & animabus fidelium profecto nocebitur. Hi vero in nullius accusationem sunt recipiendi, nec eorum vel anathematizatorum vox, ullum nocere vel accusare potest.

II.

Excommunicatos quoque a sacerdotibus, nullus recipiat ante utriusque partis justam examinationem, nec cum eis in oratione, aut cibo, aut potu, aut osculo communicet, nec Ave eis dicat: quia quicumque in his vel aliis prohibitis, scienter excommunicatis communicaverit, a juxta apostolorum institutionem, & ipse simili excommunicatione subjacebit. Ab his ergo clerici & laici se abstineant, qui eadem pati noluerint. Infidelibus quoque nolite conjungi, nec cum eis ullam participationem habere. Talia vero agentes, non fideles, sed infideles judicantur. Unde ait apostolus: Quae pars fidelis cum infideli? aut quae participatio iustitia cum iniquitate?

III.

Nemo quoque alterius terminos usurpet, nec alterius parochianum judicare aut excommunicare praesumat: quia talis judicatio vel ordinatio, aut excommunicatio, vel damnatio, nec rata erit, nec vires ullas habebit: quoniam nullus alterius iudicis, nisi sui, sententia tenebitur, aut damnabitur. Unde & dominus loquitur dicens: Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui. Nullus autem primas vel metropolitanus dioecesani ecclesiam vel parochiam, aut aliquem de ejus parochia praesumat excommunicare vel judicare, vel aliquid agere absque ejus consilio vel iudicio:

sed hoc observet, b quod ab apostolis ac patribus & praedecessoribus nostris est statutum, & a nobis confirmatum: id est, si quis metropolitanus episcopus, nisi quod ad suam solummodo propriam pertinet parochiam, sine consilio ac voluntate omnium comprovincialium episcoporum, extra aliquid agere tentaverit, gradus sui periculo subiacebit & quod egerit, irritum habeatur & vacuum. Sed quidquid de provincialium coepiscoporum causis, eorumque ecclesiarum, & clericorum atque secularium necessitatibus agere aut disponere necesse fuerit, hoc cum omnium consensu & comprovincialium agatur pontificum: nec aliquo dominationis fastu, sed humillima & concordia Administratione, sicut dominus ait: Non veni ministrari, sed ministrare: Et alibi. Qui major est vestrum, erit minister vester, & reliqua. Similiter & ipsi comprovinciales episcopi cuncta cum ejus consilio, nisi quantum ad proprias pertinet parochias, agant, juxta sanctorum constituta patrum, (qui b quamvis aliquo temporum intervallo nos antecesserint, ab uno tamen eodemque puritatis fonte, veritatis & fidei lumine hauserunt, & eodem illustratore & direttore spiritu, ecclesiae Dei stabilimentum, & omnium Christianorum communem quaesiverunt utilitatem,) ut c uno animo, uno ore concorditer sancta glorificetur Trinitas in saecula. Nullus primas, nullus metropolitanus, nullusque reliquorum episcoporum, alterius adeat civitatem, aut ad possessionem accedat, quae ad eum non pertinet, & alterius episcopi est parochiam, super cujusquam dispositione, nisi vocatus ab eo, cujus juris esse dignoscitur: aut quidquam ibi disponat, vel ordinet, aut iudicet, si sui gradus honore potiri voluerit. Sin aliter praesumpserit, damnabitur: & non solum ille, sed cooperatores, eique consentientes: quia sicut ordinatio, ita eis & d judicatio, & aliarum rerum dispositio prohibetur. Nam qui ordinare non poterit, qualiter iudicabit? Nullatenus procul dubio iudicabit, aut iudicare poterit: quoniam sicut alterius uxor, nec adulterari ab aliquo, vel iudicari aut disponi, nisi a proprio viro, eo vivente, permittitur: sic nec d uxor episcopi, quae ejus ecclesia vel parochia indubitanter intelligitur, eo vivente, absque ejus iudicio & voluntate, alteri iudicari vel disponi, aut ejus concubitu frui, id est, ordinatione, ullatenus conceditur. Unde ait apostolus: Alligata est uxor legi, quamdiu vir ejus vivit; eo vero defuncto, soluta est a lege viri. Similiter & sponsa episcopi (quia sponsa uxorque ejus dicitur ecclesia) illo vivente ei est alligata: eo vero defuncto, soluta est, & cui voluerit, nubat, tantum in domino, id est, regulariter. Si enim, eo vivente, alteri nupserit, adultera iudicabitur. Similiter & ille, si alteram sponte duxerit, adulter aestimabitur, & communione privabitur. Si autem persecutus fuerit in sua ecclesia, fugiendum illi est ad alteram, eique est associandus, dicente domino: Si persecuti vos fuerint in una civitate, fugite in aliam. Si autem utilitatis causa fuerit mutandus, non per se hoc agat, sed fratribus invitantibus, & auctoritate hujus sanctae sedis faciat, non ambitus causa, sed utilitatis.

a mandatum

Rev. 1.

o carere ita & MS. iud. at in Gr. textu concilii Chalced. c. 28. legitur decesserunt.

11. q. 2. hunc est, ut qui.

b Deus gaudeat

c S. Greg. ep. 11. lib. 21.

a. q. 4. Conspiratores in mal.

11. q. 3. Excommunicatos quoque a.

d Apost. can. 11. 22.

1. Cor. 6.

9. q. 2. Nullus alterius terminos.

o Madr. coll. 16.

f Anianus cons. 2. tit. 26. lib. 27. Cod. Theod. 700. 23.

9. q. 2. Nullus primas mal.

Madr. coll.

Matth. 20.

Matth. 20.

b quae antea clausa sunt, non leguntur in C. iust. 116 & in Lec.

c Madr. coll.

43. 99. interjectis a superioribus verbis rejuncta. In decret. Iren. lib. 4.

d Madr. coll.

16.

7. q. 2. Sicut

alterius uxor.

Rom. 7.

Matth. 20.

In decret.

Iren. lib. 4.

a Id. MS. item, a quis.

principali confirma me. Ipse namque post penitentiam & alios docuit, & sacrificium Deo obtulit, dans exemplum doctoribus sanctæ ecclesiæ, si lapsi fuerint, & condignam penitentiam Deo gesserint, utrumque facere posse. Docuit enim quando dixit: *Docebo iniquos vias suas, & impiis ad te convertentur.* Et sacrificium Deo pro se obtulit, dum dicebat: *Sacrificium Deo spiritus contribulatus.* Videns enim propheta scelera sua mundata per penitentiam, non dubitavit prædicando & domino libando, curare aliena. Lacrymarum ergo effusio movet animi passionem. Satisfactione autem impleta, avertitur animus ab ira. Qui enim non ignoscit alteri, quomodo sibi putat subveniri? Superabundant ergo peccata, superabundet & misericordia. Quoniam apud dominum misericordia, & copiosa apud eum redemptio. Pene dominum omnium abundantia est, quia Dominus virtutum ipse est & rex gloria. Aut enim apostolus: *Omnes peccaverunt, & egent gloria Dei: iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem qua est in Christo Jesu, quem proposuit. Deus propitiatorum, per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem justitiæ suæ, propter remissionem precedentium delictorum, in sustentatione Dei, ad ostensionem justitiæ ejus in hoc tempore: ut sit ipse justus & iustificans eum, qui ex fide est Jesu Christi.* David enim dixit: *Beati quorum remissa sunt iniquitates, & quarum testa sunt peccata.*

Mundatur ergo homo a peccato, & resurgit gratia Dei a lapsu & in pristino manet officio, juxta prædictas auctoritates. Videat ne amplius peccet, ut sententia evangelii maneat in eo: *Vade, & amplius noli peccare.* Unde ait apostolus: *Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediatis concupiscentiis ejus. Sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato, sed exhibete vos Deo, tamquam ex mortuis viventes, & membra vestra arma justitiæ Deo. Peccatum enim vobis non dominabitur; non enim sub lege estis, sed sub gratia. Quid ergo? Peccabimus, quoniam non sumus sub lege, sed sub gratia? Absit. An nescitis, quoniam cui exhibebitis vos servos ad obediendum, servos estis ejus, cui obeditis, sive peccati ad mortem, sive obediuntis ad justitiam? Gratias autem Deo, quod fuistis servos peccati, obedistis autem ex corde in eam formam doctrinæ, in quam traditi estis. Liberati autem a peccato, servos facti estis justitiæ. Humanum dico &c.* Manus enim peccatum est judicantis, quam ejus qui iudicatur. Existimas, inquit apostolus, o homo omnis qui iudicas eos qui talia agunt, & facies ea, quia tu effugies iudicium Dei? An divitias bonitatis ejus & patientiæ & longanimitatis contempsisti? Ignoras quoniam benignitas Dei ad penitentiam te adducit? Secundum duritiam autem tuam & impietatis cor, thesaurizas tibi iram in die iræ, & revelationis iusti iudicii Dei, qui reddet unicuique secundum opera ejus: iis quidem, qui secundum patientiam boni operis, gloriam, & honorem & incorruptionem quærentibus vitam æternam: iis autem, qui sunt ex contentione & qui non acquiescunt veritati, credent autem iniquitati, ira &

indignatio; tribulatio & angustia in omnem animum hominis operantis malum, Judæi primum & Græci. Gloria autem, & honor, & pax omni operanti bonum. Sententiam, fratres, quæ misericordiam vetat, non solum tenere, sed & audire refugite, quia potior est misericordia omnibus holocaustis & sacrificiis. Consultis vestris breviter respondimus, quia oppressos nimis, & præoccupatos aliis iudiciis litteræ nos invenerunt vestræ. Data VIII. Idus Octobris, Antonino & Alexandro viris clarissimi consulis.

NOTÆ SEVERINI BINII.

a Juxta defilem institutionem. Canones apostolorum 11. & 12. intelligit in quorum notis, vide quæ diximus de excommunicationis vitandis.

b Quæ ab apostolis. Canone 35. & 36. quibus singulis episcopis apostolica lege præcipitur, ne dioceses suas terminis transgrediantur, verum potius singulis intra suos fines sese contineant. Vide quæ diximus in notis ad allegatos canones.

c Compensatio. Licet notabilis, unde perspicue constat, pontificis & episcopi nomen commune fuisse omnino episcopis Romano dignitate & officio inferioribus: adeoque nemini mirum videri debeat, Romanum pontificem & episcopum, cui maxima cura ecclesiæ commissa est, qui non tantum universa plebs, sed etiam totius cleri, omnium sacerdotum & episcoporum pastorem curam habere debet, discriminis causa atque officio suo convenienter pontificem maximum & episcopum episcoporum appellari. Vide quæ diximus supra in notis ad vitam Zephyrini, & ad epistolam Sixti.

d Uxor episcopi. Sicut virgines per votum emittunt dicuntur Christo nubere, eiusque sponsæ, tota causa 27. quæst. 1. ita merito ecclesiæ ejus, cui quis per ordinationem adscribitur, uxor esse dicitur. Unde recte apostolica constitutione, quæ extat canonibus apostolorum 14. 15. & 16. constitutum est, ne episcopi aliæ curatæ beneficia possidentes dioceses, ac parochias suas sine gravi causa majori utilitatis, sua sponte mutant. Sicut & illud, quod qui post sacros ordines susceptos, quantum is invalide, matrimonium in facie ecclesiæ contrahere presumpserint, interpretativam, quam vocant bigamiam, adeoque irregularitates, ab alijs: neque incursant. Can. quatuor 17. qu. 1.

e Auxilius, sæculi X. scriptor, in apologia pro ordinationibus Formosi, quæ Inferior, & Defensor inscribitur, legenda in vetustis Analethi Mabillonii pag. 50. edit. in fol. cap. XXXI. hoc decretum Callisti recitat.

Criminationes, conspirationes, susurrationes contra Doctorem, vel qui locum superioris tenet, nemo suscipiat: quia non oportet filios Patres reprehendere, nec servos Dominos lacerare. Non enim bene vivunt qui superiores detrahunt, vel reprehendunt. Magistri enim portandi sunt, non reprehendendi, nisi in recta fide aberraverint. Nullus Doctor per scripturam accusetur, nec cuiquam accusetur respondeat qui ducit vitam reprehensibilem, quoniam indignum est ut doctor indocto, ovi Pastor respondeat. Ipse sicut laicus non est, qui legitime convictus, in accusatione recipiendus, sic nec Sacerdos sine titulo criminari, vel testificari potest, quoniam maculosus, & infamis est, accusare non permittitur, & non solum hi, sed & qui consentiunt, reuocandi.

E Romæ. Corrupti peccaverunt verbum quærentes veritatem, credent autem iniquitati, ira &

Romæ. Corrupti peccaverunt verbum quærentes veritatem, credent autem iniquitati, ira &

Romæ. Corrupti peccaverunt verbum quærentes veritatem, credent autem iniquitati, ira &

Romæ. Corrupti peccaverunt verbum quærentes veritatem, credent autem iniquitati, ira &

Romæ. Corrupti peccaverunt verbum quærentes veritatem, credent autem iniquitati, ira &

Romæ. Corrupti peccaverunt verbum quærentes veritatem, credent autem iniquitati, ira &

Romæ. Corrupti peccaverunt verbum quærentes veritatem, credent autem iniquitati, ira &

Romæ. Corrupti peccaverunt verbum quærentes veritatem, credent autem iniquitati, ira &

Romæ. Corrupti peccaverunt verbum quærentes veritatem, credent autem iniquitati, ira &

Romæ. Corrupti peccaverunt verbum quærentes veritatem, credent autem iniquitati, ira &

Romæ. Corrupti peccaverunt verbum quærentes veritatem, credent autem iniquitati, ira &

Romæ. Corrupti peccaverunt verbum quærentes veritatem, credent autem iniquitati, ira &

Romæ. Corrupti peccaverunt verbum quærentes veritatem, credent autem iniquitati, ira &

indignatio; tribulatio & angustia in omnem animum hominis operantis malum, Judæi primum & Græci. Gloria autem, & honor, & pax omni operanti bonum. Sententiam, fratres, quæ misericordiam vetat, non solum tenere, sed & audire refugite, quia potior est misericordia omnibus holocaustis & sacrificiis. Consultis vestris breviter respondimus, quia oppressos nimis, & præoccupatos aliis iudiciis litteræ nos invenerunt vestræ. Data VIII. Idus Octobris, Antonino & Alexandro viris clarissimi consulis.

NOTÆ SEVERINI BINII.

a Juxta defilem institutionem. Canones apostolorum 11. & 12. intelligit in quorum notis, vide quæ diximus de excommunicationis vitandis.

b Quæ ab apostolis. Canone 35. & 36. quibus singulis episcopis apostolica lege præcipitur, ne dioceses suas terminis transgrediantur, verum potius singulis intra suos fines sese contineant. Vide quæ diximus in notis ad allegatos canones.

c Compensatio. Licet notabilis, unde perspicue constat, pontificis & episcopi nomen commune fuisse omnino episcopis Romano dignitate & officio inferioribus: adeoque nemini mirum videri debeat, Romanum pontificem & episcopum, cui maxima cura ecclesiæ commissa est, qui non tantum universa plebs, sed etiam totius cleri, omnium sacerdotum & episcoporum pastorem curam habere debet, discriminis causa atque officio suo convenienter pontificem maximum & episcopum episcoporum appellari. Vide quæ diximus supra in notis ad vitam Zephyrini, & ad epistolam Sixti.

d Uxor episcopi. Sicut virgines per votum emittunt dicuntur Christo nubere, eiusque sponsæ, tota causa 27. quæst. 1. ita merito ecclesiæ ejus, cui quis per ordinationem adscribitur, uxor esse dicitur. Unde recte apostolica constitutione, quæ extat canonibus apostolorum 14. 15. & 16. constitutum est, ne episcopi aliæ curatæ beneficia possidentes dioceses, ac parochias suas sine gravi causa majori utilitatis, sua sponte mutant. Sicut & illud, quod qui post sacros ordines susceptos, quantum is invalide, matrimonium in facie ecclesiæ contrahere presumpserint, interpretativam, quam vocant bigamiam, adeoque irregularitates, ab alijs: neque incursant. Can. quatuor 17. qu. 1.

e Auxilius, sæculi X. scriptor, in apologia pro ordinationibus Formosi, quæ Inferior, & Defensor inscribitur, legenda in vetustis Analethi Mabillonii pag. 50. edit. in fol. cap. XXXI. hoc decretum Callisti recitat.

Criminationes, conspirationes, susurrationes contra Doctorem, vel qui locum superioris tenet, nemo suscipiat: quia non oportet filios Patres reprehendere, nec servos Dominos lacerare. Non enim bene vivunt qui superiores detrahunt, vel reprehendunt. Magistri enim portandi sunt, non reprehendendi, nisi in recta fide aberraverint. Nullus Doctor per scripturam accusetur, nec cuiquam accusetur respondeat qui ducit vitam reprehensibilem, quoniam indignum est ut doctor indocto, ovi Pastor respondeat. Ipse sicut laicus non est, qui legitime convictus, in accusatione recipiendus, sic nec Sacerdos sine titulo criminari, vel testificari potest, quoniam maculosus, & infamis est, accusare non permittitur, & non solum hi, sed & qui consentiunt, reuocandi.

E Romæ. Corrupti peccaverunt verbum quærentes veritatem, credent autem iniquitati, ira &

Romæ. Corrupti peccaverunt verbum quærentes veritatem, credent autem iniquitati, ira &

Romæ. Corrupti peccaverunt verbum quærentes veritatem, credent autem iniquitati, ira &

Romæ. Corrupti peccaverunt verbum quærentes veritatem, credent autem iniquitati, ira &

Romæ. Corrupti peccaverunt verbum quærentes veritatem, credent autem iniquitati, ira &

Romæ. Corrupti peccaverunt verbum quærentes veritatem, credent autem iniquitati, ira &

Romæ. Corrupti peccaverunt verbum quærentes veritatem, credent autem iniquitati, ira &

Romæ. Corrupti peccaverunt verbum quærentes veritatem, credent autem iniquitati, ira &

Romæ. Corrupti peccaverunt verbum quærentes veritatem, credent autem iniquitati, ira &

Romæ. Corrupti peccaverunt verbum quærentes veritatem, credent autem iniquitati, ira &

Romæ. Corrupti peccaverunt verbum quærentes veritatem, credent autem iniquitati, ira &

Romæ. Corrupti peccaverunt verbum quærentes veritatem, credent autem iniquitati, ira &

Romæ. Corrupti peccaverunt verbum quærentes veritatem, credent autem iniquitati, ira &

Romæ. Corrupti peccaverunt verbum quærentes veritatem, credent autem iniquitati, ira &

Romæ. Corrupti peccaverunt verbum quærentes veritatem, credent autem iniquitati, ira &

* Romanæ. Corrupti peccaverunt verbum quærentes veritatem, credent autem iniquitati, ira &

Sixti sent. 118. ca. 1. de rebus. Rufini qui obiit an. 411. b. Marti 11. c. ad 222.

Græci episcopi appellati sunt pontifices

Solus Romanus pontifex maximus ecclesia est uxor sacerdotum

15.

Ex nota suppl. P. Mansi to I. pag. 11.

ANNO CHRISTI 333.

ANNO CHRISTI 333.

V I T A, EPISTOLÆ ET DECRETA URBANI PAPÆ I.

Ex libro pontificali Damasi Papæ.

Urbanus natione Romanus, ex patre Pontiano b sedit annos a quatuor, menses 10. dies 12. c Hic fecit ministeria sacrata omnia argentea, & patenas argenteas 25. (a) apposuit. Hic sua traditione multos convertit ad baptismum & credulitatem: (b) Tiburtium etiam & Valerianum nobilissimum virum, sponsum sanctæ Cecilie, quos etiam usque ad martyrii palmam perduxit. Et d per ejus monita & (c) doctrinam, multi martyrio coronati sunt. Hic fecit ordinationes quinque per mensem Decembrem, presbyteros (d) novem, diaconos quinque, episcopos per diversa loca octo. Qui & sepultus est in cœmeterio Prætextati, via Appia (e), b VIII. Kalendas Junias, & cessavit episcopatus dies 30.

b quem sepelivit beatus Tiburtius XIV. Kal.

NOTE SEVERINI BINII.

Quando Urbanus pontifex factus? 333. Origines, eunuchus ordinatus improbatum. Origines ob scripta hæretica excommunicatus. Urbanus quandiu sedens? 4. Euseb. in chron. graviter errat, dum illi annos novem adscribit. Baron. anno 233. num. 1.

Urbanus quandiu sedens?

Vasorum argenteorum & aureorum usus in ecclesia.

Ulus vasorum aurorum.

Crescente religione Christiana, gentilitas decrescit.

Hum, aurum & argentum conferri agre tulerit, illudque Perfis, ut refert Lampridius, frequenter suffragari: In templo quid facti aurum? Et demum singularis divina providentia opus esse videtur, quod aurum & argentum, templis ethnicorum iam ante collatum, per Maximinum Alexandri successorem isthuc auferri, statuas deorum, omnemque materiam nummis condendis idoneam confari permisit: adeoque voluerit fieri, quod 1. Reg. cap. 5. scribitur, arca scilicet Dei appropinquante, Dagon Philistinorum deum confringi: illam extolli, hunc dejecti: illam gloria & honore affici, hunc vero dejectum universo ornatu & decore exuli & spoliari: Christianam religionis gloriam crescere, gentilitas superstitiosis honorum minui, & penitus obscurari. Baron. anno Christi 233. num. 1. & 3. Vide que diximus supra in notis ad vitam Zephyrini. d Per ejus monita & doctrinam multi martyrio coronati sunt. Qui Tiburtium, Valerianum & Maximum cum sancta Cecilia in fide instruxerat, baptizaverat, & adversus istum gladii hortatu suo obfirmaverat, tandem ipse quoque multa propter ecclesiam passus, cervicibus abscessis, martyrio coronatus est, anno Christi 233. Alexandri imperatoris 10. vigesimoquinto die Maii. Baron. prædicto loco.

B

B

EPISTOLA URBANI PAPÆ I.

De eo quod ecclesia modo possessiones fidelium recipit, & non pretium earundem rerum sicut temporibus apostolorum: & cur sedes excellere in ecclesiis episcoporum præparentur: & ut eis, quos episcopi excommunicant, nullus communicet: & quos ipsi quomodo ejecerint, nullus recipiat.

- I. De vita communi, & quam ob causam ecclesia possessiones habere cœperit. II. A quibus vel in quos usus res ecclesiastica dispendentur, & de invidiosis earum. III. Si quis ab ecclesia jus possidendi avellere tentaverit. IV. De cathedris episcopalibus. V. Ut nullus communicet iis, quibus episcopus non communicat, vel recipiat, quos ille abjecerit. VI. De sponsione in baptismo facta, & de iis qui communem vitam susceperunt. VII. De impositione manus episcopalis.

Urbanus episcopus omnibus Christianis, in sanctificationem spiritus, in obedientiam & asperionem sanguinis domini nostri Jesu Christi salutem.

Decet omnes Christianos, carissimi, ut eum imitentur, cujus nomen sortiti sunt Quid

Ejusdem ponderis apud eruditos ac præcedentes.

(a) Luc. pontifex, qui etiam clarus confessor temporibus Alexandri. Hic sua &c. (b) in Luc. de sep. Tiburtium. (c) in Luc. de sep. & doctrinam (d) Luc. XIX. diac. VII. (e) Luc. de sep. quem sepelivit S. Tiburtius XIV. Kal. Junias.

Gen. 2.
Gen. 3.

Quid prodest, fratres mei, Jacobus apostolus ait, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Nolite plures magistri fieri, fratres mei, scientes quoniam majus iudicium sumitis. In multis enim offendimus omnes. Qui sapiens & disciplinatus est inter vos, ostendat ex bona conversatione operationem suam in mansuetudine sapientia.

I.

Scimus vos non ignorare, quia haecenus vita communis inter bonos Christianos viget, & adhuc gratia Dei viget, & maxime inter eos qui in sortem domini sunt electi, id est, clericos, sicut in Actibus legitur apostolorum: Multitudinis autem credentium erat cor unum & anima una, nec quisquam eorum qua possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Et virtute magna reddebant apostoli testimonium resurrectionis Jesu Christi. Et gratia magna erat in omnibus illis. Neque enim quisquam egenus erat inter illos. Quotquot enim possessores agrorum, aut domorum erant, vendentes, afferbant pretia eorum qua vendebant, & ponebant ante pedes apostolorum. Dividebatur autem singulis, prout cuique opus erat. Joseph autem, qui cognominatus est Barnabas ab apostolis, quod est interpretatum, filius consolationis, Levitas & Cyprius genere, cum haberet agrum, vendidit illum, & attulit pretium ante pedes apostolorum, & reliqua. Videntes ergo sacerdotes summi & alii, atque Levitae, & reliqui fideles, plus utilitatis posse afferre, si hereditates & agros quos vendebant, ecclesiis, quibus praedicebant episcopi, traderent, eo quod ex sumptibus eorum, tam praesentibus quam futuris temporibus, plurima & elegantiora possent ministrare fidelibus communem fidem ducentibus, quam ex pretio eorum; ceperunt praedia & agros, quos vendere solebant, matricibus ecclesiis tradere, & ex sumptibus eorum vivere.

II.

Ipsae vero res in ditione singularum parochiarum, episcoporum, qui locum tenent apostolorum, erant, & sunt usque adhuc, & futuris semper debent esse temporibus. Equibus episcopi, & fideles dispensatores eorum, omnibus communem vitam degere volentibus, ministrare cuncta necessaria debent, prout melius potuerint, ut nemo in eis egenus inveniat. Ipse enim res, fidelium oblationes appellatur, quia domino offeruntur. Non ergo debent in aliis usibus, quam ecclesiasticis, & praedicatorum Christianorum fratrum vel indigentium converti: quia vota sunt fidelium, & pretia peccatorum, ac patrimonia pauperum, atque ad praedictum opus explendum, domino traditae. Si quis autem (quod absit); secus egerit, videat ne damnationem Ananiae & Saphirae percipiat, & reus sacrilegii efficiatur, sicut illi effecti sunt, qui pretia praedictarum rerum fraudaverunt, de quibus legitur in praedictis apostolorum Actibus: Vir autem quidam nomine Ananias, cum Saphira uxore sua, vendidit agrum & fraudavit de pretio agri, conscia uxore sua: & afferens partem quamdam, ad pe-

des apostolorum posuit. Dixit autem Petrus Anania; Cur tentavit Satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto, & fraudare de pretio agri? Nonne manens tibi manebat, & venundatum erat in tua potestate? Quare posuisti in corde tuo hanc rem? Non es hominibus mentitus, sed domino. Audiens autem Ananias haec verba, cecidit, & expiravit. Et factus est timor magnus in omnes qui audierunt. Surgentes autem juvenes, amoverunt eum: & efferentes, sepelierunt. Factum est autem quasi horarum trium spatium, & uxor ipsius, nesciens quod factum fuerat, introivit. Respondens autem ei Petrus, dixit: Dic mihi, si tanti agrum vendidisti? At illa dixit: Etiam tanti. Petrus autem ad eam: Quid utique concecistis vobis tentare Spiritum domini? Ecce pedes eorum qui sepelierunt virum tuum, ad ostium, & efferent te. Confessum cecidit ad pedes eius, & expiravit. Intrantes autem juvenes, invenerunt illam mortuam, & extulerunt, & sepelierunt ad virum suum. Et factus est timor magnus in universam ecclesiam, & in omnes qui audierant haec. Haec, fratres, valde cavenda sunt & timenda: quia res ecclesiae, non quasi propriae, sed ut communes, & domino oblatae: cum summo timore non in alios quam in praefatos usus sunt fideliter dispensandae, ne sacrilegii reatum incurrant, qui eas inde abstrahunt, ubi traditae sunt, ne poenam & mortem Ananiae & Saphirae incurrant, & (quod pejus est) anathema maranatha fiant, & si non corpore, ut Ananias & Saphira, mortui ceciderint, anima tamen, quae potior est corpore, mortua & alienata a consortio fidelium, cadat, & in profundum barathri labatur. Unde attendendum est omnibus, & fideliter custodiendum, & illius usurpationis contumelia depellenda, ne praedia usibus secretorum caelestium dedicata, a quibusdam irruentibus vexentur. Quod si quis fecerit, post debitae ultionis acrimoniam, quae erga sacrilegos jure promenda est, perpetua damnatur infamia, & carceri tradatur, aut exilio perpetuae deportationis utatur. Quoniam, juxta apostolum, tradere oportet huiusmodi hominem satanae, ut spiritus salvus sit in die domini.

III.

Memoratis ergo augmentationibus ac cultibus, in tantum ecclesiae, quibus episcopi praesident, domino adminiculante, creverunt, & tantis maxima pars earum abundant rebus, ut nullas sit in eis, communem eligens vitam, indigens: sed omnia necessaria ab episcopo suisque ministris percipit. Ideo si aliquis extiterit modernis aut futuris temporibus, qui haec avellere nitatur, jam dicta damnatione feriatur.

IV.

Quod autem sedes in episcoporum ecclesiis excelsae constitutae & preparatae inveniuntur ut thronus, speculationem & potestatem iudicandi, & solvendi atque ligandi, a domino sibi datam materiam docent. Unde ipse salvator in evangelio ait: Quaecumque ligaveritis super terram, erunt ligatae & in caelo: & quaecumque solveritis super terram, erunt solvatae & in caelo. Et

12. quae 1. Scimus vos non ignorare. omnes. a. 166. II. de. ubi c. 11. An. 4.

12. quae 2. Videntes autem sacerdotes. b. Concil. Milev. 25.

o. Julianus Pomerius lib. II. de vita contempl. c. 6. & 16. Vide Hincm. ep. 9. & 8. edit. Moguntiae Bistef. An. 9.

12. quae 1. Res ecclesiae non quasi. a. Idem Pomerius qui supra in opere quod falso a pleurisque tributum fuit Prospero Aquitano 1. Cor. 16.

12. quae 4. Attendendum est, ne praedia. b. sacrorum. c. Cod. Theod. lib. XVI tit. 2. Const. 40. quam expendit. d. 1. Cor. 1.

12. quae 1. Videntes autem sacerdotes. d. degere vel gerere.

751

752

Et alibi: Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittantur eis: & quorum remiseritis, retenta sunt.

V.

11. quest. 3. Quibus episcopi non communicant.

2. S. Greg. hom. 16. in evangelia.

Ideo ista praelatum, carissimi, ut intelligatis potestatem episcoporum vestrorum, in eisque Deum venerimini, & eos, ut animas vestras diligatis: & quibus illi non communicant, non communicetis: & quos eiecerint, non recipiatis. c. Valde enim timenda est sententia episcopi, licet iniuste liget aliquem, quod tamen summopere praevidere debet.

VI.

b. Id. VII. Orig. 19.

11. quest. 3. Scimus vos non ign. Votum pauperum.

c. Conc. Pa. rificis ab. 29. cap. 10. libri II. al. lude vide. tur.

d. Eucher. aut quis alius hom. in die Pentecostes quam vide. Col. 3. 1. Cor. 14.

1. Timoth. 6.

o. Innoti leg. cit.

1. Timoth. 6.

2. Idem 91.

Vos autem hortantes, monemus omnes, qui christianitatem suscepistis, & a Christo vocabulum Christiani suscepistis, ne in aliquo Christianitatem vestram irritam faciatis, sed sponsonem, quam domino in baptismo fecistis, firmiter teneatis, ne reprobi, sed conditioni coram eo inveniamini. Et quicumque vestrum communem vitam susceptam habet, & vovit se nihil proprium habere, videat ne pollicitationem suam irritam faciat: sed hoc, quod domino est pollicitus, fideliter custodiat, ne damnationem, sed praeium sibi acquirat: quoniam satius est non vovere, quam votum, prout melius potest, non perficere. Gravius enim puniuntur qui votum fecerunt, aut fidem perceperunt, & votum non perfecerunt, aut in malis vitam finierunt, quam illi qui vitam sine voto finierunt, aut sine fide mortui sunt, & tamen bona egerunt opera. Ad hoc enim sensum rationabilem naturae munere, & secundae naturae reparationem suscepimus, ut secundum apostolum, magis qua sursum sunt, sapiamus, non qua super terram: quia sapientia huius mundi stultitia est apud Deum. Quid autem suadet, carissimi, sapientia huius saeculi, negligere salutaria, pro nihilo reputare perpetua? Cupiditatem commendat, de qua dicitur: Radix omnium malorum est cupiditas: Quae imprimis hoc malum habet, quod dum ingerit transitoria, abscondit aeterna. Et dum a toris posita conspicit, intra se latentia non introspicit, & dum aliena quaerit, sedatori suo semetipsum alienum facit. Ecce, quid suadet saeculi sapientia? Vivere in deliciis. Unde dicitur: Vidua qua in deliciis est, circumiens mortua est. Suadet ergo mollissimis suavitatibus, peccatis, vitis & stammis nutrire carnem, cibi & vini intemperantia animam premere, ac vitam spiritus intercludere, & contra se hosti suo de se gladium ministrare. Ecce, quid suadet saeculi sapientia? ut qui boni sunt, mali esse malint, & per errorem mentis, fieri etiam studeant peccatores, & non cogitent illam terribilem Dei vocem, cum exurentur peccatores sicut faenum.

VII.

De consec. dicitur: Omnes fideles. Confirmatio nis sacra. mentum. Idem Eucherius loco citato.

Omnes enim fideles per manus impositionem episcoporum Spiritum sanctum post baptismum accipere debent, ut plene Christiani inveniantur: quia cum Spiritus sanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam & constantiam dilata-

tatur. De Spiritu sancto accipimus, ut efficiamur spirituales: quia animalis homo non percipit ea quae sunt Spiritus Dei. De spiritu sancto accipimus, ut sapiamus inter bonum malumque discernere, iusta diligere, iniusta respicere, ut malitiae ac superbis repugnemus, ut luxuriae ac diversis illecebris, & sordis indignique cupiditatibus resistamus. De Spiritu sancto accipimus, ut amore vitae & gloriae ardore succensim, erigere a terrenis mentem ad superna & divina valeamus. Data Nonis Septembris, id est, quinto die eiusdem mensis, Antonino & Alexandro viris clarissimis consulibus.

1. Cor. 2. Ista etiam infra habentur in decreto Melchiodi pape.

h. haec Eucherius quem consulit.

De possessi- nibus rerum ecclesiasticarum decre- tum. Cleri- cis novi tes- tamenti possessio bono- rum tempo- rum non est pre- hibita

NOTAE SEVERINI BINII.

B

Scimus vos non ignare. Do. et hoc loco S. Urbanus pontifex, initio ecclesiae, iuxta testimonium Lucae Act. cap. 4. consuevit pios homines possessiones rerum suarum distrabere, earumque pretium ecclesiae donare: sed quia eo modo praesentibus dumtaxat, non autem futuris ecclesiae ministris providebatur, decrevit magis e re & commodo ecclesiae futurum, si ipsa rerum possessiones ecclesiae donantur. Et merito: si enim sacerdotibus & Levitis veteris testamenti diviso iure concessum est, ut urbes ad habitandum, suburbana ad alendum pecora possiderent, agris & vineas ex oblationibus populi haurire emant, licite etiam distrabant ac vendant, quod Levit. cap. 25. & 3. Reg. cap. 2. Hieron. cap. 32. Act. cap. 4. satis aperte indicatur: quo iura, quae ratione hoc sacerdotibus ac clericis novi testamenti interdium erit? Patriarcha Jacob filium suum quidem approbavit sententiam ac voluntatem Deum quidem approbavit: ejusque posteris, nullam partem terrae, in 12. dumtaxat partes, pro numero 12. tribuum divisa assignari permisit, sed tamen decimam partem omnium fructuum, sibi tanquam proprio Judaeorum regi, loco tributi tribuit, unam cum 48. civitatibus, & suburbanis earum praedii, illis, tanquam suis hereditibus, donavit. Re- dicula sane foret, vehementer illa multorum pontificum & conciliorum decretis, rerum ecclesiasticarum interdium alienatio, si ecclesia nullum rem licite haecenus possederit. Quare quod inquit Christus Luc. 14. non posse esse discipulum suum, nisi qui renunciarit omnibus quae possidet, ita intelligendum est, sicut id quod sequitur: Si quis venit ad me, & non edis panem & matrem & uxorem, ad me autem, & animam suam, non dicitur esse meus discipulus. Certum est, non ad odium, sed potius ad amorem parentum, filiorum, uxoris, & vita propria quemlibet hominem divina lege obligari, si horum amor Dei caritati, quem super omnia diligere debemus, nihil obstat aut praedjudicat: sic si rerum possessio animum a Dei cultu avocet, mala est, eoque casu plane deferenda: si vero ministris alimenta praebendo, eundem Dei cultum pronoveat, utilis sine ecclesiae temporalium bonorum dominium ac possessionem sibi retinet & usurpat. Vide quae diximus supra lae notis ad 3. epist. Pii I. Bellarminus lib. 1. de clericis cap. 26.

Clerici haereditas domo- rum. Re- scilicet ta- cite obiecto quodam

D

Prælia peccatorum. Receptissima est expositio, ut hostia & elemosina pro peccatis oblata. peccata appellentur. Osee cap. 4. de sacerdotibus dicitur: Peccata populi mei comedent. Quem locum Cyrillus, Theophylactus, Theodoretus & alii recentiores recte de hostiis interpretantur. Nam scriptura ita frequenter loqui solet, ut imprimis evidentissime patet ex hisce verbis Pauli apost. 2. Corinth. cap. 5. Eum quod peccatum non nocet, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficiamus iniusti Dei in ipso. Quia igitur bona temporalia Deo in ministris ecclesiae oblata, peccata redimunt, & peccatorum ad donum penitentiae obtinendum disponunt, recte peccata peccatorum appellentur. De hoc peccatorum pretio intelligendum est illud apostoli Pauli, Imperitentia nobis corporalia, quibus nos spiritualia imperimus. Hoc idem beatus martyr ac pontifex Alexander I. epist. 1. in principio, hisce verbis: Ipsi enim, inquit, pro populo interpellant, & populi peccata comedunt, quia precibus suis & oblationibus ea delent, atque consumunt. Comedi enim dicuntur in scriptura psal. 78. qui consumuntur. Discamus ergo quod qui elemosinis & oblationibus fidellum fruimur, eas precibus nostris, sicut obligamur, diligentissime compentemus, futurum alioquin, ut de rebus iniuste acceptis, coram tremendo iudice saeculi graviter pericitemur. Vide Riberam in Oseam c. 4. n. 40.

Quomodo sacerdotum dicitur comedere peccata populi.

E

Valde enim timenda. Duplex est excommunicatio, una iusta, in qua nulla debita circumstantia desideratur:

Duplex est excommunicatio, una iusta, altera iniusta.

1. Id. MS. scribit James. 2. Id. MS. dicitur.

tur: altera iniusta est, cui una vel plures requisiti circumstantiis defunt. Hac posterior, si invalida sit puta si excommunicans potestatem & auctoritatem non habeat, vel si propter bonum opus eam ferat, vel demique si solennia debita (de quibus cap. Statutus, & cap. constitur. 2. de sent. excommunicat. lib. 6.) non observaverit, conscientiam fidelium non obligat, adeoque talia nunquam timenda foret, nisi forte ratione alicuius scandalii, ab hominum consortio, & sacramentorum perceptione abstinendum foret, donec populo nullitas lata excommunicationis innotuerit. Quam vero aliunde excommunicatio iniusta videretur, ex eo mirum quod iudicium non recte intentione iudicasse putet, vel se innocentem esse existimet, merito singulis fidelibus eximenda est: cum omnium iudicio certum sit, talibus fructum orationis & suffragiorum communium a reliquis fidelibus licite applicari non posse, neque debere imo si excommunicato de sua innocentia non evidenter coasset, tamen etiam sub gravi peccato sententia lata parere, & usque ad absolutionem ab hominum consortio & sacramentorum perceptione abstinere. De tali igitur excommunicationis sententia, qua scilicet probabili iudicio iudicis, tamen non re ipsa, causam iustam habeat, intelligi debet quod hac epistola dicitur sicut & illud, quod hom. 26. in evangelia scribit Gregorius. *Sanctam pastorem sine iusta, sine iniusta si, remendam esse.* Valent. tom. 4. disp. 7. quaest. 17. punct. 2. Vide quoque diximus supra in notis ad can. apost. *d. Omnes fideles, per manus impositionem.* Ab Urbano sacramentum confirmationis institutum esse, si qui

Ierusa excommunicatio quomodo obliget consentiat.

Sacramentum confirmationis a Christo institutum est.

A hoc loco probari posse existimant, graviter errant Apostoli enim, qui Act. 8 & 19. super baptismos manus imposuerunt, ut Spiritum sanctum acciperent, hoc sacramentum confirmationis administraverunt. Accedit quod Tertullianus Urbano antiquior confirmationis pluribus in locis meminerat. In lib. de resurrectione carnis *Caro, inquit, abluatur, ut anima emaculetur, caro unguentis, ut anima consecretur.* Et lib. de bapt. *Deinde manus imponitur, per benedictionem aduocant. Et inuicem Spiritum sanctum.* Et in lib. de prescript loquens de diabolo, qui imitatur baptismum & confirmationem monstrat. *Triangit, inquit, et ipse quodam usque credentis, et fideles suos, neque illic in frontibus, milites suos.* De hoc sacramento S. Dionysius Areopagita apostolorum temporibus aequalis cap. 3. par. 2. eccles. hierarchia sic ait. *Baptizatum indutum alba veste ad pontificem accunt, illa diuina ac Deo, pro se unguento verum pingit.* Et infra cap. 4. par. 3. *Sed et ipsi qui sacrosanctum re generationis unguento consecrantur, aduentum spiritus sancti consummatis unguenti in unguento elongant.* Similia habet de re duo Clementes, alter Romanus in suis apost. constit. libris, alter Alexandrinus, Iustinus martyr alioque plures de hoc sacrosanctissimo sacramento scriperunt, longe ante Urbani pontificis tempora. Quomodo igitur sigillum domini & sacrum hoc unguentum ab Urbano institutum esse poruit, quod praefectorum testimonio a Christo institutum est, & ab apostolis usurpatum, & universa ecclesia traditum est; vide Bellarini lib. 2. de confir. c. 5. & 6. & 4. de Roman. pontif. c. 1.

Omnis unguentum in ecclesia usurpatum est. Appellatur unguentum domini. Unguentum sive christina sacramentum.

CONCILIUM ALEXANDRINUM

Habitu circa annum Christi CCXXX.

C. ANNUM CHRISTI 230.

C. ANNUM CHRISTI

Et nota collectione Basilii.

Hieron in Orig.

Phot. cod. 218.

Congregatum fuit hoc Concilium adversus Origenem a Demetrio Episcopo Alexandrino, quod is, quum a Demetrio, Episcopo videlicet suo, missus esset ad Ecclesias Aebaje, qua pluribus haereticis vexabantur, & sub testimonio ecclesiastica epistola, ut scribit Hieronymus, Athenas per Palaestinam pergeret, a Theodotio & Alexandro Casarea & Hierosolymorum Episcopis, qui eum prerogativa & supremi honoris apice dignum iudicassent, Presbyter ordinatus fuisset secus quam oporteret, ut ait Photius, id est absque literis quibus Demetrius Episcopus illis potestatem faceret ordinandi hominem. Hinc Demetrio amor in odium vertit, laudesque mox cum vituperatione commutata. Synodus insuper Episcoporum coacta & Presbyterorum quorundam contra Origenem, ut Pampbilus refert, decretum fecit Alexandria quidem pellendum Origenem, neque in ea versari aut docere permittendum, sacerdoti tamen

adignitate nequaquam submovendum. Altera deinde synodus parvo post collecta est a Demetrio, cui in versuerunt aliquot Aegyptii Episcopi. Ergo Demetrius multum in synodo conquestus de audacia Theodotii & Alexandri, facinus porro quod Origenes adhuc iuuenis patraverrat, quum se castravit, gravissime criminatus. eo flexit ut consentiente universa synodo Origenem damnaret & sacerdotio quoque privaret. subscribentibus huic decreto etiam iis qui antea Origenem suffragabantur. Romanum porro Pontificem ac reliquos orbis Episcopos, exceptis Palaestina & Arabia & Phoenice, atque Aebaje sacerdotibus, in vitam Origenis damnationem concessisse docet Hieronymus, cuius verba referuntur in secunda invectione quam Rufinus adversus eum scripsit. Ita Alexandria pulsus Origenes, ad Theodotium profectus, Casarea degendi & docendi potestatem accepit, ut docet idem Pampbilus apud Photium.

Euseb lib. 6. cap. 8.

ANNO CHRISTI 322. 321.

ANNO CHRISTI 322. 321.

V I T A
EPISTOLÆ ET DECRETA
PONTIANI PAPÆ.

Ex libro pontificali Damasi Papæ.

PONTIANUS natione Romanus, ex patre ^a Calpurnio ^b Calpurnio, ^b sedit annos 9. menses 5. dies 2. martyrio coronatur. Fuit autem temporibus Alexandri, a consulatu Pompeiani & Pelagiani. ^c Eodem tempore Pontianus episcopus & ^d Philippus presbyter, in exilio ab Alexandro sunt deportati in Sardiniam, in insulam ^e (a) Buccinam, Severo & Quintiano consulibus. In eadem insula afflicti, ^d defunctus est (b) 13. Kalend. Decembris. Hic fecit ordinationes duas per mensem Decembrem, presbyteros sex, diaconos quinque, episcopos per diversa loca 6. Quem beatus Fabianus adduxit cum clero navigio, & sepelivit in cœmeterio Callisti via Appia. Et cessavit episcopatus a (c) die depositionis 11. Kalend. Decembr. dies 13

^a Calpurnio
^b Pelagiani
^c Hippolytus
^d Buccinam
^e mactatus

dies 10.

NOTÆ SEVERINI BINII.

Pontianus quando factus sit pontifex. Sedit persequutio. Pontianus martyrio coronatus. Quomodo sedit.

(a) Pontianus. Post interregnum 30. dierum, octavo kalend. Julii anno Christi 323. Alexandri imperatoris 10. Pontianus Urbano subrogatur. Sub hoc pontifice Origenes Cæsares philosophiam docens, Gregorium magnum, cognomento Thaumaturgum, discipulum haurum, hoc pontifice sexta persecutio Christianorum, & maxime presulum ecclesie, a Maximino imperatore publico edicto promulgata est, propterea quod dii gentiles, ut spargebant, Christianorum moribus & religione contempti, ideoque ad iracundiam ac vindictam provocati, universam orientalem plagam gravissimis terre motibus acerbissimo exagitarent. Hac eadem persecutione Pontianus, iussu Alexandri in Sardiniam relegatus, Maximini imperatoris mandato sustibus verberatus, martyrium ibidem consummavit 19. die mensis Novembris anno Christi nati 327. Corpus illius postea a Fabiano papa Romam translatum, in cœmeterio Callisti sepultum est. Baron. prædicto anno, n. 5. 6. & 10. b Sedit annos 9. menses 5. dies 2. Annos 4. menses 4. dies 25. sedit ex die ingressus & obitus colligitur. c Eodem tempore Pontianus, &c. in exilio ab Alexandro. Quod non tam religionis causa, quam aliqua potius calumnia a gentilibus circumventum Pontianum, Alexander relegaverit, ipsius erga Christianos affectus, & familia Christianis hominibus referat indicat. Euseb. lib. 6. histor. cap. 21. ob quod facinus, Deo vindice, a militibus Alexandrum imperatorem occisum esse, non vana conjectura dici poterit. Baron. anno 327. n. 1.

EPISTOLA I.
PONTIANI PAPÆ
AD FELICEM SUCCRIBONUM.

De honore quo sacerdotes prosequendi sunt.

Pontianus episcopus Felici Succribono salutem.

Oppido cor nostrum caritati vestræ congaudet, quod studium sanctæ religionis immopere adimplere studetis, & fratres mœrentes ac destitutos, in fide & religione confortatis. Unde redemptoris nostri misericordiam exoramus, ut sua nobis in omnibus gratia suffragetur, & effectu implere tribuat, quod velle concessit. In hoc itaque bono, tanto commoda retributionis accrescunt, quanto & studium laboris augetur. Et quia in his omnibus divinæ gratiæ adjutorio opus est, omnipotentis Dei assiduis precibus clementiam exoramus, quatenus hæc vobis semper operanda bona & velle tribuat, & posse concedat, atque in ea vos via, cum fructu boni operis, quam se pastor pastorum esse testatus est, dirigat, ut sine quo nihil agi potest, per ipsum implere bona, quæ cepistis, valeatis. De sacerdotibus autem domini, quos vos audivimus contra pravorum hominum insidias adjuvare, eorumque causas portare, scitote vos in eo valde Deo placere, qui sibi eos ad servendum adscivit, & familiares intantum sibi esse voluit, ut etiam aliorum hostias per eos acceptaret, atque eorum peccata donaret, sibi que reconciliaret. Ipsi quoque b proprio ore corpus domini c conficiunt, & populis tradunt. De illis enim dictum est: Qui vos contristabit, me contristabit: & qui vobis faciet injuriam, recipiet id quod inique gessit. Et alibi: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit: qui autem me spernit, spernit eum qui me misit. Hi enim non sunt infestandi, sed honorandi. In his quoque dominus honoratur, cujus legatione funguntur. Hi ergo, si forte ceciderint, a fidelibus sunt sublevandi & portandi. Accusandi autem non sunt ab infamibus, aut sceleratis, vel inimicis, aut alterius sectæ vel religionis hominibus. Si peccaverint, a reliquis arguantur sacerdotibus: sed & a sum-

a Fidei iudicium ac supposita doctrina virtus habetur ex Gregorio & Sixti præsertim facinoris confutata.

b Succribono, vel Succribono.

c S. Greg. ep. 99. lib. VII. conf. 10.

d Symm. id. conc. Rom. VI. ad.

(a) Luc. Buccinam (b) Luc. III. Kal. Novembr. & in ejus locum ordinatus est Antherus (c) Luc. dies X. & nihil aliud addit.

summis pontificibus constringantur, & non a secularibus, aut male vite hominibus arguantur vel arceantur. Quod ergo de fratris vestri transitu vos contristari audivimus, non modico compulsi sumus merore. Unde omnipotentem Deum rogamus, ut suae vos gratiae adspiratione consoletur, volque & a malignis spiritibus, & a perversis hominibus, caelesti protectione custodiat. Nam & si quos post illius obitum tumultus quorundam adversantium sustinetis, nolite mirari, si vos, qui frui bonis in terra vestra, id est, in terra viventium quaeritis, mala hominum in terra aliena portatis. Peregrinatio quippe est vita praesens: & qui suspirat ad patriam, ei tormentum est peregrinationis locus, etiam si blandus esse videatur. Vobis autem qui patriam quaeritis, inter suspiria quae habetis, etiam gemitus audio humanae oppressionis exurgere. Quod mira omnipotentis Dei dispositione agitur, ut dum veritas per amorem vocat, mundus praesens a seipso animum vestrum per tribulationes, quas ingerit, rejiciat; tantoque facilius ab amore hujus saeculi mens exeat, quanto & impellitur, dum vocatur. Itaque quod crepistis, hospitalitatis curam impendite, in oratione & lacrymis instantissime laborate: eleemosynis, quas semper amastis, jam nunc largiatur atque uberius date operam, ut tanto postereat vobis in retributione fructus muneris, quanto hic excreverit studium laboris.

a. S. Greg. ep. 90. lib. IX. paucis pro more sui que verba.

b. Idem ep. 21. lib. VII.

c. Idem ep. 27. ejusdem libri.

d. an. 235.

NOTAE SEVERINI BINII.

Car sacerdotum colendi:

Sacerdotium regno praestantius est:

a. De sacerdotibus, &c. Docet sacerdotibus Dei ministris summum honorem deferendum esse, ideo quod Dei maximi ministri sint, quodque inter Deum & homines quasi mediores existant, imaginem Dei gerant, ac demum pro Christo legatione fungantur. Cum igitur iniuria & contemptus legatorum cedat in ignominiam superioris legantis, honor legato exhibitus, ipsi regi aut superiori exhibetur; recte hic decernitur sacerdotium Christi in ecclesiam transferri, venerandum esse ministerium, ejusque gubernatores, qui sunt episcopi & sacerdotes, maximo honore colendos esse. Addo, regale Christi sacerdotium & regnum in apostolos, eorumque successores, ut supra alibi diximus, translatum, non modo omnibus regnis, imperiis ac principatibus dignum & praestantius esse, verum etiam quolibet reges ac principes quibusvis sacris ministris inferiores esse, adeoque Christi sacerdotes longe majore honore ac reverentia dignos esse. Sacerdotium, inquit S. Ignatius epist. ad Smyrneses, est omnium bonorum, quae in hominibus sunt, apex: quidni igitur maxime honorandum? Animam corpore, res divinas humanis praestantiores esse, omnium hominum una communis est sententia. Sacerdotium est velut anima, ejusque regnum spirituale est & divinum. Nam vos, inquit Gregor. Nazianzenor. ad cives Nazianzen. quoque mea potestate, meliusque subsistis lex Christi subiecti: imperium enim vestrum quoque gerimus, addo etiam praestantius & perfectius, nisi Concil. General. Tom. I.

vero equum est spiritum carnis salsibus submittere, & caelestia terrenis cedere. Et pulchra Ambros. de dignit. sacerdot. cap. 2. Honor, inquit, & sublimitas episcopalis nullis poterit comparationibus adequari. Si regum fulgori comparet, & principum diademati, longe erit inferioris, quasi plumbi metallum ad auri fulgorem comparet: quippe cum videat regum colla ac principum submittere genibus sacerdotum, exosculati eorum dextra, orationibus eorum se credunt communiti. In eadem sententiam huc Chrysost. in verb. Isaia hom. 4. & 3. Alii sunt servituti regni, alii sacerdotum: sed hoc illo majus est, neque enim ex gemmis & auro aestimari debet. Ille, qui sunt in terra sortitus est: sacerdoti jus a supernis descendit. Regi, qui hic, commissi sunt, nihil caelestia. Regi, quae supra commissa sunt, sacerdoti anima: major hic principatus, propterea caput submitte manus sacerdotis. Sacerdotium igitur, cuius arma non sunt carnalia, ut inquit Paulus 1. Corinth. cap. 10. sed Deo potentia, scilicet ad faciendam vindictam in nationibus, & increpationes in populis, ad alligandos reges eorum in compedibus, & nobilitatem eorum in manibus ferreae, hoc, inquam, sacerdotium quolibet humano impetio praestantius esse, nemo non videt. Unde recte sancti patres jubent, ut post Deum, episcopi & sacerdotes supra reges ac principes majorem potestatem habentes, ac demum tertio loco saeculares principes ac magistratus honorentur: sic enim ait Ignatius epist. praedicta. Honorare Deum, ut omnium auctorem & dominum: episcopum, ut principem sacerdotum, imaginem Dei serventem, Dei quidem propter principatum, Christi vero propter sacerdotium. Honorare oportet & regem, nec enim regem quisquam praestantius, aut quisquam ei similis in rebus omnibus credit. Nec episcopo quidquam majus in ecclesia, &c. Et ut significet, quo loco, quoque ordine & honore singuli in ecclesia habendi sint, ibidem subiungit: Omnia igitur vestra debent ordine perficiantur in Christo. Laici, quorum numero sunt omnes etiam reges Christianissimi, diaconis subiacentur: diaconi presbyteris: presbyteri episcopo: episcopus Christo, ut ipse Patri. Sanctus Chrysostomus hom. 33. in Matthaeum, diaconos altaris ministros allocutus haec ait: Si dux igitur quisquam, huiusmodi diademate ornatur, indigne advenit, obibo ac coarce: majorem tu illo habes potestatem. Docuit hoc idem exemplum Sanctus Martinus episcopus, qui cum a Maximo imperatore convivio exceptus, rogaretur pateram a ministro oblatam, tanquam dignior, prius accipere, & regi praebere, obtinuit regis petitionis, sumpsit pateram, ac praebuit. Sed Martinus ubi non? (verba Sulpitii in vita Martini cap. 22. sunt) pateram presbytero suo tradidit, nullum scilicet existimans digniorem, qui post se videret: nec integrum sibi fore, si aut regem ipsum, aut eos qui a regem erant proximi, presbytero praestitisset. Vide quae diximus in notis ad can. apostol. 79. & 74. Baron. anno Christi 57. n. 31. & 32.

7. Jan. 149.

Sacerdotibus honor major debetur quam regibus aut principibus.

Exemplum S. Martini episcopi.

Pontianum haereticum calumniantur.

Testimonia Hieronymi.

Augustini.

Chrysostomi.

b. Proprio ore corpus domini conficiunt. Qui hanc ob causam Pontianum velut blasphemum accusent, idem Sanctum Hieronymum, Augustinum, Chrysostomum, aliosque plures ecclesiam catholicam patres orthodoxos de crimine notant, in quo nullum sane crimen demonstrare possunt. Hieron. in epist. ad Heliodorum, Abbi, inquit, ut de his quidquam scilicet loquar, qui apostolice gradus succedentes, Christi corpus sacro ore conficiunt, per quas & nos Christiani sumus, qui claros regni caelorum habentes, quadammodo ante iudicii diem judicant. Augustinus epist. 123. ad Victorianum, ubi de feminis captivis inter barbaros: Ora, inquit, Deum pro eis, & roga, ut etiam ipsas doceat talia dicere, qualia S. Agrippinus inter cetera in oratione & confessione fudit ad Deum: sic enim sunt illae in terra captivitate sua, quemadmodum erant illi in terra, ubi nec sacrificare more suo poterant domino, sicut nec illi possunt vel ferre oblationem ad altare Dei, vel invocare Ipsi sacerdotem, per quem offerant Deo. Sanctus Chrysost. 3. lib. de sacerdotio, comparans sacerdotium novae legis cum sacerdotio veteris legis, dixissetque Judaeorum sacerdotes non lepram purgasse, sed depurgata dumtaxat iudicasse: Nihil, inquit, sacerdotibus, non corporis lepram, sed anima sordes non dico purgatas probare, sed purgare profus concessum est. Quod igitur Pontianus hic scribit, per sacerdotes corpus domini confici, aliorum hostias a Deo recipi, peccata hominum dimitti, etiam probatissimi auctores praedicti scripserunt, ideoque quod Magdeburgenses in Pontiano reprehendunt, nihil est aliud quam mera calumnia. Bellarm. lib. 4. de Roman. pontif. cap. 8.

EPISTOLA II. PONTIANI PAPÆ

De fraterna dilectione & vitandis malis.

Pontianus sanctæ & universalis ecclesiæ episcopus, omnibus recte dominum colentibus, & divinam cultum amantibus, salutem.

Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Hæc, verba, carissimi, non hominum sunt, sed angelorum: & non humano sensu excogitata, sed ab angelis in ortu salvatoris annuntiata. Quibus indubitanter ab omnibus intelligi potest, quod non malæ voluntatis hominibus, sed bonæ, pax sit a domino data. Unde Dominus per prophetam loquitur, dicens: Quam bonus Israel Deus his qui recto sunt corde. Mei autem pene moti sunt pedes; pene effusi sunt gressus mei, quia emulatus sum contra iniquos, pacem impiorum vident. De bonis vero ipsa per se veritas ait: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Mundi enim non sunt corde, qui mala cogitant, aut nociva adversus fratres suos: quia nihil mali vult, qui fidelis est. Fidelis ergo homo magis diligit audire quæ oportet, quam dicere quæ non oportet. Et si quis fidelis est, videat ne mala loquatur, aut cuiquam invidias ponat. In hoc ergo discernuntur filii Dei & filii diaboli. Filii namque Dei semper cogitant & agere contendunt quæ Dei sunt, & fratres indefinenter adjuvant, & nulli nocere volunt. Filii autem diaboli e contra, mala & nociva semper meditantur, quia opera eorum mala sunt. De quibus loquitur dominus per Jeremiam prophetam, dicens: Loquar iudicia mea cum eis: super omnia malitia eorum. Propterea iudicio contendam adhuc vobiscum, ait Dominus, & cum filiis vestris disceptabo. Ecce ego fingo contra vos malum, & cogito contra vos cogitationem. Hæc, fratres, valde sunt timenda, & ab omnibus cavenda: quoniam super quem iudicium Dei ceciderit, non exiit impunitus. Et ideo unumquique prævideat, ne hoc machinetur aut ayat in fratrem, quod ipse pati noluerit. Et nec in suspicionem veniat homo fidelis, ut dicat aut faciat ea quæ pati non vult. Unde suspectos, aut inimicos, aut facile litigantes, & eos qui non sunt bonæ conversationis, aut quorum vita est accusabilis, & qui rectam non tenent & docent fidem, accusatores esse & testes, & antecessores nostri apostolica repulerunt auctoritate, & nos submovimus, atque futuris temporibus excludimus, ne libenter labi possint, quos nos tenere & salvare debemus: ne (quod absit) prædictum Dei iudicium, non tantum super utrosque veniat, sed & nos eorum vitio (quod Deus avertat) pereamus. Scriptum est enim: Restorem te posuerunt? curam illorum habe, ut lateris propter illos, & ornamentum gratia accipias coronam, & dignationem consequaris corrogationis. Verbum enim nequam immutat cor, ex quo quatuor partes oriuntur, bonum & malum, vita & mors, & dominatrix est eorum assidue lingua. Pro talibus prædictæ enucleatim examinentur opiniones, & ab illis alieni invenian-

atur, non sunt suscipiendi, quoniam sacrificium salutare est, attendere mandatis, & discedere ab omni iniquitate: Beneplacitum est Domino recedere ab iniquitate: & laudatio, recedere ab injustitia. Quoniam scriptum est: dilige proximum, & conjungere fide cum illo. Quod si denudaveris absconsa illius, non persequeris post eum. Sicut enim homo qui perdit amicum suum, sic qui perdit amicitiam proximi sui. Et sicut qui dimittit avem de manu sua, sic qui dereliquisti proximum tuum, & non eum capies. Non illum sequaris, quoniam longe abest. Effugit enim quasi caprea de laqueo, quia vulnerata est anima ejus. Ultra eum non poteris colligare, & maledictus est concordatio. Denudare autem amici mysteria, desperatio est anime infelicis. Annuens oculo fabricat iniqua, & nemo eum abiciet. In conspectu oculorum tuorum conculcabit os suum, & super sermones tuos admirabitur. Novissime autem pervertet os suum, & in verbis tuis dabit scandalum. Multa odisti, & non coaquavi ei, & dominus odiet illum. Qui in altum lapidem mittit, super ejus caput cadet, & plaga dolosa dolose dividet vulnera. Qui fodit foveam, incidet in illam: & qui statuit lapidem proximo, offendet in eo: & qui laqueum alii ponit, peribit in illo. Facienti nequissimum consilium, super ipsum devotetur: & non cognoscat unde adveniet illi. Illatio & improprium superborum, & vindicta sicut leo insidiabitur illi. Laqueo peribunt qui oblectantur casu iustorum: dolor autem consumet illos antequam moriantur. Ira & furor, utraque execrabilia sunt: & vir peccator continens erit illorum. Qui vindicari vult, a Deo inveniet vindictam & peccata illius servans servabit. Relinque proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata solventur. Homo homini reservat iram, & a Deo querit medelam? In hominem similem sibi non habet misericordiam, & de peccatis suis deprecatur altissimum? Ipse cum caro sit, reservat iram: & propitiationem petit a Deo? Quis orabit pro delictis illius? Memento novissimorum, & desine inimicari: tabitudo enim & mors imminet mandatis. Memorare timorem Dei, & non irascaris proximo. Memorare testamenti Altissimi, & despice ignorantiam proximi. Abstine te a lite, & minues peccata. Homo enim iracundus incendit litem, & vir peccator turbabit amicos, & in medio pacem habentium immittet inimicitiam. Secundum enim ligna sive, sic ignis exardescet: & secundum virtutem hominis, sic iracundia illius erit: & secundum substantiam suam exaltabit iram suam. Certamen festinatum incendet ignem, & lis festinans effundet sanguinem, & lingua testificans adducet mortem. Si sufflaveris in scintillam, quasi ignis ardebit: & si expueris super illam, extinguetur, & utraque ex ore proficiuntur. Insurre & bilinguis maledictus: multos enim turbavit pacem habentes. Lingua tertia multos commovit, & dispersit illos de gente in gentem. Civitates divitum munias destruxit, & domos magnatum effodit. Virtutes populorum concidit, & gentes sortes dissolvit. Lingua tertia mulieres viratas ejecit, & privavit illas laboribus suis. Qui respicit illam, non habebit requiem, nec habitabit cum requie. Flagelli plaga livorem facit, & plaga autem lingua comminet ossa. Multi ceciderunt in ore gladii; sed non sic, quomodo qui interierunt per linguam suam. Beatus qui scelus est a lingua nequam, qui in iracundiam illius non iras-

Lui.

Psalm. 77.

Matth. 1.

a. Sicut sent. 203. & ibi.

Jerem. 1.

Jerem. 2.

Jerem. 18.

b. Sicut ejusdem sent. 103. & 109. 3. 9. Sulpiciorum autem. Et 2. 9. 7. quærendum est. Et in decret. 170. hic.

Eccl. 30.

Eccl. 10

in mandatis

ejus

festinant.

maras

veritates

habebit amicum in quo requiescat

NOTÆ SEVERINI BINII.

Anterus non a Antero? Postquam sedes 12. diebus vacasset, tertio Decemb. an. Christi 237. qui est primus Iulii Maximini Imperatoris, Anterus Urbano subrogatus. Errant igitur recentiores chronologi, qui post Pontianum, Cyricum quemdam, cuius neque apud Latinos, neque apud Græcos historice pontificum seriem continentes, ulla mentio invenitur. Urbano successisse, male asserunt. Baron. anno prædicto n. 11.

Quamvis fedit. b Sedis antus 12. mensium unum, &c. Vix mensium unum in pontificatu sedisse, præter auctoritatem Eusebii, consilatus eorum sub quibus martyrio affectus esse scribitur hic indicat. Qui enim tertio Decembris in eadem pontificiam elevatus, ab ea per violentum persecutoris gladium, tertia die Januarii, ut ex tabulis ecclesiasticis constat, deicitur, ultra unum mensium pontificiam sedem tenuisse non potest.

c Hic gesta martyrum. Clemens Romanus pontifex certos constituit notarios, qui res a martyribus privatim aut publice gestas describerent, eorumve publice digna aut facta notis quibusdam consuetis celerrime in tabulis annorarent, quæ vero privatim intra cancellos eorum solis iudicibus in proconsulari aâta relata erant, ab eisdem data pecunia redimerent, & inter aâta martyrum sedulo asserarent. Tanta eorum in excipiendis dictis, etiam prolisior oratoribus velocitas erat, ut prius illi sententiam dicendam notassent, quam a dicente & loquente pronunciata esset. De qua scribendi celeritate Martialis lib. 14. hoc distichon.

Quam celebris notariam in excipiendo

Curram verba licet, manus est velocior illis. Nondum lingua sanum, dextra peregit opus. Faxat etiam elegans epigramma Ausonii ad notarium suum velociter excipientem, his verbis contentum. Quam præpitis dextra supra Tu me sequentem præconis? Quis, qualem, qui me prædedit? Quis ista jam dixit tibi? Quæ cogitabam dicere? Quæ supra corde in intimo Exeret alis dextera? Quis ordo tecum tam nobis, Venias in aures ut tua? Quod iniqua nonnam abficerit?

Causa martyrii Anteri.

Qua igitur aâta martyrum, iussu Clementis, per notarios fideliter conscripta fuerant, ea Anterus pontifex diligenter conquisivit: & ne vel interirent, vel ab ethnicis corrumperebantur, in ecclesia recondidit. Quamobrem ad Iulium Maximinum Imperatorem, qui sacerdotibus cruentum bellum indixerat, delatus, per Valerianum aut Sabinum Maximini præfectos martyrio affectus die 3. Januarii coll. Maximino & Africano, quorum consiliatus eum anno Christi 238. & anno 2. Imperii Maximini comedit.

a Suspecta pariter viri doctus vel ex unius Hieronymi sententia.

EPISTOLA ANTERIPAPÆ AD EPISCOPOS PROVINCIARUM BÆTICÆ ET TOLETANÆ.

b sedium episcoporum.

De mutatione episcoporum.

c non probat Ant. Aug. in cap. 42. coll. Mediani pape.

Carissimis fratribus per Beticam atque Toletanam provincias episcopis constitutis, Anterus episcopus in domino salutem.

d Sincere ep.

Optarem, fratres carissimi, semper dilectionis & pacis vestræ sinceritatis gaudia audire, ita ut vicissim discurrentibus literis sospitatis indicia iuarentur, si queros nos ab incurssione sua vacare hostis antiquus fineret: qui ab initio mendax, inimicus veritatis, emulus hominis, quem ut deciperet, se ante decepit, pudicitie adversarius, luxurie magister: crudelitatis pascitur, abstinentia punitur: odit jejunia, ministris suis prædicantibus, dum dicit esse superflua, spem non habens de futu-

Aris, & Apostoli sententia repressus, dicens:

Mandemus & hibamus, eras enim moriemur. O infelix audacia, o desperata mentis astutia.

Ipsie enim hortatur odia, & fugat concordiam. Et quia facile ad deteriores partem mens humana transducitur, volens magis per spatiosam viam ambulare, quam arcte iter cum labore transire. Qua de re, fratres dilectissimi, testamini meliora, & semper relinquitæ deteriora. Bona agite, mala vitate, ut vere discipuli domini esse inveniamini.

De mutatione ergo episcoporum, unde sanctam sedem apostolicam consulere voluistis, sentite eam communi utilitate atque necessitate fieri licere, sed non libitu cuiusquam aut dominatione. Petrus, sanctus magister noster & princeps apostolorum, de Antiochia utilitatis causa translatus est Romam, ut ibidem potius proficere posset.

Eusebius quoque de quadam parva civitate, apostolica auctoritate, mutatus est Alexandriam. Similiter Felix de civitate, qua ordinatus erat electione civium, propter doctrinam & bonam vitam quam habebat, communi episcoporum & reliquorum sacerdotum ac populorum consilio, translatus est Ephesum. Non enim transit de civitate ad civitatem, qui non suo libitu aut ambitu hoc facit, sed utilitate quadam aut necessitate aliorum, hortatu & consilio potiorum transfertur. Nec transfertur de minori civitate ad maiorem qui hoc non ambitu nec propria voluntate facit, sed aut vi a propria sede pulsus, aut necessitate coactus, aut utilitate loci aut populi, non superbe, sed cum humilitate, ab aliis translatus & inthronizatus est: quia homo videt in facie, Deus autem in corde. Et dominus per prophetam loquitur dicens: Dominus scit cogitationes hominum, quoniam vana sunt. Non ergo mutat sedem, qui non mutat mentem. Nec mutat civitatem, qui non sua sponte, sed consilio & electione aliorum mutatur. Non ergo migrat de civitate ad civitatem, qui non avaritiæ causa, nec sponte dimittit suam: sed (ut iam dictum est) aut pulsus a sede sua, aut necessitate coactus, aut electione & exhortatione sacerdotum & populorum, translatus est ad alteram civitatem. Nam sicut episcopi habent potestatem ordinare regulariter episcopos & reliquos sacerdotes, sic quoties utilitas aut necessitas coegerit, supradicto modo & mutare & inthronizare potestatem habent. Hæc, ut petiistis, licet vobis incognita non sint, tenenda mandamus, ne ignorantia quorundam, meliora & utiliora vitentur, & inutiliora sumantur, sicut in sancto legitur evangelio: Væ vobis hypocritæ, qui decimatis menibam, & anelbum, & cuminum, & reliquias quæ graviores sunt legis, iudicium, & misericordiam, & fidem. Hæc oportuit facere, & illa non omittere. Duces cæci, excolantes calicem, camelum autem glutientes. Quod licet, non licet: & quod non licet, licet. Quemadmodum Jannes & Mambres resistunt veritati, sic & illi, mente reprobi, amantes voluptatem magis quam Deum, quod licet, docent non licere, id est, episcopos migrare de civitate ad civitatem, prætaxato modo: quod non licet, docent licere, id est, misericordiam non agere circa patientes necessitatem, hoc est, eis qui

Idem Sincere

9. 1. Mutationes episcoporum Et in decret. Ivo. lib. 3

Ignorantia viri doctus

Ignorantia viri doctus

Apostol. can. 14

Psalm. 93

Ant. 1. 1. 1. 1.

9. 1. Mutationes episcoporum

g expositio. 114 & Luc.

h ignota in Luc.

Matth. 23

Tim. 3.

1. Eusebius in apol. pro Svanacha papa.

lapidabatur a populo, aut gladio cervicē subje-
 cta, contemptum expiabat cruore. Nunc vero
 inobediens spirituali animadversione truncatur,
 & cæcus ab ecclesia, rabido dæmonum ore
 a. dicitur. b. Oportet enim ut qui Deum hæ-
 reditate possident, abique ullo impedimento
 sæculi Deo serviant, ut dicere possint: Domi-
 nus pars hereditatis mee. O quam bonus & sua-
 vis est spiritus tuus, domine, in omnibus. Par-
 cis autem omnibus, quoniam tua sunt domine
 qui animas amas. Ideoque vos, qui exerrant
 partibus, corripis: de quibus peccant, admones
 & alloqueris, ut restituta malitia, credant in te
 domine. Tu autem Deus noster, suavis & verus
 es, patiens, & in misericordia disponens omnia.
 Etenim, si peccaverimus, tui sumus, scientes
 magnitudinem tuam. Et si non peccaverimus,
 scimus quoniam apud te sumus computati. Spi-
 ritus timentium dominum quæretur ab eo, & in
 respectu illius benedicientur. Quapropter, fratres
 carissimi, omnis sermo malus ex ore vestro non
 procedat. sed si quis bonus est ad edificationem op-
 portunitatis, ut det gratiam audientibus, & no-
 lite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo
 signati estis in diem redemptionis. Omnis amaritudo,
 & ira, & indignatio, & clamor, &
 blasphemia tollatur a vobis cum omni malitia.
 Estote autem invicem benigni, misericordes, do-
 nantes misericordiam, sicut & Deus in Christo donavit
 vobis. Estote ergo imitatores Dei, sicut filii car-
 issimi; & ambulate in dilectione, sicut & Chris-
 tus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro no-
 bis oblationem & hostiam Deo in odorem suavi-
 tatis. Fornicatio autem & omnis immunditia aut
 avaritia non nominetur in vobis, sicut & decet san-
 ctos, aut turpitudine, aut stultiloquium, aut scurrili-
 tas, que ad rem non pertinent, sed magis gratiarum
 actio. Hoc enim scitote intelligentes, quod omnis
 fornicator, aut immundus, aut avarus, quod est
 idolorum servitus, non habet hereditatem in re-
 gno Christi & Dei. Nemo vos seducat inanibus
 verbis. Propter hæc enim venit ira Dei in filios
 assidentie. Nolite ergo effici participes eorum.
 Eratis enim aliquando tenebre, nunc autem lux
 in domino. Ut filii lucis ambulate, (fructus enim
 lucis est in omni bonitate & iustitia & verita-
 te) probantes quid sit beneficiatum Deo. Et no-
 lite communicare operibus infructuosis tenebrarum,
 magis autem redarguite. Que enim in occulto
 sunt ab ipso, turpe est & dicere. Omnia autem
 que arguantur, a lumine manifestantur. Omne
 enim quod manifestatur, lumen est. Propter quod
 dicit: Surge qui dormis, & exurge a mortuis,
 & illuminabit te Christus. Videte itaque, fra-
 tres, quomodo caute ambuletis, non quasi in-
 sapientes, sed ut sapientes: redimentes tempus,
 quoniam dies mali sunt. Propterea nolite fieri im-
 prudentes, sed intelligentes qua sit voluntas Dei:
 Et nolite inebriari vino, in quo est inxuria: sed
 implemini Spiritu sancto, loquentes vobismetip-
 si in psalmis, hymnis, & canticis spiritualibus,
 cantantes & psallentes in cordibus vestris Domi-
 no, gratias agentes semper pro omnibus in nomi-
 ne domini nostri Jesu Christi Deo & Patri, sub-
 jecti invicem in timore Christi. State itaque,
 fratres, & tenete traditiones apostolorum &
 apostolicæ sedis, ut dominus noster Jesus Chris-
 tus, & pater noster, qui dilexit nos, & dedit
 consolationem æternam, & spem bonam in gra-
 tia, exhortetur corda vestra, & confirmet in omni

Operi & in sermone bono. De cetero, fratres,
 orate pro nobis, ut sermo domini currat & clari-
 ficetur, sicut & apud vos, & ut liberemur ab
 importunis & malis hominibus: non enim om-
 nium est fides. Fidelis autem Deus est, qui con-
 firmabit vos, & custodiet a malo. Quapropter
 ponite indifferenter corda vestra in virtute Dei,
 & resistite semper malis, & enarrate hæc, juxta
 vocem prophetæ, in progenies alteras, quoniam
 hic est Deus Deus noster in æternum, & ipse re-
 get nos in sæcula. Unde vos, qui in specula a
 domino estis constituti, comprimere & repe-
 lere eos summopere debetis, qui fratribus in-
 sidias præparant, aut in eos seditiones & scan-
 dala excitant. Facile est enim hominem ver-
 bo fallere, sed non donum. Ideo hos re-
 prehendere, & ab his vos avertere oportet,
 quatenus, & extincta funditus hujusmodi cali-
 gine, Lucifer eis respiciat, & lætitia ori-
 tur in cordibus eorum. Confidamus autem de
 vobis, fratres, in domino, quoniam que præcepi-
 mus, & facitis, & facietis. Quanto enim be-
 neficia vestra his amplius exhibetis, tanto
 majorem vicissitudinem ab omnipotenti Deo,
 cui, & serviunt, expectatis. Omnipotens Deus
 sua & vos protectione custodiat, honoremque
 & præceptum servare concedat, & gloria hon-
 orque Deo Patri omnipotenti, æque unige-
 nito Filio salvatori nostro, cum Spiritu sancto
 sit in sæcula sæculorum Amen. Data
 xii. Kal. Aprilis Maximiano & Africano viris
 clarissimis consulibus.

NOTÆ SEVERINI BINII.

a De mutatione episcoporum. Pontifex de sedibus
 episcopalibus transferendis & transmutandis consultus,
 hac epistola docet, & exemplo Petri apostoli aliorum-
 que plurium probat translationem sedis episcopalis li-
 citam esse, si utilitate & necessitate alterius ecclesie exi-
 gente fiat cum superiorum episcoporum cognitione &
 consensu: si vero vel ex avaritia, vel ambitione aut
 presumptione, ac sola propria voluntate episcopus se-
 dem mutet, illicitum est, & apostolica lege, que ex-
 tat canon. apostol. 14. interdictum. Unde cum tempo-
 re Nicæni concilii ex Antiochenis, alii Eusebium Cæsari-
 ensem, alii Eustachium Beroensem antistitem non sine
 turba totius populi expeterent, sacrosancta synodus
 sanctissime id, quod ab apostolis constitutum jam ante
 fuerat, confirmavit, ne episcopi, presbyteri atque dia-
 cono de ecclesia in qua ordinati sunt, in aliam transfe-
 rantur, nisi necessitas vel evidens ecclesie utilitas aliud
 requirat. Nam ut alicui sedes ab hæreticis pessumdatur,
 insignis aliquis alterius ecclesie episcopus præficiatur, id
 non modo non sancta synodus prohibuit, sed & contra
 potius id faciendum esse exemplo edocuit, cum Eusebio
 Nicomedensi & Theognide Nicæno episcopis Arianis
 insignioribus depositis, in sedem ipsorum aliarum sedium
 antistites successerunt. Et quia Eusebio Nicomedensis
 hominis iniqui & ambitiosi (qui post duas sedes mu-
 tatas Constantinopolim se transferri curavit) exemplo,
 frequenter ab Arianis fiebat, ut qui humanæ gloriæ li-
 bidine incitati, numeribus ad majores sedes provēhi-
 laborarent, iis episcopis qui majores civitatibus præ-
 erant, negotium facerent; ideo patres sacrosancti Oec-
 umenici concilii Sardicenses decreverunt, ut tales deinceps,
 non tantum inter episcopos non numerarentur, sed
 inter laicos commemorarentur, imo ne laica quidem com-
 munionem in fine vite impartirentur. Baron. ann. Christi
 324. num. 155. anno 325. num. 153. item anno 347.
 num. 46.
 b Eusebius quærit. Hic est ille Eusebius Alexandri-
 nus episcopus, qui scripsit 18. sermones nuper in vetus-
 tissimo libro bibliothecæ Cryptæ ferrata, ut testatur
 Turrianus cap. 12. libro 2. inventos, in quorum uno
 quem de ascensione domini scripsit, usus est verbo Ha-
 manis, quod sanctus Athanasius in epist. ad Africanos
 ait non fuisse in synodo Nicæna inventum, sed prius
 fuisse etiam ab episcopis Alexandriae usurpatum, ad as-
 ferendam contra hæreticos consubstantialitatem Filii Dei.
 VI.

Hædæus
 Hæc. Ant
 to multi
 anit posse
 1107.
 b. Iud II
 off. 1.
 Psalm 10.
 Sapient. 12.
 Sapient. 11.
 Sapient. 13
 Eccl. 24.
 Epist. 4
 Epist. 5.

Thal.
 Gelasius
 ep. 9.
 Thal. 11.
 Sicut sent
 176
 c. Steph. Do
 reusa in
 libello oba-
 to an. 449
 in synod.
 Rom. conf.
 a. Thal. 3.
 d. S. Greg.
 ep. 12. lib.
 12.
 e. servitus
 e. Idem ep.
 30. lib. 15.

f. ex MS
 lustelli.

Mutatio sedis
 episcopalis
 ex sola uti-
 litate & ne-
 cessitate ex-
 ecutive licita
 est.

Pana sedes
 episcopales
 sine iusta
 causa ma-
 nentiam

ANNO CHRISTI 258. 256.

ANNO CHRISTI 258. 256.

V I T A
EPISTOLAE ET DECRETA
FABIANI PAPE

Ex libro Pontificali Damasi Papae.

Fabianus natione Romanus, ex patre A Fabio, b fedit annos 14. mensium unum dies 11. c martyrio coronatur 14. Kalend. Februariarum. Fuit autem temporibus Maximini & Africani, usque ad Decium secundo & Gratium. d Hic regiones divisit diaconibus, & e fecit septem (a) subdiaconos, qui septem notariis imminerent, ut gesta martyrum a in integrum colligerent: & f multas fabricas per caemeteria fieri praecepit. Post passionem vero ejus, g Moses & Maximus presbyteri, & Nicostratus diaconus, comprehensi sunt, & in carcerem missi. h Eodem tempore supervenit Novatus ex Africa, & separavit Novatianum de ecclesia, & quosdam confessores, i postquam Moses in carcere detundus est, qui fuit ibi mentes b 11. k Et sic multi Christiani fugerunt, Hic fecit ordinationes quinque per mensem Decembrem, presbyteros vigintiduos, diaconos septem, episcopos per diversa loca c 11. Qui sepultus est in caemeterio Callisti, via Appia, XIII. (b) Kalendas Februarii. Et i cessavit episcopatus dies (c) sex

& initium imperii suscipit esset martyrio coronatus est, annis 14. & 4. diebus sedisse oportuit. Baron. ann. 253. num. 5. & 6.
Martyrio coronatur.) Initio omnium atrocissima persecutio istius, quam Decius imperator, ex eo quod sub Philippo longe tateque divina praedictio pervagata, ingentem numerum ubique ad fidem Christi aggregasset, & gentilis superstitione in dies magis laquearet, ira & invidia incitatus indixit, quamque Deus, teste Cypriano libro de lapsis, ob Christianam disciplinam corruptam, permisit. Baronius praedicti loco.
Hic regiones divisit diaconibus.) Sicut Evaristus, ut supra diximus in nota ad vitam Evaristi, diaconum id muneri inunxit, ut etiam episcopo evangelium praedicanti assisterent, ita & Fabianus hic addidit, ut eodem quatuordecim urbis regionibus praesent, singulis binas assignans, ut pauperum in eis degentium curam gererent. Ideoque ex officio diaconi regionalis appellati sunt, qui in concilio Romano II. sub Silvestro cap. 6. diaconi cardinales etiam nominati reperiuntur; ideo quod licet diversis in locis agerent, unius tamen ecclesiae, ejusdemque primatui cardine continerentur. Vide quoque ibi dicemus, item Baron. anno 112. num. 8. & 9.
Fecit septem subdiaconos, qui.) Ut supra sit auctoritas actorum a notariis conscriptorum, subdiaconos eisdem muneri praefecit. Vide notas ad vitam Clementis & Anteri, ibique Baronium.
Multas fabricas per caemeteria.) Cum a tertio anno Fabiani usque ad ultimum exclusive pontificatus sui annum Gordianus & Philippus imperassent, sub quibus omni ex parte persecutione cessante Dei ecclesia tranquille agebat, Fabianus pontifex non modo Christianam religionem propagare, sed etiam propagatam aedificis supra sepulchra martyrum in caemeteriis & cryptis crectis pro viribus illustrare studuit, quae deinceps frequentandi causa a fidelibus, ut supra dixi, frequentata sunt. At non Fabianus tantum hoc tempore pacis, Romae ecclesias extruxit: verum etiam Gregorius Thaumaturgus episcopus Neocaesareae in Ponto, de quo Gregorius Nyssenus scribit, quod cum immensum civium numerum convertisset ad fidem, populo pecuniam & operam conferente, nobilissimam extruxit ecclesiam, altariis pulcherrime ornata, quam Deus, quod a tali viro aedificata, ac divino cultui consecrata esset, a maximo terrae motu impetu, quo urbs ipsa funditus everfa fuit, & quod miraculosum, a Diocletiano omnes omnino ecclesias & sacra altaria demolentis furore ac saevitia, usque ad Gregorii Nysseni tempora illasam conservavit. Baron. anno Christi 245. num. 2.
Moses & Maximus presbyteri.) Romanae ecclesiae presbyteros ac confessores, eosque ultra annum in carcere detentos, misere affectos fuisse, literis Cypriani ad hosce confessores, & confessorum ad Cyprianum, testantur. Vide epistolas Cypriani 16. 23. 26. 31.
Eodem tempore.) Nempe quo praedicti confessores in carcere detinebantur, & quo in locum Fabiani iam ultra annum martyrio affecti, post annum interregnum pontificum Cornelius susceptus erat. Nam qui haec verba ad tempus Fabiani adhuc viventes referunt, graviter errant, cum non tantum liber pontificalis hic in vita Fabiani, & infra in vita Cornelii, verum ipse quoque Cypri. epistol. 49. 52. & 70. aperte scribant Novatium num non ante a Novato seductum fuisse, nisi post scilicet adversus Cornelium constatum. Unde quid de epistola Fabiani prima, qua Novatianus a Novato eo tempore seductus esse scribitur, sentiendum sit, in notis ad primam epist. dicemus infra. Baron. anno 258. num. 9. & seqq.
Postquam Moses in carcere defunctus est, qui fuit...

NOTAE SILVERINI BINII.
Fabianus a Fabiano.) Anno Christi 258 Maximini secundo, quando, & do, post interregnum tredecim dierum, 16. Januarii, Fabianus iudicio spiritus sancti in specie columbae super caput ejus descendens eligitur, & in pontificia sede, uno uniuersorum omnium consensu collocatur, & ex ea difficillima temporibus ecclesiam uniuersam gubernat. Euseb. lib. 6. cap. 22. post Maximinum utrumque a militibus occisum, pacato ecclesiae statu, Privatam hereticum, a concilio Africano 90. episcoporum condemnatum, ipse & Donatus Carthagenensis episcopus ecclesiastica communione priuarentur. Baronius anno 247. num. 2. Philippum imperatorem a Pontio martyre Christi fide imbutum, ut ex martyrologio & actis illius constat, ecclesiam in prolesso pasche ingredi, eiusque preces participare volentem, non prius admisit, quam peccatorum suorum confessionem & exomologesim prius edidisset, proque his debitam penitentiam persoluisset. Euseb. lib. 6. cap. 27. Baron. anno 246. num. 5. & sequentibus. Item anno 249. num. 2. & seqq. Huius pontificatu Helicesitarum, Valesiorum, aliorumque hereticorum immortantatum auzae negantium haeresea exortu, prope sui initio pontificis gladio, concilio aliorumque doctorum virorum eam fortiter impugnantium impetu iugulatae sunt. Baronius anno 249. num. 6. & 7. Donato Carthagenensi episcopo defuncto, Cyprianus rhetor eloquentissimus a Caecilio ad fidem conversus, ab ethnicius per contemptum deinceps Cyprianus, id est, Stercorarius nominatus, summo cleri ac totius populi consensu, uno Felicissimo presbytero inteliciter aduersante, eiusdem sedis episcopus eligitur, consulibus duobus Philippis, qui est Christi nati 250. Fabiani 12. Philippi imperatoris 5.
Sedit annos 14. menses 11. dies 11.) Qui 16. Januarii anno 258. pontificatus suscipit, 20. Januarii anno 259. cum Decius secundum consulum ageret, Concil. General. Tom. I.

Septima persecutio istius, quam Decius imperator, ex eo quod sub Philippo longe tateque divina praedictio pervagata, ingentem numerum ubique ad fidem Christi aggregasset, & gentilis superstitione in dies magis laquearet, ira & invidia incitatus indixit, quamque Deus, teste Cypriano libro de lapsis, ob Christianam disciplinam corruptam, permisit. Baronius praedicti loco.
Sicut Evaristus, ut supra diximus in nota ad vitam Evaristi, diaconum id muneri inunxit, ut etiam episcopo evangelium praedicanti assisterent, ita & Fabianus hic addidit, ut eodem quatuordecim urbis regionibus praesent, singulis binas assignans, ut pauperum in eis degentium curam gererent. Ideoque ex officio diaconi regionalis appellati sunt, qui in concilio Romano II. sub Silvestro cap. 6. diaconi cardinales etiam nominati reperiuntur; ideo quod licet diversis in locis agerent, unius tamen ecclesiae, ejusdemque primatui cardine continerentur. Vide quoque ibi dicemus, item Baron. anno 112. num. 8. & 9.
Ut supra sit auctoritas actorum a notariis conscriptorum, subdiaconos eisdem muneri praefecit. Vide notas ad vitam Clementis & Anteri, ibique Baronium.
Cum a tertio anno Fabiani usque ad ultimum exclusive pontificatus sui annum Gordianus & Philippus imperassent, sub quibus omni ex parte persecutione cessante Dei ecclesia tranquille agebat, Fabianus pontifex non modo Christianam religionem propagare, sed etiam propagatam aedificis supra sepulchra martyrum in caemeteriis & cryptis crectis pro viribus illustrare studuit, quae deinceps frequentandi causa a fidelibus, ut supra dixi, frequentata sunt. At non Fabianus tantum hoc tempore pacis, Romae ecclesias extruxit: verum etiam Gregorius Thaumaturgus episcopus Neocaesareae in Ponto, de quo Gregorius Nyssenus scribit, quod cum immensum civium numerum convertisset ad fidem, populo pecuniam & operam conferente, nobilissimam extruxit ecclesiam, altariis pulcherrime ornata, quam Deus, quod a tali viro aedificata, ac divino cultui consecrata esset, a maximo terrae motu impetu, quo urbs ipsa funditus everfa fuit, & quod miraculosum, a Diocletiano omnes omnino ecclesias & sacra altaria demolentis furore ac saevitia, usque ad Gregorii Nysseni tempora illasam conservavit. Baron. anno Christi 245. num. 2.
Romanae ecclesiae presbyteros ac confessores, eosque ultra annum in carcere detentos, misere affectos fuisse, literis Cypriani ad hosce confessores, & confessorum ad Cyprianum, testantur. Vide epistolas Cypriani 16. 23. 26. 31.
Nempe quo praedicti confessores in carcere detinebantur, & quo in locum Fabiani iam ultra annum martyrio affecti, post annum interregnum pontificum Cornelius susceptus erat. Nam qui haec verba ad tempus Fabiani adhuc viventes referunt, graviter errant, cum non tantum liber pontificalis hic in vita Fabiani, & infra in vita Cornelii, verum ipse quoque Cypri. epistol. 49. 52. & 70. aperte scribant Novatium num non ante a Novato seductum fuisse, nisi post scilicet adversus Cornelium constatum. Unde quid de epistola Fabiani prima, qua Novatianus a Novato eo tempore seductus esse scribitur, sentiendum sit, in notis ad primam epist. dicemus infra. Baron. anno 258. num. 9. & seqq.
Postquam Moses in carcere defunctus est, qui fuit...

(a) Luc. diaconos. (b) Luc. XIV. (c) Luc. VII

771

mensis 21.) Cum sede adhuc vacante ad Mosen, Mar-
ximam & Nicofratum, postquam in carcere ultra an-
num detenti fuissent sanctus Cyprianus epistolam scri-
psit, quæ est 16. editionis Pamel. fueritque tunc
adhuc pace & unitate concordæ, (quæ cum Maximus &
Nicostratus post creatum Cornelium, ab eodem, ut ex
Eusebio constat, in schismate divisi sunt.) certissi-
mum est, non 6. diebus, ut infra auctor pontificalis
scribit, neque etiam sex mensibus tantum, quod alii as-
serunt, sed ultra integrum annum hoc tempore sedem
pontificiam vacasse. Baron. anno 253. num. 22. Quem
autem hic in carcere defunctum esse insinuat, ex epist.
Cornel. ad Fabium Antiochen. quam infra ex Eusebio
huc referemus, constat glorioso martyrio publice in om-
nium conspectu coronam martyrii adeptum esse. Ita Ba-
ron. anno 253. num. 39.

Cyprianus,
Dionysius &
Paulus eremi-
ta supra.

Et sic inquit Christiani fuerunt.) Indictio persecu-
tionis atrocissimæ, adeo ecclesiam universam concussit,
ut complures licet fortissimi se sublaxerint, & quidem
inter alios sanctissimus Cyprianus divino prope spiritu
impulsus, Dionysius Alexandrinus, ac Paulus eremi-
ta: qui deinceps in spelunca, quam tunc temporis na-
lus est, solitariam vitam agens, exemplum vitæ mo-
nasticæ præbens, permansit ad annum ætatis 113. qui
est Constantii imperatoris 7. inchoatus. Baronius an-
no 253.

Cæsaris episcopatus dies 6.) Ultra annum sedem
pontificiam vacasse, constat ex his quæ supra dixi, ver-
bis, Postquam Mosen: quæ de re plura dicemus infra.

arit, potiatur. Et sicut bonitas studii vestri de
se nobis certitudinem præbet, ut in nullo dis-
fidere debeamus de ea, sed magis, ut sapien-
tibus filiis ecclesiæ nostræ, hæc fiducialiter com-
mendemus: ita postpositis opportunitatis occa-
sionibus, vestra efficacia elaborare enixius de-
bet atque modis, quibus possibile fuerit, a
omni studio abigere contumelias. Hortamur
etiam vos, juxta dictum apostoli, Stabiles esse
& immobiles, abundantes in opere domini semper,
scientes quod labor vester non est inanis in domino.
Et alibi: Vigilate, & orate, & stete in fide.

a S. Greg.
ep. 91. lib.
VII.
b agere con-
tendatis.
1. Cor. 15.

Viviliter agite, & confortamini. Omnia vestra in
caritate fiant. d Insuper & illud vos scire de-
sideramus, quia nostris temporibus c præpe-
diētibus quidem nostris peccatis, suadente an-
ticipato hoste, qui semper ut leo rugiens circuit,
querens quem devoret, supervenit Novax ex
Africa, & separavit de ecclesia Christi d No-
varianum, & quosdam alios Christi confesso-
res, & convertit in pravam doctrinam. A qui-
bus vos, fratres, avertite, & cavete ab omni-
bus qui alteram fidem & doctrinam tenent,
quam apostoli & successores eorum tenuerunt
& docuerunt, ne (quod absit) post eum ab-
euntes, in laqueum satanæ cadatis, & compe-
dibus ejus detineamini. e Unde fraternitatis
vestræ caritatem intimis obsecramus precibus,
ut nostræ parvitatibus in vestris sacris orationi-
bus memores esse dignemini, orantes ac de-
precantes dominum cæli, ut tam nos quam

c Greg. 211.
ep. 22.
d Tur. 1.

Hoc sub
Cornelio
centig. de-
finito jam
Fabiano, ut
pluribus Ba-
ronius ad
an. 253. a. 9.

S. Bonifa-
cii A. Mog.
ep. 6. quam
consule

EPISTOLA I.
FABIANI PAPÆ

Qui non debeant admitti ad excusationem,
& non esse communicandum excom-
municatis.

Tres illæ
ep. pariter
impositæ ac
spæritas
doctæ ha-
bentur, &
merito.
b de errore
Novari &
Novariani

Discretissimis ubique catholica ecclesiæ commissis,
Fabianus salutem in domino

Divinis præceptis & apostolicis monemur
instituti, ut pro cunctarum ecclesiarum
statu impigro vigilemus affectu. Unde conse-
quens est, debere vos scire, quæ apud Roma-
nam in sacro aguntur ritu ecclesiam, ut ejus
sequentes exempla, ejus veri filii inveniamini,
quæ vestra est mater vocata. b Septem ergo
diaconos in urbe Roma per septem regiones
civitatis, sicut a patribus accepimus, habemus,
qui per singulas hebdomadas, & dominicos dies,
atque festivitatum solennia, cum subdiaconi-
bus & acolythis, ac d sequacium ordinum mi-
nistris, iniuncta sibi observant ministeria, &
parati omni hora sunt ad divinum officium, &
quidquid eis injungitur, peragendum. Similiter
& vobis, prout opportunum fuerit, per singu-
las civitates est faciendum, ut divinum absque
ulla mora & negligentia studiose ac solenniter
agatur officium. c Denique septem similiter
subdiaconos ordinavimus, e qui septem nota-
riis immineant, & gesta martyrum veraciter
in integro colligerent, nobisque rimanda ma-
nifestarent. Quod etiam vos omnes agere mo-
nemus, ne in posterum aliqua ex his dubita-
tio fiat, quæstioque oriatur: quoniam omnia
quæ scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta
sunt. Et quæ nostris temporibus veraciter scri-
buntur, ab futurorum doctrinam diriguntur.
Et ideo fidelissimis hæc negotia committi præ-
cipimus, ne aliqua in eis illusio inveniatur,
ex qua fidelibus scandalum, quod absit, oria-
tur. Unde & caritatem vestram paterna dul-
cedine petimus, f ut in cunctis affectum ve-
stræ caritatis sancta modo ecclesia inveniat, &
favoris vestri solatiis, quocumque necesse fue-

S. Leo ep.

d sequentium

e Vide pon-
tificiam con-
stitutionem in Cle-
mente & An-
tano.

Rom. 23.

f S. Greg.
ep. 21. libri
VII.

sancta mater ecclesia Christi pretioso sanguine
redempta, a laqueis venantis satanæ, & ab im-
portunis & malis hominibus liberetur, & ser-
mo Dei currat, & clarificetur, & prava eor-
rum, & omnium perverfa doctentium, corrumpat
doctrina atque deficiat. Precamur etiam, ut
pietatis vestræ precibus impetrare studeatis, ut
Deus & dominus noster Jesus Christus, qui vult
omnes homines salvos fieri, & neminem perire,
sua ingenti omnipotentia reverti faciat corda
eorum ad sanam doctrinam & catholicam fidem,
quatenus respiciant a diaboli laqueis, quibus cap-
ti tenentur, & aggregentur filiis matris eccle-
siæ. Reminiscetes quoque fratrum vestrorum,
miseremini illorum, quibus potestis bonis stu-
diis vestris, ne perdantur, sed ut precibus &
aliis bonitatis vestræ studiis domino salven-
tur. Ita ergo in his agite, ut obedientes filii
& fideles sanctæ Dei ecclesiæ appareatis, & ut
mercedis præmia percipiatis. Hi, & omnes qui
rectam non docent doctrinam, vel rectam non
tenent fidem, accusatores neminem recte creden-
tium accusare possunt, quia infamia sunt nota-
ti, & a sinu sanctæ matris ecclesiæ, apostoli-
co mucrone, utique ad rectam conversationem
& reversionem eorum abiciunt. Unde apostolica
auctoritate, cum omnibus ejusdem apostolicæ
atque universalis ecclesiæ filiis statuentes sancimus,
ut omnes qui in catholica fide suspecti
sunt, in accusatione recte credentium non sus-
cipiantur: quia i suspiciones semper sunt amo-
vendæ. Merito ergo eorum reprobatum accusatio
qui in recta fide suspecti sunt. s Nec eis omni-
no est credendum, qui (a) Trinitatis fidem igno-
rant. Similiter omnes, quos sanctorum pa-
trum statuta tam præteritis quam futuris tem-
poribus anathematizant, submovemus, & ab
omni accusatione fidelium alienamus. Discre-
ti ergo semper debent esse fideles ab infideli-
bus,

1. Tim. 2.

1. Pet. 3.

1. Tim. 2.

omnino.

f suspecti
omnes sem-
per sunt a-
movendi &
non reci-
piendi. Ita
in Luc.
Hadrian.
coll. c. 4.
p. 4. q. 4. Om-
nes quot
sanctorum.

(a) Luc. veritate.

bus, & iusti ab iniustis: quoniam in fideles & malevoli, modis quibus possunt, semper infestant fideles & perdere nituntur: & ideo non sunt suscipiendi, sed repellendi, & procul abijciendi, ne perdere fideles aut infamare possint. Quapropter, carissimi, cavete talium focam, in quam multos cecidisse cognovimus. Cavete rali-um jacula, & antiqui hostis tentamenta, per quae etiam proprios propinquos coram nobis vulneratos cadere vidimus. Attendite laqueos insidiantium, quibus notos & commilitones stragulare solent. Nolite tales sequi, sed procul repel- lite eos. *Esote, juxta veritatis vocem, prudentes ut serpentes, & simplices ut columbae.* Videte, ne in vacuum quoque curratis, aut laboretis, sed alterutrum fulti precibus & orationibus, voluntatem Dei facere contendite, & a memoratis, si incorrigibiles apparuerint, vos in omnibus separate. Similiter ab omnibus quos apostolus commemorat dicens: *cum eis nec cibum sumere: quia & illi, sicut & isti, sunt repellendi, & ante satisfactionem ecclesiae non sunt suscipiendi: quoniam illi, cum quibus cibum sumere non licet, manifeste apparent sequestrati usque ad satisfactionem a reliquis fratribus.* Quamobrem non debent nec pos- sunt in accusationem fidelium suscipi, sed etiam ab eorum consortio, usque ad jam dictam satisfactionem repellere, ne similes eis efficiantur, aut eorum excommunicationi subjaceant: quoniam sic apostoli statuerunt, dicentes: Cum excommunicatis non est communicandum. Et si quis cum excommunicatis, avertendo regula, scienter psallat in domo, aut simul locutus fuerit aut oraverit, ille a communione privetur. Tales ergo in omnibus sunt cavendi, & non suscipiendi, quia juxta apostolum, *non solum qui faciunt damnantur, sed & qui consentiunt facientibus.* Unde & beatus apostolorum princeps Petrus in ordinatione Clementis alloquens populum, inter cetera ait: Si inimicus est iste Clemens alicui pro actibus suis, vos nolite expectare, ut ipse vobis dicat, Cum illo nolite amici esse: sed prudenter observare debetis, & voluntati ejus absque commotione obsecundare, & avertere vos ab eo, cui ipsum sentitis adversum, sed nec loqui his, quibus ipse non loquitur, ut unusquisque qui in culpa est, dum cupit omnium vestrum amicitias ferre, festinus citius reconciliari ei qui omnibus praestit, ut per hoc redeat ad salutem, cum obedire coeperit monitis praesidentis. Si vero quis amicus fuerit his quibus ipse amicus non est, & locutus fuerit his quibus ipse non loquitur, unus est & ipse ex illis qui exterminare Dei ecclesiam volunt: & cum corpore vobiscum esse videatur, mente & animo contra vos est. Et est multo nequior hostis hic quam illi qui foris sunt, & evidenter inimici sunt. Hic enim per amicitiarum speciem, quae sunt inimica, gerit, & ecclesiam dispergit ac vastat. Ideoque, carissimi, his apostolicis institutis vos monentes instruimus, ut effecta certior caritas vestra, sollicitus deinceps agere studeat & cautius, ne perverfi & infideles homines, ledendi fideles & benevolos habeant facultatem: quoniam spes saluum & omnium impiorum, tamquam lanugo est, quae a vento tollitur, & tamquam spuma gracilis, quae a procella dispergitur, & Concil. General. Tom. I.

tamquam fumus qui a vento diffusus est, & tamquam memoria hospitis unius diei praetereuntis. Sum- inopere, carissimi, tales cavendi sunt, & aver- tendi atque reiiciendi, si nocentes apparuerint: quia non solum ecclesiasticae, sed etiam saeculi leges se nocentes non suscipiunt, sed repel- lunt. Unde scriptum est: *Os impiorum devo- rat iniquitatem.* Et dominus per prophetam loquitur, dicens: *Cum sancto sanctus eris, & cum perverso perverteris: Et cum electo electus eris, & cum viro innocente innocens eris.* Et apostolus inquit: *Pervertant bonos mores collo- quis mala.* Idcirco (ut jam praebatum est) mali sunt semper cavendi, & bonis atque be- nevolis est inherendum ut periculum deli- diae, quantum possumus, declinemus. Et ne pestis haec latius divulgetur, severitate qua possumus, abscindamus: quoniam non temeritas intervenit praesumptionis, ubi est dili- gentia pietatis. Agat semper unusquisque ves- trum, hac informatione apostolica fultus jux- ta vires suas, & fraterna dilectione, & sancta religione, mores proprios conservare, & in commune alterutrum adjuvare, & in carita- te permanere, & in Dei voluntate indefinen- ter studeat inherere, ut simul laudantes Dominum indefessas semper illi gratias agamus. Valete in Domino carissimi, & praedi- cta, ut melius potestis, Domino opem ferente, adimplere studete. Data Kalendis Julii, Maximo & Africano viris clarissimis consulis.

S. Bonif. ep. 19. plu- ribus modis interpolata.

Math. 10. 16. ut.

S. Cor. 1. 9. Omnes illi tunc ab.

b. fidelibus. 11. q. 3. Si- cur apostoli statuerunt.

Can. 11.

o. Can. 11. apost. interp. Dionysio. Rom. 2.

Dist. 61. Si inimicus. d. Epist. 1. Clementi tributa ex versione Ru- ni supra pag. 98. E

S. Leo ep. 2.

Rapient. 9.

abell. te. a MS.

1. Cor. 1. 13. 14.

1. Idem ep.

d. Idem ep. 1. S. Bonif. ep. 19.

f. Maximo an. 316.

NOTAE SEVERINI BINII.

Falsola I. Fabiani.) Haec epistola alii spuria, nisi a quibusdam mendis & erroribus expurgetur, alii non a Fabiano, sed potius a Cornelio scripta esse videntur: eo quod infra de Novato & Novatiano haec referat: *Insuper & illud vos scire desideramus, quia nescitis inter- pariter, praedicationibus quidem nescitis peccatis, judicatis antiquo hoste, qui semper ut leo rugiens circuit quarens quem devoret, supervenit Novatus ex Africa, & separavit de ecclesia Christi Novatianum, & quosdam alios Christi confessores, & convertit in pravam doctrinam.* Quae sane non ante Cornelii pontificis creationem contigisse, testimonio libri pontificalis, & Cypriani satis est manifestum. Adde, quod Pacianus epist. 3. ad Sympronianum, cum Novatiani meminit, de his quae ante sedem Cornelii gesserat, commendat ejus catholicam fide- dem, sic enim scribit: *Cur igitur Novatianus tuus, ne falsus quidem adhuc episcopus sacerdos, longo antequam Cornelius Roma episcopus fieret, antequam sacerdotio illius invideret, hac suavit? Habet Cyprianus testimo- nium, &c.* Et post reliqua: *At hanc ipsam here- sim Novatiani quando ceperunt? Audite, quae, & te- tur. diem erroris vestri advertite. Cornelius jam Ro- ma episcopus a sexdecim episcopis factus, locum cathedrae vacantis acceperat, & illa qua fuit praedicti castissima virginali crebrae persecutione nati principis sustinuit. Tum forte quidam presbyter Novatus ex Africa, &c. Ro- mam venit, &c.* Itaque ob hanc causam liceret firma coniectura statuere auctorem hujus epistolae Cornelium potius quam Fabianum fuisse, nisi infra mentio fieret septem subdiaconorum, quos, ut ex vita eisdem apud librum pontificalem constat, notarius acta martyrum col- ligentibus, & conscribentibus, Fabianus, non Corne- lius, omnium sententia praefecit. Tutius igitur ac ve- rius esse videtur, praedicta de Novato & Novatiano ab aliquo scitolo superaddita fuisse, ideo, quod putarit hac verba libri pontificalis, Eodem tempore supervenit: No- vatus, ad Fabiani sedis pontificis tempus, referenda esse cum revera ad ea quae auctor proxime dixerat, post passionem vero ejus, referri debeant. Barp. anno 238. num. 9. & seqq.

Septem ergo diaconos.) Vide quae diximus supra in no- tis ad vitam Clementis, Evaristi, Anteri, & Fabiani. *Demque septem similiter subdiaconos.*) Hic colligi- tur hujus epistolae auctorem esse Fabianum pontificem: & quod illi fidem derogat, surreptitium esse, adeoque expurgandum, vel saltem annotandum.

An haec epi- stola sit Fa- biani?

Haec epistola est corrupta, imo potius corrupta om- nino & ex variis locis constans circa anno Christi 300.

1 Ita etiam MS: tamen Latinus ex conjectura legit revertendo. Hard

d. Insuper & illud vos scire desideramus. Hæc iategra periodus surrepitis est, & ab aliquo scolo superaddita, qui existimavit ea que in vita Fabiani de Novato & Novatiano scribuntur, temporibus Fabiani accidisse, ideoque in hanc epistolam interenda esse. Vide que diximus verbo. Epistola Fabiani

lis & successoribus eorum accepimus, vobisque tenenda mandamus. Hæc sancta Romana ecclesia, & Antiochena a tempore apostolorum custodit: hæc Hierosolymorum & Ephesinorum tenet. In quibus apostoli prædicates, hæc docuerunt, & vetus chrisma incendi, & non amplius quam uno anno uti, permiserunt, atque deinceps novo frui, & non veteri, jubentes docuerunt. Si quis ergo his obviare testaverit, omnem sibi per vos, & per omnes recte intelligentes, indulgentiæ aditum intelligat observatum: quia pravissimarum mentium perversa doctrina, dum indulgentius frænis utitur, in prævaficationem præsumptionis delabitur: & nullatenus erunt, nisi prudentium sustentatione & correctione liberetur. Illa autem, que circa divina mysteria & erga baptizandos, in universo mundo sancta ecclesia uniformiter agit, non otioso contemplanda sunt intuitu, ne locum supervacuis intentionibus & superstitionibus faciamus. Rudes ergo fidelium mentes ad talia non debemus inducere, quia docendi potius sunt, quam illudendi. Ad nostram enim lætitiæ benefacta perveniunt, & meroris aculeis nos, que fuerint male facta, pungunt. Hic vero inter manus latronum & dentes luporum furentium, utcumque versamur, & contumaces sunt subditi atque oves. Nam latratu canum, baculoque pastoris, luporum rabies deterrenda est. Illa vero que sumentis non sanantur vulnera, ferro abscondi necesse est. Nec silere possumus, ut cum hic ab illicitis revocemus aliquos, officii nostri provocamur instinctu, in speculis a domino constituti, ut vigilantia nostre diligentiam comprobantes, & que coercenda sunt reseceamus, & que observanda sunt censuramus.

EPISTOLA II. FABIANI PAPÆ AD OMNES ORIENTALES EPISCOPOS.

Ut chrisma anni anno renovetur, consecrando & vetus in ecclesiis ponatur cremando de accusatione sacerdotum, & ut oves pastorem suum nisi in fide erraverit reprehendere non audeant.

- I. Ut per annos singulos novum chrisma conficiatur, & vetus incendatur.
II. De episcopis non accusandis ac obreftationibus lacerandis.

Fabianus episcopus urbis Romæ, omnibus orientalibus episcopis & cunctis fidelibus, in Domino salutem.

Exigit dilectio vestra sedis Apostolicæ consultata, que vobis denegare non possumus nec debemus. Hoc autem & prædecessores nostros multarum regionum episcopis egisse liquet: & nos, qui in eadem sede, Domino largiente, collocati sumus, agere debere fraternam caritatem & obedientiam debitum compellit. Cura est ergo vestre sollicitudini adhibenda, ut ea, que sunt ab apostolis eorumque successoribus ordinata, & instigante sancto Spiritu instituta, nec dissimulatio negligere, nec aliqua præsumptio valeat perturbare. Sed sicut hoc, quod rationis exigebat utilitas, oportuit diffinire: ita quod diffinitum est, non debet violari.

I.

Literis vestris vero inter cetera insertum invenimus, quoddam regionis vestre episcopos a vestro nostroque ordine discrepare, & non per singulos annos in cæna Domini chrisma conficere, sed duos aut tres annos confessionem sancti chrisimatis semel admodum conservare. Dicunt enim, ut in memoratis apicibus reperimus, nec balsamum per singulos annos posse reperiri, nec necesse fore per singulos annos chrisma conficere, sed dum una confectio chrisimatis abundat, aliam fieri necesse non habere. Errant enim qui talia excogitant, & mente vesana potius quam recta sentientes, hæc dicunt. In illa enim die Dominus Jesus, postquam convavit cum discipulis suis, & lavit eorum pedes, sicut a sanctis apostolis prædecessores nostri acceperunt, nobisque reliquerunt, chrisma conficere docuit. Ipsa enim lavatio pedum, nostrum significat baptismum, quando sancti chrisimatis unctioe perficitur atque confirmatur. Nam sicut ipse diei solemnitas per singulos annos est celebranda, ita ipsius sancti chrisimatis confectio per singulos annos est agenda, & de anno in annum renovanda, & fidelibus tradenda: quia novum sacramentum est per singulos annos, & tam dieo die innovandum, & vetus in sanctis ecclesiis cremandum. Illa a sanctis aposto-

II.

Consulere etiam nos (ut in prædictis literis vestris invenimus) super accusatione sacerdotum voluistis, que oppido apud vos (ut in eisdem apicibus reperimus) crebrescit. Significastis insuper, plerisque attendere, multos in ipsis honoribus ecclesiasticis non congruenter vivere sermonibus & sacramentis que per eos potius ministrantur. O miseros homines, qui hos intuendo, Christum obliviscuntur: qui & multo ante prædixit, ut legi Dei potius obtemperetur, quam imitandi videantur illi, qui ea que dicunt, non faciunt: & traditorem suum tolerans, usque in finem etiam ad evangelizandum cum ceteris misit. Nam apostoli talem consuetudinem non habuerunt, nec habendam docuerunt: similiter & successores eorum, quamquam multa de talibus, prævidentes spiritu Dei futura, statuerunt. Porro (ut legitur in Actibus apostolorum) erat eo tempore inter fideles cor unum & anima una, neque aliquis eorum aliquid suum proprium dicebat, sed erant illis omnia communia. Nulla enim inter eos accusatio, nisi familiaris erat, nec unquam inter imitatores eorum aut fideles fieri debet, dicente domino: Quod tibi non vis fieri, alteri non facias. Et idem: Diliges proximum tuum sicut teipsum: &, Dissidio proximi malum non operatur. Ipsi ergo apostoli & successores eorum olim statuerunt, eos ad accusationem non recipi, qui sunt suspecti, vel qui heri, aut nondum suspecti, vel dudum fuerunt inimici, quoniam suspecti facti sunt, & qui non sunt bonæ

a. apertam non nullis vide re testantur B. II. Post. atque Ca tholica, & multa pro bant.

b. S. Greg. epist. 11. ad 111.

De consec. dial. 1. lit. 11. v. 111.

Idem

Idem

a. nos. b. Sicutus ep. 1. c. 7.

c. Innoc. ep. 25 ad Mi. lev. PP.

d. Cæ. ad Gallos. cap. 11.

e. Idem ep. 2. cap. 1.

f. componunt. g. S. Aug. de pastoribus cap. 7. h. S. Hier. ep. 81. i. Sicut. mox cit.

k. Cal. ep. 2. c. 1.

l. Servemus. Sentimus.

1. q. 1. Significastis insuper

m. S. August. lib. 10. hom. ult. cap. 11.

Act. 4.

Matth. 7. Luc. 6. Tob. 4. Matth. 23. Marc. 12. Luc. 10. Rom. 12. Ambros. ep. 64.

a. Hadrian. coll. 11. q. 1. Suspe. Non autem iuric. b. Hadrian. coll. 19.

a. q. 7. Sicut sacerdotes.

Timoth. 2.

c. Hadrian. coll. 11.

Proverb. 14.

Jan. 13.

d. S. Greg. ep. 11. lib. VII.

a. Idem ep. 40. ejusdem libri.

Deuter. 19.

q. 1. Deus ergo fratres.

Proclus ep. ad Domnum Aar.

Num. 3.

Idem.

nae conversationis, vel quorum vita est accusabilis, aut dubii in recta fide. Similiter quorum fides, vita & libertas nescitur, vel qui infamiae maculis sunt aspersi, aut sceleribus irritati. Neque eos, sacerdotes debere vel posse aut clericos accusare, qui tite sacerdotes fieri non possunt, nec sui sunt ordinis: quoniam sicut sacerdotes vel reliqui clerici a saecularium laicorum excluduntur accusatione, ita illi ab istorum sunt excludendi & alienandi criminatione. Et sicut isti ab illis, ita & illi ab istis non recipiantur: quoniam sicut domini sacerdotum sequegata debet esse conversatio ab eorum conversatione, ita & litigatio; quia servum Dei non oportet litigare. Tales, carissimi fratres, accusationes, & injustas aut nocivas emulationes, pro viribus prohibete, quia contentio summopere est vitanda. Septies enim cadet justus in die, & resurget, impius autem corruent in malum. Cum ceciderit inimicus tuus, ait Salomon, ne gaudeas, & in ruina ejus non exultet cor tuum: ne forte videat dominus, & displiceat ei, & auferat ab eo iram suam. Non contendas cum pessimis, nec amuleris impios, quoniam non habent futurorum spem mali. & lucerna impiorum extinguetur. Nec amuleris viros malos, nec desideres esse cum eis, quia rapinam meditatur mens eorum, & fraudes labia eorum loquuntur. Hæc cavete, carissimi. Hæc meditamini, & fratribus in omnibus solatium præstate: quia in hoc cognoscent omnes, ut ipsa per se veritas ait, quoniam mes estis discipuli, si dilectionem habueritis ad invicem. Si enim in rebus saecularibus suum cuiusque jus, & proprius ordo servandus est: quanto magis in ecclesiasticis dispositionibus nulla debet induci confusio? Quod ista observatione observabitur, si nihil potestati, sed totum aequitati tribuitur. Unde constat episcopos locorum singulorum, omnium qui sub eorum degunt, moderamine, curam habere sollicitam, & causas utilitateque eorum cum Dei timore disponere. Valde ergo iniquum est, ut alii quilibet, omisissis iuris, se illorum causis admisceant. Sed illi eorum vitam & iudicium competenti regularique debeant moderamine disponere, qui eos in sacerdotium ordinant, & a quibus jam ordinati sunt: quoniam, ut lex loquitur, Maleficus omnis est, qui transfert terminos proximi sui. Et dixit omnis populus: Amen. Deus ergo, fratres, ad hoc præordinavit vos, & omnes qui summo sacerdotio funguntur, ut injustitias removeatis, & præsumptiones abscindatis, & in sacerdotio laborantibus succurrans, & opprobriis & calamitatibus eorum locum non præbeatis; sed ei, qui calumniam & opprobrium patitur, adiutorium feratis, illum vero, qui calumniam vel opprobrium facit, abscindatis, & domino in suis sacerdotibus opem feratis. Sacerdotes quoque dominus sibi elegit, ut sacrificet ei, & offerant oblationes domino. Levitas quoque sub eis esse iussit in ministeriis eorum. Unde ad Moysen loquitur, dicens. Principes autem principum Levitarum Eleazar, filius Aaron sacerdotis, erit super excubitores ecclesie sanctuaris. De his enim loquutus est dominus ad Moysen. Tolle Levitas pro primogenitis filiorum Israel, & pecora Levitarum pro pecoribus eorum, eruntque Levita mei. Ego dominus. Si

Levitas suos esse dominus voluit, quanto magis sacerdotes sibi adscivit? De quibus ait: Si quis exteriorum accesserit, morietur. Omnia vero, que domini sunt, caute tractanda sunt, & non leviter præcipitanda: quoniam & inter homines pro fidelibus habentur, qui dominorum suorum causas bene custodiunt, & fideliter tradant, atque præcepta dominorum suorum bene custodiunt, & non transgrediuntur. Pro infidelibus vero reputantur hi, qui dominorum suorum causas incaute & negligenter tradant, & præcepta eorum despiciunt, & non, ut debent, custodiunt. Ideo hæc præmissimus, ut cognoscat ab his, quibus incognitum est, quod & sacerdotes (quos sibi dominus de omnibus adscivit, & suos esse voluit) non sunt leviter tractandi, nec lacerandi, nec temere accusandi, aut reprehendendi, nisi a magistris suis, quoniam eorum causas sibi dominus reservare voluit, & suo iudicio vindicari. Nam in his & in aliis præceptis domini, & fideles cognoscuntur, & infideles reprobantur. Tolerandi enim hi sunt potius a fidelibus, quam exprobandi, veluti palea cum tritico, usque ad ultimum ventilabrum, sicut pisces mali cum bonis, utque ad segregationem, que futura est in litore, hoc est, in fine sæculi. Nullatenus ergo potest condemnari humano examine, quem Deus suo iudicio reservavit, ut propositum Dei, quo decrevit salvare quod perierat, fiat immobile. Et ideo, quia voluntas ejus non immutatur, nullus præsumat ea que sibi non sunt concessa. Unde est illud quod apostolus loquitur dicens: Jam quidem omnino delictum est, quia iudicia habetis vobiscum. Quare non magis iniquitatem patimini: Quare non potius fraudamini? Ad illud redeat quod dominus ait: Si quis voluerit tunicam tuam tollere, & in iudicio tecum contendere, dimitte ei & pallium. Et alio loco: Qui aufert que tua sunt, ne repetas. Sunt autem quedam, que levissima videntur, nisi in scripturis demonstrarentur opinione graviora. Quis unquam dicentem fratri suo, Fatue, reum gehennæ putaret, nisi ipsa veritas diceret? Illi vero qui illa peccata perpetrant, de quibus apostolus ait: Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur: valde cavendi sunt, & ad emendationem, si voluntarie noluerint, compelleudi: quia infamiae maculis sunt aspersi, & in barathrum delabuntur, nisi eis sacerdotali auctoritate subventum fuerit. Similiter & illi de quibus ipse ait: Cum huiusmodi hominibus nec cibum sumere: quia infamia sunt notati antequam sacerdotali auctoritate sanentur, & in gremio sanctæ matris ecclesie redintegrentur: quia qui extra nos sunt, nobiscum communicare non possunt. Manifestum est enim, quod hi extra nos sunt, & a nobis discreti esse debent, cum quibus nos nec edere, nec cibum sumere licet. Similiter & omnes personæ, quibuslibet turpitudinibus (a) ac scurrilitatibus subiectæ, infames sunt effectæ: & omnes, qui adversus patres armantur, infames efficiuntur. Avenam vero & salem & massam ferri facilius est portare, quam hominem imprudentem & fatuum atque impium. Quoniam qui minoratur corde, cogitat insania: & vir imprudens & errans, cogitat stultia. Multi enim supplantant suspicionem illorum, & in vana

Nam. S. Aug. 11. de utilitate pernitent. Conf. M. coll. 11. 31. S. Aug. 11. de utilitate pernitent. Conf. M. coll. 11. 31. Cor. 6. S. August. 1. In lib. 1. c. 12. Mat. 18. Galat. 5. Cor. 1. d. Proclus ad Domnum Aar. Ep. 40. S. August. 1. In lib. 1. c. 12. Mat. 18. Galat. 5. Cor. 1.

(a) in Luc. deest, ac fere invari.

nitate detinuit sensus illorum. Cor durum male habebis in novissimo: & qui amat periculum, in ipso peribit. Cor ingrediens duas vias, non habebit requiem, & pravi cordis in illis scandalizabitur. Cor nequam gravabitur in doloribus, & peccator adjiciet ad peccandum. Talia cogitantes sancti apostoli, eorumque successores, spiritu Dei repleti malos homines praevidentes, & simplices considerantes, difficilem, aut nunquam voluerunt esse accusationem sacerdotum; ne a malis potuissent everti aut submoveri: quia si hoc facile conce-deretur saecularibus & malis hominibus, aut nullus, aut vix perpauci remanerent; quoniam semper fuit, & est, & (quod pejus est) nimis viget, ut mali bonos periequantur, & carnales spirituales infestent. Idcirco (ut praedictum est) statuerunt, ne accusarentur, aut si aliter fieri non possit, perdifficilem eorum fieret accusatio, & a quibus (ut supra dictum est) non praesumeretur, neque a propriis sedibus aut ecclesiis episcopi ejicerentur. Quod si quo modo praesumptum fuerit antequam & proprius locus, & sua omnia eis legibus redintegrentur, nullatenus a quoquam accusarentur aut criminarentur, & nisi sponte elegerit, cuiquam pro talibus non responderent. Sed postquam (ut praesum est) restituti fuerint, & sua omnia eis legibus redintegrata, dispositio ordinatilisque suis, magnum spatium, tractandi causa, eis concederetur. Et postea, si necesse fuerit, regulariter vocati, venirent ad causam: & si justum visum fuerit, accusantium propositionibus sustentatione fratrum responderent. Nulla enim permittit ratio, dum ad tempus eorum bona vel ecclesiae atque res ab amulis aut a quibuscumque detinentur, ut aliquid illis objici debeat. Nec quisquam potest eis quoquo modo quilibet majorum vel minorum objicere, dum ecclesiis, rebus, aut potestatibus carent suis. Similiter statutum est, & nos eadem statuta firmantes, statuimus, ut si aliquis clericorum suis episcopis infestus aut insidiator fuerit, eosque criminari voluerit, aut conspirator fuerit, ut mox ante examinatum judicium submotus a clero, & curiae tradatur, cui diebus vitae suae deserviat, & infamis abique ulla restitutionis spe permaneat. Nec ullus unquam praesumat, accusator simul esse & iudex vel testis: quoniam in omni iudicio quatuor personas necesse est semper adesse, id est, iudices electos, & accusatores, ac defensores, atque testes. Similiter statuentes, apostolica auctoritate jubemus, ne pastorem tuum oves, quae ei commissae fuerant, nisi in fide erraverit, reprehendere audeat: quia facta praepositorum, oris gladio ferienda non sunt, neque potest esse discipulus super magistrum, dicente veritatis voce: *Non est discipulus super magistrum, nec servus super dominum suum. Odibilis autem coram Deo & hominibus est superbia, & execrabilis omnis iniquitas: Perdidit Deus memoriam superborum, & reliquit memoriam humilium sensu. Semen hominum honorabitur, hoc quod timet Deum. Semen autem hoc exbonorabitur, quod praeterit mandata domini. In medio fratrum, rector illorum in honore: & qui timent dominum, erunt in oculis ejus. Fuit, ait Salomon, in mansuetudine servus animam suam, & da illi honorem, cui honor competit. Priusquam interroges, ne vituperes quemquam: & cum interrogaveris,*

corripe iuste. Priusquam audias, ne respondeas verbum: & in medio seniorum ne adjicias loqui. Exemplo Cham filii Noe, dampnantur qui patrum suorum culpas in publicum produunt, aut eos accusare vel detrahere praetantunt: veluti Cham, qui patris sui Noe pudenda non operuit, sed deridenda monstravit. Similiter & illi exemplo Sem & Japheth iustificantur, qui reverenter operiunt, & non produunt ea, quae patres suos excessisse cognoscunt. Si enim a fide deviaerit episcopus, erit corrigendus prius secreta a subditis suis. Quod si incorrigibilis (quod absit) apparuerit, tunc erit accusandus ad primates suos, ut ad sedem apostolicam. Pro aliis vero actibus suis magis est tolerandus ab ovibus & subditis suis, quam accusandus, aut publice derogandus: quia cum in eis a subditis delinquitur, ejus ordinationi obviatur, qui eos ei praetulit, dicente Apostolo: *Dei ordinationi resistit, qui potestati resistit.* Qui vero omnipotentem Deum metuit, nec contra evangelium, nec contra apostolos, nec contra prophetas, vel sanctorum patrum instituta, aliquid ullo modo agere consentit. Sacerdotes ergo honorandi sunt, non lacerandi vel exprobrandi sunt. Legitur in Ecclesiastico: *In tota anima tua time Deum, & sacerdotes illius sanctifica. In omni virtute tua dilige eum qui te fecit, & ministros ejus non derelinquas. Honora Deum ex tota anima tua, & honorifica sacerdotem, & propurga te cum brachiis. Da illi partem, sicut mandatum est tibi, primitiarum, & de negligentia purga te cum paucis. Datum brachiorum tuorum, & sacrificium sanctificationis offeres domino, & initia sanctorum: & pauperi porrige manum tuam, ut perficiatur propitiatio & benedictio tua.* Haec non tantummodo vobis, sed omnibus fratribus per vos nota fieri volumus, ut unanimes, unum sentientes, permaneamus in Christo nihil per contentionem nobis, neque per inanem gloriam vindicantes, non hominibus, sed Deo salvatori nostro placentes. Cui est honor, & gloria in saeculorum saecula. Amen.

NOTE SEVERINI BINII.

(Episcopi.) Indicatur materiam sacramenti confirmationis esse chrisma, quod est unguentum ex oleo & balsamo mixtum, & ab episcopo consecratum. Ex eo enim quod scribit, Christum ritum conficiendi apostolos docuisse, utique aliquam formam benedicendi & consecrandi tradidisse, dubium non est. Unde praeterquam quod sanctissimi patres, Clemens, Dionysius, Irenaeus, Urbanus pontifex epistola sua, &c. hoc alibi sanctum chrisma, alibi unguentum sanctificationis nominant, conciliis Florentino & Tridentino nunc aperte definitum est, quod universa ecclesia, ex institutione Christi, ab apostolis traditum erat. Bellarm. Suarez, Valent. de sacram. confirm. Hanc epistolam Posssevinus in apparatu sacro, verbo, *Faustanus*, a quibusdam, nescio quibus, velur apocrypham rejici assertit. Qui confirmationem a Melchiae institutam esse ajunt, ex hac & praecedentis Urbani epistola satis refutantur.

(In illa die dominici.) Ut chrisma conficiatur & consecratur feria quinta in cena dominica, ab apostolis institutum esse ait, ideoque ab ea consuetudine nequaquam recedendum esse decrevit. Hunc ritum eodem tempore observatum fuisse indicat Cyprianus, vel quisquis auctor est ejus libri, serm. de unct. chrisma. his verbis: *Hodie in ecclesia (loquitur de die cena domini) ad populum acquisitionis sanctificationem, in participatione dignitatis: & nominis sacrum chrisma conficitur, in quo mixtum oleo balsamum, regis judaei gloriola exprimit unitatem, quibus dignitatibus insistantibus, divinitus est unctio instituta.* Eadem consuetudo colligitur ex Ildoro, Alcuino, Ruperto, & aliis antiquis divinatorum officio.

o. prosum cor in Idem infra in decc. Ioseph. a.

3. q. 1. Episcopi ii a propius.

a. Conc. v. sub Symmacho.

b. Hadrian. coll. 1.

3. q. 1. Episcopi ii a propius.

1. q. 1. Statutum, ut si quis clericorum.

a. Curia hac valde suspensa est Ant. Augustin. in cap. 18. coll. Hadr.

d. Conc. v. Rom. sub Symmacho.

e. S. Greg. Past. P. II. c. 1.

Matth. 10. Luc. 6. Euseb. 10.

Pract.

Gene. 9. 1. In. III. sent. 19.

Sup. habeat idem in epist. Anaclei ut tina.

b. S. Greg. Past. III. c. 1.

Rom. 13. 11. q. 1. Qui omnipotens tem.

Euseb. 7.

Inoc. I. ep. 2. c. 13.

Chrisma ex oleo & balsamo consecratum, & ab episcopo consecratum, est materia confirmationis.

Tempus consecrandi chrisma.

1 In MS additur. Data xvi. Kal. Novemb. Marini, & Africano quiri. Iariff. Coll. idest anno Christi 130. Hadr.

sciorum scriptoribus. Unde in concilio Meldensi c. 46. *expressè præcipitur, ut nemo sacrum chrismum, nisi in quinta feria majoris hebdomada conficere præsumat.* Et hanc ob causam in cap. quoniam, de sent. excom. in 6. dicitur, *chrismum esse conficiendum in die cænae domini, etiam terra interdicta existat.* Errant igitur, qui putant fuisse aliquando usitatum in ecclesiis, ut quolibet anni tempore chrismum conficeretur. Quod dicitur cap. omni tempore, de consecr. dist. 4. item conc. Tol. 1. cap. 30. licet episcopo omni tempore chrismum conficere, intelligendum est non simpliciter de omni tempore, sed accommodate, de omni tempore annuali, quod ad conficiendum chrismum præscriptum est. Accedit quod consilia non aliquam temporis, sed potius certi ministri determinationem præstinare intendunt, quasi dicerent tolli episcopo, non presbytero liceat omni tempore conficere, sacrum chrismum conficere. Nam concilium Tol. expressè intendit prohibere abusu quorundam presbyterorum, qui consecrationem chrismatis sibi usurpabant. Vide Suarez tom. 3. disp. 38. sect. 1.

non habeant accusandi: quia suspiciosa vox, & inimica, veritatem solet opprimere.

II.

Peregrina vero a judicia, salva in omnibus apostolica auctoritate, generali sanctione prohibemus: quia indignum est ab externis, ut iudicetur, qui provinciales, & a se electos debet habere iudices, nisi fuerit appellatum. Unde oportet, si aliquis episcoporum super certis accusetur criminibus, ut ab omnibus audiatur qui sunt in provincia episcopis: quia non oportet accusatum alicubi, quam in foro suo, audiri. Si quis vero iudicem adversum sibi miserit, vocem appellationis exhibeat. Appellanti autem non debet afflictio ulla aut detentionis injuriæ custodia: sed liceat appellatori, vitiatam causam appellationis remedio sublevare. Liceat etiam in causis criminalibus appellare. Nec vox appellandi denegetur ei, quem supplicio sententia destinarit.

Idem Ha. dr. cap. 17. ex Cod. Theod. lib. 18. tit. 1. const. 10. §. 1. quæ 7. Si quis episcoporum. §. quæ 6. Si quis judi.

Idem Ha. dr. coll. c. 47. §. 2. 33. 24. ex inter. pr. Aniani in const. a. 11. §. 10. ut 10. libri 21. Cod. Theod. nec non nota An. Aug.

EPISTOLA III.

FABIANI PAPÆ

AD HILARIUM EPISCOPUM.

Ut peregrina iudicia respuantur atque accusatus in suo loco causam suam peragat, & ut omnis qui crimen objicit, scribat se probaturum, & si non probaverit quod objicit, pœnam quam intulerit, patiatur.

I. Quæ non debeant admitti ad accusationem. C

II. De peregrinis iudiciis.

III. De pulsatis.

IV. Si quis iratus crimen objecerit, vel objecta non probaverit.

V. Si episcopus accusatus sedem apostolicam appellaverit.

Dilectissimo fratri Hilario episcopo Fabianus.

Divinæ circa nos gratiæ memores esse debemus, qui nos per dignationis suæ misericordiam, ob hoc ad fatigium sacerdotale provexit, ut mandatis ipsius inhærentes, & in quadam sacerdotum eius specula constituti, prohibeamus illicita, & senuenda doceamus. In tantum enim in occiduis partibus, quibus moraris, audivimus astutiam diaboli favere in populum Christianum, atque multiplices deceptione prorumpere, ut non solum laicos saculares, sed ipsos quoque domini sacerdotes premat atque vexet. Unde, in grandi mœrore posiri, dissimulare non posuimus, quod corrigere atrociter debemus. Quapropter competens adhibenda est talibus medela vulneribus, ne immatura curandi facilitas, mortifera capitis peste nihil possit, sed sepius trada pernicies, reatu non legitime curationis, involvat pariter sauciatos & medentes.

I.

Ob id ergo statuentes decernimus, ut hi, qui non sunt bonæ conversationis, aut quorum vita est accusabilis, aut quorum fides, vita & libertas nescitur, non possint domini sacerdotes accusare, ne viles personæ ad accusationem eorum admittantur. Similiter hi, qui in aliquibus criminibus irretiti sunt, vel qui sunt suspiciosi, vocem adversum majores natu

IV.

Si quis ergo iratus, crimen aliquod cuiuslibet temere objecerit, convicium non est pro accusatione habendum: sed, permisso tractandi spatium, id quod iratus dixit, per scripturam se probaturum esse fateatur: ut, si fortasse relapsens, quæ præ iracundia dixit, iterare aut scribere noluerit, non ut reus criminis teneatur. Omnis ergo qui crimen objicit, scribat se probaturum. Revera semper ibi causa agitur, ubi crimen admittitur. Et qui non probaverit, quod objicit, pœnam quam intulerit ipse patiatur.

q. 6. Qui crimen.

Hadri coll. 47. ex Aniano in const. 7. ut primi lib. 21. Cod. Theod. Idem c. 48. ex Aniano interpret. in const. 11. eisdem tit. 4.

V.

Placuit etiam, ut si episcopus accusatus, appellaverit ad apostolicam sedem, id statuendum, quod eisdem sedis pontifex censuerit. Hæc tamen omnino in sacerdotum causa forma servetur, ne quemquam sententia, non a suo iudice dicta, constringat. Occurrere quoque quisque fidelium ruinis debet oppressorum & miserorum subsidio, quo valeant, ex revelatione alienæ vindictæ, a se Dei removere vindictam. Libat enim domino prospera, qui ab afflictis pellit adveria. Unde scriptum est: *Frater fratrem adiuvans, exultabitur.* Ecclesia enim Dei sine macula & ruga debet existere, & ideo non oportet eam a quibusdam conculcari aut maculari, quia scriptum est: *Una est columba mea, perfecta mea.* Hinc iterum dominus ad Moysen ait: *Est locus penes me, & stabis super petram.* Quis est locus, qui non sit domini, dum cuncta in ipso, per quem creata sunt, continentur? Est tamen locus apud Deum, videlicet sanctæ ecclesiæ unitas, in qua supra petram statuitur, dum confessionis soliditas humiliter tenetur.

Hadri coll. c. 21. in decretis Ivon. lib. 4.

Cod. Theod. lib. 27. tit. 16. const. 1. confilio, a se Dei removere h. Const. Tol. VIII. c. 2. Tit. 18.

Caus. 6. mod. 11. S. Greg. ep. 24. libri VII.

a Hilarius papa S. Leonis successor ep. 3.

b Felix III. ep.

c capitis peste non proficit. Hæc ad finem usque epistolæ habentur etiam in descr. Sixti III.

d Hadri. coll. c. 11.

Te, frater, & omnes fratres nostros ecclesiam Christi sanguine redemptam regentes, moneamus. ut omnes a precipitio, in quo fratres, & domini patribus detrahendo & persequendo, verbis & factis labuntur, laqueis quibus potestis, attentis, & lacerari eos in hamo ire non permittatis, quia scriptum est: *Ira enim iri iustitiam Dei non operatur.* Hinc rursum dicitur: *Sis omnis homo velox ad audandum, tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram.* Hæc autem vos, Deo auctore, omnia servare non ambigo, sed occasione admonitionis exorta, bonis vestris desideris & operibus me furtive subiungo, ut quod non admoniti facitis, quando vobis etiam admonens additur, iam non soli faciatis. Quapropter, fratres, oportet vos & omnes fideles diligere invicem, & non detrahere aut accitate alterutrum; scriptum est enim: *Diligo proximum, & conjungere fide cum illo.* Quod si deinde veris absconsa illius, non persequeris post eum. Sicut enim homo qui perdit amicum suum, sic qui perdit amicitiam proximi sui: & sicut qui dimittit avem de manu sua, sic qui dereliquit proximum suum, & non eum capiet. Non illum sequaris quousiam longe abest. Effugit enim quasi caprea de laqueo, quoniam vulnerata est anima ejus. Ultra eum non poteris colligare, & maledictus est concordatio. Denudare autem amici mysteria, desperato est anima infelici. Annuens oculo sabricat iniqua, & nemo non abiciet. In conspectu oculorum tuorum concalcabit os suum, & super sermones tuos admirabitur: *Novissime autem pervertet os suum, & in verbis tuis dabit scandalum.* Multa audis, & non coequatur ei, & dominus odiet illum. Qui in altum mittit lapidem, super caput eius cadet: & piaga dolosa, dolose dicitur vulnera. Qui sedit siveam, incidet in illam: & qui statuit lapidem proximo, offendet in eo: & qui laqueum alii ponit, peribit in illo. Facienti consilium nequissimum, super ipsam delectetur: & non agnoscat, unde advenit illi. Illisio & improprium superborum, & vindicta, hinc leo insidiabitur illis. Laqueo peribunt, qui obestantur casu iustorum; dolor autem consumet illos antequam moriantur. Ira & furor, utraque execrabilia sunt: & vir peccator, continens erit illorum. Qui vindicari vult, a Deo inveniet vindictam: & peccata illius servent, servabit. Relinque proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata solventur. Homo homini retervat iram, & a Deo quarit medicinam? In hominem sibi similem non habet misericordiam, & de peccatis suis deprecatur altissimum? Ipse, dum caro sit, reservat iram & propitiationem petit a Deo? Quis exorabit pro delictis illius? Memento novissimorum, & desine inimicari. Tabitudo enim, & mors imminet in mandatis ejus. Memorare timorem Dei, & non irascaris proximo. Memorare testamenti altissimi, & despice ignorantiam proximi. Abstine te a lite, & minues peccata. Homo enim iracundus incendit litem, & vir peccator turbabit amicos, & in medio pacem habentium immittet inimicitiam. Secundum enim ligna silve, sic ignis exardescet: & secundum virtutem hominis, iracundia illius erit, & secundum substantiam suam exaltabit iram suam. Certamen festinatum incendet ignem, & iis festinans effundet sanguinem, & lingua testificans adducet mortem. Si suffeceris in scin-

illam, quasi ignis exardescit: & si experis super illam, exinguetur, & utraque ex ore profiscuntur. Sufurro & bilanguis, maledictus: multos enim turbavit pacem habentes. Lingua tertia multos commovet, & dispergit illos de gente in gentem. Civitates muratas dicitum destruxit, & domos magnatorum effodit. Virtutes populorum concidit, & gentes fortes dissipavit. Lingua tertia mulieres viratas eiecit, & privavit illas laboribus suis. Qui respicit illam, non habebit requiem, nec habebit amicum, in quo requiescat. Flagelli plaga levorem facit: plaga autem lingua comminet ossa. Multi ceciderunt in ore gladii, sed non sic, quomodo qui interierunt per linguam suam. Beatus, qui tectus est a lingua nequam, qui in iracundiam illius non transiit, & qui non attraxit jugum ejus, & vinculum ejus non est ligatus. Jugum enim illius, jugum ferreum est: & vinculum illius, vinculum areum est. Mors illius, mors nequissima: & utilis potius infernus, quam illa. Perseverantia illius non permanebit, sed obtinebit vias iustorum. In flamma sua non comburet iustos. Qui derelinquant dominum, incidunt in illam; & exardescet in illis, & non exinguetur: & immittetur in illos quasi leo, & quasi pardus ledet illos. Sepi aures tuas spinis, & noli audire linguam nequam, & ori tuo facito ostia, & seras auribus tuis. Auram tuam & argentum tuum conla, & verbis tuis facito stateram, & frenos ori tuo rectos. Et attende, ne forte labaris in lingua tua, & cadas in conspectu inimicorum insidiantium tibi, & sit casus tuus insauabilis in mortem. Ita caveant omnes, & cobibeant linguam suam a malo, & labia eorum ne loquantur dolum. De cetero, carissimi, confortamini in domino, & in potentia virtutis ejus. Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli: quoniam non est nobis colluctatio adversus carnem & sanguinem, sed adversus principes & potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequicia in caelestibus. Propterea accipite armaturam Dei, ut possitis resistere in domino, & in omnibus perfecti stare. State ergo succincti lumbos vestros in veritate, & induti loriceam iustitia, & calcatei pedes in preparatione evangelii pacis, in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere. Et galeam salutis assumite, & gladium spiritus, quod est verbum Dei. Hæc, frater, quæ tibi scripsimus, generaliter omnibus nota fieri volumus, ut quæ ceteros tangunt, omnibus nota fiant. Omnipotens Deus te, frater, & reliquos fratres nostros, ubique consistentes, protegat usque in finem, qui cunctum mundum dignatus est redimere, Jesus Christus dominus noster, qui est benedictus in secula. Amen. Data decimo septimo Kalend. Novembr. Africano & Decio viris clarissimis consulibus.

labi 008
 8 in 1100
 non in 1100
 Greg 7p
 108 lib 111

Lucif 17
 108 lib 111

a condula
 d odivi

Lucif 11

deprece
 tur 11p

S. Greg.
 ep. 14. lib.
 7. 11

mendosa
 adnotatio

DE.

DECRETA FABIANI,

EJUSDEM EX GRATIANO.

EX DECRETO GRATIANI DESUMPTA,

Confanguinei tantum, vel (si progenies defecit) antiqui & veraces, propinquitatem in synodo computent.

nec prioribus inserta.

Inediis maceretur acerrimis qui fratri suo reconciliari non vult.

218. 90. Si quis Con- tristatus. Basil. in Reg. cap. 74.

Si quis contristatus noluerit reconciliari fratri suo, satisfaciendo ei qui contristavit, acerrimis maceretur inediis, usque dum gratanti animo satisfactionem recipiat.

Confanguineos extraneorum nullus accuset vel consanguinitatem in synodo computet, sed propinqui, ad quorum notitiam pertinet, id est, pater & mater, soror & frater, patruus, avunculus, amita, matertera, & eorum procreatio. Si autem progenies tota defecerit, ab antiquioribus & veracioribus, quibus eadem propinquitas nota est, episcopus canonice perquirat & si inventa fuerit propinquitas, separentur

EJUSDEM EX GRATIANO

EJUSDEM EX GRATIANO

4. q. 1. Quicumque sciens. Regio ex lib. Penitentiali. Afferit.

Infamis efficitur qui sciens pejerare praesumit.

Ter in anno quisque fidelium communicet.

Quicumque sciens se pejeraverit, quadraginta dies in pane & aqua, & septem frequentes annos poeniteat: & nunquam sine poenitentia: & nunquam in testimonium recipiatur; communionem tamen post hoc percipiat.

Et si non frequentius, saltem in anno ter laici homines communicent, nisi forte quibus libet criminibus impediatur, in pascha videlicet, & pentecoste, & natali domini. (a)

EJUSDEM EX GRATIANO.

EJUSDEM EX GRATIANO.

Furiosus & furiosa, matrimonium contrahere non possunt.

Ante annos 30. presbyter non ordinetur.

21. q. 7. Neque furiosus. Et in decret. lvo. lib. 6. Afferit Regio ex lege Rom.

Neque furiosus, neque furiosa matrimonium contrahere possunt. Sed si contraidum fuerit, non separentur.

Si quis triginta aetatis suae non impleverit annos, nullo modo presbyter ordinetur, etiam si valde sit dignus: quia & ipse dominus triginta annorum baptizatus est, & sic cepit docere. Non oportet ergo, qui ordinandus est, utque ad hanc aetatem legitimam consecrari.

EJUSDEM EX GRATIANO.

EJUSDEM DECRETA EX CODICE

Affines in quinta generatione copulari possunt, & in quarta, si fuerint inventi, non separentur.

decretorum sexdecim librorum, libro quinto, capite septimo.

21. q. 2. & 3. De propinquis. Et ex Penitentiali Theodori.

De propinquis, qui ad affinitatem per virum & uxorem veniunt, defuncta uxore vel viro, in quinta generatione conjugantur: in quarta, si inventi fuerint, non separentur. In tertia tamen propinquitate non licet uxorem alterius accipere post obitum ejus. Aequaliter vir conjugatur in matrimonio eis, quae sibi consanguineae sunt, & uxoris suae consanguineis, post mortem suae uxoris.

Ut oblatio altaris singulis diebus dominicis fiat.

(b) Decernimus, ut in omnibus dominicis diebus altaris oblatio ab omnibus viris & mulieribus fiat, tam panis quam vini, ut per has immolationes a peccatorum suorum facibus liberentur.

EJUSDEM EX GRATIANO.

EJUSDEM DECRETA

Ad titulum immediate praescriptum.

ex eodem, capite nono.

Eodem cap. ex eodem Penitentiali.

Qui propinquam sanguinis uxorem ducunt, & separentur, non licebit eis, quandiu utriusque vivunt, alias uxores sibi in conjugio sociare, nisi ignorantia excusentur.

Ut presbyter illiteratus missam celebrare non audeat.

Sacrificium non est accipiendum de manu sacerdotis, qui orationes vel actiones, & reliquas observationes in missa secundum ritum implere non potest.

(a) Et can. 10. conc. Turon. an. 813. (b) Conc. Matifcon II can. 4.

C. ANNUM CHRISTI 327

CONCILIUM ROMANUM Habitum circa annum CCXXXVII.

C. ANNUM CHRISTI 327

Harduinus in Indice Conc. tom. 2.

IN Romano Concilio damnatum fuisse Origenem a Fabiano Papa testis est Ruffinus libro 2. In-cess. in Hieronymum. Damnatur (Origenes) a Demetrio episcopo, exceptis Palæstinæ & Arabiæ & Phœnicis atque Achajæ sacerdotibus: IN DAMNATIONEM EJUS CONSENTIT URBS RO-

MA. Ipsa contra hunc COGIT SENATUM &c. Hieronymus, in epist. LXV. ad Pammach. & Ocean. Ipse Origenes in epistola quam scribit ad Fabianum, Romanæ urbis episcopum, penitentiam agit cur talia scripserit, &c. Vide & Eusebium, lib. VI. cap. XXXVI.

ANNO CHRISTI 343-340.

CONCILIUM LAMBESITANUM

ANNO CHRISTI 343-340.

in Africa.

Causa, tempus & locus hujus conc. a 340.

Hoc concilium Africæ habitum est in Lambesitana colonia anno Christi nati 342. qui est Fabiani 4. & Gordiani imperatoris 2. annus. Convenerunt XC. episcopi adversus Privatium hæreticum, quem post causæ discussionem communi omnium sententia condemnarunt: sententiam vero eorum Fabianus pontifex eo ipso approbavit, quod eundem ecclesiastica communione privaverit. De rebus in hac synodo adversus Privatium gestis, hæc Cypr. epist. 55. ad Corn. Per Felicitanum autem significavi tibi, frater, venisse Carthaginem Pri-

vatum veterem hæreticum, in Lambesitana colonia ante multos fere annos, ob multa gravia delicta 90. episcoporum sententia esse damnatum, antecessorum etiam nostrorum (quod & vestram conscientiam non laet) Fabiani & Donati literis severissime notatum. Quæ fuerint hæreticæ & errores hujus hominis, nondum constat; potius alienæ hæresis sedatorem, quam novæ alicujus institutorem fuisse, credibile est. De hoc eodem in quodam concilio Carthaginensi sub Cypriano, anno 255. vicissim prodeunte, plura dicemus.

ANNO CHRISTI 349-347.

CONCILIUM ARABICUM.

ANNO CHRISTI 349-347.

Causa, tempus & locus hujus conc. a 347.

Concilium hoc, teste Euseb. lib. 6. cap. 31. in Arabia celebratum est, anno 4. Philippi imperatoris, qui est Christi 349: & Fabiani pontificis 11. contra hæreticos affirmantes, animas hominum mortales esse, easque una cum corporibus extingui, & in novissimo die cum iisdem vicissim resuscitari. Origenes in hoc concilio præfens, eos doctissime impugnavit, & simul expugnavit. Eusebii verba hæc sunt: Per idem tempus (anno scilicet 4. Philippi imperatoris) quidam tursum in Arabia dog-

mascentur, asserentes hominum animas una cum corporibus uno eodemque temporis articulo morte accumbere, & penitus extingui: at demum tempore resurrectionis universæ carnis cum iisdem vitam denuo recuperaturas. Non exiguus igitur episcoporum conventus ea de re coactus, Origenes ibi etiam rogatus, ut partes de illa controversia disputandi susciperet, sic orationis vi & impetu ferebatur, ut eorum mentes, qui se ante ei errori implicuissent, ad rectam fidem & sanam doctrinam traduceret. Vide Baron. an. 249. n. 6.

Qui interdu-

SYNODI BOSTRENA ET ARABICA.

Ex libello synodico.

ΣΥνοδος θεία κ' ἱερὰ τοπικὴ, συναθροισθεῖσα ὑπὸ τῶ τῶ πολυμάδοῦ Ὁριγενίῳ, ἐν Βοστρᾷ τῆς Ἀραβίας, ὑποτινα Ἡσαίας πάλαι Βοστρᾶν ἀνομάσατο, ἰπώνυμον ἔσαν Βοστράς, τῆς μηδὸς τῆ θεοπιστῆς Γωβ, ἐπὶ διαρῶσαι τῶ ἱεροσοφίῳ Βρεῖλλῶ, τῶ τῆς αὐτῆς πόλεως ἐπισκόπῳ, εἰς τὸ τῶ σκεπῶς Θεοδοῦτου φρόνημα παρὰ τῶ ἀπίστῳ, καὶ αὐτῶς πάλιν δρομῶσαι εἰς τῶ ὀρθόδοξον πίσιν, τῶς παρανέσειν Ὁριγενίῳ.

SYNodus divina & sacra provincialis, collecta a doctissimo Origene in Bostra Arabia, quam Itaias olim Botron nominavit, cognominem Bostoræ matri diyini Jobi: ad emendationem sacrificiositæ Berilli ejusdem urbis episcopi, qui in Theodoti coriarii sensum prolapsus fuerat, & ad orthodoxam rursus fidem Origenis cohortatione recurreret.

Σύνο-

Habitum fuit hoc Concilium circa annum 349. ut observat Harduinus idemque est, ac Bostrenum & Arabicum libelli synodici, cuius Auctor ex unico bina Concilia fecit.

ΣΥΝΟΔΟΣ ΘΕΙΑ ΚΑΙ ΙΕΡΑ ΠΟΠΙΚΗ, ΕΝ ΑΡΑΒΙΑ
 ΣΥΝΑΘΡΟΙΣΘΕΙΣΑ ΥΠΟ ΩΡΓΕΝΟΥΣ, ΚΑΙ ΙΕΡΑ-
 ΡΩΝ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ ΔΕΚΑΚΟΣΑΡΩΝ, ΕΠΙ ΤΗ ΙΨΗ ΠΡΩΤΩΝ
 ΔΙΟΡΘΩΣΕΙ, ΕΚ ΤΗΣ ΛΟΙΜΩΔΟΥ ΑΙΡΕΣΕΩΣ, ΑΝΑΦΑ-
 ΝΕΙΣΗΣ ΣΥΜΦΕΡΕΙΝΑΙ ΤΙΣ ΨΥΧΑΣ ΤΙΣ ΣΩΜΑΤΙ,
 ΚΑΙ ΠΑΛΙΝ ΣΥΝΑΘΙΣΘΑΙ ΟΙΘΕΛΩΝ, ΤΗ ΠΑΡΑΙ-
 ΝΕΙΣΕΙ ΔΕ ΤΩ ΩΡΓΕΝΟΥΣ ΑΠΟΚΑΘΕΣΤΟΜΕΝ, ΤΗΝ ΠΛΑ-
 ΝΩ ΑΠΟΘΕΜΕΘΩΝ.

Synodus divina & sacra provincialis, in
 Arabia collecta ab Origene, aliisque qua-
 tuordecim episcopis pro correctione fidelium
 ex quadam pestilente hæresi, quæ affirma-
 bat una cum ipsis corporibus animas inte-
 rirere, eisdemque rursus cum corporibus re-
 surgere arbitrabantur; Origenis autem, qui
 præsidebat, cohortatione, errorem depofue-
 runt.

C. ANNUM
 CHRISTI
 245.

CONCILIUM ASIATICUM

C. ANNUM
 CHRISTI
 245.

Habitu circa annum Christi CCXLV.

Ex nova Col-
 lectione Bal-
 zii.

Infelix ille delirusque Noetus, cum ausus esset no-
 tas de divinitate & de Christo sententias pro-
 ponere, sed & majori quadam arrogantia ac ve-
 cordia elatus sese Moysen, fratrem vero suum
 Aaronem esse diceret, a Presbyteris, inquit Epi-
 phanius, sive ab Episcopis ejus regionis evocatus
 ad reddendam fidei sue rationem, primo negavit
 se quicquam ab Ecclesia placitis alienum docuisse;
 deinde quum quosdam ad insaniam suam pertra-
 xisset, majorem in superbiam atque insolentiam
 elatus, atque audacior factus, palam hæresim
 suam disseminavit. Proinde rursum iidem illi

Presules Ecclesiarum tam ipsum, quam qui se ad
 eum infeliciter aggregaverant, arcessunt, atque iis-
 dem de rebus sciscitantur. Cumque ille perstricta
 fronte dogma suum assereret, eorum judicio ab
 Ecclesia pulsus est cum discipulis suis. Refert au-
 tem Epiphanius verba quæ ab Episcopis dicta
 in Concilio sunt adversus Noetum dicentem: U-
 num Deum veneror, unum novi, nec præter
 ipsum alterum natum, passum, mortuum. Vo-
 lebat enim hæc mysteria patrata fuisse in persona
 patris, adeoque Christum non esse diversum a pa-
 tre. Tum Episcopi:

Ὅτι ἑὰ Θεὸν δοξαζομεν καὶ αὐτοὶ, ἀλλ' ὡς
 οὐδαμῶν δικαίως δοξαζεν. καὶ ἑὰ Χριστὸν ἔχο-
 μεν, ἀλλ' ὡς οὐδαμῶν ἑὰ Χριστὸν υἱὸν Θεοῦ, πα-
 θόντι καὶ ὡς ἑαυτῶν, ἀποθανόντι καὶ ὡς ἀπέ-
 θανόντι, ἀναστάντι, ἀνελθόντι εἰς τὸν οὐρανόν, ὄν-
 τι ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς, ἐρχομένου κενεῖν ζώντις
 καὶ νεκροῖς. ταῦτα λέγοντες μεμαθηκότες ἀπὸ τῆς
 θεῶν γραφῶν, ἃ καὶ ἐπιστάμεθα.

Et nos; inquit, unum quoque Deum co-
 limus, sed quemadmodum legitime illum cole-
 re novimus. Itidemque Christum habemus
 unum, sed quemadmodum novimus, unum
 Christum Dei filium, passum quomodo passus
 est, mortuum quomodo mortuus est; qui &
 resurrexit, & in cælum ascendit, & ad patris
 dexteram manet, & venturus est judicare vi-
 vos & mortuos. Hæc nos ab scripturis sacris
 accepta profitemur, quæ & novimus.

C. ANNUM
 CHRISTI
 246.

CONCILIUM ACHAJÆ.

C. ANNUM
 CHRISTI
 246.

Habitu circa annum CCL.

Ex nova Col-
 lectione Bal-
 zii.

Congregata fuit hæc synodus adversus inep-
 tam Valerianorum sive Eunuchorum sectam,
 qui simpliciter interpretantes verba illa Domini,
 Sunt eunuchi qui se ipsos castraverunt pro-
 pter regnum cælorum, & se ipsos castrabant
 & hospites suos, id est, peregrinos ad eos diver-
 tentes. Itaque damnati sunt a synodo Achajæ, ut
 scribit auctor Prædestinati lib. 1. cap. XXXVII.

In tricessimam & septimam hæresim Valerianus
 incurrit, qui infelices & se ipsos castrant,
 & hospites suos. Hoc modo dicunt illud im-
 pleri: Qui se castraverunt propter regnum cælo-
 rum. Alia quoque hæretica docere dicuntur
 & turpia; sed quæ illa sint nec ipse Epipha-
 nius commemorat, nec usquam potui reperire.
 Hi a synodo sunt damnati Achajæ.

ANNO
 CHRISTI
 253.

INTERREGNUM PONTIFICIUM

ANNO
 CHRISTI
 253.

unius Anni.

Quo a clerico Romano ecclesiam universam curavit.

Septima per-
 secutio, cas-
 sa interregni
 pontificii.
 253.

Anno Christi 253. septima Christiano-
 rum persecutio, corruptis multorum fide-
 lium moribus causata, publico edicto Decii
 imperatoris promulgata, a Cypriano Dei reve-
 latione jam ante cognita, tam horrenda, im-
 manis & atrox fuit, ut non modo fulcra ec-
 clesiarum plurima fugarit, ejusque capita, nimi-
 rum Babylam Antiochenum, Alexandrum Hie-
 concil. General. Tom. I.

Erosolymitanum, & demum ipsum ecclesie ver-
 ticem Fabianum Romanum pontificem maxi-
 mum abstulerit, verum etiam metu & horro-
 re omnibus incusso impedit, ne per annum
 integrum, licet causæ gravissimæ maxime id
 exigent, successor ei subrogari potuerit. Nam
 Cyprianus epistola sua 16. editionis Pa-
 mel. Mofi & Maximo presbyteris, post Fabia-
 ni.

Sedem suo in-
 segro anno va-
 cante. Ratio
 prima.
 Ddd 2 ni

ni passionem, ut habet liber pontificalis, in A
 carcerem missis, de annuo confessionis honore
 plurimum gratuletur, eosque velut fratres pa-
 ce & unitate concordēs saluet, manifestum
 est, eo tempore, quo hanc epistolam scripsit,
 jam annuum tempus defuncti Fabiani & in
 carceratorum presbyterorum supradictorum re-
 volutum, ipsumque Cornelium Romanæ ec-
 clesie præfulem & antistitem Fabiani succes-
 sorem nondum creatum fuisse, adeoque ultra
 annum integrum sedem pontificiam vacasse.
 Quos enim Cyprianus prædicta epistola 16. in-
 ter se unanimes & concordēs fuisse demon-
 strat, eorundem aliquos tempore electionis
 Cornelii, dum adhuc in carcere detinerentur,
 fraudibus & dolo Novati ad defectionem & B
 schisma sollicitatos & inductos esse constat ex
 Cypriani epistola 51. ad eundem post mortem
 Decii, Volusiani imperatoris iussu e carceri-
 bus solutos, scripta: item ex quadam epistola
 Cornelii pontificis ad Fabium episcopum An-
 tiochenum, quam infra ex Eusebii lib. 6. cap.
 35. nunc in tomos conciliorum cum aliis qui-
 buldam consulto retulimus. Accedit, quod
 idem Cyprianus epistola 40. ad plebem scri-
 bens initio secundi anni sui exilii, cleri tan-
 tum, non Romani pontificis meminerit, adeo
 ut satis liqueat, adhuc cum hanc epistolam
 scripsit, Romanam ecclesiam pastore destitu-
 tam fuisse: ita enim inquit: *Non suffecerat exi-
 lium iam biennii, & a vultibus atque oculis ve-
 stris lugubris separatio, &c.* & infra: *Cumque
 semel placuerit tam nobis, quam confessoribus &
 clericis urbis; item universis episcopis, vel in
 nostra provincia, vel trans mare constitutis, ut
 nihil innovetur circa lapsorum causam, nisi om-
 nes in unum convenerimus.* Certum igitur est,
 non minus quam integro anno post martyrium
 sancti Fabiani, sedem Romanam vacasse, &
 pastore destitutam, quati viduam persevera-
 se. Quod sanctus Cyprianus prædicta epistola
 ait, se biennio exulasse, sedique pontificia cle-
 rum Romanum totidem annis præfuisse, ideo-
 que non uno tantum, sed duobus annis sedes
 pontificia vacasse videatur, dicendum est, id
 non de absoluto, ut exponit Pamelius, sed de
 inchoato dumtaxat biennio intelligi debere:
 nam sedem tanto tempore vacasse, dictu mon-
 strosus esset, cum nullus unquam hætenus
 id vel somniaverit, neque ut tamdiu differretur,
 reddita anno 254. ante festum paschæ,
 ut patet ex Baronio anno 40. pace ecclesie,
 ulla prorsus causa præcesserit. Vide Baronium
 anno Christi 253. numero 28. item anno 254.
 numero 30. & 31.

27. Deinde cum idem Romanus clerus a Cle-
 mentio subdiacono, iterum ex Africa misso
 intellexisset Cyprianum episcopum monitu Spi-
 ritus sancti, (quod ipse Cyprianus epistola 15.
 testatur) magis quam mortis metu persecuto-
 ris gladium subterfugisse, & voluntarie in exi-
 lium abiisse, fugam Cypriani laudans, ad cle-
 rum Carthaginensem literas dedit (extant in
 Cypriani epistola 3.) quibus eum recte fecisse
 declarat, ut scilicet in tanta rerum perturbatio-
 ne ad tempus ecclesia relicta, opportuniore tempo-
 re in medium prodiret, & dilatum martyrium ma-
 jore cum utilitate ecclesie. Præterea ut a pa-
 store relictam ecclesiam Carthaginensem in of-
 ficio contineret, Carthaginensem clerum hor-
 tatur, ut ex ipsi, suo exemplo, optimi pasto-
 ris specimen edant & vicem gerant, infirma
 ecclesie membra non negligant, & sacra mar-
 tyrum corpora diligenter curent. Baronius an-
 no 253. numero 32. 33. 34. 35. 36. Tertio
 eam, quam sanctus Cyprianus, de lapsis reci-
 piendis, deque convulsa ab aliquibus eccle-
 siastica disciplina restituenda, sententiam per
 epistolam 29. significatam, (reddita ad eum
 epistola, quæ est apud Cyprianum 31.) cle-
 rus Romanus confirmat, ad evitandam invi-
 diam odiumque lapsorum, in ecclesiasticam
 communionem recipi instantium: Synodum, C
 de qua infra, convocat, eiusque de lapsis coer-
 cendis vel recipiendis decreta universis ecclesie
 per literas circulares intimat. Baronius prædicto
 anno 253. numero 75. & sequentibus. Denique
 cum jam ingens lapsorum numerus præ fori-
 bus esset, & ut in ecclesiam reciperetur sol-
 cite instaret, Novatus etiam Africani schisma-
 tis auctor Romanam sedem vacantem adu-
 dolis atque insidiis, ut infra dicemus, ambi-
 ret, totius Romanæ ecclesie clerus, nullo per-
 secutionis adhuc Romæ durantis metu, aut
 principis adhuc viventis (ut patet ex epistola
 eius 52. ad Antonianum) conatu prohibente,
 conveniunt, & quod erat officii sui, Corne-
 lium Romanum Christianæ religionis pontifi-
 cem, divino iudicio & suffragio jam ante qua-
 si prælectum, episcopi, qui tunc in Urbe 19.
 aderant, jure suffragii eligunt: presbyteri ve-
 ro cum plebe præsentēs factam ab episcopis ele-
 ctionem suo testimonio comprobant. Baro-
 nius anno 254. num. 41. & sequentibus usque
 ad 46.

Cypriani fu-
 ram iustitiam
 Spiritus sancti
 factam com-
 mendat

Ratio se-
 cunda.

Integro bien-
 nio vacasse
 quidam inle-
 genter asserunt. Ex-
 plicat hoc locus
 Cypriani.

Concilium
 indicit

Cornelii pos-
 titicus electio
 qualis.

Ad clerum
 Romanum se-
 de vacante
 pertinet cura
 universæ ec-
 clesie. Cleri
 Romanæ facta.

* Clerus Romanus.) Clerus Romanus pro-
 be sciens, ex antiquiori consuetudine, sublato
 visibili universalis ecclesie capite, suarum esse
 partium (quippe qui veluti propinquiora mem-
 bra capiti inhærent, quique Petri ecclesie admi-
 nistri essent) catholicæ ecclesie per totum terra-
 rum orbem diffusæ prospicere atque consulere,
 in iis quæ licerent, ipsius capitis munera ex-
 plevit. Principio igitur postquam glorioso mar-
 tyrio Fabianus pontifex ex hac vita subtrahus
 esset, ut exemplo capitis membra nullo mor-
 tis metu a Christi confessione dicerentur,
 id transmarinis ecclesiis per literas (quas Cy-
 prianus epistola 4. ad clerum se accepisse scri-
 bit per Clementium subdiaconum) significat.
 Baronius anno Christi 253. numero 26. &

D. CYPRIANI CARTHAGINENSIS^A EPISTOLA • CLERI ROMANI
 EPISCOPI ET MARTYRIS AD CLERUM CARTHAGINENSEM.

^a est ordine
 II in ed. Pam.
 & Rig.

EPISTOLÆ ALIQUOT AD CLERUM ROMANUM.
 Pauca item cleri Romani.

Quæ certa ratione hic collocata sunt, quod multum conferant ad rationem illorum temporum

DIVI CYPRIANI EPISTOLA
 AD CLERUM URBS ROMÆ.

De dormitione episcopi • Romani

^s Urbici.

^b Est ordine Cyprianus. ^b presbyteris & diaconibus Romæ consistentibus fratribus salutem.

^c Clementium ita etiam legitur editus.

CUM de excessu boni viri collegæ mei rumor apud nos incertus esset, fratres carissimi, & opinio dubia nutaret, accepi a vobis literas ad me missas per Clementem hypodiamonem, quibus plenissime de glorioso ejus exitu instruerer. Et exultavi satis, quod pro integritate administrationis ejus, consummatio quoque honesta processerit. In quo vobis quoque plurimum gratulor, quod ejus memoriam tam celebri & illustri testimonio profsequamini, ut per vos innotesceret nobis, quod & vobis esset circa præpositi memoriam gloriosum, & nobis quoque fidei ac virtutis præberet exemplum. Nam quantum pernicio-^Csa est ad sequentium lapsum, ruina præpositi, intantum contra utile est & salutare, cum episcopus se per firmamentum fidei fratribus præbet imitandum. Legi etiam alias literas, quibus nec qui scripserint, nec ad quos scriptum sit, significanter expressum est. Et quoniam me in iisdem literis & scriptura, & tensus, & chartæ ipsæ quoque moverunt, ne quid ex vero vel subtractum sit vel immutatum, eandem ad vos epistolam authenticam remisit, ut recognoscatis an ipsa^D sit, quam Clementi hypodiamono perferendam dedistis: perquam etenim grave est, si epistolæ clericæ veritas mendacio aliquo & fraude corrupta est. Hoc igitur ut scire possimus, & scripturam & subscriptionem, an vestra sit, recognoscite, & nobis quid sit in vero rescribite. Opto vos, fratres carissimi, semper bene valere.

De secessu divi Cypriani.

Intellexerat clerus Romanus a Clementio hypodiamono secessisse Cyprianum in persecutione. Pro suo itaque zelo fidei clerus Carthaginensem officii sui admonet, ac instruit, quid circa lapsos, interea dum abest illorum episcopus, fieri oporteat.

Didicimus secessisse benedictum papam Cyprianum a Clementio subdiacono, qui a vobis ad nos venit certa ex causa; quod utique recte fecerit, propterea quod cum sit persona insignis, & imminente agone quem permittit Deus in sæculo colluctandi causa cum adversario, simul cum servis suis, volens etiam angelis & hominibus certamen hoc manifestare, ut qui vicerit coronetur; victus vero portaverit in se sententiam, quæ nobis manifesta est. Et cum incumbat nobis qui videmur præpositi esse, & vice pastoris custodire gregem: si negligentes inveniamur, dicetur nobis quod & antecessoribus nostris dictum est, qui tam negligentes præpositi erant: quoniam perditum non requisivimus, & errantem non correximus, & claudum non colligavimus, & lac eorum edebamus, & lanis eorum operiebamur. Denique & ipse dominus implens quæ erant scripta in lege & prophetis, docet, dicens: *Ego sum pastor bonus, qui pono animam meam pro ovibus meis: mercenarius autem, & cuius non sunt propria oves, cum viderit lupum venientem, relinquens effugit, & lupus dispergit oves; sed & Simoni sic dicit: Diligis me? respondit: Diligo; ait ei: Pasce oves meas.* Hoc verbum factum ex actu ipso quo cessit cognoscimus, & ceteri discipuli similiter fecerunt. Nolumus ergo, fratres dilectissimi, vos mercenarios invenire, sed bonos pastores, cum sciatis tum non minimum periculum incumbere, si non hortati fueritis fratres nostros stare in fide immobiles, ne præceps iens ad idololatriam funditus eradicetur fraternitas: nec enim hoc solum verbis vos hortamur, sed discere poteritis a pluribus a nobis ad vos venientibus, quoniam ea omnia nos Deo adjuvante & fecimus & facimus cum omni sollicitudine & periculo sæculari, ante oculos plus habentes timorem Dei, & pœnas perpetuas, quam timorem hominum, & brevem injuriam; non deserentes fraternitatem, & hortantes eos stare in fide, & paratos esse debere ire cum domino: sed & ascendentes ad hoc quod compellebantur, revocavimus. Ecclesia ista fortis in fide, licet quidam terrore ipso compulsi, ^E si quæ quod essent insignes personæ, siue apprehensi timore hominum revertuntur: quos quidem separatos a nobis non derelinquimus, sed ipsos cohortati sumus & hortamur avere penitentiam, si quo modo indulgentiam potuerunt recipere ab eo qui potest præstare: ne si relictæ fuerint a nobis, peiores efficiantur. Videtis ergo, fratres, quoniam & vos hoc facere debetis, ut etiam illi qui ceciderunt, hortatu vestro corrigentes animos eorum, si apprehensi fuerint iterato, confiteantur, ut

Scripta sedo vacante per mortem sancti Fabiani, quæ satis indicat prærogativam ecclesiæ Romanæ.

^{Ex lib. 24.}

^{Jan. 16.}

^{Hoc Jan. 21.}

pos-

possint priorem errorem corrigere. Et alia quæ incumbunt vobis, etiam ipsa subdidimus, ut si, qui in hanc tentationem inciderunt, ceperint apprehendi infirmitate, & agant penitentiam facti sui, & desiderent communionem, utique subveniri eis debet. Sive viduz, sive clinomeni, qui se exhibere non possunt, sive hi qui in carceribus sunt, sive exclusi a sedibus suis, utique habere debent qui eis ministrent. Sed & catechumeni apprehensi infirmitate, decepti esse non debebunt, ut eis subveniatur: & quod maximum est, corpora martyrum, aut ceterorum, si non sepeliantur, grande periculum imminet eis, quibus incumbit hoc opus. Cujusque ergo vestrum quacumque occasione effectum fuerit hoc opus, certi sumus eum bonum servum æstimari, ut qui in minimo fidelis fuit, constituitur super decem civitates. Faciat autem Deus, qui omnia præstat sperantibus in se, ut omnes nos in his operibus inveniamur. Salutant vos fratres qui sunt in vinculis, & presbyteri & tota ecclesia, quæ ipsa cum summa sollicitudine excubat pro omnibus qui invocant nomen domini. Sed & nos petimus mutua vice, memores sitis nostri. Scitis autem Bassianum pervenisse ad vos, & petimus vos, qui habetis zelum Dei, harum literarum exemplum ad quoscumque poteritis, transmittite, per idoneas occasiones, vel vestras, faciatis; sive nuncium mittatis, ut stent fortes & immobiles in fide, Optamus vos, carissimi, bene valere.

Lui. 10.

a XIV in edit. Paris & Regal.

CYPRIANI * EPISTOLA

AD CLERUM ROMANUM.

De secessu suo.

Cyprianus presbyteris & diaconibus Romæ consistentibus fratribus salutem.

Quoniam comperi, fratres carissimi, minus simpliciter & minus fideliter vobis renunciari, quæ hic a nobis & gesta sunt & geruntur, necessarium duxi has ad vos literas facere, quibus vobis actus nostri, & disciplinæ, & diligentis ratio redderetur. Nam sicut domini mandata instruunt, orto statimurbationis impetu primo, cum me clamore violento frequenter populus flagitasset, non tam meam salutem, quam quietem fratrum publicam cogitans, interim secessi, ne per inverecundam præsentiam nostram seditio, quæ ceperat, plus provocaretur. Absens tamen corpore, nec spiritu, nec actu, nec monitis meis defui, quo minus secundum domini præcepta fratribus nostris, in quibus possem, mea mediocritate consulere, & quid egerim, loquuntur vobis epistolæ, pro temporibus emissæ numero tredecim, quas ad vos transmisit. In quibus nec clero consilium, nec confessoribus exhortatio, nec extortibus, quando oportuit, oburgatio, nec universæ fraternitati ad deprecandam Dei misericordiam allocutio, & persuasio nostra defuit, quantum secundum legem fidei, & timorem Dei, domino suggerente, nostra mediocritas potuit eniti. Postquam vero & tormenta venerunt, sive jam tortis fratribus nostris, sive adhuc ut torque-

rentur inclusis, ad corroborandos & confortandos eos noster sermo penetravit. Item cum comperissem eos qui sacrilegis contactibus manus suas atque ora maculassent, vel nefandis libellis nihilo minus conscientiam polluisent, exambire ad martyres passim, confessores quoque importuna & gratiosa deprecatione corrumpere, ut sine ullo discrimine atque examine singulorum darentur quotidie libellorum millia contra evangelii legem; literas feci quibus martyres & confessores consilio meo quantum possem ad dominica præcepta revocarem. Item presbyteris & diaconibus non defuit sacerdotii vigor, ut quidam minus disciplinæ memores & temeraria festinatione præcipites, qui cum lapsis communicare jam ceperant, comprimerentur, intercedentibus nobis. Plebi quoque ipsi quantum potuimus animos composuimus, & ut ecclesiastica disciplina servaretur, instruximus. Postmodum vero cum quidam de lapsis, sive sua sponte, sive aliquo incitato, audaci flagitatione proruerent, ut pacem sibi a martyribus & confessoribus promissam extorquere violento impetu niterentur, de hoc etiam bis ad clerum literas feci, & legi eis mandavi, ut ad illorum violentiam interim quoquo genere mitigandam, si qui libello a martyribus accepto de saculo excederent, exomologesi facta, & manu eis in penitentiam imposita, cum pace sibi a martyribus promissa ad dominum remitterentur. Nec in hoc legem dedi, aut me auctorem temere constitui: sed cum videretur & honor martyribus habendus, & eorum qui omnia turbare cupiebant impetus comprimendus, & præterea vestra scripta legissem, quæ de hoc ad clerum nostrum per Clementium hypodiamonem nuper feceratis, ut iis qui post lapsum infirmitate apprehensi essent & penitentes communicationem desiderarent, subveniretur; standum putavi & cum vestra sententia, ne actus noster qui adunatus esse & consentire circa omnia debet, in aliquo discreparet. Plane ceterorum causas quamvis libello a martyribus accepto differri mandavi, & in nostram præsentiam reservari: ut cum, pace a domino nobis data, plures præpositi convenire in unum ceperimus, communicato etiam vobiscum consilio disponere singula & reformare possimus. Opto vos, fratres carissimi, semper bene valere.

a animos

b protumpe-
tent

c huc

CYPRIANI * EPISTOLA

AD CLERUM ROMANUM.

De Luciani inverecundia.

Cyprianus presbyteris & diaconibus Romæ consistentibus fratribus salutem.

POST factas ad vos literas, fratres carissimi, quibus actus noster expositus, & disciplinæ ac diligentis quantulumque ratio declarata est, aliud accessit, quod nec ipsum latere vos debuit. Nam frater noster Lucianus & ipse unus de confessoribus, fide quidem callidus & virtute robustus, minus dominica lectione fundatus, quadam conatus est imperiti jam pridem se vulgi auctorem constituens, ut manu ejus scripti libelli gregatim multis nomi-

d XXII
edit. Pam. &
Regal.

ne

ne Pauli darentur; cum Mappalicus martyr A
cautus & verecundus, legis ac disciplinae me-
mor, nullas contra evangelium literas fecerit,
sed tantum domestica pietate commotus ma-
tri suae & sorori, quae lapsae fuerant, manda-
verit pacem dari: Saturninus quoque post tor-
menta adhuc in carcere constitutus, nullas
ejusmodi literas emisit. Lucianus vero non
tantum Paulo adhuc in carcere posito nomine
illius libellos manu sua scriptos passim dedit,
sed & post ejus excessum eadem facere sub
ejus nomine perseveravit, dicens hoc sibi ab
illo mandatum; nesciens domino magis quam
conservo obtemperandum. Aurelii quoque ado-
lescentis tormenta perpeffi nomine libelli multi
dati sunt, ejusdem Luciani manu scripti, quod B
litteras ille non nosset. Cui rei ut aliquatenus
posset obfisti, literas ad eos feci, quas ad vos
sub epistola priore transmisit, quibus petere
& suadere non desisti, ut dominicae legis, &
evangelii ratio teneretur. Postquam vero ad
eos literas misi, ut quasi moderatius aliquid
& temperantius fieret, universorum confessorum
nomine idem Lucianus epistolam scripsit,
qua pene omne vinculum fidei, & timor Dei,
& mandatum domini, & evangelii sanctitas, &
firmitas solveretur. Scripsit enim omnium no-
mine, universis eos pacem dedisse, & hanc
formam per me aliis episcopis innotescere velle,
cujus epistolae exemplum ad vos transmi-
si. Additum est plane: de quibus ratio con-
stitit, quid post commissum egerint: Quae
res majorem nobis constat invidiam, ut nos
cum singulorum causas audire & excutere coe-
perimus, videamur multis negare; quod se nunc
omnes jactant a martyribus & confessoribus ac-
cepisse. Denique hujus seditionis origo jam
coepit: nam in provincia nostra per aliquot
civitates in praepositos impetus multitudinum
factus est; & pacem quam semel cunctis a
martyribus & confessoribus datam clamabant,
confestim sibi representari coegerunt; territis
& subactis praepositis suis, qui ad resistendum
minus virtute animi & robore fidei praevale-
bant. Apud nos etiam quidam turbulenti, qui
vix a nobis in praeteritum regebantur, & in no-
stram praesentiam differebantur, per hanc epi-
stolam, velut quibusdam facibus accensi, plus
exardescere, & pacem sibi datam extorquere
coeperunt. De quibus quales ad clerum no-
strum literas fecerim, exemplum vobis misi:
sed & quid mihi Caldonius collega pro inte-
gritate & fide sua scripserit, quidve ego ei re-
scripserim, utrumque ad vos legendum trans-
misi. Exempla quoque epistolae Celerini boni
& robusti confessoris, quam ad Lucianum eum-
dem confessorem scripserit, item quid Lucia-
nus ei rescripserit, misi vobis; ut sciretis & la-
borem circa omnia & diligentiam nostram, &
veritatem ipsam disceratis: Celerinus confessor,
quam sit moderatus & cautus, & humilitate
ac timore sectae nostrae verecundus, Lucianus
vero circa intelligentiam dominicae lectionis,
ut dixi, minus peritus, & circa invidiam vere-
cundiae nostrae relinquendam facilitate sua mo-
lestus. Nam cum dominus dixerit, *in nomine*
Patris, & Filii, & Spiritus sancti gentes tin-
gi, & in baptismo praeterita peccata dimitti;
hic praecipit & legis ignarus, mandat pacem
dari & peccata dimitti in Pauli nomine: &
hoc tibi dicit ab illo esse mandatum, sicut in

literis ejusdem Luciani ad Celerinum factis ani-
madvertetis. Quibus minime consideravit, quod
non martyres evangelium faciant, sed per evange-
lium martyres fiant: quando & Paulus apostolus
quem dominus vas electionis suae dixit, po-
tuerit in epistola sua, dicens: *Miror quod sic*
tam cito demutamini, ab eo qui vos vocavit in
gratiam, ad aliud evangelium, quod non est
aliud, nisi si sunt aliqui qui vos turbant, & vo-
lunt convertere evangelium Christi: sed licet nos,
aut angelus de caelo aliud annunciet, praeterquam
annunciavimus vobis, anathema sit: sicut pra-
dicavimus: & nunc iterum dico, si quis vobis annun-
ciaverit praeterquam quod accepistis, anathema
sit. Opportune vero supervenerunt literae ve-
strae, quas accepi ad clerum factas, item quas
beati confessores Moyses & Maximus, Nicolstra-
tus, & ceteri, Saturnino, & Aurelio, & ce-
teris miserunt, in quibus evangelii plenus vi-
gor & disciplina robusta legis dominicae conti-
nentur; laborantes hic nos, & contra invidiae
impetum totis fidei viribus resistentes, mul-
tum sermo vester adjuvit, ut divinitus com-
pendium fieret; & priusquam venirent ad vos
literae, quas vobis proxime misi, declararetis
nobis, quod secundum evangelii legem stet
nobiscum fortiter atque unanimiter etiam ve-
stra sententia. Opto vos, fratres, semper bene
valere.

CYPRIANI • EPISTOLA • XXXIX
AD CLERUM ROMANUM.
Rigal.

De lapsis qui sibi pacem a Paulo
martyre datam vin-
dicabant.

Cyprianus presbyteris & diaconibus Roma con-
sistentibus fratribus
salutem.

ET dilectio communis & ratio exposcit, fra-
tres carissimi, nihil conscientiae vestrae sub-
trahere de his quae apud nos geruntur, ut sit
nobis circa utilitatem ecclesiasticae administra-
tionis commune consilium: nam posteaquam
ad vos literas feci, quas misi per Saturnum lo-
storem, & Optatum hypodiamonem fratres no-
stros de quorundam prospecta temeritate, qui
penitentiam agere, & Deo satisfacere detre-
cant, literas ad me fecerunt: pacem non dan-
dam sibi postulantes, sed quasi jam da-
tam sibi vindicantes, quod dicant Paulum
omnibus pacem dedisse, sicut in literis eorum,
quarum exemplum ad vos transmisit, legetis.
Simul quid & ego eis breviter interim rescri-
pserim, sed & quales postea ad clerum literas
fecerim, ut scire possitis, hujus quoque rei
exemplum vobis misi. Quod si ultra temeritas
eorum nec meis nec vestris literis compressa
fuerit, nec consiliis salutaribus obtemperarit,
agemus ea quae secundum evangelium dominus
agere praecipit: Opto vos, fratres carissimi,
semper bene valere.

a XXX.
edit Pam. &
Rigol.

EPISTOLA • CLERI ROMANI

AD CYPRIANUM.

Confirmat sententiam ipsius
de lapsis.

*Cypriano papa, presbyteri & diaconi Roma consi-
scentes salutem.*

CUM perlegissemus, frater, literas tuas, seras, gemino sumus dolore percussi, & duplici mœrore confusi, quod neque tibi requies ulla in tantis persecutionis necessitatibus traderetur, & lapsorum fratrum immoderata petulantia usque ad periculosam verborum temeritatem producta denotaretur. Sed quamquam nos atque animum nostrum ista, quæ diximus, graviter affligerent; tamen mœroris nostri tam gravem sarcinam, rigor tuus, & secundum evangelicam disciplinam adhibita severitas temperat: dum & quorundam improbitatem juste coercet, & hortando ad penitentiam, viam legitimam salutis ostendit. Quos quidem satis mirati sumus ad hoc usque protilire voluisse, ut tam urgeret, & tam inmaturo atque acerbo tempore, in tam ingenti & imminente crimine, atque delicto, pacem sibi non tam peterent, quam vindicarent, imo jam & in cœlis habere se dicerent. Qui si habent, quid petunt quod tenent? si autem non habere illos probatur, hoc ipso quod petunt, cur non iudicium eorum sustinent, a quibus petendam pacem, quam utique non habent, putaverunt? Quod si aliunde prærogativam communicationis habere se credunt, cum evangelio illam conferre contentur, ut ita demum firmiter valeat, si ab evangelica lege non dissonat. Ceterum quo pacto evangelicam poterit præstare communicationem, quod contra evangelicam decretum videtur veritatem? Nam cum omnis prærogativa ita demum ad indulgentiæ privilegium spectet; si ab eo cui sociari querit, non discrepet qui a Deo, cui sociari querit, discrepat, necesse est indigentiam & privilegium societatis amittat. Videant igitur quid in hoc negotio agere contentur: nam si aliud quidem evangelium, aliud autem martyres dicunt possuisse decretum, collidentes contra evangelium martyres, utrobique periclitabuntur. Nam & evangelii fracta jam & jacens videbitur esse majestas, si potuit alterius decreti novitate superari: & de martyrum capite gloriosa confessio- nis corona detracta, si non illam de evangelii conservatione invenientur consecuti, unde martyres fiunt; ut merito nulli magis sit competens nihil contra evangelium decernere, quam qui martyris nomen evangelio laborat accipere. Illud præterea vellemus addiscere, si martyres non propter aliud martyres fiunt, nisi ut non sacrificantes, teneant ecclesiæ usque ad effusionem sanguinis sui pacem, ne cruciatus dolore superati perdendo pacem, perdant salutem: quo pacto salutem, quam si sacrificassent se habituros non putaverunt, illis existiment donandam, qui sacrificasse dicantur, cum legem hanc debeant in aliis tenere, quam ipsi videbantur sibi anteposuisse? In quo negotio, hoc ipsum, quod pro te ipsis facere putave-

Arunt, animadvertimus contra seipso protulisse. Nam si dandam illis pacem martyres putaverunt, cur illos ad episcopum, ut ipsi dicunt, remittendos censuerunt? Is enim qui jubet fieri, potest utique facere, quod fieri jubet. Sed ut intelligimus, imo ut res ipsa loquitur & clamat, sanctissimi martyres utrobique adhibendum putaverunt temperamentum & pudoris & veritatis. Nam & quia a multis urgebantur, dum ad episcopum illos remittunt, verecundiæ propriæ, ne ulterius inquietarentur, consulendum putaverunt: & dum illis, non ipsi communicant, evangelicæ legis illibatam sinceritatem custodiendam judicaverunt. Tu tamen, frater, nunquam pro tua caritate desistas lapsorum animos temperare, & errantibus veritatis præstare medicinam; licet animus ægrorum medentium respicere soleat industriam. Recens est lapsorum nuper hoc vulnus, & adhuc in tumorem plaga consurgens: & idcirco certi sumus, quod spatio productioris temporis, impetu isto conlescente, amabunt hoc ipsum, ad fidelem se dilatos esse medicinam; si tamen desint qui illos arment ad periculum proprium, & in perversum instruunt pro salutaribus dilationum remediis, exitiosa deposcant illis properatæ communicationis venena; neque enim credimus sine instinctu quorundam, aucturos fuisse omnes tam petulanter sibi pacem vindicare. Novimus Carthaginensis ecclesiæ fidem, novimus institutionem, novimus humilitatem: unde etiam mirati sumus, quod quædam in te per epistolam injecta durius notare mus: cum amorem vestrum mutuum, & caritatem exemplis multis reciproce affectionis in vos invicem sæpe comperissemus. Tempus est igitur ut agant delicti penitentiam, ut probent lapsus sui dolorem, ut ostendant verecundiam, ut monstrant humilitatem, ut exhibeant modestiam, ut de submissione provocent in se Dei clementiam, & de honore debito in Dei sacerdotem, eliciant in se divinam misericordiam. Quanto meliores ipsorum literæ fuissent, si pro ipsis preces stantium humilitate ipsorum adjunctæ fuissent, quoniam & facilius impetratur quod petitur, quando is pro quo petitur, condignus est, ut quod petitur, impetretur. Quod autem pertinet ad Privatum Lambestanum, pro tuo more fecisti, qui rem nobis sollicitam nunciare voluisti: omnes nos decet, pro corpore totius ecclesiæ, cujus per varias quasque provincias membra digesta sunt, excubare: sed nos etiam ante literas tuas fraus callidi hominis latere non potuit: nam cum antehac quidam ex ipsis nequitia cohorte venisset vexillarius Privati, & furto ac fraudulenter literas a nobis elicere curaret, nec quis esset, latuit, nec literas, quas volebat, accepit. Optamus te in dono bene valere.

XXXI.
c. 11. Pam. &
Regal

EJUSDEM • CLERI ROMANI

EPISTOLA AD CYPRIANUM.

De eodem.

*Cypriano pape, presbyteri & diaconi Romae
consistentes salutem.*

Quamquam bene sibi concilius animus, & evangelicæ disciplinæ vigore subnixus, & verus sibi in decretis cælestibus testis effectus, soleat solo laudes petere, aut accusationes pertimescere: tamen geminata sunt laude condigni, qui cum conscientiam sciant Deo soli debere se iudici, actus tamen suos deliderant etiam ab ipsis suis fratribus comprobati. Quod te frater, Cypriane, facere non mirum est, qui pro tua verecundia & ingenua industria, consiliorum tuorum nos non tam iudices voluisti, quam participes inveniri; ut in tuis rebus gestis laudem tecum, dum illas probamus inveniremus; & tuorum consiliorum bonorum coheredes, quia & affirmatores esse possimus. Idem enim omnes credimur operati, in quo deprehendimur eadem omnes censuræ & disciplinæ consensione sociati. Quid enim magis aut in pace tam aptum, aut in bellis persecutionis tam necessarium, quam debitam severitatem divini vigoris tenere? quam qui remiserit, instabili rerum cursu erret semper necesse est, & huc atque illuc variis & incertis negotiorum tempestatibus dissipetur & quasi extorto de manibus consiliorum gubernaculo, navim ecclesiasticæ salutis illidat in scopulos, ut appareat non aliter saluti ecclesiasticæ consuli posse, nisi si qui & contra ipsam faciunt, quasi quidam adversi fluctus repellantur, & disciplinæ ipsius semper custodita ratio, quasi salutare aliquod gubernaculum in tempestate servetur. Nec hoc nobis nunc nuper consilium cogitatum est, nec hæc apud nos adversus improbos modo supervenerunt repentina subsidia, sed antiqua hæc apud nos severitas: antiqua fides, disciplina legitur antiqua; quoniam nec tantas de nobis laudes apostolus protulisset dicendo: *Quia fides vestra predicatur in toto mundo: nisi jam exinde vigor iste radices fidei de temporibus illis mutuatus fuisset, quarum laudem & gloriæ degenerem fuisse, maximum crimen est. Minus est enim dedecoris nunquam ad præconium laudis accessisse, quam de fastigio laudis ruisse. Minus est criminis honoratum bono testimonio non fuisse, quam honorem bonorum testimoniorum perdidisse. Minus est, sine prædicatione virtutum ignobilem sine laude jacuisse, quam ex hæredem fidei factum laudes proprias perdidisse: ea enim quæ in alicujus gloriam proferuntur, nisi anxio & sollicito labore servantur, in invidiam maximi criminis intumescunt. Hoc nos non falso dicere superiores nostræ literæ probaverunt, in quibus vobis sententiam nostram lucida expositione protulimus adversus eos, qui seipso infideles illicita nefariorum libellorum professione prodiderant, quasi evasuri irretientes illos diaboli laqueos viderentur, quo non minus quam si ad nefarias aras accessissent.*

Concil. General. Tom. I.

credemur
deprehendimur
recum

Apoc. 1.

A hoc ipso quod ipsum contestati fuerant, tenerentur. Sed etiam adversus illos qui acta fecissent licet præsentibus cum fierent non adfuissent, cum præsentiam suam utique ut sic scriberentur mandando fecissent. Non est enim immunis a scelere, qui ut fieret imperavit, nec est alienus a crimine, cujus consensu, licet non a se admissum crimen, tamen publice legitur, & cum totum fidei sacramentum in confessione Christi nominis intelligatur esse digestum, qui fallaces in excusatione præstigias querit, negavit, & qui vult videri propositis adversus evangelium vel edictis vel legibus satisfecisse, hoc ipso jam paruit, quod videri paruisse se voluit. Nec non etiam contra illos quoque qui illicitis sacrificiis manus suas atque ora polluerant, pollutis ante mentibus propriis, unde etiam sunt ipsæ manus atque ora polluta, fidem nostram consensumque monstravimus. Absit enim ab ecclesia Romana vigorem suum tam profana facilitate dimittere, & nervos severitatis everta fidei majestate dissolvere: ut cum adhuc non tantum jaceant, sed & cadant everforum fratrum ruinæ, properata nimis remedia communicationum utique non profutura præstentur, & nova per misericordiam falsam vulnera veteribus transgressionis vulneribus imprimantur, ut miseris ad everisionem majorem eripiantur & poenitentia. Ubi enim poterit indulgentiæ medicina procedere, si etiam ipse medicus intercepta poenitentia indulget periculis? si tantummodo operit vulnus, nec sinit necessaria temporis remedia obducere cicatricem? Hoc non est curare, sed si dicere verum volumus, occidere. Quamquam confessorum quoque, quos hic adhuc in carcerem dignitas suæ confessionis includit, & ad certamen evangelicum sua fides in confessione jam gloriosa semel coronavit, literas habeas conspirantes cum literis nostris, quibus severitatem evangelicæ disciplinæ protulerunt, & illicitas petitiones ab ecclesiæ pudore revocarunt. Nisi hoc fecissent, disciplinæ evangelicæ ruina non facile tarceretur, præsertim cum nulli magis tam congruens esset tenorem evangelici vigoris illibatum, dignitatemque servare, quam qui se excruciantes & excarnificandos pro evangelio turentibus tradidissent, ne martyrii honorem merito perderent, si in occasione martyrii prædicatores evangelii esse voluissent: nam qui quod habet non custodit, in eo ex quo illud possidet, dum id ex quo possidet violat, violat illud quod possidebat. In quo loco maximas tibi atque uberes gratias referre debemus & reddimus; quod illorum carceris tenebras literis tuis illuminasti, quod ad illos venisti, quo modo introire potuisti, quod illorum animos sua fide & confessione robustos tuis allocutionibus literisque recreasti, quod felicitates eorum condignis laudibus prosecutus accendisti ad multo ardentiorum cælestis gloriæ cupiditatem, quod pronos impulisti, quod, ut credimus & speramus, victores futuros viribus tui sermonis animasti: ut quamquam hoc totum de fide contentium & de divina indulgentia venire videatur, tamen in martyrio suo tibi ex aliquo debitores facti esse videantur. Sed ut ad id, unde digressus sermo videbatur esse, rursus revertatur, quales literas in Siciliam quoque miserimus, subiectas habebis. Quamquam nobis differendæ huius rei necessi-

Ecc

tas

tas major incumbat, quibus, post excessum nobilissimæ memoriæ viri Fabiani, nondum est episcopus propter rerum & temporum difficultates constitutus, qui omnia ista moderetur, & eorum qui lapsi sunt, possit cum auctoritate & consilio habere rationem. Quamquam nobis in tam ingenti negotio placeat, quod & tu ipse tractasti prius, ecclesiæ pacem sustinendam deinde, sic collatione consiliorum cum episcopis, presbyteris, diaconis, confessoribus, pariter ac stantibus laicis facta, lapsorum tractare rationem. Perquam enim nobis & invidiosum & onerosum videtur, non per multos examinare, quod per multos commissum videatur fuisse; ut unum sententiam dicere, cum tam grande crimen per multos diffusam notetur exisse; quoniam nec firmum decretum potest esse, quod non plurimorum videbitur habuisse consensum. Aspice totum orbem pene vastatum, & ubique jacere dejectorum reliquias, & ruinas, & idcirco tam grande expeti consilium, quam late propagatum videtur esse delictum. Non sit minor medicina, quam vulnus est: non sint minora remedia quam funera: ut quomodo qui ruerunt, ob hoc ruerunt, quod cæca temeritate nimis incauti fuerunt; ita qui hoc disponere nituntur, omni consiliorum moderamine utantur, ne quid non ut oportet factum tamquam irritum ab omnibus iudicetur. Uno igitur eodemque consilio, iisdem precibus & fletibus tam nos, qui usque adhuc videmur temporis istius ruinas subterfugisse, quam illi qui in has temporis videtur clades incidisse, divinam maiestatem deprecantes, pacem ecclesiastico nomine postulamus: mutuis votis nos invicem foveamus, custodiamus, armemus: oremus pro lapsis, ut erigantur: oremus pro stantibus, ut non ad ruinas usque tententur; oremus ut qui cecidisse referuntur, delicti sui magnitudinem agnoscentes, intelligant non momentaneam neque præproperam desiderare medicinam; oremus ut effectus indulgentiæ lapsorum subsequatur & pœnitentiam, ut intellecto suo crimine, vellent nobis interim præstare patientiam, nec adhuc fluctuantem turbent ecclesiæ statum; ne interiorem nobis persecutionem ipsi incendisse videantur, & accedat ad criminum cumulum, quod etiam inquieti fuerunt. Maxime enim illis congruit verecundia, quorum in delictis damnatur mens invereconda. Pullent sane fores, sed non utique confringant. Adeant ad limen ecclesiæ, sed non utique transiliant. Castrorum cœlestium excubent portis, sed armati modestia, qua intelligant se delictores fuisse. Resumant precum suarum tubam, sed qua non bellicum clangant. Arment se quidem modestiæ telis, & quem negando mortis metu fidei dimiserant

A clypeum, resumant, sed ut contra hostem diabolum vel nunc armati, non contra ecclesiam, quæ illorum dolet casus, armatos esse se credant. Multum illis proficiet petitio modesta, postulatio verecunda, humilitas necessaria, patientia non otiosa. Mittant legatos pro suis doloribus lacrymas; advocacione fungantur ex intimo pectore prolati gemitus, dolorem probantes commissi criminis & pudorem. Imo si dedecoris admissi magnitudinem perhorrescunt, si pectoris & conscientiæ suæ lethalem plagam & sinuosi vulneris altos recessus vere inedica manu tractant, erubescant & petere, nisi quia majoris est rursum & periculi & pudoris, auxilium pacis non petisse. Sed hoc totum in B sacramento, sed in ipsis postulacionis lege temporis facto temperamento, sed postulacione demissa, sed prece subdita; quoniam & qui petitur flecti debet, non incitari, & sicut respecti debet divina clementia, sic respecti debet & divina censura, & sicut scriptum est: *Donavi* Matth. 18. *tibi omne debitum, quia me rogasti:* sic scriptum est: *Qui me negaverit coram hominibus, negabo* Matth. 10. *ego eum coram Patre meo, & angelis eius.* Deus enim, ut est indulgens, ita est præceptorum suorum exactor, & quidem diligens, & sicut ad convivium vocat, si habitum nuptiarum non habentem ligatis manibus & pedibus extra sanctorum cœtum foras jactat. Paravit cœlum, sed paravit & tartarum. Paravit trigeria, sed paravit etiam æterna supplicia. Paravit inaccessibilem lucem, sed paravit etiam perpetuæ noctis vastam æternamque caliginem. Cujus temperamenti moderamen nos hic tenere querentes, diu, & quidem multi, & quidem cum quibusdam episcopis vicinis nobis & appropinquantibus, & quos ex aliis provinciis longe positæ persecutionis istius araor eiecerat, ante constitutionem episcopi nihil innovandum putavimus, sed lapsorum curam mediocriter temperandam esse credimus; ut interim dum episcopus dari a Deo nobis sustineatur, in suspensio, eorum qui moras possunt dilationis sustinere, causa teneatur. Eorum autem, quorum vitæ suæ finem urgens exitus dilationem non potest ferre, acta pœnitentia & professio frequenter suorum detestacione factorum, si lacrymis, si gemitibus, si fletibus dolentis ac vero pœnitentis animi signa prodiderint, cum spes vivendi secundum hominem nulla substituerit, ita demum caute & solcite subveniri, Deo ipso sciente quid de talibus faciat, & qualiter iudicii sui examinet pondera, nobis tamen anxie curantibus, ut nec pronam nostram improbi homines laudent facilitatem, nec vere pœnitentes acculent nostram quasi duram crudelitatem. Optamus te beatissime ac gloriosissime papa in domino semper bene valere & nostri meminisse.

ANNO
CHRISTI
353. 350.

ANNO
CHRISTI
353. 350.

CONCILIUM ROMANUM
A CLERO ROMANO
SEDE VACANTE CONGREGATUM.

Tempus &
locus concilii.
Lapsi
quotuplices.

Libellatici
quatuor.

Causa habitus
concordi.

Decretum huius
concilii.

Concilium.) Hoc concilium Romæ habitum est, anno Christi 353. hanc ob causam. Plurimi ex lapsis, quorum alii sacrificati erant, qui quomodocumque vel immolaverant, vel immolata gustaverant: alii thurificati, qui thus obtulissent: alii idololatræ, qui quemlibet religionis cultum idolis publice exhibuissent: alii libellatici, qui quidem privatim vel per se, vel per alium edita aliqua professione fidem negaverant, ne vero sicut ceteri ignominiose ad aram traherentur, id pecunia redimebant. Baron. anno 253. num. 18. 19. & 24. Ex his, inquam, cum plurimi in Africana ecclesia lapsi a Cypriano ardentius, datis nomine ecclesiæ libellis supplicibus, pacem peterent, sique non sine prævia penitentia ac satisfactione recipi posse neque debere respondisset; Lucianus autem contriter quosvis sine discrimine recepisset, Romanæ ecclesiæ sententiæ ac iudicio per literas se submittit, ejusque consilium hac in re inquit: clerus vero Romanus, ad evitandam invidiam odiumque lapsiorum, ne ipsi tantum viderentur auctores atque promulgatores ecclesiasticæ disciplinæ, persecutione adhuc instante, hanc synodum celebravit, & ad eam vicinos quosque episcopos, & quotquot ex aliis regionibus extorres Romæ fidei causa mutato habitu delitescerant, convocavit. Qui simul congregati confluerunt, ut infirmi quidem de vita periclitantes, prævia confessione & penitentia recipiantur, aliorum vero causa & reconciliatio ad electionem novi Romani pontificis suspendatur. Decretum hoc extat epistola illa quam scripsit

Aclerus Romanus, de qua supra: verba illius hæc sunt: Ante constitutionem episcopi nihil innovandum putavimus, sed lapsorum curam medicrriter temperandam esse credimus, ut interim dum episcopus dari a Deo nobis sustinetur, in suspensio, eorum, qui moras possunt dilationis sustinere, causa teneatur. Eorum autem quorum vita sua finem urgent exitus dilationem non potest ferre, acta penitentia & professio frequenter suorum detestatione factorum, si lacrymis, si gemitibus, si flexibus dolentis ac vere penitentis animi signa prodiderint, cum spes vivendi secundum hominem nulla subsisterit, ita demerente & solucite subveniri, Deo ipso sciente quid de talibus faciat, & qualiter iudicis sui examinet pondera, nobis tamen anxie curantibus, ut nec pronam nostram impij homines laudent facilitatem, nec vere penitentes acculent nostram quasi duram crudelitatem. Deinde leges iisdem præscribit hæc, ut ad communionem & unitatem ecclesiæ, a qua per negationem exciderant, recipi petant, non per vim, seditiones aut turbas, sed humilem penitentiam & lacrymas. *Plangent, inquit, fores, sed non ut que confringant, adeant ad limen ecclesiæ, sed non transgessant, &c.* Hæc de lapsis coercendis vel recipiendis decreta ejus synodi, univervæ ecclesiæ catholicæ servanda, præscripta, & ad singulas toto terrarum orbe diffusas ecclesias transmissa sunt, ut scilicet univervus orbis catholicus observet, quod a cathedra Petri etiam vacante dimanare intelligit. Cyprianus epistola 52. ad Antonianum. Baron. anno 253. n. 78. 79. 80. & 81.

Synodi decreta promulgantur per univervam ecclesiam.

ANNO
CHRISTI
354. 351.

ANNO
CHRISTI
354. 351.

V I T A,
EPISTOLÆ ET DECRETA
CORNELII PAPÆ.
Ex Libro Pontificali Damasi Papæ.

a. 2. m. 2. d. 3.
Ansalvis in eadem delictum in Luc.
Valusiano

Cornelius natione Romanus, ex patre Castino, b sedit annos a (a) tres in episcopatu, & dies decem. c (Hic sub Cæsare Decio) martyrio coronatur. d Sub hujus episcopatu Novatus Novatianum extra ecclesiam ordinavit, & in Africa Nicostratum. Hoc factum, & confessores qui se separaverant a Cornelio, cum Maximo presbytero, qui cum Mote tuit, Concil. General. Tom. I.

Dad ecclesiam sunt reverti, & facti sunt confessores fideles. Post hoc Cornelius episcopus Centumcellas pulsus est, & ibi scriptam epistolam de sua confirmatione, missam a Cypriano, (quam Cyprianus in carcere subscripsit, & dedit Celerino lectori) suscepit. g Hic temporibus suis rogatus a quadam matrona Lucina, corpora Apostolorum beatorum Petri & Pauli.
Ecc 2 Pau-

(a) Luc. an II. mens. 22. dies III.

Pauli & catatumbis levavit noctu. Primum quidem corpus beati Pauli, beata Lucina posuit in pradio suo via Officis ad locum ubi decollatus est. Beati vero Petri corpus accepit beatus Cornelius episcopus, & posuit juxta locum, ubi crucifixus est, inter corpora sanctorum episcoporum in templo Apollinis in Vaticano palatii Neroniani, in monte aureo, 3. Kalendas Julii. Post hoc Cornelius ambulavit Centumcellas. Eodem tempore b. auditit Decius, quod epistolam accepisset a beato Cypriano Carthaginensi episcopo; qui misit Centumcellas, & (a) adduxit beatum Cornelium. Quem jussit sibi (b) cum praefecto urbis i. in Tellure (c) noctu praesentari. Cui ita dixit: Sic definiti, ut nec deos consideres, nec praecipua principum audias, nec nostras minas timeas, ut contra rempublicam literas accipias, & dignas? Cornelius episcopus respondit, dicens: Ego & de corona domini mei literas accepi & dixi, & non contra rempublicam, (sed magis per spirituale consilium) ad animas redimendas. Tunc Decius iracundia plenus, jussit os beati Cornelii cum plumbatis caedi, & praecipit eum duci ante templum Martis, ut adoraret. Quod si non fecerit, dicens: Capite truncetur. Post hoc, id est, 3. Nonas Martii, antequam passus est, omnia bona ecclesiae tradidit Stephano archidiacono. Hoc factum est. Qui cum adorare non vellet, decollatus est in loco supradicto. Cujus corpus nocte collegit beata Lucina cum clericis, & sepelivit in crypta juxta cimiterium Callisti in pradio suo via Appia, 18. Kalendas Octobris. Et cessavit episcopatus dies tringintaquinque

Volusianus

Telluris

Anfusa inclusa delata in Luc. Volusianus

Luciana

66 ita & Luc.

NOTE SEVERINI BINII.

Cornelius quando post tres tabul.

Calumniam schismaticorum contra Cornelium

Confessores sancti ad Novatianum seducunt Novatianus ex schismate hareticus Schismaticorum nominis quod

id est, mundi, eo quod turpiter a fide lapsus, & incontinentes, ad ecclesiam non reciperent, & secundas nuptias damnarent. Cornelius quibus virtutibus praedictus, quibus calumniis exagitatus fuerit, refert Cyprianus episcopus ad Antonianum, de qua infra. Plura infra in notis sequentibus. Vide Baron. anno 254. & sequentibus.

(i) Sedis annos tres & dies 10. Verius, non ultra unum annum, 3. menses, & dies 14. Nam quem supra circa mensum Aprilem anni 254. pontificatum accepisse diximus, eundem 14. Septembris anni 255. martyrii palmam consecutum esse, partim ex tabulis ecclesiasticis, partim ex illis, quae verbis sequentibus notabimus, constat.

(ii) Hic sub Casare Decio martyrio coronatur. Cornelium, Decio imperatore adhuc vivente, martyrio coronatum esse, falsum est. Constat enim ex illis quae supra diximus, ipso exordio pontificatus Cornelii circa mensum Aprilem anni 254. divina ultione, (ut inquit Cyprianus episcopus 5. & lib. de lapsis.) armis & bello viduum occubuisse. Nam Eusebio & Cassiodoro testantibus anno tantum uno, & mensibus tribus imperavit. Cum igitur principio imperii sui 30. Januarii interfecti mandaverit Fabianum pontificem, a cuius obitu usque ad initium Cornelii, sedes pontificia anno uno, & duobus vel tribus mensibus vacavit, necessum est affirmare Decium imperatorem initio pontificatus Cornelii e vivis sublatum fuisse. Cornelium vero non sub Decio, sed sub Gallo & Volusiano imperatoribus Romanis, 24. Septembris, anno 255. Christi nati qui est secundus Galli & Volusiani, & primus instauratus Deciani persecutionis, martyrii coronam obtinuisse. Et haec quamquam satis superque demonstrata sint illis testimoniis quae supra attulimus: ad omnem tamen hac de re ambiguitatem proflus tollendam, accedit aliud testimonium Cypriani, qui episcopus 58. ad Lucium papam Cornelii successorem scribens, haec ait: *Intelligimus, frater carissime, quod tota cordis luce perspicimus, divina maiestatis sollicitate & sancta consilio. Unde illic repentina persecutio exorta sit, inde contra Christi ecclesiam, & episcopum Cornelium beatum martyrem, usque omnes saeculari potestate subita propositi, &c.* Quibus verbis asserit Cornelium martyrem esse factum, quando repentina persecutio in ecclesia exorta est; Gallo nimirum & Volusiano imperantibus. Nam post mortem Decii, Gallus & Volusianus initio sui imperii ecclesiam pacem dederunt, viros & carceribus dimiserunt, & a sanguine Christianorum manum ac gladium subtraxerunt, adeo ut eam ob causam senatus (ut refert Aurelius Victor in Gallo) ab imperatoribus deficient Hostilianum Perpernam, ad exturbandos (ut ceperat Decius) Christianos, in Imperium evexisset: verum is cum paulo post quam persecutionem Christianorum instaurasset, savissima peste tunc recens exorta absumptus esset, Gallus & Volusianus persecutionem a Decio captam, ab Hostiliano instauratam, anno imperii sui secundo prosecuerunt. Haec Cyprianus initio libelli de lapsis, & multis episcopi. Item Dionysius Alexandrinus episcopus, qui est apud Eusebium lib. 7. cap. 1. Itaque hinc verum esse constat, Cornelium, (quod praeter Cyprianum praedictis locis testantur Eusebius in chron. & lib. 7. histoe. c. 1. & 2. Hieronymus de script. ecclesiasticis in Cornelio,) non sub Decio, sed sub Gallo & Volusiano imperatoribus martyrem factum esse. Quorum persecutio, cum una & eadem sit cum ea quae auctore Decio capta, & paulo post quam per pacem redditam interrupta fuisset, deinceps secundo anno Galli & Volusiani instaurata, per integrum decennium usque ad obitum Valeriani continuata est, frequenter in actis martyrum Decii persecutio, a primo auctore sic dicta, reperitur nominata fuisse. Et probabile est auctorem libri pontificalis huius ignorantia deceptum esse, ita ut quod sub persecutione Decii factum esse legitur, id sub Decio contigisse putaverit: Ideoque ea quae sub Gallo & persecutione Decii facta esse leguntur, quasi sub Decio, non sub Gallo contigissent, inconsulte correxerit. Baronius anno Christi 254. num. 46. & sequentibus, & anno 255. num. 55. 56. & 57.

Quandiu sedet?

Cornelli martyrium sub quo imperatore?

Decius quandiu imperavit?

Persecutio Decii per quem sit instaurata?

Cor Galli & Volusiani persecutio appellatur Decii persecutio.

(iii) Sub huius episcopatu Novatianus Novatianum extra ecclesiam ordinavit. Vide quae de hoc schismate primo, in Romana ecclesia sub huius pontificatu exorta, supra in Fabiano diximus, & quae infra in notis ad primam episcopi Cornelii dicemus.

(iv) Confessores. Qui & quales fuerint hi confessores, vide in notis Fabiani, & episcopi 1. Cornelii.

(v) Centumcellas pulsus est. Hic locus egregie describitur a Plinio secundo libro 6. episcopi 31. Ad eam ibi degentem, & de prostrata perfidia triumphantem, Cyprianus scripsit epistolam edit. Pamel. 57. quae sic incipit. *Cognovimus, frater carissime, fidelis ac veritatis vobis.*

(a) Luc. exhibit. (b) cum praefecto urbis deest in Luc. (c) Luc. addit ante templum palatii, quem ita aggreditur dicens: si delinxi &c. deest autem noctu.

EPISTOLA I. CORNELII PAPÆ

De translatione corporum apostolorum Petri & Pauli: & de Novato, aliisque hæreticis.

Carissimis atque dilectissimis fratribus, sanctæ Dei ecclesiæ filiis, & omnibus domino rectæ fide famulantibus, Cornelius episcopus.

a. Bar. aliis que merito suscipiuntur, sequenti que non est majora apud eruditos fideri.

b. Ades caritatis vestre benevolentia.

c. S. Greg. epist. 114. lib. 111. de 4. 49. lib. 1111.

d. Ado in chronico & in martyrologio ut si nulli scilicet, quæ res sanctæ ep. 10. lib. 111. ac Basil. deo. depositum.

e. S. Matt. 1. in ep. ad S. Aman. dum f. commoda re.

Videns b caritatis vestre benevolentiam, quia apostolorum amatores estis, eorumque fidem & doctrinam tenetis, decrevi vobis scribere (domino auctore) quædam ex his quæ nunc temporis necessaria sunt sciri, & quæ apud nos in ecclesiâ Romana (auxiliante domino) meritis apostolorum nuper ada sunt sive geruntur: quoniam patrocinante caritate, credo vos paterna gratia scripta sedis apostolicæ libenter suscipere, & mandata eius peragere, atque de ejus profectibus gratulari: quia quilibet se in radice caritatis inserit, nec aviriditate deficit, nec a fructibus inanescit, nec amore fecunditatis opus efficax amittit. Ipsa enim caritas exercet corda fidelium, sensus corroborat, ut nihil grave, nihil difficile, sed fiat totum dulce quod agitur, dum ejus proprium sit, nutrire concordiam, servare mandata, atque dissociata conjungere, prava dirigere, & ceteras virtutes perfectionis suæ munimine solidare.

Quapropter rogo vos nobis congratulari, quia rogatu cujusdam devotæ faminæ atque nobilissimæ matronæ Lucinæ, b levata sunt corpora d apostolorum Petri & Pauli de catacumbis. Et primo quidem beati Pauli corpus, levatum silentio, * positum est in prædio prædictæ matronæ, via Ostiensis ad latus ubi decollatus est. Postea vero beati apostolorum principis Petri accepimus corpus, & condecen- ter posuimus illud juxta locum, ubi crucifixus est, inter corpora sanctorum episcoporum in templo Apollinis, in monte aureo, in Vaticano palatii Neromiani, tertio Kalendarum Juliarum die, orantes Deum & dominum nostrum Jesum Christum, ut intercedentibus suis sanctis apostolis, maculas vestrorum purget peccatorum, & in sua vos conservet voluntate diebus vitæ vestræ, & in fructu boni operis vos perseverabiles reddat. Vos vero his congratulante gaudio. Vos semper Deum laudate, & ipse glorificetur in vobis. Scriptum est enim: Quid retribuam domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, & nomen domini invocabo. e. Tantum enim a nobis exigitur, quantum possumus famulatus nostri obsequio f commenda- re. Unde quidem tanto nos necesse est importunis prædicationibus insistere, quanto nobis perfectæ negotiationis creditur duplicata talentorum assignatio, atque dominicæ vocis ad suscipiendam ejus requiem suadet assertio.

Hæc invidens antiquus hostis, suscitavit e nobis adversarium Novatum, rectæ fidei & san-

ctæ doctrinæ inimicum, d qui extra ecclesiam ordinavit Novatianum, & in Africa e Nicostratum, utrosque hæreticos, sicut ille erat. Hi vero conatibus quibus potuerunt, e multos a recta & catholica fide suadentes recedere fecerunt, & post se in perversam & Deo odibilem doctrinam corrumpere persuaserunt. Sed sicut istorum tergiversationibus nimis sumus contristati, & de eorum perditione contriti, sic de aliorum conversatione, domino auxiliante, sumus lætificati. Deus autem omnipotens, qui tristibus miscet læta, oppido nos lætificavit, quod quidam confessores, qui dudum fuerant fideles, a nobis & a recta fide, diabolo instigante, se separantes, cum Maximo presbytero ad ecclesiam catholicam & fidem rectam sunt reversi, & denuo, sicut prius b, facti sunt confessores fideles. Quapropter, carissimi, hortamur vos & deprecamur per dominum nostrum Jesum Christum, prædictos hæreticos, & omnes quos a recta fide & doctrina apostata cognoveritis, exhortationibus & bonis studiis vestris ad catholicam fidem & rectam doctrinam convertere contendite, & in Dei voluntate persistere suadete. Et non solum hos, sed omnes qui nondum fidem rectam percepserunt, ad catholicam fidem perducere festinate.

Quis neque mors, e neque vita, neque angeli, neque principatus, neque instantia, neque futura, neque sortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia (magistro gentium docente) poterit nos separare a caritate domini nostri Jesu Christi, & quæ in ipso est, recta fide. Nolite itaque amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem. Patientia enim nobis necessaria est ad colluctationes adversariorum, quatenus fidem inemeratam usque in finem conservantes, repromissionem percipiamus, quam repromisit his qui legitime certate properant. Adhuc enim modicum aliquantum, qui venturus est, veniet, & non tardabit. Ecce enim judex ante januam assistit, coronas hilariter promittens his qui pro eo passionibus submituntur. Quod si subtraxerit se quis, non placebit anima mea, sed cadet de promissione propter negationem. Nos autem non sumus subtractionis filii in perditionem, sed fidei in acquisitionem animæ. Propter quod assumite armaturam Dei, ut possitis resistere in die malo, adversus omnes inimicos sanctæ ecclesiæ & vestros, & induite vos loriceam justitiæ, & calceati pedes in præparatione evangelii pacis, in omnibus assumentes scutum fidei, in quo possitis omnia jacula nequissimi ignita extinguere. Et galeam salutis assumite, & gladium spiritus, quod est verbum Dei, per omnem orationem & obsecrationem, radicati & fundati in solatio fratrum pro Christo Jesu domino nostro. Sed & nunc, fratres, commendamus vos domino, & omnes verbo gratiæ ejus, qui potest perficere, & dare hereditatem nobis cum omnibus sanctis. Ipse autem Deus pacis & consolationis, det vobis id ipsum sapere in alterutrum, ut vobis invicem succurratis, & non sitis divisi, ut unanimis, uno ore & uno corde honorificetis eum, in concordiam & consolationem fratrum, qui potest confirmare vos secundum evangelium ejus, juxta revelationem æterni mysterii, temporibus scilicet perpetuis, quibus

De eo Cy. ep. 48. & 49.

f. fueras

Rem. 8. c. Hæc & sequentia expo- nuntur in va- riiis positio- nibus Rom. epistolæ.

Abat. 1. Jacob. 1.

Heb. 10.

Epist. 6.

Act. 10.

Rom. 11.

Rom. 16.

1. MS. collegii Parisi Soc. Jesu teste Harduino legit, Arma Dei. 2. Id. MS. adversus inimicos. 3. Id. MS. igna. 4. Id. MS. accipere. 5. In cod. MS. abest omni. 6. Id. MS. solatiis.

bus vobis futurorum gaudiorum largienda sunt A
munera. Summopere considerare etiam debetis,
quod illi qui fratribus invident, eosque
damnare atque perdere cupiunt, per se tua
dogmata destruant. Dicit enim dominus: *Omne
regnum in se divisum, non stabit: & omnis
scientia & lex adversum se divisa, non stabit.*
Ideoque necesse est, ut concorditer salubres
suscipiatis hortatus, nihil per contentionem
agentes, sed ad omne studium devotionis una-
nimes, divinis & apostolicis constitutionibus
pareatis. Data septimo Idus Septembris, De-
cio & Maximo viris clarissimis consulibus.

Mar. 11.
Marc. 2.
Luc. 11.
Philip. 2.

o Anno
a. 20 250
aut seq.

NOTÆ SEVRINI BINII.

Quor. epist.
Corn. papa
scripserit.

Hoc sal-
tem neque
enim qui-
quidam illas
anquam vi-
dit Hierony-
mas. Trans-
lato sancto-
rum corpo-
rum Petri &
Pauli, que-
do?
Novatus quis
de qualis.

Quando Ro-
mam vene-
rit.

Quare Ro-
mam vene-
rit.

Novatianus
quomodo &
a quibus an-
tipapa ele-
ctus.
Primum schi-
ma.

Schisma Na-
vianus con-
fessores la-
tecuratos
seculi.

a Epistola I. Cornelii papa.) S. Cornelium plures
epistolae scripserit, testatur Hieron libro de scriptor.
ecclies. in Cornelio, verbis supra allatis. Primam, cu-
jus meminit, cum ipsis adis conciliorum excidisse refert
Baron. anno 335. num. 3. Secundam, cujus ibidem men-
tionem facit, hanc esse, & cujus scripta cum te-
rum historia conveniunt. Quod vero SS. corporum
Petri & Pauli ex catarumbis translationem Cornelio at-
tribuit, id ex libri pontificalis erroribus in hanc epi-
stolam mendose irrepsisse, probabile esse videtur. Nam
ea verius primo seculo paulo post ipsorum passionem ac-
cedit, ut testimonio S. Gregorii pontificis supra demon-
stratum est.

b Levata sunt corpora.) Vide quæ supra diximus in
notis ad vitam Cornelii, verbo, *Hic temporibus, &c.*
c Sufficit nobis ad verjarium Novatum.) Novatus
fuit Africæ ecclies episcopus, qui Felicissimum dia-
conum & schismaticum Montensium (sic dicti, quod
sisterii illius in monte con-emirent) auctorem, iuxta
Cypriano ordinaverat, & ad schisma constandum, eius-
dem odio & invidia, antesignanus extiterit: qualis au-
tem fuerit, Cyprianus epist. 49. his verbis declarat.
*De Novato nihil ad nos fuerat nuntiatum, cum ma-
gis per nos vobis debeat Novatus ostendi, verum Nova-
tum semper & cupidus, acerrima inextinguibili rapacitate
sustulit, &c.* Sede vacante ad evertendam Romanam
ecclesiam Romanam veniens, Novatianum Romanum pre-
byterum, male in Cornelium vitio ambitionis animu-
sum, acris in eum impellit, eo quod Cornelius, fra-
trum suorum consilio penitentes lapsos in ecclesiam re-
ciperet: cum tamen in Africa Cypriano sacrosanctæ ec-
clesiæ communionem a lapsis petitam, illi ad certum
tempus differendam esse respondisset. Plura in notis se-
quentibus. Baronius anno 354. numero 32. usque ad
43. item numero 59. & quibusdam sequentibus.

d Qui extra ecclesiam vivunt Novatianum.) No-
vatus qui semel in Africa per suos cathedram contra
cathedram dicit schismate collocat, ut infelicia germi-
na ipse cum Felicissimo uno ac primo tot infelicitum casu-
sum auctore in transmarinam quoque ecclesiam propa-
garet, Romanæ se contulit, nactus occasionem sedis va-
cantis, per fraudem multorum animos sibi conciliavit,
ut eorum favore, vel ipse, vel saltem aliquis ex sibi
faventibus in sede pontificia collocetur, atque ita se-
mel constatum schisma contra Cyprianum rectus solidetur.
Sed cum, Deo volente, Cornelius opinione citius
pontifex crearetur, per fraudem ac dolum, gravibus
calumniis in Cornelium sparsis, præter multos confesso-
res gloria præclaros, tres episcopos in eundem concita-
vit, qui Novatianum clandestine pontificem Romanum
electum ordinarunt, & primum schisma ecclesiæ Romanæ
constarunt. Res gesta describitur a Cypriano epist.
49. ad Cornelium, & 52. ad Antonianum secundum
editionem Pamel. & constat ex epist. Cornel. ad Fabium
Antiochenum, quam ex Eusebio nunc primum in hoc
tomo conciliorum imprimi curavimus. Baron. prædicto
anno numero 65. & sequentibus.

e Multi a vestra fide recedere fecerunt.) Romanos
clericos in errore adhuc detentos hosce, Maximum,
Nicostratum, Urbanum, Sidonium, Maxarium, Cele-
rinum, & alios, uno Mose presbytero excepto, in suam
sententiam per dolos ac fraudes pellexerunt, ut patet
ex prædicta epistola.

EPISTOLA II.
CORNELII PAPÆ

AD RUFUM COEPISCOPUM RUSTI-
CUM
ORIENTALEM.

Ne sacerdotes domini sicut vulgus solet
facere, præsumant jurare vel com-
pellantur.

- I. Si sacramentum ab episcopis fieri debeat.
- II. De causis episcoporum, & ut quidquid adver-
sus absentes agitur, vacuum habeatur.

Cornelius episcopus Ruffo coepiscopo in Ruffo
domino salutem.

Exigit dilectio tua, frater carissime, ut ex
auctoritate tuæ apostolicæ tuis debere-
mus consultius respondere. Quod licet non
prolixè, sed succinctè agere festinarem, pro-
pter quosdam importunitates, quæ nostris præ-
pedientibus peccatis, in nos supervenere, tuis
tamen per reliqua sanctorum patrum instituta
studius perquirere latius & investigare permitti-
mus. Non enim potest mens attrita, & oneribus
atque importunitatibus gravata, tantum boni
peragere, quantum delectata & oppressioibus
soluta. Non ergo ista ob id prætulimus, ut
hæc & alia, quæ necessaria fore cognoverimus,
tuæ sanctitati velimus denegare: sed quod hio
minus invenitur, latius perquiratur.

I.

« Sacramentum autem hæcenus a summis
sacerdotibus vel Dei ministris exigi, nisi
pro fide recta, minime cognovimus, nec
spontaneos jurasse reperimus. Summopere er-
go sanctus Jacobus apostolus prohibens sacra-
mentum, loquitur, dicens: *Ante omnia, fratres
mei, nolite jurare, neque per caelum, neque per
terram, neque aliud quodcumque juramentum. Sit
autem sermo vester, Est, est, Non, non: ut non
sub iudicium decidatis.* Et dominus in evange-
lio: *Audistis quia dictum est antiquis: Non pe-
jerabis, reddes autem domino juramenta tua. Ego
autem dico vobis non jurare omnino, neque per
caelum, quia thronus Dei est: neque per terram,
quia scabellum est pedum eius: neque per Hiero-
solytam, quia civitas magni regis est: neque per
caput tuum juraveris, quia non potes unum ca-
pillum album facere aut nigrum. Sit autem ser-
mo vester, Est, est, Non, non: quod autem his
abundantius est, a malo est, id est, ab exigen-
te & a jurante.* Hæc, frater carissime, ipse
dominus prohibet, id est, non debere jurare.
Hæc apostoli maxime omnes, hæc sancti viri
prædecessores nostri, qui huic sanctæ universa-
li apostolicæ ecclesiæ præfuerunt ante nos, hæc
prophetæ & reliqui sancti doctores, per uni-
versum mundum dispersi ad prædicandum, ju-
ramenta fieri vetant. Quorum nos exempla in-
cæperimus enumerare, aut in schedula hac in-
ferere, ante deficiet hora diei, quam eorum
exempla de hac causa prohibita. Quæ nos se-
quen-

Greg. ep.
11. lib. 2.

2. q. 1. Sacra-
mentum ha-
cenus
c. reliqua
d. sponte

Matth. 5.

Matth. 5.

2. q. 1. No-
vatorum
sequentes.

1 Id. MS. pro te. 2 Non sunt in fessis hi consules. 3 Ita etiam Gratianus, in cit. MS. vel reliquis exigit.
4 In cit. MS & apud Gratianum: nec sperat eos.

quentes, sanctorum apostolorum, eorumque successorum jura firmamus, & sacramenta incauta fieri prohibemus. Unde & ipse dominus in tabulis lapideis, quas Moysi dedit, propria manu scripsit, dicens: *Vide ne assumes nomen domini Dei tui in vanum*: & reliqua. Nos autem (ut paulo superius prælibavimus) sacramentum episcopis nescimus oblatum, nec unquam fieri debet: quoniam (ut supra memoratum est) *preceptum est a domino, non jurandum, neque per cælum, quia thronus Dei est: neque per terram, quia scabellum est pedum ejus: neque per caput suum, quia nullus potest unum capillum creare*. Unusquisque enim sicut ante altare stans, Dei timorem habet præ oculis, & propriam conscientiam mundam servat Deo, quod in memoria retinet, nullatenus habet intermittere, quoniam, *os, quod mentitur, occidit animam*. Et apostolus ait: *Loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo, quoniam sumus invicem membra*. Et alibi: *Nolite mentiri invicem*. Hæc sunt præcepta salvatoris, hæc prophetarum, hæc sanctorum patrum instituta. Quæ si quis in vanum duxerit, hostis est animæ suæ: quia nemo contra prophetas, nemo contra apostolum, nemo contra evangelium facit aliquid absque periculo. Et summo opere prævidendum est, ne pastorem suum oves, quæ ei commissæ fuerant, reprehendere (nisi a fide exorbitaverit) neque accusare præsumant: quoniam tales accusationes vim non habent, neque eis nocere possunt. Unum vero, carissimi, ut ait beatus apostolus Petrus, *non lateat vos, quia unus dies apud dominum sicut mille anni, & mille anni sicut unus dies. Non tardat dominus promissis, sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad penitentiam revocari. Adveniet autem dies domini ut fur, in qua cæli magno impetu transibunt, elementa vero calore solvantur*. Cum hæc igitur omnia dissolvenda sunt, ex his potestis considerare, quales oportet vos esse in sanctis conversationibus & pietatibus, expectantes & properantes in adventum diei Dei, per quem cæli ardentes solvantur, & elementa ignis ardore tabescent. Vos autem carissimi, dixit Judas Apostolus, *memores estote verborum quæ prædicta sunt ab Apostolis domini nostri Jesu Christi, qui dicebant vobis, quoniam in novissimo tempore venient illi foras, secundum sua desideria ambulantes impios, spiritum non habentes. Vos autem, carissimi, superadificantes vosmetipsos sanctissima vestre*

Eusd. no. n. q. 7. Non sacramentum.

Matth. 5. Jacobi 3.

Sep. 1. Ephes. 4. Coloss. 3.

Ep. ad Oecumen. de vita clericorum apud Hieronymum. Conc. Carth. I. cap. 13. Rom. V. (sub Symmacho).

1. Pet. 3.

Sic MS. Q. alia, promissis, ut & Græca, vulgata Latina, promissum.

In epistola sua canonica, v. 27.

Sic MS. Q. editio vulgata, de & Græca. alia in im-pietate, ex-cusa habent in impietate.

A fidei, in Spiritu sancto orantes, ipsos vos in dilectione Dei servate, expectantes misericordiam domini nostri Jesu Christi in vitam æternam. Et hos quidem arguite judicatos, illos vero servate, de igno rapientes. Aliis autem miseremini in timore, odientes & eam, qua carnalis est, maculatam tunicam. Nullus enim sacerdotum causam suam alieno committat iudicio, nisi ad sedem apostolicam fuerit appellatum. Sed unusquisque comprovinciales iudices & notos habeat, nisi aliquam vim temerariæ multitudinis illic timuerit, aut infestus, aut suspectus inibi iudices habuerit, pro quibus causis ad majoris auctoritatis iudices, & ad alias provincias appellare & venire concessum est.

S. Ambr. ep. 19. In decret. Ivo. lib. 4. Hadr. coll. 17. Item: 8. 10. 11. &c.

II.

Omnia ergo quæ adversus absentes in omni negotio aut loco aguntur aut judicantur, omnino evacuantur: quoniam absentem nullus addicit, nec ulla lex damnat. Facile ergo homo hominem fallere potest, non tamen Deum, cujus oculis omnia nuda sunt & aperta. Unde ait propheta: *Dominus novis cogitationibus hominum, quoniam vana sunt*. Sapiens ergo non est, qui nocet. Nec quidquam mali vult, qui fidelis est, aut cuiquam infidias machinatur. Hortamur, frater, & monemus tuam dilectionem, ut omnes semper, prout melius poteris, adjuves, consortes & consolentis. Et sacramenta, super quibus hanc sanctam Romanam, ac universalem ecclesiam consulere voluisti, fieri prohibeas, & neminem unquam infestes aut noceas. Hæc, frater, ad reliquorum fratrum notitiam tua faciat sanctitas pervenire, ut omnes hæc mala caveant. Et sicut generaliter tam ab ipso domino, quam a sanctis & reliquis apostolicis viris, & ceteris patribus, sunt prohibita, ita generaliter ab omnibus custodiantur. Bene valere beatitudinem tuam semper optamus, & sacris virtutibus proficere te desideramus, frater carissime atque amantissime. Data undecimo Kalendas Junii, Maximo & Decio viris clarissimis consulibus.

1. q. 9. Omnia quæ ad verius.

Conc. Chalced. in titio ad iouis X.

Sixti sent. 176. & paulo post 191. & 201.

1. q. 1. Sapiens non est: allegatur tamen ibi sub nomine Lucii papa successoris Cornelii, ubi etiam habetur.

S. Bonif. ep. 8.

an. 170. aut 169.

NOTA SEVERINI BINII.

(Sacramentum autem balneum.) Quando ab episcopis ac reliquis clericis iuramentum licite præstetur, vel exigatur, vide canonistas 2. qu. 4. can. sacramentum balneum, de quo proluxit Covarruvius, alique plures.

ΕΠΙΣΤΟΛΑ ΙΙΙ.
CORNELII PAPÆ
AD FABIUM EPISCOPUM ANTIOCHENUM.

I. Quomodo Confessores ab illo decepti fraudes eius detexerint, & palam Ecclesie notas fecerint. II. Contra omnes leges ordinatus episcopatum sibi arrogas. III. Cleri Romani populique multitudinem a scismate non deterretur. IV. Urgente infirmitate in lecto persusus seu baptizatus, minime consignatus est. V. Persecutionis tempore presbyterum se negare pavulus, quam fratribus subvenire. VI. Præter leges, clerico ac plurimis de populo intercedentibus, per gratiam episcopi ad presbyterium promotus fuit. VII. Qui corpus & sanguinem Christi porrigens, singulos sibi jurare cogat. VIII. Eum ab omnibus deseri.

Ἴνα δὲ γινῶσθε ἀπόκαλοι ὀργήμωνος τῆς ἐπισκοπῆς ὁ Σαυμάσιος ὅτις, κ. κρυπτῶν ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀποκατῆ πύλιν αὐτῷ ἐπιθυμίαν ἐλάττανεν, ἐπικαλύμματι τῆς αὐτῷ ἀπονοίας τῆς κατηρχῆς αὐτῷ αὐτῷ τῶν ὁμολογητῶν ἐγκρατοῦ χρώματος, εἰπεῖν βέλομαι. Μάξιμος ἀρεβῆτερ ἢ παρ' ἡμῶν κ. Οὐρβανὸς δις τὴν ἐξ ὁμολογίας δόξαν ἀείλιω καρπώσαμνοι, Σιδονίος τε καὶ Κελερινος, ἀνήρ ὅς πασῶν βασάνων ὄξεν τὴν τῷ Θεῷ ἔλεον καρτερικώτατα δικούγκας, κ. τῷ ῥώμῃ τῆς αὐτῷ πίστεως, τὸ ἀδούει τῆς σαρκὸς ἐκίρρωσας, κατηκράτες ἰουλικῆς τῶν ἀντικειμένων ὅτι δὴ ἦν οἱ ἀνδρες κατηνοήσαντες αὐτῶν, κ. καταφοράσαντες τὴν ἐν αὐτῷ πανουργίαν τε καὶ καλιμβολίαν, τὰς τε ἐπιτοκίας κ. ψευδολογίας, καὶ τὴν ἀκοινωνσίαν αὐτῷ κ. λυκοφιλίαν, ἐπανῆλθον εἰς τὴν ἀγίαν ἐκκλησίαν, κ. ἀπαντα αὐτῷ τὰ τεχνόμακτα, κ. ποιηθῆματα, ἃ ἐκ πολλῶν ἔχων ἐν ἑαυτῷ ὑπέελετο, παρόντων ἑαυτῶν τῶν μὲν ἐπισκόπων, τῶν δὲ ἀρεσ-

UT autem scias qualiter admirandus ille dignitatis episcopalis cupiditate incensus, & temerariam atque effrenatam illam ambitionem suam intra se regens latuit, dum hoc vesaniae velamentum obtendit, quod Confessores ab initio secum habuisset, volo enarrare. Maximus nostrae ecclesiae presbyter & Urbanus epegriam ex iterata confessione gloriam adepti, Sidonius quoque & Celerinus, vir qui cuncta tormentorum genera per Dei misericordiam fortissime sustinuit, & fortitudine fidei suae infirmitatem carnis roborans, adversarium penitus devicit: hi igitur viri cum cognovissent illum, & fraudem ejus ac perfuriam, necnon perjuriam & mendacia, atque a societate & communione abhorrentem ejus animum & lupinam consuetudinem deprehendissent, ad Sanctam Ecclesiam reverterunt: cunctaque illius praestigias & flagitia, quae jam pridem intra se occultans reprimebat, praesentibus aliquot episcopis

Affert P. Constant. pag. 141.

Concil. General. Tom. I.

1 Fragments ista Eusebius lib. 6. hist. c. 43. nobis asseravit hoc eis praemisso proemio: Hæc autem adhuc epistola Cornelii Romanorum episcopi ad Fabium Antiocheni ecclesie presulem missa, in quibus Romanæ synodi gesta, & omnium per Italiam & Africam alicujus locorum illorum provinciarum sententia declarantur. Alia præterea latine sermone conscripta exhibent epistolam Cypriani & aliorum antistitum, qui cum ipso (Cypriano) in Africa congregati sunt, (haec a Corn. hoc, ni fallor, cum litteris proxime memoratis Fabio missa.) Hæc adjecta erat alia ejusdem Cornelii epistola de his, quae in synodo (Romana) decreta fuerant; & rursus alia de sanctis Novati, seu potius Novatiani, qui ab Eusebio ejusque interprete Rufino, necnon a Socrate lib. 4. c. 28. ac plerisque Græcis Novatus constanter appehatur. Tum ex hac postrema exhibita fragmenta quæ subjiciamus. Cum autem Eusebius tres saltem memoret Cornelii epistolas, atque unam Cypriani & sociorum, nec ullam latine conscripserat, nisi hanc Cypriani & sociorum ejus, inde prædictas Cornelii epistolas græcè missas fuisse Valestus merito colligit: maxime cum idem historicus alius etiam in locis, ubi ex aliquo latino scripto testimonium profert, ea de re lectorem admonere non negligat. Quam ob causam nostri muneris esse duximus græcum epistolæ hujus textum representare cum interpretatione Valestii, nisi ubi litteræ græcæ fides aliud suaserit. Hieronymus lib. de viris illust. quatuor Cornelii ad Fabium epistolas recensens, hanc vixde proximam fuisse testatur. Post damnatum in Italia atque Africa concilio Novatiani errorem, & post Confessorum Maximi & sociorum relictum ad Ecclesiam, cum Novatianus iam nudatus ac pene solus remanisset, fratribus quotidie eum deserentibus: & ad Ecclesiam redeuntibus, adeoque aliquando post superiores epistolas scripta fuit.

2 Novatianus scilicet, quem vago pronomine designare Cornelius pro more satis habet.
3 Cum Cyprianus, quoties eorundem Confessorum mentionem facit, ubique Macarium Celerini hujus loco memoret, existimat Tillæmontius eundem Confessorem duplici, Maxarii scilicet ac Celerini, nomine donatum: tumulque monet hunc alium esse a Celerino Carthaginensis ecclesie lectore sæpius apud Cyprianum commendato.
4 Ita loqui videtur Cornelius propter peculiarem Novatiani opinionem, quam Eusebius lib. 6. c. 43. mirandè quæ ἀναδραστηριῶν, a fraterna caritate abhorrentem & inhumani animam vocat, quæ videlicet hæreticus iste lapsus communionis ac pacis spem omnem adimebat. Eadem hæresis, apud Cyprianum in Tractatu ad Novatianum, & ab Hieronymo initio epistolæ ad Oceanum, Caina hæresis appellatur, licet diversa quadam ratione. Sic nempe nuncupatur a prædicti Tractatus scriptore, quia nonnisi tantum occidere gessit, ab Hieronymo autem, quia Caino similis desperanti ac dicenti, Major est iniquitas mea, quam ut ventiam merear, peccatis novatillis veniam spem profusus negat, adeoque dicit aliqua esse peccata, quæ Christus non possit purgare sanguine suo.
5 Immo, si laudato apud Cyprianum Tractatu fidem habeamus, multa piz se sevens Christiana peccata esse presbytero digna, utpote qui antea semper in domo una, id est Christi Ecclesie, proximum adhibita ut propria fuerit, omnia fratrum, sicut Apostolus hortatur, severis, lubricos in fide calceis alienatione corroboraverit. Sed huius laudi non respondent quæ infra num. 5. gestisse narratur.
6 Quinque adfuisse epist. 6. n. 2. dicuntur. Mirum est tantum hic presbyteros memorari, ac sacri diaconos aliove clericos, præsertim cum laici etiam adfuerint. In epistola quidem 6. n. 2. dicitur presbyterum hac occasione contradium. Sed hoc vocabulo clerici certus a potiori ejus parte designari solebat. Possit etiam eadem ratio hæc presbyterorum nomine totus clerus significatur.

ac presbyteris & laicis quam pluribus evulgarunt, ingemiscientes & dolentes, quod a fraudulenta & maligna illa bestia induci, ad medicum tempus ab Ecclesia defecissent.

2. Deinde post pauca ait. Vix credibile est, frater carissime, quantam in eo varietatem ac mutationem brevi temporis spatii factam conspexerimus. Nam egregius ille, qui tremendis quibusdam sacramentis fidem fecerat, sese episcopatum nequaquam concupiscere, repente episcopus tamquam ex machina aliqua in medium projectus appareret. Nempe ille dogmatum conditor atque ecclesiasticæ disciplinæ propugnator cum episcopatum sibi a Deo minime concessum præter fas arrogare atque subripere conaretur, duos sibi socios deploratæ salutis delegit, quos in exiguam atque vilissimam Italiæ partem destinaret: ut inde accitos episcopos tres, homines plane rudes ac simplices, fraudulenta quadam molitione deciperet, affirmans atque constanter asseverans, ipsos quam primum Romanam proficisci oportere, ut omnis undecumque orta discordia, ipsorum una cum aliis episcopis interuentu sedaretur. Qui cum advenissent, homines, ut jam diximus, simplicioris ingenii, nec in his perditorum artibus ac fallacis fati triti; eos ille a quibusdam sui similibus, quos ad id comperaverat, inclusos, hora decima temulentos & crapula oppressos, imaginaria quadam & vana manuum impositione episcopatum sibi tradere per vim cogit: eumque, cum nullo sibi competat jure, per insidias atque fraudem vindicat. Nec multo post unus ex illis episcopis ad Ecclesiam rediit, cum lamentis & fletibus peccatum suum confitens. Quem nos, cum universus populus præsens deprecatus esset, ad communionem laicam suscepimus. Re-

Αβυθίων, & λαϊκῶν ἀνδρῶν παμπόλων, ἐξήγγελλαν, ἀποδουράσασθαι καὶ μεταγινώσκοντας ἐφ' οἷς πενδοσάτες τῷ δολερῷ & κακοῦθει θεῶν, σπὸς ὀλίγον χρόνον τῆς ἐκκλησίας ἀπελείφθησαν.

Εἴτι μὲν βραχία φησὶν. Ἀμήχανον ὄστω, ἀδελφεὲ ἀγαπῆτε, ἔσπεύω καὶ μεταβολῶν ἐν βραχείῃ κηρῷ ἰδρασάμεθα ἐπ' αὐτῷ γρηθημῶν. ὁ γὰρ τῷ λαμπαρότατος, καὶ δι' ὄρκων φοβερῶν τινῶν πιστέμενος τὸ μὴ δι' ὅλους ἐπισκοπῆς ὀρέγεσθαι, αἰφνίδιον ἐπίσκοπος ὡσπερ ἐκ μαγγάνων τινός ἐς τὸ μέτρον ῥαφῆς ἀναφαίνεται. ὅπως γὰρ τῷ ὀδοματιστῆς, ὁ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπιστήμης ὑπερασπιστῆς, ἐσπῶνικα παρασπασθεῖται καὶ ὑπερβῆκεν πλὴν μὴ δοθεῖσαν αὐτῷ ἀνώθεον ἐπιτοκῶν ἐπιχειρεῖ, δύο ἑαυτῷ κατωκῶς ἀπεργακῶς τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας ἐπιλέξατο. ὡς ἂν ἐς βραχίτι μέρος καὶ ἐλαχίστον τῆς Ἰταλίας ἀποσελῆ. κἀκεῖθ' ἐπίσκοπος ἔσῃς, ἀνδρώπως ἀγροίκους καὶ ἀπλουσάτος, πλῆσῃ τινι ἐπιχειρήσει ἑκαπτήση. ὀβριβαίνουμος καὶ διήχυκῆρῶμος δὲν αὐτῶς ἐν τῷ παραρημῶν ἐς Ρώμην, ὡς δῆθεν πᾶσα ἡ τις δῆποτε ἐν διχοστασίᾳ γρηνοῖα, σὺ καὶ ἑτέροις ἐπισκόποις καὶ αὐτῆς μεσσηθῶντων ὀβελυθῆ. ὅς παραρημῶνους ἀτε δῆ (ὡς ἐφθῆμῶν λέγοντες) ἀνδρώπως ἀπλουστέρας πρεῖ πῆς ἴῃ ποιητῶν μνησῆς τε καὶ ραδιουργίας, συγχελεσθεῖς ὑπο τινῶν ὁμοίων αὐτῷ τετυγμῶν ἀνδρώπων, ὅρα δεκάτη μεθίσοντος καὶ κραπαλῶντος, μὲν βίος λυγρῶσων εἰκονικῆ τινι καὶ ματιὰ χειρεπίθεσις ἐπισκοπῶν αὐτῷ δουραῖ. ἡν ἐκείρα καὶ παουουργία μὴ ἐπιβάλλῃσαν αὐτῷ ἐκδικεῖ. ἔξ ὧν ἐς μετ' οὐ πολὺ ἐπανῆλθον ἐς τὴν ἐκκλησίαν ἀποδουρόμῶν καὶ ἑξομολογῆμενος τὸ ἑαυτῷ ἀμάρτημα. ὃ καὶ ἐκοινωνήσασμεν ὡς λαϊκῶν, ὑπὲρ αὐτῷ δεηθῶντος παυτῶς παρῶντος τῷ λαῷ. καὶ ἴῃ λοιπῶν δι' ἐπισκόπων ὀβελυθῶ.

1. Christophorus hoc latine ita convertit: *Iste novus sella inventor, & disciplina ecclesiastica, si Deo placeat, propugnator*, Valeus vero, *is qui se doctorem & ecclesiastica disciplina propugnatores forebat*. Vox *dogmatum* hic *ecclesiastica disciplina propugnatores*, & num. 7. *Evangelii vindicem* ironice predicari; quia nimirum ipse præclarum hunc titulum affectabat. Quoties Cyprianus supra epist. 1. nu. 2. de illo ejusque affectu scribit: *si se afferret Evangelii Christi confessor, prius ad Ecclesiam revertatur*. Nominatimque Novatianus, uti Valeus observat, suum de cibis Judæis librum *plati in Evangelio perhibent* inscripsit. En quos imitantur stantis nostræ novatores, qui cum ab avita fide discesserint, sese puri Evangelii vindices habitare non verentur.

2. Hoc est, quæ impositionis manuum quandam potius imaginem præ se ferret, quam veritatem. Quapropter minus mirum est Pacianum hujusmodi ordinationem irritam & nullam censuisse, ac de ea sic epist. 2. scripsisse: *Novatianum absentem epistola episcopum renatis*, seu fecit: quia nimirum Confessorum epistola ad Novatianum absentem scripta, quæ ei manus quasi in episcopum imponi consueverant, ut episcopus fieret occasione & auctoritate præbuit. Pergit Pacianus: *Eum consecrante nullo lineata* (id est episcopalis) *sedes accepti*. Cur *consecrante nullo*, subinde explicat idipsum repetens his verbis: *Novatianum cognoscite SINE CONSECRATIONE LEGITIMA episcopum factum per epistolam eorum, qui se confessores esse simularent*. Ideo igitur nullo consecrante in episcopali sede collocatum dixit, quia cum *per consecrationem legitimam episcopum factum*, nonni de imaginaria & vana ac profusa nulla consecratione gloriari posse persuasum haberet. Ipsi certe Confessores, teste Cornelio & vana ac profusa nulla consecratione gloriari posse persuasum haberet. Ipsi certe Confessores, teste Cornelio epist. 6. n. 1. eo se abduetos fatebantur, ut *paterentur et manus quam in episcopum imponi*. Neque Cyprianus epist. 44. seu 46. suum eis dolorem dissimulat, quod illos *alium* (æ Cornelio) *episcopum fieri consensisse* per epistolam significasse. Sane violentam hujusmodi ordinationem ab episcopis vino & crapula oppressis intempestiva hora factam, præsentibus hiis Confessoribus horrore non fuisse valde stupendum esset. Inde & illud sequitur, ut hac illustrium Confessorum epistola ad sevuendos episcopos simplices abusus sit Novatianus, ne ab imponendis ipsi manibus abhorrerent. Cur vero de iis, quos pro fide carcerem passos esse Cornelii, Cypriani, aliorumque testimonio constat, Pacianus quod *se Confessores esse simularent*, dixit? Quia nimirum hanc confessionis gloriam ab Ecclesia discedendo obtulerant ac perdididerant, non secus atque homo in pluribus iustitiam exercitatus operibus peccato admisso, iusti titulum ac laudem amittit.

3. Episcopum illum existimat Valeus Trophimum, de quo Cyprianus in epistola 10. sequente ad Antonianum plura scribit. Sed quæ ibi de hoc Trophimo Cyprianus eloquitur, ægerime cum iis componantur, quæ nunc Cornelius de Novatiani ordinatione narrat. Quippe cum Antonianus, mendacibus Novatiani litteris commotus, æ Cypriano scribi sibi petisset, *Cornelius qua ratione Trophimo & iustificatis communicat*: rescribit is præful n. 1. *Cornelium nulla libelli, ut eundem iustificat, labe maculatum esse; sed neque cum episcopis, qui sacrificaverunt, communicantem sacrificium misuisse*. Tum num. 10. subiicit: *Nam & de Trophimo, de quo tibi scripsi desiderasti, non ita res est, ut ad te potestatis rumor & mendacium malignorum... Tractatum illic cum collegi plerumque habito susceptum est Trophimo, pro quo satisfecerat fratrem reditus & restituta multorum salus. Si tamen susceptus est Trophimus, ut laicos communicat, non secundum quod ad te malignorum littera perulerant, quasi le-*

κλησίας κανόνα· τῦτε σφραγισθῆναι ὑπὸ τῶ ἐπισκοπῶν. τῦτε δὲ μὴ τυχῶν, ὡς αὐτὸς τῶ ἀγίῳ πνεύματι ἐτύχε;

Καὶ πάλιν μὲν βραχεία φησὶν· Ὁ δὲ διὰ δουλίαν καὶ φιλελεύθερον ἐν τῷ κερῶν τῆς ἀλώσεως ἀρισβύτερον εἶναι ἑαυτῶν ἀρνησάμενος. ἀξίως γὰρ καὶ παρακαλούμενος ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ διακονῶν, ἐν ἐκκλησίᾳ τοῦ εὐαγγελίου ἐν ᾧ καθήρξεν ἑαυτῶν, βοηθήσῃ τοῖς ἀδελφοῖς, ὅσα θεῖος καὶ ὅσα δυνατῶν ἀρισβύτερον κινδυνώσαντι ἀδελφοῖς καὶ ἐπιχειρῶνσι διορθῶσαι βοηθεῖν· τοῦτον ἀτίχει τὸ περὶ φαρήσας παρακαλοῦσι τοῖς διακονοῖς· ὡς καὶ χαλεπαίνοντα ἀτιχοῦσι καὶ ἀπαλλάττεται· μὴ γὰρ ἐπιβλέσκει ἀρισβύτερος εἶναι ἐφ' ἑτέρας γὰρ εἶναι φιλοσοφίας ἐραστῆς.

Ἐπιβλέπει δὲ ὀλίγα, τοῦτος πάλιν ἐπιφέρει λέγων, κατελιπὼν γὰρ ὁ λαμφοῦ, ὅτι τῶ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ, ἐν ᾗ πισθῶσας κατηξιώθη τὸ ἀρισβύτερον κατὰ χάριν τῶ ἐπισκόπου τῶ ἐπιδοθέντι αὐτῷ χεῖρας εἰς ἀρισβύτερον κληρῶν. ἐς διακαλυμμένους ὑπὸ πάσης τῆς κληρῶν, ἀλλὰ καὶ λαϊκῶν πολλῶν· ἐπεὶ μὴ ἴδον ἢ τὸν ἐπὶ κληρῶν διὰ νόσον περηνδῶσαι, ὡσπερ καὶ ὅτι, εἰς κληρῶν τὰ ἡμεῖς, ἔξῃστε συγχωρηθῆναι αὐτῷ τῶν ἄλλων χεῖροισι.

Εἴτ' ἄλλο τι τοῦτοις χεῖρας ἀρισβύτησι ἱεροῦ τοῦ ἀδελφοῦ ἀπειρημάτων, λέγων οὕτως. Ποιήσαι γὰρ τὸς ἀρισβύτας, καὶ διαμένων ἐκάστῳ τῷ μέ-

Acipienda sunt, neque ab episcopo signatus est. Hoc autem signaculo minime percepto, quomodo Spiritum sanctum potuit accipere?

5. Et iterum aliquando post dicit. Qui persecutionis tempore præ metu ac nimio vitæ amore presbyterum se esse negavit. Admonitus enim ac rogatus a diacono, ut in cubiculo in quo se ipsum incluserat egressus, fratribus succurreret, quantum presbytero liceret ac fas esset fratribus in periculo constitutis & auxilio indigentibus subvenire: tantum abfuit ut rogantibus diaconus morem gereret, quin potius indignabundus abiit ac discessit. Neque enim presbyterum se amplius velle esse respondit: sed alterius philosophiæ amore ac studio teneri.

6. Paucis autem transcurtis, hæc rursum adiungit dicens. Nam præclarus ille vir Ecclesiam Dei dereliquit, in qua post susceptam fidem presbyterio cohonestatus est pro gratiam & indulgentiam episcopi, qui imponens ei manum ad presbyterii ordinem eum provexit. Intercedebat omnis clerus, & multi ex laicis, eo quod non liceret eum, qui quemadmodum & ille in lectulo urgente morbo perfusus fuisset, in lectulo aliquem assumi. Verum rogavit episcopus ut eum unum ordinare sibi permitteretur.

7. Deinde aliud adiungit facinus omnium, quæ ab illo commissa sunt, longe gravissimum, ita dicens. Etenim oblationibus factis portionem singulis dividens, dum eam tradidit,

Christum non credens. Quapropter eos, qui ex hac heresi ceteris Ecclesiis coniunguntur, laudatissimi patres inungi præcipiunt. Sed Nicæni patres c. 8. tantum præcipiunt, ut Novatiani per manus impositionem suscipiantur. His conciliis Sirlæus epist. 5. c. 8. & Innocentius epist. 2. c. 8. constituunt, ut venientes a Novatiani vel Montanistis per manus (addit Innocentius tantum) impositionem suscipiantur, nulla inunctionis facta mentione. Ibi autem Theodoretus etiam de Novatiano nonnulla tradit ad accuratam rerum fidem non satis exacta, ad canonem 7. concilii CP. I. haud dubie respicit.

1 In hac Rubini interpretatione, cum subvenire in exitu catechumeni, rogaretur, & cellula in qua iacebat timentis prædicere, presbyterum se esse denegavit, nimia deprehenditur interpretis licentia: cum verba Cornelii de omnibus auxilio presbyterii indigentibus dicta ad unos catechumenos, quibus & diaconi subvenire poterant, referat. Quocirca neque placet quod Theodoretus lib. 3. hæret. fab. eandem narrationem ita exponit Qui vero remissionem (lapsus) adipiscitur postulabat, arguuntur autem, quod laice rogatus ut ad illos preberet, & veros confiteantur qui tyranni machinam nullabantur, oculis se ipse clare student, presbyterum etiam se esse denegavit. Ex hoc autem loco liquet, quin merito superius a Cornelio postulatum sit, an Novatianus in multis, magnisque periculis religionis causa fuerit?

2 Non displicet alibi quod Valefius vertit, post susceptum baptismum; id enim hæc proprie sonant, in qua baptismum suscepto, fidelis iam dici atque haberi cepit. Sed litteræ hærendum duxit, cum Cornelium, ubi de ritu quo Novatianus initiatus est, loquitur, baptismi vocabulo constanter abstinere observarim. Rubinus unum verum per se his duobus latinis, gratiam confitentur, reddidit. Quod eodem redit. Nam gratia, vel gratia Dei, seu gratia Christi vocabulo baptismus sæpe apud veteres designatur. Quid enim sibi vult illud Cypriani epist. 76. ad Magnum, Quæritur quid mibi videatur de illis, qui in infirmitate & languore Dei gratiam suscipiunt, nisi illud, quid mihi videatur de illis qui in infirmitate baptizantur? Ita & in his Leonis epist. 18. n. 4. ubi sabbato Pasche baptismus celebrandum tradit, Ipse igitur operis qualitas docet celebranda generaliter gratia legitimum diem, in quo hæc celebranda gratia perinde esse liquet atque celebranda baptismi.

3 Hoc est, in aliquo cleri gradu. Nam iterum pro cleri gradu a Cornelio usurpatis ex proximis illius verbis, sic presbyterio cleri, liquet. Eadem loquendi ratione apud Cyprianum edit. Rigalt. vetus auctor in Tractatu de non rebaptizandis hæreticis dixit. Quod cum nullum sanæ mentis fidelium tenore, vel maxime nullum omnino in QUOCUMQUE CLERO constitutum, ac multo magis episcoporum auctoritate dicitur. Et eorum Immo magis hoc nomine etiam operatur, licet fuerit antea fidelissimus, aut in CLERO ALIQUO constitutus. Quod licet Valefius recte observavit, a littera tamen græca, quam servare fas est, nonnulli recedit in hunc modum. Ne, quemquam ex illis, qui urgente vi morbi in lectulo perinde ac ille perfusus fuisset, in clerum assumi. Plus enim illud, quemquam ex illis, unde exceptio omnis excluditur, quam particula in sonat, sicut significantius aliquid præ se fert in aliquo clerum, quam simpliciter in clerum. Disciplina hujus severitatem aliquando post Cornelium ævum temperavit Neocæsariensis concilium, hominem in lectulo perfusum non ab omni cleri gradu, sed a presbyterio dumtaxat: excludens, immo eum etiam ad hunc gradum provehi permittens propter consequentem eius fidem & fidem, certamque voluntatem. Præferat Fabianus, seu quivis alius Novatiani ordinator, hancmodi exceptionem per ecclesiasticam regulam permitti. Nec temere divinat, qui episcopo huic maxime Novatiani ingenium & eloquentiam, quæ in illius scriptis ac nominatum in epistola apud Cyprianum 38. ab ipso scripta aspicitur, placuisse conestet. Qui autem Novatiani ordinationi, cum ad presbyterii ordinem proveheretur, intercesserunt, ecclesiasticas obijcentes regulas, quibus quempiam in lectulo peritum ad ullam cleri gradum assumi prohibebatur, simili ratione artea intercedere debebant, si ullus ei gradus collatus fuisset. Quocirca presbyterii dignitatem ipsi per taleum, inferioribus alius ordinibus prætermissis, collatam esse Valefius atque Tillæmontius inde conjungunt.

4 Apud Valefium, collatum est. Et hic hæretes græco retinemus oblationibus factis, hoc est, pane & vino consecratis. Novatianum per se, non diaconorum ministerio corpus Christi suis potestatis plane iure dicitur. An vero dissimili ratione Scribae & nostri sanguinem is tradiderit, dubitare licet propter fabrice verba, Ipsi mihi per corpus & sanguinem Domini vestri. N-gandum tamen non est, usum non receptum esse, ut fideles

miseros homines benedictionis loco jurare cogit, manus ejus qui portionem accepit, ambabus manibus suis comprehensas retinens, nec prius dimittens, quam jurati ista dixerint (ipsis enim utar illius verbis:) Jura mihi per corpus & sanguinem Domini nostri Jesu Christi, te nunquam partes meas deserturum, nec ad Cornelium amplius esse rediturum. Et miser homo non prius iurat, quam sibi ipse malum imprecatus sit. Et cum panem illum accipiens dicere debuisset, Amen; ejus loco dicit, Non revertar deinceps ad Cornelium.

S. Et post alia rursus hæc dicit. Jam vero scias illum nudatum ac desertum esse, fratribus eum quotidie derelinquentibus, & ad Ecclesiam redeuntibus. Quem etiam Moyses beatus martyr, egregio & admirando martyrio nuper apud nos perfundus, dum adhuc superstes esset, audaciam & amentiam ejus perspectam habens, a communione tua separavit una cum quinque presbyteris, qui se pariter cum illo ab Ecclesia segregaverant.

ἄρος, καὶ ἐπιδίδως τούτο, ὁμνῶν ἄντι τῷ δολογῆν τοῖς πλαιπώροις ἀνθρώποις ἀναρχαζέει, κατεχῶν ἀμφοτέραις ταῖς χερσὶ τοῖς τοῦ λαβόντος καὶ μὴ ἀφείς ἐς ἂν ὁμνῶντες εἴπωσι ταῦτα· (ταῖς γὰρ ἐκεῖνος χρῆσθαι λόγους·) ὁμοῦν μοι κατὰ τὸ σῶματος καὶ τὸ αἵματος· τὸ κλέει ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μηδέποτε με κατελιπέει, καὶ ἐπιστρέψαι πρὸς Κορηλίον· καὶ ὁ ἄθλιος ἀνθρώπος ἠσπότερον γὰρ ἐμὴ ἠσπότερον αὐτῷ καταράσασαι. καὶ ἄντι τῷ εἰπεῖν, λαμβάνοντα τὸν ἄρτον ἐκεῖνον, τὸ ἀμὴν, ἐκίτε ἀνήξω πρὸς Κορηλίον λέγει.

Καὶ μεθ' ἕτερα πάλιν ταῦτα φησὶν. Ἡδὴ δὲ ἴδε γεγυμῶσαι καὶ ἔρημον γεγονόσαι, καταλιμνωθέντων αὐτὴν καθ' ἡμέραν ἐκαστῷ τῶν ἀδελφῶν, καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀπαπερχομένων. ὃν καὶ Μωσῆς ὁ μακάριος μάρτυς, ὁ παρ' ἡμῶν ἄσπρχος μαρτυρήσας καλήν τινα καὶ θαυμαστὴν μαρτυρίαν, ἐπὶ ὧν ἐν κόσμῳ, κατιδὼν αὐτὴν θρασυτάτη καὶ τὴν ἀπονοίας, ἀκοινωήτων ἐποίησεν σιωπῆς πρὸς πρῶτον πρῶτον τοῖς αἵμα αὐτῶ ἀποχρίσασιν ἑαυτὸς τῆς ἐκκλησίας.

9. De

diaconorum ministerio sanguinem vel etiam corpus Christi perciperent. Scribit quippe Justinus apolog. 2. ad Antoninum: Postquam antea gratiarum actionem se fecit, & populus omni appreciatus est, diaconi ex pane, vino & aqua consecratæ partem diaconis unicuique præstent. In Africa saltem calicem, quo sanguis Christi continebatur, a diaconis porrigi consuevit. Iovet illud Cypriani lib. de lapsis: Ubi vero solemnibus adimpleti, calicem diaconus offerre præsentibus capit. Eundem morem Roma usitatum inuait apud Ambrosium lib. 1. offic. c. 6. pia expostulatio S. Laurentii archidiaconi S. Xistum pontificem sic interpellantis; Qui consummandorum consecrationum sanguinis consecrationem (hoc est consecrati sanguinis Domini dispensationem) in consummandorum consecrationum sacramentorum, hinc sanguinis sui consecrationem negat? Ad idem ministerium referri commodè potest: quod de diaconis Romane ecclesie loquens antiquus auctor quæst. vet. & nov. Test. apud Augustinum append. 10. 3. c. 101. generaliter dicit: Diaconi ergo ordo est accipere a sacerdote, & sic dare plebi. Verum sacerdotibus id, quod diaconis committere consueverunt, per se præstare nusquam est prohibitum. Immo, si Chrysostomum homil. 46. in Matth. audiamus, soli sacerdoti licet calicem sanguinis dominici præbere. Sed cum sanctus ille Doctor non addat plebi, eius sententiam ex verbis uæst. vet. ac nov. Testam. proxime allatis explicari nil vetat. Ut verbo dicam, corpus & sanguinem Christi populo tradere semper sacerdotibus ex officio, diaconis autem tamquam sacerdotum ministris ex quodam concessu, & necessitate postulante, olim licuit, seu, ut cum auctore Constit. apost. lib. 8. c. 28. loquar, Diaconus non offerit, obtulione uero ab episcopo aut presbitero facta, dat populo, non tamquam sacerdos, sed tamquam qui ministrat sacerdotibus. Hinc Carthaginense iv. concilium can. 37. hoc præmittit monitum: Diaconus ita se presbiteri ut episcopi ministrum noverit: ac deinde can. 38. illud adiungit, Ut diaconus, præsentibus presbiteris, eucharistiam corporis Christi populo, si necessitas cogat, iussu oraret. Porro, ut laudatus scriptor quæst. vet. & nov. Testam. loco citato observat, major ordo intra se habet & minorem. Presbyter enim & diaconus agit officium & eucharistia & leuiti.

1. Græce saure, non dicitur, apud Georgium Syncellum legi, eamque lectionem præferendam esse monet Valensius: ac simul observat, nullum esse iurandum sine expressa vel tacita imprecatione. Eo Novatianum adigisse videtur quotidiana suorum defectio.

2. Nempe fideles, dum corpus ipsi tradebant, tradenti respondere solebant Amen. Hinc Hieronymus adv. errores Johann. Jerof. ad Pamach. Deo consentiens, inquit, ad Eucharistiam accedam, & respondebo AMEN, cum de caritate dubitem pergeris? Huc spectat illud Augustini Serm. 272. nov. edit. Audi corpus Christi, & respondebis AMEN. Et lib. 12. contra Faustum c. 10. Habes enim magnam vocem Christi sanguis in seruis, cum eo accipere ab omnibus respondetur AMEN. Ritus ille apud Ambrosium lib. 4. de sacram. c. 5. explicatur his verbis: Ergo non otiose cum accipis, tu dicit AMEN, tam in spiritum consentiens quod accipias corpus Christi.... Dicit tibi sacerdos, CORPUS CHRISTI, & tu dicit AMEN, id est verum. Cum his consentit & Cyrillus Jerofol. in Catechesi ultima.

3. In epistolis 16. & 25. Cypriani ad hunc Moysen & socios Confessores, necnon in epistola 26. eorumdem Confessorum ad Cyprianum, Moysis nomen in capite ceterorum constanter præponitur. Hunc in carcere defunctum Valensius existimat, nititurque his verbis Bucheriani catalogi in Fabiano: Post mortem ejus (Fabiani) Moysi & Maximus presbyteri & Nicoftratus diaconus comprehensi sunt, & in carcerem missi. Eo tempore supervenit Novatus ex Africa, & separavit Novatianum & quosdam Confessores, postquam Moyses in carcere defunctus est, qui suis ibi mensis xi. dies xi. Sed catalogum illic accuratum non esse vel hinc probatur, quod Novatiani schisma sic narrat ut Moyse morte posterius, cum ea antea fuisse palam hic Cornelius testetur. Si vero Cyprianum consulamus, ad imitationem Cornelli titulos, quibus Moysen exorat, pro diversis temporibus mutat. Nam in epistola 10. sequenti n. 5. respiciens ad id tempus, quo Moyses celebri Novatiani epistola de lapsis subscripsit, illum tunc adhuc confessorem, pro tempore autem, quo ipse ad Antonianum scribebat, nunc jam martyrem appellat. Verum neque inde quidquam certi adversus Valensii sententiam conficitur: cum Cyprianus etiam eos, qui etiam non tortis in carcere tamen vitam finiunt, martyres habendos censet. Quamvis igitur in id propendeam animo, ut qui ob egregium & admirabile martyrium commendatur, eum in diversis tormentorum generibus constanter perferendis mirabilem se exhibuisse credam: propter diuturnitatem tamen durissimi carceris, quo a Christi confessione ad mortem usque detineri non valuit, egregium & admirabile dici potuit ejus martyrium. Moyses autem cum tantum esset presbyter, Novatianum communionis exortem fecit, non potestate atque auctoritate judicis, sed ea cautione qua cuicunque fidei uti licet erga eos, quorum fides perversa vitæque pestis lenis manifeste deprehenditur.

4. Qui sunt illi quinque presbyteri Romani, qui cum Novatiano sese ab Ecclesia segregaverunt, sibi incomperum Valensius fatetur. Maximum tamen presbyterum, Maximo confessori cognominem, quem Novatianus legatum postea misit in Africam, quique Carthagine episcopus ordinatus est, unum ex illis fuisse opinatur. Tillemonius hist. eccl. to. 3. pag. 463. huic adici posse putat Hippolytum, qui Prædientio teste, Novatiano primum additus, ac postmodum sentina ejus detestatus, labem illam celebri martyrio absterfit. Hic cavendum, ne quinque presbyteri, quos Moyses martyri a communione sua segregavit, cum illis confundantur quinque presbyteri factionis Novatis de quibus Cyprianus tum intra epist. 12. ad Cornelium, tum epist. 40. ad plebem suam plura edisserit. Hi quippe Atti, dii Romani, hi Felixissimo, illi Novatiano additi, pacem hi concedebant lapsis nulla exacta penitentia; illi etiam penitentibus negabant.

ria tollerentur, deprecati sunt. Omni igitur ^A actu ad me perlato, placuit contrahi presbyterium. Adfuerunt etiam episcopi quinque, qui & hodie presentes fuerunt, ut firmato consilio, quid circa personas eorum observari deberet, consensu omnium statueretur. Et ut ^B motum omnium & consilium singulorum dignosceres, etiam sententias nostras placuit in notitiam vestri perferri, quas & subjectas leges. His ita gestis, in presbyterium venerunt Maximus, Urbanus, Sidonius, & Macarius, & plerique fratres, qui te eis adiunxerant, summis precibus desiderantes, ut ea quæ ante fuerant gesta, in oblivionem cederent, nullaque eorum mentio haberetur, proinde atque si nihil esset vel commissum vel dictum, invicem omnibus remisit, cor mundum & purum jam Deo exhiberent, sequentes evangelicam vocem, dicentem *beatos esse puros corde, quoniam ipsi Deum videbunt*. Quod erat consequens, omnis hic actus populo fuerat insinuandus, ut & ipsos viderent in ecclesia constitutos, quos errantes & palabundos jamdiu viderant, & dolebant. Quorum voluntate cognita, magnus fraternitatis concursus factus est. Una vox erat omnium, gratias Deo agentium, gaudium pectoris lacrymis exprimentium, complectentium eos, quasi hodie pena carceris fuissent liberati. Et ut ipsorum propria verba designem: Nos ^a, inquit, Cornelium episcopum sanctissima catholica ecclesie, electum a Deo omnipotente, & Christo domino nostro, scimus. Nos errorem nostrum confitemur: Nos imposturam passi sumus, circumventi sumus perfidia & loquacitate ^c captiosa. Nam etsi videbamur quasi quamdam communicationem cum schismatico & hæretico homine habuisse, sincera tamen mens nostra semper in ecclesia fuit. Nec enim ignoramus unum Deum esse, & unum Christum esse dominum, quem confessi sumus, unum spiritum sanctum, unum episcopum in catholica ecclesia esse debere. Ista eorum professione non moveremur: ut quod apud potestatem sæculi erant confessi, in ecclesia constituti comprobarent? Quapropter Maximum presbyterum locum suum ^b ignoscere iustissimus: ceteros cum ingenti populi suffragio recepimus. Omnia autem remisimus Deo omnipotenti, in cuius potestate sunt omnia reservata. Hæc igitur, frater carissime, eadem hora, eodem momento ad te per scripta transmisimus, & Nicephorum ^e acolythum, descendere ad navigandum festinantem, de statione ad vos statim dimisi, ut nulla procrastinatione habita, vel præiens in isto clero, & in isto populi cœtu, Deo omnipotenti & Christo domino nostro gratias ageres. Credimus autem fore, quinimmo jam pro certo confidimus, ceteros quoque, qui in hoc errore sunt constituti, in ecclesiam brevi reverfuros, cum auctores suos viderint nobiscum agere. Has literas puto te debere, frater carissime, & ad ceteras ecclesias mittere, ut omnes sciant schismatici huius & hæretici dolum & prævaricationem de die in diem evacuari. Bene vale, frater carissime.

• vocum

• Marc. 1.

a Formula professionis Maximi & aliorum potentium ad ecclesiam redeuntium, quem usinam iustitiam schismatici omnes aique hæretici. • festinata. Uaui episcopis in catholica ecclesia.

b agnoscere

c acolythum vel acolythum.

EPISTOLA VI.
CORNELII PAPÆ
AD CYPRIANUM.

De scissione Novatiani cum suis.

Cornelius Cypriano fratri salutem.

NE quid minus ad penam futuram huius ^b scelerati hominis decisset, prostratus virtutibus Dei (cum Maximus, & Longinus, & Machæus inde fuissent expulsi) denuo resurrexit: & sicut prioribus literis tibi, quas per Augendum confessorum misi, significavi, puto Nicostratum, & Novatum, & Evarestum, & Primum, & Dionysium, illo jam pervenisse. Invigiletur ergo, ut omnibus coepiscopis nostris & fratribus innotescat, Nicostratum multorum criminum reum, & non solum patronæ suæ carnali, cujus rationes gestis, fraudes & rapinas fecisse, verum etiam, quod est illi ad perpetuam penam reservatum, ecclesie deposita non modica abstulisse: Evarestum vero auctorem schismatis fuisse, & successorem plebi, cui antea præfuerat, Zetum, in locum eius episcopum esse constitutum. ^C Majora vero & graviora hic designavit malitia & inexplebili pravitate sua, quam quæ illic apud tuos temper exercuit, ut scias quales duces & protectores iste schismaticus & hæreticus lateri suo temper junctos habeat.

• XLVIII. inter epist. Cypri. edit. Pamel. & Rigal.

• Novatiani an. 272.

• an Macarius de quo superiore epistola?

EPISTOLA VII.

CORNELII PAPÆ
AD CYPRIANUM

In causa rebaptizandi venientes ab hæresi.

Dilectionis tuæ non delectabilia, & contra ^D fidei regulam scripta suscepi, in quibus nauseas recognovi, & venena sermonum adversus catholicam per totum orbem diffusam Ecclesiam horribilibus a te superferri zizaniis non laudavi. Quæ peto velociter tollas ac prædamnes. Quod prius quidem te facere oportebat quam in mundo lethale virus adspersionum simplicium & innocentium interficeret mentes. Non ergo dignum est rebaptizare. Ergo eradicanda, & extricanda, ut diximus, florulentis sermonibus atque dignis per posteriorem epistolam ^E priora scripta, quæ contra catholicam fidem ^d servare censuerunt gemina viperarum. Non enim decet tantæ urbis antistitem excellentissimumque doctorem, ut dum putas hæresis baptisima prædammandum, verum baptisima sermonibus maculare ^e audias quæ doles contra apostolum scilicet repugnare dicentem: *unus Deus, una fides, unum baptismum.*

Protulit Balsarius in coll. operum S. Cypriani, a-posteriorum cœnet. Constant.

• forte ferere

• forte audere quæ doleo

D. CYPRIANI CARTHAGINENSIS

E P I S C O P I

EPISTOLÆ AD CORNELIUM PAPAM

Quæ cum ad præcedentium historiam & intelligentiã multum conferant, hæc eas transulimus.

XII
edit. Pame-
in & Ricol-
ti

EPISTOLA I. • CYPRIANI
AD CORNELIUM PAPAM.

Quod ordinationem Novatiani non receperit.

Cyprianus Cornelio fratri salutem.

Venerunt ad nos, frater carissime, mihi a Novatiano, Maximus presbyter, & Augustinus diaconus, & Machæus quidam, & Longinus. Sed enim cum ex literis, quas secum ferebant, & ex eorum sermone atque asseratione Novatianum episcopum factum comperissemus, illicitæ & contra ecclesiam catholicam factæ ordinationis pravitate commoti, a communicatione eos nostra statim cohibendos esse censuimus, refutatis interim ac retusis quæ obstinate ac pertinaciter asserere tentabant. Nam ego & collegæ mei plurimi, qui ad me convenerant, expectavimus adventum collegarum nostrorum Caldonii & Fortunati, quos ad te nuper & coepiscopos nostros, qui ordinationi tuæ adfuerant, legatos miseramus, ut eis adventantibus, & rei gestæ veritatem reportantibus, majore auctoritate, & elucidata per eos probatione, partis adversæ improbitas frangeretur: supervenerunt vero Pompejus & Stephanus collegæ nostri, qui & ipsi quoque ad instruendos illic nos, manifesta secundum gravitatem ac fidem suam indicia ac testimonia protulerunt, ut nec necesse fuerit audiri ultra eos qui a Novatiano venerant, nisi: qui cum in statione, invidiosius quoque conviciis & clamoribus turbulentis præerent, & flagitarent ut crimina, quæ se asserere ac probare dicebant, publice a nobis & a plebe cognoscerentur, gravitati nostræ negavimus convenire, ut collegæ nostri jam delecti & ordinati, & laudabili multorum sententia comprobati, ventilarum ultra famam ore maledico & æmulantium voce pateremur. Et quia, quibus refutati & compressi sunt, & illicitis sonatibus hæresim fecisse nudati sunt, in epistolam congerere longum fuit, ex Primitivo compresbytero nostro plenissime singula, cum ad vos venerit, audietis. Ac ne eorum furens audacia unquam desisteret, hic quoque in schismatis partes Christi membra distrahere, & catholicæ ecclesie corpus unum scindere ac laniare nituntur, ut ostiatim per multorum domos, vel oppidatim per quasdam civitates discurrentes, obstinationis suæ, & erroris scissi sibi querant comites. Quibus semel responsum dedimus, nec mandare desistimus, ut perniciofa dissensione & concertatione depulsa, impietatem esse sciant matrem deserere, & agnoscant atque intelligant, episcopo semel facto, & collegarum ac plebis testimonio & iudicio comprobato, alium con-

Concil. General. Tom. I.

stitui nullo modo posse: proinde pacifice sibi ac fideliter consuluisse, ut si se assertores evangelii & Christi esse consenserunt, prius ad ecclesiam revertantur: Opto te. frater carissime, semper bene valere.

EPISTOLA • II.

CYPRIANI AD CORNELIUM.

XIII
edit. Pame-
Ris

De ordinatione ejus a se comprobata, & Felicissimo.

Cyprianus Cornelio fratri salutem

QUOD servis Dei, & maxime sacerdotibus justis & pacificis congruebat, frater carissime, miseramus nuper collegas nostros Caldonium & Fortunatum, ut non tantum persuasione literarum nostrarum, sed præsentia tua, & consilio omnium vestrum, emitterentur quantum possent, & elaborarent, ut ad ecclesie catholicæ unitatem scissi corporis membra componerent, & Christianæ caritatis vinculo copularent. Sed quoniam diversæ partis obstinata & inflexibilis pertinacia, non tantum radicis & intrinseci sinum atque complexum recusavit, sed etiam gliscente & in pejus reerudescente discordia, episcopum sibi constituit, & contra sacramentum semel traditum divinæ dispositionis & catholicæ unitatis, adulterium & contrarium caput extra ecclesiam fecit: acceptis literis tam tuis, quam collegarum nostrorum, utem adventantibus bonis viris, & nobis carissimis collegis nostris Pompejo & Stephano, a quibus hæc omnia nobis cum lætitia communi asseverata sunt firmiter & probata, secundum quod divinæ traditionis, & ecclesiasticæ institutionis sanctitas ac pariter veritas exigebat, literas nostras ad te direximus. Sed & per provinciam nostram hæc eadem collegas nostris singulis in notitiam perferentes, ab his quoque fratres nostros cum literis dirigendos esse mandavimus, quamquam mens nostra & propositum jam tunc fratribus & plebi illic universæ manifestatum fuisset, quando literis nuper ab utraque parte susceptis, tuas literas legimus, & episcopatus tui ordinationem singulorum auribus intimavimus. Honoris etiam communis memores, & gravitatis sacerdotum ac sanctitatis respectum tenentes ea quæ ex diverso in librum ad nos transmissum congesta fuerant, acerbationibus criminosis respicimus, considerantes pariter & ponderantes, quod in tanto fratrum religiosoque conventu confidentibus Dei sacerdotibus, & altariposito, nec legi debeant, nec audiri. Neque enim facile promenda sunt, & incaute ac temere publicanda, quæ discordioso stylo scripta audientibus scandalum moveant, & fratres longe positos, ac trans mare constitutos, incerta opinione confundant. Viderint, qui vel furori suo, vel libidini servientes, & divinæ legis ac sanctitatis immemores, jactitare interim conglutiant, quæ probare non possunt. Et cum innocentiam destruere, atque expugnare non valeant, satis habent, fama mendacii & falso rumore maculas inspergere. Certe quod præpositus & sacerdotibus congruit, danda opera est, ut talia cum a

Ggg

qui-

quibusdam scribantur, per nos respiciantur. Ubi enim erit, quod discimus ac docemus scriptum esse, *Contine linguam tuam a malo, & labia tua ne loquantur in invidiosum?* Item alibi: *Os tuum abundavit malitia, & lingua tua complectebatur infidias: Sedens adversus fratrem tuum detrahebas, & adversus filium matris tuae ponebas scandalum?* Item quod apostolus dicit: *Omnis sermo malus de ore vestro non procedat: sed bonus ad edificationem fidei, ut det gratiam audientibus.* Porro hæc fieri debere ostendimus, si quando talia quorundam calumniosa temeritate conscripta sunt, legi apud nos non patimur. Et idcirco, frater carissime, cum ad me talia adversum te & compresbyteros tecum confidentes scripta venissent, & clero & plebi legi præcepi, quæ religionem simplicitatem sonabant, nec ullis maledictorum & conviciorum latratibus perstrepebant. Quod autem scripta collegarum nostrorum, qui illic ordinationi tuæ adfuerant, desideravimus, non veteres mores obliti, novum aliquid quærebamus. Nam satis erat, ut tu te episcopum factum literis nunciasses: nisi esset ex diverso discrepans factio, quæ criminosis & calumniosis commentis suis collegarum pariter ac fratrum plurimorum turbaret mentes, & corda confunderet. Cui rei sopiendæ necessarium duximus, ut scribentium nobis inde collegarum nostrorum firma & solida auctoritas pareretur, qui moribus ac vitæ & disciplinæ tuæ condigna literarum suarum testimonia prædicantes, æmulis quoque & rerum vel novitate vel pravitate gaudentibus, omnem ambiendi, & discrepandi scrupulum sustulerunt, & secundum consilium nostrum salubri ratione liberatas in hoc fluctu æstuantium fratrum mentes, sincere ac firmiter tuum sacerdotium probaverunt. Hoc enim vel maxime, frater, & laboramus, & laborare debemus, ut unitatem a domino, & per apostolos nobis successoribus traditam, quantum possumus, obtinere curemus: & quod in nobis est, palabundas & errantes oves, quas quorundam pervicax factio, & hæretica tentatio a matre scernit, in ecclesiam colligamus, illis solis foris remanentibus, qui in obstinatione sua vel furore perseveraverunt, & ad nos redire noluerunt; discretionis ac separationis a se factæ, & ecclesiæ derelictæ, ipsi rationem domino reddiduri. Quantum vero hic ad presbyterium quorundam & Felicissimi causam pertinet, quid hic actum sit, ut scire posses, literas ad te collegæ nostri manu sua subscriptas miserunt. Qui, auditis eis, quid senserint, & quid pronuncia-verint, ex eorum literis disces. Melius autem, frater, facies, si etiam exempla literarum, quæ ad te legenda pro dilectione communi per Caldonium & Fortunatum collegas nostros proxime miseram, quæ de eodem Felicissimo & de presbyterio ejusdem ad clerum istic nostrum & ad plebem scripseram, legi illic fratribus jubeas, quæ & ordinationem & rationem rei gestæ loquantur, ut tam istic, quam illic circa omnia per nos fraternitas instruat. Exemplaria autem eadem nunc quoque per Mettium hypodiasconum a me missum & Nicephorum acolythum transmissi. Opto te, frater carissime, semper bene valere.

7/et. 11.
7/et. 49.

8/pt. 4.

* paratur,

* libræ

a f. presbyte-
torum.

* Ecclesiam
nostram & ad
plebem.

EPISTOLA III. * CYPRIANI. XLIII.

AD CORNELIUM. edit. Pam. & Rigal.

Quod ad confessores a Novatiano seductos literas fecit.

Cyprianus Cornelio fratri salutem.

ET religiosum nobis, & necessarium existimavi, frater carissime, ad confessores, qui illic sunt, & Novatiani & Novati obstinatione & pravitate seducti, de ecclesia recesserunt, literas breves facere, quibus eos pro affectione mutua convenirem, ut ad matrem suam, id est, ecclesiam catholicam, revertantur: quas literas tibi a Mettione hypodiascono legi prius mandavi, ne quis aliud me scripsisse fingeret, quam quod meis literis continetur. Mandavi tamen eidem Mettione a me ad vos misso, ut de tuo arbitrio rem perat: & si easdem literas confessoribus putaveris esse reddendas, tunc eas tradat. Opto te, frater carissime, semper bene valere.

EPISTOLA IV. * CYPRIANI. XLIV.

AD CORNELIUM. edit. Pam. & Rigal.

De Polycarpo Adrumetino.

Cyprianus Cornelio fratri salutem.

LEGI literas tuas, frater carissime, quas per Primitivum compresbyterum nostrum misisti, in quibus te comperi motum, quod cum de Adrumetina colonia Polycarpi nomine ad te literæ dirigerentur, posteaquam nos, ego & Liberalis, in eundem locum venissemus, cepissent illuc ad presbyteros & diaconos literæ dirigi. Quod scire te volumus, & pro certo credere, nulla id levitate aut contumelia factum. Sed cum statuissemus collegæ complures, qui in unum conveneramus, ut legatis ad vos coepiscopis nostris Caldonio & Fortunato missis, omnia interim integra suspenderentur, donec ad nos iidem collegæ nostri, rebus illic aut ad pacem redactis, aut pro veritate compertis, redirent: presbyteri & diaconi in Adrumetino consistentes, Polycarpo coepiscopo nostro absente, ignorabant, quid nobis in commune placuisset. At ubi nos in præsentiam venimus, comperto consilio nostro, ipsi quoque id, quod & ceteri, observare ceperunt, ut in nullo ecclesiarum istic consistentium consensio discreparet. Quidam tamen mentes nonnunquam & animos sermonibus suis turbant, dum aliter quædam, quam se habet veritas, nunciant. Nos enim singulis navigantibus, ne cum scandalo ullo navigarent, rationem reddentes, scimus nos hortatos eos esse, ut ecclesiæ catholicæ matricem & radicem agnoscerent, & tenerent. Sed quoniam latius sua est nostra provincia, habet enim Numidiam & Mauritaniam duas sibi coherentes, ne in urbe schisma factum absentium animos incerta opinione confunderet, placuit, ut per episcopos, retenta a nobis rei veritate, & ad

& ad comprobendam ordinationem tuam, facta auctoritate majore, tum demum scrupulo omni de singulorum peccatoribus excusso, per omnes omnino in provincia ista positos, littere fierent, sicuti sunt, ut te universi collegae nostri & communicationem tuam, id est, catholicam ecclesiam unitatem pariter & caritatem probarent firmiter ac tenerent. Quod divinitus evenisse, & consilium nostrum providenter processisse gaudemus. Sic enim nunc episcopus tui & veritas pariter & dignitas apertissima luce & manifestissima & firmissima comprobatione fundata est, ut ex rescriptis collegarum nostrorum, qui ad nos litteras inde fecerunt, & ex relatione ac testimonio coepiscoporum, Pompeii & Stephani, & Caldonii, ac Fortunati, ordinationis tuae & origo necessaria, & ratio justa, & gloriosa quoque innocentia ab omnibus noscitur. Quod ut simul cum ceteris quoque collegis nostris stabiliter ac firmiter administremus, atque ut catholicam ecclesiam pacem concordiae unanimitate teneamus, perficiat divina protectio, ut dominus, qui sacerdotes sibi in ecclesia sua eligere & constituere dignatur, electos quoque & constitutos, sua voluntate atque opitulatione tueatur, gubernantes inspirans, ac ministrans, & ad improborum contumaciam frmandam, vigorem, & ad lapsorum fovendam poenitentiam, lenitatem. Opto te, frater carissime, semper bene valere.

A signis sensibus estimare. Nam cum istuc ad litteras vestras, quas de eorum confessione missis, letatus sit omnis fratrum numerus, & summa alacritate hunc nuncium communis gratulationis exceperit, quid illic, ubi res ipsa & praesens laetitia sub oculis omnium gerebatur? Cum enim dominus in evangelio suo dicat, esse summum gaudium in caelo super uno peccato-
re poenitentiam agente: quanto majus est gaudium & in terris pariter & in caelo, super confessoribus ad ecclesiam Dei cum gloria sua, & cum laude redeuntibus, & redeundi viam ceteris exempli sui fide & probatione facientibus? Hic enim quosdam fratres nostros error induxerat, quod sibi communicationem confessorum sequi viderentur. Quo errore sublato, lux omnium peccatoribus infusa est, & ecclesia catholica una esse, nec scindi nec dividi posse monstrata est. Nec quisquam jam facile poterit schismatici furentis verbis loquacibus decipi, cum probatum sit, bonos & gloriosos Christi milites non potuisse diu aliena fallacia, & perfidia extra ecclesiam detineri. Opto te, frater carissime, semper bene valere.

EPISTOLA · VI · CYPRIANI

XIIX.
edit. Pam. &
Rig.

Responsum ad Cornelium de Novati sceleribus.

Cyprianus Cornelio fratri salutem.

EPISTOLA · V · CYPRIANI

AD CORNELIUM.

Responsum congratulatorium, de confessorum reditu ex schismate.

Cyprianus Cornelio fratri salutem.

ET egisse nos, & agere, frater carissime, maximas gratias sine cessatione profitemur Deo patri omnipotenti, & Christo ejus, domino, & Deo nostro salutari, quod sic ecclesia divinitus protegatur, ut unitas ejus & sanctitas non jugiter, nec in totum perfidiae & haereticarum pravitate obstinatione vitietur. Legimus enim litteras vestras, & voti communis amplissimum gaudium exultanter exceperimus, Maximum presbyterum & Urbanum confessores, cum Sidonio & Macario ad ecclesiam catholicam regressos esse, id est, errore deposito & schismatico, imo haeretico furore deserto, unitatis ac veritatis domicilium fideli sanitate repetisse, ut unde ad gloriam processerant, illuc gloriosi redirent: ne qui Christum confessi essent, Christi postmodum castra desererent: nec tentarent caritatis atque unitatis fidem, qui victi robore & virtute non fuerant. Ecce incolumis & immaculata laudis integritas, ecce incorrupta & solida continentium dignitas, a desertoribus & profugis recessisse, proditores fidei & ecclesiae catholicae impugnatores reliquisse. Merito illos revertentes, summo (ut scribitis) gaudio, & clerus, & plebs, & fraternitas omnis exceperit: quoniam in confessoribus gloriam suam conservantibus, & ad unitatem revertentibus, nemo non socium se & participem eorum gloriae computat. Hujus diei laetitiam de nostris populi Concil. General. Tom. I.

ET cum diligentia & cum dilectione fecisti, frater carissime, festinato ad nos mittendo Nicephorum acolythum, qui nobis & de confessoribus regressis gloriosam laetitiam nunciaret, & advertius Novatiani & Novati novas & perniciosas ad impugnandam Christi ecclesiam machinas plenissime instrueret. Nam cum pridie istuc venisset haereticarum pravitate nocens factio, ipsa jam perdita, & alios qui sibi consenserint peritura, postero die Nicephorus cum vestris litteris supervenit: quibus & didicimus, & docere atque instruere ceteros coepimus; Evaristum de episcopo jam nec laicum remansisse, cathedrae & plebis extorrem, & de ecclesia Christi exulem, per alias longe provincias oberrare, & ipsum veritatis ac fidei naufragum factum, circa quosdam sui similes paria naufragia concitare: Nicostratum vero, diaconio sanctae administrationis amisso, ecclesiasticis pecuniis sacrilega fraude subtrahis, & viduarum ac pupillorum depositis denegatis, non tam in Africam venire voluisse, quam conscientia rapinarum & criminum nefandorum, illinc ab urbe fugisse: & nunc ecclesiae desertor ac profugus, quasi mutasse sit hominem, mutare regionem, confessorem se ultra jactat & praedicat, cum Christi confessor nec dici, nec esse jam possit, qui ecclesiam Christi negavit. Nam cum Paulus apostolus dicat: Propter hoc relinquit homo patrem & matrem, Ephe. & erunt duo in carne una. Sacramentum illud magnum est, ego autem dico in Christum & in Ecclesiam. Cum hoc, inquam, beatus apostolus dicat, & Christi pariter atque ecclesiae unitatem individuis nexibus coherentem sancta sua voce testetur, quomodo potest esse cum Christo, qui cum sponsa Christi atque in eius ecclesia non est?

Ggg 2 Aut

Aut quomodo assumit sibi regendam aut gubernandam ecclesiam curam, qui spoliavit & fraudavit ecclesiam Christi? Nam de Novato nihil inde ad nos fuerat nunciandum, cum magis per nos vobis debeat Novatus ostendi, rerum novarum semper cupidus, avaritiae inexplebilis rapacitate furibundus, arrogantia & stupore superbi tumoris inflatus, semper istis episcopis male cognitus, quasi haereticus semper & perfidus, omnium sacerdotum voce damnatus, curiosus semper, ut prodatur: ad hoc adulatur, ut fallat: nunquam fidelis, ut diligit: fax & ignis, ad constanda seditionis incendia: turbo & tempestas, ad fidei facienda naufragia: hostis quietis, tranquillitatis adversarius, pacis inimicus. Denique Novato illinc a vobis recedente, id est, procella & turbine recedente, ex parte illic quies facta est, & gloriosi ac boni confessores, qui de ecclesia, illo incitante, discesserant, postquam ab urbe ille discessit, ad ecclesiam reverterunt. Idem est Novatus, qui apud nos primum discordiae & schismatis incendium seminavit, qui quosdam istis ex fratribus ab episcopo segregavit, qui in ipsa persecutione ad averteudas fratrum mentes, alia quaedam persecutio nostris fuit. Ipse est qui Felicissimum satellitem suum, diaconum, nec permittente me, nec sciente, sua factione & ambitione constituit; & cum sua tempestate Romam quoque ad evertendam ecclesiam navigans, similia illic & parva molitus est, a clero portionem plebis avellens, fraternitatis bene sibi coherentis, & se invicem diligentis concordiam scindens. Plane quoniam pro magnitudine sua debeat Carthaginem Roma praecedere, illic majora & graviora commisit. Qui istis adversus ecclesiam diaconum fecerat, illic episcopum fecit. Nec hoc quisquam miratur in talibus. Feruntur mali semper suo furoris dementes: & postquam scelera fecerunt, conscientia ipsa sceleratae mentis agitantur. Nec remanere in ecclesia Dei possunt, qui deificam & ecclesiasticam disciplinam nec actus sui conversatione, nec morum pace tenuerunt. Spoliati ab illo pupilli, fraudatae viduae, pecuniae quoque ecclesiae denegatae, has de illo exigunt poenas, quas in ejus furoris conspicimus. Pater etiam ejus in vico fame mortuus, & ab eo in morte postmodum nec sepultus. Uterus uxoris calce percussus, & abortione properante, in parricidio partus expressus: & damnare nunc audet sacrificantium manus, cum sit ipse nocentior pedibus, quibus filius, qui nascebatur, occisus est. Hanc conscientiam criminum jam pridem timebat: propter hoc se non de presbyterio excitari tantum, sed & communicatione prohiberi, pro certo tenebat. Et urgentibus fratribus, imminabat cognitionis dies, quo apud nos causa ejus ageretur, nisi persecutio ante venisset, quam ille voto quodam evadenda & lucranda damnationis excipiens, haec omnia commisit & miscuit, ut qui ejus de ecclesia & excludi debent, iudicium sacerdotum voluntaria discessione praecederet: quasi evasisse sit poenam, praevnisse sententiam. Circa ceteros autem fratres elaboramus, quos ab eo circumventos dolemus, ut veteratoris perniciosum latus fugiant, ut lethales laqueos sollicitantis evadant, ut, de qua ille pelli divinitus meruit, ecclesiam repetant. Quos quidem, domino adjuvan-

te, per ejus misericordiam regredi posse confidimus. Neque enim potest perire, nisi quem constat esse periturum, cum dominus in evangelio suo dicat: *Omnis plantatio, quam non meus plantavit Pater meus caelestis, eradicabitur.* Qui plantatus non est in praecipis Dei patris & monitis, solus poterit de ecclesia ille discedere: solus, episcopis derelictis cum schismaticis & haereticis in furore remanere. Ceteros vero nobiscum adunabit Dei patris misericordia, & Christi Domini nostri indulgentia, & nostra patientia. Opto te, frater carissime, semper bene valere.

EPISTOLA VII. CYPRIANI. LV. edit. Pamali & Rigobiti.

AD CORNELIUM.

De Fortunato & Felicissimo, sive contra haereticos.

Cyprianus Cornelio fratri salutem.

LEgi tibi literas tuas, frater carissime, quas per Saturnum fratrem nostrum acolythum misisti, & dilectionis fraternae, & ecclesiasticae disciplinae, & sacerdotalis centurae satis plenas, quibus significasti, Felicissimum hostem Christi, non novum, sed jam pridem ob crimina tua plurima & gravissima absentem, & non tantum mea, sed & plurimorum coepiscoporum sententia condemnatum, & reiectum a te illic esse: & cum venisset, stipatus caterva & factione desperatorum, vigore pleno (quo episcopum agere oportet) pulsus de ecclesia esse, de qua jam pridem cum sui similibus, Dei majestate & Christi domini, & iudicis nostri severitate depulsus est, ne schismatis & dissidii auctor, ne pecuniae commissae sibi fraudator, ne stuprator virginum, ne matrimoniorum multorum depopulator atque corruptor, ultra adhuc sponsum Christi incorruptam, sanctam, pudicam, praesentiae suae decore, & impudica atque incesta contagione violaret.

† Sed enim lecta alia tua epistola, frater, quam primis literis subjunxisti, satis miratus sum, cum animadvertissem, te minus atque terroribus eorum qui venerant aliquantum esse commotum, cum te, secundum quod scripsisti, aggressi essent cum summa desperatione, comminantes, quod si literas quas attulerant, non accepisses, publice eas recitarent, & multa turpia ac probrosa, & ore suo digna, proferrent. Quod si ita res, est, frater carissime, ut nequissimorum timeatur audacia, & quod mali jure atque aequitate non possunt, temeritate atque desperatione perficiant, adhuc est de episcopatus vigore, & de ecclesiae gubernandae sublimi ac divina potestate: nec Christiani ultra aut durare, aut esse jam possumus, si ad hoc ventum est, ut perditorum minas atque insidias pertimescamus. Nam & Gentiles & Judaei minantur, & haeretici, atque omnes, quorum pectora & mentes diabolus obsidet, venenatam rabiem suam quotidie suffragiosa voce testantur: non tamen idcirco cedendum est, quia minantur: aut ideo adversarius & inimicus major est Christo, quia tantum sibi vindicat & assumit in saeculo. Manere debet apud nos, frater carissime, hincrobur

bur immobile, & stabilis, atque inconcussa vir-
 tus contra omnes incurfus atque impetus obla-
 trantium fluctuum, velut petrae objacentis for-
 titudine & mole debet obistere. Nec interest,
 unde episcopo aut terror aut periculum veniat,
 qui terroribus & periculis vivit obnoxius, &
 tamen sit de ipsis terroribus & periculis glo-
 riosus. Neque enim solas Gentilium vel Ju-
 daeorum minas cogitare & spectare debemus,
 cum videamus ipsum dominum a fratribus esse
 detentum, & ab eo, quem inter apostolos
 ipse delegerat, proditum: inter inania quoque
 mundi. Abel justum non nisi frater occiderit,
 & Jacob fugientem persecutus sit frater in-
 festus, & Joseph puer venierit vendentibus fra-
 tribus. In evangelio etiam legimus esse prædi-
 cum, magis domesticos inimicos futuros: &
 qui prius copulati sacramento unitatis fue-
 rint, ipsos invicem tradituros. Nihil interest,
 quis tradat aut læviat, cum Deus tradi per-
 mittat, quos disponit coronari. Neque enim
 nobis ignominia est, pati a fratribus, quod
 passus est Christus: nec illis gloria est, facere
 quod fecerit Judas. Quæ autem sui elatio est,
 quæ comminantium tumens & inflata ac vana
 jactatio, illic absentia minari, cum hic me ha-
 beant in potestate præsentem? Convicia co-
 rum, quibus se & vitam suam quotidie lace-
 rant, non timeamus: sultes & lapides & gla-
 dios, quos verbas parricidalibus jactant, non
 perhorrescimus. Quod in illis est, homicidæ
 sunt apud Deum tales: necare tamen non pos-
 sunt, nisi eis dominus necare permiserit. Et
 cum nobis semel moriendum sit, illi tamen
 & verbas & delictis suis quotidie perimunt.
 Sed non idcirco, frater carissime, relinquen-
 da est nobis ecclesiastica disciplina, aut sacer-
 dotalis solvenda censura, quoniam conviciis
 infestamur, aut terroribus quatimur, quando
 occurrat & moneat scriptura divina dicens: *Il-
 le vero qui presumit, & contumax est, vir sui
 jactans, nihil omnino perficiet, qui dilatavit tam-
 quam infernus animam suam.* Et iterum: *Ver-
 ba viri peccatoris ne sinneris, quia gloria ejus
 in stercore erit & in vermes. Hodie extollitur,
 & cras non invenietur, quoniam conversus est
 in terram suam, & cogitatio ejus perit.* Et
 iterum: *Vidi impium exaltatum, & extolli su-
 per cedros Libani, & transire; & ecce non erat:
 & quæsi eum, & non est inventus locus ejus.*
 Exaltatio & inflatio, & arrogans ac superba
 jactatio, non de Christi magisterio, qui hu-
 militatem docet, sed de Antichristi spiritu na-
 scitur, cui exprobrat per prophetam dominus,
 & dicit: *Tu autem dixisti in animo tuo, in
 caelum ascendam, super stellas Dei ponam sedem
 meam. Sededo in monte alto, super montes altos
 in Aquilonem, ascendam super nubes, & similis
 ero altissimo.* Et addidit dicens: *Tu vero ad
 inferos descendes in fundamenta terra, & qui
 videbunt te, super te mirabuntur.* Unde & pa-
 tem talibus poenam scriptura divina loco alio
 comminatur, & dicit: *Dies enim domini sabaot
 super omnem injuriosum & superbum, & super
 omnem elatum & excelsum.* De ore itaque &
 de verbis suis unusquisque statim proditur, &
 utrum Christum in corde suo, an vero Anti-
 christum habeat, loquendo detegitur, secun-
 dum quod dominus in evangelio suo ait: *Pro-
 genes viperarum, quomodo potestis bona loqui,
 cum sitis nequam? De abundantia enim cordis os*

*emittit. Bonus homo de bono thesauro emittit
 bona, & nequam homo de nequam thesauro emi-
 tit nequam.* Unde & dives ille peccator, qui
 de Lazaro in sinu Abrahamæ posito, atque in
 refrigerio constituto, implorat auxilium, cum
 in tormentis cruciatus flammæ cremantis
 ardoribus aduratur; inter omnes corporis par-
 tes magis os ejus & lingua dat penas, quia
 plus scilicet lingua sua & ore peccaverat. Nam
 cum scriptum sit: *Neque maledici regnum Dei
 consequentur;* & iterum in evangelio suo do-
 minus dicat: *Qui dixerit fratri suo, fatue, &
 qui dixerit vaca, reus erit gehenna ignis;* quo-
 modo possunt censuram Dei ultoris evadere,
 qui talia ingerunt non solum fratribus, sed &
 sacerdotibus; quibus honor tantus de Dei di-
 gnatione conceditur, ut quisquis sacerdoti ejus,
 & ad tempus hic judicanti, non obtemperaret,
 statim necaretur? In Deuteronomio dominus
 Deus loquitur, dicens: *Et homo quicumque se-
 cerit in superbia, ut non exaudiat sacerdotem
 aut judicem, quicumque fuerit, in diebus illis
 morietur homo ille; & omnis populus, cum au-
 dierit, timebit, & non agent impie etiam nunc.
 Item ad Samuelem, cum a Judæis spernere-
 tur, Deus dicit: *Non te sperverunt, sed me
 sperverunt.* Et dominus quoque in evangelio:
*Qui audit, inquit, vos, me audit, & dum qui
 me misit: & qui rejicit vos, me rejicit: qui me
 rejicit, rejicit eum qui me misit.* Et cum le-
 profum mundasset: *Vade, inquit, & demonstra
 te sacerdoti.* Et cum postea tempore passionis
 alapam accepisset a servo sacerdotis, cumque
 ei dixisset, *Sic respondes pontifici?* adversus pon-
 tificem dominus contumeliosè nihil dixit, nec
 quidquam de sacerdotis honore detraxit, sed
 innocentiam suam magis asserens & ostendens:
*Si male, inquit, locutus sum, exprobra de ma-
 lo: si autem bene, quid me cadis?* Item in Acti-
 bus apostolorum postmodum beatus Paulus,
 cum ei dictum esset: *Sic infilis in sacerdotem
 Dei maledicendo?* quamvis domino jam crucifi-
 xo, sacrilegi & impii & crucienti illi esse coepis-
 sent, nec jam quidquam de sacerdotali honore
 & auctoritate retinerent: tamen ipsum, quam-
 vis inane nomen & umbram quamdam sacer-
 dotis cogitans Paulus, *Nesciebam, inquit, fra-
 tres, quia pontifex est: scriptum est enim: Prin-
 cipem populi tui non maledices.* Cum hæc tan-
 ta ac talia, & multa alia exempla præcedant,
 quibus sacerdotalis auctoritas & potestas de di-
 vina dignatione firmatur; quales putas esse eos,
 qui sacerdotum hostes & contra ecclesiam ca-
 tholicam rebelles, nec præmonitis domini
 comminatione, nec futuri judicii ultione terren-
 tur? Neque enim aliunde hæreses obortæ sunt,
 aut nata sunt schismata, quam inde quod sacerdoti
 Dei non obtemperatur; nec unus in ecclesia ad
 tempus sacerdos, & ad tempus iudex vice Christi
 cogitatur: cui si secundum magisteria divina ob-
 temperaret fraternitas universa, nemo adversum
 sacerdotum collegium quidquam moveret: ne-
 mo post divinum iudicium, post populi suffra-
 gium, post coepiscoporum consentium, iudicem
 se jam non episcopi, sed Dei faceret: nemo
 dissidio unitatis Christi ecclesiam scinderet:
 nemo sibi placens, ac tumens, seorsum fors
 novam hæresim conderet, nisi si ita est aliquis
 sacrilegæ temeritatis ac perditæ mentis, ut pu-
 tet, sine Dei iudicio fieri sacerdotem, cum do-
 minus in evangelio suo dicat: *Nonne duo pas-
 Jeter.**

Mat. 18
Jum. 11

Gen. 4
Mat. 23
Mat. 17
Mat. 10

Isai. 14
Abac. 2

1. Mat. 5

Psal. 16

Job. 34

Isai. 14

Job. 34

Mat. 11
Luc. 11

Cor. 6

Mat. 5

quicumque fuerit in

Deut. 17

Reg. 1

Luc. 10

Mat. 11

Joan. 18

1. Cor. 10

Act. 23

fratrem

seres esse veniant, & noviter eorum cadis in terra? *Matth. 10.* *Matth. 16.* *Joan. 6.* *Joan. 8.* *Joan. 9.* *Joan. 10.* *Joan. 11.* *Joan. 12.* *Joan. 13.* *Joan. 14.* *Joan. 15.* *Joan. 16.* *Joan. 17.* *Joan. 18.* *Joan. 19.* *Joan. 20.* *Joan. 21.* *Joan. 22.* *Joan. 23.* *Joan. 24.* *Joan. 25.* *Joan. 26.* *Joan. 27.* *Joan. 28.* *Joan. 29.* *Joan. 30.* *Joan. 31.* *Joan. 32.* *Joan. 33.* *Joan. 34.* *Joan. 35.* *Joan. 36.* *Joan. 37.* *Joan. 38.* *Joan. 39.* *Joan. 40.* *Joan. 41.* *Joan. 42.* *Joan. 43.* *Joan. 44.* *Joan. 45.* *Joan. 46.* *Joan. 47.* *Joan. 48.* *Joan. 49.* *Joan. 50.* *Joan. 51.* *Joan. 52.* *Joan. 53.* *Joan. 54.* *Joan. 55.* *Joan. 56.* *Joan. 57.* *Joan. 58.* *Joan. 59.* *Joan. 60.* *Joan. 61.* *Joan. 62.* *Joan. 63.* *Joan. 64.* *Joan. 65.* *Joan. 66.* *Joan. 67.* *Joan. 68.* *Joan. 69.* *Joan. 70.* *Joan. 71.* *Joan. 72.* *Joan. 73.* *Joan. 74.* *Joan. 75.* *Joan. 76.* *Joan. 77.* *Joan. 78.* *Joan. 79.* *Joan. 80.* *Joan. 81.* *Joan. 82.* *Joan. 83.* *Joan. 84.* *Joan. 85.* *Joan. 86.* *Joan. 87.* *Joan. 88.* *Joan. 89.* *Joan. 90.* *Joan. 91.* *Joan. 92.* *Joan. 93.* *Joan. 94.* *Joan. 95.* *Joan. 96.* *Joan. 97.* *Joan. 98.* *Joan. 99.* *Joan. 100.*

ecclesiam tamen que in Christum credat, & que semel id, quod cognoverit, teneat, nunquam ab eo omnino discedere: & eos esse ecclesiam, qui in domo Dei permanent. Plantationem vero plantatam a Deo Patre non esse, quos videmus non frumenti stabilitate solidari, sed tamquam paleas, dissipantis inimici spiritu ventilari. De quibus & Joannes in epistola sua dicit: *Ex nobis exierunt, sed non fuerunt ex nobis: si enim fuissent de nobis, mansissent atque nobiscum.* Item Paulus monet nos, cum mali de ecclesia pereunt, non moveri, nec recedentibus perfidis fidem minui. *Quid enim, inquit, si exciderunt a fide quidam eorum, numquid infidelitas illorum fidem Dei evacuavit? Absit. Est enim Deus verax, omnis autem homo mendax.* Quod ad nos attinet, conscientie nostrae convenit, frater carissime, dare operam, ne quis culpa nostra de ecclesia pereat. Si autem quis ultro & crimine suo perierit, & poenitentiam agere, atque ad ecclesiam redire noluerit, nos in die iudicii inculpato futuros, qui consilium sanitati; illos solos in poenis remansuros, qui noluerint consilii nostri salubritate sanari. Nec movere nos debent convicia perditorum, quo minus a via recta & a certa regula non recedamus, quando & apostolus instruat dicens: *Si hominibus placerem, Christi servus non essem.* Interest, utrum quis homines promereri, an Deum cupiat. Si hominibus placetur, dominus offenditur: si vero eniuratur & elaboramus, ut possimus Deo placere; & convicia & maledicta debemus humana contemnere. Quod autem tibi de Fortunato isto pseudoepiscopo, a paucis & inveteratis hæreticis constituto, non statim scripsi, frater carissime, non ea res erat, quæ in notitiam tuam deberet per nos festinato statim, quasi magna aut metuenda, perferri; maxime quando & Fortunati nomen jam satis nosse, qui est unus de quinque presbyteris, jam pridem de ecclesia profugis, & sententia coepiscoporum nostrorum, multorum & gravissimorum virorum nuper absentis, qui super hac re priore anno ad te literas fecerunt. Item Felicissimum signiferum seditionis recognoscere, qui & ipse in iisdem coepiscoporum nostrorum factis ad te pridem literis continetur, qui non tantum ab iis istic absentis, sed abs te illic nuper de ecclesia pulsus est. Cum hæc in notitia tua esse considerem, & pro certo hæere memorie & discipline tue scirem, necessarium non putavi, celeriter & urgenter hæreticorum tibi ineptias nunciandas. Neque enim ad catholicæ ecclesie maiestatem, pariter ac dignitatem pertinere debet, quid apud se hæreticorum & schismaticorum molliatur audacia. Nam & pars Novatiani Maximum presbyterum, nuper ad nos a Novatiano legatum missum, atque a nostra communicatione rejectum, nunc istic sibi fecisse pseudoepiscopum dicitur. Nec tamen de hoc tibi scripseram, quando hæc omnia contemnuntur a nobis, & miserim tibi proxime nomina episcoporum istic constitutorum, qui integri & sani in ecclesia catholica fratribus præfunt. Quod utique ideo de omnium nostrorum consilio tibi placuit scribere, ut erroris diluendi, ac perspicuendæ veritatis compendium ferret, & scires tu & collegæ nostri, quibus scribere, & literas mutuo a quibus vos accipere oporteret. Si quis autem præter hos, quos epistola nostra complexi

sumus, scribere vobis auderet, sciretis eam vel sacrificio, vel libello esse maculatam, vel unum de hæreticis, perversam scilicet & profanam. Nactus tamen occasionem familiarissimi hominis & clerici, per Felicianum scolylthum, quem cum Perseo collega nostro miseris, inter cetera, quæ in notitiam tuam perferenda hinc fuerant, etiam de Fortunato isto tibi scripsi. Sed dum illic Felicianus frater noster vel vento retardatur, vel accipiendis aliis epistolis a nobis detinetur, Felicissimo ad vos properante, preventus est: ita enim semper scelera festinant, quasi contra innocentiam festinatione prævaleant. Per Felicianum autem significavi tibi, frater, venisse Carthaginem Privatam veterem hæreticum, in Lambesitana colonia ante multos sere annos, ob multa & gravia delicta, nonaginta episcoporum sententia condemnatum, antecessorum etiam nostrorum (quod & vestram conscientiam non latet) Fabiani & Donati literis severissime notatum: qui cum causam suam apud nos in concilio, quod habuimus Idibus Maiis, quæ proxime fuerunt, velle se agere diceret, nec admittus esset, Fortunatum istum sibi pseudoepiscopum, dignum collegio suo fecit. Venerat etiam cum illo & Felix quidam, quem ipse extra ecclesiam in hæresi pseudoepiscopum olim constituerat. Sed & Jovinus & Maximus comites cum Privato hæretico adfuerunt, ob nefanda sacrificia & crimina in se probata, sententia novem episcoporum collegarum nostrorum condemnati, & iterato quoque a pluribus nobis in concilio anno priore absentis. Cum his autem quatuor junctus est & Reposus Suturnicensis, qui non tantum in persecutione ipse cecidit, sed & maximam partem plebis suæ sacrilega persuasione dejecit. Hi quinque cum paucis vel sacrificatis, vel male sibi consciis, Fortunatum sibi pseudoepiscopum cooptarunt, ut criminibus in unum convenientibus talis esset scilicet rector, quales illi qui reguntur. Hinc jam & cetera mendacia, frater carissime, potes noscere, quæ illic homines desperati & perditii ventilaverunt, ut cum de sacrificatis vel de hæreticis amplius quam quinque pseudoepiscopi non fuerint qui Carthaginem venerint, & Fortunatum sibi dementis suæ socium constituerint; illi tamen quasi filii diaboli, & mendacio pleni, ausi sunt, ut scribis, jactitare viginti quinque episcopos adfuisse: quod mendacium & illic prius apud fratres nostros jactitabant, dicentes viginti quinque episcopos de Numidia esse venturos, qui sibi episcopum facerent: quo in mendacio suo posteaquam, quinque solis convenientibus naufragis & a nobis absentis, detecti sunt, atque confusi, Romam cum mendaciorum suorum mercio navigaverunt, quali veritas post eos navigare non posset, quæ mendaces linguas rei certæ probatione convinceret. Atque hæc est, frater, vera dementia, non cogitare, nec scire, quod mendacia non diu fallant; noctem tandem esse quamdiu illucescat dies: clarificato autem die, & sole oborto, luci tenebras & caliginem cedere, & quæ grassabantur per noctem latrocinia cessare. Denique si nomina ab eis quæres, non haberent vel quos falso nominarent: tanta apud eos etiam malorum penuria est, ut ad illos nec de sacrificatis, nec de hæreticis viginti quinque colligi possint. Et tamen ad decipiendas aures sumptium & ab-

Parbesita-
na
Concilium 99
episcoporum

sentium mendacio numerus inflatur; quasi etiam verus esset hic numerus; aut ab hæreticis ecclesia, aut ab injustis justitia vincatur. Nec me oportet; frater carissime, paria nunc cum illis facere, & ea quæ commiserunt atque hucusque committunt meo sermone decurrere: cum considerandum sit nobis, quid proferre & scribere sacerdotes Dei oporteat: nec tam dolor apud nos debeat, quam pudor loqui; & ne videar provocatus maledicta potius, quam crimina & peccata congerere. Taceo itaque de fraudibus ecclesiæ factis: conjurationes, adulteria, & varia delictorum genera prætereo: unum illud (in quo non mea, nec hominum, sed Dei causa est) de eorum facinore non puto esse reticendum; quod a primo statim persecutionis die, cum recentia delinquentium facinora serverent, & sacrificiis nefandis non tantum diaboli altaria, sed adhuc manus ipsæ lapsorum atque ora fumarent, communicare cum lapsis & penitentia agenda intercedere non destiterunt. Clamat Deus: *Sacrificans, dicit Ezechiel, eradicabitur, nisi domino solis.* Et dominus in evangelio dicit: *Qui me negaverit, negabo illum.* Et alio loco indignatio & ira divina non tacet, dicens: *Illis judistis libamina, & illis imposuistis sacrificia: super hæc non indignabor? dicit dominus.* Et intercedunt, ne rogetur Deus, qui indignari se ipse testatur. Intercedunt, ne exoretur precibus & satisfactionibus Christus, qui negantem se negare profitetur. Nos in ipso persecutionis tempore de hoc ipso literas misimus, nec auditi sumus concilio frequenter acto, non confessione tantum nostra, sed & comminatione decrevimus, ut penitentiam fratres agerent, ut penitentiam non agentibus nemo temere pacem daret: & illi contra Deum sacrilegi, contra sacerdotes Dei impio furore temerarii, de ecclesia recedentes, & contra ecclesiam parricidalia arma tollentes, elaborant (ut opus suum diaboli malitia consumment) ne vulneratos divina clementia in ecclesia sua curet; miserorum penitentiam mendaciorum suorum fraude corrumpunt, ne Deo indignanti satisfiat; ne Christum dominum suum, qui Christianus esse vel erubuit ante, vel timuit, postmodum querat; ne ad ecclesiam, qui de ecclesia recesserat, redeat. Datur opera, ne satisfactionibus & lamentationibus justis delicta redimantur, ne vulnera lacrymis abluantur. Pax vera falsæ pacis mendacio tollitur, salutaris sinus matris noverca intercedente præcluditur, ne de pedore atque ore lapsorum stetus & gemitus audiatur. Compelluntur adhuc insuper lapsi, ut linguis, atque ore, quo in Capitolio ante deliquerant, sacerdotibus convicium faciant; confessores, & virgines, & justos quoque fidelis laude præcipuos atque in ecclesia gloriosos contumelios & maledicis vocibus prosequantur. A quibus quidem non tam nostrorum modestia, & humilitas, & pudor caditur, quam illorum ipsorum spes, & vita laceratur. Neque enim qui audit, sed qui facit convicium miser est: nec qui a fratre vapular, sed qui fratrem cedit, in lege peccator est: & cum nocentes innocentibus injuriam faciunt, illi patiuntur injuriam, qui facere se credunt. Denique hinc illis percussa mens, & hebes animus, & sensus aliehus est. Ita est Dei non intelligere delicta, ne sequatur penitentia, sicut scriptum est: *Et dedit illis Deus spiritum transgressionis, ne*

revertantur scilicet, & curentur, & deprecationibus & satisfactionibus iustis post peccata faveantur. Paulus apostolus in epistola sua ponit & dicit: *Dilectum veritati non habuerunt ut salvi fierent: ac propterea mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio, ut iudicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed sibi placent in iniustitia.* Primus felicitatis gradus est, non delinquere: secundus, delicta cognoscere. Illic currit innocentia integra & illibata quae seivet, hic succedit medela quae sanet: quod utrumque illi offensa Deo perdidit, & ut amissa sit gratia, quae de baptismi sanctificatione percipitur, & non subveniat poenitentia, per quam culpa curatur. An putas, frater, levia esse adversus Deum facinora, parva & modica delicta, quod per illos non rogatur maiestas indignantis Dei, quod non timeatur ira, & ignis, & dies domini? quod imminente Antichristo, examatur fides militantis populi, dum tollitur vigor & timor Christi? Viderint laici hoc quomodo curent: sacerdotibus labor major incumbit in asserenda, & procuranda Dei maiestate, ne quid videamur in hac parte negligere, cum admoneat dominus & dicat: *Et nunc praeceptum hoc ad vos est, o sacerdotes: Si non audieritis, & si non posueritis in corde vestro ut detis honorem nomini meo, dicit dominus, immittam in vos maledictionem, & maledicam benedictionem vestram.* Honor ergo non datur Deo, quando sic Dei maiestas & censura contemnitur, ut cum se ille indignari & irasci sacrificantibus dicat, & cum poenas aeternas & supplicia perpetua comminetur, proponatur a sacrilegis acque dicatur: ne ira cogitetur Dei, ne timeatur iudicium domini, ne pulsetur ad ecclesiam Christi: sed sublata poenitentia, nec ulla exomologesi criminis facta, despectis episcopis atque calcatis, pax a presbyteris verbis fallacibus praedicatur; & ne lapsi surgant, aut foris positi ad ecclesiam redeant, communicatio non communicantibus offeratur? Quibus etiam satis non fuit ab evangelio recessisse, spem lapsis satisfactionis & poenitentiae sustulisse, fraudibus involutos, vel adulteris commaculatos, vel sacrificiorum funesta contagione pollutos, ne Deum roarent, ne in ecclesia exomologesi criminum facerent, ab omni & sensu & fuitu poenitentiae removisse; nisi foris sibi extra ecclesiam & contra ecclesiam constitissent conventiculum perditionis & damnationis, cum male sibi consciorum & Deum rogare ac satisfacere nolentium caterva conflueret. Post ista adhuc insuper pseudoepiscopo sibi ab haereticis constituto, navigare audent, & ad Petri cathedram atque ad ecclesiam principalem, unde unitas sacerdotalis exorta est, a schismaticis & profanis literas ferre, nec cogitare eos esse Romanos (quorum fides, Apostolo praedicante, laudata est) ad quos perfidia habere non possit accessum. Quae autem causa

A oportet utique eos quibus praesumus non circumcurfare, nec episcoporum concordiam coherentem sua subdola & fallaci temeritate collidere, sed agere illic causam suam, ubi & accusatores habere & testes sui criminis possint; nisi si paucis desperatis & perditis minor videatur esse auctoritas episcoporum in Aegyptia constitutorum, qui jam de illis iudicaverunt, & eorum conscientiam multis delictorum laqueis vinculam iudicii sui nuper gravitate damnarunt. Jam causa eorum cognita est: jam de eis dicta sententia est: nec censura congruit sacerdotum inobis atque inconstantis animi levitate reprehendi, cum dominus doceat & dicat: *Sit sermo vester, est est, non non.* Si eorum qui de illis priore anno iudicaverunt numerus cum presbyteris & diaconis computetur, plures tunc adherunt iudicio & cognitioni, quam sunt idem illi qui cum Fortunato nunc videntur esse conjuncti. Scire enim debes, frater carissime, cum posteaquam pseudoepiscopus ab haereticis factus est, jam pene ab omnibus esse desertum. Namque ii, quibus in praeteritum praestigia obtendebantur, & dabantur verba fallacia, quod simul ad ecclesiam regressuri dicebantur: posteaquam viderunt illic pseudoepiscopum factum, frustrato & deceptos se esse didicerunt, & remeant quotidie atque ad ecclesiam pulsant: vobis tamen, a quibus ratio domino reddenda est, anxie ponderantibus, & sollicite examinantibus, qui recipi & admitti ad ecclesiam debeant. Quibusdam enim ita aut crimina sua obsistunt, aut fratres obstinate & firmiter renitentur, ut recipi omnino non possint, cum scandalo & periculo plurimum. Neque enim sic putamina quaedam colligenda sunt, ut quae integra & sana sunt, vulnerentur: nec utilis aut consultus est pastor, qui ita morbidas & contactas oves gregi admittet, ut gregem totum mali coherentis afflictatione contamnet. O si posses, frater carissime, istic interesse nobiscum, cum pravi isti & perversi de schismate revertuntur; videres quis mihi labor sit persuadere patientiam fratribus nostris, ut animi dolore sopito recipiendis malis curandisque consentiant. Namque ut gaudent & letantur, cum tolerabiles & minus culpabiles redeunt: ita contra fremunt & reluctantur, quoties inemendabiles, & protersi, & vel adulteris, vel sacrificiis contaminati, & post haec adhuc insuper & superbi, sic ad ecclesiam remeant, ut bona intus ingenia corrumpant. Vix plebi persuadeo, imo extorqueo, ut tales patientur admitti: & iustior factus est fraternitatis dolor, ex eo quod unus atque alius, obnitente plebe, & contradicente, mea tamen facilitate suscepti, peiores extiterunt, quam prius fuerant, nec fidem poenitentiae servare poterunt, quia nec cum vera poenitentia venerant. De illis vero quid dicam, qui nunc ad te cum Felicissimo omnium criminum reo navigaverunt, legati a Fortunato pseudoepiscopo missi, tam fallas ad te literas afferentes, quam est & ipse, cujus literas fuerunt, falsus; quam est ejus peccatorum multiplex conscientia, quam execrabilis vita, quam turpis, ut etsi in ecclesia essent, ejici tales de ecclesia debuissent? Denique quia conscientiam suam norunt, nec nos audent adire, aut ad ecclesiam limen accedere, sed foris per provinciam circumvenendis fratribus, & spoliandis pererrant: & omnibus

jam satis noti, atque undique pro suis facinoribus exclusi, illuc etiam ad vos navigant. Neque enim potest illis frons esse ad nos accedendi, aut apud nos consistendi; cum sint acerbissima & gravissima crimina, quæ eis a fratribus ingerantur. Si iudicium nostrum voluerint experiri, veniant. Denique si qua illis exculatio & defensio potest esse, videamus quem habeant satisfactionis suæ sensum, quem asserant penitentiae fructum: nec ecclesia illis cuiquam clauditur, nec episcopus alicui denegatur; patientia & facilitas & humanitas nostra venientibus præsto est. Opto omnes in ecclesiam regredi, opto universos commilitones nostros intra Christi castra, & Dei patris domicilia concludi. Remitto omnia, multa dissimulo, studio & voto colligendæ fraternitatis, etiam quæ in Deum commissa sunt, non pleno iudicio religionis examino, delictis plusquam oportet remittendis penæ ipse delinquo: amplector prompta & plena dilectione cum penitentia revertentes, peccatum suum satisfactione humili & simplici confitentes. Si qui autem sunt, qui putant se ad ecclesiam non precibus, sed minis regredi posse, aut existimant aditum se sibi non lamentationibus & satisfactionibus, sed terroribus facere; pro certo habeant, contra tales clausam stare ecclesiam domini, nec castra Christi invicta & fortia, & domino tuente munita, minis cedere. Sacerdos Dei evangelium tenens, & Christi præcepta custodiens occidi potest, non potest vinci. Suggestit & subministrat nobis exempla virtutis ac fidei Zacharias antistes Dei, qui cum terri minis & lapidatione non posset, in templo Dei occisus est, clamans & identidem dicens, quod nos quoque contra hæreticos clamamus & dicimus: *Hæc dicit dominus: Dereliquistis vias domini, & dominus derelinquet vos.* Neque enim, quia pauci temerarii & improbi cælestes & salutare vias domini derelinquant, & sancta non agentes a sancto Spiritu deserunt, ideo & nos divinæ traditionis immemores esse debemus, ut majora esse furentium scelera, quam sacerdotum iudicia censeamus; aut existimemus plus ad impugandum posse humana conamina, quam ad protegendum prævalet divina tutela. An ad hoc, frater carissime, deponenda est catholice ecclesie dignitas, & plebis intus positæ fidelis atque incorrupta majestas, & sacerdotalis quoque auctoritas ac potestas, ut iudicare velle se dicant de ecclesie præposito extra ecclesiam constituti? de Christiano hæretici? de sano faucii? de integro vulnerati? de stante lapsi? de iudice rei? de sacerdote sacrilegi? Quid superest, quam ut ecclesia Capitolio cedat, & recedentibus sacerdotibus, ac domini altare remonentibus, in cleri nostri sacrum venerandumque confessum simulacra atque idola cum aris suis transeant, & Novatiano declamandi adversum nos atque increpandi largior & plenior materia præteritur; si ii qui sacrificaverunt, & Christum publice negaverunt, non tantum rogari, & sine acta penitentia admitti, sed adhuc insuper ceperint terroris sui potestate dominari? Si pacem postulant, arma deponant: si satisfaciunt, quid minantur? aut si comminantur, sciant quia a Dei sacerdotibus non timentur: neque enim & Antichristus, cum venire ceperit, introibit ecclesiam, quia minatur; aut armis ejus & violentiæ creditur; quia resistentes perempturum se esse profuerit. Armant nos hæretici, dum nos putant sua comminatione terri, nec in pace nos dejiciunt, sed magis erigunt, & accendunt, dum ipsam pacem persecutione peioram fratribus faciunt. Et optamus quidem ne quod loquuntur iure, impleant crimine, ne qui verbis perfidis & crudelibus peccant, factis quoque delinquant. Oramus ac deprecamur Deum, quem provocare illi & exacerbare non desinunt, ut eorum corda imiteant, ut furore deposito ad sanitatem mentis redeant, ut peiora operata delictorum tenebris penitentiae lumen agnoscant: & magis petant fundi pro se preces atque orationes antistitis, quam ipsi fundant sanguinem sacerdotis. Si autem in suo furore permanerint, atque in illis insidiis ac minis suis parricidalibus crudeliter perseveraverint, nullus Dei sacerdos sic infirmus est, sic jacens & abiectus, sic imbecillitate humanæ mediocritatis invalidus, qui non contra hostes & impugnatores Dei divinitus erigatur, cuius non humilitas & infirmitas vigore & robore domini protegentis ammetur. Nostra nihil interest, aut a quo, aut quando perimamur, mortis & sanguinis præmium de domino recepturi. Illorum stulticia & lamentanda concilio est, quos sic diabolus excæcat, ut aeterna gehennæ supplicia non cogitantes, Antichristi jam propinquantis adventum conentur imitari. Et quamquam sciam, frater carissime, pro mutua dilectione quam debemus, & exhibemus invicem nobis, florentissimo illic clero tecum præsidenti, & sanctissimæ atque amplissimæ plebi legere te semper literas nostras, tamen nunc & admoneo & peto, ut quod alias sponte atque honorifice facis, etiam petente me facias, ut hac epistola mea lecta, si quod illic contagium venenati sermonis, & pestiferæ seminationis irreperat, id omne de fratrum auribus & peioribus exuatur, & bonorum integra ac sincera dilectio ab omnibus hæreticæ detractionis sordibus repurgetur. Declinent autem de cetero fortiter, & evitent dilectissimi fratres nostri verba & colloquia eorum, quorum sermo: *Tim. 1. Dni cancer serpit: sicut apostolus dicit: Corrupti sunt ingenia bona consabulationes pessima.* Et iterum: *Hæreticum hominem post unam correptionem evita, sciens quia perversus est huiusmodi, & peccat, & est a semetipso damnatus.* Et per Salomonem loquitur Spiritus sanctus: *Perversus ille, inquit, in ore suo portat perditionem, & in labiis suis ignem condit.* Item denuo monet *Ecl. 10. dicens: Sepi aures tuas spinis, & noli audire linguam nequam.* Et iterum: *Malus obaudit linguam iniquorum, justus autem non intendit labiis mendacibus.* Quod quamquam sciam illic fraternitatem nostram, vestra scilicet providentia monitam, sed & sua vigilantia satis cautam, nec capi hæreticorum venenis posse, nec E decipi, tantumque apud illos prævalere & magisteria & præcepta divina, quantum illis in Deum timor est: tamen ex abundantia vel sollicitudo nostra, vel caritas scribere ad vos ista persuasit, ut nulla cum talibus commercia copulenter, nulla cum malis convivia vel colloquia misceantur, sumusque ab eis tam separati, quam sunt illi de ecclesia profugi: quia scriptum est: *Si autem & ecclesiam contempserit, sit tibi tanquam ethnicus & publicanus.* Et beatus apostolus non monet tantum, sed & H l i h ju

a. Theol. 2

juberet, a talibus ut recedatur. *Præcipimus, inquit, vobis in nomine domini Jesu Christi, ut recedatis ab omnibus fratribus ambulanti- bus inordinate, & non secundum traditionem, quam accepimus a nobis.* Nulla societas fidei & perfidiam potest esse. Qui cum Christo non est, qui adversarius Christi est, qui unitati & paci ejus inimicus est, nobiscum non potest coherere. Si cum precibus & satisfactionibus veniunt, audiantur: si maledicta & minas ingerunt, respiciantur. Opto te, frater carissime, semper bene valere.

a. LVII. edit. Pabelli & R. Galii.

EPISTOLA VIII. • CYPRIANI B

AD CORNELIUM PAPAM

De confessione ejus.

Cyprianus Cornelio fratri salutem.

Cognovimus, frater carissime, fidei ac virtutis vestrae testimonia gloriosa, & confessionis vestrae honorem sic exultanter accepimus, ut in meritis ac laudibus vestris, nos quoque participes ac socios computemus. Nam cum nobis & ecclesia una sit, & mens juncta, & individua concordia; quis non sacerdos in consacerdotis sui laudibus, tamquam in suis propriis, gratuletur? Aut quæ fraternitas non in fratrum gaudio ubique lætetur? Exprimi satis non potest, quanta istic exultatio fuerit, & quanta lætitia, cum de vobis prospera & fortia comperissemus, ducem te illic confessionis fratribus extitisse, sed & confessionem ducis de fratrum confessione crevisse: ut dum præcedis ad gloriam, multos feceris gloriæ commites: & confessorem populum suaveris fieri; dum primus paratus es pro omnibus confiteri: ut non inveniamus, quid prius prædicare in vobis debeamus, an in te promptam & stabilem fidem, an inseparabilem fratrum caritatem. Virtus illic episcopi præcedentis publice comprobata est, adunatio sequentis fraternitatis ostensa est: dum apud vos unus animus, & una vox est, ecclesia omnis Romana confessa est. Claruit, fratres carissimi, fides, quam de vobis beatus apostolus prædicavit. Hanc laudem virtutis & roboris firmitatem jam tunc in spiritu prævidebat, & præconio futurorum merita vestra contestans, dum parentes laudat, filios provocabat. Dum sic unanimes, dum sic fortes estis, magna ceteris fratribus unanimitatis & fortitudinis exempla tribuistis. Docuistis granditer Deum timere, Christo firmiter adherere, plebem sacerdotibus in periculo jungi, in persecutione fratres a fratribus non separari: concordiam simul junctam vinci omnino non posse: quidquid simul petitur a cunctis, Deum pacis pacificis exhibere. Profligator adversarius terrore violento Christi castra turbare: sed quo impetu venerat, eodem impetu pulsus est: & quantum formidinis & terroris attulit, tantum fortitudinis invenit & roboris. Supplantare se iterum posse crediderat Dei servos, & velut tirones & rudes, quasi minus paratos & minus cautos, solito suo more concutere. Unum primo aggressus, ut lupus ovem scernere a grege, ut accipiter columbam ab

Romanæ ecclesie robor.

agmine volantium separare tentaverat. Nam cui non est adversus omnes satis virium, circumvenire quærit solitudinem singulorum. Sed ratus adunati exercitus fide pariter & vigore, intellexit milites Christi vigilare jam sobrios & armatos ad prælium stare; vinci non posse, mori posse: & hoc ipso invictos esse, quia nec mori timent, nec repugnare contra impugnantes; cum occidere innocentibus nec nocentem liceat, sed prompte & animas & sanguinem tradere, ut cum tanta in seculo malitia & sævitia grassetur, a malis & sævis velocius recedatur. Quale illud fuit sub oculis Dei spectaculum gloriosum, quale in conspectu Christi & ejus ecclesiæ gaudium, ad pugnam, quam tentaverat hostis inferre, non singulos milites, sed semel tota castra prodiiisse? Omnes enim constat venturos fuisse, si audire potuissent, cum accurrerit properanter, & venerit quisquis audivit: Quot illic lapsi gloriosa confessione sunt restituti? Steterunt fortes, & ipso dolore poenitentia facti ad prælium fortiores: ut appareat, nuper subitatos esse, & novæ atque insuetæ rei pavore trepidasse: rediisse ad se postmodum, fidem veram & vires suas de Dei timore collectas, ad omnem patientiam constanter & firmiter roborasse: nec jam stare ad criminis veniam, sed ad passionis coronam: Quid ad hæc Novatianus, frater carissime? Utrumne jam deponit errorem, an vero (qui demeritum mos est) ipsis bonis & prosperis nostris plus adactus est ad furorem? & quo magis ac magis dilectionis ac fidei crescit hic gloria, illic dissensionis & zeli recrudescit insania: nec vulnus suum miser curat, sed adhuc gravius & se & suos vulnerat? in perniciem fratrum lingua sua perstrepsens, & sacundia venenatae jacula contorquens, magis durus sæcularis philosophiæ pravitate, quam philosophiæ dominicæ lenitate pacificus, desertor ecclesiæ, misericordie hostis, intersector poenitentia, doctor superbæ, veritatis corruptor, perditor caritatis? Agnoscite jam quis sit sacerdos Dei, quæ sit ecclesia & domus Christi? qui sint Dei servi, quos diabolus infestet? qui sint Christiani, quos Antichristus impugnet? Neque enim querit illos, quos jam subegit: aut gestit avertere, quos jam suos fecit. Inimicus & hostis ecclesiæ, quibus alienavit ab ecclesia & foras duxit, ut captivos & violos contemnit & præterit: eos pergit lacessere, in quibus Christum cernit habitare. Quamquam etsi aliquis ex talibus fuerit apprehensus, non est quod sibi quasi in confessione nominis blandiatur, cum constet, si occisi hujusmodi extra ecclesiam fuerint, fidei coronam non esse, sed poenam potius esse perfidie: nec in domo Dei inter unanimes habituros esse, quos videmus de pacifica & divina domo furore discordiæ recessisse. Hortamur plane, quantum possumus, frater carissime, pro caritate mutua, qua nobis invicem coheremus, ut (quoniam providentia domini monentis instruimur, & divinæ misericordie consiliis salubribus admonemur appropinquare jam certaminis & agonis nostri diem) jejuniis, vigiliis, orationibus insistere cum omni plebe non desinamus. Incumbamus gemitibus assiduis, & deprecationibus crebris. Hæc sunt enim nobis arma cœlestia, quæ stare & perseverare fortiter faciunt. Hæc sunt munimenta spiritalia & tela divina, quæ proteguunt. Memores nostri

Corællig. riosa confes- sio.

simul.

dubitasse, &

Se invicem sancti episcopi hortantur.

inavi-

Defunctos pro
viris orare.

invicem simus, concordēs atque unānimes, utrobique pro vobis semper oremus, pressuras & angustias mutua caritate relevemus. Et si quis istinc nostrum prior divinis dignationis celeritate præcesserit, perseveret apud Deum nostrā dilectio, pro fratribus & sororibus nostris apud misericordiam Patris non cesset oratio. Opto te, frater carissime, semper bene valere

LII.
edit. Pamelii
& Ryaltii.

EPISTOLA · IX. CYPRIANI

AD ANTONIANUM

DE CORNELIO ET NOVATIANO. B

ARGUMENTUM EX PAMELIO.

Cum Antonianus acceptis literis a Novatiano in partes illius animo propendere cepisset, confirmat illum Cyprianus in priori sententia: ut nempe cum Cornelio, hoc est, cum ecclesia catholica communicare pergat. Quod ut persuadeat, totius tragœdia inter Cornelium & Novatianum historiam recitat, & Cornelium virum optimum & legitime electum, Novatianum vero multis sceleribus obnoxium illegitimam electionem usurpasse docet: obiter etiam sub initium epistola se excusant de mutata quod ad lapsorum rationem attinet sententia, & sub finem, in quo Novatiana hæresis confutatur, explicans.

Cyprianus Antoniano fratri salutem.

Accepi primas literas tuas, frater carissime, concordiam collegii sacerdotalis firmiter obtinentes, & catholice ecclesie coherentes, quibus significasti cum Novatiano te non communicare, sed sequi consilium nostrum, & cum Cornelio coepiscopo nostro unum tenere consensum. Scripsisti etiam, ut exemplum earumdem literarum ad Cornelium collegam nostrum transmitterem, ut deposita omni sollicitudine iam sciret te secum, hoc est, cum catholica ecclesia communicare. Sed enim supervenerunt postmodum alie literæ tuæ per Quintum coepiscopum nostrum missæ, in quibus animadverti animum tuum Novatiani literis motum nutare cepisse. Nam cum & consilium & consensum tuum firmiter ante fixisses, desiderasti in his literis, ut rescriberem tibi, quam hæresim Novatianus introduxisset, vel Cornelius qua ratione Trophimo & thurificatis communicet. Quod quidem si pro sollicitudine fidei anxie curas, & rei dubie veritatem sollicitus exploras, reprehendenda non est in timore divino æstuantis animi sollicitudo suspensa. Quoniam tamen video post primam sententiam epistolæ tuæ, Novatiani literis postmodum te esse commotum, illud, frater carissime, primo in loco pono: graves viros, & semel super potram solida stabilitate fundatos, non dico aura levi, sed nec vento aut turbine commoveri, ne animus dubius & incertus variis opinionibus, velut quibusdam ventorum incurvantium flatibus, frequenter agitur, & a proposito suo cum quadam levitatis reprehensione mutetur. Quod ne vel apud te vel apud quemquam Novatiani literæ faciant, ut desiderasti, frater,

Concl. General. Tom. I.

Arationem rei tibi breviter exponam. Et quidem primum quoniam de meo quoque actu motus videris, mea apud te & persona & causa purganda est, ne me aliquis existimet a proposito meo leviter recessisse: & cum evangelicum vigorem primo & inter initia descenderim, postmodum videar animum meum a disciplina & censura prioris flexisse: ut his, qui libellis conscientiam suam maculaverint, vel nefanda sacrificia commiserint, laxandam pacem putaverim. Quod utrumque non sine librata diu & ponderata ratione a me factum est. Nam cum acies adhuc inter manus esset, & prælium gloriosi certaminis in persecutione ferret, toto hortatu, & pleno impetu militum vires fuerant excitandæ, & maxime lapsorum mentes classico quodam nostræ vocis animandæ, ut pœnitentiæ viam non solum precibus & lamentationibus sequerentur, sed (quoniam repetendi certaminis & reparandæ salutis datur occasio) ad confessionis potius ardorem, & martyrii gloriam nostris increpiti vocibus provocarentur. Denique cum de quibusdam ad me presbyteri & diaconi scripsissent eos immoderatos esse, & ad communicationem accipiendam festinanter urgere; rescribens eis in epistola mea quæ extat, & hoc addidi: Qui si nimium properant, habent in sua potestate quod postulant, tempore ipso sibi plusquam postulant largiente. Acies adhuc geritur, & agon quotidie celebratur. Si commissi vere & firmiter pœnitent, & fidei calor praveat, qui differri non potest, potest coronari. De eo tamen quod statuendum esse circa causam lapsorum distuli; ut cum quies & tranquillitas data esset, & episcopis in unum convenire indulgentia divina permetteret, tunc communicato & librato de omnium collocatione consilio, statueremus quid fieri oporteret: si quis vero ante consilium nostrum, & ante sententiam de omnium consilio statutam lapsis temere communicare voluisset, ipse a communicatione abstinere. Quod etiam Romam ad clerum tunc adhibuit sine episcopo agentem, & ad confessores Maximum presbyterum & ceteros in custodia constitutos, nunc in ecclesia cum Cornelio iunctos, plenissime scripsi, quod me scripsisse, de eorum rescriptis poteris noscere, nam in epistola sua ita posuerunt. Quamquam nobis in tam ingenti negotio placeat, quod & tu ipse tractasti, prius esse ecclesie pacem sustinendam; deinde sic collatione consiliorum cum episcopis, presbyteris, diaconibus confessoribus pariter ac stantibus laicis facta lapsorum tractare rationem. Additum est etiam Novatiano tunc scribente, & quod scripserat sua voce recitante, & presbytero Mose, tunc adhuc confessore, nunc iam martyre subscribente, ut lapsis infirmis, & in exitu constitutis pax daretur. Quæ literæ per totum mundum missæ sunt, & in notitiam ecclesiis omnibus & universis fratribus perlatæ sunt. Secundum quod tamen ante fuerat destinatum, persecutione sopita, cum data esset facultas in unum conveniendi, copiosus episcoporum numerus, quos integros & incolumes fides sua & domini tutela protexit, in unum convenimus, & scripturis diu ex utraque parte prolatis, temperamentum salubri moderatione libavimus, ut nec in totum spes communicationis & pacis lapsis denegaretur, ne plus desperatione deherent, & eo quod sibi ecclesia claudere-

Hhh 2

deretur, acuti scilicet gentilibus viverent; nec tamen, rursus censura evangelica solveretur, ut ad communicationem temere proflirent, sed traheretur diu poenitentia, & rogaretur dolenter paternam clementiam, & examinarentur causas, & voluntates, & necessitates singulorum, secundum quod libello continetur, quem ad te pervenisse confido, ubi singula placitorum capita conscripta sunt. Ac si minus sufficiens episcoporum in Africa numerus videbatur, etiam Romam super hac re scripsimus ad Cornelium collegam nostrum, qui & ipse cum plurimis coepiscopis habito concilio, in eandem nobiscum sententiam pari gravitate, & salubri moderatione, consensit. De quo tibi necesse nunc fuit scribere, ut scias me nihil leviter egisse, sed secundum quod literis meis fueram ante complexus, omnia ad commune concilii nostri consilium distulisse, & nemini quidem ex lapsis prius, communicasse, quando adhuc erat, unde non tantum indulgentiam, sed & coronam lapsus acciperet: postea tamen sicut collegii concordia, & colligenda fraternitatis ac mendicis vulneris utilitas exiebat, necessitati temporum succubuisse, & saluti multorum providendum putasse, & nunc ab his non recedere, quæ seipsum in concilio nostro de communi collatione placuerunt, quamvis multa multorum vocibus ventilentur, & mendacia adversus sacerdotes Dei, de diaboli ore prolata, ad rumpendam catholicæ unitatis concordiam ubique jaletur. Sed te oportet ut bonum fratrem atque unanimum consacerdotem, non quid maligni atque apostatæ dicant facile suscipere; sed quid collegæ tui modesti & graves viri faciant, de vitæ & disciplinæ nostræ exploratione perpendere. Venio jam nunc, frater carissime, ad personam Cornelii collegæ nostri; ut Cornelium nobiscum verius noveris, non de malignorum & detrahentium mendacio, sed de domini Dei judicio, qui episcopum fecit, & coepiscoporum testimonio, quorum numerus univèrsus per totum mundum concordiam unanimitate consensit. Nam, quod Cornelium carissimum nostrum Deo, & Christo, & ecclesiæ eius, item consacerdotibus cunctis laudabili prædicatione commendat; non iste ad episcopatum subito pervenit, sed per omnia ecclesiastica officia promotus, & in divinis administrationibus dominum sæpe promeritus, ad sacerdotii sublimem fastigium cunctis religionis gradibus ascendit. Tum deinde episcopatum ipsum nec postulavit, nec voluit, nec ut ceteri, quos arrogantia & superbia suæ tumor inflat, invasit; sed quietus & modestus, & quales esse consueverunt, qui ad hunc locum divinitus eliguntur, pro pudore virginalis conscientiæ suæ, & pro humilitate ingenitæ sibi & custoditæ verecundiæ, non ut quidam vim fecit, ut episcopus fieret; sed ipse vim passus est, ut episcopatum coactus acciperet. Et factus est episcopus a plurimis collegis nostris, qui tunc in urbe Roma aderant, qui ad nos literas honorificas, & laudabiles, & testimonio suæ prædicationis illustres de ejus ordinatione miserunt. Factus est autem Cornelius episcopus de Dei & Christi ejus judicio, de clericorum pene omnium testimonio, de plebis, quæ tunc adfuit, suffragio, & de sacerdotum antiquorum & bonorum virorum collegio; cum nemo ante se factus esset, cum Pa-

biani locus, id est, cum locus Petri & gradus cathedræ sacerdotalis vacaret, quo occupato de Dei voluntate, atque omnium nostrum consensione firmato, quisquis jam episcopus fieri voluerit, foris fiat necesse est, nec habeat ecclesiasticam ordinationem, qui ecclesiæ non tenet unitatem: quisquis ille fuerit, multum de se licet jactans & sibi plurimum vindicans profanus est, alienus est, foris est. Et cum post primum secundus esse non possit, quisquis post unum, qui solus esse debeat, factus est, jam secundus ille, sed nullus est. Tum deinde post episcopatum non exambitum, nec extortum, sed de Dei, qui sacerdotes facit, voluntate susceptum, quanta in ipso suscepto episcopatu suo virtus? quantum robor animi? qualis firmitas fidei? quod nos simplici corde & perspicere penitus, & laudare debemus: sedisse intrepidum Romæ in sacerdotali cathedra eo tempore, cum tyrannus infestus sacerdotibus Dei sancta atque infanda comminaretur; cum multo patientius & tolerabilius audiret levari adversus se æmulum principem, quam constitui Romæ æmulum sacerdotem. Nomen hic, frater carissime, summo virtutis & fidei testimonio prædicandus est? nonne inter gloriosos confessores & martyres deputandus qui tantum temporis sedit expectans corporis sui carnifices, & tyranni ferocientis ultores, qui Cornelium adversus edicta feralia resistentem, & minas, & cruciatus, & tormenta fidei vigore calcantem, vel gladio invaderent, vel crucifigerent, vel igne torrerent, vel quolibet inaudito genere poenarum viscera ejus & membra laniarent? Etiam si majestas domini protigentis & bonitas sacerdotem, quem fieri voluit, factum quoque protexit: tamen Cornelius, quantum ad ejus devotionem pertinet & timorem, passus est quidquid pati potuit, & tyrannum armis & bello postmodum victum, prior sacerdotio suo vicit. Quod autem quædam de illo inhonesta & maligna jactantur, nolo mireris, cum scias hoc esse opus semper diaboli, ut servos Dei mendacio laceret, & opinionibus falsis gloriosum nomen infamet; Dum qui conscientia suæ luce clarescunt, alienis rumoribus sordidentur. Explorasse autem collegas nostros scias, & verissime comperisse, nulla illum libelli, ut quidam jactant, labe maculatum esse, sed neque cum episcopis, qui sacrificaverunt, communicationem sacrilegam miscuisse; sed eos demum, quorum causa audita & innocentia comprobata sit, conjunxisse nobiscum. Nam & de Trophimo, de quo tibi scribi desiderasti, non ita res est, ut ad te pertulit rumor, & mendacium malignorum. Nam sicut antecessores nostri sæpe fecerunt, colligendis fratribus nostris carissimus frater noster Cornelius necessitati succubuit: & quoniam cum Trophimo pars maxima plebis abscesserat, redeunte nunc ad ecclesiam Trophimo, & satisfaciente, & poenitentia deprecationis errorem pristinum consistente, & fraternitatem, quam nuper abstraxerat, cum plena humilitate & satisfactione revocante, audita sunt ejus preces, & in ecclesiam domini non tam Trophimus quam maximus fratrum numerus, qui cum Trophimo fuerat, admissus est: qui omnes regressuri ad ecclesiam non essent, nisi cum Trophimo comitante venissent. Tractatu ergo illic cum collegis plurimis habito.

bito, susceptus est Trophimus, pro quo satis-
faciebat fratrum reditus, & restituta multorum
salus: sic tamen, admissus est Trophimus, ut
laicus communicet, non secundum quod ad
te malignorum literæ pertulerunt, quasi locum
sacerdotis usurpet. Sed & quod passim com-
municare sacrificatis Cornelius tibi nunciatus
est, hoc etiam de apostatarum fidei rumori-
bus nascitur. Neque enim possunt laudare nos
qui recedunt: aut expectare debemus ut pla-
ceamus illis, qui nobis displicentes, & contra
ecclesiam rebelles, sollicitandis de ecclesia fra-
tribus violenter insistant. Quare & de Corne-
lio, & de nobis quæcumque jactantur, nec au-
dias facile, nec credas, frater carissime. Si qui
enim infirmitatibus occupantur, illis, sicut pla-
cuit, in periculo subvenitur: posteaquam ta-
men subventum est, & periclitantibus pax da-
ta est, suffocari a nobis non possunt, aut op-
primi, aut vi & manu nostra in exitum mor-
tis urgeri, ut quoniam morientibus pax datur,
necesse sit mori eos qui acceperint pacem:
cum magis in hoc iudicium divinæ pietatis
& paternæ lenitatis appareat, quod qui pignus
vitæ in data pace percipiunt, hic quoque ad
vitam percepta pace teneantur. Et ideo si
accepta pace commeatu a Deo datur, nemo
hoc debet in sacerdotibus criminari, cum se-
mel placuerit fratribus in periculo, subveniri.
Nec tu, exultimes, frater carissime, sicut qui-
busdam videtur, libellaticos cum sacrificatis
æquari oportere, quando inter ipsos etiam qui
sacrificaverint, & conditio frequenter & cau-
sa diversa sit. Neque enim æquandi sunt, ille
qui ad sacrificium nefandum statim voluntate
prosilivit, & qui reluctatus & congressus diu
ad hoc funestum opus necessitate pervenit: il-
le qui & se & omnes suos prodidit, & qui
ipse pro cunctis ad discrimen accedens, ux-
orem, & liberos, & domum totam periculi sui
perfundione protexit: ille qui inquilinos vel
amicos suos ad facinus compulit, & qui in-
quilinis & colonis pepercit, fratres etiam plu-
rimos qui extorres & proflugi recedebant, in
sua tecta & hospitia recepit, ostendens & offe-
rens domino inultas viventes & incolumes
animas, quæ pro una faucia deprecantur. Cum
ergo inter ipsos qui sacrificaverint multa sit di-
versitas; quæ inclementia est, & quam acerba
duritia libellaticos cum iis qui sacrificaverint
jungere? quando is cui libellus acceptus est,
dicat: Ego prius legeram & episcopo tractante
cognoveram non sacrificandum idolis, nec si-
mulacra servum Dei adorare debere; & ideo
co, ne hoc facerem quod non licebat, (cum
ocasio libelli fuisset oblata, quem nec ip-
sum acciperem, nisi offensa fuisset occasio)
ad magistratum vel veni, vel alio eunte man-
davi Christianum me esse, sacrificare inhi non
licere, ad aras diaboli me venire non posse,
dare me ob hoc præmium, ne quod non li-
cet faciam. Nunc tamen etiam iste qui libel-
lo inaculatus est, posteaquam nobis admonen-
tibus didicit, nec hoc se facere debuisse, & si
manus pura sit, & os ejus feralis cibi conta-
gia nulla polluerint, conscientiam tamen ejus
esse pollutam; flet auditis nobis, & lamenta-
tur, & quod deliquerit nunc admonetur, &
non tam crimine quam errore deceptus, quod
jam de cetero instructus & paratus sit, conte-
statur. Quorum si penitentiam respiciamus ha-

rentium aliquam fiduciam tolerabilis conscien-
tiæ, statim cum uxore, cum liberis, quos in-
columes reservaverat, in hæresim vel schismã
diabolo invitante rapiuntur: & adscribetur no-
bis in die iudicii, nec ovem fauciam curasse,
& propter unam fauciam multas integras per-
didisse. Et cum dominus relictis nonaginta no-
vem sanis unam errantem & lassam quaesierit,
& inventam humeris suis ipse portaverit; nos
non tantum non quaeramus lapios, sed & ve-
nientes arceamus: & cum pseudoprophetae gre-
gem Christi nunc vastare & lacerare non de-
linant, occasionem canibus & lupis demus, ut
quos persecutio inexta non perdidit, eos non
duritia nostra & inhumanitate perdamus. Et
ubi erit, frater carissime, quod apostolus dicit?
*Omnibus per omnia placeo, non quaerens quod mihi
utile est, sed quod multis ut salventur. Imitatores
mei estote, sicut & ego Christi.* Et iterum: *Falsus
sum inquitur inquitur, ut inquitur inquitur, ut
mor lucraror.* Et iterum: *Si patitur membrum
unum, compatiuntur & cetera membra: & si le-
tatur unum membrum, collatantur & cetera
membra.* Alia est philosophorum & Stoicorum
ratio, frater carissime, qui dicunt omnia pecca-
ta paria esse, & virum gravem non facile fle-
di oportere. Inter Christianos autem & philo-
sophos plurimum distat. Et cum apostolus di-
cat: *Videte ne quis vos deprædetur per philoso-
phiam & inanem fallaciam,* vitanda sunt quæ
non de Dei clementia veniunt, sed de philo-
sophiæ durioris præsumptione descendunt. De
Moysæ autem legimus in scripturis dictum: *Et
fuit Moyses homo lenis nimis.* Et dominus in
evangelio suo dicit: *Estote misericordes, sicut &
& Pater vester misertus est vestri.* Et iterum:
Non est opus sanis medicus, sed male habentibus.
Quam potest exercere medicinam, qui dicit?
ego solos sanos curo, quibus medicus necessa-
rius non est: Opem nostram, medelam no-
stram vulneratis exhibere debemus. Nec pute-
mus mortuos esse, sed magis semianimes jace-
re eos, quos persecutione funesta fauciatos vi-
demus: qui si in totum mortui essent, nun-
quam de eisdem postmodum & confessores &
martyres fierent. Sed quoniam est in illis
quod penitentia sequente revaleant, ad fi-
dem, & ad virtutem de penitentia robur ar-
matur; quod armari non poterit, si quis des-
peratione deficiat, si ab ecclesia dure & cru-
deliter segregatus ad gentiles se via: & sæcu-
laria opera convertat, vel ad hæreticos & schis-
maticos rejectus ab ecclesia transeat. Ubi est
occisus propter nomen postmodum fuerit ex-
tra ecclesiam constitutus, & ab unitate atque
a caritate divitius, coronari in morte non po-
terit. Et ideo placuit, frater carissime, exami-
natis causis singulorum libellaticos interim ad-
mitti, sacrificatis in exitu subveniri: quia ex-
omologes apud inferos non est, nec ad peni-
tentiam quis a nobis compelli potest, si fru-
ctus penitentiae subtrahatur. Si prælium prius
venerit, corroboratus a nobis invenitur ar-
matus ad prælium: si vero ante prælium inhi-
mitas urserit, cum solatio pacis & communi-
cationis abscedit. Neque enim præiudicium
domino iudicatur, quo minus si penitentiam
plenam & iustam peccatoris invenerit, tunc ra-
tum faciat quod a nobis fuerit hic statutum.
Si vero nos aliquis penitentiae simulatione de-
luserit, Deus, qui non deridetur, & qui cor
homi-

hominis intuetur, de his quæ nos minus per-
 A aut catholicæ ecclesiæ unitatem vel duritie,
 perimus iudicat, & servorum sententiam domi-
 nus emendet, dum tamen nos meminisse, fra-
 ter, debeamus scriptum esse: *Frater fratrem
 adjuvans exaltabitur. Et apostolum quoque di-
 xisse. In contemplatione habentes unusquisque, ne
 & vos tentemini, alterutrum onera sustinete, &
 sic adimplebitis legem Christi.* Item quod super-
 bos redarguens, & arrogantiam frangens in epi-
 stola sua ponat. *Et qui se putat stare, videat ne
 cadat.* Et alio in loco dicat: *Tu quis es qui iudicas
 alienum servum? Domino suo stat aut cadat: Habet
 autem: potens est enim Deus statuere eum.* Joan-
 nes quoque Jesum Christum dominum advoca-
 tum & deprecatores pro peccatis nostris
 præbet dicens: *Filioli mei, ista scribo vobis ne
 delinquantis; & si quis deliquerit, advocatum ha-
 beamus apud Patrem, Jesum Christum justum, &
 ipse est deprecatio pro delictis nostris.* Et Paulus
 quoque apostolus in epistola sua posuit: *Si
 cum adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis
 mortuus est, multo magis nunc iustificati, in san-
 guine illius liberabimur per illum ab ira.* Cum
 pietatem & clementiam cogitantes, non acer-
 bi adeo, nec duri, nec in fovendis fratribus
 inhumani esse debemus, sed dolere cum do-
 lentibus, & cum flentibus flere, & eos quan-
 tum possumus auxilio & solatio nostræ dile-
 ctionis erigere, nec adeo immixtes & pertina-
 ces ad eorum penitentiam retundendam, nec
 iterum soluti & faciles ad communicationem
 temere laxandam. Jacet ecce saucius frater ab
 adversario in acie vulneratus: inde diabolus co-
 natur occidere quem vulneravit, hinc Christus
 hortatur ne in totum pereat quem redemit.
 Cui de duobus assistimus, in cuius partibus
 stamus? utrumne diabolo favemus, ut peri-
 mat, & semianimum fratrem iacentem, sicut
 in evangelio sacerdos & Levites, præterimus?
 an vero ut sacerdotes Dei & Christi, quod
 & Christus docuit & fecit imitantes, vulnera-
 tum de adversarii faucibus rapimus, ut cura-
 tum Deo iudici reservemus? Nec putes, fra-
 ter carissime, hinc aut virtutem fratrum mi-
 nuit, aut martyria deficere, quod lapsis laxa-
 ta sit penitentia, & quod penitentibus spes
 pacis oblata. Manet vere fidentium robor
 immobile, & apud timentes ac diligentes cor-
 de toto Deum stabilis & fortis perseverat in-
 tegrilas. Nam & mœchis a nobis penitentia
 tempus conceditur, & pax datur, non tamen
 idcirco virginitas in ecclesia deficit, aut con-
 tinentiæ propositum gloriosum per aliena pec-
 cata languescit. Floret ecclesia tot virginibus
 coronata, & castitas ac pudicitia tenorem gloriæ
 suæ servat, nec quia adultero penitentia & ve-
 nia laxatur, continentia vigor frangitur. Aliud
 est ad veniam stare, aliud ad gloriam perveni-
 re; aliud missum in carcerem non exire inde,
 donec solvat novissimum quadrantem, aliud
 statim fidei & virtutis accipere mercedem;
 aliud pro peccatis longo dolore cruciatum
 emundari, & purgari diu igne, aliud peccata
 omnia passione purgasse; aliud denique pen-
 dere in die iudicii ad sententiam domini, aliud
 statim a domino coronari. Et quidem apud
 antecessores nostros quidam de episcopis istic
 in provincia nostra dandam pacem mœchis
 non putaverunt, & in totum penitentia locum
 contra adulteria clauservunt; non tamen
 a coepiscoporum suorum collegio secesserunt,
 vel censurae suæ obstinatione ruperunt; ut quia
 apud alios adulteris pax dabatur, qui non da-
 bat, de ecclesia separaretur. Manente concor-
 dia vinculo, & perseverante catholicæ ecclesiæ
 individuo sacramento, adum suum disponit &
 dirigit unusquisque episcopus, rationem propo-
 siti sui domino redditurus. Miror autem quos-
 dam sic obstinatos esse, ut dandam non pu-
 tent lapsis penitentiam, aut penitentibus exi-
 stiment veniam denegandam, cum scriptum
 sit: *Memento unde cecideris, & age penitentiam,*
 & hæc priora opera. Quod utique ei dicitur,
 quem constat cecidisse, & quem dominus hor-
 tatur per opera rursus exurgere, quia scriptum
 est: *Eleemona a morte liberat* & non utique
 ab illa morte quam semel Christi sanguis ex-
 tinxit, & a qua nos salutaris baptismi & re-
 demptoris nostri gratia liberavit, sed ab ea quæ
 per delicta postmodum serpit. Alio item loco
 penitentia tempus datur, & penitentiam non
 agenti dominus comminatur: *Habeo*, inquit,
 adversus te multa, quod uxorem tuam Jezabel,
 quæ se dicit prophetem, sinis docere, & seducere
 servos meos, fornicari, & manducare de sacrifici-
 is: & dedi illi tempus ut penitentiam ageret,
 & penitere non vult a fornicatione. Ecce mitto
 eam in lectum, & qui cum ea fornicati sunt in
 maximam tribulationem, nisi penitentiam gesserint
 ab operibus suis. Quos utique ad peniten-
 tiam dominus non hortaretur, nisi quia peni-
 tentibus indulgentiam pollicetur. Et in evan-
 gelio: *Dico*, inquit, *vobis, sic erit gaudium in
 celo super uno peccatore penitentiam agente,
 quam super nonaginta novem iustis, quibus non
 est opus penitentia.* Nam cum scriptum sit:
*Deus mortem non fecit, nec latatur in perditione
 visorum, utique qui neminem vult perire,
 cupit peccatores penitentiam agere, & per
 penitentiam denuo ad vitam redire. Ideo &
 per Joel prophetam clamat & dicit: Et nunc
 dicit dominus Deus: Revertimini ad me ex toto
 corde vestro, simulque & jejunio, & fletu,
 & planctu, & discindite corda vestra, & non vesti-
 menta vestra, & revertimini ad dominum Deum
 vestrum, quia misericors & pius est, & patiens,
 & multa miserationis, & qui sententiam re-
 tractat adversus multitudines irrogatas.* In psalmis etiam le-
 gimus censuram pariter & clementiam Dei
 comminantis simul atque parentis; punientis
 ut corrigat, & cum correxerit reservantis. *Vi-
 sitabo*, inquit, *in virga facinora eorum, & in
 flagellis delicta eorum: Misericordiam autem
 meam non dispergam ab eis.* Dominus quoque
 in evangelio pietatem Dei Patris ostendens ait.
*Quis est ex vobis homo quem si perierit filius
 ejus panem, lapidem porriget illi? aut si piscem
 postulerit, serpentem illi porriget? Si ego vos,
 cum sitis nequam, scitis bona dare filiis ve-
 stris, quanto magis Pater vester cælestis dabit bo-
 na poscentibus se?* Comparat hic dominus car-
 nalem patrem & Dei Patris æternam largam-
 que pietatem: quod si iste in terris nequam
 pater offensus graviter a filio peccatore & ma-
 lo, si tamen eundem postmodum viderit refor-
 matum, & depositis prioris vitæ delictis ad so-
 brios & bonos mores, & ad innocentia disci-
 plinam penitentia dolore correctum, & gau-
 det & gratulatur, & susceptum, quem ante
 projecerat, cum voto paternæ exultationis am-
 plectitur; quanto magis unus ille & verus Pa-
 ter

Prov. 18.
Galat. 6.

1. Cor. 10.
Rom. 14.

1. Joan. 2.

Rom. 5.

Agg. 1.

1. Cor. 10.

1. Cor. 10.

1. Cor. 10.

1. Cor. 10.

1. Cor. 10.

1. Cor. 10.

1. Cor. 10.

ter bonus, misericors & pius, imo ipsa bonitas & misericordia & pietas letatur in poenitentia filiorum suorum, nec iram poenitentibus, aut plangentibus & lamentantibus poenam comminatur, sed veniam magis & indulgentiam pollicetur. Unde dominus in evangelio *beatos dicit plangentes*, quia qui plangit, misericordiam provocat: qui pernix & superbus est, iram sibi & poenam iudicii venientis exaggerat. Et idcirco, frater carissime, poenitentiam non agentes, nec dolorem delictorum suorum toto corde & manifesta lamentationis suae professione testantes, prohibendos omnino censuimus a spe communicationis & pacis, si infirmitate atque in periculo ceperint deprecari; quia rogare illos non delicti poenitentia, sed mortis urgentis admonitio compellit, nec dignus est in morte accipere solatium, qui se non cogitavit esse moriturum. Quod vero ad Novatiani personam pertinet, frater carissime, de quo desiderasti tibi scribi quam haesim introduxisset; scias nos primo in loco nec curiosos esse debere quid ille doceat, cum foris doceat. Quisquis ille est, & qualiscumque est, Christianus non est, qui in Christi ecclesia non est. Jactet se licet, & philosophiam vel eloquentiam suam superbis vocibus praedicet; qui nec fraternam caritatem, nec ecclesiasticam unitatem tenuit, etiam quod prius fuerat amisit. Nisi si episcopus tibi videtur, qui episcopo in ecclesia a sexdecim coepiscopis factus, adulter atque extraneus episcopus fieri a desertoribus per ambitum nititur: & cum sit a Christo una ecclesia per totum mundum in multa membra divisa, item episcopatus unus episcoporum multorum concordia numerositate diffusus; ille post Dei traditionem, post connexam & ubique conjunctam catholicam ecclesiam unitatem, humanam conetur ecclesiam facere, & per plurimas civitates novos apostolos suos mittat, ut quaedam recentia institutionis suae fundamenta constituat: cumque jampridem per omnes provincias & per urbes singulas ordinati sint episcopi in aetate antiqui, in fide integri, in pressura probati, in persecutione proscripti, ille super eos creare alios pseudoepiscopos audeat. Quasi possit aut totum orbem novi conatus obstinatione peragrare, aut ecclesiastici corporis compaginem discordiae suae seminatione rescindere; nesciens schismaticos semper inter initia servere, incrementa vero habere non posse, nec augere quod illicite ceperint, sed statim cum prava sua aemulatione deficere. Episcopatum autem tenere non posset, etiam si episcopus prius factus, a coepiscoporum suorum corpore & ab ecclesiae unitate desciceret, quando apostolus admoneat, ut invicem nosmetipsos sustineamus, ne ab unitate quam Deus constituit, recedamus, & dicat: *Sustinentes invicem in dilectione, satis agentes servare unitatem Spiritus in conjunctione pacis*. Qui ergo nec unitatem Spiritus, nec conjunctionem pacis observat, & se ab ecclesiae vinculo atque a sacerdotum collegio separat, episcopi nec potestatem potest habere, nec honorem, qui episcopatus nec unitatem voluit tenere, nec pacem. Tum deinde quantus arrogantiae tumor est, quanta humilitatis & lenitatis oblivio, arrogantiae suae quanta jactatio, ut quis aut audeat, aut facere se posse credat, quod nec apostolis concessit dominus, ut ziza-

Epist. 4.

Matth. 23.

nia frumento putet se posse discernere, aut quasi ipsi paleam auferre & aream purgare concessum sit, paleas cernetur a tritico separare. Cumque apostolus dicat: *In domo autem magna non solum vasa aurea sunt & argentea, sed & lignea & fictilia*, aurea & argentea vasa videatur eligere, lignea vero & fictilia contemnere, abicere, damnare, quando non nisi die domini vasa lignea divini ardoris incendio concrementur, & fictilia ab eo, cui data est ferrea virga, frangantur. Aut si se cordis & renis scrutatorem constituit & iudicem, per omnia aequaliter iudicet, & cum sciat scriptum esse: *Ecce sanus factus es, jam noli peccare, ne quid tibi deterius fiat*, fraudatores & mæchos a latere atque a comitatu suo separet: quando multo & gravior & pejor sit mæchi quam libellatici causa, cum hic necessitate, ille voluntate peccaverit: hic existimans sibi satis esse quod non sacrificaverit, errore deceptus sit; ille matrimonii expugnator alieni, vel lupanar ingressus ad eloacam & cenosam voraginem vulgi, sanctificatum corpus & Dei templum detestabili colluvione violaverit: sicut apostolus dicit: *Omne peccatum quodcumque fecerit homo, extra corpus est: qui autem mæchatur, in corpus suum peccat*. Quibus tamen & ipsis poenitentia conceditur, & lamentandi ac satisfaciendi spes relinquitur secundum ipsum apostolum dicentem: *Timeo ne forte veniens ad vos iugam multos ex his qui ante peccaverunt & non egerunt poenitentiam de immunditiis quas fecerunt & fornicationibus & libidinibus*. Nec sibi in hoc novi haeretici blandiantur; quod se dicant idololatris non communicare, quando sint apud illos & adulteri & fraudatores, qui teneantur idololatriæ crimine, secundum apostolum dicentem: *Hoc enim scitote intelligentes quia omnis fornicator aut immundus, aut fraudator, quod est idololatria, non habet hereditatem in regno Christi & Dei*. Et iterum: *Mortificate itaque membra vestra quae in terra sunt, exponentes fornicationem, immunditiam & concupiscentiam malam & cupiditatem, quae sunt idolorum servitus, propter quae venit ira Dei*. Nam cum corpora nostra membra sint Christi, & singuli simus templum Dei, quisquis adulterio templum Dei violat, Deum violat, & qui in peccatis committendis voluntatem diaboli facit, demoniis & idolis servit. Neque enim mala facta de sancto Spiritu veniunt, sed de adversarii instinctu, & de immundo spiritu naturae concupiscentiae contra Deum facere, & diabolo servire compellunt. Ita fit ut si peccato alterius inquinari alterum dicunt, & idololatriam delinquentis ad non delinquentem transire sua asseveratione contendunt, excusari se cum suam vocem non possint ab idololatriæ crimine, cum constet de apostolica probatione mæchos & fraudatores, quibus illi communicant, idololatrias esse. Nobis autem secundum fidem nostram, & divinae praedicationis datam formam competit ratio veritatis, unumquemque in peccato suo ipsum teneri, nec posse alterum pro altero reum fieri, cum dominus praemoneat & dicat: *Iustus iustus super eum erit, & scelus scelerati super eum erit*. Et iterum: *Non morientur patres pro filiis, & filii non morientur pro patribus. Unusquisque in peccato suo morietur*. Quod legentes scilicet & tenentes, neminem putamus a fructu satisfactionis & spe pacis

Tim. 2.

Joan. 5.

1. Cor. 6.

1. Cor. 11.

Epist. 1.

1. Cor. 6.

Ezech. 18.

1. Reg. 10.

pacis arcendum, cum scianus juxta scripturam divinam fidem, auctore & hortatore ipso Deo, & ad agendam poenitentiam peccatores redigi, & veniam atque indulgentiam poenitentibus non denegari. Atque o frustranda fraternitatis irrisio! o miserorum lamentantium caduca deceptio! o haereticae institutionis inefficax & vana traditio! hortari ad satisfactionis poenitentiam, & subtrahere de satisfactione medicinam: dicere fratribus nostris: Plange & lacrymas funde, & diebus ac noctibus ingemisce, & pro ablucendo & purgando delicto tuo largiter & frequenter operare, sed extra ecclesiam post omnia ista morieris: quaecumque ad pacem pertinent, facies; sed nullam pacem quam quaeris, accipies. **B** non statim pereat? Quis non ipsa desperatione deficiat? Quis non animum suum a proposito lamentationis avertat? Operari tu putas rusticum posse, si dixeris: Agrum peritiam omnifru-ctivitate exerce, culturis diligenter insiste; sed nullam messem metes, nullam vindemiam preme, nullos oliveti tui fructus capies, nulla de arboribus poma decerpes? Vel si ei, cui dominium est, usum navium suadeas, & dicas: Materiam de excellentibus silvis mercare, frater, carinam praevaleas & electis roboribus in- texe, clavo, funibus, velis, ut fabricetur atque armetur navis, operare: sed cum haec feceris, fructum de actibus ejus & cursibus non videbis. **C** Praecludere est atque abscindere iter doloris ac poenitendi viam, ut cum in scripturis dominus Deus revertentibus ad se & poenitentibus blandiatur, nostra duritia & crudelitate dum fructus poenitentiae intercipitur, poenitentia ipsa tollatur. Quod si invenimus a poenitentia agenda neminem debere prohiberi, &

deprecantibus atque exorantibus domini misericordiam, secundum quod ille misericors & pius est, per sacerdotes ejus pacem posse concedi, admittendus est plangentium gemitus, & poenitentiae fructus dolentibus non negandus. Et quia apud inferos confessio non est, nec exomologesis illic fieri potest, qui ex toto corde poenituerint & rogaverint, in ecclesiam debent interim suscipi, & in ipsa domino reservari, qui ad ecclesiam suam venturus de illis utique, quos in ea intus invenerit judicabit. Apostatae vero & desertores, vel adversarii & hostes, & Christi ecclesiam dissipantes, nec si occisi pro nomine foris fuerint, admitti, secundum apostolum, possunt ad ecclesiae pacem, quando nec spiritus nec ecclesiae tenuerunt unitatem. Haec interim, frater carissime, pauca de multis quantum potui breviter decurri, quibus & desiderio tuo satisfacerem, & te magis ac magis collegii & corporis nostri societati conjungerem. Si autem tibi veniendi ad nos opportunitas & facultas fuerit, plura in commune conferre, & uberius ac plenius quae in salutarem concordiam faciant, tractare poterimus. Opto te, frater carissime, semper bene valere.

DECRETUM CORNELII PAPAE

ex Gratiani decreto desumptum, in prioribus decretalibus non exans.

Ut a jejunis juramenta praestentur.

Honestum etiam videtur, ut qui in sanctis audet jurare, hoc jejunus faciat cum omni honestate & timore Dei; & ut pueri ante annos quatuordecim non cogantur jurare.

ANNO
CHRISTI
254. 255.

ANNO
CHRISTI
254. 255.

CONCILIIUM CARTHAGINENSE PRIMUM IN CAUSA LAPSORUM CELEBRATUM

Anno CCLIV. tempore Cornelii Papae.

Tempus locus
concilii.
254 aut sub
anno praec.
denari

Acta concilii
hujus

Decretum
concilii.

Concilium.) Carthaginense concilium hoc **D**communicantur. Id aperte constat ex epist. Cypriani 52. & 55. item ex literis synodicis ad Cornelium scriptis, quarum quidem S. Cyprianus epist. 42. meminit, sed injuria temporum intercederunt. Decretum est in hoc concilio, ut lapsi poenitentiam agentes in ecclesiae communionem quidem recipiantur; sed non citra urgentem necessitatem ante satisfactionis tempus impletum admittantur. Haec Cyprianus epist. 52. ad Antonianum scribens his verbis significat: *Secundum quod tamen antea fuerat destinatum, persecutione sopita, cum data esset facultas in unum conveniendi, copiosus episcoporum numerus, quos integros & incolumes fides sua & domini tutela protegit, in unum convenimus: & scripturis diu ex utraque parte prolatis, temperamentum salubri moderatione libravimus, ut nec in totam spes communicationi & pacis lapsis denegaretur, ne plus desperatione descenderent, & eo quod sibi ecclesia clauderetur, secuti saeculum, gentiliter viverent: nec tamen rursus censura evangelica*

1. Gratian. 16. 2. 1. Verus e. Capitular. lib. 1. cap. 61. Ha. d. unum.
2. Doctissimus Pagi, qui Cornelium sic in Pontificatum adeptum statuit an. 251. quarto die Junii, hoc primum Carthaginense sub Cypriano Concilium inceptum at unum mense Maio ejusdem anni 251. ante Cornelii P. ordinationem, & ad mens. Augustum usque protogatum.

CONCILIUM ROMANUM I.
 IN CAUSA LAPSORUM,

Celebratum anno CCLIV. tempore Cornelii Papa.

a. 253. aut
 initio 254.

Tempus, locus & causa concilii.

Primum decretum concilii.

Decretum concilii.

Auctoritate Cornelii pontificis ad petitionem Cypriani Romæ hæc synodus ob eandem lapsorum causam anno 254 celebrata est: in qua decretum Carthaginensis concilii, de quo supra, confirmatum est; nimirum, ut lapsi ad poenitentiam quidem admitterentur, sed ad communionem non nisi tempore satisfactionis peracto reciperentur. Hæc omnia ex eadem 52. epistola Cypriani ad Antonianum probantur his verbis: *Ac si minus sufficiens episcoporum numerus in Africa videbatur, etiam Romam super hac re scripsimus ad Cornelium collegam nostrum, qui & ipso cum plurimis coepiscopis habito concilio, in eandem nobiscum sententiam, pari gravitate & salubri moderatione, consensit, &c.*
 De sacerdotibus lapsis hoc peculiariter decretum, & constitutum est hoc eodem concilio, ut sacerdotes lapsi prævia poenitentia & satisfactione ad ecclesiam quidem recipiantur, sed a sacerdotali functione deinceps abstineant, & laica tantum communionem contenti in ecclesia communicent. Hoc decretum per literas Cornelius promulgavit, ut testatur Cyprianus epi-

stola 67. in fine. Vigore hujus decreti Cornelius pontifex, ut constat ex 52. epistola Cypriani, Trophimum quemdam episcopum lapsum ad laicam tantum communionem recepit, eique, quamquam ad ecclesiam admittus esset, episcopali munere interdixit. Eandem constitutionem a Fortunatio episcopo Assuritano lapsi non observatam fuisse, Cyprianus epistola 64. vehementer exclamat. Item epistola 68. de Basilide & Martiale loquens, eo quod lapsi essent, hæc ad Hispanos scribit: *Frustra tales episcopatum sibi usurpare conantur, cum manifestum sit ejusmodi homines nec ecclesia Christi posse præse, nec Deo sacrificia offerre debere: maxime cum jampridem nobiscum & cum omnibus omnino episcopis in toto mundo constitutis, etiam Cornelius collega noster, sacerdos pacificus ac justus, & martyrio quoque dignatione domini honoratus, decreverit, hujusmodi homines (lapsos nimirum sacerdotes & episcopos) ad poenitentiam quidem agendam posse admitti, ab ordinatione autem cleri atque sacerdotali honore prohiberi.* Baron. anno 254. num. 90. & 91.

Trophimus episcopus lapsus recepitur ad laicam communionem.

CONCILIUM ROMANUM II.
 QUO NOVATIANUS CONDEMNATUR,

Anno CCLV. sub Cornelio Papa.

b. 255.

Novatianus excommunicatur.

Anno domini 255. Romæ sub Cornelio pontifice habitum est hoc concilium, in quo 60. episcopi congregati, decreverunt; Novatianum ejusque fautores schismaticos, eo quod ab unitate ecclesiæ ipsi se præscidissent, & lapsis poenitentiam & reconciliationem denegarent, excommunicandos esse, sicuti etiam de facto excommunicatos denunciarunt: lapsos vero ad reconciliationem & poenitentiam admittendos esse decreto suo confirmarunt. Acta hujus concilii, cum subscriptionibus episcoporum, teste Eusebio lib. 6. cap. 35. in extrema parte illius epistolæ, quam Cornelius ad Fabium Antiochenum scripsit, extiterunt, sed magno antiquitatis ecclesiasticæ detrimento exiderunt. De hoc concilio prædicto lib. 6. cap.

35. hæc Eusebius; *Ob quam rem (Novatianum aliosque ejusdem schismatis sectatores) concilium maximum Romæ cogitur, in quo sexaginta episcopi, atque presbyteri totidem atque amplius, una cum diaconis in unum convenimus. A pastoribus etiam, separatim per singulas cujusque regionis provincias, quid ea de re agendum esset, deliberantibus, colloquia sunt. A quibus omnibus tandem decernitur; Novatianum ejusque fautores tanta superbia inflatos, & quotquot illius inhumanissima, & a fraterna caritate alienissima opinioni assentirentur, in eorum numero qui erant ab ecclesia exclusi haberi: fratres autem qui casu infelici prolapsi fuissent, poenitentia medicamentis curari, & ad sanitatem restitui.* Vide Baron. anno domini 255. num. 2. & 3.

Hic Auctor Baronium secutus in duo fecit unum a Cornelio Pontifice celebratum Romæ concilium, mense Octobris anni 254. in quo simul & synodi Carthaginensis decreta de Lapsis recipiendo roborata, & Novatianus cum suis anathemate percutus. Nec aliud est Concilium Italianum Hieronymi: cum enim non pauci in Italia Episcopi Romano Concilio minime interfuisse, eorum quoque sententiam Cornelius scorsim postularit, unde idem Concilium Romanum ac Italianum Hieronymum appellavit. Consulto doctissimum Pagium in Critic. Annal. Baron. ad an. 255. num. 25 & 26. Nec plura Cornelii Romani Concilii memorat Auctor Synodici.

CONCILIUM ITALICUM.

SUB CORNELIO PAPA,

De causa Novatiani,

Celebratum anno domini ° CCLV.

a 355. auo
civiter.Decretum
hujus concilii

Episopus Italiae ob hanc eandem causam Novatiani circa hæc tempora convenisse, idem quod præcedente Romano concilio secundo constitutum est, confirmasse & decrevisse, testatur Hieron. lib. de scriptor. eccles. in Cornelio, hisce verbis: *Cornelius Romanae urbis episcopus, &c. scripsit epistolam ad Flavianum Antiochena ecclesiae episcopum de synodo Romana,*

Italica, & Africana. Eusebius prædicto libro 6. cap. 35, de hoc concilio hæc ait: *Epistola quidem Cornelii episcopi Romani scripta ad Fabium episcopum ecclesiae Antiochena, ad nos pervenerunt, qua tum acta concilii Romae habiti, tum qua ab omnibus in Italia, in Africa, inque aliis locis de eo errore decreta erant, evidenter declarant.* Vide Baronium anno domini 255. num. 2. & 3.

CONCILIUM CARTHAGINENSE II.

IN CAUSA SCHISMATICORUM

Felicissimi & Novatiani,

Celebratum anno ° CCLV. ° sub Cornelio Papa.

b 355.

Tempus, locus & causa
habiti concilii.
c 355.

Hoc concilium anno domini ° 255. Idibus Maii Carthagine in Africa celebratum est, in causa duorum schismaticorum, Felicissimi nimirum, & Novatiani, quorum ille omnes omnino lapsos absque poenitentia mox suscipi debere pertinaciter defendebat: Novatianus vero in alterum extremum nimis declinans, neminem eorum qui lapsi essent in ecclesiam recipiendum esse non minore pertinacia asserbat. Ad hanc ergo controversiam determinandam, auctoritate Cypriani episcopi, quadraginta duo episcopi Africanæ ecclesiae congregantur, qui media via incedentes, definiverunt lapsis reditum ad ecclesiam postulantibus, pacem & reconciliationem concedendam esse, si impositam sibi poenitentiam adimplevisse: idque ordine observari constituerunt, nisi vel vitæ extremæ periculum imminens, vel instans tyrannorum persecutio (quam futuram esse Spiritus sanctus Cypriano revelaverat) poenitentiarum injunctarum, aut etiam injungendarum, indulgentiam, relaxationem & dispensationem postulare. Privatus veterator hæreticus, ut causam suam ageret, ad hanc synodum ipse cum suis introire tentavit quidem, sed quia antea sæpe damnatus fuisset, repulsus est: qua de causa ille sociis quibusdam collectis, Fortunatum quemdam profugum & absentem, adversus Cyprianum, pseudoepiscopum creat, & postea statim per Felicissimum, & magnam schismaticorum catervam ad Cornelium papam ablegatam, ut schismatis & hæresos suspicionem averterent, apostolicæ sedis communionem sollicitè admodum appetunt. Verum cum Romanam adnavigassent, & a pontifice Cor-

nelio aliquoties audiri & recipi postulasent, eique contra Cyprianum querelas offerre tentassent, ab eodem protinus rejecti sunt: quippe qui per literas a Cypriano scriptas, hos schismatis atque hæresicos auctores & propugnatores, profugos & absentes, jam satis cognovisset. Vide Baronium anno 255. num. 5. sequentibus. Synodica epistola ad Cornelium transmissa extat apud Cyprianum inter suas 54. quam huc transitulimus commode.

¶ Eundem quoque ser. var. ordinem in edit. Pamelii & Rigaltii.

EPISTOLA D. CYPRIANI

ET SYNODI AFRICANÆ

AD CORNELIUM.

De lapsis.

Cyprianus, Liberalis, Caldonius, Nicomedes, Cæcilius, Junius, Martinus, Felix, Succensus, Faustinus, Fortunatus, Victor, Saturninus, alius Saturninus, Rogatianus, Sattius, Secundinus, alius Saturninus, Eutyches, alius Saturninus, Arrelius, Priscus, Herculanus, Victorius, Quintus, Honoratus, Manthianus, Hortensianus, Gevianus, Jambus, Donatus, Pomponius, Polycarpus, Demetrius, alius Donatus, Privatianus, Fortunatus, Rogatus, Mummillus, Cornelio fratri salutem.

¶ Mommilius.

Statuimus quidem jampridem, frater carissime, participato invicem nobiscum concilio,

1 Anno potius 255. Idibus Maii juxta exactiorem Pagi Chronologiam, quem consule ad an. 255. n. 8.

2 MS. noster Caldonius, Nicomedes, Cæcilius, Julius, Martinus. Hard. ejus sunt & sequentes nota.

3 MS. noster Rogatianus, Tertullianus, (al. Tertullianus) Lucianus, Eusebius, Amphus, alius Saturninus, Arrelius, Priscus, Herculanus, Victorius, Quintus, Honoratus, Manthianus, Hortensianus, Gevianus, Jambus, Donatus, Pomponius, Polycarpus, Demetrius, alius Donatus, Privatianus, Fortunatus, Rogatus, Mummillus, Cornelio fratri salutem.

4 MS. noster Donatus, Privatianus; omisso interjectis, qui neque in Cod. MS. leguntur. 5 MS. noster Mommilius, al. Mommilius.

ANNO
CHRISTI
111. 212.

ANNO
CHRISTI
111. 212.

a. l. promi-
sionis.
Mark. 16. 7.
10.

filio, ut qui in persecutionis infestatione lup-
plantati ab adversario, vel lapsi fuissent, ac
sacrificiis se illicitis maculassent, agerent diu
penitentiam plenam: & si periculum infirmitas
urget, pacem sub idem mortis acciperent.
Nec enim fas erat, aut permittebat
paterna pietas & divina clementia, ecclesiam
pulsantibus elaud, & dolentibus & deprecantibus
spei salutis subsidium denegari, ut de
saeculo recedentes, sine communicatione & pace
domini dimitterentur; quando permiserit
ipse, qui legem dedit, ut ligata in terris,
etiam in caelis ligata essent: solvi autem possent
illuc, quae hic prius in ecclesia solverentur. Sed
enim cum videamus diem rursus alterius infestationis
appropinquare coepisse, & crebris atque
assiduis ostensionibus admoneamur, ut ad certamen,
quod nobis hostis indicit, armati & parati
simus; plebem etiam nobis de divina dignatione
commisam exhortationibus nostris praeparemus,
& omnes omnino milites Christi, qui arma desiderant,
& praedium flagitant, intra castra domini
colligamus; necessitate cogente censuimus,
eis qui de ecclesia domini non recesserunt,
& sed penitentiam agere, & lamentari, ac
dominum deprecari a primo lapsus sui die
non desisterunt, pacem dandam esse, & eos
ad praedium (quod imminet) armari & instrui
oportere. Obtemperandum est namque ostensionibus
atque admonitionibus iustis, ut a pastoribus
oves in periculo non deserantur, sed grex
omnis in unum congregetur, & exercitus
domini ad certamen militiae caelestis armetur.
Merito enim trahebatur dolentium penitentia
tempore longiore, ut infirmis in exitu subveniretur,
quamdiu quies & tranquillitas aderat, quae
disserre diu plangentium lacrymas, & subvenire
fero morientibus in infirmitate patere-
tur. At vero nunc non infirmis, sed fortibus
pax necessaria est: nec morientibus sed viventibus
communicatio a nobis danda est, ut quos excitamus
& exhortamur ad praedium, non inermes & nudos
relinquamus, sed protectione sanguinis & corporis
Christi muniamus: & cum ad hoc fiat eucharistia,
ut possit accipientibus esse tutela; quos tutos esse
contra adversarium volumus, munimento dominicae
saturitatis armemus. Nam quomodo docemus aut
provocamus eos in confessione nominis sanguinem
denegamus, si eis militaturis Christi sanguinem
denegamus? Aut quomodo ad martyrii poculum idoneos
facimus, si non eos prius ad bibendum in ecclesia
poculum domini iure communicationis admittimus?
Interesse debet, frater carissime, inter eos, qui
vel apostataverunt, & ad saeculum, cui renuntiaverant,
reversi gentiliter vivunt, vel ad haereticos transfuga
facti, contra ecclesiam parricidalia quotidie arma
suscipiunt: & inter eos qui ab ecclesiae limine non
recedentes, & implorantes jugiter ac dolenter divina
& paterna solatia, nunc se ad pugnam paratos esse,
& pro domini sui nomine, ac pro sua salute stare
fortiter & pugnare profitentur. Hoc in tempore
pacem nos non dormientibus, sed vigilantibus
damus: pacem non ad quietem, sed ad aciem
damus. Si secundum quod eos audimus, & optamus,
& credimus, fortiter steterint, &

A adversarium nobiscum in congressione prostraverint,
non penitet pacem concessisse tam fortibus:
imo episcopatus nostri honor grandis & gloria
est, pacem dedisse martyribus, ut sacerdotes,
qui sacrificia Dei quotidie celebramus,
hostias Deo & victimas praeparamus. Si autem
(quod dominus avertat a fratribus nostris)
aliquis lapsorum secesserit, ut pacem subdole
petat, & impendentis praemii tempore
communicationem non praeriaturus accipiat;
seipsum fallit, & decipit, qui aliud corde
occultat, & aliud voce pronunciat. Nos, inquam
nobis & videre & iudicare conceditur, faciem
singulorum videmus, eos scrutari & mentem
perspicere non possumus. De his iudicat
oculorum scrutator & cognator cito venturus,
& de arcibus cordis atque abditis iudicaturus.
Obesse autem mali bonis non debent, sed magis
mali a bonis adjuvari. Nec ideo martyrium
facturus pax neganda est, quia sunt quidam
negaturi; cum propter hoc pax danda sit
omnibus militaturis, ne per ignorantiam
nostram ille incipiat praerteri, qui habet
in praedio coronari. Ne quisquam dicat:
Qui martyrium tollit, sanguine suo
baptizatur: nec pax illi ab episcopo
necessaria est, habeturo gloriae suae
pacem, & accepturo maiorem de domini
dignatione mercedem. Primo idoneus esse
non potest ad martyrium, qui ab ecclesia
non armatur: & mens deficit, quam non
recepta eucharistia erigit & accendit.
Dominus enim in evangelio suo ait: Cum
autem vos tradiderint, nolite cogitare
quid loquamini: dabitur enim vobis
in illa hora, quid loquamini. Non enim
vos estis qui loquamini, sed Spiritus
Patris vestri, qui loquitur in vobis.
Quando autem dicat: in traditis atque
in confessione nominis constitutis, loqui
Spiritum Patris, quomodo potest ad
confessionem paratus aut idoneus
inveniri, qui non prius, pace accepta,
recepit Spiritum Patris, qui corrobora-
ns servos suos, ipse loquitur & con-
fiteatur in nobis? Tunc deinde si
relictis omnibus rebus suis fugerit,
& in latebris atque in solitudine
constitutus in latrones forte incurrit,
aut in febribus & languore decesserit;
nonne nobis imputabitur, quod tam
bonus miles, qui omnia sua dereliquit,
& contempta domo & parentibus ac
liberis, sequi dominum suum maluit,
sine pace & sine communicatione
decedit? Nonne nobis vel negligentia
segnis, vel duritia crudelis ad-
scribetur in die iudicii, quod pastores,
creditas & commissas nobis oves
nec curare in pace, nec in acie
voluerimus armare? Nonne nobis
ingeretur a domino, quod per
prophetam suum clamat, & dicit:
Ecce iac consumastis, & lanis vos
tegitis: & quod crassum est,
interfecistis, & oves meas
non pascitis: quod infirmatum est,
non confirmastis, & quod male
habuit, non corroboraastis, &
quod contribulatum est, non
solati estis, & quod errabat,
non revocastis, & quod perierat,
non inquisistis, & quod forte
fuit, consecistis labore: &
dispersa sunt oves meae, eo
quod non sunt pastores, & facta
sunt in comesturam omnibus
bestiis agri: & non fuit qui
inquireret, neque qui revocaret.
Propterea haec dicit dominus:
Ecce ego super pastores, & in-
quam oves meas de manibus
eorum, & avertam eos,

Regum 16.

Mark. 16. 7. & 10. & 11. & 12. & 13. & 14. & 15. & 16. & 17. & 18. & 19. & 20. & 21. & 22. & 23. & 24. & 25. & 26. & 27. & 28. & 29. & 30. & 31. & 32. & 33. & 34. & 35. & 36. & 37. & 38. & 39. & 40. & 41. & 42. & 43. & 44. & 45. & 46. & 47. & 48. & 49. & 50. & 51. & 52. & 53. & 54. & 55. & 56. & 57. & 58. & 59. & 60. & 61. & 62. & 63. & 64. & 65. & 66. & 67. & 68. & 69. & 70. & 71. & 72. & 73. & 74. & 75. & 76. & 77. & 78. & 79. & 80. & 81. & 82. & 83. & 84. & 85. & 86. & 87. & 88. & 89. & 90. & 91. & 92. & 93. & 94. & 95. & 96. & 97. & 98. & 99. & 100.

Exib. 11

1 Corb. 16. 11. 2 Corb. 11. 23. 3 MS. novem promiserit, in nostro, & Corb. permiserit. 4 In Colbert MS & 5 MS. nosse sacrificium Dei. 6 In istum MS. nosse: alia non consolidaht.

cas, ut non pascant oves meas, & jam non pascant eas, & extraham oves meas de ore eorum, & pascam eas cum judicio. Ne igitur ore nostro quo pacem negamus, quod duritiam magis humanæ crudelitatis, quam divinæ & paternæ pietatis dulcedinem opponimus, oves nobis commissæ a domino reposcantur; placuit nobis, sancto Spiritu suggerente, & domino per visiones multas & manifestas admonente, quia hostis nobis imminere prænu-
 tur, & ostenditur colligere intra castra milites Christi, & examinatis singulorum causis, pacem lapsis dare, imo pugnaturis arma suggere: quod credimus vobis quoque, paternæ misericordiæ contemplatione, placitum. Quod si de collegis aliquis extiterit, qui urgente certamine pacem fratribus & fororibus non putat

Vides quomodo confirmari petant quodammodo suam a Cornelio ut tum pontifice, sententiam.

dandam, reddet ille rationem in die iudicii domino, vel importuna censura, vel inhumanæ duritiæ suæ. Nos, quod fidei & caritati & sollicitudini congruebat, quæ erant in conscientia nostra, protulimus: diem certaminis appropinquasse, hostem violentum cito contra nos exurgere, pugnam non talem qualis fuit, sed graviolem multo & acriorem multo venire: hoc nobis divinitus frequenter ostenditur; de hoc nos providentia & misericordia domini sæpius admonere dignatur; de cujus ope & pietate, qui in eum confidimus, possumus esse securi: quia qui in pace militibus suis futuram prænu-
 nciat pugnam, dabit militantibus in congressione victoriam. Opramus te, frater carissime, semper bene valere.

SYNODI TRES EX LIBELLO SYNODICO.

ROMANA · CORNELII.

ΣΥΝΟΔΟΣ Θεία καὶ ἱερά τοπική, πατρῶν μακαρίων, ἐν Ρώμῃ συναθροισθεῖσα, ἐπὶ Καρηνλίῳ τῷ μακαριωτάτῳ παπᾷ, καὶ ἑπτῶν δεκά καὶ ὀκτῶ ἐπισκόπων, ἀποκηρύξασα Ναιάτων, παγίδα τῶν μετανοεῖν βουλομένων.

Synodus divina & sacra provincialis patrum beatorum Romæ congregata a Cornelio beatissimo papa, aliisque octodecim episcopis: quæ Novatum, laqueum illum penitentiam agere volentium, abdicavit.

CARTHAGINENSIS · CYPRIANI.

ΣΥΝΟΔΟΣ Θεία καὶ ἱερά τοπική, ἐν Καρθαγίνῃ τῇ Νεαπόλει τῆς Ἀφρικῆς καθλιθεῖσα, ἐπὶ τῷ ἱερομάρτυρι Κυπριανῷ, ἡγουμένῳ αὐτῆς ἐπισκόπῳ, καὶ ἑπτῶν ὀγδοήκοντι τεσσάρων ἐπισκόπων, ἀποκηρύξασα Ναιάτων, ὡς πλεὺς μετάνοιαν τοῖς ἁπτιοῦσι κλείοντα.

Synodus divina & sacra provincialis, Carthagine, nova Africæ civitate dicta, collecta a sacro martyre Cypriano, qui ejus erat episcopus, aliisque octoginta quatuor episcopis: quæ Novatum, utpote penitentiam lapsis negantem, abdicavit.

ANTIOCHENA, DEMETRII.

ΣΥΝΟΔΟΣ Θεία καὶ ἱερά τοπική, ἐν Ἀντιοχείᾳ συναθροισθεῖσα, ἐπὶ Δημητρίου τοῦ πρώτου ἀγιωτάτου ἐπισκόπου, καθελεῖσα Ναιάτων, ὡς ὄντι φιλαμαρτήμονα.

Synodus divina & sacra provincialis Antiochiæ collecta a Demetrio, ejusdem sanctissimo episcopo: quæ Novatum deposuit, tanquam qui peccatoribus patrocinaretur.

ANNO CHRISTI

Ex nova Col. lect. one Bar. 1. 77.

Primum hujus synodi notitiam debemus Dionysio Episcopo Alexandrino: qui ad Cornelium Papam scribens, cujus literas adversus Novatum scriptas acceperat, ei significavit se ab Heleno Tarso Cilicia Episcopo & a ceteris qui cum illo convenerant, Firmiliano scilicet Casarea Cappadocia & Theodisio Casarea Palestina provincia Episcopis, invitatum fuisse ut ad synodum Antiochenam occurreret, in qua quidam Novati sebis-
 ma confirmare tentabant. Scribebat etiam sibi nunciatum esse quod Fabianus quidem Episcopus

ANNO CHRISTI 311.

Antiochenus diem extremum obiisset, Demetrianus vero in ejus locum esset constitutus. Hac tantum Dionysius, ut refert Eusebius lib. vi. cap. XLVI. historia ecclesiastica. Auctor vero synodici addit Novatum in ea synodo depositum fuisse, tanquam qui peccatoribus patrocinaretur. Quod fortassis accepit auctor ille ex epistola ejusdem Dionysii scripta ad Dionysium tunc quidem Romana urbis Presbyterum, sed qui aliquanto post tempore ejusdem urbis Episcopus est constitutus. Fragmentum ex ea epistola refert idem Eusebius l. vii. cap. viii. his verbis.

Nov-

1. De hac supra pag. 866. 2. De hac itidem supra pag. 867.

lusu Galli si-
meryr.
An & quando
sub Valeria-
no passus sit?
Deciana per-
secutio cur
Valeriani ap-
pellatur.
Valerianus
quando im-
perator fa-
ctus sit.

curione factus est, non Valeriani, sed Galli potius. Volusiani iussu contigisse necessario affirmari debet: quamquam quod hic dicitur a Valeriano capite truncatus esse, dupli- citate ratione hac optime & verissime exponi possit: primo, ut per nomen Valeriani hac potius intelligatur Valeriani persecutio; ita tabula ecclesiastica habent: sub qua persecutione Lucium martyrio adfectum esse verissimum est. Quae enim persecutio Decio auctore cepta est, & Valeriani censura approbata fuit (nam illo tempore Valerianus censorem aerebat, cuius hoc officium erat, ut latis legibus facinorosi quique punirentur) ea horum auctoritate, semel promulgata, sic semper in posterum perseveravit, ut omnis illa reliquorum temporum persecutio, etiam si aliquo temporis interstitio pax fuerit in ecclesia, Decii & Valeriani appellaretur. Unde etiam iussu Valeriani, juxta Dionysii Alexandrini testimonium, Lucium occisum esse factum sit; atramen verum est, eundem sub Valeriani persecutione, quae censura ipsius, Decio adhuc vivente approbata, & ad decennium continuata fuit, martyrium subisse. Secundo, sic exponi potest, ut quod iussu Galli & Volusiani, anno imperii eorum quarto accidit, id sub Valeriani imperio factum esse vere scribatur, propterea quod Valerianus in fine anni 256, a militibus Alpini imperator acclamatus, cum Gallo & Volusiano adhuc viventibus biennio imperium obtinuerit, adeoque verum sit, siue sub Gallo, siue sub Valeriano Lucius occisus esse scribatur. Baron. anno 257, num. 2, & 3.

(Ensepe.) Ex his fuit unus Melanlus episc. Rothomagensis sanctitate celebris, de quo vide Baron. in not. ad mart. Rem. die 28. Octobris.

non rectam fidem tenentibus, sed erroribus impunctis, quam & ab aliis eos imitantibus, persequi & infamari, atque vestras ecclesias suis votibus & fidelium oblationibus spoliari, vestroque ministros nimis vexari: & ideo multos a vobis & a recta fide discedere, quoniam eis non potestis defensionem impendere, nec ea quae necessaria sunt ministrare. Nolite mirari, fratres, si vos malevoli & impii persequuntur; cum ipsum Christum caput nostrum sint persecuti. Unde & consolatricem ipsam habetis veritatem, quae ait: Si patrem familias Beelzebub vocaverunt, quanto magis (a) domesticos eius? Ipsa iterum consolans nos loquitur dicens. Si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat, disjiceret: Sed quia non estis de mundo, sed ego elapsi vos de mundo, propterea odit vos mundus.

I.

Propter tales, fratres, hortamur vos, sicut & in hac sancta ecclesia constitutum habemus, ut semper testes vobiscum sacerdotes & diaconos habeatis. Et licet conscientia sufficere possit propria, tamen propter malevolos, juxta apostolum, etiam testimonium vos oportet habere bonum ab his quibus foris sunt. Quoniam & in hac sancta sede constitutum habemus, ut b duo presbyteri, vel tres diaconi in omni loco episcopum non deserant, propter testimonium ecclesiasticum.

De consec. dist. 1. habemus apostolica auctoritate

1. Tim. 3.

EPISTOLA

si Suspecta eodem jure cum aliis libroribus.

LUCII PAPAE I.

AD GALLIAE ATQUE HISPANIAE

Episcopos.

Ut duo presbyteri & tres diaconi in omni loco episcopo adhaereant propter testimonium ecclesiasticum: & de accusatione episcoporum: & de unanimi concordia inter metropolitanum ceterosque episcopos, & ut raptores atque ecclesiasticarum rerum ablatores, invasores, alienatores, ut fures & sacrilegi anathematizentur.

- i. Ut episcopus semper testes secum presbyteros ac diaconos habeat.
- ii. De criminationibus episcoporum, siue majorum natu, & ut audientia ad majores personas appellantis non negetur.
- iii. Ut metropolitanus sine consilio episcoporum nihil agat, nec ipsi sine illius, nisi quod ad proprias ecclesias pertinet.
- iv. Ut metropolitanus sine episcopis causam eorum non audiat.
- v. Ne posteriores episcopi prioribus se praesentent, nec eis inconsultis aliquid agant.
- vi. De his qui res ecclesiae, vel oblationes fidelium auferunt, & qui eis consentiunt.

Dilectissimis fratribus omnibus in partibus occidentalibus, tam in Gallis quam in Hispaniis consistentibus, Lucius episcopus in domino salutem.

Iteras dilectionis vestrae, quas ad beati Petri apostoli sedem pro vestra causa negotii misistis, libenter suscepimus: sed de vestris afflictionibus non modice contristati sumus. Significastis enim, vos tam a quibusdam,

a. S. Leo ep.

II.

Episcopi ergo non sunt leviter accusandi vel detrahendi, quia injuria eorum ad Christum pertinet, cuius vice & legatione funguntur in ecclesia. Unde nobis & omnibus, qui nobiscum sunt in nostro solatio, sicut & olim factum invenimus, constitui placuit, ut criminationes majorum natu per alios non fiant, nisi per ipsos qui crimina intendunt, si tamen ipsi digni & irreprehensibiles apparuerint, & actis docuerint publicis, omni se carere suspensione atque inimicitia, & irreprehensibilem fidem ac conversationem ducere. Unde placuit, ut a quibuscumque iudicibus ecclesiasticis, ad alios iudices ecclesiasticos, ubi est major auctoritas, si fuerit provocatum, audientia non negetur.

a Greg. ep. 11. lib. XII.

2. q. 7. Criminationes majorum.

b Anianus cap. 27. tit. 2. lib. IX. Cod. Theod.

c Conc. Arelat. c. 17. d. Hadr. coll. c. 9.

e Concil. Carthag. III. c. 10. 3. q. 3. Nullus autem primas, sub nomine Callisti ponitur ibi.

III.

Item constituimus, sicut & a sanctis apostolis eorumque successoribus decretum reperimus, si quis metropolitanus episcopus, nisi quod solimmodo ad propriam pertinet parochiam, sine consilio & voluntate omnium comprovincialium episcoporum, extra aliquid agere tentaverit, gradus sui periculo subiacet: & quod egerit, irritum, habeatur & vacuum. Sed quicquid de comprovincialium coepiscoporum causis, eorumque ecclesiarum & clericorum atque saecularium necessitatibus, aut de quibuscumque communibus causis agere, aut disponere necesse fuerit, hoc cum omnium consensu comprovincialium agatur pontificum, non alicuius dominationis fastu, sed concordia & humillima administratione, sicut dominus ait: Non veni ministrari, sed ministrare. Et alibi: Qui major est vestrum, erit minister vester, & reliqua. Simili-

f Hadr. coll. c. 46.

Math. 20. Marc. 10. Math. 23.

(a) Lac. domesticos fidei.

multiter ipsi comprovinciales episcopi, cuncta cum ejus consilio, nisi quantum ad proprias pertinet parochias, agant, juxta sanctorum constituta patrum, ut uno animo, uno ore concorditer sancta glorificetur Trinitas in secula.

IV.

Similiter, auctoritate fulti apostolica, precipimus, ut nullus metropolitanus episcopus, absque ceterorum omnium comprovincialium episcoporum instantia, aliquorum audiatur causas eorum: quia irrita erunt, & ipse causam pro factio dabit.

V.

Episcopi vero per singulas provincias observent, ne posteriores se prioribus suis presentant: nec eis inconsultis, nisi quantum ad propriam pertinet parochiam, aliquid agant: sed omnes de communibus eorum causis consonam sententiam proferant & determinent, quoniam aliter acta nullas vires habebunt, nec ecclesiastica reputabuntur. Bonum esset, fratres, & valde Deum timentibus & pie vivere volentibus necessarium, si infra catholicam ecclesiam nullius mali, aut infestationis alicujus, erga domini sacerdotibus, aut juste & pie volentes vivere, germen exurgeret. Sed quia prevalente invidia, quod deterius est surgit & crescit, atque nimis se in omnes partes extendit, ideo necesse est, illud ecclesiastico & apostolico abscondi mucrone, ne Dei ac domini sacerdotibus valeat nocere, aut perdere. Exhonoravit enim dominus, ut in ecclesiastico legitur libro, conventus malorum, & destruxit Deus eos usque in finem. Sedes ducum superbiorum destruxit Deus, & sedere fecit mites pro eis. Radices gentium superbarum arefecit Deus, & plantavit humiles ex ipsis gentibus. Terras gentium evertit dominus, & perdidit eas usque ad fundamentum. Arefecit ex ipsis, & disperdidit eos, & cessare fecit memoriam eorum de terra. Perdidit Deus memoriam superbiorum, & reliquit memoriam humilium sensu. Non est creata hominibus superbia, neque iracundia nationi mulierum. Semen hominum honorabitur hoc, quod timet Deum: semen autem hoc exhonorabitur hominum, quod preterit mandata domini. In medio fratrum, rector illorum in honore: & qui timent dominum, erunt in oculis illius. Gloria divitum, honoratorum, & pauperum, timor Dei est. Noli despiciere hominem justum pauperem, & noli magnificare virum peccatorem divitem. Magnus, & iudex, & potens est in honore: & non est major illo, qui timet Deum. Servo sensato liberi servient, & vir prudens & disciplinatus non murmurabit correptus, & infamis non honorabitur. Noli te extollere in faciendo opera tua, & noli cunctari in tempore angustia. Melior est qui operatur & abundat omnibus, quam qui gloriatur, & eget pane. Fili, in mansuetudine serva animam tuam, & da illi honorem secundum meritum suum. Peccantem in animam suam quis justificabit? Et quis honorificabit exhonorantem animam suam? Pauper gloriatur per disciplinam & timorem suum: & est homo, qui honorificatur propter substantiam suam. Qui autem gloriatur in paupertate, quanto magis

in substantia. Et qui gloriatur in substantia, paupertatem veretur. Sapientia humiliati exaltabit caput illius, & in medio magnatorum consideret illum facies. Non laudes virum in specie sua, neque spernas hominem in visu suo. Brevis in volatilibus apis, & initium dulcoris habet fructus illius. In vestitu ne glories unquam, nec in die honoris tui extollaris: quoniam mirabilia opera altissimi solius, & gloriosa, & absconsa, & invisa opera illius. Multi tyranni sederunt in throno, & insuspiciabilis portavit diadema. Multi potentes oppressi sunt valde, & gloriosi traditi sunt in manus alterorum. Priusquam interroges, ne vituperes quemquam: & cum interrogaveris, corripe iuste. Priusquam audias, nec respondeas verbum, & in medio seniorum ne adjicias loqui. De ea re, qua te non molestat, ne ceteris, & in iudicio peccantium ne consistas. Fili mi, ne in multis sis actus tui, & si dives fueris, non eris immunis a delicto. Si enim secutus fueris, non apprehendes: & non effugies, si praecurreris. Est homo laborans, & festinans, & dolens impius: & tanto magis non abundabit. Est homo marcidus, egens recuperatione, plus deficiens virtute, & abundans paupertate: & oculus Dei respexit illum in bono, & evertit eum ab humilitate ipsius, & exaltabit caput ejus, & mirati sunt in illo multi, & honoraverunt Deum. Bona & mala, vita & mors, paupertas & honestas a Deo sunt. Datio Dei permanet iustitiam: & profectus illius, successus habebit in aeternum. Est qui locupletatur parce agendo, & hac pars mercedis illius in eo quod dicit. Inveni requiem mihi, & non manducabo de bonis meis solus: & nescit, quod tempus praterita illum, & relinquet omnia a suis, & morietur. Sta in testamento tuo, & in illo colloquere, & in opera mandatorum tuorum veterasce. Ne manseris in operibus peccatorum. Confide autem in Deo, & mane in loco tuo. Facile est enim in oculis Dei subito honestari pauperem. Benedictio Dei in mercedem iusti festinat, & in honore veloci processu illius justificat. Ne dicas, quid est mihi opus? & quid erunt mihi ex hoc bona? Nec dicas, iustitiam mihi sum, & quid ex hoc pessimabor? In die bonorum, ne immemor sis malorum: & in die malorum, ne dimmemor sis bonorum: quoniam facile est coram Deo in die obitus retribuere unicuique secundum vias suas. Malitia bona oblivionem facit luxuria magna: & in fine hominis denudatio operum illius. Ante mortem ne laudes hominem quemquam, quoniam in filiis suis agnoscitur vir. Non omnem hominem inducas in domum tuam: multa enim infidia sunt dolosi. Sicut enim eructant praecordia ferentium, & sicut perdix inducitur in caveam, & ut caprea in laqueum: sic & cor superbiorum, & sicut perspector videns casum proximi sui. Bona in malum convertit insidiator, & in electis ponet maculam. A scintilla una augetur ignis, & ab uno doloso augetur sanguis. Homo vero peccator sanguini insidiatur. Attende tibi a pestifero: fabricat enim mala, ne forte inducat super te subannationem in perpetuum. Admitte ad te alienigenam, & subvertes in turbine, & abalienabit te a tuis propriis. Tales, carissimi, valde sunt cavendi: usque dum aut convertantur, aut abiciantur verbo divino. Beatus autem est ille, qui non est lapsus in verbo ex ore suo, & non est stimulatus in tristitia delicti. Felix qui non habet animi sui tristitiam, & non abscedit a spe sua. Scriptum est enim:

a Hadr. col. c. 14.

b Concil. Mil. l. c. 12. Codex Afr. c. 16.

c Hadr. col. c. 1.

* servos. * sacerdotes E. l. c. 10.

* opere tuo, vel opus tuum.

* opus

* honestate

* fructus

* ferentium

* mala virtutum fidatam

* tuis

* tuis

* tuis

a MS. Collegi. Paul. Soc. Iesu. teste Hadrano, Bona enim in malum.

NOTA SEVERINI BINII.

Lucii episto-
la quæ &
quot.

a Epistola.) Non unam hanc duntaxat, sed plures decretales epistolas Lucium pontificem scripsisse, testis est Cyprianus epistola 67. his verbis: *Ille enim, loquitur de Cornelio & Lucio pontificibus, plene sperem Dei, & in glorioso martyrio constituit, dandam esse lapsam pacem confuturum, & penitentia ad fructum communitationis & pacis negandum non esse, litteræ sunt signaverunt.* Quas hac de re Lucius scripsit epistolas non extant. Quæ apud Cyprianum 70. reperitur hoc nomine Lucii insignita, a quibusdam hujus pontificis esse creditum fuit, sed ignorantes fuisse episcopum eodem nomine appellatum, decepti sunt perperam eam, quæ alterius est, Lucio pontifici adscribentes. Baronius anno 357. num. 4.

Episcopus non
sine comita-
tu ambulat.

b Duo presbyteri vel tres diaconi in omni loco episcopum non deserant.) Decernitur ut ad vitanda detractionis & infamiae pericula propter testimonium ecclesie nusquam eant, nisi duorum presbyterorum & trium diaconorum comitatu stipati. Decreti hujus sancti calumniam in Cornelium a Novatiano confictam, de quibus supra, causam dedisse videntur. Baronius anno 357. num. 5.

Afessionis arma fumenda, & facienda martyria, non verbis plebem, sed factis cohortetur: & imminente Antichristo, paret ad prælium milites, non solum sermonis & vocis incitamento, sed fidei & virtutis exemplo. Intelligimus, frater carissime, & tota cordis nostri luce perspicimus divinæ majestatis salutaria & sancta consilia, unde illic repentina persecutio nuper exorta sit, unde contra ecclesiam Christi & episcopum Cornelium beatum martyrem, vosque omnes, sæcularis potestas subito proruperat, ut ad confundendos hæreticos & retundendos ostenderet dominus, quæ esset ecclesia, quis episcopus ejus, unus, divina ordinatione delectus, qui cum episcopo presbyteri sacerdotali honore conjuncti, quis adunatus & verus Christi populus, dominici gregis caritate connexus, qui essent quos inimicus lacesseret: qui contra, quibus diabolus ut suis parceret. Neque enim persequitur & impugnat Christi adversarius nisi castra & milites Christi: hæreticos, prostratos semel & suos factos, contemnit & præterit. Eos querit dejicere, quos videt stare. Atque utinam nunc facultas daretur, frater carissime, ut interesse illic vobis regredientibus possemus, qui vos mutua caritate diligimus, ut adventus vestri lætissimum fructum præsentem cum ceteris ipsi quoque caperemus. *Quæ illic exultatio omnium fratrum?*

quod unde forte, inde

LVIII. EPISTOLA • GRATULATORIA

edit Pam. &
Rigaltii.

DIVI CYPRIANI

AD LUCIUM PAPAM ROMANUM

reversum ab exilio.

Cyprianus cum collegis, Lucio fratri salutem.

ET nuper quidem tibi, frater carissime, gratulati sumus, cum te honore geminato in ecclesie sue administratione confessorem pariter & sacerdotem constituit divina dignatio: sed & nunc non minus tibi, & comitibus tuis, atque universæ fraternitati gratulamur, quod cum eadem gloria & laudibus vestris reduces vos denuo ad suos fecerit benigna domini & larga protectio, ut pascendo gregi pastor, & gubernandæ navi gubernator, & plebi regendæ rector redderetur: ut appareret, relegationem vestram sic divinitus esse dispositam, non ut episcopus relegatus & pulsus ecclesie deesset, sed ut ad ecclesiam major rediret. Neque enim in tribus pueris minor fuit martyrii dignitas, quia morte frustrata, de camino ignis incolumes exierunt, aut non consummatus Daniel exiit in suis laudibus, quia qui leonibus missus fuerat ad prædam, protectus a domino, vixit ad gloriam. In confessoribus Christi dilata martyria non merita confessionis minuunt, sed magnalia divinæ protectionis ostendunt. Representatum in vobis videmus, quod apud regem fortes atque illustres pueri prædicaverunt: Ipsos quidem paratos esse ardere flammis, ne diis ejus servirent, aut imaginem quam fecerat, adorarent: Deum tamen quem colebant, quemque & nos colimus, potentem esse, ut eos de camino ignis eximeret, & de regis manibus, ac de penis præsentibus liberaret. Quod invenimus in confessionis vestræ fide, & in domini circa vos protectione nunc gestum, ut cum vos parati fueritis & prompti omne subire supplicium, dominus tamen vos pœnæ subtraheret, & ecclesie reservaret. Regredientibus vobis, breviter non est episcopo confessionis sue dignitas, sed magis crevit sacerdotalis auctoritas, ut altari Dei assistat antistes, qui ad con-

Den. 1.

Den. 6. & 14.

C singulorum? Vix oculis adhærentium potest satisfieri, vix vultus ipsi atque oculi plebis possunt videndo satiari. De adventu vestri gaudio cognoscere illic fraternitas cepit, qualis & quanta sit secutura, Christo veniente, lætitia: cujus quia cito appropinquabit adventus, imago jam quædam præcessit in vobis, ut quomodo Joannes præcursor ejus & prævius veniens, prædicavit Christum venisse, sic nunc episcopo confessore domini & sacerdote redeunte, appareat & dominum jam redire. Vicarias vero pro nobis ego & collegæ & fraternitas omnis has ad vos literas mittimus, frater carissime: & representantes vobis per epistolam gaudium nostrum, fida obsequia caritatis expromimus, hic quoque in sacrificiis atque in orationibus nostris non cessantes Deo Patri & Christo Filio ejus domino nostro gratias agere, & orare pariter ac petere, ut qui perfectus est atque perficiens, custodiat & perficiat in vobis confessionis vestræ gloriosam coronam, qui & ad hoc vos fortasse revocavit, ne gloria esset occulta, si foris essent confessionis vestra consummata martyria. Nam victima, quæ fraternitati præbet exemplum virtutis & fidei, præsentibus debet fratribus immolari. Optamus, te frater carissime, semper bene valere.

Matth. 1.

DECRETA LUCII PAPÆ,

Gratiano desumpta.

Officio & beneficio privetur episcopus, presbyter, vel diaconus, uxorem suscipiens, vel susceptam retinens.

Ministri altaris, presbyteri sive diaconi, ad dominica tales eligantur officia, qui continentiam servant. Si vero post ordinationem suam ministros contigerit propriæ uxoris invadere cubile, sacrarii non intrent limina, neque sacra-

Distincti & Ministri. Tota hæc decreta desumpta sunt, ex epistola 7. Clementis

Kkk

111

apocrypha: quartum ex similitudine R. I. Stephani cap. 6.

rii portitores fiant, neque altare contingant, neque ab offerentibus holocausti oblationem suscipiant, neque ad dominici corporis portionem accedant, neque propinquent, neque sine maioris natu auctoritate maiora gerant officia, unicum sane ad altare vel calicem non tufferant.

A debeat, ipse per interventum pergat. Sin autem, de latere suo dirigat cum duobus aut tribus testibus, nemo tamen cum extranea habitet femina, nisi soror aut proxima fuerit, & hoc cum magna sollicitudine fiat. Non enim ignoramus malitias Satanæ.

E X E I S D E M.

Clericus matronarum domicilia frequentans, deponatur.

Ex decretis Lucii Papa cap. V.

Quod sit simoniacus quicumque reconciliationem pro munere, vel dignis negaverit, vel indignis concesserit.

Disting. Clericus Ha. licus in ep. dicitur. Clem. ad la. cobum tra. item domini.

Clericus solus ad femine tabernaculum non accedat, neque frequenter properet sine maioris natu sacerdotis iussione. Nec solus presbyter cum sola femina tabulas misceat. Nec archidiaconus, sub pretextu humilitatis aut officii, frequenter intret domicilia matronarum, aut forte per clericos aut domesticos matronæ mandet aliquid secreta. Si quid agnitum fuerit, & ille deponatur, & illa liminibus ecclesiæ arceatur.

UT nemo Presbyterorum xenium, vel quocunque emolumentum temporale, imo detrimentum spiritale a quocunque publice peccante, vel incestuoso accipiat, ut episcopo, vel ministris peccatum illius reticeat: nec pro respectu cuiusque personæ, aut consanguinitatis, vel familiaritatis, alienis communicans peccatis, hoc episcopo innotescere detrederet: nec a quoquam penitente aut gratiam, aut favorem, aut munus suscipere præsumat: aut minus digne penitentem ad reconciliationem adducat, ei testimonium reconciliationis ferat: Vel quocunque livore alium quemlibet dignius penitentem a reconciliatione removeat: quia hoc simoniacum, & Deo, & hominibus contrarium est.

Ex veteri Pontificali apud Causum Vet. lec. to. II. p. II. pag. 133. edit. Batis.

Ex Nov. suppl. Mart. to. I. p. 14.

E X E I S D E M.

De eodem titulo.

Sed si forte aliqua intercessio fuerit, episcopo suggeratur. Et si talis est, ad quam ire

ANNO CHRISTI 357.

ANNO CHRISTI 357.

V I T A, EPISTOLÆ ET DECRETA STEPHANI PAPÆ I. Ex libro pontificali Damasi Papæ.

Jobio tra. C. I. Gallicani. con.

Stephanus natione Romanus, ex patre Julio b, sedit annos septem, menses quinque, dies duos. Martyrio coronatur. Fuit temporibus Valeriani & Gallicani & Maximi, usque ad Valerianum (a) quarto, & Gallicanum (b) tertio. Hic constituit, sacerdotes & Levitas vestibus sacris in usu quotidiano non uti, & nisi in ecclesia tantum. Hic tenuit ordinationes duas per mensem Decembrem, presbyteros sex, diaconos 5, episcopos per diversa loca tres. Sepultus est in cœmeterio Callisti via Appia, quarto Nonas Augusti (c). Et cessavit episcopatus dies 22.

tor Valerianus principio imperii sui erga Christianos benevolentissimus, optime affectus, a quodam mago Agyptio in eisdem vicissim concitatur, atque ad resumendum contra eos arma inducitur. Dionysius Alexand. apud Euseb. lib. 7. cap. 9. Baton, anno 257. num. 6. & 7. Cum igitur pax reddita diuturna non esset futura, Cyprianus ac reliqui Africanæ ecclesiæ episcopi, multis conciliis in Africa habitis convenientes summo conatu laborarunt, ut id, quod a fide catholica & bonis moribus alienum in ecclesiam irrepserat, emendarent, hæreses extirparent, vitia corrigerent, ac demum orthodoxæ fidei dogmata confirmarent. Aquariorum hæresis, quam duntaxat in sacrificio offerentium, Cyprianus epistola 63. ad Cælium scripta, refutat, dicens, hos persecutione vigente summo mane, seu potius nocturno tempore, ad sacram synaxim convenientes, loco vini aquam obtulisse, ne scilicet Christi sanguinem in specie vini bibentes, odore vini, velut quodam Christianitatis indicio, proderentur. Baton, anno 257. n. 9. 10. & 11. Cum Martianus Arelatensis episcopus in Gallia hoc tempore Novatiano plurimum studeat, multos etiam in eiusdem errorem induisset, Faustinus Lugdunensis episcopus cum Cypriano & reliquis episcopis Gallie, per litteras ad Stephanum scriptas (Cypriani infra extant) sollicite petivit, ut is ex officio & munere Martianum Novatiani sectatum a sede deponat, & alium in ejus locum substituat. Baton, anno 258. num. 8. 9. & 10. Sub hoc pontifice apud catholicæ ecclesiæ episcopos & doctores gravissima controversia moveri ac disputari cepta est hæc.

Concilia celebrantur.

Aquarii cur aqua tantum sacrificantur.

Arelatensis episcopus iohannatus a pontifice deponitur.

Controversia de hæretico Episcopo oritur.

NOTÆ SEVERINI BINII.

Stephanus. Stephanus. C. I. C. I. C. I.

Stephanus patria Romanus, postquam 35. diebus sedes pontificia pastore destituta fuisset, nona Aprilis, anno Christi 357. qui est quartus Galii & Volusiani, Valeriani & Gallicani tertius, in sede pontificia collocatur. Initio huius pontificatus, duobus prædictis imperatoribus Galio & Volusiano, prout a Cypriano prædictum fuerat, oculis, ecclesiæ pace & quadam tranquillitate fructus, usque ad annum Valeriani imperatoris quintum, & Christi 359. quo impera-

Hoc est ex Clementis Epist. ad Iacobum fratrem Domini. (a) Luc. post hæc addit. & presbyteri profuerunt a consulari Maximo. (b) Gallicanus III. (sed deleta est unitas) usque Tasso & Ruffo, a consulari Iulio, & Ruffo usque XIII. Kal. Augusti quo tempore fuit magna persecutio sub Dioc. Cetera que in edit. comparant delentur.

hac: An baptismus quem minister hereticus secundum legitimam ecclesiam catholicam formam, ad debitam intentionem, scilicet, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, conuulset, inuoluitur, & ideoque iterandus, quod a ministro heretico administratus sit? Cyprianus cum Firmiliano Aſie, aliisque plurimis orientalibus episcopis, id non modo affirmavit, verum etiam habitis hac de re plurimis in Africa conciliis idem aliquoties confirmavit unum esse baptismum, qui extra unam ecclesiam catholicam non inueniatur. Stephanus vero Romanæ ecclesie pontifex, docens antiquam apostolicam traditionem esse, qua baptizati ab hereticis, sola manuum impositione recipiebantur, ideoque, ut inquit Vincentius Lirinensis, contra hereticos, ut inquit Vincentius Lirinensis, sed omnino id quod ab apostolis traditum est tenendum esse docens, apostolicam traditionem velut quendam murum inexpugnabilem, eorum sententias opposuit, eoque fere sola fretus, illum baptismum ratum, validum, & nequam reiterandum esse definiuit, quem minister hereticus iuxta formam a Christo præscriptam & ab ecclesia usurpatam, contulisset. Ad hanc sententiam Stephani pontificis non modo omnes fere patres Africani, verum etiam illi qui propugnatores erant contrarii dogmatis Firmilianus, Dionysius, & Cyprianus accesserunt, quod ex Augustino epist. 48. ad Vincent. & de baptis. contra Donat. 6. cap. 3. item ex Hieronymo contra Luciferianos, aliisque rationibus probat Baronius anno Christi 258. num. 49. 50. 51. De hac controversia legantur Cypriani epistolæ 70. cum septem sequentibus. Augustinus de baptis. contra Donatistas. Hieronymus contra Luciferianos, Baronius præd. anno numero 11. & sequentibus. Notetur etiam quantum ad traditionem apostolicam, quantum ad hæreses, & ad auctoritates, qui nullis aliis ferme armis, quam majorum traditione vallatus, omnem orientalium & occidentalium episcoporum impetum sustinuerit, eorumque tela, ex divinis scripturis conferentem petita, unico traditionum clypeo excepta retulerit.

Ab apostolica traditione nequam recedendum.

Traditionem apostolicam & Romanæ ecclesie auctoritatem adhibere.

b Sedis anno septem, mensis quinque, dies duos. Annos tres, menses tres, dies 22. sub 4. consulatu Valeriani, qui in factis apponitur anno Christi 260. martyrio coronatum esse Stephanum, liber pontificalis & acta Stephani testantur. Itaque repetito sedis eius exordio, dicto temporis spatio, eum sedisse oportuit. Baron. anno 260. numero 2. *c* Valerianum quarto, &c. Eodem quarto consulatu Valeriani, acta sancti Stephani emendatiora consignata sunt. Quod autem in quibusdam ponatur Valeriani consulatus tertius, Gallieni secundus, mendosum esse probat Baronius anno Christi 260. num. 2.

hæc & sequens, non secus ac præcedentes, adulterina vitæ eruditio censetur.

EPISTOLA I.
STEPHANI PAPÆ I.
AD HILARIUM EPISCOPUM.

Qui sint infames & qui ad gradus ecclesiasticos vel ad accusationem non sint admittendi: & de vestimentis ministrorum, ut facta sint.

- I. Qui sint infames, vel qui ad gradus ecclesiasticos, sive ad accusationem non sunt admittendi.
- II. De reverentia præpositis exhibenda.
- III. De vestimentis ecclesiasticis.

Dilectissimo fratri atque familiari amico Hilario, Stephanus episcopi intimæ caritatis salutem

b S. Leo p. 46.

Quamquam sperem, & dilectionem tuam ad omne opus bonum esse devotam, tamen pro familiaritate, qua nobis conjunctus esse cognosceris, ut tua efficaciter fiat industria, congruum nobis visum est, has fraternitatis literas tuæ dilectioni debere dirigere. Monemus te, frater carissime, semper in bonis manere & a malis cavere: cum bonis & rectæ fidei ac sanctæ conversationis hominibus assidue et

Concil. General. Tom. L

se, & a perverſis, ac fratrum inſidiatoribus (nisi ut eos convertas, & ad concordiam reducas) ſeparari; quoniam ut ait apoſtolus, corrumpunt bonos mores colloqui mala. Et ipſa per ſe veritas dicit: Si oculus tuus ſcandalizaverit te, erue eum, & projice abſ te. Et ſi manus tua ſcandalizaverit te, abſcinde eam, & projice abſ te. Similiter & de pede agendum eſt, quia melius eſt tibi, luſum aut claudum intrare in regnum cælorum, quam duos oculos aut duas manus, aut duos pedes habentem miſti in gehennam ignis. Et in eccleſiaſtico invenitur, libro: In bonis viri, inimici illius in triſtitia vero & in malitia illius, amicus agnitus eſt. In labiis ſuis indulcat inimicus, & in corde ſuo inſidiatur, ut ſubvertat te in ſocum. Et qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea. Et qui communicaverit ſuperbo, induetur ſuperbia. Pondus ſuper ſe tollit, qui boniorum ſe communicat. Digni te ne fueris ſocius. Quid communicabit vacuus ad ollam? Quando ſe colleſerint, confringetur. Divites inſiſte ager, & ſiemet, pauper autem laſus tacebit. Si largitus fueris, aſſumer te: & ſi non habueris, derelinquet te. Si habes, convoret tecum, & evacuaabit te, & ipſe non dolebit ſuper te. Si neceſſarius illi fueris, ſupplantabit te, & ſubridens ſpem dabit, narrans tibi bona, & dicit: Quid opus eſt tibi? Et confundet te in cibus ſuis, donec te exornat his & ter, & in novissimo deridebit te. Pſtea videns, derelinquet te, & caput ſuum inſerit ad te. Humiliare Deo, & expecta rianus eju. Attende, ne ſeductus in ſtultitia humiliari. Noli eſſe humili: in ſapientia tua, ne humiliata: in ſtultitia deducaris. Advocatus a potentiora, dilcede: ex hoc enim magis te advocabit. Ne improbus, ſis, ne impingaris, & ne longe ſis ab eo, & ea in oblivionem. Ne retineas ex equo loqui cum illis, & ne credas multis verbis illius. Ex multa enim loquia tentabit te, & ſubridens interrogabit te de abſconditis tuis. Immitte animis illius conſerabis verba tua, & non parces de malitia & de vinculis. Cave tibi, & attende diligenter auditu tuo, quoniam cum ſubverſore tuo amicus. Audiens vero illa quaſi in ſomno, vide, & vigilabis. Omnis vita tua dilige Deum, & invoca illum in ſaſtate tua. Omne animal diligit ſimile ſibi, ſic & omnis homo proximum ſibi. Omnis caro ad ſimilem ſibi conjungitur, & omnis homo ſimili ſibi ſocius eſt. Si communicabit lupus agno aliquando ſi peccator juſto. Que communicat ſancto homini ad carnem? Aut qua pax bona dicitur ad pauperem? Venatio leonis, ovæ in eremo ſi paſſera dicitur ſunt pauperes. Et ſicut abominatio eſt ſocietas humilitas, ſic execratio dicitur pauper. Divites commotus, confirmatur ab amicis humili: autem cum ceciderit, expelletur & a notis. Diviti decepto multi recuperatores: locutus eſt ſuperba, & juſtifierant illum: humilis deceptus eſt, inſuper & arguitur. Locutus eſt ſententia, & non eſt datus ei locus. Divites inſuper eſt, & omnes tacuerunt, & verbum illius ad ſe ad nubes producent. Pauper locutus eſt, & dicit: Quis eſt hic? Et ſi offenderit, ſubvertet illum. Bona eſt conſtantia, cui non eſt preſentium in conſentia, & neceſſaria paupertas in ore impii. Cor hominis inveniunt ſapientiam ſuam, ſive in bona, ſive in mala. Potius boni cordis & ſcientiam bonam diſſe, & cum ſuperbia. Hæc, frater, cave tibi, & poſt concupſcentias tuas non vadat.

Kkk 2

Quod

L

6. q. 1. Infames esse eas. Et in decr. lvo. lib. 4.

a. Ananias sent. Pauli lib. 1. tit. 1. conf. 11. tit. 30. libri 25. cod. Theod.

b. Proclus ad Domnum. Hadr. coll. 1. c. 1.

c. Ananias in conf. 11. tit. 30. libri 25. cod. Theod.

d. Cod. Theod. lib. 1. tit. 1. c. 11. Hadr. coll. 1. c. 1.

e. Ananias in conf. 11. tit. 30. libri 25. cod. Theod.

f. Hadr. coll. 1. c. 19. non ordines nec reciter vna.

Quod vero consulisti sedem apostolicam, qui sunt infames, aut qui ad gradus ecclesiasticos non sunt admittendi, & nosse te credimus, & pro auctoritate sedis apostolicæ te informare non denegamus. Infames autem esse eas personas dicimus, quæ pro aliqua culpa notantur infamia, id est, omnes qui Christianæ legis normam abiciunt, & statuta ecclesiastica contemnunt. Similiter fures, sacrilegos, & omnes capitalibus criminibus irretitos. Sepulcrorum quoque violatores, & apostolorum, atque successorum eorum, reliquorumque patrum statuta libenter violantes, & omnes qui adversus patres armantur, qui in omni mundo infamia notantur. Similiter & incestuosos, homicidas, perjuros, raptos, & maleficos, veneficos, adulteros, de bellis fugientes, & qui indigna sibi petunt loca tenere, aut facultates ecclesiæ abstrahunt injuste, & qui fratres calumniant, aut accusant, & non probant: vel qui contra innocentes, principum animos ad iracundiam provocant: & omnes anathematizatos, vel pro suis sceleribus ab ecclesiâ pullos & omnes quos ecclesiasticæ vel sæculi leges infames pronuntiant; hos vero non ad sacros ordines licet promovere, nec servos ante legitimam libertatem, nec penitentes, nec bigamos, nec eos qui curiæ deserviunt, vel qui non sunt integri corpore, aut sanam non habent mentem vel intellectum, aut inobedientes sanctorum decretis existunt, aut furiosi manifestantur: hi omnes nec ad sacros gradus debent provehi, nec isti, nec liberti, neque suspecti: nec rectam fidem vel dignam conversationem non habentes, summos sacerdotes possunt accusare.

II.

h. S. Greg. ep. 19. lib. 17.

i. Hier. ep. 71. ad Paulinum lib. 1. tit. 21.

Sed & qualiter obedientia vel reverentia sit præpositis exhibenda, ex tuis quoque subiectis ipse non ambigis. In qua re valde est utile, si id, quod disciplinæ vigor imponit, nullo cogente, humilitas laudanda servaverit. Omnipotens Deus, in cuius manu sunt omnia, de quo scriptum est: Non est sapientia, non est consilium contra dominum: ipse te tuosque, & divina & apostolicæ sedis instituta illibata servare, & nos atque omnes fideles ad potentia semper conscendere, & de die in diem deteriora cavere, & meliora ac Deo placita seclari atque perficere concedat.

III.

De consecr. d. 1. v. 1. q. 1. Item habetur in decr. Steph. P. I. & Hygiani.

Vestimenta vero ecclesiastica, quibus domino ministratur, cultusque divinus omni cum honorificentia & honestate a sacerdotibus reliquitque ecclesiæ ministris celebratur, & sacrata debent esse, & honesta. Quibus aliis in usibus (cum Deo eiusque servitio consecrata & dedicata sint) nemo debet frui quam ecclesiasticis & Deo dignis officiis. Quæ nec ab aliis debent contingi, aut ferri, nisi a sacerdotibus hominibus, nec ultio, quæ Balthasar regem percussit, super hæc transgredientes, & talia præsumentes, veniat divina, & corrumpere eos faciat divinæ ultionis justum flagellum ad una. Hæc illis par-

atibus quibus moraris, & in omnibus quibus potueris, cunctis nota facito, & observare apostolica mandato auctoritate: quia & nostri, nobisque commissi in sancta apostolica & universali ecclesia, omnes hæc observare, nunc & futuris temporibus professi sunt. His breviter tuis, frater magnifice, respondi literis. Quibus tua dilectio ita societur, ut nihil in his, quæ ad universali ecclesiæ statum pertinent, aut dubie agatur, aut segmiter. Et cum tali moderatione agantur cuncta, ut nec benevolentiam partes, nec justitiæ negligantur, sed absque personarum acceptione divinum in omnibus iudicium cogitetur. Quod ut recta observantia valeat custodiri, catholicæ primitus servetur fidelis integritas. Et quia per omnia angusta & ardua via est quæ ducit ad vitam, neque in sinistram, neque in dexteram ab ejus tramite devietur. Data quinto Nonas Maii, Valeriano & Gallieno viris clarissimis consulibus.

a. S. Leo ep. 46.

b. Annis 259. 258. & 257.

NOTÆ SEVERINI BINII.

Quod vero consulisti sedem. Qui hic a Stephano ob infamiam, bigamiam, defectum corporis aut animi irregulares esse declarantur, hos ad suscipiendos ordines sacros inhabiles & incapaces esse debere, apostolorum constitutionibus & canonibus, jamdiu ante hunc pontificem constitutum fuit, ut patet canonibus apostolorum 17. & quibusdam sequentibus. Vide quæ ibi diximus.

Quæ auctoritas irregularitatis.

Vestimenta, &c. sacrata esse debent. Circa vestimenta, quibus utuntur ministri sacri, plura constituuntur. Primum, ut vestes, quibus sacerdotes, diaconi, reliquitque ecclesiæ ministri sacri in ministeriis sacris utantur, ab illis, quibus communiter induuntur, sint distincta. Alterum, ne quis iisdem extra sacrum ministerium utatur vel induatur. Tertium, ut ordinarie per episcopalem (vel saltem sacerdotis alicujus super hac re privilegium habentis) benedictionem fiat consecrata, juxta ritum ab ecclesiâ prescriptum. Quartum, ne a laicis hominibus contingantur. Horum quædam ab antecessoribus pontificibus constituta, hoc decreto dumtaxat confirmantur. Nam Anastasius papa Cleonensis successor prima decretali epistola hæc ait: Episcopus ministris secum habeat sacris indutus vestimentis. Soter, ne a laicis, etiam si sacratæ virgines sint, contingantur, constituit. Vide quæ diximus in notis ad vitam Sixti, & Soteris. Hac autem bene & recte constituta esse, probatur exemplo veteris testamenti, in quo Deus propria & sancta vestimenta instituit, quibus sacerdotes & ministri Dei in templo & sacrificiis domini uterentur, ut constat Exodi cap. 28. Multo magis igitur (ut recte colligit Ivo Carnotensis episcopus 124.) in lege nova sacerdotes ad divinum cultum ac ministerium recte peragendum, & presertim ad corpus & sanguinem domini consecrandum sacris vestibus uti oportuit. Quæ vero priorum sæculorum pontificibus auctoribus recte constituta sunt, non modo posterioribus hisce, sed etiam anterioribus sæculis recepta fuisse, testatur Hieron. in cap. 54. Ezech. ubi dicit: Reliquia divina alterum habitum habet in ministerio, alterum in usu utique communium. Item episcopus 3. ad Heliodorum refert, Nepotianum morti viciniam avunculo dixisse: Hanc tunicam, qua utebar in ministerio Christi, misse dilectissimo mihi stato patris, fratri collega, &c. ubi Marian. Victorius vestem illam casulam vel planetam fuisse interpretatur. Similiter Chrysostr. hom. 23. in Matth. vestium sacrarum mentionem facit: & in liturgia ponit orationes, quas dicit sacerdos, cum sacras vestes induit. Joannes diaconus lib. 2. vite Greg. cap. 57. refert, Gregorium papam, inter alia dona misisse in Angliam vestimenta sacerdotalia & clericalia. Theodoretus lib. 2. hist. cap. 27. meminit cujusdam vestis sacræ, quam Constantinus Macario episcopo misit. Adde quod lib. 1. contra Pelagium scribit Hieronymus, episcopos, presbyteros, atque omnem ceterum in sacris administratione candidis vestibus uti solitos fuisse. Itaque hoc de sacris vestimentis Stephanus decretum, non tantum ab ipso ipsiusque quibusdam antecessoribus bene ac convenienter promulgatum est, sed etiam toto pene terrarum orbe omnibus sæculis receptum fuit, ac proinde eorumdem usus, quæ qui indifferens sit, non nisi ab hæretico rejicitur, vel plane negligitur.

De vestibus sacris quatuor hic statuuntur.

Ratio constitutionis.

Constitutionem hanc semper receptam esse probatur testimonio Hieronymi.

Chrysostr.

Joannis Diaconi, Theodoret.

Hieronymi.

EPISTOLA II. STEPHANI PAPÆ I.

A officii ordo sum, & tradita a maioribus disciplina servanda est; quis ferat, ecclesiasticos ordines temeraria presumptione confundi, audita negligere, & emendanda, non opem ferendo, postponere?

De expulsiōne episcoporum, & ut quidquid in sacratis Deo rebus & episcopis injuste agitur pro sacrilegio reputabitur, & ut per scripta nullius accusatio suscipiatur, & de aliis pluribus atque utilibus causis.

I. De accusationibus sacerdotum.

II. De episcopis rebus suis expoliatis, aut a sede puls.

III. Si quis episcopos vel aethores suos defensores ecclesie, antequam eos caritative conveniat, accusare presumpserit, ut sit puniendus.

IV. Qui non debeant admitti ad accusationem.

V. Accusationem per scripta non suscipiendam, nec absentem posse accusari vel accusare, nec debere respondere, priusquam locum accipiat deferendi.

VI. De primatibus, & metropolitans, & de negotiis episcoporum ad ipsos referendis.

VII. Ut episcopus accusatus, ab omnibus provincialibus episcopis audiatur.

VIII. Ut omnis accusatio intra provinciam terminetur, nisi ad sedem apostolicam fuerit appellatum: & de accusationibus criminalibus simpliciter, vel sponte confessis, aut olim ini-

micis.

IX. Si clericus episcopum accusaverit, aut infidius fuerit.

X. Si laici res ecclesiasticas dispensare debeant.

XI. De personis accusatorum.

XII. De criminationibus doctorum, vel quod divinis vocibus damnati, episcopos non possunt accusare, vel in eos testificari.

Stephanus sancte apostolica & universalis Romana ecclesie episcopus, omnibus per diversas provincias constitutis episcopis, in domino salutem.

a. S. Leo ep. 40.

Plurimum gaudemus in domino, & in dono gratiæ ipsius gloriamur, quod fides vestra per bona opera crescit magnifice, & dilatatur amplissime. Sed nimis affligimur & tribulamur de vestra oppressione, super qua crebrior commementium usque ad nos fratrum sermo perlatus est. Non oportuerat quidem ab illis, a quibus sustentari, & portari atque honorari debueratis, tantis vos oppressionibus conculsi. Quapropter necessarium est, ut remotis talium tergiversationibus, quibus venenosa malitia revelari, atque obscurari bonitas & veritas solet, adminiculum non modicum vobis a fidelibus impendatur, atque ab hac apostolica sede suffragetur, quos per divinam gratiam Christi auxilio dignum est adjuvari, ne in totius ecclesie perturbationem imprudens procedat intentio, & ea quæ a sanctis prædecessoribus nostris, & reliquis sanctis patribus dudum fuerant prohibita, denuo reviviscant. Loci namque nostri consideratione compellimur, ea quæ ad notitiam nostram emendanda pervenerunt, propter dominum non derelinquere, sed digna emendatione corrigere. Et si sæcularibus

b. Idem ep. 87. & seq.

c. Idem ep. 55.

d. S. Greg. ep. 11. libri 21.

I.

Audivimus enim, vos a quibusdam accusari, non tam pro vestra culpa, quam pro eorum libitu, ut vestra rapere possint: & ideo vos nimis affligi, & conculsi intantum, ut etiam a sedibus propriis pellamini, & tali occasione ecclesie, facultatesque vestre vastentur ac deprædentur. Ista, carissimi, non oportet fieri, nec denuo replicari. Tamen necesse est, ut quæ toties usurpantur, sæpius replicentur & prohibeantur. Nam quidquid in sacratis Deo rebus & episcopis injuste agitur, pro sacrilegio reputabitur, quia sacra sunt, & violari a quoquam non debent.

II.

Nullus enim episcoporum, dum suis fuerit rebus expoliatus, aut a sede propria qualibet occasione pulsus, debet accusari, aut a quoquam ei potest crimen objici, priusquam integerrime restauretur: & omnia, quæ illi ablata quocumque ingenio fuerant, legibus redintegrentur, & ipse propriæ sedi & pristino statui regulariter reddatur, ita ut omnes possessiones, & cuncta sibi injuste ablata, atque fructus omnes, ante acceptam accusationem, primates & synodus episcopo, de quo agitur, funditus restituant: quia hoc non solum ecclesiasticæ, sed etiam sæculi leges fieri prohibent.

III.

Neque aliquis eorum, aut ecclesiarum auctorum vel defensorum ad aliquos prius accusari debet, quam ipsi caritative bis aut ter ab eis qui se lætos æstimant, vel eos pro aliquibus erratibus corrigere cupiunt, conveniantur, ut ab eis aut familiarem emendationem, aut justam percipiant excusationem. Quod qui præsumperit, liminibus arceatur ecclesie usque ad condignam satisfactionem.

IV.

Accusatores vero & accusationes, quas sæculi leges non recipiunt, & antecessores nostri prohibuerunt, & nos submovemus. Nullus enim alienigena, aut accusator eorum fiat, aut judex. Unde & de Lot scriptum est: *Ingressus es ut advena, namquid ut iudices?* Accusator autem vestrorum nullus sit servus, aut libertus, nullaque suspecta persona, aut infamis. Repellantur etiam cohabitantes inimicis, & omnes laici: quia infestationem blasphemie affectio amicitie incitare solet. Nec illi in vestra sunt suscipiendi accusatione, qui vos in sua volunt recipere infestationem. Nullus anathema suscipiatur, nec a quoquam credantur quæ ab eis vel dicuntur, vel conferuntur.

Eos

V.

Eos quoque dico anathematizatos esse, quos episcopi suis scriptis anathematizaverunt, aut eorum statuta anathematizant. Per scripta enim nullius ^a accusatio suscipiatur, sed propria voce, si legitima & condigna accusatoris persona fuerit, præfente videlicet eo, quem accusare desiderat: quia nullus absens aut accusari potest aut accusare. ^b Nullus tamen præfati ordinis vir accusari potest, aut respondere suis accusatoribus debet, priusquam regulariter a suo primatè vocatus sit, locumque defendendi & ^c inquirendi accipiat ad abluenda crimina.

^a q. 8. Per scripta.
^b accusatio accusatoris eo qui accusatur absentibus.
^c Hincem. cap. 11. h. b. 11.
 abluendi

A admitti non debet rei adversus quemcumque professio Familiars vero, & sponte confessi, atque sceleribus irretiti, non debent admitti, nec hi, qui ^a hesternæ die, aut pridie, aut ante fuerunt inimici.

^a S. Aab. ep. 64.

IX.

Clericus ergo, qui episcopum suum accusaverit, aut ei insidiator extiterit, non est recipiendus, quia infamis effectus est, & a gradu debet recedere, aut curiæ tradi serviturus.

^a q. 4. Clericus qui episcopum.

X.

Laicis quoque, quamvis religiosi sint, nulli tamen de ecclesiasticis facultatibus aliquid ^a respondendi legitur unquam attributa facultas. Scimus, dilectissimi, quia semper carnales spirituales solent persequi, & malevoli benevolos infamare & lacerare. Ideoque apostoli & successores eorum, ac reliqui sancti patres noluerunt fieri facilem episcoporum accusationem, quoniam si facilis esset, aut nullus, aut vix aliquis modo inveniretur. ^b Throni enim Dei ^c vocantur: ideo non debent moveri, aut affligi; vel perturbari. De ipsis ergo ait propheta: *Celsi enarrant gloriam Dei, & opera manuum ejus annuntiat firmitermentum.*

Idem in ep. Fabiani p. 22. forte disponendi ita legitur in MS. Just. Conc. Tol. XI. cap. 1. Psal. 18.

XI.

Hi vero, qui non sunt bonæ conversationis, & quorum vita est accusabilis, aut quorum fides, vita & libertas nescitur, non possunt eos accusare. Primo semper accusatorum personæ, fides, vita, & conversatio est enucleatim inquirenda: & postea, quæ obijciunt, fideliter sunt pertractanda: quia nihil prius fieri debet, quam impetitorum personæ, fides, vitæque & conversatio diligenter discutiantur, ne alicujus invidia, aut inimicitia vel intentione mala quicquam vexetur.

quæst. 7. Quærendum est. q. 8. Accusatorum personæ. Et in decret. Callisti pape.

VI.

Nulli enim metropolitani, aut alii episcopi appellentur primates, nisi hi qui primas sedes tenent ^b & quorum civitates antiqui primates esse censuerunt. Reliqui vero, qui ceteras metropolitanas civitates adepti sunt, non primates, sed aut archiepiscopi, aut metropolitani vocentur. Urbes enim & loca, quibus primates præsidere debent, non a modernis, ^c sed etiam multis ante adventum Christi sunt statutz temporibus, ^d quorum primates etiam gentiles, pro majoribus etiam negotiis appellabant. In ipsis vero urbibus post Christi adventum, apostoli & successores eorum patriarchas vel primates posuerunt, ad quos episcoporum negotia, salva in omnibus apostolica auctoritate, & majores causæ, post apostolicam sedem sunt referendæ. Et licet (apostolo prohibente) inter Christianos non debeant accusationes exerceri, sed si prohiberi non poterint, accusationes episcoporum ad memoratos primates debent ab accusatoribus deferri: ^e studendum est tamen episcopis, ut dissidentes fratres magis ad pacem, quam ad iudicium ^d coerceantur.

Idem supra in decret. Aniceti pape. b. Hadr. coll. 21.
 Dist. 86. Urbes, sed sub nomine Lucii, non Stephani.
 Cor. 6.
 Conc. Carth. IV. c. 16.
 d. cohortemur.

B

C

D

VII.

Episcopus ^c autem aliter non debet audiri aut iudicari, nisi in præfentia omnium comprovincialium, & ab omnibus comprovincialibus episcopis: quia ipsis absentibus, nec debet, nec potest. Quæ vero personæ ad accusationem eorum non sunt admittendæ, & superius ex parte jam dictum est, & latius tam hi, quam & infames personæ, in epistola, quam dudum Hilario ^f misimus, sunt annumeratæ.

Hadr. coll. 21. 22.
 f. episcopo

Criminationes adversus doctorem nemo suscipiat, quia magis sunt doctores portandi, quam lædendi, aut infamandi. Unde ait apostolus: *Alter alterius onera portate, & sic implebitis legem Christi. Caritas autem non est ambitiosa, non inflatur, non querit quæ sua sunt, sed quæ Jesu Christi. Qui manet in caritate, in Deo manet, & Deus in eo.* Et qui in Deo manet, nulli vult nocere, sed omnes desiderat adjuvare & sustentare, sicut ipse dominus omnes venit salvare, & animam suam dare in redemptionem pro nobis. ^d Eorum autem accusandi sacerdotes, vel testificandi in eos vocem obstruimus, quos humanis & divinis vocibus damnatos, vel mortuos esse agnosimus. Prævidere ergo summopere debent omnes, qui sacerdotes Domini persequuntur, tam occulte quam manifeste, ne subjeclis domini damnentur præceptis. Per Jeremiam autem prophetam, talibus comminando dominus, loquitur dicens: *Iniquitates vestrae declinaverunt omnia, & peccata vestra amoverunt bona a vobis: quia inventi sunt*

Hadr. col. 67. Gal. 6. 1. Cor. 13. Joan. 4. Math. 20. Hadr. coll. 29. Jer. 1. 24.

VIII.

Ultra provinciæ vero terminos accusandi licentia non progrediatur, sed omnis accusatio inter provinciam audiatur, & a comprovincialibus terminetur, nisi ad apostolicam sedem fuerit tantum appellatum. ^e Et neganda est accusatis licentia criminandi, priusquam se crimine, quo premuntur, exuerint: quia non est credendum contra alios eorum confessioni, qui criminibus implicati sunt, nisi se prius probaverint innocentes, quoniam periculosa est, &

q. 6. Ultra provinciæ. Et in decret. Ivo lib. 4. q. 11. Neganda est. Et in decret. Ivo lib. 4. Theod. lib. 11. const. 10. 12. 16. Animum interpretem. Hadr. coll. 21. 22.

E

XII.

^e Latinus legit, sed jam Hard.

893

sunt in populo meo impii, & loquentes vana, stater agentes, ac omnia vestra in caritate fiant; & secundum sanctum evangelium, in patientia vestra possidebitis animas vestras. Recordamini quoque sanctorum apostolorum & prophetarum: & quia multum laboraverunt in domino, ideo adepti sunt premia sempiterna. Scitote etiam, quoniam juxta psalmistam vocem: Multa tribulationes iustorum, & de omnibus his liberabit eos dominus. Quapropter filii carissimi, hortamur vos & deprecamur, ut crebris orationum vestrarum precibus Deum exoretis, ut liberemur nos & vos, juxta dictum apostoli, ab importunis & malis hominibus, quia non omnium est fides. Flagitate etiam; ut Deus & dominus noster, qui est refugium pauperum, & spes humilium, sanctam suam ecclesiam, pretioso videlicet sanguine suo redemptam & nos, qui eandem sanctam ecclesiam docere, regere, portare & tueri debemus, de praedictis oppressionibus & tentationibus hujus saeculi nequam, atque de omnibus necessitatibus nostris misericorditer eruat, ut sermo Dei currat, & glorificetur gloriosum evangelium domini nostri Jesu Christi; & gratia ejus in nobis vacua non fiat, ne sine fructu evangelii (quod absit) sterilem in conspectu Dei appareamus; & vacui filiorum filiarumque numero revertamur, nec de abscondito talento, domino veniente, rei esse judicemur. Ista enim semper invidet Satan. Et idcirco tales adversum nos suscitavit, qui nos premant & suffocent, ut domini oves (a) absque nobis rapiat, & in ima, non existentibus pastoribus qui eos custodiant & defendant, ruere faciat. Vos igitur pro viribus laborate, & orate, atque paratos esse in omnibus, quibuscumque dominus posse dederit, modis, vobis opem ferre, licet nos ab ipsis aemulis sanctae Dei ecclesiae, & nostris, non simus excepti; & tribulationes cordis nostri pro nostra & vestra tribulatione, sive ovium nobis commissarum, admodum sint dilatatae. Vos quoque obsecramus, ut injunctum vobis a domino famulatum non negligatis, & omnes oppressos, & cunctos Dei servos, atque generaliter omnes Christianos, prout dominus posse dederit, adjuvare studeatis, b ut ante tribunal Christi mercedem habeatis perpetuam. Et scitote, quod memoria vestra coram Deo est assidue. Nam quemadmodum dolentes cognoscimus, vos ab iniquis & scelestis hominibus obturbari, ita continuo vobis compatimur, Deum orantes pro liberatione ac sublevatione vestrae afflictionis, quae vobis (unde graviter angimur) ab iniquis in dies irrogatur. Et ante corpora apostolorum pro vobis preces fiunt quotidie, ut & vos liberemini ab importunis & malis hominibus, domini auxilio, & oves vobis commissae, ad pascua aeternae vitae una vobiscum perveniant sempiterna. Unitatem & communionem c dilectionis vestrae, valentem atque proficentem in salutem omnium populorum, creator omnium Deus omnipotens memorem nostri aeternaliter custodiat. Amen. Data Nonis Aprilis, d Valeriano & (b) Gallieno viris clarissimis consulibus.

7/1. 139.
 Ibidem qu. 11.
 7/1. 139.
 7/1. 139.
 Marc. 6.
 Marc. 16.
 Luc. 17.
 Jac. 3.
 Marc. 7.
 1 Joan. 4.
 a S. Bonif. ep. 16.
 7/1. 109.
 1. Joan. 5.
 b Proclus ad Domnum.
 Hadr. coll. 71.
 c S. Bonif. ep. 21.
 d Valeriano & Gallieno viris clarissimis consulibus.

Quamobrem confortamini, & state in fide, viriliter agentes, ac omnia vestra in caritate fiant; & secundum sanctum evangelium, in patientia vestra possidebitis animas vestras. Recordamini quoque sanctorum apostolorum & prophetarum: & quia multum laboraverunt in domino, ideo adepti sunt premia sempiterna. Scitote etiam, quoniam juxta psalmistam vocem: Multa tribulationes iustorum, & de omnibus his liberabit eos dominus. Quapropter filii carissimi, hortamur vos & deprecamur, ut crebris orationum vestrarum precibus Deum exoretis, ut liberemur nos & vos, juxta dictum apostoli, ab importunis & malis hominibus, quia non omnium est fides. Flagitate etiam; ut Deus & dominus noster, qui est refugium pauperum, & spes humilium, sanctam suam ecclesiam, pretioso videlicet sanguine suo redemptam & nos, qui eandem sanctam ecclesiam docere, regere, portare & tueri debemus, de praedictis oppressionibus & tentationibus hujus saeculi nequam, atque de omnibus necessitatibus nostris misericorditer eruat, ut sermo Dei currat, & glorificetur gloriosum evangelium domini nostri Jesu Christi; & gratia ejus in nobis vacua non fiat, ne sine fructu evangelii (quod absit) sterilem in conspectu Dei appareamus; & vacui filiorum filiarumque numero revertamur, nec de abscondito talento, domino veniente, rei esse judicemur. Ista enim semper invidet Satan. Et idcirco tales adversum nos suscitavit, qui nos premant & suffocent, ut domini oves (a) absque nobis rapiat, & in ima, non existentibus pastoribus qui eos custodiant & defendant, ruere faciat. Vos igitur pro viribus laborate, & orate, atque paratos esse in omnibus, quibuscumque dominus posse dederit, modis, vobis opem ferre, licet nos ab ipsis aemulis sanctae Dei ecclesiae, & nostris, non simus excepti; & tribulationes cordis nostri pro nostra & vestra tribulatione, sive ovium nobis commissarum, admodum sint dilatatae. Vos quoque obsecramus, ut injunctum vobis a domino famulatum non negligatis, & omnes oppressos, & cunctos Dei servos, atque generaliter omnes Christianos, prout dominus posse dederit, adjuvare studeatis, b ut ante tribunal Christi mercedem habeatis perpetuam. Et scitote, quod memoria vestra coram Deo est assidue. Nam quemadmodum dolentes cognoscimus, vos ab iniquis & scelestis hominibus obturbari, ita continuo vobis compatimur, Deum orantes pro liberatione ac sublevatione vestrae afflictionis, quae vobis (unde graviter angimur) ab iniquis in dies irrogatur. Et ante corpora apostolorum pro vobis preces fiunt quotidie, ut & vos liberemini ab importunis & malis hominibus, domini auxilio, & oves vobis commissae, ad pascua aeternae vitae una vobiscum perveniant sempiterna. Unitatem & communionem c dilectionis vestrae, valentem atque proficentem in salutem omnium populorum, creator omnium Deus omnipotens memorem nostri aeternaliter custodiat. Amen. Data Nonis Aprilis, d Valeriano & (b) Gallieno viris clarissimis consulibus.

(a) Luc. atque nos (b) Luc. Gallicano, sed antiqua manus emendat ut in textu

No-

NOTÆ SEVERINI BINII.

Episcopi ad res ecclesiasticas. *a. Afferunt vel.*) Episcopi dicuntur adores ecclesiasticas: quia ipse lege apostolica rerum ecclesiasticarum administratio cura & dispensatio commissa est. Vide que diximus in notis ad primam epistolam Alexandri, verbis: *Quam ad sacerdotes.*

Patriarcha qui, & quot. *b. Nullus alienigena aut accusator eorum facit aut iudex.*) Vide notas epistola primæ Anacleti, verbis: *Perregit iudicia, &c.* Item verbis: *Quoniam apostolus, &c.* *c. Appellatur primatus, &c.*) Hoc loco est que de numero & origine patriarchatum sedium diximus in notis ad 3. epistolam Anacleti confirmatur: itaque vide que ibidem diximus.

Nomen patriarcharum gentilibus & iudæis usitatum. *d. Quorum primatus etiam gentiles.*) Sicut alia multa, ita etiam antiquissimum hoc nomen, primatum, & patriarchatum, scilicet in ecclesiam translatum est. Non tantum enim iudæi, sed etiam Egyptii utebantur eo nomine atque primaria dignitate. Nam Herodotus cum agit de sacris Egyptiorum, patriarchas illos nominat, qui principem locum in sacris tenent. Insuper usus est eo nomine Hadrianus imperator Traiani successor, in epistola ad Servium consulem de Egyptiorum incollantia, ubi teste Flavio Vopisco in Saturnino, hæc verba sit: *Ille esse patriarcha cum in Egyptum venerit, ab aliis Serapidem adorare, ab aliis cogitur Christum.* Quod an imperator vere dixerit, & de quibus id intelligendum sit, vide Baronium anno Christi 132. num. 13. & 14.

A hanc a concilio plurimorum sacerdotum, qui presentes eramus, sententiam retulerit, se fors esse cœpisse, nec posse a quoquam nostrum sibi communicari, qui episcopo Cornelio in catholica ecclesia de Dei iudicio, & cleri ac plebis suffragio ordinato, profanum altare erigere, & adulteram cathedram collocare, & sacrilega contra verum sacerdotem sacrificia offerre tentaverit. Proinde si respiscere, & ad sanæ mentis consilium redire vellet, ageret penitentiam, & ad ecclesiam supplex rediret. Quam vanum est, frater carissime, ut Novatiano nuper retuso & refutato, & per totum orbem a sacerdotibus Dei abstento, nunc adulatoribus adhuc nobis patiamur illudere, & de maiestate ac dignitate ecclesiæ iudicare? Dirigantur in Provinciam, & ad plebem Arelate consistentem, a te literæ, quibus abstento Marciano, alius in locum ejus substituitur, & grex Christi, qui in hodiernum ab illo dissipatus & vulneratus contemnitur, colligatur. Sufficiat, multos illic ex fratribus nostris annis iis superioribus excessisse sine pace: vel ceteris subveniatur qui supersunt, & diebus ac noctibus ingemiscunt, & divinam ac paternam misericordiam deprecantes, solatium nostræ opitulationis exposcunt. Idcirco enim, frater carissime, copiosum corpus est sacerdotum concordie mutæ glutino atque unitatis vinculo copulatum, ut si quis ex collegio nostro hæresim facere, & gregem Christi lacerare & vastare tentaverit, subveniant ceteri, & quasi pastores utiles ac misericordes, oves dominicas in gregem colligant. Quid enim si in mari portus aliquis, munitionibus suis ruptis, infestus & periculosus esse navibus cœperit? Nonne navigantes ad alios proximos portus suas dirigit, ubi sit tutus & salutaris introitus & statio secunda? Aut si in via stabulum aliquod obsideri & teneri a latronibus cœperit, ut quisquis ingressus fuerit, insidiantium illic infestatione capiatur: nonne commeantes, hac opinione comperta, stabula alia in itinere appetunt tutiora, ubi sint fida hospitia, & receptacula commeantibus tuta?

e. sine confessione, & reconciliatione ecclesiæ.

EPISTOLA I. CYPRIANI AD STEPHANUM PAPAM.

De Marciano episcopo Arelatensi, qui Novatiano consensit.
Cyprianus Stephano fratri salutem.

Faustinus collega noster Lugdunensis, frater carissime, semel atque iterum mihi scripsit, significans ea, quæ etiam vobis scio utique nunciata, tam ab eo, quam a ceteris coepiscopis nostris in eadem provincia constitutis, quod Marcianus Arelate consistens Novatiano se conjunxerit, & a catholice ecclesiæ unitate, atque a corporis nostri & sacerdotii confessione discesserit, tenens hæreticæ præsumptionis durissimam pravitatem, ut servis Dei penitentibus & dolentibus, & ad ecclesiam lacrymis & gemitu & dolore pulsantibus, divinæ pietatis & lenitatis paternæ solatia & subsidia claudantur, nec ad fovenda vulnera admittantur vulnerati, sed sine spe pacis & communicationis relictæ, ad luporum rapinam & prædam diaboli projiciantur. Cui rei nostrum est consulere & subvenire, frater carissime, qui divinam clementiam cogitantes, & gubernandæ ecclesiæ libram tenentes, sic centuram vigoris peccatoribus exhibemus, ut tamen lapsis erigendis & curandis vulneratis, bonitatis & misericordie divinæ medicinam non denegemus. Quapropter facere te oportet plenissimas literas ad coepiscopos nostros in Gallias constitutos, ne ultra Marcianum pervicacem & superbum, & divinæ pietatis ac fraternæ salutis inimicum, collegio nostro insultate patiantur, quod necdum a nobis videatur abissentus, qui jampridem jactat & prædicat, quod Novatiano studens, & ejus pervicaciam sequens, a communicatione se nostra segregaverit; cum Novatianus ipse, quem sequitur, olim abstentus & hostis ecclesiæ iudicatus sit: & cum ad nos in Africam legatos miseret, optans ad communicationem nostram admitti,

Quare necessarium erit, frater carissime, ut fratres nostros, qui jactati Marciani scopulis petunt ecclesiæ portus salutaris, suscipiamus ad nos prompta & benigna humanitate, & stabulum commeantibus præbecamus tale, quale est in evangelio, quo a latronibus sauciati & vulnerati suscipi & foveri & tutari ab stabulario possunt. Quæ est enim major aut melior cura præpositorum, quam diligenti sollicitudine & medela salubri fovendis & conservandis ovibus providere? cum dominus loquatur & dicat: *Quod infirmatum est, non confortastis: & quod contribulatum est, non consolati estis: & quod erravit, non revocastis: & quod periit, non inquisistis: & dispersæ sunt oves meæ, eo quod non sint pastores, & factæ sunt in comesturam omnibus bestiis agri, & non fuit qui inquireret, neque qui revocaret.* Propterea hæc dicit dominus: *Ecce ego super pastores, & inquiram oves meas de manibus eorum, & avertam eos, ut non pascant oves meas, & jam non pascent eas & extraham eas de ore eorum, & pascam eas cum iudicio.* Cum ergo pastoribus talibus, per quos dominicæ oves negliguntur, & pereunt, sic dominus committetur, quid nos aliud facere oportet, frater carissi-

Luc. 10.
Luc. 14.

a. LXVII. edit. Pam. & Rigol.
b. Hanc epistolam quidam doctissimi reddunt arguere moliti fuisse, alii merito reclamantibus, cum & MSS. codices, & dictionis character, ceteraque omnia Cypriano illius vindicant, ut pluribus forte docemus in notis.

Matth. 9.

Isai. 5.

Lu. 16.

Quidam ex
his verbis at-
quunt concilium Lugdu-
ni habitum
in causa Mar-
ciani. neque
tamen evin-
cunt, ut di-
cemus inno-
tie.
Et quantum
tribuit de-
cretis pon-
tificum.

ban tum fue-
rit metropo-
litana civitas
merito dubi-
tari potest,
neque Saxio
ac similibus
fides temere
obliganda.

carissime, quam colligendis & revocandis Chri-
stii ovibus exhibere diligentiam plenam, & cu-
randis lapsorum vulneribus paternæ pietatis ad-
hibere medicinam, quando etiam dominus in
evangelio moneat & dicat: *Non est opus sanis
medicus, sed male habentibus.* Nam et si pastores
multi sumus unum tamen gregem pascimus, &
oves universas, quas Christus sanguine suo &
passione quaesivit, colligere & fovere debemus,
nec pati supplices & dolentes fratres nostros
crudeliter despici, & superba quorundam præ-
sumptione calcari, cum scriptum sit: *Ille autem
qui contumax est, vir sui jactans, nihil omnino
perficiet, qui dilatavit tamquam infernus animam
suam: & ejusmodi homines dominus in evan-
gelio suo culpet, & damnet dicens: Vos estis;
qui justificatis vos in conspectu hominum, Deus
autem dignoscit corda vestra: quoniam quod excel-
sum est in hominibus, execratio est in conspectu
Dei.* Execrabiles & detestabiles dicit esse, qui
sibi placeant, qui tumidi & inflati aliquid sibi
arroganter assumant. Ex quibus cum Marcia-
nus esse coeperit, & se Novatiano conjungens,
adversarius misericordiæ & pietatis extiterit,
sententiam non dicat, sed accipiat; nec sic
agat quasi ipse judicaverit de collegio sacer-
dotum, cum ipse sit ab universis sacerdotibus
judicatus. Servandus est enim antecessorum no-
strorum beatorum martyrum Cornelii & Lucii
honor gloriosus: quorum memoriam cum nos
honoremus, multo magis tu, frater carissime,
honorificare & servare gravitate & auctoritate
tua debes. Illi enim pleni spiritu domini, & in
glorioso martyrio constituti, dandam esse lap-
sum pacem consueverunt, & penitentia æta fru-
ctum communicationis & pacis negandum non
esse literis suis signaverunt, quam rem omnes
omnino utique censuimus. Neque enim poterat
esse apud nos sensus diversus, in quibus unus
esset spiritus: & ideo manifestum est eum Spi-
ritus sancti veritatem cum ceteris non tenere,
quem videmus diversa sentire. Significa plane
nobis, quis in locum Marciani Arelate fue-
rit substitutus, ut sciamus ad quem fratres nos-
tros dirigere, & cui scribere debeamus. Opto
te, frater carissime, semper bene valere.

dispositionis ordinatione venientem, eos qui sint
foris extra ecclesiam uncti, & apud hæreticos
& schismaticos profanæ aquæ labe maculati,
quando ad nos atque ad ecclesiam, quæ una
est, venerint, baptizari oportere; eo quod pa-
rum sit eis manum imponere ad accipiendum
Spiritus sanctum, nisi accipiant & ecclesiæ bap-
tismum. Tunc enim demum plene sanctificari
& esse filii Dei possunt, si sacramento utroque
nascantur, cum scriptum sit: *Nisi quis natus fuerit
ex aqua & Spiritu, non potest introire in regnum
Dei.* Invenimus enim etiam in Actis apostolorum
hoc esse ab apostolis custoditum, & salutaris
fidei veritate servatum, ut cum in domo Cornelii
centurionis super ethnicos, qui illic aderant, fidei
calore ferventes, & in dominum toto corde
credentes descendisset Spiritus sanctus, quo ad-
impleti variis linguis Deum benedicerent, nihilominus
tamen beatum apostolum Petrum, divini præcepti
atque evangelii memorem præcepisse ut baptizarentur
eadem illi qui jam fuerant sancto Spiritu pleni,
ut nihil prætermisum videretur, quo minus per
omnia divini præcepti atque evangelii legem
apostolica magisteria servarent. Baptismum autem
non esse quo hæretici ununtur, nec quemquam
apud eos qui Christo adversantur, per gratiam
Christi posse proficere, diligenter nuper expres-
sum est in epistola quæ ad Quintum collegam
nostrum, in Mauritania constitutum, super ea
re scripta est: item in literis quas collegæ nostri
ad episcopos in Numidia præsidentes ante fecerunt,
cujus utriusque epistolæ exempla subdidi. Addimus
plane & adjungimus, frater carissime, consensu &
auctoritate communi, ut etiam si qui presbyteri
aut diaconi, qui vel in ecclesia catholica prius
ordinati fuerint, & postmodum perfidi ac rebelles
contra ecclesiam steterint, vel apud hæreticos a
pseudoeppiscopis & antichristis contra Christi
dispositionem profana ordinatione promoti sint,
& contra altare unum atque divinum sacrificia
foris facta ac sacrilega offerre conati sint,
eos quoque hac conditione suscipi cum revertuntur,
ut communi-ent laici, & satis habeant, quod
admittuntur ad pacem, qui hostes pacis extiterint,
nec debere eos revertentes ea apud nos ordinationis
& honoris arma retinere, quibus contra nos
rebellaverint. Oportet enim sacerdotes & mi-
nistros, qui altari & sacrificiis deserviunt,
integros atque immaculatos esse, cum dominus
Deus in Levitico loquatur & dicat: *Homo in quo
fuerit macula & vitium, non accedet offerre
dona Deo.* Item in Exodo hæc eadem præcipiat
& dicat: *Et sacerdotes qui accedunt ad do-
minum Deum, sanctificentur, ne forte derelinquat
illos dominus. Et iterum: Et cum accedunt mi-
nistrare ad altare sancti, non adducent in se de-
lictum, ne moriantur.* Quod autem maius potest
delictum, aut quæ macula deformior, quam
adversus Christum steterit? quam ecclesiam
ejus, quam ille sanguine suo paravit &
condidit, dissipasse? quam evangelicæ pacis ac
dilectionis oblitum, contra unanimum & con-
cordem Dei populum hostili discordiæ furore
pugnasse? Qui tali postmodum ad ecclesiam
redeunt, restituere tamen eos & tecum revo-
care non possunt, qui ab eis seducti & boni
morte præventi, extra ecclesiam sine communi-
catione & pace perierunt; quorum animæ in
die iudicii de ipsorum manibus expectentur,
LII qui

Matth. 10.

LXXI
edit. Pam &
Rigal.
LXX.
edit. Pam &
Rigal.

Hæreticorum
profana or-
dinatio.

LXXII. EPISTOLA II. CYPRIANI
AD STEPHANUM PAPAM.

De baptizandis iis qui ab hæreticis sunt bapti-
zati: quæ ejus sententia non recipitur: item
de non admittendis in clerum qui ab hæ-
reticis redeunt.

Cyprianus & ceteri Stephano fratri salutem.

AD quædam disponenda & communis con-
sili examinatione limanda, necesse habui-
mus, frater carissime, convenientibus in unum
pluribus sacerdotibus cogere & celebrare concilium,
in quo multa quidem prolata atque transacta
sunt: sed de eo vel maxime tibi scribendum,
& cum tua gravitate ac sapientia conferendum
fuit, quod magis pertineat & ad sacerdotalem
auctoritatem, & ad ecclesiæ catholicæ unitatem
pariter ac dignitatem, de divinis
Concil. General. Tom. I.

LXXII.
edit. Pam. &
Rigal.
Eund. 19.
Eund. 20.

qui perditionis auctores & duces extiterunt. Et idcirco satis est talibus revertentibus veniam dari: non tamen debet in domo fidei perfidia promoveri. Nam quid bonis & innocentibus atque ab ecclesia non recedentibus reservamus, si eos qui a nobis recesserint, & contra ecclesiam steterint, honoramus? Hæc ad conscientiam tuam, frater carissime, & pro honore communi, & pro simplici dilectione pertulimus, credentes etiam tibi pro religionis tuæ & fidei veritate placere quæ & religiosa pariter &

vera sunt. Ceterum scimus quoddam, quod semel imberint, nolle deponere, nec propositum suum facile mutare, sed salvo inter collegas pacis & concordie vinculo, quædam propria, quæ apud te semel sunt usurpata, retinere. Quæ in re nec nos vim cuiquam facimus, aut legem damus, cum habeat in ecclesiæ administratione voluntatis suæ arbitrium liberum unumquodque præpositus, rationem adus sui domino redditurus. Optamus te, frater carissime, semper bene valere.

ANNO CHRISTI 317.

ANNO CHRISTI 317.

CONCILIIUM AFRICANUM I.
AD COLLAPSAM ECCLESIE

Disciplinam reformandam.

CCLV.

Habitu anno CCLVII. sub Stephano Papa.

Tempus & causa concilii.

Concilium.) Anno Christi 317. persecutione cessante, ad quassatam ecclesiam componendam, Cyprianus ejusque collega episcopi Africanæ ecclesiæ, ex more conveniunt; partim ut rectam fidem & catholicam unitatem conservarent, partim etiam ut collapsum ecclesiasticam disciplinam restituerent, ac bonos mores fidelium informarent. In hac synodo constitutum est primo, ut diaconus ille, quem Rogatianus de protervia & conviciis sibi illatus coram patribus concilii denunciaverat, aut abstineatur, aut, nisi peccatum emendet, omnino deponatur. Idem de reliquis protervis & contumeliosis clericis constitutum esse volens: quia contumacia in clericis subiectis periculosa sit, ex qua ut plurimum in hæresim prolabi consueverunt. Verba Cypriani responsoria ad Rogatianum hac de re scribentis hæc sunt: *Hæc sunt initia hæreticorum, & ortus atque conatus schismaticorum male cogitantium, ut sibi placeant, ut præpositum superbo tumore contemnunt. Sic de ecclesia receditur: sic altare profanum foris collocatur, sic contra pacem Christi & ordinationem atque unitatem Dei rebellatur. Quod si ultra te contumeliosius exacerbaveris & provocaveris, furens circa eum potestate honoris tui, ut eum vel deponas vel ablineas.* Secundo hac eadem synodo patres concilii intelligentes quod Geminus Victor Christianus ex hac vita discedens Fortunatum quemdam presbyterum testamento suorum filiorum tutorem nominasset, atque ita, juxta decretum concilii alicujus, olim hac de re in Africa sub antecessoribus celebrati, pœnam excommunicationis incurrisset; ipsum Geminium defunctum, eo quod presbyterum a cultu Dei ad secularia avocasset, excommunicatum esse denunciant; ideoque pro defuncto sacrificium offerri, nomen apud altare nominari severe admodum interdicit: ipsaque antecessorum suorum decretum hac synodali constitutione confirmant. Hæc constant ex Cypriani epistola 66. qua sic ait: *Graviter commotis sumus ego & collega mei, qui præsentibus aderant, & compresbyteri nostri qui nobis assidebant, &c. Baron. anno 257. numero 13. & 14. Hoc*

eodem concilio baptismum infantulorum in casu necessitatis ante octavum diem accelerandum esse, ad quorundam dubitationem responsum esse videtur. maxime, quia concilium illud tempore ecclesiæ pacato celebratum, non sub Lucio, ut Veneta editio habet, sed potius circa initium Valeriani habitum fuisse, certo colligere licet. Qualis illa de baptismo infantulorum controversia fuerit, ex 59. epistola Cypriani ad Fidum presbyterum hic subjecta cognoscere licet.

Infantes ante octavum diem baptizari possunt.

Eundem servat ordinem in edit. suprà Rigaltii, quæ in Palmatina.

Clericorum contumacia perniciosa.

Vide infra epistolam Cypriani ad Rogatianum.

Decretum reformandum.

Clericos a testamentaria tutela eximit. Quæ testimonio clericos tutores constituunt, excommunicantur.

CYPRIANI EPISTOLA
AD FIDUM.

De infantibus baptizandis.

Cyprianus & ceteri collega qui in concilio ad fuerant, numero sexaginta sex, Fido fratri salutem.

Legimus literas tuas, frater carissime, quibus significasti de Victore quodam presbytero, quod ei antequam pœnitentiam plenam egisset, & domino Deo, in quem deliquerat, satisfecisset, temere Therapius collega noster immaturo tempore & præpropere festinatione pacem dederit. Quæ res nos satis movit, recessum esse a decreti nostri auctoritate, ut ante legitimum & plenum tempus satisfactionis, & sine petitu & conscientia plebis, nulla infirmitate urgente, ac necessitate cogente, pax ei concederetur: sed librato apud nos diu consilio, satis fuit oburgare Therapium collegam nostrum, quod temere hoc fecerit, & instruxisse, ne quid tale de cetero faciat. Pacem tamen quomodocumque a sacerdote Dei semel datam non putavimus auferendam, ac per hoc Victori communicationem sibi concessam usurpare permisimus. Quantum vero ad causam infantium pertinet, quos dixisti intra secundum vel tertium diem quo nati sunt constitutos baptizari

1. Est hæc Concilium Carthagenis III. sub Cypriano, ut admonet Harduinus, celebratum anno Christi 317. Pictorium illud autem putat Pagius ad annum Christi 254. n. 3. quem conuincit. a. MS. quoddam. Harid.

ANNO
CHRISTI
357

ANNO
CHRISTI
357

tizari non oportere, & considerandam esse legem circumcissionis antiquæ, ut intra octavum diem cum qui natus est baptizandum & sacrificandum non putares; longe aliud in concilio nostro omnibus visum est. In hoc enim quod tu putabas esse faciendum, nemo consensit, sed universi potius iudicavimus, nulli hominum nato misericordiam Dei & gratiam denegandam. Nam cum dominus in evangelio tuo dicat: *Filius hominis non venit animas hominum perdere, sed salvare*; quantum in nobis est, si fieri potest, nulla anima perdenda est. Quid enim ei deest, qui semel in utero Dei manibus formatus est? Nobis enim atque oculis nostris secundum dierum saculagium cursum, accipere, qui nati sunt, incrementum videntur: ceterum quæcumque a Deo fiunt, Dei factoris maiestate & opere perfecta sunt. Esse denique apud omnes, sive infantes, sive majores natu, unam divini muneris æqualitatem, declarat nobis divinæ scripturæ fides, cum Elituz super infantem Sunamitis viduæ filium, qui mortuus jacebat, ita se Deum deprecans super stravit, ut capiti caput, & faciei facies applicaretur, & superflui Elisæi membra singulis parvuli membris & pedes pedibus jungerentur. Quæ res, si secundum nativitatis nostræ & corporis qualitatem cogitetur, adulto & provento infans non posset æquari, nec coherere & sufficere possent parva membra majoribus. Sed illic æqualitas divina & spiritalis exprimitur, quod pares atque æquales sint omnes homines, quando a Deo semel facti sunt; & possit ætas nostra in incrementis corporum, secundum sæculum, non secundum Deum, habere discrimen: nisi si & gratia ipsa, quæ baptizatis datur, pro ætate accipientium vel minor vel major tribuitur: cum Spiritus sanctus non de mensura, sed de pietate atque indulgentia paterna æqualis omnibus præbeatur. Nam Deus ut personam non accipit, sic nec ætatem, cum se omnibus ad cœlestis gratiæ consecutionem æqualitate librata præbeat patrem. Nam & quod vestigium infantis in primis partus sui diebus constituti, mundum non esse dixisti, quod unusquisque nostrum adhuc horreat exoculari, nec hoc putamus ad cœlestem gratiam dandam impedimento esse oportere; scriptum est enim: *Omnia munda sunt mundis*. Nec aliquis nostrum id debet horrere, quod Deus dignatus est facere. Nam etsi adhuc infans a partu novus est, non ita est tamen, ut quisquam illum in gratia danda atque in pace faciendâ horrere debeat osculari; quando in osculo infantis unusquisque nostrum pro sua religione ipsas adhuc recentes Dei manus debeat cogitare, quas in homine modo formato & recens nato quodam modo exosculamur, quando id quod Deus fecit amplectimur. Nam quod in Judaica circumcissione carnali octavus dies observabatur; sacramentum est in umbra atque in imagine ante præmissum, sed veniente Christo veritate completum. Nam quia octavus dies, id est, post sabbatum primus dies, futurus erat, quo dominus resurgeret, & nos vivificaret, & circumcissionem nobis spiritalem daret: hic dies octavus, id est, post sabbatum primus & dominicus, præcessit in imagine, quæ imago cessavit superveniente postmodum veritate, & data nobis spiritali circumcissione. Propter quod neminem putamus a gratia consequenda impediendum esse ea lege quæ jam statuta est, nec spi-

Concil. General. Tom. I.

ritalem circumcissionem impediri carnali circumcissione debere, sed omnem omnino hominem admittendum esse ad gratiam Christi; quando & Petrus in Actibus apostolorum loquatur & dicat: *Dominus mihi dixit neminem communem dicendum & immundum*. Ceterum si homines impedire aliquid ad consecutionem gratiæ posset; magis adultos, & proventus, & majores natu possent impedire peccata graviora. Porro autem si etiam gravissimis delictoribus, & in Deum multum ante peccantibus, cum postea crediderint, remissa peccatorum datur, & a baptismo atque a gratia nemo prohibetur; quanto magis prohiberi non debet infans, qui recens natus nihil peccavit, nisi quod secundum Adam carnaliter natus contagium mortis antiquæ prima nativitate contraxit? qui ad remissionem peccatorum accipiendam hoc ipso facilius accedit, quod illi remittuntur non propria, sed aliena peccata. Et idcirco, frater carissime, hæc fuit in consilio nostra sententia, a baptismo atque a gratia Dei, qui omnibus misericors & benignus & pius est, neminem per nos debere prohiberi. Quod cum circa universos observandum sit, atque retinendum, tum magis circa infantes ipsos & recens natos observandum putamus, qui hoc ipso de ope nostra, ac de divina misericordia plus merentur, quod in primo statim nativitatis suæ ortu plorantes ac sientes nihil aliud faciunt quam deprecantur. Optamus te, frater carissime, semper bene valere.

CYPRIANI • EPISTOLA

AD ROGATIANUM EPISCOPUM.

De superbo diacono.

Cyprianus Rogatiano fratri salutem.

GRaviter & dolenter commoti sumus ego & collegæ mei qui præsentibus aderant, frater carissime, lectis literis tuis, quibus de diacono tuo conquestus es, quod immemor sacerdotalis loci tui, & officii ac ministerii tui oblitus, contumeliosus & injurius tuis te exacerbaverit. Et tu quidem honorifice circa nos & pro solita tua humilitate fecisti, ut malles de eo nobis conqueri, cum pro episcopatus vigore & cathedræ auctoritate haberes potestatem, qua posses de illo statim vindicari; certus quod collegæ tui omnes gratiam haberemus quodcumque circa diaconum tuum contumeliosum sacerdotali potestate fecisses, habens circa hujusmodi homines præcepta divina, cum dominus Deus in Deuteronomio dicat: *Et homo quicumque fecerit in superbia, ut non exaudiat sacerdotem aut iudicem, quicumque fuerit in diebus illis, morietur homo ille: & omnis populus cum audierit, timebit: & non agent impie etiam nunc*. Et ut sciamus hanc Dei vocem cum vera & summa maiestate processisse ad honorandos ac vindicandos sacerdotes suos, cum adverius Aaron sacerdotem tres de ministris, Core, & Dathan, & Abiron ausi sunt superbisse, & cervicem suam extollere, & sacerdoti præposito se adæquare, hiatu terræ absorpti ac devorati, pœnas statim sacrilegæ audaciæ persolverunt. Nec soli illi,

LII 2

sed

ANNO CHRISTI 357

ANNO CHRISTI 357

Regum

Enclif

100

100

100

100

100

100

100

sed & ceteri ducenti quinquaginta, qui eis co-
mites ad audaciam fuerunt, prorumpentem do-
mino igne consumpti sunt: ut probaretur sa-
cerdotes Dei ab eo qui sacerdotes facit vindicari. In libro quoque regnorum, cum Samuel sacerdos a Iudæorum populo ob senectutem, sicut tu modo, contemneretur, exclamavit iratus dominus & dixit: *Non te spreverunt, sed me spreverunt.* Et ut hoc ulcisceretur, excitavit ei Saul regem, qui eos injuriis gravibus affligeret, & per omnes contumelias & penas superbum populum calcaret & premeret, ut contemptus sacerdos de superbo populo ultione divina vindicaretur. Sed & Salomon in Spiritu sancto constitutus testatur & docet quæ sit sacerdotalis auctoritas & potestas, dicens: *Ex tua anima tua time Deum, & sacerdotes ejus sanctifica.* Et iterum: *Honora Deum, ex tota anima tua, & honorifica sacerdotes ejus.* Quorum præceptorum memor beatus apostolus Paulus, secundum quod in Actibus apostolorum legitur, cum ei diceretur: *Sit iustus in sacerdotem Dei malitioso?* Respondit & dixit: *Nesciebam fratres, quia pontifex est: scriptum est enim: Principes populi tui non maledices.* Dominus etiam noster ipse Jesus Christus rex & iudex & Deus noster utique ad passionis diem servavit honorem pontificatus, & sacerdotibus, quamvis illi nec timorem Dei, nec agnitionem Christi servassent. Nam cum leprosum emundasset, dixit illi: *Vade, & monstra te sacerdoti, & offer donum.* Humilitate ea, qua nos quoque esse humiles docuit, sacerdotem adhuc appellabat, cum sciebat esse sacrilegum. Item sub ictu passionis cum lapam accepisset: & ei diceretur, *Ne respondeas iuribus:* nihil ille contumeliose locutus est in pernam pontificis, sed magis innocentiam suam tuitus est, dicens: *Si male vocatus sum, expiatus de malo: si autem bene, cur me calas?* Quæ omnia ab eo ideo facta sunt humiliter atque patienter, ut nos humilitatis ac patientiæ haberemus exemplum. Docuit enim sacerdotes veros legitime & plene honorari, dem circa falsos sacerdotes ipse talis exiit. Memerabile autem orationi debent, quosdam apostolos, id est, episcopos & præpositos dominus elegit: diaconos autem post attentionem donam in curios apostoli sui constituerunt episcopatus sui & ecclesiæ ministros. Quod si nos aliquid audere contra Deum possumus, qui episcopos facit: possunt & contra nos audere diaconi, a quibus sunt. Et ideo oportet diaconum, de quo scribitur, agere audaciam tuam penitentiam, & honorem sacerdotis agnoscere, & episcopo præposito suo plena humilitate satis facere. Hæc sunt enim initia hæreticorum, & ortus atque conatus schismaticorum male cogitantium, ut sibi placeant, ut præpositum superbo timore contemnant. Sic de ecclesia recedunt, sic altare profanum foris collocatur, sic contra pacem Christi & ordinationem atque unitatem Dei rebellatur. Quod si ultra te contumelias suis exacerbaverit & provocaverit, tingeris circa eum potestate honoris tui, ut eum vel deponas vel ablineas. Nam si apostolus Paulus ad Timotheum scribens dixit: *Incentu-tem tuam nemo despiciat:* quanto magis tibi a collegis tuis dicendum est: *Senectutem tuam nemo despiciat.* Et quoniam scripsi quemdam eum eodem diacono tuo se mitente, & superbiæ ejus atque audaciæ participem esse: hunc quo-

que, & si qui alii tales extiterint, & contra sacerdotem Dei fecerint, vel coercere poteris, vel ablineare: nisi quod hortamur & monemus, ut peccasse se potius intelligant, & satisfaciant, & nos propositum nostrum tenere patiantur: magis enim optamus & cupimus contumelias & iniurias singulorum clementi patientia vincere, quam sacerdotali licentia vindicare. Opto te, frater carissime, semper bene valere

CYPRIANI EPISTOLA LXVI. ad Pan. & Rig.

AD CLERUM ET PLEBEM

FURNITANORUM

De Victore qui Faustinum presbyterum tutorem nominavit.

Cyprianus presbyteris, & diaconibus, & plebi Furnitanorum salutem.

Graviter commoti sumus ego & collegæ mei qui præzentes aderant, & presbyteri nostri qui nobis assidebant, fratres carissimi, cum cognovissemus quod Geminus Victor frater noster, de sæculo excedens, Geminum Faustinum presbyterum tutorem testamenti suo nominaverit, cum iam pridem in concilio episcoporum statutum sit, ne quis de clericis & Dei ministris tutorem vel curatorem testamenti suo constituat, quando singuli divino sacerdotio honorati, & in clerico ministerio constituti, non nisi altari & sacrificiis deservire, & precibus atque orationibus vacare debeant. Scriptum est enim: *Nemo militat. Dea obligat se molestis secularibus, ut possit placere ei cui se probavit.* Quod cum de omnibus dictum sit, quanto magis molestis & laqueis secularibus obligari non debent, qui divinis rebus & spiritualibus occupati, ab ecclesia recedere, & ad terrenos & seculares actus vacare non possunt. Cuius ordinationis & religionis formam Levitæ prius in lege tenuerunt, ut cum terram dividerent, & possessiones parirentur undecim tribus, Levitica tribus, quæ templo, & altari, & ministris divinis vacabat, nihil de illa divitiarum portione perciperet, sed alius terram colentibus, illa tantum Deum coleret, & ad vitum atque alimentum tuum ab undecim tribubus de fructibus qui nascebantur decimas reciperet. Quod totum fiebat de auctoritate & dispositione divina: ut qui operationibus divinis insistebant, in nulla re avocarentur, nec cogitare, aut agere secularia cogèrentur. Quæ nunc ratio & forma in clero tenetur, ut qui in ecclesia eorum ordinatione clerica promoventur, in nullo ab administratione divina avocentur, nec molestus & negotiis secularibus alligentur, sed in honore sportulantium fratrum, tanquam decimas ex fructibus accipientes, ab altari & sacrificiis non recedant, sed die ac nocte celestibus rebus & spiritualibus servant. Quod episcopi antecessores nostri religiose considerantes, & salubriter providentes, censuerunt ne quis frater excedens, ad tutelam vel curam clericum nominaret: ac si quis hoc fecisset, non offerretur pro eo, nec sacrificium pro dormitione eius celebraretur: neque enim apud altare Dei meretur nominari in sacerdotum prece, qui ab altari sacerdotes & ministros voluit avocare. Et ideo.

ANNO CHRISTI 317

905

STEPHANUS P. I.

CONCIL. AFRICAN. II.

VALERIANUS IMP. GALLIENUS

906

ANNO CHRISTI 317

ideo Victor, cum contra formam nuper in concilio a sacerdotibus datam Geminium Faustinum presbyterum aulus sit tutorem constituere, non est quod pro dormitione eius apud vos fiat oblatio, aut deprecatio aliqua nomine eius in ecclesia frequentetur, ut sacerdotum decretum religiose & necessarie factum servetur a nobis; simul & ceteris fratribus detur exem-

plum, ne quis sacerdotes & ministros Dei, altari eius & ecclesie vacantes, ad secularia molestias devocet: observari enim de cetero poterit, ne ultra hoc fiat circa personam clericorum, si quod nunc factum est, fuerit vindicatum. Opto vos, fratres carissimi, semper bene valere.

ANNO CHRISTI 318

CONCILIUM AFRICANUM II.

IN CAUSA BASILIDIS ET MARTIALIS

ANNO CHRISTI 318

CCLVI.

Habitu anno CCLVIII. sub Stephano Papa I.

Tempus locus & causa concilii

Concilium.) Hoc concilium habitum est in Africa, anno Christi 258. ad instantiam Hispanie episcoporum, eo fine, ut de causa Basilidis & Martialis Africanæ ecclesie iudicium cognoscerent. Causa talis erat: Basilides Legionensis, & Martialis Asturicensis ecclesie episcopi, eo quod in persecutione fuissent lapsi libellatici, qui nimirum privatim fidem abnegantes, publicum idolorum cultum pecunia redemissent, episcopali honore ad denunciationem fidelium Hispanorum spoliantur, & in eorum locum Sabinus ac Felix substituuntur. Cessante persecutione, illi, sicut antea Felicissimus in Africa lapsus, absque ullo gradu & honoris dispendio ab ecclesia recipi temerario ausu contenderunt: quo conatu cum frustrarentur, Felicemque cum Sabino in locum suum substitutos viderent, Basilides livore tabescens ad apostolicam sedem Romam se contulit, ibique se iniuste sede privatam conquestens, Stephano Romano pontifici supplicationem plurimis mendaciis repletam exhibet, ac per eam sedi ac honori pristino restitui suppliciter rogat. Quod cum episcopi Hispanie audissent, ipsi duo iussu episcopi Sabinus ac Felix, ad Africanam ecclesiam ablegantur, & utrique literæ ad Cyprianum reliquosque eius ecclesie episcopos scriptæ communicantur, ut scilicet iidem episcopi libellaticorum duorum causam cognoscerent, ac diiudicent. Cyprianus igitur cum legatos una cum literis prædictis excepisset, collegas antilites convocat, & in eorum sacro confesso literas ad se tuoque collegas scriptas legi ac recitari, & ab iisdem legatis in concilium introductis suam ipsorum causam enarrari procurat. Quæ cum facta essent, hoc quod ab episcopis Hispanie de Basilidis & Martialis libellaticorum depositione, & Sabini cum Felici iussione constitutum fuerat, per Africanæ ecclesie episcopos illos, qui huc concilio interfuerant, confirmatum est: nimirum libellaticos omnes ad penitentiam quidem agenda posse admitti, verum ab ordinatione clericali, atque sacerdotali dignitate recte prohiberi: hosce duos etiam sua episcopali dignitate recte spoliatos, Sabini ac Felicem in locum ipsorum recte iussit esse. Quo testimonio habi-

Basilides & Martialis libellatici cur Romam proce-

Definitio concilii

Sabinus & Felix cur Romam venerunt.

to, ipsi Sabinus ac Felix, literis Cypriani aliorumque episcoporum ad Stephanum & episcopos Hispanie scriptis communitis, Romam advenerunt, tum ut mendacia Basilidis coram resellant, tum etiam ut auctoritate sedis apostolicæ contumaces episcoporum Hispanie contemptores compescant. Vide Baron. anno 258. num. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.

EPISTOLA CYPRIANI

AD CLERUM ET PLEBES IN

HISPANIA CONSISTENTES.

De Basilide & Martiale

Cyprianus, Cælius, Primus, Vulcarus, &c. Felici presbitero & plebibus consentibus ad Legionem & Asturiam: Item Lelio diacono & plebi Emerite consentibus gratia & a domino salutem.

CUM in unum convenissemus, legimus literas vestras, fratres dilectissimi, quas ad nos per Felicem & Sabini episcopos nostros pro fide vestre integritate, & pro Dei timore scripsistis, significantes Basilidem & Martialem libellis idololatriæ commaculatos, & nefandorum sacrilegiorum comitibus vindictos, episcopatum gerere, & sacerdotum Dei administrare non oportere: & desiderastis scribiti ad hæc vobis, & iustam pariter ac necessariam sollicitudinem vestram vel solatio, vel auxilio nostræ sententia sublevari. Sed enim desiderio huic vestro non tam nostra consilia, quam divina præcepta respondent: quibus tampridem mandatur voce caelesti, & Dei lege præscribitur, quos & quales oporteat deservire altari, & sacrificia divini celebrare. In Exodo namque ad Moysen Deus loquitur & monet, dicens: Sacerdotes, qui accedunt ad altare Domini Dei sui, sanctificentur, ne forte accedant, quæ nos dominus. Et iterum: Et cum accedunt ministrare ad altare sancti, non adducunt in eum edulum, ne moriantur. Item in Levitico præcipit dominus, & dicit: Homo in quo fuerit macula

Hoc est concilium Carthaginense IV. sub Cypriano, anno Christi 253. conflatum ab Haeroldo, in editione vero operum S. Cypriani a Joanne Felio curata, anno 254. demum a Pægo anno 255. In MS. collegii Parisiensis Soc. Jesu & in Remensi, quem citat Rigaltius, adduntur hæc nomina post Pægonum: Nicomedes, Luctanus, Stacellus, Sedatus, Fortunatus, Januarius, Secundus, Pomponius, Honoratus, Vilius, Aurelius, Saturnus, Petrus, alius, Januarius, Saturninus, alius, Aurelius, Venantius, Quiricus, Regulus, Tenuus, Felix, Paulus, Quintus, alius, Saturninus, Lucius, Vincentius, Liborius, Geminus, Marcellus, Jambus, Adelphus, Vilius, & Paulus, Felici presbitero &c. Haeroldus, cui debemus sequentes notulas. 3 MS. Episcopi.

ANNO
CHRISTI
316

ANNO
CHRISTI
316

Mat. 23

Mat. 7

Joan. 9

Mat. 9

Mat. 16

Mat. 10

cula & vitium, non accedit offerre dona Deo. Quæ A nata. Quod postea secundum divina magisteria
cum prædicta, & manifesta sint nobis, præcep-
pris divinis necesse est obsequia nostra deser-
viant, nec personam in ejusmodi rebus accipe-
re, aut aliquid cuiquam largiri potest humana
indulgentia, ubi intercedit & legem tribuit divi-
vina præscriptio. Neque enim immemores esse
debemus, quid ad Judæos per Isaiam prophe-
tam locutus sit Dominus increpans & indig-
gnans, quod contemptis divinis præceptis hu-
manas doctrinas sequerentur: Populus iste, in-
quit, labiis suis, honorificat me, cor vero eorum
longe separatum est a me. Sine causa autem co-
lunt me, mandata & doctrinas hominum docen-
tes: quod item dominus in evangelio repetit,
& dicit: Rejecisti mandatum Dei, ut traditionem
vestram statuas. Quæ ante oculos habentes,
& sollicite ac religiose considerantes in ordina-
tionibus sacerdotum, non nisi immaculatos &
integros antistites eligere debemus, qui sancte
& digne sacrificia Deo offerentes, audiri in præ-
cibus possint quas faciunt pro plebis dominicæ
incolumitate, cum scriptum sit: Deus peccato-
rem non audit: sed si quis Deum coierit, & vo-
luntatem ejus fecerit, illum audit. Propter quod
plena diligentia, exploratione sincera, oportet
eos ad sacerdotium deligi, quos a Deo constet
audiri. Nec sibi plebs blandiatur, quasi immu-
nis esse a contagio delicti possit, cum sacerdo-
te peccatore communicans, & ad injustum at-
que illicitum propositi sui episcopatum con-
tentum suum commodans, quando per Osee
prophetam comminetur & dicat censura divina:
Sacrificia eorum tanquam panis luctus: omnes
qui manducant ea, contaminabuntur. Docens scilicet
& ostendens omnes omnino ad peccatum con-
stringi, qui fuerint profani & injulli sacer-
dotis sacrificio contaminati. Quod item in Nu-
meris manifestari invenimus, quando Core, &
Dathan, & Abiron contra Aaron sacerdotem
sacrificandi sibi licentiam vindicaverunt. Illic
quoque per Moysen præcipit dominus, ut ab
eis populus separaretur, ne facinorosis conjunctos
eodem facinore & ipse perstringatur. Separami-
ni, inquit, a tabernaculis hominum istorum div-
ersissimorum, & nocte tangere ea que ad eos per-
tinent, ne simul pereatis in peccato eorum. Pro-
pter quod plebs obsequens præceptis dominicis,
& Deum metuens, a peccatore præposito sepa-
rare se debet, nec se ad sacrilegi sacerdotis sa-
crificia miscere: quando ipsa maxime habeat
potestatem vel eligendi dignos sacerdotes, vel
indignos recusandi. Quod & ipsum videmus de
divina auctoritate descendere, ut sacerdos, ple-
be præsentem, sub omnium oculis deligatur, &
dignus atque idoneus publico iudicio ac testi-
monio comprobetur, sicut in Numeris domi-
nus Moyli præcipit, dicens: Apprehende Aaron
fratrem tuum, & Eleazarum filium ejus. & im-
pones eos in montem coram omni synagoga, &
exue Aaron stibam ejus, & indue Eleazarum fi-
lium ejus, & Aaron appastu moriatur illic. Co-
ram omni synagoga jubet Deus constitui sacer-
dotem, id est, instruit & ostendit ordinationes
sacerdotales non nisi sub populi assistentis con-
scientia fieri oportere, ut plebe præsentem vel de-
tegantur malorum crimina, vel bonorum merita
prædicentur, & sit ordinatio justa & legitima,
quæ omnium suffragio & iudicio fuerit exami-

observatur in Actis apostolorum, quando de or-
dinando in locum Judæ episcopo Petrus ad plebem
loquitur: Surrexit, inquit, Petrus in medio discen-
tium: fuit autem turba in uno. Nec hoc in epi-
scoporum tantum & sacerdotum, sed in diacono-
rum ordinationibus observasse apostolos animad-
vertimus, de quo & ipso in actis eorum scrip-
tum est: Et convocaverunt, inquit, illi duodecim
totam plebem discipulorum, & dixerunt eis. Quod
utique idcirco tam diligenter & caute convoca-
ta plebe tota gerebatur, ne quis ad altaris mi-
nisterium, vel ad sacerdotalem locum indignus
obreperet. Ordinari enim nonnunquam inge-
gnos, non secundum Dei voluntatem, sed se-
cundum humanam præsumptionem, & hæc Deo
duplicere, quæ non veniant ex legitima & ius-
ta ordinatione, Deus ipse manifestat per Osee
prophetam, dicens: Sibi metipso constituerunt ve-
stem, & non per me. Propter quod diligenter
de traditione divina, & apostolica observatione
observandum est & tenendum quod apud nos
quoque, & fere per provincias univerfas tene-
tur, ut ad ordinationes rite celebrandas, ad
eam plebem, cui præpositus ordinatur, episcopi
ejusdem proximi quique convenient, quæ singulo-
rum vitam plenissime novit, & uniuscujusque
actum de ejus conversatione perspexit. Quod &
apud vos factum videmus in Sabini collegæ nos-
tri ordinatione, ut de universæ fraternitatis
suffragio, & de episcoporum qui in præsentia
convenerant, quique de eo ad vos litteras fece-
rant, iudicio episcopatus ei deferretur, & ma-
nus ei in locum Basilidis imponeretur. Nec
resecindere ordinationem jure perfectam potest,
quod Basilides post crimina sua deicida, & con-
scientiam etiam propria confessione nudatam,
Romam pergens, Stephanum collegam nostrum
longe positum, & gettæ rei ac tacitæ veritatis
ignarum secelit, ut exambiret reponi se in-
iste in episcopatum, de quo fuerat iuste depo-
situs. Hoc eo pertinet, ut Basilidis non tam
abolita sint, quam cumulata delicta, ut ad su-
periora peccata ejus etiam fallaciæ & circum-
ventionis crimen accesserit. Neque enim tam
culpandus est ille, cui negligenter obreptum est,
quam hic execrandus, qui fraudulenter obre-
psit. Obreperere autem si hominibus Basilides
potuit, Deo non potest, cum scriptum sit:
Deus non deridetur. Sed nec Martialis potest pro-
*Galat. 6.
 fuisse fallacia, quo minus ipse quoque delictis
 gravibus involutus episcopatum tenere non de-
 beat, quando & apostolus monet, & dicat:
 episcopum oportet esse sine crimine, quasi Dei dis-
 pensatorem. Quapropter cum (sicut scripsistis,
 fratres dilectissimi, ut & Felix & Sabinus col-
 lega nostri asseverant, utque alius Felix de Cæ-
 taraugusta fidei cultor ac defensor veritatis li-
 teris tuis significat) Basilides & Martialis ne-
 tando idololatriæ libello contaminati sint; Basili-
 des adhuc insuper præter libelli maculam, cum
 in infirmitate decumberet, in Deum blasphemaverit,
 & se blasphemasse confessus sit; &
 episcopatum pro conscientia suæ vulnere spon-
 te deponens, ad agendas penitentiam conver-
 sus sit, Deum deprecans, & satis gratulans, si
 sibi vel laico communicare contingeret; Martialis quoque præter gentilium turpia & lutu-
 lenta*

MS. noster ab omnia qua sunt...

ANNO CHRISTI 358.

ANNO CHRISTI 358.

lenta convivia, & collegia diu frequentata, & filios in eodem collegio exterarum gentium more apud profana sepulchra depositos, & alienigenis consecutos; adis etiam publice habitis apud procuratorem duzenarium obtemperasse se idololatriæ, & Christum negasse confessatus sit; cumque alia multa sint & gravia delicta, quibus Basilides & Martialis implicati tenentur; frustra tales episcopatum sibi usurpare conantur, cum manifestum sit ejusmodi homines nec ecclesiæ Christi præesse, nec Deo sacrificia offerre debere. Maxime cum jampridem nobiscum & cum omnibus omnino episcopis in toto mundo constitutis, etiam Cornelius collega noster, sacerdos pacificus ac justus, & martyrio quoque dignatione domini honoratus, de creverit ejusmodi homines ad penitentiam quidem agendam posse admitti, ab ordinatione autem cleri atque sacerdotali honore prohiberi. Neq. vos moveat, fratres dilectissimi, si apud quosdam in novissimis temporibus aut lubrica fides nutat, aut Dei timor irreligiosus vacillat, aut pacifica concordia non perseverat. Prænunciata sunt hæc futura in sæculi fine, & domini voce, atque apostolorum contestatione prædictum est, deficiente jam mundo, atque appropinquante Antichristo bona quæque deficere, mala vero & adversa proficere. Non sic tamen, quamvis novissimis temporibus, in ecclesia Dei aut evangelicus vigor cecidit, aut Christianæ virtutis aut fidei robur elanguit, ut non supersit portio sacerdotum, quæ minime ad has rerum ruinas, & fidei naufragia succumbat; sed fortis & stabilis honorem divinæ majestatis & sacerdotalem dignitatem plena timoris observatione tueatur. Meminimus & tenemus, succumbentibus licet & cedentibus ceteris, Mathathiam legem Dei vindicasse fortiter: Eliam, Judæis deficientibus atque a religione divina recedentibus, stetit, & certasse sublimer: Daniel, nec solitudine regionis alienæ, nec persecutionis assidua, infestatione deterritum, frequenter ac fortiter gloriosa edidisse martyria: tres item pueros, nec annis nec minis fractos, contra ignes Babylonios fideliter obstitisse, & victorem regem in ipsa sua captivitate vicisse. Viderit vel prævaricatorum numerus, vel proditorum, qui nunc in ecclesia contra ecclesiam surgere, & fidem pariter ac veritatem

labefactare ceperunt. Permanet apud plurimos sincera mens, & religio integra, & non nisi domino & Deo suo anima devota, nec Christianam fidem aliena perfidia deprimit ad ruinam, sed magis excitat & exaltat ad gloriam, secundum quod beatus apostolus Paulus hortatur, & dicit: *Quid enim si exciderunt a fide quidam eorum, nunquid infidelitas illorum fidem Dei evacuavit? Absit. Est enim Deus verax, omnis autem homo mendax.* Si autem omnis homo mendax est, & solus Deus verax; quid aliud servi, & maxime sacerdotes Dei facere debemus, nisi ut humanos errores & mendacia relinquamus, & præcepta dominica custodientes, in Dei veritate maneamus? Quare et si aliqui de collegis nostris exstiterunt, fratres dilectissimi, qui defecam disciplinam negligendam putant, & cum Basilde & Martiale temere communicant, conturbare fidem nostram res ista non debet, cum Spiritus sanctus in psalmis talibus comminetur, dicens: *Tu autem odisti disciplinam, & abiecasti sermones meos retro. Si videbas furem, concurrebas ei, & cum adulteris portionem tuam ponebas.* Consortes & participes ostendit eos alienorum delictorum fieri, qui fuerint delinquentibus copulati. Sed & hoc idem Paulus apostolus scribit, & dicit: *Suffragatores, detractores, abhorrentes Deo, injuriosi, superbi, jactantes sui, adinventores malorum, qui cum justitiam Dei cognovissent, non intellexerunt, quoniam qui talia agunt morte sunt digni; non tantum qui faciunt ea, sed & qui consentiunt eis qui hæc agunt, quoniam, qui talia, inquit, agunt, morte sunt digni.* Manifestat, & comprobatur morte dignos esse, & ad penam venire non tantum illos qui mala faciunt, sed etiam eos qui talia agentibus consentiunt: qui dum malis & peccatoribus, & penitentiam non agentibus, illicita communicatione miscentur, nocentium contactibus polluantur, & dum junguntur in culpa, sic nec in pena separantur. Propter quod integritatis & fidei vestræ religiosam sollicitudinem, fratres dilectissimi, & laudamus pariter & probamus; & quantum possumus adhortamur literis nostris, ne vos cum profanis & maculatis sacerdotibus communicatione sacrilega misceatis, sed integram & sinceram fidei vestræ firmitatem religioso timore servetis. Opto vos, fratres carissimi, semper bene valere.

1. Tim. 4.

1. Mat. 7.

1. Reg. 23.

Daniel 6 & 7.

3. Job. 23.

Dan. 3.

CONCILIUM ICONIENSE

CONTRA CATAPHRYGAS,

5 CCLVI.

Celebratum anno b CCLVIII. a sub Stephano Papa I.

Tempus loci & causa concilii c. 356.

Concilium Iconiense.) Hoc concilium habitum est anno c. 358. Iconii in Phrygia, occasione Cataphrygarum hæreticorum, ut de Eipforum omniumque aliorum hæreticorum baptismatis valore, quid statuendum sit, inquirent. Ex Cappadocia, Cilicia, Galatia, aliisque

1 MS. iterum. 2 Certum est, inquit Pagius ad ann. Chr. 355. n. 15. & 16. Concilium Iconiense, in quo rebaptizatio hæreticorum decreta, ante Stephani Pontificatum celebratum. Id enim discrete testatur Firmilianus in Epist. ad Cyprianum, ubi de Iconiensi Synodo ita loquitur: *Quod totum nos jampridem in Iconio, qui Phrygia loci est collecti, in unum convenimus ex Gallia & Cilicia, & ceteris proximi regionibus confirmavimus.* Ubi pronomen nos, non de ipsius Firmiliani persona, sed potius de ejus decessoribus accipiendum: cum Firmilianus eam Synodum jampridem collectam affirmet, & in fine ejusdem epistolæ Synodi huius vetustatem manifestissime indicet, ut observavit Valelius in notis Eusebianis ad lib. 7. cap. 7. Nam cum Stephanus Papa Cypriano scriberet, ut observavit Valelius in notis Eusebianis ad lib. 7. cap. 7. Nam cum Stephanus Papa Cypriano scriberet, antequam Ecclesiæ consuetudinem recipiendis hæreticis adversus assertores novi dogmatis opposuisset, Firmilianus hoc argumentum adversus Afros fortasse valere dicit, & quomodo Afri id refutare possint, ibidem docet. Contra Orientales nullam vim illud habere demonstrat, apud quos semper rebaptizati fuerint hæretici, iam inde ab

ANNO
CHRISTI
318. 316.
Decretum
concilii.

Stephanus pa-
pe hoc con-
cilium repru-
bavit.

Firmilianus
episcopus
Asiae.

Inter episto-
las S. Cy-
priani ordi-
ne LXXV.
in edit. Pam.
& Rigal.

que proximis orientalibus regionibus episcopi ad hanc synodum accesserunt: a quibus omnibus constitutum ac decretum est, nihil eorum, quae ab haereticis facta sunt, ab ecclesia catholica recipiendum esse: ordinationes, baptismum, manuum impositiones, aliudve sacrum quodvis ab haereticis administratum, invalidum esse. Stephanus pontifex Romanus episcopos orientales hae constituentes excommunicat, & apostolicam sedis communionem privat: ipsam vero synodum erraticam contra apostolorum traditionem erroneum dogma confirmantem reprobat. Orientales ad pontificem suos quidem legatos, qui de rebus in synodo gestis coram pontifice rationem redderent, ablegarunt; verum Romam venientes a Sancto Stephano pontifice, neque recepti, neque auditi fuerunt. Ob quam causam Firmilianus Caesarea Cappadociae episcopus ad Cyprianum eam qua acta hujus concilii enarrat, & de legatis non auditis valde conqueritur, epistolam sequentem hanc conscripsit. Baron. an. praed. nu. 14. 15. & 16.

EPISTOLA FIRMILIANI AD CYPRIANUM

contra epistolam Stephani.

Firmilianus Cypriano fratri in domino salutem.

Accepimus per Rogatianum carissimum nostrum diaconum a vobis missum literas quas ad nos fecisti, frater dilectissime, & gratias propter hoc domino maximas egimus; quod contigerit, ut qui corpore abinvicem separamur, sic spiritu adunemur, quasi non unam tantum regionem tenentes, sed in ipsa atque in eadem domo simul inhabitantes. Quod & decet dicere, quia & spiritalis domus Dei una est: *erit enim in novissimis*, ait propheta, *diebus manifestus mons domini, & domus Dei super vertices montium*. In quam convenientes cum jucunditate adunantur, secundum quod & in psalmo hoc postulatur a domino, *inhabitare in domo Dei per omnes dies vitae*. Unde & in alio loco manifestatum est, esse apud sanctos magnam voluntatis caritatem, in unum conveniente. *Ecce*, inquit, *quam bonum & voluptabile est, ut habitent fratres in unum*. Adunatio enim, & pax, & concordia, non solum hominibus fidelibus & cognoscentibus veritatem, sed & angelis ipsis caelestibus voluptatem maximam praestat; quibus dicit sermo divinus, *ecce gaudium in uno peccatore poenitentiam agente*, & ad unitatis vinculum revertente. Quod utique non diceretur de angelis conversationem in caelis habentibus, nisi ipsi quoque essent nobis adunati, qui nostra adunatione letantur: sicut e conversatio utique contrahantur, quando vident diversas quorundam mentes, & varias voluntates, quali non tantum unum, & eundem dominum

simul invocent, sed separatis & divisim abinvicem nec confabulatio jam possit esse, aut sermo communis. Nisi quod nos gratiam referre Stephano in isto possumus, quod per illius inhumanitatem nunc effectum sit, ut fidei & sapientiae vestrae experimentum caperemus. Sed non si nos propter Stephanum hanc beneficii gratiam cepimus, statim Stephanus beneficio & gratia digna commisit. Neque enim & Judas perfidia sua & prodicione, qua scelerate circa salvatorem operatus est, dignus videri potest, quasi causam bonorum tantorum ipse praestiterit, ut per illum mundus, & gentium populus liberaretur. Sed haec interim quae ab Stephano gesta sunt, praetereantur, ne, dum audaciae & insolentiae ejus meminimus, de rebus ab eo improbe gestis longiorem molestiam nobis inferamus. De vobis autem cognoscentes, quod secundum regulam veritatis & sapientiam Christi, hoc de quo nunc quaeritur, disposueritis; cum magna laetitia exultavimus, & Deo gratias egimus, quia invenimus in fratribus tam longe positis tantam nobiscum fidei & veritatis unanimitatem. Potens est enim gratia Dei copulare & conjungere caritatis atque unitatis vinculo, etiam ea quae videntur longiore terrarum spatio esse divisa. Secundum quod & olim intervallo temporum separatos ab Job & Nee, qui in primis fuerant, Ezechielem & Danielelem, posteriores aetate ad unanimitatis vinculum virtus divina conjunxit; Ut quamvis temporibus longis discreti essent, eadem tamen divina inspiratione sentirent. Quod & nunc in vobis animadvertimus, ut qui longissimis regionibus a nobis separati estis, sensu tamen & spiritu copulatos vos esse nobiscum probaretis. Quod totum hoc sit divina unitate. Nam cum dominus unus atque idem sit qui habitat in nobis, conjungit ubique & copulat suos vinculo unitatis. Unde *in universam terram exiit spiritus eorum*, qui a domino missi sunt unitatis spiritu velociter currentes. Sicut e contrario nihil prodest aliquos proximis & junctis sibi esse corporibus, si animo & mente dissideant; quando adunari animae omnino non possint, quae se a Dei unitate diviserint: *Ecce enim, inquit, qui longinquant se abs te peribunt: sed tales iudicium domini pro merito suo subibunt, recedentes a verbis ejus, qui patrem pro unitate deprecatur, & dicit: Pater da ut quomodo ego & tu unum sumus, sic & hi in nobis unum sint*. Nos vero ea quae a vobis scripta sunt, quasi nostra propria suscipimus, nec in transcurso legimus, sed saepe repetita memoriae mandavimus: neque obest utilitati salutari aut eadem retexere, ad confirmandam veritatem, aut & quadam addere ad cumulandam probationem. Si quid autem a nobis additum fuerit, non sic additur quali a vobis aliquid minus dictum sit: sed quoniam sermo divinus humanam naturam supergreditur, nec potest totum & perfectum anima concipere, idcirco & tan-

ab Iconanti Synodo, quae ab Montanistas fuerat indicta. His addit Valerius Dionysium Alexandrinum in epist. ad Philemum Rom. urbis praedictam quam Episcopi sub initia Pontificatus Nelli Papae, ubi ait: *Illud praeterea videtur, non ad Aleris talis hunc morem non primum inestum fuisse, sed & nullo antea superiorum haereticorum comparatione in Ecclesia popularissimum, & in Concilio fratrum apud Iconium & Synodum, & apud alios plures locos tam sanctum fuisse*. Hinc sub extrema Alexandri Severi tempora, quibus Firmilianus ad Caesariensis Ecclesiae Sacerdotum totius promotus fuerat, ut docet Eusebius in lib. 6. Synodum Iconientem collectam credit Valerius, adeoque ante Constantini Papae Pontificatum. Haderus Pagius. Hardanus in Indice Conciliorum romi primi Leonis & Synodiis Corinthia habita esse anno dicitur 333. affirmat. De his vide & Augustinum lib. 3. contra Cere-
con. cap. 3.

1. Historiam hujus dissidii magis enucleatam lege apud Pagium ad an. 355. n. 9. & 1094. & ad an. 356. num. 9. & 1094.

ANNO
CHRISTI
118. 119.

tus est numerus prophetarum, ut multiplex divina sapientia per multos distribuatur. Unde & tacere præcipitur, primo in prophetia loquendi, si secundo fuerit revelatum. Quæ ex causa necessario apud nos fit, ut per singulos annos. seniores & præpositi in unum conveniant ad disponenda ea quæ curæ nostræ commissa sunt: ut si qua graviora sunt, communi consilio dirigantur: lapsis quoque fratribus & post lavacrum salutare a diabolo vulneratis per penitentiam medela queratur: non quasi a nobis remissionem peccatorum consequantur, sed ut per nos ad intelligentiam delictorum suorum convertantur, & domino plenius satisfacere cogantur. Quoniam vero legatus iste a vobis missus regredi ad vos festinabat, & hibernum tempus urgebat; quantum potuimus ad scripta vestra rescriptimus. Et quidem quantum ad id pertineat quod Stephanus dixit, quasi apostoli eos qui ab hæresi veniant baptizari prohibuerint, & hoc custodiendum posteris tradiderint, plenissime vos respondistis; neminem jam stultum esse qui hoc credat apostolos tradidisse, quando etiam ipsas hæreses constat execrabiles ac detestandas postea extitisse. Cum & Marcion Cerdonis discipulus invenitur sero post apostolos, & post longa ab eis tempora sacrilegam adversus Deum traditionem induxisse. Apelles quoque blasphemiz ejus consentiens, multa alia nova & graviora fidei ac veritati inimica addiderit. Sed & Valentini & Basilidis tempus manifestum est, quod & ipsi post apostolos, & post longam ætatem, adversus ecclesiam Dei sceleratis mendaciis suis rebellaverint. Ceteros quoque hæreticos constat pravos suas scitas & inventiones perverfas, prout quisque errore ductus est, postea induxisse; quos omnes manifestum est a semetipsis damnatos esse, & ante diem judicii inexcusabilem sententiam adversus semetipsos dixisse: quorum baptisma qui confirmat, quid aliud quam cum ipsis se adjudicat, & se ipse participem talibus faciendo condemnat? Eos autem, qui Romæ sunt, non ea in omnibus servare, quæ sint ab origine tradita, & frustra apostolorum auctoritatem prætere, scire quis etiam inde potest, quod circa celebrandos dies paschæ, & circa multa alia divinæ rei sacramenta, videat esse apud illos aliquas diversitates, nec observari illic omnia æqualiter, quæ Hierosolymis observantur. Secundum quod in ceteris quoque plurimis provinciis, multa pro locorum & nominum diversitate variantur; nec tamen propter hoc ab ecclesiæ catholicæ pace atque unitate aliquando discessum est. Quod nunc Stephanus ausus est facere, rumpens adversum vos pacem, quam semper antecessores ejus vobiscum amore & honore mutuo custodierunt: adhuc etiam infamans Petrum & Paulum beatos apostolos, quasi hoc ipsi tradiderint; qui in epistolis suis hæreticos execrati sunt, & ut eos evitemus monuerunt. Unde apparet traditionem hanc humanam esse, quæ hæreticos asserit, & baptisma, quod non nisi solius ecclesiæ est, eos habere defendit. Sed & ad illam partem bene a vobis responsum est, ubi Stephanus in epistola sua dixit: *Hæreticos quoque ipsos in baptismo convenire, & quod ad alterutrum ad se venientes non baptizent, sed communicent tantum*, quasi ad nos hoc facere debeamus. Quo in loco, etiam vos iam probatis

Stephanus.

• •

Concil. General. Tom. I.

latis ridiculum esse, ut quis sequatur errantes, illud tamen ex abundantia addimus; non esse mirum si sic hæretici agant; qui etsi in quibusdam minoribus discrepant, in eo tamen quod est maximum, unum & eundem consensum teneant, ut blasphement creatorem, quosdam somnia sibi & phantasmata ignoti Dei contingentes: quos utique consequens est sic consentire in baptismi sui vanitate, ut consentiant in repudianda divinitatis veritate. De quibus quoniam longum est ad singula eorum, vel scelestis vel supervacua, respondere; satis est breviter illud in compendio dicere: eos qui non teneant verum dominum Patrem, tenere non posse nec Filii nec Spiritus sancti veritatem. Secundum quod etiam illi qui Cataphryges appellantur, & novas prophetias usurpare conantur, nec Patrem possunt habere, nec Filium, nec Spiritum sanctum; a quibus si queramus quem Christum prædicent, respondebunt eum se prædicare qui miserit spiritum per Montanum & Priscam locutum. In quibus cum animadvertamus non veritatis spiritum sed erroris fuisse; cognoscimus eos qui falsam illorum prophetiam contra Christi fidem vindicant, Christum habere non posse. Sed & ceteri quoque hæretici, si se ab ecclesiâ Dei sciderint, nihil habere potestatis aut gratiæ possunt; quando omnis potestas & gratia in ecclesiâ constituta sit, ubi præsident majores natu, qui & baptizandi, & manum imponendi, & ordinandi possident potestatem. Hæretico enim sicut ordinare non licet, nec manum imponere; ita nec baptizare, nec quidquam sancto nec spiritaliter gerere, quando alienus sit a spiritali & desica sanctitate. Quod totum nos jampridem in Iconio, qui Phrygiæ locus est, collecti, in unum convenientibus ex Galatia, & Cilicia, & ceteris proximis regionibus, confirmavimus, tenendum contra hæreticos firmiter & vindicandum, cum a quibusdam de ista re dubitaretur. Et quoniam Stephanus & qui illi consentiunt, contendunt dimissionem peccatorum & secundam nativitatem in hæreticorum baptisma posse procedere, apud quos etiam ipsi consentunt Spiritum sanctum non esse; considerent & intelligant spiritalem nativitatem sine spiritu esse non posse: secundum quod & beatus Paulus apostolus eos, qui ab Joanne baptizati fuerant, priusquam missus esset a domino Spiritus sanctus, baptizavit denuo spiritali baptismo, & sic eis manum imposuit, ut acciperent Spiritum sanctum. Quale est autem, ut cum Paulum post Joannis baptisma iterato discipulos suos baptizasse videamus, nos eos qui ab hæresi ad ecclesiam veniunt, post illicitam & profanam eorum tinctionem baptizare dubitemus? Nisi si his episcopis, de quibus nunc, minor fuit Paulus, ut hi quidem possint per solam manus impositionem venientibus hæreticis dare Spiritum sanctum: Paulus autem idoneus non fuerit, qui ab Joanne baptizatis Spiritum sanctum per manus impositionem daret, nisi eos prius etiam ecclesiæ baptismo baptizasset. Illud quoque absurdum, quo non putant querendum esse, quis sit ille qui baptizaverit, eo quod qui baptizatus sit, gratiam consequi poterit invocata trinitate nominum Patris & Filii & Spiritus sancti. Deinde hæc erit sapientia, quam scribit Paulus esse in his, qui perfecti sunt. At quis est in ecclesiâ perfectus

ANNO
CHRISTI
118. 119.

Mmm dttus

• Cor. 1.

ANNO
CHRISTI
313.

Mar. 13.

aus & sapiens, qui hoc aut defendat, aut cre-
dat, quod invocatio hanc nominum nuda suffi-
ciat ad remissionem peccatorum, & baptismi
sanctificationem? cum hæc tunc utique profi-
ciant, quando & qui baptizat habet Spiritum
sanctum, & baptismum quoque ipsum non sit
sine Spiritu constitutum. Sed dicunt eum, qui
quomodocumque foris baptizatur, mente & fi-
de sua baptismi gratiam consequi posse: quod
& ipsum sine dubio ridiculum est, quasi de
cælo adducere ad se possit aut mens prava ju-
storum sanctificationem, aut fides falsa creden-
tium veritatem. Non omnes autem, qui no-
men Christi invocant, audiri, & invocationem
suam consequi aliquid gratiæ posse dominus
ipse manifestat, dicens: *Multi venient in no-
mine meo dicentes: Ego sum Christus, & multos
fallent.* Nulla quippe differentia est inter pseu-
dopropheta & hæreticum: Nam ut ille in
nomine Dei aut Christi, ita iste in sacramen-
to baptismi fallit. Mendacio uterque nititur,
ad decipiendas hominum voluntates. Volo au-
tem vobis & de historia, quæ apud nos facta
est, exponere ad hoc ipsum pertinente. Ante
viginti enim & duos fere annos, temporibus
post Alexandrum imperatorem, multæ illic
conflictationes & pressuræ acciderunt, vel in
commune omnibus hominibus, vel privatim
Christianis; terræ etiam motus plurimi & fre-
quentes extiterunt, ut per Cappadociam & per
Pontum multa subruerent, quædam etiam ci-
vitates in profundum receptæ disrupti soli hia-
tu devorarentur, ut ex hoc persecutio quoque
gravis adversum nos Christiani nominis heret.
Quæ post longam retro ætatis pacem repente
oborta, de inopinato & insueto malo ad tur-
bandum populum nostrum terribilior effecta est.
Serenianus tunc fuit in nostra provincia præ-
ses, acerbus & durus persecutor. In hac autem
perturbatione constitutis fidelibus, & huc at-
que illuc persecutionis metu fugientibus, & pa-
trias suas relinquentibus, atque in alias partes
regionum tranteuntibus, (erat enim tranteun-
di facultas, eo quod persecutio illa, non per-
totum mundum, sed localis fuisset) emerfit
istic subito quædam mulier, quæ in ecclasi
constituta, propheten se præterret, & quasi
sancto Spiritu plena sic ageret. Ita autem prin-
cipalium dæmoniorum impetu terebatur, ut per
longum tempus sollicitaret & deciperet frater-
nitatem, ac mirabilia quædam & portentosa
perficiens, & facere se terram moveri pollice-
retur. Non quod dæmoni tanta esset potestas,
ut terram movere, aut elementum concutere
iussu valeret; sed quod nonnunquam spiritus
nequam præsciens & intelligens terræ motum
futurum, id se facturum esse simularet, quod
futurum videret. Quibus mendaciis & iactatio-
nibus subegerat mentes singulorum, ut sibi
obedirent, & quocumque præciperet & duce-
ret, sequerentur: faceret quoque mulierem il-
lam cruda hieme nudis pedibus per asperas ni-
ves ire, nec vexari in aliquo aut lædi illa di-
scursionem: diceret etiam se in Judæam & Hie-
rosolymam festinare, fingens tanquam inde ve-
nisset. Hic & unum de presbyteris Rusticum,
item & alium diaconum tesellii, ut eidem mu-
lieri commiserentur, quod populo post dete-
ctum est. Nam subito apparuit illi unus de
exorcistis, vir probatus, & circa religiosam di-
sciplinam bene semper conversatus, qui exhor-

tatione quoque fratrum plurimorum, qui &
ipsi fortes ac laudabiles in fide aderant, exci-
tatus, crexit se contra illum spiritum nequam
revincendum; qui subtili fallacia etiam hoc
paulo ante prædixerat, venturum quemdam
aversum & tentatorem infidelem. Tamen il-
le exorcista inspiratus Dei gratia fortiter re-
stitit, & esse illum nequissimum spiritum, qui
prius sanctus putabatur, ostendit. Atqui illa
mulier, quæ prius per præstigiis & fallacias
dæmonis, multa ad deceptionem fidelium mo-
liebatur, inter cetera quibus plurimos decepe-
rat, etiam hoc frequenter ausa est; ut invoc-
atione non contemptibili sanctificasse se panem
& eucharistiam facere simularet, & sacrificium
domino sine sacramento solitæ prædicationis
offerret; baptizaret quoque multos usitata &
legitima verba interrogationis usurpans, ut nil
discrepare ab ecclesiastica regula videretur.
Quid igitur de huius baptismi dicemus, quo
nequissimus dæmon per mulierem baptizavit?
Numquid & hoc Stephanus, & qui illi con-
sentiunt comprobant? maxime cui nec symbo-
lum Trinitatis, nec interrogatio legitima &
ecclesiastica defuit? Potest credi aut remissio
peccatorum data, aut lavacri salutaris regene-
ratio rite perfecta? ubi omnia quamvis ad ima-
ginem veritatis, tamen per dæmonem gesta
sunt? Nisi si & dæmonem in nomine Patris
& Filii & Spiritus sancti gratiam baptismi de-
disse contendant, qui hæreticorum baptismum de-
fendunt. Apud quos sine dubio idem error
est, dæmonum fallacia ipsa est, quando apud
illos omnino Spiritus sanctus non est. Illud
etiam quale est, quod vult Stephanus, his qui
apud hæreticos baptizantur, adesse præsentiam
& sanctimoniam Christi? Nam si non menti-
tur apostolus, dicens: *Quotquot in Christo tin-
guntur, Christum induunt:* utique qui illic in
Christo baptizatus est, induit Christum: si
autem induit Christum, accipere potuit & Spi-
ritum sanctum, qui a Christo missus est, &
frustra illi venienti ad accipiendum Spiritum
manus imponitur: nisi si a Christo Spiritum
induit, ut apud hæreticos sit quidem Christus,
non sit autem illic Spiritus sanctus. Decurra-
mus vero breviter & cetera quæ a vobis co-
piose & plenissime dicta sunt, festinante vel
maxime ad vos Rogatiano diacono carissimo
nostro. Sequitur enim illud quod interrogandi
sunt a nobis qui hæreticos defendunt, utrum
carnale sit eorum baptismum, an spirituale. Si
enim carnale est, nihil differunt a Judæorum
baptismo, quo sic illi utuntur, ut eo tam-
quam communi & vulgari lavacro tantum sor-
des laventur. Sin autem spirituale est: quomo-
do apud illos esse baptismum spirituale potest,
apud quos Spiritus sanctus non est? Ac per
hoc aqua, qua tinguntur, lavacrum est illis
carnale tantum, non baptismi sacramentum.
Quod si baptismum hæreticorum habere potest
regenerationem secundæ nativitatis; non hære-
tici, sed filii Dei computandi sunt, qui apud
illos baptizantur: secunda enim nativitas quæ
est in baptismum, filios Dei generat. Si autem
sponsa Christi una est, quæ est ecclesia catho-
lica: ipsa est, quæ sola generat Dei filios.
Neque enim multæ sponsæ Christi, cum dicat
apostolus: *Desponsa vos uni viro virginem ca-*
stam assignare Christo. & *Audi filia, & vide,*
ut inna aurem tuam, & oblitiscere populum tuum: quia
desi-

ANNO
CHRISTI
313.

a. f. peccatis
nis.

tin. gal. 3.

2 Cor. 11.

psal. 44.

ANNO
CHRISTI
356.
Cap. 1.

desideratis rem speciem tuam. & Veni sponsa de

Libano, adveniet & pertransibis a principio fidei.

& Ingressus sum in hortum meum, soror mea

sponsa. Videmus unam personam ubique pro-

poni, quia & sponsa est una. Non est autem

una nobiscum hereticorum synagoga, quia nec

sponsa est adultera & fornicaria; unde nec po-

test filios Dei parere. Nisi si, secundum quod

Stephano videtur, hæresis quidem parit & ex-

ponit; expositos autem ecclesia suscipit, &

quos non ipsa peperit pro suis nutrit, cum

filiorum alienorum mater esse non possit. Et

ideo Christus dominus noster unam esse ma-

nifestans sponfam suam, & unitatis ejus sacra-

mentum declarans, ait: Qui non est mecum,

adversus me est, & qui non mecum colligit,

spargit. Si enim nobiscum est Christus, hære-

tici autem non sunt nobiscum, pro certo ad-

versus Christum sunt hæretici. Et si nos col-

ligimus cum Christo, non colligunt autem no-

biscum hæretici, sine dubio spargunt. Sed nec

illud prætereundum est a nobis, quod a vobis

necessario didum est, quod ecclesia, secundum

Canticum canticorum, hortus sit conclusus, &

fontis signatus, paradisus cum fructu pomorum.

Qui autem nunquam in hunc hortum introie-

runt, neque paradisum a Deo creatore plan-

tatum viderunt, quomodo de fonte, qui intus

inclusus est, & divino sigillo signatus est,

aquam vivam lavacri salutaris præbere alicui

poterunt? Cum vero & arca Noe nihil aliud

haverit quam sacramentum ecclesie Christi, quæ

tuno omnibus foris pereuntibus eos solos ser-

vavit qui intra arcam fuerunt; manifeste in-

struimus ad ecclesie unitatem perspiciendam,

quemadmodum & apostolus Petrus posuit, di-

cens: Sic & vos similiter salvos faciet baptisma,

ostendens, quoniam quomodo qui cum Noe

in arca non fuerunt, non tantum purgati &

salvati per aquam non sunt, sed statim dilu-

vio illo perierunt: sic & nunc quicumque in

ecclesia cum Christo non sunt, foris peribunt,

nisi ad unicum & salutare ecclesie lavacrum

per penitentiam convertantur. Qualis vero er-

ror sit, & quanta sit cæcitas ejus, qui remis-

sionem peccatorum dicit apud synagogas hære-

ticorum dari posse, nec permanet in funda-

mento unius ecclesie quæ semel a Christo su-

pra petram solidata est, hinc intelligi potest,

quod soli Petro Christus dixerit: Quicumque

ligaveris super terram, erunt ligata & in cælis;

& quicumque solveris super terram, erunt solu-

ta & in cælis: & iterum in evangelio, quan-

do in solos apostolos insufflavit Christus di-

cens: Accipite Spiritum sanctum: si cujus remi-

seritis peccata, remittentur illi: & si cujus te-

neritis, tenebuntur. Potestas ergo peccatorum

remittendorum apostolis data est, & ecclesiis

quas illi a Christo missi constituerunt, & epi-

scopis qui eis ordinatione vicaria successerunt.

Hostes autem unius catholice ecclesie, in qua

nos sumus, & adversarii nostri, qui apostolis

successimus, sacerdotia sibi illicita contra nos

vindicantes, & altaria profana ponentes, quid

aliud sunt quam Core & Dathan & Abiron,

patri scelere sacrilegi, & eisdem quas & illi

pœnas daturi cum his qui sibi consentiunt; secun-

dum quod etiam tunc illorum participes & fau-

tores pariter cum eis perierunt. Atque ego in hac

parte juste indignor ad hanc tam apertam &

manifestam Stephani stultitiam, quod qui sic

Concil. General. Tom. I.

Luc. 11.

1. Petr. 3.

Matth. 16.

Joan. 20.

Num. 16.

de episcopatus sui loco gloriatur, & se succes-

sionem Petri tenere contendit, super quem

fundamenta ecclesie collocata sunt, multas alias

petras inducat, & ecclesiarum multarum nova

ædificia constituat, dum esse illic baptisma sua

audoritate defendit. Nam qui baptizantur;

complent sine dubio ecclesie numerum. Qui

autem baptisma eorum probat, de baptizatis

& ecclesiam illic esse confirmat. Nec intelligit

offuscari a se & quodammodo aboleri Christia-

næ petra veritatem, qui sic prodit & deserit

unitatem. Judæos tamen quamvis ignorantia

cæcos, & gravissimo facinore constrictos, zel-

um Dei apostolus habere proficitur; Step-

hanus qui per successionem cathedram Petri ha-

bere se prædicat, nullo adversus hæreticos zel-

lo excitatur: concedens illis non modicam,

sed maximam gratiæ potestatem; ut dicat eos

& assleveret per baptismi sacramentum sordos

veteris hominis ablueret, antiqua mortis pecca-

ta donare, regeneratione cœlesti filios Dei fa-

cere, ad æternam vitam divini lavacri sanctifi-

catione reparare. Qui sic magna & cœlestia

ecclesie munera hæreticis concedit & tribuit,

quid aliud quam communicat eis, quibus tan-

tum gratiæ defendit ac vindicat? Et frustra

jam dubitat in ceteris quoque consentire eis

& particeps esse; ut & simul cum eis conve-

niat, & orationes pariter cum eisdem misceat,

& altare ac sacrificium commune constituat.

Sed in multum, inquit, proficit uomen Christi

ad fidem & baptismi sanctificationem, ut qui-

cumque, & ubicumque in nomine Christi ba-

ptizatus fuerit, consequatur statim gratiam

Christi, quando huic loco breviter occurri

possit & dici, quoniam si in nomine Christi

valuit foris baptisma ad hominem purgandum,

in ejusdem Christi nomine valere illic potuit

& manus impositio ad accipiendum Spiritum

sanctum. Et incipient cetera quoque, quæ

apud hæreticos aguntur, justa & legitima vi-

deri, quando in nomine Christi gerantur; se-

cundum quod vos in epistola vestra exsecuti

estis: non nisi in ecclesia sola valere posse no-

men Christi, cui uni concesserit Christus cœ-

lestis gratiæ potestatem. Quod autem pertinet

ad consuetudinem refutandam, quam videntur

opponere veritati; quis tam vanus sit, ut ve-

ritati consuetudinem præferat? aut qui perse-

cta luce tenebras non derelinquat? Nisi si &

Judæos Christo adventante, id est, veritate,

adiuvat in aliquo antiquissima consuetudo,

quod relicta nova veritatis via in vetustate

permanerint. Quod quidem adversus Step-

hanum vos dicere Afri potestis; cognita veritate

errorem vos consuetudinis reliquisse. Ceterum

nos veritati & consuetudinem jungimus, &

consuetudini Romanorum, consuetudinem, sed

veritatis, opponimus; ab initio hoc tenentes,

quod a Christo & ab apostolo traditum est.

Nec meminimus hoc apud nos aliquando ce-

pisse, cum semper istic observatum sit, ut non

nisi unam Dei ecclesiam nossemus, & sanctum ba-

ptisma non nisi sanctæ ecclesie computaremus.

Plane quoniam quidam de eorum baptismo du-

bitabant, qui & si novos prophetas recipiunt,

eisdem tamen Patrem & Filium nosse nobiscum

videntur: plurimi simul convenientes in Iconio

diligentissime tractavimus, & confirmavimus re-

pudiandum esse omne omnino baptisma, quod

fit extra ecclesiam constitutum. Ad illud au-

tem

ANNO
CHRISTI
356.
117. 7. 117.

ANNO
CHRISTI
518. 519.
516.
517.
518.
519.

tem quod pro hæreticis ponunt, & ajunt apostolum dixisse: *Sive per occasionem, sive per veritatem Christus annuncietur, ut respondeamus, ineptum est; quando manifestum sit, apostolum in epistola sua, qua hoc dixit, neque hæreticorum, neque baptismi eorum mentionem fecisse, sed locutum esse de fratribus tantum, sive perfide secum loquentibus, sive in fide sincera perseverantibus. Nec oporteat hoc longo tractatu excutere, sed ipsam satis sit epistolam legere, & quid apostolus dixerit, de ipso apostolo recognoscere. Quid ergo, inquirunt, fiet de his, qui ab hæreticis venientes sine ecclesie baptismi admissi sunt? Si de sæculo excefferunt, in eorum numero qui apud nos catechizati quidem sunt, sed priusquam baptizarentur obierunt, habentur, non modo dicunt emolumentum veritatis & fidei, ad quam relicto errore pervenerant, & si consummationem gratiæ consecuti non sunt, morte præventi. Qui autem adhuc in sæculo permanent, baptizentur ecclesie baptismi, ut remissionem peccatorum consequi possint; ne per alienam præsumptionem, in pristino errore manentes, sine gratiæ consummatione moriantur. Ceterum quale delictum est, vel illorum qui admittuntur, vel illorum qui admittunt, ut non ablatis per ecclesie lavacrum sordibus, nec peccatis expositis, usurpata temere communicatione contingant corpus & sanguinem domini, cum scriptum sit: *Quicumque ederit panem aut biberit calicem domini indigne, reus erit corporis & sanguinis domini?* Nos etiam illos, quos hi qui prius in ecclesia catholica episcopi fuerant, & postmodum sibi potestatem clericæ ordinationis assumentes baptizaverant, pro non baptizatis habendos iudicavimus. Et hoc apud nos observatur, ut quicumque ab illis tincti ad nos veniant, tanquam alieni & nihil consecuti, unico & vero ecclesie catholice baptismi apud nos baptizentur, & lavacri vitalis regenerationem consequantur. Et tamen multum interest inter eum qui invitus & necessitate persecutionis coactus succubuit, & illum qui sacrilega voluntate audax contra ecclesiam rebellat, vel in Patrem & Deum Christi, & totius mundi conditorem impia voce blasphemat. Et non pudet Stephanum hoc asserere, ut per eos qui ipsi in omnibus peccatis sunt constituti, dicat posse remissionem peccatorum dari? Quasi possit esse in domo mortis lavacrum salutis. Ubi ergo erit quod scriptum est: *Ab aqua aliena abstine te, & a fonte alieno ne biberis?* si relicto ecclesie fonte signato, alienam aquam pro tua suscipis, & prophanis fontibus ecclesiam polluis. Quando enim baptismi hæreticorum communicas, quid aliud quam de voragine & cæno illorum bibis, & ipse ecclesie sanctificatione purgatus, alienarum sordium contactibus inquinaris? Nec metuis iudicium Dei, hæreticis testimonium contra ecclesiam perhibens; cum scriptum sit: *Falsus testis non erit impunitus.* Quinimo tu hæreticis omnibus peior es. Nam cum inde multi cognito errore suo ad te veniant, ut ecclesie verum lumen accipiant, tu venientium errores adjuvas, & obcurato lumine ecclesiasticæ veritatis, tenebras hæreticæ noctis accumulatis. Cumque se illi in peccatis esse, & nihil gratiæ habere se, ac propterea ad ecclesiam venire fateantur; tu eis remissionem peccatorum subtrahis, quæ in*

o. Cor. 11.

Proo. 1.

Proo. 19.

A baptismi datur, dum dicis eos jam baptizatos, & extra ecclesiam ecclesie gratiam consecutos. Nec intelligis animas eorum de manu tua exquiri, cum iudicii dies advenit; qui sitientibus ecclesie potum negasti, & volentibus vivere, causa mortis fuisti. Et insuper indignaris. Vide qua imperitia reprehendere audeas eos, qui contra mendacium pro veritate nituntur. Quis enim iustius indignari contra alterum debuit? Utrumne qui hostes Dei asserit, an vero qui adversus eum qui hostes Dei asserit, pro ecclesie veritate consensit? Nisi quod imperitos etiam animosos atque iracundos esse manifestum est, dum per inopiam consilii & sermonis ad iracundiam facile vertuntur, ut de nullo alio magis quam de te dicit scriptura divina: *Homo animosus parit lites, & vir iracundus exaggerat peccata.* Lites enim & dissensiones quantas parasti per ecclesias totius mundi? Peccatum vero quam magnum tibi exaggerasti, quando te a tot gregibus scidisti? Excidisti enim teipsum; noli te fallere: siquidem ille est vere schismaticus, qui se a communione ecclesiasticæ unitatis apostatam fecerit. Dum enim putas omnes a te abstinere posse, solum te ab omnibus abstinuisti. Nec te informare ad regulam veritatis & pacis vel apostoli præcepta potuerunt momentis & dicentis: *Obsecro ergo vos ego vinculus in domino digne ambulare vocatione qua vocati estis, cum omni humilitate sensus & lenitate, cum patientia, sustinentes invicem in dilectione, satis agentes servare unitatem spiritus in conjunctione pacis. Unum corpus, & unus spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestre. Unus dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus & pater omnium, qui super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis.* Hæc apostoli mandata & monita salutaria, quam diligenter Stephanus implevit, humilitatem sensus & lenitatem primo in loco servans? Quid enim humilium aut lenius quam cum tot episcopis per totum mundum dissentisse, pacem cum singulis vario discordiæ genere rumpentem, modo cum orientalibus (quod nec vos latere confidimus) modo vobiscum, qui in meridiis estis? A quibus legatos episcopos patienter satis & leniter suscepit, ut eos nec ad sermonem saltem colloqui communis admitteret: adhuc insuper, dilectionis & caritatis memor, præciperet fraternitati universæ, ne quis eos in domum suam reciperet; ut venientibus non solum pax & communio, sed & rectum & hospitium negaretur. Hoc est servasse unitatem spiritus in conjunctione pacis, abscindere se a caritatis unitate, & alienum se per omnia fratribus facere, & contra sacramentum & fidem, contumacis furore discordiæ rebellare. Apud talem potest esse unum corpus & unus spiritus: apud quem fortasse ipsa anima una non est, sic lubrica & mobilis, & incerta? Sed quantum ad illum pertinet, relinquamus: excutiamus potius id de quo maxime quaestio est. Qui contendunt ab hæreticis baptismi gratiam consecutos; unum nobis atque illis baptismi dicunt esse, & in nullo differere. Sed quid ait apostolus Paulus? *Unus dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus.* Si unum atque idem est cum nostro baptismi hæreticorum: sine dubio & fides una est: si autem fides una est, utique & dominus unus:

ANNO
CHRISTI
518. 519.

Proo. 16.

1. Pet. 4.

1. Ibidem.

ANNO CHRISTI 318. 316. Edit. Rigalt. lege unitas.

ANNO CHRISTI 318. 316.

(Si dominus unus est, consequens est dicere quia unus est.) Si autem hæc unitas, quæ separari omnino & dividi non potest, etiam apud hæreticos ipsa est; quid ultra contendimus? Ut quid illos hæreticos, & non Christianos vocamus? Porro cum nobis & hæreticis nec Deus unus sit, nec dominus unus, nec una ecclesia, nec fides una, sed nec unus spiritus, nec corpus unum; manifestum est, nec baptisma nobis & hæreticis commune esse posse, quibus nihil est omnino commune. Et tamen non pudet, Stephanum talibus adversus

ecclesiam patrocinium præstare, & propter hæreticos asserendos, fraternitatem scindere: insuper & Cyprianum, pleudo-christum & pleudo-apostolum, & dolosum operarium dicere? Qui omnia in se esse confici prævenit; ut alteri ea per mendacium objiceret, quæ ipse ex merito audire deberet. Bene te valere omnibus nobis, cum universis qui in Africa sunt episcopis, & cunctis clericis, & omni fraternitate universi optamus ut perpetuo unanimes, & unum sentientes, habeamus nobiscum etiam de longinquo adunatos.

CONCILIUM SYNADENSE, IN CAUSA BAPTISMI AB HÆRETICO COLLATI,

CCLVI.

Celebratum anno CCLVIII. sub Stephano Papa I.

Tempus hæc & causa concilii.

Concilium Synadense. Eodem tempore, quo Iconiente concilium, Synadis in Asia habitum est. In eo idem plane, quod præcedente concilio, statutum est; nimirum, ut hæreticorum baptisma plane nullius momenti esse existimetur, ob causam supra dictam. De quo apud Euseb. libro 7. cap. 6. in fine Dionys. Alexand. hæc: Hoc tamen didici, quod non episcopi in Africa solum istam consuetudinem de hæ-

reticis rebaptizandis jam invenerunt, verum etiam longo tempore ante, episcoporum memoria, qui antegressi sunt, in ecclesiis, maxima hominum frequentia celebratis, & synodis fratrum tum Iconii, tum Synadis, tum aliis multis in locis convocatis istud decretum fuit: quorum judicia & sententias condemnare, irritaque facere non audeo. Vide Baron. an. Christi 258. num. 17.

CONCILIUM AFRICANUM I, VEL CARTHAGINENSE I.

In causa baptisimatæ hæreticorum.

CCLVI.

Anno CCLVIII. sub Stephano Papa I. habitum.

In causa baptisimatæ hæreticorum concilium hoc primum habitum est.

Concilium Africanum. Postquam in Africana ecclesia Agrippino, vel etiam Tertulliano auctore, usus rebaptizandi eos qui ab hæreticis baptizati erant, jamdiu antehac frequentatus fuisset, eumque Novatianus, ut saltem hoc modo lapsos, quos immundos esse docebat, per baptismum ab omni sua immunditia ablutos in ecclesiam reciperet, æmulatus fuisset; Magnus, homo laicus, occasione Novatianorum, eandem tunc temporis baptizandi formam ac ritum cum catholicis observantium, dubitavit primus, an ad ecclesiam revertentes rebaptizari deberent, quos a Novatianis baptizatos esse scirent. Ex episcopis primi reperuntur fuisse Numidæ, qui de iterando hæreticorum baptisinate ad Cyprianum aliosque episcopos, ad synodum hanc Carthagine convocatos, literas conscripserunt. Prima igitur sy-

nodica hac de re consultatio, anno 258. Valeriani & Gallieni imperatorum 4. habita hæc est, ut Cypriani epistola 73. ad Jubajanum ostendit, in qua cum ex Africanis alii, juxta apostolicam traditionem, sentirent non esse rebaptizandos eos qui legitime ab hæreticis baptizati sunt: alii vero contra existimarent, unum baptismum dumtaxat esse unius ecclesie, ideoque apud hæreticos qui extra ecclesiam sunt, baptismum verum & catholicum esse non posse; hac inquisitione prævia, tandem definitum est, cum unum sit in sancta ecclesia baptisma neminem foris extra ecclesiam baptizari posse: traditionem apostolorum male interpretantes, male etiam loquentem universaliter distringentes, addiderunt (ut ex Cypriani epistola 71. ad Quintum constat,) illos qui a catholicis rite baptizati ad hæreticos defecissent, non

Definitio concilii

Causa definitio

Occasione Novatianorum orta est controversia de baptisinate.

1 Hoc quoque Concilium ad Iconientis Synodi tempora est retrahendum. 2 Hæc tria de Baptismo Concilia Africana Ecclesia non recipit. 3 Pearsonius hoc Concilium Carthagine de Baptismo primum celebratum anno 255. existimat adversus Pearsonium, aliosque, qui illud ad annum 256. referebant. Ivo Comitus in Annalibus Ecclesiasticis Francorum habitum esse statuit anno 256. in Autumno, quod Acta eius Cypriani ad Firmilianum statim scripserit, & Firmilianus nulla mora responsum fecerit, hyeme jam imminente. Sed licet verum sit, anno 256. hyeme imminente, respondisse Firmilianum, non tamen inde sequitur, primum hoc Concilium ejusdem anni autumno celebratum: Apparet enim ex responsione Firmiliani, scripsisse ad eum Cyprianum post Concilium secundum, post Stephanum litteras acceptas, post suas ad Jubajanum & Pompeium datas, quas omnes per Rogatianum misit, quasque Firmilianus in sua epistola semper respicit. Meliori itaque jure, quia Firmilianus anno 256. imminente hyeme ad Cyprianum scripsit, Pearsonius concludit, primum hoc Concilium sub anni 255. autumno celebratum esse. Pagia.

923
ANNO
CHRISTI
258. 259.

ANNO
CHRISTI
258. 259.

non per baptismum, sed per solam manuum impositionem recipiendos esse, si ad ecclesiam redire contendant. Beron. anno Christi 258. nu. 17. usque ad 26. inclusive. Quibus omnibus ita constitutis, Januario ceterisque Numidæ episcopis sententiam ac definitionem hujus synodi, prout ipsi per literas ad synodum scriptas expetiverant, hac synodica epistola, quam infra ex Cypriano hic subjecimus, significaverunt.

nera extra ecclesiam non potest? Sed & ipsa interrogatio quæ fit in baptismis testis est veritatis. Nam cum dicimus: *Credis in vitam æternam, & remissionem peccatorum per sanctam ecclesiam* intelligimus remissionem peccatorum non nisi in ecclesia dari: apud hæreticos autem, ubi ecclesia non sit, non posse peccata dimitti. Itaque qui hæreticos asserunt, aut interrogationem mutant, aut vindicant veritatem: nisi si eis & ecclesiam tribuunt, quos baptismum habere contendunt. Ungi quoque necesse est eum, qui baptizatus sit, ut accepto chrismate, id est, unctioe, esse unctus Dei, & habere in se gratiam Christi possit. Porro autem eucharistia, & unde baptizati unguuntur, oleum in altari sanctificatur. Sanctificare autem non potuit olei creaturam, qui nec altare habuit, nec ecclesiam. Unde nec unctio spiritalis apud hæreticos potest esse, quando constat, oleum sanctificari, & eucharistiam fieri apud illos omnino non posse. Scire autem, & meminisse debemus, scriptum esse: *Oleum peccatoris non un-* 258. 259.

LXX. et
Pamel. & Ri-
251.
EPISTOLA SYNODICA
CYPRIANI, &c.
AD JANUARIUM ET CETEROS
EPISCOPOS NUMIDAS.

De baptizandis hæreticis.

Cypriano, Liberalis, Caidonio, Jimis, &c. Januario, Saturnino, Maximo, Victori, alteri Victori, Cassio, Proculo, Modiano, Cittino, Gargilio, Euticiano, alteri Gargilio, alteri Saturnino, Nemefiano, Nampio, Antoniano, Rogatiano, Honorato, fratribus saluteri.

bin altari sanctificatur. Sanctificare autem non potuit olei creaturam, qui nec altare habuit, nec ecclesiam. Unde nec unctio spiritalis apud hæreticos potest esse, quando constat, oleum sanctificari, & eucharistiam fieri apud illos omnino non posse. Scire autem, & meminisse debemus, scriptum esse: *Oleum peccatoris non un-* 258. 259.
gat caput meum: Quod ante in psalmis præmonuit Spiritus sanctus, ne quis exorbitans, & a via veritatis exerrans, apud hæreticos & Christi adversarios ungeretur. Sed & baptizato quam precem facere potest sacerdos sacrilegus & peccator? cum scriptum sit: *Deus peccatorem non audit: sed qui eum coluerit, & voluntatem ejus fecerit, illum audit.* Quis autem potest dare quod ipse non habeat? aut quomodo potest spiritalia agere, qui ipse amiserit Spiritum sanctum? Et idcirco baptizandus est & innovandus qui ad ecclesiam rudis venit, ut intus per sanctos sanctificetur, quia scriptum est: *Sancti estote, quia & ego sanctus sum, dicit dominus:* ut qui in errore seductus est, & foris tinctus, in baptismis vero & ecclesiastico etiam hoc ipsum deponat, quod homo ad Deum veniens, dum sacerdotem quaerit, in sacrilegum fraude erroris incurrit. Ceterum probare est hæreticorum & schismaticorum baptismum, consentire in id, quod illi baptizaverint. Neque enim potest pars illicianis esse, & pars prævalere. Si baptizare potuit, potuit & Spiritum sanctum dare: si autem Spiritum sanctum dare non potest, quia foris constitutus cum sancto Spiritu non est, nec baptizare venientem potest; quando & baptismum unum sit, & Spiritus sanctus unus, & una ecclesia Christo domino super Petrum origine unitatis & ratione fundata. Ita fit, ut cum omnia apud illos inania & falsa sint, nihil eorum, quod illi gesserint, probari a nobis debeat. Quid enim potest ratum & firmum esse apud Deum quod illi faciunt, quos dominus hostes & adversarios suos dicit, in evangelio tuo ponens: *Qui non est mecum, adversum me est: & qui non mecum coligit, spargit?* Et beatus quoque apostolus Joannes mandata domini: *Audistis, quia Antichristus venit, nunc autem Antichristi multi facti sunt, unde cognovimus, quia novissima hora est. Ex nobis exierunt, sed non fuerunt ex nobis: si enim fuissent ex nobis, mans-* Joan. 9.

Item 1.

Proo 5.

258. 26.

Num. 19.

Cum simul in concilio essemus, fratres carissimi, legimus literas vestras, quas ad nos fecistis, de iis qui apud hæreticos & schismaticos baptizari videntur, an ad ecclesiam catholicam, quæ una est, venientes baptizari debeant. De qua re, quamquam & ipsi illic veritatem & firmitatem catholicæ regulæ teneatis, tamen quoniam consulendos nos pro communi dilectione existimastis, sententiam nostram non novam promimus, sed jampridem ab antecessoribus nostris statutam, & a nobis observatam; vobiscum pari consensione coniungimus; consentes scilicet, & pro certo tenentes, neminem foris baptizari extra ecclesiam posse, cum sit baptismus unum in sancta ecclesia constitutum, & scriptum sit domino dicente: *Miserere, dereliquerunt fontem aquæ vivæ, & effoderunt sibi lacus destritus qui non possunt aquam portare.* Et iterum divina scriptura moneat & dicat: *Ab aqua aliena abstine te, & a fonte aquæ alienæ ne biberis.* Oportet ergo mundari & sanctificari aquam prius a sacerdote, ut possit baptismis suo peccata hominis qui baptizatur abluere; quia per Ezechielem prophetam dominus dicit: *Et aspergam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus immunditiis vestris, & ab omnibus simulacris vestris emundabo vos, & dabo vobis cor novum, & spiritum novum dabo in vobis.* Quomodo autem mundare & sanctificare aquam potest qui ipse immundus est, & apud quem Spiritus sanctus non est? cum dominus dicat in Numeris: *Et omnia quæcumque tetigerit immundus, immunda erunt.* Aut quomodo baptizans dare alteri remissionem peccatorum potest, qui ipse sua peccata depo-

In Codice MS. Collegii Paris. Soc. Jesu, & in Codice Remensi, quem citat Rigaltius, post Junium adduntur hæc nomina: Primitus, Carthago, Porsycus, Nicomedi, Felix, Marcellus, Sufessus, Lucilianus, Honoratus, Fortunatus, Iustus, Donatus, Lucianus, Hieronimus, Pomponius, Derivatus, Zenobius, Saturninus, Januarius, Marcellus, alii Saturninus, alii Januarius, Rogatianus, Sedatus, Lucilianus, Honoratianus, item alius Saturninus, Saturnus, Januarius, Saturnus, & Harduanus. Ita etiam MS. noster, alique optimæ notæ alii ediderunt, *Quæ baptismus est unde baptizati unguuntur, oleum, in altari sanctificatum.* Harduanus.

ANNO CHRISTI 258

manissent utique nobiscum. Unde nos quoque colligere & considerare debemus, an qui adversarii sunt domini, & appellati sunt Antichristi, possint dare gratiam Christi. Quare qui cum domino sumus, & unitatem domini tenemus, & secundum eius dignationem sacerdotium ejus in ecclesia administramus, quaecum-

diare & rejicere, & pro profanis habere debemus, & eis qui de errore & pravitate venientes agnoscunt unius ecclesie veram fidem, dare illis per omnia divine gratie sacramenta unitatis, & fidei veritatem. Optamus vos, fratres carissimi, semper bene valere.

ANNO CHRISTI 258

CONCILIUM AFRICANUM,

SIVE CARTHAGINENSE II.

In causa baptismi

Anno CCLVIII. sub Stephano papa I.

CCLVI

Tempus & causa hujus concilii

Numerus episcoporum

Decreta concilii

Decretum primum

Decretum secundum

Cyprianus anabaptismo non patrocinatus

Romano pontifici ad concilium transcribuntur Romanus pontifex concilium hoc reprobavit

Concilium Africanum) Ut ea que prae- B dente concilio constituta sunt pleniore sententia confirmantur, Cyprianus in eadem causa baptismi ab haereticis collati, hoc eodem anno 258. pleniorum conventum episcoporum convocavit, & ex Africa ac Numidia 70. episcopos & unum ad hanc synodum coegit, eo fine, ut quod singuli sentunt de traditionibus majorum sancte & inviolabiliter servandis, deponant. Postquam omnes praedicti convenissent, idem, quod supra praecedentibus conciliis Africanis in hac & Basilidis causa habitis definitum est, duplici decreto desuper lato, confirmarunt. Quorum primum est, ut ii, qui in ecclesia ordinati a fide detecerunt, revertentes ad ecclesiam, non nisi ad laicam communionem recipiantur. Alterum, ut baptismus haereticorum ab ipsis collatus, non tantum pro invalido, sed etiam pro nullo habeatur, adeo ut si ad ecclesiam revertentes baptizentur, non secundo baptismus rebaptizentur, sed tantum primum iis baptismus conferatur, quia ab haereticis non vere baptizati, sed aqua tantum haereticorum amplius fordidi fuerint. Ita Cyprianus epist. 73. ad Jubajanum. Unde qui illum anabaptismo patrocinatum fuisse sentiunt, graviter errant. Hae cum episcoporum praedictorum 71. sententia constituta essent, ad Stephanum Romanum epistola quadam synodica, quam infra ex Cypriano hic subici curavimus, praescribuntur. Ille vero synodica epistola accepta, per literas redditas concilium hoc reprobavit, & simul etiam sanctissime mandavit, ne a traditione apostolica, de non iterando baptismate haereticorum eorum, qui eadem forma, qua usitur ecclesia, baptizassent, vel latum unguem recedant, ipsosque ab ipsis baptizatos, si ad ecclesiam redire perant, non aliter, quam per solam manuum impositionem recipiant. Hae ex Cypriani epistola, quam ad Pompeium Sabratentem in Africa episcopum scripsit, probantur. Vide Baron. anno 258. num. 27. usque ad 28. inclusive

CYPRIANI EPISTOLA

AD STEPHANUM PAPAM.

De concilio.

Cyprianus & ceteri Stephano fratri salutem.

AD quaedam disponenda, & concilii communis examinatione limanda, necesse habuimus, frater carissime, convenientibus in unum pluribus sacerdotibus cogere & celebrare concilium, in quo multa quidem prolata atque tractata sunt, sed de eo vel maxime tibi scribendum, & cum tua gravitate ac sapientia conferendum fuit, quod magis pertineat & ad sacerdotalem auctoritatem, & ad ecclesiae catholicae unitatem pariter ac dignitatem, de divina dispositionis ordinatione venientem, eos qui sint foris extra ecclesiam tincti, & apud haereticos & schismaticos profanae aquae labe maculati, quando ad nos atque ad ecclesiam, quae una est, venerint, baptizari oportere; eo quod parum sit eis manum imponere ad accipiendum Spiritum sanctum, nisi accipiant & ecclesiae baptismum. Tunc enim demum plene sanctificari, & esse filii Dei possunt, si sacramento utroque nascantur, cum scriptum sit: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non potest introire in regnum Dei. Invenimus enim etiam in Actis apostolorum hoc esse ab apostolis custoditum, & salutans fidei veritate servatum, ut cum in domo Cornelii centurionis super ethnicos qui illic aderant, fidei calore ferventes, & in dominum toto corde credentes, descendisset Spiritus sanctus, quo adimpleti variis linguis Deum benedicerent, nihilominus tamen beatum apostolum Petrum divini praecipi atque evangelii memorem praecipisse, ut baptizarentur iidem illi qui jam fuerant sancto spiritu pleni; ut nihil praetermissum videretur, quo minus per omnia divini praecipi atque evangelii legem apostolica magisteria servarent. Baptismum autem non esse quo haeretici utantur, nec quemquam apud eos qui Christo adversantur per gratiam Christi proficere, diligenter nuper expressum est in epi-

XXII. edit. Pim. & Ric

non Joann. 3. Act. 10.

MS. quidam, & unilat. Hard. MS. hostes, & unilat. Hardouin.

ANNO CHRISTI 313. 216.

ANNO CHRISTI 313. 216. LXXXIV. edit. Pam. & Rigol.

CYPRIANI • EPISTOLA AD POMPEJUM.

Contra epistolam Stephani.

Cyprianus, Pompejo fratri salutem.

epistola, quæ ad Quintum collegam nostrum A
 in Mauritania constitutum super ea re scripta
 est: item in literis quas collegæ nostri ad epi-
 scopos in Numidia prædentes ante fecerunt,
 cuius utriusque epistolæ exempla subdidi. Ad-
 diimus plane & adiungimus, frater carissime,
 consensu & auctoritate communi, ut etiam
 qui presbyteri aut diaconi, qui vel in ecclesia
 catholica prius ordinati fuerint, & postmodum
 perfidi ac rebelles contra ecclesiam steterint,
 vel apud hæreticos a pseudoeppiscopis & anti-
 christis contra Christi dispositionem profana
 ordinatione promoti sint, & contra altare
 unum atque divinum sacrificia foris falsa ac
 sacrilega offerre conati sint, eos quoque hac
 conditione suscipi cum revertuntur, ut com-
 munitur laici; & satis habeant quod admit-
 tuntur ad pacem, qui hostes pacis extiterint,
 nec debere eos revertentes ea apud nos ordi-
 nationis & honoris arma retinere, quibus con-
 tra nos rebellaverint. Oportet enim sacerdotes
 & ministros qui altari & sacrificiis deserviunt,
 integros atque immaculatos esse, cum dominus
 Deus in Levitico loquatur & dicat: *Homo in
 quo fuerit macula & vitium, non accedet offerre
 dona Deo.* Item in Exodo hæc eadem præci-
 piat, & dicat: *Et sacerdotes qui accedunt ad do-
 minum Deum sanctificentur, ne forte derelinquat
 illos dominus.* Et iterum: *& cum accedant mi-
 nistrare ad altare sancti, non adducunt in se de-
 lictum, ne moriantur.* Quod autem maius po-
 test esse delictum, aut quæ macula deformior,
 quam adversus Christum stetit? quam eccle-
 siam ejus, quam ille sanguine suo paravit & con-
 didit, dissipasse? quam evangelicæ pacis ac di-
 lectionis oblitum, contra unanimem & coneor-
 dem Dei populum hostilis discordiæ turbine pu-
 gnasse? Qui etiam ipsi postmodum ad ecclesiam
 redeunt, restituere tamen eos & secum revo-
 care non possunt, qui ab eis seducti & foris
 morte præventi extra ecclesiam sine communi-
 catione & pace perierunt; quorum animæ in die
 iudicii de ipsorum manibus expetentur, qui per-
 ditionis auctores & duces extiterunt. Et ideo
 satis est talibus revertentibus veniam dari,
 non tamen debet in domo fidei perfidia pro-
 moveri: nam quid bonis & innocentibus, at-
 que ab ecclesia non recedentibus reservamus? si
 eos, qui a nobis recesserint, & contra eccle-
 siam steterint, honoramus? Hæc ad conscien-
 tiam tuam, frater carissime, & pro honore
 communi, & pro simplici dilectione pertulimus,
 credentes etiam tibi pro religionis tuæ & fidei
 veritate placere, quæ & religiosa pariter & ve-
 ra sunt. Ceterum scimus quosdam quod semel
 imbiberint nolle deponere, nec propositum suum
 facile mutare, sed salvo inter collegas pacis &
 concordie vinculo, quædam propria, quæ apud
 se semel sunt usurpata, retinere: qua in re nec
 nos vim cuiquam facimus aut legem damus;
 cum habeat in ecclesiæ administratione volun-
 tatis suæ arbitrium liberum unusquisque præ-
 positus, rationem actus sui domino redditu-
 rus. Optamus te, frater carissime, semper be-
 ne valere.

Levit. 21.
Exod. 19.
Levit. 22.

Quamquam plene ea quæ de hæreticis ba-
 ptizandis dicenda sunt complexi sumus
 in epistolis, quarum ad te exempla transmis-
 mus, frater carissime, tamen quia desiderasti
 in notitiam tuam perferri, quæ mihi ad lite-
 ras nostras Stephanus frater noster rescripserit;
 misi tibi rescripti ejus exemplum: quo lecto
 magis ac magis ejus errorem denotabis, qui
 hæreticorum causam contra Christianos & con-
 tra ecclesiam Dei asserere conatur. Nam inter
 cetera vel superba, vel ad rem non pertinencia,
 vel sibi ipsi contraria, quæ imperite atque
 improvide scripsit, etiam illud adjunxit, ut di-
 ceret: *Si quis ergo a quacumque hæresi venerit
 ad nos, nihil innovetur nisi quod traditum est,
 ut manus illi imponatur in penitentiam: cum ip-
 si hæretici proprie alterutrum ad se venientes
 non baptizent, sed communicent tantum.* A qua-
 cumque hæresi venientem baptizari in ecclesia
 vetuit, id est, omnium hæreticorum baptisma-
 ta justa esse & legitima judicavit. Et cum sin-
 gulæ hæreses singula baptismata & diversa pec-
 cata habeant, hic cum omnium baptismo com-
 municans, universorum delicta in sinum co-
 cervata congestit. Et præcipit nihil aliud inno-
 vari nisi quod traditum est; quasi is innovet,
 qui unitatem tenens, unum baptisma uni ec-
 clesiæ vindicat; & non ille utique qui unitatis
 oblitus mendacia & contagia profanæ tinctionis
 usurpat. *Nihil innovetur, inquit, nisi quod tra-
 ditum est.* Unde est ista traditio? utrumne de
 dominica & evangelica auctoritate descendens
 an de apostolorum mandatis atque epistolis ve-
 niens? Ea enim facienda esse quæ scripta sunt,
 Deus testatur, & proponit ad Jesum Nave di-
 cens: *Non recedet liber legis hujus ex ore tuo, Iosue 1.
 sed meditaberis in eo die ac nocte: ut observes sa-
 cere omnia quæ scripta sunt in eo.* Item dominus
 apostolos suos mittens, mandat baptizari gentes
 & doceri, ut observent omnia quacumque ille præ-
 cepit. Si ergo aut in evangelio præcipitur, aut
 in apostolorum epistolis, aut adibus continetur,
 ut a quacumque hæresi venientes non baptizentur,
 sed tantum manus illis imponatur in penitentiam,
 observetur divina hæc & sancta traditio. Si vero ubique hæretici nihil aliud
 quam adversarii & antichristi nominantur; si
 vitandi & perversi, & a semetipsis damnati
 pronunciantur; quale est ut videantur damnandi
 a nobis non esse, quos constat apostolica
 contestatione a semetipsis damnatos esse? Ut
 nemo infamare apostolos debeat, quasi illi hæ-
 reticorum baptismata probaverint, aut eis sine
 ecclesiæ baptismo communicaverint, quando ta-
 lia de hæreticis apostoli scripserunt: & hoc,
 cum nondum hæreticæ pestes acriores prorupis-
 sent, nec dum quoque Marcion de Ponto emer-
 sisset, cujus magister Cerdon sub Hygino tunc
 episcopo, qui in urbe nonus fuit, Romam ve-
 nit: quem Marcion secutus additis ad crimen
 augmentis, impudentius ceteris & abruptius in
 Deum patrem creatorem blasphemare instituit,
 & hæreticum turorem sacrilegis armis contra

ANNO CHRISTI 313.

ANNO CHRISTI 313.

ecclesiam rebellantem sceleratus & gravius ar-
 mavit. Quod si hæreses constat postmodum
 plures & peiores extitisse, & si retro nusquam
 omnino præceptum est, neque conscriptum, ut,
 hæretico tantum manus in penitentiam impo-
 natur, & sic ei communicetur: & si baptisma
 non nisi unum est, quod apud nos est, & in-
 tus est, & soli ecclesie de divina dignatione
 concessum est: quæ ista obstinatio est, quæve
 præsumptio, humanam traditionem divinæ dis-
 positioni anteponeere, nec animadvertere, indi-
 gnari & irasci Deum quotiens divina præcepta
 solvit & præterit humana traditio? Sicut per
 Isaiam prophetam clamat & dicit: *Populus isto
 labiis honorificat me, cor vero eorum longe sepa-
 ratum est a me. Sine causa autem colunt me,
 mandata & doctrinas hominum docentes.* Item do-
 minus in evangelio increpans similiter & ob-
 iurgans ponit & dicit: *Rejicitis mandatum Dei,
 ut traditionem vestram statuatis.* Cujus præcepti
 memor beatus apostolus Paulus, commonet ipse
 quoque & instruit, dicens: *Si quis aliter docet,
 & non acquiescit sanis verbis domini nostri Jesu
 Christi & doctrina ejus, stupore elatus est, nihil
 sciens; discedendum ab hujusmodi.* Præclara
 sane & legitima traditio Stephano fratre nostro
 docente proponitur, quæ auctoritatem nobis
 idoneam præbeat. Nam in eodem loco episto-
 læ suæ addidit & adiecit: *Cum ipsi hæretici pro-
 prie alterutrum ad se venientes non baptizant, sed
 communicant tantum.* Ad hoc enim malorum
 devoluta est ecclesia Dei & sponsa Christi, ut
 hæreticorum exempla sectetur, ut ad celebra-
 da sacramenta cœlestia disciplinam lux de te-
 nebris mutuetur, & id faciant Christiani, quod
 Antichristi faciunt. Quæ vero est animi cæci-
 tas, quæ pravitas, fidei unitatem de Deo pa-
 tre, & de Jesu Christi domini & Dei nostri
 traditione venientem nolle cognoscere? Nam si
 idcirco apud hæreticos ecclesia non est, quia
 una est, & dividi non potest; si ideo illic Spi-
 ritus sanctus non est, quia unus est, & esse
 apud profanos & extraneos non potest; utique
 & baptisma, quod in eadem unitate consistit,
 esse apud hæreticos non potest, quia separari
 neque ab ecclesia, neque a Spiritu sancto potest.
 Aut si esse. Num baptismi majestati nominis tri-
 buunt, ut qui in nomine Jesu Christi ubicumque
 & quomodocumque baptizantur, innovati & san-
 ctificati judicentur, cur non in ejusdem Christi
 nomine illic & manus baptizato imponitur ad ac-
 cipiendum Spiritum sanctum? cur eadem ejus-
 dem majestas nominis non prævalet in manus im-
 positione, quam valuisse contendunt in bap-
 tismi sanctificatione? Nam si potest quis extra ec-
 clesiam natus templum Dei fieri, cur non pos-
 sit super templum & Spiritus sanctus infundi?
 Qui enim peccatis in baptismo expositis sancti-
 ficatus est, & in novum hominem spiritaliter
 reformatus, ad accipiendum Spiritum sanctum
 idoneus factus non est; quando apostolus di-
 cat: *Quotquot in Christo baptizati estis, Christum
 induistis.* Qui potest apud hæreticos baptizatus
 Christum induere, multo magis potest Spiritum
 sanctum, quem Christus milit, accipere.
 Ceterum major erit mittente qui missus est,
 ut incipiat foris baptizatus Christum quidem
 induisse, sed Spiritum sanctum non potuisse
 percipere; quasi possit aut sine spiritu Chris-
 tus indui, aut a Christo Spiritus separari.
 Illud quoque ineptum, ut cum natiuitas

A secunda spiritalis sit, qua in Christo per lava-
 crum regenerationis nascimur, dicant quod pos-
 sit quis apud hæreticos spiritaliter nasci, ubi
 spiritum negant esse. Peccata enim purgare, &
 hominem sanctificare aqua sola non potest, ni-
 si habeat & Spiritum sanctum. Quare aut &
 spiritum necesse est concedant esse illic, ubi
 baptisma esse dicunt: aut nec baptisma esse ubi
 spiritus non est: quia baptisma esse sine Spi-
 ritu non potest. Quale est autem asserere, &
 contendere, quod esse possint filii Dei, qui
 non sunt in ecclesia nati? Baptisma enim esse
 in quo homo vetus moritur, & novus nasci-
 tur, manifestat & probat beatus apostolus, di-
 cens: *Salvavit nos per lavacrum regenerationis.*
 Si autem in lavacro, id est, in baptismo est
 regeneratio, quomodo generare filios Deo hæ-
 retis per Christum potest, quæ Christi sponsa
 non est? Ecclesia est enim sola, quæ Christo
 conjuncta & adunata spiritaliter filios generat,
 eodem apostolo rursus dicente: *Christus dilexit ephes.
 ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, ut eam san-
 ctificaret, purgans eam lavacro aquæ.* Si igitur
 hæc est dilecta & sponsa, quæ sola a Christo
 sanctificatur, & lavacro ejus sola purgatur; ma-
 nifestum est hæresim (quæ sponsa Christi non
 sit, nec purgari, nec sanctificari lavacro ejus
 possit) filios Deo generare non posse. Porro
 autem non per manus impositionem quis na-
 scitur quando accipit Spiritum sanctum, sed in
 baptismo; ut spiritum jam natus accipiat, si-
 cut in primo homine Adam factum est. *Ante
 enim Deus eum plasmavit, & tunc insufflavit in
 faciem ejus statum vitæ.* Nec enim potest acci-
 pi spiritus, nisi prius fuerit qui accipiat. Cum
 autem natiuitas Christianorum in baptismo sit,
 baptismi autem generatio & sanctificatio apud
 solam sponsam Christi sit, quæ parere spirita-
 liter, & generare filios Deo possit: ubi, &
 ex qua, & cui natus est, qui filius ecclesie
 non est, ut habere quis possit Deum patrem,
 ante ecclesiam matrem? Cum vero nulla omni-
 no hæresis, sed neque aliquod schisma habere
 salutaris baptismi sanctificationem foris possit;
 cur in tantum Stephani fratris nostri obstina-
 tio dura prorupit, ut etiam de Marcionis bap-
 tismo, item Valentini & Apelletis, & cete-
 rorum blasphemantium in Deum patrem con-
 tendat filios Deo nasci? & illic in nomine Je-
 su Christi dicat remissionem peccatorum dari,
 ubi blasphematur in Patrem, & in dominum
 Deum Christum? Quo in loco considerandum
 est, frater carissime, pro fide & religione sa-
 cerdotalis loci quo fungimur, an constare sa-
 cerdotis Dei ratio in die iudicii possit, asseren-
 tis & probantis, & in acceptum referentis blas-
 phemantium baptismata, cum dominus commu-
 netur & dicat: *Et nunc præceptum hoc ad vos
 est, o sacerdotes, si non audieritis, & si non po-
 fueritis in corde vestro, ut detis honorem nomini
 meo, dicit dominus omnipotens, immittam in vos
 maledictionem, & maledicam benedictionem ve-
 stram.* Dat honorem Deo, qui Marcionis bap-
 tismo communicat? Dat honorem Deo, qui
 apud eos qui in Deum blasphemant remissio-
 nem peccatorum dari iudicat? Dat honorem
 Deo, qui foris de adultera & fornicata nasci
 Dei filios asseverat? Dat honorem Deo, qui
 unitatem, & veritatem de divina lege venien-
 tem non tenens, hæreses contra ecclesiam vin-
 dicat? Dat honorem Deo, qui hæreticorum

1st 19

Mart. 7.

o. Tim. 6.

Galat. 3.

Malab. 1.

ANNO
CHRISTI
311.

ANNO
CHRISTI
311.

1. cedat

1. Luc. 11.

1. 1. 1. 4

1. 1. 1. 10.

1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 10.

amicus, & inimicus Christianorum, sacerdotes Dei, veritatem Christi, & ecclesie unitatem tuentes abstinendos putat? Si sic honor Deo datur, si sic a cultoribus & sacerdotibus ejus timor Dei & disciplina servatur; abjiciamus arma, manus demus in captivitatem, tradamus diabolo ordinationem evangelii, dispositionem Christi, majestatem Dei, divine militie sacramenta solvantur, sacrorum, celestium signa prodantur, succumbat & cadat ecclesia hereticis, lux tenebris, fides perfidie, spes desperationi, ratio errori, immortalitas morti, caritas merito, veritas mendacio, Christus Antichristo. Merito & sic in dies singulos schismata & hereses surgunt, crebrius atque liberius excrefcunt, & serpentinis criminibus pullulantes, adversus ecclesiam Dei majoribus viribus venenorum suorum virus exprimunt: dum illis advocazione quorundam & auctoritas prestat & firmitas, dum baptisma eorum defenditur, dum fides, dum veritas proditur, dum id, quod contra ecclesiam foris geritur, intus in ipsa ecclesia vindicatur. Quod si est apud nos, frater dilectissime, Dei timor, si tenor prevalet fidei, si custodimus Christi precepta, si incorruptam atque inviolatam sponsae ejus sanctitatem tuemur, si haerent sensibus & cordibus nostris verba domini dicentis: *Putas cum veneris filius hominis, invenies fidem in terra?* quia fideles Dei milites, qui Deo fide & religione sincera militamus, commissa nobis divinitus castra fidei virtute servemus. Nec consuetudo, quae apud quosdam obreperat, impedire debet quo minus veritas prevaleat & vincat. Nam consuetudo sine veritate, vetustas erroris est: propter quod relicto errore sequamur veritatem, scientes quia & apud Eldram veritas vicit, sicut scriptum est: *Veritas manet & invalescit in aeternum, & vivit & obtinet in saecula saeculorum. Nec est apud eam accipere personam, nec differentias, sed quae sunt iusta facit: nec est in judicio ejus iniquum, sed fortitudo, & regnum, & majestas, & potestas omnium saeculorum: Benedictus Deus veritatis.* Quam veritatem nobis Christus ostendens in evangelio suo, dicit: *Ego sum veritas.* Propter quod si in Christo sumus, & Christum in nobis habemus; si manemus in veritate, & veritas in nobis manet; ea quae sunt vera teneamus. Fit autem studio praesumptionis & contumaciae, ut quis magis sua prava & falsa defendat, quam ad alterius recta & vera consentiat. Cui rei prospiciens beatus Paulus apostolus, ad Timotheum scribit & monet, *episcopum non litigiosum, sed mitem & docibilem esse debere.* Docibilis autem ille est, qui est ad discendi patientiam lenis & mitis: oportet enim episcopum non tantum docere, sed & discere; quia & ille melius docet, qui quotidie crescit, & proficit discendo meliora. Quod ipsum quoque idem apostolus Paulus docet, praemonens, *ut si alii sedenti melius revelatum fuerit, prior taceat.* In compendio est autem apud religiosas

& simplices mentes, & errorem deponere, & invenire atque eruere veritatem. Nam si ad divine traditionis caput & originem revertamur, cessat error humanus; & sacramentorum celestium ratione perspecta, quidquid sub caligine ac nube tenebrarum obscurum latebat, in lucem veritatis aperitur. Si canalis aquam ducens, qui copiose prius & largiter profuebat, subito deficiat, nonne ad fontem pergitur, ut illic defectionis ratio nofcatur, utrumne arescentibus venis, in capite unda siccaverit; an vero ingra inde & plena procurrens in medio itinere destiterit? Ut si vitio interrupti aut bibuli canalus effectum est, quo minus aqua continua perseveranter ac jugiter flueret, refecto & confirmato canali ad usum atque ad potum civitatis aqua collecta eadem ubertate atque integritate representetur, qua de fonte proficiscitur. Quod & nunc facere oportet Dei sacerdotes precepta divina servantes, ut si in aliquo nutaverit & vacillaverit veritas, ad originem dominicam & evangelicam, & apostolicam traditionem revertamur: & inde surgat altus nostri ratio, unde & ordo & origo surrexit. Traditum est enim nobis quod sit *unus Deus, & Christus unus, & una spes, & fides una, & una ecclesia, & baptisma unum*, non nisi in una ecclesia constitutum; a qua unitate quisquis discesserit, cum hereticis necesse est inveniat, quos dum contra ecclesiam vindicat, sacramentum divine traditionis impugnat. Cujus unitatis sacramentum expressum videmus etiam in Cantico canticorum ex persona Christi dicentis: *Hortus conclusus soror mea sponsa, fons signatus, puteus aqua viva, paradysus cum fructu pomorum.* Si autem ecclesia ejus hortus conclusus est, & fons signatus, quomodo in eundem hortum introire, aut bibere de fonte ejus potest, qui in ecclesia non est? Item Petrus ipse quoque demonstrans & indicans unitatem, mandavit & monuit nisi per unum solum baptisma unius ecclesiae salvari nos non posse. In arca, inquit, *Noe pauci, id est, octo anima salva facta sunt per aquam, quod & vos similiter salvos faciet baptismus.* Quam brevi & spiritali compendio unitatis sacramentum manifestavit! Nam ut in illo mundi baptismo, quo iniquitas antiqua purgata est, qui in arca Noe non fuit, non potuit per aquam salvus fieri: ita nec nunc potest per baptismum salvus videri, qui baptizatus in ecclesia non est, quae ad arcem unius sacramentum dominica unitate fundata est. Observatur itaque a nobis & tenetur, frater carissime, explorata & perspecta veritate, ut omnes qui ex quacumque heresi ad ecclesiam convertuntur, ecclesiae unico legitimo baptismo baptizentur, exceptis his qui baptizati in ecclesia prius fuerant, & sic ad hereticos transferant: hos enim oportet, cum redeunt, acta poenitentia, per manus impositionem solum recipi, & in ovile unde erraverant, a pastore restitui. Opto te, frater carissime, semper bene valere.

1. phf. 4.

1. Cant. 4.

1. 1. 1. 1.

SYNODUS ROMANA STEPHANI.

Ex libello Synodico.

ΣΥΝΟΔΟΣ ΘΕΙΑ ΚΑΙ ΙΕΡΑ ΠΑΡΕΚΛΗΣΙΑ, ΕΝ ΡΩΜΗ ΑΣΥΝΟΔΟΥΣΑΙΣ, ΕΝΩΣΤΕΡΩΝ ΤΩ ΙΕΡΟΜΑΡΤΥΡΩ ΠΑΠΩ ΑΓΓΥΡΙΑΝΩ ΤΩΣ ΕΝ ΤΗ ΑΡΕΒΙΚΗ ΣΙΛΩΩΝ ΠΑΡΑΛΟΓΩΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΘΕΝΤΟΣ ΑΝΑΒΑΠΤΙΖΕΣ ΤΩΣ ΕΚ ΠΑΘΗΣ ΑΙΡΕΣΕΩΣ ΑΠΟΣΤΡΕΧΟΜΕΝΩΣ ΤΗ ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ.

SYNODUS divina & sacra provincialis, Romae collecta a Stephano sancto martyre & papa: quae eos, qui in Africana synodo sine ratione concesserant eos rebaptizari, qui ex quacunque haeresi ad catholicam accederent ecclesiam, abdicavit.

C. ANNUM CHRISTI 157. Ex nova Baleani collectio.

Duo erant (inquit Augustinus in libro de unico baptismo cap. XIV.) eminentissimarum Ecclesiarum, Romanae scilicet & Carthagenensis, Episcopi, Stephanus & Cyprianus, ambo in unitate catholica constituti. Erat ea tempestate magnum schisma in ecclesia propter doctrinam de rebaptizatione, quam olim Agrippino Carthagenensi Episcopo, & quam sanctus Cyprianus admodum peroraciter defendebat. Tunc Papa Stephanus Roma synodum provincialem collegit, ut ait auctor synodici; ubi cum ceteris quidem collegis suis, ut loquitur Vincentius Lirinensis, sed tamen per ceteris, in

eam doctrinam invocatus est. Denique ex ea synodo, ut apparet, celeberrimam epistolam ad Africanos misit; qua sane nunc non extat integra, sed tantum definitio, quam in epistola lxxiv. ad Pompejum nobis conservavit S. Cyprianus. Si quis ergo a quacunque haeresi venerit ad nos, nihil innovetur nisi quod traditum est, ut manus illi imponatur in poenitentiam; cum ipsi haeretici proprie alterutrum ad se venientes non baptizent, sed communicent tantum.

C. ANNUM CHRISTI 157.

Istius Stephani epistola meminerunt Eusebius lib. VII. cap. 111. & Vincentius Lirinensis.

ANONYMI (') TRACTATUS

De Baptismo Haereticorum.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. J.

In exemplari vetustissimo S. Remigii Remensis post superiorem S. Cypriani ad Pompejum epistolam sequitur tractatus scriptoris anonymi, qui adversus Cyprianum jactatam per ea tempora de baptizandis haereticis controversiam judicat. Hunc a R. P. Jacobo Sirmondo rē magis acceptum V. C. Nicolaus Rigaltius observationibus suis inseruit, & nos hic tibi quoque, lector antiquitatis ecclesiasticae studiose, representamus, quia, ut ait ille, varii super Cypriani sententia quaestionibus subtiliter examinatis multum continet, quae ad veteris ecclesiae disciplinam faciunt plurimum; & quantum ex dictione deprehenditur, auctoris est ab aeo Cypriano parum distantis.

NON DEBERE DENUO BAPTIZARI

qui semel in nomine domini nostri Jesu Christi sint tincti.

Animadverto quaesitum apud fratres, quid potius observari oportet in personam eorum, qui in haeresi quidem, sed in nomine Dei nostri Jesu Christi sunt tincti, postmodum inde digressi, & suppliciter ad ecclesiam Dei advolantes, totis praecordiis poenitentiam agent, & erroris sui damnationem nunc demum intelligentes, auxilium salutis ab ea implorent: utrum vetustissima consuetudine ac traditione ecclesiastica, post illum, qui foris quidem, sed in nomine Jesu Christi dominicum acceperunt baptismum, tantummodo imponi eis manus ab episcopo, ad accipiendum Spiritum sanctum sufficeret, & haec manus impositio signum fidei iteratum atque consummatum eis Concil. General. Tom I.

praestaret: an vero etiam iteratum baptismum his necessarium esset, tanquam nihil habituris, si hoc quoque adepti ex integro non fuissent, perinde ac si nunquam baptizati in nomine Jesu Christi forent. Ideoque nonnulla super hac nova quaestione scripta, aut rescripta esse jactabantur, quibus utraque pars ad destruenda aliena summo studio nitebatur. In quo genere quaestionis, ut mihi videtur, nulla omnino potuisset controversia aut disceptatio emergere, si unusquisque nostrum contentus venerabili ecclesiarum omnium auctoritate, & necessaria humilitate, nihil innovare gestiret, cum locum contradictioni non quemlibet animadverteret. Namque omne quod anceps & ambiguum, & in diversis sententiis prudentium ac fidelium virorum constitutum est, si contra priscam & memorabilem cunctorum emeritorum sanctorum & fidelium sollemnissimam observationem judicatur, damnari utique debet, cum in re olim

Nnn 2 com-

(2) In Codice Vaticano, ut admonet Labbeus in Synopsi, tribuitur hic libellus Ursino Monacho, de quo Genadino cap. 27. ubi Sirmondus legit Ursinus.

composita & ordinata, quodcumque est illud quod contra ecclesiarum quietem atque pacem in medium producat, nihil præter discordias & similitates & schismata allaturum; ubi nullus alius fructus reperitur, nisi hic solus, ut unus homo, quicumque ille est, magnæ prudentiæ & constantiæ esse apud quosdam leves homines inani gloria prædicetur, & hæreticorum stupore præditus, quibus hoc unicum perditionis solatium est, si non soli peccare videantur, errores & vitia universarum ecclesiarum correxisset apud simillimos sui & compares celebretur. Hæreticorum enim omnium hoc studium atque propositum est, sanctissimæ matri nostræ ecclesiæ ejusmodi & plurimas quantas calumnias necere, & invenisse aliquid quod ei crimini, vel etiam leviter, dari posset, summam gloriam ducere. Quod cum nullum sanæ mentis fidelium tenere, vel maxime nullum omnino in quocumque clero constitutum, ac multo magis episcoporum, audere deceat, monstri simile est, ipsos episcopos talia scandala cogitare, & turpitudinem matris ecclesiæ, si quam putant in hoc negotio esse, contra præceptum legis & omnium scripturarum nimis inreverenter cum sua ipsorum turpitudine & periculo non vereri detegere: quamquam nulla sit in hoc, nisi in errore ipsorum illorum, turpitudine ecclesiæ. Itaque deterius delinquitur ab hominibus ejusmodi, si id quod in observatione antiquissima, aliis tanquam non recte fiat reprehenditur, & ab his qui ante nos fuerunt, tum etiam a nobis recte observatum esse & observari manifeste ac fortiter ostendatur, ita ut etsi paribus argumentis ex utraque parte congregeremur, tamen quia non poterat id quod innovabatur sine dissensione fratrum & damno ecclesiastico consistere, utique non debeat contra fas, quod ajunt & nefas, id est contra bonum & æquum, ecclesiæ matri quasi macula temere indigi, eisque qui hoc adtentarint, audaciæ hujus atque impietatis ignominia merito debeat adscribi. Sed quoniam non est in nostra potestate, ut secundum præceptum apostoli id ipsum dicamus omnes, neve sint in nobis schismata, tamen in quantum possumus, conmittimus hujus tractatus statum demonstrare; & turbulentis hominibus, ut vel nunc suum negotium agere incipiant, persuadere: consecuturis etiam plurimum nobis, si hoc quoque consilio sano tandem voluerint adquiescere. Et ideo quæcumque sanctorum scripturarum ad hanc partem pertinentia sunt capitula; necessario in unum congeremus: & quæ videntur esse diversa aut varia, quantum poterint, manifeste inter se conglutinabimus, & utilitatem ac commodum singulorum pro mediocritate nostra examinabimus, ut accendi in ecclesia formam & consuetudinem saluberrimam atque pacificam universis fratribus insinuemus. Igitur adgredientibus tractatum salutaris & novi, hoc est spiritualis & evangelici baptismatis, imprimis occurrat notissima omnibus prædicatio celebrata atque coepta ab Joanne Baptista, qui aliquantum desciscens a lege, id est Moysæ, antiquissimo baptismate, & viam novæ & veræ gratiæ præsternens, & baptismate, quod interim exercebat, aquæ & penitentiam sensim aures Judæorum præveniebat, & occupabat spiritualis baptismatis futuri annunciatione adhortans eos & dicens: *Qui post me venit fortior me est, cujus*

*ego non sum dignus corrigiam calceamenti solve-
re, ipse vos baptizabit in Spiritu sancto & igni:*
Propter quod nobis quoque hujus sermonis or-
fus hinc incipere debet. Nam & dominus
hanc eandem vocem Joannis post suam resur-
rectionem in Actis apostolorum confirmans,
præcepit eis, ab Hierosolymis ne discederent,
sed expectarent illam promissionem Patris quam
audistis a me, quia *Joannes quidem baptizavit
aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto non
post multos dies:* Itemque Petrus eadem
verba domini percensuit, rationem pro se apud
apostolos reddens dicendo: *Cum autem inciperem
loqui ego, venit Spiritus sanctus super eos,
sicut & super nos in principio, & recordatus sum
sermonem domini sicut dicebat: Joannes quidem
baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spi-
ritu sancto.* Si ergo æquale donum dedit eis
sicut & nobis credentibus dominum Jesum
Christum, ego quis eram qui possem prohibe-
re domino? Et iterum: Viri fratres, scitis
quia a diebus antiquis in nobis Deus elegit
per os meum audire gentes verbum evangelii
& credere, & qui corda novit Deus testimo-
nium perhibuit dans eis Spiritum sanctum si-
cut & nobis. Ac propterea hujus sententiæ
quæ sit vis & potestas, considerare debemus.
Ait enim dominus eis qui postmodum baptiza-
ri haberent, quia crederent, baptizandos esse;
non quemadmodum a se in aqua in peniten-
tiam, sed in Spiritu sancto. De qua prædicatione
cum utique nemo nostrum possit ambigere,
manifestum est qua ratione homines in Spi-
ritu sancto baptizati sint; nam & proprie in ipso
solo sancto spiritu baptizati sunt qui credide-
runt, quia Joannes discrevit & dixit, dicens,
se quidem in aqua baptizare, venturum autem
qui in Spiritu sancto baptizet gratia & virtu-
te Dei, sunt & hoc & occulta largiente &
operante: nihilominus autem etiam in bap-
tismate Spiritus & aquæ. Præterea etiam in ba-
ptismate spiritus in sanguine proprio uniuscu-
jusque, sicut declarant nobis sanctæ scripturæ,
quarum per singula quæque eorum quæ enar-
rabimus, adferemus perspicuas probationes. Ad
quæ forte tu, qui novum quid inducis, conti-
nuo impatienter respondens ut soles, dixisse in
evangelio dominum: Nisi quis denuo natus
fuerit ex aqua & Spiritu, non potest introire
in regnum cælorum. Ex quo manifeste appa-
ret illum baptismata solum prodesse, cui pos-
sit etiam Spiritus sanctus inesse; super ipsum
enim dominum, cum baptizaretur, Spiritum
descendisse, factumque ejus atque dictum pariter
congruere, nec ulla alia ratione mysterium istud
posse consistere. Cui responso nemo nostrum
adeo ita infans reperitur aut contumax, ut
audeat contra fas aut contra verum contradice-
re: scilicet, rebus integris, & omni modo ita
in ecclesia gerendis, & secundum disciplinæ or-
dinem perpetuo a nobis observandis. Sed si in
eodem novo testamento hæc, quæ in isto ne-
gotio deprehendimus adunata nunquam, reperian-
tur quodammodo divisa ac separata, & proinde
disposita, atque si sint singula, videamus utrum
possint esse aliquando etiam singulariter solita-
ria, quasi non sint muila, sed tanquam integra
atque perfecta. Nam cum per manus impositionem
episcopi datur unicuique credenti Spiritus san-
ctus, sicut apostoli circa Samaritanos post Phi-
lippi baptismata manum ei imponendo fecerunt,
& hac

937

& hac ratione Spiritum sanctum in eos contulerunt; quod ut fieri posset ipsi pro eis oraverunt: nondum enim super quemquam eorum descenderat Spiritus, tantum autem baptizati erant in nomine domini Jesu. Dominus quoque noster post resurrectionem, cum insufflasset & dixisset apostolis suis, *Accipite Spiritum sanctum*, ita demum largitus eis Spiritum, cum ita invenitur: Quid tibi frater videtur, si quis non ab episcopo baptizatus, ita ut si in continentem etiam manus ei imponatur, priusquam tamen acciperet Spiritum sanctum, fuerit defunctus, utrum concessas salutem percepisse eum, nec ne? Quoniam quidem & ipsi apostoli & discipuli, qui etiam alios baptizabant, qui etiam a domino baptizati, non statim Spiritum sanctum acceperint, qui nondum erat, quia Jesus nondum fuerat clarificatus: sed post resurrectionem ejus nec modicum intervallum temporis, quo id gestum est, intercesserit. Sicuti & cum baptizati a Philippo Samaritani, donec Samariam rogati ab Hierusalena apostoli descenderent ad illos, ut eis manum imponerent, & Spiritum sanctum per manus impositionem in eos conferrent, quoniam illo intervallo temporis aliquis eorum non adeptus Spiritum sanctum morte potuit intercepti, & defraudatus gratia Spiritus sancti defungi. Quod hodierna quoque die non potest dubitari esse institutum, & evenire solitum, ut plerique post baptismum sine impositione manus episcopi de saculo exeant, & tamen pro perfectis fidelibus habentur. Sicut Æthiops eunuchus cum rediret ab Hierusalem & legeret prophetam Isaiam & hæsitaret, suggerente Spiritu, audita veritate a Philippo diacono, credidit & baptizatus est, & cum ascendisset de aqua, Spiritus domini rapuit Philippum, & non vidit eum jam nunc amplius eunuchus: abibat enim viam suam gaudens. Quoniam ut animadvertis, imposita ei manus non est ab episcopo, ut Spiritum sanctum reciperet. Quod si hoc admittis, & salutare esse credis, nec opinioni omnium fidelium refragaris, necesse est confitearis; proinde autem atque hoc latius tractatu procedit, etiam illud aliud latius posse consistere: id est, ut per solam manus impositionem episcopi, quia baptismum in nomine Jesu Christi domini nostri præcessit, possit alio homini poenitenti atque credenti etiam Spiritus sanctus tribui: quoniam eos qui in Christum credituri essent scriptura sancta prædixit: Oportet in Spiritu baptizari, ita ut & hi quoque non videantur minus aliquid habere, quam illi qui perfecte sunt Christiani, ne necesse sit queri, quare illud baptismum fuerit quod in nomine Jesu Christi sunt consecuti. Nisi forte in illo quoque superiore tractatu, circa eos qui tantummodo in nomine Christi Jesu baptizati fuerint, statuas etiam sine Spiritu sancto posse salvos fieri, aut non hac sola ratione, sed si per manus impositionem episcopi Spiritum sanctum consuevit præstari, aut etiam non episcopum dicas Spiritum sanctum solum esse largiri. Quod si ita est, & potest aliquid horum eveniens salutem homini credenti non præripere, tu quoque ipse annuis, quoniam modo dimidiatum, & non ut contentis consummatum mysterium fidei, quia necessitas intervenit, salutem adimere non posse credenti & poenitenti homini. Aut si dicis hujusmodi hominem salvum non posse fieri, om-

nibus episcopis salutem adimimus, quos ita periculis quam certissimis adstringis, ut omnibus hominibus, qui sub cura eorum agunt, & hac atque illac dispersis regionalibus ipsorum infirmantur, per semetipsos subvenire debent; quia ceteri homines minores clericis qui porcillantur, hoc idem præstare non possunt, ne sanguis eorum qui vacui de saculo exisse videbantur, de manu episcoporum necesse habeat requiri. Porro autem, ut non ignoratis, credentibus hominibus invenitur Spiritus sanctus a domino datus sine baptismate aquæ, sicut Actis apostolorum continetur in hunc modum: *Adhuc loquens Petro verba hæc, irrui Spiritus sanctus super omnes qui audiebant verbum; & confestim obstupescerunt qui erant ex circumcissione fideles quosquos simul venerant cum Petro, quia & super gentes donum Spiritus sancti effusum est: audiebant enim eos loquentes linguis suis & magnificabant Deum. Tunc respondit Petrus: Nunquid aliquis aquam prohibere potest ut non baptizentur isti qui Spiritum sanctum acceperunt sicut & nos? & præcepit eos baptizari in nomine Jesu Christi.* Sicut etiam Petrus postmodum de eisdem genibus plenissime docuit nos dicens; Et nihil discerevit inter nos & ipsos, fide emundatis cordibus eorum. Atque hoc non erit dubium in Spiritu sancto homines posse sine aqua baptizari, sicut animadvertis baptizatos hos priusquam aqua baptizarentur, ut satisfaceret & Joannis & ipsius domini prædicationibus; quandoquidem hæc sine manus impositione apostolorum, & nisi lavacro, quod postea adepti sunt, gratiam repromissionis receperint, & inundatis cordibus eorum Deus per fidem ipsorum etiam remissionem peccatorum simul eis largitus sit, ut hoc solum eis baptismum subsequens præstiterit, ut invocationem quoque nominis Jesu Christi acciperent, ne quid eis deesse videretur ad integritatem ministerii & fidei. Quod etiam, a contrario latere tractatus hujus, sunt consecuti ipsi illi discipuli domini nostri, super quos jam pridem baptizatos, postremo die pentecostes supervenit Spiritus sanctus, voluntate Dei quidem, non sua sponte Deo lapsus, sed ad hoc ipsum munus effusum, sed & super unumquemque eorum, cum justi jam pridem ut diximus baptismate domini fuissent baptizati, sicut & ipsi apostoli, qui tamen omnes domino nocte qua apprehensus est, deseruisse inveniuntur: & ille ipse, qui gloriatus est perseveraturum se in sua fide, Petrus, & adversus ipsius domini prædictum obstinatissime repugnavit, postremo tamen tum ipsum negavit, ut hac ratione ostenderetur nobis, quæ medio tempore, quoque modo, contraxerant delicta, eadem hæc in eis a fide postmodum sincerata per baptismum Spiritus sancti non dubie esse dimissa. Nec ulla, ut puto, alia ex causa apostoli his quos in Spiritu sancto adloquebantur, nisi quia virtus nominis Jesu super quemcumque hominum baptismate invocata ad salutem adsequendam non modicam prærogativam ei qui baptizaretur præstare posset, sicuti Petrus in actis apostolorum narrat dicens; *Nec enim aliud est nomen sub caelo, quod datum est hominibus, in quo oportet salvos fieri.* Sicut etiam apostolus Paulus aperit ostendens; *quia Deus exaltavit Jesum dominum nostrum, & donavit illi nomen ad hoc ut sit super omne nomen, ut in nomine Jesu omnes genua curvent,*

AN. 1. 39.

*caelestium & terrestrium & infernorum, & omnis A lingua confiteatur, quia dominus est Jesus in gloria Patris. Et ille, in quo cum baptizaretur, invocatum esset in nomine Jesu, licet in aliquo errore consequeretur, tamen quandoque non prohiberetur rectum sapere, & errorem suum corrigere; & ad ecclesiam & ad episcopum venire, & sinceriter confiteri Jesum nostrum coram hominibus, ut tunc cum ab episcopo ei manus imponeretur, etiam Spiritum sanctum acciperet, nec invocationem illam pristinam nominis Jesu amitteret, quam negium nostrum licet damnare: quum hæc nuda & singularis sit constituta, non posset ad salutem præstandam sufficere, ne hæc ratione etiam ethnicos & hæreticos abutentes nomen Jesu, credamus ad salutem sine vera re atque integra posse pervenire. Quam tamen invocationem nominis Jesu, correctione erroris & agnitione fidei veritatis, & abscessa omni labe præteritæ conversationis, mysterio Dei, circa ejusmodi homines rite perpetrata, locum quem habitura non erat, obtinere, & postremo in fide recta, & ad integritatem signi præstandam non obesse, supplemento ejus quod deerat accedente. Perquam utile est credere, & tot annorum, totque ecclesiarum, itemque apostolorum & episcoporum auctoritati cum bona ratione acquiescere; cum sit maximum incommodum ac dispendium sanctissimæ matris ecclesiæ adversus præfata consulta, post tot sæculorum tantam letitiam, nunc primum repente ac sine ratione insurgere. Nec enim propter aliud Petrus, qui jam fuerat baptizatus, & quid sentiret de domino, ab ipso domino erat interrogatus, & veritate revelationis Patris cælestis in eum collocata, quod dominus noster non solum Christus, verum etiam filius Dei vivi esset confessus, postmodum eidem Christo prædicanti de sua passione refragatus esse monstratus est; & propterea Satanæ dici ostensus est, nisi, quia futurum erat, ut quidam tamen variantes in sententia propria, & claudicantes aliquando in fide atque doctrina, cum in nomine Jesu baptizarentur, tamen si intervallo quodam temporis recorrigerent id potuissent, non propterea a salute exciderent; sed quandoque resipuerent, integram spem salutis penitendo obtinerent: præsertim cum Spiritum sanctum, quo baptizati unusquisque hominum debet, acciperent, aliquid tale designassent. Sicuti non solum Petrum hoc passum esse in evangelio deprehendimus, verum universos quoque discipulos, quibus jam baptizatis postea dominus ait, *Matth. 24. 27. quia vos omnes scandalizabimini in me; qui omnes, ut animadvertimus, correctæ fide sua, post resurrectionem domini in Spiritu sancto sunt baptizati: ut non immerito hodie quoque credamus homines correctos a pristino errore in Spiritu sancto posse baptizari, qui cum aqua baptizarentur in nomine domini* "aliquod scabram habuissent fidem: quoniam multum intereit, utrum in totum quis non sit baptizatus in nomine domini nostri Jesu Christi, an vero in aliquo claudicat cum baptizatur" baptisimate aquæ, quod minus est, dummodo postea constet in veritate sincera fides in baptisimate spiritus, quod majus est. Nec æstimes huic tractatui contrarium esse quod dixit dominus: *Matth. ult. Ite: docete gentes, tingite eos in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti. Quia cum hoc ve-**

rum & rectum & omnibus modis in ecclesia observandum sit, & observari quoque solitum sit, tamen considerare oportet quod invocatio nominis Jesu non debet a nobis futilis videri propter venerationem & virtutem ipsius nominis, in quo nomine virtutes omnes solent fieri: & nonnunquam aliqua etiam "ab hominibus extraneis. Ceterum quo pertinent illa verba Christi, qui negaturum se esse dixit, nec nosse eos qui sibi in die iudicii dicturi essent, *Domine domine nonne in tuo nomine prophe-* *Matth. 7. 21. vivimus, & in nomine tuo demonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes magnas fecimus, respondendo eis etiam cum iurejurando; Quia nunquam cognovi vos: Discedite a me qui operamini iniquitatem; nisi ostenderetur nobis, nonnunquam etiam ab his qui operarentur iniquitatem, posse " per nimiam virtutem nominis Jesu etiam hæc fieri. Idcirco quæ debet invocatio hæc nominis Jesu quasi initium quoddam mysterii dominici commune nobis & ceteris omnibus accipi, quia possit postmodum residuis rebus impleri, alias non profutura talis invocatio, cum sola permanferit, quæ post mortem ejusmodi hominis non potest ei quicquam omnino adici vel suppleri, aut in aliquo prodesse in die iudicii, cum illa a domino nostro quæ supra memoravimus cœperint exprobari, qui tamen universi hodie, ut sibi his modis subveniant, quibus supra ostendimus, non possunt ab ullo hominum tam dure tamque crudeliter prohiberi. Sed ad hæc, ut soles, contradices, opponendo nobis, tunc cum baptizarentur integre ac recte discipulos, ac non ut hos hæreticos, esse baptizatos, quod ex persona ipsorum, & ejus qui baptizavit illos, sumas necesse est, & ideo nos ad propositionem hanc tuam non ut accusatores discipulorum domini respondemus, sed sicuti compellimur, quia necesse est ubi & quando & quemadmodum unicuique nostrum salus sit præstita, rationibus investigemus. Namque natum esse dominum nostrum & Christum esse eum, multis rationibus a discipulis ejus non immerito credi videbatur, quod ex tribu Juda, quod ex genere David, quodque in civitate Bethleem fuisset natus, & quod pastore ab angelis, quoniam salvator illis natus esset, eodem momento fuisset annuntiatus, quod in oriente visa ejus stella sollicitissime fuisset a Magis requisitus & adoratus, & illustribus donis & insignibus muneribus honoratus, quod puer admodum in templo sedens cum legis doctoribus prudenter & cum admiratione omnium disputasset, quod cum baptizaretur, ita ut nulli alii contigerat, cælis apertis descensione Spiritus sancti, & super eum mansione, testimonio etiam Patris sui, itemque Joannis Baptistæ fuisset clarificatus; quod supra humanam mediocritatem corda & cogitationes universorum intelligeret; quod languores & vitia, & valetudines cum potestate maxima curaret atque sanaret: quod remissiones peccatorum cum evidenti probatione præstaret; quod dæmonia iussu expelleret, quod leprosus verbo mundaret, quod aquam in vinum convertendo convivium nuptiale admirabili lætitia amplificaret; quod cæcis visionem restitueret aut indulgeret; quod doctrinam Patris cum omni fiducia assereret; quod in loco deserto de quinque panibus quinque millia hominum saturaret; quod reliquæ atque buccellæ plusquam duodecim*

cim copinos implerent; quod mortuos pro A sua pietate passim fuscitaret; quod ventis & mari ut quiescerent imperaret; quod super mare pedibus ambularet; quod virtutes omnes omnino perficeret. Quibus rebus & hujusmodi compluribus factis ad claritatem ejus pertinentibus, consequens esse videbatur, ut quemadmodum Judæi de Christo sentiant, quod tamen de Jesu Christo domino nostro non credunt, ut etiam ipsi exultarent, ut talis & tantus nulla obita morte in æternum perseveret, & regnum Israël & totius orbis in perpetuum quod non corripere possideret. Unde etiam Judæi ausi fuerant eum rapere & in regnum unguere; quod quidem ¹⁰ necesse habuit ille superfugere: ac propterea discipuli ejus arbitrabantur, quod nulla alia ratione vitam æternam his præstaturus esset, nisi primum ipse vitam hanc temporalem cum illa æterna in seipso continuasset. Denique cum conversarentur in Galilæa dixit eis Jesus; incipit filius hominis tradi in manus hominum & interficiant eum, & post triduum resurget, & constituti sunt nimis ac mente conceperant. Denique hic fuit etiam Judæorum sermo contradictionis advertus eum, cum ¹¹ se ipse quidem doceret eos, & futura nunciaret; illi autem dicerent: *Nos dividimus a lege quia Christus manet in æternum, & quomodo tu dicis, quia exaltari oportet filium hominis.* Itaque fuit discipulorum eadem hæc præsumptio de Christo, prorumpente in istum sermonem incredulitatis suæ, Petro ipso duce ac principe apostolorum. Cum enim a domino simul cum ceteris fuisset interrogatus, quidnam sentiret de ipso, id est quem esse eum existimaret, & primo veritatem confessus fuisset, dicens esse eum Christum filium Dei vivi, & propterea beatus ab illo judicatus esset, quod hoc non carnaliter, sed per Patris cœlestis revelationem adæcutus esset: idem tamen, ubi cœpit Jesus ostendere discipulis suis, quia oportet illum Hierosolymam ire & multa pati a senioribus & sacerdotibus & scribis & interfici & post diem tertium resurgere, nihilominus ille verus Christi confessor post pauculos dies assumpto eo cœpit illum corripere dicens: ¹² Propitius sit tibi, non erit istud: ut propterea audire a domino commeruerit, *Vade post me Satanas, scandalum mihi es; ob hoc quod non saperet ea quæ sunt hominum.* Quæ increpatio adversus Petrum magis magisque eluxit adprehensio Christo, cum a muliercula contritus diceret: *Nescio quid dicas, neque novi te;* & iterum cum hoc diceret adhibito iurejurando & tertio ¹³ devotans & jurans affirmaret, quoniam non nosset hominem; & non semel, sed sæpius eum negasset. Quod consilium ei quoniam usque ad passionem domini perseveraturum erat, multo prius a domino palam factum est, ut nos quoque id non ignoremus. Denique post resurrectionem domini unus e discipulis ejus Cleophas, cum esset mœstus secundum errorem omnium condiscipulorum suorum, ipsi domino, tanquam alicui ignoto, referens quod contigerat, sic locutus est dicens: *De Jesu Nazareno, qui fuit propheta potens in factis & dictis in conspectu Dei & universi populi, quomodo hunc tradiderunt sacerdotes & principes nostri in damnationem mortis & crucifixerunt: Nos autem sperabamus quod ipse erat re-*

dempturus Israël. Juxta quæ, omnes quoque discipuli adfirationem quoque mulierum, quæ post resurrectionem viderant dominum, judicaverunt deliramenta, & quidam ipsorum viso eò non crediderunt, sed dubitaverunt: qui que tunc non interfuerunt, omnino non crediderunt, nisi postmodum ab ipso domino omnibus modis fuissent objurgati atque increpati; quoniam mors eos ita offenderat, ut putarent eum non resurrexisse quem ¹⁴ timuerant mori non debuisse; quia contra opinionem ipsorum semel mortuus fuisset. Itaque quod ad ipsos discipulos pertinet, neque integram neque perfectam fidem habuisse his modis quibus retulimus, inveniuntur, & quod multo gravius est, sicut in evangelio ¹⁵ circa Joannem scriptum est, etiam alios baptizabant. Præterea, quid dicturus es de his, qui plerumque ab episcopis pessimæ conversationis baptizantur, qui tamen tandem, cum Deus voluerit, in sceleribus suis convicti, ¹⁶ etiam ipso, aut prorsus etiam communicatione prævantur? Aut quid statues de eis, qui ab episcopis prave sententibus aut imperitioribus fuerint baptizati? quando non ad liquidum & integre, vel etiam aliter quam oportet, in traditione sacramenti fuerint locuti. Certe aut interrogaverint quid, aut interrogantes a respondentibus audierint quod minime ita interrogari aut responderi debet: quod tamen non valde illam nostram rectam fidem lædat, sed non tam ornate ut tu, & composite, illi quoque simpliciores homines mysterium fidei tradant. Dicturus es enim utique pro tua singulari diligentia hos quoque denuo baptizandos esse, cum maxime eis res desit, aut obset, quominus inviolabile illud divinum mysterium fidei intemeratum possint accipere. Sed enim ¹⁷ vivorum optime reddamus & permittamus virtutibus cœlestibus vires suas, & dignationi divinæ majestatis concedamus operationes proprias, ut intelligentes quantum in ea sit emolumentum, libentes ei adquiescamus. Et ideo cum salus nostra in baptisate spiritus, quod plerumque cum baptisate aquæ conjunctus est, sit constituta, si quidem per nos baptisate tradetur, integre & tolemi-ter, & per omnia quæ scripta sunt adsignetur, atque sine ulla ullius rei separatione tradatur: aut si ¹⁸ a minore clero per necessitatem traditum fuerit, eventum expectemus, ¹⁹ ut aut suppleatur a nobis, ²⁰ aut a domino suppleandum referretur. Si vero ²¹ ab alienis traditum fuerit, ut potest hoc negotium & ut admittit, corrigatur: quia Spiritus sanctus extra ecclesiam non sit, fides quoque non solum apud hæreticos, verum etiam apud eos qui in schismate constituti sunt sana esse non possit. Idcirco quæ penitentiam agentibus correctivæque per doctrinam veritatis & per fidem ipsorum, quæ postea emendata est, purificato corde eorum, tantummodo baptisate spiritali, id est manus impositione episcopi, & Spiritus sancti subministratione subveniri debeat. Signum quoque fidei intergrum hoc modo. & hac ratione tradi in ecclesia merito consuevit, ne invocatio nominis Jesu, quæ aboleri non potest, contemp- tui a nobis videatur habita; quod utique non oportet, quamquam talis invocatio, si nihil eorum quæ memoravimus servatum fuerit, ab operatione salutis cesset ac vacet. Dicente enim

10. 12. 14.

11. 12. 14.

12. 12. 14.

13. 12. 14.

14. 12. 14.

15. 12. 14.

16. 12. 14.

17. 12. 14.

18. 12. 14.

19. 12. 14.

20. 12. 14.

21. 12. 14.

22. 12. 14.

23. 12. 14.

24. 12. 14.

25. 12. 14.

26. 12. 14.

27. 12. 14.

28. 12. 14.

29. 12. 14.

30. 12. 14.

31. 12. 14.

32. 12. 14.

33. 12. 14.

34. 12. 14.

35. 12. 14.

36. 12. 14.

37. 12. 14.

38. 12. 14.

39. 12. 14.

40. 12. 14.

41. 12. 14.

42. 12. 14.

43. 12. 14.

44. 12. 14.

45. 12. 14.

46. 12. 14.

47. 12. 14.

48. 12. 14.

49. 12. 14.

50. 12. 14.

enim apostolo, unum esse baptisma, necesse est invocatione nominis Jesu perseverante, quia non potest a quoquam hominum quae semel invocata est auferri; si eam contra decretum apostolorum geminare, aut si fuerimus nimicitate praestandi, immo superaddendi baptismatis studiosi. Si ille qui ad ecclesiam revertitur, noluit denuo baptizari, futurum est ut defraudemus baptismate spiritali eum, quem putamus defraudandum non esse baptismate aquae. Quid autem statues in perniciam ejus verbum audientis, qui forte adprehensus in nomine Christi statim confessus, ac priusquam baptizari aqua permetteretur ei, si fuerit punitus, utrum perisse eum pronunciabis, quia non est aqua baptizatus, an vero aliquid extrinsecus patrocinari ei ad salutem existimabis. Iscet non sit aqua baptizatus: quod perisse cum existimabis, obviam tibi veniet sententia domini dicentis: *Quicumque me confessus fuerit coram hominibus, confitebor illum & ego coram patre meo qui in caelis est: quia nihil interest, utrum hic verbum audiens, an fidelis sit qui confitetur domino, dummodo ipsum Christum quem confiteri oportet, confiteatur, quia dominus pari vice confitendo & ipse confessorem suum apud Patrem honore eum martyrii ut pollicitus est, exornet. Quod utique non debet latius accipi, quasi possit usquequaque porrigi, quia potest Christi nomen etiam haereticus aliquis, qui tamen ipsum Christum negat, confiteri, quia in alium Christum credit: cum Christus confiteatur quod ei prodesse minime possit: si quidem dominus non te ipsum in confessionem nobis coram hominibus deduci oportere dicit; quod sine ipso, & sine venerando nomine ejus non potest fieri. Et ideo integrum ac sincerum & incontaminatum & inviolatum utrumque debet consistere confitenti, nullo defectu habito ipsius confessoris, sive ille justus, sive peccator, perfectusque Christianus, an vero etiam nunc imperfectus, qui in summo discrimine suo domino confiteri non timuit. Nec est hoc contrarium superiori tractatus, quia illic quidem tempus superat ad corrigenda quae multa vel prava sunt: & quoniam quaedam concessa sunt ipsi tantummodo nomini domini nostri, martyrium autem non nisi in ipso & per ipsum dominum possit consummari. Et ideo neque Christum sine ipsius nomine quis possit confiteri, neque nomen Christi sine ipso Christo ad confessionem cuiquam possit patrocinari. Quapropter totus discernendus est tractatus hic: ut possit manifestior fieri. Namque invocatio nominis Jesu ideo tantum patrocinari potest, si rite suppleta postea fuerit, quia & prophetae & apostoli ita praedicaverunt. Aut enim Jacobus in adis apostolorum: Viri fratres audite, Symeon exposuit quemadmodum primum Deus visitaverit accipere ex gentibus populum nomini suo: & si consonant sermones prophetarum, sicut scriptum est: Post haec revertat, & reedificabo tabernaculum illud David quod cecidit, & quae demolita sunt ejus, reedificabo, & denuo erigam illud uti exquirant residui hominum Deum, & omnes gentes super quas invocatum est nomen meum super eas, dicit dominus faciens haec. Itaque & residui hominum, id est quidam Judaeorum, & omnes gentes super quas invocatum est nomen*

domini, possunt & necesse habent requirere dominum, quia ipsa invocatio nominis praebet eis occasionem, vel etiam imponit necessitatem requirendi dominum, cum quibus praecipiant scripturas sanctas, sive universas, sive quasdam, tamen audientius de veritate tractare, quam cum gentibus, super quas non est invocatum nomen domini, id est Christi Jesu filii Dei vivi, sicuti nec super Judaeos, qui veteres tantum scripturas recipiunt. Et ideo utriusque hujus generis homines, id est Judaei & Gentiles, plene ut oportet credentes pari modo baptizantur: haeretici vero jam baptizati aqua in nomine Jesu Christi, tantum in Spiritu sancto baptizandi sunt, & in Jesu, quod nomen solum datum est sub caelo in quo oporteat salvos fieri nos, merito mors contemnitur; quam si sic perseverent salvi esse non possunt, quia non requisiverunt domino post invocationem nominis ejus super eos, sicut & illi, qui in eos Christus qui

forte credere noluerunt, de quibus dominus ait: *Caveate ne quis vos in errorem inducat: multi enim venient in nomine meo dicentes: Ego sum Christus, & multos in errorem inducent.* Et iterum ait: *Tunc si qui dixerit vobis: Ecce hic Christus aut hic, nolite credere. Surgent enim pseudo-Christi & pseudo-prophetae, & dabunt signa magna & portenta, ita ut errent, si fieri potest, etiam caeli.* Quas virtutes non dubie tunc illi sub nomine Christi facient: in quo nomine videntur quidam etiam modo quaedam virtutes facere, & falso prophetare: sed certum est eos, quod ipsi non sint Christi, propterea ad Christum non pertinere. Quemadmodum etiam si quis defleat a Christo inherens solo nomini eius, qui non multum adjuvat: imo magis hoc nomine etiam oneratur, licet fuerit antea fidelissimus aut iustissimus, aut clero aliquo eneratus, aut confessionis dignitate praeditus. Hi enim omnes negando verum Christum, introducendo aut sequendo alium, cum sit nullus omnino alius, nihil spei aut salutis sibi relinquunt: non aliter quam illi, qui coram hominibus negaverunt Christum quos negari necesse est a Christo, non habita ulla ratione ipsorum ex praecedenti conversatione eorum aut sensu aut dignitate, proinde atque ipsi aut si sunt Christum, id est salutem suam, abrogare damnati, per hujusmodi clausulam quae manifestissime a domino dictum est: *Quicumque me negaverit coram hominibus, negabo eum & ego coram patre meo qui in caelis est: ut verbum hoc, Quicumque, etiam in clausula confessionis plenissime nobis ostendat, quod nulla conditio ipsius confitentis obesse possit, licet negator ille antea vel haereticus fuerit vel audiens, aut audire incipiens, qui nondum baptizatus sit, vel de haeresi ad veritatem fidei conversus, vel ab ecclesia digressus ac postea reversus sit, & tunc cum rediret prius ei manus ab episcopo imponeretur, adprehensus confiteri Christum coram hominibus, necesse habuerit, sicut iterum neganti Christum nulla propria vetus dignitas potest ad salutem patrocinari. Quodcumque enim in homine ultimum in hac specie deprehensum fuerit, in illos quis nostrum iudicari necesse habebit absolutis & obliteratis omnibus quae prius gessit. Et ideo cum in martyrio tanta sit mutatio rerum in momento temporis ut in re perquam veloci possint mu-*

Matth. 10. 33.

Matth. 24.

Matth. 24.

Matth. 10. 33.

mutari univerſa, nemo ſibi blandiatur, qui occaſionem amiferit glorioſæ ſalutis, ſi forte ſe ab ea excluſerit propria ſua culpa ſicuti & illa uxor Loth, quæ ſimiliter in anguſtiis rerum contra præceptum angelorum, tantummodo poſt ſe reſpexit, & ſumulus ſalis facta eſt. Qua ratione etiam ille hæreticus, qui conſitendo Chriſti nomen trucidatur, nihil poſtea poteſt corrigere, ſi quid de Deo aut de Chriſto male tenſerit, cum in alium Deum aut in alium Chriſtum credendo ſemetipſum ſeſellit, confeſſor non Chriſti, ſed ſolitario Chriſti nomine, quando & apoſtolus conſequenter dicit: *Et ſi corpus meum tradidero, ita ut exuratur igni, dilectionem autem non habeam, nihil proficio.* Quia hoc factò nihil proficit qui non habet dilectionem ejus Dei & Chriſti, qui per legem & prophetas & in evangelio in hoc modo prædicatur; *Diligens dominum Deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota cogitatione tua; & Diliges proximum tibi tanquam te. In his enim duobus præceptis tota lex pendet & propheta.* Sicut & Joannes evangeliſta dicit: *Et omnis qui diligit, ex Deo natus eſt, & cognoviſcit Deum quia Deus dilectio eſt.* Sicut & Deus ait. *Ita enim dilexit Deus mundum, ut filium ſuum unicum daret, ut omnis qui in eum crederet, non periret, ſed haberet vitam æternam.* Ut manifeſte apparet eum, qui hanc diligendi nos & diligendi a nobis dilectionem in ſe non habeat, inani confeſſione & paſſione nihil proficere: quam ut ipſa apparet & conſtat hæreticum eſſe, qui in alium Deum credat, ſive Chriſtum alium accipiat. Quamquam ſcripturæ novi & veteris teſtamenti manifeſte prædicant, quæ patrem omnipotentem creatorem omnium & filium ejus ſine obſcuritate annunciant. Veniunt enim eis ut alii ab alio Deo ſalutem expectanti: tunc demum contra opinionem ſuam a Chriſto Dei patris omnipotentis creatoris filio, quæ blaſphemaverant, in penam æternam damnentur, cum judicare Deus cæperit abſconſa hominum, ſecundum evangelium per Chriſtum Jeſum, eo quod in ipſum non crediderint; licet ipſius nomine abluti ſint, & uſque adeo omne illud hæreticorum baptiſma intercedente aliquo intervallo temporis corrigi poteſt, ſi quis ſupervixerit & fidem correxit, ut Deus noſter in evangelio ſecundum Lucam ad diſcipulos ſuos locutus eſt dicens: *Habeo autem aliud baptiſma baptizari.* Item ſecundum Marcum ad filios Zebedæi eadem ratione dixerit: *Poteſtis bibere calicem quem ego bibo, aut baptiſmate quo ego baptizor baptizari?* Quod ſciret homines non ſolum aqua, verum etiam ſanguine ſuo proprio habere baptizari: ita ut & ſolo hoc baptiſmate baptizati fidem integram & dilectionem ſinceram lavacri poſſint adipiſci, & utroque modo baptizari: æque tamen unum baptiſma ſalutis & honoris pariter & æqualiter conſequi. Quod enim dictum eſt a domino: *Habeo aliud baptiſma baptizari,* hoc in loco non ut ſecundum baptiſma, ac ſint duo baptiſmata, ſignificat: ſed alterius quoque ſpeciei, baptiſma ad eandem ſalutem concurrens donatum nobis eſſe demonſtrat. Quas utraque ſpecies ab ipſo domino noſtro primum miniſtrari & ſanctificari oportebat, ut nobis quoque alterutra, ſive utraque ſpecies, unum hoc duplex ſalutiſerum atque honorificum baptiſma præſtaret? & viæ quædam unius baptiſmatis ſic nobis pate-

A fierent, ut aliquando impune aliqua illarum de- eſſet, ſicut in verbum audientibus, martyribus, impune aquæ baptiſma deeſt; quos tamen certi ſumus, ſi quid laxamenti habeant, etiam aqua ſolitos baptizari. Itemque illis qui legitimi ſunt fideles eſſecti, impune deeſt baptiſma ſanguinis proprii, quia baptizati in nomine Chriſti redempti ſunt pretioſiſſimo ſanguine Domini, cum utraque hæc ex uno atque eodem fonte procedant flumina baptiſmatis dominici, ut omnis qui ſitit veniat & bibat, ſicut ſcriptura dicit: *Flumina de ventre ejus currebant aqua viva.* Quæ flumina primum apparuerunt in domini paſſione, cum de latere perforato lancea militari ſanguis & aqua manavit, ut emitteret duo flumina diverſæ ſpeciei, ſed tamen ejuſdem ac ſingulare latus, ita ut impleatur Spiritu ſancto quicumque credens biberit ex utroque flumine. Hæc enim de fluminibus his loquens oſtendebat dominus ſignificans Spiritum ſanctum quem accepturi eſſent qui credituri erant in illum: nondum autem erat Spiritus, quia Jeſus nondum erat clarificatus. Igitur dicens, quemadmodum generari poteſt baptiſma, quod apoſtolus unum eſſe prædicat, utique manifeſtum eſt illa ratione, quia diverſæ ſunt ſpecies unius atque ejuſdem baptiſmatis ex uno vulnere profluuntis in aquam & ſanguinem: cum illic duo ſint, de quibus locuti ſumus, baptiſmata aquæ, id eſt unius atque ejuſdem ſpeciei, cum unum eſſe debeat baptiſma uniuſcuſque ſpeciei, ſicut plenius ſumus locuti. Et quoniam videmur omne baptiſma ſpiritale triftariam diviſiſſe, veniamus etiam ad probationem narrationis propoſitæ, ne videamur proprio ſenſu & temere hoc feciſſe. Ait enim Joannes de domino noſtro in epiſtola ſua nos docens: *Hic eſt qui venit per aquam & ſanguinem Jeſus Chriſtus: non in aqua tantum, ſed in aqua & ſanguine. Et Spiritus eſt qui teſtimonium perhibet, quia Spiritus eſt veritas: quia tres teſtimonium perhibent, Spiritus & Aqua & Sanguis. Et iſti tres in unum ſunt.* Ut ex illis colligamus, & aquam præſtare ſolitam, & ſanguinem proprium hominibus præſtare ſpiritum ſolitum, & ipſum quoque Spiritum præſtare ſpiritum ſolitum. Nam cum effundatur aqua ſicuti & ſanguis, ſpiritus etiam effluſus ſit a domino ſuper omnes qui crediderunt, utique & aqua, & proprio nihilominus ſanguine; tunc deinde & Spiritu ſancto poſſunt homines baptizari. Ait enim Petrus (ſed hoc eſt quod dictum eſt per prophetam:) *Erit in noviſſimis diebus dicit dominus: Effundam ſpiritum meum ſuper omnem carnem, & prophetabunt filii eorum & filie eorum: & juvenes viſiones videbunt, & ſeniores ſomnia ſomnabunt. Et quidem ſuper ſervos & ſuper ancillas effundam de ſpiritu meo. Quem ſpiritum in veteri Teſtamento, non quidem paſſim, nec effuſe, ſed communicatum cum aliis, aut etiam ſponte inſuſiſſe in quosdam homines, vel induiſſe illos, & fuiſſe ſuper eos deprehendiſſimus, ſicuti Moſi de ſeptuaginta præbyteris a domino dictum eſſe animadvertimus: *Et auferam ſpiritum qui ſuper te eſt, & imponam ſuper eos.* Propter quod etiam, ſecundum pollicitationem tuam, Deus ab alio ex ſpiritu qui ſuper Moſen fuerat, impoſuit ſuper illos, & prophetaverunt in caſtris, quod Moſes ut homo ſpiritalis ita contigiſſe gaudebat, ſicut ab Jeſu filio Nave, ut huic rei intercederet,*

Jo. 8. 1.

Ab. 8. 20.

invito suadebatur, & ideo non fuisse permo-
 tus. Porro autem in libro Judicum, item in
 Regnorum libris animadvertimus super plerof-
 que aut fuisse spiritum domini, aut insuluisse
 in eos, tanquam super Gothoniell, Gedeon,
 Jephthe, Sampson, Saul, David, & ceteros
 alios. Quod usque adeo ita se habet, ut Spi-
 ritus sancti sponte accedendi ab eis libertatem
 ac facultatem manifestissime nos dominus do-
 cuerit, dicens: *Spiritus ubi vult spirat, & vo-
 cem ejus audis, & nescis unde veniat, aut quo
 vadat*: ita ut idem spiritus etiam super indi-
 gnos quoque sui nonnunquam inveniat esse:
 non utique otiose, nec sine ratione, sed neces-
 sariæ alicujus operationis gratia, sicuti super
 Saul fuit, super quem factus est spiritus Dei B
 & prophetavit. Quamquam posteriore tempore,
 postquam recessit ab eo Spiritus Domini,
 & postquam angebat eum spiritus malignus
 adm. quoniam tunc ad hoc postremus venerat
 post nuncios, quos ante assidue præmiserat, ut
 interficeret David, qui ideo incidit in
 chorum prophetarum & prophetaverunt, ne id
 quod justitiam fuerant, perficere possent aut vel-
 lent: quod admirabili ratione per voluntatem
 Dei spiritum qui super omnes illos fuit credi-
 mus operatum esse. Qui spiritus implevit et-
 iam Joannem Baptistam adhuc ab utero matris
 suæ, & incubuit super eos, qui cum Corneli-
 centurione erant priusquam baptizarentur aqua.
 Ita dum coheret baptismati hominum Spiritus
 sanctus, aut antecedit aut sequitur; vel cessan-
 te baptismate aquæ incumbit super eos qui
 credunt, det nobis consilium, quod aut ex in-
 tegro rite baptismata observare, aut forte dato
 a quocumque in nomine Jesu baptismate, sup-
 plere id debeamus custodita nominis Jesu Chri-
 sti, sicuti plenissime exposuimus, sanctissima in-
 vocatione; custodita præterea tanti temporis,
 tot virorum, veneranda nobis consuetudine &
 auctoritate. Quoniam autem prima pars dispu-
 tationis hujus videtur explicata, etiam sequen-
 tem ejus propter hæreticos debemus attingere:
 quia perquam necessarium est eum tractatum
 qui semel in manus incidit non præterire, ne
 forte eos qui sunt simpliciores ex fratribus ali-
 quibus hæreticorum versutia sua audeat attenta-
 re. Nam quia Joannes dixit nos baptizandos esse
 in spiritu & igni, eo quod addiderit dicens:
 Et igni, ideo quidam desperati homines au-
 si sunt usquequaque pravitatem suam porrigere,
 & propterea homines nefutissimi querunt,
 quomodo sanctitatis baptismata ita corrumpant ac
 violent, ut etiam evacuent; qui originem jam
 exinde trahunt a Simone mago multiformi per-
 versitate per varios errores eam exercentes.
 Cui Simoni Petrus in actis apostolorum dixit:
*Pecunia tua tecum sit in perditionem, quia gra-
 tiam Christi existimasti per pecunias posse posside-
 re. Non est tibi portio neque fors in sermone hoc.
 Cor enim tuum non est rectum coram Deo.* Et agunt
 isti hæc omnia, dum fallere cupiunt eos qui
 sunt simpliciores aut curiosiores; & tentant non-
 nulli iterum tractare se solos integrum atque
 perfectum, non sicuti nos mutilatum & decur-
 tatum, baptismata tradere: quod taliter dicantur
 assignare, ut quam mox in aquam descende-
 runt, statim super aquam ignis appareat. Quod
 si aliquo lusu perpetrari potest, sicut adfir-
 mantur plerique hujusmodi lusus Anaxilæ esse,
 live naturale quid est, quo pacto possit hoc
 contingere, sive illi putant hoc se conspiciere,
 sive maligni opus & magicum virus ignem po-
 test in aqua exprimere: illi tamen talem falla-
 ciam & stropham prædicant perfectum baptismata
 esse, quod fideles homines, si coacti fuerunt
 accipere, utique non dubitabitur eos id quod
 habuerant amisisse. Proinde ac si quis sacra-
 mento miles dicto, desertis suis castris in ho-
 stium diversissimis castris longe aliud sacramen-
 tum velit dicere; hac ratione constat eum ve-
 tere sacramento exauctoratum esse. Idem si hu-
 jusmodi homo rursus ad te redeat, utique hæ-
 sitabis, utrum habeat baptismata nec ne, & ta-
 men oportebit te huic quoque penitentiam a-
 genti, quibuscumque modis potueris, subveni-
 re. Est autem adulterini hujus, immo interne-
 cini baptismatis, si quis alius auctor, tum et-
 iam quidam ab eisdem ipsis hæreticis propter
 hunc eundem errorem confectus liber, qui in-
 scribitur PAULI PRÆDICATIO. In quo libro
 contra omnes scripturas, & de peccato proprio
 consistentem invenies Christum, qui solus omni-
 no nihil deliquit, & ad accipiendum Joannis
 baptismata pene invitum a matre sua Maria esse
 compulsus. Item cum baptizaretur, ignem su-
 per aquam esse visum; quod in evangelio nul-
 lo est scriptum. Et post tanta tempora, Pe-
 trum, & Paulum, post conlationem evangelii
 in Hierusalem & mutuam altercationem & re-
 rum agendarum dispositionem, postremo in ur-
 be quasi tunc primum invicem sibi esse cogni-
 tos, & quedam alia hujusmodi absurde ac
 turpiter confecta; quæ omnia in illum librum
 invenies congesta. Qui autem non ignorant
 Spiritus sancti qualitatem, intelligunt quod di-
 ctum est de igni, de ipso Spiritu dictum esse.
 Nam in actis apostolorum secundum hanc ean-
 dem promissionem domini nostri, ipso die pen-
 tecostes cum descendisset Spiritus sanctus super
 discipulos, & in illo baptizarentur, visæ sunt
 insidentes super singulos linguæ quasi ignis, ut
 constaret eos Spiritu sancto & in igne baptizatos,
 hoc est eo spiritu qui esset sive ignis sive qua-
 si ignis. Qualis ignis fuit qui in rubo ardebat
 & rubum non comburebat; qualisque est ille
 qui ignis est angelorum spiritus, sicut scriptu-
 ra dicit: *Qui fecit angelos suos spiritus, & mi-
 nistros suos ignem ardentem.* Cui cum similis
 aut socius aut particeps fueris, poteris nullum
 ignem timere; nec illum quidem qui antecede-
 ns domino in die judicii conflagrabit totum
 orbem terræ absque eis qui baptizati sunt in
 Spiritu sancto & igni. Et hominibus quidem
 Spiritus perseverat hodie invisibilis, sicut domi-
 nus dicit: *Spiritus ubi vult spirat, & nescis un-
 de veniat vel quo vadat.* Sed in principio my-
 sterii fidei & spiritualis baptismatis hic idem Spi-
 ritus manifeste visus est, & super discipulos in-
 sedisse quasi ignis. Item cælis apertis descen-
 disse super domino columbæ similem: quoniam
 pleraque, immo pene omnia quæ essent futura
 manifesta sunt, quæ tamen modo essent invisibi-
 lia nihilominus; nunc quoque oculis & in-
 credulitati hominum vel ex parte, vel aliquan-
 do, vel in figura sunt monstrata ad corrobora-
 randam & confirmandam fidem nostram. Sed
 nec illud omiserim quod evangelium merito
 prædicat. At enim paralytico dominus noster:
*Bono animo esto fili: dimittuntur tibi peccata; ut
 ostenderet fide mundari corda ad remissionem
 peccatorum consequendam: quam remissionem
 pecca-*

peccatorum consecrata est illa quæ erat mulier A peccatrix in civitate, cui dominus ait: *Dimittuntur tibi peccata.* Et cum cœpissent qui simul discumbebant apud semetipsos dicere: *Quis est hic qui peccata dimittit?* Quod & circa paralyticum acerbius Scribæ & Pharisei obmurmuraverant; ait ad mulierem dominus; *Fides tua te salvam fecit; vade in pacem.* Ex quibus univèrsis ostenditur, fide emundari corda, Spiritu autem ablui animas. Porro autem per aquam lavari corpora: Sanguine quoque festinantius perveniri per compendium ad salutis præmia. Puto nos plene exsecutos prædicationem Baptistæ Joannis, unde sermonem sumus exorsi, qui dixit ad Judæos: *Ego quidem vos baptizo aqua in penitentiam: qui autem post me venit, fortior B me est, cuius ego non sum dignus solvere corrigiam calcamenti. Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto & igni.* Arbitror autem & Apostoli Joannis doctrinam nos non inepte disposuisse, qui ait: *Quia tres testimonia perhibent, Spiritus & Aqua & Sanguis; & isti tres unum sunt.* Nisi fallor autem, etiam illud explanavimus quod dominus noster ait: *Joannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini in Spiritu sancto.* Præterea existimo nos non infirmam rationem reddidisse, consuetudinis causam. Tueamur tamen, etsi posteriore loco id facimus, ne qui putet nos unico articulo præsentem altercationem suscitare. Quamquam hæc consuetudo etiam sola deberet apud homines timorem Dei habentes C & humiles præcipuum locum obtinere.

AD TRACTATUM ANONYMI

NOTÆ NIC. RIGALTII.

1. *Dominicum accepimus baptismum.*) In exemplari legitur: *Dominus non accepimus baptismum*, quod absque dubio pravum est. Itaque edid curavimus, *dominicum*, ex conjectura quam exhibuit doctissimi Sirmondi manus, qui nobis illius scripti copiam fecit: nam ipsum exemplar nondum inspeximus. *Dominicum baptismum* dicitur, quod est in nomine domini nostri Jesu Christi collatum fidei, sive credenti.
2. *Lecum contradictionis non quemlibet.*) Non quemlibet, dicit, qui est in ancipiti & in ambiguo & diversam sententiam patitur; contradictione tam obvia, tanquam in promptu, ut eam nemo non gerat proponere.
3. *Hereticorum superbo.*) Scuporem dicit, arrogantiam, superbiam, quod iam compluribus locis observavimus apud Tertull. & Cyr.
4. *Scripturarum capitula.*) Sic etiam sæpe Tertullianus & Cyr.
5. *Ut accendi a ecclesiam.*) Fortæ, ut *accendi in ecclesia formam & consuetudinem infusimus.*
6. *Gratia & virtus Dei sunt & hoc.*) Aliquid hic deesse videtur, quod absque alterius exemplaris opo restitui nequeat, nisi dicamus, ista: *Gratia & virtus Dei sunt*, pendere de præcedentibus illis: *propterea in ipso solo sancto Spiritu baptizati sunt*, ut continuis laudatione sic perducamus: *Gratia & virtus Dei sunt, nempe baptizati, deinde sequatur: hoc & occulte largiente & operante.* Verum hæc sunt nimis anxia & coacta. Suffinebimus igitur usque dum in alium incidamus codicem antiquum.
7. *Illud baptismum.*) Mox dicit, *illud*, sicut & modo baptismum, modo baptismum, & in dandi casu, *aito.*
8. *Apostoli & discipuli qui etiam a domino baptizati.*) Tertul. lib. de baptismo: *Apostoli stultos non invenimus in domino, præter Paulum.* Ibidem: *Illis vel prima collostante, & exinde individua familiaritatis prærogativa compendium baptismi conferre potuit.*
9. *Aut non hac sola ratione, sed si per manus impositionem.*) Aliquid hic deesse videtur: nisi totam clausulam sic constituerimus: *Circa eos qui tantummodo in nomine Christi Jesu baptizati fuerunt, statuas etiam sine Spiritu sancto posse salvari fieri: aut non hac sola ratione, sed & per manus impositionem episcopi, Spiritum sanctum consusse præstari, aut etiam non episcopum dicat Spiritum sanctum esse largiri.* Solum, hoc Concil. General. Toni. l.

- est, sine aqua, sine baptismo. Ego largiri, hoc est, Spiritum sanctum dare posse etiam non episcopum, videlicet aliquem de minore clero, vel de illis qui sunt minores clericis.
10. *Quæ necessitas innovandi.*) Popularem necessitatem causatione, cuius exempla observavimus apud Tertullianum & Cyr.
 11. *Cur iusti iam pridem.*) *Leg. cum ipse.*
 12. *Præsertim tamen tuum ipsum argenti.*) *Leg. in ipsum me.*
 13. *Alid post modum innovata.*) Ad faceretatem redunda. Mel faceretam, quod parum & sine cura. Infra dicit: *purificatio cordis.*
 14. *Aliquid scabram habuisse fidem.*) Forte an scripserit auctor, *aliquo scabram*: hoc est, aliquammodo, ut apud Tertull. *aliquo Numidas.* Quod & quis multo, *aliquid scabram*, ferri certe poterit, quomodo apud Virgil. *et humorosque duo fœdit.*
 15. *Baptismo aqua.*) Sic emendavimus quod in MS. Romanis prave scriptum est, *Baptismo in aqua*.
 16. *Ab hominibus extranoti.*) Non domesticis sedis extra ecclesiam constitutis. Infra dicit, *alieni.*
 17. *Per nimiam virtutis.*) Abundantia, sive exuberantia divini virtutis, nomine Jesu.
 18. *Necesse habuit superfugere.*) Hoc certe magis Deo convenit, quam subterfugere.
 19. *Cum se ipse quidem doceret eos.*) Doceret se Christus, doceret se esse natum hominem, crucifixum, sepulchrum, postea vero surrexisse ac revivisse. Nam totum illud, Homo Christi, sive corpus & sanguis Christi, caro Christi, crux Christi, ac denique omnia illud quod dixitque, Christus est: historia corporis & crucis Christi, Christus est. Eam qui sciunt, Christum sciunt: qui gesta & mandata Christi animo suo, corde suo, mente sua, bene ac fideliter continent, Christum in se habent: in illis vivit Christus, & vivunt in Christo: Christum sciunt, ut Tertullianus dicit, *Alexandrum qui sciunt*, de illis qui Alexandri vitam sive historiam sciunt.
 20. *Propitius sit tibi.*) Comparative dictum videtur, Propitiora tibi adveniant; quasi factum suam Christus narrasset discipulis.
 21. *Deosani & juranti.*) Tertullianus dicit: *deosantem.*
 22. *Quem timorem non non deuisse.*) Prave scriptura Romanis. Legendum, *quem timorem non non debuisse.*
 23. *Circa Joannem.*) *Kata (vul.) Joannem.*
 24. *Etiam ipse, aut præter actum communem perit.*) Etiam ipse scilicet domino, privatur; quis vel factio suo pessimo dominum negant; & ad Ethnicos transeunt, aut præterea etiam ejiciuntur ab ecclesia.
 25. *Vitiorum optime.*) Christiano more loquitur: ne si, mortaliu optime, dixisset, aliquid in fidem sive spem vite æternæ peccasset. Qui de saculo sunt, mortui dicuntur: qui vero de ecclesia, vivi.
 26. *Minore clero.*) Presbytero, diacono; per necessitatem scilicet.
 27. *Us autem suppleantur a nobis.*) Si revalescatægrotus.
 28. *Aut a domino suppleendum.*) Judicaturu vivos & mortuos.
 29. *Alieni.*) Supra dixit, *extranoti.*
 30. *Nimiatate præstanti.*) Superstitiosa, vana, & inepta formidine.
 31. *Fuerit punitur.*) Occisus pro nomine.
 32. *Verbum audientis.*) Catechumeni.
 33. *Si quidem dominus non scipsum.*) Legendum, *Dominus noster*, aut certe delenda est negandi particula, etenim dixit dominus, *Quis me confessor fuerit.*
 34. *Summi discrimine suo.*) Interrogatus scilicet coram saculi potestatibus infestissimis nomine Christiano.
 35. *Quæ multa vel prava sint.*) Legendum, *quom multa vel prava sint*: hoc est, quam multa vel quam prava sint.
 36. *Quam si sic perferret.*) Locus depravatusissimus expectat melioris alicujus codicis auxilium.
 37. *Clero aliquo.*) Nempe episcopo, presbytero, diacono.
 38. *Aut sensu.*) Qui rectus sensus steterat.
 39. *Præterea atque ipse aut si.*) Legendum, *præterea atque ipse aut sunt Christum, id est salutem suam abire, damnati per hujusmodi clausulam.*
 40. *Præter et manus ab episcopo imponeretur.*) Scribendum, *præterquam et manus ab episcopo imponeretur, adhiberetur.*
 41. *Nihil proficere, quam ut ipsa apparat & sensus hereticum esse.*) Scribendum, *nihil proficere, quam ut ipsum apparat & sensus hereticum esse.*
 42. *Baptismo salutis & honoris.*) Etenim martyrii baptismate non solum salus æternæ vite, sed & corona datur.
 43. *Utriusque baptismi species ab ipso domino minime.*

43. Adhuc... 44. Si quis... 45. Legimus... 46. Augustus...

ANNO CHRISTI 356.

ANNO CHRISTI 356.

CONCILIIUM CARTHAGINENSE III.

SUB CYPRIANO EPISCOPO,

Improbatum ab Ecclesia, in causa Baptismi.

Celebratum anno CCLVIII. sub Stephano Papa.

CCLVI.

SENTENTIAE EPISCOPORUM de haereticis baptizandis.

Hujus provincialis concilii decreta non recipit ecclesia.

Cum in unum Carthagini convenissent... Cyprianus dixit: Audistis, collega dilectissimi...

quid quoque

abest illud verbum a MS. codice.

...quid mihi Jubajanus coepiscopus noster scripserit, consulens mediocritatem nostram de illicito & profano haereticorum baptismo...

Cecilius a Bilta dixit: Ego unum baptismum in ecclesia sola scio, & extra ecclesiam nullum. Hic erit unum, ubi spes vera est & fides certa...

Bidil, Bida, Plurima alia variantia colligi poterunt ex versione Graeca quum mox subjiciamus.

II.

Primus Felix a Migirpa dixit: Censeo omnem hominem ab haeresi venientem, baptizandum. Frustra enim illic putat se esse baptizatum...

Migirpa, Misirpa, seu Misirpa.

III.

In annum Christi 355. rejicit hoc Concilium, sicut & duo priora, alterum in 353. alterum in 354. Harduinus, cujus sunt sequentes variae lectiones, & notae. 1 MS. Carthaginensium. 2 Bilta in Provincia Proconsulari. 3 MS. Primus a Migirpa in Provincia Proconsulari.

ANNO CHRISTI 318. 216.

III

A acceperint baptismum salutem in ecclesia catholica, quae una est, salvi esse non possunt, sed cum carnalibus in iudicio domini Christi condemnabuntur.

Polycarpus ab Adrumeto dixit: Qui haereticorum baptismum probant, haereticis communicant.

IV

Novatus a Thamugade dixit; Licet sciamus omnem scripturam testimonium reddere de salutari baptismum, debemus tamen fidem nostram exprimere: haereticos & schismaticos ad ecclesiam venientes, qui pseudobaptizati videntur, debere eos in fonte perenni baptizari. Et ideo secundum testimonium scripturarum, & secundum decretum collegarum nostrorum sanctissimorum virorum, omnes schismaticos & haereticos, qui ad ecclesiam conversi sunt, baptizari: sed & quicumque ordinati videbuntur, inter laicos recipi.

V

Nemesianus a Tubunis dixit: Baptisma, quod dant haeretici & schismatici, non esse verum, ubique in scripturis sanctis declaratum est: quoniam ipsi praepositi eorum, falsi Christi sunt, & falsi prophetae, dicente domino per Salomonem: Qui fidens est in falsis, hic pascit ventos: idem autem ipse sequitur aves volantes. Derelinquit autem vias vinea sua, & a semitis agri sui erravit. Ingressus autem per avia loca atque arida, & terram distinet a messe, colligit autem manibus sterilitatem. Et iterum: Ab aqua aliena abstinere se, & de fonte alieno non hiberis. Ut longum vivas tempus, adjiciantur etiam tibi anni vita. Et in evangelio sua voce dominus noster Jesus Christus locutus est, dicens: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Hic est spiritus, qui ab initio ferebatur super aquam. Neque enim spiritus sine aqua operari potest, neque aqua sine spiritu. Male ergo sibi quidam interpretationem Spiritum sanctum accipiunt, & sic recipiantur, cum manifestum sit, utroque sacramento debere eos renasci in ecclesia catholica. Tunc quippe poterunt filii Dei esse, dicente apostolo: Curantes servare unitatem Spiritus in conjunctione pacis. Unum corpus, & unus Spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestrae. Unus dominus, una fides, unum baptismum, unus Deus. Et haec omnia ecclesia catholica loquitur. Et iterum in evangelio dicit: Quod natum est de carne, caro est: & quod natum est de spiritu, spiritus est: quoniam spiritus Deus est, & de Deo natus est. Ergo omnes haeretici & schismatici omnia quaecumque faciunt, carnalia sunt, dicente apostolo: Manifesta enim sunt opera carnis, quae sunt fornicationes, immunditia, incestus, idololatria, veneficia, inimicitia, certamina, zelus, ira, divisiones, haereses, & his similia: de quibus praedixi vobis, sicut praedico, quoniam quicumque haec faciunt, regnum Dei non haereditabunt. Condemnat aequae apostolus cum omnibus malis & eos qui divisionem faciunt, hoc est, schismaticos & haereticos. Nisi ergo

VI

Januarius a Lambese dixit: Secundum scripturarum sanctarum auctoritatem decerno, haereticos omnes baptizandos, & sic in ecclesia sancta admittendos.

VII

Lucius a Castragalba dixit: Cum dominus in evangelio suo dixerit: Vos estis sal terra: si autem sal insatutum fuerit, id quod salietur ex eo, ad nihilum valebit, nisi ut projiciatur foras, & concalcetur ab hominibus: iterum post resurrectionem suam mittens apostolos suos mandaverit, dicens: Data est mihi omnis potestas in caelo & in terra: ite ergo, & docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Cum ergo manifestum sit haereticos, id est, Christi hostes integram sacramenti confessionem habere: item schismaticos non posse condire sapientia spirituali, cum ipsi ab ecclesia, quae una est, recedendo insatuti, contrarii facti sint; fiat sicut scriptum est: Dominus contrariorum legis: debet emundationem: & consequens sit, eos qui a contrariis baptizati inquinati sunt, primo purgari, & tunc demum baptizari.

VIII

Crescens a Cirta dixit: In tanto coetu sanctissimorum sacerdotum, lectis literis Cypriani dilectissimi nostri ad Jubajanum, itemque ad Stephanum, quae tantum in se testimoniorum descendentium ex scripturis deificis continent, ut merito omnes per Dei gratiam adunati consentire debeamus: censo omnes haereticos, sive schismaticos, qui ad catholicam ecclesiam voluerint venire, non ante ingredi, nisi exorcizati & baptizati fuerint, exceptis his sane, qui in ecclesia catholica fuerint ante baptizati, ita tamen ut per manus impositionem in penitentiam ecclesiae reconcilientur.

IX

Nicodemus a Segermis dixit: Mea sententia haec est, ut haeretici ad ecclesiam venientes, baptizentur, eo quod nullam foris apud peccatores remissionem peccatorum consequantur.

X

Mommilus a Girpa dixit: Ecclesiae catholicae matris nostrae veritas semper apud nos, fratres, & mansit, manet, & vel maxime in baptismatis Trinitate, domino nostro dicente: Ite & baptizate gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Cum ergo manifeste sciamus haereticos non habere nec Patrem, nec Filium, nec Spiritum sanctum, debent venientes

b decreto

* Tubinia Thubinis

Prov. 10.

c doferatis

d deficiam sibi.

Prov. 1.

Joan. 1.

Gen. 1.

Epist. 4.

Joan. 3.

Joan. 4.

Galat. 3.

e contentiones,

* Castellus

Marb. 10.

Prov. 10. 9. ex lxx.

* Sanctissimum documentum

* Segermis Semo Suringa

* Mommilus Mommilus Girba

Marb. 10.

1 In Provincia Proconsulari. 2 In Numidia. 3 MS. noster a Thubanis, alibi Thubnia in Numidia. 4 In Numidia. 5 MS. debent. 6 MS. Crescens a Cirta in Numidia. 7 Segermis in Byzacena. 8 MS. noster Mommilus a Girba. Recte: Girba in Provincia Proconsulari.

ANNO
CHRISTI
312. 116.
1. 116.ANNO
CHRISTI
312. 116.

tes ad ecclesiam matrem nostram verè renasci A
& baptizari, ut cancer quod habebant, & dam-
nationis ira, & erroris * offensâ, per sanctum &
cœlestè lavacrum sanctificetur.

XI.

* Cheda
Caiza
Codine
Marb. 12.
1. 116.

Secundinus a * * Cheras dixit: Cum do-
minus noster Christus dicat: *Qui non est mecum,
adversus me est:* & Joannes apostolus hos qui
ab ecclesia exeunt Antichristos dicat, indubi-
tante hostes Christi, quique Antichristi nomi-
nati sunt, gratiam baptismi salutaris ministrare
non possunt. Et ideo censeo eos qui de infi-
diis hæreticorum confugiunt ad ecclesiam, ba-
ptizandos esse a nobis, qui amici appellati su-
mus Dei, ejus dignatione.

XII.

* Vagal
Vagal
Bagel
Marb. 15.
Luc. 6.

Felix a * * Bigai dixit: Sicut *edens cacum
ducens, ambo in foveam cadunt:* ita hæreticus hæ-
reticum baptizans, simul in mortem cadunt. Et
ideo hæreticus baptizandus & vivificandus est,
ne nos vivi mortuis communicemus.

XIII.

Theogenes * ab Hippone regio dixit: Se-
cundum sacramentum gratiæ cœlestis, quod ac-
cepimus, unum baptismum, quod est in ecclesia C
sancta, credimus.

XIV.

* Milleo

Pollianus * a * Mileo dixit: Censeo hæreti-
cum baptizari in ecclesia sancta.

XV.

* Badria
Baradrim
Vadia

Dativus a * * Badis dixit: Nos, quantum
in nobis est, hæreticis non communicamus,
nisi baptizati in ecclesia fuerint, & remissionem
peccatorum acceperint.

XVI.

* Abbirger-
maniana

Successus * a * Birgermaniana dixit: Hæ-
reticis aut nihil licet, aut totum licet. Si ba-
ptizare possunt, & Spiritum sanctum dare pos-
sunt. Si autem Spiritum Sanctum dare non pos-
sunt, quia non habent Spiritum sanctum datum,
nec baptizare spiritaliter possunt: propterea cen-
suimus hæreticos baptizandos esse.

XVII.

* Tucca To-
rebathina
Marb. 7. & 16.
Marb. 18.

Fortunatus a * * Tucchabori, dixit: Jesus
Christus dominus & Deus noster, Dei Patris
& creatoris Filius, super petram ædificavit ec-
clesiam suam, non super hæresim, & potesta-
tem baptizandi apostolis habere dedit, non hæ-
reticis. Quare, qui extra ecclesiam sunt, &
contra Christum stantes, oves ejus & greges
spargunt, baptizare foris non possunt.

XVIII.

Sedatus a * * Tuborba dixit: In quantum aqua * Tuborbo.
sacerdotis prece in ecclesia sanctificata abluit de-
licta, intantum hæreticus sermone velut cancer
infecta cumulat peccata. Quare omnibus quidem
pacificis * viribus nitendum est, ne quis hære-
tico errore infectus & tinctus, singulare & ve-
rum ecclesiam baptismum detrectet accipere, quo-
quisquis non fuerit baptizatus, a regno cœlo-
rum fiet alienus,

XIX.

Privatianus a * * Suficula dixit: Qui hære- * Suficula
ticos potestatem baptizandi habere dicit, dicat
prius, quis hæresim condiderit. Si enim hære-
sis a Deo est, habere & indulgentiam divinam
potest. Si vero a Deo non est, quomodo gra-
tiam Dei aut habere, aut conferre alicui potest?

XX.

Privatus a * * Sufibus dixit: Qui hæreticorum
baptisma probat, quid aliud quam hæreticis
communicat?

XXI.

Hortenstanus * a Laribus dixit: Quot sint
baptismi, viderint aut præsumptores, aut fauto-
res hæreticorum. Nos unum baptismum, quod non
nisi in ecclesia novimus, ecclesiæ vendicamus.
Aut quomodo possunt in nomine Christi ali-
quem baptizare, quos ipse Christus dicit ad-
versarios suos esse? Marb. 12.

XXII.

Cassius a * * Macomadibus dixit: Cum ba-
ptismata duo esse non possint, qui hæreticis
baptisma concedit, sibi tollit. Censeo itaque
flebiles & tãbidos hæreticos baptizandos esse,
cum ad ecclesiam venire cœperint, & sacra &
Divina lavatione lotos, & lumine vitæ illumi-
natos, non hostes, sed pacificos; non alienos,
sed fidei domesticos: non adulteros, sed Dei
filios; non erroris, sed salutis effectos, in ec-
clesiam recipi, absque eis, qui de ecclesia fi-
deles supplantati, ad hæresis tenebras transie-
runt, sed eos per manus impositionem resti-
tuendos.

XXIII.

Alius Januarius * a Vico Cæsaris dixit: Si
non obtemperat error veritati, multo magis ve-
ritas non consentit errori. Et ideo nos ecclesiam
assistimus, in qua præsidemus, ut baptismum
ejus ipsi soli vendicantes, eos, quos ecclesia non
baptizavit, baptizemus.

XXIV.

Alius Secundinus * a Carpis dixit: Hæreti-
ci

1 MS. noster a Cæsari. Forte *Quida* Mauritan. Cæsariensis. 2 MS. noster a Bagel in Numidia. 3 Hippo
regius in Numidia. 4 MS. noster *Pollianus* a Mileo. Milenum in Numidia. 5 Rada in Numidia. 6 MS. ab
Abbir Germaniana in Provincia Proconsulari. 7 In Provincia Proconsulari. 8 Lege *Tuborbo* in Provincia Pro-
consulari. 9 Ita etiam MS. noster. At Corb. & editio Romana *viti*. In Græco autem *divina vitæ*. 10 Le-
ge *Suficula* in Byzacena. 11 In Byzacena. 12 In Provincia Proconsulari. 13 In Provincia Numidia. 14 In
Numidia, ut videtur. 15 MS. a Carpo in Provincia Proconsulari.

ANNO
CHRISTI
956.

Mark. 16.

ci Christiani sunt, an non? Si Christiani sunt, An-
cur in ecclesia Dei non sunt? Si Christiani
non sunt, quomodo Christianos faciunt? Aut
quo pertinet sermo domini dicentis: *Qui non est
mecum, adversus me est: & qui mecum non colli-
git, spargit.* Unde constat, super filios alienos,
& soboles Antichristi, Spiritum sanctum per
manus impositionem tantummodo non posse
defendere, cum manifestum sit, hæreticos bap-
tisma non habere.

nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Fal-
sam ergo hæreticorum baptisma & iniquum a
nobis pellendum est, & omni detestatione
refusandum; de quorum baptismo non vita,
nec gratia cœlestis, sed blasphemia trinitatis
exprimitur. Et ideo venientes ad ecclesiam
hæreticos, integro & catholico baptismo bap-
tizari debere manifestum est, ut a blasphe-
mie sue præsumptione purificati, possint Spi-
ritus sancti gratia reformari.

ANNO
CHRISTI
956.

XXV.

Victoricus a Thabraca dixit: Si licet hæ-
reticis baptizare, & remissionem peccatorum
dare, quid illos infamamus, & hæreticos ap-
pellamus?

XXX.

Libofus ab Agra dixit: In evangelio do-
minus, *Ego sum*; inquit, *veritas*: non dixit:
Ego sum consuetudo. Itaque veritate manife-
stata, cedat consuetudo veritati; ut si in præ-
teritum quis hæreticus in ecclesia non baptiza-
vit, nec nunc baptizare incipiat.

XXVI.

Uthina Alius Felix ab Utina dixit. Nemini dubium
est, sanctissimi confacerdotes, non tantum pos-
se humanam præsumptionem, quantum domi-
ni nostri Jesu Christi adorandam & venerabi-
lem majestatem. Memores ergo periculi, hoc
quoque non tantum observare, verum etiam
ab omnibus nobis confirmare debemus, ut om-
nes qui ad sinum matris ecclesie accurrunt,
baptizentur, ut mens hæretica, quæ diuturna
tate polluta est, sanctificatione lavacri purgata,
in melius reformetur.

XXXI.

Leucius a Thabeste dixit: Hæreticos
blasphemos atque iniquos, verbis variis decer-
pentes sancta & adorabilia scripturarum verba,
execrandos censeo, & ideo exorcizandos & ba-
ptizandos esse.

XXXII.

Eugenius ab Ammeclera dixit. Et ego
hoc idem censeo, hæreticos baptizandos esse.

XXVII.

Buruc

Eul. 24.

Quintus a Buruc dixit: Qui fide vivi-
mus, obsequi iis, quæ instruendis nobis ante
prædicta sunt, sedula observatione debemus.
Nam scriptum est apud Salomonem. *Qui bap-
tizatur a mortuo, & iterum tangit mortuum, quid
proffit lavatio ejus?* Quod utique de his
qui ab hæreticis tinguntur, & de tingentibus
loquitur. Si enim qui apud illos baptizantur,
per remissionem peccatorum vitam æternam
consequuntur, cur ad ecclesiam veniunt? Si
vere a mortuo nihil salutis accipitur, ac prop-
terea agnito errore pristino, ad veritatem cum
penitentia revertuntur, uno vitali baptisma-
te, quod est in ecclesia catholica, sanctificari
debeant.

XXXIII.

Item alius Felix ab Accura dixit: Et
ipse secutus divinarum scripturarum autorita-
tem, baptizandos esse hæreticos censeo, sed
& eos qui apud schismaticos baptizatos se esse
contendunt. Si enim, secundum cautum Chri-
sti, privatus fons noster est, intelligant cuncti
ecclesie nostræ adversarii, qui alieni sunt,
nobiscum esse non possunt. Nec duobus popu-
lis salutarem aquam tribuere potest ille, qui
unius gregis pastor est. Et ideo manifestum
est, nec hæreticos, nec schismaticos aliquid
cœlestis posse suscipere, qui a peccatoribus ho-
minibus, & ab ecclesia extraneis audeant acci-
pere. Quando danti locus non est, utique nec
accipienti prodest.

XXVIII.

Castus a Sicca dixit: Qui contempta ve-
ritate præsumit consuetudinem sequi, aut cir-
ca fratres invidus est & malignus, quibus ve-
ritas revelatur; aut circa Deum ingratus est,
cujus inspiratione ecclesie ejus instruan-
tur.

XXXIV.

Item alius Januarius ab Muzulensis dixit:
Miror quod cum omnes confiteantur unum ef-
se baptisma, non omnes intelligant ejusdem
baptismatis unitatem. Ecclesia enim & hæresis,
dux & diversa res sunt. Si hæretici habent
baptisma, nos non habemus. Si autem nos ha-
bemus, hæretici habere non possunt. Dubium
autem non est, ecclesiam solum baptismum
Christi possidere, quæ sola possideat & gratiam
Christi, & veritatem.

XXIX.

Eucratius a Thenis dixit: Fidem nostram,
& baptismatis gratiam, & legis ecclesiasticæ re-
gulam, dominus & Deus noster Jesus Christus
suo ore apostolos docens, implevit dicens,
Ite, & docete omnes gentes, baptizantes eas in

XXXV.

1 In Numidia. 2 In Provincia Proconsulari. 3 MS. noster, & alii *Quintus*, & pro *Buruc*, alii habent *Eu-
rog.* 4 Ita fere verbis constat hac sententia, quæ sunt in epist. 71. Cypriani ad Quintum, quem vocat Collegam
suum in Mauritania. 5 In Proconsulari. 6 MS. *Buruc* ejus instructor. 7 In Byzacena: 8 MS. Libofus a
Buruc: forte a *Vago* in Byzacena vel Proconsulari. 9 In Numidia. 10 MS. ab *Ammedera* in Numidia. 11 MS.
a *Bamaccora* in Numidia. 12 MS. noster *Muzulensi*: in MS. *Fuz. Muzulensi*; in Corb. a *Muzulensi*.

ANNO CHRISTI 316. 317.

XXXV.

ANNO CHRISTI 318. 319. A quid aliud quam peccatis alienis communicat, qui haereticis sine ecclesiae baptismo communicat? Et ideo censeo baptizandos esse haereticos, ut accipiant remissionem peccatorum, & sic illis communicetur.

* Thasbate Adelpsius a * Thasbate dixit: Sine causa quidam falso & invidioso verbo impugnant veritatem, ut rebaptizare nos dicant; quando ab ecclesia haereticus non rebaptizetur, sed baptizetur.

XLII.

* Confessor Jambus a Germaniciana dixit: Qui haereticorum baptisma probant, nostrum improbant, ut extra ecclesiam non dicam lotos, sed sordidatos, negent in ecclesia baptizari oportere.

XXXVI.

* Aleptimianus a Leptimianose Demetrius a * Aleptunius dixit: Unum baptismum nos custodimus, quia ecclesiae catholicae soli rem suam vendicamus. Qui autem dicunt quia haeretici vere & legitime baptizare possunt, ipsi sunt, qui non unum, sed multa baptismata faciunt. Nam cum haereses multae sint, pro earum numero & baptismata computabuntur.

XLIII.

* Rucuma a * Rucuma dixit: Scriptum est: *Et vidit Deus lucem, quia bona est, & divisi inter lucem & tenebras.* Si potest luci & tenebris convenire: potest nobis & haereticis aliquid esse commune. Propterea censeo haereticos baptizandos esse.

XXXVII.

* Thibari Vincentius a * Thibari dixit: Haereticos scimus esse peiores quam ethnicos. Si ergo converti ad Deum venire voluerint, habemus utique regulam veritatis, quam dominus praecepto divino mandavit apostolis dicens: *Ite, in nomine meo manum imponite, demonia expellite.* Et alio loco: *Ite, & docete omnes gentes, baptizantes eas in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* Ergo primo per manus impositionem in exorcismo, secundo per baptismi regenerationem tunc possunt ad Christi pollicitationem venire, alias autem fieri censeo non debere.

XLIV.

Reg. 12. Pelagianus a Luperciana dixit: Scriptum est: *Aut enim dominus tuus Deus est, aut Baal Deus est.* Ita & nunc, aut ecclesia ecclesia est, aut haeresis ecclesia est. Porro si haeresis ecclesia non est, quomodo esse apud haereticos baptismus ecclesiae potest?

XLV.

Miditi. Confessor & martyr Jader a * Midila dixit: Scimus non esse nisi unum baptismum in ecclesia catholica, & ideo non debemus admittere haereticum, nisi baptizatus apud nos fuerit, ne se putet extra ecclesiam catholicam baptizatum esse.

XXXVIII.

Mart. 16. Mart. 18. a tingentes. Marcus a * Matari dixit: Mirandum non est, si haeretici, hostes atque impugnatores veritatis, rem sibi vendicent potestatis & dignationis alienae: sed illud mirandum est, quod quidam nostri, pravificatores veritatis, haereticis suffragantur, & Christianis adversantur. Propterea decernimus haereticos baptizandos esse.

XLVI.

Una Eph. 4. fides, unum baptismum, sed ecclesiae catholicae, D cui soli licet baptizare.

XXXIX.

* Scitilba Satius a * Sicilippa dixit: Si haereticis in baptismo sua peccata donantur, sine causa ad ecclesiam veniunt. Nam cum in die iudicii peccata sunt quae puniantur, nihil est quod time-re possint haeretici de iudicio Christi, si sunt remissionem peccatorum consecuti.

XLVII.

* Bobba Confessor Paulus a * Obba dixit: Me non movet, si aliquis ecclesiae fidem & veritatem non vindicat, quando apostolus dicat: *Quid enim si exciderunt a fide quidam illorum? Numquid infidelitas eorum fidem Dei evacuavit? Absit. Est enim Deus verax, est autem omnis homo mendax.* Si autem Deus verax est; quomodo esse apud haereticos baptismi veritas potest, apud quos Deus non est?

XL.

Visor a Gor dixit: Cum peccata non nisi in ecclesiae baptismo remittantur, qui haereticum ad communicationem sine baptismo admittit, utrumque contra rationem facit: nec haereticos purgat, & Christianos inquinat.

XLVIII.

* Dionysia Confessor Pomponius a * Josniana dixit: Manifestum est haereticos non posse baptizare, & remissionem peccatorum dare, qui potestatem non habent, ut aut solvere aut ligare aliquid in terris possint.

XLI.

* T. 3. Aurelius a * ab Utica dixit: Cum dicat apostolus, non communicandum peccatis alienis,

XLIX.

1 MS. Thasbate in Byzacena. 2 Leptis minor in Byzacena. 3 In Byzacena. 4 Matari in Byzacena. 5 Forte Scitilba in Provincia Praefectura; MS. noster a Scitilla. 6 In Provincia Praefectura. 7 Vox illa Confessor non est in MS. Germaniciana vero in Byzacena. 8 MS. noster Rucuma in Provincia Praefectura. 9 MS. noster Miditi, nec habet illas voces Confessor & martyr. 10 MS. noster a Marata in Byzacena. 11 Obba in Maurecena. 12 Lege ex MS. Dionysiana in Byzacena. Nusquam in MS. praenotatur alicui nomen vox illa Confessor.

ANNO
CHRISTI
961. 962.ANNO
CHRISTI
961. 962.

XLIX.

* Timida
Timida

Confessor Venantius * a * Timida dixit : Si maritus peregre proficiscens amico suo commendasset uxorem suam custodiendam, commendatam sibi ille quanta posset diligentia conservaret, ne ab aliquo sanctitas & castitas eius adulteraretur. Christus Dominus & Deus noster ad Patrem proficiscens, sponsam suam nobis commendavit : utrumne eam incorruptam & inviolatam custodimus, an integritatem eius & castitatem mœchis & corruptoribus prodemus? Qui enim baptisma ecclesie commune cum hæreticis facit, sponsam Christi adulteris prodat.

* adulteris

L.

* Ausugia
Ausugia

Aymnius ab * Ausugia dixit : Nos unum baptismum accepimus, & ipsum tenemus & exercemus. Qui autem dicit, quia & hæreticis licet baptizare, ipse duo baptismata facit.

LI.

* Marib. 18.
1. Joan. 2.

Saturninus * a Victoriana dicit : Si licet hæreticis baptizare, excusati sunt & defensi illiciti facientes, nec video quare eos aut Christus adversarios suos, aut apostolus Antichristos appellaverit.

LII.

Civitas Numidiana ad duvium Rubricatum, alia sequenti.

Confessor Saturninus a Tucca dixit : Gentiles, quamvis idola colant, tamen summum Deum, Patrem, creatorem, cognoscunt & confitentur. In hunc Marcionitæ blasphemant, & quidam non erubescunt Marcionis baptismum probare: quomodo tales sacerdotes sacerdotium Dei aut servant, aut vendicant, qui hostes Dei non baptizant, & sic illis communicant?

LIII.

Marcellus * a Zama dixit : Cum peccata non nisi in ecclesie baptismate remittantur, qui hæreticum non baptizat, peccatori communicat.

LIV.

b a Bubulis

Confessor Hirenus b ab * Ululis dixit : Si ideo ecclesia hæreticum non baptizat, quod dicatur iam baptizatus esse, hæresis major est.

LV.

c Cybaliana

Donatus a c * Cybaliana dixit : Ego unam ecclesiam & unum baptismum eius novi : si est qui dicat apud hæreticos esse baptismi gratiam, ante est ut ostendat & probet esse illic ecclesiam :

Concil. General. Tom. I.

A

LVI.

Zosimus a Tharassa dixit : Revelatione facta est. a. veritatis, cedat error veritati : quia & Petrus, qui prius circumcidebat, cessit Paulo veritatem prædicanti.

LVII.

Julianus * a Telepte dixit : Scriptum est : Nemo potest aliquid accipere, nisi datum illi fuerit de celo. Si hæresis de celo est, potest & baptismum dare.

LVIII.

Confessor Faustus a * Timida regia dixit : Non sibi blandiantur qui hæreticis patrocinantur : Qui pro hæreticis ecclesiastico baptismati intercedit, illos Christianos, & nos hæreticos facit.

LIX.

* Geminius a Furnis dixit : Quidam de collegis hæreticos præponere sibi possunt, nobis non possunt. Et ideo quod semel decrevimus, tenemus, ut ab hæreticis venientes baptizemus.

LX.

Rogatianus a * Nova dixit : Ecclesiam Christus instituit, hæresim diabolus. Quomodo potest habere baptismum Christi synagoga Satanæ?

LXI.

Confessor * Therapius * a Bulla dixit : Qui a Therapius hæreticis ecclesie baptismum concedit & prodat, quid aliud sponzæ Christi quam Judas exiit?

LXII.

Confessor item alius Lucius a * Membreta dixit : Scriptum est : Deus peccatorem non audit. Hæreticus, qui peccator est, quomodo audiri in baptismate potest?

LXIII.

Item alius Felix a * Bussaccensis dixit : In hæreticis sine baptismate ecclesie admittendis, nemo consuetudinem rationi & veritati præponat, quoniam consuetudinem ratio & veritas semper excludit.

LXIV.

E

Alius Saturninus * ab * Itinis dixit : Si potest Antichristus dare alicui gratiam Christi, possunt & hæretici baptizare, qui appellantur Antichristi.

Ppp

LXV.

1 MS. a Timida in Provincia Proconfulari. 2 MS. podimus. 3 MS. noster Ausugia in Provincia Proconfulari, ut videtur. 4 Victoriana in Byzacena. 5 Zama in Numidia. 6 Forte de Ululis in Byzacena. 7 In MS. Corb. Gualiana. 8 Telepte in Byzacena. 9 In Provincia Proconfulari. 10 MS. Geminius Furni in Provincia Proconfulari. 11 Nova in Mauritania. 12 Bulla in Provincia Proconfulari. 13 Membreta in Provincia Proconfulari. 14 MS. de Ausugis in Provincia Proconfulari.

ANNO
CHRISTI
358. 356.

ANNO
CHRISTI
358. 356.

LXV.

* Aggva

Quintus ab * Aggva dixit: Ille potest dare aliquid, qui aliquid habuerit. Hæretici autem quid possunt dare, quos constat nihil habere?

Acundum autem motum animi mei, & Spiritus sancti, cum sit unus Deus, Pater "domini nostri Jesu Christi, & Spiritus sanctus", & una spes, & una ecclesia, unum debet esse & baptisma. Et ideo dico, si quid b ab hæreticis motum aut factum fuerit, rescindi debere: & eos, qui inde veniunt, baptizandos esse.

Epist. 4.
a una Trinitas, & una fides, & una apud hæreticos

LXVI.

* Marcelliana
Marcelliana
na
Matth. 6

Alius Julianus a * Marcellina dixit: Si potest homo duobus dominis servire: Deo & mammona, potest & baptisma duobus servire; Christiano & hæretico.

LXXIV.

Item alius Felix a Gurgitibus dixit: Ego cenſeo, ut secundum sanctorum scripturarum præcepta, baptizatus ab hæreticis extra ecclesiam illicite, cum confugere voluerit ad ecclesiam, gratiam baptismi, ubi licet ei dari, consequatur.

LXXVII.

Epist. 4.

Tenax ab * Horreis Cæliæ dixit: Baptisma unum est, sed ecclesiæ. Ubi ecclesia non est, baptisma illic esse non potest.

LXXV.

Pufillus a * Lamasba dixit: Ego credo baptismum salutare non esse, nisi in ecclesia catholica. Quidquid absque catholica fuerit, simulatio est.

LXXVIII.

Epist. 4.

Confessor alius Victor a * ab Assuris dixit: Scriptum est: Quia Deus unus est, & Spiritus unus est, & ecclesia una, & baptisma unum. Quomodo ergo illic baptizari aliquis potest, ubi Deus, & Christus * a, & ecclesia una non est?

LXXXVI.

Martyr Salvianus a * Gazaufala dixit: Hæreticos nihil habere constat; & ideo ad nos veniunt, ut possint accipere quod non habent.

LXIX.

b Donatus
Cæſa,

Donatulus a * Capſe, dixit: Et ego semper hoc ſenſi, ut hæretici, qui nihil foris consequi possunt, quando ad ecclesiam convertuntur, baptizentur.

C

LXXXVII.

Honoratus a * Thucca dixit: Cum Christus veritas sit, magis veritatem quam consuetudinem sequi debemus, ut hæreticos, qui ideo ad nos veniunt, quia foris nihil accipere potuerunt, ecclesiæ baptismi sanctificemur.

Joan. 14.
Civitas mediterranea inter Thabracam civitatem & Bagradam amnem, alia a priori.

LXXX.

Martyr de schismaticis Verulus a * Ruficade dixit: Homo hæreticus dare non potest, quod non habet, multo magis schismaticus, qui quod habuit, amisit.

LXXXVIII.

Victor ab * Octavo dixit: Quod & ipsi scitis, non olim sum episcopus constitutus: & ideo expectabam præcessorum consilium: Hoc itaque existimo, ut quicumque ex hæresi venerint, sine dubio baptizentur.

LXXI.

c Invi

Pudentianus a * Cuiculi dixit: Novitas episcopatus effecit, fratres carissimi, ut sustinerem quid majores judicarent. Nam hæreses nihil habere, nec posse, manifestum est: atque ita, si qui ex his venerint, baptizari æquissime est statutum.

LXXIX.

Confessor Clarus a * Mascula dixit: Manifesta est sententia domini nostri Jesu Christi apostolos suos mittentis, & ipsis solis potestatem a Patre sibi datam permittentis, quibus nos successimus, eadem potestate ecclesiam domini gubernantes, & credentium fide baptizantes. Et ideo hæretici, qui nec potestatem foris, nec ecclesiam Christi habent, neminem baptizare baptismi ejus possunt.

Matth. 10
Matth. 28

LXXII.

* Hippone
Diarthyto

Martyr Petrus a * ab Hipponezarito dixit: Cum baptismum unum sit in ecclesia catholica, manifestum est, extra ecclesiam non posse baptizari. Et ideo in hæresi tinctos, sive in schismate, venientes ad ecclesiam, cenſeo baptizati oportere.

LXXX.

Martyr Secundianus a * a Tabeis dixit: Non debemus hæreticos nostra præſumptione decipere, ut in ecclesia domini nostri Jesu Christi non baptizati, ac per hoc remissionem peccatorum

LXXXIII.

* Aufafa

Item alius Lucius ab * Aufafa dixit: Se-

1 MS. Abachia, unde incertum, an a Bachia, an ab Achia legendum sit. 2 MS. noster Marcelliniana in Provincia Proconsulari. 3 In Byzacena. 4 In MS. sententia hæc est Victoris, qui sequitur. 5 MS. ab Assuris in Provincia Proconsulari. In MS. sententia hæc est Tenacis, qui præcessit. 6 MS. addit & Spiritus. 7 MS. noster Donatus. Capſe in Byzacena. 8 In Numidia. 9 In Numidia. 10 Hoc est Hippone Diarthyto in Provincia Proconsulari. 11 Forte Aufafa in Provincia Proconsulari. 12 MS. noster & unus Christus, & unus episcopus. 13 Lamasba in Numidia. 14 Gazaufala in Numidia. 15 Tucca in Numidia. In MS. Tugga. 16 Octavum in Numidia. 17 Mascula in Numidia. 18 MS. noster in Thabris in Byzacena.

ANNO CHRISTI 358. 258.

ANNO CHRISTI 358. 258.

torum non consecuti, cum iudicii venerit dies, A nobis impudent, quod per nos non sint baptisati, & indulgentiam divinæ gratiæ consecuti. Propter quod, cum sit una ecclesia, & unum baptisma, quando ad nos convertuntur, simul cum ecclesia & ecclesiæ baptismum consequantur.

scoporum de nullitate baptismatis ab hæretico collati sententiam, aliud nihil continent. Earum impugnationem quilibet velit, Augustinum prædicto loco consulat. Canonem 19. Nicæni, & E. Laodiceni, his episcoporum Africanorum sententiis nihil patrocinari infra patebit. Annotationes autem de singulorum episcoporum hic subscriptorum vita, patria, & moribus, Pamelius suppeditebit. Plura etiam Baronius anno 258. num. 42. & sequentibus.

in prælationibus notis. Ad quosque hæreticos & schismaticos ad baptisatum additas. Romanus pontifex episcopos episcoporum cur appellatur.

Chellabi Cyllis 1. Joan. 1.

LXXXI. Item alius Aurelius a Cillani dixit: Joannes apostolus in epistola sua posuit, dicens: Si quis ad vos venit, & doctrinam Christi non habet, nolite eum admittere in domum vestram, & ave illi ne dixeritis. Qui enim illi dixerit ave, communicat factis ejus malis. Quomodo admitti tales in domum Dei possunt, qui in domum nostram privatam admitti prohibentur. Aut quomodo cum eis sine ecclesiæ baptismo communicare possumus, quibus si ave tantum dixerimus, factis eorum malis communicamus?

b Episcopum se esse episcoporum. Hinc constat Romanum pontificem discriminis causa episcopum episcoporum, sicut & pontificem maximum appellatum fuisse, utpote ad quem spectaret non plebi tantum & inferioribus presbyteris ac clericis, verum etiam omnibus universi orbis episcopis & primatibus præficio ac præfide refugium, & toto terrarum orbe fuerit appellatum, quodque in omnibus dubiis fidei dogmatibus velut oraculum quoddam Spiritus sancti habitum sit, quod a Romano pontifice definitum est ac pronuntiatum, quod de obortis novis in ecclesia schismatibus & hæresibus ipse præ reliquis certior factus fuerit, episcopos schismaticos & hæreticos deposuerit, aliosque subrogavit, concilia schismaticorum ipse reprobarit, & quidquid in orbe gestum est, ad eum delatum fuerit. Vide quæ diximus supra in notis ad secundam epistolam Sixti, verbo, Universalis, item Zephyrini.

Litæus Math. 15.

LXXXII. Confessor a Litæus a Gemellis dixit: Cæcus cæcum si ducat, ambo in fossam cadunt: cum ergo hæreticos conllet non posse illuminare quemquam, ut pote cæcos. baptisma eorum non valet.

c Aut tyrannice terrore ad obsequendam necessitatem collegas suos adigit. Alludit ad decretum Stephani cui more maiorum (ut ex Tertulliano libro de pudicitia cap. 1. constat) præfigi solebat titulus ille: Episcopus episcoporum, & quod aliter sententibus excommunicacionis penam tulisset acriter comminatus. Unde licet manifestum sit, Cyprianum hanc sententiam unam multis Africanæ ecclesiæ episcopis contra Stephanum pontificem diu multumque defendisse, ac Firmilianum cum eo alius in Asia, Dionysium Alexandrinum in Ægypto, in suam sententiam pertraxisse, tamen hanc eandem pertinaciter contra omnium occidentalium, mille orientalium episcoporum a se dissentientium, & quod maximum, contra Stephanum. Romani pontificis sententiam propugnasse, tenuisse, & ad mortem usque defendisse, affirmari non potest, nec debet. Nam apostolicam, quam Stephanus obiecit, traditionem, Cyprianus de apostolica fonte dimanasse non credit: sed potius obrepentem errorem esse, & corruptelam pravamque consuetudinem. Baronius anno 258. num. 39. Firmiliano, Dionysio Alexandrino, omnibusque aliis orientalibus, & Africanæ ecclesiæ episcopis, aliter & melius sentit. Quem enim nunquam a Stephano pontifice apostolicæ sedis communicatione privatum esse, & in eadem cum Romana ecclesia unitate usque ad martyrium persistisse, episcopi diem natalem ab ecclesia summo honore anniversario coli ac honorari constat, eundem mentem in molius non mutasse, errorem non deteruisse, non est credibile. Augustinus de baptismo contra Donatistas lib. 2. cap. 4. item epist. 48. Hieron. contra Luciferianos. Euseb. lib. 7. cap. 3. 4. 8. Baronius anno Christi 258. num. 42. & sequentibus: item anno 258. num. 1. 2. 3. 4. & sequentibus 9. & 12. &c.

Oca 1. 250.

LXXXIII. LXXXIV. LXXXV. Natalis a Boca dixit: Tam ergo præfens, quam Pompejus Sabratenfis, quam etiam Dioga Leptimagnensis, qui mihi mandaverunt, corpore quem absentes, spiritu præfentes centemur, quod & collegæ nostri, quod hæretici communicationem habere nobiscum non possunt, nisi ecclesiastico baptismo baptizati fuerint.

d Quæritur: quænam episcopi. Sanctus Augustinus de baptismo contra Donatistas lib. 3. cap. 3. hæc quodlibet teste interpretatur sic: Opinor, inquit, usque in his questionibus, quæ nondum dignissima perquisitione discussæ sunt, id scilicet concessum esse. Et subdit: Neque enim quantum sacramenti profunditatem tunc omnia ecclesiæ varia disputatione versata, liberumque faciebatur querendi arbitrium, ut examinata veritas panderetur. Hæc & alia plura Augustinus: qui recensens ejusdem concilii sententias singulorum, eas omnes scite quidem impugnat, & erroris redarguit, libro de baptismo contra Donatistas 3. cap. 4. 5. 6. & sequentibus: item lib. 7. cap. 1. usque ad finem libri, quem si velis, lector, consule, sicut & Pamelii notas.

Joan. 1.

LXXXVI. Junius a Neapoli dixit: Ab eo quod semel censuimus non recedo, ut hæreticos venientes ad ecclesiam baptizemus.

e Idem concilium Carthagenense ab ecclesia catholica reprobatur una cum epistola S. Cypriani ad Julianum Græce ac Latine hic subjungimus ex collectione canonica Joannis Zonaræ monachi qui fuerat magnus Drungarius Rigle & presens a secretis imperatoris. Theodorus Balsamon epistolam Cypriani recellit quidem in suam quoque collectionem, sed episcoporum sententias prætermisit & concilii æta.

NOTÆ SEVERINI BINII.

Causa concilii. 256. Numerus episcoporum.

a Concilium. Cum Stephanus papa ex quo præcedente Africano concilio de baptismo hæreticorum statuta erant per literas redditas, ut supra diximus, reprobasset, non cunctatus est Cyprianus maiore numero episcoporum Carthagine aliud concilium celebrare. Convocatis igitur ex Africa, Numidia & Mauritania episcopis 87. hisdemque Carthagini coeuntibus kalendis Septembris, anno 258. hoc tertium in eadem baptisimi causa concilium celebrat. Cuius initio recitatis hic inde literis scriptis, Stephanum tacito ejus nomine suggillat. Acta hujus concilii plura non extant: quam ea quæ ex Cypriano & sancto Augustino de baptismo contra Donatistas lib. 3. cap. 4. 5. & 6. & libro 7. cap. 1. hæc translata sunt, quibus præter 87. episcopos

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, societ. Jesu sacerdotis.

Idem concilium Carthagenense ab ecclesia catholica reprobatur una cum epistola S. Cypriani ad Julianum Græce ac Latine hic subjungimus ex collectione canonica Joannis Zonaræ monachi qui fuerat magnus Drungarius Rigle & presens a secretis imperatoris. Theodorus Balsamon epistolam Cypriani recellit quidem in suam quoque collectionem, sed episcoporum sententias prætermisit & concilii æta.

ΣΥΝΟΔΟΣ ἢ ΓΕΝΟΜΕΝΗ ἘΠὶ ΣΥΝΟΔΟΣ • CARTHAGINE

Κυπριανὸς τὸ ἀγωνίῳ ἐπισκόπῳ Καρθηδόνι καὶ μάρτυρι.

A habita, cui praesuit magnus Cyprianus, & sanctus martyr, cum esset episcopus Carthaginensis.

Ex editione GL. Paffien- la fol. an. 168. cura- te Frontone. Duceo S. I.

ΓΩΑΝΝΗΣ ΖΩΑΡΑΣ.

JOANNIS ZONARÆ PRÆFATIO.

ἈΓΓλη ἡ σινὸδος, πασῶν Ἰβῶ σινῶδων ἀπογενε- στέρα ἐστὶ. ἀποτερεῖ μὲν γὰρ Ἰβῶ ἄλλων, ἢ ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας γενομένη σινὸδος κατὰ Παύλου τὸ Σαμοσαθῆος, ἥτις ἐπὶ Αὐρηλιανῶν βασιλείῳ ἠθροίσθη. αὐτὴ δὲ κρείττερος ἀρχαιοτέρα ἐστίν. ὁ γὰρ μέγας Κυπριανὸς, ἐπὶ Δεκίου Βασιλείῳ τῷ τῆς μαρτυρίας λύσει δρόμον, πολλοσὸς δ' ἐστὶν ὁ Αὐρηλιανὸς πρὸς τὸ Δέκιον. πολλοὶ γὰρ μὲν τὸ Δέκιον ἐκράτησαν αὐτοκράτορες, μεθ' οὗς ὁ Αὐρηλιανὸς τῆς βασιλείας ἤξιώθη. οὗ μὲν ἂν ἀποζημιωτο πασῶν ἐστίν. ἠθροίσθησαν δ' ἐν αὐτῷ ἐπισκοποι πρὸς πικρατὴν ὀρθόδοκον, ζητήσεως ἡνωμένους, εἰ τὸς ἑαίρεσις ἐπιστρέφοντας, καὶ τὸς χρισματικὸς βαπτίζεσθαι δεῖ ἀποστερηθῆναι τῆ καθολικῆ ἐκκλησίᾳ. Ἰοβιανὸς γὰρ τὸς ἐπίσκοπος ἐπέταξε πρὸς τὸς τῷ θεῷ Κυπριανῶ, ἐρωτῆσαι, εἰ δεῖ τὸς πρὸς βαπτίζεσθαι. τότε γὰρ καὶ ὁ Ναυάτιος τῆς Ἰβῶ λεγομένην Καθαρῶν αἵρεσις ἤρξε, ἀποστρέψας ἑαυτὸν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας Ῥωμαίων, χρισματικὸς ὡν κελῶς, ἀλλ' ἔχαιρετικὸς. ἢ γὰρ πρὸς ἑσθλατὸς τὸς ὀρθόδοξοι διεφέρετο, ἀλλὰ τὸς ἐν διαγωγῆς ὑποκίψασί τε καὶ θύσαντι ἀπηγόρευε τὴν μετάνοιαν. ἐπειδὴ ὁ τότε τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας πρὸς ἑσθλατὸς Κορηλίῳ μὲν Ἰβῶ ὑπ' αὐτὸν ἐπίσκοπον (ἠτήσαντες περὶ τὸ εἰσαγωγῆς, ἐψηφίσαντο δεχέσθαι εἰς μετάνοιαν, καὶ τὸς ἐπιστρέφοντας. ὁ δὲ Ναυάτιος τῆς οἰκείας ἐσθλατὸς ἢ μεδίετο, ἐξέκοψαν τῆς ἐκκλησίας ἐκείνου, καὶ ἀπεκίρξαν ὡς πασοδελφον. ὁ δὲ καὶ ἄλλους ὁμοφρονῶν ἐχθρῶς, καθ' ἑαυτὸν ἐπαίετο παρασημαίσεις, καὶ χρισμα παρὰ τῆ ἐκκλησίᾳ ἐπ' ἐκείν καὶ Ἰβῶ αὐτῶ συκοινωνοῦσιν ἐθήετο. περὶ χρισματικῶν τῶν καὶ αἵρετικῶν ἐρωτήσαντ. Ἰοβιανὸς ἀντεπέσθη αὐτῶ τε καὶ τὸς σωματισκοῖς αὐτῶ ὁ μέγας Κυπριανὸς, καὶ ἡ σινὸ αὐτῶ σινὸδος τῶ ἐπισκόπῳ τῶν τῶν.

EST hæc synodus ex omnibus antiquissima. Nam aliis quidem antiquior est ea qua Antiochia in Syria contra Paulum Samosatrenum Aureliano Romanorum imperatore celebrata fuit, hæc vero vetustate illam quoque antecedit. Magnus siquidem Cyprianus Decio imperatore martyris cursum confecit: ut vero longo intervallo post Decium Aurelianus fuit. Multi siquidem Decio extincto regnare imperatores, quibus demum Aurelianus in imperio successus est; itaque longe hæc synodus ex omnibus antiquissima: In ea porro quatuor supra octoginta episcopi congregati sunt, ac de iis qui abdicata hæresi respiscunt, ac schismaticis, qui ad ecclesiam revertuntur, an baptizandi forent, quaestum. Jovianus siquidem episcopus nescio quis, & cum eo episcopi alii, ea de re an scilicet eiusmodi homines baptizari oporteret, Cyprianum per epistolam consuluerant. Tunc enim Navatus quoque eorum sectæ, qui Cathari, hoc est Novatiani, parti dicebantur, se principem profitebatur, Romana ecclesia presbyter, schismaticus proprie non hereticus. Nec enim in iis que ad dogmata pertinent, nullo pacto a catholicis dissentiebat: sed qui adversus Christianam reip. temporibus malo vultu succubuisse, disque immolansens, ad penitentiam non admittebat. Cum vero ecclesia Romanorum præfatus eo tempore Cornelius, cum sibi subiectis episcopis, agitata quaestione, eos quoque qui immolaverant ad penitentiam admittendos esse decrevisset; neque tamen Navatus aliquid de pertinacia remitteret, illum ab ecclesia corpore excisum, quippe fratrum osorem, decreto promulgavere. Alios vero ille sectatores nactus, scorsim conventus peragere, schismateque hinc inde cum suis gregalibus ecclesiam lacerare adortus est. Cum ergo de schismaticis, & hereticis esset a Joviano quaestum, ad eum ejusque coepiscopos magnus Cyprianus, cum sua synodo rescribens, subjectam epistolam exaravit.

et erat hic Zonarus.

Novatiani.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ

EPISTOLA.

ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΚΥΠΡΙΑΝΟΥ

MAGNI CYPRIANI

πρὸς τὸν Ἰοβιανὸν καὶ ἑκατὸν σωματισκοῦς.

AD IOVIANUM EIUSQUE COEPISCOPOS.

Subjanum At in edit. Pamel. & Rig. inscribitur ad Ianarium & coepiscopus Numidas de baptizandis hæreticis. V. supra pag. 911. A.

ἘΝ κοινῶν ἀδελφῶν ὄντες ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ ἀνεγνω- μῶν γραμμάτων ἐφ' ἡμῶν σαλευθέντων παρὰ Ἰβῶ τῶν αἵρετικῶν καὶ χρισματικῶν δοκούντων βαπτίζεσθαι ἐρχομένων πρὸς τῶ καθολικῶ ἐκκλησίᾳ, ἥτις ἐστὶ μία, ἐν ἣ βαπτίζομεθα καὶ ἀναγιγώμεθα. περὶ ὧν καὶ περὶ θαλάμῳ, καὶ ὑμᾶς αὐτὸς ἐκείνα ἀπατην- τῶ τῶν σερρήπτῳ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας κατι-

CUM in communi concilio essemus, dilecti fratres, legimus literas a vobis missas, de iis qui ab hæreticis vel schismaticis baptizari visi sunt, venientibus ad catholicam ecclesiam quæ una est, in qua baptizamur & regeneramur. De quibus confidimus, vos quoque qui in illa agitis, catholice ecclesie firmitatem tenere: tamen quoniam

Interpretatio est Germani Herveti, qualem Harduinus edidit recognitam, & emendatam.

ANNO CHRISTI 316.

Item a.

Exib. 16.

Num. 19.

Psal. 140.

Joan. 9.

niam nobiscum estis communionis participes, & propter communem dilectionem de eo quærere voluistis, non novam sententiam neque nunc fundatam asserimus: sed quæ olim ab antecessoribus accuratissime & diligentissime fuit examinata, eam a nobis observatam vobis communicavimus, & conjungimus, id quoque nunc statuentes, quod semper fortiter stabiliterque tenuimus, ut nemo possit baptizari extra ecclesiæ catholicæ baptismum qui unus est, & in sola catholica ecclesiâ reperitur. Scriptum est enim: *Me dereliquerunt fontem aqua viva, & fecerunt sibi cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquam.* Et rursus sacra scriptura hoc præsignificans dicit: *Ab aqua aliena abstinete, & ex fonte alieno ne bibite.* Oportet autem aquam primum purgari & sanctificari a sacerdote, ut possit proprio baptizate hominis qui baptizatur, peccata eluere. Nam & per Ezechielem prophetam dicit dominus, *Et aspergam vos aqua mundâ, & mandabo vos, & dabo vobis cor novum, & spiritum novum dabo in vobis:* (Quomodo autem potest purgare & sanctificare aquam, qui est ipse immundus, & apud quem Spiritus sanctus non est?) cum dicat dominus in Numeris: *Et omnia quæ tanget immundus, immunda erunt.* Quomodo potest baptizans dare alii remissionem peccatorum, qui non potest propria peccata extra ecclesiam dimittere? Sed & ipsa interrogatio quæ fit in baptizate, est testis veritatis. Dicentes enim ei qui examinatur: *credis vitam æternam & remissionem peccatorum accipere;* nihil aliud dicimus, quam quod in catholica ecclesiâ hæc dari possunt. Apud hæreticos autem, ubi ecclesiâ non est, haberi non potest peccatorum remissio. Et ideo qui hæreticorum patrocinium suscipiunt, vel debent interrogationem mutare, vel veritatem tueri: nisi si eis & ecclesiam tribuunt quos habere baptismum affirmant. Necessè est etiam eum qui baptizatus est, inungi, ut accepta unctione, fiat Christi particeps. Sanctificare autem oleum non potest hæreticus, qui nec altare habet, nec ecclesiam. Non potest autem omnino christina esse apud hæreticos. Nobis enim clarum est, nullo modo apud illos sanctificari posse oleum ad gratiarum actionem. Scire enim, & non ignorare debemus quod scriptum est: *Oleum peccatoris non impinguet caput meum.* Quod quidem etiam olim significavit sanctus Spiritus in psalmis, ne forte abductus aliquis & a recta via aberrans, apud hæreticos Christi adversarios inungatur. Quomodo autem pro eo qui baptizatus est precabitur, non sacerdos, sed sacrilegus, & peccator; dicente scriptura, quod *Dens peccatores non audit, sed si quis est pius ac religiosus, & ejus voluntatem facit eum audit?* Per sanctam ecclesiam, peccatorum remissionem intelligimus. Quis autem dare potest id quod ipse non habet; vel quomodo potest operari spiritualia, qui Spiritum sanctum abjecit? Et ideo etiam renovari debet qui ad ecclesiam accedit, ut intus per sanctos sanctificet.

Ακατέν. ἑμὸς ἐστὶ συγκατανοήτων ἡμῶν ἐστὶ, καὶ ζή-
 τῶσαι περὶ τούτου διὰ τὴν κοινὴν ἀγάπην καὶ ἀλλοτρίαν,
 ἢ ἀποστασὶν γνώμῳ, ἢ διὰ τὴν ὑδραγωγίαν ἀπο-
 φέρουσαν, ἀλλὰ τὴν πάλαι ὑπὸ τῆς ἀποστολικῆς ἐ-
 κκλησίας, καὶ τῶν ἀποστόλων καὶ ἐπιμελείας δεικνύσαν-
 τῶν, καὶ ὑφ' ἡμῶν παρατηρηθεῖσαν, καὶ ἡμῶν ἡμῶν
 καὶ συλλογισμῶν, τὴν καὶ τὴν χεῖροποιήσαντες, ἵνα
 διὰ πάντας ἰσχυρῶς καὶ ἀσφαλῶς κρατῶντες μηδὲν
 βαπτίζουσαι διδάσκειν ἐξω τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας
 τοῦ οὐνοῦ βαπτισματος, καὶ ἐν μόνῃ καθολικῇ ἐκ-
 κλησίᾳ ὑπάρχοντες, γέγραπται γὰρ· ἡμῶν ἰσχυρῶς
 ληποὶ πηλῶ ὑδατος ζῶντος, καὶ ὠρεῖται ἑαυτοῦ λα-
 κῆκος σωπετεμῶν, καὶ μὴ διωκόμενος ὑδωρ συγγῆν.
 καὶ πάλιν ἡ ἀγία γραφὴ προμηνύουσα λέγει. ἀπὸ ὑ-
 δατος ἀλλοτρίου ἀποχέσθαι, καὶ ἀπὸ πηγῆς ἀλλοτρίας
 μὴ πίπει. δεῖ δὲ καθαρῆσαι, καὶ ἀγιασθῆναι τὸ
 ὑδωρ ὡς ἀπὸ τῆς ἱερῆς, ἵνα διωθῆται τῆ ἰδίᾳ
 βαπτισματι τοῦ ἀμαρτίας τῷ βαπτισμῶν ἀνδρῶ-
 νος ἀποσμῆσαι. διὰ τὴν ἱερατικὴν τῷ ἀποστόλῳ λέγει
 κύριος· καὶ ραβδίῳ ἡμῶν καθαρῶ ὑδατι, καὶ κα-
 θαρῶ ἡμῶν, καὶ δώσω ὑμῶν καρδίαν κηρῶν, καὶ πνεύ-
 μα κηρῶν δώσω ἐν ὑμῶν. (Πῶς δὲ διακρίνεται καθαρ-
 εῖσαι καὶ ἀγιασάσαι ὑδωρ, ὁ ἀκάθαρτος ὡν αὐτῶν, καὶ
 παρ' ὧν πνεύμα ἅγιον ἐκ ἐστὶ;) λέγοντες τὸ κύριος ἐν
 τοῖς ἀεζμοῖς· καὶ πάντων ὧν ἀψεται ὁ ἀκάθαρτος,
 ἀκάθαρτα εἶσαι, πῶς βαπτίζων δίδωται ἄλλω δῶναι
 ἀφεσὶν ἀμαρτιῶν ὁ μὴ διωθῆς τὰ ἴδια ἀμαρτήματα
 ἐξω τῆς ἐκκλησίας ἀποδέδαι; ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἐρω-
 τήσις ἢ ἐν τῷ βαπτισματι γνώμῳ, μαρτυρῶν ἐστὶ τῆς
 ἀληθείας. λέγοντες γὰρ τῷ ἐκτελεσθῆναι, πισθεῖς
 αἰώνιον ζωῆν καὶ ἀφεσὶν ἀμαρτιῶν λαμβάνουσαν, ἐκ ἄλ-
 λου λέγοντες, εἰ μὴ ἐν τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ
 δοθῆναι δίδωται. παρὰ δὲ τοῦ ἀιρετικοῦ ὅτι ἐκ-
 κλησία ἐκ ἐστὶν, ἀδιδωτὸν ἀμαρτημάτων ἀφεσὶν λα-
 βεῖν, & διὰ τούτου οἱ τῶν ἀιρετικῶν σωτηροὶ ἢ τὴν
 ἐπερώτησιν ἀλλάξαι οφείλουσαν, ἢ τὴν ἀληθειαν ἐκ-
 δικῆσαι, εἰ μὴ τὴν αὐτῶν καὶ τὴν ἐκκλησίαν ἀποσεί-
 μωσαν, ὡς βαπτισμα ἔχειν διαβεβαῖνται. ἀνάγκη
 δὲ ἐστὶ καὶ χεῖμα τῷ βαπτισμῶν, ἵνα λαβῶν
 χεῖμα, μέτερος γρηῖται Χριστῷ. ἀγιασάσαι δὲ ἔλαιον
 ἢ δίδωται ὁ ἀιρετικὸς ὁ μὴ πιστοσθέντων ἔχων, μὴ-
 τε ἐκκλησίαν, ὅθεν ὁ δίδωται χεῖμα τὸ παραπαν
 παρὰ τοῖς ἀιρετικοῖς εἶναι ἀποδῆλον γάρ ἐστιν ἡμῶν
 μηδαμῶς δίδωσαι ἀγιασθῆναι παρ' ἐκείνου ἔλαιον ἐκ
 ἀκαθαρσίας. εἰδοῦσαι γὰρ καὶ μὴ ἀγνοεῖν οφείλουσαν,
 ὅτι γέγραπται, ἔλαιον ἀμαρτωλῶ μὴ λιπαρῶν τὴν
 κεφαλῶν. ὁ δὲ καὶ πάλαι ἐμίμνησε τὸ πνεύμα τὸ
 ἅγιον ἐν ψαλμοῖς, μὴ πῶς ἐκτελεσθῆς τις, καὶ
 ἀπὸ τῆς ἀθείας οὐδὲ πλανηθεῖς παρὰ τοῖς ἀιρετικοῖς
 τοῖς τῷ Χριστῷ ἀντιπάλαι χεῖμα. πῶς δὲ εὐχεται
 ὑπὲρ τῷ βαπτισματος ἔχει ἱερῆς, ἀλλ' ἱεροσουλός καὶ
 ἀμαρτωλός, λέγοντες τῆς γραφῆς, ὅτι ὁ Θεὸς ἀ-
 μαρτωλῶν ἐκ ἀκίει, ἀλλ' ἐάν τις πιστοσθῆς ἦ, καὶ τὸ
 δῆγμα αὐτῷ ποιῆ, τότε ἀκίει; διὰ τῆς ἀγίας ἐκ-
 κλησίας νοῦν ἀφεσὶν ἀμαρτιῶν. τίς δὲ δίδωται
 δῶναι ὅπως αὐτῶν ἐκ ἔχει, ἢ πῶς δίδωται πνευματι-
 κά ἐργασθῆναι, ὁ ἀποβαλὼν πνεύμα ἅγιον; διὰ τούτου
 καὶ ἀναγινώσκου οφείλει ὁ σπὸς τὴν ἐκκλησίαν ἐρχο-
 μένος, ἵνα ἐσωθῆ διὰ τῆς ἀγίας ἀγιασθῆ. γέγραπται
 γὰρ,

Quæ duobus ansulis includuntur, in Labbei editione decaunt, eaque ex MSS. Reg. Balsamonis, aliisque sup-
 plevit Haro. eujus sunt sequentes notæ.

971
 γαρ, ὅτι ἄγιοι ἴσμεν, καθὼς ἔγω ἀγίος εἰμι, λί-
 γει κλειος· ἵνα κ' ὁ ἐπὶ πλείους βασιλευδὲς ἐν τῷ
 ἀληθεῖ κ' ἐκκλησιαστικῷ βαπτίσματι κ' αὐτὸ τῆς
 ἀποδοῦται, ἔστι ἀπὸς Θεοῦ ἐρχόμενος ἐνδραπέ-
 & ἰσθίαι ἐπιζητῆς ἐν πλείη ἀρεδὲς ἱεροῦδων ἀπο-
 στίσσει. δευμάξεν γὰρ ἵτι τῷ αἰρετικῶν κ' χρι-
 ματικῶν βαπτίσμα, τὸ σωδεδωκῆν τῆς ἰσθίαι ἰσθίαι
 βαβαπτίσμας. ἡ γὰρ διώταται ἐν μίρει ὀπιε-
 χίαι. εἰ ἠδωκῆν βαπτίσει, ἔχουσαι κ' ἄγιον
 πνεῦμα δύναι εἰ κα ἠδωκῆν, ὅτι ἔξω ἀν ἀπαι-
 μα ἔχουσαι ἰσθίαι, ἡ διώταται τῶν ἐρχόμενων βα-
 πτίσειαι οἱσθίαι οἱσθίαι τῷ βαπτίσματος, κ' οἱσθίαι οἱ-
 σθίαι τῷ αἰγίαι ἐνδραπέ, κ' ἡ μίαι ἐκκλησίας ὑπὸ
 Χερεῦ τῷ κλειῶ ἡμῶν ἰσθίαι Πίξου τῷ ἀποστολῶν
 ἀρχῆδων λῆγοντες σῶτητες τιθεμελιωμέν. κ' διὰ
 τῆς τῷ ὑπ' αὐτῶν γινόμενα ψαδῆ κ' κρεῖ ὕπαρ-
 χοντα πάντα ἐστὶν ἀδούμα, ἡ γὰρ διώταται δι-
 κτω κ' αἰνετῆν εἶναι παρὰ Θεοῦ τῶν ὑπ' ἐκείων γι-
 νομένων, ὅς ὁ κλειος πολέμιος κ' ἀντιπαλῶς αὐτοῦ
 λέγει ἐν τῆς ἀγγελίας. ὁ μὴ ἀν μετ' ἐμῶ κατ'
 ἐμῶσι, κ' ὁ μὴ σωδῶν μετ' ἐμῶ σκαρτίζει. κ' ὁ
 μωκαεῖ. ἀποστολῶν Ἰωάννης στυλάς κλειῶ τῶν
 ἐν τῆ ἐπιστολῇ ἀπογράφου. ἴσασατε ὅτι ὁ Ἀντι-
 χριστος ἐρχεται, κ' κῶ δὲ Ἀντιχριστοὶ πολλοὶ γε-
 γονασιν, ὅσων γινώσκουμ ὅτι ἐρχῆται ὅρα ἐστὶν. ἔξ
 ἡμῶν ἔλθω, ἀλλ' ἐκ ἡσάν μετ' ἡμῶν. ὅσων κ' ἡ-
 μῆς σωδῶσαι οφείλομ κ' νοεῖν ὡς αἰ ἐχθροὶ κυ-
 ρίαι κ' αἰ Ἀντιχριστοὶ ἐνομασμοὶ διώταται ἡ ἐκ
 χερεῦ δύναι τῷ κλειῶ κ' διὰ τῶ ἡμῆς τῷ κλειῶ
 ἰοιτες, κ' σῶτηται κλειῶ κρατοῦντες, κ' κατὰ τῶ ἰσθίαι-
 ζίαι οὐτῶ χορηγούμενοι, τῶ ἱερατικῶν αὐτῶ ἐν τῷ
 ἐκκλησιῶ λειτουργῶντες, ὅσα οἱ ἀντικείμενοι αὐτῶ,
 τῶ ἡμῶν πολέμοι κ' Ἀντιχριστοὶ τοῦσιν, ἀποδοκιμα-
 σαι, κ' ἀποποιῆσαι κ' ἀπορρίψαι, κ' ὡς βίβλια
 ἔχουσαι οφείλομ, κ' τοῖς ἀπὸ πλείους κ' σφισβλοτήτος
 ἐρχόμενοι: ἐπὶ γινώσκει τῆς ἀληθινῆς κ' ἐκκλησια-
 στικῆς πίστεως δούαι καθόλου θείας δυνάμεως μ-
 στήριον, σῶτητες κ' πίστεως κ' ἀληθείας.

ZONARAS. Αὐτὰ ἡ ἐπιστολῆ, καθάπαξ τῆς
 ἐν αἰρετικῶν ἡ χρισματικῶν βαπτισμοῦ, ἀποσπ-
 ρομῆς τῆ καθολικῆ ἐκκλησιῶ βαπτίσειαι ὁσθίαι-
 τῆται κ' ἐκ ὁσθίαι ὁσθίαι ὁσθίαι, κ' ἐπιχειρημα-
 τῶν κ' ἡμῶν γκαφικῶν τῶν οἰκίαι ἡμῶν κατὰ κλει-
 ζει. ἡ δὲ ὁσθίαι οἰκουμενικῆ σιωδὸς ἐν κανόνι αὐτῆς
 ἔβδωμ ὁ πάντας ἔξ αἰρεσιῶν ἐπιστρίφοντας, ἀνωδου
 κλειδῶ βαπτίσειαι, ἀλλ' ἀκαρῶ μεί τινας μὲν δέον
 δέχουσαι δίδόντας λιβέλλας, κ' ἀναθεματίζοντας
 τῶ ἡμῶν οἰκίαι αἰρεσιῶν ἔκασον, κ' πᾶσαν μὴ φρονῶ-
 σαι, ὡς ὁ αἰγίαι τῷ Θεῷ καθολικῆ κ' ἀποστολικῆ
 ἐκκλησιῶ φρονεῖ, σφραγισμοῦ ἡμῶν χρομῶν
 τῷ αἰγίαι μίρῶ. τῶ δὲ λοιπῶ πάντας, ὡς τῶ κ' ὁ-
 ὄνομασῆ καταλέγει, βαπτίσειαι δέχεται, δεχομέ-
 νος ὡς Ἐλλῶνας. ὅς δὴ τῶ κανὼν κ' ἐν τῷ ἰδίῳ τῶ
 ἐξήγηται. ὅσων φαίνεται, ὅτι ἐκδέχθη παρὰ τῶ
 μεταπειται ἀγίαι πατέρων ἡ ὁσθίαι ἡ αὐτῆ. ἐναντία
 πίντω ἐν τῶ τῶ κεφαλῶ τῶ δὲ σιωδῶν εἰσα-
 γουσαν τῶ τῶ δὲ κρετῆ σιωδῶν, ὅτι τῶ μετα-
 γμετέρα ἐστὶ, κ' ὅτι οἰκουμενικῆ, ἐν ἡ πάντας ἐκ
 πᾶσι τῶ πατριάρχικῶν ὁσθίαι σιωδῶν, ἡ οἱ
 πατριάρχαι αὐτοὶ, ἡ τοποταρτηῶ ὅτι δὲ ἐκδέχθη
 ὁ παρῶ κανὼν παρὰ πάντων τῶ ἀγίαι πατέρων,

tur. Scriptum est enim: Sancti eritis, sicut
 & ego sanctus sum, dicit dominus, ut qui
 in errorem seductus est, in vero & ecclesia-
 stico baptisate, ipse quoque hoc exuat,
 qui homo ad Deum accedens, & sacerdo-
 tem querens, in errore inventus in sacrile-
 gium incidit. Est enim haereticorum & schis-
 maticorum haeresein probare, eos qui ab illis
 baptizati sunt, comprobare. Non enim po-
 test in parte valere. Si enim potuit baptiza-
 re, potuit & sanctum spiritum dare: si non
 potuit is qui est extra, habere spiritum,
 non potest venientem baptizare, cum sit
 unus baptisatus, & unus sanctus Spiritus, &
 una ecclesia, a Christo domino nostro di-
 cente ab initio supra Petrum apostolum fun-
 data unitate. Et ideo quae ab eis facta sunt,
 cum sint falsa & vana, omnia sunt repro-
 bata. Neque enim potest esse Deo gratum
 & acceptum quod sit ab illis, quos dominus
 hostes & adversarios dicit in evangelii: Qui
 non est mecum, contra me est: & qui non ce-
 litis mecum, dispergit. Quin etiam beatus
 apostolus Joannes praeccepta domini servans,
 in epistola praescripsit: audistis quod Anti-
 christus venit, & nunc etiam multi Antichri-
 sti facti sunt. Unde cognoscimus quod novissi-
 ma hora est. Ex nobis exierunt, sed non erant
 ex nobis. Unde & nos intelligere & cogitare
 debemus, si Dei inimici, & qui Antichristi
 sunt nominati, domini gratiam dare non
 possunt, ideo nos qui sumus cum domino,
 & domini unitatem tenemus, & pro ejus
 dignatione ministrantes, sacerdotium ejus in
 ecclesia gerimus, quaecunque adversarii, &
 Antichristi faciunt, reprobare, remove, &
 abjicere, & pro profanis habere debemus:
 iisque qui ab errore & perversitate veniunt,
 ad veram & ecclesiasticam fidei omnino cogni-
 tionem, dare divinae virtutis mysterium, &
 unitatis, & fidei, & veritatis.

ZONARAS. Epistola haec, quoscunque
 Dab haereticis, aut schismaticis baptizatos, s
 ad ecclesiam catholicam se recipiant, iterum
 baptizari jubet, eamque sententiam variis epi-
 scopematibus ac ephymematibus, scripturaque
 testimonio confirmat. At vero secunda oecum-
 nica synodus canone septimo, non omnes qui
 ex haeresi demigrant, baptismo iterum expian-
 dos, sed alios quidem si datis libellis suam
 praetera quisque haeresim, omnemque a catho-
 lica & apostolica Dei ecclesia alienum errorem
 execratur, caractere notatos, hoc est sancto
 christisate inunctos admitti oportere decernit;
 alios vero omnes, ex quibus nonnullos nomi-
 natim designat, baptizari, atque ut a Gracos, Irbano.
 admitti jubet. Qui quidem etiam canon suo
 loco explicatus est: promdeque ejus canonis con-
 stitutionem a sanctis postea patribus receptam
 haud fuisse facile apparet. Cum igitur de ea-
 dem re una synodi contraria inter se decreta
 protulerint, potior habenda est secunda synodi
 constitutio, quippe qua & posterior fuit, &
 Oecumenica, in qua omnes scilicet quoscunque
 patriarchicam sedem obtinent, aut ipsmet pa-
 triarcha, aut ipsorum legati affirmant. Porro
 hunc canonem nequaquam a sanctis patribus
 universis receptum fuisse, vel ex secunda ca-
 none

ANNO
CHRISTI
971

ANNO CHRISTI 311. 216.

nonne synodi in Trullo habita, qua sexta dicitur, intelligi licet. Ibi namque sancti patres...

Αδελφάται, καὶ ἐκ τῶ δόξαν καὶ τὸν τῆς Τριπλάτης ἡμετέρας συνόδου λογιζόμενοι...

Cyprianus dixit:

Κυπριανὸς εἶπε.

Audistis collegae dilectissimi, quid mihi Jovianus coepiscopus noster scripserit...

Ἡμεῖς ἀπὸ ἀγαπητῶν συνεπισκόποι τι μοι ἔγραψεν Ἰωβιανὸς ὁ συνεπίσκοπος ἡμῶν...

Epist. 4. 2.

absent hac & nonnulla alia a Cerco...

Ego unum baptisma in ecclesia sola scio, & extra ecclesiam nullibi: ibi enim est unum...

Καὶ καὶ διδοῦν ἀπιστος, ἀφροσύνη ἀμαρτιῶν...

Πρια-

Πρίμ^ο ἀπὸ Μαστίρης εἶπε.

Primus a Mastrips dixit.

Δογματίζω πάντα ἀνθρώπων ἀπὸ αἰρέσεως ἐρχο-
μένων, δεῖν βαπτίζεσθαι, μάλιστα γὰρ αὐτῶν ἐκεῖ
βαπτίζεσθαι, μὴ ὄντες, εἰμὶ σὺς βαπτίσματος,
ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μίση, ἐπεὶ καὶ ὁ Θεὸς εἷς, καὶ βα-
πτισμα εἷς, καὶ ἐκκλησία μία, ἐν ᾗ τὸ βαπτισμα καὶ
ὁ ἁγιασμός καὶ ὅσα ἄλλα εἰς σωτηρίαν καὶ εἰς ζωὴν
αἰώνιον ἐπιτελεῖται. τὰ γὰρ ἔξω τῆς ἐκκλησίας γε-
νομένα, εἰς οὐδὲν τούτων ἀφρακῆται.

Censeo omnem hominem ab hæresi venien-
tem, baptizandum esse. Frustra enim illic
eum esse baptizatum, cum non sit baptisma,
nisi in ecclesia sola unum: quia & Deus
unus, & baptisma unum, & ecclesia una, in
qua baptisma, & sanctificatio, & quæcumque
alia ad salutem & vitam æternam spectant,
perficiuntur. Nam quæ extra ecclesiam exer-
centur, nihil horum adipiscuntur.

Πολύκαρπος Ἀδριαμεῖτις εἶπε.

3 Polycarpus ab Adrmeto dixit.

Οἱ τὸ ἴδιον αἰρετικῶν βαπτισμα δοκιμαζόντες, Β
τὸ ἡμέτερον ἀδόκιμον ποιοῦσι.

Qui hæreticorum baptisma probant, no-
strum reprobum efficiunt.

Νουάτιος ἀπὸ Θαννοβασιλείας εἶπε.

4 Novatus a Thannregio dixit.

Ἐπειδὴ αἱ γραφαὶ μαρτυροῦσι περὶ σὺς καὶ μόνον τῷ
ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ βαπτίσματος σωτηρίας, οφείλομεν
τῶ ἡμέτερον πιστὴν ὁμολογῆσαι, ἵνα τὸς αἰρετικὸς καὶ
χισματικὸς ἀποστραχόμενος τῇ ἐκκλησίᾳ μὴ τὸ ψευ-
δὲς ἐκείνων βαπτισμα τῷ ἀληθεῖ βαπτίσματι. καὶ
διὰ τούτου ἐγὼ τὸς ἐκεῖθεν ἐλθόντας πάντας ἐβαπτι-
σα, καὶ τοὺς ἀπὸ κληρῶν αὐτῶν λαϊκὸς ἔστησα.

Omnes scripturæ testimonium reddunt de
uno & solo in ecclesia salutaris baptismi; de-
bemus tamen fidem nostram profiteri, ut
hæreticos & schismaticos ad ecclesiam ve-
nientes, post falsum eorum baptismum, ve-
ro baptismi baptizemus. Et ideo omnes in-
de venientes baptizavi, & clericos eorum in-
ter laicos recepi.

Νεμεσιανὸς ἀπὸ Θυβάνων εἶπε.

5 Nemesianus a Tubunis dixit.

Βαπτισμα ὃ δίδωσιν αἰρετικὸς καὶ χισματικὸς μὴ
εἶναι ἀληθὲς πᾶσαι αἱ γραφαὶ μαρτυροῦσιν, ἐπεὶ αὐ-
τοὶ ἀποστῶτες αὐτῶν ψευδοχριστοὶ εἰσὶ καὶ ψευδοπρο-
φῆται.

Baptisma, quod dat hæreticus & schisma-
ticus, non esse verum, omnes scripturæ tes-
tantur: quoniam ipsi præpositi eorum pseu-
do-christi sunt, & pseudo-prophetae.

Γιαννουάτιος ἀπὸ Λαβῆς εἶπε.

6 Januarius a Labe dixit.

Κατὰ τὰ ἀποστόλων ἴδιον ἁγίων γραφῶν χρί-
νω δεῖν πάντας τὸς αἰρετικὸς βαπτίζεσθαι, καὶ οὕτως
εἰς τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν προσδέχεσθαι.

Secundum scripturarum sanctarum auctori-
tatem, decerno hæreticos omnes baptizandos,
& sic in ecclesiam sanctam admittendos.

Λύκιος ἀπὸ Γαστρογαλβῆς εἶπε.

7 Lucius a Castro-Galba dixit.

Ὅτι ἐπειδὴ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ φησὶν, ὁμοῦς ἐστέ τῷ
ἄλλοι τῆς γῆς, εἰάν δὲ τὸ ἄλλο μωρανθῇ, ἐν τίνι ἀλιθῆ-
σεται; ὁμοῦς ἐστὶ τὸς αἰρετικὸς τῶν ἐκ τῆς
τῷ Θεῷ, μὴ δεῖν διωκῆσθαι ζωοποιῆσαι τινὰ πνευματικῆν
ὁμολογίαν μωρανθῆσθαι αὐτὸς καὶ ἔξω ὄντας τῆς ἐκκλη-
σίας, ἁγίῳ βαπτίσματι βαπτίζεσθαι αὐτὸς ἐρχομένων
οφείλομεν.

Cum Dominus in evangelio dixerit: Vos
estis sal terra: si autem sal infatuatum fuerit,
in quo salietur? & manifestum sit hæreticos,
id est, hostes Dei, non posse quemquam
spirituali confessione vivificare, quod infatu-
ti sint, & extra ecclesiam, accedentes eos
sancto baptismate baptizare debemus.

Κρίσκος ἀπὸ Κρήτης εἶπε.

8 Crescens a Cirta dixit.

Καὶ αὐτὸς τὸς αἰρετικὸς καὶ χισματικὸς, ὅσοι
εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶ καθολικῶ ἐλθῶσι, μὴ
πρότερον δεχθῆναι, πρὶν ἐξορκισθῆσθαι καὶ βαπτι-
σθῆσθαι, χωρὶς ἐκείνων ἴδιον τῇ ἐκκλησίᾳ βαπτι-
σθῆσθαι καὶ ἀποστῶτων. ὅτι γὰρ οφείλομεν μετανοή-
σαντες χειροθεσίας μόνως τυχεῖν.

Censeo & ipse hæreticos & schismaticos,
qui ad catholicam ecclesiam venerint, non
ante recipiendos, quam exorcizati & bap-
tizati fuerint: exceptis iis, qui in ecclesia ca-
tholica fuerint baptizati, & ab ea defec-
erint: nam hi debent penitentes solam ma-
nus impositionem obtinere.

Νικομήδης ἀπὸ Σιργομείων εἶπε.

9 Nicomedes a Sergomeis dixit.

Ἡ ἐμὴ ἀπόφασις αὕτη ἐστίν· ἵνα οἱ αἰρετικοὶ
τῇ ἐκκλησίᾳ ἀποστραχόμενοι βαπτισθῶσιν. ἐπεὶ μη-
δεμίαν ἔξω ἀφῆσιν ἀμαρτιῶν εὐλόγησιν ἐπὶ ἴδιον αἰ-
ρετικῶν βαπτισθέντες.

Mea sententia hæc est, ut hæretici ad ec-
clesiam venientes baptizentur, eo quod nul-
lam foris peccatorum remissionem consecuti
sunt ab hæreticis baptizati.

Secun-

1 Forte Νουάτιος.
2 Forte προ Σιργομείων.

3 Lege Εἰμὶ σὺς.

4 Βαπτισμα.

5 Lege ἀπὸ Κρήτης.

6 Lege ἴδιον ἐν τῇ.

ANNO CHRISTI 10 258 256

Secundianus a Carindia dixit.

Cum Dominus noster Jesus Christus dicat, Qui non est mecum, contra me est: & Joannes Apostolus eos, qui ab ecclesia exeunt, antichristos dicat: Impossibile enim est, ut ipsi gratia Dei & salutari baptismo inserviant: Et ideo censeo eos qui ad ecclesiam confugiunt, a nobis esse baptizandos.

11 Felix a Gametis dixit.

Sicut cæcus cæcum ducens simul in fossam cadunt, ita hæreticus hæreticum baptizans simul cum eo in mortem cadit. Et ideo baptizandus est apud nos hæreticus, ne nos vivi mortuis communicemus.

12 Succensus ab Abbe Germaniciana dixit.

Hæreticis aut nihil licet, aut totum licet. Si possunt baptizare, possunt & dare Spiritum sanctum. Si autem non habent, nec baptizare spiritualiter possunt: propterea censeo hæreticos baptizandos esse.

13 Fortunatus a Tucebabori dixit.

Qui extra ecclesiam sunt, & Christo ad-versantur, ut qui oves ejus & gregem dispergunt, baptizare foris non possunt.

14 Sedatus a Turbis dixit.

Omnibus viribus nitendum est, ne quis hæreticum errorem deserens singulare & verum ecclesie baptismum detrahet accipere: quo quisquis non fuerit baptizatus, a regno cælorum it alienus.

15 Probatianus a Sobetia dixit.

Si hæresis a Deo est, habebit hæreticus & donum Dei. Si vero a Deo non est, quomodo gratiam Dei aut habere ipse, aut conferre alicui potest?

16 Monualus a Girba dixit.

Domino dicente: Baptizate omnes gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, manifeste scimus hæreticos non habere nec Patrem, nec Filium, nec Spiritum sanctum. Debent igitur venientes ad ecclesiam baptizari, ut renascantur.

17 Politianus a Mileo dixit.

Justum est in ecclesia baptizari eum, qui ab hæresi venit.

18 Theognis ab Hippone Regio dixit

Secundum sacramentum Dei & gratia cælestis, quam accepimus, baptismum quod est in ecclesia sancta novimus.

19 Diatius a Seada dixit.

Nos quantum in nobis est, hæreticis non Concil. General. Tom. I.

A

Σικυδιανός από Καρυδίας έπει.

Ότι ο κύριος ημών Ιησούς Χριστός λέγει· ό μη ών μετ' έμώ, κατ' έμώ έστι. κ. Ιωάννης ό απόστολος τός ύπερχομώους τής εκκλησίας Α'ντιχρίστους όνομάζει. αδύνατον γάρ έστω αυτός ύπηρετῆσαι χάριτι Θεού, κ. σωτηρίω βαπτίσματι· κ. διά τούτο κρίνω τός τῆ εκκλησίας προσελθόντας βαπτισθίωαι παρ' ημών.

Φίλιξ από Γαμετῆς έπει.

Ός τυφλός τυφλόν οδηγών άμα εις βέθρον έμπύπτωσι· ήνω κ. αίρετικός αίρετικόν βαπτίζω τῶ βαπτίζομώω συναποθνήσκει. κ. διά τούτο παρ' ημών τόν αίρετικόν βαπτισθίωαι δεί, ίνα μη ήμείς οι ζώντες νεκροί κοινωνήσωμεν.

Συκέντιος από Α'βεργαμανικιανής έπει.

Αίρετικοίς ή ύδω έξέστιν, ή πάντα. ει διώκονται βαπτίσει, δίνονται κ. πνεύμα άγιον δύναι. έπει δε μη έχουσιν, ύδω πνευματικώς βαπτίξωσι, κ. διά τούτο κρίνω δείν τός αίρετικούς βαπτίσεισθαι.

Φορτυνάτος από Ουκαβαώρ έπει.

Οί έξω τής εκκλησίας όντες, κ. εναντίοι τῶ Χριστώ, ως τῶ πρόβατι, κ. τῶ άγγέλω αυτό σαρπίζοντες, βαπτίξωσι έξω ή δύνονται.

Θηδατος από Θυρβών έπει.

Πάση διωάμει άγωνιστόν, ίνα μη ό τῶ ήξ αίρετικών πλάνω άφεις, τώ μόνον τής εκκλησίας βαπτισμα δισάση λαβείν, ώτις μη βαπτισθείς, άλλεγει-ώ τής ήδ κρανών βασιλείας

Προβατιανός από Σοφετίης έπει.

Εί από Θεού ή αίρεσίς έστιν, έξει αίρετικός κ. δωρεάν Θεού. ει δε μή έστιν από Θεού, πώς δύναται αυτός έχω τῶ χάριω τῶ Θεού κ. άλλω δίδόται;

Μονουάλος από Γέρβης έπει.

Τῶ κυρίαλέγοντος, βαπτίσει πάντα τῶ έθνηίς τώ όνομα του πατρός κ. του υίου κ. του άγίου πνεύματος, οίδαμεν σαφώς τός αίρετικούς, μήτε πατέρα έχωσι, μήτε υίόν, μήτε πνεύμα άγιον. δεί έν έρχομώους εις την εκκλησίαν βαπτίξωσι, ίνα αναγῆνωθώσι.

Πολετιανός από Μίλεω έπει.

Όρθόν έστι τῶν από αίρέσιωυ έρχομώον εν τῆ εκκλησία βαπτίσεισθαι.

Θεογνίς από Ιππόν· ήγνίς έπει.

Α'κολύθωυ τῶ μυστηρίω του Θεού, κ. τής ήρα-νίου χάριτος, ώ είληφαμεν, βάπτισμα, ό έστιν εν τῆ άγία εκκλησία, οίδαμεν.

Διατίυς ό Σιαδης έπει.

Ημείς ό έφ' ημίν έστιν, αίρετικοίς ή κοινωνήμεν. Q99 έαν

ἐάν μὴ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ βαπτισθῆ, καὶ ἀφεσὶν ἁμαρτιῶν λάβῃ.

Communicamus, nisi baptizati in ecclesia fuerint, & remissionem peccatorum accoperint.

Προβαίει ἀπὸ Ζοφίσκου εἶπεν.

20 *Probatas a Zophisto dixit.*

Ὁ δευμμάζων παρὰ τῶν αἰρετικῶν βάπτισμα εἶπον, τί ἄλλο, ἢ τοῖς αἰρετικῶς παύσῃ;

Qui hereticorum baptismum probat, quid aliud quam hereticis communicat?

Ὀρτισιανὸς ἀπὸ Λαβέρνου εἶπε.

21 *Hortensianus a Laburna dixit.*

Καὶ ἡμεῖς ἐν βάπτισμα, ὅπερ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ οἰδαμεν, τὸτο τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκδικαίμεν.

Et nos unum baptismum, quod in ecclesia novimus, ecclesiae vindicamus.

Κάσιος ἀπὸ Κομαζῶν εἶπεν.

22 *Cassius a Macomadibus dixit.*

Ἐπεὶ δύο βαπτίσματα εἶναι ἢ δύναται, ὁ συγχωρῶν τοῖς αἰρετικῶς βάπτισμα, αὐτῶν τὸ βάπτισμα ἀποφέρει. διὸ ἐπικυρῶ αἰρετικῶς βαπτίζον δέον, ὅταν πρὸς τῇ ἐκκλησίᾳ ἔρχονται, χωρὶς τῆς τῆς ἐκκλησίας τῆς πιστῶν χωρισθῶν, καὶ αὐτοὺς τῆ σκοτεινῆς αἰρέσεως ἀποδόντων, ὡς δὲ ἐκπελθόντων, μόνῃ τῇ χειροθεσίᾳ ἀποσλαβεῖσθαι.

Cum baptismata duo esse non possunt, qui hereticis baptismum concedit, baptismum sibi ipsi tollit. Censeo itaque baptizandos esse hereticos, cum ad ecclesiam venerint, absque his qui ab ecclesiae fidelibus separati, & se ipsos haeresis tenebris tradiderint: quos redeuntes oportet per solam manus impositionem restituere.

Γαυνάριος ἀπὸ Οὐβίκου εἶπεν.

23 *Januarius ab Ubico dixit.*

Εἰ μὴ συγκατατίθεται ἡ πλάνη τῷ ἀληθεῖ, πολὺ μάλλον ἡ ἀλήθεια ἢ συγκατατίθεται τῇ πλάνῃ. διὸ καὶ ἡμεῖς συνωσιμέθα τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐν ἧ καὶ ἀποκαθηράσθημεν, ἵνα τὸς ἐν αὐτῇ μὴ βαπτισθέντας βαπτίσωμεν.

Si non consentit error veritati, multo magis veritas non consentit errori. Et ideo nos ecclesiae adstipulamur, in qua praesidemus, ut quos ipsa non baptizavit, baptizemus.

Σεκουνδίνος ὁ ἀπὸ Καλπῶν εἶπεν.

24 *Secundinus a Carpis dixit.*

Εἰ Χριστιανοὶ εἰσὶν οἱ αἰρετικοὶ, διατί ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ ἔκ εἰσιν; εἰ δὲ μὴ Χριστιανοὶ εἰσὶ, γινώσκωσαν. δηλον ὅν ἐπανοιῶν ἄλλοξίων καὶ ἀσώφρων Ἀντιχρίστου, διὰ μόνης χειροθεσίας, μὴ δύνασθαι ἄγιον πνεῦμα καταλθεῖν.

Si Christiani sunt haeretici, cur in Ecclesia Dei non sunt? Sin autem Christiani non sunt, fiant. Unde constat super filios alienos & sobolem Antichristi Spiritum sanctum per solam manus impositionem non posse descendere.

Οὐικτερίνος ἀπὸ Θαβάρων εἶπεν.

25 *Uictorinus a Thabraca dixit.*

Εἰ ἔξεσι τοῖς αἰρετικῶς βαπτισαί, καὶ ἄγιον πνεῦμα δοῦναι καὶ ἀφεσὶν ἁμαρτιῶν, τί αὐτῶν καταψάδόμεθα, ἵνα αὐτοὺς αἰρετικῶς ὀνομάσωμεν.

Si licet haereticis baptizare, & Spiritum sanctum ac remissionem peccatorum dare, quid adversus illos mentimur, ut haereticos illos dappellemus?

Ἄλλος Φίλιξ ἀπὸ Οὐίνης εἶπεν.

26 *Alius Felix ab Urbina dixit.*

Ὁ φερίλωμν διαβηβαιῶσαι ἵνα πάντες οἱ αἰρετικοὶ οἱ ἀποσερχόμενοι τῇ ἐκκλησίᾳ βαπτισθῶσιν, ὅπως ἢ ἐξω γηρομνή διασροφῆ ἐπανορθωθῆ καὶ ἁγιασθῆ.

Confirmare debemus, ut omnes haeretici, qui ad ecclesiam accurrunt, baptizentur, ut omnis externa perversitas reformetur, ac sanctificetur.

Κοίντος ἀπὸ Οὐρούα εἶπεν.

27 *Quintus ab Uruc dixit.*

Εἰ οἱ παρὰ τοῖς αἰρετικῶς βαπτισόμενοι ἀφέσεως ἁμαρτιῶν καὶ αἰωνίου ζωῆς τυγχάνουσι, τί πρὸς τῇ ἐκκλησίᾳ ἔρχονται; εἰ δὲ εἰς μετάνοιαν ἔρχονται, ἐν ἧ καὶ ζωοποιούνται βαπτίσματι, ὅπερ ἐν τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ εἰσι, βαπτισθῶσιν καὶ ἁγιασθῶσιν ὀφείλουσιν.

Si illi, qui apud haereticos baptizantur, remissionem peccatorum, & vitam aeternam consequuntur, cur ad ecclesiam veniunt? Sin autem ad poenitentiam veniunt, in qua & baptismate vivificantur, quod est in ecclesia catholica, baptizari, & sanctificari debent.

Κάσιος ἀπὸ Δίχης εἶπεν.

28 *Cassius a Sicca dixit.*

Ὁ παραπεμπόμενος πλὴν ἀλήθειαν, καὶ τῇ συνήθειᾳ ἐπέμμενος, ἢ περὶ τοὺς ἀδελφούς φθονερός, οἷς ἢ ἀλήθειαν ἀπεκαλύφθη ἢ πρὸς Θεὸν τὸν ἀποκαλύψαντα ἀχάρις.

Qui contempta veritate consuetudinem sequitur; aut circa fratres invidus est, quibus veritas revelata est, aut circa Deum ingratus est, qui revelavit.

En-

ANNO CHRISTI 313.

29 Eucratius a Thebis dixit.

Venientes ad ecclesiam haeretici integro & catholico baptismo baptizari debent, ut a peccatis abluti sanctificentur.

30 Libysus ab Urgasa dixit.

Dominus dixit, Ego sum veritas: Itaque veritate manifestata cedat consuetudo veritati, ut etsi in praeteritum quis in ecclesia haeticos non baptizabat, nunc baptizet.

31 Lucinus a Thebeste dixit.

Haeticos ut blasphemos & impios verbis fallacibus scripturas sacras adulterantes anathemate percuti oportet: atque idcirco tales exorcizare ac baptizare debemus.

32 Eugenius ab Amedaris dixit.

Et ego hoc idem censeo: haeticos baptizandos esse.

33 Alius Felix a Meccora dixit.

Et ipse secutus divinarum scripturarum auctoritatem, haeticos & schismaticos baptizandos esse pronuncio.

34 Jannarius a Macrea dixit.

Si haetici habent baptismum, nos non habemus; si nos habemus, haetici habere non possunt. Dubium autem non est, ecclesiam catholicam baptismum Christi uti, quae sola Christi gratiam, & caritatem, & veritatem possidet.

35 Adelphidus a Thasvelthe dixit.

Sine causa quidam impugnant veritatem, ut rebaptizare nos dicant. Si quidem ecclesia haeticos non rebaptizat, sed baptizat.

36 Demetrius a Polemone dixit.

Qui dicunt quia haetici vere & legitime baptizant, ipsi sunt, qui non solum duo, sed & multa baptismata introducunt. Nam cum haereses multae sint, pro earum numero & baptismata computabuntur.

37 Vincentius a Thibari dixit.

Haeticos scimus esse peiores quam schismaticos. Si ergo poenitentiam agentes ad regulam veritatis venire voluerint, prius exorcizari, deinde baptizari eos oportet. Tunc enim possunt ad Christi promissionem venire.

38 Marcus a Matharis dixit.

Judico haeticos, ut qui nihil habeant, esse baptizandos.

Concil. General. Tom. I

A

Εὐκράτιος ἀπὸ Θεβῶν εἶπε.

Τὸς αἱρετικὸς ἐρχομένου εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὀρθῶς καὶ καθολικῶς βαπτισματι βαπτίζεσθαι δεῖ, ἵνα ἀπονηλέσθῃ τὰς ἀμαρτίας ἀγιασθῶσιν.

Λιβύσος ἀπὸ Οὐργάσης εἶπε.

Ὁ κύριός φησιν· ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια. ὡς ἀποκαλυφθεὶς τῆς ἀληθείας παραχρᾶτος ἡ συνθήκη, ἵνα εἰ καὶ τὸ πρότερον τις ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τὸς αἱρετικὸς μὴ ἐβάπτισεν, κῶ βαπτίσῃ.

Ἄδελφόνος ἀπὸ Θηβῶν εἶπε.

Τὸς γὰρ αἱρετικὸς ὡς βλασφημὸς καὶ ἀνοσίδης, πλάνοις λόγοις τὸς θεῖας γραφὰς παραχρᾶτος, ἀναδιματίζειν δεῖ· καὶ διὰ τοῦτο τὸς τοιοῦτους ἐξορκίζειν καὶ βαπτίζειν ὀφείλομεν.

Εὐγένιος Ἀμεδάρων εἶπε.

Καθὼ τὸν κείμενόν, δεῖν τὸς αἱρετικὸς βαπτίζεσθαι.

Ἄλλος Φίληξ ἀπὸ Μεκκόρας εἶπε.

Καὶ αὐτὸς ἐπὶ τὸν κανόνι τῶν θεῶν γραφῶν, τὸς αἱρετικὸς καὶ χρισματικὸς, βαπτίζεσθαι ἀποφαίνομαι.

Γανναέσιος ἀπὸ Μυδοῦζης εἶπε.

Ἄρειτικοὶ ἔχουσι βάπτισμα, ἡμεῖς δὲ ἔχομεν. εἰ ἡμεῖς ἔχομεν, αἱρετικοὶ ἔχουσι δὲ δύνανται. ἀμφισβητήσιον δὲ ἔστι τῇ ἐκκλησίᾳ τῷ καθολικῷ τῷ Χριστῷ βαπτισματι κεχρῆσθαι, τῷ μόνῳ κλητικῷ χεῖν καὶ ἀγάπῃ καὶ ἀληθείᾳ τοῦ Χριστοῦ.

Ἀδελφίδος ἀπὸ Θεσβίλθης εἶπε.

Μάτιν τινὲς τῇ ἀληθείᾳ πολεμοῦσι, λέγοντες ἡμᾶς ἀναβαπτίζειν. ἡ γὰρ ἐκκλησία τὸς αἱρετικούς οὐ ἀναβαπτίζει, ἀλλὰ βαπτίζει.

Δημητρίου ἀπὸ πολεμόνου εἶπε.

Ὁι λέγοντες, ὅτι οἱ αἱρετικοὶ ἀληθῶς καὶ νομίμως βαπτίζουσιν, οὗτοι οὐ μόνον δύνανται, ἀλλὰ καὶ πολλὰ βαπτίσματα εἰσάγουσιν. ὅποτε γὰρ διαφοροὶ καὶ πολλοὶ αἵρεσεις εἴσιν, κατὰ τὴν ἀειδμόν αὐτῶν, καὶ τὰ βαπτίσματα ἀειδμεῖται.

Οὐκράτιος ἀπὸ Θιβάρης εἶπε.

Τὸς αἱρετικὸς οἰδαμένου χεῖρας τῶν χρισματικῶν εἰάν δὲ μετνοήσαντες θελήσωσιν εἰσεῖν εἰς κανόνα τῆς ἀληθείας, πρότερον ἐξορκίζειν, ἐπειτα βαπτίζειν αὐτούς δεῖ. τότε γὰρ δύνανται τῆς Χριστοῦ ἐπαγγελίας τυχεῖν.

Μάρκος ἀπὸ Μαδάρων εἶπε.

Κεῖνο ὡς μὲν ἔχουσιν τὸς αἱρετικὸς βαπτίζεσθαι.

999 2

Σά-

Ex MS. Reg. & ex Boveregii editione haec titulum supplevimus, qui desat. a Liege Et aipitici.

Σάτιος ἀπὸ Σαυλιβίας εἶπεν.

Εἰ τοῖς Αἰρετικοῖς ἐν τῷ βαπτίσματι αὐτῶν ἀφίσει ἀμαρτιῶν γίνεται, μάλιστα τῆ ἐκκλησιαστικῆ φροσύνη γίνονται. ὅθεν γὰρ εἰς τὸ δυνάμειν εὐθύναι αὐτοὺς, ἐν τῇ κρίσει τῷ Χριστῷ, ἀφίσει ἀμαρτιῶν εὐληθοῦσι.

Αἰρήλιος ἀπὸ Ἀττικῆς εἶπε.

Λέγοντες πῶς ἀποδοῦν αὐτοῖς ἀμαρτίας μὴ κοινῶν, βαπτίζονται τοῖς αἰρετικοῖς, ἵνα λαβῶσι πρῶτον ἀφίσει ἀμαρτιῶν, καὶ οὕτως αὐτοῖς κοινῶν ἡμῶν.

Γαμβρός ἀπὸ Γερμανικίας εἶπεν.

Οἱ τὴν ἑσθλὴν ἀφίσει ἀμαρτιῶν βαπτίζονται, ἡμῶν ἀποδοκιμάζονται.

Λουκιανὸς ἀπὸ Ρουμίας εἶπεν.

Εἰ δυνατὸν εἴη καὶ σκότις κοινῶν, δύνανται καὶ καὶ τοῖς αἰρετικοῖς εἶναι τι κοινόν. κενὸν ἂν τοῖς αἰρετικοῖς βαπτίζονται.

Πελαγίος ἀπὸ Λυπερικίας εἶπεν.

Εἰ αἰρετικοὶ εὐθύνονται ἐκκλησιαστικῶς, τὸς δύνανται παρὰ τοῖς αἰρετικοῖς εἶναι τὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς βαπτίσματα;

Γαδριὸς ἀπὸ Μηδίας εἶπε.

Μία πίστις, εἷς βαπτισμὸς, ἀλλὰ τῆ καθολικῆ ἐκκλησιαστικῆ εἶσι βαπτίζονται.

Ἄλλος Φίληξ ἀπὸ Μαρδιανῆς εἶπε.

Τα αὐτῶν.

Παυλὸς ἀπὸ Σαρδίας εἶπεν.

Εἰ ὁ Θεὸς ἀληθὴς εἶναι, πῶς εἶναι παρὰ τοῖς αἰρετικοῖς ἀληθὲς βαπτισμὸς, παρ' οἷς οὐκ εἶναι Θεός;

Πομπόνιος ἀπὸ Διονυσιακῆς εἶπεν.

Οἱ αἰρετικοὶ οὐ δύναται βαπτίζονται, ὅθεν ἀφίσει ἀμαρτιῶν δοῦναι, οἱ μὴ ἔχοντες ἰσχύος λύσαι τι ἐπὶ τῆς γῆς ἢ δεῦναι.

Οὐράτος ἀπὸ Θωάκων εἶπεν.

Οἱ τὸ βαπτισμὸς τῆς ἐκκλησιαστικῆς τοῖς αἰρετικοῖς κοινῶν, πῶς ἡμῶν τῷ Χριστῷ μοιχοῖς παραδίδωσιν.

Αὐμμὸς ἀπὸ Ἀσιάρχης εἶπεν.

Ἡμεῖς εἷς βαπτισμὸς εὐληθοῦν, καὶ τὴν ἑσθλὴν λαβῶν. ὁ δὲ λέγων, καὶ τοῖς αἰρετικοῖς εἶσι βαπτίζονται, δύο βαπτίσματα εἰσάγει.

Σατρινίλλος ἀπὸ Ιουλιανῆς εἶπεν.

Εἰ εἶσι τοῖς αἰρετικοῖς βαπτίζονται ἀνεγκλησίαι εἰσιν ἄνομα ποιεῖται. ὅθεν ἀφίσει ἀμαρτιῶν οὐ δύναται αὐτοῖς ὁ Χριστὸς.

39 Satus a Sicilloba dixit.

Si haereticis in baptismo ipsorum peccata donantur, sine causa ad ecclesiam veniunt. Nihil enim est, quod timere possint in iudicio Christi; si sunt remissionem peccatorum consecuti.

40 Aurelius ab Urbica dixit.

Cum dicat Apostolus non communicandum peccatis aliis, censo baptizandos esse haereticos ut prius accipiant remissionem peccatorum, & sic illis communicemus

41 Jambus a Germanicia dixit.

Qui haereticorum baptisma probant, nostrum improbant.

42 Lucianus a Rucina dixit.

Si potest luci & tenebris convenire, potest nobis & haereticis aliquid esse commune: Propterea censo haereticos baptizandos esse

43 Pelagius a Luperciana dixit.

Si haereticis in ecclesia non est, quomodo esse apud haereticos baptisma ecclesiae potest?

44 Jader a Media dixit.

Una fides, unum baptisma: sed ecclesia catholica licet baptizare.

45 Alinus Felix a Mardiana dixit.

Eadem.

46 Paulus ab Obba dixit.

Si Deus verax est, quomodo esse apud haereticos baptismi veritas potest, apud quos Deus non est?

47 Pomponius a Dionysiana dixit.

Haeretici baptizare non possunt, neque remissionem peccatorum dare, qui potestatem non habent, ut aut solvere, aut ligare aliquid in terris possint.

48 Vinatus a Tbenisa dixit.

Qui baptismum ecclesiae commune cum haereticis facit, ipsam Christi adulteris prodat.

49 Aymnius ab Asnaga dixit.

Nos unum baptismum accepimus, & ipsum tenemus. Qui autem dicit, quia & haereticis licet baptizare, duo baptismata facit.

50 Saturninus a Julioriana dixit.

Si licet haereticis baptizare, culpa vacant qui illicita faciunt: nec invenies, quare eos Christus

1. Lege φησὶς. 2. Lege ἵσχυος. 3. al. ἑσθλῶν. 4. Lege Αὐμμῶν.

ANNO CHRISTI 256

Christus adversarius, aut Apostolus Antichristi. Λεως Σταντιους, η ο αποσολος Αντιχριστου ονομαζει.

51 Alim Saturnilus a Syca dixit.

Gentiles quamvis idola colant, tamen Deum Patrem & creatorem cognoscunt & confitentur Dominum. In hunc Marcion blasphemar: & quomodo non erubescunt, qui Marcionis baptismum probant?

Σατορνιλλοσ αλλοσ απο Συκας ειπεν.

Οι ειδωλοι οι κ ειδωλα σιβονται, ομως τον θεον πατερα κ κτιστω επιγινωσκουσι κ ομολογουσι δεσποτω. εις τοτο: Μαρκιων βλασφημει, κ πως εκ σιχυνονται οι το Μαρκιωσ βαπτισμα δοκιμαζοντες;

Μαρκελλοσ απο Ζαμης ειπεν.

52 Marcellus a Zama dixit.

Cum peccata non nisi in ecclesie baptismo remittantur, qui haereticum non baptizat, peccatori communicat.

Οποτε αφισις αμαρτιων υδαμω, ει μη εν τη εκκλησια δίδοται, ο αιρετικωσ μη βαπτίζων, αμαρτωλωσ κοινωνει.

53 Irenaeus ab Ullis dixit.

Si ideo ecclesiam haereticum non baptizat, quod dicatur iam baptizatus esse, praecedit haeresis, & maior fit.

Ειρηνωσ απο Ουλλων ειπεν.

Ει δια τοτο η εκκλησια τον αιρετικον ου βαπτίζει, οτι ηδη λεγεται βεβαπτισθαι, προκειναι η αιρεσις κ μειζων γινεται.

54 Donatus a Cibalina dixit.

Qui dicit esse apud haereticos baptismi gratiam, prius ostendat esse illic ecclesiam.

Δονατος απο Κιβελινωσ ειπεν.

Ο λεγων παρα τωσ αιρετικωσ χανεν βαπτισματς εναι, προτερον αποδειξατω εκει εκκλησιαν.

55 Zosimus a Tharaza dixit.

Revelata veritate, cedat error veritati.

Ζωσιμωσ απο Θαραζωσ ειπεν.

Αποκαλυφθεισας τωσ αληθειας, παραχωρητω η πληνη τη αληθεια.

56 Julianus a Philippo dixit.

3ma r

Scriptum est: Nemo potest aliquid accipere, nisi datum fuerit illi de caelo. Si haereticus de caelo est, potest & caeleste bapufina dare.

Ιουλιανωσ απο Φιλιππωσ ειπε.

Γεγραπται, οδωιαται ανθρωπωσ λαμβανειν υδεν, εαν μη η δεδομενον αυτω εκ του ουρανωσ. ει η αιρεσις υψωρανωσ εστι, δωιαται κ φανιον βαπτισμα δοναι.

57 Paulus a Tibimida dixit.

Qui pro haereticis ecclesiastico baptismati intercedunt, illos quidem Christianos, nos autem haereticos faciunt.

Φαυστωσ απο Θημιδωσ ειπεν.

Οι το υψω αιρετικων προς το τωσ εκκλησιασ βαπτισμα σπυσαμμεν, εκεινωσ μεω Χριστιανωσ, ημωσ δε αιρετικωσ ποιωσιν.

58 Geminus a Forma dixit.

Quod semel decrevimus, hoc & tenemus, ut ab haereticis venientes baptizemus.

Δ Γεμινωσ απο Φωρμωσ ειπεν.

Ο απαξ εκεινωσ, τοτο κ κατεχομεν. ινα τωσ απο αιρεσιων ερχομενωσ βαπτίζωμεν.

59 Rogatianus ab Uja dixit.

Ecclesiam Christus instituit, haeresim diabolus: quomodo ergo potest habere baptismum Christi synagoga diaboli?

Ρογατιανωσ απο Ουωσ ειπε.

Τω εκκλησιαν ο Χριστωσ οικοδομησε, τωσ αιρεσιων ο διαβολωσ. πως εν δωιαται εχεν βαπτισμα Χριστωσ η συναγωγη του διαβολωσ,

60 Therapius a Bulisimo dixit.

Qui haereticis ecclesie baptismum concedit, quid aliud, quam sponsa Christi proditor existit.

Θεραπιωσ απο Βυλισιμωσ ειπεν.

Ο τωσ αιρετικωσ το βαπτισμα τωσ εκκλησιασ προδωδωσ, τι αλλο η τωσ νυμφωσ του Χριστωσ ε προδοτικη γινεται;

61 Lucius a Memeressa dixit.

Scriptum est, Deus peccatores non audit: haereticus qui peccator est, quomodo audiri in baptismum potest?

Λυκωσ απο Μεμερεσσα ειπε.

Γεγραπται, οτι ο θεωσ αμαρτωλων εκ ακουει. ο δε αιρετικωσ αν αμαρτωλωσ, πως ακουεται εν τω βαπτίζων;

62 Alius Felix a Voglacenne dixit.

In haereticis sine ecclesie baptismum reci-

Αλλωσ Φελωσ απο Ουαγλακηνωσ ειπεν.

Εν τωσ αιρετικωσ δωιαται τωσ αιρετικωσ ανωσ το τωσ εκκλη-

ἐκκλησίας βαπτίσματος, μηδὲς τῶν σωηθεῖσαν λόγῳ καὶ τῆς ἀληθείας ἀρκεῖται.

Apriendis, nemo consuetudinem rationi & veritati præponat.

Ἄλλος Σατυριλὸς ἀπὸ Πλατίνης εἶπεν.

63 *Alius Saturnilus & Platinus dixit.*

Εἰ δυνάται Ἀντίχριστος δῶναί τινι χεῖρον τοῦ Χριστοῦ, δυνάται καὶ οἱ αἰρετικοὶ βαπτίζειν, οἱ ὁμοιωθεῖς ἀπίχριστοι.

Si potest Antichristus dare gratiam Christi, possunt & hæretici baptizare, qui appellati sunt antichristi.

Κυρίως ἀπὸ Οὐγβάς εἶπεν.

64 *Quintus ab Ugha dixit.*

Ὁ Θεὸς εἷς ἐστὶ, καὶ ἐκκλησία μία, καὶ ὁ βαπτισμα. καὶ πῶς δυνάται τις βαπτισθῆναι ἐκεῖ, ὅπου οὐ πὶ Θεός, ἢτε Χριστός, ἢτε ἐκκλησία ἐστὶ.

Deus unus est, & ecclesia una, & baptisma unum. Quomodo ergo illic baptizari aliquis potest, ubi neque Deus, neque Christus, neque ecclesia est?

Γελιανὸς ἀπὸ Μαρκελλιανῆς εἶπεν.

B 65 *Julianus a Marcelliana dixit.*

Εἰ δυνάται ἄνθρωπος δυσὶ κυρίοις δουλεύειν Θεῷ καὶ μαμμωνᾷ, δυνάται καὶ τὸ βάπτισμα δυσὶν ὑπηρετεῖν.

Si potest homo duobus dominis servire. Deo & mammonæ: potest & baptisma duobus inservire.

Τέναξ ἀπὸ Ὀλέων Κελλίον εἶπε.

66 *Tenax ab Horreis Calia dixit.*

Βάπτισμα ὁ εἷς ἐστιν, ἀλλὰ τῆς ἐκκλησίας, ἧς τὸ βάπτισμα ἀληθές.

Baptisma unum est, sed ecclesiæ, cujus est verum baptisma.

Ἄλλος Οὐκτωρ ἀπὸ Ἀσείρας εἶπεν.

67 *Alius Victor ab Asura dixit.*

Ὁμοίως.

C Similiter.

Διατύλλος ἀπὸ Κάμφης εἶπεν.

68 *Donatulus a Caspe dixit.*

Αἰ εἰ τῶτο ἐγὼ ἐφρόνησα, ἵνα οἱ αἰρετικοὶ μηδὲν ἔξω λαβεῖν δυνάμενοι, ὅταν πρὸς τῶν ἐκκλησιῶν ἔλθωσι, βαπτισθῶσιν.

Et ego semper hoc sensi, ut hæretici, qui nihil foris consequi possunt, quando ad ecclesiam veniunt, baptizentur.

Οὐρβελος ἀπὸ Ρεστοκάδας εἶπεν.

69 *Vernus a Rubecade dixit.*

Ἄνθρωπος αἰρετικός * * δύνάται δοῦναί ὃ μὴ ἔχει, πάλιν μᾶλλον χρισματικός, ὅπου ἔχεν ἀπολέσας.

Homo hæreticus * dare potest, quod non habet? multo magis schismaticus, qui quod habebat amisit.

Παδοττιανὸς ἀπὸ Κρινθέλης εἶπεν.

70 *Pudentianus a Quincola dixit.*

Εἰάν τις ἀπὸ αἰρέσιως ἔλθῃ βαπτισθῆναι αὐτὸν ὀρθῶς καὶ δικαίως κέκεται.

D Si quis ex hæresi venerit, baptizari eum recte ac iuste statutum est.

Πέτρος ἀπὸ ἱππῶν δαρρύτης εἶπεν.

71 *Petrus ab Hippone Diarrhyto dixit.*

Εἴπε ὁ βαπτισμὰ ἐστὶν ἐν μόνῃ τῇ ἐκκλησίᾳ, ὅθεν τῶτο πρὸς ἀπὸ τῆς αἰρετικῶν καὶ χρισματικῶν ἔλθοντες, ὡς μηδὲν ἐκεῖθεν εἰληφότες, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ βαπτίζεσθαι κενώ.

E Cum baptisma unum sit in sola ecclesia, idcirco eos qui ab hæreticis & schismaticis veniunt, ut qui nihil inde acceperint, in ecclesia censeo baptizari oportere.

Ἄλλος Λέκιος ἀπὸ Αὐσάφης εἶπεν.

72 *Alius Lucius ab Ausafa dixit.*

Εἷς ὄντος Θεοῦ καὶ πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος, καὶ μιᾶς ἐλπίδος, καὶ μιᾶς ἐκκλησίας, τὰ παρὰ τοῖς αἰρετικοῖς ἀπαρτῶμενα λυεῖσθαι δεῖν φημι, καὶ τοὺς ἀπ' αὐτῶν ἐρχομένους ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ βαπτίζεσθαι.

E Cum sit unus Deus & Pater & Filius & Spiritus sanctus, & una spes, & una ecclesia, quæ apud hæreticos facta sũnt, rescindi debere dico, & eos qui inde veniunt, in ecclesia baptizandos esse.

Ἄλλος Φίλιξ ἀπὸ Τυρῶν εἶπεν.

73 *Alius Felix a Tyritis dixit.*

Εγὼ κρίνω, ἵνα ἀκολούθως ταῖς θεαῖς γραφαῖς ἀνομοὶ παρὰ τοῖς αἰρετικοῖς βαπτισθέντες, ἀνὰ πρὸς τῶν ἐκκλησιῶν καταφύγῃσι, τὸ τῆς ἐκκλησίας βάπτισματι, ὅθεν πάντα χεῖρα παρὰ τῷ Θεῷ δίδεται, βαπτισθῶσιν.

E Ego censeo, ut secundum sanctas scripturas iniqui apud hæreticos baptizati, si ad ecclesiam confugerint, ecclesiæ baptismate, ubi potestas omnis a Deo data est, baptizentur.

Plu.

Sic etiam MSS. & Beterieg sed interrogandi nota est, aut legendum e

ANNO CHRISTI 256.

74 *Platianus a Labana dixit.*

Ego credo baptisma salutare non esse, nisi in ecclesia catholica: & quando extra ecclesiam fit, simulationem esse.

Πλατιανός από Λαβάνης είπε.

Εγώ πιστεύω βαπτίσματι σωτηρίαν μη είναι, ει μη εν μόνη τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, κ' ὅπου ἔξω τῆς ἐκκλησίας γίνονται, πειθισμὸν εἶναι.

75 *Salvianus a Zypbala dixit.*

Hæreticos nihil habere constat; & ideo ad nos veniunt, ut accipiant quod non habent.

Σαλβιανός από Ζυφάλης είπε.

Τὸς αἱρετικούς μηδὲν ἔχειν σύνεσθαι, κ' ὅρα τῶν πρὸς ἡμᾶς ἔρχονται, ἵνα λάβωσιν, ὃ μὴ ἔχουσι.

76 *Honoratus a Lunca dixit.*

Cum Christus verus sit, magis veritatem, quam consuetudinem sequi debemus: ut hæreticos, qui ideo ad nos veniunt, quia foris nihil accipere potuerunt, ecclesie baptismo sanctificentur.

Ὁνωράτος από Λύγκης είπε.

Ὅτι οὗτος ὁ Χριστὸς ἀληθὴς εἶσι, μάλλον τῇ ἀληθείᾳ, ἢ τῇ συνηθείᾳ ἐπεῖθαι ὀφείλομεν, ἵνα τὸς αἱρετικούς, ὅρα τῶν πρὸς ἡμᾶς ἔρχομένων, ὅτι ἔξω μηδὲν λαβεῖν ἠδυνήθησαν, τῶ τῆς ἐκκλησίας βαπτίσματι ἀγιάσωμεν.

77 *Victor ab Othano dixit.*

Sic & ipse sentio, ut qui ab hæresi veniunt, sine dubio baptizentur.

Ὀυῖκτωρ από Οὐτίβου είπε.

Τῶτο κ' αὐτὸς φρονῶ, ἵνα οἱ ἀπὸ αἱρέσεως ἔρχόμενοι, ἀδιστακτῶς βαπτισθῶσι.

78 *Clavus a Mascula dixit.*

Manifesta est sententia Domini nostri Jesu Christi apostolos suos mittentis, & ipsis solis potestatem permittentis, quibus nos successimus, eadem potestate ecclesiam Dei gubernantes, & eos qui credunt baptizantes. Et ideo hæretici, qui nec potestatem, nec ecclesiam habent, neque baptizare ecclesie baptismum possunt.

Κλάβιος από Μασκούλης είπε.

Πρόδηλος εἶσιν ἡτοῦ κλειμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀποφασίαι ἀποστόλων τὸς αὐτῶ ἀποστόλους, κ' αὐτοῖς μόνοις τὴν ἐξουσίαν ἐπιτίθειοντες, οἷς ἡμεῖς ἐξακολουθοῦμεν, τῶ αὐτῶ ἐξουσίᾳ τῶ ἐκκλησίᾳ Θεοῦ κυβερνῶντες, κ' τὸς πισθόντους βαπτίζοντες: κ' διὰ τῶτο οἱ αἱρετικοί, οἱ μὴτε τὴν ἐξουσίαν ἔχοντες, μὴτε τὴν ἐκκλησίαν, ὅδε βαπτίσαν τῶ τῆς ἐκκλησίας βαπτίσματι δύνανται.

79 *Secundianus a Thamba dixit.*

Non debemus hæreticos nostra contentione decipere, ut in ecclesia Domini nostri Jesu Christi non baptizati, cum iudicii dies venerit, nobis imputent, quod per nos non sint baptizati, neque remissionem peccatorum consecuti. Propter quod cum una ecclesia sit & unum baptisma, quando ad nos convertuntur, simul cum ecclesia baptismum etiam consequi debent.

Σεκουνδιανός από Θάμβης είπε.

Ὀυδαμὸς ὀφείλομεν τὸς αἱρετικούς τῇ ἐμετέρᾳ φιλονεικίᾳ ἐνεδρασεῖν, ἵνα οἱ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶ κλειμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μὴ βαπτισθῶσι, ὅπότεν ἡ ἡμέρα τῆς κρίσεως ἔλθῃ. ἡμᾶς αἰτιάσωσιν, ὅτι δι' ἡμᾶς οὐκ ἐβαπτίσθησαν, ὅδε τὴν ἀφῆσιν τῶ ἀμαρτιῶν ἔλαβον: διὸ περ μιᾶς ὄψε τῆς ἐκκλησίας, κ' οὗδὲ βαπτίσματος, ὅπου πρὸς ἡμᾶς ἔλθωσι, μὴ τῆς ἐκκλησίας κ' τῶ βαπτίσματος τυχεῖν ὀφείλωσιν.

80 *Aurelius a Chollabe dixit.*

Joannes Apostolus in epistola sua dixit: Si quis ad vos venit, & doctrinam Christi non habet, nolite eum admittere in domum, & Ave illi ne dixeritis. Qui enim dixerit illi, Ave, communicat verbis & factis ejus malis. Quomodo igitur admitti in domum Dei possunt, aut quomodo cum eis sine ecclesie baptismo communicare possumus, quin simul & malis eorum factis communicemus?

Αὐρήλιος από Χολλαβῆς είπε.

Ἰωάννης ὁ ἀπόστολος ἐν ἐπιστολῇ αὐτοῦ ἔφη: εἴ τις ἔρχεται πρὸς ὑμᾶς, κ' τὴν διαδοχὴν τῶ Θεοῦ ὄφειρε, μὴ λαμβάνετε αὐτὸν εἰς οἰκίαν, κ' χαιρεῖν αὐτῶ μὴ λέγετε, ὃ λέγων αὐτῶ χαιρεῖν, κοινωνεῖ τοῖς λόγοις αὐτοῦ, κ' τοῖς ἔργοις τοῖς πονηροῖς: πῶς ἔσται εἰς δεχθῆναι εἰς οἰκίαν τοῦ Θεοῦ δύνανται, ἢ πῶς αὐτοῖς χωρὶς τῶ τῆς ἐκκλησίας βαπτίσματος κοινωνῆσαι δυνάμεθα, εἰ μὴ τοῖς πονηροῖς αὐτοῦ ἔργοις κοινωνῶμεν.

81 *Victor a Gemellis dixit.*

Cæcus si cæcum ducat, ambo in foveam cadunt. Cum ergo hæreticos conflet non posse illuminare quemquam, cum ipsi cæci sint, talium baptisma non valet.

Βικτωρ από Γεμέλλων είπε.

Τυφλὸς τυφλὸν εἰς ὁδὸν ἄγει, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται: ἐπεὶ οὐκ ἰσχυρὸς εἶσι, μὴ δύνασθαι αἱρετικὸν τινα φωτίσαι, ἅτε δὴ τυφλῶν αὐτῶ ὄντων, τῶ τῶν τῶν τῶ βαπτίσμα οὐδὲν εἶσι.

82 *Natalis ab Oca dixit.*

Tam ego præcens, quam Pompejus Sabra-

Νατολιος από Οἰας είπε.

Κἀγὼ πρὸς ὑμᾶς καὶ Πομπήϊος από Σαβρατων, κ' κ' κ'

1. Lego Natalis.

ANNO CHRISTI 260. 217.

ANNO CHRISTI 260. 218.

V I T A, EPISTOLÆ ET DECRETA

S I S T I P A P A E I I.

Ex libro pontificali Damasi Papæ.

b Xyru.

Sixtus b natione Græcus, (a) ex philoso- pho (b) de Athenis, b fedit annum unum, menses decem, dies (c) 24. martyrio coronatur. c Fuit temporibus Valeriani & Decii. (d) Eodem tempore hic comprehensus est a Valeriano, & ductus ut sacrificaret dæmonis. Qui quia contempsit præcepta Valeriani, d capite truncatus est, & cum eo (e) sex diacones, Felicissimus, Agapetus, Januarius, Magnus, Vincentius, & Stephanus, e VIII. Idus Augusti. f Et presbyteri (f) præfuerunt a consulatu Maximi & Glabronis, usque ad consulatum Tuscii & Bassi, (g) XIV. Kalendas Augusti. Quo tempore fuit magna persecutio sub Decio. Et post passionem beati Sixti (h) die tertio, b passi sunt Laurentius ejus archidiaconus, (i) & subdiaconus Claudius, Severus presbyter & Romanus ostiarius, & d Crescentius lector. i Hic fecit ordinationes duas per mensem Decembrem, presbyteros quatuor, diacones septem, episcopos per diversa loca duos. Sepultus est in cæmeterio Callisti via Appia, & sex diaconi ejus in cæmeterio Prætextati, via Appia, (o) octavo Idus Augusti.) Beatu vero Laurentius sepultus est (k) via Tiburtina in crypta, in agro Verano, quarto Idus Augusti. Et cessavit episcopatus dies.

c Cravioni

d Crescentius

epistola Includi desunt in An-

Agitur Euseb in chron. & gravius lib. 7. hist. cap. 23. aberrat. quia priori loco eum octo, posteriori unum decem annis sedisse scribit. Baronius anno 261. num. 9. Fuit temporibus Valeriani & Decii.) Error libri pontificali. Decius enim annis ab hac octo ut supra diximus in Cornelio e vivis sublatus fuit. Nam tyrannum, Decium scilicet, inquit Cyprianus epistola 5. armis & bello postmodum vitum, prior, Cornelius nimirum, suo sacerdote vicit. Accedit, quod ipse Cyprianus epistola 82. quam in exilio latens ad Successum episcopum scripsit, aperte testatur, Sixtum Valeriani imperatoris iussu martyrium subisse. Si Valeriano imperante occisus est, quomodo sub Decio imperatore occisus esse potuit, cum inter utrumque Gallus & Volusianus imperium administraret? Vide quæ diximus supra in Cornelio.

d Capite truncatus est.) In cæmeterio eodem, in quo Sixtus quare contra legem Valeriani imperatoris aditum cæmeteriorum prohibentem peccaverat, occisum esse, testimonio sancti Cypriani constat: prædicta enim epistola 82. ad Successum, Sixtum, ait, in cæmeterio animadversum fuisse. Iique consulto ad ceteros a cæmeteriorum latebris, ubi multi ad fidem convertebantur, absterrendos, accidisse putamus. Decollatus in crucifixus decollatus: Sixtus pontifex, controversitur. Unus & solus Prudentius hymno 2. cum cruce affixum fuisse tradit his verbis.

Jam Sixtus affixus cruce Laurentium fontem videns Cruce sub ipso sumpsit, &c.

Verum in cæmeterio prædicto capite truncatum fuisse, plurimum testimonio est comprobatum.

e Octavo Idus Augusti.) Idem confirmat sancti Cypriani præallegata epistola 82. his verbis: Sixtum autem in cæmeterio animadversum fuisse octavo Idus Augustarum die, & cum eodem Quartum. Quod autem hoc anno 261. martyrium subierit, Cypriani martyrium, quod mense uno & paucis diebus post obitum Sixti contigisse ex Pontio in vita ejusdem Cypriani probatur, in hac sententiam nos inducit.

f Et presbyteri præfuerunt a consulatu, &c.) Auditor pontificali, sui ipsius parum memor, indicat, post obitum Sixti usque ad initium Dionysii aliquot mensium interregnum pontificum fuisse, ac interea clerum Romanum ecclesiam universam præfuisse, quod quomodo cum verbis ultimis hæc; cessavit episcopatus dies 35. consentiat, ipse viderit. Respexit forte ad id, quod infra in vita Dionysii refert, ipsum Emiliano & Basso consulibus id est, anno 261. sedisse usque ad consulatum Claudii & Paterni, Ideoque reliquo tempore post obitum Sixti sedem vacasse.

g Magna persecutio sub Decio.) Sixtum sub Valeriano imperatore anno imperii illius 7. non sub Decio adhuc vivente passum esse supra ex epistola Cypriani 5. & 82. probavimus: nam hac postrema epistola 82. post alia, hæc ait: Multa varia & incerta opinionibus constanter: qua antea sunt in vero ita se habent: Rescriptisse Valerianum ad senatum, ut episcopi, & presbyteri, & diacones inconcinenti animadversantur: Senatores vero & viri egregii, & equites Romani, dignitate amissa, etiam bonis spoliarentur, & si ademptis facultatibus Christiani esse perseveraverint, capite quoque multentur: matronæ, ademptis bonis, in exitum relegentur. Cesariani quicumque vel prius confessi fuerint, vel nunc confessi fuerint, conficiantur, & vincili in Cesarianas possessiones descripsi mittantur. Subjuncti etiam Valerianus imperator orationi sua exemplum litterarum, quas ad præfides prætoriarum de nobis fecit.

NOTE SEVERINI BINII.

a Sixtus. Anno Christi 260. postquam sedes 21. diebus pastore viduata fuisset, Sixtus successit 24. die mensis Augusti, imperii Valeriani & Gallieni sexto. Dionysius penitens erroris, in quem per Africanos ductus erat, novo casu emergente, nihil temere ausus tum alia forma, quam qua utitur ecclesia, rebaptizare pontificem, ut testatur Eusebius libro consulti in licet, Sixtum pontificem, ut testatur Eusebius libro causa baptisma 7. cap. 8. consuluit. Valerianus per magum quemdam Octava persecutionem in Christianos, quos initio imperii sui ad Ægyptum in Christianos, quos initio imperii sui ad Ægyptum amavit, constrictus, octavam persecutionem Christianorum suscipitur, publicoque edicto, sub pena capitis in conventus Christianorum, & cæmeteriorum aditus inconvenerit, ac præfules omnes ad tollendam conveniendi terdit, ac præfules omnes ad tollendam conveniendi occasionem, longissime relegari mandat. Cuius decreti vigore duo lamina ecclesie Dionysius in Ægyptum, Cyprianus in Africam relegantur. Baronius anno 260. num. 18. cum sequentibus, & 33. cum sequentibus. Hujus pontificis anno primo Sabelli heresis, sacrosanctam Trinitatem negantis, ipso Sabellio auctore, vel potius propagatore, orta est aut propagata; ut constat ex epistola Dionysii ad Sixtum scripta, quam apud Eusebium libro 7. cap. 5. extrat. Baronius anno prædicto numero 61.

Sabelli heresi exorta.

Tempus sedis.

(a) Luc. & Philocephus. (b) in Luc. de Athenis. (c) Luc. XXIII. (d) Luc. addit, quo tempore fuit maxima persecutio. (e) Luc. alii ex diaconibus. (f) Luc. addit. II. (g) Luc. XIII. (h) Luc. post tertiam diem. (i) Luc. injest. IV. id Aug. (k) Luc. legit: in cimiterio Cytaces in agro Verano in Crypta cum aliis multis martyribus, & cessavit &c.

Quo anno & mente martyriatus.

Error libri pontificali.

Martyrium Sixti sub Valeriano, non sub Decio contigit.

ait: *quas litteras quosdam speramus venire, sanctis secundum fidei firmitatem ad passionis tolerantiam, & expectantes de apo & indulgentia domini, vita eterna coronam. Et statim subiungit. Statim autem in canonicis animadversum scilicet octavo Iduum Augustum die. Itaque si imperante Valeriano martyrium subit, non potest Decio regnante id subisse: & si, quod testatur Cypriani epistola 3. Decius divina ultione extinctus est, Cornelio pontificiani sedem gubernante; Cornelio autem Lucius, Stephanus Lucio, Stephano Sixtus pontifex successerit, plane fieri nequit, ut martyrium Sixti ad imperium Decii referatur. Qui ut Sixtum atque Laurentium sub Decii persecutione martyres factos esse scribunt, non falsum, sed verum asserunt. Nam decennalis illa persecutio, per decennium a secundo anno usque huc, & ultra sub Gallo & Volusiano ac deinde Valeriano & Gallieno continuata, quandoque Decii, quandoque Valeriani persecutio nominatur: eo quod, ut supra aliquoties diximus, Decio auctore capta sit; & Valeriani censura approbata fuerit. Vide quas diximus supra in Lucio, Item Baronium hic num. 9. & in notis ad Martyrologium Romanum die 6. & 10. Augusti.*

Sub Decii persecutione Sixtus & Laurentium martyrium passus esse, quomodo intelligi debeat?

Martyrium S. Laurentii.

Dialoni munit. facinorosus, etc. tenti minillitate.

Sixtus quorundam ordinaverit.

Utraque spuria.

a EPISTOLA . I.

SIXTI PAPÆ II.

AD GRATUM QUEMDAM EPISCOPUM.

Licere accusatis vel damnatis episcopis appellare, sive adire sedem apostolicam, sine cuius auctoritate causæ eorum terminari, non debent.

Episcopus Sixtus Grato coepiscopo salutem.

b S. Leo ep. 11.

14. qu. 1. Me. mor sum, me.

c S. Leo ep. 11.

Lætare & gaudere me plurimum in Christo Jesu domino nostro dilectionis tuæ scripta fecerunt, quibus evidenter ostenditur, quantum catholicam diligis fidem, & quantum pravorum hominum detestaris errorem. Omnis enim hæresis nimis est impia, & evangelicæ veritatis inimica, quæ non portionem aliquam lædere, sed ipsa Christianæ religionis conatur fundamenta convellere. Memor enim sum, me sub illius nomine ecclesiæ præsidere, cuius a domino nostro Jesu Christo est glorificata confessio, & cuius fides nullum unquam fallit sed omnes quidem hæreses destruit. Intelli-

Ago autem mihi aliter non licere, quam ut omnes conatus meos ei causæ, in qua universalis ecclesiæ salus infestatur, impendam. Agnosce, fili carissime, non ex tempore, sed ante omnia tempora filium Dei natum, sed ante omnia tempora de paterno utero inenarrabiliter generatum, ipso Deo patre per prophetam dicente: *In splendoribus sanctorum ex utero ante Luciferum genui te.* Quam sententiam & Isaias propheta dubiis atque incredulis evidenter expressit, dum non aliunde Filium, quam de Patre natum ineffabiliter ostendit: *In humilitate, inquit, iudicium ejus sublatum est. Nativitatem ejus quis enarrabit?* Et in libro Job. *Sapientiam Dei, ait, unde invenies: latet enim ab oculis hominum, & a volucribus cæli absconsa est.* Ex-

pergiscere paululum, & si lumen scientiæ in te ipsum aliquantum habes, invenies, cuius nativitas a propheta non potuit enarrari ex tempore, vel ut adstruere ipse conaris, non potuit generari. *In principio, inquit Joannes evangelista, erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum: hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil.* Et iterum: *Erat lux vera, qua illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* In isto igitur quod dicitur, *Erat, si tempus querere volueris, non invenies: quoniam ex quo Pater, ex illo & Filius; & quod Pater est, id est etiam Filius, Salomone dicente: Ego ex ore altissimi prodii, primogenita ante omnem creaturam. Ego feci, ut in cælo oriretur lumen indeficiens, & sicut nebula texi omnem terram. Ego in altissimis habito, & thronus meus in columna nubis. Gyrum cæli circuevi sola, & profundum abyssi penetravi. In omnem terram steti, & in populo primum habui.* Item ibi: *Cum præparares cælum, aderam illi, & cum sedem suam fecerneret. Quando super ventos fortes faciebat in summo nubes, & cum certos ponebat fontes sub cælo, cum sortia sciebat fundamenta terra, ego eram cum illo componens, & ego eram, cui adgandeat, cum letaretur orbe perfetto.* Et in psalmo centesimo primo: *Tu domine in principio terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cæli. Ipsi peribunt, tu autem permanes, & sicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur: tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient.* Non enim erat ætas, aut aliquod tempus, antequam de patre filius nasceretur: quoniam qui tempora universa propria potestate constituit, ex tempore vel post tempora nasci non potuit. His paucis sententiis, breviter consultis tuis respondi, frater carissime. De cetero tuam moneo dilectionem, ut cunctos, quos errare cognoveris, ad catholicam fidem, & ad unitatem recte credentium, convertere studeas, & tu nunquam ab apostolico tramite recedas. Si autem te non audierint, & errantes (quod absit) permanerint, nobis eos manifestare, quam citius poteris, non tardes, ut apostolica auctoritate aut cito ad ecclesiam convertantur, aut ab ecclesia separentur. Audivimus etiam quod quidam erronei, & consentientes eis, te & reliquos infestent episcopos & episcopos aliquos comprovinciales ad vestram infamationem atque damnationem secum trahant.

Quapropter in hac sancta sede dudum a multis episcopis constitutum erat, & modo ad vestrum

d Ithacius adv. Vort. madum cap. 11.

7. sal. 109.

1. sal. 11.

Job 10.

Joan. 1.

ibidem.

Eccles. 14.

1. Prov. 8.

e Hadenus Ithacii verba, unde frans mangonis detegit, etc. dentissimo.

a Ex Græco textu ad verbum. Barz.

q. d. cap. Omnes episcopi qui in.

strum & ceterorum fratrum auxilium est de-
nuo roboratum, ut omnes episcopi, qui in
quibusdam gravioribus pulsantur vel criminan-
tur causis, quoties necesse fuerit, libere apo-
stolicam appellent sedem, atque ad eam quasi
ad matrem confugiant, ut ab ea (sicut sem-
per fuit) pie fulciantur, defendantur, & libe-
rentur. Cujus dispositioni omnes majores eccle-
siasticas causas & episcoporum judicia, antiqua
apostolorum eorumque successorum atque cano-
num auctoritas reservavit, quoniam culpantur
episcopi, qui aliter erga fratres egerint, quam
ejusdem sedis papa fieri placuerit. Unde pla-
cuit, ut accusatus vel iudicatus a comprovincia-
libus in aliqua causa episcopus, licenter appellet
& adeat apostolicæ sedis pontificem, qui aut
per se, aut per vicarios suos, ejusdem retra-
ctari negotium procuret. Et dum iterato judi-
cio pontifex causam suam agit, nullus alius in
ejus loco ponatur aut ordinetur episcopus: quoniam
quamquam a comprovincialibus episcopis
accusati causam pontificis scrutari liceat, non
tamen diffiniri, inconsulto Romano pontifice,
permisum est, cum beato Petro apostolo non

quando

q. d. Accu-
satus vel iu-
dicatus.

Conc. Sard.
c. 4. s. 7.

Matth. 18.
c. 18.

1. 7. 6. Si
quis putave-
rit.

b. Hadr. coll.
c. 6.

Jac. 1.

c. S. Greg. ep.
et. lib. viii.
Prov. 4.

7. sal. 87.

Gen. 1.

hæc antequam
inclusa de-
sunt in Luc.
cap. 2.

7. sal. 10. & 70.

d. falsa tem-
poris nota.

illam epistolam scribit, apertis testimoniis scripturam
probare, Christum, quoad divinam naturam, æternam
eternam Patre Filium esse, & a Patre distinctam in di-
vinitate personam esse, ac semper sine ullo temporis
principio existisse. Reliqua, quæ & sequenti epistola
notanda videntur, præcedentibus præcedentium pontifi-
cum epistolis annotata sunt.

EPISTOLA II.

SIXTI PAPÆ II.

- I. Si quis adversus episcopos vel alios ecclesie causam habuerit, qui se geret.
- II. De episcopis rebus expoliatis, aut a sede pulsatis.
- III. Ut nullus episcopus alterius parochianum retineat, ordinet, vel iudicet.
- IV. De episcopis injuste damnatis, & apostolica auctoritate restitutis.
- V. Quod excommunicati episcopos accusare non possunt, nec illi qui eos in sua non recipiunt accusatione, nec major a minori judicari, vel damnari.

Dilectissimis fratribus per Hispaniarum provin-
cias constitutis, Sixtus episcopus in
domino salutem.

Magno munere misericordie Dei totius ecclesie catholice multiplicata sunt gaudia, cum ecclesiarum status eo viget ordine, quo apostoli, eorumque successores illum statuerunt. Et cum antiqui hostis astutia cum turbati cognoscimus, non modico contristamur mœnore. Quam ob causam, fratres, hortamur vos, monemus & flagitamus, ut a tramite apostolice institutionis nequaquam recedatis, nec a capite dissideatis, sed fidem & ordinem, quem apostoli & apostolici viri statuerunt, absque hæsitacione teneatis. Nam si columnæ alicujus magnæ domus corruerint, ipsa postea domus minime stabit. Sic & vos, qui columnæ ecclesie estis, si labefactari cœperitis, disanda ecclesia, quæ per vos regitur, sabelcet & labetur. Hæc, fratres, quæ dico, valde timenda sunt, & summo moderamine pensanda, atque ne fiant, cavenda. Ipsa enim veritas per se dixit: Vos estis sal terra: quod si sal evanuerit, in quo salietur? &c. Ideo vos, carissimi, moneo, quia vobis debitor sum, & valde vos diligo. Et quando bona audio de vobis, congratulor satis: & contra, quando adversa, nimis conturbor. Ego vero quamvis vobis per longa terrarum intervalla disjunctus sim, sum tamen omnino vobiscum corde conjunctus. Ideoque de vestra beatitudine erga me modis omnibus confido, quia cum me vicissim diligitis, a me longe non estis. Unde magis gratias referimus illi grano sinapis, quod ex modici despiciabilisque seminis specie, ita ramis ex eadem radice surgentibus, atque se distendentibus, usquequaque diffusum est, ut in eis volatilia cœli cuncta nidificent: gratiaque sit fermento illi, quod tribus farinæ satis totius humani generis massam in unitate conspersit: atque parvo lapidi, qui abscessus de monte sine manibus, occupavit universam faciem orbis terræ. Qui ad hoc (naturam nostræ car-

S. Leo ep. 14.

Matth. 13. Rom. 1.

b. S. Grego. ep. 16. lib. IV.

Matth. 13. Luc. 13. Luc. 17.

Matth. 13. Dan. 2.

hæc antequam inclusa desunt in Luc.

NOTÆ SEVERINI BINII.

Hanc epistolam occasione Sabellii, Noëti, Eblonis, & Cerinathi sectariorum scriptam esse ad Gratium episcopum, ipsum initium epistolæ indicat. Sabellius enim hæresarcha hoc pontifice ab inferis progressus, omnem personarum distinctionem in Deo sustulit: reliqui vero Christum ante incarnationem nihil fuisse docebant. Ut horum ergo errores solida refellat, & consulentem hæc de re episcopum instruat, hæc ad Concil. General. Tom. I.

Non sunt in Fastis hi Consules. Hæd.

999 nis, & status servilis formam assumens) hu- militer se usquequaque distendit, ut omni hu- mano genere in unitatem redactò, totius cor- pus unitum perficeret ecclesie: atque ita ad totius compagini pertineret commodum, mem- brorum partialis ista distinctio. Unde nos quo- que a vobis longe non sumus, quia in illo, qui ubique est, unum sumus. Agamus ergo ei gratias, qui solutus inimicitis in carne sua, fe- cit ut in omni orbe terrarum unus esset grex, & unum ovile sub uno pastore: semper me- mores, quod vos veritatis prædicator admo- neat, dicens: *Soliciti servate unitatem spiritus in vinculo pacis*. Vinculum enim pacis nemo servat, dum alium inestlat aut verbis, aut factis persequitur. Ideo, fratres, ista præulimus, quia audivimus inter vos accusationes exerce- ri, & pulsos a sedibus episcopos, aut suis re- bus expoliatos judicari.

Epist. 4. servare

I. Quapropter statutum est, ut si quis contra episcopum vel actores ecclesie, se proprium crediderit habere negotium, non prius adeat iudices, quam ad eos recurrat caritatis studio, ut familiari colloquio commoniti, ea sanare debeant, quæ in querimoniam deducuntur. Quod si aliter egerit, communione privetur.

II. Nemo pontificum deinceps aliquem episco- pum suis expoliatum rebus, aut a sede pul- sum, excommunicare aut judicare præsumat, quia non est privilegium, quo expoliari possit iam nudatus.

III. Nullus episcopus alterius parochianum præ- sumat retinere, aut ordinare absque ejus vo- luntate, vel judicare: quia sicut irrita ejuserit ordinatio, ita & b dijudicatio; quoniam conse- mus, nullum alterius iudicis, nisi sui, senten- tia c teneri. Nam qui eum ordinare non po- tuit, nec judicare ullatenus poterit. Ista enim vobis deinceps tenenda, & fratres vicillim ad- juvare mandamus.

IV. Fratres vero, quos timore terreno iniuste damnastis, scitote a nobis iuste esse restitutos. Quibus, ex sancti Petri & apostolica auctori- tate, omnia, quæ eis ablata sunt, integerrime reddi præcipimus. si non vultis vos & princi- pes vestri a collegio nostro & membris eccle- siæ separari. d Juslo enim iudicio Dei datur plerumque peccatoribus potestas, qua sanctos ipsius persequantur; ut qui spiritu Dei juvan- tur & aguntur, fiant per laborum exercitia clariores. Illi tamen qui hoc agunt, nullatenus evadent pœnam: quia ut ait dominus: *Vae illi per quem scandalum venit*. Et quamquam juxta salvatoris sententiam, *neesse fit venire scanda- la: vae tamen per quem veniunt*. De e occultis enim cordis alieni temere judicare, peccatum est: & eum cuius non videntur opera nisi bo- na, iniquum est ex suspitione reprehendere, cum eorum, quæ homini sunt incognita, so- lus Deus iudex sit iustus, qui inspector est verus. Unde scriptum est: *Incerta non iudice- mus, quousque adveniat dominus, qui & illumi- nabit abscondita tenebrarum: & manifestabit con- silia cordium*. Et f quamvis vera sint, non ta- men credenda sunt, nisi certis indicis com- probentur, nisi quæ manifesto iudicio convin-

Idem supra in decr. Ale- xandri pape Et infra in decr. Julii pape.

Supr. in decr. Sixti primi. & similiter in decr. Julii pa- pe. b Hadr. coll. c. 10. c Anianus ad consilium in 10. lib. 17. cod. Theod. 9. q. 7. Fra- tres quos il- more.

d Prosper sent. 2. ex S. Aug. in Pl. 1. 18.

e Frigidem sent. 21. ex S. August. 10. eundem psal- mum.

f Cor. 4. In Decr. Tro- p. lib. 4. g S. Iud. Sy- nod. II. c. 10.

cuntur, nisi quæ iudicario ordine publicantur. Nullus ergo potest humano condemnari exa- mine, quem Deus suo iudicio reservavit. Hæc omnia summopere sunt præcavenda, ne præ- sumptores esse videamur. Et accusatio episco- porum non est facile recipienda, dicente do- mino: *Non suscipies vocem mendacis*. Et aposto- lus inquit, adversus presbyterum inscriptionem, non recipiendam b absque duobus vel tribus idoneis testibus. Si hæc de presbyteris vel ce- teris fidelibus sunt præcavenda, quanto magis de episcopis? Quibus cognitis, magis vos do- minari velle manifestum est, quam consulere fratribus, aut sustentare eos, quia honor inflat superbiam: & quod provifum est ad concor- diam, tendit ad noxam. Decurrit namque, juxta præfatas regulas, ut si aliquid egissent contra suum ordinem, mandare nobis, & ex- pectare, quid ad vestra consulta rescriberemus, intantum, ut si etiam quidquam grave intole- randumque committerent, nostra præstolaretur censura, ut nihil prius aut aliquid aliud decer- neretis, quam quod nobis placere cognoverit- tis, & a regulis præstitutis nulla, aut negli- gentia, aut præsumptione recederetis. Cesset hujusmodi, pressa nostra auctoritate, præsum- ptio: vitentur hujusmodi nocumenta, quia ne- quaquam talia patienter ferre possumus machi- namenta, quoniam convenit nobis paternarum sanctionum diligenter esse custodes. Merito namque causa nos respicit, si silentio favemus errori.

Hadr. coll. c. 11. & 67. & Const. M. ad PP. Ni- canos. d. q. 7. Accu- satio episco- porum. Eund. 23. Tim. 1. Vide epi- stolam a Ja- illi f. papa eadem notatur labe seden- tiam.

V. Est insuper a sanctis prædecessoribus nostris plerumque jam statutum, ut nemo anathema in nostra suscipiatur accusatione, nec illi qui nos in sua nolunt recipere querela vel accusa- tione, cum nos super illos sciamus a domino constitutos, non illos super nos. Et sicut major non potest a minore iudicari, ita ne colligari; qua- rarum est omne quod magnum est. Portemus onera omnium qui gravantur, quinimo hæc portat in nobis beatus apostolus Petrus, cujus vice fungimur legatione, & cuius regula infor- mamur, quatenus ejus sulsi auxilio, ab omni- bus nunc & in perpetuum meamur adversis. Data xviii. Kalendas Augusti c, Valeriano & Decio d viris clarissimis consulibus.

c adnotatio falsa.

DECRETA SIXTI SECUNDI

ex Gratiano.

Si quis putaverit se a proprio metropolitano gravari, apud primatem dioceseos, aut penes univertalis apostolicæ ecclesie papam iudicetur.

EX EODEM, UT SUPRA.

Super appellatione, alterius provincia iudices audire non oportet.

Si quis clericus super quibuslibet criminibus accusatus fuerit, in provincia, in qua consistit ille qui pulsatur, suas exerccat actiones: nec existimet eum accusator suus alibi, aut longius ad iudicium protrahendum.

CON:

Non sunt in istis hi. Conules. Hadr.

CONCILIIUM NARBONENSE.

In causa S. Pauli antistitis incontinentiz falso a diaconis infirmulati.

AD hæc circiter Sixti II. papa aut successoris eius Dionysii tempora pertinere videtur habitum in causa S. Pauli Narbonensis antistitis episcoporum aliquot concilium, siquidem vera sit, quæ pluribus viris eruditissimis, de prima sub imp. Decio ac S. Fabiano pontifice sancti illius aliorumque sex Galliarum apostolorum missione S. Gregorii Turonensis tententia libri primi Historiarum Francorum cap. 30. Quæ vero in concilio illo gesta sint, docet author vitæ ejusdem S. Pauli ab illustrissimo antistite Monspelienſi Francisco Bosqueto editæ parte II. historiarum ecclesiæ Gallicanæ: Cum ille Chelidrus (scribere oportuit, chelydrus, id est serpens) antiquus semper humano generi inimicus, ejus scilicet actus invideret, illiusque bonitatem perborresceret, immisit se in duobus diaconibus suis, qui cum ante lectulum ejus cancellum calcamenta muliebria projecissent, & causam irrisionis ei fecissent: Ille evocatis paucis episcopis Gallie, quia nondum erant plures, in ecclesia de qualitate facti voluit judicari. Et cum per triduum fuisset procrastinata cognitio diu noctuque ipsius in adis culmine missa divinitus aquila resedit: Multis eam factu terruerunt telorum, sed minime abscedere fecerunt: quin etiam illis diebus, quibus in eo culmine sedit, cibum deferente corvo accepit. In quibus rebus multa debuerunt esse ex miraculis Dei narrata, dum aviculus ab aviculis mirifice est pasta. Verum tenuis noster sermo quamvis non explicet aquila & corvi significantiæ, narranda sunt quæ a Dei famulo super diaconibus ipsis sunt facta. Jam dum ad miraculum aquila sententiæque sacerdotis, affertur Christianorum turba concurreret, tertia die sanctus papa noster Paulus indicit orationem cum populo & cum sacerdotibus suis, ut Deus manifestaret, aut illorum perversorum assertiones, aut suæ vitæ meritum. Et cum beatissimus Paulus in oratione ingemisset, illi diacones correpti subito furor

lymphatico inter invisibilia tormenta clamabant, factionem invidia super episcopo voluisse consurgere, quandoquidem valde propter incontinentiam, eos saepius ac frequentius castigarat. Quod cum ipsi malitiosè iusto Dei judicio graviter ejularant, & dicerent se minime posse sustinere tam grandia supplicia, Dei famulus misericordia quæ motus semper, populis categorizans, rogavit conciliatores & populum, quod pro ipsorum absolutione domini pietatem exorarent, quatenus eos a tormentis liberaret. Tamen ille indignum se dicebat sacerdotio, si ipsi qui pro sua innocentia demonio fuerant arrepti non absoluti fuissent precibus suis. Et ecce dum proclamaret ad dominum iterum sanctissimus Paulus, exaudita sunt preces ejus, & diaconi a demonibus liberati. Tunc iidem malitiosè universa machinamenta, quæ contra suum sacerdotem moliti fuerant, publice in conspectu tam sacerdotum quam laicorum confiteri cæperunt. Hoc evidenti judicio cognito episcopi ipsi, ad talia, qui deprecaturi dominum convenerant certamina, provoluti cum universa plebe iisdem pedibus rogare cæperunt, quod pro illorum peccatis interveniret, pro eo quod dubitaverant, apud dominum pietatem. Quibus rebus peractis ales orientalem partem volatibus petens, nullo impugnantis discessit ex summo culminis fastigio. Intellexit in se vir Dei ad patriam reverti: o mirificum sanctitatis documentum! &c. quæ licet parum certa ad primum Christianæ æræ sæculum haud dubie transierent, qui Narbonensem hunc præfulem primum cum Sergio Paulo proconsule confundunt. & ab apostolo Paulo dum in Hispanias pergeret, Narbone Martio relictum autumant. Complures vero sanctissimos viros incontinentiæ reos actos fuisse, sed non peractos, docet Claudius Espenceus Parisiensis Theologus cap. 9. libri vi. de continentia, atque ex eo Ludovicus Baillius.

a orationem
ingemisset,

C. ANNUM
CHRISTI
218.

CONCILIIUM ROMANUM

C. ANNUM
CHRISTI
218

Habitu circa annum Christi cclviii.

Ex nova Ba-
luzii colle-
ctione.

Epiph. h. 2. 17.

Concilii istius memoriam nobis conservavit auctor libelli synodici, qui perperam illud revocat ad tempora Pape Victoris. Quo factum est ut Labbeus verba libelli retulerit ad illius pontificatum. Verum cum in eo Concilio damnatas constet Noeti & Sabelli prævæ opiniones de divinitate, Noetus vero exortus non sit ante tempora Fabiani Pape, ut colligitur ex Epiph.

Enio; constat autem ex Eusebio Dionysium Episcopum Alexandrinum recripsisse de Sabellianis hereticis ad Sixtum II. Romanum Pontificem, necesse est existimare synodum illam Romanam sub eodem Sixto fuisse celebratam. Damnatus in illa præterea fuit Valentinus, qui præter ceteras ineptias, corpus etiam Christi coelasse assererat, ut legitur in eodem libello synodico. Vide supra pag. 728.

ANNO CHRISTI 318.

ANNO CHRISTI 318.

VITA EPISTOLÆ ET DECRETA DIONYSII PAPÆ I.

Ex libro Pontificali Damasi Papæ.

Dionysius ex monacho, cujus generationem A reperire non potuimus, b sedit annos 6. menses 2. dies 4. Fuit temporibus Gallieni, ex die XI. Kalend. Augusti, c Æmiliano & Basio consulibus, usque in diem septimum Kalend. Januarii d consulatus Claudii & Paterni. e Hic presbyteris ecclesias divisit & cœmeteria, parochiatque (a) & diœceses constituit. Hic fecit ordinationes duas per mensem Decembrem, presbyteros 12. diaconos 6. f episcopos per diversa loca num. (b) 7. Qui etiam sepultus est in cœmeterio Callisti via Appia, g III. Kalendas Januarii. Et cessavit episcopatus dies quinque.

d Consulatus Claudii & Paterni.) Ex epistola synodica Antiocheni concilii scripta ad imperatorem Aurelianus anno imperii illius secundo, qui est Christi 272. liquidum est ac manifestum, Dionysium adhuc illo tempore vixisse. Itaque his consulibus defunctum esse affirmari non potest: cum horum consulatus notetur in factis cum anno Christi 270. Baronius prædicto loco num. 21. e Hic presbyteris ecclesias divisit.) De hac pontificis constitutione, vide quæ dicemus infra in notis ad epistolam secundam. f Episcopi per diversa loca.) Inter episcopos ab eo Zamas Bononiatum referunt Zamas, qui primus in indice episcoporum Bononiensium ordine numeratur, cum tamen credibile sit plures alios ante ipsum fuisse, quorum memoria exciderit, cum civitas ea jam tum frequens & illustris esset. Baron. anno 272. num. ultim.

NOTE SEVERINI BINII.

Dionysius que tempore pontificatus fuit. 318. Capriana mar. ex. um. Fas. ecclesie reditus quomodocumque. V. c. 1. 1. 1. A. d. 1. 1. 1. Tempora ra. ca. quid. D. 1. 1. 1. Quibus consu. libus cepit pontificatus Dionysii. 318.

B

EPISTOLA I. DIONYSII PAPÆ AD URBANUM PRÆFECTUM.

Hæc & sequens pariter referunt.

Hortatur eum diligere & scrutari, ut rationaliter & sapienter disponat & iudicet ea quæ illi commissa sunt.

Dionysius episcopus Urbano præfetto salutem.

Summum bonum est amare amantes se: & contra, peius malum non est, quam ut civis civibus invideant. Gratias liquidem agimus tuæ caritati, quod fideles sancti Petri bene suscipis & adjuvas. Unde scias, te a nobis nostrisque diligere, & tui tuorumque non modicam curam habere. Quapropter tuam hortamur dilectionem, ut bonum quod cœpisti, b semper implere non differas, quia non laudatur initium, sed finis. Sapientiam etiam te hortamur diligere & scrutari, ut rationaliter & sapienter disponas & iudices ea quæ tibi commissa sunt, dicente domino per prophetam: Erudimini, qui judicatis terram. Time ergo Deum, & mandata eius serva. Et dilige eum totis visceribus, & proximum tuum sicut teipsum. Deus altissimus creavit sapientiam in Spiritu sancto. Et vidit, & dinumeravit, & mensus est. Et cœdificavit illam super omnia opera sua, & super omnem carnem. Secundum datum suum præbuit illam diligentibus se. Timor domini gloriosatio, & letitia, corona exultationis. Timor domini delectabit cor, & dabit letitiam & gaudium in longitudine die.

(1.) Luc. Diac. (2.) Luc. VIII.

episcopos sequi convenit: & quod tibi scribitur, omnibus quibuscumque potueris, notum facias, ut non specialis, sed generalis fiat ista præceptio. Crimina vero, quæ episcopis impingere dicis, per alios non sinas ullo modo fieri, nisi per ipsos qui crimina intendunt: si tamen ipsi digni & irreprehensibiles apparuerint, & actis docuerint publicis omni se carere suspitione & inimicitia, & irreprehensibilem fidem conversationemque ducere. Nemini enim de se confesso, credi potest super crimen alienum: quoniam ejus omnisque rei confessio periculosa est, & admitti non debet. Similiter alieni erroris socium, vel a sui voluntarie propositi tramite recedentem, aut sacris patrum regulis & constitutionibus inobedientem, suscipere non possumus, nec debemus, nec impetere recte credentes, vel sanctorum patrum sanctionibus obtemperantes permittimus: quia infames omnes esse censemus, qui suam, aut Christianam prævaricantur legem, aut apostolicam vel regularem libenter postponunt auctoritatem. Hæc itaque, frater carissime, quæ pro affectu sacerdotialis nominis & honoris impendimus, tibi tuisque subditis, & omnibus tenenda, & aliis nuncianda, atque prædicanda mandamus, quibus & pietas ad utilitatem, & sit ad fructum dilectio. Unde objurgando, hortando, suadendo, blandiendo, & consolando, prodesse, quibus possumus, festinemus. Lingua nostra bonis fomentum sit, pravis aculeus. Timidos retundat, iratos mitiget, pigros exacuat, desides hortando succendat, refugientibus suadeat, asperis blandiatur, desperatos confortet ut quia doctores dicimur, viam salutis gradientibus ostendamus. Simus in custodia vigilantes, aditum contra hostis insidias solliciti muniamus. Et si quan-

do perditam ovem de commissis gregibus error abduxerit, toto illam annisu ad caulas dominicas revocare contendamus, ut de pastoris nomine quod habemus, non supplicium, sed præmium consequamur. Quia ergo in his omnibus divinæ gratiæ adiutorium opus est, omnipotentis Dei assiduis precibus clementiam exoremus: quatenus ad hæc nobis operanda, & velle tribuat, & posse concedat, atque in ea nos via, cum fructibus boni operis, quam se pastor pastorum esse testatus est, dirigat, ut sine quo nihil agere possumus, per ipsum implere omnia valeamus. Data v. Idus Septembris Claudio & Paterno viris clarissimis consulis.

NOTA SEVERINI BINII.

a Ecclesias vero singulas singulis presbyteris dedimus, parochias & cæmeteria eis distinximus. Hanc parochiarum distinctionem non primum a Dionysio, sed ab Evaristo factam esse, patet ex illis quæ supra diximus in notis ad vitam ejusdem Evaristi, verbis: *Hic titulus*. Verum cum in persecutione Valeriani publico edito, de quo supra in notis ad vitam Sixti egimus, presbyteri ab ecclesiis relegerentur, & Christianorum in cæmeteriis conventus veterarentur, parochiarum, ecclesiarum, & cæmeteriorum confusio sine dubio facta est: sublato autem Valeriano, restituta per Gallienum pace ecclesiis, concessa vicissim libera facultate aduendi cæmeteria, Dionysius Romanus pontifex parochias presbyteris per exilium vel martyrium spoliatas alias aliis assignavit, tempore persecutionis confusas iterum divisit, ac pro ratione distribuit, cæmeteriaque singulis, quod ante cum fecerant quidam antecessores, vicissim consignavit. Vide Baron. anno 270. num. 17.

Idem Dionysius papa teste S. Athanasio lib. de decretis synodi Nicænae adversus Sabellianos insignem scripsit epistolam, in qua unitatem Dei in trinitate & trinitatem in unitate egregie confirmavit. Utinam ea nunc adesset ad refellendos novos veteresque Arianos & Sabellianos.

a Conc. Arel.
c. 13 q. 1
Nemini præterquam.

b professio in mi.
b Hadr. coll. 64 & An. in respiciat. tit. I. const. 22. lib. 12. cod. Theod. 2. 9. Alien.

c S. Gregor. epist. 113. lib. VII. cujus verba ac stylum nemo non illic agnoscat.

d consulendo

e tum dos

f horata

g doctores

a per devia

b facere nihil possumus
c An. 269.

An & quomodo Dionysius parochias distinxit.

EPISTOLÆ II.

SEU OPERIS DIONYSII PAPÆ

Adversus Sabellianos fragmentum.

CIRCA AN. CHR. 100

1. **Ε**ξῆς δ' ἂν εὐκότως λέγοιμι καὶ πρὸς διαί-
 ρωντος καὶ κατατιμώντος καὶ ἀκαίρωντος τὸ σεμ-
 νοτατον κήρυγμα τῆς ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ, τὴν μο-
 ναρχίαν εἰς τρεῖς διωάσεις τινὰς καὶ μεμερισμένους
 ὑποστάσεις καὶ θείατος τρεῖς· πίπισμαι γὰρ εἶναι
 τινὰς τῶν παρῶν κατηχῶτων καὶ διδασκόντων τὸν
 Θεῖον λόγον, ταύτης ὑψηλῆς τῆς φρονήσεως· οἱ
 κατὰ διάμετρον, ὡς ἔπος εἶπεν, ἀντίκεινται τῇ Σα-
 βελλίου γνώμῃ· ὁ μὲν γὰρ βλασφημεῖ αὐτὸν τὸν
 υἱὸν εἶναι λέγων τὸν πατέρα, καὶ ἐμπαλιν· οἱ δὲ
 τρεῖς Θεὸς ἕσπον τινὰ κρητύσσιν, εἰς τρεῖς ὑποστά-
 σεας ζένας Ἀλλήλων παντάσῃ κεχωρισμένους διαί-
 ρωντες τὴν ἀγίαν μονάδα· ἠνάσθαι γὰρ ἀνάγκη τοῦ
 Θεοῦ τῶν ὅλων τὸν Θεῖον λόγον, ἐμφιλοχωρεῖν δὲ
 τοῦ Θεοῦ καὶ ἐνδιατεῖναι δὲ τὸ ἀγιον πνεῦμα· ἠδὴ καὶ
 τὴν Θεῖαν ἑξάδα εἰς εἷς, ὡσπερ εἰς κορυφὴν τινὰ,
 τὸν Θεὸν τῶν ὅλων τὸν παντοκράτορα λέγων, συγχι-
 φαλαυθῆναι καὶ συνάγειν πάσα ἀνάγκη. Μαρ-
 κίωνος γὰρ τὸ ματαιόφρονος διδάγμα, εἰς τρεῖς ἀρ-
 χὰς τῆς μοναρχίας τομῶν καὶ διαίρεσιν, παίδωμα

1. **J**am vero æquum fuerit disputare adver-
 sus eos, qui monarchiam, quæ augu-
 stissima est Ecclesiæ Dei prædicatio, in tres
 quasdam virtutes ac separatas hypostases
 tresque deitates dividentes ac discindentes
 destruant. Audivi enim quosdam, qui apud
 vos divinum verbum prædicant & docent,
 hujus opinionis magistros esse, qui quidem
 e diametro, ut ita loquar, Sabellii opinio-
 ni adversantur. Hic enim blasphematur, ip-
 sum Filium dicens esse Patrem, & vicif-
 sum: illi vero tres Deos quodam modo præ-
 dicant, dum sanctam unitatem in tres di-
 versas hypostases ab invicem omnino separa-
 tas dividunt. Necesse est enim divinum
 Verbum Deo univerforum esse unitum, &
 Spiritum sanctum in Deo manere & inha-
 bitare: adeoque divinam Trinitatem in
 unum, quasi in quemdam verticem, hoc
 est in Deum univerforum omnipotentem
 reduci atque colligi. Inspicientis enim Mar-
 cionis doctrina, quæ in tria principia
 monarchiam secat & dividit, diabolica sane
 est,

Athanas. de decr. n. 16. ca. 11.

Sabellii ha- resis.

Marcionis ha- resis.

1. Inique istud fragmentum debemus Athanasio, a quo in epistola de decretis Nicænae synodi n. 26. sic lau-
 datur: Dionysius quoque Roma episcopus, scribens contra Sabellianos, adversus illos qui talia... (scilicet Ver-
 bum factum & creatum esse) audent dicere, indignatur his verbis. Ex eo opere excerptum est, quod idem
 Athanasius epist. de sententia Dion. n. 13. contra Sabellianos, & eos qui ejus sententia ob quam Arius
 ab Ecclesia p. f. excommunicatus est, scriptum dicit, quodque ab epistola ejusdem pontificis ad Dionysium Alexandri-
 num simul missa distinguendum esse in superioris epistola notitiam not. a. probavimus. In hoc opere Diony-
 sium Trinitarum dogma, cui Alexandrinus præful favere videbatur, ita refellit, ut & Sabellianorum senten-
 tiam, quam impugnabat idem antistes, simul confutes. Eaque agendi ratione defensoribus Ecclesiæ magno docu-
 mento fuit, quo contra hæreses ex prudentia sibi decertandum esse scirent, ut & oppositas non modo caverent,
 verum etiam simul debellarent. Fragmenti hujus stilus epistolam sapit, tractatus ac disceptationis fustoris more
 conscriptam, quales Dionysius Alexandrinus scribens ad Xystum, fuisse docet epistolas, quas adversus nascentem Sa-
 bellii hæresim miserat. Vel ad eas Pentapoleos ecclesias, in quibus orta & propagata erat Sabellii hæresis, vel
 ad ipsam Alexandrinam, cui præerat Dionysius, vel ad ejus delatores probabiliter missa est. Ad initium pon-
 tificatus Dionysii una cum superiore videtur referenda, utpote cui occasionem dedit accusatio, quam litteras
 Xysto papæ missæ pepererunt.
 2. Dionysius noster hic cum tota secularium schola, ut Hieronymi ad Damasum epist. 10. n. 4. verbis utar,
 nihil aliud hypostasin nisi usum novis, & cum Ecclesia tota sacrilegam triam substantiarum prædicationem,
 prout substantia vocis græcæ usum respondet, averfatur. Jam tum tamen in ecclesiâ, saltem Alexandria, usu
 receptum erat, ut ὑποστάσις vocabulum ad personam significandam assumeretur. Id certe colligitur ex his Orige-
 nis in Johan. tract. 2. Tres personæ (τρεῖς ὑποστάσεις) Patrem & Filium & Spiritum esse credimus. Idem
 & lib. 8. contra Celsum, Patrem & Filium dicit τὴν ὑπόστασιν πρῶτα affirmat. Ipse Dionysius Alexandr. in
 epistola 3. sequentis fragmentis n. 15. αὐτῶν τρεῖς ἰδέαι τις ὑποστάσις eodem intellectu dicit. Unde suspicio est
 id, quod nunc differit Dionysius Romanus, in Alexandrinum cadere, qui cum in Deo τρεῖς ὑποστάσεις præ-
 dicaret velut trium substantiarum seu essentiarum divinarum triumque deitatum assertor, ac monarchia destruc-
 tor audire cepit, quoad se ab hac opinione purgaret. Immo Basilius epist. 41. eum ante usum seu essen-
 tia diversitatem inter divinas personas potuisse docet. Ubi vero Græcos ὑποστάσις nomine personam intelli-
 gere constitit, etiam Latini substantia vocabulum ad eundem intellectum accommodare non dubitarunt, ut
 liquet nominatim de Augustino lib. 7. de Trin. c. 5. n. 9.
 3. Uno verbo hanc Sabellii hæresim enuntiant Ariani apud Athanasium lib. de Synod. n. 16. dicentes
 illum ὑποστάσιν prædicare, quod Hilarius lib. 4. de Trin. n. 12. latine convertit, ipsum dixit Filium quem
 Patrem.
 4. Notior est Marcionis hæresis, qua duo principia, unum boni, alterum mali foverat. Cyrillus tamen
 Jerosol. licet catech. 6. n. 16. hanc ejus doctrinam notans, dicat eum diversos Deos statuisse, alterum bonum,
 & alterum justum, hoc est unum durum & severe punientem, alterum benignum & ad misericordiam pro-
 penfum, catech. 16. n. 4. de discipulis illius præmittit, Nec tres Deos annuntiamus, sicut Marcionista, tum
 n. 7. de ipso magistro subjicit, Implissimus Marcion tres Deos esse primus assertus. Quæ autem ratione hoc ab
 eo assereretur, Epiphanius hæz. 48. n. 3. exponit. Verum Rhodon quidam Marcioni suppar apud Eusebium
 lib. 7. c. 13. primum scribit, Alti perinde ac Marcion duo inducunt principia, ac paulo post adjungit, Alti
 versus ad his tamquam tempestate in pesus abrupit, non duas solum, sed tres naturas præferunt: quorum prin-
 ceps & antesignanus est Syneros. Augustinus vero lib. de hæz. c. 22. Epiphanius Eusebique sententias sic per-
 stringit: Quamvis Epiphanius eum (Marcionem) tria dixit asseruisse principia, bonum, justum, primum:
 sed Eusebii Syneros quendam, non Marcionem, trium principiorum atque naturarum scribit antistorem.
 5. Superius quidem Dionysius tres personas divinas sic distinguit, ut Dei univerforum appellationem Patri
 tribuere videatur: ac subinde mentem suam explicans, divinam Trinitatem in unitatem naturæ, qua sit ut
 unus univerforum Deus sit, convenite aperte docet. Quod cum ita sit, cumque idem sanctus pontifex tria

Θεία ἡ προφητικὴ γραφὴ τῆς κρείστος ἐκτίσει μετὰ ἀρχαῖον ὁδὸν αὐτῶν, ἐκ διζήμενοι. Οὐ μίαν γὰρ ἢ τὴν ἐκτίσειν, ὡς ἴσται, σημασία. ἐκτίσει γὰρ ὁ παῖδα ἀκρίτων ἀντὶ τῆς ἐπίστασις τοῖς ὑπὸ αὐτοῦ γεγονόσιν ἔργοις, γεγονόσι δὲ δι' αὐτῶν τῶν υἱῶν. ἔχει δὲ ἡ τὴν ἐκτίσειν λέγειν ἂν ἐπὶ τῆς ἐποίησις. Ὁμοίως γὰρ τῆ ποιῆσαι τὸ κτίσαι. ἔκτισε ὅτις ἐστὶν πατὴρ ἐκτίστασεν, ἡ ἐποίησεν, ἡ ἐκτίσει· τῆ δὲ τῆς ἀπερονομίῳ μεγάλη ὁδὸν ὁ Μωϋσῆς φησὶ. ὁμοίως ἡ ἐποίησεν ἂν τῶν ὁμοίων ἀνθρώπων. ποιῆμα ὁ προφήτης πᾶσης κτίσις, ὁ ἐκ γαστροῦ ἀπὸ ἰσσοφῶν ἡμῶν, ὁ ἐπὶ ὡς σοφία, ὁ δὲ πᾶσαν βελῶν ἡμῶν, καὶ πολλὰ δὲ τῶν θεῶν λογίων ἡμῶν, ἀλλ' ἡ γεγονόσιν τὸν ὑπὸ ἀρχαῖον ὁδοῦ ἂν ὑπὸν καταφατῶς ἐλέγχονται τῆ ψευδῆ περὶ τῆς τῶν κρείστος ἡμῶν ἀπολαμβάνοντες, οἱ ποιῆσαι αὐτοῦ τῆς θεῶν ἡ ἀρρήτων γίνεσθαι λέγειν τολμῶντες.

3. Οὐτ' ἐν κατιμερίῳ ἡρῆ εἰς τρεῖς θεότητες τῆς θειοματεῖα ἡ θεῶν μονάδα, ὅτε ποιῆσαι καλεῖται τὸ ἀξίωμα ἡ τὸ ὑπερβαλὸν μέγεθος τῆς κρείστος. Ἀλλὰ πεπισθῆναι εἰς θεὸν πατέρα πανκράτηα, ἡ εἰς χεῖρον Ἰησοῦν τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ἡ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα, ἡνῶσαι δὲ τῶν θεῶν ἡ ἐλῶν τῶν λόγων· ἐγὼ γὰρ φησὶ, ἡ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοὶ· ἡ ἐγὼ ἐν τῶ πατρὶ, ἡ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοὶ ὅτι γὰρ ἂν ἡ ἡ θεῶν εἶδος, ἡ τὸ ἅγιον κρείστος τῆς μοναρχίας διασώζονται.

quod sibi vult divina & prophetica Scriptura, explicant illud, Dominus creavit me principium viarum suarum. Non enim una est, ut scitis, verbi creavit significatio. Nam hoc in loco creavit idem est, quod præcicit operibus ab ipso factis, factis, inquam, per ipsum Filium. At hic creavit non perinde intelligendum est, atque fecit. Facere enim & create inter se differunt. Nonne ipse ille pater tuus possedit te, & fecit te, & creavit te? ait Moyses in magno Deuteronomii carmine. Sic etiam illos recte quis possit coarguere: O præcipientes temerariique homines! ergone facta res est primogenitus omnis creatura, ex utero ante luciferum genitus, qui ut sapientia dicit, Ante omnes colles gignis me? Denique multis in locis divinorum eloquiorum cum genitum dici, at nusquam factum filium, quis legerit. Ex quibus aperte convincuntur falsa de Domini generatione opinari, qui divinam atque inexplicabilem ejus generationem factionem audent dicere.

3. Neque igitur admirabilis & divina unitas in tres divinitates est separanda, neque factionis vocabulo dignitas ac summa magnitudo Domini est diminuenda: sed credendum est in Deum Patrem omnipotentem, & in Christum Jesum ejus filium, & in Spiritum sanctum: Verbum autem Deo universorum esse unitum. Quippe ego, inquit, Pater unum sumus: &, Ego in Patre, & Pater in me est. Ita scilicet divina Trinitas & sancta monarchia prædicatio integra servabitur.

ANNO CHRISTI 453. CONCILIIUM ROMANUM, IN CAUSA DIONYSII ALEXANDRINI, ANNO CHRISTI 463.

De Sabellianismo accusati,

Habitu anno CCLXIII. tempore Dionysii Papæ.

a dubius est annus.

Concilium Romanum.) Hoc concilium auctore Dionysio papa celebratum est Romæ, anno domini 453. hanc ob causam. Cum Sabelliana hæretis, auctore Sabellio oborta ac propagata, gloriosissimæ & adorandæ trinitati personarum distinctionem auferret, Dionysius Alexandrinus sui officii esse ratus hominem Libycum sibi subditum refellere, in eum lucubrations quasdam scripsit, quibus sinistro iudicio Pentapolitanorum, non personarum tantum, sed etiam naturæ divinæ distinctionem ac diversitatem tueretur. Pentapolitani igitur eundem Dionysium Alexandrinum, quasi de fide & trinitate non recte sentiret, apud Dionysium pontificem accusant. Pontifex hoc episcoporum conventum indicto, Dionysium Alexandrinum ad concilium citat, & quid de natura ac inenabili gloriofissimæ Trinitatis substantia sentiat,

unam eandemve, an vero diversam in tribus personis subsistentem divinam naturam esse credit, scripto profiteri mandat. Episcopus Alexandrinus calumnie accusatus, pontificis decreto parat, epistolam mentis suæ indicem, & criminis objecti purgatricem, quæ extat apud Baronium hoc anno, num. 34. cum quatuor apologeticis libris pro sui defensione conscriptis propediem atterendis, mittit. Quibus habitis, cum Pentapolitanorum accusantium, & Dionysii sese purgantis causa diu multumque discussa fuisset, prævio maturo consilio, Dionysius Alexandrinus episcopus, omnium episcoporum, qui huic concilio interfuerunt, sententia ac iudicio ab accusatorum calumnia, teste Athanasio, in illo commentario quem de sententia Dionysii adversus Arianos conscripsit, absolutus est. Vide Baron. anno 263. num. 30. usque ad 50.

Tempus & locus concilii.

Causa concilii.

Dionysius Alexandrinus accusatur.

ALE-

Ad annum circiter. Ch. 453. referret Hardanus in indice Conciliorum tom. primi hoc Romanum Concilium, de quo vide Athanasium in Epist. de sententia Dionysii contra Arianos, & in Epist. de Synodo Antioch. & Seleucia, & Basilicæ. lib. de Spiritu Sancto ad Amphilocho. cap. ult.

ALEXANDRINÆ SYNODI
DIONYSII.

Ex libello Synodico.

ΣΥΝΟΔΟΣ ΘΕΙΑ ΚΑΙ ΙΕΡΑ ΜΕΙΚΗ, ΕΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ ΣΥΝΑΘΡΟΑΘΕΙΣΑ ΑΠΟ ΤΩ ΟΜΟΛΟΓΗΤΩ ΔΙΟΝΥΣΙΩ, ΤΩ ΤΟΥΤΗΣ ΑΡΧΙΕΡΕΩΣ, ΑΠΟΚΡΥΨΑΣΑ ΤΩΝ ΣΑΒΕΛΛΙΩΝ ΤΩΝ ΑΝΤΙΘΕΩΝ.

SYNODUS divina & sancta particularis, Alexandriae collecta a confessore Dionysio, eisdem archiepiscopo: quæ Sabellium divinitatis inimicum abdicavit.

ΣΥΝΟΔΟΣ ΘΕΙΑ ΚΑΙ ΙΕΡΑ ΤΟΠΙΚΗ, ΣΥΝΑΘΡΟΑΘΕΙΣΑ ΕΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ, ΥΠΟ ΤΩ ΑΠΟΣΤΡΗΜΩ ΔΙΟΝΥΣΙΩ, ΚΑΤΟΙΚΑΣΑΣΑ ΚΑΙ ΑΠΟΚΡΥΨΑΣΑ ΜΕΤ' ΕΛΛΗΝΩΝ ΝΕΠΟΤΙΑΝΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΑΙΓΥΠΤΟΥ, ΚΑΙ ΚΛΕΜΕΝΟΝ, ΩΣ ΔΙΑΒΕΒΑΤΗΜΩΣ, ΚΑΙ ΠΛΕΙΣΤΑ ΕΚΑΠΑΪΣΤΑΣ, ΕΝ ΤΗ ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΓΙΕΡΟΣΑΛΗΜ ΤΩ ΧΕΙΣΤΩ ΕΙΝΑΙ ΤΩ ΒΑΣΙΛΕΩΣ, ΚΑΙ ΤΩ ΧΙΛΙΤΗΡΩ ΔΟΓΜΑΤΙΖΟΝΤΙΣ· ΑΠΟΣ ΤΟΥΤΙΣ ΒΕΘΥΣΙΑΣ ΚΑΙ ΜΗΛΟΣΦΑΓΙΑΣ ΝΟΜΟΘΕΤΟΥΤΙΣ.

SYNODUS divina & sancta provincialis, collecta Alexandria ab eodem Dionysio: quæ damnavit, & post mortem abdicavit Nepotianum episcopum Egypti & Cerinthum: tanquam asseverantes, eoque errore plurimos alios involventes, in terrena Hierusalem Christi esse regnum, & millenarium annorum docentes: & præterea boum sacrificia & ovium imactationes tanquam legitimas exigentes.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ

ΔΙΟΝΥΣΙΩ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΩ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ, ΑΠΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΔΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ ΕΡΩΤΗΣΑΝΤΙ ΠΕΡΙ ΕΞΑΦΩΡΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ, ΑΠΟΣ Α ΔΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ Ο ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΑΠΟΚΕΙΣΤΕΣ ΕΠΟΙΗΣΑΤΟ, ΑΙ ΚΑΙ ΩΣ ΚΑΝΟΝΕΣ ΕΔΙΧΘΗΣΑΝ.

EPISTOLA BEATI DIONYSII Archiepiscopi Alexandrini ad Basiliden episcopum de diversis capitibus, ad quæ per epistolam Dionysius responsa dedit, quæ tanquam canones sunt admitta.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΔΗ ΤΩ ΑΓΑΠΗΤΩ ΜΟΥ ΥΙΩ ΚΑΙ ΑΔΕΛΦΩ ΣΥΛΛΕΙΤΟΥΓΩ ΚΑΙ ΘΕΟΜΕΙΔΕΙ ΕΝ ΚΥΒΩ ΧΑΙΡΕΙΝ.

Dionysius, Basilide dilecto mihi filio & fratri in sacris comministro, Deoque fidei & morigero, in domino salutem.

CANON I.

ΑΠΙΣΤΕΙΛΑΣ ΜΟΙ ΠΙΣΟΤΙΤΕ ΚΑΙ ΛΟΓΙΩΤΗΤΕ ΥΙΕ ΜΗ, ΠΙΝΘΑΝΟ, ΘΗΜΟΣ ΚΑΘ' ΕΜΕ ΩΡΑΝ ΑΠΟΝΗΣΙΖΕΘΑΙ ΔΕΙ· ΤΩ ΤΩ ΠΑΧΑ ΗΜΕΡΑΝ. ΤΙΝΑΣ ΜΕΝ ΓΑΡ ΤΩ ΑΔΕΛΦΩΝ ΛΕΓΕΝ ΦΗΣ, ΟΤΙ ΧΡΗ ΤΩ ΤΟ ΠΟΙΕΙΝ ΑΠΟΣ ΤΩ ΑΛΕΚΤΡΟΦΩΝΙΑΝ. ΤΙΝΑΣ ΔΕ, ΟΤΙ ΑΠ' ΕΣΠΕΡΑΣ ΧΡΗ· ΟΙ ΜΩ ΓΑΡ ΕΚ ΡΩΜΗ ΑΔΕΛΦΟΙ, ΩΣ ΦΑΣΙ, ΠΕΡΙΜΩΣΙ ΤΩΝ ΑΛΕΚΤΡΑ· ΠΕΡΙ ΔΕ ΤΩΝ ΣΥΝΤΩΘΑ, ΕΛΕΓΕΣ, ΟΤΙ ΤΑΧΙΟΝ· ΑΚΕΙΒΗ ΔΕ ΩΡΑΝ ΤΙΘΕΝΑΙ ΕΠΙΧΗΤΕΙΣ, ΚΑΙ ΩΡΑΝ ΠΑΝΤΟ ΜΕΜΕΘΗΜΩΣ, ΟΠΕΡ Ε ΔΥΣΚΟΛΟΝ ΚΑΙ ΣΦΑΛΕΙΣ ΕΡΩΝ ΕΙΣ· ΤΩ ΜΩ ΓΑΡ ΟΤΙ ΜΕΤΙ ΤΩΝ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΩ ΚΥΡΙΩ ΗΜΩΝ ΚΑΙΡΩΝ ΧΡΗ ΤΗΣ ΕΟΡΤΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΦΡΟΣΥΝΗΣ ΣΙΑΡΧΕΘΑΙ, ΜΕΧΕΙΣ ΕΚΕΙΝΑ ΤΩΣ ΨΥΧΑΣ ΤΑΙΣ ΥΠΕΡΑΣ ΤΑΠΕΝΟΥΤΙΣ, ΑΠΟ ΠΑΝΤΩΝ ΟΜΟΙΩΣ ΟΜΟΛΟΓΗΘΗΣΑΤΟ. ΚΑΤΕΣΧΕΛΑΣΑΣ ΔΕ ΔΙ' ΑΝΕΓΡΑΦΑΣ ΜΟΙ, ΠΑΝΤΟ ΥΠΩΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΘΕΙΩΝ ΔΙΑΓΓΕΛΙΩΝ ΑΙΔΟΜΟΝΟΣ, ΟΤΙ ΜΗΔΕΝ ΑΠΗΧΕΙΣΘΑΙ ΜΕΝ ΕΝ ΑΥΤΟΙΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΩΡΑΣ, ΚΑΘ' ΕΜΕ ΑΙΕΣΗ, ΦΑΙΝΕΤΑΙ. ΕΞΑΦΩΡΟΣ ΜΩ ΓΑΡ ΟΙ ΔΙΑΓΓΕΛΙΑΙ ΤΟΣ ΕΠΙ ΤΩ ΜΗΜΕΙΟΝ ΕΛΘΟΥΤΙΣ ΑΝΕΓΡΑ-

Misisti ad me, fidelissime & sapientissime fili mi, interrogans, qua hora die pasche sit solvendum jejunium. Ais enim aliquos fratres dicere, quod oportet hoc in galli cantu facere; alios vero, quod id sit faciendum vespere. Qui enim Romæ sunt fratres, ut ajunt, gallum expectant. De iis autem qui hic sunt, dixisti quod citius. Horam autem exactam & valde dementiam queris imponere, quod quidem est difficile, & lubricum. Quod enim post resurrectionis domini tempus oportet festum lætitiæ inchoare, ad illud usque animis jejunio humilias, erit apud omnes similiter in confesso. Per ea autem quæ scripsisti, probasti, (sane admodum divinorum evangeliorum sensu percepto) quod nihil ab ipsis certo definitum de hora qua resurrexit, apparet. Diverse enim evan-

1 Legitur in MSS. Reg. 1018, aliique τὸ ἄλλο Πάσχα παραλύσει. Est autem τελευτὴ πασχα, solutio paschalis jejunii. 2 Ex Balsamone & Zonara, qui hos Canones integros cum scholiis primi ediderunt. Citantur etiam a Photio in Nomocanone, aliique Græcis Canonum collectoribus. Interpretæ est horum Canonum P. Fronto Ducuzus & Soc. Jeta tom. 1. Bibl. Patrum Græco-Latinæ. Scripti sunt circa an. Christi 325. 3 Basilides Episcopus in Pentapoli Lybiæ dicitur apud Eusebium lib. 6. & 7. Hist. 4 Vide Constitut. Apostol. lib. 1. cap. 18. Eusebium lib. 2. hist. cap. 17. Cyrillum Hierosolym. Catech. 18. Epiphanium tom. 1. pag. 1105. Georgium Alexandr. in vita Chrysolomi pag. 231. tom. 2. edit. Savil. 1671. 34. 241.

προήρχθη· παρέτεινεν δὲ κατὰ τὴν πορείαν καὶ ἅδ
 περὶ τὸ μνημῖον διαβιβῆσαι μέγας ἀνατολῆς ἡ-
 λίου· καὶ λέγει καὶ τότε ταῦταις ὁ νεανίσκος ὁ λε-
 χείμων, ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὡδε· τῶν ὅπως ἐχόν-
 των, τότε τῆς ἀκεβόλων γυναικὸς ἀποφανόμεθα
 κατὰ τοιαύτην ἢ καὶ τοῖον ἡμῶν ἢ ὅπως τε-
 τάρτην ἀρχεῖται προσήκει τῆς ἐπὶ τῆ τοῦ κυρίου
 ἡμῶν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆσαι χάρις· τὰς μὲν λίαν
 ἐπιτυχευάντας καὶ ὑπερβολῶς ἔχοντες ἤδη μετῴσθη
 αἰνέοντας, ὡς ὀλιγοὶ καὶ ἀκρατεῖς μεμφομεθα, ὡς
 ὡς παρ' ὀλίγον ἀποκαταλύοντας τὸν δρόμον, λέ-
 γοντες ἀνδρὸς σοφοῦ, Οὐ μικρὸν ἐν βίῳ τὸ πα-
 ρὰ μικρὸν· τὰς δὲ ἐκτρέφοντες καὶ διατρέφοντες
 ἐπὶ πλείονος καὶ μέγας περὶ τῆς φυλακῆς διαγχαρ-
 τερωμένους, κατὰ τὴν καὶ τοῖς πλείονος ὁ σωτὴρ ἡ-
 μῶν περικαίῃ ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἐπέφανη, ὡς
 ἡμεῖς καὶ φιλοπονοῦντες ἀποδεχομεθα· τοῖς δὲ με-
 ταξὺ ὡς ἐκινήθησαν ἢ ὡς ἠδυνήθησαν ἀναπαυ-
 σαμένως, μὴ πάντων ἰσχυρῶν· ἐπεὶ μὴδὲ τὰς ἐξ
 ἡμῶν ἡμεῖς ἡμέρας ἴσως μὴδὲ ὁμοίως πάντες δια-
 γχαρῶμεν· ἀλλ' οἱ μὲν καὶ πάσας ὑπερτίθειαν ἀσπί-
 διαγχαρῶμεν, οἱ δὲ δύο, οἱ δὲ τρεῖς, οἱ δὲ
 πέντε, οἱ δὲ ἑπτὰ, καὶ τοῖς μὲν πάντων δια-
 κονηθεῖσιν ἐν ταῖς ὑπερτίθειαις, εἴτα ἀποκαμῶσι
 καὶ μονῶν ἐκλείψουσιν, συγγνώμη τῆς τυχεύουσας
 γυναικὸς· εἰ δὲ τις ἐκ ὅσων ἐκ ὑπερτίθειαις,
 ἀλλὰ μὴδὲ ἠδυνήσαντες ἢ καὶ τριφύσαντες τὰς
 προαγασίας πέντε, εἴτα ἐλθόντες ἐπὶ τὰς τε-
 λείων δύο καὶ μόνων ἡμέρας, αὐτὰς ὑπερτίθει-
 ντες, πῶς τε παρασχεῖται καὶ τὸ σάββατον, μετὰ
 καὶ λαμπρὸν ποιῶν νομίζουσιν ἂν μέγας τῆς εἰς
 διαγχαρῶμεν, ἐκ οἷμαι τὴν ἰσῶν ἀδελφῶν αὐτῶν
 πεποιθῆσαι, τοῖς τὰς πλείονος ἡμέρας ἀποσηκῶ-
 σι· τῶν μὲν ὡς φρονῶ συμβολῶν περὶ τῶν
 ἐγραφε.

Κανὼν β΄.

Περὶ δὲ ἡμῶν ἐν ἀφῆδρω γυναικῶν· εἰ προσή-
 κων αὐτῶν ἔπι διαγχαρῶμεν εἰς τὸν οἶκον εἰσέναι
 τὸ Θεοῦ, περὶ τὸν καὶ τὸν πυνθάνομαι νομίζω· αὐδὲ
 γὰρ αὐτῶν οἶμαι πῶς ὅσων καὶ ἀλαβῆς, πολυή-
 σεν ἔπι διαγχαρῶμεν, ἢ τῆ ἑαπίστη ἁγία προσ-
 σελθεῖν ἢ τὸ σώματος καὶ τὸ αἵματος τῆ Χειρὸς
 προσάγειν· ἢ δὲ γὰρ ἢ τὴν δωδεκαετηρίαν ἐ-
 χαστα πῶς τὴν ἰσῶν σπῆδασα ἔδωκεν αὐτῶν· ἀλλὰ
 μόνον τὸ κρασπεδῶν· προσάγειν μὲν γὰρ ὅπως ἂν
 ἐχῆται, καὶ ὡς ἂν διακρίπται, μὴ μνησθῆναι τὰ δεσπό-
 τα, καὶ δεῖσθαι βοηθείας τυχεῖν, ἀνεπίφθονον· εἰς
 δὲ τὴν ἁγία ἡμῶν ἁγίων, ὁ μὴ παρὴν καὶ ἀφῆδρος καὶ
 ψυχῆ καὶ σώματος, προσεῖναι κληθήσεται.

Κανὼν γ΄.

Αὐτῶν δὲ καὶ οἱ γενησῶντες, ταῦτ' ὁδεί-
 λασιν εἴται κείται· ὅτι γὰρ ἀπέχουσιν ἀλλήλων
 προσήκων, ἐκ τιμωρίας ἵνα πῶς καίρῶν ὁμο-
 λάσσωσι τῆ ἁγία ἡμῶν, καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτῶ
 ὄσων, ἀηκόσασιν Παύλος γράφοντος.

ad ortum solis, & eis quidam tunc dicit
 adolescens candidatus, Surrexit, non est hic.
 Hæc autem cum ita se habeant illis qui hoc
 accuratius subtiliusque considerant, enunciamus
 quotta hora, vel etiam semihorula, vel quar-
 ta horæ, oportet incipere lætitiã ob domi-
 ni nostri a mortuis resurrectionem, & eos
 quidem qui nimium festinant, & ante mediam
 nodem, nium solvunt, ut negligentes &
 intemperantes reprehendimus, ut qui propo-
 modum antequam par sit, cursum abrupe-
 rint, dicente viro sapiente; Non parum est
 in vita quod parum abest. Eos autem qui dis-
 ferunt, & plurimum perferunt, & ad quar-
 tam usque vigiliã fortiter abstant, in qua
 Betiam servator noster in mari ambulans ap-
 paruit, ut generosos & laborum tolerantes
 suscipimus: iis autem qui interea ut moti
 sunt, vel ut potuerunt, quiescunt, non val-
 de molesti sumus: quandoquidem nec sex
 juniorum dies æquali, aut simili tolerantia
 omnes perferunt: sed alii quidem, vel om-
 nes transmittunt, jejuni permanentes, alii
 duos, alii tres, alii quatuor, alii nullum.
 Et iis quidem qui in illis transmittendis val-
 de laboraverunt, deinde defessi sunt, & propo-
 modum deficiunt, ignoscendum est quod
 celerius gustent. Si qui autem non modo
 non transmissis, sed ne jejunitis quidem, vel
 etiam in delicatis opiparisque conviviiis, con-
 sumptis præcedentibus quatuor diebus, ad
 duos eosque solos extremos dies cum vene-
 rint, illis a se cibo non gustato transmissis,
 parasceve & sabbato, magnum quid & egre-
 gium se facere existimant, si ad auroram us-
 que permanserint: non existimo eos ex æquo
 certamen subisse cum iis qui se pluribus die-
 bus prius exercuerunt. Hæc quidem, ut sen-
 tio consulens de hoc scripsi.

CANON II.

De mulieribus autem, quæ sunt in abscef-
 fu, an eas sic affectas oporteat domum Dei
 ingredi, supervacaneum vel interrogare exi-
 stimo. Neque enim ipsas arbitror, si sint
 pie & fideles, sic affectas aufugas vel ad tan-
 tam mensam accedere, vel corpus & sangui-
 nem domini attingere. Neque enim, quæ
 xxi. annorum fluxum patiebatur, ipsum do-
 minum festinans ad medicinam tetigit, sed
 solam ejus tumbriam. Orare enim quomodo-
 cumque se habeat aliquis, & utcumque sit
 affectus domini meminisse, & auxilium implo-
 rare, non est reprehendendum. Ad sancta
 autem sanctorum, qui non anima & corpore
 purus est, accedere prohibebitur.

CANON III.

Porro & qui consenserunt, debent esse
 sui idonei iudices. Quod enim a se invicem
 ex consensu ad tempus abstinere conveniat,
 ut vacent orationi, & rursus conveniant, Pau-
 lum dicentem audiverunt.

CA.

1 Balsamon ha legit de Zonaras, quem sequitur Fronto Ducrus, γενησῶντες, qui matrimonium juncti sunt. Harduinus.
 2 Detschere huc loco Dionysius vide ut vestra licet in epist. ad Victorium Papam. Hard.
 3 Vide Card. Baronium in Anual. ad annum 166. n. 11. Hard.

CANON IV.

A

Κανὼν δ'.

Qui autem in non voluntario nocturno fluxu fuerint, si quoque propriam conscientiam sequantur, & seiplos an de eo discernant an non, considerent. Quemadmodum in cibis, qui discernit, inquit, si comederit, condemnatus est. in his quoque bonae sit conscientiae, & libere loquatur, secundum propriam cogitationem, qui ad Deum accedit.

Rom. 14

Has tu quidem nos honorans (non enim ignoras, o dilecte) nobis quaestiones proposuisti: nos ut ejusdem sententiae, sicut & sumus, ejusdemque animi, simul praeparans. Ego autem, non ut doctor, sed ut cum omni simplicitate convenit nos invicem disserere, meam sententiam in commune edidi: quam cum tu examinaveris, fili mi sapientissime, quod tibi justum meliusque apparuerit, vel an sic etiam de his habere existimas, referibes. Valere te, dilecte fili mi, in paco domino ministrantem opto.

Οἱ δ' ἐν ἀσφαρέτῃ νυκτερῶ ῥύσει χυμῶν, καὶ ἄνευ τῆς ἰδίῃ συνειδήσεως κατακοιμηθέντες, καὶ ἑαυτοὺς, εἴτε διακεκονῶνται περὶ τούτου, εἴτε μὴ, σκοπέτωσαν· καὶ ἐκὶ τῆς βρωμάτων ὁ διακεκονῶντος, φησὶν, ἐὰν φάγη, κατακεκεῖται· καὶ ἐν ταῦτοις κατακεκονῶντος ἐσθὲν καὶ καταφύσεως κατὰ τὸ ἴδιον ἐνδύμῳ, πᾶς ὁ ἀποστολῶν τῷ Θεῷ.

Ταῦτα, σὺ μὲν, τιμῶν ἡμᾶς (ὅτι γὰρ ἀγνοῶν, ἀγαπᾷ) τιμῶν ἡμῶν ἀποστήσῃς, ἀποφρονῶν ἡμᾶς, ὡς περὶ ἐν ἐσθμίν, καὶ ἐπιμύχῃς· ταῦτα παρασκευάζων· ἐγὼ δὲ, ὅχι ὡς διδάσκαλος· ἀλλ' ὡς μὴ πάσης ἀπλότητος ἀποστήκων, ἡμᾶς ἀλλήλοις διαλέγεσθαι, εἰς κοινὸν τῶν διανοῶν ἐμαυτῷ ἔθεθκα· ἵνα ἐπικερῶν καὶ σὺ συνειπίπῃς μὲν, ὅτι ἀν σοὶ φαῖν δίκαιον καὶ βέλτιον, ἢ ἐπὶ τῆς ἐξουσίας, περὶ αὐτῶν ἀντιγραφῆς· ἐπιδοθῆναι σε ἀγαπᾷ υἱὸς ἐν ἐπιλήσει λειτουργῶντι τῷ κυρίῳ ἔχομαι.

EPISTOLA CANONICA SANCTI

Gregorii archiepiscopi Neocaesariensis, qui Thaumaturgus dictus est, de iis qui in barbarorum incurfione idololatria commederant, & alia quadam peccata commiserant.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΑΝΟΝΙΚΗ ΤΟΥ

ἀγίου Γρηγορίου ἀρχιεπισκόπου Νεοκαισαρείας τῷ Θαυματουργῷ, περὶ τῆς ἐν τῇ καταδρομῇ τῶν βαρβάρων εἰδωλόθῃσι φερόντων, ἢ καὶ ἐπερὰ τινῶν πλημμελησάντων.

CANON I.

Κανὼν α'.

Non cibi nos gravant, sante Papa, si captivi ea comederint, quae qui in eos dominium obtinent, eis apparuerunt; maxime quando una de omnibus fama est, barbaros, qui in nostras regiones incurfiones fecerunt, idolis non sacrificasse. Dicit autem Apostolus: *Hic venter, & venter elicit, Deus autem & hunc & has destruet*. Sed Servator quoque omnes cibos mundans, *Non quod intrat, inquit, inquinat hominem, sed quod exeat*. Et hoc quoque, quod captivae mulieres corruptae fuerunt, barbaris earum corporibus intolenter abutentibus. Sed si prius quoque alicuius damnata vita fuerat, abeuntis post oculos fornicatorum, sicut scriptum est: tunc fornicatio iusta est scilicet, etiam tempore captivitatis. Et non oportet facile orationibus cum ejusmodi communicare: sed si quidem aliqua quae in summa continentia vixerit, & puram ab omnique suspitione alienam priorem vitam ostenderit, nunc vi & necessitate in probum lapsa sit, habemus exemplum quod est in Deuteronomio, de adolescentula, quam homo in agro invenit, & ea vi compacta cum ipsa dormit: *Adolescentula, inquit, nihil facietis; non erit adolescentula peccatum mortis: quia quemadmodum si quis homo aduersus proximum suum insurrexerit, & ipsam animam morte affecerit, sic hanc rem adolescentula pronamavit, & non erat qui ei opem ferret*. Haec quidem certe ita se habent.

1. Cor. 6.

Mark. 11.

Exod. 6. 9.

Deuter. 22.

Οὐ τὰ βρώματα ἡμᾶς βαρῆ, ἐρωτᾷτε πάπα, εἰ ἐσθῶν οἱ αἰχμαλωτοὶ ταῦτα, ἀπερ παρρηθεῖαν αὐτοῖς οἱ κρατῶντες αὐτῶν, μάστιγα ἐπέδη εἰς λόγος παρὰ πάντων τῶν καταδραμόντων τῶν ἡμετέρων μὲν βαρβάρων εἰδωλοῖς μὴ τεθουκῆσαι. Ὁ δὲ ἀπόστολος φησὶ, τὰ βρώματα τῆ κοιλίας, καὶ ἡ κοιλία τίς βρωμάτων· ὁ δὲ Θεὸς καὶ ταῦτα καὶ πῦτα καταργῶνται· ἀλλὰ καὶ ὁ σωτὴρ ὁ πάντων καταργῶν τὰ βρώματα, εἰ τὸ εἰς πορνοκλήρον κοίτοι τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ τὸ ἐκπορνοκλήρον καὶ τοῦ αἰχμαλωτῆς γυναῖκας ἐξοφθαλμῶν ἐξ ὑβρίων τῶν βαρβάρων εἰς τὰ σώματα αὐτῶν· ἀλλ' εἰ μὲν καὶ ἀποφρονῶν καταργῶνται· βίβλ' ἐκπορνοκλήρον ὁφθαλμῶν τῶν ἐκπορνοκλήρων κατὰ τὸ γυναικῶν, δηλοῦσι ἢ πορνικῆ ἐξίς ἵποπτις καὶ ἐν τῷ κερῶ τῆς αἰχμαλωτίας· καὶ εἰ ἀποφρονῶν δὲ τῆς ταῦταῖς κοινωνεῖν τῶν ἀλλῶν· εἰ ἡμῶν τις ἐν ἀκρᾷ σωφροσύνης ἔσται, καὶ καθαρὸν καὶ ἐξω πάσης ἐπινοίας ἐπιδεδουλωτῆ βίον, τὸ ἀποφρονῶν, γινὼν περὶ πικρῶν ἐκ βίας καὶ ἀνάγκης ὑβρίων, ἐχούσῃ παραδουλωτῆ τὸ ἐν τῷ δουλονομίῳ τὸ ἐπὶ τῇ νεανίδι, ἵνα ἐν τῷ πιδίῳ ἔσται ἀφροσύνης, καὶ βιασάμῃνος αὐτῆ, ἐκοιμηθῆ μετ' αὐτῆς· τῇ νεανίδι οὐ ποιῆτε, φησὶν, ἄδω, οὐκ εἰς τῇ νεανίδι ἀμαρτήματα θανάτου· ἐστὶ ὡς ἐστὶς ἀσπῆ ἀφροσύνης ἐπὶ τῶν πλησίων αὐτῶ καὶ θανάτωσιν αὐτῶ τῶ ψυχῶν, ὅτι τὸ πρᾶγμα τούτο βλάπτει ἢ κακῶς· καὶ ὁ βοσθῶν ἐκ τῶν αὐτῶν πᾶσι μὲν ταῦτα.

Κα-

Citatur a Photio, & dicitur Canonum Graecis Collectio ibi. Interpretatio est Germani Heiverii recognita, & emendata. Scripta est circa annum Christi 393.

A C A N O N I I

Κανών β.

Δεσὴ ἡ πλεονεξία, καὶ ἐκ ἐστὶ δι' ἐπιπολῆς μιᾶς παραδέσθαι τὰ θεῖα γράμματα, ὡς οἷς ἢ τὸ λησθεσμον, φεατὸν καὶ φεατὸς καταγγίλλεται, ἀλλὰ καὶ τὸ πλεονεξτείν καὶ ἀλλοτερον ἐφάπτεσθαι ἐπὶ ἀίχρακερδέια. Ἐ καὶ τοῖσδε ἐκκήρυκτος ἐκκλησίας Θεοῦ. τὸ δὲ ἐν κηρῷ τῆς καταδρομῆς ἐν τοσαύτῃ οἰμογῇ καὶ τοσαύτῃ θλίψει τολμῆσαι τινος τῶν κηρῶν τὸν πασῶν ὀλεθρον φέροντα, νομίσει ἑαυτοῖς κηρῶν εἶναι κέρδος, ἀνθρώπων ἐστὶν ἀσεβῶν καὶ θεοσυγῶν, ὡδὲ ὑπερβολῶν ἀτοπίαις ἐχόντων. ὁ Θεὸς ἔδοξε τὸς τοῖσδε παντας ἐκκήρυξαι, μήποτε ἐφ' ὄλον ἐλθῆ τὸν λαὸν ἡ ὄργη, καὶ ἐπ' αὐτὸς ὁρῶν τὸς ἄσεβῶτας, τὴς μὴ ἐπιζητῶντας. φοβῶμαι γὰρ ὡς ἡ γραφὴ λέγει, καὶ πλεονεξία δι' αὐτὸν ἐργεταὶ ἡ ὄργη τὸ Θεοῦ ἐπὶ τὰς οὐχίας τῆς ἀπειθείας. μὴ ἂν γίνεσθε συμμετοχοὶ αὐτῆς. ἢ τε γὰρ ποτε σκότος, νῦν δὲ φῶς ἐν κυρίῳ, ὡς τέκνα φωτὸς περπατεῖτε (ὅ γὰρ καρπὸς τῶ φῶτος ἐν πάσῃ ἀγαθούσῃ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ἀληθείᾳ) δοκιμάζετε τὸ δάρεσθαι τὸν κυρίῳ, καὶ μὴ συγκοινωνεῖτε τοῖς ἔργοις τοῖς ἀκάριστοις τῶ σκότους, μάλλον δὲ καὶ ἐλέγχετε. τὴ γὰρ κρυφῆ γινόμενα ὑπ' αὐτῆς, ἀίχρον ἐστὶ καὶ λέγει. τὰ δὲ πάντα ἐλεγχόμενα ὑπὸ τῶ φῶτος φανερῶνται. τοιαῦτα μὲν ὁ ἀπόστολος. ἰάν δὲ διὰ τὴν ὁρῶν τὸν πλεονεξτείν τὴν ἐν τῇ ἐπιπολῇ ἡμιόβῳ δίκλιν τεινόντες. ἐν αὐτῷ τῷ κηρῷ τῆς ὄργης πάλιν ὁρῶν τὴν πλεονεξτείν ἐκπαύσῃ τινες, κερδαίνοντες ὡς αἵματι καὶ ὀλεθρου ἀνθρώπων ἀναστάτων ἡμιόβῳ καὶ αἰχμαλώτων, ἡ πεφοβημένων, τί ἔπερον ὁρῶν τὸν χρεὶ ἡ ὡς ἐπαχρησιζόμενος τῇ πλεονεξτείν, ἐπισωρεῦσαι ὄργῳ καὶ ἑαυτοῖς καὶ πᾶσι τῷ λαῷ;

Gravis res est avaritia, & plura habendi cupiditas: nec possunt una epistola proponi divinæ scripturæ, in quibus non solum prædici fugiendum horrendumque prædicatur; sed plura etiam concupiscere, & aliena propter turpe lucrum attingere: & quicumque est ejusmodi, is est a Dei Ecclesia abdicatus. In tempore autem incursionis, in tanto litæ tantisque tentibus, aufos esse aliquos tempus, quod omnibus exitium asserere, exultare esse sibi lucri tempus, est hominum impiorum & Deo invidiosorum, & quorum improbitati nihil potest adiacere. Unde eis omnibus ejusmodi interdiciere visura est, eosque abdicare: ne forte ad totum populum ira veniat, & in eos primum qui præliant, & non inquirunt. Veteor enim, ut ait scriptura, ne impius justum una secum perdat. *Forn. can. 13. 11.* *cattio enim, inquit, & avaritia, propter qua epist. 1. venit ira Dei in filios diffidentia: nolite ergo effici participes eorum. Eratis enim aliquando tenebra: nunc autem lux in Domino. Ut filii lucis ambulate: fructus enim lucis est in omni bonitate & justitia & veritate: probantes quid sit beneplacitum Deo: & nolite communicare infructuosus operibus tenebrarum; magis autem redarguite. Que enim in occulto fiunt ab ipso, turpe est vel dicere. Omnia autem, qua irguuntur, a lumine manifestantur. Hæc quidem Apostolus. Si autem qui propter priorem plura habendi cupiditatem, quæ in pace fuit, penam dederunt, in ipso iræ tempore rursus ad avaritiam convertuntur, lucrificantes ex sanguine, & pernicie everlorum hominum, captivorum, interfectorum, quid aliud expectandum est, quam ut avaritia decertantes ipsam sibi & universo populo accumulent.*

Κανών γ.

Οὐκ ἰδὲ Ἀχαρ ὁ τῷ Ζαρά πλημμελεῖα ἐπλημμελήσεν ἀπὸ τῶ ἀναθήματι, καὶ ἐπὶ πᾶσαν σιναγωγῶν Ἰσραὴλ ἐγγινῆσθαι ἡ ὄργη: καὶ εἰς μένος ἐπίς ἡμάρτε, μὴ μόνον ἀσεβῶντων ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ αὐτῶ. ἡμῶν δὲ πᾶν τὸ μὴ ἡμῶν, ἀλλὰ ἀλλοτερον, τὸ κηρῷ τῶ κέρδος, ἀναθεμα κερταμίσθαι φροσῆσαι. καὶ αὐτῷ μὲν γὰρ ὁ Ἀχαρ, ἐκ τῆς φρονομῆς ἔλαβε. καὶ αὐτῷ νῦν ἐκ φρονομῆς καὶ αὐτῷ μὲν τὰ τῶ πολέμιων. οἱ δὲ ἡμῶν, τὰ τῶ ἀδελφῶν, κερδαίνοντες ὀλέθρου κέρδος.

CANON III.

Non ecce Achan Zaræ filius in eo quod Deo dedicatum erat, peccavit, & in omnem Israel synagogam ira pervenit? Atqui hic unus solus peccavit, sed non solus in suo peccato est mortuus. Nobis autem quidquid non nostrum, sed alienum est, hoc tempore lucrum, anathema existimandum est. Nam & ille quidem, Achan ex præda accepit, & ipsi nunc ex præda accipiunt. Ac ille quidem, ea quæ erant hostium: qui vero nunc sunt, ea quæ sunt fratrum, pernicioso lucro lucrificantes.

Κανών δ.

Μηδεὶς ἐξαπατῶσθαι ἑαυτὸν, μήτε ὡς ἑρῶν ὅτε γὰρ ἑρῶν κερδαίνεσθαι ἐξέσθαι. φησὶ γὰρ τὸ Δευτερονόμιον, μὴ, ἰδὼν τὸν μόχλον τῶ ἀδελφῶ σου καὶ τὸ σφάβατον πλανώμενα ἐν τῷ ὁδῷ, περιδῆσ αὐτῷ, ἀποσραφῆ ἀποσρέψης αὐτῷ τὸ ἀδελφῶ σου. ἰάν δὲ μὴ ἐγγίξῃ ὁ ἀδελφός σου πρὸς σέ, μηδὲ ἐπίσασθαι αὐτῷ, σιωπέσθαι αὐτῷ, καὶ εἶσαι μετὰ σὺ, ἕως ἀν ἐκζητήσῃ αὐτῷ ὁ ἀδελφός σου, καὶ ἀποδώσῃς αὐτῷ. καὶ ἔπει ποιήσῃς τὸν ὄνον αὐτῷ, καὶ ἔπει ποιήσῃς τὸ ἱμάτιον αὐτῷ, καὶ ἔπει ποιήσῃς κατὰ τὰς ἀνάγκες αὐτῷ τὰ ἀδελφῶ σου, ὅσα αὐτῷ ἀπόληται παρ' αὐτῷ, καὶ ἑρῶν αὐτῷ. πᾶσι τῷ Δευτερονόμιον. ἐν δὲ τῇ E-Concil. General. Tom. I.

CANON IV.

Nemo seipsum seducat, neque tanquam invenerit; neque enim fas est ei qui invenit, lucrificare. Nam ait Deuteronomium: *Deut. 25. 11.* *Viso fratris tui vitulo, & oves errante in via, ea ne despexeris, sed ea restitutione restitues fratri tuo. Sin autem frater tuus ad te non appropinet, neque ipsum noveris, coges ipsa, & erant tecum, donec ea frater tuus quaesierit, & reddes ea: & sic facies de ejus asino: & sic facies de ejus veste: & sic facies post omnem perditionem fratris: quæcumque ipsi perierint, & tu ea inveneris. Hæc Deuteronomium. In Exodo autem, non solum si quis E-Exod. 23. 4.*

1027

res fratris, sed etiam inimici invenerit, *resisti* Αχθῶν, ἢ μόνον ἐάν τὰ τῷ ἀδελφῷ τῆς εὐρῆ, ἀλλὰ καὶ ἐχθρῶν, ἀποροφῆ φησὶν, ἀπορρίψας αὐτὸν εἰς τὴν οἶκον τῷ κυρίῳ αὐτῶν· εἰ δὲ ἐν εἰρήνῃ βαθυμῆνται· καὶ ἔφυγον· καὶ τῶν ἰδίων ἀμειλίγων ἀδελφῶν ἢ ἐχθρῶν, κερδαίνει ἐκ ἔξισιν, ποσῶν μάλλον δυσχερῶν, καὶ πολέμιος φλογῶν, ἔ κατὰ ἀνεγκλίω τὰ ἴδια ἐγκαταλείπονται.

CANON V.

Alii autem seipfos seducunt, pro propriis quæ perierunt, aliena quæ invenerunt, detinentes. Ut quoniam Boradi & Gotthi eis hostilia fecerunt, ipsi aliis Boradi & Gotthi fiant, Propterea ergo fratrem & conienem nostrum Euphrosinum ad vos misimus; ut secundum formam, quæ hic est, ipse det similiter: & quorum accusationes admittere oporteat, & quos a precibus abdicare.

Κανὼν δ.

Ἄλλοι δὲ ἑαυτοὺς ἐξαπατῶσιν, ἀπὸ τῶν ἰδίων τῶν ἀπολλομένων, ἢ εὐρον ἀλλότρια κατέχουσιν, ἵνα ἐπειθὴ αὐτῶν Βοράδοι καὶ Γότθοι τὰ τῷ πολέμῳ εἰργασάντο, αὐτοὶ ἄλλοις Βοράδοι καὶ Γότθοι γίνωνται· ἀπεδείλαμεν ἡμῶν τὸν ἀδελφὸν καὶ συγγένοντα Εὐφρόσινον διὰ ταῦτα πρὸς ὑμᾶς, ἵνα κατὰ τὴν ἐνθάδε τύπον, καὶ αὐτῶν δῶν ὁμοίως, ἔ ὡν δεῖ τὰς κατηγορίας ἀπορίσθαι, καὶ ὅς δεῖ ἐκκηρῆσαι τῶν ἐχθρῶν.

CANON VI.

De iis qui captivos ex barbaris fugientes vi detinent. Denunciatum autem est nobis, quidpiam factum esse in vestra regione incredibile, vel utique ab infidelibus, vel impiis, & qui ne nomen quidem Domini noverere, quod nonnulli eo inhumanitatis crudelitatisque processere, ut captivos aliquos qui effugerunt, vi retineant. Mittite aliquos in regionem, ne vel fulmina in eos cadant qui hæc agunt.

Κανὼν ε.

Περί τῶν βία κατεχόντων τὸς ἐκ τῶν βαρβάρων αἰχμαλώτους· ἀπηγγέλθη δὲ τι ἡμῖν καὶ ἀπίστον ἐν τῇ χώρῃ ὑμῶν, γέλομβρον πάντως τε ὑπὸ ἀπίστων καὶ ἀσεβῶν καὶ μὴ εἰδῶν μὴδὲ ὄνομα κυρίου, ὅτι ἄρα εἰς τοσούτων τινος ὁμοίτητος καὶ ἀπειρωτικίας ἀποκώρησαν, ὥστε τινὰς τὸς διαφυγόντων αἰχμαλώτους βία κατέχεν· ἀποστείλατε τινὰς εἰς τὴν χώραν, μὴ ἔ σκληροὶ πίσωσιν ἐπὶ τὸς τὰ τοιαῦτα ἀρᾶσιν.

CANON VII.

De iis qui inter barbaros annumerati sunt, & absurda quadam in eos qui sunt sui generis, fecerunt. Eos itaque qui inter barbaros enumerati sunt, & cum eis in captivitate invaserunt, obliti se esse Ponticos & Christianos, effugerati autem barbarique redditi, ut & eos qui sui sunt generis, vel ligno vel suffocatione interficiant: vias autem vel domos nescientibus barbaris ostendant: etiam ab auditione arcere oportet; donec congregatis sanctis aliquid de iis communi sententia visum fuerit, & ante eos sancto Spiritui.

Κανὼν ζ.

Περί τῶν ἐγκαταλεχθέντων τοῖς βαρβάροις, καὶ ἀπατάτῃ κατὰ τῶν ὁμοφίλων τολμησάντων· τὸς μὴ ὡν ἐγκαταλεχθέντος τοῖς βαρβάροις καὶ μετ' αὐτῶν ἐν αἰχμαλωσίᾳ ἐπιελθόντος, ἐπιλαθομένους ὅτι ἦσαν Πορτικοὶ ἔ Χριστιανοὶ, ἐμβαρβαρωθέντες δὲ ὡς καὶ φονδῆσαν τοῖς ὁμοφίλοις ἢ ἐγγύω ἢ ἀγγύω, υποδεανύνασι δὲ ἢ ὁδὸς ἢ οἰκίας ἀγνοοῦσι τοῖς βαρβάροις, καὶ τῆς ἀκροάσεως ἀπειρῆσαι δεῖ, μέγιστος ἂν κατὰ περὶ αὐτῶν τι δόξη συνελθῶσι τοῖς ἀγίοις, καὶ ἀπὸ αὐτῶν τῶν ἀγίων πνεύματι.

CANON VIII.

De iis qui alienas domos aggredi ausi sunt in barbarorum incursione. Eos autem qui alienas domos invadere ausi fuerint, si accusati quidem convicti fuerint, nec auditione dignos existimare. Sin autem se ipsos enunciarint, & reddiderint, in eorum qui convertuntur, ordinem subferti.

Κανὼν η.

Περί τῶν οἰκίας ἀλλοτρίους ἐπιελθεῖν τολμησάντων ἐν τῇ τῶν βαρβάρων ἐπιδρομῇ· τὸς δὲ οἰκίας ἀλλοτρίους ἐπιελθεῖν τολμησάντας, ἐάν μὴ κατηγορηθέντες ἐλεγχθῶσι, μὴδὲ τῆς ἀκροάσεως ἀξιώσασιν· ἐάν δὲ αὐτῶν ἑλείπωσι καὶ ἀποδώσιν, ἐν τῇ τῶν ὑπερρεφόντων τῆς ὑποπίπτειν.

CANON IX.

De iis qui in agro vel in ædibus ea quæ a barbaris relicta sunt, invenerunt. Eos autem qui in campo aliquid invenerunt, vel in suis ædibus a barbaris relictum, si accusati quidem convicti fuerint, sint similiter in iis qui subfertiuntur. Sin autem se ipsos enunciarint & reddiderint, etiam precibus digni habeantur.

Κανὼν θ.

Περί τῶν ἐν τῷ πεδίῳ ἢ ἐν τοῖς ἰδίῳ οἰκίαις ἀρόπων τὰ ὑπὸ τῶν βαρβάρων καταλεχθέντα· τὸς δὲ ἐν πεδίῳ ἀρόντας τι, ἢ ἐν τοῖς ἰδίῳ οἰκίαις καταλεχθέντο ὑπὸ τῶν βαρβάρων, ἐάν μὴ κατηγορηθέντες ἐλεγχθῶσιν ὁμοίως ἐν τοῖς ὑποπίπτουσιν· ἐάν δὲ ἑαυτοὺς ἑλείπωσι καὶ ἀποδώσιν, καὶ τῆς ἐχθῆς ἀξιώσασιν.

Ka

Κανὼν ι.

Τὸς δὲ πλὴν ἐπιπέδων πλεονέκτας ἐκτός αὐτοῦ
αἰχμαλωτίζοντας πλεονέκτας, μήτε μιλίτρα ἢ εὐ-
στρα ἢ ἐριζα, ἢ ὅ ὀνόματι καλοῦσιν, ἀπει-
τούντες.

Κανὼν ια.

Ἡ ἀπόστασις ἐξω τῆς πύλης τῆς ἐκκλησίας
ἐστίν, ἀνδρα ἐξῆς τῶν ἀμαρτανίων, καὶ τῶν εἰ-
σιόντων δεῦναι πύλιν, ὑπὲρ αὐτῶν ἀρχεῖται. ἢ ἀ-
κρόασις, εἰσὶν τῆς πύλης, ἐν τῷ κέντρῳ, ἐ-
θα εἰσάγει καὶ τὸν ἀμαρτανίου, ἵνα τῶν κατηχη-
μῶν ἢ ἐπιπέδων ἐξέρχεται. ἀπὸν γὰρ φησι
τῶν γραφῶν ἢ τῆς διδασκαλίας ἐμβαλεῖσθαι, καὶ μὴ
ἐξέρχεται ἀποσταλῆς. ἢ δὲ ὑπόπτισις, ἵνα ἐπιπέδων
τῆς πύλης τῆ καὶ ἐξέρχεται, μὴ τῶν κατηχημέ-
νων ἐξέρχεται. ἢ συστάσις, ἵνα συστήσεται τοῖς
πίστοις, καὶ μὴ ἐξέρχεται μὴ τῶν κατηχημῶν.
πλάτων ἢ μετέξῃς τῶν ἀγασμάτων.

* Vide hujus
S. Greg. vi-
tam a S. Greg.
Nysseno scri-
ptam.

ἘΚΘΕΣΙΣ ΠΙΣΤΕΩΣ ΚΑΤΑ
Ἀποκαλύψιν Γρηγορίου ἑπισκόπου
Νεοκασάρειας.

Εἶς Θεὸς πατὴρ λόγου ζῶντος, σοφίας ὑπε-
ρώτης, καὶ δυναμῶν, καὶ χαρακτήρος αἰ-
δίου τέλει. τέλειον ζῆντιον. πατὴρ υἱὸν μονο-
γενῆ. εἰς πᾶσι, μόνος, Θεὸς ἐκ Θεῶν,
χαρακτήρ ἢ εἰκὼν τῆς θεότητος, λόγος ἐνεργ-
γός, σοφία τῆς τῶν ὄλων συστάσεως πνευματικῆ.
καὶ δύναμις τῆς ὄλης κτίσεως ποιητικῆ. υἱὸς ἀλη-
θινὸς ἀληθινῶ πατρὸς, ἀόρατος ἀόρατος, καὶ ἀφ-
θαρτός ἀφθάρτος, καὶ ἀθάνατος ἀθάνατος, καὶ αἰ-
διότης αἰδιότης. καὶ ἐκ πνεύματος ἁγίου ἐκ Θεῶν πλὴν υἱ-
οπαρῆσιν ἔχον, καὶ δι' υἱὸν πεφωλὸς δηλαδὴ τοῖς ἀν-
θρώποις. εἰκὼν τῆ υἱὸν τέλειον τέλειον, ζῶν ζῶντων
αἰτία, ἀγιότης ἀγιασμοῦ χορηγός. ἐν ᾧ φανεροῦ-
ται Θεὸς ὁ πατὴρ ὁ ἐπὶ πάντων καὶ ἐν πᾶσι, καὶ
Θεὸς ὁ υἱὸς ὁ διὰ πάντων, τέλειον τέλειον δόξη καὶ
αἰδιότητι, καὶ βασιλεία μὴ μετρούμενη, μηδὲ ἀ-
καταμετρήση. ὅτι ἂν κτισθέντι ἢ ὄντι ἐν τῷ
τελεῖ, ὅτι ἐπέστακτον, ὡς ἀπὸ τῶν μὴ ἔχοντων ὑπαρ-
χον, ἕτερον δι' ἐπέστακτον. ὅτι ἂν ἐκτελεσθῆναι ποτε
υἱὸς πατρὸς, ὅτι υἱὸν πνεύματος, ἀλλὰ ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ
ἀλλοιωτός ἢ αὐτῆ τέλειον αἰεί.

Anathematismos XII. cum eorum interpretatione & lon-
giorem Vossianam addidit ut scilicet sic utamur utri
aruditi ad posteriora relegant tempora.

CANON X.

Eos autem, qui servant mandata, absque
omni turpi lucro servare oportet, nec indica-
tionis vel custodiam, vel inventionis pretium,
vel quocumque nomine appellant, exigentes.

CANON XI.

Fletus, seu luctus, est extra portam
oratori: ubi peccatorem stantem oportet fi-
deles ingredientes orare ut pro se precetur.
Auditio est intra portam in porticu: ubi
oportet, cum qui peccavit, stare, usque ad
Catechumenos, & illinc egredi. Audiens
enim, inquit, scripturas, & doctrinam, eji-
ciatur, & precatione indignus censetur. Sub-
jectio autem seu substratio est, ut intra tem-
pli portam stans cum catechumenis egredia-
tur. Congregatio seu consistentia est, ut cum
fidelibus consistat, & cum catechumenis non
egrediaur. Postremo est participatio sacra-
mentorum.

EXPOSITIO FIDEI
EX REVELATIONE GREGORII
Episcopi Neocæsareæ.

Gerardo Vos-
sio interpre-
te.

UNUS Deus, Pater verbi viventis, sapien-
tias subsistentia, & potentia ac chara-
cteris sempiterni: perfectus perfecti genitor,
Pater Filii unigeniti. Unus dominus, solus
ex solo, Deus de Deo. Character & imago
deitatis, verbum efficax. Sapiencia constitu-
tionis rerum univrsarum comprehensiva: &
virtus atque potentia univrsæ creaturæ effe-
diva. Filius verus, veri Patris, invisibilis,
ejus qui est invisibilis, & incorruptibilis,
corruptioni non obnoxii, ac immortalis;
mortis prorsus nescii, & sempiternus sempit-
terni. Unusque Spiritus sanctus ex Deo exis-
tentiam habens; & qui per Filium appa-
ruit, scilicet, hominibus imago Filii, perfe-
cti perfecta, vita viventium causa, fons sanctus,
sanctitas sanctificationis suppeditatrix, in quo
manifestatur Deus Pater, qui super omnia
est, & in omnibus: & Deus Filius, qui per
omnia est: Trinitas perfecta, que gloria &
æternitate, ac regno atque imperio non di-
viditur atque abalienatur. Non igitur crea-
tum quid, aut servum in trinitate: neque
superinductum aliquid & adventitium, quasi
prius non existens; posterius vero adveniens.
Non ergo defuit unquam Filius Patri: ne-
que Filio Spiritus: sed immutabilis & inva-
riabilis eadem semper manet trinitas.

Non citatur hic Canon a Zonara: sed est apud Balsamonem, qui scripsit post Zonaram. Hard. Canon est LXXV. Balilii ad Amphilochoium, qui hic laudatur. Hard.

RADEM FIDES S. GREGORII MAJORIS.

Hoc em forme est quod apud Romanum legitur lib. vii. c. 29.

Ex veteri interpretatione * que refertur in collectione MS. Ildori Mercatoris v. c. Henrici Juscelli, quamque edidit Merinius post canones & Symbolum concilii Niceni.

UNus Deus, principium & Pater verbi ventis, sapientie existentis, & virtutis & imaginis propriae, perfectus perfecti genitor & unus dominus ex uno, Pater Filii unigeniti, & unus dominus ex uno, Deus de Deo, figura substantie Patris, imago Dei, Deus verbum vividum & totius substantie opifex. Sapientia continens omnia quae existunt. Filius

Averus de Patre vero, invisibilis de invisibili, incorruptibilis de incorruptibili, immortalis de immortalis, & sempiternus de sempiterno. Et unus Spiritus sanctus perfectus, perfecta vita viventium, sanctitas & fons sanctitatis, & edificationis ministrator: per quem dominus in omnes credentes & super omnes, & Filius qui per omnes, trinitas perfecta, gloria & regnum sempiternum individuum & alienabile. Neque igitur creatum aliquid & servum seu famulum in trinitate: neque adventitium vel subintroducum tanquam quod antea non extiterit & novissimum subintraverit. Neque enim defuit aliquando Filius Patri, aut Filio Spiritus sanctus: sed immutabilis & inconvertibilis haec eadem trinitas semper.

ANNO CHRISTI 266. 267.

CONCILIUM ANTIOCHENUM I.

IN CAUSA PAULI SAMOSATENI

ANNO CHRISTI 266. 267.

b CCLXIV.

Habitu anno b CCLXVI. sub Dionysio Papa. *

Tempus huius concilii. c. 264.

Antiochenum.) Hoc concilium anno 12. Galliceni imperatoris, qui est Christi 266. habitum esse Antiochiae manifestum est. ex eo quod Hymenaeus Hierosolymorum, & Dionysius Alexandriae episcopi, corpore aut literis eidem interfuissent. Hymenaeus anno 12. Gallieni imperatoris factus est episcopus Hierosolymitanus, teste Euseb. in chron. Si igitur huic concilio iam ordinatus Hierosolymitanus sedis episcopus interfuisset, quod scribit idem Euseb. lib. 7. hist. cap. 22. sane ante 12. imperatoris praedicti annum hanc synodum habitam fuisse, dici nequit. Quod autem post hunc annum non fuerit celebrata, literae, quas Dionysius Alexandrinus hoc tempore adhuc vivens ad synodum transmisit, manifestissime demonstrant: vixit enim non ultra 12. praedicti imperatoris Gallieni annum imperii, ut testantur Euseb. libro 7. hist. cap. 22. & 24. Hieronymus in vita Dionysii. Reliquum est igitur ipso 12. anno imperii Gallieni, qui est Christi 266. hanc Antiochenam synodum celebratam esse. Causam synodi habendae Paulus Samosatensis Antiochenus episcopus dedit, haec impia dogmata docendo: Christum purum hominem esse: ante Mariam virginem non extitisse: nomen Filii Dei ex bonis & iustis suis operibus accepisse: in sacramento eucharistiae sanguinem eiusdem Christi corruptibilem esse, ut habent literae Dionysii Alexandrini, quas habet Baron. anno 265. num. 6. Quae cum totius Christianae religionis fundamentum evertere conentur, iure

meritoque Dionysius Romanus pontifex, cui post Petrum, ejusque quosdam successores cura ecclesiae demandata est, advigilat, ut impias haereses a Paulo introductas condemneret, ipsamque haeresim auctorem pro suo merito ab ecclesia & episcopali sede deponat. Inducto igitur hoc concilio, praeter alios, quorum plures nominatim recenset Eusebius libro 7. cap. 22. Dionysius Alexandrinus citatur quidem, sed cum per corporis imbecillitatem interesse non posset, epistolam scripsit, quam Turrianus * e latebris vindicatam latinitate donavit, cujusque fragmentum extat apud Baron. praed. anno 265. num. 6. Reliqui quotquot ad synodum convenierant episcopi, ante omnia fidei catholicae de filio Dei professionem scripto editam (quam eidem Turriano acceptam serimus, & hic infra subjecimus) emisissent, eamque ad Paulum Samosatensem ex synodo deferri curarunt, cum sedula admonitione, ut de divinitate Filii quid sentiat, patribus concilii aperiat. Ille metuens ne sede deiciatur, praenitentiam dolose simulans, sententiam mutavit, haeresim abjurarit, & fidem catholicam professus est; quo facto, sui de episcopali sede ac honore dejectionem deprecatus, praefecturam illius Antiochenae sedis ad tempus continuavit. Ita synodica epistola concilii Antiocheni secunda, quae extat apud Eusebium libro 7. cap. 24. Vide Baron. anno Christi 265. num. 3. & sequentibus, item anno 265. num. 2. & sequentibus.

Romanus Pontifex concilium indicit. Qui huic interfuerit?

* Vide tom. 1. Bibl. VV. Patrum GL. De anno 265. & 267. Nonnulli tamen xi. Martiana.

Quid adem in concilio. Paulus Samosatensis praenitentiam simulans.

d 264.

Causa concilii. Pauli Samosatensis haeresis quae?

A'N.

* De hoc Concilio Theodoretus lib. 3. de haereticis fabulis cap. 8. Gregorium Neocariaensem praefuisse Synodo refert Maximus in Collatione cum Theodoro Episcopo Caesareae Byzantiae p. 261. 262. Ad. & Leonium Byzantium lib. 3. contra Nestorium tom. 4. antiq. lect. Henrici Canisi. *Harthimer*.

ANNO CHRISTI 104. 104.

ΑΝΤΙΓΡΑΦΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΠΑΥΛΟΥ ΤΗΣ ΣΑΜΟΣΑΤΕΝΣΙΣ

EXEMPLUM EPISTOLAE MISSAE PAULO SAMOSATENSI AB ORTHODOXIS

PAULO SAMOSATENSI AB ORTHODOXIS

Τρυφίαν, Θεοφίλου, Θεοκλήτου, Μαξιμου, Προκλου, Βολανου, Παυλου εν Χειρι χειρω.

Hymenaeus, Theophilus, Theotecnus, Maximus, Proclus, Bolanus, Paulo in Christo salutem.

Interpres Francico Turriano S. I. theologo. Catholica fides contra Paulum scripta.

Ηδη μὲν εἰς λόγους ἀλλήλων ἀφαιρέμενοι τῶν ἰαυτῶν πίστιν ἰδεόμενοι. ἵνα δὲ φανερώμεθα...

Am quidem in congressum & colloquium inter nos venimus, ac fidem nostram ostendimus. Ut vero manifestius fiat, quid quisque sentiat, & ea quae in quaestionem ac dubitationem vocantur certiore exitum accipiant...

1 Posterior Synodus Antiochena, non vero haec prior, Epistolam ad Paulum Samosatensem scripsit, in qua Patres Fidem suam de Christo ipsi significant, & utrum eadem cum ipsis sentiat, sciscitantur.

ANNO CHRISTI 166.

Itus unum & idem est substantia, quam vis multis notionibus cogitur. Hæc ex plurimis pauca notavimus. Scire volumus an eadem nobiscum sentias & doceas: & nobis significes, an iis, quæ superius scripsimus, assentiaris, an non. Hæcenus fides patrum.

Αὐτὸ καὶ Θεὸς ὁμοῦ δυναμὶς καὶ Θεὸς σοφία, πρὸ αἰώνων ἔστιν. Ἐν καὶ κατὰ Χεῖρας ἐν, καὶ τὸ αὐτὸ ὡν τῆ ἑστέ· εἰ καὶ τὰ μάλιστα πολλαῖς ἰπποκρίται· ταῦτα ἀπὸ πλείων ἄλλα σημεῖωσάμενοι, βυλοῦμεθα μαθεῖν εἰ τὰ αὐτὰ φρονεῖς ἡμῖν καὶ διδάσκεις, καὶ ὑποσημεῖωσάμενοι σὲ, εἰ ἀρίστη τις προγεγραμμένη, ἢ ἄ.

BEATIDIONYSII ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ

ARCHIEPISCOPI ALEXANDRINI

ΑΙΟΝΙΣΤΩΤ ΠΑΠΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

Epistola adversus Paulum Samosatensem, episcopum Antiochie

Ἐπιστολὴ πρὸς Παῦλον τὸν Σαμοσατέων γενόμενον ἐπίσκοπον ἐν Ἀντιοχείᾳ.

Dionysius & comprehensi ecclesie Alexandrina, in domino salutem.

Διονύσιος καὶ οἱ συμπροσβύτηροι τῆς ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας ἐν Κυρίῳ χαίρουσιν.

Francisco Turriano S. I. interprete.

Rescripsimus ad ea quæ prius scripsisti, ut eliceremus te ad dicendum aperte, quod vis dicere: & nunc pro viribus scribimus, de quibus iterum dixisti; ostendentes singula verba quæ a te rursus collecta sunt, frivola ac vitiosa esse, nullam certæ ac veræ rationis conclusionem habentia. Satis vero refelli posse quæ tibi visum est temere ac præcipitanter enunciare, cum dicis duas hypostasies esse, & duas personas unius & solius Christi; & duos Christos, ac duos filios: unum natura filium Dei, qui fuit ante sæcula; & unum homonymum Christum, & filium David, qui non fuit ante, & fuit in tempore, & secundum beneplacitum Dei accepit nomen filii; (sicut civitas accipit nomen domini, & domus nomen ejus qui eam ædificavit.) Volens ignoras, o amice, unum & unigenitum filium Dei prædicatum esse, ut scripturæ divinitus afflatæ de eo testantur, & Christum Jesum vocatum dominum gloriæ, sicut de eo dictum est, qui propria passione salvos facit credentes in eum; secundum divinitatem, inquam, salvos facit, & non secundum humanitatem: ipse enim inquit, salvum facies populum suum a peccatis eorum. Solus enim Deus potest salvos facere a peccatis, sicut is, cui debetur, solus potest remittere & condonare debitum. Quis enim Deus sicut tu, auferens iniquitates, & præteriens peccata? Audi igitur & intellige contra ea quæ a te dicta sunt, & adverte quæ a te dicuntur. Homo majoribus a Deo gratiis ejus beneplacito honoratus, præsertim cum magis Deo probaretur vitam ducendo studiosam. In Christo Jesu nihil horum spectatum est. Non fuit in eo propter temperantiam ciborum abstinentia, utpote qui modum humanum supera-

ΚΑΙ ἄποτέρον σε γράψαντος, ἀντηγράψαμεν, ἡ ἐλλοχόμενοι σε εἰς τὸ ἀπαρακλίπτως εἶπεν, ὁ βούλει. καὶ νῦν γραφομένῳ, ὡς οἶόν τε, περὶ ὧν ἀδελφῶν εἰρήνας, δηλοῦντες, ὅτι σαθρὸν ἕκαστον ῥῆμα τῆς ἐπιστολῆς τούτων, οὐδὲμία· ἔχον πληροφροσύνης ἀπόδοσιν. ἰκανῶς δὲ διωκόμεθα ἀνατίθεσθαι, τὰ δόξαντι σοι ἀποπέτυς ἀποφωλῶμεθα, δύο ὑποστάσεις λέγοντός σε, καὶ δύο ἀσώσωπα τὸ ἐνὸς ἡμῶν Χεῖρός, καὶ δύο Χεῖρας, καὶ δύο υἱούς. ἓνα φέσει τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἀποῦπάρχοντα, καὶ ἓνα κατ' ὁμωνυμίαν Χεῖρόν, καὶ υἱὸν τοῦ Δαβὶδ, μὴ ἀποῦπάρχοντα, καὶ κηροῖς ὑπαρξάντι, καὶ κατ' ἑδοκίαν Θεοῦ εἰληφῶτα τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ, ὡς ἂν πέλις τὸ δεσπότη, καὶ οἰκία τὸ τίσιωτος. ἔχον λέληθας, ὡ ἐταῖρε, ὅ τι εἰς κεκήρυκται, καὶ μονογενῆς υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὡς μαρτυροῦσιν αὐτῷ αἱ θεοπνεῦστοι γραφαὶ, καὶ Χεῖρος Ἰησοῦς καλοῦμενος, ὁ κλητός τῆς δόξης, ὡς εἰρηται περὶ αὐτῷ ὁ καὶ σῶζων τοὺς πιστεύοντας ἐπ' αὐτὸν ἰδίῳ πάθει, θεϊκῶς σῶζων, καὶ ἐκ ἀνθρώπων ὡς· αὐτὸς γὰρ, φησὶ, σώσει τὸν λαὸν αὐτῷ ἀπὸ τῆς ἀμαρτιῶν αὐτῶν. μόνῳ γὰρ Θεῷ ἔξ ἀμαρτιῶν διωκάντων σώζειν, ὡς περὶ καὶ τῷ χρεωσμενῶν τὸ ἀφῆσιν παραχρῆν· τίς γὰρ Θεός, ὡς περὶ σὺ, ἔχειρων ἀνομίας, καὶ ὑπερβαίων ἀμαρτίας; ἀκουε, καὶ σιωπῆς πρὸς τὴν εἰρημίαν ὑπὸ σὺ· καὶ πρόχες τῆς ὑπὸ σὺ λεγομένης. ἀνθρώπος ἑδοκίαν ὑπὸ Θεοῦ μεζῶσι τιμωμένως χάρισον, ἔταν καὶ μεζῶνως ἑδοκίμα ἐν Θεῷ, ἐν πολιτεία ἐγαρήν· ἔδεν τῶν τῶν θεωρηται ἐν Χεῖρῳ Ἰησοῦ. ἔτε φρονήτως χάριν φιλοπονία. ἔδεν δια σωφροσύνην ἡστικῶν ἀποβολῆ ὑπερβαίνοντε τὰ ἀνθρώπινα μεζῶ. καὶ ὁ μὴ Ἰωάννης ἐθαυμάζετο, μήτε ἄρτον ἐδίωκ, μήτε οἶνον πίνων· Χεῖρός δὲ ἐμαρτυρεῖτο ἐδίωκ, καὶ πίνων· καὶ ὁ μὴ, ἐν ἰρη-

1. Cor. 2. Math. 1. Math. 7.

Hæc Epistola Dionysii Alexandrini adversus Paulum Samosatensem falsa & supposititia creditur a Valefio in notis ad lib. 7. Eusebii cap. 30. Nam Patres quidem, inquit Valefius, Antiocheni Concilii affirmant Dionysium non dedisse literas ad Paulum, sed tantum ad Ecclesiam Antiochenam. In illa autem epistola, qua Dionysius nomine publicata est, Dionysius bis Paulo scripsisse dicitur. Sed nec stylus illius epistola nec responsionis reliqui Dionysii scriptis respondent. Itaque opus illud adulterinum est ob eas quæ dicuntur rationes mihi persuadere, licet Baronius eam epistolam pro vera, ac germana habuerit. Ita Valefius, ea præcipue ratione motus, quod in epistola ab Eusebio lib. 7. cap. 30. recitata, episcopi, qui Antiochenæ Synodo contra Paulum Samosatensem coacta intertuerant, scribitur Alexandrino loquentes dicant: Scripsit quidem Antiochiam, sed erroris ducem (videlicet Paulum) ne de Dionysio Alexandrino dignatus est, neque ad eum nominatum, verum ad universam Antiochenam Ecclesiam literas suas salutatore quodam dignatus est, neque ad eum nominatum, verum ad universam Antiochenam Ecclesiam literas suas direxit; & nihilominus epistola, quæ hic exhibetur, his verbis incipit: Rescripsimus ad ea, quæ prius scripsisti. Ob quæ verba hæc epistola Valefio falsa creditur, una cum de eum propositionibus ejusdem Pauli & Dionysii ad eas in hac epistola responsionibus. Verum ex illis verbis illud tantum inferri debet, fuisse eam epistolam Paulum Antiochenam acribitur, non autem scriptam non fuisse ab aliquo ex Episcopis, qui Synodus adversus Paulum Antiochenam celebratis intertuerant. Innumeris enim excerptis constat, indubitata antiquitatis epistolam ex scripto- rum errore falsos titulos præterire. Pagina ad an. 164. n. 2.

ἐρωμα διαζων, ἀσκητικὸν ἐπιμασίον πρὸς ἀρισ-
 τωτα ὄν, ὁ δὲ κύριος Ἰησοῦς, σωματικῶς τῆς ἀπο-
 στασίας, καὶ λοιπῶν, ἢ χωρὶς ὁμοίως τῆς μετ' αὐ-
 τῶ. καὶ παρὰ τὴν εἰδείκτου Χριστοῦ διαφορά ἀπὸς
 Ἰωάννην μεγάλη τὴν καθαρότητα, καὶ ἀσχηματιστὴν δι-
 κησιμῶν. ὅτι Ἰωάννης μὴ ἔργον ἢ δικησιμῶν.
 Ἰησοῦς δὲ φύσις. αἰκίω ἀπὸ τὸν εἶναι τὸ λέγειν
 ἀνθρώπου τὸν Χριστόν, ἢ ἐδουλοῦσαι περὶ Θεοῦ
 παρὰ πάντας ἀνθρώπους εἰς Θεοῦ κατὰκτισιν,
 ἀνὰ τῆς ἀσκητικῆς, καὶ ἐπιπέτου δικησιμῶν.
 ὁ γὰρ Χριστὸς οὐκ ὀνόματι μόνω, ἀλλ' ἀληθεῖα
 ἀπὸ αἰῶν ὡν λόγος, Χριστὸς κύριος Ἰησοῦς.
 αὐτὸς γὰρ γέγονεν ἀνθρώπος ὁ σαρκώδης ἐκ
 Μαρίας. οὐ γὰρ κεκλήροται χεῖρι, ὡς ἡμεῖς
 ἐπίκτητον ἐκλήρωθημεν, ὡς ἡμεῖς χεῖρι ἀπὸ τοῦ
 τοῦ καλοῦμεθα. αὐτὸς δὲ αἰεὶ Χριστὸς κύριος κη-
 ρίττειται, ὡς ὦν, εἰ γὰρ μὴ ἢ ἀντίχρημα ὁ
 Χριστὸς, ἀρα πειστικῶς γραφεὶ Παῦλος, λέ-
 γων. ὅτι ὁ Ἰσραὴλ εἶπεν ἐκ πνευματικῆς ἀκο-
 λουθώσεως πέρας. καὶ ὅτι Χριστὸς ἢ ἡ πέρα;
 εἰ δὲ Χριστὸς ἐκ ἢ, ἀρα, ὁ μὴ ἦντο, ὡς
 λόγος ἢ. οὐ γὰρ λέγει. ὅτι ἀπὸ Μαρίας
 οὐκ ἢ. Ἰερემίας δὲ λέγει σωματικῶς ἀπὸ
 τοῦ ἱεροῦ διδασκαλοῦ, ὅτι ἡ πέρα ἢ ὁ Χρι-
 στὸς. ὡς καὶ Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς λέγει. ὅτι
 ἐν ἀρχῇ ἢ ὁ λόγος. αὐτὸς λέγει ὁ ὡν αἰεὶ Χρι-
 στὸς λόγος. ὅτι ἀμὲν ἀμὲν λέγω ἡμῖν. ἄρτι
 Ἀβραὰμ ἠμείδαι, ἐγὼ εἰμι. καὶ καλῶς τὸ γε-
 γραμμένον. ὅτι οὐ χωρήσει ὁ κόσμος τὴν γρα-
 φόμενα βιβλία τοῦ Χριστοῦ λόγου. ὡν καὶ οὐ
 εἰ εἰς τῆς μὴ χωροῦντων. ἀλλ' ἔρπει ἐπὶ τῶ
 εἴδει, καὶ τῆ κοιλία, γὰρ ἐδῶν πάσας τῆς
 ἡμέρας τῆς ζωῆς σου, κατὰ τὰ ἔργα σου, καὶ
 τῆς ἀρετῆς, ὡς ὁμοίως κατὰ τοῦ Κυρίου, ὡς
 εἶπαι πατὴρ Χριστοῦ, καὶ κατὰ τῶ Χριστοῦ αὐτοῦ. ὅς
 εἶπαι Χριστὸς, Θεοῦ δύναμις, ἢ τοῦ πατρὸς σο-
 φία, ὡν λόγος ἀίδιος. αἰδῖος γὰρ ὡν, γέγονε
 παιδίον, ἡμῶν υἱός. ὡς περὶ γὰρ ἀποφρ-
 βῆθι ὅτι διημελώθησαν τὰ ἡμέτια, καὶ γέγονεν
 ἐν... εἰδέχθη τὴ ἀποφρῆντα, ὡς νοῦ ἢ
 τὰ ἐν ἰσχύϊ ἡμῶν ἀποκαλυφθέντα, ἀντα δὲ
 πρὶν ἡμῶν γνωθῆ. ὡς περὶ ὅτι ἢ πνεῦμα ἁγίου.
 εἰσὶ δὲ καὶ νῦν ἀνθρώποι μὴ εἰδότες, εἰ εἶπαι πνεῦ-
 μα ἁγίου. ἀρα μὴ ὄψα τῶ ἐκείνων ἀγνωσίαν
 ἐκ ἢ πνεῦμα ἁγίου; ὡσαύτως, ὡς διὰ τῶ σὴν
 ἀγνωσίαν πάντας κατέχει ἀγνωσία. ὡς περὶ λέ-
 γει. ἐξ ἢ ἀπιστία ἡμῶν Θεοῦ διαπροσώλω σω-
 στήσιν. ἢ γὰρ ὄψα τῶ ἀπιστίαν τῶ σὴν ἔρ-
 τωμῶν τῆς γραφῆς. ὅσα γὰρ καὶ ἄρτι σὴν Ἀν-
 τιοχείας πατήσας ἔρονον, δηλοῖ τὰ παρ' ἡμῶν
 γραμματα πατὴ τῆ ἀπιστίας. ἢ γὰρ ἀπὸς
 τὰ ἀναφῶμενα ἀπραγματικῶς λέγομεθα. ἀλλὰ
 ἀπὸ τῶ ἐμπνέων Ἡσαίας, Θεοῦ ἰσχυρὸν, Θεοῦ
 παιδίον κυρήττει, καὶ παρθένον ἐν γαστρὶ λαμ-
 βάνουσαν. τί οὐκ ἔρχη κατὰ τῶ κηρύγματος; εἰς
 γὰρ κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς. ὡς αὐτὸς εἰς καὶ ἢ δὴ
 πόλις γὰρ μετὰ τῶ δεσπότη ἐκ ἀειδόμεται εἰς
 εἶνα ἀειδόμεν. ὡς οἶκος μετὰ τῶ οἰκοδεσπότη
 τῶ κτίσαντος αὐτῶ. πῶς γὰρ οὐδε ποτε πόλις
 συγκρατεται τῶ βασιλεῖ, ὡς οἶκος τῶ κτίσαν-
 τι. ὡς πόλις ὁ βασιλεὺς κληθήσεται ποτὶ. ὡς

Aret. At Joannes quidem in admiratione erat,
 cum neque pane vesceretur, neque vinum
 biberet: Christus vero (ut scriptura testatur)
 edebat & bibebat; atque ille quidem in soli-
 tudine vivens, asceticam vitam debebat, ut
 Deo placeret: Dominus vero Jesus verfabatur
 cum apostolis & reliquis, non separatus
 ab eis quibuscum erat: quod Christus magna puritate & justitia
 incomparabili, Joanni antecelleret; quia
 in Joanne quidem erat opus & labor justitiae,
 in Jesu vero natura. Absurdum igitur
 non est dicere, hominem Christum magis
 Deo placuisse, quam omnes homines, ad ha-
 bitandum in eo, idque sine dura & laborio-
 sa exercitatione justitiae. Christus enim non
 solo nomine, sed veritate est Christus Je-
 sus, qui est ante saecula Verbum, ipse factus
 est homo ex Maria incarnatus. Non enim
 fortitus est unctioem externam, sicut nos
 fortiti sumus qui ante non vocabamur
 Christi: ipse vero semper praedicatur
 Christi dominus, ut qui est. Nisi enim esset
 Christus ipsa per se res, an non supervacane
 scriberet Paulus, quod Israel bibebat ex
 petra spirituali, consequente eos petra, & quod
 petra erat Christus? Si igitur Christus non
 erat, (quod absit) neque Verbum erat; at
 vero dicit, quod ante Mariam non erat; ut
 Hieremias dicit, attestante simul sacro doctore,
 quod petra erat Christus; sicut ait Joannes
 evangelista: In principio erat Verbum: Amen
 ait, qui est semper Christus Verbum: Amen
 amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego
 sum. Et bene scriptum est illud, quod non ca-
 piet mundus eos qui scribendi essent libri Christi
 Verbi. Tu es unus non capientium, sed potius
 serpis super pedus & ventrem, terram
 comedens omnibus diebus vitae tuae, secundum
 opera tua & adiones cogitans contra
 dominum, qui est Pater Christi; & contra
 Christum ejus, qui est Christus Dei virtus,
 sapientia Patris, qui est Verbum sempiternum.
 Cum enim esset aeternus, factus est puer
 genitus nobis filius. Sicut enim praedictum est,
 quod divisa sunt vestimenta ejus; & factum
 est, perductaque ad exitum quae sunt prae-
 nunciata: sic intelligimus quae nobis extremis
 temporibus revelata sunt, cum essent ante-
 quam a nobis cognita essent: cujusmodi est
 quod erat Spiritus sanctus. Sunt autem etiam
 nunc homines qui nesciunt an sit Spiritus san-
 ctus; an propter eorum ignorantiam non erat
 Spiritus Sanctus? Similiter non propter tuam
 ignorantiam cunctos tenet ignorantia; sicut
 ait: Incredulitas nostra non commendat justitiam
 Dei. Non enim propter tuam incredulitatem
 scrutamur scripturas; nam jam antequam tu
 sedem Antiochenam occupares, litterae nostrae
 omnibus presbyteris haec declarant. Neque
 enim nos eo consilio ista dicimus, ut ad ea quae
 excitantur, respondeamus: sed ante Esaias spi-
 ritu Dei afflatus, Deum fortem Deum puerum
 praedicat, & virginem in utero accipientem. Quid
 igitur contra divinum praeconium venis? Unus
 enim dominus Jesus Christus: quare non duo,
 sed unus est; quidem civitas cum domino
 non numeratur in unum numerum; neque do-
 mus cum domino domus qui eam fabricatus est:
 nec unquam civitas cum rege simul opera-
 tur, neque domus cum eo qui eam fabrica-
 tur.

id est, ipsa per se unctio. Christus enim unctio significat, ipse autem Verbum, factus est ipsa per se unctio humanitatis per unionem hypostaticam.
 Cor. 10. Joan. 1. Joan. 8. Joan. 11. Genes. 1.
 Cor. 1. Joan. 19.
 Luc. 11.
 Rom. 1.
 Esai. 9.
 Esai. 7.
 Cor. 1.

1045

μητρες. μια δε μονη πατρις. ουγατηρ ζως Α
 εζηησε τον ζωτα λογον, η ενωσασαν τον
 ακτισιν η δημιουργον τον ελθοντα εν τη κοσμου,
 η αγιασεν Θεον, η υπερωσαν Θεον, υπαρ πατη
 τω, η δημιουργον τον κοσμου. τον αγιαζοντα, η
 αγιαζομενον. η αλλος ο αγιαζων αυτων παρα τον
 αγιαζοντα, αλλ' ως εχ ενος. μονη γαρ Θεω το λε
 γου. υπερ αυτου εγω αγιαζω εμαυτον, επι αδδ
 νατον ανθρωπων αγιασαι αυτων, η αλλον αγια
 σαι. τον υιου ρηπυς εχοντων, εκβαθηται εν παν
 τη τα αποστατως εφημενα, αλλον ανδρα λεγοντες
 εν τον Χριστον παρα τον Θεον λογον, αλλω Χριστω
 υσι η αξιωματι διαφειραντας η ενα Χριστον εν
 κατοικωτα, η συνεργωτα τα της θεως διαφειραντας
 εργα. δια ετι τοικω η αλογον πνευμα, η αφυ
 χον υλλω τον Χριστον εζηημενος, γην υπο κλις
 συνεργωμενω. ηη γαρ απροαιρετον εδος. δυο γαρ
 ερηκας. τα αδωνηματα τα υιου ανθρωπου, λεγων,
 ως το ιχρον της γης απο το ζην. ορας ες ποση
 απιστια καταφειρη; ανδρα λεγων ελλημενον υπο του
 Θεω λογον, ως μητε ανθρωπον αυτον ειναι δυναθαι,
 το απεξεσπον αυτω φυρων, εδε κατ' εχυσιαν ιδιαν
 ανθρωπων γαρ μονον τατο, η αγγελων. τον δε
 σωτηρα χριστον ερημον λεγεις γηγηθηθαι. αφειδησας
 αυτων, δια τον λεγει αυτον επι σαυρα. θεε μου,
 θεε μου, ενα τι με εγκατελιπες; τον φυσει κυριον,
 η λογον τον πατρος, δε ε τα παντα εποιησεν ο
 πατηρ, η ομοιοσιν τον πατρι ερημεθον υπο τω
 αγιω πατρι. πει γαρ Θεω ημας ιδιδαξαν.
 ου δε λεγεις, οτι ο Χριστος ο υιος του ανθρωπου,
 εκ εστι υιος ο λογος του πατρος. εδε τον Πέτρον
 ιδεθης τον εμπροθευσα ανωθεν εκ του πατρος,
 λεγοντα τον Χριστον τον υιον ημαμων τον ανθρωπου,
 υιον του Θεου του ζωτος ομολογουντα η τον Θωμαν,
 κυριον αυτου, η Θεον, εκ τω εαυματων επιγνωκοτα
 αυτον, η ομολογησασα επι παντων. γηγραπται γαρ,
 οτι υπερ ημων οδωσασα. ληπη γαρ οδωσω εργα
 ζετι επι τ' καθ' ημας ανθρωπων. επι δε Θεω εχ
 υσις. εσαρκωθη υπερ ημων, ενα η παθη υπερ ημων,
 ως η περαθεις υπερ ημων. αυτος γαρ γεγονεν, ως
 οδε. πως δε γεγονεν ως οδα; εν ειδει τον καθ'
 ημας, η επι μη καταρωσεν ανθρωπος, τατο ο
 λογος του πατρος ο σαρκωθεις καταρωσθη. ο γαρ εκ
 Θεω γηγηθη προ αιωνων, ο αυτος επι εχων εκ
 μητρος. δια τατο διακτινοι Ιουδαιοι, επι τον κυριον
 της δοξης εσαρωσαν. εμη γαρ λω ο Χριστος αυτος
 ο ων Θεος λογος, ετος ηδυνατο ειναι αναμαρτητος.
 εδε γαρ αναμαρτητος, εμη ες ο Χριστος, ως η ο
 πατηρ του Χριστου, η το αγιον πνευμα. εθεν η θε
 λω απεθανε, η εκω ηγηθη, εργασιμνος της
 θεοσημιας, υιος αν του Θεου μα οσημης. αυτος εστι
 ο αυτου τω θεικω δοξα. λω εχε προ του κοσ
 μου ημεθαι. η τυωτος αν ερημος, μη ηρωτε, αλ
 λα λεγει τω αυτω προς ημας ημεθαι φατωται,
 ενα δοξασωμεν αυτον οι πιστοι, το δοξασωμενον εν
 εχλη. δικημον οτι φησει, ως Θεον, η κατι ασκη
 σιν, η καματος, ως πας ανθρωπος τω θεοσεβων,
 ος η τα ελαττωματι η ανσκησ ακολυθου. εκ εσι
 γαρ ανθρωπος, φησι, δικημος επι της γης, ος ποιη
 σει το αγαθον, η εχ αμαρτησεται. διο η ανωνες,
 η τονω τω θεοσεβων, η προβειαι υπερ τω στωιου
 Concil. General. Tom. I.

uenit in mundum, & mundus cum non cognouit
 Deum; & Deum supra caelestem, cœli fabri
 catorem, conditorem mundi; sanctificantem
 & sanctificatum; non est qui sanctificat seip
 sum; alius a sanctificato, sed tanquam ex
 uno; solius enim Dei est dicere: Ego pro ipso san
 ctifico me ipsum: quod quidem ab homine fieri
 non potest, ut sanctificet seipsum, vel al
 ium sanctificet. Cum autem hæc ita dicta
 sint, eversa sunt omnia quæ a te pronuncia
 ta sunt, cum ais, alium virum esse Chri
 stum præter Deum Verbum, ab alterius Chri
 sti substantia & dignitate differentem, & unum
 Christum inhabitantem, & opera diuinæ ju
 stitiæ operantem. Quamobrem pudeat te,
 dum Christum expons esse spiritum rationis
 expertem & materiam inanitatam, terram
 in qua sol operationes exercet; terra quippe
 genus rei est motu voluntatis carens: sic enim
 dixisti cum ais, infirmitates Filii sublatas es
 se tanquam humorem terræ a sicco. Vides
 in quantum absurdi te præcipitas cum dicis
 virum sumptum a Deo Verbo? ut neque ho
 mo possit esse, cum ejus liberam voluntatem
 confundis; nec esse suæ potestatis; hoc enim
 est hominum tantum & angelorum. Salua
 torem autem Christum dicis fuisse desertum,
 non illi parcens quod in cruce dixerit: Deus
 meus, ut quid me dereliquisti? Desertum
 dicis eum qui erat natura dominus, & Ver
 bum Patris, per quem omnia Pater fecit, & Jo
 quem sancti patres homoion Patri vocave
 runt; de Deo enim nos docuerunt; tu vero
 dicis quod Christus filius hominis non est
 hoc Verbum Patris. Nec Petrum reueritus
 es, qui superne afflatus a Deo Patre, Chri
 stum qui erat filius hominis, Filium Dei vi
 ventis esse confiteretur: & Thomam, qui domi
 num suum & Deum ex vulneribus agnovit,
 eumque coram omnibus confessus est. Scri
 ptum enim est, quod pro nobis dolet, si qui
 dem tristitia dolorem efficit in hominibus
 naturæ nostræ, in Deo autem nequaquam.
 Incarnatus est pro nobis ut pateretur pro no
 bis, sicut tentatus est pro nobis. Ipse enim
 factus est, ut ipse novit. Quomodo autem
 factus est, ut novit? In specie nostra: ut
 quod homo non perfecit, hoc Verbum Patris
 incarnatum perficeret. Qui enim ex Deo est
 ante sæcula genitus, ipse extremis temporibus
 ex matre natus est. Idcirco deicidæ sunt
 Judæi, quia dominum gloriæ crucifixerunt. Ni
 si enim fuisset Christus idem qui erat Deus
 Verbum, non poterat esse alienus a potesta
 te peccandi. Nemo enim est qui peccare non
 possit, nisi unus Christus, sicut & Pater
 Christi, & Spiritus sanctus. Unde & volens
 mortuus est, & volens excitatus a mortuis,
 operatus miracula, qui erat filius Dei unigen
 itus. Ipse est qui petebat divinam gloriam,
 quam habebat antequam mundus fieret: non quos
 hac esset privatus: absit: sed petebat ut ipse
 nobis manifestaretur ut glorificaremus eum fi
 deles, qui glorificatus est in potentia, justus
 natura ut Deus non exercitatione & laboribus
 sicut omnis homo ex numero piorum, quod
 necessario sequuntur defectus. Non enim,
 inquit, est homo justus super terram, qui faciet
 bonum, & non peccabit. Quamobrem piorum
 sunt certamina & labores & peccationes pro
 delinquentibus: & omne genus hominum a
 par-

1045

En verbum homoionis apud Patres ante concilium Nicæam.

1045

1045

1045

1045

1045

1045

1045

1045

1045

1045

1045

parvo usque ad magnam caritate Dei erga ho-
mines & misericordia indigemus. Christus ve-
ro non in exercitatione ostensus est per fidem
& pietatem in Deum, ut jam dictum est.
Naturalis enim iustitia & divina virtus est, &
ipse solus est, creditus verus Deus, & qui
requirit ab hominibus confessionem fidei in
eum. Qui enim, inquit, credit in me, vivet
in seculum, & Qui diligit me, mandata mea
servabit; & quae sequuntur. Quid igitur con-
fiteberis Christum? edisserere, qui nec unum,
neque duos confiteri potes, neque Deum,
neque hominem. Huc enim evadunt quae a
te dicta sunt: siquidem neque natura iustum
eum dicis utpote Deum Christum. Deus
enim est natura id omne, quodcumque
bonum de ipso dicatur. Tu vero iustum
eum dicis sicut hominem qui se in iustitia
exercet: sic enim homo iustificatur. Videris
eo inopie decidisse, ut nescias quo te ver-
tas, qui nihil de Christo potes dicere. Dein-
de dicis communicatione justificari Christum,
non natura iustum, qui non potes intellige-
re modum communicationis significantis com-
municationem, sicut ait Sapientia Dei: *Fili prae-
bui cor tuum, ut fias sapiens in extremis die-
bus tuis.* Sicut & alius propheta dicit, quod
idem valet: *Voluntatem timentium eum faciet.*
Voluntas igitur Dei pro voluntate sanctorum
rependitur: & qui consentientur eum coram bimi-
nibus, confitebitur eos dominus coram angelis
suis, sicut ipse ait: & qui compatiuntur cum
Christo, ad conformationem gloriae eius venient.
Haec est vera communicatio hominis cum
Deo: sic potest per fidem & opera digna recipi.

Joan. 6. & 11.
Mat. 10.
1 Tim. 23.
Mat. 144.

Pauli Samosatensis haeretici decem quaestiones, quas
Dionysio Alexandrino proposuit

Honoro vos tanquam honore dignos pro-
pter multam pietatem; & quia stigmata
Christi fertis in corpore vestro. Etenim apud
omnes admirationi estis propter sapientiam
& prudentiam: contumelias vero in me ve-
stras nihil curo, quod me anguem serpen-
tem vocas; deinde terra vefcentem, & abie-
ctionem. Prologus ergo a vobis nunc scri-
ptus sic ait, ut dicam quod volo, non ob-
scure, sed aperte: quare nihil proprium di-
cam, sed de divina scriptura.

Gal. 6.

QUESTIO I.

Quomodo ais & scribis quod natura Chri-
stus Deus apostolorum est; & non homo sicut
nos, Christus? Videmus enim ire ad passio-
nem, & dicere: Nunc anima mea turbata
est. Age, est ne haec natura Dei?

Joan. 12.

RESPONSIO DIONYSII.

Dei vox est, & non hominis quales nos
sumus. Neque rufus sancti hominis est di-
cere: *Nunc anima mea turbata est:* ait enim
Deus per Oseam prophetam dicentem: *Quid
faciam tibi Ephraim, Ephraim?* Israel scilicet
dicitur: Adama autem & Seboim, civitates
sunt Sodomorum. *Protegam te Israel: quid
tibi faciam? Sicut Adama pronam te, & sicut
Seboim: conversum est cor meum in ipso: con-*

os. 11.

Αὐτὸ καὶ τὸ πᾶν γινώσκῃς Ἰησοῦ ἀνθρώπων φύσεως ἰσχυρῶς
Θεὸν γινώσκοντα, καὶ ἰσχυρῶς ἀποκαλύπτῃς ἡμῶν.
Χριστὸς δὲ ἕκαστος ἀσκήσει διδασκῆται διὰ τῆς αἰσθη-
σεως, ὡς ἡδὴ προέφηται. φωνὴ γὰρ διηκουσίου,
καὶ θεῖα δύναμις ὑπάρχει· καὶ αὐτὸς ἐστὶ μόνος κε-
κοσμημένος Θεὸς ἀληθινός, καὶ ἀπαύστῳ τῶν ἀνθρώ-
πων τῶν ἐν αὐτῷ ὁμολογῶν τὴν πίστιν· ὁ γὰρ περὶ Θεοῦ
ἐστὶ ἐμὲ, φησὶ, ζῆσται εἰς τὸν αἰῶνα. καὶ ὁ ἀγα-
πῶν ἐμὲ, τὸς ἐπιτάλας μὲ τηρήσει, καὶ τὴν ἐξῆς. τί
ὄν ὁμολογῆται ἢ Χριστὸν; εἰπέ· ἕτερον, ἕτερον
ὁμολογεῖν διωκόμενος, ἕτερον Θεόν, ἕτερον ἄνθρωπον.
ἕτερος γὰρ ἄλλος τὸ εἰρημῶν ὑπὸ σοῦ· ἕτερος γὰρ φύσει
διέκρινεν αὐτὸν λέγεις, ὡς Θεὸν Χριστόν. Θεὸς γὰρ
ἐστὶ πᾶς φύσει ὡς περὶ ἀγαθὸν λέγεται περὶ
αὐτοῦ. οὐ δὲ διέκρινεν αὐτὸν λέγεις, ὡς ἀνθρώπου
δημοσύνης ἀσκητῶν· εἴτω γὰρ ἀνθρώπος διηκουσίου.
εἰς ἀπορον ἐκπετῶν φαίρη, μηδὲ ἔχων λέγειν περὶ
Χριστοῦ· εἴτα λέγεις κατὰ κοινῆς διέκρισιν τῶν
Χριστόν, ἢ τῆ φύσει διέκρισιν· ἢ διωκόμενος νοῆσαι
τὸν ἕτερον τῆς κοινῆς δοσιληψίαν σημαίνοντα,
ὡς φησὶ καὶ ἡ σοφία τῷ Θεῷ· οὐκ ἐστὶν ἄλλο τι
σὺν σαρκί, ἵνα σοφὸς γῆν ἐπὶ ἐχάτων σοῦ· ὡς
καὶ ἀποστόλων ἕτερος ἀποστόλων λέγει· θύλημα ἢ
σοφισμῶν αὐτῶν ποιήσει. θύλημα ἀπὸ Θεοῦ θε-
ληματι ὁσίων ἀντιδίδοται· καὶ ὁμολογῶντες αὐτῶν
ὑπὲρ Ἰησοῦ ἀνθρώπων, ὁμολογηθήσονται ὑπὸ αὐτῶν
ἐμαρτοῦ Ἰησοῦ ἀγγέλων αὐτῶν· ὡς αὐτὸς λέγει·
καὶ οἱ συμπαράχοντες Χριστῷ, εἰς συμμορφίαν ἔξω-
σι τῆς δοξῆς αὐτοῦ. αὐτὸ γὰρ ἀληθινή κοινῆς
ἀνθρώπων πρὸς Θεόν. ἕτερος διὰ τῆς αἰσθησεως δεχθῆναι
δύναται, καὶ Ἰησοῦ ἐπαξίῳ ἔργων.

Joan. 12.
1 Tim. 23.

Παῦλος Σαμοσατικός αἰρετικῶς ἀποτόσεις δέκα,
ὡς ἀποτίειν τῷ Πάπᾳ Διονυσίῳ.

Λόγον μὲν ὑμῶν περὶ μοι, ὡς ἀξίῳ τιμῆς,
διὰ τὸ πολυχρόσιον, καὶ ὅτι τὰ εἰρημῶν τῶν
Χριστοῦ φέρετε ἐπὶ τῷ σώματι ὑμῶν. καὶ γὰρ πα-
ρα πάντων θαυμάσιον ἐπὶ σοφία, καὶ φρονήσει· Ἰησοῦ
δὲ παρ' ὑμῶν ἄλλο τι ἔβρω ἢ ἄλλο τι λόγος· ὅσον
ἐρποντὸς μὲ ἀποκαλῶν, γρηγορῶν πρὸς τὸ πῦρ, καὶ
ἐκβολῆς. ὁ δὲ ἀπόλογος ὁ κῆν γραφεὶς παρ' ὑμῶν,
ὡσεὶ ἀποσιν, ἵν' εἴπω ὁ βάλωμαι ἀπαρακαλύπτως.
ὡδὲν τοίνυν ἴδιον καλῶ, ἀλλὰ τῆς θείας γραφῆς.

Πρώτης α. τοῦ Σαμοσατικός.

Πῶς δὲ λέγεις, καὶ γράφεις, ὅτι φύσει Χρι-
στὸς Θεὸς Ἰησοῦ ἀποστόλων ἐστὶ, καὶ οὐκ ἀνθρώπος
καθ' ἡμᾶς ὁ Χριστός; φαίνεται γὰρ ἐκ τῶν ὁμολογιῶν
εἰς τὸ πάθος, καὶ λέγων· καὶ ἡ ψυχὴ μὲν πετά-
ραται. εἰπέ, εἰ τὸ πῦρ φύσις Θεοῦ ἐστίν,

Α' ἰσχυρῶς α. τοῦ Πάπᾳ Διονυσίῳ.

Θεὸς φωνῶν, καὶ ἕκαστος ἀνθρώπων καθ' ἡμᾶς, ἕτερον πάλιν
ἀγνῶς ἀνθρώπων τὸ εἶπεν, ἐστὶ νῦν ἡ ψυχὴ μὲν πετά-
ραται· λέγει γὰρ ὁ Θεὸς διὰ Ὁσηε τὸ προφητῆ λέ-
γοντος· τί σε διαβῶ Εφραΐμ, Εφραΐμ; ἦτοι ὁ Ἰσραὴλ
εἴρηται· Ἀδὰμ δὲ καὶ Σεβοὶμ πόλεις Σοδόμων ὑπε-
ρασπίδω σοῦ Ἰσραὴλ; τί σε διαβῶ; ὡς Ἀδὰμ ὁ θρο-
μαί σε, καὶ ὡς Σεβοὶμ· μετεγράφη ἡ καρδία μὲν ἐν
τῷ αὐτῷ· ἐταράχθη ἡ μετεμίλεια μὲν. ἢ μὴ ποιήσω
κατὰ

κατὰ τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ μου. ἢ μὴ ἐγκαταλείψω τὴν
 ἔκτασιν τῶν Ἑβραίων· διότι Θεὸς εἰμι, καὶ οὐκ
 ἄνθρωπος, ἐν σοὶ ἅγιος, ἀρα ἐν τούτοις ὁ φανερός ἐστι
 πῶς διὰ Θεοῦ, ὁ αὐτὸς πάλιν λέγει ἐπὶ τῷ πάθος· ὅτι
 καὶ ἡ ψυχὴ μου περιεπαύθη; ὡς ἔν ἐπεὶ πάλιν ἐπὶ
 τῷ πάθος ἀποφύγει ἄλλο ἐστὶν ἢ ψυχὴ, τὸ περι-
 παύθη ἢ ψυχὴ μου, ἔπε τὸ, συνιτιμωχθῆ ἢ μετα-
 μέλειά μου, ἐπὶ Θεοῦ· καὶ ἐν τούτῳ ἀπόδος, ὅτι
 οὐκ ἄνθρωπος ἐστὶν ὁ σωρωθείς, ἀλλὰ εἰς ἅγιος,
 εἰς μονογενῆς Χριστὸς υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ λόγος.

Πρότασις β'. τῷ Σαμοσατίως.

Τὸ περιλυτός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου, ὡς
 ἐπὶ τίτος ἐβόλησεν ὁμολογήσασθαι; ἀρ' ἢ φύσει ἀν-
 θρώπου ὁ περιλυτός τῷ ψυχῷ;

Α' ἀπόκρισις β'. τῷ Πάπα Διονυσίῳ.

Κατὰ πᾶθος ἐστὶν ἐπ' ἀνθρώπων τὸ μισεῖν τινα, ἢ
 πάλιν ἀγαπᾶν, ἐπὶ δὲ καὶ τὸ λυπεῖσθαι. οὐκ ἄνθρωπος
 αὐτὸ λέγων, ὅτι περιλυτός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου ἕως
 θανάτου, ἐπεὶ ἀρα καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον παθητὸν
 ἐπινοήσει ὁ Σαμοσατίως. γράφει γὰρ λέγων ὁ Παῦλος
 καὶ μὴ λυπεῖτε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ ἐστὶν ἐσφρα-
 γιδίοντες εἰς ἡμέραν ἀπολυθῆσθαι. καὶ γράφει Ἡσαίας
 λέγοντι τῷ Θεῷ, τὰ σάββατα ὑμῶν, καὶ τὰς νε-
 μύνας μισεῖ ἡ ψυχὴ μου. ὡς ἔν ὁ Θεός, ὅτι ὡς ἀν-
 θρώπος, εἰμί σοι Ἰσραὴλ τὰ σάββατα, ἔπε
 τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον λυπεῖται, ὡς ἄνθρωπος. ὡς ἔπε
 ὁ μονογενῆς μέλλων ἐρχομαι ἐπὶ τὸ πάθος· ἀλλὰ ὄν
 ἔσθον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον λυπεῖται οἱ ποιῶτες τὰ
 φάσμα, ὡσαύτως καὶ ὁ μονογενῆς λυπεῖται. προδήσθη
 δὲ καὶ τὸ εἰρημῶν ἐν τῷ Ἡσαία. τίς ἐστὶν ὁ λέγων,
 υἱὸς ἰσχυρῶν, καὶ ἰσχυρῶν, αὐτοὶ δὲ με ἠθέτησαν;
 εἰπάτω αὐτὸ ὁ Σαμοσατίως, τίς ἠθέτησεν· τίνα ἐγ-
 καταλείπει οἱ Ἰσραὴλ, καὶ παρεργισαν τῷ ἅγιον τῷ
 Ἰσραὴλ; καὶ ἔπερος· ὅτι οὐκ ἄδικος ὁ Θεός ὁ ἐπιφύρων
 τῷ ὀργῷ; κατὰ ἀνθρώπου λέγων. ἀρα λυπεῖται ἡ πα-
 ρα τῷ ὀργῷ. εἰ δὲ ἢ λυπεῖται ἡ παρὰ τῷ ὀργῷ
 κατὰ τῷ ἀπέθαντων, ἢ ἀν εἴη γὰρ. καὶ πῶς λέγει
 ὁ ἀψάδης Ἰησοῦς ὁ Θεός, ἀμὲν αὐτῷ λέγων ὑμῖν, ὅτι
 χαρὰ γίνεται ἐν τῷ φανῶ ἐπὶ ἐνὶ ἀμαρτωλῶ μετνοῦν-
 τι; καὶ πάλιν γράφεται, ὅτι, φησὶν, ἀποκαλύπτε-
 ται ὀργὴ Θεοῦ ἐπ' ἅσασιν ἀσέβειαν, καὶ ἀδι-
 κίαν ἀνθρώπων τῷ πῶ ἀλήθειαν τῷ Θεῷ ἐν ἀδικίᾳ κατε-
 χούτων. αὐτὴ ἡ ὀργὴ τῷ Θεῷ κατὰ τῷ λυπησάντων τὸ υἱὸν
 τῷ Θεῷ, τῷ Θεῷ τῶν ἀληθειῶν, φησὶ καὶ τὸν πατέρα ἐλύ-
 πησαν τῶν συνιτιμωχόντων τῷ υἱῷ, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον.

Πρότασις γ'. τῷ Σαμοσατίως.

Σημεῖον αἰτιώμενος ὁ Ἰησοῦς παρὰ τῷ Ἰουδαίων, εἶπεν
 αὐτοῖς· λύσατε τὸν ναὸν τούτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις
 ἐγερῶ αὐτόν. καὶ ἐπάγει ὁ ἀρχιερεὺς λέγων· τῶν
 δεῖ ἰλεγε περὶ τὸ ναὸν τῷ σώματος αὐτοῦ. ἐπειδὴ αὐτὸ
 παρὰ σὺ γράμματι ἔχει, ὅτι ἡ μορφή τῷ δόλῳ ἀνιπό-
 σατίως ἐστὶν, ὡς καὶ ὁ λόγος τῷ ἀνθρώπου, καὶ ἡ σοφία·
 μίαν δὲ ἑσπασαν λέγει τῷ σωρωθέντες, καὶ ἐν πρόσω-
 πον· αὐτὸν λέγων ἐν τῷ λόγον, καὶ τῷ σοφίαν τῷ πα-
 τέρ, καὶ Θεὸν συναίδιον τῷ πατρός· καὶ ἢ ἀνίχθ, ἢ μαρ-
 φῶν, ἢ ἄλλομα, ἢ ἑσπασαν δεῦναι τῷ σώματι, ὃ ἐστὶ

Turbata est penitentia mea: non faciam iuxta
 iram furoris mei: non deseram ut deleatur
 Ephraim; quoniam Deus ego sum & non ho-
 mo, in te sanctus. An qui haec per Oseam
 locutus est, non manifeste idem rursus dicit
 in passione: Nunc anima mea turbata est? *Joa. 11.*
 Quare nec in passione vox prophetiae sancti
 est illud: Turbata est anima mea; nec in
 Oseo: Conturbata est penitentia mea: & in
 hoc demonstra, quod non est homo qui
 crucifixus est, sed unus sanctus, unus unige-
 nitus Christus filius Dei & verbum.

QUESTIO II.

Quod scriptum est: Tristis est anima mea us-
 que ad mortem; de quo vis ut confiteamur? An *Matth. 16.*
 non est natura homo, cujus anima tristis est?

RESPONSIO.

Secundum affectionem inest hominibus,
 ut odio habeant, vel rursus diligant quem-
 piam; praeterea etiam tritari. Non est igitur
 homo qui dixit: Tristis est anima mea
 usque ad mortem; alioqui & Spiritum sanctum
 intelligit Samosatensis patibilem esse: scribit
 enim Paulus: Nolite contristare Spiritum san-
 ctum in quo signati estis in diem redemptionis.
 Et scribit Esaias dicere Deum: Sabbata ve-
 stra & neomenias odit anima mea. Quare
 Deus nec ut homo odio habuit sabbata Ju-
 dzorum, neque Spiritus sanctus ut homo
 tristatur; sicut nec unigenitus iturus ad pas-
 sionem: sed sicut qui prave agunt, tristitia
 afficiunt Spiritum sanctum, similiter unigeni-
 tus tristatur. Addam etiam quod in Esaias
 dictum est: Quis est qui dicit: Filios genii
 & exaltavi, ipsi autem me rejecerunt? Dicit
 igitur Samosatensis: Qui rejectus & repudia-
 tus est? quem dereliquerunt Israelitae, & ad
 iram provocaverunt sanctum Israel? Et ali-
 ter: Numquid iniquus Deus qui infert iram? se-
 cundum hominem loquor. Igitur tristatus infert
 iram Deus non obedientibus; qui autem non
 infert iram tristatus, non erit gaudium: &
 quomodo ait qui mentiri non potest Jesus
 Deus: Amen amen dico vobis, gaudium est in
 caelo super uno peccatore penitentiam agente;
 & rursus scriptum est: Revelatur ira Dei e-
 caelo super omnem impietatem, & injustitiam
 hominum, qui veritatem Dei in injustitia de-
 tinent. Haec est ira Dei in eos qui tristitia
 affecerunt Filium Dei Deum verum, quod
 & Patrem increatum sicut Filium & san-
 ctum Spiritum tristitia affecerunt.

QUESTIO III.

Cum Judaei signum a Christo peterent, dixit *Joa. 1.*
 Eius: Solvite templum hoc, & in tribus die-
 bus excitabo illud, & subjungit evangelista:
 Hoc autem dicebat de templo corporis sui.
 Quia igitur litera tua continet, quod forma
 servi non est per se, sicut neque ratio hominis
 & sapientia; unam autem hypostasim dicit cru-
 cifixi, & unam personam, quam dicit Verbum
 & sapientiam Patris, & Deum coeternum
 Patri; non pateris dare formam, nec habi-
 tans, nec hypostasim corpori, quod est templum
 Dei: nec enim Verbum solvitur a Judaeis; ab-
 sit.

fit sed templum Verbi, sicut ipse Jesus dicitur... ἡμεῖς τὸ θεῖον ἔχοντες τὸ λόγον, ὡς αὐτὸς εἶπεν Ἰησοῦς.

RESPONSIO.

Ἀποκρίσις γ'. τῷ Πάτερ Διονυσίῳ.

Sicut ignorat Samosatensis omnia que divinarum scripturarum sunt, sic etiam ignorat quam vim habeat haec questio...

Mat. 2.

Mat. 24. 6.

Zach. 9.

Zach. 13.

Judth. 1.

Mat. 23.

1 Cor. 6. 6.

Levit. 26.

Ἐπεὶ ἀγνοεῖ πάντα τὰ τῆς θείας γραφῆς ὁ Σαμοσατικός, καὶ τὴν δυνάμιν τῆς ἀρετῆς ταύτης ἀγνοεῖ, πάλιν μὴ τὴν μορφὴν τῶν δούλων ἐμπόσαντων λέγων...

Mat. 23. 34.

Mat. 23. 34.

De

hirci simili forma pro remissione adduceban-
 tur ad altare: conjiuntur duo hirci in for-
 tem unam; erant enim per omnia similes se-
 cundum hypostasas & secundum formas: sic
 enim iusserat Deus Moyli. Imponebantur ca-
 pitibus hircorum manus sacerdotum (erant
 enim duo hirci simul ad altare alligati) ac-
 cipiebatque sacerdos alterum duorum, & ma-
 ctabat: & postquam unus ex duobus macla-
 tus erat, dimittebatur alter vivus in montes,
 unus ille qui factus fuerat particeps sangui-
 nis & sortis maclati; aderat enim simul cum
 hircis sibi similibus quousque fecissent quæ scri-
 pta erant; & immolabat quem volebat, qui
 erat olim tunc temporis sacerdos. Hæc præ-
 delineatio figura erat Patris & Filii: ducen-
 dus enim Deus Israel Jesus Christus ad san-
 ctam suam & vivificam crucem, ad altare
 Dei, non ducebatur solus, sed Pater erat
 cum eo; ante enim quam iret ad crucem,
 dixit sanctis apostolis: *Venit hora, quando om-
 nes relinquitis me solum, sed non sum solus:
 Pater enim qui misit me, mecum est, & non
 reliquit me solum.* Itaque perducta est ad ve-
 ritatem figura quod non rapinam arbitratus
 est esse se æqualem Deo, qui crucem sustinuit,
 qui est ipsius quidem Patris Verbum & Fi-
 lius, noster vero Deus & dominus, in cruce
 exaltatus, dominus Sabaoth; qui conver-
 tit captivitatem nostram non pretio aut mu-
 neribus, sicut dixit dominus omnipotens olim
 quidem per Esaiam, nunc vero per beatum
 Petrum dicit idem: *Non corruptibilibus auro
 vel argento redempti estis de vana vestra con-
 versatione paternæ traditionis, sed pretioso san-
 guine quasi agni immaculati & incontaminati
 Christi.* Etenim si in figura veritatis prædelinea-
 teatæ sic Moytes ab Spiritu sancto jubebatur,
 ut hircos sine macula eligeret; quomodo non
 magis similiter ipse rationalis hircus, & tor-
 rens voluptatis, ejusdem cum Patre formæ,
 cœternum Verbum, immaculatus sit, cum
 sit Christus, ex æternitate una cum gene-
 ratore? Regenerati sumus ex aqua incorrupti-
 bili & spiritu; scriptum est enim: *Renati non
 ex semine corruptibili, sed incorruptibili;* sicut
 ante dixi, *per aquam & Spiritum sanctum: &
 bi tres unum sunt, aqua, & sanguis, & spiri-
 tus.* Sed dicit mihi aliquis: Hircis assimila-
 sti Patrem & Filium? Sic edoctus sum: *Si-
 cut exaltavit Moytes serpentem in eremo: sic
 oportebat exaltari filium hominis;* & sicut Moy-
 tes duos hircos ejusdem formæ & sine macu-
 la adduxit ad altare figuram veritatis; sic Pa-
 ter, cum agnus immaculatus tanquam ovis
 ad maclationem ducebatur, non erat separa-
 tus a Verbo suo unius & ejusdem formæ:
 duæ hypostasas inseparabiles & Spiritus ille
 Patris sua hypostasi subsistens, qui erat in
 Filio; omnibus enim factum fuit manifestum
 quod in eo erat: & venit super eum in spe-
 cie columbæ, & ipse passioni communicavit
 paracletus Spiritus: Sicut enim duo hirci si-
 milis formæ, sic & duæ aviculæ prædelinea-
 tæ fuerunt pro emundatione; & una sacrifi-
 cabatur; & quæ non sacrificabatur, lavaba-
 tur in aqua mixta cum sanguine aviculæ sa-
 crificatæ. Et adhuc amplius volente Deo,
 rationem hujus quæstionis ex divina scriptu-
 ra tum vetere, tum nova concludemus. San-
 cti enim discipuli ab Spiritu sancto edocti

Joan. 16.
 Philipp. 1.
 7. Gal. 3. 25.
 Esai. 55.
 1. Tim. 1.
 1. Joan. 1.
 Ibidem.
 Joan. 1.
 Levit. 16.
 Esai. 55.
 Luc. 1.
 Levit. 14.

αὐτὸς τὸ θυσιάζηλον· τῆς δὲ χιμάρου εἰς ἐπιβί-
 βλητο κληρὸς ἦσαν γὰρ κατὰ πάντα ὁμοειδῆς κατὰ τὴν
 ὑπόστασιν, καὶ τὸς ἰδέας· ἔτι γὰρ ἡμεῖς πρὸς ἀχθὴν ἔσο-
 τῶ Θεῷ τῷ Μωϋσεῖ. ἐπεὶ θέντι ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς
 χιμάρου αἱ χεῖρες τῆς ἱερῶν. ἦσαν γὰρ αἱ δύο
 ἀμα ὑποστάσεις τῆς χιμάρου προσδεδεμένοι τῷ
 θυσιάζηλον, καὶ ἐλάμβανεν ὁ ἱερεὺς ἕνα τῶν δύο, καὶ
 ἔσφαζε. καὶ μετὰ τὴν θυσίαν τὸ ἕνός τῶν δύο χι-
 μάρων, ἀπεπέμπετο ὁ ζῶν εἰς τὰ ἔρη, ὁ εἰς ὁ κοι-
 νωνίας τῶ ἀίματι, καὶ τῷ κληρῷ τῷ πεθυμένῳ.
 συμπληρῶ γὰρ τὸ ὁμοειδῆ αὐτῶ χιμάρου ἕως ἐπιπί-
 σαν παντὶ τῷ γεγραμμένῳ· καὶ ἔδυν ὃν ἠθέλησεν
 ὁ κατὰ κερὸν παλαι ἱερεὺς· αὐτὴ ἡ προδιαγραφὴ
 τύπος ἡμῶν πατρὸς, καὶ υἱοῦ. μέλλων γὰρ ἀγαθῶν εἰς τὸν
 ἅγιον αὐτῶ, καὶ ζωοποιῶν σαυρὸν εἰς τὸ θυσιάζηλον τῷ
 Θεῷ ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ Ἰησοῦς ὁ Χριστός, ἐκ ἔργου μὴ-
 νος, ἀλλ' ἡμεῖς μετὰ αὐτῶ ὁ πατήρ. πρὶν γὰρ εἰλθεῖν
 αὐτὸν εἰς τὸν σαυρὸν, εἶπε τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις, ὅτι
 ἔρχεται ὥρα, ὅτε πάντες ἀφήτε με μόνον. ἀλλ' ἐκ
 εἰμὶ μόνος. ὁ γὰρ πέμψας με πατήρ μετ' ἐμῶ ἐστὶ,
 καὶ ἐκ ἀφῆκέ με μόνον. ὡς αὐτὸν εἶδε ἔθῃ ὁ τύπος
 ἀληθείας. ὅτι ἐκ ἀποπαρμῶν ἠγῆσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ
 ὁ σαυρὸν ὑποστάσις· ὅς ἐστιν αὐτῶ μετὰ τῶ πατρὸς λό-
 γος, καὶ υἱός, ἡμῶν δὲ Θεὸς κτερος, ὁ ἐπὶ σαυρῶ ὑ-
 ψώθει, κτερος σαβαώθ, ὁ ἐπιστρέψας τὴν αἰχμαλω-
 σίαν ἡμῶν, ὁ μετὰ λυθῶν, ἐδὲ μετὰ δώρων, κα-
 θὼς εἶπε κτερος πατοκράτωρ, δια μέν Ἡσάια παλαι,
 καὶ δὲ δια τῶ μακαρίου Πέτρου ὁ αὐτὸς λαλεῖ. ὅτι
 ἐφθάρτες, ἀργυροῦ, ἢ χρυσίου, ἐλυθώθητε ἐκ τῆς
 ματαίας ὑμῶν πλάτης παθοπαρὰτος, ἀλλὰ τιμῶ
 ἀίματι ὡς ἀμῶν ἀμῶν, καὶ ἀσπίλυ Χριστῶ. εἰ γὰρ ἐν
 τῷ τύπῳ τῆς προδιαγραφῆς ἔτι παρεκείλετο Μωϋ-
 σῆς ἐπὶ τῶ ἁγίῳ πνεύματι, ἵνα ἀμῶν ἐπιλέξηται
 τῶ χιμάρου, πῶς ἢ μέλλον ὁ λογικός τῆς ἔρηψῆς
 τῶ πατρὸς ὁμοειδῆς σιωπάρχος λόγος, Χριστός ὢν,
 σιωπάρχος τῶ ἠγῆσατος; ἀνεγῆνηθη μὲν ἐξ ὕδατος
 ἀφθάτου, καὶ πνεύματος. γέγραπται γὰρ, ὅτι ἐκ
 σπορῶς φθάρτης, ἀλλ' ἀφθάτου, ὡς προεῖπον, δὲ
 ὕδατος, καὶ πνεύματος, καὶ οἱ ἔχῆς εἰς τὸ ἔν ἐστὶ,
 τὸ ὕδωρ, καὶ τὸ αἶμα, καὶ τὸ πνεῦμα· ἀλλ' ἐρεῖ με
 τίς. χιμάρου τὸν πατέρα, καὶ τὸν υἱὸν ὁμοιωσας;
 εἰδὸς ἀχθῶν ὅπως ὡς ὑψώσε Μωϋσῆς τὸν ὄφιν ἐν
 τῷ ἔρημῳ, ὅπως εἶδει ὑψώθειαι τὸν υἱὸν τῶ αἰ-
 θρώπῳ. καὶ ὡς ἠγάγε Μωϋσῆς τὸς δύο χιμάρου
 ὁμοειδῆς, καὶ ἀμῶν προσάγων τῶ θυσιάζηλον,
 τῶ τύπῳ ἡ ἀληθείας· ὁ πατήρ ἀγομῶν τῶ ἀμῶν,
 ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγῆν, ἐκ ἐχρωῖσθη τὸ ὁμοει-
 δῆς αὐτῶ λόγῳ. αἱ δύο ὑποστάσεις ἀχθῶν, καὶ
 τὸ ἐνυπόστατον τῶ πατρὸς πνεῦμα, ὁ ἡμεῖς ἐν τῶ ὕδωρ.
 πεφανέρωται γὰρ πάντων, ὅτι ἐν αὐτῶ ἡμεῖς, καὶ ἡλθεν
 ἐπ' αὐτὸν ἐν εἶδει περιεστῶς· καὶ αὐτῶ κεκοινώθη
 τῶ πατρί, ὁ παρὰ ληπτες, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ὡς
 γὰρ οἱ χιμάρου ὁμοειδῆς, ὅπως καὶ τὰ δύο ὁμοειδῆ
 προεγράψαν ἐπὶ καθαρῶν. καὶ τὸ ἐν εἶδῆτο,
 καὶ τὸ μετὰ πεθυμένῳ ἐλάτο εἰς τὸ ὕδωρ τὸ μεμυ-
 γῆνον τῶ ἀίματι τῶ πεθυμένῳ. καὶ ἐπὶ πλείων
 πύτης ἀπέδειξεν ποιήσωμῳ, Θεῶν δὲ ληπτες, ἀπὸ
 τῆς θείας γραφῆς, παλαιῆς, καὶ κρητῆς. πνεύματι
 γὰρ ἀγίῳ σεσφοισμῶν οἱ ἅγιοι μαθηταί, καὶ τῶ
 παλαιῶν ἐρμηνεύοντες, ἐράδτες, ὅτι ὁ τύπος ἀλη-
 θινῶς προδιαγραφῆ, καὶ ὅτι ὕδωρ ἐν τῷ λεκάνῃ ἐβάλ-
 λητο,

λετο, ἵνα πῶ ἰδύτω τὸ ἐν τῷ ὀρνείῳ τῷ καθα-
 ρῶ, καὶ τὸ αἷμα τῷ πνεύματι τῷ ἴδιῳ τῷ ζῶντι συ-
 νακρῶ, καὶ εἶδ' ἵτως τὸ ζῶν καὶ μὴ πνεύματι
 ἰδύτω ἐν τῷ ἴδιῳ τῷ καθαρῶ, καὶ τῷ καθαρῶ αἵ-
 ματι, καὶ ἵτως ἴδύτω ὑπὲρ καθαρισμῶ ἁγίου.
 διὸ εἶπεν ὁ ἀπόστολος, καθὼς ἡ ἁγία τῷ καθαρισμῶ,
 τὸ ὕδωρ, καὶ τὸ αἷμα, καὶ τὸ ἐν εἰδει περιστῆς
 ἁγίου πνεύματος, ἐν εἰσι. καὶ γὰρ τὸν Χριστὸν ὁ μακά-
 ρος Ἱερემίας πνεῦμα ἐκάλεσε, καὶ τὴν συμπλή-
 ρωσιν τῷ ὀρνείῳ ἀποδορῶντος τὸν Ἰουδαϊκὸν λαόν,
 ἔτω λέγων· ὅτι πνεῦμα πρὸ προσώπου ἡμῶν Χριστὸς
 κλέτος συμπλήρωσεν ἐν ταῖς διαβολαῖς αὐτοῦ. (ἴχει
 δὲ ἡ μία τῷ ἰδύτω, ἐν ταῖς διαβολαῖς αὐ-
 τῷ.) ὁμοιωθεὶς ἐν τῷ εἰδει τῆς περιστῆς ὁ Χριστὸς
 λόγος τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ, ὁμοιωθεὶς τῷ πατρὶ
 τῷ πνεύματι, Χριστὸς κλέτος ἀγῶντος τῷ θιέδει.
 ἵτως γὰρ λέγει Ἱερემίας περὶ αὐτοῦ· ὅτι ἐγὼ ὡς
 ἀρνίον ἀκακὸν τῷ θιέδει ἀγῶντος, καὶ ἴδω. ὁ
 ἐνυπόστατος αἰὲν ὡς Χριστὸς, ὁ ἴσος τῷ πατρὶ κατὰ τὸ
 ἀπαράλλακτον τῆς ὁμοουσιότητος ὧν, συναϊδιος καὶ τῷ
 κλέτῳ πνεύματι, ὅπερ ψλοσάμνος Ἀναίας, καὶ
 Σακφίρα, ἐκ ἀνθρώπων ψλοσάμνος, ἀλλὰ τὸν Θεόν,
 ἐξέμειξεν· Θεὸς γὰρ ὁ παρακλητός, ὡς καὶ ὁ πατήρ
 τῷ Χριστῷ, συναϊδιος τῷ Χριστῷ· ἰνύκα ἐπὶ τῷ μα-
 κρῶ Μωϋσέως ἀνέστησαν δύο ἐκ τοῦ λαοῦ προφητεύον-
 τες, Ἀλδὰ, καὶ Μωδὰς, καὶ εἶπεν Ἰησοῦς υἱὸς Ναυῆ
 πρὸς Μωϋσῆν· κλέμει με Μωϋσῆ, καλύσον, ἵνα μὴ
 προφητεύωσιν· ἀπέχεσθαι Μωϋσῆ πρὸς Ἰησοῦν τὸν υἱὸν
 Ναυῆ, λέγων· μὴ ζήλοισί μοι· τίς δώσει πάντι τῷ
 λαῷ κλέμει προφήτης θιέδει; ὅταν δώσει ὁ Θεὸς τὸ
 πνεῦμα αὐτῷ τῷ ἁγίῳ ἐπὶ τὸν λαόν αὐτῷ, γίνονται
 προφῆται. τῷ δὲ ἀποστόλῳ Παύλῳ ἀληθῆς ἡ ἐν Μι-
 λέτι προφητεία· ὅτι ἀναστήσαντι τινες λαομαίτες διε-
 στραμῆνα εἰς τὸ ἀποσπᾶν τὸν λαόν ὀπίσω αὐτοῦ. ὡς
 ἀνέστη πρῶτος ὁ Σαμοσατέας, λαλῶν ἀδίκῃ, λέγων
 φθαρτὸν τὸ αἷμα τοῦ Ἰησοῦ, ὡς εἶπεν Θεὸς Ἰσραὴλ Ἰη-
 σοῦς, καὶ τὸ πάσης φθορᾶς, καὶ θανάτου λυτήριον, τὸ
 ἐκχαράσαν ἡμᾶς δουλείας τῆς φθορᾶς. αἷμα θνήτῳ,
 καὶ παθῆν ἀνθρώπου λέγει, διὰ τὸ εἶπεν τὸν κλέτον
 τῆς δόξης πρὸς τὸς μαθητᾶς· λαβετε τῷτο, καὶ διαμε-
 εἰσαθε· ἡ κληρὴ διαθήκη ἐστὶν ἐν τῷ αἵματι μου· τῷ-
 το ποιεῖτε· καὶ ὅτι εἶπεν αὐτοῦ, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκ-
 χυνόμενον· τῷτο ἀκούσας ὁ Σαμοσατέας, ἐκ ταύτης
 τῆς φωνῆς τοῦ κλέτου ἐπερῆδεσθαι δοκῆ κατὰ τῆς ἀλη-
 θείας· ἀγνοεῖ τὸ εἰρημῶν ὑπὸ τῷ ἀποστόλῳ· ὅτι,
 πρῶτον δοκῆτε χεῖρατος ἀξιώθησεται τιμωρίας ὑπὲρ τῶν
 ἀθετουμένων τῶν παρὰ Μωϋσῆ δεδωμένων ἀπὸ Θεοῦ νόμον,
 ὁ τὸν υἱὸν τῷ Θεῷ καταπατήσας, καὶ τὸ αἷμα τῆς δια-
 θήκης κοπὸν ἠγῆσάμνος, ἐν ᾧ ἠγῆσάθη, καὶ τὸ πνεύ-
 μα τῆς χάριτος ἐμβείσας; ἔτω γὰρ εἶπεν ὁ ἀπό-
 στολος· ὅτι, ἀθετήσας τὸν νόμον Μωσέως, ἐπὶ δυσίῳ
 ἡ τρισὶν μάρτυσιν ἀποθνήσκει. καταπατήσεν αὐτὸν
 Ἰούδας, καὶ προδεδωκεν· ὁ Γαλιλαῖος Ἰούδας προαπα-
 λετο, μετ' αὐτὸν καὶ οἱ τῷ αὐτῷ φρονουῦτες· νῦν δὲ
 ἵνα τῷ στρατολογῆσαντι ἀρίστη σατανᾶ ὁ ἐκ Σαμοσα-
 τῶν, κατὰ τὸ αἵματος τῷ ζῶσῳ, καὶ τοῦ πνεύματος
 ἐκάνεσθαι καταπατῆς· εἰ γὰρ τὸ αἷμα τῷ ἁγίῳ φθαρτὸν
 διὰ τὸ μερῆσθαι αὐτῷ, καὶ ἐκχεῖσθαι, ἀρεθῆσεται καὶ τὸ
 πνεῦμα τῷ ἁγίῳ, ὡς καὶ τὸ αἷμα τῆς ζωῆς. ἀναγραφεί-
 ται γὰρ ὁ διαγγελιστῆς Λυκάς εἰς τὰς πράξεις τῷ ἀπο-
 στόλῳ· ὅτι συμπληρωθῆναι τῆς ἡμέρας τῆς πεντηκοστῆς,
 Concil. General. Tom. I.

Ante sunt; & veterem scripturam interpretantes, viderunt figuram vere esse premedineatam; & quod aqua in pelvim fundebatur, deinde altera ex duabus aviculis mundis sacrificabatur, & sanguis sacrificatus cum aqua vivente miscebatur; atque ita avicula viva & non mactata lavabatur in aqua munda & sanguine mundo; fiebatque hoc modo sacrificium pro emundatione. Idcirco apostolus dixit: Sicut est in sacrificio emundationis, aqua & sanguis, & Spiritus sanctus in specie columba unum sunt. Christum enim beatus Hieremias spiritum appellavit, cum lamentationes prope complens, & Judaicum populum deplorans, sic ait: Spiritus ante faciem vestram Christus dominus captus est in consultationibus eorum. (Unus ex editionibus habet: In corruptionibus eorum.) Eiusdem formae est cum spiritu sancto in specie columbae ostenso Christus Verbum: eiusdem formae cum Patre spiritus Christus dominus ductus ut sacrificaretur: sic enim ait Hieremias de eo: Ego sicut agnus innocens qui ducitur ad sacrificium faciendum, non cognovi; ego, inquam, qui semper sum persona Christi equalis Patri, nulla dissimilitudine substantiae, coeternus domino spiritui: cui quia Ananias & Sapphira mentiti sunt, non homini, sed Deo, expiraverunt. Paracletus enim Deus est, sicut & Pater Christi, coeternus Christo. Quando tempore Moysis surrexerant duo ex populo prophetantes, Elida & Medas, dixit Jesus filius Nave, Moyse: Mi domine Moyses, prohibe ne prophetent. Respondit Moyses: Quid amularis pro me? Quis tribuat ut omnis populus prophetet? Quando dederit Deus spiritum suum sanctum super populum, sunt prophetae. Vera est prophetia Pauli, Mileti: Surgens quidam loquens perversa, ut abducant discipulos post se. Surrexit itaque primum Samosatensis loquens iniqua, qui diceret esse corruptibilem sanguinem Jesu, qui est Deus Israel, Jesus, & qui omnem corruptionem & passionem & mortem solvit: qui redemit nos a servitute corruptionis. Sanguinem mortalium discipulis: Accipite & dividite; non enim in meo sanguine: hoc facite in meam commemorationem. Et quia dixit idem: Qui pro vobis effundetur. Haec cum audisset Samosatensis, videtur in hac voce domini niti contra veritatem; qui ignorat quod ab apostolo dictum est: Quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, quam qui legem Moysis a Deo datam rejicit, eum qui filium Dei conculcaverit, & sanguinem testamenti, pollutum duxerit, in quo sanctificatus est: & spiritui gratiae contumeliam fecerit? Sic enim ait apostolus. Irasatione duobus aut tribus testibus moritur. Conculcavit eum Judas & prodidit; & Judas Galileus perit prius, & post eum qui ei consenserunt. Nunc vero Samosatensis, ut placeat Satanæ qui eum delegit, surrexit contra sanguinem vivificum, & contra Spiritum sanctum, conculcans ea. Si enim sanguis sanctus corruptibilis est, quia dividitur & effunditur, sic erit Spiritus sanctus sicut sanguis vitæ. Scribit enim Lucas in actibus apostolorum: Cum compleverentur dies pentecostes, erant omnes pariter in eodem loco: & factus est de pentecoste

ponere e celo sonus magnus tanquam adveniens
 Spiritus vehementis, ita ut concussa sit tota
 domus ubi erant sedentes. Et subjunxit: Et
 apparuerunt illis dispersa lingua tanquam
 ignis, sedisque supra singulos eorum. Cum au-
 tem cepissent loqui, & omnes audirent ex
 omni natione loquentes lingua propria res
 magnas Dei, stupebant; Judæi vero perhibi
 ceperunt contumelias in apostolos jacere, &
 Spiritum sanctum, Spiritum multum appellan-
 tes: Tanquam *musko pleni*, inquit, sunt
 apostoli sancti. Beatus vero Petrus respon-
 dens dixit: *Viri Judæi non sicut vos putatis,*
hi ebrii sunt; est enim hora diei tertia: sed hoc
est quod dictum est per Joëlem prophetam: Ej-
fundam de spiritu meo super omnem carnem, &
prophetaut filii eorum & filia; & que se-
quuntur. Ecce dividitur super singulos apo-
stolos Spiritus sanctus, & effunditur super
omnem carnem: & prophetaut filii gratia &
filia: erant enim filia prophetantes, sicut
scriptum est quod filia Philippi propheta-
bant. Non igitur quia Spiritus sanctus effu-
sus est, dicitur corruptibilis; apage; neque
quia dividitur. Idem dicendum est in fan-
guine vivifico, sicut scriptum est? Aqua, &
Sanguis, & Spiritus, tres unum sunt a Moy-
se prædelineati in emundatione prædelinea-
te baptisterium, tanquam pelvim habentem
aquam vivam, & sanguinem avis sacrificatæ,
& viventem Spiritum in aqua viva & fan-
guine descendentem, & baptizantem. Unus
sonus pelvis, in qua baptizatus salutaris perfi-
citur in aqua viva, & sanguine vivifico, &
Spiritu sancto, qui in specie columbæ man-
sit super Verbum Christum, descendens in
baptisterio tanquam in pelvi in Jordanem.
Cur vero in specie columbæ Spiritus sanctus
descendit? Scilicet ut nos doceret qui misit
illum, quique eum quem misit, accepit. Si-
cut enim Noe dimisit ex arca columbam, &
ipse illam recepit, ad eam similitudinem in-
telligendum nobis est, ipsius Christi esse Spi-
ritum sanctum coeternum; & quod erat ipsius,
hoc dedisse nobis, dividens & effundens su-
per omnem carnem credentium; quia Deus
est & dominus qui divisit nobis suum fan-
guinem, & Spiritum; verumtamen sicut scri-
ptum est: Filii mei, sicut audistis quod Anti-
christus venit: & nunc Antichristi multi facti
sunt. Sicut Antichristus venit, sic antitor-
rens. Scriptum enim est: Torrentes iniquita-
tis conturbaverunt me, & aqua sancta, & aqua
intolerabiles. Scriptum namque est: Torrentem
pertransiit anima nostra, forsitan pertransisset
anima nostra aquam intolerabilem. En, in om-
nibus ostendimus torrenti iniquitatis, non esse
corruptibilem sanguinem sanctum Dei nostri
Jesu Christi, nec esse hominis mortalis, sicut
nos, sed Dei veri, qui est torrens voluptatis
iis qui eum participant.

Adm.

Joh. 1.

Act. 11.

1. Joan. 1.

* aviculari in
 aquam vivam
 & sanguinem
 descendentem,
 ubi lavabatur.

Luc.

Genes. 8.

1. Joan. 2.

¶ sal. 17.
 Exech. 47.
 ¶ sal. 123.

Paulum Sa-
 mosatensem
 appellat tor-
 rentem iniquitatis.

Luc. 2.

QUESTIO V.

Scriptum est in evangelio, quod puer cre-
 scibat & confortabatur, quasi diceret: Cresce-
 bat. Jesus ex Spiritu sancto & Maria virgine
 natus: quomodo igitur qui crescebat & confor-
 tabatur, hunc dicit ante secula esse, & simul
 cum Patre ingenito non habentem initium, &
 coeternum?

συνθερωσμένων τῶν ἀποστόλων ἐπιταυτῶ, ἰσχυρὸ ἦχος
 μέγας, ὡς περ φοροῦσθαι πνοῆς βλαίας, ὡς περ συστα-
 θῆναι πάντα τὸν οἶκον, ὡ ἦσαν καθήμβροι. καὶ ἐπα-
 γει, λέγων. ὅτι ὡφθῆσαν αὐτοῖς διαμερίζεσθαι
 γλῶσσαι, ὡσεὶ πυρὸς, καὶ ἐπαύθῆσαν ἐφ' ἑκάστην αὐ-
 τῶν. ἀρξαμένων δὲ αὐτῶν λαλεῖν, καὶ πάντων ἀκούον-
 τῶν ἐκπῶτων τῶν ἑθνῶν τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ αὐτῶν τὰ
 μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ, ὑπερβαίμαζον. οἱ δὲ κακόπιστοι
 Ἰουδαῖοι ἤρξαντο ἐνυβρίζειν τοὺς ἀγίους ἀποστόλους καὶ τὸ
 πνεῦμα τὸ ἅγιον γλῶσσκας ἀποκαλοῦντες, ὡσεὶ φθοῖ·
 γλῶσσκας μεμωσμένους ἵσθιν οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι. ὁ δὲ
 μακάριος Πέτρος ἀποκριθεὶς εἶπεν. ὡ ἄνδρες Ἰουδαῖοι,
 ἔχ' ὡς ὑμεῖς ὑπολαμβάνετε, ὅτι μεθύουσιν· ἐστὶ γὰρ
 ὥρα τρίτη τῆς ἡμέρας, ἀλλὰ τὸ τὸ ἐστὶ τὸ εἰρημῶρον
 διὰ τῶν τῶν ἀποφθῆται· ἐκχεῖ ἀπὸ τοῦ πνεύματος μου
 ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, καὶ ἀποφθῆται οἱ υἱοὶ αὐτῶν,
 καὶ αἱ θυγατέρες, καὶ τὰ ἀκόλυθα. ἰδοὺ καὶ διαμερίζεται
 ἐφ' ἑκάστην τῶν ἀποστόλων τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ἐκ-
 χέεται ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, καὶ ἀποφθῆται οἱ υἱοὶ τῆς
 χρείτης καὶ αἱ θυγατέρες· ἦσαν γὰρ καὶ αἱ θυγατέρες φι-
 λοπῆτος ἀποφθῆσαι, ὡς γέγραπται, ὅτι αἱ θυγατέρες φι-
 λοπῆτος ἀποφθῆσαι. ἢ παρὰ τὸ ἐκχυθῆναι ἐν τῷ πνεύ-
 ματι τῷ ἁγίῳ τις ἀνείποι φθαρτὴν. μὴ γίνωτο· ὅτι διὰ
 τὸ μεμωσμέναι· τὸ δὲ αὐτὸ ἐστὶ καὶ ἐπὶ τῷ ζωοποιῶν αἵμα-
 τος, καθὼς γέγραπται· ὅτι τὸ ὕδωρ, καὶ τὸ αἷμα, καὶ
 τὸ πνεῦμα, οἱ ἔσθιν τὸ εἶναι, οἱ ἀποδιαγραφόμενοι
 ὑπὸ Μωϋσέως ἐν τῷ καθαρῶν τὸ βαπτισθῆναι ἀπο-
 διαγραφόντι, λεκάνῳ ἐκχεῖται τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν, καὶ τὸ
 αἷμα τῶν περὶ τῶν πλῆθους, καὶ τὸ ζῶν ἐν τῷ ζῶντι ὕδα-
 τι, καὶ τῷ αἵματι κατερχόμενον, καὶ βαπτίζεσθαι. μία
 τις πηγή ἢ λεκάνη, ἐν ἣ τὸ σωτήριον τελεῖται· βαπτισ-
 μα εἰς τὸ ζῶν ὕδωρ, καὶ τὸ ζωοποιῶν αἷμα, καὶ τὸ ἅγιον
 πνεῦμα, τὸ ἐν εἰδεί περιεραῖς μείναν ἐπὶ τὸν ζῶντι λό-
 γον τὸν Χριστὸν, κατελθόν, ὡς ἐν λεκάνῳ, τῷ βαπτισθῆ-
 ναί εἰς τὸν Ἰορδάνῳ. διὰ τὸ ἐν εἰδεί περιεραῖς τὸ
 πνεῦμα τὸ ἅγιον; ὅπως ἡμᾶς μωσαγωγῆσθαι ὁ πέμψας
 αὐτὸ, καὶ δεξιόμενος, ὁ κατέπεμψε. ὡς περ γὰρ ὁ Νόε
 ἐκπέσειεν ἐκ τῆς κιβωτοῦ τῶν περιεραῖς, καὶ αὐτὸς αὐ-
 τῶν ἐπέδρασε, κατ' εἰκόνα ἐκείνῳ νοσησὶν ἡμᾶς, αὐτὸ
 εἶναι τὸ σωαίδιον πνεῦμα, ὅπερ ἐν αὐτῷ, καὶ ἡμῖν ἐκα-
 εἶσατο μερίσας, καὶ ἐκχείας ἐπὶ πᾶσαν σάρκα τῆς κτί-
 οῦ, ὅτι Θεὸς ἐστὶ, καὶ κίερος ὁ διαμερίσας ἡμῖν αὐτὰ τὸ
 αἷμα, καὶ τὸ πνεῦμα. ἀλλ' ὡς γέγραπται, ὅτι τεχνία
 μου καθὼς ἦκατε, ὅτι ἀντίχριστος ἐρχεται. καὶ νῦν
 ἀντίχριστοι πολλοὶ γέγονασιν. ὡς περ ἂν ἀντίχριστος,
 ἔπως καὶ ἀντιχρῆμαρτος· γέγραπται γὰρ· καὶ χεῖμαρτος
 ἀνομίας ἐξετίραξάν με, καὶ ὕδατι ἄγνῳ, καὶ ὕδατι ἀνόμο-
 σατι. γέγραπται γὰρ· χεῖμαρτος διήλθον ἐν ψυχῇ ἡ-
 μῶν, ἀρα διήλθον ἐν ψυχῇ ἡμῶν τὸ ὕδωρ τὸ ἀνομοσα-
 τον· ἰδοὺ καὶ ἐν πᾶσιν εἰδέξαμεν τῷ χεῖμαρτος τῆς ἀνομίας,
 ὅτι ἢ φθαρτὸν τὸ αἷμα τὸ ἅγιον τῶ Θεοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ Χυ
 ἔπε ἀνθρώπου καθ' ἡμᾶς θῆκε, ἀλλὰ Θεοῦ ἀληθινῶ,
 ὅς χεῖμαρτος ἔσθης τῶς ἐξ αὐτῶ μεταλαμβάνουσιν.

Πρότερος ἐ. τῷ Σαμοσατίως.

Γέγραπται ἐν διαγγελίαις· ὅτι τὸ παιδίον
 ὑψῆσαν, καὶ ἐκραταιώθη, ὡσεὶ φθῆσαν, Ἰησοῦς ὁ ἡ-
 γνήθειος ἐκ πνεύματος ἁγίου, καὶ Μαρίας τῆς παρ-
 θεῖας. ὡς ἐν τῷ αὐτῶν, καὶ κραταιόμενον, λέ-
 γεται, ὅτι ἀποραίων καὶ σωαρχὸν τῷ ἀρχηγῶ
 πατρὶ, καὶ σωαίδιον;

Από-

1063

Joan. 1.

Mat. 2. Genes. 2.

Rom. 2.

2 Cor. 11.

Act. 1.

1 Cor. 9.

1 Tim. 3.

2 Tim. 101.

1 Cor. 10.

2 Cor. 101.

1 Tim. 3.

2 Tim. 101.

Matth. 2.

ait Samofatenfis: Ex Spiritu sancto & Ma-
 ria: decipere vult: ut sicut scriptum est: Non
 ex sanguinibus, sed ex Deo nati sunt; sic di-
 cat de nato ex Deipara. Quod autem dicit
 ingonitum Patrem, dicit, ut doceat Chri-
 stum recentem esse, & creaturum; non enim
 patitur dicere Christum figuram coeternam
 substantiae Dei Patris. Ceterum pulvis et ter-
 ra sumptus a Deo est, & factus Adam a
 Deo, & ex costa Adae edificata mulier, ex
 quitus secundum legem mandati carnalis mi-
 scente Adam corpus cum Eva, conceptus &
 natus est Seth, & alii ante Seth. Nihil igitur
 differentes & variati fuerunt ab Adam
 filii & filiae, sicut videmus utque in hodie-
 rum diem, quatenus fuerint ejusdem formae,
 & per se existentes: neque differebat Seth
 ab Adam, quod esset ex substantia lumbo-
 rum eius. Haec in hominibus, uno ingeni-
 to, & altero genito: & sicut scriptum est:
 In creaturis proportione quadam contemplatur
 creatorum. Sicut igitur intelligimus, quod si
 quis ex igne corporeo quo utimur, sumat,
 neque passionem neque sectionem intet ei,
 lumen accendens ex lumine; sic generatio
 Christi ex Patre ex aeternitate non potest intel-
 ligentia comprehendi: & solam scripturam
 divinitus astitatam sequimur, sicut enarrat no-
 bis Pater: In lumine eius vidimus lumen, ut
 superius diximus: & quod Verbum Patris
 est, quod novissimis diebus genitum est, & au-
 git & auget in nobis illuminationem suam: Ac-
 cretio igitur Dei ad ecclesiam pertinet: scriptum
 enim est, quod ecclesia quidem per totam Ju-
 deam & Galileam & Samariam habebat pa-
 cem, & edificabatur, & ambulans in verbo
 domini, & consolatione Spiritus Sancti multi-
 plicabatur. Crescit igitur verbum domini quo-
 tidie, & multiplicatur Spiritus sanctus in ec-
 clesia Dei; non igitur homo, sicut nos,
 erat, qui crescebat aetate & sapientia; sed
 Deus genitus puer, & datus nobis filius aeter-
 nus, qui erat ante saecula; & vere nobis
 crevit, & crevit quotidie; & anni eius non
 deficient. Immutabilis enim est Christus, ut-
 pote Deus Verbum. Pudeat igitur eum qui
 accipit nomen domini in vano. Homo nam-
 que vanitati assimilatus est, sicut ait Ecclesia-
 stes. Vanitatem appellavit laborem hominum,
 quem sub caelo laborant: & David ait, quod
 vanitas est omnis homo vivens, & quod dies
 eius tanquam umbra praeferunt; Deus noster
 Iesus idem est, & anni eius non deficient.

ἐκ πνεύματος ἁγίου, καὶ Μαρίας, ἀπατῆσαι θελεῖς
 ὡς τὸ, ὅτι, γεγραμμένον ὅτι ἐκ ἕξ αἱμάτων,
 ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγέννηθησαν. ἔπειτα λέγει, περὶ τῶ ἁ-
 γίου πνεύματος ἐκ τῆς θεότητος· τὸ δὲ εἰπεῖν αὐτὸν ἀρχον-
 τον πατέρα, ἵνα διὰ τούτου φησί, δεῖξῃ προσφάτον, καὶ
 κτίσμα· ἐπεὶ γὰρ ἀνέχεται εἰπεῖν χαρακτῆρα σωματι-
 δίου τῆς τοῦ Θεοῦ πατρὸς ὑποστάσεως τὸν Χριστὸν· πλὴν
 ὁ Ἀδάμ ἦν ἀπὸ τῆς γῆς ἐλήφθη παρὰ Θεοῦ, καὶ
 ἔγεννητο ὁ Ἀδάμ ὑπὸ Θεοῦ, ἡ πλάσμα τὸ Ἀδάμ ὠ-
 κοδομήται εἰς γυναικα. διὰ μέσης ἤδη δύο κατὰ νό-
 μου συνέλαβεν σαρκίως ἐκ μήτρας, ἔκραςως, σωμα-
 λαβὸν ἢ ἔλα, καὶ ἔπειτα τὸν Σηθ, καὶ τὸς ἀπὸ αὐτοῦ.
 ἔδοξε δὲ διηλλαγῆναι κατὰ τὸ εἶναι ὁμοειδῆς, καὶ σινυπο-
 βίας τὸ Ἀδάμ τὸς υἱὸς καὶ τὸς θυγατέρας, καθὼς ὁ-
 ρώμεθα ἕως σήμερον. καὶ ἐδιηλλάξεν ὁ Σηθ τὸν Ἀδάμ,
 ὅτι ἐκ τῆς ὑποστάσεως τῆς ὁσφύς τῶ Ἀδάμ. πύ-
 πτι ἐκ ἀφρώτων. τὸ μὲν ἀγγηθη, τὸ δὲ ἁγνητὸ.
 καὶ κατὰ τὸ γεγραμμένον ἀναλόγως ἐκ τῆς κτισμάτων
 ὁ ἁγιοσπεργὸς θεωοῦται. ὡς περὶ ἐν σινυποβίῳ, ὅτι
 εἰ ἐκ τῶ παρῆμιν ὕλικῃ πύρος λαβῆται, καὶ παῖδος,
 ἢ τομῆν ἢ ποιῆ, ἐν τῶ ἀλάμψαι φῶς ἐκ φωτός.
 ἀλλ' εἰ ὑβρίτη, ὅπως ἀκαταλήπτως ἕξ αἰδῆς γεννη-
 σιν τὸ Χριστὸν ἐκ πατρὸς, ἔκ μόνῃ τῇ θεοτικῆ ἕξ α-
 κολοθῆ μὲν γραφῇ· καθὼς διηγείμην ἡμῖν ὁ πατήρ·
 ἐν τῶ φωτὶ αὐτῶ ἕδοξεν φῶς, καθὼς ἀνωτέρω ἐπο-
 μῆν. καὶ ὅτι ὁ λόγος τὸ πατρὸς ἐστὶν ὁ ἁγιοσπεργὸς ἐπ'
 ἕξ αἰώνων, καὶ αἰξήσας, καὶ αἰξὼν φωτισμὸν αὐτῶ ἐν ἡ-
 μῖν. ἢ ἐν αἰξήσιν τῶ Θεοῦ εἰς πλὴν ἐκκλησίαν ἐστὶ.
 γεγραπται γὰρ· ὅτι ἡ μὲν ἐν ἐκκλησίᾳ καθ' ὅλης
 τῆς Ἰουδαίας, καὶ Γαλιλαίας, καὶ Σαμαρείας ἐξ ἑσπεί-
 ριλλῶν οἰκοδομήθη, καὶ πορθομένη τῶ λόγῳ τῶ κυ-
 ρεύς, καὶ τῇ παρακλήσει τῶ ἁγίου πνεύματος ἐπληθύνθη-
 τῶ· αἰξὴ γὰρ ὁ λόγος τὸ κυρεῖν καθ' ἡμέραν, καὶ
 πληθύνεται τὸ πνεῦμα τὸ ἁγιον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶ
 Θεοῦ. ἐκ ἀνθρώπων ἐν καθ' ἡμᾶς ὁ αἰξὼν ἡλικία, καὶ
 σοφία, ἀλλὰ Θεὸς γεννηθεὶς παιδίον, καὶ δοθεὶς ἡ-
 μῖν ἐκ υἱόν, αἰδῆον ἐντι ἀπὸ αἰώνων. ἡμῖν καὶ τῇ
 ἀληθείᾳ ἠξήσῃ καὶ αἰξὼ καθ' ἡμέραν, καὶ τῇ ἐν αὐτῶ ἐκ
 ἐκλείψουσι. ἀγαλλοῦντες γὰρ ὁ Χριστὸς, ὡς Θεὸς λό-
 γος. αἰξὼν ἔδω ὁδὸν ὁ λαμβάνων τὸ ὄνομα κυρεῖν ἐπὶ
 ματιῶν· ἀνθρώπος γὰρ ματιότητι ὁμοιωθῆ· καθὼς
 ὁ ἐκκλησίας τῆς· ματιότητι τὸν μόχθον ἐκάλεσε ἡ
 ἀνθρώπων, ὃν μόχθουσι ὑπὸ τὸν ἥλιον· καὶ Δαβὶδ
 λέγει· ὅτι ματιότης πᾶς ἀνθρώπος ζῶν· καὶ ὅτι αἰ-
 ἡμέραι αὐτῶ, ὡς εἰ σκία παραγῶν· ὁ Θεὸς ἡμῶν
 Ἰησοῦς ὁ αὐτὸς ἐστὶ, καὶ τῇ ἐν αὐτῶ οὐκ ἐπιδήλῶσιν.

QUESTIO VI.

Πρότεσις ε' τοῦ Σαμοσατίως.

Scriptum est: Angelus domini apparuit Jo-
 seph in somnis, dicens: Surgens accipe pue-
 rum & matrem eius, & fuge in Aegyptum:
 futurum est enim ut Herodes quærat ani-
 mam pueri ad perdendum eum. An dices
 hunc puerum cum matre fugientem esse ex aeternitate cum Deo Patre? & quomodo quod ex
 loco in locum mutatur, & natum est in Be-
 thleem, dicit esse ex aeternitate cum ingonito?

Γεγραπται· ὅτι ἄγγελος κυρεῖν ἐφάνη τῶ Ἰω-
 σὴφ κατ' ὄναρ, λέγων· ἐγερθεὶς παραλαβε τὸ παι-
 διον, καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ φύγε εἰς Αἴγυπτον·
 μέλλει γὰρ Ἡρώδης ζητεῖν τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου,
 τὸ ἀπολέσαι αὐτὸ· μὴ ἄρα τοῦτο λέγεις, τὸ φύ-
 γον σινὺ τῇ μητρὶ, σωματίον τῶ Θεοῦ καὶ πατρί;
 καὶ πῶς τὸ ἐκ τόπου εἰς τόπον, τὸ γεννηθῆναι ἐν Βηθ-
 λῆμ, σωματίον τοῦτο τῶ ἀρχοντῶ λέγεις;

Αποκρίσεις ε' τῶ Παύλου Διονυσίου.

A

RESPONSIO.

Αποκριθήσομαι τῶς ἐνεχούσιν ἡμῶν, ὡς περὶ τῆς πατρὸς. ὅτι εἰ διὰ τὸ τίπον ἐκ τοῦ, ὁρᾷ τὸν υἱὸν τῆς πατρὸς μὴ ὄντι ἐν τῷ ἕρανθ'· αὐτὸς γὰρ λέγει· ὅτι ἀμιβλόγητος ἔμην, ἔδεις ἀναβιβασθεὶς τὴν οὐρανόν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τῶ ἕρανθ' κατεβᾷς ὁ υἱὸς τῆς ἀνθρώπου, ὁ ὢν ἐν τῷ ἕρανθ'· Ἀρχαίμω δὲ, ὅτι γεγραπτοῦ ἐν τῷ βιβλίῳ τῶ ἁρώτω, ὅτι ὁ Θεὸς κατέβη, καὶ ἐλάλησε τῷ Ἀβραάμ· καὶ μὴ πρὸς ἕρανθ' τὸ γραμμὰ π' ἱερὸν, ὅτι καὶ ἀβη ὁ Θεὸς ἀπὸ Ἀβραάμ· ἄρα τί ἐποιεῖς; ἐκεί γὰρ Θεὸς κατέβη ἀναβαίνων ἀπὸ Ἀβραάμ· ἀλλ' ὅτι τὰ λεγόμενα, καὶ ψήφους οὐκ ἔστιν· ἀλλ' ἴδεν πληρωθῆναι τὸ γεγραμμένον ἐν νόμῳ, καὶ προφηταῖς, καὶ κατέβη τὸ Θεὸν ἐπὶ νεφέλῃς καὶ ἔξεν ἐν Αἴγυπτον· καὶ ἐπὶ σιδηροπέτρῃ τὴν χειροποίητην Αἴγυπτον· καὶ ὅτι γενοσὶς ἐστὶν κῆρος πρὸς Αἴγυπτιοῖς, καὶ Αἰθιοπία προσθάσει χεῖρα αὐτῶν τῷ Θεῷ· καὶ πάλιν, ἐπαλεθῆναι αὐτὸν ἐν Αἴγυπτον, ἵνα πληρωθῆ τὸ γεγραμμένον· ὅτι ὁ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱὸν μου· ἵνα δὲ λέγει, ὁ προσκυνοῦν ἢ τὸ ἄνω ἀγίων πνεύματος πληθύνει τὸ εὐαγγέλιον· τὸν σωματικὸν τὸ πατρὸς, σωματικὸν, σιδηροπέτρῃ τῷ πατρὶ· Θεὸς γὰρ Ἰσραὴλ Ἰησοῦς ὁ ἀπὸ αἰώνων λόγος, ὡς καὶ τὸ ἄγιον πνεῦμα· εἰ δὲ ἕρα τὸ φθῆναι ἐν Αἴγυπτον τὸν Ἰωσήφ ἅμα τῇ θεοτικῇ Μαριῇ ἐν ἀγκάλαις φέρουσαν τὴν καταφυγὴν ἡμῶν, καὶ Θεὸν, καὶ διώκων, καὶ τῶν, ὡς εἶνα Ἰησοῦς ἡμᾶς, ὀρίζει φθῆναι, ὡς τὸν Δαβὶδ ἀπὸ Σαουλ, ὡρασοὶ λέγειν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἄγιον, ὡς τὴν Ἀγαρ ἀποδράσαντα ἐκ τῆς κυρίας αὐτῆς, ἢ ὡς Ἡλὶαν τὸν ἀποφθῆναι ἀπὸ τῆς Ἰεζαβὴλ· γεγραπτοῦ γὰρ· ὅτι πνεῦμα ἄγιον σοφίας φθῆναι δόλον· καὶ ἀπανάσθηται ἀπὸ λογισμῶν ἀσιωπῶν, καὶ ἐλεγχθῆσθαι ἐπιλήθους ἀδικίας· φιλανθρώπων γὰρ πνεῦμα σοφίας ἐκ ἀδωσῆς βλασφημῶν ἀπὸ χειρῶν αὐτῶν, ὅτι Ἰησοῦς αὐτὸς μάρτυς ὁ Θεός· τὸ καὶ Δαβὶδ λέγει· ἐπιζῶν καρδίας, καὶ νεφρῶν ὁ Θεός· καὶ ἀδωσῆς, φροῖ, βλασφημῶν ἀπὸ χειρῶν αὐτῶν τὸ φιλανθρώπων πνεῦμα· ἀλλ' ἐπιζῶν καρδίας, καὶ νεφρῶν, ὅτι ἐπὶ βαθῆ τῷ Θεῷ, ὡς Θεός, τὸ πνεῦμα ἐπιζῶν· ὡς πρὸς τὸ ἀνθρώπου ἔδεις ἰγῶν, εἰμὴ τὸ πνεῦμα τῷ ἀνθρώπου, τὸ ἐν αὐτῷ· ἐπιζῶν φα- νερώς διδάσκει ὁ ἱερός Παῦλος, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἄγιον μόνον αὐτὸ οἶδε τὸν πατέρα τῷ ἀνθρώπῳ ὡς λό- γου· καὶ τὸν ἀνθρώπῳ ὡς τῷ Χριστῷ τὸν λόγον· Ἰησοῦν οἶδε τὸ πνεῦμα τὸ ἄγιον, ὅτι ἐπὶ τῷ Χριστῷ ἔστιν· ὅτι φροῖν ὁ πατὴρ ὁ μόνον ἐν τῷ Χριστῷ λέγει, αὐτὸς ποιεῖ τὴν ἔργα, ὡς καὶ ὁ Χριστὸς ὁ ὢν ἐν τῷ πατρὶ αὐτῷ οἶδε τὸ πνεῦμα τὸ ἄγιον, πῶς ὁ πατὴρ χαρεῖ τὸν υἱόν, καὶ ὁ υἱὸς τὸν πατέρα· φιλανθρώπων πνεῦμα ἄγιον φθῆναι δόλον, καὶ ἀπανάσθηται ἀπὸ λογισμῶν ἀσιωπῶν, ὡς ἀπαιεῖν ὁ υἱὸς φθῶν ἐν Αἴγυπτον· διδάσκει γὰρ ἡ φροῖ τῆς καταφυγῆς· ὅτι ὁ ἕρα τὸ ἕρα κατε, ἰδοὺ ἰδοὺ ἕρα ἡμῶν, ἵνα καὶ ἡμῶν ποιεῖ· ἄντις γὰρ σὲ διώκων, φέυγε εἰς τὴν ἀλλοδαπίαν· οὕτως γὰρ ἐποίησαν καὶ τοῖς ἀποστόλοις· ὁ ὢν ἐπὶ πάντων Θεός, ἡ καταφυγὴ ἡμῶν, οὐκ ἐστὶ ἀλλοξίους, ἀλλ' ἐν τοῖς ἰ- διώταις, ὁ διασπείρων διδάσκει ἡμᾶς· καὶ αὐτὸς δι- δασκῶν τὸν Κλεόπα, ἵνα τὴν φιλοφροῖαν ἀγαπῶν, ἀποστολοῦται πορῶν πορῶν· ἢ οὐκ ἐν Αἴγυπτον

Respondebo primum obicientibus mihi quod probro affecerim Patrem. Si illud, Ex loco in locum, definit Filium Patris non esse in caelo: ipse enim ait: Amen dico vobis, nemo ascendit in caelum, nisi qui de caelo descendit, filius hominis qui est in caelo; reperimus autem scriptum in libro primo, quod Deus descendit & locutus est Abraham: postea subiungit scriptura sacra, quod ascendit Deus ad Abraham. Quid igitur, dicit aliter? Illic enim Deus dicitur ascendere ab Abraham. Vera haec quae dicuntur, & non est in eis mandacium: sed oportebat impleri quae scripta erant in lege & prophetis; de iuramento esse Deum in nube levi, & venturum in Aegyptum, & quod simulacra Aegypti commovenda essent; & quod dominus futurus esset notus Aegyptiis; & quod Aethiopia converteret manus eius Deo: & iustus rediturum cum ex Aegypto, ut impleretur quod scriptum est: Quoniam ex Aegypto vocavi filium meum. Filium dicit, quem adorat multitudo caelestium spirituum; unum & impartibilem Christum, coeternum Patri, simul cum Patre non factum, & concreatorem. Deus enim Israel Jesus, qui est ante saecula Verbum, sicut & Spiritus sanctus. Quod si quia fugit in Aegyptum Joseph simul cum Deipara Maria ferente in ulnis nostrum perfugium & Deum & vires: hunc etiam tanquam unum e numero nostrum definitis fugientem sicuti David a Saul; tempus est et dicat etiam Spiritum sanctum esse similem Agar, cum fugit a domina sua; aut Eliaz prophetae cum fugit a Jezabel: scriptum est enim: Spiritus sanctus sapientia fugit dolium, & recedet a cogitationibus quae sunt sine intellectu, & corripitur a superveniente iniquitate: benignus enim est spiritus sapientia, & non liberabit maledicum a labiis eius; quoniam verum iustus testis, & scrutator cordis est Deus quia profunda Dei tanquam Deus scit Spiritus sanctus quae sunt hominis nemo novit, nisi spiritus hominis qui est in ipso. Aperte docet hic Paulus, quod solus Spiritus sanctus novit Patrem Verbi incarnati, & Christum factum hominem Verbum Jesum novit Spiritus sanctus, quoniam in Christo est: ait enim: Pater qui manet in Christo Verbo, ipse facit opera, sicut & Christus qui est in Patre suo. Spiritus sanctus novit quomodo Pater est in Filio, & quomodo Filius in Patre. Spiritus sanctus benignus fugiet factum, & recedet a cogitationibus stultis sicut recessit filius fugiens in Aegyptum. Docet enim nos fuga perfugii nostri, quod quemadmodum vidistis, ecce ostendi vobis, ut & vos faciatis. Si quis enim te persequitur, fuge in aliam civitatem: sic enim fecerunt & prophetae. Quod autem qui est super omnia Deus nostrum perfugium, non in alienis, sed in suis erat cum iugeret, evangelista docet nos. Ac rursus Cleopam docens ut hospitalitatem amaret, simulavit se longius ire. Profecto pergit in Aegyptum, & reverso ex Aegypto, & omnis eius itio, & cum Cleopa, & in caelos: Cumque transiret, inquit, per caelum illum in caelum, omnes iustissimi dicitur

27. 67.

27. 76.

Sapient. 1.

AN 3.

17. 14.

2. 4.
27. 12.

nes a David comprehensæ sunt, cum clama-
vit dicens: *Viderunt ingressus tuos Deus, in-*
gressus Dei mei, regis mei qui est in sancto.
Deum dicit regem suum David, cum ait:
Ingressus Dei mei, regis mei qui est in sancto.
In spiritu sancto dicit David esse Filium Dei
Deum suum in sancto. Sanctus Pater Chri-
sti, in ipso sancto dicit esse Deum & re-
gem, Christus Deus in Patre per Spiritum
sanctum a David prædicatur, qui est semper
Christus; qui propter nos voluit fieri caro
qui erat Verbum, & mansit Christus Ver-
bum Jesus Deus, de quo canit David: *In*
mani via tua & semita tua in aquis multis,
& vestigia tua non cognoscuntur. Hoc est igi-
tur quod scriptum est: *quod blasphemum &*
maledictum non liberabis a labiis eius, quia re-
num eius testis Deus. Non dimisit impunito
Ananiam & Sapphiram mentitis Spiritui
sancto; sed dederunt penas mentiti Spiritui
sancto. Præparet Samosatensis opera sua in
exitum; quia non abibit impune qui blas-
phemus est in Spiritum sanctum. Spiritus
autem est Deus, sicut nos docuit veritas
Christus, qui est super omnia Deus; qui in
nube levi venit in Ægyptum dominus Deus
Israël Jesus Christus.

πορεία, ἢ ἡ ἐξ Αἰγύπτου ἐκπόδος, ἢ ἡ πᾶσα αὐ-
τοῦ πορεία, ἢ ἡ μὲν Κλωπᾶ; ἢ ἡ εἰς οὐρανὸς πο-
ρεία. ἦσαν γὰρ φησὶν, οἱ ἀπόστολοι, ὡς ἀκούζου-
τες εἰς τὸν οὐρανὸν· πᾶσας πελαγῶν ὁ Δαβὶδ ἐν πνεύ-
ματι, ἀνακείραγε βωῶν, ἢ λέγων· ἰδεομένησαι αἰ-
πορέαι σὺ ὁ Θεὸς· αἰ πορέαι τοῦ Θεοῦ με τοῦ βασι-
λέως τοῦ ἐν τῷ ἁγίῳ. Θεὸν λέγει βασιλεία αὐτοῦ ὁ
Δαβὶδ, λέγων· αἰ πορέαι τοῦ Θεοῦ με τοῦ βασιλέως
τοῦ ἐν τῷ ἁγίῳ· ἐν πνεύματι ἁγίῳ τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ,
Θεογένετον λέγει ὁ Δαβὶδ ἐν τῷ ἁγίῳ· ἁγιος ὁ πα-
τήρ τοῦ Χριστοῦ, ἐν αὐτῷ λέγει τῷ ἁγίῳ εἶναι τὸν
Θεόν, ἢ βασιλεία. Χριστὸς ὁ Θεὸς ἐν τῷ πατρὶ ὄντι
πνεύματος ἁγίου· ὑπὸ Δαβὶδ κηρύττεται αἰ Χριστὸς ὁ
δι' ἡμᾶς καταδοξάμενος ἡμεῖσαι σὰρξ, λόγος ὢν, &
μείνας Χριστὸς λόγος Ἰησοῦς ὁ Θεός. περὶ οὗ ψάλλει
ὁ Δαβὶδ· ἐν τῇ θαλάσῃ ἡ ὁδὸς σου, ἢ αἰ τρίβοι σου
ἐν ὕδασι πολλοῖς, ἢ τὴν ἕρησον αὐ γυνώσκονται. τῷ-
το γούν ἐστι τὸ γεγραμμένον· ὅτι οὐκ ἀθώωσε τὸν βλά-
σφημον ἀπὸ χειλῶν αὐτοῦ ὅτι ἤννευον αὐτῷ μαρτυρῶν
ὁ Θεός. οὐκ ἀθώωσε ἐποίησε τὴν ψευδομαρτυρίαν τὸ φιλάν-
θρωπον πνεῦμα, τὴν περὶ Ἀνανίαν, ἢ Σαπφειραν·
ἀλλ' ἔδωκεν δίκας ψευδομαρτυρῶν τὸ φιλάνθρωπον πνεῦ-
μα. ἐπιμαρτυρῶν ὁ Σαμοσατικός τὰ ἔργα αὐτοῦ εἰς
τὴν ἕρησον· οὐ γὰρ ἀθώωσε ἀπέλυσε τὴν βλασφημίαν
κατὰ τὸ φιλάνθρωπον πνεύματος τοῦ ἁγίου· πνεῦμα δὲ
ὁ Θεός, ὡς εἰδόμενον ἡμᾶς ἡ ἀλυθῆεια Χριστὸς, ὁ ὢν
ἐπὶ πάντων Θεός, ὁ ἐπὶ νεφέλης κούφης ἐλθὼν εἰς Αἴ-
γυπτον κλέος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς.

QUESTIO VII.

Πρότασις ζ'. τοῦ Σαμοσατικού.

Philipp. 1.

Rom. 4 &
alibi.

Quia in scriptura divina non reperi quod forma
& sapientia sine hypostasi sunt partes homi-
nis, vellem scire ex vobis quod scriptum est in
apostolo, cum ait, quod in forma Dei cum
esset Christus, exinanivit seipsum formam
servi accipiens. Si accepit formam sine hyposta-
si, quomodo potest dici quod formam & habitum
accepit? & quod Deus ipsum suscitavit? Si
autem ecclesia quos Deos non dicit, nec traditum
accepit, ut tu scis, volumus ut suadeas nobis ex
scripturis formam sine hypostasi. Si enim non est
per se, quid est? quomodo dici potest forma,
quod non per se existit? Oportebat igitur ut di-
ceret apostolus, quod exinanivit seipsum, for-
mam servi sine hypostasi accipiens; si erat
sine hypostasi.

Ἐπειδὴ ἐν τῇ θεῷ γραφῇ ἔχειρον ὅτι ἡ μορφή,
ἢ ἡ σοφία, ἀνυπόστατι εἶσι τὰ ἀνθρώπου μέρη,
ἐβουλόμην μαθεῖν παρ' ἡμῶν τὸ γεγραμμένον ἐν τῷ
ἀποστόλῳ· ὅτι φησὶν, εἰ μορφή Θεοῦ ὑπαρχὼν ὁ Χρι-
στὸς ἑαυτῶν ἐκένωσε, μορφῶν δούλων λαβῶν. ἢ ἔλαβε
μορφῶν ἀνυπόστατον, πῶς δύναται λέγεσθαι, ὅτι μορ-
φή, ἢ χῆμα λέγει ὅτι ἔλαβε; ἢ ὅτι ὁ Θεὸς αὐ-
τὸν ἤγειρεν; * οἶδεν ἢ ἐκκλησία δύο Θεοὺς ὁ λέγει· *Rom. 11*
ἢ ἔτε παρέλαβεν, ὡς ἢ αὐτὸς οἶδας ἀπὸ γραφῶν, δι-
λομμῶν περὶ δὴ μορφῶν ἀνυπόστατον· εἰ μὴ γὰρ ὑπο-
στῆ, τί ἐστὶ; πῶς ἂν λέγοιτο μορφή τὸ μὴ ὑποστῆ;
ἔδει οὖν εἰπεῖν τὸν ἀπόστολον, ὅτι ἑαυτῶν ἐκένωσε,
μορφῶν δούλων λαβῶν ἀνυπόστατον, εἰ μὴ ἀνυπόστατος.

RESPONSIO.

Ἀποκρίσις ζ'. τοῦ Πάπα Διονυσίου.

Ait Samosatensis: Si forma servi quam
Christus assumpsit, non per se existit, oport-
tebat ut diceret apostolus: *Christus exinanivit*
seipsum, assumens formam servi non per se exi-
stentem, & mihi dicit; Suade ex divina scri-
ptura. Ceterum respondebo ad hoc: etsi ne-
sciens non jubet, vel non committit mihi
ut ad ea quae ipse dicit, respondeam: sic
enim cum scriberet, sentiebat; quasi quae a
me scripta sunt, consistere non possent; &
quod Samosatensis ait, a nemine refelli pos-
sit: verumtamen breviter quaestionem tuam
extrudam, & ex ore tuo redarguetis. Et-
enim si Christus formam servi, quae per se
esset, accepit, ita ut esset servus qui acce-
pitus est (hic enim est actus tuae fabulae)
oportebat, sicut tu ais, ut diceret apostolus:

λέγει ὁ Σαμοσατικός· εἰ ἀνυπόστατος ἐστὶν ἡ μορφή,
ἢ ἔλαβεν ὁ Χριστὸς, τί τὸ δούλων, φησὶν, ἔδει
εἰπεῖν τὸν ἀπόστολον· ὅτι ὁ Χριστὸς φησὶν, ἑαυτῶν ἐκ-
ένωσε, μορφῶν δούλων λαβῶν ἀνυπόστατον. καὶ ἐμοὶ
λέγει, πείσόν με ἐκ τῆς θεῷ γραφῆς. πλὴν ἀπο-
χειρῶσμαι πρὸς τὸ τοῦ. ἢ μαθηταί, μὴ κηλεύου-
μαι, ἢ ἐπιβίβειν, πῶς ἀποκείτω πρὸς τὸ παρ'
αὐτοῦ· ὅπου γὰρ δικαιοσύνη, * γράφειν, ὅτι ἀδύνατον * γράφειν
τὸ παρ' ἡμῶν γραφέντι· ὡς εἰ ὁ Σαμοσατικός λέγων,
ἢ δύναται παρά τινος ἐπιβληθῆσαι. πλὴν σωτηρίας
ἐμβαλῶσα τὴν πρόβλημα, ἢ ἐκ τῶν σωματικῶν ἐλεγ-
χθῆσαι. εἰ γὰρ ἀνυπόστατον μορφῶν δούλων ἔλαβεν ὁ
Χριστὸς, ἢ ἀποδόξασεν ὁ λησθεῖς· (τὸτο γὰρ εἶπε ἐστὶ
τὸ δρᾶμα τῆς βασιλείας) ἔδει, ὡς σὺ λέγεις, εἰ-
πεῖν τὸν ἡμῶν τὸ Χριστὸς ἀπόστολον, * ὅτι ἑαυτῶν ἐκ-
ένωσε;

ρωσι, δὴλον ἀνθρώπων λαβῶν, τὸ τίπος ὄντι δὲ-
 λω; κ' ἀπὸ τίνος ἐαυτὸν ἠγάρασι; κ' τὸ πῶς;
 κ' πῶ ἤγγατο τὸ ὄντα καὶ τὸ δῶλον; κ' ὅτι τὸ πῶς ἀκού-
 ὁ πεπρακός; ἢ ὅτι ἐχέοντο ὁ χειρισμὸς;
 ἢ ὡς μὴ χριζων τὸ χριστομῶν τὸ ἐχέοντο; εἰ
 τίνας κωνίσεια πρὸς ὁφείλει γραφῆσαι γραφῆ, μὴ
 ἀπαίτει με λαλεῖν σοὶ ἀπὸ τῆς γραφῆς. γέγρα-
 πται γὰρ. μετὰ ὅσῳ ὅπως ἐστὶ, κ' μετὰ ἐκλεκτοῦ
 ἐκλεκτός. κ' μετὰ σφραγῶ διακριτικῆς. πλὴν ὅρας,
 πὸς εἰσὺς τὸ γέγραμμένον. ὅτι τῶτο φρονέω ἐν
 ὑμῖν ὅ κ' ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. ὅς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρ-
 χων, ἐχ' ἀρπαγμαὶ ἠγάρατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ. ἀ-
 διά σου τὰς μακροχρείας, ὅτι, φησὶν, εἰκὼν λεγόμε-
 να Θεοῦ, κ' αὐτὸς ὡς ἐκ ἐξ ἡμῶν ὁ Χριστός. ὅτι
 γέγραπται. ἰδὲ Ἀδάμ γέγονεν, ὡς εἰς ἐξ ἡμῶν.
 ταῦτα φρονέεις, καὶ λαλεῖς, βλασφημῶν, κατὰ τὸ
 Θεῷ ἀδίκαιον ἐπισημαζῶν. ὅτι ὁ λέγων Θεὸν τὸν λό-
 γον τὸ πατρὸς Ἰησοῦ τὸν μεσοχρῆ, διὸ Θεὸς λέ-
 γει. ὡς κατὰ σὲ ἵνα μὴ τις εἰποι Θεὸν τὸν Χριστόν
 προαιώνιον· κ' μὴ λέγων προαιώνιον, ἀλλὰ τῆ ἐκκλη-
 σίαν σαυτὴν καλῶν, ὅτι, φησὶν, ἡ ἐκκλησία διὸ
 Θεοῦ λέγει, ἢ παρὶ λαβῆ· σὺ δὲ διὸ σαυτοῦ παρα-
 δέδοκας. ἵνα προαιώνιον λέγων ἀχρηστον, κ' ἵνα χρι-
 στοποιητὸν Θεοῦ ἐπ' ἐχάτων τὸν Χριστόν. ὅπως γὰρ ἐκ
 ἐμοῦ ἔγραψας, ἀλλ' οἱ ἀκούσαντες ἔγραψάν μοι, ὅτι
 εἶπες διδάσκεις· πλὴν, ἵνα μὴ εἰς εἰκὼνα ἀχοληθῶ,
 εἰς τὸ νῦν ἀπὸ σὺ γραφέντα ὅρα· εἰ, ὡς φησὶ σὺ,
 ἡ μορφῆ, ἡ ἐλάβε τὸ δῶλον ἐνυπόστατον, ὅ ἀν ἐν μορ-
 φῇ, κ' ἰσότητι τῷ Θεῷ, ὁ Χριστός, ὁ τῶτο ὢν, κ' μὴ
 ἀρπάζας τῶτο εἶναι. ἀλλὰ ὢν Θεός, ἐν μορφῇ τῷ πα-
 τρὸς ὑπάρχων, κ' ἐκ τῶτο διὸ ἐνυπόστατον μορφῆ πα-
 τρὸς, κ' νῦν· ἢ μὲν ὁ Χριστός διὸ μορφῆ· εἰπέ
 ἡμῖν, ὅτι μετεμορφώθη ἐπὶ Ἰησοῦ ἀποστόλων, τῶ με-
 ταμορφώσῃ ἐκείνῳ τί λέγεις; λέγει γὰρ ὅτι μετε-
 μορφώθη, ἐν ταῦτα γὰρ πέντε εἰσὶ μαρτυρίαι. ὅτι
 κ' αὐτὸς μετεμορφώθη κ' τὸ εἶδος αὐτοῦ ἔτρον· εἰπέ
 αὐτὸ εἰ ἡ μορφῆ τῷ δῶλον μετεμορφώθη ἐν τῷ ἀγίῳ
 ὄρει, ἐν ταῦτα δὲ ἢ δύνῃ εἰπεῖν, ὅτι ἡ μορφῆ τῷ
 δῶλον μετεμορφώθη· γέγραπται γὰρ· ὅτι τῶτο φρο-
 νέω ἐν ὑμῖν, ὅ κ' ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὅς ἐν μορφῇ
 Θεοῦ ὑπάρχων, αὐτὸν λέγει Ἰησοῦ τὸν Χριστόν, ὅτι
 ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχει. κ' αὐτὸς λέγει· ὅτι παρα-
 λαβὼν ὁ Ἰησοῦς Πέτρον, κ' Γαβριὸν, κ' Ἰωάννην,
 ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος, κ' μετεμορφώθη ἐμπροσθεν αὐ-
 τῶν. εἰπέ λοιπὸν, ἡ μετεμορφώθη μορφῶν, ἐνυ-
 πόστατον λέγεις, ἢ ἀνυπόστατον; εἰ δὲ ἢ δύνῃ δοῦμαι
 τῇ μετεμορφώσῃ ὑπόστατον, ἢ δὲ τῇ μορφῇ δυνήσῃ
 δῶναι, ἢ πε τὸς ἱματίους· κ' αὐτὰ γὰρ γεγόνασιν,
 ὡς εἰ χιτῶν. πλὴν σὺ ὁ Σαμοσατῆς ἐκβέβησαι τὸ
 σφοδρλήματος ἔξω μακρὰν. λέγεις γὰρ, ὅτι ὁ λό-
 γος πρὸ Μαριίας ἡ, Χριστός δὲ πρὸ Μαριίας ἐκλή-
 κ' ὅτι Μαρία τὸν λόγον ἐκ ἤγγασεν. (ὅτι γὰρ πρι-
 σβυτέρα ἐστὶ τῷ λόγῳ.) ἀλλ' ἔγγασεν τὸν Χριστόν,
 κατ' ἐξαιρέτην πετιμημῶν εἰς υἱὸν Θεοῦ. ὁ δὲ ἱερός
 Ἰησοῦ ἰθὺν διδάσκαλος, γράφει Παῦλος πᾶσιν. ὅτι
 τῶτο φρονέω ἐν ὑμῖν, ὅ κ' ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. οὐκ
 εἶπεν· ὅ κ' Χριστός Ἰησοῦς φρονέει, ἀλλ' ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ
 τῶτο φρονέει· ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶντι, κ' κινημῆδα, κ'
 ἐσμέν. ἐν αὐτῷ πισθωμῶν, ὅτι ὅπως παρελαβόμεν·
 ὅτι ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, ἐχ' ἀρπαγμαὶ ἠγάρατο
 τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ. πὸς αὐτὸ σὺ ὁ Σαμοσατῆς, μὴ

Exinanivit se, servum hominem accipiens. Sed
 cuius servum? & a quo eum emit? & quanti?
 & ubi facta fuit emptio servi? & quare ven-
 didit dominus? aut quare donavit? curve do-
 navit accipienti illum ad suos usus, quasi ipse
 non indigens? Si vis normam praescribere
 quomodo scriptura scribi debeat, ne petas a
 me ut tibi loquar ex scriptura; scriptum
 enim est: *Cum sancto sanctus eris, & cum 7/ol. 17.*
electo electus eris, & cum peccato peccaveris.
 Sed vides quomodo fugisti quod scriptum
 est: *Hoc sentite in vobis quod & in Christo philipp. 2.*
Jesu; qui cum in forma Dei esset, non rapi-
nam arbitratus est esse se aequalem Deo. Novi. c. 11.
 fallacias tuas: quoniam *imago Dei dicimur,*
 & ipse Christus tanquam unus ex nobis;
 quia scriptum est: *Ecce Adam factus est tan-*
quam unus ex nobis; haec sentis & loqueris
 blaspheme, iniquitatem contra Deum denun-
 cians; quod qui Verbum Patris Jesum uni-
 genitum dicit Deum, auios deos dicit; ut te
 auctore nemo dicat Christum Deum ante sae-
 cula, & tu non dicens Deum ante saecula, sed
 te ecclesiam vocans, ecclesia, inquis, duos
 deos non dicit, neque traditum accepit. Tu
 vero duos tibi tradidisti, unum ante saecula in-
 genitum; & unum electum Deum in extremis
 temporibus, qui est Christus. Sic enim non
 mihi scripsisti, sed qui audierunt, mihi scri-
 pserunt sic te docere. Sed ne in illis occuper,
 ad ea quae a te nunc scripta sunt, me verto.
 Si, ut tu dicis formam servi quam accepit, est
 per se, qui est in forma & aequalitate Dei Chri-
 stus, qui hoc quod est, non rapuit, sed cum
 esset Deus, in forma Patris erat, & hinc
 duae formae per se, Patris & Filii; non
 tamen Christus est duae per se formae, dic
 nobis, quando *transfiguratus est coram aposto-*
lis, transfigurationem illam quid esse dicis?
 Ait enim scriptura quod transfiguratus est;
 hic enim sunt quinque testimonia quod
 transfiguratus est, & alia species eius vita.
 Dic igitur an forma servi transfigurata fue-
 rit in monte sancto? Hic enim non potes
 dicere formam servi transfiguratam esse, si-
 quidem scriptum est: *Hoc sentite in vobis,*
quod & in Christo Jesu, qui cum in forma Dei
esset; ipsum Jesum Christum dicit in forma
Dei esse; & de ipso dicit: Assumpsit Jesus Pe-
trum & Jacobum & Joannem, & ascendit in
montem & transfiguratus est ante eos. Res-
 sponde jam: dicilne formam qua transfigu-
 ratum est, esse per se, an non per se? quod
 si non potes dare hypostasum transfiguratio-
 ni, neque formae dare poteris, neque vesti-
 mentis; & ipsa enim facta sunt alba sicut
 nix. Verum tu Samosatensis extra questio-
 nem eiectus es procul. Ais enim, quod
 Verbum erat ante Mariam, Christus vero
 non erat ante Mariam: & quod Maria non
 genuit Verbum: (non enim senior Verbo
 est) sed genuit Christum eximie honoratum
 in filium Dei. Paulus vero doctor gentium
 omnibus scribit: *Hoc sentite in vobis, quod philipp. 2.*
& in Christo Jesu: non dixit: Quod & Chri-
stus Jesus sentit: sed, Hoc in Christo Jesu
sentite: in ipso enim vivimus, movemur, &
sumus: & in ipso credimus quod sic accipi-
nam arbitratus est esse se aequalem Deo. Quo-
 modo igitur tu Samosatensis non dicens Chri-
 stum

κωνίσεια

C

D

E

stum esse ante secula, dicit accepisse formam servi? Si enim Christus non est ante secula, sed ex Maria, igitur ut tu sentis, servus servum accepit: omnia enim sunt serva Dei: igitur dum deinceps formam servorum reperientur. Explica igitur nobis, unde Christus ex Maria natus accepit formam servi quae per se esset? Vana enim cogitatio Samolatenis plagiarium facit Christum, nisi probatum sit, unde servus, quem Christus ex Maria accepit, ut impostor dicit. Sed nos illo procul projecto & scriptis ejus, veniamus ad enarrationem divinae scripturae, & attendamus lazionem in fide & veritate, sicut Paulus Timotheo filio probo commendat. Igitur quandoquidem totum mysterium sanctus apostolus in hoc argumento jubet nobis sapere in Christo, cum sic in Spiritu sancto scribit: Hoc, inquit, sentite in vobis, quod & in Christo Jesu: Est in Christo Pater Christi, & Spiritus sanctus: in hoc jubemus sapere, ne quid amplius sapiamus praeter id quod accepimus: semper enim Christus Dei virtus & Dei sapientia est in Patre: & in eo sapimus in Christo Jesu esse Patrem, sicut novit Spiritus sanctus, qui scrutatur profunda Dei, quo modo est Pater in Christo filio suo Verbo, & Christus in Patre tanquam qui est in forma Dei. Hoc est quod ait sanctus apostolus: esse in forma Dei Jesum, Christum esse sicut ante dixi, in Deo Patre Filium Patris, non rapinam arbitratus est se esse aequalem Deo: hoc dicit, quia non sicut qui per virtutem & labores & fatigationes ac certamina rapinam regnum Dei, (scriptum enim est: Regnum caelorum non patitur, & violenti rapiunt illud) sic Christus Jesus consummatus laboribus virtutis comparavit esse se aequalem Deo, quia potius operavit calor virtus ejus, & laudis ejus plena est terra: splendor ejus ut lux erit: testaturque ipse qui vere est temper in Patre, cum ait: Ego sum lux mundi: qui est dominus mundi, qui habet in seipso Patrem, & vivificum ac dominum Spiritum: verum seipsum exinanivit. Quamobrem & mysterium illud inenarrabile sic ab ipso vocatur novum testamentum Dei, date se ipsum nobis in mystica cena: non sicut illi olim secundum legem sacerdotii Aaronis carnes animalium ratione carentium super altare imponebant; & scribit Moyses inquirens: Carnes sanctae erunt super altare, & comedet populus: & omnis qui comedit tetigerit ex eis immundus, peribit: nunc autem non sic; sed ipse dominus & Deus Israel salvator noster ait: Qui manducavit me, & ipse vivet propter me. Deus igitur qui habitat in nobis secundum testamentum quod disposuit nobiscum, dicens: Accipite & dividite inter vos: hoc novum testamentum est, hoc facite, &c. Hac est exanatio Dei facta ad usum nostrum, ut possimus capere eum. Hoc enim mysterium pertumescendum dicit sanctus apostolus, quod se ipsum exinanivit: non relicto Patre in nobis habitavit, apertus immo ipsius verba afferam cum dicit: Ego & Pater venimus ad eum & mansionem apud eum habuimus, & habitavit in me: & sicut ipse ait. Videte quanta diligentia utitur doctor veritatis, vas electionis: Exinanivit seipsum, formam servi accipiens in similitudinem

Αλίζων τῶ Χριστῶν προαιώνιον, λέγει ὅτι ἔλαβε δῦλα μορφῶν; εἰ γὰρ ὁ Χριστὸς οὐκ ἔστι ἀπὸ αἰῶνος, ἀλλ' ἐκ Μαρίας, ἀρα κατὰ σὶ ὁ δῦλος δῦλον ἔλαβε. τὴ γὰρ συμπαιτὶ δῦλα τῷ Θεῷ. λογτὸν ἴδ' δῦλο μορφῶν δῦλον ἀρεθῆσονται. φρασὸν αὐτῶν ἡμῶν, πῶθεν ὁ Χριστὸς, ὁ ἐκ Μαρίας, ἔλαβε τὴν ἑνότητά- τον μορφῶν τῷ δῦλο; ὁ γὰρ κτὸς λογισμὸς τῷ Σα- μοσατέως Ἐκκαδρακοδιστῶν λέγει τῶν Χριστῶν, εἰ μὴ αὐτῆ, πῶθεν ὁ δῦλος, ἢ ἔλαβεν ἐκ Μαρίας Χρι- στος, ὡς λέγει ὁ ἀποστόλων· ἀλλὰ λογτὸν ἡμεῖς ἐκεί- νον κόρῳ ἀπορήσαντες, κ' τὴ παρ' ἐκείνου γραφέν- ται, ἔλθωμεν εἰς τὴν δὴνησιν τῆς θείας γραφῆς· κ' προσέχωμεν τῇ ἀναγωγῆσι, καθὼς παρατίθειται·

Β Παῦλος ὁ ἱερός Τιμοθέῳ τῷ γνησίῳ τέκνῳ, ἐν πί- ρει κ' ἀληθείᾳ. ἐπειδὴ αὐτῶν ὄλον τὴ μνησῆρον ὁ ἱε- ρὸς ἀπόστολος ἐν τῇ ἐπιθέσει ταῦτα παρακαλεῖται ἡμῶν ἐν Χριστῷ, ἀπὸ γράφων ἐν πνεύματι ἁγίῳ, λέγει, τῶ φρονέσω ἐν ὑμῶν, ὁ κ' ἐν Χριστῷ Ἰη- σοῦ. ἐστὶν ἐν Χριστῷ ὁ πατὴρ τῶ Χριστῷ, κ' τὸ ἅγιον πνεῦμα. ἐν τῷ παρακαλεόμεθα φρονέειν, μὴ ὑπερ- φρονέσωμεν παρ' ὁ παρελαβομεν. αἰ γὰρ Χριστὸς Θεὸς δὴσας, κ' Θεὸς σοφία ἐν πατρί. κ' ἐν αὐτῷ φρο- νέμεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ χωρῶμεν τὸν πατέρα, ὡς αἰδε- τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ ἐρῶμεν τὴ βᾶθη τῷ Θεῷ, πᾶς ὁ πατὴρ ἐν τῷ οὐδ' αὐτῷ Χριστῷ λόγῳ, κ' ὁ Χρι- στος ἐν τῷ πατρί, ὁ ἐν μορφῇ Θεῷ ὑπάρχων· τῶ λέγει ὁ ἱερός ἀπὸρ, τὸ ἐν μορφῇ Θεῷ ὑπάρχει τὸν Ἰησοῦν Χριστῶν. ὡς φρονέειν, ἐν Θεῷ πατρί ὑπάρ- χων, τὸ ἐν μορφῇ ὑπάρχει τῷ Θεῷ τὸν οὐδ' τῶ πα- τὸς ἕχ ἀπάρχων ἠγασατὸ τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ. τῶ λέγει, ὅτι ἡ καθάπερ οἱ δι' ἀρετῆς, κ' πόων κ' θλιψῶν, κ' σγῶων ἀπ' ἀρχῆς τῷ βασιλείᾳ τῷ Θεῷ· γέγραπται γὰρ. ὅτι ἡ βασιλεία τῷ ἔρανῶν βιάζεται, κ' οἱ βίεσαι ἀπ' ἀρχῆς αὐτῷ, ἕχ ἕως ἡ ἄν Χριστὸς Ἰησοῦς, οὐ πόων ἀρετῆς πελωθεῖς ἔκείνου τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ. ἀλλ' ἐκαλυψεν φρονέειν ἡ ἀρετῆ αὐτῷ· κ' τῆς ἀίεσις αὐτῷ πλήρης ἡ γῆ· φησὶς αὐτῷ, ὡς φῶς ἔσαι. κ' μαρτυρεῖ αὐτῷ ὁ ἀληθῶς αἰεῖ ὑπάρχων ἐν τῷ πατρί, λέγων, ἐγὼ εἶμι τὸ φῶς τῷ κόσμῳ· ὅς ἐστὶ, δεσπότης τῷ κόσμῳ, ἔχων ἐν αὐτῷ τὸν πατέρα, κ' τὸ ζωοποιόν, κ' κίεον πνεῦμα. ἀλλ' ἐαυτῷ ἐκείνω· διὸ κ' τὸ μνησῆρον τὸ ἀκαθῆσῆρον ἐπ' αὐτῷ καλεῖται τῷ Θεῷ ἡ κηρὴ δια- θηκῆ, τὸ αὐτῶν ἡμῶν δῶναι ἐν τῷ μυστικῷ δέπνῳ. ἡ καθάπερ οἱ κατὰ νόμον τῆς τῷ Ἀραῶν ἱερατείας κρέα ἀλογῶν ἐπὶ τὸ θυσιασῆρον τὸ κάλαι ἐπετίθον. κ' γράφει Μαίσις, λέγων ὅτι κρέα ἅγια ἐπὶ τὸ θυσιασῆρον, κ' ἴδεται ὁ λαός, κ' πᾶς, ὅστις ἀψ- τῆ ἔξ αὐτῷ ἀκαθάρτος, ἐξολοθρεθῆσεται. καὶ εἰ ἔχ ἕως· ἀλλ' αὐτὸς ὁ κίεος, κ' Θεὸς Ἰσραὴλ, ὁ σωτὴρ ἡμῶν λέγει· ὅτι ὁ ἔσων με, κακέως ἔσεται δι' ἐμῆ. Θεὸς ἀρα ὁ ἐνοικῶν ἐν ἡμῶν κατὰ τῆς διαθηκῆς, ἰδ' εἰδῆτο ἀπὸς ἡμᾶς, λέγων· λά- ρετὸ τῶ, κ' διακρίεσται εἰς ἐαυτῶς. ἡ κηρὴ ὄξα- θηκῆ ἐστὶ. τῶν ποίητε. αὐτῆ τῶ Θεῷ ἡ ἀπὸς ἡμᾶς κ' αὐτῷ, ἴσα σγῶμεν αὐτῶν χωρῆται. τῶ γὰρ λογτὸν ὁ ἀποστόλος τὸ φησῆρον μυστήριον. ὅτι ἐαυτῶν ἐκείνω, ὁ ἔσων τὸν πατέρα, ἔχωρῆθη ἐν ἡμῶν. μὴ ἠσῆτο. ἀλλ' αἰ τῷ τῷ Θεῷ σοι παρασῶν φα- λῶ, ἔσεται ὅτι ἐγὼ, κ' ὁ πατὴρ ἔλασόμεθα, κ' μοῦ παρ' αὐτῷ ποίησῆς, ὡς φησι, τῷ τῶ- σῶν.

1 Tim. 4.
A
1 Cor. 1.
1 Cor. 1.
Matth. 11.
Hobai 3.
Joan. 8.
Lec. 22.
Lec. 27.
Joan. 14.
Rom. 2.

εδωκεν εις ημιν. ορατε, ποση ανεβλεβα χρηστη ο Α
 μωσαγωγος της αληθεας, το σπυριον της ελεουσης.
 μορφω δει δειλη λαβων, εν ομοιωματι ανθρωπου
 ηνωμενος, μετ' ελιγα, λιγων τω δεικνουν τω
 τω, ως αφεισεν, τω κεινον ο αποστολος, τω
 προς ημας, χρηστη τω μωσει της ζωης δια τω
 εχρητων, η αφαρτων αυτω, η δεστων χειρων,
 ινα διασησωμεν αι πιστοι αυτου χωρησαι αυτων, η
 ημεναι μονη τω Θεω, λαβοντες αυτον ολον. η
 τωτω λω, ο αποδεδωκετο παλαι υπο Μωσειως,
 το αμωμον, η ενωμοσιαιον σφραβαν. οσως φαγω
 σιν αυτο, σφραζεντες, παν το πληρωμα της σωμα
 γωγης τω υιω Ισραηλ, λωικα επηλυσαν το φα
 σικ, τωτ' εστι, το παχα. οττα πωε τω κρια το
 αμνω, κεφαλω σω τωις ποσι, η τωις εντοδιας
 μετα σπαδης παρεκιδοντο. αλλ' εκεινοι ηκ ηδικαν
 το φαγειν κεφαλω σω τωις ποσι. πως γαρ βρωθη
 κεφαλη σφραβαν εις το παχα παρα Ισραηλ, τα νο
 μω παρεκιδοντες οτι εσδν η σωμαβιβησεται επ' αυ
 τα; ηκεινος μω κωλυμα δια τα απηεις αυτω, η
 σκληροκαρδιον. οτι επε το αλογω σωμαχωρητω ολο
 μεταχειν. αλλ' ο κενωσας αυτον Χριστος Ιησους,
 εχων εν αυτω τω κεφαλω των πατερα, κεφαλη γαρ
 Χριστου ο Θεος, εποιησε κρατος εν βραχιονι αυτω, η
 υψωσε τιμωνας, ινα χωρηθη εν αυτοις ο υψιστος,
 η ενωμοση εν ημιν δια τω αυτω φιλανθρωπιαν,
 η αγαποτητα, λω ηγαπησεν ημας. αυτη η κενωσις
 της δεξιας το υψιστου. ωσε αυω η κενωσις η εσθη
 αυτω συμβαινει, μη ηγωτω, αλλ' ημιν ανακαρτιστην
 δια της κενωσεως αυτω, ης εχαιρεσαστο ημιν ο κεν
 σας αυτων εκχεομενον το πνευμα το αγιον επι πασαν
 σαρκα, μινει πληρες. η εκχυθεν το αγιον, η ζωο
 ποιον αιμα εκ βαδης της δεικης πληρας, μινει
 πληρες ο κενωσας αυτων Ιησους Χριστος η εκχυσας το
 αφθαρτων, η ζων, ζωης χορηγον αιμα αυτω εις ημας.
 λοικπον τα ακολουθα. ως αφειραση. μορφω δαλη
 λαβων, εν ομοιωματι ανθρωπων ηνωμενος, ως πλε
 σασικς ειπον, μορφω δαλη, εκ εστι δδλος. ει γαρ
 δδλον θελησει ο κειμος περιβαλειν δοραν σφραβαν,
 η ανακλιναυ αυτην εν τη σφραβωκλισια, η μη δε
 λει αυτην απαλασαι τα δαλδεν αυτω, η παρα το
 φορεσαι το κωδιον, σφραβαν, ελαβεν. επε δια τω
 σφραβωκλισιαν ανακλιθεις, εν τωτω ελαβεν ελδθε
 ριαν, δια το εις τοπον ανακλιθηναι σφραβαν. μορφω
 αυω δαλη λαβων ο Χριστος Ιησους, κειμος ων, η
 Θεος τω αποστολων, δεικης ηνωμενος τω μωσει,
 εγερεται εκ τω δεικης ο Θεος τω αποστολων Ιησους.
 η τιθησι τα ιματια αυτω. η λαβων λεντιον διεζω
 σατο. αυτη εστι η μορφω τω δαλη. η χημητι δρε
 θεικς, ως ανθρωπος. εκη δρεθη τωις μη ζητωσιν
 αυτων, δδλος. εγαρ δαλω ηκοληθησαν οι μαθηταις
 καταλιποντες παντα (πολυν γαρ ληρον, ανθρωπος
 ελδθερας εασαι τα ιδια παντα, η ακολουθησαι
 δαλω, μη εχοντι εν χειρσιν αργυριον, η χρυσιον),
 αλλ' εκενω αυτω ηκοληθησαν τω υιω τω Θεω Ιησω,
 τω καταδεκαμενω διαζωσασαι λεντιον, η βαλειν υδαρ
 εις τον νιπτηρα, η πλυειν τωις ποδας τω δαλων ο
 φεισει κειμος, η εκ ο φεισει δδλος, ο λαβω το χη
 μα τω δαλη, εν ομοιωματι ανθρωπων ηνωμενος. τω
 λεγει. οτι εκ εστι εις μονος δδλος εν τω κοσμω, ος
 νιπτει ποδας δεσποτα, αλλα πολλοι. ινα εν μη νομι
 Concil. General. Tom. I.

hominum factus. Exinaniri vocat apostolos,
 ut ante dixi, capi a nobis mysterium vite
 per manus ejus incontaminatas & incontu
 ribiles, & divinas, ut possimus qui sumus
 fideles ejus, capere eum, & fieri mansio
 ejus, accipientes eum totum. Atque hoc
 quidem erat quod olim a Moyse prædelinea
 tum fuit in agno sine macula, & anniculo,
 quem mandatum univerſa ſynagoga filiorum
 Iſrael comedebat, quando paſcha celebra
 bant. Jubebantur agni carnes aſſas igni,
 & caput cum pedibus & inteſtinis feſtinanter
 comedere. Verum illi non poterant caput
 cum pedibus edere: quomodo enim caput agni
 cum pedibus in paſcha edi poterat, cum lex Ju
 daeis juberet non frangere os ex eo? Illis quidem
 prohibebatur hoc propter crudelitatem & duri
 tiam cordis; ſiquidem non permittebatur illis
 vel totum animal comedere. Verumtamen qui
 ſe exinanivit Chriſtus Jeſus habens in ſeipſo ca
 put Patrem (caput enim Chriſti eſt Deus) ſe
 cit potentiam in brachio ſuo, & exaltavit humi
 les; ut ipſi capiant altiſſimum, & habitat in
 nobis propter ſuam in homines caritatem &
 bonitatem, qua dilexit nos. Hæc eſt exina
 nitionem ejus ſignificat; abſit hoc; ſed
 per exinanitionem ejus quam nobis donavit
 qui ſeipſum exinanivit, Spiritus ſanctus ſuper
 omnem carnem ſe effundens, manet plenus:
 & ſanguis ſanctus ac vivificus effuſus ex pro
 fundo latere divino, manet item plenus; qui
 ſe ipſum exinanivit Jeſus Chriſtus, qui in
 corruptibilem & vivum ac vitæ datorem ſan
 guinem ſuum in nos effudit. Pergamus dein
 cept ad ea quæ ſequuntur. Sicut prius ſcri
 ptum eſt: Formam ſervi accipiens in ſimilitu
 dinem hominum factus: ſicut ſæpenumero dixi
 xi, forma ſervi non eſt ſervus. Si enim ve
 lit dominus induere ſervum pellem ovis, vel
 facere ut diſcumbat in primo accubitu, &
 non velit donare eum libertate ne ſerviat;
 non quia pellem ovis geſtet, ovem accepit;
 neque quia in primo accubitu diſcubuit, id
 circo libertatem accepit, quia in primo loco
 ſedit. Jeſus Chriſtus igitur dominus & Deus
 apoſtolorum, cum accepſſet formam ſervi,
 cæna myſtica facta, ſurgit a cæna Deus apo
 ſtolorum Jeſus. & ponit veſtimenta ſua, & cum
 accepſſet linteam præcingit ſe: hæc eſt forma
 ſervi: & habitu inventus ut homo. Illic inven
 tus eſt ſervus ab iis qui eum non quærebant:
 non enim ſervum ſecuti erant diſcipuli reli
 gis omnibus (magna namque ſtultitia fuiſ
 ſet, homines liberos reliquiſſe omnia ſua, &
 ſecutos eſſe ſervum non habentem in mani
 bus argentum vel aurum) ſed illum ipſum
 filium Dei Jeſum, qui voluit linteo ſe præ
 cingere, & mittere aquam in pelvum, & la
 vare pedes ſervorum, qui natura dominus, &
 non natura ſervus erat; qui habitum ſervi ac
 ceperat, in ſimilitudinem hominum factus. Hoc
 dicit, quoniam non eſt unus ſolus ſervus in
 mundo qui pedes domini lavat, ſed multi.
 Ne igitur putaretur accepſſe ſervum aliquem,
 ſubjungit multos, inquiens: In ſimilitudinem
 hominum factus. Et poſtquam lavit pedes apo
 ſtolorum, ponit linteam, formam & habitum
 ſervi: & accipit veſtimenta ſua: & erudit eos
 myſtice; inquiens: Scitis quid fecerim vobis?
 Vos vocatis me magiſter & domine; laſci pedes
 Y y y ve-

1075

οστρος, & vos debetis alter alterius lavare pedes. Exemplum enim dedi vobis, ut quod ego feci vobis & vos faciatis. Quomodo igitur quod est exemplum, vocetur servus, qui per se sit? formam enim servi & habitum ostendit: & hoc dicit: Dedi vobis. Si autem exemplum quod dedit, est servus per se subsistens, requirat igitur Samosatensis ab apostolis, ut acceperint formam quam dicit per se subsistentem. Deinde subiungit apostolus inquit: *Humiliavit semetipsum*. Vides quid dicit, quod humiliavit semetipsum? at servus non humiliat semetipsum; sed potius dominatio humiliat, quæ postulat ut serviat: sicut Pharao populum Israel servitute oppressit: hic dicit: *Humiliavit semetipsum*. Non est igitur datus locus blasphemis rejiciendi hoc quod dicit scriptura; occudit enim & obstruit os is qui *humiliavit seipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis*. Se namque ut prope Deus flexit & exaudivit preces supplicum suorum, & inclinavit caelos, & descendit ut liberaret nos, qui erat liber, utpote Deus & dominus gloriae, Jesus Christus. Cum igitur dicit, *Factus obediens*, quia, ut dixi, exaudivit sanctos suos, & usque ad mortem venit, ut servaret nos a morte, venit inquam ad mortem, mortem autem crucis: propter quod *Deum exaltavit illum*: ita sane. Deus enim ait Deo meo Jesu Christo per David: *Exaltate super caelos Deus; & super omnem terram gloria tua*. Hoc est quod ait apostolus: *Propter quod Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen quod est super omne nomen*: & subiungit: *Ut in nomine ejus omne genua flectatur*; & quæ sequuntur. Glorificavit eum & Pater: sed Filius Patrem glorificavit, inquit: *Ego se glorificavi super terram, manifestavi nomen tuum hominibus*. Similiter & Pater manifestavit nobis Christum, qui cum eo erat semper, in quo habitat plenitudo divinitatis corporaliter. Audite quomodo dicit sanctus apostolus Paulus mysterium. Habitare enim ait corporaliter Patrem & Spiritum sanctum in Christo, quia Verbum Christus caro factum est. Non igitur quia Christus factus est corpus, discessit Pater, ita ut non esset in eo qui factus est caro: *Verbum caro factum est*. Et demonstrat quod Christus est immutabilis factus caro, semper cum eo qui genuit, coæternus, in quo habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter. Si quis igitur non constitatur Christum in carne venisse, hic est Antichristus. Non in servo inhabitavit, sed in sancto suo tabernaculo non manufacto quod est Deipara Maria. Ille enim in ipsa rex noster, rex gloriae factus est pontifex, & manet in perpetuum, semel ingressus in sancta, & aeterna redemptione inventa. Ex ipsa exivit Verbum factum pontifex non secundum legem carnalis mandati, sed secundum virtutem vite indissolubilis. *Factum est Verbum caro, & habitavit in nobis, & vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a Patre, plenum gratia & veritate*. Hanc gloriam indigni sunt ut videant servi demonum, qui se precipitaverunt; qui dicunt dominum glorie esse servum, aut unum eorum qui præcipue & eximie iustificati sunt: non enim sic nos docet scriptura, ut formæ servi flectamus genua, & iuremus in ipso: non enim edocti sumus habere Deum alium

Phil. 2.
Eph. 4.
Phil. 2.
Eph. 15.
Eph. 16. & 107.
Phil. 2.
Eph. 17.
Col. 2.
Eph. 1.
Col. 2.
Eph. 1.
Eph. 1.

οδη, οτι δδλον ελαβι τινα, επαγει πολλις. εν ομοιωματι ανθρωπων ηνωμνος. κ μετ το νιψαι τος ποδας ηδ αποδων, τισοι το λεντιον, τλω μορφω, κ το χημα το δδλου, κ λαμβανει το ιματια, κ μυσταγογει λεγον. γινωσκει, τι πεποιθα υμιν; υμεις φανει τε με ο κωσος, κ ο διδασκαλος, ενιμα υμων τος ποδας. κ υμεις οφειλετε αλληλων τος ποδας νιπτεν. υποδεγμα γαρ δεδωκα υμιν, ινα ο εποιησα υμιν, κ υμεις ποιητε. πως αυ το υποδεγμα κληθη σουπαστος δδλος; μορφω γαρ δδλου, κ χημα υπιδεξε. κ τυτο λεγει. οτι διδωκα υμιν. ει δε το υποδεγμα σουπαστος δδλος, αρα λοιπον τος αποδους απαιτειο ε Σαμοσατης, λαβοντις τλω μορφω, λω λεγει σουπαστων. επετα επαγει ο αποδουλος, λεγον. επειναυτεν ιαυτων. ο ρας, τι λεγει, οτι ιαυτων εταπεινωσεν; ο δδλος ιαυτων ε ταπεινω, αλλ η διαποτεια τυ δδλου, απαιτωσα αυτων δαλλεω, ως ο Φαρω τ Ισραηλ καταδωλασεν. ενταυθα λεγει. οτι ιαυτων εταπεινωσεν. εκ εδοθηεν χωρα τος βλασφημοις εν τω αθετησαι τω ρητω. εμφορται δε αυτος ο ταπεινωσας ιαυτων, μεχει θανατου υπηκος ηνωμνος. ιαυτων κ ο Θεος εδωσωσεν, κ επηκουε της δεησιω ηδ ικετηδ αυτη. κ εκληεν υφανος, κ κατηθη, ξελεομαι ημας, ελδιδρος ων, ως Θεος, κ κωσος της δεηης, Ιησους Χριστος. οπιν αυ λεγη. υπηκος ηνωμνος, ως αποειπον, οτι υπηκουε ηδ αγιων αυτη, κ μεχει θανατου ηλθεν, ινα σωση ημας εκ θανατου, θανατου δε σωρη. διο κ ο Θεος αυτην υπερψωσε. ναι. ο Θεος γαρ λεγει τω Θεω με Ιησω Χριστω δια Δαβιδ. υψωθητι επι τος υφανος ο Θεος, κ επι πασαν τλω γλω η δεξαση. τυτο εστι, διο κ ο Θεος αυτην υπερψωσε, κ εχαρισατο αυτω το ονομα, το υπερ παν ονομα. κ επαγει. ινα εν τω ονοματι αυτω κωμψη παν γονυ. κ τα εξης. εδοξαση αυτην ο πατηρ. αλλα κ ο υιος εδοξαση τον πατερα, λεγον. εγω σε εδοξαση επι της γης. εφανρωσασο το ονομα τος ανθρωπων. ωσωπις κ ο πατηρ εφανρωσεν ημιν τον οντα σιω αυτω αει Χριστον, εν ω κατοκει παν το πληρωμα της θεοτητος σωματικωσ. ακουετε, πως λεγει το μυσηρον ο ιεροσ αποδουλος. Παυλος. το γαρ σωματικωσ κατοκειεν τον πατερα, κ το πνωμα εν τω Χριστω, επειδη σαρη γηγονεν ο λογος ο Χριστος. επακα το ηνωμαι εν σωμα τον Χριστον, εκ ικανεση ο πατηρ το χωρηθιτωι τω ηνωμνω σαρη. σαρη ο λογος γηγονε. κ δεκωσιν οτι αθεπτος ο Χριστος ηνωμνος σαρη, αει σωμαιδιος ων τυ ηνωησωντος, εν αυτω κατοκει παν το πληρωμα της θεοτητος σωματικωσ. ει τις εν εχ ομολογει Ιησουω Χριστον εν σαρη ελληλυθωτα, υτος εστι ο Αντιχριστος. εκ εις δδλον ενρωσεν, αλλ εν τη αγια αυτω σκληη τα αχεροποιτηω, η τις εστι η θεοικωσ Μαρια. εκει εν αυτη ε βασιλδης ημων, βασιλδης της δεηης, γηγονεν αρχιερδς. κ μβρι εις το διλωκεις, επαη εισελθων εις τα αγια, κ αιωνια, λυβωσιν δραμωσ. προηλθεν εξ αυτης ο λογος, ηνωμνος αρχιερδς, ο κατα νομον εν τω σαρητικωσ, αλλα κατα δυναμιν ζωης ακατιλυτω. γηγονε σαρη ο λογος, κ εσηκωσεν εν ημιν, κ εδεασαμθα τλω δεξαν αυτω, δεξαν ως μονογηνωσ παρα πατρδς, πληρης χαριτω, κ αληθειασ. ταυτης αναχοι της θωειασ οι δδλοι ηδ κατακρημνωσ εντω δαιμονων, οι λεγοντες,

TES,

πες, τὸν κλέων τῆς δοξῆς δόλον, ἢ ἴνα ἴδῃ κατ' ἐξαι-
 ρητὴν διδασκόμενον· ἢ γὰρ ὅπως ἡμῶς διδάσκει ἢ γρα-
 φῆ, ἴνα μορφή δόλου καὶ μωροῦ γένῃ, καὶ ὁμοιωθῆ
 ἐν αὐτῷ· ὡς γὰρ εἰδὸν ἀποστόλου, ἔχον Θεὸν ἔπερον,
 πλὴν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν· ἔχ' ἅγιος ἄνθρωπος, ὅτε δὲ
 ἔπερον καὶ πλὴν γῆν· Θεοὶ δὲ, οἱ τὸν
 ἔπερον καὶ πλὴν γῆν ἔκτείνοντες, ἀπολιθώσαν ὑποκα-
 τῶσαν κατὰ τὸ εὐαγγέλιον καὶ οἱ ἀποστολικῶν αὐτοῦ.

A prater Deum nostrum. Non homo fan-
 dus, neque servus fecit caelum & terram :
 dii autem qui non fecerunt caelum & ter-
 ram, pereant sub omni caelo, & qui adorant
 eos,

Πρότερος ἡ. τῷ Σαμοσατίῳ.

QUESTIO VIII.

Εἰσερχομένου ἐν τοῖς ἀγγελίοις, ὅτι ἐν τῷ ἱερῷ,
 δωδεκαετῶς ὄντος τοῦ Ἰησοῦ, ἀνέβη Ἰωσήφ, καὶ Μαρία
 ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ, ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας εἰς Ἱερουσαλήμ. B
 καὶ ὡς ἐπλήρωσαν τὰς ἡμέρας τῆς ἱερῆς, ἀπῆλθον
 ὑποστρέφοντες εἰς τὴν Γαλιλαίαν Ἰωσήφ καὶ Μαρία,
 Ἰησοῦς δὲ ἀτίμενος ἐν Ἱερουσαλήμ· περιβοήθων δὲ
 αὐτῶν, εἶδον αὐτὸν ἐν τῇ συναγωγῇ εἶναι. ὡς δὲ ἐζη-
 τήσαν αὐτὸν, καὶ ἔχ' ἔρον ἐν τοῖς γνωστοῖς, ὑπέρε-
 ψαν πάλιν εἰς Ἱερουσαλήμ. εἶπον δὲ αὐτῷ ἐν τῇ ἱερῇ
 καθεζόμενον. ἔπειτα ἐπαύει, λέγων ὁ ἀγγελι-
 στής· ὅτι εἶπεν αὐτῷ ἡ μήτηρ αὐτοῦ· τί ἐποίησας ἡμῶν
 ἕως· ὅτι ὠδυνώμεθα ἐγώ τε καὶ ὁ πατήρ σου ζητιῶντες
 σε· ἀρα ὁ ζητιῶν ὑπὸ Ἰησοῦ γονίῳ ἐν τοῖς γνω-
 στοῖς, καὶ ἐν τῇ συναγωγῇ, τότε ἡμῶν φράσον, πῶς
 αὐτὸν δοξάζεις τὴν δωδεκαετη, καὶ ζητιῶντον, δι' ὃν
 οἱ γονεῖς ὠδυνῶντο, ἕως ἕρπον; εἰ δὲ ἀναρχος, καὶ
 σωματικὸς τῷ πατρὶ. ἐν τῷ πῶ, οἶδα γὰρ, ἀδυνα-
 τὸν εἶναι ἐκ τῆς ἔξω σοφίας συλλογισθῆναι, ἐν τῷ
 πῶ ἢ μορφή τῷ δόλου, ἢ συλλογισθῆναι, λέγων·
 ὅτι πόλις ἢ νομοθετεῖ, ὡς βασιλεὺς. ὅτε οἰκία με-
 τὰ τὴν κτίσαστος. ἐστὶν αὐτὸ τὸν δωδεκαετη, ὅτε αὐ-
 πόσατον λέγεις, ὅτε ἀνέχῃ· ἐπειδὴν τὸ πρᾶγμα καὶ
 ὁρατὸν, καὶ βαδίζει, καὶ ζητεῖται, καὶ ἀρεθῆ.

Reperimus in evangelis, quod in festo, cum Lu. 2.
 esset Jesus duodecim annorum, ascendit Joseph &
 Maria mater Jesu a Galilea in Hierusalem :
 consummatisque diebus cum redirent, remansit
 puer Jesus in Hierusalem, & non cognove-
 runt parentes ejus: existimantes autem illum
 esse in comitatu, venerunt iter diei, & requi-
 rebant eum inter cognatos & notos: & non
 invenientes eum, reversi sunt Hierusalem, &
 invenerunt illum in templo sedentem. Desm-
 bidem.
 de subjungit evangelista, inquiring: Et dixit
 mater ejus ad illum: Quid fecisti nobis sic?
 ecce pater tuus & ego dolentes querebamus
 te. Si quarebatur a parentibus inter notos & in
 comitatu, explica hoc nobis, quomodo cum opi-
 naris duodecim annos natum & quatum, pro-
 pter quem parentes dolebant quonsigne invenerunt,
 Ch hic est non factus, & ex aternitate cum Pa-
 tre? Scio enim non posse pbilosophice concludi,
 quomodo forma servi fit, quam conclusisti, cum
 ais, quod civitas non fert leges, sicut rex; ne-
 que domus cum eo qui eam edificavit, operatur.
 Hic duodecimum annum agentem neque sine hi-
 postasi dicis esse, neque potes: quandoquidem res
 & videtur, & ambulat, & quaritur, & inven-
 ta est.

id est quo-
 modo forma
 servi fit, &
 non servus.

Ἀπὸκρισις ἡ. τῷ Πάπα Διονυσίῳ.

RESPONSIO.

Περὶ ζητιῶντος πρᾶγματος ζητομαχῆ ἀρα ὁ Σα-
 μοσατῆς, ἢ λέξιν; καὶ εἰ ταῦτα ζητεῖς, ἐν Ἰη-
 σοῦ, τί μίσγεις τὰ ἀμικτα, ὡς εἰ φησι συγγενῶν D
 τῶν διανοῶν τῶν ἐρωτημένων, καὶ ἀπομίσγων ἀλλὰ ἐν
 ἄλλοις; πάλιν εἶπε περὶ λέξιν, εἶπε περὶ πρᾶγμα-
 τος ἐρωτᾶς, ἀπορίτεινας ἡμῶν ἴνα εἰπομε. λέγω
 σοῦ Θεοῦ, γέγραπται, ἐν ἡμέρᾳ ἐλίψεως μου τὸν
 Θεὸν ἐξέζητησα τῆς χειρὸς μου, νυκτὸς ἐναντίον
 αὐτοῦ, καὶ ἐκ ἠπατήθην. ἢ μὲν θεοτικὸς ὑπέσπεσε
 τὴν κλέων αὐτῆς καὶ Θεὸν ζητοῦσα, τὸν ἡλίμωτον
 αὐτῆς υἱόν· αὐτὴ μὲν ποδὶ περιεῖθη ἐπιζητούσα
 ἐκ ἀπολιμπανόμενον, ὡς διδάσκει αὐτὸς ὁ κύριος,
 ὅτι ἐν τοῖς τῷ πατρὶ μου δεῖ με εἶναι. ὁ δὲ Θε-
 μᾶς ὁ καλέμωτος Δίδυμος τῆς χειρὸς αὐτοῦ,
 ἐναντίον αὐτοῦ ἐξεζητησεν αὐτὸν, καὶ ἐκ ἠπατήθην,
 σάρκα τὸν λόγον ψηλαφῶν, τὴν βᾶθῃ τοῦ Θεοῦ,
 εἰς τὸ βᾶθος ἔσω τῆς θεϊκῆς πληρῆς τῆς χει-
 ρὸς αὐτοῦ ἐκζητῶν τὸν Θεόν. σὺ δὲ ὁ Σαμοσα-
 τῆς ἠπατήσας ἀκόλων μορφῶν δόλου, καὶ δόλον
 ἐνόησας ἄνθρωπον ἐνομοθετῶν. ὅσοι οὖν ζητῶσιν
 αὐτὸν τὸν κλέων, λυγρὰ ἔρωτον αὐτὸν, ἐπικαλῶν-
 ται· σὺ δὲ ἐνομοθετῶν ζητεῖς μορφῶν δόλου ἀκό-
 λων, περιεργῶν ἀνοδίας, καὶ κρημνῶν, δόλον τῆ
 μορφῆς (ἡτῶ). πάλιν ἀπογραφή διὰ τὸ ἀποφῆ
 Concl. General. Tom. I.

Num de re quaesita contendit Samosatens-
 sis, an de verbo? & si unum ex duobus qua-
 ris, quid miferces quae non possunt miferi,
 confundens notionem rei, de qua interrogas,
 & alia in aliis admiscens? Sed sive, Samosa-
 tensis, de verbo interrogas, sive de re; posui-
 sti quaestionem ut respondeam: respondeo
 Deo duce. Scriptum est: In die tribulationis
 mea Deum exquisivi manibus meis nosse coram
 eo, & non sum deceptus. Deipara quidem re-
 versa est ut quareret dominum suum, &
 Deum factum filium suum: ipsa quidem
 pedibus circuibat quarens non absentem,
 sicut ipse dominus docet, cum ait: In
 qua Patris mei sum, oportet me esse. Tho-
 mas autem qui dicitur Didymus, manibus
 suis exquisivit eum, & non est deceptus,
 carnem Verbum atrectans, profunda Dei in-
 profuendo intra divinum latus manibus Deum
 quarens. Tu vero, Samosatensis, deceptus es
 cum audisti formam servi, & servum intelle-
 xisti hominem per se existentem. Quicumque
 igitur ipsum dominum quzerunt, cum inve-
 niunt, eum invocant: tu vero quia audisti
 formam servi, formam per se existentem qua-
 ris: circuis invia & praecipitia, servum pro-
 pter formam servi quarens. Rursus prae-
 dictum fuit per prophetam, quarendum esse
 dominum cum clamore: ait enim mater do-
 mini
 Yyy 2

Luc. 2.
 Joan. 20.

Luc. 2.
Osee 12.

mini mei Deo meo: *Dolebamur querentes te.* A
 Scriptum est enim in Osee propheta: *In Spi-
 ritu sancto clamaverunt, inquit, & rogaverunt
 me: In domo mea invenerunt me; & illic locu-
 tus sum eis. Dominus autem ac Deus omnipotens
 eris memoriale ipsorum.* Vides ubi inven-
 tus est querebatur cum clamore? Illic locu-
 tus est eis dominus Deus dicens: *Querebatis
 me; nesciebatis quod in iis qua Patris mei sunt,
 oportet me esse? In domo mea repererunt me;
 In iis qua Patris mei sunt, oportet me esse;* om-
 nia enim qua Patris sunt, ipsius sunt. Sive
 igitur Samosatensis de verbis contendit non
 oportere querere dominum, quia homo est,
 sicut ipse dicit, ecce scriptura demonstrat ei
 quod Deus est, qui quaesitus & exquisitus est
 & inventus ab iis qui eum querebant: a Samo-
 satense autem & ab iis qui eum sequuntur,
 discessit. Nos autem quaerimus, ut habeamur
 etiam nos digni qui eum inveniamus, sicut
 Philippus dixit Nathanaeli: *Quem scripsit Moy-
 ses & propheta, invenimus Jesum a Nazareth.*

Luc. 12.

Joan. 1.

QUESTIO IX

Esa. 40.

Scriptum est in Esaia: *Dens magnus eter-
 nus non esuriet, neque fatigabitur, nec est
 inventio prudentiae eius: scriptum vero est de
 Jesu quod esurivit & fatigatus est, sive labora-
 vit: Deus autem aeternus, ut prius dixi, non
 esuriet neque laborabit.*

Matth. 4.
Joan. 4.

RESPONSIO.

1. Cor. 15.

Scribit apostolus. *Non ego laboravi, sed gra-
 tia Dei mecum.* Gratia vero Dei non est
 5-ns, id est quae non subsistat, apage: quo-
 niam quod non habet hypostasim neque labo-
 rat, neque laborem sentit: etsi milies quis
 operam det ut reperiat aliquid non subsistens,
 sive non habens hypostasim, quod moveatur
 & laboret, non poterit ostendere: inanimata
 e se ac nutu suo non moventur, sive tibia
 sit, sive cithara, neque laborem sentiunt.
 Sanctus vero Paulus vas electionis scribit:
 Plus omnibus laboravi: & subiungit: *Non ego,
 sed gratia Dei mecum.* Scribit etiam unus ex
 sapientibus, deprecans Deum *ut mittatur sibi
 sapientia a sanctis sedibus, & ab excelsis gloriae,
 ut secum sit, & secum labores.* Gratia autem
 quae cum apostolo Paulo laboravit, dominus
 Spiritus sanctus est. Quomodo autem Deus
 esuriat aut non esuriat, comedat aut non
 comedat, nemo potest expromere. Scio autem
 scriptum esse quod dixit Deus deorum.
 Si esuriero, non dicam tibi: reperimus autem
 eundem esse Deum Jesum Christum, qui
 cum esurisset, non dixit, Esurio; sed acce-
 dentes angeli post tentationem, ministrabant
 ei. Scriptum autem est: *Nunquid carnes tau-
 rorum manducabo, aut sanguinem hircorum po-
 tabo?* Sic inquit Deus: at non dixit: Non
 manducavi, Deus enim mentiri non potest:
 est enim veritas. Apposuit Abraham Deo vi-
 tulum quem fecit, & azymos quos Sarra co-
 xerat; & comedit Deus & non celavit eum
 quod facturus erat. *Revertar inquit, ad te in*

10. Rom.

5. 1. Cor.

1. Jo. 4.

Matth. 4.
1. Jo. 4.

1. Cor. 15.

tu, ζητηθεὶς τὸν κύριον μετὰ κλαυθμῶ· λέγει
 γὰρ ἡ μήτηρ τῷ Θεῷ μετὰ τῆς Θεῆς μου, ὅτι ἠδύ-
 νημιδα ζητούμεν σε. γέγραπται ἐν τῷ ἀποστόλῃ
 ᾤση, λέγων· ἐν πνεύματι ἠγάπη ἐκλάωσαι, φη-
 σί, & ἰδεήθησάν μου, ἐν τῷ οἴκῳ μου ἄριστάν
 με. & ἐκεῖ ἐλάλησα πρὸς αὐτούς. ὁ δὲ κύριος ὁ
 Θεὸς ὁ παντακράτωρ ἴσται μνημόσυνον αὐτῶν. ὅρας
 τῷ Ἄριθῳ ὁ ζητήματός μετὰ κλαυθμῶ; ἐκεῖ ἐλά-
 λησεν αὐτοῖς κύριος ὁ Θεὸς λέγων· τί ὅτι ἐζη-
 τεῖτέ με; ἢ οὐ οἴδατε, φησὶν, ὅτι ἐν τοῖς τῷ πα-
 τρός μου με εἶναι; ἐν τῷ οἴκῳ μου ἄριστάν με,
 λέγει διὰ τῷ ἀποστόλῃ· ἐν δὲ ἀγγελίοις ἐν τοῖς
 τῷ πατρός μου δεῖ με εἶναι. πάντα γὰρ ὅσα ἔχει
 ὁ πατήρ, αὐτῷ εἰσιν. εἴτε ἢν περὶ λέξεις ἀμφο-
 βητέ ὁ Σαμοσατικός, μὴ δεῖν ζητεῖσθαι τὸν κύ-
 ριον, ἐπεὶ ἄνθρωπος εἶναι, ὡς αὐτὸς λέγει· ἰδοὺ
 ἡ γραφή δείκνυσιν αὐτῷ ὅτι Θεὸς ὁ ζητηθεὶς &
 ἐκζητηθεὶς, & Ἄριθῳ παρὰ ἑῶν ζητούμενος· ἀπὸ
 δὲ ἑῶν τῷ Σαμοσατικῷ ἀπάντησεν· ἡμῶς δὲ ζητῶ-
 μέν, ἵνα ἀξιωθώμεν & ἡμεῖς, ὡς ὁ Φίλιππος
 εἶπε τῷ Ναθαναὴλ, ὅτι ὃν ἔγραψε Μωϋσῆς &
 οἱ ἀποστόλοι, Ἀρχιμάγου Ἰησοῦ τὸν ἐκ Ναζαρεθ.

Πρώτους θ'. τῷ Σαμοσατικῷ.

Γέγραπται ἐν τῷ Ἡσαΐα φησὶ, λέγων. ὁ Θεὸς
 ὁ μέγας, ὁ αἰώνιος, ὁ πενήσας, ὅτε κοπιᾷσει·
 ὅτε εἰσὶν ἔξ ἄριστος τῆς φρονήσεως αὐτοῦ. γέγρα-
 πται δὲ περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ὅτι & ἐπέπασεν & ἐκο-
 πιάσεν· ὁ δὲ κύριος αἰώνιος, ὡς ἀπορείπων, ὁ πε-
 νᾷσει, ὁ δὲ κοπιᾷσει.

Ἀποκρίσεις θ'. τῷ Πάπα Διονυσίῳ.

Ὁ ἀπέστολος γράφει· ὅτι ἐκ ἐγὼ φησὶν ἐκοπίασα,
 ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ συνήμοι. ἡ δὲ χάρις τοῦ Θεοῦ
 ἐκ εἰσὶν ἀνυπόστατος· μὴ γένοιτο· ἐπεὶ τὸ ἀνυπόστατον ὄν,
 ὅτε κοπιᾷ, ὅτε κόπῃ ἀιδάσεται, καὶ μνηστικῶς μὴ
 χανῆσται τις ἀρεὶν ἀνυπόστατον κινήσεων, κοπιῶν ὁ
 δύναται δεῖξαι· ἀφ' ἐαυτοῦ ὁ κινῶνται τὰ ἀψύχῃ,
 εἴτε αἰθέρ, εἴτε κινῶνται, ὅτε κόπῃ ἀιδάσεται. ὁ δὲ
 ἱερός Παῦλος σκῆψος ὡν ἐκλογῆς γράφει· ὅτι περισ-
 σότερον πάντων ἐκοπίασα· ἐκ ἐγὼ δὲ· αὐτοῖς ἐπά-
 ρχει· ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ συνήμοι. γράφει δὲ &
 εἰς ἑῶν σοφῶν, δεινῶς τῷ Θεῷ ἀποσαλλύει αὐτῆ
 πλεῖ σοφίαν ἀπὸ θρόνων ἀγγέλων, & ἀπὸ ὕψους δόξης,
 ὅπως συμπάρῃσῃ αὐτῆ συγκοπίαση. περὶ δὲ τῆς χά-
 ριτος τοῦ Θεοῦ, ἡ τις ἐκοπίασε σὺν τῷ Παύλῳ τῷ
 ἀποστόλῳ, τὸ κύριός ἐστι πνεῦμα τὸ ἄγιον. περὶ δὲ τοῦ
 πενήσας τὸν Θεόν, ἢ μὴ πενήσας, ἢ φαγεῖν ἢ μὴ φα-
 γεῖν, τῶν ἑσῶν ὁδεῖς δύναται φράσαι. οἶδα δὲ ὅτι
 γέγραπται· ὅτι εἶπεν ὁ Θεὸς ἑῶν Θεῶν, εἰάν πενήσῃ ὁ
 μὴ σοι εἶπω. Ἀρίστομῳ δὲ ὅτι αὐτὸς εἰσὶν ὁ Θεὸς Ἰη-
 σὺς ὁ Χριστός· ὅτι πενήσας, ὁδεῖν εἶπεν ὅτι πενήσ.
 ἀλλὰ προσελθόντες οἱ ἀγγέλοι μετὰ τῆς περασμῶν,
 δικόνων αὐτῷ. γέγραπται δὲ, μὴ φάγωμαι κρέα τῶ-
 ρων, ἢ αἷμα ἔφαγον πίωμαι; ὡσεὶ φησὶ λέγει ὁ Θεός·
 ἀλλ' ἐκ εἶπεν ὅτι ἐκ ἔφαγον, ἀψύχῃς γὰρ ὁ Θεός.
 ἀλλ' ὅτι γὰρ. παρέθηκεν Ἀβραάμ τῷ Θεῷ τὸ μο-
 χάλιον ὁ ἐποίησε, & τὸς ἀζύμους ὡς ἐπέμψεν Σάρρα,
 & ἔφαγον ὁ Θεός & ἐκ ἀπέκρυψεν αὐτὸν, ὅτι ἐπανε-
 λθῆτομαι πρὸς σὲ εἰς ὥρας, & εἶσαι τῆ Σάρρα υἱός.
 ἀχρεῖ

ἀπέτι Θεῷ. ἐκπελάσσομαι ἀπὸς σὺ εἰς ὕρας. ἄρ ἢ ἄ
 φανερὸν ἐστὶν ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ λέγων τῶς μαθηταῖς,
 ὅτι ὑπάγω καὶ ἔρχομαι ἀπὸς ὑμᾶς, καὶ παραλήψομαι
 ὑμᾶς μετ' ἐμοῦ; ἔχ' ὁ Θεὸς ὁ εἰρηκώς, ἰάν πενα-
 ρίσω, ἢ μὴ σοὶ εἶπω· αὐτὸς ἐστὶ καὶ ἕκ ἡλλοίωται
 ἡμῶν σαρκὶ ὁ λόγος, ὃν Θεὸς καὶ πεπαιστος
 ἐκείν. ἕκ εἶπεν ὅτι πεπαιστος· ἀλλὰ καὶ πῶς ἦν πτω-
 χῶν ποιῶν, καὶ γυμνῶν, καὶ ξενιτεύων οἰς ἑαυτὸν
 ἀνασφίρει, λέγων· ὅτι ἕκ ἂν ποιῶσι ἐνὶ ἡμῶν ἀδελ-
 φῶν μὴ ἦν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποίησε. πῶς γὰρ
 γραπτὸν ἐστὶ ἀνθρώπων, ὅτι, ὅτε πεπαιστος, ὅτε
 κοπιῶσσι, φησὶν, ὡς λέγει Ησαΐας· ὅτι οἱ
 υπομνήσκοντες τὸν Θεόν, ἀλλάξουσιν ἰσχυρῶς, βαδισού-
 νται καὶ ἢ πεπαιστος· δραμόνται καὶ ἢ κοπιῶσιν. Ἐ-
 δρα σοὶ τῷ Σαμοσατῇ εἶπεν τὸν ἀπόστολον, ὅτι ἔχ-
 ῶν ἐπέμπε τὸν Θεόν. γραπτὸν γὰρ λέγων, ὅτι ἕκ λι-
 μῶ καὶ δίψῃ. ἄρα, ὅτι ὅτε τῷ ὕδατος ἐχορτά-
 ζετο; οἱ δὲ ἐπιμνήσκοντες τὸν Θεόν, ἢ πεπαιστος βα-
 διζόντες· ὅτε κοπιῶσσι ἔχοντες, ὡς γέγραπται.
 ὅρατι οὐκ ἄρα ἕκ ἔρχοντο τῷ ἀποστόλῳ ταῦτα φη-
 σὶν; ἀλλ' ὡς γράφει ὅτι καὶ ἔτιον ἐναντιώσθη;
 τῶν ποιῶν σὺ πῶς κακοποιῶν ἐμφραγῆσαι, ὅτι ἕκ
 ἀνθρώπος ἢ ἄγιος ὁ Χριστός, ἀλλὰ Θεὸς ἄγιος. τὸν
 γὰρ Παῦλον τὸν ἱερὸν ἀνθρώπον ἐπέσασαν, ὡν ἐστὶν
 εἰς ὁ φιλακόσολος Οὐνησιμος, ὁ σκεδαῖος περὶ
 πῶς θραπέαν τῷ ἀποστόλῳ. τῶν δὲ ἕκ ἔκδεν δει-
 σκομῆν ἐπὶ Χριστῷ. ἀλλ' ἐκείνοισιν ὅτι ὅσα ἐν
 τῇ παλαιᾷ γέγραπται, λέγων, ὁ Θεός, ὁ αὐτὸς
 ἐπαγγέθη ἀπὸς ἡμᾶς, ὁ ἀπὸς Ἀβραάμ ἐπαγγέ-
 θων εἰς ὕρας· ὁ φαγὼν ἀπὸς Ἀβραάμ, ἐλθὼν
 ἀπὸς ἡμᾶς ἐπέσασεν, ὁ εἰρηκώς, ἰάν πεπαιστος, ἢ
 μὴ σοὶ εἶπω, σὰρξ ἡμῶν ὁ λόγος ἐπέσασεν,
 ὁ δίδως τροφὴν πᾶσι σαρκὶ Ἰησοῦς ὁ Χριστός. ὡς
 ἐπεβλήθητι πάλιν αἰσχαιώσαι τῷ Σαμοσατῇ.

horas, & habebit filium Serra uxor tua. Au-
 dite Deum. Revertar, inquit, ad te in boras.
 An non liquet eundem esse qui dicit disci-
 pulis, Vado & venio ad vos, & assumam vos
 mecum? Hic est Deus qui dixit: Si esuriro
 non dicam tibi; iuem est, & non est mutatus
 factus caro, qui est Verbum Deus, & elu-
 rivit volens, & non dixit, Esurio: sed &
 famem pauperum & nuditatem & hospitali-
 tatem ad se refert, cum ait: Quamdiu feci-
 stis uni de his tribus meis minimis, mihi fe-
 cistis. Ceterum scriptum est de hominibus,
 quod non esuriant neque laborabunt. Sicut ait
 Esaias: Qui expectant Deum, mutabunt vi-
 res; ambulabunt, & non esuriant; current,
 & non laborabunt. Tempus est ut dicat
 Samosatensis, quod apostolus non expecta-
 vit Deum, quia scribit: In fame & siti.
 Vides quemadmodum hic apostolus nec aqua
 sitim explebat? Qui autem expectant Deum,
 non esuriant, inquit, ambulantes, neque la-
 borabunt currentes. Quare igitur, inquit, non
 sunt hæc in apostolo facta? quin potius sicut
 scribit, ter naufragium fecit? Hoc perfidiam
 tuam convincit, quod Christus non erat ho-
 mo sanctus, sed Deus sanctus. Paulo enim
 cibum homines præbuerunt, ex quibus est
 Onelimus studiosus in ministrando apostolo.
 Nihil horum in Christo reperimus sed reperi-
 mus quæcumque in veteri scriptura scripta sunt.
 Deus ipse reversus est ad nos, qui reverfus est
 ad Abraham in horas: qui prantus est apud Ab-
 raham, cum venit ad nos, esurivit, qui di-
 xit: Si esuriro non dicam tibi. Verbum caro
 factum esurivit, qui dat cibum omni carni
 Jesus Christus. Extrusæ ergo sunt machina-
 tiones dolosæ Samosatensis.

Πρώτης Ι. τῷ Σαμοσατῇ.

QUESTIO X.

Ἐπολαμβάνω ἀποστόλου, ὅτι πλείονες πάντων Πέτρος
 ὁ ἀπόστολος ὡς ὡν τῷ Χριστῷ μαθητῆς ἦδεν πῶς περὶ
 Χριστοῦ δοξᾶν. ταῦτα δὲ ἢ λαμβάνει ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ
 πλείονες πάντων ἐπέσασαν, ὅτι ἀσφαλῆς ἐστὶν γραφῶν
 εἰς τὰς πράξεις ὁ Λυκάς· ὅτι ἐστὶν ὁ Πέτρος ἐπὶ πᾶσι
 τῶν λέγων, ἀσφαλῶς οὐκ ἠγνοῦσκέτω πᾶς οἶκος Ἰ-
 σραήλ, ὅτι καὶ Χριστὸν καὶ κύριον αὐτὸν ὁ Θεὸς ἐποίη-
 σε, τῶν τὸν Ἰησοῦν ὃν ἡμεῖς ἐσαυρώσαμεν. εἰπέ οὐκ
 ἡμῖν ἀποστόλου· πῶς ἄρα ἕκ τῶν ἡμῶν καταγρα-
 ψῆ, ἐκβολῆν ἐπιπέ τῷ ἀποστόλῳ παραδωκῆντος ἡμῖν
 κρατέον μετὰ γνώσεως καὶ ἀσφαλείας τὸν ἡμῶν
 Χριστὸν καὶ κύριον ὑπὸ τῷ Θεῷ, ὃν ἐσαυρώσαν οἱ
 Ἰουδαῖοι; τὰ γὰρ παρ' ἡμῶν γραφέντα Θεῷ ἔχει
 τὸν ἐσαυρωμένον, καὶ σωμαῖδιον τῷ πατρὶ. αὐτὸς δὲ
 λέγει ὁ σαυρωθεὶς, μὴ με ἀπτε, φησὶ τῇ Μα-
 ρίᾳ. ἔγω γὰρ ἀναβέβηκα ἀπὸς τὸν πατέρα μου. ἀλλ'
 ὑμεῖς ἕκ ἀνέχεσθε εἶπεν, ὅτι ἔγω ἀνέβην. ἀλλὰ
 γράφετε σαυρωθῆναι, ὅτι σωμαῖδιος ἢ τῷ πατρὶ,
 ὁ λέγων, ἔγω ἀναβέβηκα ἀπὸς τὸν πατέρα.

Existimo, & presbyter, Petrum apostolum, ut
 pote discipulum Christi, plus quam omnes glo-
 riam Christi novisse: hoc vero non te læset; im-
 mo magis quam omnes alii scis: quod Lucas in
 actis apostolorum confirmat, cum scribit: Stans
 autem Petrus cum omnibus apostolis: Cer-
 titissime, inquit, sciat omnis domus Israel.
 quia & dominum eum & Christum fecit
 Deus, hunc Jesum, quem vos crucifixistis.
 Dic igitur nobis, presbyter, quomodo hic accusabis
 nos esse extrusos, cum sic tradat nobis apostolus,
 ut scienter & firme tenemus factum Christum
 & dominum a Deo quem Judæi crucifixerunt?
 Quæ enim a vobis scripta sunt; Deum habens
 crucifixum, & coeternum Patri. Ipse vero cru-
 cifixus dicit Maria: Noli me tangere; non-
 dum enim ascendi ad Patrem meum. Sed
 vos dicere non patimini quod nondum ascendit,
 sed ubique scribitis; coeternum esse Patri il-
 lum, qui dicit, Nondum ascendi ad Patrem
 meum.

Ἀποκρίσις Ι. τῷ Πάτρῳ Διονυσίῳ.

RESPONSIO.

Ὅτι μὴ ἔγραφα, καὶ γράφω, καὶ ὁμολογῶ, καὶ πε-
 σθῶ, καὶ κηρύττω σωμαῖδιον τῷ πατρὶ τὸν Χριστόν, τὸν

Scripti, & scribo, & confiteor accredo, &
 prædico coeternum Patri Christum unigeni-
 tum

Esal. 68.

Matth. 15

Matth. 15

1. Tim. 1

1. Tim. 11

1. Tim. 1

1. Tim. 11

1. Tim. 1

1. Tim. 1

1. Tim. 1

1. Tim. 1

1. Tim. 1

1. Tim. 1

1. Tim. 1

1. Tim. 1

tum filium & Verbum Patris. Verumtamen A nulli hæreticorum scripsi, sicut neque nunc scribo tibi. Patrem quod non scripsi, accusas? quæ autem scripsi, ingenitum. Quid igitur agnosco, & apud me sunt. Ecce in te impletur, & in iis qui te sequuntur: *Contra me loquebantur qui sedebant in porta, & in me psallebant qui bibebant vinum*: non in me dico, sed in Deum. Nescio quis tibi hunc adum turbatum impietatis tanquam poculum porrexit, & tenebras offudit ut non intelligeres quæ dicis. Scripsi enim tibi in epistola, ad quam hæc rescriptisti, quod volens teipsum decipis, o amice. Non dixi amicum tanquam compresbyterum; sed tanquam alterum amicum, cui dictum est a domino: *B Amice, ad quid venisti? Accedam igitur, duce Deo, ad exponendum quid sit quod dictum est: Et Christum & dominum fecit eum Deus*. Scriptum est: *Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret*. Factus est nobis in Deum Christus Jesus, qui est semper Christus dominus; & nos facti sumus eius populus, qui aliquando eramus sicut oves errantes; nunc autem conversi sumus ad pastorem & episcopum amicum nostrorum; conversi sumus ad semper Christum & dominum: nobis enim factus est Christus dominus. Sicut enim nobis natus est pater qui erat filius: sic qui erat æternus, factus est nobis in salutem. Non eramus nos olim populus eius, quatenus eum ignorabamus. Verbum Patris non Verbo productum est, sicut multitudo ignorum spirituum sanctorum: sed cum sit Verbum, ex substantia Patris genitum est: non enim creatum est Verbum Iesus Christus. Quamobrem tanquam vero Christo servimus. An accusamur quod creatura servimus præter creatorem? Et si, ut sentit Samosatensis, non ascendit ad Patrem, unde erat qui dixit: *Pater meus in me manet*. Si enim non ascendit, quid est quod ait: *Nemo ascendit in caelum nisi qui descendit de caelo*? Numquid Samosatensis tanquam amicus iniquorum, mendacem vult facere eum qui dixit: *Ego sum veritas*: Nos autem per duas res immobiles veritatem defendemus. Nam pro bono forsitan quis audeat mori. Quemadmodum dicit: *Nondum erat Spiritus, quoniam Iesus nondum erat glorificatus*. Quod vero ait Samosatensis: Ante Mariam quidem erat Spiritus sanctus, Christus vero non erat: Quomodo affirmat scripto quod erat Spiritus sanctus ante Christum & Mariam: cum tamen Evangelista dicat: *Nondum erat Spiritus, quia Iesus nondum erat glorificatus*. Quid hic dicit Samosatensis? quoniam hæc dux voces ipsius domini sunt: & impossibile est ipsum mentiri, apage. Ipse enim dominus dicit: *Qui loquitur mendacium ex malo est*. Videte, fratres, quanta sit cæcitas. Tota die & nocte acuit tela contra dominum, & aggreditur bellare, homo neque bellare sciens, neque in arte bellandi institutus: quamquam homines docti & proveri, in tempore certaminis perierunt: & propius armis, quibus confidebant, eorum capita amputata sunt cum ore iniqua & scelerata retonante. Nondum erat datus Spiritus sanctus; nondum venerat dominus Spiritus paraclitus, ut jeteret supra jingulos sanctorum apostolorum, ubi erant Je-

μονογενῆ ἰὸν καὶ λόγον τοῦ πατρὸς. πλὴν ὕδεν ἡ αἰρετικῶν ὡς ἔγραψα, ὡς ἔδεν καὶ σοι, ἀγγηπτον πατέρα. τί οὐκ ὁ ἐκ ἔγραψα σοι κατηγορεῖς μὲ; ἀ δὲ ἔγραψα, γνωρίζω, καὶ παρ' ἐμοὶ εἰσιν. ἰδὲ δὲ εἰς σε πληροῦται καὶ τὸς κατὰ σέ: ὅτι κατ' ἐμὲ ἠδολόγησαν οἱ καθ' ἡμέρας ἐν πόλει: καὶ εἰς ἐμὲ ἔβαλλον οἱ πίνοντες τὸν οἶνον: ἢ κατ' ἐμὲ λέγω, ἀλλὰ κατὰ τὸ Θεῶ. ἐκ οὗτος τίς σοι ἐκίρασε τὸ τεθολωμένον τὸ δρᾶμα τῆς ἀσεβείας καὶ ἐσκόπησε, μὴ νοῶν ἄλλοις: ἔγραψα γὰρ σοι καὶ ἐν τῇ ἐπιστολῇ, πρὸς ἐμὲ καὶ ταῦτα ἀντεγραψάς, ὅτι ἐκὰν λέληθας ὡς ἐταίρε. ἔχ' ὡς συμπεριβῆτερον ἐταίρον εἶπον, ἀλλ' ὡς ἕτερον οὔτα, ὡς ἐβρέθη παρὰ τὸ κρεῖον. ἐταίρε ἐφ' ὃ πάρε; ἔλθω τῷ πνεύματι τοῦ Θεοῦ ἐπὶ πλεῖστην ἡμῶν, τί τὸ εἰρημῶν, ὅτι καὶ Χριστὸν καὶ κρείον αὐτῶ ὁ Θεὸς ἐποίησε: γέγραπται, ὅτι ὡς ὁ Θεὸς ἠγάπησεν τὸν κόσμον, ὡς τὸν ἰὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδοκεν εἰς τὸν κόσμον: γέγονεν ἡμῶν εἰς Θεὸν ὁ Χριστὸς Ἰησοῦς ὃν ἔχει Χριστὸς κρείον: καὶ ἡμεῖς ἐγγόμεθα αὐτῷ λαός, οἱ ποτε ὡς ἀποβάτη κληρωμένοι: νῦν δὲ ἐπιστραφημένοι εἰς τὴν ποιμνίαν καὶ ἐπισκοπὴν τοῦ ψυχῶν ἡμῶν, ἐπὶ τὸν οὔτα αἰεὶ Χριστὸν κρείον ἐπιστραφημένοι. ἡμῶν γὰρ ἐγγεστο Χριστὸς κρείον. ὡς περὶ γὰρ ἡμῶν ἐγγηπθη παιδίον ὁ ἰὸς, ὃν αἰδῖος: αὐτὸς ἐγγηπται μὲ εἰς σωτηρίαν: καὶ ἐκ ἡμῶν παλαιὸς λαὸς αὐτοῦ, καθότι ἠγιοῦται. ὁ λόγος παρελήθη ὁ λόγος τοῦ πατρὸς, ὡς περὶ τῆς ἀνω ἀγίων πνεύματων πληθῆς. ἀλλὰ λόγος ὡς ἐκ τῆς ὑποστάσεως τοῦ πατρὸς ἐγγηπθη: ἢ γὰρ κρείον ὁ λόγος Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς: διὸ ὡς ἀληθινῶν λατρευόμενον τὸν Χριστὸν: ἐπεὶ ἄρα καὶ ἐν ἰσχυρίσει ἐσμὲν γὰρ ὡς περὶ τῆς κτίσεως παρὰ τὴν κτίσιν. καὶ εἰ, κατὰ τὸν Σαμοσαταίαν, ἐκ ἀβῆ πρὸς τὸν πατέρα, ποθεν ἐμὲ εἶπεν, ὁ πατὴρ μου εἰ μοι μῆτι; εἰ γὰρ ἐκ ἀβῆ, τί καὶ λέγει, ἐπὶ ἀβῆ ἀβῆ βῆκεν εἰς τὸν οὐρανόν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τῶν οὐρανῶν κατεβῆ; ἄρα κατὰ τὸν ἐταίρον τῆς παρανομῶν ψάδην δεῖται αὐτὸν δεῖται ἐν λήγοντα, ἐγὼ εἰμὶ ἡ ἀληθεία; ἡμεῖς δὲ διὰ τῆς δύο σωματικῶν ἀμυτῶν: εἰ τὸν σωματικῶν τῆς ἀληθείας. ὅπερ γὰρ τὸ ἀγαθὸν πᾶσι καὶ τοῖμα ἀποδοῦναι. ὡς περὶ λέγει. ἔδωκα γὰρ τὸ πνεῦμα, ὅτι Ἰησοῦς ἔδωκεν ἔδωκεν. ὅτι δὲ ὁ Σαμοσαταῖος λέγει, πρὸς Μαριὰμ μὲν τὸ πνεῦμα ἄγιον, Χριστὸς δὲ ἐκ ἐμῶν. πᾶς ἐπὶ ἐμῶν ἔγραψα κατὰ δεῖται, ὅτι ἐμὲ πρὸ Χριστοῦ καὶ Μαριὰμ πνεῦμα ἄγιον: λέγει δὲ ὁ διαγγηλίστης, ὅτι ἐμὲ τὸ πνεῦμα, ὅτι Ἰησοῦς ἐμὲ ἔδωκεν. ἐν τῷ τῷ Σαμοσαταῖος τί λέγει: ὅτι καὶ εἰς οὐρανῶν αὐτῶ τῶ κρεῖον εἰσὶ, καὶ ἀδύνατον ψεύδος ἐν αὐτῶ, μνηστικῶν: αὐτὸς γὰρ λέγει ὁ κρείον, ὅτι ὁ λαλῶν τὸ ψεύδος ἐκ τῶ οὐρανῶ ἐστίν. ὅρατε ἀδελφοί, πόση τὸ φλωπῆ; ὅλιον πλεῖστον καὶ πλεῖστον νύκτα ἐκὸς σε βῆκεν κατὰ τὸν κρείον, καὶ πολεμῶν περὶ αὐτῶν ἀδύνατος μηδεὶς, μὴτε διδασκαλῶν πολεμῶν: καὶ τῶ οἱ πολεμῶν διδασκαλῶν αἰθρατοί, καὶ ἔφηλοι ἐν κρείον ἀγαθῶν ἀδοῦτε: καὶ διὰ τῆς ἰδίων αἰτῶν ὁ δῶτα, ἐν εἰς ἰσχυρίσασαν ἐπ' αὐτῶ, εἰ αἰτῶν ἀφῆρῶσαν αἰτῶν αἰ κεφαλαί μετὰ τῶ τυπῶν οὐ σαλευθῶντες οὐ σαλευθῶντες. ἔδωκα γὰρ τὸ πνεῦμα πᾶσι. ἐπὶ ἐμῶν ἔδωκεν τὸ κρείον πνεῦμα ὁ παρὰ κληπῶν, ἐκ ἀβῆ ἀβῆ εἰς ἕκαστον: τῶ ἁγίων ἀποδοῦναι: ὡς περὶ κληπῶν γέγραπται γὰρ ἐπὶ ἐμῶν εἰσεται ὁ Θεὸς τὸ Θεῶ ἐν Σιών: ἔφη αὐτῶ μετὰ τὸ ἔλθῶν

1. Tim. 5

est quod esset pragnans Thamar, suspicatus Avns. ο Ιούδας, ὅτι ἐμνηστεύατο τῷ νύμφῳ αὐτοῦ
 Judas ex fornicatione concepit, condemna-
 vit eam iustique ut interficeretur: cum au-
 tem duceretur ad supplicium Thamar: Co-
 gnosce, inquit hæc, virgam & armillam: ex
 eo enim cuius hæc sunt, concepi. Tunc Ju-
 das confusione contempto, confessus est quod
 iustior se esset Thamar; atque ita liberata
 est a morte. Nisi enim Judas confusionem
 contempisset, interlecta esset acerbe Tha-
 mar. Verum Judas non est mortuus pro
 Thamar: Christus vero pro omnibus mortuus
 est. *Recogitemus igitur eum qui talem susti-
 nuit a peccatoribus adversus semetipsum con-
 tradictionem, ut ne fatigemur animis nostris
 deficientes. Ipse est qui descendit ad Abra-
 ham; ipse qui descendit ad Moysem ut libe-
 raret populum; & qui nunc novissimis die-
 bus propter nos venit, non in figura ignis,
 sed conceptus in ventre virginis Mariæ, su-
 perveniente Spiritu sancto in eam; & ma-
 trem incorruptam a pedibus usque ad caput
 benedictam servavit, sicut ipse solus novit
 modum conceptus & ortus sui. Hæc est
 quam Isaac prævidens, dicebat Jacob: Des
 tibi dominus benedictionem cæli desuper, & be-
 nedictionem terra habentis omnia. Qui enim
 e caelo descendit unigenitus Deus Ver-
 bum, gestatum est in utero, & genitum
 ex paradiso virginali habente omnia: hæc
 sunt, Spiritus sanctus qui supervenit in eam,
 & virtus altissimi quæ obumbravit ei: &
 quod natum est sanctum puer Jesus, qui est
 Deus fortis, potens sustinuit crucem confu-
 sione contempta, ut salvos faceret eos, qui ex
 Adam propter abjectam obedientiam mor-
 tui erant: ipse sedit in dextera sedis Dei. Si
 vero dixerit Samosatensis quod crucifixus non
 erat semper in caelo, quia dictum est quod
 in dextera sedis Dei sedit; colligit sibi spinas
 & tribulos: dicit enim Deus ei tunc: An
 quia dixit filius meus unigenitus, nondum
 ascendi ad Patrem; & cum dicit, descendi de
 caelo; & Moyse dicit, Descendi ut liberem
 eos: dicis me orbatum esse filio in caelo?
 Si vero de Patre dicit: Ascendit Deus ab
 Abraham: rursus opinione Samosatensis, pa-
 ter erat in terra orbatum filio? quod quidem
 absit ut dicamus: quin potius illa dicamus,
 quæ oportet confiteri de Patre & Filio ve-
 ro & Spiritu sancto. Sic enim laudes ejus
 celebrantes gratiam invenimus in auxilium
 opportunum. Qui autem confitebitur ei Patrem,
 confitebitur eum & ipse Filius coram Patre
 suo, & nunc, & cum venerit ad remune-
 randum. Ipsi gloria in ecclesia in omnes
 generationes sæculi, Amen.*

Mat. 11.

Gen. 18.
Eusd. 3.

Luc. 1.

Gen. 28.
Gen. 49.

Luc. 1.

Heb. 11.

Joan. 10.
Gen. 18.
Eusd. 3.

Heb. 4.

Matth. 10.

αἰσθῶν, ὡς ἐφανερώθη ἡ σύλληψις τῆς Θάμαρ, ὑ-
 πολαβὼν ὁ Ιούδας, καὶ φησὶ, νομίμας αὐτῷ ἐκπορ-
 γείας συνεληφθεῖσαι, κατεκρινεὶ αὐτῷ θανατοῦ δίκαιον·
 ἀγνοῦσα δὲ ἡ Θάμαρ, εἶπε· ἐπίγνωθι ταῦτα, τὴν
 ῥάβδον καὶ τὴν ἑρμιόσκον. ἔξ ἧ γὰρ εἴσι ταῦτα, ἐγὼ
 ἔχω ἐν γαστέρι. τότε ὁ Ιούδας καταφρονήσας τῆς αἰ-
 σχύνης, ὁμολογεῖ λέγων, δειδικαίωται Θάμαρ ἡ ἐγὼ·
 καὶ διασώζεται Θάμαρ μὴ ἀποθανεῖν. εἰ μὴ γὰρ κα-
 ταφρόνησον Ιούδας αἰσχύνης, Θάμαρ ἀπέθνησκε πι-
 κρῶς· ἀλλ' ὁ Ιούδας ἔκ ἀπίθανου ὑπὲρ τῆς Θάμαρ.
 ὁ δὲ Χριστὸς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν. ἀναλογισάμε-
 θα δὲ τὴν τὴν τὴν τοιαύτην ὑπομεμνηκότα ὑπὲρ τῆς ἀ-
 μαρτωλῶν εἰς αὐτὸν ἀντιλογίαν, ἵνα μὴ κάρωμεν
 ταῖς ψυχαῖς ἐκλυόμενοι· αὐτὸς ἐστὶν ὁ καταβάς ἐπὶ
 Ἀβραάμ· αὐτὸς ἐπὶ Μωϋσῆ κατέβη ἐκτελεῖσαι τὴν
 λαόν· καὶ νῦν δι' ἡμᾶς ἐπ' ἐχάτων ἐλθὼν, ἐκ ἐκ κη-
 ματι πυρός, ἀλλὰ συνεληφθῆ ἐν γαστέρι παρθένου
 Μαρίας, τὸ ἅγιον πνεῦμα ἐκτελεῖται ἐπ' αὐτῷ.
 καὶ ὡς αἶδον αὐτὸς μόνος τὸν ἕστον τῆς συλλήψεως καὶ
 ᾄδεις αὐτῷ, φυλάττων ἀφάρτων τὴν μητέρα, ἀ-
 πο τῶν ἰσχυρῶν ἀπολογησάμενος. αὐτὴ γὰρ ἐστὶν
 ἡ, ὡς ποιεῖ ὁ Ἰσαακ ἐλεγε τῷ Ἰακώβ· δώσει σοι κί-
 ερος ἀπολογίαν ὑπὲρ ἀνωθεν, καὶ ἀπολογίαν γῆς ἐχέ-
 σης πᾶντα. ὁ γὰρ ἐξ ὑπερῶν καταβάς μονογενῆς
 Θεὸς λόγος ἐγγημηθῆ κρυφορηθεὶς ἐκ παρθενικῆ πα-
 ραδείσου ἐχόντος τὰ πάντα. πνεῦμα ἅγιον ἐπ' αὐτῷ,
 δύναμις ὑψίστου ἐπισκίασασα. καὶ τὸ ἡνωμένον ἅγιον
 τὸ παιδίον Ἰησοῦς, ὁ ἰσχυρὸς Θεὸς, ὁ ἐκστατικός,
 ὑπέμεινε σαυρὸν αἰσχύνης καταφρονήσας· ἵνα σώσῃ
 τὴν διὰ τὴν παρακλήσιν ἐκ τῆς Ἀδὰμ νεκρωσάσας·
 αὐτὸς ἐκείνου ἐν δεξιᾷ τῆς θρόνου τοῦ Θεοῦ· εἰ δὲ ἐ-
 πὶ ὁ Σαμοσατικός, ὅτι ὁ σαυρωθεὶς ἐκ τῆς αἰετῆς ἐ-
 ραιῶν, διὰ τὸ εἰρημίων, ὅτι ἐν δεξιᾷ τῆς θρόνου τοῦ
 Θεοῦ κεκάθικε, συναρᾷ ἑαυτῷ ἀκάνθας καὶ τριβόλους·
 ἵπρι γὰρ αὐτῷ ὁ Θεὸς τότε· εἰ διὰ τὸ εἶπεν τὸν υἱὸν
 μετὰ τὸν μονογενῆ, ἔγω ἀναβίβηκα πρὸς τὸν πατέρα,
 ἀρα ἀτεκνὸν με λέγεις ἐν ὑπερῶν, καὶ ὅτι λέγει, ὅτι
 καταβίβηκα ἐκ τῶν ὑπερῶν· Ἐπὶ Μωϋσῆ, ὅτι λέ-
 γει κατέβην ἐκτελεῖσαι αὐτὸς· εἰ δὲ περὶ τῆς πατρὸς
 λέγει, ὅτι ἀνέβη ὁ Θεὸς ἀπὸ Ἀβραάμ. κατὰ τὸν
 Σαμοσατία, πάλιν ἀτεκνὸς ἡ ἐπὶ τῆς γῆς ὁ πατήρ;
 ὁ μὴ ἡνωτὸ λέγει· ἀλλὰ ἂν οὐκ ὁμολογῶν κατὰ τὴν
 παράδοσιν τὸ μονογενῆς περὶ τῆς πατρὸς καὶ τῆς υἱοῦ τοῦ
 ἀληθινῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· ἔγω γὰρ αὐτὸν δοξά-
 ζοντες χάριν εὐρομῶν εἰς εὐκταρον βοήθειαν· ὅς δ' ἂν
 γὰρ ὁμολογήσει ἐν αὐτῷ τὸν πατέρα, ὁμολογήσει
 αὐτὸν ὡς υἱὸν ἐμφορῶν τῆς πατρὸς αὐτοῦ, καὶ νῦν, καὶ ἔγω
 ἐλθὼ ἀποδοῦναι ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· αὐτῷ ἡ δόξα
 ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ εἰς πάσας τὰς γενεὰς τῶ αἰῶνος.

Dux & auctor erroris qui Antiochia grassabatur in pe-
ccato Concilio Episcoporum numero prope infinitorum
contra eum convocatis, sui erroris & peregrinae opinio-
nis persequi conatus, & omnium jam consensu pa-
lam condemnatus, ab universa & Catholica Ecclesia,
quae sub celo est, penitus extirpatus fuit.

Nihil aliud itaque Eusebius significat, quam Paulum
jam in secundo Concilio Antiocheno, Claudio regnan-
te, coacto, convictum & condemnatum, Aureliani tem-
poribus, post Zenobiam videlicet debellatum, ab Ec-
clesia Antiochena extirpatum fuisse, Eusebius enim in
ea narratione magis ad Concilii executionem, quam ad ejus
celebrationem respexit. Alioquin dicendum esset, eum
errasse, & quod ad eum sub Claudio, sub Aureliano ge-
stam, perperam persuasionem habuisset. Posset simplici-
ter, imo & verius in Eusebio locus sic Latine reddi: *Cujus
temporibus (cum postrema congregata fuisset quamplu-
rimorum Episcoporum Synodus) convulsus & ab omni-
bus jam manifeste falsi dogmatis damnatus auctor il-
lus haresis, quae erat Antiochia, a Catholica, quae
sub celo est, Ecclesia eliminatus est.* Sed Paulus anno
tantum CCLXXIII. quo Zenobia ab Aureliano capta,
ab Ecclesia penitus extirpatus, non vero eodem anno,
ut videtur existimasse Baronius.

Episcopos fuisse numero septuaginta testatur Athana-
sius in lib. de Synodis pag. 707. In concilio tamen
Ephesino in libello quodam supplicii, quem Basilus
Diaconus & Monachi contra Nestorium obtulerunt,
centum & octoginta numerantur; sed alios ad Synodi
initium, alios ad ejus finem respexisse existimandum.
Leontius in lib. de Sectis Aetione 3. asserit, Paulum
Samosatensem tam in Trinitatis quam in Incarnationis
fide lapsum esse. In priori quidem, quod solum Pa-
trum Deum esse putaret; in posteriori, quod Christum
merum hominem esse diceret, & in eo Verbum exstitisse
negaret, ita ut non eadem ac Nestorius sentiret. Si
quidem hic, atque simplicem hominem Christum esse di-
ceret, idem tamen Dei Verbum per se subsistens, &
Filium assereret in illo homine fuisse. Unde in Trini-
tate non peccabat. At Paulus non dicebat, subsistens
per se Verbum in Christo fuisse, sed Verbum nihil
aliud esse, nisi ipsum ac mandatum: tanquam Deus
per illum hominem, quae vellet, imperaret & faceret.
A Sabellio vero dissentisse in hoc Leontius existimat,
quod Sabellius eundem affirmabat esse Patrem & Fi-
lium & Spiritum sanctum, sed Patrem volebat esse
Deum, quia omnia condidit: Filium nudum hominem:
Spiritum puram gratiam, quae super Apostolos adve-
nit. Quae haeresis a Sociianis & Anabaptistis inflama-
ta est, ut in lib. 3. de Trinitate ostendit Petavius, qui
& lib. 1. de Incarnatione cap. 3. Pauli Samosatensis ha-
resim pluribus explicat.

Baronius Eusebium conventum arguit, quod Profes-
sionem Fidei Patrum Synodi illius Antiochena, quae
haeresis Arianorum profus jugulabat, consulto prae-
terierit. Verum Valeus in notis Eusebianis lib. 7.
cap. 30. Eusebium hic immerito reprehendi ostendit.
Nam Professio illa Fidei, quam Baronius profert ex
Actu Ephesinae Synodi, non est Professio Sanelorum
Patrum Antiocheni Concilii, ut ipse existimavit, sed
ipsius Niceni. In parte enim 111. seu como 111. Actio-
num Ephesinae Synodi pag. 378. titulus Professionis il-
lius ita conceptus legitur: *De Incarnatione Verbi Dei,
Fili Patris definitio Episcoporum, qui Nicena in Syno-
do convenimus, & expositio ejusdem Synodi adversus
Paulum Samosatensem.* Vides, Professionem illam Fidei
adversus Paulum Samosatensem adscribi Synodo (Nica-
na non autem Antiochena. Itaque non video, inquit
Valeus, quid Baronium impulerit, ut Professionem
illam Antiochena Synodo attribuerit; nisi forte men-
dosos Codices nactus est, aut pro Nicena Synodo An-
tiochenam restituendam putavit. Certe in Synodo Ni-
cana haec non leguntur. Sed quis nescit, cum ea fere
Acta illius Synodi interdidit? Videtur tamen mentio
fieri illius definitionis in canone 111. Concilii Niceni,
qui est de Paulianis; Binius, ac post eum Labbeus,
eamdem Professionem Antiochena Synodo II. in Colle-
ctione Conciliorum falso attribuerunt. Scripsit praeterea
haec Synodus epistolam ad Paulum Samosatensem, quam
Baronius priori Synodo Antiochena perperam tribuit,
ut ibidem ostendimus, ideoque ea huc revocanda erit.

EPISTOLA SYNODICA

AD DIONYSIUM ROMAN. PONTIFICEM
reliquoque collegas episcopos ex concilio
Antiocheno secundo.

*Dionysio, Maximo, & omnibus ubicunque in orbe
terrarum collegis episcopis, presbyteris, diaconis
& universa ac catholica sub celo ecclesia, Hel-
lenus, & Hymenaeus, & Theophilus, Theotecnus,
& Maximus, Proclus, Nicomas, & Adianus,
Paulus, Bolanus & Protogenus, Hierax & En-
trechius, Theodorus, Malchion & Lucius, &
reliqui omnes episcopi & presbyteri, & diaconi,
qui civitates & regiones finitimas apud nos in-
colunt, & ecclesia Dei qua apud nos sunt, di-
lectis fratribus in domino salutem.*

Extat apud
Euseb. lib. 7.
cap. 13. & 24.
in Valesii
edit. est 10.

& presbyter,
de quo plura
Eusebius
mox cu. cap.
29.

Scrupimus epistolas ad episcopos qui longio-
re locorum intervallo a nobis distabant,
eosque obsecravimus, ut ad hanc lethalem &
perniciosam doctrinam curandam accederent:
utpote ad Dionysium episcopum Alexandriae,
& Firmilianum episcopum Cappadociae, homi-
nes beatos, & felicis commemorationis. Quo-
rum alter Dionysius scilicet quamquam neque
ad erroris ducem separatim scribere, neque
eum omnino salutare dignatus est, ad univer-
sam tamen ecclesiam Antiochiae epistolam mi-
sit, cujus exemplar huic nostrae epistolae sub-
juximus. Alter autem, nempe Firmilianus,
bis huc accessit, & ea quae a Paulo innovata
erant, & excogitata perverse (quemadmodum
cum nos, qui aderamus, & scimus & testifica-
mur, tum alii plures, qui ejusdem rei nobiscum
concilii sunt) coram erudite certe refutavit.
Unde cum Paulus sententiam se mutaturum fuis-
set pollicitus; iste fidem illi adhibens, & spem
animo concipiens, causam controversiamque si-
ne ulla verborum contumelia commode fore
compositam, eam ad tempus distulit: & ita
ab illo, qui & Deum suum negasset, & domi-
num, & fidem, quam ante habuerat, minime
conservasset, dolo deceptus fuit.

Firmilianus ergo, utpote qui jam de impia
ejus pravitate, qua Christum Deum pernega-
verat, satis fecisset periculi, cum esset rursus
Antiochiam perventurus, & ad Tarfos usque
perrexisset: interea loci dum nos conveniremus
dum illum accerferemus, dum ejus expecta-
remus adventum, extremum vitae diem obiit.
*Postea in eadem epistola, Pauli vitam, quomodo
nimirum instituta fuerit, & quo transacta, bis ver-
bis describitur.*

Quoniam Paulus, relicto ecclesiae canone, ad
adulterinam depravatamque doctrinam se tran-
stulit; ejus res gestas, cum sit extra ecclesiam
sines ejectus, nihil attinet disquirere. Neque
quod antea indigentia & mendicitate oppressus,
neque quod a parentibus opum aut facultatis
nihil omnino nactus, neque quod arte aut in-
stituto aliquo quidquam adeptus, jam ad ma-
ximam divitiarum affluentiam pervenerit, id-
que ex nefariis sceleribus, sacrilegiis, & mune-
ribus, quae a fratribus injuria affectis, quos se
cum

De obitu Fir-
miliani.

Pauli here-
sarchae sce-
lera

Auctor hujus Epistolae fuit Malchion presbyter ut refert Hieronymus in lib. de Script. Eccl. e. 71. Sed
& alia grandis epistola, inquit, ex persona Synodi ab eo scripta ad Dionysium, & Maximum Romanum, & Ale-
xandrina Ecclesia Episcopos dicitur: Haradinus. & Helenus Tarsi, Hymenaeus Hierosolymus, Theotecnus
Cesarem Palaestina, Maximus Bostriensis, Nicomas Iconii, & alii sexcenti supra, inquit Eusebius c. 29.
Athanasius in epist. de synodis dicit fuisse Epist. pos 70. Hilarius in Synod. 80. Haradinus.

adjuturum pollicitus, callide ludificatus est, cum flagitando, tum eorum animos ad aliquid sibi largiendum impellendo, per fraudem extorserat: & ita dum questum pietatem ducebat, eorum liberalitate, qui libris implicati tenebantur, quique, quo ab advertariorum calumniis liberarentur, ad dandum valde erant propensi, nequiter abusus est. Neque commemorare opus est quo pacto se insolenter extulerit, & secularium bonorum gradus sibi assumpserit, seque arroganter in iisdem gesserit, & duceharius potius quam episcopus nuncupari voluerit, & per forum volutarit, & modo epistolae legendo, modo quid illis responsi daretur praescribendo, magna satellitum turba, partim cum antecedentium, partim subsequendum stipatus, superbo gradu palam, inceserit: adeo ut propter intolerandum ejus fastidium, & nimiam animi elationem, fides nostra gravem invidiam notam odiumque permagnam subiecit.

missum: Atque ista fieri non prohibuit: sed cum in ipsum impudenter dicebantur, insolens & fastidio tumidus adfuit.

Præterea quid est cur literis prodamus adfictitias illius mulieres (quas Antiocheni appellant) & mulieres etiam presbyterorum & diaconorum suorum, quorum non hoc peccatum solum, sed alia prope insanabilia, cum eorundem conficius esset, explorateque cognita haberet, callide occultavit: quo illi ita ipsi obzrati adstrictique, dum sibi ipsis metuebant male, scelus, quæ ille vel verbo vel factis confisisset, reum agere non aliquando auderent, quin etiam ipsos magnopere locupletavit: & propterea apud illos, qui talium rerum cupiditate incendebantur, in magna gratia & admiratione fuit. Atque ut hoc pro certo habemus cognitum, fratres in Christo dilecti, non episcopum modo, sed sacerdotium etiam universum populo omnium bonorum operum & recte factorum exemplar esse debere; sic illud minime ignoramus, permultos ab ista mulierum in suam societatem adfiscendarum ratione & modo, pietate penitus excidisse, alios autem venisse in suspicionem flagitii. Quare licet aliquis hoc daret, eum nihil lasciviae & petulantiae in illas admisisse; suspicio tamen, quæ ex hujusmodi re oriri solet, sedulo cavenda fuisset, ne fortasse alicui esset offensio, alios autem ad se imitandum impellere potuisset.

Quo pacto enim alium reprehendere poterat, aut admonere, uti deinceps hic a mulieris consuetudine abstineret, diligenterque caveret, ne ejus illecebris (sicut scriptum est) laboretur in turpitudinem; qui una repudiata, duas ætate florentes, & aspectu perliberales ac venustas secum habuit? quas, si quopiam forte iret, circumduxit una: idque delicias confectando, quibus caecam animi libidinem extra modum explere laboravit. Quibus de causis, tametsi omnes intra se graviter lamentati & conquesti sunt, ejus tamen potentiam & quasi tyrannidem ita extimuerunt, ut eum accusare omnino non auderent. Sed ista vitia (ut diximus) in homine sensu recto, & fide catholica imbuto, & una nobilitate in numero fidelium habito, possent corrigi: sed ab illo qui nefario errore Artemonis (quidni enim patrem ejus, unde hæresim suam hausit, vobis significemus) abductus, mysterium fidei ac religionis nostræ prodiderit, nefariusque conviciis affecerit, non necessum arbitramur illarum rerum rationem reposcere. Tandem in ipso calce epistola hæc addunt:

Istum igitur tam Deo adversarium, tamque contumacem, eramus coacti ecclesia & congregatione fidelium interdicere, excludereque, & alium episcopum, qui huic ecclesie præfesset, in ejus locum substituere. Unde Dominum divina certe (ut putamus) providentia designavimus, Demetriani, hominis felicitis commemoracionis (quippe qui hanc ecclesiam ante hunc præclare rexisset) filium, omni genere virtutum, quæ episcopum decent, exornatum. At vos de ejus electione per epistolam certiores fecimus, ut illi scribatis, & ab illo literas accipiatis communionis. Paulus autem ad Artemonem literas scribat; & si qui Artemonis partibus favent, cum eo deinceps communicent.

Superbia Populi.

Impietas Pauli in concilio ecclesia.

Pauli turpitudinem.

Paulus concubinarium.

Damnatus ejicitur Paulus.

EADĒM G. & L. EX VERSIONE HENR. VALESII.

Μεαν δὴ ἂν ἐκ κοινῆς γνώμης οἱ ἐπὶ ταύτῃ συ-
 κεροτημένοι ποιήσας ὁμοῦ χαρακτῆρας ἐπιστολῶν
 εἰς πρόσωπον τῷ τῆ Ρωμαίων ἐπισκόπου Διονυσίου, καὶ
 Μαξίμου τῷ κατ' Ἀλεξανδρείαν, ἐπὶ πάσας διακίμ-
 πονταὶ τὰς ἐπαρχίας· τὴν αὐτῆς σπουδῶν τὰς πάσι
 φανερὰν καθίσταντες, καὶ τῷ Παύλῳ τὴν διατροφὴν
 ἐπροδοξίαν, ἐλίγχνος τε καὶ ἐρωτήσεως, ἅς πρὸς αὐ-
 τὸν ἀνακαλυφθῆσαι, καὶ ἐπὶ τὸν αὐτὸν βίον τε καὶ ἔθ-
 ος τὸν αὐτοῦ διηγῆσθαι. Ἐξ ὧν μνημῆς ἐνεκεν κα-
 λῶς ἂν ἔχοι ταύτας αὐτῶν ἐπὶ τῷ παρόντι διελθεῖν
 τὰς φωνὰς· ἐπιστολῆ· Διονυσίου καὶ Μαξίμου καὶ τῆς
 κατὰ τὴν οἰκουμενικῶν πάσι συλλετηροῦς ἡμῶν ἐπι-
 σκόπου καὶ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους· καὶ πάσῃ τῇ
 ὑπὸ τὸν ὕψανον καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, Ἑλένης καὶ Ἰ-
 ρμυλίου καὶ Θεοφίλου, καὶ Θεοπέκτου, καὶ Μαξίμου,
 Πρόκλου, Νικόμας καὶ Αἰλιανός, Παύλος καὶ Πρω-
 τυγόνης καὶ Ἰεραξ καὶ Εὐτύχιος καὶ Θεοδότος καὶ Μαλ-
 χιον καὶ Λούκιος, καὶ οἱ λοιποὶ πάντες οἱ σὺν ἡμῖν
 παροικοῦντες τὰς ἐγγύς πόλεις καὶ ἔσθῃ ἐπίσκοποι
 καὶ πρεσβύτεροι καὶ διακόνους. καὶ αἱ ἐκκλησίαι τῶ Θεῷ,
 ἀγαπηταῖς ἀδελφοῖς ἐν κυρίῳ χαίρειν. ταῦτοις μετὰ
 βραχέως, ἐπιλέγουσι ταῦτα· ἐπεὶ ἐλλομβῶ δὲ ἅμα καὶ
 παρακλήσῃ πολλὰ καὶ ἴσθ' μακρὰν ἐπισκόπων, ἐπὶ
 τὴν θραπέειαν τῆς θανατηφόρου διδασκαλίας· ὡς-
 περ καὶ Διονύσιον τὸν ἐπὶ τῆς Ἀλεξανδρείας· καὶ
 Φιρμιλιανὸν τὸν ἀπὸ τῆς Καππαδοκίας, τὸς μακα-
 ρίται· ὧν ὁ μὲν ἐπέσειλεν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, τὸν
 ἠγχιόνα τῆς πλάνης ἡδὲ ἀσπρησίας ἀξίωσας· ἡδὲ
 πρὸς ἀπόστολον γράψας αὐτῶν, ἀλλὰ τῇ παροικίᾳ
 πασι· ἧς καὶ τὸ ἀντίγραφον ὑπετάξαμεν· ὁ δὲ Φιρ-
 μιλιανὸς καὶ δις ἀφικομένους, κατεγνώ μὲν ἴσθ' ἐπὶ
 ἐκείνῃς ἡγορητικῶν, ὡς ἴσθ' καὶ μαρτυρηθῆναι οἱ
 παραχρησάμενοι, καὶ ἄλλοι πολλοὶ συνίστασιν· ἐπαγ-
 γελιασμένῳ δὲ μεταθῆσθαι, πεισθῶσας καὶ ἐλπίσας
 ἀνὰ τινος φρεὶ τὸν λόγον λαιδομεῖς τὸ πᾶν εἰς
 διὸν καταθῆσθαι, ἀνεβλήτε παρακρησάει ὑπ' αὐ-
 τῷ τῷ κατ' ἑαυτὸν καὶ κυρίῳ ἀρνησάμενος· καὶ
 τὴν πίστιν αὐτῶν καὶ αὐτὸς ἀσπρητον εἶχε μὴ φυλάξαν-
 τε· ἐμελλε δὲ καὶ νῦν ὁ Φιρμιλιανὸς εἰς τὴν Ἀντιό-
 χειαν ὁδηγηθῆναι· καὶ μέλει γὰρ Ταρσῶν ἦκεν, αἵτε
 τῆς ἀρνησάει αὐτῶν κακίαις πείραν εἰληφῶς· ἀλλὰ
 γὰρ μετὰ σὺν ἐκκλησίᾳ τῶν ἡμῶν καὶ καλοῦμένων καὶ
 ἀναμενοντων ἀρχὴς ἀν' ἑλθῆναι, τέλος ἔχει τὸ βίον. μεθ'
 ἔπρα δ' αὐτῶν τὸν βίον τὸ αὐτῶν οἷας ἐτύχασαν
 ἀγνοῆς, διαγράψασιν ἐν ταῖς· ὅπως δὲ ἀποσας τὸ
 κανόνος ἐπὶ κίβητα καὶ νόθα διδάγματα μετελήλυ-
 θον, ἔδοξεν δὲ τῷ ἔξω ὄντος τὰς ἀραξείας κρίνειν,
 ἡδὲ ὅτι ἀσπρητον πένθος ἂν καὶ ἀσπρητον· καὶ μὴτε πα-
 ραί πατέρων παραλαβῶν μηδεμίαν ἀποσείαν· μήτι ἐκ
 τῆς ἑστίν· τινος ἐπιτηδῆματος κτησάμενος, νῦν εἰς
 ὑπερβάλλοντα πλοῦτον ἑλθῶσιν, ἔξ ἀνομιῶν καὶ
 ἐπρωσιδίων, καὶ ὧν αἰτεῖ καὶ σείει τὸς ἀδελφούς,
 καταβραβῶσιν τοὺς ἀδικουμένους καὶ ὑπισχνούμε-
 νος βραβῆσιν μισθῶ· φερόμενος δὲ καὶ τῶτος, καὶ
 μετὰ τὴν καρπῶν τῶν ἴσθ' ἐν πράγμασιν ὄντων ἐπι-
 μοτηται πρὸς τὸ δίδοναι ὑπὲρ ἀπαλλαγῆς ἴσθ' ἐνοχλοῦ-
 ῶν· ποιεῖ μὲν ἠγχιόνα τὴν θραπέειαν· ὡς ὡς
 ὑψηλὰ φρονεῖ καὶ ὑπερήρται κοσμικὰ ἀξιώματα ὑπο-

ΟMNES itaque in unum congregati anstii-
 tos, unam ex communi sententia ad Dio-
 nysium Romanae urbis episcopum, & ad Ma-
 ximum Alexandrinum scripserunt epistolam: eam-
 que ad omnes deinde provincias transferunt;
 tum ut studium suum ac diligentiam omnibus
 declararent, tum ut perversum Pauli dogma,
 consutationes quoque & disputationes adversus
 illum habitas, cunctamque hominis vitam, ac
 mores exponerent. Porro ipsarum illorum ver-
 ba ad perpetuam posterorum memoriam non in-
 commodum fuerit hic referre. Dionysio & Ma-
 ximo, & omnibus per univrsam orbem com-
 ministris nostris episcopis, presbyteris & dia-
 conis, & univrsae ecclesiae catholicae quae
 sub caelo est, Helenus & Hymeneus, Theo-
 philus, Theotecnus, Maximus, Proculus,
 Nicomas, Aelianus, Paulus, Bolanus, Pro-
 togenes, Hierax, Euty chius, Theodorus &
 Malchion & Lucius; & reliqui omnes qui
 nobiscum sunt vicinarum urbium & provin-
 ciarum episcopi, presbyteri ac diaconi; & ec-
 clesiae Dei, carissimis fratribus in domino sa-
 lutem. Paucis deinde interjectis haec subjun-
 gunt. Scripsimus etiam ad complures episco-
 pos longius distitos; eosque hortati sumus ut
 ad exitialis doctrinae morbum curandum ac-
 cederent. Nam & ad Dionysium Alexandri-
 num, & ad Firmilianum Cappadociae antisti-
 tem, beatæ recordationis viros, litteras de-
 dimus. Quorum ille scripsit quidem Antio-
 chiam: sed erroris ducem ne salutatione qui-
 dem dignatus est, neque ad eum nomina-
 tim, verum ad univrsam Antiochenisum ec-
 clesiam litteras suas direxit, quarum etiam
 exemplum hic subjecimus. Firmilianus vero
 cum bis Antiochiam venisset, damnavit qui-
 dem dogmatis ab illo inventi novitatem, ut
 tellamur nos qui adsumus, & alii plures
 perinde ac nos optime norunt. Sed cum il-
 le mutaturum se sententiam promississet; cre-
 dens ei Firmilianus speransque sine ullo re-
 ligionis nostrae probro atque dispendio rem
 optime posse constitui, distulit sententiam
 suam: deceptus scilicet ab homine qui Deum
 ac dominum suum negabat, & qui fidem
 quam antea profitebatur, violaverat. Nunc
 quoque Antiochiam venturus erat Firmilia-
 nus & jam Tarsum usque pervenerat. Quip-
 pe improbitatem hominis Deum negantis
 antea fuerat expertus. Sed cum nos jam con-
 venissemus; interea loci dum illum accersimus,
 dum ejus adventum expectamus, abiit e vi-
 ta. Deinde paulo post, cujusmodi fuerit homi-
 nis vita exponunt bis verbis. Sed quoniam
 a fidei regula recedens, ad spuriam & adul-
 terinam doctrinam se transtulit: hominis ab
 ecclesia alieni actus examinare nihil attinet:
 neque quod cum antea pauper ac mendicus
 esset, nec ullas omnino facultates aut a pa-
 rentibus relictas accepisset, aut artis ullius exer-
 citio sibi comparasset, nunc ad incredibilem
 opulentiam pervenit, per scelera ac sacrilegia,
 fratrumque concussiones: dum injuria affectus
 decipit, promittens quidem sese illis accepta
 mercede opem laturum: fallens autem ipsos
 & ex facilitate litigantium qui ut nepotio li-

1. Ita Regius codex: alii, qui dicitur d'habere...

berentur quidvis dare parati sunt, lucrum A inaniter captans, & pietatem quantum esse existimans. Neque quod fastu & arrogantia supra modum elatus secularis gerit dignitates, & ducenarius vocari quam episcopus mavult; per forum magnifice incedens; epistolas legens ac dictans inter ambulandum, palam ac publice; stipatusque maxima hominum multitudine partim praecedentium, partim subsequendum; adeo ut ex illius fastu & arrogantia incredibilis invidia odiumque multorum adversus fidem nostram conflatum sit. Neque item attinet examinare ambitionem hominis vanitatem in ecclesiasticis conventibus, quam omni studio conlectatur; nihil aliud quam inanem gloriam captans, & pompam affectans, atque huiusmodi artibus animos imperitorum perterrefaciens. Nam & tribunal & sublimem thronum, non ut Christi discipulus sibi ipse construxit: & secretum perinde ac saeculares magistratus ita appellatum habuit. Ad haec semper manu percutere, & tribunal pedibus pulsare solitus. Eos vero qui non laudarent, nec, ut in theatris fieri solet, oraria concuterent, neque una cum fautoribus ipsius, viris ac mulierculis indecore auscultantibus exclamarent atque exsisterent; sed cum gravitate ac modestia sicut in domo Dei decet audirent, increpabat & contumeliosis afficiebat. Et alios quidem legis notitiae doctores jam vita sanctos petulanter in concione lacerabat: de se autem ipse magnifice loquebatur, non ut episcopus, sed ut sophista quidam & impostor. Quinetiam psalmos in honorem domini Jesu Christi cani solitos, quasi novellos & a recentioribus hominibus compositos abolevit. Mulieres autem magno pasche die in media ecclesia psalmos quosdam canere ad sui ipsius laudem instituit; quod quidem audientibus horrorem merito inculserit. Episcopus quoque vicinorum pagorum & civitatum, necnon & presbyteros assentatores suos submitit, qui in suis ad populum concionibus eadem de ipso praedicarent. Etenim filium Dei e caelo descendisse, nobiscum confiteri renuit, ut aliquid obiter praemittamus ex iis quae infra uberius exponentur. Neque id simplici assertionem nostra, sed ex ipsis quae ad vos missionis gestis non semel declaratur: maxime vero ubi dicit Jesum Christum e terra ortum fuisse. At vero illi qui in ejus honorem psalmos canunt, & coram populo cum depraedicant: ipsum quem impietatis doctorem habuerunt, angelum esse dicunt e caelo delapsum. Atque haec ille omnium hominum superbissimus non prohibet: sed interest ipse cum dicuntur. Quid hic referre attinet subintroducitas ut Antiocheni vocant mulieres, tam ipsius quam presbyterorum ejus ac diaconorum? In quibus non hoc solum, sed etiam alia insanabilia crimina, quorum conscius est & quorum ipsos reos esse convicit, nihilominus tegit ac dissimulat, ut illos sibi obnoxios habeat: utque dum sibi ipsis metuant, ipsum ob ea quae impie agit ac loquuntur, ipsum ob ea quae impie agit ac loquuntur accusare non audeant. Ad haec divitiis eos locupletavit. Cujus rei causa ab iis qui talia concupiscunt, amaturaque suspicitur. Quid, inquam, attinet haec scribere? Scimus utique, fratres dilectissimi, episcopum & universum clerum, bonorum operum exam-

δυνάμεις, & διακρίσεις μάλλον ἢ εἰσέτιμος δέλων καλεῖσθαι. καὶ σοβῶν κατὰ τὰς ἀγοράς, καὶ ἐπιστολάς ἀναγιγνώσκων, καὶ ἐπαγορεύων ἀμα βαδίζων δημοσίᾳ, καὶ δορυφορούμενος, ἔχων μὲν ἀποπορομένῳ, ἔχων δὲ ἐφεκομένῳ πολλῶν τὸν σείδμον: ὡς καὶ τὴν πίστιν φθονεῖσθαι καὶ μισεῖσθαι διὰ τὸν ὄγκον αὐτοῦ καὶ τὴν ὑπερηφανίαν τῆς καρδίας: ἔτε τὴν ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς συνωδοῖς περὶ τῶν, ἢ μὴ γινώσκων δεσποτικῶν καὶ φαντασιοκοπῶν, καὶ τὰς τῆς ἀκραιότερων ψυχῶν τοῖς τοῖσι ἐκπλήκτων βήμα μὲν καὶ θρόνον ὑψηλὸν ἑαυτοῦ κατασκευασάμενος, οὐχ ὡς Χριστοῦ μαθητῆς, σῆκρητον δὲ, ὡς περ οἱ τὸ κόσμον ἀρχόντες, ἔχων τε καὶ ὀνομαζῶν. παίων τε τῆ χειρὶ τῶν μηρῶν, καὶ τὸ βῆμα ἀράτων τοῖς ποσὶ, καὶ τοῖς μὴ ἐπαίνοσι, μὴ δὲ ὡς περ ἐν τοῖς θεατροῖς κατασκευάζει τὰς ὀδοὺς, μὴ δ' ἐκβῶσι τε καὶ ἀναπέδησι κατὰ τὰ αὐτὰ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν σασιώταις ἀνδράσι τε καὶ γυναικί, ἀκόσμως ὅπως ἀκροωμένοις. τοῖς δ' αὖτε ὡς ἐν οἴκῳ Θεοῦ συμπνοωστέως καὶ ἐκτικτῶς ἀκούσιν, ἐπιτιμῶν καὶ ἐπιβεβῶν: καὶ εἰς τὰς ἀπὸ θρόνου ἐκ τῶ βίβη τὰς παροινῶν ὑψηλῆς τοῦ λόγου, φορτικῶς ἐν τῷ κοινῷ, καὶ μεγαλοῤῥημονῶν πρὸς ἑαυτὸν, καθάπερ ἐκ ἐπίσκοπος, ἀλλὰ σοφιστῆς καὶ γόης. ψαλμοὺς δὲ τοῖς μὲν εἰς τὸν κίβητον ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ παύσας, ὡς δὴ νεώτερος καὶ νεώτερος ἀνδρῶν συγγραμματα: εἰς ἑαυτῶν δὲ ἐν μισθῷ τῆ ἐκκλησίας, τῆ μεγάλης τῶ παγα ἡμῶν, ψαλμοῦδων γυναικίαις παρασκευάζων, ὡν καὶ ἀκόσμως ἀν τὶς φέξων: οἷα καὶ τοῖς θωαδόντας αὐτὸν ἐπίσκοπος τῶ ὁμέρων ἀγῶν τε καὶ πόλεων, καὶ ἀρεσβυτέρων, ἐν ταῖς ἀπὸ τῶ λαῶν ἐμιλίαις καθήσει ὀβελίζεσθαι. τῶ μὲν γὰρ ἰδὼν τῶ Θεῷ ἔβλεται συνομολογεῖν ἔξ ὕρανος καταληλυθέναι, ἵνα τὶ ἀπολαβόντες τῶ μιλόντων γραφῆσθαι θῶμεν: καὶ τῶτο ἔ λόγῳ ψιλῶ ἔθνηται, ἀλλ' ἔξ ὡν ἐπέμφαμεν ὑπομνημάτων δέκνεται πολλαχόθεν. ἔξ ἡκιστὰ δὲ ὅπου λέγει Ἰησοῦ Χριστοῦ κατῶθεν: οἱ δὲ εἰς αὐτὸν ψαλλόντες καὶ ἐγκωμιάζοντες ἐν τῷ λαῶ, ἀγγέλιον τῶ ἀσέβῃ διδάσκαλον ἑαυτοῦ ἔξ ὕρανος καταληλυθέναι λέγουσι: καὶ ταῦτα ἔ κωλύει, ἀλλὰ καὶ λεγομένοις παρέστι ὁ ὑπερήφανος. τὰς δὲ συνομολογίας αὐτῶ γυναικίαις ὡς Ἀντιοχεῖς ὀνομαζῶσι, καὶ τῶ περὶ αὐτὸν ἀρεσβυτέρων καὶ ὀβελόνων, οἷς κατῶ καὶ τὰ ἄλλα ἀμαρτήματα ἀνιάτα ὄντα συγχρόσεται, συνομολογῶν καὶ ἐλέγξας ὅπως αὐτοῦ ὑπόχρεως ἔχη, περὶ ὡν λόγοις καὶ ἔργοις ἀδικεῖ, καὶ τῶ μιλόντων κατηγορεῖν τῶ κατ' ἑαυτοῦ φόβῳ: ἀλλὰ καὶ πλουσίους ἀπέφηνεν: ἐφ' ὡ ἀπὸς τῶ τῶ ταῦτα (ηλιώτων φιλέται καὶ θαυμάζεται: τί ἂν ταῦτα γράφομεν; ἐπιστάμεθα δὲ ἀγαπητοὶ ὅτι τὸν ἐπίσκοπον καὶ τῆ ἱερατεῖον ἀπαν παραδειγμα εἶναι δεῖ τῶ πλῆθει παπῶν καλῶν ἔργων. καὶ αὐτὸ ἐκείνο ἀγνοοῦμεν, ὅσοι ὑπὸ τῶ συνομολογῶν ἑαυτοῖς γυναικίαις ἔκτισον: οἱ δ' ὑποκρίθησαν: ὡς εἰ καὶ δοῖν τὶς αὐτῶ τὸ μὴ δὲν ἀσελγῆς ποιεῖν, ἀλλὰ τὴν γὰ ὑπονοίαν τὴν ἐκ τῶ τριστοῦ πᾶσιματῶ φοροῦμεν, ἐχρῆν ἐλαβῆσθαι, μή τινα ἐκκαθάρσιον: τοῖς δὲ καὶ μισοῦσθαι ἀποβῆσθαι: πῶς γὰρ ἀν ἐκπλήξμεν ἢ ὑποδεδήσιον ἔτερον, μὴ συγκαταβαίνειν ἐκκαθάρσιον

εις ταυτων γυναικι μη ολιγη φυλακτουμεν ως
 γυρακται. ος τις μίαν μόνον απέστησεν ήδη, δύο
 δι' αμαρτίας και καταρκείς την ψυχή έχει μεθ'
 ίαυτι, και απήκη, συμπεριφέρει. και τούτοι
 ευφών και επηρεμπιμπλάμβως. ων ενεκα ενάγει-
 σι μόνον και οδύρονται πάντες καθ' ίαυτους. και
 δι' τίνω τυρανίδα και δυναστείαν αυτώ προσβλη-
 ται, ώς καταγορευν μη τολμάν. αλλά τούτοι
 μόνον, ως προεφηκαμεν, εδύονεν αυτους τον αδρα-
 τιστον φρονημα καθολικόν έχουσι, και συγκε-
 τρωθιμεντων ημίν. τω δε εφορησαμεν τον μω-
 στρον και εμπροσθεντι. τω μίαν αιρίσει τή
 Αρτεμα (τι γαρ ε χρη μέλις τον πατέρα αυτώ
 δηλωσαι) εδεν δειν ηγοιμεθα τούτων τω λο-
 γισμοίς απαιτείν. ειτ' επί τήσ της επισολής,
 ταύτ' επιλεγοσιν. μήνα καθεστώς αυτ' αποτιμω-
 μένον αυτώ τω Θεώ και μη έχοντα εκκρεζαν-
 τες. επροσ αυτ' αυτώ τή καθολική εκκλησία κο-
 πιστώς επισκοτον Θεώ ποιοις ως πεποιμε-
 θα, τιν τς μακαρου Δημητρίου και επιφα-
 νος. ποσοίτες ποσόν τήσ αυτής παροικίας
 υιόν Δόμον απαν τήσ ποσέσων επισκοτῶ κα-
 λοίς κοσμουμύων. εδηλωσαμεν τε υμίν, όπως
 τούτω γράφει, και τή παρὰ τούτου κοινωτική δε-
 χυθε γραμματι. τω δε Αρτεμα εδές επισκο-
 λτω και οι τή Αρτεμα φοροίτες, τήσ κο-
 νωσιανωσαν. και τούτω μόνον εσταυθε και δω. τω
 δη αυτ' Παύλω αυτ' και τή της πίστεως ορθοδο-
 ξια της επισκοπής εκπεπυκώτος, Δόμον, ως ει-
 ηρηται, τίνω λειτουργίαν της κατὰ Αντιοχείαν εκ-
 κλησίας διόδεξασθαι. αλλά γυτο μηδενως εκσῆναι
 τή Παύλω τή της εκκλησίας οικος θελοτες. βα-
 σιλως εσταυθε Αρτεμα, αίστιωται περ
 τού ποσάτες διεδωκε. τούτοις νεμαί ποσάτων
 τήσ οικος, οίς αν οι κατὰ τίνω Γαλιαν και τίνω
 Ρωμιαίων πολιν επισκοτοι του δόγματος επιστά-
 λωσι. ούτε δῆτι ο ποσάτωθε ανῆρ μετὰ της
 έχατης αίστιωτης, υπό της κοσμιανής αρχής εκ-
 λαυεται της εκκλησίας.

plum multitudini praebere debere. Neque il-
 lud ignoramus, quot ex ejusmodi mulierum
 contubernio partim in praecipit lapsi sint, par-
 tim in suspitionem venerint. Itaque etiam si
 quis concesserit nihil ab eo turpe committi,
 suspitionem tamen quae inde solet, vitari
 oportebat; ne quemquam offenderet, neve
 aliquos ad imitationem sui provocaret. Quo
 enim modo increpabit alium & admonebit,
 ut a frequentiori mulieris consuetudine ab-
 stineat, ne forte corruat sicut scriptum est:
 is qui unam quidem iam dimisit, duas vero
 atate florentes & forma conspicuas secum ha-
 bet, & quocumque proficiscitur circumducit;
 idque deducens distuens & epulis sese ingurgi-
 ans. His de causis omnes quidem apud se
 privatim ingenuerunt atque suspirant: sed po-
 tentiam ejus ac tyrannidem adeo reformi-
 dant, ut acculare illum non audeant. Ver-
 rum de his sicut antea diximus examinaverit
 fortasse aliquis & in iudicium vocaverit
 hominem catholicæ professionis, nobisque fi-
 dei ac ministerii societate conjunctum. Ab
 hoc vero qui prodito atque ejurato religionis
 nostræ mysterio ad execrandam transgressus
 hæresim Artemæ (quidni enim parentem il-
 lius vobis tandem indicemus?) in ea se plu-
 rimum jactavit: ab hoc, inquam, rationem
 eorum omnium exigendam esse non existi-
 mamus. *In fine autem epistolæ hæc adiciunt.*
 Hunc igitur Deo bellum indicentem, nec
 cedere volentem, cum a communione nos-
 tra abdicasset, necesse habuimus alium
 ejus loco ecclesiæ catholicæ episcopum ordi-
 nare non absque divina ut credimus provi-
 dentia: Demetriani scilicet beatæ memoriæ
 episcopi, qui ante hunc magna cum laude
 eandem rexit ecclesiam, filium Domnum,
 virum omnibus quæ episcopum decent, doti-
 bus exornatum. Quod quidem idcirco vobis
 significavimus, ut ad eum scribatis, & ab
 eo communicatorias litteras accipiat. Hic
 vero ad Artemam scribat, si lubet; & qui
 Artemam fecerantur, cum eo communicent.
Et hæc quidem a nobis hic relata sint. Igi-
 tur cum Paulus a relictâ fide simul & episco-
 patu excidisset, Domnus, ut dictum est, admi-
 nistrationem Antiochenis ecclesiæ suscepit. Sed
 cum Paulus e domo ecclesiæ nullatenus excede-
 re vellet: interpellatus imperator Aurelianus
 vestissime hoc negotium disjucavit, iis domum
 tradi præcipient, quibus Italici Christianæ re-
 ligionis antistites & Romanus episcopus scri-
 berent. Hoc modo vir supra memoratus cum
 summo dedecore per sæcularum potestatem ab ec-
 clesiâ exturbatus est.

EADDEM SYNODUS ANTIOCHENA HELENI

Sic dicta in libello synodico.

Συνodus θεία καί ιερά τοπική, εν Αντιοχεία
 συναθροισθείσα, ως ἕταχος ἡ Εὐλειός,
 ὁ Ταρσοῦ ἐπίσκοπος, Θεόδωρος, ὁ Μοψουστίας,
 ὁ Σαμνατινός Γρηγόριος, Καίσαρος Πόντου,
 Ἀνατόλιος Λαοδικείας, ὁ ἑρσοπός, ἄλλοι οἱ
 περὶ τοῦ πάρα καθότις ἕκαθρονται, καὶ Μαλχίαν,
 Ἀντιοχείας ὁ ἱερατικός. καθολικῶς καὶ ἀποκηρυ-
 χῶσα Παύλου τῶν Σαμοσατῶν, καὶ τῶν ἄλλων Ἀν-
 τιοχίαν ἐπὶ Χριστῶν συνιστάσασθαι.

Synodus divina & sacra provincialis, An-
 tiochie collecta: (cujus partes erat Hele-
 nus, Tarsi episcopus: Theodorus, Mopue-
 stiar: miraculorum effector Gregorius, Cata-
 rex Pontis: Anatolius Laodiceæ, hierophus,
 ejus de paschate canones circumferuntur: &
 Malchion Antiochie, sanctissimus) quæ de
 posuit & abdicavit Paulum Samosatenum,
 qui nihil aliud, quam Annas & Cajaphas,
 de Christo docuit.

EADEM SYNODUS ANTIOCHENA,

Ex annalibus Eusebii Patriarchae Alexandrini pag. 396. editionis Oxoniensis Arabico-Latinae.

Anno imperii Claudii Caesaris primo constitutus est Paulus patriarcha Antiochenus, qui cum annos octo sedisset, mortuus est. Cognominatus est autem Paulus Somasitanus quod ex incolis Somasitae esset, fuitque idem auctor haereticos Paulicianorum. Qui eandem cum ipso fidem professi sunt, eandemque sententiam amplexi a nomine ipsius Pauli Pauliciani. Sententia autem Pauli Somasitani haec erat, dominum Christum hominem fuisse a deitate creatum eiusdem cum nostrum aliquo substantiae, & principium Filii a Maria fuisse, ipsumque electum fuisse ut esset salvator substantiae humanae, comitante ipsum gratia divina & in ipso habitante per amorem & voluntatem, ideoque vocatum esse Filium Dei. Dixit etiam Deum unam esse substantiam, unamque personam, neque in Verbum credebat, neque in Spiritum sanctum. Post mortem igitur ipsius congregati sunt episcopi tredecim in urbe Antiochena, qui in ipsius factum & sententiam inquisiverunt, & cum ipsum & quotquot sententiam eius amplecterentur anathemate devoverunt, reversi sunt. Mortuo Claudio Caesare

Romanorum imperatore, post ipsum Romanis Romae imperavit Aurelius Caesar annos quinque, idque anno regni Hormosi filii Naris regis Periarum quarto. Anno imperii Aurelii Caesaris primo constitutus est, Dionysius patriarcha Romanus qui octo annos sedit, &c.

Tam crassi porro tamque frequentes in rebus praesertim chronologicis errores Eutychianorum annalium hoc apud eruditos lectores haecenus effecerunt, ut vix unius assumentur assis cum ad Eusebium, Socrate, Sozomeno, Euzegrio, aliisque probatis Graecis Latinisque scriptoribus dissentiant. Idem paulo ante pag. 332. referunt synodum incerti loci ab Heracla convocatam, cuius nemo alius, quod meminerim, fecit haecenus mentionem. Morbino, inquit Eusebius, Demetrio successit est Heraclas patriarcha Alexandrinus, qui episcopos constituit viginti. Ex his unus erat Ammonius dictus, religionis defensor. De quo simul ac ad Heraclam delata est fama, congregavit is synodum episcoporum, & in urbem Ammonii perrexit, ubi re sua cognita & peripeta eum ad veritatem reduxit. Haec ille.

ANNO CHRISTI 370.

ADDITIO.

ANNO CHRISTI 370.

Ad Concilium Antiochenum habitum anno Christi cclxxx. sive Fragmenta dispositionis in eo susceptae adversus Paulum Samosatenum a Malchione Presbytero Antiocheno.

Ex nova Bazar collatione. Apud Leonem Byzant. lib. 1. contra Nestor.

P AULUS. Ut nec unctus ex David alienus sit a sapientia, neque sapientia in alio habitet. Et paulo post. Qui videbatur, non erat sapientia. Non enim poterat reperiri in figura sine habitu, nec in spectatione viri. Major est enim iis quae spectantur.

Petrus Diaconus in lib. de incarnatione ad Fulgentium cap. 1.

MALCHION. Ex simplicibus sit certe compositum, sicut in Christo Jesu, qui ex Deo verbo & humano corpore, quod est ex femine David, unus factus est, nequaquam ulterius divisione aliqua, sed unitate subsistens. Tu vero videris mihi secundum hoc nolle compositionem fateri, ut non substantia sit in eo filius Dei, sed sapientia secundum participationem. Hoc enim dixisti, quod sapientia dispendium patitur, & ideo composita esse possit; nec cogitas quod divina sapientia sicut ante quam se exinanisset indiminuta permansit, ita & in hac exinanitione quam gessit misericorditer, indiminuta atque indemutabilis extitit. Et hoc etiam dicis, quod sapientia habitaret in eo. Habitamus & nos in domibus, ut alter in altero; sed neque pars domorum nos sumus, nec nostra pars domus est.

Apud Leonem ibid.

ITEM MALCHION. Nonne ante dicebam quod non concedis filium unigenitum, qui est ex aeternitate ante omnem creaturam, in toto salvatore, id est, unum esse tantum substantiam?

FRAGMENTA EPISTOLAE, ut videtur, eiusdem synodi, eius videlicet partis quam constat omissam ab Eusebio fuisse.

S I autem secundum formationem & generationem copulatus erat, homini hoc accideret: & rursus, non enim congenitatem fuisse cum humanitate sapientiam, ut nos credimus, substantialiter, sed secundum qualitatem. Et post alia. Quid autem vult dicere aliam esse & diversam formationem Christi a nostra, volentibus nobis in hac maxima una re differre ipsius constitutionem a nostra, quod scilicet in ipso sit verbum quod in nobis homo interior. Et postea. Si dicere habitasse in eo sapientiam sicut in nullo alio, hoc modum quidem inhabitationis eundem declarat, mensura vero & multitudinis excellit, verbi gratia, duplo plus, aut quomodoque amplius, vel minus duplo quam alii, cognoscente ipso a sapientia. Hoc autem nolunt catholici & ecclesiastici canonici, sed potius illos quidem participasse sapientiam foris inspirantem, quae alia est apud ipsos, ipsam vero sapientiam per se ipsam substantialiter in corpore ex Maria venisse. Et post alia. Accedunt non esse suos filios. Si autem filius est Dei Jesus Christus, filius vero etiam sapientiae; & aliud est sapientia & aliud Christus, duo sunt filii. Et postea. Copulationem vero

Apud Leonem ibid.

cum sapientia aliter intellige secundum disciplinam & participationem, non autem secundum substantiam in corpore formatam. Et post alia. Neque Deus, qui corpus humanum terebat & induerat, passionum humanarum principaliter expers erat, neque corpus hu-

amanum divinarum operum principaliter expers erat in eo in quo erat & per quem hæc opera faciebat. Formatus est principaliter ut homo in ventre; & secundario Deus erat in ventre *συναντιστος τῷ ἀνθρώπῳ*, id est, copulata substantia ejus cum homine.

ANNO CHRISTI 177. 178.

ANNO CHRISTI 177. 178.

V I T A,
EPISTOLÆ ET DECRETA
FELICIS PAPÆ I.

Ex libro pontificali Damasi Papæ.

Felix natione Romanus ex patre Constantio, b fedit annos 4, menses 3, (a) dies 15, c Martyrio coronatur. Fuit autem temporibus Claudii & Aureliani, a d consulatu Claudii & Paterni, usque ad consulatum Aureliani & Capitolini. e Hic constituit, supra sepulera aut memorias martyrum missas celebrari. Hic fecit ordinationes duas per mensem Decembrem, presbyteros novem, diaconos quinque, episcopos per diversa loca, quinque (Sepultus est in cœmeterio tuo ubi &) basilicam (b) fecit via Aurelia, milliario ab urbe Roma secundo, III. Kalend. Junias. Et f cessavit episcopatus dies quinque.

horum consulatum Dionysius adhuc supervixerit, ut supra dicto loco ostendimus.

Hic constituit (Hoc decretum non recens a Felice papa nunc primum est institutum. Nam longe ante Felicis tempora ejusmodi institutionem ecclesia sibi vendicavit, & quidem convenientissime secundum scripturam sacram, Apocal. cap. 7. ubi sepulera martyrum appelluntur altaria Dei: Ideo quod, ut interpretantur omnes Græci & Latini, super illis sacrificia offerri consueverunt. Hoc antiquissimæ liturgiæ Jacobi & Clementis, in quibus sanctorum apostolorum & martyrum quorundam nomina recensentur, evidentissime confirmant: maxime autem & firmissime id probatur testimonio Cypriani lib. 3. epist. 6. ubi petit annotari, & ad se scribi diem mortis singulorum martyrum, ut possit nominatum in die anniversario passionis eorum pro eis sacrificium offerri. Itaque cum prædicti patres ecclesiæ longe ante tempora Felicis glorioso martyrio coronati discesserint, dubium nullum esse potest, hanc consuetudinem offerendi sacrificium Deo, in quo sanctorum apostolorum ac martyrum gloriosa commemoratio fit, non recens hoc tempore a Felice institutam esse; sed saltem illam hæc de se traditionem apostolicam, quam animis fidelium dumtaxat hæcenus inscripta fuerat, nunc publico edicto confirmatam, & ubique locorum promulgatam esse. Et merito, sancti enim sunt membra mystici corporis, cuius nomine sacrificium veri corporis Christi offertur, & offerri debet: ac prout sicut in eo viventes pontifices, reges, & multi alii nominantur, ita etiam in eodem mortui nominari debent, siue sint in calce, siue in purgatorio; omnes enim ad idem corpus pertinent. Accedit quod, ut Augustinus lib. 10. Civitatis Dei, 6. & l. 22. cap. 10. scribit, in sacrificio altaris significatur generale sacrificium, quo universum Christum corpus mundum, quod est tota per Christum redempta civitas, Deo offertur per Christum sacerdotem magnum, ad cuius compagem cum pertineant etiam sancti, qui in cælo sunt, fit ut illi merito suo ordine in sacrificio altaris nominari debeant. Vide Bellarm. de Missa lib. 2. cap. 2.

f Cessavit episcopatus. Hæc si vera sunt, quod creditur, factius est, falsum est ipsum Eurychianum sub consulatu tertio Aureliani, qui incidit in annum Christi 176. ut scribit liber pontificalis in ejus vita, sedere cepisse, adeoque sedem pontificiam ultra annum vacasse. Baron. prædicto anno 175. num. 9.

Commemoratio sanctorum in Missa fieri debet.

Cur sanctorum commemoratio in Missa fieri debeat?

NOTE SEVERINI BINII

a Felix. Ultimo die anni 177. Felix Dionysio substituitur, cum Aurelianus imperator annum imperii pontificatum adeptus. Augustinum persecutionem Christianam instaurasset. In qua, teste Eusebio libro 7. cap. 24. hoc memorabile accidit, quod cum ceteri in Christianos promulgando impetator subsisteret, repente brachium suum obrogaret, & divina ultione debilitatum esse sentiret. Quod autem de Eusebio cum a persecutione Dei vindicta deterritus fosse, adeoque a persecutione destitutus, ipse in chærona negat, dicens, nihil in seles periculum habuisse, & ob eam causam cælesti vindicta debilitatum esse. Et recte, nam ex probatissimis actis sancti Symphoniani martyris, & ex martyrologio Romano constat, non modo Symphonianum, verum plures alios sub Aureliano martyrium subisse. Baron. anno 172. in fine, & anno sequenti.

b Sedit annos 4, menses 3, dies 15. Annis duobus, & mensibus 7, minus uno die Felicem sedisse, & per martyrium cæsi pontificatus tempora intelligi potest. c. **Martyrio coronatur.** Tertio Kalendas Julias anno 175. Felicem martyri coronam adeptum fuisse, præter auctoritatem libri pontificalis, indicat epistola ejusdem, quam scripsit ad Maximum Alexandrinum episcopum Dionysi successorem, cuius fragmentum in concilio Chalcedonensis actis extat, qua nomen illius ab ipsis titulo martyrii conscriptum est. Tertio Kalendas Julias occisum esse, indicat martyrologium, anno 175. martyrem factum esse, facti consulares hic positi, & nomen Aureliani in tabulis ecclesiasticis signatum, testantur. consulatus enim Aureliani Augusti secundus, & Julii Capitolini primus, anno prædicto 175. notatur. Errant igitur, qui feci Felicem quatuor vel quinque annos tris buunt. Baron. anno 175. num. 1.

c Hic constituit, supra sepulera aut memorias martyrum missas celebrari. Jam supra in notis ad vitam Dionysii ostendimus, hæc in re auctorem libri pontificalis aberrasse, propterea quod biennio post

Inno ab errore Bar. ostendemus in notis. Error libri pontificalis.

EPI-

(a) Inc. XXV. (b) Anfula inclusa desunt in Inc. statum ponit. c. fecit basilicam in via Appia ubi & sepultus est. III. Kal. Jun. milliario ab urbe Roma II. & cæsiat.

EPISTOLA I. FELICIS PAPÆ I.

AD PATERNUM EPISCOPUM.

De judiciis & accusationibus & defensionibus sacrorum ordinum:

- I. Quod detractores & sanctores inimicorum ab accusatione episcopali submoveantur.
II. Ne minores a majoribus accusationibus impetantur.
III. In re dubia non judicetur certa sententia de his qui adversus clericum causam aliquam habent in provincia.
IV. Clerici actiones suas exercent.
V. Primate in accusatum episcopum quomodo se gerere debeant.
VI. Iudices ecclesia ne absente eo, cujus causa ventilatur, sententiam proferant, & ne proditoris calumnia aut vox audiat.

Carissimo atque dilectissimo Paterno coepiscopo, Felix episcopus in domino salutem.

b S. Leo ep. 21.

Gaudere me plurimum & exultare in domino, dilectionis tue scripta fecerunt, quibus evidenter ostenditur, quantum catholicam diligis fidem, & quantum hæreticum detestaris errorem. Hæresis quippe est nimis impia, & evangelicæ veritatis inimica, quæ non portionem aliquam lædere, sed ipsa Christianæ religionis conatur fundamenta convellere. Quocumque enim rapit ad se, non solum in hoc vitium, sed in multa alia vitia ruere facit: & ipso suadente antiquo hoste, non solum persecutores ecclesiæ, sed etiam sacerdotum ejus, fiunt. Una igitur mente corrigere curemus & insequamur tales, & ab hoste suo ecclesiam, ejusque fideles & sacerdotes domini nitamur liberare. Præstabit vires omnipotens redemptor noster caritati atque justitiæ: præstabit nobis, longe a se positus, unitatem spiritus sui ipse, cujus artificio, quasi in arcæ modum, quatuor mundi constructa lateribus, atque impatribilium lignorum compage, & bitumine caritatis adstricæ est ecclesia, ut nullius adversitate spiritus nullius, venientis extrinsecus tumore fluctus perturbetur. Sed quemadmodum illius gubernante gratia, petendum est, ut nulla nos superveniens exterius unda conturbet, ita ex totis orandum est visceribus, frater carissime, ut suæ providentiæ dextera cumulum sententiæ nobis interioris exhauriat: Adversarius quippe diaboli, qui contra humiles sæviens, sicut leo rugiens circumit, quærens quem devoret, non jam, ut cernimus, caulas circumcivit, sed ita valide in quibusdam ecclesiæ necessariis membris dentem figit, ut nulli dubium quia nisi unanimiter, faciente domino, cunctorum provida pastorum turba concurrat, omne (quod absit) citius ovile dilaniet.

Concil. General. Tom. I.

c quocumque enim serpat.

d S. Gregor ep. 26 lib. 17.

e. 271. 5.

e circumcivit

Quapropter detractores, qui divina auctoritate eradicandi sunt, & sanctores inimicorum, ab episcopali submoveamus accusatione.

s. q. 4. Duriores quæque qui.

I.

II.

Similiter ne summorum quispiam, minorum accusationibus impetatur, aut dispercat.

s. q. 7. Majorum quispiam. (1) Hadr. col. 29.

III.

Neque in re dubia certa judicetur sententia, nec ullum judicium, nisi ordinabiliter habitum teneatur.

b Gregor. 20. lib. 7. 111.

IV.

Si quis super quibuslibet criminibus clericum pulsandum crediderit, in provincia, in qua consistit ille qui pulsatur, suas actiones, nec æstimet eum accusator alibi, aut longius pertrahendum ad judicium. Illi vero, qui pulsatus fuerit, si iudices suspectos habuerit, liceat appellare primates.

s. q. 6. Siquis clericum. (2) Hadr. col. 8. d. exerat. 104 & 105.

V.

Primate quoque accusatum discutientes episcopum, non ante sententiam proferant damnationis, quam apostolica freti auctoritate, aut reum se ipse confiteatur, aut per innocentes & canonicè examinatos regulariter testes convincatur. Aliter irritam esse censemus & injuriam episcoporum damnationem, & idcirco a synodo retrahendam, ita ut oppressis ab omnibus, in cunctis subveniatur causis.

s. q. 1. Primate accusatum discutientes. An in cons. lib. 12. tit. 40. Cod. Theo. 3. q. 6. Irregulariter esse episcoporum.

VI.

Caveant & iudices ecclesiæ, ne absente eo cuius causa ventilatur, sententiam proferant, quia irrita erit, qui etiam rationem pro actione fratrum in præsentia dabunt. Proditoris vero nec calumnia, nec vox audiat. Nemo enim debitor amplius potest cognoscere, quam ille qui injuriam ejusque sustinuit nequitiam. Omnes ergo qui in Christo volunt pie vivere, necesse est, ut ab impiis & dissimilibus patientur opprobria, & despiciantur tamquam stulti & insani, qui præsentia bona perdunt, ut invisibilia & futura acquirant. Despectio tamen & irrisio talium in ipsos retorquetur qui ipsos infestant: quia & abundantia eorum in egestatem, & superbia transibit in confusionem. Et quidquid justis adversitatum vel malorum irrogatur, non est pœna criminis, sed virtutis examen. Et sicut aurum, quanto plus excoquitur, tanto melius efficitur: sic justus, quanto plus tribulatur (si ipsam tribulationem patienter portaverit) multo purior & carior Deo redditur. Unde ipsa per se veritas dicit: Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum caelorum. De talibus dominus per Isaiam loquitur, dicens: Audite verbum domini, qui tremistis ad verbum ejus. Dixerunt fratres

f Conc. Carthag. 17. c. 88.

calumniosæ vox auquant. Cod. Theo. 3. tit. 10. lib. 2.

h Prosp. sent. 31. ex Aug. 10. p. 125.

laborum tentatio, virtutis examen.

Matth. 5.

Isai. 66.

AAAA

(1) Ex Zephyrino Papa. (2) Ex eodem Zephyrino. (3) Ex Synodo Papa. 4. Alias exijmes. 5. In MS. Proditoris. 6. Ex vulgata pascuis vocibus immutata.

Enchir. 2
in li. 2.
homir.
ita & MS.

in his, in quibus peccaverunt, minime latere A potuissent. Gloria enim & contamelia in lo-
quela, & in loquela linguæ hominis casus il-
lius est. Ideoque conveniens est, hanc quidem
ostensionem reprehensionum illorum nostris ad-
ibus inferi, ne ulterius jam talia patiamini, semi-
nantibus eis avaritia & scandala, sed letari in of-
ficiis & dogmatibus vestris mereamini. Igitur eru-
bescant, ac talia & hujusmodi blasphemiam subtra-
here festinent, si noluerint a sacerdotali nostro
collegio segregari, & a totius Christiani populi
societate divelli. Licet namque de his plura &
pernecessaria, que in decretis sedis apostolicæ,
& ab apostolis eorumque successoribus, nostris
videlicet prædecessoribus, statuta inveniuntur,
dicere & conscribere potuissemus, tamen melius B
nobis visum est, ut epistolam oratione clauda-
mus. Deus omnipotens & hujus unigenitus fi-
lius, & salvator noster Christus hoc vobis tri-
buat incitamentum, ut omnibus fratribus & co-
episcopis nostris, quibuscumque tribulationibus
laborantibus, totis succurratis viribus, & cum
eis compatientes, crucem ejusdem domini sal-
vatoris portetis, ut veri ipsius discipuli coram
omnibus appareatis, ut & vos, & qui vobiscum
sunt, hic & in futuro meliora possideatis, qua
oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor
hominis ascendit, qua præparavit Deus diligentibus se. Per dominum nostrum Jesum Christum,
per quem & cum quo omnipotenti Deo gloria
in sæcula sæculorum. Amen. Valere vos opto,
carissimi fratres. Data quinto Idus Augusti,
Claudio & Paterno viris clarissimis consulibus.

1. Cor. 11

b an. Christi
169. nondum
mortuo Dio-
nyso.

EPISTOLA III.

FELICIS PAPÆ I.

AD BENIGNUM EPISCOPUM.

- 1. Errant, qui Filium non videre Patrem con-
tendunt, eo quod Deum nemo vidit unquam.
- 11. Errant affirmantes Filium minorem Patre,
quia ille invisibilis, Filius vero visibilis.

Dilectissimo fratri Benigno episcopo, Felix episcopus
in domino salutem.

c Zacharias
cap. 5.

d. scilicet refu-
tationes

Suscipientes ° fraternitatis tuæ epistolas, qui-
bus me requisisti super fidel documentis,
que ab aliis habebantur aliter, quam rectæ fi-
dei contineant sacramenta, prout dominus de-
dit, pro fraternitatis amore respondere non
restitivimus. Semper enim dubia & majora ne-
gotia, terminum ab hac sancta sede, a tempo-
re apostolorum, qui eam suis documentis in-
struxerunt, accipere consueverunt. Ed ideo tu
recte fecisti, quod hujus sanctæ sedis consultis,
te ceterosque firmari & instrui voluisti.

I.

Continebant enim literæ tuæ, fratrumque
tuorum, quod quidam dicunt, Filium non pos-
se proprie videre Patrem, quia scriptum est:
Deum enim nemo vidit unquam. Et alii fingunt:
Ideo minor est Patre Filius, quoniam Pater ih-
li perhibet testimonium. Quidam autem garrunt,
quod ideo Patre minor est, quia invisibilis ipse

Joan. 1.
Matth. 17.
Matth. 9.
Luc. 9.
1. Cor. 1.

enim ignorantes divinarum scripturarum & apo-
stolorum jura, ex proprio aut adulterio sensu
talitudo fabricant, & seducere corda fidelium que-
runt. Nos vero ad ipsius fontis originem re-
deamus, ex quo Filium Patrem semper videre
potuisse vel posse, evidentioribus testimoniis ve-
teris & novi testamenti literis doceamus Salo-
mone dicente: *Est tecum sapientia, qua novit
opera tua, qua adjuvit tibi, cum faceres orbem
terrarum, & ipsa novit quid sit placitum coram
oculis tuis.* Et dominus in evangelio: *Nemo no-
vit Filium nisi Pater, neque Patrem quis novit
nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare.* Et
iterum: *Nemo Deum vidit unquam, nisi unigeni-
tus Filius, qui est in sinu Patris, ipse narravit.*
Et iterum Judæis dixit: *Vos non nostis eum, ego
autem novi eum. Quod si dicero, quia non novi
eum, ero similis vobis mendax. Item ibi: Qui
ex Deo est, hic novit eum.* Et iterum: *Ego no-
vi eum, qui ab ipso sum.* Ecce docuimus, quia
videt semper Filius Patrem. Quomodo ad-
struunt, cum Patrem non posse videre, in cu-
jus sinu nascitur permanere? Si sereno sensu
divinas recenseas scripturas, invenies non solum
Patrem Filio testimonium perhibentem, sed to-
tam simul inseparabilem Trinitatem, ipso do-
mino protestante, qui ait: *Ego sum qui testi-
monium perhibeo de meipso, & testimonium per-
hibet de me, qui misit me, Pater.* Et iterum: *Si ego testimonium perhibeo de meipso, testimo-
nium meum verum est, quia scio unde venio, &
quo vado. Et de Spiritu sancto? Cum venerit
Paracletus spiritus veritatis, ille testimonium
perhibebit de me.* Intende, quæso, intende, quo-
niam in quibus una testificationis virtus offen-
ditur, nullus ab alio neque potior neque infe-
rior judicatur.

1. Cor. 1.
1. Tim. 2.

a Videte I-
thaceli adv.
Variandam
Arianam cap.
16. 17. 18. 19.
tumque cir-
loc: atque in-
do frandem
agnosce.

Sap. 9.
Luc. 10.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

II.

Sæpius ista jam diximus, quia secundum
b hominis formam Filius visibilis dicitur, se-
cundum vero deitatis substantiam invisibilis
prædicatur, Paulo attestante apostolo: *O altitudo,*
inquit, *divitiarum sapientia & scientia Dei, quam
incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabi-
les via ejus!* Et in Isaia: *Cui similem aestima-
tis eum, cum sit ipse invisibilis?* Et item apo-
stolus: *Mibi autem minimo omnium sanctorum
data est gratia hæc in gentibus, evangelizare in-
vestigabiles divitias Christi, & illuminare omnes,
qua sit dispensatio sacramenti absconditi a sæculis,
in quibus omnia creavit. Item ipse: Qui est, ait,
imago Dei invisibilis.* Et ad Colossenses: *Ego
Paulus minister, qui nunc gaudeo in passionibus meis
pro vobis, & suppleo qua desunt tribulationum Chri-
sti in carne mea pro corpore ejus, quod est ecclē-
sia, cujus factus sum ego minister secundum dis-
pensationem Dei in ministerium Christi, quod ab-
sconditum fuit a sæculis & a generationibus.*
Item ibi: *Ut consolentur corda eorum in carita-
te, in omnes divitias adimpletionis intellectus, in
agnitionem mysterii, quod est Christus, in quo sunt
omnes thesauri sapientia & scientia absconditi.* Et
in psalm. 76. *In mari est via tua, & semita
tua in aquis multis, & vestigia tua non cogno-
scentur.* Et in Salomone: *Sapientiam Dei præ-
cedentem omnia quis investigabis?* Item ibi: *Ra-
dix sapientia cui revelata est? & astutias illius
quis agnovit?* Item ibi: *Disciplina sapientia cui mani-*

b Ithaceli cap.
10. quo mon-
itionem fieri
videt super-
riorum.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

Joan. 1.

ANNO CHRISTI 377. Rediit jam in concordiam nobiscum Baro- nius, Biatas, Amislesque, ac pluribus do- ctissimis in nostris syno- dis hisce, 1188.

V I T A
EPISTOLÆ ET DECRETA
EUTYCHIANI PAPÆ.

ANNO CHRISTI 377

Ex libro Pontificali Damasi Papæ.

Eutychianus natione Tuscus, ex patre Ma- rino, de civitate Lunensi, b sedit anno uno, mense uno, die uno. c Fuit temporibus Aureliani, a d consulatu Aureliani III & Mar- cellini, usque in diem Idum Decembris, e Caro secundo & Carino consulibus. f Hic con- stituit fruges, fabas & uvas super altario (a) benedici. Hic temporibus suis per loca diversa 342. martyres manibus suis sepelivit. Qui hoc g constituit, ut quicumque fidelium martyrem sepeliret, sine b dalmatica aut i colobio purpu- rato nullatenus sepeliret, dum tamen hujus constitutionis ad illum pervenisset notitia. Hic fecit ordinationes quinque per mensem Decem- brem, presbyteros 14. diaconos quinque, epi- scopos per loca novem. Et martyrio corona- tur. Qui etiam sepultus est in cœmeterio Cal- listi via Appia, k VIII. Kalendas Augusti. Et cessavit episcopatus dies (b) novem.

d Consulatu Aureliani tertio.) Mira varietas & in- constantia auctoritatis. Si Aureliano tertium consule ponti- ficatum suspicatus est, sicut hic dicitur, non quinque tantum diebus, quod supra in vita Felicii scriptum, sed integro anno sedem pontificiam vacasse, contra omnium historicorum iudicium ac sententiam dicendum erit. Prac- terea, si a tertio consulatu Aureliani usque ad primum Cari & Carini, id est ab anno Christi 376 usque ad annum ejusdem 383. pontificatum tenuit, quomodo sibi constar, qui supra uno dumtaxat anno ac mense eum in sede pontificia sedisse scriptum?

Libri postri- calis incon- stantia.

e Caro secundo & Carino consulibus.) Caro primo le- gendum esse, collega ejus Carino, qui huic adjungitur, demonstrat: nam secundus consulatus Cari imperatoris habet collegam Numerianum, qui anno sequente contigit, Baron. anno 283. num. 14.

Quibus consu- libus observi.

f Hic constituit fruges, fabas, & uvas.) Usus bene- dicendi creaturas in ecclesia antiquissimus est, & ab aposto- licum tempore frequentatus, ut constar ex canone apo- stolorum s. 3. &c. & notis nostris ad eosdem. Euty- chianus igitur, qui hac servanda statuit, non est pri- mus habendus, sed potius qui suo decreto hoc firmius instituerit, idque ut Manichæorum erroribus, hoc tem- pore (ut supra diximus) exortis, magis obniteretur, qui quod a mali principio creaturas exortas, ideoque exec- rabiles esse dicerent, atque ipsam pariter maledicerent; ipse contra, ipsam benedicens, eisdem verbo san- ctificandas, ac demum pro ipsam Deo omnium creato- ri gratias agendas esse exemplo, legibus, ac traditione ecclesie insistens, constitutionem apostolicam, quam contra Cerinthum, & usque sectatores hæretæ primitivæ apo- stolorum ecclesia tulit, propter renovatam a Manichæis eandem hæresim, hoc edicto a se decreto de novo refor- mavit & confirmavit. Baron. anno 283. num. 15.

Benedictionis creaturarum auctor quis

Cur Eutychi- nus de bene- dictionibus creaturarum decretum edidit?

NOTE SEVERINI BINII.

Quando Euty- chianus Felici successit. Manichæorum hæresis exor- ta.

a Eutychianus.) Anno Christi 377. pridie Nonas Julii in locum Felicii successit Eutychianus, anno quinto Aureliani imperatoris. Sub hujus pontificatu Ma- nichæorum hæresis, auctore Manete seu Manicko Schy- tiani discipulo, & Terebinthi, qui in Perside inventio nomine se Buddam nominavit, condiscipulo, exorta est. Hic ex sermo philosophaster factus, stultitias suas nul- tis in locis disputando studuit seminarè: sed sæpe con- viduus ac fugere compulsus, patrocinante illi Archelao quodam episcopo, tandem in Perside captus, arduine exortatus, penas suorum scelerum atque imposturarum dedit. Docebat (quod blasphemum est) se Pasacletum esse, duo esse rerum principia, unum malorum, alterum bonorum, auctorem carnis, malum esse, ideoque carnis propagationem, ejusdem maledictionem, ac futuram resurrectionem detestabatur. Christum non modo non incarnatum, sed etiam neque natum, neque passum esse: in homine nullum esse liberum arbitrium, bap- tismum neque necessarium, neque utilem esse. Plura portenta ac verius deliria Manichæorum habent Epipha- nius hæresi 66. Cyrillus Hierosolymitanus catech. 6. Au- gustinus totis voluminibus contra Faustum & Manichæos. Baronius anno domini 277. per totum.

Tempus sedis Euty- chiani.

b Sedit anno uno mense &c.) Eutychianum non octo dumtaxat mensibus, quod Eusebius scribit in chi. n. & 7. hist. cap. 26. neque etiam uno tantum anno & mense, quod hic auctor libri pontificali asserit, sed potius annis octo, quinque mensibus, & quibusdam diebus pon- tificatum perisse, cum antiquis ecclesiasticis tabulis con- sulatus Cari & Carini hic positus indicat. In Romano eam martyrologio vs. Idus Decembris Eutychianus sub Numeriano passus ponitur, hoc elogio aucto Roma, b hacti Eutychiani papa, qui per diversa loca trecentos qua- draginta duos martyres manu sua sepelivit: quibus Epip- hanius sociatus, sub Numeriano imperatore martyrio coronatus &c. &c.

Euty- chiani elogium

c Fuit temporibus Aureliani.) Non tantum Aurelia- ni, verum etiam Taciti, Floriani, Probi, ac demum Numeriani temporibus sedem pontificiam gubernavit, ut patet ex initio & fine pontificatus

g Constitutus ut quicumque fidelium.) Usus hujus de- creti post hac tempora fines suos prætextu religionis prætergressus est, ut non tantum sanctorum martyrum, verum etiam, ut constar testimonio sancti Gregorii li- bro 4. dialogorum cap. 40. sacrorum ministrorum cor- pora regerentur. Quod usque adeo ipse Gregorius alio decreto edito prohibuit lib. 4. in regis. cap. 47. ut etiam corpora Romanorum pontificum, cum humana perferrentur, dalmaticis tegi veterit. Baron. prædicto anno num. 6.

Soli martyrum cum dalmati- ca sepelien- di.

h Dalmatica.) Dalmatica est tunica sine manicis, que olim in usu fuit. Vide notas Baron. ad martyro- log. Rom. die 31. Maii littera B

Dalmatic- quid?

i Colobio.) Colobium est tunica sine manicis, que etiam ab antiquis multum usitata fuit. Vide notas in Cassianum, verbo Colobium

Colobium quid?

k VIII. Kalendas Augusti.) Sexto Idus Decembris, cui sequitur est assentiri, habetur in martyrologio Ro- mano.

(a) Loc. addit tantum (b) Loc. VIII

EPISTOLA I
EUTYCHIANI PAPÆ,
AD JOANNEM

ET AD OMNES EPISCOPOS BÆTICÆ PROVINCIÆ.

De fide incarnationis domini.

Christus ut salva proprietate utriusque naturæ, verus Deus, & homo verus exiterit.

Carissimis fratribus Joanni & omnibus per Beticam provinciam constitutis episcopis, Eutychanus episcopus in domino salutem.

Hortatur nos æquitas postulationis, desiderio fraternitatis tuæ gratanter annuere, & consultis tuis breviter respondere. Et quamvis dilectionem tuam sciam ad omne opus bonum esse devotam, ut tamen efficacior fiat ad illos, qui sane non sapiunt, qualiter eos de incarnatione salvatoris nostri informare debeas, mandamus. Unum igitur hoc innotabile fundamentum, una hæc felix fidei petra, Petri ore concessa: Tu es, inquit, Christus Filius Dei vivus, tanta in se argumenta sustinens veritatis, quantæ perversitatis quæstiones, & infidelitatis calumniæ movebuntur. Jam in cæteris dispensatio voluntatis paternæ sit. Ergo partus & corpus, postque crux, mors inferni, talis nostra est. Humani enim generis causa Dei Filius natus ex virgine est & Spiritu sancto, ipso sibi in hac operatione famulante, & sua, Dei videlicet, inumbrante virtute, corporis sibi initis confavit, & exordia carnis instituit, ut homo factus ex virgine, naturam in se carnis acciperet, per quam huius admixtionis societatem, sanctificatum in eo universi humani generis corpus existeret. Et quemadmodum omnes in ipso per id, quod corporeum se esse voluit, conderentur, ita rursum in omnibus ipse per id, quod eius est invisibile, referretur. Dei igitur imago invisibilis, pudorem humani exordii non recusavit, & per conceptionem, partum, vagitum, & cunas, omnesque nostræ naturæ contumelias transcurrit. Quid tandem dignum a nobis tantæ dignationis & affectu rependeretur? Inenarrabilis ergo a Deo originis, unus unigenitus Deus, in corporis humani formam sanctæ virginis utero insertus accrescit: qui omnia continet, intra quem, & per quem cuncta sunt, humani partus lege profertur. Ad cuius vocem archangelii, atque angeli tremunt, cælum & terra; & omnia huius mundi resolvuntur elementa, hæc infantis auditur. Qui invisibilis & incomprehensibilis est, non visu, sensu, tactuque moderandus, cunis est obvolutus. Hæc si quis indigna Deo recolit tanto se majoris beneficia obnoxium confitetur, quanto unius hæc Dei convenerunt majestati. Non ille eguit homo efficit, per quem homo factus est. sed nos eguimus, ut Deus caro fieret, & habitaret in nobis, id est, assumptione carnis, unus interna universæ carnis incoheret. Humilitas eius no-

Astra nobilitas est: contumelia ejus honoroster est. Quod ille Deus in carne consistens, hoc nos vicissim in Deum ex carne renovati. Plane vitam suam nescit, qui Christum Jesum ut verum Deum, ita & verum ignorat hominem. Et ejusdem periculi res est, Jesum Christum, vel Spiritum sanctum, Deum non credere. vel carnem nostri corporis in Christo denegare. Omnis ergo, ait, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor. & ego eum coram Patre meo, qui in cælis est: qui autem negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui est in cælis. Hæc Verbum caro factum loquebatur, & homo Jesus Christus, dominus majestatis docebat, mediator ipse in se ad salutem ecclesiæ constitutus, & ipso illo inter Deum & homines mediatoris sacramento, utrimque unus existens, dum ipse ex unitis in idipsum naturis, naturæ utriusque res eadem est; ita tamen, ut neutro careret in utroque, ne forte Deus esse, homo nascendo, desineret: & homo rursum, Deus manendo, non esset. Hæc itaque humanæ beatitudinis fides vera est, Deum & hominem prædicare, verbum & carnem confiteri: neque Deum nescire, quod homo sit: neque carnem ignorare, quod Verbum sit. Natus igitur unigenitus Deus ex virgine homo: & secundum plenitudinem temporum in semetipso profuturus in Deum hominem, hunc per omnia evangelici sermonis modum tenuit, ut se Dei Filium credi doceret, & hominis filium prædicaret & admoneret, loquens & gerens homo universa quæ Dei sunt, loquens & gerens deinde Deus universa quæ hominis sunt; ita tamen, ut ipso illo utriusque generis sermone, nunquam nisi cum significatione hominis locutus sit & Dei. Hæc itaque fallendi simplices atque ignorantes, hæreticis occasio est, ut quæ ab eo secundum hominem dicta sunt, dicta esse secundum divinæ naturæ infinitatem mentiantur; & quia unus atque idem est, loquens omnia quæ loquitur de semetipso, omnia eum de divinitate locutum esse contendant. Nec sane negamus, totum illum, qui ei manet, naturæ suæ esse sermonem. Sed si Jesus Christus & homo & Deus, & neque cum homo sit, tum primum Deus, neque tum, cum & homo sit & Deus, tum non etiam & Deus, neque post hominem in Deo, non totus homo totus Deus unum atque idem necesse est dicatur ejus esse sacramentum, quod generis. Et cum in eo secundum tempus discernis hominem a Deo, Dei tunc, atque hominis discernes sermonem. Et cum Deum atque hominem in tempore confiteris, Dei tunc atque hominis in tempore dicta dijudica. Cum vero ex homine & Deo, rursum totius hominis, totius jam Dei tempus intelligis: siquidem illud ad demonstrationem temporis dictum est, tempori coaptato, quæ dicta sunt: ut cum aliud sit ante hominem Deus, aliud sit homo & Deus, aliud sit post hominem & Deum, totus homo & totus Deus, non confundas temporibus & generibus dispensationis sacramentum, cum pro qualitate generum, ac naturarum, alium cum sacramento hominis necesse est sermonem fuisse non natum, alium adhuc morituro, alium etiam æterno. Nostri igitur causa hæc omnia Jesus Christus gerens, & corporis nostri homo natus, secundum consuetudinem

Utraque ipsa
ria doctore
datur

b Symm
s. ad S. C.
sarium
c inuere

d S. Leo ep 45
e S. Leo ep
97 ex S. Hi
larii libro de
Trinitate
quos citat

Matth. 16

f Virgo, per
tas, & corpus,
postque crux,
mors, inferi.
salus nostra
est. Sic om
nino legem
dam.

g illustrat.

h affectu.

i vagitu.

Nam &
piane
Me de
Idem S. Leo
ibidem ex 20.
dem S. Hil
rio.
Matth. 10.

Joan. 1.

Idem eodem
epistola ex
eodem S. Hi
lario.

Hinc

1 In Ms. Eutychanus, & sic ubique. Mat 1

dinem naturæ nostræ locutus est, non tamen omittens naturæ suæ esse, quod Deus est. Nam tamen in partu & passione & morte naturæ nostræ rem peregerit; res tamen ipsas omnes virtute naturæ suæ gessit. Videlicet ita Deum & hominem prædicari, ut mors homini, Deo vero carnis excitatio deputeretur; non tamen ut alius sit, qui mortuus est, & alius sit, per quem mortuus resurgit. Spoliata enim carne, Christus est mortuus: & rursum, Christum a mortuis excitans, idem Christus est, carne se expoliatus, Naturam Dei, in virtute resurrectionis intelligit: dispositionem hominis in morte agnosce. Et cum sint utraque suis gesta naturis, unum tamen Christum Jesum eum memento esse, qui utrumque est. Hæc igitur demonstranda a me paucis fuerunt, ut utriusque naturæ formam tractari in domino nostro Jesu Christo meminissim: quia qui manens in forma Dei, formam servi suscepit, ipse divinitatem nequaquam amisit. Ceterum, fratres, hortamur vos, ut moneatis eos converti ad Deum. Unde scriptum est: *Fili, ne tardes converti ad dominum, & ne differas de die in diem. Subito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te. Nolite anxius esse in die obductionis & vindictæ. Non ventiles te in omnem ventum, & non eas in omni via. Sic enim peccator probatur duplici lingua. Esto firmus in via domini, & in veritate sensus tui, & scientia: & prosequatur te verbum pacis & justitiæ. Esto mansuetus ad audiendum verbum Dei, ut intelligas: & cum sapientia ser responsum. Si est tibi intellectus, responde proximo: sin autem, sit manus tua super os tuum, ne capiatis in verbo indisciplinato, & confundaris. Honor & gloria in sermone sensati: lingua vero imprudentis, subverso illius. Non appelleris susurro, & lingua tua ne capiatis, & confundaris. Super surem enim est confusio, & confundaris. Denotatio pessima super bilinguem: susurratori autem odium, & inimicitia, & contumelia. Justifica pusillum & magnum similiter. Noli fieri pro amico inimicus proximo. Improperium enim & contumeliam malus hereditabit, & omnis peccator invidus & bilinguis. Non te extollas in cogitatione anima tua velut taurus, ne forte elidatur virtus tua per stultitiam: & folia tua comedet, & fructus tuos perdet: & relinqueris velut lignum aridum in eremo. Anima enim nequam disperdit, qui se habet, & in gaudium inimici dat illum, & deducit in sortem impiorum. Talibus vos exhortationibus, fratres, vicissim monetote, & bona semper sectamini, malaque vitate. Magnis enim studiis (secundum beatum apostolum) præcavendum est, ne si illa non-disciplina domini blasphemetur. Et si illa non-disciplina domini sinenda sunt, quæ (si ceterorum constet integritas) sola nocere non valeant: illa tamen sunt magnopere præcavenda, quæ recipi sine manifesta decoloratione non possunt. At si ea ipsa, quæ nullo detrimento aliquoties indulgenda credentur, vel rerum temporumque cogit intuitus vel acceleratæ provisionis respectus excusat: quanto magis illa sunt nullatenus mutilanda, quæ nec ulla necessitas, nec ecclesiasticas profusus extorquet utilitas? Idcirco, fratres, ista prætulimus, ut hæc species, quas*

non licet offerri super altare, & juxta constitutionem apostolorum, eorumque successorum, ad domum sacerdotum deferantur, & a sacerdotibus benedicantur, & per simplicem benedictionem benedicta, demum a populis fumantur: fabæ tantum & uvæ, & cetera, quæ apostoli constituerunt, super altare offerantur. Optamus igitur, fratres carissimi, & totis omnipotentem dominum precibus exoramus, ut dilectionem vestram in amoris sui constantiam faciat magis magisque servescere, atque in pace ecclesiæ in una vos concedat manere concordia. Admonemus etiam fraternitatem vestram, ut in commissis vobis animabus solenter invigiletis, animarumque magis lucris, quam commodis vitæ præsentis intendatis. In continentibus vero ac disponendis rebus ecclesiasticis diligentes custodes existatis, ut ex omni parte susceptum vos condigne gessisse pastoris officium, venturus iudex, cum ad judicandum venerit, debeat approbare. Omnipotens autem Deus sua vos protectione custodiat, honoremque a Deo vobis collatum, moribus servare concedat, atque cum multiplici fructu animas vobis commissas ad pascua æterna adducere, sibi que condigne repræsentare adjuvet, vosque inter sanctos & electos suos collocare dignetur. Data II. Idus Aprilis, Aureliano & Marcello viris clarissimis consulibus.

NOTÆ SEVERINI BINII.

(*Epistola.*) Prior hæc epistola Eutychiani adversus Pauli Samosatani venena paratum antidotum habet. Docet enim Christum dominum, quem Paulus purum hominem esse dicebat, verum & æternum Dei Filium, in tempore virtute Spiritus sancti in utero beate Mariæ virginis incarnatum esse, & per hoc nequaquam naturam divinam immutatam fuisse. *Juxta constitutionem apostolorum.* Intelligit canonem apostolorum 4. Vide quæ ibidem & supra in vita hujus Eutychiani pontificis annotavimus.

EPISTOLA II.

EUTYCHIANI PAPÆ

AD EPISCOPOS PER SICILIAM CONSTITUTOS.

- I. De modo recipiendi accusationem adversus clericos.
- II. Qui non admittantur ad accusationem religiosorum.
- III. De modo procedendi in negotiis ecclesiasticis, cum procedi non debeat modo seculari.

Dilectissimis fratribus universis episcopis per Siciliam constitutis, Eutychianus.

Benedictus Deus & Pater domini nostri Jesu Christi, qui benedixit & nos in omni benedictione spirituali in celestibus in Christo, sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati in conspectu ejus in caritate prædestinans nos in adoptionem filiorum per Jesum Christum in ipsum, secundum propositum

a Idem libidem ex quibus lector perpendat quia hæc dicitur perpara a vilibus ac quotidianis Mercatoris panaculis.

b Democops quædam interpollator pro male intente, & lacrima longior ex Bilibus aliquid aduenit.

c Invariabilis 6.

d Galatas ep. 1. Tim. 6.

a Canon 34. 9. apostol. ex versione Dionysii exigu.

b S. Greg. ep. 11. lib. IV.

c S. Greg. ep. 11. lib. II.

d S. Greg. ep. 10. lib. IV.

Marcellino Anno 375. nondum defuncto Felice.

e Male Martini & q. alit. Ciliam.

f Epist. 1. ex versione mixta ex Italica & Hieronymiana.

Ita etiam MS. Elic. cum quo hæc epistolam contulit Jacobus Simondus Soc. Jesu. Harduini.

gratificatus in qua gratificatus est nobis in dilecto filio suo, in quo habemus redemptionem per sanguinem ejus, remissionem peccatorum, secundum divitias gratie ejus qua abundavit in nobis in omni sapientia & prudentia, ut notum faceret nobis sacramentum voluntatis sue, secundum beneplacitum ejus, quod proposuit in eo, in dispensatione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo, qua in caelis & qua in terra sunt in ipso. In quo etiam sorte vocati sumus, predestinati secundum propositum ejus, qui omnia operatur secundum consilium voluntatis sue, ut finis nos in laudem & gloriam ejus, qui ante speravimus in Christo: in quo & vos, cum audissetis verbum veritatis, evangelium salutis vestra: in quo & credentes signati estis Spiritu promissionis sancto, qui est pignus hereditatis nostrae in redemptionem acquisitionis, in laudem gloriae ipsius. Propterea & ego, audiens fidem vestram in domino Jesu Christo, & dilectionem in omnes sanctos, non cesso, gratias agens pro vobis, memoriam vestri faciens in orationibus meis, ut Deus dominus noster Jesu Christi pater gloriae, det vobis spiritum sapientiae & revelationis in agnitionem ejus, illuminatos oculos cordis vestri, ut sciatis qua sit spes vocationis ejus, & quae divitiae gloriae hereditatis ejus in sanctis, & quae sit supereminens magnitudo virtutis ejus in nos, qui credidimus secundum operationem potentiae virtutis ejus, quam operatus est in Christo, suscitans illum a mortuis, & constituens ad dexteram suam in caelestibus super omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur non solum in hoc saeculo, sed & in futuro. Et omnia subiecit sub pedibus ejus, & ipsum dedit caput super omnem ecclesiam, quae est corpus ejus, & plenitudo ejus: qui omnia in omnibus adimplet. Et vos, cum essetis mortui delictis & peccatis vestris, in quibus aliquando ambulastis secundum saeculum mundi hujus, secundum principem potestatis aeris hujus spiritus, qui nunc operatur in filiis dissidentiae, in quibus & nos aliquando conversati sumus in desideris carnis nostrae, facientes voluntatem carnis & cogitationum, & eramus natura filii irae, sicut & ceteri. Modo, fratres, quia ex filiis irae, sua gratia & gratuita miseratione fecit nos Deus filios suos: & nos, qui digni servi non eramus, nullis meritis praecedentibus, sed sua (ut diximus) gratia facti sumus filii: ejus in quo clamamus, Abbas Pater: sequentes ejus exempla, simus filii misericordiae & justitiae atque dilectionis, ut veri filii Dei & dei & esse, ipso auxiliante, valeamus, deponentes (juxta Petrum apostolum) omnem mastriam & omnem detractionem, & simulationes, & invidias, & omnes detractiones. Hi vero qui talia agunt, non filii Dei, sed potius filii nequam esse comprobantur, sicut Paulus ait apostolus. Manifesta sunt opera carnis, quae sunt fornicatio, immunditia, luxuria, idolorum servitus, veneficia, inimicitiae, contentiones, emulationes, ira, rixae, dissensiones, sectae, invidia, homicidia, ebrietas, comestationes, & his similia, quae prae dico vobis, sicut praedixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur. Grave, fratres, verbum, & horrendum nimis, quod ait: quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur. Et ipsa per se veritas dicit: Quid prodest homini, universum mundum

gratificatus in qua gratificatus est nobis in dilecto filio suo, in quo habemus redemptionem per sanguinem ejus, remissionem peccatorum, secundum divitias gratie ejus qua abundavit in nobis in omni sapientia & prudentia, ut notum faceret nobis sacramentum voluntatis sue, secundum beneplacitum ejus, quod proposuit in eo, in dispensatione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo, qua in caelis & qua in terra sunt in ipso. In quo etiam sorte vocati sumus, predestinati secundum propositum ejus, qui omnia operatur secundum consilium voluntatis sue, ut finis nos in laudem & gloriam ejus, qui ante speravimus in Christo: in quo & vos, cum audissetis verbum veritatis, evangelium salutis vestra: in quo & credentes signati estis Spiritu promissionis sancto, qui est pignus hereditatis nostrae in redemptionem acquisitionis, in laudem gloriae ipsius. Propterea & ego, audiens fidem vestram in domino Jesu Christo, & dilectionem in omnes sanctos, non cesso, gratias agens pro vobis, memoriam vestri faciens in orationibus meis, ut Deus dominus noster Jesu Christi pater gloriae, det vobis spiritum sapientiae & revelationis in agnitionem ejus, illuminatos oculos cordis vestri, ut sciatis qua sit spes vocationis ejus, & quae divitiae gloriae hereditatis ejus in sanctis, & quae sit supereminens magnitudo virtutis ejus in nos, qui credidimus secundum operationem potentiae virtutis ejus, quam operatus est in Christo, suscitans illum a mortuis, & constituens ad dexteram suam in caelestibus super omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur non solum in hoc saeculo, sed & in futuro. Et omnia subiecit sub pedibus ejus, & ipsum dedit caput super omnem ecclesiam, quae est corpus ejus, & plenitudo ejus: qui omnia in omnibus adimplet. Et vos, cum essetis mortui delictis & peccatis vestris, in quibus aliquando ambulastis secundum saeculum mundi hujus, secundum principem potestatis aeris hujus spiritus, qui nunc operatur in filiis dissidentiae, in quibus & nos aliquando conversati sumus in desideris carnis nostrae, facientes voluntatem carnis & cogitationum, & eramus natura filii irae, sicut & ceteri. Modo, fratres, quia ex filiis irae, sua gratia & gratuita miseratione fecit nos Deus filios suos: & nos, qui digni servi non eramus, nullis meritis praecedentibus, sed sua (ut diximus) gratia facti sumus filii: ejus in quo clamamus, Abbas Pater: sequentes ejus exempla, simus filii misericordiae & justitiae atque dilectionis, ut veri filii Dei & dei & esse, ipso auxiliante, valeamus, deponentes (juxta Petrum apostolum) omnem mastriam & omnem detractionem, & simulationes, & invidias, & omnes detractiones. Hi vero qui talia agunt, non filii Dei, sed potius filii nequam esse comprobantur, sicut Paulus ait apostolus. Manifesta sunt opera carnis, quae sunt fornicatio, immunditia, luxuria, idolorum servitus, veneficia, inimicitiae, contentiones, emulationes, ira, rixae, dissensiones, sectae, invidia, homicidia, ebrietas, comestationes, & his similia, quae prae dico vobis, sicut praedixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur. Grave, fratres, verbum, & horrendum nimis, quod ait: quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur. Et ipsa per se veritas dicit: Quid prodest homini, universum mundum

Adam lucrari, anima vero sua detrimentum pati? Gravia sunt nimis, quae praetulimus, & pervalde cavenda. Quibus enim regnum Dei pracluditur, procul dubio & ecclesia denegatur. De quibus dominus in evangelio, potestatem apostolorum, eorumque successorum annuncians, ait: Quorum dimiseritis peccata, dimittuntur eis: & quorum alligaveritis, alligata erunt: id est, quibus ecclesiam interdixeritis, nisi reconciliati per satisfactionem fuerint, ipsi & janua regni caelestis clausa erit.

I.

Unde ista praecaventes, & stultorum animos praevidentes, cura pastorali cum omnibus episcopis, & sanctae Romanae atque universalis ecclesiae utriusque ordinis fidelibus, statuimus, non ita in ecclesiasticis agendum esse negotiis, sicut in secularibus. Nam in secularibus legibus, postquam vocatus quis venerit, & in foro decernere coeperit, non licet ei ante peractam causam recedere; in ecclesiasticis vero, dicta causa, recedere licet, si necesse fuerit, aut si se praegravari viderit. Accusationis vero ordinem talem, & dicimus, & servari jubemus, id est, si quis clericorum in crimine impeditur, non statim reus existimetur, qui accusari potuit, ne suspectam innocentiam faciamus. Sed quisquis ille est, qui crimen intendit, in judicium veniat: nomen rei indicet: vinculum inscriptionis arripiat: custodiat similitudinem: habita tamen dignitatis aestimatione potiat: nec forte sibi noverit licentiam mentiendi, cum calumniantes ad vindictam poscat similitudo supplicii. Haereticus enim omnes, & suspecti, & excommunicati, homicidae quoque atque malefici, fures, sacrilegi, raptores, venefici, adulteri, & qui raptum fecerint, vel falsum testimonium dixerint, seu qui ad fortilegos magosque concurrerint, nullatenus ad accusationem sunt admittendi.

II.

Nulli infami unquam, atque sacrilego, de quocumque negotio liceat adversus religiosum Christianum, quamvis humilis servilisque persona sit, testimonium dicere, nec de qualibet re, actione vel inscriptione, Christianum impetere. Omnibus quoque similiter accusandi, vel testificandi licentia denegetur, qui Christianae religionis & nominis dignitatem, & suae legis, vel sui propositi normam, aut regulariter prohibita neglexerint.

III.

Similiter prohibemus, ut nullae causae a iudicibus ecclesiasticis audiantur, quae legibus non continentur, vel quae prohibita esse noscuntur. Haec non solum ecclesiasticis, sed & saeculi leges observari praecipunt. Non enim passim & vagueque sacerdotum accusatio debet fieri. Nam si facile admitteretur, perpauci nimis invenirentur: quia omnes qui pie volunt vivere in Christo, persecutionem patiuntur. Beati tamen qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, unde & ipsa per se veritas ait: Pater, manifestes nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi de mundo. Tui erant. & mibi eos dedisti & serva

a gratificatus

Ephes. 2

b filios

c volumus

Rom. 8

1 Petr. 2

Galat. 5

Matth. 16

Joan. 20. Matth. 18.

a. q. 4. Non ita in ecclesiasticis.

a Hadr. coll. y. ex cod. Theo. lib. IX. tit. 1. a. conf. ultimat. sagaciter (subdortus est Anton. August. esse didicimus a q. 8. Quis quis ille est.

potiat: nec forte sibi noverit licentiam mentiendi, cum calumniantes ad vindictam poscat similitudo supplicii. Haereticus enim omnes, & suspecti, & excommunicati, homicidae quoque atque malefici, fures, sacrilegi, raptores, venefici, adulteri, & qui raptum fecerint, vel falsum testimonium dixerint, seu qui ad fortilegos magosque concurrerint, nullatenus ad accusationem sunt admittendi.

d Hadr. col. 61

a. q. 4. Nulli unquam infami.

a Ananus in conf. 1. tit. 9. lib. X. Cod. Theod.

f a quibusnam imp. late infavorem ecclesiasticorum tempore Eustychiani eoque decessorum Concil. Ca. hag. II. 6. a Tom. 1. festus nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi de mundo. Tui erant. & mibi eos dedisti & serva

monem tuum servaverunt. Nunc cognoverunt. **A**ntea caritate. Non ergo diligamus Deum, quoniam
 quia omnia que dedisti mihi. ab te sunt, quis
 verba que dedisti mihi. dedi eis, & ipsi acce-
 perunt: & cognoverunt vere quia a te exiit, &
 crediderunt quia tu me misisti. Ego pro eis ro-
 go, non pro mundo rogo, sed pro eis quos dedisti
 mihi, quia tui sunt. Et nec omnia tua sunt, &
 tua mea sunt, & clarificas cum in eis. Et jam
 non sum in mundo, & hi in mundo sunt, & ego
 ad te venio. Pater sancte, serva eos in nomine
 tuo, quos dedisti mihi, ut non pereant. & non
 noc. Cum essem cum eis, ego testatus sum in no-
 mine tuo. Quos dedisti mihi, possident: & nemo
 ex his perit, nisi filius perditionis, ut scriptura
 impleatur. Nunc autem ad te venio. & ego lo-
 quor in mundo, ut habeant gaudium meam imple-
 tum in semetipsis. Ego dedi eis sermonem tuum: **B**
 & in mundus odio habuit eos, quia non sunt de
 mundo, sicut & ego non sum de mundo. Non ro-
 go ut tollas eos de mundo, sed ut serventur in mi-
 ra. De mundo non sunt: sicut & ego non sum de
 mundo. Sanctifica eos in veritate. Spiritus tuus ve-
 ritas est. Sicut tu me misisti in mundum: & ego
 misi eos in mundum. Es pro eis ego sanctifico
 missum, ut sint & ipsi sanctificati in veritate.
 Non pro eis autem rogo tantum, sed & pro eis qui
 credituri sunt per verbum eorum in me, ut omnes
 unum sint, sicut tu, Pater in me, & ego in te,
 ut & ipsi in nobis unum sint, & mundus credat,
 quia tu me misisti. Et ego claritatem, quam de-
 didisti mihi, dedi eis, ut sint unum. sicut & nos
 unum sumus. Ego in eis, & tu in me ut sint
 carissimi: ut unum, ut cognoscat mundus, quia
 tu me misisti, & dilexisti eos, sicut & me dile-
 xisti. Pater, quos dedisti mihi, oro, ut ubi ego
 sum, & illi sint mecum, ut videant claritatem
 meam, quam dedisti mihi, quia dilexisti me ante
 constitutionem mundi. Pater jube mundum te non
 cognovit, ego autem te cognovi, & hi cognove-
 runt, quia tu me misisti. Et notam feci eis no-
 men tuum, & notum faciam, ut dicatis, quia
 dilexisti me, in ipse sit, & ego in ipse. Et
 idem Joannes apostolus & evangelista, in pri-
 ma epistola sua loquitur dicens: Carissimi, dili-
 gamus indicem quia caritas ex Deo est, & omnis
 qui diligit, ex Deo natus est, & cognovit Deum.
 Qui non diligit non novit Deum, quia Deus ca-
 ritas est. In hoc apparuit caritas Dei in nobis,
 quoniam Filium suum unigenitum mihi Deus in
 mundum, ut vivamus per eum. In hoc est cari-
 tas, non quasi nos dilexerimus Deum, sed quo-
 niam ipse dilexit nos, & misit Filium suum
 propitiationem pro peccatis nostris. Carissimi, si
 sic Deus dilexit nos, & nos debemus alterutrum
 diligere. Deum nemo vidit unquam. Si diligamus
 invicem, Deus in nobis manet, & caritas ejus
 in nobis perfecta est. In hoc intelligimus, quo-
 niam in eo manemus, & ipse in nobis, quo-
 niam de spiritu suo dedit nobis. Et nos vidimus
 & testificamur, quoniam Pater misit Filium suum
 salvatorem mundi. Quisquis confessus fuerit, quo-
 niam Jesus est Filius Dei, Deus in eo manet,
 & ipse in Deo. Et nos cognovimus & credidi-
 mus caritati, quam habet Deus in nobis. Deus
 caritas est: & qui manet in caritate, in Deo
 manet, & Deus in eo. In hoc perfecta est cari-
 tas nobiscum, ut fiduciam habeamus in die judi-
 cii, quia sicut ille est, & nos sumus in hoc
 mundo. Timor non est in caritate, sed perfecta
 caritas foras mittit timorem, quoniam timor pre-
 carum habet. Qui autem timet, non est perfectus

Dei caritate. Non ergo diligamus Deum, quoniam
 Deus prior dilexit nos. Si quis dixit, quoniam
 diligit Deum, & fratrem suum oderit, mendax
 est. Qui autem non diligit fratrem suum quem non
 videt, quomodo potest diligere? Es hoc mandatum
 habemus a Deo, ut qui diligit Deum, diligit &
 fratrem suum. Omnis qui credit, quoniam Jesus
 est Christus, ex Deo natus est. Et omnis qui di-
 ligit eum, qui perit, diligit & eum, qui na-
 tus est ex eo. In hoc cognoscimus, quoniam di-
 ligimus natum Dei, cum Deum diligamus, &
 mandata ejus faciamus. Hæc est enim caritas
 Dei, ut mandata ejus custodiamus: & manda-
 ta ejus servata non sunt. Et per prophetam do-
 minus, monendo, ne lædantur discipuli sui, eo-
 rumque successores, inquit: Circumdat angelus
 domini in pro timentes eum, & eruet eos. Gu-
 state & videte, quoniam bonus est dominus. Bea-
 tus vir qui sperat in eo. Timeat dominum omnes
 sancti ejus, quoniam non est inopia timentibus
 eum. Leones indignerunt, & ejuraverunt: quere-
 ntibus dominum, non deerit omne bonum. Ambu-
 late filii, audite me, timorem domini docebo vos.
 Quis est vir qui velit vitam, diligit dies vide-
 re bonos? Custodi linguam tuam a malo, & la-
 bria tua ne loquantur dolum: Recede a malo, &
 fac bonum: quare pacem, & persequere eam.
 Oculi domini super justos, & aures ejus ad cla-
 morem eorum. Vultus autem domini in facientes
 malum, ut perdat de terra memoriam eorum.
 Clamaverunt justii, & dominus exaudivit eos, &
 ex omnibus tribulationibus eorum liberavit eos.
 Juxta est dominus contritus corde, & contractus
 spiritum salvabit. Multa mala justo, & ex omni-
 bus illis liberabit eum dominus. Custodit dominus
 omnia ossa ejus, unum ex his non confringetur.
 Interficiet impium malitia, & odientes justum cul-
 pabuntur. Redimet dominus animas servorum
 suorum, & liberabit eos. Vos ergo, fratres, ju-
 per dominum ponite corda vestra, & ipse enu-
 triet vos, quis non dabit in eternum fructuosi-
 tatem justis. Deus autem dominus noster deducet
 inimicos nostros, juxta prophetæ vocem, in pu-
 tenti interitus, quoniam viri sanguinum & do-
 les non dimidiabunt dies suos. Vos autem sem-
 per sperate in domino, & fiduciam habetote in
 eo, quis ipse liberabit nos. Ipse est enim benedi-
 ctus a seculo usque in seculum, & regni ejus non
 erit finis. a Data decimo tertio Kalendas Octo-
 bris, a Caro secundo & Carino viris clarissi-
 mis consulibus.

NOTA SEVERINI BINII.

a Data 13. Kalend. Octob. Caro Sec.) Hinc confirma-
 tur quod supra diximus in notis ad vitam Eutythiani,
 verbis: Octavo Kal. Augusti, verius esse, Eutythianum
 sexto Idus Decembris, non autem Octavo Kalendas Au-
 gusti decessisse. Hæc epistola enim post Augustum mense
 Septembris scripta est: ideoque certissimum est, eum
 saltem, quod scribit pontificalis, mense Julio ex hac
 vita non emigrasse.

Joan. 5.
 Gal. 3.
 Hieronymi
 quam cum
 veteri & Ita-
 lica permi-
 et.

Joan. 14.
 Luc. 1.
 a anno 183

vel eo amplius, prout viderit expedire, maturiores, honestiores, atque veraciores viros, in medium debet advocare: & illatis sanctorum uignoribus, unumquemque illorum tali sacramento constringere, ut amodo in * ante quid nosis, aut audisti, aut postmodum inquitur es, quod contra voluntatem Dei & rectam christianitatem in ista parochia factum sit, aut futurum erit, si in diebus tuis evenerit, tantum ut ad tuam cognitionem quocumque modo perveniat, si scis, aut indicatum fuerit tibi, synodalem causam esse, & ad ministerium episcopi pertinere, quod tu nec propter amorem, nec propter timorem, nec propter præmium, nec propter parentelam, ullatenus celes episcopo, aut ejus misso, cui hoc inquirere iusserit, quodcumque ex hoc te interrogaverit: sic te Deus adjuvet, & istæ sanctorum reliquæ, & illud sacramentum, quod * juste juravit de synodali causa, quod tu illud ex te ita observabis, in quantum scis, aut audisti, aut ab hac die in antea inquisitum es, sic te Deus adjuvet.

* allatis
* antea

Illud Bur-
chardus legit,
illud & præponit
hanc re-
cam, Juramentum
ce-
terorum
iste.

considerent sententiam domini, dicentis: *Attende, ne graventur corda vestra in crapula & ebrietate. Moderate enim cibum & necessarium sumptum fumant, ut, juxta apostolum, sobrii sint, & parati ad servitium Dei. (*)*

(*) Et can. 14.
Remo. 11.
ca. 81.

DECIMUM.

Ex eodem, capite decimo.

Quales persone sacerdotum epulis interesse debeant,

Observandum est nobis, ut & vos ab ebrietate abstineatis, & ut plebes subditæ abstinere, prædicetis. Et neque per tabernas eatis bibendo, aut comedendo, neque domos aut vicos curiositate qualibet peragretis, neque cum feminis, aut cum quibuslibet personis impuris, convivia exerceatis, nisi forte paterfamilias quilibet vos invitaverit ad domum suam, & cum conjuge sua, & cum plebe velit vobiscum spiritali gaudio letari, & verborum vestrorum refectionem accipere, & vobis refectionem carnalem caritatis officio exhibere. Oportet enim, ut si quando quilibet fidelium carnalibus vos reficit epulis, a vobis reficiatur spiritualibus epulis.

Ex Theo-
dulfo cap. 13.

OCTAVUM.

Ex decreto, quod est librorum sexdecim, libro decimo quarto, capite secundo.

Et malum ebrietatis omnino vitetur.

Malum magnum ebrietatis, unde omnia vitia pullulant, Christianis modis omnibus cavere præcipimus. Qui autem hoc vitare noluerit, excommunicandum esse decrevimus, usque ad congruam emendationem. (*)

(*) Et can. 46
conc. Mo-
simum an.
81.

NONUM.

Ex eodem, capite tertio.

Quod episcopi, & Dei ministri, ebrietate non debeant gravari.

Episcopi & Dei ministri, non debent comestrationibus & vinolentius nimis incumbere, sed

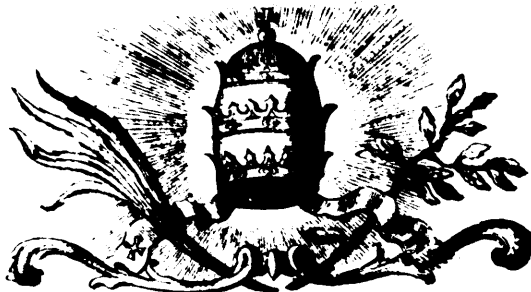
SYNODUS MESOPOTAMICA

Ex libello synodico.

ΣΥνοδος θεία καὶ ἱερὰ μετὰ συναβροδοῦ-
σα ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ, ἀπὸ Ἀρχε-
λάου ἐπισκόπου Καρχαίων, καὶ Διοδώρου ἱερέως,
κατὰ Μανέντος τῷ ἐπιβάνους, καὶ Διοδώρου
πρεσβυτέρου. ἥτις πολυτρόπως τούτους ἐλεγήσατο
ἀπεκρήξε.

b In multis
hic halluci-
nari consue-
runt no-
strum docu-
imus in no-
tis.

Synodus divina & sacra particularis, collecta in Mesopotamia ab Archelao Carcharorum episcopo, & Diodoro sacerdote, contra Manem infernalem, & Diodoriadem presbyterum: quæ multis modis confutatos hosce abdicavit.

ANNO
CHRISTI
177.

ANNO
CHRISTI
177.

ACTA DISPUTATIONIS
ARCHELAI EPISCOPI
MESOPOTAMIÆ
CUM
MANETE MANICHÆO.
LAURENTII ALEXANDRI ZACAGNI

IN HÆC ACTA PRÆFATIO.

Ex Manf
Suppl. tom I.
pag. 16.

Unam acta ista scriptis consi- *Ari* *disputationi, ut omnibus innotesceret, sicut*
gnaverit, inter Epiphanium, *ego, qui inscripsi, in prioribus exposui.* Verifi-
Hieronymum, & Heraclia- *mile enim non est Archelaum ita locutum fuisse,*
num Chalcedonensem Epi- *se, si ipsemet, quæ nunc habemus, disputationis*
scopum non convenit. San- *hujus acta scriptis mandasset; eo præsertim*
ctus enim Epiphanius in Hæ- *quod pro inscripsi, legendum potius esse vi-*
resi LXVI. quæ Manichæo- *deatur exscripsi. Sed nihilo secius cum in po-*
rum est num. XXI. XXV. & *stremo eorundem actorum loco mox memora-*
XXXII. & S. Hieronymus de *to diserte dicatur, Archelaum ipsum nonnulla*
Ecclesiasticis cap. LXXII. Archelaum ipsum, quæ *priori disputationi suæ postmodum addidisse,*
coram delectis iudicibus adversus Manetem dis- *in eam sententiam lubens venio, ut Epipha-*
seruit, scripto tradidisse putant. Heraclianus *nius, atque Hieronymum cum Heracliano*
vero Chalcedonensis Episcopus in libris, quos *conciliari posse credam, si dicamus, Archelaum*
contra Manichæos conscripsit, Hegemonium *Syriaca primum lingua cuncta, quæ coram de-*

Syria-

ANNO CHRISTI 577

ANNO CHRISTI 577

Syriaco in Græcum eloquium elucubrassè, ut in notiore linguam transula, cuncti per Orbera fideles plenissimam eorundem notitiam habere possent. Factum id antiquissimis temporibus fuisse, ex Epiphano constat, qui insignia eorundem excerpta græce refert in Manichæorum Hæresi, nec dici potest, ea ex Syriaco exemplari Epiphanium ipsum Græca fecisse, cum omnia, quæ ab eodem ex actis disputationis Archelai cum Manete afferuntur, in latina, quam edimus, versione totidem verbis reperiantur. De latino interprete nobis tantum liquet, illum Hieronymo posteriorem fuisse, quem de latina versione mentionem fecisse par est, si suis temporibus extitisset; vixisse tamen ante septimum Christianæ ævæ sæculum vel inde colligitur, quod in laudandis S. Scripturæ locis vulgaram editionem, quæ eo sæculo per Occidentem patrum recepta fuit, non sequatur.

Porro Græcam versionem, non vero Syriacum textum præ manibus latinum interpretem habuisse, non modo ex universa ejus locutione, quæ Græcæ non vero Syriacæ linguæ indolem geniumque redolet, satis superque demonstratur; verum etiam pluribus aliis argumentis fortissime evincitur. Quippe in hujus disputationis cap. VIII. ita loquitur, *Cum igitur Luna onus, quod gerit, animarum, sæculis tradiderit patris, permanens illa in columna gloria, quod vocatur Vir Perfectus. Hic autem vir est columna lucis.* Quæ verba ita leguntur in Græca apud Epiphanium versione. *Ἡ δὲ σελήνη τὸν μισθὸν τῶν ψυχῶν ὡς φορῶν, πρὸς αἰῶνα τῷ πατρὶ ἕκαστην παρέδωκεν ἐν τῇ στήλῃ τῆς δόξης, ἡ δὲ ἀλλομένη ἐν τῇ ἀστὴρ ἡ ἀστὴρ ἡ ἀστὴρ ἡ ἀστὴρ ἡ ἀστὴρ.* Ex quibus patet, latinum interpretem græcarum vocum similitudine deceptum, pro *Vir*, ut Epiphanius habet, *Vir* legisse, & cum vertere debuisset, *Permanens illa in columna gloria, quæ vocatur vir perfectus; nec autem iste est columna lucis; ipsum male interpretatum fuisse, Quod vocatur vir perfectus, hic autem vir est columna lucis; in quem sane errorem non incidisset, si ad Syriaci textus fidem, in quo magnum inter utramque vocem discrimen est, versionem suam elaborasset. Sunt & aliæ ejusdem interpretis hallucinationes, ex quibus id ipsum evidentissime colligitur. Siquidem cap. VII. de viventi spiritu a Manete conficto loquens, ait: *Rursus ipse vivens Spiritus creavit luminaria, quæ sunt reliquæ animæ, & fecit ea firmamentum circumire, & iterum creavit terram, & sunt cæli.* Hinc autem patet ipsum græco exemplari usum fuisse, in quo scriptum fuerat *ὡς ἐστὶν οὐρανός, vel ὡς ἐστὶν οὐρανός, cum tamen apud Epiphanium legatur *ὡς ἀστὴρ ἀστὴρ, ἀπὸ πλάσι Specie; quæ sane æquivocatio, non ex Syriaca, sed ex Græca tantum lingua oriri poterat. Sic cap. VIII. pag. 14. vertit, effundet saniem, cum vertere debuisset Pestem, a Græcarum vocum *ἀσπὴς, saniem, & ἀσπὴς pestis, similitudine deceptus; ut in nostris ad eum locum notis observavimus. Sic cap. IX. pag. 16. pro *congelat, frigore adstringit, ut est apud Epiphanium, legisse videtur *καταψύχει, percussit, ut in eisdem notis docuimus. Retinet etiam nonnullas voces Græcas in versione sua, & interdum quidem absolute, interdum vero addita earundem explicatione, quod utique non fecisset, qui Syriacæ scriptum opus latinitati donasset. Hinc cap. LIII. talenti vocem pro pondere usurpat, quo sensu apud******

Græcos vox *λίανον*. interdum accipitur. Sic paulo ante *Cyb* vocabulo utitur, & statim subdit ex emendatione nostra, quod nomen est *λαλί*; vel ut in quodam Regio Alexandrino codice legitur, quod nomen est *λαλί* a *λαλί* scilicet, quæ vox æque talum, atque aleam significat, ut in nostris ad eum locum notis, & earum appendice observavimus. Sic denique cap. VIII. ait. *Lanam apocrypha, detrimentum pati, quam postremam vocem prioris interpretationem esse nemo non videt.*

Refert Epiphanius cap. XI. Archelaum post fugatum e Carris Manetem, de ejus adventu in Diodoridem Castrum a Diodoro loci illius Presbytero certiore factum, duos ad eundem Diodorum *λίανον*, hoc est libros misisse, ut eorum lectione instructus impij Hæretici conatus & ipse infringere valeret. Sed ea in re lapsus fuisse Epiphanium scite advertit Gulielmus Cave in scriptorum ecclesiasticorum Historia literaria, & ex actis ipsis disputationis Archelai cum Manete luculenter ostenditur; in iis enim cap. XLI. integra refertur Archelai ad Diodorum epistola, in qua se voluisse quidem ait Archelaus, ad Diodorum omnia perscribere, de quibus cum Manete coram delectis iudicibus disputaverat; sed propterea iis mittendis superfedisse, quod deinceps per otium de tota disputatione eundem certiore reddere cogitabat. In fine etiam epistolæ, post breviter peritricos Manetis errores, se multa silentio præterisse scribit, dum celerem ipsi responsionem reddere festinat, ne minima quidem librorum ad eundem missorum mentione facta. Certum itaque est, Archelaum, quo tempore ad Diodorum Presbyterum literas dedit, nullos adversus Manetis hæresim libros elucubrassè: sed nec secutus deinceps temporibus libri ulli ab Archelao adversus eundem scripti fuisse videntur, nisi quis contendat ipsummet acta disputationis suæ scriptis mandasse. Nam Epiphanius ipse ex alio quopiam Archelai libro nil recitat, nihilque ferme adversus Manichæorum errores profert, quod in disputationis a nobis editæ actis non reperiat. Eadem quoque sola acta, non vero alios quospiam Archelai libros laudat Heraclianus Chalcedonensis Episcopus, dum omnium antiquorum Patrum scripta commemorat, quibus in suo adversus Manichæos opere usus fuerat. Quamobrem dicendum est hac in re quoque humani quid passum fuisse Epiphanium, & duorum Archelai librorum loco habuisse acta ipsa disputationis a nobis editæ, quæ cum res diversis temporibus gestas complectantur, haud inani conjectura colligi potest, in duas olim partes divisa fuisse, in quarum priori disputatione Archelai cum Manete apud Carras, in secunda vero cuncta, quæ tam Diodorus Presbyter, quam idem Archelaus a Diodoro monitus contra Manetem in Diodoridis castro egit, continerentur.

Jam vero Archelaum *Καρχήριος*, Chascharorum Episcopum fuisse tradit Socrates lib. I. Historiæ Ecclesiasticæ capite XXII. Epiphanium secutus in Manichæorum Hæresi num. V. & VII. & in tractatu de Mensuris, & Ponderibus num. XX. At auctor iste sibi non constat, utpote qui in eadem Manichæorum Hæresi num. XI. Urbem, cujus Episcopus erat Archelaus *Καρχήριος*, nominat in Petaviana editione, licet in alia Basilienfi

ram Judicibus Manetem, rem totam cunctis A
per Orbem Episcopis notam fecisse, ut labanti
Catholicæ Fidei, quanta possent sedulitate, suc-
currerent, eoque pacto factum fuisse par est,
ut qui subdolos Manichæorum progressus igno-
rabant, tunc illorum hæresim ortam fuisse cre-
diderint, cum primum ejusdem notitiam ex
Archelai literis habuerunt.

Sed & habitæ ab Archelao disputationis tem-
pus ex D. Leone Magno præcisius designari po-
test, qui in Sermone II. de Pentecoste, Mani-
chæum innotuisse ait, Probo Imp. & Paulino
Coff. anno post Christi Resurrectionem CCL.
ut accommodatius ad Chronologicam veritatem
in codice Oxoniensi legi Quetnellus testatur.
At hic Probi, & Paulini Consulatus partem
anni primi, & secundi Imperii Probi conti-
net, quem obeunte Tacito die XIII. Aprilis,
eiusque fratre Floriano post duos menses occi-
to, Romanum Imperium obtinuisse constat.
Quare si juxta Eusebium anno Probi II. & jux-
ta Leonem Magnum sub Consulatu Probi, &
Paulini patet facta est Manichæorum hæresis,
necessario dici debet, Archelai cum Manete
disputationem, per quam universæ Ecclesiæ
Manetis error innotuit, accidisse intra Julium,
atque Decembriem anni CCLXXVII. Verum
Archelai nostri verba benigne sunt interpretan-
da, qui in cap. XXVII. disputationis suæ post
trecentos fere annos a Christi morte, imo post
trecentos, & eo amplius annos ab eadem Chri-
sti morte advenisse Manetem asserit: Archel-
aum enim ad exaggerandam Manetis stolidita-
tem, qui Paraclitum Spiritum a Christo pro-
missum, temere se esse affirmabat, annorum
numerum in disputationis æstu auxisse dicen-
dum est, ut clarius ostenderet, ipsum longo
adeo post Christi mortem tempore emergen-
tem, Paraclitum esse non posse, quem Jesus
post suum in Cælos ascensum, illico se Apo-
stolis missurum affirmaverat, & revera post
quinquaginta ab eius resurrectione dies ab ipso
missum fuisse, Apostolorum acta diserte te-
stantur.

His de Archelai cum Manete disputationis
tempore, ac versionibus, deque ejusdem Ar-
chelai Episcopali sede prælibatis, agendum no-
bis est de sinceritate, atque præstantia ejusdem
operis, ac præterea videndum, an aliqua sui
parte mutilatum sit; postremo indicandum,
quænam actorum, quæ integra nunc primi edi-
mus, fragmenta olim in lucem prodierint, &
ex cujus Bibliothecæ codice editio nostra pro-
fluxerit. Et primo quidem de actorum istorum
sinceritate suspicio nulla oriri potest; nam Epi-
phanus anno Christi CCCLXXVI. adversus
hæreses scribens, insigne ex disputatione Ar-
chelai fragmentum protulit in hæresi Mani-
chæorum cap. XXV. quod ejusdem actis ex la-
tina versione a nobis in lucem editis prorsus
respondet; ac præterea si Archelai rationes,
atque argumenta cum Epiphanius confutati-
onis conferas, evidentissime apparebit, ipsum
ita in omnibus secutum fuisse Archelæum, ut
pauca de suo adversus Manetis errores attule-
rit. Meminit etiam Actorum hujus disputati-
onis Socrates, qui in consulatu XVII. Theodo-
sij Junioris, hoc est, anno æræ Christianæ
CCCCXXXIX. Ecclesiasticam Historiam absol-
vit, & ea omnia, quæ de Manichæorum hæ-
resi narravit, se ex eisdem actis hausisse inge-

anue fatetur lib. I. cap. XXII. Eorum insuper,
tanquam ab Hegemonio quodam scriptorum,
mentionem facit Heraclianus Chalcedonen-
sis Episcopus, ut supra dictum est. Denique Ar-
chelai nostri operum fragmentum contineri in
veteri Catena Græcorum Patrum in Evange-
lium Joannis, quæ habetur in scripto Cæsareæ
Bibliothecæ codice, testis est Lambecius lib.
III. Comm. de eadem Bibliotheca codice XL.
quod utique ex hujus disputationis actis de-
sumptum fuisse non dubito.

Præterea ex eorundem actorum textu varia
argumenta erui possunt, quibus eorum antiqui-
tas, atque sinceritas demonstratur. Archelaus
enim cap. XXVII. & XXXVIII. varios hæreti-
cos enumerans, neminem Sabellio recentiorum
appellat, quem Sixti II. temporibus, qui anno
Christi CCLVII. & CCLVIII. Romanam Ec-
clesiam rexit, a Dionysio Alexandrino hære-
ticos accusatum fuisse constat ex Eusebio in Hi-
storia Ecclesiastica lib. VII. cap. VI. Meminit
quoque obsidionis Carrarum, cui præsentem se
fuisse testatur cap. XXIV. quæ nulla alia vide-
tur esse posse, quam illa, quæ sub Valeriano
Augusto contigit, cum scilicet a Persis expu-
gnata fuit, vel alia sub Gallieno, cum ab
Odenatho Orientis Rege Persis erepta in Ro-
mani Imperii ditionem iterum redacta fuit,
Trebello Pollione teste in Gallieno cap. X. &
XII. Eorum insuper mentionem facit cap. LII.
qui per parentum traditionem Scythiani hære-
tici, Apostolorum temporibus viventis, noti-
tiam habuerant, sibi que nonnulla de ejus hæ-
resi narraverant. Quin & varii antiqui mores,
in hiis actis memorati, de eorundem sinceri-
tate nos dubitare non sinunt. Nam in ipso
actorum exordio dicitur nonnullos ex Roma-
narum Legionum militibus, Marcelli miseri-
cordiæ exemplo commotos, deposito militiæ
cingulo, Christianæ fidei nomen dedisse, quod
antiquissimis Ecclesiæ temporibus a Christianis
militibus, ne Paganorum commercio, & su-
perstitionibus macularentur, factum fuisse, te-
stis est Tertullianus de Corona militis cap. XI.
aliique in nostris ad eum locum notis laudati.
Marcellum quoque ait, hospitia in Christiano-
rum peregrinantium utum per vias regias con-
struxisse, quæ a Carris in Persidem ducebant,
quod itidem ab antiquis Christianis, qui sedu-
lam hospitalitati operam dabant, fieri consue-
visse aperte colligitur ex Gregorii Nazianzeni
invektiva I. in Julianum Apollatam, ubi Impe-
ratorem hunc diversoria, & hospitia per Or-
bem Romanum Christianorum exemplo ædifi-
cari mandasse testatur, ut Paganorum supersti-
tionibus majorem laudem venerationemque con-
ciliaret. Narrat insuper Archelaus cap. LIV.
Manetem in carcere positum, Discipulos suos
mississe ad loca, in quibus Christianorum libri
conscribebantur, eis que, Christianorum senun-
tios esse simulantibus, sacrorum codicum co-
piam factam fuisse. At id sub Ethnicis tantum
Imperatoribus facere oportebat, quorum tem-
poribus Christiani summa religione cura-
bant, ne sacrosanctæ legis libri ad Ethnicorum
manus pervenirent; ac propterea non ubique,
sed certis quibusdam in locis, Sacri codices
vendi consueverant. Corrigenus autem Epi-
phanus, qui in Manichæorum hæresi cap. V.
ait, Manetem discipulos suos ad inquirendos
sacros libros misisse, antequam in carcere in-

ANNO CHRISTI 1137

ANNO CHRISTI 1137

truderetur; nam in mox laudato Archelai disputationis loco diserte dicitur, id a Manete factum fuisse, quo tempore in carcere detinebatur.

Nec ex sacris tantummodo, verum etiam ex prophanis quibusdam rebus, quarum in hisce actis mentio fit, eorumdem fides adstruitur. In iis quippe legimus Mangrem, cum a Marcello literis accitus Carras venit, baculum ex ebano in manibus gestasse, quod ab Alytarchis factitatum olium fuisse testatur Jo: Maleles in Chronico recens in Anglia edito pag. 376. Callisthenes quoque spurius scriptor a doctissimo Ducangio in Glossario mediae & infimae graecitatis laudatus verbo εβαλίος, de Pflammetico ita scribit, καὶ ἐβαλίος ἔστωις ῥολόν τρεῖς ἔτη, καὶ ἔτι τὸ χρὸνὸν αὐτοῦ ῥόλον ἐβλίον, ubi Eusebius ejusdem Callisthenis interpret, qui versionem suam Constantio Constantini magni filio dicavit, male Tamarisci virgam vertit: unde patet hujusmodi baculo eos uti consuevisse, qui publica aliqua dignitate decorabantur, quique doctrinae laudem affectabant. Incessum quoque Imperatorum, dum publice cum Protectoribus, signis, draconibus, labaris, Ducibus, Principibus, & Praefectis urbem ingredienderent, exacte describit cap. XXXVII. Denique de multiplici sigillorum, & clavium usu apud veteres non pauca tradit cap. XIV. & XXVI. quibus similia prorsus in Ethnicorum Scriptorum monumentis occurrunt, ut in nostris ad ea notis ostendimus. Ex quibus omnibus satis, superque demonstratur, ada ista genuina, & antiquissima esse, nec eorum fidem ulla ex parte nutare.

Illud tamen dissimulare non possum, Ada ista disputationis Archelai cum Manete, quae ex Vaticano Casinensis codicis apographo primi edimus, integra nequaquam videri, sed pluribus in locis a veteri librario mutilata. Si quidem Cyrillus Hierosolymitanus in Catechesi VI. pag. mihi 147. quaedam Manetis argumenta cum Archelai responsonibus recitat, quae in nostra editione non reperiuntur; nec dici posse videtur, Cyrillum Archelai dictorum sensum, non vero ipsamet Archelai verba laudasse, cum simile quippiam in nullo nostrae editionis loco legatur; ac praeterea verba illa, quae Cyrillus refert, ita concepta sint, ut ab ipsomet Archelao prolata fuisse videantur. Sed & conjecturae nonnullae ex nostra eorumdem actorum editione peti possunt, quibus idipsum ulterius confirmatur. Nam in eorumdem cap. XII. haec habentur, *Archelao autem erat cura pro populo, tanquam pastori pro ovibus, cum inporum parantur insidia. Igitur Marcellus Turbonem muneribus plurimis replevit, & in Archelai domum residere praecipit. Eadem autem ipsa die adventavit Manes, & quae sequuntur.* At vero nil in antecedentibus narratur, quod ea, qua Manes advenit, die factum fuerit. Praeterea in cap. XXV. hujus disputationis Archelaus ait, *Nonne David ex ore leonis, vel ursi erant ovem? Hoc dicimus propter ore leonis, quod ait de ore leonis, aut de ventre ejus potest educere, quod jam ille devoravit.* At vero in antecedentibus non legimus haec unquam a Manete dicta fuisse. Quin & in cap. XXXVIII. verba illa; *Quae quidem ego non ex meis verbis adstruo & quae sequuntur usque ad finem capituli, nullam cum praecedentibus connexionem habere* Concil. General. Tom. I.

videntur. Denique in horum actorum cap. ultimo, post narratam Manetis necem, haec legitur, *Quibus postea agnitis Archelaus adiecit ea priori disputationi, ut omnibus innotesceret, sicut ego qui inscripsi in prioribus exposui.* Videntur autem haec verba esse Hegemonii illius, qui, ut superius diximus, eadem acta compilavit, & in Graecum sermonem transtulit. Sed in nostra editione, quo loco ea de re sermo habeatur, non invenio, quia fortasse in Casinensi codice praefatio deficit, in qua Hegemonius compilationis suae rationem reddebat; nisi quis verba illa, *In prioribus exposui*, de his accipienda esse censeat, quae proxime de Manetis morte narravit. Jure itaque merito suspicari potest, eum, qui Casinensem codicem, ante quingentos, & amplius annos exaravit, magna actorum disputationis hujus prolixitate pertractum multa omisisse, multaque breviasse, quorum tamen epitomen apud Epiphanium haberi arbitror, quem ex integris Archelai disputationis actis, suam Manichaeorum haereseos constitutionem potissimum hausisse, editionem nostram cum ejus scriptis conferenti clare patebit.

Quod ad eorum editionem attinet, vetusti adeo monumenti partem reperit in perantiquo codice Bobiensi, qui nunc in Ambrosiana Bibliotheca servatur, Emericus Bigotius diligentissimus Italicarum Bibliothecarum persecutor, eamque Clarissimo Valesio communicavit, qui in calce suarum notarum ad Socratem, & Sozomenum, fragmenta illa edidit. Continent autem tum cuncta illa, quae ex eadem disputatione suis inseruit scriptis Epiphanius; tum alia nonnulla ab eodem omissa; quae tamen ne decimam quidem totius operis partem complent. Et tanti quidem apud Bigotium fuit pars illa disputationis Archelai, ut eam cum Palladio recudere cogitaverit, apposito Graeco Epiphanii textu, ut ex utriusque comparatione, genuina illorum fragmentorum lectio restituta, quavis colligere posset, quanti faciendae sint antiquae Latinae versiones, & quantum utilitatis redundet, ut idemmet ait in praefatione ad Palladii Dialogum de vita S. Joannis Chrysostomi prope finem. Sed postea hanc curam iis relinquere satius duxit, qui novam editionem operum S. Epiphanii aggressuri essent, aut qui Socratis historiae cum notis doctissimi Valesii rursus edendae operam susciperent. Et haecenus quidem nil aliud ex Archelai disputatione publicam lucem aspexit. Cum autem Sacri Loci reverentia ductus Casinum venissem, & ab antiquissimis temporibus conditam ibi a Doctissimis aequae, ac Sanctissimis Cenobiaribus Bibliothecam perlustrassem, inter alia non pauca inedita adhuc vetera monumenta Archelai integram cum Manete disputationem in sexcentorum, & amplius annorum codice reperi, quam bona Reverendissimi quondam Abbatis, nunc vero Archiepiscopi Roslanensis Andreae Deodati, Viri humanissimi atque amicissimi venia, cum nonnullis aliis veterum scriptis in Vaticanae Bibliothecae ornamentum transcribi curavi, operam favoremque suum humanissime praestante Domino Augustino Collicello a Neapoli, tunc temporis Bibliothecae illius Praefecto. Non possum tamen hic silentio praeterire quantum diligentissimi alterius bibliothecarii Erasmi Gartolae a Cajeta humanitati debeam,

Cccc qui

qui nunquam meis votis defuit, plurimosque A dogmata illustrat, atque confirmat. Elegans est inter alia locus de instituta ab Apostolis, quam usque nunc servamus, Ecclesie Hierarchia, hisce verbis in cap. LI. conceptus, *Sed & optimos architectos ei fundamentum nostrum, idest Ecclesia, Paulus posuit, & legem tradidit, ordinatis ministris, & Presbyteris, & Episcopis, in ea describens per loca singula, quo modo, & qualiter oporteat Ministros Dei, quales, & qualiter fieri Presbyteros qualesque esse debeant, qui Episcopatum desiderant, qua omnia bene nobis, & recte disposita, usque in hodiernum, statum suum custodiunt, & permanet apud nos hujus regule disciplina.* Palmaria quoque sunt in hisce actis loca, in quibus humani arbitrii libertas B adversus recentiores hæreticos adstruitur, ut videre est cap. XV. & XIX. Pulcherrima sunt, maximeque notanda verba illa cap. XXXII. ubi sic ait: *Deus enim omnia qua fecit, bona valde fecit, liberi arbitrii sensum unicuique dedit, qua ratione etiam legem judicii posuit. Precare nostrum est; ut autem non peccemus Dei donum est, ex eo quod in nostro sit arbitrio constitutum peccare, vel non peccare &c. Es certe qui voluerint, observant mandata; qui vero contempserint, & in perversum declinaverint, sine dubio legem Judicii ferent.* Romanarum quoque antiquitatum studiosi plura in hoc opere inveniunt scitu haud indigna, quorum pleraque superius commemoravimus, ubi de ejusdem sinceritate tractavimus. Denique hinc etiam discere possumus quouique Romani Imperii limites Parthorum, seu Persarum ditionem versus, tunc temporis protenderentur, aliaque nonnulla de locis in eorundem collimitio sitis, deque Romanorum militum numero, qui apud Carras castra servabant; de his enim rebus sparsim agitur in primis quinque capitibus hujus operis, ac præterea in eisdem cap. LII. LIV. & LV. Plura Eruditi inter legendum observabunt, nos enim alio properamus.

ACTA DISPUTATIONIS
ARCHELAI EPISCOPI MESOPOTAMIÆ
ET MANETIS HÆRESIARCHÆ.

Thesaurus verus, sive disputatio habita in Carbar civitate Mesopotamiæ, iudicantibus Manippo, & Egiulo, & Claudio, & Cleobolo.

I. In qua urbe Mesopotamiæ erat quidam vir, Marcellus nomine, qui vita, & studiis, & genere, prudentia quoque, & honestate valde clarus habebatur, facultatibus etiam copiosus, & quod omnium maximum est, religiosissime Deum timens, & his quæ de Christo dicebantur, semper cum timore auscultans, nec quidquam omnino boni erat, quod illi viro deesset; unde, & honore plurimo ab universa civitate colebatur, plurimisque ipse civitatem suam frequenter largitionibus remunerabatur, pauperibus tribuens, affidos relevans, tribulatis auxilium ferens. Sed ne infirmitate verborum virtutibus viri derogemus potius, quam digna proferamus, hæc dixisse sufficiat; ad opus quod propositum est, veniam. Quodam in tempore cum Archelao Episcopo captivorum multitudo fuisset oblata a militibus, qui ibi castra servabant, septem millia numero, & septingenti, non mediocri cum sollicitudo constrinxerat, eo quod pro salute ipsorum aurum a militibus posceretur, & timore Dei vehementer æstuebat, & tandem ad Marcellum properans, rei gestæ negotium exponit. Verum, ut hæc audivit vir piissimus Marcellus, nihil omnino moratus, ingreditur domum, præparans pretia captivorum, quantacunque poposcissent, qui deduxerant vindos, & continuo, referatis bonorum suorum thesauris, pietatis pretia militibus, nec numero aliquo, nec discretione ulla distinguit; ut magis dona, quam pretia viderentur. At illi admirati, & amplexi tam imensam viri pietatem, munificentiamque, & facti stupore permoti exemplo misericordie commonentur, ut plurimi ex ipsis adderentur ad fidem Domini Nostri Jesu Christi, & derelicto militiæ cingulo; alii vero vix quarta pretiorum portione suscepta, ad propria castra di-

Concil. General. Tom. I.

Ascenderent; cæteri autem parum onivino aliquid, quantum viatico sufficeret, accipientes abirent.

II. His itaque gestis lætus Marcellus erat valde, & accito uno ex captivis, Cortynio nomine, perquirebat ab eo causam belli, vel quo casu ipsi inferiores extiterint, ac vinculis captivitatis innexi sint. At ille, loquendi sibi potestate permessa, ita exortus est. Nos, Domine mi Marcelle, viventi Deo credimus tibi. Est autem nobis mos huiusmodi, Patrum nostrorum in nos traditione descendens, quique a nobis observatus est usque ad hunc diem: per annos singulos extra urbem egressi, una cum conjugibus ac liberis, supplicamus tibi & invisibili Deo, imbres ab eo satis nostris, ac frugibus obsecrantes: quod cum tempore, ac more solito celebraremus, immorantes jejunos vesper obtexit, & gravabant nos duo omnium difficillima, jejunium, & vigilia. Circa medium vero noctis invidus nobis, & importunus somnus obrepit; & cervicibus degravatis, ac lapsus demerso capite, frontem genibus elidit. Hoc autem factum est, quoniam tempus adeerat, ut Dei iudicio penas pro meritis penderemus; forsitan enim peccantes ignorabamus, aut etiam agnoscentes non desinebamus. In illa igitur hora subito militum nos multitudo circumdat, ut æstimo, putantes nos pro infidiis confedis, aut omnino usum vel studium habere prætorum, & nulla conventus nostri caula penitus explorata, bellum nobis denunciant; non sermone, sed gladio, & homines qui injuriam facere cuiquam non didicerunt, sine ulla misericordia & misibilibus vulnerant, hastis confodiunt, mucronibus jugulant. Et interfecerunt quidem ex nobis ad mille trecentos viros, vulneraverunt autem quingentos. Cum vero dies inclaruit, qui super fuerant ex nobis, huc perduxerunt captivos, nec sic quidem aliquid nobis misericordie concedentes: agebant enim nos ante equos, hastilia verberibus stimulos, & equorum frontibus impulsos. Et perduravit quidem, si cui vires fuerunt to-

Cccc 2 leran-

NOTE ZACAGNI.

1 Hæc eadem urbs infra cap. 3. Carbar vocatur, non Charbar, aut Casbar ut Epiphanius habet. Quare disputatio ista habita fuisse videtur apud Carbas celeberrimam Mesopotamiæ urbem. Vide plura in præfatione nostra, ubi de Archelao.

2 Major vocatur apud Epiphanius in Hæresi Manichæorum num. 10.

3 Forte, distribuit.

4 Forte, commonentur.

5 Abhoruisse a militia Christianos primitivæ Ecclesiæ, ne Paganorum commercio, atque superstitionibus macularentur, notus est ex Tertulliano de Corona militis cap. 11. quum ut pluribus demonstrati opus sit. Sed ad illustrandum hunc disputationis Archelai cum Manete locum, plurimum facit, quod ibidem ait Tertullianus. Præsertim quod: militia præventis fidei posterior invenit, alia conatus est, ut illorum quos Johannes admittens ad lavacrum & Centurionum hæresim, quem Christus præbat, & quem Petrus castribus, dum tamen suscepta fide, atque signata, aut deserendum statim sit, ut nullus altum, aut innotuit modis cavellandum, nequid adversus Deum committatur, qua nec ex militia permittuntur; aut novissime persequendum pro Deo, quod æque fides pugna condidit Concilium Nicænum can. 12. Quæ unquam vocati per gentes, primum quidem imperium monstraverunt, deponentes militiam singularem, postmodum vero ad proprium votum sunt relapsi, ita ut quidam & pecunias tribuerent, & benevolentiam repeterent, ut decem annos post strenuè tempore, quo inter audientes erant, in afflictione permanent.

Vide Lupum, & Beveregium in eundem canonem.

6 Forte, dimisso.

7 Barbara vox pro misibilibus.

ANNO CHRISTI 177.

ANNO CHRISTI 177.

tum sibi nomen non libenter amplexi, Tur-

ultimum Marcello se portare literas indicaf-

set, peregrinus Turbo mortis pertulisset exi-

MANIXAIOS

MANICHÆUS.

Αποσολος Ιησὺ Χριστῷ, καὶ οἱ σωῆμοι πάντες ἄγιοι, καὶ παρθεῖοι, Μαρκιῶν τέκνω ἀγαπητῷ, χεῖρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου ἡμῶν Ιησὺ Χριστῷ, καὶ ἡ δεξιὰ τῶ φωτὸς διατηρήσει σε ἀπὸ τῶ σκευάτες αἰῶνος ποτηρῶ, καὶ ἡ συμπτωμάτων αἰ-

Apostolus Jesu Christi, & qui tecum sunt omnes Sancti, & virgines, Marcello filio carissimo gratia, misericordia, pax a Deo Patre, & Domino Nostro Jesu Christo, & dextera lucis conferret te a presentis sacculi malo, & a ruina ejus, & a laqueis maligni.

Τὴν μὲν περὶ σὲ ἀγαπῶ μεγίστῳ ὅταν αἰθνηθεῖς, λίαν ἐχάρην. τίμιόν δὲ πάλιν ἐκδοῦν κατὰ τὴν ἐρθεὶν λόγον ἡχθρίδω. ἔθεν ὡρὸς ἐπανόρθωσιν τῶ ἡ ἀνθρώπων γένους ἀποσταθείς, φειδομηνός περὶ ἡ ἀπάτη καὶ πλάνη ἑαυτὸς ἐκιδωκῆται, πύτυ τὴν γράμματι ὡρὸς σὲ ἀναρχαῖον ἡγησάμην ἀποστῆλαι, ὡρὸς τὸν μὲν ὡρὸς σωτηρίαν τῶς σεαυτῶ ψυχῆς. ἐπειτα δὲ καὶ ἡ ἡ ἀμαρτία τοῦ τυχευαίου ὡρὸς τὸ μὴ ἀδιακρίτως εἶχεν τὸν λογισμόν, ὡς δὲ ἡ ἀπλουσίρων καὶ θρησκευτῶν ἀδύνατον λέγοις, τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν ἀπὸ τῶ αὐτῶ φέρεσθαι, καὶ μίαν ἀρχὴν εἰσπυρῆσαι, ἢ διακρίνομεν, ἢ δὲ διακρίνομεν ἀπὸ τῶ φωτὸς τὸ σκότος, καὶ τὸ ἀγαθὸν ἀπὸ τῶ κακοῦ καὶ φάουλῳ, καὶ τὸν ἐκδοῦν ἄνθρωπον ἀπὸ τῶ σκότος, ὡς προεπομῆ, ἀλλὰ κινῶντες καὶ ἐγκαταμεγνύντες ὁσπρον ὁσπρον, ἢ παύονται. σὲ δὲ, ὡς τεκνον, μή τίς αὐτὸς πολλοῖς ἡ ἀνθρώπων ἐλογίσως, καὶ ἀπὸ αἰῶνος ἀμφοτέρω, ὡς ἂν τύχοι, ἐνώσης μηδὲ τῶ τῆς ἀγαθωσύνης Θεοῦ ἀπατίθω. ἀρχὴν γάρ, καὶ τέλος, καὶ τὸν τῶτων πατέρα ἡ κακῶν, ἐπὶ τῶ Θεῶν ἀναφέρων, ὡν τὸ τέλος κατὰ τῶς ἐγγύς. ὅτι γὰρ ἐν τῶς εἰρημηνόις ἀγαθῶν παρὰ αὐτῶ τῶ σωτῆρος ἡμῶν καὶ κυρίου Ιησὺ Χριστῷ πισθῶσιν, οἱ δὲ δαίμονι δουδῆρον καλὸν καρπὸς κακῶς ποιῆσαι, ἢ δὲ μὲν διδρον κακῶν καλῶς καρπὸς ποιῆσαι. καὶ πῶς τὸν Θεὸν τῶ Σατανᾶ, καὶ ἡ κακῶν αὐτῶ ἀναρχαῖον λέγειν τοῦ μὲν ποιητῆ καὶ δημιουργοῦ, θαυμάζομεν ἐπὶ τῶ κατὰ. καὶ εἴθε μὲν μοι οὐκ ἔστιν ἡ ματαιοποιία, καὶ μητὸν μοι οὐκ ἔστιν ἐκ ἡ κόλπων τῶ πατρὸς κατὰ τῶ Χριστῶν, Μαρία, τίς γυναικὸς ἐλεγον εἶναι υἱόν, ἢ αἵματος καὶ σαρκὸς, καὶ τῆς ἀλλῆς δυσωδίας ἡ γυναικὸν γεννηθῆναι. καὶ εἴνα μὴ τὸ πολλὰ διὰ τῶς δετῆς ἐπιστολῆς γράφων, εἰς μῆκος χροῖς διαστῆσθαι

Reflectionem quidem tuam immensam sentiens, vehementer gavisus sum, fides vero, quia non sit juxta te, recta ratione moleste tuli; propter quod ad emendationem generis humani missus sum, & subveniens his, qui se seductionibus, atque erroribus tradiderunt, hæc scripta ad te necessarium duxi transmittere; primo quidem ad salutem animæ tuæ, deinde, & eorum, qui tecum sunt: uti ne indiscretos animos geras, sicut simpliciorum magistri docent, dicentes malum, & bonum ab eodem subsistere, & unum initium introducentes, neque quidquam perferunt, vel discernentes a luce tenebras, & bonum a malo, & exteriorem hominem ab interiori, sicut prædiximus; sed confundere, ac permiscere alterum alteri non cessant. Tu vero, o Fili, ne similiter, ut multi hominum irrationabiliter, & simpliciter utraque indiscreta permisceas, neque bonitatis Deo inferas contumeliam. Initium enim, & finem, & horum patrum malorum ad Deum referunt, quorum nis est maledicto proximus. Non enim his quæ dicta sunt in Evangelio Salvatoris nostri, & Domini Jesu Christi credunt, quia non potest arbor mala bonos fructus facere, neque arbor bona malos fructus facere. Quomodo Dominum Satanz, & malorum ejus autem factorem dicere audeant, & conditorum, plurimum miror. Et atque utinam eo usque eorum vanitas pervenisset, & non unigenitum qui de Patris sinibus descendit, Christum, Mariæ cuiusdam mulieris esse dicerent filium, ex sanguine, & carne, ac reliquis mulierum spurcitiis generatum. Et, ut ne plurima per hanc epistolam scribam, atque in longitudinem temporis protraham patient-

NOTÆ ZACAGNI.

1 Hanc epistolam cum Marcelli responsione integram referet Epiphanius in Manichæorum Hæresi n. 6. ex quo circa delinsumus. 2 Codex Bobienſis a ruina ejus, & de laqueis. Sic & Epiphanius. 3 Idem Codex, mala rectam rationem. Sic & Epiphanius. 4 Idem Codex, missu sum subveniens. Epiphanius, missus, & subveniens. 5 Idem Codex, hæc scripta necessarium duxi. 6 Hinc patet recte in greco Epiphani textu emendasse Petavium. Nam prius in deorat. 7 Codex Casinensis, magistri dicentes. Sed aliam lectionem exprimit etiam Epiphanius. 8 Male idem codex, a luce, a tenebris. 9 Codex Casinensis, Permiscere, neque bonitatis Deo inferas. Epiphanius, confundere, neque a similitudine Deum referunt. Initium enim & Præterea Casinensis legit patris post, Initium, & finem. Nos autem in utroque codice, atque Epiphani hunc locum emendavimus. 10 Bobienſis, Dominum. 11 Casinensis habebat, in. Vide tamen an leviter emendandum sit apud Epiphanius. 12 Codex Bobienſis, Qui Patris sinibus descendit. Casinensis, Qui de Patris sinibus descendit. Nos in Epiphani hunc locum restituimus.

εἰς δὲ ἄνεμος, φῶς, ὕδωρ, πῦρ, καὶ ἄλλα. καὶ ἄρτιμῳ ἄνθρωπον, ὃς ἀπὸς κατωτέρων πολίμων, κατελάθει κατὰ τὴν πολίμῳ τῷ σκότει· οἱ δὲ τῷ σκότει ἀρχόντες ἀντιπολιμῳντες αὐτῷ, ἔφαγον ἐκ τῆς πτωσίας αὐτοῦ, ὅτι ἐν ἡ ψυχῇ τότε δεινῶς ἐβλήθη ἐκτὸς κατὰ τὸ πρῶτος ἀνθρώπος ὑπὸ τῷ σκότει, καὶ εἰ μὴ ἀξαρβῆν εἰσθήσασεν ὁ Πατὴρ, καὶ ἀπέειλεν ἐπὶ αὐτῷ δύναμιν ἀποβληθεῖσαν ἐκ αὐτοῦ, λεγομένην ζῶν Πνεῦμα, καὶ εἰ μὴ κατελάθει δίδωκεν αὐτῷ δικαίαν, καὶ ἀνηγάγει ἐκ τῷ σκότει, πάλαι ἂν ὁ πρῶτος ἀνθρώπος κατεχόμενος, ἐκινδύνισεν. ἔκτοτε ἂν κατελάθει κατὰ τὴν ψυχῆν. καὶ διὰ τοῦτο Μωσῆσαι ἐὰν συναθήσασιν ἀλλήλοις, δεξιάς διδοῦσιν ἑαυτοῖς σημεῖα χάριον, ὡς ἀπὸ σκότει σωθῶσιν. Ἐν γὰρ τῷ σκότει πάσας τὰς αἰρέσεις εἶναι λέγει. τότε ζῶν Πνεῦμα ἔκτισε τὸν κόσμον, καὶ αὐτὸ φορέσας ἐπὶ αὐτῷ τρεῖς δυνάμεις, κατελάθει ἀνηγάγει τοὺς ἀρχόντες, καὶ ἐστέρησεν ἐν τῷ σερῳματι, ὅτι ἐν αὐτῷ σῶμα ἡ σφαῖρα. Τότε πάλιν τὸ ζῶν Πνεῦμα ἔκτισε τοὺς φωστῆρας, ἀ ἐ ἐ τῆς ψυχῆς λέξασα, καὶ αὐτοῖς ἐποίησε τὸ σερῳμα κυκλιῦσαι. καὶ πάλιν ἔκτισε τὴν γῆν εἰς εἶδη ὀκτώ. ὁ δὲ Ὀμοφόρος κατὰ βασάζει, καὶ ἐπὶν κάμη βασάζων, ἔμελλε, καὶ σεισμῷ αἰτίας γίνεται παρὰ τὸν ὀλοσμῳνον κερῳν. τούτου χάριον τὸν Ἰὸν αὐτοῦ ἀπέειλεν ὀγαθαδὸς Πατὴρ ἐκ τῆς κόλπων εἰς τὴν καρδίαν τῆς γῆς, καὶ εἰς τὰ πῶτης κατώτατη μέρη, ὅπως αὐτῷ τὴν πρῶτησαν ἐπιτιμίαν δῶ. καὶ ὀσάκις ἀν σεισμὸς γρηται, ἡ ἔμελλε κάμων, ἡ ἀντιφέρει εἰς τὸν ἔπερον ὀμων. τότε τοῖνον καὶ ἡ ὀλη ἀφ' ἑαυτῆς ἔκτισε τὰ φυτὰ, καὶ συλωμῳνον αὐτῷ ἀπὸ τινῶν Ἀρχόντων ἐκάλεσε πάντας τὰς τῆς Ἀρχόντων πρῶτους, καὶ ἔλαβον ἀπ' αὐτῆς ἀνά μίση δύναμιν, καὶ κατεσκάλασε τὸν ἀνθρώπον, τὸν κατὰ τὴν ἰδέαν τοῦ πρῶτου ἀνθρώπου ἐκείνου, καὶ ἔδωκε τὴν ψυχῆν ἐν αὐτῷ. ἡ αὐτῆ ἐ ἐ τῆς συγκράσεως ἡ ὑποθέσεως.

Ὅτι δὲ ἔδωκε ὁ Πατὴρ ὁ ζῶν ὀλοσμῳνον τῷ ψυχῆν ἐν τῷ σῶματι, ἐσπλαγχνῶς ὡν καὶ ἐλεῳμων, ἔμελλε τὸν Ἰὸν ἀπὸ τὸν ἡγαπημῳνον εἰς σωτηρίαν τῆς ψυχῆς, διὰ γὰρ πῶτῳ τῷ πρῶφασιν, καὶ τῷ τῷ ὀμοφόρῳ, ἀπέειλεν αὐτὸν. καὶ ἔδωκε ὁ Ἰὸς μετεσχηματίσειν ἑαυτὸν εἰς ἀνθρώπου εἶδος, καὶ ἐφαίνετο τοῖς ἀνθρώποις ὡς ἀν-

primum hominem, quem sunt quinque elementa id est, Ventus, Lux, Aqua, Ignis, & Materia, quibus indutus, tanquam ad paratum belli, descendit deorsum pugnare adversum tenebras. At vero tenebrarum Principes, repugnantes ei, comederunt de armatura eius, quod est anima. Tunc ibi vehementer afflictus est deorsum, primus parens homo a tenebris, & nisi orantem eum exaudivisset pater, & misisset alteram virtutem, quae processerat ex se, quae dicitur Spiritus vivens, & descendens porrexisset ei dexteram, & eduxisset eum de tenebris, olim primus homo detentus periclitaretur. Ex eo ergo animam deorsum reliquit, & propterea Manichaei, cum sibi invicem occurrunt, dant sibi dexteram huius signi gratia, tanquam ex tenebris liberati; in tenebris enim omnes haeretes esse dicunt. Tunc vivens spiritus creavit mundum, & indutus alias tres virtutes descendens eduxit Principes, & crucifixit eos in firmamento, quod est eius corpus sphaera; & rursum ipse vivens Spiritus creavit luminaria, quae sunt reliquiae animae, & fecit ea firmamentum circumire, & iterum creavit terram, & sunt octo. Est autem Omophorus deorsum, id est qui eam portat in humeris, & cum laboraverit portans, intremiscit & haec est causa terrae motus praeter constitutum tempus. Hac de causa filium suum misit benignus pater de sinibus suis in cor terrae, & in interiores eius partes quo illum, ut par erat, coerceret; quotiens enim efficitur terrae motus, tremante eo ex labore, vel de humero in humerum transferente pondus efficitur. Tunc ergo & ipsa materia creavit ex se plantas vel germina, quae cum furatae essent a quibusdam Principibus, convocavit omnes Principes primarios, & sumpsit ab eis singulas virtutes, & fecit hominem hunc secundum speciem primi hominis illius, & junxit animam in eo.

VIII. Cum autem vidisset Pater vivens affligi animam in corpore, quia est miserator & misericors, misit Filium suum dilectum ad salutem animae; hac enim causa, & propter omophorum misit eum. Et veniens filius, transformavit se in speciem hominis; & apparebat quidem hominibus ut homo, cum non esset homo, & homines puta-

NOTÆ ZACAGNI.

1 Codex Bobiensis, Id est lux, aqua, ignis, & maria. Sed Epiphanius legit, ventus, lux, aqua, ignis, & materia, ut in Codice Casinensi, qui veram exhibet huius loci lectionem.
 2 Epiphanius legit, Ad apparatusum belli.
 3 Codex Bobiensis, concinente Epiphanio, primus homo.
 4 Codex Bobiensis, relinquit. Mala lectio, ut patet ex Epiphanio.
 5 Codex Bobiensis, omnis heresi esse dicitur. Sed hanc lectionem rejicit Epiphanius.
 6 Hac est huius loci vera lectio, Epiphanio probata. Quam etiam ex codice Bobiensi Valesius exprimit, corruptam esse nemo non videt; sic enim se habet, Descendens eduxit Principes Jern, extens in firmamentum, quod est etc. In graeco Epiphanius est, Et stabilivit in firmamento, quod est ipsorum corpus sphaera. Sed de eundem Epiphanium cap. 48.
 7 Ita & Epiphanius. Male apud Valesium, Reliqua anima. Vide eundem Epiphanium ibidem cap. 49.
 8 Et hic male codex Bobiensis, in firmamento circumire, ut patet ex Epiphanio.
 9 Epiphanius habet sic adu etc. Creavit terram Obduplet specie. Omophorus autem, hoc est, bajulus, infra saffinet. Sed latinus noster interpret legit, ventus de, vel tunc de.
 10 Codex Bobiensis, de sinibus in cor terra. Sic legit & Epiphanius.
 11 Idem codex, quod illum, ut pateret, coerceret. Prava lectio. Hinc autem patet Petavium apud Epiphanium pro ἐπιτιμίαν recte emendasse ἐπιτιμίαν.
 12 Codex Casinensis, furatae essent, convocavit. Nos Bobiensem codicem, & Epiphanium secuti sumus.
 13 Male codex Bobiensis, & tenuit animam in eo. Quam lectionem non sequitur Epiphanius. Substituque apud eundem, Et hac est commissionis ratio. Quae verba de tuo fortasse addidit Epiphanius.
 14 Codex Bobiensis, qui est.
 15 Ita codex Bobiensis, & Epiphanius. Casinensis non habet dilectum.
 16 Uterque codex, & parebat. Sed nos Epiphanius lectionem praeulimus.

ANNO CHRISTI 177.

ANNO CHRISTI 177.

venisset, machinam quandam concinnavit ad salutem animarum; idest, rotam instituit, habentem duodecim urceos, quae rota per hanc sphaeram vertitur, hauriens animas morientium, quasque luminare majus, idest, sol radiis suis adimens purgat, & Lunae tradit, & ita adimpletur luna; idest, qui a nobis ita appellatur. Naves enim vel translatorias cymbas esse dicit duo ista luminaria, & cum repleta fuerit luna, transfretare animas ad subolanam partem, & ita apocrusim, detrimentum, patitur, cum onere fuerit relevata: & iterum repleri cymbam; & rursus exonerari, dum hauriantur per urceos animae, usquequo partem suam propriam liberet animarum. De substantia autem boni Patris omnem animam, atque omne animal, quod movetur, partem trahere confirmat. Cum igitur luna onus, quod gerit, animarum, seculis tradiderit Patris, permanent illae in columna gloriae, quod vocatur Vir perfectus. Hic autem Vir est columna lucis: repleta est enim mundarum animarum, & haec est causa salutis animarum; mortis vero causa hominibus est ista. Virgo quaedam decora & exornata, elegans valde, furto appetit Principes, qui sunt in firmamento a vivente spiritu educti, & crucifixi, quae cum apparuerit, maribus femina decora apparet; feminis vero adolescentem speciosum, & concupiscibilem demonstrat. Sed Principes quidem, cum eam viderint exornatam, amore eius in libidinem moventur; & quia eam apprehendere non possunt, vehementer insistantur, amoris incendii excitati; rapti sunt enim libidinis calore: cum enim currentibus post eam anxii effecti fuissent, Virgo subito nufquam comparuit. Tunc Princeps ille magnus producit nebulas ex semetipso, uti obscuraret in ira sua omnem mundum, qui cum tribulatus fuerit plurimum, sicut homo sudat post laborem, ita & hic Princeps sudat ex tribulatione sua, cujus sudor pluviae sunt. Sed & messis Princeps, si deceptus fuerit a Virgine effundit pellem super terram, itaut morte afficiat homines; corpus enim hoc mundus vocatur, ad similitudinem

θρῦπος, μη δὲ ἀνθρώπος, καὶ οἱ ἀνθρώποι ὑπελάμβανον αὐτὸν γεγονῆσθαι. ἐλθὼν ἔν ποιεῖται τὴν διμυργίαν πρὸς σωτηρίαν τῶν ψυχῶν, καὶ μηχανῆν συνστήσασθαι ἔχουσαν δωδεκά καθύς, ἢ τις ὑπὸ τῆς σφαιρας σφειρομένη, ἀνιμάται τῶν θνησκόντων τὰς ψυχὰς. καὶ ταύτας ὁ μέγας φωτίζει ταῖς ἀκτίσι λαβὼν, καθαρίζει, καὶ μεταδίδωσι τῇ σελήνῃ, καὶ ὅπως πληροῦται τῆς σελήνης ὁ δίσκος, ὁ παρ' ἡμῶν προσαγορευόμενος. πλοία γὰρ, ἢ πει πορθμεία εἶναι λέγει τὰς δύο φωστῆρας. ἐπὶ εἰς γημισθῆ ἢ σελήνῃ, μεταπορθμείει εἰς ἀπληρώτων, καὶ ὅπως ἀποκρῶσιν ποιεῖται, τὸ γόμον ἐλαφρομένη. καὶ ὅπως πληροῖ τὸ πορθμείον, καὶ πάλιν ἀπογομοῖ ἀνιμωμένον ὑπὸ τῆς καθύς τῶν ψυχῶν, ἄχρις ἢ τὸ ἴδιον αὐτοῦ μέρος σώσει τῆς ψυχῆς. τῆς γὰρ τὸ ἀγαθὸ Πατρὸς ὡς τὰς πᾶσαν ψυχῆν, καὶ πᾶν κινῶμενον ζῶον μετῆχεν λέγει. τῆς ἐν σελήνῃ μεταδιδάσκει τὸν γόμον τῶν ψυχῶν τοῖς Αἰώσι τῷ Πατρὸς, παραμύσει ἐν τῷ σὺλῳ τῆς δόξης, ὃς καλεῖται ἀὴρ ὁ πέλειος. ὁ δὲ ἀὴρ ὅπως σὺλος ἐστὶ φωτός, ἐπειδὴ γίμει ψυχῶν τῶν καθαρωμένων. αὕτη ἐστὶν ἡ αἰτία, δι' ἧς αἱ ψυχὰς σώζονται. ἢ δὲ τὸ ἀποθανεῖν τοῖς ἀνθρώποις ἐστὶ πάλιν αὕτη. παρθένος τις ὡραία κεκοσμημένη, πιδανὴ πᾶν σὺλῶν ἐπιχειρεῖ τὸς ἀρχοντας, τὸς ἐν τῷ σερῶματι ὑπὸ τῷ ζῶντος Πυλματος ἀνεσχεθέντας καὶ σαυρωθέντας, φασιμένη δὲ τῆς ἀρρῆσι θήλειαν εὐμορφος, ταῖς δὲ θηλείας νεανίας ἀειδῆς καὶ ἐπιθυμητός, καὶ οἱ μὲν Ἀρχοντες ὁποῦν ἴδωσιν αὐτὴν κεκαλλωπισμένην, οἰσρῶνται τῷ φιλῆσῳ, καὶ μὴ διαρῆμωι αὐτὴν καταλαβεῖν, δεσῶς φλέγονται τῷ ἐρωτικῷ πόθῳ τὸν νῦν ἔχαρπασθέντες. ὅταν ἔν ἔχοντων αὐτῆ, ἢ παρθένος ἀφαντος γίνηται, τότε ὁ Ἀρχων ὁ μέγας προβαλλει τὸς νεφέλας ἐξ αὐτοῦ, ὅπως σκοτίσῃ τὴν ὄρῃ αὐτοῦ τὸν κόσμον. καὶ ὅπως ἐκ τῶν θλίβη πᾶν, καθάπερ ἀνθρώπος ἰδρῶν ἀποκοπῆται. ὁ δὲ ἰδρῶς αὐτοῦ ἐστὶν ἡ βροχή, ὅμω καὶ ὁ θερισμός ἀρχων ἐάν σελήνῃ ὑπὸ τῆς παρθένου, καθάπερ λαιμὸν ἐφ' ὅλης τῆς γῆς, ὅπως θανατοῦσι τὸς ἀνθρώπους. τὸ γὰρ σῶμα τῆς κόσμος καλεῖται πρὸς τὸν μέγαν κόσμον. καὶ οἱ ἀνθρώποι πάντες

NOTE ZACAGNI.

- 1 Codex Bobienſis, probante Epiphano, putabatur cum natum eſſe. Calinenſis male, naturam eſſe.
- 2 Codex Bobienſis, concinnatam. Epiphanius habet, Veniens igitur opus quoddam ad animarum salutem multum est. Et machinam concinnavit, cadens duodecim habentem, qua a sphaera conversa morientium animas sursum evehit.
- 3 Codex Bobienſis, qua per hanc sphaeram hauriens animas viventium. Mala lectio, ut ex Epiphano apparet.
- 4 Epiphanius, ἢ τῆς ἀπληρώτων.
- 5 Codex Bobienſis, ἀπληρώτων, pessima lectio.
- 6 In codice Calinenſi, ἀνεσχεθέντας, scribitur; sed nos locum restitimus ex codice Bobienſi, in quo Apocrusim recte legitur, licet in alio hic depravatiſſimo exiſtat. Αποκρῶσιν autem Alexandro Aphrodiſienſi, & Tralliano dicitur laeae luna, cum decreſcit, seu ſeneſcit, ut notum eſt.
- 7 Epiphanius, καὶ ὅπως πληροῦται τῆς σελήνης ὁ δίσκος.
- 8 Idem Epiphanius, καὶ ὅπως πληροῦται τῆς σελήνης ὁ δίσκος, sed ex hujus antiqui interpretis versione debet emendari.
- 9 Legendum illa, hoc est, animam ex Epiphano, licet uterque codex habeat illa.
- 10 Epiphanius habet, ἀπὸ τοῦ ἀπὸς, vertendum autem eſſe, ἀπὸ τοῦ ἀπὸς. ἀπὸ τοῦ ἀπὸς, ut graeco cum latinis conveniant, & aliquid inde ſenſus eruatur.
- 11 Melior in ſequenti Epiphaniſ lectio, quae ſic latine ſonit. Amoris aſtro aguntur, cumque eam aſſeipi nequeant, extra mentem aſſeipi, pra amore, & cupiditate mirum in modum exardescunt. Quum igitur, accurrentibus illis, virgo se ex illorum aſpectu ſubduerit, tunc &c.
- 12 Male codex Bobienſis, libidinis amoris calorem: cum virgo currentibus vis post eam, virgo &c.
- 13 Item codex, sudat et ex tribulatione, prava lectio.
- 14 Epiphanius habet ex versione Petavii, Sic & Princeps alter, Messor appellatus, si Virginis illecebra captivatus, pellem in universam terram personat, hominibus immittit. In textu tamen graeco, Messis est, non, Messor, sed, fortasse legendum Messis.
- 15 Codex Calinenſis, effundit formam. Bobienſis, effundit formam. Sed nos ex seqq. & ex Epiphano, pellem substitimus. Facile autem fuit veteri latino interpreti ob similitudinem vocum, λυπος, fameis, & λαιμός, pestis, in hunc errorem incidere.

παντες ριζας εχουσι, και συνηθεως τις ανω, Α
ετοταν εν συληθη επο της παρδινου, τπε αρχη
του κοσμου της ριζας ηδ ανθρωπων. κ εταν
κωπωση αι ριζαι αυτηδ, τπε αρχητου λαιμος
γινωσαι, κ εως αποθησκουσι. εαν δε τα ανω
της ριζας πωω σαλδση, σεισμος γιγνηται τε.
κ επακαλυθη, συγλυμινε μη του Ωμοφορου,
αυτη η αιτια του θωατου.

Ερω δι υμων κ ττην, πως μεταγχιζεται η ψυ
χη εις αινε σωματα. αρωτων καθαριζεται μικρον
τι απ αυτου ετα μεταγχιζεται εις κυνος, η εις κα
μηλω, η εις ετερω ζων σωμα. εαν δε η περιουκωια
ψυχη, εις κελεφων σωμα μεταφερται. εαν δε θε
εωσαα ευρεθη, εις μοχλαδαις. της δε ψυχης εις Β
τα ονοματα ταυτη, νυς, ινοια, φρονησις, εαδυ
μωσις, λογισμος. οι δε θερεσαι, οσω θερεχουσι,
εοικασι τωσ Αρχουσι τωσ αρχησ ωσνεις σωτος,
επε εφαγον εκ της τε αρωτου ανθρωπου παροπλιας.
διο αναγκη αυτου μεταγχιζοθηναι εις χορτων, η εις
φασουλια, η εις κελθη, η εις σαχων, η εις λαχα
να, ινα θερωθωσι, κ κωπωσι. κ εις τις παλιν εδιδει
αρτων, αναγκη κ αυτων βρωθηναι, αρτων ηνωμενον.
ει τις φωνασει ορνιθιον, ορνιθιον εσαι ει τις φω
νωσει μων, κ αυτου μωσ εσαι. ει τις παλιν εσι
πλωσιος εν τωτω της κοσμου, κ εαν εξελθη εκ του
σκηνωματος αυτου, αναγκη αυτου εις πτωχου σωμα
μεταγχιζοθηναι, ωσε περιπατηνται αυτον επατησαι, C
κ μετα ταυτη ανελθειν αυτον εις χολασιον αιωνιον.
τη δε σωματος ταυτη οντου ηδ Αρχοντων, κ της
υλης, αναγκη τον φυλοντι περσιαν διελθειν πολ
λα σωματα, εως αν καταβληθη η πεισια εκεση.
ει δε τις οικοδομει εαυτω οικιαν, διασπαρχθησε
ται εις τα ελα σωματα. ει τις λαεται εις το υδωρ,
την εαυτω ψυχην κ πωσει. κ εις τις ε διδωσι τωσ
εκλεκτοις αυτου κωσβεσαι, κωλαθησεται εις τωσ γε
νεαδ, κ μετεσωματηται εις κατηχημενων σωματα,
εως ε δω κωσβεσαι πολλασ, κ δια ταυτη, εις τα κω
λασιον εν βρωμασι, τωσ εκλεκτοις προσφερασι. κ
εταν μιλωσιον εδιδεν αρτων, προσδουχουται αρω
των, ετω λεγοντες προς τον αρτων, επε σε εγω εδιδε D
ρισσα, επε ηλεσα, επε εδωκα σε, επε εις κλιβα
νον εβαλον αλλα ελλοσ εποιησε ταυτη, κ ηνεχε
Concil. General. Tom. I.

magni hujus mundi, & omnes homines, qui
sunt deorsum, radices habent sursum colliga
tas. Cum ergo deceptus fuerit a Virgine tunc
incipit excidere radices hominum, & cum ex
cisa fuerint radices eorum, efficitur pestilentia
& ita moriuntur. Quod si superiores
partes radicum validius concusserit, fit terrae
motus, & insequitur Omophori concussio,
& haec est mortis occasio.

IX. Dicam autem vobis, quomodo, &
animae in alia quoque corpora transfunduntur.
In hoc primo purgatur aliquid ex ea
parum; deinde, transfunditur in canem, aut
in camelum, aut in alterius animalis corpus.
Quod si homicidium commiserit anima, in
Elephantiacorum corpora transfunditur; quod
si messem secuit, in mutos. Nomina autem
animarum sunt ista, Mens, Sensus, Prudentia,
Intellectus, Cogitatio. Messores autem
qui messem metunt, conferuntur Principibus.
qui ex materia orti in tenebris sunt, ex
quo manducaverunt de primi hominis arma
tura, propter quod necesse est eos transfundi
in fennum aut in faveolum aut in hor
deum, aut in olera, ut & ipsi descen
tant, & demerantur: & qui manducant pan
nem, necesse est ut & ipsi manducentur
panem effodi. Qui occiderit pullum, &
ipse pullus erit; qui murem, mus etiam
ipse erit. Si quis vero est dives in hoc mun
do, cum exierit de corpore suo, necesse est
eum in corpus pauperis injici, itaut ambu
let, & mendicet, & post haec eat in penas
aeternas. Cum ergo corpus hoc Principum
sit, & materiae, necesse est eum, qui planta
verit per seam, transire per multa corpora,
usquequo per seam illa, quam plantaverat,
concidat. Qui autem edificaverit sibi domum
disperget per omnia corpora. Si quis la
verit se in aqua, animam suam vulnerat,
& qui non praestiterit electis ejus alimentum,
& transformatur in catechumenorum corpora, usque
quo faciat misericordias multas: & propterea
si quid optimum est in electis, offerunt
illud electis & cum voluerint manducare panem,
orant primo ista dicentes ad panem neque
ego te messui, neque molui, neque tribu
lavi,

NOTE ZACAGNI.

- 1 Epiphanius habet, Et omnes homines radices habent infra cum superioribus connexas.
- 2 Codex Bobiensis, tunc cum incipit.
- 3 Apud Epiphanium legitur, quod si superiores partes radicum pro labore quantantur, terramotus fit, atque conficitur Omophoro quidem inimus concussio.
- 4 Codex Bobiensis, transfunduntur. mala lectio Epiphanius habet, quomodo anima in quinque corpora transfunduntur. Primi &c.
- 5 Codex Bobiensis, homicidium admisit, anima in elephantorum corpora. In Casinensi scribitur, in elephantia eorum corpora, quod procul dubio, elephantiacorum, legi debet. Epiphanius tamen habet, κελωφωρ, κελωφορ.
- 6 Petavius melius vertit apud Epiphanium. Mens, nullo, intelligentia, cogitatio, ratiocinatio.
- 7 Codex Bobiensis, qui ex materia orti, typographorum, ut videtur, erroris. Apud Epiphanium legitur, qui ab initio in tenebris sunt.
- 8 Codex Bobiensis male, faveolum.
- 9 Codex Bobiensis, necesse est, & ipsum manducari panem effodi. Quod si occiderit pullum, & ipse pullus erit. Qui vero est dives. Sed Epiphanius cum Casinensi codice convenit. Male autem in margine emendavit Valesius, Quisquis vero est dives.
- 10 Cod. Bobiensis, ut ambulet, mendicet.
- 11 Male in Casinensi codice legebatur, per se ad illam. Porro per se Petavius vertit, profusa arbor. Vide Epiphanium num. 9.
- 12 Codex Bobiensis, Dispergitur. Epiphanius habet, ut Codex Casinensis.
- 13 In graeco Epiphanius est πωω, frigore adstringit, congelat. Latinus tamen interpretis legis videtur κωλασιον.
- 14 Apud Epiphanium scribitur, κωσβεσαι, pietatem.
- 15 Epiphanius, per multas generationes per te expendit.
- 16 Codex Bobiensis, Offerunt illud illi electis. Casinensis, offerre illud electis. Sed ex Epiphanio legendum, ut vultimus.
- 17 In graeco Epiphanius εδωκα, subegi, no sensu, quo fariam subigere dicimus.

ANNO CHRISTI 177.

ANNO CHRISTI 177.

hvi, nec in cibarium te misi, alius te se-
cit, & detulit te mihi, ego innocenter te
manduco. Et tum intra semetipsum hæc di-
xerit respondet ad eum, qui ei detulit, oravi
pro te, & ille discedit ita. Sicut ergo dixi vobis
paulo ante, si quis messuerit, demetur,
ita & si quis frumentum in molam miserit,
etiam ipse mittetur in molam, aut si quis
consperserit conspergetur, aut si panem co-
xerit, excoquetur; & propter hoc illicitum
est apud eos opus facere. Et iterum dicunt
esse & alios quosdam, præter hunc quem vi-
demus, mundos quibus hujus mundilumina-
ria, cum hic occiderint, oboriuntur. Et il-
li dicunt, si quis ambulat in terra, lædit
terram, & qui movet manum, lædit aerem,
quia aer anima est hominum, & animalium,
& volatiliū, & piscium, & reptantium, &
siquid est in hoc mundo: dixi enim vobis
quia corpus hoc non est Dei, sed materiæ
est tenebrarum, & ideo necesse est illud ob-
scurari.

X. Paradisus autem, qui vocatur Mun-
dus, & arbores, quæ in ipso sunt, concupi-
scentiæ sunt. & cæteræ seductiones corrup-
pentes cogitationes hominum. Illa autem
arbor, quæ est in paradiso, ex qua agnoscit
bonum, ipse est Jesus, & scientia au-
tius, quæ est in mundo; quam qui acceperit,
discernit bonum a malo. Mundus au-
tem, nec ipse est Dei, sed ex parte mater-
teræ plasmatus, & ideo omnia exterminan-
tur. Quod autem furati sunt Principes a pri-
mo homine, ipsum est, quod adimplet lun-
nam, quod quotidie purgatur a mundo;
& si exierit anima, quæ non cognoverit ve-
ritatem, traditur Dæmonibus, ut eam dom-
ent in gehenna ignis, & postea quam
correcta fuerit, transfunditur in alia corpo-
ra ut dometur, & ita injicitur in illum magnum
ignem usque ad consummationem. De Pro-
phetis autem, qui apud vos sunt, hæc di-
cit, spiritus esse impietatis, sive iniquitatis
tenebrarum illarum, quæ ab initio ascen-
derunt, a quibus decepti, non sunt locuti
in veritate; excæcavit enim Princeps ille
mentes ipsorum; & si quis sequitur verba
ipsorum, morietur in sæcula, devinctus in-

Αμοι, ἐγὼ ἀνατίω ἐφαγον. καὶ ὅταν καθ' ἐαυτὸν ἐπι-
ταύται, λέγει τῷ κατηχημένῳ, ἡξάμην ὑπὲρ σοῦ,
καὶ ὅπως ἀφίσταται ἐκείνος. ὡς γὰρ εἶπον ἡμῖν ὀρθ-
όλογα, εἴ τις θραύσει θειοθήσεται. ὅπως ἐάν τις
μηχανὴν σίτον βάλλῃ, βληθήσεται καὶ αὐτός, ἢ φε-
ράσας φουραθήσεται, ἢ ὀπτήσας ἀρτον ὀπηθήσο-
ται. καὶ διὰ τὸ ἀπειρηταὶ αὐτοῖς ἔργον ποιῆσαι. καὶ
πάλιν εἰσὶν ἑτέροι κόσμοι τινές, τῶν φασήρων δυνά-
των ἀπὸ τούτου τοῦ κόσμου, ἧς ὡν ἀνατίλλωσι. καὶ εἰ
τις περπατῆ χαμαὶ, βλαπτει τὴν γῆν. καὶ ὁ κινῶν
τὴν χεῖρα, βλαπτει τὴν αἶρα. ἐπειδὴ ὁ αἶρ ψυχὴ
ἐστὶ τῶ ἀθρώπων, καὶ τῶ ζώων, καὶ τῶ πετεσῶν καὶ
τῶ ἰχθύων, καὶ τῶ ἐρπετῶ. καὶ εἰ τις ἐν κόσμῳ
εἰσὶν, εἶπον ἡμῖν. ὅτι τὸ σῶμα τούτου οὐκ ἐστὶ τοῦ
Θεοῦ, ἀλλὰ τῆς ὕλης ἐστὶ, καὶ σκοτός ἐστὶ, καὶ
αὐτὸ σκοτωθῆναι δεῖ.

Περὶ δὲ τοῦ Παραδείσου, ὃς καλεῖται κόσμος.
ἐστὶ δὲ τὸ φυτὸν τὸ ἐν αὐτῷ, ἐπιθυμία, καὶ ἄλλαι
ἀπάται, διαφθείρουσαι τὰς λογισμὰς τῶ ἀθρώπων
ἐκείνων. τὸ δὲ ἐν Παραδείσῳ φυτὸν, ἧς ἡ γνώσις
ἐστὶ καλὸν, αὐτὸ ἐστὶν ὁ Ἰησοῦς ἡ γνώσις αὐ-
τῆ, ἢ ἐν τῷ κόσμῳ. ὁ δὲ λαμβάνων, διακρίνει τὸ
καλὸν, καὶ τὸ πονηρὸν. ὁ μὲν τὸν κόσμον, ὃδ' αὐτὸς
ἐστὶ τὸ Θεῷ, ἀλλ' ἢ ἀπὸ μέρους τῆς ὕλης ἐπλάσθη,
καὶ διὰ τούτου πάντα ἀφανίζεται. ὁ δὲ ἐσύλησεν οἱ
Ἀρχόντες ἀπὸ τοῦ πρώτου ἀθρώπου, αὐτὸ ἐστὶ τὸ γυ-
μίζον τὴν σαλήνην, τὸ καθαρῶζόμενον καθημερινὸν
ἀπὸ τοῦ κόσμου καὶ ἐάν ἔξειλθῃ ἡ ψυχὴ, μὴ γνῶσα
τὴν ἀληθείαν, παραδίδεται τοῖς δαίμοσιν, ὅπως
δαμασῶσιν αὐτὴν ἐν ταῖς γυνῆταις τοῦ πυρός, καὶ
μετὰ τὴν παιδείαν μεταγγίζεται εἰς σῶματι,
ἵνα δαμασθῇ, καὶ ὅπως βάλλεται εἰς τὸ μέγα
πῦρ, ἀχρι τῆς συντελείας. Περὶ δὲ τῶν καὶ
ἡμῖν Προφητῶν, ὅπως λέγει. Πνεῦμα εἶναι ἀσε-
βείας, ἢ τὴν ἀνομίαν τοῦ σκοτός, τοῦ ἀπ' ἀρχῆς
Δαμιλθόντος. καὶ ὅσα τούτου πλάσθηδέντες οὐκ
ἐλάλησαν. ἐτύφλωσιν γὰρ αὐτῶν ὁ Ἀρχὸν τῶ
διάνοιαν. καὶ εἰ τις ἀκαλυθῆ τῶς λόγοις αὐτῶν,
ἀπο-

NOTÆ ZACAGNI.

1 Casinensis, manduco, & jectio. Sed nos Bobiensis codicis, & Epiphanius lectionem expressimus.
2 Codex Bobiensis, Respondet ad illum, qui detulit: oravi pro te. Si quis messuerit, demetur &c. Epiphanius habet; Dixit Catechumeno: oravi pro te, & sic ille desierit. Nam sicut ego paulo ante dixi, si quis messuerit, demetur. Sed melior latini interpretis lectio.
3 Cod. Bobiensis, Ita & si quis panem.
4 Idem codex, Alio prater hunc, quem videmus, mundum.
5 Codex Bobiensis, & ibi dicunt.
6 Idem Codex, Qui levat manum.
7 Idem Codex, replantatum. Et si quod.
8 Codex Bobiensis, Corpus hoc non illud necesse est obscurari. Sed mutilum hunc locum esse patet ex Epiphanius, qui cum Casin. cod. concordat. Nisi quod habet Epiph. sed materia est ipsumque corpus obscuritas est.
9 Hinc patet apud Epiphanius legi debere, & calumpniæ κόσμος. non autem, ὁ καλῶς κόσμος.
10 Codex Bobiensis, cogitationem. Epiphanius habet, Cogitationes hominum illorum. Arbor autem. Sed melior videtur latini interpretis lectio.
11 Codex Bobiensis, & scientia ejus. Epiphanius, γνώσις ἐκείνη, vel etiam, scientia. Hinc autem patet legendum esse apud eundem, καὶ ἡ γνώσις αὐτοῦ, ἐπιθυμία ἐκείνη.
12 Ita apud Epiphanius, & in codice Bobiensis. At Casinensis, ex materia.
13 Codex Bobiensis, & si extiterit, animamque non cognoverit veritatis, traditur. Sed Codicis Casinensis lectionem tenet Epiphanius.
14 Codex Bobiensis, correctæ fuerit transfunditur. Casinensis, correctæ fuerit, transfunditur. Nos tamen correctæ fuerit edidimus ex Epiphanius.
15 Hinc patet apud Epiphanius pro ὅτι non esse legendum ὅτι ut Petavius in margine emendandum esse monuit, nam hæc Turbo videtur narrasse antequam hæresim deposuisset. Vide pag. seq. n. 8.
16 Codex Bobiensis, Ascenderunt quibus decepti. Epiphanius, & ὁ ἰδ' ἀπερραντες. Male autem ibi expungendam esse negativam particulam censuit Petavius, eam enim antiquus latinus interpres retinet, qui tamen legisset videtur in græco textu οὐκ ἐλάλησαν ἢ ἀλαλήθη.
17 Codex Bobiensis, mentem illorum. Ita & Epiphanius.
18 Codex Bobiensis, devinctus, quod est cont. a græci textus sensum.

ANNO CHRISTI 1777

ANNO CHRISTI 1777

ἀποθνήσκει εἰς τοὺς αἰῶνας, δεδομένος εἰς τὴν βω-
 λον, ὅτι ἕκαστος τὴν γνώσιν τοῦ Παρακλήτου.
 ἐπετέλετο δὲ τῆς ἐκλεκτικῆς αὐτῶν μόνους, ἢ πλείον
 ἐπέτι ὡς τὸν ἀεὶ ὄντων, ἐάν παύσασθε ἰδιοντες,
 ὡς ἔσθε, καὶ βάλλετε ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔλαιον
 ἐξορκισμένον ὀνόμασι πολλοῖς, πρὸς στεργμὸν τῆς
 πίστεως ταύτης. τὰ δὲ ὀνόματα μοι οὐκ ἐφανερῶ-
 θη. μόνος γὰρ οἱ ἐπέτι τοῖς χρωδίτι. καὶ κά-
 λην τὸ παρ' ἡμῶν τίμων καὶ μέγα ὄνομα Σα-
 βαώθ, αὐτὸ εἶναι τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ
 πατέρα τῆς ἐπιθυμίας, καὶ ὅσα τούτου ἄπλά-
 ρετοι ἀποσκυνῶσι τὴν ἐπιθυμίαν, Θεὸν αὐτῶν
 ἠγοῦμαι. Πρὸς δὲ τοῦ Ἀδάμ πρὸς ἐκτίσθαι,
 λέγει ὁ πῶς. ὅτι ὁ εἰπὼν, δεῦτε, καὶ ποιήσωμεν
 ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν, καὶ κατ' ὁμοίω-
 σιν, ἢ κατ' ἡν εἶδαμεν μορφῆν, Ἀρχῶν ἐσίν, ὁ
 εἰπὼν τοῖς ἑτέροις Ἀρχῶσιν, ὅτι δεῦτε, δότε μοι
 ἐκ τοῦ φωτός, οὗ ἔλαβον, καὶ ποιήσωμεν ἄν-
 ὄθρωπον κατὰ τὴν ἡμῶν τῶν Ἀρχῶν μορφῶν
 κατ' ἡν εἶδομεν, ὃ ἐστὶ σφῶντος ἀνθρώπου. καὶ
 ὡς ἔστι ἐκτίσθαι τὸν ἄνθρωπον. τὴν δὲ εὖσαν ὁμοίως
 ἐκτίσας, δόντες αὐτῇ ἐκ τῆς ἐπιθυμίας αὐτῆς,
 πρὸς τὸ ἑκαταῖσαι τὸν Ἀδάμ, καὶ διὰ τούτων
 γέγονεν ἡ πλάσις τοῦ κόσμου, ἐκ τῆς τοῦ Ἀρ-
 χῶντος δημιουργίας.

Τὸν δὲ Θεὸν μὴ ἔχειν μέρος μετ' αὐτοῦ τῷ κόσ-
 μῳ, μὴδὲ χαίρειν ἐπ' αὐτῷ, διὰ τὸ ἔξ ἀρχῆς σ-
 σιληθῆναι αὐτὸν ὑπὸ τῶν Ἀρχῶν, καὶ γενέσθαι αὐ-
 τῷ θλίψιν, τότε χάσεν πένθει, καὶ συλαῖ ἀπ' αὐ-
 τῶν τῆν ψυχῆν αὐτῶν κατ' ἡμέραν διὰ τῶν φωνῶν
 τῶν, ἡλίω, καὶ σελήνῃ, ὅφ' ὃν ὅλος ὁ κόσμος καὶ
 πᾶσα ἡ κτίσις ἀρπάζεται, τὸν δὲ λαλήσαντα μετὰ
 Μωϋσέως, καὶ τῶν Ἰουδαίων. Ἐ τῶν ἱερέων, τὸν Ἀρ-
 χῶντι λέγει εἶναι τὸ σκότος. ὡς ἐν εἰσι, καὶ τὸ αὐ-
 τὸ οἱ τε Χεϊκκοί, καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ οἱ Ἰθνηκοί,
 τὸν αὐτὸν Θεὸν σίβοντες. ἐν γὰρ ταῖς ἐπιθυμίαις
 αὐτῶν ἑκαταῖ αὐτῶν, καὶ ὡν ἀληθείας Θεὸς διὰ
 τῶν ἄνθρωπων ἐπ' ἐκείνους ἐλπίζουσι τὸν Θεὸν, τὸν με-
 τὰ Μωϋσέως λαλήσαντα, καὶ τῶν ἀποφθῆν, μετ'
 Concil. General. Tom. I.

Atra massam, quoniam non didicit scientiam
 Paracliti. Præcepit autem electis suis solis,
 qui non sunt amplius quam septem numero,
 ut cum definerent manducantes, orarent,
 & mitterent oleum super caput, exorcidia-
 tum, invocatis nominibus plurimis ad con-
 firmationem fidei hujus; nomina tamen
 mihi non manifestavit, soli enim illi se-
 ptem utuntur his nominibus. Et iterum
 hoc, quod apud vos magnum, & hono-
 rabile est nomen Sabaoth, ille dicit na-
 turam esse hominis, & patrem concupi-
 scentia, & propterea, inquit, simplices
 adorant concupiscentiam, Deum eam putan-
 tes. De Adam vero quomodo creatus sit,
 ita dicit, quia qui dicit; Venite faciamus
 hominem ad imaginem, & similitudinem no-
 stram, secundum eam, quam videmus for-
 mam, Princeps est, qui hæc dicit ad colle-
 gas suos Principes, idest, venite, date mihi
 de lumine, quod accepimus, & faciamus se-
 cundum nostram, qui Principes sumus, &
 secundum eam, quam videmus, quod est
 primus homo, & ita hominem crea-
 verunt. Evam quoque similiter fecerunt,
 dantes ei de concupiscentia sua ad decipien-
 dum Adam, & per hæc factum est figmen-
 tum mundi per conditionem Principis.

XI. Deum vero non habere partem
 cum mundo, nec gaudere super eo, quod
 ab initio turtum passus sit a Principibus,
 & oborta fuerit ei tribulatio; hac de causa
 mittit, & furatur ab eis animam suam quo-
 tidie per luminaria hæc, idest, per solem
 & lunam, per quos universus mundus, &
 omnis creatura raptatur. Illum vero, qui
 locutus est cum Moyse, & Judæis, & sacer-
 dotibus, Principem dicit esse tenebrarum,
 & ideo unum, atque idem sunt Christiani,
 & Judæi, & Gentes, eundem Deum co-
 lentes; in concupiscentiis enim suis seducit
 eos, quia non est Deus veritatis. Propter
 hoc ergo quicumque in istum Deum spe-
 rant, qui cum Moyse locutus est, & Pro-
 phetis,

NOTE ZACAGNI.

- 1 Idem codex, qui sunt. Mala lectio.
- 2 Codex Bobiensis, definerent.
- 3 Oleum exorcizatum, sit, pro exorcizatum, contra quam veteres interdum scribere solebant; hic enim syllaba za, in dia, convertitur, illi autem propositionem græcam did, & i consonans vocalibus adjunctum in z muta-
 bant: sic Zabulus, pro Diabulus, & similia. Vide Barthum in notis ad Phœbadium cap. 1.
- 4 Codex Bobiensis, ad confirmationem fidei. Hujus nomina. Casinensis, ad confirmationem fidei hujus. Nomina
 tamen etc.
- 5 Codex Casinensis, soli autem.
- 6 Bobiensis codex, iterum quod.
- 7 Hinc patet apud Epiphanium legendum non esse hunc, ut paulo ante monuimus.
- 8 Codex Bobiensis, esset.
- 9 Quid Manichæis ἀλλοτριῶν, vox significaret, Eruditus explorandum reliquit Petavius. Verum hoc nomine
 Catholicos, quasi simpliciores, ut antiquus latinus interpres transtulit, ab eisdem designatos fuisse ex anathematif-
 mis, quos olim apud Græcos publice emittebant Manetis assensu, ad catholicam fidem venientes, probat Ducan-
 gius in Glossario Medæ, & infimæ præcitat. Male autem in Casaræ Bibliothecæ scripto codice, ex quo eorū
 dem anathematifimos a Clarissimo viro Jacobo Tollo humanissime descriptos habeo, pro ἀλλοτριῶν, scribitur ἀλλο-
 τριῶν. Meliori tamen vocabulo eis ἀπλάρατος, vocat Manes in epistola ad Marcellum superius relata.
- 10 Idem codex, ita dicit. Venite. Sed hæc mera est librarii hallucinatio. Certum dolose corruptum fuisse a
 Manete hunc Genesis locum, additione vocis, Venite, testis est Epiphanium n. 56.
- 11 Idem codex, & secundum.
- 12 Codex Bobiensis, nostram qua, lectio improbanda.
- 13 Codex Bobiensis, qui Evam.
- 14 Male Casinensis codex, mundum.
- 15 Codex Bobiensis, Dominum vero non habere Patrem cum mundo. Typographi, forsitan errot.
- 16 Codex Bobiensis, propter quod.
- 17 Male codex Casinensis, furcam.
- 18 Codex Bobiensis, raptatur. Valerius autem recte corripit raptatur.
- 19 Codex Casinensis, Gentes unum Deum. Codex autem Bobiensis, Gentes eundem Deum, quam lectionem
 consona cum esset græco apud Epiphanium textui, nos relinimus.
- 20 Male codex Bobiensis, sperant.

ANNO CHRISTI 1177

ANNO CHRISTI 1177

phetis, cum ipso habent vinculis tradi, quia non speraverunt in Deum veritatis; ille enim secundum concupiscentias suas locutus est cum eis. Post hæc vero omnia ad ultimum dicit, sicut ipse scripsit, senior cum manifestam fecerit ejus imaginem, tunc ipse Omophorus extra se terram derelinquit, & ita dimittitur magnus ille ignis, qui mundum consummat universum; deinde iterum dimittunt animum, quæ obijcit inter medium novi sæculi, ut omnes animæ peccatorum vinciantur in æternum. Tunc autem hæc fient, cum statuta venerit dies. Probationes autem omnes Jesus est in modica navi, & Mater vitæ, & duodecim Gubernatores, & Virgo lucis; & senior tertius. Unde & B majori in navi vivens spiritus adhibetur, & murus illius ignis magni, & murus venti, & aeris, & aquæ & interioris ignis vivi, quæ omnia in luna habitabunt, usquequo totum mundum ignis absumat: in quot autem annis, numerum non didici. Et post hæc restitutum erit duorum luminarium, & Principes habitabunt in inferioribus partibus suis: Pater autem in superioribus, quæ sua sunt recipiens. Hæc est omnis doctrina, quam tradidit tribus discipulis suis & iussit eos in tres mundi plagas proficisci. Ad da partes sortitus est orientis; Thomas vero Syrorum terras suscepit; Hermas vero ad Ægyptum profectus est, & uique in hodiernum, ibi degunt, dogmatis hujus gratia predicandi.

αὐτῷ ἔχουσι δεῖναι, ὅτι ἐκ ἡλώπισαν ἐπὶ τὸν Θεὸν τῆς ἀληθείας. ἐκείνος γὰρ κατὰ τῆς ἐπιθυμίας αὐτοῦ ἔλαλησε μετ' αὐτῶν. μετὰ δὲ πάντα ταῦτα ἐπὶ πλεῖστον, καθὼς αὐτὸς ἔγραψεν, ὁ Πρεσβύτερος, ὅτιν ἀποφανῆ αὐτῷ τὴν εἰκόνα, τότε ὁ Ὁμοφῆρος ἀφῆσιν ἔξω τῆν γῆν, καὶ ὅπως ἀπολείπει τὸ μέγα πῦρ, καὶ ὅλον ἀναλίσκει τὸν κόσμον. εἶτα πάλιν ἀφῆσιν τὴν βῆλον μετὰ τῷ νέῳ αἰῶνος, ὅπως πάσαι αἱ ψυχῆαι τῶν ἀμαρτωλῶν δεθώσιν εἰς τὸν αἰῶνα. τότε δὲ ταῦτα γήσεται, ὅταν ὁ ἀνδραὶς ἔλθῃ. αἱ δὲ προβολαὶ πάσαι, ὁ Ἰησοῦς, ὁ ἐν τῷ μικρῷ πλοίῳ, καὶ ἡ Μήτηρ τῆς ζωῆς, καὶ οἱ δώδεκα κυβερνήται, καὶ ἡ παρθένος τῆς φωτὸς, καὶ ὁ Πρεσβύτερος ὁ τρίτος, ὁ ἐν τῷ μεγάλῳ πλοίῳ, καὶ τὸ πνεῦμα καὶ τὸ τέχος τῷ μεγάλῳ πυρὸς, καὶ τὸ τέχος τῷ ἀνέμου, καὶ τὸ αἶρος καὶ τὸ ὕδατος, καὶ τὸ ἴσῳδον πυρὸς τῷ ζῶντος, ἄπὸς τὸν μικρὸν φωστῆρα οἰκίστην, ἀρχῆς ἀντὶ τὸ πῦρ καταναλώσῃ τὸν κόσμον ἔλον, ἐν ποσῶς ποτ' ἔσιν, ὧν ἐκ ἑμαυτὸν τὴν ποσότητα. καὶ μετὰ ταῦτα ἀποκατάστασις ἔσται τῶν δύο φωστῶν. καὶ οἱ Ἀρχόντες οἰκίσουσι τὰ κατώτερα μέρη ἑαυτῶν, ὁ δὲ Πάτηρ τὰ ἀνώτερα, τὸ ἴδιον ἀπολαβῶν. ταῦτῳ δὲ πάσαν τὴν διδασκαλίαν παρέδωκε τοῖς ἑσῖν αὐτῶν μαθηταῖς. κελύσας ἕκασον εἰς κλίματα ὀδῶν. καὶ ὁ μὲν Ἀδδὰς τὰ τῆς Ἀνατολῆς μέρη ἔλαχεν. ὁ δὲ Θωμᾶς τὴν Σύρον γῆν κελύσῃται, Ἐρμίας δὲ ἄλλος τίλλε εἰς Ἀιγυπτῶν πορῶν ἐποιήσατο. καὶ μέχρι σήμερον ἐκείσε διαξίβουσι, τῷ τῷ δόγματι ὑποθεσῖν εἶσαι θελοντῶν.

XII. Hæc cum Turbo dixisset, vehementer accendebatur Archelaeus; Marcellus vero non movebatur, Deum expectans, auxilium veritati suæ futurum: Archelaeo autem erat cura pro populo, tanquam pastori pro ovibus, cum luporum parantur insidiae. Igitur Marcellus Turbonem muneribus plurimis replevit,

& in Archelai Episcopi domum residere præcepit. Eadem autem ipsa die adventavit Manes, adducens secum juvenes & virgines electos ad viginti duo simul; & primo omnium Turbonem requirebat pro foribus Marcelli quem cum non invenisset, ad Marcellum irgreditur salutandum. Quo ille viso, admiratus est

NOTÆ ZACAGNI.

- 1 Calinenfis, & Bobienfis codices habent, sicut ipse senior scripsit. Cum manifestam. At nos ex Epiphonio unius vocis transpositione locum restitimus. Senior autem ille, hoc est, presbyteros, idem esse videtur cum eo, quem infra Seniores tertium vocat. Præterea Codex Bobienfis, pro fecerit habet fecerit.
- 2 Codex Bobienfis, dimittitur anima, quæ obijcit inter medium novi sæculi. Græca sonant, Deinde iterum ignem totum cum eone mittit, ut omnes peccatorum anima in æternum vinculis comprehensa sentiantur. Unde autem tanta inter græcam, & latinam versionem diversitas oritur, ignoro.
- 3 Cod. Bobienfis, vincantur, quam lectionem mendosam esse græcus apud Epiphonium textus evincit.
- 4 Codex Bobienfis, cum ista sola ornerit; probatione. Gr. Sed apud Epiphonium est, cum statuta venerit.
- 5 Hic locus mire in Bobienfi etiam codice est depravatus, in quo sic legitur. Probationes autem omnes, Jesus est in modica navi, & Mater vitæ, & duodecim gubernatores, & Virgo lucis, & senior tertius. Unde & major in navi vivens spiritus adhibetur, & murus ignis illius magni, & murus venti, & aeris, & aqua interioris ignis vivensque. Omnia in luna habitabunt, usquequo totum mundum ignis absumat, in quem autem annorum numerum non didici. Videtur autem antiquus interpres non bene intellexisse quibusdam in locis vim græci textus, cujus verba apud Epiphoniam latine sonant ex versione nostra. Cunctis vero propagationes, seu prolaciones potestatum ex hoc Deo, nempe, Jesus, qui in minori navigio manet, & ipsa Mater, & Gubernatores duodecim, & Virgo lucis, & Senior tertius, qui in majore navigio residet, & vivens spiritus, & ingentis equis murus, & murus venti, & aeris, & aqua, & interioris ignis vivens, hæc inquam omnes propagationes, seu prolaciones, apud æquum luminare habitant, quousque ignis universum mundum absumat, id quod veris annorum spatio continget, quorum numerum nescio. Sed de his Manichæorum ineptis commodiore nobis agendi locus erit in Manichæorum historia.
- 6 Codex Calinenfis, majore navi. Legendum autem, majore in navi. Græci enim textus apud Epiphonium hic est sensus.
- 7 Codex Bobienfis, & aqua interioris ignis vivensque. Calinenfis, etque interioris vini. Nos ex græco textu latinum correximus.
- 8 Codex Calinenfis, luminarium. Græca sonant, duorum naturarum.
- 9 Hic lacuna est in codice Bobienfi, in quo etiam recipies, perperam legitur.
- 10 Hinc pater recte Petavium in græco hujus loci textu pro κλίματα, ut perperam legitur in Basileensi Epiphonii operum editione, substituisse κλίματα.
- 11 Codex Bobienfis, ex quibus Adad. Ceterum ex codice Bobienfi, & Epiphonio Calinenfi supplevimus, in quo nulla Thomæ mentio.
- 12 Hic usque Epiphonius.
- 13 Codex Bobienfis, κελύσῃται.
- 14 Codex Bobienfis, κελύσῃται.
- 15 Vox Episcopi deest in Bobienfi.
- 16 Codex Bobienfis, ad δωδεκίμην.
- 17 Codex Bobienfis, requirit.

ANNO
CHRISTI

117.

est primo habitus indumenta; habebat enim A calceamenti genus, quod quadrifole vulgo appellari solet; pallium autem varium, tanquam acrina specie; in manu vero validissimum baculum tenebat ex ligno ebelino; Babilonium vero librum portabat sub sinistra ala; crura etiam braccis obtexerat colore diverso, quarum una rufa, alia velut prasini coloris erat: vultus vero ut senis Persæ artificis, & bellorum ducis videbatur. Igitur Marcellus statim ad Archelaum mittit, qui cum verbo citius affuisset, invehi in eum animo urgebatur ex ipso habitu, ac specie ejus & maxime quidem, quod, & quæ Turbone referente cognoverat; secretius factum apud semetipsum retraxerat, & diligenter preparatus advenerat. At vero prudentissimus Marcellus omni contentionum studio sublato, utrumque audire decernit, invitatis viris primariis civitatis; ex quibus iudices elegit, religione gentiles, quatuor numero, quorum hæc sunt nomina, Mannippus Grammaticæ artis, & disciplinæ rhetoricæ peritissimus; Egialeus archiater nobilissimus, & literis apprime eruditus; Claudius, & Cleobolus duo fratres egregii rhetores. Fit ergo magnificus conventus, itant domus Marcelli, quæ erat immentia, repleteret ex his, qui ad audiendum fuerant vocati: & cum in conspectu omnium constitissent ii, qui adversum se dicere proponebant, tunc illi electi iudices excellentiores omnibus confederunt, atque Manes dicendi initium datum est. Silentio igitur facto, primum aggressus est hoc modo.

XIII. "Ego, Viri fratres, Christi quidem sum discipulus, Apostolus vero Iesu: pro nimia autem humanitate Marcelli adesse festinavi, ut qualiter oporteat observare modum divinæ religionis eum edoceam: ne sicut muta animalia, quæ intellectu carent, nec quid agunt advertunt, ita etiam Marcellus, qui nunc se velut dedititium doctrinæ Archelai subjugavit, ad ultimum damno animæ seriat, cum præparandæ divini cultus observantiæ ultra non habuerit facultatem. Scio autem & certus sum, quod emendato Marcello, etiam vos omnes salvi esse poteritis; ipsius enim iudicio suspensa pendet urbs vestra: quod si ab unoquoque vestrum abijciatur vana præsumptio, & ea quæ dicuntur a me, veri amore zudiantur, futuri seculi hæreditatem, cælorum regna capietis. Sum quidem ego Paraclitus, qui ab Iesu mitti prædictus sum, ad arguendum mundum de peccato, & de 14 injuriis. Sicut & qui ante me missus

JAN. 16. 8.

est Paulus, ex parte scire, & ex parte prophetare se dixit, mihi reservans, quod perfectum est, ut hoc quod ex parte est, destruat. Tertium ergo testimonium accipite, Apostolum me esse Christi electum: & si vultis mea verba suscipere invenietis salutem; nolentes autem, vos æternus ignis absumere habet. Sicut enim Hymeneus & Alexander traditi sunt Satanae, ut discerent non blasphemare; ita & vos omnes penarum Principi trademini, pro eo quod manus injecistis in patrem Christi, cum eum dicitis causam esse omnium maiorum, & conditorem injuriarum, & totius iniquitatis creatorem, ex eodem fonte dulcem, & amaram producentes aquam: quod fieri, aut intelligi nulla ratione possibile est. Cui enim oportet credi? magistris vestris istis, qui carnibus vescuntur, & affluentissimis deliciis perfruuntur, aut Salvatori Christo Iesu dicenti, sicut scriptum est in Evangeliorum libro, Non potest arbor bona malos fructus facere, neque arbor mala bonos fructus facere? Et alio in loco, patrem Diaboli mendacem, & homicidam ab initio esse confirmat. Rursum desiderium fuisse tenebris, ut insequerentur illud, quod de luce initio fuerat prolatum verbum, & inimicum hominem zizaniorum seminatore & principem seculi mundi hujus Deum, qui hominum mentes excæcat, ut in Evangelio Christi deserviant? Bonus est iste Deus, qui suos homines salvari non vult? Et, ut ne multa alia revolvam, & spatium temporis obteram, veræ doctrinæ differens tempus, hæc dixisse sufficiat, & ad propositum redeam. ut competenter ostendam istorum absurdam esse doctrinam, nec quicquam Deo, & Patri Domini Nostri Salvatoris ascribendum, sed malorum nostrorum causam accipere Satanam: in ipsum etenim rejiciendum, quod omnia nujuscemodi mala ab ipso generentur. Sed & ea, quæ in Prophetis, & lege scripta sunt, ipsi nihilominus ascribenda sunt, ipse est enim, qui in Prophetis tunc locutus est, plurimas eis de Deo ignorantias suggerens, & tentationes, & concupiscentias. Sed & devorantorem eum sanguinis, & carnis ostendunt; quæ omnia ad eum pertinent Satanam, & ad Prophetas ejus, quæ transformare voluit in patrem Christi, & scribere pauca quædam vera, ut per hæc etiam cætera, quæ sunt falsa, crederentur. Unde bonum nobis est ex omnibus, quæ usque ad Joannem scripta sunt, nihil omnino suscipere, a diebus vero ejus evangelizatum regnum cælorum solum amplecti; semetipsos

ANNO
CHRISTI

117.

1. Cor. 3. 9.

1. Tim. 7. 10.

Matth. 7. 18.

Joan. 8. 44.

Matth. 11. 23.

Ephes. 6. 12.

NOTÆ ZACAGNI.

- 1 Codex Bobienſis, *teſtatum*. Perſas alris calceis uſos fuiſſe ait Strabo lib. 15.
- 2 Mira corruptus eſt hic Bob. cod. legit enim, *ac inſpl. i. enim. Manuſ vero.*
- 3 Codex Bobienſis, *eblino*. Baculum ex ebene geſtaſſe Prophetas, hoc eſt, ſacrarum rerum interpretes ex Calliſtano probat Durangius in Gloſſario verbo *Ebelino*.
- 4 Hic lacuna eſt in codice Bobienſi.
- 5 Caſinenſis, *vultus erat.*
- 6 Codex Bobienſis non habet, *quidem*.
- 7 Codex Caſinenſis male, *cernit*.
- 8 Codex Bobienſis, *Grammaticæ, & diſciplina rhetorica arti peritiſſimus, & Egialeus*. Horum autem iudicium primum. Gentilium Philoſophia profefſorem, ſecundum Medicum, tertium Grammaticum, quartum Rhetorem ſacit Epiphanius num. 10.
- 9 Codex Caſinenſis, *Reſtores*.
- 10 Codex Bobienſis, *convocati*.
- 11 Codex Caſinenſis, *plurima*.
- 12 Huc uſque Valeſius elidit ex cod. Bobienſi.
- 13 In codice Caſinenſi, *enim dato*.
- 14 Videtur hic locus a Manete, vel ab imperito librario corruptus; nam in ſacro textu, *juſſura*, ſcribitur contrario ſenſu. Varia autem ſæpe Scripturæ loca dolore interpolatiſſe, & que corruptiſſe Maneteum diſerte Archelaus aſſertit infra cap. 53. & ex Epiphanio colligitur in ejuſdem hæreſi num. 10.
- 15 Videtur reſpicere Manes ad illa Joan. 1. 5. & *tenebra cum non comprehenderunt*.
- 16 In codice Caſinenſi *diſſerens* legitur.

ANNO
CHRISTIANNO
CHRISTI

vultus sui figuram similiter expresserit, nunquid simile signaculum apparebit? Nequaquam, etiamsi vos nolitis, quod verum est, confiteri. Quod si non sumus similes in signaculo, sed est in nobis differentia; quomodo non probatur Principum nos, & materiam esse facturam, secundum enim ipsorum formam, & similitudinem, & imaginem etiam nos existimus formis diverso. Quod si eam, quae ex initio facta commixtio est, & qualiter facta sit, vultus edicere, edicam.

XV. Iudices dixerunt: Non prius queritur quomodo facta sit prima commixtio, nisi prius detur ratio, duo esse principia naturalia. Cum enim claruerit duo esse ingenta, tunc etiam reliqua fidem capient, etiamsi pars aliqua non accomodaverit assensum: iudicandi enim nobis potestate permessa, dicemus quod nostrae opinioni claruerit. Demus tamen & Archelao dicendi facultatem ad haec, ut quae ab utroque dicta fuerint comparantes, pro veritate possimus ferre sententiam. Archelaus dixit: Tametsi ingentis audacia, & blasphemiae plena est intentio Adversarii. Manes dixit, Audite Iudices: quid dixerit adversarii? Ergo duae res sunt. Archelaus dixit, Infantiae magis quam prudentiae videtur mihi plenus iste, qui mihi hodie controversiam movet, quia dixero adversarii; sed ablata tibi est in modico sermone obiectio: tametsi quidem ex hoc arbitratus est me affirmaturum duas esse naturas. Ingentem doctrinam ferens ades; neutrum enim eorum quaesieris, stat. Potest enim is, qui non natura, sed proposito adversarius est, amicus effectus, non esse adversarius, & ita cum alter e nobis alteri acquieverit, unum, atque idem uterque apparebit; quae causa indicat creaturas rationabiles libero arbitrio esse permissas, unde, & conversiones recipiunt, & ideo ingenitae naturae esse non possunt. Quid ergo ais? duae istae naturae inconvertibiles sunt, an convertibiles, aut una eorum convertitur? At vero Manes remoratus est, non inveniendū responsum: intuebatur enim quod ex utroque concluderetur retractans; quia si dicam converti eas, respondebit mihi illud, quod in Evangelio scriptum est de arboribus; quod si negem esse convertibiles, permutationis statum, & causam necessario expetet. Interea aliquando respondit Manes, inconvertibiles quidem sunt utraque, quantum spectat ad contraria, convertibiles vero quod spectat ad propria. Archelaus dixit: Videris mihi delirus esse, & obliviscens propositionum tuarum; sed ne eorum quidem, quae didicisti, verborum virtutes, vel qualitates agnoscere. Neque enim conversio quid sit agnoscis, neque quid sit ingentum, aut quid dualitas, non quid praeteritum, vel quid praesens, quidve futurum sit, sicut ex his, quae a te nunc dicta sunt, adverti. Inconvertibilem enim esse

A affirmasti utramque naturam, quantum ad contraria spectat; convertibilem vero quantum ad propria. Ego vero dico, quia qui in propriis versatur, non excedit a se, sed est in eisdem; quibus semper est inconvertibilis: qui vero recipit convertibilitatem, hic extra propria effectus, devenit in aliena.

XVI. Iudices dixerunt. Convertibilitas illum, cui accidit, transit in alium; ut si dicamus, Judaeus, si velit fieri Christianus, aut si Christianus velit esse Gentilis, haec species est convertibilitatis, & cauta. Neque vero si Gentilis, cum in omnibus propriis suis maneat, ad Deum suis hostias offerat, templique ex more deserviat, donec perseverat in propriis, ac proficit, nunquid dici potest esse conversus? Quid igitur dicis? recipiunt convertibilitatem, an non? Et immorante Mane, Archelaus ait: Si quidem convertibiles esse dicit utraque naturas, quid est, quod impedit, uti ne unum atque idem eas esse opinemur? Si enim inconvertibiles sunt, non est in his naturis, quae similiter inconvertibiles sunt, & similiter ingenitae, ulla discretio, neque altera ex his bona agnoscitur, aut mala. Quod si convertibiles sunt, scilicet provenire potest, & bonum effici malum, & malum bonum. Si enim hoc provenire possibile est, quare non unum dicamus ingenium, quod intelligere magis dignum est iuxta rationem veritatis? Intueri enim oportet, quomodo malus ille fuerit ab initio, aut in quos malitiam exercuerit ante mundi constitutionem. Cum caelum nondum extitisset, & nondum terra subsisteret, non homo, non animal, in quos exercebat malitiam? quem opprimebat iniuste? quem spoliando occidit? Quod si suis eum dicas extitisse malum, sine dubio ergo ostenditur illum bonae esse naturae. Si vero & illi omnes mali sunt, quomodo potest Satanam, & Satanam eicere? Sed conclusus sermone convertis, ut dicas, bonus vim passus est a malo. Sed nec hoc quidem est tibi sine periculo dicere, ut lucem victam esse confirmes; quod enim vincitur vicinum habet intentum. Quid enim ait sermo divinus? *Quis enim potest*

intrare in domum fortis, & diripere vasa eius, nisi illo sit fortior. Quod si hominibus eum malum extitisse dixeris, & ex eo malitiae suae indicia demonstrasse; ergo ante hoc bonus fuit, & convertibilitatem recipit ex eo, quod creati hominis cauta invenitur extitisse malitiae. Sed postremo dicat quod est malum, ne forte nomen solum defendat, aut adstruat. Quod si non nomen mali, sed substantia; fructus nobis malitiae, & nequitiae huius exponat, quoniam non agnoscitur unquam arboris natura sine fructu.

XVII. Manes dixit. Constet apud te prius, quia est radix alia malitiae, quam non plantavit Deus, & tunc tibi dicam fructus eius, Archelaus dixit. Non hoc veri expetit ratio; neque

NOTAE ZACAGNI.

- 1 In Codice Casinensi erat, *Sed Deum vultu*, nullo sensu, nos ex ingenio, ut edicimus est, correximus.
- 2 Forte quod dixerit, vel, quia dixerit.
- 3 Ita hunc locum restitimus, nam in codice legebatur, *tam i quidem ex hoc arbitratus est se affirmaturum*. Sed supra vocem *tam*, quaedam lineola literae *e*, similis apparebat, quam particulae, & compendiam esse putavimus.
- 4 Forte, & ideo duae ingenitae naturae esse non possunt.
- 5 In codice Casinensi erat, *expetit*.
- 6 In eodem codice, tam in hoc commate, quam in sequenti, perpetam legitur, *expetit*.
- 7 Forte, *dixit*.
- 8 Et hic male legitur in codice Casinensi, *expetit*.
- 9 Forte *sermone convertis*.
- 10 Forte, *creata hominibus*.

ANNO
CHRISTANNO
CHRIST

que enim assentiar tibi radicem esse malæ arboris illius, de cujus speciebus nunquam ullus gustaverit. Tanquam si velit aliquid quis emere; nisi prius gustando discat, utrum arida sit species, aut liquida, pecuniam non profert; ita neque ego tibi assentiar esse arborem malam & pestilimam, nisi prius qualitas fructuum eius fuerit manifestata; scriptum est enim, quia de fructibus arbor cognoscitur. Dic ergo nobis, o Manes, arbor, quæ dicitur mala, quem afferat fructum, aut cujus naturæ sit, quam virtutem habeat, ut tibi credamus, etiam radicem arboris ipsius esse talem? Manes dixit, Radix quidem mala, arbor autem pestilima, incrementum vero non ex Deo, fructus autem fornicationes, adulteria, homicidia, avaritia, & omnes mali actus malæ illius radices. Archelaus dixit, ut tibi credamus, quia isti sunt fructus malæ illius radices, gustum nobis eorum profer: substantiam enim ingenitam esse pronuntiasti huius arboris, cujus fructus secundum sui similitudinem proferuntur. Manes dixit: Hæc ipsa inuisita, quæ in hominibus est, testimonium reddit, & avaritia de gustu illius malæ radices. Archelaus dixit: Ergo, ut dixisti, fructus sunt arboris huius iniquitates istæ, quæ geruntur ab hominibus. Manes dixit: Ita plane. Archelaus dixit. Si fructus isti sunt, id est, actus hominum mali, ipsi ergo homines radices locum, atque arboris obtinebunt; ipsos enim pronuntiasti fructus terre humicemodi. Manes dixit, Ita dico. Archelaus dixit, Male dicit, ita dico; non enim ita dicit, alioquin, cum homines cessaverint peccare, arbor malitiæ infructuosa apparebit. Manes dixit: Impossibile est quod dicit; si enim unus cessaverit, aut alius aut plures; alii autem hoc agerent. Archelaus dixit: Si omnino possibile est unum, & alium, & plures, sicut ais, non peccare, possibile est etiam hoc omnes agere; unius enim conditoris sunt, & unus massæ homines omnes, & ne otiose per invidias sequar, ea quæ inordinate protulisti, certis præscriptionibus excludam. Ais fructus malæ radices, atque malæ arboris esse actus hominum, id est, fornicationes, adulteria, perjuria, homicidia, & reliqua his similia. Manes dixit, Ita. Archelaus dixit: Ergo si humanum genus interire pervenerit a facie terræ, ita ut ultra jam peccare non possint, periret arboris huius substantia, fructum ultra non asserens. Manes dixit, Et quando, quod dicit, fiet? Archelaus dixit, Quoniam quod futurum est nescio, homo enim sum; non tamen sermonem istum indiscussum relinquam. Quid dicit de humano genere, ingenitum est, aut factura? Manes dixit, Factura est. Archelaus dixit, Si factura est homo, quis est adulteri, & fornicationis, & reliquorum talium pater? cuius hic est fructus? Præquam fieret homo, quis erat qui fornicaretur, aut adulteraret, aut homicidia perpetraret? Manes dixit: Sed homo a mala natura plasmatum, manifestum est, quia ipse sit fructus, etiam si peccet, etiam si non peccet; unde semel absolute nomen hominum, & genus tale est, etiam si nulla peccet, aut inuisita. Archelaus dixit, Sed & illius rei faciamus mentionem. Si ipse, ut

ais, hominem fecit malignus, quare malitiam exercet adversus eum?

XVIII. Judices dixerunt: Hoc volumus scire a te, Manichæe, quomodo illum affirmasti malum esse? Ex eo, quo homines facti sunt, aut antea? Quia enim necesse est te malitiæ ejus opus ostendere ex eo tempore, ex quo malum eum fuisse asseris, certus esto, quia neque cognoscitur vini qualitas, nisi prius gustaverit quis, sicut ex fructu omnis arbor dignoscitur. Quid ergo dicit? ex quo tempore malus est hic? necessaria enim nobis videtur hæc ratio. Manes dixit, Semper. Archelaus dixit, Ostendam etiam hoc, optimi viri, & prudentissimi auditores, quoniam sermo ejus omnino non constat; nam & ferrum non est semper malum, nisi ex quo homo est, & artificium ejus in malo conversum, utendo ex eo perverte; & omne peccatum extitit ex quo homo est. Sed nec ille quidem ipse magnus serpens, malus ante hominem fuit; sed post hominem, in quo malitiæ suæ ostendit fructum, quia ipse voluit. Si ergo nobis post hominem apparet secundum scripturas malitiæ pater; quomodo ingenitus erit, qui post hominem, qui factura est, malus effectus est? Sed ex hominis tempore a te creati, cur malus ostendatur? Quid in eo concupivit, si omne corpus suæ facturæ erat, quid zelatus est? Qui enim zelatur, aut concupiscit, meliora & aliena concupiscit. Si ergo ex eo homo est, mala natura, demonstratur quomodo suus fuit, sicut frequenter ostendi, homo. Si enim suus erat homo, malus erat etiam ipse, tanquam talis arboris fructus; mala enim arbor, sicut ais, malos fructus facit. Cum omnes enim mali essent, quid desideravit, aut unde initium malitiæ ostendit, si ex tempore plasmati hominis malitiæ ejus homo cauta est? Lege autem, ac præcepto sibi dato, homo poterat nequaquam obtemperare serpenti, & his, quæ ab eo dicebantur, cui si non obtemperasset homo, qua ex causa malus fuisset? Quod si ingenitum est malum; & quomodo interdum homo fortior illo invenitur? Obtemperans enim mandato Dei frequenter vincet omnem malitiæ radicem; & ridiculum est, si iste qui factura est, fortior invenitur ingenito. Cujus autem est lex, & mandatum, illud dico, quod homini datum est? Sine dubio confitebitur Dei esse. Et quomodo potest dari lex alieno, aut inimico quis potest dare præceptum? Aut ille, qui accipit præceptum, quomodo potest adversus Diabolum, id est, adversus creatorem suum pugnare, tanquam si filius patri, cum beneficiorum debitor sit, irrogare velit injurias? Ita in hac parte in utilitatem hominis designans, si per legem, & mandatum adversus eum, qui plasnaverit, dicat, atque eum vincere conetur. In tantum enim stoliditatis progressum esse ipsum Diabolum putabimus, quod advertit se hominem fecisse non senserit, nec animadvertit quid futurum esset, nec provident quid sequeretur, cum etiam in nobis, qui factura sumus, sit aliqua vel parva scientia, inest & aliquid prudentiæ, & estimationis nonnunquam certæ. Et quomodo ingenito ne exiguum quidem providentiæ fuisse credi-

NOTA ZACAGNII

Prima facie hic locus videbatur esse corruptus, sed verba verum transpositionem clare sensus esse ostendunt, ut si, sed ex tempore hominis a te creati, hic est, quo hominem ipse creavit, cur malus ostendatur.

ANNO
CHRISTI
1177.

credimus neque existimationis, aut intellectus; ANNO
sed brutissimus sensu, & obtusissimi cordis, & CHRISTI
naturas pecoris invenitur, secundum assertio-
nem, videlicet, tuam. Quod si ita est, quo-
modo homo, qui ingenio, atque scientia non
parum pollet, ab eo, qui ignarus omnium, at-
que hebes sensu est, potuit accepisse substan-
tiam? Quomodo hujuscemodi auctoris opus ef-
se hominem audebit aliquis confiteri? Quod si
homo anima est, & corpus, & non solum cor-
pus sine anima, quæ sine se subsistere non pos-
sunt; quare ea inimica sibi met dices, & con-
traria? Videtur enim mihi Dominus nosse Je-
sus Christus de his dixisse per parabolas, *Ne-*

Matth. 9. 17.

mo potest vinum novum in utres veteres mitte-
re, alioquin rumpentur utres, & vinum effunde-
tur. Sed vinum novum in utres novos mitten-

dum est, quoniam quidem idem Dominus est
utris, & vini; nam etsi diversa substantia sit,
sed dominatione, & observantia usu ex his
duabus una persona subsistit. Non enim ani-
mam dicimus substantia unius esse cum corpo-
re, sed habere unumquodque qualitatem suam;
tanquam ad unum genus, atque unam speciem
hominum, Uter, ac vinum comparatur, ita ab
uno Deo hominem editum ratio expetit veri-
tatis: gaudet enim anima corpore, & dili-
git, & colit illud, nihilominus etiam corpus
gaudet ab anima se vivificatum. Quod si ma-
ligni opus dicat esse quis corpus, cum sit &
corruptibile, ac vetustum, atque deterrimum, C

Matth. ibid.

non potest ferre spiritus virtutem, nec animæ
commotionem, & ejus splendidissimam creatu-
ram. Sicut enim si assumemus panni rudis
assuat quis vestimento veteri, major scissura fit,
ita etiam corpus, si præclarissimo operi, ani-
mæ adsociatum fuerit, interiret. Similiter &
si quis inferat lucernæ lumen in locum tene-
brosum, fugantur continuo tenebræ, nec appa-
rent; ita intelligendum est, anima corpori in-
serta, continuo tenebras effugatas, & unam iam
effectam esse naturam, atque unum hominem in
unam speciem constitutum, & ita conveniet
consonanter vinum novum esse mistum in ut-
res novos, & assumentum panni rudis as-
sutum non esse veteri vestimento. Sed ex D

1. Cor. 12. 13.

hoc ostendere possumus consonantiam esse vir-
tutum in utraque, id est, corporis, atque animæ
substantia, in qua ait scripturarum Doctor ma-
ximus Paulus, Deum in corpore, sicut voluit,
unumquodque membrum posuisse.
XIX. Quod si tibi id difficile videtur intel-
lectu, nec acquiescis his dictis, saltem exemplis
tibi affirmabo. Invenire hominem templum esse
quoddam, sicut scriptum est, spiritus autem,
qui in ipso est, refertur ejus formam, qui in-
habitat templum; neque ergo templum consti-
tuitur potest, non agnito prius habitatore templi,
neque inhabitator collocatur, si templum non
sit extractum. Cum ergo utrumque una, ac
pariter deducatur; quomodo in his inimicum
aliquid, aut contrarium inveniri potest, &
non potius ab amicis, atque idem volenti-
bus utrumque videtur effectum? Et ut scias,
quoniam & amicitia, & genere conjuncti sunt,

Concil. General. Tom. I.

qui scit, & audit, *Faciamus hominem*, & re-
liqua, respondit. Hic enim qui templum
extruit, interrogat illum, qui informat simu-
lacrum, mensurasque etiam magnitudinis, ac
latitudinis, vastitatisque perquirat, ut ita funda-
mentorum spatia describat; neque enim in va-
num quis templum extruit, nisi mensuras col-
locandi didicerit simulacri. Similiter igitur per-
quiratur modus corporis, atque mensura, ut
possit apte in eo anima collocari ab artifice
omnium Deo. Quod si dicat quis inimicum
esse eum, qui plasmaverit corpus; Deus qui
creator est animæ meæ, quomodo non, dum
alteri invidet, alterius operi irrogavit infamiam,
ut aut ille, qui templum extruit, angustum fa-
ciat, ita ut capere non possit, quod collocatur?
aut ille qui simulacrum fecit, quomodo non
grave aliquid pertulit, & ponderosum, quo in-
tromisso, templum continuo concideret? Se-
cundum hoc, quod novimus esse inimicorum
studia, contemplerur hæc, si non ita se ha-
bent; sin autem oportet omnia iidem menturis,
eadem æquitate disponi, similique gloria efferi;
quid adhuc de hoc dubitamus? Addimus tan-
tum, si placet, etiam illud exemplum, similis
videtur esse homo navi, quæ instructa ab arti-
fice, atque in mare deducta est, quamque na-
vigare impossibile est sine gubernaculis, quibus
regi, & flecti possit in quæcumque loca volue-
rit gubernator eius. Et quia eodem artifice in-
digeat corpus gubernaculorum, quo & totius
navis, nulli dubium est; sine gubernaculis
enim otiosum erit omne navis opus, corpus
illud immensum. Ita ergo animam corporis gu-
bernacula dicimus, reguntur autem utraque
arbitrii, atque animæ libertate, quo velut gu-
bernatore utimur; quæ cum per conjunctio-
nem unum effecta, consonantiam officii sui
continent ad omne opus, quodcumque ex se-
metipsis efficiunt, uni auctori, & conditori te-
stimonium ferunt.

XX. His auditis, turbæ quæ aderant, vehe-
menter gavilæ sunt, itaut pene manus imice-
rent in Manem, quos vix Archelaus colibens
& reprimens, conquiescere fecit. Judices dixe-
runt: Sufficiens ostendit Archelaus homi-
nis & corpus, & animam unius esse factoris,
eo quod consonare in conjunctione non possit
opus unius, si propositum artificis a se dis-
sentiret alterius. Quod si dicatur unum expli-
care utrumque minime valuisse, infirmitatem
ostendit artificis; quia & si dicat quis animam
boni Dei esse, otiosum opus invenitur homi-
nis, nisi etiam corpus accepit. Quod si rur-
sum corpus mali Dei dicatur esse figmentum
otiosum nihilominus erit, si animam non ac-
ceperit; quæ utique nisi commixtione, atque
sibi invicem fuerit inserta cum corpore, homo
nec erit, nec dicetur. Unde multis exemplis
approbavit Archelaus totius hominis unum, at-
que eundem esse factorem. Archelaus dixit:
Scire te non dubito, Manes, hoc quod gene-
rantis, aut creatis filius dicitur ille, qui na-
tus est & creatus. Quod si malignus hominem
finxit, pater ejus esse debet secundum natu-
ram. Eccē ram.

NOTÆ ZACAGNI.

1. Forte, *Sic enim qui templum extruit.* In codice enim erat, *extruit.*
2. In codice Casinensi, *Deum.*
3. In codice Casinensi est, *quæ cum conjunctionem.*
4. In eodem codice legitur, *manus est creatum.*

ANNO
CHRIST1772
Matth. 6. 9.
Luc. 11. 2.
Matth. 6. 9.
Luc. 10. 11.

ram. Et cui ergo dicebat Dominus Jesus, docens orare homines, Sic dicite cum oratis, Pater noster qui es in caelis, & iterum, Orate patrem vestrum, qui est in occulto. De Satana autem dixit vidisse se eum, Sicut fulgur cadentem de caelo, uti ne quisquam audeat dicere, quod ipsum nos docebat orare; neque enim descenderat Jesus ut homines conjungeret, & reconciliaret Satanae, quin potius conterendum eum sub pedibus fidelium suorum tradidit. Sed ego beatiore istos dicam esse gentiles, qui multos quidem introducunt Deos, unanimes tamen, atque amicos eos confitentur; hic vero duos introducens, inimicitias inter eos, discordemque sententiam non erubescit adstruere. Quod si simulatos sub huiusmodi conditione intro-

duerent Deos, ludum jam gladiatorium inter eos erat videre, innumeras habentes naturas, diversaeque sententias.

XXI. Jam vero de interiore, atque exteriori homine quid me necesse est dicere, cum Salvatoris voce dicatur ad eos, qui camelum glutunt, & de foris hypocritae sunt, blandimentis, atque adulatione circumdati, ad quos Jesus ait, *Va vobis Scribae, & Pharisei hypocritae, quare quod de foris est catini, & calicis lavatis, quod autem intus est, immunditia plenum est? Aut nescitis, quia qui fecit, quod foris est, & quod de intus est, fecit.* Nunquid de catino, & de calice loquebatur? Nunquid vitriarius erat, qui haec dicebat, aut singulus, ex luto fingens vasa? Nonne de corpore, atque anima evidentissime loquebatur? Quoniam quidem Pharisei aneti, & crimini decimas expectantes, quae erant graviora legis relinquebant, & his quae extrinsecus erant, adhibentes diligentiam, contemnebant ea, quae ad salutem animae pertinebant; expectabant etiam salutationes in foro, & primos discipulatus in caenis, quos sciens Dominus Jesus perditos esse, dicebat eis, quia lus solis rebus, quae de foris erant, adhiberent diligentiam, & ea quae intrinsecus erant, contemnerent velut aliena, ignorantes, quoniam qui corpus fecerat, ipse fecit & animam. Et quis ita lapideus est, & stolidus, ut non ad omnia ei iste sermo sufficiat? Cui sermoni conionans Paulus ait, interpretans ea, quae in lege scripta sunt, hoc modo: *Non infrenabis os bovis triturantis, Nunquid de bobus cura erat Deo? Aut propter nos utique dicit? Sed quid immoramur ulterius; adjiciam tamen pauca de pluribus. Si duo sunt ingenita, & his loca certa decernimus, dividitur Deus, si intra certum locum est, & non ubique diffunditur, & erit multo inferior loco, in quo est, (manus enim quod continet semper eo, quem continet) & efficitur Deus*

ejus magnitudinis, cujus est locus, in quo continetur, sicut homo, si sit in domo. Deinde ratio requirit, quis est qui inter eos dividerit, aut quis eis certos terminos statuerit, & invenitur jam uterque multo inferior virtutis humanae. Lyfimachus enim, & Alexander totius mundi imperium tenuerunt, omnesque nationes barbaras, atque omne genus hominum subicere potuerunt, itaut non esset alius Imperator per illud tempus, praeter ipsos sub caelo. Et quomodo audebit quisquam dicere, non ubique esse Deum, qui est lumen verum indeficiens, cujus est regnum sanctum, & sempiternum, ceu nequissimi istius impietas, qui nec aequalem quidem cum hominibus potestatem omnipotenti Deo tribuit.

XXII. Iudices dixerunt: Lumen in tota domo lucere scimus, & non in una aliqua parte, sicut, & Jesus dicit, quia, *Nemo lucernam accendens ponit sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus, qui in domo sunt.* Si ergo lumen est, necesse est illud (si tamen Jesus creditur) mundo universo lucere, & non per partes: a quo si universum obtinet mundum, ubi iam ingenitae tenebrae, nisi forte accidentes, intelligantur? Archelaus dixit, Quoniam quidem multo melius a vobis intelligitur sermo evangelicus, quam ab isto, qui se Paraclitum esse proficitur, quem ego magis Paraclitum, quam Paraclitum dixerim, dicam ego quomodo acciderint tenebrae. Cum lux esset ubique diffusa, mundum cepit Deus condere, initium a caelo, & terra sumens, in quo ita ratio evenit, ut medietas, quae est terrae locus umbra obiectus, obiectu videlicet earum, quae factae sunt, creaturarum, inveniretur obsecurus, itaut res expeteret introduci lucem huic ipsi in medietate posito loco. Unde & in Genesi Moyses enarrans facturam mundi, nequaquam facit tenebrarum mentionem, aut quasi factae sint, aut non factae; sed ipse tacuit, his qui possint advertere, derelinquens rationem huius intellectus; quae quidem, nec satis est ardua atque difficilis: cui enim non fiat manifestum, solem istum visibilem, cum ab Oriente fuerit exortus, & tetenderit iter suum ad occidentem, cum sub terram ierit & interior effectus fuerit, ea, quae apud Graecos Sphaera vocatur, quod tunc obiectu corporum obumbratus non appareat? Sed obiecto eo, obstante terrae corpore, superducitur umbra, quae ex se efficit tenebras, usquequo rursum, inferioris spatii cursu per noctem transacto, ad orientem revolvat, atque in locis solitis obortus appareat. Est ergo umbrarum, atque noctis causa corporis terrae soliditas, quod etiam si fuisset ipsius umbra homo intelligere potest.

Aate

NOTÆ ZACAGNI.

1. Melius in Vulgata: *Ora patrem suum in abscondito.*
2. In codice Casinensi, *Quod simulatores.*
3. In Casinensi codice est, *introducens.* Sed hic de Gentilibus loqui palam est, quare legendum, *introducens.*
4. In Casinensi cod., *ex bit.*
5. Hic mire depravatus est codex Casinensis, legit enim, *Primos discipulos subitos in centi, quod scientias De-*
6. Melius Vulgata, *An propter nos.*
7. In Casinensi, *Mains,* nullo sensu.
8. In codice Casinensi est *eo,* quod legendum putavimus, *eo.*
9. Ita depravatum locum ex ingenio restitimus, nam in codice Casinensi scribitur, *Nec qua vellem quidem.*
10. Forte, *Argui.*
11. In Casinensi codice, *oblectu.*
12. In Casinensi est, *quod nunc oblectu.*
13. Ita emendavimus scriptum codicem, qui habebat, *Exus ipse umbra.*

Anne celum enim, & terram, atque omnes istas corporeas creaturas indeficiens lux manebat, cum nullum corpus existeret, quod umbram sui objectione generaret, & ideo nusquam tenebras, nusquam noctem fuisse profitendum est. Nam si, verbi gratia, placeat ei cui potestas est omnium, plagam, quæ ad occasum est, auferre de medio; non agente sole ad illam partem cursum, nusquam fiet vespere, aut tenebræ; sed erit sol semper in cursu, nec unquam occidet, & medium cæli axem pene semper tenebit, nec aliquando desinet apparere, & per hoc erit universus orbis terrarum clarissimo lumine radiatus, ex quo nec ulla ejus pars obumbrabitur, sed manebit ubique unius luminis æqualitas. Occidentali autem plaga statum suum servante, & sole cursum suum tribus mundi partibus ministrante, hi quidem, qui sub sole sunt, clarius videntur illuminari, ita ut pene dixerim, dormientibus adhuc iis, qui e diversa plaga consistunt, isti priores diei exordium sumant. Sicut autem ante eos, qui in parte occidua jacent, dormientibus adhuc iis, ita velocius obscuratur, & soli omnium, qui in orbis medietate consistunt, æqualitatem semper sentiunt lucis. Cum enim medium sol tenuerit celum, nullus est locus, qui aut lucidior, aut obscurior esse videatur; sed omnes mundi partes ex æquo, & justo solis fulgore luminantur. Si ergo, ut superius diximus, occidua plaga pars auferatur e medio, ultra jam non obscurabitur pars, quæ ei adjacet. Et hæc quidem mihi simplicius dicta sunt, cum possum & Zodiacum circulum describere; sed non intui nunc fieri ratus sum, propter quod de his tisebo, & ad illud caput recurram, quod objecit advertarius, affirmans, omni nisu, tenebras esse ingentis, quod & ipsum, quantum valuimus, jam constatum est.

XXIII. Judices dixerunt: Si consideremus lucem fuisse ante conditionem creaturarum, & nihil fuisse objectum, quod ex se umbram generaret, necesse est lucem ubique fuisse diffusam, & omnia loca fulgore lucis illuminata, sicut ostentum est ex his, quæ a te nuper dicta sunt, in quibus veram esse rationem videtur, damus palmam allegationibus Archelai. Si enim divisionem accipiat universus mundus, veluti muro quodam per medium instructo, & ex una parte habitent tenebræ, ex alia vero lux, intelligitur nihilominus, quia ex eo, quod instructum est ædificium, umbra generata, acciderint tenebræ, & rursus nobis querendum est, quis ædificaverit murum in medio duorum, si tamen ædificatum fateris, o Manichæe. Si vero illa ratio consideretur, quasi murus non sit instructus, rursus sine aliqua exceptione unus esse universus intelligitur locus, ac sub una potestate positus; unde ex omni parte tenebræ ingentem naturam habere non possunt. Archelaus dixit, Dicat mihi etiam hoc ad ea, quæ proposita sunt. Deo in regno suo posito, & maligno similiter in suo regno, Concl. General. Tom. I.

quis inter medium ipsorum construxerit murum? Non enim potest dividere quid duas substantias, nisi quod sit utriusque majus, sicut dicit in Genesis libro, quia *divisit Deus inter lucem, & tenebras*. Talem esse aliquem necesse est & muri istius instructorem, murus enim terminos uniuscujusque demonstrat, sicut inter eos, qui rura incolunt, lapis solet portionem uniuscujusque dividere; quæ tamen res magis intellectum dat, quando hujuscemodi divisio fraternæ potius hæreditatis sit ratio: Verum nunc non est mihi de his dicendum, quantum necessarium videatur; nam illud est quod petimus, quis est, qui extruxerit murum ad designandum uniuscujusque terminum regni? Non dixerat, nolo moretur hic perfidus, sed jam confiteatur dualitatis lux in unum resuscitum esse substantiam. Dicat quemquam, qui medium extruxerit murum? Quid agebat alter, altero instructe? Dormiebat, aut ignorabat, aut resistere non valuit, aut pretio concessit? Dic quid faciebat, vel quis est omnino, qui extruxit. Vos deprecor, Judices, quos Deus plenissime repletos intellectu misit nobis, iudicatis, quis ex duobus extruxerit, & quid agebat unus, cum alter extruxerat.

XXIV. Judices dixerunt, Dic nobis, o Manes, quis designaverit fines utriusque regni, quis murum fecerit medium? Pro magno enim Archelaus interrogationem haberi hujus sermonis exposcit. Manes dicit, Bonus Deus, & nil habens commune cum malo, firmamentum posuit in medio, quo alienum a se esse, patefaceret malignum. Archelaus dixit, Usquequo dignitate nominis mentiris? Deum etenim tollimodo nomine appellas, & deitatem ipsius humanis infirmitatibus comparas. Aliquando ex non extantibus, aliquando ex subjecta materia, quæ quidem ante se fuerit, asseris extruxisse, ut homines solent extructores. Interdum etiam eum timidum, interdum & convertibilem dicitis; Dei est enim agere, quæ Dei sunt, hominis vero, quæ humana sunt. Si ergo Deus, ut ais, murum construxit, timidum se hic, & nihil fortitudinis se habere designat.

Scimus enim semper eos, qui suspicantur ab extraneis sibi dolos intendi, atque hostium venentur insidias, ipsi solent urbes suas muris circumdare, in quo & ignorantiam habent pariter, atque imbecillitatem sui ostendunt. Sed ne illud quidem a nobis reticendum est, quin potius in medium proferendum, ut & multa assertionum copia, machinationum advertarii diversitas destruat, auxilium nobis ferente veritate. Concedimus structuram factam esse muri, quæ ad quæretionem esset uniuscujusque regni: impossibile enim est sine hoc uno habere unumquemque proprium regnum; eodem vero modo impossibile est, & malignum egressum propriis finibus boni partes invadere, nisi interdictione constante, nisi forte prius deiciatur, sicut audivimus ab hostibus fieri, atque etiam oculis nostris nuper conspicimus. Eccc 2 Cum

NOTÆ ZACAGNI.

1 In codice Casinensi legitur, *ex ea parte*, & mox *fulgure*.
 2 Locus manifeste corruptus, cuius mihi emendatio non occurrit.
 3 In Casinensi etiam, *Omnia nisi*. Sed legendum, *Omnia nisi*, hoc est omni conatu, formula dicendi Lucie inter preti usitata. Vide cap. 40. & præsertim cap. 47.
 4 In codice Casinensi, *utriusque majus*.
 5 In codice Casinensi, *parium faceret*.
 6 Nota Archelai ætatem, & habetis disputationis tempus. Locum autem hoc valetur Archelaus de Carthis a Persis sub Valeriano Augusto expugnatis, vel de eisdem vicinis ab Odenathio Orientis Rege Gallieni imperatoris temporibus in Romanam Imperii ditionem redactis. Vide Trebellium Pollionem in Galliano cap. 10. & 12.

ANNO CHRISTI 1177

ANNO CHRISTI 1177

1175
 Cum rex aliquis oppugnat turrin valido muro circumdatam, adhibet primo ballistas, & jaculis securibus deinde portas excidere, atque arietibus muros conatur evertere; & cum obtinuerit, tum demum ingressus, quæ libuerit, agit, sive captivos placet cives adducere, sive cuncta subvertere, aut etiam, si placuerit, rogarus indulget. Quid ergo dicit iste? Non substantia, id est, proposito adversarius quis deiecit, quod interjectum fuerat munimentum: in precedentibus enim professus est, quia supervenerint tenebræ ex propriis sinibus in regnum Dei boni. Quis prius deiecit munitionem? impossibile enim erat ingredi malum; munitione constante. Quid taces? quid moraris tu, Manes? Etiam si tu differas, aggrediar mea sponte. Si enim dixeris, quia Deus destruxerit, requiram quid eum movent ad destruendum hoc, quod prius propter importunitatem maligni, & separationem ipse extruxerat? Quid iratus, aut quid damni peressus, advertum te ipse pugnare contendit? Aut nunquid de maligni facultatibus aliquid concepivit? Quod si hominem nihil in causa est Deo destruendi ea, quæ iam dudum ad alienandum a se, & separandum malum ipse construxerat, illud nec mirum putandum est, quod ejus consortio turrin delectatus; munitione enim, quæ missa fuerat propter hoc, ne ejus molestiam pateretur, idcirco destructa videbitur, quoniam non jam mollescit, sed amicus fore putabitur. Quod si a maligno murum dicit esse destructum: quomodo possunt boni Dei opera a maligno superari? alioquin fertur Deo invenietur maligna natura. Quomodo & ipse, cum sit omnino totus tenebræ, luci supervenit, & comprehendit, Evangelista testimonium ferente, quia *Lux lucet in tenebris, & tenebræ eam non comprehendunt*? Quomodo cæcus armatur? quomodo tenebræ advertus lucis regnum dimicant? Sicut enim hæc lucis oculis sola radios in te recipere non possunt; ita & hic terre non valet regni lucis intuitum, sed manet temper extraneus, & alienus.

Aest malignus, ultra jam leone non habente potestatem faciendi aliquid, & salvabitur omne animarum genus, ac restituetur, quod perierat, proprio suo gregi. Archelaus dixit, Si leonem maligno comparas, Deum vero pastorem; oves, atque hædum dic, cuinam comparabimus? Manes dixit, Oves, & hædus unius mihi videntur esse naturæ; in similitudinem autem ponuntur animarum. Archelaus dixit, Animam, ergo perditum dedit Deus, obiciens eam leoni in fovea. Manes dixit, Nequaquam, absit hoc; sed apprehensus est hoc ingenio, in futurum vero salvabit eam. Archelaus dixit, Ridiculum jam illud est, Viri auditores, si agnum, quem retinebat in sinibus, pastor extimelicens leonis ingressum, projecit eum devorandum, & dicitur quia in futurum salvabit eum. Quomodo non totum hoc ridiculo plenum est? Nam & in hoc etiam judicium admittit. Deus enim Satanæ animam tradidit, in perditionem ab eo assumendam. Quando enim pastor, nonne David de ore leonis, vel urfi eruit ovem? Hoc dicimus propter ore leonis, quod ait, de ore leonis, aut de ventre ejus potest educere, quod jam ille devoravit. Sed dices mihi, Deus est, & omnia potest. Audi ergo ad hæc, cur igitur quod possit, non illud potius asseris, quod poterit propria virtute vincere leonem, sive pura Dei potentia, & nunquam machinis quibusdam, & foveæ hædo, sive agno tradito. Dic mihi etiam illud, si pastori superveniat leo non habenti oves, quid fiet? Ingenitus enim est, qui dicitur pastor, ingenitus quoque etiam leo. Cum ergo nondum esset homo, priusquam pastor haberet gregem, si supervenisset leo, quid fiebat, quia non erat leonis esca priusquam hædus esset? Manes dixit, Leo quidem nihil manducabat, exercebat tamen malitiam suam per quædam que poterat invenire, discutrens per vertices montium; quod si aliquando ei etiam esca erat necessaria, capiebat ex bestis, quæ erant sub regno suo. Archelaus dixit, Ergo unius sunt substantiæ bestiæ, quæ sunt in regno maligni, & hædi, qui sunt in regno boni Dei. Manes dixit, Absit; nequaquam; nihil commune est, neque ipsis ad invicem, neque his, quæ sua sunt. Archelaus dixit, unus atque idem est usus in esca leonis. Si enim ex propriis aliquando bestiis capiebat cibum, aliquando & de his boni Dei, nulla est in his differentia, quantum ad eticas persinet, & ex hoc apparet unius eas esse substantiæ. Sed aliud alio longe differre ignorantiam pastori adscribimus, quia non aptam escam, quin potius alienam obtulit, vel projecit leoni. Aut forte rursus distimulare volens, dices mihi, quia nihil leo ille comedebat. Illud ne igitur, qui comedere nesciebat, ipse ad comedendum animum provocavit, nec sola fovea ad decipiendum eum uti voluit, si tamen hoc dignum est facere Deum, & dolos exquire.

Joan. 1. 9

Matth. 13. 11

Joan. 10. 27

E

NOTA ZACAGNI.

1. In cod. Calimanti, *quædam in tenebris*. Sed, si ejus consorte, vel, quod ejus consorte, videtur legendum.
 2. In eodem codice, *etiam* non habet, nullo sensu.
 3. In Calimanti codice, *boni, etiam* non habet. Sed legendum videtur, & *jam quidem*. Sepe enim in hoc codice, *ingenitus* ve his, quæ de unitate aguntur.
 4. Longe est, in Archelaus, ex Manes sententia, qui cum pastorem præcedentem, ac præcedentem inevitabili leonis de ore, capiebat cibum, & ne effragio sentiebat, quæ pastorem ipsum cavarielle perditionis hædi, esse illius naturæ.
 5. Hoc, quod dicitur, *ingenitus*. Forte, *Deus enim natura, vel sensus, nonne David etc.*
 6. Ita, quod dicitur, *comedere* videtur, *leo* in cod. Calimanti, non habet, & *per* non habet, nisi, *malitiam, si est pura.*
 7. *Leo* iste videtur, *monachus* esse, quia *leo* vel *leo* Archelaus clare intelligitur, non legatur. Sed *alium ab alio* longe a *leo* p. *alio* s. *quædam* non habet, nisi, *ingenitus*.

ANNO
CHRIST

quire? Et sicut Rex aliquis, bello sibi illato, nequaquam propria virtute confusus, sed imbecillitatis suum timore perterritus, muris ipsius urbis inclusus, vallum atque munimenta circumdat, ac preparat, manui, ac viribus nihil fidens; si vero vir fortis sit, etiam porro a suis finibus in occursum hosti procedit, & agit omnia usquequo vincat, & obtineat adversarium.

XXVI. Iudices dixerunt. Si ais pastorem hædum, sive agnum leoni projecisse, cum ille irrueret adversum ingenium, adum est. Quem enim potest judicare pastor hædorum, atque agnorum, cum ipse inveniat eum in delicto, si causa traditus etiam agnus per infirmitatem pastoris resistere non valet leoni, & consequens est, ut quodcumque fuerit leoni libitum, gerat; tanquam si Dominus unum e servis suis eiecerit, vel per metum tradat adversario suo, quem rursus recipere suis viribus non valeat? Si vero casu aliquo provenerit eum recipi, quæ tandem ratione tormenta ei poterit irrogare, si ad omnia, quæ ei imperabat inimicus, parebat, cum eum ipsum tradiderit inimico, sicut leoni hædum? prænoscentem enim afferis esse pastorem. Verberatus enim agnus, & interroganti se pastori, cur in his leoni paruerit, respondet, tu me leoni tradidisti, nec reititisti adversus eum, sciens, & prævidens quæ mihi gerenda forent, cum ejus me necesse esset obtemperare præceptis. Et ne multa dicamus, neque Deus perfectus pastor ostenditur, neque leo alienos cibos percepisse demonstratur, & ideo ipsa veritate edocente claruit, his quæ ab Archelao dicta sunt, palmam nos debere conferre. Archelao dixit, Quoniam quidem de omnibus, de quibus disceptavimus, prudentia Judicium plenissimum terminum posuit, tacendum est de reliquis, & in tempus aliud referendum. Sicut enim si quis serpentis conterat dædum, in nullum jam reliqua corporis ejus membra deputanda sunt, ita dualitatis questione rejecta, sicut pro viribus ostendimus, reliqua, quæ per hanc afferbantur, cum ipsa pariter explosa sunt. Sed in ipsum, qui adest, assertorem horum paucis dicam, ut omnibus

innotescat quis, & unde, & qualis est; dixerat enim se esse Paraclitum illum, quem Jesus proficiscens, humano generi missurum se esse promiserat ad salutem fidelium animarum, & non longe post ei Paulus vas electionis, & vocatus Apostolus, nude & prædicans veram doctrinam aiebat, *Aut documentum quæritis ejus; qui in me loquitur Christus.* Et quidem quod dico tali exemplo, sed clarius. Homo quidam conclusit in thesauro frumenti purimum, itaut referat esset locus, quem locum clausum atque signatum sufficientibus signaculis, custodiri præcepit; ipse Dominus vero cessit; alius autem quidam post multum temporis advenit ad thesaurum, dicens se ab eo, qui signaculis locum concluserat, missum ad hoc, ut etiam ipse in eundem thesaurum triticum congregaret. Quem cum vidissent custodes, potcebant ab eo signaculi fidem, quo possint ei, videlicet aperire thesaurum, & parare ei, tanquam ab illo, qui signaverat, misso; qui cum nec claves ostenderet, neque signaculorum fidem deferret, (neque enim habebat eas) a custodibus eiectus est, & fugatus; fur enim potius, & latro ab eis esse deprehenditur, convictus, & contugatus etiam ex hoc, quod post multum tempus, quam promissum fuerat, adesse desideret, neque claves, neque signacula, neque ullum omnino custodibus indicium deferens, non quantitatem frumenti reconditi sciens, quæ omnia manifesta indicia sunt, nequaquam eum ab illo esse transmissum, & ideo, ut consequenter erat, a custodibus refervatus est.

XXVII. Aliud etiam si videtur, dicimus exemplum. Homo quidam patrifamilias dives plurimum, ad tempus peregre absurturus, filiis suis pollicitus est, missurum se esse aliquem, qui pro se distribuere eis ex æquo substantiam. Et quidem non multo post misit tutum virum quendam, justum, & verum, qui cum venisset, suscepta universa substantia, primo omnium instruere eam, ac regere studuit, laborans plurimum in iuneribus, sedens ipse per se suis manibus opus faciens, & ministrans; deinde moriturus testamentum scribit pro-

ANNO
CHRIST

NOTE ZACAGNI.

- 1 Forte legendum, cum ipse.
- 2 In cod. Casinensi deficit, & paulo post, questione relecta, habet. Sed necessaria visa est utrobique correctio nostra.
- 3 Vel hic nonnulla desunt, vel fortasse legendum ut non longe post sit et Paulus, nempe ut ipse parum inferior sit Paulus Apostolus, quem a Deo ante se ad humani generis salutem missum fuisse ait supra Manes, ita tamen ut sibi, quod perfectum erat, reservatum fuerit. Vide supra c. 13.
- 4 In codice Casinensi est, agebat, librarii, ut arbitror, errore; sic infra cap. 29. *Faxus ad discipulos agebat*.
- 5 Vulgata legit, *An experimentum*; in greco tamen textu est, *æa*.
- 6 Forte sit, vel sit, aut etiam est.
- 7 Supra thesauri, solo sigillo obignati mentionem facit Archelao; at hic sigillo claves adjungit, quo pacto ebariora quæ ab antiquis custodiri consuevit, testis est Aristophanes in comædia, cui titulus *Θεσμοπολίτικον*, pag. 787: apud quem mulier quædam conqueritur gynæceorum fores sigillis, & pessulis a maritis obstruatis, quem morem videtur Menander apud Stobæum.
- 8 Forte, *recessit*, vel *deserit*.
- 9 Anulus pro tessera, seu signo in repetendo deposito, & majore nuntia fide concilianda veteres usos fuisse ex Plauto, & Apulejo discimus, quorum primus in Bacchide act. 2. scena 3. vers. 93. ita inquit Chry. *Anulum grati tui factio, ut memoraris ferre.* Nic. *Quid opus est anulo? Chry. Quia id signum est Tibi tunc, qui cum illi afferret, et aurum us reddatur.* Alter vero in lib. 10. de Auro auro hoc irate cuiusdam mulieris facinus tulerit. *Anulo mariti subrepto, que profecta, missis quendam seronum. Nos quidem fidelem, sed de ipsa fide pessime merenti, qui puella nuntiaris, quod eam juvenis profectus ad villulum vocaret ad se, addito us sola, & hinc ullo ceteris, quam maturissime parventes. Et ne qua forte nallaretur, contendo, tradidit anulum marito substructum, que nonnullam fidem corbis adimpleret. At illa mandato fratris obsequens (sic enim nomen sola præbat) respiciens signum eius, quod ostendebatur, quæteris, ut præceptum fuerat, incommutata fessivas &.*
- 10 In Casinensi *Quicumque*. Sed sensus postulare videtur, ut qui cum nec legatur.
- 11 Forte, *construatur*.
- 12 In codice Casinensi legitur, *& ideo consequenter*.
- 13 Forte, *sed & ipse per se*.
- 14 In codice Casinensi, *Deinde die mortuus, nos secundam vocem, ex præcedentibus verbis, postremæ syllabæ repetitione veluti inferam, fastulimus.* Vel fortasse legendum, *Deinde die, quæ mortuus, nos secundam*.

ANNO CHRISTI 377

ANNO CHRISTI 377

propinquis suis & proximis omnibus hereditatem derelinquens, & signacula dedit eis, & nominatim singulos convocans, præcepit eis servare hereditatem, & custodire, ac regere substantiam, sicut susceperant, & perfrui bonis, & fructibus, ipsi domini heredeque derelicti. Si qui vero ex agri hujus fructibus percipere rogaret, indulgenter præberent; si autem cohæredem se dicens, exproceret, devitarent, atque alienum esse pronuntiarent; opus autem magis facere debere eum, qui recipi velit. Quomodo ergo his omnibus bene, recteque dispositis, & statutis, ac plurimo tempore in eo statu perseverantibus, eum, qui post trecentos fere annos venerit, & hæredem esse se confirmet, non abjiciemus, non juste alienum pronuntiavimus, qui nec de propinquis se esse ostendit, qui defuncto nostro non adfuerit ægrorant, qui in exequias non ierit Crucifixo, qui sepulchro non adstiterit, qui omnino nescias, quomodo, aut qualiter defunctus est, qui denique thesaurum frumenti ingredi cupiat, nullo indicio delato ab eo, qui obignaverit? Nonne eum tanquam latronem, & furem abjiciemus, ac modis omnibus expellemus? Hæc igitur signa, quæ in prædictis comprehendimus exemplis, ille non deferens adest, dicens se esse Paraclitum, qui ab Jesu præsignatus est mitti, in quo mendacem, ignorans fortasse asseret Jesum; qui enim dixerat se non multo post missurum esse Paraclitum, invenitur post trecentos, & eo amplius annos misisse hunc, sicut ipse sibi testimonium perhibet. Quid dicent Jesu in die Judicii illi, qui jam vita excesserunt ex illo tempore utque nunc? Nonne hæc apud Deum allegabunt, noli nos cruciare, si opera tua non fecimus? cur enim cum promitteris sub Tiberio Cætare missurum te esse Paraclitum, qui argueret nos de peccato, & de iustitia, sub Probo demum Romano Imperatore misisti, orphanos dereliquisti, cum ipse dixeris, non derelinquam vos orphanos, cum ipse dixeris te, mox iras, missurum esse Paraclitum? Quid poteramus orphani facere, non habentes tutorem, nihil nos deliquimus, tu nos testellisti? Sed absit hoc a Domino nostro Jesu Christo Salvatore omnium animarum. Non enim moratus est in promissionibus suis, sed cum dixisset, *Vado ad Patrem meum, & mitto vobis Paraclitum*, statim misit, dividens, do-

nans discipulis suis; abundantius vero conferebat Paulo. XXVIII. Manes dixit, Tuimetipsum indicio comprehensus es. Hæc enim adversum te locutus, ignoras, quia dum in me vis probra conicere, majori culpæ succumbis. Dic age mihi, si, ut ais, qui a Tiberio usque ad Probum defuncti sunt, dicent ad Jesum, noli nos judicare, quia opera tua non fecimus, non enim misisti nobis Paraclitum, cum dixeris te missurum; non multo magis illi hæc dicent, qui a Moysse usque ad adventum ipsius Jesu Christi vita excesserunt, & eo rectius dicent, noli nos tradere tormentis, quoniam agnitionem tui non accepimus? Et non solum hi, qui ante ipsius adventum decefferunt, jure hæc allegare videbuntur; verum etiam illi, qui ab Adam usque ad adventum Jesu obierunt, neque Paracleti enim scientiam consecuti sunt, neque Jesu doctrina eruditi sunt. Sed hoc solum ultimum genus hominum, ut ais, quod a Tiberio est, salventur; ipse enim *Esse Christus de maledicto legis redemis*, sicut Paulus testimonium dedit, *quia litera occidit, nec quemquam vivificat, & Quod lex ministerium mortis est, virtusque peccati*. Archelaus dixit: Erras nesciens scripturas, neque virtutem Dei; multi enim etiam post adventum Christi utique nunc perierunt, & pereunt, hi scilicet qui operibus justitiæ deservire noluerunt; illi vero soli, qui susceperunt eum, & suscipiunt, *Potestatem acceperunt filii Dei fieri*. Non enim omnes dixit; sed neque tempus terminavit, *Quicumque enim, inquit, acceperunt eum*. Adest autem semper justis viris, a creatura mundi, nec cessat inquirere sanguinem ipsorum ex sanguine Abel justus usque ad sanguinem Zachariæ. Unde ergo Abel justus, & illi omnes reliqui per ordinem, qui inter justos enumerantur, cum lex non esset Moyse, cum Prophetæ oborti non essent, nec prophetiæ munus impleverint? Nonne justus effectus sunt ex eo, quod legem implebant, *Ostendens unumquodque eorum opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente eis conscientia sua*? Cum enim quis legem non habens, naturaliter, quæ legis sunt, facit, hic legem non habens, ipse sibi lex est. Et intueri multitudinem legum per singulos justos, qui bene agebant vitam suam, nunc ex semetipsis preferentes in cordibus suis insitam Dei legem,

Joan. 14.

Galat. 3. 13.

1. Cor. 2. 6.

1. Cor. 13. 16.

Joan. 1.

Matt. 23. 6.

Rom. 2. 15.

NOTE ZACAGNI.

1. Aut nihil video, aut ita restituendus est hic locus manifeste corruptus; nam in codice ita scribitur. *Sic autem conderem se dicens, excesserit, devitarent persequi, alienum esse pronuntiarent.*
 2. Hoc eodem argumento adversus Montanistas utitur Theodorus Heraclota in cap. 14. Evang. Joan. vers. 17. cum inquit, *Nam si quis non diligentiæ Jesum, sed pro Deo mortem appetentibus, non misisti, quem promiserat Paraclitum, secundum Phrygorum impietatem, mendacium in Evangelio reperitur. Quod si vero, cum sit sola veritas, miseris illi Spiritum Sanctum, temere errando comminiscuntur, dicentes per Montanum, & Priscillam missum esse Paraclitum post ducentos, & triginta annos ab Apostolica gratia transiit.*
 3. Conventions æstu adus videtur hic dixisse Archelaus, post trecentos, & amplius annos a Christi morte Manes emergisse; nam a Christi morte usque ad habitam cum Manes disputationis tempus, anni circiter CCXLIX fuerunt. Vide prætationem nostram in Archelao.
 4. Par. 4. variatione hunc locum recte, ni fallor, emendavimus, qui in Codice Casinensi ita se habet. *Sed ab ipse hæc a Domino nostro Jesu Christo Salvatore omni anima.*
 5. Mire hic, & in seipso depravatus est cod. Casinensis, in quo legitur, *Abundantius vero confertur Paulo. Manes dixit, Tuum & ipse indicio comprehensus es, hæc enim verum te locutus, ignorans, quia dum me vis probra conicere, majori culpa se succumbit, Dic age mihi, si, ut ais, qui a Tiberio usque ad Probum defuncti sunt, dicent ad Jesum, noli nos judicare. Nos tunc menda, quantum per concessuras licuit, abstergere conati sumus.*
 6. Verbum, *missurum*, nostra est additio, cum in Casinensi desit, & tunc vocem illam, vel quid simile ibi desit, ipsa præteritis series ostendit.
 7. In Casinensi est, *non nota de tormentis*, nullo sensu, nisi, ut editum est, corrigatur.
 8. In codice Casinensi sic legitur, *Sed hoc solum ultimum genus hominum, ut ais, quod a Tiberio est, salventur.* Nos autem verba illa, *ut ais*, interpretati sumus, *ut ait*, exemplo alterius loci infra cap. 30. ubi, *ut ait*, pro, *ut ait*, vel *ut ait*, a Tiberio scriptum fuisse, sensu ipso possente, coniecimus.
 9. In codice Casinensi, *ut per ordinem, qui inter ipsos.*
 10. In eodem codice scribitur, *opus legis scriptura.*

ANNO
CHRISTI
177

ANNO
CHRISTI
177

gem, nunc a propriis parentibus inquirentes, A ingenita non erit, quæ & initium habere monstratur, & finem. Manes dixit, Deus ergo eam fecit. Archelaus dixit, Nequaquam; absit? Deus enim mortem non fecit, nec lætatur in perditione vivorum. Manes dixit, Deus eam non fecit, facta tamen est, ut ais; a quo acceperit imperium, vel a quo creata sit, dicito? Archelaus dixit, Si hoc plenissime ostendero, quod substantiam ingenitæ naturæ mors habere non possit, nonne confiteberis unum Deum esse, & hunc ingenitum? Manes dixit, loquere, subtiliter enim vis & discere. Archelaus dixit, Quia tu verba illa ita protulisti, tanquam tibi procerent ad ostensionem ingenitæ radicis; sufficiunt tamen nobis, & ea, quæ supra tractata sunt in quibus plenissime ostendimus, impossibile esse duarum naturarum ingenitarum existere posse substantias.

11. Cor. 3. 7.

Gal. 3. 13.

1. Cor. 15. 55.

Joan. 8. 44.

Joan. 16. 22.

Rom. 5. 14.

Rom. 16. 22.

1. Cor. 15. 54.

XXXIX. Manes dixit, An non idem est, quod Jesus ad discipulos agebat, incredulos eos esse demonstrans, Vos ex patre Diabolo estis, & desideria patris vestri facere vultis? Hoc utique dicit, quia quanta voluerit malignus Princeps huius mundi, & quanta desideraverit, per Moysen scripserit, & dederit hominibus faciendâ. *Iste enim homicida est ab initio, & in veritate non stetit, quoniam veritas in eo non est; cum loquitur mendacium, de suis propriis loquitur, quoniam mendax est, sicut & pater ejus.* Archelaus dixit, Sufficit, tibi hæc, sunt, an habes & alia, quæ dicas? Manes dixit, Habeo quidem multa, & horum majora; sed his contentus ero. Archelaus dixit, Exemplum, scilicet, accipiamus ex his, eorum quæ habere te dicis, ut si hæc recte posita fuerint inventa, etiam reliqua cum his adnumerentur; sin minus ero ego obnoxius sententiæ Judicium, id est, vidi ignominiam feram. Ais ergo ministerium mortis esse legem, & Principem huius mundi mortem regnare ab Adam usque ad Moysen; scriptum est enim, *In eos qui non peccaverunt.* Manes dixit, ergo mors regnavit sine dubio, quia dualitas est, nec aliter, nisi essent ingenita. Archelaus dixit, & quomodo ingenita mors certo ex tempore regni tumit exordium? ab Adam enim, inquit, & non dixit ante Adam. Manes dixit, Quomodo vero, & iustum, & peccatorum obtinuerit regnum dicito? Archelaus dixit, Cum prius confessus fueris, quia a tempore, & non æternitate regnavit, tum dicam. Manes dixit, Scriptum est hoc, quia *Ab Adam usque ad Moysen regnavit.* Archelaus dixit, Ergo & finem habet, quod cepit ex tempore, & verum est illud, quod dictum est, quia *Aborta est mors in victoria.* Etiam

ingenita non erit, quæ & initium habere monstratur, & finem. Manes dixit, Deus ergo eam fecit. Archelaus dixit, Nequaquam; absit? Deus enim mortem non fecit, nec lætatur in perditione vivorum. Manes dixit, Deus eam non fecit, facta tamen est, ut ais; a quo acceperit imperium, vel a quo creata sit, dicito? Archelaus dixit, Si hoc plenissime ostendero, quod substantiam ingenitæ naturæ mors habere non possit, nonne confiteberis unum Deum esse, & hunc ingenitum? Manes dixit, loquere, subtiliter enim vis & discere. Archelaus dixit, Quia tu verba illa ita protulisti, tanquam tibi procerent ad ostensionem ingenitæ radicis; sufficiunt tamen nobis, & ea, quæ supra tractata sunt in quibus plenissime ostendimus, impossibile esse duarum naturarum ingenitarum existere posse substantias.

XXX. Judices dixerunt, Dic ad ea, quæ nuper proposuit, Archelae? Archelaus dixit, Principem mundi, & malignum, & tenebras, & mortem unum, eundemque esse dicit, legemque ab eo datam, propter hoc, quod scriptum est, *Ministerium mortis*, & reliqua, quæ obicit. Quoniam, inquam, sicut superius diximus, malorum memoriæ lex non diligenter hærebat, scripta naturaliter in cordibus eorum, neque apud seniores erat satis firma traditio, cum eis inimica temper memoriæ inhaerisset oblivio, & aliter quæ eruditur a magistro, aliter a semetipso, perveniebat facile legis naturaliter scriptæ transgressio, & ex prævaricatione mandatorum regnum mors in hominibus obtinebat; hujuscemodi est enim genus hominum, quod virga ferrea regi indigeat a Deo. Exultabat ergo mors, & cum omni potestate regnabat usque ad Moysen, etiam in eos, qui non peccaverant, hoc modo quo diximus; super peccatores quidem, veluti proprios, sibi que subiectos, sicut fuit Cain, & Juda; super justos vero propter hoc, quod non consentirent ei, quin potius resisterent, abicidentes a te libidinum vitia, & concupiscentias, veluti hi, qui fuerant ab Abel & usque ad Zachariam, transferens temper usque ad tempus in similes illius. Cum vero aduisset Moyses, & legem dedisset filius Israel, & revocasset eis in memoriam omnes justificationes legis, quæcumque observare oportebat, & facere, eos vero solos, qui prævaricarentur legem, morti traderet; intercessit mors, ne super omnes regnaret; regnabat enim super peccatores solos, dicente sibi lege, ne contigeris hos, qui mea præcepta custodiunt. Huius ergo verbi ministerium Moyses derulit morti, reliquos omnes prævaricatores legis, interitus tradens; non enim pro eo, ut omnino mors nulla ex parte regnaret, post Moysen advenit, cum utique plurimum etiam Moysen sub mortis ditione tenerentur. Ex hoc *Ministerium mortis* appellatum est, quo-

NOTÆ ZACAGNI.

- 1 Ita videtur legendum, licet in codice Casinensi scribatur, *per hunc mundum*.
- 2 Iræneus quoque lib. 3. adv. hæreses cap. 20. cum particula negativa laudat hunc D. Pauli locum: unde patet D. Augustinum in lib. de Peccat. meritis, & remiss. lib. 1. cap. 11. recte tenuisse, ita ad græcorum codicem fidem legendum esse, licet in majori latinorum codicum parte sine particula negativa legeretur. Hanc tamen postremam lectionem multis contendit veram esse Hilarius Diaconus in commentariis ad eum Pauli locum inter D. Ambrosii opera, sed ejus opinionem, utpote originali peccato adversantem, recedit Eusebius, quæ probatam D. Augustino lectionem in latinis quoque sacre Scriptura codicibus huc usque retinuit.
- 3 In codice Casinensi manifesto errore scribitur, *exemplo 10.*
- 4 Fortasse, *dicere*.
- 5 In codice Casinensi male, *iniquam*.
- 6 Ita necessarib. emendanda visa est eisdem codicis lectio, in quo scribitur, *cum eis inimica temper memoria inveni sed oblivio.*
- 7 In Casinensi codice, *interitus tradens*, manifestus librarii error.

ANNO
CHRISTI
177.ANNO
CHRISTI
177.

ratione decidisse, & non esse ejusdem cum A
Deo substantiæ. Interimere debes judicii¹ rati-
one, ut quis nostrum fallat, appareat. Si
enim non potest qui a Deo creatus est Ange-
lus, in transgressione decidere, quomodo potest
pars Dei anima peccare? Si vero judicium ef-
ficie dicis peccantium animarum, & unius eas
cum Deo dicis esse substantiæ, & tamen cum
de divina eas asseras esse natura, dicis nihilominus²
Dei non servare mandata, etiam sic
plurimum meus sermo³ procedit, dicens primo
Diabolum, eo quod mandatum non servaverit,
decidisse; non enim erat ex Dei sub-
stantia: decidit non tam ut læderet humanum
genus, sed ut ab eo potius illuderetur. Jedit
enim nobis potestatem calcandi super serpen-
tes, & scorpiones, & omnem virtutem in-
mici.

Lui. 10. 19.

XXXIII. Judices dixerunt, Sufficenter osten-
dit de origine Diaboli. Cum enim utraque
pars conficitur futurum esse judicium, necessa-
rio liberi arbitrii unusquisque monstratur, &
quo evidenter ostensio, nulli dubium est, quod
unusquisque in quamcumque elegerit partem,
propria usus fuerit arbitrii potestate. Manes
dixit: Si a Deo bonus, ut asseris, mendacem
esse dixisti Jesum. Archelaus dixit, Confitere
primo, quia vera sit ratio eorum, quæ nunc
adduximus, & tunc ostendam tibi patrem ejus.
Manes dixit, Si mihi ostenderis patrem ejus
mendacem, & Deo horum nihil adscriperis, C
tunc tibi de omnibus accommodabitur fides.
Archelaus dixit: Omni ratione de Diabolo di-
ligenter exposita, & dispensatione prolata, si-
cut hominum viget sensus, etiam apud seip-
sum potest diligenter advertere, quis iste sit
qui Diaboli appellatus est pater. Sed cum te
tu Paraclitum esse dicas, plurimum tibi etiam
ab humana deest prudentia. Quoniam ergo
prodidisti ignorantiam tuam, dicam ego⁴ quid
ille sit pater Diaboli. Manes dixit, di-
co: & adiecit, omnis qui conditor est, vel crea-
tor aliquorum, pater eorum. condiderit,
appellatur. Archelaus dixit: Miror, quomodo
talem hoc recta ratione responderis, nec cela-
veris sermonis hujus intelligentiam, vel natu-
ram. Audi jam ex hoc, quis sit pater ejus.
Cum ex caelorum regno cecidisset, erat super
terras, intendens, & inquirens cui se posset
adjungere, quem ex consortio sui participem
quoque nequitiae suæ valeret ethere. Et qui-

dem donec homo non erat, neque ille appel-
labatur homicida, neque cum patre mendax;
post hæc vero, cum factus esset homo, ac
mendacio ejus fuisset, & circumventione dece-
ptus, cum sese inferuisset corpori Serpentis sa-
pientioris omnium bestiarum, tunc appellatus
est mendax, una cum patre suo,⁵ & effectum
est non solum super ipsum mendacii maledi-
ctum, sed & super patrem ejus. Cum ergo ser-
pens recepisset eum in sese, & recepisset uni-
versum, tanquam prægnans effectus est, ingen-
tis malitiæ fascem portans, & erat sicut puer-
pera, quæ partu urgetur, volens evomere ma-
lignæ suggestionis ejus⁶ agitata. Primi enim
hominis gloriam graviter ferens serpens, ingres-
sus Paradisum, & conceptis in se doloribus,
mendaces cepit generare sermones, & mortem
parere hominibus, qui a Deo fuerant figurati,
& acceperant vitam. Verum non potuit totum
se manifestum facere per serpentem; sed reser-
vavit perfectionem suam, quam demonstraret
in Cain, a quo generatus est totus. Et per
serpentem quidem hypocritas, & fallacias ad
Evam demonstravit per Cain vero homicidii
exordium dedit, inferens se in primitias fru-
gum, quas ille male distribuit. Ex hoc homici-
da appellatus est ab initio; mendax vero quo-
niam sefellit, dicens, *Eritis tanquam Dei*: eje-
cti sunt enim postea de Paradiso illi, quos
Deos futuros esse fallebat. Efficitur ergo prior
pater ejus, qui eum in utero concepit, & genuit,
atque in lucem edidit serpens; secundus
vero Cain, qui per iniquitates conceptas, dolo-
res, & parricidium peperit; interfectio etenim
iniquitatem, injustitiam, atque impietatem pa-
riter perpetravit. Sed & quicumque eum susci-
piunt, & faciunt ejus desideria, fratres ejus ef-
ficiuntur. Pater ejus perfectus est Pharao, pa-
ter ejus efficiuntur unusquisque impiorum, pa-
ter ejus effectus est Judas, quia concepit qui-
dem eum, sed abortus est; non enim perfec-
tum edidit partum, quia majorem personam
aggressus est, per Judam, & ideo abortum fa-
ctum esse dico; quia tanquam si mulier semen
viri concipiat, atque in sese quotidianos acci-
piat profectus, ita & Judas quotidie⁷ proficie-
bat in pejus, occasione sibi a maligno, qua-
si feminibus, datis. Et primum quidem fuit
ei semen pecuniæ cupiditas, incrementum vero
furtum, furabatur enim ea, quæ mittebantur
in loculum; dolores vero⁸ partus fuerunt; & collo-

Gen. 1.

NOTE ZACAGNI.

¹ Forte *rationem*, ut sensus sit non debere Manerem judicium admittente, cum ejus dogmata de homine, & Angelis judicio adversentur. In graeco enim textu hujus disputationis, *ἀναγινώσκεις* fortasse scriptum erat, quod cum occidere pariter ac avertere, & de medio tollere significet, priorum sensum secutus est non satis accuratas, non satis elegans antiquus interpret.

² Series, & consequentia sermonis omnino videtur postulare, ut legatur, *Dei non servare mandata*, licet in Casinensi codice deest negativa particula, nisi quis potius legendum putet, *Dei servare, vel non servare mandata*, pro arbitrio subiect libertate.

³ In Casinensi, *procedit*.

⁴ In eodem codice legitur, *quo videtur ostensio nulli dubium est unusquisque in quamcumque elegerit partem propria usus fuerit potestate*. Nos an recte locum hunc emendaverimus videant Eruditi.

⁵ Codex Casinensis hic ita se habet, *si a Deo bonus, ut asseris, mendacem esse dixisti Jesum*. Abutebatur autem Manes, ut suum de malo Deo dogma statueret. Joannis Evangelii loco in cap. 8. 5. & 44. in quo sic Phariseos retarguit Jesus, *non ex patre in Diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere; ille homicida erat ab initio, & in veritate non venit, quia non est veritas in eo; cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est, & pater eius*. Quare hoc arguimento Archelaus hic urget Manes. Si a Deo sola promanant bona, ipseque summus bonus est, mendacem oportet fuisse Jesum, qui in Joannis Evangelio, Diaboli patrem non modo mendacem esse, sed & mendacis Diaboli creatorem extitisse dicit. Hinc autem patet non improbandam esse emendationem nostram, qua legitur, *si a Deo bonus, ut asseris, mendacem esse dixisti Jesum*.

⁶ Forte, *quæ sunt hæc*.

⁷ Lacuna ista facile impleri potest videntur, si ita legamus, *Manes dixit, jam dico, & adiecit, omnis, &c. pater eorum, qua condiderit appellatur*.

⁸ In codice Casinensi, *ut*.

⁹ Forte, *conspicitur*.

¹⁰ In cod. Casinensi est, *proficere, hoc impetitur*.

ANNO
CHRISTI
1177

ANNO
CHRISTI
1177
Epist. 1. 2.

collocatio cum Phariseis, & pretii scelerata A
conventio: abortus est vero, non partus, la-
queus mortis informis. Sed & tu, si malignum
ex te protuleris, & facias ejus concupiscentias,
genuisti eum, & pater ejus esse diceris; si ve-
ro penitentiam gesseris, & abjeceris pondus,
velut parturies. Ut enim in ludis scholaribus,
si acceperit quis a magistro materiam, reliquum
corpus orationis ex semetipso generet, ac pro-
creet eorum, quæ genuerit, conditor ipse di-
citur; ita qui ex summa malitia parum quid
fermenti acceperit, pater, & genitor dicitur
necesse est illius, qui ab initio restitit veritati.
Quod simili modo provenire potest etiam his,
qui virtuti student; nam audivi fortissimos vi-
ros dicere ad Deum, propter timorem tuum
Dominum in utero concepimus, & dolui-
mus, & peperimus spiritum salutis; ita & qui-
cunque de timore maligni concipiunt, & pa-
riunt spiritum iniquitatis, ipsi patres ejus di-
cantur necesse est; filii enim dicuntur, dum
adhuc ministerio ejus parent, patres vero, qui
ad perfectionem malitiæ pervenerunt. Ita nan-
que & Dominus noster ait ad Phariseos, Vos
de patre Diabolo estis, filios eos faciens illius,
donec adhuc conturbari videbantur, & cogita-
bant in cordibus suis mala pro bonis adversum
justos. Ergo apud se malignis eorum cogitationibus, Ju-
das malorum caput, & ad perfectum perducens
iniqua contulia, effectus est sceleris pater, im-
manitatis suæ præmio ab eis triginta argenteis
honoratus: totus enim In eum post buccellam
panis ingressus est Diabolus. Sed ut diximus,
postquam uterus intumuit, & dolorum tempus
advenit, abortum fascem iniquæ conceptionis
effudit, & ideo nec perfecte pater appellaba-
tur, nisi eo tantum tempore, quo conceptus
ebatur in utero, postea vero quam confu-
git ad laqueum, non integrum videtur edidisse
partum, quia penitentia subsecuta est.

XXXIV. Ignorare vos non arbitror, quo-
niam Pater unum quidem sit nomen, diversos
tamen habet intellectus: alius enim pater di-
citur eorum, quos naturaliter genuerit, filio-
rum; alius vero eorum quos tantummodo enu-
trierit; nonnulli vero temporis, atque ætatis
privilegio; unde & Dominus noster Jesus plu-
rimos patres habere dicitur, nam & David pa-
ter ejus appellatus est, & Joseph pater ejus pu-
tatur est, cum nullus horum pater ejus fuerit
veritate naturæ. Nam David pater ejus dicitur
ætatis, ac temporis privilegio; Joseph vero le-
ge nutriendi; solus autem Deus Pater ejus na-
tura est, qui omnia per verbum suum veloci-
ter nobis manifestare dignatus est. Nec in ali-
quo remoratus Dominus noster Jesus, intra
quos anni spatium languentium multitudines
reddidit sanitati, mortuos luci: qui verbi sui
potestate universa amplexus est, in quo tandem
remoratus est, ut in Paraclito mittendo tan-
diu eum remoratum credamus. Quin potius,
ut superius dictum est, adfuit statim plurimum
diffusus in Paulum, cujus etiam testimonio
Concil. General. Tom. I.

credidimus dicenti, *Mibi autem soli data est*
gratia hæc. Qui prius quidem fuit persecutor
Ecclesie Dei, sed rursum manifestatus est omni-
bus, quia esset fidelis Paracliti minister; per
quem universis innotuit singularis ejus clemen-
tia, quod & usque ad nos, qui aliquando sine
spe eramus, donorum ejus largitio pervenit.
Quis enim nostrum sperare poterat persecuto-
rem Paulum, & inimicum Ecclesie, defenso-
rem ejus, ac tutorem futurum? Et non solum
hoc, verum etiam & magistrum, Ecclesiarum
conditorem, & architectorem. Post hunc er-
go, & post eos, qui cum ipso fuerant, idest
post discipulos, nullum alium venire secundum
scripturas sperandum est; ait enim Dominus
noster Jesus de Paraclito, *Quia & de meo acci-
piet.* Vas ergo probabile elegit hunc virum,
quem misit ad nos Paulum, in spiritu influxit
Spiritus, & sicut non super omnes homines
Spiritus habitare poterat, nisi super eum, qui
de Maria Dei genitrice natus est, ita & in
nullum alium Spiritus Paraclitus venire pote-
rat, nisi super Apostolos, & super beatum
Paulum. *Vas enim electionis,* inquit, *mibi est,*
ut portet nomen meum in conspectu Regum, &
gentium. Ipse quoque in prima epistola sua po-
luit, dicens, *Secundum gratiam, que data est*
mibi a Deo, ut sim minister Christi in gentibus,
consecrans Evangelium Dei. Veritatem dico in
Christo, non mentior, testimonium mibi perhiben-
te conscientia mea in Spiritu Sancto. Et rursum
ait, *Non enim audeo quidquam loqui coram,* *qua-*
per me non efficit Christus verbo, & factis. Ego
enim sum & novissimus omnium Apostolorum, qui
non sum dignus vocari Apostolus. *Gratia autem*
Dei sum id quod sum. Et eos qui experimen-
tum quærebant ejus, qui in eo loquebatur
Christus, vult propterea habere, quia esset in
ipso Paraclitus, cujus muneris gratiam conse-
cutus, & magnifico honore ditatus ait, *Pro*
quo ter Dominum rogaui, ut discederet a me:
& dixit mibi, sufficit tibi gratia mea; nam
virtus in infirmitate perficitur. Rursum, quia
vere ipse sit Paraclitus, qui erat in Paulo, ait
Dominus noster Jesus Christus in Evangelio,
Si diligitis me, mandata mea servate. Et ego
rogabo Patrem meum, & alium Paraclitum da-
bit vobis. In quo ostendit etiam seipsum Pa-
raclitum, cum dicit alium. Unde credentes
Paulo, audivimus eum dicentem, *Aut experi-*
mentum queritis ejus, qui in me loquitur Chri-
stus, & horum similia, de quibus superius di-
ximus; unde & tanquam fidelibus nobis hære-
didibus suis consignat testamentum, sua ad Co-
rinthios epistola, velut pater dicens, Tradidit
enim vobis in primis quod & accepi, quia Chri-
stus mortuus est pro peccatis nostris secundum scri-
pturas, & quis sepultus est, & quis resurre-
xit tertia die secundum scripturas, & quis ap-
paruit Cepha, deinde undecim Apostolis, postea
amplius quam quingentis fratribus & de semel,
ex quibus plurimi adhuc manent usque nunc; qui-
dam autem & dormierunt. Postea autem vixit
est Jacobo; deinde omnibus Apostolis; novissime
Ffff 2 autem

NOTÆ ZACAGNI.

- 1 Forte, Domine.
- 2 In codice est, *inter.* Sed unum annum Christi prædicationi, ac miraculis videtur adscribere Archelaus cum aliis Antiquis Patribus, quare legendum, *inter.* Vide infra cap. 49.
- 3 Locus corruptus. Forte, *in Spiritu influxit Spiritus,* &c.
- 4 Melius Vulgata, *minimus;* græcè enim *ἐλάχιστος.*
- 5 In cod. Casin. est, *magnifico hoc ore.* Sed legendum censui *honore.*
- 6 Forte, *in simul.* Vulgata, *simul.*

ANNO CHRISTI 1191

1. Cor. 11. 3.

Md. 14.

col. 1. 13.

Eph. 1. 2. Col. 1. 24.

1. Cor. 11. 22.

1. Tim. 4. 1.

autem omnium. tanquam abortivo, visus est & A Sed & Spiritus Evangelista Matthæus diligenter significavit Domini nostri Jesu Christi sermonem, Videte ne quis vos seducat, multi enim veniens in nomine meo, dicentes, Ego sum Christus: & multos seducens. Quod si etiam aliquis vobis dixerit, ecce hic est Christus, aut ecce ibi; nolite credere. Excursus enim falsi Christi, & falsi Apostoli, & falsi propheta, & dabunt signa magna, & prodigia, ita ut in errorem inducant, si potest fieri, etiam electos. Ecce pradii vobis. Si dixerint vobis, ecce in deserto est: nolite exire: Si dixerint vobis, in penetralibus; nolite credere. Et post ista omnia mandata, iste nec signum quidem aliquod, aut prodigium ullum ostendens, neque affinitatem aliquam habens; sed ne in numero quidem discipulorum positus, neque defuncto nostro obsecutus, cujus hereditate gaudemus: cum neque ei languenti adlitterit, non testis extiterit testamenti, imo potius cum ne in notitiam quidem venerit eorum, qui obsecuti sunt agrotanti: postremo cum nullius profus accipiat testimonium, Paraclitum se esse vult credi; cum etiam & si signa, & prodigia faceres, falsum Christum, & falsum Prophetam te reputari oporteret secundum scripturas, & ideo convenit nos cautius agere secundum quod Beatus Apostolus monet, dicens in epistola quam Colossensibus scripsit, Permanete in fide fundati, & radicati, & immobiles ab spe Evangelii, quod ¹⁰ audivimus, quod predicatum est in omni creatura, quæ sub celo est. Et rursum, Sicut ergo accepistis ¹¹ Christum Jesum Dominum, in ipso ambulare radicati, & fundati, super ipsum confirmati fide, sicuti docti estis, abundantes in gratiarum actione. Videte ne qui vos ¹² expoliet per philosophiam, & inanam seductionem, secundum elementa mundi, & non secundum Christum, quia in ipso habitat omnis plenitudo Divinitatis. Quibus omnibus ita diligenter expositis, Beatus Apostolus, velut pater filiis, addit tanquam signaculum quoddam testamenti dicens, Certamen ¹³ bonum certavi, circum cucurri, fidem servavi. De cetero reposita est mihi iustitia corona, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex; non solum autem mihi, sed & omnibus, qui diligunt adventum eius.

XXXV. Hæc autem dixit, ostendens omnes reliquos, qui venerint, falsos Apostolos, dolosofos operarios, transfigurantes se in Apostolos Christi, Es non mirum; ipse enim Satanas transfiguratur se, ¹ velut Angelum lucis. Quid ergo magnum, si & ministri eius transfigurentur in ministros iustitiæ: quorum finis erit secundum operum eorum? Indicat autem quales essent, & a quibus circumveniebantur. Volentibus autem Galatis ab Evangelio transferri ait, Miror quod sic tam cito transferimini ab eo, qui vocavit vos, in aliud Evangelium, quod non est aliud: nisi sunt qui vos conturbant, & volunt ² avertire vos ab Evangelio Christi. Sed etiam si nos ipsi, aut Angelus de celo vobis annuntiaverit, præterquam quod traditum est vobis, anathema sit. Et rursum ait, Mibi infirma omnium ³ Apostolorum data est gratia hæc. Quæ enim decrant tribulationum Christi, in carne mea adimpleo. Et in alio rursum loco profitetur, quia super ceteros Christi minister, tanquam si postea omnino non sit alius expectandus; jubet enim neque Angelum de celo suscipi. Et quomodo ⁴ de Perfidia venientem Manem, & dicentem se esse Paraclitum, nos esse credimus? Ita enim agnoscio ex hoc, quod unus iste sit ex illis, qui transformantur, de quibus manifeste vobis indicavit Vas electionis Apostolus Paulus dicens, Quia in novissimis temporibus recedent quidam a fide, attendentes spiritibus seductoribus, & doctores demoniorum, in hypocrisis mendaciæ loquentes, cauteriatam habentes conscientiam, prohibentium nubere, abstinere se a cibis, quos Deus creavit ⁵ ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & his qui cognoverunt veritatem; quoniam omnis creatura Dei bona est, & nihil abjiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur.

Sed & Spiritus Evangelista Matthæus diligenter significavit Domini nostri Jesu Christi sermonem, Videte ne quis vos seducat, multi enim veniens in nomine meo, dicentes, Ego sum Christus: & multos seducens. Quod si etiam aliquis vobis dixerit, ecce hic est Christus, aut ecce ibi; nolite credere. Excursus enim falsi Christi, & falsi Apostoli, & falsi propheta, & dabunt signa magna, & prodigia, ita ut in errorem inducant, si potest fieri, etiam electos. Ecce pradii vobis. Si dixerint vobis, ecce in deserto est: nolite exire: Si dixerint vobis, in penetralibus; nolite credere. Et post ista omnia mandata, iste nec signum quidem aliquod, aut prodigium ullum ostendens, neque affinitatem aliquam habens; sed ne in numero quidem discipulorum positus, neque defuncto nostro obsecutus, cujus hereditate gaudemus: cum neque ei languenti adlitterit, non testis extiterit testamenti, imo potius cum ne in notitiam quidem venerit eorum, qui obsecuti sunt agrotanti: postremo cum nullius profus accipiat testimonium, Paraclitum se esse vult credi; cum etiam & si signa, & prodigia faceres, falsum Christum, & falsum Prophetam te reputari oporteret secundum scripturas, & ideo convenit nos cautius agere secundum quod Beatus Apostolus monet, dicens in epistola quam Colossensibus scripsit, Permanete in fide fundati, & radicati, & immobiles ab spe Evangelii, quod ¹⁰ audivimus, quod predicatum est in omni creatura, quæ sub celo est. Et rursum, Sicut ergo accepistis ¹¹ Christum Jesum Dominum, in ipso ambulare radicati, & fundati, super ipsum confirmati fide, sicuti docti estis, abundantes in gratiarum actione. Videte ne qui vos ¹² expoliet per philosophiam, & inanam seductionem, secundum elementa mundi, & non secundum Christum, quia in ipso habitat omnis plenitudo Divinitatis. Quibus omnibus ita diligenter expositis, Beatus Apostolus, velut pater filiis, addit tanquam signaculum quoddam testamenti dicens, Certamen ¹³ bonum certavi, circum cucurri, fidem servavi. De cetero reposita est mihi iustitia corona, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex; non solum autem mihi, sed & omnibus, qui diligunt adventum eius.

XXXVI. Nullum ex nobis, o Manes, ¹⁴ Galatam facies, nec ita nos transferes a fide Christi; etiam si signa, & prodigia facias, etiam si mortuos suscites, etiam si imaginem nobis Pauli

NOTÆ ZACAGNI.

1 In Casinensi, corrumpantur sensus vestri a simplicitate. Sed nos ex Vulgata supplevimus.
 2 Ita & Cyprianus haud procul ab initio libri de unitate Ecclesie, ac si in græco textu esset ac, sed Vulgata, & Tertullianus pluribus in locis legunt in Angelum lucis.
 3 Melius Vulgata, ad stipulantibus Cypriano, Ambrosio, Hieronymo, & Augustino, convertere Evangelium Christi, licet Tertullianus adv. Marcion. lib. 4. cap. 5. perperetore legisse videatur.
 4 Græcè est. αἰμαρ σακκιδιον, ut habet Vulgata.
 5 In Casinensi corruptus est hic locus, habet enim de Perfidia venientem manem; sed legendum, Manem, vel modo.
 6 In Vulgata juxta græcum textum est, loquantium, habentium, prohibentium. Aut igitur hic eodem modo legendum, aut corrigendum, prohibentes. Sed hanc lectionem antiqua etiam apud Tertullianum versio improbat, quæ Vulgate hæc in parte similis est.
 7 In Casinensi est, ad perficiendum. Sed Vulgata lectionem substituere satius visum est.
 8 Verba illa, & falsi Apostoli, ab interprete Archelai videntur adjuncta, explanationis causâ; nam nec in græco, nec in Vulgata, nec apud Cyprianum aliosque Patres leguntur.
 9 Vocem, unam, nos addidimus, ita sensu poscente. Aut forte, scripta, legendum.
 10 In Vulgata, audisti.
 11 Ita Vulgata; in codice autem Casinensi legitur, in ipsum.
 12 Casinensis codex, expoliet, & per, Cyprian. initio libri de Bono Patientie habet, Depradatur per philosophiam, græcè est οὐλομαζωω, quod verbum Vulgata, decipiat, & Tertull. de Princip. c. 7. circumveniat, interpretatur.
 13 In eodem Codice corruptissime legitur, Galatam facies vult, o nostras fratres. Nos modica mutatione locum huic restituere conati sumus.

1193
li ipsius afferas, anathema es Satana; præscriptum est enim de te, præmoniti, & præstructi sumus a Sanctis Scripturis. Vas es Antichristi, & neque bonum vas, sed fordigum, & indignum, quod ille, sicut aliquis barbarus, vel tyrannus, cum in eos, qui sub legum justitia degunt, conatur irruere, præmisit prius tanquam morti destinatum, ad explorandum quanta, & qualis sit legitimi Regis virtus, ac populi: ipse enim, inopinatus irruere pertimuit, sed neque alium ex necessariis viris mittere ullum ausus est, ne quid pateretur aduersi. Talem te nobis, sub bono, & sancto Rege positus, velut morti destinatum, Rex tuus præmisit Antichristus. Et hæc quidem non inexplorata proloquor; sed ex eo quod nullam te video facere virtutem, ita de te sentio. Illum enim, & in Angelum lucis transformandam, & ministrum ejus tales adventuros prænoscesimus, & signa, & prodigia facturos, ita ut, si possibile sit, etiam electi seducantur. Quæ ergo es tu, qui neque necessarium aliquem locum sortitus es a patre tuo Satana? Nam quem mortuum suscitatis, quod profluuium sanguinis sistis, quos luto cæci oculos illintotos videre facis? Quando exurientem turbam paucis panibus reficis? Ubi super aquas incedis, aut quis te vidit ex his, qui in Hierusalem habitant? Persa barbare, non Græcorum linguæ, non Ægyptiorum, non Romanorum, non ullius alterius linguæ scientiam habere potuisti; sed Chædoorum solum, que ne in numerum quidem aliquem ducitur; nullum alium loquentem audire potes. Non ita Spiritus Sanctus, absit hoc malum, sed omnibus dividit, & omnia linguarum genera novit, & agnoscit uniuersa, & omnibus omnia efficitur, ita ut eum etiam cordis cogitata non lateant. Quid enim dicit Scriptura? quia unusquisque propria sua lingua audiebat per Paracletum Spiritum loquentes Apostolos? Sed quid amplius dicabo? Barba sacerdos Mithræ, & collusor, solem tantum coles Mithram, locorum mysticorum illuminatorem, ut opinaris, & conscium, hoc est quod apud eos ludes, & tanquam elegans mimus perages mysteria. Verum quid ego hæc indignanter accipio? Nonne oportet te multiplicari tanquam Zizania, usquequo ille ipse magnus pater tuus adueniat, suscitans mortuos, pene usque ad gehennam omnes persequens, qui sibi obtemperare noluerint, plurimos deterrens arrogantia metu, quo est ipse circumdatus, aliis adhibens minas, vultus sui conversione, & circumductione iudificans. sed ultra non proficiet; insipientia enim ejus omnibus peruulgata erit, sicut Jamnes, & Mam-

abres. Judices dixerunt; Sicut ex te comperimus, tanquam Apostolo Paulo dicente, insuper etiam ab Evangelio præscribente, nulli alii reque in posterum præbetur ingressus ad prædicandum, vel docendum, vel ad evangelizandum, vel prophetandum in hac vita duntaxat, nisi sorte falsus Propheta habeatur, aut falsus Christus. Unde cum dixeris in Paulo fuisse Paracletum, & ipsum omnia consignasse, quare dixit, Ex parte scimus, & ex parte prophetamus; cum autem venerit, quod perfectum est, id quod ex parte est destruetur? Quem alium expectans, hoc dixit? Quod si ipse constiterit expectare se aliquem perfectum; & si venire aliquem necesse est, ostende nobis de quo dicat? ne forte in hunc videatur iste sermo recurrere, aut in eum, qui misit illum, Satanam, sicut tu dicis. Si enim confiteris venturum esse, quod perfectum est, non potest esse Satanas; si autem Satanam expedas, non potest esse perfectum.

XXXVII. Archelaus dixit: Quoniam non sine Deo dicta sunt, quæ a Beato Paulo prolata sunt, certum est, quod Dominum nostrum Iesum Christum dixerit expectandum esse perfectum, qui solus patrem novit, & cui voluerit revelare, sicut possum ex verbis demonstrare. Sed quia cum venerit quod perfectum est, destruetur id quod ex parte est; iste vero sese asseverat esse perfectum, quid destruxit ostendat: quod enim destruetur, ignorantia est, quæ in nobis est. Dicat igitur, quid destruxit, quid in notitiam protulit? Sed quid facere potest, faciat, ut credi ei possit? Sermo vero iste quantum habeat virtutem, si poterit diligenter intelligi, ita demum credi poterit his, quæ a me fuerint assera. Igitur in prima ad Corinthios epistola hæc dicit Paulus de perfecto, qui venturus est. Sive Prophecia destruetur, sive lingua cessabit, sive scientia destruetur; ex parte enim scimus, & ex parte prophetamus. Cum autem venerit quod perfectum est, id quod ex parte est, destruetur. Vide ergo quantum in sese habeat virtutem, quod perfectum est, & cuius sit ordinis ista perfectio. Dicat autem iste quam destruxerit prophetiam Judæorum, ac Hebræorum, seu linguas cessare fecit Græcorum, aut eorum, qui idola colunt, vel quæ alia dogmata destruxit, Valentiniiani, aut Marcionis, aut Tatiani, aut Sabellii cæterorumque qui propriam sibi metipsis scientiam composuerunt. Quem horum destruxit dicat, aut quando destruet, quasi perfectus? Inducias fortassis aliquas querit? Non plane, non tam obicure, & ignobiliter adveniet ille, qui perfectus est, ideit, Iesus Christus Dominus noster. Sed sicut Rex adveniens ad

NOTÆ ZACAGNI.

1 Et hic mire depravatus est idem codex, in quo legitur, Anathema est anathema. An recte nos emendaverimus, doctorem esto iudicium. Vide etiam an corrigendum sit, Anathema et Maranatha.
2 Vide an, Regum.
3 In Casinensi, quod lupo.
4 Chædoorum siquidem linguam Syriacæ dialectum esse tradit Abulfaragius in Historia Dynastiarum pag. 11.
5 Ita in codice Casinensi, quod tamen nonnulli fortasse emendandum putarent hoc pacto, Quid amplius dicam? Barbare. Sed fieri potest, ut verbo dicere usus sit rudis interpres pro contendere, dicam trahere, vel dica em esse.
6 Quæ sequuntur nostris conjecturis emendavimus, nam in Casinensi codice hic mire corrupto scribitur, horum mysticorum illuminatorum. Mox, apud eos ludes, plurimos deterrens arrogantia metu. Quod est ipse circumdatus, aliis adhibens minas vultus sui conversione circumductio iudificans. Sed Et. Manes autem tanquam Antichristum sacerdos traditur, quia solem venerabantur Manichæi, ut alibi ostendo.
7 In Casinensi est, nulli alio usque postorum, quem cum editum est legendum censui.
8 In Casinensi est, sed, prava lectio.
9 Cod. Casin. Non plane nota. Sed omnes ab officinate librario lineolas censui, quæ vocalibus superpositis consonantes designant.

AN 3 6.

1. Tim. 2.8

1. Cor. 13 8

1. Cor. 13 9

ANNO
CHRISTI
577ANNO
CHRISTI
577

ad urbem suam, præmittit primo Protectores suos, signa, dracones, labaros, duces, Principes, Præfectos, & universa continuo commoventur, aliis vero metuentibus, aliis vero gaudentibus pro expectatione Regis; ita & Dominus meus Jesus, qui est vere perfectus, adveniens præmittit in primo gloriam suam, incontaminati, atque iminaculati regni prædicatores sacros, & tunc universa creatura commovebitur, & conturbabitur, supplicans, atque obsecrans, usquequo eam a servitute liberet. Humanum vero genus metuat necesse est, & quamplurimum conturbetur, pro eo quod multa delicta commiserit; soli vero iusti lætabuntur, expectantes, quæ sibi promissa sunt, nec ultra mundanarum rerum substantia permanebit, omnia destruentur, sive prophetiæ, sive horum libri, sive linguæ totius generis cessabunt, eo quod ultra non egeant solliciti esse homines, & cogitare de his quæ ad vitam necessaria sunt; sive scientia quorumcumque doctorum etiam ipsa destruetur: nihil enim horum sufferre poterit magni illius Regis adventum. Sicut enim parva scintilla ad splendorem solis admota assumitur, illico non apparet; ita universa creatura, omnis prophetia, cuncta scientia, universæ linguæ, sicut superius diximus, destruentur. Sed quia cælestis Regis præsentiam paucis verbis, & fragilibus, & valde infirmis exponere non valet humana natura, ut fortasse Sanctorum debeat esse, & valde dignorum de ipso aliquid enarrare; tamen necessitatis causa, ista me sufficit protulisse, hujus importunitate compulsus, ut istum vobis qualis esset ostenderem.

XXXVIII. Et ego quidem beatifico Marcionem, & Valentinianum, ac Basilidem, aliosque hæreticos, sic ut istius comparatione, qui velut intellectu aliquo usi sunt, qui videntur sibi omnem Scripturam posse intelligere, & ita se doctores statuerunt iis, qui se audire voluissent; nullus tamen ipsorum ausus est Deum se prædicare, vel Christum, vel Paracletum, sicut iste, qui aliquando quidem de seculis disputat, aliquando de sole quomodo facta sint, tanquam major ipse sit eorum: omnis enim qui de aliquo exponit, quomodo factus sit, maiorem se & antiquiorem ostendit esse, quam est ille, de quo dicit. Quis autem & de substantia Dei dicere audeat, nisi forte solus Dominus noster Jesus Christus? Quæ quidem ego non ex meis verbis adstruo, sed Scripturæ, quæ nos edocuit, auctoritate confirmo; quoniam quidem & Apostolus dicit ad nos, *Ut sitis sicut luminaria in hoc mundo, verbum vite continentes ad gloriam meam in diem Christi, quoniam non in vacuum cucurrit, nec in vacuum laboravi.* Intelligere debemus, quæ sit vis, & ratio sermonis hujus; verbum enim Ducis obtinet locum, opera vero Regis. Si-

cut ergo aliquis Regi suo adventanti, omnes, qui sub cura sua sunt, studet obedientes, paratos, & charos, hilaresque ostendere, ac devotos, sed etiam innocentes, ac bonis omnibus abundantes, ut ipse laudem consequatur a Rege, & majore ab eo honore dignus habeatur, tanquam bene gubernata, quæ sibi est commissa, provincia. Ita & Beatus Paulus dicit ad nos, *Ut sitis velut luminaria in hoc mundo verbum vite continentes ad gloriam ipsius in diem Christi.* Scilicet quod Dominus noster Jesus Christus veniens, videat profecisse doctrinam ejus in nobis, & quia non in vacuum cucurrit, nec in vacuum laboravit, retribuatur ei debitam coronam. Et rursus quoque in eadem epistola commonet nos, ne terrena sapiamus, sed conversationem nostram debere esse in cælis; unde & Salvatorem expectamus Dominum nostrum Jesum Christum. Et quoniam nobis non est tutum scire ultimam diem, designavit in epistola, quam scribit ad Thessalonicenses, *De temporibus autem, & momentis, Fratres, non habetis opus, ut aliquid vobis scribam; ipsi enim diligenter scitis, quia dies Domini, sicut fur in nocte, ita veniet.* Et quomodo nunc adstat iste persuadens, & rogans unumquemque Manichæum effici, & circumvenit, & ingreditur domos, decipere quærens animas oneratas peccatis? Sed nos non ita sentimus, quin potius res istas proferamus in medium, & conferamus, si placet, ad perfectum Paracletum. Videtis enim, quia interdum pœnitet, interdum interrogat, nonnunquam deprecatur. Sed scriptum est in Evangelio Salvatoris nostri, quia & illi, qui a sinistris Regis adsistunt, dicent, *Dominus quando te vidimus exorientem, aut siccitatem, aut nudum, aut peregrinum, aut in carcere, & non ministravimus tibi?* rogantes ut sibi indulgeret; sed quid illis respondit iustus iudex Rex? *Discedite a me in ignem æternum operarii iniquitatis.* Abiecit eos in æternum ignem, cum illi rogare non cessent. Vides ne quid sit perfecti Regis adventus? non talem qualem tu asseris perfectionem. Quod si post Diptum expectandus est magnus iudicii dies, multo utique hic illo inferior est. Quod si inferior erit, perfectus non erit. Si perfectus non erit, non de ipso dicit Apostolus, istum autem de se dictum esse mentitur, pseudopropheta utique iudicandus est. Sed & multa alia horum similia dici possunt, quæ si omnia persequi velimus, nullum nobis tempus ad omnia explenda sufficiet. Unde abundare existimavi de multis paucis dixisse, reliquas partes tractatus hujus exequi volentibus derelinquens.

XXXIX. His auditis dederunt gloriam Deo immensam, & ipso dignam; Archelaum vero multis honoribus affecerunt. Tunc Marcellus assurgens, & stolas exuens, circumdat Archelaum,

NOTE ZACAGNI.

- 1 De his late post Gothfredum Ducangius in Glossario.
- 2 In cod. Casinensi & cum plurimum consuevitur.
- 3 Valentinianum vocat, quem alii Valentinum nominant, celeberrimorum Apostolorum temporum hæresiarum.
- 4 In cod. Casinensi est, *aut istius comparatione*, sed legendum, *per ut istius comparatione*. Archelaus enim beatorum facit Marcionem, aliosque hæreticos, non quod ita de illis sentendum sit; sed quod Maneti insanissimo comparati, minus errare deprehendantur.
- 5 Casinensi, *ita seductores statuerunt, qui.*
- 6 Cur hæc cum præcedentibus non coherent, vide præfationem nostram in Archelao. Sensus autem esse videtur, solus Regis perfecti, videlicet illius, qui expectatur, opus esse, hominum ignorantiam, ut antea dixit Penus destruere, quod non præstiterat Manes.
- 7 Ita Vulgata juxta grecum textum, Cyprianus lib. de Opere & Elecmofynis, alique. Casinensi tamen habetur, *in carcere.*
- 8 Forte, *stolam.*

ANNO
CHRISTI
1197ANNO
CHRISTI
1197

leum, atque oculis eum deſexus amplectitur, & inſerret. Tunc vero infantes, qui forte con-
venerant, primi in Manem pellere, ac fugere ceperunt, quos turba reliqua inſecuta, con-
citavit ſe ad effugiendum Manem. Quod cum
pervidiſſet Archelaus, elevata in modum tubæ
voce ſua, multitudinem cupiens cohibere, ait:
ceſſate, Fratres dilecti, ne forte rei ſanguinis
inveniamur in die iudicii; ſcriptum eſt enim
de talibus, quia *Oportet & hereses eſſe inter
vos, ut qui probati ſunt, maniſeſti ſiant inter
vos*. Et his dictis, ſedate ſunt turbæ. Quo-
niam vero placuit Marcello diſputationem hanc
excipi atque deſcribi, contradicere non potui,
conſiſus de benignitate legentium, quod ve-
niam dabunt, ſi quid imperitum, aut ruſticum
ſonabit oratio; hoc enim tantum eſt, quod ſtu-
demus, ut rei geſtæ cognitio ſtudioſum quem-
que non lateat. Tunc ergo, cum effugiſſet Ma-
nes, nuſquam comparuit. Turbo vero miniſter
Archelao traditur a Marcello, quem cum Dia-
conum Archelaus ordinaret, in Marcelli con-
tubernio perſeveravit. Manes autem fugiens ad-
venit ad quandam vicum longe ab urbe poſi-
tum, qui appellabatur Diodori. Erat autem
Presbyter loci illius nomine, & ipſe Diodo-
rus, quietus, & mitis, fidei, ac ſanæ bonæ
valde, & cum quadam die Manes, congregata
turba, concionaretur, ac peregrina quadam,
& aliena a paterna traditione populo, qui aſta-
bat, aſſereret, nullum omnino ex his formi-
dans, quod ſibi poſſet obſistere, Diodorus vi-
dens proficere ejus nequitiam, deliberat Arche-
lao mittere epiſtolam, continentem hæc.

• ARCHELAO EPISCOPO
DIODORUS.
S. D.

XL. Scire te volo, religioſiſſime Pater, quo-
niam advenit quidam in diebus iſtis,
nomine Manes, ad loca noſtra, qui novi Te-
ſtamenti doctrinam ſe adimplere promittit. Et
quidem erant quædam in his, quæ ab eo di-
cebantur, noſtræ fidei; quædam vero aſſerebat
longe diverſa ab iis, quæ a noſtra paterna
traditione deſcendunt. Interpretabatur enim
quædam aliene, quibus etiam ex propriis ad-
debat, quæ mihi valde peregrina viſa ſunt, &
inſida: Pro quibus etiam permotus ſum ſcribere
hæc ad te, ſciens doctrinæ tuæ perfectum,
& pleniffimum ſenſum, quoniam latere te ho-
rum nihil poteſt: & ideo conſiſus ſum ad ex-
plananda nobis hæc, invidia te non poſſe pro-
hiberi. Quamvis nec ego quidem in alterum
aliquem inclinari potuerim ſenſum, tamen pro-
pter ſimplices quoſque tuæ auctoritatis com-
puſſus ſum implorare ſermonem. Re vera enim
vir valde vehemens tam ſermone, quam ope-
re, ſed & aſpectu ipſo, atque habitu apparet.

Sed & pauca quædam, quæ retinere poſſum ex
iis, quæ ab eo dicta ſunt, ſcribo tibi, ſciens
quia ex iis etiam reliqua intelliges. Noſti quia
morem hunc habent, qui dogma aliquod aſ-
ſerere volunt, ut quæcunque voluerint de ſcri-
pturis aſſumere, hæc propenſius ſui intelligen-
tia depravent. Sed hoc præveniens Apoſtolicus
denotat ſermo dicens, *Si quis vobis annuntia-
verit præter quod accepiffis, anathema ſit*. Ita-
que poſt hæc, quæ ſemel ab Apoſtoliſ tradita
ſunt, ultra non oportet quicquam aliud ſuſci-
pere diſcipulum Chriſti. Verum ne ſermonem
longius protraham, ad propoſitum redeo. Le-
gem Moysi, ut breviter dicam, dicebat hic
non eſſe Dei boni, ſed maligni Principis, nec
habere eam quicquam cognationis ad novam
legem Chriſti; ſed eſſe contrariam, & inimi-
cam, alteram alteri obſiſtentem. Ego audiens,
dicebam eis ſermonem Evangelicum, quomo-
do, dixit Dominus noſter Jeſus Chriſtus, *Non
veni ſolvere legem, ſed adimplere*. Ille vero ait,
nequaquam eum hunc dixiſſe ſermonem; cum
enim ipſam inveniamus eum reſolviſſe legem,
neceſſe eſt nos hoc potius intelligere, quod fecit.
Deinde cepit dicere plurima ex lege, mul-
ta etiam ex Evangelio, & Apoſtolo Paulo,
quæ ſibi videntur eſſe contraria, quæ etiam
cum fiducia dicens, nihil pertimeſcit; credo
quod habeat adiutorem Draconem illum, qui
nobis ſemper inimicus eſt. Dicebat ergo, quod
ibi dixerit Deus, Ego divitem, & pauperem
facio; hic vero Jeſus beatos diceret pauperes.
Addebat etiam, quod nemo poſſit ejus eſſe di-
ſcipulus, niſi renuntiaret omnibus, quæ ha-
beret: ibi vero Moyses argentum, & au-
rum ab Aegyptiis ſumens cum populo fu-
giſſet ex Aegypto: Jeſus autem nihil proximi
deſiderandum eſſe præcepit. Deinde, quod
ille oculum pro oculo, dentem pro dente in
lege caſiſſet expendi; noſter vero Dominus per-
cutienti unam maxillam, juberet etiam alteram
præparari. Quod ibi Moyses eum, qui ſabbato
opus feciſſet, & non permanſiſſet in omnibus,
quæ ſcripta ſunt in lege, puniri, lapidarique
præcepit, ſicut factum eſt ei, qui adhuc igno-
rans in ſabbato ſalcem ligni collegerat; Jeſus
vero in ſabbato etiam lectum portare præcepit a
ſe curato; ſed & Diſcipulos in die ſabbati vellere
ſpicas, ac manibus confricere non prohibet,
quod ſabbatis utique non licebat fieri. Et quid
plura dicam? multis, & variis aſſertionibus hu-
juſcemodi dogmata ab eo ſummo niſu, atque
ſummo ſtudio affirmabantur. Nam ex auctori-
tate Apoſtoli Moysi legem, legem eſſe mortis
conabatur aſſerere; Jeſu vero legem, legem eſ-
ſe vitæ, per id quod ait, *In quo & idoneos nos
facias Deus miniſtros novi teſtamenti, non li-
tera, ſed ſpiritu. Litera enim occidit, Spiritus
autem vivificat. Quod ſi miniſterium mortis
in literis, formatum in lapidibus, factum eſt in
gloria,*

NOTÆ ZACAGNI.

- 1 Fugere, & eſugere, pro fugare, in fugam conicere, ſuo loquendi more dicit antiquus interpres.
- 2 Nefcio, quo pacto Diodorum huic Tryphona vocet Epiphanius in hac Manichæorum hæreſi num. 11.
- 3 In Cæſarienſi codice, continuatur.
- 4 Meminit hujus epiſtolæ Epiphanius in hac hæreſi num. 11. ejuſque argumentum, non autem verba, ut Peta-
vius interpretatur, breviter refert. In titulo hujus epiſtolæ vox, ſalutem, deſit in cod. Cæſarienſi, ſed litteram,
& eam vocem indicantem repetere neglexit librarius, eo quod in fine præcedentis vocis exiſtat.
- 5 Videant hæretici quam clare, tam hic quam infra Diodorus antiquas Ecclēſiæ traditiones ſequendas, ample-
ctendæque eſſe declarat.
- 6 Vulgata ſecit Deus, quod magis græco textui conſonum eſt.
- 7 Vulgata, Miniſterio mortis, literis deformata in lapidibus; ſed noſtri interpretis lectio magis ad ſenſum
græci, quo nunc utimur, textus accedit.

1199
ANNO CHRISTI 1777
Eod. 14. 21.

Cor. 13. 10.
Gal. 2. 18.
Rom. 2. 28.
Rom. 4. 2.
Ibid. 1. 20.
Ibid. 1. 29.

gloria, ita ut non possent intendere filii Israel in faciem Moysi propter gloriam vultus eius, quae destruetur; quomodo non magis ministerium Spiritus erit in gloria? Si enim ministerium damnationis gloria est, multo magis abundabit ministerium iustitiae ad gloriam. Neque enim glorificatum est, quod gloriosum factum est in hac parte propter eam, qua supereminet, gloriam: si enim quod destruetur per gloriam est, multo magis, quod manet in gloria est. Sed hoc quidem, sicut ipsi nosti, in secunda ad Corinthios epistola. Addit autem ex prima epistola, terrenos esse dicens discipulos veteris testamenti, & animales, & ideo carnem, & sanguinem regnum Dei possidere non posse. Ipsum quoque Paulum ex propria sua persona dicebat asserere id quod ait, Si ea, quae destruxi, iterum adifico, praevaricatore meo asumo. Sed & illud eundem ipsum evidentissime de carnis resurrectione dixisse, non esse iudaeum, qui in manifesto est, neque quae in manifesto, in carne, est circumcisio, neque secundum literam, legem quam utilitatis retinero. Et rursus, quod Abraham habet gloriam, sed non apud Deum. Tantummodo agnitionem peccati per legem fieri. Sed & alia multa, legi obtrudans, inferebat, eo quod lex ipsa peccatum sit, in quibus simplices quique, dicentes eos movebantur; & uique ad Joannem igitur aiebat lex, & prophetae. Aiebat autem Joannem regnum caelorum praedicare; nam & per abscissionem carnis eius hoc esse indicatum, quod omnibus prioribus, & superioribus eius abscissis, posteriora sola servanda sunt. Ad haec igitur nobis, o religiosissime Archelae, paucis rescribe; auctivi enim non mediocriter tibi esse in talibus studium; Dei enim donum est, idcirco quod dignis, & amicis suis, sibi propositi societate conjunctis, Deus donat haec munera. Notrum enim est propositum, praeparare, & proximos fieri benignae, ac diviti menti, & continuo ab ea largissima munera consequimur. Quoniam ergo in iis voto, & proposito meo sermonis non sufficit eruditio (idiotam enim me esse confiteor) ad te misi, sicut saepius dixi, quaestionis huius solutionem plenissimam recepturus. Incolamus mihi esto, Pater incomparabilis & honorabilis.

XLI. Accepta hac epistola Archelaus admiratus est hominis audaciam; sed interim Diodori allegationibus, ut res suadebat celerem

ad re responsum, continuo scripsit hoc modo.

ARCHELAUS DIODORO PRESBYTERO
FILIO HONORABILI
Salutem.

Acceptis literis tuis, valde gavisus sum, dilectissime. Cognovi autem, quod vir iste, qui ante hos dies ad me venerat, & scientiam aliam, praeter eam, quae Apostolica est, & ecclesiastica, introducere cupiebat, ad te quoque venerit, quem quidem ego non admisi, in praesenti enim nobis disputantibus confutatus est. Et velim quidem omnia, quae a me dicta sunt, scribere tibi, ut ex his agnosceres fidem ejus; sed quia de vacanti fieri poterit hoc, nunc, quod instat, paucis respondere tibi necessarium duxi, ad ea quae mihi scripsisti, quod ab illo diserentur. Erat ergo ei summum studium legem Moysi ostendere non esse consonantem legi Christi, & haec ex nostris scripturis asseverare tentabat. Nos vero ex eadem ipsa scriptura non solum confirmavimus legem Moysi, & omnia, quae in ea scripta sunt; verum etiam omne vetus testamentum convenire novo testamento, & consonare probavimus, unumque esse textum, tanquam si una vestis videretur ex subtegmine, atque stamine esse contexta. Hoc solum, quod veluti purpuram videmus in veste, novum testamentum in textura veteris testamenti; gloriam enim Domini in eodem speculamur. Non ergo abjiciendum est speculum, cum nobis ipsam imaginem rerum similem, veramque demonstrat; quin potius, & eo amplius honorandum est. Sed & puerum, qui ad Doctores a pedagogo perducitur, cum adhuc parvulus est, nunquid cum ad aetatem pervenerit dehonore oportet pedagogum, propterea quod jam opera ejus non indiget, & potest solus jam sine ejus adminiculo ad scholas pergere, atque ad auditoria properare? Aut rursus parvulus, qui lacte nutritus est, cum profecerit ad validiores cibos, cum injuria debet abjicere, atque exhorrescere nutrices mammillas? quin potius veneratur, & colitur, & beneficii sui debitor fatetur. Aliud etiam, si videtur, adhibemus exemplum. Homo quidam projectum in terram cum vidisset infantem, & jam vehementer affixum, collegit eum, & nutrire apud se cepit.

NOTE ZACAGNI.

1 Infra cap. 42. habet, aboleatur.
2 In Casinensi, nam & abscissionem, omnia, ut patet, propositione per. Sed & legi potest, abscissione.
3 In Casinensi codice legitur, praeparare proximos fieri benigna hoc diviti menti. Et infra, idiotam me esse confiteor. Sed ita emendandum esse, uti editum est, nemo, ut arbitror inficias ierit.
4 Hanc Archelae epistolam cum subsequentibus nonnullis usque ad caput 46. huius operis edidit pariter ex codice Bobienis Valefius, cujus varias lectiones adnotamus.
5 Codex Bobienus, fieri potest.
6 Cod. Bobienus, sum studium.
7 In Casinensi est, ex subtegmine, & qua stamine. Sed nos Bobienus cod. lectionem meliorem esse censuimus.
8 Codd. Casin. & Bob. in texturam.
9 Corruptus est hoc in loco Bobienus codex, quem non recte Valefius correxit.
10 Casinensis non recte, speculum nobis per ipsam imaginem. Sed melior alia Bobienus codicis lectio, quam sequi iunus.
11 Bobienus, demonstrat.
12 Et hic melior Bobienus codicis lectio; nam Casinensis habet, qui a doctore est a pedagogo.
13 Codex Bobienus, dehonore.
14 Codex Casinensis, oportet & pedagogum, propter quod res ejus non indiget. Et paulo post, atque planiora properare. Sed nos Bobienus codicis lectionem expressimus.
15 Bobienus, Ut rursus.
16 Casinensis, debitorum. Forte, & beneficii se debitorum fatetur.
17 Bobienus, adhibeamus.
18 Idem codex, collegit, & nutrire apud se quart.

ANNO
CHRISTI
177ANNO
CHRISTI
177

pit, usquequo ad aetatem adolescentiae perveni-
ret, toleravitque omnes, qui evenire solent
nutritioribus, labores. Accedit vero post
tempus is, qui naturalis ei fuerat pater, requi-
rere puerum, & invenit eum apud illum, qui
nutrierat. Quid faciat hic puer, patre cogno-
ro? de iusto enim puero mihi sermo est. Non-
ne multis donis munerato eo, qui se educave-
rat, sequitur naturalem patrem pro respectu
haereditatis? Ita mihi intelligendum est ma-
gnificum Dei famulum Moysen invenisse popu-
lum afflidum ab Aegyptiis, quem assumptum
nutriebat in deserto, tanquam pater, docebat
ut magister, regebat ut rector. Conservavit po-
pulum, usquequo veniret cuius est; & post ali-
quantum tempus adveniens pater, oves rece-
pit. Nonne per omnia honorabitur quidem ab
eo, cui tradidit gregem; gloriabitur vero ab
iis, qui ab eo conservati sunt? Quis igitur ita
mentis insanæ est, o Dilectissime Diodore, ut
alienos a se dicat eos, qui inter se conjuncti
sunt, qui pro se invicem prophetarunt, qui
æqualia, & sibi similia, atque cognata, imò po-
tius germana signa, ac prodigia demonstrarunt?
Et primo quidem Moyses ad populum dixit:
*Prophetam vobis suscitabit Dominus Deus noster
sicut me.* Jesus deinde ait, de me enim Moy-
ses locutus est. Vides quomodo dexteræ sibi
invicem tradunt, quamvis alter Prophe-
ta, alter vero Filius sit dilectus; alter fidelis
famulus, alter vero Dominus agnoscatur. Sed
& quondam, volens quis sine pedagogo ire ad
scholas, non suscipitur a magistro dicente, non
cum suscipiam, nisi acceperit pedagogum. Quis
sit autem, de quo dicimus, breviter exponam.
Homo quidam erat dives, gentiliter vivens, in
multa luxuria quotidie degens; alius vero pauper
erat vicinus ejus, qui ut quotidianum quidem
cibum poterat invenire. Accidit utrunque vi-
ta discedere, & in infernum descendere, & pau-
perem mitti in locum requiei, & reliqua, quæ
nostri. Verumtamen erant divites fratres quin-
que, ea quæ & ipse egerat, agentes, sine
dubio quæ domi a tali magistro didicissent.
Rogavit dives simul uno tempore, ut ediceret
majorem doctrinam; Abraham vero sciens,
quoniam adhuc indigent pedagogo, ait ei, ha-

Concil. General. Tom. I.

Abent Moysen, & Prophetas. Si enim illos
non susceperint, ut ab eo, velut pedagogo gu-
bententur, non poterunt majoris magistri cape-
re doctrinam.

XLII. Sed & de aliis sermonibus, ut pote-
ro, exponam, idest, quod non contraria Moy-
si locutus est Jesus, aut fecit. Primum quod
ait oculum pro oculo, dentem pro dente, hoc
justum est; quod autem cæsum prestare
jubet & alteram maxillam, hoc bonitas est.
Nunquid justitia bonitati contraria est? Absit;
profectus autem est de justitia ad bonitatem.
Et rursus dignus est operarius mercede sua.
Quod si voluerit quis fraudem facere, exigi
ab eo illa, quæ per fraudem interceperat, ju-
stissimum est, maxime cum multa sit merces.
Hoc autem dico, quando Aegyptii affligebant
filios Israel per operum compulsiones in gen-
dis lateribus, quod cum supplicibus Moyses to-
tum pariter intra unum momentum temporis
exegit; nunquid hoc iniquitas appellanda est?
Absit. Illa sane bonitatis est abstinentia, cum
utitur quis frugaliter, renuntians omnibus, quæ
superflua sunt. Quod vero in veteri testamen-
to dictum est: Ego divitem facio, & paupe-
rem; Jesus vero beatificat pauperes, non dixit
secularis substantiæ pauperes, sed pauperes
spiritus, idest, qui non superbia inflammantur,
sed humilitate se mitigant, & inclinant,
non plus sapientes quam oportet sapere. Quam
quidem adversarius quæstionem non competen-
ter aptavit. Hic enim video & Jesum libenter
intuentem divitum munera, cum in gazophyl-
lacio offeruntur; & parum hoc est, si a to-
lis divitibus in gazophylacio munera offerun-
tur; imò vero etiam duo minuta pauperculæ
viduæ libenter suscipiuntur, in quo amplius ali-
quid, quam quod Moyses præceperat, de susci-
pienda pecunia, demonstratur. Ille enim ab
his, qui habebant, accipiebat; hic autem acci-
pit etiam ab his, qui non habent. Sed ait,
scriptum est, Nisi quis renuntiaverit omnibus
quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Rur-
sum video Centurionem valde divitem, & se-
culari præditum potestate, fidem habere plus-
quam omnem Israelitam; ut si quis fuit et-
iam qui renuntiaverat, a Centurione superatur

Luc. 14. 33.
Matth. 9. 10.

Gggg in

NOTE ZACAGNI.

- 1 Idem codex, qui venire solet nutritibus labores.
- 2 Idem cod. Accidit vero post tempus, ut si qui etc. requireret puerum, & inveniret eum.
- 3 Codex Bobienſis, patrem proposita. Et mox, mihi intellige magnificum.
- 4 Male Casinensis, venisse.
- 5 Bobienſis habet, tanquam pater educabat. Ut magister regebat, & conservabat populum etc. Et cum post aliquantum tempus adveniens pater proprias oves recepit.
- 6 Codex Bob. qui æqualia, atque cognata. Mox, ad populum: Prophetam.
- 7 Male Casinensis codex, Unde.
- 8 Male Casinensis, quam.
- 9 Codex Bobienſis, potest mala testio.
- 10 Codex Bob. & ea quæ ipse gesserat agentes. Et infra, uno tempore discere majorem doctrinam ab Abraham.
- 11 Abraham vero.
- 12 Male Casinensis, autem fecit. At in Bobienſi cod. sequitur, Primum quidem, quod ait.
- 13 Codex Bobienſis, in hoc.
- 14 In Bob. codice hic plura verba defunt. habet enim. hoc bonitas est. Absit.
- 15 Cod. Bob. & exigi ab eo illa, quæ fraudem interceperat. Casinensis vero, exigi ab eo illa quæ fraudem interceperat. Nos ex utroque codice meliorem lectionem confavimus.
- 16 Bobienſis, exigit. Nunquid iniquitas.
- 17 Hinc patet Valeſium recte ad marginem emendasse Bobienſis codicis lectionem, quæ habet, absentia.
- 18 Codex Bobienſis, Quod ergo, & mox, Jesus beatificat.
- 19 Codex Bobienſis, seculari substantia.
- 20 Verbe, inflamantur.
- 21 Codex Bobienſis, humilitate mitigant.
- 22 Codex Casinensis, offeruntur & pauperum hoc est. Bobienſis autem, offeruntur; & parum hoc est, quæ vera est hujus loci lectio.
- 23 Codex Bobienſis, inferuntur.
- 24 Idem codex, ab his tantummodo, qui habebant, suscipiebant.
- 25 Idem codex, omnium Israel, ut si quis fuerit.

ANNO CHRISTI 1777

ANNO CHRISTI 1777

1203

in fide. Sed dicit nobis quis, non est ergo A
 bonum renuntiare divitiis. Bonum, inquam, his, ANNO
 qui possunt; sed abuti divitiis ad opus justitiae, atque misericordiae, parem gratiam tribuit, CHRISTI
 ac si universis pariter renuntietur. De eo autem quod dicit, destructum esse sabbatum, non plane destruxit; ipse enim Dominus erat sabbati: tanquam si sponsi quis custodiens thorum diligenter extrudum, a nullo alio extraneo vexari vel contingi patiatur, usquequo ipse sponsus adveniat, & cum advenit, strato suo, sicut liberit, utatur, vel hi, quos ipse secum jussit introire. Testimonium etiam dedit his, quae dicimus, caelesti voce ipse Dominus Jesus Christus dicens, *Namquid potestis* 6
filios sponsi facere jejunare, donec cum ipse sit sponsus? Sed circumcisionem non objicit, quin potius ipse pro nobis in semetipsum causam circumcisionis excepit, labore nos relevans, & pati nos frustra doloris aliquid non sinens. Quid enim prodest circumcidenti se quidem, & adversus proximum suum pessima cogitanti? Voluit autem magis largissima via spatia compendiosius nobis tramite demonstrare, ne forte, cum longa spatia circumimus, ante nobis dies claudatur in noctem: & dum de foris quidem splendidi hominibus apparemus, intrinsecus lapsi rapacibus comparemur, aut sepulchris conteramur dealbati. Multo enim ille huic praetendus est, qui veste squalida, ac detrita circumdatus, nihil mali in corde suo conclusum retinet adversum proximum suum. Cordis enim circumcisio sola salutem confert; nihil praestat eis ista carnalis, nisi forte spirituali circumcisioe muniantur. Audi etiam quid dicit Scriptura, *Beati mundo corde, quia ipsi Deum videbunt.* Quid ergo mihi opus est laborare, cum cognoverim compendia viae, si possum mundus esse corde, sicut & si quis praevalcat in duobus mandatis omnem legem implere, & Prophetas? Post haec vero omnia edocet Apostolorum maximus Paulus dicens, *Aut experimentum quaeritis ejus, qui in me loquitur Christi*

flus. Quid ergo mihi opus est, circumcisioe, cum possim & in praepitio justificari? & scriptum est, *Si quis circumcisus est, non adducat praepitium, aut si quis in praepitio est, non circumcidatur. Utrumque enim nihil est, nisi observatio mandatorum Dei.* Cum ergo nullum possit salvere circumcisio, non magnopere requirenda est; maxime cum si quis in praepitio vocatus fuerit, & circumcidi voluerit, continuo praevicator legis efficiatur. Si enim circumcisor, & mandata legis adimpleo, ut salvari possim, & in praepitio positus, multo magis mandata custodiens habebam vitam. In spiritu enim circumcisioem cordis accepi, non jam literae per atramentum, in quo laus non ex hominibus, sed ex Deo est. Non ergo referatur ad me hujuscemodi inculatio. Sicut enim aliquis dives multis auri, atque argenti talentis, ita ut omne domesticum utus ministerium ex hujuscemodi metallis habeat structum in nullo valis fictilium speciem requirit, sed non propterea figuli opus, aut ars fictilium vasorum ab eo detestanda est; ita etiam ego gratia Dei dives factus, & cordis circumcisioem consecutus, nequaquam illius vilissimae circumcisioem indigeo, nec tamen malam esse dico. A. sit: Quod si diligentius de his voluerit aliquis edoceri, inveniet haec in epistola prima Apostoli plenissime tradata.

XLIII. De velamento vero Moysi, & de ministerio mortis, dicam sermone brevissimo. Non enim valde mihi haec insinuare aliquid adversus legem videntur. Ait ergo sermo propositus, *Quod si ministerium mortis in literis, formatum in lapidibus, factum est in gloria, ita ut non possent filii Israel intendere in faciem Moysi propter gloriam vultus ejus, quae aboletur, & relicta, tamen gloriam esse constitur in vultu Moysi; quod est amicum nobis. Quod si destruitur, & velamen habet lesio ejus, hoc me non exacerbat neque conturbat, si tantum in eo gloria sit. Neque vero omnigena in ignobilitatem redigitur, quod destruetur. Cum enim de gloria*

NOTAE ZACAGNI.

- 1 Codex Bobiensis, dicit.
- 2 Bobiensis codex, sed & abuti. Forte, sed & uti, vel, sed etiam uti.
- 3 Codex Casinensis, Deus.
- 4 Ita codex Bobiensis, nam Casinensis male, extruxit.
- 5 Idem codex, patitur. Et mox, quae secum.
- 6 In graeco est *auti requiritis, filii sabbati sponsi*, seu ut vertit Vulgata, *filii nuptiarum*, quae meliores sunt hujus loci versiones.
- 7 Codex Bobiensis, suscepit.
- 8 Codex Bobiensis, via compendiosum nobis tramitem demonstrare.
- 9 Idem codex, multum enim.
- 10 Idem codex, cordis ego. Et mox, nihil praestans carnali. Et infra, muniatur.
- 11 Idem codex, compendium via.
- 12 Idem codex, dicens experimentum.
- 13 Idem codex, circumcisio.
- 14 Melius Vulgata juxta fidem graecae textus, *Circumcisus aliquis vocatus est? non adducat praepitium. In praepitio aliquis vocatus est, non circumcidatur. Circumcisio nihil est, & praepitium nihil est: sed observatio mandatorum Dei.*
- 15 Codex Bobiensis, *Pradicator legis* mala lesio.
- 16 Legendum forsitan, *litera*, ut cum D. Pauli loco in epistola ad Romanos, ad quem Archelaus respicit, conoordet.
- 17 Male Casinensis Codex, *aliter*.
- 18 Bobiensis, *talentis repletus, via omne*.
- 19 Codex Bobien. *figuli opus anseri, aut fictilium*. Casinensis vero, *figuli opus & ars, aut fictilium*; sed videtur legendum, *figuli opus, aut ars fictilium*, uti editum est.
- 20 Cod. Bobien. *dicit factus sum, & cordis circumcisioem consecutus, nequaquam*. At Casinensis, *dicit factus, & circumcisioem consecutus, nec quonquam*. Nos Casinensem ex Bobien partim supplerimus, partim emendavimus.
- 21 Epistolam primam intelligit epistolam ad Romanos, quam ab antiquissimis Ecclesiae temporibus primum inter Pauli epistolas locum habuisse, vel ex hoc Archelae loco apparet. Vide Epiphanium in Haresi 43. ubi criminatur Pauli epistolam ad Romanos quarto loco inter D. Pauli epistolas collocaverit. Vide etiam supra cap. 34.
- 22 Male cod. Bob. *plurimum portrahitur*.
- 23 Male cod. Bobiensis, *prophetici*. Et mox, *literis formatum*.
- 24 Bobiensis codex, *si habet*.
- 25 Cod. Bobien. & hic corruptam lesionem exhibet, nempe, *gloria; neque vero omni genere in nobilitate*. Vulgatus recte emendat, *in ignobilitatem*.
- 26 Cod. Bobiensis, *destruetur*.

ANNO CHRISTI 177. 1. Cor. 13. 43.

ria disputat Scriptura, scisse se differentias A gloria testatur, *Alia enim, inquit, gloria so-* *let, alia gloria Lunae, alia gloria stellarum; sol-* *la enim a stella differit in gloria.* Si enim solma- *jorem habet gloriam, quam Luna, non conti-* *nua in ignobilitatem Luna redigitur. Ita & si* *Dominus meus Jesus Christus praecellit in glo-* *ria Moysen, quam Dominus famulum, non* *continuo respicienda est gloria Moysi; ipsa enim* *possunt satisfacere auditoribus, sicut & verbi* *ipsius natura persuadet; ex scripturis, quae* *dicitur, affirmantes, vel certe etiam exemplis* *ea manifestius comprobantes. Si quis lucernam* *accenderit noctu, cum sol ortus fuerit, parvo* *lucernae igne non indiget, propter splendorem* *solis ubique radiantis; sed non ideo abiecit lu-* *cernam, veluti contrariam Soli; quin potius* *comperito ejus usu, etiam diligentius servavit.* *Cuthodivit ergo populum lex Moysi tanquam* *lucerna, usquequo sol nobis verus Salvator nos-* *ter oriretur, sicut & ait, Et illuminabit Chri-* *stus. Sed quod dicit, Obscurati sunt sensu co-* *rum. Usque in hodiernum enim ipsum exla-* *manet in lectione veteris testamenti. Non revela-* *tur, quia in Christo destruitur. Usque in hodie-* *rum enim, cum legitur Moyses, velamen est posi-* *tum super cor eorum. Cum autem conversus fue-* *rit ad Dominum, auferetur velamen. Dominus* *autem spiritus est. Quid inquit? Usque in ho-* *diernum ne praesens est Moyses, non dormivit,* *non requievit, non abscisit e vita? Quomo-* *do in hodiernum dicit? Sed intueri velamen,* *ubi dicit, positum supra cor eorum in le-* *ctione eorum. Haec est vox, quae arguit filios* *Israel legentes Moysen, & non intelligentes,* *neque convertentes se ad Dominum, quoniam* *ipse est, qui a Moysse prophetatus est venire.* *Hoc est velamen, quod erat positum super fa-* *ciem Moysi, quod est testamentum ejus; ait* *enim in lege, Non deficiet Princeps ex Juda, ne-* *que Dux de senioribus ejus, usquequo veniat, cu-* *jus est, & iste erit expectatio gentium. Qui* *alligabit ad vitem pullum suum, & ad optimam* *vitem pullum asinae suae. Lavabit in vino stolam* *suam, & in sanguine uvae indumentum suum.*

Ephe. 1.

1. Cor. 13.

1. Cor. 13. 10.

Concil. General. Tom. I.

NOTE ZACAGNI.

- 1 Idem codex, sibi esse differentias gloriae, alia enim gloria. Mala lectio.
- 2 Vulgata, Irenaeus lib. 2. cap. 24. & Cyprianus lib. 3. Testim. ad Quirinum cap. 51. habent claritas, pro gloria. Sed postrema vox placuit etiam Tertulliano de Refut. Carnis cap. 52.
- 3 Bobienis, natura demonstrat. Mox, exemplis manifestus. Et infra, sol exortus.
- 4 In cod. Bobien. servabit. Male Casinensis cod. observavit. Et infra, ante quam lucerna. E contra peior in 1. Cor. 13. 10. Bobien. cod. lectio, ubi sic se habet, *Sed nobis verus Salvator oritur, sicut ait, Et illuminabit iste Christus sed non dicit.*
- 5 Codex Bobienis, & Vulgata ita legunt, sed in Casinensi habetur, *tenet, & in lectione.*
- 6 Codex Casinensis, destruitur, lectio Vulgatae contraria, quae etiam habet, *non revelatum*, utrobique juxta textum graeci textus.
- 7 Cod. Bobienis, *suavit quis ad Dominum, auferetur velamen* Vulgata etiam habet, *auferetur*. At in Casinensi cod. est, *auferetur*.
- 8 Casinensis, quod, mala lectio.
- 9 Codex Bobienis, *abscessit vita? Quare hodie ergo in hodiernum*
- 10 Idem Codex, *supra cor eorum. Haec est.*
- 11 Idem cod. *ait enim intelligit, & mox de Juda.*
- 12 Cod. Bobien. *de senioribus ejus usquequo veniat, cuius est.* Caterum ista huius loci interpretatio longe diversa est Vulgatae, & ab antiquioribus versionibus, quas exhibuit Tertullianus de Trinit. cap. 9. & Cyprianus adv. Iudeos lib. 2. cap. 21. sed nec graeco LXX. Interp. textus respondet, licet non una semper sit eisdem lectio in 1. Cor. 13. 10. & apud Pates. Vide Nobilius in notis ad eum locum.
- 13 Cod. Casin. *quia alligabit; sed tunc lectionem ex repetitione vocis, a, ornam poto.* Bobienis, *alligavit*
- 14 Cod. Bobien. *ostendit oculi.* Mox, *Dei enim. Mox, arguunt, Prophetam.*
- 15 In Bobienis inveni lectio, *Mox.*
- 16 Cod. Casin. *Et hoc est velamen, & ista, vel pellic*
- 17 Cod. Bobien. *intelligit.*
- 18 Male Bobien. cod. *Regibus eorum, Regibusque subiectis.*
- 19 Cod. Bobien. *servabit. Sed videbitur.* Casin. *justificari. Sed & videbitur.*
- 20 Bobienis *colex, ascriptio.* Mox, *caperuntque.* Et infra, *Dominus meus.*
- 21 Idem codex, *in adventum.*
- 22 Idem cod. *intelligit.* Et infra, *ipsa qua de eo.*
- 23 In cod. Bobien. mutilus est hic locus, habet enim, *sermonem, ut intelligi dignum est. Disasse non. Insuper*
- 24 In Casinensi est, *de vacantiis, sed legendum, de vacanti.* Sic supra cap. 43.

ANNO CHRISTI 177. 1. Cor. 13. 43.

Suffragi oculi ejus a vino, & candidi dentes ejus a lacte, & reliqua. Qui etiam & unde venturus esset designavit dicens, Prophetam vobis fuisse scitabit Dominus Deus ex fratribus vestris, sicut me; ipsum audite. Et quidem quia non possit intelligi, hoc de Jesu Nave dictum esse, manifestum est. Nihil enim hujus circumcisionis in ipso invenitur; adhuc enim ex Juda Reges fuerunt post ipsum, & ideo aliena longe est ab eo haec prophetia. Et hoc est velamen, quod est in Moysen: neque enim, sicut fortasse aliqui imperitorum putant, lineum aliquod, aut pellis fuit, quae vultum ejus operiret. Sed Apostolus diligenter ostendit dicens, velamen esse positum in lectione veteris testamenti, propter quod is qui appellatur antiquitus Israel, expectat adventare Christum, non intelligentes, quia defecerunt ex Juda Princeps, & ex senioribus ejus Duces; sicut nunc videmus Regibus eos, Principibusque subiectos tributa pendere, nulla sibi potestate, vel judicandi, vel puniendi concessa, sicut Judas habuit, quia Thamar, posteaquam condemnaverat, potuit justificare. Sed & videbitis vitam vestram pendente ante oculos vestros.

XLIV. Habet etiam hic sermo velamen. Uti que ad Herodem enim ex parte aliqua regnum tenere videbantur; ab Augusto autem prima adscriptio in eis facta est, & ceperunt tributa pendere, & censum dare. Ex quo autem Dominus noster Jesus ceptus est prophetari, atque expectari, ex eo Principes ex Juda esse ceperunt, & Duces populi, qui rursus defecerunt, in adventu praesentis ejus. Si ergo auferatur velamen, quod in illa lectione positum est, intelligent virtutem circumcisionis, inveniunt & generationem ejus, quem praedicamus, & Crucem, & quaecunque de Domino nostro gesta sunt, ipsa esse, quae de eo fuerant praedicta. Et velim quidem de scripturis discutere unumquemque sermonem, & ostendere, ut intelligi dignum est; sed quoniam nunc aliud est, quod urget, de vacanti nobis ista dicentur; haec enim dixisse nunc sufficit, ut ostendamus non sine causa velamen positum super cor quorundam

GGG 2

ANNO CHRISTI 1777

ANNO CHRISTI 1777
Matt. 14. 24
Evd. 16
Matt. 8. 16
Evd. 17

in lectione veteris testamenti. Quicumque vero ad Dominum convertuntur, ab iis velamen auferitur. Quae omnia quam vim habeant in sese, his qui sensu vigent, intelligendum relinquo. Veniamus etiam ad illum sermonem Moysi, quo ait; *Prophetam vobis suscitabit Dominus Deus vester ex fratribus vestris, sicut me*; in quo magnam video prophetiam famuli Moysi, scientis eum, qui venturus esset, amplius se quidem auctoritatis habiturum, similia tamen esse passurum, & similia, ac prodigia ostensurum. Ibi enim Moyses natus a matre sua in thibin positus exponitur ad ripas fluminis: hic Dominus noster Jesus Christus natus ex matre sua Maria, per Angelum fugatur in Aegyptum. Ibi Moyses educens populum de medio Aegyptiorum, salvavit; & hic Jesus populum de medio Pharisaeorum educens, aeternae tradidit salutem. Ibi Moyses per orationem petens, caelo accepit panem, quo pasceret populum in deserto; hic Dominus meus Jesus virtute propria ex quinque panibus viros quinquemilia satiavit in deserto. Ibi Moyses cum probaretur, positus in monte jejunavit quadraginta dies; & hic Dominus meus Jesus a spiritu aëris in desertum, cum tentaretur a Diabolo, quadraginta diebus similiter jejunavit. Ibi in conspectu Moysi, propter infidelitatem Pharaonis, omnia Aegyptiorum primogenita perierunt; & hic Jesu nascente, propter infidelitatem Herodis, omne masculinum Judaeorum subito perierit. Ibi Moyses orat, ut parcatur a plagis Pharaoni, ac populo ejus; & hic Dominus noster Jesus orat indulgeri Pharisaeis, dicens, *Pater ignoscite, quoniam nesciunt quid faciant*. Ibi Moysi vultus resplenduit in gloria Domini, ita ut non possent huius Israel intendere in faciem ejus, propter gloriam vultus ejus; & hic Jesus Christus Dominus resplenduit sicut sol, & discipuli ejus non poterant aspiciere in faciem ejus, propter gloriam vultus ipsius, & immensum luminis splendorem. Ibi Moyses eos, qui vitulum statuerant, gladio deiecit; & hic Dominus Jesus ait, *Veni gladium mittere super terram, & dividere hominem a proximo suo*, & reliqua. Ibi Moyses in caliginem nubium aquas ferentium sine metu in-

cessit; & hic Dominus Jesus cum omni potestate super aquas ambulavit. Ibi Moyses imperavit mari; & hic Dominus Jesus cum esset in mari, surgens imperavit ventis, & mari. Ibi Moyses cum impugnaretur, extensis manibus cor-tavit adversus Amalech; & hic Dominus Jesus impugnavit nobis, & pereuntibus violentia erratici spiritus, qui nunc in justis operatur, extensus in Cruce manibus, salutem dedit. Sed & alia multa praetereo, dilectissime Diodore, dum festino ad te libellum hunc velociter mittere, quae tu pro tua prudentia facile poteris reparare. Scribe autem mihi omne, quod postea egerit adversariae partis minister. Incolorem anima, & spiritu custodiat Deus omnipotens.

XLV. Accepta hac epistola Diodorus, & collecto ex ea sensu, confixit adversus Manem, ita ut ab omnibus collaudaretur, quod diligenter, & competenter ostenderit, duorum testamentorum, atque utriusque legis inter sese cognationem: plura etiam ex semetipso inveniens, objecit ei valida valde & fortia pro veritate. Conclufit etiam adversarium Diodorus, ex nominibus, dicens ita; Dixisti duo esse testamenta, dic ergo duo esse vetera, aut duo nova? Eiusdem enim temporis, vel potius aeternitatis, duo asseris esse ingenita; & si duo sunt, duo esse oportet vetera testamenta, aut duo nova. Quod si hoc non dicis, sed unum esse vetus, & aliud novum, rursum unum utriusque auctor ostenditur, & ejus esse vetus, cuius & novum; consequentia ipsa edocet: veluti si quis dicat homini, loca mihi veterem domum tuam; nonne per hoc etiam veterem domum dominum eum esse pronunciat? Aut rursum si dicat ei, novam domum tuam praestata mihi; nonne eodem verbo etiam veterem eum habere designat? Deinde illud etiam pervidendum est, quia ex quo duo sunt, ingenitam habentes naturam, ex eo necesse est etiam habere unumquemque ipsorum veteris testamentum, & sicut duo vetera testamenta; si tamen ambos antiquos, & sine initio esse dicis. Ego autem non ita didici, neque ita continent Scripturae. Tu vero qui dicis legem Moysi esse maligni Principis, & non boni Dei, dic mihi, qui erant illi,

NOTAE ZACAGNI.

- 1 Codex Bobiensis, *velamentum*.
- 2 Codex Bobiensis, *quod ait*.
- 3 In Casinensi codice scribitur, *scientibus*, in Bobiensi, *scilicet*. Spd Valesius, *scilicet*, emendandum censuit, cuius sententiae ad stipulati sumus. Infra Bobien. & amplius.
- 4 Thibis, & o. apud LXX. est sicella serpea in Vulgata. Mox Bobiensis, *ripam*.
- 5 Cod. Bobiensis, *matre Maria*.
- 6 Cod. Bobien. tam hic, quam infra, *Dominus noster*. Mox, *salvavit*.
- 7 Idem, *masculum*. Mox, *pro populo*. Infra, *Pharisaeis, pater*. Mox, *quid faciunt*.
- 8 Codex Bobiensis, *in gloriam*.
- 9 Idem, *resplere*. Mox, *vultus ejus*.
- 10 Cod. Bobien. *vitulum fecerant*.
- 11 Melius Vulgata, *separare hominem adversus patrem suum*, & Tertullianus adv. Gnaethicos cap. 10, *dividere hominem &c.*
- 12 Bobiensis codex, *in caligine*.
- 13 Idem codex, *in navi*.
- 14 Codex Bobiensis, *in istis*.
- 15 Codex Bobien. *velociter libellum*.
- 16 Idem, *mibi, carissime, quid postea*.
- 17 Codex Casinensis, *Deus omnium*.
- 18 Male Casin. cod. *legis inesse cognationem*. Male & infra Bobien. *contens object*. Sed & Casin. pro. *object*, male habet, *obscilla*.
- 19 Ridicula est hic Bobiensis cod. lectio, in quo scribitur, *ex navibus*; e contra Casinensis mox habet, *dicentia, dicit*, mala itidem lectio.
- 20 Cod. Bobien. *spertes & vetera*.
- 21 Male Casinensis, *in-justus omnis utriusque*.
- 22 Codex Casin. *docens*.
- 23 Hae est Bobiensis Codicis lectio; nam in Casinensi est, *homini dixisti mihi*, nullo sensu. Foete, *dimittite mihi*.
- 24 Codex Bobien. *non pro*, sed in seq. habet, *nonne*.
- 25 Hoc in loco lacuna est in Bobiensi codice, in quo scribitur, *ex quo duo sunt ingenita habentes naturam ipsorum testamentorum, & sicut &c.* Valesius ex ingenio ita emendavit, *ex quo duo sunt ingenita, habent ex natura ipsorum testamentum*. Sed ipsam male coevisse Casinensis codex ostendit.

ANNO
CHRISTI
277ANNO
CHRISTI
277

illi, qui resistebant in faciem Moysi, Jannem dico, & Mambrem? Omne enim quod resistit, non sibi metipsum resistit, sed alii, aut meliori, aut deteriori, sicut Paulus indicat ad Timotheum in secunda epistola sua scribens. *Quem admodum Jannes, & Mambres resistunt Moysi; ita & isti resistunt veritati, homines corrupti mente, reprobi, circa fidem; sed ultra non proficiunt.* ^{11. Tim. 2. 24.} *Insipientia enim illorum omnibus nota est, sicut & illorum suis.* Vides quomodo Jannem, & Mambrem hominibus comparat corruptis mente, & reprobis circa fidem; Moysen vero veritati. Sed & Sanctus Joannes maximus Evangelistarum ait, gratiam gratia prestare, & differre; ex plenitudine enim Jesu legem Moysi accepisse nos dicit; aliam autem gratiam pro illa gratia per Jesum Christum esse completam in nobis. Quod ostendens etiam ipse Dominus voster Jesus agebat, ^{Joan. 1. 16.} *Non patetis, quia ego vos accusabo ad patrem. Est qui vos accuset Moysi, & in quem vos speratis; si enim crederetis Moysi, crederetis utique & mihi; de me enim ille scripsit. Quod si literis illius non creditis, quomodo verbis meis credetis?* Sunt etiam ^{Joan. 1. 45.} alia multa, quae dici possent & de Apostolo Paulo, & de Evangelistis, ex quibus ostendere possumus veterem legem non esse alterius, quam Domini, cuius est novum testamentum, quae nos competenter ^{11. Tim. 2. 24.} ponere, & aptare convenit. Jam vesper imminet, dies enim clauditur, & finem nos disputandi facere par est; crastino autem nobis, de quibus tibi videtur, quaestiones habeantur. Et his dictis discesserunt.

XLVI. Cum autem mane factum esset, subito adventavit Archelaus ad castellum hunc, in quo morabatur Diodorus, priusquam omnino quisquam ad publicum procederet. Manes vero ignorans praesentem esse Archelaum, rursus Diodorum provocabat ad publicum, ut cum eo disputatione contenderet, volens cum verbis opprimere, ex eo quod advertebat, eum hominem esse simplicem, & non satis scripturarum quaestionibus eruditum; Archelai enim doctrinae jam perceperat gustum. Cum ergo & turbae convenissent ad solitum disputationis locum, & Manes jam verba facere cepisset, subito in medio eorum apparuit Archelaus, ac Diodorum complexus, sancto osculo salutavit. Diodorus vero, & omnes, qui praesentes erant, admirati sunt opus divinae providentiae, ut in tempore ipso adventaret Archelaus, quo quaestio movebatur; re enim vera, quod latendum est, quasi ex parte aliqua religiosus Diodorus pertimuerat conflictum. Cum autem vidisset Archelaum Manes, cessavit quidem continuo ab insultatione, & supercilio non parum dejecto, manifeste intelligebatur, quod conflictum vellet effugere. Multitudo vero auditorum adventum

Archelai, velut Apostoli praesentiam, opinata est, pro eo quod ad verbi defensionem tam paratus, & tam promptus existeret. Et cum dextera silentium poposcisset a populo (tumultus enim non mediocris extiterat) hoc modo cepit Archelaus. Tameñ prudentiam, gloriam etiam nostrorum nonnulli assecuti sunt, tamen hoc vos deprecor, ut eorum, quae ante mendicata sunt, testimonium reservetis. Scio enim, & certus sum, fratres, quoniam ^{11. Tim. 2. 24.} Diodoro non pro ipsius impossibilitate successi; sed quoniam istum ego novi tunc, cum ad loci mei partes improbus advenisset, Marcelli ^{11. Tim. 2. 24.} viri illustris gratia, volens eum divertere a nostra doctrina & a fide, videlicet, quo impietatis hujus idoneus efficeretur assertor; & tamen omnibus suis verbis in nullo eum divertere, & movere praevalluit. Similis enim inventus est religiosissimus Marcellus petrae, in qua aedificata est domus solidissimis fundamentis, & cum descendisset pluvia, & irruissent flumina, ac venti, & illisissent in domum illam, perstitit: fundata enim erat solidissimis, & immobilibus fundamentis: huic autem, qui praesens est, infamiam potius intulit conatus ipse, quam laudem. Non autem mihi venia dignus videtur, qui ignoraverit, quod futurum est: oportebat enim eum praenoscere, qui sunt proprii sui; siquidem Spiritus Paracliti habitat in eo. Sed quoniam ignorantiae tenebris obcaecatus est, in vanum cucurrit, cum iter faceret ad Marcellum; & similis ^{11. Tim. 2. 24.} facere Astrologo describenti quidem caelestia, ignorantem vero quae suae domui geruntur. Sed ne videar per haec verba differre quaestionem, jam fileam; de iis vero dabo ipsi potestatem, summat quodcumque vult propositionis, & quaestionis initium. Vos tantummodo, sicut superius dixi, indeclinabiles iudices esse quaeso, ut vera dicenti honorem verum, palmamque tradatis.

XLVII. Tunc Manes, silentio ab omnibus facta, ita exorsus est. Tu quoque, Archelae, bene me de Deo sentientem, dignamque opinionem de Christo retinentem, verbis molestissimis obrundis, licet tale sit Apostolorum genus, patiens, & ferens omnia, etiam si eos convitris quis, aut maledictis obtrectet. Si persequi volueris, paratus sum, & si inferre supplicia, non refugiam. Si etiam interficere me vis, non reformido; illum enim solum oportet timere, qui potest animam, & corpus perdere in gehennam. Archelaus dixit. Abiit a me. Non est mihi tale propositum. Quid enim perpessus es a me, vel a nostris? Et quidem um obtrectares, atque injuriam irrogares, & cum detraheres de paternis nostris traditionibus, & cum velles animas hominum bene institutas, ac diligenti cautela servatas interficere, quibus utique repensari non possunt universis mundi divitiis? Verum-

NOTE ZAGAGNI.

- 1 Cod. Bobien. ita scribens.
- 2 Codex Bobienus. *Insipientia enim illorum manifesta erit omnibus sicut &c.* quod magis ad Vulgata lectionem accedit.
- 3 Cod. Bobien. non perfecta, pessima lectio.
- 4 Casin. cod., *Moyses quem*, lectio rejicienda.
- 5 Codex Bobienus, *credidit Moysi, crederetis utique forsitan & mihi.*
- 6 Cod. Casin. alia plura jam, quae dici possunt.
- 7 Codex Bobienus, *exponere & a patre, ut contentis*, quae verba cum nullum habere sensum vidisset Valestus, *exponere, & aperire, ut contentis*, emendandum esse putavit. & quidem non recte, ut ex Casinensi codice apparet.
- 8 Codex Bobienus non recte, *ubi*.
- 9 Huc usque edidit Valestus.
- 10 In codice Casinensi erat, *Diodorus*, nullo sensu.
- 11 Male Casinensis, *vix in legis gratia*.
- 12 Forte, *factus est*.

ANNO
CHRISTI
177.

ANNO
CHRISTI
177.

tamen propter quod assumis, o Manichæe? Quid est quod indicas? Quæ salutis signa ad nos deferas, dicitis? Verborum enim nuda jactatio non poterit præsentī multitudinī satisfacere, ut agnoscant, qui nostrum rectius obtinet scientiam veritatis. De quo ergo vis nos capite disputare, hoc prius dicitis, cum prius dicendi acceperis facultatem. Manes dixit. Si non iterum his, quæ a nobis recte dicuntur, infideliter resistis, dicam: si autem talis existis, qualem te prius sensi, dicam adversus Diodorum, delinans inquietudinem tuam. Archelaus dixit. Prædixi jam, quod abutimur inanitate verborum. Si quis nostrum resistere infideliter, invenitur Judicibus hæc permitte discernere; tu autem quid afferas dicitis? Manes dixit, Si non iterum resistis his, quæ a me iterum recte, dicuntur incipiam. Archelaus dixit, Si non hoc est, si non illud, sermo est hominis ignorantis. Ignoras ergo quod futurum est. Sed hoc quod futurum ais, resistere me, aut non resistere, in mea est potestate. Quomodo ergo stabit sermo ille duarum arborum, in quo hinc, veluti secuto firmissimo? Si enim contrariæ partis ego sum, quomodo obedientiam meam requiris? Quod si obedientiæ in me est mens, quomodo pertimescis ne resistam? Ais enim, quia malum semper permanet malum, & bonum semper permanet bonum, vim verbi illius penitus ignorans. Manes dixit, Nunquid te advocatum meorum adhibui sermonum, ut etiam meæ scientiæ intelligentiam disponas; quippe qui propria explanare non valeas, quomodo aliena poteris explicare? Quod si victum jam te proficitur Diodorus, tunc mihi tecum sermo movebitur. Si autem stat ille, & est idoneus ad dicendum, desine tu, & noli perturbare substantiam veritatis. Es enim ovis aliena, efficiaris tamen postea in numero ejusdem gregis, sicut vox Jesus ostendit, ejus qui apparuit quidem in hominis specie, nec tamen fuit homo. Archelaus dixit, Ergo non putas eum ex Maria Virgine esse? Manes dixit, Absit ut Dominum nostrum Jesum Christum per naturalia pudenda mulieris descendisse constiteat; ipse enim testimonium dat, quia de sinibus Patris descendit. Et, *Qui me recipit, recipit eum, qui me misit.* Et, *Non veni facere voluntatem meam, sed ejus qui misit me.* Et, *Non sum missus nisi ad oves perditas domus Israel.* Sunt & alia innumera testimonia hujusmodi, quæ indicant eum venisse, & non natum esse. Quod si potentior illo es, & magis scire potes, quod verum est, quomodo jam illi credimus? Archelaus dixit, Neque illo potentior sum, servus enim sum, & neque æqualis Domini mei esse possum; ego enim sum inutilis servus, verborum ejus discipulus, credens his, quæ ab ipso dicta sunt, & hæc indeclinabilia esse confirmo. Manes dixit, Similis tuiquidam cum ei aliquando dixisset, *Maria mater tua, & fratres tui foris sunt*, non libenter accipiens eum, qui dixerat, increpavit dicens, *Quæ est*

A mater mea, aut qui sunt fratres mei? & ostendit eos qui facerent voluntatem suam; & matres sibi esse, & fratres; sed autem vis dicere matrem ipsius Mariam, non est tibi sine periculo; sine dubio enim etiam fratres ex ea habuisse monstratur. Et dic utrum de Joseph generati sunt, aut ex eodem Spiritu Sancto? Ergo, & ruitos Christos, si ex eo in Spiritu Sancto generatos dixeris, habuimus. Quod si non ex eodem Spiritu, sed tamen dixeris eum fratres habuisse; sine dubio intelligendum est, quia post Spiritum, post Gabrielem, nuperit Joseph Virgo castissima, & immaculata Ecclesia. Quod si etiam hoc absurdum est omnino, eam quolibet modo concubuisse cum Joseph; dic an fratres habuerit? Nanquidnam etiam mechizæi erimen impingis? o prudentissime Marcelle? Quod si horum nihil convenit incontaminatæ Virgini, unde ei fuisse fratres astrues? Quod si fratres ei fuisse non potes adocere, quomodo Maria mater ejus erit, sicut ait ille, qui scribere ausus est, *Ecco Mater tua, & fratres tui foris sunt?* Quod etiam si ille ausus est dicere, illo ipso potentior, aut major esse nemo potest, qui ostendit nobis matrem, aut fratres suos; sed & Davidis esse non dignatur audire. Apostolus Petrus discipulorum omnium eminentissimus tunc agnoscere eum potuit, cum singuli opiniones suas, quas de ipso habebant, promerent, ait, *Tu es Christus filius Dei vivi*, & statim beatificat eum dicens, *Quoniam revelavit tibi Pater meus celestis.* Vide quanta sit differentia eorum, quæ ab Jesu dicta sunt? Illi enim, qui dixerat, *Ecco mater tua foris sunt*, respondit, *Quæ mihi est mater, aut fratres?* Et autem qui dixit, *Tu es Christus filius Dei vivi*, beatitudinem, benedictionemque restituit. Si ergo de Maria vis esse eum natum, mentitur ipse cum Petro; si autem verum dicit Petrus, sine dubio ille prior sefellit. Quod si prior sefellit, causam ad scriptorem rejicienda est. Unum igitur Christum nos scimus esse secundum Apostolum Paulum, cujus vocibus credimus consonantibus duntaxat adventui ejus.

XLVIII. His auditis turbæ permotæ sunt, veluti rationem veritatis continentibus, & Archelao nil habente, quod his posset opponere, hoc enim indicavit tumultus, qui inter eos exortus fuerat; sed cum multitudo conquiescisset, Archelaus hoc modo respondit. Vocis quidem Domini nostri Jesu Christi nullus poterit esse potentior, si neque nomen aliquod æquale ei esse invenitur, propter quod Deus eum exaltavit, & donavit illi nomen, quod est super omne nomen; neque in testimonio quis æqualis ei esse poterit, & ideo ego vocis ejus tibi testimonia proferam, primum quidem dissolvens hæc, quæ a te dicta sunt, uti ne dicas, quoniam nec sibi ipsi consonant, ut est tibi consuetudo dicendi. Ais enim, quia eum, qui nuntiaverat ei de matre aut de fratribus increpaverit Jesus, quasi fallentem, secundum id quod scri-

NOTÆ ZACAGNI

- 1 Calinenſis codex, *noſtrum*.
- 2 In Calinenſi, *ignoras*.
- 3 In codice Calinenſi eſt, *aut etiam*, ſeſtio improbanda.
- 4 Calinenſis, *sicut vos Jesu*.
- 5 In cod. Calin. eſt, *confiteor*, librarii errore, ut palam eſt.
- 6 In Calinenſi, *dicuntur habuimus*. Quid. Sed obvia eſt hujus loci emendatio.
- 7 Vox, *Ecce*, videtur ſuperflua, & per librarii errorem adjecta. Certe ſine ipſa integer eſt hujus loci ſenſus.
- 8 Ex his verbis colligi poſſe videtur, Marcellum cum Archelao ad Diodori caſtellum veniſſe.
- 9 Calinenſis Codex, *David Jeſu*.

ANNUS
CHRISTI
177

ANNUS
CHRISTI
177

connectis, negans, quod de Maria natus est; si enim confessus fueris eum de Maria natum, & passio subsequatur necesse est, & passionem resurrectionem, & resurrectionem iudicium, & salva nobis erunt scripturae praecepta. Non ergo iam vana est questio, sed plurima in hoc verbo. Sicut enim omnis lex, & prophetiae in duobus sermonibus constant; ita etiam nostra omnis spes in Beatae Mariae partu suspensa est; & ideo responde mihi ad singula, quae te interrogabo. Quomodo abjiciemus tantas, & tales Apostoli voces, quae dicunt, *Cum autem fuit Dei voluntas in nobis, misit filium suum factum ex muliere*. Et iterum, *Pascha nostrum immolatus est Christus*. Et quia, *Deus, & Dominum suscitavit, & nos cum illo suscitabit per virtutem suam*. Et alia multa his similia dicta sunt, ut est illud, *Quomodo dicunt quidam in vobis, quia resurrectio mortuorum non est? Si enim resurrectio mortuorum non est, nec Christus resurrexit. Si autem Christus non resurrexit, inanis est ergo predicatio nostra. Inveniamur etiam falsi testes Dei, qui testimonium perhibuimus adversus Deum, quia suscitaverit Christum, quem non suscitavit. Si quidem mortui non resurgunt, nec Christus resurrexit. Si autem Christus non resurrexit, vana est fides vestra, adhuc estis in peccatis vestris; ergo & qui dormierunt in Christo, perierunt? Si in hac vita tantummodo speramus in Christo, miserabiles sumus omnibus hominibus. Nunc autem Christus resurrexit a mortuis initium dormientium, & reliqua. Quis rogo tam temerarius, & imprudens invenitur, qui istis sacrosanctis vocibus non accommodet fidem, in quibus nulla est distinctio, nulla dubitatio? Quisnam quæro etiam te, o stulte Galata, fascinavit, sicut & illos, *Quorum ante oculos Jesus Christus crucifixus est*? Unde arbitror sufficere hæc testimonia ad ostensionem iudicii, & resurrectionis, & passionis, quibus consequenter, & pariter ex Maria partus ostenditur. Quid enim, si tu nolis acquiescere, sed evidentissime Scriptura proclama? Veruntamen interrogabo te, tu autem mihi responde, quando Jesus de Joanne testimonium dat, & dicebat, quia *Major in natis mulierum nullus surrexit Joanne Baptista; qui autem minor est in regno caelorum, major est illo*. Dic mihi qua ratione major illo est in regno caelorum? Nunquid Jesus minor erat Joanne in regno caelorum? Dico, absit. Dic ergo in quo, ut vel te ipsum superare possis? Sine dubio minor erat Joanne Jesus inter natos mulierum; in regno autem caelorum major illo erat. Dic mihi illud etiam, o Manichæ, si ais Christum non esse ex Maria natum, sed apparuisse quidem ut hominem, cum homo non esset, præstante hoc & agente virtute, quæ in*

ipso est; dic mihi super quem Spiritus Sanctus sicut columba descendit? Quis est etiam qui baptizatur a Joanne? Si perfectus erat, si filius erat, si virtus erat, non poterat Spiritus ingredi, sicut nec regnum potest ingredi intra regnum. Cujus autem ei emittus emissa vox testimonium detulit dicens. *Hic est filius meus dilectus, in quo bene complacui*? Dic age nihil remoreris, quis ille est, qui parat hæc omnia, qui agit universa? Responde, ita ne blasphemiam pro ratione impudenter allegas, & inferre conaris.

L. Manes dixit, Nemo quidem qui adversum hæc, quæ a te dicta sunt, respondere potuerit, blasphemiae crimen incurrit, quia potius est omni laude dignissimus. Oportet enim artificem rebus propositis responsione diligenter aptata, manifesta omnibus ea, de quibus quaeritur, vel dubitatur, ostendere, & maxime idiotis. Et quoniam tibi doctrinae nostræ non placet ratio, tanquam artifex bonus, etiam hanc mihi quaestionem rationabiliter exsolve. Mihi enim pium videtur dicere, quod nihil egerit filius Dei, in eo quod adventus ejus procuratur ad terras, neque opus habuerit columba, neque baptisma-te, neque matre, neque fratribus, fortasse neque patre, qui ei secundum te fuit Joseph; sed totus ille ipse descendens, semetipsum in quocunque voluit transformavit in hominem, eo pacto, quo Paulus dicit, quia *habitu reptus est ut homo*. Cujus igitur rei indignuerit is, qui semetipsum in omnia transformavit, ostende? Quando enim voluit, hunc hominem rursus transformavit in speciem solis, ac vultum. Quod si rursus resistis, mihi recte dicenti fidem nolis accommodare, audi definitionem tuam, in qua stas. Si enim hominem eum tantummodo ex Maria esse dicis, & in baptismo spiritum percipisse, ergo per profectum filius videbitur, & non per naturam. Si tamen tibi concedam dicere, secundum profectum esse filium, quasi hominem factum; hominem vere esse opinaris, id est qui caro, & sanguis sit. Necessè est ergo, & spiritum, qui sicut columba apparuit, non aliud esse quam naturalem columbam; sicut homo enim dictum est, & sicut columba, & quocunque opinari potest de eo sermone, quod dictum est, sicut homo, hac opinione concipere etiam de eo, quod dictum est, sicut columba; necesse est & hæc æqualiter recipere; ita enim in Scripturis, quæ de eo scripta sunt, inveniuntur. Archelaus dixit, Sicut tibi ipse non potes, tanquam bonus artifex, neque ego tibi hanc quaestionem diligenter aptatam manifestarem, atque manifeste dissolverem, nisi propter hos, qui assistunt, & qui nos audiunt, & ideo, sicut convenit, quaestionis hujus quoque exponam rationem. Tibi quidem non videtur pie dici, ma-

Gal. 4. 4.
1. Cor. 1. 7.
1. ad. 6. 10.
1. ad. 11. 22.
Gal. 11.
Mat. 11. 11.

Mat. 1. 18.
Mat. 3. 7.
Mat. 3. 16.

NOTÆ ZACAGNI.

1 Ita legendum censui, sicut in Codice Casinensi scribitur, *negasti id quod*, esmque lectionem probant Irenæus, Tertullianus, Cyprianus, & alii.
2 Vulgata editio græco textu consona legit, *As ubi venit plenitudo temporis*, esmque lectionem probant Irenæus, Tertullianus, Cyprianus, & alii.
3 Verba, *cum illo*, non habent græca, neque Vulgata, neque Irenæus lib. 5. adv. hæc. cap. 6. & 7. neque Tertullianus lib. 5. adv. Marcionem cap. 7. neque in lib. de Pudicitia cap. 16.
4 In cod. Casin. est, *in nobis*, & infra, *vana est fides nostra*. Sed Vulgata lectio huic præferenda, depote que ex librorum oscitantia videatur exorta, Irenæus quoque, Tertullianus, Cyprianus, aliique Vulgata lectionem sequuntur.
5 In eodem cod. legitur, *qui istam sacrosanctam vocem* &c. librarum, ut arbitror, errore.
6 Vulgata editionis melior lectio, *prescriptus est*.
7 Hæc verba, *dico absit*, nisi mendum sit in codice, videntur tanquam ex Manetis persona ab Archelaus prolata.
8 Male in codice Casinensi, *conerit*.
9 In cod. Casin. scribitur, *sicut homo ac opinione*.
10 Codex Casinensis ita legit, *vane quaestionem diligenter aptare tam manifestam, atque manifeste dissolverem*. Sed ex Manetis interrogatione, cui Archelaus respondet, nos hanc locum restitimus.

ANNO
CHRISTI
177.

ANNO
CHRISTI
177.

1217
matrem habuisse Jesum Mariam, & reliqua, quae A
nunc persecutus es, quae quidem omnia repe-
tere perhorresco. Interdum quidem cogi solet
artifex propter imperitiam resistentis dicere, &
facere ea quae tempus recusat, & ideo quia mi-
hi est illata necessitas propter praesentem turbam,
ad ea, quae a te non recte dicta sunt, paucis
respondeam. Dic ego mihi, si Jesum hominem
naturaliter factum intellexerimus, ex Maria, ha-
bentem carnem & sanguinem intellexerimus, ne-
cesse est etiam Spiritum Sanctum veram colum-
bam fuisse, & non Spiritum. Et quomodo po-
terit vera columba verum hominem ingredi at-
que in eo permanere, caro enim carnem ingre-
di non potest; sed magis si Jesum hominem
verum confiteamur, eum vero, qui dicitur, si
cut columba, Spiritum Sanctum, salva est no-
bis ratio in utraque. Spiritus enim secundum
rectam rationem habitat in homine, & descen-
dit, & permanet, & competenter hoc, & fa-
ctum est, & sit semper, sicut tu te ipsum an-
te hoc tempus profitebaris esse Paraclitum Dei,
ut dicam silex, non homo, qui frequenter
oblivisceris ea quae dicis. Spiritum enim venis-
se super te dixisti, quem promiserat Jesus esse
missurum, & unde nisi de caelo descenderat? Et
si descendit Spiritus super hominem dignum se,
super te autem veras columbas descendisse sen-
tiendum est, ut te columbarium potius furem
accipiamus, insidias eis, ac laqueos molientem;
dignus enim es, qui verbis ridiculis illudaris;
ego tamen parco, ne auditores videat offende-
re haec dicens, & maxime quia praeter propo-
situm meum, in te ingerere, quae mereatis au-
dire. Sed redeam ad rem. Memor sum enim
transformationis suae, qua dicis, quia Deus trans-
formaverit se in hominem, vel in solem, ex
hoc volens ostendere Jesum nostrum habitu so-
lo, & visu factum esse hominem, quod absit
ab unoquoque fidelium dicere. Haec alioquin
secundum te ad somnium nobis redeant univer-
sa, & figuras; non solum autem, sed adventus
nomen debebitur: poterat enim in caelo positus
facere quae voluerat, si Spiritum eum esse, &
non hominem, dices. Sed non ita est, quo-
niam, *Exinanivit semetipsum formam servi acci-
piens*. Dico autem de eo, qui ex Maria factus
est homo. Quid enim? non poteramus & nos
multo facilius, & lautius ista narrare? sed ab-
sit ut a veritate declinemus jota unum, aut
unum apicem. Est enim qui de Maria natus
est filius, qui totum hoc, quo magnum est,
voluit perferre certamen Jesus. Hic est Chri-
stus Dei, qui descendit super eum, qui de Ma-
ria est. Quod si non credis neque voci, quae
exultis facta est, temperarium aliquod ipse pro-
ducis, & si dixeris, nemo crederet. Statim enim
in desertum a Spiritu ductus est Jesus, ut ten-
taretur a Diabolo, quem cum Diabolus igno-
raret, dicebat ei, *Si filius es Dei*. Ignorabat
autem propter quid genuisset filium Dei, qui
praedicabat regnum caelorum, quod erat ha-

bitaculum magnum, nec ab ullo alio parari po-
tuisset; unde & affixus cruci, cum resurrexisset
ab inferis, assumptus est illuc, ubi Christus fi-
lius Dei regnabat, ut cum iudicium habere ce-
perit, hi qui ignoraverant eum, videant quem
compunxerunt. Ut autem credas; cum discipu-
li ejus per animum integrum manserunt cum eo,
quare nullus ipsorum procidit super faciem suam,
sicut paulo ante dicebas, sed in una hora illa,
quando sicut sol resplenduit vultus ejus? Non-
ne propter habitaculum illud, quod ex Maria
fuerat effectum? Sicut enim Paracliti pondus
nullus alius valuit sustinere, nisi soli Discipuli,
& Paulus, Beatus; ita etiam Spiritum, qui de
caelis descenderat, per quem vox paterna testa-
tur dicens, *Hic est filius meus dilectus*, nullus
alius portare praevahit, nisi qui ex Maria na-
tus est, super omnes Sanctos Jesus. Sed & ad
haec quae objicio responde. Si habitu eum, &
specie dicis esse hominem, quomodo ab his,
qui ex viro, & muliere nati sunt, Phariseis
teneri potuit, & ad iudicium protrahi,
cum spirituale corpus a crassioribus corporibus
non valeat comprehendi? Quod si habes ali-
quid, quod ad verbum, atque ad propositum
respondeas, qui nunquam ad proposita respon-
disti, perge quaeso, & pugillum plenum solis
mihi asser, aut modium plenum? Ipse vero sol
pro eo quod subtilioris est corporis, cooperire
te, & circumdare potest, tu vero eum, & si
conculcaveris, nihil laedis. Dominus vero meus
Jesus, si tentus est, ut homo ab hominibus
tentus est. Si non est homo nec tentus est.
Si non est tentus, nec passus est, nec bap-
tizatus est. Si ille non est baptizatus, neque
quisquam nostrum baptizatus est. Baptisma
autem si non est, nec erit remissio peccato-
rum, sed in suis peccatis unusquisque morie-
tur. Manes dixit: Ergo baptisma propter re-
missionem peccatorum datur? Archelaus dixit,
Etiam. Manes dixit: Ergo peccavit Christus,
quia baptizatus est? Archelaus dixit, Absit;
quin potius pro nobis peccatum factus est, no-
stra peccata suscipiens, propter quod ex mu-
liere natus est, & propter quod ad baptisma
venit, ut huius partis perciperet purificationem,
ut Spiritum, qui descenderat in specie colum-
bae, corpus, quod susceperat, portare possit.

LI. Haec cum dixisset Archelaus, admiratus
sunt turbae veritatem doctrinae ejus, & laudes
ei immensas cum clamoribus reddiderunt, ita
ut omni studio conarentur, & ultra ei non
sinerent ad propria remeare; & tunc quidem
discesserunt. Postea vero congregatis eis, Ar-
chelaus acquiescere sibi, atque audire verbum
suadebat: non enim soli, qui cum Diodoro
erant, audiebant eum, sed omnes quicunque ex
provincia ejus aderant, atque ex vicinis locis;
factoque silentio, hoc modo de Mane dicere
aggressus est. Qualiter se quidem habeat nostra
doctrina audistis, & fidei nostrae experimenta
contulistis; prout potui enim intelligere Scripturas
H h h h coram

Mat. 2.

Mat. 4.

NOTAE ZACAGNI.

- 1 Respondam, pro, respondebo, sic in cap. 48. edocam, pro, edocebo.
- 2 Casinense, ut dicam filium non homo. Videant eruditi an recte emendatum sit.
- 3 Forte quod.
- 4 Locum hunc nostra conjectura ita corrigitur, ut aliquis inde sensus eliceretur; nam in Casin. cod. lectione magna obscuritas ex librarii erroribus exorta: sic enim se habet, Ignorabat autem propter quid genuisset filium Dei praedicabat regnum caelorum, qui erat &c.
- 5 In codice Casinensi, quo usi sumus, adverbium, propter, desideratur, sed illud librarii oscitantia omisum fuisse sequentia clare demonstrant.
- 6 Et hic particula, &, desit in codice Casinensi, quam tamen orationis series evidenter exposcit.

ANNO
CHRISTI
177.

ANNO
CHRISTI
177.

coram omnibus vobis exposui. Sed nunc pau-
cissime dicere volentem, deprecor, ut cum silen-
tio audiat, ut agnoscat, qui sit, & unde, &
qualis sit iste, qui advenit, sicut Sifinius qui-
dam unus ex comitibus eius indicavit mihi,
quem etiam ad testimonium eorum, quæ a me
dicentur, si placet, vocare paratus sum. Sed
ne ipse quidem dicere recusavit eadem, quæ
nos dicimus, præsentem Manes; credidit enim do-
ctrinæ nostræ supradictus, sicut & apud me alius
Turbo nomine. Quæcumque ergo contestati sunt
mihi, sed & ea, quæ nos ipsi deprehendimus
in hoc viro, non faciam latere conscientiam vest-
ram. Tunc vero turbæ eo amplius incitata,
congregatæ sunt ad audiendum Archelaum; e-
tenim ea, quæ ab eo dicebantur, plurimam eis
oblectationem præbebant; propter quod & cer-
tatim adhortabantur eum dicere quæcumque vel-
let, quæcumque sentiret; paratos se esse ad au-
diendum, & usque ad vesperum permanere, et-
iam accensis luminibus, pollicebantur: quorum
animositate incitatus Archelaus cum omni fidu-
cia dicere exorsus est. Viri fratres, superiores qui-
dem causas Domini mei Jesu audistis, dico autem
cas, quæ ex lege, & prophetis judicantur; in-
feriores vero Domini mei Jesu Christi Salvato-
ris nostri non ignoratis, Sed quid plura? Ap-
pellati sumus ex Salvatore desiderio Christiani,
sicut universus orbis terrarum testimonium per-
hibet, atque Apostoli edocent; sed & optimus
architectus eius, fundamentum nostrum, idest Ec-
clesiæ, Paulus posuit, & legem tradidit, ordinatis
ministris, & Presbyteris, & Episcopis in ea, de-
scribens per loca singula quomodo, & qualiter
oporteat Ministros Dei, quales & qualiter fieri
Presbyteros, qualesque esse debeant, qui Episco-
patum desiderant; quæ omnia bene nobis, &
recte disposita, usque in hodiernum, statum
suum custodiunt, & permanet apud nos hujus
regulæ disciplina. Istius vero, qui nunc nobis
ex Perfarum provincia ebullivit, Manes nomi-
ne, adversum quem mihi disputatio jam secun-
do commota est, genus vobis dicam, & totum;

sed & doctrina ejus unde descendat lucidissime
demonstrabo. Ille non est primus auctor hu-
jusmodi doctrinæ, nec solus; sed quidam ex
Scythia, Scythianus nomine, Apostolorum
tempore fuit sectæ hujus auctor, & princeps, si-
cut & fuerunt & multi alii apostatæ, qui pri-
matus sibi vindicare cupientes, falsa pro veris
conscripterunt, simpliciores quosque ad suam li-
bidinem pervertentes, quorum nomina, & per-
fidias dicere nunc tempus non sinit. Hic ergo
Scythianus dualitatem istam introducit contra-
riam sibi, quod ipse a Pythagora suscepit, sicut
& alii omnes hujus dogmatis sectatores, qui
omnes dualitatem defendunt, declinantes Scri-
pturæ viam directam; sed non in amplius pro-
ficiunt.

III. Nullus tamen ita impudenter prevaluit,
sicut iste Scythianus. Inimicitias enim inter
duos ingenitos introduxit, & omnia hæc, quæ
consequuntur hujusmodi assertionem. Quique
Scythianus ipse ex genere Saracenorum fuit,
& captivam quandam accepit uxorem de supe-
riore Thebaide, quæ eum suavitè habitare in
Egypto magis, quam in desertis. Atque utinam
nunquam eum illa provincia suscepisset, in
qua cum eum habitaret, cum Egyptiorum
sapientiam didicisset; erat enim, ut quod verum
est dicamus, valde dives ingenio, & opibus,
sicut hi, qui sciebant eum, per traditionem no-
bis quoque testificati sunt. Discipulum autem
habuit quendam, nomine Terebinthum, qui
scripsit ei quatuor libros, ex quibus unum qui-
dem appellavit Mysteriorum, alium vero Capi-
tolorum, tertium autem Evangelium, & no-
vissimum omnium Thesaurum appellavit, & erant
ei isti quatuor libri, & unus discipulus nomine Te-
rebinthus. Quia ergo aliquantum temporis se-
cum isti ambo decreverant soli habitare, pla-
cuit Scythiano discurrere in Judæam, ut ibi con-
grederetur cum omnibus, quicunque ibi vide-
bantur esse doctores, & pervenit eum continuo
vita defungi, nec potuisse aliquid promovere.
Ille vero discipulus, qui cum eo fuerat conver-
satus

NOTÆ ZACAGNI.

- 1 Forte paucissima.
- 2 Cod. Casinensis nullo sensu habet; Sifinius quidam vos ex comitibus ejus indicavit mihi, quæ etiam &c.
- 3 Et hic emendavimus codicis Casinensis lectionem ita se habentem, ipse quidem me dicere recusavit &c.
- 4 Codex Casinensis, sed & optimus architectus ei fundamentum, cujus manifestam corruptionem modica muta-
tione sustulimus.
- 5 Locus notandus de Hierarchia Ecclesiastica ordine ab Apostolis instituto. Episcopos autem, Presbyteros, &
Ministros tantum nominat Archelaus, quod ministrorum, hoc est Diaconorum nomine omnes infra Presbyteratum
ordines antiquissimi Patres comprehendere consueverunt: Ita Clemens Alexandrinus lib. 6. Stromatum pag. 667.
Tertullianus de baptismo cap. 17. Origenes homil. 2. in Hierem. & in Martham cap. 19. pag. 262. & alibi passim.
- 6 Qui Scythianus apud omnes alios veteres, qui de Manichæorum heresi tractarunt, appellatur, tam hic, quam
in sequentibus a veteri Interprete Scythianus, & Scythianus vocatur, nisi ubique imperiti librarii sit error.

ZACAGNUS LECTORI.

- 7 Cum post editam Archelai disputationem inter Regio-Alexandrinam Vaticanam Bibliothecam codices reperissem
apographum cujusdam vetusti codicis, qui olim ad Monasterium S. Salvii, Ambianensis fortasse episcopi & mar-
tyris pertinuit, & in eod. codice, una cum S. Augustini communitio adversus Manichæos inter ejusdem epistolæ edi-
to haberentur excerpta quædam ex actis disputationis Archelai a cap. LI. usque ad cap. LV. operæ pretium cen-
sui varias ex eodem apographo lectiones edere, cum ipsarum ope quædam Archelai loca restituantur. Quidam stu-
tiano nomine; sic infra semper Stustianum vocat.
- 8 Cod. Alexandrin. pro veris confiterantur.
- 9 In eod. Cod. Introduxit.
- 10 In Casinens. codice, quæ cum sequuntur, mala lectio.
- 11 Hic nonnulla deesse palam est. Forte, in qua cum diu habitaret, depravatus est, cum Egyptiorum sapientiam
didicisset.
- 12 Cod. Alexandr. in qua cum habitaret & Egyptiorum.
- 13 Idem Cod. testati sunt.
- 14 Idem Cod. quorundam qui scripsit.
- 15 Et hic manifestus est librarii error in Codice Casinensi in quo scribitur, Terbonum; nam Cyrillus Hieroso-
lym. Catechesi 6. & alii omnes Terebinthum, Terbinthum, seu Terebinthum, Scythiani discipulum faciunt. Quia &
in seqq. ubique Terebinthum scribitur. Quod vero ait Archelaus hunc Scythiano scripsisse quatuor libros, quos re-
tuleret, contrarium est Cyrilli mox laudati narrationi, aliique, qui Scythianum solum eorum auctorem agnoscunt.
- 16 Tertium vero. Cod. Alex.
- 17 Terebinthus. Quam ergo aliquantum temporis secum isti ambo esse decreverant, soli placuit Stustiano exterrere
in Judæam. Sic infra ubique vocat Terebinthum Cod. Alex.

ANNO
CHRISTI
177ANNO
CHRISTI
177

(fatus in fugam versus est, & Babyloniam per-
tuit, quæ nunc provincia habetur a Persis,
quæque abest nunc a locis nostris itinere die-
rum, & noctium ferme sex; quocum venisset,
talem de se famam pervulgavit ipse Terebin-
thus, dicens omni se sapientia Ægyptiorum
repletum, & vocari non jam Terebinthum,
sed alium Buddam nomine, sibi que hoc no-
men impositum, ex quadam autem virgine na-
tum se esse, simul & ab Angelo in montibus
enutritum. Parcus vero quidam Propheta, &
Labdacus Mithræ filius arguebat eum men-
daci, & erat eis quotidie animosa exaggeratio
de huiusmodi negotio. Sed quid plura? Licet
frequentius oburgaretur, tamen nuntiabat eis,
quæ ante seculum essent, & de sphaera, & duo-
bus luminaribus; sed & quo, & quomodo a-
nimæ discedant, & qualiter iterum revertantur
in corpora, & alia multa huiusmodi, & ho-
rum nequiora, id est, bellum Deo commotum
esse in principiis, ut ipse Propheta crederetur.
Pro quibus dum argueretur, ad viduam quan-
dam secessit cum suis quatuor libris, nullo ibi-
dem discipulo acquisito, præter anum solam,
quæ ejus particeps facta est. Tunc deinde ma-
ne primo ascendit solarium quoddam excel-
sum; ubi nomina quedam cepit invocare, quæ
nobis Turbo dixit, solos septem electos didicif-
te. Cum ergo ascendisset ritus nescio cuius,
vel artificii gratia; solus autem ascendit, ne
inde ab aliquo convinci posset, quod si diffi-
mulasset, vel pro nihilo duxisset, cogitabat se
a veris principibus pœnis esse subditum. Hæc
eo cogitante, iustissimus Deus sub terras eum de-
strudi per spiritum jubet, & continuo de sum-
mo dejectus, exanime corpus deorsum præcipi-
tatum est, quod anus illa miserta, collectum
locis solitis sepeliit.

LIII. Tunc omnia illa, quæ secum de Ægy-
pto pertulerat, manserunt apud eam, & ga-
visa est valde de morte ejus duplici causa,
Concil. General. Tom. I.

primo quod non libenter aspiceret artes illius,
secundo pro his, quæ de hereditate fuerat con-
secuta; erat enim multum pretii. Quæ cum
sola esset, habere aliquem ad ministerium vo-
luit, & comparavit sibi puerum annorum fer-
me septem, Corbiciam nomine, quem sta-
tim manamisit, ac literis erudit. Quique cum
duodecim annorum esset effodius, anus illa diem
obiit, ipsique universa bona sua tradidit, &
cum cæteris reliquis, etiam quatuor illos libel-
los, quos Scythianus scripserat, non multorum
versuum singulos. Tunc ergo Corbiciam, sepa-
ta Domina, bonis sibi derelictis omnibus uti
cepit, & migravit ad medium civitatis locum,
in quo manebat Rex Perfarum, & commu-
tato sibi nomine, Manem semetipsum pro Cor-
bicio appellavit; nec Manem, sed Manes, Per-
farum enim lingua tali utitur declinatione. Ef-
fectus autem puer ille annorum prope sexa-
ginta, eruditus secundum doctrinam, quæ in
locis illis est, & pene dixerim super omnem
hominem, diligentius tamen hæc didicit, quæ
in illis quatuor libellis continebantur, acqui-
sit etiam discipulos tres, quorum nomina sunt
hæc, Thomas, Addas & Hermas. Tunc assu-
mit illos libellos, & transfert eos, ita ut
multa alia a semetipso infereret eis, quæ anili-
bus fabulis similia sunt. Habebat ergo tres istos
discipulos conscios malorum suorum; nomen ve-
ro libellis proprium adscribit, prioris nomine
deleto, tanquam si eos solus ex semetipso con-
scripserit. Tunc visum est ei mittere discipu-
los suos cum his, quæ conscripserat in libellis,
ad superiora illius provincie loca, & per di-
versas civitates, & vicos, ut haberet aliquos se
sequentes; & Thomas quidem partes Ægypti
voluit occupare, Addas vero Scythiæ, solus
autem Hermas residere cum eo elegit. Cum er-
go illi essent profecti, Regis filius ægritudine
quadam arreptus est, quem Rex curari deside-
rans, edictum proposuit in vita, si quis eum
H h h h 2 curare

NOTÆ ZACAGNI.

- 1 Ille vero discipulus omnibus qui unquam ejus fuerant congregati in fugam versus est. Cod. Alex.
- 2 Nota quousque extendentur Imperii Romani limites, eo tempore, quo Archelaus cum Manete disputa-
vavit.
- 3 Cod. Alex. habitatur.
- 4 Mire hic sese exeret librarii, qui Casinensem Codicem exaravit, oscitantia; scripsit enim, sed aliud inju-
dam nomine; legendum autem esse, sed alium Buddam nomine, Cyrilli Hierosolym. Epiphani, & aliorum nar-
rationes palam evincunt.
- 5 Cod. Alex. vocari jam non Terebinthum, sed Buddam.
- 6 Cod. Alex. simulabat pro simul.
- 7 De his Perfarum sacerdotibus, vide Epiphanium in hæc hæresi num. 3. & nos in Manichæorum historia.
- 8 Cod. Alex. Labdacus Mithræ filius.
- 9 Quotidie facti animosa certatio de huiusmodi negotio. Cod. Alexandr.
- 10 Et de duobus summantis mysteria. Sed & quomodo anima discedebant. Et mox, revertentur, Cod. Alex.
- 11 In cod. Casin. scribitur nunc; sed tunc, legendum esse non ambigo.
- 12 Ascendit ut no ab aliquo. Cod. Alex.
- 13 Codex Casinensis habet, ut inde ab aliquo convinci possit. Codex Alexandr. ascendit ut no ab aliquo. Con-
trarius tamen sensus, quem expressimus, verior est; nam id sibi vult Archelaus, Manerem solam, cuiusdam pro-
fugii causæ, solarium ascendisse, ne a Parco & Labdaco Mithræ sacerdotibus, id egisse deprehensus, debitas
pœnas Perfarum Regi persolveret.
- 14 Codex Alex. cogitabas se habere principibus. Male pro a veris; mox parti esse subdendum.
- 15 Cod. Alex. de Ægypto protrahant.
- 16 Ibid. valde de morte ejus duplici ex causa.
- 17 Cod. Alex. quæ hereditate fuerat consecuta; erat enim multum pecunia avida. Quæ cum Gr.
- 18 Cod. Alex. comparavit sibi puerum. Mox, quem sumpsit. Et paulo post, qui cum.
- 19 Christum, Kūβεζορ hunc, non Corbiciam vocant Cyrillus, Epiphanius, & alii.
- 20 Cod. Alex. illa quæ abest ipsique Gr. Mox, cæteris reliquis. Forte, reliquis.
- 21 Cod. Alex. civitatis locum in qua manebat.
- 22 Ita constantè in Casinensi codice scribitur; verior tamen, ne in hoc annorum numero mendum sit. Co-
dex Alex. prope septuaginta.
- 23 Cod. Alex. in locis illis est, pene dixerim super omnem hominem diligentius; tamen didicit ea quæ in qua-
tuor illis libellis continebantur. Acquisivit etiam ipse discipulos.
- 24 Cod. Alex. libellos ut transferret eos, ita ut illa multa
- 25 Cod. Alex. scripserit.
- 26 Cod. Alex. ipsius provincie.
- 27 Cod. Alex. Addas vero Scythia.
- 28 Legendum fortasse, invitans; ita & legit cod. Alex.

ANNO CHRISTI 377

ANNO CHRISTI 377

curare possit, accipere primum, multo propo-
 to. Tum iste, sicut illi qui cibum, quod no-
 men est tale cludere solent, presentiam suam
 Manes exhibet apud Regem dicens se esse pue-
 rum curaturum, qui cum audisset Rex, su-
 scipit eum cum obsequio, ac libenter habuit.
 Verum ne multa narrando, qui gessit, re-
 dium auditoribus inferam; mortuus est puer in
 manibus ejus, vel potius extinctus. Tunc Rex in
 carcerem detrudi jubet Manem, & ferri talento
 onerari. Illi vero duo discipuli ejus, qui missi fue-
 rant ad docendum per singulas civitates, quare-
 bantur ad penam. Quique fugientes licet, nun-
 quam cessant alienam hanc, & ab Antichristo
 inspiratam, per loca singula inferere doctrinam.

LIV. Post hæc ad magistrum suum redeunt,
 referentes quæ eis acciderant; & audiunt etiam
 ea, quæ in ipso collata sunt mala; accedentes
 ergo, ut dicebam, ad eum sui, & suggeren-
 tes ei de his malis, quæ per loca singula pa-
 tiebantur; de reliquo converti se debere ad sa-
 lutem suadebant; pertimuerant enim, verentes
 ne quid sibi ex his malis, quæ illi intereban-
 tur, accederet. At ille suadens eos nihil ve-
 reti, ad orationem conjuravit. Tunc deinde ju-
 bet, in carcere positus legis Christianorum li-
 bros comparari; valde enim hi, qui missi fue-
 rant ab eo per singulas civitates, ab omnibus
 hominibus execrationi habebantur, maxime apud
 quos Christianorum nomen venerationi erat.
 Sumpto ergo aliquantulo auri modo, abierunt
 ad loca, in quibus Christianorum libri con-
 teriebantur, & simulantes se nuntios esse
 Christianos, rogabant præstari sibi libros ad com-
 parandum; & ut ne multa dicam, comparant
 universos libros scripturarum nostrarum, & de-
 terunt ad eum in carcere constitutum, qui-
 bus ille acceptis, homo astutus, cepit in nostris
 libris occationes inquirere dualitatis suæ, nec
 suæ quidem, sed Scythiani, qui hoc ante plu-
 rumum temporis protulerat, & in nostris libris,
 sicut etiam adversus me disputans fecit, asser-
 tionem suam proferre, quædam in his accusans,
 quædam permutans, solo Christi nomine ad-
 dito; quem se idcirco suscipere simulavit, ut per
 civitates singulas sanctorum, & divinum nomen
 audientes Christi, minime execrantes eos, di-
 scipulos istius non fatigaret. Inveniens autem
 vocem etiam de Paraclito positam in Scripturis,
 semetipsum esse subiecit, qui non legerat

diligenter, quia Paraclitus jam tunc venisset,
 cum Apostoli adhuc essent super terram? His
 ergo tam sceleratis compositis mittit, & disci-
 pulos suos predicaturos intrepide fidos, simu-
 latoque errores, & novas falsaque voces an-
 nuntiaturos per loca singula. Quod cum Rex
 Perfarum cognovisset, dignis eum suppliciis sub-
 dere parat. Quo Manes agnito, admonitus in
 somnis, elapsus de carcere, in fugam versus
 est, auro plurimo custodibus corruptis, & man-
 sisset in castello Arabionis. Unde scriptam epi-
 stolam per Turbonem ad Marcellum nostrum
 misit, in qua significavit se esse venturum. Quo
 cum venisset, fuit nobis certamen tale, quale
 & hic vidistis, & audistis, in quo, prout po-
 tuimus, ostendimus eum Pseudopphetam. Sed
 custos quidem carceris, qui eum dimiserat, pu-
 nitus est; Rex vero eum requiri jussit, & in
 quibuscumque locis repertum comprehendendi. Hæc
 cum ego cognovissem, necessarium fuit me et-
 iam vobis indicare, quia requiritur iste a Rege
 Perfarum usque in hodiernum diem.

LV. His auditis, turbæ volebant Manem
 comprehensum tradere potestati barbarorum, qui
 erant vicini ultra Strangam fluvium, quoniam
 & ante tempus venerant quidam ad requiren-
 dum eum, quo nusquam reperto, discesserant;
 erat enim tunc in fuga constitutus. Cum ergo
 hæc ita Archelaus prodidisset, continuo se in
 fugam dedit Manes, & evadere potuit, dum nemo
 eum insequeretur. Sed populus, cum Archelai,
 quem libenter audiebant, relatione teneretur,
 quidam tamen crebre insecuti sunt post eum.
 Sed ille vias, quibus venerat, repetens,
 transito fluvio ad Arabionis castellum rediit,
 ubi postea comprehensus, oblatus est Regi; qui-
 que plurima adversus eum indignatione commo-
 tus, duas mortes in eum vindicare cupiens,
 unam filii, alteram carcerarii, jussit eum ante
 portam civitatis exoriatum suspendi; & pellem
 ejus medicamentis infectam, inflari; carnes ve-
 ro volucris dari jussit. Quibus postea agni-
 tis; Archelaus adjecit ea priori disceptationi, ut
 omnibus innotesceret, sicut ego qui inscripti in
 prioribus exposui. Congregatis igitur omnibus
 Christianis, ferri adversus eum sententiam pla-
 cuit, veluti epilogum quandam morti ejus
 transmittentes, consonantem reliquis vitæ ejus
 negotiis. Addidit etiam hoc Archelaus dicens:
 Viri fratres, ne quis vestrum incredulus sit his,
 quæ

NOTÆ ZACAGNI.

- 1 Locus valde corruptus. Forte legendum, qui cibum, quod nomen est tale, indere. Hanc emendationem ven-
 dicat Codex Alexand. ita legens: curare possit, accideret primum multo propo-
 quod nomen est alex. indere, presentiam sui exhibet Manes.
- 2 Cod. Alex. quædam sunt.
- 3 Cod. Alex. quædam sunt.
- 4 Hoc est, vinculis ferreis, ac eorum pondere, nam taliter interdum est pondus.
- 5 Cod. Alex. nec nunquam cessant alienam.
- 6 Cod. Alex. quid eis acciderit.
- 7 Cod. Alex. accedentes ergo, ut dicebat, ad eum sui, & suggerentes sui et de his.
- 8 In codice Calineni, ut dicebant, nos levi mutatione, dicebam, emendandum censuimus. Sed & fortasse, ut
 dicebat, legendum, melior amen vita est prior lectio.
- 9 In eodem codice, sequenti, scribitur, sed converti, legendum esse, quæ sequuntur clare, ut arbitror inveniunt.
- 10 Fortasse, accideret, ita etiam legit codex Alexandr.
- 11 Cod. Alex. ad illa loca.
- 12 Vides ut arcani disciplinam in occultandis fidei mysteriis olim custodierint Christiani, & quanto curaverint
 studio, ne Sacrosanctæ Legis libri in gentium manus pervenirent, etiam antequam Diocletiani persecutio extor-
 12 esset, ac traditionis periculum immineret. Præterea hinc apparet non ubique, sed certis quibusdam in locis
 Christianorum libros vendi centurum.
- 13 Cod. Alex. se nuntios esse Christianos.
- 14 Cod. Alex. & ne multa dicam.
- 15 Cod. Alex. & referunt ad eum.
- 16 Et hæc præstans Imperii Romani hæc, quoniam Archelai arate, & Probo imperante esset, designatur.
- 17 Forte, morti ejus.

ANNO
CHRISTI
277.

ANNO
CHRISTI
277.

que a me dicta sunt, idest, quod non ipse pri-
mus auctor scelerati hujus dogmatis extiterit
Manes; sed tantum, quod per ipsum aliquibus
terra partibus manifestatum sit. Sed non sta-
tim is, qui aliquid quocunque portaverit, au-
ctor ejus putandus est, sed qui invenerit. Si-
cut enim gubernator acceptam navem, quam
alius fecit, ad quocunque loca voluerit perdu-
cere, alienus est tamen omni genere a constru-
tione ejus, ita intelligendus est & iste; non
enim ex initio huic rei ipse originem dedit;
sed ea tantum, que ab alio fuerant inventa,
per se detulit hominibus, sicut certis testimo-
niis notum est, quibus propositum est vobis o-
stendere, non ex Mane originem mali hujus
manasse; sed ab alio, & ante multum tempo-
ris a barbaro quodam exorta, in silentio habi-
ta, ab isto vero ignote latentia, veluti propria
ejus esse prolata, deleto conscriptoris titulo, si-
cut superius exposui. Fuit predicator apud Per-
sas etiam Basilides quidam antiquior, non
longe post nostrorum Apostolorum tempora,
qui & ipse cum esset verus, & vidisset, quod
eo tempore jam essent omnia preoccupata, dua-
litem istam voluit affirmare, que etiam apud
Scythianum erat. Denique cum nihil haberet,
quod assereret proprium, aliis dictis proposui
adversariis. Et omnes ejus libri difficultia que-
dam, & asperissima continent. Extat tamen ter-

Atius docimus liber tractatum ejus, cujus ini-
tium tale est, Tertium decimum nobis tractatum
scribentibus librum, necessarium sermonem, ubi-
eruntque salutaris sermo præbuit. Per parvulam
divitis, & pauperis naturam sine radice, & si-
ne loco rebus supervenientem, unde pullulave-
rit indicat. Hoc autem solum caput liber con-
tinet. Nonne continet & alium sermonem, &
sicut opinati sunt quidam, nonne omnes offen-
demini ipso libro, cujus initium erat hoc? Sed
ad rem rediens Basilides interjectis plus minus,
vel quingentis versibus ait, Desino ab inani, &
curiosa varietate, requiramus autem magis, que
de bonis, & malis etiam barbari inquisierunt, &
in quas opiniones de his omnibus pervenerunt.
Quidam enim bonum dixerunt, initia omnium duo
esse, quibus bona, & mala associaverunt, ipsa di-
centes initia sine initio esse & ingenta, idest, in
principiis lucem fuisse, ac tenebras, quæ ex semet-
ipsis erant, non quæ esse dicebantur. Hæc cum apud
semetipsa essent, propriam unamquodque eorum vi-
tam agebat, quam vellet, & qualis sibi compe-
teret; omnibus enim amicum est, quod est pro-
prium, & nihil sibi ipsum malum videtur. Post-
quam autem ad alterutrum agnitionem uterque per-
venit, & tenebra contemplata sunt lucem, tan-
quam melioris rei sumpta concupiscentia, insecta-
bantur ea commiseri.

Nonnulla fortasse desunt.

NOTÆ ZACAGNI.

- 1 Male codex Casinensis, sed etiam
- 2 Aut nihil video, aut ita corrigenda est codicis Casinensis lectio, que sic se habet; non ex Mane originem mali hujus Manes esse.
- 3 Est Basilides, qui paulo post Apostolorum tempora hereticum docuit, Alexandrinum fuisse, & in Ægypto scholas erroris aperuisse testatur Eusebius lib. 4. Hist. Ecclesiæ. cap. 7. nihilominus, qui ab Archelao memora- tur, idem ac Basilides Alexandrinus esse videtur, licet apud Persas hæresim prædicasse dicat. Fieri enim potest, ut Basilides Alexandria digressus, Persas quoque hæreticis dogmatibus inficere tentasset. Sans Basilidis Persæ nul- la, quod sciam, apud veteres mentio. Scripsit autem Basilides Alexandrinus libros 24. in Evangelium, eodem Eusebio teste, qui non alii esse videntur a tractatum libri, quos laudat Archelao, & ab exageticis illis, ex quorum libro 21. quædam loca refert Clemens Alexandrinus Stromatum lib. 4. An autem Evangelium illud, in quod Basilides scripsit, Apostolorum esset, an aliud, quod suo Marte confinxit, cujus meminit Origenes Hom. 1. in Lucam, Hieronymus in prologo suorum Comm. in Matthæum, & Ambrosius in prologo in Evangelium Lu- cæ, non satis liquido constat.
- 4 Forte, alienum dicta.
- 5 In codice Casinensi, & qualis sibi competeret.
- 6 Tenebras desiderio luctu adipiscenda adas fuisse Manes quoque asserit in cap. 13. hujus operis, & apud Ti- tum Boëtiensem adversus Manichæos lib. 1. pag. 48. editionis Casinensis.

FRAGMENTUM

Verborum ejusdem Disputationis ex Cyrilli Hierosolymitani Catechesi sexta.

Φείγει ἐκ τῆς φυλακῆς (Μανῆς) καὶ ἐρχεται εἰς
τὴν Μεσοποταμίαν. ἀλλ' ἀπαντὰ αὐτῷ ὀπ-
λῶ διαφροσύνης Ἀρχέλαος ἐπίσκοπος. καὶ ἐπὶ φι-
λοσόφων κειτὸν εὐλόγητος, ἀκρατηθεὶν ἑλληνικῶν συ-
σπασμῶν, ἵνα μὴ χριστιανῶν κενώτων, δοκῶσιν
οἱ κειτὸν χαλεπεῖσθαι. λέγουσιν ὁ Ἀρχέλαος ἄσπρος
τῶν Μανῶν, ὁ κηρύσσει. ὁ δὲ, τῶν ἀνωμύμων
ἔχων τὸ σῶμα, ἀπὸ βλασφημίας ὠπώτων τὸ ποικ-
τὸ ἄσπρων ἤρατο, φάσκων, Ὁ τῆς παλαιᾶς
Θεὸς κακοὶ εἰς τὴν ἑρῆτις, λέγων περὶ ἑαυτῶν, Ἐ-
γὼ πῦρ καταναλισκῶ. ὁ δὲ σοφὸς Ἀρχέλαος
ὑπεξέλιπε τὴν βλασφημίαν, εἰπὼν, Εἰ ὁ τῆς πα-
λαιᾶς Θεὸς κατὰ τὸν σὸν λόγον, πῦρ ἑαυτὸν λέ-
γει τῶν υἱῶν εἰς τὸν λόγον, Πῦρ ἡλθὼν βαλεῖν
ἐπὶ τὴν γῆν; εἰ μίσησιν τὸν λέγοντα, Κύριος θα-
νατοῦ καὶ ζωογονεῖ. διὰ τί τιμᾶς Πέτρον τὴν Θα-

FUGIT e carcere (Manes), & in Mesopo-
tamiā venit: verum obstitit ei armis
justitiæ Archelaus Episcopus: & sub philoso-
phis eum judicibus reprehendens, collecto Gen-
tilium auditorio, ne, si Christiani judices
essent, viderentur favisse. Age profer, ait
Archelaus ad Manem, quod prædicas. At
ille, cui os quasi sepulchrum patens erat,
primum a blasphemia Creatoris omnium,
initium sumpsit, inquiring, Veteris testamen-
ti Deus, malorum inventor est, de se ipse
dicens, Ego ignis consumens. Tum sapiens
Archelaus hanc solvit, refutavitque blasphemiam
his verbis: Si veteris Deus testamen-
ti, ut ais, ignem se dicit, cujus est ille fi-
lius, qui ait, Ignem veni mittere in terram? Luc. 12. 49
Si culpas eum, qui dicit, Dominus mortific-
cas, & vivificas, quamobrem Petrum colis,
qui

ANNO CHRISTI 177

MAI 11. 40.

16. 41. 7.

MAI 10. 14.

1. Cor 4. 4.

MAI 13. 11.

MAI 13. 19.

1. Cor 4. 4.

qui Tabitham a mortuis excitavit, & Saphiram morti tradidit? Si vitio vertis, quod ignem preparavit, quare hunc non carpis, qui dicit, *Discedite a me in ignem aeternum?* Si reprehendis eum qui dicit, *Ego Deus faciens pacem, & creans mala*, expone quo modo Jesus dicat; *Non veni pacem mittere, sed gladium?* Cum ambo paria dicant, e duobus alterum, aut uterque bonus, eo ipso quod verbis congruant: aut si Jesus haec dicens, abest a reprehensione, quare dignum reprehensione clamas eum, qui in veteri testamento similia profert? Tum Manes ei dicit; Et qualenam Deus excæcat? Pauli enim verba sunt, *In quibus Deus secuti hujus excæcavit cogitationes infidelium, ut ne fulgeat in illis illuminatio Evangelii.* Archelaus autem hoc præclare refellens, Quæ paululum antecedunt, inquit, lege. *Quod si etiam opertum est Evangelium nostrum, in iis qui pereunt, est opertum.* Videtne pereuntibus obiectum dici Evangelium? Non enim danda sunt sancta canibus. Præterea, solusne veteris testamenti Deus excæcavit cogitationes infidelium? Jesus etiam ipse nonne dixit, *Ideo ipse in parabolis loquor, ut videntes non videant?* Odio ne eos prosequens, volebat ut non viderent? An quia indignum erat, quoniam oculos ipsi suos occluserant? Ubi enim voluntaria malitia, illic & gratiæ donum abest. *Habent enim dabitur: ab eo autem qui non habet, etiam quod se putat habere, auferetur.* Quanquam etiam, ut interpretantur nonnulli, dici possit, qui sermo non malus est, etiam si excæcarit infidelium mentes, ad rem bonam excæcavit, ut ad sancta respiciant. Non enim dixit, *Excæcavit eorum animam, sed cogitationes infidelium.* Quod autem ait, tale est: *Excæca scortatoris scortandi cogitationes, & servatus est homo: excæca latronis rapiendi & latrocinandi studium, & salvus est homo.* Verum hoc modo non vis intelligere. Est & alia interpretatio; Excæcat & sollicitos, & oculorum imbecillitate laborantes excæcantur lumine percussi: non quod sol excæcandi facultate sit præditus, sed quod oculorum status non cernat: sic & quibus corda laborant incredulitate, si divinitatis radios confluere non possunt. Nec dixit, *Excæcavit cogitationes ne audiant Evangelium, sed ne fulgeat in illis illuminatio gloria Evangelii Domini nostri Jesu Christi.* Nam Evangelium audire ab omnibus expeditur: at Evangelii gloria, solis Christi germanis tribuitur. Dominus loquebatur in parabolis iis quidem, qui poterant audire: Discipulis vero privatim parabolæ & similitudines explicabat. Gloriæ fulgor eorum est, qui iam illustrati sunt: excæcatio, infidelium. Hæc mysteria nunc patefacit Ecclesia ei, qui ex catechumenis excedit: nec moris est, Gentilibus exponere. Non enim Gentili cuiquam de Patre & Filio & Spiritu Sancto arcana mysteria declaramus: neque palam apud catechumenos de mysteriis verba facimus, sed multa sæpe loquimur occulte, ut fideles, qui rem tenent, intelligant: & qui non tenent, ne laedantur.

βιδαν μὴ ἐξέρανται. τὴν δὲ Σαμφέραν θανάτωσαν; εἰ δὲ ἡ μίμνη, ἐστὶ τῶν ἠτιμώσεων, διὰ τὴν εἰ μίμνη τῶν λέγοντων, Παύλος δὲ ἀπ' ἐμοῦ εἰς τὸν κύριον τὸ αἰώνιον; εἰ μίμνη τῶν λέγοντων, Ἐγὼ θεὸς ταῦν ἐφύλω, ἢ κτίζων κακὰ, ἔζηγασαι, καὶ λέγει Ἰησοῦς, Οὐκ ἦλθον βαλεῖν ἐφύλω, ἀλλὰ μαχαιρᾶν; ἀμφοτέρων τὰ ἴσα λέγοντων, δύοὶν πατέρων, ἢ ἀμφοτέρων καλεῖ διὰ τὴν ὁμολεξίαν. ἢ εἰ ἀνεγκλήτος Ἰησοῦς ταῦτα λέγων, διὰ τὴν ψήφου τῶν τῶ ὁμοίᾳ ἐν τῇ παλαιᾷ λέγονται; εἴτα ὁ Μανὴς ἀπὸς τῶν λέγει, Καὶ ποῖος θεὸς τυφλοῦ. Παύλος γὰρ ἐστὶν ὁ λέγων, Ἐγὼ εἰς ὁ θεὸς τῶ αἰώνος τῆς ἐτύφλωσι τῶ νοήματι τῆς ἀπίστων. εἰς τὸ μὴ διαυγᾶσαι τὸν φωτισμὸν τοῦ εὐαγγελίου. ὁ δὲ Ἀρχελαὸς, καλῶς ὑποκρίσας, Προαγαγῶσι, φασὶν, ὄλιγον. εἰ δὲ κεκαλυμμένον ἐστὶ τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν, ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις ἐστὶ κεκαλυμμένον. ὅρασι ὅτι ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις κεκαλυμμένον; ἢ οὐ γὰρ δίδονται τὰ ἔργα τοῖς κρείσσιν. εἴτι, ἀρα μόνος ὁ τῆς παλαιᾶς θεοῦ ἐτύφλωσι τῶ νοήματι τῆς ἀπίστων, Ἰησοῦς δὲ αὐτὸς ἐκ ἔρηκε. διὰ τῶ αὐτὸς ἐν παραβολαῖς λαλῶν, ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσι. μὴ μισῶν αὐτὸς, ἐβλέπετο μὴ βλέπειν, ἢ διὰ τὸ ἀνάγειν, ἐπειδὴ τὸς ὀφθαλμοῖς αὐτῶν ἐκαμύωνται; ὅτι γὰρ αὐτῶν ὁμοίᾳ ποιεῖται, ἐκείνῃ ἢ ἀποχῇ τῆς χειρὸς. τῶ γὰρ ἔχοσι δοθεῖσθαι. ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντες, ἢ ὁ δοκεῖ ἔχειν ἀρδῆσθαι. εἰδὲ δὲ ἢ ὡς τινὲς ἐζηγῶνται, τῶ εἰπὸν, ἢ φασὶν γὰρ τὸ ῥῆμα. εἰ ἢ ἐτύφλωσι τῆς ἀπίστων τῶ νοήματι, ἐπὶ καλῶ ἐτύφλωσι, ἵνα εἰς τὰ ἔργα ἀναβλέψωσιν. ἢ γὰρ εἰπὸν, Ἐτύφλωσι αὐτῶν τῶν ψυχῶν, ἀλλὰ τὰ νοήματι τῆς ἀπίστων. τὸ δὲ λεγόμενον, τῶν τῶ ἐστὶ. τύφλωσι τῶ νόμῳ τὰ πορνικὰ νοήματα, ἢ σέσωσας ὁ ἀνθρώπος. τύφλωσι τῶ θεοῦ τὸ ἀρπακτικὸν ἢ ληστεικὸν, ἢ σέσωσας ὁ ἀνθρώπος. ἀλλ' ἢ θίλεις ἐπὶ νοῆσαι. ἐστὶ καὶ ἄλλη ἐζηγῶσι. τυφλοῦ ἢ ὁ ἥλιος τῶς ἀμβλυωσάντων. ἢ οἱ ὀφθαλμῶν τῶν τυφλῶνται, βλαπτομένοι ὑπὸ τῶ φωτός. ἢ ὅτι τυφλωτικὸς ἐστὶν ὁ ἥλιος, ἀλλ' ὅτι ἢ ὑπόστασις τῆς ὀμμάτων ἢ βλέπει. ἐπὶ ἢ οἱ ἀπίστῳ νοῶντες τῶς καρδίαις, ἢ διαίανται εἰδὲν τῶς τῆς θεότητος ἀκτίστων. καὶ ἐκ εἰπὸν, Ἐτύφλωσι τῶ νοήματι, εἰς τὸ μὴ ἀκῶσαι τὸ εὐαγγέλιον, ἀλλ' εἰς τὸ μὴ διαυγᾶσαι τὸν φωτισμὸν τῆς δόξης τοῦ εὐαγγελίου τῶ κλέμῳ ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ. τὸ μὴ γὰρ ἀκῶσαι τὸ εὐαγγέλιον, πᾶσι εἰφίεται. ἢ δόξα δὲ τῶ εὐαγγελίου, τῶς χριστοῦ μοῖσις ὑποσταῖς ἀφώσας. εἰρημὸν ὁ κρείσσιν, τοῖς μὴ ἀκῶσαι διναμῶσις, ἐν παραβολαῖς. τῶς δὲ μαθηταῖς ἐπέλασε κατ' ἰδίαν τῶς παραβολαῖς, ὁ αἰγασμὸς τῆς δόξης τοῖς κειρωμένοις, ἢ τύφλωσις τῆς ἀπίστων. ταῦτα τὰ μυστήρια καὶ ἢ ἐκκλησία διηγῶνται τῶ ἐκ κληρικῶν μεταβαλλομένων. ἐκ ἐστὶν ἴδιος ἔδωταις διηγῶνται. οὐ γὰρ ἔδωται τῶ πρὸς Παῦλον ἢ Τίτῳ ἢ ἄλλῳ πνεύματι διηγῶνται μυστήρια. ὅτι τῶ μυστήριον ἐπὶ κληρικῶν λαλῶσι καλῶν, ἀλλὰ πολλὰ πολλὰς λέγειν ἐπιτεκαλυμμένων. ἵνα οἱ εἰδότες πιστοῖ, νοῆσαι. ἢ οἱ μὴ εἰδότες, μὴ βλαβῶσι.

ANNO CHRISTI 177

Hattenus Fragmentum disputationis Archelai Episcopi cum Manete Hæresia. ha ex Cyrillo Hierosolymitano. VI.

ANNO CHRISTI 311.

ANNO CHRISTI 311.

VITA EPISTOLÆ ET DECRETA GAII PAPÆ.

Ex libro pontificali Damasi Papæ.

(a) Gajus natione Dalmata, ex genere Diocletiani imperatoris, ex patre Gaio, b fedit annos undecim, menses quatuor, dies duodecim. Fuit autem temporibus (b) c Cari secundo & Carini, ex die decimosexto Kalendarum Januarii, usque in diem x. Kalendarum Maii, sub Diocletiano (c) sexto & Constantio secundo. d Hic constituit, ut omnes ordines in ecclesia sic ascenderent: Si quis episcopus fieri mereretur, ut esset ostiarius, lector, exorcista, acolythus, sequens b subdiaconus, diaconus, presbyter, & exinde episcopus ordinaretur (d) e Hic fugiens persecutionem Diocletiani, f in cryptis habitans, g (e) confessor quievit, martyrio coronatus post annos octo. Hic fecit ordinationes quatuor per mensem Decembrem, presbyteros 25. diaconos 8. episcopos per loca 5. Qui post annos xi. cum b Gabinio fratre suo, i propter filiam Gabinii presbyteri, nomine Sufannam, martyrio coronatur. Sepultus est in cimiterio Callisti via Appia, x. Kalendas Maii. Et vacavit episcopatus dies 11.

Piura de Gajo infra, verbis sequentibus. Vide Baron. anno 283. 286. 288. & 289. b Sedis annus 11. menses 4. dies 3. Gajum annos Tempus sedis 12. menses 4. & 3. dies sedisse, initium & finem pontificatus illius indicant. Nam ipse pontificali libet testimonio, 10. Kalendas Maii, Diocletiano sextum & Constantio secundum consulibus, anno nimirum Christi nati 296. martyrium subit. Numerando igitur a principio inchoata sedis (de quo supra) usque ad tempora obitus Gaii, ipsam 12. annis quatuor mensibus & quinque diebus pontificatum tenuisse, liquido constat. Baron. anno 296. no. 1. c Cari secundo.) Cornus Genadium consul collegam habuit, non Carinum, sed Numerianum, ut ex Cassodoro & Græcorum fastis videre est. Itaque Caro & Carino primum, non secundum consulibus Gajus pontifex electus est. d Hic constituit ut omnes ordines.) Hæc constitutio quomodo sit intelligenda, dicemus in notis [ad epistolam Gall. e Hic fugiens persecutionem Diocletiani.) Has literas Gall post martyrium sancti Sebastiani, sociorumque ejus nimirum circa annum Christi 286. contigit, acta ejusdem martyris probatissima, quibus Sebastianus cum reliquis sociis a Gajo ad fidem suscipiendam invitatus, & deinde baptizatus esse narratur, satis aperte indicant. Baron. prædictis locis. f In cryptis habitans.) De cryptis, vide quæ dicemus infra in notis ad concilium Sinuesanum sub Marcelino. g Confessor quiescit.) Confessor est, non is tantum qui coram præfide se Christianum esse confitetur, sed etiam is qui sibi timens ne post vincula & dira tormenta forsitan Christum neget, bonis, cognatis omnibus, & patria relictis, extorris factus est & exulat: confessoris nomine dignus, quod si non ore, saltem opere Christum confessus sit. Piura de martyrio & confessorum differentia, ex literis Cypriani, & aliis S. Sebastiani, vide apud Baron. an. 253. num. 54. item 286. num. 6. i Gabinio fratre.) Gabinus & Gajus fratres patris Maximino, qui erat frater Diocletiani imperatoris, procreati, professione Christiana religionis Diocletiani consuetudine segregati sunt. Gabinus uxorem duxit, ex qua Sufanna, de qua paulo infra dicemus, orta est: postea autem uxore defuncta, sacris ordinibus initiatus, presbyteratu dignus est habitus. De utroque, Gajo nimirum pontifice, & Gabinio fratre ejusdem, ac jam presbytero, hoc memorabile legitur in actis Sufannæ apud Baron. anno 294. num. 10. 11. & 12. quod a fidelibus in domo Gabinii convensit, initio conventionis & colloquii orationem (cujus unam atque alteram formulam Baron. prædicto loco refert) ad Deum fuderat: ac postea ab oratione surgentes, ipsi amici & fideles omnes pontifici ceterorumque presbyterorum pedes sterculati fuerunt. i Propter filiam Gabinii nomine Sufannam.) Causam referet his verbis, ob quam Gajus iussu Diocletiani patris sui, martyrio affectus fuerit, hæc videlicet, quod Sufannam Diocletiani ex fratre proneptem ad oblatum illi Galerii Caesaris conjugium fortiter repudiandum animasse & exhortatus fuisse convinceretur. Vide acta Sufannæ, quæ extant apud Baron. anno 294. per totum.

b hac vox merum gloriæmorsum autem qui præcedit.

Error libri b, non Carinum, sed Numerianum, ut ex Cassodoro & Græcorum fastis videre est. Itaque Caro & Carino primum, non secundum consulibus Gajus pontifex electus est.

Quando Gajus exulaverit?

Confessor quis?

Gabinus Diocletiani nepos, Gaii frater, sic presbyter. Fideles initio congregatus orant, & hinc oratione, pontificis & presbyterorum pedes sterculati sunt.

Cui martyrio affectus sit Gajus pontifex.

NOTÆ SEVERINJ BINII.

Pontificatus Gaii quando pontificia sedes vacasset, & pastore destituta fuisset, cepit Ca. xvi. Kalend. Januarii anno domini 283. Caro adhuc imperium tenente. Gajus Diocletiani ex fratre Maximino seu Maximino nepos, vite continentissimus exemplar pontifex creatur. Hoc tempore Carus imperator, ut ex tributi remissione Thesalonicensi ecclesia concessa, per legem l. episcopi de sacrosanctis ecclesiis, constat, Christianis plurimum favit, veram illo defuncto, Romæ contra eisdem editum promulgatum est tale, quo omnium Christianorum cervicibus uno ista amputanda parabantur: præcipiebatur enim, ne quid Christianis emere, aut vendere, molere, vel aquam haurire liceret, nisi ante statuis quibusdam parvis, eo in loco, ubi emendi, molendi vel hauriendi gratia conventum fuerat, collocatis, thura obtulissent: & ut promulgata legis executio facillior esset, circa insulas, vicos, & aquas, compulsores constituebantur, qui neque molendi, neque aquas hauriendi potestatem facerent ulli, nisi qui idolis libasset. Hujus pontificatus Hierarchia Gnothiconum & Manichæorum portio, a quodam Hierace exortis, in Ægypto agnoscentur. Docebant solos calibes salvandos, ex eoquod Paulus de castitate loquens, ait: Sicut qui nemo videbit Deum: ideoque nuptias & carnis resurrectionem damnantes, alias Abstinentes appellabantur. Addebant, quod non minus impium est, insanæ non posse salvari, ideo quod 2. Timoth. cap. 2. scribitur: Non convenerit, nisi qui legitime convenerit. Quare cum ab ipse sanam doctrinam callidis suis argumentis eludi, & fratrum fidem periclitari B. Macarius Ægyptus animadverteret, sequestratis disputationibus, ut veram fidelis testimonium aliquid edant, eos ad mortuum suscitandum provocat: eoque per Macarium suscitato Hieracei sectarii fugati sunt. Evagrius in vitis patrum.

Omnium rerum usum Christianis diei sacrificare volentibus interdicitur.

Hierarchiarum omne & dogmata.

Hierarchia miraculose ex Ægypto surgunt.

(a) Luc. Gajus. (b) Luc. Carini & deest secundo, & pergit a die XVI. Kal. Jan. a consulatu Caro II. & Carino. (c) Luc. IV. (d) Inferit Luc. Hic regiones divisi diaconibus. (e) In Luc. deest confessor quiescit.

Aug. in notis
de Inapp.
Chr. tempore
ut respondet.

• EPISTOLA
G A I I P A P Æ

AD FELICEM EPISCOPUM.

Quod pagani non possint Christianos accu-
sare: de accusatione episcopi ejusque accu-
satoribus, de expoliatione aut expulsio-
ne, & de incarnatione domini.

- I. Pagani & hæreticos non posse accusare Chri-
stianos.
- II. Episcopum non accusandum apud iudices sa-
culares.
- III. De episcopo, presbytero, aut diacono, vel re-
liquis clericis apud episcopos accusandis.
- IV. De his qui negant Verbi Dei incarnationem.
- V. Quod ad spem vite aeternae perveniri non possit,
nisi per mediatorem Dei & hominem Chri-
stum Jesum.
- VI. De ordinibus ecclesiasticis.

Dilectissimo fratri Felici episcopo Gajus.

b Vigilus
ep. 1.

c antiqui bo-
ris.

7/et. 118

d 7/et. 118. ex
vers. 5 Hier.

e credidimus

Directas ad nos tuæ b caritatis epistolas ple-
nas catholicæ inquisitionis sollicitudine,
gratanter accepimus, benedicentes domini nostri
clementiam: quia tales ab extremis mundi par-
tibus dignatur suis ovibus providere pastores,
per quos & pascuis valeant salutaribus abunda-
re, & ab e iniqui lupi rapacitate servari, ut in-
sidias nequeant ejus subreptionis incurrere. Un-
de certum est, quia promissa vos beatitudinis
gratia subsequatur, quando a vobis celestium
perfectio doctrinarum, tam votiva suscitatione
perquiritur. Scriptum est enim: *Beati qui per-
scrutantur testimonia ejus, & in toto corde exqui-
runt eum.* Hoc ergo, frater carissime, propo-
situm tuæ consultationis tota mente tractantes,
de te quoque provenire confidimus, qui regu-
lam catholicæ fidei iidem studioso tenere vestigi-
is, quibus eam in apostolica sede cognoscis ef-
fere fundatam. Et quamvis sonus d eorum toto or-
be diffusus, & usque ad fines orbis terra verba eo-
rum diffusa, dilectionis tuæ corda Christo pro-
baverunt esse fidelia: tamen si quid ex his in
ecclesia, quæ tuæ gubernationi (domino auxi-
liante) commissa est, necdum plena luce cla-
ruerit, ad eundem fontem, de quo illa salu-
tatis manarat lympha, recurritis, id est, quod
debita caritate sumus amplexi: quia fiducialiter
de his, unde apud vos observantiam esse dixi-
stis ambiguam, nostra voluistis responsione fir-
mari. Quapropter dilectionem tuam in domino
salutantes, de singulis, quid juxta catholicam
disciplinam teneat apostolicæ sedis auctoritas,
subjectis aliquibus etiam sanctorum capitulis re-
gularum, te e credimus instruendum.

I.

Primo quidem scias, f paganos & hæreticos
non posse Christianos accusare, aut vocem eis
infamationis inferre.

1. q. 7. Pagani
& hæretici
non possunt
accusare
ad 31. Janua-
rii, an. 121.
ait. Oportet
hac voce pri-
mam fuisse
ulium, tum
Prudentium.

II.

Deinde nemo unquam episcopum apud iudi-
ces seculares, aut alios clericos, accusare pre-
sumat.

III.

Et si quis episcopus, presbyter, aut diaconus
vel quilibet clericus, apud episcopos (quia alibi
non oportet a qualibet persona, quæ rite reci-
pienda est) fuerint accusati, quicumque fue-
rit, sive ille sit sublimis vir honoris, sive ullius
alterius dignitatis, qui hoc genus illaudabilis
intentionis arripuerit; noverit, probationis do-
cumenta se debere inferre. Si quis ergo circa
hujusmodi personas non probanda detulerit, au-
thoritate hujus sanctionis intelligat se justuram
infamiae sustinere, ut damno pudoris, estimati-
onis dispendio discat, sibi alienis verecundis
impune insidiari, saltem de cetero non licere.
Nam qualiter ad concilium veniatur, aut qua-
liter de suis rebus expoliati, vel ejeti a sedi-
bus propriis, aut qui accusatores sint recipien-
di, quive non sint, aut qualiter ejeti & ex-
poliati sint omnia legibus redintegrandæ, quæ
eis ablata sunt: & quia priusquam hoc factum
fuerit, nullum crimen eis objici poterit, & qua-
liter illis induciæ post integram instaurationem
anniversarie, vel sex mensium, indulgenda sint,
& qualiter sua omnia licenter & pacifice, abque
ullius gravi impedimento disponere, & suorum
amicorum & ecclesiasticorum patrum conciliis uti
debeant, sufficienter ab apostolis, eorumque suc-
cessoribus, ac nostris prædecessoribus statutum
esse putamus. Super his autem non reor amplius
nunc fore disputandum, nisi si surrexerint talia,
quæ adhuc non sunt manifesta. Si eorum autem
statuta non habueritis, mittite fidelissimos scri-
ptores, qui hæc coram fidelibus testibus excipe-
re, vobisque reportare sub stipulatione valeant.

a Hac & si-
milia in Cod.
Theod. & A-
lamo Mod.
cap. 22.

1. q. 1. Epif-
copus suis re-
bus expolio-
tus.

IV.

Ceterum, ut satisfaciam consultis tuis de Ver-
bo incarnationis & veritatis, a quicumque illi b
sunt ita obsecrati, & a lumine veritatis alieni,
ut Verbi Dei a tempore incarnationis denegent
veritatem, ostendant in quo sibi Christianum
nomen usurpent, & cum evangelio veritatis qua
ratione concordent, si beatæ virginis partu, aut
caro sine deitate, aut deitas est orta sine carne.
Sicut enim negari non potest, evangelista di-
cente, quod *Verbum caro factum est, & habita-
vit in nobis*, ita negari non potest beato apo-
stolo Paulo prædicante, quod *Deus erat in Chri-
sto; mundum reconcilians sibi.* Quæ autem recon-
ciliatio posset esse, qua humano generi repro-
ciliaretur Deus, si hominis causam mediator
Dei hominumque non susciperet? Qua vero ra-
tione veritatem mediatoris impleteret, nisi qui in
forma Dei æqualis est Patri, in forma servi
particeps esset & nostri, ut mortis vinculum,
unius prævaricatione contractum, unius morte
(qui solus morti nihil debuit) solveretur? Ef-
fusus enim justis sanguinis Christi, tam fuit di-
ves ad pretium, ut si universitas captivorum in
redemptorem suum crederet, nullum diaboli vin-
cula retinerent: quoniam, sicut apostolus ait,
ubi abundavit peccatum, superabundavit & gra-

b S. Leo ep
27. ex quo
jam supra
quendam de-
libatam in 1.
Eusebiano
papa tributa
epistola. Vide
pag. 1117. A.

Joan. 1.

2. Cor. 1.

1 Tim. 2.

1 Tim. 2.

Et cum sub peccati prejudicio nati, potestatem acceperint ad justitiam renascendi, validius factum est donum libertatis, quam debitum servitutis. Quam itaque sibi in hujus sacramenti presidio spem relinquunt, qui in Salvatore nostro negant humani corporis veritatem? Dicant quo sacrificio reconciliati: dicant quo sanguine sint redempti. *Quis est, ut ait apostolus, qui tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suavitatis?* Aut quod unquam sacrificium sacratius fuit, quam quod verus & aternus pontifex altari crucis per immolationem suae carnis imposuit? Licet in conspectu domini pretiosa ipsorum mors fuit, nullius tamen infantis occiso, redemptio fuit mundi. Acceperunt iusti, non dederunt coronas. De fortitudine fidelium exempla nata sunt patientiae, non dona justitiae. Singulares quippe in singulis mortes fuerunt, nec alterius quisquam debitum suo sine percolvit, cum filius hominis, unus solus dominus noster Jesus Christus, qui vere erat agnus immaculatus, extiterit, in quo omnes crucifixi, omnes mortui, omnes sepultri, omnes etiam sunt suscitati. De quibus ipse dicebat: *Cum exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipsum.* Fides etenim justificans impios, & creans justos, ad humanitatis retracta participium, in illo acquirit salutem, in quo solo homo se invenit innocentem, liberum habens per gratiam Dei de ejus potentia gloriari, qui contra hostem humani generis in carnis nostrae humilitate congressus, his victoriam suam tribuit, in quorum corpore triumphavit. Licet ergo in uno domino nostro Jesu Christo, vero Dei atque hominis filio, Verbi & carnis una persona sit, quae inseparabiliter atque indivise communes habeat actiones, intelligendae tamen sunt ipsorum operum qualitates, & sincerae fidei contemplatione cercendum est, ad quae provehatur humilitas carnis, & ad quae inclinetur altitudo deitatis: quid sit, quod caro sine Verbo non agit: & quid sit, quod Verbum sine carne non efficit. Sine Verbi enim potentia nec conciperet virgo, nec pareret: & sine veritate carnis, obvoluta pannis infantia non jaceret: sine Verbi potentia, non adorarent Magi puerum, stella indice declaratum: sine veritate carnis, non juberetur transferri in Aegyptum puer, & ab Herodis persecutione subduci: sine Verbi potentia non diceret vox Patris, missa de caelo: *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui: ipsum audite:* & sine veritate carnis non protestaretur Joannes: *Ecco agnus Dei, ecce qui tollis peccata mundi.* Sine Verbi potentia non feret redintegratio debiliu, & vivificatio mortuorum: & sine veritate carnis, nec estus jejuno, nec somnus esset necessarius fatigato. Postremo, sine Verbi potentia non se dominus Patri profiteretur aequalem: & sine veritate carnis non idem diceret Patrem se esse majorem, cum catholica fides utrumque suscipiat, utrumque defendat, quae secundum confessionem beati Petri apostoli, *unum Christum Dei filium, & hominem credit & Verbum.* Quamvis itaque ab illo initio, quo in utero virginis *Verbum caro factum est*, nil unquam inter utramque formam divisionis extiterit, & per omnia incrementa corporea, unius personae fuerint totius temporis actiones: ea ipsa tamen, ut ita dicam, quae inseparabiliter facta sunt, nulla permutatione confundimus, sed quid cujusque formae

fit, ex operum qualitate sentimus. Dicant ergo isti hypocritae, qui caecis mentibus lumen nolunt recipere veritatis, in qua forma crucis ligno domus majestatis Christus affixus sit, quid jacuerit in sepulcro, & revoluta lapide monumenti, quae tertia die caro resurrexerit, & in qua post resurrectionem suam non credentes quosdam discipulos arguebat, & habitationem constantium confutabat, cum diceret: *Palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere:* & apostolo Thomae: *Infer manum tuam in latus meum, & vide manus meas & pedes, & noli esse incredulus, sed fidelis:* qua utique manifestatione corporis sui, jam haereticorum mendacia destruebat, ut universa ecclesia Christi innovanda doctrinis, hoc sibi non dubitaret credendum, quod apostoli susceperant praedicandum.

V.

At si in tanta luce veritatis tenebras suas haeretica obduratio non relinquit, ostendant, unde sibi spem vitae polliceantur aeternae, ad quam nisi per *mediatorem Dei & hominum*, hominem Jesum Christum, non potest perveniri. Sicut enim ait beatus Petrus apostolus: *Non est aliud nomen datum hominibus sub caelo, in quo oporteat nos salvos fieri:* nec est redemptio captivitatis humanae, nisi in sanguine ejus, qui *dedit semetipsum redemptionem pro omnibus, & qui sicut praedicalis apostolus, cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se aequalem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo: humiliavit semetipsum, factus obediens Patri usque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genuflectatur, caelestium, terrestrium, & infernorum: & omnis lingua confiteatur, quia dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris.* Cum ergo unus sit dominus Jesus Christus, & vere deitatis, vereque humanitatis in ipso una profus eademque persona sit, exaltationem tamen, qua illum (sicut doctor gentium dixit) *exaltavit Deus, & donavit illi nomen, quod est super omne nomen*, ad eam intelligimus pertinere formam, quae distanda erat tantae glorificationis augmento. In forma quippe Dei aequalis erat Filius Patri, & inter genitorem atque unigenitum nulla erat in essentia discretio, nulla in majestate diversitas: nec per incarnationis mysterium aliquid decesserat Verbo, quod ei Patris munere redderetur. Forma autem servi, per quam impassibilis deitas sacramentum magnae pietatis implevit, humana humilitas est, quae in gloriam divinae potestati, eversa est in tantam unitatem, ab ipso conceptu virginis, deitatis & humanitatis conferta, ut nec sine homine divina, nec sine Deo agentur humana. Propter quod, sicut dominus majestatis dicitur crucifixus, ita qui ex sempiternitate aequalis est Deo, dicitur exaltatus: quia inseparabiliter, manente unitate personae, unus atque idem est & totus hominis Filius propter carnem, & totus Dei Filius propter unam cum Patre deitatem. Quidquid ergo in tempore accepit Christus, secundum hominem accepit, cui, quae non habuit, conferrentur. Nam secundum potentiam divinitatis, indifferenter omnia, quae habet Pater, etiam habet Filius: & quae

1. p. 1.

2. p. 1.

Joan. 11.

Mat. 1. & 23.

Joan. 1. Marc. 6. Joan. 21. Act. 4.

Joan. 10. & 14.

Mat. 16.

Joan. 1.

Joan. 19. Mat. 28.

Joan. 10. Mat. 28.

1. p. 1.

1. Tim. 4.

Act. 4.

1. Tim. 2.

Philip. 2.

Philip. 2.

Joan. 10.

1235

Joan. 1.
Joan. 10.
Joan. 1. 6.
Joan. 1.
Matth. 23.
1. Cor. 3.
Joan. 1.
Biden.

& que in forma servi a Patre accepit, eadem in forma Dei etiam ipse donavit. Secundum Dei enim formam, ipse & Pater unum sunt. Secundum formam autem servi, non venit facere voluntatem suam, sed voluntatem eius qui misit eum. Secundum formam Dei, sicut Pater habet vitam in semetipso, sic dedit & Filio vitam habere in semetipso. Secundum formam servi, tristis est anima eius usque ad mortem. Et idem ipse est, sicut apostolus prædicat, & dives & pauper. Dices, quia evangelista dicente, In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum: hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Pauper vero, quia propter nos verbum caro factum est, & habitavit in nobis. Quæ autem

* cum ipse deitatis honorando
* precurrentem, 1. Cor. 1.

Arum lumen obscurant: & per omnia sæcula læta veritatem inveniunt coruscantem, ut magnum hoc & mirabile sacramentum ab initio videant creditum, quod est in fine completum. De quo sanctarum literarum nulla pars sileat, sicut quædam consona veritatis signa posuisse, quibus diligentia fidei in splendidiſſimam latitudinem dirigatur, & sinceræ intelligentiæ luce perspicatur, quod in Filio Dei, qui te incessabiliter filium hominis, & hominem proficitur, non sit Christianis erubescendum, sed constantissime gloriandum: quoniam, sicut ait beatus apostolus: Magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, justificatum est in spiritu, apparuit angelis, prædicatum est gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria.

1. Tim. 3.
Hæc usque verba S. Leonis ex quibus videtur, dicitur de incarnatione.

V I .

De episcoporum vero, & presbyterorum, diaconorumque, & sequentium clericorum ordinationibus, sanctos apostolos & successores eorum, & præcipue Anacletum, & præterea alios, sufficienter statuisse cognoscimus, & ideo non est necesse nunc replicari, nisi quod illi non statuerunt: Illud tamen nos statuente, vobis & omnibus servare mandamus, ut ad ordines ecclesiasticos sic ascendant in ecclesia, qui ordinari merentur, id est, si quis episcopus esse meretur, sit primo ostiarius, deinde lector, postea exorcista, inde sacretur acolythus, demum vero subdiaconus, deinde diaconus, & postea presbyter, & exinde, si meretur, episcopus ordinetur. Et regiones, sicut in hac urbe fecimus, per singulas urbes, quæ populose fuerint, diaconibus dividantur. Et quæcumque difficiles quæstiones per singulas provincias exortæ fuerint, semper ad sedem apostolicam referantur. Bene vale, frater, & ora pro nobis. Data Kalendis Martii, Diocletiano sexto & Constantio secundo viris clarissimis consulibus.

b epistola 2. nullius fidelis apud doctos. non replicare, nisi
c Verba pontificales.
d Innocentius ep. 1. S. Leo ep. 84. cap. 7. Vigilius epistol. 1.
e an Christi 296.

NOTE SEVERINI BINII.

a Quicumque illi sunt.) Hæc verba quibus Pauli Samosatæni aliorumque hæreticorum Filii Dei incarnationem negantium sententia doctissime ex scriptura vincitur ac refutatur, hinc usque ad finem epistolæ haberi epistola 1. Leonis ad Leonem Augustum, in margine hujus epistolæ Surius annotavit.
b Illud tamen nos statuente, &c.) Quod hic & supra in vita Galli de hierarchia ecclesiastica constituta, a Gallo pontifice instituta dicantur, nequaquam sic sunt intelligenda, quasi ipse primus instituerit, ut ad summum ordinem ascensus, per inferiorum ordinum gradus sublimè fastigium sacerdotii conscenderet: nam ejusmodi hierarchia ordinem, temporibus apostolorum in ecclesia stabilitum fuisse supra pluribus locis est enarrata. Galli igitur decretum nihil aliud constituisse videtur, quam quod ad thronum episcopalem nemo proveheretur, nisi qui in singulis inferioribus ordinibus debito ac consueto tempore ministrasset. Vide Baron. anno 296. num. 2.

Decretum Galli, de hierarchia ecclesiastica, quomodo intelligendum.

ANNO CHRISTI 306.

ANNO CHRISTI 306.

V I T A, EPISTOLÆ ET DECRETA MARCELLINI PAPÆ.

Ex libro pontificali Damasi Papæ.

Marcellinus natione Romanus, ex patre Projedo, b iedit annos 9. menses (a) 2. dies 16. Fuit autem temporibus Diocletiani & Maximiani, ex die Kalendarum Julii, a consultatu Diocletiani sexto, & Constantii secundo, usque ad Diocletianum nono, & Maximianum octavo. Quo tempore fuit persecutio magna, ita ut intra 30. dies, 17. millia hominum promiscui sexus per diversas provincias martyrio coronarentur. De qua re & e ipse Marcellinus ad sacrificium ductus est, ut thurificaret; quod & fecit. Et post paucos dies penitentia ductus, d ab eodem Diocletiano pro fide Christi, cum Claudio, & Cyrino, & Antonino, capite truncatus est, & martyrio coronatus. (Qui dum pergeret ad passionem suam, adjuravit Marcellum presbyterum, ut precepta Diocletiani non impletet.) Jacuerunt autem corpora sanctorum in platea (b) dies 36. ex iussu Diocletiani. Exinde Marcellus presbyter notu collegit corpora sanctorum cum presbyteris & diaconibus cum hymnis, & sepelivit ea (c) vi. Kalendarum Maii, in via Salaria, in cœmeterio Priscillæ, b e in cubiculo claro, quod patet usque in hodiernum diem, secundum quod ipsi sanctus Petrus præceperat, in crypta juxta corpus sancti Crescentionis. Hic fecit ordinationes duas per mensem Decembrem, presbyteros 4 (d) episcopos per loca 5. Et f cessavit episcopatus annos 7. menses 6. dies 25. persequente Diocletiano Christianos.

res appellati sunt: alii potius per acerbissimos cruciatus mori, quam libros prodere, elegerunt. Horum omnium decennali persecutione occisorum numerum prope infinitum fuisse, ex eo colligitur, quod auctor libri pontificalis infra scribit, uno mense 17. millia Christianorum cæsa fuisse. Traditores sacerorum opidum quidam, nullo criminis dolore percussi, neque conscientie stimulis repressi se innocentissimos professi sunt, & confessorum gloriam instantur usurparunt, & quod peius est, Memoriam ac Cæcilianum Carthaginensis sedis episcopos, traditiois, homicidii & crudelitatis labe consperserunt, atque ideo se ab ecclesia unitate, ideo quod horum communicatione polluta esset, separantes, principio schismatici, deinde vero hæretici facti fuerunt. De lapsu Marcellini, & conciliis desuper habita, vide quæ dicemus infra ex Baron. anno 306. & sequentibus.

Traditores sunt schismatici, & post hæretici.

b Sedis annos 9. menses 2. dies 16.) Ex consulari Dioclet. nono, & Maximiani 8. qui coincidit cum anno Christi 306. colligitur Marcellinum, 8. annis, minus uno mense & 16. diebus sedisse: Baron. ann. 306. numer. 23.

Tempus sedis Marcellini

c Ipse Marcellinus ad sacrificium ductus est, ut thurificaret, quod & fecit.) Quamquam pluribus rationibus, quas vide apud Baron. anno 306. n. 96. & sequentibus, hæc Marcellini thurificantis historia plane refutari & obrepitita esse probabiliter ostendi possit, tamen non facile recedendum esse putamus ab ea sententia, quæ communi hæcenus consensione credita est, atque in antiquis tabulis ecclesiasticis recepta fuit: Marcellinum nimirum metu mortis, & blanditiis imperatoris inductum, ut cum ipso imperatore templum Vestæ ingressum, ibidem Jovis simulachro thus adolevisse, postea vero 72. testibus convictum, sua se sententia condemnasse, pontificatum ultro cessisse, & post peractam demum horribilem persequentiâ glorioso martyrio occubuisse. Hæreticis nocturni sæculi, cum Donatistis tempore divi Augustini, hæc ob rem mirifice admodum triumphant, quasi ecclesie catholice turpissima macula inusta sit, ex eo quod caput ecclesie hæc insipientiam commiserit: sed quod solent alius, ante victoriam triumphum cantant. Quod cum, inquit Tertullianus de præscript. h. episcopis, h. dicemus si vidua, h. virgo, h. doctus, h. etiam martyr lapsus a regna fuerit, ideo hæreticæ veritatem obtinuerit? Ex personis probamus fidem, an ex fide personas? Et sanctus Augustinus libro de unico baptismo contra Petilianum agens, Non sane parva est, inquit, parumque gloriosa consolatō cuiusque vestrum, h. ab inimicis ecclesie cum ipsa ecclesia criminamur, ejus tamen defensio non in eorum hominum defensione consistit, quæ ipsi nominatim falsi criminatōibus opponunt. Profer quales fuerint Marcellinus, Marcellus, Silvester, Melchior, Menestius, Cæcilianus, atque alii, quibus obicitur pro sua defensione quod voluit, nihil præjudicat ecclesie catholice toto terrarum orbe diffusa: nullo modo eorum innocentia coronamur, nullo modo eorum integritas damnamur. Vltæ ergo præfulum turpiter acta, ipsius plurimum, nihil dogmatibus orthodoxis ecclesie præjudicat: quod male vivendo multis scandalum præbeant, ob hæc gravis suo tempore poena luenda ipsos manet. Vide Baron. anno 306. num. 89. & sequentibus. Quod Centuriatores ex lapsu Marcellini urgent, Petrum & Petri successores in definiendis fidel dogmatibus errare posse, & quosdam de factis errasse, inepte urgent: Marcellinus enim idolis sacrificando, metu mortis inductus, contra fidei confessionem peccavit, adeoque externo actu fidem negasse visus est: verum interiore actu contra fidem nihil credidit, nihil etiam docuit, atque ideo hæreticus

Lapsus Marcellinus nihil præjudicat veritati, nec catholice.

NOTÆ SEVERINI BINII.

Marcellinus quando pontifex factus? Gregorius, VI. Goris, Callisti, &c. martyrium. Decima persecutio. Marcellinus.) Post interregnum undecim dierum tertio Maii, anno Christi 306. Diocletiani & Maximiani imperatorum 13. Marcellinus patria Romanus Gajo pontifici successit. Eusebius Marcellum ob similitudinem nominis cum Marcellino male confundit. Hujus hortatu Theodorum martyrum legio in fide roborata partim apud Agenum in Gallia, partim Bonna, Colonia, & Troia, trucidata est. Decima Christianorum persecutio Diocletiano & Maximiano imperatoribus promulgata, Diocletiano & Maximiano imperatoribus deturbatur; Christianorum scripturae igne absumuntur, honores adepti cum ignominia de gradu deponuntur, privata libertas cum ignominia de gradu deponuntur, privata libertas adimatur, denique ut ecclesiarum prædica in vincula conjiciantur, & omnes omnibus tormentis adhibitis ad immolandum idolis compellantur. Eusebius libro 7. hist. cap. 3. Augusti, de bapt. contra Donatistas libro 7. cap. 2. Arnobius contra gentes libro 4. in hæc &c. Vigore hujus edicti, die passionis donuicæ, vel ipsi paschalis, ut scribit Euseb. in chron. ex composito omnes ecclesie demolita sunt: eorum vero, qui tormentis gravissimis propositis ad sacra scripturæ codices tradendos urgebantur, alii atrocitate paenarum perterriti, quos apud se habebant codices sacros tradiderunt, & inde traditores qui.

Adultus inclusus defuit in Luc.

b quod ipse præceperat pontificiam cruce traheretur ad occisionem. Luc.

Centuriatorum calum. non refellitur. Marcellinus thurificando fidem non amittit.

(a) Luc. IV. (b) Luc. addit, ad exemplum christianorum diei XXVI. ex iussu Cæ. (c) Luc. VII. (d) Luc. inserit aliano II.

1239

cus vel infideli esse non potuit... cuius rei poenitentia...

Marcellini martyrium sub Maximiano co...

Ab eodem Diocletiano... Cum hoc anno Diocletianus...

In cubiculo clavo... Vide notas Baron. ad Marcellinum...

Quantum interregnum fuerit post obitum Marcellini...

Hac in re melior quisquis fuerit... Nam cum infra in Marcello...

confessi sunt obtulisse, ex ipsius regis ac tyranni, qui eos in fornacem ignis mitti preceperat...

Et ut hanc omnia, superius designata, Christo Filio Dei doceamus fuisse oblata...

EPISTOLA I.

MARCELLINI PAPEE

AD SALOMONEM EPISCOPUM.

Confutatur error dicentium Patrem esse Filio majorem &c

Marcellinus episcopi sanctae ecclesiae catholicae urbis Romanae, Salomoni coepiscopo, in domino salutem.

S. Joep. 1.

Quam laudabiliter pro catholicae fidei veritate movearis, & quam solite dominico gregi devotionem officii pastoralis impendas...

psal. 21.

Matth. 23. c. thacur. adv. Val. in domum. c. 11.

Danq. 1.

Si autem ex evangelio Filium Dei cognoscere altissimum nuncupatum, nunquam filio derogans, hoc de solo Deo Patre didum poneret testimonium...

ejusdem I. thacur. c. 12.

Genf. 1. Genf. 11.

Genf. 10. Genf. 7.

ejusdem I. thacur. c. 12.

Luc. 1.

Matth. 24.

Matth. 23.

Matth. 23.

Matth. 23. c. thacur. c. 11.

Matth. 23. c. thacur. c. 11.

a. Hormifida ep. 11.

b. Eiusdem Hormifida ep. 24.

c. Eiusdem ep. 27.

7/et 77.

7/et 1.

1. Tim. 4.

1. Tim. 4. MSS cod. Jul.

d. Hormifida ep. 27.

e. anno 376.

relinquit me salum, quia, qui placita sunt ei, facio A
 semper. Unde pro surreptione mandamus, ut
 omnis cura atque sollicitudo invigilet, ne fides
 temeretur aut violeatur. Jam nullus est ignoran-
 tia locus, nullus utatur simplicitate excusatio-
 ne praeterita. Scienti peccare, necessaria est con-
 fessio: & quod ore contraxit, scientia reformetur.
 Ista, frater, tene, & haec doce. b Utinam
 ad plenioris affatus satietatem praesentis tuae
 nobis gaudia contigissent, ut gratularemur nos
 & colloquio & praesentia tui frui, quam sumus
 ante scripto complexi. Verumtamen probasti,
 dilectissime frater, quo Christianam fidem vene-
 raris affectu, dum ea, quae ad regulas patrum
 pertinent, & ad mandata catholica, sine ali-
 qua cupis transgressione servare: & spreta erra-
 tica & nociva doctrina, catholica & apostolica
 tenere praecipua, & rectae fidei regulas docere
 atque servare. Haec, frater carissime, & alia, c
 quae patrum regulis continentur, in labiis &
 cordibus nostris indivisa retractione meditemur,
 & sicut scriptum est, narremus ea filiis
 nostris, ut ea meditentur in cordibus suis, seden-
 tes in domo, ambulantes in itinere, dormientes at-
 que surgentes: quia beatus in domino qui in lege
 ejus meditabitur die ac nocte. Haec etenim magis-
 ter gentium secutus, discipulum suum instruens,
 admonet: Haec meditare, in his esto subjiciens
 plenitudinem. Attende tibi ac doctrina: quoniam
 si fidelibus sine intermissione incumbimus in-
 iustitias, separamur a vitis, dum impensa cura di-
 vino operi, humano locum non relinquit er-
 rori. Quod d si ea quae praedicta sunt validis te-
 neantur fixa radicibus, nec a paterna traditio-
 ne receditur, & constanter questionibus obvia-
 tur, ac pravorum intentio cassatur, bonorum-
 que fides & constantia roboratur. Data octavo
 Idus Septembris, Diocletiano sexto & Constan-
 tio secundo viris e clarissimis consulibus.

EPISTOLA II.
 MARCELLINI PAPAE
 AD ORIENTALES EPISCOPOS.

Ut laico clericum non liceat accusare.

- I. De contentione inter Christianos ortis ad ecclesiam deferendis; & ab ecclesiasticis jure terminandis.
- II. Quod major a minori iudicari non debeat, nec episcopi ullum praedictum inferre pontifici a quo consecrari probantur.
- III. Quod clericus absque permisso episcopi suum neminem ad iudicium saeculare trahere praesumat, nec laico quemlibet clericum accusare liceat.
- IV. Quod iniustum iudicium metu regis, vel iustis, a iudicibus factum non valeat: & quod statuta infidelium delebantur.

Dilectissimis fratribus universis episcopis, per
 orientales provincias constitutis,
 Marcellinus episcopus.

Quid tam dulce sollicito, quam quod mihi
 de vobis innotescunt illa quae cupio? Quid
 tam religiosus conveniens institutus, quam ut
 vel unica om. inter se sacerdotes pacem, quam necesse est aliis

Hormifida ep. 61. CUB VEL UNICA OM.

pro officio annunciare, conservent? Plena (fa-
 reor) gratulatione suscepi, quod votiva mihi
 de caritate (quam inter vos est) ecclesiarum &
 pace, in litteris indicastis spontis: mihi quid-
 quid hortari poteram, quidquid monere, delat-
 tum est. Confirmet hoc Deus, quod est operatus in
 nobis: & qui praecipit pro animarum salute fa-
 cienda, haec ipse qui praecipit, pro ea, quae nos
 redemit, pietate faciat. Et his tam bonis nun-
 ciiis, nos quoque religiosam sanctorum vicem
 reddimus nunciorum. Quidquid eorum orientali-
 bus, quos ad ecclesiam corpus unitatamque revocatos,
 dudum Dei nostri ope literis significavimus de-
 stinatis, denuo, cum aptum fuerit, repetitis
 vobiscum participamus iudiciis, mox pro nostro
 edicto ab orientalibus missa legatio est: certa spe-
 ravit, certa consuluit. Sed facinus de his,
 quae fuerunt dicenda, compendia ipsi potius ad
 instruendam notitiam vestram, quam nobis sunt
 responsa, dirigentes, ne quid sibi sub spatio pro-
 lixiore terrarum, aut opinio vindicet, aut er-
 ror assumat, cum ad rem fidem, ipsam tene-
 ri sufficiat veritatem. Quid autem ad continen-
 tiam nostrarum pertinet literarum, oportuit quidem
 desideria plenius expedire. Quapropter
 scitote, vos a persecutione fratrum, & ab om-
 ni litigio abstinere debere, dicente scriptura:
 Servum Dei non oportet litigare, nec quemquam
 nocere, sed omnes persecutores ecclesiae, ser-
 vorumque eius, vestris redargutionibus corrige-
 re, testante Apostolo: Argue, obsecra, increpa-

nos pseudo-
litteris mer-
ces erorice
proscribitur
eruditorum
vitorum ju-
dicio.

religiosorum
vicem red-
dentes nua-
ciorum, quid-
quid.

Hic videas
fraudem mali
iustitiae sole
meridiano
claritas emi-
care.

hic Iulianum
captum soli-
m Mercator
tunc cantones
7. Tim. 2
cuicumque

11. quest. 2.
Quicumque

I.

Quicumque ergo contentiones inter Christia-
 nos ortae fuerint, ad ecclesiam deferantur, &
 ab ecclesiasticis viris terminentur.

II.

Major autem non potest a minore iudicari,
 nec episcopi pontifici, a quo consecrari pro-
 bantur, praedictum inferre ullum possunt. Quod
 si praesumptum fuisse cognoscitur, viribus ca-
 rere non dubium est, nec posse inter ecclesia-
 stica ullo modo statuta censeri.

III.

Clericus vero cuiuslibet ordinis, absque pon-
 tificis sui permisso, nullum praesumat ad sae-
 culare iudicium attrahere. Nec laico quemlibet
 clericum liceat accusare. Detractiones tamen &
 accusationes atque persecutiones inter Christia-
 nos oppido vitandae sunt: quia licet pauci si-
 mus in comparatione aliorum, si tamen una-
 nimes fugimus, facilius adversariis resistemus.
 Sanctus etenim protomartyr Stephanus lapida-
 batur, sed Jesus suscipiebat plagas. Ideo uni-
 cuique providendum est, ne aliqua iniuste
 iudicet aut puniat. Et dominus in evangelio ait:
 Nolite iudicare, ut non iudicemini: quo enim ju-
 dicio iudicaveritis, iudicabimini. Unde & doctor
 gentium loquitur, dicens: Hoc igitur dico, & te-
 stificor in domino, ut iam non ambuletis, sicut
 gentes ambulantes in vanitate sensus sui, tenebris
 obscuratum habentes intellectum, alienati a vita
 Dei per ignorantiam, quae est in illis propter ca-
 citatem cordis ipsorum, qui desperantes, semetip-
 sos tradiderunt impudicitiae, in operationem im-
 munditiae, omnisque aversitiae. Vos autem non ita
 didi.

Clericum
nullum
ad saec. iudicium
attrahere
libet ordinis
1. 3. 7. Laic
co. non liceat
quemlibet.

1. Adv.
coll. 64

1. Matt. 7.

1. Ephe. 4.

didicistis Christum, si tamen illum audistis, & in ipso edocti estis, sicut est veritas in Jesu, deponere vos secundum pristinam conversationem veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris. Renovamini autem spiritu mentis vestrae, & induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia & sanctitate veritatis. Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo, quoniam sumus invicem membra. Irascimini, & nolite peccare. Sol non occidat super iracundiam vestram. Nolite locum dare diabolo. Qui furabatur, jam non furetur. Magis autem labores operando manibus suis quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti. Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat: sed si quis bonus est ad edificationem opportunitatis, ut des gratiam audientibus. Et nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in diem redemptionis. Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur a vobis cum omni malitia. Estote autem invicem benigni & misericordes, donantes invicem, sicut & Deus in Christo donavit vobis. Estote ergo imitatores Dei, sicut filii carissimi, & ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suavitatis. Fornicatio autem, & omnis immunditia, aut avaritia nec nominetur in vobis sicut decet sanctos, aut turpitudinis, aut stultitium, aut scurrilitas quae ad rem non pertinet, sed magis gratiarum actio. Hoc enim scitote intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, quod est idolorum servitus, non habet hereditatem in regno Christi & Dei. Nemo vos seducat inanibus verbis. Propter haec enim venit ira Dei in filios disfidentes. Nolite ergo effici participes eorum. Eratis enim aliquando tenebrae, nunc autem lux in domino. Ut filii lucis ambulate, (sicut enim lucis est in omni bonitate & iustitia & veritate) probantes quid sit beneficium Deo. Et nolite communicare operibus iniquitatis tenebrarum, magis autem redarripite. Quae enim in occulto fiunt ab ipsis, turpe est dicere. Omnia autem quae arguuntur, a lumine manifestantur. Omne enim, quod manifestatur, lumen est. Propter quod dicit: Surge qui dormis, & exurge a mortuis, & illuminabit te Chri-

stus. Videte itaque, fratres, quomodo caute ambuletis, non quasi insipientes, sed ut sapientes, redimentes tempus, quoniam dies mali sunt. Propterea nolite fieri imprudentes, sed intelligentes quae sit voluntas Dei. Et nolite inebriari vino, in quo est luxuria, sed implemini Spiritu sancto loquentes vobismetipsis in psalmis, & hymnis, & canticis spiritualibus, cantantes, & psallentes in cordibus vestris domino, gratias agentes semper pro omnibus, in nomine domini Jesu Christi, Deo & Patri. Subjelli invicem in timore Christi. Omne enim quod irreprehensibile est, catholica defendit ecclesia. Non licet ergo imperatori, vel cuiquam pietatem custodienti, aliquid contra mandata divina presumere: nec quidquam quod evangelicis propheticiisque & apostolicis regulis obviat, agere.

IV.

Injustum enim iudicium & definitio injusta, regis metu vel jussu a iudicibus ordinata, non valeat: nec quidquam, quod contra evangelicam, vel propheticae, aut apostolicae doctrinae constitutionem, successoremve eorum, sive sanctorum patrum, actum fuerit, stabit. Et quod ab infidelibus aut haereticis factum fuerit, omnino callabitur. Vos autem stete in fide, viriliter agite, & omnia vestra cum caritate fiant. Hujus rei gratia, ut ait apostolus, stete genus meum ad Patrem domini nostri Jesu Christi, ex quo omnis paternitas in caelis & in terra nominatur, ut des vobis secundum divitias gloriae suae virtutem, corroborari per Spiritum ejus, in interiore homine habitare Christum per fidem in cordibus vestris, in caritate radicati & fundati, ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quae sit latitudo, longitudo, & profundum, scire etiam supereminentem scientiam caritatem Christi, ut impleamini in omnem plenitudinem Dei. Et autem qui potens est omnia facere superabundanter, quam petimus aut intelligimus, secundum virtutem, quae operatur in nobis, ipsi gloria in ecclesia, & in Christo Jesu, in omnibus generationibus saeculi saeculorum. Amen. Data quinto Idus Septembris, Diocletiano septimo, & Maximiano sexto viris clarissimis contuli-

ca. verban. italica

Epist. 1.

ca. 6

Can. 9. Nicenus conc. VI. Rom. sub Symmacho

11. q. 1. Omne quod.

b. habent conc. VI. sub Symm. 1. 67. 16. Epist. 1.

c. & sublimi

c. anno 329.

SYNODUS INCERTI LOCI

Pro afferendo jure patriarchico in totam Perfidem archiepiscopo Seleuciensi, a quatuor Patriarchis, ut fertur, circa annum Christi 300. habita.

PRÆMONITIO COLLECTORIS.

Timotheus Jacobitarum in Syria patriarcha, qui circa annum Christi 1280. floruit, epistola Synodica a Patribus hujus Concilii scripta mentionem exhibet, scriptamque illam circa annum Christi 300. constituit a Patriarchis Occidentibus in Synodum coactam, videlicet a Romano, Constantinopolitano, Antiocheno, Alexandrino. Epistola eiusdem fragmentum reperitur Solersii Episcopi scriptor Arabi seculi decimi quarti, ex quo illud dedit Cl. Assemani Biblioth. Orient. tom. III. part. I. pag. 56. En trad.

OCCIDENTALES.

Quod autem a Patribus nostris spiritualibus dictum est, Judicium videlicet Patriarchæ Orientis nostris Patriarchis esse reservatum; quia habita exacta inquisitione compertum fuit, Patriarchæ accusatores in suis delationibus fuisse falsitatis convictos, & Patriarchas illorum criminum omnino immunes: nunc definitus in potestate, & verbo vivo Dei, nullum deinceps habere jus Metropolitæ & Episcopos, sed nec Christianos Orientis ad accusationes criminationeive instruendas adversus propriam Patriarcham, easque ad Patres nostros Occidentales verbo aut scripto deferendas. Quod si rursus aliud quippiam obijciant, sicut hactenus fecerunt, ipsis respondemus; Patriarcham omnium

Christianorum Orientis esse judicem, ipsius autem Patriarchæ judicem esse Christum. Et post alia. Estimavimus Ecclesiæ Dei nostræ, vestraque regionis illud utile esse, quod veteres Patres nostri æquum & justum conveniunt, quando vestra Sedi, quæ est in magna Ecclesiâ Coeheni, concesserant, ut ipse Metropolitæ instaureret, sicut idem utile esse iudicasset; ut nimirum ipse super eos potestatem haberet, eosque pro merito constitueret, vel propter illorum delictum deponeret: similiter & super omnes Episcopos Orientis: & ipse Patriarcha iudex & vindex fieret in universa Ecclesiâ Orientis, idemque regeret & gubernaret. Id igitur nos quoque in scriptis & sequimur.

ANNO
CHRISTI
109

CENSURA D. ASSEMANI IN HANC EPISTOLAM.

ANNO
CHRISTI
109

Verum ut ab hac epistola incipiam, in qua privilegium Seleucensium Primati a Patribus Occidentalibus concessum dicitur, ut neque ab Orientalibus iudicari possent, neque ad Occidentales eius causa deferatur, sed iudicium illius Christo duntaxat reservetur; in primis non assentior Timotheo, qui eam circa annum Christi 300. scriptam vult a Patriarchis Occidentibus, Romano, scilicet, Alexandrino, Antiocheno, Ephesino, & Hierosolymitano: tum quia non potest designari locus, in quo Patriarchæ citati conveniunt: tum etiam quia diversis temporibus clarere, quos Timotheus æquales facit. Ut enim accurata historia Ecclesiasticæ Scriptores tradunt, Cæsar Pontificatum Romanum initit exeunte anno Christi 283. quem annis duodecim gessit. Petrus Alexandrinus ab anno 300. ad annum 312. sedit. Paulus Samosatensis Antiochenam Ecclesiam occupavit ab anno 360. ad annum 372. quo depositus fuit. Alexander Hierosolymitanam Sedem rexit ab anno 399. ad annum 431. Gregorius Thaumaturgus circa annum 265. obiit. Flavianus Ephesinus ignotus est. Deinde quum Ecclesiæ Orientalis regimen ad Antiochenum Patriarcham spectet, nulla erat causa, cur Archiepiscopo Seleuciensi id privilegium ab omnibus simul Patriarchis concederetur, neque Seleuciensis Præsul apud idoneum scriptorem legitur supplicationem suam in aliqua Synodo exhibuisse, in quo duntaxat casu ceteri Patriarchæ de Privilegio Episcopatum Sedium sibi minime subiectarum iudicantes, ea vel ampliare soliti erant, vel coardare, ut ex

actis Synodorum Nicæna, Constantinopolitana, & Chalcedonenfis liquet. Denique si id Privilegium verum iussit, ne usquam dixissent Patres in Canone Arabico Nicæno 38. de Primatu Seleucis, ea nunc permittatur ei constituere Metropolitæ: nec Canone 40. de Episcopis Perfidis subiunxissent, non permittitur magna Synodus, ut congregentur in provincia Perfidis, ne constituant leges, nisi congregentur in provincia Perfidis, quæ summatim eorum Domini (id est Episcopi Seleucis) factus sit in dignitate Patriarchæ, in hoc tamen consilium est eorum utilitati, & exemptioni a damno & nocentis, atque eorum paci & tranquillitati profuturum. Non propterea tamen ipsi licet salvere, aut ligare, vel constituere ullas Ecclesiasticas leges, vel addere, vel diminuisse quidquam propria auctoritate, sed potius in omnibus sine obedientia principibus, & Patriarchæ: vel ut verè sit Turrianus Can. 35. Sed potius in omnibus, nisi Metropolitæ Patriarchæ obedierit. Quum enim dicitur, ea nunc permittatur ei constituere Metropolitæ, significatur, id antea ipsi permittum non fuisse: quinque subiungitur, non permittitur magna Synodus, ut congregentur in Provincia Perfidis, ne constituant leges, nisi congregentur in Provincia Perfidis, ostenditur commentitium esse privilegium illud, de Appellationibus a Seleuciensi ad Antiochenum minime faciendis. Ut voces illas Metropolitæ, & Patriarchæ ante Nicænum Concilium minime usurpatas omittam.

ANNO
CHRISTI
303.

CONCILIIUM CIRTENSE, QUO IN LOCUM TRADITORIS.

ANNO
CHRISTI
303.

Traditorem episcopum substituerunt,

Anno CCCIII. * sub Marcellino Papa.

Tempus Con-
cilio.Causa concilii.
Qui & quomodo
interfuerunt.

Concilium.) Hoc concilium habitum est a Cirtæ in Numidia anno domini 303. sub Marcellino pontifice, & Diocletiano ac Maximiano imperatoribus, Secundo Tigisitano episcopo, Numidarum episcoporum primæ, auctore. Episcopi, qui ex imperatorum edicto, codices sacros, resve alias sacras comburendas tradiderant, aut thurificarant, eo sine convenerunt, ut in locum defuncti Cirtensis episcopi alium sufficerent & subrogarent. Celebrata est hæc synodus in domo Urbani Carisi, quia basilicæ nondum erant restituta. De traditione sacrorum librorum, interrogante Secundo Tigisitano, reliqui præfentes quaesiti, traditionis crimen confessi sunt, suumque primatem interrogantem, ejusdem delicti redarguerunt. Qua de re ipse se literis ad Mensurium Carthaginensem episcopum scriptis omnino purgare & excusare frustra est conatus. Episcopum Cirtensem, quæ fere præcipua conveniendi causa fuit, ordinarunt quemdam Paulum, qui hoc eodem anno magistratibus conventus, libros & ecclesiæ suppellectilia tradidit, sicut & Silvanus, ejusdem subdiaconus, postea vero etiam Cirtensis episcopus, ut constat ex actis proconsularibus, quæ prolixè recitantur a Baron. hic nu. 7. Ex his traditoribus impii Donatistæ fluxerunt, quorum causa Africana ecclesia tot cladibus multis sæculis in pœnam criminis exagitata, ac deinde a Vandalis primo, demum ab Arabibus penitus devastata fuit. Baron. an. 303. nu. 29. Fragmentum hujus synodi recitatur ab Optato Milevitano lib. 1. summatim dumtaxat, sed a S. Augustino contra Cresconium libro 3. cap. 26. in fine & 27. his verbis: *De vestris autem majoribus extat Secundi Tigisitani concilium cum paucissimis quidem factum apud Cirtam, post persecutionem codicum tradendorum, ut illic in locum defuncti ordinaretur episcopus. Ibi quæ gesta sunt, accipe: nam quæ necessaria fuerunt, infra scribere curavi.*

Acta Cirtensia
6 die Iduum
Majarum,
Optato I. p.
contra Per-
mentarum.
† Optatus
idem Cirtensium
nominat.

pondit: Scis quantum me quaesivit Florus ut thurificarem, & non tradidit me Deus in manu ejus, frater: sed quia Deus mihi dimisit, ergo & tu serva me Deo. Secundus dixit: Quid ergo facturi sumus de martyribus? Quia non tradiderunt, ideo & coronati sunt. Donatus dixit: Mitte me ad Deum, ibi reddam rationem. Secundus dixit: Accede una parte. Secundus Marino ab Aquis Tibilitanis dixit: Dicitur & te tradidisse. Marinus respondit: Dedi Pollo chartulas; nam codices mei salvi sunt. Secundus dixit: Transi una parte. Secundus Donato Calamensi dixit: Dicitur te tradidisse. Donatus respondit: Dedi codices medicinales. Secundus dixit: Transi una parte, & alio loco. Secundus Victori a Russicade dixit: Dicitur te tradidisse quatuor evangelia. Victor respondit: Valentianus curator fuit: ipse me coegit, ut mitterem illa in ignem. Sciebam illa deletitia fuisse. Hoc delictum indulge mihi, & indulgebit mihi Deus. Secundus dixit: Transi una parte, & alio loco. Secundus Purpurio a Limata dixit: Dicitur te necasse filios sororis tuæ, duos Milei. Purpurius respondit: Putas me terrei a te, sicut & alteri? Tu quid egisti, qui tentus es a curatore & ordine, ut scripturas dares? quomodo te liberasti ab ipsis, nisi quia dedisti, aut jussisti dari quodcumque? nam non te dimittebant passim: nam ego occidi & occido eos qui contra me faciunt: ideo noli me provocare ut plus dicam. Scis me de nemino tractare. Secundus minor patruo suo Secundo dixit: Audis quæ dicat in te? Paratus est recedere, & schisma facere, non tantum ipse, sed & omnes quos arguis: quos scio quia dimittere te habent, & dare in te sententiam, & remanebis solus hæreticus. Ideo quid ad te pertinet, quis quid egit? Deo habet reddere rationem. Secundus Felici a Rotaria Centurionis, & Victori a Garbe dixit: Quid vobis videtur? Responderunt: Habent Deum, cui reddant rationem. Secundus dixit: Vos scitis, & Deus: Sedete. Omnes responderunt: Deo gratias.

O B.

1 Epochæ istius Concilii varie jactata huc usque fuit, donec vir clarissimus Henricus Valeſus in annotationibus ad Eusebium pag. 163. certis argumentis ostendit celebratum fuisse anno Christi trecentesimo quinto. Etenim cum cœterum sit persecutionem cepisse in Africa anno ecc. 297. Invenit, & ex Augustino in Breviculo collationis diei tertie cap. xv. i. certo colligatur Cirtense Concilium fuisse habitum tredecim mensibus post passionem martyrum Saturnini, Dativi, & aliorum qui passi sunt apud Carthaginem mense Februario anni mox laudati, manifestum est veram esse ejusdem Augustini sententiam, qui ait gesta episcopalia decreti Cirtensis consignata fuisse 111. Nonas Martias post consulatum Diocletiani IX. & Maximiani VIII. Ex quo confici etiam posse puto mendosam esse apud Optatum notam mensis, quo synodus Cirtensis celebrata est, qui ibi dicitur esse Majus. *Saluſtus in nova Collect. Concil.*

Ad annum CCCIII. NUM. 3.

Concilium Circese Baronium & Beravium in 2. parte Rationarii Temporum inducit, ut crederent, persecutio-

A. Affert Valentinianus, aliud argumentum, quo convinci potest Circesis Concilium Consulari Diocletiani VIII. hoc anno gesto collectum non fuisse.

CONCILIIUM SINUESSANUM, EJUSQUE ACTA OMNIA,

De Marcellini Papae condemnatione.

Celebratum anno Christi CCCIII. tempore ipsius Marcellini Papae.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE S. J.

Sequentis concilii apud Sinuessam, ut ferunt, celebrati tres inter se in pluribus diversis editiones, literis A, B, & C. distinctas, ac columnatim dispositas representavit post Petrum Crabbam, Laurentium Surium & Dominicum Nicolinum Severinus noster Binus.

DE MARCELLINO EPISCOPO Urbis Romae & de Urbano pontifice capitoli. Marcellini papae condemnatio: An potius commendatio apud Diocletianum scilicet?

Diocletiano & Maximiano augustis, cum multi in vita sua (a) mentis suae vacillitate aspersi, deorum mentiebantur originem, Concil. General. Tom. I.

dicentes, quod de eorum superstitione vanissima sentiant, & ad sacrificandum eodem tempore multi inducerentur per pecuniam, ut sacrificarent diis: Marcellino itaque urbis Romae episcopo, venit quidam nomine Urbanus, qui erat pontifex Capitolii, & repletus multitudine malitiae, cepit cum eo habere altercationem de thurificando diis, & dixit ad Marcellinum urbis Romae episcopum: Si Christus vester, quem dicis sacrificarent

Aeta hujus Sinuessani Concilii, aequae ac Marcellini lapsus, commentitia esse docuit post Papebrochium in Prologo ad Aeta SS. Malli, & Natalem Alexandrinum, alioque Antonius Pagi in Critica Annot. Baronii ad an. 303. num. 18. & seqq.

(a) aspersu mentis suae vacillitate mentiebantur origine dicentes, quod deorum superstitione vanitatis super se sentiant.

ANNO CHRISTI
107
prima

ANNO CHRISTI
107
Vestianum
& ad Iudam

citis natum de virgine Mariæ, (a) Deus est, quare ad ipsum (b) prævia luce missi Magi ab Herode, obtulerunt ei munera? quæ? aurum, thus, & myrrham. (c) Quare hoc, nisi ut scirent sacerdotes, per quid (d) placarent hunc, quem dicitis resurrexisse, & vivere, & sedere super thronum? Dicit ei Marcellinus episcopus: Non obtulerunt ei, ut sacrificarent vanitati, sed ideo ut Deum ac dominum (e) altissimum eum, quem postea negabant (f) Judæi, ostenderent. Urbanus ad eadem respondit, dicens: Una nocte stemus simul ante dominos imperatores invidiosissimos Diocletianum, & Maximianum, atque clementissimos principes, & dabo tibi questionem de thurificando. Venientibus autem eis die, quem dicunt (g) Vulcanalia, dicit ei Urbanus: Faciamus hinc & inde duas chartulas, quasi (h) instrumenta petitionum, & offeramus clementissimis principibus. Feceruntambo similiter, sicut dixerant, Marcellinus & Urbanus. Et venientes ad sacratissimos principes, offerebant eis. Marcellinus itaque urbis Romæ episcopus fidem servans, Christum prædicans, dicit ad principes: Quid mihi & vobis principes terribiles universo mundo, quoniam vana est superstitio thurificandi? Dicit autem Urbanus: Loquemur nos contra pontifices, o clementissimi atque invidiosissimi principes, (b) qui deum Jovem, & invidium Herculem corporeos fabricantur, & Jovem quoque, quem dicimus cælum, terram, mareque simul cum Saturno mensurantem? Quare ergo hic Marcellinus pontifex non thurificat, sicut & ego, majestatis? Dicit itaque Diocletianus: Non (i) execrate hominem hunc, quoniam (k) nobis nullam difficultatem exhibet, qua (l) offendamur, sed eius consilium accipiamus, (m) quoniam (n) intelleximus eum non esse adversum nobis; nec contra deos immortales dare sententiam. Romanus itaque & Alexander dixerunt secreto Diocletiano: Si hunc, domine atque invidiosissime princeps, consilio * tueris & blandimentis, habebis omnem urbanam plebem * in unitate conservare, & gentes * propter sacrificia fidelissima objugare.

fit inimica. Veni itaque, & eloquentia tua (p) nostro incrementum facias favori. Veniens autem ad templum (q) * Vestæ & Iudis, introduxit episcopum. Qui dum introissent, erant (r) (cum eo duo diaconi, Gajus & Innocentius, & tres presbyteri, Urbanus, Castorius & Juvenalis.) Et dum vidissent eum introeuntem, non tamen mittentem & thurificantem, fugerunt hi omnes ad compresbyteros, & invenerunt eos in Vaticano palatii Neroniani, & dixerunt rem, quam gestam vidissent. Euntes autem multi Christiani, b propter veritatem ad templum abierunt, & viderunt eum mittentem, & thurificantem, & factum archiepiscopum principum. Qui autem abierunt ad eum, ut testimonium veritatis exhiberent, isti sunt.

b per veritatis exemplum

B Boposus, Maximus, Carpilio, Cyprianus, Olympius, Priscus, Hercules, Androphemus, Victor, Benenatus, Epiphanius, Crispinus, Theodolus, Alexander, Romanus, Bajulus, Quiriacus, * alias Quiricus, Theodolus, Caritotus, Omitasio alias Octavianus, Honoratus, Crescentio, Maximus, Probinus, Urbicus, alias Urbinus, Concordius, Neapolus, Refrigerius, Sebastianus (s) Calphurinus, Julianus, Epiphorus, Habedeum, (t) Crispianus, alias Crispinianus, Crescens, Rapula, alias Rabula, Cyprianus, Abentius, alias Habentius, alias Subentius, Exquiro, alias Exper, Venerius, (u) Oyfius, alias Orphitus, Carpulianus, alias Carpulianus, Constantius, Ursus, alias Ursus, Valentinianus, alias Valentinus, Priscus, Severus, Probus, Faustus, Antonius, Quirillus, Homobonus, (x) Abulus, alias Aibulus, Pulfanus, alias Pulfatius, Caritto, alias Carotto, Crispianus, alias Crispinianus, Herculentius, alias Herculanus, Petrus, Nonnosus, Tespius, Marinus, Fabius, Honestulus, alias Honestatus, Furinus, alias Firminus, Domitianus, alias Dominicus alias Dominus, Hymnius, alias Hymnius, Cappillatus, alias Catellus, Lugundinus, alias Lucundus, Venerosus, alias Benerosus, Aurelianus, Impeditus, Agapitus, Concordius, Bonifacius, Cyprus, alias Cyprius, Major, alias Majoranus, Reparatus, Auxentius, Corporanus, alias Corporalis, Bonus-homo, Salustius, Origanus, Abundius, Tinius, alias Terula, Nepotianus.

Hi omnes electi sunt viri d libra occidua, qui testimonium perhibent, se vidisse eundem Marcellinum thurificasse.

De Diocletiano, & de thurificatione Marcellini episcopi urbis Romæ.

Dicit autem Diocletianus ad Marcellinum episcopum urbis Romæ: Video prudentiam tuam, quoniam magna est, (o) nostraque inimicitia, quam diis & universo mundo

h incrementa c affectibus

d non probabatur post serenitatem esse obscuro. At non probabatur post serenitatem esse obscuro.

e tenuerit blandimenti * unitam munitam f per

- (a) Deus est
- (b) Prima
- (c) Deus quare hoc
- (d) Placarentur
- (e) Deus altissimum
- (f) Deus Judæi
- (g) Vulcanibus
- (h) Quoniam
- (i) Execrate
- (k) Nostra clementia
- (l) Inflammemur
- (m) in se utrumque
- (n) Non probamus nostram serenitatem esse obscuro, non eum contra Deos immortales dare sententiam.
- (o) ut nostra sit amicitia quam Diis, & universo mundo sit inimica.
- (p) nostrum incrementum facias favori eloquium.
- (q) Vestianum, & ad Iudam, & consule, inchoa desunt in Luc.
- (r) Calphurinus.
- (s) Crispianus.
- (t) Oyfius.
- (u) Abulus.

* Quæ charactero Italico habentur variantes sunt ex editione Veneta Nicolini, qui gemino usus est codice MS.

De

ANNO CHRISTI 303.

De synodo, & de negatione Marcellini episcopi, quod non thurificasset.

ANN O CHRISTI 303. De gestum mandum

FACTA est itaque synodus, non tamen collecti sunt in integro sacerdotes, quia curriculum urgebatur persecutionis. Veniens autem episcopus Marcellinus, negabat se thurificasse. Nam dixit, & hanc sententiam proposuit, quia dimiserunt eum, qui cum eo esse videbantur in eodem loco presbyteri, Urbanus, Castorius, & Juvenalis, & diacones Gajus & Innocentius. Synodus autem universa hoc dixit cunctorum iudicio: Tu eris iudex: ex te enim damnaberis, & ex te justificaberis, tamen in nostra presentia. Illuc vero dum veneris ad iudicium tuum, ex te nunc damnaberis, & ex te justificaberis. Tu enim iudex tu reus: presbyteri autem & diacones (quoniam pontificem, qui eos creavit in ordinem presbyterii vel diaconatus honorem, (& dimiserunt arcam,) & evacuaverunt horreum) ad probandum eos, amisso ordine, intrent examen, quoniam evacuaverunt horreum. Debuit enim pontifex potius mori cum quinque, quam ut viveret, suo iudicio condemnatus. Introivit autem universa synodus in cryptam Cleopatrensem in civitate Sinuesana. Et quia tota multitudo non recipiebatur in crypta Iyodi, quinquageni introibant.

* sui eris interioribus anulis inclusi defant in Luc. a adm: 60

b clero Patrensem in c. Sessuana vel corrup-elus Senfua-na.

De damnatione Urbani & Castorii, & de testimonio episcoporum adversus Marcellinum urbis Roma episcopum.

PRIMA autem die synodi introierunt hi damnantes Urbanum, Castorium & Juvenalem presbyteros, & diacones Gajum & Innocentium. Hi sunt qui introierunt episcopi, audientes, non tamen iudicantes pontificem:

Petrus, Castorius, Habetdeum, Castinus, Victor, Felicianus, Parterius, Majorinus, alias Majoranus, Auxentius, alias Amplexus, Jacintus, alias Jacynthus alias Hyacinthus, Savinus, alias Sabinus, Felix, Paulus, Constantius, alias Constantinus, (b) Catelus, alias Castellus, Anastasius, alias Athanasius, Castalius, Spefindeo, Castinus, Tranquillinus, Victor, Anastasius, Laurentius, Benefervantius, Bonosus, Joannes, Friminius, Epiphanius, Herculanus, Castus, Orsytus, alias Orsytus, Cyprius, Gaudiosus, Reparatus, Fortunatus, Quadratianus, Cyprianus, Sebastianus, Paschasius, Innocens, Valerius, Servulus, Cerasianus, Quintilianus, Montanus, Polycarpus, Hermias, Nepotianus, Petrus, Aristonicus, alias Aristo.

e ojusconstitio

* quia

coacordati,

Hi introeuntes in cryptam propter metum Augustorum, uno ore quasi trecenti, uno die in concilio iudicantes, damnaverunt Urbanum, Castorium & Juvenalem presbyteros, & diacones Gajum & Innocentium, qui evacuaverunt horreum, & dimiserunt arcam apertam, ut introiret immundus, & comederet triticum: presbyteros & diacones damnabant, qui Marcellinum papam dimiserunt, ipsos etiam iudicabant, non tamen iudicabant pontificem, quia sic ex uno ore erant corroborati, ut intra horum septuaginta Concil. General. Tom. I.

- (a) Luc. Sessuana
- (b) Luc. Castalius
- (c) Luc. rees
- (d) Etiam in Luc. est Patulsius.
- (e) Luc. eo quod
- (f) Luc. Carpunianus.

At duorum testimonia ipse iudex, ipse reus, ipse semetipsum, in presentia eorum se innocentem servaret, aut infidelem, se damnaret: quoniam in septuagintaduorum libra occidua in reparationem resurgit annus. Hoc quoque factum est novi, ut introiret unus de testibus, qui cum & uxorem haberei, & filios ex ea, ipse tamen illi spretæ adulteram superinduxit, & dedit uxori repudium. Et introierunt alii decem, & alii (e) quatuor, dicentes: Nos te vidimus mittentem & thurificantem d' Herculi, Jovi & Saturno. Dixit ergo Marcellinus: Quo die? Respondit unus eorum, & dixit: Quo die exuisti purpuram, & induisti coccum, & gaudebat super te Diocletianus, (e) & quos paulo ante negabas, & ante ejus tribunal eis thurificabas. Athanasius episcopus dixit: Itane vera sunt que testantur isti? Et respondit Petrus episcopus, & dixit: Loquere pontifex, & iudica causam tuam. Et subscriperunt quinquaginta episcopi, qui supra dicti sunt, cum quatuordecim viris, qui ex uno ore loquebantur cum septuagintaduobus, & firmabant iudicium.

ANN O CHRISTI 303. De gestum mandum

d. Patulsius. f. Paulicio id est hno. (d) excidit.

De trigintatribus presbyteris urbis Roma, qui celebrabant synodum servandam.

ALIA autem die venerunt trigintatres presbyteri urbis Romæ, & in eorum iudicio Urbani, Castorii, & Juvenalis presbyterorum, & Gaii & Innocentii diaconorum damnationem integram perspexerunt, ac ipsi de suo ordine, suo iudicio iustitiam tenuerunt, dicentes: Amisso ordine negent se esse horum qui sunt socii ecclesie. Convenientibus autem eis secundo die post damnationem presbyterorum Urbani, Castorii & Juvenalis, Gaii & Innocentii diaconorum, venerunt alii quinquaginta episcopi, & introierunt in cryptam, ut tertia pars synodi compleretur. Et dum ingressi fuissent in cryptam propter tempestatem temporis, introivit & Marcellinus urbis Romæ episcopus, cum adhuc nomen tenens episcopatus, nondum enim fuerat damnatus, nisi numerus secundum ordinem synodi libra probaret exemplum. Introivit autem,

Castinus, (f) Carpunianus, alias Carpulianus, Domitianus, alias Dominus, alias Dominicus, Deus dedit, alias Dominus dedit, Dominus, alias Domininus, Crescentius, alias Crescentio, Asterius, Crispus, Major, alias Majorinus, alias Majoranus, Quirillus alias Quirinus, Quiricus, alias Quiriacus, Anastasius, Valentinus, alias Valentinianus, Ultius alias Vitus, Urtius, alias Ursinus, Anthimus, Ambrosius, Agatho, Bonus, Alexander, Venerosus, Felix, Joannes, Honestatus, alias Honestulus, Marcus, Urbanus, Crescens, Salustius, Firminus, Spectator, Sebastianus, Trifstator, Serius, Marcus, Montanus, Andreas, Philippus, Placentianus, alias Priscillianus, alias Priscilianus, alias Pulsanus, Magnus, Exuperantius, Adrianus, Petrus, Gorgonius, Simplex, Victor, Veneriosus, Honestatus, Benenatus, Petrus. Introibant autem in cryptam.

damnandus libertæ, al. libra

ANNO CHRISTI 313 Anastasi

De responsione Albanasi & Anthimi episcoporum.

Arographo, nostro eloquio, nostro auxilio, nostra constantia & veritate fixa, & preclara dispositione auditionis exhibemus ligamen. Non enim nostro ore justificaberis, aut nostro ore condemnaberis.

a. anticipantes b. conforti c. heretice un- cam tregerunt d. formate e. admisso amillo

Respondent Anastasius & Anthimus episcopi, & dixerunt: Tuo ore judica causam tuam, & non nostro iudicio solve conditionem. Respondens autem Sebastianus episcopus, dixit: Noli audiri in nostro iudicio, sed collige in sinu tuo causam, & introduce testes, ut testificentur veritatem, quoniam ex te justificaberis, aut ex ore tuo condemnaberis, quoniam regere (a) prescripti patres nostri & coepiscopi damnaverunt, sicut & nostro ore petimus, & uno b conformi iudicio damnari Urbanum, Castorium & Juvenalem presbyteros, Gajum & Innocentium diaconos. Unde quia c isti ex spelunca fugerunt, & sepe fatum Marcellinum episcopum h dimiserunt, amisso ordine intrent examen, quia omnes tegulae d (dicit Petrus episcopus) dum e culte d in fornace fuerint codae, iterum coquantur sole & pluvia, & ibi probantur, ut sint super habitaculis hominum. Moram ergo non facientes, (ut damnationi eorum jam ante dictorum subsciberent hi quinquaginta episcopi) o omisso ordine, introierunt in synodum.

Arographo, nostro eloquio, nostro auxilio, nostra constantia & veritate fixa, & preclara dispositione auditionis exhibemus ligamen. Non enim nostro ore justificaberis, aut nostro ore condemnaberis. Quapropter consue tunicam tuam, & quam paulo b ante induebas sutam, modo concessam consue ex toto corde tuo, & ex manibus tuis involvere in peccato tuo, Marcelline pontifex Romae. Respondit Urbanus episcopus ad Sebastianum episcopum; & dixit: Introducantur testes viri c veridici, numero d quadragintaquatuor, ut libra occidua compleatur a multis, d quod a multis fabricatum est. Et introierunt testes: Tranquillinus, Priscus, Bonus, Servulus, Cyprianus, Petrus, Quadratianus, (f) Aristo, alias Aristonicius, Telpias, Quadrus, (g) Epiphorus, Maximus, Gordianus, Gaudiosus, Saturninus, Urbanus, Priscus, Reparatus, Exper, alias Exquiro, Jacintus, alias Hyacinthus, Nicorus, alias Noricus, Probianus, alias Probatianus, Probus, alias Probinus, Terula, alias Tinnulus, Ursus, alias Urfinus, Venerosus, Romanus, Exuperius, Crispianus, Barbarus, Leforianus, Bacauda, Ambrosius, Jubentius, alias Juventius, alias Habebius, Proculus, Octavianus, Valerianus, Romanus, Mellicianus, Petrus, Claudius, Urbanus, Joannes.

ANNO CHRISTI 313 legamen.

b non indubas sutam, modo exsalam sue

c viriliter

d quoniam

De testimonio adversus Marcellinum episcopum, quod vidissent eum thurificantem.

(c) manifestavit, sic & Luc. g. testimonialia * testimonius anticipantis Quirillus * sanctificaveras h sic caveras manifestare

Et ecce introierunt & 14. testes, qui dicebant se vidisse Marcellinum thurificantem. Respondit unus episcopus nomine Salustius, dicens: Dicite coram veritate. Respondit Petrus, & dixit ad Marcellinum episcopum: Jam audi, (b) pontifex, & judica causam tuam, quoniam ex ore tuo justificaberis, & ex ore tuo condemnaberis, quoniam nulla membra sana esse possunt, si caput f moestum fuerit. Respondit Marcellinus episcopus, & dixit claravocem. Non diis sacrificavi, sed tantum grana levatis manibus super prunas combussi. Levaverunt se omnes quinquaginta prescripti episcopi, dicentes ad 14. testificantes: Quid vidistis hunc facientem? Qui ex ore suo testati sunt, quasi uno ore loquentes. Et subscriperunt omnes 55. D (c) in testata 14. virorum, ita ut 28. completerentur cum (d) participantibus. Unus autem de episcopis, nomine Quirinus, dixit: Infundisti cor tuum, pontifex, malitia, quod (e) decem & octo annis. siccaveras h castitate, presul, vulnerasti universa membra tua. Propterea ego non recedam de omni cœtu synodi, donec purpureum cor tuum manifestetur.

Singulis autem adstantibus in gremio trecentorum episcoporum, & triginta presbyterorum Romanorum, & vigintio octo testium supradictorum, ut libra completeretur; quoniam 12. unctis in libra probabitur census, & in 72. comparentibus damnabitur presul; respondit Quiriacus episcopus; & dixit ad Marcellinum: Nunc cognosce universum velamen cordis tui. Judica ipse causam tuam, & i dissectam a te maceriem tuam ipse scrutare. (b) Non enim nostro, sed tuo ipsius iudicio condemnaberis, nostro autem testimonio excusaberis. Nihil time, quoniam nos in tui damnationem nihil apponimus causale, nihil defendimus, sed damnamus eos qui evacuaverunt templum, & dimiserunt fabricam manu h desuper constructam, ut introirent lupi, & facerent speluncas, & comederent agnos immaculatos, & eos qui ex veteri ad novum venerant, inveterarent. Te enim non condemnamus, presul; quoniam ex ore tuo justificaberis, & ex ore tuo condemnaberis. Marcellinus autem h in conspectu synodi cecidit in terram. Ibi ergo h jacentem, & moram eum facientem, damnaverunt. Synodus autem & presbyteri triginta voce clara chirographum i firmaverunt super Urbanum, Castorium, & Juvenalem presbyteros. Hi,

e Non cognosce i & lacera vel macera macerationem tuam f Tu cum pontificio condemnaberis & nostro testimonio explicaberis.

h f. Dei super constructam

i exhorres synodum, cecidisti in terram ex ore synodum cecidisti in terram. h jacente & moram faciente damnaverunt synodum & presul. i firmum Urbani, &c.

Altera autem die hi ducenti episcopi constituerunt, quatenus & ipsi introirent i in synodum. Et facta colloctione h in simul cum prescriptis centum, sederunt in eadem civitate, omnesque uno examine trecenti alligaverunt, & damnaverunt hos, Urbanum, Castorium, & Juvenalem presbyteros, Gajum & Innocentium diaconos. Respondit Sebastianus episcopus: Huic tribunali nostro sermone, nostro chi-

Prisilianus, alias Praisanus, alias Placentianus, alias Priscilianus, Herculanus, alias Herculanus, alias Herculentius, Homanus, alias Homanus, Valentinus, alias Valentinianus, Corporalis, alias Corporanus, Virus, alias Ultius, Audax, Capuanus, Colleditius, Cyprianus, Castinus, Castorius, Eusebius, Castorius, Homobonus, Innocentius, Petrus, Quiriacus, Sere-

(a) anticipantes nostri. (b) Luc. ex pontifex. (c) Luc. in testimonia. (d) Luc. anticipatis. (e) Luc. XVII. (f) Luc. Aresto. (g) Luc. Opeforus.

(h) Sic legit Luc. Lacera macerastionem tuam Non ex nobis judicaberis. Tuo enim pontificio condemnaberis, & nostro testimonio explicaveris metas, quoniam nos in damnatione, nihil Et.

ANNO CHRISTI 303

ANNO CHRISTI 303

nam, & verbo, *Strophæum*; partim etiam infra attingamus verbis sequentibus. Marcellini lapsus contigit ante Christi 303. iudicium & condemnatio ejusdem anno sequente. Acta vero his temporibus nondum fuisse conscripta, patet ex his quæ dicemus infra verbo, *Libra occidua*, quæ appellata est occidua, ut a libra orientali distingueretur, idque Constantino imperatore primo omnium auctore factum esse patet ex l. a. de ponderatoribus, C. Theodosiano. Hæc acta licet admodum depravata, triplicis editionis edita habentur, de quibus editionibus in antiqua conciliorum Colonienſi, vir optime de ecclesia meritis p. m. memorie Franciscus Surinus in præmonitione ad lectorem, hæc habet: *Propter exemplarium intolerabilem nimiamque differenciam & depravationem, quorum alterum vetustum fuit ac mendosum, quamquam optime charactere, atque in pergameno scriptum, alterum magis vetustum, sed, atque depravatam, tunc ad oculum intertextibus ligat, adeo ut nonnunquam, quid intendant, non videntur intelligi: idcirco utriusque exemplari de syllaba in syllabam, nulla facta mutatione, littera est posita. Unius quidem in columna anteriori, ubi proponitur A. alterius in posteriori, ubi proponitur C. Verum media columna, cui proponitur B. pro illius capacitate, seu potius conjectura, qui utramque litteram sic diversam commendare visus est, & ad sensum aliquem reducere, quantum et pro sua virili licuit, littera, ubi illius intelligi non haberi potuit, manens, ex utroque exemplari desumptis, hic qua littera magis congruere illi visa fuit, aut certe quibusdam vel mutatis, vel additis; ubi littera nimis depravata extabat, aperta est. Nemo ergo caput subjunctum moveat, qui vel exemplaribus correctioribus nactus, vel ex ingenii nobilitate aut simplicitate concedendam illam minus optam considerans, potest emendare: quinimodum patienter ferat, quod ad id est, & in meliorem formam ipse restituat. Proinde visum colloari non est, omnino ista propter præmissa iniquitas prætermittere, qua patris prioris nobis suis posteris opera ac diligentia tanta reliquerunt: quin potius nostra posteritati illa communicare decuit. Nam qui zelo pontificum Romanorum hæc ab amulis apostolica sedis consilia potant, quasi indignum apostolica sede fuerit, pontificem tantum id redigi, ut idoli literas, si parum meminisse videntur, Petrus suam negotiationem hand effecisse, & gaudium esse angelis super uno peccatore penitentiam agente, & hunc ipsum Marcellinum postea constantem martirem pro Christo operuisse, suamque præbium, post fugam denno strenue certasse. Utinamque sa-*

Amor sit, nos id quod in veterum monumentis reperimus ubi, hæc, & cetera, celatum volumus, veritatem hujus generis ipsa obsequanter, nemini que sententia, nostra quidem præjudicantes.

Libra occidua. Id est septuaginta duo testes ele-
 At. Libra enim occidua est nota, quæ septuagesimum secundum numerum implet. Nam apud antiquos illos mos inoleverat, ut interdum pondarum notis numerum consignarent — ut quod exempli causa adduci potest, cum integram hereditatem pondus unius libris comprehenderent, partes ejus secundum libras pondus in alia quoque minora pondera, secundum quod a Volusio Meriano pluribus scriptum est, partirentur. Dicitur autem libra occidua, ut a libra orientali discernatur, quarum illa septuaginta duos solidos continebat, ut declaratur lib. 10. cod. de successoribus hæc lege: *Quotiescumque certa summa solidorum pro tituli qualitate debetur, aut auri massa transmittitur, in septuaginta duos solidos libra feratur accepta.* Orientalis autem libra octogintaquatuor solidos continebat. Vide hæc de re plura apud Baron. anno 303. num. 93. & 94.

Hi sunt. Ex his multa nomina composita sunt, quæ Africa Christianis peculiariter esse solebant; qualia sunt Haberdom, Spesindeo, Beneferatus, &c.

Mercurii, Jovis, & Saturni. Cum Marcellinus a Diocletiano in templum Vestæ & Ididis intrudendus, ut supra patet, non illis, sed aliis diis ibi sacrificasse narratur, causam non invenio. Hoc certum est, diversa numina, distincta quoque templa ac cultus habuisse, ita ut nunquam vel raro Jovi in templo Vestæ, aut contra Vestæ in templo Jovis aut Martis sacrificaretur. Baron. anno 303. num. 91.

Cum esset in bello Persarum. Hæc nisi emendantur falsa sunt. Etenim cum (sententia Eusebii & quorundam aliorum) hoc anno 30. imperii sui, imperio se abdicaverit, & quod magis est, ante biennium de Persis superatis & victis Roma una cum Maximiano collega suo triumphum egerit; quomodo, & quomodo hoc anno cum exercitu adversus Persas in prociudu & expeditione esset? Dicimus igitur hæc omnia quæ sequuntur, non esse ex actis concilii, sed (ut apparet aliisque pluribus etiam generalibus conciliis accidit) ad ipsa acta appendicem superadditam esse: vel si lectio ista restituatur, *Cum reversus esset e bello Persarum*, germana esse videbitur, & veritati omnino consentanea. Vide Baron. an. Christi 303. num. 107.

Libra occidua quod.

Cur sic dida. Libra orientalis quæ & qualis.

Cur idolo sacrificavit Marcellinus.

Aborum error emendatur.

ANNO CHRISTI 304

ANNO CHRISTI 304

V I T A
 EPISTOLÆ ET DECRETA
 MARCELLI PAPÆ I.
 Ex libro Pontificali Damasi Papæ.

Marcell. *a* Marcellus natione Romanus, ex patre *b* Benedicto de regione Vialata, *b* sedit annis quinque, mensibus sex (*a*), diebus 21. Fuit autem temporibus Constantii & Galerii, & pervenit usque ad Maxentium, *c* consulatu Maxentii quarto & Maximi, usque post consulatum. Hic fecit *d* cæmeterium via Salaria, & *e* vintiquinque titulos in urbe Roma constituit, quasi dioceses, propter baptismum & penitentiam multorum, qui convertebantur ex paganis, & propter sepulturas martyrum. Hic ordinavit vintiquinque presbyteros in urbe Roma, & duos diacones per mensem Decembrem, *f* episcopos per diversa loca vintium. Hic coarctatus & tentus est, eo quod ecclesiam ordinaret, & comprehensus a Maxentio, ut nega-

Dret se esse episcopum, & sacrificiis se humilia-
 ret dæmoniorum. Qui semper contemnens & deridens dicta & præcepta Maxentii, *g* damnatus est in catabulum. Qui dum multis diebus serviret in catabulo, orationibus & jejuniis domino deservire non cessabat. Mente autem nono (*b*) venerunt clerici ejus omnes, & eruerunt eum noctu de catabulo. Matriona vero quædam, nomine Lucina, vidua, quæ vixerat cum viro Marco annis quindecim, & in viduitate sua habebat annos novendecim, suscepit beatum virum, (*c*) quæ & domum suam nomine tituli beati Marcelli dedicavit, ubi diu noctuque hymnis & orationibus domino Jesu Christo confitebantur. His auditis a Maxentio, misit, & tenuit iterum beatum Marcellum, & julit

(a) Luc. VII.
 (b) Luc. inserit nescio.
 (c) Luc. inserit in domum suam; nomine B. Marcelli titulum dedicavit, ubi &c.

justit in eadem ecclesia iterum & planca extiterat
ni, ut ibidem animalia catabuli congregata sta-
rent, & ipsa beatus Marcellus deserviret. Qui
tandem in servitio animalium pudus, amicus
cilio, defunctus est. Cujus corpus collegit bea-
ta Lucina, & sepelivit in cimiterio Priscilla-
via Salaria, decimo septimo Kalendas Februarii.
Et cessavit episcopatus dies viginti. Lucina ve-
ro proscriptioe damata est.

NOTÆ SEVERINI BINII.

Marcellus quando pon-
tiffex factus. *a Marcellus.* Subrogatio, qua Marcellus Marcellino
in pontificatu successit, contigit 21. Novembris an-
no Christi 304. qui est Constantii & Galerii imperato-
rum annus 1. Quod auctor pontificalis scribit in vita
Marcellini, post Marcellinum, sedem annis 7. vacasse,
mendosum a. surreptitium, ideoque pro annis septem
& septem mensibus legendum esse supra diximus. Quod
Euseb. in chron. Marcellino Eusebium pontificem im-
mediate subjungat, Marcellum medium inter utrumque
omittat, hominis errore accidit. nam propter similitu-
dinem nominum Marcelli & Marcellini, ille utrumque
unum eundemque pontificem esse putavit: sed male,
cum non tantum tabula ecclesiastica, in quibus series
Romanorum pontificum adscripta habetur, martyrolo-
gia, vetusque ille scriptus liber de Romanis pontifici-
bus, ac demum tabula Crefconiana, verum etiam Latini
omnes, qui Romam urbem episcoporum catalogum
repererunt, & inter alios ex antiquioribus Opratus Mi-
levitanus lib. 2. contra Parmen. S. Agust. epist. 169.
unanimes consentu Marcellinum simul ac Marcellum in
catalogum Romanorum pontificum referant. Baron. an-
no Christi 296. num. 4. & 304. num. 26. Anno primo
pontificatus Marcelli, Galerius nomine Augusti sum-
pto, anno ab ultima persecutione tertio, aliam atro-
ciorem & magis generalem persecutionem pro sua feru-
tate & infensissimo in Christianis animo indicit. Euseb.
libro 8. hist. cap. 14. & 15. Edictum verum novum in
Christianos tale promulgatum est, ut qui deos colere de-
trederent, haberentur infames, nulloque legum admini-
culo a votis calumniosos in se insurgentes juvenen-
tur aut sulcerentur, quo ipso Christiani omnium injuriis
impune exponerentur. Quia persecutione cum frequens
esset lapsum numerus, ac quidam sceleris admitti po-
nentes, ut in ecclesiam reciperentur, urgerent, non est
visum patribus omnes sine discrimine recipere, ne nimia
indulgentia ecclesiastica disciplina solveretur. Quare Pe-
trus Alexandrinus episcopus, diversos lapsum casus
considerans, diversa adhibens pro conditione cujusque me-
dicamenta vulneribus, canones aliquot scripsit, qui ab
orientalibus patribus cogniti, usu recepti atque probati,
tomo 7. biblioth. sanctorum patrum, & apud Balsamo-
nem in Nomocanone extantes, huc consulto translati
sunt. De hac eadem disciplina ecclesiastica retinenda in
occidentibus laborantibus episcopi Hispanie, atque ideo in Ba-
etica Hispania provinciam concilium Elibethinum, seu Elibe-
ritanum celebrant, de quo infra. Hoc pontifice, cum
per abdicatum Maximiani, & Constantii successorem
ecclesia pax reddita esset, episcopi Africanæ ecclesie Car-
thaginensis convenientes in locum Mensurii Cæcilianum dia-
conum episcopum Carthaginensem ordinat, adversus
ab ambrosio traditoribus, in Cirtenfi concilio crimina
sua confessi, in iustis & avariis presbyteris, ac demum a
Lucilla lasciva & perniciosa femina correctionis impa-
tiente auctore Donato a Cæsis nigri schisma Donati-
starum constituit, sicut in Egypto adversus Petrum
Alexandrinum auctore Meletio schisma Meletianum,
qui de idololatria convictus, & a synodo depositus,
nullam penitentiam agere volens, schisma fecit, cui
Meletiani schismatis nomen indidit. Baron. anno 304.
& sequentibus.

b Sedis annis 5. menses 6. dies 21. Annis 5. mense
uno, diebus 25. Obiit enim 17. Kalendas Februarii
anno 309. Ab initio enim pontificatus Marcelli nimi-
rum 21. Novembris anni 304. usque huc, tot quot
diximus, anni, menses ac dies numerantur.

c Consulatus Maxentii quarto. Si verum est id quod
infra auctor scribit, Melchiamdem secundum a Marcello,
usque ad Maxentium consulatum secundum sedisse, quo-
modo se subsistat non video, nisi quod lux varietatis
& inconstantia novum indicium præbeat. Baronius an-
no 304. num. 25.

d Cimiterio, &c. Quod olim lege 12. tabularum,
Cicero libro 2. de legibus veritum erat, ne defun-
ctorum corpora intra urbem sepelirentur, id favore Ma-
xentii Romam ecclesiam concessum fuit, ut scilicet Chri-
stianorum martyrum corpora intra mœnia sepelirentur.
Baron. anno 309. num. 4.

e Viginti quinque titulos. Cum major in digni-
tate ex Gentilibus ad ecclesiam accessio fieret, hæc pa-
rochias per diversas urbis regiones publicæ commoditati
consecravit. Tantum abfuit ut quod persecutoribus im-
peratoribus erat in votis de religione Christiana penitus
tollenda, effici potuerit, ut potius longe lateque eadem
amplius propagata fuerit. Baron. anno 309. num. 4.

f Episcopi per diversa loca. Inter quos enumeratur
Eusebius episcopus Nicæensis, qui sub Diocletiano
persecutione marcyrii coronam accepit Nonis Augusti.
Baron. num. 4.

g Damnatum est in catabulum. Id est destinatus est ad
alendos equos imperatorum. Catabulum enim est stabulum
jumentorum, quæ publicæ utilitati inserviebant, ut pro-
bat Baronius in notis ad martyrolog. Roman. die 16.
Januarii. De hoc supplicii genere quo episcopi confren-
tes ad majorem contumeliam, quam si milles mortis
supplicio afficerentur, curæ jumentorum adscribebantur.
Vide Euseb. lib. 8. hist. cap. 22.

h Planca planca. Planca, ut Festus declarat, sunt
plana tabula.

Fidelium nu-
merus auge-
tur.

Eusebius epi-
scopus Nicæ-
ensis

Catabulum
quid.

Episcopi sta-
bulis & ju-
mentis præ-
ficiuntur.

Planca quæ
dicuntur.

a Supposita
utraque.

• EPISTOLA • I.
MARCELLI PAPÆ I.
AD EPISCOPOS ANTHIOCHENÆ
PROVINCIAE.

De Romanæ ecclesie primatu & auctoritate, &c.

*Dilectissimis fratribus universis episcopis per
Antiochenam provinciam constitutis
Marcellus.*

Solicitudinem omnium ecclesiarum juxta apo-
stolorum circumferentes, divinx circa nos
gratias memores esse debemus, qui nos per di-
gnationis suæ misericordiam, ob hoc ad fidei
ingium sacerdotale provexit, ut mandatis ipsius
inherentes, in quadam sacerdotum ejus specula
constituti, prohibeamus sollicita, & sequenda
doceamus. Unde directis per Bonifatium dia-
conum nostrum literis, admonemus, ut quæ
male pullulant, abscindantur, & malefacta
decorriganur, atque bona sectentur, & patrum
nostrorum exempla & statuta imitentur. Rogamus
ergo vos, fratres, ut non aliud doceatis
neque sentiat, quam quod a beato Petro apo-
stolo, & a reliquis apostolis & patribus accep-
istis. Ab illo enim primo instructi estis: ideo non
oportet vos proprium derelinquere patrem, &
alios sequi. Ipse enim caput est totius ecclesie,
cui ait dominus: Tu es Petrus, & super banc
petram edificabo ecclesiam meam: & reliqua. b
Ejus enim sedes primitus apud vos fuit, & quæ
postea, jubente domino, Romam translata est,
cui, adminiculante gratia divina, hodierna præ-
sidemus die. Nec ab ejus dispositione vos de-
viare oportet, ad quam cuncta majora ecclesia-
stica negotia (divina disponente gratia) iusta
sunt referri, ut ab ea regulariter disponantur, a
qua sumpserunt principia. Si veltra vero Antio-
chena, quæ olim prima erat, Romæ cessit
sedi, nulla est quæ ejus non subiecta sit ditioni,
ad quam omnes quasi ad caput, juxta aposto-
lorum eorumque successorum sanctiones, episco-
pi, qui voluerint, vel quibus necesse fuerit,
suffugere, eamque appellare debent, ut inde ac-
cipiant tuitionem & liberationem, unde acce-
perunt informationem atque consecrationem.
Quod omnibus minime convenit denegare epis-
copis

Cor. 11.
Acacius ep-
CP ad Sim-
plicium Pa-
pam
Hilarius pa-
pa ep ad Af-
ricanum.

c mala
d quam hæc
distant a fa-
perioribus
e q. Ro-
gamus vos
fratres.

Matt. 16.

e Inoc ep 4.

Nulla synodus fieri debet præter sedis Romane autoritatem. a Socr. lib. II. cap. 8. Sozom. III. p. b. Hadr. col. cap. 1.

c. Inoc. ep. 3. c. 1. S. Leo ep. 84. 1. 27.

d. Hadr. col. 29.

e. Inoc. ep. cap. 1.

f. Hadr. col. 29.

g. S. Greg. ep. 11. lib. VII.

h. S. Leo ep. 97. Let. 11.

Jan. 21.

i. operationem suam

scopis, sed absque ulla custodia, aut excommunicatione, vel damnatione, vel expoliatione, libere ire concedatur. Simulque idem (inspirante domino) d. constituerunt, ut nulla synodus fieret præter ejusdem sedis auctoritatem, nec ullus episcopus, nisi in legitima synodo suo tempore apostolica auctoritate convocata, super quibuslibet criminibus pulsatus audiat^b vel iudicetur: quia (ut paulo superius prælibatum est) episcoporum iudicia, & summarum causarum negotia, sive cuncta dubia, apostolicæ sedis auctoritate sunt agenda & finienda. Et omnia comprovincialia negotia, hujus sanctæ universalis & apostolicæ ecclesiæ pontifex retractanda iudicio^d si hujus ecclesiæ pontifex præceperit. Nec cui liceat sine præiudicio Romane ecclesiæ (cui^B in omnibus causis debet reverentia custodiri) relictis his sacerdotibus, qui in eadem provincia Dei ecclesiæ nutu divino gubernant, ad alias convolare provincias, vel aliarum provinciarum episcoporum iudicium experiri vel pati, sed omnium ejusdem provincie episcopis congregatis, iudicium auctoritate hujus sedis terminetur: quod tamen (ut præfatum est) per ejus vicarios, si libuerit, erit tractandum: & quidquid injuste actum est, reformandum. Pastoralis ergo cura officii nos admonet, & destitutis succurrere, & cuncta neglecta vel male acta reformare, ut ignis ille, quem dominus veniens misit in terram, motu crebro emendationis vel crebræ meditationis, agitatus, sic caleseat, ut ferbeat: & sic inflammetur, ut luceat.

Sæpe enim dicendum & agendum est, quia mala pullulantia fraterna caritate oportet rescari, ut bona crescendi & augmentandi amplissimum locum inveniant. Nolite ergo (ut Jacobus apostolus ait) plures fieri magistri, fratres mei, scientes quoniam majus iudicium sumitis. In multis enim offendimus omnes: si quis in verbo non offendat, hic perfectus est: potest etiam frano circumducere totum corpus. Si autem in eorum ora frangis mittimus ad consentiendum nobis, & omne corpus illorum circumferimus. Ecce & naves, cum magna sint, & a ventis validis minentur, circumferuntur autem a modico gubernaculo, ubi impetus dirigentis voluerit: ita & lingua modicum quidem membrum est, & magna exaltat. Ecce quantus ignis, quam magnam hircam incendit. Et lingua ignis est, universitas iniquitatis lingua constituitur in membris nostris, quæ maculas totius corporis, & inflammat rotam civitatis nostræ, inflammata a gebenna. Omnes enim natura bestiarum & volucrum & serpentum, etiam ceterorum dominantur & domita sunt a natura humana. Linguam autem nullus hominum domare potest. Inquietum malum, plena veneno mortifero. In ipsa benedicimus Deum & Patrem, & in ipsa maledicimus homines, qui ad similitudinem Dei facti sunt. Ex ipso ore benedictio procedit & maledictio. Non oportet, fratres mei, hæc ita fieri. Numquid fons de eodem foramine emanat dulcem & amarum aquam? Numquid potest, fratres mei, ficus olivas facere, aut vitis ficus? Sic neque salsa dulcem potest facere aquam. Quis sapiens & disciplinatus inter vos? Ostendat ex bona conversatione opera sua in mansuetudine sapientia. Quod si zelum amarum habetis, & contentiones sunt in cordibus vestris, nolite gloriari, & mendaces esse adversus veritatem. Non enim est ista sapientia de sursum descendens, sed terrena, ani-

malis, & diabolica. Ubi enim zelus & contentio ibi inconstantia & omne opus pravum. Quæ autem de sursum est sapientia, primum quidem pudica est, acinde pacifica, modesta, suavis, bonus consentiens, plena misericordia & fructibus bonis, iudicans sine dissimulatione. Fructus autem iustitia in pace seminatur facientibus pacem. Propter quod succincti lumbos mentis vestre, sobrii, perfecti, sperate in eam, quæ offertur vobis gratiam in revelatione Jesu Christi, quasi filii obedientia, non configurati prioribus ignorantia vestra desideris, sed secundum eum, qui vocavit vos, sanctum, ut & ipsi sancti in omni conversatione sitis, quoniam scriptum sit: Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum. Et si patrem invocatis eum, qui sine acceptione personarum iudicat, secundum uniuscuiusque opus, in timore incolatus vestri tempore conversamini, scientes quod non corruptibili auro vel argento redempti estis de vana vestra conversatione paterna traditionis, sed pretioso sanguine agni quasi incontaminati & immaculati Jesu Christi, præcogniti quidem ante constitutionem mundi, manifestati autem novissimis temporibus, propter vos, qui per ipsum fideles estis in Deo, qui suscitavit eum a mortuis, & dedit ei gloriam, ut fides nostra & spes esset in Deo; animas vestras castificanter in obedientia caritatis, in fraternitatis amore, simplici ex corde invicem diligite attentius, renati non ex semine corruptibili, sed incorruptibili, per verbum Dei vivi & permanentis: quia omnis caro ut fenum, & omnis gloria ejus tanquam flos fani. Exaruit fenum, & flos ejus decidit, verbum autem domini manet in æternum. Hoc est autem verbum, quod evangelizatum est in vobis. Deponentes quidem omnem malitiam & omnem dolum, & simulationes, & invidias, & omnes detractiones, sicut modo geniti infantes, rationale sine dolo lac concupiscite, ut in eo crescatis in salutem: si tamen gustatis, quoniam dulcis est dominus: ad quem accedentes lapidem vivum, ab hominibus quidem reprobatum, a Deo autem electum & honorificatum; & ipsi tanquam lapides vivi, superedificamini domos spirituales, sacerdotum sanctum, offerre spirituales hostias, acceptabiles Deo per Jesum Christum. Propter quod continet scriptura: Ecce pono in Sion lapidem summum, angularem & electum, pretiosum: & qui crediderit in eum non confundetur. Vobis igitur honor credentibus, non credentibus autem lapis quem reprobaverunt edificantes, hic factus est in caput anguli, & lapis offensionis, & petra scandali, his qui offendunt verbo, nec credunt in quo & positi sunt. Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis, ut virtutes annuncietis ejus, qui de tenebris vos vocavit in admirabile lumen suum. Estote ergo, carissimi, prudentes, & vigilate in orationibus. Ante omnia autem mutuam in vobismetipsis caritatem continuam habentes, quia caritas operit multitudinem peccatorum. Hospitales invicem sine murmuratione, unusquisque sicut accepit gratiam in alterutrum illam administrans, sicut boni dispensatores multiformis gratia Dei. Si quis loquitur, quasi sermones Dei: si quis ministrat, tanquam ex virtute, quam administrat Deus, ut in omnibus honorificetur Deus per Jesum Christum, cui est gloria & imperium in sæcula sæculorum. Amen. Data Kalendis Aprilis, Maxentio & Maximo viris clarissimis consulis.

1. Petr. 1.

Lev. 19. 1. Petr. 1.

1. Cor. 13. 1. Petr. 1.

1. Petr. 1.

domus spiritualis

1. Petr. 1.

1. Petr. 1.

1. Petr. 4.

b anno 309. diebus 21. a morte S. Marcelli que contigit die 16. Januarii.

1 Non sunt in factis hi Consules.

NOTA SEVERINI BINII.

a Epistola) Multas pontificum auctoritates de primatu sedis Romanæ, vide supra post vitam Petri.

Sedes Antiochena. *Hæc sedes primitus apud nos fuit.* Quando & quamdiu Petrus Antiochia sedavit, vide quæ diximus in notis ad vitam Petri supra, verbis, *Primo sedis in cathedra episcopatus.*

Romanæ ecclesiæ pontificatus quando, & a quo. *Hæc postea jubente domino Romanam transfusa est.* Quo tempore, quæve ratione Petrus Romanam ecclesiam fundaverit, quem Antiochia, quem Roma successorem designaverit, cur Romanus, non Antiochenus, in pontificatu succedat, vide quæ diximus in notis præditis ad vitam Petri.

Solius Romanæ pontificatus generale concilium indicere & convocare. *Hoc loco beatus Marcellus scribit, apostolico canone statutum esse, ne præter sententiam Romani pontificis ulla generalia concilia celebrantur.* Eundem renovavit concilium Nicæense primum ut testatur synodus Alexandrina in epistola synodica ad Felicem, & Julius primus in epistola ad orientales, quæ hunc canonem allegans, ipsos reprobavit, quod sine tuo consensu Antiochia concilium celebravit. Unde in concilio Chalcedonensi adione præmia. Dioscorus Alexandrinus jubetur inter episcopos non sedere, eo quod sine auctoritate apostolica sedis synodum facere ausus fuisset. *Quod, inquit, nunquam licuit, nunquam factum est.* Et merito. Legitimum enim alter non est concilium, nisi quod in nomine, & auctoritate Christi congregatum est. Quod vero a Petro & Petri successoribus est indicium generale concilium, id ab eo convocatum est, qui habet auctoritatem congregandi, a Christo sibi concessam, secus quod a Romano imperatoribus est indicium. Nam Petro ejusque successoribus, non Tiberto aut posterioribus imperatoribus dictum est, *Pascite oves meas, Pascite agnos meas.* Verissimum est igitur illud Pelagii secundi in epist. 1. ad orientales: *Generalium synodorum convocandi auctoritas apostolica sedis, beato Petro singulari privilegio tradita est.* Item illud Valentiniani imperatoris, qui, ut refert Sozom. libro 6. cap. 7. cum ab episcopis rogaretur, ut permitteret eis concilium celebrare, respondit: *Mihi, qui sum in sorte plebis, fas non est, salia christifidelium presbiterari: sacerdotibus, quibus ipse cura fuit, & quocumque voluerit loco conveniant.* Quod obicitur adversariis, a Constantino Nicænum, a Constantio Sardinense, a Theodosio seniore Constantinopolitanum, a Theodosio juniore Ephesium, a Marciano imperatore Chalcedonense concilium convocatum aut indicium esse, infra suo loco diluemus. Vid. Bell. lib. 1. de concil. cap. 12. & 13.

Ares. Caritas enim exercet corda, sensus corroborat, ut nihil grave, nihil difficile, sed totum fiat dulce quod agitur, dum ejus sit proprium nutrire pacifica, servare composita, dissociata conjungere, prava dirigere, & virtutes reliquas perfectionis suæ munimine solidare. De ipsa ergo, omnes monens apostolus ita loquitur, dicens: *Si linguas hominum loquar & angelorum, caritatem autem non habeam, factus sum velut æsonans aut cymbalum tinniens. Et si habuerò omnem prophetiam, & noverim mysteria omnia, & omnem scientiam, & habuerò omnem fidem, ita ut montes transferam, caritatem autem non habeam, nihil sum. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradiderò corpus meum, ita ut ardeam, caritatem autem non habeam, nihil mihi prodest. Caritas patienti est, benigna est. Caritas non amulat, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quarit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati. Omnia sustinet, omnia credit, omnia sperat, omnia suffert. Caritas nunquam excidit.* Quisquis ergo in ejus radice se inserit, nec a viriditate deficiet, nec a fructibus inanescit, quia amore tenduntis opus efficaciter non amittit. Licet modo caritas in persecutoribus ecclesiæ servorumque Dei arefacta sit, viget tamen in amatoribus ejus, & in eis qui patienter propter justitiam. De quibus ipsa per se veritas testatur, dicens: *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam.* Et alibi: *Si me persecuti sunt, & vos persequentur.* Potius enim nos & omnes domini sacerdotes, qui ejus videlicet sunt veri sacerdotes, eligimus propter justitiam & veram fidem persequi, & pro Christi nomine pati, quam multis divitiis ditari, honoribusque copiosissimis abundare, & cœlesti regno carere.

Ista enim temporalia sunt, illa æterna: illa caduca, & ad horam transeuntia, illa vero perpetua, & sine fine mansura. Tu ergo qui nos suades cultum dimittere divinum, & a relligiosa fide recedere, diisque immolare, melius tibi foret, ut tu prius mutabilem te præberes, Domnesque exhortaretis fidei documenta & divini cultus ministeria ita tenere, sicut patres nostri sancti apostoli sibi tradita prædicaverunt & docuerunt. Boni enim principis ac regis est, ecclesias contritas atque scissas restaurare, nova ædificare, & Dei sacerdotes honorare atque tueri. Unde sanctos apostolos, eorumque successores sub divina contestatione constituisse legitimus non debere fieri persecutiones, nec inferri afflictiones, nec invadere laborantibus in agro dominico, neque expellere æterni regis dispensatores: sed, si qui expulsi fuerint, aut suis rebus expoliati, primo omnia legaliter reddi, quæ eis ab inimicis aut a persecutoribus ablata sunt, & sedes proprias, cum omnibus ad se pertinentibus, regulariter restitui, & postea tempore congruo vocari ad synodum regulariter congregatam. Nec liceat ei, priusquam fiant hæc, de se, juxta statuta præditorum, respondere, aut de suis impetitionibus, si se viderit prægravari, reddere rationem. Sed his rite peractis, suisque omnibus libere dispositis, si tum juste videtur, suis respondeat accusatoribus, & inducias, si ei necesse fuerit, accipiat non modicas, ut explorare valeat ea quæ obiciuntur ei, ne aliqua delusio fraude, inno-

EPISTOLA II.

MARCELLI PAPÆ I.

AD MAXENTIUM TYRANNUM

Commonet tyrannum; ut desinat sævire in Christianos.

Marcellus episcopus sanctæ apostolicæ & catholice urbis Roma, Maxentio.

S. Greg. ep. lib. VII.

Phil. 2.

Magistra bonorum omnium caritas, quæ nihil rapit extraneum, nihil agit asperum, nihil confusum, nihil factiosum, nihil quod honori divino repugnet, animæ propriæ noceat, aut proximi commodo derogat, oblata sui, non qua sua sunt, sed qua Dei vel proximi querens, nemini invidens, omnibus consulens, non sæviens sed compatiens, non rapiens sed largiens, non murmurans sed omnia æquanimiter tolerans, si in te perfecte habitaret, temperares animum a malis, sævire desineres, Dei ecclesiam, ac sanctos ejus persequi cessares, tyrannidi modum imponeres, furorem cohiberes, humanitati invigilares, modestiam amplectereris, & bonis potioribus frui satage-

Magistra bonorum omnium caritas, quæ nihil rapit extraneum, nihil agit asperum, nihil confusum, nihil factiosum, nihil quod honori divino repugnet, animæ propriæ noceat, aut proximi commodo derogat, oblata sui, non qua sua sunt, sed qua Dei vel proximi querens, nemini invidens, omnibus consulens, non sæviens sed compatiens, non rapiens sed largiens, non murmurans sed omnia æquanimiter tolerans, si in te perfecte habitaret, temperares animum a malis, sævire desineres, Dei ecclesiam, ac sanctos ejus persequi cessares, tyrannidi modum imponeres, furorem cohiberes, humanitati invigilares, modestiam amplectereris, & bonis potioribus frui satage-

S. Greg. lib. VII.

Cor. II.

Idem Gr. eadem ep.

Matth. 1.

Joan. 11.

Cariculus I. ep. 11.

Dist. 96. Boni principis est

quæcirca id notandum, paucos ante hæc fuisse summos pontifices qui hac non constituerant.

religiosi concilii, vel concilii.

Edictum imp. Valenti. & Valentini. c. 2. lib. VII. hist. Tripertita habet regni. Vide locum. Hadr. col. cap. 1.

Justum 199. Non oportet.

centos ruat : quoniam non oportet quemquam A
 judicari vel damnari, priusquam legitimos ha-
 beat presentes accusatores, locumque defende-
 di accipiat ad abluenda crimina : Unde ait
 propheta: *Priusquam agnoscat, non iudices quom-
 quam.* In hoc ergo quod episcopi & reliqui servi
 Dei persecutionem patiuntur, non tantum ipsi
 persecutionem patiuntur, quantum ille cuius vi-
 ce funguntur, sicut scriptum est: *Qui vos tan-
 git, tangit pupillam oculi mei.* Et alibi: *Qui
 vos contristavit, me contristavit. Et qui facit
 injuriam recipiet id quod iniquus gessit.* Vos er-
 go licet corpora nostra possitis occidere, ani-
 mas tamen non potestis occidere : nec gradus
 nobis divinitus collatos potestis auferre. c Syn-
 nodum ergo, absque hujus sanctæ sedis aucto-
 ritate, episcoporum (quamquam quosdam episcopos
 possitis congregare) non potestis regula-
 riter facere: neque ullum episcopum, qui hanc
 appellaverit apostolicam sedem, damnare, an-
 tequam hinc sententia b finitiva procedat. Nam
 si seculares in publicis judiciis libellis c utun-
 tur appellatoriis, quanto magis sacerdotibus
 hæc eadem agere licet, qui super jillos sunt? De
 quibus dictum est: *Ego dixi, dii estis, &
 filii excelsi omnes.* Et ideo nullus d episcopus,
 nisi in legitima synodo, suo tempore, aposto-
 lica aut regulari auctoritate convocata, super
 quibuslibet pulsatus criminibus, audiatur vel
 judicetur, ne innocens damnetur, aut perdat
 communionem. Quod laici aut suspecti episco-
 pos non debeant accusare, neque accusatoribus
 de inimici domo prodeuntibus credendum sit,
 & a beato Clemente, ipsi eum instruentibus
 apostolis, legimus definitum, & nos eadem firmamus:
 quoniam iidem odio multoties insensim, recte
 viventes atque credentes perturbare nituntur.
 Propterea persona, e fides, vita, & conver-
 satio, atque suspicio accusantium, enucleatim
 primo inquirenda est: deinde, quæ obijciuntur,
 fideliter pertractanda: quia nihil ante fieri
 debet, quam impetitorum vita & suspicio atque
 odium inquiretur. Et si bonæ conversationis non
 fuerint, aut laici, vel manifesti inimici, aut odio
 respersti fuerint, nequaquam in episcoporum
 recipiantur accusatione. Hæc vobis, a quibus
 nimis infeste persequimur, scienda mandamus,
 ut ab his vos caveatis, & cessetis persequi
 eos qui Deo ministrant, quorum orationibus &
 terrena bella sedantur, & Deus peccatoribus
 conciliatur. Et si amplius nos elegeritis
 persequi, quam Deo placere; & nos magis
 elegimus sustinere persecutionem, quam regulam
 confundi ecclesiasticam, hortante nos ipsa
 veritatis voce, atque testante ita: *Nolite
 timere eos qui occidunt corpus, animam autem
 non possunt occidere.* Et iterum; *Si quis vult
 post me venire, abneget semetipsum, & tollat
 crucem suam, & sequatur me. Qui enim voluerit
 animam suam salvam facere, perdet eam. Qui
 autem perdidit animam suam propter me, inveniet
 eam. Quid enim prodest homini, si mundum
 universum lucratur, anima vero sua detrimentum
 patiatur. Aut quam dabit homo commutationem
 pro anima sua? Filius enim hominis venturus
 est in gloria Patris sui cum angelis suis, &
 tunc reddet unicuique secundum opus eius.* Ista
 vobis valde timenda & cavenda sunt, a quibus
 ecclesia Dei ejusque ministri vexantur & per-
 secutionem patiuntur, quibus dominus per
 prophetam minando loquitur dicens:

*Homo in honore non commorabitur: assimilatus
 jumentis, exaquatus est. Hæc est via eorum, insipientia
 eorum, & post eos iuxta os eorum currentes. Quasi
 oves in inferno pasci sunt, mors pascet eos. Et
 subjicient eos recti in matutino, & signa eorum
 conteretur in inferno post habitaculum suum. Verum
 tamen Deus redimet animam meam de manu
 inferi cum assumpserit me. Noli timere, cum
 ditatus fueris vir, cum multiplicata fuerit gloria
 domus ejus. Neque enim moriens tollet omnia,
 nec descendet post eum gloria ejus. Quia anima
 sua in vita sua benedixit. Laudabunt te, cum
 bene fuerit tibi. Intrabit usque ad generationem
 patrum suorum, usque in finem non videbit
 lumen.* Homo cum in honore esset, non
 commorabitur: assimilatus jumentis, exaquatus est.
 Et alibi: *Quid gloriaris, qui potens misericordia
 Dei tota die? Invidias cogitavit lingua tua,
 quasi novacula acuta faciens dolium. Dilexisti
 malum magis quam bonum, mendacium magis
 quam loqui justitiam. Dilexisti omnia verba ad
 decorandum, lingua dolosa. Sed Deus destruet te
 in sempiternum, terreat te, & evellat te de
 tabernaculo tuo, & eradicabit te de terra
 viventium. Et videbunt iusti, & timebunt, &
 super eum ridebunt. Ecce vir, qui non posuit
 Deum fortitudinem suam, sed speravit in
 multitudine divitiarum suarum, confortatus
 est in insidiis suis. Ego autem sicut oliva
 virens in domo Dei, speravi in misericordia
 Dei in seculum, & in aeternum. Confitebor
 tibi in seculum, quoniam fecisti, & expectabo
 nomen tuum, quoniam bonum in conspectu
 sanctorum tuorum. Ista vobis omnia ad
 interitum, nobis autem ad confortationem, ne
 pereamus, dicta sunt. Vobis ergo ideo hæc
 scribimus, quia debitores vobis sumus, dicen-
 te domino: *Diligite inimicos vestros benefacite
 eis qui vos oderunt.* Et alibi scriptura loquitur,
 dicens: *Si esurieris inimicus tuus, ciba illum:
 si sitit, potum da illi. Hoc enim faciens, carbonem
 ignis congregas super caput ejus. His fultis
 auctoritatibus, bellum, quod adversum nos
 excitatis, adeo feliciter, dextera domini
 protegente nos, atque pro nobis pugnante,
 pacifice portare cupimus, ut triumphante
 Christo omnium verorum fiat una victoria sacerdotum:
 & coruscante lumine veritatis, solæ erroris
 tenebræ cum suis auctoribus pellantur: quia
 non est in hominis potestate consilium Dei.
 Justus est enim dominus & omnia judicia ejus
 justa sunt, atque omnes via ejus, misericordia
 & veritas & judicium. In manu Dei potestas
 terra, cui execrabilis est omnis iniquitas. In
 manu Dei potestas hominis, & super faciem
 scriba imponent honorem suum. Perdidit Deus
 memoriam superborum & inique agentium, &
 non dereliquit memoriam humilium & bonorum
 hominum. Hoc autem pro certo habet omnis,
 qui revere colit Deum, quia si vita ejus in
 probatione fuerit, corroborabitur: & si in
 tribulatione fuerit, ad misericordiam perveniet.
 Tu ergo ne delesteris in perditionibus nostris,
 quia post tempestatem facit Deus tranquillitatem,
 & post lacrymationem & fetum, exultationem
 infundit. Benedictus dominus Deus patrum
 nostrorum, qui cum status fuerit, misericordiam
 faciet, & in tempore tribulationis peccata
 dimittit. Magnus est dominus in aeternum, &
 ipse reget nos in secula, quoniam regnum ejus
 permanet in secula seculorum. Amen. Data
 decimosexto Kalendas Februarii d Ma-**

Hadr. col. 20
 47. 1.
 Tron. 18.
 & dist. 59.
 c. 1. & 11. q. 2.
 Boram qui
 accusantur
 Leob. 2.
 c. Cor. 2.
 Conf. 1.
 Dist. 17.
 Synodum e-
 piscoporam
 b Can. 5. Sar-
 dicens.
 c Historiz
 Trip. V. 34.
 Psal. 81.
 d Hadr. col.
 cap. 1.
 In epist. Cle-
 mentis pa-
 pæ I. Supra
 p. 102. & 103.
 e Hadr. c. 4.
 f Val. Valens
 & Gratianus
 in editio
 quod extat
 hist. Trip.
 vii. 9. ex
 Theodoretis
 xv. 7.
 Martib. 10.
 Martib. 16.
 g opera eius

Psal. 44.
 ex versione
 S. Hier.
 inestul;
 comparatur
 est jumentis,
 & sicutur.
 b Psal. 31. ex
 eadem ver-
 sione.
 Martib. 5.
 Rom. 12.
 Tron. 25.
 c congruis
 c 2. Leo ep.
 14.
 Tob. 1.
 Eccl. 10.
 d Conc. VI.
 Rom. sub
 Symmacho
 Tob. 3.
 e corroboratur.
 f Psal. 17.
 f 17. Jan. an
 109. postri.
 xcn-

1269
die mensis
Martii.

Maxentio & Maximo : viris clarissimis consiliariis.

NOTA SEVERINI RINI.

Hinc epistola
est corrupta.
Hinc nota
Maxentio &
Maximo in
Christiana
simulavit.

a Epistola.) Hinc epistolam anno 303. scriptam, ad-
dicamentum aliquod extrinsecum accepisse, res scripta hic
parum sibi coherentes indicant. Hinc epistola Maxen-
tium perinde quasi homo prope Christianus sit, a pon-
tificis compelli, ne abiret. nam principio occupat
imperi Christianam religionem susceptorum simulavit,
Christianorumque antea beneficia sibi devincto summo
conatu laboravit, eo fine, ut occupatum imperium ad-
versus Constantianum imperatorem, Christianis addidit-
simam, omni ex parte stabiliret. *Maxentius*, inquit En-
sch. lib. 2. cap. 26. *qui Roma tyrannidem occupare in-
stituit, in ipso imperio sui ingressu fidem vestram se com-
pelli, quo populo Romano placere, cuiusque Mandatis de-
bitur, et affectionem calide simulavit, et ea de re illi,
qui ejus parabant impetu, tu mandatis dedit, ut per-
sistentiam contra Christianos remitterent: simulque pla-
cens spem pra se tulit, ut humanis et valde mansuetis
pra illi, qui imperium ante transierat cuique videretur.*
Vide Baron. anno 301. num. 24.

Cor ad Ma-
xentium Mar-
cellino scripta.

b Tu ergo qui nos suadet.) Causa ob quam Marcel-
linus ad Maxentium scripsit, haec est. Cum haecenus omni-
bus & maxime Romae dependentibus Christianis bene favis-
set, & aliquamdiu catholicae fidei sedatorem simulasset,
Severi & Alexandri obitu, suum sibi imperium satis
firmatum iudicans, impietatem, qua intus latebat, pro-
fudit, ac Marcellinum Romae dependentem blanditiis quibus-
dam a fide Christiana ad cultum idolorum avocare con-
atur: quo eventus, patet supra in vita Marcelli.

Corruptela
huius episto-
lae.

c Synodus ergo.) Hinc verba sequentia, usque ad
hunc locum, *Haec vobis, a quibus animi infestis persequi-
mur, &c.* aliunde addita & surrepticia esse videntur,
ideo quod hac de re ad Maxentium nulla scribendi ra-
tio aut occasio fuerit. Baron. praedicto loco.

EPISTOLA II. 1270

d Maxentio & Maximo nota clarissimis viris.) Quod in
falsis nullus consularis Marcelli scriptus invenitur,
bellum civile inter imperatores constat potuit esse in
causa; ut scilicet quilibet etiam imperatorum ex sen-
tentia consules sponte crearet, nec ea in re cum aliis
confessoret. Nam supra apud auctorem libri pentite-
ntiae in vita Marcelli, sicut etiam infra in vita Melchisedi
Mazentii. Baron. praedicto loco.

Corruptela
Maxentii
in falsis non
nominatur.

DECRETUM
MARCELLI PPAE I.
DESUMPTUM EX GRATIANO.

Extra voluntatem propriam retrahi in monasteriis
non tenentur.

Auctor gloss.
apud Gratian.
tribus Marti.
no, cujus
temporibus
magis videri
conventi-
to.

Illud autem statuendum esse censemus, ut si
minori etate filii monasterio oblati fuerint, vel
sacram tonsuram vel velamina susceperint, di-
scipulum quidem duximus ut 15. anno a praetatis
moniti, verbis inquirantur, utrum in ipso ha-
bitu permanere cupiant, aut non. Si vero per-
manere professi fuerint, ulterius penitendi lo-
cum minime amplecti possunt. Si vero ad se-
cularium habitum reverti voluerint, recedendi li-
centia nullo modo denegetur: quia satis inuti-
le est, ut coacta servitia domino praestentur.

so. q. 1. Illud
autem sta-
tuendum.
Pater, citatus
apud Gra-
tiano. & auct.
gloss. sed ex-
tat tere in
omnibus ve-
tustis sine Pa-
lez aonias.

ANNO
CHRISTI
304.

CONCILIUM ALUTINENSE.

ANNO
CHRISTI
304.

Ex Hieronymo
in Indice
Concil.
tom. 1.

*IN Africa Proconsulari Alutinense Concilium co-
lebratum est anno 304. ex multis Episcopis
eius provinciae, presbyteris, ac Diaconis; qui ne
Traditoribus sacrorum codicum quisquam communi-
carent, tali sub comminatione sanxerunt: Si quis
traditoribus communicaverit, nobiscum partem
in regnis caelestibus non habebit. Ejus mentio
in actis SS. Martyrum Saturnini presbyteri, Felicis,*

*C. Dativi, Ampelii, & aliorum apud Henschenium die
xi. Februarii, his verbis: Quique pleni Deo,
devicto atque prostrato Diabolo, victoriae pal-
mam in passione gestantes, sententiam in Tra-
ditores, & eorum confortes ferentes, qua illos
ab ecclesiae communione rejecerant, cuncti Mar-
tyres proprio sanguine consignabant.*

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ

BEATI PETRI

ἐπίτου Ἀλεξανδρείας Πέτρου, κα-
τὰ τὴν ἐπιτομὴν ἐν τῷ πρῶτῳ βιβλίῳ αὐτοῦ
λόγου.

Archiepiscopi Alexandrini, & marty-
ris canones qui feruntur in sermone
eiusdem de poenitentia.

Καθὼν α.

CANON I.

Ἐπει τῶν τεταρτῶν ἡδὴ παρὰ ἐπιτετέληθε
τὴν διωγμὸν, αὐτάρως ἔχει τοῖς μὴ ἀπο-
σχευθεῖσιν, καὶ φυλακισθεῖσιν βασάνους τε ἀνυπόβητες
ὑπομμενικῶσι καὶ ἀφορητὸς μάστιγας, καὶ πολλὰς ἐπι-
πρῶς ἀσχυρίας δευαῖς, ἕτερον δὲ ἀποδομῶσι ὑμῶν
τῆς ἀδελφείας τῆς σαρκός, εἰ καὶ μὴ ἐξ ἀρχῆς πα-
ρεδίχθησαν διὰ τῶν παρεκλογισθησάντων μεγίστων
Concil. General. Tom. I.

Quoniam autem quartum pascha perse-
cutionem jam apprehendit, satis est illis
qui delati quidem sunt, in custodiamque con-
jecti, tormentaque non sufferenda, & intole-
rabilia flagella, & multas alias graves neces-
sitates sustinuerunt, postea autem sunt a car-
nis imbecillitate proditi, etiam si non initio
LIII 2 susce-

1 Non sunt in Falsis hi Consules.
2 Synopsis Alexii Aristen hunc locum sic exhibet: *καθὼν αὐτὸν ἡδὴ τῶν τεταρτῶν ἡδὴ παρὰ ἐπιτετέληθε τὴν διωγμὸν, cum pres-
biteris quatuor jam ante praeteritis: minus recte. Hard.*
3 Ex Balsamone & Zonara, qui hos Canones cum scholis exhibuerunt. Citantur etiam a Photio in Nomoca-
nomo, aliisque Graecis Canonum Collectoribus. Versio Latina est Gentiani Herveti, recognita, qualis represen-
tatur ab Hieronymo, & emendata. Ceterum cum Petrus quarto persecutionis (Diocletianae) anno, instante pas-
schate, Canones suos ediderit, ut in iisdem legitur, opus istud anno Christi 306, qui persecutionis quartus est,
in lucem emissum oportet.
4 Initium persecutionis ponitur ipso die Pascha an. 303. Hard.

De lapsis post
certamina.

Matth. 6.

facere Christi voluntatem, & eum timere, & audientes maxime, quod unusquisque, si quid boni fecerit, hoc feret a Domino, hoc servus & suus liber.

Α Χριστῷ ποιῆν τὸ θέλημα καὶ φοβῆσθαι αὐτὸν ἀκούοντες μάλιστα ὅτι ἕκαστος εἰν τι ποιῆσῃ ἀγαθόν, τὸ το κομισθῆναι παρὰ κυρίου, εἴτε δούλος, εἴτε ἐλεύθερός ἐστι.

CANON VII.

Matth.

Coloss. 4.

Liberi autem tribus annis in poenitentia examinauntur, tum quod dissimulaverint, tum quod effecerint, ut servi sacrificarent: ut qui Apostolo non obedierint, qui vult dominos eadem facere qua servi, remittentes minas: Sciens, inquit, quia & illorum & vester Dominus est in caelis, & personarum acceptio non est apud Deum. Si unum autem omnes habemus Dominum, quid quem non est personarum acceptio, quoniam & omnia & in omnibus est Christus, in Barbaris & Scythis, servis & liberis; debent considerare quod fecerunt, volentes suam ipsorum animam salvare: qui confervos nostros traxerunt ad idololatriam, qui poterant & ipsi effugere, si jus & aequalitatem ipsis praebuissent, ut rursus dicit Apostolus.

Οἱ δὲ ἐλεύθεροι, ἐν τρισὶν ἔτησιν δεξιωθήσονται ἐν μετανοίᾳ, καὶ ὡς ὑποκείμενοι, καὶ ὡς καταταγασάντες τῶς ὁμοδούλοις θῆσθαι, ἅτε δὴ παρακίωσταις τῷ ἀποστόλῳ τὰ αὐτὰ θέλοντες ποιῆν τῶς διασώσας τοῖς δούλοις ἀνίσχοντας τὴν ἀπειλήν, εἰδότες, φησὶν, ὅτι καὶ ἡμῶν καὶ αὐτῶν ὁ κύριός ἐστιν ἐν ἑρανοῖς, καὶ ἀπροσωποληψία παρ' αὐτῶν ἐστίν· οἱ δὲ ἅπαντες ἡμῶν ἔχοντες οἱ πάντες ἀπροσωπολήπτοι, εἴτε καὶ πατρὶς καὶ ἐκ πασίν ἐστίν ὁ Χριστός, ὡς τὶ Βαρβαρίους καὶ Σκυθίας, δούλους καὶ ἐλεύθερους, σκοπεῖν ὀφείλουσιν ὁ κατεργασάντο θέλησαντες τὴν ψυχὴν ἑαυτῶν σώσασθαι, οἱ τῶς συνδούλους ἡμῶν ἐλευσάντες ἐπὶ εἰδωλολατρείᾳ, δυναμικός καὶ αὐτοῖς ἐκφυγεῖν, εἰ τὸ διγρηθῆναι καὶ τὴν ἰσότητά ἦσαν αὐτοῖς παραχόντες, ὡς καλῶν ὁ ἀπόστολος λέγει.

Κανὼν ζ.

CANON VIII.

De reparantibus certamen.

Prov. 14.

Iis autem qui proditi sunt, & exciderunt, qui & ipsi ad certamen accesserunt, se esse Christianos confitentes, & in custodiam cum tormentis coniecti sunt, æquum est in exultatione cordis vires simul addere, & eis in omnibus communicare, & in orationibus, & in participatione corporis & sanguinis, & sermonis exhortatione: ut qui constantius decertaverunt, ipsi quoque supernæ vocationis bravio digentur. Etenim, septies, inquit, cadet justus, & resurget. Quod quidem si omnes quoque lapsi fecissent, perfectissimam, & toto corde susceptam poenitentiam ostendissent.

Τοῖς δὲ παραδεδωμένοις καὶ ἐκπεπυκῶσι τοῖς τε αὐτοῖς ἀποστειληθεῖσιν εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ ὁμολογήσῃ εἶναι Χριστιανοῖς, ἐμβεβλημένοις τε ἐν τῇ φυλακῇ μετὰ βασάνων, εὐλογῶν ἐστίν ἐν ἀγαλλίασει καρδίας σιωπευχέων καὶ κοινοῦν ἐν πᾶσιν, ὡς τε ταῖς ἀποσδάχαις καὶ τῇ μεταλήψει τῶ σώματος καὶ τῶ αἵματος, καὶ τῇ παραλήσει τῶ λόγου, ἵνα ἄκωνότερον ἀγωνισάμενοι καταξιώθωσι καὶ αὐτοὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἀνω κληρώσεως. καὶ γὰρ ἐπίτακτις, φησὶ, περὶταὶ ὁ δίκυμος καὶ ἀναστήσεται· ὅπερ εἰ καὶ πάντες οἱ ἐκπεπυκῶτες πεποιθήσαν, τελεωτάτην καὶ ὀλοκαρδίον μετανοίαν ἐνδείξωσιν.

Κανὼν η.

CANON IX.

De his qui se ingerunt in certamen.

Matth. 6.

Matth. 16. & Matth. 14.

Li quoque qui tanquam ex somno ad certamen, quod adhuc parturit, necdum erupit aperte, prostrantur, qui sibi ipsis tentationem accersunt, tempestatemque & fluctus, vel potius fratribus carbones peccantium accendant: ipsis quoque communicandum est, ut qui in nomine Christi ad id veniant: etsi verba eius non animadvertunt, qui docet orare, ut non intremus in tentationem; & Patri rursus in oratione dicere: Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos a malo. Fortasse autem etiam ignorant nostrum patrem familias & Dominum nostrum sæpe ab iis, qui illi insidiari volebant, secessisse; & quandoque etiam libere apud eos non ambulabat: & quod etiam, quando passionis tempus appropinquavit, non seipsum tradidit, sed exspectavit donec ad eum venirent cum gladiis & fustibus. Dicit ergo eis: Tanquam ad latronem exiitis cum gladiis & fustibus comprehendere me: qui etiam tradiderunt ipsum, inquit, Pilato. Ad ejus quoque similitudinem iis accidit, qui ejus scorum sibi proponentes incedunt, ne divinorum ejus verborum recordati, per quæ nos confirmans, de perfe-

Καὶ τοῖς δὲ ὡς ἂν ἐξ ὕπνου αὐτοῖς παρατηθῶσιν εἰς τὸν ἀγῶνα, ἀδίνοντα καὶ μέλλοντα ἐλπίσαι, ἰαυτοῖς δὲ πειρασμὸν ἐπισπασαμένοις θαλαττομαχίας καὶ πολλῆς κυματισίας, μάλλον δὲ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς ἀπροσεκτικῶσιν ἀνδραγα ἀμαρτωλῶν, καὶ αὐτοῖς κοινωθῆσθαι, ἅτε δὴ ἐν ὀνόματι Χριστοῦ παρερχομένοις εἰς τὸτο, εἰ καὶ μὴ ἀπροσέχουσιν αὐτῶ τοῖς λόγοις διδασκόντος ἀπροσέχουσαι μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμὸν, καὶ καλῶν ἐν ἀρχῇ ἐγγεῖν τῷ πατρὶ, καὶ μὴ εἰσεγγῆς ἡμᾶς εἰς πειρασμὸν, ἀλλὰ ρῆσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ· ἴσως δὲ καὶ ἀγνοῦσι τῶς πολλακῆς γυνομεθίας ἀναχωρήσεις τῶ οἰκοδοποῦ καὶ διδασκαλῶ ἡμῶν ἀπὸ τοῦ Ἰησοῦ θελότων ἐπιβαλλεῖν, καὶ ὅτι εἶδ' ὅτε οἱ παρρησία περιεπάτει δι' αὐτῶς, καὶ ὅτι καὶ ὅτε ὁ κυριός τῶ πατρὸς αὐτῶ ἀπροσέγγιστο, ἔχ' ἑαυτῶν περιδοκῶν, ἀλλ' εἶδ' ἔφατο ἕως ἂν ἴδῃσιν ἐπ' αὐτῶν κατὰ μαχαίρων καὶ ξύλων. λέγει ἂν πρὸς αὐτοῖς· ὡς ἐπὶ ληστῶν ἐξήλθετε μετὰ μαχαίρων καὶ ξύλων συλλαβεῖτε με. ὁ παρὶδωκαν αὐτῶν, φησὶ, Πιλάτω· καὶ ὁμοιότητα γὰρ αὐτῶ καὶ οἱ κατὰ σκοπὸν αὐτῶ βαίνοντες, πεπόνθασαι μεμνημένοι Ἰησοῦ θεῶν αὐτῶ λόγων, δι' ὧν ἐπίσθη.

Κανὼν θ.

σπῆλον ἡμᾶς περὶ τῆς διωγμῶν λέγει. ἀποσχεῖται
 ἑαυτῶν· παραδόντες γὰρ ἡμᾶς εἰς σιναιδεῖα, καὶ ἐν
 ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν μαρτυροῦσθαι ἡμᾶς· παρα-
 δόντες δὲ, ἔλασσε, ἀλλ' ἐξ ἑαυτῶν παραδόντες, καὶ
 ἐπὶ ἡγεμόνας δὲ καὶ βασιλεῖς ἀχθῆσθε· ὅσα τὸ ὄνο-
 μά μου, ἀλλ' ἐξ ἑαυτῶν ἄρτε· ἐπεὶ καὶ μετὰ πᾶσιν ἡ-
 μᾶς βλάται ἀπὸ τῶν εἰς τὸν διωγμὸν ὄσα τὸ
 ὄνομα αὐτῶ· ὡς πάλιν ἀκούσθη αὐτῶ λέγοντες, καὶ
 ὅσα δεικνῶσιν ἡμᾶς ἐκ τῆς πόλεως ταύτης, φάθη-
 τε εἰς τὴν ἑτέραν· ἡ γὰρ θέλει ἀπομαλεῖν ἡμᾶς
 ἀπὸς τῶν τῶ ὄσα βλάται ὑπασπείας καὶ δορυφόρος, ὅπως
 μὴ καὶ πλείονων θανάτων αἰτίαι αὐτῶν γινώμεθα, ὡς
 ἀν καταναγκάζοντες αὐτῶ μαλὸν καταβραχύνεσθαι
 καὶ λαστρῶν τὰ θανατηφόρα ἔργα. ἀλλ' ἐνδείχ-
 θῆναι καὶ ἀποσχεῖται ἑαυτῶν, γρηγορεῖτε καὶ ἀποσχε-
 θεσθαι ἵνα μὴ εἰσελθῶμεν εἰς περασμὸν. ὅτι Σπῆ-
 φανος ἀφ' ὧν κατ' ἴχθος αὐτῶ μαρτυροῦσθαι ἀναδείξαμε-
 νος ἐν Ἱεροσολύμοις συναρπαθείς ἐπὶ τῆς παρανό-
 μων, καὶ ἀχθῆς ἐν τῶ σιναιδεῖω, λιθοβολήσθαι
 ἐν ὄνοματι Χριστοῦ ἰδοξάσθη παρακαλῶν καὶ λέγων,
 κίε μὴ σῆσῃς αὐτοῖς ταύτην τὴν ἀμαρτίαν· ὅπως Ἰά-
 κωβος δάκρυον συλληθῆς ὑπὸ Ἡρώδου, μαχαίρα
 τῶ κεφαλῶ ἀπέτμηθη, ὅπως ὁ ἀποκεῖτος τῆς ἀπο-
 σόλων Πέτρος πολλὰς συλληθῆς καὶ φυλακισθείς
 καὶ ἀτιμασθείς, ὕστερον ἐν Ρώμῃ ἐσαυρώθη· καὶ ὁ
 περὶ ὧντος Παῦλος πλειοῦς παραδοθείς καὶ ἔως θά-
 νατου κενδυνύσας, πολλὰ τε ἀθλήσας καὶ κωχισάμε-
 νος ἐν πολλοῖς διωγμοῖς καὶ θλίψεσιν, ἐν τῇ αὐτῇ
 πόλει καὶ αὐτὸς μαχαίρα τῶ κεφαλῶ ἀπέτμηθη,
 ὅς ἐν οἷς ἐκωχῆσάτο, κατέληξε· καὶ ὅτι ἐν Δαμασκῶ
 καὶ στυγεῖ ἐχθαλάσθη ὄσα τὸ τεῖχος νυκτὸς, καὶ ἐ-
 ξήρθε τὰς χεῖρας τῶ ζῆτωντος αὐτῶ πιάσαι· τὸ
 γὰρ ἀποκεῖμενον ἡ αὐτοῖς ἐν ἀσπίδι διαγγελλί-
 θῆναι καὶ διδάσκειν τὸν λόγον τῶ Θεοῦ, ἐν οἷς ἐπιση-
 εῖχοντες τὰς ἀδελφοὺς ἐμμοχέειν ἐν τῇ πίστει· καὶ τὰ
 ἔλεγον, ὅτι ὄσα πολλῶν θλίψεων δεῖ εἰσελθεῖν εἰς
 τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ· ἐζητῶν γὰρ ἡ τὸ αὐτῶ συμ-
 φέρον, ἀλλὰ τὸ πᾶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσι. καὶ ἡ
 πολλὰ λέγειν αὐτοῖς εἰς ταῦτα ἀπὸς τὸ κατὰ λόγον
 ἀπάσσει, εἰ μὴ, ὡς λέγει ὁ ἀπόστολος, ἐπιλιποῖ
 δ' ἂν ἡμᾶς δημιουργῶν ὁ χρόνος.

Κανὼν ι.

Ὅσα ἐὰν εἴεν εὐλογον ἢ δὲ τὸς ἀπὸ κλήρου αὐτο-
 μολῶσαντες ἐκπεπλοκῶτες καὶ ἀνακαλαίσαντες,
 εἴτε ἐν τῇ λειτουργίᾳ εἶναι, ἢ τε δὴ καταλειφάντες
 τὸ ποιμνιον κυρίου καὶ μωμησαμένους ἑαυτῶν· ὅπερ ἕδεις
 τῶν ἀποστόλων πεποίηκε. καὶ γὰρ ὁ πολλὸς διωγμὸς
 ἐθανίσας, πολλὰ τε ἀθλα ἀγωνισμάτων ἐδειξά-
 μεν· ὁ μακάριος ἀπόστολος Παῦλος, ἐγνωκῶς
 τε ὅτι καλύτερον εἶεν ἀναλῶσαι καὶ σὺν Χριστῶ εἶναι,
 ἐπιφέρει καὶ λέγει· τὸ δὲ ἐπιμείναι τῇ σαρκί, ἀναγ-
 καϊότερον δὲ ἡμᾶς· σκοπὸν γὰρ ἡ τὸ αὐτῶ συμφί-
 ρον, ἀλλὰ τὸ πᾶν πολλῶν ἵνα σωθῶσιν, ἀναγκαϊό-
 τηρον τῆς αὐτῶ ἀναπαύσεως ὑγῆσάτο τὸ, παραμυθεῖν
 τοῖς ἀδελφοῖς καὶ ἐπιμεινῆσαι αὐτῶν· ὅς καὶ τὸν δι-
 δασκαπὸν θέλει εἶναι ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῶν γι-
 νομένων τῶν πεισῶν· ὅσα οἱ ἐν τῇ εἰρητῇ ἐπιδικα-
 ζόμενοι τῆς λειτουργίας ἐκπεπλοκῶτες, καὶ ἀνακαλαί-

cutoribus dicit: Videte autem vosmetipsos: Nam tradent enim vos in conciliis, & synagogis vapulabitis. Tradent enim, dixit, non vos ipsos tradetis, & ad principes & reges ducemini propter nomen meum: non vos ipsos ducetis. Nam nos quoque vult a loco in locum transire, dum sunt qui nos persequuntur propter nomen ejus, sicut eum nulum dicentem audivimus: Cum vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam. Non enim vult ad diaboli stipatores satellitesque confugere, ne ipsis quoque multifariam mortis causa simus, ut qui ipsos & asperiores esse cogamus, & opera mortifera peragere: sed expectare & nobis cavere, ac vigilare & orare, ne intempus in tentationem. Ita Stephanus ejus Jerusalemis ab iniquis correptus, & ad concilium ductus, lapidibus obrutus, in nomine Christi glorificatus est, rogans, & dicens: Domine, ne statuas illis hoc peccatum. Ita Jacobus secun- dus ab Herode comprehensus, gladio capite truncatus est. Ita Petrus Apostolorum primus saepe comprehensus, & custodiz traditus, ignominiaque affectus, postremo Romae crucifixus est. Similiter & inclytus Paulus saepe traditus, & ad mortem usque in periculum adductus, & in multis persecutionibus & afflictionibus gloriatu; in eadem urbe ipse quoque gladio capite multatus est: qui, in quibus gloriatu; est, ipse in iis vitam finiit. Et quod Damasci in sporta noctu per murum dimissus est, & effugit manus ejus qui eum conabatur opprimere. Erat enim eis in primis propositum evangelizare, & verbum Dei docere: in quibus fratres confirmantes, ut manerent in fide, hoc quoque dicebant, quod per multas tribulationes oportet intrare in regnum caelorum. Querebant enim, non quod sibi erat utile, sed quod multis, ut salvi fierent: & multa ipsis liceret ad hanc scientia dicere, ut verbo Dei convenienter facerent, nisi, ut dicit Apostolus, nos tem- pus narrantes desiceret.

D Sed hac de iis prolucutus, subdit mox de clericis, qui in certamen sponte ruentes, postea tormentis victi & lapsi sunt.

CANON X.

Unde non est equum, ut vel clerici, De clericis qui sua sponte certamini se obtulerunt, & lapsi iterum certamen redintegrarunt, amplius in sacro ministerio maneat: ut qui Domini gregem reliquerint, & seipsos dedecorarint: quod nullus fecit ex Apostolis. Etenim cum multas persecutiones obiisset, & multa certaminum praemia ostendisset beatus Apostolus Paulus, sciens esse melius dissolvi, & esse cum Christo; insert, & dicit: In carne autem permanere magis necessarium propter vos. Considerans enim non suam, sed multorum utilitatem magis, ut salvi fierent, necessarium existimavit, apud fratres manere, & eorum curam gerere: qui etiam vult eum, qui docet, esse in doctrina exemplo fidelibus. Unde qui in carcere decertantes, ministerio exciderunt, quamvis pugnam redin-

Confer cum his narrationem Epiphani de Meletianis haer. 68. n. 1. & 3. Hieronymus.

tegrarint, sensus plane sunt expertes. Quomodo enim id petunt quod sponte deseruerunt, cum eo tempore esse possent fratribus suis utiles? Quamdiu itaque firmi stabilesque manserunt, temerarii sui ausus eis venia datur. Quando autem lapsi sunt, ut qui stulte egerint, & seipso dedecorant, non possunt amplius sacra ministeria obire; & ideo magis curam gerant, quomodo in humilitate degant, a vana gloria cessantes. Eis autem sufficit communio: quam ita placuit statui cum rebus consilio diligentique cautione, duabus de causis; tum ne videantur molestia affici, qui forti animo aggressi sunt inde reverti: tum ne aliqui e lapsis præterdant se ex occasione poenæ animos despondisse: qui quidem plus quam omnes probum & ignominiam habebunt: sicut ille qui fundamentum posuit, & non potuit perficere. Incipient enim, inquit, omnes qui prætergrediantur, dicere: Hic homo cepit edificare, & non potuit consummare.

L. 14.

CANON XI.

Primi enim, qui in persecutionis fervore profuerunt, iudicum tribunal circumstantes, & sanctos martyres, qui ad bravium superne vocationis festinabant, aspicientes; honesta emulatione incitati, seipso ad hoc tradiderunt, magna usi libertate; maxime cum viderent eos qui deciperentur & caderent: propter quos ipsi ferventes intrinsecus, & quasi excitati classico ad debellandum superbia adversarium; ad id contendebant, ne sibi prudens esse videretur in his, in quibus calliditate inferior fuit: siquidem ignorat vitium se ab iis qui fortiter tulerunt scutiarum flagellorumque tormenta, & gladii aciem, & ignis ustulationem, & aquarum immersiones. Qui vero fideles fatigant, preces & obsecrationes fieri, sive pro iis qui in custodia male habiti sunt, & a fame & siti proditi; vel pro iis qui extra custodiam scuticis & flagellis in iudicio torti sunt, postea autem a carnis imbecillitate victi fuerunt; his æquum est annuere. Compati enim & condolare lugentibus ac merentibus, pro his qui in certamine victi sunt magnis maligni demonis viribus: hoc est, pro parentibus, vel fratribus, liberisque, nemini quidquam nocet. Simus enim etiam propter aliorum fidem quoddam esse Dei bonitatem assecutos, & in peccatorum remissione, & corporis sanitate, & mortuorum resurrectione. Memores itaque multorum laborum, & miseriarum quas pro Christi nomine sustinuerunt; cum ipsi etiam resiquerint, desceantque quod a se factum est per deceptionem, in corporis afflictione & mortificatione, cum & se præterea testentur in vita civilem omnem abiecit administrationem: simul oremus & postulemus pro eorum reconciliatione, aliaque quæ congrua sunt, per eum qui est nobis advocatus apud Patrem, propitiator pro peccatis nostris. Nam si quis peccaverit, inquit, advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris.

De his qui seipso obtulerunt martyrio.

L. 14.

σαςτες, πών αναιδητους. πως γαρ αιτους ο κατλησαν, δυναμωι τις αδελφοις ερχοσι ειναι εν κρη τοις; ως μη εν απειροι πσαι, συζηνωμιω εχον επι τη παραλογω αυτων απαιρει. οτε δι επτωσκν ως αν περιπερδσαμωι κ εαυτες μωμη εαμωι, εκει διωνται λειτεργειν· διο φρονιζι πωσαν μαλλον εν ταπεινοφροσυη πως εκπλεισουςι πωσαμωι της κωνοδοξιας· αρκει γαρ αυτοις η κοινωια μετ επιστασως κ ακειβιας σπος αμφοτερον γνωμωις, ε ινα μη δοξωσι λυπειοδαι μετ βιας κωεδρασομωι της σπηδου αναλυσως, κ ινα μη τινες εκπισοντες, σφρασιζονται ως εδω τιω αφορμωι της εκπιμιας υπεκληρωμωι· οι τινες πλεον απαντων αιχμωι κ ονειδ· εχουσι, κατ εκεινον τον πεδικωτα θεμιλιον· κ μη ιχυσατα εκπλεισαι· αρχονται γαρ φησι παντες οι παραπορδομωι εμπαιζεν αυτων λιγοτες, οτις ο ανθρωπος θεμιλιον εδωκε κ εκ ιχυσσε εκπλεισαι.

Κανών ια.

Οι γάρ σφωδι παραπησαντες εν τω βρασματι τω διωγω, περιεωπτες εις το δικαστειον, κ θεωρωτες τους αγιους μαρτυρας σπιδοντας επι το βραβειον της ανω κλησως, εν καλω τω ζηλω σφωδυμωιωι επεδιδον εαυτους εις τωτο πολλη τη παρησια χρωμωι, βλεποντες μαλις α τους εσσωρομους κ εκπιστωντας, δι ου υποθερμανομωιωι ενωδου κ σπηχμωιωι καταπολεμωσαι τον υπεραιρωμωι κ αντικειμωιωι εσπιδον εις τωτο, ινα μη και δοκη παρ εαυτω φρονιμος ειναι εφ οις κατω πανουργιαν εδοξεν οπταν, ει κ ελάνθανεν εαυτον νικωμωιωι υπο των εχκαρτηρων της των χυσηρων κ μασιγων βασανωις. τιωτε οζητητα της μαχαιρας, κ της καταφλοξωις τω πυρος, κ της των υδατων καταποντωσεκ· κ τοις κατω πισιν υπεχουσιωι δωκας ε δεησεις γινεοδαι, ητοι υπερ των εν φυλακη κατατιμωρηθεωτων κ σφωδομωιωι υπο λιμω κ διψης, ητοι υπερ των εζωδου της φυλακωις επι τω δικαστειωι καταβασανιθεωτων δια χυσηρων κ μασιγων, υσπερον δε ητηθεωτων υπο της αδουκωιας της σαρκος, αξιον εστιν επινευσαι· συμπαχειν γαρ κ συναλγειν τοις οδυρομωιωι κ σενασσει υπερ των εν αγωιω ητηθεωτων υπο της πολλης βιας τω κοκομωιωι εδωβωι, ητοι υπερ γονεων η αδελφων η τέκνων εδωκα εδωκα καταβλαπτε· ισμωι γαρ κ δι επερων πισιν αποθαυσατωις τινας της τω Θεω αγαδοτητος, επι τε αφεσει αμαρτιων κ υγεια σωματος, κ ανασσει νεκρων· μωινημωιωι τοιων των πολλων αυτων κωματαωι σφωδωι κωι κωι εν ονοματι τω Χριστω κ των ταλαινωμωιωι, ε μωι αλλα κ μεταγνοντων αυτων κ αποδυρομωιωιωι τω πεσφωμωιωι αυτοις κατω σφωδοσιαν εν ατονωι κ νεκρωτηι τω σωματος, επι τε κ μαρτυρομωιωι απολιθωτων γρωμωιωιωι εν τω βιω αυτων, σενωχομωιωι κ συμπαρακαλωμωι υπερ ιλασσε αυτων μη των αλλων καθηκοντων εδω τω γρωμωιωι υπερ ημων παρακλητη σπος τον πατερα ιλασομωιωι ταίς αμαρτιας ημων· κ ιαν τις, γαρ φησιν, αμαρτη, παρακλητον εχομωι σπος τον πατερα Ιησων Χριστον δικηον, κ αυτες ιλασομωιωι εν υπερ των αμαρτιων ημων!

Κα-

1 Zonaras, & Balsamon videntur hunc locum perpetam interpretari, & το ενωδου εδωβωι, de morte accipere. Harduinus.
2 Scilicet ii, de quibus dictum est Can. 9. hoc est, laici. Harduinus.

A

Κανών 16.

CANON XII.

Τοῖς γὰρ ἀργύρια δέδωκετο ἀπὸς τὸ ἀνδροχλή-
 τος αὐτὸς ποταπασὶ ζῆναι ὑπὸ πάσης κακίας,
 εἴ ἐστι ἐγκαλῆμα ἀποσῆσαι· ζῆμιον γὰρ κ' ἀντι-
 λειπὸν χρηματικῶν οὐκ ἔστιν, ἵνα μὴ τὴν ψυχὴν
 ἐαυτοῦ ζῆμιον δώδωκ ἢ ἀπολέσῃ, ὅτι ἄλλοι κατὰ
 αἰσχροπρεπείας ἢ πεποιθήσεσι. καίτοιγε τὸ κερμὲς λή-
 γοντες· τί γὰρ ἐφίληται ἑσθρῶν, ἵαν τὴν ἀε-
 μὸν ἔλασ κερδέσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτῶ ζῆμιον ἢ
 ἀπολίσει, κ' ὅτι ἢ διωκῶσι Θεῶ δούλους κ' μαμ-
 μωνῶν· ἔφρασαν γὰρ παρ' εὐείκους Θεῶ δούλου-
 πες, τὰ ἀργύρια μισήσαντες κ' καταπατήσαντες,
 κ' καταφρονησαντες αὐτῶ, ἀπεληρωσάν τε κ' ἢ
 ἐν τῷ τῷ γυμνασίῳ, λυθὸν ἀνδρὸς ψυ-
 χῆς ὁ ἴδιος πλῆτος· ἐπεὶ κ' ἐν ταῖς ἀρχαῖς
 τῶ ἀποστόλων ἀνίγνωμι τὸς σφραγῆται· ἀντὶ Παύ-
 λου κ' Σίλα ἐν Οὐσσαλαίῃ ἐπὶ τὸς πολιτάρχας
 μὲν κ' πλησμονῆς ἀπολυθῶτες. μὲν γὰρ τὸ κα-
 ταβαρῆσαι αὐτὸς πολλὰ ὄσα τὸ ὄνομα κ' παραῖται τὸν
 ὄχλον κ' τὸς πολιτάρχας, λαβόντες, φησὶ, τὸ ἱκα-
 νοῦν παρὰ τὸ Ἰάσον κ' τῶ λογατῶν, ἀπέδωσαν αὐ-
 τῶ· οἱ δὲ ἀδελφοὶ ἑσθρῶς ὄσα νυκτὸς ἐξέπιμψαν
 τῷ Παύλῳ κ' τῶ Σίλῳ εἰς Βέρροϊαν.

Is enim qui pecuniam dederunt, ut ab Deo redim-
 omnis improbitatis molestia omni ex parte
 remoti essent, crimen intendi non potest.
 Damnum enim & iacturam pecuniarum susti-
 nuērunt, ne animæ detrimento afficerentur,
 vel ipsam euiam perderent: quod alii propter
 turpe lucrum non fecerunt; quamvis Domi-
 nus dicat: Quid enim prodest homini, si uni-
 uersum mundum lucratur, anima uero sua de-
 trimentum patiat? & rursum: Non potestis
 Deo seruire & mammona. In eo enim uisi
 sunt Deo seruire, quod oderunt, conculcarunt,
 contempseruntque pecunias, & in eo comple-
 uerunt quod scriptum est: Pretium redemptio-
 nis animæ, diuitiæ propriæ. Nam in Actibus
 Apostolorum legimus eos, qui pro Paulo &
 Sila Thessalonice ad magistratus trahebantur,
 cum multis pecuniis fuisse dimissos. Postquam
 enim ipsos propter nomen valde vexassent, &
 multitudinem magistratûsque perturbassent, ab
 Iasone, inquit, & reliquis satisfactione accepta,
 eos dimiserunt. Fratres autem nocte protinus
 Paulum & Silam miserunt in Berrœam.

Κανών 17.

CANON XIII.

Ὁ Θεὸς ἔδωκε τοῖς καταλείψασιν πάντα ὄσα τῆς
 ψυχῆς σωτηρίαν κ' ἀναχωρήσασιν, ἐστὶ ἐγκαλῆν
 ὡς ἀν' ἑτέρων δι' αὐτὸς καταχέου· κ' γὰρ κ' ἐν
 τῇ Ἐφῆσῳ ἀντὶ Παύλου συνήρπασαν Γάϊον εἰς τὸ
 Διάξον κ' Ἀΐσαρχον σιωπηθῆμα Παύλου βυλομέ-
 νου ἐστειλῆν εἰς τὴν δῆμον· ἐπεὶ κ' δι' αὐτὸν περὶ πάντα
 κ' μεταήσαντι πολλῶν ὄχλον ἐπὶ τῷ Θεοσέβειαν,
 ἢ εἰσὶν ἡ γινόμεν· ὡς ἔστιν αὐτῶ οἱ μαθητῶν,
 φησὶν· ἢ μὲν ἀλλὰ καί τινες τῶ Ἀσφαρχῶν ὄντες
 αὐτῶ φίλοι, ἀνέμψαντες πρὸς αὐτὸν, παρεκάλων μὴ
 δῶναι ἑαυτῶν εἰς τὸ Διάξον· εἰ δὲ ἐπιβουλοῦντες ἐ-
 ρεχθῶντες τοῖς εἰδικεῖ· ὡς φοροῦσι πὸ λῆγοντι· σω-
 ζῶν σὺ εἰς τὴν σιατην λυχίῃ, κ' μὴ πεισθῆναι
 εἰς τὸ ὄπισθ· υπομνηθῆσαν κ' περὶ τὸ ἀποκρίτου
 τῶ ἀποστόλων Πέτρου, βεβληθῆναι ἤδη εἰς φυλα-
 κῆν, κ' παραδοθῆναι τῆτιροσι πῆραδοῖς στρατιωτῶν
 φυλακῆν αὐτῶν, ἢ ἐν νυκτὶ φεγόντων· κ' ἐκ χειρὸς
 βυλομέτου τῶν Ἰουδαίων κατ' ἐπιτολίῳ ἀγγέλου κερμῆς,
 ἡμομῶν, φησὶν, ἡμέρας ἡ τῶν τῶν· ὡς ὀλίγος
 ἐν τοῖς στρατιώταις, τί ἀρα ὁ Πέτρος ἐχρητο· Ἡ-
 ρωδῆς δὲ ἐπιζητήσας αὐτῶν, κ' μὴ δρῶν, ἀνεκρίνας
 τὸς φυλακῆς, ἐκάλῳσεν ἀπαρχθῆναι, δι' ὅς ἔδει-
 μία αἰτία τῶ Πέτρου προσάπεται· ἔκτιν γὰρ κ' ἢ
 αὐτὸς ἑυαχότας τὸ γινόμενον, ἐκφυγῆν, ὡς κ' πάντα
 τὰ παιδία τὰ ἐν Βηθλέμ, κ' ἐν πασι τοῖς σείοις
 αὐτῶς, εἰ ἐγνωκεσάν οἱ γονεῖς αὐτῶ τὸ μέλλον ἐστ-
 ῶναι, ἀπερ' ἀντρέθῃσιν ἵπο τὸ μαινοῦν Ἡρώδου
 δια τὸ ὑπ' αὐτῶ ζῆμιον ἀπολείδαι ἐν παιδίῳ, ὅ-
 περ κ' αὐτὸ κατ' ἐπιτολίῳ ἀγγέλου κερμῆς, ἐξέφυγῶ,
 ἡδη ἀρξάμενον ταχίως σκυλῆσεν κ' ὄξιος ἀνω-
 μῆδων, κατὰ τῆν ἐπιτολίῳ τὸ ὄνομα, κατὰ
 γυμνασίῳ. καλῶσεν τὸ ὄνομα αὐτῶ, ταχίως σκυ-
 λῆσεν, ὄξιος ἀνωμῆδων. διότι κερμῆ γινῶναι τὸ

Unde nec eos, qui omnia reliquerunt pro-
 pter salutem animæ, & recesserunt, licet ac-
 cufare, tanquam aliis propter ipsos detentis.
 Nam & Ephesi pro Paulo Cajum & Aristar-
 chum in theatro comprehenderunt una cum
 Paulo peregrinantibus, qui volebat populum a-
 dūre; quoniam propter ipsum, qui persuase-
 rat, & multam turbam ad Dei cultum tra-
 duxerat, seditio facta fuerat: non permisissent
 inquit discipuli. Quidam autem & de Asia
 principibus, qui erant amici eius, miserunt ad
 eum, rogantes, ne se daret in theatrum. Si
 qui autem cum iis contendere perrexerint,
 qui attendunt dicenti: Salua animam tuam, noli
 respicere post te: Petrus quoque: Apo-
 stolorum princeps eis in mentem ueniat, qui
 in custodiam erat coniectus, & traditus qua-
 tuor quaternionibus militum ad eum custo-
 diendum: qui cum noctu fugisset, & ex Ju-
 dorum manu servatus esset, iussu Angeli
 Domini, facta, inquit, die, erat non parua
 turbatio inter milites, quidnam factum esset de
 Petro. Herodes autem cum requisisset eum, &
 non inuenisset, inquisitione facta de custodibus,
 iussit suffocari, propter quos nulla culpa in
 Petrum confertur. Licebat enim eis, illo uis-
 so quod factum fuerat, effugere: sicut & om-
 nes infantes qui erant in Bethleem, & in
 omnibus ejus finibus, si scivissent eorum pa-
 rentes quod erat futurum, qui a crudeli ho-
 micida Herode sublati sunt, ut unus qui ab
 eo querebatur infans periret, qui & ipse ius-
 su Angeli effugit; qui celeriter jam cæ-
 perat spolia uelociter detrahere, & cito præ-
 dari, secundum appellationem nominis; quem-
 admodum scriptum est: Voca nomen ejus, ac-
 celera spolia detrahere, festina pradari; quia
 antequam sciat puer uocare patrem suum &
 matrem suam, auferet fortitudinem Damasci &
 spo-

*spolia Samaria coram rege Assyriorum. Magi er-
gout jam spoliati, infantem humiliter & sup-
pliciter adorant, suos thesauros aperientes,
& ei offerentes, maxime opportuna & ma-
gnifica dona, aurum, & thus, & myrrham,
ut regi, & Deo, & homini: unde ad regem
Assyrium non amplius reverti voluerunt, au-
xiliane providentia. Responso autem, inquit,
accepto ne redirent ad Herodem, per aliam
viam reversi sunt in regionem suam. Unde
videns crudelis Herodes, quoniam illius es-
set a Magis, iratus est valde. Et mittens
inquit, occidit omnes pueros, qui erant in Be-
thleem, & in omnibus finibus ejus, a bimatu
& infra, secundum tempus quod exquiserat a
Magis. Cum quibus, & alium prius natum
infantem cum interfecurus quæsisset, &
non invenisset, patrem ejus Zachariam in-
terfecit inter templum & altare, cum effugis-
set filium eum in matre Elisæbeth. Quo nomino
nullo modo reprehenduntur.*

Matth. 2.

Α παιδίον καλεῖν πατέρα ἢ μητέρα, λήψεται δὴμακὸν καὶ τὸ σκίλα Σαμαρείας εἰσέντι Βασιλεὺς Ἀσσυρίων· οἱ γὰρ μάγοι ὡς τῶν σκωλαδούτων ἢ ἀπονομάδουτες, ὑποπτογέμων ἢ τιμητικῶς προσκυνῶσι τὸ παιδίον, ἀνοίγοντες τὰς θησαυροὺς αὐτῶν, ἢ προσφέροντες αὐτῷ κρημνίστρα ἢ ἀρετικῶδες ἐρα δώρεα, χρυσὸν ἢ λίβανον ἢ σμύρναν, ὀρθοβασιλεῖ ἢ Θεῷ ἢ ἀνθρώπῳ· ὅθεν ἐκείνι ἀπὸς τῶν Ἀσσυρίων βασιλεῖα ἠξιώθησαν ὑποσείναι, συμπεργέμων ὑπὸ τῆς ἀπονοίας· χρηματιδούτες, γάρ φησι, κατ' ὄναρ μὴ ἀνακαμψαί ἀπὸς Ἡρώδην, δι' ἄλλης οδοῦ ἀνεχώρησαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν. ὅθεν ἰδὼν ὁ αἰμοβόρος Ἡρώδης ὅτι εἰσπαύθη ὑπὸ τῶν μάγων, ἐδύμαθη λίαν, ἢ ἀποσεύλας, φησὶν, ἀνεῖλε πάντας τὰς παῖδας, τὰς ἐν Βηθλεὲμ, ἢ ἐν πᾶσι τοῖς ὄρεσι αὐτῆς ἀπὸ διετῶς ἢ κατωτέρω, κατὰ τὴν χρόνον ὃν ἠκείβωσε παρὰ τῶν μάγων· μεθ' ὧν ἢ τὸ πρὸ αὐτῶν ἤρθητο ἐπὶ τοῦ παιδίου ζητήσας ἀποκτείνει, ἢ μὴ ἔρων, τὴν πατέρα αὐτοῦ Ζαχαρείαν ἐφόνευσεν μετὰ τὸ τὸν καὶ τὸ θυσιάζειν, ἐκφυγόντες τὸ παιδὸς μὲν τῆς μητρός Ἐλισάβεθ· ἀφ' ὧν ἑομιάν μιμψὴν ἔχουσιν.

CANON XIV.

Κανὼν 14.

De ei con-
pulis immo-
lata gustare.

Si qui autem vin multam & necessitatem
pauli sunt; quique in ore frantum, & vin-
cula acceperunt, & propter bonam fidei af-
fectionem suas quoque manus uri fortiter per-
tulerunt ad profanum sacrificium ipsis in vitis
adductas, quemadmodum mihi scripserunt ex
custodia beatissimi martyres de iis qui in Ly-
bia, & alii etiam in factis communiti: ta-
les, præteritum testimonium reddentibus eo-
rum causa aliis fratribus, possunt etiam in ta-
cro ministerio inter confessores collocari;
quippe qui in multis tormentis mortificati
suerint, & non amplius potuerint vel loqui,
vel dicere, vel moveri, ut resisterent iis qui
vin inferebant: neque enim eorum impro-
bitati assentiunt. Quemadmodum ergo a
communitis rursus audivi, adnumerabitur
inter confessores, & quicumque secundum
Timotheum vitam instituit, obediens ei quo-
que qui dicit: *Sectare iustitiam, pietatem, fi-
dem, caritatem, patientiam, mansuetudinem:*
certa bonum certamen fidei, apprehende vitam
*æternam, in qua vocatus es, & confessus bo-
nam confessionem coram multis testibus.*

Tim. 4.

Εἰ δέ τις βίαν πολλὴν ἢ ἀνάγκην πεπόνθασι, χαμόν λαβόντες ἐν τῷ σώματι ἢ δεσμῶς, ἢ ἐπιμεί-
νατες καρπῶς τῆ διαθήσει τῆς πίστεως, ἢ τῆς χεί-
ρας αὐτῶν καλῶς προσαρμόζοντας ἀκούσι τῷ ἀνέρω
θύματι· ὡς περ' ἐν ἔγραψάν μοι οἱ ἀπὸ τῆς φυλα-
κῆς τεισμακάριοι μάρτυρες περὶ τῶν ἐν Λιβύῃ, καὶ
ἑτέροι δὲ συλλειτουργοί. οἱ πιστοὶ συμμαρτυρούντων
μαρτυροῦντες ἢ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν, δυνάται εἶναι ἐν
τῇ λειτουργίᾳ ταχέως ἐν τῆς ὁμολογηταῖς, ὡς
ἢ οἱ κατηνεκρωθέντες ἐν ταῖς πολλαῖς βασάνοις, ἢ
μηκέτι ἔχοντες λαλῆσαι ἢ φθέγγεσθαι ἢ κρη-
θῆναι εἰς τὸ ἀντιστεῖναι τῆς εἰς μάτρω βιασμοῦσι·
ὅθεν γὰρ συγκατέθετο τῇ βδελύξει αὐτῶν· ὡς περ'
ἐν παρὰ συλλειτουργῶν ἤκουσα, καλῶν ταχέως εἶναι
ἐν τῆς ὁμολογηταῖς, ἢ πᾶς ὁστις ἐν κατὰ Τιμο-
θεῖον πολιτεύεται, κειθόμενος ἢ αὐτὸς τῷ λόγον-
τι, δίκαιε δικαιοσύνην, ἀσκήσειαν, πίστιν, ἀγά-
πην, ὑπομονὴν, πραΰτητα, ἀγωνίζεσθαι τὴν καλὴν
ἀγῶνα τῆς πίστεως, ἐπιλαβῆ τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἢ
ἐκλήθη, ὁμολογήσας τὴν καλὴν ὁμολογίαν ἐνώ-
σιον πολλῶν μαρτύρων.

CANON XV.

Κανὼν 15.

De jejuniis
certorum
dierum.

Non reprehendet nos quisquam quartam &
sextam feriam observantes, in quibus nos je-
junare secundum traditionem cum ratione
præceptum est: quartam quidem propter ini-
tium a Judæis consilium de proditione Domi-
ni: sextam autem, quod ipse pro nobis pas-
sus sit. Diem vero dominicum latine diem
agimus, quod in eo reuertitur, in quo nec
genua quidem flexere accepimus.

Οὐκ ἐγκαλῆσει τις ἡμῶν παρατηρουμένων τε-
τάρτη ἢ παρασκευῶν, ἐν αἷς κ' ἐνεκεν ἡμῶν κα-
τὰ παράδοσιν ἀλόγως· προσετέτακτο· τὴν μεθ'
γὰρ τετάρτη διὰ τὸ ἡρόμενον συμβόλιον ὑπὸ τῶν
Ἰουδαίων, ἐπὶ τῇ προδοσίᾳ τῶ κυρίου, τὴν δὲ πα-
ρασκευῶν, * χαριστικῶς ἡμέραν ἀγορεύει, διὰ
τὴν ὁμοίαν ἐν αὐτῇ, ἐν ἣ ὁδὸ γοητάτα κλίνας
περιελθόμεν.

deest hic
aliquid in
textu Greco.

No-

1 In MS. Reg. 2038. præscribitur hic titulus huic canoni. τὸ μὲν ἐστὶ τὸ δὲ τὸ εἰς τὸ Πάχα. Harduinus.
2 Ex MS. Reg. 2038. & alijs, ita locus legendus, ac supplendus est, περιεπατα. τὴν μὲν τετάρτην... τὴν δὲ
παρασκευῶν, διὰ τὸ παραδοτικὸν αἴματι τοῦ κυρίου, καὶ τὴν παρασκευῶν, διὰ τὸν ἡρόμενον συμβόλιον ὑπὸ τῶν
Ἰουδαίων, ἐπὶ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἡρόμενον, καὶ τὴν δὲ παρασκευῶν, διὰ τὴν ὁμοίαν ἐν αὐτῇ, ἐν ἣ ὁδὸ γοητάτα κλίνας
περιελθόμεν. Harduinus.

NOTA

SEVERINI BINII.

Canon. Petri.) Petrus Alexandrinus episcopus, A
 qui Throno episcopi, ex hac vita sublato, in episco-
 patus subrogatus est, anno Christi 300. diversos
 lapsum casus considerans, pro conditione cuiusque di-
 versis vulneribus diversa medicamenta adhibens, hæc
 regulas scripsit, quas ætherum petrarum memorabiles
 notitiam, quas ex illis accipitur, admodum petre & petrum
 fore existimamus, si in suo loco ipsi conciliis inseran-
 tur: sunt enim omni exceptione dignissima a patribus
 præsertim orientalibus cognita, usque recepta atque pro-
 bata. Volens igitur vigilantissimus pastor gregi utilissi-
 mus, & sapientissime consultum & propositum, regulas
 præscripsit, quas non tantum ipsos penitentes, verum
 etiam eorumdem receptores episcopos ac pastores infor-
 marent, ut ipsi nimirum, qui, quales, & qua ratione
 recipiendi sint, illi vero recepti, quas leges observare
 debeant, aperte cognoscant.

FINIS TOMI PRIMI.

